

EBIBLIYA NTAGATIFU MASHI GONE NDAGANO YA MÎRA

GEN - בראשית

OMURHONDÊRO N'ENSHOKOLEZI

EBITABU BY'ENDAGANO YA MÎRA

Ebitabu birhanzi by' Amarhegeko

1. Omurhondêro (Murh)
2. Olubungo (Lub)
3. Bene Levi (Lev)
4. Emibalè (Mib)
5. Olushika (Lush)

Ebitabu by'enganîro

6. Yozwè (Yoz)
7. Abacîrânuzi (Bac)
8. Ruti (Rut)
9. 1Samweli (1Sam)
10. 2Samweli (2Sam)
11. 1Abami (1Bam)
12. 2Abami (2Bam)
13. 1 Enganîro (1Nga)
14. 2 Enganîro (2Nga)
15. Ezra (Ezr)
16. Nehemiya (Neh)
17. Tobiti (Tob)
18. Yuditi (Yut)
19. Esteri (Est)
20. 1Makabeyo (1Mak)
21. 2 Makabeyo (2Mak)

EBITABU BY'OBUMANYE

22. Ayubu (Ayu)
22. Ennanga (Lul)
24. Emigani (Mig)
25. Omuhanûzi (Muh)
26. Olwimbo lw'Enyimbo (Lwi)
27. Obushinganyanya (Bush)
28. Oburhimanya bwa Mwene-Sira (Burh)

EBITABU BY'ABALÊBI

29. Izaya (Iz)
30. Yeremiya (Yer)
31. Endûlù (End)
32. Baruki ((Bar)
33. Ezekiyeli (Eze)
34. Daniyeli (Dan)
35. Hozeya (Hoz)
36. Yoweli (Yow)
37. Amos (Am)

38. Abudiya (Abu)
39. Yona (Yon)
40. Mikeyo (Mik)
41. Nahumu (Nah)
42. Habakuki (Hab)
43. Sofoniya (Sof)
44. Hageyo (Hag)
45. Zakariya (Zak)
46. Malakiya (Mal)

EBITABU BY'ENDAGÂNO MPYAHYA

Emyanzi y'Akalembe yayandikagwa na:

1. Mutagatifu Mateyo (Mt)
2. Mutagatifu Marko (Mk)
3. Mutagatifu Luka (Lk)
4. Mutagatifu Yowane (Yn)
5. **Ebjiro by'Entumwa (Ebj)**

Amaruba ga Mutagatifu Paolo

6. Emwa Abaroma (Rom)
7. Amarhanzi emwa Abakorinti (1Kr)
8. Aga kabirhi emwa Abakorinti (2Kr)
9. Emwa Abagalasiya (Gl)
10. Emwa Abefezi (Ef)
11. Emwa Abafilipi (Fl)
12. Emwa Abakolosi (Kl)
13. Amarhanzi emwa Abatesalonika (1Ts)
14. Aga kabirhi emwa Abatesalonika (2Ts)
15. Amarhanzi emwa Timoteyo (1Tm)
16. Aga kabirhi emwa Timoteyo (2Tm)
17. Emwa Tito (Tt)
18. Emwa Filemoni (Fm)
19. **Amaruba gayandikiragwa Abahabraniya (Hb)**

Amaruba gayandikiragwa Abemêzi boshi

20. Aga Yakobo (Yk)
21. Amarhanzi ga Petro (1Pt)
22. Aga kabirhi ga Petro (2Pt)
23. Amarhanzi ga Yowane (1Yn)
24. Aga kabirhi ga Yowane (2Yn)
25. Aga kasharhu ga Yowane (3Yn)
26. Aga Yuda (Yd)
27. **Amafululo (Maf)**

IHANO OKU BASOMA ECI CITABU

Oluderho «Bibliya» lurhenga omu luderho lw'ecigereki « Biblos », kwo kude-rha omu mashi «Citabu». Eci citabu ciderhwa ntyo bulya co citabu cilushire ebindi bitabu byoshi bya hano igulu; bulya muli eci citabu Nyamuzinda arhushambâlira rhzeshi, ashabâza abantu ba mîra n'aba ngasi mango. Nyamuzinda yene wâciyandikaga n'okuboko kw'omuntu. Neci, Ebibliya Iuli LUDERHO LWA NYAMUZINDA na kandi Iuli luderho lw'abantu. Eci citabu ciderhwa kandi citabu c'A MANDIKO MATAGATIfu bulya câya-ndikagwa na Nyamuzinda .

Ebibliya ciri citabu c'okuli bulya cayandikagwa na Nyamuzinda; ebiyandisi-rwemwo biluslrire ebyamajirwa omu igulu lyoshi lyoshi. Muli eci citabu muyandisirwe kurhi Nyanmuzinda àcungulaga abanya-byâha. Nyamuzinda àbacumgulaga erhi àrhuma Omugala eno igulu mpu acîjire muntu. Oyo Mwana wa Nyamuzinda wacîjiraga muntu ye Yezu Kristu. Ye warhukûlaga omu buja bw'ecâha anarhucungula. Ye wârhumire endagâno y'omurhûla ekarhî ka Nyamuzinda n'abantu yajirikana. Kwo kurhuma eco cigabi c'Ebibliya cishambâla kuli Yezu Kristu ciderhwa Ndagâno Mpyahya .

Nyamuzinda alozagya okurheganya abantu kuli eyo Ndagâno Mpyahya y'omurhûla. Co càrhumaga ago mango ga mîrra alaganana n'olubaga Yezu Kri-stu aburhagwamwo, olubaga lwa Israheli.

Ecigabi c'Ebibliya cishambâla oku lubaga lwa Israheli ciderhrwa Ndagâno ya Mîra. Erhi omuntu ankalonza okuyumva bwinjinjaja emyanzi n'ebijiro bya Yezu Kristu n'eyindi myanzi yoshi y'Endagâno Mpyahya, arhegesirwe okumanya enyigîrizo z'ebitabu by'Endagâno ya Mîra .

Nyamuzinda acishozire bantu banji mpu bayandike ebi alonzagya okuderha omu Mandiko Matagatifu. Abo bantu bàlamaga kurhenga mîra omu Palestina-Israheli n'omu bihugo by'eburhambi bwâyo. Baguma bàyandika omu cihebraniya n'abandi omu cigereki. Baguma bàyandika binji, abandi bisungunu. Baguma bàyandika burhangiriza, abandi buzinda bwa nyuma. Kurhenga oku lwandiko lurhanzi kuhika oku luzinda, hàgezire hofi myâka cihumbi ciguma. Buzinda Amandiko gâhirwa muli citabu ciguma. Eco citabu càderhwa Bibliya

Erhi rhwacâcîdôsa kurhi Bibliya yâhikaga e Bushi, rhurhegesirwe rhukengêre oku Amandko Matagatifu gâsomirwe burhanzi omu cihugo c'abagayandikaga. Ci kwône Nyamuzinda arhalonzagya okujirira olubaga luguma lwône aminja arheganyizagya igulu (Yn 3, 16). alonzagya abantu b'eno igulu boshi bagamanye n'okucîyigirizago. Co carhumire arhuma Nyâma Ekleziya mpu alole kurhi ankahugûla Ebibliya omu ndimi zoshi z'eno igulu (Fl 2,10-11). Ntyo nirhu rhwanahashisoma Ebibliya omu mashi. Cici cirhumire rhurhegesirwe okusoma Ebibliya? Ebibliya ederha emyanzi y'obucunguzi bw'abantu. Osoma erhi oyumva eyo myanzi ayish'imanya byoshi ebi Nyamuzinda àjirîre abantu n'obuzigire bwâge. Ntyo abantu bâyish'iba n'obuhashe bw'okumanya Nyamuzinda n'enjira y'okucunguka. Na kulusha ebyo, Nyamuzinda ayandisize eyindi myanzi, nk'enyimbo z'obugashânize, amasâla, enyiganyo z'obwirhonzi n'amaruba

Ebibliya ebamwo bitabu 73 oku Bakatolika, 66 oku Baprostanti baguma baguma, 41 oku Bayahudi bulya banji muli bo baciba oku Ndagâno ya Mîra kwône.

RURHI RHWANKALONZA ERHI OKUBONA BINWA BILEBE OMU BIBLIYA

Kulya kuba Ebibliya egabirwemwo bitabu binji na ngasi citabu cirimwo ebigabi n'emilongo, kuli kwa bulagirire okumanya ecitabu, ecigahi n'omulongo, Iyo rhubona ebinwa byalonzibwa. Ecitabu cîmanywe omu izîno lyâco erhi obwofi bw'izîno lyâco ; omubalè gumananyise ecigabi n'omulongo. - Rhulole bwinja: omu citabu c'Ennanga, nta bigabi, ci ziri nnanga zone. amazîno g'ebitabu n'ag'abantu galimwo okuhubula kw'enfarasè n'ecigereki. ci okuba amashi gayegire ecihebraniya kulusha enfarasè na kulusha ecigereki, hali mazîno maguma ga bitabu n'ag'abantu rhwakahubula kundi omu mashi kushimbana n'oku bagahubula omu cihebraniya . Enyiganyo ziri nyinji:

Yozafati rhwanamuderha YEHOSHAFAT, kwo kuderha Nyakasane otwa emanja

Yokoziyasi rhwanamuderha AHAZIYAHU

Yowasi rhwanamuderha YOWASH

Amaziyasi rhwanamuderha AMAZIYAHU

Azariyasi rhwanamuderha AZARIYAHU

Akaz rhwanamuderha AKHAZ erhi AHAZ

Yezekiyahu rhwanamuderha HIZEKIYAHU

Manasè rhwanamuderha MENASHÈ

Yoziasi rhwanamuderha YOSHIYAHU
Sedekiyasi rhwanamuderha SEDEKIYAHU
Yoyakimu rhwanamuderha YEHYAKIMU
Yekoniyasi rhwanamuderha YEKONYAHU
Ezekiyasi rhwanamuderha YEHIZEKIYAHU
Owiyasi rhwanamuderha UZIYAHU
Yozwè rhwanamuderha YEHOSHUWA, YESHUWA
Yezu rhwanamuderha YEHOSHUWA, YESHUWA
Musa rhwanamuderha MOSHE
Rebeka rhwanamuderha RIVKA
Yeremiya rhwanamuderha YEREMIYA erhi YERMIYAHU erhi YEREMIYAHU
Ezekiyeli rhwanamuderha YEHEZEKIYELI, kuderha "Nyamuzinda ohâna emisi"

Rhukasoma n' okuyandika ntya:

Enkomedu y'e Bulaya

Mateyo 1, 21 : kuli kuderha Emyanwi y'Akalembe ya Mateyo. cigabi ca burhanzi, mulongo gwa kali makumi abirhi na muguma

Mateyo 1,1-17: Emyanzi y'AkaJembe ya Mateyo, cigabi ca burhanzi, mulongo gwa burhanzi kuhika gwa kali ikumi na nda

Mateyo 1,1.17: Emyanzi y'Akalembe ya Mateyo, mulongo gwa 17

Marko 15, 42-16, 8: Emyanzi y' Akalembe ya Marko, kurhenga oku cigabi ca 15, mulongo gwa 42 kuhika oku cigabi cigabi ca 16, mulongo gwa 8: Mk 15.42-16.8).

Ebjiro 24-26: Citabu c'Ebjiro by'Enlumwa. kirhenga oku cigabi ca 24 kuhika oku cigabi ca 26 (kwo kuderha: cigabi ca 24, eca 25; n'eca 26): Ebj 24 -26.

Enkomedu ya Amerika na internet bôhe balugiyandika ntya:

Mateyo 1: 21 kuli kuderha Emyanwi y'Akalembe ya Mateyo. cigabi ca burhanzi, mulongo gwa kali makumi abirhi na muguma: Mt 1:21

Mateyo 1: 1-17: Emyanzi y'AkaJembe ya Mateyo, cigabi ca burhanzi, mulongo gwa burhanzi kuhika gwa kali ikumi na nda: Mt 1: 1-17

Mateyo 1:1,17: Emyanzi y'Akalembe ya Mateyo, mulongo gwa 17 : Mt 1: 1,17

Marko 15: 42-16: 8: Emyanzi y' Akalembe ya Marko, kurhenga oku cigabi ca 15, mulongo gwa 42 kuhika oku cigabi cigabi ca 16, mulongo gwa 8: Mk 15:42-16:8.

Ebjiro 24-26: Citabu c'Ebjiro by'Enlumwa. kirhenga oku cigabi ca 24 kuhika oku cigabi ca 26 (kwo kuderha: cigabi ca 24, eca 25; n'eca 26): Ebj 24 -26.

Hali abagusha ezo nkomedu zombi oku internet

Mateyo 1. 21 : kuli kuderha Emyanwi y'Akalembe ya Mateyo. cigabi ca burhanzi, mulongo gwa kali makumi abirhi na muguma

Mateyo 1.1-17: Emyanzi y'AkaJembe ya Mateyo, cigabi ca burhanzi, mulongo gwa burhanzi kuhika gwa kali ikumi na nda

Mateyo 1.1,17: Emyanzi y'Akalembe ya Mateyo, mulongo gwa 17

Marko 15. 42-16.8: Emyanzi y' Akalembe ya Marko, kurhenga oku cigabi ca 15, mulongo gwa 42 kuhika oku cigabi cigabi ca 16, mulongo gwa 8: Mk 15.42-16.8.

Ebjiro 24-26: Citabu c'Ebjiro by'Enlumwa. kirhenga oku cigabi ca 24 kuhika oku cigabi ca 26 (kwo kuderha: cigabi ca 24, eca 25; n'eca 26): Ebj 24 -26.

EBINWA BIZIRIKE N'AMAFUNDO

() : binwa birhali by'omwandisi mutagatifu hano ci binwa by'àyushûlagwa n'ozundi muntu walo-nzagyao kuzâbûfa erhi kuhugûla bwinjinja kurhi ayumvirhe Arnandiko rnatagatifu aha honènè.

[] : binwa birhali by'omu nzîmbo erhi nzîngè zoshi za mîra zayandikagwa n'okuboko, ci biri binwa biri omu nzîmbo erhi nzingè nguma nguma zone.

- - : binwa byayûshûlagwa n'Omwandisi mutagatifu yênênè

ENYUSHÛLO

Muli eyi bibliya ntagatifu rhwajabonamwo binwa bigumabiguma biyûshûle birhanali by'àmu Mandiko matagatifu.

Abahinduzi balesire ebyo binwa aho bulya babwine oku byanarhabala omusomi okuzâbûla, okurhimanya bwinja Amandiko matagatifu, binamurhabale okushimba n'okulama akanwa ka nnâmahanga nk'oku nyâma Ekleziya akayumva, akayigiriza anakashimba omu kalamo kage.

Binwa bya mwene ebyo biri biyandike kundi kundi, ah'idako oku makaratasi maguma maguma, erhi aha buzinda bw'ecitabu cizinda c'Ebibliya ntagatifu.

EBITABU BIRHANU BY'AMARHEGEKO

Enshokolezi

Ebitabu birhanu birhanzi by'Ebibliya biderhwa: Omurhondêro, Olubungo Bene-Levi, Emibalè n'Olushika. Ebi bitabu birhanu byoshi haguma byaderhagwa n'Abayalwidi «Torati» kwo kuderha Amarhegeko. Bishambila:

1. oku ba mîra bwenêne,
2. oku by'amango ga Musa,
3. oku mahano g'okutwa emmanja.

Owayandikaga buzinda ebyo bitabu akolesize amahano ga mîra, agahira haguma, na ntyo ajira entondekanye eri nk' ey' Ebibli ya yirhu y'ene. Eyo mikolohi yajiragwa oku burhegesi bwa Nyamuzinda yene. Ebyo bitabu birhanu bishambâla kurhi Nnâmahanga acîmanyisagya Adamu na Eva, Nuhu, Abrahamu, Izaki na Yakobo. Nnâmahanga âlaganana nabo n'ago malaganyo gajiriragwa bwenêne kulusha ecihugo bashakulûza bâbo bâlamagamwo co cihugo bâlaganyibagwa.

Eyo myanzi eri y'ensiku n'amango, yayish' iyôrha ciru n'enyuma Iya Kristu. Eyo myanzi y'obucunguzi eyerekîre Kristu. Kristu ayunjuzize Amalaganyo Mahyahya gâderhagwa omu Malaganyo ga Mîra: arhujira bakristu. Abakristu bali bâna bw'okuli ba Abrahamu omu buyemêre (Ga 3). Abrahamu ali ishe mulezi , z'okuhabûla olubaga Iwa Nnâmahanga nuli Kristu. Co cirhumire Amalaganyo Mahyahya garhali go magumà n'aga Mîra; gagayushûla n'okugayunjuliza .

Ebyabâga amango ga bashakulûza n'amango ga Musa (entûlo ya Izaki, kuyikira Enyanja y'Amasheke, Basaka) lubà lwiganyo lw'Amarhegeko mahyahya (etûlo ya Kristu. obubarizo, Basaka wa Bakristu). Na kandi omu njira okugaluka emwa Nyarnuzinda Iuli lwiganyo Iwa ngasi muntu ogerera muli eyo njira y'okulibula aka Israheli, lubaga lwishogwa Iwa Nnamahanga.

OMURHONDERO

Enshokolezi

Ecitabu c'Omurhondêro ciderhwa ntya bulya cishambâla kurhi igulu n'omu-ntu byâlemagwa. Amaganîro g'ebya mîra gabà nka nshokolezi y'omwanzi gw'okucunguka Ebibliya erhumanyisa.

Ebibliya erhumanyisa kurhi igulu n'abantu b'amashanja goshi bâlemagwa na Nyamuzinda.

Ecitabu c'Omurhondêro cirhushambiilira kandi kurhi abantu barhanzi bâgomeraga Nyamuzinda na kurhi Nyamuzinda âbahanaga. Cirhumanyisa kurhi Nuhu n'abantu

b'amashanja goshi bàlamaga. Cihugûla ecisiki c'ishanja Iya I-sraheli, akalamo ka bashakulûza b'olubagalwishogwa: Abrahamu, Izaki, Ya- kobo naYozefu. Abrahamu ali muntu wa buyemêre. Nnàmahanga àmulaganya iburha linene. Yakobo ali muntu wa bwenge bunene bwenêne.

Owayandikaga eci citabu c'Omurhondêro akolesize engerêrezo z'abantu b'ago mango ga mîra Iyo amanyisa oku Nyamuzinda ye cisiki c'ebintu by'enigu-lu byoshi. Nyamuzinda alema Adamu, amuha mukâge Iyo baburha n'okubu-mba igulu; amuhà mukazi muguma yêne, ababwira mpu bamanye bankayirha obuhya bwâbo.

EBIRIMWO

- 1. Omurhondêro gw'igulu: cigabi 1 -11*
- 2. Akalamo ka Abrahamu: cigabi 12 -25, 18 .*
- 3. Akalamo ka Izaki na Yakobo: cigabi 25, 19-36*
- 4. Akalamo ka Yozefu: cigabi 37-50*

1

I Ecisiki c'igulu n'ec'abantu

Emyanzi mirhanzi y'obulemi

¹ Aha murhondêro^a Nnâmahanga alema amalunga n'igulu. ² Igulu lyali cimpirimpiri, civange, cimpinage lirhaligwerhe oku liyosire lirhanalimwo bici ci Mûka^b gwa Nnâmahanga akagiyerêra oku mîshi.

³ Nnâmahanga aderha, erhi: «Obulangashane^c bube». Obulangashane bwanaciba. ⁴ Nnâmahanga abona oku obulangashane buli bwinja. Anaberûla obulangashane n'omwizimya. ⁵ Ayirika obulangashane mûshi n'omwizimya aguyirika budufu. Bwayira^d bwanaca, lwo lusiku lurhanzi.

⁶ Nnâmahanga aderha, erhi: «Ecirêre^e cibe aha karhî k'amîshi ciberûle amîshi n'amashi». ⁷ Nnâmahanga ajira ecirêre caba lubibi lw'amîshi gali idako n'agali enyanya ly'ecirêre. Byanaciba ntyo ⁸ Nnâmahanga ayirika ecirêre malunga. Bwayira bwanaca, lwo lusiku lwa kabiri.

⁹ Nnâmahanga aderha, erhi: « Amîshi gali idako ly'ecirêre gacigushe haguma n'ahakazire habonekane ». Byanaciba ntyo. ¹⁰ Nnâmahanga ayirika ahakazire budaka n'ecirundo c'amîshi aciyirika nyanja. Nnâmahanga abona oku kuli kwinja.

¹¹ Nnâmahanga aderha, erhi: « Obudaka bumerekwo olubala lulimwo emburho, ngasi lubero n'emirhi y'amalehe, era emera oku idaho enaleheke n'obujuru bwayo, ngasi lubero».

^a**1.1** : Banahindule: «Aha murhondêro erhi Nyamuzinda alema amalunga n'igulu. Igulu lyaha- li... » Ci omu cihebraniya badesire oku «Mango maguma aha murhondêro... » Co cirhumire rhwabula obulungalire kw'eyi mpîndulo. Empîndulo nkubagirwa eri eyi ehindwîre akanwa oku ka-ndi: «Mango maguma aha murhondêro erhi Nyamuzinda alema amalunga n'igulu... » Omwandisi alonzize okurhuhugûlira obuhashe bwa Nyamuzinda bw'okulema igulu ... » Ci kwone ecinwa asha-mbiremwo, cimanyisize omurhondêro gw'amalunga n'igulu buzira igwarhiro (Rhulole muli 2 Mak 7, 28; Hb 11,3), bulya omu cihabraniya olwo luderho luli «omurhondêro». Luli lwa kurheganya obufulûle bw'obushinganyanya erhi Nnaluderho (Rhulole omu Lul 8, 22-31; Yn 1, 1-3). - Igulu erhi liri lya cimpinangè cirhagwerhi nda na mugongo, linali hûmu: Omwandisi alonzize okurhuhugûlira obworhere bw'igulu embere lilemwe: harhàli kalamo (Rhulole Yer 4, 23; Eze 34, 11), omwizimya erhi guhundikire emanga.

^b**1.2** Omûka gwa Nyakasane gwo gulamya (Rhulole Murh 6.3) n'ebiremwa byoshi (Lui 104,30). - Omwandisi w'eci citabu c'omurhondêro ayumvirhe obuhashe bw'oluderho lwa Nyamuzinda omu kulema igulu. Nyamuzinda alema igulu omu luderho. E Misiri n'e Babiloni kurhenga mîra oluderho lwakàg'ihugûla obulonza bwa bîrya biremwa bakâg'iharâmya. Omu Bibliya, oluderho lwarhanzir'imanyîkana nka Kanwa k'Ow'enyanya, Kanwa karhalusire ebyahira n'ehyahirûka (Lul 29). Kandi, oluderho lwabà go galya marhegeko ikumi: Irhegeko lifulûle erhi «Tora» (Lush 30, 11-14). Olwo Luderho lwayishimanyisa ohuhashe bwa Nyamuzinda omu igulu (Eze 40-55 ci bwenêne 40, 8; 55,11), lwamanyisa oku obushinganyanya bw'Ow'enyanya buli omu mashanja goshi (Mig 1-9) na buzinda bwaho, omu Myanzi y'Akalembe yayandikagwa na Mutagatifu Yowane, Nnaluderho acijira muntu lyo ayerekana kurhi Nyamuzinda acihânyire kuli rhwe.

^c**1.3** Obulangashane bwo Nyamuzinda arhanzir'ilema (Rhulole Lui 104,2). Omu Bibliya (obwo burhali bulangashane bwa kunyenyûza kwone, ci bulangashane bwa kalamo; bulangashane bwa bushagaluke... (Eze 9, 1; 60, 11-20; Yn 8, 12).

^d**1.5** Amango aga mandiko gayandikagwa erhi ensiku ziciganjwa kurhondêrera bijingo.

^e**1.6** Abantu ba mîra bakag'imanya mpu Ecirêre càli nka nsahâni ngali eberûla igulu n'amîshi. Ntyo bakàmanyanya oku igulu lyo libà eno idako n'ebitù n'amîshi bibà emalunga.

Byanaciba ntyo. ¹² Idaho lyamerakwo olubala lubamwo olujuru, ngasi lubero n'emirhi eleheka n'olugemu ngasi lubero. Nnâmahanga abona oku kuli kwinja. ¹³ Bwayira bwanaca, lwo lusiku lwa kasharhu.

¹⁴ Nnâmahanga aderha, erhi: « Ebimole bibe omu cirêre c'omalunga lyo biberûla omûshi n'obudufu; byaba bimanyiso by'empondo n'ecanda, ensiku n'emyâka, ¹⁵ binabe bimole bimanike emalunga bya kumolekera igulu ». Byanaciba ntyo ¹⁶ Nnâmahanga ajira bimole^f bibiri binene, ecimole cinênênè mpu cikamoleka mûshi, n'ecimole cinyinyi mpu cikamoleka budufu, boshi n'enenyêzi. ¹⁷ Nnâmahanga abimanika omu cirêre c'omalunga mpu bikamolekera igulu, ¹⁸ mpu binamanyise omûshi n'obudufu n'okuberûla obulangashane n'omwizimya. Nnâmahanga abona oku kuli kwinja. ¹⁹ Bwayira bwanaca, lwo lusiku lwa kani

²⁰ Nnâmahanga aderha, erhi: « Amîshi gadudûsemwo ebizîne n'ebinyunyi bibalale enyanya ly'igulu, embere z'ecirêre c'omalunga ». ²¹ Nnâmahanga alema abasimba banênênè b'omu nyanja na ngasi bizîne biyandala n'ebidûdûsa omu mîshi, bya ngasi lubero na ngasi rhunyunyi rhujira ebyûbi kushimbana n'olubero lwarhwo. Nnâmahanga abona oku kuli kwinja. ²² Nnâmahanga abigisha erhi: « Muyôlolo⁹, muluge, mubumbe enyîshi n'enyanya; n'ebinyunyi bilunge okw'igulu ». ²³ Bwayira bwanaca, lwo lusiku lwa karhanu

²⁴ Nnâmahanga aderha, erhi: « Obudaka buvûlule ebizîne bya ngasi lubero: ensimba, ebinyâgârha n'ensimba z'erubala za ngasi lubero ». Byanaciba ntyo. ²⁵ Nnâmahanga abona oku kuli kwinja.

²⁶ Nnâmahanga aderha, erhi: « Rhujire omuntu orhushusha, orhugwerhekwo ecikebo, yewâr hambula enfi z'omu nyanja n'orhunyunyi rhw'emalunga, ebishwekwa n'eb'y'erubala byoshi, n'ebinyâgârha byoshi binadûdûsa oku igulu ²⁷ Nnâmahanga alema omuntu omushusha: oku nshusho ya Nnâmahanga àmulemire, àmulema mulume n'omukazi.

²⁸ Nnâmahanga àbagisha anababwîra, erhi: « Muburhe muluge, mubumbe igulu, mulirhambule munarhegeke^h enfi z'omu nyanja n'orhunyunyi rhw'emalunga, na ngasi cizîne cigera oku idaho.

²⁹ Nnâmahanga ashub'iderha, erhi: « Loli oku mmuhîre ngasi lubala lujira olujuru lunali oku idaho na ngasi murhi guleheka gunajira olujuru byo byâba biryo binyu. ³⁰ Olubala nkana byo biryo mpîre ngasi c'erubala, ngasi kanyunyi k'emalunga, ngasi cigera oku idaho cinayîsa omuka». Byanaciba ntyo. ³¹ Nnâmahanga abona oku ebi anajiraga biri binja bwenêne. Bwayira bwanaca, lwo lusiku lwa kalindarhu.

2

¹ Ntyo kwo amalunga n'igulu bya shwinjagwa; haguma n'ebimubaⁱ byoshi. ² Erhi aba amayûsa omukolo akazâgikola, Nyamuzinda arhamûka oku lusiku lwa kalinda^j, ahûmûka omu mukolo akâgijira ³ Nyamuzinda ahûmûka oku lusiku lwa kalinda, alujira lwîmâna. ⁴ a. Yo

^f**1.16** Abapangani bakâg'iharâmya ebimole by'emalunga n'obwo binali biremwa nk'ebindi.

^g**1.22** Omu mandiko mimâna (Bibliya), omugisho gwa Nyamuzinda gurhabà gwa makwânane ga kalamo k'iroho lyone; gunayôlolole omuntu, gumushobôze akalamo n'iburha nkana.

^h**1.28** Nyamuzinda ahebire omuntu bano igulu, amuhà oburhegesi bw'ebiremwa byoshi, lwo omuntu abikolesa oku makwânane gâge. Na ntyo, akolere Nyamuzinda omu akalamo kâge koshi.

ⁱ**2.1** Izûba, omwêzi, enenyêzi na ngasi byoshiⁱ bibà emalunga.

^j**2.2** Olusiku lwa kalinda: haligi ahandi bahindula mpu lwali lwa kalindarhu lyo balek'îcikêbwa mpu nkaha hali omukolo gwabire olwa Sabato. Olwa Sabato lwàli luzira, nta kuhuma kabishi (Rhulole 1°) Omu Lub 23,12; Lush 5, 12-15: lwo lusiku lw'omugobe omuntu agwâsirwe okuhûmûkamwo; 2°) Omu Lub 20, 8-11: olusiku lwa kalinda, olwa Sabato, lwo lwashwinjaga okulema; 3°) Omu Lub 31, 12-17: Nyakasance alagâna n'olubaga lwâge; Hb 4, 1-11: Omuntu agwâsirwe okuhûmûka olusiku lwa kalinda nk'oku Nyakasane ahûmûkaga olwo lusiku erhi ayus'okulema).

nkomoka y'amalunga n'igulu eyo erhi bilemwa.

Emyanzi ya kabiri y'okulemwa kw'igulu. Ishhwa ly'amasîma

b. Erhi Nyakasane Nyamuzinda ajira igulu n'amalunga^k, ⁵ nta ishaka yalibaba en'igulu, nta lubala lwâlilucimera – bulya Nyakasane Nyamuzinda arhaliciniêsa enkuba en'igulu na ntaye walicihinga obudaka ⁶erhi okuhuluza amîshi omu mibunda y'okudômerera obudaka-; ⁷Nyakasane Nyamuzinda abumba omuntu n'akatulo k'oku idaho , amubûhira^l omûka gw'obuzîne omu mazulu, ntyo nyamutu ahinduka ciremwa cizîne. ⁸Obwo Nyakasane Nyamuzinda arhwêra ishwa ly'amalehe e Edeni^m, ebushoshokero, ahiramwo omuntu àbumbaga ⁹Nyakasane Nyamuzinda ameza oku budaka emirhi ya ngasi bûko, yakusîmîsa isu na minja okulibwa, yalimwo omurhi gw'obuzîne aha karhî k'ishwa n'omurhi gw'okumanyaⁿ aminja n'amabî. ¹⁰Kurhenga omu Edeni (ishwa ly'amasîma) olwîshi lwakag'ihulula lwaj'idômerera ishwa, lwakacigabamwo kani lushube nyîshi ini. ¹¹Olwîshi lurhanzi ye Pishone, luhulula luzunguluke ecihugo ca Avila, era munda eba amasholo, ¹²n'amasholo g'eyo garhahimwa kuyinjiha, eyo eba n'obuku bubaya bwinja n'ibuye ly'onice. ¹³Olwîshi lwa kabiri luderhwa Gihone: luhulula luzunguluke ecihugo ca Etiopiya. ¹⁴Olwîshi lwa kasharhu luderhwa Tigri: luhulula ebushohokero bwa Asuru. Olwîshi lwa kani luderhwa Eufrate. ¹⁵Nyakasane Nyamuzinda àrhola olya muntu amuhira omu ishwa lya Edeni, mpu akalihinga analilange. ¹⁶Nyakasane Nyamuzinda aha omuntu eri irhegeko: « Wanalya oku ngasi murhi guli omu ishwa, ¹⁷ci omurhi gw'okumanya aminja n'amabî orhahîraga okagulyakwo, bulya amango wacîshomya wagulya erhi onafire^o ». ¹⁸Nyakasane Nyamuzinda aderha, erhi: « Kurhali kwinja omuntu ayôrhe yêne, rhumujirire omurhabazi omushushire ». ¹⁹Nyakasane Nyamuzinda arhôla obudaka abumbamwo ngasi nsimba y'erubala n'ebinyunyi by'emalunga byoshi, abihêkera omuntu mpu aole kurhi abiyîrika: ngasi oku omuntu abiyîrikaga kwo byanayîrisirwe. ²⁰Ntyo omuntu ayîrika ebishwekwa byoshi, orhunyunyi rhw'emalunga rhwoshi n'ensimba z'erubala, ci omuntu arhabonagamwo murhabazi omushushire. ²¹Nyakasane Nyamuzinda arhogeza omuntu iro ly'enkwîra, nyamuntu ahunira; amushugula omurhibadu ashosha eminyafu aha omurhibadu gwarhengaga. ²²Ogwo murhibadu, Nyakasane Nyamuzinda àshugulaga oku mulume, atulamwo omukazi anamulerhera omulume. ²³Nnamulume, erhi: « Lero oyu ye munyafu gw'omunyafu gwâni na kavuha k'orhuvuha rhwâni. Ayîsh'ikaderhwa mukazi (isha) bulya omu mulume (ish) arhenzire » (Ayîsh'ikaderhwa muka-mulume bulya omu mulume arhenzire). ²⁴Co cirhuma omulume akwânîne aleke îshe na nnina acîshwekerekwo mukâge n'oku bali babiri bahinduke mubiri

^k**2.4** Omwandisi mwimâna arhushambâlire kurhi omuntu murhanzi aburhagwa. Lyo aruhugulira eyo myanzi, akolesa engani z'abantu ba mîra. Enyigîrizo baruhire ziri z'ezi: Nyamuzinda erhi alema omuntu amuhà omûka n'omubiri. Abaheba omu ishwa ly'amasîma. Abahà oburhegesi oku nsimba zoshi. Abajira babirhi, omukazi n'omulume lyo basîmana n'okurhabâlana omu cinyabuguma amango g'akalamo kabo.

^l**2.7** : Amufûhira omûka: kwo kuderha oku omûka gw'omuntu guruhenga emwa Nyamuzinda yenene.

^m**2.8** Kurhali kwa bulagirire okulongereza ecihugo eryo ishwa ly'Edeni lyabàgamwo. Kwo kude rha oku eryo ishwa ly'amasîma, limanyisize obworhere nkana Adamu na Eva bàlimwo embere bagomere Nnâmahanga n'ecaha c'ecisiki.

ⁿ**2.9** Omurhi gw'okumanya aminja n'amabi, luli lwiganyo lw'ecâha. Kwo kuderha oku ojira ecâha, abà ayôsire amanyire aminja n'amabi. Anabe arhacilonzizi okushimba enjira za Nnâmahanga. Ecâha bubà bucîbone. Ojira ecâha agomera Nnâmahanga n'okulonza okubà nka Ye. Analahire okuyumva Nnâmahanga wamulemaga.

^o**2.17** Olusiku wagulyakwo, ho na halya wanafà. Omuntu omu bîdaka arhengaga mwo anagaluke nka kula ngasi ciremwa coshi ca hano igulu cagaluke omu idaho. Ci kwone omuntu ankafulumusire olwo lufû nk'arhagomeraga Nnâmahanga. Omuntu yene anacirhege olufû omu kurhayumva kwâge (Rhulole omu Murh 3, 19).

muguma^p (bayîsh'ihinduka muguma) ²⁵ N'obwo bombi bàli bushugunu; omulume n'omukazi, ci barhakâg'iyumvanya nshonyi.

3

Ecâha cirhanzi

¹ Enjoka yo yali nsimba nyengûza omu nsimba z'erubala zoshi Nyakasane Nyamuzinda ajiraga. Wanjoka^q abwîra omukazi, erhi: «Ka kwo kunali Nnâmahanga adesire: Murhahîraga mukalya oku murhi ciru n'omuguma gw'omu ishwa?» ² Nyamukazi ashuza wanjoka, erhi: « Rhwanalya amalehe g'emirhi eri omu ishwa, ³ ci amalehe g'omurhi guli aha kagarhi k'ishwa gwoki, Nnâmahanga adesire: murha galyakakwo, ciru murhaguhumagakwo bulya erhi kufa munafire » ⁴ Ci wanjoka abwîra nnamukazi, erhi: « Nanga murhakafa mâshi! ⁵ Kali ciru Nnâmahanga amanyire oku amango mwânagulyekwo amasu ginyu gânayiguke munahinduke nka Nnâmahanga mukâmanya aminja n'amabî ». ⁶ Lero nyamukazi abona nk'omurhi guli mwinja okulîbwa, gunali gwakusîmîsa amasu gunali gwa kucîfinjwa n'okudômwamwo obwenge; arhôla irehe alyâko, anahà iba wali bonaye, naye alyâkwo. ⁷ Erhi amasu gabo bombi gayiguka, bàbona oku bali bashugunu; bazingazinga ebyasi by'omulehe babiyambalira omu cibunu. ⁸ Banaciyumva Nyakasane Nyamuzinda aja acîgezageza omu ishwa oku hihûsi hy'olusiku, omulume na mukâge bacîfulika Nyakasane Nyamuzinda, omu karhî k'emirhi y'omu ishwa. ⁹ Ci Nyakasane Nyamuzinda ayakûza^s omulume amubwîra, erhi: « Ngahi oli? » ¹⁰ Ashuza, erhi: « Nayumvîrhe wadunda amashando omu ishwa, namayôboha, bulya ndi mushugunu co carhumire nacifulika ». ¹¹ Ashub'idôsa, erhi: «Ndi wakumanyisize oku oli mushugunu? Ci akaba walire kwa gulya murhi nakuhanzagya nti irhondo orhahîraga okalya? » ¹² Nyamulume ashuza, erhi: « Omukazi wampebaga aha burhambi anampire kwa gulya murhi nani namanalyâkwo ». ¹³ Nyakasane Nyamuzinda abwîra omukazi, erhi : « Bici ebyo wamajira wâni? ». Nnamukazi ashuza, erhi: « Kali enjoka yamantebe lero namalya ». ¹⁴ Go mango Nyakasane Nyamuzinda abwîzirage enjoka, erhi: « Obwo wanajizire ntyo, ohehêrîrwe kulusha ngasi cishwekwa na kulusha ensimba z'erubala zoshi; oku nda okola wâkagendera na katulo okola wâkalya ensiku zoshi z'akalamo kâwe. ¹⁵ Nkola naheba enshombo ekarhî kâwe n'omukazi, ekarhî k'iburha lyâwe n'iburha lyâge: oyu âkusinaga irhwe^t nâwe omukomolere oku kansisira ». ¹⁶ Abwîra nyamukazi, erhi: «Nkolanayushûla amalumwa gâwe, n'amazîmi gâwe omu malumwa okola wakaburha abana. Kulalikira okolaga

^p**2.24** Olya muntu ayâkuzagya n'omwishingo, erhi: «Oyu ye kavuha karhengaga omo mavuha gâni, ye munyafu gw'oku minyafu yâni» bulya amabona mûkage. Omwandisi amanyisize kurhi omulume ashwira mukâge, na kurhi omûkazi ashwira iba; balame haguma omu cinyabugumâ. Embere za Nyamuzinda, omulume n'omûkazi bayumânana bulya bali ba nkomokâ nguma. Nyamuzinda amujirira omurhabâzi omushushire.

^q**3.1** Eyo njoka luli lwiganyo lw'olya mushombanyi Shetani, olya warhebaga ababusi birhu barhanzi erhi bajira ecâha. Shetani ashomba Nnâmahanga, nirhu rhwene kushomba arhushomba. Alonza rhweshi arhuheze mpu ly'irhondo rhurhatamalaga oku ntebe y'obwâmi bwa Nyamuzinda, erya ntebe ahezagya erhi agomera Nnâmahanga.

^r**3.7** Babona oku bali bashugunu; ecâha c'ecisiki cirhâli câha ca bugonyi. Càli câha ca bucîbone bw'omuntu embere za Nnâmahanga; okucîbona bushugunu kuli kumanya oku barhaligzerhe ntêra yakuhima amashumi g'owabarhebaga.

^s**3.9** Ayakuza omulume; Nyakasane anayishe nka muciranuzi amango g'olubanja. Anadôse oyâzire, anamuyereke oku ahabire na buzinda bw'aho anamuhe oluhembo akwânine. Ntyo rhuyumvirhe oku Nyamuzinda kushibirira ashibirira eciremwa câge, arhanalikirira wâge.

^t**3.15** Nyakasane alaganyize abantu oku abayôkola, abakûle omu njira y'ecâha. Ciru akaba Shetani ahimaga omulume n'omûkazi, arhahime iburha lyâbo. Nyakasane Nyamuzinda abwira wanjoka, erhi: «Nahira enshombo akarhî k'iburha lyâwe n'ely'omûkazi». Omuguma wayish'ihima shetani, ye Mucunguzi. Ayish'ikûla abambali omu bujà bw'ecâha.

wakalalikira balo, ci naye akola ayîsh'îkâkuzidohera^u. ¹⁷ Abwîra nyamulume, erhi: « Obwo wayumvîrhe mukâwe, wanalya kuli gulya murhi, n'obwo nâkurhegekaga, nti irhondo orhahîraga okagulyâkwo, idaho lihehêrîrwe erhi werhuma. Omu malibûko okola wakâkulamwo eci walya, ensiku zoshi z'akalamo kâwe. ¹⁸ Mahwa n'emishûgi likola lyakâkufukiza, okâlya n'enshogo lubala. ¹⁹ Kurhûbanukirwa emalanga okola wakâbonamwo omugati (biryo): kuhika oshubire omu budaka bulya mwo warhengaga. Oli katulo n'omu katulo wânashubire! ». ²⁰ Omuntu ayîrika mukâge erya Eva, «Hawa» bulya ye nnina wa abazîne boshi. ²¹ Nyakasane Nyamuzinda âjirira omulume n'omukazi ebishûli by'empu^v âbayambika. ²² Nyakasane Nyamuzinda aderha, erhi: « Alagi oku omuntu akola ali ak'îrhu erhi kumanya aminja n'amabî kurhuma. Mumanyage, arhag'îlambûla okuboko arhanacirhole oku murhi gw'obuzîne, agulye alame ensiku zoshi! ». ²³ Nyakasane Nyamuzinda amuhimva omu ishwa Iya Edeni (masîma), mpu ly'agend'îhinga obudaka arhengagamwo. ²⁴ Ahimva omuntu anahira bakerubini n'engulumira y'engôrho yalaza ebushoshokero bw'ishwa ly'amasîma, Iyo balanga enjira eja ebwa murhi gw'obuzîne (Iyo bahagalika omuntu arhahume oku murhi gw'obuzîne).

4

Olwa Kayini na Abeli

¹ Adamu ashamuka kuli mukâge Eva. Eva ayâlala anaburha Kayini. Aderha, erhi: «Namashobôla omuntu emwa Nyakasane ». ² Ashub'îburha omulumuna Abeli. Abeli ali mushwesi wa bishwekwa ci Kayini ali muhinzi wa budaka. ³ Erhi kugera mango, Kayini arhûla nterekêro emwa Nyakasane ebi akûlaga omu budaka, ⁴ Abeli naye arhûla ebiburhwa birhanzi by'ebibuzi byâge n'amashushi gâbyo. Nyakasane ayankirira Abeli n'entûlo^w yâge, ⁵ ci arhayankiriraga Kayini n'eyâge ntûlo. Kayini akunirira okwo n'obusû bwâge bwazinzibala. ⁶ Nyakasane abwîra Kayini, erhi: « Cirhumire wakunira, cirhumire obusû bwâwe bwazinzibala? ⁷ Nkawal'îjizire bwinja, karhinga orhayinamwiri amalanga? Ci akaba orhajiziri bwinja, ecâha cishurhamire aha luso lwâwe, ciri cakulâlîra, ci ocîhangâne ocihime ». ⁸ Kayini abwîra omulumuna Abeli, erhi: « Rhuje ebulambo! ». Oku bali omu bulambo, Kayini ayinamula okuboko acîrhulirakwo Abeli anamuniga. ⁹ Go mango Nyakasane abwîzire Kayini, erhi: « Ngahi mulumuna wâwe Abeli ali? ». Ashuza, erhi: »Ntamanyiri. Ka nie mmulanga mulumuna wânî? ». ¹⁰ Amushuza, erhi: « Bici ebi wamajira? Izû ly'omuko gwa mulumuna wâwe Iyamanyakûza kurhenga okw'idaho. ¹¹ Buyôrhe buhehêrîrwe obudaka bwâmiraga omuko gwa mulumuna wâwe erhi werhuma. ¹² Erhi okacihinga obudaka burhakacikuyerera bici, wâba kahukà na karhebera omu igulu ». ¹³ Kayini abwîra Nyakasane, erhi: « K'ecâha câni ciri cinene bwenêne cirhakabalirwa? ». ¹⁴ Lola oku wamampiva muli lino ishwa nnangwâsirwe ncîfulike hali na nâwe; nkolaga naba karharhinda na karhebera muno igulu, owanambugâne hali amango akanyirha ». ¹⁵ Ci Nyakasane amubwîra, erhi: « Ci kwoki ngasi wayirhe Kayini acîholwa kali nda! ». Nyakasane ahirakwo Kayini ecimanyiso, mpu Iyo ngasi wamurhimâne arhamushûrhaga. ¹⁶ Kayini acîyegûla kuli Nyakasane anayûbaka omu cihugo ca Nodu, ebushoshokero bw'ishwa ly'amasîma. ¹⁷ Kayini ashamuka bona mukâge, mukâge ayâlala anaburha Enoku; ayûbaka ecishagala aciyirika erya Enoku, cirhenzire oku izîno ly'omugala Enoku. ¹⁸ Enoku aburhirwa Iradi, Iradi aburha Mehuyael na Mekuyael aburha Metushael. Metushael aburha Lâmek, Lâmek arhûla bakazi babiri: muguma ye Ada n'owundi ye Zila. ¹⁹ Lâmek arhûla bakazi babiri: muguma ye Ada n'owundi ye Zila. ²⁰ Ada aburha Yabal:

^u**3.16** Eco câha ababusi birhu barhanzi bâjiraga, cârhulerhire nyamanjà w'obuhane: rhwâheza enshôkano z'omu Paradizo; abantu bârhondêra okufa (Murh 3,3), barhondêra okuyumva amagene mabî g'omubiri (Murh 3,7), barhondêra okubona amalumwa amango g'okuburha n'omu mikolo.

^v**3.21** Eci cijiro ciyêrekine kurhi Nyakasane abêra abàmugomire olukogo. Omuntu wal'îkola ayambala ebyasi, Nyakasane amuyambika oluhû lw'ensimba.

^w**4.4** Entûlo ya Abeli; olole Hb 11,4.

y'îshe w'abahanda omu bifumba bajabalusa ebishwekwa. ²¹ Omulumuna yewali Yubal: yewali îshe w'abaziha olulanga n'akarhêra. ²² Zila naye aburha Tubalkayini, mutuzi, y'îshe w'abakola amarhale n'ebiyûma. Mwâli wabo Tubalkayini yewali Nahama. ²³ Lâmek abwîra bakage, erhi: » Ada na Zila, yumvirhizi izû lyâni; bakà Lâmek, rhegi amarhwiri oku bino namubwîra: nayisire omuntu okwenge amanyâgaza nayirha n'omushikira okwenge amampukula. ²⁴ Kayini anacîhlerwe kalinda ci Lâmek yêhe kali makumi gali nda na nda. ²⁵ Adamu ashub'ishamuka bona mukâge, nyamukazi aburha Set, » bulya aderha, erhi: Nyamuzinda amanshobôza owundi mwanah ahali ha Abeli, bulya Kayini amuyisire ». ²⁶ Set naye aburhirwa omugala, amuyîrika erya Enosh. Go mango barhangiraga okucîkumba YHWH, Nyakasane.

5

Bashakulûza b'embere w'ecihonzi cinene

¹ Alaga ecitabu c'emîmo y'Adamu. Erhi Nnâmahanga alema omuntu, amujira oku nshusho ya Nnâmahanga; ² mulume n'omukazi abalemire, abagisha anabayîrika bantu erhi abalema. ³ Adamu al'igwerhe myâka igana na makumi asharhu, erhi aburha omugala oku nshusho yage n'okucikebo câge, anamuha izîno Iya Set. ⁴ Erhi ayus'iburha Seti, Adamu ashub'ilama myâka magana munani anaburha abagala n'abâli. ⁵ Akalamo k'Adamu koshi kali ka myâka magana mwenda na makumi asharhu^x, agal'îfa. ⁶ Set al'igwerhe myâka igana n'irhanu erhi aburha Enosh. ⁷ Erhi aba amaburha Enoshi, Set ashub'ilama myâka magana munani na nda anaburha abagala n'abâli. ⁸ Akalamo ka Set koshi kali ka myâka magana mwenda n'ikumi n'ibiri: agal'îfa. ⁹ Enoshi al'igwerhe myâka makumi gali mwenda erhi aburha Kenan; ¹⁰ erhi aba amaburha Kenan, Enosh ashub'ilama myâka magana munani n'ikumi n'irhanu, anashub'iburha abagala n'abâli. ¹¹ Akalamo ka Enosh koshi kali ka myâka magana mwenda n'irhanu; agal'îfa. ¹² Kenan al'igwerhe myâka makumi gali nda erhi aburha Mahalaleel. ¹³ Erhi aba amaburha Mahalaleel. Kenan ashu'ilama myâka magana munani na makumi ani, anakaburha abagala n'abâli. ¹⁴ Akalamo ka Kenan koshi kali ka myâka magana mwenda n'ikumi, agal'îfa. ¹⁵ Mahalaleel al'igwerhe myâka makumi gali ndarhu n'irhanu erhi aburha Yared. ¹⁶ Erhi aba amaburha Yared, Mahalaleel ashub'ilama myâka magana munani na makumi asharhu, anakaburha abagala n'abâli. ¹⁷ Akalamo ka Mahalaleel koshi kali ka myâka magana munani na makumi galimwenda n'irhanu, agal'îfa. ¹⁸ Yared aligwerhe myâka makumi galindarhu n'ibiri erhi aburha Enokh; ¹⁹ Erhi aba amaburha Enokh, Yared ashub'ilama myâka magana munani anakaburha abagala n'abali. ²⁰ Akalamo ka Yared koshi kali ka myâka magana mwenda na makumi galindarhu n'ibiri: agal'îfa. ²¹ Enokh aligwerhe myâka makumi galindarhu n'irhanu erhi aburha Matushaleme. ²² Enokh alusibwa na Nnâmahanga. Erhi aba amaburha Matushaleme, Enokh ashub'ilama myâka magana asharhu anakaburha abagala n'abali. ²³ Akalamo ka Enokh koshi kali ka myâka magana asharhu na makumi galindarhu n'irhanu. ²⁴ Bulya Enokh alilusîbwe na Nyamuzinda, arhaciberaga eno igulu. Nyamuzinda amuhêka. ²⁵ Metushaleme aligwerhe myâka igana na makumi galimunani na nda erhi aburha Lâmek. ²⁶ Erhi aba amaburha Lâmek, Metushaleme ashub'ilama myâka magana nda na makumi galimunani n'ibiri, anakaburha abagala n'abâli. ²⁷ Akalamo ka Metushaleme koshi kali ka myâka magana mwenda na makumi galimwenda na mwenda, agal'îfa. ²⁸ Lâmek aligwerhe myâka igana na makumi galimunani n'ibiri erhi aburha omugala. ²⁹ Amuyîrika erya Nuhu, omu kuderha, erhi: » Oyu ayishirhurhûliliza oku mukolo n'omurhamo gw'amaboko girhu, bulya Nyakasane ahehêre obudaka ». ³⁰ Erhi aba amaburha Nuhu, Lâmek ashub'ilama myâka magana mwenda na makumi galimwenda n'irhanu, anakaburha abagala n'abâli. ³¹ Akalamo ka Lâmek koshi kali ka myâka magana nda na makumi galinda na nda, anagal'îfa.

***5.5** Rhurhamanyiri bwinjinja omubale gw'emyâka y'arnaburhwa ga bashakulûza birhu barhanzi. Rhurhankamay'itwikanula erhi eyo myâka badesire balamire yo n'eyo. Hali amango erhi eri myâka ya kalamo ka ngasi mulala; kwo kuderha myâka y'abo bantu kuhebakwo n'eya binjikulu bâbo. Eyo myâka yâbo erhuyêresire oku gwanali mugisho gwa Nyamuzinda, yaja yanyiha erhi byâha byâbo birhumire.

³² Nuhu aligwerhe myâka magana arhanu erhi aburha Sem, Ham na Yafet.

6

Obumînya bwaluga omu igulu

¹ Erhi abantu barhangira baluga en'igulu, bàburha abanyere, ² bene Nyamuzinda^y bàbona oku abanyere b'abantu bali binja. Babayankamwo aba banalilonzize. ³ Lero Nyakasane aderha, erhi: «Omûka gwâni guruhacibêre ensiku zoshi omu muntu, bulya ali mubiri^z n'akalamo kâge kakola kaba ka myâka igana na makumi abiri». ⁴ Ago mango, en'igulu yali abanênênè-mikalarhu- ciru n'enyuma zâho, amango bene Nyamuzinda bakâg'iyanka abanyere b'abantu, abo banyere bakâburha abana: zo ziry ntwâli za mîra, bantu b'irenge. ⁵ Nyakasane abona oku amabî g'abantu gâluzire en'igulu na ngasi muhigo gwabali emurhima gwâli gwa mabî gwône. ⁶ Nyakasane aderha, erhi: «Omu igulu nkola nâholola abantu nâlemaga; bone ensimba n'ebinyagârha n'ebinyunyi by'emalunga, bulya namaciganya ecarhumaga nabijira». ⁷ Nyakasane aderha, erhi: «Omu igulu nkola naholola abantu nâlemaga; bone ensimba n'ebinyagârha n'ebinyunyi by'emalunga, bulya namaciganya^a ecarhumaga nabijira». ⁸ Ci Nuhu yehe arhona emwa Nyakasane. ⁹ Olwa Nuhu luno. Nuhu ali muntu mushinganyanya na mwirhonzi omu bantu b'amango gâge analikulikîre Nyakasane. ¹⁰ Nuhu aburha abagala: Set, Ham na Yafet. ¹¹ Obwo igulu lyalilihîmbwîre embere za Nyakasane linayunjwîre bumînya. ¹² Nyakasane alola igulu, abona oku lisherîre, bulya ngasi muntu alihemusire omu lugendo lwâge en'igulu.

Okucirheganya oku lw'ecihonzi

¹³ Go mango Nyakasane abwîzirage Nuhu, erhi: «Kuli nie, amango g'obuzinda bw'omuntu gahisire, bulya igulu lyasherîre erhi bo barhuma, liyunjwîre bumînya. Niene nkolaga nabashâba haguma n'igulu. ¹⁴ Ocîtulire obwârho bw'omurhi gw'enshebeyi gwadwa amagoba; ogabe obwârho mwo rhuyumpa rhuyumpa, onabushîge enungulu omu ndalâla n'emugongo. ¹⁵ Alaga oku wâjira: obwârho bube na makano makumi asharhu ga bulî, makumi arhanu ga bugalî, makumi asharhu ga kadubwî. ¹⁶ Omu bwârho ohiremw'oburhungiri n'ah'ikano liguma enyanya oshwinje. Lunda luguma ohireyo omuhango gw'obwârho. Olujire mishonezo: ah'idako, aha karhî n'aha nyanya. ¹⁷ Nkolaga narhuma ecihonzi, kwo kuderha mîshi, en'igulu, ah'idako ly'amalunga, gashâbe ngasi ciremwa ciyîsa omûka; ebiri en'igulu biherêrekere. ¹⁸ Cikwône wêhe nâkuha endagâno. Wayîsh'ija omu bwârho mwen'abana bâwe, mukâwe, na

^y**6.2** «Bene Nyamuzinda» (omu kushimba Lul 29, 1; 89, 7; Ayu 1, 6; 2,1; 38,7) banahash'ibâ bi-rya biremwa abapagani bakag'iharâmya. Hali n'amango Abami nabo, bakâg'iderhwa «bene Nyamuzinda» (Rhulole muli 2 Sam 7, 14; Lul 2,7; 89, 27). Na binjikulu ba Seti nabo bacidesirwe «bene Nyamuzinda» na bene Kayini bakaz'iderhwa «bene abantu». Abatwi b'emanja bangasi ishanja badesirwe bene Nyamuzinda bulya balibajira omukolo gwa Nyamuzinda: okutza emanja, co cirhumire bahunyirwe okuba bashinganyanya, lola Olulanga lwa 81(82).

^z**6.3** Ogu mulongo guruhlângwire oku omuntu guba muhiri, n'omubiri gubâ muzamba. Obuzibu n'akalamo k'omubiri birhengerera emwa Mûka gwa Nyakasane (Rhulole omu Murh 2,7). Abâmi bakag'ihâbwa Mûka, kwago kwago amango bashigwa amavurha (1 Sam 10,6.10; 11,6; 16,13). Ago mango, «Mûka» anabashobôze emisi y'okurhegeka n'ey'okucîranula (Rhulole muli Lui 72, 1; End 4,2; Iz 11, 4-5).

^a**6.7** Nyakasane aciganya, kwo na kuguma omu 1 Sam 15, 11. Obubi bw'omuntu bwarhuma abihira Nyakasane. Obwo bubî bwarhengerera omu kubona omuntu alemirwe ntagengwa. Kandi oku kuyêrekîne oku Nyamuzinda analolereze obworhere bwa bene omuntu, ci okwo kurhankarhuma abalikirira. Arhankarhuhemukira, arhanatwa omu kanwa kâge. Ci omanyage oku olu luli luderho lwa bantu olu bahugwire mw'ebi binwa. Omu kuderha n'obwalagale bwoshi, Nyakasane arhankaciganya erhi ayumve omungo. Kwâli kulonza okumanyisa oku ebijiro by'abantu byali bigalugalu omu masu ga Nyakasane.

bali-kazi bâwe. ¹⁹ Omu bizîne byoshi, na ngasi mubiri, orhôle bibiri bibiri bya ngasi lubero, obihugire omu bwârho, lyo bibêrana obuzîne haguma nâwe: hakâba akalume n'akakazi. ²⁰ Ebinyunyi kushimbana n'obûko bwabyo, ebishwekwa kushimbana n'obûko bwâbyo, n'ebiyandala kushimbana n'obûko bwâbyo, bibiri bya ngasi bûko bibêre nâwe, lyo bibêrana akalamo. ²¹ Wehe orhôle ngasi bûko kalyo, olunde hofi hâwe: byayishiba biryo byâwe na biryo by'ebyo bintu ». ²² Nuhu ashimba byoshi, nk'oku Nyakasane alimurhegesire, kwo anajizire.

7

Nuhu aja omu nkuge

¹ Nyakasane ashub'ibwîra Nuhu, erhi: «Jaga omu bwârho mwene omulala gwâwe gwoshi, bulya nabwîne oku oli mushinganyanya embere zani muli elira iburha. ² Oku ngasi bûko bwa nsimba ecîre, orhôle mwo mahali nda, akalume n'akakazi kâko; omu bûko bw'ensimba zihumânya orhôle ihasha liguma, akalume n'akakazi kâko. ³ N'omu ngasi bûko bwa binyunyi bicîre, orhôle mahasha nda, akalume n'akakazi kâko, lyo obûko burhag'îhera en'igulu. ⁴ Bulya enyuma lya nsiku nda, naniêsa enkuba en'igulu nsiku makumi ani na madufu makumi ani; en'igulu naholola ngasi cizine najiraga ». ⁵ Nuhu ajira ebi Nyakasane ali amurhegesire byoshi. ⁶ Nuhu aligwerhe myâka magana ndarhu erhi ecihonzi ciyisha, go mîshi okw'igulu. ⁷ Nuhu aja omu bwârho haguma n'abagala na mukâge n'abali-kazi, lyo bayâka amîshi g'ecihonzi. ⁸ Ensimba zicîre n'ezihumânya, ebinyunyi na ngasi binyafûka oku idaho byadaha omu bwârho bibiri bibiri, ⁹ akalume n'akakazi byoshi na Nuhu, nk'oku Nyakasane analirhegesire Nuhu. ¹⁰ Erhi ensiku nda zihika, amîshi g'ecihonzi gacihira oku idaho; ¹¹ omu mwâka gwa magana ndarhu g'akalamo ka Nuhu, omu omwêzi gwa kabiri, omu nsiku ikumi na nda z'omwêzi, lwo n'olwo lusiku, amaliba g'ekuzimu gafunûnuka n'enshalalo z'emalunga zahulula. ¹² Enkuba yania en'igulu nsiku makumi ani na madufu makumi ani. ¹³ Lwo n'olwo lusiku lyo Nuhu, boshi n'abagala Sem, Ham na Yafet, muka Nuhu, abali-kazi basharhu, baka abagala: ¹⁴ boshi n'ebizîne byoshi kushimbana n'obûko bwâbyo, ensimba kushimbana n'obûko bwâzo, ebiyandala oku idaho kushimbana n'obûko bwâbyo, ebibalala kushimbana n'obûko bwâbyo, ebinyunyi byoshi na ngasi hibalala, bâjaga omu bwarho. ¹⁵ Baja emunda Nuhu ali omu bwârho, babiri babiri ba ngasi ciyîsa omuka. ¹⁶ Abo bayishaga ndume n'ekakazi ba ngasi bûko, bobadahîre nk'oku Nyamuzinda anabarhegekaga. Nyakasane ayîgala obwârho abaha omugongo.

Namugege

¹⁷ Ecihonzi càba nsiku makumi ani, oku amîshi gayushûka n'obwârho kwasôkera enyanya z'izugulu. ¹⁸ Oku amîshi galuga ganayushûka okw'igulu n'obwârho bwayerêra oku mîshi. ¹⁹ Amîshi gaja gayushûka kulusha oku nyanya z'igulu ganabwîka ngasi ntôndo ndîrî zinaba ah'idako ly'amalunga. ²⁰ Amîshi gabwîkaga entôndo, garhaluka makoro ikumi n'arhanu. ²¹ Ngasi kazîne kaherêrekera: ebigerà okw'idaho, ebinyunyi, ebishwekwa, ensimba z'erubala, na ngasi bidûdûsa en'igulu na abantu boshi. ²² Kwo kuderha oku ngasi hyâli en'igulu hyâfa: ngasi biyîsa omûka emazûlu. ²³ Ntyo kwo ebyâli en'igulu byoshi byâholokaga: haguma n'abantu, ebishwekwa, ebinyafûka n'ebinyunyi by'emalunga; byoshi byahirigirha en'igulu ci hasigala Nuhu yêne na ngasi kali omu bwârho bonaye. ²⁴ Amîshi gayôrha gabwîkîre igulu nsiku igana na makumi arhanu.

8

Okuyûrha kw'ecihonzi

¹ Nyamuzinda akengêra Nuhu, ensimba n'ebishwekwa byali bo naye omu bwârho. Nyamuzinda ageza empûsi oku igulu, ntyo amîshi gahonôka. ² Amaliba g'ekuzimu n'enshalalo z'emalunga byayigalwa; n'enkuba yayimanzibwa emalunga; ³ amîshi gaja gayonda bunyi bunyi, gagana erhi kugera nsiku igana na makumi arhanu. ⁴ Omu mwêzi gwa kalinda omu

nsiku ikumi na nda z'omwêzi, obwârho bwadekerera oku ntôndo Ararat^b. ⁵ Amishi gaja gayonda gaja gayonda bunyi bunyi kuhika mwêzi gw'ikumi. Omu mwêzi gw'ikumi, olusiku lurhanzi lw'omwêzi orhurhwerhwe rhw'entôndo rhwaboneka. ⁶ Erhi hagera nsiku makumi ani, Nuhu ayigula ilolero ly'obwârho alijizire omu bwârho anahulusa hungwe mpu aj'ilola erhi amîshi gakazire. ⁷ Hungwe^c ahuluka ci akaja eyi n'eyi alinda oku amîshi gakala okw'igulu. ⁸ Lero Nuhu ahulusa engûku mpu alole erhi amîshi gakazire okw'idaho; ⁹ ci wangûku erhi abona arhabwini aha ahira obulà bw'olushando, ashubira omu bwârho, bulya amîshi gaciri okw'igulu. Nuhu alambûla okuboko, ayigwârha anashub'iyidahya omu bwârho hofi naye. ¹⁰ Alinda zindi nsiku nda, ashub'ihulusa egûku omu bwârho, ¹¹ engûku yamushubirakwo bijingo, abona ekola edwîrhe ehishami hy'omuzetuni omu mulomo. Nuhu ayumva oku amîshi gaganyire okw'igulu. ¹² Ashub'ilinda zindi nsiku nda, ashub'ilika engûku egende: erhacigalukaga aha ali. ¹³ Omu mwâka gwa magana ndarhu na muguma y'akalamo ka Nuhu, omu mwêzi gwa burhanzi, omu lusiku lurhanzi ly'omwêzi, amîshi gali gamagana okw'igulu; Nuhu akula omufuniko gw'obwârho, abona oku obululi b'igulu bwakazirekwo amîshi. ¹⁴ Omu mwêzi gwa kabiri, omu nsiku makumi abiri na nda igulu lyoshi lyakala.

Okurhenga omu nkuge

¹⁵ Nyamuzinda arhegeka Nuhu, erhi: ¹⁶ « Huluka omu bwârho mwena mukâwe, bagala bâwe na bali-kazi bâwe haguma nâwe. ¹⁷ Ensimba za ngasi lubero muli mweshi, orhunyunyi, ebishwekwa na ngasi biyandala binadûdûsa okw'igulu, obihuluse haguma nâwe, lyo bihasha okulumîra igulu, biyololoke biluge hoshi. » ¹⁸ Nuhu ahuluka n'abagala, na mukâge, n'abali-kazi. ¹⁹ Ebizine byoshi na ngasi bishwekwa n'orhunyunyi rhwoshi n'ebiyandala binadûdûsa oku igulu kushimbana n'obûko bwabyo, byahuluka omu bwârho. ²⁰ Go mango Nuhu ayubasirage oluhêrero lwa Nyakasane; arhola ngasi bûko bwa nsimba ecire na ngasi rhunyunyi rhucire, arhûla embagwa z'okusingonola oku luhêrero. ²¹ Nyakasane abayiza hirya hibayo hinja anacigerereza, erhi: « Ntakacihehêrera igulu bundi erhi muntu orhuma, bulya irala^d lyage liba liyêrekîre amabî kurhenga emuhimbo, ntakacishangula bundi ebizîne nk'oku nzind'ijira. ²² Oku igulu lichiba, okumîra/kurhwera n'okusârûla, emboho n'idûrhu, ecanda n'empondo, obudufu n'omûshi, birhakacihusa kubaho ».

9

Bworhere buhyâhya bw'igulu. Endagâno ya Nnâmahanga n'ebiremwa byâge

¹ Nyamuzinda anacigisha Nuhu boshi n'abagala anacibabwîra, erhi: « Muburhe, muyôlolo, munabumbe igulu bantu. ² Mube cômà na bacômohwa b'ensimba zoshi z'oku igulu n'enyunyi zoshi z'emalunga, n'ebinyagârha oku igulu lyoshi, n'enfi zoshi z'omu nyanja: byoshi mbihizire omu nfune zinyu. ³ Ngasi bibà bizîne binafukunya byoshi byâbà biryo binyu, mmuhire byo byoshi kuguma n'ebyâsi by'emburho. ⁴ Cikwône murhalyaga enyama mukanalya n'obuzîne

^b8.4 Ararati eri ntongo y'omu Aziya, omu cihugo ca Mezopotamiya (Mwa zino nsiku cikola cihugo ca Iraki).

^c8.7 Omu kushimba engani z'abantu b'e Babiloni, binyunyi bisharhu birhâshwekagwa: hungwe (ecihungu), engûkù n'ehiremberembe.

^d8.21 Omurhirna ye muntu. Irala lyage liyerekana ecimuli e murhima. Omu murhima mwo murhenga engerêrezo nyinja n'embî. Enderho, emihigo n'ebijiro... byoshi birhengerera omu murhima. Nyamubâho ayishi ngasi murhima bwinjinja (1 Sam 16,7; Lui 17,3; 44, 22; Yer 11, 20). Obworhere bwinja n'obushibirizi bw'Akanwa ka Nnâmahanga burhengerera omu murhima (Lul 51,12,19; Yer 4,4+; 31,31-33+; Eze 36,26). Omuntu alongeza Nyamuzinda omu murhima gwâge (Lush 4,29; Lul 105,3; 119,2.10), amu rhege okurhwiri (1Bam 3,9; Burh 3,29; Hoz 2,16; Lush 30,14), amukolere (1Sam 12,20.24), amukuze (Lul 111,1), amuzigire (Lush 6,5); omurhima mwirhohye, nkana na mucêse gwo mu rhima gurhajira bulyâlya embere za Nyamuzinda n'embere z'abantu (Ef 1,18). 9,4: Rhulole omu Lev 17,11-14; Lush 12,23.

bwâyo, kwo kuderha omuko^e. ⁵ Ci kwônene namudôsa oku muko gwa ngasi muguma muli mwe. Nanâdôse ebiryânyi byoshi ndôse n'omuntu, abantu bone na bone nanâdôse ogw'omuko gw'omuntu. ⁶ Owabulage omuko gw'omuntu, naye omuko gwâge gunabulagwe n'omuntu. Bulya oku nshusho ya Nyamuzinda omuntu alemagwa. ⁷ Mwehe muburhe, muyôlolo, mubumbe igulu bantu munalirhegeke.» ⁸ Nyamuzinda anacibwîra Nuhu n'abagala, erhi: «Loli oku nahira endagâno yani ekarhî kinyu n'ekarhî k'iburha linyu enyuma zinyu. ⁹ Nanjizire eyi ndagâno haguma n'ebizîne biri haguma ninyu: enyunyi, ebintu bishwekwa, ensimba muli mweshi, ¹⁰ rhuderhe omu kutwa bwofi, birya byanarhengaga omu nkuge, ensimba z'igulu. ¹¹ Nfundisire endagâno yâni haguma ninyu: nta mubiri gwacisherêre n'amîshi g'ecihonzi, harhakacibà cihonzi casherêza igulu.» ¹² Nyamuzinda anaciderha, erhi: «Lolagi ecimanyîso c'endagâno nfundisire ekarhî kinyu na nâni, ekarhî k'ebindi biremwa munali mweshi nabyo, oku maburhwa gayisha. ¹³ Niono mpizire omuherho gwâni omu bitû, co cabà cimanyîso c'endagâno yani n'igulu. ¹⁴ Mango nkashûbûliza ebitû oku nyanya z'igulu n'omuherho gukaboneka omu citû, ¹⁵ aho nanakengêra endagâno nafundikaga ninyu, amîshi garhacihinduke cihonzi c'okusherêza ngasi mubiri. ¹⁶ Mango omuherho gukabà guli omu citû, nanagubona, nankengêre erya ndagâno y'ensiku n'amango eri ekarhî ka Nyamuzinda n'ebiyîsa omûka byoshi, rhuderhe ngasi mubiri gubà oku igulu.» ¹⁷ Nyamuzinda anacibwîra Nuhu, erhi: «Eco co cimanyîso c'endagâno mpizire ekarhî kâni na ngasi mubiri guli oku igulu».

Iburha Iya Nuhu

¹⁸ Bagala ba Nuhu barhengaga omu nkuge bâli: Semu, Hamu na Yafeti. Hamu ye îshe wa Kanani. ¹⁹ Abo oku banali basharhu bâli bene Nuhu bo banarhenzirekwo abantu, bâlumira igulu lyoshi. ²⁰ Nuhu ebwa kuba àbâga muhinzi, arhondêra okukâhinga emizâbîbu. ²¹ Erhi aciba amanywa idivay^f, àlaluka, àyôrha bushugunu omu ihêma lyage. ²² Ham îshe wa Kanan abona îshe ali bushugunu, ajîbwîra bene wabo oku bali babirhi embuga. ²³ Ci Sem na Yafet banacirhòla ecirondo, bacihira bombi oku birhugo bayîsha bagenda cinyumanyumà, babwîka îshe, barhahindulaga obusû, barhabonaga obushugunu bw'îshe. ²⁴ Erhi Nuhu arhengamwo erya ndalwè, amanya kurhi omugala murho anamujirîre. ²⁵ Anacimubwîra, erhi: «Kanani ahehêrîrwe mâshi! Kuli bene wâbo abe ye wa buzinda omu bajà!». ²⁶ Anaciderha kandi, erhi: «Ayagirwe Nyakasane Nyamuzinda wa Semu, ci Kanani abè muja wâge». ²⁷ Nyamuzinda agalihye Yafet, ahande omu mahêma ga Sem; ci Kanani abe muja wâge». ²⁸ Enyuma ly'ecihonzi, Nuhu acilamire yindi myâka magana asharhu na makumi arhanu. ²⁹ Akalamo ka Nuhu koshi kahisire omu myâka magana gali mwenda na makumi arhanu, buzinda bw'aho àfà.

10

Okushandabana kw'amashanja

¹ Alaga iburha Iya bene Nuhu, Sem, Khamu na Yafeti, n'abana babusire enyuma ly'ecihonzi cinene. ² Yafeti àburha Gomeri, Magegi, Madayi, Yavani, Tubali, Mesheki na Tirasi. ³ Bene Gomeri: Askenazi, Rifati, Togarma. ⁴ Bene Yavani: Elisha, Tarsisi, Aba Kitimi n'Aba Dodani. ⁵ Kuli barhengaga abashandabanaga omu birhwa bibà omu nyanja emwa amashanja. Bene Yafeti bagendibà ntyo ngasi baguma n'ecihugo câbo, n'olulimi lwâbo, n'emilala yâbo, n'amashanja gâbo. ⁶ Bene Khamu⁹ bo: Kushi, Misrayimu, Puti na Kanani. ⁷ Bene Kushi bo:

^e**9.4** Rhulole omu Lev 17,11-14; Lush 12,23. Omu ngeso w'abayahudi, omwaba bakagigubulaga, bulya owagulya gwo cimanyîso c'obuzîne, erhi amajisa Nnâmahanga ohâna obuzîne mashigwe

^f**9.21** Nuhu arhalonzagya n'obwalagale mpu alaluke. Kuhika aho, arhal'icimanya oku idivayi lyanalalusa. Endalwe y'eryo idivayi yarhuma ayôrha bushugunu amango goshi ali iro omu ihêma lyâge.

⁹**10.6** Khamu, kandi erhi HAM ye enfarasè yahindwire CHAM, kwo kurhenga ecinza

Seba, Havila, Sabata, Rama na Sabuteka. Bene Rama bo: Sheba na Dedani. ⁸ Kushi àburha Nemrodi, ye warhangiraga oburhambo hano igulu. ⁹ Ali muhivi mukulu embere za Nyamubâho, co cinarhuma baderha mpu: «Kwo oli aka Nemrodi muhivi mukulu embere za Nyamubâho». ¹⁰ Ecihugo c'aga mashanja canacirhondêrera e Babeli, Ereki n'Akadi, bishagala biri byoshi omu cihugo ca Shineari. ¹¹ Arhulukâna mw'eco cihugo aja e Asuru, ayûbaka Ninive, Rehoboti-Iri, Kalaha, na ¹² Reseni ekarhî ka Ninive na Kalaha, lugo lunene là. ¹³ Misarayim àburha bene Ludimu, bene Anemu, Lehabimu na Nafutuhimu. ¹⁴ Aburha Patrosimu, ba Kasiluhimu, bo barhengakwo Abafilistini na ba Kafutorimu. ¹⁵ Kanani aburha Sidoni yo nfula yâge, kandi Heti. ¹⁶ Ahirakwo aba Yebuseni, aba Amoriti, aba Girgasi, ¹⁷ ahirakwo aba Hiviti, aba Arkeni, aba Siniti, ¹⁸ ahirakwo aba Abaarvadi, aba Semariti, aba-Hamatiti; enyuma z'aho emilala ya bene Kanani yashadabana yoshi. ¹⁹ Ecihugo ca bene Kanani cali kurhenga e Sidoni, kugera e Gerari kuja e Gaza, kandi kugera olunda lw'e Sodomo, Gomora, Adma na Seboyimi caj'ihwera e Lesha. ²⁰ Byanacibà ntyo kuli bene Khamu, ngasi baguma n'emilala yâbo n'ebihugo byâbo, haguma n'amashanja gâbo. ²¹ Semu naye agwerhe eryâge iburha, ye îshe wa bene Eberi boshi ye na mukulu wa Yafeti. ²² Semu ye burha Elami, Asuri, Aripakisadi, Ludi na Arami. ²³ Bene Arami: Usi, Huli, Geteri na Mash. ²⁴ Aripakisadi àburha Selahi, na Selahi àburha Eberi. ²⁵ Eberi àburha bana babirhi: owa burhanzi aderhwa Pelegi, bulya omu mango gage mwo igulu lyagabanyikanaga, omulumuna naye aderhwa Yokotani. ²⁶ Yokotani aburha Almodadi, Selefî, Hasarmaveti na Yera , ²⁷ Hadorami, Uzali, Dikala, ²⁸ Obali, Abimayeli na Sheba. ²⁹ Ofiri, Havila, Yobabu, abôla boshi bali bana ba Yokotani. ³⁰ Ecihugo câbo cali kurhenga e Mesha kuja e Sefari, ntôndo eri ebushoshokero bw'izûba. ³¹ Kwo bali ntyo bene Semu, omu kushimba emilala yâbo, olulimi lwâbo na kandi omu kushimba ecihugo câbo n'amashanja gâbo. ³² Kwo bene Nuhu bayôlolosire ntyo omu milala, omu bûko n'omu mashanja gâbo. Baligi cisiki c'agandi mashanja goshi gabumbire igulu kurhenga amango g'ecihonzi.

11

Enkingi ya Babeli

¹ Igulu lyoshi lyagwerhe iderha liguma na binwa biguma. ² Ebwa kuba abantu bajâga bagendagenda olunda lw'ebushoshokero bw'izûba, lero banacirhinda omu kabanda k'omu cihugo ca Shineyari: banaciyûbaka ahôla. ³ Banacibwirana mpu: «Ewa yagi, rhujiye amatofali, rhugayoce n'omuliro». Amatofali gaba go mabuye g'okuyûbaka n'obulembo yaba yo nsima yagagwârha. ⁴ Banacibwirana mpu: «Ewa yagi: Rhuyûbake olugo, kandi ruhirekwo enkingi yahika oku nkuba malunga. Ntyo nirhu rhwanakâderha oku nirhu rhuli balume là, na kandi okwôla kwanarhuma rhurhacishandabana omu igulu». ⁵ Nyamuzinda anacihona oku nkuba mpu naye ayîsh'ilola olugo n'enkingi abantu bayubasire. ⁶ Nyamuzinda anaciderha erhi: «Ala oku boshi bali lubaga luguma banagwerhe iderha liguma, ogwola gwo murhôngêro gw'eyi mikolo yâbo. Na bunôla nta muhigo gwabo gwakabula buyunjula kuli bo. ⁷ Kanya rhubunguluke, rhubashandire iderha, bahuzagure nta baguma bacyumva ababo. ⁸ Nyamubâho abashandabanya omu igulu lyoshi, kurhenga aho, baleka okuyûbaka olwo lugo. ⁹ Aho bahayîrika Babeli^h, bulya ho Nyamubâho ashandiraga iderha ly'abantu oku igulu, ahôla ho anabashandabanyizagya, bashandâla omu igulu lyoshi.

Bashakulûza ba Abrahamu.

¹⁰ Alaga iburha lya Semu: Erhi ajira myâka igana, àburha Aripakisadi, myâka ibirhi enyuma ly'ecihonzi. ¹¹ Enyuma ly'okuburhwa kwa Aripakisadi, Semu ashub'ilama myâka magana arhanu, àburha abarhabana àburha n'abanyere. ¹² Erhi Aripakisadi àjira myâka makumi

Chamites.

^h**11.9** Babeli luli luderho lurhenzire omu lulimi lw'ecihabraniya. Kwo kuderha: ishâbâbè, kavango. Abantu barhaciyumvanyagya, bucîbone bwâbo burhumire. Ciru na kuhika ene abantu ba-rhayumvanya n'obwo rhwabwîne obucunguzi muli Yezu Kristu.

asharhu n'irhanu, àburha Selahi. ¹³ Aripakisadi abire amaburha Selahi, ashub'ilama yindi myâka magana ani n'isharhu, àburha abarhabana n'abanyere. ¹⁴ Erhi Selahi àjira myâka makumi asharhu, àburha Eberi. ¹⁵ Selahi abire amaburha Eberi, ashub'ilama yindi myâka magana ani n'irhanu, àburha abarhabana àburha n'abanyere. ¹⁶ Erhi Eberi àjira myâka makumi asharhu n'ini, àburha Pelegi. ¹⁷ Eberi abire amaburha Pelegi, ashub'ilama yindi myâka magana ani na makumi asharhu àburha abarhabana àburha n'abanyere. ¹⁸ Erhi Pelegi àjira myâka makumi asharhu, àburha Rewu, ¹⁹ Pelegi abire amaburha Rewu, ashub'ilama yindi myâka magana ani na makumi asharhu àburha abarhabana àburha n'abanyere. ²⁰ Erhi Rewu àjira myâka makumi asharhu n'ibirhi, àburha Serugi. ²¹ Rewu abire amaburha Serugi, ashub'ilama yindi myâka magana abirhi na nda, àburha abarhabana àburha n'abanyere. ²² Erhi Serugi àjira myâka makumi asharhu, àburha Nahori. ²³ Serugi abire amaburha Nahori, ashub'ilama yindi myâka magana abirhi, àburha abarhabana àburha n'abanyere. ²⁴ Erhi Nahori àjira myâka makumi abirhi na mwenda, àburha Terahi. ²⁵ Nahori abire amaburha Terahi, ashub'ilama yindi myâka igana n'ikumi na mwenda, àburha abarhabana, àburha n'abanyere. ²⁶ Erhi Terahi ajira myâka makumi galinda, àburha Abram, Nahori na Harani.

Iburha Iya Terahi

²⁷ Alaga iburha Iya Terahi: Terahi àburha Abram, Nahori na Harani. Harani àburha Loti. ²⁸ Harani afire embere z'îshe Terahi omu cihugo baburhiragwamwo, e Uru omu Kaldeya. ²⁹ Abram na Nahori banacija omu buhya: muka Abram izîno lyage erhi ye Sarayi; muka Nahori izîno lyage erhi ye Milka, mwali wa Harani, àligi îshe wa Milka na Yisika. ³⁰ Sarayi anacigumba: arhabonaga mwana. ³¹ Terahi anacirhòla omugala Abram, n'omwinjikulu Loti mwene Harani, n'omwalikazi Sarayi muka omugala Abram, boshi barhenga e Uru omu Kaldeya baja omu cihugo c'e Kanani, ci erhi bahika e Harani bayûbaka yo. ³² Ensiku z'akalamo ka Terahi: myâka magana abirhi n'irhanu, buzinda afira aha Harani.

12

Olw' Abrahamu

Okuhamagalwa kw'Abrahamu

¹ Nyamubâho anacibwîra Abram, erhi: «Orhenge omu cihugo cinyu, omulala gwâwe n'enyumpa ya sho, oje omu cihugo nakuyêreka. ² Nakujira ishanja linene, nakugisha n'izîno lyâwe lije irenge, lyabà mugisho! ³ Nagisha abakugisha, nahana n'abakakuhehêrera. N'amashanja g'igulu goshi gagishwaⁱ muli we.» ⁴ Abram anacilikùla nk'oku Nyamubâho anamubwiraga, bagenda boshi na Loti. Abram ali agwerhe myâka makumi gali nda n'irhanu erhi arhenga e Harani. ⁵ Abram anacirhòla mukâge Sarayi na Loti, mugala w'omulumuna, ashana ebirugu byâge byoshi n'abambali ali akola agwerhe aha Harani; balikùla, bàja omu cihugo c'e Kanani. Banacihika obwo omu cihugo c'e Kanani. ⁶ Abram anacirhulukàna mw'ecòla cihugo, ahika ahantu hatagatifu e Sikemi, aha murhi gwa More. Ago mango erhi Banyakanani bayubasire ecihugo. ⁷ Nyamubâho abonekera Abram anacimubwîra, erhi: «Iburha lyâwe Iyo naha eci cihugo». Oku bundi Abram ayubakira Nyamubâho, wamubonekeraga, oluhêrero ahòla. ⁸ Kurhenga aho anacisòkera oku ntôndo olunda lw'e bushoshokero bwa Beteli, agwikayo ecirâlo. Akâsinza Beteli e buzikiro na Ai e bushoshokero. Ayubakaho oluhêrero Iwa Nyamubâho, anaciyakûza izîno lyage. ⁹ Ntyo Abram aja abanda anahandùla, alinda ahika e Nêgebu.

Abram aj'e Mîsiri

¹⁰ Ecizombo canacizùka omu cihugo, naye Abram abungulukira e Mîsiri mpu aj'ibêrayo

ⁱ **12.3** Muli Abram, abantu b'amashanja goshi bâgishwa na Nnâmahanga, bulya Omucunguzi àbusirwe omu ishanja lyâge (Murh 3,15). Obuyemere bwa Abram: rhulole muli Rm 4; Gl 3,8.

bulya ecizombo cali cidârhi bwenêne mw'eco cihugo. ¹¹ Erhi bakola baling'ihika e Mîsiri, Abramû anacibwîra mukâge Sarayi, erhi: «Lola, nyishi oku obà mukazi w'iranga linja. ¹² Abanya-Mîsiri hano banarhubona ntya banaderha mpu mukâge oyu, n'abo bananyirha, bakuleke. ¹³ Kuziga okâderha oku oli mwali wirhu lyo nani bandola bwinja, bandeke nkulamirekwo^j». ¹⁴ Byanabà kulya, Abramû erhi ahika e Mîsiri, Abanyamisiri babona oku nyamukazi anali mwinja bwenêne. ¹⁵ Abarhambo ba Faraoni^k bamubona bakàmukunga bwenêne embere za Faraoni. Barhòla nyamukazi, Sara, bamuhêka omu bwâmi bwa Faraoni. ¹⁶ Faraoni arhonya Abramû erhi nyamukazi orhuma: ashobòla enkafu n'ebibuzi, endogomi ndume, abajà, abajàkazi, endogomi nkazi n'engamiya. ¹⁷ Ci kwône Nyamubâho arhogeza kwo Faraoni obuhanya bunene ye n'omulala gwâge erhi Sarayi muka Abramû orhuma. ¹⁸ Faraoni anacihamagala Abramû amubwîra, erhi: «Kwo kurhi oku wanjizire? Carhumaga orhambwîra oku ali mukâwe? ¹⁹ Carhumaga oderha, erhi: «Ali mwali wirhu?» n'aho nalinda mmuyanka? Buno buno alaga mukâwe, rhòla ye wenaye ontengere kuno». ²⁰ Faraoni amuha abantu bamulusa bamukûla omu cihugo ye na mukâge n'ebintu byâge byoshi.

13

Abrahamu alekana boshi na Loti

¹ Abramû arhenga e Mîsiri, ye, mukâge n'ebintu byâge byoshi, kuguma na Loti ashubisòkera e Nêgebu^l. ² Abramû ali muhirhi bwenêne oku maso g'ebintu bishwekwa, oku nsaranga n'oku masholo. ³ Kandi ashub'ijà ahanda anahandûla kurhenga e Nêgebu kuhika e Beteli, alinda ashubihika halya agwikaga ecirâlo burhanzi ekarhî ka Beteli na Ai, ⁴ halya ayubakiraga Nyamubâho oluhêrero burhangiriza, kandi ahòla Abramû ashubiyâkuza izîno lya Nyamubâho. ⁵ Loti wajâga agenda boshi na Abramû ali agwerhe naye amasò g'enkafu n'ag'ebibuzi, haguma n'amahêma. ⁶ Ecihugo cafundera, okuba n'ebintu binji kurhacizigaga babêra haguma. ⁷ Abangere ba Abramû n'abangere ba Loti barhondêra emirongwe. Mw'ago mango Abanya-Kanani ri'aba Periziti bo balibayubasire omu cihugo. ⁸ Abramû abwîra Loti, erhi: «Yaga ntalonza hazûke emirongwe ekarhî kâni nâwe nisi erhi ekarhî k'abangere bâni n'abangere bâwe bulya rhwamabà baguma. ⁹ K'ecihugo cirhali cigali embere zâwe. Ontengekwo. Okaja e kulembe naja ekulyo, okaja ekulyo, naja ekulembe.» ¹⁰ Loti ayinamula amasu, abona olubanda lwa Yordani lwali ludômerirwe bwinja hoshi. Okwo kwabâga embere Nyamubâho ashâbe Sodomo na Gomora^m, olwo lubanda kwo lwali nka busâni bwa Nyamubâho, nk'ecihugo c'e Mîsiri kuja elunda lw'e Sowari. ¹¹ Loti acîshoga olwo lubanda lwa Yordani lwoshi, agandûla agend'iyûbaka olunda lw'e bushoshokero, ntyo kwo barhenginekwò. ¹² Abramû ayûbaka omu cihugo ca bene Kanani, naye Loti ayûbaka omu bishagala by'elubanda, agwika ebirâlo byâge kuhika e Sodomo. ¹³ Abantu b'e Sodomo bali bantu babî bwenêne, na banyabyâha embere za Nyamubâho. ¹⁴ Nyamubâho anacibwîra Abramû, erhi Loti aba amamurhengakwo, erhi: «Yinamula amasu obone, kurhenga aho oli kuja e mwenè n'emukondwe, kuja e bushoshokero n'ebuzikiro. ¹⁵ Eco cihugo coshi wabona nakuha co we n'iburha lyâwe, cibè cinyu ensiku zoshi. ¹⁶ Iburha lyâwe najira hyôloloke liluge nka katulo k'okw'idaho: owakahash'iganja emogomogo z'akatulo k'okw'idaho ye wanahash'iganja iburha lyâwe. ¹⁷ Yimuka! orhandagire eci cihugo omu buli n'omu bugali, bulya co nakuha.» ¹⁸ Abramû yoyo n'amahêma gage, akanya agend'igwika ecirâlo aha murhi gwa Mambri, oguli aha Hebroni, n'ahòla ayubakiraho Nyamubâho oluhêrero.

^j**12.13** Abramû anywerha lyo balek'imuyirha. Sara àli mwali wabo, bali b'ishe muguma ci nnina arhali muguma (Murh 20, 12). Bwo bwa kabiri obu Abrahamu abona oku ab'emahanga nabo banarhinye Nnâmahanga, lola Murh 20 na 21; arhangirheba Abimeleki, kandi Faraoni oyu; bohe bulya barhiyire Nyamuzinda banywerhûla Abrahamu oku burhabale erhi obuhane, Nyamuzinda abahaga

^k**12.15** Faraoni: izino ly'omwâmi w'e Mîsiri, kandi erhi cikono câge.

^l**13.1** Nêgebu ciri cihugo ciri olunda lw'idako, emukondwè lya Kanani.

^m**13.10** Sodomo na Gomora: Rhulole omu Murh 10, 19; 18, 16.

14

Entambala y'abâmi bani

¹ Omu mango ga Amrafeli mwâmi w'e Shineyari, Ariyoko mwâmi w'e Elasari na Kedori-Laomeri mwâmi w'e Elami na Tideali mwâmi w'e Goyimi, ² abôla bâmi banacitula entambala oku babo bâmi bo baligi: Bera mwâmi w'e Sodomô, Birsha mwâmi w'e Gomora, Shineabi mwâmi w'e Adma, Shemeberi mwâmi w'e Seboyimi n'omwâmi w'e Bela izîno lyage ye Sowari. ³ Abâla bazinda bayankira omuhigo omu kabanda ka Sidimi yo enaligi nyanja y'omunyu. ⁴ Bagezize myâka ikumi n'ibirhi erhi badwîrhe barhegekwa na Kedori-Laomeri, lero omu mwâka gw'ikumi na kasharhu, bâgoma. ⁵ Ci omu mwâka gw'ikumi na karhanu Kedori - Laomeri àyisha haguma n'omurhwe gw'abandi bâmi, balya bali bayumvinye boshi naye. Ahimira bene Refayimi aha Ashtaroti-Karnayimi, Abazuzimi abahimira aha Hama, Aba-Emimi omu kabanda ka Kiriayatayimi, ⁶ Aba Horiti abahimira oku ntôndo za Seyiri kuhika aha Eli-Parani lugo luli elubibi n'irûngu. ⁷ Bagonjolokera e Ayini Mishipati omu Kadesi. Bahima ab'omu cihugo c'aba-Amaleki, kuguma n'aba Amoreni, bo babâga e Hasasoni-Tamari. ⁸ Naye omwâmi w'e Sodomô, omwâmi w'e Gomora, omwâmi w'e Adma, omwâmi w'e Seboyimi n'omwâmi w'e Bela izîno lyage ye Sowari nabo bâhiga okulwa; babalwikiza omu kabanda ka Sidimi. ⁹ Bakoza Kedori-Laomeri, mwâmi w'e Elami, Tideali mwâmi w'e Goyimi, Amrafeli mwâmi w'e Shineyari na Ariyoko mwâmi w'e Elasari, bâmi bani oku barhanu! ¹⁰ Omu kabanda ka Sidimi mwali muyunjwire bideka bya bulembo; omu kuyaka omwâmi w'e Sodomô n'omwâmi w'e Gomora bahirimamwo, abasigalaga bayakira omu ntôndo. ¹¹ Abahimaga basâbunga ebyali omu Sodomô n'omu Gomora byoshi, n'ebiryo byamuli byoshi banacigendera. ¹² Loti naye, mugala wa mulumuna wa Abramû, bamugwârha, banyaga n'ebirugu byâge byoshi banacigendera. Yo ali ayubasire e Sodomô. ¹³ Muguma omu bashugunukaga, akanya aj'ibwîra Abramû muhabraniya wali yubasire aha murhi gwa Mambri Amoriti, mwene wâbo Esikoli na Aneri, bâli bîra b'Abramû. ¹⁴ Abramû erhi ayumva oku kwo mwene wâbo anahêsirwe mpira ntyo, asinga omurhwe gwa balume magana asharhu na bantu ikumi na munani, balwi bakulu baburhagwa omu mwage, abalibirhakwo kuhika aha Dani. ¹⁵ Erhi babâ bamacigabamwo bikembe bibirhi, Abramû ye n'engabo yage, bâbarhéra budufu, anabahima abaminika kuhika aha Hoba olunda lw'ebwa murhi gwa Damasko. ¹⁶ Alîkûza ebirugu byoshi, haguma na mwene wâbo Loti n'ebirugu byâge, kuguma n'abakazi n'abalume.

Oburherekêre bwa Melkisedeki

¹⁷ Abramû erhi akola arhabâlua emunda anahimiraga Kederi-Lomeri, ye n'abâmi bali boshi naye, omwâmi w'e Sodomô ayîsh'imuyankirira omu njira omu kabanda ka Sawe (lwo lubanda lwa mwâmi). ¹⁸ Melkisedekiⁿ mwâmi w'e Salemu ayisha adwîrhe omugati n'irivayi; ali mudâhwa wa Nyamuzinda w'enyanya bwenêne. ¹⁹ Anacigisha Abramû ederha, erhi: «Abramû agishwe na Nyamuzinda w'enyanya bwenêne owalemaga amalunga n'igulu, ²⁰ Ayagirwe Nyamuzinda w'enyanya bwenêne owahiraga abashombanyi bâwe omu nfune zawe». Abramû anacimurhûla oku ngasi ebi anali adwîrhe byoshi. ²¹ Oyu mwâmi w'e Sodomô anacibwîra Abramû, erhi: «Ompe abantu oyôrhane ebirugu». ²² Ci kwône Abramû ahûna oyo mwâmi w'e Sodomô, erhi: «Ndengezize okuboko kwâni emunda Nyamuzinda w'enyanya bwenêne ali ye walemaga amalunga n'igulu. ²³ Ciru n'ehigozi ciru n'ehishumi hy'enkwerho zawe ntahyo narhola omu birugu byâwe: orhag'iderha erhi: «Nie nagazize Abramû». ²⁴ Ntahyo ntôzire ciru n'ehitya. Byo ntaderha ebi abarhumisi bâni balyaga n'ecigabi nahâga abira bantabalaga bo Aneri, Esikoli na Mambri; abola barhola ngasi muguma ecâge cigabi».

15

Endagâno ya Nyamubâho boshi na Abrahamu

ⁿ14.18 kuli Melkisedeki: rhulole muli Hb 7; Lul 110.

¹ Enyuma ly'ebyo, akanwa ka Nyamubâho kanacirhindakwo Abramumu omu cilôrho, kaderha ntya, erhi: «Orhayobohaga Abramumu, nie mpenzi yawe, oluhembo lwawe lwabà lunene».

² Abramumu ashuza, erhi: «Waliha Nyamubâho bicigi wanshobôza? Niono nafà buzira mwana, niono omu njira rhwene Eliezeri w'e Damasko, ye wayîma omu byâni....» ³ Abramumu aderha, erhi: «Lola oku orhampâga iburha na muguma omu bene wirhu ye wayîsh'iyîma omu byâni».

⁴ Kandi aho, akanwa ka Nyamubâho kanacimurhindakwo, erhi: «Arhali wabene oyo wanayîme omu byâwe ci muguma warhenga omu muko gwawe».

⁵ Oku bundi amujâna embuga amubwîra, erhi: «Galamira emalunga, oganje enyenyêzi z'emalunga nk'oku onahashire», anacimubwîra, erhi: «Kwo iburha lyawe lyabà ntyo».

⁶ Abramumu ayemêra Nyamubâho, naye Nyamubâho erhi abà amamuganjira bîrya^o, amuyêreka oku kwoshi kunali k'okuli.

⁷ Ashub'ibwîra Abramumu, erhi: «Nie Nyamubâho wakurhenzagya e Uru omu Kaldeya nti nkuhe eci cihugo cibe cawe».

⁸ Abramumu ashuza, erhi: «Yagirwa Nyamubâho, bici namanyirakwo oku neci canabà cani?»

⁹ Anacimushuza, erhi: «Kanyagya ondêrhere endaku ya myâka isharhu, empene ya myâka isharhu, engandabuzi ya myâka isharhu, orhôle n'empingà n'ecananyunyi c'engûku».

¹⁰ Ayisha amudwirhire ebyo bintu, abiberanga analambika ngasi luhande omu masu g'olwabo, ebinyunyi byoki arhaberangaga.

¹¹ Bacigukuma mpu bacirhunike kuli erya mirhumba, Abramumu akazibahâhanya.

¹² Erhi izûba liba likola lyazika, enjôli nnene yarhogerakwo Abramumu, ecôba cinene camugwârha.

¹³ Nyamubâho anacibwîra Abramumu, erhi: «Omanyè bwinja oku abana bawe bâba nka bigolo omu cihugo cirhali cabo. Baba baja eyo munda banabalibuze myâka magana ani.

¹⁴ Ci olubaga lwabarhindibuza ntyo niene nalutwira olubanja na buzinda bayagaluke erhi banadwîrhe birugu mwandu.

¹⁵ Wehe wakulikira basho n'omurhûla, wagishwa omu bushanja bwinja.

¹⁶ Oku iburha lya kani go mango banashubire eno, bulya obubi bw'abanya-Amoriti burhacihika oku muhiro».

¹⁷ Izûba lyabîrage lyamazika n'obudufu erhi bwamarumbâna, lola oku ecibêye c'omugi n'ecimole n'omuliro byâgera ekarhî ka zîrya nyama mberange.

¹⁸ Olwo lusiku Nyamubâho âfundika endagâno boshi n'Abramumu ederha, erhi: «Iburha lyawe ndihîre eci cihugo, kurhenga oku lwîshi lw'e Mîsiri kuhika oku lwîshi lunene, lwo lwîshi lwa Efrata.

¹⁹ Cihugo c'aba Keniti, aba Keniziti, aba Kadimoniti,

²⁰ aba Hititi, aba Periziti, aba Refayimi,

²¹ aba Hamoriti, abanya-Kanani, aba Girigashiti n'aba Yebuseni».

16

Okuburhwa kwa Ismaeli

¹ Sarayi muka Abramumu arhâlisag'imuhâ mwana. Cikwônene Sarayi ali agwerhe omuja-kazi wage w'e Mîsiri izîno lyage ye Hagari.

² Sarayi, anacibwîra Abramumu, erhi: «Lola, wekasinga obu Nyamubâho arhanyemereraga okuburha, j'emunda omuja-kazi wânî^p ali, nkaba hali amango ankacimbonera abana». Abramumu ayumva izu lya Sarayi.

³ Ntyo, Abramumu erhi ajira

^o**15.6** : Abramumu abà n'obulanglire kuli Nyakasane. Obuyemêre bwa Abramumu bubonekîre omu kuyumva Nyakasane (Murh 22; Hb 11, 8-10; 17-19; Gl 3, 6-9; Rm 4, 18-21). Ciru ayemêra oku ahâna omwana wâge Izaki nterekêro. Nnâmahanga alonzagya oku murhangula na hano aba amabona okurhumika kwa Abrahamumu, amukule omu ngeso z'abapagani barherekêra abana oku bazimu bâbo; Nnâmahanga ye mwikubagirwa yewanayishirhucungula omu kuhâna omugala Yezu (Murh 22 na Yn 3, 16). Obuyemere buzira bijiro kugumba bugumba. Abemêzi bayi-sh'ibà bimâna erhi bworhere n'ebijiro byâbo birhumire (Yk 2, 14-26). Omu Ndagâno ya mîra omulêbi Izaya arhubwîzire oku bwenêne Nyakasane alâba obuyemêre bw'olubaga lwâge (Iz 7, 9; 28, 16; 30, 15).

^p**16.2** J'emunda omuja-kazi wânî ali: Irhegeko ly'abantu balamaga e Mezopotamiya lyâlilidesire oku amango mûka omuntu ali ngumba, anahash'imuhâ omuja-kazi wâge baburhe bo naye. Akaba bashakulûza birhu barhanzi bal'iyemêrirwe na Nyamuzinda okurhola omûkazi wa kabirhi erhi wa kasharhu, Mwami Yezu erhi ayisha en'igulu, ashwinja ebyo binwa: Arhuhanza. Aderha oku Nyamuzinda arhalemaga okwo. Ci alemire mulume muguma, anamuhâ mûkazi muguma (Lola Mt 19, 3-9).

myâka ikumi ali omu cihugo c'e Kanani, mukâge Sarayi amuha Hagari, muja-kazi wage munyamisiri, amuha iba Abramam ppu amuyanke. ⁴ Naye, anacija emunda Hagari ali, arhola izîmi. Nyamukazi kurhenga amango abonaga akola ali izîmi arhacilolaga nn'omumwabo nka muntu. ⁵ Sarayi anacibwîra Abramam, erhi: «We orhumire njakwo aka kagayo! Nayansire omuja-kazi wâni nakufumbikaye, na kurhenga amango abonaga akola ali izîmi, niono ntacibonwa nka muntu omu masu gage. Nyamuzinda yêne arhufunge rhwembi!». ⁶ Abramam abwîra Sarayi, erhi: «Omuja-kazi wawe omu maboko gawe anali, wene omujirire oku onasîmire». Abwo Sarayi akaz'ilibuza owabo kuhika owabo amuyaka. ⁷ Malahika wa Nyamubâho anacishimana Hagari hofi n'iriba liguma omu irûngu, lyo iriba liba oku burhambi bw'enjira y'e Shuru. ⁸ Amudôsa, erhi: «Hagari, muja-kazi wa Sarayi, ngahi warhenga na ngahi waja?». Hagari anacimushuza, erhi: «Naja nayâka nn'omumwiru Sarayi». ⁹ Malahika wa Nyamubâho amubwîra, erhi: «Galuka, oshubire emwa nn'omumwinyu onakazimuyumva». ¹⁰ Malahika wa Nyamubâho amubwîra, erhi: «Naluza bwenêne iburha lyawe, lyaluga liyabirane okuganjwa». ¹¹ Malahika wa Nyamubâho anacimubwîra, erhi: «W'oyo oli izîmi, waburha omwanarhabana, wayîsh'imuyirika izîno lya Ismaeli^q, bulya Nyamuzinda anayumvîrhe omulenge gwawe. ¹² Oyo mwana abâ ndogomi nkali ya muntu, okuboko kwâge kwakâlikirwa abandi boshi n'okuboko kw'abandi boshi ye kwalikirwa. Ayimanga yêne omu masu ga bene wabo boshi.» ¹³ Hagari ayîrika Nyamubâho wamubonekeraga eri izîno: erhi: «we El Royi», kwo kuderha «We Nyamuzinda Obona», bulya gwarhi yêne, «Ka ye nshubir'ibona aha olya odwîrhe ambona?» ¹⁴ Co ciruma eryo iriba liderhwa mpu iriba lya Lahayi-Royi, liba ekarhî ka Kadesi na Beredi. ¹⁵ Hagari anaciburhira Abramam omwanarhabana, naye Abramam ayîrika mugala wa Hagari izîno lya Ismaeli. ¹⁶ Abramam ali akola agwerhe myâka makumi gali munani na ndarhu erhi Hagari amujira Ishe wa Ismaeli.

17

Endagâno n'okukembûlwa kwa Abrahamu

¹ Abramam erhi ajira myâka makumi gali mwenda, Nyamubâho amubonekera amubwîra, erhi: «Nie El-Shadayi, Nyamuzinda Ogala-byoshi, olambagire embere zani onayôrhe mwimana. ² Nafundika endagâno yani na nawe, nakuluza bwenêne». ³ Abramam anacikumba bûbi, na Nyamuzinda amubwîra, erhi: ⁴ «Niono, endagâno yani nawe yeyi: Wabâ ishe w'amashanja manji manji. ⁵ Barhakanacikuderha Abramam, ci we kola Abrahamu, bulya nakujira ishe wa mashanja manji manji. ⁶ Nakuha iburha lirhali linyi, wabâ ishe wa mashanja manji na bami banji bakurhengamwo. ⁷ Nafundika endagâno yani rhwembi, ekarhî kani n'iburha lyawe enyuma zawe, n'obûko bwawe enyuma zawe, kurhenga oku iburha kuja oku lidi, yabâ ndagâno y'ensiku zoshi, kuderha nti mbe Nyamuzinda wawe na Nyamuzinda w'iburha lyawe enyuma zawe. ⁸ Nakuha w'oyo n'iburha lyawe ecira cihugo oyubasiremwo, ecihugo ca Kanani coshi, caba cawe ensiku zoshi, nani nabâ nie Nyamuzinda wawe». ⁹ Nyamuzinda abwîra Abrahamu, erhi: «Woyo olange bwinja endagâno yani, woyo n'iburha lyawe enyuma kurhenga oku iburha kuja oku lindi. ¹⁰ Alaga endagâno yani mukwânîne mulange, ndagâno ekarhî kani na nawe, kwo kuderha we n'iburha lyawe enyuma zawe: Ngasi mwanarhabana w'omu nyumpa yawe yeshi akwânîne akembûlwe. ¹¹ Mujire bammukembûle, kwo kuderha batwe ehishisha hy'obulume bwinyu, co cabâ cimanyiso c'endagâno yani ekarhî kani na ninyu. ¹² Ngasi mwanarhabana winyu, erhi akajira nsiku munani abusirwe, anakembûlwe, kurhenga oku iburha kuja oku lindi. Oyo anabâ mwanarhabana waburhwa omu nyumpa yawe nisi erhi omwanarhabana waguliragwa ecigolo cirhali c'omu bûko bwawe. ¹³ Oyo obusirwe omu nyumpa yawe, n'oyo wagulagwa nsaranga, kukwânîne bakembûlwe. Endagâno yani yashâkwa omu mubiri gwinyu nka ndagâno y'ensiku zoshi. ¹⁴ Orhali mukembûle, omulume barhatwiri ehishisha hy'oku bulume bwâge, oyôla

^q16.11 Yishma' El, : Ismaheli: Kwo kuderha «Nyamuzinda kuyumva ayumva». Shâma' omu cihebraniya kuli kuderha «kuyumva», El kuli kuderha, «Nyamuzinda ».

kukwânîne akagwe omu bûko bwinyu, bulya arhakenziri endagâno yani». ¹⁵ Nyamuzinda abwîra Abrahamu, erhi: «Mukâwe Sarayi irhondo orhacihîraga okamuderha mpu ye Sarayi, ci izîno lyage ye kola waba Sara^r. ¹⁶ Namugisha nankuhe omwanarhabana wa kuli ye, namugisha abe nnina w'amashanja, anaburhe amashanja aburhe n'abâmi b'amashanja». ¹⁷ Abrahamu akumba bûbi, arhondêra asheka, erhi amacidesa yêne, erhi: «K'omwana akaciburhwa n'omushosi wa myâka igana, na Sara ogwerhe myâka makumi gali mwenda, ka anaciburha? ¹⁸ Abrahamu, erhi: «Ciru Ismael arhanarhang'ilama embere zâwe!» ¹⁹ Nyamuzinda ashuza, erhi: «Kwo binali, mukâwe Sara akuburhira omwanarhabana, wanamuyirika izîno lya Izaki, nafundika endagâno yani haguma naye, yabà ndagâno y'ensiku n'amango, kuderha nti mbe Nyamuzinda wage n'ow'obûko bwâge bwayisha enyuma zâge. ²⁰ Oku biyêrekîre Ismaeli neci nkuyumvîrhe; naye mmugishire, namuha iburha, namujire aluge bwenêne, aburha baluzi ikumi na babirhi, namujira ishanja linene. ²¹ Ci kwônene endagâno yani, Izaki ye rhwayifundika rhweshi, mugala wâwe waburhwa na Sara mwâka irhondo nka gano mango». ²² Erhi ayusa ashambâla, Nyamuzinda asêzera Abrahamu. ²³ Oku bundi Abrahamu anarhola omugala Ismaeli, ngasi bandi banali ba maburhwa omu mwage, n'abandi bambali agulaga n'enfaranga, rhuderhe ngasi banali balume b'aha mwa Abrahamu boshi abakembûla ehishisha hy'obulume bwabo olwo lusiku lwonêne na kuhika ene nk'oku Nyamuzinda anamubwiraga. ²⁴ Erhi Abrahamu akembûlwa erhi agwerhe myâka makumi gali mwenda na mwenda, anacikembûlwa ehishisha hy'obulume bwâge. ²⁵ Omugala Ismaeli naye ali agwerhe myâka ikumi n'isharhu erhi akembûlwa ehishisha hy'obulume bwâge. ²⁶ Olwo lusiku lwonênè, Abrahamu n'omugala Ismael, bakembûlwa. ²⁷ Abalume b'aha mwage boshi, abana b'omu mulala gwâge, na ngasi bandi agulaga nfaranga embuga, boshi bakembûlwa kuguma naye.

18

Nnâmahanga ashub'ibonekera Abrahamu aha Mambri

¹ Nyamubâho amubonekera aha murhi gwa Mambri erhi atamire aha luso lw'ecirâlo câge, amango g'idûrhu likali ly'omûshi. ² Erhi alambûla amasu abona bantu basharhu bamuyimanzire aha burhambi. Erhi ababona arhenga aha luso lw'ecirâlo aja emunda bali, ahwera oku idaho. ³ Ababwîra, erhi: «Yagirwa Nnamwirhu nkusengire, akaba ntonyire omu masu gâwe, orhageraga aha burhambi bwa mwambali wâwe buzira kuyimanga. ⁴ Baj'ilerha mishi masungunu mukalabe amagulu, munarhamûkire hali ogu murhi. ⁵ Naj'ilonza ecihimbi c'omugati murhûzemwo omurhima mubul'igenda, e kuli mwaja co canarhumaga mugera aha mwa mwambali winyu eco!». Banacishuza mpu: «Ojirage nk'okwo odesire». ⁶ Abrahamu anacibadukira omu cirâlo emunda Sara ali ambwîra, erhi: «Orhôle mirengo ishanrhu ya nshâno, obumbe onabajiriremwo orhugati. ⁷ Abrahamu akanya aja omu buso bwâge, arhola mwo akanina k'omutwira kashushagire bwinja akaha omwambali, naye akanya aj'ikarheganya. ⁸ Ayisha adwîrhe amashanza, empyuhyu na kalya kanina anabâgaga, adekereza embere zabo; naye ayimanga hofi nabo aha idako ly'omurhi oku bakâlya. ⁹ Banacimudôsa, mpu: «Ngahi mukâwe Sara ali?» Abashuza, erhi: «Yoyo otamire omu cirâlo». ¹⁰ Olya w'ecigolo ederha, erhi: «Mwaka irhondo nashub'igera hano mwâwe kandi, n'ago mango, erhi mukâwe Sara agwerhe mugala». Sara akazâg'iyumviza aha luso lw'ecirâlo câli enyuma zâge. ¹¹ Ci Abrahamu na Sara bali bakola bashosi ba myâka minji, na Sara ali amahwerwa arhacijâga omu mugongo. ¹² Lero Sara acishesa, erhi: «K'aga mango nahwire nakaciyumva amasîma! N'ibanie oyula okola luvandagwa!». ¹³ Ci kwône Nyamubâho abwîra Abrahamu, erhi: «Cirhumire Sara asheka anaderha erhi: Ka kuburha nani nakaciburha nankola ncîberîre ntaye? ¹⁴ Ka hali ebirhangâzo byankayabira Nyakasane okujira? Mwaka irhondo nka gano mango, nashubira eno mwâwe na Sara aburha mugala.» ¹⁵ Sara acîhakanula, erhi: «Mâshi ntashesire», ali amayôboha, ci kwône amubwîra, erhi: «Neci washesire».

^r**17.15** : Sara: kwo kuderha «Mugoli, Muluzinyere».

Abrahamu asengerera ab'e Sodomu

¹⁶ Balya balume banaciyimuka, bagenda, bàhika aha bàkalangira Sodomu. Abrahamu àja alambagira boshi nabo mpu abaluse. ¹⁷ Nyamubâho àcîdôsa erhi: «Kurhi nafulikaga Abrahamu akantu ndâlire okujira, ¹⁸ n'obwo Abrahamu aba ishanja linene na lizibu n'agandi mashanja g'igulu goshi gagishwa muli ye? ¹⁹ Bulya nacîmwishozire nti arhegeke abana bâge n'enyumpa yage enyuma zâge mpu balange enjira ya Nyamubâho omu kujira ebishinganine^s n'ebilongîre»; na ntyo, Nyamubâho anajirira Abrahamu ebi amulaganyagya. ²⁰ Ntyo, Nyamubâho anaciderha, erhi: «Omulenge gushobesire Sodoma na Gomora guruhali munyi! Ecâha cabo carhalusire. ²¹ Nkolaga nabunguluka ndole erhi nanga erhi neci bajizire ebira omulenge gubashobesire emunda ndi gumanyisize: nani ntacihabè». ²² Balya bantu barhenga halya bàja olunda lw'e Sodomu. Abrahamu erhi aciyimanzire embere za Nyamubâho. ²³ Abrahamu ayegêra, ederha, erhi: «Kâli onakolaga waherêrekeza omushinganyanya^t haguma n'enkola-maligo?». ²⁴ Kwankaba habonekana bantu bashinganyanya makumi arhanu mw'olwo lugo. Kâli onakolaga wabaherêrekeza? K'orhankababalira olwo lugo erhi abo bashinganyanya makumi arhanu galulimwo garhuma? ²⁵ Nanga orhankajira ntyo! Okuherêrekeza omushinganyanya haguma n'enkola-maligo, okugeza omushinganyanya cikembe ciguma n'omunyabyâha. Nanga nta mango. K'omutwî w'emmanja w'igulu lyoshi arhakacitwa mmanja?» ²⁶ Nyamubâho anacishuza, erhi: «Nkashigâna e Sodomu bantu makumi arhanu bashinganyanya omu lugo, nanababalira ecishagala coshi bo barhuma» ²⁷ Abrahamu ashub'iderha, erhi: «Ciru nkabâ katulo na luvû, nashub'icîshomya okushambâza Nnamwirhu. ²⁸ Hali amango omu bashinganya makumi arhanu hankabula barhanu: Ka wanahana ecishagala coshi erhi abo barhanu bo barhumire?» Nyamubâho amushuza, erhi: «Nanga, erhi hankabâ bashinganyanya makumi ani na barhanu, ntankaciluhana». ²⁹ Abrahamu ashubirira, erhi: «Nkaba hanayîsh'ibonekana makumi ani gone». Nyamubâho amushuza, erhi: «Ntakujire erhi ago makumi ani garhuma». ³⁰ Abrahamu, erhi: «Nnamwirhu arhabâga burhe, nshub'iderha; nkaba hanaciboneka makumi asharhu». Naye, erhi ntaluhane hakabonekana ago asharhu. ³¹ Ayushûla, erhi: «Nashub'icîshomya okushambâza Nnamwirhu: Nkaba hanaciboneka makumi abirhi». Nyamubâho amushuza, erhi: «Ntacishâbe erhi ago makumi abirhi go garhuma». ³² Abrahamu, erhi: «Nnamwirhu arhabâga burhe, nderhe ecinwa cizinda: Nkaba hankaciboneka ikumi lyone»; Nyamubâho amushuza, erhi: «Ntacihane erhi eryo ikumi lyo lirhumire» ³³ Nyamubâho erhi ays'ishambâza Abrahamu, agenda, naye Abrahamu ashubira emwage.

19

Okushâbwa kwa Sodomu

¹ Erhi balya bamalahika babirhi bahika aha Sodomu càjingwè, Loti ali abwarhire aha muhango gw'olugo. Erhi Loti ababona ayimuka, akanya ajîbayankirira, ahwera oku idaho. ² Aderha, erhi: «Mmuhûnyire mâshi banawirhu muyîshe muyandagalire emwa mwambali winyu mujîhandayo, mugeze amîshi oku magulu, n'irhondo sezi mwanahira njira», ci bôhe bashuza, mpu: «Nanga, rhwalâla muno ngo». ³ Ci kwône abayinginga bwenêne kuhika bayemêra okuja emwage n'okuja omu nyumpa. Abarheganyiza ebiryo, abayokera omugati guruhalimwo lwango^u, banacilya. ⁴ Oku barhacigwîshira, enyumpa yoshi yagorhwa n'abalume b'omu lugo, bantu b'e Sodomu, kurhenga oku misole kuhika oku bashosi, olubaga lwoshi

^s**18.19** «Obushinganyanya» buli bworhere bwinja, oburhegesi bwa mwâmi Daudi bwali buyima ngirekwo (2 Sam 8, 15; Iz 9, 6...)

^t**18.23** Aga madôso (18, 23-32) ga Abrahamu gâli ga kulonza okuciza Sodoma. Erhi bankashâbire olugo lwa Sodomu, bàli baherêrekeza omushinganyanya haguma n'enkola-maligo.

^u**19.3** Ogu mugati guruhalimwo lwango gudesirwe obwa burhanzirhanzi, gwacish'iderhwa ama-ngo g'olubungo na Basaka (Lub 12) n'ag'ishega lizinda.

buzira kusiga ndi nyuma. ⁵ Bayakûza Loti banacimudôsa, mpu: «Ngahi bali balya bantu bajire hanola mwâwe buno budufu? Orhuhe bo rhubalâlâne». ⁶ Loti ahuluka aja emunda bali emuhanda, anayigal a olumvi enyuma zâge. ⁷ Anacibabwîra, erhi: «Bene wirhu, mwe mukasinga, mumanye mwankakola amabî! ⁸ Yumvi mmubwire, ngwerhe banyere babirhi barhasag'imaanya balume, nammulerherabo: mubajire oku mubwîne kwinja, ci abola bantu mumanye mwankaderha mpu mwabahumakwo, bulya mwo bajire omu cihoho c'enyumpa yani». ⁹ Ci bahuza, mpu: «Orhenge aho! Azind'iyisha ali mubunga, yoyo wamacijiraga mutwî wamanja! Waba we rhujira kubi kubalusha». Bacirhunika kuli Loti bwenêne; bamuyishakwo bakola bapamula olumvi. ¹⁰ Ci balya balume bombi, banacirîka okuboko, bakululira Loti aha burhambi bwabo, omu nyumpa, banahamika olumvi. ¹¹ Bahunika balya bantu kw'olumbwibwi aha luso, kurhenga oku murho kuhika oku mukulu, bayabirwa ciru n'okubona omuhango. ¹² Balya bantu babirhi banacibwîra Loti, mpu: «Ka hali bandi bene winyu ojira enola munda? Bagala bâwe, ngasi bene winyu bali munola lugo boshi obarhenze hanola. ¹³ Rhukola rhwashâba luno lugo, bulya omulenge kuli abala bantu emwa Nyamubâho gwarhalusire, na Nyamubâho anarhurhumire mpu rhubamalire». ¹⁴ Loti akanya aj'ibwîra abakwi bakazagisheba abâli, erhi: «Yimuki murhenge muli cino cihugo bulya Nyamuzinda alâlire okucishâba; ci abakwi bamaya mpu kuhalîza. ¹⁵ Erhi kuba mucêracêra, bamalahika banacisêza Loti, mpu: «Yimuka orhôle mukâwe n'aba bâli bâwe bali ahala bombi, ogende lyo orhag'igwa omu buhane Nyamubâho ahanamwo bino bishagala. ¹⁶ Mpu acizindoloka, balya balume babirhi bamugwarhira oku kuboko ant mukâge n'abâli oku banali babirhi, bulya Nyamuzinda ali alonzize okubacinga. Bamuhulusa banamulekera emuhanda gw'olugo. ¹⁷ Oku bamuhêka e muhanda, muguma muh balya bamalahika amubwîra, erhi: «Kanya oyake duba duba, ocize omûka gwâwe, orhakabaganaga enyuma orhanayimangaga ngahi omu kabanda ci oyakire oku ntôndo lyo olek'ihêkwa omu nsanyâ». ¹⁸ Loti abashuza, erhi: «Nanga, Nnahamwirhu. ¹⁹ Mwambali wâwe arhonyire omu masu gâwe, wananyeresire olukogo lwâwe ene ofungira omûka gwâni. Ci kwône, ntankayakira oku ntôndo, mpiki n'obwo buhanya burhantindakwo, obone namafâ».

Obûko bwa bene Mowabu n'obwa bene Amoni

²⁰ Lola lula lugo luli hofi; omuntu anayakiramwo, lurhali lunganaci. Oleke nyakiremwo; luligi lunganaci? Lyoki nankalobôka». ²¹ Naye amushuza, erhi: «Nkubêrire kandi olwo lukogo, ntacishâbe olwo lugo odesire». ²² Kanyagya oyakiremwo bulya ntâco najira orhanacihikamwo.» Co carhumire bayîrika olwo lugo izîno lya Sowari. ²³ Erhi izûba likola lyashoshôka, Loti ahika omu Sowari. ²⁴ Oku bundi Nyamubâho anacirhogeza enshâno y'ecibiriti n'omuliro kuli Sodomo na kuli Gomora. ²⁵ Anacishâba ebyo bishagala n'olubanda lwoshi, haguma n'abantu balimwo na ngasi hyasi hy'oku idaho. ²⁶ Muka Loti mpu akabagana enyuma, ashuba cirundo ca munyu. ²⁷ Abrahamu azûka sêzisêzi aja halya ayimangaga embere za Nyamuzinda. ²⁸ Alâba Sodomo na Gomora n'akabanda koshi, alangîra omugî gwatumbûka omu cihugo nka mugî gw'omu cibêye. ²⁹ Ntyo ago mango, Nyamuzinda ashâbaga ebishagala by'omu kabanda, akengêra Abrahamu, akûla Loti muli obwo buhanya, erhi akola ashanda ebishagala Loti ayubakagamwo. Obûko bwa bene Mowabu n'obwa bene Amoni. ³⁰ Loti arhenga e Sowari, agend'iyûbaka oku ntôndo bone abâli bombi^v, bulya ali ayobohire okubêra e Sowari. Banacigend'ibêra omu lukunda bon'abâli bombi. ³¹ Omwali mukulu anacibwîra omurho, erhi: «Larha oyula okola mushosi anta mulume wankaja emunda rhuli nk'oku banajira omu igulu lyoshi. ³² Oyîshe rhunyese Larha idivayi rhunalâle rhwe naye; ntyo larha rhwanamukûlakwo iburha.» ³³ Banacinywesa îshe idivayi mw'obwo budufu, omunyere mukulu aj'igwîshira aha burhambi bwîshe, arhamanyaga ciru amango azukaga. ³⁴ Erhi buca, omunyere mukulu abwîra omulumuna, erhi: «Injo budufu nalâzire rhwe na larha; rhushub'imunywesa idivayi muli obu budufu, nâwe ogend'ilâla mwe naye, ntyo larha rhwamukulakwo iburha.» ³⁵ Banacinywesa îshe idivayi kandi obwo budufu, n'omunyere

^v **19.30** Muli eyi milongo 19, 30-36, omu kulonza okufungira omulala gwâbo mpu gulek'isherêkera, bâli ba Loti bayumaguza bwenêne: balonza okukûla ishe kw'ihurha.

murho agend'igwîshira aha burhambi bwâge. Arhamanyaga amango agwishiraga ciru n'amango azûkaga. ³⁶ Bâli ba Loti bombi banaciba izîmi, erhi n'izîmi liri ly'îshe. ³⁷ Omukulu aburha murhabana, anacimuyirika erya Mowabu^w, ye shakulûza wa bene Mowabu. ³⁸ Omurho naye aburha murhabana, amuyirika erya Beni-Ami^x, ye shakulûza wa bene Amoni.

20

Abrahamu aha Gerari

¹ Abrahamu arhenga eyo munda aja omu cihugo ca Nêgebu, ayûbaka ekarhî ka Kadesi na Shuru. Abêra aha Gerari. ² Abrahamu, omu kuderha mukâge Sara, ayisha, erhi: «Mwali wirhu oyo», lero Abimeleki mwâmi w'e Gerari arhumiza mpu bamugwarhire Sara. ³ Ci kwône Nyamuzinda abonekera Abimelekî omu bilôrho budufu amubwîra, erhi: «Wafâ kuli oyu mukazi oyansire, bulya ali mukazi ogwerhe iba». ⁴ Abimelekî, arhâli acimuyegêra, kwo kuderhaga, erhi: «Muhânyi, ka wayirha n'abêru kwêru?». ⁵ Kâli Abrahamu yêne wambwiraga, erhi mwali wirhu oyu, na nyamukazi naye yêne ederha erhi mushinja wirhu oyu? Nakujizire n'obushinganyanya bw'omurhima n'obw' amaboko garhalikwo izabyo». ⁶ Nyamuzinda anacimubwîra kandi omu bilôrho, erhi: «Nani mmanyire bwinja oku wajiraga okwôla n'omurhima gw'obushinganyanya na kandi niene nakucîkaga nti olek'ingayisa n'ecâha; co carhumire ntaziga wamuhumakwo. ⁷ Na bunôla, ogalulage muka oyu mulume: aba mulêbi akânakusengerera mpu lyo olama. Ci akaba orhamugalwiri, onamanye oku kufa wanafa, we n'aba aha mwâwe boshi.» ⁸ Abimelekî azûkiriza sêzisêzi ahamagala abambali boshi, abarhondêreza ebyôla byoshi anabwiragwa, nabo barhungwa n'obwôba bunene. ⁹ Oku bundi Abimelekî ahamagala Abrahamu amudôsa, erhi: «Kurhi oku warhujizire? Kubi kuci nakujirire obûla walonza okumbarhuza ecâha cingan'aha nie n'ab'oku bwâmi bwâni? Wankolîre ebirhakolwa.» ¹⁰ Abimelekî ashub'idôsa Abrahamu, erhi: «Bici wali ogererize ene ojira ntyôla?» ¹¹ Abrahamu ashuza, erhi: «Nakazâg'iderha omu murhima gwâni nti okurhârhindira okurhînya Nyamuzinda kurhankaboneka mw'eci cihugo: banyirha kw'oyu mukazi. ¹² Ci kwône kandi anali mwali wirhu, aburhwa na larha ci arhaburhwa na nyâma, ahindusirage mukanie. ¹³ Na kandi, amango Nyamuzinda antegegekaga mpu nje nazungula kuli n'enyumpa ya larha, nabwîra nyamukazi, nti: «Alaga oku wantabâlamwo: ngasi aha rhwakahika hoshi oderhe oku ndi mushinja winyu.» ¹⁴ Abimelekî arhôla oku bintu bishwekwa, ebinyinyi n'ebinenene, oku bajâ n'oku bajâkazi bâge aha Abrahamu anamugalulira mukâge Sara. ¹⁵ Abimelekî anamubwîra, erhi: «Lola ecihugo canî, eci cilambûle embere zâwe, oyubake aha onalonzize!» ¹⁶ Abwîra Sara, erhi: «Obwîne oku mpire mushinja winyu bikoroti cihumbi bya nfaranga. okwôla kwakukûla enshonyi embere z'aba muli mweshi, na ntyo, nta mwenda gwinyu nsigiremwo. ¹⁷ Abrahamu asengerera Abimelekî emunda Nyamuzinda ali, naye Nyamuzinda afumya Abimelekî, mpu muka Abimelekî n'abaja-kazi bâge lyo babona abana^y. ¹⁸ Nyamuzinda aliamazanganya abakazi b'aha mwa Abimelekî boshi n'owal'irhumire, ali Sara, muka Abrahamu.

21

Okuburhwa kwa Izaki

¹ Nnâmahanga ayîsh'irhangula Sara, nk'oku anaderhaga; anamujirira nk'oku amulaganyagya. ² Sara arhôla izîmi, aburhira Abrahamu omwanarhabana omu bushosi

^w**19.37** Izino Mowabu kwo kuderha: «Mishi g'îshe», mîshi omu kulonza okuderha emhurho y'omulume.

^x**19.38** : Ben-Ami kwo kuderha «Mwene Olubaga lwâni» nkaba kuli kuderha «mwene omubusi wani» bulya omubusi amuburhaga oku mwali.

^y**20.17** Eyi milongo 17-18: rhwanayumva oku omu bihugo by'ebushoshokero bw'izûba bya mîra, abantu bayishigi oku Nyamuzinda yene yerhuhâ akalamo, yerhuhâ n'iburha; anahasha n'okuzanganya (Rhulole omu Murh 30, 2).

bwâge, omu mango Nyamuzinda anali atwire. ³ Abrahamu ayîrika omwana Sara amuburhiraga izîno lya Izaki (Cishesa) nka kulya Nyamuzinda anarhegekaga. ⁴ Abrahamu akembûla omugala Izaki enyuma lya nsiku munani abusirwe, nk'oku Nyamuzinda anamurhegekaga. ⁵ Abrahamu ali akola agwerhe myâka igana erhi omugala Izaki aburhwa. ⁶ Sara anaciderha, erhi: «Nyamuzinda amanpa cishesa, ngasi boshi abayumva ogu mwanzi kushesa nabashesa». ⁷ Ashub'iderha, erhi: «Ndi wankabwizire Abrahamu oku Sara ankacyonsize abana! bulya niono namaha obushosi bwâge omwana».

Hagari na Ismaeli bâkagwa

⁸ Omwana akula ananena amonka, Abrahamu ajirisa olusiku lukulu, olusiku banenesagya Izaki amonka. ⁹ Lero Sara alangira olya mwanarhabana omunya-Mîsiri Hagari aburhiraga Abrahamu adwîrhe ashârha boshi n'omugala Izaki. ¹⁰ Abwîra Abrahamu, erhi: «Ohuluse oyu mukazi boshi n'omugala, kurhakwanini omwana w'omuja-kazi ayime bo na mugala wâni Izaki.» ¹¹ Ako kanwa kababaza bwenêne Abrahamu kuli oyo mugala, ¹² ci kwône Nyamuzinda abwîra Abrahamu, erhi: «Omanyè orhabâga burhe erhi oyo mwana w'omuja-kazi wâwe orhuma, ngasi oku Sara akanakuhûna onakuyemere bulyala Izaki lyo iburha lyahêka izîno lyâwe ensiku zoshi. ¹³ Ci oyu mwana w'omuja-kazi naye namujiramwo ishanja, bulya naye ali mugala wâwe. ¹⁴ Abrahamu azûka sêzisêzi, arhôla omugati n'ehibindi hy'amîshi ashanira Hagari, ahira omugala aha lurhugo, abahulusa. Nyamukazi aja ahabuka omu irûngu lya Bersheba. ¹⁵ Erhi amîshi gali omu hibindi gamuhwera akweba omwana wage omu hishaka ¹⁶ aj'ibwarhala aha akalangira ishaka, nka aha omuntu ankalasha omwampi. Bulya kwo akazâg'iderha emurhima, erhi: «Ntalonza mbone oku oyu mwana afâ.» Atamala erya burhambi, arhondêra ayâma analaka. ¹⁷ Nyamuzinda ayumva omulenge gw'omwana erhi anali empingu, malahika wa Nyamuzinda ahamagala Hagari amubwîra, erhi: «Kurhi wabire Hagari? Orhôbohaga bulya Nyamuzinda ayumvîrhe olujamu lw'omwana aho ali. ¹⁸ Yimuka, ogwarhe omwana bwinja bulya namujira lubaga lunene. ¹⁹ Nyamuzinda arhenza olubwibwi omu masu ga Hagari, alangira iriba. Akanya aj'idôma abumba ehibindi, anacyiwesa omugala. ²⁰ Nyamuzinda ayôrha ali boshi n'olya mwana, akula, anabêra omu irûngu, àbâ nfôla miherho. ²¹ Ayûbaka omu irûngu lya Parani, na nnina aj'imushhebera omukazi Munya-Mîsiri.

Abrahamu bo na Abimeleki aha Bersheba

²² Muli ago mango, Abimeleki ayisha boshi na Pikoli, murhambo w'abalwi bâge, abwîra Abrahamu, erhi: «Nyamuzinda ali haguma nâwe muli ebi odwîrhe wajira byoshi. ²³ Ocigashage buno oku izîno lya Nyamuzinda, oku orhakandenganya nie n'abana bâni n'abinjikulu bâni; n'oku emunda ndi n'emunda ciri eci cihugo wayishagamwo nka cigolo, walanga obwîra buli nk'obûla nkujirakwo.» ²⁴ Abrahamu ashuzza, erhi: «Neci ncîgashire kwo.» ²⁵ Naye Abrahamu atumuza Abimeleki iriba lyage ly'amîshi bambali ba Abimeleki bamunyagaga. ²⁶ Abimeleki ashuzza, erhi: «Ntamanyiri ndi wankajizire ntyo: nâwe wene orhasag'imbwîra akantu kuli ebyo, nani niene ene bwo burhanzi nkumanya.» ²⁷ Abrahamu arhôla omu bintu byâge, ebinyînyî n'ebinene abiha Abimeleki na bombi oku bali babirhi bajira endagâno. ²⁸ Abrahamu arhôla bibuzi nda by'omu buso bwâge abihira hago hago. ²⁹ Abimeleki amudôsa, erhi: «Ebyo bibuzi nda ohizire hago hago, bici byajira aho?» ³⁰ Amushuzza, erhi: «Kuderha nti oyemere okurhôla ebira bibuzi nda by'omu maboko gani, bibe buhamirizi oku nie nanahûmbaga eryo iriba. ³¹ Co cirhuma ahôla haderhwa Bersheba, kulya kuba ahôla ho bombi bacîgashiraga. ³² Erhi babâ bamafundika endagâno aha Bersheba, Abimeleki ayimuka boshi na Pikoli, murhambo w'engabo n'abalwi bâge, ashubira omu cihugo c'Abafilistini. ³³ Abrahamu agwika omurhi gw'etamarisi ahôla Bersheba anashengeraho izîno lya Nyamubâho, Nyamuzinda w'ensiku n'amango. ³⁴ Abrahamu ashinga myâka erhali minyi omu cihugo c'Abafilistini.

22

Abrahamu alikola ahâna ommwana enterekêro byayerekana oku arhînya Nyamuzinda. Yene ashubimuhanza

¹ Enyuma z'aho, Nyamuzinda arhangula² Abrahamu, amubwîra, erhi: «Abrahamu ! Abrahamu! » Naye ashuza, erhi: «Ho ndi hano. » ² Nyamuzinda anacimubwîra, erhi: «Oyanke mugala wawe cûsha, oyôla orhonya, Izaki, omujâne omu cihugo c'e Moriya, n'eyo munda, omuhâne nterekêro ya kusingonoka. ³ Abrahamu azûka sêzisêzi arheganya endogomi yâge na bambali babirhi n'omugala Izaki. Abeza enshâli z'entererekêro, bàhira njira bàja erya munda Nyamuzinda amubwîraga. ⁴ Oku lusiku lwa kasharhu, Abrahamu agalamira, alangîra erya ntôndo ci erhi enaciri kuli. ⁵ Abrahamu anacibwîra abambali erhi mubêrage aha mweshi n'eyi ndogomi, nani rhwe n'oyu mwana, rhwahika hala, rhwaharâmya rhunashub'iyandagalira emunda muli. ⁶ Abrahamu ayanka enshâli z'entererekêro azibarhuza omugala Izaki, naye yêne afumbarha omuliro n'akêre, banagenda bombi. ⁷ Izaki anacidôsa îshe Abrahamu, erhi: «Larha!» Naye ashuza erhi: «Kurhi mwana wâni?» Izaki, erhi: «Omuliro ogu rhudwîrhe, n'enshâli z'entererekêro , ci ngahi omwanabuzi rhwagend'irherekêra ali?» ⁸ Abrahamu ashuza, erhi: «Nyamuzinda yêne abona aha arhenza omwanabuzi w'entererekêro, mwana wâni». Banacigenda bombi oku bali babirhi. ⁹ Erhi bahika aho Nyamuzinda amulangûlaga, Abrahamu ayûbaka oluhêrero, arherekeza enshâli, aziriringa omugala Izaki, amulambika oku luhêrero oku nyanya ly'enshâli. ¹⁰ Abrahamu alambûla okuboko arhola akêre mpu akolaga abâga omugala. ¹¹ Ci kwône Malahika wa Nyakasane anacimuyakûza kurhenga empingu, erhi: «Abrahamu! Abrahamu!» Abrahamu, erhi: «Ho ndi hano!» ¹² Malahika amubwîra, erhi: «Leka, orhalambûlire omwana kwo okuboko! Orhanamujiraga kubi kuci! Namamanyaga oku kurhînya orhînya Nyamuzinda: orhandahirire mugala wawe, mugala wawe cûsha». ¹³ 13 Abrahamu, alangira engandabuzi ehangerhine amahembe omu ishaka; Abrahamu aj'irhola erya ngandabuzi ayirherekêra nterekêro ya kusingonoka ahâli h'omugala. ¹⁴ Abrahamu ayîrika aho hantu izîno lya «Nyamuzinda yêne abona ebyo», ciru na kuhika ene kwo bacihaderha mpu «Oku ntôndo Nyamuzinda yêne abona ebyo». ¹⁵ Malahika wa Nyamubâho ashub'ihamagala Abrahamu obwa kabirhi kurhenga empingu, ¹⁶ ¹⁷ nkolaga nakuyunjuza migisho, iburha lyâwe naliluza nka nyenyêzi z'oku nkuba na nka mushenyi gw'omu nyanja n'eryo iburha lyâwe lyakâhima omuhango gw'abashombanyi balyo. ¹⁸ Amashanja goshi g'igulu gagishwa erhi iburha lyâwe lirhuma bulya wanyumvirhize. ¹⁹ Abrahamu ashubira emunda abambali bali. Bayimuka , bashubira boshi emwabo e Bersheba. Abrahamu agend'iyûbaka e Bersheba.

Iburha lya Nahori

²⁰ Enyuma z'aho, babwîra Abrahamu oku Milka naye aburhîre omulumuna Nahori abarhabana. ²¹ Olubere ye Uzi, na Buzi amulonda, ahebakwo na Kemweli, îshe wa Aramu. ²² Kandi Kesedi, Hazo, Pilidashi, Yidilafu na Betweli. ²³ Betweli aburha Rebeka; bo bana munani Milka aburhîre Nahori, mulumuna wa Abrahamu. ²⁴ Ali agwerhe omukazi w'omuherula, izîno lyâge ye Reuma, naye amuburhira abana: Tebahi, Gahama, Tahasha na

^{22.1} Nyamuzinda arhangula Abrahamu: Obuyemêre bwa Abramubonekîre omu kuyumva Nyakasane (Murh 22; Hb 11, 8-10; 17-19; GI 3, 6-9; Rm 4, 18-21). Ciru ayemêra oku ahâna omwana wâge Izaki nterekêro. Nnâmahanga alonzagya oku murhangula na hano aba amabona okurhumika kwa Abrahamu, amukule omu ngeso z'abapagani barherekêra abana oku bazimu bâbo; Nnâmahanga ye mwikubagirwa yewanayishirhucungula omu kuhâna omugala Yezu (Murh 22 na Yn 3, 16). Obuyemere buzira bijiro kugumba bugumba. Abemêzi bayi-sh'ibâ bimâna erhi bworhere n'ebijiro byâbo birhumire (Yk 2, 14-26). Omu Ndagâno ya mîra omulêbi Izaya arhubwîzire oku bwenêne Nyakasane alâba obuyemêre bw'olubaga lwâge (Iz 7, 9; 28, 16; 30, 15). 22,1: Eyi nshambâlo ehanzize okuhâna abana nka nterekêro (okwo kwakâg'ijirwa omu Israheli), ci erhuyeresire obuyemere bw'abrahamu kuli Nnâmahanga. Nyamuzinda amurhangula, amuhûma mpu amuhe ngasi ebi arhonya kulusha. Abrahamu arharhindiraga, ayumva Nnâmahanga embere amanye kurhi arheganyize. Abrahamu ali lwiganyo lw'omushinganyanya oyumva Nyamuzinda, buyemêre buyemêre bwage burhumire (Burh 44, 19-21; Burh 10,5; Hb 11, 17; Yk 2, 21). Enterekêro ya Izaki luli lwiganyo lw'entererekêro ya Mwami Yezu oku musalaba.

Mahaka.

23

Oluvumbu lwa bashakulûza

¹ Emyâka Sara alamire liri igana na makumi abirhi na nda, ² afîra aha Kiriya-Arba, ho haligi aha Hebroni, omu cihugo c'e Kanani. Abrahamu ayisha ali oku bufire bwa Sara. ³ Abrahamu ayimanga embere z'omugogo gwâge, abwîra bene Heti, erhi: ⁴ «Eno mwinyu, ndi yo mubunga nanciri cigolo. Mumpe nani oluvumbu ntenze oyu muntu wâni mmubishemwo.» ⁵ Bene Heti bashuza Abrahamu, mpu: ⁶ «Yagirwa orhuyumve nirhu! Woyo ekarhî kirhu, oliyo muluzi wa Nyamuzinda, ocishoge nguma omu nshinda zirhu, obishemwo omuntu wâwe, ntaye wankakulahirira enshinda wabishamwo mukâwe.» ⁷ Abrahamu ayimanga ayunama embere z'olubaga lw'ecihugo ca bene Heti, ⁸ abashambâlira ntya, erhi: «Akaba muyemire ogu mugogo gwâni guntengekwo ngubîshe, munyumve munansengerere emwa Efroni, mugala wa Sohari, ⁹ andekere olukunda lwa Makipela. luba lwâge lunali oku irhwerhwe ly'ishwa lyage. Alumpe namuguliralo lwoshi ernbere ziyu, lube luvumbu lwâni.» ¹⁰ Ago mango Efroni ali âbwarhire ekarhî ka bene Heti; Efroni, Muhititi ashuza Abrahamu embere za bene Hêti «boshi n'embere z'abakazâg'itwa ec'olusoso n'okuja omu lugo, ¹¹ erhi: «Nanga, nnahamwirhu onyumve erhi kwo. Nkuhire eryo ishwa, nkuhîre n'olwo lukunda lilimwo, nkugabirelyo omu masu g'abana b'ekâ. Obishemwo omuntu wâwe.» ¹² Abrahamu ayunama embere z'olubaga lw'eco cihugo. ¹³ Abwîra Efroni embere z'olubaga lw'eco cihugo, erhi: «Orhang'iyumva erhi kwo! Mpânyire engulo y'eryo ishwa, oiyemere nani, na ntyo nanabishamwo omuntu wâni.» ¹⁴ Efroni ashuza Abrahamu, erhi: ¹⁵ Nnahamwirhu, onyumve erhi kwo: ishwa lya magana ani ga sikeli za nsaranga cirigi cici eco kuli rhwe rhwembi? Obîshe omuntu wâwe. ¹⁶ Abrahamu ayemera Efroni, Abrahamu agerera Efroni zirya nfaranga anaderhaga embere za bene Heti, galya magana ani g'esikeli z'enfaranga; go magerha gali garhonyire emwa abarhunzi. ¹⁷ Ntyo ishwa lya Efroni liba aha Makipela, ishiriza lya Mambri, ishwa n'olukunda lulirimwo, haguma n'emirhi yalirimwo kuhebakwo n'olubibi lwalyo, ¹⁸ byoshi byashuba bya Abrahamu omu masu ga bene Heti boshi n'embere za ngasi boshi banakazâg'itwa ec'olusò n'okuja omu lugo. ¹⁹ Oku bundi, Abrahamu abisha mukâge Sara omu lwâla lwa Makipela ishiriza lya Mambri omu Hebroni, cihugo ca Kanani. ²⁰ Ntyo kwo Abrahamu abonaga ishwa n'olukunda lwalibagamwo emwa bene Heti; lwashuba luvumbu lwâge.

24

Obuhya bwa Izaki

¹ Abrahamu ali akola mushosi wa myâka minji, Nyamubâho ali erhi amuhîre omugisho muli ngasi kantu. ² Abrahamu abwîra omwambali, mugula wâge omu bambali, ye wanakazâg'ilanga ebyâge byoshi, erhi: «Ohebe okuboko kwâwe idako ly'olurhungu lwâni^a, ³ nakulahiriza oku îzino lya Nyamubâho Nyamuzinda w'empingu n'igulu, oku orhalongeze mugala wâni omukazi omu banyere b'Any-Kanani nyubasire ekarhî kabo. ⁴ Ci kwônene, yo waja emwirhu, omu mulala gwirhu, mwo wacîshoga omukazi washebera mugala wâni Izaki.» ⁵ Omwambali anacimubwîra, erhi: «Haligi amango nyamukazi ankalahira mpu arhankulikire mwo cino cihugo, k'ago mango nanagalula mugala wâwe emunda warhengaga?» ⁶ Abrahamu amushuza, erhi: «Nanga, orhahîraga okashubiza mugala wâni eyo munda. ⁷ Nyamubâho, Nyamuzinda w'empingu, Nyamuzinda w'igulu yenene wantenzagya omu nyumpa ya larha, n'omu cihugo ca bene wirhu, yêne ye wanshambâzagya anandaganya n'endahiro oku eci cihugo aciha iburha lyani. Yene arhuma malahikla wâge embere zâwe, lyo abonera mugala wâni omukazi eyo munda. ⁸ Akaba oyo mukazi arhalonzizi okukushimba, orhacife n'ecihango, ci orhahîraga okashubiza mugala wâni eyo munda.» ⁹ Oku bundi omwambali ahira okuboko oku cibero ca nnawabo Abrahamu, anacigashira olwo lubanja.

^a24.2 : Okuheba okuhoko idako ly'ecibero c'omuntu, yali ndahiro nkulu ya Abahabraniya.

¹⁰ Nyamushizi anacirhôla ngamiya ikumi omu ngamiya za nnawabo, anagendana n'oku ngasi hinja nnawabo ali agwerhe, anacirikûla aja entambiz'e Aram-Naharayimu omu lugo Iwa Nahoro. ¹¹ Engamiya zâge azifukamya emuhanda gw'olugo, hofi n'iriba, càjingwè, gala mango abakazi banahuluka mpu bagend'idôma amîshi. ¹² Anaciderha, erhi: «Nyakasane, Nyamuzinda wa nnawirhu Abrahamu, ongashânire ene, onayerekane oku kurhonya orhonya mwambali wâwe Abrahamu. ¹³ Niono nyimanzire hano iriba, na bali b'abantu ba mw'olu lugo, bakola bayîsh'idôma amîshi. ¹⁴ Omwananyere nakabwîra, nti: «Hengeka akabindi kâwe ompe nani nywe, akananshuza, erhi: Neci, nywaga onaleke nywese n'engamiya zawe, erhi ye mukazi wali obikîre mwambali wâwe Izaki, co cimanyiso namanyirakwo oku orhonyize nnawirhu.»

¹⁵ Oku arhaciyusa ederha, Rebeka, mwali wa Betweli, mwene Milka, muka Nahori, mulumuna wa Abrahamu ayisha n'akabindi oku cirhugo. ¹⁶ Oyo munyere ali mwinjinja, mwananyere mushugi, nta mulume walisag'imuyegêra, abungulukira aha iriba abumba akabindi kage anarherema. ¹⁷ Olya mushizi akanya aj'imurhangîra, amubwîra, erhi: «Mâshi, oleke nywe rhwishi rhutya kw'ago gali omu kabindi kâwe.» ¹⁸ Olya munyere anacishuza, erhi: «Nywaga, Yagirwa». Anaciyandagaliza dubaduba akabindi omu nfune mpu amunywese. ¹⁹ Erhi ayus'imunywesa, anaciderha, erhi: «Nkola naj'idômera n'engamiya zawe, kuhika zihâge». ²⁰ Anacidubulira galya mishi duba duba omu ciranga ashubirira aha iriba mpu adôme, anadômera engamiya zoshi. ²¹ Olya mulume oku ahuluka, akaz'imusinza, erhi anadwîrhe acidôsa erhi nanga erhi neci Nyamubâho amuhisize.

²² Erhi engamiya ziyus'inywa, olya mulume arhôla ehigondo hy'amasholo hya buzirho bwaluhande luguma lw'esikeli, amuyambisahyo, anacirhôla na rhulinga rhubirhi rhwa masholo rhwa buzirho bwa sikeli ikumi amuyambisa rhwo ekuboko. ²³ Anacimubwîra, erhi: «Oli mwali wa ndi? K'aha mwinyu, sho ankabona aha abantu bahanda?» ²⁴ Ashuza, erhi: «Ndi mwali wa Betweli, mugala wa Milka mwene Nahori.» ²⁵ Ashub'iderha, erhi: «Neci aha mwirhu bali ebyasi birhali binyi, hanaboneka n'ecirâlo.» ²⁶ Oku bundi olya mulume afukama aharâmya Nyamubâho, ²⁷ ederha, erhi: «Oyagirwe Nyakasane, Nyamuzinda wa nnawirhu Abrahamu, ôrharihinyirire okurhonya n'okulumehera nnahamwirhu. Nyamubâho yêne oyula onnongolîne kuhika aha mwa mwene wâbo nnahamwirhu.» ²⁸ Olya mwananyere alibirha aj'ibwîra nnina ebyabire. ²⁹ Rebeka âli agwerhe mushinja wabo, izîno lyage ye Labani, Labani anacilibirhira embuga emunda olya mulume ali, ebw'iriba. ³⁰ Erhi aba amabona ehigondo n'orhulinga mwali wabo ali ayambirhe, n'erhi aba amayumva mwali wabo Rebeka ederha, erhi: «Kw'oyo mulume ambwizire ntyo», ago mango alibirhira emunda nyamulume ali, amushimana aciyimanzire aha burhambi bw'engamiya ah'iriba. ³¹ Anacimubwîra, erhi: «Yîsha mugishwa wa Nyamubâho! Cici cirhumire otera embuga n'obwo narheganyize enyumpa n'ahantu engamiya zawe zabêra?» ³² Olya mulume akanya aj'ekà, Labani ashwekûla emizigo y'engamiya, anaziha ebyasi, analerha amîshi mpu oyo mulume boshi h'ababo bashukemwo amagulu.

³³ Bamulerhera ebiryo mpu alye. Ci kwône ashuza, erhi: «Ntalya ntanaciderha akanwa kandwîrhe.» Labani ashuza, erhi: «Derhaga!» ³⁴ Naye, erhi: «Niono ndi mwambali wa Abrahamu. ³⁵ Nyamuzinda agishire nnawirhu; akola àbà mugale, àmuhîre ebintu bishwekwa, ebinyinyi n'ebinenene, enfaranga n'amasholo, abambali n'abambalikazi, engamiya n'endogomi. ³⁶ Sara, muka nnawirhu, Abrahamu, omu bugikulu bwâge, amuburhira omwanarhabana, n'oyo mwanarhabana ye afumbisire ebyâge byoshi. ³⁷ Nnawirhu andahirize, erhi: «Irhondo orhahiraga okarhôlera mugala wâni omukazi omu banyere ba-nya-Kanani, muli cino cihugo rhuyubasiremwo. ³⁸ Akaba orhajiri omu nyumpa ya larha, omu bûko bwirhu okugend'ilogezamwo omukazi waha mugala wâni, erhi wamanahera!» ³⁹ Nabwizire nnawirhu, nti: «Hall amango oyo mukazi analahira bwankulikira.» ⁴⁰ Naye anshuza, erhi: «Nyamuzinda nyôrha ngenda embere zâge, akurhumira malahikla wâge akuluse akuhisakwo ehi walonza, ly'obonera mugala wâni omukazi w'omu bûko bwirhu n'omu nyumpa ya larha. ⁴¹ Wafuma ecihango erhi wankahika omu bûko bwirhu, bakanakuyima omukazi, ecihango cirhacikuyirhe.

⁴² Ene mpika aha iriba naderha, nti: Nyamubâho Nyamuzinda wa nnawirhu, wekasinga,

oyerekane, akaba olonzize okuhisa eyi njira ndimo kw'ehi nshimbire. ⁴³ Niono ndi hano iriba, omunyere wayîsh'al'idôma, nani nkamubwîra, nti: Nkuhûnyire ompe nani rhwishi rhusungunu rhw'omu kabindi kâwe, ⁴⁴ akanashuza, erhi: wene onywage, nagend'idômera n'engamiya zawe, erhi ye mukazi Nyamubâho abîkire mwene nnawirhu. ⁴⁵ Ntali nciyusa naderha ebyo binwa omu murhima gwâni, ene Rebeka ayisha n'akabindi kage oku cirhugo. Abungulukira ebw'iriba, anadôma. Namubwîra nti mpa nani nywe, wekasinga. ⁴⁶ Ho na halya, akûla akabindi kage oku cirhugo, ederha, erhi: «Nywaga nagend'idômera n'engamiya zawe.» Nanywire, agal'inywesa n'engamiya zani. ⁴⁷ Namudôsize, nti: Oli mwali wa ndi? Naye anshuza, erhi: «Ndi mwali wa Betweli, mulume Milka aburhiraga Nahori.» Oku bundi namuyambisa ehi higondo oku izûlu n'orhu rhulinga aha maboko. ⁴⁸ Aho, nafukamiriza naharâmya Nyamubâho, Nyamuzinda wa nnawirhu Abrahamu, ye wali annongolîne omu njira nyinja mpu ntôlere omugala mwali wa mucu wa nhamwirhu. ⁴⁹ Bunola akaba mulonzize okuyêreka nhamwirhu oku mumusîmire munamurhonyize, mumbwire n'akaba nanga kandi mumbwire, lyo nyerekera ebwa kulyo erhi ebwa kumoshô».

⁵⁰ Labani bo na Betweli bashuza baderha, mpu: «Okûla emwa Nyamuzinda kurhenzire, rhurhankahash'ikushuza nti neci erhi nanga. ⁵¹ Rebeka oyo embere zâwe: rhôla ye omuhêke, aj'iba muka mwene nnawinyu nk'oku Nyamubâho anadesire.» ⁵² Erhi mwambali w'Abrahamu ayumva ebyo binwa, aharâmya embere za Nyamubâho. ⁵³ Ayômola ebisikiyo by'ecûma n'eby'amasholo, ayomola n'emishangi, aha Rebeka. Aha na mushinja wabo boshi na nnina ebindi bikulo.

⁵⁴ Oku bundi bàlya bânanywa bo n'ababo bàli boshi, banalâla halya. Sêzi erhi babà bamazûka, ederha, erhi: «Mundîke nshubire emwa nnawirhu.» ⁵⁵ Mushinja wa Rebeka na nnina baderha, mpu: «Oyu munyere arhang'ibêra hano zindi nsiku nk'ibirhi erhi ikumi n'enyuma z'aho anagenda.» ⁵⁶ Abashuza, erhi: «Murhacindegerezagya n'obwo Nyamubâho ampisizekwo ehi nalonzagya. Muleke ngende, nshubire emwa nnawirhu.» ⁵⁷ Banaciderha, mpu: «Rhuhamagalage namunyere rhumudôse naye kurhi adesire.» ⁵⁸ Banacihamagala Rebeka bamudôsa, mpu: «K'olonzize okugenda mweshi n'oyu mulume?» Naye anacishuza, erhi: «Neci, nnonzize ngende.» ⁵⁹ Okubundi, bahka omunyere wabo Rebeka mpu agende bo n'omulezi wage n'oyo mwambali w'Abrahamu na balya balume âli boshi. ⁶⁰ Banacihà Rebeka obwanga, mpu: «Woyo mwali wirhu oyololoke ohinduke bihumbi n'ebihumbi n'iburha lyâwe lihime enyumpa z'abashombanyi balyo. ⁶¹ Rebeka ayimuka boshi n'abambali-kazi, bashonera oku ngamiya, bakulikira olya mulume. Mwambali w'Abrahamu arhôla Rebeka, bahira njira.

⁶² Ago mango Izaki âli ayishire omu irûngu ly'iriba Iya Lahayi-Royi, bulya mwo ali ayubasire omu cihugo ca Nêgebu. ⁶³ Izaki ahuluka mpu aje acigezageza ebwa mashwa câjingwê, erhi ayinamula amasu alangîra engamiya zayisha. ⁶⁴ Rebeka naye mpu ayinamula amasu, alangîra Izaki, ashonôka oku ngamiya. ⁶⁵ Adôsa olya murhumisi, erhi: «Ye ndi ola mulume wayisha alambagira omu ishwa anayerekîre eno munda rhuli? ⁶⁶ Olya mushizi ashuza, erhi: «Ye nhamwirhu oyo.» Namunyere arhôla ecitambara acîhundikira co. Olya mushizi ashambâlira Izaki oku agendaga kwoshi. ⁶⁷ Izaki ahêka Rebeka omu cirâlo cali ca nnina Sara, ayanka Rebeka, amujira mukâge, anamurhonya. Na ntyo Izaki arhulûla, arhacilakaga olufû Iwa nnina.

25

Abrahamu ayanka Ketura: iburha Iya Ketura

¹ Abrahamu ayanka owundi mukazi izîno lyage ye Ketura. ² Nyamukazi anacimuburhira Zimurani, Yokisani, Medani, Madiyani, Yisibaki na Shuwahi. ³ Yokisani aburha Sheba, na Dedani. Nabo bene Dedani: Basurimi na Baletusimi na Baleumini. ⁴ Bene Madiyani bali: Eferi, Efa, Hanoki, Abida na Elda. Abo boshi bàli bagala ba Ketura.

Okufa kwa Abrahamu

⁵ Abrahamu àhâ Izaki ebyâge byoshi. ⁶ Abandi bagala akazâg'iburha oku baherula bâge, abaha eby'okucîrhabâla, na kandi, oku acizîne yêne, abarhuma kuli n'omugala Izaki, omu

cihugo c'ebushoshokero. ⁷ Alaga emyâka y'akalamo k'Abrahamu: Alamire myâka igana na makumi gali nda n'irhanu. ⁸ Buzinda bw'aho, Abrahamu arhengamwo omûka, afa akola ali omu bushosi bwinja, afa akola mukulu, erhi amanayigurha ensiku, aja kuli bene wabo. ⁹ Abagala, Izaki na Ismaeli bamubisha omu lukunda lwa Makipela, omu ishwa lya Efroni, mwene Sohari, muhititi aha ishiriza ly'e Mambri. ¹⁰ Lyo ishwa Abrahamu aguliraga bene Heti. Mwo Abrahamu abishîrwe bo na mukâge Sara. ¹¹ Erhi Abrahamu abâ amafâ, Nyamuzinda agisha omugala Izaki ayûbaka hofi n'iriba lya Lahayi-Royi. ¹² Alaga iburha lya Ismaeli, mugala wa Abrahamu, ye waburhagwa n'omunya-misiri, Hagari, muja-kazi wa Sara. ¹³ Alaga amazîno ga bene Ismaeli omu kushimba amazîno n'okuburhwa kwabo: Enfula y'Ismaeli ye Nebayoti, alondwa na Kedari, Abudeli, Mibsamu, ¹⁴ Mishma, Duma, Masa, ¹⁵ Hadadi, Tema, Yeturi, Nafisheti na Kedma. ¹⁶ Bo bene Ismaeli abo, n'amazîno gabo nk'oku ebishagala n'ebihando byâbo binali, bo barhambo ikumi na babirhi b'emilala yâbo oku enali. ¹⁷ Alaga n'emyâka y'akalamo ka Ismaeli: igana na makumi asharhu na nda. Oku bundi arhengamwo omûka, afa, aja kuli bene wabo. ¹⁸ Ayûbaka kurhenga e Hawila kuja e Shuru, olunda lw'ebushoshokero bwa Mîsiri omu kuja e Asîriya. Ali ayubasire ishiriza lya bene wabo boshi.

III. Olwa Izaki n'olwa Yakobo

Okuburhwa kwa Ezau na Yakobo

¹⁹ Alaga emyanzi ya Izaki mwene Abrahamu. Abrahamu aburha Izaki. ²⁰ Izaki ali akola agwerhe myâka makumi ani erhi ayanka Rebeka mwali wa Betweli, Munyaramayo w'e Padani-Arami, mwali wabo Labani naye Muharamayo. ²¹ Izaki asengerera mukâge emwa Nyamubâho, erhi amaba ngumba, Nyamubâho amuyumva, mukâge Rebeka arhola izîmi. ²² Abana bakazihukulana omu nda, lero aderha, erhi: «Akaba kwo biri ntya, bici omuntu alamakwo?» Akanya aj'idôsa Nyamubâho, ²³ naye amushuza, erhi: «Mashanja abirhi gali omu nda yawe, mashanja abirhi g'omu nda yawe gagabanyika; mulala muguma gwahima ogwabo, omukulu ashiga omurho.» ²⁴ Erhi amango gage g'okuburha gahika, lâba oku lyâli izîmi lya mahasha. ²⁵ Owaburhagwa wa burhanzi, ali mudukula wa bishamvu ayunjwire byoyabyoya. Bamuyirika izîno lya Ezau. ²⁶ Oku bandi omulumuna ahuluka, erhi okuboko kwâge kugwarhire Ezau oku kansisira. Bamuyirika izîno lya Yakobo. Izaki ali akola agwerhe myâka makumi gali ndarhu erhi baburhwa. ²⁷ Abanarhabana bombi bakula; Ezau âba muhivi mukulu, wa kutwikanya omu malungu. Yakobo ali muntu mutûdu, akâbêra omu cirâlo. ²⁸ Izaki arhonya Ezau bulya asimaga ensimba, Rebeka yehe Yakobo ye arhonyagya.

Ezau aguza ecikono c'okubâ nfula

²⁹ Mango maguma, Yakobo ayenda ibinda ly'enkôle, naye Ezau ashubûka ebwa kuhiva erhi anarhamire. ³⁰ Lero Ezau anacibwîra Yakobo, erhi: «Leka nani mpuhekwo eryoll'ibanda lidukula lidukula, bulya namahwa. -Co carhumire bamuderha mpu Edomi. ³¹ Yakobo amubwîra, erhi: Orhang'inguliza ecikono câwe c'okuba nfula. ³² Ezau ashuza, erhi: «Lola oku kufa kuno, ecikono c'okuba nfula, bici cacinkwânana?» ³³ Yakobo ashubiza ederha, erhi: «Orhang'icîgasha embere zâni»; acîgasha, anaguliza Yakobo ecikono câge c'okuba nfula. ³⁴ Oku bundi, Yakobo amuha oku mugati n'oku ibinda ly'enkôle, alya ananywa, ayimuka agenda. Ntyo kwo Ezau agayaguzagya ecikono c'okuba nfula.

26

Izaki e Gerari

¹ Ecizombo canacizûka omu cihugo, kuleka cirya cizombo cirhanzi cabâga amango ga Abrahamu. Izaki aja e Gerari, emwa Abimeleki mwâmi w'Abafilistini. ² Nyamubâho amubonekera amubwîra, erhi: Orhajâga e Mîsiri ci ogend'ibêra omu cihugo nakubwîra. ³ Obêre muli eco cihugo, nakugisha nanyorhe ndi haguma nâwe. Bulya we n'iburha lyâwe mwe naha ebi bihugo byoshi, nasêza n'erya ndagâno nafundikaga rhwe na sho Abrahamu. ⁴ Naluza iburha lyâwe nka nyenyêzi z'oku nkuba, naliha ebi bihugo byoshi n'amashanja goshi

g'igulu gagishwa n'iburha lyâwe. ⁵ Kulya kuba Abrahamu ayumvîrhe izu lyani, akulikira ebi nalimurhegesire okukulikira, amarhegeko gani, ebinwa byâni, obulonza bwâni. ⁶ Ntyo kwo Izaki abêziremwo aha Gerari. ⁷ Abantu b'eyo munda bakamudôsa olwa mukâge, ashuza, erhi: «Mwali wirhu oyo.» Ayôboha okuderha, erhi: «Mukanie oyo», bâli bamuyirha erhi Rebeka orhuma bulya ali mwinja. ⁸ Erhi kugera mango garhali manyi, kwanaciba lusiku luguma, Abimeleki mwâmi w'Abafilistini erhi adwîrhe alolera omu kabonezo, alangira Izaki adwîrhe ashâsa mukâge Rebeka. ⁹ Abimeleki anaciamagala Izaki amubwîra, erhi: «Mâshi mukâwe oyu! Kurhi waciderhaga mpu mwali winyu?» Izaki ashuza, erhi: «Nakâcîdôsa nti nankanafakwo oyu mukazi». ¹⁰ Abimeleki ashubiza amudôsa, erhi: «Kurhi okwo warhujizirage obwo? Hindi hitya hajire omuntu w'omu lubaga lwirhu walala na mukâwe obone wamarhubarhuza obwo bubi!» ¹¹ Lero Abimeleki ahâna eri irhegeko oku lubaga lwâge lwoshi, erhi: «Owahume kuli oyu mulume kandi erhi kuh mukâge, anafe.» ¹² Izaki ahinga anarhweza muli ecôla cihugo n'ogwo mwâka ayeza kali igana, bulya Nyamubâho amamugisha. ¹³ Oyu muntu agala, agal'ahirhira okurhalusire. ¹⁴ Ali agwerhe maso maji n'ebintu bishwekwa binyinyi n'ebinênêne, na bashizi banji. Abafilistini bayagalwa.

Amaliba g'aha karhi k'e Gerari n'e Bersheba

¹⁵ Amaliba goshi bambali b'îshe bâli bamahumba amango îshe Abrahamu acihali, Abafilistini bagafuka bagabumba budaka. ¹⁶ Abimeleki abwîra Izaki, erhi: «Orhenge eno mwirhu, bulya wekola mugale kurhulusha.» ¹⁷ Izaki arhenga aho aj'ihanda omu kabanda ka Gerari, anaba ho acibêrera. ¹⁸ Izaki ashub'ija ahumba galya mahba bambali b'îshe Abrahamu bâli bahumbire, galya Abafilistini bafukaga erhi Abrahamu aba afire; agayîrika galya mazîno gonêne îshe ali agayirisire. ¹⁹ Bambali ba Izaki bahumba omu kabanda, bashangamwo iriba ly'amîshi gahulula. ²⁰ Lero abangere b'e Gerari, barhondêra okulongôla n'abangere ba Izaki, ngasi baguma mpu: «Amishi gali girhu!» Izaki ayîrika iriba izîno lya Sitina. ²¹ Bahumba erindi iriba, ci kandi hashub'ibâ akadali kuli lya. ²² Lero arhenga aho, agend'ihumba erindi iriba, lero harhacibâga kadali kuliryo. Aliyirika izîno lya Reboboti, anaderha, erhi: «Nyamubâho amaja arbuha oluhya, rhukolaga rhwayololokeramwo eci cihugo». ²³ Kurhenga aho asôkera e Bersheba. ²⁴ Nyamubâho amubonekera mw'obwo budufu amubwîra, erhi: «Nie Nyamuzinda wa sho Abrahamu, orhayobohaga cici bulya ndi haguma nâwe. Nakugisha, nnanduze iburha lyâwe erhi mwambah wâni Abrahamu orhuma». ²⁵ Ayûbaka oluhêrero aho, anayakuza izîno lya Nyamubâho. Ayûbaka ho enyumpa yage. Bambali ba Izaki bahumba ho iriba.

Okunywana na Abimeleki

²⁶ Abimeleki arhenga e Gerari, ayîsh'imulamusa, ali boshi n'omwîra wage Ahuzati na Pikoli, ye murhambo w'omurhwe gwâge. ²⁷ Izaki abadôsa, erhi: «Lero cici cimudwîrhe eno munda, mwe bantu munshomba, mwe mwanampuluisagya emwinyu». ²⁸ Banacishuza, mpu: «Rhwayirage rhwabona oku neci Nyamubâho ali haguma nâwe, rhwanaderha obwo nti habe omwigasho aha karhî kâwe nirhu, rhunafundike endagâno haguma nâwe.» ²⁹ Ocîgashe oku orharhujire kubi kuci, bulya rhurhakujiraga kubi, minja gone rhwakujirîre rhwanakuleka wagenda n'omurhûla. Woyu okola oli mugishwa wa Nyamubâho. ³⁰ Abajirira olusiku lukulu, bâlya bânanywa. ³¹ Erhi bazûka sêzi sêzi, ngasi muguma acîgasha embere z'owabo. Oku bundi, Izaki abasêzera, bagenda n'omurhûla. ³² Olwo lusiku lwonênê, bambali b'Izaki bayisha, bamubwîra omwanzi gw'iriba bakazagihûmba, baderha, mpu: «Rhwbawîne amîshi.» ³³ Eryo iriba aliyirika izîno lya Sabe, co cinarhuma olwo lugo luderhwa Bersheba kuhika na buno.

Abakazi ba Ezau banya-Hititi

³⁴ Erhi Ezau ahika myâka makumi ani, ayanka omukazi izîno lyage ye Yehudita, mwali wa Behori, muhititi, arhola na Basimata, mwali wa Eloni naye muhititi. ³⁵ Abo bakazi bajira Izaki bo na Rebeka mungo munji.

Yakobo aashamula omugisho gwa Ezau

¹ Izaki ali amashosihala, n'amasu gage gali gakola mazamba, azinda erhi arhacibona. Lero ahamagala enfula yage Ezau, erhi: «Mwana wâni!» Naye, erhi: «Ho ndi hano.» ² Ashubiza, ederha, erhi: «Lola oku niono nkola mushosi n'amango g'okufà kwâni ntagamanyiri. ³ Okanyagye orhôle emirasano yawe, emyampi yawe n'omuherho gwâwe, okanye oj'ihiva, onyirhire ensimba. ⁴ Onteganyizemwo birya biryo nsîma, oyîshe ondêrhere ndye, lyo omurhima gwâni gukugisha embere nfê.» ⁵ Kuziga erhi Rebeka adwîrhe ayumva oku Izaki ashambâla bo n'omugala Ezau. Ezau acîtuma omu lubala mpu agend'ihiva ensimba ayilerhere îshe. ⁶ Rebeka abwîra omugala Yakobo, erhi: «Namayumva sho abwîra mukulu wâwe Ezau, erhi: ⁷ «Ondêrhere ensimba, onteganyizemwo ebiryo binja, mbirye nnankugishe omu masu ga Nyamubâho embere nfê.» ⁸ Yumvagya mwana wâni, oyumve onajire nk'oku nakurhegeka. ⁹ Okanye oje omu buso, ondêrheremwo banahene babirhi binjinja, narheganyizamwo sho ebiryo binja, nk'oku anasîma. ¹⁰ Wayîsh'ibihêkera sho abirye, lyo akugisha embere afê.» ¹¹ Yakobo abwîra nnina Rebeka, erhi: «Lola, mukulu wâni Ezau amaba wa bishamvu niehe ntagwerhi boya. ¹² Hali amango Larha akampumakwo, mbe nka kushekera namushekeraga, obone bukola buhanya namacîlerhera ahâli h'omugisho.» ¹³ Nnina ashuza, erhi: «Obuhanya bube nie bujâkwo mwana wâni! Oyumve kwônene, onagend'innongeza abo banahene.» ¹⁴ Akanya aj'ibalonza ayisha abadwirhire nnina, naye nnina arheganyamwo ebiryo nk'oku îshe anasîma. ¹⁵ Rebeka ayanka emyambalo minjinja ya Ezau, ye mugala mukulu, erya akazâg'ibîkira omu nyumpa, ayiyambisa Yakobo ye mugala murho. ¹⁶ Ayanka oluhù lw'abanahene amubwikiramwo amaboko n'igosi. ¹⁷ Oku bundi zirya nyama ali amarheganya n'omugati, abiheba omu nfune z'omugala Yakobo. ¹⁸ Aja aha burhambi bw'îshe, aderha, erhi: «Larha!» Naye ashuza, erhi: «Niono. We ndi mwana wâni?» ¹⁹ Yakobo ashuza îshe, erhi: «Nie Ezau, nfula yawe, najizirage nk'oku wanantegekaga. Zûka otamale olyekwo bino nal'ihiva lyo omurhima gwâwe gungisha.» ²⁰ Izaki abwîra Yakobo, erhi: «Mwana wâni wamarhola duba wâni!» Naye ashuza, erhi: «Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe wangashanîre.» ²¹ Izaki abwîra Yakobo, erhi: «Yegera hano nkuhumekwo mwana wâni, nyumve erhi neci erhi nanga we mugala wâni Ezau.» ²² Yakobo ayegêra îshe Izaki, naye amumamarhakwo aderha, erhi: «Izu liri lya Yakobo, ci amaboko gali ga Ezau!» ²³ Arhamumanyîriraga bulya amaboko gali ga bishamvu aka mukulu wage Ezau, anacimugisha. ²⁴ Aderha, erhi: «Ka kwo binah we mugala wâni Ezau?» Naye ashuza, erhi: «Neci.» ²⁵ Izaki ederha, erhi: «Mpâga ndye oku nsimba mugala wâni ahivaga lyo omurhima gwâni gumugisha.» Amuhêreza alya, amuhêreza n'idivayi anywa. ²⁶ Îshe Izaki amubwîra, erhi: «Nyegêraga, onampôbere mwana wâni!» ²⁷ Ayegera, ahôbera îshe, îshe ayisa obwehe bw'emyambalo yage. Amugisha ntyala: «Neci obwehe bwa mugala wâni, kwo buli nk'obwehe bw'ishwa liyêra, ishwa eri Nyamubâho agishire. ²⁸ Nyamuzinda akushobôze olumè lw'oku nkuba, n'amashwa gashushagîre, engano nyinji n'idivayi linji. ²⁹ Amashanja gakushige n'abantu b'emahanga bafukame embere zâwe. Obe murhambo wa bene winyu na bagala ba nyoko bafukame embere zâwe. Owakuhehêrere ahehêrewe, n'owakugishe anagishwe.» ³⁰ Erhi Izaki ayusa okugisha Yakobo, naye Yakobo erhi amanahuluka omu mw'îshe Izaki, mukulu wage Ezau naye arhenga ebwa kuhiva. ³¹ Naye arheganya ebiryo binja abihêkera îshe. Amubwîra, erhi: «Larha, zûkaga oye kw'ebi mugala wâwe anal'ihiva, lyo omûka gwâwe gungisha.» ³² Îshe Izaki amudôsa, erhi: «We ndi?» Naye ashuza, erhi: «Nie nfula yawe Ezau.» ³³ Oku bundi Izaki arhemuka, ederha, erhi: «Aligi ndi olya wal'ihiva ensimba anayindêrhera? Nacimwikubagira nanalya, embere oyîshe; namugishire, anakolaga ayôrha âli mugishe.» ³⁴ Erhi Ezau ayumva ebinwa by'îshe, ayâma bwenêne n'omungo munji, anacibwîra îshe, erhi: «Ongishe nani mâshi, larha!» ³⁵ Izaki ashuza, erhi: «Mulumuna wâwe anayishir'inteba, arhola omugisho gwâwe.» ³⁶ Ezau ashubiriza, erhi: «Ka kwenge bamuderha Yakobo, co cirhumire andenganya nieki kabirhi kabirhi? Arhanzir'inyanka ecikono c'okuba nfula, kandi yoyu wamantôla omugisho gwâni!» Ci ashubiza ederha, erhi: «Ci kwône mâshi ka nieki nta mugisho wansigîze?» ³⁷ Izaki aja omu kanwa ashuza, erhi: «Namujizire murhambo wâwe, namuhire bene wabo nti babe bambali, namuhîre engano n'amamvu mwandu. Bicigi nankacikujirira mwana wâni?» ³⁸ Ezau anacidôsa

îshe, erhi: «Ka mugisho muguma gwone ojira, mâshi larha? Mâshi ngisha nani, larha!» Izaki ahwekêra na Ezau arhondêra alaka. ³⁹ Oku bundi, îshe Izaki ashuza ederha, erhi: «Woyo ekuli n'ebihugo biyera yo wayûbaka, kuli n'olume lurhoga oku nkuba. ⁴⁰ Engôrho yawe yo yakubîke, wakakolera mwene winyu. Ci kwône amango wacîrûkûza, kurhibula warhibula omuzigo gwâwe gukuli aha lurhugo.» ⁴¹ Ezau ashombera Yakobo ogwo mugisho ahâbagwa n'îshe, acidôsa emurhima, erhi: «Amango g'emishibo ya larha gali hofi, go mango nayirha mulumuna wâni Yakobo.» ⁴² Erhi bamanyisa Rebeka ebyo binwa bya Ezau ye mugala mukulu, arhumiza Yakobo ye mugala murho, amubwîra, erhi: «Mukulu wâwe Ezau ahizire okucîhola kuli we mpu akuyirhe. ⁴³ Yumvagya mwana wâni, nkubwire: Okanye, oyakire emwa mwene wirhu Labani e Harani. ⁴⁴ Obêre eyo haguma naye nsiku inga, kuhika mukulu wâwe atwike oburhe. ⁴⁵ Kuhika oburhe bwa mukulu wâwe bukurhengekwo, kuhika ayibagire oku wamujirîre; ago mango nanarhuma bagend'ikulonza eyo munda. Cici cankarhuma namuheza mwembi omu lusiku luguma?».

Izaki àrhumu Yakobo emwa Labani

⁴⁶ Rebeka anacibwîra Izaki, erhi: «Namayihikwa n'akalamo erhi bâli ba Heti barhuma. Erhi Yakobo ankayanka munyere muguma muli bâli ba Heti, muguma nk'abo, muguma omu banyere b'eci cihugo, k'okulama kwankacinkwanana?»

28

¹ Izaki ahamagala Yakobo amugisha anamuha eri irhegeko, erhi: «Orhahîraga okayanka omukazi omu banyere b'e Kanani. ² Yimuka oje e Padani Aramu emwa Betweli, îshe wa nyoko, ocishoge omukazi eyo munda omu banyere ba Labani, mushinja wabo nyoko. ³ Nyamuzinda akugishe, akuyololole, anakuluze obe ndêko y'amashanja. ⁴ Akuhe we n'iburha lyâwe, omugisho gwa Abrahamu Iyo obona eci cihugo oyubasiremwo, cihugo Nyamuzinda ahâga Abrahamu.» ⁵ Izaki asêzera Yakobo. Yakobo alikûla, aja e Padani Aramu, emwa Labani, mwene Betweli wa Muharamiya, mushinja wabo Rebeka, nnina wa Yakobo na Ezau.

Ezau ayanka owundi mukazi

⁶ Ezau abona oku Izaki agishire Yakobo n'oku amurhumire e Padani Aramu mpu agend'iyanakira yo omukazi, n'oku erhi akola amugisha, amuha eri irhegeko, erhi: «Orhahîraga okayanka omukazi omu banyere b'e Kanani.» ⁷ Na Yakobo âli ayumvîrhe îshe na nnina, aja e Padani Aramu. ⁸ Ezau ayumva oku abanyere b'e Kanani barharhonyiri omu masu g'îshe Izaki, ⁹ aja emwa Ismaeli, ayanka yo omukazi, wa kuhalika aba ali agwerhe erhi anagwerhe abandi: Mahalata, mwali wa Ismaeli, mugala w'Abrahamu, na mwâli wabo Nebayoti.

Ecilôrho ca Yakobo

¹⁰ Yakobo arhenga e Bersheba, aja e Harani. ¹¹ Ahika bantu haguma, alala ho bulya izûba lyali lyamazika. Arhola ibuye liguma aho, alishegema, analâla aho. ¹² Alôrho, abona omushonezo mugwike oku idaho n'irhwerhwe lyago lihisire oku nkuba; bamalahika ba Nyamuzinda erhi badwîrhe basôka banayandagala! ¹³ Lâba oku Nyamubâho ayimanga embere zâge amubwîra, erhi: «Nie Nyamubâho, Nyamuzinda wa shakulu wâwe Abrahamu na Nyamuzinda wa Izaki. Eryola ishwa ogwishiremwo, nakuhalyo we n'iburha lyâwe. ¹⁴ Iburha lyâwe lyaluga nka katulo k'oku idaho, lyaluga lihike ebushoshôkero n'ebuzikiro, e mwenè n'e mukondwè, n'amashanja goshi g'igulu gagishwa^b muli eryo iburha lyâwe. ¹⁵ Ndi haguma na nâwe, nakulusa ngasi hoshi wankanaja, nanashub'ikugalula muli eci cihugo, bulya ntakuleke kuhika nyujuze ebi nakulaganyagya.» ¹⁶ Yakobo atulûka omu iro lyâge, aderha, erhi: «Okuli Nyamuzinda ali hano ntânali mmanyire». ¹⁷ Ayôboha, ederha, erhi: Hano hamabà hantu ha

^b **28.14** Ogu mugisho Yakobo ashobwire, guruhukengêzize gulya mugisho Nyakasane ashobôzagya Abrahamu (Murh 13. 14-17). Omugisho: Rhulole omu Murh 12,3; 18, 18; 22, 18; 26,4.

kurhînywa! Yamabà nyumpa ya Nyamuzinda na muhango gw'empingu. ¹⁸ Azûka sêzi, ayanka liryala ibuye âli ajizire mushego aligwika luhêrero abulagira amavurha oku nyanya zalyo. ¹⁹ Aho ahayîrika izîno lya Beteli^c, ci mira olwo lugo lwakazâg'iderhwa Luzo. ²⁰ Yakobo arhôla omuhigo ederha, erhi: «Akaba Nyamuzinda ali haguma nani, akanananga muli eyi njira naja, akakaz'impa omugati nalya n'emishangi nakayambala, ²¹ erhi nankashubûka nshubire emunda larha ali ndi mugumaguma, ago mango Nyamubâho anabà ye Nyamuzinda wâni, ²² n'eri ibuye namagwika luhêrero, lyaba ka-Nyamuzinda nakaz'imurhûla ecihimbi c'omu ikumi c'ebi ampà byoshi».

29

Yakobo ahika emwa Labani

¹ Yakobo arhôla enjira yâge, aja omu cihugo c'abana b'e bushoshôkero. ² Lola oku abona iriba omu bulambo, hofi n'eryo iriba, maso asharhu g'ebintu bishwêkwa binyinyi gali gagwîshîre aho iriba, ho bakazâg'inywekeza amasò, ci kwônene ibuye lyakazâg'ibwikira omunwa gwali munene. ³ Erhi amasò goshi gabâga gamashirama aho, banarhenza liry ibuye oku munwa gw'iriba, bananywesa ebintu, kandi banalishubiza oku munwa gw'iriba. ⁴ Yakobo anacidôsa abangere, erhi: «Bene wirhu, muli ba ngahi?», Bashuza, mpu: «Rhuli b'e Harani.» ⁵ Ababwîra, erhi: «Ka muyishi Labani, mwene Nahori?» Bashuza, mpu: «Rhumuyishi.» ⁶ Abadôsa, erhi: «K'azibuhire?» Bashuza, mpu: «Azibuhire. N'omwali Rasheli ola wayisha hala n'obusò.» ⁷ Yakobo aderha, erhi: «Loli oku guciri mûshi bwenêne guno, arhali go mango g'okudâhya ebintu gano. Mubinywese munabishubize ebulambo.» ⁸ Bashuza, mpu: «Rhurhankahasha okujira ntyo n'amasò garhacishubukîra haguma, barhanacirhenza ibuye oku munwa gw'iriba; go mango rhwakanywesa ebintu.» ⁹ Oku acidwîrhe ashambâla boshi nabo, Rasheli ayisha n'obusò bw'îshe bulya ali mungere. ¹⁰ Erhi Yakobo abona Rasheli, mwali wa nalume Labani, n'erhi abona obusò bwa nalume Labani, ayegêra, arhenza liry ibuye oku munwa gwa liryala iriba, anywesa ebintu bya nalume Labani. ¹¹ Yakobo anunugurha Rasheli, alengeza izu, adubula omulenge. ¹² Yakobo amanyisa Rasheli oku ali mwene wâbo îshe, anali mwene Rebeka; olya munyere akanya aj'ikumanyisa îshe. ¹³ Labani erhi ayumva oku ogwo mwanzi gwa Yakobo, mugala wa mwali wabo, gumuyêrekîre, akanya, alibirhira emunda ali, amuhôbera, anamunugurha, amuhêka omu nyumpa yâge. Yakobo arhondêra amuganîrira ogwo mwanzi gwoshi. ¹⁴ Oku bundi Labani amubwîra, erhi: «Neci, oli w'omu mavuha gani, onali w'omu mubiri gwâni.» Yakobo abêra aho mwa Labani mwêzi mugumaguma.

Yakobo aja omu buhya kabirhi . Ishazâla amuyeshera omukanga. Lero ayanka babirhi balondandana

¹⁵ Labani âbwîra Yakobo, erhi: «Ka kwenge oli mwene wirhu, waderha mpu busha wakaz'inkolera? Mbwîra bici nakaz'ikuha?» ¹⁶ Erhi na Labani agwerhe banyere babirhi: omukulu izîno lyâge ye Lea n'omurho ye wali Rasheli. ¹⁷ Lea âli agwerhe amasu matûdu, ci Rasheli âli agwerhe omubiri gucîgemire bwinja n'iranga linja. ¹⁸ Na Yakobo ali arhonyize Rasheli. Anacishuza, erhi: «Nakukolera myâka nda lyo oyîsh'impa mwali wâwe Rasheli, mwali wâwe murho.» ¹⁹ Labani ashuza, erhi: «Kwo kukulu okukuhaye ahâli h'okumuha ow'embuga; obêrage hanola mwâni.» ²⁰ Yakobo akaz'ikola mpu lyo bamuha Rasheli; akola ntyo myâka nda, ci eyo myâka ayibona nka nsiku nsungunu bulya ali arhonyize Rasheli. ²¹ Buzinda bw'aho, Yakobo anacibwîra Labani, erhi: «Amango gahisire, ompâge omukazi wâni nje emunda ali.» ²² Labani ashûbûza abantu b'eyo boshi ajirisa olusiku lukulu. ²³ Ci kwône, lâba oku bijingo, Labani arhôla omwali Lea, aba ye ahêkera Yakobo; Yakobo àmuyanka. ²⁴ Labani àhà omwali Lea, muja-kazi wâge muguma, izîno lyâge ye wali Zilifa, mpu aj'ikâmukolera. ²⁵ Erhi buca sêzi, Yakobo abona oku Lea ye bamudwîrhîre. Yakobo abwîra Labani, erhi: «Bici wajizire? K'arhali Rasheli ye nakazâg'ikolera aha mwâwe nti omumpe ? Carhumirage

^c**28.19** Beteli: kuli kuderha «Ka-Nyamuzinda»-(Murh 28,22). Luli lunda lw'e mwenè,enyanya ly'e Yeru-zalemu.

onteba?»²⁶ Labani ashuza, erhi: «Erhali nkomedu y'eno mwirhu okuhâna omurho na mukulu wâge arhaciheruka,²⁷ ci orhang'ileka guno mugobe eby'obuhya bitwikanuke, n'enyuma z'aho, kandi nashub'ikuha owabo n'engulo yâge yabâ yindi myâka nda washub'imukolera hano mwâni.»²⁸ Yakobo ajira kulya, ayusa gulya mugobe gw'obuhya na Labani amuha omwali Rasheli mpu amuyanke.²⁹ Labani aha omwali Rasheli omuja-kazi wâge Bilaha.³⁰ Yakobo ayanka Rasheli, anamurhonya kulusha Lea ; ashub'ikolera nalume yindi myâka nda.

Abana ba Yakobo

³¹ Nyamubâho abona oku Lea arhasimirwi, amuha iburha, Rasheli ayôrha ali ngumba.³² Lea arhola izîmi, aburha murhabana, amuyirika izîno lya Rubeni, bulya, gwarhi yêne: «Nyamubâho anabwîne amalibûko gani, lero ibanie ansîma.»³³ Ashub'irhola izîmi, aburha kandi murhabana, ederha, erhi: «Nyamubâho ayumvîrhe oku ntabâ nsîmirwe, lero amashub'impâ oyu wundi.» Amuyirika izîno lya Simoni.³⁴ Ashub'irhola izîmi, aburha murhabana; ederha, erhi: «Lero nani ibanie akola antonya bulya barhabana basharhu aba namamuburhira», izîno lyâge ye Levi;³⁵ Ashub'irhola izîmi, aburha murhabana; ederha, erhi: «Lero nakuza Nyamubâho». Co cirhumire amuyirika izîno lya Yuda. Oku bundi, aheka arhaciburhaga.

30

¹ Rasheli erhi abona oku nta bana adwîrhe aburhira Yakobo, ayagalwa na mukulu wâge, kwo kubwîra Yakobo, erhi: «Ojire nani mbone abana, akaba nanga, erhi nnanfire.»² Yakobo akalihira Rasheli bwenêne, amubwîra, erhi: «Ka nie ndigi ahâli ha Nyamuzinda wakuyimaga iburha?»³ Naye nyamukazi, erhi: «Lola mwambalikazi wâni Bilaha. Oje emunda ali, aburhire oku madwi gani; ampisekwo abana nani.»⁴ Anaciha Yakobo omuja-kazi wâge Bilaha mpu abe mukâge, naye Yakobo amuyanka.⁵ Bilaha arhola izîmi, aburhira Yakobo omwanarhabana.⁶ Rasheli ederha, erhi: «Nyamuzinda amampâ olubanja, ciru anyumvirhiza anampâ omwanarhabana». Co carhumaga amuyirika izîno lya Dani.⁷ Bilaha, muja-kazi wa Rasheli ashub'irhola izîmi, aburhira Yakobo owundi murhabana.⁸ Rasheli ederha, erhi: «Nazûsizekwo mukulu wâni entambala za Nyamuzinda, namanahimana.» Ayirika olya mwana izîno lya Nefutali.⁹ Naye Lea erhi arhaciburha, arhola omuja-kazi wâge Zilifa amuha Yakobo mpu amujire mukâge.¹⁰ Zilifa, muja-kazi wa Lea aburhira Yakobo omwanarhabana.¹¹ Lea ederha, erhi: «Iragi linja eri!» Aha olya mwana izîno lya Gadi.¹² Zilifa, muja-kazi wa Lea , aburhira Yakobo owundi mwanarhabana.¹³ Lea aderha, erhi: «Oku irenge lyani, bulya abirhu bakazi bankuza»; ayîrika olya mwana izîno lya Asheri.¹⁴ Rubeni, erhi aja acîgezageza, gala mango g'okusârûla engano, ashimana amalehe g'oluzigirwa, ayisha agadwirhîre nnina Lea . Rasheli abwîra Lea , erhi: «Mpâ nani kuli ago malehe g'oluzigirwa mugala wâwe akudwîrhîre».¹⁵ Lea amushuza, erhi: «K'okûla wantôzire omulume kunyihira kwakunyihîre, obu okola mpu wantôla n'amalehe g'oluzigirwa mugala wâni ampîre?» Rasheli ashuza, erhi: «Lero agend'ilâla omu mwâwe hano budufu, rhuhingane ompe amalehe ga mugala wâwe g'oluzigirwa.»¹⁶ Yakobo erhi akola arhenga ebwa mashwa bijingo, Lea aja emunda ali, amubwîra, erhi: «Kukwânîne oyîshe emunda ndi, bulya rhwakuhingîne amalehe g'oluzigirwa g'emwa mugala wâni»; alala omu mwâge obwo budufu.¹⁷ Nyamuzinda ayumvirhiza Lea , arhola izîmi, ashub'iburhira Yakobo omwanarhabana ye mwanarhabana wa karhanu.¹⁸ Lea anaciderha, erhi: «Nyamuzinda amampa oluhembo, kulya kuba nahîre ibanie omuja-kazi wâni.» Olya mwana amuyirika izîno lya Isakari.¹⁹ Lea ashub'irhola izîmi, aburhira Yakobo omwanarhabana wa kali ndarhu.²⁰ Lea ederha, erhi: «Nyamuzinda ampîre oluhembo lwînjinja, lero ibanie ankuza bulya y'oyu namaburhira barhabana ndarhu.» Amuyirika erya Zabuloni.²¹ Oku bundi aburha omwananyere, amuyirika izîno lya Dina.²² Ago mango Nyamuzinda ayibuka Rasheli, ayumvirhiza omusengero gwâge, amuha iburha.²³ Arhola izîmi, aburha murhabana; ederha, erhi: «Nyamuzinda amankûla enshonyi.»²⁴ Ayirika olya mwana izîno lya Yozefu, ederha, erhi: «Mâshi Nyamubâho ashub'impâ nani owundi mwanarhabana!»

Okugala kwa Yakobo

²⁵ Erhi Rasheli aba amaburha Yozefu, Yakobo abwîra Labani, erhi: «Oleke ngende nshubire emwirhu, omu cihugo cirhu. ²⁶ Ompe abakazi bâni, abârhumaga nkukolera, ompé n'abana bâni ngende. ²⁷ Wene orhababiri omukolo nakukolire.» Labani amushuza, erhi: «Akaba ntonyire omu masu gâwe! Nadôsize nayumva oku Nyamubâho angishire erhi we rhuma.» ²⁸ Ashub'imubwîra , erhi: «Ombwire kurhi walonza nkaz'ikujuha, nakujirirakwo». ²⁹ Anacimushuza, erhi: «Omanyire bwinja kurhi nakukolire na kurhi ebintu byâwe byahindusire n'omukolo gwâni. ³⁰ Ehisungunu wali ogwerhe embere nyîshe, hyayushûsire bwenêne na Nyamubâho akugishire oku nshando zani. Mbwîraga nani, mango gahi nakolerage omulala gwâni.» ³¹ Labani, erhi: «Bici nakujuha?» Yakobo ashuza, erhi: «Orhagwerhi ebi wanjuha: erhi wakanjirira nk'oku nakubwîra, nanashubikaz'iyabula obusò bwâwe. ³² Ene ogere omu buso bwâwe bwoshi, oje wayungula ngasi cibuzi cîru omu bibuzi byâwe, na ngasi mpene za musengo n'ez'obutonè butonè. Lwo lwabà luhembo lwâni. ³³ Obudahemuka bwâni bwone bwampamiriza agandi mango: amango wayîsh'ilola kurhi rhuembirwe, ngasi birhali bya musengo erhi bya butonè-butonè omu mpene erhi nisi ngasi birhali bîru omu bibuzi, emwâni erhi buli bushambo. ³⁴ Labani ederha, erhi: «Kwinja okwo; binabâge nk'okwo odesire.» ³⁵ Olwo lusiku, ayungula ebihebe by'omusengo n'eby'obutonè-butonè, empene zoshi z'omusengo n'ez'obutonè-butonè, ³⁶ ngasi hyanalikwo akêru na ngasi hyalikwo ecîru omu bibuzi, ahihereza abagala. Anacijira nsiku isharhu za lugendo ekarhî kage na Yakobo. Yakobo akaziya ebintu bya Labani. ³⁷ Yakobo anacirhòla ebirhi bibishi by'emirhi ederhwa mipepuli n'eya amandi n'eya patatani, ayihala kuhika oku mula mwêru gw'ebyo birhi. ³⁸ Ebyo birhi ahalaga akaz'ibiyerekeza ebintu omu biranga n'omu mikenzi y'okunywekeza ebintu, amango birinywa, oku biri byanywa binadwîrhe byayima. ³⁹ Byakâyima erhi binayerekîre birya birhi, n'omu kuburha, byakaburha ebyana bitâke, eby'omusengo n'eby'obutonè-butonè. ⁴⁰ Ebyana, Yakobo abihira hago hago, abiyerekeza olunda lwa birya bitâke na ngasi byanali bya mwiru, abihira omu buso bwa Labani. Anacijira ntyo agâge maso arhanagahiraga haguma n'amasò ga Labani. ⁴¹ Na kandi, erhi ankabwîne ebintu binja byayima, Yakobo anabiyerekeze birya birhi omu biranga mpu biyime binayerekîre birya birhi. ⁴² Ci amango ebintu bihosire byâbaga bikola byayima arhajiraga ntyo. Na ntyo ebyali bya mihorhâ byasigala bya Labani na ebyali binja byâba bya Yakobo. ⁴³ Oyo muntu anacigala ntyo bwenêne, âbâ n'ebintu mwandu, alugirwa n'abajà n'abajà-kazi n'engamiya n'endogomi mwandu.

31

Yakobo ayaka ishazâla Labani

¹ Yakobo ayumva oku bene Labani bakazâg'iderha, mpu: «Yakobo ayansire ebintu byali bya larha byoshi, bya larha ebi ajiziremwo obwâge bugale.» ² Yakobo abonera ebusu bwa Labani oku arhacidwirhi amulola nk'oku amulolaga burhanzi. ³ Nyamubâho abwîra Yakobo, erhi: «Shubira omu cihugo ca basho, omu cihugo waburhiragwa, nani nayôrha ndi haguma nâwe.» ⁴ Lero obwo, Yakobo arhumiza Rasheli na Lea mpu bamushange ebulambo amasò gâge gali. ⁵ Anacibabwîra, erhi: «Ndwîrhe nabonera ebusu bwa sho, arhacidwirhi andola nk'oku andolaga burhanzi. Ci kwône Nyamuzinda wa larha anali haguma nani. ⁶ Mwêne mumanyire oku nakolîre sho n'emisi yani yoshi. ⁷ Ci kwône, anînaguza omu kuhindula kali ikumi oluhembo lwâni, ci kwône Nyamuzinda arhamuzigiraga. ⁸ Ngasi mango erhi ankadesire, erhi: «Ngasi biri bya butonè-butonè byo byabâ luhembo lwâwe», ebintu byoshi binaburhe eby'obutonè; na kandi erhi ankadesire erhi: «Ngasi bya musengo byo byabâ luhembo lwâwe, ebintu byoshi binaburhe ebyana by'omusengo. ⁹ Nyamuzinda arhòzire ebintu bya sho abimpa. ¹⁰ Omu mango ebibuzi biyima, nayinamula amasu, nabona omu bilôrho oku engandabuzi zihambasire ebibuzi ziri za musengo erhi za butonè-butonè. ¹¹ Malahika wa Nyamuzinda ambwîra omu bilôrho, erhi: «Yakobo», nani nashuza nti: «Ho ndi hano!» ¹² Anaciderha, erhi: «Yinamula amasu obone engandabuzi zihambasire ebibuzi ziri za

musengo na za butonè-butonè, bulya nabwîne oku Labani akujizire kwoshi. ¹³ Nie Nyamuzinda w'aha Beteli, halya washîgaga ibuye amavurha, wampêraho omulagi. Bunola oyimukâge orhenge mwa cino cihugo oshubire omu cihugo oburhwa.» ¹⁴ Rasheli bo na Lea bashuza, mpu: «Ka hali mwanya gwirhu, ka hali kashambala kirhu omu nyumpa ya larha?» ¹⁵ Mpu ka arhakola arhulola nka b'emwabêne, ebwa kubâ arhuguzize analya n'enfaranga zirhu? ¹⁶ Neci, ngasi bugale Nyamuzinda ayansire larha buli bwirhu rhwe n'abana birhu. Ojirage oku Nyakasane akurhegesire.» ¹⁷ Yakobo ayimuka, abana bâge na bakâge abashonesa oku ngamiya, ¹⁸ ahuga obusò bwâge, ashana na ngasi bindi birugu ali agwerhe, obusò ali agwehe, bulya abonaga aha Padani Aramu, alikûlira emw'îshe Izaki, omu cihugo ca Kanani. ¹⁹ Labani ali ajir'imôma ebibuzi byâge, Rasheli agend'izimba enshanga z'ahakâ, zâli z'îshe. ²⁰ Yakobo arheba Labani, Muharameya, amuyongoloka, arhamumanyisagya oku akola ayaka. ²¹ Ayanka n'ebi ali agwerhe byoshi, agenda, ayikira olwîshi, ayerekera ebwa ntôndo ya Galadi.

Labani akulikira omukwi Yakobo

²² Erh i kugera nsiku isharhu, bamanyisa Labani oku Yakobo acîyakîre. ²³ Arhôla bene wabo^d, agenda boshi nabo amuyishakwo; erhi aashinga nsiku nda agenda, amurhindakwo, omu ntôndo ya Galadi. ²⁴ Nyamuzinda ayâganira Labani, Muharameya, omu bilôrho budufu, amubwîra, erhi: «Omanyè wankabwîra Yakobo akantu.» ²⁵ Labani, ashenga. Yakobo erhi agwisire ihêma lyâge omu ntôndo, naye Labani agwika eryâge oku ntôndo ya Galadi. ²⁶ Labani anacibwîra Yakobo, erhi: «Byo bici ebi wajizire? ²⁷ Carhumaga oagenda bwifuhkwe, wanteba, wanyogoloka ahâli h'okundâliza, nkugalule omu busîme, rhuyimbe, rhurhimbe engoma rhuzihe n'ennanga? ²⁸ Orhazizire nahôbera bagala bâni na bâli bâni. Kwo wakozire nka musirhe. ²⁹ Nanahasha okukubabaza, ci kwône Nyamuzinda wa sho anandesize ene budufu ambwîra, erhi: «Omanyè wankabwîra Yakobo akantu.» ³⁰ Nyumvirhage oku wagenzire erhi kudula enyumpa ya sho kurhuma! Ci kwône cici carhumire wazimba enshanga zani?». ³¹ Yakobo ashuza Labani, erhi: «Nali nyobohire, namanya nti wanyaga bâli bâwe. ³² Ci oyu wankashimanakwo ezo nshanga zawe arhalame: omu masu ga bene wirhu, lonza ngasi biri hyâwe omu byâni, wanahirhola.» Yakobo arhâli amanyire oku Rasheli ye wazizimbire. ³³ Labani aj'ifûkula omu cirâlo ca Yakobo, afûkula omu cirâlo ca Lea, afûkula n'omu cirâlo ca balya baja-kazi oku banali babirhi, arhabonaga cici. Arhenga omu cirâlo ca Lea aja omu ca Rasheli. ³⁴ Rasheli ali arhôzire enshanga z'ahakâ, azifulika omu ngurha batamalakwo oku ngamiya, anazitamalakwo. Labani afûkula ecirôlo coshi arhabonaga cici. ³⁵ Rasheli abwîra Ishe, erhi: «Waliha, nnawirhu amanye akanganya mpu ntahashir'iyimanga embere zâge, ndi omu mugongo.» Labani afûkula, ci arhabonaga enshanga zâge. ³⁶ Lero Yakobo anacibâ burhe, akalihira Labani. Yakobo abwîra Labani ntya: «Bici ntumwire, kubi kuci najizire obu wanshimbulula ntya? ³⁷ Wamafûkula omu bikunga byâni byoshi, ka hali kantu obwîne k'omu birugu by'omu nyumpa yâwe? Kayerekanage embere z'aba bene wirhu n'aba bene winyu, babe bo bahamirizi ekarhî kirhu oku rhuli babirhi! ³⁸ Lola, nashinzire myâka makumi abirhi emwâwe, ebibuzi byâwe n'empene zawe birhalimwo ecamomire, ntanalyaga ciru n'engandabuzi nguma y'omu buso bwâwe. ³⁹ Ebintu byakazâg'ilibwa n'ensimba ntakulerheraga byo, nakâba nie mpeza omu byâni. Wakazâg'indyuzi eci bazimbire mûshi erhi eci nazimbirwe budufu. ⁴⁰ Izuba lyakaz'inkomanga mûshi, n'emboho enywengerere budufu n'irô libalale oku masu gani. ⁴¹ Lola, myâka makumi abirhi eno, ndi aha mwâwe: nakukolire myâka ikumi n'ini, yo yali ngulo ya bâli bâwe bombi na myâka ndarhu oku bintu byâwe, wanahindula kali ikumi oluhembo lwâni. ⁴² Nka Nyamuzinda wa larha, Nyamuzinda w'Abrahamu, Ishe wa Izaki, arhali haguma nani, wali wandeka maboko mûmu. Ci kwône Nyamuzinda abwîne amalibûko gani n'omukolo gwâni, n'ene budufu, yêne atwa olubanja.»

^d**31.23** Mwene wâbo arhali ngasi oburhwa na nnina erhi n'ishe yene; ci ngasi yeshi w'omu mulala gwâge: bazala bâge, abihwa... (Rhulole omu Murh 14, 14; 31. 32).

Labani ayumvanya boshi n'omukwi Yakobo

⁴³ Labani ashuza Yakobo, amubwîra, erhi: «Aba banyere bali bâli bâni, aba bana, bali bana bani, ebi bintu, biri bintu byâni, ngasi ebi obwîne byoshi biri byâni. Bici obwîne nankajirira aba, bâli bâni n'aba bana bâburhaga?» ⁴⁴ Rhuje aho, rhunywane rhwembi, mw'okwo, bube buhamirizi ekarhî kâwe nani.» ⁴⁵ Yakobo arhôla ibuye aligwika bunya luhêrero. ⁴⁶ Yakobo abwîra bene wabo, erhi: «Mulunde amabuye.» Balonza amabuye bagalundika, bajira ensinga n'eyo nsinga balîrakwo. ⁴⁷ Labani ayîrika erya nsinga izîno lya Yegari Shaduta, naye Yakobo ayiyirika erya Galedi. ⁴⁸ Labani ederha, erhi: «Eyi nsinga ye muhamirizi ekarhî kirhu rhwembi.» Co carhumire ayiyirika izîno lya Galedi, ⁴⁹ n'erya Misipa kulya kuba amederha, erhi: «Nyamuzinda arhulange rhwembi, amango rhwanabè rhurhacibonana. ⁵⁰ Erhi wankalibuza bâli bâni, nisi erhi wankayanka abandî bakazi, ohalika bâli bâni, omanyè oku nta muntu warhuj'ekagarhî: Nyamuzinda ye wabâ câliho wirhu rhwembi.» ⁵¹ Labani ashub'ibwîra Yakobo, erhi: «Lola eyi nsinga n'eri ibuye nagwikaga ekarhî kirhu rhwembi. ⁵² Eyi nsinga ali câliho n'olu luhêrero nalwo câliho oku niono ncigashire okutwa eyira nsinga, mpu nta mango wanâtwe eyira nsinga n'olu luhêrero mpu oje emunda ndi n'emihigo migalugalû. ⁵³ Nyamuzinda wa Abrahamu na Nyamuzinda wa Nahori bo barhutwira olubanja^e.» Yakobo acîgasha oku izîno lya côbohwa w'îshe Izaki. ⁵⁴ Yakobo arherekêra kuli eyo ntôndo, analâlîka bene wabo mpu bayîshe balye. Balya banalâlî kw'eyo ntôndo.

32

Yakobo omu njira y'okushubira emw'îshe

¹ Labani azûka sêzi sêzi, ahôbera abana bâge n'abâli anabagisha. Okubundi Labani agenda ashubira emwâge. ² Yakobo naye arhôla enjira yâge, lero anacirhinda kuli bamalahika ba Nyamuzinda. ³ Erhi ababona, aderha, erhi: «Lwanabâ lugamba lwa Nyamuzinda luno»; n'aho ahayîrika izîno lya Mahanayini.

Yakobo acirheganya okubuganana bona mukulu wâge Ezau

⁴ Yakobo arhuma obusò emwa mukulu wâge Ezau omu cihugo ca Seyiri omu lugo lwa Edomu. ⁵ Abaha aka kanwa mpu bamubwire, erhi: «Nal'injir'ibêra emwa Labani, yo nanacibâga kuhika buno. ⁶ Ebi nakoleraga nabibwîne! enkafu, endogomi, ebintu binyinyi, abana n'abaja-kazi; ntanzir'irhuma entumwa emunda nnawirhu ali nti lyo nani andola bwinja.» ⁷ Entumwa zagaluka zashubira emunda Yakobo ali zanacimubwîra, mpu: «Rhwahisire emwa mukulu wâwe Ezau. Yene ayishire emunda oli n'abantu bâge magana ani.» ⁸ Yakobo ayôboha bwenêne, ayumva ebihamba oku murhima. Engabo yali bo naye ayigabamwo bigamba bibirhi, ebibuzi, enkafu n'engamiya, nabyo akaz'ibigabamwo kabirhi. ⁹ Kwâli kuderha, erhi: «Ezau akaja ebwa cigamba ciguma akanacirhêra, ecindi canalobôka.» ¹⁰ Yakobo ashenga ederha, erhi: «Yagirwa Nyamuzinda w'Abrahamu, Nyamuzinda wa larha Izaki; Nyamubâho, wene wambwîraga, erhi: Shubira omu cihugo cinyu; emunda oburhwa, nakujirira ebinja. ¹¹ Ndi munyi bwenêne w'okukwanana oburhonyi n'obwinja wayerekîne emunda mwambali wâwe ali. Karhi kâni kone nal'infumbasire erhi nyikira oyu Yordani wabona, lero niono namakeresa bigamba bibirhi. ¹² Ondikûze oku kuboko kwa mukulu wâni Ezau, bulya nyumvîrhe mmuyobohire bwenêne nti ankanayishi'irhutumirha rhweshi, omukazi n'abana haguma. ¹³ N'obwo wene wandaganyagya, erhi: Nakuyunjuza ngalo; n'iburha lyâwe nalikuza nka mushenyi gw'omu nyanja gwo gurhankaganjwa.» ¹⁴ Yakobo alâlî aho obwo budufu. Anacirhòlamwo ebi agend'ihongera mukulu wâge Ezau oku bintu âl'idwîrhe. ¹⁵ Mpene magana abirhi na bihebe makumi abirhi, bibuzi magana abirhi na ngandabuzi makumi abirhi. ¹⁶ Ngamiya nkazi makumi asharhu kuguma n'amanina gazo, nkafu makumi ani na mpanzi ikumi, ndogomi nkazi makumi abirhi n'amanina gazo ikumi. ¹⁷ Azihêreza abambali, ngasi buso

^e**31.53** Ciru Yakobo ankacigasha izino lya Nyamuzinda wa Abrahamu na Labani acîgashe izino lya Nyamuzinda wa Nahori, acirî olya Nyamuzinda muguma dolo-dolo; ye Nyamuzinda wa b'îshe.

kwago kwago, anabwîra abambali, erhi: Shokoli, amasò garhahîraga gakahikanakwo. ¹⁸ Ahâ owa burhanzi eri irhegeko, erhi: Mukulu wâni Ezau akakushimana akanakudôsa, erhi: Oli mwambah wa ndi? Ngahi waja? Bya ndi ebi bintu bikushokolîre? ¹⁹ Wanashuza, erhi: «Biri bya mwambah wâwe Yakobo, eri ntûlo arhumire nnawirhu Ezau, naye yêne ayishire, ali nyuma zirhu.» ²⁰ Lyo n'irhegeko ahîre owa kabirhi n'owa kasharhu, nabâli oku nyuma z'amasò boshi, erhi: «Erhi kwo mwakâbwîra Ezau ntyo amango mwamushanga.» ²¹ Kandi mwanaderha, mpu: Kali ciru mwambali wâwe Yakobo yo ali enyuma zirhu. Akazâg'iderha emurhima, erhi: «Namurhûliriza n'ezi ntûlo zinshokolîre, buzinda lyo nacyerekaye, nkaba ambabalira.» ²² Entulo yaba yagenda, naye yêne obwo budufu boshi abêra omu cihando.

Burhamanya, Yakobo âlwa boshi na Nyamuzinda

²³ Muli obwo budufu, anacizûka, arhola bakâge bombi, n'abambalikazi bombi, n'abana bâge oku banah ikumi na muguma, ayikira aha izîko lya Yakobo. ²⁴ Abarhola abayikiza omugezi, ayikiza n'ebindi ali agwerhe byoshi. ²⁵ Yakobo asigala yêne. Hajira owamulwîsa kuhika mucêracêra. ²⁶ Erhi abona oku arhashiri amugombya, amugwarhira omu cibunu n'olurhungu lwa Yakobo lwarhanûka ago mango akazâg'ilwa bo naye. ²⁷ Anacimubwîra, erhi: «Ndikaga ngende bulya gukola mucêracêra.» Ci Yakobo ashuza, erhi: «Nani ntakuleke orhanarhanzir'ingisha.» ²⁸ Amudôsa, erhi: «Izîno lyâwe we ndi?» Naye ashuza, erhi: «Nie Yakobo.» ²⁹ Ashubiza, erhi: «Barhakacikuderha Yakobo ci Israheli, bulya wamaba muzibu omu kulwîsa Nyamuzinda, wahimana n'omu kulwîsa abantu.» ³⁰ Yakobo amuyinginga, erhi: «Ombwire nani izîno lyâwe.» Ci yehe amushuza, erhi: «Cici ondokîze izîno^f lyani?» Ho na halya amugisha. ³¹ Yakobo ayîrika aho izîno lya Penuweli bulya gwarhi yêne: «Nabwîne obusû bwa Nyamuzinda nanagal'ilama.» ³² Erhi izûba lishoshoka erhi amarhaluka Penuweli ci kwônene erhi akola anayisha akwerera omu lurhungu. ³³ Co cirhuma ciru kuhika na buno, bene Israeli barhalya cikanyi c'oku lurhungu bulya ashurhîre Yakobo oku lurhungu, oku musi gw'olurhungu.

33

Yakobo abuganana bona mukulu wâge Ezau

¹ Yakobo mpu alika amasu, abona Ezau ayishire n'omurhwe gwa bantu magana ani. Agaba abana bâge; agabira Lea na Rasheli n'abaja-kazi bombi. ² Ashokoza abajakazi n'abana babo, akulikiza Lea n'abana bâge, n'enyuma za boshi, Rasheli na Yozefu. ³ Yehe aja oku mbere afukamiriza kali nda embere ahikeho mukulu wâge. ⁴ Ezau naye amushâmambira, amugwârha omu maboko gâge, acîkweba omu igosi lyâge, amuhôbera anavugumula emirenge. ⁵ Erhi alalika amasu n'erhi abona abakazi n'abana, adôsa, erhi: «Bantu baci ogwerhe hala?» Yakobo ashuza, erhi: «Bo bana Nyamuzinda ashobozize mwambali wâwe abo.» ⁶ Abaja-kazi nabo bayegêra n'abana babo, nabo bafukamiriza. ⁷ Lea naye ayegêra n'abana bâge bafukamiriza; cazinda Rasheli na Yozefu nabo bayegêra bafukamiriza. ⁸ Ezau adôsa, erhi: «Bici wajira na cira cigabi coshi nshimanyire?» Naye, erhi: «Kwali kuderha nti ntone omu masu ga nnawirhu.» ⁹ Ezau anacishuza, erhi: «Nani bindi mwandu ngwerhe, mwene wirhu, yôrhana ebyo byâwe.» ¹⁰ Ci Yakobo ashuza, erhi: «Nanga. Akaba nantonyîre emunda oli, oyankirire nani kano kantu k'omu maboko gâni. Bulya kwo nyishire omu masu gâwe kulya omuntu anaja omu masu ga Nyamuzinda. Woy u wamananyankirira bwinja. ¹¹ Onyankire mâshi eno ntûlo nkudwirhîre, bulya Nyamuzinda anshobozize binji, ntabuziri

^f**32.30** Nyamuzinda arhalonzagya kucimanyisa kuli Yakobo. Arhamubwiraga izîno lyâge lya i-hwe lyâge liyôrha liri omu bwifulikwe. Bulya okumanya izîno erhi wamanyire n'omuntu. Nyamuzi-nda ahâ Yakobo omugisho bulya gwo akag'ilongereza omu kalamo kâge koshi. Ciru n'amango Nyamuzinda acifululiraga Musa, arhahumanulaga izîno «Nienayishibaoyunayishiba», *ehye asher ehye*, YHWH; ngasi lusiku kukwanine okumanya n'okuyiga Nyamuzinda ye ndi; bulya ntaye wakamushwekera omu ntanya zimuli omu irhwe zone.

cici.» Okwo kuyingingwa kwârhumu Ezau ayemera.

Yakobo na mukulu wâge Ezau barhenganakwo

¹² Ezau anaciderha, erhi: «Hiraga njira rhugende, nakushokolera». ¹³ Yakobo amushuza, erhi: «Nnawirhu arhahabiri oku abana barhahasha njira nandwîrhe ebibuzi n'enkafu zagoza, owabikanyisa olu lusiku luguma, obusò boshi bwanabwa. ¹⁴ Nnawirhu ashokolera mwambali wâge: nani nayisha bunyibunyi nacîtunda omu kushimba olugendo lw'obusò bunshokolire n'olugendo lw'abana kuhika mpiki emwa nnawirhu aha Seyiri.» ¹⁵ Oku bundi Ezau ederha, erhi: «Ciru olekage nsige bambali bani baguma muli aba bandusize muyîshe mweshi.» Ci Yakobo ashuza, erhi: «Carhuma?» Caziga waliha nyorhe ndi murhonyi omu masu ga nnawirhu!» ¹⁶ Olwo lusiku Ezau arhòla enjira yâge ashubira e Seyiri. ¹⁷ Yakobo yehe arhòla enjira y'e Sukoti ayûbaka yo enyumpa yâge. Ayubakira n'amasò gâge. Co cirhuma aho bantu haderhwa Sukoti.

Yakobo ahika ahika aha Sikemi

¹⁸ Yakobo ahika mugumaguma aha lugo lwa Sikemi omu cihugo ca Kanani, erhi arhenga e Padani-Aramu, anacihanda embere z'olwo lugo. ¹⁹ Agula liry a ishwa ali agwisiremwo ecirâlo; aligulira abana ba Hamori, îshe wa Sikemi, oku bihûmbi igana bya nsaranga. ²⁰ Agwikaho oluhêrero anahayîrika izîno lya «El ye Nyamuzinda w'Israeli».

34

Okubakulwa kwa Dina

¹ Dina, munyere Lea aburhiraga Yakobo, anacihuluka mpu aje alamusa abanyere b'òku lugo. ² Sikemi, mwene Hamori, Muhiviti, muluzi w'eco cihugo erhi amubona amubakula, amuhima misi, alala boshi naye. ³ Omurhima gwâge gwarhonya Dina mwali wa Yakobo, asîma oyo munyere bwenêne kuhika amurhûliriza. ⁴ Sikemi abwîra îshe Hamori, erhi: «Onshebere ola munyere mmuyanke.» ⁵ Yakobo ali amamanya oku kwo anasherezize omwali Dina ntyo; ci ebwa kuba abagala bâli ebulambo oku buso bwâbo, alanga eryo ihwe kuhika abagala bagaluka.

Bene Yakobo bayumvanya omu biyêrekîre okuyankirana n'Abasishimiti

⁶ Hamori îshe wa Sikemi aja emwa Yakobo mpu bashambâle. ⁷ Bene Yakobo erhi bamafuluka ebwa mashwa, bamanya ako kanwa; balya balume baluba, babâ burhe bwenêne, okuyumva Sikemi ahemwire bene Israeli, omu kubakula mwâli wa Yakobo: nanga arhali ntyo kwo abandi bajira. ⁸ Hamori ababwîra, erhi: «Omurhima gwa mugala wâni Sikemi gurhonyize mwâli winyu bwenêne, mmuhûnyire, mumuhe ye amuyanke. ⁹ Mujire rhuyumvanye ntyo, mukaz'iruha bâli binyu na nirhu rhwakaz'imuha bâli birhu. ¹⁰ Muyûbake haguma nirhu, n'ecihugo ecira cimuyigulirwe: mwanahashiciyubakamwo, mucigeregeremwo, munacidekereremwo.» ¹¹ Sikemi anacibwîra îshe na bashinja ba namunyere, erhi: «Mâshi, ntoni nani omu masu ginyu, namuha ngasi ebi mwakampûna! ¹² Ciru mwankaluza engulo na ngasi birugu by'ishigi mwankanahûna nabijira, namuha nk'oku munahûnyire casînga mumpe oyo munyere mmuyanke.» ¹³ Bene Yakobo omu bwenge, bashuza Sikemi n'îshe Hamori, bamubwîra n'obwengehusi kulya kuba ye wabakulaga mwâli wabo Dina. ¹⁴ Banacibashuza, mpu: «Rhurhankajira akantu ka bene ako, rhurhankaha mwâli wirhu omulume orhali mukembûle, bulya kuli rhwe ciri cihemu. ¹⁵ Ci kwône muli okwo rhwanayumvanya ninyu: erhi mwankayôrha akîrhu, mukanajira abarhabana binyu babe bakembûle. ¹⁶ Ago mango mwanahash'ikârhuha bâli binyu na nirhu rhwanahash'ikâmuha bâli birhu, na ntyo rhwanaba lubaga luguma. ¹⁷ Ci kwône akaba murharhuyumvirhi mw'aka kanwa k'okukembûlwa, rhwanarhòla mwali wirhu rhunaje handi.» ¹⁸ Ebinwa byâbo byasîmisa Hamori na Sikemi mwene Hamori. ¹⁹ Nyamwana arhacirhindiraga okujira ntyo bulya ali asîmire mwali wa Yakobo bwenêne, ye wanali muntu wa lukengwa lunene aha mw'îshe. ²⁰ Hamori n'omugala Sikemi banacija ebwa muhango gw'olugo, banacibwîra abantu ba mwo olwo lugo lwabo, mpu: ²¹ «Bala bantu bali bantu ba bulonza bwinja: babêre haguma nirhu muno cihugo,

banaje aha balonzize; sinza oku ecihugo coshi ciri cilambûle embere zâbo. Rhwakaz'ibayanka bâli babo babe bakirhwe, nabo rhwanabah bâli birhu.²² Ci abo bantu barhankayemera okuyûbaka haguma na nirhu n'okujira lubaga luguma nka abanarhabana barhabiri bakembûle nk'oku nabo bonene bayosire.²³ Amaso gâbo, ebintu byâbo, ebirugu byâbo, ka byoshi birhabe birhu? Rhubayemerere okwo badesire, banayûbake eno mwirhu.»²⁴ Ngasi boshi banakazâg'ihuluka, kugera muli ogwo muhango gw'olugo, bàyemera Hamori n'omugala Sikemi. Ngasi bûko mulume yeshi akembûlwa.

Simoni na Levi bacihôlera mwali wabo

²⁵ Olusiku lwa kasharhu, oku ebibande birhacifuma, bene Yakobo babirhi: Simoni na Levi, bashinja babo Dina, barhola ngasi muguma engôrho yâge. Buzira kuyôboha cici banacirhogera mulya lugo, bayirha ngasi bûko mulume wanali mwo yeshi.²⁶ Hamori n'omugala Sikemi, nabo babashâyisamwo engôrho, n'erhi bàba bamarhenza Dina omu mwa Sikemi bahuluka.²⁷ Bene Yakobo barhêra abayagalisire banahagula olwo lugo kulya kuba mwâli wabo bamubonesize nshonyi.²⁸ Barhola ebintu byâbo binyinyi n'ebinenene, n'endogomi zâbo; ebyâli omu lugo kuguma na ngasi bindi byâli ebulambo byoshi basâbunga.²⁹ Banyaga ebirugu byoshi, abana babo barho boshi na bakâbo, basâbunga na ngasi byoshi byanali omu nyumpa.³⁰ Oku bundi Yakobo anacibwîra Simoni na Levi, erhi: «Mwamampiraga omu maganya garhali go wâni! Mwamanshombanya n'abantu bayûbaka muli cino cihugo. Abanya Kanani n'Abaperiziti: oku abantu ngwerhe niono barhali banganaci, bakolaga bacihira haguma bantabâlire, banyirhe, bamperêrekeze ntyo nie n'omulala gwâni.»³¹ Bamushuza, mpu: «Ka kwaligi kukwânîne mwali wirhu bamurhabirekwo nka mukazi wa cishungu?»

35

Yakobo n'abagala aha Beteli

¹ Nyamuzinda abwîra Yakobo, erhi: «Yimuka! osôkere e Beteli onabêreyo, oj'iyubakayo oluhêrero; waluyubakira olya Nyamuzinda wakubonekeraga galya mango wajâga wayaka mukulu wâwe Ezau.»² Yakobo abwîra ab'aha mwâge boshi na ngasi bandi banali bo naye, erhi: «Murhenze banyamuzinda b'obwihambi bali ekarhî kinyu, mucîcêse munayambale yindi yindi myambalo.»³ Muyimuke rhuje e Beteli, naj'iyubakira yo Nyamuzinda oluhêrero, ye wanyumvirhizagya amango nal'impanyagîre, ye wanal'indusize omu njira nâlimwo.»⁴ Banacihâ Yakobo banyamuzinda b'ihanga bâli bagwerhe boshi, n'orhugondo rhw'amarhwiri bâli bagwerhe rhwoshi, naye Yakobo abikalira aha murhi gubâ hofi n'e Sikemi.⁵ Banacigandûla, n'ecôbâ ca Nyamuzinda càgwa oku bishagala by'e marhambi byoshi: barhaderhaga mpu bayishakwo bene Yakobo.⁶ Yakobo ahika aha Luzu, omu cihugo c'e Kanani, ho Beteli, ye n'abantu bâli boshi.⁷ Ayûbaka oluhêrero n'aho ahayîrika izîno lya El Beteli, bulya aho ho Nyamuzinda amubonekeraga amango ajâga ayaka mukulu wâge.⁸ Oku bundi, Debora, mulezi wa Rebeka, anacifâ, abishwa idako lya Beteli aha murhi; n'aho kwo bahaderha mpu Murhi gw'Emirenge.⁹ Nyamuzinda abonekera kandi Yakobo erhi arhenga e Padani Aramu, anamugisha.¹⁰ Amubwîra, erhi: «Izîno lyâwe we Yakobo, ci barhakacikuderha Yakobo, izîno lyâwe wekola Israheli.» Lyo banakola bamuderha eryo lya Israheli.¹¹ Nyamuzinda amubwîra, erhi: «Nie El Shadayi. Oburhe onahâbwe, ishanja lyaburhwa nâwe, omwandu gw'amashanja gwaburhwa nâwe, n'abâmi barhenga omu nda yâwe.»¹² Ecihugo nahâga Abrahamu na Izaki nkuhîre co; n'obûko bwâwe enyuma zawe nabo mbuhîre eci cihugo.»¹³ Nyamuzinda asôka, amuleka aho amuganîrizagya.¹⁴ Yakobo agwika oluhêrero aho amuganirizagya, lwali luhêrero lw'ibuye, abulagirakwo idivayi n'amavurha.¹⁵ Yakobo ahayîrika izîno lya Beteli aho Nyamuzinda amuganîrizagya. Okuburhwa kwa Benyamini

⁹**35.14** Omu bihugo by'ebushoshôkero bw'izûba bya mîra, okushîgwa amavurha kwa bintu biguma-biguma, kwali kulonza okuderha oku ebyo bintu erhi birugu bibenilîrwe Nnâmahanga (ibuye, luhêrero). Ciru hali n'abantu bakag'ishîgwa amavurha ci bwenêne mwâmi (Rhulole muli 1 Sam 10,1...).

n'okufà kwa Rasheli ¹⁶ Banacirhenga e Beteli. Hali hacisigire lugendo lwa kasanzi karhali kanyu bahike aha Efrata, lero Rasheli anaciburha. Okuburha kwâge yàbà ntambala bwenêne. ¹⁷ Oku izîmi lidwîrhe lyamubiribinga, omugikulu amubwîra, erhi: «Orhayobohaga kandi murhabana waburha » ¹⁸ Amango g'okurhengamwo omûka, bulya kwâli kukola kufà, ayîrika olya mwana izîno lya Benoni; ci îshe amuyirika izîno lya Benyamini. ¹⁹ Rasheli anacifà, abishwa oku njira y'e Efrata, ahaderhwa mpu ho Betelehemu. ²⁰ Yakobo agwika ibuye ly'oluhêrero oku cûsho ca Rasheli, lwo luhêrero lw'oku cûsho ca Rasheli, ho linacibà kuhika ene. Omuziro gwa Rubeni ²¹ Israheli agenda aj'igwika ecirâlo câge aha ishiriza lya Midal-Ederi. ²² Ago mango Israheli ali ayubasire eyo munda, Rubeni akanya aj'ilâla boshi na Bilaha cihêrula c'îshe, na Israleli akumanya. Bene Yakobo ikumi na babirhi Bene Yakobo bâli ikumi na babirhi. ²³ Bene Lea : Rubeni yo nfula ya Yakobo, Simoni, Levi, Yuda, Isakari na Zabuloni. ²⁴ Abana ba Rasheli: Yozefu na Benyamini. ²⁵ Bene Bilaha, muja-kazi wa Rasheli bâli: Dani na Nefutali. ²⁶ Bene Zilafa, muja-kazi wa Lea bâli: Gadi na Asheri. Bo bana baburhiragwa Yakobo omu Padani Aramu abo.

Okufà kwa Izaki . Abagala bombi Yakobo na Ezau bamubisha aha Hebroni

²⁷ Yakobo anacihika aha mw'îshe Izaki aha Mambri, aha Kiriya-Arba, ho haderhwa Hebroni. ²⁸ Emyâka y'akalamo ka Izaki yali myâka igana na makumi gali munani. ²⁹ Izaki arhengamwo omûka. Afa, bamuhira kuli bene wabo, erhi anakola mushosi, ali akola mukulu anali amayigurha ensiku. Abagala Ezau na Yakobo bamubisha.

36

Abakazi n'abana ba Ezau îshe wa Edomu e Kanani n'e Seyiri

¹ Alaga iburha lya Ezau oderhwa Edomu. ² Ezau ayanka abakazi omu banyere b'e Kanani: Ada mwali wa Eloni, Muhititi, Oholibama, mwali wa Ana, mwene Sibeoni, Muhoriri. ³ Basmati mwali wa Ismaeh na mwali wabo Nabayoti. ⁴ Ada aburhira Ezau Elifazi; Basmati, aburha Reweli, ⁵ Oholibama aburha Yewushi, Yalami na Korahi. Bo bana ba Ezau abo, baburhiragwa omu cihugo c'e Kanani. Ezau aja e Seyiri ⁶ Ezau arhola bakâge, abagala n'abâli, na ngasi boshi b'aho mwâge, arhola ebintu byâge n'ebihêsi byâge , rhuderhe ngasi kantu ah akola agwerhe omu cihugo c'e Kanani, akanya aja e Seyiri, kuli m'omulumuna Yakobo. ⁷ N'ecarhumaga, kwâli kubà ebirugu byâbo byal'ikola byamaluga, barhankacihashire okubêra haguma, n'ecihugo balimwo cali camafundêra oku maso gâbo. ⁸ Ntyo Ezau aj'iyûbaka omu ntôndo ya Seyiri. Ezau yenaligi Edomu. Iburha lya Ezau e Seyiri ⁹ Alaga iburha lya Ezau îshe wa Edomu omu ntôndo ya Seyiri. ¹⁰ Alaga amazîno ga bene Ezau: Elifazi, mugala wa Ada, muka Ezau, na Reweli mugala wa Basmati, muka Ezau. ¹¹ Bene Elifazi baba: Temani, Omari, Sefo, Gayetamo, Kenazi. ¹² Elifazi, mugala wa Ezau ali agwerhe ecihêrula mpu ye Timuna, anacimuburhira Ameleki. Bo bana ba Ada, muka Ezau abo. ¹³ Alaga bagala ba Reweli: Nahati, Zerahi, Shama, Miza, bo bana ba Basmati muka Ezau abo. ¹⁴ Alaga abagala ba Oholibama, mwali wa Ana, mugala wa Sibeoni, muka Ezau: amuburhira Yeushi, Yalamu na Koraha. Abarhambo ba Edomu ¹⁵ Alaga abarhambo ba bene Ezau: Bene Elifazi, nfula ya Ezau: Omurhambo Temani, omurhambo Omari, omurhambo Sefo, omurhambo Kenazi, ¹⁶ omurhambo Gayetama, omurhambo Amaleki. Bo barhambo ba Elifazi abo, omu cihugo ca Edomu, bo bana ba Ada abo. ¹⁷ Alaga na bene Reweli mugala wa Ezau: omurhambo Nahata, omurhambo Zeraha, omurhambo Shama, omurhambo Miza. Bo barhambo ba Reweli abo omu cihugo ca Edomu; bo bana ba Basmati muka Ezau abo. ¹⁸ Alaga n'abana ba Oholibama muka Ezau: omurhambo Yeushi, omurhambo Yalama, omurhambo Koraha. Bo barhambo ba Oholibama mwali wa Ana muka Ezau abo. ¹⁹ Bo bene Ezau abo n'abarhambo babo abo. Yene ye Edomu.

Iburha lya Seyiri, muhoriti n'abâmi b'e Edomu embere Israheli ayîshe

²⁰ Alaga bene Seyiri muhoriti, bo bene ecihugo: Lotani, Shobali, Sibeoni, Ana. ²¹ Dishoni, Eseri, Dishani, abo bo barhambo ba Abahoriti, bene Seyiri omu cihugo ca Edomu. ²² Bene

Lotani bo: Hori, na Hemami, na mwali wabo Lotani ye Timuna. ²³ Alaga abana ba Shobali: Aluvani, Manahati, Ebali, Shefo, Onami. ²⁴ Alaga bene Sibeoni: Aya, Ana, oyu Ana y'olya wabandanaga amishig'amahyuza omu irîngu erhi ayabwire endogomi z'îshe Sibeoni. ²⁵ Alaga abana ba Ana: Dishoni, Oholibama, mwali wa Ana. ²⁶ Alaga bene Dishani: Hemudani, Eshibani, Yitrani, Kerani. ²⁷ Alaga bene Eseri: Bilahani, Zavani, Akani. ²⁸ Alaga bene Dishani: Usi na Arani. ²⁹ Alaga abarhambo b'Abahoriti: omurhambo Lotani, omurhambo Shobali, omurhambo Sibeoni, omurhambo Ana, omurhambo Dishoni, omurhambo Eseri, ³⁰ omurhambo Dishoni. Bo barhambo ba Abahoriti abo, nk'oku emilala yâbo enali omu cihugo ca Seyiri. Abâmi b'e Edomu ³¹ Alaga abâmi bâli bayimire omu cihugo ca Edomu embere z'okuyima kw'omwâmi Muisraheli. ³² Bela mwene Beyori, ayima omu Edomu n'olugo lwâge izîno lyalo ye wali Dianahaba. ³³ Bela âfâ, na Yobabi, mwene Zeraha w'e Bosara àyima omu byâge. ³⁴ Yobabi âfâ na Hushami w'omu cihugo ca Abatemaniti àyima omu byâge. ³⁵ Hushami âfâ, Hadadi àyima omu byâge, ali mwene ola Bedadi wahimaga bene Madiani omu ntambala y'e Mowabu n'olugo lwâge lwaderhagwa Avita. ³⁶ Hadadi âfâ, na Samula w'e Masreka àyima omu byâge. ³⁷ Samula âfâ, na Shaulu w'e Rehoboti- ha-Nahari àyima omu byâge. ³⁸ Shaulu âfâ, na Baal Hanan mwene Akibori àyima omu byâge. ³⁹ Baal Hanan mwene Akibori âfâ, na Hadari àyima omu byâge, olugo lwâge ye wali Pawu, engoli yâge ye wali Mehatabeli, mwali wa Matredi w'e Me-Zahabu. Abandi barhambo b'e Edomu ⁴⁰ Alaga abarhambo b'Ezau omu kushimba emilala yâbo, aha bayubakaga, n'amazîno gâbo: omurhambo Timuna, omurhambo Aluva, omurhambo Yeteti, ⁴¹ omurhambo Oholibama, omurhambo Ela, omurhambo Pinoni, ⁴² omurhambo Kenazi, omurhambo Temani, omurhambo Mibsari, ⁴³ omurhambo Magadiyeli, omurhambo Irami. Bo barhambo b'e Edomu abo omu kushimba aha bayubakaga mwa cirya cihugo bâgwerhe. Ezau ye Ishe w'e Edomu.

37

¹ Cikwône Yakobo abêra omu cihugo îshe abâga, omu cihugo ca Kanani. Emyanzi ya Yozefu na bene wabo

IV . Ogwa Yozefu

Emyanzi ya Yozefu na bene wabo

² Alaga emyanzi ya Yakobo: Yozefu ali akola agwerhe myâka ikumi na nda. Akazâg'iyabula ebibuzi bo na bakulu bâge b'omu mwa bak'îshe. Aciri murho, akâyabula boshi na bagala ba Bilaha, na bagala ba Zilafa. Yozefu abwîra îshe emyanzi migalugalu bakazâg'ibaderhera. ³ Israheli arhonyagya Yozefu kulusha abandi bana bâge, bulya âli mwana aburhiraga omu bushosi, amuhangîkiza akanzo k'amaboko maliri. ⁴ Bakulu bâge erhi babona oku îshe amamurhonya kulusha abandi bagala boshi, bamushomba, barhacimuderhezagya bwinja. ⁵ Lero Yozefu alôrha ecilôrho, aciganirira bakulu bâge, nabo bamushomba lero kulusha. ⁶ Ababwîra obwo erhi: «Yumvagyi ecilôrho nalorhaga: ⁷ Nalôsire rhudwîrhe rhwashana emîha y'engano omu mashwa, omwiha gwâni gwanacizûka gwayimanga n'emîha yinyu yagorha ogwâni yaguyunamira.» ⁸ Bakulu bâge bamushuza, mpu: «Kwo kuderha oku olonzize oyîme ekarhî kirhu, obe mwâmi nirhu rhukushige, nisi erhi obe nnawirhu orhurhegeke!» Lero bamushomba okurhalusize erhi ebyo bilôrho n'eyo nshambôlo yâge birhuma. ⁹ Ashub'ilôrha ecindi cilôrho, naco aciganirira bakulu bâge. Ababwîra, erhi: «Kandi nalôsire ntya: Izûba, omwêzi na nyenyêzi ikumi na ngumabyakazâg'ifukama embere zani.» ¹⁰ Eco cilôrho aciganirira îshe na bakulu bâge. Cikwône îshe amukalihira amubwîra, erhi: «Bici ebyo walôsire? Ka rhwanacyîshe niono na nyoko na bakulu bâwe mpu rhwakufukamira?» ¹¹ Bakulu bâge bamubâ mitula, cikwône îshe yehe abikirira ako kanwa omu murhima gwâge.

Yozefu âguzibwa na bene wabo

¹² Bakulu bâge banacyabulira amasò g'ebintu b'îshe e Sikemi. ¹³ Israheli anacibwîra Yozefu, erhi: «Ka bakulu bâwe arhaliyo bayabulire e Sikemi? Yisha nkurume emunda bali» Naye

ashuza, erhi: «Ntumaga niono». ¹⁴ Ashub'imubwîra, erhi: «Kanyagya olole kurhi bene winyu bayosire, n'ebintu, obull'igaluka ombwire emyanzi.» Anacimurhuma ntyo kurhenga omu kabanda ka Hebroni, naye ahika e Sikemi. ¹⁵ Muntu muguma amushanga aja ahabuka, omu bulambo, oyo amudôsa, erhi: «Cici waja walonza?». ¹⁶ Naye ashuza, erhi: «Najanalonza bakulu bâni, ombwire nani ngahi bayabulîre obusò bwâbo.» ¹⁷ Olya mulume ashuza, erhi: «Barhaciri kuno, nayumvîrhe baciderheza, mpu: «Rhuje e Dotani.» ¹⁸ Balangira aciri kuli, n'embere abahikeho, barhôla omuhigo gw'okumuyirha. ¹⁹ Babwirana bone na nene, mpu: «Lâba kalôsi ola wayisha! ²⁰ Buno, muyishage rhumuyirhe rhunamukwebe omu iriba rhwankanabona, rhuyîsh'iderha mpu ensimba nkali yamulire. Rhwalolaga kurhi ebilôrho byâge byayîsh'ibâ.» ²¹ Rubeni ayumva ogwo mulâli, amuyôkola omu maboko gâbo. Aderha erhi: «Nanga rhurhayirhaga omuntu.» ²² Rubeni ashubiza, erhi: «Murhahiraga mukabulaga omuko! Mumukwebe erhi kwo mwalira iriba lirîri liri omu irûngu, ci kwône mumanye mwankamuhirakwo olûnu!» Kwâli kuderha mpu amulikûze omu maboko gâbo abul'imugalula emw'îshe. ²³ Erhi Yozefu acihika hali bakulu bâge, bamuhogola akanzo kage; kalya kanzo akazâg'iyambala k'amaboko maliri. ²⁴ N'erhi babâ bamamugwârha, bamukweba omu iriba. Eryola iriba lirhâlimwo cici, murhâli na mishi. ²⁵ Oku bundi babwarhala mpu bayikule; oku bayinamula amasu, balangira omuzinzi gw'Abaismaeliti barhengaga e Galadi. Engamiya zâbo zâli zidwîrhe ecizibwe, obukù n'amanukato, babihêkaga e Mîsiri. ²⁶ Lero Yuda anacibwîra bene wabo, erhi: «Bunguke buci rhwakûla omu kuyirha mwene wirhu n'okufulika omuko gwâge. ²⁷ Kanyi rhumugulize Abaismaeliti, rhurhamuhiragakwo olûnu, bulya amabâ mwene wirhu wa muko muguma na nirhu.» Bene wabo banacimuyumva. ²⁸ Hanacigera abantu barhunzi b'e Madiani, barhenza Yozefu mulya iriba; bamuguza bihumbi makumi abirhi bya nfaranga, bamuguliza abo barhunzi baismaeliti, nabo bamuhêka e Mîsiri. ²⁹ Rubeni, erhi ashubira ebwa iriba, abona oku Yozefu arhacirimwo. Abera emyambalo yâge, ³⁰ n'erhi ashubira aha balumuna ababwîra, erhi: «Olya mwana arhaciri mulya! Nani ngahi nshubûkirage obu?» ³¹ Banacirhôla kalya kanzo ka Yozefu n'erhi babâ bamaniga ecihebe, bavunvuza kalya kanzo omu muko. ³² Barhuma kalya kanzo k'amaboko malîri emw'îshe, bankahirakwo ebi binwa, mpu; «Lola ebi rhwarhozire. Lola erhi karhankanaba kalya kanzo ka mugala wâwe aka.» ³³ Yakobo alola aderha, erhi: «Kanzo ka mugala wâni kano, eciryanyi camulire. Yozefu kulibwa anallîbirwe.» ³⁴ Yakobo anacibera omwambalo gwâge, akenyera sunzu aja omu mishibo y'omugala nsiku zirhali nyi. ³⁵ Bagala bâge na bâli bâge boshi bakaz'iyisha bal'imurhûliriza, ci kwône arhalonzagya okurhûlirizibwa, ederha, erhi: «Nayôrha ndi omu mishibo kuhika nyandagalire ekuzimu, emunda mugala wâni ali.» ³⁶ Balya ba Madiyaniti bamuhêka e Mîsiri, bamuguliza Potifari, nkonè ya Faraoni na murhambo w'abaganda bâge.

38

Emyanzi ya Yuda boshi na Tamara

¹ Mwago mango, Yuda arhenga oku babo, aj'ishiga mulume muguma w'e Adulami, izîno lyâge ye Hira. ² Eyo munda, Yuda àbugâna mwâli wa mukanani muguma, mpu ye Shuwa, àsheba olya munyere. ³ Nyamukazi àrhôla izîmi, àburha murhabana, amuyirika izîno lya Eri. ⁴ Ashub'irhôla izîmi, àburha murhabana, amuyirika izîno lya Onani. ⁵ Ashubiriza àburha murhabana amuyirika izîno lya Shela; ho âli aha Akizibu erhi àburha. ⁶ Yuda aj'ishebera enfula yâge Eri : Omukazi ye wali Tamara. ⁷ Ci kwône Eri , yo nfula ya Yuda, agayisa Nyamubâho, lero amuyirha. ⁸ Yuda abwîra Onani, erhi: «J'omu mwa muka mukulu wâwe, omujirire nk'oku irhegeko ly'obulamu^h linadesire, oburhire mukulu wâwe.» ⁹ Ci kwône Onani ali amanyire oku iburha lirhabe lyâge, na ntyo erhi abâga ali nyumpa bo na muka mukulu wâge, anakaz'ibulagira oku idaho lyo arhag'iha mwene wâbo iburha. ¹⁰ Ikola liri ntyo lyagayisa Nyamubâho, amulambika naye. ¹¹ Lero Yuda anacibwîra omwali-kazi Tamara, erhi: «Oj'ibêra aha mwinyu nka mukana, kuhika mugala wâni Shela akule.» Bulya akazâg'iderha

^h38.8 : Yuda alonza Onani alame irhegeko ly'obulamu (Rhulole omu Lush 25, 5-10).

emurhima, erhi: «Kurahkwânîni oyu naye afe aka bakulu bâge.» Tamara ashubira aha mw'îshe. ¹² Ensiku zàgera zirhali nyi, mwâli wa Shuwa, yerigi muka Yuda , àfà. Erhi Yuda arhenga omu mishibo, asôkera e Timuna mpu aj'imôma ebibuzi byâge , agenda bo n'omwîra wâge Hira w'e Adulami. ¹³ Banacibwîra Tamara, mpu: «Lola oku shazala oyo wamasôkera e Timuna, aj'imôma ebibuzi byâge .» ¹⁴ Ahogola emyambalo yâge y'obukana, ayambala ecitambara, yeshi acihundikira bwinja, aj'itamala aha muhango gw'Enayimi, oku njira ye Timuna. Ali amazânwa n'okubona Shela akola mukulu barhanamuhîri ye mpu amuyanke. ¹⁵ Yuda erhi amubona, amanya mpu mukazi wa cirala, bulya ali acihundikire n'obusù n'obusù. ¹⁶ Amujaho kulya burhambi bw'enjira, amubwîra, erhi: «Oleke nkuyanke.» Arhâli amanyire oku mwalikazi oyo. Nyamukazi anacidôsa, erhi: «Bici wampà lyo nyemera wanyanka?» ¹⁷ Naye ashuza, erhi: «Nakuha omwanahene w'omu buso bwâni.» Nyamukazi, erhi: «Nyemire, ci kwône orhang'impâ ecikinja oku walinda omuntumira.» ¹⁸ Naye adôsa, erhi: «Bici nakuha cikinja?» Nyamukazi, erhi: «Ompe akashe kâwe, omugozi gwâwe n'ako karhî ofumbasire.» Amuha byo, amuja yo, Iyanabâ izîmi lyâge. ¹⁹ Nyamukazi kuyimuka, arhôla enjira yâge ahogola ecitambara câge, ashub'iyambala enyambalo yâge y'obukana. ²⁰ Yuda anacirhuma omwanahene, amufumbika olya mwira wâge w'e Adulami, mpu agend'imurhôlera ebirugu byâge àhânaga cikinja, emwa olya mukazi. Ci kwône arhamushangaga. ²¹ Adôsa abantu bayûbaka halya, erhi: «Ngahi akola abâ olya mukazi wâli oku njira e Enayimi?» Bàmushuza, mpu: «Nta mango eyo munda ekola ebîre omukazi w'ecishungu.» ²² Agaluka emunda Yuda ali, amubwîra, erhi: «Ntamushimanyire, ciru n'abantu b'eyo munda bamambwîra oku aho harhasag'ibâ mukazi muherulwa. Mpu nta mango eyo ekola ebîre omukazi w'ecishungu.» ²³ Yuda ederha, erhi: «Abiyôrhanage, kurhakwânîni baje barhushekera. Ci kwône nioyo nalintumire oyo mwanahene, woyo orhacishimanyire oyu nakurhumagakwo.» ²⁴ Erhi hagera nka myêzi isharhu, bàbwîra Yuda , mpu: «Mwalikazi wâwe Tamara ahemusire. Ciru anarhôla izîmi ly'omu bulala.» Yuda ederha, erhi: «Mumulêrhe embuga bamuyoce.» ²⁵ Erhi bakola bamudwîrhe embuga, arhumiza emw'ishazala, erhi: «Omulume nn'ebi birugu ye wanjiraga eri izîmi.» Erhi: «Olole bwinja ka ndi aka kashe, ogu mugozi n'aka karhi.» ²⁶ Yuda abilolêreza, ederha erhi: «Ali mushinganyanya kundusha, kulya kuba ntacimuhâga mugala wâni Shela.» Arhanaciderhaga mpu amushâsa. ²⁷ Erhi ensiku zâge z'okuburha zihika, babona oku mahasha gamuli omu nda. ²⁸ Omu kuburha, muguma muli balya bana alambûla okuboko; omugikulu akugwârha akuyambisa ehigozi hidukula, anaderha, erhi: «Oyu ye yishire wa burhanzi.» ²⁹ Ci olya mwana ashub'igalula okuboko, n'owabo aba ye yisha wa burhanzi. Olya mugikulu aderha, erhi: «Oku wamacihâga enjira wâni! Geraga!» Banacimuyirika izîno Iya Peresi. ³⁰ Owundi naye anacihuluka, ye wal'iyambirhe ehigozi hidukula ekuboko; banacimuyirika izîno Iya Zerah.

39

Yozefu e Mîsiri

¹ Yozefu âli erhi ahêsirwe e Mîsiri, Potifari murhonyi wa Faraoni na murhambo mukulu w'abaganda, Mumisiri, amuguliraga Aba-Ismaeli bàlibamudwirheyo. ² Nyamubâho erhi anali boshi na Yozefu, akâbêrwa na byoshi, anacibêra omu nyumpa y'olya nnawabo Mumisiri. ³ Nnawabo abona oku ayimangîrwe na Nyamubâho, n'oku ngasi ebi adwîrhe ajira byoshi biri byamubêra. ⁴ Yozefu arhona ntyo emwa nnawabo, amuhira omu mikolo yâge, anamuha oburhegesi bw'eby'omu nyumpa yâge byoshi. ⁵ Kurhengeraga ago mango amujiraga murhambo w'enyumpa yâge na mulanzi w'ebyâge byoshi, Nyamubâho agisha enyumpa y'olya Mumisiri, erhi Yozefu orhuma: omugisho gwa Nyamubâho gwagwârha ngasi ebi anajiraga byoshi, omu nyumpa n'omu mashwa. ⁶ Lero ahira ngasi ebi anagwerhe byoshi omu nfune za Yozefu, arhacishibiriraga mpu ankadôsa kantu kalebe, aha nyuma z'ebi alya.

Ogwa Yozefu bona nn'omumwabo gwamuhisa omu mpamikwa

⁷ Lusiku luguma enyuma ly'aho, muka nnawabo alîkira Yozefu kw'isu, anacimubwîra, erhi: «Yisha nkubambire.» ⁸ Cikwône yehe alahira, abwîra muka nnawabo, erhi: «Lola oku aga

mango ndi hano nnawirhu arhabà ayobohire ebiri muno nyumpa yâge, ebyâge byoshi abinangisize. ⁹Yenene arhagwerhi buhashe kundusha mw'eno nyumpa. Ntaco ampanzize kwo aha nyuma zawe bulya oli mukâge. Kurhi nankajiraga obubî bungana aho n'okuhemukira Nyamuzinda?» ¹⁰Akazâg'ishambâza Yozefu ngasi lusiku, ci kwône Yozefu arhayemeraga okugwîshira aha burhambi bwâge n'okumuyanka. ¹¹Lero lusiku luguma Yozefu ayisha omu nyumpa mpu ajire emikolo yâge, n'omu bantu bakola muli eyo nyumpa, ntâye wahali. ¹²Olya mukazi amugwarhira oku mushangi amubwîra, erhi: «Yisha nkubambire!» Ci yehe amulekera cirya cishûli acilibirhira embuga. ¹³Erhi abona oku amamulekera ecishûli omu nfune n'oku amalibirhira embuga, ¹⁴ahamagala abakozi b'omu mwâge anacibabwîra, erhi: «Loli oku! Arhudwirhirage Omuhebraniya mpu ayîsh'irhusharhirakwo! Oyu mulume amanyishakwo mpu mmubambire, lero namahamagaza n'izu linene. ¹⁵Ene aciyumva nayâma nnampamagaza, àjandika omushangi gwâge aha burhambi bwâni alibirhira emuhanda.» ¹⁶Okuhandi anacibîka gulya mushangi aha burhambi bwâge kuhika nnanyumpa alinda afulukira omu nyumpa. ¹⁷Anamubwîra birya binwa, erhi: «Olya murhumisi w'Omuhebraniya wâli orhudwîrhîre, anal'ijîre emunda ndi mpu ali nsharhirakwo. ¹⁸Ci ene nciyâma nnampamagaza, àjahika omushangi gwâge aha burhambi bwâni analibirhira emuhanda.» ¹⁹Erhi nnanyumpa ayumva ebinwa bya mukâge, wamubwîraga, mpu: «Ala kwo mwambali wâwe anyishagawo ntyo», oburhe bwamugwârha. ²⁰Nnawabo Yozefu arhegeka mpu bamugwarhe banamuhebe omu mpamikwa; mulya bakazâg'ihira abashwekwa ba mwâmi. Yozefu omu mpamikwa Anacibêra omwo mpamikwa. ²¹Nyamubâho erhi anali haguma na Yozefu, amuyerekeza oburhonyi bwâge anarhuma arhona omu masu g'omurhambo w'abashweke. ²²Olya murhambo w'empamikwa amulangîsa abandi bashweke bâli omu mpamikwa boshi na ngasi byakazâg'ijamwo, byakazâg'ijirwa naye. ²³Oyo murhambo w'empamikwa arhankadesire mpu ayobohera ebiri omu maboko ga Yozefu, bulya Nyamubâho âli haguma naye, anakazâg'irhuma abêrwa n'emikolo yâge yoshi.

40

Yozefu ahugûla ebilôrho by'abashwekwa

¹Enyuma z'aho omurhambo w'amamvu n'omurhambo w'ebiryo bya mwâmi w'e Mîsiri banacigayisa nnawabo, mwâmi w'e Mîsiri. ²Faraoni agwarhwa n'oburhè bw'abo barhonyi bâge bombi: omurhambo w'amamvu n'omurhambo w'ebiryo. ³Abashwekêsa emw'omurhambo w'abalanzi, mw'erya mpamikwa Yozefu âli ashwekirwemwo. ⁴Naye omurhambo w'abalanzi abarhumira Yozefu mpu akaz'ibakolera, bageza nsiku zirhali nyi mw'eyo mpamikwa. ⁵Omurhambo w'amamvu n'olya w'ebiryo, kulya banali omu mpamikwa bombi, banacilôrha budufu buguma, ngasi muguma ecilôrho câge cinamuyêrekîre. ⁶Sêzi erhi Yozefu aja omu bali, ashanga bombi bah burbe. ⁷Adôsa balya barhambo ba Faraoni bâli bashwekere haguma naye omu mpamikwa ya nnawabo, erhi: «Kurhi oku mugwerhe obusû buzinzibire ene wâni?» ⁸Bamubwîra, mpu: «Rhwakazir'ilôrha na ntâye wankarhuhugûlira eco cilôrho.» Yozefu ababwîra, erhi: «Nyamuzinda ye hugûla ebilôrho; ci nshambâriragi nani okwo.» ⁹Omurhambo w'abarhânza aganirira Yozefu ecilôrho câge, erhi: «Omu cilôrho cani, nanacibona emburho y'omuzâbîbu embere zani, ¹⁰ogwo muzâbîbu gwali gugwerhe mashami asharhu, gwashabuka, gwanayasa n'ebihadu by'ogwo muzâbîbu byakaz'ijakwo amalehe gayezire. ¹¹Akabêhe ka Faraoni kali omu nfune zani, narhola galya malehe, nagakandira omu kabebe ka Faraoni, nadêkereza akabêhe omu maboko ga Faraoni.» ¹²Yozefu amubwîra, erhi: «Yumvagya okwo kwo kuderha kurhi: Ago mashami asharhu g'omuzâbîbu gayerekîne nsiku isharhu. ¹³Hacisigîre nsiku isharhu Faraoni akulîke, anakushubize omu mukolo gwâwe: washub'ikadêkereza akabêhe ka Faraoni omu maboko gâge, nk'oku wanakazâg'ijira amango waciri murhambo w'amamvu. ¹⁴Okaz'inkengêra amango wabona eryo iragi, onansengerere emwa Faraoni, antenze nani muli eyi nyumpa. ¹⁵Bulya kushamula banshamulaga omu cihugo c'Abayahudi, ciru n'eno munda nayo, ntâco najizire cankarhuma nashwekwa.» ¹⁶Omurhambo w'ebiryo âbona oku Yozefu anahûgwire bwinja eco cilôrho, naye anacimubwîra, erhi: «Nani kwo nalîôsire ntya: nal'imbarhwire birhiri bisharhu bya migati oku irhwe. ¹⁷Omu cirhiri

c'enyanya mwali erya migati Faraoni analya, cikwône ebinyunyi byakaz'ilya erya migati yali omu cirhiri oku irhwe lyani.» ¹⁸ Yozefu anacimushuza, erhi: «Yumvagya nâwe, okwo kuderha oku ebirhiri bisharhu zo nsiku isharhu. ¹⁹ Hacisigîre nsiku isharhu Faraoni akulîke, anakumanike oku murhi n'enyunyi zanalya enyama za kuli we.» ²⁰ Oku lusiku lwa kasharhu lwo lwali lusiku lw'okukengeza okuburhwa kwa Faraoni, ajirira abambali boshi olusiku lukulu. Alîka omurhambo w'amamvu n'omurhambo w'ebiryo omu karhî k'abarhambo b'abalwi. ²¹ Omurhambo w'amamvu amushubiza omu cikono câge, akaz'ikâfumbika Faraoni akabehe kage. ²² Omurhambo mukulu w'ebiryo anacimanikwa nka kulya Yozefu anabahugûliraga. ²³ Ci olya murhambo w'amamvu arhacikengêraga Yozefu, amuyibagira.

41

Ebilôrho bya Faraoni

¹ Enyuma lya myâka ibirhi. Faraoni alôrha ayimanzire hofi n'olwîshi lwa Nili. ² Abona mulya lwîshi mwanyonyôka nkafu nda nyinjija na ntweudu, zarhondêra zakerera omu cibingu. ³ Lâba oku zindi nkafu nda zamarhenga omu Nili, zikulikîre entanzi, zirhali nyinja z'okulolwakwo kabirhi, zinali mporhompôrhu, zâgend'ija aha burhambi bw'ezâbo, aha lwîshi lwa Nili. ⁴ Ziryâ nkafu mbimbi zirhankalolwakwo na mporho-mporho zanacirya zirya nkafu ntweudu na nyinjinja oku kubona. Aho Faraoni âsinsimuka, ⁵ ashub'ihunga, alôrha ecilôrhu ca kabirhi: Ala oku mihuli nda eyimanzire oku karhi kaguma, mihuli minjinja na minenenè. ⁶ Yindi mihuli nda mityangulinguli enababusire n'empûsi y'emwenè nayo yayisha. ⁷ Erya mihuli egokombire, yamirangusa erya yal'irhunzire enayunjulirine. Kandi Faraoni âsinsimuka. Ala oku cali cilôrhu eco. ⁸ Erhi buca sêzi. Faraoni ayumva omurhima guruhadêkeriri. Ahamagala abashonga n'abagula bâge b'omu Mîsiri boshi. Abaganirira ebyo bilôrhu ci ntâye ciru n'omuguma wahashire okumuhugulira byo. ⁹ Oku bundi, omurhambo w'amamvu aja aho, abwîra Faraoni, erhi: «Nkola nashub'ikengêza ene amabî gani. ¹⁰ Faraoni ali akunirîre bambali bâge, anabahira, omu mpamikwa emwa omurhambo w'abaganda, niono n'omurhambo w'ebiryo ¹¹ Rhwanacilôrhera budufu buguma, nie n'owirhu. Ci ebyo bilôrhu birhâlî byo biguma. ¹² Omwo rhwali mwali mwana muguma muhebraniya, ali mwambali w'omurhambo w'abalâlizi. Rhwâmushambâlira ebilôrhu birhu, arhuhugûlirabyo. ¹³ Byanacibâ nk'oku anarhubwîraga: niono Faraoni anashubiza omu mukolo gwâni, naye owirhu amanikwa.» ¹⁴ Faraoni arhumiza mpu balêrhe Yozefu. Banacimurhenza duba duba omu mpamikwa. Amômwa , arhola yindi yindi myambalo, aja emwa Faraoni. ¹⁵ Faraoni abwîra Yozefu, erhi: «Nalôsire ecilôrhu ci ntâye ohashir'icimpugûlira, ci nayumvîrhe bakuderha mpu erhi wankayumva ecilôrhu erhi wanacihûgwire.» ¹⁶ Yozefu ashuza Faraoni amubwîra, erhi: «Ntali cici, cikwône Nyamuzinda yêne ye washuza Faraoni.» ¹⁷ Faraoni abwîra Yozefu, erhi: «Omu cilôrhu canî, nali nka nyimanzire oku burhambi bwa Nili. ¹⁸ Omu lwîshi mwanacinyonyôka nkafu nda nyinjinja na ntweudu, zarhondêra zakera omu cibingu. ¹⁹ Enyuma ly'aho, ala oku zindi nda zanyonyôka za mihorha, mbî-mbî zirhankalolwakwo kabirhi, zinali mporho-mporho; ntasag'ibona enkafu mbi nka zirya omu cihugo c'e Mîsiri coshi. ²⁰ Zirya nkafu mporho-mporho zamirangusa zirya nda ntanzi, zirya ntweudu. ²¹ Zablre zamazimirangusa na ntâye wankamariyire oku zazimizire, bulyala obubî bwazo burhanzi bwo zanayorhîne. Aho nasinsimuka. ²² Nashub'ibona ecindi cilôrhu: Mihuli nda yanaciyâna oku karhi kaguma, yali minjinja enashomekîre. ²³ Kandi kwayâna yindi nda egokombire enababusire n'empûsi y'emwenè. ²⁴ Erya mihuli egokombire yamirangusa erya yâbo mihuli nda yali minja. Nashambâlira abashonga okwo ci ntâye wakumpugûlîre.» ²⁵ Yozefu abwîra Faraoni, erhi: «Ecilôrhu ca Faraoni cinali ciguma. Nyamuzinda anamanyisize Faraoni omuhigo alâlire okujira. ²⁶ Ezo nkafu nda nyinja ziyerekîne myâka nda; n'emihuii nda minjinja nayo eyêrekîne myâka nda. Ciri cilôrhu ciguma. ²⁷ Enkafu nda mporho-mporho na mbî-mbî, zanyonyôkaga enyuma ly'ezâbo, ziyerekîne myâka nda kuguma n'eyo mihuli nda egokombire enababusire n'empûsi y'emwenè, kwo kuderha oku habâ myâka nda ya cizombo. ²⁸ Kwo nshuba nabwîra Faraoni; Nyamuzinda anamanyisize Faraoni bici alâlire okujira: ²⁹ Ala oku hâyisha myâka nda y'okubêrwa n'okuluza ebiryo omu cihugo coshi c'e Mîsiri. ³⁰ Kandi hanakulikira myâka nda ya

cizombo, banayibagira obwo buhirhi bwoshi omu Mîsiri, ishali lyanamalîra ecihugo. ³¹Barhacimanye ciru erhi obuhirhi bwali omu cihugo; eco cizombo cinene cayisha omu cihugo cayiyibagiza, bulya cabâ cidârhi. ³²N'akaba eco cilôrho cayishîre Faraoni kabirhi kuli kuderha oku Nyamuzinda bwenêne anâhizire ntyo, n'oku arharham'ikujire. ³³Kukwânîne Faraoni alonze omuntu ogwerhe oburhimanya n'amakengu, amujire murhambo omu cihugo c'e Mîsiri. ³⁴Faraoni ajire anayimanze abarhindisi omu cihugo, arhegeke entûlo y'ecihimbi ca kasharhu c'emburho zamasarûlwa omu cihugo ngasi mwâka muli eyo myâka y'obuhirhi. ³⁵Babîke ebirîbwa muli eyi myâka minja y'obuhirhi yayisha. Faraoni arhegeke balundike engano, n'omu ngasi lugo kwo nakwo, balundike ebirîbwa banabilange bwinja. ³⁶Ebyo biryo guligi muhako gw'ecihugo oku kulinga eyo myâka nda y'ecizombo yayisha omu cihugo c'e Mîsiri, na ntyo ecihugo cirhacife n'ecizombo.»

Yozefu ahabwa oburhegesi

³⁷Ako kanwa kâsîmîsa Faraoni bwenêne boshi n'abarhambo bâge. ³⁸Faraoni abwîra abambali, erhi: «Ka rhwankacibona owundi muntu olimwo omûka gwa Nyamuzinda aka oyu?» ³⁹Faraoni abwîra Yozefu, erhi: «Nk'oku Nyamuzinda anakumanyisize ebi byoshi, nta wundi muntu ogwerhe oburhimanya n'amakengu oli okâwe. ⁴⁰Wekola warhegeka akarhwabwâmi n'olubaga lwâni lwoshi lwayumva irhegeko lyâwe, entebe y'obwâmi yone nkulushire.» ⁴¹Faraoni abwîra Yozefu, erhi: «Obwinage obwo oku namakuyimika murhambo omu cihugo ca Mîsiri coshi.» ⁴²Faraoni anacihogola olugondo lwali e kuboko kwâge oluhira ekuboko kwa Yozefu. Amuyambisa emishangi y'ecitâni, anamuyambisa omugufu gw'amasholo omu igosi. ⁴³Anacimushonesa oku ngâlè yâge yali ya kabirhi omu ngâlè zâge banaja bayâma embere zâge, mpu: «Mucîlange». Ntyo kwo Yozefu ayimisirwe omu cihugo c'e Mîsiri coshi. ⁴⁴Obwo Faraoni abwîra Yozefu, erhi: «Niono nie Faraoni, orhali we nta wundi waderhaga mpu afunyûla okuboko erhi okugulu omu cihugo coshi c'e Mîsiri.» ⁴⁵Faraoni ayîrika Yozefu izîno lya Safunati-Panea, amuhà n'omukazi izîno lyâge ye Asinati mwali wa Potifari, mudâhwa wa Oni. Yozefu akanya aja arhangula ecihugo c'e Mîsiri. ⁴⁶Yozefu ali agwerhe myâka makumi asharhu ago mango ajâga embere za Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri. Anacirhenga omu masu ga Faraoni aja agera omu cihugo c'e Mîsiri coshi. ⁴⁷Ecihugo câyêra bwinja bwenêne erya myâka nda y'obuhirhi. ⁴⁸Yozefu akaz'ilunda ebiryo muli eyo myâka nda y'obuhirhi omu cihugo c'e Mîsiri. Aja alunda omu ngasi lugo lwanakâbîka ebiryo by'omu mashwa galuli eburhambi. ⁴⁹Yozefu alunda engano, yaluga nka mushenyi gw'omu nyaja, ciru baleka okuganja erhi yamarhaluka ngasi lugero. ⁵⁰Embere omwâka murhanzi gw'ecizombo guyîshe erhi Yozefu akola agwerhe bagala babirhi baburhagwa na Asinati mwali wa Potifari, mudâhwa wa Oni. ⁵¹Enfula Yozefu ayiyirika izîno lya Menashè, bulya, gwarhi yêne: «Nyamuzinda ampîre okuyibagira amalibûko gani goshi n'omulala gwa larha gwoshi.» ⁵²Owa kabirhi amuyirika izîno lya Efrayimu, erhi: «Bulya Nyamuzinda ampêrre iburha omu cihugo nâli narhindibukira.» ⁵³Erhi erya myâka nda y'obuhirhi bwali e Mîsiri egera, ⁵⁴nayo erya myâka nda y'ecizombo yarhangira okuyisha nk'oku Yozefu anababwîraga. Ecizombo câzûka omu bihugo byoshi, ci kwône omu cihugo ca Mîsiri mwoshi, ebiryo mwo byâli. ⁵⁵Câzinda ecihugo c'e Mîsiri naco cârangira okuyumva ishali n'olubaga lwalakira emunda Faraoni ali mpu aluhe eci lwalya. Obwo Faraoni anacibabwîra, erhi: «Muje emunda Yozefu ali, mujire nk'oku akanababwîra.» ⁵⁶Ishali lyâli lidârhabîre omu igulu lyoshi. Yozefu ahamûla enguli zalimwo engano zoshi aguliza Abanyamisiri engano; ci ishali nalyo lyanahangaza omu cihugo c'e Mîsiri. ⁵⁷Abantu bâkaz'irhenga omu bindi bihugo byoshi by'igulu bakâyisha e Mîsiri bal'igulira Yozefu engano bulya ishali lyali likalihire bwenêne omu igulu lyoshi.

42

Bene wabo Yozefu bamubugana e Mîsiri obwa burhanzi

¹Yakobo erhi âbona oku e Mîsiri eri engano y'okugula, abwîra abanabâge, erhi: «Cirhumire muli aho mwakâlolanakwo kwônene?» ²Nayumvîrhe bambwîra oku e Mîsiri eri engano y'okukaguza. Bungulukiragi yo ninyu mujigula kuli eyo ngano y'eyo munda lyo rhulama

rhulek'ifà. ³ Bakulu ba Yozefu ikumi banacibunguluka bakola baj'igula engano e Mîsiri. ⁴ Ci kwônene Binyamini, mulumuna wa Yozefu, Yakobo arhamurhumaga haguma n'abandi bulya akazâg'iderha, erhi: «Kurahkwânîni ajekwo obuhanya». ⁵ Bene Israheli banaciyisha omu kalundo k'abandi bakola bajag'igula nabo engano bulya ecizombo câli cidarhi bwenêne omu cihugo c'e Kanani. ⁶ Yozefu erhi agwerhe buhashe bunji omu cihugo, ye wakazâg'iguliza olubaga lwoshi engano. Bene wabo Yozefu bayisha, bafukamiriza embere zâge, obusù bwahwera oku idaho. ⁷ Yozefu erhi abona bakulu bâge, ayirukira abarhimanya, ci acijira nka muntu orhayimbanwa nabo, abadôsa n'obukali. Abadôsa, erhi: «Ngani mwarhenga?» Nabo banacishuza mpu: «Rharhenga omu cihugo c'e Kanani rhul'igula ebiryo». ⁸ Ntyo, Yozefu amanyirira bakulu bâge ci bôhe barhamumanyiriraga. ⁹ Yozefu akengêra birya bilôrho alôrhagaⁱ kuli bo anacibabwîra, erhi: «Mw'oyu muli ndolêrezi, muyishir'ihengûza ngahi ecihugo cirhu cankarhungânirwa.» ¹⁰ Banacilahira, mpu: «Nanga, nhamwirhu. Bambali bâwe bayishaga mpu bagule ebiryo. ¹¹ Rhweshi rhuli bagala ba mushamuka muguma, rhurhabesha, bambali bâwe zirhali ndolêrezi.» ¹² Naye abashuza, erhi: «Nanga mul'ilola ngahi mwankarhungânira ecihugo.» ¹³ Bamushuza, mpu: «Bambali bâwe bali ikumi na babirhi, boshi balondana, boshi baburhwa n'îshe muguma, ayûbaka omu cihugo c'e Kanani: Omuziba gwirhu gwo gwasigire bo na larha, hali na muguma orhacihabà.» ¹⁴ Yozefu ashubiza ababwîra, erhi: «Nk'oku nanamubwîraga, muli ndolêrezi.» ¹⁵ Alagi eci mwanererekamwo oku murhali zo: Ye ndahire Faraoni^j, mukarhenga hano n'oyo mulumuna winyu arhaciyisha! ¹⁶ Murhume muguma muli mwe agend'ilonza oyo mulumuna winyu; n'abandi basigala bashwekwa. Rhwayeshûla ebinwa binyu n'okwo kwammanyisa erhi okwo mudesire kwo kunali. N'akaba arhali ntyo, ye ndahire Faraoni, ntabe munali ndolêrezi!» ¹⁷ Abahugira boshi omu mpamikwa nsiku isharhu. ¹⁸ Erhi kugera nsiku isharhu, Yozefu ababwîra, erhi: «Alagi oku mwajira lyo mulama, bulya niono ndi muntu orhînya Nyamuzinda: ¹⁹ Akaba murhabêsha, mwene winyu muguma asigale hano omu mpamikwa; n'abandi bagende, bahêkere emilala yinyu engano elagirêkwo. ²⁰ Mugend'indêrhera oyo mulumuna winyu: na ntyo nanamanya erhi ebinwa binyu birahli bya bunywesi, na ntyo murhacife.» Bajira kulya. ²¹ Bâbwirana bone na bone, mpu: «Amabi rhwajiriraga mulumuna wirhu go garhudwîrhîre obu buhane, akazâg'ilaka erhi arhuhûna obwonjo, rhurhanamuyumvaga. Co cirhumire buno buhanya burhujakwo.» ²² Rubeni ababwîra, erhi: «Yagi, ka ntamubwîraga nti murhahîraga mukajirira omwana okubi? Murhananyumvaga, rhwono rhwadôsibwa omuko gwâge.» ²³ Barhamanyaga oku Yozefu adwîrhe abayumva, bulya aha karhî kage nabo hâli omubwîriza. ²⁴ Acîyegûla kulibo, aj'ilaka. Oku bundi ashubira emunda bali, abaderheza; abarhòlamwo Simoni, amushwekesa erhi banabona.

Bene Yakobo bâshubira e Kanani

²⁵ Yozefu arhegeka mpu babumbe enshoho zâbo ngano, mpu banahire enfaranga za ngasi muguma, omu nshoho yâge, banabashanire olwiko lw'enjira. Babajirira ntyo. ²⁶ Baheba erya ngano oku ndogomi zâbo bagenda. ²⁷ Ci , erhi bahika aha bahandaga bwamayiraho, muguma muli bo ashanûla enshoho yâge mpu ahe endogomi yâge ebi yâlyâ, abona enfaranga zâge ziri omu munwa gw'enshoho yâge y'engano. ²⁸ Anacibwîra bene wabo, erhi: «Bàngalulîre enfaranga, z'ezi omu nshoho y'engano!» Boshi barhemuka omurhima. Balolanakwo banageramwo omusisi, mpu: «Kwo kurhi oku Nyamuzinda arhujizire?» ²⁹ Erhi bahika aha mw'îshe Yakobo omu cihugo c'e Kanani, bamuganîrira oku byabire kwoshi; baderha mpu: ³⁰ «Omulume oli murbegesi w'ecihugo arhushambâzize n'obukali anarhulola nka ndolêrezi omu cihugo câbo.» ³¹ Nirhu rhwamushuza, nti: «Rhurhabêsha, arhali kwo rhuyishire nka ndolêrezi. ³² Rhuli ikumi na babirhi rhulondana, larha ali muguma, muguma muli rhwe

ⁱ **42.9** Yozefu akengêra birya bilôrho byaderhaga oku anacibè mwâmi, bakulu bâge bamushige, abarhegeke (Rhulole omu Murh 37, 5-9).

^j **42.15** : «Ye ndahire Faraoni»: eri ndahiro y'omu Misiri; nka kula omushi akaderha, erhi: Mafundwe ndahire, Cimanye , Muganga ndahire, Rutaganda ndahire, Nnakalonge ndahire, Nnaninja ndahire, Mukuba ndahire»

arhacihabà, n'omurho yesigire bo na larha, omu cihugo ca e Kanani.» ³³ Oyo mulume orhegesire ecihugo arhubwizire, erhi: «Eci namanyirakwo oku murhabêsha, ceci: Muleke mwene winyu muguma eno mwâni, murhôle engano emilala yinyu elagirirekwo munagende. ³⁴ Muj'indêrhera oyo mulumuna winyu murho, n'aho nanamanya oku murhabêsha. Obwo nanamugalulira mwene winyu na ntyo mwanahash'ikashundira mw'ecino cihugo.» ³⁵ Erhi bashanûla enshoho zâbo, ala oku omu nshoho ya ngasi muguma mwali ehifuku byâge hy'enfaranga. ³⁶ Ishe Yakobo abashuza, erhi: «Mwamanyusagya abana mushâna! Yozefu arhacihaba, Simoni arhâcihali, na Binyamini oyula mukolaga mpu murhôle! N'okwo kwoshi nie kurhindibuzîze.» ³⁷ Rubeni anacibwîra îshe, erhi: «Onayirhe bagala bâni bombi akaba ntakugaluliriye. Omuhire omu maboko gani, nakugalulira ye.» ³⁸ Yakobo ashuza, erhi: «Nanga, omwana wâni arhayandagale haguma ninyu, mukulu wâge afire, akola asigire yêne. Erhi ankajira oku abâ omwo njira yinyu, mwanarhuma emvi zani zayandagalira ekuzimu n'omungo.»

43

Bene Yakobo bâagenda na Benyamini e Mîsiri

¹ Ishali lyaciri likali bwenêne omu cihugo, ² n'erhi bayusa bâlya erya ngano barhenzagya e Mîsiri, îshe ababwîra, erhi: «Shubiragi yo mugend'irhugulira biryo bisungunu.» ³ Yuda amushuza, erhi: «Olya mulume ayosire arhuhanirîze, erhi: «Murhahike omu masu gani, akabà mulumuna winyu arhali na ninyu.» ⁴ Kuziga erhi wankayemera mpu rhugende rhweshi na mulumuna wirhu lyone rhwankayandagala rhuj'ikugulira ebiryo. ⁵ Ci akaba orhayemiri mpu ajeyo, nirhu rhurhankayija; bulya oyo mulume arhurhonzire, erhi: «Murhahike omu masu gani akaba mulumuna winyu arhayishiri haguma ninyu.» ⁶ Israheli aderha, erhi: «Kurhi oku mwandibuzize nieki, carhumaga mubwîra oyo mulume oku mucigwerhe mulumuna winyu?» ⁷ Banacishuza, mpu: «Oyo muntu akazâg'irhudôsa binji binji kuli rhwe n'oku mulala gwirhu, nk'omu kurhudôsa, erhi: «Ka ho sho acibâ? Erhi ka mucigwerhe mulumuna winyu?» Rhwanakazimushuza kuli ago madôso goshi. Ka rhwankamanyire oku kwo arhubwîra, erhi: «Mulêrhe mulumuna winyu?» ⁸ Oku bundi Yuda abwîra îshe Israheli, erhi: «Leka omwana ayîshe rhugende rhweshi. Leka rhugende, rhurhôle enjira yirhu lyo rhucira rhulek'ifâ, rhwe na nâwe n'engabo zirhu. ⁹ Niono ncîbarhuzize ye, akajira oku abâ nie wadôsa. Akaba ntakugaluliri ye, akaba ntamushubizizi omu malanga gâwe, onanjire mwisi embere zâwe ensiku zoshi. ¹⁰ Bulya nka rhurhalegereraga ntya rhinga rhwamagaluka kabirhi!» ¹¹ Oku bundi îshe Israheli ababwîra, erhi: «Akaba ntyo, alagi oku mwajira: Mushane ecishêgo ca ngasi binja binabâ muno cihugo, muhêkere oyôla mulume lube lwo luhembo mumudwîrhîre. Mugavu musungunu, bûci busungunu, nshangi nsungunu, nshisho nsungunu n'obukù. ¹² Mushub'irhôla ezindi nfaranga, muhêke n'enfaranga mwashangaga bahizire omu kanwa k'enshoho zinyu z'engano: nkaba kwâli kuyibagira. ¹³ Rhôlagi mulumuna winyu mugende, mushubire emunda oyo mulume ali. ¹⁴ Nnâmahanga amujire murhone emw'oyo mulume, anamuleke mugalukane owinyu haguma na Benyamini. Niono, akaba kuherwa naherwa n'abana, mulekage nnamperwe!»

Okubuganana aha mwa Yozefu

¹⁵ Abalume banacirhôla lulya luhembo, n'ensaranga marhu abirhi abirhi haguma na Benyamini, balikûla, bayandagalira e Mîsiri, baja embere za Yozefu. ¹⁶ Erhi Yozefu ababona bali boshi na Binyamini, abwîra ecibwindi câge, erhi: «Ohêke abo bantu omu nyumpa, obâge cintu ciguma onacirheganye bulya aba bantu balya haguma nani hano mûshi aha izûba-karhî.» ¹⁷ Nyamulume ajira nk'oku Yozefu anamurhegekaga, anacihêka balya bantu omu nyumpa ya Yozefu. ¹⁸ Bayumva obwôba bw'okubona babahêka emwa Yozefu, baderha, mpu: «Zirya nfaranga zâli zikalusire olundi lusiku omu nshoho zirhu zo zamarhuma barhuhêka eyi. Balonza okuyîsh'irhugorha, barhugwarhe, banarhuhêke buja rhwe na endogomi zirhu.» ¹⁹ Bayegêra cirya cibwindi ca Yozefu, bamubwirira aha luso lw'enyumpa, mpu: ²⁰ «Orhubabalire waliha, rhukola rhurhanzir'ija eno bundi, erhi rhul'igula ebiryo, ²¹ omu njira

y'okushubira emwirhu erhi rhuika aha rhwâli rhwalâla, rhwashanûla enshoho zirhu rhwabugana enfaranga za ngasi muguma ziri aha munwa gw'enshoho yâge, zâli ziryâ nfaranga zirhu zonene omubale n'obuzirbu bwazo, zo zino rhukola rhugalukine.²² Rhudwîrhe n'ezindi nfaranga z'okugula ebiryo. Rhurhamanyiri ndi wajâga ayômeka enfaranga zirhu omu mizigo yirhu.»²³ Abashuza erhi: «Murhûle murhayobohaga! Nyamuzinda winyu, Nyamuzinda wa sho ye wamuhiriraga obuhirhi omu nshoho z'engano. Ensaranga zinyu bazimpîre». Anaciyisha abadwîrhîre Simoni.²⁴ Olya murhumisi erhi aba amabahisa omu nyumpa ya Yozefu, abahêreza amîshi, nabo banacîkalaba amagulu; n'endogomi zâbo azihêreza obwasi.²⁵ Barheganya entûlo yâbo y'omunkwa erhi banadwîrhe balinga oku Yozefu ayisha muli ogwo mûshi. Bâli bamamanyisibwa oku ho bayikulira aho.²⁶ Erhi Yozefu ahika aha mwâge, bamuhêkera entûlo bâli badwîrhe. Bafukamiriza bahwera oku idaho embere zâge.²⁷ Abalamusa bwinja, anabadosa, erhi: «Olya sho w'omushosi mwambwîrâga ka naye azibuhire? Ka ho acibâ?»²⁸ Bamushuza mpu: «Mwambali wâwe Larha azibuhire; ho acibâ». Bayunama bafukamiriza.²⁹ Yozefu ayinamula amasu, abona Binyamini, ye mulumuna oburhwa na nnina; aderha, erhi: «Ka ye mulumuna winyu mwambwîrâga oyu?» Ashubiza ederha erhi: «Nyamuzinda akugishe mwana wânî!». ³⁰ Oku bundi Yozefu ahuluka duba-duba omu kubona omulumuna, ecifufu camugwârha, ayumva emirenge yamuyisha omu masu: aja omu mwâge, aj'ilakiramwo.³¹ Erhi aba amageza amîshi ebusu, ahuluka, acihangâna, ayôrha nka ntako abîre, arhegeka, erhi: «Lerhagi ebiryo.»³² Bamuhirira ebiryo hago hago, na bene wabo nabo babahirira ebiryo hago hago n'Abanyamisiri balîra haguma naye, nabo babahirira hago hago; bulya Abanyamisiri barhankalira haguma n'Abayahudi: kwanabâ kuhemuka emw'Abanyamisiri.³³ Batamala embere zâge, kurhondêrera oku nfulâ nk'oku ecikono câge c'obunya-nfula cinahûnyire; n'omurho kulusha abandi kulya amaburhwa gâbo ganali; boshi bakâlolanakwo banazânwa.³⁴ Aderha obwo mpu babahêkerewo birya biryo byali omu cisha câge, mpu banababegere olukengwa, Benyamini yehe mpu bamubegere karhanu kalushire aka ababo. Banywêra haguma banasîma bwenêne.

44

Akabêhe ka Yozefu omu nshoho ya Benyamini

¹ Yozefu ahâ ecibwindi câge eri irhegeko, erhi: «Enshoho z'aba bantu ogend'izibumba biryo nk'oku bankanahash'ibarhula, ogal'ihira enfaranga za ngasi muguma omu kanwa k'enshoho yâge. ² Oyîsh'ihira kalya kabêhe kânî k'amarhale omu munwa gw'enshoho y'omurho obalimwo, ohiremwo enfaranga z'engano yâge.» Omurhindisi anacijira nk'oku Yozefu anamubwirga. ³ Sêzi erhi bucânûla balika balya bantu haguma n'endogomi zâbo. ⁴ Bâli bamarhenga omu lugo ci kwônene barhali bacihiika kulî; Yozefu àrhuma omurhindisi wâge, erhi: «Yimuka oshimbûlire balya bantu, na hano obahikakwo, obabwire, erhi: «Kurhi mwagalulaga amabî oku minja mwajirîrwe? ⁵ K'arhali ko kabêhe nnawirhu anyweramwo, ko analagulirakwo? Kubi okwo mwajizire.» ⁶ Abahikakwo, ababwîra birya binwa. ⁷ Bamushuza, mpu: «Cirhumire nhamamwirhu ederha ntyo? Ntanzi là erhi bambali bâwe bankajira ecijiro ca bene eco! ⁸ Sinza enfaranga rhwashimanaga omu minwa y'enshoho zirhu, rhwakugalulîrezo kurhenga emwirhu Kanani, kurhi rhwankazimbirage omu nyumpa ya nhamamwinyu abe nfaranga erhi gabe masholo? ⁹ Ekarhî ka bambali bâwe, oyu wankanasiimana kwo ako kabêhe anafe, na nirhu rhwenene rhunabe bajâ ba nnawinyu.» ¹⁰ Anacibashuza, erhi: «Neci, binabâge nk'okwo mudesire! Oyu bankanashimana adwîrhe ako kabêhe, anabe mujâ wânî; ci abandi bôhe banacigendera.» ¹¹ Ngasi muguma ahonyeza enshoho yâge y'engano oku idaho, ngasi muguma anacishanûla enshoho yâge. ¹² Afûkula kugwarhira oku nfula kuhika oku muziba gwâbo, n'akabêhe kayishibonekana omu nshoho ya Benyamini. ¹³ Banacisharhula enyambalo yâbo ngasi muguma ashub'ibarhuza endogomi yâge, bashubira omu lugo. ¹⁴ Yuda na bene wabo baja aha mwa Yozefu, babandana acihali, bafukamiriza embere zâge bahwera oku idaho. ¹⁵ Yozefu ababwîra, erhi: «Byo bici ebi mwankolîre? Ka murhamanyiri oku omuntu oli akânî ayishi oku balêba?» ¹⁶ Yuda ashuza, erhi: «Bici rhwacibwîra nnawirhu? Kurhi rhwaciderhaga? Kurhi rhwankacyêra? Nyamuzinda ayêrekîne obubî bwa bambali bâwe. Lola,

rhukola bajâ ba nnawirhu rhweshi oku rhunali n'oyu bashangaga akabêhe omu nfune.»
¹⁷ Abashuza, erhi: «Ntanzi erhi nankajira ntyo! Olya muntu banashimanagakwo akabêhe, ye wanabâ mujâ wâni, mwehe mushubire n'omurhûla emunda sho ali.»

Amasambo ga Yuda

¹⁸ Oku bundi Yuda amuyegêra, erhi: «Yagirwa mâshi, oleke omurhumisi wâwe aderhere akanwa omu marhiwiri ga nnawirhu, orhanabêraga omurbumisi wâwe burhe bulya kwo onali nka Faraoni. ¹⁹ Nnawirhu adôsize bambali bâge bulya, erhi: «Ka mucijira sho. Ka mucigwerhe ommulonzire?» ²⁰ Nirhu rhwashuza nnawirhu, nti: «Rhucigwerhe larha w'omushosi n'omuziba gwirhu gwaburhiragwa e bushosi; oyu gwalondaga afire, ye baburhagwa na nnina muguma, n'îshe arhahimwa kumurhonya. ²¹ Wabwîra bambali bâwe obwo, erhi: «Mumundêrhere, amasu gani gamulole kwo». ²² Rhwashuza nnawirhu, nti: «Omwana ntako arhenge kuli îshe, erhi ankamurhenga kwo, îshe anafâ.» ²³ Wanacibwîra bambali bâwe, erhi: «Akaba mulumuna winyu arhabungulusiri haguma ninyu, murhayimange omu masu gani. ²⁴ Erhi rhuyinamukira emwa mwambali wâwe yeligi larha, rhwamuganirira ebinwa bya nnawirhu. ²⁵ Kandi erhi larha arhubwîra, erhi: «Kanyi mushub'igend'igula biryo bisungunu;» ²⁶ rhwashuza, nti: «Rhurhankahash'iyandagala. Ci kwône akaba rhwagenda rhweshi na mulumuna wirhu, lyoki rhwankabunguluka, bulya ntako rhubone obusû bw'olya mulume rhurhanali rhweshi na mulumuna wirhu.» ²⁷ Mwambali wâwe, yerigi larha arhushuza, erhi: «Mumanyire oku mukanie amburhire bana babirhi bone: ²⁸ Muguma acîgendîre, naderha nti kulîbwa alîbirwe n'eciryanyi; kuhika buno ntasag'îmushisha omu isu. ²⁹ Erhi mwankashub'intôla oyu wundi, naye erhi ankajira oku abâ, mwanarhuma ezi mvi zani zaja ekuzimu n'omungo munji.» ³⁰ Bunola nkashubiraga emwa mwambali wâwe, yerigi larha, ntanadwirhi omwana, oyu omurhima gwâge gwacîshwekîrekwo, ³¹ hano abona omwana arhali haguma nirhu, kufâ anafâ, n'ago mango erhi bambali bâwe bamarhuma emvi za mwambali wâwe, yerigi larha, zaja ekuzimu n'oburhe bunji. ³² Na kandi, mwambali wâwe acîbarhuzize olw'oyu mwana, omu masu ga larha, amango naderhaga nti akaba ntamugalwiri emunda oli onanjire mwisi ensiku zoshi.» ³³ Olekage yagirwa mwambali wâwe ayorhe mujâ wa nnawirhu, oyu mwana omuleke arhereme haguma na bakulu bâge. ³⁵ Kurhi nankasôkera emunda larha ali wâni n'omwana arhayishiri haguma nani? Nanga ntalonza mbone obuhanya bwarhogera larha!»

45

Yozefu acimanyisa kuli bene wabo

¹ Lero Yozefu ayabirwa n'okurhenza emirenge embere z'aba bâli halya boshi; anaciyâma, erhi: «Muhuluse abandiho boshi.» Na ntyo ntâye wacimuliho erhi Yozefu acimanyisa emunda bakulu bâge bali. ² Ayâma n'izu linene erhi alaka, Abanyamisiri balinda bayumva, n'îburha lya Faraoni lyakuyumva. ³ Yozefu abwîra bakulu bâge, erhi: «Nie Yozefu! Ka ho larha acibâ?» Bene wabo bayabirwa n'okumushuza bulya bamarhemuka embere zâge. ⁴ Obwo, Yozefu abwîra bene wabo, erhi: «Nyegeîri.» Bamuyegêra. Ababwîra, erhi: «Nie Yozefu olya mulumuna winyu mwaguzagya mpu bamuhêke e Mîsiri. ⁵ Ci kwônene mumanyâge murbacibâga burhe murhanacikalihiranaga mpu okwenge mwangulizagya ab'eno munda. Kulonza okufumya obuzîne bwinyu kwarhumaga Nyamuzinda antuma mpu mmushokolere. ⁶ Bulya, sinzi oku ekola myâka ibirhi eno kurhenga ishali lijîre omu cihugo, hacisigire na yindi irhanu abantu barhahinga barhanasârûla. ⁷ Nyamuzinda antumire mmunshokolere lyo obûko bwinyu bulemera muno cihugo n'okuyishiciza akalamo kinyu kulya kwankanaderhwa. ⁸ Ntyo arhacirigi mwe mwantumaga eno munda ci Nyamuzinda; anyimisire mpu mbe îshe wa Faraoni, mwimangizi w'enyumpa yâge yoshi na murhambo w'ecihugo c'e Mîsiri coshi. ⁹ Mukanyagye musôkera emunda larha ali, mumubwire, mpu: «Mugala wâwe Yosefu adesire, erhi: «Nyamuzinda anyimisire murhambo w'e Mîsiri yoshi; obungulukire eno munda ndi buzira kulegerera. ¹⁰ Wayûbaka omu cihugo ca Gosheni, wabêra aha burhambi bwâni mwe na bagala bâwe, na binjikulu bâwe, ebibuzi byâwe n'enkafu zawe na ngasi ebi ogwerhe byoshi. ¹¹ Eyo munda nakaz'ikushundira, bulya hacisigîre yindi myâka irhanu ya cizombo, na

nty o r h a c i l a k e b u l i g o , o l i w e , o l i e n y u m p a y â w e , n a n g a s i h y â w e h y o s h i . » ¹² M u c î b w i n î r e n ' a m a s u g i n y u , m u l u m u n a w â n i B e n y a m i n i n a y e a b w î n e o k u k a n w a k a n i k a d w î r h e k a m u d e r h e z a . ¹³ M u g a n î r i r e l a r h a i r e n g e n g w e r h e o m u M î s i r i l y o s h i , n ' e b i m w a b w î n e b y o s h i m u n a t w e d u b a , m u y a n d a g a l a n e l a r h a e n o m u n d a . » ¹⁴ O k u b u n d i a c i k w e b a o m u i g o s i l y a m u l u m u n a w â g e B e n y a m i n i , a l a k a , n a y e B e n y a m i n i a l a k i r a o k u i g o s i l y â g e . ¹⁵ A n u n u g u r h a b e n e w a b o b o s h i , a l a k a a n a d w î r h e a b a h ô b e r a ; b e n e w a b o b a r h o n d ê r a b a m u s h a m b â z a .

Faraoni ahamagala omulala gwa Yakobo

¹⁶ O m w a n z i g w a h i k a o m u b w â m i b w a F a r a o n i , m p u b e n e w a b o Y o z e f u b a y i s h i r e : F a r a o n i n ' a b a r h a m b o b â g e b a s î m a b w e n ê n e . ¹⁷ F a r a o n i a b w î r a Y o z e f u , e r h i : « O b w i r e b e n e w i n y u , e r h i : O k u m w a j i r a k w ' o k u : M u s h a n i r e e b i h ê s i b i n y u , m u k a n y e m u j e e K a n a n i . ¹⁸ M u r h ô l e s h o n ' e m i l a l a y i n y u , m u y î s h e e n o m u n d a n d i . N a m m u y û b a s a a h i n j a h a c i n o c i h u g o c a M î s i r i m u n a l y e o k u m a s h u s h i g ' e c i h u g o . ¹⁹ W o y o o b a h e e r i i r h e g e k o , e r h i k w o m w a j i r a n t y a : M u y a n k e e n g â l è m u n o c i h u g o c ' e M î s i r i , m u l e r h e m w o a b a n a b i n y u n a b a k i n y w e , m u r h ô l e n a s h o , m u y î s h e ^k . ²⁰ M u r h a b â g a b u r h e b w ' e b i m w a s i g a , b u l y a n g a s i h i n j a h i n a l i o m u c i h u g o c ' e M î s i r i , b y a b a h i n y u . »

Bene Yakobo baj'ilerha îshe e Kanani

²¹ B e n e I s r a h e l i b a n a j i r a k u l y a ; Y o z e f u a b a h â e n g â l è n k ' o k u F a r a o n i a n a r h e g e k a g a , a b a h a n ' o l w i k o l w ' e n j i r a . ²² A j a a b a h a n g a s i m u g u m a o m u s h a n g i g w ' o l u s i k u l u k u l u , B e n y a m i n i y e h e a m u h a m a g a n a a s h a r h u g a s i k e l i ^l z a n f a r a n g a , b a m u h a n a m i s h a n g i i r h a n u y a l u s i k u l u k u l u . ²³ K w o n ' o k w o , a r h u m i r a i s e n d o g o m i i k u m i , b a z i h ê s a o k u n g a s i h i n j a h i n a b â e M î s i r i , n a n d o g o m i n k a z i i k u m i z i h e s î b w e e n a n o , o m u g a t i n ' o l w î k o o m u s h o s i a c î y i k i r a o m u n j i r a . ²⁴ O k u b u n d i a s ê z e r a b e n e w a b o , n a b o b a l i k û l a , e r h i a m a n a r h a n g ' i b a b w î r a , e r h i : « M u r h a l o n g ô l e r a g a o m u n j i r a . » ²⁵ B a n a c i r h e n g a e M î s i r i o b w o , b a y i n a m u k i r a o m u c i h u g o c ' e K a n a n i e m w ' î s h e Y a k o b o . ²⁶ B a m u b w î r a , m p u : « Y o z e f u h o a c i b a , c i r u y e w a r h a m b u l a e c i h u g o c ' e M î s i r i c o s h i . » O m u r h i m a g w â g e g w a y ô r h a g u h a n g a l î r e , b u l y a a r h a b a y e m e r a g a . ²⁷ C i k w o k i e r h i b a y u s ' i m u b w î r a e b i n w a Y o z e f u a d e r h a g a b y o s h i , n ' e r h i a b o n a z i r y a n g â l è Y o z e f u a r h u m a g a m p u z i j ' i m u l ê r h a , o m u r h i m a g w ' î s h e w a b o Y a k o b o g w a r h w a n g û k w a . ²⁸ I s r a h e l i a d e r h a , e r h i : « N t a k u n d i ! K w i s i m u g a l a w â n i Y o z e f u h o a c i b â ! N a j ' i m u l o l a k w o e m b e r e n f è » .

46

Yakobo n'omulala gwâge gwoshi bàja e Mîsiri

¹ I s r a h e l i a g e n d a n a n g a s i e b i a n a l i a g w e r h e b y o s h i . E r h i a h i k a e B e r s h e b a a r h e r e k ê r a N y a m u z i n d a w ' î s h e I z a k i . ² N y a m u z i n d a a b w î r a I s r a h e l i o m u b i l ô r h o b y ' o b u d u f u , e r h i : « Y a k o b o ! Y a k o b o ! » N a y e , e r h i : « H o n d i h a n o . » ³ N y a m u z i n d a a s h u b i r i z a , e r h i : « N i e N y a m u z i n d a , n i e N y a m u z i n d a w a s h o . O r h a y o b o h a g a o k u y a n d a g a l i r a e M î s i r i , b u l y a n a k u j i r a i s h a n j a l i n e n e e y o m u n d a . ⁴ N i e h e n a y a n d a g a l i r a e M î s i r i h a g u m a n â w e . N a k a n d i , n i e n a n a k u r h e n z a y o n k u y i n a m u k a n e , n a Y o z e f u y e w a k u b i s h a . » ⁵ Y a k o b o a r h e n g a e B e r s h e b a o b w o , b e n e I s r a h e l i b a s h o n ê s a î s h e Y a k o b o , b a k â b o n ' a b a n a b a b o m u l i z i r y a n g â l è F a r a o n i a l i a r h u m i r e m p u z i b a r h ô l e . ⁶ B a h ê k a n ' a m a s ô g â b o n a n g a s i b y â b o b â l i b a k o l a b a g w e r h e o m u c i h u g o c ' e K a n a n i , b a y i s h a e M î s i r i . Y a k o b o h a g u m a n ' o m u l a l a g w â g e g w o s h i , ⁷ a b a g a l a n a b a g a l a b ' a b a g a l a , a b â l i n a b â l i b ' a b a g a l a , i b u r h a l y â g e l y o s h i a l i g e n d a n a e M î s i r i .

Omula gwa Yakobo gwajàga e Mîsiri

⁸ A l a g a a m a z î n o g ' a b o b e n e I s r a h e l i b a j â g a e M î s i r i : Y a k o b o b o s h i n ' a b a g a l a : E n f u l a y a Y a k o b o , R u b e n i . ⁹ B a g a l a b a R u b e n i : H e n o k i , P a l u , H e z r o n i n a K a r m i . ¹⁰ B e n e S i m o n i : Y e m w e l i , Y a m i n i , O h a d i , Y a k i n i n a S o h a r i , n a S a u l u w a b u r h a g w a n ' o m u k a z i m u k a n a n i . ¹¹ B e n e L e v i : G e r s h o n i , K e h a t i n a M e r a r i . ¹² B e n e Y u d a : E r i , O n a n i , S e l a , F e r e s i n a Z e r a ; c i k w ô n e n e H e r i n a O n a n i b a l i e r h i b â f i r i r e e K a n a n i . B e n e P e r e s i : b â l i H e s r o n i n a H a m u l i .

^k45.19 Kukola kurhenga e Kanani lwoshi, baj'iyûbaka e Misiri.

^l45.22 Magana asharhu ga shekeli za nfaranga: byanahash'iba kg 3,4.

¹³ Bene Isakari: Tola, Puwa, Yashubu na Shimuroni. ¹⁴ Bene Zabuloni: Sêredi, Eloni na Yahaleli. ¹⁵ Bo bene Yakobo abo, bo Lea amuburhira aha Padani Aramu kuhirakwo n'omwali Dina. Boshi haguma, bagala n'abâli, bâli bantu makumi asharhu na basharhu. ¹⁶ Bene Gadi: Sefoni, Hagi, Shuni, Esiboni, Eri, Arodi na Areli. ¹⁷ Bene Aseri: Yimuna, Yishwa, Yishwi, Beria na mwali wabo Serah. Bene Beria bali: Heberi na Malkieli. ¹⁸ Bo bene Zilfa abo; olya Labani ahâga omwali Leya ; aburhira Yakobo abo bana: bantu ikumi na ndarhu lyoshi. ¹⁹ Bene Rasheli muka Yakobo: Yozefu na Benyamini. ²⁰ E Mîsiri, Yozefu aburhirayo Menashè na Efrayimu kuli Asinati, mwali wa Potifari, mudâhwa wa Oni. ²¹ Bene Benyamini: Bela, Beker, Asibeli, Gera, Naamani, Ekî, Rosh, Mupimi, Hupimu na Aredi. ²² Bo bana Rasheli aburhîre Yakobo abo; boshi haguma bali bantu ikumi na bani. ²³ Bene Dani: Hushimi. ²⁴ Bene Nefutali: Yasieli, Guni, Yeseri, na Shilemi. ²⁵ Bo bene Bilaha abo, olya Labani ahâga omwali Rasheli; bo bana aburhîre Yakobo, boshi haguma bali bantu nda. ²⁶ Abantu bâjire e Mîsiri haguma na Yakobo, balya barhenga omu nda yâge yêne, buzira kuganja baka abagala, boshi haguma bah bantu makumi gali ndarhu na ndarhu. ²⁷ Abana ba Yozefu baburhiragwa e Mîsiri bâli babirhi. Abantu b'omulala gwa Yakobo bayishire e Mîsiri boshi haguma bah bantu makumi gali nda.

Yozefu ayankirira omulala gwâge

²⁸ Israheli arhuma Yuda mpu abe ashokola aje emwa Yozefu, amubwire amushange e Gosheni. Bahika omu cihugo c'e Gosheni. ²⁹ Yozefu ashwekera ebibêsi oku ngâlè yâge, ayishoneramwo, mpu aje e Gosheni aj'yankirira îshe Israheli. Erhi anaja omu masu gâge ntya, acikweba omu igosi lyâge, alaka kasanzi karhali kanyî erhi anamuhôbîre. ³⁰ Israheli abwîra Yozefu, erhi: «Lero nankajâga nafâ obu namabona obusû bwâwe, namanashanga ocibamwo omûka.» ³¹ Yozefu anacibwîra bakulu bâge n'omulala gw'îshe, erhi: «Nkola nasôka mmanyise Faraoni oku nnamubwire, nti: «Balya bakulu bâni n'omulala gwa larha bâbâga omu cihugo c'e Kanani bamantindakwo.» ³² Abo bantu babâ bakafè, barhahimwa kushîbirira ebintu byâbo. Bayishire badwîrhe enkafu n'ebibuzi byâbo; na ngasi hyâbo hyoshi.» ³³ Na ninyu, hano Faraoni amuhamagala n'okumudôsa, erhi: «Mukolo mucî mukola?» ³⁴ Mwanamushuza mpu: «Waliha, bambali bâwe barharhenga oku bintu byâbo, kurhenga eburho bwâbo kuhika buno, rhwono kwo rhuyôrhera ntyo kurhengerâ kuli balarha.» Ntyo, mwanahash'iyûbaka omu cihugo ca Gosheni, bulya Abanyamisiri barhabona oku bangere.

47

Yozefu agend'îlamukiza bene wabo emwa Faraoni

¹ Yozefu akanyagya obwo aj'îlamukiza bene wabo emwa Faraoni, erhi: «Larha na bene wirhu bamayisha, barhenga omu cihugo c'e Kanani, badwîrhe enkafu n'ebibuzi byâbo, na ngasi byâbo bajira, bâbo bahanzire omucihugo ca Gosheni.» ² Ali amarhola bantu barhanu ba muli bene wabo, agend'ibalangûla Faraoni; ³ Faraoni abadôsa, erhi: «Mukolo mucî mukola?» Bashuza Faraoni, mpu: «Yagirwa, rhwono bambali bâwe, rhuyôrha rhubâ bakafè, rhwono, n'ababusi birhu ko bâli.» ⁴ Babwîra Faraoni obwo, mpu: «Rhuyishir'ibêra mwo cino cihugo bulya e Kanani rhwâlî, ebibuzi bya bambali bâwe birbacigwerhe lwabûko: ecizombo cikalihireyo bwenêne.» ⁵ Faraoni abwîra Yozefu, erhi: «Sho na bene winyu bayishirage emunda oli. ⁶ Ecihugo ca Mîsiri eci embere zâwe: oyubase sho na bene winyu halya onabwîne hali hinja omu cihugo. Bayûbake e Gosheni n'okabona balimwo abantu bankahasha, onabajire babe bangere b'amasò gani nago.» ⁷ Yozefu ageza îshe Yakobo, amulamukiza emwa Faraoni. Yakobo ahâna omusingo emunda Faraoni ali. ⁸ Faraoni adôsa Yakobo, erhi: «Emyâka y'amaburhwa gâwe yankabâga nk'inga obu?» ⁹ Yakobo ashuza Faraoni, erhi: «Emyâka nashinzire ndwîrhe nagendagenda, eri igana na makumi asharhu. Eri myofi eri na buhanya. Erhacihika oku ya balarha amango bakazâg'igendagenda.» ¹⁰ Yakobo ashub'îlamusa Faraoni, anamusengeruka. ¹¹ Yozefu ayubasa îshe na bene wabo, abayêreka ishwa omu cihugo c'e Mîsiri, lwo lwali luhande lununu omu cihugo coshi, omu ca Ramusesi, kwo Faraoni anali arhegesire. ¹² Yozefu akaz'ihâ îshe omugayi, akaz'iguhâ na bakulu bâge n'ab'omu

nyumpa y'ishe, boshi nk'oku banali n'abana babo.

Oburhegesi bwa Yozefu amango g'ecizombo

¹³ Omugati gwali gubulikîne omu cihugo coshi, erhi kudârhâbala kw'ecizombo kurhuma. Ecihugo ca Mîsiri n'eca Kanani, byâshalika byârhalusa. ¹⁴ Yozefu àyomeka ngasi lufaranga lwânali omucihugo ca Mîsiri n'omu ca Kanani, akaz'iguza engano, nabo banayîsh'imugulira. Ezo nsaranga akaziz'ilunda omu bwâmi bwa Faraoni. ¹⁵ Erhi enfaranga zihwa omu cihugo ca Mîsiri n'omu ca Kanani, Abanya misiri boshi baja emunda Yozefu ali mpu: «Oruhè omugati, kurhi rhwankafîraga omu masu gâwe? Enfaranga zarhuhwerîre.» ¹⁶ Yozefu ababwîra, erhi: «Mulêrhe amasò ginyu, namuhînganira, mmuhè omugati ninyu mumpè amasò ginyu obwo murhacigwerhi nsaranga.» ¹⁷ Bakaz'ilerha amasò gâbo emunda Yozefu ali, naye akaz'ibahà omugati, kukolaga kubahînganira amasò g'ebiterusi, ag'ebibuzi, ag'enkafu n'ag'endogomi. Mw'ogo mwâka abalîsa omugati akaz'iguhîngana amasò gâbo. ¹⁸ Omwâka gwacîkonya, ogwakulikiraga, bakanya baja emunda Yozefu ali, mpu: Rhurhankakufulika nnahamwirhu oku enfaranga zarhuhwerire, n'amasò gakola gali ga nnawirhu. Harhacisigiri ecindi rhwankaha nnawirhu aha nyuma z'eno mibiri yirhu n'amashwa girhu. ¹⁹ Cankarhuma rhufîra omu masu gâwe rhwono n'amashwa girhu? Orhugule mugati rhwe n'amashwa girhu; rhucîbêre bajà ba Faraoni rhwe n'amashwa girhu. Orbuhè n'emburho rhwarhwera lyo rhulama rhulek'ifà, lyo n'amashwa girhu garhag'ibà bwerûle.» ²⁰ Ntyo kwo Yozefu afulukizagya Faraoni amashwa g'Abanyamisiri goshi, kulya kuba ngasi Munyamisiri âli amamuguliza ishwa lyâge erhi eco cizombo cirhuma, na ntyo ecihugo coshi càshuba ishwa lya Faraoni. ²¹ Abantu nabo, abahindula bajà kurhenga oku cikwi ca Mîsiri kuhika oku cindi. ²² Mashwa g'abadâhwa gone arhagulaga bulya abadâhwa bakazâg'ihâbwa na Faraoni omwanya gwâbo, banakaz'ilamira oku mwanya Faraoni akazâg'ibahà; co carhumire bôhe barhaguza amashwa gâbo. ²³ Yozefu abwîra olubaga, erhi: «Namuguzirage bulya mwoyo n'amashwa ginyu, mukola muli bantu ba Faraoni.» Erhi: «Alagi, emburho eyi mujag'irhwera ago mashwa. ²⁴ Hano muyêza mwanakaz'ihà Faraoni cigabi ciguma ca karhanu na ninyu muyôrhanane ebindi bigabi bini, byo byarhengakwo emburho yaja omu ishwa, kurhenge n'ebiryo mwalya na bene winyu n'abana binyu.» ²⁵ Baderha, mpu: «Warhucizize, kufà rhwali rhwafà: owabona rhubona obwonjo omu masu ga nnawirhu, rhwanayemera rhubè baja ba Faraoni.» ²⁶ Okwo, Yozefu akujira irhegeko n'eryo irhegeko liciba omu cihugo ca Mîsiri kuhika ene: ecigabi ca karhanu Faraoni cirhûlwa^m.

Yakobo asiga emilagi

²⁷ Bene Israheli bàbêra e Mîsiri omu ishwa ly'e Gosheni, barhôlamwo agâbo mashwa, baburhana bayololoka bwenêne. ²⁸ Yakobo ashinga myâka ikumi na nda omu cihugo c'e Mîsiri, n'emyâka y'akalamo ka Yakobo, liri igana na makumi ani na nda. ²⁹ Erhi ensiku z'okufà kwa Israheli zibà zikola ziri hofi, ahamagala omugala Yozefu, amubwîra erhi: «Akaba ntonyire emunda oli, nkuhûnyire ohire okuboko kwâwe oku cibunu canî, okândola bwinja onakaz'inyumva: orhambishaga eno Mîsiri. ³⁰ Amango nabà nkola ngwîshîre na balarha, onantenze e Mîsiri oj'imbisha omu nshinda yâboⁿ.» Yozefu anacishuza, erhi: «Najira okwo onahûnyire.» ³¹ Yakobo ederha erhi: «Ocîgashe là». Acîgasha omu masu gâge. Oku bundi Israheli ayunamira oku mushego gw'encingo yâge.

48

Yakobo ayankirira bene Yozefu bombi omu mulala gwâge anabagisha

¹ Enyuma z'aho, bàbwîra Yozefu mpu: «Lola oku sho alwazire!» Yozefu arhôla abagala

^m**47.26** Amango Yozefu ali murhambo mukulu e Misiri, erhi idaho libà lya mwâmi. Mashwa g'abadâhwa gone arhahumagakwo, bulya bàgwerhe omulagi gw'okurhanyagwa (Murh 47, 22).

ⁿ**47.30** Israheli àbwîne nka buli buhanya omuntu okurhabishwa emwâbo, omu nshinda ya b'ishe (1 Bam 13, 22; 14, 13; Eze 6, 5).

bombi, Menashè na Efrayimu, bagenda boshi. ² Banacimanyisa Yakobo, mpu: «Lola, mugala wâwe Yozefu oyo ayishire emunda oli.» Israheli acihangâna, abwarhala oku ncingo. ³ Yakobo abwîra Yozefu, erhi: «Nyamuzinda-Ogala-Byoshi ambonekîre aha Luzu omu cihugo ca Kanani angisha. ⁴ Anambwîra, erhi: Najira oyololoke, nakuluza, nakujira ohinduke mwandu gwa mashanja, eci cihugo naciha iburha lyâwe enyuma zawe cibe câbo ensiku zoshi.» ⁵ Aba bana bâwe baburhiragwa e Mîsiri embere nyîshe aha burhambi bwâwe, bakola bana bâni: Efrayimu na Menashè bakola b'omu bana bâni aka Rubeni na Simoni. ⁶ Ci abana wâburhaga enyuma z'abo, babâ bâwe; bakaz'iderhwa amazîno ga bakulu babo bunya-kashambala. ⁷ Amango narhengaga e Padani, nalengana, nyoko Rasheli afira omu cihugo c'e Kanani, erhi rhunaciri omu njira, rhucisigazize lugendo lusungunu ruhike aha Efrata; ho nanamubishire aho oku njira, yo erigi e Betelehemu eyo. ⁸ Israheli abona abana ba Yozefu bombi adôsa, erhi: «Bahi aba?» ⁹ Naye omugala, erhi: «Bo bana Nyamuzinda ampîre eno munda abo.» Ishe ashuzi erhi: «Obanderhere mbagishe.» ¹⁰ Amasu ga Israheli gâli gakola garhamire n'obushosi, arhacibonaga. Yozefu anacibashegeza hali ye, naye abanûnugurha anabahôbera. ¹¹ Israheli anacibwîra Yozefu, erhi: «Ntali mmanyire oku nacibona obusû bwâwe, ci lolaga oku Nyamuzinda amanyêreka ciru n'iburha lyâwe.» ¹² Yozefu abayegûla abarhenza aha madwi g'îshe, anafukama ayunama, amalanga gahuma oku idaho. ¹³ Yozefu abagwârha bombi: Efrayimu omu kulyo kwâge, mpu lyo aja ebwa kumoshô kwa Israheli na Menashè omu kumoshô kwâge, mpu lyo aja ebwa kulyo kwa Israheli, anabashegeza hali ye. ¹⁴ Israheli alambûla okuboko kwâge kulyo, akuhira oku irhwe lya Efrayimu ye wali murho n'okuboko kwâge kumoshô oku irhwe lya Menashè, omu kurhahêkanya amaboko, ebwa kuba Menashè ye wali nfula. ¹⁵ Erhi àkola àgisha Yozefu amubwîra, erhi: «Nyamuzinda, ababusi bâni Abrahamu na Izaki bakazâg'ilambagira embere zâge, ye Nyamuzinda onyabula kurhenga mbâ ho kuhika ene, ¹⁶ Malahika wandikûzagya muli ngasi mabi, agishe aba bana. Izîno lyani n'izîno lya balarha Abrahamu na Izaki libalamiremwo, baluge banayololoke hano igulu.» ¹⁷ Yozefu abona oku îshe ahebire okuboko kwâge kulyo oku irhwe lya Efrayimu, agaya, agwârha okuboko kw'îshe akurhenza kuli Efrayimu akudekereza oku irhwe lya Menashè. ¹⁸ Yozefu abwîra îshe, erhi: «Arhali ntyo, larha, bulya oyu ye mukulu, ohebe okuboko kwâwe kulyo oku irhwe lyâge.» ¹⁹ Cikwône îshe alahira ederha, erhi: «Mmanyire mwana wâni, mmanyire, naye âbâ ishanja, naye aluga, cikwône mulumuna wâge ye wabâ n'obuhashe bunene kumulusha, n'iburha lyâge lyabâ mwandu gwa mashanja.» ²⁰ Olwo lusiku abagisha ntya: «Mwoyo mwe Bene Israheli bakaz'igisha omu kuderha izîno linyu, mpu: «Nyamuzinda akujire aka Efrayimu na Menashè.» Abâ Efrayimu ye aheba embere za Menashè. ²¹ Oku bundi Israheli abwîra Yozefu, erhi: «Lola oku nkola naiing'icîfîra. Cikwône Nyamuzinda âyôrha ali haguma ninyu, anamushubize omu cihugo ca bashakulûza binyu. ²² Niono, nkuhîre Sikemi mwanya gurhalusire ebya bakulu bâwe, gwo nanyagaga Abaamoriti n'engôrho zâbo haguma n'omuherho gwâni. »

49

Yakobo agisha abagala oku banali ikumi na babirhi

¹ Yakobo ahamagala abagala ababwîra, erhi: «Muje haguma mmubwire ebyamuyishira omu nsiku zâyisha. ² Bene Yakobo, muje haguma, muyumvirhize. ³ Rubeni w'e nfula yani, we misi yani we mburho ntanzi y'obugâbo bwâni, we lunjwire-ifêka, we lunjwire-buhashe; ⁴ lunjwire-luka w'amîshi, orharhîmukwe, bulya washonîre oku ncingo ya sho, wahemwire encingo yani erhi oyishonera kwo! ⁵ Simoni na Levi bali baguma balondana, emishîgi yâbo bayihisize oku bushwinjira. ⁶ Omurhima gwâni gurhahîraga gukaja omu ihano lyâbo, bulya bâyisire abantu omu burho bwâbo n'omu bukunizi bwâbo, barhungula empanzi. ⁷ Bukahera obukunizi bwâbo, bulya bwarhalusire olugero, bukahera obudârhi bwâbo, bulya bwabîre bwa bumînya. Nabagabanya muli Yakobo, nabashandabanya muli Israheli. ⁸ Nawe Yuda, bene winyu banakukuze; okuboko kwâwe kugwarhîre abanzi bâwe aha igosi, bagala ba sho banayuname

embere zâwe. ⁹Yuda° ali ntale nto, wamayinamuka warhenga oku nsimba, mwana wâni! Ashurhamire, agwîshira nka ntale, nka ntale nkazi: ndi wankacyizûsa? ¹⁰Ishungwe lirhakarhenga omu mwa Yuda , n'akarhi k'oburhegesi karhakarhenga omu magulu gâge, kuhika nnako ayîshe; ye amashanja goshi ganayumve. ¹¹Ashwekîre endogomi yâge oku muzâbîbu, n'akanina k'endogomi yâge oku ishami ly'omuzâbîbu. ¹²Amasu gâge gadukwire n'idivayi^p, n'amino gâge gayeruhire n'amarhâ. ¹³Zabuloni ayubasire oku burhambi bw'enyanja, hala amârho gasîka; lubibi na Sidomu. ¹⁴Isakari, ye ndogomi ndârhi, egwîshîre omu karhî k'ecôgo. ¹⁵Abwîne oku okuluhûka kubà kwinja, n'oku ecihugo ciba cinunu; omugongo gwâge agurhezire omuzigo, ahindusire mujà wa kubarhula emicimba. ¹⁶Dani ye katwa-manja k'olubaga lwâge, nka ngasi ishanja ly'Israheli. ¹⁷Dani abè njoka elingira oku njira, abè mpiri eri omu njira, ekâlumira ebiterusi oku cisenyi, omulwî oyitamirekwo anakumbe lugali. ¹⁸Bucire bwâwe ncîkubagire yagirwa Nyamubâho. ¹⁹Gadi, ba-rhûla-rhugabe bamushokôla naye abashokôla anabarhulubire oku kansisira. ²⁰Asheri, omugati gwâge kushushagira gushushagira, yeyikuza mwâmi. ²¹Nefutali, ye kashafu kabidu, ko kaburha banji na binja. ²²Yozefu, ye mulandirâ gwa muzâbîbu guyâna bwenêne, mulandirâ murhwere aha iriba, amashami gâgwo garhalusire olukuta. ²³Emandabisonga zamulibuzize, zamulasha zanamuyishakwo. ²⁴Ci omuherho gwâge, guruhuligana, amaboko gâge, gabangaduke, oku buhashe bw'Ogala-byoshi wa Yakobo, oku burhabâle bwa lungere, Kabuye k'Israheli. ²⁵Oku buhashe bwa Nyamuzinda wa sho, yêne akurhabâle, oku buhashe bw'Ogala byoshi, yêne akugishire. Emigisho y'emalunga enyanya, omugisho gw'omu nyenga y'ekuzimu, emigisho y'enda n'ey'ibêre, ²⁶migisho ya sho elushire emigisho y'omu ntôndo za mira, kuhika aha bwinja bw'entôndo z'ensiku n'amango, esimikire oku irhwe lya Yozefu, oku malanga g'omuluzi wa bene wabo. ²⁷Benyamini ali cihazi oshamula, sêzi ashanshanyule omunyama gwâge, bijingo agabe omunyago.» ²⁸Yo milala ikumi n'ibirhi eyo; kwo îshe ababwizire ntyôla erhi akola abagisha. Aha ngasi muguma omugisho gumukwânîne.

Okufâ kwa Yakobo

²⁹Oku bundi àbahà eri irhegeko, erhi: «Nkola naj'ishanga bene wirhu; mumbîshe aha burhambi bwa balarha omu lukunda luli omu ishwa lya Efroni-Muhititi, ³⁰omu lukunda lw'ishwa lya Makipela aba ishiriza lya Mambri, omu cihugo ca Kanani: liryala Abrahamu aguliraga Efroni Muhititi, mpu lubè luvumbu lwâge. ³¹Mwo babishire Abrahamu bo na mukâge Sara; aho ho babishire Izaki bo na mukâge Rebeka, nani mwo nabishire Leya. ³²Ishwa haguma n'olukunda luli muli ryo, babiguliraga bene Heti.» ³³Erhi Yakobo ayus'ihà abagala ago mahano, ashubiza amagulu gâge oku ncingo, arhenga mwo omûka , bamuhira kuli b'îshe.

50

Okubishwa kwa Yakoba

¹Yozefu acikweba oku mugogo gw'îshe, akaz'ilaka anamunûnugurha. ²Oku bundi arhegeka abafumu bakazâg'imukolera mpu bashîge îshe omugavu°. Abafumu bagwîra bashîga Israheli. ³Bajira ogwo mukolo nsiku makumi ani, bulya zo nsiku banakolesa ezo nka bashîga omugavu. Abanyamisiri bàmulakira nsiku makumi gali nda. ⁴Erhi ezo nsiku z'emishîbo zihwa, Yozefu àganîrira ntya omu bwâmi bwa Faraoni, erhi: «Akaba muli bîra bâni, mumpikize ebi binwa omu marhwiri ga Faraoni: ⁵Larha andahirize ambwîra, erhi: Lola oku nkola nafà; wambisha omu nshinda nahumbisagya omu cihugo ca Kanani. Nalonza okuja eyo munda;

°**49.9** Yuda: liri ishanja lya bantu banji, ci ab'e Kanani bo banji kulusha (Rhulole omu Murh 38).

^p**49.12** Ishanja lya Yuda lyàligazire oku mizâbîbu, obuso n'idivayi kurhaluka Efrayimu na Manase.

°**50.2** Ogwo mugavu bàshigaga omubiri gwa Israhclî, kwàli kulonza mpu lyo guruhag'ibola duba.

ngend'ibisha yo larha nangaluke.» ⁶ Faraoni ashuzza, erhi: «Osôke ogend'ibisha sho nk'oku anakulahirizagya. ⁷ Yozefu asôka agend'ibisha îshe. Bagenda haguma naye: abarhambo ba Faraoni boshi, abarhonyi b'omu bwâmi, n'abagula b'omu cihugo ca Mîsiri boshi ⁸ n'ab'omu mulala gwa Yozefu boshi, bakulu bâge n'ab'omu mulala gw'îshe; barhasigaga e Gosheni abarhali abana barho, ebintu binyinyi n'ebinenene. ⁹ Basôka haguma naye, engâlè n'abêrekeza bazihêka, gwâli muzinzi guruhali munyi. ¹⁰ Erhi bahika aha Goren-Ha-Atadi, ishiriza lya Yordani, babanda endûlù yashakanyà, Yozefu ashub'ishîba îshe nsiku nda. ¹¹ Abanyakanani erhi babona eyo mishibo aha Goren-Ha-Atadi baderha, mpu: «Loli okushîba kunene kw'Abanyamisiri». Co cirhuma baderha aho mpu bo Abeli-Misirayimu, aho bantu babà aha ishiriza lya Yordani. ¹² Abagala bamujirira nk'oku anali abarhegesire. ¹³ Bamuhêka omu cihugo ca Kanani, bagend'imubisha omu lukunda lw'ishwa lya Makipela, Abrahamu aguliraga Efroni-Muhititi, mpu lube luvumbu lwâge, aha ishiriza lya Mambri. ¹⁴ Erhi bayusa okubisha îshe, Yozefu anacishubira e Mîsiri, boshi na bakulu bâge, na ngasi bandi banalibabalusize ebwa kuj'ibisha îshe.

Ensiku nzinda za Yozefu

¹⁵ Bene wabo Yozefu, erhi babona îshe amafà, baderha, mpu: «Erhi Yozefu akarhukolera nka bashombanyi bâge, akanarhugalulira amabî nk'oku rhwanmujiriraga kubî?» ¹⁶ Banacirhuma abagend'ibwîra Yozefu, erhi: «Sho asizire akanwa embere afe, adera, erhi: ¹⁷ Kwo mwabwîra Yozefu ntya, erhi: Mâshi, obabalire bene winyu obubî bwâbo, n'ecâha câbo, bulya kuligo bakukolîre. Bunola nkolaga nkuhûnyire, obabalire obubî bwa bambali ba Nyamuzinda wa sho». Yozefu avugumula emirenge erhi ayumva ebinwa bamubwîraga. ¹⁸ Bene wabo bone bayisha, bacîrhimba aha magulu gâge, erhi: «Rhwono! Rhuli bajà bâwe.» ¹⁹ Yozefu abashuza, erhi: «Mâshi, murhayobohaga, ka niono nankacibira ahâli ha Nyamuzinda? ²⁰ Mwâli mulonzize okunjirira amabî, Nyamuzinda yehe alonza okurhenzamwo aminja, mpu lyo oku kwamayisha ene kubà mpu anafungire omûka gw'olubaga lurhali lunyi. ²¹ Kuziga murhaciyobohaga cici, nâmulera bwinja mweshi n'abana binyu.» Abarhûliriza anababwîra akanwa kabagwa oku murhima. ²² Ntyo Yozefu abêra e Mîsiri obwo, ye n'omulala gw'îshe. Alama myâka igana n'ikumi. ²³ Yozefu abwîne abinjikulûza b'emwa Efrayimu n'abana ba Makiri, mwene Menashè; oku madwi ga Yozefu bàburhirwe! ²⁴ Yozefu abwîra bene wabo, erhi: «Niono nkola nafà, ci kwône Nyamuzinda amurhandûla, amusôsa murhenge muli cino cihugo, muje muli cinya cihugo alaganyagya oku aha Abrahamu, Izaki na Yakobo». ²⁵ Yozefu alahiriza bene Israheli, erhi: «Amango Nyamuzinda amurhandûla, munasokane amavuha gâni kurhenga eno.» ²⁶ Yozefu afà erhi akola agwerhe myâka igana n'ikumi. Bamushîga omugavu banamuhira omu isanduku e Mîsiri.

Olubungo**1****I. Bene Israheli bakulwa omu buja bw'e Mîsiri***Okuyôloloka kwa bene Israheli e Mîsiri*

¹ Amazîno ga bene Israheli bajâga e Mîsiri bayijâga haguma na Yakobo, ngasi muguma n'omulala gwâge: ² Rubeni, Simoni, Levi na Yuda, ³ Isakari, Zabuloni na Benyamini, ⁴ Dani na Nefutali, Gadi na Aseri. ⁵ Abo bene Yakobo bali bantu makumi gali nda, Yozefu yehe erhi akola abà e Mîsiri. ⁶ Yozefu na bene wabo boshi kwo n'okwo, n'eryola iburha lyoshi. ⁷ Bene-Israheli banaciyôloloka, baluga, babà mwandu, bagala, bagandâza, babumba ecihugo.

Okurhîndibuka kwa bene-Israheli

⁸ Lero omwâmi muhyahya, orhalimanyire Yozefu, anaciyîma omu Mîsiri. ⁹ Anacibwîra abantu bâge, erhi: «Ka murhabwini oku bene-Israheli baja baluga banazibuha kurhulusha? ¹⁰ Rhubasingire obwenge bushinganîne, lyo baleka okuyôloloka. Erhi ebîrha byankabà, hali amango bakacihira olunda lw'ababisha, na hano babà bamarhulwîsa, bacirhengeremwo cino cihugo». ¹¹ Okubundi banacibahirakwo abarhambo bakazibakolêsa obukukuru, mpu lyo babagombya n'emikolo mizibu. Ntyo kwo bayûbakire Faraoni ebishagala by'embîko, Pitomu na Ramusesi. ¹² Ci oku babalibuza ntyo, erhi kwo nabo bayushûka banazibuha kulusha: abanya-Mîsiri bakazilama omu côba ca bene-Israheli. ¹³ Lero abanya-Mîsiri bakolesa bene-Israheli okurhalusire, ¹⁴ babalibuza n'emikolo midârhi: okulabarha ebijondo, okujira amadofali, emikolo y'omu mashwa yoshi, na ngasi yindi mikolo y'okubalibuza. ¹⁵ Omwâmi w'e Mîsiri anacibwîra abakazi bâlikwa bakagibusa abakazi b'Abayahudi, muguma muli bo ye wali Shifra n'owundi ye Puwa, erhi: ¹⁶ «Nka mwabusa abakazi b'Abayahudi, mukâlola bwinja mwana mucu obusirwe. Akaba mwana-rhabana, munamuyirhe; akaba mwana-nyere, munamuleke alame.» ¹⁷ Ci abo bakazi b'okubusa barhînya Nyamuzinda, barhajiraga oku mwâmi ababwiraga, bakazileka abana-rhabana balame. ¹⁸ Lero mwâmi w'e Mîsiri anacibahamagala, ababwîra, erhi: «Cârhumire mujira ntyo munaleka abana-rhabana balama?» ¹⁹ Balya bakazi b'okubusa banacibwîra mwâmi Faraoni, mpu: «Abakazi b'Abayahudi barhali ak'abakazi banya-Mîsiri; babà bakazi bazibu; embere omukazi w'okubusa abahikeho, erhi mira baburhaga.» ²⁰ Nnâmahanga arhabala abo bakazi bâlikwa, nalo olubaga lwaja lwayushûka lwanazibuha. ²¹ Kulya kuba abo bakazi bâlikwa bakagirhînya Nyakasane, Nyakasane naye abahà iburha. ²² Faraoni kwo kurhegeka abantu bâge boshi, erhi: «Ngasi mwana-rhabana waburhwe, munamulohe erwîshi, ci ngasi mwana-nyere munaleke alame».

2*Okuburhwa kwa Musa*

¹ Muntu muguma w'omu bûko bwa Levi anacija aho, ayanka omunyere w'omu bûko bwa Levi. ² Nyamukazi anacirhôla izîmi, aburha mugala. Erhi abona oku ali mwinja, ajira myêzi isharhu erhi kufulika amufulika. ³ Lero erhi acibula oku ankacishub'ikamufulika, àrhôla ecirhimbiri c'enfinjo, acîshîga ebizibwe n'obulembo, acihiramwo olya mwana, acidekereza omu masheke eburhambi bw'olwîshi. ⁴ Mwâlî wabo nyamwana abêra kuli hitya mpu alole kurhi abà. ⁵ Lero mwâlî wa Faraoni anaciyandagalira ebwa lwîshi mpu ajîcishuka, oku abaja-nyere bâge barhambika oku lwîshi. Anacilangîra ecirhimbiri omu masheke, àrhuma omuja-nyere wage mpu ajicilêrha. ⁶ Anacifunula, abona omwana: ali mwana-rhabana odwîrhe alaka. Obwonjo bwamugwârha, anaciderha, erhi: «Mwana wa Bayahudi oyu». ⁷ Okubundi mwaliwabo nyamwana anacibwîra mwâlî wa Faraoni, erhi: «Ka walonza njihamagala omulezi

omu bakazi b'Abayahudi akazikuyonkekeza oyu mwana?»⁸ Mwâli wa Faraoni amubwîra, erhi: «Gendaga omulonze.» Olya munyere agendihamagala nnina wa nyamwana.⁹ Mwâli wa Faraoni amubwîra, erhi: «Mpêkera oyu mwana, ojikamuyonsa, niene nayishikuhêmba.» Olya mukazi anacirhola omwana, akamuyonsa.¹⁰ Erhi omwana akula, amuhêkera mwâli wa Faraoni. Naye amuyankirira nka mugala; amuyîrika izîno lya «Musa», erhi: «Nâmurhônga omu mîshi.»

Musa ayâkira e Madiyani

¹¹ Muli ezo nsiku, Musa erhi akolaga mukulu, âkanya mpu agendilamusa bene wabo, âbona kurhi barhindibusire n'emikolo y'obuja. Abona oku Omunya-Mîsiri ashurha mwene wâbo w'Omuyahudi.¹² Alolâ eyi n'eyi, âbona ntaye omubwîne, âniga olya Munya-Mîsiri anamufulika omu mushenyi.¹³ Erhi buca, kandi ashubigenda: ashimana Bayahudi babirhi badwîrhe balwa. Anacibwîra owalihâlâlîre owabo, erhi: «Cici oshurhire owinyu?»¹⁴ Olya mulume amubwîra, erhi: «Ndi wakujiiraga murhambo na mucirânuzi wirhu? K'omanyire mpu nani wanyirha nka kulya wayirhaga olya Munya-Mîsiri?» Musa âyôboha, erhi: «Kuziga kulya kwamanyikine!»¹⁵ Faraoni ayumva baderha ogwo mwanzi, ahiga okuyirha Musa. Ci Musa abunga, ayâka Faraoni; acijîra omu cihugo c'e Madiyani, aburhamala hofi n'iriba.¹⁶ Omudâhwa w'e Madiyani ali agwerhe banyere bâge nda. Banaciyisha balidôma n'okuyunjuza ebiranga mpu banywese amasò g'ebintu by'îshe.¹⁷ Abangere banaciyisha, babalibirhakwo. Lero Musa anaciyimuka, abarhabâla ananywesa amasò gabo.¹⁸ Erhi bagaluka emw'îshe Reweli, abadôsa, erhi: «Lero cârhumire mubiduha ntya ene?»¹⁹ Bamushuza, mpu: «Munya-Mîsiri muguma warhushugunwire omu maboko g'abangere, ciru ye wanarhudomire ananywesa amasò!»²⁰ Anacibwîra abâli, erhi: «Ngahi ali? Carhumaga musiga oyo muntu? Hamagali ye, ayîshe alye!»²¹ Musa ayemera okubêra aha mw'oyo mulume, naye anacimuha omwâli Sipora.²² Nyamuhya anaciburha omwana-rhabana. Musa amuyirika izîno lya Gershoni, erhi: «Bulya ndi mubunga omu cihugo c'ihanga.»

Nyamuzinda ayumva izu lya Bene-Israheli

²³ Erhi nsiku nyinji zigera, omwâmi w'e Mîsiri afa. Mwo bulya buja bwabo, bene-Israheli balakira Nyamuzinda, babanda endûlù, na kurhenga omu buja bwabo, endûlù yâbo yasôkera emwa Nyamuzinda.²⁴ Nyamuzinda ayumva endûlù yâbo; Nyamuzinda akengêra endagâno yage bo n'Abrahamu, Izaki na Yakobo.²⁵ Nyamuzinda abona bene-Israheli oku balagirire^a; Nyamuzinda abamanyirira.

3

Ishaka lyagulumira lirhanasingônoka

¹ Musa ali ayabwire obusò bw'ebibuzi by'ishazâla Yetro, mudâhwa w'e Mediyani. Alongôlana ebibuzi kulî-kulî omu irûngu, âlinda ahika oku ntôndo ya Nyamuzinda e Horebu.² Malahika wa Nyakasane âmubonekera omu ngulumira y'omuliro yakagigulumira omu karhî k'ishaka. Musa alolêreza, abona ishaka lidwîrhe lyagulumira, ci lirhasingônoka.³ Musa aciderheza emurhima, erhi: «Nazunguluka ndole kw'oyu kabazâne: cici cirhumire eri ishaka lirhadwirhi lyasingônoka?»⁴ Nyakasane abona oku ayisha azunguluka mpu alole; lero Nyamuzinda anacimuhamagala omu kagarhî ka liryâ ishaka, erhi: «Musa, Musa!» Naye, erhi «Karamel!»⁵ Aderha, erhi: «Omanyê wankayegêra hano! Hogola enkwerho zawe emagulu, bulya hano oyimanzire hali hantu hatagatifu.»⁶ Ashubiderha, erhi: «Nie Nyamuzinda wa sho, Nyamuzinda w'Abrahamu, Nyamuzinda w'Izaki, Nyamuzinda wa Yakobo.» Musa acihundikira^b

^a2.25 : Olole Lub 3, 7; 3, 16; 4, 31.

^b3.6 Abantu ba mira b'e Israheli bakagiderha oku ntako omuntu ankalolakwo Nyamuzinda masu oku masu anagalilama. Co carhumaga Musa acibwika obusu. Omuntu ali munyabyaha na muzamba embere za Nyamuzinda, co cirhumire arhankamulolakwo. Ci kandi, okushimana Nyakasane eri nshokano, buli bucire bw'akalamo kahyahya (Rhulol" omu Murh 28, 17; 32,

obusù, bulya ali ayobohire okulolakwo Nyamuzinda.

Nyamuzinda àrhuma Musa emwa Faraoni

⁷ Nyakasane anaciderha, erhi: «Kwo binali, nabwîne amalibûko g'olubaga lwâni luli e Mîsiri, nayumvîrhe n'endûlù ludwîrhe lwabanda embere z'abadwîrhe balulibuza. Neci, manyire malibûko maci lulimwo. ⁸ Co cirhumire nayandagala nti mbalikûze omu maboko g'Abanya-Mîsiri, mbarhenzemwo eci cihugo, mbaheke omu cihugo cinja na cigali, omu cihugo cihululamwo amarha n'obûci, omu cihugo cibâmwo Abakanani, Abahititi, Abamoriti, Abaperiziti, Abahiviti n'Abayebusi. ⁹ Na kulya kuba endûlu za bene-Israheli zampisirekwo, bulya nabwîne kurhi Abanya-Mîsiri badwîrhe babalibuza. ¹⁰ Yimukaga, ogende; nkurhumire emwa Faraoni nti ogendirhenza olubaga lwâni lwa bene-Israheli e Mîsiri.» ¹¹ Musa anacibwîra Nyamuzinda, erhi: «Ndigi muntu mucu nani obwo w'okurhungâna Faraoni, n'okurhenza olubaga lwa bene-Israheli e Mîsiri?» ¹² Amubwîra, erhi: «Ndi haguma nâwe. Alaga n'ecimanyiso oku nie nkurhumire: hano oba wamarhenza olubaga e Mîsiri, mwayishibâgira Nyamuzinda enterekêro kuli eyi ntôndo».

Nyamuzinda àfulûlira Musa Izîno lyâge

¹³ Musa anacibwîra Nyamuzinda, erhi: «Nkolaga nacîbanda hali bene-Israheli, mbabwire, nti: «Nyamuzinda wa basho ontumire emunda muli». Bakandosagya, mpu: «Izîno lyâge ye ndi?», kurhigi nababwîra obwo?» ¹⁴ Nyamuzinda anacibwîra Musa, erhi: «Nie Nyamubâho^c.» Amubwîra, erhi: «Oyishibwîra bene-Israheli, erhi: «Nyamubâho ontumire emunda muli.» ¹⁵ Nyamuzinda àshubibwîra Musa, erhi: «Oyishibwîra bene-Israheli ntyala, erhi: Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho, Nyamuzinda wa Abrahamu, Nyamuzinda wa Izaki, Nyamuzinda wa Yakobo, antumire emunda muli. Eryo lyo izîno lyani burhashuba, lyo izîno bakânkengêramwo kurhenga oku iburha kuja oku lindi.

Nyamuzinda arhumira bene-Israheli Musa

¹⁶ «Ogendishubûza abagula ba bene-Israheli boshi, obabwire, erhi: «Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho, Nyamuzinda wa Abrahamu, Nyamuzinda wa Izaki, Nyamuzinda wa Yakobo anambonekire, ambwîra, erhi: «Nahizire okummulikûza, bulya nabwîne amabî goshi badwîrhe bammujirira e Mîsiri. ¹⁷ Co cirhumire nderha, nti: Nammurhenza omu malibûko g'e Mîsiri, mmuyinamulire omu cihugo c'Abakanani, c'Abahititi, c'Abamoriti, c'Abaperiziti, c'Abahiviti, c'Abayebusi, omu cihugo cihululamwo amarha n'obûci.» ¹⁸ Bayishiyumva izu lyâwe, oyishigenda obwo, mwe n'abagula ba bene-Israheli, oje emunda mwâmi w'e Mîsiri ali, mumubwire, mpu: «Nyakasane, Nyamuzinda w'Abayahudi, anarhubonekire. Bunola orhulekage, rhugende lugendo lwa nsiku isharhu omu irûngu, rhuji hêra Nyakasane, Nyamuzinda wirhu.» ¹⁹ Ci manyire oku mwâmi w'e Mîsiri arhamuyemerere mwagenda, akaba arhasezîbwi n'okuboko kuzibuzibu. ²⁰ Nkolaga nalambûla okuboko kwâni, nshurhe Mîsiri n'ebirhangâzo najira muli ye. Enyuma ly'okwo anamulika mugende.

Irhegeko ly'okunyaga ebirugu by'Abanya-Mîsiri

²¹ «Narhabâla olu lubaga lurhone emwa Abanya-Mîsiri, lyo hano mugenda, mulekigenda maboko mûmu. ²² Ngasi mbuguma ehûne omulungu wayo n'ecigolo ciri omu mwâge ebirugu by'amarhale, eby'amasholo n'emyambalo mubiyambike bagala binyu na bâli binyu. Mutungôle^d ntyo Abanya-Mîsiri.»

31; Luh 19, 21; 33, 20; Lev 16. 2; Mib 4. 20; Lush 5, 24-25; Bac 6, 22-23; 13, 22; Ezr 6, 5).

^c**3.14** Nie Nyamubâho; *ehye asher ehye*, nie nayishibaoyu nayishiba. Nyamuzinda arhalonza kucimanyisa (Murh 32,30). Ciru n'amango Nyamuzinda acifululiraga Musa, arhumanulaga izîno «Nienayishibaoyunayishiba», *ehye asher ehye*, YHWH; ngasi lusiku kukwanine okumanya n'okuyiga Nyamuzinda ye ndi; bulya ntaye wakamushwekera omu ntanya zimuli omu irhwe zone

^d**3.22** Nyamuzinda aliyemêrire bene-Israheli okutungôla Abanya-Misiri, lyo babona oluhemho lw'emikolo bakozire myaka minji buzira kuhembwa ciru n'ehitya.

4

Musa ahâbwa obuhashe bw'okujira ebirhangazo

¹ Musa ashuza, erhi: «Barhanyemêre, barhayumve izu lyani, ci bayishiderha, mpu: «Nyakasane arhakubonekîre!» ² Nyakasane anacimubwîra, erhi: «Cici eco ofumbasire omu nfune?» Naye ashuza, erhi: «Karhi.» ³ Nyakasane amubwîra, erhi: «Kakwêbe oku idaho.» Akakwêba oku idaho: akarhi kahinduka njoka. Musa ayâka. ⁴ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Lambûla okuboko, oyigwarhire oku mucira!» Alambûla okuboko, ayigwârha: erya njoka yashubihinduka karhi omu nfune zâge. ⁵ «Lyo bayemera oku Nyakasane anakubonekîre, Nyamuzinda wa bîshe, Nyamuzinda wa Abrahamu, Nyamuzinda wa Izaki, Nyamuzinda wa Yakobo.» ⁶ Nyakasane ashubimubwîra, erhi: «Hira enfune oku nda yâwe» Ahira enfune oku nda anazigalula. Okuboko kwâge kwayunjula lushomyo, kwahinduka kwêru-kwêru nka lubula. ⁷ Nyakasane amubwîra, erhi: «Shubiza okuboko kwâwe oku nda.» Ashubiza okuboko oku nda anakugalula; kwâli kwamashubibâ nk'ebindi birumbu by'omubiri gwâge. ⁸ Nyakasane, erhi: «Akaba barhakuyemiri n'akaba barhayumvirhîzi izu ly'ecimanyiso cirhanzi, bayemera izu ly'ecimanyiso ca kabirhi. ⁹ N'akaba barhayemiri ebyo bimanyiso bibirhi n'akaba barhayumvirhîzi izu lyâwe, onarhôle amîshi g'omu Lwîshi, ogashandâze oku idaho; ago mishi warhônga omu Lwîshi gahinduka muko oku idaho.»

Aroni ajirwa muhugûzi wa Musa

¹⁰ Musa abwîra Nyakasane, erhi: «Onfe lukogo, Yagirwa Nyakasane, ntishishongêza binwa nka nederha, oli kurhenga injo, oli kurhenga lishinjo, ciru na kurhenga aga mango goshi odwîrhe washambâza mwambali wâwe, bulya akanwa kani kaba kazirho n'olulimi lwâni lurhahundûla.» ¹¹ Nyakasane amubwîra, erhi: «Ndi wâhâga omuntu akanwa? Ndi odumya omuntu erhi okumujira cihuli, amujire wa kubona erhi muhûrha? K'arhali nie, Nyakasane?» ¹² Kanyagya, ogende, nabâ haguma n'akanwa kâwe, nnankakubwiriza ebi okwânîne okuderha.» ¹³ Musa ashuza, erhi: «Onfe lukogo, Yagirwa Nyakasane, orhume owundi onalonzize!» ¹⁴ Oburhe bwa Nyakasane bwanacibiruka kuli Musa, amubwîra, erhi: «Ka mukulu wâwe Aroni w'Omuleviti arhahali? Nyishi oku yehe ayishiderha. Ciru y'oyu oyishirikulamusa, na hano akubona, asîma omu murhima gwâge. ¹⁵ Oyishimushambâlira, onahire ebyo binwa omu kanwa kage. Nani nabâ n'akanwa kâwe n'akâge nammuyigirize ebi mukwânîne okujira. ¹⁶ Ye wakazishambâza olubaga ahali hawe, ye wabâ kanwa kâwe, nâwe obe nka Nyamuzinda wâge. ¹⁷ N'aka karhi, okafumbarhe, ko wagendikajiramwo ebirhangâzo»

Musa ashubira omu cihugo c'e Mîsiri

¹⁸ Musa anacigenda, ashubira emw'ishazâla Yetro, amubwîra, erhi: «Nkwânîne nshubire emwa bene wirhu, njilola erhi bacibâmwo omûka.» Yetro ashuza Musa, erhi: «Ogende n'omurhûla!» ¹⁹ Nyakasane abwirira Musa e Madiyani, erhi: «Kanya, oshubire e Mîsiri, bulya balya boshi bakagilonza okukuyirha bafîre.» ²⁰ Musa arhola mukâge n'abagala, abashoneza oku cihêsi, ashubira omu cihugo c'e Mîsiri. Kalya karhi ka Nyamuzinda, Musa akafumbarha. ²¹ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Obu washubira e Mîsiri, obuhashe bwa birya bisomerine byoshi nakuhâga, obujirire embere za Faraoni, nani namudundaguza omurhima, arhalike olubaga mpu lugende. ²² Ojibwîra Faraoni, erhi: Kwo Nyakasane adesire ntya: Israheli yo nfula yani; ²³ Nkubwizire, nti: «Lîka mugala wâni ajinkolera, nâwe wamalahira bwamulika! Kwokwo, nani nkolaga nayirha enfula yâwe!»

Okukembûlwa kwa mugala wa Musa . Aroni abugana Musa

²⁴ Erhi bahika omu njira aha bacumbika, Nyakasane amujaho analonza okumuyirha. ²⁵ Sipora anacirhola enshangabuye, akembûlamwo omugala, ayanka ecishisha, acigeza oku magulu ga Musa, ederha, erhi: «Muko muguma rhwembi!» ²⁶ Nyakasane anacimuleka. Omu kuderha «muko muguma rhwembi», bukembûle aderhaga. ²⁷ Nyakasane anacibwîra Aroni, erhi: «Kanya, obugane Musa omu irûngu.» Agenda, amubugana oku ntôndo ya Nyamuzinda, amuhôbera. ²⁸ Musa ashambalira Aroni ebinwa byoshi Nyakasane amubwîraga mpu ajiderha

n'ebirhangâzo byoshi amurhegekaga mpu ajijira. ²⁹ Musa n'Aroni banacigendishubûza abagula ba bene-Israheli boshi. ³⁰ Aroni ashubiderha birya binwa byoshi Nyakasane abwîraga Musa, anajirira ebirhangâzo omu masu g'olubaga. ³¹ Olubaga lwayemera. Lwayumva oku Nyakasane anagashanîre bene-Israheli n'oku anabwîne amalibûko gâbo; bafukama, baharâmya.

5

Okubonana kurhanzi na Faraoni

¹ Okubundi Musa na Aroni bayishibwîra Faraoni, mpu: «Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli adesire ntya: «Leka olubaga lwâni lugende, lujinjirira olusiku lw'okunkuza omu irûngu.» ² Faraoni ashuzza, erhi: «Ye ndi oyo Nyakasane, Iyo nyumva izu lyâge, kurhume naleka Israheli agenda? Ntishi oyo Nyakasane, ntanaleke bene-Israheli nti bagende!» ³ Baderha, mpu: «Nyamuzinda w'Abayahudi arhubonekire: kukwânîne rhugende lugendo lwa nsiku isharhu omu irûngu, rhujirherekêra Nyakasane, Nyamuzinda wirhu, Iyo alekicihonda kuli rhwe n'ecahira erhi n'engôrho.» ⁴ Omwâmi w'e Mîsiri ababwîra, erhi: «Wani Musa mwe na Aroni, cirhumire mwalonza okushumika olubaga mpu luleke emikolo? Shubiri omu mikolo yinyu!» ⁵ Faraoni ederha, erhi: «Mwamabona oku olubaga lukola luluzire omu cihugo, b'obu mukolaga mwalonza mpu luleke emikolo!»

Faraoni ayushûla emikolo ya bene-Israheli

⁶ Olwo lusiku lwonêne, Faraoni arhegeka abarhambo n'abimangizi b'emikolo b'olubaga, erhi: ⁷ «Murhacikagihà olubaga ebyasi by'okujira amadofali nk'oku mwakagijira burhanzi. Bagendikalonza ebyasi bône. ⁸ Mubaseze okujira amadofali gali nk'aga banayôrha bajira, murhanyihagya bici. Obwôlo bwabagazire, co cinarhumire badwîrhe bayâma, mpu: «Rhugendirherekêra Nyamuzinda wirhu!» ⁹ Abo bantu basezibwe okukola, Iyo balek'ikalakira ebinwa by'obunywesi!» ¹⁰ Abarhambo n'abimangizi b'olubaga bahuluka, bajibwîra olubaga, mpu: «Ntya kwo Faraoni adesire: Ntakacimmuhà ebyasi! ¹¹ Mujikalonza ebyasi mwene aha mwankanabibona! Ci ntâco ciru n'ehitya canyihibwa oku mukolo gwinyu.» ¹² Olubaga lwashandabana omu cihugo c'e Mîsiri mwoshi lwaja lwalonza ebyasi by'empimbi. ¹³ Abarhambo bakazibarhunika, mpu: «Mukaziyusa emikolo yinyu! Mukâyunjuza ngasi lusiku olugero luhûnyirwe! Nk'oku mwanakagijira amango mwagwerhe ebyasi!» ¹⁴ Abimangizi ba muli bene-Israheli, balya bâli barhumirwe n'abarhambo ba Faraoni, bakashurhwa, mpu: «Carhumaga murhayusa, injo n'ene, ennundo yinyu y'amadofali nk'oku mwakagijira burhanzi?»

Endûlu y'abimangizi ba muli bene-Israheli

¹⁵ Abimangizi ba muli bene-Israheli bagendilakira Faraoni, mpu: «Cirhumire wajirira bambali bâwe ntya? ¹⁶ Bambali bâwe barhacihâbwa ebyasi, bagaliharhubwîra, mpu: «Mujire amadofali!» Bambali bâwe kukolaga kukashurhwa kwône. Olubaga lwâwe lwo lubi!» ¹⁷ Abashuza, erhi: «Muli bôlo, muli bôlo bwenêne! Co cirhumire mwakaziderha mpu: «Rhujirherekêra Nyakasane. ¹⁸ Gendagi bwo na buno mujikola. Ebyasi murhabihâbwe, ci amadofali munayora mujira go n'ago.»

Emirenge y'olubaga. Omusengero gwa Musa

¹⁹ Abimangizi ba muli bene-Israheli bayumva bamagangânwa n'okwo babwiragwa, mpu: «Murhanyihagya oku nnundo y'amadofali. Ngasi lusiku mukâjira erya nnundo enarhegesirwe.» ²⁰ Oku banarhenga aha mwa Faraoni, bacibirindika kuli Musa na Aroni erhi badwîrhe babalinda, ²¹ bababwîra, mpu: «Lero Nyakasane yêne alolage analutwe: Faraoni na bambali bâge barhacikalonza barhulolekwo erhi mwe murhuma; yabirage ngôrho mwabafumbisire mpu barhunige.» ²² Musa anacishubira emunda Nyakasane ali, ederha, erhi: «Mâshi, Yagirwa, cârhumire warhindibuza olu lubaga? Bici wacintumiraga? ²³ Kurhenga amango najâga emwa Faraoni nti njimushambâza oku izîno lyâwe, arhangira okurhindibuza olu lubaga, orhanadesire mpu walikûza olubaga lwâwe ciru n'ehitya!»

6

¹ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Lero okolaga wabona oku najira Faraoni: abalîka bagende hano azidoherwa n'okuboko kudârhi, ciru abalibirhakwo yêne erhi kuboko kudârhi kurhuma!»

Nyamuzinda alaganya Musa oku alikûza bene-Israheli

² Nyamuzinda ashubiderheza Musa, amubwîra, erhi: «Nie Nyamubâho. ³ Nabonekîre Abrahamu, Izaki na Yakobo nka Nyamuzinda Ogala-byoshi, ci Izîno Iyani Iya Nyamubâho ntalimayisagyâbo. ⁴ Kandi najira endagâno yani rhwe nabo, oku nabahà ecihugo ca Kanani, cihugo babungiragamwo banabêramwo nka babunga. ⁵ Lero nayumvirhage omulenge gwa bene-Israheli, oku badwîrhe balibuzibwa n'Abanya-Mîsiri, nanakengire endagâno yani. ⁶ Co cirhumire, obwire bene-Israheli oku nie Nyamubâho. Nammukûla omu mikolo midârhi y'e Mîsiri, nammulikûza omu buja bwâbo, nammulikûza n'obuhashe bw'okuboko kwâni n'omu buhane bunene. ⁷ Nammuyankirira nka lubaga lwâni, nani mbe Nyamuzinda winyu. Mwamanya oku nie Nyakasane, Nyamuzinda winyu, ommukûzire omu mikolo midârhi y'e Mîsiri. ⁸ Nammuhisa omu cihugo nacigashaga nti nahà Abrahamu, Izaki na Yakobo. Nammuhâco kashambala. Nie Nyamubâho!» ⁹ Musa abwîra bene-Israheli ebyo binwa, ci barhayumvagya Musa erhi kutwika omurhima n'obuja budârhi kurhuma. ¹⁰ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ¹¹ «Genda Obwire Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri, aleke bene-Israheli barhenge omu cihugo câge!» ¹² Ci Musa aderha ntya embere za Nyakasane, erhi: «Obûla bene-Israheli barhayumvagya, kurhigi Faraoni akaba ye nyumva nie w'akanwa^e karhakembûlagwa?» ¹³ Nyakasane aganiza Musa na Aroni, abarhuma emwa bene-Israheli n'emwa Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri, mpu Iyo alîka bene-Israheli barhenge omu cihugo c'e Mîsiri.

Bashakulûza ba Musa na Aroni

¹⁴ Alaga abakulu b'emilala ya bashakulûza babo: Bagala ba Rubeni, nfula ya Israheli: Henoki na Palu, Hezroni na Karmi: obwo bwo bûko bwa Rubeni. ¹⁵ Nabo bagala ba Simoni, bo: Yemuweli, Yamini, Obadi, Yakini, Sohari na Saulu, mugala w'omukazi munya-Kanani, bwo bûko bwa Simoni obwo. ¹⁶ Alaga amazîno ga bagala ba Levi, nk'oku amaburhwa gâbo ganali: Gershoni, Kehati na Merari. Levi alamire myâka igana na makumi asharhu na nda. ¹⁷ Bagala ba Gershoni bo: Livini na Shimeyi, nk'oku obûko bwâbo bunali. ¹⁸ Bagala ba Kehati bo: Amurami, Yisehari, Hebroni na Uziyeli. Kehati alamire myâka igana na makumi asharhu n'isharhu. ¹⁹ Na bagala ba Merari bo: Mahali na Mushi^f. Bwo bûko bwa Levi obwo omu kushimba amaburhwa gâbo. ²⁰ Amurami arhola omukazi, ayanka nnashenge Okevedi; amuburhakwo Aroni na Musa. Amurami alama myâka igana na makumi asharhu na nda. ²¹ Bagala ba Yisehari bo: Kore, Nefegi na Zikri. ²² Bagala ba Uziyeli bo: Mishaheli, Elisafani na Sitiri. ²³ Aroni ayanka omukazi, ye Luzabeti, mwali wa Aminadabu, mwali wabo Nashoni; amuburhakwo Nadabu, Abihu, Eleyazari na Itamara. ²⁴ Na bagala ba Kore bo: Asiri, Elikana na Abiyasafi. Obwo bwo bûko bwa bene-Kore. ²⁵ Eleyazari, mugala wa Aroni, ayanka omukazi, mwali wa Putiyeli: omuburhakwo Pinasi. Abo bo bagula b'emilala y'Abaleviti, nk'oku obûko bwâbo bunali. ²⁶ Bo baligi Aroni na Musa abo, balya Nyakasane abwîraga, erhi: «Murhenze bene-Israheli omu cihugo c'e Mîsiri, bacigabe nka mirhwe ya balwi.» ²⁷ Bo

^e **6.12** Akanwa karhakembûlagwa: Kwo kuderha: Niono ntaba mpalûsire okuderha, ntishishongêza ebinwa nka naderha, na-nkazigagamiza.

^f **6.19** Abo bana ba Merari balimwo Mushi. Co cirhuma rhucikebwa oku Abashi bali nkomôka ya bene Levi. Obworhere bw'Abashi oku buhya n'oku nterekêro binji bikashushana. amahêro kwa Iwiganyo bishusha bwenêne: Amahêro: *mizbeah*, Gali mabuye magwike, gali ga kukengêza abantu ebi banywanaga: Murh 31, 51-52; Lub 24, 4; Yoz 24, 26-27. Gali ga kukengêza abantu nyakwigendera: Murh 35, 20; 2 Sam 18. 18. Câlî cimanyiso c'okuyêrekana aka-Nyamuzinda: Murh 28, 18. Lub 34:13; Iz 1:28.29.30; 17:8; 27:9; Yer32:35; rhulole *Les origines bibliques des Bashi* kuli nyabangere.com

bajagibwîra Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri, mpu arhenze bene-Israheh e Mîsiri. Bo Musa na Aroni abo.

Nyakasane ashubishambâza Musa

²⁸ Olusiku Nyakasane ashambâlaga na Musa omu cihugo c'e Mîsiri, ²⁹ amubwîra, erhi: «Nie Nyakasane. Obwire Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri, ngasi byoshi nkubwizire.» ³⁰ Musa ashuzza Nyakasane, erhi: «Kurhi Faraoni akanyumva nie w'akanwa karhakembûlagwa?»

7

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Kâli nkujizire nka Nyamuzinda wa Faraoni na mwene winyu Aroni ye wabà mulêbi wâwe⁹. ² We wakaziderha ngasi byoshi nakurhegeka, na mwene winyu Aroni abwire Faraoni aleke Bene-Israheli barhenge omu cihugo câge. ³ Ci kwône nadundaguza omurhima gwa Faraoni. Naluza ebimanyiso n'ebirhangâzo omu cihugo c'e Mîsiri. ⁴ Ci Faraoni arhammuyumve. Nalambûlira okuboko kwâni kuli Mîsiri, emirhwe yani, lwo lubaga lwâni, bene-Israheli, nyirhenze n'obuhashe e Mîsiri. ⁵ Abanya-Mîsiri bamanye obwo oku nie Nyakasane, hano ndambûlira okuboko kwâni oku Mîsiri, nnantenzamwo bene-Israheli. ⁶ Musa na Aroni bajira ntyo; bajira oku Nyakasane anali abarhegesire. ⁷ Musa ali agwerhe myâka makumi gali munani, na Aroni makumi gali munani n'isharhu, ago mango bajagiganiza Faraoni.

Akarhi kahinduka njoka

⁸ Nyakasane anacibwîra Musa na Aroni, erhi: ⁹ «Faraoni akammubwîra, erhi: Jiragi ecirhangâzo, onabwire Aroni, erhi: Rhôla akarhi kâwe, okakwebe embere za Faraoni, kahinduke njoka!» ¹⁰ Musa na Aroni bacibanda aha mwa Faraoni, bajira nk'oku Nyakasane ali abarhegesire. Aroni akweba akarhi kage embere za Faraoni n'embere z'abambali, na kalya karhi kahinduka njoka. ¹¹ Ci oku bwâge, Faraoni naye ahamagala abagula n'abashonga bâge, abakurungu b'e Mîsiri bajira nabo okwo n'amakurungu gâbo. ¹² Ngasi muguma akazikweba akarhi kage, kakazihinduka njoka. Ci akarhi ka Aroni kamirangusa rhulya rhurhi rhwabo. ¹³ Ci omurhima gwa Faraoni gwadundagula; arhayumvagya Musa na Aroni, nk'oku Nyakasane anaderhaga. Obuhanya burhanzi:

Amîshi gahinduka muko

¹⁴ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Faraoni azinzibîre; alalire mpu arhalika olubaga lugende. ¹⁵ Kanya emwa Faraoni irhondo bunacànûla, hano ahuluka mpu aja ebwa lwîshi. Omulindire eburhambi bw'olwîshi. Na kalya karhi kahindikaga njoka, okafumbarhe omu nfune. ¹⁶ Obwire Faraoni, erhi: «Nyakasane, Nyamuzinda w'Abayahudi, ambwiriga mpu nkubwire, erhi: «Leka olubaga lwâni lugende, lujinterekêra omu irûngu». Ci kuhika ene orhayumvagya. ¹⁷ Ntya kwo Nyakasane adesire: Eci co wamanyirakwo oku nie Nyakasane: Nkolaga nashurha amîshi g'olwîshi n'aka karhi nfumbasire omu nfune, gahinduke muko. ¹⁸ Enfi z'omu lwîshi zafa, olwîshi lwakazibaya n'AbanyaMîsiri bayabirwa okunywa amîshi g'omu lwîshi.» ¹⁹ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Bwira Aroni, erhi: Rhôla akarhi kâwe, olambûlire okuboko oku mîshi g'omu Mîsiri, oku nyîshi zamwo, oku mibunda yamwo, oku biyanja byamwo, ngasi hoshi hanaba amîshi, gahinduke muko! Omuko gube omu cihugo coshi c'e Mîsiri, omu rhubehe rhwemirhi n'omu rhubehe rhw'amabuye!» ²⁰ Musa na Aroni banacijira nk'oku Nyakasane anabarhegekaga. Aroni alengeza akarhi, akarhimba oku mîshi g'omu lwîshi embere z'amasu ga Faraoni n'embere z'amasu g'abambali. Amîshi g'omu lwîshi goshi gahinduka muko. ²¹ Enfi z'omu lwîshi zoshi zafà, olwîshi lwakazibaya kuhika Abanya-Mîsiri bayabirwa n'okunywa amîshi ga mw'olwo lwîshi. Ecihugo c'e Mîsiri coshi cayunjula muko. ²² Ci abakurungu b'e Mîsiri nabo bajira ntyo n'amakurungu gâbo. Omurhima gwa Faraoni gwadundagula, arhayumvagya Musa na Aroni, nka kulya Nyakasane anaderhaga. ²³ Faraoni ahindamuka, acishubirira emwâge buzira kutwa ihuzihuzi kw'ebyo byoshi.

²⁴ Abanya-Mîsiri boshi bakazija bahumba eburhambi bw'olwîshi mpu babone amîshi banywe, bulya barhankacihashirinywa amîshi g'omu lwîshi. ²⁵ Nsiku nda zoshi zagera kurhenga ago mango Nyakasane ahanaga olwîshi.

Obuhanya bwa kabirhi: Ebikere

²⁶ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Oje aha mwa Faraoni, omubwire, erhi: Ntya kwo Nyakasane adesire: «Leka olubaga lwâni lugende, luj'inkolera.» ²⁷ Okalahira mpu lurhagenda, nahana ecihugo câwe coshi n'obuhanya bw'ebikere. ²⁸ Olwîshi lwayunjulira bikere, byarherema, bishesherere omu mwâwe, bije omu nyumpa olala, oku ncingo yâwe, omu nyumpa za bambali bâwe, omu mw'olubaga lwâwe, omu matanuru gâwe, omu nyîna zawe. ²⁹ Ebyo bikere byakâkucanukirakwo wêne, oku lubaga lwâwe na kuli bambali bâwe.»

8

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Bwira Aroni, erhi: Lambûlira okuboko na kalya karhi kâwe oku nyîshi, oku mibunda n'oku biyanja, oyinamulire ebikere omu cihugo c'e Mîsiri.» ² Aroni àlambûlira okuboko oku mîshi goshi g'e Mîsiri: ebikere byayulubuka, byarherema, byâfûnika ecihugo c'e Mîsiri. ³ Ci abakurungu nabo bajira ntyo n'amakurungu gâbo: bayûlubulira ebikere omu cihugo c'e Mîsiri. ⁴ Faraoni ànacihamagala Musa na Aroni, aderha, erhi: «Mushenge Nyakasane anyegûlekwo ebi bikere n'oku lubaga lwâni, lyo ndeka olubaga luj'ihêra Nyakasane.» ⁵ Musa abwîra Faraoni, erhi: «Ombwire mangaci go na nêne nagend'ikusengerera, omu nyumpa zawe, bisigale omu lwîshi mwone.» ⁶ Aderha, erhi: «Irhondo.» Musa àmushubiza, erhi: «Najira nk'okwo onadesire: Lyo omanyà oku nta wundi oli aka Nyakasane, Nyamuzinda wirhu, ⁷ ebikere byacyiegûla kuli we, oku nyumpa yâwe, kuli bambali bâwe n'oku lubaga lwâwe, birhasigale omurhali omu lwîshi mwone.» ⁸ Musa na Aroni bânacirhenga ahamwa Faraoni. Musa àj'isengera Nyakasane kuli ebyo bikere àlibuzagya mwo Faraoni. ⁹ Nyakasane ayumvirhiza omusengero gwa Musa. Ebikere byâli omu nyumpa, ebyâli omu ngo n'omu mashwa byâfâ, byahirigirha. ¹⁰ Bâbilundika birundo-birundo, ecihugo coshi cayunjula kabayo. ¹¹ Faraoni erhi àbona amâbâ nk'aluhûka, àshub'izinzibala, àrhaciyumvagya Musa na Aroni, nk'oku Nyakasane anaderhaga.

Obuhanya bwa kasharhu: Emihusha

¹² Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Obwire Aroni, erhi: «Lambûla akarhi kâwe, oshûrhe akatulo k'oku idaho, kahinduke mihusha omu cihugo c'e Mîsiri mwoshi.» ¹³ Bàkujira, Aroni alambûla akarhi kage, akarhimba omu katulo k'oku idaho. Emihusha yâlumîra oku bantu n'oku bîntu. Akatulo koshi k'oku idaho kahinduka mihusha omu cihugo coshi c'e Mîsiri. ¹⁴ Abakurungu bânacirhangula nabo n'amakurungu gâbo mpu bahiva eyo mihusha, ci bayabirwa. Emihusha yayunjula oku bantu n'oku bîntu. ¹⁵ Balya bakurungu bàbwîra Faraoni, mpu: «Gwamabâ munwe gwa Nyamuzinda ogu». Ci omurhima gwa Faraoni gwâdundaguza. Arhayumvagya Musa na Aroni nka kulya Nyakasane anaderhaga.

Obuhanya bwa kani: Ebibugu

¹⁶ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Ozûke sêzi sêzi, ocibande embere za Faraoni, hano akola mpu aja ebwa lwîshi. Omubwire, erhi: «Ntya kwo Nyakasane adesire: «Leka olubaga lwâni lugende, luj'inkolera.» ¹⁷ Akaba orhalesiri olubaga lwâni lugende, nârhuma ebibungu kuli we, kuli bambali bâwe, oku lubaga lwâwe n'omu nyumpa zawe. Enyumpa z'Abanya-Mîsiri zoshi zâyunjula bibugu, ciru n'obudaka bayubakakwo. ¹⁸ Olwo lusiku nâjirira ecihugo ca Gosheni kundi kundi, era munda olubaga lwâni luyûbaka; eyo munda yone erhâbe bibungu, lyo omanyà oku nie Nyakasane, mbâ omu karhi k'ecihugo. ¹⁹ Naberûla olubaga lwâni n'olwâwe. Eco cimanyiso irhondo câbâ.» ²⁰ Nyakasane ànacijira ntyo. Ehitù hy'ebibungu hyânacija omu nyumpa ya Faraoni, n'omu nyumpa z'abambali n'omu cihugo coshi; ecihugo coshi cayunjula bibungu. ²¹ Faraoni ahamagala Musa na Aroni, ababwîra, erhi: «Gendi, muhêrere Nyamuzinda winyu muno cihugo.» ²² Musa àmushuza, erhi: «Kurhakwânîni okujira ntyo, bulya ebi rhurherekêra Nyakasane, Nyamuzinda wirhu, Abanya-Mîsiri barhabikwirirwa.

Kurhigi rhwankabijirira omu masu gâbo babule kurhubanda amabuye?»²³ Ha lugendo lwa nsiku isharhu omu irûngu ho rhulonzize okuj'irherekêrera Nyakasane, Nyamuzinda wirhu, nk'oku ankanarhubwîra.»²⁴ Faraoni ashuza, erhi: «Nammuleka, mugende munarherekêrere Nyakasane, Nyamuzinda winyu omu irûngu. Kwonene murhajaga kuli: Munsengerere nani.»²⁵ Musa aderha, erhi: «Kwokwo, nkolaga narhenga hano mwâwe, nj'ishenga Nyakasane, n'irhondo Lyonêne ebibugu byarhenga kuli Faraoni, kuli bambali bâge n'oku lubaga lwâge. Ci kwône lero Faraoni aleke okurhurheba mpu kandi arhâleka olubaga lugend'irherekêra Nyakasane.»²⁶ Musa àrhenga aha mwa Faraoni, àj'ishenga Nyakasane.²⁷ Nyakasane ayumvirhiza omusengero gwa Musa. Ebibugu byàrhengakwo Faraoni, oku bambali n'oku lubaga lwâge. Harhasigalaga ciru n'eciguma.²⁸ Ci kwône kandi obwo, Faraoni azînzibala, àrhalekaga olubaga mpu lugende.

9

Obuhanya bwa karhanu: Mulyamo âja omu bîntu

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Genda, oje emwa Faraoni, omubwire, erhi: «Ntya kwo adesire Nyakasane, Nyamuzinda w'Abayahudi: Leka olubaga lwâni lugende, luj'inkolera.² Okashub'ilahira mpu orhalulîka, okashub'iluhanza,³ okuboko kwa Nyakasane kwarhinda oku maso gali omu mashwa gâwe, oku biterusi, oku bihêsi, oku ngamiya, oku nkafu n'ebibuzi: àbà mulyamo mukali bwenêne.⁴ Nyakasane àhira olubibi omu maso ga bene-Israheli n'ag'Abanya-Mîsiri. Nta cintu càfà omu maso ga bene-Israheli.»⁵ Nyakasane anacitwa amango, erhi: «Irhondo Nyakasane akola ebyo omu cihugo.»⁶ N'erhi buca, Nyakasane, akola ako kanwa: amasò g'Abanya-Mîsiri goshi gafa, ci omu maso ga bene-Israheli, nta cintu ciru n'eciguma càfire.⁷ Faraoni arhuma abajidôsa: «Nta cintu ciru n'eciguma cafire omu maso ga bene-Israheli.» Ci kurharhumaga omurhima gwa Faraoni gurhadundagula; àrhalekaga olubaga mpu lugende.

Obuhanya bwa kali ndarhu: Amahurhe

⁸ Nyakasane abwîra Musa na Aroni, erhi: «Murhôle bifune bibiri bya muyeye gw'omu itanuru. Musa ayîsh'iguyehûlira e malunga omu masu ga Faraoni.⁹ Hano akatulo kagwo kashândâla omu Mîsiri mwoshi, kanaja kameza emibuha eri nka mahurhe oku bantu n'oku bintu by'omu Mîsiri mwoshi.»¹⁰ Bàrhôla omuyeye gw'omu itanuru, bàguyimangana embere za Faraoni. Musa àgukwêba e malunga, gwâja gwameza emibuha y'amahurhe oku bantu n'oku bintu.¹¹ Abakurungu bayabirwa okubêra embere za Musa erhi ago mahurhe garhuma, bulya abakurungu n'Abanya-Mîsiri boshi bâli bayunjwire mahurhe.¹² Ci Nyakasane àdundaguza omurhima gwa Faraoni, arhayumvagya Musa na Aroni nk'oku Nyakasane ànali abwizire Musa.

Obuhanya bwa kali nda: Olubula

¹³ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Ozûke mucêracêra, ocibande embere za Faraoni. Omubwire, erhi: «Ntya kwo Nyakasane, Nyamuzinda w'Abayahudi adesire: «Lika olubaga lwâni lugende, luj'inkolera.»¹⁴ Bulya lero nkola narhuma amahanya gani goshi kuli we, kuli bambali bâwe n'oku lubaga lwâwe lyo omanyà oku ntâye oli akâni omu igulu lyoshi.¹⁵ Ncilekêrerage okuboko kwâni, singa nàkuyisire n'ecâhirà we n'olubaga lwâwe, wâli wahirigirha omu igulu.¹⁶ Ci alaga ecàrhumire nakuleka: nti nkuyêreke obuhashe bwâni lyo bamanyisa izîno lyani omu igulu lyoshi.¹⁷ Woyo ocidwîrhe wahanza olubaga lwâni mpu lurhagendaga.¹⁸ Irhondo nka gano mango gonêne naniesa olubula, ludârhi bwenêne, lulya lurhasag'ibonekana omu Mîsiri kurhenga olusiku àyubakagwa kuhika buno.¹⁹ Okanyagye, orhume abaj'iyegemya amasò gâwe na ngasi hyâwe byoshi hiri ebulambo. Ngasi muntu na ngasi cintu biri ebulambo barhayegamizi n'okubihira omu nyumpa, olubula lwabikomanga bife.»²⁰ Muli bambali ba Faraoni, ngasi wârhyinyire akanwa ka Nyakasane, àyegamya bambali bâge n'amasò;²¹ ci orhâshibiriraga akanwa ka Nyakasane, àlekera abambali n'amasò gâge ebulambo.²² Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Lambûlira okuboko kwâwe emalunga olubula

lunie omu cihugo c'e Mîsiri mwoshi, oku bantu n'oku bintu, na kuli ngasi hyasi hyoshi hy'omu cihugo c'e Mîsiri.» ²³ Musa àlambûlira akarhi kage emalunga; Nyakasane alulumbikanyayo emikungulo n'olubula; emilazo yacibanda oku idaho, na Nyakasane aniesa olubula omu cihugo c'e Mîsiri. ²⁴ Olubula, emilazo eyunjwîre lubula: byâba bidârhi bwenêne kulya ecihugo c'e Mîsiri cirhâlisag'ibona bundi kurhenga ciri ishanja. ²⁵ Omwo cihugo c'e Mîsiri mwoshi, olubula lwàjonjaga ngasi byânali embuga, abantu n'ebintu; olubula lwàjonjaga ngasi hyasi hy'erubala, lwàvunanga n'emirhi y'erubala yoshi. ²⁶ Cihugo ca Gosheni cône olubula lurhahumagakwo, emunda bene-Israheli bâyubakaga. ²⁷ Faraoni ahamagala Musa na Aroni, ababwîra, erhi: «Lero, nabwinage oku nâbihire; Nyakasane ye mushinganyanya, nie mubî rhwe n'olubaga lwâni. ²⁸ Mushenge Nyakasane ayimanze emilazo n'olubula: Nâmmulîka mugende, murhâcilegerere kasanzi kanene. ²⁹ Musa àmushuza, erhi: «Hano nantenga muno lugo, nagend'iyinamulira amaboko gani emunda Nyakasane ali: emilazo yahuba, n'olubula lurhâcinie, lyo omanyâ oku igulu lyoshi liri lya Nyakasane. ³⁰ Ci wehe mwe na bambah bâwe, mmumanyire oku murhacirhînya Nyakasane Nyamuzinda.» ³¹ Ecitâni n'engano byâtuntumalika, bulya engano yali ekola egwerhe emihuli, n'ecitâni erhi cayâsa. ³² Engano ejira emigati n'amahemba, byohe birhatuntumalikaga, bulya birhamera duba. ³³ Musa arhenga aha mwa Faraoni n'omu lugo, àyinamulira amaboko gâge emunda Nyakasane ali; emilazo n'olubula byahumba, enkuba erhâcidubukiraga oku idaho. ³⁴ Erhi Faraoni àbona oku enkuba, olubula n'emilazo byahumbire, àshub'ibîha, ye bo n'abambali bâzinzibala. ³⁵ Omurhima gwa Faraoni gwâzibuha nk'ibuye, arhâlikaga bene-Israheli, nk'oku Nyakasane anali abwizire Musa.

10

Obuhanya bwa kali munani: enzige

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Genda, oje emwa Faraoni, bulya nie nazînzibazize omurhima gwâge n'ogwa bambali bâge, lyo nyukîriza ebirhangâzo byâni ekarhî kabo, ² lyo oyîsh'ikuganirira mugala wâwe na mwinjikulu wâwe na kurhi nalibuzagya Abanya-Mîsiri na kurhi nâjiraga ebirhangâzo byâni emwabo. Ntyo mwanamanya oku niene nie Nyakasane.» ³ Musa na Aroni bânacija aha mwa Faraoni, bàmubwîra, mpu: «Ntya kwo Nyakasane, Nyamuzinda w'Abayahudi adesire: «Kuhika mangaci walahira okucirhohya embere zani? Lika olubaga lwâni lugende, luj'inkolera. ⁴ Okalahira mpu orhalika olubaga lwâni lugende, irhondo lyonêne nârhuma enzige omu cihugo câwe. ⁵ Zabwika ecihugo coshi ciru cirhâciboneka. Zâlya ngasi hyoshi hyârhlubusire, ngasi ebi olubula lwâkulekire, zâlya emirhi emera omu mashwa gâwe yoshi. ⁶ Zabumba enyumpa zawe, n'enyumpa za bambali bâwe boshi, n'enyumpa z'Abanya-Mîsiri boshi: okwo basho barhakubonaga ciru na bashakulûza binyu kurhenga bali hano igulu kuhika olw'ene.» Musa ahindamuka, arhenga aha mwa Faraoni. ⁷ Abarhumisi ba Faraoni bàmubwîra, mpu: «Kuhika mangaci oyu muntu ayôrha ali karhegè kuli rhwe? Lika aba bantu, bagende, baj'ikolera Nyakasane, Nyamuzinda wabo. K'orhacimanya oku Mîsiri akola ahwire?» ⁸ Bashub'igalula Musa na Aroni emwa Faraoni, ababwîra, erhi: «Gendagi. Muj'ikolera Nyakasane, Nyamuzinda winyu. Ci kwône, ndi wagenda?» ⁹ Musa ashuza, erhi: «Rhwagenda haguma n'abana birhu n'abashosi birhu, rhwagenda haguma na bagala birhu na bali birhu, ebibuzi-birhu n'enkafu zirhu. Bulya kuli rhwe luli lusiku lukulu lw'okukuza Nyakasane.» ¹⁰ Ababwîra, erhi: «Nyakasane abe haguma ninyu mukabona namuleka mwagenda n'abana binyu: mubwîne oku bubî obu mwalonza. ¹¹ Arhali ntyo kwo byabâ: gendi, mwe balume^h, muj'ikolera Nyakasane, bulya ntyo kwo mwalonza.» Banacibalibirhakwo mpu barhenge aha mwa Faraoni. ¹² Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Lambûlira okuboko oku cihugo c'e Mîsiri, ohamagale enzige: ziyerêre enyanya ly'ecihugo ca Mîsiri: zirye ngasi hyasi hy'omu cihugo, ngasi hyoshi olubula lwâsizire.» ¹³ Musa ashonga ecihugo c'e Mîsiri akarhi

^h **10.11** Mwâmi Faraoni àl'ilonzize alike abalume bone baj'irherekêra Nyakasane. Ci arhalonzagya bagende na bakâbo n'abana bâbo, mpu lyo abo halume bashub'iyish'igaluka. Alilonzize bacîbêre bajâ bâge lwoshi.

kage. Nyamuzinda azûsa empûsi ebuzûka-zûba oku cihugo c'e Mîsiri yalegerera yanalala yahûsa. Erhi buca sêzi bashanga empûsi y'ebuzûka-zûba yagwisize enzige. ¹⁴ Enzige zalumîra omu cihugo c'e Mîsiri coshi, zagwa nyinjinyinji omu cihugo c'e Mîsiri coshi. Nta mango enzige nyinganaho zalisagigwa bundi na nta mango eziri nk'ezo zacigwîre. ¹⁵ Zashandâla ecihugo coshi, zayona ecihugo coshi. Zalya ngasi hyasi hyali omu cihugo na ngasi ilehe olubula lwasigaga: nta hyasi hyasigîre oku mirhi erhi omu mashwa omu cihugo ca Mîsiri coshi. ¹⁶ Faraoni burharhindirira, ahamagala Musa na Aroni ababwîra erhi: «Nabihire Nyakasane Nyamuzinda winyu na ninyu mwene. ¹⁷ Ombabalirage ecâha cani wekasinga buno lyone, munansengerere emwa Nyakasane Nyamuzinda winyu ankulekwo obula buhanya budârhi». ¹⁸ Musa arhenga emwa Faraoni anashenga Nyamuzinda. ¹⁹ Nyamuzinda ahindula erya mpûsi yabà y'ebuzika-zûba, mpûsi nyinji-nyinji, yazurudukana enzige yanazihêka ebwa nyanja ndukula. Harhasigalaga ciru n'oluzige luguma omu cihugo ca Mîsiri coshi. ²⁰ Nyamuzinda àdundaguza omurhima gwa Faraoni, àrhalekaga bene-Israheli bagenda.

Obuhanya bwa kalimwenda: Endunduli

²¹ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Lambûlira okuboko kwâwe omu malunga na ntyo omwizimya gw'okunali guhundikire ecihugo ca Mîsiri». ²² Musa anacilambûlira okuboko kwâge enyanya, hanacizûka endunduli y'omwizimya, yahundikira ecihugo ca Mîsiri nsiku isharhu zoshi. ²³ Nta muntu wacikazâgibona owabo na ntâye wacirhenzire ah'âli ezo nsiku isharhu zoshi. Cikwône Bene-Israheli bôhe erhi bagwerhe obulangashane aha mwabâbwe. ²⁴ Faraoni ahamagala Musa, amubwîra, erhi: «Mugendirherekêra Nyamubâho cikwône ebishwekwa bisungunu n'ebinene byoshi birharhengaga hano. Cikwoki mwanagenda baguma na bakinywe n'abana binyu.» ²⁵ Musa ashuza, erhi: «Wene orhubâge ebi rhwajijiriramwo Nyakasane Nyamuzinda wirhu enterekêro nsingônola. ²⁶ Ciru rhwakahêka n'amasò girhu, nta cishwekwa ciru n'eciguma casigala, bulya byo rhwajirhòlamwo ebi rhwarherekêra Nyakasane Nyamuzinda wirhu; hano rhuika eyo munda rhwene buzira byo, rhurhankayîsh'îhash'irherekêra Nyakasane.» ²⁷ Cikwône Nyamuzinda azinzibaza omurhima gwa Faraoni: arhabalîkuzagya mpu bagende. ²⁸ Faraoni anacibwîra Musa, erhi: «Rhenga aho jonacilange! Ntacikubonaga omu masu gani n'olusiku washub'icishomya mpu wacîyerekana omu masu gani, onafe.» ²⁹ Musa aderha, erhi: «Wakudesire, ntakacîshomya nti nacîyerekana omu masu gâwe.»

11

Omulali gw'obuhanya bwa kali ikumi: Okunigwa kw'emurhwe-lubere

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Nkolaga narhumira Faraoni na Mîsiri obuhanya buzinda. Enyuma ly'aho, ammuleka mugende na ciru kwâbà kulibirha ammulibirhakwo. ² Obwirage olubaga luje lwahûna: ngasi mulume ahûne omulungu wâge na ngasi mukazi ahûne omulungu-kazi wâge, ebirugu by'amarhale n'ebya amasholo.» ³ Nyakasane arhabâla olubaga okurhona emwa Abanya-Mîsiri. Na kulusha, Musa yêne ali muntu mukulu bwenêne omu cihugo c'e Mîsiri, omu masu ga bambali ba Faraoni n'omu masu g'olubaga. ⁴ Musa anaciderha, erhi: «Ntya kwo Nyakasane adesire: Aha karhî k'obudufu, natwikanya omu Mîsiri, ⁵ ngasi lubere lw'omu Mîsiri lwâfà, kurhangirira oku nfula ya Faraoni, olya wayîsh'iyîma oku ntebe yâge y'obwâmi, kuhika oku lubere lw'omuja-kazi oba enyuma z'olwanjikwa na kuhika oku lubere lwa ngasi cintu. ⁶ Endûlù zâbà omu cihugo c'e Mîsiri mwoshi, zirya zirhasag'iyumvikanamwo ciru n'eliguma, zirhakanac'iyumvikanamwo bundi. ⁷ Ci emwa Bene-Israheli boshi, ciru n'akabwa ntako kamokera abantu erhi ebintu, lyo mumanya oku Nyakasane abà aberwîre Mîsiri na Israheli. ⁸ Okuhandi, aba bambali bâwe boshi bâyandagalire emunda ndi, bananfukamire, mpu: «Gendaga mâshi, mwe n'olubaga lukukulikîre. Okuhandi nanagenda obwo:» ⁹ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Faraoni arhakuyumve mpu lyo ebirhangâzo byâni biluga omu Mîsiri.» ¹⁰ Ebyo birhangâzo byoshi Musa na Aroni bâli bajirîre embere za Faraoni, ci Nyakasane àdundaguza omurhima gwa Faraoni, àrhazigaga mpu bene-Israheli barhenge omu cihugo câge.

12

Olusiku lukulu lwa Basâka

¹ Nyakasane anacibwîra Musa na Aroni omu cihugo c'e Mîsiri, erhi: ² «Kuli mwe, ogu mwêzi gwo gwabà murhanzi gw'emyêzi yoshi, gwo gwabà murhanzi gw'omwâka. ³ Muhamagale Bene-Israheli boshi, mubabwire, mpu: Omu nsiku ikumi za guno mwêzi, ngasi baguma omu nyumpa barhôle omwana-buzi. ⁴ Abankabona bali banyi omu nyumpa b'okuyusa omwana-buzi, bamulye haguma n'abalungu babali hofi, nka kulya abantu banali. Mucîshoge oyo mwana-buzi omu lugero lwa ngasi muguma lw'okulya. ⁵ Abe mwana-buzi orhalikwo izâbyo, ciganda-buzi ca mwâka muguma. Murhôle omu bana-buzi erhi omu bana-hene. ⁶ Mumubike kuhika olusiku lwa kali ikumi na kani lwa guno mwêzi. Bene-Israheli boshi bayishimubâga aha karhî k'ebijingo byombi. ⁷ Bayîsh'iyanka oku muko gwâge: bahembe ebizimbêro byombi n'omulungulungu gw'enyumpa bâlîramwo. ⁸ Mw'obwo budufu balya enyama yâge. Bayirya nyôce, haguma n'emigati erhalimwo lwango n'enshogo ndulu. ⁹ Ntaco mumulyagekwo cibishi erhi ciyende, ci biyôce byône, haguma n'irhwe n'amagulu n'eby'omu nda. ¹⁰ Ntaco musizagyakwo kuhika sezi; erhi hankaba ebisigîre sêzi munabidûlike muliro. ¹¹ Mumulye ntya: mushwêkere omukaba omu cibunu, muhire enkwerho emagulu, munafumbarhe akarhi omu nfune. Mumulye bulibirhà. Oyo ye Basâka wa Nyakasane: ¹² Mw'obwo budufu nâgera omu cihugo c'e Mîsiri, nje nanigûza ngasi lubere lw'omu Mîsiri, lube lwa muntu erhi lwa cintu. Nafendûla banyamuzinda b'obwihambe b'omu Mîsiri boshi. Nie Nyakasane. ¹³ Omuko gwabà cimanyiso c'enyumpa mulimwo: nayîsh'ibona omuko, mmurhalukire, n'obuhanya burhâmujekwo hano nkola nâshûrha ecihugo c'e Mîsiri. ¹⁴ Olwo lusiku mulujire lwa kukengêrwa, lube lusiku lukulu lwa Nyakasane. Kurhenga oku iburha kuhika oku lindi, mulujire lube luzira lw'ensiku n'amango.

Olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo olwango

¹⁵ Mushinge nsiku nda zoshi mwalya emigati erhalimwo lwangoⁱ. Kurhangirira oku lusiku lurhanzi, murhenze ngasi lwango omu nyumpa zinyu. Ngasi yeshi wanalye omugati gulimwo olwango kurhenga oku lusiku lurhanzi kujika oku lwa kali nda, oyo akagwe muli Bene-Israheli. ¹⁶ Omu lusiku lurhanzi, mukâjira endêko ntagatifu. Omu lusiku lwa kali nda, kwo na kuguma. Mw'ezo nsiku ntâye wahumaga akabishi, ci mukâkola ebi mwâlya byône. ¹⁷ Mukâjira bwinja olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo olwango, bulya mw'olwo lusiku, lwo narhenzagyamwo emirhwe yinyu omu cihugo c'e Mîsiri. Mukâjira olwo lusiku kurhenga oku iburha kuhika oku lindi, liri irhegeko ly'ensiku n'amango. ¹⁸ Omu mwêzi murhanzi, bijingo, mukaz'irya emigati erhalimwo lwango kuhika bijingo by'olusiku lwa kali makumi abiri na luguma lw'omwêzi. ¹⁹ Nsiku nda zoshi olwango lurhabonekanaga omu nyumpa zinyu. Na ngasi yeshi wankalya omugati gulimwo olwango, abe cigolo erhi muburhwa w'omu cihugo, oyo anakagwe omu mulungano gwa Bene-Israheli. ²⁰ Murhahîraga mukalya akantu kalimwo olwango.»

Amarhegeko g'Ishega lya Basâka

²¹ Musa ànacihamagala abagula b'Israheli boshi, ababwîra, erhi: «Muje omu bintu binyu, murhôlele emilala yinyu omwana-buzi, mubâgire Basâka. ²² Muyîsh'irhola ebikângûlo^j

ⁱ**12.15** Ngasi mwaka hali olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo olwango. Olwo lusiku lwârho-ndêraga oku lusiku lukulu lw'omu Cihugo. Lwakazâg'ibà ngasi mango gw'okurhondêra okusârûla engano (Lush 16, 9). Ago mango, banalya omugati gw'engano yacisârûlwa, mpyahya, erhalimwo olwango, kwo kuderha oku ogwo mugati gurhankagushwamwo emburho yâsârûlagwa mîra. buzinda ogwo mugati gwahinduka kakengêzo ka Basaka balyaga e Misiri bwake bwake, barhalindaga omugati gwabumbugurha

^j**12.22** Ogwo murhi gw'ebikângûlo guderhwa Hisopo: guli murhi guhumula gusogorosire, gujira obwaso bw'akaniki erhi budukula. -Aha guli, gurhajira cishakashaka côfofi, ci guna-hash'imera oku lukuta lwa mîra (1 Bam 5. 13). -Bakâg'igukolesa omu mango g'okukângûla

by'ebyasi, mubivûmvuze omu muko guli omu mbêhe, mushahulize oku mulungulungu n'oku bizimbêro byombi, na ntâye watwaga olusò lw'enyumpa yâge kuhika sêzi. ²³ Nyakasane àrhulukâna omu Mîsiri, âja anigûza, âyîsh'ibona omuko oku mulungulungu n'oku bizimbêro byombi. Obwo, Nyakasane âgera aha mwinyu arhanazige Kaheza aja omu nyumpa zinyu mpu ayirhe. ²⁴ Okwo kwoshi mukubîkirire: liri irhegeko kuli mwe n'oku bana binyu ensiku zoshi. ²⁵ Amango mwâhike omu cihugo Nyakasane âmmuhâ nk'oku anaderhaga, munakengêre eco cijiro. ²⁶ Amango abana binyu bâmudôsa, mpu: «Co cijiro cici eci mukâjira?» ²⁷ Munabashuze, erhi: «Eri nterekêro ya Basâka, ya Nyakasane, ye wâcizagya enyumpa za bene-Israheli e Mîsiri, amango àmalîraga Mîsiri anafungira enyumpa zirhu.» Olubaga lwâfukama, lwâharâmya. ²⁸ Bene-Israheli bàgenda, bajira nk'oku Nyakasane àrhegekaga Musa na Aroni; ntyo kwo bajizire.

Obuhanya bwa kali ikumi: Okufa kwa ngasi lubere omu Mîsiri

²⁹ Aha karhî k'obudufu, Nyakasane ànigûza ngasi lubere omu cihugo c'e Mîsiri, kurhangirira oku nfula ya Faraoni yânkayîmire oku ntebe yâge, kuhika oku nfula y'omujâ oli omu mpamikwa, ngasi lubere lw'ebintu. ³⁰ Faraoni àzûka mw'obwo budufu, n'abambali bâge n'Abanya-Mîsiri boshi; omu Mîsiri mwazûka ecihogêro cinene, bulya nta nyumpa erhâliwo mufû. ³¹ Mw'obwo budufu, Faraoni ahamagala Musa na Aroni, ababwîra, erhi: «Zûki! Murhenge ekarhî k'olubaga lwâni, mwe na bene-Israheli. Mugende, muj'ikolera Nyakasane nk'oku mwânaderhaga. ³² N'ebibuzi binyu n'enkafu zinyu, mubihêke nka kulya mwânaderhaga. Mugende, munansengerere omugisho nani!» ³³ Abanya-Mîsiri bàrhunika olubaga mpu lurhenge duba omu cihugo, bulya bakâg'iderha mpu: «Rhwahwa rhweshi!» ³⁴ Olubaga lwâja lwahêka emigati erhâlicibumbugurha, bàshana enyungu yâlimwo omu birondo byâbo, bàyibarhula oku birhugo.

Banyaga Abanya-Mîsiri

³⁵ Bene-Israheli bajira nk'oku Musa ababwîraga: bâli bahûnyire Abanya-Mîsiri ebirugu by'amarhale, ebirugu by'amasholo n'emyambalo. ³⁶ Nyakasane erhi abarhabîre okurhona emwa Abanya-Mîsiri, bayemera okubahâ ngasi ebi bàbahûnaga. Ntyo banyaga Abanya-Mîsiri.

Okurhenga e Mîsiri

³⁷ Bene-Israheli bàgenda kurhenga e Ramusesi kuhika e Sukoti, hofi bihumbi magana gali ndarhu bya bagenzi b'amagulu, balume buzira kuganja abana. ³⁸ Engabo erhali nyi y'abantu ba ngasi lubero yâgenzikanwa nabo, n'amasò manji g'enkafu n'ebibuzi. ³⁹ Erya migati erhâlicibumbugurha bàkûlaga e Mîsiri, bàyikalanga, yâbâ bitumbura birhalimwo olwango bulya enshâno erhâlicibumbugurha. Barhalindaga babona amango g'okuhêka olwiko, bulya kulibirhwa bàlibisirwekwo e Mîsiri. ⁴⁰ Emyâka yoshi Bene-Israheli bâgezize omu Mîsiri yâli magana ani na makumi asharhu. ⁴¹ N'erhi eyo myâka magana ani na makumi asharhu egera, olwo lusiku lwonêne, engabo za Nyakasane zoshi zârhenga e Mîsiri. ⁴² Obwo budufu, Nyakasane àyiza mpu lyo abarhenza e Mîsiri. Obwo budufu bubâ bwa Nyakasane, buli bwa kuyiza-kuli Bene-Israheli, kurhenga iburha kuhika oku lindi.

Amarhegeko g'okugashâniza Basâka

⁴³ Nyakasane anacibwîra Musa na Aroni, erhi: «Alagi obulyo mwakâjiramwo Basâka: harhajiraga ecigolo camulyakwo. ⁴⁴ Ngasi mujâ wâgulagwa, onamukembûle abul'irya Basâka. ⁴⁵ N'oli omubunga erhi mulimya, barhamulyagakwo. ⁴⁶ Omu nyumpa nguma mwonene bakaz'imulira, na nta kuhêka enyama embuga. Murhahîra mukavuna orhuvuha. ⁴⁷ Olubaga lwa Bene-Israheli lwoshi lukâjira Basâka. ⁴⁸ Akaba hali omubunga w'oku mwinyu walonza okugashâniza Basâka wa Nyakasane, ngasi mulume w'aha mwâge anakembûlwe, lyoki ankayegeera, amugashânize, bulya akola nka muburhwa w'omu cihugo. Ci barhajiraga entakembûlwa ciru n'enguma yamulyâkwo. ⁴⁹ Irhegeko libe lyo na liryâ oku muburhwa w'omu cihugo n'oku mubunga obâ muli mwe.» ⁵⁰ Bene-Israheli bàjira ntyo. Bajira kulya kwo

na nêne Nyakasane àrhegekaga Musa na Aroni. ⁵¹ Mw'olwo lusiku lwonêne, Nyakasane àrhenza Bene-Israheli omu cihugo c'e Mîsiri, nk'oku emirhwe yâbo yànali.

13

Irhegeko liyêrekîre enfula w'omu Israheli

¹ Nyakasane àganîza Musa, amubwîra, erhi: ² «Onterekêre ngasi lubere lwa muli bene-Israheli, lulya luzibûla omulà gwa nnina walwo, olw'omu bantu n'olw'omu bintu: luli lwâni.»

Emigati erhalimwo olwango

³ Musa anacibwîra olubaga, erhi: «Mukakengêra lulya lusiku mwàrhengaga e Mîsiri, omu nyumpa y'obujà, bulya kuboko kuzibuzibu Nyakasane àmmukûlagamwo eyo munda. Murhakâg'irya omugati gulimwo olwango. ⁴ Ene lyo murhenzireyo, omu mwêzi gw'Emihuli. ⁵ Okuhandi, hano Nyakasane amâkuhisa omu cihugo c'Abakanani, c'Abahititi, c'Abamoriti, c'Abahiviti, n'ec'Abayebusi, cîrya âcîgashiraga basho oku àkuhâco, cihugo cihululamwo amarha n'obûci, okaz'ijira eci cijiro mwa guno mwêzi. ⁶ Nsiku nda zoshi okaz'irya omugati gurhalimwo olwango. Olusiku lwa kali nda lukaz'iba lusiku lukulu lwa Nyakasane. ⁷ Bakâlya omugati gurhalimwo olwango mw'ezo nsiku nda. Omugati gubumbugusire gurhabonekanaga; olwango lurhabonekanaga omu cihugo câwe mwoshi. ⁸ Olwo lusiku onahugûlire mugala wâwe, erhi: «Cêrekanè eci c'ebi Nyakasane ànjirîrîre amango nàrhenganga e Mîsiri.» ⁹ Ntyo ciba cimanyiso ekuboko kwâwe na mwîbûko ebusu bwâwe, lyo irhegeko lya Nyakasane liba omu kanwa kâwe, bulya kuboko kwâge kuzibu Nyakasane akurhenzagyamwo e Mîsiri. ¹⁰ Okazilanga eryo irhegeko omu lusiku lwalyo ngasi mwâka.

Olubere lulume

¹¹ «Okuhandi, amango Nyakasane amâkuhisa omu cihugo c'e Kanani, nk'oku âcîkwigashiraga mweshi na basho, ânàba amâkuhâco, ¹² okaz'iberûlira Nyakasane ngasi hyoshi hizibûla omulà gwa nnina wahyo, na ngasi coshi cizibûla omulà gwa ngasi cintu onashweka: ngasi lubere luli lwa Nyakasane. ¹³ Ngasi lubere lwa ndogomi, okazilulyûlira omwana-buzi. Akaba orhalulyûliri, onaluniole igosi. Ngasi nfula ya muntu muli bagala bâwe, wakâyilyûlira. ¹⁴ N'irhondo mugala wâwe akakudôsa, erhi: «Kwo kurhi okwo?», onamubwire, erhi: kuboko kuzibu Nyakasane àrhurhenzagyamwo e Mîsiri, omu nyumpa y'obujà. ¹⁵ Kulya kubà Faraoni àkâg'ilahira mpu arharhulîka rhugende, Nyakasane ànigûza ngasi lubere omu Mîsiri, kurhangirira oku lubere lw'omuntu kuhika oku lubere lw'ecintu. Co cirhuma nterekêra Nyakasane ngasi lubere lulume luzibûla omulà gwa nnina walwo, ci ngasi nfula ya muli bagala bani, nanyilyûlire. ¹⁶ Cayîsh'ibà kuli we cimanyiso oku kuboko kwâwe na cimane oku busù bwâwe, bulya kuboko kuzibuzibu Nyakasane àrhurhenzagyamwo e Mîsiri.»

Nyakasane alongôlana olubaga lwâge

¹⁷ Erhi Faraoni àlika olubaga mpu lugende, Nyamuzinda àrhalugezagya omu njira y'ecihugo c'Abafilistini, n'obwo yo yâli njira ya hofi. Nyamuzinda aderha, erhi: «Kurhakwânîni hano olubaga lubugana entambala, lurhînye, obone lwamâcîshubirira e Mîsiri:» ¹⁸ Nyamuzinda àyerekeza olubaga ebw'irûngu ly'Enyanja y'Amasheke. Bene-Israheli bàyinamuka, bàrhenga e Mîsiri nka mirhwe ya barhabâzi baja oku bîrha. ¹⁹ Musa àhêka amavuba ga Yozefu, bulya ali erhi àlahirize bene-Israheli, erhi: «Nyamuzinda àrhakabula buyîsh'imurhandûla; ago mango mwânahêke amavuba gani.» ²⁰ Bàrhenga e Sukoti, bàj'itwa icumbi aha Etami, elubibi lw'irûngu. ²¹ Nyakasane yêne àjâga abashokolera: mûshi omu cilundo c'omugi, lyo abalangula enjira, na budufu omu cilundo c'omuliro, lyo abamolekera; bâkaz'ihasha ntyo okugenda mûshi na budufu. ²² Mûshi eco cilundo c'omugi cirhâbulaga bwashokolera olubaga, na budufu eco cilundo c'omuliro nta mango câbulikîne.

14

Kurhenga e Etami kuhika oku Nyaja y'Amasheke

¹ Nyakasane ànaciganiza Musa, amubwîra, erhi: ² «Obwire Israheli bagaluke, bàj'itwa icumbi embere za Pi-Habiroti, ekarhî ka Migadoli n'enyanya, ishiriza Iya Bal-Sefoni: ho mwâcûmbika oku burhambi bw'enyanya. ³ Hano Faraoni abona ntyo, àyîsh'iderha, erhi: «Bo bala baja balungalunga omu cihugo n'obwôba: Irungu lyabazonzire.» ⁴ Nadundaguza omurhima gwa Faraoni, abashimbûlire. Ci nayêreka Faraoni n'emirhwe yâge, irenge lyani, Iyo Abanya-Mîsiri bamanya oku nie Nyakasane.» Banacijira ntyo.

Faraoni akulikira Bene-Israheli

⁵ Bagend'ibwîra mwâmi w'e Mîsiri oku olubaga lwayasire. Faraoni n'abambali bânacihindukirwa erhi olwo lubaga lurhuma, baderha, mpu: «Bici ebi rhwajizire bula ene rhulika Bene-Israheli barhiba emikolo yirhu!» ⁶ Anacishumûla engâlè yâge, àgenzikanwa bo n'olubaga lwâge. ⁷ Arhôla ngâlè magana gali ndarhu ga ntwâli, na ngasi ngâlè z'omu Mîsiri zoshi, ngasi nguma n'abasirika bayo. ⁸ Nyakasane àdundaguza omurhima gwa Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri, àkulikira Bene-Israheli, abo Bene-Israheli bàgendaga babangalazize amaboko. ⁹ Abanya-Mîsiri bàbakulikira buhena, bashanga bacûmbisire eburhambi bw'enyanya: ebiterusi bya Faraoni byoshi n'abasirika babyo, engabo zâge zoshi, babahikakwo hofi ha Pi-Habiroti, ishiriza Iya Bal-Sefoni. ¹⁰ Faraoni àbayegêra. Bene-Israheli mpu bayinamule amasu, babona Abanya-Mîsiri bacîrhulîra omu njira enyuma zâbo. Bene-Israheli bàrhungwa n'obwôba bwenêne, bàyamira Nyakasane. ¹¹ Banacibwîra Musa, mpu: «Ka nshinda zàlibuzire e Mîsiri obuwayishir'irhuyirhira omu mpinga? Bici ebi warhukolire erhi orhurhenza e Mîsiri? ¹² Ka rhurhâli rhwàkubwirîre e Mîsiri, nti: Rhuleke rhukaz'ikolera Abanya-Mîsiri. Okurhumikira Abanya-Mîsiri kwo kukulu ahâli h'okufira omu irûngu.» ¹³ Musa abwîra olubaga, erhi: «Murhayobôhe! Zibuhi! Mwabona ebi Nyakasane ammujiirira ene; bulya aba Banya-Mîsiri mudwîrhe mwabona, murhakacibabona bundi. ¹⁴ Nyakasane wammulwira; mw'oyo murhûlûle kwône!»

Nyakasane àtwa enjira omu nyanja

¹⁵ Nyakasane anacibwîra Musa erhi: «Cirhumire odwîrhe wanyamira? Obwire Bene-Israeleli bahire njira! ¹⁶ Nawe, okubûle akarhî^k kâwe, olambûlire okuboko oku ngasi nyanja oyiberemwo mpande ibiri: Bene-Israheli bàcîrhulire omu karhî k'enyanya buzira kujoma amagulu. ¹⁷ Nani nadundaguza omurhima gw'Abanya-Mîsiri, Iyo nabo bacîrhuliramwo enyuma zâbo. Ntyo nayêreka Faraoni irenge lyani, n'emirhwe yâge yoshi, engâlè zâge n'abasirika bâge bashona oku biterusi. ¹⁸ Abanya-Mîsiri bamanya oku nie Nyakasane, hano mbà namâyêreka Faraoni irenge lyani kuli engâlè zâge n'abasirika bâge bashona oku biterusi.» ¹⁹ Malahika wa Nyamuzinda wâjâga ashokolera omurhwe gw'Israheli, agenda, àja enyuma zâbo. Ciryà cilundo c'omugî càrhenga embere, càj'ija enyuma zâbo. ²⁰ Càgend'icîhira ekarhî k'omurhwe gw'Abanya-Mîsiri n'omurhwe gw'Israheli. Càjira ecitû haguma n'omwizizi: lero cakàmoleka budufu. Ntabo babashire okuhika oku babo obudufu bwoshi. ²¹ Musa àlambûlira okuboko oku nyanja. Nyakasane àtunda enyanja obudufu bwoshi n'empûsi ndârhi y'ebuzûka-zûba yàyumya enyanja. Amîshi gâcîberamwo mpande ibiri. ²² Na Bene-Israheli bàcîrhulira omu nyanja burhajoma, amîshi gâbà cikunguzo ekulyo n'ekumoshô kwabo. ²³ Abanya-Mîsiri bàbakulikira luminomino, bacîrhuliramwo enyuma zâbo, ebiterusi bya Faraoni byoshi, engâlè zâge zoshi n'abasirika bashona oku biterusi boshi bacîrhuna omu karhî k'enyanya. ²⁴ Lero sêzisêzi lukula arhanda, Nyakasane alolera engabo y'ab'e Mîsiri mulya cilundo c'omuliro n'ec'omugi àlimwo, àhira akavulindi omu murhwe gw'Abanya-Mîsiri. ²⁵ Avamyà emizizi y'engâlè zâbo, zàyabirwa okucishegûka. Abanya-Mîsiri bàcîjamwo, mpu: «Rhuyakire Israheli kuli bulya Nyakasane odwîrhe abalwikiza Mîsiri.» ²⁶ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Lambûlira okuboko oku nyanja: amîshi galûndukire Abanya-Mîsiri, n'engâlè zâbo, n'abasirika babo bashona oku biterusi.» ²⁷ Musa ànacilambûlira okuboko oku nyanja. Erhi kuba mucêracêra, enyanja yàshubira aha enayôrha ebà. Erhi Abanya-Mîsiri baciderha mpu bayàka, bàj'iyibugâna. Nyakasane anacihenangulira Abanya-Mîsiri omu kagarhî k'enyanya. ²⁸ Amîshi

^k**14.16** Musa akola ashub'ikolêsa kalya karhi kâge k'ebirhangâzo: Lub 4, 2-4.20.

gashub'icîgusha gâbwikira engâlè n'abasirika b'ebiterusi: omu ngabo ya Faraoni yoshi yâcîrhuliraga omu nyanja enyuma za Bene-Israheli, harhasigalaga ciru n'omuguma. ²⁹ Ci Bene-Israheli bone bacigerera omu kagarhî k'enyanya n'amagulu burhajoma, amîshi gâjira ecikunguzo ekulyo n'ekumosho kwabo. ³⁰ Olwo lusiku Nyakasane alikûza Israheli omu maboko g'Abanya-Mîsiri, na Israheli âbona emirhumba y'Abanya-Mîsiri oku cikwi c'enyanya. ³¹ Israheli âbona kuboko kudârhi kunganaci Nyakasane ajiragamwo Mîsiri ntyo. Olubaga lwarhînya Nyakasane, lwâyemera Nyakasane bo n'omwambali Musa.

15

Olwimbo lw'obuhimanyi

- ¹ Okuhandi, Musa bona Bene-Israheli, bânaciymbira Nyakasane olu lwimbo, mpu:
«Nacîtakîra Nyakasane, bulya âyêrekîne irenge lyâge: âloha ebiterusi n'abashona oku biterusi omu nyanja:
- ² Nyakasane ye burhwâli, ye na lwimbo lwâni, ye muciza wâni, ye Nyamuzinda wâni: namuhâ irenge; ye Nyamuzinda wa larha: namukuza.
- ³ Nyamuzinda abâ mulwî: izîno lyâge ye Nyakasane.
- ⁴ Aloha engâlè za Faraoni n'engabo zâge, abarhambo b'entwâli zâge omu nyanja. Wanyanja Ndukula, abamirangusa.
- ⁵ Bâbwikirwa n'obwinini, bâzika nk'ibâle.
- ⁶ Okulyo kwâwe, Nyakasane, kwâcikuza n'obuhashe bwakwo, okulyo kwâwe, Yagirwa, kwâmalîra abashombanyi.
- ⁷ Omu bukulu bw'irenge lyâwe wâhenangula abashombanyi bâwe; wâyûsa oburhe bwâwe, bwâbagulumiza nka bijangala.
- ⁸ Okufûha kwâwe kwâcika amîshi, emihûsi yago yâshuba bikunguzo, empimbi zago zâgarhira omu bululi bw'enyanya.
- ⁹ Omushombanyi âli adesire, erhi: «Nammuminika, mmugwarhe, rhwagabâna eminyago, omumiro gwâni gwagogwa; nayômola engôrho yani, okuboko kwâni kwabanigûza!»
- ¹⁰ Wânacihûsa empûsi yâwe, enyanja yabamirangusa, bârhogera emûbi nk'ibâle, muli nyanduma w'amîshi.
- ¹¹ Wundi Nyamuzinda ohi oli nka We, Yagirwa? Ndi oli akâwe, we cilangashane c'obwîmâna, murhînywa omu bijiro byâwe, mujizi w'ebirhangâzo?
- ¹² Wâlambûla okulyo kwâwe, okuzimu kwabamirangusa.
- ¹³ Omu lukogo lwâwe, walongôlana olubaga wâyôkolaga, wâlushokolera n'obuhashe bwâwe, kuhika aha mûbako gwâwe mutagatifu.
- ¹⁴ Amashanja gâyumva, gâgeramwo ogwa nyegenye; omusisi gwâdirhimanya abayûbaka omu Filistiya.
- ¹⁵ Abarhambo b'omu Edomu bâjuguma; Abaluzi b'e Mowabu bâgeramwo ogwa nyegenye; abayûbaka omu Kanani boshi bâdirhimana.
- ¹⁶ Ecôbâ n'omisisi byâbarhogera; oku buhashe bw'okuboko kwâwe bâguguma, bârhungwa, kuhika olubaga lwâwe lugere, Yagirwa, kuhika lugere olubaga wene wâyôkolaga.
- ¹⁷ Wâbahêka, oj'ibasimika oku ntôndo y'obwâmi ebe ndâro yâwe, ndâro yagwikagwa n'okuboko kwâwe, Yagirwa!
- ¹⁸ Nyakasane aganze anagandâze ensiku n'amango.
- ¹⁹ Ebiterusi bya Faraoni byâli byamâcîrhuna omu nyanja, haguma n'engâlè n'abasirika bâge b'oku biterusi, Nyakasane âbashunûlirakwo amîshi g'omu nyanja; ci Bene-Israheli, bôhe erhi bagezire omu nyanja n'amagulu burhajoma.»
- ²⁰ Omulêbi-kazi Miriyamu, mwâli wabo Aroni, anacirhola engoma; abakazi boshi banacirhola ezindi ngoma, bâmuyisha omu nyuma, bâja bayimba banasâma.
- ²¹ Miriyamu âkâyimbiza, erhi: «Mucîtakirire Nyakasane, bulya âyêrekîne irenge lyâge:

aloha omu nyanja ebiterusi n'abashona oku biterusi».

II. Olugendo lwa Bene-Israheli omu irûngu

Amîshi g'aha Mara

²² Musa ànacilongôlana Israheli kurhenga oku Nyanja Ndukula, bagendihulukira ebw'irûngu lya Shuru. Bàgenda nsiku isharhu zoshi buzira kubona amîshi. ²³ Bàhika aha Mara, ci bàrhahashaga okunywa amîshi g'aha Mara, bulya gâli malulu, co cirhuma ganaderhwa izîno lya «Mara». ²⁴ Olubaga lwâcîdudumira Musa, lwâderha, mpu: «Bicigi rhwanywa obu?» ²⁵ Musa ànacilakira Nyakasane, naye Nyakasane àmuyêreka murhi muguma. Akweba ecihimbi cagwo omu mîshi, n'amîshi gâshuba minja. Aho ho àbahêraga amarhegeko n'engeso bakaz'isimba. Aho ho àbarhanguliraga. ²⁶ Aderha, erhi: «Okâyumva bwinja izu lya Nyakasane, Nyamuzinda wâwe, okâjira ebishingânîne omu masu gâge, okâyumva amarhegeko gâge, okâshimba amahano gâge goshi, ntakuyôhekwo ndwala ciru n'enguma eri nk'ezi nâyôhaga kuli Mîsiri, bulya nie Nyakasane wakufungira!» ²⁷ Bànacihika aha Elimu, aho habà maliba ikumi n'abiri ga mîshi, na mirhi makumi gali nda ya mabò. Bàhânda aho, hofi n'amîshi.

16

Amâna n'enkwâle

¹ Bànacirhenga aha Elimu, bene-Israheli boshi, bàhika omu irûngu lya Sini, ekarhî ka Elimu na Sinayi, omu lusiku lwa kali ikumi na karhanu lw'omwêzi gwa kabiri kurhenga barhenzire omu cihugo c'e Mîsiri. ² Bene-Israheli boshi bàcidudumira Musa na Aroni omu irûngu. ³ Bene-Israheli bàkâbabwîra, mpu: «Rhucifîraga omu Mîsiri n'okuboko kwa Nyakasane kwo kwâli kukulu, lyoki rhwâkâg'iburhamala aha burhambi bw'enyungu z'enyama, rhwâkaz'irya omugati, rhuyigurhe oku rhulonzize! Mwarhudwîrhe muno irûngu mpu olu lubaga luhungumukiremwo lwoshi n'ishali!» ⁴ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Nkola nammuniekeza omugati gw'oku nkuba. Olubaga lwâkazihuluka, ngasi lusiku lurhologole ebiryo by'omulegerege, lyo nlurhangula, ndole erhi lwashimba amarhegeko gani eri nanga. ⁵ Olwa kali ndarhu, nka barheganya ebi bàrhôzire, banarheganya mirengo ibiri kulusha eyi barhôla omu zindi nsiku.» ⁶ Musa na Aroni bàbwîra bene-Israheli boshi, mpu: «Hano bijingo mwamanya oku Nyakasane wânamukûlaga omu cihugo c'e Mîsiri; ⁷ irhondo sêzi, mwâbona irenge lya Nyakasane, bulya anayumvîrhe kurhi mudwîrhe mwacidudumira Nyakasane. Rhwono, rhuligi bantu baci mpu mwacîrhwidudumira?» ⁸ Musa àlonzagya okubabwîra, erhi: «Mwâbona oku hano bijingo Nyakasane ammuha enyama y'okulya, n'omugati sêzi nk'oku munalonzize, bulya Nyakasane anayumvîrhe kurhi mudwîrhe mwacimwidudumira. Rhwono rhuligi bantu baci? Arhali rhwe mwacidudumire, ci Nyakasane mwadudumire.» ⁹ Musa anacibwîra Aroni, erhi: «Obwire bene-Israheli boshi, erhi: Muyegere embere za Nyakasane, bulya anayumvîrhe emidudumo yinyu.» ¹⁰ Oku Aroni acidwîrhe aganiza Bene-Israheli boshi, bànacyerekera ebw'irûngu: ho n'aho irenge lya Nyakasane lyànacibonekana omu citû. ¹¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ¹² «Nayumvîrhe kurhi Bene-Israheli badwîrhe bacîduduma. Obabwire ntya: Bijingo, mwâkâlya enyama na sêzi, mwakâyigurha omugati, mugambwe, mumanye obwo oku nie Nyakasane, Nyamuzinda winyu.» ¹³ Ebyo bijingo byo na nêne, enkwâle zâyinamuka zâbwikira icumbi lyoshi; n'erhi kubà sêzi, ehîtù hy'olumè hyazunguluka icumbi. ¹⁴ Hirya hitù hy'olumè hyâkala; lero oku idaho, omu irûngu, kwâsigala ebiri nka mogomogo, nsungunu, nyêru nka munyù. ¹⁵ Erhi Bene-Israheli bàbona ebyo, bàdôsanya, mpu: «Mane hu?» (Byo bici ebî?), bulya barhâli bamanyire biri bici. Musa ababwîra, erhi: «Gwo mugati gw'okulya Nyakasane ammuhîre ogwo. ¹⁶ Yumvagi oku Nyakasane arhegesire: Mukârhôlogola birya ngasi muguma ankanahash'irya. Mukaz'irhola nnamâha muguma kuli ngasi muntu, nk'oku abantu banali. Ngasi mushamuka arhôle nk'oku abantu banali aha mwâge.» ¹⁷ Bene-Israheli bajira ntyo: bàgend'ikârhôlogola, owa binji, owa bisungunu. ¹⁸ Bàj'ikâlengera muli nnamâha: owali orhôlelgwire binji, ntâco câmulugîre, n'owali

orhologwire bisungunu, ntâco câmunyihire. Ngasi muguma âkaziguka birya ankanayigurha.¹⁹ Musa ânacibabwîra, erhi: «Ntaye okâg'iderha mpu abibika kuhika bucè.»²⁰ Baguma barhayumvagya, bâbibika kuhika sêzi, ci byâjâmwo emivunyu, byâbola. Obwo Musa âbakunirira.²¹ Bâkâg'irhologola sêzi ngasi muguma ebyankamuyigusa. Erhi izûba lyâbashaga, binajonge.²² Olwa kali ndarhu, bâkaz'irhologola kabiri kulusha, bannamâha babiri kuli ngasi muguma. Abagula boshi b'omu Israheli bâÿîsh'ikubwîra Musa.²³ Ababwîra, erhi: «Kwo Nyakasane adesire ntya: Irhondo luli luzira lwa-Sabato, lusiku lwa kurhamûka, lurherêkirwe Nyakasane. Muyende ngasi biri bya kuyendwa, mudûrhubaze ngasi bya kudûrhubazibwa. Ebyankasigala, mubibike kuhika irhondo.»²⁴ Bânacikâbibika kuhika sêzi nka kulya Musa anali arhegesire. Hârhajiraga byabaya erhi kujamwo emivunyu.²⁵ Musa ababwîra, erhi: Mubirye ene. Ene ali Sabato wa Nyakasane. Ene murhabibugâne embuga.²⁶ Mukaz'ibirhologola nsiku ndarhu, olwa kali nda, ali Sabato: birhâkâbonekana:». ²⁷ Ci kwône, mw'olwo lusiku lwa kali nda, olubaga lwârhangamwo bantu baguma, bâhuluka mpu baj'irhologola, ci bârhashimanaga kantu.²⁸ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Kuhika mangaci mwayôrha mulahira okushimba amarhegeko n'amahano gani?»²⁹ Mumanye oku Nyakasane àmmuhire olwa Sabato, co cirhuma olwa kali ndarhu, ammuha biryo bya nsiku ibiri. Kaz'imubêre ngasi muguma aha mwa bînywe. Ntaye orhengâge aha mwâge olwa kali nda.»³⁰ Obwo, olubaga lwâkaz'irhamûka olusiku lwa kali nda.³¹ Ebyo biryo, enyumpa y'Israheli yâbiyirika izîno lya «Mâna.» Byâkâg'iyôrha nka mbeke, byâli byêru, byânagwerhe obununu buli nka bwa bûci.³² Musa anaciderha, erhi: «Yumvagi oku Nyakasane arhegesire: Babumbe nnamâha muguma, bamubikire abana binyu, lya bâÿîsh'ibona kalyo kaci nâmmulisagyamwo omu irûngu, amango nâmmurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri»³³ Musa abwîra Aroni, erhi: «Orhôle akalugu, ohiremwo nnamâha wa mâna, odêkereze embere za Nyakasane, abîkirwe abana binyu.»³⁴ Aroni akadêkereza ebe mbîko embere z'obuhamirizi nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa.³⁵ Bene-Israheli bâlya amâna myâka makumi ani kuhika olusiku bâhikaga omu cihugo cibâmwo abantu; bâlya amâna kuhika olusiku bâhikaga omu lubibi lw'ecihugo c'e Kanani.³⁶ Oyo nnamâha ciba cigabi ca kali ikumi ca Efa¹.

17

Amîshi gâhulula omu lwâla

¹ Olubaga lwa bene-Israheli lwoshi lwânacirhenga ebw'irûngu lya Sini, lwâharhûla, lwâshimba enjira nk'oku Nyakasane anali arhegesire, lwaj'ihanda aha Refidimi; ci aho harhali mîshi ga kunywa.² Olubaga lwalongôza Musa, mpu: «Orhuhè amîshi rhunywe!» Musa ânacibabwîra, erhi: «Cirhumire mwannongôza? Cirhumire murhangula Nyakasane?»³ Aho olubaga lwâlibûka n'enyôrha; olubaga lwâcîdudumira Musa, mpu: «Carhumaga orhurhenza e Mîsiri? Ka mpu orhuyirhe n'enyôrha, rhwe n'abana n'ebintu birhu?»⁴ Musa âyamira Nyakasane, erhi: «Kurhigi najira olu lubaga? Hacisigire hitya hyône lummande amabuye.»⁵ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Oshokole, oje embere z'olubaga, ohêke na bagula^m baguma ba muli bene Israheli: kalya karhi wâshûrhagamwo olwîshi, okafumbarhe omu nfune, ogende.»⁶ Nâj'iyimanga oku ibuye liri aha Horebu, embere zâwe eyo munda. Oyîsh'ishûrha ibuye, amîshi garhengemwo, olubaga lunywe.» Musa ânacikujira, omu masu g'abagula b'Israheli.⁷ Aho hantu âhayîrika izîno lya Masa na Meribaⁿ erhi erya nnongwe ya bene-Israheli, na kulya kubâ barhangwire Nyakasane, baderha, mpu: «Ka Nyakasane anacibâ ekagarhî kirhu erhi nanga?»

¹**16.36** Efa: Lubâ lugero nka-lwa litri 45.

^m**17.5** : Bagula baguma ba muli bene-Israheli: Lub 3, 16. Kalya karhi Musa ashûrhagamwo olwi- shi luderhwa Nili: Lub 7, 14-18. Akarhi ka Musa câli cimanyiso c'obuhashe bwa Nyakasane (Lub 4, 17). Ako karhi ko Musa akolesa lya ayôkola Israheli (kengêra amahanya g'e Misiri: Lub 7. 17; 9, 23; 10, 13; Nyamuzinda âtwa enjira omu nyanja: 14, 16). Obwo buhashe bwa Nyamuzinda bwo bu-rhumire Israheli ahima enyôrha m Amaleki (17, 9).

ⁿ**17.7** Masa na Meriha kwo kuderha marhangulo na nnongwe.

Bene-Amaleki bàrhêra Bene-Israheli

⁸ Okuhandi Amaleki^o ànacyîsh'ilwîsa Israheli aha Refidimi. ⁹ Musa abwîra Yozwè, erhi: «Ocishoge abantu, ogend'ilwîsa Amaleki; irhondo nàj'iyimanga oku irhwèrhwè lya hira hirhondo n'akarhi ka Nyamuzinda omu nfune.» ¹⁰ Yozwè ànacikozakwo Ameleki entambala, nka kulya Musa anamubwîraga; naye Musa bo na Aroni na Huru bàsôkera oku irhwèrhwè ly'ehirhondo. ¹¹ Erhi Musa ayinamuliraga amaboko emalunga, Israheli ànaje àhima, n'erhi aderhaga mpu arhamûsa amaboko, Ameleki ànaje àhima. ¹² Erhi amaboko ga Musa gàrhama, bàrhôla ibuye, bàmutamazakwo. Aroni na Huru bànacimugwârha amaboko, muguma lunda luguma n'owundi olundi lunda. Ntyo amaboko gâge gàyôrha gazibuhire kuhika izûba lyàzika. ¹³ Yozwè àhima Ameleki, n'olubaga lwâge àlugeza oku bwoji bw'engôrho. ¹⁴ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Oyandike ebyo omu citabu c'okubiyibusa, onabwire Yozwè oku nâzâza izîno ly'Ameleki lîrhacifâga lyâkengîrwe n'igulu.» ¹⁵ Musa ànacyîbuka oluhêrero, àluyirika izîno lya Nyakasane -Nisi^p, ¹⁶ erhi: «Bulya okuboko kwalengezibwe mpu kwalwîsa Nyakasane, Nyakasane naye akolaga alwîsa Ameleki kurhenga oku iburha kuhika oku lindi.»

18

Musa bon'ishazâla Yetro

¹ Yetro, mudâhwa w'e Madiyani, ishazâla wa Musa, ànacyumva bàshambâla ngasi byoshi Nyamuzinda àjîrîre Musa n'olubaga lw'Israheli, na kurhi Nyakasane arhenzagya Israheli e Mîsiri. ² Yetro, ishazâla wa Musa, anacirhola Sipora, mukà Musa, erhi àhulusîbwe, ³ na bagala bâge bombi: muguma izîno lyâge ye wâli Gershoni -Lubungo- bulya Musa àli adesire, erhi: «Ndi mubunga omu cihugo c'ihanga,» ⁴ n'owundi ye wâli Eliyezeri -Nyamuzinda ye burhabâle bwâni bulya «Nyamuzinda wa larha ye wâyishir'intabâla, ànfulumula oku ngôrho ya Faraoni.» ⁵ Yetro, ishazâla wa Musa, bo nabagala ba Musa na muka-Musa bànacija emunda àli ahanzire omu irûngu oku ntôndo ya Nyamuzinda. ⁶ Anacirhuma abaj'ibwîra Musa, erhi: «Nie Yetro ishazâla wâwe, nyishire emund'oli rhwe na mukâwe na bagala bâwe bombi.» ⁷ Musa àhuluka, aj'ibugâna ishazâla, aharâmya anamuhôbera. Erhi babà bamadôsanya emyanzi, bàja omu cihando. ⁸ Musa àganirira ishazâla ngasi byoshi Nyasakane àjîrîre Faraoni na Mîsiri erhi Israheli orhuma, ngasi mbaka zoshi babuganyire omu njira n'oku Nyakasane àbalikûzize muli zo. ⁹ Yetro àsîma ago minja goshi Nyakasane àjîrîre Israheli, omu kumulîkuza omu maboko g'Abanya-Mîsiri. ¹⁰ Yetro anaciderha, erhi: «Ayagirwe Nyakasane wammulîkûzagya omu maboko g'Abanya-Mîsiri n'aga Faraoni, owalikûzagya olubaga lwâge omu maboko g'Abanya-Mîsiri! ¹¹ Lero nkola mmanyire oku Nyakasane ye mukulu kulusha banyamuzinda b'obwihambe boshi.» ¹² Yetro, ishazâla wa Musa, àrhûla Nyamuzinda embâgwa n'enterekêro. Aroni bo n'abagula b'Israheli boshi bàyisha, balîra baguma n'ishazâla wa Musa embere za Nyamuzinda.

Musa àyimika abatwî b'emmanja

¹³ Erhi buca, Musa aja e kagombe mpu atwire olubaga emmanja. Lwalegerera luyimanzire embere zâge kurhenga sêzi kuhika bijingo. ¹⁴ Erhi ishazâla wa Musa àbona ebyo byoshi àkâg'ijirira olubaga, amubwîra, erhi: «Bici ebyo odwîrhe wajirira olubaga? Cirhuma oja e kagombe wene n'obwo olubaga lushigalîre embere zâwe kurhenga sêzi kuhika bijingo?» ¹⁵ Musa anacibwîra ishazâla, erhi: «Olubaga lunakâyisha emunda ndi lul'idôsa Nyamuzinda. ¹⁶ Nka hali lubanja lugwerhe, banalunderhere nambazâbûlîrelwo, mbamanyise n'amarhegeko ga Nyamuzinda n'amahano gâge.» ¹⁷ Ishazâla wa Musa amubwîra, erhi: «Okwo ojira kurhali kwinja. ¹⁸ Wafà n'omurhamo, we n'olu lubaga muli mweshi. Ogu mukolo guli muzirho

^o**17.8** «Amaleki» liri ishanja liyûbaka oku Nêgebu (Mib 13. 29; Bac 1, 16). Abantu b'eri ishanja barhondêraga okushoshôba Bene-Israheli, erhi banacija omu cihugo. Barhâbonagakwo Saulu (I Sam 15) na Daudi (1 Sam 30). Erhi wankasoma Murh 36. 12-16, wanayumva oku Amaleki ali w'oku nkomôka ya Ezau.

^p**17.15** «Nyakasane-Nisi»: kwo kuderha oku Nyakasane lyo ibendera lyâni.

bwenêne kuli we; orhankahasha okukâguyukiriza wene. ¹⁹Yumva, nkuhe ihano, na Nyamuzinda abe haguma nâwe! Oyimangire olubaga embere za Nyamuzinda, n'emmanja zâbo okazihêkera Nyamuzinda. ²⁰Okaz'ilangûla olubaga amahano n'amarhegeko, okaz'ibamanyisa enjira y'okushimba n'olugendo bakwânîne okubà nalwo. ²¹Kandi, omu lubaga lwoshi, ocîshogemwo àbalume b'entwâli, abarhînya Nyamuzinda, ab'okucikubagirwa, bantahemuka; obajire barhambo b'olubaga: barhambo ba bihumbi, barhambo ba magana, barhambo ba makumi arhanu-arhanu na barhambo b'ikumi ikumi. ²²Babe bo bakaz'iyôrha batwa emmanja. Nka hali olubanja lunene, bakâkulerheralwo, ci emmanja nsungunu, bakâz'izizâbûla bone. Oyangujye ntyo omuzigo gwâwe, mugubarhule mwe nabo! ²³Okajira ntyo, Nyamuzinda anakulangula enjira, wanabona emisi, n'olu lubaga lwanakâshubira emwa bâbwe n'obuholo.» ²⁴Musa ayumvirhiza izu ly'ishazâla, ànajira nk'oku amubwîraga koshi. ²⁵Muli Bene-Israheli boshi, Musa àcîshogamwo abalume b'entwâli, abajira barhambo b'olubaga: barhambo ba bihumbi, barhambo ba magana, barhambo ba makumi arhanu-arhanu na barhambo b'ikumi-ikumi. ²⁶Bakâz'iyôrha batwira olubaga emmanja ngasi mango. Ngasi mmanja ndârhi, bakâz'ihêkera Musa, na ngasi binwa bisungunu, bakâb'izâbûla bonene. ²⁷Musa ànacisengaruka ishazâla, naye acishubirira omu cihugo câge.

19

III. Nyamuzinda ajira endagâno bon'Israheli

Bene-Israheli bahika oku ntôndo ya Sinayi

¹Omu mwêzi gwa kasharhu kurhenga barhenzire omu cihugo c'e Mîsiri, olwo lusiku lwonêne, bene-Israheli bâhika omu irûngu lya Sinayi. ²Bârhenga e Refidimi, bâhika omu irûngu lya Sinayi, bânacitwa icûmbi omu irûngu. Israheli àhanda eburhambi bw'entôndo.

Nyamuzinda alaganya Bene-Israheli

³Musa anacisôkera aha Nyamuzinda ali. Nyakasane àmuhamagala kurhenga kulya ntôndo, amubwîra, erhi: «Ogend'ibwîra enyumpa ya Yakobo, omanyise bene Israheli ebi binwa, erhi: ⁴Mwâbwîne mwêne ebi nàjirire Mîsiri, kurhi nâyishaga mmudwîrhe oku byubi by'enyunda, nammuhisa emunda ndi. ⁵Lero, mukayumva izu lyani n'okushimba endagâno yani, mwâbà mwimo gwâni omu mashanja goshi, bulya igulu lyoshi liri lyani; ⁶mwâbe bûko bw'abadâhwa b'obwâmi bwâni n'ishanja lyani litagatifu. Byo binwa wagend'ibwîra Bene-Israheli ebyo.» ⁷Musa anacigend'ihamagala abagula, àbarhondêreza ebyo binwa byoshi Nyakasane amurhegekaga. ⁸Olubaga lwoshi lwanacishuza càligumiza, mpu: «Ebi Nyakasane anadesire byoshi, rhwabijira.» Musa anacishub'igend'ibwîra Nyakasane ebinwa olubaga lwashuzize.

Okurheganya Endagâno

⁹Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Nkola nayisha emunda oli omu citû cizirho, lyo olubaga luyumva hano nkola nakushambaza lyo nâwe wêne lukaz'ikâkwikubagira ensiku zoshi.» Musa anacibwîra Nyakasane ebinwa by'olubaga. ¹⁰Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: «Genda emunda olubaga luli, oluyôbôle ene n'irhondo; luce, bashuke n'emyambalo yâbo, ¹¹bacîrheganye oku lusiku lwa kasharhu, bulya oku lusiku lwa kasharhu Nyakasane àyandagala oku ntôndo ya Sinayi omu masu g'olubaga lwoshi. ¹²Otwire olubaga olubibi eburhambi, obabwire, erhi: «Mumanye murhasôkeraga oku ntôndo erhi okuhuma omu marhambi gayo. Ngasi yeshi wankahuma oku ntôndo anayirhwe. ¹³Arhâhumwakwo, ci abandwe amabuye erhi alashwe. Cibe cintu erhi muntu, birhalamaga. Hano empembe eshakânya, baguma banasokera oku ntôndo.» ¹⁴Musa ànacyandagala oku ntôndo, àja emunda olubaga luli. Aluyôbôla lwâcà, bàshuka emyambalo yâbo, ¹⁵anacibwîra olubaga, erhi: «Mucirheganye mw'ezi nsiku isharhu, muleke okuja omu mwa bakînywe.»

Nyamuzinda aciyerekana

¹⁶Lero, oku lusiku wa kasharhu, erhi kubà sêzi, habà emikungulo, emilazo, ecitû cizirho

càbwikira entôndo, n'izu ly'empembe lyàshakânya; omu icumbi olubaga lwoshi lwàdirhimana.¹⁷ Musa ànacihulusa olubaga omu irûngu mpu luj'ibugânana na Nyamuzinda; boshi bàyimanga omu kabanda k'entôndo.¹⁸ Entôndo ya Sinayi yakaz'itumbûka mugî, bulya Nyakasane ali ayandagalirekwo omu ngulumira y'omuliro; omugî gw'ogwo muliro gwakâtumbûka nka mugî gw'itanuru, n'entôndo yoshi yadirhimana bwenêne bwenêne.¹⁹ Izu ly'omushekera lyàshakânya bwenêne: Musa àkaz'ishambâla, na Nyamuzinda àkaz'imushuza n'izu ly'emikungulo.²⁰ Nyakasane ayandagalira oku ntôndo ya Sinayi, oku irhwèrhwè ly'entôndo. Nyakasane ahamagala Musa kulya irhwèrhwè ly'entôndo, naye Musa akusôkera.²¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Yandagala, orhonde olubaga, lwankanacirhulira emunda Nyamuzinda ali mpu lwalola obone bamafâmwo banji: ²² Ciru n'abadâhwa bayegêra Nyakasane bacicêse, lyo Nyakasane arhag'ibamalîra!» ²³ Musa anacibwîra Nyakasane, erhi: «Olubaga lurhàsôkere oku ntôndo ya Sinayi bulya wene wârhurhonzire, ene oderha, erhi: «Otwe olubibi w'entôndo lube luhangizè!» ²⁴ Nyakasane amubwîra, erhi: «Genda, oshub'iyandagala; oyîsh'irherema mwe na Aroni. Ci abadâhwa n'olubaga, bamanye bankacirhulumbika mpu basôkera emunda Nyakasane ali, ankanabamalîra!» ²⁵ Musa ayandagalira ebwa lubaga, alubwîra okwo.

20

Okufundika endagâno omu marhegeko ikumi

¹ Nyamuzinda ànaciderha ebi binwa byoshi, erhi:

² «Nie Nyakasane, Nyamuzinda wâwe, owàkurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri, omu nyumpa y'obujà:

³ «Orhahîraga okabà n'abandi banyamuzinda kuleka nie.

⁴ «Orhahîraga okajira enshushano, erhi olwiganyo lw'ebiremwa bibà enyanya emalunga, n'oli olw'ebiremwa bya hano igulu, n'oli eby'omu mîshi ekuzimu kw'igulu.

⁵ «Orhahîraga okabaharâmya erhi kubakolera, bulya niene Nyakasane, Nyamuzinda wâwe, ndi wa mutula otulutumbya abana oku mabi ga b'îshe, kuhika oku iburha lya kasharhu, n'erya kani, balya banshomba; ⁶ «ci abanzigira, bakashimba n'amarhegeko gani, nambajirire aminja kuhika oku iburha lya kali cihumbi. ⁷ «Orhakâzâg'iderha busha izîno lya Nyakasane, Nyamuzinda wâwe, bulya Nyakasane arhaleka kuhana omuntu oderha busha izîno lyâge.

⁸ «Okâkengêra olwa Sabato, onakâlujira lutagatifu. ⁹ «Nsiku ndarhu wakaz'ijiramwo emikolo yâwe yoshi, ¹⁰ «ci olusiku lwa kali nda, luli Sabato wa Nyakasane, Nyamuzinda wâwe. ¹¹ Bulya omu nsiku ndarhu Nyakasane àjira amalunga n'igulu, enyanja na ngasi bibâmwo, ci oku lusiku lwa kali nda àrhamûka. Co cârhumire Nyakasane agisha olwo Sabato, ànalujira lutagatifu.

¹² Okazikenga sho na nyoko, ly'olama myâka minji omu cihugo ohirwe na Nyakasane, Nyamuzinda wâwe. ¹³ Orhahîraga okaniga. ¹⁴ Orhahîraga okajira eby'enshonyi. ¹⁵ Orhahîraga okazimba. ¹⁶ Orhahîraga okahimiriza mulungu wâwe obunywesi. ¹⁷ Orhahîraga okacifinja muka mulungu wâwe, nisi erhi mwambali wâge kandi erhi mwambalikazi wâge, erhi nkâfu yâge, erhi cihêsi câge, ngasi kalugu ka mulungu wâwe koshi orhacifinjagako.» ¹⁸ Olubaga lwoshi lwâkâg'iyumva emilazo, emikungulo n'izu ly'omushekera, n'entôndo yatumbûka mugî. Olubaga lwabona lwàdirhimana, lwanacyîgûlira kûli. ¹⁹ Bàbwîra Musa, mpu: «Orhubwire wene rhwayumwa; ci Nyamuzinda arharhubwîraga, rhwankanafà!» ²⁰ Musa abwîra olubaga, erhi: «Murhayobohaga! Bulya Nyamuzinda ayishire mpu amurhangule, lyo ecôba câge cimmubâmwo, mulek'ikâgoma.» ²¹ Olubaga lwacîyegulira kulî, ci Musa yehe ayegêra cirya citû Nyamuzinda âlimwo.

Irhegeko liyêrekîre oluhêrero lw'enterekêro

²² Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Ojibwîra Bene Israheli, ntya: mwâbwîne mwene oku kurhenga e malunga nakâg'imuganiza. ²³ Murhahîraga mukampalikanya na banyamuzinda b'amarhale, mumanye irhondo mwankaderha mpu mwacîjirira banyamuzinda b'âmasholo.

²⁴ Oyîsh'inyubakira oluhêrero lw'obudaka wakâherekêrakwo embâgwa n'enterekêro zawe

z'omurhûla, ebibuzi n'enkafu zawe na ngasi bantu nânamanyise izîno lyani, nâyisha ah'oli nkugishe. ²⁵ Ci erhi wankanyubakira oluhêrero lw'amabuye, orhayubakaga n'amabuye mabinje, bulya hano ogagezakwo enkolôlo yâwe, wanagaziza. Orhakâg'irheremera oku mashonezo nka waja aha luhêrero lwâni, lyo olek'iyerekana obushugunu bwâwe.»

21

Irhegeko liyêrekîre abajà

¹ «Alaga irhegeko wabahà: ² Amango okagula omujà Muyahudi, anakukolera myâka ndarhu, ogwa kali nda, analîkwe, buzira kjuha cici. ³ Akaba àyishaga yenene, anagenda yenene. Akaba àgwerhe omukazi, mukâge anagenda bo naye. ⁴ Akaba nnawabo wàmuhaga omukazi, n'akaba nyamukazi àmuburhîre abana-rhabana erhi abana-nyere, omukazi n'abana banabe ba nnawabo, naye anagenda yenene. ⁵ Ci erhi oyo mujà ankaderha, erhi: «Nsimire nnawirhu, mukanie n'abana bâni ntalonzizo kulîkwa», ⁶ nnawabo anamuhêka embere za Nyamuzinda, amuhise aha lumvi erhi oku mulirango: nnawabo anamurhuliraho okurhwiri n'omugera: anaba mujà wâge ensiku zoshi. ⁷ Erhi omuntu ankaguza omwali burhumisi-kazi, yehe arhankalîkwa kula abajà balîkwa. ⁸ Erhi ankaba arhasimisizi nnahamwabo wâlicimwishozire, nnahamwabo anayemera agombôlwe. Ci arhankamuguliza ishanja ly'ihanga, bulya okwo kwanabà nka kulenganya. ⁹ Erhi omugala ankabà y'amuha, anamujirire nk'oku banakômerera okujirira abandi banyere. ¹⁰ Erhi ankamuhirakwo owundi, amanye arhamunyahizagya ebiryo, erhi emyambalo, erhi eby'obuyumpa. ¹¹ Akaba arhamuhiri ebyo oku binali bisharhu, anacigendera busha, buzira kjuha igerha.

Amabi galînganîne olufû

¹² Owâshûrhe omuntu kuhika okufà, naye anayirhwe, afe. ¹³ Ci erhi akaba arhâli alâîre okumuyirha, bulya Nyamuzinda walilonzize okumuhira omu maboko gâge, nanamuyêreka aha akwânîne okuyâkira. ¹⁴ Ci omuntu walâlira okuyirha owabo n'obwenge, onamurhenze ciru n'aha luhêrero lwâni, agendinigwa, afe! ¹⁵ Owashûrhe îshe erhi nnina, ananigwe, afe. ¹⁶ Owâbakule omuntu, ajimuguza erhi amugwarhe omu mwâge, oyo naye ananigwe, afe. ¹⁷ Owâhehêrere îshe erhi nnina, ananigwe, afe.

Empîmbo n'ebibande

¹⁸ Abantu erhi bankalôngôla, muguma akashûrha owabo, amuyagaze n'ibuye erhi n'ecifûndo, olya wabo akaba arhafîri, ci agend'ijà aha ncingo, ¹⁹ akahash'ishubizûka n'okuhika embuga ajà agendera oku kakoma, nyakushûrha erhi amalufuma; ci analyula erya miregerege agezize aha ncingo n'okumubukisa kuhika afume. ²⁰ Erhi omuntu ankashûrha omujà erhi omujà-kazi wâge n'akarhi, bakanafira omu maboko gâge, nyakufà anacihôlerwa. ²¹ Ci erhi bankahembûka, enyuma lya lusiku luguma, erhi ibirhi, barhankacîholerwa, bulya bali birugu byâge. ²² Erhi bantu babirhi bankagwarhana balwa, bakahukula omukazi oli izîmi, nyamukazi akamoma, ciru akaba arhafîri, barhegesirwe balyûle nk'olu iba wa nyamukazi anahûnyire, n'oku batwirîrwe n'abacîrânuzi. ²³ Ci erhi ankafà, bajuhe obuzîne oku buzîne^q, ²⁴ isu oku isu, lino oku lino, kuboko oku kuboko, kugulu oku kugulu, ²⁵ obuhye oku buhye, ecihulu oku cihulu. ²⁶ Erhi omuntu ankashûrha isu ly'omujà erhi lya mujà-kazi wâge, akanalisherêza, anabalîke bacigendere, kube kubajuha liryu isu lyâbo. ²⁷ N'akaba lyâli lino lya mujà wâge erhi lya mujà-kazi wâge, akûzire, anabalike bacigendere, kubè kubajuha liryu lino lyâbo.

²⁸ Erhi empânzi yankatumirha omuntu, abe mulume erhi mukazi, enamuyirha, eyo mpânzi enabândwe amabuye, n'enyama yayo erhalîbagwa, ci nn'enkâfu yehe arhalikwo lubanja. ²⁹ Ci

^q**21.23** Eyi milongo 23-25: Omu bihugo by'ehuzûka-û, omu mango ga mîra irhegeko lya Musa lyâli liyemire olwihôlo. Kuli kuderha oku obuhane bwakazâg'igererwa oku citumule ca ngasi muguma: isû oku isû, elino oku lino: Lev 24, 17-20. Mwami Yezu ahanzize eryo irhegeko ly'okugalula amabî oku mabî; aruhire irhegeko lihyahya: Mt 5, 38-42; Lk 6, 29-30.

eyo mpânzi erhi yankaba yàkômereraga okutumirhana na nnayo bakazimurhonda, ci yehe arhashibiraga okuyilanga, n'erhi yankayirha omuntu, abe mulume erhi mukazi, eyo mpânzi nayo enabandwe amabuye, na nnayo naye, anayirhwe. ³⁰ Erhi bankamutwir'okujuha, anahana birya banamutwirire byoshi omu kugombôla obuzîne bwâge. ³¹ Erhi ankaba mwana-rhabana erhi mwana-nyere, okwo eryo irhegeko lidesire ko yankanatwirwa. ³² Erhi empanzi yankatumirha omujà mulume erhi mukazi, nnawabo empânzi analyule nnaahamwabo balya bajà mafûndo asharhu ga magerha, n'erya mpânzi enabândwe amabuye. ³³ Erhi omuntu ankaleka iriba buzira kulibwikira, nisi erhi ahumbe iriba buzira kulibwikira, empânzi kandi erhi endogomi yankarhogeramwo, ³⁴ nnalirya iriba ahônge, alyule nna-cirya cîntu ensaranga, n'ecîntu cifire aciyôrhane. ³⁵ Eri empânzi y'omuntu yankatumirhana n'ey'omulungu, ekanafà, banaguze empânzi ecizîne, bagabâne ensaranga; n'erya efire nayo banayigabana. ³⁶ Akaba kwàli kumanyikîne oku eyo mpânzi ekômerera okutumirhana, na nnayo arhashibirira okuyilanga anahônge eyindi mpanzi ahâli h'empânzi, n'erya efire yanabà yâge.

Obushambo bw'ebîntu

³⁷ Erhi omuntu ankazimba empânzi erhi cibuzi, abibâge erhi abiguze, anahônga nkafu irhanu ahâli h'erya nguma, na bibuzi binni ahali ha cirya ciguma.

22

¹ Erhi ecishambo cankagwarhwa carhula enyumpa cikanigwa, nta lwihôlo oku muko gwaco. ² Erhi ankaba gwâli mûshi, hanabe olwihôlo lw'omuko gwaco. Ecishambo cirhegesirwe cilyûle ebi cazimbaga. Akaba cirhagwerhi ebi calyûla, canaguzibwa oku mpyûlo y'obushambo bwaco. ³ Ecintu cazimbaga, empanzi, endogomi erhi cibuzi, cikashângwa cicizine omu maboko gâge, cirya cintu anahyûle kabirhi.

Okusherêza ebya bene

⁴ Erhi omuntu ankayonya ishwa nisi erhi mizâbîbu, akanaleka ebintu byâge byakera omu ishwa lya bene, analyule eyindi myâka eri minja kulusha y'omu ishwa lyâge erhi y'omu mizâbîbu yâge. ⁵ Erhi omuliro gwankagulumira guyandukire oku byasi by'emishûgi gulinde guhama guyokêre engano eri oku bishinga erhi eri hofi n'okusarûlwa, nisi erhi ishwa lyayo, nyakulika gulya muliro anahyûle bulya bokêre anayokêraga. ⁶ Erhi omuntu ankagwasa n'okubîsa owabo ensaranga kandi erhi birugu, bikanazimbirwa emw'olya nyakubîsibwa, erhi ecishambo cankabonekana, cinabihyûle kabirhi. ⁷ Akaba ecishambo cirhabonekini, nnanyumpa anaje embere lya Nyamuzinda, lya bamanya oku arhali ye wazimbire ebirugu by'owabo. ⁸ Ehyânâjîrwe kadali, hyoshi, akaba nkafu, ndogomi, cibuzi, mwambalo erhi ngasi kantu kanahezire koshi kalya bankanaderha mpu: «Neci kâka», olubanja lunahekwe embere za Nyamuzinda, n'oyu Nyamuzinda akayagiriza oku ye mubi anahyûle owabo kabirhi. ⁹ Erhi omuntu ankayegeka owabo endogomi, enkafu, ecibuzi, nisi erhi cindi cîntu cishwekwa, na cirya cintu cife, civunike nisi erhi cihêkwe n'abanyazi na ntâye obwîne, ¹⁰ omwigasho embere za Nyamuzinda gwanatwa olubanja. Erhi nyakuyêgekwa ankaçigasha oku arhazimbaga ecirugu c'owabo, nnacirya cîntu anayemera, naye owabo arhankacilyula bici. ¹¹ Ci erhi akaba cirya cîntu aha mwâge cazimbirwe, anacihyûla naco. ¹² Akaba ecintu cayisirwe n'eciryanyi, anagend'iciyerekana buhamirizi; arhankahyûla bici kuli cirya cîntu ciyisirwe n'eciryanyi. ¹³ Erhi omuntu ankayegeka owabo ecîntu câge, cikayagalika erhi kufà na nnaco arhahali, akwânîne acilyûle. Ci erhi naco ankaba ahali, arhankacilyûla bici. Akaba cali cihozanyo, analyûle engulo ya kulya kuhôza.

Okubakula omunyere mushugi

¹⁵ Erhi omulume ankashumika omwana-nyere mushugi orhasag'ishebwa, akanagwîshira bombi naye, olya mulume anamugule abe mukâge. ¹⁶ Erhi îshe w'omunyere analahira bwâmuhâye, olya mulume analyule ensaranga bahâna ngulo y'abana-nyere bashugi.

Amarhegeko gayêrekîre obworhere bwinja n'idini

¹⁷ Omukazi w'omukurûngu, orhahîraga wamulekera akalamo mpu alame. ¹⁸ Ngasi yeshi wâhushe oku cîntu anayirhwe, afe. ¹⁹ Owarherekêre nyamuzinda w'obwihâmbe, kuleka Nyakasane yenene, anakagwe. ²⁰ Orhahîra okarhindibuza erhi kugonya-gonya ecigolo, bulya ninyu mwâli bigolo omu cihugo c'e Mîsiri. ²¹ Orhahîra okalibuza omukana nisi erhi enfûzi. ²² Erhi wankamulibuza, akandakira, namayumva omulenge gwâge. ²³ Oburhe bwâni bwanayâka mmuyirhe n'engôrho, bakînywe bahinduke bakana n'abana binyu babe nfûzi. ²⁴ Okahôza ow'omu lubaga lwâni ensaranga, mukenyi oli akâwe, orhamujiriraga ihanzè, orhamulongezagyakwo bunguke. ²⁵ Erhi wankarhôla ecirôndo c'owinyu cikînja, onamugalulireco càjingwè, izûba lirhacizonga, ²⁶ bulya bwo bushiro bwâge obwo bonene, co cishûli cibwika omubiri gwâge. Bicigi yeki ankayîsh'ilalamwo? Erhi ankayîsh'indakira nanamuyumva, bulya niehe mba wa lukogo. ²⁷ Orhahîra okalogorhera Nyamuzinda, orhanahîra okahehêrera omuluzi w'ishanja lyâwe.

Ebisarûlwa birhanzi-rhanzi n'emburhwa-lubere

²⁸ Emyâka yâwe n'omurhobo gw'omu mukenzi gwâwe, orhahîraga okaleka abandi babintangakwo. Okaz'interekêra enfula y'omu bagala bâwe. ²⁹ Okaz'injirira ntyo oku bishwêkwa byâwe binene n'ebisungunu, orhabirhenzagyakwo nnina wabyo embere lya nsiku nda, oku lusiku lwa kali munani, omunterekêre. ³⁰ Muyorhe bîmâna embere zani! Murhahîraga mukalya enyama yayirhagwa n'ec'erubala, munayikwebe akabwa.

23

Obushinganyanya

¹ Orhakag'ilumîza emyanzi y'obunywesi. Orhakâg'irhabâla omubî omu kuhamiriza obunywesi. ² Orhakâg'ishimba omwandu gw'abantu balonza amabî, orhanahîra okafûngira olubanja lw'obubî mpu ly'ojâ olunda banji bali. ³ Orhakâg'irhabala omuntu omu lubanja mpu okwenge ali mukenyi. ⁴ Erhi wankashimana enkafu y'omushombanyi wâwe, erhi ndogomi yâge ehabusire onamulerhereyo. ⁵ Erhi wankabona endogomi y'omushombanyi wâwe egogomîrwe n'omuzigo, ahâli h'okucigerera, onayirhabale mwene nnayo. ⁶ Orhahîraga okalenganya owinyu oli mukenyi omu lubanja lwâge. ⁷ Okaz'iyakira kuli olubanja lw'obunywesi. Orhahîra okayîrha omwêru kwêru erhi omushinganyanya, bulya ntayêza omuntu mubi. ⁸ Orhahîra, okayemera ebituliro, bulya ebituliro binahûse amasu g'ababona, bibindule n'ebinwa by'abashinganyanya. ⁹ Orhahîraga okarhindibuza ecigolo, orhahabiri wenene oku ecigolo cirhindibuka, bulya nâwe wene wâli cigolo omu cihugo c'e Mîsiri.

Omwâka gwa Sabato n'olukulu lwa Sabato

¹⁰ Okaziyusa myâka ndarhu warhwera ishwa n'okusârûla emyâka yâwe. ¹¹ Ci ogwa kali nda onalileke lilâle, abakenyi bw'omu ishwa lyâwe balye emburho zirimwo, n'ebyankasigala ensimba z'erubala zibirye. Ntyo kwo wakazijira olukoma lwâwe lw'emizeti yâwe. ¹² Omu nsiku ndarhu wakazijira emikolo yâwe, ci olwa kali nda, wanarhamûka, ly'enkâfu yâwe n'endogomi yâwe birhamûka, lya na mugala wa mwabali-kazi wâwe n'ecigolo bayîsa. ¹³ Obikirire ngasi byoshi nâkubwizire. Orhahîraga okashênga izîno ly'abandi ba-nyamuzinda, irhondo lirhayumvikanaga omu kanwa kâwe.

Ensiku nkulu z'omu Israheli

¹⁴ Okaz'inkuza omu kujira olugendo lutagatifu kasharhu omu mwâka. ¹⁵ Okaz'ijira olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo lwango^r. Okâgeza nsiku nda erhi odwîrhe walya emigati erhalimwo lwango, nka kulya nâkurhegekaga, omu mwêzi gw'emihuli, bulya gwo mwêzi wârhengagamwo e Mîsiri. Ntaye wanayîshe embere zani maboko mûmu. ¹⁶ Okâjira olusiku lukulu lw'emyâka mirhanzi-rhanzi y'omu maboko gâwe, lw'ebi wârhweraga omu mashwa. N'olusiku lukulu lw'okusârûla, aha buzinda bw'omwâka, amango wahûmbûle amalehe gw'omukolo gw'omu mashwa gâwe. ¹⁷ Kasharhu omu mwâka, ngasi mulume ayîsh'ikalola

^r23.15 Olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo lwango (Rhulole omu Lul 12. 15)

obusù bwa Nnâmahanga Nyakasane. ¹⁸ Orhahîraga okanterekêra emigati erimwo olwango n'embâgwa; n'amashushi g'embâgwa z'olusiku lukulu lwâni, garhagezagya obudufu kuhika sêzi. ¹⁹ Okaz'irhûla emyâka mirhanzi-rhanzi y'ishwa lwâwe omu ka-Nyamuzinda, Nnâmahanga wâwe. Orhahîraga okayendera omwana-hene omu mahene-hene ga nnina.

Amalaganyo n'amahano embere z'okuja omu Kanani

²⁰ Nârhumâ malahika wâni embere zâwe aj'akulanga omu njira, anakuhise ahantu nârheganyize. ²¹ Omukenge, onakaz'iyumvirhiza izù lyâge; orhamugayaguzagya, bulya arhankalembere obugâmba bwâwe, kulya kubà izîno lyani liri muli ye. ²² Okâyumvirhiza izù lyâge onakâjira ebi ndesire byoshi, nâbâ mwânzi w'abânzi bâwe na mushombanyi w'abashombanyi bâwe. ²³ Hano malahika wâni abâ amakushokolera, àbâ amâkuhisa emw'Abamoriti, Abahititi, Abapereziti, Abakanani, emw'Abahiviti n'Abayebusi, hano mba nâbahungumwire, ²⁴ orhacikagihîra wafukamira ba nyamuzinda babo, ci oyishihenangula abo ba nyamuzinda babo n'okujonjaga empêro zâbo. ²⁵ Okarhumikira Nyakasane Nyamuzinda wâwe, anagisha ebiryo byâwe n'amîshi gâwe, nnankucînge kuli ngasi ndwala; ²⁶ omu cihugo câwe murhakaboneka omukazi omomire erhi owabâ ngumba: nayunjuza ensiku z'akalamo kâwe. ²⁷ Narhuma ecôba cani embere zâwe, nshandabanye ngasi mashanja wanageremwo, abashombanyi bâwe boshi bakuyaka. ²⁸ Nârhumâ olwisîmbu embere zâwe, lulibirhekwo Abahiviti, Abakanani n'Abahititi embere zâwe. ²⁹ Ntabalibirhekwo embere zâwe oku câligumiza omu mwâka muguma, lyo ecihugo cirhagisigala bwamwa, lyo n'ebiryanyi bilekiluga, bikurhindibuze. ³⁰ Bunyi-bunyi nakazibalibirhakwo embere zâwe, kuhika amango wâyololoka ohashe okulya ecihugo coshi. ³¹ Nâtwa olubibi lw'ecihugo câwe kurhenga oku Nyanja Ndukula kuhika oku Nyanja y'Abafilistini, na kurhenga oku irûngu kuhika oku lwîshi. Neci, nahira bene ecihugo omu maboko gâwe, nnambakungushe embere zâwe^s. ³² Orhahîraga okanywana mweshi nabo nisi erhi mwe na banyamuzinda babo. ³³ Barhâyûbake omu cihugo câwe, lyo barhagirhuma wangomera: wankanabona wamarhumikira banyamuzinda babo, n'okwo kukuhindukire murhego.»

24

Nyamuzinda âfundika endagâno n'Israheli

¹ Anacibwîra Musa, erhi: «Sôkera emunda Nyakasane ali, nâwe Aroni mwene Nadabu n'owinyu Abihu, mweshi na bandi bagula makumi gali nda ga muli Bene Israheli, muyishifukama kûli. ² Musa yenene wayegêra hali Nyakasane; bôhe barhayegêraga, n'olubaga lurharheremaga haguma naye.» ³ Musa anaciyisha, ashambâlira olubaga ebyo binwa bya Nyakasane byoshi n'amarhegeko gâge goshi. Olubaga lwoshi lwanacishuza n'izu liguma, mpu: «Ebinwa Nyakasane anadesire byoshi, rhwabishimba^t.» ⁴ Musa ânacyandika ebinwa bya Nyakasane byoshi; âzûka sêzi mucêracêra, ayûbaka oluhêrero idako ly'entôndo na mabuye ikumi n'abirhi g'erya milala ikumi n'ibirhi y'Israheli. ⁵ Okubundi, anacirhuma abana b'emisole ba muli Bene Israheli baj'irhûla embâgwa banarherekêra emicûka y'empânzi nka nterekêro y'okushangira. ⁶ Musa ayanka ecigabi c'omuko, aguhemba oku rhubehe n'ogwasigalaga agushahuliza oku luhêrero. ⁷ Arhôla ecitabu c'Endagâno acisomera olubaga. Nalwo lwashuza, mpu: «Ebyo Nyakasane adesire byoshi rhwabishimba, rhunabikenge». ⁸ Musa arhôla omuko agushahuliza olubaga, erhi: «Ogu muko gwo muko gw'Endagâno Nyakasane afundisire haguma n'ebyo binwa byoshi.» ⁹ Musa anacisôka bone Aroni, Nadabu na Abihu, boshi na balya bashamuka makumi gali nda b'omu bagula b'Israheli. ¹⁰ Babona Nyamuzinda w'Israheli, n'aha magulu gâge erhi hali nka kuno harhîndwa ecirhindiho ciri nka njuma ya kâsi eshusha ecitû c'oku nkuba. ¹¹ Nta kubi âjizire abo bîshogwa b'omu Israheli, basinza Nyakasane, balya bânanywa.

^s23.31 : Enyanja Ndukula yo na Nyanja y'Amasheke.

^t24.3 : Ebinwa byoshi Nyakasane adesire, go marhegeko ikumi ga Nnamahanga (Rhulole omu Lub 20, 1; 24, 7). Agandi marhegeko, buzinda gâyushwîrwe (Rhulole omu Lub 21, 1).

Musa abugâna Nyamuzinda oku ntôndo

¹² Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Osôkere e munda ndi kuno ntôndo onabêrekwo, nkuhè embaho z'ibuye zirikwo amarhegeko n'amahano nyandisire, nti ogayigirize.» ¹³ Musa anacyimuka, bo n'omurhabazi wâge Yozwè. Musa anacisôkera oku ntôndo ya Nyamuzinda, ¹⁴ erhi amâsiga abwizire abagula erhi: «Murhulindire hano, kuhika rhugaluke. Ci Aroni na Huri aba basigîre ninyu; owâbe agwerhe olubanja, anabadôse.» ¹⁵ Musa anacisôkera oku ntôndo. Ecitû cabwika entôndo. ¹⁶ Irengé Iya Nyamubâho lyâbêra oku ntôndo ya Sinayi, eco citû cayibwika nsiku ndarhu zoshi. Olusiku Iwa kali nda, ànacihamagala Musa omu kagarhi ka cirya citû. ¹⁷ Irengé Iya Nyakasane lyâkâg'ibonekera bene Israheli nka ngulumira ya muliro ah'irhwèrhwè ly'enondo. ¹⁸ Musa ayongobera mulya citû, asôkera oku ntôndo miregerege makumi anni na madufu makumi anni.

25

Ensholôlo za bene Israheli

¹ Nyakasane anaciganiza Musa, amubwîra, erhi: ² «Obwire bene Israheli basholôle entûlo, ngasi bantu b'omurhima mwinja boshi, oje warhola ezo nsholôlo zâbo. ³ Alaga ensholôlo wabahûna: amasholo, amarhale, emiringa, ⁴ emyenda y'akaduku, ey'omusengo, ecitâni calangashana, eswa, obwoya bw'empene, ⁵ empû z'ebigandabuzi z'akalinga, empû z'ebigoho n'emirhi y'akasiya, ⁶ amavurha gw'okuhira omu rhumole, omugavu gw'okuhira omu mavurha g'okucîshîga n'obukû bw'okuyôca. ⁷ Amabuye ga Onikisi n'amabuye g'okuj'omu efodi n'omu mwambalo g'oku cifuba. ⁸ Onjirire endâro Iyo nkazibêra ekarhî kinyu. ⁹ Nienene nakuyêreka olugero lw'ecihando n'olugero lw'ebirugu byamwo byoshi: okwo kwonênè kwo wânajira.»

Omucîmba gw'amalaganyo

¹⁰ «Onjirire omucîmba gw'embaho za akasiya, gwa buli bwa makoro abirhi n'ecihimbi, bugali bw'ikoro liguma n'ecihimbi, na burherema bw'ikoro liguma n'ecibimbi. ¹¹ Ogushîge amasholo garhali mavange, ogushige omu ndalâla n'emugongo, n'omuhiro gwagwo oguzunguluse masholo. ¹² Ogutulire mpogo inni za masholo, ozihire omu magulu gâgwo oku ganali anni, mpogo ibirhi lunda luguma n'ibirhi olundi lunda. ¹³ Ojire emirhamba y'emirhi ya akasiya, oyishige amasholo, ¹⁴ onayishesheze omu mpogo z'amarhambi g'omucîmba, gukazibarhulirwakwo. ¹⁵ Emirhamba ebêre omu mpogo z'omucîmba, erhakûlagwamwo. ¹⁶ Endagâno nakuha oyibîke muli ogwo mucîmba^u. ¹⁷ Okubundi ogujirire omufuniko gw'amasholo gone gone, buli bwa makoro abirhi n'ecihimbi na bugali bw'ikoro liguma n'ecihimbi. ¹⁸ Ojire bakerubi^v babirhi bamasholo; obatulire oku marhambi gombi gw'ogwo mufuniko. ¹⁹ Ohire kerubi muguma eburhambi buguma n'owundi aje ebundi burhambi. Obahire oku muhiro gw'omufûniko, omu marhambi gombi. ²⁰ Ebyubi by'abola bakerubi bishanjûkire enyanya, bakaz'ibwikira omufuniko n'ebyubi byâbo bayerekerane bombi, bakazilola ebwa mufuniko. ²¹ Ohire omufûniko enyanya ly'omucîmba n'omwo mucîmba mwo wahira Endagâno nâkuha. ²² Aho, ho nakâbuganana nâwe, ho nakâkuganîriza, enyanya ly'omufûniko, ekarhî k'abo bakerubi babirhi bali oku mucîmba gw'Endagâno, nkâkubwîra byoshi ntegesire Bene Israheli.

Amêza g'emigati y'enterekêro

²³ Kandi ojire ameza gw'omurhi gwa akasiya, gwa buli bwa makoro abirhi, bugali bw'ikoro liguma, na burhererema bw'ikoro liguma n'ecihimbi. ²⁴ Ogashîge amasholo garhalimwo

^u**25.16** : Eyo ndagâno gâli mandiko gamanyisize amarhegeko g'okuhabûla akalamo ka Bene Israheli omu kushimba obworhere hw'Amalaganyo kwo kuderha oku zâli mpaho ibirhi ziyandisi- rwekwo galya marhegeko ikumi (Lub 31, 18; 32, 15). Buli buhamirizi.

^v**25.18** : Ba-kerubi (Murh 3, 24): bingiri-ngiri biri nka mpanzi. Omukolo gwa ba-kerubi kuli ku-langa Omucîmba gw'amalaganyo, kulanga omuhanda gw'oku bwâmi, kulanga oluhêrero erhi ntebe y'ohukulu: 1Sam 4, 4.

nvange, ogutâke n'amasholo. ²⁵ Okwo muhiro, obinjûlekwo emikororonzi ya bugali bwa cihimbi c'ikoro, onazunguluse emikororonzi y'amasholo. ²⁶ Ogajirire mpogo inni za masholo, zije oku bikwi binni by'amagulu gâbo oku ganali anni. ²⁷ Ezo mpogo zije omu marhambi g'amagulu gago oku ganali anni, zikazijageramwo emirhamba y'okubarhula ameza. ²⁸ Eyo mirhamba oyijire n'omurhi gwa akasiya, oyishige amasholo, ekazikolesibwa oku kubarhula ameza. ²⁹ Ameza ogajirire embale, ennambi, orhubebe, enzînzi n'ebyânzi, byo bakaz'idubuliramwo enterekêro z'ebinyôbwa. Byoshi obijire bya masholo garhali mavange. ³⁰ Okaziyôrha ohizire ensiku zoshi omugati gw'enterekêro okwo meza, embere zani.

Akamole ka mahaji nda

³¹ Kandi ojire akamole k'amasholo garhali mavange. Ako kamole, katulwe kalungire n'enteberhebe yako n'olusârhi lwako, haguma n'amashami, ebigonyero n'obwaso bwako. ³² Mahaji ndarhu garhenge omu marhambi gako: mahaji asharhu g'akamole eburhambi buguma na mahaji asharhu g'akamole ebundi burhambi. ³³ Oku ngasi ihaji kuje mahaji asharhu galikwo amafufu n'obwaso. Ntyo kwo mahaji ndarhu garhenga omu kamole gajirwa gwoshi. ³⁴ Nako akamole kône, kabe na mashami anni haguma n'amafufu n'obwaso bwâgo: ³⁵ ifufu liguma omu mahaji abirhi marhanzi garhenga omu kamole, ifufu liguma omu gandi mahaji abirhi garhenga omu kamole, n'ifufu liguma omu mahaji abirhi mazinda garhenga omu kamole kwo n'okwo oku mahaji ndarhu goshi g'akamole. ³⁶ Amafufu n'amahaji bilungine n'akamole, byoshi bibe bitule muli cûma ciguma ca masholo garhali mavange. ³⁷ Ojire rhumole nda: bakaz'iyâsa orhwo rhumole, rhumolekere embere n'eburhambi. ³⁸ Ennâmbi zako n'amaganyi gakwo, byoshi bibe bya masholo gonene. ³⁹ Bagajire na talenta nguma ya masholo gone gone, haguma n'ebigabi byako byoshi. ⁴⁰ Olole bwinja onajire nk'oku oyesirwe oku ntôndo.

26

Endâro

¹ «Endâro oyijire ya birhebo ikumi, obijire bya citâni ciniole n'emyenda y'akaduku k'omukara, ey'akaduku k'akalinga, ey'akalinga kêru ohirekwo ba-kerubimi bakozirwe n'obulenga. ² Obulî bwa ngasi cirhebo bube bwa makoro makumi abirhi na munani, n'obugali bube bwa makoro anni. Olwo, lwo lugero lw'ebirhebo byoshi. ³ Birhebo birhanu bilungwe ngasi ciguma oku câbo. ⁴ Ohire emishumi oku muhiro gw'ecirhebo cirhanzi, oku kampwe-mpwe k'obulungîro, onajire ntyo oku muhiro gw'ecirhebo cizinda c'obulungîro bwa kabirhi. ⁵ Ohire mishumi makumi arhanu oku cirhebo cirhanzi, na mishumi makumi arhanu oku kampwe-mpwe k'ecirhebo c'obulungîro bwa kabirhi, eyo mishumi ekâyerekerana ngasi muguma n'ogwâbo. ⁶ Ojire mino makumi arhanu ga masholo, go galunga ngasi cirhebo oku câbo, na ntyo Endâro ebe ya bûbake buguma bwone. ⁷ Kandi ojire ebirhebo by'amôya g'empene, oyubakemwo ecihando enyanya z'Endâro. Ojire ikumi na ciguma. ⁸ Obulî bwa cirhebo ciguma: makoro makumi asharhu. Obugali bw'ecirhebo: makoro anni. Lwo na lugero lw'ebirhebo byoshi oku binali ikumi na ciguma. ⁹ Ohangire birebo birhanu haguma, na bindi ndarhu haguma. Ecirhebo ca kali ndarhu ocigonyere embere z'ecihando. ¹⁰ Ohire mishumi makumi arhanu oku muhiro gw'ecirhebo cibwisire bitya birhangiriza bigwarhine na yindi mishumi makumi arhanu oku muhiro gw'ecirhebo cibwisire bitya bindi bya kabirhi bigwarhine. ¹¹ Ojire mino makumi arhanu ga mulinga, ogageze omu mishumi, na ntyo gashwêke ecihando coshi cibe bûbake buguma. ¹² Ecihimbi c'ebirhebo by'ecihando cisigîre, cijêmbukire enyuma ly'endâro. ¹³ N'ebwa buli bw'ebyo birhebo by'ecihimbi cisigîre cije lunda luguma n'olundi oku buli bw'ebirhebo, kandi bijêmbukire oku ntambi zombi z'endâro, bibwikire olunda n'olundi lw'endâro. ¹⁴ Eco cihando ocijirire oburhungiri bw'empû z'enganda-buzi, zishîzirwe ibala lidukula, n'oburhungiri bw'empû mvunge zinozire buje oku nyanya.

Olukângà lw'Endâro

¹⁵ «Ojire omutûngo gw'Endâro gube gwa murhi gwa akasiya, mugwike burherema. ¹⁶ Obuli

bwa ngasi mutûngo bube bwa makoro ikumi, n'obugali bw'ikoro liguma n'ecihimbi. ¹⁷ Ngasi mutûngo gube na mahango abiri galungîne ngasi ihango omu lyâbo. Kwo onajirage ntyo oku yindi mitûngo y'Endâro yoshi. ¹⁸ Ojire olukângà lw'okushweka n'okusêza Endâro, mirhi makumi abirhi ya lukângà olunda lw'emukôndwè. ¹⁹ Eyo mitûngo oku eri makumi abirhi, oyihirekwo marhwèrhwè anni ga marhale: marhwèrhwè abirhi oku ngasi murhi. ²⁰ Olunda lwa kabirhi lw'Endâro, emwenè, ohire yo mitûngo makumi abirhi; ²¹ nayo ejekwo marhwèrhwè makumi anni ga marhale, marhwèrhwè abirhi oku ngasi mutûngo gw'olukângà. ²² Enyuma ly'Endâro, ebwa nyanja, ohireyo mitûngo ndarhu ya lukângà, ²³ ojire mitûngo ibirhi ebuzinda bw'Endâro, oku kafende-fende. ²⁴ Eyo mitûngo, eshwekane ibirhi-ibirhi kurhenga idako kuhika enyanya aha bushwinjiro omu mpaga ntanzi. Ntyo, kwo eyo mitûngo ibirhi y'oku kafende-fende yayôrha. ²⁵ Ntyo, habà mitûngo munani n'amarhwèrhwè gayo g'amarhale: marhwèrhwè ikumi na ndarhu, abirhi oku muntûngo muguma n'abirhi kuli ngasi gundi mutûngo. ²⁶ Kandi ojire n'emirhamba y'omurhi gwa akasiya: irhanu oku mitûngo y'olundi lunda lw'Endâro, ²⁷ irhanu oku mitûngo eri oku kafende-fende k'Endâro, olunda lw'enyanya. ²⁸ Omurhamba gw'engusu gushwekerwe aha kagarhi k'emitûngo, gurhulukâne kurhenga ebuzinda kuhika obundi buzinda. ²⁹ Emitûngo y'olukângà oyishîge amasholo, empagà z'okuhiramwo emirhamba, ozijire za masholo, n'emirhamba nayo oyishîge masholo. ³⁰ Oyûbake eyo Ndâro nka kulya wàyerekagwa oku ntôndo.

Omwenda

³¹ Kandi ojire omwenda gw'akaduku k'omukara, n'akaduku k'akalinga, n'akalinga kêru, n'ecitâni ciniole; bahirekwo bakerubimi bakozirwe n'obulenga. ³² Ogumanike kuli mitûngo inni ya murhi gwa akasiya mishîge amasholo, egwerhe ngondôzo z'amasholo zigwarhîne oku marhwèrhwè anni g'amarhale. ³³ Ogwo mwenda gugwarhwe n'amino g'ebirhale, n'omu ndalâla yago, mwo mwahira omucîmba gw'Endagâno. Ogwo mwenda lwo lwaba lubibi lw'Abatagatifu n'Ahatagatifu h'Ebitagatifu. ³⁴ Ohire omufuniko oku mucîmba gw'Endagâno omu Hatagatifu h'Ebitagatifu. ³⁵ Amêza ogahire embere ly'ogo mwenda, n'akamole aha mbere lya mêza, olunda lw'emukôndwè lw'Endâro. Ohire amêza olunda lw'ebumosho. ³⁶ Kandi ohire omwenda aha muhango gw'ecihando, mwenda gwa kaduku k'omukara, kaduku k'akalinga, kaduku-kêru n'ecitâni ciniole: mukolo gwa muntu mulenga. ³⁷ Ogwo mwenda gugwarhire kuli mitûngo irhanu y'omurhi gwa akasiya, onayishîge amasholo. Engondôzo zayo zibe za masholo, onazitulirekwo marhwèrhwè arhanu ga mulinga.

27

Oluhêrero lw'enterekêro

¹ Ojire oluhêrero^w lw'embaho za akasiya: buli bwa makoro arhanu na bugali bwa makoro arhanu; obuli n'obugali bw'oluhêrero binyumanane. Na makoro asharhu burherema. ² Orhumpekwe-mpekwe rhwalwo oku rhunali rhunni, ohirekwo mahembe anni gashwekine narhwo, rhunabe rhwa mulinga. ³ Ojire embehe z'okugukiramwo oluvù lw'oku luhêrero, empaho z'okuguka oluvù, amabakuli, orhukanya n'ebitumbûkizo. Ebyo byoshi obitule n'omulinga. ⁴ Oyubakire olushângi luli nka lusirha lwa mulinga oku luhêrero; olujirire mpogo inni za mulinga oku bikwi byalwo oku biri binni. ⁵ Ohire olwo lushângi omu ndalâla y'oluhêrero idako, luhike omu karhi k'obuli bw'oluhêrero. ⁶ Ojire emirhamba y'oluhêrero, mirhamba ya murhi gwa akasiya, onayishige omulinga. ⁷ Eyo mirhamba bakâyishesheza omu mpogo, ekazigera enyunda zoshi oku zinali ibirhi z'oluhêrero nka balubarhula. ⁸ Olubinjûle nka mukenzi, onalujire nka lwa mbaho. Kukwânîne olujire nka kulya wànyerekagwa oku ntôndo.

Obululi

⁹ Kandi ojire obululi bw'Endâro, olunda lw'ebulyo, emukôndwe, obululi bubwikwe

^w**27.1** : Olu luhêrero lurhashushiri oludesirwe omu Lub 20, 24.

n'emyanda y'ecitâni ciniole, ya buli bwa makoro igana ngasi lunda. ¹⁰ Emitungo yabwo oku enali makumi abirhi, n'amarhwèrhwè gayo, bibe bya mulinga. Engondôzo z'eyo mitungo n'amaganyi gayo, bibe bya cirhale. ¹¹ Kwo n'okwo olunda lw'enwenè, nayo eje emyenda ya makoro igana oku buli, emitungo yayo oku enali makumi abirhi, n'amarhwèrhwè gayo oku ganali makumi abirhi, bibe bya mulinga, engondôzo zayo n'amaganyi gayo, bibe bya cirhale. ¹² Obugali bw'obululi, olunda lw'enyanja, bwaba bwa makoro makumi arhanu ga myenda, n'emitungo yayo oku eri ikumi n'amarhwèrhwè gayo oku ganali ikumi. ¹³ Obugali bw'obululi, olunda lw'ebushoshôkero bw'izûba (ebuzûka-zûba): makoro makumi arhanu; ¹⁴ myenda ya makoro ikumi n'arhanu, na mitungo isharhu na marhwèrhwè gayo asharhu oku kahembe kagama; ¹⁵ oku kandi kahembe, myenda ya makoro ikumi n'arhanu, n'emitungo yayo oku eri isharhu na marhwèrhwè gayo asharhu. ¹⁶ Aha muhango gw'obululi, haje omwenda gwa makoro makumi abirhi, gwa kaduku k'omukara, kaduku k'akalinga, kalinga k'akêru, n'ecitâni ciniole; mukolo gwa bulenga, gugwarhire kuli mitungo inni na marhwèrhwè anni. ¹⁷ Emitungo eyubasire obululi yoshi, ebe elungine omu mpagà z'amarhale; engondôzo zayo zibe za marhale; n'amarhwèrhwè gayo gabe ga mulinga. ¹⁸ Obuli bw'obululi: makoro igana, obugali: makumi arhanu kuli ngasi cikwi, oburherema: makoro makumi arhanu ga citâni ciniole; amarhwèrhwè gabe ga mulinga. ¹⁹ Ngasi bindi birugu by'omu Ndâro byoshi, birya byanakolesibwa oku mikolo yamwo yoshi, makondo gayo n'amakondo g'obululi, bibe bya mulinga.

Amavurha g'akamole

²⁰ Woyo orhegeke bene Israheli bakazikulerhera amavurha g'emizeti mishwe g'okutwana akamole, garhalimwo nvange, lyo akamole kakaziyôrha kayasire ensiku n'amango. ²¹ Omu Cihando c'Ihano, embere ly'omwenda gubwisire Endagâno, Aroni n'abagala bakaziyôrha baliyasize embere za Nyakasane kurhenga bijingo kubika sêzi. Liri irhegeko ly'ensiku n'amango kuli bene Israheli kurhenga iburha kuja oku lindi.

28

Emyambalo y'abadâhwa

¹ Ci w'oyo, muli bene Israheli, oyegeze aha burhambi bwâwe mwene winyu Aroni ye n'abagala, omujire mudâhwa wâni: Aroni, Nadabu, Eleyazari na Itamara, bagala ba Aroni. ² Mwene winyu Aroni omujirire omwambalo mutagatifu, cibe cimanyiso c'irenge na ca kukengwa. ³ Obwire ngasi bantu balenga balya bayunjwire omûka gw'oburhimanya nâbahiziremwo, bajirire Aroni emyambalo yamujira mutagatifu na mudâhwa wâni. ⁴ Alaga emyambalo bajira: omwambalo gw'oku cifuba, efodi, ecishûli citâke, akanzo, ecitambara n'omukaba. Bajirire Aroni, mwene winyu, n'abagala emyambalo mitagatifu, lyo akaz'injirira emikolo y'obudâhwa. ⁵ Bakolese amasholo, akaduku k'omukara, akaduku k'akalinga, akaduku kêru n'ecitâni ciniole.

Efodi

⁶ Bajire efodi^x y'amasholo, ya kaduku ka mukara, kaduku ka mulinga, kaduku kêru n'ey'ecitâni ciniole: mukolo gwa bulenga. ⁷ Kandi cibe na maganyi abirhi g'okugwasa oku mihiro yombi. ⁸ Omusibo gw'efodi gugezire enyanya, gukolwe kuguma nayo gunalungane nayo: gube gwa masholo, gwa kaduku k'omukara, gwa kaduku k'akalinga, gwa kaduku kêru n'ecitâni ciniole. ⁹ Orhôle mabuye abirhi ga onikisi, oyandikekwo amazîno ga Bene Israheli: ¹⁰ amazîno ndarhu oku ibuye lirhanzi, n'agandi ndarhu oku ibuye lya kabirhi, nk'oku banakulikirana omu maburhwa gâbo. ¹¹ Ago mabuye wahirakwo amazîno ga Bene Israheli, gakolwe n'omulenga oyishi okubinjûla amabuye, nka kula banabinjûla eciziriko, ogabohere

^x**28.6** Efodi guli mwambalo abadâhwa bàyambaliraga omu cifuba, omu Bibliya efodi egwerhe mahugûlo manji: ciri cirugu bàkagikolêsa amango gw'okurherekêra: Bac 8, 27; 1 Sam 14, 18.

omu mpogo z'amasholo. ¹² Ago mabuye gombi, ogahire oku mishumi y'efodi, gabe mabuye ga kuyibusa amazîno ga Bene Israheli. Ntyo Aroni akaz'ihêka amazîno gâbo embere za Nyakasane oku birhugo byâge byombi, lyo akaz'ibayibuka. ¹³ Ojire mburungusè ibirhi za masholo, ¹⁴ na migufu ibirhi ya masholo gone gone, oyijire mihûnge nsobekanyè, egere mw'ezo mburungusè.

Enshoho y'oku cifuba

¹⁵ Ojire n'enshobo y'oku cifuba y'okutwa emmanja, mukolo gwa bulenga. Oyijire nka kulyâla wanajira efodi: ya masholo, ya kaduku ka mukara, ya kaduku ka kalinga, ya kaduku kêru n'ecitâni ciniole. ¹⁶ Nka yamâgonywa, eyumanane enyunda zoshi, ya buli bwa cihimbi c'ikoro na bugali bwa cihimbi c'ikoro. ¹⁷ Oyilukirekwo emilongo y'orhubuye, milongo inni ya rhubuye. Oku mulongo murhanzi kulukirwe esadoniki, etopazi n'esumarado; ¹⁸ oku mulongo gwa kabirhi, ohirekwo enofeki, esafira n'ealimasi; ¹⁹ oku mulongo gwa kasharhu ohirekwo, enjwîjwî, eagata n'eamatusta; ²⁰ oku mulongo gwa kanni kulukirwe ekrizoliti, ehyasinti n'eyaspiri. Orhwo rhubuye rhuhangirwe omu mpogo z'amasholo. ²¹ Ago mabuye gayandikwekwo amazîno ga Bene Israheli ikumi na babirhi, gabe matâke nka biziriko, ngasi ibuye n'izîno, kulya emilala enali ikumi n'ibirhi. ²² Enshoho y'oku cifuba oyijirire emigufu y'amasholo garhalimwo mvange miluke nka migozi. ²³ Enshoho y'oku cifuba oyijirire rhugondo rhubirhi rhwa masholo garhaliwo mavange, n'orhwo rhugondo oku rhunali rhubirhi orhushwekere oku mihiro yarho yombi. ²⁴ Orhwo rhuguzi rhw'amasholo rhwombi orhugeze mw'orhwo rhugondo rhubirhi rhushwekirwe oku bushwinjiro bw'enshoho y'oku cifuba. ²⁵ Nabyo ebikwi by'orhwo rhugufu rhwombi, bishwekerwe kuli zirya mburungusè zombi, oku mishumi y'efodi, embere zayo. ²⁶ Ojire mpogo ibirhi za masholo ozihire oku bushwinjiro bw'enshoho y'oku cifuba, oku muhiro gw'endalâla, olunda lw'efodi. ²⁷ Ojire zindi mpogo ibirhi za masholo, ozihire idako ly'ebirhugo-rhugo by'efodi, olunda lw'embere, hofi n'obugonyero bwâyo, enyanya ly'omushumi gw'efodi. ²⁸ Bashwekere empogo z'enshoho oku mpogo z'efodi n'ehigozi hy'akaduku k'omukara, ebêre enyanya ly'omushumi gw'efodi n'enshoho y'oku cifuba esêre oku efodi. ²⁹ Ntyo, amango Aroni akazija omu hatagatifu, akazihêka amazîno ga Bene- Israheli aha murhima gwâge^y omu nshoho y'oku murhima y'okutwa emmanja, lyo bakayôrha bayibuka ensiku zoshi embere za Nyakasane. ³⁰ Omu nshoho y'oku cifuba y'okutwa emmanja ohiremwo Urimi na Tumini^z, bikazibêra aha murhima gwa Aroni amango aja embere za Nyakasane. Aroni akazihêka ntyo ensiku n'amango olubanja lwa Bene Israheli aha murhima gwâge, embere za Nyakasane.

Ecishûli

³¹ Ojire ecishûli c'efodi ca mwenda gwa kaduku ka mukara coshi coshi. ³² Aha kagarhî k'eco cishûli, haje omurhule gw'okukazigizamwo irhwe, n'eburhambi bw'ogwo murhule ebe bushwinjiro buli nka bwa lûba, lyo cirhagibereka. ³³ Oku muhiro gw'omu ndalâla, kuje emishemberere y'emishâbîro y'akaduku k'omukara, akaduku k'akalinga n'akaduku kêru, n'orhudende rhuje rhwahangirwa oku marhambi n'omu kagarhî k'eyo mishâbîro. ³⁴ Hidende higuma hya masholo na mushâbîro muguma oku muhiro gw'ecishûli n'omu marhambi moshi. ³⁵ Aroni akaciyambala amango ali omu mikolo yâge, na ntyo bakaziyumva ajegereza omudende amango akola aja omu hatagatifu embere za Nyakasane, n'amango akola arhengamwo, lyo alek'ifâ.

Ecimanyiso c'oburherekêre

³⁶ Ojire ehy'olubambâ hy'amasholo gone gone, onabinjekwo nka kula babinja akahamikizo, mpu: «Mutagatifu wa Nyakasane». ³⁷ Ohishwekere oku mugozi gw'akalinga k'omukara, hije

^y**28.29** Ago mazino gali ga cihabraniya.

^z**28.30** Urimi «bulangashane» na Tumini «bwimâna» biri birugu omudâhwa ayambalira oku cifu amango gw'obulebi bw'okulonza okuyumvirhiza obulonza bwa Nyakasane: ISam 14, 41; Mig 16, 33.

oku nsirha: hikwânîne hibêre olunda lw'embere oku nsirha. ³⁸ Hiyishija aha malanga ga Aroni, Iyo akazihêka amabî Bene Israheli bajira omu bintu barherekêra Nyamubâho ngasi mango barherekire. Aroni akazihiyambala ngasi mango emalanga Iyo Nyakasane asimisibwa n'ezo nterekêro. ³⁹ Oluke akanzo k'ecitâni ciniole, ojire ensirha y'ecitâni ciniole, ojire n'omukaba gw'emikonzi: mukolo gwa bulenga.

Emyambalo y'abadâhwa

⁴⁰ Bagala ba Aroni obajirire orhwanzo, obajirire emikaba, obajirire n'ensirha z'ebidesi, ziryamba zankabakengêsa. ⁴¹ Ebyo birugu obiyambike mwene winyu Aroni n'abagala, obashîge amavurha n'enfune zâbo ozibûmbe mavurha, obantereke Iyo bakazijira omukolo gwâni gw'obudâhwa. ⁴² Obajirire orhubutura rhw'ecitâni, rhw'okubwikira obushugunu bwâbo, rhukazirhenga omu cibunu kuhika omu madwi. ⁴³ Aroni n'abagala bakaz'irhuyambala nka baja omu Cihando c'Ihano, erhi nka bayegêra oluhêrero mpu barherekêre omu hatagatifu, Iyo balek'ihemuka banalek'ifâ. Liri irhegeko ly'ensiku n'amango kuli ye n'oku iburha lyâge.

29

Okurherekêrwa kw'abadâhwa

¹ Alaga oku wakazibajira ly'obarherekêra omu budâhwa bwâni: orhôle empanzi ntôrho na nganda-buzi ibirhi zirhalikwo izâbyo ² n'omugati gurhalimwo lwango, emigati y'olununirizi erhalimwo lwango yavungiragwa omu mavurha, n'orhugati rhw'olununirizi rhurhalimwo lwango, rhushîge amavurha, obijire n'enshâno y'omulâ gw'engano. ³ Obihire byoshi omu cirhiri ciguma, onabirherekêre haguma n'erya mpanzi na ziryamba ngandabuzi oku zinali ibirhi.

Okushukululwa kw'emyambalo n'amavurha

⁴ Oshegeze Aroni n'abagala aha luso lw'Ecihando c'Ihano, onabashuke n'amîshi. ⁵ Orhôle emyambalo, oyambike Aroni akanzo, ecirondo c'efodi, efodi, enshoho y'oku cifuba, omukobekebyo n'omukaba gw'efodi. ⁶ Okuhandi omuyambike ensirha omu irhwe, n'oku nsirha ohirekwo ecimanè c'obutagatifu^a; ⁷ orhôle amavurha g'okushîga, omubulagirego oku irhwe, omushîgego. ⁸ Hano obâ wamâshegeza abagala, obayambike orhwanzo, ⁹ obayambike omukaba, Aroni n'abagala, obayambike n'ensirha. Ntyo obudâhwa bube bwâbo omu irhegeko ly'ensiku n'amango. Oyimike ntyo Aroni n'abagala.

Enterekêro

¹⁰ Okuhandi, olerhe empanzi ebwa Cihando c'Ihano, n'Aroni n'abagala, balambulire amaboko oku irhwe ly'eyo mpanzi. ¹¹ Obâgire eyo mpanzi embere za Nyakasane, aha luso lw'Ecihando c'Ihano. ¹² Orhôle oku muko gw'eyo mpanzi, oje wagushîga n'omunwe oku rhufende-fende rhw'oluhêrero, n'ogundi ogubulagire gwoshi aha magulu g'oluhêrero. ¹³ Orhôle olujimbi lwoshi luzônga amala, n'agandi mashushi g'oku budiku, ensiko zombi n'amashushi gazizungulusire zombi, byoshi obiyokere aha luhêrero. ¹⁴ Ci eminyafu y'eyo mpanzi, oluhu lwayo n'eciho cayo, obiyokere embuga ly'icûmbi, bulya eri nterekêro oku byâha. ¹⁵ Okuhandi, orhôle enganda-buzi ntanzi, Aroni n'abagala balambûlire amaboko oku irhwe ly'enganda-buzi. ¹⁶ Obâge eyo nganda-buzi, orhôle oku muko gwayo, oje washahuliza omu marhambi goshi g'oluhêrero. ¹⁷ Eyo nganda-buzi oje wayitwa bihimbi-bihimbi, oshuke amalâ gayo n'ensenyi zayo, obihire kuli birya bihimbi n'irwe. ¹⁸ Engandabuzi yoshi oiyokere oku luhêrero. Eri mbâgwa ya Nyakasane, nterekêro ya kisûnunu kinja ka kurhûliriza, yasingônolerwa Nyakasane. ¹⁹ Kandi orhôle erya ngandabuzi ya kabirhi, Aroni n'abagala balambulire amaboko oku irhwe ly'eyo ngandabuzi. ²⁰ Obâge eyo ngandabuzi, orhôle oku muko gwayo, ogushahulize oku bushongoshongo bw'okurhwiri kulyo kwa Aroni n'oku bushongoshongo bw'okurhwiri kulyo kwa ngasi mugala, oku cunkumwe c'okuboko kwabo kulyo, n'omu marhambi g'oluhêrero, ogashahulizekwo ogwo muko. ²¹ Orhôle kuli ogwo muko guli oku luhêrero, n'amavurha gw'okucîshiga, oshahulize kuli Aroni n'oku myambalo yâge,

^a29.6 : Ecimanè c'obutagatifu: Rhulole omu Lub 28, 36.

oku bagala n'oku myambalo yâbo. Ajirwa ntyo mutagatifu yêne n'emyambalo yâge, n'abagala n'emyambalo yâbo.

Okuyimika abadâhwa

²² Orhôle amashushi g'engandabuzi, omucira gwayo, amashushi gali oku bula n'oku budiku, ensiko zombi n'amashushi gazirikwo n'okugulu kwayo kulyo, bulya eri ngandabuzi ya kuyimika. ²³ Na muli ciryâ cirhimbiri cirimwo emigati erhalimwo lwango ciri embere za Nyakasane, orhôle mwo omugati muburunguse, omugati gw'olununîrizi gulimwo amavurha, n'ehigati by'olununîrizi. ²⁴ Ebyo byoshi obihire omu maboko ga Aroni n'omu maboko g'abagala, obihâne nterekêro ya kulengezibwa n'okuzunguzibwa embere za Nyakasane. ²⁵ Oshub'ibirhenza omu maboko gâbo, obiyôkere oku luhêrero enyanya ly'embâgwa, nka kisûnunu ka kusîmîsa Nyakasane: eri nterekêro ya kusingônolwa n'omuliro, ya kurherekêrwa Nyakasane. ²⁶ Orhôle omushaya gw'erya nganda-buzi y'okuyimika Aroni, okâgulengeza n'okuguzunguza embere za Nyakasane: co câwe cigabi. ²⁷ Kuli eyo ngandabuzi y'okuyimika Aroni n'abagala, orherekêre omushaya gw'okulengezibwa n'okuzunguzibwa, n'obuhira. ²⁸ Liri irhegeko ly'ensiku n'amango, eyo yo myanya Aroni n'abagala bakâhâbwa na Bene Israheli. Eri myanya Bene Israheli bakaz'iyôrha bajira oku nterekêro zâbo z'omurhûla, myanya ya kurhûla Nyakasane. ²⁹ Emyambalo mitagatifu ya Aroni eyishihabwa abagala enyuma zâge, bakaziy'iyambala amango bakola bashîgwa amavurha n'okuyimikwa. ³⁰ Oyu bâyimike mudâhwa ahali hâge omu bagala, anayiyambale nsiku nda zoshi zoshi ye wakazija omu Cihando c'Ihano mpu agendijira emikolo omu hatagatifu.

Ebiryo bitagatifu

³¹ Engandabuzi y'okuyimika oyirhôle, n'enyama zayo oziyendere omu hantu hatagatifu. ³² Aroni n'abagala balire enyama z'eyo ngandabuzi aha luso lw'Ecihando c'Ihano, bazilire omugati guli omu cirhimbiri. ³³ Bo bakazilya ebyakolesibagwa oku nterekêro y'okubacesa olusiku lw'okuyimikwa n'okurherekêrwa kwabo. Nta w'embuga wankabiryako, bulya biri bitagatifu. ³⁴ Akaba hali ebyasigîre kuhika sêzi kw'eyo nyama y'okuyimika n'ogwo mugati, binayocibwe bisingônoke, barhacibiryaga, bulya biri bitagatifu. ³⁵ Ntyo kwo wajira kuli Aroni n'oku bagala, nk'oku nanakurhegekaga: okazijira nsiku nda wajira ebijiro by'okubayimika.

Ebiyêrekîre oluhêrero

³⁶ Ngasi lusiku, okazirherekêra empanzi ntôrho, ebe nterekêro y'okucîrhênza ebyâha. Oyi hâne nterekêro y'okurhenza ebyâha oku luhêrero, omu kujira ebijiro by'okulushukûla, onalushîge amavurha gw'okulujira lutagatifu. ³⁷ Okazijira nsiku nda zoshi washukûla oluhêrero, wanalujira lutagatifu. Ntyo, oluhêrero lwabâ lutagatifu bwenêne, ngasi byoshi byânahike okwo luhêrero, binabe bitagatifu.

Enterekêro ya ngasi lusiku

³⁸ Alaga ebi wakazirhûla oku luhêrero: bana-buzi babirhi ba mwâka muguma ngasi lusiku luja oku nkuba. ³⁹ Omwana-buzi wa burhanzi akazirherekerwa sêzi, n'omwana-buzi wa kabirhi arherekêrwe câjîngwe. ⁴⁰ Bakazirherekêra enshâno y'omulâ haguma n'oyo mwana-buzi murhanzi, ya cigabi ca kali ikumi ca nyamâha, mvanganye omu mavurha g'omuzeti lwa hini nguma, byoshi bibe bigushe omu idivayi lya cigabi ca kanni ca hini nguma. ⁴¹ Omwana-buzi wa kabirhi, okazimurherekêra câjîngwè, onamuhirekwo enterekêro y'enshâno n'ey'ecinyôbwa eri nk'erya y'esêzi; èbe nterekêro ya kisûnunu kinja ka kurhûliriza, yasingônolerwa Nyakasane. ⁴² Eyo yo nterekêro bakazirherekêra ensiku zoshi embere za Nyakasane, aho ho nakazikubugâna, nkola nakugâniza. ⁴³ Aho ho nakazishimânana na Bene Israheli, n'ahola hantu irenge lyani lyahajira hatagatifu. ⁴⁴ Ecihando c'Ihano n'oluhêrero, nabijira bitagatifu: Aroni n'abagala nabajira batagatifu, lyo bakola bwinja obudâhwa bwâni. ⁴⁵ Nabêra ekarhî ka Bene-Israheli, na mbe Nyamuzinda wabo. ⁴⁶ Bamanya oku nie Nyakasane, Nyamuzinda wabo, oku nie nâbarhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri, nti lyo mbêra ekarhî kabo, nie Nyakasane, Nyamuzinda wabo.

Oluhêrero lw'enshângi

¹ «Ojire oluhêrero wakazitumbukizakwo enshângi, olujire n'omurhi gwa akasiya. ² Obuli waluyubakamwo bube bw'ikoro liguma n'obugali nabo bube bw'ikoro liguma: lube lwa nyunda ziyumanine, oburherema nabo bube bwa makoro abirhi, lwoshi lulungane n'orhuhembe rhwakwo ko na kuguma. ³ Olushîge amasholo garhali mavange, oku nyanya, omu marhambi n'omu rnhembe, omuhiro gwalwo gube gwa butâke bwa masholo. ⁴ Olujirire mpogo ibirhi z'amasholo idako ly'omuhiro, enyanya ly'amarhambi gombi, ozihire omu marhambi, zikazigeramwo emirhamba y'okululengeza. ⁵ Eyo mirhamba oyijire n'omurhi gwa akasiya, onayishige amasholo. ⁶ Oluhire embere z'omwenda gubwikire omucîmba gw'Endagâno, embere z'omufuniko gubwikire Endagâno, halya nâkazikubugâna. ⁷ Aroni akazitumbûkizakwo enshângi, ngasi sêzi, amango akola ayumanyanya orhumole, analutumbûkizekwo enshângi. ⁸ N'amango Aroni akola ayâsa orhumole câjingwê, analutumbûkizakwo enshângi, eri nshângi ya nsiku n'amango embere za Nyakasane, kurhenga oku iburha kuja oku lindi. ⁹ Kuli olwo luhêrero irhondo murhahîraga mukarherekêrakwo enshângi y'obushâla-shâla nisi erhi mbâgwa n'enterekêro zindi zindi, murhakanahîra mukabulagirakwo enterekêro z'ebinyôbwa. ¹⁰ Liguma omu mwâka, Aroni akazijira nterekêro y'okushukûla ebyâha, oku rnhembe rhw'oluhêrero. Liguma omu mwâka, kurhenga iburha kuja oku lindi, akâshukûla oluhêrero n'omuko gw'embâgwa y'okulyula ebyâha. Olwo luhêrero luli lutagatifu bwenêne embere za Nyakasane.»

Entûlo y'omu ka-Nyamuzinda

¹¹ Nyakasane anacishambâza Musa, amubwîra, erhi: ¹² «Amango waganja^b bene Israheli mpu ly'omanya omubalè gwâbo, ngasi muguma anahane entûlo y'obuzîne bwâge emwa Nyamuzinda, lyo balekijakwo obuhanya bakola baganjwa. ¹³ Alaga ebi ngasi wanaganjwe akazihâna: cigabi ca kabirhi c'esikeli y'omu ka-Nyamuzinda, erya ya ngero makumi abirhi oku ngasi sikeli. Eco cigabi ca kabirhi c'esikeli ebe ntûlo ya Nyakasane. ¹⁴ Ngasi muntu yeshi wankanaganjwa, kurhangirira oku myâka makumi abirhi y'okuburhwa na kulusha, ahâne entulo ya Nyakasane. ¹⁵ Mw'okwo kuhâna entûlo ya Nyakasane lyo muciza obuzîne bwinyu, omugale^c arhahânaga binji kulusha ecigabi c'esikeli, n'omukenyi arharhûlaga binyi kulusha ecigabi c'esikeli. ¹⁶ Okazirhûla eyo ntûlo ya Bene Israheli y'okuciza obuzîne bwâbo, oyikolese oku mikolo y'omu Cihando c'Ihano, ebe cikengêzo erhi nkûmbu kuli Bene Israheli embere za Nyakasane omu kuciza obuzîne bwâbo.

Omukenzi gw'okukalabira

¹⁷ Nyamuzinda ashambâza Musa, amubwîra, erhi: ¹⁸ «Ojire omukenzi gw'omulinga n'amakondo gago gabe ga mulinga, bakazicîkalabiramwo, oguhire ekarhî k'Ecihando c'Ihano n'oluhêrero, ohiremwo n'amîshi. ¹⁹ Aroni n'abagala bakazikalabiramwo amaboko n'amagulu. ²⁰ Nka baja omu Cihando c'Ihano, bakazikalaba n'amîshi, lyo balekifâ. Kwo na kwo nka bayegêra oluhêrero bakola baliyokera Nyakasane enterekêro z'okusingônoka, ²¹ bakazicîkalaba amaboko n'amagulu, lyo balekifâ. Kuli obwo lyabâ irhegeko lirhahuligana, kuli Aroni yêne n'oku bûko bwâge, kurhenga oku iburha kuja oku lindi.

Amavurha matagatifu

²² Nyakasane anacishambâza Musa, amubwîra, erhi: ²³ «Orhôle omu migavu minjinja kulusha eyindi yoshi, obukû bwayaga bwa sikeli magana arhanu; ecigabi ca kabirhi, kwo kuderha sikeli magana abirhi na makumi arhanu y'omugavu gw'esinamoni, sikeli magana abirhi na makumi arhanu y'omugavu gw'olusheke lw'akîsûnunu; ²⁴ sikeli magana arhanu

^b30.12 Ago mango baganjaga Bene Israheli, baganja ahalume bonene balya bankanaja oku matabâro (Rhulole Lub 30. 14; Mib 1, 2).

^c30.15 Omugale n'omukcnyi boshi bayumânane embere za Nyakasane nka bahana entûlo.

g'omugavu gwa akasiya, lugero lw'esikeli y'omu ka-Nyamuzinda, na hini nguma y'amavurha g'omuzeti. ²⁵ Ojiremwo amavurha matagatifu^d g'okucishîga, mvange yahûmula bwinja, mukolo gwa muvanganya mulenga, go gâbà mavurha matagatifu g'okucishîga. ²⁶ Oshîgemwo Ecihando c'Ihano, omucîmba gw'Endagâno, ²⁷ amêza n'orhulugu rhwago rhwoshi, oluhêrero lw'enshângi, ²⁸ oluhêrero lw'enterekêro n'orhulugu rhwalwo rhwoshi, omukenzi n'amakondo gâgwo. ²⁹ Obigishe bibe bitagatifu lwoshi, na ngasi byânabihikekwo binabe bitagatifu. ³⁰ Aroni n'abagala obashîge onabarherekêrere, lyo bakàjira omukolo gw'obudâhwa bwâni. ³¹ Obwire Bene Israheli, erhi: «Aga mavurha matagatifu g'okucishînga, gali gâni, kurhenga oku iburha kuhika oku lindi. ³² Irhondo murhahîraga mukashîga wundi wundi muntu, murhaderhaga mpu mwayiga okugavanganya, bulya gali matagatifu, ganayorhe gali matagatifu kuli mwe n'oku iburha linyu. ³³ Owanayige okuvanganya ago mavurha erhi kugashîga omuntu kwône, oyo anakagwa omu bûko bwâge.»

Okujira enshângi

³⁴ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Olonze ebizibwe bihûmula bwinjinja, akaradusi kahûmula bwinjinja, ecizibwe ca torakasi, eca ambre, eca galabani, ebizibwe by'omugavu haguma n'obukù burhalimwo buvange, byoshi bya lugero luyumanine. ³⁵ Ojiremwo omugavu gw'enshângi, mukolo gwa muvânzi mulenga, ogwo mugavu gujemwo omûnyu, guruhajagamwo bindi bici, gube mutagatifu. ³⁶ Oguvungunyule, orhôlekwo obuvungunyukiza ohire embere ly'omucîmba gw'Endagâno, omu Cihando c'Ihano, mulya nakâshimânana nâwe. Kuli mwe ogwo mugavu gwaba mutagatifu bwenêne. ³⁷ N'ogwo mugavu wajira, irhondo murhahîra mwaderha mpu ninyu mwacîjiriragwo, mukazigulola nka mugavu gurherekîrwe Nyakasane. ³⁸ Owanaderhe mpu aguyiga lyo naye ankayûmva akisûnunu kagwo, oyo muntu anakagwe omu bûko bwâge.»

31

Abarhumisi bw'omu ka-Nyamuzinda

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ² «Ala! Niene nâhamagalaga Besaleli, mwene Uri, mwene Huru w'omu bûko bwa Yuda. ³ Nàmuyunjuzize Mûka gwa Nyamuzinda, lyo abà n'oburhimanya, obukêngere n'obwenge bw'okumanyijira ngasi mukolo: ⁴ obulenga omu mikolo y'amasholo, emiringa n'amarhale; ⁵ omu kubinja amabuye gw'okubambira, okubinjûla emirhi n'okujira emikolo ya ngasi lubero. ⁶ Nakulusha aho, nàmuhizirekwo Oholiyabu, mwene Ahisamaki, w'omu bûko bwa Dani, nahira oburhimanya omu murhima gwa ngasi mushinganyanya, nti bajire ngasi byoshi nanakurhegesire: ⁷ Ecihando c'Ihano, omucîmba gw'Endagâno, omufûniko guli enyanya zagwo na ngasi birugu by'omu cihando byoshi, ⁸ ameza n'ebirugu byago, akamole k'amasholo gonene n'ebirugu byako, ⁹ oluhêrero lw'enshângi, oluhêrero lw'enterekêro n'ebirugu byalwo byoshi, omukenzi n'amakondo gâgwo, ¹⁰ emyambalo y'obugashânize, myambalo mitagatifu y'omudâhwa Aroni, emyambalo abana bâge bakaziyambala nka bajira omukolo gw'obudâhwa, ¹¹ amavurha g'okucishîga n'enshângi y'omu hatagatifu. Babijire byoshi byoshi nk'oku nanakurhegekaga.»

Okukenga olwa Sabato

¹² Nyamuzinda anacibwîra Musa erhi: ¹³ «Obwire Bene Israheli, erhi: Mukâkenga bwenêne ensiku zani za Sabato, bulya ciri cimanyiso ekarhî kinyu na nani, kurhenga oku iburha kuja oku lindi, lyo bakazimanyirira oku nie Nyakasane, nie mmucêsa. ¹⁴ Mukazikenga olwa Sabato, bulya luli lutagatifu kuli mwe. Owâluzize ananigwe. Neci, ngasi yeshi wânakole muli lwo, oyo muntu anakagwe ekarhî k'ishanja lyâge. ¹⁵ Bakazijira emikolo nsiku ndarhu zoshi, ci olusiku lwa kali nda, luli lusiku lwa kurhamûka lurherekîrwe Nyakasane. Ngasi yeshi wâjire omukolo

^d**30.25** 30, 25: Amavurha matagatifu gw'okucishîga: Lub 25, 6; 9, 7, 21. Ago mavurha yo enali krisma ntatagatifu; okushiga abantu kunabayunjuze misi n'enshagali, erhi kandi ebiberûlîrwe Nnamahanga nabyo byanashîgwa (Lub 30, 32).

olusiku lwa Sabato, oyo anayirhwe, afe. ¹⁶ Bene Israheli balange olwa Sabato, bakazijira olwa Sabato, kurhenga oku iburha kuja oku lindi, ebe ndagâno y'ensiku zoshi. ¹⁷ Sabato abe cimanyiso c'emyâka n'emyâka, ekarhî ka Bene Israheli na nani, bulya nsiku ndarhu Nyakasane ajiragamwo amalunga n'igulu, ci olusiku lwa kali nda, arhahumaga kabishi, ahumûka.»

Musa ahâbwa ennambi zirikwo amarhegeko

¹⁸ Cazinda, erhi àyusishambâza Musa oku ntôndo y'e Sinayi, amuhà ziryamba mbale ibirhi z'Obuhamirizi, mbale ibirhi za mabuye, zàyangikagwa n'omunwe gwa Nyakasane.

32

Ecâha c'olubaga

¹ Olubaga erhi lubona Musa amalegama buyandagala oku ntôndo, lwashubûzanya eburhambi bwa Aroni, lwanacimubwîra, erhi: «Yimuka! Orhujirire^e Nyamuzinda warhushokolera, bulya oyo Musa, muntu wârhurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri, rhurhacimanyiri oku âbîre.» ² Aroni ababwîra, erhi: «Mukûlage orhugondo rhw'amasholo rhuli oku marhwiri ga bakinywe, aga bagala binyu, n'aga bâli binyu, murhunderhere.» ³ Olubaga lwoshi lwaja lwakûla orhugondo lwâgwerhe omu marhwiri, balerhera Aroni. ⁴ Erhi abâ amayankirira galya masholo bâli mudwîrhîre, agatula n'ecuma, arhenzamwo enshusho y'akanina. Banaciderha, mpu: «Israheli, ala Nyamuzinda wâwe wâkurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri!» ⁵ Erhi Aroni abona kulya, ayûbaka oluhêrero embere ly'erya nshusho, ayaliza, erhi: «Irhondo luli lusiku lukulu lwa Nyakasane!» ⁶ Erhi buca, oku banazûka, barherekêra enterekêro z'embâgwa banalerha enterekêro z'omurhûla, olubaga lwanaciburhamala, lwalya lwananywa, lwayimuka mpu lusâme.

Nyamuzinda arhônâ Musa

⁷ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Yandagala, bulya lulya lubaga lwagomire, lulya lubaga wârhurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri. ⁸ Barhalegamire okurhenga omu njira nâbayerekaga, batuzire enshusho y'akanina bafukamire embere zayo banaderha, mpu: «Israheli ala Nyamuzinda wâwe, owâkurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri.» ⁹ Nyakasane, anacibwîra Musa; erhi: «Aye! Nâsingirize olu lubaga, nabona oku luli lwa bacikanyi-cirhagômba» ¹⁰ Ci lero, ondekage, nkolaga najira oburhe bwâni bubayâkirekwo, boshi mbahererekeze, wene obe we njira ishanja linene.»

Omusengero gwa Musa

¹¹ Musa arhuliriza Nyakasane, Nyamuzinda wâge, ederha, erhi: «Nyamwagirwa carhuma wakunirira olubaga lwâwe wene wâshugulaga n'emisi y'okuboko kwâwe omu cihugo c'e Mîsiri? ¹² Cankarhuma abanya-Mîsiri baderha, mpu: «Buminya bwârbumaga abarhenza eno munda mpu ly'ajibayirhira omu mpinga, anabaherêrekeze hano igulu!» Rhuliriza obukunizi bwâwe, onaleke obubî olonzize okujirira olubaga lwâwe. ¹³ Kengêra bambali bâwe: Abrahamu, Izaki na Yakobo walanganyagya n'omwigasho, wababwîra, erhi: «Obûko bwinyu nabuluzabube nka nyenyêzi z'oku nkuba na cîrya cihugo nâderhaga, naciha obûko bwinyu buciyimenwo ensiku n'amango!» ¹⁴ Nyakasane arhulirira obwo, arhacikolaga akal'ibala âli amalalira okukolera olubaga lwâge.

Musa abera ennâmbi zalikwo Endagâno

¹⁵ Musa anacishubûka àyangagala, abungulukira emwa bene Israheli, erhi afumbîrhe galya mabuye g'ennâmbi abirhi, gâli mayandike enyunda zombi, emugongo n'emalanga. ¹⁶ Ago mabuye-nnâmbi gwâli mukolo gwa Nyamuzinda yêne, emyandiko galikwo Nyamuzinda yêne

^e**32.1** : Erhi olubaga luhûna mpu balujirire ba-nyamuzinda balushokolera, lwahemukira irhegeko lya Nnamahanga: Lub 20, 4. Olwo lubaga lwalonza owâbo Nyamuzinda olya bankanashihêka nk'oku banalonzize.

wà'isiribaga. ¹⁷ Yozwè ayumva ecihogêro c'olubaga cidwîrhe cabanda orhubababo; abwîra Musa, erhi: «Nàmayumva akahababo kali nka ka ntambala omu cihando.» ¹⁸ Ci Musa àmushuza, erhi: «Karhali kahababo k'abahimine, karhanali kahababo k'abahimirwe, ci nyumvîrhe nka liri izù lya nyimbo za bantu badwîrhe badumizanya.» ¹⁹ Lero erhi àhika hofi n'ecirâlo, àlangîra akanina n'ebigâmba by'amasâmo. Musa agwarhwa n'oburhe, arhòla zîrya nnàmbi z'amabuye g'Endagâno, azidedeka oku idaho, azijonjagira mulya ntambi-rhambi ly'entôndo. ²⁰ Arhòla kalya kanina bàjiraga akadûlika muliro; akavungunyula koshi, akalagaliza omu mîshi, aganywesa Bene Israheli. ²¹ Musa adôsa Aroni, erhi: «Bici olu lubaga lwakuhizirekwo ene olinda obayemerera ecâha cingan'aha?» ²² Aroni àmushuza erhi: «Yagirwa, orhakalihaga, bulya nâwe wene orhababiri oku olu lubaga luyôrha luhârhira amabî! ²³ Bonene bambwîraga, mpu : «Orhujirire nyamuzinda warhushokolera, bulya olya Musa, omulume wârhurhenzagya e Mîsiri, rhurhamanyiri kurhi anabîre!» ²⁴ Lero nababwîra, nti: «Ndi ogwerhe amasholo!» Baja bagashugula oku marhwiri gâbo, bagampà. Nagahira eciko, garhengamwo aka kanina.»

Obuhane

²⁵ Musa abona oku olubaga lwahabusire, oku Aroni analuhabwire, analubonesa nshonyi omu masu g'abashombanyi bâge. ²⁶ Okuhandi, Musa agend'iyimanga aha muhango gw'icûmbi, ederha, erhi: «Oli wa Nyakasane, anjeho!» Bene Levi boshi bashubulizanya eburhambi bwâge. ²⁷ Anacibabwîra, erhi: «Ntya kwo Nyakasane w'Israheli adesire: «Ngasi muguma ahire engôrho yâge ebirhugo murhulukâne omu icûmbi mwoshi, kurhenga kuli ngasi muhango kuj'oku gundi, muje mwanigûza akaba mwene winyu, akaba mwîra wâwe, akaba mulungu wâwe!» ²⁸ Bene Levi banacijira nk'oku Musa anababwîraga, olwo lusiku olubaga lwafâmwo bihumbi bisharhu bya bantu. ²⁹ Musa ababwîra, erhi: «Ene mwarherekîre Nyakasane amaboko ginyu, kulya kuba ngasi muguma anayomolire omugala erhi mwene wâbo engôrho, ly'amugisha!»

Musa ashubisengerera Bene Israheli

³⁰ Lero erhi buca. Musa abwîra olubaga, erhi: «Mwajizire ecâha cinene, ci nkolaga narheremera emunda Nyakasane ali kwankanabà nashobôla obwonjo kw'eco câha cinyu!» ³¹ Musa ashubira emunda Nyakasane ali amubwîra, erhi: «Aye! Lulya lubaga lwâgomire bwenêne! Lwacîjîrîre nyamuzinda w'amasholo. ³² Ci okalonza, olubabalire eco câha ... N'akaba nanga, onzazagye omu citabu^f wànyandikaga!» ³³ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Owàngomîre ye nanazaza omu citabu cani! ³⁴ Ci buno okanyagye! Olôngolane olubaga emunda nakubwîraga, malahika wâni akushokolera. Ci olusiku nabarhangula niene, nabahana kw'eco câha câbo.» ³⁵ Nyakasane anacihana olubaga bulya lwâli lujizire akanina, kalya Aroni àtulaga.

33

Nyamubâho ahâna irhegeko ly'okuhandûla

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Orhenge hano, we n'olubaga wârhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri, orheremere ebwa cihugo nàlaganyagya Abrahamu, Izaki na Yakobo erhi mbabwîra, nti: «Iburha lyâwe lyo ncihîre». ² Narhuma malahika embere zâwe, nnandibirhekwo aba-Kanani, Abamoriti, Abahatiti, Abapereziti, Abahaviti n'Abayebusi. ³ Osôkere ebwa cihugo cihululamwo amarha n'obûci. Ci kwône omanyè oku arhali rhweshi rhuli, bulya oli lubaga lwa bikanyi-birhagômba, nankanamuhungumulira omu njira!»

^f**32.32** Ecitabu ca Nyakasane cidesirwe muli: Lul 69,29; 139,16. Nkaba eci citabu, ganahashiba galya mazîno bayandikaga amango g'Omubalè gw'abantu. Okuzazibwa mw'eco citabu Nyakasane àyandikaga kwo kushandûlwa omu lubaga, kurhâciba wa mulilwo. Erhi Musa aderha, erhi: onzazagye omu citabu câwe, kwali kuderha, erhi ocinyirhirage erhi ko obu orhacilonzize okuyu-mva omusengero gwâni.

⁴ Olubaga erhi luyumva eco cinwa c'obuhane, lwaja omu mishibo na ntâye wâciyâmbirhe emyambalo yâge y'olukulu. ⁵ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Obwire Bene Israheli, erhi: «Muli lubaga lwa bikanyi-birhagômba. Erhi nankaderha nti rhusôke haguma ninyu, erhi namanamurahiza. Na buno, ntâye wârhenzagya emyambalo yâge y'olukulu, nienene ntahabe kurhi namujira». ⁶ Bene Israheli banacihogola emyambalo yâbo y'olukulu, kurhengerera oku ntôndo ya Horebu.

Ecihando c'Ihano

⁷ Musa anacirhôla cirya Cihando, ajiciyubakira kuli, embuga ly'icûmbi, aciyirika Cihando c'Ihano. Na ngasi yeshi wâkâgilonza Nyakasane âkâgija ebwa Cihando c'Ihano câliyûbasirwe embuga ly'icûmbi. ⁸ N'erhi Musa âbâga akola aja ebwa Cihando c'Ihano, olubaga lwoshi lunayimange, ngasi muguma aha luso lw'ecihando câge, ashimbulîze Musa amasu, kuhika alinde aja omu Cihando. ⁹ Erhi Musa âbâga amaja omu Cihando, ecilundo c'omugî cinayandagale, ciyimange aha luso lw'Ecihando, Nyakasane arhondere ashambâla bo na Musa. ¹⁰ Olubaga lwoshi lwâkâgibona eco cilundo c'omugî oku ciyimanzire aha luso lw'Ecihando na ngasi muguma âkâfukama aha luso lw'ecâge cibando ahwere oku idaho. ¹¹ Nyakasane âkâgishambâla bo na Musa busu oku busu nka kula omuntu anashambâza owabo muntu. Okuhandi Musa akâgishubira ebw'icûmbi, ci omurhabâzi wâge Yozwè, mwana wa busole mwene Nuni, yehe arharhengaga omu Cibando.

Omusengero gwa Musa

¹² Musa abwîra Nyakasane, erhi: «Alaga oku wamambwîra, erhi: Yinamulaga olubaga, ci orhammanyisizi ndi orhumire wagenda rhwe naye, n'obwo wenene wâderhaga, erhi: «Nkumanyîre oku iziîno lyâwe», na kandi, erhi: «Obâ murhonyi omu masu gani». ¹³ Lero akaba ntonyire omu masu gâwe okunali, ommanyisagye nani amajira gâwe, lyo nani nkumanya, nanderhe lyoki oku mba murhonyi omu masu gâwe. Na kandi, omanyè oku eri liri ishanja lwâwe!» ¹⁴ Nyakasane amubwîra, erhi: «Akaba orhayishiri wene niene nayisha ngendikuha amarhamûko». ¹⁵ Musa àmushuza, erhi: «Akaba orhayishiri Wêne orharhurhenzagya hano. ¹⁶ Bicigi bankacimanyirakwo oku niono rhwe n'olubaga lwâwe, rhurhonyire omu masu gâwe? K'arhali kugenda haguma nirhu oku kwarhuma, n'okubona niono n'olubagallwâwe rhurhashushini n'agandi mashanja gabà hano igulu?» ¹⁷ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Okwo odesire buno nakujira nako, bulya oli murhonyi omu masu gâni, nnambâ nkumanyîre oku iziîno lyâwe.»

Musa oku ntôndo

¹⁸ Musa amubwîra, erhi: «Onyemererage nani ndole oku irenge lawe!» ¹⁹ Nyakasane àmushuza, erhi: «Nageza aminja gani goshi embere zâwe, nnanyakulize iziîno lya Nyakasane embere zâwe. Mbabalira oyu nnonzize okubabalira, nnambêra lukogo oyu nnonzize okubêra lukogo!» ²⁰ Ashubiza erhi: «Orhankahashibona obusû bwâni, bulya omuntu arhankabona obusû bwâni akacilama!» ²¹ Nyakasane ashubiderha, erhi: «Ala ahantu hofi nani! Oyimange oku lwâla! ²² Hano irenge likola lyagera, nakuhira omu mongobana gw'olwâla, nkubwikire n'obulâ bw'enfune zani, kuhika ngere. ²³ Okubundi ntenze enfune zani, ombone omugongo, ci amalanga gani, ntâye wankahash'igalolakwo!»

34

Agandi mabuye g'amarhegeko

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Obînje nnambi ibiri za mabuye nka ziryâ ntanzi, nayandika kuli ezo nnambi birya binwa byonêne byâli kuli ziryâ ntanzi wajonjagaga. ² Obe ocîrhéganyize irhondo sêzi oyishisôkera sêzi-sêzi oku ntôndo ya Sinayi, oyimange embere zani oku busoso bw'entôndo. ³ Ntaye wasôkanaga mweshi ciru n'omuguma na ntâye wabonekaga oku ntôndo kwoshi, ciru n'ebibuzi n'enkafu, birhakereraga ebwa eyola ntôndo. ⁴ Musa abinja ennâmbi nka ziryâ ntanzi, anacizûka sêzi-sêzi, asôkera oku ntôndo ya Sinayi nka kulya Nyakasane ànamurhegekaga erhi adwîrhe ziryâ nnâmbi ibirhi z'amabuye.

⁵ Nyakasane anacibunguluka omu citû ayimanga halya bo naye.

Nyamubâho abonekera Musa

Musa erhi adwîrhe ayakûza izîno lya Nyakasane. ⁶ Nyakasane anacigera embere zâge, aja ayakûza, erhi: «Nyakasane, Nyamubâho, Nyamuzinda w'obwonjo, ntabâcihûngo, ntakunira-duba, oyunjula bwinja n'obwikubagirwa, ⁷ oyôrha mwikubagirwa w'iburha oku lindi, we lembera obubî, obuhalanjisi n'ecâha, ci orhaleka obubî bwagera kwônene, onashimbulule obubî bw'ababusi n'abana oku binjikulu babo kuhika oku iburha lya kasharhu n'erya kanni. ⁸ Ho n'abo Musa anacifukama, ahwera oku idaho. ⁹ Aderha, erhi: «Akaba ko binali Yagirwa ntonyire omu masu gâwe, Waliha oyemere okugenda nirhu, bulya olu lubaga luli lwa ba cikanyi-cirhagômba, ci orhubêre obwonjo oku mabi girhu, onarhujire mwimo gwâwe!»

Okushubulumûla Endagâno

¹⁰ Nyakasane aderha; erhi: «Nkola nafundika endagâno, najira ebirhangâzo embere ly'olubaga, bitya birhasagiboneka ciru n'eliguma omu mashanja, n'olu lubaga lwoshi olimwo lwabona ebijiro bya Nyakasane, bulya biri bya kujugumya ebi nakola n'okuboko kwâwe! ¹¹ Obikirire bwinja ebi nâkurhegekaga ene! Embere zawe nkola nakûngusha Abamoriti, Abakanani, Abahititi, Abepereziti, Abahiviti n'Abayebusi. ¹² Omanyere irhondo orhahîraga mpu wanywana n'abantu babâ omu cihugo wajamwo, balekibâ murhego kuli we. ¹³ Ci amahêro⁹ gâbo oyishigakûndula, emitûngo yâbo oyijonjage n'emirhi yâbo y'amahêro, oje wayitwa. ¹⁴ Wehe orhahîra okaharâmya owundi nyamuzinda, bulya izîno lya Nyakasane ye «Lûji»^h, aba Nyamuzinda wa lûji. ¹⁵ Orhahîra okanywana mwene abantu ba muli eco cihugo: bulya amango bakola bacîhemula na banyamuzinda wabo, bankanakuhamagala obone wamalya oku nterekêro zâbo; ¹⁶ erhi bagala bâwe bankabashebera bâli babo, bâli babo banayishicîhemulira emwa banyamuzinda babo, obone bamakululirayo na bagala bâwe, mpu nabo bacîhemulire emwa banyamuzinda babo. ¹⁷ Orhahîraga okatula banyamuzinda b'ecûma. ¹⁸ Okazilanga olusiku lw'emigati erhalimwo lwango. Okazijira nsiku nda zoshi walya emigati erhalimwo lwango, nka kulya nâkurhegekaga, omu mango garhegesirwe n'omwêzi gw'Emihuli, bulya omwêzi gw'Emihuli, go mwêzi wârhengagamwo e Mîsiri. ¹⁹ Ngasi coshi cizibûla omulâ gwa nnina, ciri câni: ngasi lubere lw'omu maso gâwe, akaba lwa nkafu, erhi lwa cibuzi. ²⁰ Ci olubere lw'endogomi, okaziluhanira engombôlo y'omwanabuzi, akaba orhaluhanîri engombôlo, onaluniole igosi. Ngasi lubere lwa muli bagala bâwe, okaziluhanira engombôlo. Ngasi murhabana wâwe w'olubere, okaz'imugombôla, murhanakâgiyisha maboko mûmu embere zani. ²¹ Okazikola nsiku ndarhu, ci olusiku lwa kali nda wanarhamûka, ciru gankaba mango ga kubiba erhi kusârûla, onarhamûke. ²² Okazijira olusiku lukulu lw'Emigobe, lwo lw'emyâka mirhanzi-rhanzi y'engano, n'olusiku lukulu lw'okusârûla aha buzinda bw'omwâka. ²³ Kasharhu omu mwâka, ngasi mulume ayishikazilola obusû bwa Nnamwabo, Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli. ²⁴ Bulya hano mba namakûngusha amashanja goshi embere zâwe, mbâ namayushûla ecihugo câwe, ntâye ciru n'omuguma waderhe mpu ayagalwa n'ecihugo câwe amango warherema, ogendilola obusû bwa Nyakasane, Nyamuzinda wâwe, kasharhu omu mwâka. ²⁵ Orhahîra okanterekêra emigati erimwo olwango, n'enterekêro y'olusiku lukulu lwa Basâka erhakâgigeza budufu kuhika sêzi. ²⁶ Okazirhûla emyâka mirhanzi-rhanzi y'ishwa lyâwe omu ka-Nyamuzinda, Nyakasane wâwe. Orhahîraga okayendera omwanahene omu mahenehene ga nnina» ²⁷ Nyakasane abwîra Musa, erhi: «Oyandike ebyo binwa, bulya ebyo binwa byo nfundisire mwo endagâno haguma

⁹**34.13** : Amahêro: *mizbeah* , Gali mabuye magwike, gali ga kukengêza abantu ebi banywanaga: Murh 31, 51-52; Lub 24, 4; Yoz 24, 26-27. Gali ga kukengêza abantu nyakwigendera: Murh 35, 20; 2 Sam 18. 18. Câlî cimanyiso c'okuyêrekana aka-Nyamuzinda: Murh 28, 18.

^h**34.14** Okuderha oku Nyamuzinda aba wa lûji, kuli kuhamiriza bwinjinja oku obuzigire bwâge burhaja lushangi, oku arhahimwa luhali. Nyamuzinda arhaba lûji lwa bantu, ci lûji lwa banyamuzi-nda, balya abantu bakazilonza okumushushanya: Lub 20, 5.

nâwe na haguma n'Israheli.» ²⁸ Musa abêra okwo ntôndo bo na Nyakasane, miregerege makumi anni na madufu makumi anni. Arhalyaga mugati, arhananywaga mîshi. Ayandika ebinwa by'endagâno kuli zirya nnambi ibirhi z'amabuye, birya binwa ikumi.

Musa ashubira oku icûmbi

²⁹ Erhi Musa àyandagala oku ntôndo ya Sinayi, Musa ali adwîrhe zirya nnambi zombi z'Endagâno omu maboko, na Musa arhâli amanyire oku obusù bwâge bwàkazagilangashana kurhenga aho àshambazagya Nyakasane. ³⁰ Aroni na Bene Israheli boshi babona Musa, obusù bwâge bwâlibudwîrhe bwalangashana, bayôboha okumuyegêra. ³¹ Musa abahamagala, lero Aroni n'abagula b'olubaga boshi bamujayo, naye Musa abashambâza. ³² Cazinda Bene Israheli boshi bamujayo, naye Musa abaganîza, anakomêreza ngasi byoshi Nyakasane amubwîraga oku ntôndo ya Sinayi. ³³ Erhi Musa àyusa okubashambâza, anacibwikira obusù n'omwenda. ³⁴ N'erhi Musa àbâga aja embere za Nyakasane mpu bashambâle bo naye, anakûle gulya mwenda, kuhika ahuluke. Erhi abâga amâhuluka, anabwire Bene Israheli amarhegeko ahîrwe. ³⁵ Bene Israheli bâkagibona oku obusù bwa Musa budwîrhe bwalangashana. Lero Musa ashubikaz'ibwikira obusù bwâge n'omwenda, kuhika ashubigend'ishambâla bone Nyamuzinda.

35

Olwa sabato luli lukulu lwa kurhamûka

¹ Musa ànacihamagala olubaga lwoshi lwa Bene Israheli, ababwîra, erhi: « Alagi ebinwa Nyakasane arhegesire okujira: ² Mukazijira emikolo nsiku ndarhu, ci olusiku lwa kali nda, lubè kulimwe, lusiku lutagatifu, luzira lwa Nyasakane lwa kurhamûka. Ngasi wâhume akabishi mw'olwo lusiku anayirhwe. ³ Ngasi hoshi mwânabè muli, murhayâsagya ciru n'omuliro olusiku lwa Sabato.»

Bene Israheli balerha entûlo yâbo

⁴ Musa anacibwîra olubaga lwa Bene Israheli lwoshi, erhi: «Yumvagyi oku Nyakasane adesire: ⁵ oku birugu binyu, murhôlekwo ebi mwasholôlera Nyakasane. Ngasi muntu yeshi w'omurhima muhânyi asholôlere Nyakasane amasholo, amarhale, emiringa; ⁶ akaduku k'omukara, akaduku k'akalinga, akalinga-kêru, ecitâni ciniole, amoya g'empene, ⁷ empù z'enganda-buzi zirimwo ebitàke by'akaduku, empù z'ebigoho, emirhi y'akasiya, ⁸ amavurha g'akamole, omugavu gw'amavurha g'okucîshîga, obukù bw'okuyôca, ⁹ amabuye ga onikisi n'amabuye g'okuja omu efodi n'omu mwambalo gw'oku cifuba. ¹⁰ Ngasi balenga ba muli mwe bayîshe barhangire ngasi byoshi Nyakasane arhegesire: ¹¹ Endâro, ecihando cayo n'oburhungiri bwâyo, amino gayo, empaho zayo, emirhamba yayo, emitûngo y'amarhwèrhwè yayo, ¹² omucîmba n'emirbamba yago, omufuniko n'omwenda gw'okugufûnika n'okugubwikira; ¹³ ameza n'emirbamba yagwo, orhulugu rhwago rhwoshi n'omugati gw'enterekêro; ¹⁴ ecinâra c'akamole n'orhulugu rhwaco rhwoshi, orhumole rhwaco n'amavurha g'okumoleka, ¹⁵ oluhêrero lw'enshângi n'emirhamba yalwo, amavurha gw'okucîshîga n'omugavu gw'enshângi, emyenda y'ebirhebo by'aha muhango gw'endâro, ¹⁶ oluhêrero lw'embâgwa n'olugurhu lwalwo w'omulinga, emirhamba yalwo n'orhulugu rhwoshi, omukenzi n'amakondo gâgwo, ¹⁷ emyenda y'emihango y'omu cogo n'emitûngo yayo, amarhwèrhwè gayo n'omwenda gw'olumvi lw'oku cogo, ¹⁸ enkîngi z'Endâro n'ecôgo cayo n'emigozi yayo; ¹⁹ emyenda y'obugashanîze y'okuyambala omu hatagatifu, emyenda mitagatifu y'omudâhwa Aroni n'emyenda abagala bakaziyambala omu mukolo gw'obudâhwa. ²⁰ Erhi olubaga lwoshi lwa Bene Israheli luhenga hali Musa, ²¹ ngasi boshi b'omurhima mwinja bàyisha na ngasi bàgwerhe obulonza bw'okuhâna bakazilerha entulo ya Nyakasane y'okuyûbaka Ecihando c'Ithano, okujira ngasi mikolo yamwo n'emyambalo mitagatifu. ²² Abalume n'abakazi bavangula. Ngasi ba murhima muhânyi balerha orhugondo rhwabo rhw'omu marhwiri, engondo, emiringa, orhulugu rhunji rhw'amasholo, rhulya bànalilonzize okurhûla Nyakasane. ²³ Ngasi bàli bagwerhe akaduku k'omukara, akaduku k'akalinga,

akalinga kêru, ecitâni ciniole, amoya g'empene, empù z'enganda-buzi zirimwo ebitâke by'akaduku n'empù z'ebigoho, bakazibilêrha. ²⁴ Abakâgisholola entûlo z'amarhale, n'ez'emiringa, bakâbilerhera Nyakasane ntûlo. Ngasi bâgwerhe emirhi y'akasiya yankakwanana kw'eyo mikolo, bakâyilêrha. ²⁵ Ngasi bakazi balenga, bakazihûnga emigozi, ey'akaduku k'omukara k'akalinga, n'ey'akalinga kêru n'ey'ecitâni ciniole, bakazibijira n'amaboko gâbo bonene banabilerha. ²⁶ Abakazi balenga bakâluka amoya g'empene. ²⁷ Abagula b'olubaga bakazilerha amabuye ga onikisi n'amabuye gw'okutâka efodi n'enshoho y'oku cifuba, ²⁸ migavu n'amavurha g'akamole gw'okushiga n'enshângi. ²⁹ Bene-Israheli boshi, abalume n'abakazi, ngasi ba murhima muhânyi, bakazilerha buzira kusêzibwa ebyâli bikwânîne oku mikolo yoshi Nyakasane ali rhegesire Musa okujira.

Abakozi b'omu ka-Nyamuzinda

³⁰ Musa anacibwîra Bene Israheli, erhi: «Loli! Besaleli mwene Uri, mwene Huru w'omu bûko bwa Yuda, Nyakasane amuhamaîre omu izîno lyâge. ³¹ Amuyunjuzize omûka gwa Nyakasane, omûka gw'oburhimanya, obumanye n'obulenga omu mikolo ya ngasi lubero, ³² mpu akageranya ngasi mukolo, ahashe okukazikola amasholo, amarhale n'emiringa; ³³ ahashe okukâgôya amabuye g'okubambira, okubinjûla emirhi n'okujira ngasi mikolo yoshi y'obulenga. ³⁴ Anâhizire omu murhima gwâge n'omu gwa Oholiyabu mwene Ahisamaki, w'omu bûko bwa Dani, engalo y'okuyigiriza. ³⁵ Abayunjuzize oburhimanya bw'okujira ngasi mikolo y'okugôya, okutâka n'okuluka emyênda y'akaduku k'omukara, ey'akaduku k'akalinga, ey'akaduku kêru n'ecitâni ciniole, n'oburhimanya bw'okuhunga: abahîre obulenga bw'okujira emikolo ya ngasi lubero n'obukengere bw'okuyigeranya.

36

¹ Besaleli, Oholiyabu na ngasi mushinganyanya Nyakasane âhiziremwo oburhimanya n'obukengere bw'okumanyijira emikolo yoshi y'omu ka-Nyamuzinda, abo bayishijira ngasi byoshi Nyakasane arhegesire.

Entûlo zalumîra

² Musa anacibamagala Besaleli na Oholiyabu na ngasi bandi balenga Nyakasane ali ahizire omu murhima gwâbo oburhimanya, balya boshi omurhima gwâbo gwanali gusunisire omu kujira omukolo buzira kusêzibwa. ³ Banacigendirhola emunda Musa ali, ziryâ ntûlo zoshi Bene Israheli bâkâgilerha oku bajira omukolo gw'aka-Nyamuzinda mpu bagurhangire. Ci kwône kulya kuba ngasi sezi, bâcikâg'ilerha ezindi ntûlo, ⁴ balya bashinganyanya bakâg'ijira emikolo ya ngasi lubero y'aka- Nyamuzinda, barhenga muguma muguma omu mukolo bâkâgijira, ⁵ bajibwîra Musa, mpu: «Olubaga ludwîrhe ebirhalusire, ebikwânîne emikolo Nyakasane arhegesire.» ⁶ Musa anacihâna irhegeko mpu baje baderha omu icûmbi lyoshi, mpu: «Abe mulume abe mukazi, ntâye wacijiraga ensholôlo y'aka-Nyamuzinda!» Ntyo banacihanza okukâlêrha ezindi ntûlo, ⁷ bulya ebi lwâli lwa masholôla byali bikwânîne oku mikolo yoshi yankanajirwa, ciru byankarhaluka.

Endâro

⁸ Abalenga kulusha omu bakozi bajira Endâro: birhebo ikumi bya citâni ciniole, bya kaduku k'omukara, bya kaduku k'akalinga n'akaduku kêru, bajira na ba-kerubimi bâkolagwa n'obulenga. ⁹ Obuli bwa ngasi cirhebo makoro makumi abirhi na munani, obugali bwa ngasi cirhebo: makoro anni, lugero luguma oku birhebo byoshi. ¹⁰ Bâkaz'ilungira birhebo birhanu haguma, na bindi birhanu haguma. ¹¹ Bahira emishumi y'akaduku k'omukara oku cirhebo cizinda mwo birya bishwekirwe haguma, bajira ntyo n'oku cindi cirhebo cishwinjire ebyâbo. ¹² Bahira mishumi makumi arhanu oku cirhebo cirhanzi na yindi mishumi makumi arhanu omu muhiro gw'ecirhebo cishwinjire ebya kabirhi, eyo mishumi yâkaziyerekerana ngasi muguma olunda ogwâbo gunalozire. ¹³ Bajira mino makumi arhanu ga masholo g'okuhanga ebirhebo bihashikîne, ngasi ciguma oku cindi, na ntyo Endâro yoshi yabâ nyumpa nguma. ¹⁴ Cazindâ bâluka ebirhebo by'amôya g'empene, ga kujira ecihando oku irhwêrhwê ly'Endâro.

Babijira ikumi na ciguma. ¹⁵ Obuli bwa ngasi cirhebo, makoro asharhu, obugali bwa ngasi cirhebo, makoro anni, lugero luguma kw'ebyo birhebo ikumi na ciguma byoshi. ¹⁶ Bashwekera birhebo birhanu haguma, na bindi ndarhu haguma. ¹⁷ Bahira mishumi makumi arhanu oku muhiro gw'ecirhebo cizinda cishwesire ebyâbo, na yindi makumi arhanu oku muhiro gwa birya bya kabirhi bishwekirwe haguma. ¹⁸ Bajira mino makumi arhanu ga mulinga gw'okuhangira ecihando haguma coshi cibe nnambulè nguma. ¹⁹ Ecihando bacijirira oburhungiri bw'empù z'enganda-buzi z'akaduku, oku nyanya bahirakwo oburhungiri bw'empù z'ebigoho.

Olukânga

²⁰ Babînja empaho z'Endâro, mpaho za murhi gw'akasiya, baziyanza burherema. ²¹ Obulî bwa ngasi lupaho makoro ikumi, n'obugali bwa ngasi lupaho, ikoro liguma n'ecihimbi. ²² Oku ngasi lupaho kwâli migukuma ibirhi milûnge ngasi muguma oku gwâbo. Bajira ntyo oku mpaho zoshi z'Endâro. ²³ Neci, banacijira empaho z'Endâro: makumi abirhi olunda lw'emukôndwè, ebulyo. ²⁴ Ezo mpaho makumi abirhi, bahirakwo marhwèrhwè makumi abirhi ga marhale, marhwèrhwè abirhi kuli migukuma ibirhi ya lupaho luguma na marhwèrhwè abirhi oku migukuma ibirhi ya ngasi lundi lupaho. ²⁵ Olundi lunda lw'Endâro lwo lunda lw'emwenè, bahirayo mpaho makumi abirhi, ²⁶ haguma n'amarhwèrhwè gazo g'amarhale oku gali makumi anni: marhwèrhwè abirhi oku lupaho luguma, na marhwèrhwè abirhi oku ngasi lundi lupaho. ²⁷ Babinja mpaho ndarhu z'omu bululi bw'Endâro, olunda lw'ebuzika-zûba. ²⁸ Bajira na mpaho ibirhi z'omu mahembe g'endâro, omu ndalâla. ²⁹ Zâlî mpangire ibirhi-ibirhi idako na zindi ibirhi ibirhi enyanya, kuhika oku mpogo ya burhanzi. Bajira ntyo oku mpaho zombi z'omu mahembe oku gali abirhi. ³⁰ Zàbà mpaho munani n'amarhwèrhwè gazo g'amarhale: marhwèrhwè ikumi na ndarhu, marhwèrhwè abiri oku ngasi lupaho. ³¹ Kandi bajira emirhamba y'omurhi gw'akasiya, mirhamba irhanu oku mpaho z'olunda lurhanzi lw'Endâro, ³² yindi mirhamba irhanu oku mpaho z'olunda lwa kabirhi lw'Endâro, na yindi irhanu oku mpaho z'omu bululi bw'Endâro, lwo lunda lw'ebuzika-zûba. ³³ Bajira omurhamba gw'aha karhî olunda n'olundi. ³⁴ Empaho bazishîga amasholo, banazijirira empogo z'amasholo z'okugezamwo emirhamba, n'eyo mirhamba bàyishiga amasholo.

Omwenda

³⁵ Kandi banaciluka omwenda gw'akaduku k'omukara, ogw'akalinga kêru n'ecitâni ciniole, bahirakwo ba-kerubimi bàjiragwa n'obulenga. ³⁶ Bagujirira mitûngo inni ya murhi gw'akasiya, bàyishîga amasholo, n'empogo zayo z'amasholo. Bayitulirakwo marhwèrhwè anni ga marhale. ³⁷ Bajira omwenda gw'omu luso lw'ecihando, gwa kaduku ka mukara, kaduku ka kalinga, kaduku kêru n'ecitâni ciniole, mukolo gwa muntu mulenga, ³⁸ bajirirakwo mitûngo irhanu n'empogo zayo, amafufu gayo n'empogo zayo babishîga amasholo, amarhwèrhwè gayo arhanu gali ga mulinga.

37

Omucîmba gw'Endagâno

¹ Basaleli ànacijira omucîmba n'omurhi gw'akasiya, gwa buli bwa makoro abirhi n'ecihimbi, bugali bw'ikoro liguma n'ecihimbi, na burherema bw'ikoro liguma n'ecihimbi. ² Agushîsha n'okugushîga amasholo garhalimwo mvange omu ndalâla n'emugongo, ànazungulusa amarhambi goshi n'omuhiro gw'amasholo. ³ Agutulira mpogo inni za masholo oku magulu anni, mpogo ibirhi lunda luguma na zindi ibirhi olundi lunda. ⁴ Ajira emirhamba y'omurhi gw'akasiya ànacyishîga amasholo, ⁵ ànashesherêza eyo mirhamba mwa zirya mpogo ziri omu marhambi gw'omucîmba. ⁶ Ajira omufûniko gw'amasholo gone gone, bulî bwa makoro abirhi n'ecihimbi na bugali bw'ikoro liguma n'ecihimbi. ⁷ Ajira ba-kerubi babirhi ba masholo, abatulira oku marhambi gombi g'omufûniko. ⁸ Kerubi muguma burhambi buguma n'owundi obundi burhambi. ⁹ Ba-kerubi bâli balambwire ebyubi byâbo enyanya n'okubwikira omufûniko, bâli bayerekerine, banakazâg'ilola ebwa mufûniko.

Amêza g'omugati gw'enterekêro

¹⁰ Kandi ànacijira ameza g'omurhi gw'akasiya, ga buli bwa makoro abirhi, bugali bw'ikoro liguma na burherema bw'ikoro liguma n'ecihimbi. ¹¹ Agashîga amasholo garhali mavange, anagazungulusakwo omuhiro gw'amasholo. ¹² Agubinjûlakwo emikônzi y'amasholo anashîga emihiro yayo amasholo. ¹³ Agajirira mpogo inni za masholo, azihira oku bikwi binni by'amagulu gago oku ganali anni. ¹⁴ Ezo mpogo zâshwekerwa hofi hofi n'omuhiro, mpu lyo zikaz'igeramwo emirhamba y'okubarhula ameza. ¹⁵ Ajira emirhamba n'omurhi gw'akasiya, anayishîga amasholo, mpu ekaz'ikolesibwa oku kubarhula ameza. ¹⁶ Ajira n'ebirugu by'okukâja oku meza, bya masholo garhalimwo mvange: embale, ennambi, orhuzinzi n'orhubehe, bya kukadubuliramwo enterekêro z'ebinyôbwa.

Akamole ka mahaji nda

¹⁷ Ajira akamole k'amasbolo garhalimwo mvange, akamole, enteberhebe yako, olusârhi lwako, haguma n'amashami, ebigonyero n'obwaso bwako, abitula n'amasholo gone gone, byânali bilungine. ¹⁸ Mahaji ndarhu garhenga omu marhambi gako; mahaji asharhu g'akamole garhenga eburhambi buguma na gandi mahaji asharhu g'akamole ebundi burhambi. ¹⁹ Oku ngasi ihaji kwâja mashami asharhu galikwo amafufu n'obwaso, n'oku lindi ihaji kwâja mashami asharhu galikwo amafufu n'obwaso. Amashami goshi oku ganali ndarhu kwo n'okwo. ²⁰ N'ako akamole kône kâli kagwerhe mashami anni, haguma n'amafufu n'obwaso bwâgo: oku cinâra conêne, rhubêhe rhuni rhushusha obwaso bw'omuluhusi, ²¹ ifufu liguma omu mahaji abirhi marhanzi garhenzire omu kamole, ifufu liguma omu gandi mahaji abirhi mazinda garhenzire omu kamole. Kwo n'okwo omu mahaji ndarhu goshi g'akamole. ²² Amafufu n'amahaji byâli bilungine n'akamole, byânali bitule byoshi muli cûma ciguma ca masholo garhali mavange. ²³ Okuhandi ànacijira matara nda g'akamole, n'ebitwanizo n'orhujo rhw'oluvù byago, byoshi byamasholo garhali mvange. ²⁴ Akolesa talenta nguma y'amasholo garhalimwo mvange omu kujira akamole n'orhulugu rhwako rhwoshi.

Oluhêrero lw'enshângi

Amavurha matagatifu n'omugavu gulimwo enshângi. ²⁵ Enyuma z'aho, àjira oluhêrero lw'okutumbûkizakwo enshângi, àjira olw'omurhi gw'akasiya. Obuli bw'oluhêrero ikoro liguma, obugali nabwo ikoro liguma, luyumanine enyunda zombi na zoshi, oburherema bube bwa makoro abirhi, lwâli lulungine n'orhuhembe rhwalwo. ²⁶ Alushîga amasholo garhali mavange oku nyanya, omu marhambi n'omu rhuhembe, n'omuhiro gwalwo agutâka n'amasholo. ²⁷ Alujirira mpogo ibirhi za masholo idako ly'omuhiro, oku nyanya ly'amarhambi gombi, lyo zikâgeramwo emirhamba y'okulengeza. ²⁸ Ajira eyo mirhamba n'omurhi gw'akasiya anayishîga amasholo. ²⁹ Ajira amavurha matagatifu gw'okushîga abadâhwa, n'omugavu gulimwo enshângi gwahûmula bwinja, mukolo gwa muvanganya mulenga.

38

Oluhêrero lw'enterekêro

¹ Ànacijira oluhêrero lw'embâgwa lw'omurhi gw'akasiya, lwa buli bwa makoro arhanu, bugali bwa makoro arhanu, wâliluyumanine empande zoshi oku zinali inni, n'oburherema bwâli bwa makoro asharhu. ² Orhumpekwè-mpekwè rhwalwo oku rhuli rhunni, àhirakwo amahembe galungine nalo; alushîga omulinga. ³ Ajira na ngasi rhulugu rhwoshi rhw'oku luhêrero: orhubêhe rhw'okubikiramwo oluvù n'orhupaho rhw'okukaz'iluyankamwo, amabakuli g'okubikiramwo amîshi g'okukangûla, amakanya n'ebitumbûkizo. Orhwo rhulugu rhwoshi arhujira n'omulinga. ⁴ Oluhêrero alulukira olusirha lw'omulinga, aluhira kurhonderera oku nteberhebe y'oluhêrero, kuhika ekâgarhî k'oburherema. ⁵ Atulira mpogo inni za mulinga oku marhambi anni g'olusirha, za kukâgeramwo emirhamba. ⁶ Ànacijira emirhamba y'omurhi gw'akasiya, àyishîga omulinga. ⁷ Ashesheza emirhamba mulya mpogo z'omu marhambi g'oluhêrero, mpu ekazikolesibwa nka balubarhula; analubinjûla nka mukenzi.

Omukenzi

⁸ Ànacijira omukenzi gw'omulinga n'amakondo gago gajirwa n'omulinga, haguma n'ebilolero by'abakazi bàkâgikola aha muhango gw'Ecihando c'Ihano.

Obululi bw'aka-Nyamuzinda

⁹ Okuhandi ajira obululi. Olunda lw'emukôndwè, ebulyo, emyenda y'obululi yàli ya citâni ciniole, ya makoro igana. ¹⁰ Emitûngo yayo makumi abirhi n'amarhwèrhwè gayo makumi abirhi byàli bya mulinga, engondôzo n'empogo zayo byàli bya marhale. ¹¹ Olunda lw'emwenè: makoro igana, n'emîtûngo yayo n'amarhwèrhwè gayo byàli bya marhale. ¹² Olunda lw'ebuzika-zûba, yàli emyenda ya makoro makumi arhanu, emitûngo yayo ikumi n'amarhwèrhwè gayo ikumi, engondôzo z'emîtûngo n'amaganyi gayo byàli bya marhale. ¹³ Olunda lw'ebuzûka-zûba, ebushoshôkero, makoro makumi arhanu, ¹⁴ myenda ya makoro ikumi n'arhanu, n'emîtûngo yayo isharhu, n'amarhwèrhwè gayo asharhu oku kahembe kaguma. ¹⁵ Oku kandi kahembe ebwa muhango gw'obululi, olunda n'olundi, myenda ya makoro ikumi n'arhanu, n'emîtûngo yayo oku eri isharhu n'amarhwèrhwè gayo oku gali asharhu. ¹⁶ Emyenda yoshi y'obululi yàli ya citâni ciniole. ¹⁷ Amarhwèrhwè g'emîtûngo gali ga mulinga, engondôzo z'emîtûngo n'empogo zayo byàli bya marhale, amafufu gali gashîzirwe amarhale, emitûngo y'obululi yàli egwerhe empogo z'amarhale. ¹⁸ Omwenda gw'okubwikira omuhango gw'obululi, mukolo gwa bulenga, gwàli gwa kaduku k'omukara, kaduku k'akalinga, kaduku kêru n'ecitâni ciniole, gwa buli bwa makoro makumi abirhi, burherema bwa makoro arhanu oku bugali, gwàli gujizirwe kuguma n'emyenda y'omu bululi yoshi. ¹⁹ Emitûngo oku enali inni n'amarhwèrhwè gayo oku ganali anni, byàli bya mulinga, engondôzo zayo zàli za mulinga, amafufu gayo n'empogo zayo byàli bishîzirwe amarhale. ²⁰ Enkwîra zoshi z'Endâro n'ez'obululi zàli za mulinga.

Omubalè gw'ebyuma byakolesibwe

²¹ Alaga olukalaba lw'ebyakolesibwe omu Ndâro, Ndâro y'Endagâno, banacijira omubalè oku irhegeko lya Musa, guli mukolo gwâjirwa n'Abaleviti oku buhanûzi bwa Itamara, mugala w'omudâhwa Aroni. ²² Besaleli mwene Uri wa Huri, w'omu bûko bwa Yuda, ànacijira ngasi ebi Nyakasane ali arhegesire Musa byoshi. ²³ Omurhabazi wâge àli Oholiyabu, mwene Ahisamaki w'omu bûko bwa Dani, mubînji, mulenga omu kuluka emyenda y'akaduku k'omukara, ey'akaduku k'akalinga, ey'akaduku kêru n'ecitâni ciniole. ²⁴ Omubalè gw'amasholo gakolesibwe oku mukolo, oku mikolo y'omu ka-Nyamuzinda yoshi, gali masholo gakâgilerhwa ntûlo, goshi haguma zàli talenta makumi abirhi na mwenda na sikeli magana gali nda na makumi asharhu, omu kugerera oku sikeli y'omu ka-Nyamuzinda. ²⁵ Amarhale gâdwirhwe n'abantu bânganjagwa omu lubaga: talenta igana na sikeli cihumbi na magana gali nda na makumi gali nda n'irhanu, omu kugerera oku sikeli y'omu ka-Nyamuzinda, ²⁶ yo beka nguma erhi cihumbi c'esikeli kuli ngasi muntu, omu kugerera oku sikeli y'omu ka-Nyamuzinda oku ngasi muntu wâganjirwe kurhangirira oku myâka makumi abirhi na kulusha: bo bantu bihumbi magana gali ndarhu na bisharhu na magana arhanu na makumi arhanu. ²⁷ Ziryâ talenta igana zâkolesibwa oku kujonza amarhwèrhwè g'aka-Nyamuzinda n'amarhwèrhwè g'omwenda: marhwèrhwè igana na talenta igana, ngasi irhwèrhwè talenta nguma. ²⁸ Na ziryâ sikeli cihumbi na magana nda na makumi gali nda n'irhanu, àjiramwo engondôzo z'emîtûngo, ànashîgamwo empogo zayo n'okubilungamwo byoshi haguma. ²⁹ Omulinga gwarhengaga oku ntûlo: talenta makumi gali nda na sikeli bihumbi bibirhi na magana anni. ³⁰ Gwo âtuziremwo amarhwèrhwè g'omuhango gw'Ecihando c'Ihano, oluhêrero lw'Ihano lw'omulinga n'akasirha kalwo k'omulinga, orhulugu rhwoshi rhw'omu luhêrero, ³¹ amarhwèrhwè g'omu ndalâla y'obululi, amarhwèrhwè g'omuhango, enkwîra z'Endâro zoshi n'enkwira z'omu ndalâla y'obululi.

¹ Banacirhòla emyenda y'akaduku k'omukara, ey'akaduku k'akalinga, ey'akaduku kêru, bàjiramwo emyambalo y'obugashânize y'okurhumikira omu ka-Nyamuzinda, bànacijiramwo emyambalo mitagatifu ya Aroni, nk'oku Nyakasane anali arhegesire Musa.

Efodi

² Banacijira efodi y'amasholo, akaduku k'omukara, akaduku k'akalinga, akaduku kêru n'ecitâni ciniole. ³ Batula amasholo gàbà nka hyasi bya lubambà, balukiramwo orhukwegè, barhulukira omu myenda y'akaduku k'omukara, ey'akaduku k'akalinga, ey'akaduku kêru n'ecitâni ciniole, mukolo gwa muntu mulenga. ⁴ Omu kuyigwasa, àyijirira mishumi ibirhi oku bikwi byayo byombi. ⁵ Omusiho gw'efodi gwàli gugezire enyanya gunalungine nayo, nagwo gwàli gukoziwe kuguma nayo: gwàli gwa masholo, gwa kaduku kêru n'ecitâni ciniole, nk'oku Nyakasane anali arhegesire Musa. ⁶ Barhendêza amabuye ga onikisi, bàgahira omu lûbarhi lw'amasholo bayandikakwo amazîno ga Bene Israheli nka kula babînja eciziriko. ⁷ Banacigahira oku mishumi y'eyo efodi, mpu gabe mabuye ga kukâyibusa Bene Israheli.

Ensh oho y'oku cifuba

⁸ Bajira enshoho y'oku cifuba, mukolo gwa bulenga, yàli ekoziwe kuguma n'efodi, yàli ya masholo, ya kaduku k'omukara, ya kaduku ka kalinga, ya kaduku kêru n'ecitâni ciniole. ⁹ Yàli eyumanine enyunda zoshi, yànali ngoye, yàli ya buli bwa cihimbi c'ikoro na bugali bwa cihimbi c'ikoro. ¹⁰ Bayilukirakwo milongo inni ya rhubuye: oku omulongo murhanzi, kwalukirwa esadoki, etopazi n'esumarado, ¹¹ oku mulongo gwa kabirhi kwàja enofeki, esafiri n'ealimasi. ¹² Oku mulongo gwa kasharhu bahirakwo enjwijwi, eagata n'eamatusta; ¹³ oku mulongo gwa kanni kwalukirwa ekrizoliti, ehyansinti n'eyaspiri. Orhwo rhubuye rhwàli rhuhangirwe omu mpogo z'amasholo. ¹⁴ Orhwo rhubuye rhwàli rhuyandikekwo amazîno ga Bene Israheli: ikumi n'abirhi gali matâke nka biziriko, ngasi ibuye n'izîno, nk'oku emilala yâbo ikumi n'ibiri yanali. ¹⁵ Enshoho y'oku cifuba bàyijirira emigufu y'amasholo gonene, miluke nka migozi. ¹⁶ Bajira mburungusè ibirhi za masholo na rhugondo rhwa masholo oku bikwi byoshi oku binali bibirhi; ¹⁷ bàgeza erya migufu ibirhi y'amasholo muli rhulya rhogondo rhubirhi, oku bushwinjiro bw'enshoho y'oku cifuba. ¹⁸ Nabyo ebikwi by'orhwo rhwombi, babishwekera kuli ziryà mburungusè zombi, oku mishumi y'efodi, embere zayo. ¹⁹ Bajira rhugondo rhubirhi rhwa masholo, baruhira omu bushwinjiro bw'enshoho y'oku cifuba oku muhiro gw'endalâla, olunda lw'efodi. ²⁰ Bajira rhugondo rhubirhi rhwa masholo, baruhira oku bushwinjiro bw'enshoho y'oku cifuba, oku muhiro gw'endalâla, olunda lw'efodi, olunda lw'embere, hofi n'obugonyero bwâyo, enyanya ly'omushumi gw'efodi! ²¹ Bashwêkera empogo z'enshoho y'oku cifuba oku mpogo z'efodi, n'ehigozi hy'akaduku k'omukara, lyo ebêra enyanya ly'omushumi gw'efodi, lyo n'enshoho y'oku cifuba esêra oku efodi, kwo Nyakasane anali arhegesire Musa.

Ecishûli

²² Okuhandi banacijira ecishûli c'omwenda gw'akaduku k'omukara coshi coshi, bushanja bwa mulenga w'okuluka. ²³ Aha kagarhî k'eco cishûli, hàli omurhule gushwinjiwe nka murhule gwa lûba, lyo cirhagibereka. ²⁴ Oku muhiro gw'omu ndalâla kwàja emishemberere y'akaduku k'omukara, akaduku k'akalinga, akaduku kêru n'ecitâni ciniole. ²⁵ Bajira orhudende rhw'amasholo garhalimwo mvange, barhuhangira muli erya mishemberere, oku muhiro gw'ecishûli, omu marhambi mwoshi, omu kagarhî k'emishemberere: hidende higuma na mushemberere muguma, ²⁶ hidende higuma na mushemberere muguma oku muhiro gw'ecishûli n'omu marhambi mwoshi, lyo bikwanana obugashânize, nk'oku Nyakasane ànali arhegesire Musa.

Emyambalo y'obudâhwa

²⁷ Balukira Aroni n'abagala orhwanzo rhw'ecitâni, mukolo gwa mulenga wa kuluka. ²⁸ Bajira n'ensirha z'ecitâni, ensirha z'ecidesi, n'orhubutura rhw'ecitâni ciniole. ²⁹ Bajira emikaba y'ecitâni ciniole, ya kaduku ka mukara, ya kaduku ka kalinga n'ey'akaduku kêru, mukolo gwa muntu mulenga, nk'oku Nyakasane àrhegekaga Musa. ³⁰ Bàtula ehy'olubambà hy'amasholo

gone gone, Iyo ishûngwe litagatifu, banabînjakwo nka kula babinja akahamikizo, mpu:«Mutagatifu wa Nyakasane!»³¹ Bahishwekera emalanga g'ensirha n'ehigozi hy'akaduku k'omukara, nk'oku Nyakasane anali arhegesire Musa.³² Yânacihwa ntyo emikolo y'Endâro, y'Ecihando c'Ihano. Bene Israheli banacijira byoshi nka kulya Nyakasane anarhegekaga Musa. Ntyo ko bajizire!

Musa arhonya emikolo yâjizirwe

³³ Bayêreka Musa Endâro n'Ecihando c'Ihano n'orhulugu rhwamwo rhwoshi, bàmuyêreka engondôzo z'okuyigwasa, empaho, emirhamba, emitungo n'amarhwèrhwè gayo;³⁴ bàmuyêreka omufûniko gw'empû z'enganda-buzi z'akaduku, omufûniko gw'empû z'ebigoho n'omwenda gw'omu ndalâla,³⁵ bàmuyêreka omucîmba gw'Endagâno, emirhamba yagwo n'omufûniko,³⁶ bàmuyêreka ameza n'orhulugu rhwagwo rhwoshi n'emigati y'oburherekêre.³⁷ Bàmuyêreka akamole k'amasholo garhalimwo mvange n'orhumole, n'orhulugu rhwako rhwoshi haguma n'amavurha g'okutwana orhumole.³⁸ Bàmuyêreka oluhêrero lw'amasholo, amavurha gw'okucîshîga, enshângi y'omugavu n'omwenda gw'aha muhango gw'Ecihando.³⁹ Oluhêrero lw'omulinga n'akasirha kalwo k'omulinga, emirhamba yakwo n'orhulugu rhwalwo rhwoshi, omukenzi n'amakondo gâgwo; emyenda y'omu bululi, emitungo yamwo n'emifûnikiro zayo,⁴⁰ emyenda y'aha muhango gw'obululi, emigozi yayo, ekwîra zamwo n'ebirugu byoshi by'omukolo gw'omu Cihando c'Ihano.⁴¹ Bàmuyêreka emyambalo y'obugashanîze y'okukolera omu ka-Nyamuzinda, emyambalo mitagatifu y'omudâhwa Aròni n'emyambalo abagala bakaziyambala nka bajira omukolo gw'obudâhwa.⁴² Ogwo mukolo gwoshi Bene Israheh bagujira nk'oku Nyakasane anali arhegesire Musa.⁴³ Musa asîngiriza ogwo mukolo gwoshi, àbona oku bajizire kulya Nyakasane anarhegekaga kwo na nêne. Okuhandi Musa anacibagisha!

40

Okugîshwa kw'Endâro

¹ Nyakasane anacibwira Musa; erhi: ² «Omu mwezi murhanzi, olusiku lurhanzi lw'omwezi, oyimanze Endâro y'Ecihando c'Ihano. ³ Ohiremwo omucîmba gw'Endagâno, n'ogwo mucîmba, ogubwikire n'omwenda. ⁴ Olerhe ameza, obambekwo ngasi binakwanine; olerhe akamole, ohirekwo orhumole rhwako. ⁵ Oluhêrero lw'amasholo lw'omugavu olugwîke embere ly'omucîmba gw'Endagâno, onamanike omwenda aha muhango gw'Endâro. ⁶ Oluhêrero lw'embâgwa oluhire embere ly'omuhango gw'Endâro, embere ly'Ecihando c'Ihano. ⁷ Aha kagarhî k'Ecibando c'Ihano, ohireho omukenzi, onaguhiremwo amîshi. ⁸ Ohire obululi eyi n'eyi, onahire omwenda aha muhango gw'obululi. ⁹ Orhôle amavurha gw'okucîshîga, oshîgemwo Endâro na ngasi birimwo byoshi, oyishîge, n'ebirugu byamwo byoshi, ebe ntagatifu. ¹⁰ Oshîge oluherero lw'embâgwa n'orhulugu rhwoshi, ogishe oluhêrero, onaluhêrere lube lutagatifu bwenene. ¹¹ Oshîge omukenzi n'amakondo gâgwo, onagugishe. ¹² Olerhe Aroni n'abagala aha muhango gw'Ecihando c'Ihano, obashuke n'amîshi. ¹³ Oyambike Aroni emyambalo mitagatifu, omushîge onamugishe, Iyo akazikola obudâhwa bwani. ¹⁴ Abagala nabo obalerhe, obayambike orhwanzo, ¹⁵ obashîge amavurha ak'ishe wabo, Iyo bakazikola obudâhwa bwâni. Obwo bushîge bwabaha obudâhwa bw'ensiku n'amango, kurhenga oku iburha kuja oku lindi.» Musa ayîmanika aka-Nyamuzinda ¹⁶ Musa anacîcîbanda omu mikolo, ànacijira kulya Nyakasane amurhegekaga kwoshi. ¹⁷ Omu mwezi murhanzi gw'omwaka gwa kabirhi, olusiku lurhanzi lw'omwezi, aka-Nyamuzinda kayîmânîkwa. ¹⁸ Musa ànacyîmanza Endâro ashigika ensimikiro, àhirakwo empaho n'emirhamba, agwikakwo emitungo. ¹⁹ Alambika ihêma oku nyanya ly'Endâro, alilâmbûlirakwo, anahira omufûniko oku nyanya ly'ihêma, nk'oku Nyakasane ànamurhegekaga. ²⁰ Arhôle Endagâno, ayihira omu mucîmba, ahira emirhamba oku mucîmba anadêkereza omufûniko oku nyanya. ²¹ Alerha omucîmba omu Ndâro, àhirakwo omwenda, abwikira omucîmba gw'Endagâno, nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa. ²² Ahira ameza omu Cihando c'Ihano, olunda lw'emwenê lw'Endâro emuhanda ya gulya mwenda; ²³ àdêkerezakwo omulongo gw'emigati, embere za

Nyakasane, nka kulya Nyakasane anarhegekaga Musa. ²⁴ Ahira akamole omu Cihando c'Ihano, embere z'ameza, olunda luyerekire Endâro, emukôndwe; ²⁵ àyâsa orhumole embere za Nyakasane, nka kulya Nyakasane anarhegekaga Musa. ²⁶ Ahira oluhêrero lw'amasholo omu Cihando c'Ihano, embere za gulya mwenda, ²⁷ anatumbûkizakwo enshângi y'omugavu, nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa. ²⁸ Ahira omwenda gw'ecisîka aha muhango gw'Endâro. ²⁹ Erhi àba amahira oluhêrero lw'embâgwa aha muhango gw'Endâro y'Ecihando c'Ihano, àrhûlakwo embâgwa n'enterekêro, nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa. ³⁰ Adêkereza omukenzi ekarhî k'Ecihando c'Ihano n'oluhêrero, ànahiramwo amîshi gw'okukalaba. ³¹ Musa, Aroni n'abagala bàkâgikalabiramwo amaboko n'amagulu. ³² Erhi bàbâga baja omu Cihando c'Ihano n'erhi bayegêraga oluhêrero, banakalabe nk'oku Nyakasane ànali arhegesire Musa. ³³ Ànacijira obululi, entambirbambi z'Endâro, n'oluhêrero, àhirakwo omwenda aha muhango gw'obululi. Musa ayûkiriza ntyo emikolo. Irengi Iya Nyamuzinda Iyabûmba Endâro. ³⁴ Ecitù canacibwikira Ecihando c'Ihano, bulya irengi Iya Nyakasane Iyamàbûmba Endâro. ³⁵ Musa àrhacihashaga okuja omu Cihando c'Ihano, bulya ecitù cali cibêziremwo n'irengi Iya Nyakasane Iyàli libumbire Endâro. Ecitù calusa Bene Israheli. ³⁶ Omugendo lwabo, Bene Israheli bàkâgihandûla erhi ecitù càbâga camârhenga oku nyanya Iy'Endâro. ³⁷ Ci erhi ankabire ecitù cirharhenzirikwo, barhakâg'ihandûla, kuhika olusiku cashubirhenga oku Ndâro. ³⁸ Bulya ecitù ca Nyakasane cakâgigwà oku Ndâro mûshi na budufu, càlimwo omuliro, omu masu g'iburha Iya Bene Israheli Iyoshi, omugendo lwabo lwoshi.

BENE LEVI . Vayiqra (ויקרא, « Et Il appela » / Lévitique)

1

I. Amarhegeko gayêrekîre enterekêro

Enterekêro nsingônola

¹ Nyakasane ahamagalira Musa omu kagombe k'endêko, amubwîra, erhi: ² oshambaze ben'Israheli; obabwire, erhi: «Hakajira omuntu muli mwe warhûla Nyakasane enterekêro y'okusingônola, anahâna enterekêro y'ecintu cinene, nisi erhi cisungunu. ³ Enterekêro yâge ekaba ya kusingônolwa, ya cintu cinene, anarhûle empanzi erhalikwo ishembo lici. Anayirherekêre aha luso Iw'akagombe k'endêko, Iyo esîmîsa Nyakasane. ⁴ Kandi analambûlira okuboko kwâge^a oku irhwe ly'eyo mpanzi y'okusingônolwa, eba yamayankirirwa agal'iyemererwa okuyobôlwa. ⁵ Anabagira eyo mpanzi y'omucûka embere za Nyakasane, nabo abadâhwa, bene-Aroni banarherekêra omuko gwayo^b, bagende bakangûla nagwo empande zoshi z'oluhêrero luli aha luso Iw'Akagombe k'Endêko. ⁶ Bayikûlekwo oluhu, bagal'irhongôla emyanya, ⁷ abadâhwa, bene-Aroni, banalêrha omuliro oku luhêrero, banaguhirakwo enshâli, ⁸ Abadâhwa bene-Aroni, banalambûlira erya myanya, ecirhwe haguma n'olujimbi kuli ziry nshâli ziri oku luhêrero, ⁹ Banashuka eby'omunda n'ebishugulu n'amîshi, Mudâhwa muguma anabiyoca, bisingônokere oku luhêrero n'omuliro, ebe nterekêro y'obuhumule bw'okurhûliriza Nyakasane. ¹⁰ Erhi akaba enterekêro yâge eri ya bishwekwa binyinyi, nsingônolwa ya mwanabuzi kandi erhi ya mwanahene, anahêra endume erhalikwo ishembo. ¹¹ Anayibâgira lunda Iw'enyanya z'oluhêrero, embere za Nyakasane. Kandi Abadâhwa bene-Aroni banaja bashahuliza omuko omu marhambi goshi g'oluhêrero. ¹² Banayirhongôla myanya-myanya, babilunde haguma n'ecirhwe, n'olujimbi. Omudâhwa agal'ibilambûlira oku nshâli ntwanire oku luhêrero. ¹³ Banashuka eby'omu nda n'ebishugulu n'amîshi, Omudâhwa agal'ibirherekêra byoshi oku luhêrero, anabiyokerekwo, bisingônoke. Eri nterekêro nsingônola, nterekêro y'omuliro, buhumule burhûliriza Nyakasane. ¹⁴ Akaba enterekêro yâge emwa Nyakasane kali kanyunyi, anarherekêre empinga nisi erhi ngûku. ¹⁵ Omudâhwa anahêka kalya kanyunyi oku luhêrero, anatwa irhwe n'olunu, analiyokera oku luhêrero n'omuko gwako banagushahuliza oku burhambi bwa oluhêrero. ¹⁶ Anakûla kandi oludahusha n'ebirimwo n'enshala, anabikabulira hofi na oluhêrero olunda Iwa ebuzûka-zûba, halya bakweba oluvu. ¹⁷ Kandi anaberanga kalya kanyunyi mpande ibirhi, ngasi cubi olwaco lunda buzira kukahumanula. Omudâhwa anakayoca kasingônoke, kasimbukire oku luhêrero, oku nyanya ly'enshâli ziri oku muliro. Eri nterekêro nsingônola, ya buhumule burhûliriza Nyakasane.

2

Enterekêro erhali ya kudwa muko

^a**1.4** Omu Bayahudi, erhi hankabire hali owarhûla Nyakane enterekêro, kwàlikwânine oyo muntu warhûla enterekêro, alambûlire okuboko kwâge oku irhwe ly'eyo mbâgwa y'okusingônolwa. Okwo kwoshi kwâli kuyerekana oku yene yenêne ocihanyire emwa Nnâmahanga.

^b**1.5** Bene Israheli ba mîra bwenêne bakâg'imanya oku obuzîne bwa ngasi cintu omu muko gwâco bubà. Kwo kwarhumaga erhi bankashizire omuko oku luhêro erhi okugushahiza oku luhêro, kwâli kuyêrekana oku bamasholôlera Nyamuzinda obuzîne bwa cîrya cintu cabâgaagwa. Obwo buzine bw'ecintu bwahanyirwe ahâli h'okurherekêra obuzîne bw'abantu (Lola Lev 17).

¹ Erhi hankajira owahâna enterekêro erhali ya kudwa muko, emwa Nyakasane, enterekêro yâge enabe ya mula gwa nshâno, abulagire amavurha oku nyanya ahirekwo n'enshângi. ² Anayihêkera bene-Aroni bo badâhwa na omudâhwa anashamarha oluhi lugumaguma kuli erya nshâno y'omulà ebulagirwekwo amavurha, anarhola n'erya nshângi yoshi, anayoca eyo ngushe yoshi etumbukire oku luhêro nka nterekêro y'okuyibusa. Eri nterekêro eyocîbwe n'omuliro, ya kisununu kinja karhûliriza Nyakasane. ³ Ebisigaliza b'erya ntûlo byanabà bya Aroni n'abagala. Ciri cigabi ca nterekêro ntagatifu bwenêne c'e nterekêro embere za Nyakasane. ⁴ Erhi wankahâna enterekêro^c y'omugati gw'okuyokerwa omu ifuru, gunabe mugati gwa mula gwa nshâno erhaliwo lwango lugushemwo amavurha, kandi erhi gundi gurhalimwo lwango gunashîzirwe amavurha. ⁵ Erhi wankahêra omugati gwajiragwa aha lukalango, nagwo gube gwa nshâno ya mula, mvange n'amavurha buzira lwango. ⁶ Wanaja wagutwa bihimbi bihimbi, onabulagire amavurha oku nyanya lyagwo: ekola nterekêro eyo. ⁷ Erh i wankarherekêra omugati gwajiriragwa aha nyûngu, gujirwe nagwo n'enshâno y'omulà haguma n'amavurha. ⁸ Oku bundi wanahêkera Nyakasane enterekêro yamarheganyibwa kwa bene okwo, yanahêkerwa omudâhwa, naye anayihêka oku luhêro. ⁹ Omudâhwa anarhólakwo ebyajibà nterekêro y'okuyibusa, anayiyokera oku luhêro, eri nterekêro eyocîbwe n'omuliro eyo, nterekêro ya buhumule burhûliriza Nyakasane. ¹⁰ Ecigabi cisigire ciri ca Aroni n'abagala; ciri cigabi ca nterekêro ntagatifu bwenêne c'enterekêro embere za Nyakasane. ¹¹ Ngasi nterekêro ya nshâno mwankarherekêra Nyakasane, erhajâgamwo lwango, bulya kurhakwânîni muyoce alwango nisi erhi obûci nka biryo byayokerwa Nyakasane. ¹² Wanahasha okurherekêra Nyakasane ebisarûlwa byâwe birhanzi ci birhankahêkwa oku luhêro nka nterekêro ya kurhûliriza Nyakasane. ¹³ Okaz'ilunga ngasi ntûlo warherekêra Nyamuzinda orhanalekaga okuhira omunyu gw'eciragâne câwe na Nyamuzinda wâwe kw'ebi wamurhûla. Okaz'ihira omunyu muli ngasi nterekêro yâwe yoshi emwa Nyamuzinda. ¹⁴ Nka warhûla Nyamuzinda oku mwâka muhyahya, wanamurherekêra emihuli mikalange n'omuliro erhi mugati muduge n'enshâno enozire, bibe nterekêro y'omwâka muhyahya emwa Nyakasane. ¹⁵ Onadubulire amavurha oku nyanya, oyushûlekwo enshângi. Yo nterekêro yâwe eyo. ¹⁶ Omudâhwa anasingônola ecihimbi ca gulya mugati gulikwo amavurha haguma n'enshângi yoshi, eri nterekêro ya buhumule bwinja embere za Nyakasane.

3

Enterekêro y'okushenga omurhûla

¹ Akaba enterekêro yâge erhi ya kushenga omurhûla, n'akaba eri ya cintu cinene agoshwire okurherekêra, akaba mpanzi erhi ya marhà, erhahiraga ishembo embere za Nyakasane. ² Oyo muntu analambûlira okuboko oku irhwe ly'eyola mbâgwa, agal'iyibâgira aha luso lw'akagombe k'endêko. N'abadâhwa bene-Aroni, banashahuliza omuko gwayo omu marhambi goshi g'oluhêro. ³ Kuli eyo nterekêro banatwa ey'okuyokerwa embere za Nyakasane, bahirekwo n'amashushi g'oku budiku, n'olujimbi lwoshi, ⁴ anasingônola ensiko zombi n'olujimbi lw'eburhambi bwazo, amashushi g'oku budiku n'agabwikira ensiko, n'amashushi g'oku mufâmo. ⁵ Bene-Aroni banasingônolera ebyo byoshi oku luhêro. Eyo nterekêro banayibambika oku nshâli batwanira oku luhêro, yanabà nterekêro y'obuhumule bwinja burhûliriza Nyakasane. ⁶ Akaba nterekêro ya kusingônolwa ya bishwekwa bisungunu, ebe ndume erhi nkazi, erhalikwo ishembo. ⁷ Akaba mwanabuzi arhûla nterekêro, anamulêrha embere za Nyakasane ⁸ n'eyo nterekêro, anayilambûlirakwo okuboko oku irhwe, agal'iyibâgira embere z'akagombe k'endêko. Na bene-Aroni banashahuliza omuko gwayo omu marhambi g'oluhêro goshi. ⁹ Kuli eyo nterekêro y'okushenga omurhûla,

^c**2.4** Omu Bayahudi, erhi hankabire hali owarhûla Nyakane enterekêro, kwàlikwânine oyo muntu warhûla enterekêro, alambûlire okuboko kwâge oku irhwe ly'eyo mbâgwa y'okusingônolwa. Okwo kwoshi kwàli kuyerekana oku yene yenêne ocihanyire emwa Nnâmahanga.

banasingônolera Nyakasane: omucira gwoshi muberûle oku marhungu, olujimbi, amashushi goshi gabwikira eby'omu nda, ¹⁰ ensiko zombi, amashushi g'oku mifâmo yombi, amashushi g'oku budiku n'ag'oku nsiko zombi. ¹¹ Omudâhwa anayokera ebyo byoshi oku luhêrero nka ishega lisingônolirwe Nyakasane. ¹² Enterekêro ekaba mpene, banayilêrha embere za Nyakasane, ¹³ banalambûlira okuboko oku irhwe lyayo, bagal'iyibâgira aha kagombe k'endêko. Na bene-Aroni, banashahuliza omuko gwayo omu marhambi g'oluhêrero. ¹⁴ Yumvagi ebi arhûla Nyakasane nka ishêga lisingônola: Olujimbi luyamvûlwa oku bulà; amashushi gabwikira eby'omu nda byoshi. ¹⁵ Ensiko zombi, olujimbi luzibwikira, olujimbi lw'oku mifâmo yombi, n'olubarhûla oku budiku, n'oku nsiko. ¹⁶ Omudâhwa anayokera ebyo byoshi oku luhêrero, bibe ishêga ly'obuhumule bwinja na bwa murhûla n'okusîmisa Nyakasane. Rhumanye oku olujimbi lwoshi luyosire luli lwa Nyakasane. ¹⁷ Eryo hyosire irhegeko linyu ensiku zoshi, na ly'iburha linyu lyoshi, n'aha mwankayûbaka hoshi: murhakag'ilya oli amashushi, oli omwamba^d.

4

Okushukûlwa kw'abanyâbyâha

¹ Nyakasane abwîra Musa, erhi: ² Oj'ibwîra bene-Israheli oku: erhi omuntu ankavuna irhegeko liguma omu ga Nyakasane buzira luhinzo, kandi erhi ajire akantu kahanzibwe. ³ Akaba mudâhwa washîzirwe^e amavurha ojizire ntyo, anarhuma olubaga lwoshi lwahemuka, eco câha câge canarhuma arherekêra Nyakasane empanzi y'omucûka erhalikwo ishembo, ebe nterekêro y'okushukûlwa ebyâha. ⁴ Anahâna eyo mpanzi omu luso lw'akagombe k'endêko, embere za Nyakasane agal'ilambûlira okuboko oku irhwe lyayo, agal'iyibâgira embere za Nyakasane. ⁵ Omudâhwa washîzirwe amavurha, anarhûla oku muko gw'eyo mpanzi, aguhêke omu kagombe k'endêko. ⁶ Ahôla omudâhwa anadobeka omunwe gwâge muli gulya muko, alabemwo orhufendefende rhw'oluhêrero embere za Nyakasane agal'ijira ecuhâgizo c'okukangûla kali nda koshi embere z'enshabiriro y'omu cirhînyiro c'akagombe k'endêko embere za Nyakasane. ⁷ Omudâhwa anadêkereza muko musungunu oku bikwi by'oluhêrero lw'okuyûdukiza enshângi embere za Nyakasane omu kagombe k'endêko, n'omuko gw'empanzi gusigîre gwoshi anagudubulira aha ciriba c'oluhêrero lw'okusingônolera, luyûbake aha luso lw'akagombe k'endêko. ⁸ Yumvagi mashushi gahi g'eyo mpanzi yahânwa nterekêro oku byâha gayumvûlwa: olujimbi lubwikira obulà, amashushi g'oku nyanya

^d**3.17** Amashushi n'omwamba biri bigabi byakâg'ibikirwa Nyakasane!. Bakâg'ibona nka byo bibâmwo obuzîne bwenêne kulusha. Kurhakwânini omuntu alye ecigabi cal'irheganyizibwe Nyamuzinda (Lola 1. 5: 17, 11), nka kula omwana okengine arhakahuma omu cirhiri c'ishe na yene arhamurhumiri, eno Bushi. Hano Nyakasane azâbûla ngasi maganya gaba oku bantu ly'oki bayishilya amashushi (Iz 25, 6-12) bulya ago mango abacungusire bakola bana bahumira cirhiri ciguma n'ishe. Nkaba co carhumaga Mk 7, 19 aderha oku mwami Yezu ayerekana oku ngasi biryo biri bicêse, a Petro abwirwa oku analyaga ngasi biryo n'okuja omu nyumpa y'orhali muyahudi, bulya ngasi ishanja licêsibwe na Mûka Mutagatifu (Ebj cigabi ca 10 n'eca 11); Paolo naye adesire oku obwiyungule bwahwire (Gl 3, 27-29).

^e**4.3** : Oyo mudâhwa washîzirwe amavurha matagatifu, anayimangîre oluhaga lwa bene wâbo n'okuciheba embere za Nnâmahanga ahâli ha bene wabo boshi. Co cirhumire agwâsirwe abe buzira izâbyo. arhaluke abandî boshi, na ntyo, agwâsirwe okulama buzira câha (Lola muli Hb 5. 1). Okuheba amaboko oku irhwe ly'embâgwa babâgira embere za Nyakasane, kurhali kulonza mpu ecâha c'omuntu bacibarhuze eyo mbâgwa. Nka kwo byali, kurhankacihashikine okulya cenyama y'ecintu cahambûliragwakwo ecâha (Rhulole 6, 18-19). Na kandi kurhankacihashikîne eco cintu bacihane nterekêro emwa Nyamuzinda acibaga mabî ga bantu balonzagya okucinywêsa. Okwo kuheba amaboko oku irhwe ly'embâgwa, ciri cijiro c'irhegeko ly'oburherekêre bw'ensi-ngônolâ (1,4). Ciri cijiro ca kushushanya embâgwa n'owayirherekêra. Owarherekêra ashushane n'enterekêro. Owarherekêra acihâne yene nterekêro emwa Nnâmahanga.

ly'eby'omunda goshi. ⁹ Ensiko zombi n'olujimbi lwa kulizo, n'olw'oku mifâmo yombi, omubumbuli gw'amashushi ayamvûla oku budiku n'oku nsiko. ¹⁰ Byoshi bibe nterekêro y'okushenga omurhûla, omudâhwa anayokera ebyo bihimbi oku luhêrero lw'enterekêro mbâgwa. ¹¹ Ci oluhu lw'eyola mpanzi, n'eminyafu yayo, haguma n'ecirhwe cayo, amagulu, amala, n'ecihô cayo, ¹² eyo mpanzi oku enali gumaguma yoshi, anayibarhuza bayihêke kuli n'olugo bulya hali hantu hacîre, hantu hinja, bayihise halya bakabulira oluvû, bagal'iyisingônolera oku nshâli ndûlike muliro. Aho hantu hacîre bakabulira oluvû lwayagabira mavurha, ho bagwâsirwe okusingônolera eyo mpanzi. b. Enterekêro y'okushukûla olubaga lwa bene Israheli lwoshi

¹³ Erhi ankaba olubaga lwa bene Israheli lwoshi lwo lwahemusire, omu kujira ecâha cibonera, omu kujira akantu kahanzibwe n'amarhegeko ga Nyakasane ciru ankaba olubaga lurhakutwiri ihuzihuzi, ¹⁴ olubaga lwanahâna enterekêro y'okushukûlwa eco câha, empanzi, cintu cinene c'omu bishwekwa, cirhalikwo ishembo, lwayihâna erhi ankaba ecôla câha camamanyikana; banayihugira embere z'akagombe k'endêko. ¹⁵ Abashamuka b'olubaga, banalambûlira amaboko gâbo oku irhwe ly'erya mpanzi, kandi banayibâgira embere za Nyakasane. ¹⁶ Omudâhwa washîzirwe amavurha anarhola oku muko gw'erya mpanzi, anaguhêke omu kagombe k'endêko. ¹⁷ Agal'idobeka omunwe gwâge muli gulya muko gw'erya mpanzi, agushahugize n'ecuhûgizo oku nshabiriro kali nda embere za Nyakasane. ¹⁸ Analaba muko musungunu oku bikwi by'oluhêrero luli embere za Nyakasane omu kagombe k'endêko. N'omuko gusigire anagudubulira aha bikondo by'oluhêrero luli aha luso lw'akagombe k'endêko. ¹⁹ Kandi anayamvûla amashushi goshi ga wampanzi, anagasingônolera oku luhêrero. ²⁰ Erya mpanzi banayirherekêra nka kulya barherekêra empanzi y'okucêsa omunyabyâha. Ntyo kwo bâkazijira. N'omudâhwa, hano aba amashenga, omu kuhûnira olubaga obwonjo, lwanababaliirwa. ²¹ Kandi anahêka erya mpanzi enyuma z'olugo, bagal'iyisingônola nka kulya kw'entanzi. Eyo yo nterekêro y'okushukûla ebyâha by'olubaga lwoshi. c. Enterekêro y'okushukûla omurhambo

²² Erhi ankaba omurhambo ye wajizire ecâha, omu kuhemukira Nyakasane buzira kumanya, bulya amavuna irhegeko lya Nyakasane, Nyamuzinda wâge, kwanarhuma ajira ecâha, ²³ nisi erhi bankayîsh'imubwîra buzinda, oku kwo anahemusire ntyo, agwâsirwe okurherekêra ecihebe cirhalikwo ishembo. ²⁴ Analambûlira okuboko kwâge oku irhwe lya cîrya cihebe, bagal'icibâgira halya barherekêrera embâgwa y'okurherekêrwa Nyamuzinda. Eri nterekêro y'okushukûla omunyabyâha. ²⁵ Omudâhwa, anayanka n'omunwe kuli gulya muko gw'enterekêro y'okushukûla omunyabyâha, agulabe oku bikwi by'oluhêrero lw'enterekêro, n'ogundi anagudubulira aha bikondo by'oluhêrero. ²⁶ Kandi anasingônolera olujimbi lw'eco cihebe oku luhêrero nk'oku bajira enterekêro y'okushenga omurhûla. Kwo omudâhwa akaz'ishengera ntyo omurhambo. Hano aba amamusengerera obwonjo oku câha câge, anababaliirwa. d. Enterekêro y'okushukûla omuganda

²⁷ Erhi ankaba muganda kwônene omu lubaga ye wahemusire, omu kuvuna irhegeko lya Nyakasane, arhanali akutwire ihuzihuzi, anacîbihize bulya anajizire okuhânzibwe n'irhegeko lya Nyakasane. ²⁸ Nisi bakamubwîra buzinda kulya kubi kwâge, agwâsirwe okushukûlwa ecâha câge anajizire, ahâne empene erhalikwo ishembo. ²⁹ Analambûlira okuboko kwâge oku irhwe ly'eyo nterekêro y'okushukûlwa ebyâha, kandi agend'iyibâgira halya babâgira ezindi nterekêro. ³⁰ Omudâhwa anarhola oku muko gw'eyo nterekêro, anagulabe oku bikwi by'oluhêrero lw'enterekêro, ogundi agudubulire aha bikondo by'oluhêrero. ³¹ Anayamvûla olujimbi lwoshi, nk'oku bayamvûla olujimbi lw'enterekêro y'okushenga omurhûla, n'omudâhwa alusingônolere oku luhêrero, luhebe obuhumule bwinja bw'okurhûliriza Nyakasane oku luhêrero. Omudâhwa kwo ajirira omuntu wa bene oyo, cibe cijiro c'okumuhûnira obwonjo, na ntyo ababaliirwe eco câha. ³² Akaba cibuzi arhûla nterekêro ya bene eyo, analêrha omushîbuzi gurhalikwo izâbyo. ³³ Analambûlira okuboko kwâge oku irhwe ly'eyo nterekêro. Agal'ibâgira eyo nterekêro y'okushukûlwa aha babâgira ezindi nterekêro. ³⁴ Omudâhwa anarhola muko musungunu n'omunwe gwâge kuli eyola nterekêro, agulabe oku bikwi by'oluhêrero lw'enterekêro. ³⁵ Kandi anayamvûla amashushi goshi nk'oku

banayamvûla ag'omwanabuzi w'enterekêro y'okushenga omurhûla. N'omudâhwa anagasingônolera oku luhêrero lw'enterekêro y'ishêga lisingônolere Nyakasane, kwo omudâhwa ajirira omuntu wajizire ecâha ntyo, agal'ibabaliirwa.

5

Agandi mango magumamaguma g'okushukûlwa ecâha

¹ Erhi hankajira owahirima omu câha, omutwî w'emmanja akahamagala omuhamirizi n'oyo muhamirizi akabula okuderha eby'okuli anabibwîne kandi erhi abimanyire, oyôla anacibarhuza obubî bwâge yêne. ² Kandi omuntu wahuma oku kantu kagalugalu, nk'omurhumba gw'ensimba ngalugalu, ogw'ecintu cishwekwa cigalugalu, omurhumba gw'ebinyagâsi, oyo muntu amazira, amajira ecâha. ³ Kwo kuguma n'ohemuka omu kuhuma oku bihûmânya by'omuntu, erhi ankaba arhamanyiri, nisi erhi ankayîsh'imanya buzinda ago magalugalu, amajira ecâha. ⁴ Omuntu omu kujalira buzira kusêza, erhi ankajira endahiro omu lucali, nka arhamayiriri, buzinda bw'aho akahugûkwa, oyo naye ajizire ecâha omu kantu kaguma muli ebyôla. ⁵ Owacîhemula omu kantu kaguma muli ebyôla, kukwânîne ahûne obwonjo oku câha câge. ⁶ Kuli ecôla câha câge, analêrhera Nyakasane enterekêro y'ecishwekwa cisungunu (mpene erhi cibuzi) n'omudâhwa anamujirira enterekêro y'okuhûna obwonjo oku câha câge. ⁷ Erhi ankabula, oli ecibuzi, oli empene y'okushukûlwa ebyâha byâge, analêrha mahali abirhi ga mpinga, nisi erhi ngûku ibirhi. Nguma ebe ntûlo oku byâha byâge, eyindi ebe nterekêro y'okubâgwa. ⁸ Anabilêrhera omudâhwa, naye arhang'ihâna enterekêro ntanzi y'okushukûla ebyâha, agal'izîka kalya kanyunyi olûnu, kandi akaniole igosi, buzira kukatwa irhwe, arhakahumanulaga. ⁹ Anajira ecuhâgizo. N'omuko gw'erya nterekêro yanigagwa, anaja akangûlamwo omu marhambi g'oluhêrero, n'ogundi anagudwikiza oku bikondo by'oluhêrero. Eyo eri nterekêro oku byâha. ¹⁰ Akandi kanyunyi, anajiramwo enterekêro nsingônola nk'oku binarhegesirwe. Ntyo kwo omudâhwa agwâsirwe okujirira omuntu wa mwene oyo, na ntyo ecâha câge canababaliirwa. ¹¹ Erhi ankabula ago mahali abirhi g'empinga nisi erhi ezo ngûku ibirhi, anarhûle ecigabi ca kali ikumi c'enshâno enozire y'omu kwâge ebè nterekêro oku byâha byâge, arhabulagiraga mavurha nisi erhi nshangi oku nyanya, bulya eri nterekêro y'okushukûlwa ebyâha. ¹² Anahêkera omudâhwa eyo nshâno, n'omudâhwa anarhûlakwo ecifune, n'eyo nshâno anajiramwo enterekêro y'okusingônolwa oku byâha ajizire embere za Nyakasane. ¹³ Eyo eri nterekêro y'oku byâha ajizire muli kantu kalebe na ntyo anababaliirwa. Enshâno esigire yanabâ y'omudâhwa, nk'oku binayêrekîre enterekêro y'entûlo.

Enterekêro y'okulyula

¹⁴ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ¹⁵ Omuntu erhi ankaba mugalugalu, omu kujira ecâha c'obuhalanjisi akanyomanya oku bintu biyêrekîre enterekêro yajirirwa Nyakasane oyôla muntu anahyule engandabuzi y'omu buso bwâge, erya erhalikwo ishembo, erya yankabâ ya ngulo nyinja, erhi yankagererwa oku ntûlo nyinja y'omu ka-Nyamuzinda. ¹⁶ Biryâ ayankaga oku nterekêro ntagatifu, okunayushûlakwo empyulo y'ecigabi ca karhanu, agal'iyisha abidwîrhîre omudâhwa. Na ntyo omudâhwa anamujirira enterekêro y'okushukûlwa ebyâha, n'erya ngandabuzi y'empyulo, go mango ankababaliirwa ecôla câha. ¹⁷ Omuntu akahemuka, n'omu kuhemuka kwâge, akajira akantu kahanzi bwe n'amarhegeko ga Nyakasane buzira kumanya, oyo muntu yêne dolo agwerhe obubî, yêne abarhwire omuzigo gw'obubî bwâge. ¹⁸ Oyo muntu analêrhera omudâhwa oku nterekêro y'obubî bwâge, engandabuzi erhalikwo ishembo, y'omu buso bwâge, erya nyîshogwa. Omudâhwa anamushukûla kulya kuhemuka kwâge arhatwaga ihuzihuzi, na ntyo anababaliirwa. ¹⁹ Eyo eri nterekêro y'okuhylira obubî bwâge, bulya oyo muntu anali okunali omu bubî embere za Nyakasane. ²⁰ Nyakasane ashub'ishambâza Musa muli ebi binwa: ²¹ Erhi omuntu ankahemuka, agomere Nyakasane omu kurheba owabo oku kantu abîsibagwa, nisi erhi oku cêgu, nisi erhi ankarhebeba owabo mpu bayongolokane akantu omu kushûma, ²² nisi owarhòla akantu kâh kahezire, agal'ilahira oku arhakabwîne, kandi erhi alahire ebîrà kuli bubî bulebe omuntu ahashire okujira.

²³ Omuntu akajira ecâha, canamuhindula ntyo mubi. Agwâsirwe okugalula ebi anayansire, nisi erhi ebi anasézagya okuhàbwa busha: Ecêgu babisagya, akantu kâli kahezire arhòlaga, ²⁴ kandi erhi oku kantu alahiraga ebìrà. Anakayushùlakwo ecigabi ca karhanu, abull'igalulira nna kalya kantu kage, kurienga amango anal'ikola akagwerhe. ²⁵ Kandi analerhera Nyakasane enterekêro y'okuhyula, ebè ya ngandabuzi erhalikwo ishembo, y'omu bishwekwa byâge, erya yankabà ya ngulo nyinja, agal'iyiha omudâhwa, ebé nterekêro y'okuhyula. ²⁶ Go mango omudâhwa ankamujirira enterekêro y'okushukùlwa embere za Nyakasane. Kandi anababaliirwa ecâha câge, ciru cankaneneha.

6

Omukolo gw'omudâhwa amango g'enterekêro: ensirîra, enkalange, okushukùlwa ebyâha, okulyûla, murhûla (kukuza Nyakasane, ciragâne, muhigo)

¹ Nyakasane ashub'ishambâza Musa muli ebi binwa, erhi: ² Ohe Aroni n'abagala erira irhegeko: Alagi irhegeko ly'enterekêro y'ensirîra. (Yo nterekêro ekâyôrha yadurha mulîro ngasi lusiku, enakaz'isirizibwa n'omuliro oku luhêrero, obudufu bwoshi kuhika sêzi. N'omuliro gw'oku luhêrero gunakaz'iyôrha mutwâne)^f. ³ Ngasi sezi omudâhwa, hano aba amayambala akanzo kage k'enondwè, n'ehikenyerwa hy'enondwè anaguka oluvù lw'eyo nterekêro yasingônokeraga oku luhêrero, aludekereze eburhambi bw'oluhêrero. ⁴ Aho anahogola erya myambalo yâge, ashub'iyambala ey'okugend'ikabulira lulya luvù lwayagabira ahantu hacîre, kuli n'olugo. ⁵ Omuliro gw'oku luhêrero lw'okusingônolera, gukayôrha guyasire buzira okuzima. Ngasi sezi omudâhwa akaz'ilunda kwo enshâli, analambikekwo enterekêro, haguma n'amashushi g'enterekêro y'okushenga omurhûla. ⁶ Omuliro gw'ensiku zoshi gukaz'iyôrha gwayaka oku luhêrero, gurhanazimaga ciru n'eriguma.

B. Enkalange

⁷ Lolaga irhegeko ly'enterekêro nkalangwa: Muguma muli bene-Aroni anayisha ayidwîrhîre Nyakasane embere z'oluhêrero. ⁸ Anashamarha ecifune omu nshâno enozire badwîrhe, mvange n'amavurha n'enshângi yoshi y'enterekêro, agal'iyokera ebyo byoshi oku luhêrero, bibe nterekêro y'obuhumule bwinja bw'okurhûliriza Nyakasane. ⁹ Ebyankasigala kuli erya nkalangwa, Aroni bone abagala banabirya, babirye nka mugati gurhalimwo lwango. Babirire ahantu hatagatifu, omu cirhînyiro c'akagombe k'endêko. ¹⁰ Mw'ogwo mugati barhakag'iyokeramwo olwango, ciri cigabi câbo mbahire kuli eyo nterekêro. Kali kantu katagatifu ako bwenêne, kwo kunali kuguma n'enterekêro y'okuhûna obwonjo oku byâha, kwo na kuguma n'enterekêro y'okulyula. ¹¹ Ngasi mulume omu bana ba Aroni analyakwo⁹. Lirigi irhegeko ly'ensiku zoshi oku iburha linyu na ngasi yeshi wankahumakwo anabà mutagatifu. ¹² Nyakasane ashambaza Musa amubwîra, erhi: ¹³ Alaga enterekêro Aroni n'abagala bâkaz'ijirira Nyakasane olusiku lwabo lw'okushîgwa amavurha matagatifu: Ecigabi ca kali ikumi c'omulà gw'enshâno enozire, ebe nterekêro y'ensiku n'amango, barhûle ecihimbi sêzi, n'ecindi cihimbi bijingo. ¹⁴ Yakaz'irheganyibwa aha lukalango haguma n'amavurha, wanalêrha omugati, oje waguva bihimbi bihimbi, n'okugurherekêra Nyakasane gube gwa buhumule bwinja burhûliriza Nyakasane. ¹⁵ Omudâhwa washîgwa amavurha omu bana ba Aroni kwo agwâsirwe okujira ntyo. Lyayôrha irhegeko ly'ensiku n'amango. Eyo nterekêro yajirirwa Nyakasane egwâsirwe ehwe yoshi yatûmulira omugi enyanya. ¹⁶ Enterekêro erhûzirwe n'omudâhwa, egwâsirwe okusingônolwa yoshi, barhalyagakwo ciru n'ehitya.

C. Enterekêro y'okushukùla abanyabyâha

^f**6.2** : Amango g'Endagâno ya Mîra, okubakag'ikarherekêra ngasi lusiku kurhashushanaga. Lola muli Eze 46, 13-15 (nterekêro y'okusingônola, sêzi); 2 Bam 16, 15, yo n'eyo nterekêro y'e sêzi; banayushùlakwo ntûlo nguma (nterekêro ya nshâno) bijingo: Lub 29, 38-42; Mib 28, 2-8.

⁹**6.11** : Lola muli Lub 27, 37.

¹⁷ Nyakasane abwîra Musa, erhi: ¹⁸ Obwire Aroni n'abagala ntyala: Alagi oku mwakajira nka mwarhûla enterekêro y'okushukûla abanyabyâha. Enterekêro Nyakasane arhûlwa ekâbâgirwa embere zâge halya bajirira enterekêro nsingônola. Kali kantu katagatifu bwenêne. ¹⁹ Omudâhwa wahânaga enterekêro y'okushukûla ebyâha, yeki wankalya eyo nyama, ayirire ahantu hatagatifu omu cirhînyiro c'akagome k'endêko. ²⁰ Ngasi yeshi wankahuma oku nyama yayo, anabe mutagatifu. Erhi omuko gwayo gwankashahukira oku mwambalo, halya gwashahukiraga hanagend'ishukirwa ahantu hatagatifu. ²¹ Enyungu y'ibumba bayiyenderagamwo, kukwânîne eberwe, ci erhi ankaba nyungu ya mulinga yayenderagwamwo, kukwânîne bayicêse bwinjinja omu kuyishuka n'amîshi. ²² Ngasi mulume muli bene-Levi, anahasha okulya kw'eyo nyama bulya kali kantu katagatifu bwenêne. ²³ Ci barhankalya enyama y'enterekêro yarhûlagwa oku kushukûla ebyâha, n'omuko gwayo gwahêsirwe omu kagombe k'endêko bajiramwo olukangûlo, lw'okushukûla omu hantu hatagatifu. Ci eyo nyama esingônolwe n'omuliro.

7

¹ Alaga irhegeko liyêrekîre enterekêro y'okulyûla ebyâha: Kali kantu katagatifu bwenêne. ² Ho banagwâsirwe okubâgira enterekêro y'okulyûla ebyâha aha banayôrha babâgiraenterekêro y'okusingônolwa, n'omudâhwa anabulagira omuko gwayo omu marhambi g'oluhêrero. ³ Barherekêrerekwo olujimbi lwoshi, omucira, amashushi gabwikira eby'omu nda, ⁴ barherekêrerekwo n'ensiko zombi, n'olujimbi luzibwikira, n'olwa oku mifâmo yombi, olujimbi lubà oku budiku haguma n'olw'oku nsiko. ⁵ Omudâhwa asingônolere ebyo bigabi oku luhêrero, nka nterekêro ya muliro, yarherekêrwa Nyakasane. Erigi nterekêro ya kulyula. ⁶ Ngasi bûko mulume muli bene-Levi, analya oku nyama zayo, anayirire ahantu hatagatifu, bulya buli bwanga butagatifu bwenêne. Ebigabi omudâhwa ayôrhana ⁷ Enterekêro y'okuhyula kuguma ejirwa n'okushukûla ebyâha. Irhegeko linali liguma kuli zombi. Enyama yabâgagwa yabà y'olya mudâhwa warherekêraga eyo ntûlo y'okulyula. ⁸ Embâgwa omuntu alêrheraga omudâhwa mpu amuhânire nterekêro, oluhù lwayo lwayîsh'ibà lw'olya mudâhwa. ⁹ Ngasi nterekêro yakalangiragwa omu cibekenge c'omuliro, kandi erhi omu nyungu, nisi erhi aha lukalango enali y'olya mudâhwa warherekêraga. ¹⁰ Ngasi nkalange n'amavurha, nisi erhi ntale, enali ya bene Aroni boshi, ngasi muguma nk'owabo bakaz'ihâbwa ecihimbi ciyumanine.

E . Enterekêro y'omurhûla

a. Enterekêro y'okukuza Nyakasane

¹¹ Alaga irhegeko ly'omurhûla bakaz'irherekêra Nyakasane. ¹² Erhi ankaba eri nterekêro y'okukuza Nyakasane, banayushûlako enterekêro y'okuvuga omunkwa, haguma n'orhugati rhwa ngasi lubero rhurhalimwo lwango, rhukalange n'amavurha, n'enshâno y'orhugati ebe ndobeke omu mavurha. ¹³ Kuli rhulya rhugati rhwayushûlagwa oku nterekêro y'omurhûla, banayushûlakwo n'omugati gubumbugusire, nagwo gube guyushwîre enterekêro y'okushenga omurhûla. ¹⁴ Banarherekêra Nyakasane higati higuma higuma kuli ngasi lubero. Rhulya rhugati rhwanayîsh'ibà rhw'omudâhwa wagend'ijira olukangûlo lw'omuko gw'erya nterekêro y'omurhûla. ¹⁵ Enyama z'erya nterekêro y'omurhûla zanalibwa olwo lusiku lwonêne yanarherekêragwamwo. Ntaco cahika kuca sêzi. b. Enterekêro y'okuyukiriza eciragâne nisi erhi muhigo ¹⁶ Erhi ankaba eri nterekêro y'okuyukiriza eciragâne nisi erhi omuhigo, banayiryakwo olusiku lwonêne yarherekêragwa, nisi erhi ciru na kuca. ¹⁷ Ebyankasigala kuli eyo nterekêro, olusiku lwa kasharhu, binasingônolwe n'omuliro.

Irhegeko ly'okurhûla.

¹⁸ Erhi omuntu ankalya oku nyama y'enterekêro yâge y'omurhûla olwo lusiku lwakasaharhu, eyi nterekêro erhankaciyankirirwa, olya wayihânaga arhankaciyîbukwa. Bakola bayizize na ngasi yeshi wankayiryakwo obubî bwanamuyahukira. ¹⁹ Enyama yahisire oku bintu bigalugalu, erhankaciribwa, enasingônolwe n'omuliro. Ngasi muntu orhalikwo bubî buci anahasha okulya kw'eyo nyama y'omurhûla. ²⁰ Erhi omuntu ankaba ahumanyire agal'ilya kuli

erya nyama y'enterekêro y'omurhûla barhûlaga Nyakasane, agwâsirwe okukagwa omu lubaga lwâbo^h. ²¹ Na ngasi yeshi ohumire oku bintu bigalugalu, bibe bya muntu bibe bya nsimba, erhi bya kandi kantu k'okuhumânya, agal'icishomya okulya oku nterekêro y'okushenga Nyakasane omurhûla, oyôla anakagwe omu lubaga lwabo. ²² Nyakasane abwîra Musa, erhi: ²³ Obwire bene Israheli, erhi: Irhondo murhahîraga mukalya olujimbi lw'enkafu, olw'ecibuzi nisi erhi olw'empene. ²⁴ Amashushi g'ecintu cacîhozagya, nisi erhi g'ecamayirhwa n'ensimba, mwanangakolêsa oku hindi, ci murhagalyagakwo. ²⁵ Bulya ngasi wankalya oku mashushi g'ecintu barherekêraga Nyakasane anakagwe omu lubaga lwabo. ²⁶ Murhankalya omuko gw'oli orhunyunyi, oli ogw'ebintu n'ogw'ensimba ngasi aha mwankayûbaka hoshi. ²⁷ Owankalya omuko mulebe, banamukâge omu lubaga lwabo.

Ebigabi omudâhwa ayôrhana

²⁸ Nyakasane ashambâza Musa, erhi: Obwire bene Israheli ntyala: ²⁹ Ngasi yeshiwankanayisha al'irhûla Nyakasane enterekêro y'omurhûla, agwâsirwe okuyushûla ecihimbi c'eyo nterekêro oku ntûlo y'okushenga omurhûla. ³⁰ Anayisha afumbasire omu maboko gâge birya byarhûlwa Nyakasane, kwo kuderha analerha amashushi g'oku nkolo. Analerha n'enkolo yo ayîsh'irhûla Nyakasane. ³¹ Omudâhwa anasingônolera galya mashushi oku luhêrero, n'Aroni bone abagala bahâbwe enkolo. ³² Kuli eyo nterekêro, mwakaz'iyushûlakwo okugulu kulyo, kube kw'omudâhwa. ³³ Olya warherekêraga omuko n'amashushi muli bene Aroni, anahâbwa okwo kugulu kulyo. Gwo mwanya gwâge. ³⁴ Oku ntûlo ya bene Israheli, ncîhalîre eyi myanya: Okugulu n'enkolo, mbihîre omudâhwa Aroni n'abagala. Eryo liri irhegeko ly'ensiku zoshi kuli bene Israheli.

Okushwinja

³⁵ Eco co cigabi ca Aroni oku nterekêro nsingônola, na kandi co c'abagala olusiku Aroni abayerekana emwa Nyakasane mpu babe badâhwa bâge. ³⁶ Co cigabi Nyakasane arhegesire abadâhwa okukahâbwa na bene Israheli eco kurhenga olusiku lw'okuyimanikwa n'amavurha. N'okwo kwayorba irhegeko ly'ensiku n'amango, oku iburha lyâbo lyoshi. ³⁷ Lyo irhegeko mmuhîre eryo, oku nterekêro nsingônola, n'oku y'enkalange, oku nterekêro y'okushukûlwa ebyâha, n'ey'okulyula oku byâha, oku y'okuyimikwa, n'oku y'okushenga omurhûla. ³⁸ Ntyo kwo Nyakasane arhegesire Musa oku ntôndo ya Sinayi, olusiku âhâga bene Israheli amarhegeko g'okuhâna entûlo zâbo, erhi bali omu irûngu ly'e Sinayi.

8

II. Okuyimikwa n'amavurha kw'abadâhwa

Enterekêro y'okuha Aroni n'abagala ecikono c'obudâhwa

¹ Nyakasane ashub'ibwîra Musa, erhi: ² Orhôle Aroni boshi n'abagala, orhôle emyambalo, amavurha matagatifu, orhôle empanzi y'enterekêro y'okushukûla ebyâha, orhôle engandabuzi zombi, n'ecirhimbiri c'emigati erhahmwo lwango. Oshûbûze olubaga lwoshi, lushimânane aha kagombe k'endêko.

⁴ Musa anacijira nk'oku Nyakasane amurhegekaga. Olubaga lwaja aha kagombe k'endêko. ⁵ Musa anacibwîra olubaga, erhi: «Yumvagyi ebi Nyakasane anarhegesire okujira: ⁶ Musa ashegereza Aroni n'abagala embere zâge, abashuka n'amîshi. ⁷ Anaciyambika Aroni akanzo, akasêza n'omushumi, ahirakwo n'ecishûli n'omwirhêro n'omushumi gwagwo. ⁸ Amuzonza omushumi gw'omwirhêro, lyo gumusêrakwo, amuyambika omuroha gujalagire «Urim na Tummim». ⁹ Amwambika ishungwê ly'obukulu, linaganyirekwo olugole lw'amasholo, co

^h**7.20** : Omuntu okukagwa omu lubaga lwâbo, ci bwenêne oku muntu wabâga omu irungu nka Bayahudi, kwo kwanali nka kula bankanatwira omuntu olubanja mpu afê. Bulya nta murhûla ankabona yene yene omw'irungu, lola 7, 24.

ⁱ**8.8** : Urim: bulangashane; na Tummim: bwimâna: Biri birugu, rhuhuye rhubirhi rhuli omu

cimanyiso c'okuyimânika enterekêro ntagatifu nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa.

¹⁰ Musa ayanka amavurha matagatifu agalabamwo endâro ya Nyakasane na ngasi byoshi byalimwo. ¹¹ Akangûla oluhêrero kali nda, analushîga amavurha matagatifu kuguma n'orhulugu rhwalimwo rhwoshi, kandi n'olwogero n'ensigiko zalwo Iyo abigisha. ¹² Musa adubulira amavurha matagatifu oku irhwe Iya Aroni, amushîgago omu kumugisha. ¹³ Musa ashegeza emunda ali, bagala ba Aroni, abayambika orhwanzo n'emishumi, anabayambika orhusirha nk'oku Nyakasane anal'imurhegesire.

¹⁴ Enyuma zâbo alêrha empanzi y'enterekêro y'okushukûla ebyâha. Aroni bona abagala banacilambulira amaboko gâbo okw'irhwe Iy'erya mpanzi. ¹⁵ Musa ayibâga, anarhola omuko n'omunwe gwâge, agulaba oku mahembe g'oluhêrero, n'omu marhambi goshi, acêsa oluhêrero; adubulira ogundi muko gwasigalaga aha bikondo by'oluhêrero, anacilugisha omu kujirirakwo enterekêro y'okushukûla ebyâha. ¹⁶ Buzinda bw'aho arhola amashushi gabwikira eby'omu nda byoshi, olujimbi Iwa oku budiku, n'ensiko zombi n'olujimbi lwazo, Musa abiyokera oku luhêrero. ¹⁷ Ci eyo mpanzi, oluhu Iwayo, eminyafu, n'eciho cayo aj'ibiyokera eburhambi bw'olugo, nk'oku Nyakasane anal'irhegesire Musa.

¹⁸ Musa ashegeza engandabuzi y'enterekêro y'okusingônolwa, Aroni n'abagala, banaciyilambûlirakwo amaboko gâbo oku irhwe. ¹⁹ Musa anaciyibâga, n'omuko gwayo agudubulira omu marhambi goshi g'oluhêrero. ²⁰ Anacikobola erya ngandabuzi myanya myanya. Musa asingônola ecirhwe n'erya myanya n'olulimbi. ²¹ Bashuka n'amîshi amala n'ebishugulu; Musa ayokera ntyo erya ngandabuzi oku luhêrero yasingônoka, yabâ nterekêro nsingônole, ya buhumule bwinja, yo nterekêro eyocîbwe n'omuliro, nterekêro ya Nyakasane nk'oku anarhegekaga Musa.

²² Anacishegeza erya yindi ngandabuzi, yo ngandabuzi y'enterekêro y'okuyimika Aroni n'abagala. Aroni n'abagala banacilambulira amaboko oku irhwe Iyayo. ²³ Musa anaciyibâga, ayanka oku muko gwayo, agulaba oku kurhwiri kulyo kwa Aroni, n'oku cunkumwe câge c'ekulyo n'oku ino linene Iy'ekulyo. ²⁴ Ashegeza bagala ba Aroni emunda ali, aj'alaba okurhwiri kwabo kulyo, ecunkumwe câbo c'ekulyo n'ino Iyâbo linene na gulya muko. Okubundi Musa anacidubulira omuko gwasigalaga omu marhambi g'oluhêrero. ²⁵ Anaciyanka amashushi, omucira, olujimbi lubwika eby'omu nda, olw'oku budiku, ensiko zombi n'amashushi gazo, n'okugulu kulyo. ²⁶ Na muli cîrya cirhimbiri c'emigati erhalimwo lwango cali embere za Nyakasane, arhâlamwo ehigati hirhalimwo lwango, n'ehigati hikalange n'amavurha n'ehindi higati hy'olununîrizi; ebyôla byoshi abidêkereza oku mashushi na kuli kulya kugulu kulyo.

²⁷ Anacibimoleka Nyakasane akabimogamoga nka nterekêro yamogwa embere za Nyakasane kandi abihira omu maboko ga Aroni n'aga abagala. ²⁸ Musa abirhenza omu maboko gâbo, abisingônolera oku luhêrero. Yali nterekêro y'okuyimanikwa na ya buhumule bwinja y'okusîmîsa Nyakasane, bintu bya kusingônolera Nyakasane. ²⁹ Musa ayanka enkolo y'erya ngandabuzi, ayimoleka Nyakasane, nka nterekêro yamogamogwa embere za Nyakasane. Co cali cigabi ca Musa ca kuli erya ngandabuzi y'okuyimânika nk'oku Nyakasane amurhegekaga. ³⁰ Musa anacirhola kuli galya mavurha matagatifu na kuli gulya muko gwali oku luhêrero, abishahulizakwo Aroni n'abagala n'emyambalo yâbo.

³¹ Musa anacibwîra Aroni bona abagala, erhi: «Muyendere enyama aha muhango gw'akagombe k'endêko; aho ho mwanayilira n'omugati guli omu cirhimbiri c'okuyimika nka oku narhegekaga erhi nderha, nti: Aroni bone abagala bakaz'iyirya. ³² N'ebisigaliza by'erya nyama n'omugati, mubiyoce bisingônoke n'omuliro. ³³ Mujire nsiku nda buzira kuhuluka omu kagombe k'endêko kuhika ensiku z'okuyimikwa kwinyu zihwe; bulya okuyimikwa kwinyu kugwâsirwe okushinga nsiku nda. ³⁴ Ebi mujiriwe ene, Nyakasane arhegesire okumujirira byo nsiku nda, Iyo mushukûlwa bwinjinja. ³⁵ Mukâbêra nsiku nda, mûshi na budufu aha luso

nshoho omudâhwa akag'iyambalira oku cifuba amango aja embere za Nyakasane; amango g'obu-lêbi bw'okulonza okuyumvirhiza obulonza bwa Nyakasane (Rhulole muli 1Sam 14,41; Mig 16,33).

Iw'akagombe k'endêko; mushimbe amarhegeko ga Nyakasane goshi, Iyo murhag'ifa. Ntyo kwo narhegesirwe. ³⁶ Aroni n'abagala bajira kulya Nyakasane arhegekaga Musa kwoshi.

9

Okurhondêra omukolo gw'obudâhwa kwa Aroni n'abagala

¹ Oku lusiku lwa kali munani. Musa ahamagala Aroni, abagala n'abagala b'omu Israheli ² abwîra Aroni, erhi: «Oyanke akanina k'omudege kabè nterekêro y'okushukûla ebyâha, n'engandabuzi ebè nterekêro ya okusiingônola, byombi birhabâga kwo ishembo lici, obirherekêre Nyakasane. ³ Obwire bene Israheli ntyala, erhi: «Murhôle ecihebe c'okujira enterekêro y'okushukûla ebyâha, akanina n'omwanabuzi wa mwâka muguma. Byombi birhabâgakwo ishembo, mubirhûle nterekêro y'okusingônolwa. ⁴ Muyanke empanzi n'engandabuzi mubirhûle nterekêro y'okushenga omurhûla, kubibâgira Nyakasane munarherekêre enkalange yarhobagwa n'amavurha, bulya ene Nyakasane amubonekera. ⁵ Banacyisha badwîrhe embere z'akagombe k'embuganano ebi Musa anarhegekaga; olubaga nalwo lwayegera lwadêka embere za Nyakasane. ⁶ Okubundi Musa anacibabwîra, erhi: «Mujire oku Nyakasane amurhegeka, na ntyo mwabona irenge lyâge. ⁷ Musa abwîra Aroni, erhi: «Yegera oluhêrero, orherekêre enterekêro yâwe y'okushukûlwa ebyâha, n'enterekêro yâwe nsingônola kuli we wenene na oku nyumpa yâwe, n'oku lubaga lwoshi. Yerekanaga entûlo y'olubaga onalujirire enterekêro y'okushukûlwa ebyâha, nka kulya Nyakasane anarhegekaga. ⁸ Aroni ayegera oluhêrero, aniga akanina k'enterekêro y'okushukûlwa ebyâha. Yo nterekêro yâge yenene. ⁹ Bene Aroni erhi babà bamamuhêreza omuko, agudobekamwo omunwe alabamwo amahembe g'oluhêrero, n'ogundi agudubulira aha bikondo byalwo. ¹⁰ Oku luhêrero asingônolera kwo olujimbi, ensiko, amashushi g'oku budiku bwa erya mbâgwa y'okushukûla ebyâha nka oku Nyakasane anarhegekaga Musa. ¹¹ Ci eminyafu n'oluhû byasingônolerwa enyuma ly'olugo. ¹² Aniga enterekêro y'okusingônola. Na bene Aroni erhi babà bamamuhêreza omuko, agushahuliza oku luhêrero, n'omu marhambi goshi. ¹³ Bamuhêreza enterekêro nsingônola, erhi babà bamayirhondôla myanya myanya bamuhêrezayo haguma n'ecirhwe, naye abisingônolera oku luhêrero. ¹⁴ Ashuka eby'omu nda n'ebishugulu n'amîshi, abisingônolera oku luhêrero haguma n'erya mbâgwa. ¹⁵ Kandi ahâna enterekêro y'okushukûla olubaga, ayanka ecihebe cal'ihanyirwe n'olubaga c'okujira enterekêro y'okushukûla ebyâha byalwo. Erhi aba amacibâga, ajiramwo enterekêro y'okuhyulira ebyâha nka kulya anajiraga entanzi. ¹⁶ Ayegeza erya nterekêro nsingônola, ajira nka kulya birhegesirwe. ¹⁷ Erhi ayus'iyegeza enterekêro y'okukalangwa, ashamarhakwo ecifune, acisingônolera oku luhêrero oku nyanya z'eyo mbâgwa y'esèzi. ¹⁸ Buzinda abâga empanzi n'engandabuzi nka nterekêro y'okushengera olubaga omurhûla, bene Aroni bamuhêreza omuko, agudubulira omu marhambi goshi g'oluhêrero. ¹⁹ Arhôla olujimbi lwa erya mpanzi n'olwa erya ngandabuzi haguma, omucira, amashushi g'oku mucira, ensiko n'amashushi g'oku budiku. ²⁰ Alambika byoshi oku rhumême, byoshi abilangika oku luhêrero anabisingônola. ²¹ Kandi Aroni amoleka Nyakasane rhulya rhumême n'okugulu kulyo, akabimogamoga nka oku Nyakasane anali arhegesire Musa. ²² Obwo Aroni anacilambûlira amaboko gâge oku lubaga, alugisha, agal'ibunguluka erhi amahâna enterekêro y'okushukûlwa ebyâha, kuguma n'enterekêro y'okushenga omurhûla. ²³ Musa boshi n'Aroni, banacija omu kagombe k'endêko, barhengamwo, bagisha olubaga, n'irenge Iya Nyakasane lyabonekana omu lubaga lwoshi. ²⁴ N'omuliro gwayakaga embere za Nyakasane, gwalya erya mbâgwa na galya mashushi, olubaga erhi lubona okwo, lwabanda orhubababo rhw'omwishingo, boshi bafukamiriza, bahisa akamalanga oku idaho.

10

Amarhegeko g'enterekêro

¹ Bene Aroni: Nadabu na Abihu, banacirhola ngasi muguma ecitumbûkizo câge bahiramwo

omuliro n'erhi babà bamahira obukù kuli gulya muliro, oku gurhamanyikini^j gurhanarhegesirwi na Nyakasane bagal'iguhêka e-mbere zâge. ² Lero engulumira y'omuliro yanacimanuka emalunga embere za Nyakasa-ne yabamirangusa, bafira ntyo embere za Nyakasane. ³ Musa anacibwîra Aro-ni, erhi: «Byo Nyakasane aderhaga ebi galya mango arhurhôngdaga, erhi: «Nnonza obutagatifu bwâni bubonekane muli abanyegêra; nnonza n'irenge lyani libonekane embere ly'olubaga lwoshi». Aroni aguguma.

⁴ Musa ahamagala Mishaheli na Elisafani mwene Uzieli mwîshe wa Aroni, anacibabwîra, erhi: «Yegeri muheke benewinyu embuga, kulî kw'ahatagatifu, na kulî kw'olugo».

⁵ Banacyegera, bagenda babajagajagira omu rhwanzo rhwabo kuhika emuhanda gw'ecihando nka kulya Musa anarhegekaga.

⁶ Musa ashub'ibwîra Aroni n'abagala, Eleyazari na Itamari, erhi: «Mumanye mwankaderha mpu mwashambûla emviri^k zinyu, nisi mpu mwabera emyambalo yinyu, murhafe, lubaga lwoshi Nyakasane aberire burhe. Bene Israheli boshi balakira bene winyu bahyaga n'omuliro gwa Nyakasane. ⁷ Ci mwehe mu-rhahîraga mukarhenga aha kagombe k'endêko, lyo murhag'ifâ, bulya mulikwo amavurha matagatifu ga Nyakasane. Banacishimba akanwa ka Musa.

⁸ Nyakasane ashambâza Aroni, aderha, erhi: ⁹ «Orhakazâg'inywa idivayi nisi erhi cindi cinyobwa cilalusa, we n'abana bâwe boshi nka mwaja omu kago-mbe k'endêko, lyo murhag'ifâ. Liri irhegeko oku bûko bwinyu boshi emyâka n'emyâka. ¹⁰ Kwo mwanakaz'ijira ntyôla amango muli mwaberûla ehitagatifu n'ehirhali hitagatifu ¹¹ N'amango muli mwayigiriza bene Israheli amarhegeko Nyamuhâho ajiraga anagaha Musa mpu ammumanyise go.

¹² Musa anacibwîra Aroni, Eliezari na Itamari, bo bana Aroni alicisigaline, erhi: Muyanke ngasi bisigîre oku nterekêro yajiragwa n'omuliro embere za Nyakasane, mubirye birhanalimwo lwango. Mubilîre embere z'oluhêrero bulya buli bwanga butagatifu.

¹³ Mwakaz'ibilîra ahantu hatagatifu; co cikono câwe eco mwene bagala bâwe, oku ishêga lya Nyakasane. Ntyo kwo narhegesirwe. ¹⁴ Na kandi, mukâlira ahantu hinja, we na bagala bâwe na bâli bâwe mweshi, e-nkolo mwamolekaga Nyakasane omu kuyimogamoga, n'okugulu bamukobôleraga, bulya eyo myanya emuberûlirwe mwe na bagala na bâli bâwe, oku nterekêro z'omurhûla za bene Israheli. ¹⁵ Okugulu kukobôle n'enkolo, birya biyisha haguma n'olujimbi lw'okusingônolwa, byamayus'imolekwa Nyakasane omu kumogamogwa embere zâge, byakaz'iba byâwe mwene bagala bâwe. N'o-kwola kwayôrha irhegeko lya Nyakasane ensiku n'amango nka oku anarhegekaga.

¹⁶ Musa adôsa olwa cirya cihebe cabâgiragwa okushukûla ebyâha: Yajewe! Coshi càsingônosire! Aho anacikunirira Eliezari na Itamari, bene Aroni balici-sigire, ababwîra, erhi:

¹⁷ Carhumire murhalira erya mbâgwa yarherekêragwa okushukûla ebyâha, ahantu hatagatifu? Bulya buli bwanga butagatifu. Na Nyakasane amuhirebwo lyo mukaz'irhenza ebyâha bya olubaga omu kukaz'ilu-jirira enterekêro y'okulyula ebyâha embere za Nyakasane.

¹⁸ Omu kubà omu-ko gw'eyi mbâgwa gurhahêsirwi ahantu hatagatifu, mwali mugwâsirwe okulya enyama zayo nka kulya nanarhegekaga. ¹⁹ Aroni abwîra Musa, erhi: Lola oku ene bahânyire cnterekêro y'okushukûla ebyâha, kandi bajira enterekêro nsi-ngônola embere za Nyakasane Niono nciryaga kuli eyo mbâgwa y'okushukûla ebyâha, ka kwankabire kwinja embere za Nyakasane? ²⁰ Musa ayumvirhiza e-byo binwa byanamusîmîsa.

11

III. Amarhegeko gayêrekîre ebihumânya n'ebirhahumânya

^j10.1 : Muliro gurhamanyikini, bulya gurharhengereraga aha luhêrero.

^k10.6 : Abayahudi bakag'ishamhûla emviri zâbo, zishalame oku irhwe hali n'amango bakag'izikungûla, babere n'emyambalo yâbo. Nyamuzinda ahanzize Aroni mpu arhayôrha nk'oli omu mishîbo bana bâge barhumire, bulya nyamuzinda wabahaniraga obugamba bwabo.

Ebîntu bigalugalu n'ebirhali bigalugalu

¹ Nyakasane ashambâza Musa na Aroni, anacibabwîra, erhi: ² Mugend'i-bwîra bene Israheli, erhi: Alagi ebintu mwakaz'ilya omu bintu byoshiby'ahola igulu. ³ Ngasi nsimba egwerhe ensenyi zigabanyikine, nsenyi mbera-nge ziryia zigwerhe nyunu ibiri n'akaba enavuguse, mwanayilya. ⁴ Ci kwônene lolagi zihi muli ezo zivugusa erhi nisi erhi ezigwerhe ensenyi zigabikine zihî mu-rhankalya, nka engamiya zivugusa ci zirhajira nsenyi zigabikine, eyo rhuyilole nka ngalugalu kuli mwe. ⁵ Kuguma murhakag'ilya wibari evugusa ci erhajira lusenyi lugabikine, eyusire eri ngalugalu kuli mwe. ⁶ Kuguma nta kulya enshe-nzi, evugusa ci erhajira lusenyi lugabikine, muyihanzibwe. ⁷ Kwo na kuguma murbakag'ilya engulube, egwerhe olusenyi lugabanyikine na nyunu ibiri, ci kwônene erhavugusa, muyihanzibwe, bulya eyosire eri ngalugalu kuli mwe. ⁸ Murhahîraga mwalya enyama z'ebyo, murhanahumaga oku murhumba gwa- byo nka zifire. Muzihanzibwe, ziri ngalugalu.

⁹ Alagi ehi mwakaz'ilya, omu nsimba zoshi zilama omu mîshi: ngasi zigwerhe olufuke, amagamba n'omugâra, zibè z'omu nyanja, zibè z'omu marhuli, ezola mwanahasha okuzilya. ¹⁰ Ci mumanye mwankanalya ebirhagwerhi mase-mbe, kandi erhi magamba, bibè biyôga omu nyanja eri by'omu nyishi, omu nsimba zoshi zinyagârha omu mishi na omu ngasi by'obuzîne bibamwo. ¹¹ Ezo- la muzilole nka za kuhumànya, murbankalya enyama zazo, murhankanahuma oku mirhumba yazo. Emirhumba yazo emujire enshishinye. ¹² Ngasi hy'omu mîshi hirhagwerhi masembe n'amagamba bikamujira ensbishînye.

¹³ Lolagi omu nyunyi, ezi mwakaba nshishînye z'okulya: ntâye wazilyaga bulya ziri za nshishinye: ikozi, cigukuma, n'akadûrha. ¹⁴ Lubaka, na ngasi bûko bwa kadurha. ¹⁵ Ngasi bûko hungwe. ¹⁶ Kuguma enyunda, kahlenè, cinkongoro na ngasi bûko bwa lubakà. ¹⁷ Murhahîraga mukalya ecirifufu, kadubamahiri, omwînâna, ¹⁸ omuhangâli, enyange, cigukuma mwêru. ¹⁹ Murhakalya ha-ngâli, na ngasi bûko nyunyi z'emirundi mirîri, hudihudi na kubukubu.

²⁰ Ngasi hinyagâsi hibalala, erhi hiyandalira oku magulu, mube nshishinye yabyo. ²¹ Omu binyagâsi bigwerhe amashala, bigenda n'amagulu, mwanalya bi-rya bijira eminengene y'okucanuka oku idaho. ²² Lolagi mulibyo ebi mwanka-lya: ngasi bûko bwa mahanzi, ngasi bûko bwa nzige, ngasi bûko bwa minûnu, ngasi bûko bwa minshekè. ²³ Ngasi binyagâsi bijira amashala, binayandalira oku magulu ani, ebyo byoshi mubibe nshishinye. ²⁴ Okuhuma oku bintu bigalu- galu byanarhuma mwahemuka» ngasi wankahuma oku murhumba gwabyo, oyôla anabà ahemusire kuhika bijingo. ²⁵ Ngasi yeshi wabarhule omurbumba gwabyo, agwâsirwe okushuka emyambalo yâge, erhi anaciyosire muhemule kuhika bijingo. ²⁶ Ci ensimba zijira ensenyi zirhali mberange, zirhanavugusa, ezola zibè ngalugalu kuli mwe. Ngasi yeshi wankazihumakwo, erhi amacihe-mula. ²⁷ Omu nsimba za magulu ani, zikal'ija zajunjuka nka zagenda, ezo nazo ziri ngalugalu kuli mwe. Ngasi yeshi ohuma oku murhumba gwazo, oyôla erhi amazira kuhika bijingo. ²⁸ Na ngasi yeshi wankaheka omurhumba gwazo, a-gwâsirwe okushuka emyambalo yâge, kandi anayôrha azizire kuhika bijingo. Ziri ngalugalu.

²⁹ Lolagi omu nyandazi, ezimuzizire: enfuko, omulindye, na ngasi bûko bwa musherebera. ³⁰ Namushushu, lumve, kadubankula, ecibulubulu. ³¹ Ezo zoshi zimuzizire, na ngasi yeshi ozihumakwo erhi amacihemula anayorhe azizi-re kuhika bijingo. ³² Ngasi kantu kankarhogerakwo omurhumba gwa nguma mulizo, kanazira:ngasi cirugu ca murhi, omushangi, oluhu,enshoho, na ngasi kandi kalugu. Bigwâsirwe bishukwe omu mîshi bigal'iyôrha bihemusire kuhika bijingo na buzinda byanabà birugu binja. ³³ Erhi byankarhogera omu ndalâla y'ecirugu c'ibumba, ngasi biri omu ndalâla yaco, byanazira, kandi mwacinabe-ra ³⁴ Ngasibiryo, byali muli cirya cirugu ciru byankasbukwa n'amîshi, na ngasi cinyobwa calimwo, ebyo erhi bikola bizizire, ciru ankaba cali cirugu cinja. ³⁵ Ngasi kalugu omurhumba gwabyo gwankarhogerakwo, kanazire, amasiga, goshi gajongagwe, bulya gakolagazizire lwoshi. ³⁶ Ci amaliba, ecirhûla c'amîshi, enyanja zoshi, byohe byanayôrha bicîre;ci owahuma oku murhumba gwa nyandazi nguma mulizo, anazira. ³⁷ Erhi murhumba muguma gwa mulizo gwa- nkahika oku mburho, erhankahumâna. ³⁸ Ci erhi emburho yankabà ebombîre n'amîshi, murhumba gwa nyandazi nguma mulizo gukagal'ihika kuliyo,

eyola mburho enazire. ³⁹ Erhi cintu cilebe muli birya mukomerera okulya cankafà, owankacihumakwo yeshi anayorhe mugalugalu kuhika bijingo. ⁴⁰ Owankalya oku murhumba gwaco, oyôla agwâsirwe okushuka emyambalo yâge, agal'iyorhe mugalugalu kubika bijingo. Naye owankabarula omurhumba gwaco, a-gwâsirwe okushuka emyambalo yâge anayorhe mugalugalu kubika bijingo.

⁴¹ Mukaziba n'enshishinye oku kantu kacibulula n'enda oku idabo, bulya birhankalibwakwo. ⁴² Murhahîraga mukalya ebintu bibulula enda oku idabo, abe zirya zanyagârhira kuli magulu ani, nisi erhi kuli magulu manji, bulya ezola zoshi ziri za kulâbwa nka za nshishinye. ⁴³ Mumanye mwankacihemula n'ebyo binyagâsi, mumanye mwankanahemuka erhi byo birhuma. ⁴⁴ Bulya nie Nyaka- sane, Nyamuzinda winyu, mwacêsibwe mwanahinduka bîmâna bulya niono ndi mwîmâna, mumanye mwankanacîhemula n'ebyo binyagâsi bija byacibulula oku idaho. ⁴⁵ Neci, nie Nyakasane, wammukûlaga e Mîsiri, nti mbe Nyamuzi-nda winyu, mube bîmâna bulya ndimwîmâna.

⁴⁶ Eri ly'irhegeko lyêrekîre ebintu by'amagulu ani, orhunyunyi, ngasi hizine hiyoga omu mîshi, ngasi nsimba zicîbulula n'enda oku idaho. ⁴⁷ Ntyo, mwanahasha okukaz'imaanya ebiri bigalugalu n'ebiri binja, ensimba yankalîbwa n'erbankalîbwa.

12

Okushukûlulwa kw'omukazi oli omu buzire

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: erhi: ² Oj'ibwîra Bene Israheli, erhi: Omukazi erhi ankaburha omwanarhabana anabêre aha kabazîre nsiku nda. Anacîlange nk'oku ali ayosire amango ali omu mugongo. ³ Oku lusiku lwa kali munani omwana anaj'ikembûlwa. ⁴ Cikwônene anashub'iyôrha ebulinda zindi nsiku makumi asharhu n'isharhu; muli agôla mango, arhankahuma oku kantu kîmâna, arhankanaja ahantu hîmâna, kuhika amango ensiku z'oku-shukûlwa¹ kwâge zahika. ⁵ Erhi ankaba munyere abusire, abêre aha kabazîre migobe ibirhi, nka kulya anayôrha amango ali omu mugongo. Anayorhe ebulinda nsiku makumi gali ndarhu na ndarhu. ⁶ Amango ensiku z'okushukûlwa kwâge zahika, akaba mwanarhabana nisi erhi mwananyere abusire agwâsirwe okuja emunda omudâhwa ali aha muha-ngo gw'akagombe k'embuganano, anarhûla omwanabuzi wa mwâka muguma nka nterekêro ya kusingônolwa, kandi anarhûla omwanagoko w'engûku nisi erhi wa mpinga: yo nterekêro y'okushukûla ebyâha. ⁷ Omudâhwa anabirherekêra Nyakasane, zibe mpyulo oku muko gw'oyo muzîre. Lyo irhegeko liyêrekîre omukazi obusire eryo, nka abusire mugala nisi erhi mwali. ⁸ Nka arha-nkacîbonera omwanabuzi, anarhûla mahali abirhi ga mpinga erhi ga ngûku^m. Nguma eri nterekêro ya kusingônolwa, n'eyindi ebe ya kurherekêrerwa oku byâha. Kandi ornudâhwa anamujirira enterekêro y'okuyukiriza ecîru; kwo na kucésibwa kwa nyamukazi okwo.

13

Olushomyo nebi abadâhwa bakalumanyirakwo

Oku mviri

¹ Nyakasane anacibwîra Musa n'Aroni, erhi: ² Omuntu erhi ankamera- kwo omubuha nisi erhi cizimba, nisi erhi cibungu, na muli oko omu mubiri gwâge mubè obushushubirizi kulya kwankarhuma bacikebwa mpu lwa-nkanabà lushomyoⁿ, oyo muntu banamuhêkera

¹**12.4** : Okushukûlwa: kucêsibwa n'obugashanize, kubukwa, kuzirûlwa. Kushukûla ebyâha: ku-rhenza omuntu kw'izînga ly'ebyâha, kucêsa.

^m**12.8** 12,8: Lola muli Lk 2.24, kwo Yuzufu na Mariya bajizire ntyo.

ⁿ**13.2** : Mw'ago mango Abayahudi barhankamanyire olushomyo buli bulwala buci nka lu-rhayahukiraga banji mulibwo. Co carhumaga amarhegeko g'okulurhanga gâli makali bulya nta bufumu bâli bagwerhe bw'okubuka olushomyo. Kwâli kwânîne olwâzire olushomyo ayegûlwe oku bandi; nka kula banayegûla olwazire covid-19; kuli kucifungira n'okufungira

abadàbwa: Aroni erhi muguma omu bagala. ³ Omudâhwa analolêreza eryo ishembo limuli okukakoba k'omu-biri: nka olwoya lw'omola ishembo lwahindusire lweru lweru, n'erhi ankaba eryola ishembo lyahindusire cibulu canajire cabumba omunyafu kurhaluka aka-koba k'omubiri, ciyêrekîne oku ciri cihulu ca lushomyo. Nk'omudâhwa amayu-sa okulolêreza oyôla muntu, anamanyisa oku akola ahumânyire. ⁴ Erhi oku kakoba k'omubiri gw'omuntu kwankaba ecibungu cêru cêru, cirhanabonekini oku ciri cirî kulusha akakoba k'omubiri, n'akaba olwoya lurhahindusiri lweru lweru, omudâhwa anayegûla oyôla oku babo, anamuhire hago hago nsiku nda. ⁵ Olusiku lwa kali nda, omudâhwa anashub'ilolêreza oyôla muntu. Erhi ankaba ecihulu cibonekine oku cirhaja cayushûka, bulya cirhaja calandira oku mubiri, omudâhwa anashub'imuyegûla oku bandi nsiku nda. ⁶ Olusiku lwa kali nda, omudâhwa anashub'ilolêreza obwa kabirhi, erhi ankabona oku ecihulu caji ca- nyiha, ci cirhayushûka oku mubiri, omudâhwa anaderha oku oyôla muntu arhalikwo bubî, bulya liri ishembo lya busha busha. Oyola muntu ayus'ishuka cemyambalo yâge, anabà mwêru kwêru. ⁷ Ci erhi ankaba eryo ishembo lyajire lyalandira oku mubiri, kurhenga galya mango azindig'iciyêreka omudâhwa mpu amanyise abandi oku arhali wa lu-shomyo, agwâsirwe ashubire emw'omudâhwa. ⁸ Erhi ayus'imulolêreza, n'aka-bona oku liry ishembo lyaja lyayushûka oku kakoba k'omubiri, omudâhwa anamanyisa oku alikwo olushomyo.

Oluja lwalandira

⁹ Erhi omuntu ankaba alikwo ecihulu c'olushomyo, banamulêrhere omudâ-hwa. ¹⁰ Omudfâhwa anamulolêreza, n'akabona oku kakoba k'omubiri kuli omububa mwêru gurhumire olwoya lumuli luyeruha, n'oku omunyafu muzibu muzibu gwaja gwahumba omubiri, ¹¹ Iuli lushomyo olwo lwaja lwalandira omu mubiri, kwanarhuma omudâhwa ederha oku oyôla muntu ahumânyire. Kukola kurhamira busha okuderha mpu bamuberwire oku bandi bantu, bulya olusho-myo lwâge luyosire lumanyikine. ¹² Ci erhi ankaba olushomyo lwayisha lwala-ndira lwanabwikira omubiri g'olya muntu, olikwo ecihulu kurhenga oku irhwe kuhika oku kugulu, nka oku omudâhwa ankabona n'amasu gâge, ¹³ oyo mudâhwa anashub'ilolêreza, n'akabona olushomyo lwaja lwabwikira omubiri goshi, anaderha oku oyo muntu arhalikwo ishembo, ci akola mwêru yeshi, bulya byo-shi byahindusire byeru, n'ago magamba meru gahungumuka duba. ¹⁴ Ci ama- ngo bankabona omubiri gwâge gurhunzire gwanajingûka nka kafinjo, banama-nya oku ali mushomyo ¹⁵ Nka omudâhwa amabona oku omubiri gwâge gurhu-nzire, anamanyisa oku oyo muntu alikwo ishembo, alikwo olushomyo. ¹⁶ Erhi ogwo mubiri gurhunzire gwankahinduka mwêru, oyo muntu anaj'icîyêreka omudâhwa. ¹⁷ Omudâhwa analolêreza oyo muntu, n'akabona omubiri gukola mwêru, anabonera ho oku oyo muntu ogwerhe omubiri mwêru arhalikwo îshe-mbo. Ali mugumaguma.

Akafinjo

¹⁸ Erhi omu mubiri gw'omuntu mwankamera omubuha gw'akafinjo, n'erhi gwankabà gwamarhang'ifuma, kandi ahali h'omubuha hazûke ow'ecibungu mwêru ¹⁹ olimwo obudukulà, oyo agwâsirwe okucîyêreka omudâhwa. ²⁰ Omudâhwa naye amulolereze. Erhi omudâhwa ankabona oyo w'ecibungu aja alandira omu ndalalà y'akakoba k'omubiri, n'olwoya lumuli lukola luhi-ndusire lweru, nyamudâhwa anamanyisa oku oyo muntu akola azizire, bulya cikola cihulu ca lushomyo cizûsire omwola mubuha. ²¹ Ci erhi omudâbwa a-nkabona oku olwoya lurhali lweru mulya cibungu, n'oku nta kurhunda ku-rhalusire akakoba k'omubiri, n'oku cikola caji cayonda, anashub'imuhira hâge hâge nsiku nda. ²² Erhi omudâhwa ankabona oku ecôla cibungu caji calandira oku mubiri, anamanyisa oku oyôla muntu ayosire azizire, luli lushomyo. ²³ Ci erhi omudâhwa ankabona oku cirya cibungu cirhaja cayushûka, ci cinaciyosire oku canali, anamanyisa oku ekola nzigo ya liry ihurhe, kugal'irhuma aderha oku oyôla muntu acibêrire mwêru kwêru.

Ecibabo c'omuliro

²⁴ Erhi oku mubiri gw'omuntu kwankaja ecibabo c'omuliro, n'erhi mulya cibabo mwankamera ecizimba cirimwo ebyeru nisi erhi bidukula, ²⁵ omudâhwa analolêreza olya muntu, n'erhi ankaba olwoya lwamahinduka lweru mulya cihulu, nisi erhi ecibabo cankabonekana oku caja cahumba omubiri kulusha kurhaluka akakoba k'omubiri, Iuli lushomyo olwo lumezire mw'obwo buhye. Omudâhwa anaderha oku oyo muntu azizire, bulya alikwo ishembo ly'olusho-myo. ²⁶ Ci erhi omudâhwa ankabona oku nta lwoya lweru Iuli omu cibabo, na kandi oku cirhaja cabumbugurha omubiri, ci caja canyiha, omudâhwa anashub'iyôrhana olya muntu, ci amuyegûle oku bandi nsiku nda. ²⁷ Oku lusiku lwa kalinda, omudâbwa anashub'imulolêreza, n'akaba ecôla cibabo caja cayu-shûka oku mubiri, omudâhwa anamanyisa oku oyôla muntu azizire, ashomire. ²⁸ Ci erhi cirya cibabo cankaba cirhaja calandira, cirhanaja cahumba, ci ku- nyiha, caja canyiha, ago mango erhi gunali mubuha gwa muliro kwône, eri nzigo kwône ya muliro. Omudâhwa anamayisa oku oyôla muntu ali muguma- guma bulya kwali kurhunda kwa nzigo kwônene.

Oku irhwe erhi l'oku ndedu

²⁹ Erhi omulume kandi erhi omukazi ankamera ennindi oku irhwe nisi erhi oku ndedu, omudâhwa analolêreza mwa erya nnindi. ³⁰ Erhi ankaba erya nni-ndi yaja yahumba akakoba k'omubiri, na kandi erhi ankaba muli olwoya lushu-sha amâle erhi lubula, omudâhwa anamanyisa oku oyôla muntu azizire, bulya guli murhondêro gwa lushomyo, lurhangirîre oku irhwe nisi erhi oku ndedu. ³¹ Ci erhi omudâhwa ankabona oku eyola nnindi erhaja yayushûka omu mubiri murhanali lwoya lushusha amâle, omudâhwa anashub'iyegûla oyo muntu nsiku nda. ³² Olusiku lwa kali nda, anashub'ilolêreza erya nnindi. Erhi ankaba erya nnindi erhaja yayushûka, n'erhi ankaba nta lwoya lushusha amâle lulimwo, n'eyo nnindi erhaja yahumba akakoba k'omubiri, ³³ olya ogwerhwe n'ennindi anamômwe, ci arhamômagwa halya hali ennindi kandi omudâhwa ana-shub'imuyegûlira hago hago nsiku nda. ³⁴ Olusiku lwa kali nda omudâhwa anashub'imulolêreza mulya nnindi, n'akaba erya nnindi erhayushûsiri oku mubiri, ci erhanaja yabumbugurha, omudâhwa anaderha oku oyo muntu ali mugumaguma. Anashuka emyambalo yâge kandi anaderhwe mushugi. ³⁵ Erhi enyuma z'aho erya nnindi yankaja yayushûka, n'obwo omudâhwa ali erhi amulolerize (anaderha mpu biri binja), ³⁶ omudâhwa anashub'imulolêreza, n'akaba erya nnindi yaja yayushûka oku mubiri, omudâhwa arhacîrhamagya alolêreza erhi muli olwoya lushusha amale, anamanyise oku oyo muntu ahumânyire. ³⁷ Ci erhi ennindi yankabonekana oku erhaja yayushûka, ci kwônene yaja yameramwo enyoya nyiru, eyo nnindi, kufuma kwayo okôla, oyo muntu ali mwêru kwêru. N'omudâhwa anaderha oku ali mugumaguma.

Ecibungu lurhali lushomyo

³⁸ Erhi omulume kandi erhi mukazi ankalwala olubenja lweru-lweru lwala-ngashana oku mubiri, omudâhwa anagend'imulolêreza, ³⁹ erhi olwo lubenja lumezire oku mubiri gwâge lwankaba lwa mwêru gurhanyomwiri, ciri cibungu ecôla camera, oyo muntu ali mwêru-kwêru, arhahumânyiri.

Oluhala

⁴⁰ Erhi ankaba omuntu emviri zamuhonyire oku irhwe, lwamabà luhala o-lwo, ali mwêru kwêru, arhahumanyiri. ⁴¹ Erhi ankaba emalanga yo emviri zimuhwire, eri mishosho eyo, ayosire ali mwêru-kwêru. ⁴² Ci kwônene erhi omu luhala luli emalanga kandi erhi aha ntôndo y'irhwe mwankamera ecihulu ceru cidukulîze, luli lushomyo olwo lwamera emalanga nisi erhi aha ntôndo y'i-rhwe. ⁴³ Omudâhwa analolêreza, erhi ankaba ecihulu cirhunzire, cinali ceru ca muduku, cikamera omu luhala aha ntôndo y'irhwe, nisi erhi emalanga, cikana-shusha olushomyo lw'oku cikoba c'omubiri, ⁴⁴ oyo muntu ali mushomyo, azizi-re, omudâhwa agwâsirwe amanyise oku azizire, olushomyo okw'irhwe lumu-rhangirîre.

Kurhi omushomyo agwâsirwe okulama

⁴⁵ Omushomyo, akaz'iyambala emishangi esharhangusire na buzira kuko-mbêra emviri, zirhashokozibwi akanabwikira obwânwa bwâge na ngasi ah'agera anaje ayakûza, erhi: «ndi

mugalugalu mugalugalu!» ⁴⁶ Oku olusho-myo lwâge lucimubâkwo erhi anacizinziye. Arhankabêra haguma n'abandi ba-ntu°, ci ayûbake hâge hâge, ci nyumpa yâge ebè kuli kw'ecishagala.

Olushomyo lw'emyambalo

⁴⁷ Erhi oku mwambalo kwankabonekana ecibale, akaba mushangi gwaluka-gwa n'amoya erhi nondwè, ⁴⁸ gukaba gundi mwambalo erhi ciru bulingiti bwa moya erhi bwa nondwè, gube gwa luhu, erhi kandi kantu kajiragwa n'oluhu, ⁴⁹ erhi ankaba ecôla cibale ciri kw'ogwola mwambalo ciri ca kasi, nisi erhi ca muduku, akaba oku mwambalo ciri nisi erhi oku luhu, akaba oku mugozi gw'okuyambala ciri, nisi erhi oku muhiro kandi erhi oku ifungiro lya akantu kajiragwa n'oluhù, cinali lushomyo. Akola kalugu kanali ka kuyerekwa omudâhwa. ⁵⁰ Omudâhwa hano aba amalolêreza ciryâ cibale, kandi anajira aha abîkira kalya kalugu kuhika nsiku nda. ⁵¹ Olusiku lwa kali nda, omudâhwa ana- shub'ilolêreza ciryâ cibale, n'akaba caya cayushûka kuli gulya mwambalo, gu-lya mushangi, bulya bulingiti, gulya muhiro, erhi oku ifungiro ly'oluhù, luli lu-shomyo lwa kuyahukira. Akola kantu kakola kazizire. ⁵² Omudâhwa anayoca gulya mwambalo, erhi gulya mushangi gw'amoya erhi gwa nondwe, bulya buli-ngiti, lulya luhù erhi kalya kantu kajiragwa n'oluhù, bulya Iuli lushomyo, lwa kuyahukira, lugwâsirwe okusingônokera omu muliro. ⁵³ Ci erhi omudâhwa ankabona oku ciryâ cibale cirhajacayushûka mwa gu-lya mwambalo: gwo mushangi, bwo bulingiti, lwo lulya luhu, kandi erhi kalya kalugu kajiragwa n'oluhù. ⁵⁴ Anarhegeka bashuke gulya mwambalo gulikwo obulema, kandi anashub'igulanga zindi nsiku nda. ⁵⁵ Oku bundi omudâhwa anashub'ilolêreza gulya mwambalo gwali gushusirwe. Akaba halya harhacihi-ndusiri, na ciryâ cibale cirhajire cayushuka, gulya mwambalo guzizire, ku- kwânîne gudulikwe muliro, bulya olushomyo lwagujire endalalâ n'emugongo. ⁵⁶ Ci erhi omudâhwa ankabona oku ecôla cibale, kurhenga amango cashuka-gwa cikola cigwerhe yindi yindi nshusho, anacikembûla kwa gulya mwambalo, kw'olwo luhu, obwo bulingiti, kandi ehi kwo ako kantu kajiragwa n'oluhù. ⁵⁷ Cikashub'ibonekana kuli gulya mwambalo, kuligulya mushangi, bulya buli-ngiti, lulya luhu, erhi kalya kantu kajiragwa n'oluhu, kwo kuderha luge-ndekire. Aho banasingônola n'omuliro kalya kantu kagwâsirwe n'endwala. ⁵⁸ Gulya mwambalo, gwo mushangi, bwo bulingiti, erhi mwambalo gw'oluhù, gwarhenzirekwo obubî erhi kushukwa kurhuma, kukwânîne gushub'ishukwa bwa kabiri lyo bulya bulema burhenga lwoshi lwoshi. ⁵⁹ Lyo irhegeko liyêrekîre olushomyo luja oku mwambalo gw'obwoya kandi erhi gw'enondwe: gwo mu-shangi, bwo bulingiti erhi kalugu kajiragwa n'oluhù akaba kagwâsirwe okude-rhwa kinja nisi erhi kazinzire.

14

Okushukûlwa kw'omushomyo

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ² Yumva irhegeko liyêrekîre oku-shukûla omushomyo ³ Banamuhêkera omudâhwa. N'omudâhwa aba amamurhenza omu cishagala, anamulolêreza. Akaba olya mushomyo anafumi-re olushomyo lwâge, ⁴ omudâhwa anarhegeka, mpu barhôlere oyo washukûlwa, rhunyunyi rhubirhi rhuzine na rhwinja, barhôlen'enshâli z'omuvuye n'omugôla mudukula n'ecuhâgizo. ⁵ Omudâhwa anarhegeka okunigira kanyu-nyi kaguma oku nyanya ly'akabindi kali oku nyanya z'amîshi gahulula. ⁶ Na ka-ndi hano aba amarhôla kalya kanyunyi kacizine kuguma n'olushâli lw'omurhi gw'akarhonda, n'ibuye ly'omugôla, kuguma n'ecuhâgizo anabivumvuza omu muko gwa kalya kanyunyi kanigiragwa oku kabindi kali oku nyanya ly'amîshi gahulula. ⁷ Anakangûla olya mushomyo kali nda na gulya muko abul'imanyisa oku akola ali mwêru kwêru, na kalya kanyunyi kali kacizine banakaleka kabala-lire elubala. ⁸ Naye olya washukûlagwa, ayosire ali wa kushuka myambalo

°13.46 : Rhulole muli Ayu 2,7-8. Omushomyo al'igwâsirwe okulama nk'oli omu mishîbo; lyo ngasi yeshi wankamubona aciyegûla, alek'iyegêra oyo muntu mugalugalu. Okwo kumanyisize oku omuntu muyegûle ekarhi k'olubaga lw'abagumaguma bacizîne.

yâge, n'okucîmômêsa enyoya zâge zoshi zoshi z'oku mubiri, n'okucîshuka acè yeshi. Buzinda bw'aho naye akola wa kushubira omu cishagala, ci erhi anaciri wa kuyusa nsiku nda arhaja nyumpa. ⁹ Olusiku lwa kali nda anashub'imôma amoya gâge goshi: Emviri, obwânwa, engohe, acimômêse enyoya zoshi anacîshuke yenene, omubiri goshi n'emishangi yâge na ntyo erhi amarhengakwo ecizira coshi.

¹⁰ Olusiku lwa kali munani anarhôla banabuzi habirhi barhalikwo ishembo n'omushibuzi gwa mwâka muguma gurhaliko ishembo, anarhôle omulà gw'enshâno enozire, mirengo isharhu ya kali ikumi, ebe evanzirwe n'amavurha ga mulengo muguma. ¹¹ Omudâhwa walokôlaga oyo mushomyo, anamulerha, anarhûla Nyamuzinda ebyo aha muhango gw'akagombe k'endêko. ¹² Omudâhwa anarhôla cibuzi ciguma acihâne nterekêro y'okushukûla ebyâha, haguma na gulya mulengo gw'amavurha. Anabimogamogera embere za Nyakasane. ¹³ Omudâhwa ananigira ecôla cibuzi halyala bananigira enterekêro y'oku-shukûla ebyâha enali yâge bulya buli bwangà butagatifu obwo. ¹⁴ Omudâhwa hano aba amaduba kuli gulya muko gw'enterekêro y'okushukûla ebyâha ana- gulaba oku kurhwiri kulyo kwa nyakushukûlwa banagulabe oku cunkumwe câge c'ekulyo, n'oku ino linene lyâge ly'okugulu kulyo. ¹⁵ Kandi omudâhwa anarhôla omulengo gw'amavurha agadubulirekwo omu bulà bw'enfune bw'o-kuboko kumoshô. ¹⁶ Na mwa galya mavurha gali omu bulà bw'enfune y'ekumoshô anadobezamwo omunwe gw'okuboko kulyo agushahulize kali nda e-mbere za Nyakasane. ¹⁷ Na kandi kuli galya mavurha gali omu bulà bw'enfune y'e kumoshô, omudâhwa analabamwo okurhwiri kulyo kwa nyakulokôlwa, kwo kuyushûla enterekêro y'okushukûla ebyâha. ¹⁸ Agasigire kwa galya mavu-rha gali omu bulà bw'enfune y'e kumoshô, omudâhwa anagabulagira oku i-rhwe lya nyakushukûlwa. Kwo na kujira enterekêro y'okulyula ebyâha embere za Nyakasane okwo. ¹⁹ Kandi omudâhwa anarhûla enterekêro y'okushukûla omunya-byâha. Kandi buzinda bw'aho analokôla olya wal'izizire. ²⁰ Enyuma z'aho, bano aba amaniga enterekêro y'okusingônolwa, anarhûla enterekêro nkalange, kwo kulokôla oyo muntu abe mwêru kwêru.

²¹ Akaba mukenyi n'ebirugu byâge biri binyi, anarhûla mwanabuzi muguma w'okurherekêrwa, amurhûle enterekêro y'okumolekwa n'okuyinamulirwa Nyakasane. Anarhôla ecigabi ca kali ikumi n'enshâno enozire, anavanganye n'amavurha ajiremwo enterekêro y'okukalangwa, anayiyushûlekwo n'omule-ngo gw'amavurha. ²² Anarhôla na mahali abirhi ga mpinga, erhi banagoko babirhi ba ngûku, akaba ankabibona. Mwanagoko muguma abe nterekêro y'okushukûlwa ebyâha, n'owundi nterekêro y'okusingônolwa. ²³ Olusiku lwa kalimunani, anabihêkera omudâhwa aha kagombe k'endêko, embere za Nya-kasane lya bamuyobôla. ²⁴ Omudâhwa anarhôla olya mwanabuzi w'enterekêro y'okushukûla ebyâha na gulya mulengo gw'amavurha, anabimogamogera e-mbere za Nyakasane. ²⁵ Anabaga olya mwanabuzi w'okushukûla. Omudâhwa anarhôla omwamba gw'elya mbâgwa y'okushukûla. Anagushiga oku kurhwiri kulyo kw'owashukûlwa, oku cunkumwe c'okuboko kwâge kulyo n'oku ino linene ly'okugulu kwâge kulyo. ²⁶ Omudâhwa adubulira mavurha masungunu omu bulà bw'enfune y'okulembe kwâge ²⁷ Oyo mudâhwa anayanka kuli galya mavurha n'omunwe gw'e kulyo kwâge akangûlemwo kali nda embere za Nya-kasane. ²⁸ Omudâhwa anayanka kuli galya mavurha gali omu kuboko kwâge kulembe, agalabe oku kurhwiri kulyo kwa nyakulokôlwa, n'oku cunkumwe c'ekulyo n'oku ino linene ly'ekulyo, halya anashigaga omuko gw'enterekêro oku byâha. ²⁹ Amavurha gankasigala omu nfune z'omudâhwa, anagabulagira oku irhwe ly'owalokôlagwa, kwo nakumujirira enterekêro y'okulyula embere za Nyakasane. ³⁰ Okubundi anarhûla mpinga nguma erhi mwanagoko muguma wa ngûku nk'oku anashire. ³¹ Anajira mwanagoko muguma nterekêro y'okulyula ebyâha, owundi abe nterekêro nsingônola, haguma n'enterekêro nkalangwa. Kwo omudâhwa ajirira nyakulokôlwa ntyo, enterekêro y'okulyula ebyâha embere za Nyakasane. ³² Lyo irhegeko liyêrekîre omushomyo eryo, kuli olya ebirugu byâge birhayunjujizi enterekêro elinganine eya abandi.

Olushomyo lw'enyumpa

³³ Nyakasane ashub'ishambâza Musa na Aroni, erhi: ³⁴ Amango mwahike omu cihugo c'e

Kanani, ciry a nammuyimikamwo, erhi nankahira ecinyolo c'olushomyo muli nyumpa nguma ya muli eco cihugo mwagabirwe, ³⁵ nna erya nyumpa agwâsirwe okumanyisa omudâhwa, muli ebira binwa, erhi: Niehe namabona emvulikaka y'olushomyo omu nyumpa yani. ³⁶ Omudâhwa embere agend'ilolêreza ezo nvulikaka, arhang'irhegeka okurhenza ebiri omu nyumpa byoshi, lyo birhag'ihumâna nabyo, lyoki omudâhwa ankaja omu nyumpa ayilo-lêreze. ³⁷ Omudâhwa analolêreza ziry a nvulikaka ziri oku lukuta, akaba ezo mvulikaka ziri oku lukuta zirimwo emisingenyere y'akasi erhi ndukula, enaye-rekine oku ekola yaja yajira emigâku okulukuta, ³⁸ omudâhwa anahuluka muli erya nyumpa kuhika aha c'olusò, anarhegeka bayigale eyola nyumpa kuhika nsiku nda. ³⁹ Omudâhwa anashubiramwo olusiku lwa kali nda. ⁴⁰ Erhi ankabona oku ecôla cinyolo c'aja cayushuka oku birhebo by'eyo nyumpa, ana-rhegeka okurhenza amabuye galikwo ecinyolo, banagakwebe ahantu habi kuli h'ecishagala. ⁴¹ Anarhegeka bahalûle enyumpa yoshi omu ndalâla, kandi baka- bulire kuli kw'ecishagala kalya katulo bahalûlaga. ⁴² Banayanka agandi ma-buye bayubakemwo halya amarhanzi gâli, banashub'ishîga ebindi bidaka oku nyumpa.

⁴³ Erhi ecôla cinyolo cankashub'ibonekana, n'obwo bali bamahomôla halya hali envulikaka z'ecinyolo, banasirîrha halyalya banahahoma ebindi bijondo, omudâhwa anashubirayo agend'ilaba eyo nyumpa. ⁴⁴ Erhi ankabona ziry a mvulikaka z'ecinyolo zaja zayushûka omu nyumpa, anaderha oku luli lusho-myo lwa kuyahukira olwo Iuli muli eyo nyumpa. Eyo nyumpa yamazira. ⁴⁵ Banahongole erya nyumpa, bagal'igend'ikabulira kulî kw'eco cishagala: amabuye, emirhi haguma n'ebidaka byali oku nyumpa byoshi, bikabulirwe ahantu habî. ⁴⁶ Owankayongerera muli eyola nyumpa kurhenga galya mango bayihami-kaga mpu ezizire, oyo naye anayahukirwe na gulya muziro kuhika bijingo. ⁴⁷ Owankalâla muliyo erhi kulira muliyo kukwânîne ashuke emyambalo yâge. ⁴⁸ Ci erhi omudâhwa ankaba amashubira muli erya nyumpa akabona kuli ciry a cibale ecimanyiso c'okurhaja cayushuka kurhenga banahembulula erya nyumpa, omudâhwa anaderha oku eyola nyumpa ekola nyinja, erhacigwerhikwo ishembo.

⁴⁹ Oku nterekêro y'okushukûla eyola nyumpa, omudâhwa anarhola rhu-nyunyi rhubirhi, enshâli z'akarhonda, ecuhâgizo n'omugôla mudukula. ⁵⁰ Ana-bâgira kanyunyi kaguma oku nyungu y'ibuye ndêkereze oku nyanya ly'amîshi gahulula. ⁵¹ Kandi hano aba amarhola enshâli z'akarhonda, gulya mugôla mudukula na kalya kanyunyi kazîne, anabidobeka omu muko gwa kalya ka-nyunyi kânigagwa na muli galya mîshi gahulula, mwa galya mango anakangûla-mwo erya nyumpa kali nda. ⁵² Ayusa okuhâna enterekêro y'okushukûla erya nyumpa omu kukolesa gulya muko gw'akanyunyi, amîshi gahulula, haguma na kalya kanyunyi kacizine, na ziry a nshâli z'akarhonda; ciry a cuhâgizo na gulya mugôla, ⁵³ akanyunyi kacizine anakalika, kacibalalire kulî kw'ecishagala omu lubala. Kwo akaz'ishukûla ntyo enyumpa lyo ezirôka. ⁵⁴ Eryo lyo irhegeko liyêrekîne ngasi cinyolo c'emvulikaka n'ebibungu, ⁵⁵ oku lushomyo lw'emyambalo n'olw'enyumpa. ⁵⁶ Emibuha, n'ebibenzi na ngasi bindi bibale, ⁵⁷ limanyisize mangaci akantu kankaba kazizire erhi karhali- kwo ishembo liyêrekîre olushomyo. Lyo irhegeko liyêrekîre olushomyo elyo.

15

Emiziwo oku mulume n'oku mukazi

Okuzira kw'omulume

¹ Nyakasane anacishambaza Musa n' Aroni, ababwîra, erhi: ² Mugend'i-bwîra bene Israheli ntyala: Ngasi mulume wankageza emburho, erhi analikwo ishcmbo ly'omuziro. ³ Yumvagyî ecankarhuma aderhwa munyîshe-mbo ly'omuziro: Erhi omubiri gwâge gwankabulaga emburho, na ciru ankayumva ziri hofi h'okubulajika, akazicika kurhankarhuma arhayôrha azizire. ⁴ Encingo oyo muntu ozizire ankalalakwo, nayo cnazire na ngasi kantu ankadahalakwo nakwo erhi kanakola kazizire. ⁵ Owankahuma oku ncingo yâge, ali wa kugend'ishûka emyambalo yâge, na yêne ali wakucîshuka n'amîshi, agal'iyôrha azizire kuhika bijingo. ⁶ Omuntu wankatamala oku kantu katama- lwakwo n'omuntu ozizire, naye ali wa

kugend'ishuka emyambalo yâge, naye yenene ali wa kucîshuka omubiri, agal'iyôrha azizire kuhika bijingo. ⁷ Ngasi wankahuma oku mubiri gw'oyo muntu ozizire, ali wakugend'ishuka emya-mbalo yâge, n'okucîshuka yenene omubiri n'amîshi, agal'iyôrha azizire kuhika bijingo. ⁸ Oyo muntu ozizire, erhi anakâyira oku muntu orhalikwo ishembo, oyo muntu akola wakushuka emyambalo yâge, n'okucîshuka yenene n'amîshi, agali nayôrhana omuziro gwâge kuhika bijingo. ⁹ Ngasi citumbi oyôla ozizire ankatamalakwo omu kubalama, naco cikola cizizire. ¹⁰ Owankahurna oku kantu kali idako ly'aka atamirekwo, erhi aka ayimanzirekwo, erhi aka agwishîrekwo. oyôla anabà n'ishembo ly'omuziro kuhika bijingo, n'owankahêka kantu kagu-ma muli orhwo, akola wa kushuka emyambalo yâge, yenene anacîshuke n'amîshi agal'iyôrhana omuziro gwâge kuhika bijingo. ¹¹ Ngasi boshi, oyo muntu ankahumakwo, n'obwo arharhanzir'ikalaba enfune zâge n'amîshi, abòôla bakola ba kushuka emyambalo yâbo na kandi bonene bali bakucîshuka n'amîshi bagal'inayôrha bazizire kuhika bijingo. ¹² Ngasi kalugu k'ibumba oyo muntu ozizire ankahumakwo, kakola ka kuberwa, na ngasi kalugu kabinjagwa omu murhi, kali ka kushukwa n'amîshi. ¹³ Amango oyo kashululu amahubamwo okushulula, anaganja nsiku nda e- mbere z'okushukûlwa kwâge, kandi naye ali wa kushuka emyambalo yâge, na wa kucîshuka omubiri n'amîshi gahulula, lyoki ankalokôlwa. ¹⁴ Olusiku lwa kali munani, hano aba amarhòla mahali abirhi ga mpinga, nisi erhi banagoko babirhi ba ngûku, anabihêka aha muhango gwa akagombe nterekêro, anabihêze omudâhwa embere za Nyakasane. ¹⁵ Omudâhwa anahâna nguma nterekêro y'okushukûla ebyâha, n'eyindi ebè nterckêro y'okusingônolwa. Kandi omudâhwa anamujirira enterekêro y'okumuhânira eciru emwa Nyakasane, kuli okwo kuzira kwâge. ¹⁶ Omulume ogeza emburho ali wakushuka omubiri gwâge gwoshi n'amîshi, agal'iyôrha azizire kuhika bijingo. ¹⁷ Ngasi mwambalo kandi erhi ngasi luhû, eyola mburho yankahikakwo, kukwânîne bishukwe n'amîshi bigal'iyôrha bizi-zire kuhika bijingo. ¹⁸ Erhi ankaba omukazi alazire n'omulume bakanaya-nkana, bombi banacishuka n'amîshi, bagal'iyôrha bazizire kuhika bijingo.

Okuzira kw'omukazi

¹⁹ Amango omukazi ali ebukuma, agwâsirwe okuyôrha nsiku nda muli ogola muziro gwâge na ngasi yeshi wankamuhumakwo, anayahukirwe n'ishembo ly'ogwo muziro kuhika bijingo. ²⁰ Ngasi hantu ankalalakwo agôla mango gâge ali omu mugongo, nako kanazire, kwo na ngasi kandi kantu ankatamala-kwo kakola kazizire akâge. ²¹ Owankahuma oku ncingo yâge anazire, akola agwâsirwe okushuka emyambalo yâge n'amîshi, agal'iyôrha azizire kuhika bijingo. ²² Owankahuma oku kantu ashuba atamirekwo, agwâsirwe okushuka n'amîshi emyambalo yâge, agal'iyôrha azizire kuhika bijingo. ²³ Akaba hali ka-ntu kali oku ncingo erhi oku ntebe oyo muntu ozizire ashub'atamirekwo, owakahumakwo, anazire kuhika bijingo. ²⁴ Erhi omulume ankalâla bonaye, ecirhambo câge erhi cankamuhikakwo, nyamukazi erhi amuyahukize omuziro gwâge, kuhika nsiku nda, na ngasi ncingo ankalalakwo nayo ekola ehumânire. ²⁵ Erhi omukazi ankayôrha nsiku omu mugongo, kulusha ensiku akomere-ra, nisi kandi erhi ankarhalusa ensiku ayôrha aja omu mugongo, haguma n'okudwa omuko okurhalusire olugero, anayôrha azizire ensiku zoshi aciri ebukuma. ²⁶ Ngasi ncingo ankalâlakwo agôla mango adwîrhe adwa omuko, eyo ncingo anarhume yahinduka kantu kazizire: nka oku elya alâlakwo amango gâge g'okuja omu mugongo, na ngasi kalugu ankatamalakwo kakola kazizire, nka amango ali omu mugongo ngasi mwêzi. ²⁷ Owankahuma kuli ebyôla birugu, anazizire anakola agwâsirwe okushuka emyambalo yâge, n'okucîshuka yenene n'amîshi, agal'iyôrha azizire kuhika bijingo. ²⁸ Erhi ankaba eco cirhambo câge camahuba, anageza nsiku nda, n'enyuma lyazo anayôrha bwinja. ²⁹ Olusiku lwa kalimunani anarhòla mpinga ibirhi ka- ndi erhi ngûku ibirhi ntorhò, anazihêkere omudâhwa aha muhango gw'akago-mbe k'endêko. ³⁰ Omudâhwa anabirherekêra: nguma ebè nterekêro oku byâha, na eyindi gulya muko gwarhumaga azira guruhuma. ³¹ Orhonde bene l-sraheli oku miziro yâbo, lyo bakaz'icisêza, lyo barhag'ifa, erhi eyo miziro erhuma, omu kuhemula endâro yani eri ekarhî kabo. ³² Eryo lyo irhegeko liyêrekîre okuja ebukuma, nisi erhi kubulaga emburho, ³³ na ngasi yeshi wa-nkadwa omuko, abe mulume nisi erhi mukazi, ciru n'omulume

wankalâla n'omukazi ozizire.

16

Olusiku lukulu lw'okuhyûla

¹ Nyakasane ashambâza Musa cnyuma ly'okufa bene Aroni bombi balya barhingamiragwa amango bayegeraga obusù bwa Nyakasane. ² Nya-kasane abwîra Musa, erhi: Oj'ibwîra mwene winyu Aroni amanye a-rhakazâg'ija ngasi mango^p omu hantu hîmâna, omu ndalâla y'enshabiriro, e-mbere ly'entebe y'amonjo eri enyanya ly'ecirhimbiri c'amalaganyo, alek'ifâ bulya mbonekana omu citû kuli eyo ntebe y'amonjo. ³ Yumvagya kurhi Aroni akaz'ija ahantu hîmâna: Anakaz'iyisha adwîrhe empanzi y'omushikira, ntere-kêro y'okushukûla ebyâha n'engandabuzi oku nterekêro y'okusingônolwa. ⁴ Anacihundikira ecishûli c'cnondwè, erhi n'oku mubiri gwâge ayambirhe ehikenyera hy'enondwè. Anakobeke n'omushumi gw'enondwè, anazonze irhwe lyâge ehisirha hy'enondwe. Yo myambalo mîshogwa akayambala eyo, aba amacîcêsa omubiri n'amîshi.

⁵ Bene Israheli banakiâmulerhera bihebe bibirhi, bibè nterekêro y'oku-shukûla ebyâha na ngandabuzi nguma ebè nterekêro y'okusingônolwa. ⁶ Aroni ayus'irhûla empanzi y'okushukûla ebyâha byâge n'okujira enterekêro y'okucî-hyulira bone omulala gwâge goshi, ⁷ amayimanza birya bihebe bibirhi embere za Nyakasane, aha muhango gw'akagombe k'endêko. ⁸ Aroni anayesha ecigole kuli ebyôla bihebe byombi: ciguma acishige Nyakasane n'ecindi acishige omu-zimu Azazeli^q. ⁹ Aroni anaderha bashegeze hofi ecihebe cagwâsirwe n'ecigole co ca Nyakasane, anacirherekêra ntûlo y'okushukûla ebyâha. ¹⁰ N'ecihebe cagwâsirwe n'ecigole c'omuzimu Azazeli anacyimanza cizîne embere za Nyakasane, lyo acinywesa empyulo oku byâha bagal'icibulira omu irûngu emw'omuzimu Azazeli.

¹¹ Aroni akaz'ihâna empanzi enterekêro oku byâha byâge, ly'acihalira yêne n'omulala gwâge. Hano aba amabâga empanzi y'enterekêro y'okushukûla e-byâha, ¹² anarhola ecitumbûkizo ciyunjwire masese gw'oku luhêrero embere za Nyakasane, anarhôle na bifune bibirhi bya nshangi ya nshâno yahumula kwinja. Anabihêka omu ndalâla ly'enshabiriro, ¹³ anahira enshangi kwa gulya muliro guli embere za Nyakasane lyo omugi gwayo guyunjula ahantu hîmâna, nka hitû enyanya ly'entebe y'amonjo, lyo erhag'ifâ. ¹⁴ Anarhola oku muko gw'erya mpanzi, ajiremwo ecuhâgizo n'omunwe gwâge anakangûla kali nda embere z'ahantu h'entebe y'amonjo.

¹⁵ Anabâga ecihebe c'entererekêro y'okushukûla ebyâha by'olubaga, agal'ihêka omwamba gwaco omu ndalâla ly'enshabiriro, hano aba amakolesa gulya muko, nk'oku akolesagya ogw'empanzi, anakangûla nagwo entebe y'amonjo n'embee zayo. ¹⁶ Kwo akaz'ijirira enterekêro ahantu hîmâna ntyôla kuli bene Israheli erhi mabi gâbo garhuma, n'okuhanjalika kwabo nka bamajira ecâha, kandi anajirira ntyôla akagombe k'endêko kayôrha kali ekarhî kabo, amango g'amabî gâbo. ¹⁷ Omu kagombe k'endêko murhaberaga ndi ago mango ayongobêramwo mpu arhûle enterekêro omu hantu hîmâna, kuhika alinde arhengamwo; ayus'icîrherekêra yenenne enterekêro y'okucihûnira obwonjo bone omulala gwâge na bene Israheli, ¹⁸ akola ahuluka anakanya, aj'ebwa luhêrero luli embere za Nyakasane, anabâgira empyulo oku luhêrero, aba amarhola oku mwamba gw'empanzi, n'ogw'ecihebe, aja alaba oku marhambi goshi g'oluhêrero. ¹⁹ Kandi anashahuliza omuko kali nda n'omunwe gwâge kuli olwo luhêrero, analushukûle n'okulukulakwo amabî goshi ga Bene Israheli.

²⁰ Hano amayus'ijirira entûlo ahantu hîmâna, oluhêrero n'akagombe k'endêko, anaderha bayêgeze cirya cihebe cicizine emunda ali. ²¹ Kandi amayus'ilambûlira amaboko gâge gombi oku irhwe lya cirya cihebe cicizine, Aroni anacîgashira kuli cirya cihebe, omu kuderha amabî

^p**16.2** : Omudâhwa ali yemêrirwe okuja ahantu himâna liguma lyone omu mwâka. Rhulole muli Hb 9,7: Burh 50,5.

^q**16.8** : Azazeli, liri izîno ly'omuzimu w'omu irungu. Rhurhamanyaga mpu nkaba eco cihebe badesire ciri ca kurherekêrwa oyo muzimu omu irungu; eco cihebe bacibarhuzize ebyâha byoshi, ntyo eco cihebe carhuma ebyo byoshi babikwebakwo oyo muzimu.

ga bene Israheli goshi n'omu kuhalanjika kwabo omu kujira ebyâha, ayus'inywesa eco cihebe galya mabi, banacihugira omu irûngu erhi cayisha cahugwa n'omuntu murhonde, olya olalizibwe. ²² Eco cihebe canahêka ntyo emiziro yâbo yoshi, omu irûngu nyawera. Oyo muntu aba amacihugira omu irûngu, ²³ okubundi Aroni anashubira omu kagombe g'endêko, ahogole emyambalo y'enondwè ali ayambirhe erhi aja ahantu hîmâna, amayus'ibibîkamwo, ²⁴ anacishukira halya hantu hîmâna yeshi n'amîshi. Kandi anashub'iyambala emyambalo yâge, abul'ihuluka n'okugend'ihâna enterekêro yâge nsingonôla n'ey'olubaga lwoshi, ²⁵ amashushi g'enterekêro 'okushukûlwa ebyâha, anagasingonôlera oku luhêrero.

²⁶ Owali'ihugira cirya cihebe emwa omuzimu Azazeli, anashuka emyambalo n'omubiri gwâge, lyoki akaja omu lugo. ²⁷ Empanzi erhûlirwa kuba nterekêro y'okushukûla ebyâha, banayibarhulire kulî n'olugo, kuguma n'ecihebe c'enterekêro y'okushukûla ebyâha, byo bintu omwamba gwabyo gwahêkwa ahantu hîmâna, mpu bibe ntûlo, basingônele: oluhû, enyama n'eciho cabyo. ²⁸ Olya wal'irhumirwe okubiyoca agwâsirwe okushuka emyambalo yâge n'omubiri gwâge, n'amîshi, aba amajira ntyo, lyoki akaja omu cishagala.

²⁹ Okola kwaba irhegeko linyu ensiku zoshi. Omu nsiku ikumi w'omwêzi gwa kali nda, lwakaba lusiku lukulu lw'okucibabaza, murhahîraga mwajira mukolo mucu, oli mwe, oli ecigolo cinyu. ³⁰ Buyala muli olwo lusiku, lyo bakaz'immurherekêrera enterekêro y'okumushukûla, lyo bamuzirôla lyo mucêsibwa ebyâha binyu embere wa Nyakasane. ³¹ Kuli mwe olwo lusiku lwakâba lusiku luzira, lwa kurhamûka, lusiku lwa kucîshalisa. Linakola irhegeko ensiku zoshi.

³² Empyulo oku byâha, yakurhcrckêrwa n'omudâhwa mukulu, washizirwe amavurha, anayimikirwa okukâjira emikolo y'ohudâhwa ahâli h'ishe. Anakaz'iyambala emyambalo y'enondwè, myambalo mitagatifu. ³³ Akaz'ihâna enterekêro y'okuhyûla eyêrekîre: ahantu hatagatifu bwenêne, eyêrekîre akagombe k'endêko, n'eyêrekîre oluhêrero. Na enyuma z'aho anakz'ihânira abadâhwa n'olubaga enterekêro y'okushukûlwa ebyâha. ³⁴ N'eryo liri irhegeko linyu ly'ensiku zoshi: entûlo y'empyulo yakaz'ijirirwa bene Israheli boshi liguma lyone omu mwâka, erhi byâha byâbo birhuma; banacikaz'ijira nka kulya Nyakasane arhegekaga Musa.

17

IV. Irhegeko ly'obucêse

Enterekêro y'embâgwa

¹ Nyakasane ashambâza Musa amubwîra, erhi: ² Oj'ibwîra Aroni, abagala na bene Israheli boshi, obabwire, erhi: Lolagi ebi Nyakasane arhegesire. ³ Ngasi muntu w'omu bûko bw'Israheli wayabâgîre enterekêro, ebe mpanzi, cibè cibuzi erhi mpene omu cishagala erhi kulî kw'ecishagala, ⁴ buzira kuhêka eyo nterekêro aha muhango gw'akagombe k'endêko, lyo ayirherekêrera Nyakasane embere ly'Endâro yâge, oyo muntu ayasambe omuko anabulagaga. Anakagwc omu lubaga lwâni. ⁵ Ntyo bene Israheli bakaz'ilerhera omudâhwa enterekêro za Nyakasane aha muhango gw'akagombe k'endêko, ahâli h'okukaz'izijirira emwa babwe, banakaz'izirherekêra Nyakasane, zibe nterekêro z'okushenga omurhûla. ⁶ Omudâhwa anadubulira omwamba oku luhêrero lwa Nyakasane, aha muhango gw'akagombe k'endêko, kandi anasingônola olujimbi lube nterekêro y'obuhumule bwinja embere za Nyakasane. ⁷ Irhondo barhacîhiraga bakagashâniza abazimu barhuma bahemuka^r. Liri irhegeko lya

17.7 : Kanji kanji onalug'ibona omu bitabu by'Endagâno ya Mîra eco câha c'okubula obuyemeêre kuli Nyamuzinda, n'okushimba agandi madini g'abapagani, eco câha cinaderhwe câha ca kuhemuka. Kwo binali, bwenêne muli ago madini g'ecipagani, bakag'ijiriramwo bijiro higuma biguma bigalugalu, bwenêne amango g'obugashânize. Bakag'igashaniza ba-nyamuzinda bâbo nka kula bagashâniza Nyakasane (Rhulole muli Lub 34,15-16). Muko: Lola Lev 1,5. Molki, liri izîno lya muzimu. Ali nyamuzinda wâbo w'obunywesi. Bakag'imuharâmya mw'ebyo bihugo. Nabo o-bwo bugashânize bwâli bugalugalu bwenêne. Lola 2 Bam 16, 3-21,

kuyôrha ensiku n'amango kuli bo n'oku bûko bwâbo. ⁸ Oj'ibabwîra kandi oku: Ngasi w'omu bûko bw'Israheli, nisi erhi mubunga erhi cigolo, erhi ankagend'ihâna enterekêro y'okusingônolwa, erhi yindi nterekêro, ⁹ oyôla muntu nka arhadwirhi enterekêro yâge aha muhango gw'akagombe k'endêko mpu ayirherekêra Nyakasane, anakagwe omu bûko bwâge. ¹⁰ Ngasi muntu w'omu nyumpa y'Israheli kandi erhi mubunga, erhi ankalya omwamba gwa cintu cilebe, nanakunirira oyo muntu wacishomagya alya ogwo mwamba kandi nanamukaga muli bene wabo. ¹¹ Bulya obuzîne bw'ecintu omu muko gwaco bubà, nanamuhiregwo nti gukàbà nterekêro y'okushukûla obuzîne bwinyu, bulya omuko gwo gulyulira obuzîne. ¹² Co carhumire nabwîra bene Israheli, nti: Ntaye ciru n'omuguma mulimwe oyemerirwe okulya omwamba. Na nta cigolo ciri muli mwc ciyemerirwe okulya omwamba. ¹³ Ngasi wa muli bene Israheli erhi mubunga obalimwo, erhi ankayirha ensimba nisi erhi kanyunyi kalibwa, anasheshere omuko gw'erya nsimba kandi erhi gwa kalya kanyunyi omu idaho anadukire. ¹⁴ Bulya omuko bwo buzîne bwa ngasi cintu, nanabwizire bene Israheli, nti: Murhahîraga mukalya omwamba bulya obuzîne bwa ngasi cintu omu mwamba bubà, n'owankacishomya mpu agulya, anayirhwe. ¹⁵ Ngasi muntu wa muli mwe kandi erhi mubunga wankalya ecintu cacîhozagya erhi ecayirhagwa n'ensimba, oyo muntu anashuke emyambalo yâge, acîshuke yenene n'amîshi, erhi anaciyosire azizire kuhika bijingo abul'izirôka. ¹⁶ Akaba arhashusiri emyambalo yagc kandi n'omuhiri gwâge, yenene obubî bwâge bulikwo.

18

Okukenga obuhya

¹ Nyakasane ashambâza Musa amubwîra, erhi: ² Oj'ibwîra bene Israheli erhi: Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu; ³ murhakazâg'ijira nk'oku ba-jira e Mîsiri mwali muyubasire, murhanakazâg'ijira nk'oku bajira omu cihugo c'e Kanani, eci namuhêkamwo; murhahîraga mwashimba amarhegeko gâbo. ⁴ Engeso zani zo mwakâshimba, n'amarhegeko gani go mwakaz'ilamirakwo: mugakombêre kwinja. Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu. ⁵ Mushimbe amarhegeko n'engeso zani: owankabishimba kwinja alama. Nie Nyamubâho oku-desire.

⁶ Ntaye ciru n'omuguma muli mwe oyemerirwe okulâla n'omukazi w'omu-lala gwâge. Nie Nyakasane okudesire. ⁷ Orhahîraga okalolakwo sho erhi nyoko amango bali bushugunu, bulya ali nyoko orhayemerirwi okumulolakwo analibushugunu. ⁸ Orhahîra okayambisa muka sho obusha, bulya erhi akola sho oyo obuyambisire. ⁹ Orhahîra okayambisa mwali winyu obusha, abe mwali wa sho erhi mwali wa nyoko waburhiragwa aha mwinyu, erhi embuga, orhankamuya- mbisa obusha. ¹⁰ Orhahîra okabwikûla mwali wa mugala wâwe, ayorhe buge-ngere, nisi erhi mwali wa mwali wâwe, bulya obushugunu bwâbo buli bu-shugunu bwâwe wene. ¹¹ Orhahîra okabwikûla obushugunu bwa mwali wa muka sho, olya waburhagwa na sho, ayosire ali mwali winyu, co cirhumire o-rhankahasha okubwikûla obushugunu bwâge. ¹² Orhahîra okabwikûla obushugunu bwa nyakashenge, bulya mubiri muguma barhengaga bona sho. ¹³ O-rhahîra okubwikûla obushugunu bwa munyoko, bulya guyosire guli mubiri muguma n'ogwa nyoko. ¹⁴ Orhankabwikûla obushugunu bwa mûsho, kuziga orhanahîraga okayegera mukâge bulya ayosire ali muka musho, ali aka nyaka-shenge. ¹⁵ Orhankabwikûla obushugunu bwa mwalikazi wâwe, ayosire ali mu-ka mugala wâwe orhankanamubwikûla mpu ayorhe bugengere. ¹⁶ Orhanka- bwikûla obushugunu bwa muka mwene winyu, bulya buli bushugunu bwa mwene winyu. ¹⁷ Orhahîra okabwikûla obushugunu bw'omukazi okanagal'i-bwikûla obushugunu bwa mwâli wâge, orhankayanka mwali wa mugala wâge nisi erhi mwali wa mwâli wâge. Boshi bakola mubiri gwâge! Bulibugonyi bwa bantu ba nyumpa nguma. ¹⁸ Orhahîra okayanka omukazi okagal'imuha- mbalikanya

6; Eze 16.20; Lev 18,21 ... Kwa- nkanaba erhi abantu bakag'imalirira abana bâbo mw'ogwo muliro gw'okuharâmya Moleki, bakâmanya mpu nkaba abazimu b'abana bâbo bakaz'ibarhabâla oku matabâro. Lola kurhi Nyamuzinda ahanzize: Lev 20, 2-5; Murh 22 mwohe, Nyamuzinda alahira okuhâna Izaki, aba ye ha Abrahamu engandabuzi arherekêra.

kw'owundi w'omu nda yâbo, orhankabwikûla obushugunu bwâge onacigwerhe olya wundi w'omu nda yâbo.

¹⁹Orhahira okayegera mpu wabwikûla obushugunu bw'omukazi ozizire, e-rhi kuba omu mugongo kurhuma. ²⁰Orhahîra okagona na muka mulungu wâwe, bulya kuli kucîhemula mwenaye okwo. ²¹Orhahîra wacîshomya mpu wahâna muguma omu bana bâwe mpu bamugeze omu muliro lyo bakuza omuzimu Moleki, na kandi orhahemukiraga izîno lya Nyamuzinda wâwe. Nie Nyakasane okudesire. ²²Orhahîra okulâla n'omulume kula balâla n'omukazi. Buli buhanya obwo. ²³Orhahira okalâla n'ecintu, bulya kwanarhuma wazira. N'omukazi arhankacîhà ecintu mpu cimuhambarhe. Buli buhanya obwo.

²⁴Murhahîra mukacîhemula na cijiro ciguma muli ebyo, bulya byo byahe-mulaga amashanja ndwîrhe nakaga mwanalola. ²⁵Ecihugo cacîbindisire, co cirhumire ncihanire obubî bwaco. Na ntyo abalimwo bakazirwe. ²⁶Ci mwehe mukombêre amarhegeko n'engeso zani, munacîlange oku maligo ga mwene agôla, oli mwe, oli bambali binyu, oli ababunga muyubasire haguma. ²⁷Bulyala amaligo ga bene agôla, abantu barhangig'iyûbaka muli ecira cihugo bakazir'i- gajira, na ntyo ecihugo cabindama. ²⁸Erhi mwankahemula ecihugo, k'ecôla cihugo cirhankamushala nk'okucashalaga amashanja gali gacyubasiremwo embere zinyu. ²⁹Neci, ngasi wankajira amaligo ga bene ago, anakagwa muli bene wabo. ³⁰Mukombêre amarhegeko gani, lyo murhag'ihirima omu ngeso mbi, za benê ezo zakazâg'ijirwa embere zinyu, lyoki zirhankamuhumânya. Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu.

19

Amarhegeko k'okuba bîmâna

¹Nyakasane ashambâza Musa amubwîra, erhi: ²Ogend'ibwîra olubaga lwa bene Israheli ntyala: Mube bîmâna bulya ndi mwîmâna^s, nie Nyaka-sane Nyamuzinda winyu.

³Ngasi muguma muli mwe agwâsirwe okukenga îshe na nnina, n'ensiku zani za Sabato mukaz'izikenga. Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu. ⁴Mu-rhahîra mukaharâmya enshusho z'obunywesi erhi za ba-nyamuzinda mucijirira mwene omu byuma. Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu. ⁵Amango mwarhûla Nyamubâho enterekêro y'omurhûla, mwanayirhûla kulya kwankarhuma Nya-kasane amurhonya. ⁶Enyama y'eyola nterekêro, elibwe olôla lusiku lwonêne, nisi erhi buca, ebyankasigala kuhika oku lusiku lwa kasharhu binasingônolwe n'omuliro. ⁷Erhi hankajira owalya kuli erya nyama oku lusiku lwa kasharhu, erhi bikola biryo bigazire, na eyo nterekêro erhaciri ya kuyankirirwa. ⁸Owa- nkalyakwo yêne ocihesize obuhanya bwâge, ebwa kuba anahemwire ebya-rherekirwe Nyakasane. Oyola muntu anakagwe omu lubaga lwabo.

⁹Amango mwasârûla emyâka y'omu cihugo cinyu, murhahîraga mpu mwa- hika oku lubibi lw'ishwa linyu, murhanaderhaga mpu mwarhologola ebyakakundezibwa aha mwasarûlaga.

¹⁰Orhakazâg'ihumbûza emizâbîbu y'emisi-gala y'omu nkoma zinyu, orhanarhôlazagya amalehe garhogire omu ishwa lyâwe; ebyôla biri bya kulekerwa omukenyi erhi cigolo. Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu okudesire. ¹¹Murhahîra mukazimba erhi mukarhebana, e-rhi mukahambarana mwene na nnene. ¹²Murhahîra mukalahira izîno lyani ebira, bulya kuli kuhemukira izîno lya Nyamuzinda winyu. Nie Nyakasane okudesire. ¹³Orhahîra okarhindibuza omulungu, orhahîra wamunyaga ehyâge: oluhembo lw'omulimya lurhayôr'haga omu mwâwe kuhika olusiku lwakulikira. ¹⁴Orhahîra okuhehêrera akaduma, orhahîraga wahira embere z'omuhurha ecisâr'hazo, ci okaz'ikenga Nyakasane wâwe. Nie Nyakasane okudesire.

¹⁵Orhahîra walenganya omu kutwa olubanja, orhanarhonyagya omukenyi, ciru orhanaderhaga mpu waluhà olengerire; ci okaz'itwira omulungu wâwe olubanja omu kushimba ebishingânîne. ¹⁶Orhahîra okaja waderha bene winyu kubî. Orhahiraga wakâbâ muhamirizi w'obunywesi, lyo orhag'irhuma omuko gwa mulungu wâwe gubulajika. Nie Nyakasane okudesire. ¹⁷Orhabîkiraga mwene winyu akarhinda, onamuhanûle erhi kwo, lyo

^s**19.2** : Nyamuzinda ali mwimâna, alonzize n'Israheli naye abè mwimâna. Lola muli Lev 20,7; 21,8.; omu Lk 6 badesire mpu rhube ba lukogo aka Larha w'Empingu....

orhag'icibarhuza ecâha. ¹⁸ Orhahîra okucîhîla nisi erhi okabîkira abantu b'omu lubaga lwinyu akarhi-nda. Okazigira omulungu wawe nka oku ocîzigira wenene. Nie Nyakasane okudcsire.

¹⁹ Oshimbe amarhegeko gani. Orhahîra okayemcra ebintu birhali bya bûko buguma byahambarhana. N'omuishwa lyawe orhahîra okamîra emburho zi-rhali za bûko buguma, orhanahîraga wayambala omwambalo gwajiragwa na nusi ibirhi zirhali za bûko buguma.

²⁰ Erhi omulume ankagona n'omuja-kazi o-dwîrhe asoloma nka muherula wa owundi mulume, cinyamukazi orhagulagwa nka kantu, nisi erhi orhasag'igombôlwa, oyo wa burhanzi ali wa kuhanwa, cibombi barhali ba kuyirhwa, bulya olya muja-kazi arhal'isig'igombôlwa lyo arhe-nga omu buja. ²¹ Oku caha câge, nyamulume anaheka engandabuzi y'e- nterekêro y'okuhonga embere za Nyakasane aha muhango gw'akagombe k'e- ndêko. ²² Omudâhwa anamurhûlira Nyakasane engandabuzi y'enterekêro y'okuhongera cirya caha câge, na lyoki oyôla muntu ankababaliirwa ecôla caha.

²³ Amango mwabâ mwamahika muli cirya cihugo, mukanarhweramwo omurhi guyana amalehe, munakaz'ilola galya malehe nka kantu kazirwa mya-ka isharhu yoshi buzira kugalyakwo. ²⁴ Omu mwâka gwa kani, mwanaha Nya-kasane irenge lyâge, omu kumurherekêra amalehe goshi g'ogwo murhi. ²⁵ Omu mwâka gwa karhanu, lyoki mwankahasha okulya amalehe gago, n'okucisiârûli-ra mwene. Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu okudesire.

²⁶ Murhahîra mukalya akantu haguma n'omwamba, murhahîra mukalagu-za, nisi erhi mukajira eby'obukurungu. ²⁷ Murhahîra mukaburungusa emviri nka mwamômwa^t, nisi erhi mukatwisa winga omubwânwa. ²⁸ Murhahîra muka-shâkirwa owafire, nisi erhi mukamushakirwa enzirogo. Nie Nyakasane okuha-mirize. ²⁹ Orhahîra okaleka mwali wawe aja ashenza, bulya buzinda wanabona ecihugo coshi camashimba eyo njira y'okuhushahusha, na ntyo obone camayunjulirana mabi. ³⁰ Mukaz'ikenga ensiku zoshi za Sabato n'aka-Nyamuzinda kwo na kuguma mukaz'ikakenga. Nie Nyakasane okurhegesire. ³¹ Murhahîra mukagend'idôsa ihano emwa abarherekêra abazimu, nisi erhi e-mw'abashonga. Mumanye mwankanagend'ibadôsa ihano, bulya banarhuma mwahemuka. Nie Nyakasane okuhandize.

³² Okâyimukira abantu bakulu oku ntebe, n'omushosi okaz'imukenga. O-rhinye Nyamuzinda wawe. Nie Nyakasane okurhegesire. ³³ Erhi ecigolo ca-nkayûbaka emwinyu, omu cihugo cinyu, murhahîra mwakâcilibuza. ³⁴ Ecigolo ciyubasire emwinyu, mukâcilola nka mwene winyu mugal'icizigira nka oku mucîzigirana mwene na nene, bulya ninyu mwali bigolo omu cihugo c'e Mîsiri. Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu okudesire. ³⁵ Murhahîra mukalenganya, abe omu kutwa olubanja, nisi erhi omu kutwa olubibi, kandi erhi omu milengo ya kantu kalebe. ³⁶ Mubè n'emirengo na ngasi bindi bikolessibwa bishingânîne. Nie Nyakasane, Nyamuzinda winyu wamukûlaga e Mîsiri okudesire. ³⁷ Mulange amarhegeko n'engeso zani zoshi, mukaz'izishimba. Nie Nyaka-sane okurhegesire.

20

Obuhane

Oku ohemuka erhi Moleki orhuma

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ² Obwire bene Israheli erhi: Ngasi mwene Israheli erhi munyamahanga ob'omu Israheli wankahâna mugu-ma omu bana bâge emunda Moleki ali, oyo anafè: olubaga Iuli omu cihugo lunamubande amabuye; ³ nani namushomba nnamukâge omu lubaga omu kubona ahânaga muguma omu bana bâge emunda Moleki ali na kandi omu kubona ahemwire aka-Nyamuzinda kâni haguma n'izîno lyani litagatifu. ⁴ Erhi olubaga lwakalonza okumufungira, lukaleka okuyirha oyo muntu ohânyire muguma omu bana bâge emunda Moleki ali, ⁵ niene nahana oyo muntu, nahana n'omulala gwâge, nayîsh'imuberûla

^t19.27 Eyi milongo 26-31 muli binji bihanzîbwe, murhahîraga... Ebyo byoshi babihanzize bulya byakag'ishushana n'ebi bajira omu bugashânize bw'eci- pagani. Lola Yer 9,25; 25,23; 49,32.

oku lubaga, mberûle na ngasi ba-ndi boshi bankacihemuka erhi Moleki orhuma. ⁶ Ngasi yeshi wagashânize emyomoka n'abazimu lyo ahemuka bo ba-rhumire, nanamukaga nnamurhenze omu lubaga. ⁷ Mucisêze lyo mubà bataga-tifu bulya niono nie Nyakasane Nyamuzinda winyu.

Oku kuhemukira ababusi n'abandi b'omu mulala

⁸ Mulange amareegeko gani mukaz'igashimba. Nie mmucêsa. ⁹ Ntyo, erhi omuntu ankagayaguza îshe erhi nnina, oyo muntu anafe; bulya ajacire îshe na nnina, anacibarhuze omuko gwâge yêne. ¹⁰ Erhi omulume ankagona na muka mulungu wâge, oyo mulume n'oyo mukazi bombi bananigwe. ¹¹ Erhi omuntu ankayanka muk'îshe, erhi amaya-mbika îshe obusha; bombi banafè. Bacibarhuzize omuko gwâbo bone. ¹² Erhi omuntu ankayanka omwalikazi, bombi banafè; ebi bajizire biri bya kuciîsherêza. Bacibarhuzize omuko gwâbo bone. ¹³ Erhi omuntu ankalâla n'omulu-me nka kula balâla n'omukazi, bulya ebi bajizire biri bibi bwenêne, bombi banafè. Bacibarhuzize omuko gwâbo bone. ¹⁴ Erhi omuntu ankarhola omukazi akagal'irhola na nnazâla, erhi kuli kuhemuka. Banabayoce ye bona balya bakazi ntyo nta cihemu cankaciba ekarhî kinyu. ¹⁵ Erhi omuntu ankalâla n'ecintu, anafe neco cintu banacinige. ¹⁶ Erhi omu-kazi ankacîhà ecintu mpu cimuhamharhe, munanige oyo mukazi n'eco cintu. Byone bicîbarhuzize omuko gwabyo byône. ¹⁷ Erhi omuntu ankayanka mwali wabo, mwali w'îshe erhi mwali wa nnina, erhi ankabona obushugunu bwâge naye erhi olya mwali wabo ankabona obushugunu bwâge, ziri nshonyi nnene ezo. Banabahise omu masu ga bene wabo, bulya anabwîne obushugunu bwa mwali wabo, anabarhule omuzigo gw'obubî bwâge. ¹⁸ Erhi omuntu ankayanka omukazi oli omu mugongo, n'erhi akabona obushugunu bwâge, bulya anabwi-kwire halya gulya muko guli gwarhenga, banabakage bombi embere za bene wabo. ¹⁹ Orhahîra okubwikûla obushugunu bwa munyoko, erhi obwa nyaka-shenge, erhi mubiri gwâwe oyambisize obusha; mweshi mwanahanirwa obubî bwinyu. ²⁰ Erhi omuntu ankayanka muka mwîshe, bulya anabwikwire obu-shugunu bwa muka mwîshe, banabarhule omuzigo gw'ecâha câbo na ntyo banafe buzira kubona mwana. ²¹ Erhi omuntu ankarhola muka mwene wâbo, kuli kuhemuka, erhi abwikwire obushugunu bwa mwene wâbo, barhakabona mwana.

Irhegeko lizinda oku ishanja liberûle: muyake obukurungu

²² Mulange amarhegeko gani n'engeso zani zoshi: mukaz'igashimba lyo eco cihugo nammutulira cirhag'imushala. ²³ Murhashimbaga amarhegeko g'ishanja nahîva embere zinyu; bulya bal'ijizire amabî gali nk'ago; co carhumire ba-ngayisa. ²⁴ Co cirhumire mubwizire oku mwe mukola mwayanka ecihugo câbo, nie nammuhaco cibe cinyu, ciri cihugo cihulamwo amarahà n'obûci! Nie Nyakasane, Nyamuzinda winyu wammuberûlaga ekarhî k'ago mashanja. ²⁵ Muberûle ensimba zihumânya n'ezirhahumânya, orhunyunyi rhuhumânya n'orhurhahumânya lyomulek'icîhemula erhi ezo nsimba, orhwo rhunyunyi na ngasi byoshi binyagârha oku idaho birhuma. Ngasi byoshi nammuberûlire mubilole nka bihemule. ²⁶ Mube bîmâna^u embere zani bulya ndi mwîmâna, niono Nyakasane. Nâmmuberûla kuli ago mashanja lyo mubà bâni ²⁷ Amango hali omulume erhi mukazi ekarhî kinyu orherekêra abazimu erhi mushonga, abo bantu banafè, banababande amabuye. Bacîbarhuzize omuko gwâbo bone.

21

Ebiyêrekîre obucêse bw'obudâhwa

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: Ogend'idesa abadâhwa bene Aroni, obabwire oku nta mudâhwa ciru n'omuguma mulibo wacîhemulaga erhi mufû gw'omu mulala gwâge guruhuma^v.

^u**20.26** : Omulongo gwa 26, gwo gushwînjire ecigabi ca 19-20. Rhulole muli Lev 19,2. Abatagati-fu erhi bantu bimâna bo bantu bacishozirwe na Nnâmahanga. Bagwâsirwe okuyaka ngasi mabî g'ecâha. Lola Gl 5,14.

^v**21.1** : Omudâhwa mukulu al'ihanzibwce okuyambala emyambalo y'mishibo, erhi

² Ntadesiri omufù gw'îshe, ogwa nnina, ogw'omugala, ogw'omwali erhi ogw'omulumuna erhi gwa mukulu wâge. ³ Ciru ankaba mwali wabo, arhasag'isheruka, aciba haguma naye, kwanarhuma azira. ⁴ Bulya ali mukulu omu mulala gw'olubaga lwâge, amanye ankacîhemula ahemule n'ecikono câge. ⁵ Abadâbwa bacilange bamanye barhakâg'ikungûlwa emviri oku irhwe, barhakag'imômwa obwânwa bube mishosho, bacilange ba-rhakag'ishâkwa. ⁶ Bali batagatifu ba Nyamuzinda, kuziga bamanye bankalogo-rhera Izîno Iya Nyamuzinda bulya bo balerhera Nyamuzinda enterekêro z'aba-ntu; biryo bya Nyamuzinda wabo: kuziga bagwâsirwe okubâ bîmâna. ⁷ Ba-rhahîra bakayanka omukazi mûmaguza, erhi orhankakengwa; barhahîra bakayanka omukazi ohulusibwe n'iba, bulya omudâhwa ayosire ali mu-rherekêre Nyamuzinda wâge. ⁸ Mugwâsirwe okumukenga, bulya ye wahirwe okurherekêra omugati gwa Nyamuzinda winyu, okâmulola nka mwîmâna e-mbere zawe, bulya niene ndi mwîmâna, niono Nyamuzinda, nie mbayimânika bîmâna. ⁹ Erhi mwali w'omudâhwa ankacîshûbula, omu kuj'ashenza, erhi anali îshe olya ashûbwire; olya munyere akola wa kudûlikwa muliro afè.

¹⁰ Omudâhwa mukulu, oba akulire bene wabo, ye wadubuliragwa amavu-rha okuirhwe, agal'inayîmikwa mpu akaz'iyambala emyambalo migishe, arha- nkashandâza emviri zâge, arhankanasharhangula emyambalo yâge. ¹¹ Oyola a-rhankashegera aha murhumba ciru n'omuguma, arhanacîhumânyagya omu kuyegera oli omurhumba gw'îshe n'oli ogwa nnina. ¹² Arhankahasha okurhenga omuka-Nyamuzinda, Iyo arhag'ilogorhera aka-Nyamuzinda wâge. N'ecarhuma ahanzibwa ntyo, ganali galya mavurha ga Nyamuzinda ashîgagwa mpu libe ishungwè lyâge, nie Nyakasane okudesire. ¹³ Amango akola aja omu bu-hya, kukwânîne ayanke omunyere ocigwerhe ibikira. ¹⁴ Arhankayanka omuka-na, arhankanayanka omukazi ohulusibwe n'iba, arhankanayanka omukazi w'olugendo lubi, kandi erhi oja ashenza. Ci akola ayanka omukazi, anayanka omushugi-nyere w'omu bûko bwâge. ¹⁵ Arhabonesagya iburha lyâge nshonyi omu karhî k'olubaga lwâge, bulya nie Nyakasane wamuyîmanikaga nanamuji-ra mutagatifu.

¹⁶ Nyakasane aganîza Musa, amubwîra erhi: ¹⁷ Obwire Aroni ntyala: nta muntu ciru n'omuguma w'omu bûko bwâwe wankaba agwerhe obulema oku mubiri gwâge, akagal'icîshomya mpu ayegera arherekêre Nyakasane wâwe. ¹⁸ Nta muntu ciru n'omuguma wankaba agwerhe obulema, akagal'icîshomya ayegera omu luhya, abè muhûrha, erhi mukunagizi, omuntu w'izulu liho-mbôsire, erhi cingiringiri. ¹⁹ Kandi erhi omuntu ovunisire okugulu erhi kubo-ko; ²⁰ omuntu w'enyonjo^w, engonyi, ow'isu ly'omurwege, ow'olukulubuju, omu-shomyo, enkonè. ²¹ Nta muntu ciru n'omuguma w'omu bûko bw'omudâhwa Aroni wankaba agwerhe obulema oku mubiri, akacîshomya mpu ayegera Nyakasane mpu amurhûle enterekêro; bulya agwerhe obulema oku mubiri: kuziga arhankacîshomya mpu arherekêra Nyamuzinda wâge. ²² Neci acigwerhe obuhashe bw'okulya oku biryo bya Nyamuzinda wâge, ciru n'oku bwanga bwîmâna, n'okubwanga bwîmâna bwenêne. ²³ Ciarhankaja ebwa nshabâbiro ntagatifu, arhankanayegêra oluhêrero, bulya agwerhe obulema oku mubiri, amanyâge ankanaziza ahantu hânî hîmâna, bulya nie Nyakasa-ne mpajira hîmâna. ²⁴ Musa anacibwîra Aroni ntyo boshi n'abagala na Bene-Israheli boshi.

22A. Abadâhwa bahanzibwe okulya obu bwanga butagatifu 22 1 Nyakasane anaciganîza M

Abahanzibwe okulya oku bwanga butagatifu

¹ Nyakasane anaciganîza Musa, amubwîra erhi: ² Ogend'ibwîra Aroni n'abagala, bacilange oku bwangâ butagatifu bw'ebi bene Israheli ba-rherekêra, banamanye bankahemukira izîno lyani, nie Nyakasane. ³ Onaba-bwire oku erhi ngasi muntu w'omu bûko bwinyu, yeshi ankabâ

okuj'emunda baj'ibisha owafire erhi okuja aha bali omu mishibo. Omudâhwa mukulu ali berûlirwe Nyamuzinda.

^w**21.20** Olikwo obulema arhaja aha luhêrero.

azizire, agal'icišhomya mpu ayegera obwanga butagatifu bw'ebi bene Israheli banterekêra, oyôla muntu akola ayosire ali mukâge embere zani. ⁴ Nta muntu w'omu bûko bwa Aroni wankabà mubenzi erhi mushomyo wankalya oku bwanga bwîmâna arhanacîcèsibwa. Kwo na kuguma n'owundi muntu wankahuma kuli ngasi ka-ntu omufu gwahemwire, nisi erhi omuntu ogeza emburho. ⁵ Ngasi yeshi ohuma oku mirhumba y'ebinyagâsi bitya byankarhuma omuntu azira nisi erhi omuntu ozizire ankamuhemba omuziro gwâge mulebe, ⁶ kwo kuderha oku ngasi oci-shomya mpu ahuma kuli ebyôla, anayorhe azizire kuhika bijingo, arhankalya bwanga bwimana, ci arhang'igenda ashuke omubiri gwâge n'amîshi. ⁷ Hano izûba lihorha, anabà bwinja, lero anahashaga okulya oku bwanga bwîmâna, bulya biri bityo byâge . ⁸ Arhankalya ecintu cacihozagya, nisi erhi cayirhagwa n'ensimba, bulya canarhuma azira. Nie Nyakasane okudesire. ⁹ Bashimbe amarhegeko gani lyo barhag'ijira ecâha, omu kugavuna, obone bamafà bulya bamahemukira obwa-nga butagatifu, nie Nyakasane obajira bîmâna.

¹⁰ Nta muntu orhali wa muli bene Levi wankalya oku bwanga bwîmâna, omubunga orhali wa muli bene Levi, kandi erhi omulimya, harhankalya oku bwanga bwîmâna. ¹¹ Ci omuja omudâhwa agombôlaga n'ensaranga, yehe anahasha okubiryakwo, kuguma n'omuja obusirwe omu mwâge banahasha okulya oku bwanga bwâge. ¹² Mwali w'omudâhwa erhi ankaheruka omu mw'omuntu orhali wa muli bene-Levi, arhankacilya ebityo byakûlagwa oku bwanga bwîmâna. ¹³ Ci oyôla mwali w'omudâhwa, erhi ankaba mukana nisi erhi ankahulusibwa nk'arhagwerhi bana akagaluka aha mwabo, akanahabêra nka kulya al'iyosire amango aciri munyere, anahasha okulya oku bityo by'o- bwanga bw'îshe, ci nta cigolo cankabiryakwo. ¹⁴ Erhi omuntu ankahabuka, ku-rhume alye eby'obwanga buyerekera omudâhwa, anajuha omudâhwa kalya ka-ntu kîmâna, anayushûlekwo ecigabi ca karhanu. ¹⁵ Abadâhwa bagwâsirwe okucilanga oku kulogorhera obwanga bwîmâna, bwa bene Israheli, bulya baberûliraga Nyakasane; ¹⁶ bacîlange oku kubabarhuza omuzigo gw'ecâha, ci-rya bankajira omu kulya eby'obwanga bwîmâna, canarhuma bahûna e- nterekêro y'okulyula, bulya nie Nyakasane, nie mbijira bîmâna.

¹⁷ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ¹⁸ Oj'ibwîra Aroni n'abagala, kuguma na Bene Israheli boshi, erhi: «Ngasi muntu muli bene Israheli nisi erhi omubu-nga obalimwo, amango g'okurhûla enterekêro, ebe ya kuyukiriza eciragâne, e-rhi ya kushenga kwônene, erhi ankarhûla Nyakasane enterekêro y'okusi-ngônolwa, ¹⁹ lyo eyemêrwa, embâgwa ekwânîne ebe ya ndume erhagwerhi ishembo, mpanzi, ngandabuzi erhi cibebe, ²⁰ murhajiîra mukarhûla enterekêro elikwo ishembo, bulya erhankayankirirwa. ²¹ Erhi omuntu ankarhûla Nyakasane enterekêro y'omu bishwêkwa byâge , binene kandi erhi binyinyi mpu bibè nterekêro y'omurûla, kandi erhi ya kuyukiriza ciragâne cirebe, nisi erhi ya bulonza kwônene, embâgwa, lyo eyemererwa, egwasirw ehè elinganine, erhalikwo ishembo. ²² Ecintu c'omuhûrha, ecayisha cahegera. ecitwirwe ecirumbu, ecigwerhe ebihulu, olu-kulubuju n'olujavu, murhankacirhûla Nyakasane, nta kantu ka kulico ka- nkahekwa oku luhêrero mpu kabè nterekêro nsingônola embere za Nyakasa-ne. ²³ Wanahâna ecintu cigwerhe obulema erhi ecigonyahire, cibè c'omu bi-shwekwa binene erhi c'omu byofofi, wanacihâa nka nterekêro ya bulonza kwônene ci orhankacihâa nka nterekêro ya kuyukiriza eciragâne bulya erhankayankirirwa. ²⁴ Murhankahêra Nyakasane ecintu cigwerhe amaza mahinage, amatuntume erhi matwe; murhahîra mukarhûla ntyôla omu cihugo cinyu. ²⁵ Ciru yankarhenga omu maboko g'omubunga w'ekarhî kinyu, mu-rhayêmeraga enterekêro yamwene eyola, mpu yo yabâ bityo bya Nyamuzinda winyu, bulya yabihire erhi kubakwo ishembo kurhuma. Erhankayankirirwa. ²⁶ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ²⁷ Akanina erhi omwanabuzi erhi o-mwanahene ankaburhwa, anayôrha nsiku nda adwîrhe agoba nnina, kurhenga olusiku lwa kali munani, n'ezindi nsiku zakulikira anahashag'iyankirirwa nka nterekêro y'okusingônolwa embere za Nyakasane. ²⁸ Enkafu n'akanina kayo, ecibuzi n'omwana waco, mumanye murhakag'ibibâgira lusiku luguma. ²⁹ Ama-ngo mwarhûla Nyakasane enterekêro y'okuvuga omunkwa munayirherekêre kulya kwankarhuma yayemerwa, ³⁰ elibwe olwo lusiku lwo nanêne, ntâco casigalaga kubika kuca sêzi, nie Nyakasane okudesire.

D. Irhegeko lizinda

³¹ Mukaz'ilanga amarhegeko gani, munagashimbe bwinja, nie Nyakasane. ³² Murhahîra mukahemukira izîno lyani lîmâna, kukwânîne nkuzibwe ekarhî ka bene Israheli, bulya nie Nyakasane, obajira bîmâna. ³³ Nie nammukûlaga omu cihugo c'e Mîsiri mpu lyo mbà Nyamuzinda winyu, nie Nyakasane.

23

Ensiku nkulu z'Israheli

¹ Nyakasane ashambâza Musa ambwîra, erhi: ² Ogend'ibwîra bene Israheli, erhi: Lolagi amango mwakaz'icîsêza okushimananamwo omu ndêko nyîmâna, za Nyakasane, ago mango gakâbà mango makulu bwenêne.

Olwa Sabato

³ Bakaz'ikola nsiku ndarhu, ci olusiku lwa kali nda Iuli luzira (Sabato), lusiku lwa kurhamiûka lwoshi, olwo lusiku lubè lusiku lwa ndêko nyîmâna. Mw'olwo lusiku murhahîraga mukajira mukolo mucu, bulya gali mango ga ku-rhamûka, ganarherekirwe Nyakasane, ngasi hoshi mwankanayûbaka.

Olwa Basaka n'olw'emigati erhalimwo lwango

⁴ Lolagi ensiku nkulu za Nyakasane, endêko mugwâsirwe mukaz'ihamagala bene Israheli okurhimanana muli ezo nsiku z'endêko nyîmâna ngasi luguma omu mango galwo. ⁵ Ngasi mwêzi gwa burhanzi omu nsiku ikumin'ini z'ogwo mwêzi, gala mango izûba lizika, ali Basâka wa Nyakasane. ⁶ Olusiku lwa kali ikumi na karhanu lw'ogwo mwêzi, lwakâbà lusiku lukulu lw'emigati erhalimwo lwango, lusiku lwakaz'ijirwa erhi irenge lya Nyakasane lirhumire. Mukaz'irya emigati erhalimwo lwango nsiku nda. ⁷ Olusiku lurhanzi mwakajira endêko nyîmâna, murhahîraga mukajira omukolo mudârhi mwo. ⁸ Mukaz'irherekêra Nyakasane muli ezo nsiku nda enterekêro nsingônola n'omuliro. Olusiku lwa kali nda habè endêko nyîmâna, murhahîraga mukajira omukolo mudârhi.

Omuhuli murhangiriza

⁹ Nyakasane ashambiîza Musa amubwîra, erhi: ¹⁰ Ogend'ibwîra bene Israheli ntyala: Amango mwahika muli cîrya cihugo nammuha, erhi mwankabà mwasârûla muli eco cihugo, mwanarhûla omudâhwa omuhuli murhanzirhanzi mwanasarûlaga. ¹¹ Anarhûla Nyakasane gulya muhuli omu kugumogamoga lyo ammurhonya. Okwo kukwânîne kubè olusiku lukulikire oluzira. ¹² Olwola lusiku mwanarherekêrera Nyakasane enterekêro nsingônola y'omwanabuzi wa mwâka muguma orhagwerhi ishembo. ¹³ Enterekêro y'enkalange yayilusa ebè ya bigabi bibirhi bya kali ikumi by'omulengo gw'enshâno enozire mvanganye n'amavurha, nka nterekêro nsingônola n'omuliro, nterekêro ya buhumule bwi-nja embere za Nyakasane, irivayi ly'okusiûza, canabâ cigabi ca kani c'omule-ngo. ¹⁴ Murhahîra mukalya emigati nisi erhi emihuli myoce kandi erhi mibishi kuhika olwôla lusiku lwonêne mwalerhe entûlo yinyu embere za Nyakasane. Eryo liri irhegeko linyu ly'ensiku n'amango, oku ngasi bûko bwinyu na ngasi hoshi mwanayûbake.

Olusiku lukulu lw'emigobe

¹⁵ Kurhenga olusiku lwakulikira Sabato, kuhika olusiku mwayisha mudwi-rhemwo emihuli y'okuhêreza Nyakasane, mwanaganja migobe nda migumagu-ma. ¹⁶ Muganje nsiku makumi arhanu kuhika oku lusiku lwakulikira Sabato wa kali nda, na ntyo mwanahêra Nyakasane enterekêro y'enkalange y'ebihyahya mwasârûlaga. ¹⁷ Mwanakaz'ilerha kurhenga emwa binywe, migati ibirhi ya nterekêro y'okumolekwa Nyakasane yajiragwa na mirengo ibirhi ya kali ikumi ya nyamaha w'enshâno enozire, enabè eyenzirwe haguma n'olwango: ziri nta-ng'iyera za Nyakasane. ¹⁸ Eyola migati mwarherekêra nterekêro y'ensirîra e-mwa Nyamuzinda, mwanahirakwo banabuzi nda ba mwâka muguma barhali- kwo ishembo, mpanzi nguma ntôrho na ngandabuzi ibirhi, banayushûlakwo e-nterekêro y'enkalange n'ecinyôbwa nka oku munakômerera: ebè nterekêro y'okusingônolwa n'omuliro, ya

buhumule bwinja embere za Nyakasane. ¹⁹ Mu-bâge n'ecihebe, cibè nterekêro oku byâha na banabuzi babirhi babè nterekêro y'okushenga omurhûla. ²⁰ Omudâhwa anabimoleka Nyakasane kuguman'erya migati y'entang'iyêra. Kuguma n'ebyôla bibuzi byombi, byoshi byanarhûlwa Nyakasane, buzinda byanabâ bya mudâhwa. ²¹ Mw'olwôla lusiku lwonêne mwanalâlikana oku lusiku lukulu, mugal'ijira endêko nyîmâna: murhahîra mukajira mukolo guhi, liri irhegeko ly'ensiku zoshi kuli ngasi bûko bwinyu nangasi hantu mwankanayûbaka. ²² Amango mwasârûla emburho z'omu cihugo, cinyu, murhahîra okuhika omu mihaliro y'amashwa ginyu, murhahîraga mpu mwaja mwarhologola ngasi bisigîre byankakundêzibwa; ebyôla lwanabilekera omukenyi n'ecigolo. Nie Nyakasane Nyamuzinda winyu.

Olusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa nda

²³ Nyakasane ashambâza Musa, erhi: ²⁴ Ogend'idesa Bene Israheli oba- bwire oku olusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa nda lwabe lusiku lwâni, lusiku lwa kurhamûka, lusiku lwa kubûha omushekera gw'okulâlîka endêko nyîmâna. ²⁵ Murhakâg'ijira mukolo mucu, ci mukaz'irherekêra Nyakasane enterekêro y'okusingônolwa n'omuliro.

Olusiku lukulu lw'Empyulo

²⁶ Nyakasane ashambâza Musa, erhi: ²⁷ Olusiku lwa kali ikumi lw'ogwola mwêzi gwa kali nda, lwo lwabâ lusiku lukulu lw'empyulo: olwo lusiku mwana-bâ n'endêko nyîmâna, mucishalise munarhûle Nyakasane ishêga. ²⁸ Murhahîra mukakola olwôla lusiku, bulya Iuli lusiku lwa kuhyla, lwo lusiku mukwânîne okujirirwa enterekêro y'oku byâha binyu embere za Nyakasane Nyamuzinda winyu. ²⁹ Ngasi muntu wankabula kucîshalisa mw'olwo lusiku ali wa kurhczi-bwa omu lubaga lwâge. ³⁰ Ngasi yeshi wankacishomya mpu akola mw'olwo lusiku, nanamurhîngamira. ³¹ Murhankakola ciru n'ehitya. Liri irhegeko ly'ensiku zoshi eryo, kuli ngasi bûko bwinyu na ngasi aha mwayûbake hoshi. ³² Kuli mwe olwo lusiku lubè lwa Sabato, lube lwa kurhamûka lwoshi, lube lwa kucîbabaza. Omu nsiku mwenda z'omwêzi, kurhenga bijingo kuhika bindi biji-ngo, mulange olwa Sabato, murhahumaga kabishi.

Olusiku lukulu lw'Ebihândo

³³ Nyakasane ashub'ishambâza Musa amubwîra, erhi: ³⁴ Omu nsiku ikumi n'irhanu z'omwêzi gwa kali nda, lukâba lusiku lukulu lw'amarâro, lukâjirwa nsiku nda zoshi z'okukuza Nyakasane, kwo wabwîra bene Israheli ntyo. ³⁵ Olu-siku lurhanzi hakâbâ endêko nyimana, murhakag'ihîra mpu mwajira mukolo mucu. ³⁶ Mukâgeza nsiku nda erhi kurherekêra muli mwarherekêra Nyakasane enterekêro z'okusingônolwa n'omuliro. N'olusiku lwa kali munani mwanabâ n'endêko nyimana, lwo mwankarherekêra Nyakasane enterekêro y'okusi-ngônolwa n'omuliro luli lusiku lukulu lw'okushwinja. Murhakâg'ihîra mpu mwajira mukolo mucu.

Okushwinja

³⁷ Zo nsiku nkulu za Nyakasane ezo, zo mwakaz'ikombêra n'okujiramwo e-ndêko nyîmâna, lwo murhûla Nyakasane enterekêro z'okusingônolwa n'omuliro, okurhûla ensirîra, enkalange, embâgwa n'ecinyôbwa. Nka kulya birhegesi-rwe kuli ngasi lusiku. ³⁸ Erhi zinaberûlukinwe n'olwa Sabato wa Nyakasane. N'erhi zinaberûlukinwe n'ez'okuyukiriza ebiragâne binyu n'erhi zinaberûluki-nwe n'enterekêro murhûla Nyakasane n'obulonza bwinyu.

Ebisubiriyerekera olusiku lukulu lw'Ebihândo

³⁹ Olusiku lwa kali ikumi na karhanu lw'omwêzi gwa kali nda, hano muba mwamasârûla emburho z'omu cihugo mwanajirira Nyakasane olukulu lwa nsikunda, olusiku lurhanzi kwanabâ kurhamûka kunene, oku lusiku lwa kali munani, lwabâ lwa kurhamûka kandi kunene. ⁴⁰ Oku lusiku lurhanzi mwana-rhola oku malehe g'emirhi yinyu minja, mwanarhola omu nfunne amashami g'emisuhugu-shugu, amasbâmi g'emirhi y'ecishakashaka.n'ag'ecikanganyambwe c'oku lwi-shi. mukâbihindana n'omwishingo embere za Nyakasane winyu muli ezola nsiku nda. ⁴¹ Ngasi mwâka mwakaz'ijira olwo lusiku lukulu lwa nsiku nda z'okukuza Nyakasane. Eryo liri irhegeko oku iburha linyu lyoshi, mwakaz'ilu-jira ngasi mwêzi gwa kali nda. ⁴² Mwakaz'igeza nsiku nda erhi mulâla omu birâlo by'ebyasi. Ngasi

muburhwa w'omu Israheli akaz'ilâla muli ebyo birâlo, ⁴³ lyoki iburha linyu lyankamanya oku nammuhandisize omu birâlo amango na- mmukûlaga omu cihugo c'e Mîsiri; nie Nyakasane, Nyamuzinda winyu. ⁴⁴ Musa anacimanyisa ebyo byoshi kuli bene Israheli, ezo nsiku nkuluz'okukuza Nyakasane.

24

Ebindi birhegesirwe amango g'enterekêro

Akamole karhazima omu ka-Nyamuzinda

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ² Orhegeke bene Israheli okuka- z'ilerha amavurha g'e mizeti misimârhe, gashongwire na mahyahya, anali ga kutwanwa ensiku n'amango omu kamole k'aka Nyamuzinda. ³ Aroni akaz'ikalanga kayorhe kayasire ensiku zoshi omu kagombe k'endêko embere ly'enshabiriro; kurhenga bijingo kubika sêzi, erhi kayasire buzira kuhusa, embere za Nyakasane. Liri irhegeko ly'ensiku zoshi, oku iburha linyu lyoshi. ⁴ Akaz'iyimanza amatara gali oku ishami lyatulagwa n'amasholo, gakaz'iyôrha gayasire embere za Nyakasane.

Orhugati oku karhalarhala k'amasholo

⁵ Orhôle omulà gw'enshâno enozire, oyendesemwo rhugati ikumi na rhubi-rhi rhwa bununirizi, ngasi higuma hidugwe na bigabi bibirhii bya kali ikumi bya mulengo gw'eyo nshâno. ⁶ Ogal'irhudekêreza oku karhalarhala k'ama-sholo gali embere za Nyakasane; ojire nkere ibirhi, ngasi lukere kuje rhugati ndarhu. ⁷ Wanahira enshângi nyinja erhalimwo bindi bici oku ngasi lukere lw'orhwola rhugati, yo wakolessa oku mugati gwasingônolwa gubè biryo bya Nyakasane. ⁸ Ngasi lwa sabato, eyola migali ekayôrha yadekêrezibwa embere za Nyakasane, ebè nterekêro ya bene Israheli, liri irhegeko ly'ensiku zo-shi eryo. ⁹ Eyo migati yanabà ya Aroni n'abagala. Banakaz'iyilira ahantu hîmâna, bulya kuli bo buli bwanga bwîmâna, bw'oku nterekêro nsingônola yajiriragwa Nyakasane. Eryola liri irhegeko ly'ensiku n'amango.

Okuhanwa kw'abantu bahemukira Nyakasane

¹⁰ Mugala w'omuyahudi-kazi muguma cikwônene erhi n'îshe ali mu-nyamisiri, anacihuluka omu mwâge, aja muli bene Israheli, omu lugo ba-rhulubana na muny'Israjeli muguma. ¹¹ Muli eyo nongwe, olya mwana w'omuyabudi-kazi, ahemukira Izino lya Nyakasane, alijacira kubi, nnina ye wali Shelomiti, mwali wa Debri, w'omu bûko bwa Dani. ¹² Bamushweka banamulindisa Musa mpu kuhika ababwire kurhi Nyakasane alonzize bamuji-re. ¹³ Nyakasane ashub'ibwîra Musa, erhi: ¹⁴ Orhenze oyo wahemusire omu lugo n'abayumvagya oku alogorha bamuhirekwo amaboko oku irhwe, kandi e-ndêko yoshi y'abantu emubande amabuye. ¹⁵ Oj'ibwîra bene Israheli, oku ngasi muntu wankajacira Nyakasane, oyôla anayôrha abarhwire ecâha câge, ¹⁶ n'owankalogorhera Izîno lya Nyakasane anahâbwe obubane bw'okuyirhwa: endêko yoshi yanamubanda amabuye, akaba mwikalà, nisi erhi mubunga, ngasi yeshi wankalogorhera Izîno lya Nyakasane lîmâna, ali wakuyirhwa.

Olwihôlo

¹⁷ Owankashurha owundi muntu kuhika okufà, olya wamushurhaga kuhika naye ayirhwe. ¹⁸ Owankashurha ecintu cishwekwa ca bene kuhika okufà, oyôla agwâsirwe okugalula ecindi cizine, buzîne oku buzîne. ¹⁹ Erhi muntu mulebe a-nkababaza owabo muntu, oyôla naye banamujirire naye nk'oku anajiriraga owabo. ²⁰ Buvune oku buvune, isu oku isu, lîno oku lîno, banamubabaze nk'oku anababazagya mulungu wâge. ²¹ Owankayirha ecintu cisjwekwa ca bene, anagule ecindi cintu cishwekwa cizîne. Ci owankayirha omuntu, oyôla kukwânîne ayirhwe. ²² Eryo liri irhegeko linyu mweshi, abè mubunga, abè muburhwa omo cihugo, bulya nie Nyakasane Nyamuzinda winyu. ²³ Musa erhi ayus'ibwîra bene Israheli okwôla, arhegeka mpu olya walogo-rheraga Nyakasane arhenzibwe omu lugo bamubande amabuye. Bene Israheli banacijjira nk'oku Nyakasane anarbegekaga Musa.

A. Omwaka gwa Sabato

¹ Nyakasane abwirira Musa oku ntongo ya Sinayi, erhi: ² Oj'idesa Bene Israheli obabwire, erhi: Amango mwahika muli cihugo nâmuha, obudaka bwakaz'ihumûka: abe Sabato oku irenge Iya Nyakasane ³ Wanakârjwera amashwa gawe myaka ndarhu, wanakashogolera iswa lyawe ly'emize-tuni myaka ndarhu, onakaz'isarûlamwo emburho zawe. ⁴ Omwaka gwa nda gwanakâbâ mwakaguzira (gwa Sabato), mwaka gwa kurhamûsa obudaka lwo-shi, mwaka guzira, irenge Iya Nyakasane lirhumire: ogwola mwaka orhahîra okamîra ishwa lyawe, orhahîra okushogolera emizabibu yawe. ⁵ Orhahîra okuhumbûla ebicimezize byonene by'emburho zawe zahungumukaga amango g'okusarûla, orhanaderhaga mpu wagend'ihumbûza amalehe g'emizabibu ya-we erhashogolîrwi. Guli mwaka gwa kuhumûsa obudaka. ⁶ Ebyankayêra omu budaka agwola mango ga Sabato byanabâ biryo byawe mwena mwambali wawe, mwambalikazi wawe, omuntu olimya aha mwawe, n'ecigolo ciri aha mwawe, kwo kuderha oku we na ngasi boshi balama aha mwawe. ⁷ Ebintu bi-shwekwa n'ensimba z'omu cihugo cinyu, nabyo byakaz'ilya ngasi byankayêra muli obwola budaka agola mango. B. Omwaka gwa makumi arhanu ⁸ Wanaganja zizira nda, kwo kuderha Sabato nda za myaka nda kali nda, amango g'ezola zizira nda z'emyaka, zakubêra mango ga myaka makumi ani na mwenda. Kwo kuderha mango ga migobe ya myaka nda migumaguma. ⁹ Omu nsiku ikumi z'omwezi gwa kali nda, obûhe omushekera, gushekêreze, oku kulâlîka olusiku lukulu lw'okuhyulira ebyaha, mugere omu cihugo coshi mwayisha mwabûha omushekera. ¹⁰ Muderhe oku guli mwaka mutagatifu, o-mwaka gwa makumi arhanu, munaderhe oku abîkala b'ecihugo boshi bama-rhenga omu buja, n'oku ngasi mwîkala arhacigwerhi cihanzo c'okuyûbaka nka oku analonzize, ngasi muguma ashagaluke, ashubirane ehyage, anashubire omu mulala gwage. ¹¹ Omwaka gwa makumi arhanu gubê mwaka gwinyu gw'okushagaluka, murhahîra mukarhwera emburho nisi erhi kuhumbûla o-rhwîmerêra murhanahîraga mukahumbûla amangakâ oku mirhi yinyu erhali mishogolere. ¹² Bulya guli mwaka gwa bushagaluke bwinyu; gube mwaka gwi-nyu mugishe, munalye emburho z'omumashwa. Omugisho gwa Nyakasane ¹³ Muli ogwola mwaka gw'obushagaluke, ngasi muntu ashubirane ehyage. ¹⁴ Erhi wankagula nisi erhi kuguliza mulungu wawe kantu kalebe, mumanye oku ntaye ogwerhe obuhashe bw'okulenganya mwene wâbo. ¹⁵ Wakaz'igulira mwene winyu. omu kushimba ecicîro c'amagerha cikwanine kurhenga oku mwaka gw'okushagaluka gwazindig'igera, naye anakugulize kushimbana n'e-myaka ali asarûla. ¹⁶ Oku emyaka yaja yayushûka kwo nawe wanaja wayushûla engulo, n'oku emyaka yaja yanyihya, erhi nanawe kwo wanaja wanyihya e-ngulo, bulya erhi cigabi cilebe c'ebi asarûlaga co akugulize. ¹⁷ Ntaye olenganya-gya mwene wâbo, orhinye Nyamuzinda, bulya nie Nyakasane, Nyamuzinda wawe. ¹⁸ Mushimbe amarhegeko gani, munalange engeso zani, na ntyo mwanabâ n'omurhûla omo cihugo. ¹⁹ Idaho Iyanayâna emburho zalyo, mwanalya munayigurhe oku munalonzize, munabere n'omurhûla. ²⁰ Erhi mwankacîdôsa mpu: Bici rhwayish'ikalya muli ogwola mwaka gwa kali nda, ebwa kuba rhu-rhakarhwera, rhurhakanasarûla emburho zirhu? ²¹ Mumanye oku nayish'imu-rhumira omugisho gwani omu mwaka gwa kali ndarhu, muli gwo mwanayêza emburho mwalya myaka isharhu. ²² Omu mwaka gwa kali munani mwanashub'i- rhwera, mwanakaz'ilya oku muhako gwa mira kuhika oku mwaka gwa kali mwenda, kuhika mushub'iyêza erhi munadwirhe mwalya omuhako gwa mira. Obuhashe bw'okugombôla ohudaka ²³ Obudaka burhankaguzibwa lwoshi, bulya ecihugo ciri cani, munayubasi-re emwani nka bigolo, na nka bantu ba kugera kwônene. ²⁴ Aha mwayûbake hoshi omu cihugo, mwakaz'iyemera omuntu agombôle amashwa gage. ²⁵ Erhi mwene winyu ankabâ mukenyi, n'okwola kurhume akuguliza ecihimbi c'ishwa lyage, olya oyimire ahâli hage, nisi erhi olya mwene wâbo omuyegire kulusha, anahasha okuyisha anagombôle cihya cihimbi mwene wâbo aguzagya. ²⁶ Ci erhi ankaba omuntu arhagwerhi mwene wâbo wayîma omu byâge, ci erhi yene a- nkalonza ebyankagombôlamwo eryo ishwa

lyage analigombôle buzira mbaka. ²⁷ Anaganja emyaka yamagera kurhenga bagulizinye, agal'igalulira nyakugula engulo y'emyaka arhal'icilingamwo, kandi anashubira omu ishwa lyage lwo-shi ²⁸ Erhi ankaba arhankacibona engulo y'okugombôlamwo ishwa lyage, liry a lyanayôrha omu maboko ga nyakugula kuhika oku gundi mwaka gw'oku- shagaluka. Muli ogwola mwaka gw'okushagaluka, nyakugula arhacishwesirwi na cici, naye nyakuguza anashubirana ishwa lyage olusiku lw'okusbagaluka. ²⁹ Erhi omuntu ankaguza enyumpa yage y'okulâla eri omu lugo luzungulusi-rwe n'ecôgo cizibuzibu, oyo muntu agwerbe obubashe bw'okugombôla eyo nyumpa yage kuhika oku buzinda bw'omwaka gukulikire ogu aguzagyamwo. ³⁰ Erhi ankaba erya nyumpa eri omu lugo luzungulusirwe n'ecôgo cizibuzibu e-rhagombwirwi enyuma lya mwaka mugumaguma, erya nyumpa yanayôrha y'o-lya wayigulaga bone abana bâte. Ntaye wankacibarhenzamwo. Ciru n'amango gw'omwaka gw'okushagaluka erhankarhenga omu maboko gabo. ³¹ Ci enyu-mpa ziri omu bishagala birhanazungulusirwi n'ebyoôgo, zanakaz'ilola kuguma n'amashwa ziyubasirwemwo. Zanasij'igombôlwa n'okushubira omu maboko ga benezo, n'abâli baziguzire banazirhengamwo n'okuzishubiza benezo, ama-ngo g'omwaka gw'okushagaluka. ³² Oku biyerekiye enyumpa na ngasi lugo lw'Abaleviti bagwerbe obubashe bw'okukaz'izigombôla. ³³ Erhi omuntu ankagula enyumpa emwa Abaleviti, a- gwâsirwe okuyirhengamwo n'okushubira omu lugo lulya ajiramwo aha mwage, erya nyumpa yanagombôlwa oku mwaka gw'okushagaluka, bulya ezo nyumpa ziba omu bisbagala by'Abaleviti, ziri birugu byabo omu karhi ka bene Israheli. ³⁴ Amashwa gali omu marhambi g'ebisbagala by'Abaleviti, garhankaguzibwa, bulya gali birugu byabo ensiku zoshi. Obubashe bw'okucigombôla ³⁵ Erhi omulungu wawe ankakena akanakaz'ikuhûna, onakaz'imurhabâla, abè mubunga erhi cigolo; ntyo naye anahash'okulama bwinja aha burhambi bwawe. ³⁶ Orhamulongezagya kwobungu buci, ci okakenga Nyamuzinda wawe, orhakazag'imuhugûga. ³⁷ Orhamuhozagya amagerha gawe mpu lya ayi-shikuha obungu, orhanamuhâga oku biryo byawe mpu lya oyish'imuyungukirakwo. ³⁸ Nie Nyakasane, Nyamuzinda wawe, wammukulaga omu kihugo c'e Misiri, nti mmuhe ecihugo c'e Kanani, lya nyôrha ndi Nyamuzinda winyu. 3 Erhi mulungu wawe ankakena bwenene aha burhambi bwawe na muli okwo acîguze emunda oli, orhamukolesagya nka muja. ⁴⁰ Anabêra aha mwawe nka mulimya, nka cigolo, akaz'ikukolera nka mulimya kuhika oku mwaka gw'okushagaluka. ⁴¹ Enyuma z'aho anacîkubûla arhenge aha mwawe, ye hagu-ma n'abana bâte aburha yenene, kandi anashubira omu mulala gwage, n'omu by'ababusi bâte. ⁴² N'ecarhuma okwo kuba, bulya bali bambali bânî nienene nabarhenzagya e Misiri barhankacîguza nka baja ⁴³ Orhamurhegekaga n'obu-kali ci okaz'irhinya Nyamuzinda wawe. ⁴⁴ Abaja n'abaja-kazi, ogwâsirwe okuji-ra mpu babè bambali bawe, wakaz'ibagula omu mashanja gakuzungulusire. Muli agwola mashanja mwoki wakaz'ikula bambali na bambali kazi bawe. ⁴⁵ Kandi mwanahasha okuhagula omu bana b'ebigolo biri haguma ninyu n'omu milala yabo eri hagua ninyu, balya baburhiragwa emwinyu, abôla bana bayosire balî birugu binyu. ⁴⁶ Mwanabasigira abana binyu enyuma zinyu, nka kashamhala kabo, banabayorhane nka birugu byabo, bagal'iyorha ensiku zoshi baja binyu, ci kuli bene winyu bene Israheli, ntaye muli mwe wabarhegekaga n'obukali. ⁴⁷ Erhi ankaba omubunga kandi erhi mwambali wawe agalire aha mwawe, na mwene winyu muguma abâte mukenyi, agal'igend'icîguza emwa olya mubu-nga erhi emwa olya mwambali wawe, nisi erhi emwa omuburhwa w'omulala gw'embuga, ⁴⁸ oyola muntu acigwerhe obubashe bw'okucigombôla, bulya mu-guma wa muli bene wabo anahasha okumugombôla. ⁴⁹ Mwishè kandi erhi mwene mwishè, anahasha okumugombôla, ciru na mwene wâbo kwônene anahasha okumugombôla. Kandi ciru yenene erhi ankalonza ebirugu anahasha okucigombôla. ⁵⁰ Boshi n'olya wamugulaga, banaganja emyaka ali kurhenga abîre muja kuhika omu mwaka mutagatifu, n'ecijiro c'obuguzi canagererwa oku myaka yage akozire, n'oku bungu amudwirhire nka mukozi wage. ⁵¹ E-rhi ankaba hacisigire myaka minji. yanaja omu busalizi kuguma n'ebi bamugu-laga. ⁵² Erhi ankaha myaka misungunu yonene ecisigire, embere z'omwaka gw'okushagaluka, anayiganja, agal'ilyula ebyamucungula omu kuganja ngasi mwaka. ⁵³ Anahasha okubêra aha mw'olya muntu nka mulimya akaz'imukole-ra omu

mwaka, n'oyola nnawabo arhakag'imukolesa n'obukali munadwirhe mwabona. ⁵⁴ Nka nta kuguma agombwire muli okôla kwoshi, analikwa bone abana hage omu mwaka gw'okushagaluka. ⁵⁵ Bulya niene bene Israheli ba-gwâsirwe okushiga, bali bambali bâni, bulya niene nabakulaga omu cihugo c'e Misiri, nie Nyakasane Nyamuzinda winyu.

26

Okushwinja

¹ Murhahîra mukacîjirira abazimu mwakaz'iharâmya, murhahîra mu-kayimanika enshusho nisi erhi mabuye mabinjûle, omu cihugo cinyu i-rhondo murhabonekanaga ibuye lirikwo enshusho mwakaz'ifukamira n'okuharâmya, bulya nie Nyakasane, Nyamuzinda winyu.

² Mugendêrere ensiku zani za Sabato, n'aka-Nyamuzinda kani mukakenge, nie Nyakasane.

Emigisho ³ Mukakaz'ikulikira amarhegeko gani n'okugalanga, mukakaz'ijira nk'oku mmuhûnyire. nanakaz'imuhà enkuba omu mango gakwanine. ⁴ Amashwa ganayeramwo emburho zagwo, n'emirhi eyanekwo amalehe gayo. ⁵ Amango g'okuhûla engano ganahika omu nsiku z'okurhalika emizabibu n'amango g'okurhalika ganahika oku mango g'okumira, mwakaz'ilya omugati gwinyu munayigurhe, munayubake n'omurhûla omu cihugo cinyu.

⁶ Nâhira omurhûla omu cihugo cinyu, mwâkaz'ihunga na ntaye wamufudu-sa, ensimba z'ebiryanyi, nazilibirhakwo omu cihugo cinyu, n'engôrho e-rhakacigera omu cihugo cinyu.

⁷ Mwakaz'iminika abashombanyi binyu munabalambike n'engôrho. ⁸ Barhanu muli mwe bakaz'iminika igana, n'igana lyakaz'iminika bihumbi igana, abashomhanyi binyu mwakâbalambika n'engôrho. ⁹ Nayerekera emunda muli, njire muburhe munayololoke, nanywana na ninyu. ¹⁰ Mwakaz'ilya emihako yinyu, na nka byamakoya, mwanakabulira e-bya mira, mulye ebihyahya. ¹¹ Natwa icumbi lyani emwinyu na nta mango na-nkaderha nti mwamanshologorha. ¹² Nakaz'igenda ekarhî kinyu, na mbè Nyamuzinda winyu, ninyu mubè lubaga lwani. ¹³ Nie Nyakasane, Nyamuzinda winyu wamnmkûlaga omu cihugo c'e Misiri, nti murhenge omu buja bwayo. Nammutwire ekoba zali zimushwesire, mwagenda mwanegena.

Okuhehererwa ¹⁴ Ci akaba murhanyumvirhi, murhanashimbiri ago marhegeko goshi, n'e-rhi mwankagayaguza amarhegeko gani, ¹⁵ n'erhi omurhima gwinyu gwanka- shologorhwa n'engeso zani, kurhume mubula kwashimba amarhegeko gani, mugal'ivuna endagâno yani,

¹⁶ alagi oku nammujira nani: nammuhiramwo ecôbà, mwafà n'ishushira, lyo libongereza amasu n'okuborobonja amagala. Mwakaz'irhwera kube kurhamira busha, bulya abashombanyi binyu bammu-lyabyo. ¹⁷ Nammuyasa obusu bwani, munakaz'ihimwa n'abashombanyi binyu n'abammushomba babà bo bakammurhegeka, mugal'ikaz'iyaka n'obwo ntaye omurhezire. ¹⁸ Erhi ankaba enyuma zaho murhacinyumvirhi, nanammuhana kali

nda kalushile okwo erhi byaha binyu birhumire. ¹⁹ Nammutwamwo omu-mino, nanajira amalunga ginyu gammuzidohere nka cuma, n'idaho lizibuhe nka marhale. ²⁰ Emisi yinyu yanakaz'irhamira busha, n'obudaka bwinyu burhakaciyera emburho zabo, n'emirhi y'ecihugo erhakaciyana amalehe gayo. ²¹ Erhi mwankacihamba mpu mwaçinyishingika, mpu murhalonza kunyu-mva, nanammuhimbaguliza kali nda kulusha oku ebyaha binyu binali.

²² Nana-mmulikira ebiryanyi byakaz'immulya abana, bimalîre ebishwekwa binyu bi-mmujire bantu ba mahungâ, binarhume enjira zinyu zahâmba. ²³ Erhi enyuma z'aho mwankaba murhacîhanwiri n'agôla mahane nammuha, n'erhi mwa-nkanasêza okushingalala embere zani n'iganzi linene, ²⁴ buzinda nani nana-mmugolonjoka, mmushurhe kali nda kalushire erhi ebyola byaha binyu bi-rhuma. ²⁵ Nammurhogeza kw'engôrho y'okucîhôle endagâno yani, mwaçîlu-ndika omu bishagala binyu, nangal'immurhumira ecihûsi ekarhî kinyu, mugali-hwera omu maboko g'abashombanyi. ²⁶ Go mango nammunyaga omugati mulamirakwo^x, mwabona oku bakazi ikumi bakaz'idugira omugati masiga maguma, banakola bakâgera obuzirho

^x**26.26** : Abayahudi bakag'irhunga emigati bakag'iyoca. Na buzinda bwâho banayibîka muhako; bakag'iyimanika oku karhi kaguma kakag'ibîkwa oku karhala k'emigati kw'omu mwâbo. Nya-muzinda aderha, erhi: «Navuna akarhungo kinyu k'emigati kwo kuderha nammuyirha buligo». Lola Eze 4,16; 14,13; Lul 105,16; 2 Bam 6,28; Yer 19,9; End 4,10.

bwagwo, mukola mwakaz'ilya mu-rhanaciyigurha. ²⁷ N'akaba kandi enyuma z'okôla murhayumvirhi, ci mushub'iyushûla oku-gera yinyu njira ²⁸ oburhè bwani bwanammuyâkira lero bwenêne kulusha, nna-ngal'imuhana kali nda kalushire erhi ebyola byaha binyu birhumire. ²⁹ Mwanacîlya akarhabana n'akanyere. ³⁰ Nâshâbûla empêrero zinyu nyimâni-ke oku ntondo, n'emalunga yinyu mwayubakiraga izuba, nayivongola, n'ebiru- nda binyu mbigalike oku birunda by'abôla bazimu binyu b'obusha, n'omûka gwani gummukabekwo. ³¹ Engo zinyu naziyosa bwamwa, n'emperêro zinyu nazishandaza, ntakanaciyudûkirwa n'obuhumule bw'enshângi zinyu. ³² Na-shereza ecihugo cinyu, kulya kwarhuma abashombanyi binyu bazânwa, ama-ngo bacyubakamwo. ³³ Ninyu namushandabanya omu mashanja, ngal'i-mmuyomolera engôrho omu nyuma zinyu; ecihugo cinyu cahâgulwa, n'engo zi-nyu ziyorhe nkunûnû y'irungu. ³⁴ Aho lyoki ecihugo cankuza ensiku za Sabato zage, ecihugo casiha buzira kuhingwa, ago mango goshi mujir'ibera omu cihugo c'abashombanyi binyu. Aho ecihugo canarhang'ihumûka, cinayukirize ezizira zaco. ³⁵ Amango goshi, ecihugo cîri omu malibuko erhi kuhumûka cina-dwirhe cahumûka, n'okwola murhankakubwine omu zizira zinyu, amango mwanal'imuciyubasiremwo. ³⁶ Amahungâ gankasigalamwo, nagahira goshi ecôbâ emurhima, omu cihugo c'abashombanyi binyu: omusâgasa gw'ehyasi gwone guruhume bakûla omulindi, balindimuke nka abayâka engôrho, baje bakulumba n'obwo ntaye obashimbire. ³⁷ Baguma bakâcîhunika oku babo nka abayaka cngôrho n'obwo ntaye obashimbire! Murhakaciderha mpu mwahaza embere z'abashombanyi binyu. ³⁸ Mwahwera omu gandi mashanja, n'ecihugo c'abashombanyi binyu cammumirangusa. ³⁹ Emisigala ya muli mwe, yahu-ngumukira omu bihugo by'abashombanyi binyu erhi bubi bwayo burhuma; ciru bahungumuka erhi mabi ga b'îshe garhuma nka kulya bonene bahungumukaga. ⁴⁰ Lyoki bayish'ikacîyunjuza obubi bwa b'îshe wabo n'obwabo bonene, muli okwo kungomera, ciru n'okucihindula kuli nie ⁴¹ kwo kwanarhuma nani nacîhindulirabo, n'okubahêka omu cihugo c'abashombanyi babo. Erhiankaba ogwo murhima gwabo muzibu nk'ibuye guruhahanagwa lero nagwo gwanacirho-hya, nani nanashub'ikengêra endagâno yani na Yakobo. ⁴² Nanashub'ikengera oku nalaganyagya Izaki, n'okunalaganyagya Abrahamu, kunashub'inkengêza cirya cihugo nabalaganyagya. ⁴³ Ecihugo barhenzibagwamwo, lero naco cabâ n'ezizira za sabato waco. Bulya cakaz'ihagulwa, banayemera obuhane bw'amabî gabo, bulya bali ba-gayaguzize amarhegeko gani, n'omurhima gwabo gwali gushologosirwe n'ama-rhegeko gani. ⁴⁴ Cikwône arhali hoshi aho: amango babâ bakola balî omu cihugo c'aba-shombanyi babo, ntabakabulire lwoshi, barhananshologose mpu kuhika mbaherêrekeze, mpu kurhume nayirha eciragâne najiraga nabo, bulya nie Nyakasane, Nyamuzinda wabo. ⁴⁵ Nanashub'ikengêra amalaganyo najiraga haguma na bashakulûza babo erhi bo barhumire, balya narhenzagya omu cihugo c'e Misiri, erhi n'amashanja gadwirhe gabona nti mbe nie Nyakasane wabo. ⁴⁶ Yo mihigo eyo, go marhegeko ago, lwo lushika olwo Nyamuzinda ajiraga ekarhi kage na bene Israheli oku ntondo ya Sinayi, arhuma Musa mpu aj'iba-bwirago.

27

Ecitwiro

A. Okushiga omuntu

¹ Nyakasane ashambâza Musa amubwira, erhi: ² Ogend'idôsa Bene Israheli obabwire oku: Erhi hankaba owalonza okuyukiriza eciragâne cage emwa Nyamuzinda omukushiga ebyankafa omuntu, alagi oku agwâsirwe okujira: ³ Ecitwiro c'omulume w'emyaka makumi abirhi kuhika oku gali nda-rhu, ali wa kugererwa oku sikeli makumi arhanu, co citwiro c'esikeli (ntûlo) y'akaNyamuzinda. ⁴ Akaba ali mukazi. anagererwa oku sikeli makumi asha-rhu. ⁵ Akaba murhabana: kurhenga oku myaka isharhu kuhika oku myaka makumi abirhi anagererwa oku sikeli makumi abirhi, omunyere anagererwa oku sikeli ikumi. ⁶ Kurhenga mwezi muguma kuhika myaka irhanu, engo-mbôlo y'omwanarhabana, olugero lwanaba lwasikeli irhanu, n'okugombôla o-mwananyere, olugero sikeli isharhu. ⁷ Kurhenga

myaka makumi gali ndarhu kuja enyanya, olugero lwawe lube lwa sikeli ikumi n'irhanu oku mulume na sikeli ikumi okumukazi. ⁸ Erhi olya wahânaga eciragâne ankabamukenyi, olya orhankahika oku Iugero lw'okugombôla, kukwanine alerhere omudâhwa olya muntu ashigaga ye wahûna olugero. Omudâhwa analujira kushimbana n'ebi o-lya wajiraga eciragâne ankabona.

B. Okulagâna ecîntu

⁹ Erhi nyakuhiga ankagâna cintu cilebe mwa birya barherekêra Nyakasa-ne, ngasi cîntu bankanarhûla Nyakasane cinahinduke cintu cîmana. ¹⁰ Barha-nkacihasha okucihingûla, barhankahingana ecibi oku cinja erhi ecinja oku cibi. Erhi bankahinganula ecintu oku cindi, byombi byombi erhi bikola bîmana. ¹¹ Erhi ankaba cintu ciguma ca mwa birya bizira, birhankarherekêrwa Nyaka-sane, eco cintu banacimoleka omudâhwa. ¹² Naye omudâhwa anahâna olugero lwaco, kushimbana n'oku ciri cinja erhi cibi, kandi banakulikira olwo Iugero luhânirwe n'omudâhwa. ¹³ Ci erhi bankalonza okucigombôla, banayushûla ecigabi ca karhanu oku lugero cikwanine. C. Okulagâna enyumpa ¹⁴ Erhi hankajira owalagâna enyumpa nterekêro emwa Nyakasane, omudâhwa anagend'ilola erhi eri nyinja nisi erhi mbi, kandi banashimba oluge-ro lw'ecicîro omudâhwa asimire. ¹⁵ Ci erhi olya wahânaga enyumpa yage cira-gâne ankalonza okuyigombôla, anayushûla ecigabi ca karhanu oku Iugero omudâhwa ahûnaga, lyoki yankayorha yage. D. Okulagâna ishwa ¹⁶ Erhi hankajira owarherekêra Nyakasane ecihimbi c'ishwa lyage yene, wanarhola olugero lwawe omu kulola mburho nyinganaci wankarhwerwa muli li-rya ishwa: sikeli makumi arhanu z'amarhale kuli nyamaha muguma w'emburho y'engano. ¹⁷ Erhi ankaba muli omu mwaka gw'okushagaluka, mwo ahânirwe i-shwa lyage nterekêro, anakulikira olugero lwawe. ¹⁸ Ci kwônene erhi yankaba eri enyuma ly'omwaka gw'okushagaluka, lyo arherekire ishwa lyage, omudâhwa anatwa engulo omu kuganja emyaka ecisigire, kuhika oku gundimwaka gw'okucîshinga, na ntyo cira citwiro canashubwakwo. ¹⁹ Erhi olya wa-rherekêâraga ishwa lyage ankalonza okuligombôla, anayushula ecigabi ca ka-rhanu oku citwiro, na ntyo ishwa lyanayorha lyage. ²⁰ Erhi ankaba arhagômbwiri ishwa lyage, abul'iliguliza owundi muntu, eryo ishwa lirhankacigombôlwa. ²¹ N'amango lyaba lirhacishwesirwi na cici, oku mwaka gw'okushagaluka, eryo ishwa lyanayorha lirherekêre emwa Nyakasane, likola ishwa lyahânagwa ciragâne, lyanabâ lya mudâhwa. ²² Erhi hankajira owarherekera Nyakasane ishwa ahâbagwa cikinja, ci li-rhali lyage lwoshi, ²³ omudâhwa anagend'ilola eryo ishwa, analijirire ecitwiro kushimbana n'amango gasigire kuhika omumwaka gw'okushagaluka. Oyo mu-ntu anajuha olwo lusiku lwo na nnênè engulo batwa nka kantu karherekirwe Nyakasane ²⁴ Omu mwaka gw'okushagaluka eryo ishwa lyanashub'iba ly'olya waliguzagya, ye olya wanali nnalyo lwoshi. ²⁵ Ecicîro cawe coshi wakaz'icigere-ra oku sikeli y'aka-Nyamuzinda: ebâ sikeli yankagererwa oku makumi abirhi. Okugombôla emburhwa-lubere ²⁶ Ci ntaye wankajira eciragâne c'ecintu mburhwa-lubere lw'omu bishwe-kwa byâge, bulya ebyo nka mburhwa-lubere, bikola biyosire biri birherekêre Nyamuzinda, ebè nkafu, cibè cibuzi byoshi biyosire biri bya Nyakasane. ²⁷ Erhi cankaba cintu cizira, banacigombôla oku ngulo obatwirire, n'okuyushula kwo ecigabi ca karhanu, n'erhi cankaba cirhagombwirwi, banaciguze oku ngulo wacitwiraga. Okugombôla akantu erhi muntu warhûzirwe Nyamuzinda lwoshi ²⁸ Ntaco omu bintu omuntu arhûzire Nyamuzinda lwoshi n'endahiro, abè muntu, cibè cintu, erhi ishwa by'omu buhiri bwage ankahash'iderha mpu aguza erhi kugombôla, bulya ngasi kantu omuntu acilahiriza oku akarhuzire Nyamuzinda n'endahiro bwenene, kakola ka Nyakasane. ²⁹ Nta muntu wa-rherekêrwe Nyakasane wankacigombôlwa: Banamuyirhe erhi kwo. Entûlo ³⁰ Ngasi entûlo erhenga oku mburho y'okurhwerwa ekuzimu, ebê y'oku malehe g'emirhi yoshi eri ya Nyakasane, buli buhirhi bwarherekêrwe Nyamuzinda. ³¹ Erhi hankajira owalonza okugombûola kantu kalebe k'oku ntûlo yage, anayushulekwo ecigabi ca karhanu. ³² Oku biyerehire entûlo z'ebishwêkwa binene erhi binyinyi, ngasi hyoshi hihugwa n'akarhi k'omungere, ecigabi ca kali ikumi cakaz'irherekêrwa Nyamuzinda. ³³ Barhalondôlaga mpu eci cintu co cinja, nisi erhi co cibi, barhanahîraga bacîshomya mpu bahinganula, n'erhi bakahinganula, byombi na byombi ebyahinganulagwa bikola bintu bîmana, birhankanahash'igombôlwa. ³⁴ Gwo marhegeko

Nyakasane ahâga Musa oku ntondo ya Sinayi Bene Israheli barhumire.

NUM- Bible en mashi du Congo

EMIBALE : Bamidbar (במדבר, « Dans le désert » / Nombres)

1

I. Omubalè gw'abantu b'amatabâro

¹ Nyakasane ashambâla na Musa omw'irûngu Iya Sinayi, omw'Ihêma ly'e-mbuganano, omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa kabirhi, omu mwakagwa kabirhi kurhenga barhenzire e Mîsiri. Anacimubwîra, erhi: ² «Ojire omubalè^a gwa bene Israheli boshi, omu kukulikira cmilala yâbo nk'oku bashakulûza babo banagenda; oje waganja ngasi mulume, ³ kurhenga oku ogwerhe myâka makumi abirhi ali muburhe, kuheka enyanya, balya balume boshi bankajâga oku matabâro omu bene Israheli; obaganje omu kukulikira emirhwe yâbo we na Aroni, ⁴ Warhabûlwa na mushamuka muguma w'omu ngasi mulala, Olya onali mukulu na cisiki ca bashakulûza wabo.

Abarhabâzi ba Musa omu kuganja

⁵ Alaga amazîno g'abakurhabâla: kuli bene Rubeni, ali Elisuri mwene Sedeuri, - ⁶ Kuli bene Simoni, ali Shelumieli, mwene Surishadayi, ⁷ Kuli bene Yuda, ali Nashoni, mwene Aminadabu, ⁸ Kuli bene Isakari, ali Natanaeli, mwene Suari, ⁹ Kuli bene Zabuloni, ali Eliabu, mwene Heloni. ¹⁰ Kuli bene Yozefu: kuli Efrayimu, ali Elishama, mwene Amihudi; kuli Menashè, ali Gamalieli, mwene Pedasuri. ¹¹ Kuli bene Benyamini, ali Abidani, mwene Gedeoni. ¹² Kuli bene Dani, ali Ahiyezeri, mwene Amishadayi. ¹³ Kuli bene Aseri, ali Pagieli, mwene Okrani. ¹⁴ Kuli bene Gadi, ali Eliasafu mwene Dueli. ¹⁵ Kuli bene Nefutali, ali Ahira, mwene Enani. ¹⁶ Bo bacîshozirwe omu ndêko abola, balî barhambo b'emilala ya b'îshe wabo; bali barhambo b'ebihumbi omu bene Israheli. ¹⁷ Musa na Aroni erhi baba bamarhola abola balume, bamanyisibagwa ngasi muguma oku izîno lyagc, ¹⁸ banacilâlîka endêko yoshi omu mbuganano, omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa kabirhi, banaciyandikwa ngasi baguma omu kushimba emilala yâbo, omu kushimba enyumpa za bashakulûza wabo, abaganja amazîno, Iyo n'irhwe Iya ngasi muguma, kurhenga myâka makumi abirhi, kuheka enyanya. ¹⁹ Nk'oku Nyakasane amurhegekega, Musa ajira omubalè gwâbo ntyo, oku ntôndo ya Sinayi.

Omubalè murhanzi gwa Bene Israheli

²⁰ Bene Rubeni, kulya banalondana, n'oku emilala yâbo enakulikirine, omu kushimba enyumpa za bashakulûza wabo, kandi omu kuganja ngasi irhwe na ngasi izîno omu balume ba myâka makumi abirhi kuheka enyanya, na ngasi boshi bankahekaga emirasano. ²¹ Abaganjirwe omu bûko bwa Rubeni, bayima-nga bantu bihumbi makumi ani na ndarhu na magana arhanu.

²² Bene Simoni kulya banalondana, na kulya emilala yâbo enakulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza wabo; abaganjirwe amazîno na ngasi irhwe, omu balume banalikola bagwerhe myâka makumi abirhi na kuheka e- nyanya, ngasi boshi bankanahêkaga emirasano. ²³ Abaganjirwe omu bûko bwa Simoni, bayimanga bantu bihumbi makumi arhanu na mwenda na magana asharhu.

²⁴ Bene Gadi, kulya banalondana na kulya emilala yâbo enakulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, abaganjirwe amazîno na ngasi irhwe, omu balume banalikola

^a1.2 : Ogwo mubalè murhanzi gwa bene Israheli, guli gwa kulonza okumanya abarhabâzi bali banga embere baje oku matabâro: omu cihugo babalaganyagya. Omubalè gwa kabirhi omu cigabi ca 26: gali marheganyo g'okugabâna eco cihugo. Mw'okwo kwoshi, bamanyire oku Nyakasane ye bashokolire yêne yeri eluhya, buzira ntyo Iyanahashibâ isakrilego (Rhulole omu 2 Sam 24; Lub 30, 11.16: kuyêrekine obworhere bw'okujira emibalè).

bagwerhe myâka makumi abirhi na kuhêka enyanya ngasi balume bankanahêkaga emirasano. ²⁵ Abaganjirweomu bûko bwa Gadi, bayimanga bantu bihumbi makumi ani na birhanu na magana gali ndarhu na makumi arhanu.

²⁶ Bene Yuda, kulya banalondana na kulya emilala yâbo enakulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, abaganjirwe amazîno na ngasi irhwe, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano.

²⁷ Abaganjirwe omu bûko bwa Yuda bahika omu bantu bihumbi makumi gali nda na bini na magana gali ndarhu.

²⁸ Bene Isakari. oku balondana n'oku emilala yâbo enakulikirana, omu ku- shimba enyumpa za bashakulûza babo, omu kuganja amazîno, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano. ²⁹ Abaganjirwe omu bûko bwa Isakari bahika omu bantu bihumbi makumi arhanu na hini na magana ani.

³⁰ Bene Zabuloni, oku balondana n'oku emilala yâbo ekulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, omu kuganja amazîno n'irhwe lya ngasi muguma, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano.

³¹ Abaganjirwe omu bûko bwa Zabuloni, bahika omu bantu bihumbi makumi arhanu na nda na magana ani.

³² Bene Yozefu, Bene Efrayimu, oku balondana n'oku emilala yâbo ekulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, omu kuganja amazîno n'irhwe lya ngasi muguma kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuja enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano. ³³ Abaganjirwe omu bûko bwa Efrayimu, bahika omu bantu bihumbi makumi ani na magana arhanu. ³⁴ Bene Menashè, oku balondana n'oku emilala yâbo ekulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, omu kuganja amazîno n'irhwe lya ngasi muguma, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano. ³⁵ Abaganjirwe omu bûko bwa Menashè, bahika omu bantu bihumbi makumi asharhu na bibirhi na magana abirhi.

³⁶ Bene Benyamini oku balondana n'oku emilala yâbo ekulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, omu kuganja amazîno n'irhwe lya ngasi muguma, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano.

³⁷ Abaganjirwe omu bûko hwa Benyamini, bahika omu bantu bihumbi makumi asharhu na birhanu na magana ani.

³⁸ Bene Dani, oku balondana n'oku emilala yâbo ekulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, omu kuganja amazîno n'irhwe lya ngasi muguma, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano.

³⁹ Abaganjirwe omu bûko bwa Dani, bahika omu bantu bihumbi makumi gali ndarhu na bibirhi na magana nda.

⁴⁰ Bene Aseri, oku balondana n'oku emilala yâbo ekulikirana. omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, omu kuganja amazîno n'irhwe lya ngasi muguma, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano.

⁴¹ Abaganjirwe omu bûko bwa Aseri. bahika omu bantu bihumbi makumi ani na ciguma na magana arhanu.

⁴² Bene Nefutali, oku balondana n'oku emilala yâbo ekulikirana, omu kushimba enyumpa za bashakulûza babo, omu kuganja amazîno n'irhwe lya ngasi muguma, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume bankanahêkaga emirasano.

⁴³ Abaganjirwe omu bûko bwa Nefutali, bahika omu bantu bihumbi makumi arhanu na bisharhu na magana ani.

⁴⁴ Bo baganjirwe abôla, bo Musa n'Aroni baganjaga abôla, boshi na balya ikumi na babirhi ba bene Israheli: muntu muguma muguma oku emilala yâbo enali. ⁴⁵ Bene Israheli baganjirwe boshi, omu kukulikira emilala ya bashakulûza babo na kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, ngasi balume ba bene Israheli bankanahêkaga emirasano.

⁴⁶ Abaganji- rwe boshi, omubalè gwâbo gwahika omu bantu bihumbi magana gali ndarhu na bisharhu na magana arhanu na makumi arhanu. ⁴⁷ Bene Levi, oku milala yâbo

ekulikirana, abòla barhaganjiragwa haguma n'abâbo^b.

Irhegeko Iya Bene Levi

⁴⁸ Nyakasane anacishambâla na Musa amubwîra, erhi: ⁴⁹ «Orhajiraga omubalè gwa bene Levi, orhanabaganjiraga haguma n'abandi bene Israheli. ⁵⁰ Ohe bene Levi ecikono c'okukazilanga omucimba gw'amalagânyo, ebirugu byagwo na ngasi bindi binabamwo byoshi. Bo bakazihêka ogwola Mucimha n'ebirugu byamwo byoshi; bo bakazikola muligwo, banakazihanda eburhambi bw'ogwola Mucimba. ⁵¹ Amango omucimba gukola gwagenda, bene Levi bo bakazigugwikûla, n'amango gwamahanda, kandi bene Levi bo bakazigugwika, na owundi muntu orhali mwene Levi erhi ankaderha mpu agulirâna, anafe. ⁵² Bene Israheli bakazihanda ngasi baguma omu cihando câbo, hofi n'ibendêra lyâbo, na nk'oku emirhwe yâbo y'abalwi enali. ⁵³ Ci bene Levi bakazihânda hofi n'omucimba gw'Amalagânyo, Iyo oburhe bulekija oku lubaga Iwa bene Israheli, bene Levi bo bakazilanga omucimbagw'Amalaganyo. ⁵⁴ Bene Israheli banacijira nk'oku Nyakasane âli arhegesire Musa koshi. Bajira ntyo.

2

Oku emilala yakulikirana oku cihando

¹ Nyakasane anacishambâla na Musa na Aroni, ababwîra, erhi: ² «Bene Israheli ngasi baguma oku cihando banakazija ah'ibenûera lyâbo liri, ngasi mulalagwanakaziba n'ecimanyiso cagwo n'aba gulya mulalabanacikulikira. Omu kuhanda bakazilola ngasi baguma ebw'ihêma ly'embuganano, bakaziliyûbaka eburhambi, balizongoloke.

³ Bene Yuda bahanda ebuzûka-zûba boshi n'engabo yâbo y'abalwi. Omu- rhambo wa bene Yuda ye Nashoni, mwene Aminadabu. ⁴ Engabo y'abalwi bâge omu kulola balya bajiriragwa omubalè, bali bihumhi makumi gali nda na bini na magana gali ndarhu. ⁵ Omulala gwa Isakari gumukulikire, omurhambo wa bene Isakariye Natanaeli mwene Suari. ⁶ Engabo y'abalwi bâge omu kulola balya bajiriragwa omubalè, bali bihumbi makumi arhanu nabini na magana ani. ⁷ Bakuhire bene Zabuloni. Omurhambo wa bene Zabuloni ye Eliyabu mwene Heloni. ⁸ Engabo y'abalwi bâge omu kulola balya bajiriragwa omubalè, bali bihumbi makumi arhanu na nda na bantu magana gali nda. ⁹ Boshi abali oku cihando ca Yuda, omuhale gwâbo bihumbi igana na makumi gali munani na ndarhu na bantu magana ani. Abola bakazigenda embere.

¹⁰ Bene Rubeni banahanda emukondwè, n'engabo yâbo y'abalwi; Omurhambo wa bene Rubeni ye Elisuri mwene Sedeuri. ¹¹ Engabo y'abalwi bâge omu kulola balya bajiriragwa omubalè, bali bibumbi makumi ani na ndarhu na bantu magana arhanu. ¹² Bene Simoni bahânda eburhambi bwâge. Omurhambo wa bene Simoni ye Shelumiyeli, mwene Surishadayi. ¹³ Engabo y'abalwi bâge, omu kulola balya bajiriragwa omubalè, bali bibumbi makumi arhanu na mwe- nda na bantu magana asharbu. ¹⁴ Bene Gadi bakulikire. Omurhambo wa bene Gadi ye Eliasafi mwene Reweli. ¹⁵ Engabo y'abalwi bâge omu kulola balya bajiriragwa omubalè, bali bihumbi makumi ani na birhanu na bantu magana gali ndarhu na makumi arbanu. ¹⁶ Boshi abali oku cibando ca Rubeni, omubalè gwâbo: bihumbi igana na makumi arhanu na ciguma na bantu magana ani namakumi arbanu. Abola bakazigenda bwa kabirhi. ¹⁷ Kandi ihêma ly'e- mbuganano Iyanakulikira, na bene Levi banaja ekarhi k'ebindi bibando. Okwola bahanda kwo banakazikulikirana bakola bagenda, ngasi baguma oku mulongo gwâbo n'ibendera lyâbo.

¹⁸ Ebuzika-zûba eje ibendera ly'Efrayimu n'engabo yâge. Omurhambo wa- bo ye Elishama mwene Amiyudi. ¹⁹ Omurhwe gwâge nk'oku omubalè gwâbo gunali: bantu bihumbi makumi ani na magana arhanu. ²⁰ Omulala gwa Menashè gubaje eburhambi. Omurhambo wabo ye Gamalieli mwene Pedasuri. ²¹ Omu- rhwe gwâge nk'oku omubalè gwâbo gunali: bantu bihumbi makumi asharhu na bihirhi na magana abirhi. ²² Bene Benyamini bakuhebe.

^b **1.47** : Ab'omu mulala gwa Levi, kulya kuba barhali bashwesirwe n'amarhegeko g'abasirika bohe barhaganjagwa. Baganjwa kwago-kwago (Lola ecigabi ca 3 n'eca 4).

Omurhambo wa bene Benyamini ye Abidani mugala wa Gedeoni. ²³ Omurhwe gwâge nk'oku omuba- lè gwâbo gunali: bantu bihumbi makumi asharhu na birhanu na magana ani. ²⁴ Boshi abali oku cibando ca Efrayimu, omubalè gwâbo bihumbi igana na munani na bantu igana, nk'oku emirhwe yâbo enali. Abola bakazigenda ba ka- sharhu.

²⁵ Emwenè eje ibcndera Iya Dani n'cngabo yagc. Omurhambo wabo ye Ahiyezeri mugala wa Amishadayi. ²⁶ N'omurhwe gwâge nk'oku omubalè gunali: bantu hihumbi makumi gali ndarhu na bibirhi na magana gali nda. ²⁷ Omulala gw'Aseri gumuje eburhambi. omurhambo wa bene Aseri ye Pagieli, mwene Okrani. ²⁸ Omurhwe gwâge nk'oku omubalè gunali: hantu bihumbi makumi ani na ciguma na magana arbanu. ²⁹ Kandi bene Ncfutali bakulikire. Omurhambo wa hene Nefutali ye Ahira mwene Enani. ³⁰ Omurhwe gwâge nk'oku omubalè gwâbo gunali: bantu bihumbi makumi arhanu na bisharhu na magana ani. ³¹ Boshi abaganjirwe omu cibando ca Dani, omubalè gwâbo bali bihumbi igana na makumi arhanu na nda na magana gali ndarhu. Bakazigenda ba buzinda, banakulikire ibendera lyâbo.

³² Gwo mubalè gwa bene Israheli ogwola, omu kukulikira emilala ya ba- shakulûza babo. Omubalè gw'abaganjirwe boshi nk'oku emirhwe yâbo cnali, bali bantu bihumbi magana gali ndarhu na bisharhu na magana arhanu na makumi arhanu. ³³ Bene Levi barhaganjiragwa muli eyola mirhwe ya bene Israheli, nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa.

³⁴ Bene Israheli banacijira nk'oku Nyakasane anali arhegesire Musa koshi. Kwo bakazagihanda ntyo ngasi baguma n'ibendera lyâbo, kwo banakazagige- nda ntyôla, ngasi baguma omu mulala gwâbo omu kukulikira emilala ya ba- shakulûza bâbo.

3

Omubalè gwa Bene Levi n'omukolo gwâbo

A. Abadâhwa

¹ Alaga obûko bw'Aroni n'obwa Musa amango Nyakasane ashambâzagya Musa oku ntôndo ya Sinayi. ² Alaga amazîno ga bene Aroni: Nadabu lwo lubere lwâge, Abihu, Eleazari na Itamara. ³ Go mazîno ga bene Aroni agôla, bo babumbagwa amaboko mavurha lyo bahâbwa ecikono c'obudâhwa. ⁴ Nadabu n'Abihu bo bafiraga embere za Nyakasane, amango bacishomagya mpu barherekêra Nyakasane enshangi erhakwânîni oku ntôndo ya Sinayi; barhâli baciburha bana. Eleazari na Itamara bahâbwa obudâhwa embere z'Aroni, îshe wabo.

B. Bene Levi n'omukolo gwâbo

⁵ Nyakasane ashambâza Musa, amubwîra, erhi: ⁶ “Yegeza bene Levi ahâla, obahire embere z'omudâhwa Aroni, bakazimukolera. ⁷ Bo bakazijira emikolo Aroni n'olubaga bagwâsirwe okujira ah'ihêma ly'embuganano na ntyo banakazijira emikolo y'omu Mucîmba. ⁸ Bakazikômbêra ebirugu byoshi by'omu ihêrna ly'embuganano na ngasi hindi hyoshi bene Israheli bagwâsirwe okujira omu Mucîmba. ⁹ Abaleviti obahè Aroni n'abagala. Babe bâge loshi omu bene Israheli boshi. ¹⁰ Wayimika Aroni n'abagala omu mikolo y'obudâhwa; owundi w'embuga wankacishomya mpu ayegera ahantu hîmâna anahâbwe obubane bw'okufa.

C. Okucîshogwa kwabo

¹¹ Nyakasane anacishambâla bona Musa, amubwîra, erhi: ¹² Lola oku bene Levi mbayansire omu karhî ka bene Israheli, ahâli h'abana b'enfula, balya bana b'olubere ba bene Israheli; abôla Baleviti babà ntyo bâni. ¹³ Bulya ngasi wa lubere yeshi erhi anali wâni: lulya lusiku nahungumulagamwo ngasi wa bûko lubere omu Mîsiri go mango nacîhaga ngasi wa bûko lubere omu Israheli: abe wa muntu, abe wa cintu, byoshi bikola bibà byâni. Nie Nyakasane.

D. Omubalè

¹⁴ Nyakasane ashambâla na Musa omu irûngu ly'entôndo ya Sinayi amu bwîra, erhi: ¹⁵ «Ojire omubalè gwa bene Levi nk'oku emilala ya bashakulûza babo enagenzire na nk'oku emilala yâbo bone enali. Ojire omubalè gwa ngasi wa bûko mulume yeshi kurhenga oku mwana wa mwêzi muguma kuhêka enyanya. ¹⁶ Musa ajira omubalè gwâbo oku irhegeko Iya

Nyakasane, nk'oku anamurhegekaga. ¹⁷ Alaga bene Levi nk'oku amazîno gâbo ganali: Gershoni, Kehati na Merari. ¹⁸ Alaga amazîno ga bene Gershoni nk'oku emilala yâbo enali: Libni na Shimeyi. ¹⁹ Bene Kehati nk'oku emilala yâbo enali: Amrami, Yisari, Hebroni na Uzieli. ²⁰ Bene Merari, nk'oku emilala yâbo enali: Mahali na Mushi. Bwo bûko bwa Levi obwôla nk'oku emilala ya bashakulûza babo enagenzire.

²¹ Gershoni ye shakulu w'omulala gwa Libni Shimeyi. Baderha mpu milala ya Banya-Gershoni. ²² Omubalè gwâbo omu kuganja abalume boshi kurhenga owamwêzi muguma kuhêka enyanya, bahika omu bantu bihumbi nda na magana arhanu. ²³ Emilala y'Abanya-Gershoni yakazagihanda enyuma ly'Omucîmba olunda lw'ebuzika-zûba. ²⁴ Omurhambo w'omulala gw'Abanya-Gershoni ye wali Eliyasafu, mwene Layeli. ²⁵ Oku biyêrekîre ihêma ly'embuganano, bene Gershoni bâli bagwerhe omukolo gw'Omucîmba n'ogw'ihêma, ogw'enshoho yalyo, akacikirizo kâli ahamuhango gw'ihêma ly'embugânano. ²⁶ Bâlibagwerhe omukolo gw'oku birhebo by'omubululi, oku mushangi gw'aha muhango gw'obululi, oku burhambi bw'Omucîmba koshi n'oku luhêrero n'oku migozi yalo yoshi.

²⁷ Bene Kehati bâli: omulala gw'Abanyamrami, omulala gw'Abayesehari, omulala gw'Ahahebroni n'omulala gw'Abaaziyeli. Yo milala ya bene Kehati eyola. ²⁸ Omu kuganja abalume boshi kurhenga owa mwêzi muguma kuja e nyanya, bahika omu bantu bihumbi munani na magana gali ndarhu; omukolo gwâbo kulanga Ahatagatifu. ²⁹ Emilala ya bene Kehati yakazagihanda olunda lw'emukondwè gw'Omucîmba. ³⁰ Omurhambo w'emilala ya bene Kehati ye wali Elisafani, mwene Uzieli. ³¹ Bo bâlibagwâsirwe okukazikola oku Mucîmba gw'amalagânayo, oku luhêrero lw'enterekêro, okw'itara n'oku zindi mpêrero zoshi, oku rhundi rhulugu rhw'ahatagatifu rhulya rhunakolamwo rhwoshi, omwenda na ngasi binaguyerekera byoshi. ³² Omurhambo w'abarhambo b'abaleviti ye wali Eleazari mwene omudâhwa Aroni, ye wakazagiyimangira abâli bagwerhe emikolo y'Ahîmâma.

³³ Bene Merari bâli: emilala y'abanya-Mahali, n'emilala bene Mushi: yo milala ya bene Merari eyola. ³⁴ Omubalè gwâbo kurhenga oku mwana-rhabana wa mwêzi muguma kuheka enyanya bali bihumbi ndarhu na magana abirhi. ³⁵ Omurhambo w'emilala ya bene Merari ye wali Surieli, mwene Abihayili. Bakazagihanda olunda lw'emwenè y'Omucimba. ³⁶ Abanyamerari bo bakazikola oku lukanga lw'Endâro, emirhamba n'emitungo yayo, kuguma n'emifûniko y'amarhwerhwe na ngasi rhulugu rhwa kuli eyôla ndâro, ³⁷ emitungo y'omu marhambi goshi goshi g'obululi, amarhwerhwe gayo n'emigozi yago. ³⁸ Aha mbere z'Endâro, olunda lw'ebuzûka-zûba, embere z'ihêma ly'e mbuganâno, yo Musa n'Aroni n'abagala hahandaga; bali bagwerhe omukolo gw'okulanga ahîmâna, oku mikolo yanalieyêrekîre bene Israheli. Owundi w'embuga wankadesire mpu ayegere ahôla aliagwâsirwe ahâbwe obuhane bw'okufa. ³⁹ Bene Levi baganjagwa na Musa haguma n'Aroni oku irhegeko lya Nyakasane, omu kukulikira emilala yâbo, n'omu kuganja abalume kurhenga oku mwanarhabana wa mwêzi muguma kuheka enyanya, bali bihumbi makumi abi rhi na bibirhi.

E. Bene Levi n'okugombôlwa kw'ebiburhwa mbere

⁴⁰ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Ojire omubale gwa ngasi lubere lwamwanarhabana omu Israheli, kurhenga oku wa mwêzi muguma kuhêka nya nya, obaganje ngasi muntu n'izîno lyâge. ⁴¹ Orhôle Abaleviti babe bîmi, nie Nyakasane, ahâli h'abana baburhwambere boshi ba bene Israheli; ebishwekwa by'Abaleviti ahâli h'ebishwekwa biburhwa-mbere bya bene Israheli.» ⁴² Musa ajira omubalè gw'abana b'olubere boshi b'omu Israheli, nk'oku Nya-kasane anamurhegekaga. ⁴³ Abanarhabana b'olubere baganjirwe ngasi mugu-ma n'izîno lyâge kurhenga oku mwana wa mwêzi muguma kuhêka enyanya, bahika omu bibumbi makumi abirhi na bibirbi na magana abirhi na makumi gali nda na basharhu.

⁴⁴ Nyakasane ashambâza Musa amubwîra, erhi: ⁴⁵ Orhôle bene Levi ahali h'abana b'olubere ba bene Israheli, n'ebishwekwa bya bene Levi abali n'ebi shwekwa byâbo. Bene Levi babâ bâni niene. Nie Nyakasane. ⁴⁶ Omu kugombôlabalya magana abirhi na makumi gali ndana basharhu balushire omubale gwa bene Levi. ⁴⁷ Orhôle sikeli irhanu oku ngasiirhwe lya muntu, wakaziyigerera oku sikeli omu ka-Nyamuzinda, eri ya gera makumi abirhi. ⁴⁸ Ezôla nfaranga ozihe Aroni n'abagala, ziri za kugombôla balya barhalusire omubalè gwa bene Levi. ⁴⁹ Musa

arhôla zirya nfaranga zagombôlaga balya b'olubere bagombôlagwa na bene Levi. ⁵⁰ Arhôla enfaranga z'oku banab'olubere ba bene Israheli, zali cibumbi namagana asharhu na sikeli makumi galindarhu n'irhanu, omu kukulikira erya sikeli y'omu ka-Nyamuzinda. ⁵¹ Musa anaciha Aroni n'abagala zirya nfaranga z'okugombôla, okw'irhegeko Iya Nyakasane nk 'oku Nyakasane anali arhegesire Musa.

4

Bene Levi n'emikolo yâbo

A. Bene Kehati

¹ Nyakasane anacisbambâza Musa n'Aroni ederha, erhi: ² Oganje bene Kehati omu bene Levi, obaganje nk'oku emilala yâbo n'obûko bwâbo bikulikirine, oku basbakulûza babo banali, ³ kurhenga owa myâka makumi a sharhu kuêka enyanya oku myâka makumi arhanu, ngasi boshi banajira omukolo omw'ihêma ly'embuganano omu kujiramwo bushanja bulebe, omwola ihêma ly'embuganano. ⁴ Alaga omukolo gwa bene Kehati omw'ihêma ly'embuganano: kwaba ku kola oku bintu bîmâna bwenêne. ⁵ Nka bakola barhenga oku cihando, Aroni haguma n'abagala banayisha bayandagaze omwenda, banafunikamwo omucimba gw'amalaganyo^c. ⁶ Oku nyanya, banabwikira kwo n'omufûniko gw'oluhù lw'ecigoho, kandi banalambûlirakwo omushangi mugumaguma gwa kadutu ka mukara, kandi banashesheza emirhamba y'Omucimba. ⁷ Banalambûlira omushangi gw'akaduku oku meza g'emigati y'enterekêro. Oku nyanya banahirakwo enambi, orhubêhe, engombo, ebikombe by'okukalabira; n'omugati gwa ngasi mango gwanaja oku nyanya lyago. ⁸ Oku nyanya banalambûlirakwo omushangi gw'akalinga konene, kandi banafunikira n'ecifuniko c'oluhù lw'ecigoho, na buzinda bw'ahôla banashesheza emirhamba y'ameza. ⁹ Banarhôla omushangi gw'akaduku k'omukara banabwikiramwo ecinara, kuguma n'amatara gâco, orhusahani rhwaco, orhulugu rhw'okugukira oluvù, enjebe zaco, birya by'obulagirire oku mukolo gwaco, ¹⁰ Hano baba bamaboha ecôla cinara, kuguma n'orhumole rhwaco, banacihira oku luhù luvunge lulukire oku mirhamba y'okubarhulira. ¹¹ Banalambûlira omushangi gw'akaduku k'omukara oku luhêrero lw'ama sholo, kandi banabwikira n'ecifûniko c'oluhù lw'ecigoho, banashesheza n'emi rhamba. ¹² Banarhôla ebirugu byoshi bikolesibwa oku mikolo y'ahantu hîmâna, hano baba bamabiboha omu mushangi gw'akaduku k'omukara, banabibwikira n'omufûniko gw'oluhù lw'ecigoho, kandi banabihira oku cibarhuliro. ¹³ Banarhenza oluvu oku luhêrero, kandi banalambûlirakwo omushangi gw'akalinga. ¹⁴ Banahira oku nyanya birya birugu binakola kuli lwo byoshi, ebitumbûkizo amakala, amakanya, empaho, enyogero, ebirugu byoshi by'oku luhêrero na hano baba bamalambûlira kuli byo byoshi omufûniko gw'oluhù lw'ecigoho, banahirakwo emirhamba. ¹⁵ Hano Aroni n'abagala bayusa okubwikira ahîmâna n'ebirugu byamwo byoshi, na bano baba bamayimuka bakola bagenda, bene Kehati banayisha okubibarhula, ci barhahumaga oku bintu bîmâna lyo balekifiî. Byo bene Kehati bakazihêka ebyo omw'Ihêma ly'embuganano. ¹⁶ Eleazari, mwene Aroni, omudâhwa, âba n'omukolo gw'okukazilanga amavurha g'ecinara, obukù bw'akisununu kinja, eby'enterekêro ya ngasi mango, n'amavurha g'okushîga. Aba n'omukolo gw'okukazilanga Endâro yoshi, n'ebibamwo byoshi, omu bîmâna n'ebirugu byamwo. ¹⁷ Nyakasane ashambâla na Musa n'Aroni, aderha, erhi: ¹⁸ Oshibirire okuhira ishanja ly'emilala ya bene Kehati hagohago omu bandi bene Levi. ¹⁹ Mubajirire ntyo lyo balama balekifa amango bankayegêra ebirugu bîmâna bwenêne. ²⁰ Aroni n'abagala banakaziya, banayêreka ngasi muguma mulibo omukolo gwâge n'ebi agwâsirwe okubarhula.»

B. Bene Gershoni

²¹ Nyakasane abwîra Musa, erhi: ²² «Oganje na bene Gershoni omu kushimba enyumpa za

^c4.5 : Abadâhwa bone bayemêrîrwe okuyegêra ebirugu bimâna. Kwâlihanzibwe oku Bene Levi irhondo barhahîraga bakahuma erhi ciru kulâla oku birugu bimâma (Rhulole omu Mib 4, 15-20).

bashakulûza babo, oku emilala yâbo egenda. ²³ Ojire omubale gwâbo, kurhenga oku muntu wa myâka makumi asharhu kuhêka enyanya, muli balya banagwâsirwe okujira mukolo mulebe omw'ihêma ly'embuganano. ²⁴ Alaga emikolo y'emilala ya bene Gershoni, ebi bakazijira n'ebi bakaziba rhula. ²⁵ Bakazihêka emikango y'Endâro n'ey'ihêma ly'embuganano. ²⁶ Bakazihêka emikango y'obululi n'omushangi gubwikira omuhango gw'obululi omu marhambi g'Endâro mwoshi, ey'oluhêrero n'emigozi yayo, kuguma n'ebirugu bikola eyola, na kandi bo bakazijira emikolo enayêrekîre ebyôla byoshi. ²⁷ Emikolo bene Gershoni bakajira yoshi Aroni n'abagala bo bakaziyilola, ebi bagwâsirwe okubarhula n'ebi bagwâsirwe okujira. Mukabalangisa ngasi birugu banagwâsirwe okubarhula. ²⁸ Gwo mukolo gwa bene Gershoni ogwola omu ihêma ly'embuganano. muli ogola mukolo. Itamara mwene omudâhwa Aroni ye wakazibalola.»

C. Bene Merari

²⁹ Oganje bene Merari, oku obûko bwâbo n'emilala ya bashakulûza babo enali. ³⁰ Obananje kurhenga oku mulume wa myâka makumi asharhu, kuhêka enyanya, oku myâka makumi arhanu, abankahashiyukiriza omukolo bahirwe omw'ihêma ly'embuganano. ³¹ Yumvagya emikolo wakazibahà: ebi bakazibarhula banakazibikolakwo omw'ihêma ly'embuganano: Oburhungiri bw'Endâro, emirhamba, emitungo n'amarhwerhwe gayo. ³² Bakazihêka n'emitungo ezungulusire obululi, amarhwerhwe gayo, emigozi, ebirugu byamwo n'emikolo ebiyêrekîre. Mukaziganja bwinja ebyôla birugu bagwâsirwe okubarhula ngasi ciguma cimanyirirwe n'izîno lyaco muli ebyôla birugu babahîre okubarhula. ³³ Go mukolo gwa bene Merari ogwola, go mukolo gwâbo omu ihêma ly'embugânano^d, omurhambo wakazibalola ye Itamara mwene Aroni, omudâhwa.

³⁴ Musa, Aroni n'abarhambo baganja^e bene Kehati nk'oku obûko n'emilala ya bashakulûza babo enali. ³⁵ Muganje kurhenga owa makumi asharhu kuhêka enyanya oku wa myâka makumi arhanu, balya bankahashiyukiriza omukolo bahirwe omu Ihêrna ly'embugânano. ³⁶ Abaganjirwe omu milala yâbo bahika oku balume bihumbi bibirhi na magana gali nda na makumi arhanu. ³⁷ Bo baganjirwe b'omu bûko bwa Kehati abôla, bo bakazikola omu Ihêma ly'embuganano, Musa n'Aroni babajirira omubale nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa.

³⁸ Abaganjirwe.b'omu bûko bwa Gershoni, nk'oku emilala yâbo n'enyumpa za bashakuliîza babo zinali; ³⁹ kurhenga oku wa myâka makumi asharhu kuhêka enyanya oku wa myâka makumi arhanu, balya boshi bankanahashiyukiriza omukolo bahirwe omw'Ihêma ly'embuganano. ⁴⁰ Abaganjirwe boshi omu kukulikira obûko na nk'oku emilala ya bashakulûza babo enagenda bahika omu balume bihumbi bibirhi na magana gali ndarhu na makumi asharhu. ⁴¹ Bo bajirirwe omubalè abôla omu milala ya bene Gershoni, balya boshi banakazagijira mukolo mulebe omw'Ihêma ly'embuganano. Musa na Aroni babajirira omubalè oku irhegeko lya Nyakasane.

⁴² Abaganjirwe b'omu milala ya bene Merari, omu kushimba obûko na nk'oku emilala ya bashakulûza babo ekulikirine. ⁴³ Kurhenga oku wa myâka makumi asharhu kuhêka enyanya oku wa myâka makumi arhanu, balya ba nkanahashiyukiriza omukolo bahîrwe omw'Ihêma ly'embuganano. ⁴⁴ Abaganjirwe boshi omu kukulikira emilala yâbo, bahika oku balume bihumbi bisharhu na bantu magana abirhi. ⁴⁵ Bo baganjirwe abôla omu milala ya bene Merari bo Musa n'Aroni baganjaga abôla oku irhegeko Nyakasane ahâga Musa.

⁴⁶ Bene Levi, abaganjirwe na Musa bo n'Aroni haguma n'abarhambo ba bene Israheli; oku obûko n'emilala ya bashakulûza babo ekulikirine, ⁴⁷ kurhenga oku wa myâka makumi asharhu kuhêka oku myâka makumi arhanu, boshi abakazagikola n'okubarhula omw'Ihêma ly'embuganano. ⁴⁸ Abaganjirwe boshi bahika omu bihumbi munani na magana arhanu na makumi gali munani. ⁴⁹ Babajirira omubale nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa, omu kukazihâ ngasi muguma omukolo ali agwâsirwe ajire n'ebi ali agwâsirwe okubarhula. Kwo

^d**4.33** *Ihêma ly'Enbugânano, gwali mukolo gwa Ben Merari mugala wa Levi*

^e**4.34** : Ogu gwo mubalè gwa kabirhi gwa Bene Levi, gushushire bwenêne omubalè gw'Israheli yeshi (cigabi ca 1). Omubalè murhanzi (Mib 3, 15-39) guli gwa bundi bworhere.

bajirirwe omubalè ntyo nk'oku Nyakasane anarhegekaga Musa.

5

II. Amarhegeko ga ngasi lubero

Abantu bagalugalu bagwâsirwe okurhenga oku cihando

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ² Orhegeke bene Israheli omu cihando câbo bakazihulusa ngasi wa lushomyo, ngasi wa bibenzi na ngasi yeshi oli mugalugalu erhi mufû gurhuma. ³ Abe mulume abe mukazi, boshi kukwânîne obalibirhekwo omu cihando, balekihemula ecihando câbo, ecôla cihando ndimo ekarhî kabo. ⁴ Bene Israheli banacijira kulya bakazihulusa omu cihando balya Nyakasane anarhegekaga Musa boshi, banacijira ntyo bene Israheli.

Okubabalirana

⁵ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ⁶ Obwire bene Israheli. Erhi hankajira muguma, abe mulume abe mukazî wajira câha cirebe muli birya bibabaza omulungu^f, omu kugomera Nyakasane, na ntyo yêne acijire mubî. ⁷ Oyo muntu anahungame ecâha câge, abulinagalulira mwene wâbo hirya anamubabazagyakwo, anayushulekwo ecigabi ca karhanu, anaciha olya anajiriraga kubi. ⁸ Akaba olya nyakunyagwa arhagwerhi owayimire omu byâge, olya bankahashigalulira kalya kantu kanyagagwa, kalya kantu banakagalulira Nyakasane, bakahe omudâhwa, ci kwônene buzira kuleka cîrya cibuzi c'engandabuzi c'okuhyula cîrya bahyulira olya nna obubî.

Ecigabi c'omudâhwa

⁹ Bulya kuli ngasi kantu koshi k'enterekêro Bene Israheli balerheraga omudâhwa, oyo mudâhwa ayemerirwe okurhîlakwo ecâge cigabi. ¹⁰ Ebi omuntu ankanarhûla byoshi erhi n'omu maboko g'omudâhwa binali, na ngasi ebi muntu lebè ankaha omudâhwa erhi binali by'olya mudâhwa.»

Omujina

¹¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: Ogendidesa bene Israheli, obabwire, erhi: ¹² «Omukazi ogwerhe iba erhi ankaba mubamba na ntyo amuhemukire, ¹³ bulya amagenda boshi n'owundi mulume, n'okwôla kurhamanyikini emunda iba ali, oyo mukazi ocihemwîre ntyôla bufundafunda, buzira kuba na owa- nkahashimushobeka na erhi akaba ntâye wamugwasire masi masi. ¹⁴ Erhi nya-mulume akaba n'omujina kuli mukâge, nka na nyamukazi amuhemukire, ka-ndi erhi ankabona omujina kuli mukâge ci kwônene nyamukazi arhamuhemu-kiraga, ¹⁵ oyo anahêka mukâge emw'omudâhwa, ayîshe adwîrhe enterekêro kuli ye, cigabi ca kali ikumi c'omulengo^g gw'enshâno y'engano. Arhabulagiragakwo mavurha nisi erhi nshangi, bulya eri nterekêro nkalange y'omujina, nterekêro ya bwikebwe eyakengêze obubî.

¹⁶ Omudâhwa anabwîra olya mukazi ayegere oluhêrero, ayimange embere za Nyakasane.

¹⁷ Omudâhwa anayanka amîshi omu kabindi, na hano aba amayanka ehy'akatulo oku budaka bw'Endâro, anahihira mulya mishi, ¹⁸ Omudâhwa, anayimanza nyamukazi embere za

^f**5.6** : Ecâha cibabaza omulungu omu kugomera Nyakasane, kuli kulenganya omuntu. Omu kalamo k'abantu, Nyakasane yene ye nshôko y'obushinganyanya. Amango goshi, okuvuna eryo irhegeko kumugayisa. Okushuza oku izu lya Nnâmahanga gugerera omu kulama bwinja n'abandi; okuderha mpu olola eb'idini arhakaderha ebijerekire politiki, kubakuyungunganya kw'abazidohire olubaga barhanalonza bahanûlwe. Oku marhegeko ikumi ga Bibliya muli nda eyêrekîre okulama n'abandi bantu, yo porotiki eyo: omulala, ecinyabuguma, emikolo, okukenga ehya bene (Lush 5).

^g**5.15** : Eco cigabi ca kalikumi c'omulengo gw'enshâno y'engano càli ca litri 4, 5.

Nyakasane, analukûla emviri z'okw'irhwe lya nyamukazi; kandi anamufumbasa enterekêro y'obwikebwe, nterekêro ya mujina. Omudâhwa anafumbarha omu maboko gâge amîshi malulu, go galêrha okuhehêrerwa.

¹⁹ Omudâhwa analahiriza nyamukazi amubwire, erhi: «Akaba nta mulume walâzire mweshi naye, n'akaba orhahindamukaga okola wacîhemula, n'obwôla ociri omu mwa balo, onayere muli agala mîshi g'okuhehêrerwa^h. ²⁰ Ci erhi akaba wabire mubamba, n'obwôla ogwerhe balo, wagenda n'owundi mulume. ²¹ Omudâhwa anamugasha n'ebinwa by'ecihango, anamubwîra, erhi: «Nyamubâho akujire buhanya na wa busha omu karhi k'olubaga lwâge, oyume emi-rhibadu, orhunde n'enda, ²² n'agâla mishi galêrha obuhanya gakuje omu nda gayirhunze ganakuyumye emirhibadu». Nyamukazi anashuzaⁱ, erhi: Amen! Amen!

²³ Omudâhwa anayandika birya binwa^j by'okucigasha oku muzingè, kandi anabizagiza muli galya mishi malulu. ²⁴ Ananywesa nyamukazi galya mishi malulu na ga kuhehêrerwa, n'agôla mishi g'okuhehêrerwa ganashandabana muli ye n'obululu bwâgo. ²⁵ Omudâhwa erhi aba amayankirira omu maboko ga nyamukazi erya nterekêro y'omujina, anayimogamoga embere za Nyakasane, anayiyegeza oku luhêrero. ²⁶ Anashamarha nshâno ya luhi luguma lw'eyola nterekêro y'okuyibusa^k, anayisingonôkesa oku luhêrero, enyuma ly'ahôla ana- nywesa nyamukazi galya mishi. ²⁷ Hano aba amamunywesa galya mishi oku bikolaga byayishibâ: akaba nyamukazi ahemukire iba, galya mishi ganalêrha okuhehêrerwa hano ganamujamwo, ganamululire: enda yâge yanarhunda, emirhibadu yâge yanayuma na oyôla mukazi anaba muhanya omu bene wabo. ²⁸ Ci erhi ankaba nyamukazi ali mwêru kwêru, arhahemukaga, arhankaja kwo iga, anacira, akazinaburha.

²⁹ Lyo irhegeko ly'omujina eryo, amango omukazi ankahemukira iba omu kuhusha, ³⁰ nisi erhi akaba omulume amajamwo omujina kuli mukâge: oyôla mulume anagendiyimanza mukâge embere za Nyakasane n'omudâhwa anamujirakwo eryo irhegeko nk'oku linali lyoshi. ³¹ Omulume arhajiziri câha, nyamukazi anabarhula obubî bwâge yêne.

6

Omuntu orherekîrwe Nyakasane

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: «Ogendibwîra bene Israheli ntya: ² Mango hanabe omulume erhi mukazi wajira eciragâne c'okucihâna emwa Nyamubâho, ³ oyôla muntu analekage okunywa idivayi na ngasi gandi mamvu galalusa goshi; arhanywaga ciru n'enkalishi erhenga omu idivayi erhi omu gandi mamvu galalusa. Arhanywaga ciru n'omurhobo gw'omu mizâbîbu, arhanalyaga ciru emizâbîbu mibishi nisi eyumire. ⁴ Amango gâge goshi g'oku-cihâna oyôla muntu munyaciragâne arhalyaga ciru n'ehitya birhenga oku mizâbîbu^l, kurhenga oku mogomogo z'emizâbîbu kuhika oku byula byayo. ⁵ Ama-ngo g'okucihâna kwâge oyôla munyaciragâne, olugembe lurhankamugera o-kw'irhwe, kuhika ensiku zâge z'eciragâne c'okucihâna emwa Nyamubâho zi-hwe, ayôrha mwimîna, aleke emviri zâge zikule ntyo oku zinalonzize. ⁶ Muli agôla mango g'okucihâna kwâge,

^h**5.19** : Mishi malulu: gali mîshi mahehêrere, ganayirha (Lub 15, 23-25). Okwo kwâli kunywesa omuntu ecihango amango nta câzo cihali kuli oyo muntu, lyo bamanya erhi ayâzire nîsi erhi ahîre. Ab'omu mulala gwa Semu, bakâgikolêsa amîshî g'omu lwîshi erhi g'omu iriba. Alaga amazino ga maliba maguma-maguma: *Ein-Mishpat* («iriha ly'obuciranuzi»: Murh 14, 7), *Meriba* («nnongwe»: Mib 20, 13).

ⁱ**5.22** Ishuzo: Amen, amen! = «Kwo binali, bibè ntyo»). - Omu kuderha ebi binwa, nyanmkazi anayemêre n'obwalagale ebinwa byoshi omudâhwa anamugashaga (Lush 27. 15-26).

^j**5.23** :, Hali okundi bakâgicîgasha: banabwira omuntu alye gulya muzingè bayandisirekwo endahiro y'omwigasho (Eze 2, 8-3, 3) Okuyibusa:

^k**5.26** : Okuyibusa: Rhulole omu Lev 2, 2.

^l**6.4** : Okwo kulahira ngasi hyoshi hirhenga omu muzâbîbu, kuli kulonza okulahira akalamo k'okubêra hantu haguma aka ab'omu mulala gw'aba-Rekabu (Yer 35, 5-8).

arhankayegêra^m omuntu ofire ciru n'omugu-ma, ⁷ arhankacihemula ciru n'oli îshe, ciru n'oli nnina, ciru n'oli mwene wâbo, erhi mwali wabo ofire, bulya okw'irhwe lyâge kwayandagalire omugisho gw'okumurherekêra Nyamuzinda. ⁸ Agola mango g'eciragâne câge goshi ali muntu orherekirwe Nyakasane.

⁹ Erhi omuntu ankafira buno buno aba burhambi bwâge, n'okwôla kube- muli liryâ irhwe lyarherekirwe Nyamubâbo, anamôme irhwe lyâge oku lusiku lw'okucicêsa; analimôma oku lusiku lwa kali nda. ¹⁰ Oku lusiku lwa munani anayisha adwîrhe emunda omudâhwa ali, mahali abirhi ga mpingà erhi banagoko babirhi ba ngûkù, aha muhango gw'lhêma ly'embuganano. ¹¹ Omudâhwa anarherekêra ngûkù nguma oku nterekêro y'oku byaba, n'eyindi oku nterekêro y'ensirîra, kandi anamujirira empyulo kuli ecôla câha câge c'agôla mango g'omuntu ofire. Olwola lusiku olya muntu wajiraga eciragâne anashubi- rherekêra irhwe lyâge. ¹² Kandi anashubirherekêra Nyamubâho ensiku z'ecira-gane câge, anarherekêra omwanabuzi wa mwâka muguma oku nterekêro y'o-bubî. Ensiku zagezire zirhankaciganjwa bulya eciragâne câge cabemwîrwe.

¹³ Alaga irhegeko ly'omuntu wacihânyire; oku lusiku luzinda lw'eciragâne câge banayisha bamudwîrhe ah'ihêma ly'embuganano. ¹⁴ Anaha Nyamubâho entûlo yâge ntyala: mwanabuzi wa mwâka muguma orhalikwo ishembo, oku nterekêro y'ensirîra, omushibuzi gwa mwâka muguma oku nterekêro y'oku byâha, nayo erhabâga n'ishembo, engandabuzi erhalikwo ishembo, oku nterekêro y'omurhûla. ¹⁵ Ahirekwo ecirhiri c'emigati erhalimwo lwango, migati ya nshâno ya mula mvange n'amavurha n'orhundi rhugati rhutya rhutya rhurhali- mwo lwango, rhushîge amavurha, kandi banajira mwo enterekêro y'enkala-nge, n'eya okushesha ecinyôbwa, erya banakômerera okujira. ¹⁶ Ebyola omudâhwa anabirherekêra Nyamubâho, anabulihâna enterekêro yâge oku byâha kuguma n'enterekêro yâge y'ensirîra. ¹⁷ Kandi anarherekêra erya nga-ndabuzi oku nterekêro y'omurhûla emwa Nyamubâho, kuguma na ciryâ cirhiri c'emigati erhalimwo lwango. Kandi omudâhwa anajira enterekêro yâge y'enkalange n'ey'okushesha ecinyôbwa. ¹⁸ Olya wajiraga eciragâne anamômera i-rhwe lyâge ah'Ihêma ly'embuganano, hano aba amarhola ziryâ mviri z'okw'i-rhwe lyâge lyarherekêragwa, anazihira omu muliro gw'enterekêro y'omurhûla. ¹⁹ Omudâhwa anayanka ecirhugo c'erya ngandabuzi nka camahyaⁿ, anayanka na mugati muguma gurhalimwo lwango muli erya eri omu cirhiri, kuguma na higati higuma nahyo hirhalimwo lwango; na hanola aba amabihira omu maboko- g'olya nyakujira eciragâne, nka naye amanamômaga liryâ irhwe lyâge lyarherekêragwa. ²⁰ Omudâhwa anabimogamoga embere za Nyamubâho: kali ka-ntu kîmâna k'omudâhwa kuguma na omushaya guba gwamamogamogwa, na okugulu kuba kwamakobôlwa. Enyuma z'ahôla, olya wajiraga eciragâne anahashiginywa idivayi.

²¹ Lyo irhegeko ly'owahânaga eciragâne elyo, lyo n'irhegeko lyâge oku nterekêro ankahà Nyamubâho nk'oku ankanahashibona. Eryo irhegeko aliyu- kiriza nka kulya anahânaga eciragâne câge.

Isala ly'omugisho

²² Nyakasane anacishambâza Musa amubwîra, erhi:

²³ «Odese Aroni n'aba-gala, erhi: Mukola mwagisha bene Israheli mwanababwîra, erhi:

²⁴ «Nyakasane akugishe anakulange! ²⁵ Nyamubâho akumolekere n'obusù bwâge, anakusho-bôze engalo zâge! ²⁶ Nyamubâho akuyinamulire amalanga, anakuhe omurhûla!»

²⁷ Ntyo kwo bâkazihira izîno lyani kuli bene Israheli, nani nanabagisha.»

7

^m**6.6** : Omunya-ciragâne n'omudâhwa mukulu (Lcv 21, 1-11), bagwâsirwe okushimba buzira izâbyo amarhegeko g'enterekêro nyêrukwêru. Arhahiraga akacihemula (Rhulole omu cigahi ca 19).

ⁿ**6.19** : Amarhegeko gayerekire abadâhwa gahûnyire oku kuli kwinja okuhà omudâhwa ecâge cigabi nka ciciri cibishi (Lev 7, 6.31-34; 1 Sam 2, 14-15).

III. Enterekêro z'abarhambo b'Israheli oku lusiku lw'okugishwa kw'Endâro

Okuhâna engâlè nterekêro

¹ Olusiku Musa ayusagiyamwo okuyûbaka Endâro, okugisha, okuyishîga amavurha n'okugisha ebirugu byamwo byoshi, kuguma n'oluhêrero n'ebi-rugu byalwo byoshi, erhi aba amanashîga olwo luhêrero amanalugisha, ² abalu-zi b'Israheli bo baligi barhambo b'emilala ya basbakulûza babo, bayisha badwi-rhe enterekêro zâbo: bo bâli barhambo b'emilala, balya bâli bayimangire olubaga olusiku lw'omubalè. ³ Bayisha badwîrhe enterekêro zâbo embere za Nyamubâho: Ngâlè ndarhu nfûnikire na mpanzi ikumi n'ibirhi, kwo kuderha: ngâlè nguma oku barhambo babirhi na mpanzi nguma oku ngasi mulala, banaciyaisha babidwîrhe ntyôla embere z'Endâro. ⁴ Nyamubâho ashambâla na Musa amubwîra, erhi: ⁵ Oyankirire ebyôla bintu by'enterekêro, bikazikolesi-bwa oku mikolo omw'Ithêma ly'embuganano; obihe bene Levi, ngasi muguma nk'oku amalagirire g'omukolo gwâge ganali». ⁶ Musa erhi aba amarhola zirya ngâlè na zirya mpanzi, abigabira bene Levi. ⁷ Ahâna ngâlè ibirhi na mpanzi ini kuli bene Gershoni, nk'oku amalagirire g'omukolo gwâbo ganali. ⁸ Ahâna ngâlè ini na mpanzi munani kuli bene Merari nk'oku amalagirire g'omukolo gwâbo ganali oku bulanzi bw'Itamara mwene omudâhwa Aroni. ⁹ Ci bene Kehati ba-rhahâbagwa cici, bulya bo bâli bagwerhe omukolo gw'ebintu bigishe, bâli ba-gwerhe okuja kwabihêka aha birhugo byâbo.

Enterekêro y'okugisha oluhêrero

¹⁰ Enyuma abarhambo bahâna enterekêro yâbo oku lusiku lw'okugishwa kw'oluhêrero, lwo lusiku balushîgaga amavurha. ¹¹ Banacihêka enterekêro yâbo embere z'oluhêrero. Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: «Ngasi lusiku. murhambo muguma akaziyisha adwîrhe enterekêro yâge y'olusiku lukulu lw'okugishwa kw'oluhêrero.»

¹² Omurhangiriza wahânaga enterekêro yâge âli Nashoni, mwene Aminadabu w'oku bûko bwa Yuda. ¹³ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuza-rho bwâyo bwâli bwa sikeli igana na makumi asharhu, akabêhè k'e cuma c'olu-nyerere ca sikeli makumi galinda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà, mvange n'amavurha oku nterekêro y'enkalange. ¹⁴ Ahirakwo engombo y'amasholo ga sikeli ikumi, eyunjwire bukù. ¹⁵ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwa-ka muguma oku nterekêro y'ensirîra. ¹⁶ Ahirakwo ecihebe c'enterekêro oku byâha. ¹⁷ N'oku nterekêro y'omurhûla ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi i-rhanu, bihebe birhanu na banabuzi ndarhu ba mwâka muguma. Eyo yo ntere-kêro ya Nashoni mwene Aminadabu.

¹⁸ Oku lusiku lwa kabirhi, Natanaeli mwene Suari, murhambo w'obûko bwa bene Isakari naye ahâna enterekêro yâge. ¹⁹ Arherekêra enambi y'ecuma c'olu-nyerere, obuzirho bwâyo bwâli bwa sikeli igana na makumi asharhu, akabêhè k'ecuma c'olunyerere ca sikeli makumi gali nda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha, oku nterekêro y'enkalange. ²⁰ Ahirakwo engombo y'amasholo ga sikeli ikumi, eyunjwire bukù. ²¹ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwâka muguma oku nterekêro y'ensirîra. ²² Ahirakwo ecihebe c'enterekêro oku byâha, ²³ n'oku nterekêro y'omurhûla ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi irhanu, bihebe birhanu na banabuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro ya Natanaeli mwene Suari.

²⁴ Oku lusiku lwa kasharhu ayisha omurhambo wa bene Zabuloni, Eliabu mwene Heloni. ²⁵ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwâli bwa sikeli igana na makumi asharhu, akabêhè k'ecuma c'olunyerere ca sikeli makumi gali nda omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu cali ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha, oku nterekêro y'enkala-nge. ²⁶ Ahirakwo engombo y'amasholo ga sikeli ikumi, eyunjwire bukù. ²⁷ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwâka mu-guma oku nterekêro y'ensirîra. ²⁸ Ahirakwo ecihebe c'enterekêro oku byâha. ²⁹ N'oku nterekêro y'omurhûla, ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi irhanu, bihebe birhanu, na banabuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro ya Eliabu mwene Heloni.

³⁰ Oku lusiku lwa kani, ayisha omurhambo wa bene Rubeni, Elisuri mwene Sedeuri.

³¹ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwàli bwa sikeli igana na makumi asharhu, n'akabêhè k'ecuma c'olunyerere ca sikeli makumi gali nda omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna; ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà, mvange n'amavurha oku nterekêro y'enkalange. ³² Ahirakwo engombo y'amasholo ga sikeli ikumi eyu-njwire bukù. ³³ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwâka muguma oku nterekêro y'ensirîra. ³⁴ Ahirakwo ecihebe c'entererekêro oku byâha. ³⁵ N'oku nterekêro y'omurhûla, ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi ibirhi, bihebe birhanu na banahuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro ya Elisuri mwene Sedeuri.

³⁶ Oku lusiku lwa karhanu ayisha omurhambo wa bene Simoni, Shelumieli mwene Surishadayi. ³⁷ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwàli bwa sikeli igana na makumi asharhu, n'akabêhè k'ecuma c'olu- nyerere ca sikeli makumi gali nda omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà, mvange n'amavurha oku nterekê-êro y'enkalange. ³⁸ Ahirekwo engombo y'amasholo ga sikeli ikumi eyunjwire bukù. ³⁹ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwa-ka muguma oku nterekêro y'ensirîra. ⁴⁰ Ahirakwo ecihebe c'entererekêro oku byâha. ⁴¹ N'oku nterekêro y'omurhûla ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi i-rhanu, bihebe birhanu na banabuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro ya Shelumieli mwene Surishadayi.

⁴² Oku lusiku lwa kali ndarhu, ayisha omurhambo wa bene Gadi, Eliasafu mwene Dueli. ⁴³ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwali bwa sikeli igana na makumi asharhu, n'akabêhe k'ecuma c'olunyerere, ca sikeli makumi gali nda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha oku nterekêro y'e- nkalange. ⁴⁴ Ahirakwo engombo y'amasholo ga sikeli ikumi, eyunjwire bukù. ⁴⁵ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwâka mu-guma oku nterekêro y'ensirîra. ⁴⁶ Ahirakwo ecihebe c'entererekêro oku byâha, ⁴⁷ n'oku nterekêro y'omurhûla, ahana mpanzi ibirhi, ngandabuzi irhanu, bihe-be birhanu na banabuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro ya Eliasafu mwene Dueli.

⁴⁸ Oku lusiku lwa kali nda ayisha omurhambo wa bene Efrayimu, Elishama mwene Amihudi, ⁴⁹ arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwàli bwa sikeli igana na makumi asharhu, n'akabêhè k'ecuma c'olunyerere ca sikeli makumi gali nda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha, oku nterekêro y'enkala-nge. ⁵⁰ Ahirakwo engombo y'amasholo ga sikeli ikumi, eyunjwire bukù. ⁵¹ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwâka mu-guma, oku nterekêro y'ensirîra. ⁵² Ahirakwo ecihebe c'entererekêro oku byâha, ⁵³ n'okuntererekêro y'omurhûla, ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi irhanu, bihe-be birhanu na banabuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro ya Elishama mwene Amihudi.

⁵⁴ Oku lusiku lwa kali munani ayisha omurhambo wa bene Menashè, Gamalieli mwene Pedasuri. ⁵⁵ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwàli bwa sikeli igana na makumi asharhu, n'akabêhe k'ecuma c'olu- nyerere ca sikeli makumi gali nda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha, oku nterekêro y'enkalange. ⁵⁶ Ahirakwo n'engombo y'amasholo ga sikeli ikumi, eyunjwire bukù. ⁵⁷ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwa-ka muguma, oku nterekêro y'ensirîra. v 58 Ahirakwo ecihebe c'entererekêro oku byâha, ⁵⁹ n'oku nterekêro y'omurhûla ahâna, mpanzi ibirhi, ngandabuzi i-rhanu, bihebe birhanu na banabuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro ya Gamalieli mwene Pedasuri.

⁶⁰ Oku lusiku lwa kali mwenda ayisha omurhambo wa bene Benyamini, Abidani mwene Gedeoni. ⁶¹ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzi-rho bwâyo bwàli bwa sikeli igana na makumi asharhu, n'akabehe k'ecuma c'olunyerere ca sikeli makumi gali nda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna. Ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha, oku nterekêro y'enkalange. ⁶² Ahirakwo n'engombo y'amasholo ga sikeli ikumi eyunjwire bukù. ⁶³ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwâka muguma, oku nterekêro y'ensirîra. ⁶⁴ Ahirakwo ecihebe c'e- nterekêro oku byâha. ⁶⁵ N'oku nterekêro y'omurhûla ahâna mpanzi ibirhi, nga- ndabuzi irhanu, bihebe birhanu na banabuzi

barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro y'Abidani mwene Gedeoni.

⁶⁶ Oku lusiku lwa kali ikumi, ayisha omurhambo wa bene Dani, Ahiyezeri mwene Amishadayi. ⁶⁷ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwâli bwa sikeli igana na makumi asharhu, akabêhe k'ecuma c'olu-nyerere ca sikeli makumi gali nda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha oku nterekêro y'enkalange. ⁶⁸ Ahirakwo n'engombo y'amasholo ga sikeli ikumi eyunjwire bukù. ⁶⁹ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwa-ka muguma oku nterekêro y'ensirîra. ⁷⁰ Ahirakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byâha. ⁷¹ N'oku nterekêro y'omurhûla ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi i-rhanu, bihehe birhanu na banabuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo, yo nterekêro y'Ahiyezeri mwene Amishadayi.

⁷² Oku lusiku lwa kali ikumi na luguma, ayisha omurhambo wa bene Aseri, Pagieli mwene Okrani. ⁷³ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwâli bwa sikeli igana na makumi asharhu, akabehe k'ecuma c'olu-nyerere ca sikeli makumi gali nda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha oku nterekêro y'enkalange. ⁷⁴ Ahirakwo engombo y'amasholo ga sikeli ikumi, eyunjwire bu-kù. ⁷⁵ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi n'omwanabuzi wa mwâka muguma oku nterekêro y'ensirîra, ⁷⁶ oku nterekêro y'okuhyula oku byâha, ahâna cihebe ciguma. ⁷⁷ N'oku nterekêro y'omurhûla, ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi irhanu, bihebe birhanu na banabuzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo yo nterekêro ya Pagieli mwene Okrani.

⁷⁸ Oku lusiku lwa kali ikumi na kabirhi, ayisha omurhambo wa bene Nefutali, Ahira mwene Enani. ⁷⁹ Arherekêra enambi y'ecuma c'olunyerere, obuzirho bwâyo bwâli bwa sikeli igana na makumi asharhu, akabehe k'ecuma c'olunyerere, ca sikeli makumi gali nda, omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, ngasi cirugu câli ciyunjwire nshâno ya mulà mvange n'amavurha, oku nterekêro y'enkalange. ⁸⁰ Ahirakwo n'engombo y'amasholo ga sikeli ikumi, eyunjwire bukù. ⁸¹ Ahirakwo empanzi y'omucûka, engandabuzi, n'omwanabuzi wa mwâka muguma oku ntere-kêro y'ensirîra. ⁸² Ahirakwo ecihebe c'enterekêro oku byâha. ⁸³ N'oku nterekêro y'omurhûla ahâna mpanzi ibirhi, ngandabuzi irhanu, bihebe birhanu na bana- buzi barhanu ba mwâka muguma. Eyo, yo nterekêro ya Ahira mwene Enani.

⁸⁴ Ezola, zo ntûlo z'abarhambo ba bene Israheli oku lusiku lukulu lw'okugi-shwa kwa oluhêrero, lwo lusiku balushigaga amavurha. Ezola ntûlo zâli: nambi ikumi n'ibirhi z'ecuma c'olunyerere, rhubehe ikumi na rhubirhi rhw'ecuma c'olunyerere na ngombo ikumi n'ibirhi za masholo. ⁸⁵ Ngasi nambi ya coma ca lunyerere, obuzirho bwâyo bwâli bwa sikeli igana na makumi asharhu, na ngasi kabehe, ka sikeli makumi gali nda. Obuzirho hw'ebyôla birugu by'olunyerere byoshi, zâli sikeli bihumbi bibirhi na magana ani, omu kugerera oku sikeli y'ahantu himâna. ⁸⁶ Engombo z'amasholo zâli ziyunjwire bukù, ngasi nguma yali ya sikeli ikumi omu kugerera oku sikeli y'ahantu hîmâna. Obuzirho bw'amasholo g'ezola ngombo bwâli bw'igana na makumi abirhi ga sikeli.

⁸⁷ Enyama z'enterekêro y'ensirîra: Mpanzi za mucûka ikumi n'ibirhi, nga-ndabuzi ikumi n'ibirhi na banabuzi ikumi na babirhi ba mwâka muguma, haguma n'enterekêro zâbo z'enkalange. Hâli bihebe ikumi na bibirhi by'e- nterekêro oku byâha. ⁸⁸ Enyama zahànyirwe nterekêro y'omurhûla: Mpanzi makumi abirhi n'ini, ngandabuzi makumi gali ndarhu, bihebe makumi gali nda-rhu na banabuzi makumi gali ndarhu ba mwâka muguma. Byo byahànyirwe nterekêro ebyôla oku lusiku lw'okugisha oluhêrero, erhi baba bamalushîgaamavurha. Oku Nyamuzinda akagishambâla na Musa

⁸⁹ Erhi Musa ajâga omw'lhêma ly'embuganano mpu ashambâle na Nyamu-bâho, akazagiyumva izu lidwîrhe lyamudesa kurhenga oku nyanya ly'idubiro, elyali lihizirwe oku mucîmba gw'amalaganyo, ekarhî ka balya ba-kerubi babi-rhi. Anarhôngera okumushabâza.

8

Olw'amatara g'oku ndâro

¹ Nyakasane ashambaza Musa amubwîra, erhi: ² «Oshambâle n'Aroni omu-bwire, erhi: «Amango wahira amatara oku cinara, embere ly'ecôla cinara yo agôla matara nda

gagwâsirwe gakazimolekera.» ³ Aroni anacijira kulya; ahira amatara embere z'ecinara, nka kulya Nyamubâho anarhegekaga Musa. ⁴ Ecola cinara cãli cijizirwe n'amasholo gône kuhika oku magulu, kuhika oku bwaso bwaco, cãlicituzirwe n'amasholo gônene, Musa acijirisagya omu kushi-mba ec'olwiganyo Nyamubâho amuyerekaga.

Okuyîmikwa kwa Bene Levi

⁵ Nyakasane ashambâza Musa amubwîra; erhi: « ⁶ Orhôle bene Levi ekarhî ka bene Israheli, onabacêse. ⁷ Alaga oku wabacêsa: Obakangûle n'amîshi g'olukangûlo; bageze olugembe oku mubiri gwâbo goshi, bashuke n'emya-mbalo yâbo bacîcese ntyôla. ⁸ Enyuma z'ahola, banarhola empanzi y'omucûka oku nterekêro y'ensirîra, kuguma n'enterekêro yâge y'enkalange yajirwa n'e- nshâno y'omulâ mvange n'amavurha. Wanarhola n'eyindi mpanzi y'omucûka, ebe nterekêro oku câha. ⁹ Wanashegeza bene Levi embere za ihêma ly'embuganano, kandi wanashubûza enêeko ya bene Israheli boshi. ¹⁰ Wanashegeza bene Levi embere za Nyamubâho, na bene Israheli banahira amaboko^o gâbo kuli bene Levi. ¹¹ Aroni anarherekêra bene Levi nka nterekêro ya kumogamogwa embere za Nyamubâho, nterekêro ehûnyirwe na bene Israheli, mpu babè bantu bakukazijira omukolo gwa Nyamubâho.

¹² Bene Levi, banahira amaboko oku irhwe ly'empanzi ibirhi, nguma wa- nayihâna nka nterekêro oku byâha, n'eyindi nka nterekêro ya nsirîra ya Nyamu-bâho, lyo bahashijira empyulo kuli bene Levi. ¹³ Wanayimanza bene Levi embere z'Aroni n'embere z'abagala, wanabarherekêra nka nterekêro ya kumogamogwa embere za Nyamubâho. ¹⁴ Wanayêgûla bene Levi ekarhî k'abandi bene Israheli, na bene Levi banabà bantu bâni niene. ¹⁵ Enyuma z'ahola bene Levi banayisha balijira omukolo omu Ihêma ly'embuganano. Ntyo kwo wabacêsa onaba-rherekêre nka nterekêro ya kumogamogwa. ¹⁶ Bulya bakola bimi loshi omu bene Israheli; nabarhôte nti babe bâni niene ahâli h'omwana wa olubere, olya wayi-gula burhangiriza enda ya nina, nacishozire bo kuli ngasi mwana wa lubere wa bene Israheli. ¹⁷ Bulya ngasi mwana wa lubere wa bene Israheli ali wâni, abe mwana wa lubere wa muntu, abe wa cintu. Lulya lusiku nayirhagamwo ngasi lubere omu Mîsiri go mango nacirherekêraga bo. ¹⁸ Narhôte Abaleviti ahali h'abana b'olubere ba bene Israheli. ¹⁹ Nahânyire loshi bene Levi emwa Aroni n'abagala, nka 'mpâno', omu karhî ka bene Israheli; bakazijira omukolo gwa bene Israheli omu Ihêma ly'embuganano, bakazijira empyulo. ya bene Israheli, lyo bene Israheli balekijakwo cibande cici, amango bayegêra ahantu hîmâna.

²⁰ Musa, Aroni na bene Israheli boshi bajirira bene Levi nk'okwôla Nyamu-bâho anarhegekaga Musa, oku hiyêrekîre bene Levi. Kwo bajizire ntyo bene Israheli kuli bo. ²¹ Abaleviti bacîcêsa, bashuka emyambalo yâbo. Naye Aroni abarherekêra nka nterekêro yakumogamoga embere za Nyamubâho, abajirira n'empyulo lyo baba bwinja. ²² Enyuma z'ahola, bene Levi bakaziyisha balijira omukolo gwâbo omu Ihêma embere z'Aroni n'abagala. Bajira nk'oku Nyamu-bâho anarhegekaga Musa oku biyêrekîre bene Levi, okwôla kwo banabajirire.

Amango Bene-Levi barhegesirwe okuhâna enterekêro

²³ Nyakasane ashambâza Musa, amubwîra, erhi: ²⁴ «Genda obwire Bene- Levi, erhi: Kurhenga oku myâka makumi abirhi n'irhanu, ngasi Mwene-Levi arhegesirwe okuhâna enterekêro, ajire mukolo muguma omu Ihêma ly'Embu-ganano.

²⁵ Kurhenga oku myâka makumi arhanu, arhacisezibwi okuhâna enterekêro; nta mukolo acisêzibwe okujira; ²⁶ cikwône anarhabala bene wabo okushim-ba ebirhegesirwe omu Ihêma ly'Embuganano, erhi na nta mukolo asêzibwe. Ntyo kwo wakazijira omu kushimba

°8.10 : Kulambûlira amaboko gâbo kuli bene Levi. Okumulambûlirakwo amaboko kugwerhe mahugûlo manji: - Bakagilambûlira amaboko oku mbâgwa (Lub 29, 10; Lev 3, 2.8; 4, 4). - Eco cijiro cakâgijirwa amango bahêreza omuntu obuhashe (bukulu): Mib 27, 18; Lush 34. - Eco cijiro cakâgijirwa amango g'enterekêro y'engandabuzi y'empyûlo (Lev 16, 20-22). - Kandi eco cijiro cakâgijirwa nka bahâna omugisho (Murh 48, 14).

9

Basâka n'okurhenga e Sinayi

Olusiku lukulu lwa Basâka

¹ Nyakasane ashambâla na Musa oku ntôndo ya Sinayi omu mwêzi murha-nzi gw'omwâka gwa kabirhi kurjenga barhenzire omu cihugo c'e Mîsiri. ² Aderha, erhi: «Bene Israheli boshi bakazijira okusiku lukulu lwa Basâka amango ganakwânîne. ³ Mukazilujira amango ganakwânîne, oku lusiku lw'iku- mi na kani lw'ogu mwenzi, ekarjî ka bijingo bibirhi: go mango gakwânîne agôla, mwakazilukuza omukushimba amarhegeko na ngasi bijiro biluyêrekîre byoshi. ⁴ Musa agendisjhambâla na bene Israheli mpu bajire olusiku lukulu lwa Basâka. ⁵ Banacijira olusiku lukulu lwa Basâka, omu nsiku ikumi n'ini z'o- mwêzi gwa burhanzi ekarhî ka bijingo bibiri, omu ntôndo ya Sinayi. Nk'oku Nyamubâho anarjegekaga Musa koshi, kwo bene Israheli banajizirce. ⁶ Omu bantu mwabonekana abarhashigijira Basâka, bali bagalugalu erhi cirunda ca muntu ciruma, ntyo okwôla kwarhuma barhacijira Basâka olwôla lusiku. Erhi baba bamaja emunda Musa n'Aroni bali, ⁷ babwîra Musa, mpu: «Rhwoho rhuli bagalugalu erhi cirunda ciruma, cirumirage rhweki rhuhanzi- bwaokurherekêra Nyamubâho amango gakwânîne, omu karhî ka bene Israheli» ⁸ Musa abashuza, erhi: «Murhangilinda ngendidôsa bici Nyamubâho amu-rhegesire.» ⁹ Nyamubâho ashambâla na Musa amubwîra, erhi: ¹⁰ «Ojishambâla mwe na bene Israheli, obabwire, erhi: Nka muntu muguma muli mwe nisi erhi muntu muguma w'omu baburhwa binyu, akaba mugalugalu erhi cirunda cirumi-re nisi erhi abe abalamîre kuli, agwâsirwe naye ajire Basâka^p w'okukuza Nyamu-bâho. ¹¹ Omu mwêzi gwa kabirhi mwo bankamujira, omu nsiku ikumi n'ini, eka-rhî ka bijingo bibirhi. Banamulye n'emigati erhalimwo lwango, n'enshogo ndulu. ¹² Barhasizagya cici kuhika oku sêzi, barhanamuvunaga kavuha. ¹³ Erhikwankaba hali omuntu oyosire bwinja, arhanali omu mabalamo, oyo muntu erhi ankabula kwajira olusiku lukulu lwa Basâka, oyo muntu banamukâge omu lubaga lwâge; bulya arhahâga Nyamubâho enterekêro amango gakwânîne, yêne anabarhule ecâha câge. ¹⁴ Erhi omuntu w'ecigolo ohanzire emwinyu ankajira naye Basâka, kukwânîne ashimbe amarhegeko n'ebijiro binayêrekîre Basâka byoshi. Hâba irhegeko liguma kuli mwe n'oku cigolo n'oku wundi muntu obashizire.

Ecitû c'omuliro

¹⁵ Olusiku bayimazagya Endâro, ecitû cabwikira eyola Ndâro: Iyo Ihêrna ly'amalaganyo. Kurhenga bijingo kujika sêzi, oku Ndâro kwajâ oguli nka muliro. ¹⁶ Byanakaziyôrha byaba ntyôla: ecitû canabwikira Endâro, na budufu canayôrhanka muliro. ¹⁷ Erhi ecôla citû carhengaga oku Ihêrna, nabo bene Israheli banahandûla, n'aha ecitû cayimangaga ho nabo banakazigwîka eciha-ndo. ¹⁸ Bene Israheli bakazihandûla oku irjegeko lya Nyamubâho, kandi oku irhegeko lyâge banashubigwîka ecibando. Bakaziyôrha bali oku cibando, ama- ngo goshi naco ecôla citû canakazagiyôrha ciri oku Ndâro. ¹⁹ Erhi ecôla citû cankalegamire nsiku nyinji oku Ndâro, bene Israheli banasbimbe liryâ irhegeko lya Nyamubâho, barbankaciderha mpu babandûla. ²⁰ Kwo na kuguma, erhi ecôla citû cankagezize nsiku nsungunu zone oku Ndâro: oku irhegeko lya Nyamubâbo banagwîka ecibando, kandi oku irhegeko lya Nyamubâjo bahandûle. ²¹ Erhi ecitû cankayimanzire kurjenga bijingo byône kuhika sêzi, cikanasjubiyimuka sêzi, nabo banahandûle, Kandi erhi ecitû cankayimusire kugere lusiku luguma na budufu buguma nabo banahandûle. ²² Erhi ecôla citû cankayosire oku Ndâro nsiku nyinji, mwêzi erhi mwâka, bene Israheli banayôrha bali oku cihando, barjankadesire mpu bakola bahandûla: erhi canayimu-kaga ntyala nabo banajandûle. ²³ Oku irhegeko lya

^p**9.10** : Omulongo gwa kalindarhu guruhuyêresire cihanzo ciguma cône. Hanôla, rhubwîne bibirhi. Kuyêrekîne oku biri binji: ciru cankaba co cihanzo cici, liri irhegeko okukuza Basâka. Ogwe-rhe ecihanzo analukuza omu mwezi gwayisha.

Nyamubâho banagwîka ecihando, n'oku irhegeko lya Nyamubâho banahandûla. Bakazagishimba i-rhegeko lya Nyamubâho nk'oku Nyamubâho anarhegekaga Musa.

10

Emishekera

¹ Nyakasane asbambâla na Musa amubwîra, erhi: ² «Otule mishekera ibirhi ya cuma ca lunyerere⁹; ebe cuma ca lunyerere conène. Wakaziyiko-lesa amango g'okushubûza olubaga n'amango g'okuhandûla bakola barhenga omu cihando. ³ Nka gwamabuhwa olubaga lwoshi lwanalundumukira emunda oli, aha Ihêma ly'embuganano. ⁴ Erhi bankabûha mishekera muguma gone, abaluzi, bo baligi barhambo b'ebibumbi bya bene Israheli, banayisha badêke eburhambi bwâwe. ⁵ Erhi bankabûha eyola mishekera eshakanya omu ciha-ndo, balya bahanda olunda lwa ebuzûka-zûba banarjangira okugenda. ⁶ Erhi bankashubibûha eyola mishekera eshakanya obwa kabirhi, balya bahânda olunda lw'emukondwè, banalikula nabo. Kandi banashubiyibûha eshakanye amango g'okugenda loshi. ⁷ Wanakaziyibûha amango okola wahamagala olubaga omu ndêko, ci agôla mango erhashakanyagya. ⁸ Abadâhwa bene Aroni bo bakazibûha eyola mishekera, okwo kwâba irhegeko ly'ensiku zoshi, omu ngasi bûko bwinyu. ⁹ Amango mukaba mwaja oku matabâro omu cihugo cinyu, mukola mwaji-lwîsa omushombanyi olibatulakwo entambala, mwanabûha emishekera e-shakanye, na Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, anamuyumvirhiza, na ntyo anabayokola kuli abola bashombanyi binyu. ¹⁰ Omu nsiku z'obusîme, omu nsiku nkulu zinyu, n'amango mukuzamwo omwêzi nka gwamabaluka, mwana- kazibûha emishekera, nka mukola mwarherekêra enterekêro y'ensîrîra n'e- nterekêro y'omurhûla, mwanabûha eyola mishekera ebe kakengêzo embere za Nyamuzinda winyu. Nie Nyamubâho, Nyamuzinda winyu.

Okurhenga oku Sinayi

¹¹ Oku mwâka gwa kabirhi^r, omu nsiku makumi abirhi z'omwêzi gwa kabirhi ecitû carhenga oku Ndâro y'obuhamirizi. ¹² Bene Israheli bashubihira njira, ba-rhenga omw'irûngu lya Sinayi, cirya citû cagendiyimanga omw'irûngu lya Parani. ¹³ Erhi bakola bagenda obwôla bwa burhanzi, bashimba kulya Nyamubâho arhegekaga Musa. ¹⁴ Ibendêra ly'ecihando ca bene Yuda lyagenda lya burha-nzi, nk'oku emirhwe yâbo yanali, n'omurhwe gwa bene Yuda gwâli gurhegesi-rwe n'omurhambo Nashoni, mwene Aminadabu; ¹⁵ Omurhwe g'obûko bwa bene Isakari gwâli gurhegesirwe n'omurhambo Natanaeli, mwene Suari; ¹⁶ Omurhwe g'obûko bwa bene Zabuloni gwâli gurhegesirwe n'omurhambo Eliabu, mwene Heloni. ¹⁷ Endâro yanacigwikûlwa, bene Gershoni na bene Merari bagendana eyola Ndâro. ¹⁸ Ibendêra ly'ecihando ca bene Rubeni nalyo lyagenda, nk'oku emirhwe yâbo yanali, n'omurhwe gwa bene Rubeni gwâli gu-rhegesirwe n'omurhambo Elisuri, mwene Sedeuri. ¹⁹ Omurhwe gw'obûko bwa bene Simoni gwâli gurhegesirwe n'omurhambo Shelumieli, mwene Surishadayi; ²⁰ n'omurhwe gw'obûko bwa bene Gadi gwâli gurhegesirwe n'omurhambo Eliasafu, mwene Dueli. ²¹ Bene Kehati nabo bagenda erhi babarhwire ebirugu bîmâna, abandi bakazigwika Endâro oku balinda bayisha. ²² Ibendêra ly'ecihando ca bene Efrayimu nalyo lyagenda, nk'oku emirhwe yâbo yanali, n'omurhwe gwa bene Efrayimu gwâli gurhegesirwe n'omurhambo Elishama, mwene Amiyudi. ²³ Omurhwe gw'obûko bwa bene Menashè, gwâli gu-rhegesirwe n'omurhambo Gamalieli, mwene Pedasuri, ²⁴ n'omurhwe gw'obûko bwa bene Benyamini, gwâli gurhegesirwe n'omurhambo Abidanî, mwene Ge-deoni. ²⁵ Ibendêra ly'ecihando ca bene Dani nalyo lyagenda, nk'oku emirhwe yanali: gwo gwâli murhwe muzinda omu bihando byoshi. Omurhwe gwa Dani gwâli gurhegesirwe n'omurhambo

⁹**10.2** : Mishekera ya cûma ca lunyerere conène: eri mishekera ekubûsire ya buli bwa metri nka nguma. Bakagiyikolêsa omu ka-Nyamuzinda (Rhulole omu 1 Nga 15, 24; 2 Nga 5, 12). Ci rhu-rhamanyiri bwinjinja cirhumire bayikolêsa hano nka ya basirika.

^r**10.11** Erhi wankalola omu Lub 19, 1, wanabona oku bene-Israheli bahikaga omu irungu lya sinayi enyuma lya myêzi isharhu barhenzire e Misiri.

Ahiyezeri, mwene Amishadayi; ²⁶ omurhwe gw'obûko bwa bene Aseri gwàli gurhegesirwe n'omurhambo Pagieli, mwene Okrani, ²⁷ n'omurhwe gwa bene Nefutali gwàli gurhegesirwe n'omurhambo Ahira, mwene Enani. ²⁸ Kwo bakazagikulikirana ntyo bene Israheli, nk'oku emirhwe yâbo yanali. Banacihira njira.

Musa n'ishazâla

²⁹ Musa anacibwîra ishazâla Hobabu, mwene Reweli, w'e Madiani erhi: «Rhukolaga rhwaja erya munda Nyamubâho aderhaga, erhi: Namuha eyola. Kanya rhugende rhweshi, rhwakujirira aminja, bulya Nyamubâho alaganine oku ajirira bene Israheli aminja.» ³⁰ Hobabu amushuza, erhi: «Ntayîshe, ci nacishubirira omu cihugo cani n'omu mulala gwâni.» ³¹ Musa aderha, erhi: Nkuhimyire, orharhurhengagakwo, bulya we omanyire ahantu rhwaja mwahanda omw'irûngu, wajâ waba nk'izu lirhu. ³² Okayisha haguna nirhu, rhwanayishigabâna birya binja Nyamubâho ânarhuhe.

Okugenda

³³ Amango barhengaga oku ntôndo ya Nyamubâho^s, bajira nsiku isharhu, bagenda, na muli olwôla lugendo lw'ensiku isharhu, omucimba gw'amalaganyo gâNyamubâho gwaja gwabashokolera, gwaja gwabalongeza aha barhamukira. ³⁴ Ecitiî ca Nyamubâho cakagija cayerêra enyanya zâbo miîshi, nka bamarhe- nga omo cihando. ³⁵ Erhi omucimba gw'amalaganyo gwagendaga, Musa anade- rha, erhi: «Yimuka, Nyamubâho, abanzi bâwe bashandabane! Abakushomba bahirigirhe embere zawel» ³⁶ Na erhi gwayimanga, Musa anaderhe, erhi: «Hi- ndamuka, Yagirwa Nyamubâho, oyerekere ogûla mwandu gw'ebihumbi bya bene Israheli.»

11

V. Olugendo omu irûngu

Okuciduduma kw'olubaga

¹ Olubaga lwarhôngêra okucîdudumira kubi omu kurhwiri kwa Nyamu-bâho. Nyamubâho ayumva okwôla, n'oburhe bwâge bwayâka bwenêne, omuliro gwa Nyamubâho gwayâka kuli bo, gwarhôngêra okuyoca eburhambi bw'ecihando. ² Olubaga lwalakira emunda Musa ali, naye Musa ajishenga Nyamubâho, gulya muliro gwanacizima. ³ Abôla hantu bahayîrika izîno lya Tahera^t, bulya omuliro gwa Nyamubâho gwayasire kuli bo. ⁴ Cirundo ca bantu baguma muli bene Israheli carhôngêra okuyumva akagegene, ciru na bene Israheli banji bashubirhôngêra okucilasa, mpu: «Ndi wa-nkarhuja enyama rhwalya? ⁵ Rhwamadula zirya nfi rhwakagilya busha busha konene e Mîsiri, rhwamadula gulya mundagwe, galya malehe, birya bitumbura na balya bapwaro birhu. ⁶ Rbwono rhukola rhwayumira enola munda oku bu-sha! Amasu girhu garjabona agarhali agala mâna». ⁷ Agola mâna gâli nka mogomogo za mahemba, n'oku nshusho gâli gashushire obulo. ⁸ Olubaga lwakazishandabana lukola lwajigarhola; kandi lwanagashwera oku lwanjikwa nisi erhi okugashakulira omu cishakulo; lwakazigayendera aha nyungu nisi erhi okujiramwo emigati. Gali gagwerhe obununu bw'omugati gwajiragwa n'amavurha. ⁹ Erhi olumè lwarhogeraga omu maswa budufu, lyo n'agôla mâna gakazagiyandagala nago.

Obulagizi bwa Musa

¹⁰ Musa ayumva oku olubaga ludwîrhe lwaciduduma omu ngasi mulala, ngasi muguma aha

^s**10.33** : Bwo burhannzi obu «Sinayi aderhwa ntondo ya Nyamubâho. Amango barhengaga e Misiri, bene Israheli bâli barheganyize lugendo lwa nsiku isharhu cembere barherekêre (Lub 3. 18; 5, 3).

^t**11.3** : Tahera kulî kuderha bwokêre (bwihira). Nyamubâho abanika kw'omuliro, gwakola omwônè (Lush 9, 22).

c'olusò lw'enyumpa yâge. Oburhe bwa Nyamubâho bwayâka bwe-nene. Musa akunira,¹¹ anacibwîra Nyamubâho, erhi: «Carhumaga ojirira mwa-mbali wâwe mabi ga bene agala, carbumaga nka nalintonyire omu masu gâwe, o-mbarhuza omuzigo gw'olubaga lwa bene olu? ¹² Ka nie nâsingaga olula lubaga? Ka nie naluburhaga, okwôla nkaba kwanarhuma wambwîra, erhi: «Ohugirage oku nda yâwe, nka kula omuzire aheka omwana akola amuyonsa, kuhika muli ci-rya cihugo wahigaga mpu wahà ababusi babo». ¹³ Ngahigi nakûla enyama nahà olulubaga loshi? Bulya lwandibuzize n'okulaka omu kuderha, erhi: «Rhube nirhu enyama rhwalya.» ¹⁴ Ntankaasha niene niene okuhêka olula lubaga; luli luzirho bwenêne kuli nie. ¹⁵ Abâli n'okunjira ntyala, nkusengire onyirhe erhi kwo, akaba obwîne ntonyire omu masu gâwe, n'akaba orhalonza mbone obuhanya!

Nyamubâho ashuza Musa

¹⁶ Nyamubâho abwîra Musa, erhi: «Nshubulizagya balume makumi gali nda omu bashamuka bene Israheli, balya bakola bantu bakulu banagwerhe obuha-she oku bandi: obalêrhe aha Ihêma ly'embuganano, babere ahôla mweshi nabo. ¹⁷ Nayishibunguluka nshambâle nâwe ahôla; narhôla kuli gulya mûka gu-kulikwo, nguhire kuli bo, lyo babarhula mweshi nabo ogwola muzigo g'oluba-ga, na ntyôla orhacikazigubarhule wenewene. ¹⁸ Ojibwîra olubaga, erhi: «Mucîcêse oku lusiku lw'irhondo, lyo mwahâbwa enyama mwalya kulya mwakazagilakira omu marhwiri ga Nyamubâho muderha mpu: «Ndi wankacirhulisa nirhu oku nyama? Bulya rhwâli rhucibîrire bwinja e Mîsiri!»! Na Nyamubâho âmuha e- nyama mwanalya. ¹⁹ Arhali lusiku luguma lonene mwayirya, arhali nsiku ibirhi zonene, arhali nsiku irhanu zonene, arhali nsiku ikumi zonene nisi erhi maku-mi abirhi gonene. ²⁰ Ci mwêzi mugumaguma goshi kuhika zimuyîshe emazulu, zimuyihike ebwa kuba mwahakanyire Nyamubâho oli ekarhî kinyu, mwanalaki-re embere zâge ene mukaziderha, mpu: «Carhumaga rhurhenga e Mîsiri». ²¹ Musa ederha, erhi: «Olula lubaga ndi ekarhî kalwo, Iuli lwa bantu bihu-mbi magana gali ndarhu bagenda n'amagulu, wanabuliderha, erhi: Nabaha e-nyama balya omwêzi goshi! ²² Ka rhukolaga rhwababâgira ebibuzi n'enkafu lyo babona ngasi muguma hirya hinakwânîne? ²³ Nyamubâho ashuza Musa, erhi: «K'okuboko kwa Nyamubâho kwayofiha bwenêne nici? Okolaga wabona erhi okwôla nakubwîraga kwaba erhi nanga».

²⁴ Musa ahuluka ajibwîra olubaga ebyôla binwa bya Nyamubâho, anacishûbûza bagula makumi gali nda omu bashamuka bakulu b'olubaga, abahira eburhambi bw'Ihêma. ²⁵ Nyamubabo ayandagala omu citû, anacishambâla na Musa, ayanka kuli gulya mûka gwamulikwo, aguhirakwo balya bagula makumi gali nda; n'oku ogwola mûka gwanabajakwo ntya, barhôngdêra okulêba; ci barhaciyushûlaga. ²⁶ Bantu babirhi, muguma izîno lyâge ye wali Eldadi, n'owundi Medadi, bâli basigire oku cihando, nabo mûka abajakwo; bâli omu bayandisirwe, ci ba- rhahashagija ebw'Ihêma; nabo barhôngdêra okulêbera omu cibando. ²⁷ Mwana muguma wa musole akanya agendibwîra Musa, erhi: «Eldadi na Medadi badwi-rhe balêbera omu cihando.» ²⁸ Ho na halya, Yozwê, mwene Nuni, abâga mu-rhumisi wa Musa kurhenga eburho bwâge, aja omu kanwa aderha, erhi: «Mâshi yagirwa Nnawirhu Musa, obahanze.» ²⁹ Musa amushuza, erhi: «Ka wama-mbonera obumvu? Owabona Nyamuzinda ahindula olubaga lwa Nyamubâho lwoshi lukola lwakazilêba, na Nyamubâho ahire omûka gwâge kulibo!» ³⁰ Mu-sa acishubirira omu cihando n'abagula b'Israheli.

Empirahira

³¹ Oku irhegeko lya Nyamubâho, empûsi yanacihûsa; eyo mpûsi yarhenga e- bwa nyanja, yayisha edwîrhe empirahira, yazibunika oku cibando, n'ahola zà-gwâga, obulî bwaho bwâli bwa igenda lya mulegerege muguma lunda luguma n'olundi lunda lindi igenda lya mulegerege muguma, eburhambi bw'ecihando n'oku zâli zilundumine kwo kuhêka enyanya, bwâli burherema bwa makoro abirhi kurhenga okw'idaho. ³² Olwola lusiku loshi, n'obudufu bwoshi, n'erhi buca, olubaga lwarhôngdêra lwagwârha ezôla mpirahira; owali gwasire nsu-ngunu âli ahisire omu homori^u ikumi; bayanika ebyôla byâbo eburhambi bw'ecihando

^u**11.32** : Homori: guli mulengo gwa litri nka 4,50 (lola omu Lub 16, 36). Ehomori ciri cihimbi

coshi. ³³ Ci oku enyama zicibali ekanwa omu mino barhacimira, oburhe bwa Nyamubâho bwanaciyâkira oku lubaga; Nyamubâho abalambika- mwo banji bwenêne là. ³⁴ Ahola hantu bahayîrika izîno lya Kibroti-Hatava, e-bwa kuba ahola ho babishaga lulya lubaga lwagomaga erhi kagegene karhuma. ³⁵ Kurhenga aha Kibroti-Hatava, olubaga lwaja e Haseroti, lwanahanda ahôla Haseroti.

12

Miriamu na Aroni bashomba Musa

¹ Miriamu n'Aroni, barhôngêra okuderhaderha kubi Musa erhi omukazi w'omukûshi ayankaga orhuma. Ebwa kuba amayanka omukazi w'omukushi. ² Banacirhôngêra okuderha, mpu: «Ka Nyamubâho kuli Musa yenene aderhera? K'arhaderheraga kuli rhwe rhweki?» Nyamubâho anaciyu-mva okwôla. ³ Ci Musa acibêraga muntu mutûdu bwenêne, kulusha abandî ba-ntu boshi ba hanola igulu. ⁴ Mw'akola kanya konêne, Nyamubâho abwîra Musa, Aroni na Miriamu, erhi: «Muhuluke oku muli basharhu, muje e- bw'Ihêma ly'embugânano.» Banacihuluka oku bali basharhu.

Nyamubâho atumuza Miriamu na Aroni obubî bwâbo

⁵ Nyamubâho ayandagala omu nkingi y'ecitû, agendibêra aha luso lw'Ihêma. Ahamagala Aroni na Miriamu, nabo oku bali babirhi bayegêra. ⁶ Anacibabwîra, erhi: Yu-mvi bwinja ebinwa byâni: «Akaba hali mulêbi wa Nyamubâho mugwerhe, omu bilôrho mwo ncîmanyisa emwâge, omu bilôrho mmuderhegeza. ⁷ Ci mwambali wâni Musa arhali ntyôla; amanyikine bwinja oku ali muntu nkana munola nyu-mpa yani yoshi. ⁸ Nankazimushambaza rhuyerekezanye akanwa, nciyêreke ye ci ntamushambaliza omu migani, yêne anahashilolêreza obusû bwa Nyamu-bâho. Carhumirage murharhînya okuja kwaderhaderha kubi mwambali wâni Musa? ⁹ Oburhe bwa Nyamubâho bwanaciyâka bwenêne kuli bo; anacigendera; ecitû canaciyêgûla kulya nyanya ly'Ihêma. ¹⁰ Na, k'orhabona! Miriamu amahinduka walushomyo, akola mwêru nkalubula. Aroni ayerekera emunda Miriamu ali, alola oku akola mushomyo.

Obulagizi bwa Aroni na Musa

¹¹ Aroni anacibwîra Musa, erhi: «Mâshi Yagirwa, nnawirhu, omanyè wa-nkarhubarhuza ecira câha rhwajiraga omu kuhalanjika, rhunakwânîne n'o-buhane bwaco. ¹² Mâshi arhabâga nka mwana wa cifû, ye rhenga omu nda ya nina erhi n'omubiri gumonyosire!» ¹³ Musa anacishenga Nyamubâho aderha, e-rhi: «Mâshi, Nyamuzinda nkusengire, omufumye!» ¹⁴ Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: Ishe acimukayiraga ebusu arhankageza nsiku nda erhi ayunjwire nshonyi? Ayorhe nsiku nda muyungule embuga ly'ecihando; enyuma z'ahola banashubimuyankirira omwola cihando.» ¹⁵ Miriamo ageza nsiku nda ali muyu-ngule embuga ly'ecihando, n'olubaga lurhashigigenda, kuhika Miriamu a-shubiyankirirwa. ¹⁶ Enyuma z'aho, olubaga lwarhenga ahôla Haseroti, bâge-ndihânda omu irûngu lya Parani.

13

Enyenzi zârhumwa e Kanani

¹ Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: ² «Orhume abantu bagendiyênja ecihugo ca Kanani, co cihugo nâhà bene Israheli. Oje warhuma muguma muguma omu ngasi bûko; n'abôla warhuma kukwânîne babe b'omu barhambo babo.» ³ Musa abarhuma kurhenga omwola irûngu lya Parani nk'okwôla Nya-mubâho anarhegekaga; abôla barhambo barhumagwa bàli barhambo ba muli bene Israheli. ⁴ Alaga amazîno gâbo: omu bûko bwa Rubeni, Shamuwa, mwe-ne Zakuri. ⁵ Omu bûko bwa Simoni, Shafati, mwene Hori, ⁶ omu bûko bwa Yuda, Kalebu mwene Yefune, ⁷ omu bûko bwa Isakari, Igali, mwene Yozefu. ⁸ Omu bûko bwa Efrayimu, Oseyi, mwene Nuni, ⁹ omu bûko bwa Benyamini, Palti, mwene Rafu, ¹⁰ omu bûko bwa

Zabuloni, Gedieli, mwene Sodi, ¹¹ Omu bûko bwa Yozefu, bwa Menashè, Gadi, mwene Susi, ¹² omu bûko bwa Dani, Amieli, mwene Gemali, ¹³ omu bûko bwa Aseri, Sutuhuri, mwene Mikaeli. ¹⁴ Omu bûko bwa Nefutali, Nahabi, mwene Vafusi, ¹⁵ omu bûko bwa Gadi, Geweli, mwene Maki. ¹⁶ Agôla go mazîno g'abantu barhumagwa mpu bâge-ndiyênja ecihugo. Musa ayîrika Oseyi mwene Nuni izîno lya Yozwè.

¹⁷ Musa abarhuma mpu hagendiyênja ecihugo ca Kanani; abahwira, erhi: «Musôkere eyôla munda omu kugerera e Nêgebu; musôke oku ntôndo. ¹⁸ Mulolêreze bwinja kurhi ecihugo ciyosire, abantu bayubakamwo, akaba bali bazi-bu erhi nanga, akaba bali banyi erhi mwandu. ¹⁹ Mulolêreze ecôla cihugo, bantu bayubakamwo, kurhi ciri, akaba ciri cinja erhi cibi; mulole ebi-shagala bayubakamwo kurhi biri, akaba biri bizibuzibu nisi erhi biri biyîgule hoshi. ²⁰ Mulole kurhi obudaka buyosire, erhi buli bwinja erhi nanga burhali bo, mulole erhi ciri mwo n'emirhi nisi erhi nanga. Mube n'oburhwâli, murhôle oku malehe g'ecôla cihugo». Gàli mangog'okutwa emizâbîbu mirhanzi.

²¹ Basôka, baja bayênjayênja ecihugo, kurhenga okw'irûngu lya Sini kuhika e Rehobu, oku njira yaja e Hamati. ²² Basôka omu Nêgebu, bahika cingana e Hebroni, emunda Akimani, Sheshayi na Talmayi, bene Anaki bayûbakaga. He-broni ayubakagwa myâka nda embere lya Tanisi w'e Mîsiri. ²³ Erhi bahika omu kabanda ka Eskoli batwa ishami ly'omuzâbîbu n'olusisi lw'ogôla muzâbîbu, bayisha balibarhwire bantu babirhi oku murhamba, barhôle n'agandi malehe g'amakomamanga n'emitini. ²⁴ Ahôla bahayîrika izîno ly'akabanda ka Eskoli, erhi olwôla lusisi lw'omuzâbîbu bene Israheli batwaga lwolurhuma. ²⁵ Enyuma lya nsiku makumi ani kurhenga eyôla munda balijiriyênja ecihu-go, ²⁶ bayisha bayishire baja emunda Musa ali n'Aroni, n'endêko ya bene Israheli boshi aha Kadesi, omw'irûngu lya Parani. Bababwîra emyanzi nka ku-lya banarhumagwa; bashambalira n'olubaga loshi, banabayêreka amelehe ga ecôla cihugo.

²⁷ Yumvaga oku bashambaliraga Musa: «Neci rhwanajîrage mwa cirya cihugo wanarhurhumagamwo. Okunali ciri cihugo cihululamwo amarha n'obûci, agala malehe gône gakumanyise. ²⁸ Ci olubaga luyûbaka ecôla cihugo Iuli ludarhi, n'ebishagala byâbo biri bizibuzibu na binene bwenêne; ciru rhwana-shimanyiremwo bene Anaki. ²⁹ Amaleki ayûbaka ecihugo ca Nêgebu, omu-nya-Hiti, omunya-Yebusi n'omunya-Mori bayûbaka omu ntôndo, n'omu-nya-Kanani ayûbaka oku burhambi bw'enyanya n'oku burhambi bwa Yordani. ³⁰ Kalebu ayimuka abwîra olubaga lwali luzonzire Musa, erhi: «Yumvi mmu-bwire. Kanyi rhusôkere eyola munda rhurhôle ecôla cihugo bulya rhwanakuhasha.» ³¹ Ci abandi bantu bâli barheremire naye baderha, mpu: «Rhurhankaha-sha okusôka mpu rhujilwîsa olwôla lubaga, Iuli ludarhi kurhulusha. ³² Barhondêra okushambâla kubi kubi oku biyêrekîre ecôla cihugo balijiriyênja, bakaziderha, mpu: «Ecihugo rhwalijiriyênja, ciri cihugo cirya bene co^v, abantu rhwabwîne muli ecôla cihugo bali bantu balî balî. ³³ Ciru rhwabwinemwo balya bantu banene-banene, bene Anaki, bulya biûko bw'abantu bahamu bwenêne: rhwâli embere zâbo n'omu masu gâbo, nka mahanzi.»

14

Akavango n'obuhane

¹ Olubaga lwoshi lwalogôshera, lwabanda orhubababo, lwalakûla o-bwôla budufu boshi. ² Bene Israheli boshi bakazicîdudumira Musa n'Aroni, n'endêko yoshi yababwîra, erhi: «Ka rhurhankafirire omu cihugo c'e Mîsiri nisi erhi munôla irûngu erhimwo.» ³ Carhuma Nyamubâho arhuhêka muli ecôla cihugo, omu engôrho yagendirhumalirira? Bak'irhwe n'abana birhu bakolaga bagendiba mpira zâbo. Ka kurhali kwinja kuli rhwe rhucishubirire e Mîsiri erhi kwo? ⁴ Banacibwirana bone nannene, mpu: «Rhucishoge owirhu murhambo, rhucishubirire e Mîsiri»

^v **13.32** : Cihugo *cirya bene co* kwo kuderha ecihugo cirhankalamirwamwo, cirhankayûbakwa- mwo, bulya cirimwo endwâla, cirhayêra. ciyunjwire biryanyi byone, erhi bulya cilugamwo ebîrha.

⁵ Musa n'Aroni banacikûmba bûbi embere za bene Israheli boshi. ⁶ Yozwè, mwene Nuni na Kalebu, mwene Yefune, bantu babirhi omu bagendigiye ecihugo, basharhula emyambalo yâbo. ⁷ Banacibwîra endêko ya bene Israheli yoshi, mpu: «Ecihugo rhwageziremwo coshi nti rhucilorereze, ciri cihugo cinja bwenê. ⁸ Nka Nyamuzinda arhurhonyize yêne anarhuhêka muli ecôla cihugo, anarhuheco, ciri cihugo cadubukamwo amarha n'obûci. ⁹ Ci kwônene murhahîra mukagomera Nyamubâho, murhanayôbohaga abantu abantu bali muli ecôla cihugo, bulya rhwabahungumula, owakazagibalanga acîyegwire kuli bo, na Nyamubâho ali haguma nirhu, murhabayobôhe.»

Oburhe bwa Nyamubâho n'obulagizi bwa Musa

¹⁰ Olubaga lwoshi lwahiga mpu lukola lwababanda amabuye, ci agôla mango irenge lya Nyamubâho lyanacîyerekana oku Ihêma ly'embuganano embere za Bene Israheli boshi. ¹¹ Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: «Kuhika mangaci erhi lwanabula okunyemera on'obwôla ludwîrhe lwabona ebisomerine ndwîrhe najira ekarhî kabo. ¹² Nkolaga naluhunikakwo ecihûsi, mmbamalîre, wene mbe we njira ishanja linene kulusha na lizibu kulusha eri.» ¹³ Musa anacibwîra Nyamubâho, erhi: «Abantu b'e Mîsiri bayishi oku okuboko kwâwe kudari warheremagya abala bantu kurhenga emwabo, n'okwôla bakumanyisize abantu b'ecôla cihugo. ¹⁴ Boshi bayishi oku w'oyu Nyamubâho, oba ekarhî k'olu lubaga; oku onakazicîyerekana emwabo busu oku busu, w'oyu Nyamubâho; bayishi oku ecitû cawe ciba enyanya zâbo, bayishi oku onakazigenda embere zâbo mûshi omu nkingi y'omuliro. ¹⁵ Erhi wankayirha ou lubaga luhungumuka nka muntu muguma, amashanja gayumvagya ebyadesirwe kuli we gakolaga gayishiderha erhi: ¹⁶ Nyamuwindi arhali agwerhe obuhashe b'okuhêka olubaga muli ciryâ cihugo alagananaga mpu abahà co; banaderha mpu co cirhumire abayirhira muno irûngu.»

¹⁷ Obuhashe bwa Nyakasane buyerekanage bunôla oku bunaba bunene, nka kulya wanamanyisagya erhi oderha, erhi: ¹⁸ «Nyamubâho akêreza omu kukunira, aba na mugale omu bwinja, anababalire amabî n'ecâha; ci arha-nkalola omuntu oli n'ecâha nka muntu mwêru kwêru, anahanire obubî bw'aba-busi oku bana babo. ciru n'oku bana b'iburha lya kasharhu n'iburha lya kani. ¹⁹ Yagirwa, obabalire olula lubaga kuli obûla bubî lujizire erhi bwonjo bwâwe bunji hurhuma, obabalire nk'oku onayôrha obabalira olula lubaga kurhenga e Mîsiri kuhika hanola.

Okubabaliirwa n'obuhane

²⁰ Nyamubâho anacishuza, erhi: «Nababaliiraga nk'okwôla onasengire; ²¹ Ci, mba nzine! N'irenge lya Nyamubâho lyabumba igulu lyoshi! ²² Abantu boshi babwîne irenge lyâni n'ebisomerine najiraga e Mîsiri na omw'irûngu, abantu bamantangula kali ikumi^w, barhanyumva izu lyâni, ²³ abôla boshi ba-rhabone kwo ciryâ cihugo nalaganyagya n'endahiro ababusi babo. Ntaye ciru n'omuguma muli balya bangayaguzagya wacilolakwo. ²⁴ Ci mwambali wâni Kalebu yeki, waligwerhe gundi gundi mûka, anayosire acîshwekire kuli nie, namuhisa muli ecôla cihugo alijîre, n'iburha lyâge lyaciyimamwo. ²⁵ Omu-nya-Maleki, n'omunya-Kanani bayubasire omu kabanda: irhondo, moyo muhi-ndamuke, muje omw'irûngu, omu njira y'ebwa nyanja ndukula.

²⁶ Nyamubâho ashambaza Musa n'Aroni, ababwîra, erhi: ²⁷ «Kuhika ma-ngaci erhi nanayôrha nalemba olula lubaga luli ntyala, olwakaziyôrha lwaci- duduma kuli nie. Nayumvîrhe eyôla midudumo ya bene Israheli kuli nie. ²⁸ Ogendibabwîra oku mba nzîne! Nyamubâho okudesire: namujirira nk'o-kwôla mwanaderheraga omu marhwiri gani^x. ²⁹ Ebirunda binyu munôla irûngu byahungumukira. Mweshi mwe mwajiriragwa omubalê erhi muganjwa kurhenga oku wa myâka makumi abirhi kuhêka enyanya, mwe mwanacîdudumiraga kuli nie. ³⁰ Murhahike muli ciryâ cihugo nalagananaga nti najimuhiramwo, okuleka Kalebu mwene Yefune na Yozwè,

^w**14.22** Kal'ikumi kwo kuderha kanji bwenêne, karhahwa iganjo.

^x**14.28** : Okwola mwanaderheraga omu marhwiri gâni: Israheli aciganya okubona arhacifiraga omw'irungu (mulongo gwa 2-4). Nyamubâho amamusama kanwa.

mwene Nuni. ³¹ N'abana binyu ba-rhôrho balya mwaderhaga mpu bakola bajibà nsimha za kuyirhwa! Niehe nabahêka muli ecôla cihugo, bamanya ecôla cihugo mwagayaguzagya. ³² Ebiru-nda binyu mw'oyo, munôla irûngu byahungumukira; ³³ n'ahana hinyu bayabu-kana amasò gâbo munôla irûngu, myâka makumi ani, bo bahêka ntyo obuhane bw'okubula obuyemêre kwinyu, kuhika ebirunda binyu bihwêre munôla iru-ngu. ³⁴ Kulya mwagezagya nsiku makumi ani mwaja mwalolêreza ecihugo, ntyo kwo ensiku zâli, kwo n'emyâka yaba: mwabarhula amabî ginyu myâka makumi ani^y. mwanayumviza ahôla okuciberûla kuli nie bunguke buci kulerha. ³⁵ Niono nie Nyamubâho, nkudesire! Alaga oku najirira eyi ndêko mbi yacihi-ndulaga kuli nie: boshi hahwêra munôla irûngu, mwo bafira.»

³⁶ Balya bantu Musa arhumaga mpu baje balolêreza ecihugo na erhi bagaluka barhuma olubaga loshi lucidudumira Nyamubâho, ³⁷ abôla bantu bājaga baderha kubi kuli ecôla cihugo, abôla bantu bābandwa n'olufu ho na halya, e- mbere za Nyamubâho. ³⁸ Yozwè, mwene Nuni na Kalebu mwene Yefune bone bafumire olufu muli balya bajagiyênja ecihugo.

Okuhimirwa aha Horma

³⁹ Musa anacihêkera bene Israheli boshi ebyôla binwa; olubaga lwoshi lwanaciluha bwenêne. ⁴⁰ Erhi baba bamazukiriza sêzi sêzi, bakaya, basôkera ebw'irhwerhwe ly'entôndo, banaciderha, mpu: «Rhônôla! rhukolaga rhwas-ôkera eyôla munda Nyamubâho anaderhaga ebwa kuba rhwajizire ecâha.» ⁴¹ Musa ababwîra, erhi: «Carhuma mugendivuna irhegeko lya Nyamubâho? O-kwôla kurhamubcre. ⁴² Murhasôkeraga eyôla bulya Nyamubâho arhali ekarhî kinyu! Mumanye mwene mwarhuma mugendihimwa n'abashombanyi binyu. ⁴³ Bulya omunya-Maleki na omunya-Kanani bali embere zinyu, mwahu-ngumukira eyôla n'engôrho ebwa kuba mwaciberwire kuli Nyamubâho; Nya-mubâho arhâbe haguma ninyu.» ⁴⁴ Baharha mpu bonene n'emisi yâbo basôke-ra oku ntôndo; ci omucîmba gw'amalaganyo ga Nyamubâho na Musa. gu-rhafukunyagya omu karhî k'ecihando. ⁴⁵ Oku bundi, balya banya-Maleki n'Abanya-Kanani bayubakaga omwôla ntôndo babunguluka, babahima, baba-rhema bihimbi bihimbi kuhika aha Horma.

15

VI. Obuhashe bw'abadâhwa na bene Levi

Olubero luhyahya lw'amarhegeko

¹ Nyakasane anacibwîra Musa, erhi: ² « Ogendidesa bene Israheli, oba-bwire, erhi: Amango mwahika muli ciryâ cihugo mwagendibêra, ciryala cihugo namuha, ³ na nkamukola mwarherekêra Nyamubâho enterekêro yaji-rwa n'omuliro, ebe ya nsirîra, ebe yindi nterekêro y'okuyunjuliza muhigo mulebe, nisi erhi nterekêro y'obulonza bw'omuntu konene, kandi erhi ebe nterekêro y'amango g'ensiku nkulu zinyu, mpu lyo, omu kurherekêra enkafu zinyu kandi erhi bibuzi binyu, muhasha okuhêra Nyamubâho enterekêro y'aki-sununu kinja. ⁴ Omuntu oyishire okuhâna enterekêro yâge emunda Nyamu-bâho ali, anahira enterekêro y'enkalange, cihimbi ciguma ca kalikumi c'enshâno y'omulâ n'ecigabi ca kani ca ehini^z y'amavurha. ⁵ Wanajira enterekêro y'embulaga na cigabi ciguma ca kani c'ehini ya idivayi, haguma n'enterekêro y'e- nsirîra n'enterekêro y'omurhûla oku ngasi mwanabuzi. ⁶ Okunterekêro y'e-ngandabuzi, wanahâna bihimbi bibirhi bya kali ikumi by'enshâno y'omulâ oku nterekêro y'enkalange, ci eyola nshâno ebe mvange n'amavurha. ⁷ Oku ntere-kêro y'e mbulaga, wanahâna cihimbi ciguma ca kasharhu c'ehini y'idivayi, ebe nterekêro y'akisununu kinja embere za Nyamubâho. ⁸ Erhi wankarherekêra empanzi, akaba eri ya nterekêro y'ensirîra, kandi erhi ya kuyukiriza muhigo mulebe, nisi erhi ebe nterekêro yâwe ya murhûla wahâ Nyamubâho, ⁹ haguma n'eyola mpanzi wanarherekêra, nka nterekêro ya nkalange, bihimbi

^y**14.34** Nsiku makumi anî na myaka makumi ani (Mih 33, 38; Lub 16, 35).

^z**15.4** : Kwo kuderha cihimbi ciguma ca kalikumi c'Efa, yo litri nguma erhi ibirhi. Ehîni gali malitri abirhi erhi ani.

bibirhi bya kalikumi by'enshâno y'omulà mvange n'ecihimbi ca kabirhi c'ehini y'amavurha.¹⁰ Wanahâna n'ecihimbi cakabirhi c'ehini y'idivayi, nka nterekêro y'embulaga: erhi nterekêro ejizirwe n'omuliro, nterekêro ya kisununu kinja e-mwa Nyamubâho.¹¹ Kwo bakazijira ntyôla oku ngasi mpanzi, oku ngasi nga-ndabuzi, n'oku ngasi mwanabuzi erhi mwanahene.¹² Oku mubalè gw'ebintu warherekêra gunali kwo nâwe wankanajira ngasi ciguma omu kushimba kulya omubalè gwâbo gunali.

¹³ Ngasi mwambali winyu naye kwo akazijira ntyôla, amango ahâna e-nterekêro yasirizibwa, nka nterekêro ya kisununu kinja emwa Nyamubâho.¹⁴ Erhi akaba hali ecigolo mwayemerire okuyûbaka haguma ninyu, kandi erhi abe mubûnga mukola muba naye hamagera emyâka n'emyâka, erhi oyôla akalonza okuhâna enterekêro, kulya mujira kwo naye agwâsirwe okujira.¹⁵ Irhegeko lyaba liguma oku lubaga loshi, kuli mwe mweshi, kuguma n'ecigolo ciyubasire emwinyu, lyaba irhegeko, oku ngasi iburha linyu lyoshi: oku cigolo na kuli mwe mwene, mweshi mwanakazijirirwa kuguma embere za Nyamu-bâho.¹⁶ Irhegeko lyaba liguma lyonene, n'engeso yaba nguma yonene, oli kuli mwe, oli oku cigolo ciyubasire emwinyu.»

Emigati ya burhanzi

¹⁷ Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: ¹⁸ «Ogendidesa bene Israheli oba-bwire, erhi: ¹⁹ Amango mwahika muli cîrya cihugo nagendimuhira, na nka mukola mwakazilya omugati gw'ecôla cihugo, mwanaberûlakwo enterekêro ya Nyamubâho ²⁰ Nka nterekêro ntangiriza, mwanaberûla oku buntu bw'omugati gwinyu, buntu bwa mugati muguma, mwanagurherekêra nka nterekêro nta-ngiriza y'oku câno cinyu. ²¹ Kwo mwanakaziyôrha mwajira ntyôla oku buntu burhangiriza bw'omugati gwinyu, mwanaberûlakwo enterekêro ya Nyamu-bâho, mukaziyôrha mwajira ntyôla mwoyo na iburha linyu.

Okuhyula oku byâha by'obuhwinja

²² Erhi mwankajira ecâha omu kuhabuka bulya murhashimbaga galya ma-rhegeko gani namuhâga kuli Musa, ²³ ngasi oku Nyamubâho anamurhegesire koshi erhi arhuma Musa kurhenga kwa lulya lusiku Nyamubâho amuhâga ama-rhegeko gâge na ngasi ganakulikire omu maburhwa ginyu goshi, ²⁴ ntya kwo byaba: akaba mwajizire ecâha buzira kumanya, olubaga loshi lwanarherekêra empanzi ntôrho nka nterekêro ya nsirîra ya kisununu kinja embere za Nyamu-bâho, kuguma n'enkalange yâge, na embulagwa yâge, mwanajira nka kulya muyôrha murhegesirwe okujira, kandi mwanayushûlakwo enterekêro y'ecihe-be oku câha. ²⁵ Omudâhwa anajira enterekêro y'okuhyûla oku lubaga loshi lwa bene Israheli, na ntyôla ecôla câha canababaliirwa kuli bo, bulya ciri câha cajiragwa omu kuhabuka. Kandi nka bamahâna enterekêro yâbo, enterekêro yajiragwa n'omuliro embere za Nyamubâho, barherekire Nyamubâho oku byâha, erhi ecôla câha câbo cirhuma, eci bajiraga omu kuhabuka, ²⁶ ecôla câha canababaliirwa kuli bene Israheli boshi, n'oku cigolo cibayubasire ekarhî, bulya kwali kubabuka. ²⁷ Erhi akaba muguma yenene wajizire ecôla câha c'okuhabuka, oyôla mu-ntu anarherekêre empene ya mwâka muguma oku nterekêro y'ecâha. ²⁸ Omudâhwa anajira enterekêro y'okuhyûla embere za Nyamubâho, kuli olya muntu wababukaga erhi ajira ecâha; nka bamamujirira eyola nterekêro y'oku- hyûla, ecôla câha canamubabaliirwa, ²⁹ abe mwene Israheli erhi cigolo. Mwaba n'irhegeko liguma erhi hankajira owajira ecâha omu kuhabuka. ³⁰ Cikwônene erhi hankaba owundi, mwene Israheli nisi erhi cigolo, oyôla akagayisa Nyamu-bâho n'oluhinzo, akagwe omu lubaga lwâge. ³¹ Bulya anagayagusize akanwa ka Nyamubâho, anabula bwashimba irhegeko lyâge: oyôla muntu akagwe^a, obubî bwâge kuli ye yêne.»

^a**15.31** : Rhulole omu Lev 7, 20. Oyôla muntu akagwe omu mulala, kurhali kwo kuderha mpu bamuyirhe omu kumutwa irhwe (nk'oku bakudesire omu Lev 20, 2). Burhangiriza kwali kulonza okuderha oku oyo muntu wagomire anayegûlwa omu mulala. Erhi ayegmulwe omu cinyabuguma c'abemêzi. Oyo mugoma anayumva oku ahantu bamuyâsize amasu, oku acihâmbwire kuli bene wâbo, nk'oku nta bandi akacibêra omurhali omu maboko ga

Obubane bw'okurbakenga olwa Sabato

³² Mw'agôla mango bene Israheli banali omw'irûngu, bashîmâna muntu muguma adwîrhe arhôla enshâli olwa Sabato. ³³ Abola bashimanaga adwîrhe a-rhôla ensâli, bamuhêka emunda Musa ali, emunda Aroni ali n'olubaga. ³⁴ Banacijira abamulanga, bulya oku ankajirwa ntâye ocikumanya. ³⁵ Nyamu-bâho anacibwîra Musa, erhi: «Oyola muntu afe! Olubaga lwa bene Israheli lo-shii lumubande amabuye embuga ly'ecibando. ³⁶ Erhi olubaga loshi luba lwamamurhenza omu cibando, lwamubanda amabuye, anacifa nka kulya Nya-mubâho anarhegekaga Musa.

Obushemberere oku myambalo

³⁷ Nyakasane abwîra Musa, erhi: ³⁸ «Ogendidesa bene Israheli, obabwire bakazihira obushemberêre oku mihiro y'ebishûli byâbo, kurhenga okw'iburha kuja oku lindi, n'oku bushemberêre bwa ngasi muhiro bahirekwo ehigozi y'akaduku k'omukara. ³⁹ Mwabà ntyo n'obushemberêre; omu kubulolakwo, mwanakengêra galya marhegeko ga Nyamubâho goshi lyo mugashimba; mumanye mwankakulikira enyifinjo z'emirhima yinyu erhi ez'amasu ginyu gakazimukululira ebwa kujira kubi. ⁴⁰ Ntyôla mwakazikengêra amarhegeko gâni goshi, munagashimbe, na ntyo mwanabâ bîmâna emwa Nyamuzinda winyu. ⁴¹ Nie Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, owamakûlaga omu cihugo c'e Mîsiri, lyo nyo-rha niene Nyamuzinda winyu. Nie Nyamubâho, Nyamuzinda winyu.»

16

Okugoma kwa Korè, Datami na Abirami

¹ Korè, mwene Yishari, ya Kehati, ka Levi bona Datani n'Abirami bene Eliyabu, na Honi mwene Peleti, Eliyabu na Peleti bâli bene Rubeni, bajamo obucîbone; ² bacihindulira Musa; bashimanwa na bandi bantu magana abirhi na makumi arhanu b'omu bene Israheli, barhambo b'olubaga, bantu b'irenge na bakengwa. ³ Bashubûzanya oku kulongôza Musa n'Aroni, banacibabwîra, mpu: «Rhwarhama ninyu, bulya olubaga lwoshi, abantu bo-shi bali bîmâna, na Nyamubâho ali ekarhî kabo. Cankarhuma mweki mucikuza enyanya ly'olubaga lwa Nyamubâho?» ⁴ Erhi Musa ayumva okwôla, akumba bûbi. ⁵ Abwîra Korè n'omurhwe gwâge, erhi: Ihondo, Nyamubâho amanyisa oli wâge n'oli mwîmâna, yêne anamuyegeza hofi naye, oyu acishozire yêne anamushegeza hofi naye. ⁶ Mujirage ntyala: Mu-rhôle ebitumbûkizo, Korè n'omurhwe gwâwe goshi. ⁷ Irhondo, muhiremwo omu-liro, munahire ensangi oku nyanya embere za Nyamubâho, oyu Nyamubâho akanacîshoga, oyôla yenali mwîmâna. Namarhama ninyu bene Levi. ⁸ Musa anacibwîra Korè, erhi: «Yumvagi bene Levi. ⁹ Ka emwinyu, kuli ku-nyi okula Nyamubâho amwishogaga omu karhî ka bene Israheli boshi, amuhira hago hago mpu mukazimuyegêra munakazikola omu ndâro ya Nyamubâho, n'okuyimangira olubaga omu mukolo gwalo? ¹⁰ Akushegezize hofi naye, woyo na bene winyu boshi, bene Levi, haguma nâwe, lero bukolaga budâhwa mwalonza. ¹¹ okwôla kwo kurhumire we n'omurhwe gwâwe muyishijira ihano ly'okucihi-ndula kuli Nyamubâho! Aroni aligi muntu mucu obula mwaciduduma kuli ye?» ¹² Musa arhuma mpu bahamagale Datani n'Abirami mwene Eliabu; banacishuza mpu: «Rhurhasôkera eyo». ¹³ Ka kuli kunyi erhi orhurhenza omu cihugo cahululaga amarha n'obûci n'okuyishirhuyirhira munola irûngu^b; kandi wacikûnga mpu we nnawirhu? ¹⁴ Mâshi arhali omu cihugo cihulula amarha n'obûci wa- rhuhesire, arhali mashwa ga mizâbîbu waruhire mpu rhugayimemwo! Ka omanyire mpu olula lubaga walujira mihurha? Rhurhasôkere eyola munda!» ¹⁵ Omu bukunizi bunene, Musa anacibwîra Nyamubâho, erhi: Orhalolaga e-nterekêro yâbo y'enkalange. Ntasagibanyaga ciru na oli endogomi^c yâbo, ciru na ntâye nkola njirire amabî muli bo.»

Nyamubâho, ye mushinganyanya (Lev 20, 6).

^b**16.13** : Abashombanyi ba Musa, erhi bakola balogorha barhagera: Bakunga ecihugo c'e Misiri, cihugo ca bujâ, mpu co cihugo cahululagamwo amarha n'obuci.

^c**16.15** : Endogomi ago mango yali ya ngulo ndârhi, yankaguzirwe nka mpanzi (Lub 22,

Obubane

¹⁶ Musa anacibwîra Korè, erhi: «We n'omurhwe gwâwe, irhondo mubone- kane embere za Nyamubabo, we nabo na Aroni. Murhôle ngasi muguma ecitu-mbûkizo cinyu ¹⁷ Muhiremwo cnshangi, munagendihêka ngasi muguma ecitu-mbûkizo câge emunda Nyamubâho ali: biri bitumbûkizo magana abirhi na makumi arhanu; nâwe wene kuguma n'Aroni, murhôle ngasi muguma ecitu-mbûkizo câge.» ¹⁸ Banacirhôla ngasi rnuguma ecitumbûkizo câge, banacihira-mwo omuliro, banahira ensbangi oku nyanya, bagendiyimanga aha muhango gw'ihêma ly'embuganano, boshi na Musa n'Aroni. ¹⁹ Korè ali erhi anahamagi-re olubaga loshi oku kucihindulira Musa n'Aroni aha Ihêma ly'embuganano. Okubundi irenge Iya Nyamubâho lyabonekera olubaga loshi.

²⁰ «Nyamubâho adesa Musa n'Aroni, ababwîra erhi: ²¹ Muciyegûle kuli olu lubaga, nkola naluherêrekeza buno buno^d.» ²² Banacikumbira akamalanga, baderha mpu: «Mâshi yagirwa Nyamuzinda, we Nyamuzinda wa ngasi mûka gwa muntu, muntu muguma oyula wadwîrhe oku kubi, na bunôla mpu okolaga wakunirira olubaga loshi» ²³ Nyamubâho ashambâla na Musa amubwîra, erhi: ²⁴ «Ogendibwîra olubaga, erhi: «Murhenge eburhambi bw'aha mwa Korè.»

²⁵ Musa ayimuka anacija emunda Datani n«Abirami bali; n'abagula b'l- sraheli bayisha bamukulikire. ²⁶ Adesa olubaga loshi aderha, erhi: «Muje kuli n'enyumpa zabala bantu babi, mumanye murhanahumaga oku ngasi kalugu kabo, Iyo ninyu mulekihererekera nka mwamazingazingwa n'ebyâha byâbo». ²⁷ Barhenga eburhambi bw'aha mwa Korè. Datani n'Abirami erhi bali embuga, bayimanzire aha muhango gw'amahêma gâbo, na bakâbo, n'abana babo baku-lu n'abarho boshi. ²⁸ Musa anaciderha, erhi: «Mukolaga mwamanyanya oku Nya-mubâho wanantumaga okukazijira eyira mikolo yoshi n'oku ntayijira oku i-rhwe lyani niene. ²⁹ Abala bantu bakafa nk'oku abandi bantu banayôrha bafa, n'akalamo kabo kakayurha nk'oku akalamo k'abandi bantu kanayurha, erhi a-rhanali Nyamubâho wantumaga. ³⁰ Ci erhi Nyamubâho akajira akantu ka-rhuma abandi bantu bazânwa, erhi idaho lyankayashamya akanwa kalyo, likanabamirangusa boshi kuguma n'ebintu byâbo byoshi, erhi bankaya-ndagalira ekuzimu banazine, aho neci mwanamayira ho oku abala bantu banajacire Nyamubâho.

³¹ Oku anayusiderha ebyôla binwa byoshi, obudaka bâli bayimanzirekwo bwanacihabanyuka, ³² idaho lyayashamya akanwa kalyo, Iyanacibamirangusa n'emilala yâbo, kuguma na bene Korè boshi n'ebintu byâbo byoshi. ³³ Bayandagalira ekuzimu banacizine, bo na ngasi hyanali hyâbo hyoshi: idabo Iyanacibafûnika, bahirigirha embere z'olubaga ³⁴ Bene Israheli bâli ebu-rhambi boshi, bakumbiranya, bakola bayâka, banaja bayâma, banaderha mpu: «Rhuyâke, Iyo nirhu idaho lilekirhumirangusa!» ³⁵ Omuliro gwanacimanuka emwa Nyamubâho. gwamirangusa balya bantu magana abirhi na makumi arhanu bajagitumula enshangi.

17

Olw'ebitumbûkizo n'olw'akarhi ka Aroni

¹ Nyamuhâho ashambâza Musa, amubwîra, erhi: ² Obwire omudâhwa Eleazari, mwene Aroni, arhenze ebitumbûkizo omu bwihirâ, onakabuli-re kuli omuliro gulimwo, ³ bulya ebi bitumbûkizo oku byâha biri bigishe. Ebitumbûkizo by'abola bantu, abahemukiraga obuzîne bwâbo bonene, bajiremwo enambûle ndîri, zikazibwikira oluhêrero lw'enterekêro y'ensîrîra; bulya byarherekirwe Nyamubâho, binakolabigishe, byayôrha ntyôla cimanyiso kuli bene Israheli.» ⁴ Omudâhwa Eleazari arhôla birya bitumbûkizo by'omulinga byakolesiba-gwa na

4.9).

^d**16.21** : Lulema yehà ngasi ciremwa omûka (Murh 2, 7), kandi ye ziba ngasi ciremwa omûka amango alonzize (Lul 104, 29.30) Musa akola ayôsire amanyire oku yehe arhahanirwe haguma n'oluhaga (Mulongo gwa 21), ci kurharhumaga arhasengerera ngasi mwêrukwêru..

balya bantu bamirangusibagwa n'omuliro, ajiramwo enambule z'okukazibwikira oluhêrero. ⁵ Bene Israheli bayôrha bamanyire oku nta muntu w'embuga orhali w'omu buûko bwa Aroni, wakacishomya mpu ayegêra arhere-kêre Nyamubâho enshangi, anabule okuba aka Korè n'omurhwe gwâge nk'oku Nyamubâho anamumanyisagya omu kanwa ka Musa.

Okucîduduma kwa bene Israheli

⁶ Erhi buca, olubaga loshi lwa bene Israheli lwarhôngdêra lwaçîdudumira Musa na Aroni, lwakaziderha mpu: «Mwayisize olubaga lwa Nyamubâho.» ⁷ Ebwa kuba olubaga lwali lwamagorha Musa n'Aroni, bombi bayerekera e- bw'Ihêma ly'embuganano, ecitû calibwika n'irenge lya Nyamubâho lyaboneka. ⁸ Musa na Aroni bakanya baja ebw'Ihêma ly'embuganano. ⁹ Nyamubâho anacishambâza Musa aderha erhi: ¹⁰ «Orhenge muli olu luba-ga, nkola naluhirigisa buno buno.» Bombi banacikumba bûbi. ¹¹ Musa anacibwîra Aroni, erhi: Rhôla ecitumbûkizo, ohiremwo omuliro gw'oku luhêrero, ohire- kwo n'enshangî, okanye duba emunda olubaga luli, ogendilujirira empyûlo; bulya oburhe bwa Nyamubâho bwamayâka. Ecibande camarhangira.» ¹² Aroni arhola ecitumbûkizo, nk'oku Musa anaderhaga, alibirhira omu karhî k'oluba-ga. Ecibande cali camarhêndera ekarhî k'olubaga. Ahira enshangi omu citu-mbûkizo, ajira enterekêro y'empyûlo oku lubaga. ¹³ Ajiyimanga ekarhî k'aba-mafa n'abazine; aho Ecibande cacîkwa. ¹⁴ Bantu bibumbi ikumi na bini na magana gali nda bafa n'ecôla cibande, buzira kuganja abafâga erhi Korè o-rhuma. ¹⁵ Aroni ashubira emunda Musa ali ah'Ihêma ly'embuganano, n'Eciba-nde erhi camacîkwa.

Olw'akarhi k' Aroni

¹⁶ Nyamubâho ashambâza Musa amubwîra, erhi: ¹⁷ «Ogendibwîra bene Israheli bakuhe orhurhi, ngasi bûko karhikaguma, rhwo rhuligi rhurbi ikumi na rhubirhi rhwalerhwa n'abarhambo babo boshi kulya emilala yâbo enali ikumi n'ibirhi. Oyandike izîno lya ngasi muguma oku karhi kage. ¹⁸ Oyandike izîno ly'Aroni oku karbi ka Levi, bulya ngasi murhambo akaziba na karhi kaguma kulya emilala yâbo enali. ¹⁹ Oyishidekereza orhola rhurhi omw'Ihêma ly'embuganano embere z'omucîmba gw'amalaganyo, halya nkazishimânana nâwe. ²⁰ Omuntu ncîshozire, ayishiba olya akarhi kage kajirekw'obwaso, na ntyo, nanayusa embere zani erya mîdudumo bene Israheli bakazimujirakwo. ²¹ Musa agendishambâla na bene Israheli, n'abarhambo babo boshi bakazimulerhera karhi kaguma, nk'oku emilala yâbo enali, kwo kuderha rhu-rhi ikumi na rhubirhi, n'akarhi ka Aroni karhulimwo.

²² Musa adekereza o-rhola rhurhi embere za Nyamubâho, omw'Ihêma ly'obubamirizi. ²³ Erhi buca Musa ashubira ebw'Ihêma ly'obubamirizi, akarii k'Aroni kajirekw'obwaso, kaligi k'obûko bwa Levi: ako karhi kâli kamajakwo amafufu, kâli kamayâsa, e-rhi kamanajakwo amalehe. ²⁴ Musa ayisha ahulukine rhulya rhurhi rhwoshi rhwali embere za Nyamubâho, aruhira embere za bene Israheli boshi, babona na ngasi muguma arhola akarhi kage.

²⁵ Nyamubâho abwîra Musa erhi: «Oshubize akarhi ka Aroni aha Mucîmba gw'amalaganyo, kakazilangwa nka buhamirizi emwa ngasi boshi ba-nkalonza okucihindula, na ntyôla okucîduduma kwabo kwanahwa emunda ndi, banalekifa. ²⁶ Musa anacijira kulya, anacijira nk'oku Nyamubâho àlimurhegesire. ²⁷ Bene Israheli banacibwîra Musa mpu: «Lola oku rhwamafa, rhwamahwa rhweshi. ²⁸ Ngasi yeshi wakaziyegêra Endâro, adwîrhe afa. Ka kukwaninage rhweshi rhufe obwo?»

18

Emikolo y'abadâhwa n'oluhembo lwâbo

¹ Nyamubâho anacibwîra Aroni, erhi: «W'oyu na bagala bâwe, haguma n'enyumpa ya sho, mwe mwatumula obubî bwankajirwa ahantu hîmâna; we na bagala bâwe, mwakazidosibwa oku bubî bwankajirwa omu mukolo gwi-nyu gw'obudâhwa. ² Ci na bene winyu kuguma, ab'omu bûko bwa Levi, ab'omu mulala gwa sho, obayegeze hofi nâwe bakazikukolera banakaziku-rhabâla amango we na bagala bâwe muli omu mirimo yinyu y'omw'Ihêma ly'obuhamirizi. ³ Bakazikurhabâla oku mikolo yâwe yoshi nk'oku mikolo y'Ihêma

ly'embuganano. Ci bamanye bankanayegêra ebintu bimîna, erhi oluhêrero, mulekifa oli we oli bo. ⁴ Bakazikugwasa, bakazikola omu mikolo y'Ihêma ly'embuganano, oku ngasi mikolo enayêrekîre Ihêma. Ci nta w'embuga wankayegêra ⁵ Mukazikola omu hantu hîmâna n'oku luhêrero, Iyo oburhe bw'okushimbulira bene Israheli buhwa. ⁶ Nie nârhôzire bene winyu Baleviti ekarhî ka bene Israheli; abahâbagwa Nyamubâho we okola obahâbi-rwe mpu bakazijira omukolo gw'omw'Ihêma Iy'embuganano. ⁷ We na bagala bâwe, omukolo gwinyu gw'obudâhwa gwabâ oku ngasi biyêrekîre oluhêrero n'ebiri enyuma ly'ecisika^e, mwakazijira ogwola mukolo. Mwakazijira omukolo gw'oburherekêre, bulya muli badâhwa. Ow'embuga wankacishomya mpu aye-gêra, anafe.

Omwanya gw'abadâhwa

⁸ Nyamubâho anacibwîra Aroni, erhi: nâkuhire omukolo gw'oku ngasi binamberulirwe. Ebintu birherekêre bya bene Israheli, nkuhire byo we n'aba-na bâwe nka ngalo ya ngasi mango. ⁹ Alaga ebyakaziba byâwe omu bintu bîmâna bwenêne, omu biryo birherekêre: entûlo zoshi za bene Israheli bakazizingalulira, enterekêro z'enkalange zoshi, enterekêro zâbo zoshi oku byâha n'enterekêro zâbo zoshi z'empongano bâkanayîshikampa zoshi: ebyôla byoshi nka bintu bîmâna bwenêne, byaba byâwe kuli we n'oku bagala bâwe. ¹⁰ Wakalya ebîmâna bwenêne; ngasi mulume akazibiryako. Obikenge bwenêne. ¹¹ N'ebira nabyo byakaziba byâwe: ngasi ebi banaberwire oku ntûlo zâbo, oku ngasi nterekêro z'okumogamoga za bene Israheli; nkuhire byo we na bagala bâwe na bâli bâwe, n'eryola liri irhegeko ly'ensiku n'amango; ngasi ocire w'omu mwâwe, anahasha okubiryako. ¹² Ngasi mavurha minja bwenêne bahâna, ngasi idivayi linja bwenêne bahâna, liyahya, erhi ngano, ebirha-ngiriza by'emyâka yâbo balibirherekêra Nyamubâho, ebyôla nkuhire byo. ¹³ Ngasi bya mburho yâbo mpyahya bankanahumbûla omu cihugo cabò mpu babirherekêre Nyamubâho, ebyôla byoshi nabyo nkuhire byo. Ngasi yeshi onali acire omu mwâwe anabiryakwo. ¹⁴ Ngasi byoshi birikwo obuhane omu Israheli, ebyôla biri byâwe nabyo. ¹⁵ Ngasi wa bûko lubere abe wa bantu, abe wa cintu, birya banaha Nyamubâho, ebyôla byaba byâwe. Ci kwônene wanakazigombôla olubere lw'omuntu, n'olubere lw'ecintu cicalugalu. ¹⁶ Wanabigombôlera oku mwêzi muguma biri biburhe, wene wankaderha eci-twirow, sikeli irhanu z'ecuma c'olunyerere omu kuzigerera oku sikeli y'ahantu hîmâna, erya ya jêra makumi abirhi. ¹⁷ Ebirhagombôlwa by'ebi: olubere lw'e- nkafulu, olubere lw'ebibuzi, olubere lw'empene ebyôla biri bîmâna. Okazibulagira omuko gwabyo oku luhêrero n'amashushi gabyo wanagayoca gatumbûke mugî: eri nterekêro yajirwa n'omuliro ya kisununu kinja embere za Nyamu-bâho. ¹⁸ N'enyama zabyo ziri zawe, gulya mushaya bamogamoga n'okugulu ku-lyo. ¹⁹ Ebi bene Israheli baberûlira Nyamubâho oku bintu bîmâna nkuhirebyo we na bagala bâwe na bâli bâwe. N'eryo liri irhegeko ly'ensiku n'amango, eri ndagâno nnûnge^f y'ensiku zoshi, embere za Nyamubâho kuli we n'okw'iburha lyâwe mweshi. »

Ecigabi ca Bene-Levi

²⁰ Nyamubâho anacibwîra Aroni, erhi: orhâbe n'akashambala omu cihugo câbo, na ntacigabi ciru n'eciguma cankaderhwa mpu câwe ekarhî kabo^g. Niehe nie cigabi câwe nie na kashambala kâwe ekarhî ka bene Israheli. ²¹ Ala oku bene Levi mbahire nka kashambala

^e**18.7** : Enyuma lw'ecisika: (Luh 26, 31-34) kwo kuderha ahantu himâna bwenêne.

Omudâhwa yene wankahisire ahantu hali nk'aho (Lev 16, 2-3).

^f**18.19** : Endagâno nnûnge: lola Lev 2, 13. Amahugûlo gw'omunyu galimwo kubirhi: 1) Erhi wankagushushanya n'engezo (Mt 13, 33; 1 Kr 5, 6) erhi bûci, wanabona oku omunyu gugwerhe obuhashe bw'okuhanza akantu kubola n'obuhashe bw'okushukûlula. Co carhumaga bâkazigukolêsa amango gw'okuhâna enterekêro (Lev 2. 13; Eze 43, 24); 2) Omunyu gunakolesibwe nka nnûngo, co cirhumire baderha endagâno nnûnge (Mib 18, 19; 2Nga.13, 5): Eri ndagâno y'emyâka n'emyâka. Eyêrekînwe omu lwiganyo lw'omunyu gwo gurha-hwa bununu emyâka yoshi.

^g**18.20** : Kwo kuderha entûlo olubaga lusholôlera Nyamuzinda, yo ebîka abadâhwa.

entûlo yoshi y'omu Israheli, kuli erya mikolo yâbo banajira omw'Ihêma ly'embuganano.²² Bene Israheli barhankaciyegêra Ihêma ly'embuganano, kwanaba kucibarhuza ecâha canka-rhurna bafa.²³ Bene Levi bo bakazijira emikolo y'omw'Ihêma ly'embuganano na bône bankabarhula obubî bwâbo. Irhegeko ly'ensiku n'amango libahanzize okuba (libasezize okurhâba) n'akashambala ekarhî ka bene Israheli.²⁴ Bulya bene Levi, aka- shambâla kabo, mbahire era ntûlo bene Israheli baberûlira Nyamubâho. Co carhurnaga nababwîra nti barhabe n'akashambala ekarhî ka bene Israheli.

Entûlo

²⁵ Nyamubâho ashambâla na Musa amubwîra, erhi: ²⁶ «Ogendishambâza bene Levi obabwire, erhi: Amango mwahâbwa na bene Israheli entûlo mmuhire nka kashambala kinyu, mwanaberûlakwo enterekêro ya Nyamubâho, eri ntûlo oku ntûlo.²⁷ «N'ebyôla mwaberûla, olugero lwabyo lube nk'olugero lw'engano babêrûla oku cano, erhi nk'olugero lw'idivayi lihyahya baberûla oku mukenzi.²⁸ Kwo mwakaziberûla ntyôla ninyu enterekêro ya Nyamubâho kuli ziryâ ntûlo zoshi mwakazihâbwa na bene Israheli. Eyola nterekêro mwaberûlira Nyamu-bâho, mwanayiha omudâhwa Aroni.²⁹ Kuli ebi mwankanahâbwa byoshi, mwanakazirhîlakwo erya nterekêro ya Nyamubâho. Ebiri binja bwenêne byo mwakazikûlakwo ecigabi cîmâna.³⁰ Obabwire erhi: nka mwamaberûla birya biri binja bwenêne, entûlo oku bene Levi yanagererwa oku mburho y'oku câno n'oku mburho y'omu mukenzi.³¹ Mwanabirîra ngasi hantu munalonzize hoshi mwe n'omulala gwinyu bulya lwo luhembo lwinyu olwo oku mukolo goshi mujira omw'Ihêma ly'embuganano.³² Nta câha mwankajira muli okwôla nka mwamaberûla ciryâ cigabi cinja bwenêne, murhankahemula enterekêro nyinja za bene Israheli, murhankanacifa.»

19

Enkafu y'omukara

¹ Nyamubâho ashambâla na Musa n'Aroni, aderha, erhi: ² Alaga ebinwa b'irhegeko Nyamubâho arhegesire, ene aderha erhi: Ojibwîra bene Israheli bayîshe bandwîrhîre enkafu y'omukara, erya erhagwerhi ishembo lici oku mubiri, erhanasagihêka omuzigo.³ Muyihékere omudâhwa Eleazari, naye anayirhenza omu cihando bagendiyibâgira embere zâge.⁴ Omudâhwa Eleazari anarhola oku muko gw'eyola nkafu n'omunwe gwâge, anajira nago olukangûlo kali nda olunda lw'omuhango gw'Ihêma ly'embuganano.⁵ Banayoca eyola nkafu erhi anadwîrhe abona! banayoca oluhu lwayo, enyamazayo n'omuko gwayo kuguma n'ecihò cayo.⁶ Omudâhwa anarhola enshâli z'omurhi gw'o- mwerezi, ez'olwifuyè n'ebindi by'akaduku; anabikweba mulyamuliro gudwi-rhe gwasingônola erya nkafu.⁷ Kandi anashuka emyambalo yâge, ashukire n'omubiri gwâge omu mishi, anashubira omu cihando, ayorhe mugalugalu^h kuhika bijingo.⁸ Naye olya wayocagya erya nkafu, anashuka emyambalo yâge, ashukire n'omubiri gwâge omu mîshi, anayôrha mugalugalu kuhika bijingo.⁹ Omuntu oli bwinja anaguka lulya luvu lw'erya nkafu, anagendilubulagira emuhanda gw'ecihando, omu hantu hinja; bakazilubikira endêko ya bene Israheli, bakaziluhira omu mishi g'okubayobola; eri nterekêro oku byâha.¹⁰ Oyu wagukaga oluvu lw'erya nkafu anashuka emyambalo yâge, anayôrha mugalugalu kuhika bijingo. okwôla, lyâba irhegeko ly'ensiku zoshi oku bene Israheli n'oku muntu w'ecigolo onayubasire ckarhî kabo.

Ebiyêrekîre okuzinga

¹¹ Owankahuma oku mufu mulebe erhi mulebe, oyôla anabe mugalugalu nsiku nda.¹² Anayishicîcêsa n'agôla mîshi olusiku lwa kasharhu n'olwa kalinda, anaba bwinja. Ci erhi akaba arhacîcêsi oku lusiku lwa kasharhu n'olwa kalinda, arhankaba bwinja.¹³ Owankahuma oku mufu, oku mubiri gw'omuntu wamafa, akaba arhacîcêsi, oyôla

^h**19.7** : Nk'oku bishingânine, omuntu mugalugalu arhagwâsirwi okugaluka omu cihando e-mbere bijinge (Lush 23, 12) kuleka omudâhwa.

anahemula endâro ya Nyamubâho; ku-kwânîne akagwe omu bene Israheli. Bulya galya mîshi gakûla ebizinzire ga-rhabulajikire kuli ye; ali mugalugalu, n'agôla mazinga gâge anagayôrhana. ¹⁴ Alaga irhegeko erhi omuntu ankafira omw'lhêma. Ngasi yeshi wankaja muli erylô ihêma, na ngasi kalugu kali muli ryo, ebyôla byoshi byanaba bigalu-galu kuhika nsiku nda. ¹⁵ Ngasi kalugu kafûnule, kalya karhagwerhi cifûniko cisheke n'ehigozi, kânaba kagalugalu. ¹⁶ Ngasi yeshi wankahuma oku muntu wanigiragwa omu mashwa, erhi wundi ofire kwônene erhi mavuha ga muntu, erhi oku cûsho, oyôla ânaba mugalugalu kuhika nsiku nda.

Amishi g'okukangûla

¹⁷ Kuli oyu muntu mugalugalu, banarhola oku luvu lw'embâgwa yasi-ngônolagwa nka nterekero ya mpyûlo oku byâha, banabulagirakwo n'amîshi minja gali omu kalugu. ¹⁸ Omuntu oyosire bwinja anayanka ebyasi by'o- lwifuyè, na hano aba amabidobeza omu mishi, anajiramwo olukangûlo oku nyumpa, oku ngasi kalugu n'oku bantu boshi banali halya, kuli omuntu wahu-maga oku mavuha, erhi olya muntu bayirhaga, erhi wundi ofire kwônene erhi ohumire oku cûsho, ¹⁹ omuntu oli bwinja anajira olukangûlo kuli olya oli mugalugalu, oku lusiku lwa kasharhu na olwa kali nda; anamukulira ecâha câge oku lusiku lwa kalinda. Oyola muntu mugalugalu anashuka emyambalo yâge, naye yêne anacîshuka omu mishi, na bijingo ânabà bwinja. ²⁰ Omuntu wankaba mugalugalu nka arhanacîcîsizi, anakagwe omu lubaga, bulya adwîrhe ahemula ahantu hîmâna ha Nyamubâho; bulya galya mishi gakula ebizinzire garhâbulajikire kuli ye: alimugalugalu. ²¹ Kuli bo lyaba irhegeko ly'ensiku zoshi. Olya muntu wajiraga olukangûlo lwa galya mîshi gakula ebizinzire anashuka emyambalo yâge, owankahuma oku mishi gakûla ebizinzire, anayôrha mugalugalu kuhika bijingo. ²² E-hi akahumwakwo oli mugalugalu, nahyo hinabe hicalugalu, n'omu-ntu wankahihumakwo naye anabe mugalugalu kuhika bijingo»

20

VII. Okurhenga e Kadesi n'okuhika e Mowabu

Amîshi ga Meriba

¹ Bene Israheli, olubaga loshi bahika omw'irûngu lya Sini, omu mwêzi murhanzi. Olubaga lwanacihanda aha Kadesi. Ho Miriyamu afiraga ahola, hobanamubishire.

Okuciduduma kw'olubaga

² Bulyala ahola harhâli mîshi oku lubaga, boshi banacilundûkira emunda Musa na Aroni bali. ³ Olubaga lwalongola na Musa, baderha mpu: «Nirhu rhucifaga galya mango bene wirhu bafiraga embere za Nyamubâho ka kukurhâli kwaba kwo kukulu? ⁴ Carhumaga olerha olubaga lwa Nyamubâho munolairu-ngu, ka mpu lyo rhugûkumukiramwo rhwe n'ebintu birhu? ⁵ Carhumaga o-rhukula e Mîsiri, oyisha orhudwîrhe hanola hantu habi ntyala? Harhali hantu hankahingwa cici, harhali mutini, harhali muzâbîbu, harhali makomamanga, ciru harhali na mishi gakunywa? ⁶ Musa na Aroni barhenga aha ndêko, bakanya baj'ebw'lhêma ly'e- mbuganano. Bakumba bûbi, n'irenge lya Nyamubâho lyanacibabonekera. ⁷ Nyamubâho ashambaza Musa aderha, erhi: ⁸ Oyanke kalya karhi, onakanye ogendishubûza olubaga we na mwene winyu Aroni; muderheze ibuye e- mbere zâbo, libahe amîshi galyo. Wanabarhengeza amîshi omwola ibuye; wanaha olubaga lunywe n'ebintu byâbo. ⁹ Musa arhola kalya karhi kali embere za Nyamubâho, nka kulya Nyamu-bâho anamurhegekaga. ¹⁰ Musa na Aroni bashubûza olubaga halyala ibuyeⁱ; Musa anacibabwîra erhi: «Yumvagi wânî

ⁱ **20.10** : Musa abula okurhumikira irhegeko Nyamubâho amuhâga (mulongo gwa 8). Ahâli h'okudesha ibuye, nk'oku bamurhumaga, aba lubaga lwo adesa na buzinda ashurha kwa liryâ ihuye. Omu kushimba engani y'Abadâhwa, kwanahashikana oku kwo kwarhumaga Aroni bone Musa batumula embere za Nyamubâho (Mib 20. 24; 27, 14; Lush 32. 52).

bagoma! Ka rhwamurhengeza amîshi omula ibuye? ¹¹ Musa anacilambûla okuboko, ashurha kabirhi kulya ibuye n'akarhi kage: mwanacivongoboka mîshi manji, olubaga lwanywa kuguma n'ebintu byalo.

Okuhanwa kwa Musa na Aroni

¹² Nyamubâho anacibwîra Musa na Aroni erhi: «Bulya murhanyemire n'oku-nkuza embere za bene Israheli, murhahise^j olu lubaga mwa cirya cihugo na- luha.» ¹³ Co cirhuma agôla mîshi gaderhwa mishi ga Meriba, halya bene Israheli balongôlezagya Nyamubâho, naye anaciyerekana obuhashwe bwâge kuli bo.

Edomu abalahirira okuyikira

¹⁴ Kurhenga e Kadesi, Musa anacirhuma entumwa emw'omwâmi w'e Edomu mpu bagendimubwîra erhi: «Kwo adesire ntyala mwene winyu Israheli: Omanyire amalibûko goshi rhwamashimana.» ¹⁵ Balarha banacibungulukira e Mîsiri; rhwanacibêra yo nsiku mwandu. Ci bene e Mîsiri harhulibuza oli rhwe oli balarha. ¹⁶ Rhwanacilakira Nyamubâho. Naye anaciyumva omulenge gwi-rhu; arhuma malahika mpu arhukûle eyo Mîsiri. Lola oku rhuli buno aha Kadesi, Lugo elubibi lw'ecihugo câwe. ¹⁷ Oyemere rhutwikanye omu cihugo câwe; rhurhagere oli omw'ishwa, oli omu mizâbîbu; rhurhanywe ciru n'amîshi g'omu maliba gâwe; ci rhwashimbulira omulimbwa gw'ebwâmi, buzira kudu- ngukira oli ebwa kulyo, oli ebwa kumosho, kuhika rhurhenge omu cihugo câwe coshi.» ¹⁸ Edomu anacimushuza, erhi: «Orhâgere emwâni, akaba onakuhizire. rhwagenzikanwa n'amatumu omu nfune.» ¹⁹ Bene Israheli banacimubwîra, mpu: «Mâshi, omu milimbwa rhwacisôkera, erhi rhwankanywa amîshi gâwe, nie n'amasô gani nanakujuha. Nta cindi nkuhunyre, okurhali kugera n'amagu-lu kwônene.» ²⁰ Edomu anacishuza, erhi: «Orhâgere.» Edomu anaciyisha a-rhabire n'engabo yâge, ecibambizize bwenêne. ²¹ Ntyo kwo Edomu alahiriraga Israheli okugera omu cihugo câge, naye Israheli agendicizongolokera eburha-mbi bwâge.

Okufa kwa Aroni

²² Bene Israheli, olubaga loshi, barhenga e Kadesi, bahika oku ntôndo ya Hori. ²³ Nyamubâho anacibwirira Musa na Aroni okwo ntôndo ya Hori, e lubibi lw'ecihugo ca Edomu, erhi: ²⁴ «Aroni akola ajiluhûkira emw'olubaga lwâge; a-rhaje muli cirya cihugo naha bene Israheli, bulya murhayumvagya oku namurhegekaga aha mîshi ga Meriba. ²⁵ Orhôle Aroni n'omugala Eleazari, obasôka-ne oku ntôndo ya Hori. ²⁶ Wahogola Aroni emyambalo^k yâge, oiyambike omugala Eleazari. Naye Aroni ashubire omu mulala gwâge, mwo agendifira. ²⁷ Musa anacijira nk'okwôla Nyamubâho anamurhegekaga. Banacisôkera oku ntôndo ya Hori, erhi n'olubaga loshi ludwîrhe lwasinza. ²⁸ Musa ahogola Aroni emyambalo yâge, ayiyambika omugala Eleazari. Aroni afira ntyo oku irhwerhwe ly'entôndo. Musa na Eleazari banaciyandagala kulya ntôndo. ²⁹ Olubaga loshi lwabona oku Aroni anafire, n'enyumpa y'Israheli yoshi yanacishiba Aroni nsiku makumi asharhu.

21

^j**20.12** : Nyamubâho ahana Musa na Aroni omu kubona babulaga obuyemêre.

Barhayemeraga honahalya akanwa Nyamubâho ababwiraga oku ahà bene Israheli amîshi garhenga omu ibuye. Bamanya mpu nkaha okwo kurhankabà. Barhacihise olubaga omu cihugo babahiganyagya. Omu kulola Lush 1, 37; 3, 36, rhwanabona oku Musa akagagwa bubi bwa lubaga burhumire. Mib 20 na ngasi mahugûlo gâge goshi (Rhulole nka mulongo gwa 10), ahugwîre oku okukagwa kwa Musa ku-shimbire obubî bwage yene. Rhwanakubona omu mulongo gwa 4-5 erhi gwa 8-10. Mw'oko kwoshi, hali okubula obuyemêre kwa Musa

^k**20.26** : Nk'oku anayambikaga Aroni emyambalo y'obudâhwa (Lev 8. 7-9), kwo n'okwo Musa akola amuhogolayo; ayiyambike Eleazari, mugala wa Aroni (Lub 29, 29-30). Musa ahogola Aroni emyambalo embere afe lyo alekiyishiba mugalugalu erhi akayishimuhumakwo ananafire.

Okuhimwa kwa mwâmi w'e Aradi

¹ Omwâmi w'omunya-Kanani, ye mwâmi w'e Aradi, ayubakaga omu Nêgebu, ayumva oku Israheli ayiruka, anali omu njira y'e Atarimi. Oyo mwâmi atula bene Israheli kwo entambala, anacibagwarhamwo mpira nyinji. ² Lero Israheli arhôla omuhigo embere za Nyamubâbo, aderha, erhi: «Yagi-rwa, erhi wakampa olu lubaga, nanaluherêrhera n'ebishagala byalo byoshi.» ³ Nyamubiâho ayumva izu ly'Israheli, amuhà abo banya-Kanani. Babageza oku boji bw'engôrho, babaherêrekeza n'ebishagala byâbo hyoshi. Aho bahayîrika izîno Iya Horma.

Enjoka y'omulinga

⁴ Banacirhenga oku ntôndo ya Hori, bakulikira enjira ejire ebwa nyanja ya Sufu, Iyo bahashizunguluka ecihugo c'Edomu. Olubaga lwabula oburhwâli muli eyola njira. ⁵ Lwanacirhondêra okucîdudumira Nyamuzinda na Musa, lwakaziderha, erhi: «Carhumaga warhukûla e Mîsiri mpu rhuyishifira muno irûngu? Nta mugati, nta mishi, rhwanayihisirwe n'ebi biryo b'ishali. ⁶ Oku bundi Nyamubâho anabarhumira enjoka nkali, zaluma olubaga, na bantu banji bafa muli bene Israheli. ⁷ Olubagahaga lwaja emunda Musa ali, lwaderha, erhi: «Rhwajizire ecâha, bulya rhwacidudumire Nyamubâho nâwe. Oshe-nge Nyamubâho arhukûle kw'ezi njoka». Musa agendisengcrera olubaga. ⁸ Na Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: «Otule enjoka y'omulinga, oyimanike oku murhi wagwika; ngasi yeshi wankaba analumirwe, erhi ankayilolakwo, anaba na akalamo. ⁹ Musa anacitula enjoka y'omulinga, anaciyimânika oku murhi, n'erhi hankabire olumirwe n'enjoka, akalola kuli erya njoka y'omulinga, analame.

Okuja ishiriza Iya Yordani

¹⁰ Bene Israheli bagenda, bajihanda aha Oboti. ¹¹ Barhenga aha Oboti bagendihanda aha Yabarimi, omw'irûngu aha ishiriza Iya bene Mowabu, olu- nda lw'ebuzûka-zûba. ¹² Barhenga aho, bagendihanda omu kabanda ka Zaredi. ¹³ Barhenga aho, bagendihanda ah'ishiriza ly'Arnoni, lwîshi lurhenga omu bihugo by'Abanyamorenî, lukazihulula omw'irûngu. Olwo lwîshi Arnoni, lwo lunaligi lubibi lw'ecihugo ca Mowabu n'eca Abanyamorenî. ¹⁴ Co carhumaga baderha ntyala omu citabu c'amatabâro ga Nyamubâho, erhi: «Nyamubâho a-rhozire Vahebi, n'obwo arhahimwa muhûsi, ahirakwo emigezi ya Arnoni, ¹⁵ kuguma n'amarhambi g'emigezi eri kurhenga oku karhondo ka Ari kuhika oku lubibi Iwa Mowabu.» ¹⁶ Erhi barhenga aho baja e Beri. Iyo Iyira iriba Nyamubâho abwiriragaho Musa, erhi: «Oshûbûze olubaga, nkola naluhà amîshi.» ¹⁷ Lero obwo, Israheli anacirhôla olwimbo aderha, erhi:»

«Cûka wâni maliba!

Mumukomere akagasha!

¹⁸ Mwe maliba gâhumbagwa n'abaluzi,

n'abagula b'olubaga bagayigula

n'akarhi k'obukulu, n'ebikoma byâbo omu irûngu kuja e Matana!»

¹⁹ Kurhenga omw'irûngu baja e Matana; kurhenga e Matana baja e Nahalieli; kurhenga e Nahalieli baja e Bamoti. ²⁰ Kurhenga e Bamoti baja ebw'akabanda kali omw'ishwa Iya bene Mowabu, okw'irhwerhwe Iya Pisga, ntôndo ndîrî ebonekana omw'irûngu lyoshi.

Okuhimwa kw'Abanyamoriti na Bashani

²¹ Israheli anacilika entumwa emwa Sihoni, mwâmi w'Abanyamoriti mpu bagendimubwîra, erhi: ²² «Ondeke nani ngere omu cihugo câwe; rhurhadungukire oli omu ma-shwa, oli ebwa mizâbîbu; rhurhanywe n'amîshi g'amaliba; rhwakulikira omuli-mbwa gw'ebwâmi kuhika rhurhenge omu cihugo câwe.» ²³ Ci Sihoni arhazigaga mpu Israheli atwikanye omu cihugo câge. Sihoni anacishubûza olubaga lwâge loshi; anacikanya akola agendilwîsa bene Israheli omw'irûngu; anacihika aha Yahasi, anacikoza entambala kuli bene Israheli. ²⁴ Israheli amugeza oku bwoji bw'engôrho; amuhima, ananyaga ecihugo câge kurhenga kuli Arnoni kuja e Yaboki, kandi kuhika kuli bene Amoni, bulya Yazeri àli lubibi naye. ²⁵ Israheli anacinyaga ezo ngo zoshi. Ayûbaka omu ngo zoshi za bene Amoriti, Heseboni n'ez'abashizi

bâge. ²⁶ Heseboni lwo lwali lugo lunenene lwa Sihoni, mwâmi w'Abanyamoriti. Sihoni ye wajagilwîsa omwâmi w'embeere wa bene Mowabu, anamunyaga ecihugo câge coshi kuhika kuli Arnoni. ²⁷ Co ci-rhuma abazihi baderha ntya: «Mukanye e Heseboni we! Olugo lwa Sihoni lu-shubiyubakwa, banaluzibuhye! ²⁸ Omuliro gwazusire e Heseboni, engulumira omu lugo lwa Sihoni yamali-re Ari-Mowabu, yamirangusa entôndo z'Arnoni! ²⁹ Buhanya bwâwe, wâni Mowabu! Wamahera weki lubaga lwa Kemoshi! Bagala bâge bayishaga bayââka, na bâli bâge bagwarhagwa; baja ba Sihoni, mwâmi w'Abamoriti. ³⁰ Iburha lyâbo lyashandala kurhenga Heseboni kuhika aha Diboni. Rhwadulika omuli-ro kurhenga Nofahi kuhika Mediba.» ³¹ Israheli ayûbaka omw'ishwa ly'Abanyamoriti. ³² Musa arhuma abâge-ndilolêreza Yaseri, banacinyaga engo zâge zoshi; bashandabanya Abanyamori-ti bazibâgamwo. ³³ Banacigolonjoka, basôka omu njira y'e Bashani. Naye Og, mwâmi w'e Bashani, arhabâla n'engabo yâge yoshi mpu akola ajibalwikiza aha Edreyi. ³⁴ Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: «Orhamurhinyaga, bulya mmuhizire omu maboko gâwe, ye olubaga lwâwe lwoshi, n'ecihugo câge coshi. Omukole- re amabî nka kulya wagakoleraga Sihoni, mwâmi w'Abanyamoriti, wayûbaka-ga aha Heseboni. ³⁵ Banacimuhima, n'abagala n'olubaga lwâge lwoshi. Ha-rhasigalaga ciru n'omuguma ozine n'ecihugo câge bacirhola.

22

Bene Israheli balikûla omu rhubanda rhwa Mowabu

¹ Bene Israheli banacilikûla bagendihanda omu rhubanda rhwa Mowa-bu, ab'ishiriza Iya Yordani, hofi na Yeriko ² Balaka, mwene Sipori, abona ebi bene Israheli bajirire Abanyamoriti byoshi. ³ Mowabu arhemuka embeere z'olwo lubaga erhi bunji bwalo burhuma; yeshi ageramwo omusisi erhi bene Israheli barhuma. ⁴ Anacibwîra aba-shamuka ba Madiani, erhi: «Ka murhabwini oku eyi nkûmo y'abantu yayisha yafôrha ngasi binarhuli eburhambi byoshi, nka kula enkafu enafôrha obuhasi omu mashwa. Balaka mwene Sipori ye wali mwâmi wa bene Mowabu muli ago mango. ⁵ Anacirhuma entumwa emwa Balâmu, mwene Beyori, aha Potori, oku burhambi bw'Olwîshi, omu cihugo ca bene Amafu. Amubwîra, erhi: «Lola oku engabo erhenzire e Mîsiri ebumbire ecihugo, enayubasire aha ishiriza ly'aha mwâni. ⁶ Nkusengire mâshi obiduhe ohehêrere olu lubaga, bulya lwama-ndusha misi. Lyoki nankaciluhima nandulibirhekwo lurhenge muno cihugo cani: bulya mmanyire oku oyu ogishire, anagishwe, n'oyu ohehêrerire anahehêrerwe.

⁷ Abashamuka ba Mowabu n'abashamuka ba Madiani banacihira njira, bana-dwîrhe oluhembo bayishiha omushonga. Oku barhinda aha mwa Balâmu, banacimurhôngdereza ebinwa bya Balaka. ⁸ Anacibashuza, erhi: «Mulale hano, nyishibaha ishuzo nk'oku Nyamubâho akanambwîra.» Abo baluzi b'e Mowabu banacihanda aha mwa Balâmu. ⁹ Nyamubâho anaciyagâna Balâmu, amubwîra, e-rhi: «Bantu baci bala bali aha mwâwe?» ¹⁰ Balâmu ashuza Nyamuzinda, erhi: «Balaka mwene Sipori, mwâmi w'e Mowabu ye wabarhumaga mpu bayishi- mbwîra erhi: ¹¹ Lola olubaga lwarhenga e Mîsiri, lubumbire ecihugo coshi. Oyi-she, mâshi obahehêrere, lyoki nankahashilulwîsa, nandulibirhekwo.» ¹² Nya-muzinda anacibwîra Balâmu, erhi: «Orhagendaga nabo, orhanahehêreraga olwo lubaga, bulya Iuli lugishe.» ¹³ Sêzi, Balâmu erhi azûka abwîra balya baluzi ba Balaka, erhi: «Shubiri emwinyu, bulya Nyamubâho andahirire okugenda haguma ninyu.» ¹⁴ Balya baluzi b'e Mowabu bahuma enjira yâbo, bashubira emwa Bala-ka, bamubwîra mpu: Balâmu alahire mpu arhankarhukulikira. ¹⁵ Balaka ashubi-rhuma yo abandî baluzi, banji na ba cikono kulusha abarhanzi. ¹⁶ Erhi bahika aha mwa Balâmu banacimubwîra mpu: «Kwo adesire ntya Balaka mwene Sipori: «Mâshi, nkuhûnyire, ntâco cakuhanzagya okuyisha eno mwâni; ¹⁷ Bulya nakuhemba kulya kunakukwânîne, nankuhe ngasi ebi wankana-mpûna byoshi. Ci oyîshe, nkusengire, ohehêrere olu lubaga. ¹⁸ Balâmu anaci-shuza balya bambali ba Balaka erhi: «Ciru Balaka akampa enyumpa yâge eyunjwire nfaranga na masholo, nta mango nvune irhegeko Iya Nyamubâho, Nyamuzinda wâni, omu cijiro cisungunu erhi cinene. ¹⁹ Bunola mbahunyirage, ninyu mubêrage hano buno budufu, nani mpashimanya oku Nyamubâho a-shubimbwîra.» ²⁰ Nyamubâho anacija emunda Balâmu ali muli obwôla budufu,

anacimubwîra, erhi: «K'aba bantu barhajikuhamagala? Genda mwe nabo, ci orhajiraga oku ntakubwiziri.» ²¹ Balâmu anacizûka sêzi, n'erhi aba amashanira ecihêsi câge, bagenzikanwa na balya baluzi b'e Mowabu.

Endogomi ya Balâmu.

²² Oburhe bwa Nyamuzinda bwanaciyâka bulya Balâmu akola aja eyo mu-nda; na Malahika wa Nyamubâho acihira muli erya njira mpu amucîke. Bala-mu àli àshonîre oku ndogomi yâge analusibwe na abambali bahirhi. ²³ Erya ndogomi yanacibona Malahika wa Nyamubâho waliyimanzi omu njira anafu-mbasire engôrho nyômole; endogomi yaleka erya njira yacijîra omu mashwa. Balâmu arhôngdêra ashurha erya ndogomi yâge mpu ayishubiza omu njira. ²⁴ Okubundi, Malahika wa Nyamubâho agendiyimanga omu njira ahali omongobana, ekarhî k'emizâbîbu eyubakirwe olugurhu olunda n'olundi lw'e-njira. ²⁵ Endogomi yabona malahika wa Nyamubâho; yacisinda oku lugurhu, yahirizakwo okugulu kwa Balâmu. Balâmu ashubiyisburha. ²⁶ Malahika wa Nyamubâho aja embere kulusha, ayimanga ahafunda kulusha halya harhankahindamukwa ekulyo erhi ekumoshô. ²⁷ Erhi endogomi ebo-na Malahika wa Nyamubâho, yagwîshira idako lya Balâmu. Lero Balâmu aba burhe, arhôngdêra ayishurha akarhi kage. ²⁸ Nyamubâho ayigula akanwa k'erya ndogomi, yanacibwîra Balâmu, erhi: «Kurhi nieki nakujirire obu wanshurha kasharhu?» ²⁹ Balâmu ashuza e-ndogomi, erhi: «Bulya wamancinirakwo; nka nali nfumbasire engôrho, nali nakuyirha hon'aha.» ³⁰ Erya ndogomi yashuza Balâmu, erhi: «Ka ntali ndogomi yâwe, eyi okazyôrha wagendakwo kuhika ene? Ka okola obwîne nakujirira ntya bundi?» Anacishuza, erhi: «Nanga.»

³¹ Nyamubâho anacibwikula amasu ga Balâmu. Abona olya Malahika wa Nyamubâho, ali afumbasire engôrho nyômole. Afukamiriza akûmba bûbi. ³² Ma-lahika wa Nyamubâho anacimubwîra, erhi: «Carhumaga oshurha endogomi yâwe kasharhu koshi? Nie nyishire nti nkuçîke, bulya orhankagera nka ndi mw'eyi njira. ³³ Endogomi yambwîne, yanakacîhindamukira ngasi kumbona, kasharhu kakulikirine. N'erhahindamukaga ecîyegûla embere zani, nali nakuyirha, nayo nyireke egende ezine.» ³⁴ Balâmu anacibwîra olya Malahika wa Nyamubâho, erhi: «Najizire ecâha. Ntalimanyire oku oli omu njira embere zani. Na bunôla akaba kugaya ogayire, niono nagaluka.» ³⁵ Malahika wa Nyamubâho anacishuza Bala-mu, erhi: «Ogende n'aba balume. Ci orhayishiderhe akandi kanwa okuleka aka nayishikubwîra. Balâmu anacigenzikanwa na balya baluzi ba Balaka.

Balâmu na Balaka

³⁶ Balaka erhi ayumva oku Balâmu ayishire, ajimuyankirira olunda lw'e Mo-wabu elubibi lw'Arnoni, aha buzinda bw'ecihugo. ³⁷ Balaka anacibwîra Balâmu, erhi: «Ka ntalinkurhumire abaja bugo ntibajikuhamagala? Carhumaga orhayisha emunda ndi? Ka ntankahasha okukujirira kulya kunakukwaninc?» ³⁸ Balâmu anacishuza Balaka, erhi: «Sinza, niono nyishire emunda oli, ka nankaderhaga akanwa? Oluderho Nyamubâho ahira omu kanwa kani lwo nanaderha.» ³⁹ Balâmu analikula na Balaka, banacihika aha Kiriya-Huzoti. ⁴⁰ Balaka aniga enkafu n'ebibuzi; abihakerakwo Balâmu na balya baluzi banali naye. ⁴¹ Erhi buca, Balaka ajirhola Balâmu, basôkera bombi e Bamoti-Baala, ho akahashire okuhonera emirongo mizinda y'olubaga.

23

Balâmu àgisha bene Israheli

¹ Balâmu abwîra Balaka, erhi: «Onyubakirage hano mpêrero nda, ona-nteganyize mpanzi nda hano na ngandahuzi nda.» ² Balaka anacijira nk'o- kwo Balâmu anamuhunaga. Anacirherekêra empanzi n'engandabuzi oku ngasi luhêrero. ³ Balâmu anacibwîra Balaka, erhi: «Yimanga hofi n'eyi nterekêro yâwe okunaciyegûla hitya; hali amango Nyamubâho akambugâna. Ebi akanyêreka byo nani nakanakumanyisa.» Anacikanya aja oku hirhondo hirhalikwo cici.

Obulêbi bwa Balâmu

⁴ Nyamuzinda anacishimânana na Balâmu; naye anacimubwîra, erhi: «Nayubasirage mpêrero nda, na kuli ngasi luhêrero najirirekwo enterekêro y'empanzi n'engandabuzi. ⁵ Nyamubâho anacimuhira ecinwa omu kanwa, anacimubwîra, erhi: «Oshubirage emunda Balaka ali, ntyo kwo waderha.» ⁶ Balâmu anacishubira emunda ali ashimana anaciyimanzire aha nterekêro yâge, yo n'abaluzi ba Mowabu boshi. ⁷ Anaciderha binola binwa, erhi:

«Balaka anacintenza e Arami,
Omwâmi w'e Mowabu anantenzize
omu birhondo by'e Buzûka-zûba,
ampûna erhi: Oyîshe ompehêrerere Yakobo!
Oyîshe ofûhire Israheli!»

⁸ «Kurhigi nankahehêrera, amango Nyamubâho arhahehêriri?
Kurhigi nankafûha, amango Nyamubâho arhafûha?

⁹ Bulya, kurhenga okw'irhwerhwe ly'aga mabuye namamubona.
Kurhenga okw'irhwerhwe ly'orhurhondo, namamulolêreza.

Luli lubaga luyubasire hago hago, lurhankanaja oku mubalè gw'agandi mashanja. ¹⁰ Ndi wankaganja entuliri ya Yakobo,
ndi wankaberûla enkûmo y'Israheli?
Mbofa nk'abashinganyanya,
n'akalamo kani kaboyurha aka akâbo!»

¹¹ Balaka anacibwîra Balâmu, erhi: «Kwo kurhi oku wamanjirira? Naku-rhônga nti ohehêrere abashombanyi bâni, !ero wehe kwamaba kubagisha. ¹² Balâmu ashuza, erhi: «Ka ntagwasirwi nderhe kulya Nyamubâho anâhizire omu kanwa kâni?» ¹³ Balaka anacimubwîra, erhi: «Nkulikiraga ahandi hantu. Olu lubaga wabona ntya, olubwîne lunda luguma, ci orhalubwini lwoshi. Olu-mpehehêrere lero aho. ¹⁴ Amujana ebw'Ihamba ly'Abalâlîzi, okw'irhwerhwe ly'entôndo ya Pisga; ayubakakwo mpêrero nda, kuli ngasi luguma arherekerêrakwo mpanzi nguma na ngandabuzi nguma. ¹⁵ Balâmu anacibwîra Balaka, erhi: «:Obêre hofi n'eyira nterekêro yâwe nani nkola nagendirinda.» ¹⁶ Nyamubâho anacishimana Balâmu, anacimuhira ecinwa omu kanwa kage, anacimubwîra. erhi: «Oshubire emunda Balaka ali, ogendimubwîra ebi binwa.» ¹⁷ Anaci-shubira emunda Balaka ali ayimanzire hofi n'enterekêro yâge n'abaluzi b'e Moabu banali boshi naye. Balaka anacimudosa erhi: «Kurhi Nyamubâho ana-desirage?» ¹⁸ Kandi Balâmu anaciderha ebi binwa, erhi:

«Yimuka Balaka, onayumve,
ntega okurhwiri, mwene Sipori.

¹⁹ Nyamuzinda arhaba muntu okazinywerha
arhali mwene Adarnu okazicyûnjuza.
Ka ye oderha kone arhanajire cici?
Ka ye oderha akanwa karhanabe kulya anaderhaga?

²⁰ Nahâbirwe irhegeko ly'okugisha;
nagisha, ntanacyunjuze.

²¹ Ntabwini bubî buci muli Yakobo.
Ntabwini ntânya nci muli Israheli.
Nyamubâho Nyamuzinda wâge ali naye,
aha mwâge wanayumva ecihogêro c'aha bwâmi.

²² Nyamuzinda wamukulaga e Mîsiri,
emisi yâge eri ya mbogo.

²³ Bulya nta bulozi bwankadunda Yakobo
na nta bulaguzi bwankahasha Israheli.
Ciru akaba Yakobo na Israheli banabwirwe mpu:
«Kurhi oku Nyamuzinda ajira?»

²⁴ Lola olubaga lwacinânûla nka ntale nkazi,
lwamaciûka nka ntale ndume;
erhahunga erhanacishanshanyula nsimba yayo,
n'okunywa omuko gw'ebi yanigaga. »

²⁵ Balaka abwîra Balâmu, erhi: Olekage okubahehêrera, ci kwône o-rhabagishaga.
²⁶ Balâmu ashuza Balaka, erhi: «Ka ntakubwizire oku najira oku Nyamuzinda anadesire kwoshi?» ²⁷ Balaka anacibwîra Balâmu, erhi: «Kanyagya nkuheke ahandi hantu. Nkaba aho hanasîmisa Nyamuzinda, akuyemerere obampehêrerere. ²⁸ Balaka anacijâna Balâmu oku ntôndo ya Peyori, ebonekine omw'irûngu lyoshi. ²⁹ Ba-lamu anacibwîra Balaka, erhi: «Onyubakire aha mpêrero nda, onanteganyize aha mpanzi nda na ngandabuzi nda.»
³⁰ Balaka anacijira nk'oku Balâmu anamubwîraga, arherekêra empanzi n'engandabuzi oku ngasi luhêrero.

24

Balâmu ashubigisha Israheli

¹ Balâmu abona oku Nyamubâho arhonyize okugisha Israheli, lero a rhacijaga nk'agandi mango ebwa kugendidôsa embûko, ci ayerekezaobusû bwâge ebwa irûngu. ² Erhi aba amayinamula amasu, abona oku bene Israheli bahanzire ishanja oku lindi, anaciyagânwa na Mûka gwa Nyamuzinda, ³ aderha ecinwa câge, erhi:

«Obugeremwa bwa Balâmu mwene Beori,
Obugeremwa bwa omuntu onizire isu,

⁴ Obugeramwa bwa olya muntu oyumva ebinwa bya Nyamuzinda,
Kubona abona ebi Ogala-byoshi ayerekana,
anahâbwe n'ishuzo lîmâna n'amasu gâge gabungûke.

⁵ Ala oku gayinjiha amahêma gâwe Yakobo!
n'enyumpa zawé, Israheli!

⁶ Nka kula orhubanda rhulanduka,
nka kula amashwa mahinge oku lwîshi,
nka binusi Nyamubâho arhweraga,
nka kula emiyerezi elandira oku burhambi bw'amîshi.

⁷ Amîshi ganasheshe ebibindi byâge ,
n'emburho yâge egundumuke enyanya ly'ago mishi manji,
omwâmi wâge ayisha ayêrêra enyanya ly'Agagi,
n'obwâmi bwâge bwajire irenge!

⁸ Nyamuzinda amurhenza e Mîsiri:
amuha emisi eri nka ya mbogo.
Yamalîra amashanja gashingalala embere zâge.
Yabavunangula orhuvuha, anabatyabule n'emyampi yâge.

⁹ Anagonye amadwi, acibundike nka ntale ndume,
nk'amacibundika nka nsimba, ndi wankacimuzûsa?
Agishwe, owâkugishe n'owakuhinde, akahindwa!»

¹⁰ Oburhè bwa Balaka bwayâka bwenêne kuli Balâmu, ashurha omu nfune, amubwîra erhi:
«Nalikuhamagala nti ohehêrere abashombanyi bâni, wehe kwamabà kubagisha kasharhu.
¹¹ Na buno yimukaga duba olibirhire emwâwe! Nàli ndesire nti nakujira oj'irenge; lero lola oku Nyamubâho amakuyegûla kuli Iyo.» ¹² Balâmu anacishuza Balaka erhi: «Ka ntali erhi nabwizire entumwa wali orhumire, oku: ¹³ Ciru Balaka akampa enyumpa yâge eyunjwire nfaranga na masholo, ntakavuna irhegeko Iya Nyamubâho, omu kujira niene nk'oku nno nzize okujira ehinja erhie ehibi; n'oku ngasi oku Nyamubâho anadesire kwonaderha? ¹⁴ Alaga oku bunôla nkola nacishubirira emw'olubaga lwâni; yishaga nkubwire ehi olu lubaga lwanajîrire olubaga lwâwe omu nsiku zâyisha». ¹⁵ Okuhandi anaciderha ebi binwa, erhi:

«Bugeramwa bwa Balâmu mwene Beori,
 bugeramwa bw'omuntu wanizire isu,
¹⁶ bugeramwa bw'olya muntu oyumva ebinwa bya Nyamuzinda
 ye oyishi eby'ow'Enyanya
 ye olya obona ebyanacibonwe by'Ogala-byoshi
 olya okûmba bûbi anagalihondêra abona.
¹⁷ Namamubona, ci kwône arhaciba wa buno;
 namamulâba ci kwône arhaciba nk'oli hofi.
 Enyenyêzi yamarhenga muli Yakobo,
 akarhi k'obwâmi kamayimanga omu Israheli;
 kamavunanga emyanganga ya Mowabu,
 Kamamalîra bene Seti.
¹⁸ Ecihugo c'Edomu camagwarhwa busâsa,
 na Seyiri kwo n'okwo; Israheli amalambûla obuhashe bwâge.
¹⁹ Emwa Yakobo yamarhenga omurhegesi
 ye wamalîra ngasi bicisigire omu ngo na Edomu.»

²⁰ Balâmu abona Amaleki, anacimubwîra ebi binwa, erhi: «Amaleki lyo ishanja likulu omu mashanja, n'obuzinda bwâge kwabâ kushâbûka. ²¹ Balâmu anacibona bene Keneti, anaciderha, erhi: Aha mwinyu bahazibuhize, ewe Kayini, n'enyumpa zinyu ziri nyûbake oku ibuye. ²² Ci kwônene olugo lwinyu luba lwa Beori; amango gahi mwanarhenge omu bujâ bwa Asuru? ²³ Balâmu ashubirira aderha ebi binwa, erhi: Amashanja g'emashinji gabuganana emwenè, ²⁴ n'enkugè olunda lw'e Kitimi. Gamalibûsa Asuru, gamabengeza Eberi; naye obuzinda bwâge kuli kuherêrekera lwoshi. ²⁵ Balâmu erhi aba amayimuka, ahuma njira, acîshubirira emwâge; naye Balaka aja lwâge lunda.

25

Obubî bwa bene Israheli omu rhubanda rhwa Mowabu

¹ Israheli anacija e Shitimu. Olubaga lwarhondêra olugendo lubi n'abanyere b'e Mowabu.
² Balinda baluhengulira ebwa kuharâmya abazimu babo. Olubaga lwalya lwanafukamira abo bazimu. ³ Erhi Israheli acîshwekera oku muzimu Bal-Peori, oburhe bwa Nyamubâho bwanacyâka kuli Israheli. ⁴ Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: «Oshubûze abarhambo b'olubaga boshi. Obamanikire Nyamubâho embere ly'izûba, lyo oburhe bunji bwa Nyamuzinda buzima kuli bene Israheli.» ⁵ Musa anacibwîra abatwî b'emanja omu Israheli, erhi: «Ngasi muguma muli mwe ayirhe balya ba muli bene wabo bâjire emwa Bal-Peori». ⁶ Lola oku ago mango, muntu muguma wa muli bene Israhelianacyisha adwîrhe embere za bene wabo omukazi w'omunya-Madiani, erhi na Musa adwîrhe asinza, n'omu masu g'olubaga lwa bene Israheli boshi, ludwîrhe lwalakira aha Muhango gw'Ihêma ly'embugânano. ⁷ Erhi abona kulya, Pinehasi mwene Eleazari, mugala w'omudâhwa Aroni, anacibaduka omu karhî k'olubaga, ayanka itumu, ⁸ akulikira olya mulume munya-Israheli enyuma l'Ihêma ly'embugânano, abatumirha bombi: olya mulume munya-Israheli n'olya mu- kazi abafubula enda. Obuhanya bwâli budwîrhe bwayirha bene Israheli bwayimanga. ⁹ Bantu bihumbi makumi abirhi na bani bâfire n'obwo buhanya.
¹⁰ Nyamubâho ashambaza Musa, amubwîra, erhi: ¹¹ Pinehasi, mwene Eleazari, mugala w'omudâhwa Aroni ye orhumire oburhe bwâni burhûlirira kuli bene Israheli, bulya analigwerhwe n'omutula gwâni ekarhî ka bene Israheli; ye warhumire muli ogwo mutula gwâni ntamalîra bene Israheli. ¹² Co cirhumirendesire oku: mbahire endagâno yani y'omurhûla. ¹³ Yaba kuli ye n'oku iburha lyâge enyuma zâge; yaba ndagâno y'obudâhwa bw'ensiku zoshi. Na bulya anabwîne omutula erhi Nyamuzinda wâge orhuma, anahasha okujira enterekêro y'empyûlo kuli bene Israheli.

¹⁴ Olya mulume w'omunya Israheli wayirhagwa bone olya mukazi w'omu- nya-Madiani,

izîno lyâge ye Zimri, mwene Salu, âli murhambo w'omulala gwa bene Simoni. ¹⁵ Naye olya mukazi w'omunya-Madiani wâyirhagwa, izîno lyâge ye Kozbi, mwâli wa Suru, murhambo muguma w'omu milala y'e Madiani. ¹⁶ Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: ¹⁷ Abanya-Madiani, obafarhirize onabayabûse, ¹⁸ bulya bo bâli barhangiriza okummuyabûsa, omu bwengehusi bwâbo mwa birya bya Peori na mwa birya bya Kozbi, mwali w'omurhambo w'e Madiani, olya wayirhagwa olusiku lw'obuhanya Peori alêrhaga.

26

VII. Amarheganyo mahyahya

Omubalè gwa kabirhi

¹ Erhi bayusihanwa ntyo^l, Nyamubâho anacibwîra Musa n'Eleazari, mwene omudâhwa Aroni, erhi: ² Ojire omubalè gwa bene Israheli boshi^m, kurhenga oku wa myâka makumi abirhi kuja enyanya, nk'oku emilala ya basbakulûza babo enakulikirine muli bene Israheli boshi ojire omubalè gwa balya boshi bakanahashaga okuhêka emirasano. ³ Musa n'omudâhwa Eleazari banacibwîra bene Israheli ntyo omu kabanda ka Mowabu, bofi na Yordani, aha ishiriza Iya Yeriko. ⁴ Mujire omubalè gwa bene Israheli, kurhenga oku wa myâka makumi abirhi kuja enyanya (nka kulya Nyamubâho anarhegekaga Musa na bene Israheli, galya mango barhengaga omu cihugo c'e Mîsiri). ⁵ Rubeni yo nfula y'Israheli, Bene Rubeni bali: Kuli Henoki, omulala gwa Abahenoki; kuli Palu, omulala gwa Abapalu. ⁶ Kuli Hezroni, omulala gwa Abahezroni; kuli Karmi, omulala gwa Abakarmi. ⁷ Yo milala ya bene Rubeni eyo, Abaganjirwe muli bo boshibali balume bibumbi makumi ani na bisharhu na bantu magana galinda na makumiasharhu. ⁸ Bene Palu ali Eliabu, ⁹ Bene Eliabu bâli: Namueli, Datani n'oyôla wabo Abirami, balya bâli bashamuka bw'omw'ihano, balya bacihîndulaga kuli Musa n'Aroni, omu murhwe gwa Korè, galya mango acihînduliraga Nyamubâho. ¹⁰ Obudaka bwanaciyashama bwabamirangusa (na Korè, galya mango omurhwe gwâge gwafaga, go mango omuliro gwamiragusagya bantu magana abirhi na makumi arhanu. Baba Iwiganyo oku bandi. ¹¹ Ci kwône bene Korè barhafaga). ¹² Bene Simoni, kulya emilala yâbo enagenzire: Kuli Namueli omulala gw'Abayanamueli; kuli Yakini, omulala gw'Abayakini; kuli Yakini, omulala gw'Abayamini; ¹³ Kuli Zera, omulala gw'Abazera; kuli Shauli, Abashauli. ¹⁴ Yo milala ya bene Simoni eyo: boshi haguma bibumbi makumi abirhi na bibirhi na bantu magana abirhi. ¹⁵ Bene Gadi, kulya emilala yâbo enagenzire: Kuli Sefoni, omulala gw'Aba-sefoni; Kuli Hagi, omulala gw'Abahagi; kuli Suni, omulala gw' Abashuni; ¹⁶ Kuli Ozni, omulala gwa Abanya-Ozni, kuli Eri, omulala gw'Abaeri; ¹⁷ Kuli Arodi, omulala gw'Abarodi; kuli Areli, omulala gw'Abareli. ¹⁸ Yo milala ya bene Gadi eyo. Abajirirwe omubalè bali: bantu bibumbi makumi ani na magana arhanu. ¹⁹ Bene Yuda: Eri na Onani; Ci Eri na Onani bafirire omu cihugo c'e Kanani. ²⁰ Alaga bene Yuda, kulya emilala yâbo enali: kuli Zera, omulala gw'Abazera. ²¹ Bene Peresi bâli: Kuli Hesroni, omulala gw'Abahesroni; kuli Hamuli, omulala gw'Abahamuli. ²² Yo milala ya bene Yuda eyo nk'oku bajiri rwe omubalè: bantu bihumbi makumi gali nda na ndarhu na magana arhanu. ²³ Bene Isakari nk'oku emilala yâbo enali: kuli Tola, omulala gw'Abatolati; kuli Puva, omulala gw'Abapuva. ²⁴ Kuli Yashubi, omulala gw'Abanyashubi; kuli Shimroni omulala gw'Abashimroni. ²⁵ Yo milala ya bene Isakari, nk'oku banajirirwe omubalè: bihumbi magana gali ndarhu na bini namagana asharhu. ²⁶ Bene Zabuloni, kulya emilala yâbo enali: kuli Sêredi, omulala gw'Abasêredi, kuli Eloni, omulala gw'Abaloni; kuli Yaleli, omulala gw'Abayaleli. ²⁷ Eyo yo milala erhenga kuli Zabuloni, nka kulya banajirirwe omubalè: bantu bihumbi magana gali ndarhu na magana arhanu. ²⁸ Bene Yozefu, kulya emilala yâbo enali: Menashè na Efrayim ²⁹ Bene Menashè: Kuli Makiri, omulala

^l**26.1** Kuhanwa kw'israheli, ola: Emibalè 25, 19 omu bindi biyandike)

^m**26.2** : Ogwo mubalè gwa bene Israheli boshi gwabâ muhyahya bulya abantu baganjagwa ama-ngo g'omubalè murhanzi, boshi bafirire omu irungu (mulongo gwa 64)

gw'Abamakiri. Makiri aburha Galadi; kuli Galadi, omulala gw'Abagaladi. ³⁰ Alaga bene Galadi: Yezeri kwo ku- rhenga omulala gw'Abayezeri, kuli Heleki, omulala gw'Abahaleki; ³¹ Asrieli, ye warhengagakwo omulala gw'Abasrieli, Shikemi, ye warhengagakwo omulala gw'Abashikemi; ³² Shemida, ye warhengagakwo omulala gw'Abashemida; Heferi, ye orhengagakwo omulala gw'Abahferi. ³³ Selofehadi, mwene Heferi, arhabu-rhaga barhabana, ci banyere bone. Alaga amazîno ga bâli ba Selofehadi: Mahla, Noa, Hogla, Milka na Tirsâ. ³⁴ Yo milala ya Menashè eyo; abajirirwe omubalè bali bihumbi magana arhanu na bibirhi na magana gali nda. ³⁵ Alaga bene Efrayimu nk'oku emiIala yâbo enali: kuli Sutela, omulala gwa Abasutela; kuli Bekeri, omulala gw'Ababekeri: kuli Tahani, omulala gw'A-batahani. ³⁶ Alaga bene Sutela: kuli Erani, omulala gw'Abaherani; ³⁷ Yo milala ya bene Efrayimu eyo, nk'oku banajirirwe omubalè: bali bihumbi makumi asharhu na bibirhi namagana arhanu. Abo bo bene Yozefu, nk'okuemilala yâbo enali. ³⁸ Bene Benyamini, nk'oku emilala yâbo enali: kuli Bela, omulala gw'Ababela; kuli Ashbeli, omulala gw'Abashibeli; kuli AHIRAMI, omulala gw'Abahirami: ³⁹ Kuli Shufami, omulala gw'Abashufami; kuli Hufami, omulala gw'Abahufa-mi. ⁴⁰ Alaga bagala ba Bela: Aredi na Naamani. Kuli Aredi, omulala gw'A-baaredi; kuli Naamani, omulala gw'Abanaamani. ⁴¹ Abo bo bene Benyamini nk'oku emilala yâbo enali, n'abajirirwe omubalè muli bo bali bihumbimakumi ani na birhanu na magana galindarhu. ⁴² Alaga bene Dani, nk'oku emilala yâbo enali: kuli Shuhami kwarhenga omulala gw'Abasuhami. Eyo yo milala ya Dani, okuemilala yâbo enagenzire. Emilala y'Abasuhami yoshi nk'oku abajirirwe omubalè banali: bihumbi ma- kumi gali ndarhu na bini na magana ani. ⁴⁴ Bene Aseri nk'oku emilala yâbo enali: kuli Yimna, omulala gw'Abayi-mna; kuli Yishwi, omulala gw'Abayishwi; kuli Beria, omulala gw'Ababeria. ⁴⁵ Kuli bene Beria: kuli Heberi, omulala gw'Abahferi; kuli Malkieli, omulala gw'Abamalkieli. ⁴⁶ Izîno Iya mwaliwa Aseri ye wali Serah. ⁴⁷ Yo milala ya bene Aseri eyo. Abajirirwe omubalè bali: bihumbi makumi arhanu na bisharhu namagana ani. ⁴⁸ Bene Nefutali, nk'oku emilala yâbo enali: kuli Yasieli, omulala gw'Abayezieli; kuli Guni, omulala gw'Abaguni; ⁴⁹ Kuli Yeseri, omulala gw'Abayeseri; kuli Shilemi, omulala gw'Abashilemi. ⁵⁰ Eyo yo milala ya Nefutali, nk'oku emila- la yâbo enali, abajirirwe omubalè muli bo bali bihumbi makumi ani na birhanu na magana ani. ⁵¹ Abo bo bene Israheli bajirirwe omubalè: boshi bahika oku bantu bihumbi magana gali ndarhu na magana gali nda na makumi asharhu. ⁵² Nyamubâho anacishambâla na Musa amubwîra, erhi: ⁵³ Aba bo ecihugo câgabirwa, cibe kashambala kabo, nk'oku amazîno gâbo ganali. ⁵⁴ Abali banji. bo wanaha akashambala kanji, n'abali banyi, wanabaha akashambala kasu- ngunu; bakaziha ngasi muguma akashambala kage, kulya omubalè gwâbo gunali. ⁵⁵ Ci kwône okwo kugabana ecihugo kuyesherwe ecigole. Bacigabana nk'oku emilala ya bashakuliîza babo enali. ⁵⁶ Ako kashambala kagabwa omu kuyesha ecigole oku bali banji nk'oku abali basungunu.

Bene Levi bo babamwo Abashi bene Mushi gwa Merari

⁵⁷ Alaga nk'oku emilala ekulikirine, bene Levi bajirirwe omubalè: Kuli Gershoni, omulala gwa Abageroni, kuli Kehati, omulala gw'Abakehati; kuli Merari, omulala gw'Abamerari. ⁵⁸ Alaga emilala ya bene Levi: omulala gw'Abalobuni, omulala gw'Abahabroni, omulala gwa bene Mahali, omulala gwa Bene Mushi (Abashi) n'omulala gw'Abanyakore. Kehatî aburha Amrami. ⁵⁹ Izino Iy'omugoli wa Amrami ye wali Yokabeda, mwali wa Levi, oyu nina aburhiraga Levi erhi baciri e Mîsiri; aburhira Amrami : Aroni, Musa na Miriyamu, mwali wabo. ⁶⁰ Aroni aburha Nadabu na Abiu, Eleazari na Itamara. ⁶¹ Nadabu na Abiu bo balya bafâga amango bajagidudumulira Nyamuhâho omuliro gurhali gwo. ⁶² Abajirirwe omubalè boshi, kurhenga balume ba mwêzi muguma kuja enyanya, bali bihumbi makumi abirhi na bisharhu. Bulya barhajiriragwa omubalè haguma n'abandi bene Israheli, barhagwerhi kashambala kaguma nabo. ⁶³ Abo bo bantu baganjirwe na Musa n'omudâhwa Eleazari, bo bajiraga omubalè gwa bene Israheli omu rhubanda rhwa Mowabu, hofi na Yordani aha ishiriza Iya Yeriko. ⁶⁴ Muli bo murhaciri ciru n'omuguma mwa balya bene Israheli Musa na Aroni bajiriraga omubalè omu ntôndo ya Sinayi. ⁶⁵ Bulya Nyamubâho àli erhi adesire kuli bo, erhi: «Bafira omw'irîngu; harhasigalaga cirun'omuguma aha nyuma Iya Kalebû mwene Yefune na Yozwé mwene Nuni.

27

Olwa nyakufa buzira mwana wayîma

¹ Oku bundi bâli ba Selofehadi banaciyegera. Selofehadi âli mwene Heferi, ya Galadi, ga Makiri, ga Menashè; w'omu bûko bwa bene Menashè ga Yozefu. Amazîno gâbo banyere: Mahla, Noa, Hogla, Milka na Tirsa. ² Banacija emunda Musa ali, embere z'omudâhwa Eleazari, embere z'abarhambo b'olubaga loshi aha ihêma ly'embugânano; banaciderha, mpu: ³ Larha âfirire omw'irûngu; arhâli wa muli balya bacihinduliraga Nyamubâho, b'omu murhwe gwa Korè; ci muntu wafâga n'ecâge câha, arhanasigaga mwanarhabana. ⁴ Cici cankarhumaga izîno lya larha lihirigirha omu mulala gwâge? Obu arhasigaga mwanarhabana nirhu murhuhe ecirhu cigabi omu karhî ka bene wâbo larha.» ⁵ Musa anacihêka olwo lubanja lwâbo embere za Nyamubâho. ⁶ Nyamubâho anacibwîra Musa, erhi: ⁷ «Abo bâli ha Selofehadi badesire akantu kashingânîne. Obabe nabo, oku kashambala kabo, cigabi ciguma ekarhî ka bene waho îshe; obabe n'akashambala k'îshe wabo. ⁸ Ogendishambâla na bene Israheli, obabwire ntya: ⁹ Omulume erhi ankafa arhasiziri mugala, akashambala kage wanakaha omwali, na erhi akaba arhagwerhi munyere, akashambala kage wanakaha bene wabo. ¹⁰ Erhi akaba arhagwerhi bene wabo; kalya kashambala kage wanakahà bene wabo îshe. ¹¹ Na erhi akaba bene wabo îshe barhahabà, kalya kashambala wanakahà mwene wâbo muguma oyegerine naye omu mulala gwâge, oyo ye wakayôrhana. Kuli bene Israheli okwo kwabà ngeso ya bushinganyanya, nk'oku Nyamubâho anarhegekaga Musa.

Yozwè, mukûla wa Musa

¹² Nyamubâho abwîra Musa, erhi: «Osôkere kuli eyi ntôndo y'Abari onalâbe ecihugo nahà bene Israheli. ¹³ Wacibona, obuligendiluhûkira emunda bene winyu bajire, nka kulya mwene winyu Aroni àjagayo. ¹⁴ Bulya, muli galya ma-ngo g'ishababè ly'olubaga omw'irûngu lya Sini, mwembi murhashimbaga irhegeko nâli mbahire ly'okumpeka irenge emunda bali, oku lwa galya mishi. (Go mishi g'aha Meriba, e Kadesi, omw'irûngu lya Sini.) ¹⁵ Musa ashambâla na Nyamubâho amubwîra erhi: ¹⁶ Nyamuhâho, Nyamuzinda wa ngasi myûka ya bantu, ahirage kuli olula lubaga omuntu ¹⁷ wakazige-nda anagaluke nalo, omuntu wakaziluhulukana analugalule, na ntyo olubaga lwa Nyamubâho lurhaciyorhe nka bibuzi birhagwerhi mungere.» ¹⁸ Nyamubâho abwîra Musa, erhi: «Rhôla Yozwè, mwene Nuni, ali muntu oyunjwire Mûka. Ogendihira okuboko kwâwe kuli yeⁿ. ¹⁹ Omuhêke embere z'omudâhwa Eleazari. n'embere z'olubaga loshi, kandi wanamuyîmika erhi na boshi badwîrhe babona. ²⁰ Omuhirekwo ecigabi c'ohubashe bwâwe. Iyo olubaga lwa bene Israheli loshi lukazimuyumva. ²¹ Anaja embere z'omudâwa Eleazari, naye anagendidoso ihano ebwa Urimi embere za Nyamubâho. Oku buhashe bwâge, oyu Yozwè, kwo bakazigendera, n'oku bubashe bwâge bakazifulukira bene Israheli boshi, kandi kuguma naye olubaga lwoshi.» ²² Musa anacijira nk'okwo Nyamubâho anamurhegekaga. Arhôla Yozwè, amuhêka embere z'omudâhwa Eleazari n'embere z'olubaga loshi. ²³ Musa, erhi ayusimulambûlirakwo amaboko, amuyîmika nk'oku Nyamubâho anarhegekaga.

28

Amarhegeko gayêrekîre enterekêro

¹ Nyamubâho anacishambâza Musa amubwîra, erhi: ² Ohe bene Israheli eri irhegeko, obabwire, erhi: Mukazikombêra okumpa, omu mango gakwânîne enterekêro yani n'ebiryo byâni, zo nterekêro zijizirwe n'omuliro, ziri za kisununu kinja embere zani. ³ Ojibabwîra, erhi: Alagi enterekêro mwakazihà Nyamubâho:

A. Enterekêro ya ngasi lusiku

ⁿ**27.18** : Kuhira okuboko kwage kuli ye: kwo kuderha oku amuyîmike. amuhè obubashe, amuyandagalizamwo olya Mûka ojira Musa ntwâli (Lush 34, 9; Mib 8, 10).

Ngasi lusiku: banabuzi babirhi ba mwakamuguma; babe barhagwerhi ishembo, bakazihânwa ngasi mango. ⁴Wanarherekêra muguma sêzi, n'owa kabirhi bijingo izûba lihorha. ⁵N'ecihimbi ciguma ca kali ikumi c'efa y'enshâno y'omulà mvange n'amavurha g'ecigabi ca kani c'ehini y'amavurha g'omuzeti magishe. ⁶Eyo yo nterekêro y'ensiku n'amango, eyahûnagwa oku ntôndo ya Sinayi, ya kisununu kinja, nterekêro ejizirwe n'omuliro embere za Nyamubâho. ⁷Enterekêro y'embulagwa yabà ya mulengo gwa cigabi ca kani c'ehini n'amavurha g'omuzeti magishe oku ngasi mwanabuzi; omu hantu hatagatifu mwo wakazihânira eyo nterekêro y'embulagwa y'idivayi embere za Nyamubâho. ⁸Wanarherekêra omwanabuzi wa kabirhi bijingo izûba lihorha; wanajira nk'oku wajiraga oku nterekêro y'esêzi, eri nterekêro ya kisununu kinja embere za Nyamubâho.

B. Enterekêro y'olwa Sabato

⁹Oku lwa Sabato, mwanarherekêra banabuzi babirhi ba mwâka muguma, barhabâgakwo ishembo lici; mwanahâna bigabi bibirhi bya enshâno y'omulà, mvange n'amavurha, kuguma n'embulagwa y'okunywa. ¹⁰Enterekêro y'olwa ngasi Sabato, yakazihirwa oku nterekêro ya ngasi mango n'embulagwa y'oku-nywa.

C. Enterekêro z'omwêzi gwabaluka

¹¹Oku nsiku ntangiriza n'emyêzi yinyu, mwanakazihâna nka nterekêro ya nsirîra mwahà Nyamubâho, mpanzi ibirhi ntôrho, ngandabuzi nguma na banabuzi babirhi ba mwâka muguma barhagwerhi ishembo; ¹²n'enterekêro y'enkalange yaja oku ngasi mpanzi, ebe ya bigabi bisharhu bya kali ikumi by'enshâno y'omulà mvange n'amavurha. Enterekêro y'enkalange yaja oku ngandabuzi, ebe ya bigabi bibirhi bya kali ikumi by'enshâno y'omulà mvange n'amavurha. ¹³Enterekêro y'enkalange yaja oku ngasi mwanabuzi, ebe ya cigabi ciguma ca kalîkumi c'enshâno y'omulà mvange n'amavurha. Eri nterekêro ya nsirîra ya kisununu kinja, nterekêro yajirwa n'omuliro embere za Nyamubâho. ¹⁴Enterekêro z'embulagwa zaja kuli ezo nterekêro, cibe cigabi ca kabirhi c'ehini y'idivayi oku ngasi mpanzi, cigabi ciguma ca kasharhu c'ehini oku ngandabuzi na cigabi ciguma ca kani c'ehini oku mwanabuzi. Yo nterekêro y'ensirîra yakâjirwa eyo ngasi kuhalûka kw'omwêzi, oku ngasi mwêzi, oku myêzi ya ngasi mwâka. ¹⁵Banarherekêra na Nyamubâho ecihebe nka nterekêro oku byâha, erhî hanaciri enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango n'embulagwa y'okunywa.

D. Enterekêro z'ulusiku lukulu lwa Basâka

¹⁶Oku mwêzi gwa burhanzi, omu nsiku ikumi n'ini z'omwêzi, lwabà lusiku lukulu lwa Basâka wa Nyamubâho; ¹⁷n'olusiku lwa kali ikumi na karhanu lw'ogwo mwêzi, lwabà nalo lukulu. Bâgeza nsiku nda erhi balya emigati erhalimwo lwango. ¹⁸Omu lusiku lurhanzi, hanaba embugânano nyîmâna: Murhahîra mukajira emikolo midârhi. ¹⁹Mwanahâna enterekêro yajirwa n'omuliro, nterekêro ya nsirîra ya Nyamubâho: mpanzi ibirhi ntôrho, ngandabuzi nguma na banabuzi nda ba mwâka muguma barhanagwerhi ishembo lici. ²⁰N'oku nterekêro y'enkalange yâbo, banajira enshâno y'omulà mvange n'amavurha: bigabi bisharhu bya kali ikumi oku mpanzi nguma, bigabi bibirhi bya kali ikumi, ²¹oku ngandabuzi nguma na cihimbi ca kali ikumi oku ngasi mwanabuzi wa mwa balya banabuzi nda. ²²Mwanarherekêra n'ecihebe nka nterekêro oku byâha, lyo muhashijira empyûlo kuli mwe. ²³Mwajira ntyo buzira kuleka erya nterekêro y'ensirîra y'esêzi, bulya eri nterekêro y'ensiku zoshi. ²⁴Mwâkazijira ntyo ngasi lusiku kuhika oku nsiku nda; byaba biryo by'enterekêro ejizirwe n'omuliro, nterekêro ya kisununu kinja embere za Nyamubâho. Eyo nterekêro kwo yakazijirwa ntyo, buzira kuleka erya y'ensiku zoshi, n'enterekêro y'embulagwa yakuja. ²⁵Oku lusiku lwa kali nda, mwanaba n'embugânano nyîmâna: murhahîra mukajira omukolo mudârhi.

E Enterekêro z'ensiku nkulu z'emigobe

²⁶Oku lusiku lw'emburho mpyâhya, eyezire burhangiriza, amango mukola mwarherekêra Nyamubâho enkalange y'ebisarûlwa binyu birhangiriza oku lusiku lukulu lwinyu lw'emigobe, mwanabà n'embugânano nyîmâna: mu-rhahîra mukajira omukolo mudârhi.

²⁷ Mwanarherekêra, nka nterekêro ya nsirîra ya kisununu kinja embere za Nyamubâho, mpanzi ibirhi ntôrho, enga-ndabuzi na banabuzi nda ba mwâka muguma; ²⁸ n'oku nterekêro y'enkalange, enshâno y'omulà mvange n'amavurha: bigabi bisharhu bya kali ikumi oku ngasi mpanzi, bigabi bibirhi bya kali ikumi oku ngandabuzi, ²⁹ n'ecigabi ca kalîkumi oku ngasi mwanabuzi wa muli balya banabuzi nda. ³⁰ Mwanarherekêra n'ecihebe oku nterekêro n'okuhyûla kuli mwe. ³¹ Mujire ntyo buzira kuleka erya nterekêro y'ensirîra ya ngasi mango, kuguma n'enkalange yayo. Ezo nyama, zirhabâgakwo ishembo; kandi mwanakazihirakwo enterekêro z'embulagwa.

29

F. Enterekêro oku lusiku lw'emishekêra

¹ Omu mwêzi gwa kali nda, oku lusiku lurhanzi lw'omwêzi, mwanaba n'embugânano nyîmâna; murhahîra mukajira emikolo midârhi. Lwabà kuli mwe lusiku lukulu lw'okubûha emishekera^o. ² Mwarherekêra, nka nterekêro ya nsirîra, ya kisununu kinja embere za Nyamubâho, mpanzi nguma ntôrho, ngandabuzi nguma na banabuzi nda ba mwâka muguma barhanalikwo ishembo. ³ N'enterekêro y'enkalange yajakwo, yabà ya nshâno ya mulà mvange n'amavurha: bigabi bisharhu bya kali ikumi oku mpanzi, bigabi bibirhi bya kali ikumi oku ngandabuzi, ⁴ na cigabi ciguma ca kali ikumi oku mwanabuzi wa muli balya banabuzi nda. ⁵ Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byâha, ebe ya kujira empyûlo kuli mwe. ⁶ Mwajira ntyo buzira kuyibagira enterekêro y'ensirîra ya ngasi mwêzi, kuguma n'enkalange yakuja; na buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango n'enterekêro y'enkalange yakuja, kuguma n'enterekêro z'embulagwa zigwâsirwe okuyushûkakwo nka kulya binarhegesirwe. Ziri nterekêro zakazisingônolwa n'omuliro za kisununu kinja embere za Nyamubâho.

G. Enterekêro oku lusiku lukulu lw'okuhyûla

⁷ Omu nsiku ikumi za ogwo mwêzi gwa kali nda, mwanaba n'embugânano nyîmâna na kandi lwabà lusiku lwa kucibabaza^p: murhahîra mukajira omukolo mudârhi. ⁸ Mwarherekêra enterekêro y'akisûnunu kinja embere za Nyamubâho: mpanzi nguma, ngandabuzi nguma na banabuzi nda ba mwâka muguma barhagwerhi ishembo. ⁹ Enterekêro y'enkalange yajakwo, ebe ya nshâno ya mulà mvange n'amavurha: bigabi bisharhu bya kali ikumi oku mpanzi, bibirhi bya kali ikumi oku ngandabuzi. ¹⁰ Ciguma ca kali ikumi oku ngasi muguma mwa balya banabuzi nda. ¹¹ Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro y'e- nsirîra ya ngasi mango, n'enterekêro y'enkalange yakuja, n'enterekêro z'embulagwa zigwâsirwe okuyushûkakwo.

H. Enterekêro oku lusiku lw'Amahêma

¹² Omu nsiku îkumi n'irhanu z'omwêzi gwa kali nda, mwanaba n'embugânano nyîmâna: Murhahîra mukajira omukolo mudârhi. Olukulu lw'okukuza Nyamubâho lwajirwa nsiku nda. ¹³ Olwo lusiku mwanakazihâna enterekêro y'ensirîra, nterekêro yajirwa n'omuliro, ya kisununu kinja embere za Nyamubâho: mpanzi ntôrho ikumi n'isharhu, ngandabuzi ibirhi na banabuzi ikumi na bani ba mwâka muguma barhanagwerhi ishembo. ¹⁴ N'enterekêro y'enkalange zayushûkakwo, zajirwa n'enshâno y'omulà mvange n'amavurha: bigabi bisharhu bya kali ikumi kuli ngasi mpanzi ya mwa zirya ikumi n'isharhu, bigabi bya kali ikumi kuli ngasi ngandabuzi nguma ya mwa zirya ibirhi ¹⁵ na cigabi ciguma ca kali ikumi oku ngasi mwanabuzi muguma wa mwa balya ikumi na bani. ¹⁶ Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byâha; buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango n'enterekêro y'enkalange yakuja

^o**29.1** : Okubûha emishekera: Burhanzirhanzi, bakâgibûha emishekera amango g'ebîrha (Yoz 6, 5; Sof 1, 16; Am 1, 14), bakagibûha omushekera nka bayîmika mwâmi (Mib 23, 21). Erhi amâmi g'Israhcli gahwa, Nyakasane ye bakola babûhira emishekera nka Mwâmi w'olubaga lwâge

^p**29.7** : Luli lusiku lukulu lwa kuhyûla (mulongo gwa 11): Lev 16. 29-31; 23, 27-32.

kuguma n'enterekêro z'embulagwa zakuja.

¹⁷ Oku lusiku lwa kabirhi, mwanarherekêra mpanzi ntôrho ikumi n'ibirhi, ngandabuzi ibirhi, na banabuzi ikumi na bani ba mwâka muguma barhagwerhi ishembo. ¹⁸ Enterekêro y'enkalange n'ezindi nterekêro z'embulagwa zayushûka kuli zirya mpanzi, kuli zirya ngandabuzi na kuli balya banabuzi, nk'oku omubalè gwâbo gunali na nk'oku binarhegesirwe.

¹⁹ Mwanayushûlakwo ecihebe c'enterekêro oku byâha, buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango, n'enterekêro y'enkalange yakuja, kuguma n'enterekêro z'embulagwa zakuja.

²⁰ Oku lusiku lwa kasharhu, mwarherekêra mpanzi ntôrho ikumi na nguma, ngandabuzi ibirhi, na banabuzi ikumi na bani ba mwâka muguma, barhangwerhi ishembo. ²¹ Kuguma n'enterekêro y'enkalange yajakwo, n'ezindi nterekêro z'embulagwa oku mpanzi, oku ngandabuzi n'oku banabuzi nk'oku omubalè gwâbo gunali na nk'oku irhegeko linadesire.

²² Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byâha, buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango, enkalange ekuja na ey'embulagwa nayo ekuja.

²³ Oku lusiku lwa kani, mwanarherekêra mpanzi ntôrho ikumi, bihebe bibirhi na banabuzi ikumi na bani ba mwâka muguma barhanagwerhi ishembo, ²⁴ kuguma n'enterekêro y'enkalange yakuja, n'ezindi nterekêro z'embulagwa oku mpanzi, oku ngandabuzi n'oku banabuzi nk'oku omubalè gwâbo gunali na nk'oku irhegeko linadesire. ²⁵ Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byaba, buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango, ey'enkalange ekuja na eya embulagwa nayo ekuja.

²⁶ Oku lusiku lwa karhanu, mwanarherekêra mpanzi ntôrho mwenda, ngandabuzi ibirhi na banabuzi ikumi na bani ba mwâka muguma barhanagwerhi ishembo; ²⁷ kuguma n'enterekêro y'enkalange yakuja, n'ezindi nterekêro z'embulagwa, oku mpanzi, oku ngandabuzi n'oku banabuzi, nk'oku omubalè gwâbo gunali na nk'oku irhegeko linadesire. ²⁸ Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byâha, buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango, ey'enkalange ekuja n'ey'embulagwa nayo ekuja.

²⁹ Oku lusiku lwa kali ndarhu, mwanarherekêra mpanzi ntôrho munani, ngandabuzi ibirhi na banabuzi ikumi na bani ba mwâka muguma barhanagwerhi ishembo; ³⁰ kuguma n'enterekêro y'enkalange yakuja n'ezindi nterekêro z'embulagwa, oku mpanzi, oku ngandabuzi n'oku banabuzi, nk'oku omubalè gwâbo gunali na nk'oku irhegeko linadesire. ³¹ Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byâha, buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango, ey'enkalange ekuja n'ey'embulagwa nayo ekuja.

³² Oku lusiku lwa kali nda, mwanarherekêra mpanzi ntôrho nda, ngandabuzi ibirhi na banabuzi ikumi na bani ba mwâka muguma, barhagwerhi ishembo, ³³ kuguma n'enterekêro y'enkalange yakuja, n'ezindinterekêro z'embulagwa, oku mpanzi, oku ngandabuzi n'oku banabuzi, nk'oku omubalè gwâbo gunali na nk'oku irhegeko linadesire. ³⁴ Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byâha, buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango, ey'enkalange ekuja n'ey'embulagwa nayo ekuja.

³⁵ Oku lusiku lwa kali munani, mwanaba n'embugânano nkulu: murhahîra mukajira omukolo mudârhi. ³⁶ Mwanarherekêra enterekêro y'ensirîra, nterekêro yajirwa n'omuliro, ya kisununu kinja embere za Nyamubâho: mwanarherekêra mpanzi nguma, ngandabuzi nguma na banabuzi nda ba mwâka muguma barhanagwerhi ishembo; ³⁷ kuguma n'enterekêro y'enkalange yakuja n'ezindi nterekêro z'embulagwa, oku mpanzi, oku ngandabuzi n'oku banabuzi, nk'oku omubalè gwâbo gunali na nk'oku irhegeko linadesire. ³⁸ Mwanayushûlakwo n'ecihebe c'enterekêro oku byâha, buzira kuleka enterekêro y'ensirîra ya ngasi mango, ey'enkalange ekuja n'ey'embulagwa nayo ekuja.

³⁹ Zo nterekêro mwakazirherekêra Nyamubâho ezo oku nsiku nkulu zinyu, buzira kuleka enterekêro z'okuyûkiriza emihigu yinyu n'enterekêro zinyu z'obulonza bwinja: zo nterekêro z'ensirîra zinyu, enterekêro z'enkalange zinyu, embulagwa zinyu n'enterekêro z'omurhûla.

30

¹ Musa anacibwîra bene Israheli nk'oku Nyamubâho anali amurhegesire koshi (cfr 29, 40).
Amarhegeko g'okuyûkiriza emihigo

² Musa ashambâla n'abarhambo b'emilala ya bene Israheli aderha, erhi: «Alagi oku Nyamubâho arhegesire:

³ Erhi omulume ankarhola omuhigo embere za Nyamubâho, nisi erhi ankajira endahiro y'okuyukiriza mulali mulebe, oyo mulume arhacishubaga omu kanwa kage; ngasi ebi adesire omu kanwa kage byoshi, anabiyukirizagye.

⁴ Erhi omukazi, amango aciri munyere omu nyumpa y'îshe, akaba ahânyire omuhigo embere za Nyamuzinda, na ntyo acishweke na mulâli mulebe, ⁵ erhi îshe ankamanyanya ogwola muhigo gwâge n'eco ciragâne câge acîshwekagamwo yêne, erhi îshe ankahulika kwônene, arhamubwire akantu, emihigo olya munyere ankarhola, na ngasi milâli anajizire yoshi enali y'okuli. ⁶ Ci erhi îshe ankamanyanya okw'erya mihigo, akanalahira mpu okwo kurhabe, emihigo y'emilâli nyamunyere acîshwekagamwo erhacigwerhi buhashe buci; na Nyamubâho anamubabalira, ebwa kuba anamulahire. ⁷ Erhi ankaha aherusire, n'emihigo yâge ecimubako, nisi erhi akaba aciba ashwesirwe n'emilâli yarhengaga omu kanwa kage omu kuhalabuka, ⁸ iba erhi ankamanyanya kulya akanahulika ago mango amamanyanya, olya mukazi anayôrha ashwesirwe n'erya mihigo yâge, kuguma n'erya milâli yâge acîshwekagamwo. ⁹ Ci erhi iba, olusiku amanyanya kulya akalahirira nyamukazi, omuhigo olya mukazi ajizire, n'omulâli arhologa omu kuhalabuka birhacimushwesiri, na Nyamuhâho anamubabalira.

¹⁰ Omuhigo gw'omukazi, omukana, erhi ogw'omukazi wahulusîbwe n'iba, ngasi muhigo na ngasi mulâli mukazi wa bêne oyo ankanajira gunali gw'okuli kuli ye. ¹¹ Erhi akaba omu mw'iba mw'omukazi arhôleraga omuhigo, erhi abe omwola mwo ahâniraga ogwo muhigo gw'okucîshweka, ¹² erhi iba ankamanyanya akanacîhulikira, arhamuhakanire, emihigo yâge yoshi enali y'okunali, kuguma n'emilâli anacîshwekagamwo yoshi yêne. ¹³ Ci erhi iba ankamanyanya, n'erya mihigo ayi-lahire, ebyarhenzire ekanwa kage byoshi birhaciri by'okuli: iba anabirhenzize, na Nyamubâho anamubabalira kuli byo. ¹⁴ Ngasi muhigo nangasi ndahiro omukazi ankahigamwo okucîbabaza, iba anahasha okuyemera erhi okuhakana eyo mihigo. ¹⁵ Erhi iba ankahulika kwônene mango malebe, erhi amayemera erya mihigo ya mukâge, ekola y'okunali. Ekola y'okuli ebwa kuba iba anahulisire, arhamubwizire cici n'obwo ali amanyire. ¹⁶ Erhi ankayirhenza buzinda, n'obwo ali amanyire agalinahulika, yêne anabarhule obubî bwanagwârhe mukâge.

¹⁷ Ago go marhegeko Nyamubâho ahâga Musa oku biyêrekîre omukazi n'iba, oku biyêrekîre îshe w'omunyere n'omunyere yêne, akaba aciri murho, aciri omu nyumpa y'îshe.

31

IX. Muhagulo n'okugabâna

Amarhegeko gayêrekîre eminyago

¹ Nyamubâbo ashambâla na Musa amubwîra, erhi: ² «Ogendicîhôle bene Israheli kuli bene Madiani; n'enyuma z'aho wanahêkwa emunda olubaga lwâwe lwajire.» ³ Musa akanya agendishambâla n'olubaga, alubwîra, erhi: Mujire abalume ba muli mwe barhôle emirasano, bagende matabâro, bagendilwîsa Madiani, lyo bajira olwihôle lwa Nyamubâho kuli Madiani. ⁴ okwôla matabâro, murhumekwo balume cibumbi b'omu ngasi mulala bamuli erya milala ya bene-Israheli. ⁵ Omu bihumbi bya bene Israheli, baja bacishogamwo balume cihumbi oku ngasi mulala, kwo kuderha oku baligi balume bihumbi ikumi na bibirhi bâjire oku matabâro. ⁶ Musa abarhuma ebwa kulwa, balume cihumbi oku mulala, bagenda na Pinasi, mwene omudâhwa Eleazari, ye wali odwîrhe ebirugu bîmâna n'erya mishekera y'okushekereza. ⁷ Barhabalira Madiani nakulya Nyamubâho anarhegekaga Musa, banaci-yirha abalume boshi. ⁸ Bayirha n'abâmi b'e Madiani; bo: Evi, Rekemi, Suri, Huru na Reba, bâmi barhanu b'e Madiani. Balâmu mwene Beori naye bamufu-nda engôrho. ⁹ Bene Israheli bayisha badwîrhe mpira abakazi b'e Madiani n'abana babo barho; bahagula, banyaga na ngasi bishwekwa byâbo bya okuka-zikola na ngasi gandi maso gâbo n'ebindi birugu byâbo byoshi. ¹⁰ Ngasi lugo bâbagamwo lwoshi baludûlika muliro na ngasi aha banahandaga hoshi. ¹¹ Erhi baba

bamashana eminyago yâbo na ngasi bindi banahagwire byoshi, abantu n'ebintu, ¹² bahêka balya bagwarhagwa mpira n'erya minyago emunda Musa ali na Eleazari, ye mudâhwa, n'olubaga loshi lwa bene Israheli oku cihando, omu rhubanda rhwa bene Mowabu, hofi na Yordani aha ishiriza Iya Yeriko.

Okunigwa kw'abakazi n'okucêsa omunyago

¹³ Musa, omudâhwa Eleazari, n'abarhambo boshi b'olubaga bayisha balî bayankirira emuhanda gw'ecihando. ¹⁴ Musa akunirira abarhambo b'eyo ngabo yali oku matabâro, bo balya barhambo b'ebihumbi n'ab'amagana, barhengaga ebwa matabâro. ¹⁵ Abadosa, erhi: «Carhumaga murhayirha abakazi boki? ¹⁶ Bo balya, oku kanwa ka Balâmu, bakululiraga bene Israheli ebwa kugomera Nyamubâho, mwa kulya kwabaga e Peori; na okwo kwarhuma obubanya buja omu lubaga lwa Nyamubâho. ¹⁷ Buno muyîrhage ngasi wa bûko mulume, omu bana babo, na ngasi mukazi okola olâzire n'omulume. ¹⁸ Ci abananyere boshi barhacimanya mulume murhabayirhaga; bâli binyu abo. ¹⁹ Ninyu mwene mugendihanda e mbuga ly'ecibando nsiku nda; ngasi yeshi wâyisire omuntu na ngasi yeshi wahumire oku mufu, anagendicêsa oku lusiku lwa kasharhu n'olusiku lwa kali nda, mwe n'abashwekwa binyu. ²⁰ Mucêse na ngasi mwambalo, ngasi kalugu kajiragwa n'oluhu, ngasi kalugu kajiragwa n'amoya g'empene na ngasi kalugu kajiragwa n'omurhi. ²¹ Omudâhwa Eleazari abwîra balya bantu bâli oku matabâro, erhi: «Alagi ebirhegesirwe na liryâ irhegeko Nyamubâho ahâga Musa: ²² Amasholo, ebyuma by'olunyerere, eby'omulinga, ebyuma by'akasiteriti na ebya amasasi, ngasi cirugu cankanahashihirwa ecîko, rnunacihire omu rnuliro; canaba cinja. Cikwônene cicigwâsirwe naco okucêsibwa n'amîshi g'okucêsa. Ngasi hyoshi hirhankaja ecîko, munahicêse n'arnishi. ²³ Ngasi cirugu cankahashihirwa ecîko, munacihire omu muliro; canaha cinja. Ci kwônene cicigwâsirwe naco okucêsibwa n'amîshi g'okucêsa. Ngasi hyoshi hirhankaja ecîko, rmunahicêse n'amîshi. ²⁴ Mwanashuka emyarmbalo yinyu oku lusiku lwa kali nda; rnwanacêsibwa n'enyuma z'aho mwanahashijà omu cibando.

Okugaba omunyago

²⁵ Nyamubâho ashambâla na Musa amubwîra; erhi: ²⁶ Woyo n'ornudâhwa Eleazari n'abarhambo b'emilala y'olubaga, mujire omubalè gw'ebi banyagaga byoshi bibe bya bantu, bibe bya bintu. ²⁷ Kandi wanagaba eyo minyago, cihiribi ciguma kuli balya bâli oku matabâro n'ecindi oku lubaga lwoshi. ²⁸ Oku cigabi c'abalwi bâli oku natabâro wanayankakwo ecigabi ca Nyamubâho, kwo kuderha cigabi ciguma oku magana arhanu ga bantu, ga nkafu, ga ndogomi, erhi ga bibuzi. ²⁹ Wanarhola kuli cirya cigabi câbo, wanaha ornudâhwa Eleazari nka rnpongano ya Nyarnubâho. ³⁰ Kuli cirya cindi cigabi cahâbwa bene Israheli, wanaberûla cigurna oku bishwekwa; wanaha bene Levi, balya bajira omukolo gw'okulanga Endâro ya Nyarnubâho. ³¹ Musa n'omudâhwa Eleazari banacijira nka kulyâla Nyamubâho anarhegekaga Musa. ³² Ebyanyagagwa na balya bâli bajire oku matabâro, bibuzi bihumbi magana gali ndarhu na rnakumi gali nda na birhanu. ³³ Nkafu bihurnbi makurni gali nda n'ibirhi, ³⁴ ndogorni bihurnbi makurni gali ndarhu na cigurna. ³⁵ Oku biyêrekîre abantu, owa bûko mukazi olya orhalisagiyankwa na rnulurne bâli bantu bihurnbi makumi asharhu na bibirhi boshi haguma. ³⁶ Cigabi cigurna cahâbwa balya bâli oku natabâro; bibuzi bihumbi magana asharhu na makurni asharhu na nda, na rnagana arhanu. ³⁷ Muli byo, rnagana gali ndarhu na rnakurni gali nda na birhanu byaberûlirwa Nyamubâho; ³⁸ nkafu bihumbi makumi asharhu na ndarhu, na muli zo mwarhenga nkafu makumi gali nda n'ibirhi ziberûlirwe Nyarnubâho. ³⁹ Ndogorni bihumbi rnakurni asharhu na magana arhanu na muli zo mwarhenga ndogorni makumi gali ndarhu na nguma ziberûlirwe Nyamubâho. ⁴⁰ Na bantu bihurnbi ikurni na ndarhu, na rnakumi asharhu na babirhi baberûlirwa Nyamubâho. ⁴¹ Musa aha omudâhwa Eleazari eyo mpongano yaberûliragwa Nyarnubâho nka kulya Nyarnubâho anali arhegesire Musa. ⁴² Ebiyêrekîre cirya cigabi cahâbagwa bene Israheli, co cirya Musa aberûlaga kuli cirya cahâbagwa abalwi. ⁴³ Eco cigabi cahâbagwa olubaga cali ntya: Bibuzi bihumbi magana asharhu na makurni asharhu na nda na rnagana arhanu, ⁴⁴ nkafu bihurnbi rnakurni asharhu na ndarhu, ⁴⁵ ndogorni bihumbi makumi asharhu na magana arhanu, ⁴⁶ na bantu bihumbi

ikumi na ndarhu. ⁴⁷ Kuli eco cigabi cahâbagwa bene Israheli, Musa oku ngasi makurni arhanu arhòlakwo cintu ciguma, n'ebyo abiha bene Levi, bo bajira omukolo gw'okulanga Endâro ya Nyarnubâho, nka kulya Nyarnubâho anarhegekaga Musa.

Okuhâna enterekêro

⁴⁸ Abarhambo b'ebihurnbi n'abarharnbo b'amagana, banayisha baja emunda Musa ali, ⁴⁹ banacimubwîra, mpu: «Abarhumisi bâwe baganjire abasirika rhwali rhulongolîne, harhabulisiri ciru n'omuguma. ⁵⁰ Co cirhumire rhulihâna enterekêro emwa Nyamubâho: amasholo ngasi muguma arhòzire, engolo, emigufu, orhugondo, ebisikiyo n'amagerha; rhulijiramwo enterekêro y'okuhyûla embere za Nyamubâho». ⁵¹ Musa n'omudâhwa Eleazari banacirhòla ebyo birugu, ago masholo n'ebyôla bindi birugu byâli erhi byakozirwekwo. ⁵² Amasholo baberûlaga bagaha Nyamubâbo, balya barhambo b'ebihumbi n'ab'amagana gahika omu buzirho bwa sikeli bihumbi ikumi na ndarhu na magana gali nda na makumi arhanu^q. ⁵³ Balya bantu bâlilwa bakazihêka ngasi muguma ecâge cihimbi c'omunyago. ⁵⁴ Musa n'omudâhwa Eleazari erhi baba bamarhòla ngasi masholo bahâbagwa n'abarhambo b'ecihumbi n'ab'amagana, bagahêka omw'Ihêma ly'Embugânano, nka kakengezo ka bene Israheli embere za Nyamubâho.

32

Bene Rubeni bahâbwa ishwa

¹ Bene Rubeni na bene Gadi bali bagwerhe maso manji bwenêne ga bishwêkwa. Erhi babona oku ecihugo ca Yaseri n'ecihugo ca Galadi biri bihugo binja kuli ago maso gâbo, ² bene Rubeni na bene Gadi bakanya baja emunda Musa àli n'omudâhwa Eleazari n'abarhambo b'olubaga, banacibabwîra, mpu: ³ «Ataroti, Diboni, Nimra, Hesboni, Elealè, Sebani, Nebo na Meoni, eci ⁴ cihugo Nyamubâho anyagaga embere z'olubaga lwa bene Israheli, ciri cihugo cikwânîne olwabûko, na bambali bâwe bagwerhe amasò.» ⁵ Bayushûla, mpu: «Akaba nirhu rhurhonyire emunda oli, eci cihugo cihâbwe bambali bâwe, kabe ko kashambala kabo, orhanacirhuyikizagya Yordani.

⁶ Musa ashuza bene Gadi na bene Rubeni, erhi: «Kâli bene winyu bakolaga oku matabâro ninyu moyo musigale ahala? ⁷ Carhuma mubulisa bene Israheli oburhwâli bw'okuja muli cirya cihugo Nyamubâho ajibaha? ⁸ Kwa bene oko basho bajiraga erhi mbarhuma nti bagendiyênja ecihugo kurhenga e Kadesi-Barnea. ⁹ Basôka kuhika ebwa kabanda ka Eskoli, banacibona ecihugo, banaciyisha balibulîsa bene Israheli oburhwâli bw'okuja muli cirya cihugo Nyamubâho àli abahire. ¹⁰ N'oburhe bwa Nyamubâho bwanaciyâka bwenêne olwo lusiku; anacihiga erhi: ¹¹ Abala bantu barhengaga e Mîsiri banakola bagwerhe myâka makumi abirhi babusirwe na kuja enyanya, barhabone kuli cirya cihugo nalaganyagya n'endahiro nti naciha Abrahamu, Izaki na Yakobo, ebwa kuba barhankulikiraga n'obwemêre. ¹² Aha nyuma lya Kalebu mwene Yefune w'omunya-Kenezeni na Yozwè mwene Nuni, abo bashimbulire Nyamubâho n'obwemêre. ¹³ Lero oburhe bwa Nyamubâho bwanaciyâka kuli bene Israheli, kwarhuma abaheka omw'irûngu myâka makumi ani, kuhika liryâ iburha lyajiriraga Nyamubâho amabî lihugukumuke. ¹⁴ Loli oku mwamaja ahâli habasho, nka milandûkiza y'ababusi banyabyâha, mukola mwayushûla oburhe bwa Nyamubâho kuli bene Israheli. ¹⁵ Mukalahira bwamushimba, ashubiyushûla okuleka bene Israheli muno irûngu, munarhume olu lubaga loshi luhwa.»

¹⁶ Bayegera emunda Musa ali, banacimubwîra, mpu: «Rhwayûbaka aha engurhu oku maso girhu, rhuyûbake n'ebishagala oku bana birhu barho. ¹⁷ Kuli rhwe, buzira kulegama, rhwarhòla emirasano yirhu, rhugenzikana na bene Israheli, kuhika rhubahise muli cirya cihugo bagwasîrwe okuyubakamwo, n'abana birhu banayôrha muli ebyo bishagala rhwayûbaka buzibuzibu, omu kuyo-boha abantu ba muli eco cihugo. ¹⁸ Rhurhagaluke emwa

^q**31.52** : Esikeli 16.750 byo biro nka 190. Sikeli 5 = grama 57 z'ecûma c'olunyerere. Hali emilêngo na ngero nyinji, kwo kwarhumaga barhakag'ikangana (Mib 3, 47; 18. 16 ...).

bîrhwe kuhika bene Israheli baje bayûbaka ngasi muguma muli cîrya cihugo c'akashambala kage. ¹⁹ Bulya rhurhacibe na kashambala kaci haguma nabo olwo lundi lunda lwa Yordani, ciru na oli kuli kulusha, ebwa kuba akashambala kirhu rhwakahirwe ebwa lino ishiriza lya Yordani e Buzûka-zûba.

²⁰ Musa abashuza, erhi: Akaba yo na njira mwakulikira eyo, mukanarhola emirasano yinyu mugenzikanwa mweshi na Nyamubâho, ²¹ akaba abalume badwîrhe emirasano yâbo bayikira Yordani embere za Nyamubâho bagenzikanwe n'ababo kuhika Nyamubâho abe amarhenza abanzi bâte embere zâte, ²² n'akaba murhagaluke nk'ecihugo cirhacija coshi omu maboko ga Nyamubâho, aho mwanaba buzira bubî embere za Nyamubâho n'embere za bene Israheli, n'ecihugo canaba ko kashambala kinyu embere za Nyamubâho. Ci akaba murhajiziri ntyo, loli oku mwamajira ecâha emunda Nyamubâho ali; munamanye oku ecâha cinyu camukulikira. ²⁴ Muyûbakage ebishagala oku bana binyu, muyûbakage n'engurhu oku maso ginyu, munayukirize ebyo binwa birhenzire ekanwa kinyu.

²⁵ Bene Gadi na bene Rubeni banashambâza Musa, bamubwîra, mpu: Aba- rhumisi bawe bajira nk'okwo nnawirhu adesire. ²⁶ Abana birhu, bakirhwe, amasô girhu n'ebishwêkwa birhu byoshi byasigala aha omu bishagala bya Galadi. ²⁷ Nabo abarhumisi bawe, ngasi yeshi onahêka emirasano y'okulwa, bayikira bagere embere za Nyamubâho bajilwa nk'okwo nnawirhu adesire.

²⁸ Lero aho, kuli bo, Musa ahâna aga marhegeko emunda omudâhwa Elezari ali, na Yozwê, mwene Nuni, n'abarhambo b'emilala yoshi ya bene Israheli. ²⁹ Musa ababwîra, erhi: «nka bene Gadi na bene Rubeni bamayikira Yordani, bo balya balume boshi banagwâsirwe okuyanka emirasano yâbo bajilwa embere za Nyamubâho, na nka ecihugo coshi cikola cinyu, mwanayishibaha, nka kashambala kabo, ecihugo ca Galadi. ³⁰ Ci erhi akaba barhayikirini emirasano yaho bagenzikanwa mweshi nabo, mwanayîshibayubasa ekarhî kinyu omu cihugo ca Kanani.»

³¹ Bene Gadi na bene Rubeni bashuza, baderha, mpu: «Oku Nyamubâho abwizire bambali bawe rhwakujira. ³² Rhwayikira n'emirasano yirhu, rhugenzikana na Nyamubâho e Kanani; n'akashambala k'omwimo gwirhu kanayôrha luno lundi lunda lwa Yordani.» ³³ Musa aha bene Gadi na bene Rubeni na cihimbi ciguma ca bene Menashê ga Yozefu obwâmi bwa Sehoni, mwâmi w'Abanyamorenî, abaha n'obwâmi bwa Og mwâmi w'e Bashani, abaha ecihugo coshi, n'ebishagala bya muli co byoshi, emirundu ya muli co yoshi n'ebindi bishagala biri elubibi lw'ecocihugo.

³⁴ Bene Gadi banaciûbaka Diboni, Ataroti, na Aroweri, ³⁵ Ataroti-Sofani, Yazeri, Yagoboha, ³⁶ Beti-Nimra, Beti-Harani, byoshi byâli bishagala bizibuzibu; banaciûbaka n'engurhu oku maso gâbo.

³⁷ Bene Rubeni bayûbaka Heseboni, Eleale, Kiriyaatayimi. ³⁸ Nebo na Balmeoni; ci amazîno gâbo gayîsh'ihinduka buzinda; bayûbaka na Sabama, banaja bayîrika ebyo bishagala bajaga banyaga amazîno.

³⁹ Bene Makiri, mwene Menashê, barhabalira Galadi, n'erhi baba bamamunyaga, bakungusha Abanyamorenî bayubakagamwo. ⁴⁰ Musa, ecihugo ca Galadi aciha Makiri, mwene Menashê; naye anaciûbaka mulico. ⁴¹ Yakiri, mwene Menashê, arhabâla, arhola ebishagala byâbo, abiyirika izîno mpu byo: Bishagala bya Yakiri. ⁴² Nobahu, arhabâla, arhola ecihugo ca Kanani n'ebishagala byaco; aciha izîno lyâge.

33

Ebihando bya bene Israheli erhi bali omu irûngu

¹ Alaga ebihando bya bene Israheli erhi barhenga omu cihugo c'e Mîsiri, omu kushimba oku emirhwe yâbo yâli, oku burhegesi bwa Musa na Aroni. ² Musa akazâg'iyandika ahantu bahanzire, n'aha barhenga nk'oku ebihando byâbo byanali; akazishimba irhegeko ahirwe na Nyamubâho. Alaga ebihando byâbo omu kushimba aha banarhengaga hoshi.

³ Barhenga e Ramsesi omu mwêzi gwa burhanzi, omu nsiku ikumin'irhanu za ogwola mwêzi gwa burhanzi. Mwâli omu lusiku lurhanzi lukulikira Basâka erhi bene Israheli barhenga e

Mîsiri bagenda bacîshinga, bagera embere z'Abanya-Mîsiri boshi. ⁴ Ago mango erhi Abanya-Mîsiri badwîrhe babisha bene wabo balya bayirhagwa na Nyamubâho, balya bâli b'enfula boshi; Nyamubâho ayerekana obushinganyanya bwagc oku bandi banyamuzinda.

⁵ Erhi barhenga e Ramsesi, bene Israheli bagendihanda e Sukoti. ⁶ Barhenga e Sukoti, bagendihanda aha Etami, cihugo ciri oku burhambi bw'irûngu. ⁷ Barhenga aha Etami, na erhi baba bamagolonjokera ebwa Pihahiroti, oba ah'ishiriza Iya Balsefoni, bagend'ihanda embere za Migdolumu. ⁸ Barhenga aho mbere za Pihahiroti, bayikira omu karhî k'enyanja, baja ebw'irûngu. Erhi bayusa nsiku isharhu, bagenda omw'irûngu Iy'Etami, bagendihanda aha Mara. ⁹ Barhenga aha Mara, bagend'ihanda aha Elimi, abo hâli maliba ikumi n'abirhi na mirhanda makumi gali nda; banacihanda aho. ¹⁰ Barhenga aha Elimi bagendihanda hofi n'enyanja Ndukula. ¹¹ Barhenga ebwa nyanja Ndukula, bagendihanda omw'irûngu Iya Sini. ¹² Barhenga omw'irûngu Iya Sini, bagendihanda aha Dofka. ¹³ Barhenga aha Dofka, bagendihanda aha Alusi. ¹⁴ Barhenga aha Alusi, bagendihanda aha Refidimi n'aho harhâli mîshi ga kunywa oku lubaga. ¹⁵ Barhenga e Refidimi, bagendihanda omw'irûngu Iya Sinayi. ¹⁶ Barhenga omw'irûngu Iya Sinayi, bagendihanda aha Kabroti Hatava. ¹⁷ Barhenga aha Kabroti-Hatava, bagendihanda aha Haserot. ¹⁸ Barhenga aha Haserot, bagend'ihanda aha Ritima. ¹⁹ Barhenga aha Ritima, bagendihanda aha Rimôni-Pêres. ²⁰ Barhenga aha Rimôni-Pêres bagendibanda aha Libna. ²¹ Barhenga aha Li-bna, bagendihanda aha Risa. ²² Barhenga aha Risa, bagendihanda aha Kehela-ta. ²³ Barhenga aha Kehelata, bagendihanda oku ntôndo ya Seferi. ²⁴ Barhenga oku ntôndo ya Seferi, bagendibanda aha Harada. ²⁵ Barhenga aha Harada, bagendihanda aha Makeloti. ²⁶ Barhenga aha Makeloti, bagendihanda aha Tahata. ²⁷ Barhenga aha Tahata, bagendihanda aha Terahi. ²⁸ Barhenga aha Terahi, bagendihanda aha Mitika. ²⁹ Barhenga aha Mitika, bagendihanda aha Hasmona. ³⁰ Barhenga aha Hasmona, bagendihanda aha Moserot. ³¹ Barhenga aha Moserot, bagendihanda aha Bene-Yakani. ³² Barhenga aha Bene-Yakani, bagendihanda aha Hori-Gidgadi. ³³ Barhenga aha Hori-Gidgadi, bagendihanda aha Yotebata. ³⁴ Barhenga aha Yotebata, bagendihanda aha Abrona. ³⁵ Barhenga aha Abrona, bagendihanda aha Esiongeberi. ³⁶ Barhenga aha Esiongeberi, bagndihanda omw'irûngu Iya Sini, kwo kuderha aha Kadesi. ³⁷ Barhenga aha Kadesi, bagendihanda oku ntôndo ya Hori, aha buzinda bw'ecihugo c'Edomu. ³⁸ Omudâhwa Aroni, asôkera oku ntôndo ya Hori, oku irhegeko Iya Nyamubâho ajîfirakwo; mwali omu mwâka gwa makumi ani kurhenga bene Israheli barhenzire e Mîsiri, omu mwêzi gwakarhanu, omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi. ³⁹ Aroni âli akola mukulu wa myâka iganana makumi abirhi n'isharbu, erhi afira oku ntôndo ya Hori. ⁴⁰ Omunya-Kanani, mwâmi Aradi, owayubakaga e Nêgebu omu cihugo ca Kanani, amanya oku bene Israheli bayishire. ⁴¹ Barhenga oku ntôndo ya Hori, bagendihanda aha Salmona. ⁴² Barhenga aha Salmona, bagendihanda aha Punoni. ⁴³ Barhenga aha Punoni, bagendihanda aha Oboli. ⁴⁴ Barhenga aha Oboli, bagendihanda aha Iye-Abarimi, oku lubibi Iwa Mowabu. ⁴⁵ Barhenga aha Iyim-Abarimi, bagendihanda aha Diboni-Gadi. ⁴⁶ Barhenga aha Diboni-Gadi, bagendihanda aha Almoni-Diblatayimi. ⁴⁷ Barhenga aha Almoni-Diblatayimi, bagendihanda omu birhondo bya Abarimu, ishiriza Iya Nebo. ⁴⁸ Barhenga omu birhondo bya Abarimu, bagendihanda omu rhubanda rhwaMowabu, hofi na Yordani, aha ishiriza Iya Yeriko. ⁴⁹ Bahanda hofi na Yordani, kurhenga kuli Beti-ha-Yesimoti kuhika aha Abeli-ha-Shitimi, omu rhubanda rhwa Mowabu.

Irhegeko Iy'okugabâna ecihugo ca Kanani

⁵⁰ Nyamubâho ashambâla na Musa omu rhubanda rhwa Mowabu; anacimubwîra, erhi: ⁵¹ Ogendibwîra bene Israheli ntya, erhi: Amango mwanayikire Yordani, na nka mwamaja omu cihugo ca Kanani, ⁵² munakungushe embere zinyu, abayûbaka muli eco cihugo boshi. Muhongole amabuye gâbo matâke goshi, muvungunyule n'ensanamu zâbo z'omulinga bätulaga, munagendihagula ebwa mpêro zâbo omu birhwa. ⁵³ Mwayima muli eco cihugo, munacyûbake; bulya nammuhire eco cihugo nti muciyimemwo. ⁵⁴ Mugabane eco cihugo omu kuciyeshera ecigole, oku emilala yinyu enali. Aba mwahâ akashambala kanene babe erhi bo banali banji, n'aba mwahâ akashambala kasungunu babe erhi bo banali basungunu. Ecihimbi ecigole cankanaha omuntu erhi co na câge. Mwanacirhôla cibe cinyu nk'oku emilala ya

bashakulûza binyu enali. ⁵⁵ Ci erhi akaba murhakungushire embere zinyu abo bayûbaka omu cihugo, aba mwakanaleka muli bo ekarhî kinyu bakazyôrha nka mishûgi emuli omu masu, na nka marhadu omu nkanga. Banakazyôrha bamulola nka bashombanyi babo muli eco cihugo mwajiyubakamwo. ⁵⁶ Ninyu mwene, nanamulibûsa nk'oku nâli ndâlire okubalibûsa.

34

Embibi za Kanani

¹ Nyamubâho anacishambâla na Musa, amubwîra, erhi: ² «Ojirhegeka bene Israheli obabwire ntya: Amango mwaja omu cihugo c'e Kanani, alagi ecihugo mwagendigabânana: Co cihugo ca Kanani, nk'oku embibi zâge zinali.

³ Olunda lw'emukondwè, kuli mwe lwabà irûngu lya Sini, kuhika aha Edomu, n'olubibi lwinyu lw'ebuzûka-zûba lwarhenga oku cikwi c'eyo buzûka-zûba bw'enyanya y'omunyu, ⁴ n'olwo lubibi lwinyu lwanayandagalira emuko-ndwè, lugere oku murhezi gw'Akrabimi, lugere e Sini, lugendihika emukondwè aha Kadesi-Barnea. Lwanashubigenda, lugere e Hasari-Adari, kandi lugere olunda lw'e Asemoni. ⁵ Kurhenga e Asemoni, olwo lubibi lwahika oku mugezi gw'e Mîsiri, lugendihwera oku Nyanja.

⁶ Nalo olubibi lw'e Mashinji lwaba Enyanja Nene: Iwo lubibi lwinyu olunda lw'e buzika-zûba.

⁷ Lolagi olwaba lubibi lwinyu olunda lw'emwenè: kurhenga oku Nyanja nnene, ⁸ mwanatwa olubibi lwinyu kuhika oku ntôndo ya Hori: kurhenga oku ntôndo ya Hori, mwalukanyanya aha Muhango gwa Hamati, olubibi lwanahika aha Sedadi. ⁹ Lwagenda kuhika aha Zifroni, lugendihwera aha Hasari-Enani: Iwo lwaba lubibi lwinyu olwo lw'emwênè.

¹⁰ Mwanatwa olubibi lwinyu lw'ebuzûka-zuba bwa Hasari-Enani aha Sefami. ¹¹ Olwo lubibi lwanabunguluka kurhenga e Sefami kuja e Harbela ebuzûka-zûba bwa Ayini, lwanayandagala lugere burhambirhambi omu rhurhondo rhuli eburhamhi hw'enyanya ya Kinereti olunda lw'ebuzûka-zûba. ¹² Lwanayandagala kuli Yordani, lugendihwera oku nyanja y'omunyu. Co cihugo cinyu ecôla n'oku embibi zaco zinacizungolosire.»

¹³ Musa aha bene Israheli eri irhegeko aderha,erhi: «Eco co cihugo Nyamuhâho arhegesire mpu cihâbwe erya milala mwenda haguma na cîrya cihimbi c'omulala.

¹⁴ Bulya omulala gwabene Rubeni nka kulya enyumpa zabashakulûza babo zinakulikirana, n'omulala gwa bene Gadi, nabo nk'oku enyumpa za hashakulûza wabo zinakulikirana, bôhe mira bahâbagwa akabo kashamhala: n'ecihimbi c'omulala gwa Menashè naco cahabirwe akaco kashambala. ¹⁵ Eyo milala ibirhi n'eco cihimbi c'omulala, bahabirwe akashambala kabo ebwa lindi ishiriza lya Yordani, aha ishiriza lya Yeriko, olunda lw'ebuzûka-zûba».

Abarhambo bagabiragwa ecihugo ca Kanani

¹⁶ Nyamubâho anacishambâla na Musa amubwîra. erhi: ¹⁷ «Alaga amazîno g'abantu bagendimugabira eryo ishwa: omudâhwa Eleazari na Yozwè, mwene Nuni. ¹⁸ Kandi wanaja warhola murhambo muguma muguma omu ngasi mulala, omu kugaba eryo ishwa. ¹⁹ Alaga amazîno g'abo bantu:

Oku mulala gwa Yuda, Kalebu, mwene Yefune;

²⁰ Oku mulala gwa bene Simoni, Shemweli mwene Amihudi;

²¹ Oku mulala gwa Benyamini, Elidadi, mwene Kisloni;

²² Oku mulala gwa bene Dani, omurhambo Buki, mwene Yogli;

²³ Kuli bene Yozefu: oku mulala gwa bene Menashè, omurhambo Hanieli mwene Efodi;

²⁴ Kuli bene Efrayimu, omurhambo Kemueli, mwene Shiftani;

²⁵ Oku mulala gwa bene Zabuloni, omurhambo Elisafani, mwene Parnaki;

²⁶ Oku mulala gwa bene Isakari, omurhambo Paltieli, mwene Azani;

²⁷ Oku mulala gw'Aseri; omurhambo Ahihudi, mwene Shelomi;

²⁸ Oku mulala gwa Neftali, omurhambo Pedaheli, mwene Amihudi.» ²⁹ Abo bo Nyamubâho arhegekaga mpu ecihugo ca Kanani bacigabire bene Israheli.

Ecigabi ca bene Levi

¹ Nyamubâho ashambâla na Musa omu rhubanda rhwa Mowabu, hofi na Yordani, aha ishiriza Iya Yeriko aderha, erhi: ² Orhegeke bene Israheli, oku kashambala bayishihabwa, baje bahakwo bene Levi ebishagala bâyubakamwo. Mubahe n'amalambo bakaziyabuliramwo eburhambi bwa ebyo bishagala. ³ Obahe aha bayûbaka, n'amalambo bankahasha okukaziyabulira-mwo ebishwêkwa byâbo, ebinene n'ebisungunu nangasi bindi bishwêkwa byoshi. ⁴ Amalambo g'ebyo bishagala bene Levi bâyubakamwo bakazirhangirira oku lukuta lw'olugo, omuhanda, makoro cihumbi, omu marhambi mwoshi.

⁵ Mwanagera embuga ya ngasi lugo, makoro bihumbi bibirhi olunda lw'ebuzûka-zûba, makoro bihumbi bibirhi olunda lw'emukondwè, makoro bibumbi bibirhi olunda lw'ebuzika-zûba na makoro bibumbi bibirhi olunda lw'emwenè. Olugo lwanaja ekagarhî. Go malambo g'ebyo bishagala ⁶ Ebishagala mwaha bene Levi biri bira ndarhu mwaleka bakaziyakiramwo, mwanakazileka ngasi wayisire omuntu akaziyakiramwo; kandi mwanabayushulira bindi bishagala makumi ani na bibirhi. ⁷ Ebishagala mwaha bene Levi byoshi haguma byaba makumi ani na munani, kuguma n'amalambo g'okuyabulira. ⁸ Ebyo bishagala mwaja mwarhola bihimbi by'ecihugo muhire bene Israheli, mukajira ntya: abagwerhe oluhande lunene bo mwanakazirhólakwo ebinene, n'abagwerhe ebisungunu, mwanarhola na bisungunu. Ngasi baguma bakaziha bene Levi ebishagala bayubakamwo, omu kulola luhande lunganaci bahâbirwe.

Irhegeko ly'ebishagala by'okuyakirwamwo

⁹ Nyamubâho ashambâla na Musa, amubwîra, erhi: «Ogendidesa bene Israheli obabwire ntya: ¹⁰ Amango mwaba mwamayikira e Yordani, munakola mudekerire, omu cihugo ca Kanani, ¹¹ mwanacîshoga ebishagala byaba kuli mwe, bishagala by'okuyakiramwo, mulya ankahashiyakira omuntu wayisire owabo buzira luhinzo. ¹² Ebyo bishagala byo mwakaziyakiramwo omwihôzi w'omuko, ly'omwîsi alekiyirhwa arhanacigendisamba embere z'olubaga. ¹³ Ebishagala mwahâna byaba ndarhu by'okukaziyakiramwo. ¹⁴ Muhâne ngo isharhu ishiriza Iya Yordani na zindi isharhu omu cihugo ca Kanani, zibe ngo za kuyakirwamwo. ¹⁵ Ezo ngo ndarhu zaba hantu ha kuyakirwamwo kuli bene Israheli, oku muntu w'ecigolo n'oku ngasi wundi oyubasire ekarhî kinyu, lyo ngasi muntu wanayisire owundi muntu buzira luhinzo ahashibona aha ayakira.

¹⁶ Erhi akaba ashusire owundi muntu n'ecirugu c'ecuma, n'olya nyakushurhwa erhi ankafa, owashurhaga ali mwisi, na ngasi mwisi agwâsirwe ahâbwe obuhane bw'okufa. ¹⁷ Erhi ankabanda ibuye, liry lyankahashiyirha, na olya wabandagwa afe, nyakubanda ali mwisi: n'omwisi kukwânîne ahâbwe obuhane bw'okufa. ¹⁸ Erhi ankashurha n'akarhi kankahashiyirha, n'erhi olya washurhagwa ankafa, nyakushurha ali mwisi; n'omwisi kukwânîne ahâbwe obuhane bw'okufa. ¹⁹ Omwihôzi w'omuko yêne wankayirha oyo mwisi; erhi ankajira ah'amushimana, anamuyirha.

²⁰ Erhi omuntu ankahirimya owabo n'omujina erhi amubande kantu kalebe kalya kankamuhirimya, na ntyo olya muntu afe, ²¹ nisi erhi akamushurha n'okuboko kwâge ebwa kumushomba, n'erhi olya muntu ankafa, olya washurhaga kukwânîne ahâbwe obuhane bw'okufa, bulya ali mwisi: omwihôzi w'omuko anayirha olya mwisi erhi ankajira aha amushimana. ²² Ci, erhi ankahirimya owundi muntu buzira luhinzo, erhi amubande akantu buzira bulonza bubî, ²³ nisi erhi ankarhogeza owabo ibuye lyankayirha, na olya muntu afe, buzira kuderha mpu anali mushombanyi wamulongezagya olufu, ²⁴ olubaga lwanatwa olubanja ekarhî ka nyakuyirha na olya mwihôzi w'omuko, nk'oku amarhegeko gadesire, ²⁵ lwanafumya olya mwisi kuli olya mwihôzi w'omuko, lwanamushubiza muli lulya lugo ashuba ayakire; anabêra eyo kuhika aha kufa kw'omudâhwa mukulu, olya washîgagwa amavurha mîmâna. ²⁶ Erhi oyo mwisi akarhenga, embere z'amango, muli lulya lugo ali ayakire, ²⁷ n'erhi olya mwihôzi w'omuko akamushimana omu lundi lugo, kuleka lulya lw'okuyakirwamwo, erhi olya mwihôzi w'omuko akayirha olya wayirhaga owabo, arhajiziri

³⁰ Aha ngasi kuyirha omuntu, kukwânîne habe abahamirizi, lyone oyo mwisi ankafa; ci kwône omuhamirizi muguma arhankarhuma baderha mpu oku buhamirizi bwâge bakolaga batwira omuntu okufa. ³¹ Murhahîra mukayemera empongano y'omuntu wayirhaga owabo, mpu lyo acira, n'obo akwânîne okufa, bulya agwâsirwe afe. ³² Murhahîra mukayemera empongano yarhuma olya muntu wayakiraga omu cihugo ca okuyakirwamwo, ahashigaluka embere z'okufa kw'omudâhwa mukulu. ³³ Murhahîra mukahemula ecihugo mulimwo, bulya omuko gwo guhemula ecihugo, na nta mpyûlo oku cihugo, oku muko gwabulagagwa, okurhali kubulaga omuko gw'olya wagubulagaga. ³⁴ Orhahîra okahemula ecihugo muyûbasiremwo, n'ecihugo niono na mba nyûbasire ekarhî, bulya nie Nyamubâho mbêra ekarhî ka bene Israheli.»

Akashambala k'abakazi

⁵ Musa, oku irhegeko lya Nyamubâho, aha bene Israheli irhegeko, aderha, erhi: «Omulala gwa bene Yozefu gudesire okushingânine. ⁶ Lolagi eci Nyamubâho arhegesire oku biyêrekîre bâli ba Selofehadi: banayankwa n'omulume basimire, caŋga abe w'omu bûko bwa b'îshe. ⁷ Ntyo akashambala ka bene Israheli karhacikazirhenge oku mulala mulebe kaje oku gundi mulala; okwo kwarhuma bene Israheli bakaziyôrhana ngasi baguma akashambala k'omulala gwa b'îshe wabo. ⁸ Ngasi mwananyere yeshi wankaba n'akashambala omu bûko bulebe bwa bene Israheli, kukwânine ayankwe n'omulume w'omu mulala gw'îshe. Ntyo bene Israheli banakazilanga ngasi baguma akashambala ka b'îshe wabo.

Okushwinja

¹³ Ezo zu ngeso n'amarhegeko Nyamubâho ahâga Musa kuli bene Israheli omu rhubanda rhwa Mowabu, hofi na Yordani, aha ishiriza lya Yeriko.

OLUSHIKA : Devarim (דברים, « Paroles » / Deutéronome).

1

I. Ebinwa by' omurhôngêro

Amango n'ahantu

¹ Alaga ebinwa Musa abwiraga Bene Israheli boshi, amango bàli ishiriza Iya Yordani. Omu irûngu, omu Araba, kulola Sufu ntya, aha karhi ka Paranina Tofeli, Labani, Haseroti na Di-Zahabu. ² Hali lugendo Iwa nsiku ikumi na luguma, kurhenga e Horebu, kugera oku ntôndo ya Seyiri kuhika e Kadesi-Ba-rnea. ³ Omu mwâka gwa makumi ani, omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa kali ikumi na muguma, Musa arhondêra ashambalira Bene Israheli ngasi ebi Nyamuzinda anali amurhegesire mpu ababwire, ⁴ n'ago mango erhi anacyu- sihima Sihoni, mwâmi w'Abamoriti, àyubakaga aha Hesiboni, na Og mwâmi w'e Bashani, àyubakaga e Ashtaroti n'e Edereyi. ⁵ ishiriza Iya Yordani, omu cihugo ca Mowabu: Musa arhondêra amanyisa olu lushika. Aderha erhi:

Enyigîrizo nzinda oku Horebu

⁶ Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu àrhushambalize muli Horebu, arhubwîra erhi: «Akasanzi mwamashinga mw'eno ntôndo karhali kanyi. ⁷ Rhengi aha, mugende muje ebwa ntôndo y'Abamoriti n'emwa abalungu babo: omu Araba, oku Ntondo, omu Shefela, omu Nêgebu, n'oku burhambi bw'enyanya, omu cihugo ca Abekanani na kurhenga e Libano kuhika oku lwîshi lunénéné, Iwo lwîshi Iwa Efrata. ⁸ Loli cihugo mpizire omu nfune zinyu; kanyagi muyanke ecihugo Nyamubâho alaganyagya basho, Abrahamu, Izaki, na Yakobo, oku abahaco cibe cabo bona obûko bwâbo enyuma zâbo.»

⁹ Namubwîra ntyala obwo: «Nti niene ntakamugala mweshi. ¹⁰ Nyamubâho, Nyamuzinda winyu amuluzize, mulolage oku mukola banji nka nyenyêzi z'e malunga. ¹¹ Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho, àmuluza muyushuke mube bangana aha kali cihumbi, anamugishe nka kulya amubwiraga. ¹² Kurhi nakabarhula niene obuzirho bwinyu n'omuzigo gwinyu n'emmanja zinyu? ¹³ Mucishoge omu ngasi ishanja linyu abashamuka barhimanya, balya ba makengu banamanyikine, abola bo najira barhambo binyu». ¹⁴ Mwanshuza obwo mwaderha, mpu: «Neci kwinja okwo odesire, rhwakujira.» ¹⁵ Oku bundi narhôla abo barhambo n'emilala yinyu, bashamuka barhimanya banamanyikine nabayimanza nti bamukulire: abarhambula ebihumbi, abandi amagana, n'aba arnakumi arhanu, n'ab'ikumi-ikumi, nayimanza n'ababa bandisi b'amashanja ginyu. ¹⁶ Mw'ago mango gonêne, narhegeka abatwî b'emanja zinyu, nti: Mukaziyumva bene winyu, munatwe bwinja olubanja lw'omuntu na mwene wâbo, erhi olw'omuntu n'ecigolo câge. ¹⁷ Murhakazâg'iba n'akabôlo omu kutwa olubanja: mukaziyumvirhiza abarho muyumvirhizc n'abakulu; murharhinyaga omuntu, bulyala okutwa olubanja kuli kwa Nyamuzinda; n'erhi hankajira olubanja lumuyabire, munalumpisekwo nani nduyumve.» ¹⁸ Mw'ago mango, namumanyisa ebi mukwânîne okujira byoshi.

Ebyabîre e Kadesi

¹⁹ Rhwaleka Horebu obwo, rhwayikira olya nakagali, olya nyanduma w'iru- ngu mwabonaga. Mwo rhwali omu njira y'okuja ebwa ntôndo z'Abamoriti nka kulya Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu anali arhurhegesire, rhwalinda rhuhiha aha Kadesi-Barnea. ²⁰ Oku bundi namubwîra obwo, nti: «Mwoyu mwmwamahika oku ntôndo y'Abamoriti; Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu arhuhîreyo. ²¹ Nti, k'orhabwini oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe okuhirc ecira cihu go? Kanyà ociyanke nka kulya Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho arhegesire, orharhinyaga, orhageragamwo musisi».

²² Lero obwo, mweshi mwayisha emunda ndi, mwambwîra, mpu: «Rhu-rhume endolêrezi zirhushokolere, zije zalolêreza kwinja ecihugo, na hanozigaluka zirhubwire ogw'enjira

rhwageramwo n'ogw'emirhundu rhwajamwo». ²³ Erhi mbona oku kuli kwinja okwo, narhòla balume ikumi na babirhi ekarhi kinyu, muguma muguma omu ngasi bûko. ²⁴ Nabo banacirhòla enjira esokire oku ntonto: basòka bahika omu cidekêra ca Esikoli banatwikanya. ²⁵ Bayanka amalehe g'eco cihugo, barhulerhera banarhubwîra, mpu: «Cihugo cinja Nyamubâho Nyamuzinda wirhu aruhire».

²⁶ Mwehe mwalahira mpu murhasôkerayo, mwashuba bagoma, mpu mu rhayumva izu Jya Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. ²⁷ Mwakazacidudumira omu bibando binyu mpu: «Nyamubâho kushomba ali arhushombire erhi arhu rhenza omu cihugo c'e Mîsiri; kwàli kuderha mpu arhubcbe omu nfunc z' Aba moriti lyo rhugukumuka. ²⁸ Mpu yo ngabi eyo rhwasòkera? Bene wirhu barhutwire omurhima ene baderha, erhi: luli lubaga luzibu na lunji kurhulusha, erhi emirhundu yâbo eri miyubakire buzibu-zibu n'ebiyogo byayo bisokire omu nkuba karhi, erhi ciru rhwanabwineyo Anakirmu».

²⁹ Namubwîra obwo, nti: «Murhageragamwo musisi, murhabayobohaga. ³⁰ Nyamubâho, Nyamuzinda winyu ye kazimushokolera ye wanamulwira kandi nka kulya mwàbonaga amulwira e Mîsiri. ³¹ Omu irûngu wene wacibwinîre kurhi Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe àjaga akuheka nka kula omulume anabeka omugala, akulanga ngasi aba wanageraga hoshi, mwalinda muhika hanola». ³² Cikwône muli okwo, nta muntu wa muli mwe wàymire Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. ³³ N'obwo ye wali omushokolire omu njira, kuderha mpu amulongeze aha mwàhanda, budufu akazimushokolera nka muliro lyo mubona aha mwagera, na mùshi akazimushokolera nka citû. ³⁴ Nyamubâho ayumva olubi lw'enderho zinyu, oburhe bwamugwârha acigasha, erhi: ³⁵ «Nta muntu ciru n'omuguma w'eri iburha libi walabarhe mwa ciryà cihugo cinja. nacigashaga nti nahà basho. ³⁶ Aha nyurna lya Kalebu, mugala wa Yefune: yeki wacibona nànyishimuhà bon'abana bâge ecihugo alabasiremwo, kulya kuba àshimbulire enjira za Nyamubâho buzira bulenzi». ³⁷ Ciru mwanarhuma nani Nyamubâho ambèra burhe, ambwîra, erhi: «Ciru nâwe orhacihikemwo. ³⁸ Erhi mwambali wâwe, Yozwè mwene Nuni, yeki wahika mulico. Omuhe omurhima bulya ye wahisa Bene Israheli kuli eco cihugo. ³⁹ Cikwône abana binyu barho, balya mwaderhaga mpu bakolaga bajibà mpira, na bagala binyu, abala barhacimanya ene ebinja n'ebibi, abola bo bacijamwo, bo nacibà bo nanaciyankira cibe cabo. ⁴⁰ Mwehe muhindamuke mushubire omu irûngu ebwa nyanja Ndukula».

⁴¹ Mwanshuza obwo mwanbwîra, mpu: «Rhwagayisize Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, mpu rhukolaga rhwasòka rhugendilwa nk'okwo Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu anarhurhegesire». Mwanacihagarhira ngasi muguma emirasano yage, mwasòkera oku ntôndo. ⁴² Cikwône Nyamubâho ambwîra, erhi: «Obabwire murhasôkeraga eyo munda murhanajagikoza entambala, bulya ntali haguma ninyu, murhajagicihimisa n'abashombanyi binyu». ⁴³ Namubwîra ntyo ci murhayumvagya. mwagomera irhegeko lya Nyamubâho, mwanacihârha mwasòkera oku ntôndo. ⁴⁴ Omuamoriti oyûbaka kw'eyo ntôndo amurhabalira, amufugumukirako nka njuci, amuhimira aha Seyiri amutundulika kuhika aha Horma. ⁴⁵ Mwayisha mwajongunja, mwalakira embere za Nyamubâho, cikwône arhashibiriraga omulenge gwinyu, arhamurhegaga okurhwiri. ⁴⁶ Mwabêra nsiku nyinji aho Kadesi, nsiku ziri nk'ezi mwanashingireho.

2

Israheli, Edomu na Mowabu

¹ Rhwanacigolonjoka obwôla, rhwaja omu irûngu olunda lw'Enyanja Ndukula nk'oku Nyamubâho anali ambwizire; rhwashinga nsiku zirhali nyi erhi rhwazunguluka cntôndo ya Seyiri. ² Lero Nyamubâho ambwîra, erhi: ³ «Mwamarhama erhi muzunguluka eyi ntôndo, murhòlage enjira y'olunda lw'emwênè, ⁴ onahe olubaga eri irhegeko, erhi: Mwoyo mukola mwajitwikanya omu cihugo ca bene winyu, bene Ezau, bayûbaka e Seyiri. Barhahimwa kumurhînya ci mumanye: ⁵ murhahîraga mukabakoza bulya ntamuhe cici oku cihugo cabo, ciru na hirya hy'olushando luguma, kulya kuba nahîre Ezau eyi ntôndo ya Seyiri nti ebe yage. ⁶ Muyomole enfaranga mubagulire ebiryo mwalya mubagulire n'amîshi mwanywa. ⁷ Bulya

Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, akugishire omu mikolo yawe yoshi; ashimbulira olugendo lwâwe muli olya nnakagali w'irûngu. Laba oku ekola myâka makumi ani enola erhi na Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anali haguma nâwe: nta kantu wabuzire». ⁸ Rhwatwikanya omu cihugo ca bene wirhu bene Ezau obwo, mwo bayûbaka omu ntôndo ya Seyiri, kugera aha Araba n'aha Elati n'aha Esiyoni-Geberi, omu kushibigolonjoka rhwarhola enjira ejire ebw'irûngu Iya Mowabu. ⁹ Nyamubâho ambwîra obwo, erhi: «Omanyè wankarhêra ab'e Mowabu, orhanaderhaga mpu washonza Mowabu bulya ntakuhe kantu k'oku cihugo câge: bene Loti bo nâbire Ara nti Iyo Iyâbo ishwa. ¹⁰ Bayemimi bâyubakaga muli eco cihugo amango ga mira, lwali lubaga luzibu; lunji na Iwa bantu balîri aka Ba-Anakîmi. ¹¹ Kwo bâkagilolwa nka Ba-Refayimi na Ba-Akîmi. ci ab'e Mowabu kwo babaderha mpu ba-Emimi. ¹² Omwola Seyiri, omu mango ga mîra, mwabâga ahantu hakagiderhwa Bahoriti, cikwône bene Ezau babalibirhako, n'erhi baba bamabaherêrhera, bayubakamwo ahâli habo, nka kulya Israheli anajiraga ecihugo Nyamubâho amuhâga mpu cibe câge. ¹³ Hiragi eyo ! munayikire omugezi gwa Zaredi!».

Okuhika ishiriza Iya Yordani

Rhwayikira ogwo mugezi gwa Zaredi. ¹⁴ Akasanzi rhwajire rhwagenda, ku- rhenga e Kadesi Barnea, kuhika amango rhwayikiraga omugezi gwa Zaredi kali ka myâka makumi asharhu na munani; ntyo, omurhwe gwa balya boshi bâli bakola balume b'okujâ oku matabâro gwali gwamahwa omu cihando, nka kulya Nyamubâho âli acigashire. ¹⁵ N'okuboko kwa Nyamubâho nako kwakazibashanga omu cihando, balinda bahungumuka boshi. ¹⁶ Erhi olufu luba lwamarhenga omu lubaga balya boshi banali bakola balume b'okujâ oku matabâro, ¹⁷ Nyamubâho ambwîra, erhi: ¹⁸ «Woyo okola wayikirâ olubibi Iwa Mowabu luderhwa Ara, ¹⁹ n'okuja emunda bene Amoni bali. Orhaderhaga mpu wabarhêra erhi okubashonza bulya ntakuhe oku ishwa Iya bene Amoni, bulya bene Loti nahire eco cihugo, kwo kabo kashambala. ²⁰ Eco cihugo câkazagilolwa nka cihugo ca Ba-Refayimi, bulya Ba-Refayimi bâyubakaga mwo mîra, na Bene-Amoni bâkazagibaderha mpu bo Ba-Zamuzumi ²¹ lubaga lunene, lunji na Iwa bantu baliri aka Ba-Anakimi. Nyamubâho abahungumula omu masu ga Bene-Amoni, abo Bene-Amoni babahiva banayûbaka ecihugo cabo. ²² Kwo Nyamubâho âjiriraga Bene-Ezau ntyo, abala bayûbaka omu Seyiri, yêne arhangigukumula Abahoriti omu masu gabo, Bene-Ezau babanyaga ecihugo banaciyûbaka kuhika ene. ²³ Abahiviti bâyubakaga emirhundu ehisire e Gaza nayo ntyo: Ba-Kafutorimi barhengaga e Kafutori babamalîra banabâ bo bayûbaka cihugo cabo. ²⁴ Hirî eyo. Mugandûle muyikire omugezi gwa Amoni. Laba oku nkufumbisire Sihoni mwâmi w'e Heshiboni, mwâmi w'Abomoriti, nkufumbisire n'ecihugo câge. Cinyagage, onabe wamushonzako entambala. ²⁵ Kurhenga ene nkola nârangiyobohya amashanja gali hano nshi goshi gakurhinye: na ntyo, ngasi wakayumva oku oli omu njira, abe ayôboha ageremo omusisi».

Okuhimwa kwa Sihoui na Ogu

²⁶ Kurhenga omu irûngu Iya Kedemoti, narhuma entumwa emwa Sihoni, mwâmi w'e Hesboni, nazirhuma n'ebinwa by'obuholo nti bagendimubwîra ²⁷ nti: Mwo nagera omu cihugo cawe; nâkulikira enjira yani yone buzira kude- rha mpu nyahuke ekulyo erhi ekumosho. ²⁸ Ebiryo nalya kugula nakugulirabyo n'enfaranga, amîshi nanywa nago ogangulize; kugera kwône nagera nancigendere. ²⁹ Kwo bajizire ntyo bene Ezau bayûbaka e Seyiri na bene Mowabu bayûbaka e Ara; we oleke nyikire Yordani, mpiki mulya cihugo Nyamubâho Nyamuzinda wirhu aruhâ». ³⁰ Ci kwône mwâmi w'e Hesboni alahira mpu arhakarhuleka rhugere enwage. Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ali amamuhûsa obukengêre anammudundaguza amurhima mpu Iyamuhaye bunya-mpira nk'okula biri ene. ³¹ Nyamubâho ambwîra obwo, erhi: «Lâba oku mîra nakuhâga Sihoni n'ecihugo câge^a. Orhondêrage

^a**2.31** : Nk'oku kubonekine omu citabu c'Emibalè (32,4; 33, 22) kandi kuhonekine hanôla oku amatumu bene Israheli balwa, arhali bône bacihimiragwo. Nnâmahanga yene ye balwira ehîrha na ngasi cihugo bankahashibona, erhi kushohôza abashobôzagyo. Co cihugo

okucirhòla omunyageco». ³² Sihoni ayisha arhurhêra n'engabo yâbo yoshi, ayisha alirhulwikiza aha Yahasi. ³³ Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu arhuhaye, rhwamuhima, ye n'abagala, n'olubaga lwâge lwoshi. ³⁴ Obwo rhwanacinyaga emirhundu yage yoshi, rhwageza engôrho omu ngasi lugo. rhwanigûza abalume, abakazi n'abana, harhafulumukaga ciru n'omuguma. ³⁵ Bintu byâbo byône byâfulumusire. gwashuba munyago gwirhu haguma n'ebi rhwâhagulaga omu ngasi murhundu. ³⁶ Kurhenga kuli Aroeri oli oku burhambi hw'omugezi gwa Arnoni, n'omurhundu guli omu kabanda kage, kuhika aha Galadi, nta murhundu rhurhahikagamwo, Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu arhuhàyo yoshi. ³⁷ Ecihugo ca bene Amoni coki arhahikagakwo, kwo kuderha. amarhambirhambi g'omugezi gwa Yaboki n'emirhundu y'oku ntôndo, na ngasi hindi Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu àli àhanzize.

3

Okuhimwa kwa Ogu n'ababo

¹ Rhwahinduka obwo, rhwarhòla enjira y'e Bashani rhwasôkerayo. Og mwâmi w'e Bashani ayisha n'engabo yage mpu akola alirhulwikiza aha Edreyi. ² Nyamubâho ambwîra, erhi: «Orhamuyobohaga bulya nakuhireye, ye n'olubaga lwoshi n'ecihugo câge, omukolere birya wakoleraga Sihoni, mwâmi w'Abamoriti, ola oyûbaka aha Heshiboni». ³ Nyamubâho, Nyamuzinda wirhuarhuhà Og, mwâmi w'e Bashani ntyôla, arhuhà ye n'olubaga lwâge; rhwabahima barharhengagamwo owalobôka. ⁴ Rhwanyaga emirhundu yage yoshi, nta murhundu rhurhabanyagaga: mirhundu makumi gali ndarhu yoshi: ecihugo ca Argobu coshi, akarhwa-bwâmi ka Og e Bashani. ⁵ Eyo mirhundu yoshi yali eyubasirwe buzibu-zibu. yoshi yali ezongolosirwe n'ebyogo biriri n'emihango yalikwo enyumvi nkomokomo, rhurhaganjiri emirhundu erhati miyubakire, nayo yali mwandu. ⁶ Eyola mirhundu yoshi rhwayikolera akalibala nka kulya rhwanakoleraga Sihoni, mwâmi w'e Heshiboni, rhwahrêrhera olugo lwoshi, abalume, abakazi n'abana. ⁷ Ci ebintu byâbo byoshi rhwabihagula, rhwaheka n'eminyago ya muli eyo mirhundu. ⁸ Ago mango, rhwarhòla ecihugo c'abola bâmi bamoriti bombi, cihugo ciri ishiriza Iya Yordani, kurhenga oku mugezi gwa Arnoni, kuhika oku ntôndo ya Hermoni. ⁹ (Ab'e Sidoni kwo baderha oyo Hermoni mpu Siryoni, Abamoriti bôhe kwo bamuderha mpu Sheniri.) ¹⁰ Rhwanyaga emirhundu yali omu irango yoshi, rhwarhòla Galadi yeshi na Bashani yeshi, kuhika e Salka n'e Edreyi, karhwa bwâmi ka Ogu omu Bashani. ¹¹ (Mwâmi Ogu yêne wali ocisigire omu bûko bwa BaRefayimi. Encingo yage yo era ncingo y'ecuma eba aha Rabati emwa Abamoniti. Obuli bwayo buba bwa makoro^b mwenda, n'obugali bwayo buli bwa makoro ani, makoro ga mulume).

Okugaba ecihugo c'ishiriza Iya Yordani

¹² Rhwarhòla eco cihugo obwo kugwarhira oku Aroweri aha mugezi gw'A-rnoni. Nahà Rubeni na Gadi oluhande lw'entôndo ya Galadi n'ebishagala bimuli. ¹³ Bene Menashè baguma n'abahà olundi luhande lwa Galadi na Bashani yeshi, bwo bwali bwâmi bwa Ogu. (Argobu yeshi haguma na Bashani yeshi, kwo bamuderha mpu cihugo ca BaRefayimi. ¹⁴ Yayiri mwene Menashè, erhi àmayanka omurhundu gw'Argobu gwoshi kuhika oku lubibi lw'Aba-Geshuri n'Aba-Makà, ebyo bishagala babiyirika izîno lyage, byakaziderhwa mpu «bishagala bya Yayiri» kwo binaciderhwa kuhika ene.) ¹⁵ Galadi namugabira Makiri. ¹⁶ Bene Rubeni na Bene-Gadi, nabahà olundi luhande lw'ecihugo ca Galadi, kuhika oku mugezi gwa Arnoni,

balaganyagya bishe: Abrahamu, Izaki na Yakobo. Bene Isrnheli ntâco bankanegenere bulya okuhima kurhenga emwa Nnâmahanga. Lola Lush 9, 1-6; Lul 43,4. Nyakasane ye mugala byoshi: Abantu n'ebiremwa byoshi biba byâge. Kuhanzibwe omuntu okujirira owâbo kubi nka kurharhegesirwi na Nyamuzinda (Irhegeko Iya kalî nda: «Orhahîraga okazimba»). Co cirhumire ebihugo Nnâmahanga akazilanga, Abahabraniya bamanye barhabahiragamwo ecirhêro (lola 2,9; 2, 19; 2, 37).

^b**3.11** Makoro ga mulume: Olwo lugero lwaba lwa santimctri 45. Haligi erindi ikoro ligali , bakagikolêsa e Bahiloni, lyali Iya santimetri 52 (Rhulole muli Eze 40,5).

nahebakwo n'ecihimbi c'ekarhî k'omugezi gujjire olubibi lwa Bene-Amoni. ¹⁷ Araba na Yordani lwaba lubibi^c lwâbo, kurhenga e Kinereti kuhika oku nyanja ya Araba, oku nyanja y'omunyu omu marhambi ga Pisiga e bushoshôkero bw'izûba.

¹⁸ Namuhà eri irhegeko ago mango, nti: «Nyamubâho. Nyamuzinda winyu amuhire eci cihugo mpu cibe cinyu; mwe balwi mweshi, murhôle emirasano yinyu. mushokolere bene winyu Bene Israheli; ¹⁹ nti bakinywe bone, n'abana binyu n'ebintu binyu, (mmanyire oku amasò mugwerhe garhali manyi), bone basigala muli eyi mirhundu mmuhîre, ²⁰ kuhika Nyamubâho ashobôze bene winyu nabo nk'oku amujirîre mwoyo, kuhika nabo harhinde muli birya bihugo Nyamubâho, Nyamuzinda winyu amuhire erindi ishiriza lya Yordani. Enyuma z'aho, mwanashubira omu mashwa ginyu nàmuhâga».

²¹ Nahà Yozwè erira irhegeko obwo, nti: «Obwîne n'amasu gâwe wene, ebi Nyamubâho, Nyamuzinda winyu akolire abâla bâmi bombi, ntyo kwo Nyamubâho akazikolera n'abandi bâmi mwashanga boshi. ²² Nti orhayobohaga, bulya Nyamubâho, Nyamuzinda winyu yêne wamulwira». ²³ Ago mango nashenga Nyamubâho engalo: ²⁴ «Nti Yagirwa Nyamubâho, warhôngdire okuyêreka mwambali wâwe obukulu bwâwe n'obuhashe bw'okuboko kwâwe; woyo, nta w'emalunga erhi w'enigulu wakakuhikakwo oku ikola n'oku bijiro bilushine, ²⁵ oleke nyikire nani nsinzeke eco cihugo cinjaciri ishiriza lya Yordani, nani ndolekwo eyi ntôndo nyinja ndolekwo na Libano!» ²⁶ Ci mwoyo mwarhuma Nyamubâho ambêra burhe. arhanyumvirhizagya. Ambwîra, erhi: «Lekeraga aho! Orhacimbwiraga olwo! ²⁷ Sôkera oku busongerwe bwa Pisiga, olukire amasu olunda lw'e emwenè, n'olw'emukondwè n'ebushoshôkero bw'izûba, ocibonere n'agâwe masu, bulya orhayikire oyu Yordani^d. ²⁸ Orhegeke Yozwè, omuhe omurhima n'oburhwâli, bulya ye walongôlana olula lubaga ye wanabahisa mwa cira cihugo wàlangira». ²⁹ Oku handi rhwâbêra muli akôla kabanda, aha ishiriza lya Beti-Peori.

4

Okuhemuka kwa Peori n'oburhimanya nkana

¹ Wani Israheli, yumvaga amarhegeko n'engeso nakuyigiriza ene: kuderha nti mugashimbe lya mulama munahike muli cira cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho amuhà mpu muciyanke cibe cinyu. ² Ebîra mmu rhesigire murhabiyushûlekwo akantu, murhanabinyihyakwo akantu ci mulange olushika lwa Nyamubâho, Nyamuzinda winyu nk'oku nnamurhesigire. ³ Mwacibwinire mwene n'amasu ginyu ehi Nyamubâho akolire Balu-Peori: ngasi yeshi wakulikirc Balu-Peori, Nyamubâho amuhêrekeza ekarhî kâwe; ⁴ cikwône mwe mwayosire mucishwekîre kuli Nyamubâho. Nyamuzinda winyu, mwoyo mucirimwo omûka mweshi. ⁵ Ka murhabwini nioyu ndwîrhe namuyigiriza amarhegeko n'cngcso nk'oku Nyamubâho, Nyamuzinda anarhegekaga, kuderha mpu mugashimbe hano muhika omu cihugo mwajiyanka. ⁶ Mugalange munagashimbe: bwo burhimanya bwinyu go na makengu ginyu omu masu g'amashanja. Amango bayumva agamarhegeko goshi kwo banaderha, mpu: «Olubaga lw'oburhimanya n'amakengu lunali luguma lwone: lwolu lubaga lunji-lunji». ⁷ Anagwarhi, lubaga lunji-lunji luhi lulya banyamuzinda baba baliranyire nk'okûla Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu aba arhuliranyire^e ngasi mango nka rhwamushenga? ⁸ Na kandi, lundi

^c**3.17** : Nyanja y'omunyu kw'enaderhwa ntyo, nyanja ya Loti.

^d**3.27** : Enyigirizo z'entumwa zimanyisize oku Musa arhahikaga omu cihugo babalaganyagya nk'oku Musa abire afa embere bayikire Yordani (Lush 34. 5-6). Okwo kuyêrekine omuhigo gwa ka-lya kanwa ka Nyakasane (Lush 31.2; 34.4). Amandiko manji gwo gayêrekana oku ecarhumaga Musa afa kuli kugoma kw'olubaga nk'oku bakudesire hano (Rhulole muli Lush 1.37; 4.21, Lul 106, 32). Ci kwône, haligi mandiko maguma maguma gaderha oku Musa na Aroni bahanagwa omu kuba arhayemêranga Nnâmahanga mwikubagirwa omu karhî ka Bene Israheli aha Meriba (Lush 12, 51; Mib 20, 12) na kulya kuba ahuzire buyêrekana obwimâna bwa Nyamuzinda omu karhî ka Bene Israheli (Mib 20, 10)

^e**4.7** Arhuliranyire: Musa alonzize okuyêrekana olukogo lwa Nyamuzinda. Nyamuzinda

lubaga lunenenc luhi lulya lujira amarhegeko n'engeso zishingânîne nk'oku olu lushika nyerekîne embere zinyu olw'ene luli?

Obufulule bwa Nyamubâho oku ntôndo ya Horebu

⁹ Ci kwône omanyage wakayibagira ebi binja amasu gâwe gabwîne omanyage harhajiraga ciru n'olusiku luguma lw'akalamo kâwe waleka ebyo binja byakurhenga oku murhima, ci kwône obiyigirize hagala bâwe n'abinjikulu bâwe erhikwo. ¹⁰ Olusiku wali oyimanzire aha ntôndo ya Horebu, embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, Nyamubâho ambwîra: «Onshubûlize olubaga nabayumvisa ebinwa byâni, kuderha nti bacyigirize okuntînya, ensiku zoshi z'akalamo kabo hano igulu banakuyigirize bagalababo». ¹¹ Mwanacishegera obwo, mpu muyimange oku burhambi bw'entôndo, ago mango erhi ntôndo edwîrhe yagulumira kuhika omu nkuba karhî, omu mwizimya gw'ebitû n'omu milazo. ¹² Nyamubâho amushambaza obwo, kurhengeraga omu karhî k'omuliro; mwakazagiyumva izu ly'ebinwa, cikwône murhabonaga busu buhi. Mwakazagiyumva izu lyone. ¹³ Nyamubâho amumanyisa endagâno yage, amurhegeka mpu muyishimbe: biryala binwa ayandikaga oku nnambi z'amabuye oku binali ikumi. ¹⁴ Niehe, antegeka obwo mpu mmuyigirize amarhegeko n'engeso mwakazishimba omu cihugo mwajâmwo mpu muciyanke cibe cinyu. ¹⁵ Munacilangage bwinja: kulya kuba orhabonaga busu buhi, olusiku Nyamubâho akushambaliza omu karhî k'omuliro aha Horebu, ¹⁶ murhahîraga mukakola amaligo, mûderha mpu mukola mwajira enshusho mbinje y'okuyêrekana kantu kalebe: ebe nshusho ya mulume ebe ya mukazi, ¹⁷ ebe nshusho ya nsimba ndebe mw'ezi zigera oku idaho, ebe nshusho ya kanyunyi kalebe mw'orhu rhubalala emalunga, ¹⁸ ebe nshusho yansimba ndebe mw'ezi ziba omu mishi ekuzimu. ¹⁹ Irhondo okalengeza amasu ogalamira emalunga, okabona izûba, omwêzi, enyenyêzi n'engabo z'emalunga yoshi, orhazigaga bakukulukuza mpu obiharamye erhi kubikolera. Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe abigabire amashanja goshi gali idako ly'amalunga. ²⁰ Cikwône mwehe, Nyamubâho àmuyansire amukûla omu luganda batulira ebyuma, e Mîsiri, mpu muhinduke lubaga mwanya gwâge nk'oku munali ene.

Obuhane

²¹ Mwoyo, mwarhuma Nyamubâho ambêra burhe, acigasha mpu nkayikira Yordani, na mpu nkahika omu cihugo cinja àkushoboza cibe cawe. ²² Neci, mwo nafira mwa cino cihugo rhulimwo, ntanayikira oyu Yordani. Mwehe mwamuyikira mujiyanka cira cihugo cinjacinja. ²³ Mucîlange mwakanayibagira endagâno Nyamubâho, Nyamuzinda winyu àfundikaga ninyu, murhahîraga mukajira enshusho mbinje ya kantu kalebe n'obwo Nyamubâho Nyamuzinda wâwe akuhanzizekwo; ²⁴ hulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba muliro ntakanjirwa, anaba Nyamuzinda wa luhali. ²⁵ Amango mwabâ mwamaburha abana munakola mugwerhe abinjikulu, amango mwabâ mukola muli nsiku mw'eco cihugo, erhi mwakakola amaligo mukajira enshusho mbinje, kwo kukola ebigayisizc Nyamubâho n'okumujira burhe, ²⁶ lero igulu n'amalunga go gâmpumira omu kasheba gamuyagirize olwo lusiku: murharhamihungumuke muli eco cihugo mwâjiyanka mpu cibe cinyu obu mwayikira Yordani. Murha shingemo nsiku inga, kuhungumuka mwanahungumuka. ²⁷ Nyamubâho àmushandabanya omu mashanja n'abasigala muli mwe barhabe banga. Omu karhî k'amashanja emunda Nyamubâho amulukiriza. ²⁸ Mukolaga mugendikolerayo banyamuzinda bàjiragwa n'enfune z'omuntu, àbabinjagwa omu murhi erhi omu ihuye, oku barhabona barhanayumva kwo barhalya barhanabayirwa. ²⁹ Wabâ oli eyo munda onalongereze Nyamubâho Nyamuzinûa wâwe, wanamubona erhi wakamulonza n'omurhima gwâwe gwoshi n'omûkâ gwâwe gwoshi. ³⁰ Omu maganya gâwe, ebi binwa byakuhikakwo, cikwône omu nsiku nzinda washubirira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, onayumvirhizc izu lyage ³¹ bulya

anarhulirane ngasi mango rhwe biremwa byâge nka kula omubusi anakomerana n'abana bâge. Olukogo lwa Nyamuzi-nda làyûshûka bwenêne kulusha erhi ayemêra akuyanka omubiri, aburhwa hano igulu, alama na nirhu, na buzinda abambwa oku musalaba mpu lyo arhucungula. Lola muli Yn 1,14.

Nyamubâho Nyamuzinda wâwe abâ Nyamuzinda wa lukogo, arhakulekêrere arhanakushabe; arhayibagire omulagi alaganyagya basho anaguhirakwo endahiro.

³² Orhangidôsa ensiku za mîra, ezakushokoleraga kurhenga olusiku Nyamuzinda alemaga omuntu hano igulu: kurhengeraga kuli cikwi ciguma emalunga kuhika oku cindi, ka hakola habire akanwa kali nk'aka? ³³ Ka hali olubaga lukola luyumvîrhe izu lya Nyamuzinda ozine lyaderhera omu karhî k'omuliro nk'oku wâyumvagya lwanabulilama? ³⁴ Ka hali owundi nyamuzinda okola ôyishire alilonza ishanja omu karhî k'erindi ajira ebyokurhangula, ebimanyiso, ebisomerine anatula entambala n'enfune nzihun'okuboko kula-mbûle ajira eby'okuyobohya nka kulya Nyamubâho Nyamuzinda winyu àmujiriraga e Mîsiri, erhi mwanasinza? ³⁵ We wahirwe okubona ebyo byoshi kuderha mpu omanyeye oku Nyamubâho ye Nyamuzinda w'okuli na nta wundi aha nyuma zagc. ³⁶ Kurhengeraga emalunga, akuyumvisa izu lyage mpu akuyigirize, na kunola igulu akuyêreka omuliro gwâge munene wanayumva ebinwa byâge kurhengeraga omu kagarhî k'omuliro. ³⁷ Kuba ali azîgîre basho, n'okuba acîshozire iburha lyâbo enyuma zâbo, kwarhumire akurhenza e Mîsiri anakuyêrekana okubâho kwâge n'obuhashe bwâge. ³⁸ Amashanja manene na mazibu kukulusha, agalibirhakwo omu masu gâwe, mpu lyo akuhisa omu cihugo cabo, anakuhe co mpu ociyimemwo nk'oku binaciyosire kuhika ene.

³⁹ Okwaninage omanyeye ene onakazikurhimanya omu murhima gwâwe: Nyamubâho, ye Nyamuzinda oku nkuba enyanya na hano nshi oku igulu, yêne nta wundi. ⁴⁰ Olange amarhegeko gage n'engeso zâge nkurhegesire ene, nti lyo obêrwa woyo na bagala bâwe, lyo munalamira omu cihugo Nyamubâho Nyamuzinda wâwe akuhire mpu cibe cawe ensiku zoshi.

Ngahi omuntu akayakira

⁴¹ Oku bundi Musa acîshoga mirhundu isharhu ishiriza lya Yordani, e bushoshôkero bw'izûba. ⁴² Eyo mirhundu yo omwisiwamayirha akayakiremwo, òwamayirha mwene wâbo buzira bulonza bubi, amuyirhe arhanali mugwerhekwo nshombo ndebe: ago mango, erhi akayakira muli murhundu muguma mw'eyo, anaciza ogwâge mûka. ⁴³ Eyo mirhundu yeyi: kuli Bene-Rubeni, Beseri, omu irûngu, omu irango kuli Bene-Menashê, Galani, omu Bashani.

Enshambâlo ya kabirhi ya Musa

⁴⁴ Lwo lushika Musa ahâga bene Israheli olu, ⁴⁵ Gagâla amahugulo, ama-rhegeko n'engeso Musa ahâga Bene Israheli erhi barhenga e Mîsiri, ⁴⁶ ishiriza lya Yordani, omu lubanda luli hofi na Beti-Peori; omu cihugo ca Sihoni, mwâmi muamoriti, akarhwabwâmi kage erhi kali e Heshiboni: Musa na Bene Israheli bâli bamuhimire erhi barhenga e Mîsiri. ⁴⁷ Banali bayansire ecihugo câge, n'ecihugo ca Ogu, mwâmi w'e Bashani, bombi bali bâmi bamoriti babaga ishiriza lya Yordani, e bushoshôkero bw'izûba, ⁴⁸ kurhengeraga kuli Aruweri oli oku lubibi luli enyanya z'omugezi gwa Amoni, kuhika oku ntôndo ya Siriani yerigi Herimoni oyo, ⁴⁹ na kuli Araba yoshi, ishiriza lya Yordani ebusho-shokero.

5

Amarhegeko ikumi ga Nyamuzinda

¹ Musa ahamagala Israheli yeshi, ababwîra erhi: Yumva Israheli amarhegeko n'engeso nakubwirira omu kurhwiri; mugayige mugalange lyo mugashimba.

A. Irhegeko lirhanzi (2-10)

² Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu âfundisire endagâno yage haguma nirhu oku Horebu. ³ Arhali bo na balarha Nyamubâho afûndikaga eyo ndagâno, ci haguma nirhu rhwe rhucizine, oku rhunali aha olw'ene rhweshi. ⁴ Nyamubâho amushambaza masu omu masu oku ntôndo omu karhî k'omuliro. ⁵ Nani ago mango erhi nyimanzire aha karhi ka Nyamubâho na ninyu, nti mmumanyise ebinwa byâge, mwali muyobohire omuliro kwarhuma murhasôkera oku ntôndo. Aderha obwo, erhi: ⁶ «Nie Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, nie nâkurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri, omu nyumpa wali mujâ. ⁷ Orhâbe n'abandi ba nyamuzinda aha nyuma zani. ⁸ Orhahîraga okajira ehy'obûko nshusho mbinje, nshusho y'ebiri emalunga enyanya, ey'ebiri

idako bano nshi, erhi ebiri omu mishi idako ly'igulu. ⁹ Orhahiraga okaharâmya ezo nshusho erhi okuzikolera. Bulya niono Nyamubâho Nyamuzinda wâwe mba Nyamuzinda wa mitula. Obubi bw'ababusi nnambuhanire abana babo, n'abinjikulu n'abinjikuluza babo, nka bali bantu banshomba. ¹⁰ Cikwône nnambabalire bantu bihumbi n'ebihumbi nka bali bantu bansîma banashimba amarhegeko gani.

B. Irhegeko lya kabirhi n'erya kasharhu (11-15)

¹¹ Orhalahire izîno lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ebirà, bulya Nyamubâho arhakaleka buhana owalahira izîno lyage ebirà. ¹² Olusiku lwa sabato okazilukuza nk'oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anakurhegekaga. ¹³ Wakazikola miregerege ndarhu onajire obushanja bwâwe bwoshi. ¹⁴ Ci olusiku lwa kali nda, luli lusiku lwa sabato, lusiku lwa Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe: nta mukolo wajira olwo lusiku, ôli we, ôli mugala wâwe, ôli mwali wâwe, ôli mwambali wâwe, ôli mwambali-kazi wâwe, ôli enkafu yâwe, ôli cndogomi yawe, erhi cintu cawe cirebe, ciru n'ecigolo cihânzire aha mwâwe, na ntyo mwambali na mwambali kazi wâwe nabo hanarhamûka akâwe wene. ¹⁵ Okazikengera oku wali mujà omu cihugo c'e Mîsiri, na Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akurhenzayo n'okuboko kuzibuzibu, kuboko kulambûle, kwo kwarhumire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akurhegeka mpu okazikenga olwa Sabato.

C. Irhegeko lya kani, elya karhanu na kuhika elya kali ikumu (16-21)

¹⁶ Okazikenga sho na nyoko nka kulya Nyamubâho Nyamuzinda wâwe akurhegekaga, ly'olama nsiku nyinji onabone omugisho mwa cirya cihugo Nyamubâho Nyamuzinda wâwe akuhà.

¹⁷ Orhahîra okaniga.

¹⁸ Orhahîra okahusha.

¹⁹ Orhahîra okazimba.

²⁰ Orhahîra okabêshera omulungu wâwe.

²¹ Orhahîra okacîfinja muka mulungu wâwe. Orhahira okacîfinja enyumpa ya mulungu wâwe, nisi erhi ishwa lyage, erhi mwambali wage erhi omwambalikazi, nisi erhi nkafu yage, erhi ndogomi yage erhi kandi kantu ka mulungu wâwe».

²² Byo binwa Nyamubâho abwiraga endêko yinyu yoshi oku ntôndo ebyo, abiderha n'izu linene, omu karhî k'omuliro, omu citu n'omwizimya: orhanayu-shulagakwo bici; abiyandika kuli nnambi ibirhi za mabuye anazimpêreza.

Obulagizi bwa Musa

²³ Erhi nyumva izu lyarhenga omwola karhî k'omwizimya, oku n'entôndo yoshi yagulumira muliro, mwoyo mweshi oku munali barhambo b'emilala, haguma n'abagula binyu, mwanacyisha emunda nâli, ²⁴ mwambwîra, mpu: Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu amarhuyêreka irenge n'obukulu bwâge, rhwamayumva izu lyage omu karhi k'omuliro; mpu neci ene rhwamaja rhwabona oku Nyamubâho anaderhêza omuntu n'omuntu agalilama. ²⁵ Cikwône lero, cici cankarhumaga rhwafa? Caba neci oyu nyanduma w'omuliro anarhusingônola, n'erhi rhwankashubikayumva izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, rhwanahera. ²⁶ Ka hali ojira omubiri okola oyumvîrhe akirhu izu lya Nyamuzinda ôzine lyaderhera omu karhî k'omuliro akanabulilama?

²⁷ Woyo, ojeyo oyumve ngasi oku Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu akaderha, obuliyisha orhubwire ngasi oku Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu akubwizire; rhwayumvirhizakwo rhunakujire. ²⁸ Nyamubâho ayumva oku mudesire anambwîra, erhi: «Nayumvîrhe ebinwa by'olu lubaga». Oku bakubwizire kwoshi kunali kwinja. ²⁹ Omurhima gwâbo gurhankarhangiyôrha guli ntyôla: gukazinkega gunashimbe amarhegeko gani lyo babona amasîma garhahwa, bone haguma n'ahana baho. ³⁰ Ogende obabwire, erhi: "Mushubire omu bihando binyu» . ³¹ Cikwône wehe, obere ahàla hofi nani, nakubwîra amarhegeko goshi, olushika n'engesowàbayigiriza nabo bazikole. Okuzigira Nyamuziuda: lyo irhegeko

³² Mulangage munakulikire nk'oku Nyamubâho, Nyamuzinda winyu ànamurhegekaga. Murhahabukire ekulyo erhi ekulembe. ³³ Mushongêze enjira Nyamubâho, Nyamuzinda winyu

anamuyerekaga lyo mubona akalamo; mwabona omugisho n'akalamo mw'eci cihugo mwâjirhola.

6

¹ Eyola yo mihigo n'amarhegeko n'engeso Nyamubâho Nyamuzinda winyu antegekaga mpu mmumanyise, mpu mukazigashimba hano muba mwahisire omu cihugo mwajiyanka.

² Ntyôla, erhi wakakazirhînya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, ensiku z'akalamo kâwe zoshi, erhi wakanashimba ama rhegeko gage goshi, n'ebinwa byagc nk'oku nkurhcgese ene, wanalama akalamo kalîrî, w'oyo na mugala wâwe n'omwana wâwe n'omwinjikulu wâwe.

³ Israheli, orhakarhangiyumva, okulanga n'okushimba ago marhegeko ly'obona omugisho onayololoke nka kulya anaderhaga Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho, hano oja muli ciryâ cihugo cihululamwo amarha n'obûci.

⁴ Yumva wâni Israheli: Nyamubâho Nyamuzinda wirhu yêne Nyamubâho. ⁵ Ozigire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe n'omurhima gwâwe gwoshi, n'omûka gwâwe gwoshi, n'emisi yawe yoshi. ⁶ Ebyola binwa nkurhegesire ene bisere omu murhima gwâwe. ⁷ Obibwirize bagala bâwe, obaganîrebyo nk'otamire omu mwâwe erhi amango odwîrhe walambagira omu njira, amango ogwîshîre erhi amango oyimanzire; ⁸ obishwekere oku nfune zawe nka kakengézo n'oku malanga gâwe nk'ishembwa. ⁹ Obiyandike oku mitungo y'enyumpa n'oku lu-mvi.

¹⁰ Amango Nyamubâho Nyamuzinda aba amakuhisa muli ciryâ cihugo alaganyagya basho, Abrahamu, Izaki na Yakobo mpu abahâ, mw'erya mirhundu minene eyera bwenêne arhanali aha yayubakagwa, ¹¹ omu nyumpa ziyunjwire binja bya ngasi lubero, arhanali we waziyunjuzagyabyo, hofi n'amaliba orhali aha gahumbagwa, hofi n'emizâbîbu n'emizeti orhali aha yarhweragwa, amango wabâ wamalya wamanayigurha, ¹² orhahîra okayibagira Nyamubâho wakukûlaga omu cihugo c'e Mîsiri, omu nyumpa walimwo mujâ. ¹³ Orhinye Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, okazimukolera onakazicigasha izîno lyage.

¹⁴ Orhahîra okashimba abandî banyamuzinda, omu banyamuzinda b'amashanja gakugosire, ¹⁵ bulyla aba Nyamuzinda wa luhali Nyamubâho Nyamuzinda wâwe oba omu karhî kâwe. Omanyê oburhe bwâge bwakanakuzukira atulumukirwe obone bwamakuherêrekeza hano igulu. ¹⁶ Orhahîra okarhangula Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, nka kulya wajiraga e Masa. ¹⁷ Oshimbe amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, na birya binwa na galya mahano âkuhâga. ¹⁸ Okazijira ebishingânîne n'ebiyinjihire omu masu ga Nyamubâho, lyo oyumva obusîme onayanke ciryâ cihugo cinja-cinja Nyamubâho alahiriraga basho ¹⁹ mpu akaba arhahulusizi abashombanyi bâwe wanasinza! Ye wâkuderhaga Nyamubâho.

²⁰ Amango mugala wâwe akakudôsa erhi: «Ebira binwa, aga marhegeko n'ezira ngeso Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu àmurhegekaga kwo kuderha kurhi»? ²¹ Wanamubwîra erhi: «Rhwalî bajâ ba Faraoni e Mîsiri, lero Nyamubâho arhukula eyo munda e Mîsiri n'obuhashe bw'okuboko kwâge. ²² Nyamubâho ajirira omu masu girhu ebimanyiso n'ebirhangazo binene by'okuyobohya, akolera Mîsiri, Faraoni n'enyumpa yagc yoshi! ²³ Rhwehe arhurhenza cyo munda mpu arhuheke mwa ciryâ cihugo alaganyagya balarhâ mpu àrhushobôzaco. ²⁴ Nyamubâho arhurhegesire mpu rhushimbe ago marhegeko goshi, lyo rhurhînya Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, rhukaziyôrha rhuli n'obusîme rhunabone akalamo nk'oku binayosire kuhik'ene. ²⁵ «Obushinganyanya bwirhu bw'obu: okulanga bwinja n'okushimba aga marhegeko goshi, embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, nk'oku yêne arhurhegesire.»

7

Israheli lubaga luyegûle

¹ Amango Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amakuhisa muli eci cihugo wagendiyanka, n'amango waba wamakungush amashanja manji: Abahititi, Abagirigashi, Abahamoritî, Abanyakanani, Abaperizi, Abahiviti, n'Abayebuseni, mashanja nda na mazibu kululusha,

² Nyamubâho, Nyamuzinda akufu mbikabo obahime onabakolere akalibala. Orhaderhaga mpu wanywanamwe nabo, nisi erhi mpu wababera obwonjo! ³ Orhahîraga okakoma obumanina mweshi nabo: mwali wâwe orhamugabiraga mugala w'ab'eyo; na mugala wâwe orhamusheberaga mwali w'ab'eyola. ⁴ Bulya mugala wâwe banamurheba mpuarhanshimbaga; anakolera abandi banyamuzinda n'oburhe bwa Nyamubâho wânabona bwamakuzûkira atulumukirwe amuherêrekeze mwo kano kanya. ⁵ Cikwône, alaga oku mwabajirira: muje mwashâba empêrero zâbo, muje mwavunyungula amabuye g'okuhêrera bâgwikaga, muje mwakundula emirhi bâgwikaga mpu bakarherekêreraho na ziry nshusho^f zâbo bâbinjaga onazidûlike muliro. ⁶ Bulyala woyo, oli lubaga lwarherekirwe Nyamubâho Nyamuzinda wâwe. We Nyamubâho Nyamuzinda wâwe âcishozire mpu obe we lwâge lubaga omu mashanja goshi ganabâ hano igulu.

⁷ Nyamubâho âcishwêkire kuli mwe anacimwishoga: arhali mpu kulya kuba mwaluzire mwarhalûka agandi mashanja goshi, ciru mwe banyi omu mashanja goshi, ⁸ ci kurhonya Nyamubâho amurhonya, n'okulonza okusêza omulagi alaganyagya basho. Kwo kwarhumire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akulikûza n'okuboko kwâge kuzibu, akurhenza omu nyumpa y'obuja n'omu nfune za Faraoni mwâmi w'e Mîsiri. ⁹ Okolaga wamanya oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ye Nyamuzinda w'okuli, ye Nyamuzinda mutabêsha ye bikirira endagâno yage n'obuzigire bwâge kuhika oku iburha lya kali cihumbi abikira abantu bamuzigira banashimba amarhegeko gage. ¹⁰ Cikwône abamushomba, anabahane omu magala gabo. Arhimang'îherêrekeza ngasi omushomba, bunali buhane bwâgo bwâgo amuhâ. ¹¹ Olangage ebinwa n'amarhcgeko n'enecso zani nkurhegesire ene, onazishimbâge.

¹² Mango waba wayumvîrhe aga marhegeko, okagalanga n'okugashimba, naye Nyamubâho Nyamuzinda wâwe âkubikira endagâno n'oburhonyi alaganyagya basho. ¹³ Akusîma anakugishe oyololoke; agisha emburho y'omu nda yawe n'emburho y'omu ishwa lyâwe, engano yawe, idivayi lihyahya lyâwe, amavurha gâwe, emyêzi enkafu zawe zirimwo, n'abanahuzi b'ebibuzi byâwe, muli ciry cihugo alaganyagya basho mpu abahâ. ¹⁴ Wabâ mugishe kulusha agandi mashanja goshi, emwâwe erhakabâ ngumba ya mulumeerhi ya mukazi erhi omu bintu byâwe. ¹⁵ Nyamubâho akucinga oku ngasi bulwala, arhakurhumire ciru n'obuguma muli galya mahanya wâbwîne arhumira ab'e Mîsiri, ci abakushomba boshi, bo anagahengulirakwo.

¹⁶ Okolaga wamalîra ago mashanja Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuhebire omu nfune goshi. Isu lyâwe lirhabâga lya bwonjo kulibo, orhanakolera nyamuzinda babo: ogwo gwakanaba murhego bakurhezire.

Emisi ya Nyamuzinda

¹⁷ Okolaga waderha emurhima gwâwe erhi aga mashanja gamabâ manji kundusha, kurhi nakahasha nagahulusa wâni? ¹⁸ Orhabarhinyaga: okengere kulya Nyamubâho, Nyamuzinûa wâwe akoleraga Faraoni n'ecihugo ca Mîsiri coshi: ¹⁹ galya marhangulo manene amasu gâwe gaciboneraga, birya bimanyiso n'ebirhangazo, kulya kuboko kulambûle Nyamubâho Nyamuzinda wâwe akuhulusagya mwo; ntyo kwo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akolera ago mashanja oyobohire. ²⁰ Kali ciru Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe arhuma enyisîmbu zimalîre abakaderha mpu bacinaniriza erhi mpu bacifulika balekibonwa.

²¹ Orhadirhimanaga embere zâbo, bulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ali ekarhî kâwe. Ye Nyamuzinda mukulu n'owokuyobohwa. ²² Hinyi-hinyi Nyamubâho Nyamuzinda wâwe aja ahungumula ago mashanja embere zâwe. Nawe wene orhakabagukumulira oku liguma, kuderha mpu eby'erubala byankanaluga bikulibuze. ²³ Nyamubâho, Nyamuzindawâwe akufumbikabo boshi, abashakanya kuhika boshi bahungumuke. ²⁴ Akufumbika n'abâmi babo, oherêrekcze amazîno gabo hanola idako ly'amalunga harhajire owaderha mpu ahagaza embere zâwe, kuhika boshi obamalire.

^f7.5 : Lola Lub 34, 13; Lush 7, 5; 12, 3; 16, 21; 34, 13. Ogwo mutungo yali nsanamu ya muzimu-mukazi «Ashera», ye Abanya-Kanani boshi n'embaga zâli bayegîre bakagiharârnya. Lola Lub 23, 24. Ambanga nyinji zakag'iderha mpu Ashera ye muka Nyamuzinda

²⁵ Enshusho bàbinjaga mpu banyamuzinda babo, mukazizikweba eciko; orhayagalagwa n'amasholo nisi erhi n'amarhale baziambisire; erhi wakaderha mpu wacyankirago, wanagwa omu murhego; bulyala ebyo byoshi, Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe arhabikwirirwa. ²⁶ Orhahiraga okahêka ebyo byakobwa omu mwâwe, byakanarhuma wabà nyamakobwa akabyo. Okwânîne obilole nka by'eciguzi birya by'okushologosa bulya biri bihehêrere.

8

Amarhegeko gw'omw'irûngu

¹ Aga marhegeko mmuhire ene, mugalange bwinja goshi, mugashimbe lyo mulama, muyololoke munaje muli ciryà cihugoNyamubâho alaganyagya basho, muciyanke cibe cinyu. ² Okazikengera ziryà njira zoshi Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akugezagyamwo omu irûngu myâka makumi ani, mpu lyo akujira mwirhohye, akurhangule anamanye eciri omu ndubi y'omurhimagwâwe: mpu alole erhi walanga erhi orhalange amarhegeko gage. ³Akujizire mwirhohye, akuyumvisa ishali akuhà amanna walya n'obwo orhagayishi na basho barhagayishi; kulonza okukumanyisa oku omuntu arhalama na mugati gwone, ci alama na ngasi hirhenga omu kanwa ka Nyamuzinda. ⁴ Omwambalo wali oyambirhe guruhakoyaga mw'eyo myâka makumi ani, n'okugulu kwâwe kurharhundaga. ⁵ Oyumvagye obwo oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe kwo akuhanûla kula omushamuka anahanûla omwana wage. ⁶ Onalangage amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe omu kushimba enjira zâge n'okumurhînya.

Enyifinjo z'Ecihugo c'Amalaganyo

⁷ Bulya Nyamubâho akola akuhêka omu cihugo cinja bwenêne, cihugo cilugamwo enshalalo n'enshoko, amîshi ganakazifuguka kurhenga ekuzimu omu rhubanda n'omu birhondo. ⁸ Cihugo ciyeramwo engano; engano y'obwânwa n'ey'omushûshu, omuzâbîbu n'omuzêti n'amakomamanga, cihugo ca mirhi ya mizeti, ca mavurha n'obûci, ⁹ Mw'eco cihugo orhalye mugati mushundano, orhabulemwo kantu. Cihugo cirimwo amarhale cinali cihugo wahumbamwo amarhale oku ntôndo. ¹⁰ Walya oyigurhe onavuge Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe omunkwa muli ecôla cihugo cinja àkuhire.

¹¹ Orhahiraga okayibagira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, omu kubula bwashimba ebinwa byâge, amarhegeko gage n'engeso zâge nkurhegesire ene. ¹² Amango waba wamalya wanayigurha, wamayubaka onakola odekerire omu nyumpa nyinja, ¹³ n'amango wabona ebintu byâwe binyinyi n'ebinênene byamayololoka, onakola ogwerhe nfaranga nyinji, masholo garhali manyi, n'ebirugu byâwe hyoshi byamaluga, ¹⁴ omanyè omuhimbo gwakanakuja emurhima. Ago mango omanyè wakayibagira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe wakurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri, omu nyumpa y'obuja. ¹⁵ Ye wakugezagyamwo oyula cobohwa na nakagali w'irûngu, hantu ha nyôrha harhanabà mîshi, ha njoka n'amahiri, yêne ye wakurhenzagya amîshi omu ibuye lizibu-lizibu. ¹⁶ Ye wakuyikulizagya omu irûngu n'amana, biryo basho barhayishi, kuderha mpu akujire mwirhohye, mpu arhangikurhangula abulikujirira ebinja wâsima.

¹⁷ Omanyage wakaderha omu murhima gwâwe erhi: misi yani na buzibu bwa maboko gani byampisagya kuli obu bugale. ¹⁸ Okazikengêra Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe: ye wakuhâga emisi erhuma wabona obwo bugale bwoshi; kwo àkenzire ntyo erya ndagâno àlaganyagya basho, kw'okûla biri ene. ¹⁹ Amango wanayibagire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, okashimba abandî banyamuzinda b'obwuhambi, okabarhumikira erhi okabaharâmya, nkukomêrîze oku wanahêrêrekera. ²⁰ Ak'agôla mashanja Nyamubâho âherêrekeza omu masu ginyu, ninyu kwo mwanahêrêrekera, ebwa kubula bwayumvirhiza izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda winyu.

9

Nyakasane ye hima, c'arhali oburhwâli bw'Israheli

¹Yumva Israheli. Woyo okolaga wayikira Yordani ene, okola wagendiyimûla amashanja manene na mazibu kukulusha, okolawayanka emirhundu minenc, miyubakirc n'ebyogo byayo bihisire omu nkuba-karhi. ²Liba ishanja linene, banaba bali-bali ba-Anakimu. Obayishi, wayumvîrhe bâbaderha, mpu: «Ndi wakahagalika ba-Anakimu?» ³Omanyage ene oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ye wakushokolera nka muliro-ntakanjirwa, yêne ye wabamalîra, yêne ye wakuhimirabo; wabanyaga onabaherêrekeze oku irindo nka kulya Nyamubâho âkubwiraga. ⁴Amango Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe abahiva wanasinza, orhaderhaga omu murhima, erhi: «Bushinganyanyu bwâni bwarhumire Nyamubâho ampisa eci cihugo omu ikumi ly'eminwe», n'obwo Nyamubâho ahivire ago mashanja wanasinza erhi bubi bwaho burhuma. ⁵Arhali bugula bwâwe, arhali bushinganyanya bw'omurhima gwâwe burhumire washobôla ecihugo cabo, ci bubi bwâbo bwarhumire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anyaga aga mashanja n'okukushobôza; haligi n'okulonza okukenga akanwa alaganyagya basho, Abrahamu, Izaki na Yakobo. ⁶Omanyage ene oku arhali bugula bwâwe burhumire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuhâ ecira cihugo cinja ntya mpu cibe cawe: bulyâlya oba lubaga lwa cikanyi cirhagomba.

Ecâha ca Israheli oku Horebu n'obulagizi bwa Musa

⁷Okengere, orhayibagiraga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe n'oku wamujirize burhe omu irûngu. Kurhenga amango mwarhengaga omu cihugo c'e Mîsiri, kuhika ahala mwahika, murhahwa murhagomera Nyamuzinda. ⁸Aha Horebu mwagayisa Nyamubâho, amulubira bwenêne kulinzimumalîra. ⁹Nali nsokîre oku ntôndo nti ngendihâbwa enambi z'amabuye, zo nambi z'endagâno Nyamubâho âfundikaga ninyu. Nayôrha oku ntôndo miregerege makumi ani na madufu makumi ani, buzira kukoza omugati erhi amîshi ekanwa. ¹⁰Nyamubâho ampa zirya nambi z'amabuye, oku zinali ibirhi; zâli nyandike n'omunwe gwa Nyamuzinda, zânalikwo ebinwa Nyamubâho ambwiriraga omu karhi k'omuliro, kw'erya ntôndo, olusiku lw'embugânâno. ¹¹Enyuma za miregerege makumi ani na madufu makumi ani, Nyamubâho ampa ezo nambi z'amabuye zombi, zo zirya nambi z'endagâno. ¹²Nyamubâho ambwîra erhi: «Yimuka oyandagale duba orhenge hano, bulyâlya olubaga warhenzagya e Mîsiri, lwakozirc amaligo. Barharhamirirhenga omu njira nâbayerekaga, bacitulîre enshusho y'ecuma carhenga ecîko». ¹³Oku bundi Nyamubâho ambwîra erhi: Nabwîne lula lubaga, luli lubaga lwa cikanyi cirhagomba. ¹⁴Oleke nduhererhe, nzaze izîno lyâbo idako ly'amalunga, nâbà we njira ishanja lizibu na linenekulusha elira».

¹⁵Oku bundi obwôla nabunguluka, narhenga kuli erya ntôndo nasiga edwîrhe yahya; nâli nfumbasire zirya nambi ibirhi z'endagâno. ¹⁶Nalola nabona oku mwâli erhi mwamagayisa Nyamubâho, Nyamuzinda winyu; mwâli mwamatula akanina k'ecuma carhenga ecîko: murharhamagirhenga omu njira Nyamubâho ali amurhegesire. ¹⁷Zirya nambi oku ziri ihirhi, nazigwârha n'amaboko gombi, nazirhimba oku idaho erhi mwânabona. ¹⁸Oku bundi naciha oku idaho, embere za Nyamubâho, nk'oku nanajiraga burhanzi, nashinga miregeregece makumi anî na madufu makumi ani ntakoza omugati erhi mishi ekanwa, najira ntyo erhi amaligo mwâkolaga garhuma, aga mwâgayisagyamwo Nyamubâho n'okumujira burhe. ¹⁹Neci bwo nali nyobohire hulya burhe na gulya mungo âli àmugwerhekwo, kubika alinda ahiga mpu akola amuherêrekeza. Ago mango kandi Nyamubâho anyumva. ²⁰Aroni naye Nyamubâho âli amukalihire bwenêne alonzimuheza; kandi ago mango nasengerera Aroni naye. ²¹Nayanka cirya câha cinyu mwâli mutuzire, kalya kanina, nakayanka nakayoca, nakavungunyula koshi nakajira muyonga nagukweba omu mugezi gwahona oku ntôndo. ²²Aha Tabera, n'aha Masa n'aha Kibroti-Hatawa, mwajira Nnamabanga burhe. ²³Na galya mango Nyamubâho alonzagya okumurhenza e Kadesi-Barnea, bulyala amubwîra, erhi: «Musoke mugendirhòla cirya cihugo mmuhire», mwacinungushulira eryola irhegeko lya Nyamubâho, Nyamuzinda winyu murhamuyemeraga murhanayumvagya izu lyage. ²⁴Muyôrha mugomera Nyamubâho kurhenga olusiku amumanyaga.

²⁵Nâcirhimba oku idabo obwo embere za Nyamubâho, nanayôrha mparamize ezo nsiku makumi ani n'ago madufu makumi ani, bulya Nyamubâho âli âdesire mpu amuherêrekeza.

²⁶Nashenga Nyamubâho namubwîra nti: «Yagirwa Nyamubâho, omanye wankasherêza

olubaga lwâwe n'omwimo gwâwe wene walikûzagya n'obuhashe bwâwe, ogu wanarhenzagya wene e Mîsiri n'okuboko kuzibu. ²⁷ Nti kengera abarhumisi bâwe, Abrabamu, Izaki na Yakobo, orhalolaga obugamba bw'olubaga, obulala n'amabî gabo, ²⁸ aba muli ciryâ cihugo warhurhenzagya bakanaderha, erhi: Nyamubâho kuyabirwa ayabirwe n'okubahisa omu cihugo abalaganyagya, erhi na nshombo kulibo, yarhumaga abahulusa mpu lyo bagendifira omu irûngu. ²⁹ N'obwo lubaga lwâwe olwo, mwimo gwâwe ogwo. wene wagurhenzagya e Mîsiri n'obuhashe bwaee bunji n'okuboko kwâwe kulambûle».

10

Omucîmba gw'Amalaganyo n'okucîshogwa kwa Bene Levi

¹ Nyamubâho anacimbwîra obwo, erhi: «Obinje zindi nambi ibirhi za mabuye nka zirya ntanzi, onasôkere emunda ndi oku ntôndo, obinje n'omucîmba gw'omurhi. ² Nâyandika kuli ezola nambi zombi ebinwa byali kuli zirya nambi ntanzi waberaga, oyishizihira omwola mucimba.» ³ Nanacibinja omucimba omu murhi gw'omuvûla, n'erhi mba namabinja zirya nambi z'amabuye zombi, zinayosire nk'eza burhanzi, nasôkera kulya ntôndo n'enambi zani omu nfune. ⁴ Ayandika kuli ezola nambi zombi nk'oku anajiraga burhanzi ebinwa ikumi Nyamubâho amubwiriraga oku ntôndo, omu karhi k'omuliro, olusiku lw'embugânano. Nyamubâho âganfumbasa. ⁵ Nashubirhenga okwôla ntôndo, nahira zirya nambi muli gulya mucimba najiraga zanakaziyôrha zibêra omwola nk'oku Nyamubâho anantegekaga. ⁶ Bene Israheli banacirhenga aha maliba ga Bene-Yakana, baja e Mosera; yo Aroni afirire, yo anabishirwe, omugala Eleazari ayîma omu cikono câge c'obudâbwa. ⁷ Kurhenga ahôla bajâ e Gudigoda, barhenga e Gudigoda baja e Yotibata, cihugo ciluziremwo enyîshi. ⁸ Ago mango, Nyamubâho ayegûla ab'obûko bwa Levi, mpu bakazibarhula omucimba gw'amalaganyo ga Nyamubâho, mpu bakaziyimanga embere za Nyamubâho, bakazimukolera banakazihâna omugisho oku izîno lyage nk'oku binali ene. ⁹ Co carhumire Levi arhabona mwanya arhanabona ishwa aka bene wabo: Nyamubâho yêne ye kashambala kage nka kulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anamubwiraga.

¹⁰ Niehe nâbêra oku ntôndo nk'oku nanajiraga obw'oburhangiriza, nabêrakwo miregerege makumi ani na madufu makumi ani; ago mango, Nyamubâho anyumvirhiza kandi; Nyamubâho aleka omulâli gw'okukuherêrekeza. ¹¹ Ci kwône Nyamubâho kandi ambwîra, erhi: « Yimuka oshokolere olubaga bagendiyanka ciryâ cihugo nalaganyagya bîshe nti nabahaco baciyimemwo».

Okukembûlwa kw'omurhima

¹² Na bunôla, wâni Israheli, bici Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuhûnyire aha nyuma ly'okurhînya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, okushimba enjira zâge zoshi, okuzigira n'okukolcra Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe n'omurhima gwâwe gwoshi, n'omûka gwâwe gwoshi, ¹³ okushimba ebinwa n'aga marhegcko ga Nyamubâho nkurhegesire ene mpu lyo oyishibêrwa. ¹⁴ Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ye Nnankubâ ye na Nnâmahanga goshi, ye Nn'erigulu na ngasi binalibamwo byoshi. ¹⁵ Nyamubâho ânabulibâ basho bone âcîshwekerakwo erhi kubarhonya kurhuma, na kandi enyuma zâbo, linali iburha lyâbo, aligi mwoyo, lyone âcîshozire omu mashanja goshi. ¹⁶ Mukembûle omurhima gwinyu munaleke okubâ bacikanyi cirhagomha. ¹⁷ Bulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ye Nyamuzinda wa banyamuzinda, ye Nyakasane wa banyakasane, ye Nyamuzinda olushire, Nyamuzinda muhimanyi na wa kurhînywa, arhajira kabôlo kuli ndi arhanalonza luhembo luci.

¹⁸ Yetwira enfunzi n'omukana olubanja, yerhonya ebigolo, yebiha omugati n'omzambalo. ¹⁹ Mukazigira ababunga bulya ninyu mwali babunga omu cihugo c'e Mîsiri. ²⁰ Okazizigira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, onakazimukolera, ocîshwckere kuliye onakazicigasha izîno lyage. ²¹ Ye irenge lyâwe, ye Nyamuzinda wâwe, ye wakujiriraga birya binene na bidarhi amasu gâwe gâbonaga. ²² Basho erhi bayandagalira e Mîsiri, bâli bantu makumi gali nda na bunôla Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe âkuluzize nka nyenyêzi z'e malunga.

11

Ebi Israheli abonaga

¹ Ozigire Nyamubâho Nyamuzinda wâwe onashimbe ngasi lusiku ebi akurhegesire byoshi, amarhegeko gage, engeso zâge n'ebinwa byâge . ² Mwacibwinire mwene, mwoyo ci arhali abana binyu. Bohe barhabonaga barhanamanyaga amahano ga Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, obukulu bwâge, emisi y'olubi lwâge n'ey'okuboko kwâge kulambûle, ³ ebimanyiso n'ebindi akozire omu Mîsiri, ebi akolire Faraoni w'e Mîsiri n'ecihugo câge coshi, ⁴ ebi akolire emirhwe y'abalwi b'e Mîsiri, enfarasi zâbo n'engâle zâbo, galya mango abalikiragakwo amîshi g'Enyanja Ndukula banamulibisirekwo luminomino, kulya abagukumulaga baherêrekera kuhika ene. ⁵ Abana binyu barhabonaga ebi àmujiirirc omu irûngu kuhika aga mango mwahika aha; ⁶ ebi akolire Datani, Abironi na bene Eliabu wa kuli bene Rubeni, galya mango idaho liyashama linabàmirangukiza omu karhi ka Israheli yeshi, lyamirangusabo n'emilala yâbo n'amahêma gabo n'ebirugu byâbo byoshi. ⁷ Amasu ginyu gabwîne ebyo bidarhi Nyamubâho akozire byoshi.

Amalaganyo n'oburhonde

⁸ Mulange amarhegeko mmurhegesire ene goshi, Iyo muba bazibu munahashigwârha eci cihugo mwajamwo mpu muciyanke cibe cinyu. ⁹ Ntyôla mwalamira nsiku nyinji muli eco cihugo Nyamubâho alaganyagya basho n'obûko bwâbo, cihugo cihululamwo amarhà n'obûci. ¹⁰ Kulya kuba eco cihugo wajamwo cirhali nk'ccihugo c'e Mîsiri mwarhengamwo, eyo munda mwakazagiba mwamarhwera emburho munagaliyidômera n'okugulu nka kula badômera obusane. ¹¹ Ecihugo wajamwo mpu ogendiyanka cohe ciri cihugo ca rhubanda n'ebirhondo bidômerwa n'enkuba y'oku nkuba. ¹² Ciri cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba alanzire n'amasu ga Nyamubâho Nyamuzinda wâwe garhacirengakwo, kurhenga aha murhôngdêro gw'omwâka kuhika aha buzinda bwâgo. ¹³ Kwo birintyo. Erhi mwakanayumva amarhegeko gani mmuhire ene, okuzigira Nyamubâho Nyamuzinda winyu, n'okumukolera n'omurhima gwinyu gwoshi n'omûka gwinyu gwoshi; ¹⁴ ecihugo cinyu naciha enkuba amango gakwânîne, enkuba mpangûka n'enkuba y'oku lugaze, na ntyo wanahaka engano yawe, erivayi lyâwe n'amavurha gâwe. ¹⁵ Ebintu byâwe nabihà obwasi e bulambo, walya onayigurhe. ¹⁶ Mumanyage omurhima gwinyu gwakanashumikwa, obone mwamahabuka mukazikolera abandi banyamuzinda n'okubaharâmya; ¹⁷ mucîzuke engulumira y'oburhe bwa Nyamubâho, mubone amayigala amalunga, enkuba ebulikane, ishwa lirhaciyeramwo bici, kano kanya mwamaherêrekera muli eci cihugo cinja Nyamubâbo amuha.

Okushwinja

¹⁸ Ebi binwa mmubwizire, mubihirage oku murhima n'omu mûka gwinyu. Mubishwekere oku kuboko nka cerekane n'oku malanga nka isembwa. ¹⁹ Mubiyigirize bagala binyu, munakazibakengezabyo, obe otamire omu mwâwe erhi odwîrhe walambagira omu njira, obe ogwîshîre erhi obe oyimanzire. ²⁰ Obiyandike oku mikango y'enyumpa yawe n'okunyumvi zawe, ²¹ na ntyo, ensiku zawe n'eza bagala bâwe, mw'eci cihugo Nyamubâho alanyagya basho mpu abahà, zanaluga aka ez'oku nkuba enyanya z'igulu. ²² Bulyalya erhi mwakanalanga mukanashimba aga marhegeko mmurhegesire goshi mukazigira Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, mukanashimba enjira zâge zoshi, n'okucishwekera kuliye, ²³ Nyamubâho anamunyagira eby'aga mashanja goshi, ninyu mwene mwananyaga ebya mashanja manene na mazibu kumulusha.

²⁴ Ngasi aba mwakanahira olushando erhi hanakola aha kwinyu, olubibi lwi- nyu lunali kurhenga oku irûngu kubika e Libano, kurhenga oku lwîshi, olwîshi lwa Efurata, kuhika oku nyanja y'e Buzikiro bw'izûba, Iyo ishwa linyu eryo. ²⁵ Ntaye wahagaza embere zinyu, Nyamubâho Nyamuzinda winyu amukengesa bakazimurhînya omu ngasi ishwa mwakanahiramwo olushando, nka kulya yêne amulaganyagya.

²⁶ Ka murhabwini? Nioyo namadêkereza embere zinyu ene okugishwa n'okuhehêrerwa. ²⁷ Kugisha erhi mwakanashimba amarhegeko murhegesire ene gali ga Nyamubâho

Nyamuzinda winyu. ²⁸ Kuhehêrerwa, akaba murhashimbiri amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, n'erhi mwakarhenga omu njira mmurhegesire ene, mukaderha mpu mwashimba abandi banyamuzinda murhamanyaga. ²⁹ N'amango Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amakuhisa mw'eci cihugo wajamwo mpu ociyanke cibe cawe, onahire omugisho oku ntôndo ya Ebali. ³⁰ Ezo ntôndo ntaye ohabire oku ziba ishiriza Iya Yordani, omu njira y'e Bushoshôkero bw'izûba omu cihugo c'Abekanani bayubaka omu Araba aha ishiriza Iya Giligala hofi n'omurhi gw'e More. ³¹ Neci, mukola mwayikira Yordani, mpu mugendiyanka ecihugo Nyamu- baho Nyamuzinda winyu amuha. Mwaciyanka cibe cinyu munaciyubakemwo. ³² Mulange munashimbe amarhegeko goshi n'engeso muhugûlîre ene.

12

II. Okushubûlulwa kw' amarhegeko

¹ Alagi amarhegeko n'engeso mwalanga n'okushimba muli eco cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho akuhirre mpu cibe cawe ensiku zoshi z'akalamo kinyu bano igulu.

Okushâba engombe za banyamuzinda bw'obwihambi

² Muhongole munashande ngasi bantu amashanja mwajihulusa gâli gayubasire mpu gakazigashanirizamwo ba nyamuzinda wabo, abe oku ntôndo, abe omu birhondo, abe aha murhi gujinîrîre. ³ Mushâbe empêro zâbo, mujonjage amabuye gabo g'aha luhêro, n'emirinzi yâbo muyiyoce. Mushangule enshusho babinjiraga banyamuzinda babo, munazaze amazîno gabo ahôla.

Okurherekêra Nyamubâho

⁴ Nyamubâho, Nyamuzinda winyu yehe, arhalikwo mwamujirira ntyo. ⁵ Ci halya Nyamuzinda winyu acisboga omu mashanja ginyu mpu ahireho izîno lyage n'okulibezaho ho mwakaziyaisha n'okumulongezaho. ⁶ Ahôla ho mwakazilerha enterekêro zinyu z'embagwa n'ezindi nterekêro, entûlo zinyun'ensholôlo z'omu nfune zinyu, enterekêro zinyu z'okuyukîriza omuhigo n'ezindi nterekêro munalonzize, enterekêro z'olubere lw'ebintu binyu binênene n'ebinyînyî. ⁷ Ahôla ho mwanakazirîra, omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, kulya kuba Nyamubâho, Nyamuzinda winyu âkugishire.

⁸ Arhali kwo mwajira nk'oku rhudwîrhe rhwajira ahâla ene: ngasi muguma adwîrhe ajira oku anabwîne, ⁹ kulya kuba murhacihika aha baluhukiro n'oku kashambala Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuhîre. ¹⁰ Mukolaga mwayikira Yordani, mwagendibêramwo cirya cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda winyu amuhâ mpu muciyimemwo. Amucinga oku babisha bamulieburhambi muyubake n'omurhûla. ¹¹ Ago mango, n'aho hantu Nyamubâho, Nyamuzinda winyu acîshoga mpu ho abêza izîno lyage ho mwakazilerha ngasi ebi namurhegesirc byoshi: enterêkero zinyu z'embâgwa n'ezindi nterekêro, entûlo zinyu, enscholôlo z'omu nfune zinyuna ngasi binja waba walaganyize Nyamubâho omu ciragane; ¹² agamango, musîme omu masu ga Nyamubâho Nyamuzinda winyu, mwe nabagala binyu na bali binyu, na bambali na bambalikazi binyu, n'omuleviti oyubasire emwinyu, kulya kuba arhagwerhi mwanya arhanashangîri akashambala kinyu.

Enterekêro zarherekêrwa

¹³ Orhahîraga okarherekêra aha ngasi luhêro onabwîne; ¹⁴ ci halya hantu Nyamubâho acîshoga omu ishanja linyu liguma, hone wakazirherekêrera enterekêro zawe z'embâgwa n'okukola ngasi ebi nakurhegesire.

¹⁵ Ci kwône, ngasi mango wakanayumva omurhima gucifinjirekwo, omu ngasi murhundu gwinyu, wanabaga onalye enyama nk'oku omugisho gwa Nyamubâho gunakuhire. Omuntu. abè mwêru kwêru erhi nanga, anayiryakwo, ciru yankaba ya kashafu erhi ya nshagarhi.

¹⁶ Murhalye omuko, ci munagubulagire oku idaho nka mishi.

¹⁷ Omu mirhundu yawe, orhaliremwo echimbi ca kali ikumi c'engano yawe, ec'idivayi lyâwe erhi ec'amavurha gâwe, olubere lw'ebintu byâwe binênene erhi bisungunu nisi erhi ciru

ehiguma hy'oku nterekêro zawe z'okuyûkiriza omuhigo nisi erhi enterekêro z'obulonza erhi enterekêro enfune zawe zihânyire. ¹⁸ Ci kwône wanabirîra omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, halya hantu Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acîshogaga honene, woyo, mugala wâwe na mwali wâwe, mwambali wâwe na mwambalikazi wâwe n'omuleviti oli aha mwâwe, wanalya osîme, omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, ocîshingire ebinja byarhenga omu maboko gâwe. ¹⁹ Amango goshi waba olimwo eco cihugo cawe, orhahîraga okuhaba omuleviti. ²⁰ Hano Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amagalihya ecihugo cawe nka kulyâla anakubwiraga, n'amango wayumva irala ly'enyama okanaderha, erhi: «Nakasimire okulya enyama», onayirye nk'oku onalonzize. ²¹ Erhi akaba aho hantu Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acîshozirc mpu ho ahira izîno lyage hali kuli nâwe, wanakazibâga omu bintu binyinyi n'ebinênene Nyamuzinda akuhîre, nka kulya nâkurhegekaga. ²² Ci kwône kwo wanabirya kula banalya akashafu erhienshagarhi: omuntu mucêse n'orhali mucêse haguma balîra. ²³ Ci kwo omanyewakalya omuko, bulya omuko gwo mûka, orhakanalya omûka okalya n'enyama. ²⁴ Orhalyaga omuko: ogubulagire oku idaho nka mîshi. ²⁵ Orhahîraga okagukoza ekanwa lyo obêrwa woyo na mugala wâwe enyuma zawe ebwa kuba okozire ebishingânîne omu masu ga Nyamubâho. ²⁶ Ci kwône ebirugu bitagatifu, birya binali byâwe, haguma n'entulo z'okuyukiriza omuhigo, okazibiyanka obihêke halya hantu Nyamubâho acîshozire. ²⁷ Enterekêro y'entumwa n'omuko oyisingônolere oku luhêrero lwa Nyamubâho Nyamuzinda wâwe, n'enyama ozirye, ²⁸ Olange onashimbe bwinja ebira nkurhegesire, na ntyo wanakazibêrwa ensiku zoshi woyo na mugala wâwe enyuma zawe, ebwa kuba wajizire ebiri binja binashingânîne embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe.

²⁹ Eyo munda waja, amango Nyamubâho Nyamuzinda wâwe aba amahererêkeza amashanja gayo goshi, amanakushokolera ayisha abanyaga n'amango waba wamabanyaga onakola odekerire omucihugo cabo, ³⁰ ago mango onamanyagc wakagwarhwa omu murhego, onamanyage wakaderha mpu wabashimba wamanarhangibaherêrekeza embere zâwe. Omanyage wakadôkerezabya banyamuzinda babo omu kuderha erhi: «Aga mashanja kurhigakazâg'ikolera banyamuzinda bâbo? Erhi kwo nani najira ntyo!» ³¹ Arhali kwo wakola ntyo embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. Bulyala ebyo byoshi Nyamubâho arhabibonakwo arhanakwirirwa ebi ago mashanja gajirira banyamuzinda bâbo: kali ciru banayokere bagala babo na bâli bâbo omu ciko mpu lyo basîmîsa banyamuzinda bâbo.

13

¹ Ebyo mmurhegesire byoshi, mubilange munabishimbe, buzira kuyu-shûla erhi kubinyihyakwo akantu. ² Erhi emwinyu yakazûka omulêbi erhi mulôsi wa bilôrho, akakuyêreka ecimanyiso erhi cisômerine cirebe ³ ciryâ cimanyiso, erhi ciryâ cisomerine cikaba nk'oku ânaderhaga, n'enyuma z'ahôla, akakubwîra erhi: «Rhucishimbire abandi banyamuzinda, aba orhayishi, akanakubwîra mpu mubagashânize», ⁴ orhayumvagya ebinwa by'oyo mulêbi nisi erhi eby'oyo mulôsi w'ebilôrho, bulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anakurhangula kwa bene okwo, mpu amanye erhi onazigira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe n'omurhima gwâwe gwoshi. ⁵ Nyamubâho. Nyamuzinda wâwe yêne ye mwakulikira ye mwanakenga; amarhegeko gage go mwashimba, izu lyage lyo mwakaziyumva, ye mwakolera, ye mwacîshwekerakwo. ⁶ Oyo mulêbi erhi oyo mulôsi ali wa kufa, bulyala amayigiriza abantu okugomera Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe wakukulaga omu cihugo ca Mîsiri, akucungula omu nyumpa y'obuja, na kandi amâkuhabula âkurhenza omu njira Nyamubâho, Nyamuzinda akurhegekaga mpu okazishimba.

⁷ Erhi mwene winyu, mwene sho erhi mwene nyoko, mugala wâwe erhi mwali wâwe, nisi erhi omukazi ôyegemera ecifuba cawe, erhi omwîra orhonya nka mûka gwâwe wene, erhi akakushumika mahwe-mahwe, erhi: «Rhugende rhujikolera abandi ba nyamuzinda, balya wene orhayishi na basho barhabayishi ⁸ ba muli balya banyamuzinda b'amashanja gali eburhambi bwinyu, gabe ga kuli erhi ga hofi, kurhenga oku cikwi kuhika oku cindi cikwi c'igulu, ⁹ orhayêmêraga ebinwa byâge orhabirhegaga okurhwiri, isu lyage lirhabâga lya lukogo, orhamubabaliraga orhanafulikaga obubi bwâge. ¹⁰ Neci, okwânîne omuyirhe, we

wamulîkira okuboko kurhanzi kw'okumuyirha, na kandi okuboko kw'olubaga lwoshi kuholêreze. ¹¹ Mbuye wamubanda kuhika afe; bulyala ali alonzize okukucika kuli Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, wakurhenzagya eMîsiri, omu nyumpa y'obuja. ¹² Israheli yeshi akumanya anageremwo omusisi, analeke okukola ago maligo ekarhî kâwe. ¹³ Erhi wakayumva baderha mpu murhundu muguma mw'erya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe âkuhâga mpu obêremo, ¹⁴ gulimwo abantu ba busha b'omu bûko bwâwe, bahabwire ababo bashizi bababwîra mpu: «Rhugende rhukolere abandi banyamuzinda, balyala ôrhali oyishi, ¹⁵ ago mango onalole ehyo hibanja bwinja odôse ciru onadokereze. Kukaboneka oku neci kwo binali ntyôla, na ntâco cirhindizize obwo bubi bwanajizirwe emwâwe, ¹⁶ ababâ hw'ogwo murhundu boshi, onabayôhemwo engôrho, ogwo murhundu onagushandaze gwo n'ebigubamwo byoshi, ¹⁷ ebyakanyagwa byoshi, onabilunde omu ngo y'emuhanda, omurhundu oguyokere kuguma n'eminyago yago yoshi, gwoshi ogurhûle Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. Gushube bigûka by'ensiku zoshi birhaciyûbakwe. ¹⁸ Orhayôrhanaga akantu ka muli olwo lugo luheherere, kuderha mpu Nyamuzinda arhûlirire, aleke oburhe ânali, obwonjo bwâwe bumugwarhe akubabalire anakuluze, nka kulya âlaganyagya basho, ¹⁹ casînga oyu mvirhize izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, oshimbe amarhegeko gage goshi, agala nkurhegesire ene, onakole ebishingânîne omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe.

14

Lubaga lurhuwirwe Nyakasane: oleke ebiryo bihumânya olye ebicîre

¹ Mwoyo muli bana na Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. Murhahîra mukashâkwa nisi erhi okumômwa ebisike nka hali ofire. ² Bulya woyo oli lubaga lwarhûzirwe Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, na Nyamubâho âcikwishozire omu gandi mashanja goshi gaba hanola igulu, mpu obe ishanja lyage. ³ Orhahîraga okulya akantu k'okushologosa. ⁴ Alaga ebintu n'ensimba ndibwa: enkafu, ecibuzi n'empene, ⁵ enshagarhi, akashafu, empongo, akasa n'ensunu, empovu n'empene y'emuzirhu. ⁶ Wanalya ngasi cintu erhi nsimba ejira ensenyi mberemwo ebe erhi kuvûgusa evûgusa. ⁷ Ci kwône, omu bintu bivûgusa n'omubintu bijira ensenyi mberemwo, murhahîra mukalya ngasi bûko bwa ngamiya n'obw'omurhonè. Ezo ozilole nka nsimba zihumânya. ⁸ Engulube nayo ejira ensenyi mberemwo ci kwône erhavûgusa: oyilole nka ya kuhumânya. Orhakalya enyama zazo orhakanahuma oku mirhumba yazo. ⁹ Omu nsimba z'omu mîshi, zo mwakalya ezi: ngasi ezijira emishugi y'emugongo n'enjula, ezo mwanazirya. ¹⁰ Ci ezirhajira mishugi y'emugongo zirhanajira njula murhakazirya; ezo mukazizilola nka za kuhumânya. ¹¹ Mwanalya ngasi kanyunyi kacire. ¹² Alagi ebinyunyi murhakalya: ikozi, cigukuma, cunjunja, ¹³ akadurha, ecihimbi na ngasi bûko nyûnda bwoshi, ¹⁴ obûko cihungu bwoshi, ¹⁵ kanga, kahene, nyamulobo, na ngasi bûko lubakâ ¹⁶ cirifufu, hunira na kaduba mahiri, ¹⁷ hajawa, enkongoro n'emînâna, ¹⁸ lubondo n'obûko bwâge, hangâli n'omutulama. ¹⁹ Ngasi rhusimba rhwa mashala mukazilolarho nka rhwakuhumânya, murhankalyarho. ²⁰ Mwanahashirya ngasi kanyunyi kacire. ²¹ Murhankalya enyama z'omufîra. Wanayiha ecigolo ciri aha mwâwe ciyirye nisi erhi oyigulize ow'embuga, bulya wehe oli lubaga lwarhûzirwe Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. Orhahîraga okayendera omwanahene omu mahenehene ga nina.

Entûlo ya ngasi mwâka

²² Ngasi mwâka⁹, kwanakwanana orhôle ecihimbi ca kali ikumi c'oku myâka yawe, eryala eyezire enarhenzire omu mashwa gâwe. ²³ n'omu masu ga Nyamubâbo, Nyamuzinda wâwe, halya hantu ânabe acishozire mpu abêzeho izîno lyage, wanaliraho ecihimbi ca kali ikumi c'engano yawe, ec'erivayi lyâwe n'eca amavurha gâwe, olubere lw'ebintu byâwe binênene n'ebiyinyi ntyo, wanayiga okukaziyôrha orhînya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ²⁴ Erhi enjira

⁹14.22 Ntûlo ya ngasi mwâka oku bya ngasi lubero: Irhegeko ly'okuhâna entûlo bwâli bworhere bw'ago mango.

yakakukulihira bwenêne, erhi wakaba orhahashirihisa entulo ebwa kuba ahantu Nyamubâho àcishozire mpu abêzaho izîno lyage hali kuli n'emwâwe, amango Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amakugisha, ²⁵ erya rnyaka wanaîhingana nsaranga, ziryâ nsaranga onazisegeze omu nfune zawe, onaje halya hantu Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acishozire; ²⁶ ohikaho wanakaba ziryâ nsaranga, ozihîngane ngasi kantu onalonzize, bintu binênene erhi binyinyi, divayi erhi ngasi mamvu gahire, ngasi ehi onayumvîrhe omurhima gusimire. Wanalira mulya masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, osime woyo n'enyumpa yawe. ²⁷ Orhayibagiraga omuleviti òli omu mirhundu yawe, bulyâlya arhagwerhi mwanya arhanagwerhi kashambala haguma nâwe.

Entûlo ya ngasi myâka isharhu

²⁸ Anyuma lya myâka isharhu, wanarhola ebihimbi bya kali ikumi by'e myâka wamasârûla muli ogu mwâka gwa kasharhu byoshi, wanage- ndibidekereza ebwa mihango yawe. ²⁹ Okubundi obwo, hanajira abayîsh'irya: Omuleviti (bulya arhajira mwanya arhanajira kashambala haguma nâwe), ecigolo, enfunzi n'omukana w'oku mwinyu, balya banayigurhe. Na ntyo, Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe àkugisha agishe na ngasi mukolo enfune zawe zakanarhangira.

15

Okubabalira emyenda ngasi myâka nda

¹ Aha kuhwa kwa ngasi myâka nda, wanajira obukuze bw'okubabalira emyenda. ² Alaga kurhi okwo kubabalira emyendakwakazijirwa: omuntu balire omwenda banamusigira ecikinja, akwânîne ababalire ogwo mwenda gwarhumaga bamusigira ecikinja; arhakacilyuza olya mulungu erhi olya mwene wâbo amango oyula amayakûza Nyamuzinda mpu mashi obubabalire bw'emyenda! ³ Omuntu w'ecigolo wanamulyuza, mwene winyu yehe wanamulekera ngasi hyâwe agwerhe. ⁴ Na kandi, aha mwâwe harhabe mukenyi, kulya kuba Nyamuzinda akushobôza omugisho mwo ciryâ cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuhâ mpu ociyimemwo, ⁵ casiga onayumve izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe omu kubikirira n'okukulikira aga marhegeko nkurhegesire ene oku ganali.

⁶ Amango Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amakugisha nka kulya anakulaganyagya, mashanja manji gakulya omwenda gasige ecikinja, ci wehe orhabalye mwenda, warhegeka mashanja manji, ci wehe orharhegekwe nago.

Okurhabâla ab'obuligo.

⁷ Erhi emwâwe yakaba eri omukcnyi, muguma w'omu bene winyu, aha muhango gwâwe muguma, muli ciryâ cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda akuhâ, orhazidohagya omurhima gwâwe, orhanabumbaga enfune zawe wamanabona mwene winyuw'obuligo, ⁸ ci onamubumbulire enfune zawe, n'okumuhoza kalya kantu alagirirekwo. ⁹ Omanyâge wakanabêza omu murhima gwâwe ezi nkengero mbi, mpu: «Omwâka gwa kalinda ogûla guyiruka, gwo mwâka gw'okubabalira!» okazinga amalanga embere za mwene winyu mukenyi, n'okabula bwamuha akantu, akanakuyamira emwa Nyamuzinda obone wamahemuka n'ecâha ¹⁰ Nka wamuhâ, omuhe n'omurhima nkana, bulyâlya okwôla kwarhuma Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akugisha omu mirimo yâwe yoshi n'omu ngasi mukolo gw'amaboko gâwe. ¹¹ Nta mango abakenyi bâbule mw'ecicihugo, bw'obûlankuhire eri irhegeko: enfune zawe ozibumbulire mwene winyu ozibumbulire oli buligo n'omukenyi oli omu cihugo câwe.

¹² Erhi mwene winyu muhebraniya, mulume erhi mukazi akacîguza emunda oli, neci anakukolera myâka nda, n'oku mwakagwa kali nda, wanamuleka agende nk'oku omurhima gunamuhîre. ¹³ Neci onamuleke agende ci orhamulikaga maboko mûmu. ¹⁴ Onamubarhuze, ashobole oku bintu byâwe binyinyi, oku by'omu cibuga câwe n'oku by'omu mukenzi gwâwe; omuhe nk'oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe okugishire. ¹⁵ Okaz'ikengêra oku wali mujâ e Misirina Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akucungula. Co cirhumire nkuha eryola irhegeko

ene.

¹⁶ Ci kwône erhi oyo muntu ankakubwîra erhi: Ntalonzizi nkurhengekwo, akaba akusimire woyo n'enyumpa yâwe, akaba asimire okubêra aha mwâwe, ¹⁷ ago mango, wanarhola omugera, omurhulire okurhwiri aha muhango gw'emuhanda, na ntyo anaba mwanbali wâwe ensiku zoshi. Omuja-kazi wâwe naye kwo wamujirira ntyo. ¹⁸ Orhayagalagwa n'okumuleka agenda, bulyala omu myâka ndarhu akukolire, akufulukize kabirhi kalushire eby'omulimya akolera omu lusiku. Naye Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe âkugisha omu mirimo yâwe yoshi.

Emburhwa-lubere z'ebîntu

¹⁹ Okazirherekêra Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, ngasi mburhwa-lubere ndume y'omu bintu byâwe, ebe mpanzi erhi ngandabuzi. Orhahîraga okahingisa erhi kubarhuza olubere lw'enkafu yâwe nisi erhi okumôma olubere lw'ecibuzi câwe. ²⁰ Ngasi mwâka onayanke olubere lw'ecintu câwe, olulire mweshi n'enyumpa yâwe omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe halya hantu Nyamuzinda anacîshozire. ²¹ Eco cintu erhi cakaba cirikwo ishembo, erhi cakajà cakunagira nisi erhi ca muhûrha, erhi lindi ishembo linene, orhankacibâgira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ²² Onacirire omu mwâwe, omwinja n'omugalugalu haguma, nk'oku bakanalya empongo erhi akashafu, ²³ ci kwône orhalye omwamba gw'eco cintu, ogubulagire oku idaho nka mîshi.

16

Basâka n'emigati erhalimwo ngezo

¹ Okazikenga omwêzi gwa Aviv (Emihuli) onajiremwo olukulu lwa Basâka oku irenge lya Nyamubâho Nyamuzinda wâwe, kulya kuba gwali mwêzi gwa Mihuli erhi Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akurhenza e Mîsiri budufu, ² Okazibâga Basâka, omu bintu byâwe binênene n'ebinyînyi. Omubâgire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, halya hantu acishozire mpu yo ndâro y'izîno lyâge. ³ Eyo mbâgwa orhayirire mugati gulimwo engezo. Nsiku nda zoshi erhi eyo mbâgwa wayirira omugati gurhalimwo ngezo, mugati gwa buligo, bulyâlyâ bwake-bwake warhengaga e Mîsiri. ⁴ Engezo erhabonekaga omu mwâwe n'omu cihugo olimwo coshi, muli ezo nsiku nda harhanasigalaga ciru n'ehityakuli erya mbâgwa warherekêraga bijingo by'olusiku lurhanzi, na ntahyo obikage bijingo mpu hihike sêzi. ⁵ Orhaderhaga mpu wabâgira Basâka muli lugo luguma mwo zirya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe âkuha ⁶ ci hanali halya Nyamuhâho, Nyamuzinda wawe acishozire mpu habe ndâro y'izîno lyâge, ho wabâgira Basâka, bijingo izûba liba lyamazika, go mango warhengaga e Mîsiri. ⁷ Wanayiyendera onayirîre halya hantu Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acîshozire na buca sêzi wanagaluka oshubire omu bihando byâwe. ⁸ Washinga nsiku ndarhu walya emigati erhalimwo ngezo, n'oku lusiku lwa kali nda hanabâ embugânano nkulu bwenêne y'okukuza Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe: ago mango orhahîra okajira mukolo mulebe.

Olusiku lukulu lw'Emigobe

⁹ Okaziganja migobe nda. Olusiku omugushu gwarhangiraga okurhema emyâka, wanarhangira okuganja migobe nda. ¹⁰ Oku bundi, wanajirira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe Olukulu lw'Emigobe: ntûlo y'obulonza wajira n'okuboko kwâwe, nk'oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anakugishire. ¹¹ Ocisîmîse omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe halya hantu Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acîshozire mpu yo ndâro y'izîno lyâge, ho wâcîsimikiza mwe na mugala wâwe na mwâli wâwe, mwambali wâwe na mwambalikazi wâwe, omuleviti ôli omu lugo lwâwe, kuguma n'ecigolo, enfûnzi n'omukana, oku banali ekarhî kâwe. ¹² Okazikengera oku wali mujà e Mîsiri: olange onakulikire aga marhegeko.

Olukulu lw'Ebihando

¹³ Okazijira olukulu lw'ebihando miregerege nda, ôba wamahaka emyâka y'oku cibuga câwe n'ey'omu mukenzi gwâwe. ¹⁴ Ago mango wanacisîmîsa, mwena mugala wâwe na mwâli wâwe, mwambali na mwambalikazi wâwe, omuleviti n'ecigolo, enfûnzi n'omukana, oku banali omu lugo lwâwe. ¹⁵ Washinga miregerege nda wajirira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe

olukulu, mwo ciryâ ciriba Nyakasane âcîshozire, kulya kuba Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akugisha obêrwe omu mirimo yâwe yoshi omu mikolo yâwe yoshi ly'oyunjula busîme.

¹⁶ Kasharhu omu mwâka, ngasi bûko mulume onali emwâwe, ayishicîyêrekana omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, halya hantu Nyakasane anacîsbozire: oku lukulu lw'Emigati erhalimwo ngezo, oku lukulu lw'Emigobe n'oku lukulu lw'Ebihando. Ntaye oyishaga maboko mûmu embere za Nyakasane, ¹⁷ ci ngasi muguma akazihâna nka kulya omugisho Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe àmuhire gunali.

Abatwî b'emmanja

¹⁸ Ohire abatwî b'emmanja n'abandisi omu ngasi lugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe âkuha, nk'oku emilala yâwe enali; bakazitwira olubaga olubanja kulya kushingânîne.

¹⁹ Orhahîraga okalenganya omuntu, orhahîraga okaderha mpu ola ye lebe, orhazigiraga abagula olubanja, bulala engulo y'olubanja enahûse abagula enyagîse n'omuntu olubanja lwâge. ²⁰ Bushinganyanya wakazikulikira, na ntyo walama onayanke ciryâ cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ayishikushobôza.

Okuhabigashaniza

²¹ Orhahîraga okagwîka omulinzi^h, murhi mulebe erhi mulebe aba burhambi bw'oluhêro wayishiba oyûbakire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, ²² orhanagwîkaga ibuye ly'abazimu bulya Nyamubâho, Nyamuzinda arhalikwîrwa.

17

¹ Orhahîraga okabâgira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ecintu c'omu binênene erhi ec'omu binyinyi, eciremîre erhi ecirikwo ishembo, bulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe arhakwirirwa okwo. ² Erhi omu karhî kâwe, muli cishagala ciguma mw'ebi Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuha, erhi bakajira omulume nisi erhi mukazi wakola ebigayisize Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, omu kuvuna endagâno yage, ³ oyo muntu erhi akagendikolera abandi banyamuzinda, akanayunama embere zâbo, n'embere z'izûba, omwêzi nisi erhi embere sa gundi murhwe gw'emalunga, n'obwo okwôla ntakukurhegesiri, ⁴ n'erhi bakamushobeka embere zâwe; erhi wakaba wamayumvirhiza n'okudôkerezwa bwinja, okabona oku neci kwo binali, galya maligo gakoziwe omu Israheli, ⁵ ago mango wanahulusa olya mulume erhi olya mukazi wajiraga ebyo bigalugalu aje enyuma z'omuhango gw'olugo, oyo mulume erhi mukazi wanamubanda amabuye arhengemwo omûka. ⁶ Oku buhamirizi bwa babirhi erhi bwa basharhu omuntu anatwirwa okufa, omuntu arhankayirhwa oku bubamirizi bw'omuntu muguma. ⁷ Abo babamirizi bo barhangirika okuboko oku kuyirha oyo muntu, na kandi olubaga lwoshi lwana mulikira okuboko. Kwo kurhenza obubi omu cogo okwo.

Okudôsa omudâhwa muleviti

⁸ Erhi hankaba olubanja lukurhalusire, lwa kuyirhana, lwa kadali erhi lwa kuyagazanya, lubanja lulebe omu lugo lwâwe, ago mango wanakanya osôkere halya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acîshozire, ⁹ ogendilonza abadâhwa baleviti n'omutwî w'emanja oli omu mukolo ago mango. Wanadôkerezwa banakumanyise kurhi batwire olubanja. ¹⁰ Okwânîne okulikire ako kanwa bakumanyikize aho hantu Nyakasane acîshozire, onamanye orhabulagabukola nk'oku banakuyeresire. ¹¹ Kwo wanakola nk'oku bakuyêreka na nk'oku banatwire olubanja, buzira kuhabukira ekulyo erhi ekulembe kw'akanwa bâkubwîra. ¹² Erhi hankajira owahanjalika, arhayumva omudâhwa oyimanzire oku kukolera Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, arhayumva n'omutwî w'emanja, oyo muntu ali wa kufa kwo kurhenza obubi omu Israheli okwo. ¹³ Olubaga lwo-shi lwamanya okwo, luyobôhe lunalekeokuhanjalika.

Abâmi

^h**16.21** : Lola Lub 34, 13 n'amahugûlo gw'olo lukerekire amahêro.

¹⁴ Amango waba wamahika muli cirya cihugo Nyamubâho Nyamuzinda wâwe ayishikuhà, na hano oba wamaciyanka onakolaociyubasire, ago mango wanaderha, erhi: «Nnonzize okuyimika omwâmi wantegeka nk'oku agandi mashanja ganzungulusire ganajira». ¹⁵ Omwâmi Nyamubâho, Nyamuzinda acîshozire ye okwânîne oyîmike akurhegeke, muguma omu bene winyu yewâyîmika abe mwâmi wakurhegeka, orhankayîmika ow'embuga mpu akurhegeke olyala ôrhali mwene winyu. ¹⁶ Ci kwône oyomwâmi arhahiraga akashweka omwandu gw'enfarasi nisi erhi okugalula olubaga e Mîsiri mpu aluza omurhwe gw'abalwira oku nfarasi, bulyala Nyakasane àkubwizire, erhi: «Murhakacishubiramwo eyi njira». ¹⁷ Arhaluze abakazi, omurhima gwâge gwakanahabuka. Arhanaluzagya enfaranga n'amasholo gage okubozire. ¹⁸ Amango atamala oku ntebe y'obwâmi, akwânîne ayandike omu citabu, yêne wanakazicisoma, ikopye ly'olu lushika, lihamisa lulya lushika luli omu nfune z'abadâhwa baleviti: ikopye ly'oku lushika, abadâhwa baleviti bamuyandikise. ¹⁹ Eco citabu cikaziyôrha ciri aha burhambi bwâge, akacîsoma ensikuz'akalamo kage zoshi, na ntyo anamanyirhînya Nyamubâho, Nyamuzinda wage, anamanyilanga ebinwa by'olulushika byoshi, n'aga marhegeko anamanyigashimba. ²⁰ Kuderha mpu alekicibona enyanya za bene wabo, aleke n'okucîyeguyla kuli ago marhegeko mpu agagera eburhambi, ekulyo erhi ekumoshô. Na ntyo, ye n'abana bâge, analama nsiku nyinji oku ntebe y'obwâmi omu karhâ k'Israheli.

18

Abadâhwa Bene Levi

¹ Abadâhwa baleviti, omulala gwa Levi gwoshi gurhahâbwe mwanya erhî kashambala haguma na Israheli, bakazirya ebiryo birherekirwe Nyakasane, n'oku mwanya gwâge. ² Ogo mulala gurhabe na kashambala omu karhî ka bene wabo, Nyakasane yêne waba kashambala kabo nk'oku abalaganyagya.

³ Alaga omwanya gw'abadâhwa, ogu bakalinga oku lubaga, kuli balya barherekêra ebintu binênene erhi binyinyi: banahà omudâhwa okuboko, omushaya n'olurhôle. ⁴ Wanamuha omwâka muhyahya gw'engano yawe, ogw'elivayi lyâwe n'ogw'amavurha gâwe, n'obwoya burhangiriza wakemba oku bibuli byâwe. ⁵ Bulyala ye Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acîshozire omu milala yoshi mpu akaziyimanga embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe mpu akolere Nyamuzinda.

⁶ Erhi omuleviti oyubasire muli murhundu muguma omu mirhundu yawe, halebe erhi halebe omu Israheli, erhi akayumva acifinjire okuyisha halya hantu Nyakasane acîshozire, ⁷ anakolaho omukolo gwâge oku izîno lya Nyamubâho, Nyamuzinda wage kuguma na bene wabo baleviti bayimanzire halya omu masu ga Nyakasane; ⁸ analya ecihimbi ciri nk'ec'ababo, buzira kuderha obunguke ngasi muguma akayunguka omu kuguza eby'îshe.

Abalêbi

⁹ Amango waba wamahika muli cirya cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuha, omanyè wakanayiga amaligo g'ago mashanja. ¹⁰ Emwâwe erhabonekaga omuntu wageza omugala nisi erhi omwâli omu muliro, owacihira omu by'okulaguza, okurhulakwo abazimu, okunywesa emizimu n'okuloga; ¹¹ erhabonekaga owagulika abandî, owadôsa emyomoka erhi abazimu, owagashaniza àbafire. ¹² Bulyalà owakola ebyo, acîshombanyize na Nyamubâho, Nyamuzinda n'ebyo byakobwa byo byarhumaga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ahiva aga mashanja emherc zawe.

¹³ Okwânîne obe mudahemukira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ¹⁴ Bulyala aga mashanja wagendinyaga gakazagiyumva abashonga n'abalozî ci wehe Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe arhakuha kantu ka bene ako. ¹⁵ Nyamuhâbo, Nyamuzinda wâwe akuzûkiza, omu karhî kawc muli bene winyu, omulêbi oli akani: okazimuyumva. ¹⁶ Kulyala washengaga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe okwo, oku ntôndo ya Horebu, olusiku lw'embugânano, erhi: «Ntacionza ndolemwo ogu muliro munji munji, nankanafa». ¹⁷ Naye Nyakasane ambwîra erhi: «Kwinja badesire. ¹⁸ Nabazûkiza omu karhî ka bene wabo, omulêbi okusbushire, nahira ebinwa omu kanwa kage, ayishibwirabo ngasi ebi nârhegekaye. ¹⁹ N'erhi hankajira omuntu

orhayumvirhizi ebinwa byâni, oyomulêbi aderha omu izîno lyani, nicne nienc nasambisa oyo muntu. ²⁰ Ci omulêbi wakacîshomya mpu aderha omu izîno lyani ebi ntamurhegesire nti aderhe, n'erhi akaderha omu izîno banyamuzinda-banyabwihamba, oyo mulêbi kufa anafa».

²¹ Wamaderhaga omu murhima gwâwe, erhi: «Kurhi rhwakamanya oku aka kanwa Nyamuzinda arhakadesire?» ²² Omulêbi erhi akaba amaderha omu izîno lya Nyakasane, na kulya aderhaga kurhaci'yishire, kulya kurhacibîre, kwo kuderha oku Nyakasane arhadesire kalya kanwa. Kwali kuhananjika omulêbi ahananjikaga: orhayobohaga oyo.

19

Olugo omuntu akayankiramwo

¹ Amango Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amahungumula galya mashanja Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ânyaga ecihugo, amango waba wamabanyaga onakola oyubasire omu mirhundu yâbo n'omu nyumpa zâbo, ² onaberûle mirhundu isharhu omu karhî k'ecihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuha mpu cibe cawe. ³ Wanajira n'eci cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda akuha mpu cibe cawe ocigabemwo kasharhu, kuderha mpu owayisire omuntu ahashiyakira muli eyo mirhundu.

⁴ Alaga oku omuntu wayisire owundi akalobôka amayakiramwo: omuntu ashurhe owabo ci arhali n'oluhinzo lwoshi, arhânamugwerhekwonshombo burhanzi. ⁵ Nka gala mango omuntu aja emuzirhu boshi n'owabo mpu baja nshâli, lero alengeze embasha mpu akuba omurhi, erya mbasha eshugunuke omu muhini, ecibande omu wabo enamuyirhe: owa bene oyo anayakira muli mirhundu muguma analobôke. ⁶ Kurhakakwanana omwihôzi wa nyakufa omu burhe bwâge bunji akulikire omwisi, kurhakanakwanana obwofi bw'enjira burhume amugwârha n'okumushurha empimbo zamuyirha, n'obwo oyo muntu arhali wa kuyirhwa ebwa kuba nta nshombo ali agwerhe oku wabo embere z'aho.

⁷ Co cirhumire nkurhegeka, nti: «Oberûle mirhundu isharhu». ⁸ N'erhi Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akakuyushûlira ecihugo nka kulya alaganyagya basho, n'erhi akakuha cîrya cihugo coshi alaganyagya basho, ⁹ casînga olangé onashimbe aga marhegeko nkurhegesire ene goshi, ozigire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, onashimbe enjira zâge ensiku zoshi, ago mango wanayushûla yindi mirhundu isharhu kuli eryala isharhu mirhanzi.

¹⁰ Na ntyo, omuko gw'omuntu mwêru-kwêru, gurhabulagagwa omu karhi k'ecihugo Nyamubâho Nyamuzinda wâwe ayishikushobôza mpu cibe cawe: nâwe wene omuko gw'omuntu gurhakujekwo.

¹¹ Ci kwône erhi akaba nk'omuntu àli agwerhe owabo kwo enshombo, amukulukuze amuhise omu murhego, amuhamirekwo amushurhe empimbo zamuyirha, abulinayakira muli mirhundu muguma mw'eyola, ¹² abagula b'emwabo bakwânîne barhume abajimugwârha, bamuhire omu nfune z'omwihôzi, afe erhikwo. ¹³ Isu lyâwe lirhamufâga bwonjo. Okubulaga omuko gw'omuntu mwêru-kwêru okurhenze omu Israheli, wabona omurhûla.

Olubibi

¹⁴ Amango waba wamayimamwo cîrya cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akushobôza mpu cibe cawe, orhahîraga okahindula olubibi lw'omulungu wâwe: bashakulûza bâge balutwaga.

Obuhamirizi

¹⁵ Obubamirizi bw'omuguma burhankabashiyemeza abandi oku lebe anajijire kubi kulebe erhi câha cirebe. Oku cibi omuntu akajira, bulya bubi bwanabonekera omu kanwa ka babamirizi babirhi erhi basharhu. ¹⁶ Erhi omuhamirizi-mulenzî akayimuka akanashobeka omuntu obugoma, ¹⁷ abo bantu babirhi bali lubanja embere za Nyamuzinda, bakwânîne baluheke embere z'abadâhwa, n'abazuzi bali ekagombe ago mango. ¹⁸ Abôla banadôkereza bwinja, n'erhi kwakaboneka oku oshobesire owabo ali muhamirizi munywesi, ¹⁹ mumukolere ebi ali alonzize okukolera mwene wâbo. Na ntyo wanakûla obubi omu karhî kâwe. ²⁰ N'abandi bayumva ntyo, banayôboha baleke okujira obubi buli ntyo omu karhî kâwe.

²¹ Isu lyâwe lirhafaga bwonjoⁱ. Omûka guhôle omûka, isu lihôle isu, erino lihôle erino, okuboko kuhôle okuboko, n'okugulu kuhôle okugulu.

20

Amatabâro

¹ Amango warhabàla mpu okola wajilwîsa abashombanyi bâwe, erhi wakabona enfarasi na ngàle mwandu, na bantu banji kukulusha, orhayobobaga bulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ali haguma nâwe, Ye wakuyinamulaga, akurhenza omu cihugo c'e Mîsiri. ² Amango mwaba mukola mwalingirhangira entambala, omudâhwa anayi sha ashambâze olubaga, ³ anababwîra erhi: «Yumva wâni Israheli, mwoyu mukola mwalwîsa abashombanyi binyu, murharhâga omurhima, murhayobohaga, murharhinyaga murhanarhemukaga embere zâbo. ⁴ Bulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, omu njira ali haguma ninyu, ye wamulwikiza abashombanyi binyu, ye wamufungira ye wanamugalukira». ⁵ Oku bundi abandisi nabo banabwîra olubaga erhi: «Ndi olya oyubasire enyumpa mpyahya arhaciyihandamwo! ⁶ Ndi olya wali amagwika emizâbîbu yage, arhanali acihumba amalehe marhanzi? Oyola agende ashubire emwage, akanasigala omu matabâro obone akola wundi wahumba amalehe marhanzi! ⁷ Ndi olya wakazagisheba omukazi arhanali acimuyanka? Agende ashubire emwage, akanasigala omu matabâro, abone akola wundi wayanka olya mukazi! ⁸ Abandisi banashubibwîra olubaga okûla nako, erhi: «Ndi olyala oyobohire n'omurhima guruhacimuli omu nda Agende ashubire emwage akanarhuma omurhima gwa mwene wâbo gwajonga ak'ogwâge.» ⁹ Oku bundi, abandisi bayusa bashambâza olubaga, banaluhà ngasi omurhambo waheka ngasi murhwe.

Okulya ecihugo

¹⁰ Amango wamayegera olugo mpu olurhêre, onarhangilurhega omurhûla. ¹¹ Erhi lwakaguyemera lukanayigula enyumvi, abantu bw'olwo lugo boshi basezibwe okukukolera n'okukushiga. ¹² Ci kwône erhi lwakalahira omurhûla lukanakoza entambala, ago mango onalugorhe. ¹³ Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuhiralo omu ikumi ly'eminwe, ngasi wa bûko mulume onamuyozemwo engôrho. ¹⁴ Ci kwône abakazi, abana, ebintu, ngasi hyoshi hiri omu lugo, ngasi ehi banyazire byoshi, onabiyanke, gwo gwâwe munyago. Olye n'omunyago gw'ababisha bâwe, Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe okufumbisirebo. ¹⁵ Byo wakazikolera emirundu eri kuli nâwe ebyo, emirundu erhali y'aga mashanja. ¹⁶ Ci kwône emirundu y'aga mashanja Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuhire mpu kwo kashambala kâwe, orhasigagamwo ehiyisa omûka. ¹⁷ Neci okwânîne oherêrekeze aba Bahititi, Abaamoriti, Abanyakanani, Abaperiziti, Abahiviti, Abayebusi nka kulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anakurhegekaga, ¹⁸ kuderha mpu baleki muyigiriza okujira birya byakumbwa bajirira banyamuzinda wabo mwakanabibira Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. ¹⁹ Erhi akaba, omu kurhêra olugo, kukwânîne olugorhe nsiku nyinji ly'oluyanka, orhahîraga okashôshola emirhi n'embasha; bulya wayishikazirya amalebe gayo erhi orhanayikubiri. K'omurhi guli omu ishwa naye akolaga muntu mpu wagukolera nka lugo lugorhe? ²⁰ Ci kwône emirhi obwîne oku erhali mirehe wanayishôshola oyikube, onajiremwo obushanja walwisamwo olu lugo ludwîrhe lwakulwîsa kuhika olulambike oku idaho.

21

Erhi omuntu akayirhirwa omu ishwa

¹ Mw'eci cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuha mpu oge ndiciyubaka, erhi bakashanga omuntu onizirwe atulamire omu ishwa, barhanamanyiri ndi wamuyirhaga, ² abagula bâwe n'abandisi bâwe, banagenda kurhenga halya omuntu ayirhirwe, balole luli

ⁱ **19.21** : Lola oku mahugûlo ga Lub 21, 25, kujuha ehi omuntu anasherezize oku wâbo.

lugendo lunganaci kuhika oku mirhundu eri emarhambi ga halya. ³ Na kandi, banalola lugo lubi luli hofi n'onizirwe. Abagula ba muli olo lugo banarhola enkafu y'endaku erya erhasagihirwa omu mikolo bundi, erhanasagijakwo omurhamba gw'okubulula engâlè. ⁴ Abagula ba lulya lugo, banayandagalana erya nkafu y'endaku emunda olwîshi lwahulula lurhagana luli, banajà ahantu harhahinzirwi harhanarhwezirwi cici, bahika oku lwîshi banavuna erya nkafu y'endaku igosi. ⁵ Abadâwa bene Levi banayisha; bulya bo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acisbozire mpu bamukolcre banahâne omugisho oku izîno lya Nyamuzinda, n'akanwa kabo kakazifunga akadali n'okutwa emanja. ⁶ Abagula ba lulya lugo luli hofi n'olya muntu wayirhagwa, banakalabira enfune zâbo omu lwîshi, kuli erya nkafu y'endaku bavunaga igosi. ⁷ Banaderha aka kanwa, erhi: «Arhali maboko girhu gabulagaga ogu muko, n'amasu girhu garhabwîne cici. ⁸ Ocikirize olubaga lwâwe lw'Israheli, we Nyamuzinda walulikûzagya, orhanalekaga omuko mwêru-kwêru gwabulagwa omu karhî k'olubaga lwâwe lwa Israheli. Banacingwa oku lwihôlo lw'omuko. ⁹ Woyo, orhenze omu karhî kâwe okubu-laga omuko gw'omuntu mwêru-kwêru, akaba walonza okujira sbishingânine omu masu ga Nyamuzinda.

Omukazi bagwasire mpira

¹⁰ Amango warhabalira abanzi bâwe, Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe erhi akaba amakuhisabo omu ikumi ly'eminwe, n'erhi okaba wamabagwârha mpi-ra, ¹¹ erhi wakabona, muli ezo mpira, omukazi w'iranga linja, okanamurhonya, wanamuyanka abe mukâwe, ¹² onamuhêke omu mwâwe. Akwânîne amômwe emviri zimuli oku irhwe, anatwe enyunu, ¹³ ahogole n'emishangi yage y'empira, abêre omu mwâwe, mwêzi gwoshi erhi alakira ab'emwabo, îshe na nnina. Enyuma ly'aho, wanamuyegêra, okole mwe naye nk'iba, naye abe mukâwe. ¹⁴ Erhi akaba arhacikusimisizi, wanamuleka acijire aha alonzize, buzira kuderha mpu wamuguza nfaranga: orhakamuyungukirakwo, bulya warhanzirimuyanka.

Omwana w'olubere

¹⁵ Amango omulume agwerhe bakazi babirhi, omurhonyi n'omusho- mbekazi, bombi, omurhonyi n'omushombekazi banaburhe akarhabana, erhi olubere lwakanaburhwa n'omushombekazi, ¹⁶ olusiku agabira abagala ebirugu byâge , kukolaga kuyimika, oyo mulume arhayemerirwi okuyimika omwana w'omukazi murhonyi, ahali h'olya mugala w'omushombekazi bulya yo na nfula. ¹⁷ Cikwône akwânîne amanye oku olya mugala w'omushombekazi yo na nfula, amuhe bigabi bibirhi by'ebirugu byâge : oyomwana yenakwânîne okuba nfula, bulya yo mburho ntanzi y'omu magala gage.

Entumva

¹⁸ Erhi omushamuka akaba agwerhe omwana w'entumva, cigamba cagambire îshe na nnina, bàmuhânwire arhanayumva, ¹⁹ îshe na nina w'oyo mwana banamugwârha bamujane emunda abagula b'olugo bali, aha muhango gwa lulya lugo. ²⁰ Banabwîra abagula ba lulya lugo, erhi: «Oyu mwana wirhu mwabona aha cikola ciba cabi, arhayumva arhanabwirwa, àlalahire ciru anaba mulalwe». ²¹ Ago mango, ab'oku lugo boshi banamubanda amabuye kuhika afe arhengemwo omûka. Kwo kutwa ishârha aha mwâwe. Israheli yeshi àyumva oku bàguderha anayobôhe.

Omurhumba gw'owatwiragwa okufa

²² Erhi omuntu akaba anajizire ecâha cirya cakarhuma bamutwira okufa, erhi akanaba neci bamuyisire bamumanika oku murhi, ²³ orhahiraga okaleka omurhumba gwâge gwalala oku murhi, ci onamubîshe olwo lusiku Lonêne, bulyala owamanisirwe bukola buhanya bw'emwa Nyamuzinda, orhakanacîshomya mpu wahemula ishwa Nyamubâho, Nyamuzinda akushobôza mpu oliyimemwo.

22

Oburhola

¹ Erhi wankabona enkafu ya mwene winyu yayisha yababuka, nisi erhi ecibuzi câge cayisha cahabuka, orhakaba nk'orhabwîne ci kwône onacidâhize mwene winyu. ² Erhi akaba nk'oyo mwene winyu ohezirwe arhayubaka hofi nâwe, nisi erhi obe orhamuyishi, wanadâhya birya bintu aha mwâwe onabibeze ho kuhika oyo mwene winyu ayishibilonza, ago mango wanamugalulirabyo. ³ Kwo wakanajira ntyo nka ndogomi yage ehezire, nisi erhi cishulu câge; kwo wakanazijira ntyo oku ngasi kalugu kahezire mwene winyu amango wamakashanga. Orhankaba nk'orhakabwîne. ⁴ Erhi wankabona endogomi ya mwene winyu, nisi erhi enkafu yage yahirima omu njira, orhankaba nk'orhabwîne, onamurhabâle muyizuse naye.

Hali okurhôrhwâ

⁵ Omukazi arhankayambala omwambalo gw'omulume, omulume naye kwo na kwo, arhakayambala omwambalo gw'omukazi; omuntu wajira ntyo erhi ahemukire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe.

⁶ Erhi wakashimana omu njira, olwogo lw'akanyunyi, lulimwo ebyananyunyi erhi lulimwo amaji, oku murhi erhi oku idaho, lola n'oku omuzire w'akanyunyi ayubarhire galya maji erhi birya byananyunyi, orhahîra okasigisa omu- zire abana. ⁷ Wanaleka olya muzire acigenderc, wanaba erhi ebyananyunyi by'orhôla. Ntyo wanabêrwa onabone akalamo kali.

⁸ Mango okaba wayubaka enyumpa mpyahya, oku burhungiri bwayo, wanahirako ebi abantu bakagwarhirizakwo, lyo enyumpa yawe elekitumula omuko gw'omuntu erhi hankajira owayihonakwo.

⁹ Orhahîra okarhwera yindi mburho ndebe omu lukoma lwâwe lw'emizâbîbu, erya myâka yombi yanahinduka n'amalehe g'oku mizâbîbu yawe. ¹⁰ Orhahîra okahinga n'enkafu n'endogomi kuguma. ¹¹ Orhahîra okayambala omwambalo gulusirwe n'obudodo bw'ecitani haguma n'obw'obwoya bw'ecibuzi. ¹² Ecishuli wakazicibwikira, ohangire obushengerêre oku bikwi byaco oku bi- nali bini.

Omunyere mushugi

¹¹ Omulume erhi akayanka omukazi; akaja omu buhya na buzinda ashombe olya mukazi, ¹⁴ anamutumuze mabi malebe ciru n'okumubonesa nshonyi omu bantu, erhi: «Oyo mukazi nabwîne namuyanka nanamuhira oku ncingo yani, ci kwône ntamubonagakwo cerekane ca bushugi»; ¹⁵ ago mango, îshe na nina w'olya mwanahya, banarhôla ebimanyiso by'obushugi bw'olya muhya, babiyerekane embere z'abagula ba lulya lugo, aba mubango gw'olugo. ¹⁶ Ishe wa nyamukazi anabwîra abagula, erhi: «Oyu mulume nabwîne namuhâ mwali wâni, yoyula okolaga omushombire, ¹⁷ ciru yoyula omushobesire amabî,erhi: «Mwali wâwe ntamubonagakwo cerekane ca bushugi». Ci kwône ninyu mwene mucibwinire ecêrekanè c'obushugi bwa mwali wâni. Ago mango, banalambûla omushangi embere z'abagula ba lulya lugo. ¹⁸ Abagula ba lulya lugo bânagwârha olya muntu bamuhane, ¹⁹ banamutwa eciru ca sikeli igana lya nfaranga, bazihe îshe wa nyamuhya, kulya kuba olya mulume anaherize omunyere mushugi wa Israheli irenge embere z'abantu. Omukazi ali wage na nta mango ciru n'eriguma aderhe mpu amuhulusa. ²⁰ Ci kwône erhi akaba kwo binali kulya bashobesire nyamuhya mpu barhamubonagakwo cerekane ca bushugi, ²¹ oyo mwanahya banamuhêke aha muhango gw'enyumpa y'îshe, n'abantu b'oku mwabo bamubandirekwo arnabuye kuhika afe, kulya kuba neci ahemusire omu Israheli erhi ajirira eby'enshonyi omu nyumpa y'îshe. Kwo kutwa ishârha aha mwâwe.

Okuhemuka n'okuhusha

²² Erhi bankashimana omulurne agwîshîre n'omukazi ogwerhe iba, bombi balî ba kufa: olya mulume wali ogwîshîre na rnuka bene n'olya rnukazi naye yêne. Kwo kutwa ishârha omu Israheli. ²³ Erhi omunyere mushugi akaba adwîrhe ashebwa n'omulume, lero owundi rnulume arnushirnane omu lugo amujire mukâge, ²⁴ abo bombi munabaheke aha muhango gw'olwo lugo, mubabande amabuye kuhika bafe: nyamunyere kulya kuba arhayamire ene barnugwârha anali omu lugo, na nyamulume naye kulya kuba anayansire muka owabo. Kwo kutwa ishârha aha rnwâwe. ²⁵ Ci kwône erhi omulume akashanga omunyere adwîrhe

ashebwa, omu mashwa, akamugwârha n'okugwîshira bo naye, olya mulume wagwishiraga bo naye yêne wafa, ²⁶ olya mwananyere orhamujiraga kurhi, nta cibi ajijire cakarhuma afa. Kwo anali nka kulyaomuntu akahamira oku wabo n'okumuyirha: ²⁷ na kandi, oyo munyere adwîrhe ashebwa, n'omu mashwa bamushangaga, kwakanaba anayamire ci ntaye wamuyumvîrhe akayishimulikûza.

²⁸ Erhi omulume akashimana omunyere mushugi orhadwirhi ashebwa, erhi akagwârha olya munyere n'okugwîshira bo naye, erhi bakabagwârha masimasi, ²⁹ olya mulume wagwishiraga bo naye anahongera îshe wa nyamunyere sikeli makumi arhanu ga nfaranga, anagaliyanka olya munyere abe mukâge, kulya kuba anamuhemwire; arhakanayemererwa okumuhulusa ciru n'eriguma.

23

¹ Omuntu arhakayanka omukazi w'îshe, arhakanalengeza ecikwi c'eciro- ndo c'îshe (hali abajira ogu mulongo 22, 30 omu cihebraniya).

Hali abarhayemerirwi okuja omu ndêko y'olubaga lwa Nyamuzinda

² Omuntu w'amaza mahinage (amasayi) erhi oyu batwire obulume, arhakayemererwa mpu aje omu ndêko ya Nyamuzinda. ³ Omwana w'oku lugurhu, arhakayemerewa okuja omu ndêko ya Nyamuzinda. Ciru n'abinjikuluza bâge b'iburha lya kali ikumi barhayemerwe omu ndêko ya Nyamuzinda. ⁴ Omuamoriti n'Omwabiti barhayemererwe okujà omu ndêko ya Nyamuzinda, ciru kuhika oku iburha lyâbo lya kali ikumi, ntaye wayemererwe okuja omu ndêko ya Nyamuzinda, ciru n'eriguma. ⁵ Kulya kuba barhayishagimuyankirira, barhaderhaga mpu bakamulerhera omugati amango mwali omu njira y'okurhenga e Mîsiri, na kandi kulya kuba bahongeraga Balâmu, mwene Beori, w'e Petori omu Aramu-Naharayimu. ⁶ Ci kwône Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe arhalonzagya okuyumva Balâmu, ciru Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ahindula byoshi, ahali h'okumuhehêrera kwashuba kugisha akola amugisha, bulyala Nyamubâho, Nyamuzinda ali akusîmire. ⁷ Ensiku z'akalamo kâwe koshi, ciru nta mango oderhage mpu wabalongeza omurhûl an'omugisho. ⁸ Orhahîraga okashomba Omu-Edomiti bulyala ali mwene winyu. Orhahîraga okashomba omunyamisiri, bulyala wali cigolo omu cihugo cabo: ⁹ Oku iburha lya kasharhu, abana babo banayemererwa okujà omu ndêko ya Nyamuzinda.

Ecihando cikâba cicire. Kucîshuka. Kubwikira obugege

¹⁰ Irhondo okaba wajihandira abashombanyi bâwe, wacinga obalwise, onacilange oku ngasi kabi. ¹¹ Erhi engabo yawe yakaba erimwo omuntu orhacîri erhi bilôrho bya budufu birhuma, akwânîne arhenge omu cihando, arhanacishubiremwo. ¹² Hano ashinga gakola mafuluko, anacishuka, anashubire omu bihando izûba lizika.

¹³ Okaziyôrha ogwerhe ahantu, emuhanda gw'ebihando, halya wakanaja muhanda. ¹⁴ Omu birugu byâwe, okaziyôrha ogwerhe olupaho, n'okola waja muhanda, onarhangihûmba n'olupabo na buzinda ogabwikire wenago. ¹⁵ Bulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anakazigeragera omu bihando byâwe mpu lya akulanga anakufumbike abashombanyi bâwe. Kukwaninage ecihando cawe ciyorhe cicire, akanabugâna muli ehibi obone amacihindula kuli we.

Agandi marhegeko

¹⁶ Omuja wamayaka nnawabo, ayisha ayakira aha mwâwe, orhahîraga okacîmuha olya nnawabo. ¹⁷ Onaleke abere haguma nâwe, omu ngabo yawe, halya hantu akanacîshoga yêne muli murhundu muguma omu mirhundu yawe, halyala ayumvîrhe ayosire bwinja, orhahîraga okamuhuguga.

¹⁸ Bâli ba Israheli barhâbemwo ow'ecîshungu c'emulinzi, bene Israheli nabo kwo na kwo barhabemwo ow'entazi y'emulinzi. ¹⁹ Ciru wakahâna muhigo mucu, irhondo orhahîra okahêka omu nyumpa ya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ehirugu by'omu bushungu bw'omukazi nîsi erhi ebi akabwa kayungukaga, bulyala omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, ebyo

byombi biri byakumbwa bishweka.

²⁰ Orhahîra okahôza mwene winyu akantu mpu ayishikugalulira obunguke, bube bunguke oku nfaranga, bube bunguke oku biryo nisi erhi kandi kantu kakarhengakwo obunguke.

²¹ Omuntu w'embuga wanamuha oluhozo agalulakwo obunguke, ci mwene winyu yehe omuhe oluhozo buzira kulinga bunguke, lyo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akugishira entulo zawe mw'eci cihugo wagendiyanka.

²² Erhi wankaha Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe omulagi, orhalegereraga bwaguyukiriza, bulyala oburhabesha Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akulyuzabwo, obone wamacibarhuza ecâha. ²³ Ci kwône erhi wankabula buhâna omulagi, nta câha wankacibarhuza. ²⁴ Akanwa wamalika, okwaninage okaseze onayukirize omuhigo wahâga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe wene n'obulonza n'akanwa kâwe.

²⁵ Erhi wakagera omu lukoma lw'emizâbîbu ya mulungu wâwe, wamalya oku malehe gamuli oyigurhe, ci kwône orhahîra okahira omu lurhanda lwâwe. ²⁶ Erhi wakagera omu myâka ya mulungu wâwe, wanakonola emihuli n'okuboko, ci kwône orhakahêka omugushu gw'okurhema omu myâka y'omulungu.

24

Okuzimûla

¹ Omulume ashebe omukazi anaje omu buhya ci kwône olya mukazi ashombekane omu masu ga nyamulume, bulyala amatumula bubî bulebe, olya mulume anamuyandikira ecerhe c'okuvuna obuhya, amufumbike co anamuhuluse arhenge ahamwage. ² Olya mukazi erhi akaba amarhengamwo erya nyumpa, anagenda ayankwe n'owundi mulume. ³ Ci kwône, erhi oyu iba muzinda akamusbomba, ayandike ecerhe c'okuvuna obuhya, amufumbike co amuhuluse arhenge aha mwage, (nisi erhi oyu mulume warhôleaga nyamukazi afe), ⁴ ago mango iba murhanzi wamuhulusagya arhakacimushubirira mpu amuyanike amanarhangihemuka. Bulyala ciri cihemu eco omu masu ga Nyamuzinda. Ciryâ cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda akuhâ mpu cibe cawe orhahîra okaciheba omu câha.

Amarhegeko g'okucîlanga n'okulanga abandi

⁵ Omuntu erhi akaba acishuba aja omu buhya, arhakaja oku matabâro, barhakanamubarhuza mikolo mizirho: akwânîne ayuse mwâka gwoshi erhi akola emikolo y'aha mwage, n'okukômeza olya muhya acishuba ayanka.

⁶ Olwanjikwa n'enkagasi birhankayankwa cikinja: okabihêka kuli kuhêka abantu omûka.

⁷ Erhi omuntu akazimba omuntu wa muli bene wabo, bene Israheli, erhi akamurhindibuza yêne nisi erhi amuguze, oyumushambo ali wa kufa. Kwo kutwa ishârha omu cogo cawe.

⁸ Oku by'olushomyo, ocihangane oshimbe bwinja onakulikire enyigîrizo z'abadâhwa Bene Levi, buzira kuzigera eburhambi. Oshimbe onakulikire ebi nabarhegesire. ⁹ Okengere birya Nyamubâho, Nyamuzinda wawc akoleraga Miriamu bulya muli omu njira y'okurhenga e Mîsiri.

¹⁰ Erhi wakahôza mulungu wâwe akantu, orhajaga omu mwâwe mpu waji rholamwo akalugu kalebe k'ecikinja. ¹¹ Onabêre e muhanda, n'omuntu wahô zagya ebyâwe, yêne akubuganye ecikinja erya muhanda oli. ¹² N'erhi akaba mugunda wahozagya birya, orhajagigwîshira onacigwerhe ciryâ cikinja câge; ¹³ onamugalulireco izûba lizika lyo naye agwîshira omu cironde câge anakugishe; bwanaba bushinganyanya kuli we omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe.

¹⁴ Omuntu mugunda w'obuligo, abe wa muli bene winyu abe wa cigolo ôhanzire aha mwâwe, orhahîra okamulenganya oku luhembo lwâge. ¹⁵ Okwânîne omuhe ngasi lusiku oluhembo lwâge, orhanazigaga izûba lyazika arhalubona; bulyala ali mugalugalu n'omurhima kwo gumuli kw'olwo luhembo. Na ntyo a-rhakuhamagaliri Nyamuzinda, obone camaba câha.

¹⁶ Ababusi barhayirhwe erhi bana babo barhuma, n'abana barhayirhwe erhi bîshe barhuma. Ngasi muguma ayirhirwa obubî bwâge yêne.

¹⁷ Orhahiraga okalenganya ow'ecigolo oku hyage, nisi erhi okuyanka omwambalo

gw'omukana nka cikinja. ¹⁸ Kengera oku wali buja omu cihugo c'e Mîsiri n'oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akucungulaga: co cirhumire nkurhegeka nti eryol'irhegeko olishimbe.

¹⁹ Irhondo okaba wasârûla emyâka y'omu ishwa lyâwe, erhi wakayibagira ehirhuluba omu ishwa, orhagalukaga enyuma mpu wajihilonza. Ehyola hikola hya mugera-wagera, hya nfûzi n'omukana, lyo Nyamubâho, Nyamuzinda wa- we akugisha omu mirimo yawe yoshi.

²⁰ Irhondo okaba wahumbûla emizeti orhashubiriraga mpu walongereza. Ehyakasigala hiri hya cigolo cagera, hiri hya nfûnzi n'omukana. ²¹ Irhondo okaba wahûmba amalehe g'oku mizâbîbu yawe, orhashubiriraga mpu wahu- mbûza. Ehyakasigala hiri hya cigolo cagera, hiri hya nfûnzi n'omukana. ²² Onakengere oku wali muja omu cihugo c'e Mîsiri, bw'obu nkurhegesire eri irhegeko nti olishimbe.

25

Empimbo n'obumînya

¹ Abantu erhi bakaba bagwerhe olubanja, banaluhêka aha ngombe babatwirelo: olubanja banaluha nnalo, n'ohalire banamubwîra oku ahalîre. ² Olyala oyazire akaba ali wa kushurhwa, omutwî w'emanja anamugwishize omu masu gage anamushûrhise empimbo nk'oku obubî bwâge bunali. ³ Anamushurhisa mpimbo makumi ani, ci arhakarhalusa aho, amababale gakanaluga obone mwene winyu amacihemula embere zâwe. ⁴ Orhashwekaga omunwa gw'empanzi amango edwîrhe yahûla engano.

Okuyinjira omukazi

⁵ Erhi abalondana bakabâ bayubaka haguma, lero muguma mulibwo afage arhasiziri mwana, olya muka nyakufa arhakagendiyankwa embuga n'omulume w'ogundi mulala. Mulamu wage anamujaho amuyinjire amuyanke abe mukâge. ⁶ Omwana murhanzi oyo mukazi aburha anarhûla izîno lya nyakufa, na ntyo izîno lyagc lirhazazibwc omu Israheli. ⁷ Ci kwône erhi olya mulume akalahira mulamu, nyamukazi kwamuyinjira, anagendishanga abagula aha muhango n'okubabwîra, erhi: «Mulamu wâni alahire bwazûsaizîno lya mwene wâbo omu Israheli. Arhayemiri okunkolera omukolo gw'obulamu». ⁸ Ago mango, abagula ba lulya lugo banahamagala nyamulume bamushambaze; anayisha aderhe, erhi: «Ntalonzizi mmuyanke». ⁹ Olya mukazi w'okuyinjirwa anayegêra olya mulumewage omu masu g'abagula, anamuhogola ecirato ekugulu, anamutwire ebusu, erhi: «Ntyo kwo bajira omulume obulabuzûsa enyumpa ya mwene wâbo». ¹⁰ N'izîno ly'oyo mulume kwo lyakaziderhwa ntya omu Israheli, mpu nyumpa y'oyu bahogologa ecirato».

Okukengana ciru n'omu malwa

¹¹ Erhi abalume bakaba badwîrhe balwa, mulume muguma bo na mwene wâbo, lero muka muguma mulibo ayîshe mpu alirikûza îba oku mpimbo z'owabo, alikire oyula okuboko anamurhulubire omu birumbu by'enshonyi, ¹² oyo mukazi anamutwe okuhoka buzira lukogo.

¹³ Omu nshoho yawe, orhakazagihiramwo minzani ibirhi, omunene n'omu sungunnu. ¹⁴ Orhahebagu mirengo ibirhi omu mwawc: omunene n'omusungunu. ¹⁵ Okaziyôrha ogwerhe omunzani guyumanine gunashingânîne, okaziyôrha ogwerhe omulengo mugumaguma gunashingânîne, ly'olamiramwo cirya cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuha. ¹⁶ Bulyala omuntu ojira ebiri ntyo, omuntu okangana omu burhunzi, Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe arhamubakwo.

¹⁷ Okazikengera kulya Amaleki akujiraga omu njira bulyal'orhenga e Mîsiri. ¹⁸ Akushanga omu njira akuyisha ebirhugo, n'oku wamarhaluka, arhêra balya bayishaga barhôngêra, erhi wanarhanangusire weshi, ciru arhayobohaga Nyamuzinda. ¹⁹ Amango Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amakurhamûla oku babisha bakugosire boshi, mw'eci cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuha mpu ociyimemwo izîno lya Amaleki onaliherêrekeze hano igulu. Orhibagiraga.

26

Entûlo y'omwâka muhyahya

¹ Amango waba wahisire muli cirya cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuha mpu ociyîmemwo, amango wabawamaciyanka onakola oyubasire, ² ago mango wanayanka oku mwâka muhyahya gwa ngasi mburho oyezize mw'eco cihugo Nyamubâho Nyamuzinda wâwe akushobôza, onahire omu cirhirhi oje halya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe acishozire mpu ho aheba izîno lyage. ³ Wanaja emunda omudâhwa ôli omu mukolo mw'ezo nsiku ali, omubwire, erhi: «Ye mbwizire ene, Nyamubâho, Nyamuzinda wâni, oku nahisiremwo cirya cihugo Nyamuzinda alaganyagya balarha mpu aruha», ⁴ Ago mango omudâhwa anayanka cirya cirhiri omu maboko gwâwe, kandi anacidêkereza aha luhêro lwa Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ⁵ Nawe wanaderha ebi binwa embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, erhi: «Larha ali Muharameya, ayishaga abunga, abungulukira e Mîsiri, abêrayo nka cigolo ye na bantu basungunu, lwahindukirayo lubaga lunene, luzibu na lunji. ⁶ Ab'e Mîsiri barhukolera amaligo banarhurhindibuza, barhubarhuza obuja budarhi. ⁷ Ci kwône rhwayakûza Nyamubâho, Nyamuzinda wa balarha. Nyakasane ayumva omulenge gwirhu, abona oku rhwarhindibuka n'oku rhubabire; ⁸ oku bundi Nyakasane arhukûla e Mîsiri n'okuboko kuzibu, n'okuboko kulambûle abagezamwo omusisi n'ebimanyiso n'ebisomerine ajiraga. ⁹ Yene warhuhisagya eno munda, aruha cino cihugo, cihugo cihululamwo amarha n'obûci. ¹⁰ Niono nkolaga ndwîrhe omwâka muhyahya gw'emburho nahingagamwo liryal'ishwa wampâga, Yagirwa Nyamubâho». Wanabidêkereza embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, onahwere oku idaho embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ¹¹ Kandi obwo, wanaleka osimisibwe n'ebinja Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuhîre we n'enyumpa yawe, wanasîmîsibwa nabyo, we n'omuleviti n'omubunga ôli aha mwâwe.

Entûlo ya ngasi myâka isharhu

¹² Omu mwâka gwa kasharhu, omwâka gw'ecihimbi ca kali ikumi, amango waba wamarhola ecihimbi c'omu ikumi, kuli ngasi mburhooyezize wamanacishumbîriza omuleviti, ow'ecigolo, ow'enfûnzi n'omukana, nabo bamabilîra omu mirhundu yawe, ¹³ ago mango wanaderha omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, erhi: «Ngasi kantu kagishe nakarhenzize omu mwâni lwoshi. Nakaherezizeomuleviti, n'ow'ecigolo, n'ow'enfûnzi n'omukana, nka kulya wanantegekaga kwoshi: nt'irhegeko ciru n'eriguma navunyire erhi naliyibagira. ¹⁴ Ntabiryagakwo nandi omu mishibo, ntabiryagakwo nnanyosire okugalugalu, ntanaderhaga nti mbishumbîrize owafîre. Izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâni naliyumvirhize, kwo najijire nk'oku wanali ontegesire. ¹⁵ Kurhenga omu ndâro yawe ntagatifu, kurhenga e malunga arole onagishe olubaga lwâwe lw'Israheli, ogishe n'eri ishwa warhushobozagya, nka kulya walaganyagya ba larha, ecira cihugo cihululamwo amarha n'obûci.»

III. Okufundika ebinwa

Israheli lubaga lwa Nyamuzinda

¹⁶ Nyamubâho, Nyamuzinda akurhegesire ene mpu oshimbe aga marhegeko n'czi ngeso; ogalange onagashimbe n'omurhima gwâwe gwoshi n'omûka gwâwe gwoshi. ¹⁷ Warhenzize Nyamubâho mw'akanwa ene: mpu aba Nyamuzinda wâwe, casînga ogere omu njira zâge, olange amarhegeko gage, amahano gage n'engeso zâge, onayumvirhize izu lyage, ¹⁸ Naye Nyamubâho akukuziremwo aka kanwa, oku waba lubaga lwâge-lwâge, nka kulya anakubwiraga, casînga olange amarhegeko gage goshi; ¹⁹ naye anakulengeza olengerere enyanya ly'amashanja ajijire goshi, ogalushe lukengwa, izîno n'irenge onabe lubaga lwîshogwa lwa Nyamuzinda nka kulya yêne anakubwiraga.

27

Okuyandika olu lushika

¹ Musa, haguma n'abagula b'Israheli, barhegeka olubaga mpu: «Mula nge olu lushika mmuhire ene oku lunali», ² Amangowayikira Yordani, okolaga oyêrekîre mw'eci cihugo

Nyamubâho Nyamuzinda wâwe akushobôza, onagwike amabuye manênene ogashîge engwa, ³ onayandikekwo ebinwa by'omu lushika byoshi, òkola wayikirira omu cihugo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akuba, cihugo cihululamwo amarha n'obûci, nka kulya Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho anakubwiraga, ⁴ N'amango mwaba mwamayikira Yordani, munagwike ago mabuye oku ntôndo ya Ebalâ, nk'oku mmurhegesire ene munagashîge engwa. ⁵ Onayubakireho Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe oluêro, onayubake n'amabuye ecuma cirhabinjaga. ⁶ Mabâle bubale wayubakiramwo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe oluêro, n'olwo luhêro lwo wakazirherekêrakwo Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe enterekêro, ⁷ lwo wakazibâgirakwo onashagaluke omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ⁸ Oyandike kuli ago mabuye ebinwa by'olu lushika byoshi: obiyandike bwinja.

⁹ Oku bundi Musa n'abadâhwa baleviti babwîra Israheli yeshi, erhi: «Hulika oyumve, wâni Israheli. Ene wahindukaga lubaga lwa Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ¹⁰ Okolaga wayumvirhiza izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe onakazishimba ebinwa n'amarhegeko nkurhegesire ene».

Okuyishigisha olubaga oku ntôndo Garizîmi

¹¹ Olwo lusiku Musa atwa olu lushika luyêrekîre olubaga: ¹² «Amango mwaba mwamayikira Yordani, eyi milala eri aha yanayimanga oku ntôndo ya Garizîmi egishe olubaga. Omulala gwa Simoni n'ogwa Levi, ogwa Yuda n'o- gwa Isakari, ogwa Yozefu n'ogwa Benyamini. ¹³ N'eyi yindi milala mwabona, oku yanagendiyimanga oku ntôndo ya Ebali, etulagule: omulala gwa Rubeni, ogwa Gadi n'ogwa Azeri, ogwa Zabuloni, ogwa Dani n'ogwa Nefutali.

Abayishihehêrerwa

¹⁴ Aba- leviti banaja eluhya babwire bene Israheli boshi, erhi:

¹⁵ Aherêrekere mâshi, omuntu wabinja erhi okutula enshusho, bikabulirwa omu masu ga Nyamuzinda, mukolo gwa nfune za muntu mulenga, akanabifulika ahantu hafulike. N'olubaga lwoshi lwanaderha mpu: «Amen».

¹⁶ Aherêrekere mâshi, omuntu wakolera îshe na nina amaligo. N'olubaga lwoshi lwanaderha mpu: «Amen».

¹⁷ Aherêrekere mâshi, owahindula olubibi lw'omulungu. N'olubaga lwoshi lwanaderha, mpu: «Amen».

¹⁸ Aherêrekere mâshi, òwahabula omuhûrha. N'olubaga lwoshi lwanade-rha, mpu: «Amen».

¹⁹ Aherêrekere mâshi, owahaba ecigolo, enfûnzi n'omukana. N'olubaga lwo shi lwanaderha, mpu: «Amen».

²⁰ Aherêrekere mâshi, owalâla bona muk'îshe, bulyala abwikwire ecikwi c'ecirondo c'îshe. N'olubaga lwoshi lwanaderha, mpu: «Amen».

²¹ Aherêrekere mâshi, owalâla na cintu cirebe. N'olubaga lwoshi lwanaderha, mpu: «Amen». ²² Aherêrekere mâshi, owalâla bona mwali wabo oburhwa n'îshe erhi obu-rhwa na nina. N'olubaga lwoshi lwanaderha, mpu: «Amen».

²³ Aherêrekere mâshi, owaliila bona nnazala. N'olubaga lwoshi lwanade-rha, mpu: «Amen».

²⁴ Aherêrekere mâshi, owashurha omulungu bwifulikwe. N'olubaga lwoshi lwanaderha mpu: «Amen».

²⁵ Aherêrekere mâshi, owayemêra empongano mpu bayirhe omwêru kwêru. N'olubaga lwoshi lwanaderha, mpu: «Amen».

²⁶ Aherêrekere mâshi, orhalanziri arhanakulikiri ebinwa by'olu Lushika byoshi. N'olugaba lwoshi lwanaderha, mpu: «Amen».

28

Omugisho gw'omuntu mumva

¹ Oyumvirhage obwo, erhi wakanayumva akanwa ka Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe,

okanalanga n'okushimba aga marhegeko nkurhegesire ene oku ganali, Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akulengeza akuhebe enyanya z'amaslanja g'igulu goshi. ²Eyi migisho yoshi yakurhindakwo enakuhe omusingo ebwa kuba wayumvîrhe izu Iya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ³Waba oli mugishe eka, waba oli mugishe omu ishwa. ⁴Yaba eri ngishe emburho y'omu nda yawe, emburho y'ebintu byâwe, n'emyêzi enkafu yawe erimwo n'eyi cibuzi byâwe birimwo kwo na kwo. ⁵Lwaba lugishe olurhanda lwâwe n'endugiro yawe. ⁶Waba mugishe okola washubuka, waba mugishe okola warhabâla. ⁷Abashombanyi bakurhêre, Nyamuzinda akuhabo abakwâme: bàkurhêra bali njira nguma, bakuyake bali mihanda nda erhashinganana. ⁸Nyamuzinda arhegeke omugisho gukazikulusa, gube omu nguli zawe n'omu mirimo yawe, akugisha omu ishwa Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ajikushobôza. ⁹Nka kulyâla anacigashaga yêne, Nyamuzinda akujira obe lubaga, nterekwa yage, casînga olange amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe onashimbe enjira zâge. ¹⁰Amashanja g'igulu goshi gabona oku izîno Iya Nyamuzinda ly'odesirwe ganakazikurhînya.

¹¹Muli eci cihugo Nyamuzinda acigashiraga embere za basho mpu akuhaco, Nyamuzinda akugaza ojalirc birugu: emburho y'omu nda yawe, emburho y'omu bintu byâwe, n'emburho y'omu kwâwe. ¹²Nyamuzinda akuhakulira omuhako gwâge ahakamwo ebinja, amalungu mpu garhengemwo enkuba yabombêza idaho lyâwe amango gakwaninc, anagishc emirimo yawe yoshi. Mashanja manji gayishikazikuhuna mpu ogahoze ci wehe orhakaja emwabo mpu olihoza. ¹³Nyamuzinda akujira obe irhwe ci orhabaga ihunga, wakaziyôrha oli enyanya ci arhali idako, casînga oyumve amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, agâla nkurhegesire ene nti ogalange onagashimbe, ¹⁴orhanahabukiraga ekulyo erhi ekumoshokw'ebi binwa nkurhegesire byoshi, okaderha mpu okala washimba abandi banyamuzinda n'okubagashaniza.

Amahanya

¹⁵Ci kwône erhi wakaba orhayumvirizi izu Iya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, akaba orhalanziri ebinwa byâge n'amarhegeko gage nkurhgezire ene, agala mahanya goshi gakurhindakwo ganakuhe omusingo. ¹⁶Wabâ oli muhehêrere eka, waba oli muhehêrere n'omu ishwa. ¹⁷Lwaba luhehêrwe olurhanda lwâwe n'endugiro yawe. ¹⁸Yaba eheherirwe emburho y'omu nda yawe, emburho y'omu kwâwe, iburha ly'enkafu zawe n'ery'ebibuzi byâwe. ¹⁹Waba oli muhehêrere omu kushubûka n'omu kurhabâla kwâwe. ²⁰Nyamubâho akurhumira obuhanya, ibala n'amashunga omu mirimo yawe yoshi, mpu Iyo oshandâla onaherêrekere duba, erhi bubî bwa bijiro byâwe burhuma, haguma n'okundeka kwâwe. ²¹Nyamubâho akushwekerako ecihusi cikuhêrêrekeze muli eci cihugo okola waja mpu ociyanke cibe cawe. ²²Nyamubâho akujira ofe wayuma, ofe n'amashushira, n'emibuha n'akalurha k'omu nda, ecumwe n'enzirondo n'oluhiga, ebyo byoshi bikushimbulule bikulagirize. ²³Enyanya zawe, amalunga gashube marhale, n'idako lyâwe lishube ibuye Iya cuma. ²⁴Enkuba yania omu cihugo cawe, Nyamubâho ayijire kabe katulo gunabe mushenyi, bikazirhenga e malunga byanakuhonerakwo, bikushabûle. ²⁵Nyamubâho akazikujira okwamwe n'abashombanyi bâwe: ôkola warhabâla ogende mulongojira, ogaluke wayisha wabayaka mihanda erhabuganana, waba namakobwa oku mami g'igulu goshi.

²⁶Omurhumba gwâwe gwalibwa n'enyunyi z'emalunga, gulibwe n'e by'erubala biri oku idaho na ntaye wabihanza. ²⁷Nyamubâho akulikirakwo amahurhe g'e Mîsiri, emibuha-mibuha, amaherhe n'ebizimba orhafume. ²⁸Nyamubâho akulikirakwo isirhe, obuhurha, anakundaguze omurhima, ²⁹obone okola waja watunduguza mûshi-kasirahinga, nka kula omuhurha gutunduzza omu mwizimya, orhanahike ngahi. Amajira gâwe goshi gaba ga bihekâ. Ci kwône walibuzibwa onanyagwe ebyâwe obule n'owakufungira. ³⁰Washeba omukazi n'owundi mulume amutwe ecishakè, wayubaka enyumpa orhanayilalemwo, wahinga ishwa ly'emizâbîbu orhanalye oku mwâka muhyahya. ³¹Empanzi yawe yabâgirwa emalanga gâwe orhanayiryekwo, endogomi yawe bayihêka, obone oku bayihêka, erhanacigaluke, ebibuzi byâwe babigabira abashombanyi bâwe na ntaye wakulwira. ³²Bagala bâwe na bali bâwe bahekwa ihanga Iya bene, ngasi lusiku amasu gâwe garhama mpu galola emunda bajire,

n'okuboko kwâwe kurhabagalukire. ³³ Olubaga orhishi lwakulya emburho y'omu kwâwe, n'emyâka warhamiraga. Okuhinagwa n'okunyagwa kwo kwayôrha kuba kwâwe. ³⁴ Kusiraha wasiraha hano amasu gâwe gabona ebi wabona. ³⁵ Nyamubâho akulikira ecizimba cihâsa oku madwi n'oku nfundo, orhanacifume: câkulumira weshi, kurhenga oku lushando kuhika aha ntôndo z'irhwe.

³⁶ W'oyo n'omwâmi wayimika, Nyamubâho akuheka omu ishanja orhayishi, ôli we, ôli basho, eyo munda wagashanizayo banyamuzinda bandibandi, ab'omurhi n'ab'ibâle. ³⁷ Waba birhangâlo; lwinbo na masheka omu mashanja Nyamubâho akuheka. ³⁸ Warhwera mburho nyinji omu ishwa, ci kwône binyi wasârûla, bulya enzige zakulyabyo. ³⁹ Wagwika olukoma lwâwe lw'emizâbîbu onalugenderere, ci kwône orhanywemwo divayi, bulyala kashôlero akurhangakoyo. ⁴⁰ Wahinga emirhi y'emizeti omu cihugo cawe mwoshi, ci kwône orhacishige mavurha, bulya emisi yawe oku idaho yahwera. ⁴¹ Waburha abarhabana n'abanyere ci barhabe bâwe, bulya bagenda mpira. ⁴² Ngasi murhi na ngasi irehe ly'omu kwâwe lwaba lwiko lwa kashôlero. ⁴³ Ecigolo cihanzire aha mwâwe casôkera enyanya bwenêne oku wahona bwandagala. ⁴⁴ Wabona wekola wamusengera ci arhaciri ye wakusengcra, obone yekola ôli oku mbere nâwe oku nyuma.

⁴⁵ Aga mahanya goshi gakuyishakwo, gakushimbulula gakugwarhe, galinde gakushandâza, bulya wamabula buyumvirhiza izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe orhanashimbire ebinwa n'amarhegeko akuhâga. ⁴⁶ Ago mahanya ensiku zoshi gayôrha gali cimanyiso na cisômerine kuli we n'oku bûko bwâwe.

Okuhêkwa mpira

⁴⁷ Na kulya kuba okugala oku birugu bya ngasi lubero kurhakuzigiraga wakolera Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe n'enshagadu n'obusîme bw'omurhima, ⁴⁸ abashombanyi Nyamubâho akurhumakwo bo okolaga wakolera omu ishali, omu nyôrha, omu bwambale bubî n'omu kubula byoshi. Akuhira omurhamba gw'ecuma omu igosi kuhika oshandâle weshi.

⁴⁹ Nyamubâho akutulira ishanja ly'ekuli, lyayisha libalire nk'ikozi, kurhenga aha kafende k'igulu. Lyaba ishanja orhamanyiri olulimi lyaderha, ⁵⁰ ishanja lya busu bw'ifeka, lirhakenga mushosi, lirhafa bwonjo bwa musole. ⁵¹ Lyakulya ebyarhenga oku bintu byâwe, n'eby'omu ishwa lyâwe, kuhika bakushâbe weshi, barhakusigire oli engano, oli idivayi, oli amavurha, oli omwana w'enkafu, ôli omwana w'ecibuzi, kuhika bakuninibuze. ⁵² Lyakugorha omu mirhundu yawe yoshi, kuhika ebyogo byâwe, ebizibuzibu n'ebirîrî bihongoke, birya byoshi wakanayakiramwo omu cihugo cawe. Lyakugorha omu mirhundu Nyamuzinda akuha yoshi. ⁵³ Muli okwôla kugorha bakugorha, na muli okwôla kulibuza omubisha akulibuza, wacirya emburho y'omu nda, washêga enyama y'abanarhabana n'ey'abananyere Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amakuha. ⁵⁴ Muli mwe, omuntu w'olukogo lunji n'ow'omurhima mulembu yehe akolâja alola mwene wâbo kubi ciru n'omukazi baba boshi, n'abana bacimusigalire. ⁵⁵ Kuderha mpu akanajira muguma mulibwo ahakwo erya nyama y'abana bâge adwîrhe alya: bulyala arhasigalane akantu mw'okwôla kugorha bakugorha na muli okwôla kulibuza omubisha akulibuza omu mirhundu yawe yoshi. ⁵⁶ Emwâwe, omu bakazi b'omu lubaga lwâwe, olya w'olukogo lunji n'ow'omurhima mulembu, olya wakagirimpira obone arhakoza olushando oku idaho, oyôla okolaga alola kubi omulume bababoshi ciru n'omwali n'omugala, ⁵⁷ okolaga acîfulikabo, akola alya ecigozi carhengaga omu magala gage n'omwana waburhagwa, erhi kwo kurhuma okwo kugorhwa n'ago malibûko omushombanyi ayishikuhirakwo omu mirhundu yaweyoshi.

⁵⁸ Okaba orhalanziri n'okukulikira ebinwa by'olu lushika byoshi nk'oku binayandisirwe mw'eci citabu, erhi orhakenziri eri izîno: «Nyakasane, Nyamuzinda wâwe» izîno ly'irenge n'okurhînywa. ⁵⁹ Nyamubâho akulikirakwo aga mahanya garhankaderhwa, woyo n'iburha lyâwe; mahanya manenene garhanayurha, ndwala ndârhi, zirya zirhafuma duba. ⁶⁰ Akushubizakwo galya mahanya g'e Mîsiri, galya gakugezagyamwo omusisi, obone garhacikunanûkakwo.

⁶¹ Na kulusha aho, Nyamubâho akuzûkiza amalwala goshi n'amahanya garhadesirwi mw'eci citabu c'olushika, kuhika oshandâle weshi. ⁶² Mwazinda muli mahungâ n'obwo mwali banji

nka nyenyêzi z'oku nkuba ebwa kuba mu rhayumvirhizagya izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. ⁶³ Kulya Nyamu bâho ali asimire okukuha obusîme n'obwololoke, kwo na kandi ayumwa asîmire okukuheza n'okukushandâza. Bamushugulamwo eci cihugo mwajiyimamwo. ⁶⁴ Nyamubâho akushandabanya omu karhî k'amashanja goshi, kurhenga oku cikwi c'igulu kuhika oku cindi, n'eyo munda wajigashaniza bandi bandi banyamuzinda, balya murhayishi, ôli we ôli basho, banyamuzinda ba mirhi na ba mabuye. ⁶⁵ Omu karhî k'ago mashanja orhabonemwo murhûla n'olushando lw'okugulu kwâwe lurhaluhûkireyo, ci kwône, Nyamubâho akuha omurhima gurharhûla, amasu gahunyire n'omûka mwofi. ⁶⁶ Akalamo kâwe neci kaba nyantamya, wakaziyumva ebihamba budufu na mûshi, orhayumve ocikubagîre akalamo kâwe. ⁶⁷ Obwôba bwakujâ emurhima, n'ebi amasu gâwe gâbona byarhuma wakaziderha, sêzi, mpu: «Ndi wampisa bijingo mpali». ⁶⁸ Nyamuzinda akushubiza e Mîsiri omu njira y'ebulambo erhi omu njira y'enyanja, n'obwo nali nkubwizire nti: «Okacilolakwo eco cihugo», na hano ohikayo, mwagendiciguza emunda abashombanyi bâwe bali, mpu mube baja erhi baja-kazi, murhanabone câgula.

Okufundika ebinwa

⁶⁹ Ebyola, byo binwa by'endagâno Nyamubâho arhcgekaga Musa mpu afu ndike bona Bene-Israeli, omu cihugo ca Mowabu, kuleka erya ndagâno arhangigifundika bo nabo e Horebu.

29

Okukengeza eby'olubungo

¹ Musa ahamagala Israheli yeshi amubwîra, erhi: Mwabwîne ebi Nyamuzinda akolîre ecihugo c'e Mîsiri omu masu ginyu, ebi akolîre Faraoni, abambali n'ecihugo câge coshi: ² Galya marhangulo waciboneraga wene, biryabimanyiso na balya banyanduma w'ebirhangazo. ³ Ci kwône kuhika ene Nyamuzinda arhali acikuha omurhima gw'okumanya amasu g'okubona n'amarhwiri g'okuyumva. ⁴ Namugezize myâka makumi ani omu irûngu emishangi yinyu erhamukoyeragakwo, n'emikarabanda yawe erhakoyeraga oku magulu ginyu. ⁵ Murhalyaga mugati, murhanywaga divayi erhi cindi cinyobwa cakalalusa, kuderha nti mubone oku niene nie Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. ⁶ N'erhi muhika ahala, Sihoni, mwâmi w'e Heshiboni, bona Ogu, mwâni w'e Bashani, barhurhêra bali rhulwîsa, cikwône rhwabahima.

⁷ Rhwayanka ecihugo cabo, rhwacigabira Rubeni ko kage kashambala bo na Gadi n'oluhande lw'obûko bwa Menashê. ⁸ Mulange ebinwa by'eyi ndagâno munabikulikire lyo muyololoka omu mirimo yinyu yoshi. ⁹ Mwoyu muyimanzire mweshi embere za Nyamubâho, Nyamuzinda winyu: abakulu b'emilala yinyu, abagula binyu, abandisi binyu, abalume b'omu Israheli boshi, ¹⁰ mwoyo n'abana binyu, na bakinywe, ciru n'ecigolo cihanzire omu cirâlo câwe n'omuntu okushenyera enshâli n'okudômera amîshi, ¹¹ mukologa mwagendijâ omu ndagâno ya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, ndagâno afundika anayihirakwo endahiro, eyi ndagâno afundika ene haguma nâwe. ¹² Kuderha mpu ene akujire lubaga lwâge, naye yêne abe Nyamuzinda wâwe, nk'oku anakubwiraga na nka kulya analahiriraga basho, Abrahamu, Izaki naYakobo.

¹³ Njizire eyi ndagâno ene, n'eyi ndahiro arhali haguma ninyu mwene, ¹⁴ ci na haguma na ngasi oli hanola haguma nirhu omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, haguma n'orhali haguma nirhu ahala olw'ene.

¹⁵ Neci, murhababiri bahi rhwali haguma nabo omu cihugo c'e Mîsiri, na bahi rhwageziremwo aga mashanja murhalusire. ¹⁶ Mwabwîne ebyakumbwa byâbo, enshusho za banyamuzinda wabo, ez'emirhi, ez'amabuye, ez'amasholo n'ez'amarhale bajira emwabo. ¹⁷ Ekarhi kinyu. harhajiraga omulume erhi mukazi, omulala erhi ishanja omurhima gwâbo gwacikûlako Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu ene, mpu gugendigashaniza banyamuzinda b'ago mashanja! Omu karhî kinyu harhabonekaga omuzi gwarhengakwo obwoege n'obuhe-reko. ¹⁸ Erhi hakajira omuntu waba amayumva ebinwa by'eyi ndagâno haguma

n'endahiro ekuli, akacitakira yêne omu murhima gwâge, erhi: «Ntabule cici nkakulikira oku omurhima gwâni gunambwizire, okulûza amîshi kwarhuma enyôrha yahirigirha»,¹⁹ Nyamuzinda arhankaziga amubabalira. Ciru oburhe n'emitula ya Nyamuzinda yanahikira oyo muntu; amahanya gayandisirwe mw'eci citabu goshi ganamurhibukira, na Nyamuzinda anaherêrekeza izîno lyage hano idako ly'amalunga.²⁰ Nyamuzinda anamuhanza omu milala ya Israheli yoshi, ahanyagale, abone galya mahanya g'endagâno erikwo omwigasho nk'oku biyandisirwe omu citabu c'olu Lushika.²¹ Iburha lyaburhwa, erya abana binyu bayîsha enyuma zinyu, ciru n'ecigolo carhenga omu cihugo c'ihanga amango babona amahanya gahonera eci cihugo n'endwala Nyamuzinda alîkire kuli eci cihugo, kwo banaderha mpu:

²² «Ecihugo coshi cashubire cibiriti, munyu, cahire mabira; nta mburho bacirhweremwo, na nta mburho yacicimeramwo, cirhakacimeramwo ehyasi hibishi. Ecihugo camahîndama kulya kwa Sodomo na Gomara, Adama na Seboyimu, bishagala Nyamuzinda asirîzagya omu burhe n'omutula gwâge!»²³ N'amashanja goshi kwo gaderha mpu cici cirhumire Nyamuzinda akolera eci cihugo ebiri ntya? Cici camujiraga oburhe bungana aho?²⁴ Ago mango banaderha mpu: «Kunali kulya kuba balekerire endagâno ya Nyamubâho, Nyamuzinda wa bishe, eryala afundikaga bo nabo erhi abarhenza omu cihugo c'e Mîsiri;»²⁵ kunali kulya kuba bajirigashaniza abandî banyamuzinda banaba harâmya n'obwo barhayishi abo banyamuzinda naye yêne arhabahagabo mpu gube mwanya gwâbo;»²⁶ Nyamuzinda burhe abire erhi eci cihugo cirhuma, kwo kucirhumira obuhanya buyandisirwe mw'eci citabu oku bunali.²⁷ Nyamuzinda kushugula abashugwire omu cihugo cabo n'oburhe, n'omungo, n'omutula, abazungûsa omu cindi cihugo, nk'okula biyosire buno» .

²⁸ Ebifulike biri bya Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu ci kwône ebifulûle biri birhu rhwe n'abana birhu, byanayôrha birî birhu, lyo rhushimba ebinwa by'olu Lushika byoshi.

30

Okurhenga omu bujâ

¹ Amango ebinwa byoshi byayunjula emund'oli, omugisho n'obuhanya nkuyeresire, erhi wakanakazibirhimanya omu murhima gwâwe, omu karhî k'amashanja goshi Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aba amakuhabulira,² erhi wakanagaluka oshubîrira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, okanayumvi rhiza izu lyage, mw'ebi nkurhegesire ene byoshi, we n'abana bâwe erhi wakayumvirhiza n'omurhima gwâwe gwoshi n'omûka gwâwe gwoshi,³ Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anagalula empira zawe, anakubabalira, anashubikushubûza orhenge omu karhî k'amashanja Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe âli erhi akushandabanyîze.⁴ Ciru akaba yo wahabukîre ekafende k'amalunga, Nyamubâho, Nyamuzinda ayisha akurhenzayo akushubûze,⁵ lyo akugalula mwa cirya cihugo basho bâli bagwerhe, lyo nâwe ociyanka cibecâwe, osîme onayoloke kulusha kulya kwa basho.⁶ Nyamubâho, Nyamuzinda akembûla omurhima gwâwe n'ogw'iburhalyâwe, ozigire Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe n'omurhima gwâwe gwoshi, n'omûka gwâwe gwoshi, lyo obona akalamo.⁷ Nyamubâho, Nyamuzinda wawc arhogeza aga mahanya goshi oku banzi bâwe na kuli balya bakushomba na kuli balya bakurhindibuzagya.⁸ Wehe washubiyumva izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe onakulikire aga marhegcko gage nkurhegesire ene goshi.⁹ Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akukômeza, emirimo yawe yoshi eyololoke: emburho y'omu oda yawe, emburho y'omu bintu byâwe, n'ey'omu ishwa lyâwe. Bulya neci, Nyamuzinda asubiyumva asîmire okukubona omu busîmc, nka kulya ali asîmire okubona basho omu busîme,¹⁰ casiga oyumve izu lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe omu kulanga amarhegeko n'ebinwa byâge , ebi biyandisirwe omu citabu c'olu Lushika, casînga oshubirire Nyamubâho, Nyamuzindawâwe n'omurhima gwâwe gwoshi n'omûka gwâwe gwoshi.

¹¹ Olu Lushika ntwire ene lurhakulenziri misi lurhanahumiri halya orhankahika.¹² Arhali oku nkuba luli okaderhaga erhi: «Ndi washona arhujîre oku nkuba arhuyankirelo, rhuluyumve lyo rhulushimba.»¹³ Arhali yo luli ishiriza ly'enyanya okaderhaga erhi: «Ndi warhujira ishiriza

ly'enyanya arhulongezelo, rhuluyumve lyo rhulushimba.» ¹⁴ Bulyala oluderho^j lukuli hofi, omu kanwa lukuli, n'omu murhima kuderha mpu olushimbe.

Enjira ibirhi wacishogamwo

¹⁵ Lola oku nkuyeresire ene akalamo n'omugisho, olufu n'obubanya. ¹⁶ Erhi wakayumva amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, agala nkurhegesire ene, erhi wakazigira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe okanalambagira omu njirazâge, okalanga amarhegeko gage n'ebinwa byâge n'engeso zâge, walama onayôlolo. Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe akugisha mw'eci cihugo waja mpu ociyanke cibe câwe. ¹⁷ Ci kwône erhi omurhima gwâwe gwakalalaha, akaba orhayumva n'erhi wakarhebwa mpu muharamye abandi banyamuzinda n'okubagashaniza, ¹⁸ nie mmubwizircko ene, kuhera mwanahera murhanalame ensiku ndi mw'eci cihugo mwajiyanka obu mwayikira Yordani. ¹⁹ Arnalunga n'igulu bo bacaliho ntôzire ene nti bakuyagîrize: nkuyeresire akalamo n'olufu, omugisho n'obuhanya. Cîshoge akalamo ly'olama mwe n'iburha lyâwe, ²⁰ oyorhe ozigira Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, okazyumvirhiza izu lyage onacishwekere kuli ye; bulya ho akalamo kali aho, bulya ho hali obuzîne aho, kwo na kuhashilamira omu cihugo Nyamuzinda acigashiraga basho, Abrahamu, Izaki na Yakobo mpu abahaco.

31

IV. Ebijiro bizinda n'okufa kwa Musa

Ensiku nzinda za Musa

¹ Musa ayisha, abwîra Israheli yeshi ebi binwa, erhi: ² Ene nahumanyagya myâka igana na makumi abirhi. Ntakacikagenda n'okugaluka, na Nyamuzinda ambwizire, erhi: orhayikire oyu Yordani. ³ Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe ye wakushokolera, yewaherêrekeza aga mashanja gali embere zâwe ye wanaganyaga. Yozwè ye wakushokolera, nka kulya Nyamuzinda aderhaga. ⁴ Nyamuzinda abakolera nka kulya akoleraga Sihoni na Ogu, bâmi baamoriti: abaherêrekeza n'ecihugo cabo. ⁵ Nyamuzinda amufumbikabo mubakolere birya byoshi binadesirwe omu marhegeko namuhire. ⁶ Muzibuhe munasêre, murhayobohaga murhanabarhinyaga, bulya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe yêne okushokolire: arhakulikirire arhanakulekêrere.

⁷ Oku bundi Musa ahamagala Yozwè anamubwirira omu masu ga Israheli yeshi, erhi: «Ozibuhe onasêre, we wajana olu lubaga mwo ciryâ cihugo Nyamuzinda acigashaga mpu aciha b'îshe, woyo we wanabafumbikeco. ⁸ Nyamuzinda yêne ye kushokolire, ye waba ali nâwe, arhakulikirire arhanakulekêrere. Orhayobohaga, orhageramwo omusisi.»

Ebi binwa bikazisomwa

⁹ Musa ayandika olu Lushika analufumbika abadâhwa, bene Levi, bo bakazagibarhula omucîmba gw'endagâno ya Nyamuzinda. Afumbikalo n'abagula ba Israheli boshi. ¹⁰ Musa abaha er'irhegeko, erhi: «Ngasi myâka nda, galya mango gadesirwe g'okubabalirana emyenda, amango g'olukulu lw'ebihando, ¹¹ amango Israheli yeshi ayishirilola obusû bwa Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe halya hantu acishozire yêne, onaderhere olu Lushika omu marhwiri ga Israheli yeshi: ¹² Oshubûze olubaga, abalume, abaka.zi, abana n'ecigolo ciri emwâwe, bayumve banalange banakulikire ebinwa by'olu Lushika byoshi. ¹³ Abana babo, balya barhacilumanya, nabo bayumviza aho banayige okurhînya Nya mubâho, Nyamuzinda wâwe, ensiku zoshi waba olimwo eci cihugo wajiyanka obu wayikira Yordani.

Amahabwe g'ensiku zayisha.

¹⁴ Nyamubâho abwîra Musa: «Laba oku ensiku z'okufa kwâwe ezi ziyishire. Hamagala Yozwè. Oyimange aha cihando c'embugânano, nâmbwîra oku ajira.» Musa na Yozwè

^j**30.14** : Oku biyêrekîre obufulûle bw'Oluderho, lola muli Yn 1.

bayisha, bayimanga aha cihando c'embugânano. ¹⁵ Nyamuzinda abonekera aha cirâlo, omu munara gw'ecitu gwali guyima Nzire aha luso lw'ecihando. ¹⁶ Nyamuzinda abwîra Musa, erhi: «Lola oku okola wajigwîshira mwe na basho. Olu lubaga lukola lwajihinduka mbaraga omu kushimha hanyamuzinda b'embuga, b'eci cihugo mwajijamwo. Lukolaga lwandekêrera luvune eciragane nâlaganaga rhwe nabo. ¹⁷ Olwo lusiku lwonêne omungo gwâni gwabadubukirakwo, nâbalekêrera nambafulike obusù bwâni. Bâlîbwa n'amagala: malibûko manji na maganya manji gâbarhindakwo; kwo aderha olwo lusiku, erhi: «K'arhakanaba obûla Nyamuzinda wâni arhali omu karhî kani kwo kurhumire agala mahanya gantindakwo?» ¹⁸ Nani, olwo lusiku nânafulika obusù bwâni, erhi bwo burhuma bulya bubî bwoshi ajizire omu kuyerekera abandi banyamuzinda. Olwimbo lw'obuhamirizi ¹⁹ Muyandikage olu lwimbo mukazilukolesa; oluyigirize Bene Israheli, obahirelo omu kanwa, lyo luyishimpamiriza lunayagirize Bene Israheli. ²⁰ Niono nkola namuhisa mwa cirya cihugo nalaganyagya b'îshe, cirya cihululamwo amarha n'obûci; yehe hano aba amalya, amayigurha amanatwera, akolaga âyerekera abandi banyamuzinda, âbaharâmya oku niehe angayaga n'okuvuna eciragane canî. ²¹ Ci kwône amango amahanya n'amaligo garhakaganjwa gâba gamamurhindakwo, olu lwimbo lwamuyagiriza nka caliho bulyala lurhâyibagirwe omu kanwa k'iburha lyage. Neci, mmanyire emihigo agwerhe ene n'obwo ntacimuhisa omu cihugo nâlaganyagya b'îshe nti nabahâco». ²² Olwo lusiku Musa ayandika olu lwimbo analuyigiriza Bene Israheli. ²³ Oku bundi anaciha Yozwè mwene Nuni eri irhegeko, erhi: «Ozibuhe onasêre, bulya we wahisa Bene Israheli omu cihugo nabalaganyagya, nâyôrha ndi haguma nâwe.»

Olushika aha burhambi bw'omucîmba

²⁴ Musa erhi aba amayusa ayandika omu citabu ebinwa by'olu Lushika byoshi kuhika oku kazinda, ²⁵ arhegeka abaleviti bakagibarhula omucîmba gw'endagâno ya Nyamuzinda, erhi: ²⁶ «Muyanke ecitabu c'olu Lushika. Mucigwase aha burhambi bw'omucîmba gw'endagâno ya Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. Cibêreho cinabe caliho w'okukuyagiriza. ²⁷ Bulya ntahabiri isîna lyâwe n'oku oba cikanyi cirhagomba, erhi mugomera Nyamuzinda ene nancizine ndi haguma ninyu, kurhi rnyayishijira amango naba nafire.

Musa, erhi: «Israheli yeshi ayîshe ayumve»

²⁸ Mundalikire abagula b'emilala yinyu boshi n'abandisi rhubugânane, mbayumvise ebi binwa, amalunga n'igulu bo nâjira bacaliho wabayâgirize. ²⁹ Bulyala mmanyire oku amango nâba nâfire murhabule bwahemuka; mwarhenga omu njira namurhegekaga; obuhanya bwâmurhindakwo omu nsiku zayisha, ebwa kuba mwakozire amaligo omu masu ga Nyamuzinda, mwamugayisa n'emikolo y'amaboko ginyu.» ³⁰ Oku bundi, Musa aderha ebinwa by'olu lwimbo byoshi kuhika oku kazinda, abibwîra endêko ya Bene Israheli yoshi.

32

Olwimbo lwa Musa

¹ Mwe malunga murhege okurhwiri, nkola nashambâla, w'igulu, yumva okûla naderha.

² Ihano lyani lihone nka nkuba, akanwa naderha karhoge nka lumè, nka hishîshîrha oku hyasi, nka cihonzi oku musihe.

³ Kulya kuba lyo nacistakîra izîno lya Nyamubâho; mwoyo mukuze Nyamuzinda wirhu.

⁴ Yene y'ibuye: obushanja bwâge buli bwimana, bulyala enjira zâge zoshi ziri bushinganyanya.

Ye Nyamuzinda mutabesha na mudahemuka.

Ye Mushinganyanya ye na Mushongêza.

⁵ Bakozire amaligo n'obwo ababurhaga barhalikwo ishembo, iburha lya ndyâlya na ncuku.

⁶ Ka gwo munkwa gwâwe emwa Nyamuzinda ogwo?

Lubaga lwa bingolo-ngolo n'orhutumbaguzi.

Kali ye sho ye wakuburhaga,
ye wakulemaga ye nakubika?

⁷ Kengêra ensiku zàli burhanzi,
singiriza emyâka, amaburhwa n'amaburhwa,
odôse sho akubwiriza; abakulûkulu bâwe bakuganirira.

⁸ Amango ow'Enyanya agabiraga amashanja akashambala,
amango abêrulaga bene omuntu akûbûlira amashanja olubibi
nk'oku omubalè gwa Bene Israheli gunali.

⁹ Nyamubâho yehe, ogwâge mwanya, lunali olubaga lwâge,
na Yakobo co câge cigabi.

¹⁰ Amushanga omu mpinga, omu nyama-wandya w'irûngu
amuyababira amulengeza, amulanga nka mbonyi y'amasu gage.

¹¹ Nka kula ikozi linashibirira olwogo lwalyo,
kula lirembêra enyanya z'ebyana byalyo,
naye ashanjûla ebyubi byâge , amurhôla amuhêka omu mashala gage. ¹² Nyamubâho
yêne wamuherhe,

nta nyamuzinda w'emwa bene bâli bo naye.

¹³ Amugerana omu birhondo by'ecihugo,
amulisa oku myâka y'omu ishwa,
amulumisa oku bûci bw'omu ibuye,
oku rhuvurha rhw'omu ibâle lizibuzibu.

¹⁴ Oku mashanza g'omu nkafu n'oku marha g'ebibuzi,
bashushagiza ebyanabuzi n'engandabuzi za bene Bashani
n'empene, bahirakwo n'amashushi g'omulà gw'engano
basûza n'omuko gw'ecihadu c'omuzâbîbu gwabirira.

¹⁵ Yakobo alya ayigurha. Yeshuruni^k atwera ahimba.
(Watwezire, warhuma wacilugira!)

Aleka Nyamubâho wamujiraga,
ibuye lyamucizagya alibonesa nshonyi.

¹⁶ Barhuma aba mitula, erhi banyamuzinda b'embuga barhuma;
bamujira burhe n'ebyakobwa.

¹⁷ Bakazagirherekêra bashetani n'obwo barhali Nyamuzinda,
bakazirherekêra banyamuzinda barhayishi,
bahyahya mâshi, balishinjo-li-shinjo, balya basho barhagashanizagya.

¹⁸ (Wayibagîre ibuye lyakuburhaga, orhacikengîri Nyamuzinda wakuhiragaho.)

¹⁹ Nyamubâho abona okwo, n'omu burhe bwâge, ajandika bagala na bâli bâwe.

²⁰ Aderha erhi: Nabafulika obusû bwâni, ndolage kurhi byababêra.
Bulya lyabire iburha ligalugalu, bana barhagwerhi oku bakacikubagirwa.

²¹ Barhumire naba mitula y'irumbi lyâbo mpu banyamuzinda,
banjijire burhe n'amarumbi gabo;
nani nkolaga najira babe mitula y'irumbi mpu lubaga.

²² Neci, oburhe bwâni bwayasire muliro,
gwâyoca ciru n'ebiri idako ly'okuzimu, gâyoca idaho guyoce n'emyâka,
gurhasige olubando lw'entôndo.

²³ Nabalashirakwo amahanya, nabayukizakwo emyampi yani.

²⁴ Bahungumuka n'ecizombo, bâlibwa n'ishûshira banayumîrire n'obwoege.
Nabarhumira erino ly'ebiryanyi, baguma n'amanjoka-njoka.

²⁵ E muhanda, engôrho yamalîra abanarhabana, omu nyumpa ebihamba.
Ebyo byaheza omwanarhabana n'omwananyere,

^k**32.15** : Yushuruni ye Israheli (Rhulole omu Lush 33, 5. 26; Ezr 44, 2).

omwana ociri oku ibere n'omushosi w'emvi.

²⁶ Nakadesire nti: «Nabashemba-shemba,
nti nazaza izîno lyâbo omu karhî k'abantu»,

²⁷ nka ntarhinyaga ifêka ly'omubisha,
kuderha nti abashombanyi babo bakanahaba baderhe erhi:
«Okuboko kwirhu kwo kwahimîne,
ci arhali Nyamubâho wakozire ebyo byoshi.»

²⁸ Neci, bulya luli lubaga lurhabona,
lurhanagwerhi makengu.

²⁹ Nka bali bantu barhimanya bakanayumvîrhe,
bakanabwîne bwinja kurhi bazinda bali.

³⁰ Kurhi omuntu muguma akakwanana ecihumbi,
n'ababirhi kurhi bakatundulika ebihumbi ikumi,
kuleka kulya kuba ibale lyâbo lyabaguzize,
na kulya kuba Nyamubâho abarhibiremwo?

³¹ Cikwône ibuye lyâbo lirhali nk'ibâle lirhu;
arhanali abashombanyi birhu bo bakarhulagira.

³² Bulyala ihaji lyâbo lyali ly'oku muzâbîbu gw'e Sodomu,
ly'omu lukoma lw'e Gomora:

amalehe g'eyo mizâbîbu galimwo obwoye,
ebihadu by'amalehe gabo biri bilulu-bilulu,

³³ idivayi lyâbo gali manjoka-njoka,
gali mino makali ga mpiri.

³⁴ Ci kwône yehe, k'arhali ho andi aha buhambi nka ntûlo,
erya mbôhe omu irhu ly'ebinja?

³⁵ Olwihôlo n'oluhembo biri byâni,
amango okugulu kwabo kwarhereza.

Bulyal'olusiku lwâbo lw'okuhanyagala luli hofi;
nechi babikirwe hiyishire buhena.

³⁶ (Bulya Nyamubâho ayishihôla olubaga lwâge.

Ci kwône abambali bôhe lukogo ababêra),

hano abona barha enjingo hano abona

harhaciri ntagengwa harhanaciri muja.

³⁷ Ago mango anaderha, erhi: banyamuzinda babo ngahi baligi,
liryal'ibuye bakazagiyakiraho?

³⁸ Balya bakazagirya amashushi g'enterekêro zâbo banakazinywa idivayi
ly'okugashaniza kwabo, bayimangage bamurhabâle,
bahindukage lwakiro lwinyu.

³⁹ Mulolage oku niono, niono ndi ye,

n'oku nta wundi oli Nyamuzinda haguma nani.

Niene nie nyirha nie nanciza, amango namashurha,
niene nanfumya, (na ntaye wakakûla owundi omu nfune zani).

⁴⁰ Neci, nnengerize enfune zani emalunga,

nandesire, nti: «Nie nkudesi-re, nie mbâho ensiku n'amango,

⁴¹ amango nâba namarhyaza engôrho yani erhangirayalabuka,

n'okuboko kwâni kurhangira okutwa emanja,

ago mango nânacihôlera emunda abashombanyi bâni bali,

balya banshomba nânabaha oluhembo lwâbo.

⁴² Emyampi yani nayilalusa n'omuko,

n'engôrho yani yavugusa enyama:

muko gwababanzirwe n'abagwerhwe mpira,

mpanga z'abarhambo b'omushombanyi!

⁴³ Mwe malunga, muciyigirize haguma naye,
na bene Nyamuzinda bamuharamye!
Mwe mashanja, muciyigirize haguma n'olubaga lwâge,
n'entumwa za Nyamuzinda ziderhe obuzibu bwâge.
Bulyala ayishihôla omuko gw'abambali,
anagalulire abashombanyi bâge amakwanane gabo.
Abamushomba abagalulira ebyâbo,
anakangûle ecihugo c'olubaga lwâge.

⁴⁴ Musa ayisha ali bona Yozwè mwene Nuni, ebinwa by'olu lwimbo byoshi abiderhera omu kurhwiri kw'olubaga. Okushimba irhegeko kwo kulama ⁴⁵ Erhi Musa ayusa abwîra Israheli yeshi ebi binwa, ⁴⁶ ashubibabwîra, erhi: «Muyumvirhize ebi binwa byoshi; byo njijire ene caliho w'okumuyagiriza. Mu rhegeke bagala binyu balange banakulikire ebinwa by'olu Lushika byoshi. ⁴⁷ Kuli mwe, olwo Lushika lurhali lwa kuhaliza, bulya luli kalamo kinyu, lwo lwanamuha okulama nsiku nyinji mw'eci cihugo mwajiyanka obu mwayikira Yordani». Bamanyisa Musa oku akola afâ ⁴⁸ Olwo Iusiku lwonene, Nyamubâho ashambaza Musa, amubwîra erhi: ⁴⁹ «Sôkera oku ntôndo ya Nebo, ntôndo eri omu birhondo bya Abarimu, omu cihugo ca Mowabu, ah'ishiriza Iya Yeriko, onalole bwinja ecihugo ca Kanani naha Bene Israheli nti cibe cabo. ⁵⁰ Onafire oku ntôndo wasôkera, wabugana ab'emwinyu aka mulumuna wâwe Aroni, wafiraga oku ntôndo ya Hori, ajibugana abafire. ⁵¹ Kulya kuba arhambêraga mwikubagirwa omu karhî ka Bene Israheli, oku lw'e Meriba-Kadeshi. omu irûngu Iya Sini, kulya kuba wabuzire buyêrekana obwimana bwâni omu karhî ka Bene Israheli. ⁵² Walangirira emuhanda ci kwône ecihugo nâha Bene Israheli orhacikozemwo okugulu.»

33

Musa agisha olubaga embere afe

¹ Alaga omugisho Musa, muntu wa Nyamuzinda, ahîre Bene Israheli embere afe. ² Aderha, erhi: Nyamubâho arhengaga e Sinayi, abamolekera kurhenga e Seyiri, alangaza anali oku ntôndo ya Parani. Ho ali ayishire kurhenga oku mbuganano kurhenga e mukondwè gwa Kadeshi kuhika oku Mirhezi.

³ Wezigira bashakulûza, abatagatifu boshi omu maboko gâwe banali,
bali bafukamire aha magulu gâwe. Erhi bakûla omulindi erhi we badwîrhe

⁴ (Musa arhuhîre irhegeko); Endêko ya bene Yakobo yajâ omu mwîmo gwayo.

⁵ Hali omwâmi omu Yeshuruni, erhi abarhambo b'olubaga babugânana,
erhi amashanja ga Bene Israheli galungana goshi.

⁶ Rubeni alame arhafaga. Ciru akaba abalwi bâge barhali banji.

⁷ Alaga ebi adesire kuli Yuda: Nyamubâho, oyumvirhize izu Iya Yuda,
onamushubize aha lubaga lwâge.

Amaboko gage gafungire ehyage,
oyîshe omurhabâle oku bashombanyi bâge;

⁸ Kuli Levi, aderha, erhi: Ohe Levi e «Urimu» zawe,
n'e «Tumimu» zawe, ozihe olya muntu wababaliraga,
wamanamurhangula aha Masa,
erhi wamarhangimujisa kadali
aha burhambi bw'amîshi ga Meriba.

⁹ Aderha kuli nina nakuli îshe, erhi: «Ntamubonaga».
Bene wabo, arhabamanyiri.

Neci akanwa kâwe bakalonzize,
n'endagâno yawe baba bayibîkirîre.

¹⁰ Banayigirize Yakobo engeso zawe,
na Israheli Olushika lwâwe.
Banasôkeze omugi emund'oli,

badekereze n'enterekêro oku luhêrero lwâwe.

¹¹ Nyamuzinda, ogishe emisi yâge,
onayemêre omukolo gw'amaboko gage.
Oshangule ensiko z'abashombanyi bâge,
n'ez'abanzi bâge kuhika barhibuke.

¹² Kuli Benyamini, aderha, erhi: Benyamini ali murhonyi wa Nyamubâbo,
Ye anayegemire burhahuligana.

Ow'enyanya ye mulanga ensiku zoshi,
ho anabêra aha karhî k'amalango gage.

¹³ Kuli Yozefu aderha, erhi: Ecihugo câge Nyamubâho acigishire.

Co cirimwo ebinja by'emalunga enyanya.

Co cigwerhe n'ebindi binja by'ekuzimu.

¹⁴ Cirimwo ebinja izûba liyêza hano igulu n'ebinja omwêzi gumeza,

¹⁵ enfula y'entôndo za mira, olubere lw'orhurhondo rhwa mango-mira,

¹⁶ ehinja hy'omu budaka n'ebinja by'omu myâka y'amashwa,

oburhonyi bw'olyala oyubaka omu ishaka:

budêke oku irhwe lya Yozefu,

oku irhwe lya nyakwîshogwa omu karhî ka bene wabo.

¹⁷ Acûke nka nfizi ya lubere. Amahembe gage nka mahemhe ga mbogo,

go gatumirha amashanja gagakwame gagahise aha kafende k'igulu.

Gwo mwandu gw'engabo ya Efrayimu, byo bihumbi by'engabo ya Menashè.

¹⁸ Kuli Zabuloni, aderha, erhi: Obâbwe, Zabuloni, omu majira gâwe,

na nâwe Isakari, omu bihando byâwe.

¹⁹ Amashanja gakazyishigashaniriza oku ntôndo,

ganarherekêre enterekêro y'obushinganyanya,

bulya gâyunjula obugale bw'omu nyanja n'ebinja bifulisirwe omu mushenyi.

²⁰ Kuli Gadi, aderha, erhi: Ayagirwe Mugalihya ogalihya Gadi!

Agwîshîre nka ntale-nkazi; amashanshanyula okuboko, obusù n'irhwe.

²¹ Omu kucîshoga, acîshoga ebirhangiriza,

gwo gwali mwanya babikiraga omurhambo.

Oku bundi ayisha ali murhambo wa ngabo

erhi amanayumanyanya obushinganyanya bwa Nyamubâho,

amanayunjuza ebinwa byâge kuli Israheli.

²² Kuli Dani, aderha, erhi: Dani eri ntale nto,

ecirhunisi kurhenga e Basbani.

²³ Kuli Nefutali, aderha, erhi: Nefutali ayunjwire ngalo z'oburhonyi,

ayunjwire migisbo ya Nyamubâho:

enyanya n'emukondwè liri ishwa lyage.

²⁴ Kuli Azeri aderha erhi: Azeri agwerhe omugisho omu karhî ka bene îshe.

Ayorhe arhonyire ekarhî ka bene wabo, okugulu kwâge kuyorhe kuli omu mavurha!

²⁵ Orhuhamiko rhwâwe rhukazyôrha rhuli rhwa cuma n'omulinga,

n'amagala gâwe mazibu gayunjule nsiku z'akalamo kâwe zoshi!

²⁶ Ntaye oli aka Nyamuzinda wa Yeshuruni,

ye olya oja wagera e malunga mpu akurhabâle ntyo,

n'obuhashe bwâge alambagire oku bitu.

²⁷ Ayôrha aba lwakiro, Nyamuzinda, omu nsiku za mira, na hano shishi,

anacikazikushumbiriza amaboko gage g'ensiku n'amango;

akugishe embere zâwe omushombanyi amubwire erhi: «Okayurha»!

²⁸ Israheli ayubaka ahantu h'omurhûla.

Liri hago hago iriba lya Yakobo,

linadomêrere ecihugo c'engano n'idivayi,

n'amalunga gage ganakazirhoza olume.

²⁹ Wamajira iragi wâni Israheli!
Ndi oli akâwe, we lubaga lwayokolagwa na Nyamubâho
ye mpenzi y'oburhabâle bwâwe, ye na ngôrho y'irenge lyâwe
Abashombanyi bâwe bakushishashisha
na nâwe wene okazigera enyanya zâbo.

34

Okufa kwa Musa

¹ Musa anacisôka kurhenga omu rhubanda rhwa Mowabu asôkera oku ntôndo Nebo, oku irhwerhwe lya Pisga aba ishiriza lya Yeriko. Nyamubâho anacimulangula ecihugo coshî: Gilgadi kuhika aha Dani. ² Amulangûla Nefutali yeshi n'ecihugo ca Efrayimu na Menashê, ecihugo ca Yuda coshi kuhika oku nyanya y'c buzika-zuba, ³ amulangûla Nêgebu n'akabanda ka Yeriko koshi, amulangula olugo lwa emibo kuhika aha Sowari. ⁴ Nyamubâho anacimubwîra erhi: «Olâbâge ecihugo nalaganyagya Abrahamu, Izaki na Yakobo nababwîra nti: «Nayishiciha iburha linyu. Nkuyeresire co nti ocibone n'amasu gâwe ci konene orhacihikemwo».

⁵ Musa, omurhumisi wa Nyamubâho anacifira ahola omu cihugo ca Mowa bu nk'oku Nyamubâho anarhegekaga. ⁶ Amubisha omu kabanda, omu cihugo ca Mowabu, aha ishiriza lya Beti-Peori. Ntaye oyishi aha ecusho câge ciba kuhika ene. ⁷ Musa ali akola agwerhe myâka igana na makumi abirhi erhi afa: amasu gage gacikazigibona bwinja bwenêne n'emisi yâge erhalisaginyiha. ⁸ Bene Israheli balaka, bashîba Musa omu Kabanda ka Mowabu, nsiku makumi asharhu, n'ensiku z'okulaka omu kushîba Musa zanacihika. ⁹ Yozwè, mugala wa Nuni ali ayunjwir murhima gwa bugula, Musa ali erhi amuhizirckwo amaboko. Bene Israheli bakazimuyumva, banakazijîra nk'oku Nyamubâho anarhegekaga Musa.

¹⁰ Omu Israheli murhacibonekaga owundi mulêbi wali aka Musa, oyu Nyamubâho ayishigi, balolane naye omu masu. ¹¹ Ciru na kandi omu Israheli murhacibonekaga omulêbi wankajira ebimanyiso n'ebirhangazo biri nka bitya Nyamuzinda amurhumaga mpu ajire omu cihugo c'e Mîsiri, kuli Faraoni, oku barhumisi bâge boshi n'oku cihugo câge coshi. ¹² Nta wundi mulêbi wacibire n'obuhashe huli nk'obuhashe bw'okuboko kwâge omu kujira ebintu binji na bya kujugumya ebiri nk'ebi Musa akazagijira embere za Bene Israheli boshi.

YOZWE יהושע

1

I. Okuhika omu Cihugo c'Amalaganyo

Balalikwa okuja ebwa Cihugo c'Amalaganyo

¹ Erhi Musa, murhumisi^a wa Nyakasane ayusifà, Nyakasane anacibwîra Yozwè, mugala wa Nuni na murhumisi wa Musa, erhi: ² «Musa murhumisi wâni anafirage; oyimukâge buno! oyikire Yordani, we n'olu lubaga, mugendija muli ciryâ cihugo^b naha bene Israheli. ³ Ngasi ah'okugulu kwinyu kwankanalabarha hoshi nanamuha ho nk'oku nanalaganyagya Musa. ⁴ Kurhenga okw'irûngu na kurhenga e Libano, kuhika oku iwishi lunene, kuhika oku lwîshi lwa Efrata, co cirigi cihugo c'Aba-Nyahititi coshi, kuhika oku nyanja nene, kuja ebuzûka-zûba olwo lunda loshi co caba cihugo cinyu. ⁵ Ntaye wankahagaza embere zâwe^c omu nsiku z'akalamo kâwe zoshi; nk'oku nayorhaga na Musa kwo nayôrha nâwe; ntakujandike, ntanakulekerere.

Nyamuzinda ârhabala erhi bankakenga amarhegeko gâge.

⁶ Ozibuhe onarhwalihe^d, bulya we wagendihira olu lubaga muH ciryâ cihugo nalaganyagya b'îshe nti nabaha co. ⁷ Kuguma kône, ozibuhe onarhwalihe, okazikola omu kushimba oburhegesi boshi nka kulya Mwambali wâni Musa anakurhegekaga. Omanyè wankadungukira oli eburhambi bw'ekulyo oli ebwa kumoshô, lyo ohashibêrwa na ngasi aha wankaja hoshi. ⁸ Ecira citabu c'oburhegesi cirhakurhengaga omu kanwa; okazicigerereza kwo mùshi na budufu, ly'ohashijira bwinja nk'oku binayandisirwe; na ntyo wanaba n'iragi, onabêrwe omu majira gâwe goshi. ⁹ K'orhayumvirhi oku nkurhegesire: nti ozibuhe onarwalihe? Orhabaga na boba buci orhabaga na ntemu nei, bulya Nyakasane Nyamuzinda wâwe, ali haguma nâwe ngasi hoshi wankanaja».

Oburhabale bw'amashanja g'ishiriza za Yordani

¹⁰ Yozwè anacihàna eri irhegeko oku bagula b'olubaga, erhi: ¹¹ «Mugere omu cihando coshi, muhe olubaga eri irhegeko, erhi: Murheganye ebi mwaciyikira omu njira, ebwa kuba enyuma lya nsiku isharhu mwajiyikira Yordani mugendiyûbaka ciryâ cihugo Nyakasane Nyamuzinda winyu, amuhire mpu muciyûbake».

¹² Na kuli bene Rubeni, kuli bene Gadi na kuli ciryâ cihimbi ca bene Menashè, Yozwè anacibabwîra ntya, erhi: ¹³ «Mukengere bitya Musa, omurhumisi wa Nyakasane amurhegekaga galya mango ababwîraga erhi: Nyakasane Nyamuzinda winyu, abahire okuluhûka, anabahire eci cihugo^e. ¹⁴ Bakinywe, abana binyu barhorho, n'ebishwekwa binyu, ebyo byoshi byabera omula cihugo Musa amuhire olu lundi lunda lwa Yordani. Ci konene moyo, muyikire n'emirasano yinyu, mugende oku matabâro, mushokolere bene winyu, mweshi, ntwâlî; mujibarhabala. ¹⁵ Kuhika Nyakasane ahe abo bene winyu nabo okuluhûka nk'oku anabaha kwo, na kuhika nabo bayûbake bwinja ciryâ cihugo abaha Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. Enyuma z'aho mwanabaga lyo mugaluka mushubire muli ciryâ cihugo cinyu munacyûbake, ciryâ cihugo. Musa, omurhumisi wa Nyakasane amuhaga olunda lw'erindi ishiriza lya Yordani, e buzûka-zûba». ¹⁶ Banacishuza Yozwè muli ebi binwa, mpu:

^a1.1 : Musa murhumisi wa Nyakasane: Lub 14, 31; Mih 12, 7-8; Hb 3, 5.

^b1.2 Eyi milongo 3-4: Ngasi aha okugulu kinyu kwankanalabarhe.1: 14, 9; Lush 5, 1.

^c1.5 : Ntaye wankahagaza embere zawe: Lush 7, 24; 20, 1; 31, 6-8. 1, 8.

^d1.6 : Ozibuhe onarhwalihe: Lush 3, 28;

^e1.13 : Nyakasane abahire okuluhûka: Yoz 1, 15; 21, 44; 22, 4; 23. 1; Lush 3, 20; 2 Sam 7, 1; Lul 95, 11; Hb3, 7; 4, 11.

«Okwo orhurhegesire koshi rhwakujira na ngasi aha wankarhurhuma hoshi rhwahaja.
¹⁷ Nk'oku rhwanakazagirhumikira Musa muli byoshi, ntyo kwo nâwe rhwanakurhumikira. Lyo Nyakasane , Nyakasane Nyamuzinda wâwe, ayôrha^f nâwe nk'oku anayorhaga na Musa.
¹⁸ Owankaba mugoma^g omu marhegeko gâwe, alahire kushimba oku omurhegesire, oyo anafe. Ntyo ozibuhe onarhwâlihe.

2

Enyenzi zarhumagwa na Yozwè e Yeriko

¹ Yozwè mugala wa Nuni, anacirhuma, omu bwifulikwe, bantu babiri kurhenga e Shitimu, ababwîra erhi: «Mukanye, muje mwalolêreza^h ecihugo ca Yeriko». Banacilikula, bagendihanda omu mw'omukazi orhajira mulume, izîno lyâge ye Rahabuⁱ banacilala ahò.
² Banacibwîra omwâmi w'e Yeriko ogwo mwanzi, mpu: «Lola oku hali abantu b'omu bene Israheli, bajire kuno ene budufu, balija bayênja ecihugo». ³ Olya mwâmi w'e Yeriko anacirhuma entumwa emwa Rahabu, erhi: «Ohâne balya bantu bajaga aha mwâwe, balya bantu bajaga omu nyumpa yâwe, bulya kuyishija kwayênja ecihugo coshi kwabadwîrhe ». ⁴ Olya mukazi anacirhola balya balume bombi, n'erhi aba amabafulika ederha, erhi: «Neci abo bantu bajire hano mwâni, ci konene ntalimanyire bali ba ngahi ⁵ na bulya bwali bwamayira, banalikola hofi bayigale olumvi, abo bantu bacigendire ntanamanyiri ngahi bajire: mukanyagye mubashimbe, mwankacibagwârha ». ⁶ Ci konene ali erhi anabashonize omu lurhalo lw'enyumpa yâge, anababwikira n'amoya akazagizabûla, aga ali ahizire omwo lurhalo. ⁷ Abo bantu banacikanya bagenda babashimbuhre omu njira ejire ebw'iziko lya Yordani, n'erhi abo bantu bali babashimbire babâ bamahuluka, babayigalirakw'olumvi.

Ecihango ca Rahabu n'enyenzi.

⁸ Embere ebyo bigolo byâge bihunge, Rahabu asôkera emunda bali omu lurhalo, anacibwîra balya bantu, erhi: ⁹ «Manyire oku Nyakasane amuhire eci cihugo, n'oboba bwinyu bwarhujirekwo, abantu boshi badwîrhe bageramw'omusisi erhi mwe murhuma. ¹⁰ Bulya rhwayumvîrhe kurhi, amango mwarhengaga e Mîsiri, Nyakasane ayumagya erya nyanja ndukulà, rhwanayumvîrhe kurhi mwajirire balya bâmi babiri b'e Moreni, olundi lunda lw'ishiriza lya Yordani, abo bâmi ali Sihoni na Ogu, balya mwahererekezagya. ¹¹ N'erhi rhuyumva ntyo rhweshi, rhwarha omurhima, ngasi muguma muli rhwe atwisire omurhima erhi rhuyumva mpu muyiruka; bulya Nyakasane, Nyamuzinda winyu, yêne ye ba Nyamuzinda era nyanya empingu na hano idako omw'igulu. ¹² Munampe ecimanyiso c'okuli oku murhayishiyirhe larha, murhayirhe nyama, bashinja bani na bali birhu na ngasi binali hyâbo byoshi, n'oku mwayishirhulikûza oku lufu. ¹³ Na buno, mbahunyirage, mundaganyagye n'omwigasho oku izîno lya Nyakasane, nk'oku nani mbajirire aminja kwo ninyu mwayishijirira aminja omulala gwa larha». ¹⁴ Balya balume banacishuza, mpu: «Okuli, rhunafe! Casinga nâwe akaba orharhuvulwiri! Na hano Nyakasane aruha eci cihugo, rhwanakuyêreka obwinja n'okuli kw'endahiro yirhu». ¹⁵ Nyamukazi^j anacibayandagaza n'omugozi ah'idirisha lyâge, bulya enyumpa yâge yali oku burhambi bw'olukuta, aligi nk'omu lukuta ayubakaga. ¹⁶ Olya mukazi ababwîra, erhi: «Mukanye ebwa ntôndo, lyo balya bali bamushimbire baleki bashimana, mucifulike eyo munda nsiku isharhu, kuhika abo bali bamushimbire bagaluke, enyuma z'aho mwanashubiyanka enjira yinyu mugende». ¹⁷ Balya balume banacibwîra olya mukazi, mpu: «Alaga oku byaba lyo rhurhagifa na eyi ndahiro wamarhulahiriza ¹⁸ Amango

^f **1.17** : Nyakasane âyôrha na nawe: Ayôrha ali haguma na nawe: Lush 20, 1.

^g **1.18** : Owankaba mugoma: Lush 17, 12.

^h **2.1** : Okurhumwa kw'cnycnzi: Mib 13, 1-20; Lush 14, 21-22; Bac 18,

ⁱ **2.1** Eyi milongo1-15: Rahabu: Yoz 6; Mt 1, 5; Hb 11, 31; Yk 2, 25. Rahabu ali mukazi wa cirala. Mutagatifu Paolo akuzize obuyemêre bwa Rahabu, ciru na Mutagatifu Yakobo asimire enshokano ya Rahabu y'okulanga ebigolo byâge bwinja.

^j **2.15** : Aha idirisha lyage: Erhi kabonezo: 1 Sam 19, 12; Ebj 9, 25; 2 Kr 11, 33.

rhwaja muno cihugo, onashwekere ogu mugozi gw'akaduku kuli eri idirisha orhugerizemwo, kandi wanahira omulala gwâwe goshi omu nyumpa yâwe, sho, nyoko, bashinja bâwe n'omulala gwa sho goshi. ¹⁹ Owankacihuluka omu mwâwe mpu aja embuga, omuko gwâge gunaje oku irhwe lyâge yêne, ci erhi rhwono rhuli bêru kwêru emunda ali. Ci erhi bankahuma oku muntu oli omu nyumpa yâwe mweshi naye, lero omuko gw'oyo muntu gunaje oku irhwe lirhu. ²⁰ Na kandi erhi wankavuhûla ogula mukolo gwirhu, kandi aho erhi eyi ndahiro orhulahirize erhacirhugwasiri». ²¹ Nyamukazi anacishuza, erhi: «Bibe nk'oku munadesire». Oku bundi abasengaruka, bagenda, naye anacishwekera ah'idirisha lyâge gulya mugozi gw'akaduku.

Okugaluka kw'enyenzi

²² Nabo bakanya, baja oku ntôndo, babêrakwo nsiku isharhu, kuhika abali babashimbire bagaluka. Abali babashimbire baja babalongeza omu njira zoshi, ci barhababonaga. ²³ Balya balume oku bali babiri banacigaluka, erhi bayusiyandagala oku ntôndo, bayikira Yordani. Baja emunda Yozwè mugala wa Nuni ali, banacimuganirira ebyanababerire byoshi. ²⁴ Banacibwîra Yozwè, mpu: «Kwo binali Nyakasane aruhire ecihugo coshi, ciru n'abantu ba mw'eco cihugo boshi badwîrhe bageramw'omusisi embere zirhu».

3

Amarheganyo g'okuyikira

¹ Yozwè erhi aba amazûka lubungubungu, arhenga aha Shitimu na bene Israheli boshi; bahika oku Yordani, balala aho embere ly'okuyikira. ² Enyuma za nsiku isharhu, abagula bagera omu cihando coshi, ³ Baja bahâna eri irhegeko oku lubaga, mpu: «Hano mubona omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane, Nyamuzinda winyu, gwamabarhulwa n'abadâhwa bene Levi, ninyu mwanayimuka aha muli mugushimbe. ⁴ Ci konene ekarhî kago ninyu kukwânîne habe makoro bihumbi bibiri, murhahîra mukaguyegêra, lyo mumanya bwinja enjira mwakulikira, bulya murhasagigera muli eyo njira». ⁵ Yozwè anacibwîra olubaga, erhi: «Mucîcêse^k, bulya irhondo Nyakasane ajira ebirhangazo ekarhî kinyu». ⁶ Oku bundi Yozwè anacibwîra n'abadâhwa, erhi: «Mubarhule omucîmba gw'amalaganyo mushokolere olubaga». Banacibarhula omucîmba gw'amalaganyo, banacilikûla, bashokolera olubaga.

Amahano mazinda

⁷ Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Kuraheng'ene, narhondêra okukuhêka irenge embere za bene Israheli boshi, lyo bamanya oku nka kulya nali na Musa kwo nnandi haguma nâwe^l. ^{8Woyoy} ohâne eli irhegeko oku badâhwa babarhwire omucîmba gw'amalaganyo erhi: «Hano muhika aha mishi ga Yordani, munayishiyimanga muli Yordani». ⁹ Yozwè anacibwîra bene Israheli erhi: «Muyêgêre, muyumve ebinwa bya Nyakasane Nyamuzinda winyu». ¹⁰ «Lolagi eci mwamanyirakwo oku Nyamuzinda ozine ali ekarhî kinyu n'oku akungusha loshi embere zinyu, Aba-Nyakanani, Aba-Hititi, Aba-Hiviti, Aba-Pereziti, Aba-Girgashiti, Aba-Nyamoreni, n'aba-Yabuseni. ¹¹ Lolagi oku omucîmba gw'amalaganyo ga Nyamuzinda w'igulu lyoshi gukola gwagera embere zinyu muli Yordani. ¹² Murhôle buno bantu ikumi na babiri omu bene Israheli, ngasi mulala muntu muguma. ¹³ Na hano abadâhwa babarhwire omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane, Nyamuzinda w'igulu lyoshi, bahira okugulu ntya omu mishi ga Yordani, amîshi ga Yordani ganagabanyika^m, agahulula kurhega enyanya ganayimanga bunya cirimbirimi».

^k3.5 : Muciyumanyanye: mube bimâna: Yoz 7. 13; Mib 11, 18; 1 Sam 16, 5; 1 Nga 15, 12.

^l3.7 : Kwo nandi haguma na nawe: Lush 20. 1. 3, 10; Nie Nyamuzinda ozîne: Lush 5, 26; 4, 38; Lub 34. 9.

^m3.13 : Amîshi ga Yordani ganagabanyika: Lul 74, 15; 114, 3. Omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane: Isanduku lyàlimwo amabuye mayandikekwo amarhegeko ikumi ga Nnâmahanga.

Okuyikira olwîshi lunene

¹⁴ Olubaga erhi luhenga omu mahêma galo mpu bajagiyikira Yordani, erhi abadâhwa bali babarhwire omucîmba gw'amalaganyo babà bakola bali embere z'olubaga. ¹⁵ Erhi abali babarhwire omucîmba bahika oku Yordani, n'erhi amagulu g'abadâhwa bali babarhwire omucîmba gârhogera omu mishi, oku burhambi. -Bulya Yordani anakazimirira ebikunguzo byâge byoshi omu mango goshi g'okusârûla emyâka- ¹⁶ Lero obwo amîshi gahulula kurhenga enyanya, gayimanga, gajira ecirimbirimbi cigali hantu hanene bwenêne, hofi n'olugo lwa Adama, oluli aha burhambi bwa Sartani; nago agakazagibungulukira ebwa nyanja y'Araba, yo nyanja y'omunyu, ago mishi gahuba goshi. N'olubaga lwayikirira aha ishiriza Iya Yeriko. ¹⁷ Abadâhwa bali babarhwire omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane, bayimanga ahantu humuhumuⁿ omu karhî ka Yordani, nalwo olubaga ago mango lwakaziyikira n'amagulu burhajoma, kuhika ishanja lyoshi lyayusa lyayikira Yordani.

4

Amabuye ikumi n'abiri nka kakèngèzo

¹ Erhi ishanja lyoshi liba lyamayikira Yordani, Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: ² «Orhôle balume ikumi na babiri^o omu lubaga, ngasi mulala muntu muguma, ³ onabahe eli irhegeko: Kurhenga aha, omu karhî ka Yordani, kurhenga aha abadâhwa bashuba bayimanzire, murhôle ho mabuye ikumi n'abiri, mugayikirane, mugendigagwika omu cirâlo mwahandamwo omu budufu bw'ene». ⁴ Yozwè anacihamagala balya balume anacishogaga omu bene Israheli, mulume muguma oku ngasi mulala. ⁵ Yozwè anacibabwîra erhi: «Mugere embere z'omucîmba gwa Nyakasane, Nyamuzinda winyu, omu karhî ka Yordani, ngasi muguma akazibarhula ibuye aha cirhugo câge nk'oku emilala ya bene Israheli enali. ⁶ Gayôrha cimanyiso kuli mwe. Erhi abana binyu bakabadôsa^p irhondo: mpu agala mabuye gali ga kuderha kurhi? ⁷ Mwanabashuza mpu: «Amishi ga Yordani gacigabamwo, embere ly'omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane erhi guyikira Yordani amîshi ga Yordani gatwikamwo. Na ago mabuye go gakaziyôrha gamanyisa bene Israheli okwo». ⁸ Bene Israheli banacijira nk'okwo Yozwè anabarhegekaga. Banacirhola mabuye ikumi n'abiri omu karhi ka Yordani, nka kulya Nyakasane anabwiraga Yozwè, nk'oku emilala ya bene Israheli yanali, na erhi babà bamagayikirana kulya cihando balalamwo budufu, bagadekereza halya. ⁹ Yozwè agwika mabuye ikumi n'abiri halya bantu bali bayimanzire abadâhwa bali badwîrhe omucîmba gw'amalaganyo; ho ganaciba kuhik'ene.

Olubaga lwayikira

¹⁰ Abadâhwa bali babarhwire omucîmba gw'amalaganyo, bayimanga omu karhî ka Yordani kuhika Yozwè ayusa okubwîra olubaga ebi Nyakasane anali amurhegesire okulubwîra, nk'oku Musa anali arhegesire Yozwè, olubaga lwakanyiriza omu kuyikira. ¹¹ Erhi olubaga loshi luba lwamayusiyikira, omucîmba gwa Nyakasane n'abadâhwa baja embere z'olubaga. ¹² Bene Rubeni, bene Gadi na ciryâ cihimbi ca bene Menashè, boshi bayikira, erhi banadwîrhe emirasano yâbo y'amatabâro, bashokolera bene Israheli nka kulya Musa anaderhaga. ¹³ Hofi balume bihumbi makumi ani, bacibambizize oku kulwa, bagera embere za Nyakasane, omu kabanda ka Yeriko. ¹⁴ Olwo lusiku Nyakasane ayêrekana Yozwè oku ali w'irenge embere za bene Israheli boshi, banakazimurhînya nka kulya banakazagirhînya Musa, omu nsiku z'akalamo kage zoshi. ¹⁵ Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: ¹⁶ «Obwirage abadâhwa badwîrhe omucîmba gw'obuhamirizi barhenge muli Yordani». ¹⁷ Yozwè anaciha abadâhwa eli irhegeko erhi: «Rhengagi omu Yordani». ¹⁸ Erhi abadâhwa bali babarhwire omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane babà bamarhenga omu karhî ka Yordani n'erhi amagulu gabo gaba gamarhinda oku budaka bumu, amîshi gashubira omu bululi bwâgo, gashubirhondêra

ⁿ**3.17** 3, 17: Olubdaga lwakaziyikira n'amagulu burhajoma: Lub 14, 22; Lul 66, 6.

^o**4.2** : Mabuve ikumi n'abiri: Lub 24, 4; I Bam 18, 31.

^p**4.6** : Erhi abana binyu bankabadôsa: Yoz 4, 21-24; Lub 12, 26; 13, 14; Lush 6, 20.

okuyerêra nk'oku ganakazagijira injo na lishinjo, gakazihama ebikunguzo byalo byoshi.

Okuhika e Gilgala

¹⁹ Olubaga lwayikira Yordani omu nsiku ikumi z'omwêzi gwa burhanzi, lwanacihanda aha Gilgala oku buzinda bw'ecihugo ca Yeriko. ²⁰ Yozwè agwika aho Gilgala galya mabuye ikumi n'abiri bakulaga omo Yordani. ²¹ Anacibwîra bene Israheli erhi: «Mango abana binyu bankadosa b'îshe wabo irhondo mpu: aga mabuye kuli kuderha kurhi? ²² Mwanayigiriza abana binyu muli ebi binwa, mpu: Israheli ayikire Yordani n'amagulu burhajoma. ²³ Ebwa kuba Nyamuzinda winyu, amaganya embere zinyu amîshi ga Yordani kuhika mwayusa mwayikira nka kulya Nyakasane, Nyamuzinda winyu, ajiraga omu nyanja Ndukula, eyi aganyagya embere zirhu kuhika rhweshi rhwayikira: ²⁴ Na ntyo embaga zoshi za hano igulu zanakazimanya oku okuboko kwa Nyakasane kugala byoshi kuli nabo, lyo mukaziyoêra mwarhînya Nyakasane, Nyamuzinda winyu ».

5

Ebihamba by'amashanja g'ishiriza lya Yordani

¹ Abâmi boshi banya-Moreni banyubakaga ishiriza lya Yordani, olunda lw'e buzûka-zûba, n'abâmi banya-Kanani banyubakaga hofi n'enyanya erhi bayumva kurhi Nyakasane aganyagya amîshi ga Yordani embere za bene Israheli, kuhika balinda bayikira, boshi barhà omurhima, entemu yabagwârha embere za bene Israheli.

Okukembûlwa kw'Abayahudi aha Gilgala

² Mw'ago mango Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Ojirise orhwere rhw'amabuye, oshubikembûla bene Israheli obwa kabiri». ³ Yozwè anacijirisa orhwere rhw'amabuye, akembûlamwo bene Israheli oku ntôndo y'Araloti. ⁴ Yumvaga ecarhumaga Yozwè abakembûla. Olubaga lwarhengaga e Mîsiri loshi, lulya lubaga lw'abalume bali mirhwe y'abalwi, boshi bali erhi bafirire omw'irûngu^q, muli ago mango banali omu njira y'okurhenga e Mîsiri. ⁵ Bulya olubaga lwarhengaga e Mîsiri loshi lwali lukembûle, ci konene lulya lubaga lwaburhiragwa omw'irûngu, omu njira, galya mango g'okurhenga e Mîsiri, ntâye muli lwo wali mukembûle. ⁶ Okwo ebwa kuba bene Israheli bagenzire myâka makumi ani^r omw'irûngu kuhika gulya murhwe gw'abalwi barhengaga e Mîsiri goshi gwagukumuka, bo balya barhayumvaga akanwa ka Nyakasane, n'ago mango Nyakasane alahira mpu barhacihike muli cirya cihugo alaganyagya b'îshe wabo oku abaha co, cali cihugo cihululamwo amarha n'obûci. ⁷ Abana babo bo bahiragwe ogwo mulagi, n'abo bana bo Yozwè akembûlaga ebwa kuba barhali basagikembûlwa omu kubula wabakembûla ago mango bali omu njira, bagenda. ⁸ Erhi babà bamakembûlwa, bashubiyôra omu cihando kuhika balinda bafuma. ⁹ Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Namakukulakwo ene obuzigo bw'e Mîsiri». Aho hayirikwa izîno lya Gilgala^s kuhika oku lusiku w'ene.

Okujira olusiku iwa Basâka

¹⁰ Bene Israheli banaciberaga omu cihando ca Gilgala, bajiriramwo olusiku lukulu lwa Basâka^t omu nsiku ikumi n'ini z'omwêzi, cagingwe, omwo rhubanda rhwa Yeriko. ¹¹ Oku lusiku lwakulikiraga Basâka, barhondêra okulya oku mburho y'omu cihugo, migati erhalimwo lwango, n'emogomogo nkalange olwo lusiku lonêne. ¹² Amâna gahuba erhi buca, erhi barhondêra okukazilya emburho y'omu cihugo; bene Israheli, kurhenga aho barhacibonag'amâna, ogwo mwâka bakazilya emyâka y'omu cihugo ca Kanani.

^q5.4 : Bali erhi bafirire omu irungu: lulya lubaga lwarhengaga e Misiri: Mib 14, 22-23; Hb 3, 16-19.

^r5.6 : Myâka makumi ani omu irungu: Mib 14, 33-34; Lush 2, 14; 8, 20; Ebj 7, 36.

^s5.9 : Gilgala, Galgal omu cihabraniya kwo kuderha kuhindulahindula.

^t5.10 : Olusiku lukulu lwa Basâka: Lub 12, L 5, 11: Emigati erhalimwo lwango: Lub 12, 15.

Nshula mwanzi: Okubonekerwa kwa Yozwè

¹³Yozwè ago mango anali aha Yeriko, anacilambûla amasu, alolà, na k'orhabwini oku abona omuntu oyimanzire embere zâge erhi anafumbasire engôrho^u nyômole elûba omu nfune. Yozwè anacija emunda ali amubwîra, erhi: «Ka rhwe oyishîre nisi erhi bashombanyi birhu?» ¹⁴Naye anacishuza, erhi: «Nanga, ci kone nyishire buno nka murhambo w'omurhwe gwa Nyakasane^v, niono nyishire ».

Yozwè anacikumba bûbi, afukama, ayunamiriza, anacimubwîra, erhi: «Bici nnawirhu alonzibwîra omurhumisi wâge?» ¹⁵Oyo murhambo w'omurhwe gwa Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Ohogole enkwerho^w zawe emagulu gâwe, bulya aha hantu oyimanzire hali hantu hîmâna». Yozwè anacijira kulya.

6

Bene Israheli baja omu Yeriko

¹Yeriko lwâli lugo luhamike na luyigale bwenêne embere za bene Israheli; ntâye wakazagirhengamwo na ntâye wakazagijamwo. ²Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Lola oku nkuhire Yeriko n'omwâmi wamwo, n'abalwi bamwo. ³Muje mwagorha eburhambi bw'olugo, mwoyo mweshi balwi, na ntyo muzonge olugo caligumiza. Mwajira ntyo nsiku ndarhu zikulikirine. ⁴Badâhwa nda bashokolera omucîmba gw'amalaganyo erhi banadwîrhe mishekera nda ya mahembe ga ngadabuzi; oku lusiku wa kali nda, mwanazunguluka olwo lugo kali nda, n'abadâhwa banaja babûha emishekera. ⁵Hano banabûha muli eryo ihembe ly'engandabuzi, na nka mwamayumva omulenge gw'ogwo mushekera^x, olubaga loshi lwanajira olwôho lunene, n'abo olukuta lw'olugo lwanahongoka; n'ago mango olubaga lwanaja lwakananda ngasi muguma embere zâge».

⁶Yozwè mugala wa Nuni erhi aba amahamagala abadâhwa, anacibabwîra, erhi: «Murôle omucîmba gw'amalaganyo, na badâhwa nda barhôle mishekera nda ya mahembe ga ngandabuzi, baje embere ly'omucîmba gwa Nyakasane». ⁷Anacibwîra olubaga, erhi: «Mzunguluke olugo, abalwi bashokolere omucîmba gwa Nyakasane». ⁸Yozwè erhi aba amabwîra olubaga okwo, balya badâhwa nda bali bafumbasire mishekera nda ya mahembe ga ngandabuzi, banacishokola embere za Nyakasane, bayisha babûha erya mishekera, n'omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane gwabayisha enyuma. ⁹Abalwi bali badwîrhe n'emirasano yâbo, bashokolera abo badâhwa bayishaga babûha emishekera n'abandi balwi bali enyuma z'omucîmba oku baja bagenda ntyo erhi banayisha babûha emishekera. ¹⁰Yozwè ali erhi ahire olubaga eli irhegeko, erhi: «Murhahîra mukajira olubi, mumanye izu linyu lirhayumvikanaga, n'ekanwa kinyu erharhengaga ecinwa ciru n'eciguma, kuhika amango niene namubwîra nti: Bandi orhubababo! Aho, mwanabanda orhubababo!» ¹¹Omucimba gwa Nyakasane, gwagera eburhambi bw'olugo, gwaluzonga liguma lyone; kandi bashubira oku cihando, banajilala omwo cihando. ¹²Yozwè, erhi buca, azûka sêzi sêzi, lubungubungu, nabo abadâhwa banacirhola omucîmba gwa Nyakasane. ¹³Balya badâhwa nda bali bafumbasire mishekera nda y'amahembe g'engandabuzi, banashokolire omucîmba gwa Nyakasane nabo balikûla, babûha emishekera. Abalwi badwîrhe emirasano yâbo babashokolera, n'abandi balwi bali enyuma bakulikira omucîmba gwa Nyakasane - oku baja bagenda ntyo, erhi banayisha babûha emishekera. ¹⁴Bazunguluka liguma olugo, oku lusiku lwa kabiri, bashubira omu cihando. Bajira ntyo nsiku ndarhu zikulikirine. ¹⁵Oku lusiku lwa kali nda banacizûka kandi lubungubungu, mucêracera, bashubizunguluka lulya lugo, bajira kwa

^u**5.13** : Omuntu ofumbasire engôrho: Mib 22. 23-31; 1 Nga 21, 16; 2 Sam 24, 16.

^v**5.14** : Nka murhambo w'omurhwe gwa Nyamubaho: Lub 23, 20; 32, 34; Dan 12, 1.

^w**5.15** : Ahayahudi bali gwerhe irhegeko ly'okukenga ahantu hatagatifu. N'ecimanyîso c'obukenge, kwâli kuhogola enkwerho nka omuntu amahika ho

^x**6.5** : Omulenge gw'omushekera: Yoz 6, 10-12; Bac 7, 8-20. Olwôho lunene: olubi lunene: Sam 17. 20.52.

bene okwo kali nda; olwo lusiku lonène bazunguluka olwo lugo kali nda. ¹⁶ Oku bwa kali nda, oku abadâhwa badwîrhe babûha emishekera, Yozwè anacibwîra olubaga erhi: «Mubande orhubababo, bulya Nyakasane anamuhire lunola lugo.

Yeriko, cishà ca Nyakasane

¹⁷ Olugo loshi luhererherwe oku bulonza bwa Nyakasane, muluhererhere^y muhererhere na ngasi binabamwo byoshi; olya mukazi Rahabu orhajira mulume yène mwaleka alame na ngasi boshi bankaba bali naye omu nyumpa, bulya oyo mukazi afulisire balya bantu b'enyenzi rhwali rhurhumire. ¹⁸ Ci mumanye, mucilange oku ngasi kantu mugwâsirwe okuhererekeza, bulya erhi hankajira awayagalwa na kantu kalebe muli byo akaderha mpu akola akayôrhana, mwanabona Israheli ye mukola mwahirakwo obuhanya na ntyo mubone mwène mwamacîbihiza. ¹⁹ Amarhale goshi, amasholo goshi, ebirugu by'omulinga byoshi na eby'ecuma, ebyo byoshi birherekêrwe Nyakasane, binaje omu mbîko^z ya Nyakasane». ²⁰ Olubaga lwanacibanda orhubababo, abadâhwa banâcibûha emishekera n'erhi olubaga luyumva omulenge gw'omushekera, loshi lwajira olwôho lunene bwenène, olukuta lwahongoka^a, olubaga lwakananda lwaja omu lugo ngasi muguma anaja alolâ embere yone. Olwo lugo banacilurhola. ²¹ Banaciherekeza ngasi ebi banashimanyire omu lugo byoshi, abalume, abakazi, abashosi, enkafu, ebibuzi, endogomi, byoshi babigeza oku boji bw'engôrho.

Enyumpa ya Rahabu erhahumweko

²² Yozwè anacibwîra balya balume babiri bali barhumirwe oku buyênzi erhi: «Mukanye muje omu nyumpa yolya mukazi orhajira mulume, murhenzemwo oyo mukazi, n'abâge boshi nka kulya mwanamulaganyagya n'endahiro». ²³ Balya bana b'emisole bali barhumirwe buyênzi, banacija omu nyumpa, bahulusamwo Rahabu, îshe, nina, bene wabo na ngasi banali bâge boshi, omulala gwâge goshi banaciguhulusa, gwarhenga omu cihando ca bene Iraheli. ²⁴ Buzinda bw'aho olugo baludûlika muliro n'ebyanalimwo byoshi, okuleka amarhale, amasholo n'ebirugu by'omulinga n'eby'ecuma, ebyo babihira omu mbîko y'omu ka - Nyamuzinda. ²⁵ Yozwè afungira ntyo omûka gwa Rahabu, mukazi orhajiraga mulume, afungira ogw'enyumpa y'îshe yoshi n'ogwa bene wabo boshi. Oyola mukazi anacibêra omu Israheli kuhika buno, bulya ye wafulikaga zirya nyênzi Yozwè ali arhumire e Yeriko.

Okuhehêrerwa kw'owanayînamule Yeriko

²⁶ Mw'ago mango Yozwè anacilahira aderha erhi: «Mâshi ahehêrerwe na Nyakasane, omuntu wanacîshomya mpu akola ashubiyûbaka olu lugo lwa Yeriko! Oku lubere lwâge kwo akabandira eciriba, n'oku muziba gwâge kwo ankayubakira omuhango». ²⁷ Nyakasane ayôrha ntyo haguma na Yozwè^b n'irenge lyâge lyalumira omu cihugo coshi.

7

Okuvuna irhegeko ly'okukenga ecishà ca Nyakasane

¹ Bene Israheli banacijira obulyâlya omu kuyukiriza irhegeko ly'okuherere-keza ecihugo nk'oku Nyakasane anali arhegesire. Akani^c, mugala wa Ka-rmi, mugala wa Zabdi, mugala wa Zeraha w'omu bûko bwa Yuda, arhola ebi-ntu byali bigwâsirwe okuhererekezibwa, n'oburhe bwa Nyakasane bwanaciya-ka kuli bene Israheli. ² Yozwè anacirhuma abantu, kurhenga e Ycrico, kuja e Ayi, cihugo ciri hofi na Beti-Aweni, olunda lw'ebuzûka-zûba bwa Beteli;

^y**6.17** : Olugo luhererherwe: Lev 27, 28-29; enyenzi: bantu barhumirwe e buyênzi, e bwakulolereza ngahi bakahubuka lyo bagwarha olugo lwa bene. Okuleka o-lya mukazi Rahabu: Yoz 2, 1-21.

^z**6.19** : Ebi banyazire, bije omu mbîko ya Nyakasane: Mib 31, 54.

^a**6.20** : Olukuta lwahongoka: Hb 11, 30.

^b**6.27** : Nyakasane ayôrha ali na Yozwè : Lush 20, 1.

^c**7.1** 7, 1: Obubi bwa Akani: Yoz 22, 20; 1 Nga 2, 7

anacibabwîra, erhi: «Musûke muje buyênzi bw'eco cihugo». Nabo balya balu-me banacisôka baja bayênja olw'ecôla cihugo ca Ayi. ³ Erhi bashubira emunda Yozwè ali bakolaga bagaluka, banacimubwîra mpu: «Olubaga lurhacirhama-gya mpu lwayisôkera loshi! Abalume ba bihumbi bibiri kandi erhi bisharhu byône byanahashisôkera eyo munda n'okuhima Ayi, orharhamagya olubaga loshi, bulya abantu bali eyo bali bantu basungunu». ⁴ Balume hofi ba bihumbi bisharhu banacisôkera eyo munda, ci bayisha balibisirweko n'abantu b'eyo Ayi. ⁵ Abantu b'eyo Ayi babayirhamwo bofi bantu makumi asbarhu na nda-rhu, banacibaminika kuhika aba muhango gwa Shebarimi, banacibahima erhi bakola bali oku mwandagalo. Omurhima gw'olubaga gwajonga nka mishi.

Omusengero gwa Yozwè

⁶ Yozwè anacisharhangula^d emyambalo yâge, afukamiriza, akamalanga kahuma oku idaho embere ly'omucîmba gw'amalaganyo, kuhika bijingo, ajira ntyo ye n'abagula ba bene Israheli, banacihira oluvu oku irhwe lyâbo. ⁷ Yo-zwe enaciderha erhi: mâshi yagirwa^e Nyakasane, carhumaga olu lubaga oluyiki-za Yordani mpu lyo bakumba omu maboko g'abanya-Moreni, barhumalîre? Ka kurhankabire kwinja rhucihigaga okucibêrera olundi lunda lwa Yordani e-rhi kwo? ⁸ Mâshi Yagirwa bici nankaciderhaga obu Israheli amayererekeza abashombanyi bâge omugongo? ⁹ Abanya-Kanani bakolaga bakumanya, abandi bayûbaka omu cihugo coshi buzinda bakolaga bayishirhugorha, barhuyirhe, izîno lirhu lihirigirhe bano igulu. Na buzinda kurhi okolaga wayishijirira izîno lyâwe ly'ogala byoshi?»

Ishuzo lya Nyakasane

¹⁰ Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Yimanga, cirbumirage okumba bù- bi ntya? ¹¹ Israheli, anajizire ecâha, ciru barhalanzire^f erya ndagâno yani nabalahiri-zagya kuhika bayanka ebintu byali bigwâsirwe okuhererekezibwa; babiyo-ngolokana, banywerha, bayisha babidwîrhe omu birugu byâbo! ¹² Ntako bene Israheli bankahagalika abasbombanyi babo; ci bakola bakaziyerekeza abasho-mbanyi babo omugongo, ebwa kuba bonene bakola bagalugalu. Ntanka na ninyu nka murhacirhenza ebyo bigalugalu biri ekarhî kinyu. ¹³ Yimuka! oge-ndicêsa olubaga, onalubwire, erhi: «Mweshi muciyumanyanye oku lusiku lw'i-rhondo; bulya kwo adesire ntya, Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli: «Hali ebigalugalu ekarhî kêwe, wâni Israheli. Orhankahashihagaza embere z'abasho-mbanyi bâwe, akaba orharanzirirhenza ebyo bigalugalu biri ekarhî kêwe. ¹⁴ Muyîshe bano mweshi irhondo sêzi, ngasi baguma oku milala yâbo enage-ndeka; n'omulala Nyakasane akanagwârha, gwanayisha bûko oku bûko, n'o-bûko bwankagwarhwa, bwanakaziyisha mulala oku mulala, n'omulala Nyaka-sane akanagwârha gwanakaziyisha muntu oku muntu. ¹⁵ Oyu bankayishi-shimana ali n'ebigalugalu, oyo banamusingônole^g n'omuliro, na ngasi ehi ajira hyoshi, ebwa kuba anavunyire endagâno ya Nyakasane anahira obubî omw'Israheli».

Okumanya n'okuhana oyazire

¹⁶ Eri buca, Yozwè azûka sêzi sêzi, akazigeza Israheli nk'oku emilala yâge enayôrha, omulala gwa Yuda gwanacigwarhwa. ¹⁷ Omulala gwa Yuda gwakazi-gera bûko oku bûko, n'obûko bwa Zera bwanacigwarhwa. Anacigeza obûko bwa Zera, nyumpa oku nyumpa, enyumpa ya Zabdi yanacigwarhwa. ¹⁸ Anaci-geza enyumpa ya Zabdi, muntu oku muntu, na Akani, mugala wa Karmi, mugala wa Zabdi, mugala wa Zera, w'omu mulala gwa Yuda anacigwarhwa. ¹⁹ Yozwè anacibwîra Akani, erhi: «Mugala wâni, nkusengire, ohe Nyakasane,

^d**7.6** 7, 6: Yozwè anacisharhangula emyambalo yâge; Murh 44, 13; 1 Sam 4, 12; 1 Mak 3, 47; 10, 25; 14, 15: cimanyîso c'oburhe bunene. Afukamiriza kuhika bijingo: Bac 20, 23.26; 21, 2; 1 Sam 14, 24.

^e**7.7** : Yozwè asengerera olubaga: Lub 32, 11-13; Mib 14, 13-19; Lush 9, 26-29.

^f**7.11** : Barhalanzire erya Ndagâno yâni: Lush 17,2; 2 Sam 7, 1; 16, 5; 1 Nga 15, 12. Babiyo-ngolokana: Ebj 5, 1-11.

^g**7.15** : Banamusingonole n'omuliro: Murh 38, 24; Lev 20, 14; 21, 9; Lush 22, 21.

Nyamuzinda w'Israheli, irenge lyâge, omukuze. Mbwîra bici wajizire, orhabi-nfulikaga».

²⁰ Akani anacishuza Yozwè, erhi: «Neci okunali, nie najizire ecâha, nagayisa Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli; ntya na ntya kwo najizire: ²¹ Na-bwîne omu minyago, ecishuli cinja ca Shineari, sikcli magana abiri ga marhale. Nacizinge ciguma ca masholo ca buzirho bwa sikeli makumi arhanu: nanaciyagalwa n'ebyo bintu, lero nabirhola; lola oku biri bibîshe omw'idaho omu nyumpa yani, n'amarhale go gali idako». ²² Yozwè anacirhuma yo entu-mwa, nazo zanacilibirhira ebwa ihêma ly'Akani, na k'orhabwini oku ecishûli cali cifulike omw'ihêma ly'Akani, n'amarhale gali idako. ²³ Erhi baba bama-rhenza ebyo birugu omw'ihema, babihêka emunda Yozwè ali na bene Israheli boshi, babijahika embere za Nyakasane».

²⁴ Yozwè na bene Israheli boshi, banacirhola Akani, mugala wa Zera, banacirhola galya marhale, banacirhola ciryâ cishûli, banacirhola ciryâ cizinge c'amasholo, banacirhola bagala bâge, na bali b'Akani, banacirhola enkafo zâge, endogomi zâge, ebibuzi byâge, ihêrna lyâge na ngasi ebi anali agwerhe byoshi, babijana omu kabanda k'Akari.

²⁵ Yozwè anacimubwîra erhi: «Carhumaga rhweshi warhujira kubi ntya? Nyamabâho naye akolaga akujira kubi ene». Bene Israheli boshi bamubanda amabuye. Boshi babayoca n'omuliro, banabakwebakwo amabuye.

²⁶ Banacimuhirakwo ecirundo c'amabuye, n'eco cirundo hociciba kuhika ene. Lero obwo, Nyamubâho anacirhengamwo bulya burhe bwâli bumugwerhe bwenêne. Co carhumaga abo bantu bakazihaderha mpu: Kabanda k'Akari kuhika ene.

8

Irhegeko lyahâbagwa Yozwè

¹ Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Orhayobohaga^h, orhanarhemukaga. Yanka engabo y'abalwi boshi, oyoisokane, orhabalire Ayi. Ala oku nakuhire omwâmi w'e Ayi n'olubaga lwâge, olugo lwâge n'ecihugo câge. ² Ojirire Ayi n'omwâmi wâge ebiri nka birya wakoleragaⁱ Yeriko n'omwâmi wâge; ci konene mwahagula yo eminyago n'ebishwêkwa bibe binyu. Olwo lugo oluhirire omu-rhego olunda lw'ebuzûka-zûba».

Amalenga ga Yozwè

³ Yozwè n'engabo yâge basokera oku matabâro, hakola bagendilwîsa Ayi. Yozwè acîshoga balume bihumbi makumi asharhu ba ntwâli, abarhuma mpu babe bagenda budufu.

⁴ Anacibaha eri irhegeko, erhi: «Loli, mukola mwâge- ndigoneka olugo olunda lw'ebuzika-zûba bw'olugo, buzira kuja kuli n'olugo, mweshi munagonekere aho. ⁵ Niono n'olubaga luli nani, rhwayegera olugo, na hano bahuluka mpu barhurhabalire nka kulya banajiraga burhanzi, rhwanaba nka rhwabayaka. ⁶ Boshi banahuluka mpu bakola barhuminiika, nirhu rhwanalibirha kuhika rhubarhenze oku lugo, bulya bayishija baderha mpu ka-ndi bamarhuyaka nka agandi mango. Rhwanayishibayaka. ⁷ Okubundi o-bwola, mwananyonyoka halya mwali mucifulisire, mushagamukire omu lugo, mulurhôle, Nyakasane, Nyamuzinda winyu abaha lwo. ⁸ Hano muba mwama-rhola olwo lugo, munaludûlike muliro; munajire nka kulya akanwa ka Nyaka-sane kanadesire. Mubwîne: namamuha amarhegeko gani».

⁹ Yozwè abalika bagenda, bagendigonekera ekarhî ka Beteli na Ayi, olu-nda lw'ebuzika-zûba bwa Ayi. Kuli Yozwè yênene ageza obwo budufu boshi omu karhî k'olubaga. ¹⁰ Yozwè azukiriza mucêracêra, erhi aba amageza e-ngabo yâge mwo amasu, asôka alongoline olwo lubaga, ye n'abagula ba bene Israheli boshi, barhabalira e Ayi. ¹¹ Eyo ngabo y'abalwi yanali naye yanaci-rherema haguma naye, hayêgêra olugo, batwa eciralo olunda lw'emwenê lw'o-lugo, akabanda kaja ekarhî kabo na Ayi. ¹² Yozwè ayanka balume hofi bihu-mbi birhanu, agendibahira bugoneke ekarhî ka Beteli na Ayi, olunda lw'ebu- ziika-ziba bw'olugo. ¹³ Erhi olubaga luba lwamagabanyikamwo ntyo, baguma baja olunda kw'cmwenê y'olugo n'ahandi

^h8.1 : Orhayôhohaga: Lush 3, 2. Engabo y'abalwî boshi: Lui 88, 3, 11. ,

ⁱ8.2 : Ebiri nka birya wakoleraga Yeriko: 10, 1. 28. 30; 12, 9, Mwahagula yo eminyago: Yoz 8, 27; Lush 2, 35.

b'ecikembc olunda lw'ebuzika-zûba bw'olugo, Yozwè akanya obwôla budufu bonênè agendija omu karhî k'akaba-nda.

Okurhôlewa kwa Ayi

¹⁴ Erhi omwâmi w'e Ayi amulangira, abalume bali omu lugo bazukiriza sêzisezi, bahuluka bakola bagendilwîsa Israheli, mwâmi n'engabo yâge bahika halya banali bamalagana, aha ishiriza ly'akabanda, ci kone arhali amanyire oku olunda lw'ebuzika-zûba bw'olugo ali ahizirweyo omurhego. ¹⁵ Yozwè n'ahandi bene Israheli boshi, bacihimisa nabo, bakûla omulindi, bakola bayaka, bashi-mba enjira y'omw'irûngu. ¹⁶ Okubundi obwo banacihamagaza mpu abantu bali omu lugo boshi bashagamuke babakulikire; hanacikulikira Yozwè, balinda baciyeûla kuli n'olugo. ¹⁷ Harhasigalaga omuntu ciru n'omuguma omu Ayi n'omu Beteli, orhahulukaga mpu naye akola akulikira Israheli; basiga olugo luli luyigule, bakulikira bene Israheli.

¹⁸ Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Lambûlira olunda lwa Ayi eryo itumu ofumbasire omu nfune, bulya nkola nakuha eco cihugo». Yozwè anacila-mbûlira olunda lw'olugo, liryâ itumu lyâge ali afumbasire omu nfune. ¹⁹ Erhi alambûla okuboko, balya bantu bali bahenesire bayimuka halya bali dubaduba, bakula omulindi, baci Honda omu lugo, banalurhôle, banacidulika omuliro oku lugo dubaduba.

²⁰ Abantu b'e Ayi mpu baci Hindamuka, k'orhabona, balangira omugi gwatumbûka omu lugo guli omu nkuba malunga, babula lunda luguma luhi bayakire, olubaga lwayakiraga ebw'irûngu, lwashubibahindamukira, baligi ba-lyâ bali babashimbire. ²¹ Yozwè na bene Israheli erhi balangira oku olugo lwa-rholagwa na balya bantu bali bacifulisire, n'oku lukola ludûlike muliro, omugi gukola gwakazisôka omu lugo, bagolonjoka, balwîsa banahima balya bantu b'e Ayi. ²² Abandi barhenga omu lugo, babarhabalire; ntyo Israheli abagorha, baguma aha abandi hala. Babahima, harhasigalaga ciru n'omuguma ozine ciru n'omuguma wadesire mpu ayaka. ²³ Banacigwârha omwâmi w'e Ayi, bayisha bamudwîrhe anacizine emunda Yozwè ali. ²⁴ Erhi Israheli ayusinigûza abantu b'e Ayi omu mpinga, omw'irûngu, erya munda bali bashimbire, n'erhi baba bamanigûza^j kuhika oku wa buzinda, bamabageza oku boji bw'engôrho, -Israheli yeshi aciyongobeka muli Ayi, amugeza oku hoji bw'engôrho. ²⁵ Abafire muli olwo lusiku bahika omu bantu bihumbi ikumi na bibiri, aha balume, aha bakazi, abantu b'omu Ayi boshi bafa.

Okukagwa n'emishabûko

²⁶ Yozwè arhaderhaga mpu afunya kulya kuboko kwâge ali alambwire anafumbasire itumu kuhika ahererekeza abantu b'omu Ayi boshi. ²⁷ Bene Israheli banyaga ebishwekwa byâbo, n'eyindi minyago y'omu lugo nk'oku Nya- kasane ali arhegesire Yozwè. ²⁸ Yozwè ayoca Ayi anamujira cirundo ca bijonjagwa^k, n'eco cirundo ho cîciba kuhika ene. ²⁹ Arhegeka mpu olya mwâmi w'e Ayi bamumanike oku mu-rhi banalekereye okola kuhika bijingo. Erhi izûba lizika, Yozwè ahâna i-rhegeko mpu bamanule ecirunda câge oku murhi bamukwebe aha muhango gw'olugo, banamulundêko ecirundo c'amabuye, ho cinaciba kuhika oku lusiku lw'ene.

Enterekêro n'okushubululwa kw'endagâno aha Sikemi

³⁰ Okubundi, Yozwè anaci yubakira Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli, oluhêrero oku ntôndo ya Ebalî. ³¹ Bashimba irhegeko Musa omurhumisi wa Nyakasane ahire bene Israheli nk'oku binayandisirwe omu citabu c'oburhegesi bwa Musa. Bayûbaka oluhêrero lw'amabuye gonene^l, aga barhaderhaga mpu bagahirekwo ecuma. Barherekêrerakwo Nyakasane enterekêro z'ensîrîra, n'enterekêro z'omurhûla.

Okusoma amarhegeko

^j**8.24** : Babanigûza kuhika oku wa buzinda: Lush 2, 34. 8, 26: Yozwè arhafunyaga okuboko kwâge.

^k**8.28** : Cirundo ca bijonjagwa: Lush 13, 17.

^l**8.31** : Oluhêrero lw'amabuye gonene: Lub 20, 24-26; Lush 27, 5-6. 22.

³² Aho, Yozwè ashubiyandika^m oku mabuye, obwo bwaba bwa kabirhi, bulya burhegesi bwa Musa, ayandikaga embere za bene Israheli. ³³ Israheli yeshi abagula bâgeⁿ, bali bayimanzire olunda n'olundi lwa omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane, ebigolo, n'abandi b'embuga, n'abandi bantu b'olubaga, bayimanga cihimbi ciguma olunda lw'entôndo Garizîmi, ecindi cihimbi olunda lw'entôndo ya Ebali, nka kulya Musa omurhumisi wa Nyakasane ana-rhegekaga mira galya mango agishaga bene Israheli. ³⁴ Okubundi Yozwè asoma birya binwa by'oburhegesi byoshi, omugisho, n'obuhêherere^o nk'oku binaya-ndisirwe omu citabu c'oburhegesi. ³⁵ Nta kanwa ciru n'akaguma akali kayandisirwe na Musa, karhaderhagwa na Yozwè ago mango ali embere z'e- mbuganano yoshi ya bene Israheli, abakazi, n'abana, n'abandi b'embuga banali nabo boshi omwo lugendo.

9

Israheli arhêrwa

¹ Oku mwanzi gw'ebyo byabire, abâmi boshi bayubasire olundi lunda lwa Yordani, abali bayubasire omu ntôndo n'omu bihugo by'omu marhambi, ab'oku burhambi bw'enyanja, aba-Perezi, ² Aba-Hiviti, aba-Yebuseni, boshi bacilunga haguma mpu balwise caligumiza Yozwè na bene Israheli.

Obwengehusi bwa Bene Gabaoni

³ Abantu b'e Gabaoni erhi bayumva kurhi Yozwè ahenyeraga Yeriko na Ayi. ⁴ Banacisinga bôhe obwenge bwâbo. Banacirhola enjira yâbo n'oluhembo nka bantu babalama. Bayanka ebishoho bikoyire babihira oku ndogomi zâbo n'orhubindi rhw'idivayi rhwa mira rhukola rhukoyire n'ebyajire byahangwa, ⁵ emagulu gabo banacihirayo enkwerho zikola zishoshihire, zanajire zahangwa, bone bayambala emishangi y'enkoyera; emigati bali bacyikire yali migati ya- yumusire na ya buvungunyukiza. ⁶ Bakanya baja emunda Yozwè ali oku cihando aha Gilgala, banacimubwîra yêne na bene Israheli boshi, mpu: Rhwono rhuli bantu barhenga omu cihugo ca kuli, na buno murhusingire emihigo, nirhu rhubasingire emigabo^p, rhuyumvanye». Bene Israheli banacishuza abo ba-Hivi-ti, mpu: ⁷ «K'arhankaba emwirhu muyubaka; kurhigi rhwankajira endagâno haguma ninyu?» ⁸ Banacibwîra Yozwè, mpu: «Rhwono rhuli bambali bâwe». Yozwè anacibadosa, erhi: «Muli ba ngahi, munali bantu baci?» ⁹ Banacimu-shuza, mpu: «Bambali bâwe barhenga omu cihugo ca kuli bwêene; rhuyishire nti rhukuze izîno lya Nyakasane, Nyamuzinda wâwe; bulya rhwayumvîrhe ba-rhuganirira kuli ye na ngasi oku anajizire omu Mîsiri koshî. ¹⁰ Rhwayumvîrhe ku-rhi akoleraga abâmi banya-Moreni^q ebwa lindi ishiriza lya Yordani, abo bami baligi Sihoni, mwamî w'e Hesboni, na Ogu mwâmi w'e Bashani, ayubakaga aha Astaroti. ¹¹ Abagula birhu, n'abantu b'omu cihugo cirhu boshi banacirhu- bwîra, mpu: Muyanke ebiryo muciyikire omu njira, muje emunda bali, muba-bwire mpu: Rhwono rhuli barhumisi binyu na buna mulekagc rhujire e-ndagâno na ninyu. ¹² Lolagi omugati gwirhu, gwâli gudûrhubire erhi rhuguya-nka nti rhuciyikire gwo kurhenga omu mwabirhwe, olusiku rhwagurhîlaga rhunagenda mpu rhukola rhwaja emunda muli mulolage buno oku gukola guyumûsire, gunakola buvungunyukiza. ¹³ Orhu rhubindi rhuciyikiremwo idi-vayi, rhwali rhuyunjwire erhi rhunaciri rhuhyahya, mwêne mubonage kurhi rhwajire rhwabereka; emishangi yirhu n'enkwerho zirhu byo ebi bikola bikoyi-re n'enjira ndi bwenêne». ¹⁴ Bene Israheli banaciyanka oku biryo byâbo buzira kurhangidôsa^r Nyakasane. ¹⁵ Yozwè anacijira endagâno y'omurhûla haguma nabo, kandi

^m**8.32** : Yozwè ashubiyandika ohurhegesi bwa Musa oku mabuye: Lush 27, 2-3.

ⁿ**8.33** : abagula b'Israheli bali Ahadâhwa ba bene Levi: Lush 17, 9; 27, 11-13; Luh 22. 20; 23, 9; Lcv 19, 10.33-34; 23, .

^o**8.34** : Omugisho n'ohuhehêrere: Lush 27, 14-28, 68.

^p**9.6** : Emihigo n'emigabo: Ndagâno ekarhi ka bikembe bibiri bya balwî.

^q**9.10** : Okuhimwa kwa abâmi banya-Moreni: Mib 21. 24-33; Lush 1, 4.

^r**9.14** : Buzira kurhangidôsa Nyakasane: Mib 27, 21; 1 Sam 23, 2-12; 1 Bam 22, 5-8.

banacijira eyindi ndagâno y'okuderha mpu babaleka balame; n'abakulu b'ihano bacîgashira bo.

¹⁶ Enyuma lya nsiku isharhu bali bajizire eyo ndagâno, bamanyisa bene Israheli oku balya bantu bali balungu babo n'oku bayubaka ekarhî kabo. ¹⁷ Oku bundi obwo banacilikûla bahika oku lugo lwâbo enyuma lya nsiku isharhu. E-bishagala byâbo byâli: Gabaoni, Kefira, Bêroti na Kiryati-Yarimi. ¹⁸ Barhabayi-rhaga erhi gulya mwigasho abagula bacigasbiraga bo gurhuma, oku izîno lya Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli; ci olubaga loshi lwaciduduma bwenêne kuli abo bashamuka.

Amarhegeko ga Bene Gabaoni

¹⁹ Balya bashamuka boshi banacibwîra erya mbuganano y'olubaga erhi: «Rhwabajirire endahiro okw'izîno lya Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli; na buna rhurhankacibahumakwo. ²⁰ Lolagi oku rhwabajirira: Rhwabaleka balame ly'oburhe bwa Nyakasane bulekiyaka kuli rhwe, erhi kulya rhwabajirira e-ndahiro^s kurhuma.» ²¹ Mpu: «Mubaleke balame», kwo abashamuka badesire; ci kone bahâbwe omukolo gw'okukashenya enshâli n'okudoma amîshi oku mbu-ganano ya bene Israheli yoshi nk'oku abashamuka banababwizire. ²² Yozwè anahamagala abo bantu b'e Gabaoni abadosa, erhi: «Carhumaga murhurheba murhubwîra mpu: Rhuli bantu ba kuli na ninyu, n'obwo muyubasire ekarhî ki-rhu? ²³ Kurhenga buno mukola mwayôrha bantu bahehêrirwe, na ntaye muli mwe wacileke okuba muja, omukolo gwinyu gwaba gwa kukazishenya enshâli n'okukazidoma amîshi oku nyumpa ya Nyamuzinda wâni». ²⁴ Banacishuza Yo-zwe, banacimubwîra, mpu: Bulya bambali bâwe bayumvîrhe oku Nyakasane, Nyamuzinda wâwe arhegekaga omurhumisi wage Musa mpu: muhabwe ecihu-go coshi, munanigûze ngasi banayubaka muli eco cihugo, ntaye mwaleka e- mbere zinyu, rhwanayumva oku rhwamalibwa n'amagala, co carhumire rhujira ntyo. ²⁵ Buno rhwono rhukola rhucihizire omu maboko gâwe: orhujirage nka kulya obwîne kunali kwinja kuli we, kunashingânine kuli rhwe». ²⁶ Yozwè anacibajira ntya: abayokola, abarhenza omu maboko ga bene Israheli, lyo ba-rhagibayirha. ²⁷ Ci konene Yozwè abajira bantu ba kukazibeza enshâli n'aba okukazidomera embuganano amîshi n'oluhêrero lwa Nyakasane, ngasi aba Nyakasane anacishozire^t boshi: kwo banacikola ntyo ciru kuhika na buno.

10

Matabâro ga bâmi barhanu aha Gabaoni

¹ Adoni-Sedeki, mwâmi w'e Yeruzalemu ayumwa oku Yozwè anahimire anarhòla ecihugo ca Ayi, oku amacihêrêrekeza, oku anajirire Ayi n'o- mwâmi wâge kulya anajiriraga Yeriko n'omwâmi wâge, Ayumva oku abantu b'e Gabaoni erhi baba bamahashibona kurhi bayumvanya na bene Israheli, bakola bacîbêra emwabo, ² Anaciyôboha bwenêne ebwa kuba Gabaoni lwali lugo lunene nka ezindi ngo z'abâmi, ciru lwali lugo lunene kulusha Ayi; n'aba-ntu ba muli olo lugo bali bantu ba burhwâli bwenêne, ³ Adoni-Sedeki, mwâmi w'e Yeruzalemu, anacirhuma entumwa emwa Hohami, mwâmi w'e Hebroni, anacirhuma entumwa emwa Pireami, mwâmi w'e Yarmuti, anacirhuma entumwa emwa Yafia, mwâmi w'e Lakishi, n'eyindi emwa Debiri, mwâmi w'E-glioni. ⁴ Anacija abarhumiza erhi: «Mâshi musôkere eno mwâni, muntabale oku kulwa, lyo rhushubinyaga Gabaoni, bulya ananywanine na Yozwè na bene Israheli». ⁵ Okubundi abo bâmi barhanu b'e Amoriti, omwâmi w'e Yeruzalemu, omwâmi w'e Hebroni, omwâmi w'e Yarmuti, omwâmi w'e Lakishi n'o-mwâmi w'Eglioni, banacishubûzanya, banacisôka n'emirhwe y'engabo zâbo zo-shi, Batwa icumbi lyâbo aha ishiriza lya Gabaoni, banacimukozako entambala.

Yozwè arhabâla Gabaoni

⁶ Balya bantu b'e Gabaoni banacirhuma entumwa emunda Yozwè ali omu cihando câge aha

^s9.20 : Kulya rhwahajiriraga endahiro: 2 Sam 21, 1-9.

^t9.27 : Ahantu Nyakasane acîshozire: Lush 12, 5.

Gilgala, mpu bajimubwîra, erhi: «Orhalikiriraga abarhumisi bâwe mâshi, osôkere duba eno mwirhu, orhulikuze, orhurhabale, ebwa kuba abâmi b'e Amoriti, abayûbaka ebwa ntôndo, boshi bacihezire baguma mpu ba- rhulwise». ⁷ Okubundi, Yozwè anacirhenga aha Gilgala, ye n'engabo z'abalwi bâge zoshi, n'entwâli zâge zoshi. ⁸ Nyakasane anacibwîra Yozwè erhi: «Oma-nye orhabarhinyaga, bulya nabahizire omu maboko gâwe, ntâye ciru n'omugu-ma wahaza embere zâwe». ⁹ Yozwè anacibarhibukirako cifudukwè; bulya ana-lâzire agenda obudufu boshi kurhenga aha Gilgala.

Oburhabâle bw'Ow'enyanya

¹⁰ Nyakasane anacibahondakwo akavango embere za bene Israheli; bene Israheli babahima bwenêne, babahimira^u okurhasagibonekana aha Gabaoni, banacibaminika omu njira esôkire e Beti-Horoni, babahima kuhika aha Azeka na kuhika aha Makeda. ¹¹ Ago mango balibirhaga omu kuyaka bene Israheli, erhi bahika oku mwandagalo gwa Beti-Horoni, Nyakasane abarhibulirakwo amabuye^v manene kurhenga e malunga, ago mabuye gabarhogerakwo kuhika aha Azeka, bahungumuka, abafire n'ago mabuye g'olubula balushire abayisi-rwe n'engôrho ya bene Israheli. ¹² Olwo lusiku Nyakasane akweba Aba-nya-Mori omu maboko ga bene Israheli. Yozwè anaciderha embere za bene Israheli, abwîra Nyakasane, erhi: «Mâshi w'izûba shirama kuli Gabaoni, nâwe wâni rnwezi shirama omu kabanda k'Ayaloni!» ¹³ N'izuha lyayimanga, n'o- mwêzi gwabêra halya, kuhika ishanja lyacihôla oku bashombanyi balyo. Okwo ka kurhali kuyandike omu citabu c'omusinganyanya? Izuba lyanacibêra omu cirêre lirhaderhaga mpu lyazika duba^w, lyayimanga hofi lusiku lugumaguma. ¹⁴ Harhabonekaga olusiku luli nk'olwo, oli omu mango gageraga, oli omu mango gacikulikire; luli lusiku Nyakasane arhumikiraga omuntu omu kuyumva izu ly'omuntu wamubirikira; ebwa kuba Nyakasane ye wayisha walwira Israheli. ¹⁵ Yozwè na bene Israheli bahubira oku cibando câbo aha Gilgala.

Barni barhanu omu lwâla lwa Makeda

¹⁶ Nabo balya bâmi oku banali barbanu, bakûla omulindi bakola bayaka, bagendicifulika omu lwâla aha Makeda. ¹⁷ Banacihisakwo Yozwè omwanzi, mpu: Balya bâmi barhanu babashimanyire bacifulisire omu lwâla aha Makeda. ¹⁸ Yozwè anacishuza, erhi: «Mukanye mugendibabalandulirakwo eby'amabuye binene binene oku kanwa k'olwo lwâla, munahireko abalanzi. ¹⁹ Ci moyo mu-rhayimangaga, mushimbulire abasbombanyi binyu, munigûze abanazinzi e-nyuma boshi, murhazigaga baja omu lugo lwâbo, ebwa kuba Nyakasane, Nyamuzinda winyu anabahizire omu maboko ginyu.»

²⁰ Erhi Yozwè na bene Israheli bayusa okubahima okurhasagibonekana, babamalîra; n'abashugunusire bayakira omu bishagala byali biyûbake buzibu- zibu. ²¹ Olubaga loshi lwashubira oku cibando buzira kadundo kaci emunda Yozwè ali aha Makeda. Ntaye ciru n'omuguma wadesire mpu amalemalîra ciru ekanwa omu bene Israheli. ²² Okubundi Yozwè anaciderha, erhi: «Fûnulagi omunwa gw'olu lwâla, munarhenze omwola lwâla balya bâmi, muyîshe muba-ndwîrhîre». ²³ Banacijira kulya, banaciyisha bamudwîrhîre balya bâmi bakûla-ga omu lwâla, bo baligi: omwâmi w'e Yeruzalemu, omwâmi w'e Hebroni, o- mwâmi w'e Yarmuti, omwâmi w'e Lakishi n'omwâmi w'Egloni. ²⁴ Erhi baba bamalerha abo bâmi embere za Yozwè, naye Yozwè anacihamagala bene Israheli boshi, anacibwîra abarhambo ba balya balwi bali bagenzire naye, erhi: «Yegeri hano, muje mwalabarha oku kasirogosi k'aba bâmi». Banaciyegera, baja babalabarha akasirogosi. ²⁵ Anacibabwîra, erhi: «Murhayobohaga, muzi-buhe munarwalihe, bulya ntya kwo Nyakasane akazijira ngasi bashombanyi binyu

^u**10.10** : Babahimira aha Gabaoni: Ezr 28, 21. N'aha Makeda: Yoz 10, 16•17.

^v**10.11** : Ebibuye binene kurhenga emalunga: Iz 28, 17; 30, 30; Burh 5, 22; Bush 46, 5.

^w**10.13** 10, 13: Izûba lyayimanga: Hab 3, 11; Burh 46, 4. Nyakasane arhumikiraga omuntu: Ayumvi-rhiza omusengero gw'omuntu: Lub 2, 24; 3, 7; 6, 5; Bac 2, 18; Lul 106, 44. Omu kuyumvirhiza izu ly'omuntu: Murh 16, 11; 30, 6; I Bam 13, 4; Ml 6, 6; 7, 7-11; Lk 11, 5-13; 18, 1-8; 1Yn 5, 14-15.

mwanalwîsa boshi». ²⁶ Enyuma z'aho, Yozwè abatumirha anarhegeka mpu babayirhe banabamanike kuli mirhi irhanu, banayorhe bamanike kuli e-rya mirhi kuhika bijingo.

²⁷ Erhi izûba lihorha, Yozwè arhegeka mpu babamanule kulya mirhi: banacibakweba muli lulya lwâla banali bacifulisiremwo; banacihirika ebibuye binene binene omu munwa gwa lulya lwâla, ho ganaciba kuhika oku lusiku lw'ene.

Okulwîsa n'okurhola ba nyamugo b'ishiriza Iya Kanani

²⁸ Muli olwo lusiku lonêne, Yozwè anacirhola Makeda, olwo lugo n'o-mwâmi walwo, abageza oku bwoji bw'engôrho, aherêrekeza olugo^x loshi na ngasi hya buzîne hyanalimwo hyoshi, buzira kuleka mpu ehira hyo hifulumusire. Omwâmi w'e Makeda amujirira amabî nka kulya anagajiriraga omwâmi w'e Yeriko.

²⁹ Yozwè na bene Israheli banaciyikira barhenga e Makeda, baja e Libna, barhêra olwo lugo lwa Libna. ³⁰ Nyakasane anacibahalwo n'omwâmi walwo, aluha Israheli, naye alugeza oku bwoji bw'engôrho. Baherêrekeza olwo lugo na ngasi bya buzîne byanalimwo byoshi, buzira kuleka ciru n'omuntu muguma wafulumuka mpu ayake, naye omwâmi w'olwo lugo amujirira nka kulya anaji-riraga omwâmi w'e Yeriko. ³¹ Yozwè na bene Israheli banaciyikira, barhenga e Libna, baja e Lakishi, anacitwa ecirâlo embere z'olwo lugo, anacilukozakwo entambala.

³² Na Nyaka-sane anacihâna Lakishi emwa bene Israheli, oku lusiku lwa kabiri balurhola na-lwo, banalugeza oku bwoji bw'engôrho; olwo lusiku lwonênè na ngasi hya buzîne hyanalimwo hyoshi, nka kulya anajiriraga Libna. ³³ Okubundi Horami, mwâmi w'e Gezeri anacikanya mpu akola agendirhabala Lakishi. Yozwè amuhima n'olubaga lwâge, buzira kumusigaliza ciru n'omuguma ozine.

³⁴ Yozwè na bene Israheli boshi barhenga e Lakishi, baja Egloni; banacitwa ecihando embere z'olwo lugo, banacilukozakwo entambala. ³⁵ Olwo lugo balu-rhola muli olwo lusiku lwonênè, banacilugeza oku bwoji bw'engôrho, ngasi bizine byanalimwo byoshi, Yozwè abihêrekeza muli olwo lusiku nka kulya anajiri-raga Lakishi.

³⁶ Yozwè na bene Israheli boshi barhenga ah'Egloni, basôkera e Hebroni, banacimukozakwo entambala. ³⁷ Erhi bayusimurhola bamugeza oku bwoji bw'e-ngôrho olwo lusiku lwonênè, omwâmi walwo, emirhundu yalwo, na ngasi ca buzîne canalimwo coshi, buzira kuleka omuntu wafulumuka ciru n'omuguma; nka kulya ajiriraga Egloni, ntyo kwo aherêrekize olwo lugo na ngasi bya buzîne byanalimwo byoshi.

³⁸ Yozwè na bene Israheli banacigolonjokera e Debiri, naye bamukozakwo entambala. ³⁹ Banacimurhola n'omwâmi wâge, haguma n'emirhundu yâge yo-shi, babigeza oku bwoji bw'engôrho, banacihêrekeza ngasi bizine byalimwo byoshi, buzira kuleka ehyafulumuka. Yozwè ajira Debiri n'omwâmi wâge nka kulya anajiriraga Hebroni, na nka oku ajiriraga Libna n'omwâmi wâge.

Kushubûlula amatabâro g'emukondwè

⁴⁰ Yozwè ahêka ecihugo^y coshi kalêgerha: entôndo, Nêgebu, ecihugo cali omu kabanda, ebihugo by'omu marhambi, byoshi abisherêza n'abâmi babyo, buzira kuleka ciru n'omuguma wafulumuka, aja aherêrekeza ntyo ngasi hyana-li hya buzîne hyoshi nka kulya Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli anali a-rhegesire. ⁴¹ Yozwè ahima abo bâmi boshi kurhenga e Kadesi-Barnea, kuja e Gaza, ahima ecihugo ca Gosheni kuja e Gabaoni. ⁴² Yozwè agwârha abo bâmi boshi n'ebihugo byâbo caligumiza, ebwa kuba Nyakasane, Nyamuzinda w'I-sraheli ye wayishaga alwira bene Israheli. ⁴³ Okubundi, Yozwè na bene Israheli bashubira omu cihando câbo aha Gilgala.

11

Abâmi b'emwênè bacîgusha haguma

^x10.28 : Nyamugo: kwo kuderha cishagala cinene, cigali bwenêne.

^y10.40 : Ahêka ecihugo kalêgerha: Ahima ecihugo coshi: Yoz 11, 16; Bac 1, 9; Lush 1, 7.

¹Yabini, mwâmi w'e Hasori, erhi ayumva oku kwo byabire ntyo, a-rhuma entumwa emwa mwâmi Yobabu, mwâmi w'e Madoni, arhuma e- ntumwa emwa omwâmi w'e Shimroni, arhuma entumwa emw'omwâmi w'e Akishafa, ²mw'abâmi bali olunda lw'e mwênè, omu ntôndo, n'omu Araba, aha ishiriza lya Kinereti, omu cihugo c'e kabanda, n'omu birhondo bya Dori olunda lw'ebuzika-zûba, ³emwa abanya-Kanani bali ebwa buzûka-zûba n'ab'e- bwa buzika-zûba, emw'Aba-Moreni, aba-Hititi, aba-Perezi, aba-Yebuseni, omu ntôndo, n'aba-Hiviti bali omu marhambi ga Hermoni omu cihugo ca Mi-spa. ⁴Boshi banaciyimuka bakola barhabâla, boshi n'engabo z'abalwi babo, lwâli lubaga lunji nka mushenyi^z guli oku burhambi bw'enyanja, bagenda n'o- mwandu gw'enfarasi n'omwandu gw'engâlè.

Okuhimana aha Meromi

⁵Abo bâmi erhi haba bamarhôla emihigo haguma, bayishihanda aha mishi ga Meromi, bakolaga balingilwa n'Israheli. ⁶Nyakasane anacibwîra Yozwè, e-rhi: «Orhabarhinyaga, bulya mwa kano kasanzi, konêne nabahâna boshi mifu emw'Israheli. Enfarasi zâbo oje wazitwa emisi nengâlè zâbo ozidûlike muli-ro». ⁷Yozwè n'abalwi bâge bacirhunika kulibo omu kubayubuka, aha mishi ga Meromi, baciguga kulibo. ⁸Nyakasane anacibaha bene Israheli, babahi-ma, babaminika kuhika aha Sidoni-Munene, na kuhika aha Misirefoti w'e- buzika-zûba kuhika omu kabanda ka Mipe olunda lw'e buzûka-zûba, babani-gûza boshi na ntâye ciru n'omuguma wabafumiremwo. ⁹Yozwè anacibajirira nka kulya Nyakasane anamurhegekaga: aja atwa enfarasi zâbo emisi, n'engâlè zâbo azidûlika muliro.

Okurhâlwa kwa Hasori n'abandi ba nyamugo b'emwênè

¹⁰Muli ago mango gonêne, Yozwè ahindamuka, arhôla Hasori, anacigeza omwâmi weyo munda oku bwoji bw'engôrho; bulya omu mango ga mira, Hasori ye wali lugo lukulu lw'ago mami goshi. ¹¹Bene Israheli banigûza ngasi hya bu-nya-mûka hyanabagamwo hyoshi, bulya bali bagwâsirwe baherêrekere, ba-rhasigalagamwo ehizine, banaciyoca Hasori. ¹²Yozwè arhola engo z'abo bâmi boshi, agwârha n'abâmi bazo hoshi, anacibageza oku bwoji bw'engôrho, abaherêrekeza nka kulya Musa anali arhegesire, ye murhumisi wa Nyakasane.

¹³Ci Israheli arhayocagya olugo ciru n'oluguma muli zirya ngo zali nyûbake oku rhurhondo, oyo Hasori yêne adûlisire muliro. ¹⁴Ebyanyagagwa muli ezo ngo zoshi, n'ebishwêkwa byâbo byoshi, bene Israheli bacinyagirabyo; ci bageza abantu boshi oku bwoji bw'engôrho, kuhika babamalîra boshi, buzira kuleka ciru n'omuguma wayisa omûka.

Yozwè ayukiriza omukolo gwa Musa

¹⁵Oku Nyakasane ali arhegesire omurhumisi wâge Musa, kwo naye Musa a- rhegesire Yozwè na Yozwè akujira loshi; arhaderhaga mpu alekêrera kantu kalebe muli kulya Nyakasane anali arhegesire Musa. ¹⁶Kwo Yozwè arhólaga eco cihugo coshi ntyo; arhôla entôndo, arhôla Nêgebu yeshi arhola ecihugo ca Gosheni coshi, ecihugo ciba idako, ecihugo ca Araba, ec'oku ntôndo y'Israheli n'orhubanda rhwâge.

¹⁷Aminukira^a ebwa ntôndo ehalangusire, eri ebw'olunda lwa Siyiri kuhika aha Baal-Gadi omu kabanda ka Libano, omu marhambi g'entôndo Hermoni; agwârha abâmi by'ebyo bihugo byoshi, anabanigûza. ¹⁸Yozwè agezize nsiku zi-rhali nyi erhi kulwîsa analwîsa abo bâmi boshi. ¹⁹Nta lugo lwalaganine na bene Israheli mpu lyo luba n'omurhûla, okuleka balya Bahiviti bayubakaga aha Gabaoni; barhôla ezo ngo zoshi omu kulwa. ²⁰Bulya Nyakasane ali azidohize^b omurhima gwâbo mpu balwise Israheli, lyo Israheli abaherêrekeza, buzira kubabalira ndi, na ntyo mpu lyo Israheli abamalîra nk'oku Nyakasane ana-rhegekaga Musa.

Okuhungumulwa kwa aba-Anaki

^z**11.4** 11. 4: Lunji nka mushenyi: Murh 22, 17; 41, 49; 1 Sam 13, 5. 11, 12: Nka kulya Musa ali arhegesire: Lush 20, 16-17.

^a**11.17** : Aminukira ebwa ntôndo: azongera ebwa ntôndo.

^b**11.20** : Azidohya omurhima gwâbo: Lub 4, 21; 14, 8. 17.

²¹ Muli ago mango gonêne, Yozwè anaciyimuka, anacimalîra bene Anaki^c bayubakaga omu ntôndo, abayubakaga e Hebroni, abayubakaga e Debiri n'ab'e Anabi; amalîra abali oku ntôndo ya Yuda yoshi n'abali oku ntôndo y'I-sraheli yoshi. Yozwè abaherêrekeza n'engo zâbo zoshi. ²² Harhasigalaga Ana-kimi ciru n'omuguma omu cihugo ca bene Israheli coshi, bacingire aha Gaza, aha Gati n'aha Ashdodi honene. ²³ Yozwè anacirhola ecihugo coshi nka kulya Nyakasane anabwîraga Musa; Yozwè aciha Israheli mpu aciyimemwo; aja acigabanya nk'oku emilala yanali. Ecihugo cahumûka^d n'okulwa.

12

Abâmi bâhimagwa ebuzûka-zûba bwa Yordani

¹ Alaga abâmi bene Israheli bâhimaga, banayûbaka omu cihugo câbo olunda lw'ebuzûka-zûba lwa Yordani^e, kurhenga oku mugezi gw'Arnoni kuhika oku ntôndo ya Hermoni, n'okurhola Araba yeshi olunda lw'e buzûka- zûba lwa Yordani: ² Sihoni^f, mwâmi wa banya-Moreni, ayubakaga aha He-sboni. Obwâmi bwâge bwali kurhenga ah' Arnoni oli oku burhambi bw'omuge-zi gw'Arnoni, n'omu karhî k'Arnoni, n'omu karhi k'akabanda, ecihimbi ca Galadi kuhika oku mugezi gwa Yaboki, lubibi na bene Amoni: ³ omu Araba, kuhika eburhambi bw'e buzûka-zûba bw'enyanja ya Kinereti, kuhika oku bu- rhambi bw'e buzûka-zûba bw'enyanja y'Araba, enyanja y'Omuniyu, olunda lwa Bet-ha-Yeshimoti; n'olunda lw'e mukondwè omu marhambi g'entôndo ya Piska.

⁴ Kandi ecihugo ca Ogu, mwâmi w'e Bashani, ali muguma omu ba-Refayimi babaga aha Ashtaroti n'aha Edreyi. ⁵ Obwâmi bwâge bwali kurhenga oku nto-ndo ya Hermoni, kuja oku Salka kuhika oku lubibi lw'abanya-Geshuri n'aba- Maakati, kandi oku cindi cihimbi ca Galadi, kuhika oku cihugo ca Sihoni, mwâmi w'e Hesboni. ⁶ Musa, omurhumisi wa Nyakasane na bene Israheli ba- nacihipa abo bami. Musa, omurhumisi wa Nyakasane, ahima eco cihugo câbo, aciha bene Rubeni^g na bene Gadi n'ecihimbi ciguma c'omulala gwa Menashè.

Abâmi bahimagwa ebuzika-zûba bwa Yordani

⁷ Alaga abâmi Yozwè na bene Israheli bahimaga olunda lw'e buzika-zûba lwa Yordani, kurhenga aha Baal-Gadi omu kabanda ka Libano kuhika oku ntôndo mpalanguzè eri olunda lwa Seyiri. Yozwè eco cihugo anacigabira bene Israheli nk'oku emilala yâbo yanali egabanyikine: ⁸ omu ntôndo n'omu cihugo c'ekabanda, n'omw'irûngu, n'omu Nêgebu: ecihugo c'aba-Hititi, ec'aba-Amori, ec'abanya- Kanani, ec'aba-Perezi, ec'aba-Hiviti n'ec'aba-Yebuseni: baligi: ⁹ Omwâmi w'e Yeriko, muguma; omwâmi w'e Ayi hofi na Beteli, muguma; ¹⁰ omwâmi w'e Yeruzalemu, muguma; omwâmi w'e Hebroni, muguma; ¹¹ omwâmi w'e Yarmuti, muguma; omwâmi w'e Lakishi, muguma; ¹² omwâmi we Egloni, muguma; omwâmi w'e Gezeri, muguma; ¹³ omwâmi w'e Debiri, muguma; omwâmi w'e Gederi, muguma; ¹⁴ omwâmi w'e Horma, rnu-guma; omwâmi w'e Aradi, muguma; ¹⁵ omwâmi w'e Libna, muguma; ¹⁶ omwâmi w'e Odulami, muguma; omwâmi w'e Makeda, muguma; omwâmi w'e Beteli, muguma; ¹⁷ omwâmi w'e Tapuaha. muguma; omwâmi w'e Heferi, mu-guma; ¹⁸ omwâmi w'e Apeki, omu Sharoni, rnuguma; omwâmi w'e Madoni, muguma; ¹⁹ omwâmi w'e Madoni, muguma; ²⁰ omwâmi w'e Shimroni-Meroni, muguma; omwâmi w'e Akishafa, muguma; ²¹ omwâmi w'e Tanaki, muguma; omwâmi w'e Megido, muguma; omwâmi w'e Kedeshi, muguma; ²² omwâmi w'e Yokeneyami, omu Karmeli, muguma; ²³ omwâmi w'e Dori, omu nyanya, muguma; omwâmi w'abanya-Galileya, muguma; ²⁴ omwamî w'e Tirsa, mugu-ma. Boshi bahika omu bami makumi asharhu na muguma.

^c11.21 : Amalîra bene Anaki: Lush 2, 10 11; Bac 1, 20.

^d11.23 : Ecihugo cahumûka: Yoz 14, 15; 21, 44; 2 Nga 13, 23; 14, 5.

^e12.1 : Olundi lunda lwa Yordani: Lush 3, 8. 12, 2: Sihoni: Lush 1. 4.

^f12.2 : Sihoni: Lush 1. 4.

^g12.6 : Bene Rubeni, Menashè, Gadi: Yoz 13, 8; Lush 3. 12-17.

II Okugabâna ecihugo

Ebihugo bisigîre okurherwa n'okurhôlewa

¹Yozwè obushosi bwamugwârha, emyâka yâge erhaciri minyi; Nyakasa-ne anacimubwîra, erhi: (W'oyu obushosi bwamugwârha, emyâka yâwe erhaciri minyi, ecihugo cicigwâsirwe okurhôlewa ciri cinji. ²Alaga ccihugo cisigire: amashwa g'aba-Filistini^h goshi n'ecihugo c'abanya-Geshuriti. ³Kurhe-nga e Shibori, olunda lw'ebuzûka-zûba bw'e Mîsiri, kuhika oku cihugo c'E-kroni, emwênêⁱ eri ecihugo cidesirwe cihugo c'abanya-Kanani; n'emirhundu i-rhanu y'aba-Filistini: omurhundu gwa Gaza, omurhundu gwa Ashdoti, omu-rhundu gwa Eshikoloni. omurhundu gwa Gati n'ogwa Ekroni. ⁴Haciri ba-Hivi b'e mukondwè^j, ecihugo c'abanya-Kanani coshi n'eca Meyara, ciba cihugo c'Aba-Sidoni, kuhika ah'Apeki, kuhika oku cihugo c'Abanya-Moreni; ⁵ecihugo c'Aba-Gibiliti, n'olunda lw'ebuzûka-zûba bwa Libano loshi, kurheng'e Baal- Gadi, kuhika omu marhambi g'entôndo Hermoni, kuhika aha muhango gwa Hamati.

⁶Abantu b'omu ntôndo boshi, kurhenga e Libano kuja e Misirefoti-w'e Buzika-zûba, abantu b'e Sidoni boshi: abo bantu nabakungusha^k boshi embere za bene Israheli. Ci konene ebyo bihugo oje wabigabira bene Israheli omu kubiyeshera ecigole, Nk'oku nanakurhegekaga. ⁷Na buno ogabe eco cihugo myanya myanya oku milala mwenda ya bene Israheli, na kwa cirya cindi cihi-mbi ca bene Menashè.

Enshokolezi

⁸Ecindi cihimbi c'omulala gwa Menashè, bene Rubeni na bene Gadi, abo bali erhi bahabirwe omwanya gwaho, galya mango Musa abahâga olunda lw'e buzûka-zûba bwa Yordani, mpu ciyorhe cihugo câbo nk'okwo anabahaga co Musa omurhumisi wa Nyakasane. ⁹Kurhenga e Aroeri, oku burhambi bw'o- mugezi gw'Arnoni, ecihugo ciri omu karhi k'akabanda k'ogwo mugezi, akaba- nda koshi ka Medeba kuhika aha Diboni; ¹⁰engo zoshi za Sihoni^l, mwâmi wa banya-Mori, owayubakaga aha Hesboni kuhika oku cihugo ca bene Amoni. ¹¹Kandi Galadi, ecihugo c'abanya-Geshuri n'eca abanya-Maaka, entôndo He-rmoni yoshi, na Bashani yeshi kuhika aha Salka. ¹²Kandi obwâmi bwa Ogu bwoshi omu Bashani ye wali mwâmi w'aha Ashtaroti n'aha Edreyi: yêne wali ocisigire omu ba Refayimi. Musa ahima abo bâmi anabalibirhakwo. ¹³Ci bene Israheli barhalibirhagakwo bene Geshuri, bene Maaka, n'abo bene Geshuri na bene Maaka baciba omu Israheli kuhika ene. ¹⁴Omulala gwa bene Levi^m gonene Musa arhahâga ecihugo nka mwanya, bulya Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli, yêne yeri mwanya gwâbo, nk'oku anamubwîraga.

Omulala gwa Bene Rubeni

¹⁵Musa agabira bene Rubeni ogwâbo mwanya gw'ecihugo nk'oku cmilala yâbo yanali. ¹⁶Ecihugo câbo cali kurhenga aha Aroeri oku burhambi bw'omu- gezi gw'Arnoni, n'olugo luli omu karhi k'olubanda koshi luli hofi na Medeba, ¹⁷Hesboni n'engo zâge zoshi ziri omu kabanda, Diboni, Bamiti-Bali, Beti-Bali- Meoni, ¹⁸Yahasi, Kedemoti, Mefati, ¹⁹Kiriyatayimi,

^h**13.2** 13, 2: Amashwa ga Abafilistini: Bac 3, 3; Yow 4, 4.

ⁱ**13.3** Olunda lw'emwênê: Abashi ba buno banaderhe mpu olunda lw'enyanya; abandi banaderhe mpu e ncaruguru. Okuderha enyanya kurhahubwiri bwinja, bulya kushimbana n'aha omuntu ayimanzire, enyanya yanaba: bushoshokero, buzikiro, mukondwe erhi mwênê.

^j**13.4** : e mukondwè: olunda lw'idako erhi ifo. ci idako kurhali kuhugûla kwinja, bulya bishimbine n'aha omuntu ali: kukânine okumanyisa erhi olunda luli: e mukondwè, e mwênê, e bushoshokero erhi e buzikiro.

^k**13.6** : Abola bantu nabakungusha: Lush 4, 38.

^l**13.10** : Sihoni, Ogu: Lush 1, 4.

^m**13.14** : Omulala gwa bene Levi: Yoz 13, 33; 14, 3.

Sibma, Sereti-ha-Shahari eri omu kabanda, ²⁰ Beti-Poeri, amarhambi ga Pisga, Beti-ha-Yeshimoti, ²¹ e-ngo z'omu kabanda zoshi; omwâmi w'abanya-Mori wayubakaga aha Hesboni, Musa ye wamuhimaga, ye n'abaluzi b'e Madiani, Evi, Rekemi, Suri, Huru na Reba; bâli barhambo ba Sihoni, bo bayubakaga eco cihugo. ²² Olya mushonga Balâmuⁿ mugala wa Beori, âli muguma wa muli balya bene Israheli bayirhaga, babaniga n'engôrho. ²¹ Ntyo, ecihugo ca bene Rubeni cahika kuli Yordani lwo lwali lubibi lwaco.

Omwanya gwa bene Gadi

²⁴ Musa agabira omulala gwa Gadi, ho baligi bene Gadi, ogwâbo mwanya nk'oku emilala yâbo yanali. ²⁵ Banacihâbwa ecihugo ca Gezeri^o, engo zoshi za Galadi, oluhande lw'ecihugo ca bene Amoni, kuhika ah'Aroeri, oli aha ishiriza lya Raba, ²⁶ kurhenga aha Hesboni, kuhika aha Ramati-ha-Mispa na Betonimi, na kurhenga aha Mahanayimi kuhika oku cihugo ca Lo-Debari. ²⁷ N'omu kaba-nda ka Bet-Harami, Beti-Nimra, Sukoti na Safoni, musigala gw'obwâmi bwa Sihoni, mwâmi w'e Hesboni; Yordani n'ecihugo câge, kuhika oku buzinda bw'enyanya ya Kinereti, olunda lw'e buziûka-zûba lwa Yordani. Gwo mwanya gwâbo ogwo. ²⁸ Zo ngo ezo n'ebishagala bya bene Gadi nk'oku emilala yâbo yanali.

Omwanya gw'ecihimbi ca bene Menashè

²⁹ Musa aha ecihimbi c'omulala gwa bene Menashè, ho haligi bene Menashè, ogwâbo mwanya nk'oku emilala yâbo yanali. ³⁰ Ecihugo câbo cali kurhenga aha Mahanayimi. Bashani yèshi, obwâmi bwa Ogu yèshi, ye wali mwâmi w'e Bashani, emirhundu yoshi ya Yairi omu Bashani: ngo makumi gali ndarhu. ³¹ Oluhande lwa Galadi, Ashtaroti na Edreyi; engo z'obwâmi bwa Ogu omu Ba- shani bazihà bene Makiri, mugala wa Menashè, biili cihimbi ca bene Makiri, babagabira nk'oku emilala yâbo yanali. ³² Yo myanya Musa agabaga eyo omu rhubanda rhwa Mowabu, olundi lunda lwa Yordani, ³³ ah'ishiriza lya Yeriko, olunda lw'e buziûka-zûba. Ci kone Musa arhahâga bene Levi omwanya; Nyaka-sane, Nyamuzinda w'Israheli, yène yeri mwanya gwâbo nk'oku anababwîraga.

14

¹ Alaga ebi bene Israheli bahirwe nka kashambala^p kabo omu cihugo ca Kanani, ebi bagabiragwa nka kashambala n'omudâhwa Eleazari, Yuzwe mugala wa Nuni, abashamuka b'enyumpa z'emilala ya bene Israheli. ² Cigole^q cajaga cahà ngasi baguma akashambala kabo, nka kulya Nyakasane ana-rhegekaga Musa, kuli erya milala mwenda na ecihimbi. ³ Bulya Musa âli erhi âhire ecihugo oku mashanja abiri n'ecihimbi olundi lunda lwa Yordani. Ci bene Levi barhahâbagwa mwanya eyo munda emwabo. ⁴ Kandi omanyâge bu-lya oku bene Yozefu^r bali bagwerhe milala ibiri, ogwa Menashè n'ogwa Efrayi-mu; n'oku bene Levi barhahâbagwa cici omu cihugo, okuleka ebishagala bayubakagamwo byône n'amalambo bakazagiyabuliramwo amasò gâbo, ebi ntu byâbo. ⁵ Bene Israheli banaciyukiriza irhegeko Nyakasane ahaga Musa; banacigabâna ecihugo.

Ecigabi ca Kalebu

⁶ Bene Yuda banacija emunda Yozwè ali aha Gilgala, na Kalebu^s mugala wa Yefunè munya-Kenezi, anacimubwîra, erhi: «Omanyire kulya Nyakasane a-bwîraga Musa, muntu wa

ⁿ**13.22** : Omushonga Balamu: Mib 22, 24; 31, 8.

^o**13.25** : Ecihugo ca Gezeri: Mib 21, 32. Bene Amoni: Bac 11, 32-33.

^p**14.1** 14, 1: Nka kashambala: Birugu nisi erhi mashwa, cihugo .. ehi omuntu ayîmamwo hibe hyage, abe ye ohikulire nka ishe amafà.

^q**14.2** : Ecigole: zali nka nsimbi aba amango ga mîra bakazagiyêsha lyo bamanya ndi obuhashwe bwa Nyamuzinda buhire kantu kalebe: Mib 26, 55; 33, 54.

^r**14.4** : Bene Yozefu: Murh 41. 50-52; 48. Bene Levi: Yoz 21; Lev 25, 32-34; Mib 35, 2-8.

^s**14.6** : Kalebu ali ashimbire bwinja Nyakasane: ali ntagoma ya Nyakasane: Mib 13; 14, 6-9; Lush 1, 22-38: Burh 1, 28.

Nyamuzinda, oku binyêrekîre n'oku bikuyêrekîre, galya mango rhwali aha Kadesi-Barnea.⁷ Nali nkola ngwerhe myâka makumi ani ndi mbusirwe, erhi Musa, murhumisi wa Nyakasane, antuma kurhenga e Kadesi-Barnea mpu nje buyênzi, ndolêreze kurhi ecihugo ciyosire, n'erhi ngaluka nanacimubwîra ebi nanabwîne byoshi nk'oku byanali omu murhima gwâni.⁸ Ci bene wirhu, aba rhwali rhusôkire eyo rhweshi, barhumire abandi ba- twika omurhima, niono nashimbulira bwinja Nyakasane, Nyamuzinda wâni^t.⁹ Na muli olo lusiku, Musa ajira endahiro, erhi: «Okunali ecihugo wabanzire- mwo okugulu caba câwe we n'iburha lyâwe, ensiku zoshi, ebwa kuba washi-mbulire bwinja Nyakasane, Nyamuzinda wâni.¹⁰ Na buno lolaga oku Nyakasa-ne, ampire akalamo, nk'oku anaderhaga, hamagera myâka makumi ani n'i-rhanu kurhenga Nyakasane ali abwizire Musa ako kanwa, n'ago mango erhi Israheli ayisha agenda omw'irûngu, na buno lolaga oku nkola ngwerhe myâka makumi galimunani n'irhanu ndi mbusirwe.¹¹ Nciri muzibu loshi nka galya ma-ngo Musa anantumaga, emisi nalgwerhe ago mango yo na misi ncigwerhe kuhika ene, oli omu kulwa, oli omu kugenda, oli okugaluka.¹² Ompage eyo ntôndo Nyakasane aderhaga olwo lusiku: bulya wêne wayumvirhc olwo lusiku oku eyo munda eba bene Anaki^u n'engo nzibuzibu; Nyakasane nk'ali haguma nani, nanabanyagabyo, nka kulya Nyakasane anaderhaga». ¹³Yozwê agisha Kalebu, mugala wa Yefunè, anacimuha Hebroni nka mwanya gwâge. ¹⁴Co ci-rhuma Hebroni aba gwo mwanya gwa Kalebu, mugala wa Yefunè, mu-nya-Kenezi, kuhika ene, ebwa kuba ali ashimbire bwinja Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli. ¹⁵Hebroni akazagiderhwa mira mpu ye Kiryati-Arba ye wali muntu orhinywa bwenêne omu bene Anaki. Ecihugo cahûmûka n'okulwa.

15

Ecihugo ca Yuda n'olubibi lwâco

¹Ecigole canaciheka omulala gwa Yuda^v n'amûko gâgwo omu cihugo c'Edomi, kuhika oku irûngu lya Sini olunda lw'e mukondwê, oku buzi-nda bw'ecihugo ca Kanani ebuzûka-zûba.
²Olubibi lwâbo^w, lw'e mukondwê lwâli kurhenga oku buzinda bw'enyanja y'Omuniyu, oku mushosho gudwîrhe gwalola e mukondwê; ³gwanashubiharhûla eyo munda e mukondwê, gwagera oku irango lya Akrabimi, gwagera aha Sini, gwasôkera e mukondwê gwa Kadesi-Barnea, kandi gwagera aha Hesroni, gwasôcra olunda lw'Adari gwagolonjokera e Karaka:
⁴Gwashubigendigera aha Asimoni, gwaharhûla kuhika oku mugezi gw'e Mîsiri; olwo lubibi lwagendiwhêra omu nyanja. Lwa-ba lubibi lwinyu olwo e mukondwê. ⁵Olubibi lw'ebuzûka-zûba yali enyanja y'omuniyu kuhika oku Yordani. ⁶Olwo lubibi lwanacigera e Bet-Hogla, lwâge-ra e mwenè ya Beti-ha-Araba, kuhika oku ibuye lya Bohana, mugala wa Rubeni.
⁷Olubibi lwanacisôkera e Debiri, kurhenga oku kabanda ka Akori, lwagolonjokera emwenè olunda lwa Gilgala, oluba aha ishiriza ly'omurhezi gw'Adumimi, olunda lw'e mukondwê lw'omugezi. Olubibi lwanacigera hofi n'amîshi g'Eyin-Shemeshi, lwagendihekera aha Eyin-Rogeli. ⁸Olubibi lwanacisôka, lwagendiya omu kabanda ka Bene-Hinomi^x, kuhika olunda lw'emuko-ndwê lw'entôndo y'aba-Yebuseni, eri aha Yeruzalemu; kandi olubibi lwanaci-sôka oku ntôndo eri hofi na kabanda Hinomi ebuzûka-zûba, n'oku buzinda bw'emwenè gw'akabanda k'aba-Refayimi. ⁹Kurhenga oku irhwerhwe ly'ento-ndo, olubibi lwalikûla kuhika ah'iriba ly'amîshi ga Neftoaha, lwagendiya oku ngo z'entôndo y'Efroni; olubibi lwalikûla lwaja olunda lw'e Baala, oli aha Ki-ryati-Yearimi. ¹⁰Kurhenga e Baala olubibi lwagera ebuzika-zûba bw'entôndo ya Seyiri, lwagendirhulukana olundi lunda lw'emwenè, oku ntôndo Yearimi yo enaligi Kesaloni, lwabungulukira e Bet-Shemeshi, kandi lwagera e Timna. ¹¹Olubibi lwahikira

^t**14.8** Lola Mib 32, 7-9.

^u**14.12** : Engo nzibunzibu za bene Anaki: Yoz 10, 36.

^v**15.1** : Ecihugo ca bene Yuda: Murh 49, 8-12; Lush 33. 7. 13. 15, 42-44: Libna... : 10. 29; 12. 15; 1 Sam 23, 1; Mik 1, 14-15.

^w**15.2** Eyi milongo 2-4: Olubibi lwâbo: Mib 34, 3-5.

^x**15.8** 15. 8: Omu kabanda ka bene Hinoni: Yoz 18, 16; 2 Bam 23, 10; Yer 7, 31-32; 19, 2-6; 32, 35. Entondo ya Yebuseni: Bac 19, 10.

ebuzinda buli emwenè gw'Ekroni; olubibi lwanacija e Shikaroni, lwagera oku ntôndo ya Baala lwanacihika aha Yebneeli; kandi olubibi lwacihonda omu nyanja.

¹² Olubibi lw'ebuzika-zûba lwali kurhenga ebwa nyanja Nnene n'ecihugo cayo. Kwo zali zigezire enyunda zoshi ntyo, embibi za bene Yuda nk'oku amûko gâbo ganali.

Kalebu ahâbwa Hebroni

¹³ Banaciha Kalebu, mugala wa Yefunè, oluhande lw'ishwa, omu karhî ka bene Yuda, nk'oku Nyakasane anali arhegesire Yozwè: ahâbwa olugo lw'A-rba, îshe wa Anaki, n'olwo lugo luderhwa Hebroni. ¹⁴ Kalebu anacihulusamwo bene Anaki oku banali basharhu, Sheshayi, Ahimani na Talmayi, boshi iburha ly'Anaki. ¹⁵ Kurhenga aho asôka arhabalira abantu b'e Debiri, mira aderhagwa rnpu Kiryat-Seferi. ¹⁶ Kalebu anaciderha erhi: «Ornuntu wankanampimira Ki-ryat-Seferi, akamumpisako, nanayishimuha mwâli wâni Aksa, ashube muka-ge». ¹⁷ Otnieli, mugala wa Kenazi, mwene wâbo Kalebu, anarhola lulya lugo, naye Kalebu anacimuha omwali Aksa mpu abe mukâge. ¹⁸ Erhi oyo munyere ayisha, iba Otnieli amushumika mpu ahûne îshe ishwa. Olya munyere anaci-shonoka oku ntôndo yâge, Kalebu anacimudosa erhi: ¹⁹ «Bici oli?» Olya mu-nyere anacishuza, erhi: «Ompe nani, onjire nshobole emwâwe, bulya ecihugo ca Nêgebu wampaga liciberire irûngu lyone; ompe nâni amaliba g'amîshi». Anacimuba iriba ly'enyanja n'iriba ly'idako. ²⁰ Kwo kashambala k'omulala gwa bene Yuda ako nk'oku amûko gâbo ganali.

Engo za bene Yuda

²¹ Engo zali oku buzinda bw'omulala gwa bene Yuda, ebwa lubibi lwa Edomu, omu Nêgebu, ali: Kabuseli, Ederi na Yaguri, ²² Kina, Dimona, ²³ Adeada Kedeshi Hasori na Itina ²⁴ Zifu Telemu Bealoti ²⁵ Hasori Mpyahya n'engo za Hesroni, ²⁶ Amami, Shema, Molada, Kesili, Horma, ²⁷ Hasari-Gada, Heshimoni, Beti-Peleti, ²⁸ Hasari-Shuali, Bersheba n'ebi-shagala byâge. ²⁹ Baala, Iyimi, Esemi, ³⁰ Eltoladi, Kesili, Horma^y, ³¹ Siklagi, Madmana, Sansana, ³² Lebaoti, Shilihima, Eyin-Rimoni: zoshi baguma zali ngo makumi abiri na mwenda n'ebishagala byazo.

³³ Omu Shefela, mwali: Eshtaoli, Sarea, Ashna, ³⁴ Zonoha, Eyin-Ganimi, Ta-puaha, Enama, ³⁵ Yaramuti, Adulami, Soko, Azeka^z, ³⁶ Shaaraimi, Aditayimi, Ha-Gedera na Gederotayimi: byoshi haguma: zali ngo ikumi n'ini n'ebishagala byazo.

³⁷ Senani, Hadasha, Migdala-Gadi, ³⁸ Dileani, Misper, Yokiteli, ³⁹ Lakishi, Boskati, Egloni, ⁴⁰ Kaboni, Lahamasi, Kitilishi, ⁴¹ Gederoti, Bet-Dagoni, Naa-rna na Makeda: zoshi haguma zali ngo ikumi na ndarhu n'ebishagala byazo. ⁴² Libna, Eteri. Ashana, ⁴³ Yifitahi, Ashina, Nasibi, ⁴⁴ Keila, Akzibu, na Maresha: zoshi haguma zali: ngo mwenda na ebishagala byazo: ⁴⁵ Ekroni, baguma n'emirhundu yâge n'ebishagala byâge. ⁴⁶ kurhenga e Ekroni kuja ebwa nyanja, lunda lwa Ashdodi n'ezindi ngo z'omu marhambi haguma n'ebishagala byazo; ⁴⁷ Ashidoti, emirhu-ndu yâge n'ebishagala byâge, kuhika oku mugezi gw'e Mîsiri, n'oku nyanja nnene, lwo luli lubibi.

⁴⁸ Omu ntôndo: Shamiri, Yatiri, Soko, ⁴⁹ Dana, Kiriyat-Seferi, yerigi Debi-ri, Anabu, ⁵⁰ Eshtemo, Animi, ⁵¹ Gosheni, Holoni, na Gilo: zoshi haguma zali ngo ikumi na luguma n'ebishagala byazo. ⁵² Araba, Duma, Esheani, ⁵³ Yanu-mu, Bet-Tapuahi, Afeka, ⁵⁴ Humuta, Kiryat-Arba, yerigi Hebroni na Siori: Ngo ikumi n'ebishagala byazo. ⁵⁵ Maoni, Karmeli, Zifi, Yuta, Izreeli, ⁵⁶ Yokideami, Zonoha, ⁵⁷ Hakayini, Gibe, na Timuna, ngo ikumi n'ebishagala byazo.

⁵⁸ Haluhuli, Bet-Suri, Gedori, Maarati, Beti-Anoti, Eltekoni, ⁵⁹ Zirigi ngo ndarhu n'ebishagala byazo. ⁶⁰ Kiryati-Bali, yerigi Kiryat-Yarimi na Ha-Raba: ngo ibiri n'ebishagala byazo.

⁶¹ Omu irûngu mwali: Beti-Ha-Araba, Midini, Sekaka. ⁶² Nibshana, Ir-Ha- Melahi na Eyin-Gedi: ngo ndarhu n'ebishagala byazo.

⁶³ Bene Yuda barhahashaga okulibirhakwo abanya-Yebuseni^a, abayubakaga aha

^y **15.30** : 12-14: Mib 14, 45.

^z **15.35** enyi milongo, 35-36: zali ngo ziderhwa ngo z'omu cihugo c'e Kabanda.

^a **15.63** : Abanya-Yebuseni: Bac 1, 2:1; 2 Sam 5, 6-9.

Yeruzalemu na ntyo; abanya-Yebuseni bayûbaka aha Yeruzalemu haguma na bene Yuda kuhika ene.

16

Omwanya gwa bene Yozefu

¹ Ecigole canacyesherwa bene Yozefu^b. Olubibi lw'ishwa lyâbo lwarha-ngira olunda lw'e buzûka-zûba oku Yordani aha Yeriko, oku mishi ga Yeriko; lwanacisôka kurhenga e Yeriko kuja oku ntôndo, omw'irûngu lya Beteli. ² Lwarhenga aha Beteli-Luzi^c lwanacigera oku lubibi lwa-bene Arki aha Ataroti. ³ Kandi lwanacibungulukira ebwa buzika-zûba, ebwa lubibi lw'aba-Yefaleti, kuhika oku lubibi lwa aba-Yefaleti, kuhika oku lubibi lwa Beti- Horoni^d oli idako na kuhika aha Gezeri, lwajicihônda omu nyanja: ⁴ Gwo mwanya bene Yozefu bahîrwe ogwo, Menashè n'Efrayimu.

⁵ Alaga olubibi lwa bene Efrayimu, nk'oku amûko gâbo ganali. Olubibi lw'ecihugo câbo lwali ntya: ebuzûka-zûba, Ataroti w'Adari, kuhika aha Beti- Horoni w'enyanya. ⁶ Olwo lubibi lwakazagihika ebwa buzika-zûba kuja e Mikimetati, lwazonga ebwa Ta-nati-Silo^e, lwanacigera embere zâge ebuzûka-zûba bwa Yonaha. ⁷ Kandi kurhe-nga e Yonaha, lwabungulukira e Ataroti n'e Naara, lwahika kuli Yeriko, kandi lwacihonda omu Yordani. ⁸ Kurhenga e Tapuaha, olwo lubibi lwaja olunda lw'ebuzika-zûba, oku mugezi gwa Kana, lwagendicihônda omu nyanja. Kwo gwali ntyo omwanya gw'omulala gwa bene Efrayimu nk'oku amûko gâbo ganali. ⁹ Bene Efrayimu bashuhihâbwa ezindi ngo ziberulukine omu cihugo ca bene Menashè, ezo ngo zali zigwerhe n'ebishagala byazo. ¹⁰ Barhalibirhagakwo^f abanya-Kanani bayubakaga e Gezeri. Abanya-Kanani bayubakaga ntyo hagu-ma na bene Efrayimu, ci konene nka bashizi ba kukazibakolera.

17

Ogundi mwanya gwa Menashè

¹ Ecigole cashubiha omulala gwa Menashè ecindi cihugo, bulya ye wâli lubere lwa Yozefu. Makiri^g, lubere lwa Menashè, n'îshe wa Galadi, ahâbwa Galadi na Bashani, bulya yali ntwâli bwenêne omu matabâro. ² Ecindi cigabi cahabwa abandî bene Menashè, nk'oku amiiko gâbo ganali: bene Abiye-zeri, bene Heleki, bene Asrieli, bene Shekemi, bene Heferi na bene Shemida. Bo bâli bagala ba Menashè abo, mugala wa Yozefu, nk'oku amûko gâbo ganali. ³ Selofehadi^h, mugala wa Heferi, mugala wa Galadi, mugala wa Makiri, mugala wa Menashè, arhâli agwerhe banarhabana ci banyere bonene. Alaga amazîno gâbo bâli bâge: Mahela, Noa, Hogla, Milka na Tirsâ. ⁴ Abo banyere hanacija emu-nda Eleazari ali, ye mudâhwa, emunda Yozwè mugala wa Nuni ali, n'emunda abashamuka bali, banaciderha mpu: «Nyakasane arhegesire Musa mpu ruhâbwe nirhu ogwirhu mwanya omu karhî ka bene wirhu. Banacibaha nk'oku Nyakasane anarhegekaga, ogwâbo mwanya omu karhî ka bene wabo îshe. ⁵ Menashè ahâbwa bigabi ikumi, buzira kuderha Galadi na Bashani, oli erindi

^b16.1 : Bene Yozefu: Murh 48; 49, 22-26; Lush 33, 13-17. 16, 10: Barhalibirhagakwo abanya-Kanani: Yoz 15, 63; 17. 12; Bac 1, 29. Gezeri: 18am 9, 16-17. Bashizi ba kukazibakolera: Lush 20, 11.

^c16.2 : Olubibi lwarhenga e Beteli: Yoz 7, 2; 8, 9.17. Bene Arki: 2 Sam 15, 32; 16, 16. Embere aho hayirikwe Beteli, haderhagwa Luz

^d16.3 : Oku lubibi lwa Beti-Horoni: Yoz 10, 10. Kuhika aha Gezeri: Yoz 10, 33; 12, 12.

^e16.6 : Tanati-Silo, erhi Silo omu bindi bitabu; Yoz 18, 1.8-10.

^f16.10 Barhalibirhagakwo ahanya-Kanani: Yoz 15, 63; 17. 12; Bac 1, 29. Gezeri: 1 Bam 9, 16-17. Bashizi ba kukazibakolera: Lush 20, 11..

^g17.1 : Makiri Izo lubere lwa Menashè: Mib 26, 29; 32, 39-40. Menashè: Lush 33, 13-17; Yoz 13, 29-31.

^h17.3 : Bali ba Selafadi: 26, 33-34; 36. 1-12. 17.

i-shiriza Iya Yordani. ⁶ Ebwa kuba abo bâli ba Menashè bahâbirwe ogwâbo mwa-nya omu karhî ka bagala bâge, kwarhuma ecihugo ca Galadi ciyôrha oku bandi bene Menashè.

⁷ Olubibi Iwa Menashè lwâli kurhenga e Aseri kuja e Mikimetati oli aha i-shiriza Iya Sikemi, olwo lubibi Iwanacija emukondwè emw'abantu bayubakaga aha Eyin-Tapuaha. ⁸ Ecihugo ca Tapuaha cahâbwa bene Menashè, ci konene olugo Iwa Tapuaha lwâli oku lubibî Iwa bene Menashè, lwâli Iwa bene Efrayimu. ⁹ Olubibi Iwanacibunguluka oku mugezi gwa Kana. Omu karhi k'omugczi mwâli engo za hene Efrayimu n'engo za bene Menashè, n'olubibi Iwa bene Menashè lwâli e mwênè g'omugezi, lwagendigichonda omu nyanja. ¹⁰ Olunda lw'emukondwè lwâli lw'Efrayimu, n'olunda lw'e mwêné lwâli Iwa Menashè, n'e- nyanja yashuba lubibi lwâge. Olunda lw'e mwêné akazagihika kuli Aseri, n'olunda lw'ebuzûka-zûba akazagihika kuli Isakari. ¹¹ Menashè ahâbwa ntyo ecihugo ekarhî ka Isakari n'Aseri: aligi Beti-Sheanaⁱ n'emirhundu yâge, Iblami n'emirhundu yâge, abantu b'aha Dori n'engo zâli kuli ye, abantu bayûbaka aha Eyin-Dori n'emirhundu yâge, abantu bayûbaka aha Tanaka n'emirhundu yâge, abantu bayûbaka aha Megido n'emirhundu yâge: rhwaligi rhurhondo rhusha-rhu. ¹² Bene Menashè barhashaga okuyûbaka muli ezo ngo, abanya-Kanani bâbâ bo basima okucibêrera muli eco cihugo. ¹³ Erhi bene Îsraheli baba bakola ba misi, bahima abanya-Kanani, banabaseza bakazibarhûla, ci barhabalibi-rhagakwo.

Omusengero gwa bene Yozefu

¹⁴ Bene Yozefu banacibwîra Yozwè, mpu: «Carhumaga nieki ompa mwa-nya muguma gonene, cihimbi ciguma conene n'obwo ndi lubaga lunjî, ebwa kuba Nyakasane angishire kuhika buno?» ¹⁵ Yozwè anacibashuza, erhi: «Aka-ba oli lubaga lunjî^j, osôkere emuzirhu, eyo munda otwe yo elyâwe ishwa, oje omu cihugo c'aba-Perezi, n'ec'aba-Refayimi, ebwa kuba cntôndo y'Efrayimu eri nsungunu kuli we». ¹⁶ Bene Yozefu banacishuza mpu: «Entôndo erhanka-rhusha, eri nyi kuli rhwe, na kandi abanya-Kanani bayûbaka omu kabanda bagwerhe engâlè z'ebyûma^k, abali aha Beti-Sheani, n'emirhundu yâge, n'abali omu kabanda ka Yizreeli. ¹⁷ Yozwè anacishuza omulala gwa Yozefu, Efrayimu na Menashè, erhi: Oligi lubaga lunji n'emisi yâwe eri minji, arhali cigabi ciguma conene wabona. ¹⁸ Bulya entôndo yayishiba yâwe; eri ya muzirhu, ogukube, n'emyubako eri oku muzirhu yaba yâwe, bulya walibirhakwo abanya-Kanani, ciru akaba bagwerhe cngâlè z'ebyuma, bulya we muzibu kulusha bo».

18

Amashwa g'eyindi milala

¹ Olubaga Iwa bene Israheli loshi Iwanacibuganana aha Silo, banaci- gwikaho ihêma lyâbo ly'embugânano, erhi ecihugo coshi cikola ciri câbo. ² Hali hacisigire milala nda omu bene Israheliⁱ, abarhali bacihâbwa ecâbo cihugo nka mwanya gwâbo. ³ Yozwè anacibwîra bene Israheli, erhi: «Cici cimubulsize^m okurhagendirhola n'okuyûbaka ciryâ cihugo Nyakasane, Nyamuzinda wa basho, amuhâga? ⁴ Murhôle bantu basharhuⁿ omu ngasi mulala, bayîshe mbarhume; bagendija balola kurhi ecihugo ciyosire na kurhi cankagabwa, kandi banagaluka bayishimbwîra omwanzi. ⁵ Bayishigaba eco cihugo muli bihimbi nda; Yuda ayôrha omu cihugo câge olunda lw'emuko-ndwè, n'omulala gwa Yozefu nago gwanayôrha omu cihugo cago

ⁱ17.11 : Bet-Sheana ye Bet-Shean: Bac 1, 27; 1Sam31, 10. Iblami: 2Bam 9, 27. Dori na Eni-Dori: 11.2; 12, 23; 1Sam 28, 7; Lul 83, 11.

^j17.15 : Akaba oli lubaga lunji: Murh 48, 19-20; 16, 10; Bac 1, 27-28; Lush 20, 11.

^k17.16 : Bagwerhe engâlè z'ebyûma: Bac 1, 19; 6, 33; 1 Bam 18, 45; 2 Bam 10, 1-11; Hoz 1, 5.

^l18.2 : Obushiru bwa bene Israheli bwanyiha, balonza okukabunga ngasi mango nka kulya bakomereraga e Gilgali.

^m18.3 : Bene Israheli barhinya okurhola ecihugo bone n'amatumu.

ⁿ18.4 : Murhôle bantu basharhu: Lush 1. 13.

olunda lw'e- mwênè. ⁶ Moyo mugendilola kurhi eco cihugo ciyosire na kurhi cankagabwa-mwo bigabi nda, kandi mwanayisha hanola, mwanambwîra kurhi biri, nani nanabagabiraco omu kubayeshera ecigole embere za Nyakasane, Nyamuzinda wirhu. ⁷ Ci konene bene Levi barhahâbwe cigabi cihi muli mwe, omukolo bahi-rwe gw'obudâhwa bwa Nyakasane kwo na kashambala kabo. Kandi Gadi, Rubeni, n'ecihimbi c'omulala gwa bene Menashè, bakola bajira ogwâbo mwa-nya olundi lunda lwa Yordani ebuzûka-zûba, n'ogwo mwanya baguhabagwa na Musa, omurhumisi wa Nyakasane».

⁸ Abo bantu banacihuma enjira yâbo bakola bagenda, n'ago mango bâge- ndaga, abarhegeka kurhi baja balolêreza ecihugo, anacibabwîra erhi: «Muge- nde, mugere omu cihugo coshi, muje mwalola kurhi ciyosire, na kandi mwa- nshubigaluka eno munda odi, mumbwire, nani nanayesha ecigole kuli mwe, e- mbere za Nyakasane, hano Silo». ⁹ Abo bantu banacikanya, baja balola kurhi ecihugo ciyosire kwoshi, n'ebi bajagababona bakazibiyandika omu citabu, nk'oku engo zanali na kurhi zankagabwamwo bihimbi nda. Bashubûka, bana-cija emunda Yozwè ali omu cihando aha Silo. ¹⁰ Yozwè anaciyêsha ecigole kuli bo aha Silo embere za Nyakasane, n'ago mango, Yozwè anacigabira^o bene Israheli ecihugo nk'oku banali bagabanyikine.

Ecihugo ca bene Benyamini

¹¹ Ecigole cayesheragwa omulala gwa bene Benyamini nka kulya amûko gâbo ganali. Eco cigole cayeshagwa obw'oburhanzi cinabagwârha carhuma bahâbwa ecihugo cali ekarhî ka bene Yuda na bene Yozefu. ¹² Olunda lw'emwênè, olubibi lwâbo lwarhenga oku Yordani; n'olwo lubibi lwanacisôka olwo lunda lw'emwênè kuhika omu marhambi ga Yeriko; lwashubisôka omu nto-ndo, lwaja olunda lw'ebuzika-zûba lwanacigendihwera omw'irûngu lya Beti--Aweni. ¹³ Kurhenga aho, olubibi lwakanya, lwagera oku mwandagalo guli olu-nda lw'emukondwè omu Luzi yenaligi Beteli. Kandi olubibi lwayandagalira aha Ateroti-Addari, oku ntôndo eri olunda lw'emukondwè omu Beti-Horoni w'Idako. ¹⁴ Olubibi lwanacilandira, lwagera olunda lw'ebuzika-zûba, olunda lw'ekagarhî, kurhenga oku ntôndo eri ah'ishiriza lya Beti-Horoni olunda lw'emukondwè, lwagendiheker aha Kiryat-Bali, yerigi Kiryat-Yearimi, lugo lwa bene Yuda: lwo lubibi lw'ebuzika-zûba olwo. ¹⁵ Alaga olunda lw'emuko-ndwè: Kurhondêrera oku buzinda bwa Kiryat-Yearimi, olubibi lwagera e Gasini lwahika hofi n'iriba ly'amîshi ga Neftoyaha. ¹⁶ Olwo lubibi lwanaciya-ndagala oku buzinda bw'entôndo eyêrekîre ebwa kabanda ka bene Hinomi, omu kabanda k'aba-Refayimi, olunda lw'emwênè. Kandi lwanaciyandagala, lwagera omwo kabanda ka bene Binomi, lwagendigera oku mwandagalo guli ekarhî k'aba-Yebuseni, lwayandaglira ah'iriba lya Rogeli. ¹⁷ Lwaja kuhika olu-nda lw'emwêné, lwagendiheker aha En-Shemeshi n'aha Geliloti oli aha i-shiriza ly'omushozi gw'Adumimi, gwayandagalira ah'ibuye lya Bohani, mugala wa Rubeni. ¹⁸ Olubibi lwagera oku mwandagalo guli olunda lw'emwênè ah'i- shiriza ly'Araba. ¹⁹ Olubibi lwanacigera oku mwandagalo guli olunda lw'e- mwênè lwa Beti-Hogla, olubibi oku mushosho guli olunda lw'emukondwè oku nyanja y'omunyu, olunda lw'obuzinda bwa Yordani, omu kagarhî: lwo lwali lubibi lw'emukondwè olwo. ²⁰ Yordani ye wâli lubibi lw'eco cihugo, olunda lw'ebuziûka-zûba. Ntyo kwo gwali omwanya gwa bene Benyamini, nk'okwo e-mbibi zâge zanali na nk'oku amûko gâbo ganali.

Banyamugo ba Benyamini

²¹ Engo z'omulala gwa bene Benyamini^p, nka kulya amûko gâbo ganagenda, zirigi zezi: Yeriko, Beti-Hogla, Emeki-Kasisi, ²² Beti-Ha-Araba, Samarayimi, Beteli, ²³ Awimi, Hapara, Ofra, ²⁴ Kefara-Ha-Amoni, Ofni na Gêba: ngo ikumi n'ibiri n'ebishagala byazo. ²⁵ Gabaoni^q, Rama,

^o**18.10** : Yozwè agabira bene Israheli ecihugo: Yoz 11, 23; 12, 7; Mib 26, 52-56.

^p**18.21** Eyi milongo, 21-28: Ngo za mulala gwa bene Benyamini: Beti-Hogla ... : Yoz 15, 6.61; Yer 13, 4-7; 1 Sam 13, 17.

^q**18.25** Eyi milongo, 25-28: Gabaoni: Yoz 9, 13; 1 Bam 15, 22; Bac 20, 1; Yer 31, 15; 1Sam 10, 5.

Beeroti, ²⁶ Mispa, Kefira, Mosa, ²⁷ Rekemi, Yirpeeli, Tarala, ²⁸ Sela-Ha-Elefu, Yebusi, yerigi Yeruzalemu, Gibeati, Kiryat-Yarimi: ngo ikumi n'ini n'ebishagala byazo. Gwo gwabire mwanya gwa bene Benyamini ogwo, nk'oku amûko gâbo ganali.

19

Omwanya gwa bene Simoni

¹ Banacyeshera Simoni^r naye ecigole, bo baligi b'omu mulala gwa Simo-ni n'amûko gâgwo: Omwanya gwâbo gwarhîlwa ekarhî k'omwanya gwa bene Yuda. ² Ogwo mwanya gwâbo gwâlî gugwerhe Ber-Seba, Soba na Molada. ³ Seba, Molada, Hasari-Shuala, Bala, Esemi, ⁴ Eltoladi, Betuli, Horma, ⁵ Siklagi, Beti-ha-Ma-rkaboti, Hasari-Suza, ⁶ Bet-Lebaoti na Sharuheni: ngo ikumi n'isharhu n'ebi-shagala byazo. ⁷ Eni-Rimoni, Eteri na Ashani: ngo ini n'ebishagala byazo. ⁸ Bahâbwa n'ebindi bishagala bizungulusire ezo ngo^s, kuhika aha Baalati-Beeri, oli aha Ramati w'e Nêgebu. Gwo mwanya gw'omulala gwa bene Simoni ogwo, nk'oku amîiko gâbo ganali ⁹ Omwanya gwa bene Simoni gwakûlwa oku cigabi ca bene Yuda; bulya ecigabi ca bene Yuda cali cigali bwenêne kuli bo, na ntyo bene Simoni bahâbwa omwanya gwâbo ekarhî k'omwanya gwa bene Yuda.

Ecihugo ca Zabuloni

¹⁰ Ecigole ca kasharhu cayesherwa bene Zabuloni^t, nk'oku amûko gâbo ganali; olubibi lw'omwanya gwâbo lwâlî luhisire e Saridi. ¹¹ Olubibi lwâbo lwâlî kurhenga ebuzika-zûba olunda lw'e Mareala, lwahika kuli Dabesheti, lwahika oku mugezi guli olunda lw'e buzûka-zûba lwa Yokeneami. ¹² Kurhenga e Saridi gwashubira e buzûka-zûba, olunda izûba lirhenga, kuhika oku lubibi lwa Ki-siloti-Tabori, lwagendihika aha Daberati, lwanacisôkera e Yafia. ¹³ Kurhenga eyo munda lwagendigera olunda lw'e buzûka-zûba, ebushoshôkero aha Gati-Heferi. oku lugo lwa Kasini, lwanacihika aha Rimoni, obibikanwa na Nea. ¹⁴ Olubibi lwanacyerekera olunda lw'emwênè, ebwa Hanatoni, lwagendihika omu kabanda ka Yifitaha-Eli. ¹⁵ Engo zaho zali: Katati, Nahalali, Shimroni; Ideala na Betelehemu: ngo ikumi n'ibiri n'ebishagala byazo. ¹⁶ Ntyo kwo gwali omwanya gwa bene Zabuloni, nk'oku amûko gâbo ganali: zo zali ngo zâge ezo n'ebishagala byazo.

Ecihugo ca Isakari

¹⁷ Ecigole ca kani cayesherwa Isakari^u, bo baligi bene Isakari, nk'oku amûko gâbo ganali. ¹⁸ Olubibi lwâbo ali: Yizreeli, Kesuloti, Shunemi, ¹⁹ Hafarayimi, Shioni. Anaharati, ²⁰ Rabiti, Kishioni, Abesi, ²¹ Remeti, En-Ganimi; En-Ha-da. na Beti-Pasesi. ²² Olwo lubibi lwahika kuli Tabora, aha Sahazima, n'aha Beti-Shemeshi, lwagendija oku Yordani: engo zâbo zali ikumi na ndarhu n'ebi-shagala byazo. ²³ Gwo mwanya gw'omulala gwa bene Isakari ogwo, nk'oku amûko gâbo ganali, n'engo zâbo n'ebishagala byazo.

Ecihugo c' Aseri

²⁴ Ecigole ca karhanu canacyesherwa omulala gwa bene Aseri^v, nk'oku amûko gâbo ganali. ²⁵ Olubibi lwâbo ali Helakati, ²⁶ Hali, Beteni, Akishafi, Alameleki, Ameadi, na Misheala; lwakazagihikira olunda lw'ebuzûka-zûba oku Karmeli^w, n'oku lwîshi lwa Libna, kandi lwanacija ebushoshôkero olunda lwa Bet-Dagoni. ²⁷ Lwanacihika kuli Zabuloni n'oku kabanda ka Iftali-Eli olu-nda lw'emwênè gwa Beti-Haemekî n'ogwa Nehieli, lwagendihika aha Kabulu, ²⁸ lwaja olunda lw'ekumosho aha Abdoni, aha Rehobu, Hamoni na Kana kuhika Sidoni-Munene.

^r19.1 : Simoni: Murh 49. 5; 1 Nga 4, 28-33.

^s19.8 Eyi milongo, 1-8: Omwanya gwa bene Simoni: Yoz 15, 21-32.

^t19.10 : Omwanya gwa bene Zabuloni: Murh 49, 13; Lush 33, 18-19.

^u19.17 : Obûko bwa Isakari bahabirwe ecihugo cinja bwenêne omu Palestina-Israheli, ye Kanaani wa mîra.

^v19.24 : Omwanya gwa bene Aseri: Murh 49, 20; Lush 33, 24.

^w19.26 : Oku Karmeli: 1 Bam 18, 19; 2 Bam 2, 25; Iz 33, 9; Yer 46, 18.

²⁹ Olubibi lwayerekera olunda lw'e Rama, kuhika oku lugo luzibuzibu lwa Tiri. Olugo lwanacija olunda lw'e Hosa, lwagendihwera oku nyanja. ³⁰ Mahalabi, Akizibi, kuguma n'Urna, Afeki na Rehobu: ngo makumi abiri n'ibiri n'ebishagala byazo. ³¹ Gwo gwali mwanya gw'omulala gwa bene Aseri ogwo, nk'oku amûko gâbo ganali: engo n'ebishagala byazo.

Ecihugo ca Nefutali

³² Ecigole ca kali ndarhu cayesherwa bene Nefutali, nk'oku amûko gâbo ganali. ³³ Olubibi lwâbo lwali kurhenga e Helefi kuhika oku mwelo gwa Saana-nimi, olunda lw'ebuharhana bw'Adami-Nekebu na Yabneeli, kuhika aha Lakumi, lwagendija oku Yordani. ³⁴ Olubibi lwagera olunda lw'ebuzika-zûba aha Azi-noti-Tabora, na kurhenga aho, lwagendija e Hukoki; lwahika kuli Zabuloni, omu karhî, lwahika kuli Aseri olunda lw'ebuzika-zûba, na kuli Yordani emu-nda izûba lirhenga. ³⁵ Engo zâbo nzibu zali: Sidimi, Seri, Hamati, Rakati, ³⁶ Kinereti, Adama, Rama, Hasori, ³⁷ Kedesi, Edreyi, Eni-Hasori, ³⁸ Yireoni, Migidali-Eli, Horemi, Beti-Anati na Bet-Shemeshi: ngo ikumi na mwenda n'ebishagala byazo. ³⁹ Gwo mwanya gw'omulala gwa bene Nefutali^x ogwo, nk'oku amûko gâbo ganali, engo n'ebishagala byazo.

Ecihugo ca Dani

⁴⁰ Ecigole ca kali nda cayesherwa omulala gwa bene Dani^y, nk'oku amûko gâbo ganali. ⁴¹ Ecihugo câli mwanya gwâbo câli cigwerhe Sarea, Eshtaoli, Ir- Shemeshi, ⁴² Shaalabimi, Ayaloni, Itla, ⁴³ Eloni Timna, Ekroni, ⁴⁴ Elteke, Gibetoni, Balaati, ⁴⁵ Azari yerigi Yehudi na, Beni Beraka, Gati-Rimoni; ⁴⁶ n'olunda lw'ebuzika-zûba lw'enyanya Rakoni, ecihugo câli ah'ishiriza lya Yope. ⁴⁷ Ecihugo ca bene Dani cali cirhalusire aha bâli bahirwe, bulya mango maguma bene Dani banacisôka banacigendilwîsa Leshem banacimuhima, ba- namugeza oku bwoji bw'engôrho; erhi baba bamanyaga eco cihugo, bacyîbuka, banacyirika izîno lya Layishi-Dani, baciha izîno lya Dani, îshe wabo. ⁴⁸ Kwo kâli ntyo akashambala k'omulala gwa bene Dani, nk'oku amûko gâbo ganali: engo zâbo n'ebishagala byazo.

Ecihugo ca Yozwè

⁴⁹ Erhi bayusa bayûbaka engo zâbo, kulya ngasi baguma banajaga bahâbwa, bene Israheli banaciha Yozwè^z ishwa, gwo gwâge mwanya omu karhî kabo, Timnati. ⁵⁰ Oku irhegeko lya Nyakasane, banacimuha olugo ahûnaga, Timnati-Serahi^a, omu ntôndo ya Efrayimu. Ayûbaka olwo lugo anabêramwo.

Okufundika

⁵¹ Eyo myanya omudâhwa Eleazari, Yozwè mugala wa Nuni n'abarhambo b'enyumpa za ngasi milala ya bene Israheli bagabiraga Bene Israheli n'ecigole aha Silo, embere za Nyakasane, aha muhango gw'ihêma ly'embuganano. Kwo bayusizagye ntyo okugabana ecihugo.

20

Engo z'okukaziyâkirwamwo

¹ Nyakasane anacibwîra Yozwè, erhi: «Ogendibwîra bene Israheli ebi bi-nwa erhi: ² Mucishogerage mwène nka kulya nanababwîraga omu kanwa ka Musa, engo z'okuyakirwamwo^b. ³ Anashiyakiramwo ngasi yeshi wankayi-rha omuntu omu kuhabuka^c, arhamuyirhe n'oluhinzo, ezo ngo zanamukwanana mukaziyâkiramwo omwihôzi w'omuko.

⁴ Olya wayirhaga omuntu anaha-shiyakira omu lugo luguma muli ezo ngo; anayisha

^x**19.39** Eyi milongo, 35-39: Omwanya gwa bene Ncfutali: Yoz 21, 32; Bac 1, 33.

^y**19.40** : Omwanya gwa bene Dani: Murh 49, 16-17; Lush 33, 22.

^z**19.49** : Omwanya gwa Yozwe: Yoz 1, 1.

^a**19.50** : Timnat-Serahi: Yoz 24, 30; Bac 2, 9.

^b**20.2** : Engo z'okuyakiramwo: Lush 4, 42.

^c**20.3** : Owankayirha omuntu omu kuhabuka: Lush 4, 42; 19, 4; Bac 8, 20.

ayimange aha muhango gw'olugo, anashambalira abashamuka^d ba muli olwo lugo. Nabo banamuya-nkirira omu lugo lwâbo, banamuhe na ahantu ayûbaka lya abêra nabo. ⁵ Erhi omwihôzi w'omuko akayisha amukulikire, barhankamuha olya nyakuyirha, bulya omu kurhamanya anayirhiraga omulungu wâge, bulya arhali amubikire mujina mucu oli injo oli lishinjo.

⁶ Olya wayirhaga omuntu anabêra muli olwo lugo kuhika embere z'embuganano, atwirwe olubanja, anaberamwo kuhika aha kufa k'omudâhwa oliho muli ago mango. Enyuma zaho olya nyakuyirha anashubicigalukira^e omu lugo lwâge, omu nyumpa yâge eri mulya lugo arhe-ngagamwo erhi ayaka.

⁷ Banacîshoga^f Kedesi omu Galileya, omu ntôndo ya Nefutali; Sikemi omu ntôndo ya Efrayimu na Kiryata-Arba, yerigi Hebroni, omu ntôndo ya Yuda. ⁸ Ebwa lindi ishiriza lya Yordani, olunda lw'ebuzûka- zûba lwa Yeriko, bayêrekana Beseri, oli omu irûngu, omu kabanda ka bene Rubeni; Romati omu Galadi emw'omulala gwa Gadi, na Golani omu Bashani emw'omulala gwa Menashê.

⁹ Ezo zo ngo zacishozirwe^g na bene Israheli n'omu-ntu w'ecigolo oyûbasire emwâbo, mpu lya ngasi muntu wankayirha owâbo arhanali kwa luhizo, ahashe okuyâkiramwo, arhankanacyirhwa n'okuboko kw'omwihôzi w'omuko, kuhika arhangitwîrwa olubanja n'embugânano y'olubaga.

21

Engo za bene Levi

¹ Abashamuka ba ngasi nyumpa ya bene Levi banacija emunda omudâhwa Eleazari ali na Yozwê, mugala wa Nuni, n'abashamuka b'emilala ya bene Israheli. ² Banacishambâla nabo aha Silo, omu cihugo ca Kanani, banacibabwîra mpu: «Nyakasane arhegesire omu kanwa ka Musa, mpu: rhuhabwe engo rhwakaziyûbakamwo^h, rhuhabwe n'amalambo gazo oku bi-shwêkwa birhu». ³ Bene Israheli banacija batwa oku myanya yâbo y'amashwa, banaha bene Levi, nk'oku Nyakasane anali arhegesire, engo bahîrwe n'amala-mbo bahîrwe byo ebi bikulikire.

⁴ Ecigole canacyesherwa amûko ga bene Kehati; na bene omudâhwa Aro-ni, muguma wa muli bene Levi, ecigole canacibaha ngo ikumi n'isharhu omu mulala gwa Yuda, omu mulala gwa Simoni n'omu mulala gwa Benyamini. ⁵ Abandi bene Kehati ecigole nabo cabaha ngo ikumi z'omu mûko g'omulala gwa bene Efrayimu, omu mulala gwa bene Dani n'emwa bene cîrya cihimbi c'omulala gwa Menashê. ⁶ Bene Gershoni bahâbwa n'ecigoleⁱ, ngo ikumi n'isha-rhu omu mûko g'omulala gwa bene Isakari, omu mulala gwa bene Aseri, omu mulala gwa Nefutali n'omu cindi cihimbi ca bene Menashê omu Bashani. ⁷ Bene Merari, nk'oku amûko gâbo ganali, bahâbwa ngo ikumi n'ibiri omu mulala gwa Rubeni, omu mulala gwa Gadi n'omu mulala gwa Zabuloni. ⁸ Bene Israheli banaciha bene Levi^j ezo ngo n'amalambo gazo nk'oku Nyakasane anali a-rhegesire omu kanwa ka Musa: bakazibihâbwa omu kubiyeshera ecigole.

^d20.4 : Anashambalira abashamuka: Lush 21, 19; Rut 4, 1-2.

^e20.6 : Anashubicigalukira omu lugo lwage: nka ohubane bwâge bw'okululizibwa bwamahwa: Mib 35. 28.

^f20.7 : Engo zacishozirwe: Kedesi: Yoz 19, 37; I Nga 6, 61. Sikemi: Yoz 21, 21; I Nga 6,52. Kiriata-Arba: Yoz 14, 15; I Nga 6, 42.

^g20.9 20, 9: Kuguma n'omuntu w'ecigolo: Yoz 8, 33; Lub 22, 20; Lev 19, 10.33-34; Lush 10, 18.

^h21.2 : Bulya abaleviti barhahabagwa omwanya gwâbo, bahabwa ngo makumi ani na munani haguma n'amagisha ekarhi ka agandi mashanja, ngo ikumi n'isharhu z'abadâhwa, na makumi asha-rhu n'irhanu oku bandi baleviti.

ⁱ21.6 Bene Gershoni, mugala wa Levi, bayesherwa ecigole

^j21.8 : Omu kubiyeshera ecigole: Yoz 7, 16; 18, 6; 19, 51.

Omwanya gwa bene Kehati

⁹ Omulala gwa bene Yuda n'omulala gwa bene Simoni engo bahire bene Levi, alaga amazîno gazo: ¹⁰ oku bene Aroni, balya b'omu mûko ga bene Kehati, baguma omu bene Levi, bulya bali barhanzi bayesherwa ecigole. ¹¹ Banacibaha, omu ntôndo ya Yuda, olugo lw'Arba, îshe wa Anoki, lukolaga luderhwa Hebroni, n'amalambo ganali eburhambi bwâge goshi. ¹² Ci konene amashwa g'olwo lugo, n'ebishagala byalwo, babiha Kalebu, mugala wa Yefunè. ¹³ Baha bene Aroni^k, nka lugo omuntu owayisire owabo muntu ankaha-shiyakiramwo, Hebroni n'amalambo gâge, na Libna n'amalambo gâge, ¹⁴ Yati-ri n'amalambo gâge, Eshitemoa n'amalambo gâge, ¹⁵ Holoni n'amalambo ga-ge, Debiri n'amalambo gâge, ¹⁶ Ayini n'amalambo gâge, Yuta n'amalambo gâge, Beti-Shemeshi n'amalambo gâge: ngo mwenda emweyo milala yombi. ¹⁷ Omu mulala gwa Benyamini, bahâbwa: Gibeoni n'amalambo gâge, Geba n'amalambo gâge. ¹⁸ Anatoti n'amalambo gâge, Elemeti n'amalambo gâge: ngo ini. ¹⁹ Ntyo engo z'abadâhwa bene Aroni zâli: ngo ikumi n'isharhu n'amalambo gazo.

²⁰ Oku biyêrekîre amûko ga bene Kehati^l, nabo bene Levi, engo zahîrwe abandi bene Kehati zâli z'omu mulala gwa Efrayimu. ²¹ Banacihâbwa nka lugo lwa kuyakirwamwo n'omuntu wayisire owabo, Sikemi n'amalambo gâge, omu ntôndo y'Efrayimu, na Gezeri n'amalambo gâge, ²² Kibasayimi n'amalambo gâge, Beti-Horini n'amalambo gâge: ngo ini n'amalambo gazo. ²³ Omu mulala gwa Dani: Elteke n'amalambo gâge, Gibetoni n'amalambo gâge, ²⁴ Ayaloni n'amalambo gâge, Gati-Rimoni n'amalambo gâge: ngo ini. ²⁵ Oku cihimbi ciguma ca bene Menashè, bahâbwa Taanaka n'amalambo gâge, Gati-Rimoni n'amalambo gâge: ngo ibiri. ²⁶ Zoshi haguma zahika oku ngo ikumi n'amalambo gazo zahîrwe bene Kehati.

Omwanya gwa bene Gershoni

²⁷ Bene Gershoni nabo bahâbwa omu Baleviti, olugo omu cihimhi c'omula- la gwa bene Menashè, bahâbwa nka lugo lwa kuyakirwamwo n'omuntu wayisire owundi, Golani na Bashani n'amalambo gâge, na Ashtaroti n'amalambo gâge. ²⁸ Omu mulala gwa Isakari bahâbwa; Kishiyoni n'amalambo gâge, ²⁹ Daberati n'amalambo gâge, Yarmuti n'amalambo gâge, Eni-Ganimi n'amalambo gâge: ngo ini. ³⁰ N'omu mulala gwa Aseri: Misheali n'amalambo gâge, Abdoni n'amalambo gâge, ³¹ Helikati n'amalambo gâge, ³² Rehobi n'amalambo gâge: ngo ini. Omu mulala gwa Nefutali: bahâbwa: nka lugo lwa kuyakirwamwo n'omuntu wayisire owaho, Kedesi, omu Galileya n'amalambo gâge, na Hamu-ti-Dori n'amalambo gâge, Kartani n'amalambo gâge: ngo isharhu. ³³ Engo za bene Gershoni, nk'oku amûko gâbo ganali: ngo ikumi n'isharhu n'amalambo gazo.

Omwanya gwa bene Merari

³⁴ Nago amûko ga bene Merari, bo bene Levi baciri basigire, babaha oku cihugo ca Zabuloni: Yokeneami n'ebishagala byâge, Karta n'ebishagala byâge. ³⁵ Rimoni n'ebishagala byâge na Nahalala n'ebishagala byâge: ngo ini. ³⁶ Olu-ndi lunda lwa Yordani y'e Yeriko, omulala gwa Rubeni gwahâbwa nka ngo za kuyakirwamwo n'omuntu wayisire owundi: Beseri, omu irûngu, oku hirhondo n'amalambo gâge, Yahasi n'amalambo gâge. ³⁷ Kedemoti n'amalambo gâge na Mefati n'amalambo gâge: ngo inni. ³⁸ Omulala gwa Gadi gwahâbwa nka ngo za kuyakirwamwo n'omuntu wayisire owundi: Ramoti omu Galeadi n'amalambo gâge, Mahanayimu n'amalambo gâge, ³⁹ Heshiboni n'amalambo gâge na Yaze-ri n'amalambo gâge: ngo inni.

⁴⁰ Omuganjo gw'engo za bene Merari kushimbana n'emilala yâbo yoshi, bo baligi bacisigire kuli bene Levi: ngo ikumi n'ibirhi. ⁴¹ Omuganjo gwoshi gw'engo za bene Levi ba muli bene Israheli: ngo makumi ani na munani n'amala mbo gazo. ⁴² Ezo ngo zoshi ngasi lugo n'obulambo bwalwo eburhambi. Ntyo kwo byanali kuli ngasi lugo.

Endagâno ya Nyakasane yayunjula: bamala okugaba

^k**21.13** Eyi milongo, 13-16: Hebroni na Libna: Yoz 15, 42-55; 1 Nga 6, 40-44.

^l**21.20** Eyi milongo, 20-22: Engo z'abadâhwa omu Efrayimu: Yoz 16, 3-10.

⁴³ Ntyo kwo Nyakasane ahîre Israheli ecihugo coshi, cirya alagaga b'îshe^m. Bacirhôla banaciyimamwo. ⁴⁴ Nyakasane abaha okuluhûka barhacibonaga hidugundu hici eburhambi bwâbo nk'oku analaganyagya b'îshe. Ntaye ciru n'omuguma omu bashombanyi babo wahashire mpu ankahagaza embere zâbo, Nyakasane anacibaha bo boshi. ⁴⁵ Omu binwa by'obwanga Nyakasane asuhira-ga bene Israheli boshi ntâco cabulikine: byoshi byanayunjula.

22

III. Obuzinda bw'omukolo gwa Yozwè

Okurhumwa kw'omurhwe gw'abasirika ishiriza Iya Yordani

¹ Okubundi, Yozwè anacihamagala bene Rubeniⁿ, bene Gadi na balya b'ecihimbi c'omulala gwa Menashè, anacibabwîra, erhi: ² «Neci mwajizire nk'oku Musa, omurhumisi wa Nyakasane, ànali murhegesire koshi, mwayu-mvirhize n'izu lyani omu ngasi byoshi nanamurhegesire. ³ Murhalekereraga bene winyu mw'ezi nsiku nyingi nyingan'aha, kuhika oku lusiku lw'ene, kandi mwashimba bwinja irhegeko Iya Nyakasane, Nyamuzinda winyu. ⁴ Obu Nya-kasane, Nyamuzinda winyu, anahîre bene winyu omuluhûko, nk'oku anabalaganyagya, ninyu mwanahashagigaluka, mubere emwa binywe, omu mahêma ginyu muli cirya cihugo Musa, omurhumisi wa Nyakasane, abahâga e- bwa lindi ishiriza Iya Yordani. ⁵ Ci konene eyo munda mulange irhegeko na ngasi hindi, Musa ye murhumisi wa Nyakasane amubwizire hyoshi, omu kuzigi-ra Nyakasane, Nyamuzinda winyu, omu kushimba enjira zâge zoshi, omu kula-nga amarhegeko gâge goshi, omu kucishwêkera kuli ye yêne, n'omu kumu-rhumikira n'omurhima gwinyu gwoshi n'iroho linyu lyoshi». ⁶ Yozwè anacibagi-sha, kandi abasengaruka; nabo bashubira emwabo omu mahêma gâbo. ⁷ Musa àli ahîre ecindi cihimbi ca bene Menashè ecihugo omu Bashani, kandi Yozwè a-shubibaha ecindi cihimbi c'ecihugo omu karhî ka bene wabo ebwa mwandagalo gwa Yordani olunda lw'e buzika-zûba. Nabo erhi akola abarhuma emwabo, omu mahêma gâbo, Yozwè abagisha. ⁸ Anacibabwîra erhi; «Mushubirage emwa binywe, omu mahêma ginyu, n'obugale bunji, muyololoke omu bishwêkwa binji bwenêne, omu kuba n'amarhale n'amasholo, n'omulinga, n'ecuma n'omu myambalo; mugabane na bene winyu eminyago mwanyagaga abashombanyi binyu boshi.

Okugwika oluhêrero eburhambi bwa Yordani

⁹ Bene Rubeni, bene Gadi n'eco cihimbi ca bene Menashè erhi baba bamase-ngaruka bene wabo bene Israheli bàli aha Silo, omu Kanani, banacishubira omu cihugo câbo ca Galadi, gwo gwali mwanya gwâbo bahâbagwa nk'oku Nyakasane, anali arhegesire Musa. ¹⁰ Erhi baba bamahika omu cihugo ca Yo-rdani ciri omu kanani, bene Rubeni, bene Gadi na cirya cihimbi ca bene Menashè, banaciyûbaka oluhêrero^o oku burhambi bwa Yordani, lwâli luhêrero lwakazagibonekana bwinja là.

¹¹ Bene Israheli banacimanya omwanzi mpu: «Lola oku bene Rubeni, bene Gadi, na cirya cihimbi ca bene Menashè, bayubasire oluhêrero ishiriza ly'ecihu- go ca Kanani, omu cihugo ciri eburhambi bwa Yordani, olunda Iwa bene Israheli». ¹² Erhi bene Israheli banayumva kulya, olubaga loshi Iwa bene Israheli, lwajira ihano aha Silo, mpu bagendi balwîsa.

Amahano oku milala y'ebuzûka-zûba

¹³ Bene Israheli barhangilîka entumwa emwa bene Rubeni, emwa bene Gadi n'emwa cirya

^m**21.43** : Ebinwa by'obwanga bya Nyamubâho byayunjulika: Yoz 23. 14; Iz 55, 10-11.

ⁿ**22.1** : Ebihugo bya bene Rubeni, Gadi na Menashè: Yoz 1, 12-18; Mib 32. 1-42; Lush 3, 12-20.

^o**22.10** : Olu luhêrero lwâyûbakagwa e buzika-zûba bwa Yordani, hofi na Gilgali. Bayiganya Musa wayûbakaga oluhêrero erhi ahirna ba Amaleki.

cihimbi ca bene Menashè, omu cihugo ca Galadi; banaci-rhuma Pinihasi^p, mugala w'omudâhwa Eleazari, na bashamuka ikumi. ¹⁴ Mushamuka muguma muguma, olya onakulire abandi, omu ngasi baguma b'emi-lala y'Israheli. Boshi bali bakulu b'emilala yâbo muli ebyo bihumbi bya bene Israheli. ¹⁵ Erhi baba bamahika emwa bene Rubeni, emwa bene Gadi na cirya cihimbi ca bene Menashè, banacibabwîra, mpu:

¹⁶ «Ntya kwo edesire embugânano^q ya Nyamubâho: Bukola bugoma buci obula mwamajira kuli Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli, obu mwamacihi-ndula kuli Nyakasane, omu kuciyubakira oluhêrero, mpu lyo mugomera Nya-kasane?

¹⁷ Ka mubwîne oku buli bunyi kuli rhwe, bulya buhanya bw'aha Peori, buhanya obu ciru rhurhacicesa bwo kuhika oku lusiku lw'ene, cirya cibande cajakwo embuganano ya Nyakasane, ¹⁸ n'okwo kwarhuma mucihindula kuli Nyakasane ene? Mukacihindula ene kuli Nyamabâho, irhondo erhi ekola embuganano ya bene Israheli yoshi yo amakunirira.

¹⁹ Akaba mubwîne oku ciri cigalugalu eci cihugo ciri mwanya gwinyu, muyikire muje omu cihugo ca Nyakasane^r, muli endaro ya Nyakasane, eri edekerire, kandi mwanahâbwa ogwinyu mwanya ekarhî kirhu, ci murhahîra mukacihindula kuli Nyakasane n'okucihindula kuli rhwe, omu kuciyubakira o-lwinyu luhêrero, lundi kuleka oluhêrero lwa Nyakasane, Nyamuzinda wirhu. ²⁰ Akani mugala wa Zeraha ka murhabonaga ajira okurhashinganini oku bintu byâligwâsirwe okuhererekezibwa, k'obukunizi bwa Nyakasane murhabonaga bwababaza embuganano ya bene Israheli, erhi bubî bwa muntu muguma bu-rhuma? K'arhafaga kuli obwo bubî bwâge?»

Amasambo g'emilala y'ishiriza za Yordani

²¹ Bene Rubeni, bene Gadi aba cirya cihimbi ca bene Menashè, banacishuza balya bashamuka bakulu b'emilala ya bene Israheli, mpu: ²² «Ye muzibu^s, Nyamuzinda, Nyakasane, Ye muzibu, Nyamuzinda, Nyamubâho! Yene ama-nyire, na Israheli naye amanya okwo! Erhi kwâli kugoma na kulenganya Nyakasane, yène arharhuyokolaga kw'olu lusiku lw'ene!

²³ Akaba rhwaci-yuba-kire oluhêrero mpu rhucibindule kuli Nyakasane, akaba rhwaluyubakaga mpu rrukazirherekêrerakwo enterekêro z'ensirîra, enterekêro z'enkalange, n'okujirirakwo enterekêro z'omurhûla, Nyakasane anarhuhane! ²⁴ Ci bwôba bwa ntya bwarhumire rhujiira kwa bene oku: Rhwaderha nti: «Abana binyu i-rhondo hali amango bankabwîra abana birhu mpu: Ninyu bici mujira na Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli?» ²⁵ Nyakasane âhizire nka lubibi Yordani ekarhî kirhu ninyu, wâni bene Rubeni, bene Gadi; mpu ntâco mwankashangira^t na Nyakasane. Na ntyo wanabona abana binyu bakola babulisa abana birhu okurhînya Nyakasane.

²⁶ Lero rhwanaciderha nti: Rhuyûbake oluhêrero, arhali lwa nterekêro za nsirîra nisi erhi zindi nterekêro, ²⁷ ci lyo lukaziyôrha luli kabêshûza ekarhî ki-rhu ninyu, n'amaburha girhu enyuma zirhu, lukazimanyisa oku runahêre Nyakasane, omu kurherekêrera embere zâge, enterekêro z'ensirîra, n'ezindi nterekêro n'ebi rhubâga oku murhûla, lyo abana binyu balekibwîra abana bi-ru irhondo mpu: Ntaco musbangira na Nyakasane. ²⁸ Rhwaderha nti: Ama-ngo bakaderha kwa bene okwo kuli rhwe, nisi erhi kuli amaburha girhu, rhwanahashibashuza nti: Loli oku luyosire oluhêrero lwa Nyakasane, balarha bayubakaga, arhali oku entrrekêro z'ensirîra, nisi erhi zindi nterekêro, ci lube kabêshûza ekarhî kirhu ninyu. ²⁹ Ci nta murhima rhugwerhe gw'okugomera Nyakasane, nta mango rhwankacihindula kuli Nyakasane omu kuyûbaka oluhêrero lw'enterekêro z'ensirîra, enterekêro z'enkalange n'enterekêro z'omurhûla, okuleka lulya luhêrero lwa Nyakasane, Nyamuzinda wirhu oluli aha mbere z'endaro yâge!»

^p**22.13** : Pinihasi: Lub 6, 25; Mib 25, 7-13; Yoz 24, 33; Bac 20, 28.

^q**22.16** : Embugânano ya Nyakasane: Lul 74, 2; Lev 17, 8-9; Lush 12, 5-15.

^r**22.19** : Muje ornu cihugo ca Nyakasane: Lub 25, 8,22; Lev 15, 31; 17, 4; Mib 16, 9.

^s**22.22** : Ye muzibu, Nyamuzinda, Nyakasane: Lush 10, 17; 1 Sam 2, 3; Lul 50, 1.

^t**22.25** : Ntâco mujira mweshi na Nyakasane: Lush 6, 2; 18, 19; Luh 14, 31; Yoz 24, 14; Lui 16, 56.

³⁰ Erhi omudàbwa Pinihasi na balya bashamuka b'embuganano, bo bakulu b'ebihumbi bya bene Israheli, bo baligi barhumirwe naye, erhi bayusiyumva e-byo binwa baderhaga bene Rubeni, bene Gadi na bene Menashè, barhulûla^u. ³¹ Pinihasi, mugala w'omudâhwa Eleazari, anacibwîra bene Rubeni na bene Gadi na bene Menashè, erhi: «Rhukolaga rhumanyire ene oku Nyakasane ali haguna nirhu^v, bulya murhajizire obugoma embere za Nyakasane, mwayokola ntyo bene Israheli oku bukunizi bwa Nyakasane». ³² Pinihasi na balya bashamuka banacisengaruka bene Rubeni, bene Gadi na bene Menashè, barhenga e Galadi omu Kanani, baja munda bene Israheli bàli, babaganirira okwo babwiragwa, ³³ Okwo kwasîmîsa bene Israheli; bakuza Nyamuzinda na bene Israheli barhenza omuhigo bàli bagwerhe gw'okugendibalwîsa, mpu basherêze eco cihugo cali ciyubasirwemwo na bene Rubeni na bene Gadi. ³⁴ Bene Rubeni na bene Gadi, olwo luhêrero baluyirika izîno Iya «Edi, e- bwa kuba luli kabêshûza oku Nyakasane yène ye Nyamuzinda wirhu».

23

Ebinwa bizinda bya Yozwè oku bakulu b'olubaga

¹ Erhi kuba kwamagera nsiku zirhali nyi, na Nyàkasane, erhi amaha bene Israheli okuluhûka, omu kubalikûza oku bashombanyi babo boshi bali babazongolosire, n'ago mango erhi Yozwè anakola ashosihire, amanazi-doherwa n'emyâka, ² Yozwè anacihamagala bene Israheli boshi^w, n'abagula babo n'abarhambo babo n'abacîrânuzi babo na ngasi bandi bàli bagwerhe ecikono anababwîra, erhi: «Niono nkola nshosihire, nankola nzidohirwe n'e-myâka; ³ Mwene mwabwîne^x ebi Nyakasane, Nyamuzinda winyu, akolire ago mashanja embere zinyu; bulya Nyakasane, Nyamuzinda winyu yène ye waja amulwira. ⁴ Lolagi: Najire nabagabulira omu kubayeshera ecigole, nanaja naha ngasi baguna omwanya gwâbo, oku bihugo by'aga mashanja ganacihali n'ebya agandi naniguzize byoshi, kurhenga kuli Yordani kuja oku nyanja nene, olunda lw'e buzîka-zûba. ⁵ Nyakasane, Nyamuzinda winyu, anacibakungusha^y embere zinyu, abalibirhakwo, ninyu mwayima omu cihugo câbo, nk'oku Nyakasane, Nyamuzinda winyu, anaderhaga.

Oku mwakalama omu lubaga lw'ihanga

⁶ Mulange munashimbe buzibu^z ngasi byoshi byayandikagwa na Musa omu citabu c'oburhegesi, buzira kuderha mpu mwadungukira ebwa kulyo nisi erhi ebwa kumoshô. ⁷ Kandi mumanye mwankanacigusha n'aga mashanja^a gacisigi-re muli mwe; murhahîra mukalahira oku izîno lyâbo, murhahîra mukabakole-ra, murhahîra mukabafukamira. ⁸ Ci mucishwekere kuli Nyakasane, Nyamuzi-nda winyu, nk'oku munadwîrhe mwajira kuhika ene. ⁹ Nyakasane àlibisirekwo embere zinyu amashanja manene na mazibu, na ntâye wadesire mpu ankahagaza embere zinyu kuhika ene. ¹⁰ Muntu muguma muli mwe akazagihiva abantu b'ecihumbi, bulya Nyakasane, Nyamuzinda wi-nyu, ye wajawamulwira, nk'oku yènene anaderhaga. ¹¹ Kuziga kukwaninage mwene mucilange bwenêne omu kuzigira Nyakasane,

^u**22.30** : Barhûlûla: Murh 34, 18; 41, 37; Lush 1, 23.

^v**22.31** : Nyakasane ali haguma na nirhu: Lev 26, 11.

^w**23.2** : Eyi mbugânano nnène yajiriragwa e Silo, hofi myâka makumi abiri n'isharhu enyuma ly'okugaba ecihugo obwa burhanzi. Ago mango Yozwe agwerhe myâka igana n'ikumi.

^x**23.3** : Mwene mwabwîne: Lush 4, 34; 7, 19; 10, 21; 11, 2-7; 29, 1. Ebi Nyakasane akolîre: Lush 7, 18; 3, 22; Yoz 10, 14; 7, 20-24.

^y**23.5** : Anacibakungusha embere zinyu: Yoz 6, 19; 9, 4; nk'oku anaderhaga: Lub 23, 27-31; 34, 11; Mih 33, 53; Lush 11, 13.

^z**23.6** Mulange munashimbe buzibu: Muzibuhe: Yoz 1, 6-18; 1 Kr 16, 13.

^a**23.7** eyi milongo, 7-9, kuli kulonza: Barhahira bakaharâmya abandi banyamuzinda ... : Lub 23, 13; Lush 4, 38; 8, 19; 11, 17; Yer 5, 7.

Nyamuzinda winyu. ¹² Bulya erhi mwankacihindula, mukacishwêkera kuli aga mashanja gacisigire ekarhî kinyu, mukaderha mpu mukola mwafundika obuhya nabo, mukanaka-zibayankira naho bakanakazimuyankira, ¹³ mumanye bwinja oku Nyakasane, Nyamuzinda winyu, arhankacikulikiza okuja kwalibirha kuli ago mashanja e-mbere zinyu; ci konene ganayôrha kuli mwe nka busirha, nka murhego, nka munyuli gubali omu mabunda na nka mishugi ebali omu masu, kuhika mwcshi mulinde muherêrekra muli eci cihugo cinja ntya bwenêne mwahâbagwa na Nyakasane, Nyamuzinda winyu.

¹⁴ Loli oku niono nkola nacishimbira erya njira ya ngasi muguma hano igulu; mumanyire n'omurhima gwinyu goshi, n'iroho linyu lyoshi, oku ngasi bi-nwa bya bwanga, Nyakasane, Nyamuzinda winyu, amuderhire, ntâco ciru n'eciguma cagezire busha; oku adesire kwoshi kwanaciba, nta kanwa ciru n'akaguma kamugerire busha.

¹⁵ Kuziga nka okwo byanabaga byoshi ebyo binwa by'obwanga Nyakasane, Nyamuzinda winyu, anabaderheraga, kwo na kuguma Nyakasane anayukiriza kuli mwe ebinwa by'obuhanya ankamuderhera kuhika amumalire muli eci cihugo cinja bwenêne, Nyakasane, Nyamuzinda winyu amuhâga.

¹⁶ Mukavuna erya ndagâno Nyakasane, Nyamuzinda winyu ajiraga, mukagendikolera abandi ba-nyamuzinda na mukakazibafukamira, oburhe bwa Nyakasane bwanayaka kuli mwe, kandi mwanabona oku mwanaherêrekera duba duba muli eci cihugo cinja bwenêne amuhâga».

24

Eyindi ndagâno

¹ Yozwê anacihamagala emilala^b yoshi ya bene Israheli aha Sikemi, ahamagala n'abagula n'abarhambo babo n'abacîrânuzi babo na ngasi ba-ndi banali bagwerhe ecikono muli bo. Boshi hanaciyisha embere za Nyakasa-ne, ² Yozwê anacibwîra olubaga lwoshi, erhi: «Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli, adesire ntya: basho, Terahi, îshe w'Abrahamu n'îshe wa Nahori, mira bayubakaga olundi lunda lw'olwîshi, banakazirhumikira abandi ba-nyamuzi-nda. ³ Nanacikûla sho winyu Abrahamu^c olwo lundi lunda lw'olwîshi; namugeza omu cihugo coshi ca Kanani; naluza iburha lyâge, nanacimuha Izaki. ⁴ Izaki nanacimuha Yakobo na Ezau, Ezau nanacimuha nka gwâge mwanya, ishwa lya Seyiri; naye Yakobo n'abagala banacibungulukira e Mîsiri. ⁵ Kandi obwo, nanacirhurna Musa na Aroni, Mîsiri nanacimubabaza nk'oku nanamukolire na buzinda bw'aho namurhenza eyo munda. ⁶ Basho nanacibarhenza e Mîsiri, bahika oku nyanja. Abanya-Mîsiri banaciyisha mwandu kuhika oku nyanja ndukula. ⁷ Ababusi binyu banacilakira emunda Nyakasane ali, naye Nyakasa-ne ahira omwizimya gw'endunduli ekarhî kabo n'ekarhî k'abanya-Mîsiri; aba-nya-Mîsiri abahondakwo enyanja, nayo yabafunika. Amasu ginyu gabwîne ebi nakozire omu Mîsiri byoshi n'omw'irûngu mwagezizemwo nsiku nyinji. ⁸ Na-muheka omu cihugo c'abanya-Moreni, bâyubakaga olundi lunda lwa Yordani, banacirhabâla, bakola babalwîsa. Nanacibahâna emunda muli; mwanyaga ecihugo câbo, boshi nanacibamalîra embere zinyu. ⁹ Balaka, mwene Sipori, mwâmi w'e Mowabu, naye akomekera mpu akola alwîsa Israheli, anacihamagala Bala-amu, mwene Beori, mpu abahehêrere. ¹⁰ Ci ntalonzagya okuyumva Balaamu: kwaba kubagisha abagisha, na ntyo namurhenza omu maboko gâge.

¹¹ Mwanaciyikira Yordani, mwanahika aha Yeriko. Abantu b'e Yeriko banacirhondêra okubalwîsa, n'abanya-Moreni, aba-Perizi, abanya-Kanani, abanya-Hiti, abanya-Girgashi, aba-Hivi n'abanya-Yebusi, na boshi nabahâna emunda muli. ¹² Nanacibarhumira enyisîmbu, nazo zanacibalibirhakwo embere zinyu, alagi balya bâmi ikumi na babiri b'abanya-Moreni, na kuli

^b24.1 : Yozwe ahamagala emilaja: Yoz 23, 2; Lush 29, 9. Aha Sikemi: 17, 7; 20, 7. 24, 32: Amavuha ga Yozefu: Murh 33, 19; 50, 25; Lub 13, 19; Burh 49, 15; Hb 11, 12.

^c24.3 Eyi milongo, 3-13 ziri nganîro z'Amalaganyo: Biri binwa byakâzikengêzibwa ngasi mango oku lubaga lwa Israheli: Yoz 24, 17-18; Lub 6, 2-8; Mib 20. 15-16; Lush 29, 1-7; Iz 63, 7-14; Yer 32, 20-23; Lul 78, 12-72; Ebj 7, 2-50; 13, 17-25; Hb 11, 3-40.

okwo o-rhakolessagya oli engôrho yâwe, oli omuherho gwâwe. ¹³ Nanacimuha ntyo ecihugo murharhamiraga, engo murhayubakaga zo n'ezi mukola muyubasire-mwo, mwarhola amashwa g'emizâbibu n'ag'emizeti, eyi murharhweraga mwè-ne, yeyi mudwîrhe mwalyako.

Israheli acîshoga Nyakasane

¹⁴ «Kuziga mugwâsiragwe^d murhinye Nyakasane, mukazimukolera kulya kunashingânîne, kunali kw'okuli; murhenze abandi ba-nyamuzinda basho ba-kazagikolera olundi lunda lw'ishiriza ly'olwîshi, n'amango bali e Mîsiri, mu-rhumikire Nyakasane yène. ¹⁵ N'akaba mubwîne oku kuli kubi okukolera Nyakasane, cishogagi ene oyu mwakazikolera, babe balya ba-nyamuzinda ba-sho bakazagikolera, ababâ era ishiriza ly'olwîshi, erhi babe ba-nyamuzinda w'abanya-Moreni, aba mukola muyubasire ecihugo câbo. Niono n'enyumpa yani, rhwakolera Nyakasane».

¹⁶ Olubaga lwanacishuza lwaderha, erhi: «Nta mango rhwankaleka Nyaka-sane mpu rhugendikolera abandi ba-nyamuzinda. ¹⁷ Bulya, Nyakasane, Nyamuzinda wirhu, ye warhurhenzagya rhwène na balarha, omu cihugo c'e Mîsiri, omu nyumpa y'obuja; ye wanajagajira birya birhangâzo byoshi erhi rhwanabona, kandi yène anajarhulanga mwa galya majira girhu goshi mwa lu-lya lugendo lufi rhwanajiraga omu njira erhi rhuyisha, na kandi yène wajaga a- rhulanga muli galya mashanja rhwajaga rhwageramwo.

¹⁸ Nyakasane alibisirekwo amashanja goshi embere zirhu n'abanya-Moreni bayubakaga muli eci cihugo. Nirhu, Nyakasane yènc ye rhwanakazikolera, bu-lya yène ye Nyamuzinda wirhu».

¹⁹ Yozwè anacishuza olubaga. erhi: «Murhankahasha okukolera Nyakasa-ne, bulya Nyakasane ali Nyamuzinda mwîmâna, Nyamuzinda wa lûji, arha-nkalemba obugoma bwinyu n'ebyâha binyu. ²⁰ Mukaleka Nyakasane, mukagenda okukolera abandi ba-nyamuzinda b'embuga, yehe anacihindula kuli mwe, anabahenyera amabî, abaherêrekeze, ciru akaba alirhanziribajirira aminja».

²¹ Olubaga lwanacishuza Yozwè mpu: «Nanga ! Nyamuzinda, Nyakasane yène rhwakolera».

²² Yozwè ashuza olubaga erhi: «Mwene muli babêshûza b'oku mwanacigasha ene oku oyu mucîshozire ali Nyakasane, yène ye mwakazikolera». Banacishuza, mpu: «Neci, rhuli bahamirizi b'okwo». ²³ Anaciba-bwîra erhi: «Mukûlage ba-nyamuzinda b'ahandi bali buno omu karhî kinyu, n'emirhima yinyu muyiyêrekeze Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli».

²⁴ Olu-baga lwanacishuza Yozwè, mpu: Nyakasane, Nyamuzinda wirhu, yène rhwa-kazikolera, n'izu lyâge lyonene rhwakazishimba».

Ecihango c'e Sikemi

²⁵ Ntyo kwo Yozwè ajirisizemwo olubaga eciragâne, analuha, ago mango bali aha Sikemi, amarhegeko n'engeso bashimba. ²⁶ Yozwè anaciyandika ebyo binwa omu citabu c'oburhegesi^e bwa Nyakasane. ²⁷ Yozwè anacibwîra olubaga loshi, erhi: «Loli, eri ibuye kabêshûza kuli rhwe, bulya mwayumvîrhe ebinwa bya Nyakasane anarhubwîraga; lyaba kabêshûza kuli mwe, lyo muleki-shubihakana Nyamuzinda winyu». ²⁸ Yozwè anacisengaruka olubaga; ngasi mugurna anacishubira emwâge.

Okufa kwa Yozwè

²⁹ Enyuma z'aho, Yozwè mugala wa Nuni, murhumisi wa Nyakasane anaci-fa, erhi akola agwerhe myâka igana n'ikumi ali abusirwe. ³⁰ Bamubisha omw'i-shwa ly'omwanya gwâge aha Timnati-Serahi, omu ntôndo y'Efrayimu olunda lw'emwêné lw'entôndo Gaashi. ³¹ Israheli arhumikira bwinja Nyakasane ama-ngo Yozwè anacihali goshi, ciru n'amango g'abagula ba mîra, balya bayishigi ebi Nyakasane ajirire olubaga lwâge lw'Israheli.

Amavuha ga Yozefu. Okufa kwa Eleazari

^d**24.14** : Mugwâsiragwe murhinye Nyakasane: Lush 10, 12; Murh 35, 2-4; 1Sam 7, 3; Eze 20, 7-8.

^e**24.26** : Omu citahu c'omurhegesi wa Nyakasane: Lush 28. 61; Neh 8, 18; 9, 3; 2 Nga 17, 9.

³² Amavuha ga Yozefu^f, bene Israheli bayishaga babarhwire kurhenga e Mîsiri, banacigabisha aha Sikemi, omu hishwa Yakobo aguliraga bene Hamori, îshe wa Sikemi, oku ngulo ya nsaranga igana; byanaciba mwanya gwa bene Yozefu. ³³ Eleazari, mugala w'Aroni, naye anacifa, banacimubisha aha Gibeya, lugo lw'omugala Pinihasi, ye wali oluhirwe omu ntôndo ya Efrayimu.

^f**24.32** : Amavuha gu Yozefu: Murh 33, 19; 50, 25; Lub 13, 19; Burh 49, 15; Hb 11, 12.

ABACÎRANUZI Shoftim (שופטים, Juges)

1

Enshokolezi ntanzi: Bene-Israheli baj'iyûbaka e Kanani

Yuda, Simoni, Kalebu n' Abanya-Keniti bayûbaka e Kanani

¹ Erhi Yozwè aba amafa^a, Bene Israheli bagendidôsa Nyakasane, mpu: «Ndi muli rhwe warhangirhêra abanya-Kanani anabahime?» ² Nyakasane anaciderha, erhi: «Yuda abe ye warhangigenda; lola oku namuha eco cihugo». ³ Yuda anacibwîra mwene wâbo, Simoni^b, erhi: neci nagenda nâwe là, muli o-gwo mulagi ohîrwe». Ntyo Simoni anacigenda naye. ⁴ Yuda anacirhabâla, na Nyakasane anacimuha abanya-Kanani, n'aba-Perizi; ahima omurhwe gwa ba-ntu bihumbi ikumi aha Bezeki. ⁵ Aho Bezek, banacishimanaho Adoni-Bezek, bamulwîsa banacihima abanya-Kanani n'aba-Perizi. ⁶ Adoni-Bezek akûla omulindi mpu akola ayaka, ci kwônene, bamuzîgagalakwo, n'erhi bamuhika- kwo bamugwârha, bamutwa ebyunkumwe emaboko n'amano manene emagu-lu^c. ⁷ Adoni-Bezek anaciderha, erhi: «Hali bâmi makumi gali nda^d bali batwe amano manene emagulu, n'ebyunkumwe emaboko, bakazagirhologola ebiryo by'obubungumukiza bw'oku cibo câni; oku nakazagijira kw'oku Nyamuzinda amangalulira». Bamuhêka e Yeruzalemu agendifirayo.

⁸ Bene Yuda banacirhabalira Yeruzalemu, banacimugwârha, bamugeza oku boji bw'engôrho, n'olugo baludulika muliro. ⁹ Enyuma z'aho, bene Yuda banaciyandagala, bagendilwîsa abanya-Kanani bali bayubasire omu ntôndo Nêgebu n'e Shefela. ¹⁰ Yuda arhabalira abanya-Kanani bayubakaga aha He-broni, hakazagiderhwa burhanzi mpu Kiryati-Arba, banacihimayo Sheshayi, Ahimani na Talmayi. ¹¹ Kurhenga aho arhabalira abantu bayubakaga e Debiri, owakazagiderhwa mira: Kiryati-Seferi. ¹² Kalebu anaciderha, erhi: «Owanka-ntumirhira Kiryati-Seferi, akanamugwârha, nanamuhà omukazi: ye mwali wa-ni Aksa». ¹³ Otnieli, mugala wa Kenazi, mulumuna wa Kalebu, anacirhola lu-lya lugo. Oku bundi, Kalebu anacimuha omwali Aksa mpu abe mukâge. ¹⁴ Erhi olya munyere ahika aha mwa Otnieli, iba Otnieli amushumika mpu ajihûna i- shwa emunda îshe ali. Olya mukazi erhi ahika, anacishonôka oku ndogomi yâge, Kalebu amudosa erhi: «Bici oli?» ¹⁵ Naye nyamukazi anacishuza, erhi: Waliha nsengire nani enshobôlo, bulya ecihugo ca Nêgebu co wampire; ompe nâni iriba ly'amîshi. Kalebu anacimuha iriha ly'enyanya n'iriba ly'idako.

¹⁶ Bene Hobabu, omunya-Keniti, mulamu wa Musa, banacisôka kurhenga omu lugo lw'emirhanda^e, banacigenzikanwa na bene Yuda, omw'irûngu lya Yuda eliri omu Nêgebu aha Aradi, banaciyyûbaka haguma n'olubaga. ¹⁷ Yuda anacirhabâla na mwene wâbo Simoni, banacihima abanya-Kanani bayubakaga e Sefati, baherêrekeza olwo lugo, banaciluyirika izîno lya Horma. ¹⁸ Yuda a-rharholaga Gaza n'ecihugo câge, Ashkeloni n'ecihugo câge, ciru na Ekroni n'ecihugo câge.

¹⁹ Nyakasane anayôrha ali na Yuda, na Yuda anacirhola entôndo yoshi, ci kwônene arhashaga okulibirhakwo abantu bayubakaga omu kabanda ebwa kuba bàli bagwerhe

^a**1.1** : Yozwe arhôtezire ecihugo erhi kulwa ngasi mango kurhuma (cigabi ca 1-12), n'okuhà bene Israheli aha bayûbaka (cigabi ca 12-23), cikwone okurhegekwa kw'ecihugo n'okudêkerera kwa bene Israheli kwayishiribà erhi Yozwe àfire. Olufu lwa Yozwè balushambîrekwo muli Yoz 24, 29-31; Bac 2, 8-10.

^b**1.3** : Yuda na Simoni nnina àli muguma.

^c**1.6** : Okwo kutwa ebyunkumwe emaboko n'amano manene emagulu, kwàli kulonza mpu oyo mubisha arhashashagikâlwa; ntyo arhankacimanyifôla amuherho.

^d**1.7** : Makumi gali nda: kuli kulonza okuderha oku bami banji bwenêne batûbirwe ebyunkumwe emaboko, n'amano manene emagulu.

^e**1.16** : Olugo lw'emirhanda yo e Yeriko: Lush 34, 3; Bac 3, 13.

engâlè z'ebiyuma. ²⁰Hebroni banacimuha Kalebu nk'oku Musa anali adesire, naye akungushamwo balya bagala basharhu n'Anaki. ²¹Kuli balya banya-Yebusi bayubakaga e Ycruzalamu, bene Benyamini ba- rhabalibirhagakwo, n'abo banya-Yebusi bayubakanwa na bene Benyamini aha Yeruzalemu kuhika ene.

Beteli agwa omu maboko g'abanzi.

²²Bene Yozefu nabo bakanya, barhabalira e Beteli, na Nyakasane aba haguma nabo.

²³Bene Yozefu banacirhuma enyenzi e Beteli, lugo lwakazagi- derhwa mira mpu: Luzu.

²⁴Abasirika balî buyenzi banacibona omuntu warhe-ngaga omu lugo, banacimuhwira mpu: «Rhuyêreke kurhi rhwankahika muli lula lugo, n'aho rhwanakubabalira». ²⁵Naye abayêreka oku baja muli olwo lugo, lulya lugo banacilugeza oku bwoji bw'engôrho, olya muntu bamuleka a-genda n'omulala gwâge. ²⁶Oyola muntu agendiyûbaka omu cihugo c'aba Hitimi; ayubakayo olugo, anaciluha izîno lya Luzu, lya linakola liba izîno ly'olwo lugo kuhika ene. Amashanja g'olunda lw'emukondwè

²⁷Menashè erhahashaga okuhima Beti-Sheani n'emirhundu yâge, ciru n'oli Tanaka n'emirhundu yâge, ciru n'oli Doli n'emirhundu yagc, ciru n'abantu bayubakaga e Ibleami n'omu mirhundu yâge, arhahashigihima abantu b'e Megido n'emirhundu yâbo; Abanya-Kanani banazibuha mpu babêra omwo cihugo ²⁸Ci kwônene erhi Israheli aba akola ali muzibu, abo banya-Kanani abagonya n'cmikolo mizirho, ci arhabalibirhagakwo ciru n'ehitya.

²⁹Efrayimu arhalibirhagakwo abanya-Kanani bayubakaga aha Gezeri, co cinarhuma aba- nya-Kanani banaciyuhakayo bonaye.

³⁰Zabuloni arhalibirhagakwo abantu bayubakaga e Kitroni, n'abantu bayu-bakaga e Nahaloli; abo banya-Kanani bayôrha baciberire emwâge, ci kwônene abagonya n'emikolo.

³¹Aseri arhalibirhagakwo abantu bayubakaga aha Ako, Abantu bayubakaga e Sidoni, ciru n'oli abayubakaga e Ahalabu, ab'e Akizibu, ab'e Helba, ab'e Afiki n'ab' e Rehobu. ³²Bene Aseri bayûbaka ntyo haguma n'abanya-Kanani bali bayubasire omu cihugo, ebwa kuba barhabalibirhagakwo. ³³Nefutali arhalihirhagakwo abantu bayubakaga e Beti-Shemeshi n'ahantu b'e Beti- Anati naye anayôrha n'abanya-Kanani hali bayubasire omu cihugo; ci kwône-ne abo bantu b'e Beti-Shemeshi n'abantu b'e Beli-Anali, bashuba bantu ba kukazibakolera. ³⁴Abanya-Moreni banacigorha bene Dani omwo ntôndo, bu-lya barhahashaga okuyandagalira ebwa kabanda. ³⁵Abanya-Moreni banacisêza okubêra aha Hari-Heresi, aha Ayayaloni n'aha Shaalbimi; ci okuboko kwa bene Yozefu kwabagonya, basezibwa nabo okubashiga n'okukazibakolera. Ecihugo c'abanya-Moreni ciri kurhenga oku irango ly'Akrabimi, oku lya Sela n'enyanya.

2

Nyamubâho akalihira olubaga lwâge

¹Ago mango malahika wa Nyakasane anaciyisha burherema kurhenga e Gilgala kuja e Bokimi, anaciderha, erhi: «Niene namukûlaga e Mîsiri nanamuhisa muli eci cihugo namulaganyagya na basho. Nali ndesire nti nta ma-ngo ciru n'amaguma nankavuna cndagâno yani ninyu. ²Kandi naderha nti: na ninyu nta mango mwacishomagya mpu mwajira endagâno n'abantu b'eci cihu-go, nti mukazikulumbya empêcro zâbo. Ci kwônene murhayumvagya izu lyani. Bici ebi mwajizire?» ³Nani naderha nti: ntacibalibirhekwo embere zi-nyu; bamuhorhaza na banyamuzinda wabo, bayôrha murhego, kuli mwe». ⁴Mw'ago mango, malahika wa Nnâmahanga abwîra bene Israheli ebyo bi-nwa, olubaga lwayama, lwalaka. ⁵Aho hantu, bahayîrika izîno lya Bokimi, n'aho banacirherekêreraho Nyakasane enterekêro.

Enshokolezi ya kabiri: Ebiyêrekîre amango g'abacîrânuzi goshi

Okufa kwa Yozwè

⁶Yozwè anacisengaruka olubaga, bene Israheli banacigenda, ngasi baguma bakanya

bagendiyûbaka omu cabo cihimbi c'ecihugo bahâbagwa. ⁷ Elyo iburha lyoshi lyanacifa, lyaja emunda b'îshe bajire; n'enyuma zâbo hayisha erindi iburha lirhayishigi Nyakasane, lirhayishigi n'olukogo ajiriraga Israheli. Olubaga lwarhumikira bwinja Nyakasane amango Yozwè anacihali go-shi, n'amango g'abagula ba mira bacirho enyuma za Yozwè, n'ababonaga gu-lya mukolo munene Nyakasane ajiriraga Israheli. ⁸ Yozwc mugala wa Nuni, murhumisi wa Nyakasane anacifa; ali akola a-gwerhe myâka igana n'ikumi. ⁹ Banacimubisha omw'ishwa ahabagwa nka mwanya gwâge, aha Timnati-Heresi, omu ntôndo ya Efrayimu, olunda lw'e- mwené lw'entôndo ya Gashi. ¹⁰ Elyo iburha lyoshi lyanacifa, lyaja emunda b'i-she bajire; n'enyuma zâbo, hayisha erindi ihurha lirhayishigi Nyamubâho, li rhayishigi n'olukogo ajiriraga Israheli.

Bene-Israheli bakaz'iharâmya banyamuzinda b'obwihambi

¹¹ Bene Israheli banacijira ebiri bigalugalu bwenêne omumasu ga Nyakasa-ne, banacikolera ba-Bali. ¹² Banacileka ntyo Nyakasane, Nyamuzinda wa b'i-she wabo, owabakûlaga omu cihugo c'e Mîsiri, bacijira emw'abandi ba- nyamuzinda; hâli baguma ba muli ba-nyamuzinda ba zirya mbaga zali zibazo ngolosire. Bakaziharâmya abo ba-nyamuzinda, na ntyo bakuniza Nyakasane. ¹³ Baleka Nyakasane bakazirhumikira Bali na ba-Astarte. ¹⁴ Obukunizi bwa Nyakasane bwanaciyaka bwenêne kuli bene Israheli; abaleka omu maboko g'abahaguzi, nabo babahagula; abaguza emw'abashombanyi babo bâli babali eburhambi; barhacigwerhe misi mici oku bashombanyi babo. ¹⁵ Ngasi hoshi banarhangulaga mpu bakola bajilwayo, okuboko kwa Nyakasane kunabahu- mbarhaze, kubajire kubi nka kulya Nyamubâho anaderhaga, nka kulya Nyaka- sane anayôrhaga abarhonzire, baja omu malibûko manji bwcnene. ¹⁶ Ci kwo- nene muli ago mango, Nyakasane akazizusa ekarhî kabo abacîrânuzi bakazagibalanga kuli balya bakazagiyishibahagula. ¹⁷ Na ciru barhayumvagya abo bacîrânuzi babo, bulya kurharhumaga barhakaziciheka emwa ba-nyamuzi-nda b'embuga n'okukazibaharâmya. Barhenga duba duba muli erya njira bîshe wabo bali bashimbire omu kukulikira amarhegeko ga Nyakasane; bôhe ba-rhacijiraga akabo. ¹⁸ Erhi Nyakasane abazukizagya ahacîrânuzi, Nyakasane anaba haguma n'olya mucîrânuzi na ntyo olya mucîrânuzi anabalikûza oku ba-shomhanyi babo, omu mango g'akalamo kage goshi, cbwa kuba Nyakasane akazagibafa lukogo nka bamamulakira erhi balya bashombanyi badwîrhe baba-libuza barhuma. ¹⁹ Ci erhi oyo mucîrânuzi abaga amafa, nabo kandi banashubirhogera omu bubî, barhaluse b'îshe wabo, bacijîre emw'abandi ba-nyamuzinda, bakaba-rhumikira n'okubaharâmya; barhaderhaga mpu bankaleka bubî bwâbo bulebe, nisi erhi olugendo lwâbo lubi.

Okuyôrha kw'amashanja g'ihanga omu Israheli

²⁰ Oku bundi obwo ohurhe bwa Nyakasane bwanaciyaka bwenêne kuli Israheli, anaciderha erhi: «Obu olu lubaga lwamavunaecrya ndagâno yani na-rhegekaga b'îshe wabo, n'obûla barhaciyumvirhi izu lyani, ²¹ nani ntacilibirhe- kwo embere zâbo ishanja ciru n'eriguma muli galya mashanja Yozwè asigaga e-rhi afa. ²² Ntyo Israheli amagala gamulya erhi bo barhuma: «Ka lero akolaga alanga enjira za Nyamubâho n'okuzishimba nk'oku ababusi babo bazilangaga, nisi erhi nanga?» ²³ Nyakasane aleka ago mashanja gaciluhukira, arhagalibirhagakwo duha, arhagahânaga omu maboko ga Yozwè.

3

Amashanja gali ekarhî ka bene Israheli

¹ Alaga amashanja Nyakasane alekaga ekarhî ka bene Israheli mpu akomezemwo bene Israheli, baligi balya boshi barhayishigi kurhi balwa e-bwa kuba barhajaga oku matabâro kuli banya-Kanani. ² Ajiraga ntyôla kwali kulonza mpu ayigirizemwo kwônene bene Israheli, galigi galya maburhwa gabo garhali gamanyire eby'amatabâro, bali balya barhali basagijâ oku matabâro. ³ Agola mashanja galigi, abarhwali b'Abafilistini, Abanya-Kanani boshi n'Abanya-Sidoni n'abanya-Hiwimi bayubakaga omu ntôndo ya Libano, kurhenga oku ntôndo ya Bali-

Hermoni kuhika oku muhango gwa Hamagi. ⁴ Agola mashanja, Nyakasane agaleka mpu akomezemwo bene Israheli, Iyo amanya erhi Abacîrânuzi bakazishimha galya marhegeko ahaga b'îshe wabo omu mango ga Musa. ⁵ Ntyo bene Israheli banaciyubakanwa boshi n'abanya-Kanani, abanya-Hiti, aba- Amoni, aba-Perizi, aba-Hivi, n'aba-Yebusi. ⁶ Lero bene Israheli bakayanka bâli b'ago mashanja nka bakabo, na bâli babo bakazibaha bene ago mashanja, banakazirhumikira ba-nyamuzinda wabo.

Olw'abacîrânuzi

Otnieli ⁷ Bene Israheli banacikulikiza okukazijira ebiri bigalugalu omu masu ga Nyakasane, bayibagira Nyakasane, Nyamuzinda wabo, bakazikolera abazimu, ba Bali na ba Asherasi. ⁸ Oburhe bwa Nyakasane bwanaciyâka kuli bene Israheli, lero abaguza emwa Kushani-Rishetayimi, mwâmi w'e Mezopotamiya, ntyo bene Israheli bakazikolera Kushani-Rishetayimi myâka munani yoshi. ⁹ Bene Israheli banacilakira Nyakasane, naye Nyakasane anacizusa muli abo bene Israheli omuyokozi wabayokola: ye Otnieli, mugala wa Kenazi, mulumu-na wa Kalebu. ¹⁰ Mûka gwa Nyakasane^f anacija muli ye; aba mucîrânuzi w'I-sraheli, akomekera mpu akola agendijâ oku matabâro. Nyakasane amufumbasa Kushani-Rishetayimi, mwâmi w'e Mesopotamiya, okuboko kwâge kwarhimbilaza bwenêne Kushani-Rishetayimi. ¹¹ Ntyo ecihugo carhangihumûka myâka makumi ani, buzinda bw'aho Otnieli mugala wa Kenazi anacifa.

Ehudi ¹² Bene Israheli barhôngdêra okukajira ebiri bigalugalu omu masu ga Nyakasane, naye Nyakasane aha Egloni, mwâmi w'e Mowabu emisi y'okulwîsa bene Israheli, ebwa kuba badwîrhe bajira ebigalugalu omu masu ga Nyakasane. ¹³ E-iglioni engabo yage ayiyushulakwo bene Amoni n'Amaleki; anacirhabalira Israheli anamuhima. Arhôngla olugo lwâge lw'emirhanda. ¹⁴ Bene Israheli ba-rhurnikira Egloni myâka ikumi na munani, ye wali mwâmi w'e Mowabu. ¹⁵ Bene Israheli banacilakira emunda Nyakasane ali, naye Nyakasane anacizu-sa muli bo omuyokozi, ye Ehudi, mugala wa Gera, wa muli bene Benyamini, âli wa kuboko kulyo kuhozire. Bene Israheli banacimurhuma mpu ahêke oluhembo emwa Egloni, mwâmi w'e Mowabu. ¹⁶ Ehudi anacitulisa cngôrho ya moji abirhi, ya buli bw'ikoro liguma, anaciyiyambalira idako ly'e myambalo yage, oku ihiji ly'ekulyo. ¹⁷ Anacikanyanya oluhembo lwâge emwa Egloni, mwâmi w'e Mowabu; oyo Egloni âli muntu wa majembere bwenêne. ¹⁸ Erhi ayusa okurhôngla oluhembo, akumira ababarhuzi b'olwo luhembo. ¹⁹ Naye yêne ashubira ebwa nshanga zali aha Gilgala, anacibwîra mwâmi erhi: «Yagirwa mwâmi ngwerhe omwanzi gw'ihwe nakubwîra». Mwâmi anaciderha erhi: «Nkumire!» Abali boshi naye bahuluka. ²⁰ Ehudi anaciyegera hofi naye, halya bâli babwarhire omu nyumpa yage y'enyanya mwo bakazaginywera empolwe, yo yanali nyumpa yage yenene. Eh udianaciderha erhi: «Yagirwa ngwerhe akanwa ka Nyamuzinda kuli we». Mwâmi anaciyimuka oku ntebe yage. ²¹ Okubu-ndi obwo, Ehudi anacizonza okuboko kwâge kumoshô, ayomola erya ngôrho yali okw'ihiji lyage liryo, anacimufunda yo omu nda. ²² Erya ngôrho yazikirira n'ccirindi cayo omu nda y'olya mwâmi, amashushi gayifunika ayabirwa n'oku-kûla eyo ngôrho omu nda yage yafufûka enyuma zâge. ²³ Ehudi anaciyandagala oku mushonezo gwali embuga, anaja ayigala enyumvi z'eyo nyumpa y'enyanya, akulula n'akahamiko. ²⁴ Erhi aba amagenda, abarhumisi ba mwâmi banaciyisha, balola: ala oku enyumvi z'eyo nyumpa y'enyanya zali mpamike n'akahamiko. Banaciderha mpu: «Buzira kurhindira, adwîrhe acibwika ama-gulu omu nyumpa bayankira ehibohololo». ²⁵ Balinda kasanzi karhali kanyi, kuhika bazânwa, n'erhi babona arhayigula enyumvi z'enyumpa, barhôngla o-lwigulo, bayigula; lola oku omwâmi wabo alambukire oku idaho, mira anafaga. ²⁶ Ago mango erhi Ehudi adwîrhe acilibirhira, arhaluka ebwa zirya nshanga, ayakira e Ha-Seiri. ²⁷ Oku anahika ntya, ayirukira abûha omushekera mulya ntôndo y'Efrayimu. Bene Israheli bayandagala naye kulya ntôndo, yêne abalo-ngolana.

^f3.10 : Erhi Mûka gwa Nyakasane ayusîyandagalira abalume b'omu mango g'Endagâno ya Mîra, abahâ emisi y'okujira ebisômerine omu kulêba n'okujira ebirhangâzo birya mwene muntu arha-nkahashijira oku buhashe bwâge yene. Mûka gwa Nyakasane anacijâ muli ye: Bac 6, 34; 1 Sam 10, 6. 10.

²⁸ Anacibabwîra, erhi: «Nshimbi, bulya Nyakasane amuhire abasho-mbanyi binyu b'e Mowabu». Banaciyandagala, bayisha bamukulikire, bajaba-fuka kuli Mowabu amazîko goshi ga Yordani, barhazigaga omuntu ciru n'omu-guma agera. ²⁹ Bahima bene Mowabu muli ago mango, hofi bantu bihumbi ikumi bafa; bàli balume banene banene na ba burhwâli, harhasigalaga ciru n'omuguma. ³⁰ Muli ezo nsiku, Mowabu afunyazibwa na bene Israheli, n'ecihu-go caluhûka myâka makumi gali munani.

Shamgari ³¹ Enyuma zâge (Ehudi) hayisha Shamgari, mugala w'Anati, ye wayirhaga bantu magana gali ndarhu ga Bafilistini n'omusholo gw'okuhuga enkafu; naye kugu-ma ali muyokozi w'Israheli.

4

Abanya-Kanani barhindibuza bene-Israheli

¹ Bene Israheli barhôngdêra okujira ebigalugalu embere za Nyakasane erhi Ehudi aba amafa.

² Na Nyakasane anacibaguza emwa Yabini, mwâmi w'e Kanani, owaliyimire aha Hasori. Omurhambo w'engabo y'abalwi bâge ye wali Sisera, ayubakaga aha Harosheti, emw'amashanja.

³ Bene Israheli banacilaki-ra Nyakasane, ebwa kuba oyo Yabini àli agwerhe ngâlè magana gali mwenda ga cuma; ali amageza myâka makumi abirhi adwîrhe alibuza bwenêne bene Israheli.

Debora ⁴ Muli ago mango, Debora, mulêbi-kazi, muka Lapidoti, àli mucîrânuzi omu Israheli.

⁵ Akazagitwira emanja aha nkingi ederhwa ya Debora, ekarhî ka Rama na Beteli, omu ntôndo y'Efrayimu, na bene Israheli bakazisôkera e- mwage, bagend'itwirwa olubanja. ⁶ Arhumiza mpu bagendihamagala Baraki, mugala w'Abinoami w'e Kedesi omu Nefutali; anacimubwîra erhi: «K'arharhegekaga ntya Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli? Okanye ojibera oku ntôndo Tabora, ogende na bantu bihumbi ikumi omu bene Nefutali na muli bene Zabuloni. ⁷ Nayisha nakurugu- kiza emunda oli, ebwa mugczi gwa Kishoni, Sisera ye murhambo w'e ngabo y'abalwi ba Yabini, ayisha n'engâlè zâge mwandu, n'omwandu gw'abalwi, nani nanakuha ye». ⁸ Baraki amubwîra erhi: «Okayisha nani nanagenda, ci akaba orhayishiri nani ntayije».

⁹ Debora ashuzi erhi: «Okuli nayisha, rhugende nâwe, ci o-rhabone irenge omu njira wayishigeramwo, ebwa kuba mukazi Nyakasane akola ahimamwo Sisera». Debora, ayimuka agenda na Baraki e Kedesi. ¹⁰ Ba-raki anacihamagala Zabuloni na Nefutali aha Kedesi; bantu bihumbi ikumi bagcnzikanwa naye, Debora naye bagenzikanwa boshi.

Omunya-Keniti Heberi ¹¹ Muli ago mango, Heberi, munya-Keniti, ali aciberwire kuli Kayini na kuli bene Hobabu, îshe-zala wa Musa, anali amagwika ihêma lyage kuhika aha mwelo gwa Besananimi, hofi na Kedesi.

Okuhimwa kwa Sisera ¹² Banacimanyisa Sisera oku Baraki mugala wa Abinoami amasôkera oku ntôndo ya Tabora. ¹³ Sisera anacilâluka mpu bashubulize aha Harosheti w'ama-shanja, olunda lw'omugezi gwa Kishoni, engâlè zâge z'ecuma zoshi n'engâlè yage y'abalwi bali naye.

¹⁴ Oku bundi Debora anacibwîra Baraki erhi: «Yimuka, bulya alaga olusiku Nyakasane anakuhamagalamwo Siscra. Nyakasane k'arhayishire oku ntambala embere zâwe?» Baraki anaciyandagala kulya ntôndo na balya bantu bâge bihu-mbi ikumi enyuma zâge.

¹⁵ Nyakasane ahandabanya Siscra n'engâlè zâge z'ecuma n'erya ngabo y'abalwi boshi. Baraki abageza oku boji bw'engôrho; Sisera ashonoka omu ngâlè yage akola ayaka n'amagulu. ¹⁶ Baraki anaciminika zirya ngâlè n'erya ngabo y'abalwi, kuhika aha Harosheti w'amashanja, n'e-ngabo y'abalwi ba Sisera yoshi yahwera oku boji bw'cngôrho harhasigalaga omuntu ciru n'omuguma.

Okufa kwa Sisera ¹⁷ Sizera alibirha n'amagulu akola ayaka, ayakira omw'ihêma lya Yaheli, muka Heberi w'omu Keniti, bulyala Yabini, mwâmi w'e Asori, n'enyumpa ya Heberi w'omu Keniti bàli erhi bayumvikine. ¹⁸ Yaheli anacihuluka aja emunda Sisera ali, anacimubwîra erhi: «Ja omu nyurnpa. Yagirwa nnawirhu, ja omu mwâni, orhayobôhe cîcî». Anaciyongerera omw'ihêma ly'olya mukazi, naye olya mukazi amubwikira n'obulengeti. ¹⁹ Sisera anacibwîra olya mukazi erhi: «Nkuhûnyire ompe nani mishi masungunu nganywe bulya ndi n'enyôrha».

Anacifûnula akabindi k'amarha, amuha anywa, anashubimubwikira. ²⁰ Sisera abwîra olya mukazi erhi: «Obêre aha muhango gw'ihêma, na bakayishikudosa mpu ka hali omuntu hano, wanaderha erhi nanga». ²¹ Oku bundi olya Yaheli muka Heberi ayanka omurhi mushongole o-kw'ihêma, n'omu kundi kuboko afumbarhamwo enyundo, ayisha anyombôka, amujaho, amukomerera gulya murhi omu lulirâ, gwarhulukana kuhika o-mw'idaho, bulya ali iro bwenêne erhi murhamo guruhuma, anacifa. ²² Ci kwône-ne Baraki ayisha alongereza Sisera. Yaheli aja emund'ali amubwîra, erhi: «Yi-sha nkuyêreke omuntu waja walonza». Baraki anacija omu mw'olya mukazi, abona! Sisera anarhangusire, anafire, n'omurhi gumuli omu lulirâ.

Bene-Israheli barhenga omu bujâ ²³ Muli olwo lusiku, Nyamuzinda afunyanza ntyo Yabini, mwâmi w'e Kanani, embere za Bene Israheli. ²⁴ Okuboko kwa bene Israheli kwaja kwahu-mbarhaza bwenêne Yabini, mwâmi w'e Kanani, kuhika bahima loshi oyo Yabini, mwâmi w'e Kanani.

5

Olwimbo lwa Debora na Baraki

¹ Muli ago mango, Debora na Baraki mugala w'Abinoami, banacîrhôla o-lwimbo hayimba, mpu:

² Amango abangere bayabwire bwinja Israheli, Amango olubaga lucihânyire n'omurhima mwinja munakuze Nyakasane!

³ Yumvagyi yaga mwe bâmi, ninyu mwe barhambo b'amatabâro murhege okurhwiri. Niono nkola nayimbira Nyakasane, Nayimbira Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli olulanga.

⁴ Yagirwa Nyakasane erhi orhenga e Seiri, erhi oyegera endimiro za bene Edomu, igulu lyageramw'omusisi, amalunga gajonga, n'ebitû byavongobokamwo enkuba.

⁵ Embere za Nyakasane, entôndo zadirhimana, ye Sinayi wadirhimana embere za Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli.

⁶ Amango ga Shamgari mugala w'Anati, amango ga Yaheli, erhi nta mizi-nzi ya bantu ecigera omu njira nungêdu, bâli bakola bakazigera omu rhujira rhw'eburhambi.

⁷ Omu Israheli erhi nta barhambo, ntâye ciru n'omuguma, kuhika nayima niono Debora, nayimanga nie nina w'Israheli.

⁸ Bakazicîshoga abandi ba-nyamuzinda bahyahya, nka kula bacîshoga emi-gati; nta mpenzi, nt'itumu ciru n'eriguma byacibonekaga emw'ebihumbi by'amakumi ani ga bene Israheli.

⁹ Omurhima gwanî guyerekire abarhegesi b'Israheli, omu lubaga, mwe b'omurhima mwinja, mukuze Nyakasane,

¹⁰ Mwe mushonire oku ndogomi-kazi nyeru, erhi mwe mubwarhire oku nshangi nnambûle, na ninyu mwe muli omu njira mwagenda, mui-mbe!

¹¹ Muyimbe erhi munayimizibwe n'abarhimba engoma aha zinywera aho bamakuza oburhabêsha bwa Nyakasane, oburhabêsha bw'omurhambo wâge omu Israheli. Okubundi obo, olubaga lwa Nyakasane, lwamayandagalira ebwa miha-ngo.

¹² Zûka zûka, Debora, zûka zûka oyimbe olwimbo! Yimuka wâni Baraki, ogwarhe ngasi wanalikugwasire, wâni mugala w'Abinoami!

¹³ Yandagala we washugunusire, oje emunda abanya-buhashe bali! lubaga lwa Nyakasane, yandagalira emunda ndi omu karhî k'entwâli!

¹⁴ Omu bene Efrayimu, abayubasire emw'Amaleki ekuyimize emirhwe ya bene Benyamini, eyandagale emirhwe ya bene Makiri bayandagale ab'emwa Zabuloni, erhi banali n'akarhi k'oburhegesi.

¹⁵ Abarhambo b'Isakari bali na Debora, naye Isakari ayishire na Baraki, alikira engabo yâge omu kabanda. Hofi n'orhwishi rhwa Rubeni, baciha amadoso manji omu murhima, mpu:

¹⁶ Carhuma wayôrha omu karhî k'ebyoogo byâwe, oli omu kuyumvirhiza abazihi b'orhurhêra hofi n'amasò gâwe? Hofi n'orhwishi rhwa Rubeni, badwîrhe bacija emurhima!

¹⁷ Galadi ishiriza lya Yordani yo aba; naye Dani cirhuma ayûbaka omu mûrho gâge! Aseri amayûbaka oku burhambi bw'enyanja, amayûbaka omu mahu-kulu gayo.

¹⁸ Ci Zabuloni lwo lubaga lw'abantu bali bacihezire omu kaga k'okufa, kuguma na Nefutali, oku nyanya ly'amashwa.

¹⁹ Abâmi banacyisha, batula entambala; neci batula entambala abâmi b'e Kanani, batulira entambala aha Tanaka, oku mishi ga Megido: arhali bunguke bwa nsaranga bahimire.

²⁰ Kurhenga enyanya, emalunga, ezalwire ziri nyenyêzi⁹; oku zagenda erhi zanalwisa Sisera.

²¹ Bakurubukanwa n'omugezi gwa Kishoni, omugezi gwa Kedumi, omugezi gwa Kishoni; omurhima gwâni gwashologosirwe nabo bwenêne!

²² Oku bundi ensenyi z'enfarasi zayisha zahukuza idaho, zizigamire omu mizigo, omu mizigo y'abalwi.

²³ Hehêrera Merozi, kwo adesire malahika wa Nyakasane Hehêrera, hehêrera abantu b'eyo munda! ebwa kuba barhayishigirhabâla Nyakasane barhayishigirhabâla Nyakasane n'entwâli zâge.

²⁴ Agishwe omu bakazi boshi^h Yaheli, Yaheli, muka Heberi munya-Keniti, omu bakazi boshi ba ngasi nyumpa agishwe!

²⁵ Mishi ga kunywa, go amahûna; lero nyamukazi amuha amarha; omu kahe k'abakulu amamuhiriramwo entanda.

²⁶ Nyamukazi omu kuboko kuguma amafumbarha omushurhi, n'omu kuboko kulyo amafumbarha enyundo y'abakozi; Amayirhimba Sisera, yamutuntuma irhwe, yavunanga, yanarhula oluli-rà.

²⁷ Aha magulu gâge, amavondama, amakulumba, cikola cirunda, aha avondamaga, ah'akulumbiraga ho anafirire.

²⁸ Amalâbira omu kabonezo, amayunjula birengo, nina wa Sisera, amalâbira omu rhuyungiro: «Erhi, cirhumire engâlè yâge elegema wâni? Cirhumire rhulinga emibomborogano y'engâlè zâge?»

²⁹ Embuguma z'omu bambalikazi zanamushuza, naye yêne anashubigaluka omu binwa byâbo, erhi:

³⁰ «Ka ntâco babwîne, ka barhadwirhi bagabana eminyago? muja-kazi muguma, baja-kazi babirhi okw'irhwe liguma; omu minyago ya Sisera, muli emishangi y'ebitâkè n'obushengerere, eminyago, ebitâkè, obushengerere buhange kabirhi omu igosi!»

³¹ Ntyo kwo bafa abanzi bâwe, yagirwa Nyakasane. Nabo abakuzigira kwo bali nk'izûba lyazûkana emisi yalyo yoshi. Ecihugo canaciluhûka myâka makumi ani.

6

Israheli alibuzibwa n'Abanya-Madiani

¹ Bene Israheli bakajira ebiri bigalugalu embere za Nyakasane, na Nyaka-sane anacibahâna emwa Madiani, myâka nda. ² Okuboko kw'aba- nya-Madiana kwafunyaza bwenêne bene Israheli. Okwo kulibuzibwa n'aba- nya-Madiani kwarhuma bene Israheli bakazigendicîfulika omu ntôndo, omu nyâla n'orno mahukulu. ³ Erhi Israheli abaga amarhwera emburho zâge, aba- nya-Madiani banayisha n'abanya-Maleki, n'engabo y'e buzûka-zûba, banayi-sha balimukozakwo entambala. ⁴ Banahanda omo cihugo ca bene Israheli, banarhangira okuhagula emburho omu cihugo kuhika aha Gaza, barha-nkalesire akantu omu Israheli, oli ebibuzi, oli enkafu n'endogomi. ⁵ Bamayusihagula, banasokana amahêma n'amasò gâbo; bakazagiyisha ba-nji nka nzige, bonene n'engamiya zâbo bali mwandu, banarhogera omu cihu-go, bacihagula. ⁶ Israheli akena bwenêne erhi abo banya-Madiani barhuma; lero bene Isra-heli banacilakira emunda Nyakasane ali.

Nyakasane arhumira Bene-Israheli omulêbi

⁹**5.20** : Enyenyêzi yalwisa Sîsera kwo kuderha oku Baraki arhêra abashombanyi bage budufu.

^h**5.24** 5, 24: Agishwe omu bakazi boshi Yaheli: Lk 1, 42. Debora acîtakirira Yaheli: Yaheli ali mukazi nkana wayâsagya anayirha omushombanyi mukulu w'Israheli.

⁷ N'okwo bene Israheli bakazagilakira Nyakasane erhi banya-Madiani ba-rhuma, ⁸ kwarhuma Nyakasane arhumira bene Israheli omulêbiⁱ. Anacibabwîra, erhi: «Oku Nyamubâho adesire kw'oku: Nie Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, niene namukûlaga e Mîsiri, namukûla omu nyumpa y'obuja. ⁹ Namulikûla oku banya-Mîsiri n'oku bandi bashombanyi binyu, hoshi nabalibirbakwo embere zinyu n'ecihugo câbo namuhaco. ¹⁰ Namubwizire nti: Nie Nyakasane Nyamuzi-nda winyu, nti murhahîra mukayôboha ba-nyamuzinda b'abanya-Moreni, aba muyubasire omu cihugo câbo. Ci kwônene murhayumvagya izu lyani».

Malahika wa Nyakasane abonekera Gedeoni

¹¹ Malahika wa Nyakasane anaciyisha abwarhala aha murhi gw'Ofra, gwa- bîga gwa Yoash w'omu bûko bw'Abiyezeri. Omugala Gedeoni erhi adwîrhe ahûlira engano omu mpûlo lyo ayiyasa bene Madiani. ¹² Malahika wa Nyakasa-ne amubonekera, anacimubwîra, erhi: Nyakasane ali haguma nâwe, wâni ntwâli ntagengwa». ¹³ Gedeoni anacimushuza erhi: «Mâshi, Nnawirhu, acibaga Nyakasane ali haguma nirhu, cici cirhumirage oku kwoshi kwayisha? Na kandi, ngahigi byajire bîrya birhangazo balarha bakazagirhubwîra mpu: K'arhali Nya-kasane warhukûlaga e Mîsiri? Lero buno Nyakasane arhukabulire, arhuhânyire emwa abanya-Madiani». ¹⁴ Nyakasane anacihindamukira Gedeoni, amu-bwîra, erhi: «Gendana eyo misi yâwe ogwerhe, ojilikuza Israheli kuli abo ba-nya-Madiani. Kâli niene nkurhumire?» ¹⁵ Naye Gedeoni anacishuza, erhi: «Mâshi! Yagirwa Nyakasane, bicigi nankacizamwo Israheli? Lola oku enyu- mpa yirhu yo ngonyo bwenêne omu bûko bwa Menashê, na nani nie munyi kulu-sha w'omu nyumpa ya Larha». ¹⁶ Nyakasane anacimubwîra erhi: «Ebwa kuba naba haguma na nâwe, wahima bene Madiani nka kula wankahima omuntu muguma». ¹⁷ Gedeoni anacimubwîra erhi: «Akaba ndi murhonyi emunda oli, ompage ecimanyiso, mbonerekwo oku anali we odwîrhe wandesa. ¹⁸ Orharhe-ngaga aha waliba, oku nagaluka nshubire eno munda oli, nayisha ndwîrhe enterekêro yani, nanayirherekêra cmunda oli». Naye Nyakasane anacimushuza, erhi: «Gendaga, nabêra aba kuhika ogaluke». ¹⁹ Gedeoni akanya, aja emwâge, ajibâga omwanahene, ayanka mulengo muguma gwa nshâno, ajiramwo emigati erhalimwo lwango; ahira enyanya omu cirhiri, n'ibinda lyaja omu nnaga, ahuluka, akanya aja halya idako ly'omurhi, ayegêra. ²⁰ Malahika wa Nyakasane anacimubwîra, erhi: «Rhôla eyo nyama, n'eyo migati erhalimwo lwango, oyidekereze kuli eri ibuye, obulagireho n'ibi-nda». Gedeoni anacijira kulya. ²¹ Malahika wa Nyakasane alambûla akarhi kage, irhwerhwe lyako lyahika kuli zîrya nyama na kuli erya migati erhalimwo lwango. Omuliro gwanaciyâka muli lîrya ibuye^j gwasîngônola erya nyama n'e-rya migati erhalimwo lwango, na malahika wa Nyakasane ahirigirha embere zâge. ²² Gedeoni anacibona oku anali malahika wa Nyakasane. Gedeoni anaciderha, erhi: «Mâshi! Yagirwa Nyakasane, kuziga nabwinage malahika wa Nyakasane n'amasu gani^k, busu oku busu». ²³ Nyakasane anacimubwîra erhi: «Obe n'omurhûla, orhafa». ²⁴ Aho, Gedeoni ayubakiraho Nyakasane oluhêrero, anacihayîrika mpu ho: «Nyakasane w'omurhûla». Olwola luhêcro ho luciba kuhika ene aha Ofra w'e Abiyezeri.

Gedeoni alwîsa Bali

²⁵ Muli obo budufu Nyakasane anacimubwîra, erhi: «Oyanke erya mpanzi ntôrho ya sho,

ⁱ **6.8** : Nyakasane arhumira bene Israheli omulêbi: Rhulole muli Bac 1, 1-12; 1 Sam 2, 27-36; Iz 1, 2-3; Hoz 2, 4-15; Am 2, 6-16. 6, 31: Ka mugwâsirwe okulwira Bali? Okwo kuyêrekîne oku Yowasi arhôngîre okuciyêgula oku nterekêro y'obunywesi. 6, 39: N'okwo Gedeoni acilanzire okuderha kubî, kurhukengêzize kulya kwa Abrahamu: Erhi mâshi Yagirwa omanyane oburhe bwâwe bwankanayâka kuli nie (Murh 18, 30.32).

^j **6.21** : Omuliro gwayâka omu ibuye: Lub 3, 2-6; 33, 20-23; 1 Bam 18, 38; 1 Nga 21, 26.

^k **6.22** : Omu nkengêro za bene Israheli, kumanyikîne oku omuntu erhi ankabona Nyamuzinda busu oku busu, arhankacilama en'igulu. Rhulole muli Bac 13, 22; Murh 32, 31: Luh 3, 6; 33, 20-23; Ezr 6, 5.

n'eyindi mpanzi ya myâka nda. Ogendihongola oluhêrero sho a-rherekêreragakwo Bali¹, kandi wanahongola gulya mulindizo guruhumwakwo guli oku nyanya.²⁶ Enyanya ly'aho hantu hakulu ntyo, oyubakireho Nyakasane Nyamuzinda wâwe oluhêrero, lube lûbake bwinja. Wanayanka erya mpanzi ya kabirhi wanayirherekêra nka nterekêro ya nsirîra n'emibeza ya gulya muli-ndizo wahongolaga». ²⁷ Gedeoni anacirhola bantu ikumi omu bambali, anacijira nka kulya Nya-kasane anamurhegckaga, ci kwônene arhacishomagya mpu akujira mûshi, ebwa kuyôboha ab'omu mulala gw'ishe n'abandi balungu b'omu lugo: lero akujira budufu. ²⁸ Erhi abantu b'omu lugo bacizûka sezi, lola oku bashîmâna oluhêrero lwa Bali baluhongwire; lola n'oku omulindizo gwâli oku nyanya gwatûbirwe, n'oku erya mpanzi ya kabirhi yarherekirwe nka nterekêro ya nsirîra kuli lulya luhêrero bayubakaga. ²⁹ Bakazidosanya bône na bône mpu: «Ndi wajiraga kula?» Banacija badôkereza, banacija balongereza, banaciderha mpu: «Gedeoni mugala wa Yoash, ye wajiraga okwo». ³⁰ Oku bundi abantu ba mulya lugo banacibwîra Yoash, mpu: «Ohuluse mugala wâwe, anafe, ebwa kuba anahongwire oluhêrero lwa Bali, anatwire omulindizo gwâli oku nya-nya». ³¹ Yoash anacibwîra balya bali bamuyishire erhi: «Ka mugwâsirwe oku-lwira^m Bali? Nisi ka mwe mugwâsirwe okumuyôkola? Owankaderha mpu aja olunda lwa Bali, oyo anafe irhondo embere z'esêzi. Akaba ali nyamuzinda yêne acilwire, bulya bahongwire oluhêrero lwâge!» ³² Olwo lusiku bayîrika Gedeoni izîno lya Yerubali, bakaziderha, mpu: Bali amujire kubi ebwa kuba anahongwire oluhêrero lwâge!» Okulâlîka abalwi ³³ Abanya-Madiani, abanya-Maleki n'abantu b'e buzûka-zûba boshi ba-shubuzanya, n'erhi baba bamayikira Yordani, batwa olugerêro omu kabanda ka Yizreeli. ³⁴ Mûka gwa Nyakasane anacija muli Gedeoni; Gedeoni anacibûha omushekera. Abiyezeri naye ayisha, acilunga kuli ye. ³⁵ Arhuma entumwa e- mwa bene Menashê boshi, nabo bacilunga kuli ye. Arhuma entumwa emwa Aseri, emwa Zabuloni, emwa Nefutali, boshi banacisôkera emunda ababo bali.

Omufumba gw'amwoya g'ebibuzi

³⁶ Gedeoni anacibwîra Nyamuzinda, erhi: «Akaba olonzize okuyokola Israheli n'okuboko kwâni nka kulya wene wanaderhaga, alaga: ³⁷ nkola nalambûlira omufumba gw'amoya g'ebibuzi oku câno: olumè lukaja kuli ago moya n'obudaka buli eburhambi bukayôrha buli bumu bwoshi, nanamanyiraho oku neci wayokola Israheli n'okuboko kwâni, nk'oku wanaderhaga». ³⁸ Byanaciba kulya. Oku lusiku lwakulikiraga erhi aba amazûka sêzi sêzi, abungabunga gu-lya mufumba gw'amoya, agusimarha, amîshi g'olumè garhengamwo ganacibu-mba akabehe. ³⁹ Gedeoni anacibwîra Nyamuzinda, erhi: «Mâshi yagirwa, oma-nye oburhe bwâwe bwankanayaka kuli nieⁿ. Nashubigereza ogu mufumba gw'a-moya obwa kabirhi: Lero gabâge amoya gwonene go gayorba mûmu n'obuda-ka buli eburhambi bwâgo bube bwo buyunjula lumè.» ⁴⁰ Nyamuzinda anacijira kulya muli bulya budufu: amoya gayôrha mûmu n'obudaka bwali eburhambi bwoshi bwajoma n'olumè.

7

Nyakasane anyihya engabo ya Gedeoni.

¹ Yerubali ye onaligi Gedeoni, n'abantu bâge banacizûkiriza lubungubu-ngu, bagenditwa olugerêro aha Ayini-Haradi. Olugerêro lw'Aba- nya-Madiani lwali olunda lw'emwênè lw'olugerêro lwa Gedeoni, ebwa ntôndo Morè, omu kabanda. ² Nyakasane anacibwîra Gedeoni, erhi: «Olu lubaga muli mweshi nalo luli lunji, ntabwini kurhi nankahasha okuluha bene Madiani, bulya hali amango wankabona Israheli akola aja acîkunga, erhi: oku misi yani nahimire. ³ Ojagi-bwîra olubaga ebi binwa, boshi babiyumve; obabwire, erhi: «Ngasi yeshi oli

¹**6.25** : Ogendihongola oluhêrero: okundule, okulumbye oluhêrero: Luh 34, 13.

^m**6.31** : Ka mugwâsirwe okulwira Bali? Okwo kuyêrekîne oku Yowasi arhônîre okuciyêgula oku nterekêro y'obunywesi.

ⁿ**6.39** : Nk'okwo Gedeoni acilanzire okuderha kubî, kurhukengêzize kulya kwa Abrahamu: Erhi mâshi Yagirwa omanyane oburhe bwâwe bwankanayâka kuli nie (Murh 18, 30.32).

n'obwôba na ngasi yeshi oli n'entemu acishubirire emwage, arhengc kuno, akaz'ihengûliza oku ntôndo ya Gelbowe». Bantu bihumbi makumi abirhi na bibirhi bashubira emwa babwe, hasigala bantu bihumbi ikumi. ⁴ Nyakasane anacibwîra Gedeoni, erhi: «Aba bantu baciri banji bwenêne, obayandagalize aha lwîshi n'eyo munda yo wabarhangulira. Oyu nankayishiku-bwîra nti ola ye wagenda nâwe, oyo anagende nâwe, na kuli aba nankanayi-shikubwîra boshi nti: ola arhagende nâwe, oyo arhagendaga nâwe». ⁵ Anaciyandagaliza olubaga loshi ebwa mishi, na Nyakasane anacibwîra Gedeoni erhi: «Ngasi boshi bankayishinywa amîshi bagashamuza n'olulimi nka kabwa, abo onabahire lunda luguma, na ngasi boshi bankayishifunya amadwi bakola banywa, abo nabo wanabahira olundi lunda». ⁶ Abashamuzize amîshi bagahêka ekanwa n'amaboko bahika omu bantu magana asharhu; abandi boshi bakazagifunya amadwi bakola banywa. ⁷ Nyakasane anacibwîra Gedeoni, erhi: «Abo bantu bashamuzagya amîshi bo namuyokolamwo, bo nayishikuhamwo bene Madiani, boshi bashubirage ngasi muguma emwage». ⁸ Banacirhola olwiko lw'olubaga, banafumbarha emishekera yâbo. Gedeo-ni anacirhuma erya ngabo yoshi y'abantu ngasi muguma omu mwage, asigalana balya magana asharhu. Olugerêro lw'abanya-Madiani lwâli omu kabanda idako lyage.

Embala-mwanzi y'okuhima

⁹ Muli obwo budufu Nyakasane anacibwîra Gedeoni, erhi: Zûka ocirhune oku lugerêro lwâbo, bulya nabahizire omu maboko gâwe. ¹⁰ Akaba oyobohire okucirhunika kuli bo, oyandagalage na mwambali wâwe Pura, oj'ebwa cihando cabo. ¹¹ Wayishiyumvirhiza ebi badwîrhe baderha, na ntyo amaboko gâwe ganabona emisi, na kandi wanacirhunika kuli bo muli eco cihando cabo». Anaciyandagala na Pura, alindahika oku cizimbêro c'oluhêro lw'abo bantu. ¹² Engabo ya Madiani n'ey'Amaleki n'engabo ya balya barhengaga olunda lw'ebuzûka-zûba, bâli bashandabine omu kabanda, mwandu nka nzige, n'e- ngamiya zâbo zâli mwandu nka mushenyi gw'oku nyanja. ¹³ Gedeoni anacihikaho, na lola oku muntu muguma akazagiganirira owabo ecilôrho câge, anacimubwîra, erhi: Lola oku nshuba nalôrha eci cilôrho. «Nanacilôrha omugati muburunguse gw'engano gwanacirhogera oku cihando ca Madiani, gwanaciyisha gwabulungira kuhika okw'ihêma, gwalisarhalakwo, gwalihirimya: gwalikweba eyi n'eyi, n'eryo ihêrna lyacihonda okw'idaho»! O-lya wabo anacimushuza erhi: ¹⁴ «Okwo kurhali kandi kantu okuleka engôrho ya Gedeoni mwene Yoash, muntu w'omunya Israheli; Nyamuzinda anamuhi-re Madiani n'ecihando câge coshi.» ¹⁵ Erhi Gedeoni ayusiyumva kurhi badwîrhe baganira kuli eco cilôrho na kurhi bacihugwire, anaciharâmya, akanya ashubira oku lugerêro lwa bene Israheli, anacibabwîra erhi: «Yimuki, rhugende, bulya Nyakasane anamuhire olugerêro lwa Madiani».

Obugwanyanye

¹⁶ Balya bantu b'amagana asharhu abagabamwo bikembe bisharhu, ana-baha boshi emishekera n'orhubindi rhw'omukungula, n'ebimole babihira omu rhubindi. ¹⁷ Anacibabwîra, erhi: «Muyishikazilolêreza, oku nankayishijira kwo ninyu mwankanajira. ¹⁸ Hano mbuha omushekera n'abarhuli nabo, ninyu mwanabûha emishekera eburhambi bw'ecihando coshi, kandi mwanayama mpu: Lwa Nyakasane na Gedeoni!» ¹⁹ Gedeoni n'abantu igana bâli naye bana-cihika oku cihango, gala mango basinsimuka aha karhî k'obudufu, nka gala mango banagombôla abalâlîzi; babuha emishekera, banacibera na rhulya rhubindi bali bafumbasire. ²⁰ Oku bundi bitya bikembe oku binali bisharhu byanacibuha emishekera, byabera n'orhubindi; ngasi muguma afumbarha eci- mole câge omu kuboko kumoshô, n'omushekera omu kuboko kulyo; oku ba-dwîrhe babûha emishekera, banadwîrhe bayâma mpu: «Engôrho ya Nyakasa-ne na Gedeoni?». ²¹ Banacibêra ngasi muguma halya anayimanzire eburhambi bw'olugerêro: olugerêro lw'abo bashombanyi lwarhondêra okulibirha, babanda orhubababo, banacilibirha bakola bayaka. ²² Amango abo bantu b'amagama asharhu baka-zagibuha emishekera, Nyakasane anacibalandula omurhima gw'abo ba-nya-Madiani; bajananwamwo bakola bayirhana n'engôrho, n'okwo kwanaciba omu cihando coshi. Engabo yali muli olwo lugerêro yanaciyaka kuhika aha Beti-ha-Shita olunda lw'e Serera, kuhika oku iziko lya Abeli-

Mehola hofi na Tabati.

Embirindiko

²³ Bene Israheli banaciyumva oku badwîrhe babahamagala, bo baligi bene Nefutali, bene Aseri, na bene Menashê boshi, banaciminika balya ba- nya-Madiani. ²⁴ Gedeoni anacirhuma entumwa omu ntôndo ya Efrayimu yoshi aderha, erhi: «Mubunguluke mweshi mushagamukire kuli abo banya-Madiani, muzibe amazîko kuhika aha Betabara, na kuhika oku Yordani». Abo bantu b'Efrayimu bahamagalagwa boshi babaciziba amazîko, kuhika aha Betabara na kuhika oku Yordani. ²⁵ Erhi baba bamagwârha baluzi babirhi ba Madiani, Orebi na Zebi, bayirhira Orebi ah'ibuye Iya Orebi, naye Zebi bamuyirhira aha nkandiro ya Zebi. Banacikulikira Madiani, banaciyisha badwirhire Gedeoni amarhwe g'Orebi na Zebi, olundi lunda Iwa Yordani.

8

Oburhê bw'abantu b'e Efrayimu

¹ Abantu b'e Efrayimu banacibwîra Gedeoni, mpu: «Kwo kurhi oku wa-rhujirire, ene obula kwarhulalika amango wajagilwîsa Madiani?» Banacimulongoza bwenêne là! ² Gedeoni abashuza, erhi: «Ka nani kwo najizi-rage akinyu? K'okukundeza kw'Efrayimu kurhalushiri okarhalika kw'Abiyezeri? ³ Omu maboko ginyu mwo Nyamubâho ahizire abaluzi b'e Madiani, Orebi na Zebi. Ka niono nakozire akinyu?» Lero kuli ebyo binwa oburhe bwatwika.

Gedeoni aminika abashomhanyi

⁴ Oku bundi, Gedeoni anacihika oku Yordani, anaciyikira na balya bantu magana asharhu banali naye. Boshi erhi barhamire n'okwo kuja kwalwîsa bene Madiani. ⁵ Anacibwîra abantu b'e Sukoti, erhi: «Mperi nani olu lubaga rhuli nalo, rhugati rhusungunu, bulya barhamire bwenêne, munabwîne oku nkuliki-re Zebahi na Salmuna bombi bombi bali bâmi b'e Madiani». ⁶ Abarhambo b'e Sukoti banacimushuza mpu: «Ka ecigasha ca Zebahi n'eca Salmuna cikola ciri omu maboko gâwe obwo rhukolaga rhwaha engabo yâwe emigati?» ⁷ Gedeoni anacibashuza, erhi: «Okunali, hano Nyakasane aba amampa Zebahi na Salmuna, namugezakwo omutuntumo, kuli eyi mibiri yi-nyu, haguma n'emishugi y'omw'irûngu, mweshi namugonya nka bisirha». ⁸ Omu kurhenga aho, asôkera e Penueli, anacibabwîra nk'okwo ana- bwîraga ababo. Abo bantu b'e Penueli banacimushuza nabo nk'okwo abantu b'e Sukoti bamushuzagya. ⁹ Anacibabwîra, erhi: «Hano ngaluka rhukola rhuli bahimi, rhunakola rhuli n'omurhûla, nahongola eyi nkingi yinyu».

Okuhimwa kwa Zebahi n'okwa Salmuna

¹⁰ Zebahi na Salmuna bâli aha Karikora n'engabo yâbo ya balume hofi bihumbi ikumi na birhanu, baligi misigala ya gulya mwandu gw'emirhwe y'abantu b'e Buzûka-zûba. Abafire muli eyo mirhwe, bali bantu bihumbi igana na makumi abirhi, balume ba kulwa n'engôrho. ¹¹ Gedeoni ayisha omu hijira hy'omukâba hy'abantu bayubakaga aho, olunda lw'e buzûka-zûba, olunda Iwa Nobahi na Yogibeha, anacîrhuna kuli cirya cihando câli camamanya mpu nkaba cikola ciri aharhali kadundo. ¹² Zebahi na Salmuna, bakûla omulindi bakola bayaka; naye abakulikira lumino-mino, agwârha abo bâmi b'e Madiani bombi, Zebahi na Salmuna, ecihando câbo coshi acishanda.

Gedeoni acihôla

¹³ Oku bundi Gedeoni, mugala wa Yoash, anacishubûka ebwa matabâro, ayisha oku murhezi gwa Heresi. ¹⁴ Erhi aba amagwârha mwanarhabana mugu-ma w'omu bantu b'e Sukoti, amudokereza, naye olya mwana amuha amazîno g'abarhambo n'abagula b'e Sukoti boshi; bahika omu bantu makumi gali nda na nda. ¹⁵ Oku bundi Gedeoni anacija emunda abantu b'e Sukoti bali, anaciba- bwîra erhi: «Alagi Zebahi na Salmuna, balya mwanshekeragakwo omu kude-rha mpu: Ka ecigasha ca Zebahi n'eca Salmuna cikolaga ciri omu maboko gâwe obwo rhwakuha emigati n'abo bantu bâwe b'emirhammâ?»

¹⁶ Anacigwârha abo bashamuka bw'oku lugo. boshi abahira omu mishugi y'omw'irûngu. abatuntumiriza, abagonya busirha, abayêreka eci balonzagya abo bantu b'e Sukoti. ¹⁷ Ahongola n'erya nkingi y'aha Penuei, ananigûza aba-ntu b'omwo lugo. ¹⁸ Anacidosa Zebahi na Salmuna, erhi: «Kurhi bali bashu-shire balya bantu mwayirhiraga oku Tabora?» Banacimushuza, mpu: «We nabo mugwerhe obusù buli nka bwa mwene mwâmi». ¹⁹ Anacibashuza, erhi, «Bali bakulu bani, baburhagwa na nyâmà. Ndahîre, Nyakasane. Mucilekaga kubayirha rhinga nani ntankamuyisire». ²⁰ Anacibwîra Yeteri, lwo lubere lwâge, erhi: «Yimuka obayirhe». Cikwône nyamwana a-rhayomolaga engôrho yâge, arhacishomagya, bulya aciri murho. ²¹ Zebahi na Salmuna banaciderha, erhi: «Yimuka wene orhuyirhe, bulya ngasi muntu ajira obwâge burhwalî! Gedeoni akanya ayirha Zebabi na Salmuna anacirhòla emi-sibo yali omu igosi ly'engamiya zâbo.

Ensiku nzinda za Gedeoni

²² Lcro abo bene Israheli banacibwîra Gedeoni, mpu: «Oyimage rhuku-shige, we na mugala wâwe na mugala wa mugala wâwe, bulya we wama-rhulikûza kuli aba banya-Madiani». ²³ Gedeoni anacishuza, erhi: «Nta mango ciru n'amaguma nankayima kuli mwe na mugala wâni arhankayima kuli mwe: bulya Nyakasane ye wayima kuli mwe». ²⁴ Ci kwônene Gcdeoni anacibabwîra, erhi: «Higuma byonene ngwerhe namuhûna! muje mwampa ngasi muguma ehigondo oku minyago yinyu. Ahûnaga ntyo ebwa kuba abo hasbomhanyi babo bayirhaga, bali bagwerhe orhugo-ndo rhw'amasholo, bulya bàli banya Ismaeli. ²⁵ Bashuza, mpu: «Rhwabihâna, nta kurhindira». Anacilambûla ecishuli, na ngasi muguma akazihirakwo ehigo-ndo hy'omu minyago yâge. ²⁶ Obuzirho bw'orhwo rhugondo rhw'amasholo Gedeoni ahûnaga bwahika omu sikeli cihumbi ciguma magana gali nda^o, buzira kuganja emisibo, enjuma ziyambalirwa oku marhwiri n'emishangi y'akaduku abâmi b'e Madiani bakazagiyambala; buzira kuganja enigi zâli omu magosi g'e ngamiya zâbo. ²⁷ Ago masholo, Gedeoni atulisamwo efodi^p, agendiyihira omu lugo lwâge aha Ofra. Bene Israheli boshi bagendikahemukira ebw'eyo efodi; yanaciba murhego kuli Gedeoni n'enyumpa yâge. ²⁸ Bene Israheli bagonya Madiani, arhaciderhaga mpu ayinamula irhwe bundi, n'ecihugo caluhûka mya- ka makumi ani, ago mango ga Gedeoni. ²⁹ Yerubali, mugala wa Yoash ayimu-ka, agendicibêrera emwâge. ³⁰ Gedeoni abusire barbabana makumi gali nda, boshi yêne wababurhaga ebwa kuba ali agwerhe bakazi banji^q. ³¹ Eciherula cabâga aha Sikemi, camuburhire naco omwanarhabana, n'oyo mwanarhabana Gedeoni amuyirika izîno ly'Abimeleki. ³² Gedeoni, mugala wa Yoash afa n'obusbosi burhalimwo kadugundu kaci, anacibishwa omu nshinda y'îshe Yo-wasi aha Ofra w'e Abiyezeri.

Iherero Iya kabiri Iya Israheli

³³ Erbi Gideoni aba amafa, bene Israheli bashubikahemukira kandi Nyaka-sane omu kuharâmya ba-nyamuzinda ba Bali; banacirhòla Bal-Berit^r mpu ye okola nyamuzinda wabo. ³⁴ Bene Israheli banacyibagira Nyakasane, Nyamu-nzinda wabo, owabalikûzagya oku basbombanyi babo boshi bàli babazo-ngolosire. ³⁵ Barbacikengeraga ciru enyumpa ya Yerubali-Gedeoni, omu kulo-la aminja goshi ajirire Israheli.

9

Obwâmi bw'Abimeleki

^o**8.26** : Esikeli cihumbi ciguma magana gali nda byo biro nka makumi abirhi.

^p**8.27** : Efodi, aha gurhali mwambalo gwa badâhwa, ci nsanamu ya muzimu, erya eyimanzire aha Nyamuzinda; bakagiyifukamira nka kalya bajiraga kanina k'amasholo. Rhulole muli Bac 17, 5; 18, 14-20; 1 Sam 2, 28; 14, 3; 21. 9-10; 23, 6.9; 30, 7; Hoz 3, 4.

^q**8.30** : Ago mango okurhòla bakazi hanji kurhalihanzi^{bwe}, bwâli bworhere bwalilembîrwe. Rhulole muli Murh 46, 26; Luh 1, 5.

^r**8.33** : Banacirhòla Bali-Beriti nka nyamuzinda w'omurhûla: oyo muzimu bamujira nyamuzinda wâbo.

¹ Abimeleki mwene Yerubali akanya aja emunda bene wabo nina bàli aba Sikemi; anacirhôngêra okubwîra abo bantu b'omu mulala gwa nina erhi: ² «Mumbwire nani, muhûnyire, erhi n'abantu b'e Sikemi boshi bayumva, kurhi kwinja kuli mwe? Murhegekwe na bantu makumi gali nda na boshi bene Yerubali, nisi erhi muguma yenene abe ye wakazimurhegeka? Munakengere oku niono ndi w'oku mubiri gwinyu n'ow'oku mavuha ginyu». ³ Abo bene wabo nina baja bashambâla kuli ye emwa ngasi barhambo b'omu Sikemi, n'omurhima gwâbo gwalinda guyerekera Abimeleki yenene, e-bwa kuba bamakaziderha mpu: «Ci amaba mwene wirhu». ⁴ Banacimuhâ sikeli makumi gali nda ga marhale, garhengaga eka Bali-Beriti; Abimeleki azikolesa oku kuja arhizarhiza abantu ba busha, abarhacigwerhe irenge lici, nabo banacijabamushimba. ⁵ Okubundi akanya aja emw'îshe aha Ofra, ayirha bene wabo, bene Yeru-bali, makumi gali nda, boshi abanigira okw'ibuye liguma; Yotami, ye wali mwanarhabana wa buzinda omu bene Yerubali, yêne abafumamwo, ebwa kuba amagendicifulika. ⁶ Lero obwo, abarhambo boshi b'e Sikemi n'ab'e Beti- Milo, bashubuzanya; bayisha, bayimika Abimeleki, mpu ye okola mwâmi wabo, bamuhêra obwâmi aha mwelo guba aha luhêro luba e Sikemi.

Yotami atwa mwene wâbo omugani

⁷ Banacimanyisa Yotami oku kwo byabire ntyo; naye akanya, aja oku nto-ndo Garizîmi, anacihamagaza, ayama bwenêne aderha erhi: «Muyumve mwe-shi mwe barhambo b'e Sikemi! na Nyamubâho naye anyumve! ⁸ Emirhi yana-cihuma njira mpu ekola yagendicisingira omwâmi wakaziyirhegeka. Yanaci-bwîra omuzeti mpu: «Obe mwâmi wirhu». ⁹ Ci omuzeti gwabashuza erhi: «Kali nkolaga nagendileka okukazirhengamwo gala mavurha gani garhuma ntona e- mwa Nyakasane n'emw'abantu, nti lyo ngendikaziyerûkira oku nyanya ly'eyi- ndi mirhi?». ¹⁰ Emirhi yanacibwîra omutini mpu: «Yisha, obe mwâmi wirhu». ¹¹ Omutini gwayishuza erhi: «Kali nkolaga nagendileka okukazihâna oluboholo n'irehe lyani liyinjira bwenêne, nti lyo ngendikaziyerera oku nyanya ly'emi-rhi?» ¹² Emirhi yanacibwîra omuzâbîbu mpu: «Obe mwâmi wirhu w'oyo». Ci omuzâbîbu gwayishuza ¹³ erhi: «Ka nkolaga nagendileka okukazirhengamwo idivayi lyani erishagalusa Nyamuzinda n'abantu, nti lyo ngendikaziyerêra enya-nya ly'emirhi?» ¹⁴ Lero emirhi yanacibwîra ishaka mpu: «Yisha w'oyo obe mwâmi wirhu». ¹⁵ Nalyo ishaka lyabwîra emirhi erhi: «Akaba mwalonza oku-nshîga amavurha mpu mbe mwâmi winyu, muyishage mweshi muyakire omu cihôho cani; na akaba arhali ntyo, omuliro gupamukâge omw'ishaka gumalire enduluma z'e Libano.» ¹⁶ «Nabuno akaba mwabwîne oku kuli kwinja kunashi-nganine mujire Abimeleki mwâmi, akaba mubwîne oku mwajirire bwinja Yerubali n'enyumpa yage, n'akaba mwabwîne oku kwo kwinja okwo, lyo mugalula aminja oku gandi minja amujirire. ¹⁷ Bulya larha amulwirire, ahanyire obuzîne bwâge anamuyokola omu ma-boko g'abanya-Madiani; ¹⁸ na mwehe moyo mwamacihinduliraga enyumpa ya larha, mwayirha bagala makumi gali nda, mwabayirhira okw'ibuye liguma, na buzinda bw'aho, mwagendijira mwâmi w'abarhambo boshi b'e Sikemi Abime-leki, mugala w'omujanyere mpu kwenge ali mwene winyu. ¹⁹ Akaba munabwîne oku kuli kwinja kunashingânîne oku mwajizire olwo lusiku, emunda Yerubali ali n'enyumpa yage, neci! Abimeleki abâge ye bu-shagaluke bwinyu, ninyu mubâge bushagaluke bwâge! ²⁰ N'akaba arhali ntyo, omuliro gupamukâge muli Abimeleki, gusingonole abarhambo b'e Sikemi n'ab'e Beti-Milo, gunasingonole Abimeleki!» ²¹ Yotami anacizonga, ayaka; aja e Beri, acibererayo kulî n' Abimeleki, mwene wâbo.

Abantu b'e Sikemi bagomera Abimeleki banahimwa

²² Abimeleki ayimire myâka isharhu omw'Israheli. ²³ Nyamuzinda anacîrhuma omûka mubi muli Abimeleki na muli balya barhambo b'e Sikemi, n'abo abarhambo b'e Sikemi bagomera Abimeleki. ²⁴ Mpu lyo bulya bubî bwarhumaga ayirha bene Yerubali makumi gali nda nabo bubarhogera, bunabe lwihôlo kuli gulya muko guli enyanya ly'Abimeleki, ye mwene wâbo wabayirhaga, kandi bube lwihôlo kuli balya barhambo b'e Sikemi bamushumikaga mpu ayirhe bene wabo. ²⁵ Abola barhambo b'e Sikemi banacimujirira emirhego oku marhwerhwe g'entôndo, banakazinyaga ngasi boshi bakagezire hofi nabo omu njira; n'okwo

kwamanyikana emunda Abimeleki ali. ²⁶ Lero lusiku luguma, Gaali, mugala wa Ebedi, ayisha agera aha Sikemi na bene wabo. Aba-rhanbo b'e Sikemi bamwikubagira la. ²⁷ Banacihuluka, baja omu ndimiro ba-twa emizâbîbu yâbo, barhalika banayikandamwo amamvu bajira olusiku luku- lu; bakanya baja omu kanyamuzinda wabo, balya bananywa, banarhôngêra okuhehêrera Abimeleki. ²⁸ Gaali, mugala wa Ebedi anaciderha, erhi: «Aligi mucu oyo Abimeleki na Sikemi aligi mucu obwo rhwamurhumikira? Bene Yerubali na Zebuli, ye murhonyi wage, bo barhumikira abantu ba Hamori, îshe wa Sikemi, ci kwônene rhwono carhuma rhubarhumikira? ²⁹ Aye mushâna, ndi wakampa olu lubaga? Nanayimûla Abimeleki. Nanashubiwîra Abimeleki nti: «Oyushûle omurhwe gwâwe, oyîshe olwe!» ³⁰ Omurhambo Zebuli amanya ebinwa Gaali mwene Ebedi aderhaga; byanacimujira burhê. ³¹ Anacirhuma bufundafunda entumwa emw'Abimeleki mpu bagendimubwîra, mpu: «Lola oku Gaali, mugala wa Ebedi, ayishire aha Sikemi na bene wabo, na lola oku bakola badwîrhe bashumika olubaga mpu lukugomere. ³² Ojage aho, ozûke hudufubudufu, n'olubaga luli nâwe, ogendibarhêra omu ndimiro. ³³ Sêzi, gala mango izûba lishoshôka, wanayimuka oshagamukire olugo; na hano Gali n'abantu bali kuli ye bahuluka mpu bali kulwîsa, wanabakolera amabî nk'oku okuboko kwâwe kunahashire.» ³⁴ Abimeleki na balya bâli naye banaciyimuka budufu, bagendicifulika hofi na Sikemi, bacigaba muli bikembe bini. ³⁵ Gaali mugala wa Ebedi anahuluka agendiyimanga aha muhango gw'olugo. Lero Abimeleki na balya banali naye banacirhenga halya bâli bacifulisire. ³⁶ Erhi abona abo bantu, Gaali anacibwîra Zebuli, erhi: «Langîra abantu bayandagala oku ntôndo». Naye Zebuli anacimushuza, erhi: «Mâshi bizunguzungu bya ntôndo ebyo wamarhôla wehe mpu bantu». ³⁷ Gaali ashubija omu kanwa aderha, erhi: «Lola omuzinzi gw'abantu baya-ndagala omu kagarhî k'ecihugo n'ogundi muzinzi gw'abantu gula gwayisha omu njira egezire aha mwelo gw'abashonga». ³⁸ Zebuli anacimushuza, erhi: «Ngahi luligi lulya lulimi wakazagiderhamwo mpu: Ka Abimeleki aligi muntu obwo rhwamurhumikira? K'arhali lwo lubaga wakazagigayaguza olwo? Hulu-kaga lero buno ogendilulwîsa». ³⁹ Gaali anacihuluka, ayisha ashokolire abarhambo b'aha Sikemi, anacitula- kwo Abimeleki entambala. ⁴⁰ Abimeleki anacimuzigagalakwo, Gaali naye akûla omulindi aciyakira, na bantu banji bafa ago mango kuhika aha muhango. ⁴¹ Abimeleki ayimanga aha Aruma; naye Zebuli alibirhakwo Gaali na bene wabo, arhacizigaga babêra aha Sikemi.

Abantu b'e Sikemi bayirhwa na Migdali-Sikemi anyagwa

⁴² Erhi buca, olubaga lwashubihuluka mpu lwaja oku matabâro; Abimeleki erhi akuyumva, ⁴³ ayanka abantu bâge abagabamwo bikembe bisharhu, anacigendikubikira omu ndimiro. Akazihengûza, na lola oku olubaga lwama-rhenga omu lugo; anacibashagamukira, abalwîsa, abahima. ⁴⁴ Abimeleki na cîrya cikembe c'engabo yali naye bakanya bagendibêra aha muhango gw'olugo. Bîrya bindi bikembe bibirhi byacirhuna kuli balya bâli bamakomekera mpu bakola bagendilwa, banacibahima. ⁴⁵ Abimeleki alegerera alwîsa olwo lugo, omulegerege goshi; arhôla lulya lugo, anigûza abantu balimwo; okubundi a-shâba lulya lugo, alushanda anagalagazamwo omunyu. ⁴⁶ Erhi bayumva ogo mwanzi abarhambo bâli aha nkingi ya Sikemi bâge-ndicilunda omu nyumpa nene y'omu ka-Eli-Beriti. ⁴⁷ Erhi Abimeleki amanya oku abarhambo b'aha nkingi ya Sikemi boshi balundumine ntyo haguma, ⁴⁸ anacisôkera oku ntôndo Salmoni n'engabo y'abantu banali naye. Ayanka embasha, ayihira omu nfune, atwa ishami ly'omurhi, alilengeza, anacilihira ahalurhugo lwâge; anacibwîra balya bantu bâli naye erhi: «Okwo mubwîne najira kwo ninyu mujirage, dubaduba akani». ⁴⁹ Nabo balya bantu boshi banacija batwa ngasi muguma ishami banacikuli-kira Abimeleki; banacihonda galya mashami kuli erya nyumpa nene, bayiduli- ka muliro mpu bayokeremwo ngasi banamuli boshi. Abantu b'aho nkingi ya Sikemi boshi banaciyirhwa; bali hofi cihumbi, abalume n'abakazi.

Okufa kwa Abimeleki

⁵⁰ Enyuma z'aho, Abimeleki anacirhêra olugo lwa Tebesi, anacilugwârha. ⁵¹ Muli olwo lugo mwâli enkingi eyûbasirwe buzibu-zibu. Abantu banaciyakira muli eyo nkingi, abalume

n'abakazi n'abarhambo. N'erhi baba bamahamika olumvi enyuma zaho, bagendiyimanga enyanya ly'eyo nkingi. ⁵² Abimelcki anacyiegêra hofi n'erya nkingi, ayikozakwo entambala, aj'aha lumvi mpu akola aludulika muliro. ⁵³ Mukazi muguma, ayanka ibuye ly'olwanjikwa, amubanda- lyo ah'irhwe na lulya lwanjikwa lwamujonjaga empanga. ⁵⁴ Ho na halya anacihamagala omwana wali oherhe emirasano yage, anacimubwîra, erhi: «Oyomole engôrho yawe empolereze, lyo balekikaziderha kuli nie mpu: Mukazi wamuyisire». Olya mwana wage omufund'engôrho, afa. ⁵⁵ Erhi engabo ya bene Israheli ebona oku Abimeleki amafa, yacishubirira ngasi muguma emwage. ⁵⁶ Ntyo, Nyamuzinda agalulira Abimeleki galya mabi ajiriraga îshe erhi ayirha bene wabo makumi gali nda. ⁵⁷ Nyamuzinda abarhuza ntyo abo bantu b'e Sikemi abubî bwâbo. Na ntyo kwaba kulya bahehereragwa na Yotami, mugala wa Yerubali.

10

Tola

¹ Erhi Abimeleki aba amafa, Tola mugala wa Puwa, mugala wa Dodo, wa kuli bene Isakari, anacyimuka mpu akola ayokola Israheli; oyo mu-ntu ayubakaga aha Shamiri, omu ntôndo y'Efrayimu. ² Alamire mucîrânuzi omw'Israheli myâka makumi abirhi' n'isharhu buzinda bw'aho, afa anabishwa aha Shamiri.

Yayiri

³ Enyuma z'aho, ayimuka naye Yayiri, abaga muntu w'e Galadi, aba mucî- ranuzi omw'Israheli myâka makumi abirhi n'ibirhi. ⁴ Ali agwerhe bagala makumi asharhu na boshi bakazagigendera oku ndogomi makumi asharhu; ali ana- gwerhe ngo makumi asharhu, na kuhika ene kwo banaciziderha mpu murhu- ndu gwa Yayiri; ezo ngo ziri omu Galadi. ⁵ Yayiri naye anacifa, anacibishwa aha Kamoni.

Bene-Israheli balibuzibwa na Bene-Amoni

⁶ Bene Israheli bashubirhôngêra okukazijira ebigalugalu embere za Nyaka-sane. Bashubikazikolera ba-Bali na ba-Astarte, bo ba-nyamuzinda b'e Sîriya, bo ba-nyamuzinda b'e Sidoni, bo ba-nyamunzinda b'e Mowabu, bo ba- nyamuzinda ba bene Amoni na banyamuzinda b' Abafilistini; baleka Nyakasa-ne, barhacimurhumikiraga. ⁷ Oburhe bwa Nyakasane bwanaciyâka kuli bene Israheli. Anacibaguza emw'Abafilistini n'emwa bene Amoni. ⁸ Nabo balibuza, barhindibuza bene Israheli ogwo mwâka, yalinda eba myâka ikumi na munani erhi na kurhindibuka barhindibuka bene Israheli bayubakaga omu cihugo c'abanya-Moreni omu Galadi. ⁹ Abo bene Amoni banaciyikira Yordani, bâge-ndilwîsa bene Yuda, bene Benyamini na bene Efrayimu. Israheli abengera bwenêne. ¹⁰ Bene Israheli bashubikazilakira emunda Nyamubâho ali, bakaziderha, erhi: «Rhwakugomire, bulya rhwamaleka Nyamuzinda wirhu, rhwagendikazikolera ba-Bali». ¹¹ Nyakasane anacibashuza erhi: «Kalikwo byanali ntyo oku banya-Mîsiri, oku banya-Moreni, kuli bene Amoni, oku Bafilistini, ¹² n'oku Banya-Sidoni, abanya Maleki na Madiani. amango bakazigibalibuza, ka murhakazagilakira emunda ndi nani nanabayokola omu maboko gabo? ¹³ Ci kwônene mwehe mwagalindeka mwagendikolera abandi banyamuzinda, okwo kwarhuma nta- bayokole lero. ¹⁴ Gendagi mujikolera abo banyamuzinda winyu mwanacîsho-gaga, bône babalikuzagye mw'aga mango mudwîrhe mwabengera».

¹⁵ Bene Israheli banacishuza Nyamubâho, mpu: «Rhwagomire, nâwe wene orhujirirage kulya onabwîne kurhukwânîne embere zâwe. Casinga orhuyokole muli gano mango».

¹⁶ Bakanya, hagendirhenza emwabo balya banyamuzinda b'ahandi, bashubikazikolera Nyakasane. Omurhima gwâge gwanacibona obwo-njo bwenêne kuli okwo kubengcra kw'Israheli. ¹⁷ Bene Amoni bashubi-shubuzanya mpu bagendilwîsa bene Israheli, batwa ecirâlo omu Galadi. Nabo bene Israheli bashubuzanya, batwa ecabo cirâlo aha Mispa.

¹⁸ Olubaga, aba-rhambo b'e Galadi banacidosanya bone na bone mpu: «Muntu ndi wage-ndikoza bene Amoni? Oyo anaba yêne ye murhambo w'abantu b'e Galadi bo-shi».

11

Yefutè aba murhamho w'Israheli

¹ Hali muntu muguma w'e Galadi, izîno lyâge ye Yefutè, yali ntwâli bwenêne. Mukazi wa cihherula waburhiraga Galadi oyo Yefutè. ² Omu-kazi wali muka Galadi w'okuli amuburhire abana, n'abana b'oyo mukazi erhi baba bakola bakulu, balibirhakwo Yefutè, bamubwîra mpu: «W'oyo orhankayima omu nyumpa ya larha bulya oburhwa n'owundi mukazi». ³ Yefutè, anacîgendera ayaka bene wabo, agendiyûbaka omu cihugo ca Tobu. Abantu ba busha busha b'eyo munda bakazisbiga Yefutè, banakazigendilwa bo naye bagenzikanwe. ⁴ Ago mango, bene Amoni bâli batuzirekwo Israheli enta-mbala, ⁵ abashamuka b'e Galadi bajiyanka Yefutè omu cihugo ca Tobu. ⁶ Banacibwîra Yefutè, mpu: «Yisha, wajiba murhambo wirhu, rhujiwîsa bene Amoni». ⁷ Yefutè anacibwîra abo bashamuka b'e Galadi, erhi: «K'arhali mwe olya mwanshombaga mwanampulusa omu nyumpa ya larha. Bicigi munyishirage- kwo buno mwamabona mukola muli omu mbaka!» ⁸ Abashamuka b'e Galadi banacimushuza mpu: «Ci co cirhumire rhuyisha emunda oli eco kandi, oyîshe rhugende rhweshi, wagendilwîsa bene Amoni, onabe we murhambo wirhu rhwono, onabe murhambo w'abantu boshi b'e Galadi». ⁹ Yefutè anacibwîra abo bashamuka b'e Galadi, erhi: «Mukampeka mpu ngendilwîsa bene Amoni, na Nyakasane erhi akabampa, nanaba murhambo winyu». ¹⁰ Balya bashamuka b'e Galadi banacishuza Yefutè, mpu: «Nyakasane abe yêne ye mubêshuza ekarhî kirhu na nâwe: rhwajira okunali nk'okwo onadesi-re». ¹¹ Yefutè anacihira njira na balya bashamuka b'e Galadi. Olubaga lwana-muyemera mpu ye kola murhambo wabo, ye nakola. murhegesi wabo oku matabâro. Yefutè aderhera ebyôla binwa byoshi embere za Nyakasane aha Mi-spa.

Yefutè arhuma entumwa emw'omwâmi wa bene Amoni

¹² Yefutè arhuma entumwa emw'omwâmi wa bene Amoni. mpu bâge-ndimubwîra mpu: «Bici rhufaninwe nâwe obu oyishirintulakwo entambala omu cihugo canî?» ¹³ Olya mwâmi wa bene Amoni anacishuza ziryâ ntumwa za Yefutè, erhi: «Ali ebwa kuba Israheli, galya mango arhengaga e Mîsiri anyazire ecihugo canî, kurhenga aha Arnoni kuja e Yaboki n'oku Yordani. Ocingalulirage buno wene». ¹⁴ Yefutè ashubirhuma ezindi ntumwa emw'oyo mwâmi wa bene Amoni, ¹⁵ mpu bagendimubwîra mpu: «Yefutè adesire ntya: Israheli arharholaga oli oku cihugo ca Mowabu, oli oku cihugo ca bene Amoni. ¹⁶ Bulya erhi Israheli akola arhanga e Mîsiri, omw'irûngu agezire kuhika oku nyanja ndukula, kandi ahika e Kadesi. ¹⁷ Ago mango Israheli arhuma entumwa emw'omwâmi w'Edo-mu: Nkusengire, oleke ngere omu cihugo câwe, ci olya mwâmi w'Edomu arhayemeraga. Arhuma ezindi ntumwa emwa ow'e Mowabu, naye ahakana; Ntyo Israheli abêra aha Kadesi. ¹⁸ Kandi ashubirhola enjira yâge omw'irûngu, azunguluka ntyo ecihugo ca Edomu n'eca Mowabu, alinda ahika olunda lw'e buzûka-zûba bw'ecihugo ca Mowabu. Bahanda ah'ishiriza lya Arnoni, ba-rhabamaga olubibi lwa Mowabu, bulya Arnoni yeri lubibi lwa Mowabu. ¹⁹ Ka-ndi Israheli arhuma ezindi ntumwa emwa Sihoni mwâmi w'abanya-Moreni, mwâmi w'e Hesboni, Israheli anacimubwîra erhi: Oleke, nkusengire, ngere omu cihugo câwe kuhika halya hanali hani. ²⁰ Ci kwônene Siboni arhali alangalire bwenêne Israheli mpu amuleka agere omu cihugo câge. Sihoni a-shubûza engabo yâge yoshi, atwa olugerêro aha Yahasi, anacirhangira oku-lwîsa Israheli. ²¹ Na Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli ahâna Sihoni n'olubaga lwâge e- mwa Israheli. Israheli anacibahima, na Israheli anaciyanka ecihugo c'aba- nya-Moreni coshi bayubakaga muli eco cihugo. ²² Banaciyûbaka omu cihugo c'abanya-Moreni, kurhenga kuli Arnoni kuhika kuli Yaboki, kandi kurhenga okw'irûngu kuhika kuli Yordani. ²³ N'obu wamabona oku Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli anyazire abanya-Moreni ayimika olubaga lwâge Israheli, nâwe okolaga mpu wayishilunyaga! ²⁴ K'ebi nyamuzinda Kemoshi^s akuhâga birhabâ byâwe? Nirhu ebi Nyakasane, Nyamuzinda wirhu aruhâga binali birhu! ²⁵ K'olushirage Balaka, mugala wa Sipori, mwâmi we Mowabu? K'ajîre kadali na Israheli, nisi erhi amutulakwo entambala? ²⁶ Kurhenga Israheli ali ayubasire Hesboni n'emirhundu yâge, Aroeri n'emirhundu yâge, kuguma n'engo zoshi ziri

^s**11.24** : Kemoshi, liri izîno lya muzimu w'abanya-Mowabu (Mib 21, 29).

oku burhambi bw'Arnoni, ala oku hamagera myâka magana asharhu, carhumire orhabinyaga ago mango goshi? ²⁷ Oku bwâni nta bubî nakujirire, ci wehe wamajira kubi emunda ndi ene oderha mpu okola wa- ntulakwo entambala. Nyakasane yenene atwâge olwo lubanja ekarhî ka bene Israheli n'ekarhî ka bene Amoni». ²⁸ Oyo mwâmi wa bene Amoni arhayumvagya ebyo binwa Yefutè ali amu- rhumire.

Eciragâne ca Yefutè n'okuhima kwâge

²⁹ Mûka gwa Nyakasane anacija muli Yefutè; Yefutè anaciyikira^t Galadi, agera omu cihugo ca bene Menashè, agera muli Mispa w'e Galadi; kurheng'e Mispa w'e Galadi agera olundi lunda lwa bene Amoni. ³⁰ Ago mango Yefutè ahàna eciragâne emwa Nyakasane aderha, erhi: ³¹ «Nka wankampa loshi bene Amoni, owankahuluka wa burhanzi omu nyumpa yani mpu alinyankirira ama-ngo nagaluka namanahima bene Amoni, oyo anabe wa Nyamubâho, namu-rherekêra enterekêro ya nsirîra». ³² Yefutè ayubuka bene Amoni, abalwîsa anabahima; Nyamubâho amuha bo. ³³ Abahima loshi kurhenga aha Aroeri kuhika aha Miniti, kwo kuderha ngo makumi abirhi, na kandi kuhika ah'Abeli-Keramimi: Abahima okurhasagibo-neka. Ntyo bene Amoni bagonywa bwenêne na bene Israheli. ³⁴ Enyuma z'aho, Yefutè ayishaga akola ashubûka aja emwâge aha Mispa, ala oku omwâli ye murhangiriza apamuka omu nyumpa ayisha alimuyankirira, anarhimba n'engoma anasâma. Oyo mwananyere ali mwana wâge wa cusha, kuleka ye arhahiragaho wundi mwana oli wa murhabana oli wa munyere. ³⁵ Erhi amubona, Yefutè asharhagula emyambalo yâge, anaciderha, erhi: «Maâshi! mwâli wâni mâshi! ci wamandibuza! oli w'omu bamhabazize. Niono nabu-mbwire akanwa kani emunda Nyamubâho ali ntankanacikatwarnwo». ³⁶ Omwali anacimubwîra erhi: «Larha woyo wabumbulire Nyakasane aka-nwa kâwe; onjirirage nk'oku wanalaganaga omu kanwa kâwe, bulya Nyakasa ne anakuhire olwîhîlo oku bashombanyi bâwe, bene Amoni». ³⁷ Namunyere anacibwîra îshe erhi: «Nsengirage nani ntya: «Ompe nani myêzi ibirhi y'okuci-rhônâ, ondeke nje naja eyi n'eyi omu ntôndo, ngendilakira obubikira^u bwâni haguma n'abirhu banyere. ³⁸ Ishe anacimubwîra erhi: «Gendaga!» Anacimuleka agenda eyo myêzi ibi-rhi. Namunyere anacikanya n'ababo banyere aja azungula eyi n'eyi, aja alakira obubikira bwâge omu ntôndo. ³⁹ Erhi eyo myêzi ibirhi egera, olya munyere agaluka emwabo, aja emunda îshe ali, naye îshe anayukiriza cîrya ciragâne ahanaga emwa Nyakasane. Oku biyêrekîre oyo munyere arhalisagimanyana na mulume. ⁴⁰ Okwo lyaba irhegeko omw'Israheli: Ngasi mwâka abanyere b'I-sraheli banagendikumbuluka mwâli wa Yefutè w'e Galadi, bajire nsiku ini ngasi mwâka.

12

Entanbala ekarhî k'Efrayimu na Yefutè. Okufâ kwa Yefutè

¹ Bene Efrayimu banacishubuzanya, baja emunda Yefutè ali aha Safoni, banacimubwîra mpu: «Carhumaga ogendilwîsa bene Amoni orhana-rhulalikaga mpu rhugende nâwe? Ene rhwakuyôkera muli eyira nyumpa ya-we». ² Yefutè anacibashuza, erhi: «Yaga, niono n'olubaga rhwâli omu ntambala nkulu na bene Amoni; oku bundi obwo nanaciyisha ndi bahamagala nti muyi-she, ci murhandikuzagya omu maboko gâbo. ³ Erhi mbona oku ntâye oyishirintabâla, nasimika, nahira omurhima omu nda, nani narhabalira bene Amoni, na Nyamubâho anacibampa. Bici bi-rhumirnge muyisha ene obu mpu mulindwisa. ⁴ Yefutè anacishubûza engabo yâge yoshi y'omu Galadi, barhulubana na bene Efrayimu. Abantu b'omu Galadi bahima bene Efrayimu, bulya bene E-frayimu bakaziderha mpu «Moyo muli

^t**11.29** : Yefutè azunguluka ecihugo ca Galadi n'eca Menashè mpu ly'ashubûza abarhabâzi. Ahika n'e Mispa bulya ebà echando ca bene Israheli.

^u**11.37** Muli eyi milongo, 34-37: Agendilakira obubikira bwâge: bulyla akola afâ buzira mwâma n'obwo ali acilanzire bwinja (Lev 21, 13). Balimanyire mpu okufa buzira kuburha buli buhanya na nshonyi nnene bwenêne. Okwo kwarhuma oyo munyere wa Yefutè alakira obubikira bwâge na bulya nta luhembo ahâbirwe.

bantu bafumaga bene Efrayimu, mwagendicishomekeza, wâni bene Galadi, ekarhî ka bene Efrayimu na bene Menashè!»⁵ Galadi, aziba amazîko ga Yordani goshi kuli bene Efrayimu, n'erhi hankajizire owayisha muli abo bene Efrayimu bajaga bayâka, akaderha erhi: «Mpundusi ngere», abantu b'e Galadi banamudôsa mpu: «Ka oli wa muli bene Efrayimu?» Akaderha erhi: «Nanga».⁶ Banamubwîra mpu: «Derhaga Shibile-ti». Naye anaderha erhi: Siboleti^v. Arhakazagikengera okushuza okushi-nganine. Aho banamugwârha, bamuyirhire okwo mazîko ga Yordani.⁷ Mw'ago mango anaciba mucîrânuzi omu Israheli myâka ndarhu, buzinda bw'aho, Yefutè, oyo munya Galadi, afa, anacibishwa omu lugo lwâge omu Galadi.

Ibzani

⁸ Enyuma zâge, Ibzani w'e Betelehemu, aba mucîrânuzi omu Israheli.⁹ Aburha bagala makumi asharhu, ayalusa biili makumi asharhu barhenga omu nyumpa yâge. Ayisha adwîrhe na bandi banyere makumi asharhu barhenga ahandi, abaha abagala. Ayosire mucîrânuzi omu Israheli myâka nda.¹⁰ Ibzani, anacifa, anabishwa aha Betelehemu.

Eloni

¹¹ Enyuma zâge Eloni w'e Zabuloni aba mucîrânuzi omw'Israheli myâka ikumi.¹² Okubundi Eloni w'e Zabuloni anacifa, anacibishwa aha Ayaloni, omu cihugo ca Zabuloni.

Abdoni

¹³ Enyuma zâge, Abdoni, mugala wa Hileli, w'e Pireatoni, aba mucîrânuzi omw'Israheli.¹⁴ Ali agwerhe bagala makumi ani, na binjikulu makumi asharhu ba barhabana, boshi bakazigcndera oku ndogomi makumi gali nda. Abire ' mucîrânuzi omw'Israheli myâka munani.¹⁵ Okubundi, Abdoni, mugala wa Hileli, w'e Pireatoni anacifa, anabishwa e Pireatoni omu cihugo c'Efrayimu, oku ntôndo y'abany'Amaleki.

13

Okuburhwa kwa Samusoni. Muka Manoahi abonekerwa

¹ Bene Israheli bashubirhondêra bajira ebiri bigalugalu omu masu ga Nyakasane, na Nyakasane anacibahâna emwa Abafilistini, mango ga myâka makumi ani.² Hali muntu muguma w'e Sorea w'omu bûko bwa Dani, izîno lyage ye Manoahi; mukâge yabâga ngumba, arhânajiraga mwana.³ Malahika wa Nyakasane anacibonekera olya mukazi, anacimubwîra, erhi: «Lola oku oli ngumba, orhanagwerhi mwana; ci kwônene okolaga wajiba izîmi, waburha n'omwanarhabana.⁴ Ci buno ocilangage, orhahîra okanywa oli idivayi, oli ecindi cinyôbwa c'okulalusa, orhanalyaga ebiri bigalugalu.⁵ Bulya wajiba izîmi, wanayishiburha omwanarhabana. Olugembe nta mango lwagere okw'irhwe lyage, bulya oyo mwana aba mwîshogwa wa Nyamuzinda kurhenga omu nda ya nina, ye warhangira okucungula bene Israheli omu maboko g'Abafilistini».⁶ Nyamukazi agenda ajibwîra iba, erhi: «Muntu muguma wa Nyamuzinda analiyishire emunda ndi, anali agwerhe enshusho ya Malahika wa Nyamuzinda, nshusho ya kuyôbohya bwenêne. Ntamudôsize nti ali wa ngahi, naye yêne arhambwizire izîno lyage.⁷ Ci kwônene anambwizire erhi: Lola oku waba izîmi, wanaburha omwanarhabana, ci omanyage kurhenga ene orhacikaginywa idivayi erhi ngasi cindi cinyôbwa cankalalusa; orhanalyaga ngasi kantu kagalugalu, bulya oyo mwanarhabana aba mwîshogwa wa Nyamuzinda kurhenga omu nda ya nina, kuhika olusiku lw'okufa kwâge».

Malahika wa Nyakasane ashubibonekera muka Manoahi

⁸ Okubundi Manoahi anacisengera bwenêne Nyamubâho, anaciderha, erhi: «Nkusengire Yagirwa, Nyakasane, olya muntu wa Nyamuzinda wali orhumire, ashubiyisha arhubwire

^v **12.6** : Bene Efrayimu bakagiderha «S», ahali ha «Sh». Iderha lyabo lyabahâna. Mt 26, 73. kwo kuligi nka kula bana ba Bashi banji barhaciyishi berûla «r» na «rh»; baswahili banji barhaciyishi ahali «h» n'aha arhali omu ciswahili, bulya bali bamuhushikanya na «h» kaduma w'enfarasè

bwinja ebi rhugwâsirwe okujira kuli oyo mwana wabu-rhwa!»⁹ Nyamuzinda anaciyumva izu lya Manoahi, na ntyo Malahika wa Nyamuzi-nda ashubija emunda nyamukazi ali omu mashwa, ci iba Manoahi arhali naye.¹⁰ Olya mukazi anacikanyiriza, agendibwîra iba, erhi: «Lola oku kandi ama-mbonekera olya mulume wali oyishire olundi lusiku emunda ndi».¹¹ Manoahi anacikanya agenda ashimbulire mukâge, anacija emunda olya muntu ali, amubwîra, erhi: «Ka we olya muntu waganizagya oyu mukazi?» Anacishuza, erhi: «Neci nie ono».¹² Manoahi anacimudôsa erhi: «Amango kalya kanwa kâwe kaba, irhegeko lici oyo mwana ashimba na kurhigi ayishijira?»¹³ Malahika wa Nyakasane ashuza Manoahi, erhi: «Nyamukazi acilange kuli ngasi ebi nanamubwizire byoshi.¹⁴ Arhalyaga kantu kaci k'oku muzâbîbu gu-rhengamwo idivayi, arhananywaga idivayi nisi erhi ecinyobwa cilalusa. A-rhanahîra akalya akantu kagalugalu, oku namuhanzize koshi akushimbulire».¹⁵ Manoahi abwîra malahika wa Nyakasane, erhi: «Waliha, oyemêre rhu-rhangikubêza hano, rhwagendikurheganyiza omwanahene».¹⁶ Malahika wa Nyakasane anacishuza Manoahi, erhi: «Ciru wakambêza hano, ntalye kuli ebyo biryo byâwe; ci kwônene akaba walonza okurherekêra Nyamubâho nterekêro y'ensirîra, oyijirage».¹⁷ Manoahi adosa olya malahika wa Nyakasane, erhi: «Izino lyâwe we ndi obu? Amango akanwa kâwe kayukiri-ra, rhwanakukuza».¹⁸ Malahika wa Nyakasane anacimushuza, erhi: «Carhurna wandosa kwa bene okwo oku biyêrekîre izîno lyani n'obo liri lya kujugumya?»¹⁹ Manoahi arhola omwanahene n'nterekêro y'enkalange, ayihira okw'ibuye, ayirherekêra Nyakasane, kwanaciba kwa kujugumya: Manoahi na mukâge bakazagilolêreza.²⁰ Lero ago mango engulumira y'omuliro yakazagirhenga oku luhêrero, yanasôkera emalunga; olya Malahika wa Nyakasane asôka muli gulya muliro gw'oku luhêrero. Manoahi erhi babona kulya bakumba bûbi na mukâge okw'idaho.²¹ Oyo Malahika wa Nyakasane arhacibonekeraga oli Manoahi, oli mukâge. Lero Manoahi amanyira aho oku anali Malahika wa Nyakasane.²² Manoahi anacibwîra mukâge, erhi: «Rhukolaga rhwafa^w obu rhwamabona Nyamuzinda».²³ Mukâge amushuza, erhi: «Acibâge Nyakasane anali alonzize okurhuyirha, arhankayankirire omu maboko girhu eyi nterekêro y'ensirîra n'ey'enkalange, arhankanarhuyeresire birya byoshi na mw'ago mango arhankarhumanyisize bintu bya bene bira».²⁴ Nyamukazi anaciburha omwana, banacimuyirika izîno lya Samusoni. Omwanarhabana akula, Nyamubâho anacimugisha.²⁵ Omûka gwa Nyakasane gwanarhangira okumusunika e Maba-nè-Dani, ekarhî ka Sorea na Eshtaoli.

14

Obuhya bwa Samusoni

¹ Samusoni anacibungulukira e Timna, eyo Timna anacishimanayo mu- kazi muguma w'omu banyere b'Abafilistini.² erhi arherema, agendima- nyisa îshe na nina, ababwîra, erhi «Nabwîne aba Timna, omukazi nayanka, w'omu Bafilistini; mugendinshebera nani abe mukanie».³ Ishe na nina banacimushuza, mpu: «K'orhankabona omukazi omu ba-nyere ba bene winyu n'omu lubaga lwâwe lwoshi, obwo okola wagendilongeza omukazi emw'Abafilistini emwa ezo ntakembûlwa?» Samusoni anacishuza i- she, erhi: «Ojin oyo, bulya ye onkwânîne».⁴ Ishe na nina barhali bamanyire oku okwo kwarhenga emwa Nyakasane, bulya akazagilonza engwa- rbiro y'akigenzo emunda Abafilistini bali. Ago mango erhi Abafilistini bo bàli omu Israheli.⁵ Samusoni, n'îshe na nina babungulukira e Timna. erhi babika oku mizabi-bu ya Timna, babona entale ntorhò yayisha yalumba, enabakulikire.⁶ Mûka wa Nyakasane anacija muli Samusoni, na ciru akaba arhali afumbasire akantu omu nfune, Samusoni asharhagula erya ntale^x nka kula bankasharagula o-mwanahene. Arhanabwiraga îshe na nina okwo ajiraga.⁷ Ayandagala agendi- shambâla n'olya mukazi, na

^w**13.22** : Manoahi ahamîriza oku Nnâmahanga ababonekîre omu nshusho ya malahika wâge. E-mwa bene Israheli, okubona Nyamuzinda erhi kunakola kufâ (Rhulole muli Bac 6, 22-23; Lub 33, 20; Lush 5, 24-26; Murh 32, 31).

^x**14.6** : Samusoni asharhangula entale n'emisi Nnâmahanga amuhaga.

nyamukazi amusîmîsa. ⁸ Erhi kugera nsiku ayandagala, mpu akolaga agendirhola mukâge; arha-ngirhambika mpu alole oku murhumba gw'erya ntale; k'orhabona oku irumbu ly'enjuci n'obûci biri muli erya ntale. ⁹ Anaciyanka kuli bulya bûci, ahira omu nfune zâge, agenda alya bunjiranjira, aja emunda îshe na nina bàli, anacibaha- kwo, bàlya, ci arhamanyisagya oku anakulaga obwo bûci omu ntale. Ill Ishe wa Samusoni anacibunguluka, aja emunda olya mukazi àli, n'erhi ahikayo, Samusoni ajira olusiku lukulu, bulya ago mango, okwo yali nkomedu y'emisole. ¹¹ Ci ebwa kuba bakazagimurhînya, banacirhola bana ba misole makumi asharhu mpu babêre naye.

Omugani gwa Samusoni

¹² Samusoni anacibabwîra, erhi: «Muleke mmubwire omugani, mukagu- mpugulira muli zino nsiku nda z'olusiku lukulu, mukanagukoza, nanamuba bi-shûli makumi asharhu, na yindi mishangi makumi asharhu y'okukazihingula- mwo ebyo bishûli. ¹³ Ci akaba murhabashiri okumpugulira, mwanaba mwe mu- mpa ebyo bishûli n'eyo yindi mishangi y'okukazihingula». Banacimubwîra mpu: «Rhubwirage ogwo mugani gwâwe, nirhu rhuguyumve». ¹⁴ Anacibabwîra, erhi: «Muli nyamulya, mwarhenga ebiribwa. Muli nyabukalye, mwarhenga ebirembu». Bageza nsiku isharhu balonza, barhanahashaga okuhugûla ogwo mugani. ¹⁵ Erhi bahika oku lusiku lwa kali nda, bajibwîra muka Samusoni mpu: «Ogendishumika balo akuhugûlire ogwo mugani; n'akaba arhali ntyo, w'oyo rhwanakuyoca, rhuyoce n'enyumpa ya sho. Ka kurhuyungukirakwo kwarhu-maga murhulâlîka?» ¹⁶ Muka Samusoni ayisha alaka, acihonda kuli ye, anacimubwîra, erhi: «O-rhajira kuli nie erhali nshombo, orhansima. Watwire abantu b'omu lubaga lwâni omugani, wanabula kugumpugulira nieki!» Anacimushuza erhi: «Nta- guhugûliraga ciru n'oli larha, ciru n'oli nyâma, akolaga we naguhugûlira o- bwola!» ¹⁷ Nyamukazi agwira omulenge muli ezo nsiku nda z'olusiku lukulu, n'oku lusiku lwa kali nda, ebwa kuba amamurhindibuza, Samusoni amuhugûlira gu-lya mugani, naye nyamukazi agendiguhugûlira abo bana b'omu lugo lwâbo. ¹⁸ Abo bantu b'omu lugo, banacibwîra Samusoni oku lusiku lwa kali nda, e-mbere izûba lizike, mpu: «Ewâni, bici binunu bilushire obûci? Bici bikali bilushire entale?» Samusoni anacibashuza, erhi: «Nka murhahingaga n'endaku yani, murha- nkarhimanyize ogwo mugani». ¹⁹ Mûka wa Nyakasane anacihonda kuli ye, naye ayandagalira e Ashkeloni. Ayirhayo bantu makumi asharhu, erhi aba amabatungola, emya-mbalo yâbo ayiha balya bayulubulaga ogwo mugani. Okubundi oburhe bwâge bwanaciyâka, asôkera emw'îshe. ²⁰ Oyo muka Samusoni ayankwa n'omwana wali mushongwe wage.

15

Samusoni ayokêra emyâka y'okusarûlwa y'Abafilistini

¹ Erhi ensiku zigera, gala mango bakubirha engano, Samusoni ayimuka mpu akola ajirhangula mukâge; anacihêka omwanahene. Aderha, erhi: «Nkola naja emunda mukanie ali omu nyumpa y'okulala». Ci kwônene îshe wa nyamukazi arhamuyemereraga mpu ajemwo; aderha, erhi: ² Nâli manyire nti nkaba orhacimusimiri na ntyo namuha owinyu. Ka mulumuna wage arhali ye mwinja kulusha ye. Oyo abâge ye bà mukâwe ahali hage». ³ Samusoni Aderha, erhi: «Lero naba mwêru kwêru oku Bafilistini nkabajira kubi». ⁴ Samusoni akanya agendigwârha banyambwe magana asharhu, n'erhi aba amayanka ebimole, ajashwêkera balya banyambwe babirhi babirhi amahunga haguma, anahira ecimole ekarhî ka galya mahûnga. ⁵ Ayasa birya bimole, analikira ba-lya banyambwe omu ngano zikola ziyezire z'Abafilistini. Ayôca ntyo kurhenga oku birundo by'engano kuhika oku ngano zaliciyimanzi omu mashwa; ayôca emizâbîbu n'emizeti. ⁶ Abafilistini banacidôsa mpu: «Ndi wajiraga ntya wâni?» Babashuza, mpu: «Samusoni, mukwi wa Timniti ebwa kuba oyu ishazala amu-nyazire mukâge, amuha owabo». Abafilistini bakanya bagendiyôca olya muka-zi n'enyumpa y'îshe. ⁷ Samusoni anacibashuza, erhi «Akaba ntyo kwo mwamanajira, okuli nani ntacidekerere ntanacîhola kuli mwe». ⁸ Abayirha okw'okuyobohya, ajabavuna amahiji n'ebibero. Enyuma z'aho ayandagala, agendija omu lwala lw'ibuye ly'Etami, aberamwo.

Omwanganga gw'endogomi

⁹ Okubundi Abafilistini banacisôka, bakola hagendilwa, bahanda omu Buyahudi, bahika cingana e Lehi. ¹⁰ Abantu b'omu Yuda banacibadosa mpu: «Cirhumire musokera eno munda muli rbulwîsa?» Banacibashuza, mpu: «Rhurheremire eno munda nti rhuyishigwârha Samusoni, nirhu rhumujire nk'oku anarhujiraga.» ¹¹ Ngabo ya bantu bibumbi bisharhu b'omu Yuda banaciyandagalira emu-nda ali omu lwâla lw'ibuye ly'Etami. Banacibwîra Samusoni, mpu: «K'orhama-nyiri oku Abafilistini ho bakola baba hanomwirhu? Bici ehi warhujirire?» Anacibashuza, erhi: «Oku banjiriraga kubi kwo nani nabajirira». ¹² Banacimubwîra, mpu: «Rhulikugwârha, rhukuhakere abo Bafilistini», Samusoni anacibalahiriza, erhi: «Cinyigashiragi oku murhanyirhe mwenene». ¹³ Banacimushuza, mpu: «Nanga rhurhakuyirhe». Erhi baba bamamu-shweka na migozi ibirhi miyahya, bamurheremana kuli liry ibuye. ¹⁴ Erhi ahika aha Lehi, Abafilistini babanda orhubababo rhw'omwishingo. Okubundi Mûka wa Nyakasane amujamwo, erya migozi yali emushwesire yanacidarhuka nka mugozi gwa citani bayocire n'omuliro; emunda bâli bayifu-ndikire yarhoga omu maboko gage. ¹⁵ Anacishimana omwanganga mubishi gw'endogomi; alambûla okuboko, agurhola, ayirhamwo bantu cihumbi. ¹⁶ Samusoni anaciderha, erhi: «N'omwanganga gw'endogomi, nabamalire. N'omwanganga gw'endogomi, naysire ecihumbi c'abantu». ¹⁷ Erhi aba amayusa okuderha ntyo, akabulira gulya mwanganga, n'aho ahayîrika izîno Iya Ramati-Lehi. ¹⁸ Erhi akola ali bufa n'enyôrha, ashenga Nyakasane, aderha erhi: «Yagi-rwa wenene wakolesagya okuboko kwa mwambali wawe, mpu olikuzemwo olubaga lwawe; na buno ka nkolaga nafa n'enyôrha, na ntyo mpirimire omu maboko g'ezi ntakembûlwa?» ¹⁹ Nyamuzinda anacihahanyulu ibuye liba aba Lehi, Iyanacivongobokamwo amîshi. Samusoni anywa, ahumûka, ashubiba mugumaguma. Co carhumire eryo iriba baliyirika izîno Iya Eni-Korè; liciba aho Lehi kuhika ene. ²⁰ Samusoni ayôsire mucîrânuzi omw'Israheli ago mango g'Abafilistini, myâka makumi abirhi.

16

Samusoni ahôngola olumvi lw'aha Gaza

¹ Samusoni akanya aja e Gaza, eyo munda ashimana yo omukazi orhajira mulume, aja omu mwâge. ² Banacikamanyisa abantu b'e Gaza mpu: «Samusoni yo akola ali eno munda». Bayisha, bagorha erya nyumpa, bamukubika obudufu boshi, bagendilingira aha muhango gw'olugo. Boshi ba- hwekerera obwo budufu boshi, mpu: «Hano buca boshi, rhwanamugwârha, rhumuyirhe». ³ Samusoni ahunga kuhika aha karhî k'obudufu kwônene, aha karhî k'obudufu azûka, amanyula olumvi lw'olugo, kuguma n'emirhi yalwo yombi n'omurhamba gwalwo; anacibihira aha lurhugo, abisôkana okwirhwerhwe ly' entôndo eri yalola Hebroni.

Dalila amanyisa ogwa Samusoni

⁴ Enyuma z'aho anaciyinjibana omukazi omu kabanda ka Soreki, izîno ly'oyo mukazi ye Dalila^y. ⁵ Abashamuka b'Abafilistini bakanya baja emunda nyamukazi ali, bamushumika mpu: «Omuyenje, olole ngahi emisi yâge esimikira, na kurhi rhwankamuhima, rhumugwarhe, rhumushweke, rhunamucinaguze nk'oku rhunalonzize, rhwakazikuha ngasi muguma nfaranga igana za marhale». ⁶ Dalila anacibwîra Samusoni, erhi: «Nkuhunyire, ombwire nani ngahi eyi misi yawe esimikira, na kurhi bankakuhimamwo banakugwarhe?» ⁷ Samusoni anacimushuza, erhi: «Nka bankanshweka na migozi nda eciri mibishi, nani nanaba muzamba, nanayôrha nk'abandi bantu». ⁸ Abo bashamuka b'Abafilistini bayisha badwîrhîre Dalila migozi nda eciri mibishi, naye anacimushweka nayo. ⁹ Kuziga erhi hanaligi n'abantu bacifulisire omu

^y**16.4** : Samusoni agonyagonya entale (14, 6), agaliyabirwa okuhima amagene g'emurhima gwâge; aci-shwekulaga enkoba zâlimushwesire, cikwône ayâbirwa okushwekûla enkoba z'amagene galimu-shwesire. ngasi mulume erhi mukazi akakengêra oku aho haba hadaehi, amagene g'emurhima oyu gahârhine arhabona kuli.

nyumpa y'olya mukazi. Nyamukazi anacimubwîra, erhi: «Samusoni, oma- nye, Abafilistini bano!» Ho na halya anacitwa rhulya rhugozi nka kulya ba- nkanatwa omugohe gw'oluviri gw'amahikakwo omuliro. Emisi yâge erhacima- nyagwa aha esimikira.¹⁰ Dalila anacibwîra Samusoni erhi: «K'orhabwini oku mwantebire, oku wambwizire eby'obunywesi. Lero nyerekaga bici bankaku-shwêkamwo». ¹¹ Anacimubwîra, erhi: «Nka bankanshwêka na migozi nda erya mibudurhu, erya erhasagijira gundi mukolo, aho nanaba muzamba nk'abandi bantu». ¹² Dalila anaciyanka erya migozi mihyaha anacimushwekamwo, anacimu- bwîra, erhi: «Samusoni, omany, Abafilistini bano!» Kuziga erhi n'abantu bacifulisire omu nyumpa. Anacitwa erya migozi nka kulya banakanatwa enusi y'okuhanga, yo migozi yali emushwesire amaboko. ¹³ Dalila anacibwîra Samusoni erhi: «Kuhika mangaci waleke nieki oku- nteba, wakambwîra eby'obunywesi byonene. Nyerekaga bici byankaku- shweka». Samusoni anacimushuza erhi: «Nka wankashweka eyi mihunga y'e mviri zani oku eri nda na caburhinda okanayiseza n'enkomango, nanaheza emisi yani, mbe nk'abandi bantu». ¹⁴ Nyamukazi anacyiziriringa n'olya caburhinda, anashwekera oku muli-ndizo bashwekerakwo ebintu. Oku handi anacimubwîra, erhi: «Abafilistini bano, Samusoni!» Oku azanzaramuka omw'iro, amanyula gulya mulindizo, n'olya caburhinda. ¹⁵ Nyamukazi anacimubwîra erhi: «Kurhi wankambwîraga erhi: Nkusîma akaba omurhima gwâwe gurhandikwo? Lola oku kakola kasharhu aka odwîrhe wanteba, orhanacimanyisa ngahi emisi yâwe esimikira? ¹⁶ Kulya kuba nyamukazi akazagimushimbulula ntyo ngasi mango, Samuso- ni oburhe bwalonzimuyirha. ¹⁷ Lero anacyigulira nyamukazi omurhima gwâge goshi, amubwîra erhi: «Olugembe lurhasagigera okw'irhwe lyani, bulya mba nterekêro ya Nyakasane, kurhenga omu nda ya nyama. Nka bankamôma, emisi yani yanantengamwo, nanaba muzamba, nyorhe nk'abandi bantu». ¹⁸ Dalila abona oku lero amamuyigulira omurhima gwâge; anacirhumiza abashamuka b'Abafilistini, aderha, erhi: «Lero murheremage! Balya ba- shamuka b'Abafilistini basôkera emunda nyamukazi ali, bayisha badwîrhe n'enfaranga. ¹⁹ Nyamukazi agwishiza Samusoni oku madwi gâge; erhi aba amahamagala omulume, amômesa erya mihunga nda yali oku irhwe lya Samusoni, abona akola abongerire, erhi emisi yamamuhwamwo. ²⁰ Olya mukazi anaciderha, erhi: «Omany Abafilistini bano, Samusoni!» Samusoni azanzamuka omw'iro lyâge, anadwîrhe aderha, erhi: «Nashubifuma nk'agandi mango, nacîlikûza». Ci arhali acimanya oku Nyakasane anamurhenziremwo^z. ²¹ Abafilistini bayisha, bamugwârha, banamurhomola amasu n'erhi baba bamamuyandagalana e Gaza, bamushwêka na bacaburhinda babirhi b'omulinda. Ahabwa omukolo gwa okukazizungulusa^a ibuye ly'okushwa omwo mpamikwa.

Okufâ kwa Samusoni

²² Ci kwoncnc emviri z'oku irhwe lyâge zashubirhangira okumera kurhenga galya mango anamômagwa. ²³ Abo bashamuka b'Abafilistini banacishubuzanya mpu barherekêre Dagoni, ye nyamuzinda wabo, mpu banacîsimise! Bakaziderha, mpu: «Nyamuzinda wirhu arhulikuzize kuli Samusoni, omushombanyi wirhu». ²⁴ Olubaga loshi lwayishikazimulolakwo, lwanakaziderha omu kukuza nyamuzinda wabo, mpu: «Nyamuzinda wirhu anarhuhire olya mushombanyi wirhu, owali wamasherêza cihugo cirhu, anarhuyirhamwo bantu banji». ²⁵ Erhi emirhima yâbo eba yamashagaluka, banaciderha, mpu: «Hamagali Samusoni, ayîshe arhusimise!». Banacikûla Samusoni mulya mpamikwa, ayisha arhôngdêra abasharhira. Agola mango erhi bamuyimanzize ekarhî k'enkingi. ²⁶ Samusoni anacibwîra omwana walimugwarhire oku kuhoko, erhi: «Ndeka ngwarhirize kuli ezi nkingi zitunzire enyumpa, nsimikirekwo». ²⁷ Ago mango enyumpa yali eyunjwire balume n'abakazi, muli eyo nyumpa mwâli n'abashamuka hoshi b'Abafilistini, oku nyanya ly'enyumpa kwâli hofi bantu bihumbi bisharhu by'abalume n'ahakazi bakazagilola oku Samusoni asharha. ²⁸ Mw'ago mango Samusoni anacishenga Nyakasane, anaciderha, erhi: «Yagirwa Nyamuzinda onyibuke nani mâshî, oshubimpa emisi, muli gano ma- ngo gonene, mbone kurhi nankahasha okucihôla

^z16.20 : Nyamuzinda amurhenziremwo: 1Sam 16, 14; 18, 12; 28. 15.

^a16.21 : Akazizungulusa ibuye ly'okushwa: Ayu 31, 10; Mt 24, 41.

oku Bafilistini, kuli aga masu gani gombi». ²⁹ Samusoni agwârha enkingi ibirhi z'omu karhi k'enyumpa, zo enyumpa yoshi yali esimikirekwo; ayizonza amaboko, nguma okuboko kulyo, eyindi okumoshu. ³⁰ Samusoni anaderha, erhi: «Ngcndanwe n'Abafilistini, mâshi!» Yeshe acîsêza n'emisi yâge yoshi, amanyula ziryâ nkingi, enyumpa anaciyiho nda okw'idaho, yahongokera kuli balya bashamuka n'oku lubaga loshi lwanalimwo. Abafaninwe naye bo banji kulusha abayisire erhi acizine. ³¹ Bene wabo n'ab'omu mulala gw'ishe boshi bayandagala, bamubarhula, bamusôkana emwabo, bagendimubisha ekarhi ka Sorea na Eshtaoli, omu nshinda ya Ma-noahi, ishe. Abire mucîrânuzi omu Israheli myâka makumi abirhi.

17

Oluhêrero lwa Mika

¹ Hâli mulume muguma w'omu birhondo by'Efrayimu, izîno Jyage ye Mika. ² Anacibwîra nina, erhi: «Ziryâ nfaranga z'esikeli cihumbi n'igana bakunyagaga, na kandi wakaziheherera abazinyazire, -wakazagikuderha erhi nanayumva, -lola, ezo nfaranga omu maboko gani ziri nie naziysire». Nina anacimubwîra, erhi: «Mugala wâni agishwe na Nyakasane mâshi!» ³ Anacigalulira nina ziryâ nfaranga cihumbi n'igana; nina anaciderha, erhi: «Ezi nfaranga nzirherekire niene n'okuboko kwâni emwa Nyakasane kuli mugala wâni, lyo bagendinjiriramwo ensalamu y'ecuma». Omugala anacimubwîra, erhi: «Z'ezi nkugalulire we nazo». ⁴ Erhi aba amagalulira nina ezo nfaranga, nina arhola nfaranga magana abirhi, agaha omutuzi, na nyamutuzi amujiriramwo ensalamu y'ecuma, yagendibikwa omu nyumpa ya Mikayahu. ⁵ Ci oyo Mikayehu akazagilonza okuba n'aka-Nyamuzinda; anacijira efodi n'eterafi, na mugala wâge muguma amubumba enfune mavurha mpu abe ye mudâhwa wage. ⁶ Muli ago mango harhâbâga mwâmi omw'Israheli; ngasi muguma akazagijira nk'okunamusimimize. ⁷ Hâli mwanarbabana muguma w'e Betelehemu omu Yuda, w'oku bûko bwa Yuda, ci oyo muntu abâga Muleviti, anali aho nka cigolo kwônene. ⁸ Oyo muntu anacirhenga omu lugo lwa Betelehemu omu Yuda, mpu agendiyûbaka ngasi aha anabwîne. Omu kushimba enjira yage, alinda ahika omu ntôndo y'Efrayimu, kubika aba nyumpa ya Mika. ⁹ Mika anacimudosa, erhi: «Ngahi warhenga?» Naye anacimushuza, erhi «Ndi Muleviti w'e Betelehemu omu Yuda; nayishanagenda nti nyubake nka cigolo aba nambwîne». ¹⁰ Mika anacimubwîra, erhi: «Bêra hano mwâni». Obe we larha na mudâhwa wâni, nani nakazikuhâ nfaranga ikumi za marhale ngasi mwâka, nakuha enundo y'emyambalo, n'ebi wakazilya». ¹¹ Oyo muleviti ayemêra okubêra aha mw'olya muntu, olya mwanarhabana, anacilama aho nka muguma omu bagala bâge. ¹² Mika abumba amaboko g'olya mwana mavurha; olya mwana akazimukolera nka mudâhwa; anacibêra omu nyumpa ya Mika. ¹³ Mika anaciderha, erhi: «Nkolaga manyire oku Nyakasane anjirira aminja ebwa kuba namabona oyu Muleviti nka mudâhwa».

18

Bene Dani baja balonza aha bayûbaka

¹ Muli ago mango barhaligwerhe mwâmi omw'Israheli. Ago mango mu-lala muguma gwa bene Dani gwarhondêra okuja gwalonza ahantu bayu- baka, bulya kuhika ago mango bone barhalibasagihâbwa ecâbo cihugo omu bene Israheli. ² Bene Dani banacirhuma balume barhanu b'omu bûko bwâbo, balume ba misi na ba burhwâli, mpu bagendilolêreza ecihugo, kurhenga e Sorea na kurhenga Eshtaoli, mpu baja bayenja, banamanyirire eco cihugo. Banacibabwîra, mpu: «Mukanye, muje mwalolêreza munamanyirire eco cihugo». Banacija omu ntôndo y'Efrayimu, kuhika aha mwa Mika, banacîbandaho. ³ Erhi hakola hali hofi n'enyumpa ya Mika, n'erhi bamanyirira izîno ly'olya mwana w'Omuleviti, hanaciyegera, hamudôsa, mpu: «Ndi wakuhisagya eno munda? Bici ojira eno munda na bici ogwerheyo?» ⁴ Anacibashuza, erhi: «Ntya na ntya kwo Mika ajira kuli nie, ampizire omu mikolo yâge mpu akazimpemba, ananjizire mudâhwa wâge». ⁵ Banacimu- bwîra, mpu: «Okanyagye

ogendirhudokeza^b Nyamuzinda rhumanye erhi aga mabalamo girhu garhukwanana». ⁶ Olya mudâhwa anacibabwîra, erhi: «Gendagi n'omurhûla hulya amahala- mo ginyu gali omu masu gà Nyakasane». ⁷ Balya bantu barhanu banahuma njira yâbo, bahika aha Layishi, babona olubaga luli n'omurhûla muli olwo lugo, barhagwerhi kadundo kaci, omu kushimba oburhegesi bw'abanya-Sidoni, boshi bàli n'omurhûla, banalidekerire bwinja, ntâye ciru n'omuguma wali ogwerhe ecikono c'obukulu omu cihugo, wakadesire mpu abababaza muli kantu kalebe, bàli bacyegwire n'abanya-Sidoni, barhanali bagwerhe kadali kaci n'omuntu. ⁸ Bashubira emunda bene wabo bali aha Sorea n'aha Eshtaoli. Bene wabo banacibabwîra, mpu: «Kurhi mudesire?» ⁹ Banacishuza, mpu: «Yimuki rhubarbabalire, bulya rbwabwîne ecihugo, na lola oku ciri cihu- go cinja hwenene. Kanyi rhugende rhujirhûla eco cihugo; murhaderhaga bici. ¹⁰ Hano muhikayo, mwashimana olubaga luli n'omurhûla. Ecihugo ciri cigali. Nyamubâho anamuhire co; ciri cihugo cirhabuziri cici omu binaba bano igulu byoshi».

Okubunga kwa bene Dani

¹¹ Bene Dani banacirhenga e Sorea, n'e Eshtaoli, bàli halume magana gali ndarhu, erhi banacibambizic n'cmirasano yâbo yoshi. ¹² Basôka, bagendiha- nda aha Kiriyaati-Yearimi, omu Yuda. Co cinarhuma abo bantu baderbwa ciru kuhika buno Mahanè-Dani. Lola oku aho hantu hali olunda lw'e Buzika-zûba bwa Kiriyaati-Yearimi. ¹³ Banacirhenga aho, banacija ebwa ntôndo y'Efrayimu, balinda bahika aba mwa Mika. ¹⁴ Balya bantu barhanu bàli barhumirwe buyenzi omu cihugo ca Layishi barhûla akanwa, babwîra bene wabo, mpu: «Ka mwankamanya oku muli ezi nyumpa muli efodi. eteran n'ensalamu y'ecuma? Lolagi oku mwajira». ¹⁵ Banacija ebwa lulya lunda, banacija omu nyumpa y'olya mwanarhabana w'Omuleviti, yo nyumpa ya Mika, banacimulamusa. ¹⁶ Balya bandi magana gali ndarhu ga bene Gadi, n'emirasano yâbo, bayimanga aha c'olusô. ¹⁷ Balya bantu barhanu baliyenja ecihugo, bakanya, baja omu nyumpa, banacirhûla erya nsalamu, n'erya efodi n'eterafi, n'ago mango erhi omudâhwa ayimanzire aha muhango na balya balume magana gali ndarhu banacibambizic n'emirasano yâbo. ¹⁸ erhi baba bamaja omu nyumpa ya Mika banayanka erya nsalamu n'erya efodi n'eterafi na kalya kalugu k'ecuma, olya mudâhwa anacibadôsa, erhi: «Bici ebyo mwajira?» Banacimushuza, mpu: ¹⁹ «Hulika, hira enfune zawe oku kanwa^c kâwe, onayîshe rhugende rhweshi, ojiba we Larha wirhu na mudâhwa wirhu. K'obwîne kuli kwinja okuyôrha mudâhwa w'enyumpa ya muntu muguma, nisi erhi okugendiba mudâhwa w'omulala mugumaguma, na mulala gwa bene Israheli?» ²⁰ Olya mudâhwa arhwangukwa omurhima, arhûla erya efodi na ziryâ terafi n'erya nsalamu bagenzikanwa. ²¹ Banacirhûla enjira yâbo, balikûla, bashokoza abana, enkafu n'ebirugu byâbo. ²² Bali bakola bali kulî n'enyumpa ya Mika, amango abantu bayubakaga hofi n'enyumpa ya Mika bashubuzanyagya mpu bakola bashimba bene Dani. ²³ Bahamagala bene Dani, nabo erhi bahindamuka babwîra Mika, mpu: «Bici ebyo wamashubûza?» ²⁴ Anacishuza, erhi: «Banyamuzinda wâni najiraga niene, mwamabahekaga kuguma n'omudâhwa wâni, mwoyo mukolaga mwagenda: bici bicinsigalirage obwo? Cankarhumaga mwambwîra mpu: Bici oli nabyo?» ²⁵ Bene Dani banacimubwîra mpu: «Omanyê washubirira mpu warhudesâ, bulya abantu wamajirisa oburhe okurhalusire, hali amango bankacirhunika kuli we bakuyirhe bayirhe n'omulala gwâwe». ²⁶ Bene Dani banacirhûla enjira yâbo. Erhi abona oku bali banji kumulusha, Mika agaluka, acîshubirira omu mwâge.

Okurhûla Layishi omu ntamhala n'okuyûbaka oluhêrero lwa Dani.

²⁷ Nabo baheka ntyo birya birugu bya Mika n'omudâhwa wâge. Barhabalira Layishi, lubaga lwa bantu barhûlwîre, barhali na kadundo kaci, olwo lubaga balugeza oku boji bw'engôrho banayôca olugo lwâbo. ²⁸ Ntaye wayishire mpu ankabalikûza, bulya balî kulî na Sidoni, na kandi abantu b'olwo logo barhayinjibanaga n'abandi bantu: olwo lugo lwali omu kabanda ka

^b **18.5** : Okudôsa Nvamusinda: Rhulole muli Bac 1, 1..... ; 1 Sam 23, 9-12.

^c **18.19** : Hira enfune oku kanwa kâwe: ciri cijiro c'okuderha mpu ohulike: Mik 7, 16; Ayu 21. 5: 29, 9; 40, 4; Mig 30, 32; Burh 8, 12.

Beti-Rehobi. Bene Dani bashubiyûbaka olwo lugo banacilubêramwo. ²⁹ Olwo lugo baluyirika izîno lya Dani, lyo izîno lya Dani, îshe wabo ali muburhwa w'Israheli. Ci kwônene embere olwo lugo lwakazagiderhwa Layishi. ³⁰ Bene Dani banaciyubakira erya nsalamu, na Yehonatani, mwene Gershoni, mugala wa Musa, n'abagala bayôrha balî badâhwa b'omulala gwa Dani, kuhika olusiku ecihugo coshi cahekagwa buja. ³¹ Bayianza ntyo kuli bo bônene erya nsalamu Mika ajiraga, yanacibêra emwabo amango goshi aka-Nyamuzinda kanali aha Silo.

19

Omuleviti w'omu Efrayimu n'ecihherula câge

¹ Ago mango Israheli arhabagamwo mwâmi, Hâli Muleviti muguma wayubakaga oku buzinda bw'entôndo y'Efrayimu. Oyo muntu anaciya nka omukazi w'ecihherula c'e Betelehemu omu Yuda. ² Eco cihherula câge cacihindula kuli ye, canacirhenga omu mwâge, cashubira emw'îshe e Betelehemu omu Yuda, canabêra eyo munda myêzi ini. ³ Iba akanya mpu ajimulanza, amubwire ebinwa byamuja oku murhima, anamugalule emwâge. Aligenzire na mwambali wâge analihesire ndogomi ibirhi. Nyamukazi anabayankirira omo nyumpa y'îshe. Ishe w'olya mukazi erhi abona oyo mulume, agendimuyankirira n'obusîme. ⁴ Ishazala ye oligi îshe wa nyamukazi, aseza olya mulume mpu abêre aha mwâge, abêraho nsiku isharhu, bakazilya, banakazinywa, babera aho. ⁵ Oku lusiku lwa kani banacizûka mucêracêra, olya Muleviti erhi akola acirheganyize okugenda. Ci kwônene îshe wa nyamukazi anacibwîra omukwi, erhi: «Orhangizibuhya omurhima gwâwe n'ecihimbi c'omugati, mubuligenda». ⁶ Erhi baba bamabwarhala, balya bombi bananywa. Okubundi îshe wa nyamukazi anacibwîra iha wa nyamukazi, erhi: «Nkuhunyire, oleke mu shubilâla hano, omurhima gwâwe gushagaluke». ⁷ Iba w'olya mukazi ayimuka mpu akola acigendera, ci omu kuezibwa n'ishazala, ashubigaluka, alala aho. ⁸ Oku lusiku lwa karhanu azukiriza sêzi sêzi mpu akola agenda. Lero îshe wa nyamukazi anacimubwîra, erhi: «Rhûza omu-rhima gwâwe, nkuhunyire ntyo». Kandi balinda kuhika bijingo. Bânacirya bombi. ⁹ Iba wa nyamukazi ayimuka mpu akola agenda n'ecihherula câge n'omwambali; ci îshe wa nyamukazi, yerigi ishazala, amubwîra, erhi: «Lola oku bikola bijingo, muhunyire, mulale hano; lola oku byajiba bijingo, ogeze obudufu hano, onarhuze omurhima gwâwe, irhondo mwanalamukira sêzi sêzi, mugende. na ntyo wanahika emwâwe». ¹⁰ Iba w'olya mukazi arhaciyemêraga okushubilâla; ayimuka acigendera. Ahika aha ishiriza lya Yebusi, yerigi Yeruzalemu, erhi aligi na zirya ndogomi zâge zombi zinabarhwire anali n'ecihherula câge.

Obumînya bw'abantu b'e Gibeya

¹¹ Erhi bahika hofi na Yebusi, izûba lyazika bwenêne. Olya murhumisi anacibwîra nawabo, erhi: «Yisha nkuhunyire, rhushubire ebwa lula lugo lw'abanya-Yebusi, rhujilalayo». ¹² Nawabo anacimushuza, erhi: «Rhu-rhagaluke ebwa lugo lwa bene, emunda erhali bene Israheli, rhwagera kuhika e Gibeya». ¹³ Ashubibwîra omwambali, erhi: «Kanya rhucihangane okuhika kuli bira bishagala, rhwagendilala aha Gibeya nisi erhi aha Rama». ¹⁴ Bakanya, bagenda, izûba lyazika erhi bahika hofi na Gibeya, oli emwa bene Benyamini. ¹⁵ Bayerekera eyo munda, mpu bagendilâla aba Gibeya. Olya Muleviti aja omu lugo abêra omu ngo y'olugo, ci ntâye wadesire mpu amuyankirira omu nyumpa yâge, alalamwo. ¹⁶ Ci lola oku muli ebyo bijingo hanaciyisha mushosi muguma wafuluka ebwa mashwa gâge, emunda analikola. Ali muntu w'omu ntôndo y'Efrayimu, ci kwônene àli nka mubunga aha Gibeya, n'abantu bayubakaga aho bali bene Benyamini. ¹⁷ Olya mushosi mpu ayinamula amalanga, abona oyo muntu wâli mabalama ali omu ngo y'olugo; olya mushosi anacimubwîra, erhi: «Ngahi waja na ngahi warhenga?» ¹⁸ Anacimushuza, erhi: «Rhwarhenga e Betelebemu omu Yuda, rhwaja oku buzinda bw'entôndo y'Efrayimu, bulya yo mba. Nali njire e Betelehemu omu Yuda, na buno nkolaga nashubira emwâni, ci ntâye onyankirire omu nyumpa yâge. ¹⁹ N'obo ngwerhe ebyasi by'okulisa endogomi zâni, rhunaciyikîre omugati gw'okulya, nie, omurhumisi wâni na

kuli oyu mwambalikazi wâwe; ntâco rhubuzire»^d. ²⁰ Olya mushosi anacimubwîra erhi: «Omurhûla gube nâwe! Niene biyêrekîre ebi olagirirekwo, ci orhagezagya obudufu muno ngo». ²¹ Amuheka omu nyumpa yâge, n'endogomi zâge azilisa bwinja; nabo bakalaba amagulu, bàlya, bananywa. ²² Erhi baba bakola badwîrhe basîmîsa omurhima gwâbo, ala oku abalume b'omu lugo, bene Beliali, bagorha erya nyumpa, babasa olumvi, banacibwîra olya mushosi, ye wali nn'enyumpa, mpu: «Hulusa olya muntu wajâga hano i mwâwe, nirhu rhumumanye.» ²³ Nn'erya nyumpa ahuluka, aja emunda bali, anacibabwîra, erhi: «Nanga mâshi bene wirhu, murhahîra mukajira kubi kwa bene okwo, muhûnyire muleke; ebwa kuba oyu mulume anajire muno mwâni, mumanye mwankajira obubî buhanya. ²⁴ Loli mwali wâni oyu ociri wa mubikira, n'eciherula câge eci; namulerhera bo embuga, mwene mujire oku munalonzize; ci kuli oyo muntu murhahîra mukajira obubî buhanya». ²⁵ Abo balume barhalonzagya okumuyumva. Lero olya mulume arhôla eciherula câge. abahêkeraco embuga. Nabo bamumanya, bamusharhirakwo obudufu boshi kuhika boshi, bamuleka erhi bucanûla. ²⁶ Oku bwaca ntya, olya mukazi ayisha acirhimba oku c'olusò lw'enyumpa y'olya mulumc iba ali ahanzire aha mwâge, alinga mpu buce. ²⁷ Iba w'olya mukazi azûka sêzi, n'erhi aba amayigula olumvi, ahuluka mpu akolaga acigendera. Na, lola oku olya mukazi, eciherula câge, cilambukire aha muhango gw'enyumpa, amaboko gali oku c'olusò. ²⁸ Anacimubwîra, erhi: «Yimanga, rhucigendere». Ci nta ishuzo. Okubundi anacimuhira oku ndogomi yâge; nyamulume ayimuka aja emwâge. ²⁹ Erhi ahika emwâge, ayanka akere, ayanka gulya mufu gw'eciherula câge, aja amutwa ebirumbu bihimbi bihimbi; arhôla bihimbi ikumi na bibirhi, abirhuma omu cihugo ca bene Israheli boshi. ³⁰ Ngasi yeshi wanabwîne, akazifuduka, anaderhe, erhi: «Oku kurhasagiyumvikana kurhanasagibonekana omu bene Israheli, kurhenga barhenzire omu cihugo c'e Mîsiri, kuhika buno. Murhanye, mudosanye, munashambâle kuli ebi»^e.

20

Bene-Israheli bacihâna, mpu bacihôle oku bumînya bwa Gibeya

¹ Bene Israheli banacihuma enjira yâbo kurhenga e Dani, kuja e Bersheba. Bagera omu cihugo ca Galadi; olubaga lwaja omw'ihano nka mntu muguma embere za Nyakasane aha Mispâ. ² Abarhambo b'olubaga lwoshi, aba ngasi mulala gwa bene Israheli, baja omu mbuganano y'olubaga lwa Nyamuzinda: Bayimangamwo bantu bihumbi magana ani bya balwi bahuma engôrho. ³ Bene Benyamini banacimanya omwanzi oku bene Israheli bajira ihano aha Mispâ. Bene Israheli banacidôsa, mpu: «Murhubwire nirhu kurhi okuyirha ntya kwayishaga ?» ⁴ Oku bundi olya Muleviti, ye oligi iba w'olya mukazi wayirhagwa, aja omu kanwa, aderha erhi: «Niono nanacija omu Gibeya emwa bene Benyamini n'eco ciherula cani nti rhuhandemwo. ⁵ Abarhambo b'e Gibeya banaciyisha bantabalire, n'omu kuntabalira ntyo, bagorha, budufu enyumpa: erhi badwîrhe balonza oku banyirhamwo, mukanie bamusherêza, afa. ⁶ Nanaciyanka omufu gwa cirya ciherula cani, naja namurhola bihimbi bihimbi, nabirhuma omungasi ishwa lya bene Israheli, bulya ehirhankaderhwa, bahenya amaligo omu Israheli. ⁷ Mweshi oyo muli aha, bene Israheli, mucidôsagye mumanyage kurhi mwajira hano honênè». ⁸ Olubaga loshi lwanaciyimanga nka muntu muguma, lwaderha, mpu: «Ntaye ciru n'omuguma wankaderha mpu agaluka ebw'ihêma lyage, ntaye ciru n'omuguma waderha mpu ashubira emwage. ⁹ Alagi buno oku rhwajira muli Gibeya: rhumurhabalire nk'oku rhubwizirwe omu kuyesha ecigole. ¹⁰ Rhwaja rhwarhola omu milala yoshi ya bene Israheli, balume ikumi oku igana, balume igana oku cihumbi na halume cihumbi oku bihumbi ikumi; abo banarhola olwiko kuli erya ngabo yagendihana Gibeya wa bene Benyamini, kuli obu bubî buhanya anajiriraga Israheli». ¹¹ Bene Israheli habuganana, barhabalira lulya lugo, nka muntu muguma, kulya banali balalire.

^d19.19 : Ali acîyikire ayikira n'enbintu.

^e19.30 : Ogu mulongo guyandisirwe ntyo omu cihabraniya; ci gugwerhe enyushûlo y'ebihimbi bihimbi y'omu cigereki edesire kuguma n'okwo.

Bene Benyamini barhayumvagya Bene-Israheli

¹² Eyo milala ya bene Israheli, yanacirhuma entumwa emw'omulala gwa bene Benyamini, mpu bagendibabwîra erhi: «Okwo bazindiyirha omuntu emwinyu kwo kuderha kurhi?»
¹³ Murhuhage buno abo bantu ba busha, bali omu Gibeya, rhubayirhe, rhukûle ntyo obubî muli bene Israheli. Cikwône bene Benyamini barhalonzagya okuyumva bene wabo, Bene-Israheli. Entambala ntangiriza ¹⁴ Bene Benyamini banacirhenga omu ngo zâbo, babuganana aha Gibeya, mpu bagendilwîsa bene Israheli». Ci bene Benyamini balahira okuyumva baci baho bene Israheli. ¹⁵ Abo bene Benyamini barhengaga omu ngo, baganjwa, muli olwo lusiku, bahika omu bantu bihumbi ikumi na ndarhu, boshi bahuma engôrho, buzira kuganja abantu b'omu Gibeya abâli bahisire omu bantu magana gali nda ga ntwâli. ¹⁶ Muli olwo lubaga mwâli bantu magana gali nda, zâli ntwâli zirhayishigihuma n'okuboko kulyo; bankabanzire n'engondoza yâbo, barhege omuntu oluviri lumuli okw'irhwe buzira kuluhusha.
¹⁷ Nabo bene Israheli baganjagwa, buzira kuderha bene Benyamini, bahika omu bantu bihumbi magana ani, bantu bahuma engôrho, boshi bali ngabo ya balwi. ¹⁸ Bene Israheli banaciyimuka, bakanya, basôkera e Beteli, bagendidôsa Nyamuzinda, mpu: «Ndî muli rhwe warhangigendilwîsa bene Benyamini» Nyamubâho ashuza, erhi: «Yuda ye wa burhanzi».
¹⁹ Bene Israheli bayanka enjira yâbo kurhenga sêzi, bagendihanda aha mbere za Gibeya.
²⁰ Bene Israheli bakanya bakolaga bagendilwîsa bene Benyamini; bene Israheli banacitwa ecigamba bakola babalwîsa, ah'ishiriza Iya Gibeya. ²¹ Okubundi obwo bene Benyamini, bahuluka omu Gibeya; olwo lusiku balambika okw'idaho bantu bihumbi makumi abirhi na bibirhi bya bene Israheli. ²² Abo bantu, bo baligi bene Israheli, bashubihira omurhima haguma, bashubitwa ecigamba, halya banali olusiku lurhanzi. ²³ Bene Israheli bakanya bagendilakira Nyamubâho kuhika bijingo; bâge ndidôsa Nyakasane mpu: «Ka kandi nshubikanya, ngendilwîsa bene Benyamini mwene wirhu». Nyakasane ashuza, erhi: «Ogendimulwîsa». ²⁴ Bene Israheli bayegera bene Benyamini, bakorana oku lusiku Iwa kabirhi. ²⁵ Olwo lusiku Iwa kabirhi, Benyamini na Israheli aha Gibeya, akola ajibalwîsa, ashubilambika okw'idabo bantu bihumbi ikumi na munani, bantu ba muli bene Israheli, boshi balwi ba ngôrho. ²⁶ Bene Israheli boshi, engabo yoshi yalongola, bagenda e Beteli, n'abo batamala barhôngdêra balakira^f embere za Nyakasane. Hacíshalisa olwo lusiku kuhika bijingo. Bahêra enterekêro y'ensirîra n'enterekêro z'omurhûla embere za Nyakasane. ²⁷ Bene Israheli bashubigendidosi ! Nyakasane -ago mango erhi omucimba gw'amalaganyo gwa Nyamuzinda guli aho, ²⁸ naye Pinehasi, mugala w'Eleazari, mugala w'Aroni, erhi anali embere zago muli ezo nsiku,- ega obwo, banacidosa, mpu: «Ka nshubigendikoza enta- mbala kuli bene Benyamini mwene wirhu, nisi ka ngwâsirwe ndeke?» Nyakasane anacishuza, erhi: «Ogendimulwîsa, bulya irhondo nakuha ye».

Okuhimwa kwa Benyamini

²⁹ Lero obwo, Israheli ahira omurhego eburhambi bwa Gibeya. ³⁰ n'oku lusiku Iwa kasharhu, bene Israheli bashubirhabalira bene Benyamini, bashubitwa ecigamba aha Gibeya nk'agandi mango. ³¹ Nabo bene Benyamini bahuluka, babuganana boshi n'olubaga, baciye gûla n'olugo; barhôngdêra okuyirha omu bantu nk'agandi mango; omu njira, nguma ejire e Beteli. n'eyindi e Gibeya, omu ndimiro: bayirha hofi bantu makumi asharhu ga bene Israheli. ³² Bene Benyamini bakaziderha, mpu: «Kandi rhwamabanigiûza nk'agandi mango!» Bene Israheli boshi baderha mpu: «Rhuyake, rhubayegûle n'olugo, bashimba ezi njira». ³³ Bene Israheli barhenga halya bâli, bagendiyimanga aha Bali-Tamari. Nabo balya bâli murhego barhenga halya balî bacifulisire omu kabanda ka Gibeya. ³⁴ Bantu bihumbi ikumi bya ntwâli za bene Israheli bahika ntyo aha Gibeya. Entambala yaba nkali, na bene Bcnyamini barhiili bamanyire oku obuhanya bwabajirekwo. ³⁵ Nyakasane ahunya Benyamini embere za bene Israheli, bene

^f**20.26** : Bene Israheli batamala barhôngdêra balaka (Rhulole muli Iz 3, 26: 47. 1; Ayu 2. 13; Lul 137, 1; Ezz 9. 3). bacishalisa (Rhulole muli 1Sam7, 6; 2 Saril 12, 16): biri bimanyiso hy'emishîbo n'okucirhôngya.

Israheli banaciyirha muli olwo lusiku, omu bene Bcnyamini bantu bihumbi makumi abirhi na birhanu na bantu igana. boshi bantu bahuma engôrho. ³⁶ Bene Bcnyamini babona oku lero bamahimwa. Ci kwônene okengerage oku bene Israheli baciye gulaga kuli bene Benyamini bamulekera oluhya, ebwa kuba bàli bacikubagire gulya murhego gwâbo bahiraga kuli Gibeya. ³⁷ Abo bantu bàli bacifulisire bakanyiriza. bashagamukira omu Gibeya Kandi balikula: gulya murhego gwageza olugo loshi oku boji bw'engôrho. ³⁸ Bene. Israheli boshî n'abo bantu bàli murhego, bàli erhi bayumvinye oku hano balangira ecigi citumbûka omu lugo, banamanye oku bakola balimwo. ³⁹ Bene Israheli bahindamukira ababo omu kulwa. Bene Benyamini bàli erhi bayisire bantu makumi asharhu omu bene Israheli, banakaziderha, mpu: «Okunali kandi rhwamuhumakwo nka omu ntambala zali ntangiriza». ⁴⁰ Ci kwoncne, ecima nyiso erhi carhôngdire okubonekana omu lugo, cali erya nkingi y'omugi, Benyamini anacihindamuka, lola oku olugo loshi lukola luli muyongo omu nkuba malunga. ⁴¹ Bene Israheli bahindamuka; Benyamini arhungwa n'obwôba erhi abona obuhanya bwamamujakwo. ⁴² Bahindamula omugongo embere za bene Israheli, bakola bayakira ebw'irûngu, ci kwônene entambala yanabanirakwo, nabo abakazigirhenga omu lugo babamalirira ekarhî kabo. ⁴³ Bagorha Benyamini, bayisha bamuminisire buzira kuyimanga, bamuhima loshi kuhika ah'ishiriza lya Gibeya, olunda lw'e buzûka-zûba. ⁴⁴ Muli bene Benyamini mwafa bantu bihumbi ikumi na munani, boshi bali bantu ba ntwâli. ⁴⁵ Abandi bahindamula omugongo, bakûla omulindi, bayakira omw'irûngu ebwa Ibuye lya Rimoni, banacigwanyanya bandi bantu bihumbi birhanu omu njira, babagorha hofi hofi, kuhika aha Gideomi, babayirhamwo bantu bihumbi bibirhi. ⁴⁶ Abafire⁹ muli bene Benyamini boshi olwo lusiku bahika omu bantu bihumbi makumi abirhi na birhanu, boshi bantu bahuma engôrho, boshi bantu ba ntwâli. ⁴⁷ Bantu magana gali ndarhu gonene bahindwire omugongo, bayakira omw'irûngu, ebw'ibuye lya Rimoni; banacibêra eyo munda ebw'ibuye lya Rimoni, myêzi ini. ⁴⁸ Bene Israheli bashubira emwa bene Benyamini; ecihugo coshi bacigeza oku bwoji bw'engôrho, kurhenga oku ngo ngumaguma, kuhika oku bishwekwa byâli maso manji, na kuhika oku ngasi ehi banabwîne hyoshi. Bayôca ngasi lugo banashimanyire.

21

Entanya za Bene-Israheli

¹ Bene Israheli bàli erhi bahigire aha Mispa, mpu: «Ntaye ciru n'omuguma wahâna mwâli wâge emwa bene Benyamini». ² Olubaga Iwanacishubira e Beteli, lwatwa akacâma aho, embere za Nyamuzinda kuhika bijingo. Lwakazilogôshera, lwalaka Iwanakaziderha, mpu: ³ «Cirhumirage, yagirwa Nyamubâho Nyamuzinda w'Israheli, okula kuba omu bene Israheli, okubona habulikana mulala muguma gw'Israheli». ⁴ Erhi buca, olubaga lwazûka lubungubungu, lwayûbaka olluhêrero halya, ba- rherekera enterekêro z'ensirîra n'nterekêro z'omurhûla. ⁵ Bene Israheli banaciderha, mpu: «Ndi w'omu milala ya bene Israheli yoshi orhayishiri muno mbuganano embere za Nyakasane?» Bulya bàli erhi bahànyire eciragâne cinene kuli olya orhayishiri emunda Nyakasane ali aha Mispa, baderha mpu oyo anafe. ⁶ Ci kwônene bene Israheli bayumva obwonjo bwa Benyamini, mwene wâbo, banaciderha, mpu: «Mulala muguma gwamahwâga obu muli bene Israheli! ⁷ Kurhi rhwabajiriraga lya rhuhashibona abakazi kuli balya bacisigire? Rhwono rhwalaganine embere za Nyakasane oku rhurhabahe abanyere mpu babe bakabo».

Abananyere bashugi b'e Yabeshi bahâbwa bene Benyamini

⁸ Kandi bashubidosanya, mpu: «Ka hali omulala gurhayishire embere za Nyakasane omu bene Israheli boshi, aha Mispa?» Na, lola oku ntâye ciru n'omuguma w'e Yabeshi oba omu Galadi, wayishire oku cibando omu mbuganano. ⁹ Bajira omubalè gw'olubaga, na lola oku

⁹**20.46** : Okwo kuherêrekera n'okuhimwa kwa ngasi baguma kwo bwali nka buhane Nnâmaha-nga ahâga bene Israheli bàmugomeraga: Bakaziharâmya ba-nyamuzinda b'obunywesi, banakazila-ma nka bapagani.

ntâye ciru n'omuguma w'e Yabeshi oba omu Galadi wayishire. ¹⁰ Okubundi olubaga lwanacirhuma emwabo ngabo ya hihumbi ikumi na bibirhi b'omu ntwâli, banacibaha eri irhegeko; mpu: «Mukanye, mugendigeza oku boji bw'engôrho abantu banayûbaka omu Yabeshi olya oba omu Galadi boshi, balume, abakazi n'abana. ¹¹ Alagi oku mwayishijira: Mwaherêrekeza^h ngasi wa bûko mulume, ngasi mukazi okola oyishi encingo y'omulume, muleke abanyere». Ntyo kwo banajizire. ¹² Bashimana omu bantu b'e Yabeshi oba omu Galadi, banyere ba babikira magana ani barhalibasagimanyana na mulume omu kulâla naye: banaciyisha babadwîrhe oku cibando, aha Silo oli omu cihugo ca Kanani. ¹³ Okubundi embuganano yoshi yanacirhuma entumwa emwa balya bene Benyamini bâli okw'ibuye lya Rimoni, banacibabwîra mpu bayagaluke, bakola bahirwe omurhûla. ¹⁴ Benyamini ayagaluka ago mango, banacibaha abakazi, baligi balya harhayirhagwa omu bakazi boshi b'e Yabeshi oli omu Galadi, ci kwônene barhabonaga ababalumîra.

Abananyere h'e Silo babakulwa

¹⁵ Olubaga lwâli luberire bene Benyamini obwonjo bwenêne, ebwa kuba Nyakasane anâhizire omurhiila omu milala ya bene Israheli. ¹⁶ Abashamuka banaciderha, mpu: «Kurhigi rhwajira lyo rhubona abakazi rhwaha balya bene Benyamini bacingire, ebwa kuba abakazi b'emwa Benyamini bayisirwe hoshi?» ¹⁷ Banaciderha, mpu: «Kukwânîne rhukenge obuhashe bwa aba bene Benyamini bacingire, harhagiba omulala gwahirigirha omu bene Israheli. ¹⁸ Rhwono rhurhankacihashibaha abanyere birhu mpu habayanke, babe bakâbo». Bulya bene Israheli bahânyire eciragâne mpu: «Ahehêrerwe owankaha bene Benyamini omukazi». ¹⁹ Banaciderha mpu: «Lola oku olusiku lukulu lwa Nyakasane lukola luli hofi lube aha Silo, olunda lw'e mwênè lwa Beteli, ebuzûka-zûba bw'enjira esokire e Beteli, aha Sikemi, n'olunda lw'emukondwe lwa Lebona». ²⁰ Okubundi banaciha bene Benyamini eri irhegeko, mpu: «Mukanye mugendicifulika omu mizâbîbu. ²¹ Mukazihengûza, na bano abanyere b'e Silo bayisha balisâma omungondo, mwanapamuka mulya mizâbîbu, mwanabakula ngasi muguma owâge mukazi muli abo banyere b'e Silo, mwanacishubirira omu cihugo ca bene Benyamini. ²² Erhi b'îshe nisi erhi bene wabo bankayisha mpu balihakana emunda rhuli, rhwanababwîra nti: «Murhubabalire kuli bo, bulya rhurhahashaga okubonera ngasi muguma owâge mukazi oku matabâro. Na kandi arhali mwe mwabahagabo, bulya acibaga ntyo, mwâli mwajira kubi». ²³ Bene Benyamini banacijiraga ntya: bakazibakula ngasi mu-guma owâge munyere muli balya banyere balisâma. Bababakula, banabâge-ndana omu cihugo câbo, bashuhiyûbaka engo, banaziberamwo. ²⁴ Muli ago mango bene Israheli harhenga aho, ngasi muguma ashubira omu mulala gwâge n'omu bûko bwâge; kurhenga aho, ngasi muguma arhola omwanya gwâge. ²⁵ Ago mango nta mwâmi wabiiga omw'Israheli; ngasi muguma akazagijira oku anabwîne kuli kwinja omu masu gâge.

^h**21.11** Ago marhegeko g'okukola amaligo gâlîshushîne n'amarhegeko g'entambala za mîramîra (Mib 31, 15-18)

ECITABU CA RUTI (רות, Ruth)

Enshokolezi

Ruti ali mukazi w'e Mowabu wayankagwa na Bwozi, muntu muguma w'e Betelehemu, Ruti afirwa n'iba eyo munda e Mowabu; buzinda bwa nyuma agaluka e Betelehemu. Eyo ayankwa na Bwozi, muntu muguma w'omu mulala gw'iba murhanzi. Eryo lyali irhegeko. Bwozi na Ruti baburha Obedi, shakulu wa mwami Daudi.

Ecitabu ca Ruti cilonza okuyêrekana oku Nnâmahanga ye rhabâla n'okulyulira omuntu omula-ngalira. Nnâmahanga ababalira ngasi muntu, aba wa bwonjo bunene. Ezo nyigirizo zona nguma n'ez'Emyanzi y'Akalembe ya Mutagatifu Mateyo wahi-raga izino Iya Ruti omu citabu c'omulala gwa Yezu (Mt 1,5). Eco citabu cahizirwe ekarhî k'ecitabu c'Abaciranunzi n'ecitabu ca Samweli bulya cishambala emyanzi y'amango g'Abaciranunzi, cirhaganjirwa omu bitabu bikulu by'akalamo ka Bene Israheli. Banji baderha oku eci citabu cayandikagwa ekarhî ka 1011 na 931 embere Kristu aburhwea

EBIRIMWO

1. Ruti na Noemi: cigabi 1
2. Ruti omw'ishwa Iya Bwozi: cigabi 2
3. Ruti emwa Bwozi: cigabi 3
4. Ruti arholwa na Bwozi: cigabi 4

1

Ruti na nnazâla Noemi

¹ Amango abacîrânuzi bakazigirhegeka ecihugo^b, ecizômbo canaciyisha omu cihugo. Muntu muguma anaciyimuka arhenga e Betelehemu omu Yuda, ye na mukâge na bagala babirhi, bagend'iyûbaka omu cihugo ca Mowabu. ² Izino ly'oyo mulume ye wali Elimeleki, izîno Iya mukâge ye wali Noemi n'amazîno g'abagala oku bali babirhi: Mahiloni na Kiliyoni; bali banya-Efrata e Betelehemu^c omu Yuda. Baja omu cihugo ca Mowabu, banacibêreramwo. ³ Elimeleki, iba wa Noemi, anacifa; nyamukazi asigala na balya bagala bombi. ⁴ Banaciyanka abakazi b'eyo Mowabu, izîno Iya muguma ye wali Orupa n'ely'owundi, ye wali Ruti. Banacibêra eyo munda myâka ikumi. ⁵ Mahiloni na Kiliyoni nabo bafâ oku banali babirhi; Noemi asigala mukana, abagala oku banali babirhi erhi bamafa. ⁶ Okubundi anaciyimuka n'abalikazi bombi, arhenga omu cihugo ca Mowabu, bulya ali erhi eyumvirhire omu ndimiro ya Mowabu oku Nyamubâho ashibirishibirira olubaga lwâge, aluha omugati gw'okulya. ⁷ Arhenga aho ayubakaga n'abalikazi bombi, bahuma enjira yâbo, bashubira omu cihugo ca Yuda. ⁸ Noemi anacibwîra abalikazi bombi erhi: «Gendi, mushubire ngasi mugu-ma emwa nina. Nyamuzinda amujirire aminja nka kulya mwâgajiriraga balya ba nyakufa na nk'oku mwaganjirire nani! ⁹ Mâshi Nyamuzinda ahe ngasi muguma mulimwe omûrhûla omu nyumpa y'omulume wayishiba iba!» Anacibahôbera. Ci bôhe barhôngêra omulenge n'okubanda endûlû. ¹⁰ Banacimubwîra mpu: «Nanga, rhwashubira haguma nâwe ebw'olubaga lwâwe.» ¹¹ Noemi anacibabwîra, erhi: «Galuki bâli bâni; cici cankarhuma mwa nshimba? Ka ncigwerhe abarhabana omu nda yâni bayîsh'iba ba balo? ¹² Galuki bâli bâni, gendi! Nkola mugikulu bwenêne w'okuderha mpu nankaciyânkwa n'omulume. Na ciru nankadesire nti: «Ncilangalire, mw'obu budufu bo na nnêne naja omu mwa nnahamwirhu, na ntyo mburhe abanarhabana. ¹³ Ka mubwîne mwankahash'ilinda mpu kuhika bakule? Ka mwalembere okuyôrha buzira mulume? Nanga bâli bâni, mbabire bwenêne kuli mwe, bulya oluhi Iwa Nyakasane

^a1.0 cf. gotquestions.org (15.03.2021)

^b1.1 : Ecihugo (carhegekagwa n'abaciranuzi) co cihugo ca Israheli. Ecihugo ca Mowabu câli olu-ndilunda lw'ebushoshôkero bw'izûba oku muntu oli aha Nyanja y'Omuniyu.

^c1.2 : Abanya-Efrata, bâli b'omu bûko bwa Efrata, mukage Noemi baliyûbasire e Betelehemu.

Iwampisireko.» ¹⁴ Kandi balaka balakûla. Oku bundi Orupa ahôbera nazâla, amusengaruka, ci Ruti yehe anacinanira kuli ye. ¹⁵ Noemi anacibwîra Ruti erhi: «Lola oku mulamu wâwe amacishubirira emwa olubaga lwâge n'emwa nyamuzinda wâge; nâwe galuka, okulikire mulamu wâwe.» ¹⁶ Ruti anaciderha, erhi: «Orhansezagya mpu ngende nkuleke, bulya aha waja ho nani nankaja, aha wabêra ho nani nanabêra; olubaga lwâwe lwabà lwo lubaga lwâni, na Nyamuzinda wâwe aba ye Nyamuzinda wâni. ¹⁷ Aha wafira ho nani nayîsh'ifira, ho nanayîsh'ibishwa. Nyakasane anampe obu buhane, akulikizekwo n'obu bundi akaba arhali lufu lonene lwanarhuberûle!» ¹⁸ erhi abona oku Ruti anasêzize okumushimba, Noemi arhacilonzagya okumusêza. ¹⁹ Banacigenzikanwa bombi, balinda bahika e Betelehemu. Erhi bahi-ka e Betelehemu, olugo lwoshi lwaluba erhi bo barhuma; abakazi bakaziderha, mpu: «K'anali Noemi oyu?» ²⁰ Anacibashuza, erhi: «Murhacikazâg'inderha Noemi, ci mukazinderha, Mara: Kalibwîre, bulya Nyamubâho anyunjuzize malibûko. ²¹ Nagendaga mpekerinye, Nyamubâho amangalula maboko mumu. Cici cankacirhuma mukazinderha erya Noemi, n'obu Nyamuzinda ancinauguzize, Nyamubâho wanjirire aga^d maligo?» ²² Ntyo kwo Noemi agalukaga, ayisha ali n'omwalikazi Ruti, mukazi w'e Mowabu, arhengaga omu cihugo c'e Mowabu. Bahika e Betelehemu aha murhondêro gw'okusârûla engano^e.

2

Ruti omu kwa Bwozi

¹ Noemi âli agwerhe mwenewabo muguma w'olunda lw'iba. Muntu mugale bwenêne, w'oku mulala gwa Elimeleki, izîno lyage ye Bwozi. ² Ruti, oyo mukazi munya-Mowabu, anacibwîra Noemi, erhi: «Nkola naja omu mashwa, nje nakundêza emihuli y'cmisigala omu nyuma za ngasi onanyemerire.» Anacimushuza, erhi: «Gendaga, mwâli wâni.» ³ Olya mukazi akanya aja akundêza omu ishwa liguma enyuma z'abasârûzi. Ci oku iragi linja, ishwa arhindagamwo lyâli lya Bwozi, w'omu mulala gwa Elimeleki. ⁴ N'oku Bwozi acishubûka, arhenga e Elimeleki, abwîra abasârûzi, erhi: «Nyakasane abe haguma ninyu!» Nabo bashuza, mpu: «Nyamubâho akugishe!» ⁵ Go mango Bwozi adosize omwambali wâli oyimangire aho bakazâg'isârûla, erhi: «Ola muhya wa ndi, wâni!» ⁶ Olya mukulu w'abasârûzi anacishuza, erhi: «Muhya muguma ye munya-Mowabu oyo, ârhengaga e Mowabu na Noemi. ⁷ Anadesire, erhi: «Mundekc nani nje nakundêza, nje narhôleza emihuli y'emisigala enyuma z'abasârûzi. Amayisha, na kurhenga ene sezi kuhika buno, y'oyo, arhaciderha mpu ankarhamûka. ⁸ Bwozi anacibwîra Ruti, erhi: «Yumva, mwâli wâni, orhacijag'ikundêza omu lindi ishwa; orhaciderhaga mpu waja kulî-kulî, obêre haguma na hambali bani. ⁹ Wanalola ishwa bajisarûlamwo, nâwe wanayisha omu nyuma zâbo. Nabwizire abarhumisi nti bamanye barhakazâg'ikuhugûga. N'erhi wakanahwa n'enyôrha, wanaja aha rhubindi. wananywa oku mishi abarhumisi badômaga.» ¹⁰ Oku bundi Ruti anacifukamiriza, ak'amalanga kahwêra okw'idaho, aderha, erhi: «Yagirwa oku namarhona emwâwe kurhankaderhwa, kuli nie, ndi mukazi wa cigolo!» ¹¹ Bwozi anacimushuza, erhi: «Banshambalire aminja goshi wajirirc nyakazâla erhi balo amafâ. Banambwîra kurhi walekaga sho na nyoko, n'ecihugo oburhwamwo, wanacija eno munda, emw'olubaga orhâyishigi oli injo oli lishinjo. ¹² Nyakasane akuhêmbe oku minja goshi wajizire, n'oluhembo lwâwe lube lwîmâna embere za Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli, oyu oyishir'icifulik'omu byubi byâge. ¹³ Anaciderha, erhi: «Mâshi waliha ! nani mbone oburhonyi emund'oli, yagirwa, obu wamarhuliriza omurhima gwâni nie mwambali-kazi wâwe, ciru akaba ntakacigerera kuli mwambalikazi wâwe muguma w'omu bambali-kazi bâwe.» ¹⁴ Erhi bakola bayikula, Bwozi anacimbwîra, erhi: «Yêgera hano, nâwe oye kuli ebi biryo, onadobeze omugati gwâwe muli eyi nkalishi.» Anacitamala hofi n'abasârûzi; Bwozi amuha emihuli

^d**1.21** : Ogala-byoshi ojîra amaligo: Lub 5, 22; Mib 11, 11; Yoz 24, 20; Zak 8, 14; Ezr 45, 7. Ezo nyigirizo zalilumîre omu bantu embere Mwami Yezu ayish'iderha oku n'amazibu makali yanaba njira y'okuyereka irenge n'obuhashe bwa Nyamuzida (Yn 9, 1-3)

^e**1.22** : Omurhondero gw'okusârûla engano: cigogo (mwezi gwa kani) na kahya karhanzi (gwa ka-rhanu).

mikalange. Alya ayigurha anabika ebindi eburhambi. ¹⁵ Kandi ayimuka mpu ashub'ija akundêza. Bwozi aha abarhumisi bâge er'irhegeko, erhi: «Mumuleke aje ahumbula n'oku mburho yonênè, murhamubonesagya nshonyi. ¹⁶ Ciru muje mwarhoza masindc maguma-maguma ahash'igarhola murhanacidudumaga erhi ye rhuma.» ¹⁷ Ruti akundêza omw'ishwa ntyo kuhika bijingo; anacikubirha ebi akundêzagya, byahika hofi nengo nguma ya ngano. ¹⁸ Ashana, anacihêka omuzigo gwâge omu lugo; nazâla abona ebyo analikundêza. Ashanûla, amuha na kuli birya biryo ahebaga eburhambi galya mango bayikulaga, erhi aba amayigurha. ¹⁹ Nazâla amudosa, erhi: «Ngahi wakundêzize, ene ngahi walikola? Agishwec oyu wali omu kwâge». Ruti arhangira ashambalira nazâla omu kwandi anali, anaciderha erhi: «Omulume nali omu kwâge izîno lyage ye Bwozi.» ²⁰ Noemi anacibwîra omwalikazi, erhi: «Agishwe na Nyamubâho ye orhahusa okuba mwinja oku bazine n'abafire!» Noemi anacimubwîra erhi: «Oyo mulume ali mwene wirhu, ali muguma w'omu bagwerhe obuhashe kuli rhwe bw'okurhucungula.» ²¹ Ruti, ye nyamukazi munya-moabiti, ashubiderha, erhi: «Ananambwizire, erhi: okaziya mwe n'abarhumisi bani kuhika rhuyuse okusârûla.» ²² Noemi anacibwîra omwali-kazi Ruti, erhi: «Kuli kwinja, mwâli wâni, okazigenda na bambali-kazi bâge, barhag'ikubabaza omu lindi ishwa wankaja.» ²³ Nyamukazi agend'ikakundêza ntyo omu bambali-kazi ba Bwozi kuhika bayusa okusârûla engano zoshi; anaciyôrha ntyo na nazâla.

3

Bwozi ahunga

¹ Noemi naye oligi nazâla, anacimubwîra, erhi: «Mwâli wâni, ka kurhakwânîni nâwe nkuluhûle^f lyo obon'iragi? ² Kali Bwozi, oyo odwîrhe wakola emwâge haguma n'abambali-kazi, ali mwene wirhu? Ala oku ene lyo agend'iyerûla engano oku câno. ³ Oku wajira, ojage ahola ocishuke, onacishige, onayambale ecishuli câwe, onayandagalire ebwa câno. Orhacimanyisagya emunda ali kuhika ayuse okulya n'okunywa. ⁴ Na hano agend'igwîshira, omanyè bwinja ngabi agwîshîre; kandi wanayisha, wanabwikûla amagulu gâge, wanagwîshira aha burhambi bwâge; yêne akubwîra kurhi wajira.» ⁵ Ruti anacishuza, erhi: «Oku wankambwîra kwoshi nakujira.» ⁶ Anacibungulukira ebwa câno, anacijira kulya nazâla anambwiraga kwoshi. ⁷ Bwozi, alya, ananywa, yeshi ashagaluka, agend'igwîshira omu kafendefende k'ecirundo c'engano; aho, nyamukazi anaciyisha bunyi-bunyi, abwikula amagulu gâge, anacigwîshira halya. ⁸ Aha karhî k'obudufu, erhi asinsimuka, nyamulume afuduka; ahindamuka anacibona omukazi agwîshîre aha magulu gâge. ⁹ Anaciderha erhi: «We ndi?» Anacishuza, erhi: «Nie Ruti, mwambali-kazi wâwe; olambulire kuli mwambali-kazi wâwe ecihumiro c'ecishûli câwe, bulya ogwerhe obuhashe bw'okuyôkola.» ¹⁰ Anacishuza erhi: «Ogishwe na Nyakasane mwâli wâni! Eci cijiro câwe c'obwirhohye ciri cikulu kulusha ecirhanzi, bulya orhalonza misole, ebe ya bakenyi erhi bagale. ¹¹ Buno mwâli wâni, orhacibâga na bwôba buci, oku wankaderha nanakujirirakwo; ebwa kuba endêko y'abalungu bâni boshi bamanyire oku oli mukazi ogwerhe engeso nyinja. ¹² Neci kwo binali ntyo oku nie ngwerhe obuhashe bw'okukuyôkola, ci kwône haciri owundi oyegerine nâwe kundusha. ¹³ Ogezagye obu budufu hano, n'irhondo, akalonza okukuyôkola, kuli kwinja, anakuyôkole. Ci akaba arhalonza okukuyôkola, niono nnanaba nie nkuyôkola. Alame Nyamubâho: Gwishira aho kuhika sêzi! ¹⁴ Nyamukazi anacigwîshira halya magulu gâge kuhika sêzi, ci azukiriza lubungu-bungu, gala mango omuntu arhankashub'imanya owundi, erhi Bwozi amaderha erhi: «Barhamanyaga oku oyu mukazi anali ayishire hano câno.» ¹⁵ Anacimubwîra, erhi: «Lerha eco cishûli ocihundikire, onacigwârhe bwinja.» Nyamukazi anacigwârha bwinja, naye Bwozi abulagirakwo mirengo ndarhu ya ngano, anacimuhesayo; okubundi Bwozi acishubirira

3.1 : Noemi alilonzize Ruti abone omulume lyo aba n'enshagali omu kalamo kage. Ali manyire oku okubika omwalikazi nka cigorogo aha ka buzira mulume kurhali kwinja oku mukazi ociri musole. obzo buzigire bw'omwalikazi kuli nazâla bwacihêbwa n'obuhya ayishi bona kuli Bwozi (3, 2-18).

omu lugo. ¹⁶ Erhi Ruti ashubira eka, nazâla amudosa, erhi: «Kurhi wabîre mwâli wâni?» Ruti amuganirira oku olya mulume anamujirire kwoshi, anaciderha, erhi: ¹⁷ «Anampire eyi mirengo ndarhu y'engano aderha erhi: «Kurhakwânîni oshubire maboko mûmu emunda nakazâla ali.» ¹⁸ Nazâla anacimubwîra, erhi: «Orhafukunyagya, mwâli wâni, kuhika omanyekurhi ebyo byagendeka; bulya oyo mulume arhârhamûke arhanacyusa olwo lubanja ene.»

4

Bwozi arhôla Ruti

¹ Bwozi akanya aja aha muhango gw'olugo, anatamala halya. Na lola oku olya Bwozi aderhaga mpu ye ogwerhe obuhashe bw'okuyôkola bunji kumulusha kuli Ruti, anacyisha akola agera. Anacimubwîra erhi: « Yîsha, oshegere eno munda, onatamale aha wâni lebe.» Olya mulume anacyêgêra, atamala. ² Oku bundi obwo Bwozi anacirhôla bantu ikumi omu bashamuka b'oku lugo, anaciderha erhi: «Mutamale hano.» Nabo banacitamala. ³ Anacibwîra owali ogwerhe obuhashe bw'okuyôkola, erhi: «Ishwa lya mwene wirhu Elimeleki, Noemi olya mukazi ozind'irhenga e Mowabu, akola aliguza. ⁴ Namaderha nti nkola nakumanyisa nankubwire: oliyankire embere z'abala bahamirizi n'abagula b'olubaga lwâni. Akaba walonza okuliyôkola, yôkolagalyo, akaba orhalonza okuliyôkola, okumbwirage nani nkumanye, bulya nta wundi ogwerhe obuhashe bw'okuliyôkola ocikurhalusire, nani nie nkukulikire. Olya mulume aderha, erhi: "Naliyôkola.» ⁵ Bwozi anaciderha, erhi: «Amango waliyôkola, akuhalyo, wanayôkola kuguma na Ruti munya-Mowabu, muka nyakwigendera, lyo izîno lya nyakwigendera likaz'iyôrha liri aho mwâge⁹.» ⁶ Lero olya wali ogwerhe obuhashe bw'okuyôkola anaciderha, erhi: "Ntakahash'iliyôkola oku bugâbo bwâni, bulya kwanaba kuheza ebyâni. W'oyo nkuhire obwo buhashe bwâni bw'okuyôkola, bulya ntakuhashiri.» ⁷ Omu mango ga mira, hàli obworhere omu Israheli, oku biyêrekîre okuyôkola nisi okuhinganula, omu kukomeza ebinwa: muguma anahogola enkwerho yâge ekugulu kwâge, ayihe owabo, kwo kwali kw'obuhamirizi omu Israheli. ⁸ Olya ogwerhe obuhashe bw'okuyôkola, anacibwîra Bwozi, erhi: «Nkaga, oku bugâbo bwâwe.» Anacihogola enkwerho yâge. ⁹ Bwozi anacibwîra balya bashamuka n'olubaga lwoshi. erhi: "Muli bahamirizi bani oku ene namahâbwa, omu nfune za Noemi, ebyanali bya Elimeleki byoshi, ebyanali bya Kiliyoni n'ebya Mahiloni. ¹⁰ N'okukuguma namahâbwa omukazi ye Ruti w'omunya-Mowabu, muka Mahiloni, lyo izîno lya nyakufa likaz'iyôrha liri aha mwâge, lyo n'izîno lya nyakufa lirhag'ihirigirha muli bene wabo n'omu mbuganano yab'aha anayubakaga. Muli bahamirizi bw'okwo ene!

¹¹ Olubaga lwâli halya muhango kuguma n'abagula bàhali baderha, mpu: «Rhuli bahamirizi! Nyamubâho agishe oyo mukazi waja omu mwâwe, abe aka Rasheli n'aka Lea, bo babirhi bayubakaga omulala gw'Israheli! Ogalire omu Efrata, onaje irenge omu Betelehemu!

¹² Omulala gwâwe gube aka omulala gwa Peresi, olya Tamara aburhiraga Yuda; liyôloloke iburha Nyamubâho akuha kuli oyo mukazi».

¹³ Bwozi ayanka Ruti, ajiba mukâge, acilunga naye. Nyamubâho ashoboza Ruti okuba nda, anaciburha omwana-rhabana. ¹⁴ Embuguma zanicibwîra Noemi, erhi: «Ayagirwe Nyakasane owaderhaga mpu arhakuleka kuhika ene buzira mufungizi. Izîno Elimeleki lij'irenge omu Israheli. ¹⁵ Aba kuli we cirhûliriza na murhabazi omu boshosi bwâwe. Kulya kuba mwâli-kazi wâwe okuzigira ye wamamuburha, oyu mwâli-kazi wâwe olushire bagala bâwe nda.»

¹⁶ Noemi anacyiyanika nyamwana, amubagalira oku cifuba, ye wanakazirig'imulera. ¹⁷ Abakazi balungu bâge bamuha izîno, baderha mpu: «Omwana aburhirwe Noemi!» Banacimuyirika izîno lya Obedi. Ye oligi îshe wa Yese îshe wa Daudi.

Enkomôkà ya Daudi

⁹4.5 : Lyo izino lya nyakwigendera lirha heraga, mwene-wâbo anaburha bon'olya mukana (1, 11), nka kula babishambire omu Lush 25, 5-10. Omwana baburhaga anahêka izino lya nyakwigendera (Murh 38, 8-9).

¹⁸ Alaga iburha Iya Peresi: Peresi aburha Hesroni; ¹⁹ Hesroni aburha Rama; Rama aburha Aminadabu; ²⁰ Aminadabu aburha Nahisoni; Nahisoni aburha Salmoni; ²¹ Salmoni aburha Bwozi; Bwozi aburha Obedi; ²² Obedi aburha Yese; Yese aburha Daudi.

EBITABU BYA SAMWELI שמואל

Enshokolezi

Mira mira omu Bibliya y'ecihabraniya (Ishe w'ebitabu), ecitabu ca Samweli cali ciguma conêne. Ebitabu bibirhi byaganira kurhi Obwâmi bwarhangiraga omu Israheli, kuhika oku buzinda bw'obwâmi bwa Daudi.

Omuganizi akolesize ebi abandonaga omu bitabu byankalangelirwa omu bya mira. Kanji kanji akagibandana nkengero ibirhi omu byabire mira, naye akazizinyandika ntyo omu citabu câge. Ebyo abandonaga byarhuyeresire oku mashanja ga ngasi lubero lwa bene Israheli gakagigerereza ngasi liguma kwalyo kwalyo mw'ezo nkengero. Omu nkengero z'e Bibliya, Israheli bwo Bwâmi bwa Lungwe hano igulu. Abâmi b'Israheli bali bimangizi ba Nyamuzinda. Ebyo bitabu biyêrekine oku kuli kuzibu okuyimânika obwo Bwâmi. Saulu walishokolire Daudi alekwa na Nyamubâho. Hofi abâmi boshi bayimire ahali ha Daudi, bagomîre Nyamubâho. Buzinda Nyamubâho abahira omu maboko g'abashombayi babo, abakagira kuli kuli omu buja bw'e Babeli. Kurhenga obugeremwa bw'omulêbi Natani, abany'Israheli bakagilangelira okurhumirwa omucunguzi na Lungwe w'omw'iruli lya Daudi.

Amaganyo mahyahya gaganire kasharhu koshi eby'obwo bulêbi (Ebj 2, 30; 2 Kr 6, 18; Hb 1, 5). Yezu ali w'omw'iruli lya Daudi. Amango abayahundi baderhaga mpu Yezu ye mwene Daudi, erhi bahamirize oku agwerhe ecikono c'okuba Mucunguzi (Mt 9, 27).

EBIRI OMU CITABU CIRHANZI CA SAMWELI

- 1. Samweli: cigabi 1-7*
- 2. Samweli na Saulu: cigabi 8-15*
- 3. Saulu na Daudi: cigabi 16-31*

EBIRI OMU CITABU CA KABIRHI CA SAMWELI

- 4. Daudi: cigabi 1-20*
- 5. Enyushulo: cigabi 21-24*

1

ECITABU CIRHANZI CA SAMWELI שמואל

I. Samweli Elkana arheremera e Silo

¹ Hali muntu muguma w'e Ramatayimi, omu birhondo by'e Efrayimu, izîno lyage ye Elkana, mwene Yerohami, mwene Elihu, mwene Tohu, mwene Sufu, Muefrayimu. ² Aligwerhe bakazi babirhi: muguma ye wali Ana, owundi erhi ye Penina, Penina aligwerhe abana, ci Ana yehe arhalibagwerhe. ³ Ngasi mwâka, Elkana akagirherema kurhenga omu lugo lwâbo, mpu age nd'iharâmya, n'okurhûla Nyamuzinda, Mwâmi w'igulu lyoshi enterekêro e Silo. Aho habâga bana babirhi ba Eli, Hofni na Pinehasi, bo bâli badâhwa ba Nyakasane. ⁴ Lusiku luguma, Elkana arhula enterekêro; aha mukâge Penina n'abana bâge boshi ebigabi byâbo. ⁵ Ci kwône Ana ahâbwa bigabi bibirhi, bulya azigiraga Ana bwenêne, ciru akaba Nyakasane alimugumbize, kwarhuma arhaburha. ⁶ Naye owabo akamuha ebinioko lyo amuyirha burhe bulya Nyamuzinda amugumbize. ⁷ Kwo byanakazig'iba ntyo ngasi mwâka, erhi barheremeraga omu ka-Nyamuzinda emwa Nyakasane: owabo akamuha ebinioko, naye Ana akalaka n'okulakûla, akaleka okulya? ⁸ Iba Elkana amudosa erhi: «Bici birhuma omurhima gwâwe guba burhe? K'arhali nie mukulu kulusha bana ikumi?»

Omusengero gwa Ana

⁹ Erhi bayusa okulya n'okusûza eyo Silo, Ana ayimanga. Naye Eli Mudâhwa Mukulu, alidahîre oku citumbi câge oku mulirango gw'aka-Nyamuzinda. ¹⁰ Omu burhe buyunjwire emurhima gwâge, Ana akashenga Nyamubâho anavugumula emirenge minji. ¹¹ Alaganya Nyamubâho, erhi: Ewe Mwâmi w'igulu lyoshi, okalola omungo gwa mwambalikazi wâwe, onakengere, orhaciyibagiri mwambalikazi wâwe, omu kumushobôza umwanarhabana, ntyo

nanamurherekêra Nyamubâho ensiku zoshi z'obuzîne bwâge, ciru n'olugembe lurhakagera okw'irhwe lyage ciru n'eliguma. ¹² Ana akalalira okushenga, omu murhima gwâge, Nyamubâho oku ntyo. Eli akalolêreza oku akanwa kage kadwîrhe kaderha burhahusa, ¹³ Ana akagiderhera omu murhima gwâge; akanwa kage kakagiderha buzira kuhundula, ciru Eli acikebwa mpu alalusire. ¹⁴ Eli amubwîra erhi: «Endalwe yawe mangaci yahwa? Kabulira kuli amamvu gâwe», ¹⁵ Ana amushuza erhi: «Nanga arhali ntyo, waliha, niono ndi mukazi obabire e murhima, ntanywiri mamvu nisi erhi ngasi kantu kalalusa, ci kwônene ndwîrhe nadubulira omurhima gwâni embere za Nyakasane. ¹⁶ Orhamanyaga mpu mwambalikazi wâwe ali mukazi mugalugalu: ebinakagiderha, kuhika buno, nabiderhaga erhi mungo na burhe bunene burhuma. ¹⁷ Ago mango Eli amushuza erhi: «Genda n'omurhûla, Nyamuzinda w'Israheli ayumvirhîze omusengero gwâwe» ¹⁸ Naye amushuza, erhi: «Mwambalikazi wâwe ashobôle eyo nshokano obwîne.» Oyo mugoli acigendera emwâge, lero naye alya, n'obusù bwâge burhaciri nk'embere.

Okuburhwa kwa Samweli

¹⁹ Bazûka lubungo bungo, baharâmya Nyakasane, bagaluka bahika emwabo e Rama. Elkana abonana bona mukâge Ana. Naye Nyakasane amukengera. ²⁰ Erhi amango gâge gahika Ana aba izîmi, lyaburha murhabana, amuyirika izîno lya Samweli, aderha erhi: bulya nalimusengera Nyakasane. ²¹ Erhi omwâka guhwa, iba Elkana, haguma n'enyumpa yage arherema mpu ajirhûla enterekêro ya ngasi mwâka, kwo na kuyukiriza eciragâne câge. ²² Ana yehe arharheremaga bulya amaderha erhi: «Ci omwana arhacinena okuyonka. Hano anena amonka Lyo namurheremana, niene rhumumoleke Nyakasane anayorheyo ensiku zoshi. ²³ Elkana amushuza erhi: «Ojire oku olonzize, olide kuhika omulekese amonka. Nyamubâho ayukiriza akanwa kage. ²⁴ Erhi ayusimulekcsa okuyonka, Ana ahêka Samweli n'empanzi ya myâka isharhu, n'omulengo gw'enshâno n'entendere y'idivayi, abihêka omwo ka-Nyamuzinda eyo Silo bon'oyo mwana. ²⁵ Banacibâga erya mpanzi, n'omwana bamuhêkera Eli. ²⁶ Amubwîra, erhi: «Onyumve Yagirwa! oku nyiolya mukazi waliyimanzi ahala bunene zawe, erhi ndwîrhe nashenga Nyamubâho. ²⁷ Ye mwana nakagishenga okushobôla emwa Nyamubâho oyu ananshobôza omusengero gwâni. ²⁸ Nani buno nama rhûla Nyamubâho oyo mwana: Ensiku zoshi z'obuzîne bwâge ayôrha mwa mbali wâge». Naye Eli aharâmya Nyamubâho.

2

Olwimbo lwa Ana

¹ Go mango Anna aderhaga ogu musengero: «Omurhima gwâni gukuzize Nyakasane namanakubûla obuhashe bwâni erhi Nyakasane orhuma. Lero nani namabumbûla akanwa embere z'abashombanyi bani, bulya nsimire okuba wamanyôkola ² Nta mwîmâna aka Nyamubâho, na nta muntu oli nka ye, na nt'ibuye lizibu aka Nyamubâho. ³ Murhaci yushulaga okuderha ebinwa by'obucibonyi, murhaci hîraga mwajacirana, bulya Nyakasane aba Nyamuzinda oyishi byoshi, ye yishi obuzirho by'ebijiro byoshi. ⁴ Omuherho gw'abacikunga oburhwâli gwavunisire, kwoki abarhajira burhwâli anabarhwalihize. ⁵ Abacikung'iyigurha, bakola baja balimya lyo babona ecibalya, n'abashalye barhacigwasirwi okulimya ebiryo. Engumba yabusire kalinda oku nyalumburhamburha alungumarhirwa. ⁶ Nyakasane ye yirha yena lanya, ye yandagaliza omu kuzimi ye nakula mwo. ⁷ Nyakasane ye kenya yena gaza. Ye bonya muguma nshonyi oku azikûla owundi. ⁸ Ye kûla omugalugalu omu katulo, n'omukenyi amukule omu canvu, amu dahaze omu ndêko y'abaluzi n'okumuha entebe y'irenge; bulya ebikondo by'igulu binali bya Nyakasane, enyanya yabyo yo ayubasire igulu. ⁹ Ye langa enshando z'abemezi bâge, oku ahirigisa banyankolamaligo omu mwizimya, bulya omuntu arhankahasha okuhimana n'emisi yâge yone. ¹⁰ Abashombanyi ba Nyamuzinda bagendesibwa emihanda erhashinganana, Ow'enyanya abakankamira emalunga. Nyamubâho ye twira amashanja goshi emmanja. Ye wanaha Omwâmi ayimanikaga obuhashe; n'okuha omurhambo wâge olukengwa ¹¹ Elkana anacilikula agaluka e Rama, ci omwana yehe ayôrha

haguma na Eli mpu akakolera Nyamubâho. Bagala ba Eli ¹² Bene Eli byali byabi, birhakengaga Nyakasane. ¹³ Neci barharhinyaga, ba rhanakengaga omwanya gw'ecikono c'abadâhwa nk'oku abantu balibarhegesi rwe, bulya ngasi yeshi wahânaga entûlo nterekêro, mwambali w'omudâhwa akagiyisha afumbasire amango enyama ckola yadogoma, omushurhi gw'amino asharhu. ¹⁴ N'okugudahiriza omu nyungu, nisi erhi omu cungu, nisi erhi omu lukangiyo, n'ebi gulya mushurhi gwakalengeza, omudiihwa anacihekerabyo. Kwo bakagijira ntyo ngasi muny'Israheli wajiiga cyo Silo. ¹⁵ Ciru ankaba barhali cisingônola olujimbi, mwambali w'omudâhwa erhi o kwola, akola ali, n'okubwîra owalirherekera, erhi: «Mpa enyama y'okuyokera omudâhwa, bulya arhakuyemerere enyama nyende, ci nyama mbishi yoncne». ¹⁶ N'owarherekêraga akaderha mpu: «Rhang'olinde rhusingônole olujimbi ogaliyanka cnyama nk'oku onalonzine, n'cmisi». ¹⁷ Ecâha c'eyo mishebenge cali cinene omu masu ga Nyakasane bulya bakagigayaguza ebyarherekirwe Nyakasane.

Samweli erhi ali e Silo

¹⁸ Samweli ali akola akakolera Nyamubâho; ali mwana wayambalaga akanzo k'enondwè. ¹⁹ Nina akagimulukira ecishuli akagimulerhera ngasi mwâka, ngasi kurherema bone iba, mpu barhûle enterekêro y'omwâka. ²⁰ Eli akagigisha Elkana na mukâge, n'okubabwîra: «Nyamubâho akuhe iburha mwene oyu mugoli, libe lya kubahemba kw'obu buhirhi orhûzire Nyamubâho, go mango bakagishubira emwabo. ²¹ Nyamubâho agashanira Ana, ashubiburha barhabana basharhu na banyere babirhi. Omwana Samweli yehe aj'ayushukira omu masu ga Nyamubâho, Bene Eli ²² Ciru ankaba Eli alikola mushosi bwenêne, kurharhumaga arhamanya ngasi kwoshi abagala bakagirhindibuzamwo bene Israheli boshi, ²³ Akababwîra, erhi: «Bici birhuma mujira bitya nakayumva boshi baderha? ²⁴ Kananga bana bani! emyanzi ndwîrhe nayumva erhali minja. ²⁵ Erhi omuntu ankahemukira owabo, Lungwe yenene wankabatwira olubanja, ci erhi ankahemukira Nyamubâho yenene, indi wankamulagira?» Ci kwônene barhayumvirizagya izu ly'Ishe, bulya Lungwe alihizire oku abarhumira ababayi-rha^a. ²⁶ Omwana Samweli yehe aj'ayushuka n'okuyinjiha embere za Nyamubâho. Eli amanyisibwa oku enyumpa yage yahanwa ²⁷ Mwambali wa Lungwe, muguma ayisha emwa Eli anamubwîra erhi: «Yumva oku Lungwe adesire erhi: «Kw'orhamanyiri oku nacimanyisize enyumpa yinyu, amango bali e Mîsiri, baja ba mwâmi Faraoni. ²⁸ Nacishozire sho omu milala y'Israheli mpu mujire mudâhwa wâni wakarheremera oku luhero lwâni; akatumbûsa omugi gw'obuku, anakaziyambala ecishuli c'obudâhwa (efodi) embere zani. Nahire ab'enyumpa ya sho ngasi nterekêro y'abana b'Israheli. ²⁹ Bici bicirhumire okagayaguza entûlo, n'enterekêro namurhegesire okujirira omu Ndâro yani. Na bici bicirhuma okakenga bagala bâwe kundusha, bulya munacitweze n'enterekêro z'olubaga lwâni lw'Israheli. ³⁰ Co cirhumire yumva obugeremwa bwa Nyamubâho, Lungwe w'Israheli, naliyosire ndesire nti enyumpa yawe n'eya sho, zigwâsirwe okuyumva ensiku zoshi. Ci buno, gwarhi Nyamubâho. Lero buno ntakaciderha ntyo, bulya niene nie nkengêsa abankenga boshi, nabo abangayaguza kwo mbalola nka byasi by'aha camvu. ³¹ Yumvaga: Ensiku ziyiruka natwamwo okuboko kwâwe, n'obuhashe bw'enyumpa ya sho, kuhika habulikane omushosi omu nyumpa yawe. ³² Orhangilolêreza minja manganaci najirire bene Israheli, ci kwônene omu mulala gwâwe mwohe, murhakaba mushosi ciru n'omuguma. ³³ Ci kwônene nayôrha na muguma w'omu mulala gwâwe, hofi n'oluhero lwâni lyo amasu gâge gafa n'oluhenege, n'iroho lyage lihehuke, ci kwônene banji b'omu mulala gwâwe bakag'ifa banaciri omu myâka y'obusole. ³⁴ N'ecimanyiso c'okula wacibonera oku bana bâwe bombi, Hofni na Pi-nehasi: Bafa bombi lusiku luguma. ³⁵ Nayimika omudâhwa mwemêzi, owakakola nk'oku omurhima gwâni gukunda, na nk'oku muzigira, namuyubakira enyumpa erhakahuligana, naye yenene, akashokolera omushigwa wâni. ³⁶ Na ngasi wakasigala omu nyumpa yawe ayishikafukama analambame, akola amusengera bujuma bulebe bwa magerha, nisi erhi hyuntu hibega

^a**2.25** : Okufa kw'abana ba Eli buli buhane bw'ebijiro byâbo bibi bonene bagendekeraga okujira n'amarhwiri gâbo mazibu, bacihira omu bworhere bubî n'obo balibacikubagîrwe nka ntagengwa.

hisungunu anakamuyimbirira erhi: «Mâshi nkusengire ompire muli mukolo mulebe, gw'obudâhwa, lyo nkazibona ehihimbi hy'ehyuntu hy'okumakûza.»

3

Okuhamagalwa kwa Samweli

¹ Omwana Samweli akazikolera Nyamubâho aha burhambi bwa Eli. Mw'a go mango Nyamuzinda arhalugigiderheza abantu, n'okubabonekera kwo hahe; kurhali ciruge. ² Lero lusiku luguma erhi Eli agwîshîre omu mwâge, bulya amasu gâge gali gakolaga gaba mazamba, arhacihashibona. ³ Agola mango erhi n'akamole kaciyasire omu ka-Nyamuzinda naye Samweli erhi agwîshîre omu ka-Nyamuzinda aha burhambi bw'omucîmba gw'amalaganyo. ⁴ Aho Nyakasane ahamagala Samweli erhi: Samweli! Samweli! ⁵ Naye Samweli ayakuza erhi: Karame, anacilibirhira emunda Eli ali, anaderha erhi: Niono ohamagire. Eli amushuza erhi: Ntakuhamagiri, kanya ogwîshîre; Samweli ajigwîshira. ⁶ Ci Nyakasane ashubirira okuhamagala Samweli; Samweli akanya emunda Eli ali amubwîra erhi: Niono ohamagire. Eli amushuza, erhi: Ntakuhamagiri mwana galuka ojigwîshira. ⁷ Mw'agôla manga, Samweli arhali cimanya Nyamubâho, n'oluderho lwa Nyamubâho lurhalisagimufûlurwa. ⁸ Nyamubâho ashubihamagala Samweli obwa kasharhu, naye ayimuka aja emunda Eli ali erhi: Niono ohamagire. Aho lero Eli ayumva oku Nyamubâho odwîrhe ahamagala oyo mwana. ⁹ Eli anacibwîra Samweli erhi: «Kanya oshubire oku ncingo, okaciyumva akuhamagala, onayakuze erhi: «Ombwire yagirwa, bulya mwambali wâwe arhezire amarhwiri». Samweli akanya ashubira aha ncingo yage.

¹⁰ Oku bundi Nyamubâho ashubiyisha, ayegera, ashubihamagala nka kulya kwa burhanzi erhi: Samweli! Samweli! Naye Samweli ashuza erhi: «Ombwire Yagirwa bulya mwambali wâwe arhezire amarhwiri». ¹¹ Oku bundi obwo anacibwîra Samweli, erhi: «Lola, nkubwire oku nkola nagendijira akantu omu Israheli, kalya amarhwiri gombi ga ngasi yeshi gankayumva. ¹² Muli agôla mango, nanajirira Eli birya byoshi nanamubwiraga oku byahonera enyumpa yage, nanabirhondêra nambiyukirize lwoshi. ¹³ Namubwizire oku enyumpa yage nayishiyitwira olubanja lukwânîne, oku câha yenene anamanyire.» Abana bâge bakazirijacira Nyamuzinda arhanabahanaga. ¹⁴ Co cirhumire mpigira enyumpa ya Eli, oku ntamango ecâha c'enyumpa yage cababaliirwa, ciru akajira empongano, ciru akajira eyindi nterekêro. ¹⁵ Samweli akanya agendigwîshira kuhika bwaca. Erhi aba amazûka, akanya ajiyigula enyumvi z'aka-Nyamuzinda. Samweli aliyobohire okushambalira Eli ebi anabwiragwa omu kubonekerwa. ¹⁶ Ci kwônene Eli ahamagala Samweli amubwîra erhi: «Mwana wâni Samweli». Naye amushuza erhi: «Karame». ¹⁷ Eli anacimudôsa erhi: «Kanwa kaci anakubwizire? Nkuhûnyirc orhafulikaga. Lungwe akujire kubi, erhi wankacishomya mpu wanfulika, cinwa ciguma mw'ebi akubwiraga». ¹⁸ Lero Samweli amuganirira ebi anabwiragwa byoshi buzira kufulika akantu. Eli anacimushuza, erhi: «Ye Nyamubâho, oku abwîne kuli kwinja yenene akujirage.» ¹⁹ Samweli ajayushuka erhi na Nyamubâho ali haguma naye, na nta kanwa kage ciru n'akaguma alesire karhogera okw'idaho busha^b. ²⁰ Israheli yeshi kurhenga e Dani kuhika e Bersheba, amanya oku Lungwe ajizire Samweli mulêbi. ²¹ Nyamubâho akayôrha aciyêrekana aha Silo, bulya akazagibonekera ho Samweli.

4

Israheli ahimwa n'Abafilistini

¹ Akanwa ka Samweli kanacihika kuli bene Israheli boshi, kanwa ka Nyamubâho. Eli ali akola mushosi bwenêne. Abagala barhalekaga obworhere bwâbo bubî kuli Nyamubâho. Engabo ya bene Israheli yashûbuzanya mpu bajilwîsa Abafilistini; batwa olugerêro hofi na Ebeni-ha-Azeri; nabo Abafili stini batwa olwâbo lugerêro aha Apeki. ² Abafilistini na bene

^b3.19 : Kwo kuderha oku Nyamuzinda ayujuliza ngasi kanwa amanyisize Samweli. Ko na kuguma nk'oku akudesire muli 2 Bam 10, 10.

Israheli bahirana omu ruhaga, entambala yanacidarhabala bwenêne la! na Israheli ahimwa. Bafâmo hofi balume bihumbi bini, omu banali oku matabâro mw'akola kabanda balwiraga. ³ Olubaga lwagenda lwajogonja omu birâlo n'abagula bacidôsa mpu carhumire Nyamubâho aruhimisa kula n'Abafilistini. Mukanye rhurhume e Silo, barhurhôle omucîmba gw'amalaganyo ga Nyamubâho; yêne ayîshe ekarhî kirhu, Iyo arhulikfiza oku bashombanyi birhu. ⁴ Olubaga lwanacirhuma entumwa e Silo, banaciyisha badwîrhe Omucîmba gw'Amalaganyo ga Nyamubâho w'Emirhwe, olya oba enyanya Iya bakerubi. Bene Eli babo oku banali babirhi, Hofni na Pinehasi, banaciyisha balusize ogwola mucîmba gw'Amalaganyo ga Nyamubâho. ⁵ Erhi Omucîmba gw' Amalaganyo ga Nyamuzinda gunahika omu lugerêro, bene Israheli babanda orhubababo, idaho lyadirhimana. ⁶ Izu ly'orhola rhabababo lyayumvikana emwa Abafilistini, banaciderha mpu: «Lero lubi Iwa rhabababo rhuci orho rhwamazûka omu lugerêro Iwa bene Israheli?» Banaciyumva oku Omucîmba gw'Amalaganyo ga Nyamubâho ogwo gwamahika omu lugerêro lwâbo. ⁷ Ahola Abafilistini bayôboha bwenêne, bulya bamanya oku Lungwe amaja oku lugerêro. Banaciderha mpu: «Rhwamahwa, bulya birhali ntyo injo na lishinjo. ⁸ Rwamahwa lero, indi wankacirhulikuza omu maboko g'oyôla Nyanduma; k'arhali y'olya warhindibuzagya abanya-Mîsiri n'ebibande bya ngasi lubero. ⁹ Muhire omurhima omu nda Bafilistini we, musimike akirume, rhurhagiba baja ba bene Israheli, nka kulya bali baja binyu. Mube balume.» ¹⁰ Abafilistini banacikoza entambala. Bene Israheli bahimwa, na ngasi muguma afulumukira omu cirâlo câge, bahimwa bwenêne, na bene Israheli bafamwo balume bihumbi makumi asharhu. ¹¹ Omucîmba gwa Nyamuzinda gwa nyagwa, na balya bene Eli oku banali babirhi, Hofni na Pinehasi banacifa.

Okufa kwa Eli

¹² Oku banahimwa ntya, muntu w'omu bûko bwa bene Benyamini, akula omulindi kurhenga okola lugerêro, ahika e Silo bulibirha olwôla lusiku lwonêne, ayisha erhi emyambalo yage eri misharhule n'irhwe liyunjwire katulo^c. ¹³ Ago mango ayishaga, Eli ali atamire oku citumbi, oku njira, adwîrhe alingûza, omurhima gwâge gwakazagidûrha erhi gulya Mucîmba gwa Nyamuzinda guruhuma. Oyola muntu oku anahisa ogwola mwanzi omu lugo, olugo lwoshi lwabanda endulu. ¹⁴ Erhi ayumva ecôla cihogero c'eyola ndulu, Eli acidôsa, erhi: «Olwola lubi luli Iwa bici wâni?» Oyola muntu akanya ajibwîra Eli ogwola mwanzi. ¹⁵ Eli mw'agôla mango alikola mushosi wa myâka makumi gali mwenda na munani, ali akola aheneka kwône arhanabona. ¹⁶ Olya muntu anacibwîra Eli, erhi: «Niono narhenga oku matabâro, kufulumuka oku nfulumisire oku matabâro ene.» Eli anacimudôsa, erhi: «Kurhi byabire mwana wâni?» ¹⁷ Olya muntu walimumanyisa omwanzi anacimushuza, erhi: «Israheli anahimirwe n'Abafilistini, n'abantu mwandu bafire omu lubaga, ciru na bagala bâwe bombi, Hofni na Pinehasi, oku banali babirhi bafire, na gulya Mucîmba gwa Nyamuzinda gwanyazirwe.» ¹⁸ Oku anayusiderha oku kwo omucîmba gwanyazirwe ntyôla, Eli ahenanguka, cinyumanyuma kuli cirya citumbi, acirhimba okw'idaho olunda lw'omuhango, avunika akasiragosi, afà, bulya ali akola mushosi na muntu muzirho. Abire mucîrânuzi w'Israheli myâka makumi anni.

Okufa mutula kwa muka Pinehasi

¹⁹ Naye omwalikazi ye waligi muka Pinehasi, agôla mango erhi al'izîmi likulu, erhi ayumva oku Omucîmba gwa Nyamuzinda gwahesirwe ntyo, n'oku ishazala n'iba bafire, afurhama n'oku afurhama aburha erhi malumwa garhuma. ²⁰ Ali akola bufa, ci ababo bakazi bahali bamuha omurhima mpu rhulula, kali wamaburha omwanarhabana. Ci arhashuzagya cici kuli ebyo binwa. Arhabitwaga ihuzihuzi. ²¹ Nyamukazi ayîrika oyo mwana izîno Iya Ikabodi, bulya amaderha erhi: «Irengi lyarhenzire omu Israheli.» Erhi okwo kunyagwa kw'Omucîmba gwa Nyamuzinda kurhuma, n'okwôla kufa kw'ishazala n'okw'iba kurhuma. ²² Anaciderha, erhi: «Irengi lyarhenzire omu Israheli, bulya Omucîmba gwa Nyamuzinda gwanyazirwe».

^c**4.12** Mishangi misharhule n'irhwe liyunjwire katulo: Guli mwerekano gw'emishîbo (Rhulole muli 2 Sam 1, 2-12; 18, 19-32; Murh 37, 29; Bac 11, 35; Eze 27, 30).

5

Omucîmba gw'Amalaganyo emw'Abafilistini

¹ Abafilistini erhi bayusinyaga Omucîmba gw'Amalaganyo ga Nyamubâho, bagurhengana e Ebeni-Ha-Azeri baguheka emwabo e Ashdodi. ² Abafilistini banacirhônga Omucîmba gwa Lungwe bagujana omu nyumpa y'omuzimu wabo Dagoni, bagudekereza hofi na Dagoni. ³ Erhi kuca abantu b'e Ashdodi bazukiriza, bashimana Dagoni akola akumbire bûbi aha mbere z'Omucîmba gwa Nyamubâho. Bazusa Dagoni bashubimushubiza aha anali. ⁴ Kandi erhi buca ba- shubizukiriza, bashimana kandi Dagoni akumbirc obusù embere z'Omucîmba gwa Nyamubâho, ci kwônene erhi irhwe lya Dagoni haguma n'amaboko gâge gombi byatwisire, erhi na byoshi biri aha muhango oku c'olusò. ⁵ Hayôrha olya w'omubiri okola oyosire nka cibumburugu ca nfi. Co cirhuma abadâhwa ba Dagoni, na boshi baja omu ka-Dagoni aha Ashdodi barhankalabarha oku c'olusò ciru na kuhika ene, ci bahame. ⁶ Okuboko kwa Nyamubâho kwazidohera olubaga lw'e Ashdodi, kwabayobohya bwenêne, boshi bakalwalira amahurhe omu magala. Byaba ntyo oku lubaga lwa Ashdodi, n'omu cihugo câge mwoshi, ⁷ Erhi babona kurhi ebyôla byoshi bidwîrhe byabarhogera, olubaga lwa Ashdodi lwaderha mpu ogu Mucîmba gwa Nyamubâho gurhacibêraga emwirhu bulya okuboko kwa Nyamubâho kwamaruhogônza buzibu, rhwe na nyamuzinda wirhu Dagoni.

⁸ Banacirhuma entumwa emwa abarhambo ba Abafilistini, banababwîra, mpu: «Kurhi rhwajiraga ogu Mucîmba gwa Lungwe w'Israheli?» Babashuza, mpu: «Guje e Gati ogwola omucîmba gwa Lungwe w'Israheli.» Banaciguhêkayo. ⁹ Ci kwônene oku bamaguhisayo ntyala, okuboko kwa Lungwe kwazidohera lulya lugo, yaba ntemu erhasagiderhwa, ogwola Mucîmba gwanacilerha mahanya manji bwenêne oku bantu bw'omola lugo, kurhenga oku mwana kuhika oku mukulu, boshi bakalwalira amahurhe omu magala. ¹⁰ Lero aho barhônga gulya Mucîmba gwa Lungwe, baguhêka e Ekroni. Erhi gulya Mucîmba gwa Nyamubâho guja omu Ekroni, olubaga lwayo lwayôboha bwenêne, lwadc- rha, mpu: «Barhudwirhire ogula Mucîmba gwa Lungwe mpu lyo barhumalîra rhweshi n'olubaga lwirhu.»

¹¹ Banacirhuma entumwa cmwa abarhambo b'Abafilistini banababwîra mpu: «Galuli ogu Mucîmba gwa Nyamuzinda w'Israheli, mugushubize emunda gwabaga lyo gulekirhuherêrekeza rhwene n'olubaga lwirhu.»

¹² Bulya omu lugo abantu bali n'obwôba bw'okulonzibayirha, n'okuboko kwa Lungwe kubagonzize bwenêne, abantu aha kufa, abandi aha kulwala, amahurhe omu magala. N'emirenge y'okwôla kuhanyagala kw'olubaga, kwahika cingana empingu.

6

Abafilistini bagalula Omucîmba

¹ Omucîmba gwa Nyamubâho gwajizire myêzi nda omu cihugo c' Abafilistini. ² Abafilistini banacihamagala abadâhwa n'abashonga babo banacibadôsa mpu: «Kurhi rhwajira Omucîmba gwa Nyamubâho? Murhumanyise kurhi rhwankahashigalula ogu Mucîmba emunda.gwarhengaga.» Banacibashuza, mpu: ³ «Akaba mwagalula ogwola Mucîmba gwa Nyamuzinda w'Israheli, mumanye mwakanagugalula busha. Ci mukombere okujira enterekêro y'okuhyula; lyoki mwankafuma okwôla n'okumanya cici carhumaga okuboko kwâge kurhamurhengakwo duba.» ⁴ Babadôsa mpu: «Nterekêro nci yakuhyulira ebyâha, rhugwâsirwe okurhûla? » Obwo babashuza mpu: «Omu kushimbana n'emibale y'abarhambo ba Abafilistini mugwâsirwe okurhûla mishoko irhanu na mizinge irhanu y'amasholo, bulya cibande ciguma camujirekwo mwene n'abarhambo kuguma na ba- nyamuzinda binyu n'ecihugo cinyu, ⁵ Mutule enshusho z'ebizimbirwa bidwîrhe byamurhindibuzi, n'ez'embeba zidwîrhe zayona ecihugo, lyoki mwankaha Lungwe w'Israheli irenge lyage, na ntyo, nkaba lero okuboko kwâge kwanamuyanguhira, mwene, banyamuzinda binyu n'ecihugo cinyu, ⁶ Cankarhuma mujira omurhima muzibu kulya Abanyamisiri na Faraoni, balibazibuhize ogwâbo? K'amango abadubuliragakwo oburhe bwâge, ka barhacilikaga banaleka bene

Israheli bagenda?

⁷ Mukanyagye buno mujire engâlè mpyahya, murhôle na nkafu ibirhi zakamwa, zirhasagiheka murhamba bundi, mwanashwekera ziry a nkafu ibirhi oku ngâlè, na hano muba mwamazinyaga amanina, mwanagashubiza omu cogo. ⁸ Buzinda bw'aho mwanarhôle gulya Mucîmba gwa Nyamuâho, muguhire kulya ngâlè, kandi mugaliyanka birya birugu by'amasholo mubidekereze aha burhambi omu cirhimbiri; birigi birya birugu by'okuhongera ebyâha, buzinda mwanaleka Omucîmba gucigendere. ⁹ Ci kwônene muyishilolêreza kwinja, mukabona ogwola Mucîmba guruhôle enjira yaja ebwa cihugo cago, enjira esôkire e Bet-Shemeshi erhi kwo binali Nyamubâho ye walirhudwirhire gala mababale, akaba nanga kandi rhwanamanyira aho oku arhali kuboko kwâge kwarhubabazagya, ci bwanali buhanya kwônene bwarhurhogire.» ¹⁰ Lulya lubaga lwanacijira kulya: Barhôle nkafu ibirhi ziri zakamwa, bazi- shwekera kuli erya ngâlè n'amanina gazo bagashubiza omu cogo. ¹¹ Gulya Mucîmba gwa Nyamuzinda baguhira kuli erya ngâlè kuguma na ciry a cirhimbiri cirimwo galya marhu na birya bizinge by'amasholo. ¹² Ziry a nkafu burhalindiriza na burhakabagana, zarhôle enjira y'e Bet- shemeshi. Zarhôle enjira yazo, zanicigenda zilalisire buzira okulola oli ekulyo, oli ckumoshô, zanagenda zaja zayana. Abarhambo ba Abafilistini bazikulikira kuhika olubibi n'emwabo na e Bet-Shemeshi.

Omucîmba gwahika e Bet-Shemeshi

¹³ Abantu b'e Bet-Shemeshi bakagisârûla engano omu lubanda, oku bagala mira balangira gulya Mucîmba, banacisima bwenêne erhi bagubona. ¹⁴ Erya ngâlè yacidahiriza omw'ishwa lya Yozwè w'e Bet-Shemeshi yanayimangamwo. Ahola habaga ibuye linenene. Erya ngâlè bayibeza nshâli bayanka ziry a nkafu, bazirherekêra Nyamubâho. ¹⁵ Abaleviti banaciyandagaza gulya Mucîmba na ciry a cirhimbiri calimwo birya birugu by'amasholo, babidekereze kw'olya kasenende w'ibuye. Abantu b'e Bet-Shemeshi baêra enterekêro nsingônole, nyôce n'embâgwa kuli olwôla lusiku, babirherekêra Nyamubâho. ¹⁶ Balya barhambo barhanu ba Abafilistini, erhi bayusibona oku byabire kwoshi bacishubirira emwabo olwo lusiku lwonene e Ekroni. ¹⁷ Alaga oku galya marhu g'amasholo, bahyuliraga Nyamubâho oku bubî bwâbo gali gagabirwe: «irhu liguma lyaba lya Ashidodi, liguma lya Gaza, liguma lya Ashkeloni, liguma lya Gati, liguma kuli Ekroni. ¹⁸ Nabyo birya bizinge by'amasholo, bizinge bunya nshusho y'embeba, byo byali biyimangire ebishagala byoshi by'abarhambo barhanu b'Abafilistini, kurhenga oku bishagala byâbo bizibu-zibu kuhika oku mirhundu yâbo. Omuhamirizi w'okwo: y'olya kasenende w'ibuye badekerezagya kw'Omucîmba gwa Nyamubâho, kuhika bunôla anaciba omw'ishwa lya Yozwè w'e Bet-Shemeshi. ¹⁹ Ci kwônene Nyamubâho ahana abantu b'e Bet-Shemeshi, bulya babwîne Omucîmba gwa Nyamubâho; abayirhamwo bantu bihumbi makumi arhanu na makumi galinda omu luhaga. Abantu baja omu mishibo hwenêne kuli okwôla Nyamubâho ahungumulaga embaga.

Omucîmba e Kiriya-Yarimi

²⁰ Okubundi obwôla ahantu b'e Bet-Shemeshi banaciderha mpu: «Ndi wakaciyimanga embere za Nyamubâho, Nyamuzinda mwimana? Ci kwônene emwa ndi rhwakalisôkezagya lirhurhengekwo? » ²¹ Banacilika entumwa yaja emwa bene Kiriya-Yarimi mpu bagendibabwîra oku: «Abafilistini bagalwire Omucîmba gw'amalaganyo ga Nyamubâho, muyandagale muyishigurhôle, mugusôkeze emwinyu».

7

¹ Abantu b'e Kiriya-Yarimi banacibunguluka bayisha barhôle gulya Mucîmba gwa Nyamubâho bagusôkana; bagendiguhira omu nyumpa ya Abinadabu oku karhondo, banaciyimika omugala Eleyazari mpu ye wakalanga Omucîmba gwa Nyamubâho.

Abafilistini bahimwa na Israheli

² Kurhenga amango Omucîmba gwajaga aha Kiriya-Yarimi, hagezire myâka erhali minyi, myâka makumi abirhi n'olubaga lwa Israheli lwadumukira Nyamubâho. ³ Samweli anacibwîra

bene Israheli boshi, erhi: «Akaba munayagalukire Nyamubâho n'omurhima gwinyu goshi, murhenzagye ekarhî kinyu banyamuzi nda b'ahandi na ba-Astarte. Ci muyerekeze Nyamubâho omurhima gwinyu munamukolere yenene, lyoki ankamulikuza oku Bafilistini. ⁴Okubundi bene Israheli banacirhenza ekarhi kabo banyamuzinda ba Bali, na ba-Astarte^d, bakarhumikira Nyamubâho yenene. ⁵Enyuma ly'ahola Sa- mweli anaderha erhi: «Mushubûlize olubaga lwa bene Israheli loshi aha Mispa. Nagendimushengera emwa Nyamubâho.» ⁶Banacishubukira aha Mispa. Banashamarha amîshi bagashahuliza embere za Nyamubâho, banacishenga olwo lusiku, banaciderha mpu: «Rhwabihire Nyamubâho. » Samweli arhegeka ntyo bene Israheli aha Mispa.

⁷Okubundi Abafilistini bamanya oku bene Israheli bashubuzinye aha Mispa; Abarhambo b'Abafilistini basôka barhêzire bene Israheli. Bene Israheli bamanya omwanzi banayôboha bwenêne Abafilistini. ⁸Bene Israheli banacibwîra Samweli mpu: «Mâshi orhalekaga, okula kurhusengerera emwa Nyamubâho, Lungwe wirhu, ly'arhulikuza omu maboko g'Abafilistini.» ⁹Samweli arhola omwanabuzi wacigoba amurherekera yeshi Nyamubâho, Samweli ashengera bwenêne bene Israheli emwa Nyamubâho, na Nyamubâho ayumva omusengero gwâge. ¹⁰Agola mango Samweli akagihêra Nyamubâho, Abafilistini banaciyisha barhêzire bene Israheli, ci olwo lusiku Nyamubâho arhontomera bwenêne Abafilistini; ashakanya banacijamwo entemu, banacihimwa na Israheli.

¹¹Bene Israheli banacirhenga aha Mispa, bagenda bamininisire kw'Abafilistini babahima kuhika hofi na Bet-Kar. ¹²Okubundi Samweli anaciyanka ibuye aliyimânika ekarhî ka Mispa na Yoshana, analiyirika izîno lya Ebeni-Ha-Azeri, kwo kuderha mpu kuhika aha Nyamubâho orhulwirire. ¹³Kw'Abafilistini bahimirwe ntyôla, bagokola okukaziyisha barhêzire bene Israheli; okuboko kwa Nyamubâho kwahorheza Abafilistini amango ga Samweli goshi. ¹⁴Emirhundu Abafilistini bali erhi banyazire bene Israheli yoshi, bene Israheli bayishubirana kurhenga aha Ekroni kuhika aha Gali.

Bene Israheli barhenza ntyo ecihugo câbo omu maboko g'Abafilistini. Omurhûla gwaba ekarhi k'Israheli n'Abanyamoriti. ¹⁵Samweli arhegesire bene Israheli amango g'akalamo kabo kwoshi. ¹⁶Ngasi mwâka âkazigenda, kurhenga e Beteli kugera e Gilgali na e Mispa erhi ye na murhegesi w'Israheli muli aho hantu hoshi. ¹⁷Buzinda bwaho anashubira e Rama, ho enyumpa yage yabaga, erhi n'aho anakagirhegekera Israheli, aliyubasireho oluhero lwa Nyamubâho.

8

II. Samweli na Saulu

Olubaga lwa bene Israheli lwahûna okubâ n'omwâmi

¹Erhi Samweli aba akola mushosi wa luvandagwa, ayimika abagala mpu barhegeke Israheli. ²Enfula yage yo yali Yoweli n'owa kabirhi ye wali Abiya. Bali barhegesi aha Bersheba. ³Ci kwônene abagala barhashimbaga enjira zâge, bulya balibamekize ebirugu amasu, bakayanka empongano n'okushimba obushinganyanya kwohahe bakubula. ⁴Abagula b'Israheli boshi bashubûzanya, baja emwa Samweli e Rama. ⁵Banacimubwîra mpu: «Lola oku w'oyo okola mushosi n'abana bâwe barhashibiriri enjira zawe; oruhage omwâmi wakarhu rhegeka erhi kwo nka kula agandi mashanja ganajira.» ⁶Ako kanwa kagayisa Samweli bulya bamaderha mpu: «Oruhe Omwâmi wakarhurhegeka.» Samweli ashenga Nyakasane. ⁷Nyamubâho abwîra Samweli erhi: «Ojire okwo lubaga lunakuhûnyire bulya arhali we lulahire ci nie lulahire, lurhacilonza ndurhegeke. ⁸Ntyo kwo banayôrhaga bajira kurhenga galya mango nabarhenzagya e Mîsiri kuhika bunôla, oku bandeka mpu bagendîkolera abandi banyamizinda na ntyo kwo nâwe bakujirira. ⁹Buno oyumve oku badesire, ci kwônene obayu mvise bwenêne okwôla na kandi obamanyise obuhashe

^d7.4 : Hali na Astarte: bwo banyamuzinda (bazimu banabinji) b'emahanga.

bw'omwâmi waba rhegeka.»

Embaka z'okubâ mwâmi

¹⁰ Ebyola binwa bya Nnâmahanga, Samweli anacibibwîra olwo lubaga lwahûnaga okuhâbwa omwâmi. ¹¹ Anacibabwîra, erhi: «Yumvagi obuhashe bw'obwâmi mucihambire. Owayima ekarhi kinyilu arhola bagala binyu bakakola oku ngâlè zâge, abandi babe barhabâzi omu ngabo zâge zigenda oklubihêsi, bagwâsirwe oklakazibakolera. ¹² Akola agendibarhòlamwo abarhambo, baguma bakarhambula abantu b'ebihumbi, abandi babe barhambo b'abantu makumi arhanu. Abandi akabarhuma ebwa mashwa gâge, bakahinga n'okusârûla emyâka yage, abandi bakola bagenditula eby'emirasano yage y'oku matabâro n'ebindi by'engâlè zâge. ¹³ Akola arhola bali binyu, baguma bakamushiga emigavu n'okumuyendera n'okumujirira emigati. ¹⁴ Akola akamurhola amashwa, enkoma zinyu z'emizeti minjinja byoshi akabinyaga n'okubihâ abarhonyi bâge. ¹⁵ Akola akavurhisa amashwa, enkoma zinyu z'emizâbîbu, lyo abona eby'akamasamwo abagula n'abaganda bâge. ¹⁶ Ayishikamunyaga abaja binyu n'abaja-kazi binyu, bagala binyu binjabinja, endogomi n'empanzi zinyu, n'ebyo byoshi abikolese oku bunguke bwâge. ¹⁷ Mwakahyulira amasò ginyu na mwene mube baja bâge. ¹⁸ Agola mango mwalaka munalakûle erhi oyôla Mwâmi mwacishogaga orhuma, na Nyakasane arhamudumize agôla mango.»

¹⁹ Olubaga lwalahira okuyumva akanwa ka Samweli, lwanacimushuza mpu: «Nanga, kukwaninc nirhu rhube n'owirhu Mwâmi. ²⁰ Na ntyo nirhu rhwanaba nka agandi mashanja; oyo mwâmi wirhu ye wanakarhutwira emanja, akaja oku matabâro nirhu arhushokolere anagendikalwa naye akirhu entambala rhwalwa.» ²¹ Erhi aba amayumva ebyôla binwa byoshi by'olubaga, Samweli akanya agendibibwîra Nyamubâho. ²² Nyamubâho anacibwîra Samweli erhi: «Obajirire nk'oku banakuhunyire, obahe omwâmi». Okubundi Samweli abwîra bene Israheli erhi: «Mugendage, ngasi muguma omu lugo lwâge».

9

Okuhamagalwa kwa Saulu

¹ Hali muntu muguma w'omu bûko bwa Benyamini izîno lyage ye Kisi mugala wa Abiyeli, mugala wa Serori, mugala wa Bekorati, mugala wa Afiyahi, mugala wa Munya-Benjamni muguma; abaga mntu wa burhwâli bunene. ² Oyola muntu ali agwerhe omugala izîno lyage ye Saulu, mwana wa mubagabaga na mwinja bwenêne. Nta mwana w'omu Israheli wali omulushire bwinja n'oku buli bwâge, abantu boshi bw'omu lubaga bakazagimuhikira omu birhugo.

³ Mango maguma endogomi za Kisi ye waligi îshe wa Saulu zanacihera. Kisi anacibwîra omugala Saulu, erhi: «Kanya mweshi na muguma omu bambali birhu, muhume enjira, muje mwalonza ziryâ ndogomi zirhu.» ⁴ Banacikanya, bagera omu birhondo bya Efrayimu, bagera omu cihugo ca Shalisha, barhabona cici. Bakanya baja omu cihugo ca Shalimu, barhabonaga cici, bayikira ewwa bene Benyamini, nayo barhazibonaga.

⁵ Erhi bahika omu cihugo ca Sufu, Saulu abwîra olya mwambzli wabo wali omulusize, erhi: «Rhugaluke bulya hali amango wankabona larha rhwe akola ayobohire kulusha endogomi.»

⁶ Olya mwambali wabo amubwîra erhi: «Lola oku omula lugo muli omuntu wa Nnâmahanga. Ali muntu bakenga bwenêne na ngasi byoshi anaderha binabe kulya? Rhukanye rhuje emunda ali, hali amango akarhubwiriza njira ehi rhwageramwo.» ⁷ Saulu anacidôsa olya mwambali wabo. erhi: «Rhukayija, bicigi rhudwîrhe rhwagendimuha oyôla muntu wa Nnâmahanga; bicigi obwîne rhugwerhe.» ⁸ Olya murhumisi ashubishuza Saulu amubwîra, erhi: «Lola oku ncigwerhe ecihimhi c'ifundo ly'amagerha g'amarhale, oyishiciha oyôla muntu wa Nnâmahanga, n'ahola anayishirhuyêreka enjira».

⁹ Mango ga mira omu Israheli erhi babaga bakola bagendidôsa embûko ya Nyamuzinda bakazagikomerera okuderha, erhi: «Mukanye rhujidôsa omugeremwa». Bulya omulêbi wa bunôla akazagiderhwa mira mpu mugeremwa. ¹⁰ Saulu anacibwîra mwambali wabo erhi: «Ebyola binwa biri binja; okanyagye rhuyije.» Banacija emw'olya muntu wa Nnâmahanga

omu lugo.

Saulu arhimanana na Samweli

¹¹ Erhi haba bakola barherema oku murhezi gusôkîre okwôla lugo, bashimana abanyere bajagidoma amîshi, banacibadôsa mpu: «Kw'omugeremwa kw'ali kuno?» ¹² Banacibashuza bababwîra mpu: «Kw'ali mpu loli ye embere zinyu, ci mukanyagye bulya ene lyo anayishaga omu lugo ebwa kuba olubaga lugwâsirwe okugendihêrera oku ntôndo. ¹³ Hano muhika omu lugo mwanashimana arhacisôkera enyanya aj'irya, bulya olubaga lurhankalya arhanacyisha, agwasi rwe arhangigisha enterekêro n'enyuma ly'aho abayemêrere okulya. Musôkage buno-buno, bulya ene mwanamubona.» Banacisôkera omu lugo. ¹⁴ Oku banasôka ntya, bakola bali omu karhi kw'olugo, tundu kuli Samweli oyishire emunda bali, ago mango asôkeraga ebwa ntôndo.

¹⁵ Ci kwônene lusiku luguma embere Saulu ayîshe, Nyamubâho ali amarhangibonekera Samweli amubwîra erhi: ¹⁶ «Irhondo nka ganôla mango, nakurhumira omuntu w'omu bûko bwa Benyamini, omushîge amavurha, omuyîmike ye waba mwâmi w'olubaga lwâni lw'Israheli, ye wayôkola olubaga lwâni omu buja bw'Abafilistini, bulya nabwîne olubaga lwâni na bulyala omulenge gwalo gwahisire emunda ndi.» ¹⁷ Oku Samweli analangira Saulu ntya, Nyamubâho abwîra Samweli erhi: «Lola omuntu nakubwiraga, oyôla ye wayîma, abe mwâmi w'oluhaga lwâni.» ¹⁸ Saulu ahika hofi na Samweli omu karhi kw'omuhango, anacimudôsa erhi: «Mâshi nkusengire onangule aha mw'olya mugeremwa wa Nnâmahanga».

¹⁹ Samweli ashuza Saulu amubwîra erhi: «Niono nie mugeremwa. Shokolaga, osôkere oku ntôndo ebwa luhêro, ene wajirya haguma na nani, n'irhondo nanakusengaruka ogende na ngasi hikuli emurhima hyoshi nanakulangûlahyo. ²⁰ Oku biyêrekîre endogomi zinyu zali zihezire, orhaciyo bohaga cici, bulya zikola zibonekine hamagera nsiku isharhu. Na kandi obuhirhi boshi bwa Israheli buli bwandi. Ka burhali bwawe n'enyumpa ya sho yoshi?» ²¹ Saulu ashuza aderha, erhi: «Niono, ka ntaciberiri w'omu bûko bwa Benyamini, bûko busungunu omu bene Israheli" N'omulala gwâni ka gurhali gwo mulala munyi bwenêne omu milala ya bene Benyamini yoshi? Cankarhuma wambwîra akanwa ka bene akwo?»

²² Samweli erhi aba amayanka Saulu n'omwambali abahêka omu nyumpa y'okulya, abahira embere omu karhi ka balya bali balalike bali hofi makumi asharhu. ²³ Samweli abwîra owakazagiyenda erhi: «Lerhaga ciryâ cigabi nakubisagya ciryâ nakubwiraga nti ocilange». ²⁴ Owakazagiyenda alerha okugulu kw'ecibuzi n'ezindi nyama ziba ziri eburhambi bwako, ahira embere za Saulu. Samweli anacimubwîra erhi: «Ala ebi rhwalirhukubikire ebira embere zawe; obirye, bulya we nalimbikire kuli olu lusiku lukulu ene ndalika olubaga.» Saulu alya boshi na Samweli mw'olwo lusiku. ²⁵ Banacyandagala barhenga ebwa luhêro bashubira omu lugo, babambira Saulu encingo omu nyumpa ²⁶ naye alalakwo.

Saulu ashîgwa amavurha gw'obwâmi

Erhi buca Samweli ayakuza Saulu ebwa nyumpa erhi: «Zûka nkusengaruke ogende». Saulu azûka bahuluka oku banali babirhi boshi na Samweli^e. ²⁷ Erhi babunguluka bahika oku kafendefende kw'olugo, Samweli abwîra Saulu, erhi: «Bwira oyu mwambali wawe abe ashokola, aj'embere oku rhwayisha». Naye anacishokola. Samweli erhi: «Ci kwônene w'oyo orhangibera aha kasanzi kasungunu, nkubwire akanwa ka Nyamubâho».

10

¹ Samweli ayanka ecihakabiro c'amavurha, agadubulira Saulu okw'irhwe, amuhôbera amubwîra, erhi: «Ka Nyamubâho arhamakushiga mpu obe Mwâmi w'olubaga lwâge, Israheli? We wakaz'itwira olubaga lwa Nyamubâho emmanja n'okulurhenza omu maboko g'abashombanyi balwo. Lolaga ecimanyiso Nyamubâho ayêrekinemwo oku akushizire mpu

^e9.26 Aha ho emyanzi y'okushîgwa amavurha erhangirire : Ahashizirwe amavurha gw'obwâmi bali: Abami b'Israheli, omuntu wa â, omudâhwa erhi mulêbi (Iola 1Sam 16, 13; 1 Bam 1, 39; 2 Bam 9, 6; 11, 12).

obe mwâmi w'olubaga lwâge.

² Buno wanantegaho, washimana bantu babirhi hofi h'ecusho ca Rasheli, omu cihugo ca Benyamini, aha Selisaha, bayishikubwîra oku babwîne ziry ndogomi wajaga walonza; mpu lola oku sho arhaciba oku lw'endogomi n'omurhima gwâge gwakangalire erhi we orhuma, anadwîrhe aderha mpu gurhi nankacibona mugala wâni? ³ Kurhenga ahola omu kushimba enjira yawe wanahika omu rhurhondo rhwa Tabora rhukulikirine, ahola bantu basharhu barherema emwa Lungwe e Beteli, muguma ayisha ahuga banahene basharhu, owundi ayisha agwerhe birhiri bisharhu bya migati, n'owundi ayisha agwerhe akabindi k'idivayi. ⁴ Banakulamusa banakuhe migati ibirhi nâwe wanayiyankirira omu maboko gabo. ⁵ Enyuma lyaho wanaja emwa Lungwe e Gibeya, halya abarhambo b'Abafilistini bakahanda. Na hano okola waja omu lugo wanashimana omurhwe gw'abalêbi bâhona ebwa ntôndo, emunda balihêra, banayishire ba shokolirwe n'emijegereza, engoma, orhurhera n'ennanga, wababandana balêba. ⁶ Omuka gwa Nyakasane gwanakuja okw'irhwe, nâwe wanarhondêra okulêba, na ntyo ohinduke muntu muhyahya. ⁷ Hano onabona ebyo bimanyiso byoshi, bikurhindakwo, aho wanajira oku oyumvîrhe kwakujamwo bulya Nyamubâho akurhuzirekwo. ⁸ Kandi wanabungulukira embere zani e Gilgali, nani ngaliyisha mbungulikire emunda oli nkushimane yo, nterekêre entererekêro z'embâgwa n'ez'okushenga omurhûla. Waninda nsiku nda ngali kushimana, gwo mango nakubwîra oku ogwâsirwe okujira.

Okugaluka kwa Saulo e Gibeya

⁹ Oku Saulu anahindamula omugongo ntyala, akola alekana na Samweli, Lungwe amuhindula omu kumuha gundi gundi murhima, ci kwônene bitya bimanyiso byoshi byagaliba olwo lusiku lwonene. ¹⁰ Erhi bahika aha Gibeya, omurhwe gw'abalêbi gwafunukira kuli ye, omûka gwa Lungwe gwamurhula kwo, naye arhondêra okulêba haguma nabo. ¹¹ Ngasi bamuyishigi agandi mango, injo na lishinjo, erhi babona adwîrhe alêba haguma n'abandi balêbi, boshi badôsanya mpu: «Bici byayishire muli mwene Kisi? Kusiga Saulu naye akola ali omu balêbi?» ¹² Muntu muguma omu lubaga lw'ahôla anacirhenga omu kanwa aderha erhi: «Ishe w'abo ye ndi?» Kurhenga ago mango hazûka omugani gw'okuderha mpu: «Kuziga Saulu naye akola aba mulêbi?» ¹³ Erhi ayusa okulêba, asôkera ebwa luhêro enyanya. ¹⁴ Mwîshe wa Saulu anacidôsa Saulu bone olya mwambali wabo, erhi: «Ngahi mwali mujire?» Saulu ashuzi erhi: «Rhwalî rhujire rhwalonza endogomi, ci ene rhuba rhurhazibwini, rhwaja emwa Samweli». ¹⁵ Oyo mwîshe wa Saulu anacimubwîra erhi: «Mbwiragi nani kurhi Samweli anamubwizire?» ¹⁶ Saulu anacimushuzi, erhi: «Anarhubwizire bwinjabwinja oku endogomi zabonekine. Ci oku biyêrekîre obwâmi, orhavuhûlaga ebi Samweli adesire.»

Nyamubâho aci shoga Saulu mpu abe mwâmi

¹⁷ Samweli anacihamagala olubaga lwoshi embere za Nyamubâho aha Mispa. ¹⁸ Anacibwîra bene Israheli, erhi: «Nyamubâho, Lungwe w'Israheli adesire ntyala: Niene nakûlaga Israheli omu Mîsiri, kandi nanamulikûza oku bâmi bakagimulibuza boshi. ¹⁹ Ci mwehe mw'oyo mugayire Nyamubâho, Nyamuzinda winyu ene n'obwo ye wamuyôkolaga omu malumwa n'omu mbaka zoshi, mwagali mubwîra mpu: orhuyimikire nirhu omwâmi wakarhurhegeka. muyishage bunôla muciyerekane embere za Nyamubâho. Lero muyishage mucihebe embere za Nyakasane nk'oku amashanja ginyu ganali.» ²⁰ Samweli akashegeza amashanja goshi ga bene Israheli, n'ishanja lya Be nyamini lyagwarhwa n'ecigole. ²¹ Anacyegeza ishanja lya Benyamini, mulala oku mulala, n'omulala gwa Matri gwagwarhwa; kandi Saulu mwene Kisi agwarhwa muli gwo. Bamulonza bamubula. ²² Okubundi bashubacidôsa Nyamubâho, mpu: «K'oyo muntu ananayishire hano?» Nyamubâho ashuzi, erhi: «Ci yola ocifulisire omu birugu!» ²³ Balibirha bamugogonyola halya, anacyimanga ekarhî kw'olubaga abarhaluka boshi buli kurhenga omu birhugo ciru na kulusha. ²⁴ Samweli abwîra olubaga, erhi: «Ka mubwîne oyu Lungwe acishozire? Omu lubaga loshi murhali owundi oli nka ye.» Olubaga lwoshi lwanacibanda orhubababo, mpu: «Mwâmi aganze anagandaze!» ²⁵ Okubundi obwôla, Samweli anacibwîra olubaga olw'oyôla Mwâmi wayishibayîmamwo, ayandika galya mahashe

gâge omu citabu, anacidekereza embere za Nyamubâho, okubundi Samweli abwîra olubaga oku Iwanashubûkaga. ²⁶ Saulu naye ashubira emwâge e Gibeya, ci erhi anakola alusibwe n'abantu b'entwâli, aba Lungwe anazusagya omurhima. ²⁷ Ci kwônene abâli babi, bene Beliali (Shetani mumînya) bakaciduduma, mpu: «Kurhi oyula ayishirhuyôkola?» Bamugayaguza bwenêne, ciru barhaderhaga mpu bankamurhula kantu kalebe. Ci yehe acihulikirira.

11

Saulu ahima bene Amoniti

¹ Mango maguma, Nahashi mu-Amoniti aja oku matabâro, agenditwa olugerêro aha Yabeshi omu Gileadi. Abantu bw'omu Yabeshi boshi banacibwîra Nahashi mpu: «Mashi rhunywane na ntyo rhwanakulwira». ² Ci kwônene go mango olya mu-Amoniti Nahashi abashuzize, erhi: «Alagi okwarhuma rhwanywana rhweshi na ninyu: Muleke nje namurhomola mweshi ngasi muguma isu ly'ekulyo na ntyo Israheli yeshi enshonyi zimubumbe. ³Abashamuka bw'omu Yabeshi banacimubwîra mpu: «Orhangirhuleka nirhu nsiku nda rhulike entumwa omu cihugo ca Israheli coshi, n'akaba ntâye wankarhurhabâla rhwanacihana rhweshi emunda oli». ⁴ Entumwa zanacihika e Gibeya emwa Saulu, zanacibwîra olubaga ebyôla binwa, n'olubaga lwayâma bwenêne. ⁵ Mw'agôla mango erhi Saulu akola afu- luka ebwa mashwa gâge, ayisha akulikire enkafu zâge. Saulu anacidôsa erhi: «Bici ebyôla olubaga lwalakira?» Banacimumanyisa bitya binwa by'abantu b'e Yabeshi.

⁶ Oku anayumva ebyôla binwa, omûka gwa Nyakasane gwamuyandagalirakwo, gwamugwârha. ⁷ Anaciyanka nkafu ibirhi aja azitwa bihimbi bihimbi, anacilika entumwa zaja omu cihugo ca bene Israheli coshi n'okuja kwabwîra abantu, erhi: «Mpu ngasi orhajiri oku matabâro boshi na Saulu haguma na Samweli, naye banaja bamurhola bihimbi bihimbi aka ezira nkafu zâge». Okubundi obwôla, obwôba bwa Nyamuzinda bwanacibarhogerakwo boshi, bashagamukira oku matabâro nka muntu muguma. ⁸ Saulu abaganja, boshi okubanali erhi bakola bali aha Bezeki: Bene Israheli bali bihumbi magana asharhu, na bene Yuda bali balume bihumbi makumi asharhu. ⁹ Banacibwîra zitya ntumwa zaliyishire, mpu: «Mugendibwîra abantu b'e Yabeshi omu Giieadi, erhi: "Irhondo mwabona obuyokoke gala mango izûba liyerêra» . Zitya ntumwa zagaluka zajibwîra abantu b'e Yabeshi kulya zarhumagwa, nabo boshi bajamwo omwishingo munene bwenêne. ¹⁰ Abo bantu b'e Yabeshi banacibwîra balya Banya-Amoniti erhi: "Irhondo Lyo rhwayisha emunda muli, mwene murhujirirage oku mubwîne kuu kwinja» . ¹¹ Oku lusiku lwakulikiraga, Saulu agabanya engabo yage muu mirhwe isha rhu. Boshi bayongerera omu legerero lw'Abanya-Amoniti mucêracêra. Babahima erhi izûba Iiyerera. Abashugunukaga bagenda emihanda erhashinganana.

Saulu ayîmikwa

¹² Olubaga Iwanacibwîra Samweli, mpu: «Ndi olya waderhaga mpu: Ka Saulu ye wakaba Mwâmi wirhu? Oruhe abola bantu rhubanige». ¹³ Ci kwônene Saulu ashuza erhi: «Ntaye wakayirhwa ene, bulya oku lw'ene Nyamuzinda ye yokwire olubaga lwâge lw'Israheii.» ¹⁴ Samweli abwîra olubaga, erhi: «Mukanye duba, rhuje aha Giligali rhuge nd'iyimanikiraho obwâmi. » ¹⁵ Olubaga Iwanacija e Giligali, lwayimikiraho Saulu omu masu ga Nyamubâho. Barherekêra ahola Giligali enterekêro z'okushenga omurhûla emwa Nyamubâho na bene Israheli bashagalukira halya bwenêne.

12

Ebinwa bya Samweli by'okuleka Saulo omu bucîrânuzi

¹ Samweli anacibwîra bene Israheli, erhi: «Ka murhabwini oku nakagiyumvirhiza akanwa kinyu, muli ebi mwanampunaga byoshi, kwarhuma nyimika omwâmi winyu. ² Lero mubonage, oku ye mwâmi okola wakamurhegeka oyo. Bulya ncikolera mushosi, muntu wa mvi, na bagala bani abala ekarhî kinyu. Niono nàmushokolire kurhenga eburho bwâni kuhika

gano mango. ³ Mumbwîne niono ndi hanola, mumbwire embere za Nnâmahanga n'embere z'oyu mwambali wâge, nkafu erhi ndogomi ya ndi nkola nyanzire. Indi nababazize nisi erhi kumurhindibuza? Indi nkola mpunyire empongano, mpu lyo muh'olubanja. Mweshi mwananyêrera.» ⁴ Boshi banacishuza, mpu: «Orharhujiriraga bubî buci, orhanarhulihuzagya orhanahambiraga mpongano ya ndi». ⁵ Anashubibabwîra, erhi: «Nyamubâho yêne muhamiriza ekarhî kirhu rhweshi, n'oyôla mwambali ali muhamiriza wâni olu lusiku lw'ene, oku nta kantu kabi mwavumbwire omu bworhere bwâni.» Olubaga lwanacishuza mpu: «Neci ali muhamirizi.» ⁶ Samweli anacibwîra olubaga erhi: «Nyamubâho wayimanikaga Musa na Aroni anakûla olubaga lwinyu e Mîsiri, ali muhamirizi wâni. ⁷ Mushegerage hanola, bunôla nkolaga namuyêreka aminja Nyamubâho amujirire mwe n'aba busi binyu. ⁸ Neci erhi Yakobo aba akola ali e Mîsiri, Abanya-Mîsiri barhindubuza ababusi binyu, nabo bayimbirira Nyamubâho abarhumira Musa na Aroni mpu babarhenze eyo, abatulire hano hantu. ⁹ Ci kwônene bayibagira Lungwe wabo, naye abahâna emwa Sisera murhambo w'engabo ya Hasori: Kandi ashubibahâna emwa Abafilistini n'emwa mwâmi w'e Mowabu, abola boshi babalibuza n'entambala nyinji. ¹⁰ Go mango bayakuzize Nyamubâho, mpu: Rhwakuhemukire Yagirwa Nyakasane rhwakuleka, lero rhwagendikolera abandi banyamuzinda, bo ba Bali, ba Astarte: mpu ci bunôla orhulikuzagye oku bashombanyi birhu, lero rhukolaga ruhizire okukukolera.» ¹¹ Lungwe abarhumira Yerubali, abarhumira Baraki, abarhumira Yefutè, na Samweli, abalikuza oku bashombanyi, bali bazongolosire, n'enyuma ly'aho mwabona omurhûla. ¹² Kandi amango mwabonaga Nahashi, mwâmi muguma wa bene Amoniti, mweshi erhi mubona oku adwîrhe amurhega, mwene mwambwîra mpu lero ninyu mube n'omwâmi wakamurhegeka n'obwôla Nyamubâho yenene ye Mwâmi winyu. ¹³ Alagi bunôla omwâmi mwacishogaga, ye mwâmi mwashengaga; sinzagyi oku Nyamubâho amamushobôza omwâmi wakamurhegeka. ¹⁴ Mukarhînya Nyamubâho, munamukolere, mukanayumwa izu lyage, n'akaba murhacîhindwiri oku kanwa ka Nyamubâho, na kandi mwoyo, haguma n'oyo mwâmi winyu, erhi mwakashimba Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, kuli kwinja.

¹⁵ Ci kwônene erhi mwakabula kushimba izu lya Nyamubâho, okuboko kwâge kwanamugombya nka kula kwagombagya ababusi binyu. ¹⁶ Murhangibera ahala buno, lyo mubona ecirhangazo Lungwe ajira omu masu ginyu. ¹⁷ Ka garhali mango ga kurhema engano gano? Nkola nashenga Nyamubâho, amurhumire emilazo n'enkuba mwabonerako bubî bunene bunganaci mwajizire embere za Nyamubâho erhi muhambira okuba n'omwâmi. ¹⁸ Samweli ashenga Nyamubâho, na Nyamubâho alika olwôla lusiku emilazo n'enkuba, ntyo olubaga lwayôboha bwenêne Nyamubâho na Samweli. ¹⁹ Oluhaga lwoshi lwanacihwira Samweli mpu: «Oshengere abarhumisi bâwe oyula Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, rhurhafaga, bulya oku mabi girhu rhwayushwirekwo okuhûna omwâmi». ²⁰ Samweli ashuza olubaga erhi: «Murhayobohaga, mwajizire agôla mabi goshi, ci mumanye murhacîhinduliraga Nyamubâho, ci mukolere Nyamubâho n'omurhima gwinyu goshi. ²¹ Mumanye mwakashubiderha mpu mukola mwagendikulikira eby'obukurungu n'obwo birhankanamuciza ciru, bulya bya busha. ²² Bulya arhankalekerera oluhaga lwâge erhi izîno lyage lirhuma, bulya Nyamubâho yenene ahîzire okumujira lubaga lwâge^f.

²³ Kuli nie nta mango nankagomera Nyamubâho, omu kuleka okukamushengera. Ci namubwiriza enjira nyinja na nongedu. ²⁴ Casiga murhinye Nyakasane munamukolere n'omurhima gwinyu goshi. Mwene mwanahashibona minja maci amajira ekarhî kinyu. ²⁵ Ci kwônene, erhi mwankashubikajira amabî, abe mwe, abe oyo mwâmi winyu, mwanahungumuka.

13

¹ *Saulu alwîsa Abafilistini anarhangira okugoma*

¹ Saulu ali akola agwerhe emyâka erhi aba Mwâmi. Ayimire myâka ibirhi ali mwâmi omu

^f **12.22** Nyamubâho ahizire okujira Israheli lubaga lwâge: Rhulole omu Lul 94, 14; Yoz 7, 9; Eze 20, 9. 14. 44; 36, 22; Lul.79, 9-10 (na ntyo na ntyo).

Israheli⁹. ² Saulu anacîshoga bantu bihumbi bisharhu omu bene Israheli: Bihumbi bibirhi byakazagibêra boshi naye aha Mikimasi n'oku ntôndo ya Beteli, n'abandi ba cihumbi bâbaga boshi na Yonatani aha Gibeya emwa bene Benyamini. Abandi basigalaga omu lubaga abarhuma ngasi baguma omu mwababwe. ³ Yonatani ayirha owali murhambo w'Abafilistini wabaga aha Gibeya n'Abafilistini bamanya ogwo mwanzi. Saulu abûhisa omushekera omu cihugo coshi, na Bene Israheli boshi bayumva ogwola mwanzi oku: ⁴ Saulu anayisire omurhambo w'Abafilistini, n'Israheli yeshi akola ahigirwe n' Abafilistini. Olubaga lwoshi lwashubukiraho Saulu aha Giligali. ⁵ Abafilistini banacishubûzanya mpu bagendilwîsa bene Israheli; bali badwîrhe ngâlè bihumbi makumi asharhu, na bihumbi ndarhu bya basirika balwira oku nfarasi n'eyindi ngabo y'abantu bali banji nka mushenyi gw'oku nyanja. Banacyisha batwa olugerêro aha Mikimasi olunda Iwa Beti-Aweni. ⁶ Erhi abantu b'Israheli babona oku ntaho bacifunyukira bulya bali erhi bagosirwe enyunda zoshi, barhôngêra okucifulika baguma omu nyâla, abandi omu malumba, abandi omu mabuye, abandi omu nyenga n'abandi omu mina y'okulega amîshi, abandi omu mahwa. ⁷ Abahabraniya bayikira ciru Yordani kuhika e Gadi n'e Gileadi.

Samweli na Saulo barhenganakwo

Agola mango erhi Saulu^h aciri e Gilgali n'olubaga erhi ludwîrhe lwajugumira e burhambi bwâge. ⁸ Alinda nsiku nda nka kulya amango omulêbi Samweli anali atwire. Ci Samweli arhayishaga duba aha Gilgali. Olubaga lwarhôngêra okuyaka n'okucijira kuli na Saulu. ⁹ Lero aholo Saulu aderha, erhi: «Nderheri enterekêro y'embâgwa n'enterekêro y'okushenga omurhûla. Yene anacihêra enterekêro.» ¹⁰ Oku ayusihêra ntya, naye Samweli ayisha, Saulu ahuluka mpu agendimuyankirira anamulamuse. ¹¹ Samweli anacimubwîra, erhi: «Kurhi wajizire?» Saulu ashuza, erhi: «Ene mbona oku olubaga lukola ludwîrhe lwandeka, lwanayakira kuli, n'erhi oba orhayishaga lulya lusiku watwâga, n'ene mbona oku Abafilistini bamahanda aha Mikimasi. ¹² Naderha nti Abafilistini ene bakola banyandagilirakwo aha Gilgali na ciru ntanacishenga Nnâmahanga. Okubundi namarhola omuhigo namarherekêra enterekêro y'embâgwa. ¹³ Samweli anashuza Saulu erhi: «Wajizire nka musirhe; ocishimbaga irhegeko Iya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe anakuhaga, Nyamubâho anali ayimânika obwâmi bwâwe omu Israheli ensiku zoshi. ¹⁴ Ci kwônene obwâmi bwâwe nta misi bwacijira. Nyamubâho analongize owundi olya oli n'omurhima gwâge, olya wankahasha okukacîkubagira ye, oyo ye anajizire mwâmi w'olubaga lwâge, bulya orhashimbire oku Nyamubâho anali akurhegesire. ¹⁵ Samweli ayimuka e Gilgali aja e Geba emwa bene Benyamini. Saulu aganja abantu bali bacisigire boshi naye, bahika omu bantu magana gali ndarhu.

Okucîrheganya oku ntambala

⁹**13.1** : Omwandisi arhalimanyire emyâka ya Saulu erhi aba Mwâmi, kandi kube erhi kuhera yamuhezire. Omwandisi arhamanyiri bwinjinja erhi neci myâka ibirhi arhegesire Israheli. Buzinda bwanyuma bacikebirwe mpu Saulu ayîmire myâka makumi ani (Ebj 13, 21). 13, 7: Saulu alicîshozîrwe na Nyarnuzinda, afungira Israheli; bunzinda Saulu alikirirwa na Nyamubâho. Omu bulonza bwâge, Nyamubâho azigira Yakobo, aleka Ezau; acîshoga Israheli eka-rhî k'agandi mashanja. Nyamubâho agendekera ntyo erhi acîshoga entumwa, erhi ahamagala Paolo, erhi ahamagala ngasi mukristu. Ci kwone, Nyamubâho arhuyigîrizize oku anagendekere okurhushobôza engalo zage amango rhumuyemîre. Saulu arhashuzagya oku izû Iya Nnâmahanga, ntyo Nnâmahanga amuleka (Lola 1 Sam 15, 10-23).

^h**13.7** : Saulu alicîshozîrwe na Nyarnuzinda, afungira Israheli; bunzinda Saulu alikirirwa na Nyamubâho. Omu bulonza bwâge, Nyamubâho azigira Yakobo, aleka Ezau; acîshoga Israheli eka-rhî k'agandi mashanja. Nyamubâho agendekera ntyo erhi acîshoga entumwa, erhi ahamagala Paolo, erhi ahamagala ngasi mukristu. Ci kwone, Nyamubâho arhuyigîrizize oku anagendekere okurhushobôza engalo zage amango rhumuyemîre. Saulu arhashuzagya oku izû Iya Nnâmahanga, ntyo Nnâmahanga amuleka (Lola 1 Sam 15, 10-23).

¹⁶ Saulu n'omugala Yonatani n'olubaga lwali lucisigire boshi nabo, babêra aha Geba emwa bene Benyamini, nabo Abafilistini bajitwa olugerêro aha Mikimasi. ¹⁷ Omurhwe gw'Abafilistini balya banali b'entwâli barhenga omubirâlo bayisha bigamba bisharhu: cigamba ciguma cayisha omu njira y'e Ofra ebwa cihugo ca Shuwala. ¹⁸ Ecindi cigamba cayisha omu njira y'e Betoroni, n'ecindi cigamba carhôla enjira cayisha burhambirhambi oku kabanda ka Sebayini, olunda lw'irûngu. ¹⁹ Muli agôla mango, omu Israheli murhabaga mutuzi n'omuguma, bulya Abafilistini bali erhi badesire mpu irhondo mumanye Abayahudi bakatula engôrho nisi erhi amatumu. ²⁰ Na ntyo bene Israheli bakagigendishâshula ngasi muntu: oyula omugushu gwâge, ola enfuka yâge, ola embasha yâge erhi kabangûlo kage emwa Abafilistini. ²¹ Na ntyôla lero, ebyoji byâbo byoshi byali erhi byatuhire: ebigembe, emisholo, emigera, emishurhi, embasha nsungunu n'ene- nene byoshi byali bihûnyire okushâshulwa. ²² Ciru na mw'olwo lusiku lw'oku- lwa lwoncne, omu lubaga murhali owaligwerhe itumu nisi erhi ngôrho omu maboko gâge. Saulu n'omugala Yonatani bone bali babigwerhe. ²³ Murhwe muguma gw'Abafilistini gwakanya gwagcndikubikira omu njira y'e Mikimasi.

14

Oburhwâli bwa Youataui mugala wa Saulu

¹ Lusiku luguma, Yonatani mwene Saulu anacibwîra omwambali wakazagimurhwaza omurhana gw'emirasano, erhi: «Kanya rhuyikire mwa lula lugerêro lw'Abafilistini luli hala ishiriza». ² Ci kwônene arhamanyisa-gya îshe ogwo muhigo. Mw'agôla mango erhi ahanzire oku kafendefende ka Gibeya idako ly'omurhi baderha grenadina gwabaga aha Migroni, haguma n'omurhwe gwâge gw'abantu hofi magana gali ndarhu. ³ Ahiya mugala wa Ahitubu, mulumuna wa Ikabodi, mugala wa Pinehasi, mugala wa Eli, ye wali mudâhwa wa Nyakasane aha Silo, ye wali odwîrhe ecishuli c'omudâhwa mukulu. Olubaga lurhali lumanyire oku Yonatani anabarhenziremwo.

⁴ Omu myongobana Yonatani alonzagya okugera mpu ayikirire mw'Abafilistini mwali ebirimbirimbi by'amabuye olunda n'olundi, ciguma caderhagwa Bosesi ecindi caderhagwa Sene, byayôrhaga nka mino ekanwa. ⁵ Lino liguma lyabaga olunda lw'e Mikimasi. Elindi olunda lw'e Geba. ⁶ Yonatani anacibwîra olya wakagimurhwaza omurhana gw'emirasano, erhi: «Yisha ruhike omu lugerêro lw'ebira bimpubi birhakembûlwa. Hali amango Nyamuzinda ankarhujirira akantu, kalya kankarhuciza, bulya anakolesa akantu kanyinyi nk'oku akakolesa akanene.»

⁷ Olya mwambali anacimushuza, erhi: «Ojire ngasi kantu onayumvîrhe kakuli emurhima; kanya rhugende obwo oyumvîrhe omurhima gukuhire». ⁸ Yonatani anacimubwîra, erhi: «Lola oku rhukola rhwayikirira emunda bala babisha bali, rhunacyerekebo. ⁹ Bakarhubwîra mpu: Yimangi aho kuhika ruhike emunda muli, rhwanabêra halya, rhurhakasôkera emunda bali. ¹⁰ Ci kwônene bakarhubwîra mpu: Musôkere eno, rhunasôke bulya erhi kwo kuderha oku Nyamubâho anabahizire omu maboko girhu. Co cimanyiso cirhu ecôla.»

¹¹ Oku banali babirhi baciyekeka lulya lugerêro lw'Abafilistini, nabo Abafilistini erhi bababona baderha mpu: «Langiri Abayahudi bahuluka omu mina bali bacifulisire». ¹² Balya bantu bali oku lugerêro banacibwîra Yonatani n'olya mwambali wakazagimurhwaza omurhana gw'emirasano, erhi: «Muyîshe enola munda rhwamubwîra akantu». Yonatani anacibwîra olya mwambali wâge wakazigimurhwaza omurhana gw'emirasano, erhi: «Sôka onkulikire bulya Nyamubâho anabahânyire omu maboko ga Israheli». ¹³ Yonatani ayisha ayandala n'amaboko n'amagulu, erhi ayimizibwe n'olya mwambali omurhwaza omurhana gw'emirasano yage. Abashombanyi bayisha bahenanguka embere za Yonatani n'olya mwambali ayisha abanigûza omu nyuma zâge. ¹⁴ Kunigûza abantu kwabo kurhanzi, Yonatani boshi n'olya mwambali omurhwaza omurhana gw'emirasano bayirha bantu hofi makumi abirhi omu hantu ha bugali busungunu hali nka cihimbi ca aha omuntu akahinga mulegerege muguma.

Entambala yalumira omu lugerêro n'omu lugo lwoshi

¹⁵ Oboba bwazûka omu lugerêro, Omu lugo, kuguma n'omu karhî k'olubaga lwoshi; abali okw'icumbi nabo bajuguma, ciru n'ezàli ntwâli zageramwo ogwa nyegenye, idaho lyageramwo omusisi: Barhungwa n'obwôba bwa Nyamuzinda. ¹⁶ Bene Saulu bali ebulabi aha Gibeya n'emwa bene Benyamini, balangira olubaga lw'ababisha lwazukamwo obunyagasi n'akavulindi olunda n'olundi. ¹⁷ Saulu anacibwîra erya ngabo yali boshi naye, erhi: «Geranimwo mulole ndi rhwali rhweshi arhanaciri muli rhwe». Boshi bagezanyamwo amasu, babona ' Yonatani n'omwambali omurhwaza omurhana gw'emirhasane arhahali. ¹⁸ Sau lu abwîra Ahiya, erhi: «Oyegeze omucîmba gwa Nyamuzinda hanôla». Mw'agôla mango omucîmba gwa Nyamuzinda gwali boshi na bene Israheli mw'olo lugerêro. ¹⁹ Agola mango Saulu akazagishambâla boshi n'omudâhwa, okushamîra kwaluga bwenêne omu lugerêro lw'Abafilistini. Saulu anacibwîra omudâhwa, erhi: «Galula okuboko kwâwe». ²⁰ Okubundi obwôla, Saulu n'erya ngabo y'abantu bali boshi naye erhi baba bamaja mulali balikûla baja oku matabâro, nalolâ: eyola munda, erhi engôrho ya muguma eri oku wabo, bazukamw'akavange kanene bwenêne. ²¹ Abayahudi bali bashizire Abafilistini bali bagenzikinwe oku matabâro erhi bahika halya bagoma, bagwasanya haguma n'abandi bene Israheli baliyishire haguma na Saulu na Yonatani. ²² Na ngasi bene Israheli bali bacifulisire omu ntôndo ya Efrayimu, erhi bayumva oku Abafilistini bakuzire omulindi bayaka, nabo bayandagala n'abandi bene Israheli omu kulwa. ²³ Kwo Nyamubâho ayokwire bene Israheli ntyo olwôla lusiku.

Yonatani arhashimbaga akanwa ka Saulo

Entamhala yanacija yayushuka kuhika aha Betoroni. ²⁴ Oku olubaga luli bufa n'omurhamo lwamakoya bwenêne, Saulu agalilugasha erhi: «Mâshi abe buligo owankaderha mpu ahira akalyo ekanwa kuhika bijingo, embere nani ncîhôle omu kuniguza abanzi bani!». Ntaye wadesire mpu akalya akalyo n'obwôla igulu lyoshi lidwîrhe lyacishalula aha kasirahinga. ²⁵ Banacihika omu muzirhu na muli ogola muzirhu erhi obllci budwîrhe bwahululiramwo okw'idaho. ²⁶ Nalo olubaga lwanacija omu muzirhu halya obûci bwakazigihululira; ci ntâye wadesire mpu akahira okuboko ekanwa bulya lwali luyobohire gulya mwigasho. ²⁷ Ci kwônene Yonatani arhamanyaga amango îshe Saulu agashaga olubaga. Ayerekeza irhwerhwe ly'akarhi, ali afumbasire, alifunda omu cigukulu c'obûci ahêka okuboko kwâge ebwa kanwa, amasu gâge gashubizibûka. ²⁸ Lero muntu muguma omu lubaga anacirhenga omu kanwa aderha, erhi: «Sho anagashire olubaga mpu: Ahere ene owankahuma oku biryo; olubaga erhi kukola kukoya bwenêne». ²⁹ Yonatani anacishuza erhi: «Larha amasherêza ccihugo. Ka murhabwini oku amasu gani gakola magumaguma bulya namalya hitya kuli obu buci! ³⁰ Aye! olubaga lucilyage ene oku munyago rhwanyagaga abashombanyi, k'okuhimwa kw'Abafilistini kurhali kwaba kunene mw'olu lusiku?»

Olubaga lwahemukira Nyamubâho

³¹ Olwo lusiku banacihima Abafilistini kurhenga aha Mikimasi kuhika aha Ayayaloni, ci olubaga erhi lwamadaga bwenêne. ³² Olubaga lwacirhunika kwa birya banyagaga, banaciyanka ebibuzi, enkafu n'amanina babibâgira okw'idaho, engabo yarhôngdêra yabirya bibishiⁱ ³³ Oku bundi obwo banacibwîra Saulu mpu: «Lola oku olubaga lwamahemukira Nyamubâho bulya lwamalya ebiryo bibishi biciri n'omuko». Saulu aderha, erhi: «Mwahemukire Nyamubâho kuli okwôla, muhirikage ibuye linene emunda ndi». ³⁴ Saulu anaciderha erhi: Entumwa ekanyagye eje emunda olubaga luli loshi, mubabwire, erhi: Mpu mukâlerha ngasi muguma ow'enkafu, ow'ecibuzi, mubibâgire ahala; munabirherekêre na ntyo mwanashukûlwa kuli okwôla mwahemukiraga Nyamubâho omu kulya ebiri n'omuko.

ⁱ**14.32** Babibagira oku idaho: Abayahudi bàlihanzîbwe n'irhegeko lya Nnâmahanga okulya omuko gwa ngasi nyama yoshi (Lola Murh 9. 4). Bulya omu muko obuzîne buba na ngasi buzî ne bukwânîne bushubire emwa Lulema (lola Lev 17, 11), ntyo emwa Abayahudi, owalya omwamba erhi acihambire ociha obukulu bwa Nnâmahanga walemaga cirya cintu carhengagamwo omwamba.

Ngasi muguma akayisha adwîrhe budufu enkafu, ali agwerhe banacibibâgira ahôla. ³⁵ Saulu ayûbakira Nyamubâho oluhêro, lwaba lwo luhêro lurhanzi Saulu ayûbakira Nyamubâho.

Yonatani ayemêra ecâha câge

³⁶ Enyuma lyahôla Saulu anacibwîra olubaga, erhi: «Muyandagale obula buciri budufu, mushimbulire Abafilistini, mubanyage kuhika bucanûle muyirhe mubamalîre, harhasigalaga ciru n'omuguma muli bo». Nabo bashuza, mpu: «Ngasi oku obwîne kuli kwinja rhwakujira». Ci kwônene omudâhwa amubwîra, erhi: «Burhanzi murhangija emunda Nyamubâho ali». ³⁷ Saulu anacibwîra Nyamubâho, erhi: «Ka nabunguluka nshimbulire Abafilistini? Ka wabaheba omu maboko ga bene Israheli?» C'arhashuzagya muli olwo lusiku. ³⁸ Saulu anaciderha, erhi: «Mushegere hano, mweshi mizinzi y'olubaga; mumanye munabone cici olubaga lwajiziremwe'ecaba ene. ³⁹ Bulya okuli niono mubwizire oku izîno lya Nyamubâho còkola wa Israheli; akaba ecâha kuli mugala wâni Yonatani ye cirikwo, okuli anafe». Ci ntâye wamushuzize omu lubaga. ⁴⁰ Anacibwîra olubaga erhi: «Mw'oyo muje lunda luguma, na nani rhweshi na mugala wâni Yonatani rhwaja olundi lunda». Olubaga lwanacishuza mpu: «Oku obwîne kulikwinja rhwakujira». ⁴¹ Saulu anacibwîra Nyamubâho, erhi: «Nyamuzinda w'Israheli wenene oyerekanage okushingânîne!» Yonatani na Saulu banacigwarhwa, n'olubaga lwasigala embuga. ⁴² Saulu anaciderha, erhi: «Murhuyeshere ecigole oku rhuli babirhi nie rhwe na mugala wâni Yonatani». Yonatani anacigwarhwa.

⁴³ Saulu anacidôsa omugala Yonatani, erhi: «Mbwiraga ebi wajizire?» Yonatani amubwirabyo aderha erhi: «Nalire hyûci hisungunu n'irhwerhwe ly'akarhi kani, cikone niono nkolaga nafa». ⁴⁴ Saulu anaciderha, erhi: «Nyamuzinda anjirire okwôla anakuyushule; okuli, wafa Yonatani». ⁴⁵ Olubaga lwanacishuza mpu: «Kurhigi Yonatani akafa ye na muntu orhumire Israheli ahashihima okungan'aha. Mpu okwôla rhweshi rhukulahire. Aganze Nyamubâho! Okw'irhwe lyage kurhagûguke ciru n'oluviri luguma, bulya boshi na Nyamubâho bakolaga ene.» Ntyo kw'olubaga lwafumizemwo Yonatani arhacifaga. ⁴⁶ Saulu arherema buzira kucishîmbulula Abafilistini, nabo Abafilistini bacîshubirira emwabo.

Oburhegesi bwa Mwâmi Saulo omu binwa bisungunu

⁴⁷ Neci Saulu akomeza obwâmi bwâge omu Israheli; arhera anahima abashombanyi bali bamuzongolosire boshi, ahima Mowabu, Amoni, Edomu, ahima abâmi b'e Soba n' Abafilistini, na ngasi lunda anayerekeraga loshi erhi anali muhimanyi. ⁴⁸ Akanya ashubirhêra anahima Amaleki, na ntyo alikûza Israheli oku bashombanyi bâge boshi, balya bakazagiyôrha bamunyaga. ⁴⁹ Bagala ba Saulu banali: Yonatani, Yishwi na Malikishuwa; n'abâli bali babirhi: owaburhanzi ye wali Mêrabu n'omurho ye wali Mikala. ⁵⁰ Izîno ly'engoli ya Saulu ye wali Ahinowama mwali wa Ahimasi. Omurhambo wâge w'akashala ye wali Abneri, mwene Neri, mw'îshe wa Saulu. ⁵¹ Kisi ye waligi îshe wa Saulu na Neri îshe wa Abneri, baburhagwa na Abiyeli. ⁵² Entambala nkulu yakatulirwa Abafilistini amango ga Saulu goshi. Na Saulu erhi abonaga omuntu mulenga na ntwâli omu kulwa, anamujire nshagi yage.

15

Saulu alwîsa Amaleki anagoma obwa kabirhi

¹ Samweli anacibwîra Saulu erhi: «Nie olya Nyamubâho arhumaga mpu nkushige amavurha gw'okukuyîmanika nka mwâmi w'olubaga lwâge Israheli. Yumvagya oku Nyamubâho adesire. ² Amaderha ntya Nyamubâho w'emirhwe, erhi: Nkolaga nahana Amaleki kwa bulya bubî ajiriraga Israheli erhi ayinamuka arhenga e Mîsiri burhuma. ³ Okanyagye bunôla oyirhe Amaleki^j, oherêrekeze na ngasi ebi ajira byoshi, orhamubabaliraga^k, onigûze akaba mulume, mukazi, ebirhaba ciru n'enkafu, ebibuzi, engamiya n'endogomi, byoshi ohire okw'idaho.»

⁴ Saulu anacimanyisa olubaga ogwola mwanzi, boshi abashubûza anabagabanyamwo aha

^j15.3 : Okanye oyirhe Amaleki: Bac 27, 28; Mib 21. 2-3; Lush 2, 34; 13, 15.

^k15.3 Okuherêrekeza Amaleki: Nkolaga nagendihâna Amaleki: Lub 17, 8; Lush 25, 17.

Telayimi: aganja balume bihumbi magana abirhi b'empamagulu omu lubaga lwoshi na bandi ba bihumbi ikumi ba bene Yuda. ⁵ Saulu ahika oku luga lwa Amaleki, ahira abantu b'okukubika omu kabanda. ⁶ Saulu abwîra bene Keniti^l, erhi: «Muyîshe muyandagale murhenge ekarhî ka bene Amaleki bulya hali amango nakamusherêza haguma mweshi naye. N'obwo walijirire bene Israheli bwinja galya mango barhengaga e Mîsiri.» Na ntyo ngasi Keniti yeshi aciberûla kuli Amaleki. ⁷ Saulu ahima Amaleki kurhenga e Hawila kuja aha muhango gwa Shuru^m, oba olunda lw'e Mîsiri. ⁸ Agwârha Agagi anaciri mugumaguma, ye waligi mwâmi wa bene Amaleki n'engabo yâge yoshi ayiherêrekeza oku bwoji bw'engôrho. ⁹ Ci kwônene Saulu n'engabo yâge ababalira Agagi kuguma na ngasi bîntu byâge byali binja: ebibuzi, enkafu, abanabuzi na ngasi bîntu byâge byanali binja; barhalonzagya okubiherêrekeza, ci kwônene birya byanali bya mihera, bya mijojo, byoki banigûzizagye.

Nyamubâho agayisibwa n'obworhere bwa Saulu

¹⁰ Akanwa ka Nyamubâho kacihondakwo Samweli ntyala, erhi: ¹¹ «Ngayire omu kubona najizireⁿ Saulu mwâmi, bulya amacinyimpindulira arhalonzizi okujira oku ebinwa byâni bidesire». Samweli yeshi ayunjula njoli, alâla abirikira Nyamubâho obudufu boshi. ¹² Erhi kuba mucêracêra Samweli azûkiriza mpu aje emunda Saulu ali; barhangibwîra Samweli oku Saulu anajire e Karmeli ananayûbasire yo oluhêro^o; ci kwônene anarhenzire yo, agendirhandanya kuli kulusha, ajiyandagalira e Gilgali. ¹³ Samweli akanya aja emunda Saulu ali. Saulu anacimubwîra, erhi: «Ogishwe na Nyamubâho. Najizire oku akanwa ka Nyamubâho kanadesire.» ¹⁴ Samweli anacimudôsa, erhi: «Olwo lubi lw'ebibuzi n'eco cihôgêre c'enkafu campusa amarhwiri, ngahi kwarhenga?» ¹⁵ Saulu anacihuza, erhi: «Rhwabirhenzagya emwa bene Amaleki; bulya olubaga erhi lwamaderha mpu baleke ngasi biri binja omu bibuzi na omu nkafu bagendibirherekêra Nyamubâho; ebindi byasigala byoshi rhwabijegenjire ». ¹⁶ Samweli anacibwîra Saulu, erhi: Hulikaga, hoshi aho! Nkolaga nakubwîra oku Nyamubâho anambwizire ene budufu. Anacimbwîra, erhi: Derhaga! ¹⁷ Samweli anaciderha, erhi: «Ka ciru wene orhakagibona n'amasu gâwe oku onali munyi; k'orhacibaga mwâmi wa bene Israheli, ka Nyamubâho arhaciyimanikaga mwali w'Israheli? ¹⁸ Nyamubâho wakuhiraga omu njira erhi: Kanya onigûze bala bantu babi bo bene Amaleki, obalwise kuhika boshi obajegenje. ¹⁹ Carhumirage orhaciyumva izu lya Nyamubâho, ci aba oku by'obuhaguzi by'okola wacihunikakwo n'omu kujira ntyo wahonya ebigalugalu omu masu ga Nyamubâho.»

²⁰ Saulu anacishuza Samweli erhi: «Neci mâshi nayumvirhize izu lya Nyamubâho, nanakulikire enjira yâge anantumagamwo yoshi. Nayishire ndwîrhe Agagi ye mwâmi wa bene Amaleki, Israheli nanabalambika nk'oku byanali birhegesirwe. ²¹ Ci kwônene olubaga lwanyazire, oku bibuzi na oku nkafu banyagaga byo byali birhangiriza omu byaherêrekezibwa, babirhola mpu bâge-ndibirherekêra Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe aha Gilgali.» ²² Samweli anacimushuza, erhi: «Ka omanyire mpu okubâga n'okurherekêra kulushire okuyumva^p n'okushimba izu lya Nyamubâho? Okurhumikira kwo kukulu aha kurherekêra, okurhega amarhwiri kulushire amashumi g'engandabuzi. ²³ Obugoma kwo buli nka ecâha c'obulaguzi. Okuba n'irhwe lirhayumva kwo kuguma n'okuharâmya enshusho n'abazimu. Bulya wagayaguzize akanwa ka Nyamubâho, naye akola akukazire omu bwâmi; orhaciri mwâmi.»

Saulu ahûna obwonjo

²⁴ Oku bundi Saulu anacibwîra Samweli, erhi: «Najizire ecâha^q bulya ntashimbaga irhegeko

^l**15.6** : Bene Keniti: Mib 10, 29.

^m**15.7** : Aha muhango gwa Shuru: Murh 25, 18; 20, 1.

ⁿ**15.11** : Namaciyunjuza, nagayire omu kubona najizire Saulu mwâmi ... : Murh 6, 6 7; Lub 32, 12-14; 2 Sam 24, 16; Yer 18, 8-10.

^o**15.12** Samweli anaciyubakira êc Karmeli: 2 Sam 18, 18.

^p**15.22** Okuyumva kulushire okurherekêra: Iz 1, 2; Hoz 6, 6; Am 5, 22; Mik 6, 8.

^q**15.24** Najizire ecâha: Lub 9, 27; Mib 22, 23; 1 Nga 21, 17; Mt 27, 4; 9, 13; Lk 15, 18.

Iya Nyamubâho n'ebinwa byâwe, bulya namarhînya olubaga kulusha nanayumva oku ludesire.²⁵ Nkuhûnyirage bunôla onkûlire ecâha canî, ogalukage rhunagende rhwembi ngendiharâmya Nyamubâho.²⁶ Samweli ashuza Saulu, erhi: «Ntagaluke rhwembi, bulya wagayaguzize akanwa ka Nyamubâho, naye akola akukuzire okuba mwâmi^r, orhaciri mwâmi w'Israheli». ²⁷ Na oku Samweli ahindamuka mpu akola agenda, Saulu amugwarhira oku cikwi c'ecishuli câge, na cîrya cishuli cahahanyuka.²⁸ Samweli anacimushuza, erhi: «Kwo na Nyamubâho akukahanyulirekwo^s ntyo obwâmi bw'Israheli; amanabuha owinyu oli mwinja kukulusha». ²⁹ Ci omanyè oku irenge Iya Israheli lirhankacirheba lirhankanacîyûnjuza, bulya arhali muntu, olya yeki ogwâsirwe okucîyûnjuza^t. ³⁰ Oku bundi Saulu aderha, erhi: «Najizire ecâha! Ci kwônene nkusengirage, onkengesagye nani embere z'abagula b'olubaga lwâni na embere za Israheli; ogaluke rhugende rhwembi ngendiharâmya Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe». ³¹ Samweli agaluka ashimba Saulu, Saulu anaciharâmya Nyamubâho.

³² Samweli anaciderha erhi: «Mundêrhere Agagi, mwâmi w'aba-Amaleki. Agagi ayisha akananda na omwishingo aja emunda ali; Agagi akazagicidesa, erhi: Mâshi okuli oburhe bw'okunyirha bwahwire! ³³ Samweli anaciderha, erhi: Nka kulya engôrho yâwe yarhumaga abakazi babula abana, ntyo na nyoko naye arhakacibona bana omu babo bakazi!» ³⁴ Samweli ayanka Agagi amutwa bihimbi bihimbi embere za Nyamubâho aha Gilgali. ³⁵ Na kurhenga aholo Samweli arhacibonanaga bundi na Saulu kuhika aha kufa kwâge.

16

III. Saulu na Daudi

Samweli ashîga Daudi amavurha g'obwâmi

¹ Ago mango Samweli ali agwerhe n'omungo munene erhi Saulu orhuma na kandi kulya kuba Nyamubâho anagayire bulya ajizire Saulu mwâmi omu Israheli, Nyamubâho anacibwîra Samweli, erhi: Mangaci omungo gwâwe Saulu orhumire gwahwa n'obwo mîra namuyîmwire nti arhaciba mwâmi omu Israheli. Yunjuzagya ihembe lyâwe mavurha onagende; Nkurhumire emwa Yese w'e Betelehemu, bulya mbwîne oku omu bana bâge nakûla omwâmi. ² Samweli anacishuza, erhi: «Kurhi nagenda wâni? Hano Saulu akumanya ayishinyirha». Nyamubâho ashuza, erhi: «Oyanke enkafu y'endaku oyiheke onayishiderha, erhi: Kurherekêra Nyamubâho enterekêro kurhumire nayisha. ³ Kandi wanalalika Yese kuli eyôla nterekêro, na muli agôla mango nanakumanyisa ebi ogwâsirwe okujira, kandi oyu nakanayishikubwîra^u wanamushîga amavurha^v g'obwâmi.» ⁴ Samweli ajira kulya Nyamubâho amubwîraga, akanya aja e Betelehemu. Abagula ba muli olwo lugo bayishimuyankirira erhi banayisha bageramwo omusisi banacidôsa mpu: «Waliha ka murhûla gukudwîrhe?» ⁵ Samweli ashuza, erhi: «Neci murhûla nyishire. Ndi rherekêra Nyamubâho. Mucîyôbôlage, munayîshe rhugendihêra rhweshi.» Ayôbôla Yese n'abagala anabalalika mpu bayîshe ebwa nterekêro. ⁶ Erhi baba bamaja omu nyumpa na erhi abona Eliyabu, Samweli aderha erhi: «Buzira kurhindira, ye mwîshogwa wa Nyamubâho oyula onali embere zâge».

⁷ Nyamubâho abwîra Samweli, erhi: «Orhashimbaga iranga n'ecirhuluko, nyegwire oyo bulya arhali oku omuntu abona kwo Nyamuzinda abona. Omuntu abona iranga, ci Nyamubâho yehe murhima abona^w.» ⁸ Yese ahamagala Abinadabu, amugeza embere za Samweli naye ashuza, erhi: «Arhaciba oyula ye Nyamubâho acishozire» . ⁹ Yese amuyêreka

^r15.26 Nyamubâho akukuzire omu bwâmi: 1Bam 2, 2.

^s15.28 : Nyamubâho anahahanywîre obwâmi bwâwe: 1 Bam 2, 30.

^t15.29 :Lola omu Mib 23, 19.

^u16.3 : Oyu nakanayishikubwira: Lush 17, 15.

^v16.3 : Yunjuza ihembe lâwe mavurha: 2 Bam 9, 1-3; Iz 11, 1; Rut 4, 17-22; Ebj 13, 22; Rm 15, 12. 16, 3: Oyu nakanayishikubwira: Lush 17, 15.

^w16.7 : Nyamuzinda yehe murhima abona: 1 Bam 8, 39; Yer 11, 20; 12, 3; Lul 17,10.

kandi Shama, omulêbi anacishuza, erhi: «Naye oyu arhali ye Nyamubâho acihozire». ¹⁰ Yese ageza bagala bâge nda embere za Samweli, Samweli aderha, erhi: «Ntaye ciru n'omuguma Nyamubâho acishozire muli abâla». ¹¹ Samweli anacidôsa Yese erhi: «Ka abâla bone bo bagala bâwe ojira boshi?» Amushuza, erhi: «Haciri hilumuna hyâbo, hyanayabwire ebibuzi^x». Samweli abwîra Yese, erhi: «Bagendihilonza, bulya rhurhaje oku cîbo hirhanacyîsha». ¹² Yese arhuma entumwa yagendihilêrha. Ehyo hyana hyali hya mviri za kakonge, masu minjinja, n'iranga na wa mabonwa minja. Nyamubâho aderha, erhi: «Yimuka, ohishîge amavurha, bulya ye yoyôla!» ¹³ Samweli arhola liry ihembe liyunjwire mavurha, amushîgago^y ekarhî ka bakulu bâge na kurhenga agôla mango omûka gwa Nyakasane gwarhondêra okukarhula kwo Daudi n'omu mango gakulikiraga. Samweli ayimuka acishubirira e Rama.

Daudi aha mwa Saulu

¹⁴ Omûka gwa Nyakasane gwarhenga muli Saulu, Nyamubâho agalimurhogeza^z obuliba bw'omûka mubi. ¹⁵ Abarhumisi ba Saulu banacimubwîra, mpu: «Ka orhabwini oku mûka mubi gwa Nyamuzinda ogûla gwamakujamwo. ¹⁶ Nnahamwirhu aderhe konene. Obwîne oku bambali bâwe bali ahâla mbere zawe, obarhume baje balonza omuntu oyishi ziha olulanga, na ntyôla amango oyôla muzimu mubi wa Nyamuzinda amakugwârha, oyôla muzihi anaziha kwa lulya lulanga na Ahôla wanarhulirira.» ¹⁷ Saulu anacishuza abambali, erhi: «Munongezagye oyôla muntu wankamanya okuziha olulanga bwinja mumunderhere». ¹⁸ Muntu muguma omu barhumisi bâge anacija omu kanwa aderha, erhi: «Nabwîne mweene Yese ayishiziha, w'e Betelehemu, ali mwana wa burhwâlî^a, mulenga w'iderha na okulwa, mwana mwinjinja na Nyamubâho ali haguma naye».

¹⁹ Saulu arhuma entumwa emwa Yese bagendimubwîra, erhi: «Ontumire Daudi mugala wâwe, olya oyabula ebibuzi». ²⁰ Yese agoshôla endogomi, omugati, akabindi k'idivayi na omwanahene, Omugala Daudi abijana emwa Saulu. ²¹ Erhi aba amaja aha mwa Saulu, Daudi akamubêra aha burhambi; Saulu amurhonya bwenêne ciru alinda aba ye okola wakamurhwaza emirasano yâge. ²² Saulu arhuma emwa Yese, erhi: «Nkuhûnyire olekage Daudi abêre hanôla mwâni bulya namurhonyize bwenêne». ²³ Erhi gulya mûka gwa Nyamuzinda gwanamurhogeraga, Daudi anazihe lulya lulanga lwâge n'abwola Saulu anarhulirira, ashubiçyumva bwinja, na gulya mûka mubi gwanamurhengamwo.

17

Goliyati ajugumya engabo ya bene Israheli

¹ Abafilistini erhi baba bamashubûza engabo zoshi z'abalwi, mpu baje oku matabâro, boshi aha Soko omu Buyahudi, batwa olugerêro lwâbo ekarhî ka Soko na Azeka, aha Efezi-Damimi. ² Saulu n'engabo ya bene Israheli bashubûzanya bahumba ebiralo omu kabanda ka Terebinti; batwa olugerêro aha ishiriza Iya Abafilistini. ³ Abafilistini badêka ishiriza liguma oku ntôndo nabo bene Israheli badêka oku ntôndo y'erindi ishiriza, akabanda kabaja ekarhî. ⁴ Oku bundi omu ngabo ya Abafilistini, mwarhenga muntu muguma wa ntwâlî, izîno lyâge ye Goliyati^b, aj'eruhya; oyôla muntu abaga w'e Gati, obuli bwâge bwali bwa meteri isharhu. ⁵ Omu irhwe lyâge ali ayambirhe ensirha y'ecûma c'omulinga, ali acihundikire empenzi y'ecuma c'amagamba, eyôla mpenzi obuzirho bwâyo bwali nka sikeli^c bihumbi birhanu. ⁶ Emagulu

^x**16.11** : Hilumuna hyâbo hiyabwîre ebubuzi: 17, 15; Burh 47, 2; Lul 23.

^y**16.13** : Amushîga amavurha: 10, 1; 1 Bam 1, 39; 2 Bam 9, 6.

^z**16.14** : Bene Israheli bâli bamanyire oku ngasi byoshi emwa Nnâmahanga birhenga. Bayemêra oku eyo ndwâla ya Saulu erhengerire emwa Nnâmahanga. Co cirhumire Ebibliya yaderha oku Nyamubâho arhogeza Saulu omûka mubi

^a**16.18** : Daudi mwana wa burhwâlî, gwarhi Lul 89, 20.

^b**17.4** Goliyati: Obuli bwage bwali burhalusire metere ibirhi na galimunani.

^c**17.5** : Soko na Azeka: bishagala biha hofi na Yeruzalemu aha Km 30. Akabanda ka Terebinti kaba hofi n'ebyo bishagala Soko na Azeka. Sikeli bihumbi birhanu: zanaba nka Kg

gâge yali ebicikirizo by'ecuma c'omulinga, n'itumu ly'omulinga aha birhugo. ⁷ Olusârhi lw'itumu lyâge lwali nka mulindizo gwa kahunga-migozi na engerembe y'itumu lyâge, obuzirho bwâyo bwali bwa sikeli magana ndarhu za cûma. Owakazagiheka empenzi yâge erhi amushokolire. ⁸ Ayisha ashigalisire anacibwîra emirhwe ya bene Israheli, erhi: «Bici ninyu mwayishiraga mpu muli tula entambala»? Kali niono Mufilistini ntarhungânwa ninyu mwe bambali ba Saulu? Cishogagi muli mwe muntu muguma wankashiyandagala ayîshe rhulwe naye. ⁹ Akandwisa akananyirha, rhwanaba baja binyu; ci kwônene erhi akaba nie muhima nkanamuyirha, mwanaba bajii birhu, mukarhukolera. ¹⁰ Olya mufilistini anaciderha, erhi: «Niono namajacira ene emirhwe ya ¹¹ Erhi bayumva ebyôla binwa by'oyôla mufilistini, Saulu haguma na bene Israheli boshi barhemuka, bageramwo omusisi bwenêne.

Daudi arhumwa n'îshe oku lugerêro lwa bene Israheli

¹² Ci kwônene haligi omuntu w'e Efrata omu Betelehemu ya Yuda, izîno lyâge ye Yese, ali agwerhe bagala munani; oyu mushamuka, omu mango ga Saulu ali akola mushosi bwenêne. ¹³ Muli abôla bagala, abasharhu barhanzi bali oku matabâro boshi na Saulu amazîno gâbo bwo: Eliyabu yo nfula, Abinadabu ye wali wa kabirhi, na Shama ye wali wa kasharhu. ¹⁴ Daudi go gwali muziba; abôla basharhu barhanzi bali bakulikire Saulu. ¹⁵ Daudi akazagiyisha emunda Saulu ali anabuligaluka agendiyabula ebibuzi by'îshe e Betelehemu. ¹⁶ Oyôla mufilistini akazagiyîsh'isholoshonza Israheli ntyo sêzi na bijingo kuhika nsiku makumi ani. ¹⁷ Yese anacibwîra omugala Daudi, erhi: «Hêkera bakulu bâwe oyo namaha w'engano nkalange n'eyira migati ikumi, okanye oyishegule bakulu bâwe okwoôa lugerêro. ¹⁸ Orhu rhushoko ikumi rhw'amakave oruhêkere olya murhahâzi wabo orhambula ecihumbi, ogendirhangula ntyo bakulu hawe olole erhi bazibuhire, kandi wanalêrha n'emikamarho yâbo. ¹⁹ Saulu na bene Israheli boshi, bali bahanzire omu kabanda ka Terebinti oku matabâro badwîrhe balwîsa Abafilistini.

²⁰ Daudi azûka sêzi sêzi, ebibuzi byâge abiyabuza owabo, abarhula, anagenda nka kulya îshe Yese ananamurhcgckaga. Erhi Daudi ahika oku lugerêro e- rhi engabo ekola yaja oku lugamba baja babanda oruhababo rhwa amatabaâro. ²¹ Bene Israheli n'Abafilistini bayimânika cbigamba by'okulwa, engabo oku yâbo. ²² Daudi, omushekero gwâge agubîkisa omuntu wakazagibîka ebirugu, alibirhira emunda engabo eri. Oku anahika ntya, alamusa bakulu bâge. ²³ Oku adwîrhe ashambâla boshi na bakulu bâge, kandi olya muntu w'entwâli oderhwa Goliyati w'e Gati, apamuka omu mirhwe y' Abafilistini arhôngêra aderha ebinwa biri nka bitya birhanzi erhi na Daudi adwîrhe ayumva. ²⁴ Bene Israheli boshi erhi babona olya muntu bamuyaka, barhungwa^d n'obwôba bunji. ²⁵ Munya-Israheli muguma amubwîra, erhi: «K'orhabwini ola muntu watakâza. Kujacira okwôla adwîrhe ajacira bene Israheli. Owankamuyirha, mwâmi anamuha oluhembo lunenene, anamuha omwali n'enyumpa yâbo enabe ya kurhinywa omu Israheli.» ²⁶ Daudi anacidôsa abantu bâli hofi naye erhi: «Kurhi bankajira omuntu wayirha oyo mufilistini na ntyo akûle enshonyi omu Israheli! Bulya, oyo mufilistini aligi yeki muntu mucu, oyo murhindi orhakembulagwa wacishomya okujacira engabo ya Nyamuzinda Ozine.» ²⁷ Olubaga lwanacimurhôngêreza kulya banalagana oku bankahemba omuntu wakashimuyirha, mpu: «Omuntu wanamuyirhe kwo hanamuhembe ntyo». ²⁸ Mukulu wâge Eliyabu ayumva oku adwîrhe ashambâla n'abôla balume bali ahôla, Eliyabu akunirira bwenêne Daudi anacimubwîra, erhi: «Bici wayandagaliraga eno, na ndi wasigire bulya buso busungunu bw'ebibuzi omu irûngu? Niono nyishi obucîbone ojira n'ohwengehusi bw'omu murhima gwâwe; kwali kuderha mpu oyishilola entambala kwônene kwakudwîrhe». ²⁹ Daudi anacishuza erhi: «Kurhi namajira buno? K'omuntu arhankaciganira». ³⁰ Anacimuyêrekeza omugongo arhôngêra aganira n'owundi kwa bene kulya; abantu banakamushuza nka balya babo barhanzi. ³¹ Abayumvagya ebyôla binwa Daudi akagiderha bakanya bagendibwîra Saulu, naye amurhumiza mpu ayîshe.

Daudi akula Saulo nshonyi

³² Daudi anacibwîra Saulu, erhi: «Ntaye waderhaga mpu arha omurhima! Mwambali wâwe ajilwîsa oyo mufilistini». ³³ Saulu abwîra Daudi, erhi: «Orhankahasha okukoza oyôla mufilistini, bu- lya ociri murho, ci yehe matumu alwa kurhenga eburho hwâge». ³⁴ Daudi ashuza Saulu, erhi: «Niono mwambali wâwe amango nakagiyabula ebibuzi bya larha erhi hakayishire entale nisi erhi kakiri akarhôla ecibuzi omu buso, ³⁵ nanyikulikire nyigwarhe nshurhe, nshugule ecibuzi cani omu kanwa kayo; erhi yankadesire mpu yampindamukira, nanyigwarhire oku bwoya bw'olubongo nyishurhe nyiyirhe. ³⁶ Mwambali wâwe ayisire entale n'akakiri n'ecôla cirhindi c'omufilistini cirhakembûlagwa nacinigûza nka oku nigûza ngasi nguma muli ezôla nsimba, bulya anajacire engabo ya Nyamuzinda Ozine». ³⁷ Daudi ashubiza aderha, erhi: «Nyamuzinda wandikûzagya kuli eyôla ntale na kuli oyôla kakiri, ye wanandikuza kuli oyôla mufilistini». Saulu anacibwîra Daudi, erhi: «Gendaga, Nyamubâho abe haguma nâwe!».

Daudi ayirha Goliyati

³⁸ Okubundi Saulu ayambisa Daudi emirasano yâge, amuhira ensirha yâge y'ecûma omu irhwe amuhundikira n'omwambalo gwâge gw'empenzi. ³⁹ Oku bundi Daudi ayambalira engôrho oku nyanya ly'emyamhalo yâge arhangula okugenda bulyâlya arhalisagibiyambala bundi. Daudi anacibwîra Sauli, erhi: «Ntakahasha okugenda n'eyira mirasano bulya ntakukômeraga». N'erhi aba amayihogola, ⁴⁰ Daudi afumbarha akarhi kâge, akanya aja omu lwîshi, arhôlamwo rhubuye rhurhanu rhwanshangabuye arhuyômeka omu nshoho yâge ahagarhira nka ayabula, gwo gwaligi nka murhana^e gwâge; afumharha omuzareti gwâge, akulikira olya mufilistini. ⁴¹ Olya mufilistini ayisha ashegera emunda Daudi ali, erhi anashokoliragwe n'olya muntu okahêka empenzi yâge. ⁴² Olya mufilistini alola Daudi, amusingiriza amugaya bulya amaba mwana murho ciru akaba wa kakonge na w'iranga linja.

⁴³ Olya mufilistini abwîra Daudi, erhi: «Ka omanyire mpu ndi kabwa obwôla ontezire n'akarhi?» Olya mufilistini anacigasha Daudi ba nyamuzinda b'emwabo. ⁴⁴ Anacibwîra Daudi, erhi: «Yishaga emunda ndi, ene omurhumba gwâwe naguha orhunyunyi n'ebiryanyi by'erubala». ⁴⁵ Naye Daudi ashuza olya mufilistini, erhi: «W'oyo onyishire n'engôrho, itumu n'omuherho; ci niono ntabîre oku izîno lya Nyamubâho w'emirhwe, ye Nyamuzinda w'abarhabâzi b'e Israheli okazigayaguza. ⁴⁶ Nyamubâho ene akuhânyire omu maboko gâni, nakuyirha na nkuyambale, ene omurhumba gwâwe n'emirhumba y'engabo z'Abafilistini nayiha orhunyunyi rhw'emalunga n'ensimba z'igulu, igulu lyoshi lyamanya ene oku Israheli yêne ojira Nyamuzinda. ⁴⁷ Kukwânîne eyi ndêko yoshi emanye oku arhali ngôrho, arhali n'itumu Nyamubâho ahimamwo bulya ye Nnamatabâro, anabahanyire omu maboko girhu.»

⁴⁸ Olya mufilistini ashigalika^f, ayisha afulêkera Daudi, naye Daudi alibirhira duba ebwa bigamba, anayisha abwandira akola ajilwîsa olya mufilistini. ⁴⁹ Daudi ahuma omu nshoho yâge, ayankamwo ibuye, aligobeka omu muzareli gwâge alityabula olya mufilistini omu busu, lyanacimuhobera omu k'amalanga akumbira obusù. ⁵⁰ Ntyo n'omuzareti haguma n'enshangabuye Daudi ahima oyo mufilistini, amubanda anamuyirha. Daudi arhali agwerhe ngôrho. ⁵¹ Akanya alibirha, ahamirakwo Goliyati, amuyômola engôrho e lûba, amunigûzamwo anamutwa irhwe. ⁵² Abafilistini erhi babona entwâli yâbo ya mafa, bakûla omulindi bayaka. Nabo bene Israheli haguma na bene Yuda bacirhunika kulibo banayisha babanda orhubababo, bacandabuka oku Bafilistini kuhika aha muhango gwa Gali na kuhika aha nyumvi za Ekroni. Enjira ya Shaaraimi yayunjula mirhumba ya Bafilistini kuhika aha Gali n'aha Ekroni. ⁵³ Erhi barhenga eyôla munda bâli bacandabusirekwo Abafilistini, baja omu birâlo byâbo babihâha. ⁵⁴ Daudi ayanka irhwe ly'oyo mufilistini alihêka e Yeruzalemu, n'emirasano yâge ayijâna omu cirâlo câge.

Daudi muhimanyi ahêkwa embere za Saulo

^e**17.40** : Omushabîro gwâge: murhana ogwo yo nshoho ya kubikira eby'okulwa.

^f**17.48** : Okushigalika: kuyimanga n'obucibonyi.

⁵⁵ Saulu erhi abona Daudi apamuka akola ajilwîsa omufilistini, adesa Abneri ye murhambo w'engabo yâge, erhi: «Gula mushebenge ali mwene ndi wâni Abneri?» Abneri ashuza, erhi: «Yagirwa mbo kuyirha erhi nakamanya.» ⁵⁶ Mwâmi aderha, erhi: «Dôsa, oyo musole ali mwene ndi wâni?» ⁵⁷ Erhi Daudi ashubûka erya munda anayirhaga omufilistini, Abneri amurhola amuhêka emunda Saulu ali, Daudi erhi anafumbasirage liry irhwe ly'omufilistini. ⁵⁸ Saulu arnudôsa, erhi: «Sho ye ndi, mwana?» Daudi anacishuza, erhi: «Ndi mwene mwambali wawe Yese w'e Betelehemu».

18

Obwîra bwa Daudi na Yonatani n'oku ajiragwa murhambo w'abalwi

¹ Erhi Daudi ayusa akushambâla bone Saulu, omurhima gwa Yonatani gwalungana n'ogwa Daudi, Yonatani amuzigira nk'oku acizigira yêne. ² Olwo lusiku lwonêne, Saulu ahira Daudi aha mwâge, arhacizigaga mpu ashubire emwabo. ³ Yonatani anywana boshi na Daudi bulya amuzigiraga nk'o ku anacizigira yenene. ⁴ Yonatani ahogola ecishuli akazagiyambala aciha Daudi, kuguma na emirasano yâge, ciru n'oli engôrho yâge, ciru n'omuherho gwâge n'omukaba gwâge. ⁵ Daudi, ngasi aha Saulu anakazagimurhuma hoshi anabêrwe, ahime. Ntyo Saulu amujira murhambo w'engabo yâge y'abalwi. Olubaga lwamurhonya bwenêne ciru n'abarhumisi ba Saulu.

Obumvu bwa Saulo kuli Daudi

⁶ Erhi engabo zija omu lugo, galya mango Daudi arhengaga oku matabâro, erya munda ayirhaga Omufilistini, abakazi bashagamuka omu bishagala byoshi bya Israheli, bayisha bayimba banasâma⁹, bahika emunda Mwâmi Saulo ali erhi banashagalusire, bayisha barhimba engoma baziha n'ennanga. ⁷ Abôla bakazi bayisha basama banayimba mpu: «Saulu ayisire bantu bâge cihumbi na Daudi ayirha bantu bâge bihumbi ikumi». ⁸ Saulu akunira, okwo kwamubabaza omurhima anaciderha, erhi: «Bahire Daudi bihumbi ikumi nani bamampa ecihumbi! Bwami bone bucimusigalire!» ⁹ Saulu arhondêra okulola Daudi n'isu libi kurhenga agôla mango. ¹⁰ Omu lusiku lwakulikiraga, omuko mubi gwa Nyamuzinda gwaja muli Saulu, arhondêra okukahabukira omu nyumpa yâge. Daudi anaziha oku lulanga lwâge anakomereraga okuziha na Saulu naye erhi afumbasire itumu lyâge. ¹¹ Saulu aderha, erhi: «Nkola natumirha Daudi itumu limuhangire kula nyasi». Ci Daudi abaduka acizibuka ye kabirhi kabirhi. ¹² Saulu ayobôha bwenêne Daudi bulya amabona oku Nyamubâho ali naye^h.

Daudi arhenga aha mwa Saulu.

¹³ Saulu amuyegûla kuli naye, agendimujira murhambo wa bantu ba cihumbi. Daudi anakagenda anagaluka embere z'olubaga. ¹⁴ Daudi akabonekana muntu mulenga omu majira gâge goshi erhi na Nyambubaho ali naye. ¹⁵ Saulu erhi abona oku Daudi ali mwenge bwenêne arhondêra okumuyôboha. ¹⁶ Ci Israheli yeshi na Yuda bazigira bwenêne Daudi bulya akazagigenda anagaluka embere zâboⁱ.

Daudi ayanka Mikala mwali wa Saulu

¹⁷ Saulu anacibwîra Daudi, erhi: «Lola oku nkola nakuha mwali wâni wa olubere ye Merabi abe mukawe; casînga oyemere okuba ntwâlî yani omu kulwa, na kandi okalwira Nyamubâho. Bulya Saulu akazagiderha, erhi: «Mashi irhondo ntahemukaga, ntamuyirhaga, casînga ayirhwe n' Abafilistini». ¹⁸ Daudi ashuza Saulu, erhi: «Yagirwa ndigi mucu n'omulala gwâni guligi mulala mucu omu Israheli obwo nagendiba mukwi wa Mwâmi?» ¹⁹ Ci agôla mango, ahali ha okuha Daudi oyôla munyere Merabi mwali wa Saulu, aba Adriyeli w'e Mehola ye bamuha mpu abe ye muyanka. ²⁰ Ci kwônene Mikala mwali wa Saulu asîma bwenêne Daudi, ogwo mwanzi bagendigumanyisa Saulu, naye asîma bwenêne. ²¹ Saulu akazagiderha omu

⁹**18.6** : Bayisha bayimba banasâma: 21, 12; Lub 15, 20; Bae 5, 1; Yud 15, 12.

^h**18.12** : Amabona oku Nyamubâho ali haguma naye: 16, 18; 17, 37; Murh 39. 2.

ⁱ**18.16** : Akazagigenda anagaluka; akazagigenda oku matabâro anahime: 2 Sam 21, 8.

murhima gwâge, erhi: «Namuha ye gube murhego kuli ye lyo na Abafilistini baha-shimugwârha». Saulu anacibwîra Daudi obwa kabirhi, erhi: «Ene waba mukwi wâni». ²² Saulu akomêreza abambali, erhi: «Mugendibwîra Daudi, ci arhamanyaga oku nie nakuderhaga mpu: ka orhabwini oku mwali wâni akurhonyize n'abambali nabo bakurhonyize! Oyemere obe mukwi wâge». ²³ Daudi erhi ayumva ebyôla binwa abashuza, erhi: «Ka mumanyire mpu kuli kunyi okuba mukwi wa mwâmi? Niono ndi mukenyi na wakugaywa omu bantu». ²⁴ Abarhumisi ba Saulo bagendimubwîra, mpu: «Byo binwa Daudi adesire ebira».

²⁵ Saulu ashuza, erhi: «Mugendibwîra Daudi, erhi: Mwâmi mpu arhalonza ngulo ci binyirha^j igana bya Bafilistini barhakembûlagwa lyo mwâmi acîhola abashombanyi bage». Saulu ahûnaga ntyo bulya akazagilangalira mpu nkaba hali amango Daudi akagwarhwa omu maboko g'Abafilistini. ²⁶ Abarhumisi ba mwâmi bagendibwîra Daudi bitya binwa bya mwâmi. Daudi erhi ayumva ntyo, asima okuba mukwi wa mwâmi. ²⁷ Oku ensiku zirhacihika Daudi arhabala n'engabo yâge arhera Abafilistini abahima anabayirhamwo bantu magana abirhi, abashugula ebinyirha birhakembûlagwa abirhtua mwâmi oku binali byoshi lyo aba mukwi wa mwâmi. ²⁸ Saulu abona anayumva oku Nyamubâho ali haguma na Daudi; naye Mikala mwali wa Saulu azigira Daudi bwenêne. ²⁹ Saulu ayumva oku okuyôboha Daudi kwayûshuka. Saulu anacîyôrha mushombanyi wa Daudi ensiku zoshi. ³⁰ Abarhambo ba Abafilistini bakayisha balilwa, na ngasi mango erhi bayishaga ntyôla Daudi anabahirekwo omuhero gwâge na obukengere bunene kulusha abandi barhumisi ba Saulu. Ntyo izîno lyâge lyaja irenge bwenêne.

19

Yonatani afungira Daudi embere z'îshe Saulo

¹ Saulu abwîra omugala Yonatani na abambali boshi oku akola ayirha Daudi. Ci kwônene oyôla Yonatani mwene Saulu arhonyagya bwenêne Daudi. ² Yonatani ajimanyisa Daudi okwôla amubwîra, erhi: «Larha Saulu adwîrhe alonza okukuyirha. Ocilangâge, irhondo sêzi ohirigirhe ogendicîfulika. ³ Niono nahuluka nshimbe larha omu cirhwa erya munda ocîfulisire. Nayisha naganiza larha ebikuyêrekîre nyumve bici bihali na buzinda nanayishikumanyisa». ⁴ Yonatani anacishambaza îshe Saulu oku biyêrekîre Daudi, anacimubwîra, erhi: «Mâshi mwâmi amanye akajira ecâha omu kuyirha omurhumisi wâge Daudi, bulya yêne nta mabi akujirire. Ciru na kandi, kali ebijiro byâge byoshi biri bya bunguke bunene emwâwe. ⁵ Afulumusire olufu erhi ayirha olya mufilistini, na ntyo Nyamubâho ayôkola Israheli erhi ye orhuma, Wene wabwîne okwôla koshi wanasima bwenêne. Kurhigi wankacihumâna^k n'omuko gw'omuntu mwêru-kwêru, omu kuyirha Daudi buzira igwarhiro». ⁶ Saulu ayumva okwôla Yonatani amubwîraga, Saulu acigasha, erhi: «Alame Nyamubâho, Daudi arhafa». ⁷ Yonatani ahamagala Daudi, anacimurhondêreza ebyôla binwa byoshi; buzinda Yonatani ayisha adwîrhe Daudi emunda Saulu ali, Daudi ashubira Omu mukolo gwâge nk'oku byanali.

Kandi Saulu ashubilonza okuyirha Daudi

⁸ Kandi entamabala yashubizûka, Daudi arhabâlira Abafilistini, abakozagya entambala^l bahimwa bwenêne, boshi abacandabukakwo bamuyaka. ⁹ Lero mûka mubi wa Nyamubâho anacirhogerakwo Saulu erhi anali omu mwâge, itumu lyâge erhi alifumabasire omu nfune; agôla mango Daudi erhi adwîrhe aziha olulanga lwâge. ¹⁰ Saulu acisimu za mpu akola arhimba Daudi li- rya itumu limugalikc oku nyasi, ci Daudi acizibuka lyo, lyagendigwârha omu nyasi.

Daudi aciyakira. Mikala afungira Daudi

^j18.25 : Ebinyirha, ecinyirha: mubiri gwa bulume bwa muntu.

^k19.5 : Wankacîhemula n'omuko gw'omuntu mwêru-kwêru: Lush 19, 10; 21, 8-9; 2 Bam 21, 16; 24, 4; Yer 14, 3.

^l19.8 : Entamhala yashubizûka: Iz 40, 2; Hoz 2, 16.

¹¹ Saulu arhuma engabo mpu bagendigorha enyumpa ya Daudi na hano bucanûla bamuyirhe. Ci kwônene Mikala muka Daudi amumanyisa oku kwo bamulalire ntyo, anacimubwîra, erhi: «Akaha orhayasiri hunola hudufu, irho- ndo sêzi erhi wafire». ¹² Mikala ayanka Daudi amuyandagaza omu kabonezo, Daudi alibirha, akanya ayaka^m. ¹³ Enyuma z'aho, Mikala ayanka ecibumburugu, acihira oku ncingo acibwikira n'omushangi gw'oboya bw'empene oku irhwe, buzinda acibwikira n'ogundi mushangi. ¹⁴ Erhi Saulu acirhuma engabo yagendigwârha Daudi, mukâge Mikala aderha, erhi: «Ali mulwala». ¹⁵ Lero Saulu arhuma entumawa yagcndilola oku Daudi ayosire, anabako mêtzeza, erhi: «Muyîshe mumubarhwire lyo mpashimuniga». ¹⁶ Balya bantu bali barhumirwe banacija omu nyumpaⁿ, babona oku cibumburugu ciri oku ncingo, cibwikirwe n'omushangi gw'amoya g'empene ahali h'irhwe. ¹⁷ Saulu adôsa Mikala, erhi: «Carhumaga onteba ntya, kandi wamayasa omushombanyi wâni». Mikala ashuza Saulu, erhi: «Kali ambwîra erhi: oleke ngende n'akaba arhali ntyo, nakuniga».

Daudi ayakira emunda Samweli ali e Rama

¹⁸ Daudi ayaka obwo, afuma Saulu. Aja emunda Samaweli ali e Rama anacimushambalira oku Saulu anamujiriraga koshi. Oku bundi bayimuka boshi na Samweli baja e Nawiti. ¹⁹ Ogôla mwanzi bagumanyisa Saulu, mpu: «Ka wamanya oku Daudi ahika e Nawiti, omu Rama». ²⁰ Saulu arhuma entumwa y'abagendigwârha Daudi, balya bantu bali barhumirwe, bashimana murhwe muguma gw'abalêbi^o badwîrhe balêba, erhi na Samweli abayimangîre, omûka gwa Nyamubâho gwarhulakwo balya bantu babo, barhôngdêra okulêba. ²¹ Bakanya bagendikumanyisa Saulu, naye ashubirhuma engabo y'abandi bantu^p nabo; erhi bahika, kwo na kulya barhôngdêra okulêba. Ashubirhuma eyindi ngabo obwa kasharhu nabo kwo na kulya barhôngdêra balêba. ²² Lero Saulu akanya aja yêne e Rama. Erhi ahika aha iriba linene liba aha Seku, adôsa erhi: «Samweli na Daudi ngahi bali? Bamushuza mpu: «Lola e Nawiti omu Rama».

²³ Anacilikula akanya aja e Nawiti omu Rama. Naye omûka gwa Lungwe gwamurhulakwo arhôngdêra aja eyi n'eyi analêba kuhika alinda aja aha Nawiti omu Rama. ²⁴ Erhi aba amahogola emyambalo yâge, naye akalêba embere za Samweli, yeshi alambûka bushugunu oku idaho. Abêra aho omulegerege n'o budufu boshi. Co cirhumire bahijûla mpu: «Kali Saulu naye analigi omu balêbi?»

20

Yonatani ashubisengerera Daudi emwîshe Saulo

¹ Daudi ashubiyaka kurhenga e Nawiti omu Rama n'erhi agaluka ashubidôsa Yonatani, erhi: «Mbwîra nani bici najizire, bubî buci, câha cici najirire sho obu ahivulwire obuzîne bwâni ntya?». ² Yonatani amushuza, erhi: «Orhashibiriraga orhafe, Larha arhankajira akantu arhanambwiziri kabe kanene erhi kasungunu; cankarhumaga anfulika okwôla? Mâshi harhali cici».

³ Daudi alahira aderha erhi: «Sho amanyire bwinja oku ontonya bwenêne, co cirhumire aderha erhi kurhakhwânîni akumanye, bulya Yonatani ashuba amanya kwa bene okwo kwanamubabaza bwenêne. Ci kwônene Nyamubâho aganze nâwe wene oganze! Nkubwire, haciasigire hisungunu hyône nfe.» ⁴ Yonatani abwîra Daudi erhi: «Oku omurhima gwâwe gubwîne kuli kwinja nakujirirakwo».

⁵ Daudi anacibwîra Yonatani, erhi: «Lola oku irhondo omwêzi gwabaluka, ngwâsirwe mbêre aha burhambi bwâge amango gw'okulya; ci ondeke ngendicîfulika omu lubala kuhika oku lusiku lwa kasharhu. ⁶ Erhi sho anakudôsa ogwâni, onamubwire, erhi: «Daudi anampunyire

^m19.12 : Amuyandagaza aha kabonezo: Yoz 2, 15; Ebj 9, 25; 2 Kr 11, 32-33.

ⁿ19.16 : Banacija omu nyumpa..... 1 Sam 10, 8; 11, 14; Yoz 4, 19.

^o19.20 Eyi milongo 20-24: Anali omu balêbi: Mib 11, 25-29; 24, 4; 2 Bam 4, 38; 6, 3.

^p19.21 : Ashubirhuma eyindi ngabo: 2 Bam 1, 9-14.

oluhusa mpu aja duba duba e Betelehcmu omu cishagala câbo, bulya mwa gano mango bagwerhe enterekêro ya ngasi mwâka omu mulala goshi. ⁷ Akaderha erhi: kwoko! mwambali wâwe anaba n'omurhûla. Ci kwône erhi wankabona akunira bwenêne, onamanye oku niono mwambali wâwe nahigirwe okufa. ⁸ Mâshi ocizagye mwambali wâwe, bulya omanyire oku izîno lya Nyamubâho wahizire erhi olêrha mwambali wâwe hano mwâwe. Akaba hali okubi najizire wene obe we onyirha, bulya bicigi byankarhuma ompeka emunda sho ali? ⁹ Yonatani amushuza, erhi: «Mâshi omurhima gwa bene ogwo ogukwebe kuli bwenêne, bulya erhi nakayumva oku hali obubî larha ahizire okukujirira, kurhigi ntankakumanyisa?» ¹⁰ Daudi anacishuza Yonatani, erhi: «Ndi wanakamanyisagya obwo oku sho anakushuzize na ebinwa bikali?»

¹¹ Yonatani anacibwîra Daudi, erhi: «Kanya rhuje rhwagera omu mashwa rhwembi». Banacihuluka baja omu mashwa bombi. ¹² Yonatani anacibwîra Daudi, erhi: «Okuli, oku izîno lya Nyamubâho, Nyamuzinda wa Israheli, akaba irhondo erhi lisirhondo, nayenja larha oku binwa bikuyêrekîre, n'akaba bigendesire bwinja kuli we Daudi, n'erhi akaba ntalisiri entumwa eje emunda oli, ¹³ Nyamubâho ananjire kubi anakunyushulire niono Yonatani akaba ntakumayisizi. larha erhi ankahiga okukujirira amabî, nanakumanyisa nkubwire oyake onacigendere n'omurhula, na ntyo Nyamubâho ayôrhe ali haguma na nâwe nk'oku ali haguma na larha! ¹⁴ Na erhi akaba ncirimwo omûka, ka wakabula kunyêreka obwinja bwa Nyamubâho? Ci kwônene erhi nankafa, ¹⁵ ka wanayibagiraga lwoshi omulala gwâni obwo? Na kandi nka Nyamuzinda amamalîra abashombanyi ba Daudi hanôla igulu, ¹⁶ k'izîno lya Yonatani linakolaga lyahirigirha omu nyumpa ya Daudi? Akaba arhali ntyo, ecihango ca Nyamubâho cinakuyirhe wâni Daudi!» ¹⁷ Yonatani ashubicîgasha obwa kabirhi embere za Daudi oku amuzigira nk'oku azigira iroho lyage .

¹⁸ Yonatani anacibwîra Daudi, erhi: «Irhondo ly'omwêzi gukola gwabaluka, babona oku ntebe yawe kurhali ndi, ¹⁹ oku lusiku lwa kasharhu, lero abantu banabona okwôla bwinja, lero ahôla wanafululuka halya wali ocifulisire mw'ezira nsiku z'entambala yawe, kandi wanagendiyimanga hofi n'ibuye lya Ezeri. ²⁰ Ahôla nanalasha myampi ibirhi olunda lwa liryâ ibuye, abe nka kuyumbiza nayumbiriza yo nalonza. ²¹ Kandi, oyumve, nayishirhuma omwana nti akanye agendinongcza emyampi yani. Nkabwîra oyôla mwana nti agendintôlera eyôla myampi enali olunda lwâwe, aho wanayisha erhi buli buholo kuli we, aganze Nyamubâho. ²² Ci kwônene erhi nakabwîra oyo mwana nti akanye arhaluke agendintôlera era myampi eri olunda lwâwe, Ahôla wanayaka bulya erhi Nyamuzinda oyôla odesire mpu oyake. ²³ Na kuli ebyôla binwa rhushambire rhwembi, Nyamubâho yêne ye na muhamirizi ekarhî kirhu rhwembi.

²⁴ Daudi ajagicîfulika omu lubala obwo. Erhi omwêzi gubaluka, bajaga oku cibo mpu balye. ²⁵ Nk'oku banakomereraga, mwâmi atamala oku ntebe yage ayegemire olukuta; Yonatani atamala embere, naye Abneri atamala aha bu rhambi bwa mwâmi Saulu. Entebe ya Daudi yayôrha konene. ²⁶ Saulu arhaderhaga kanwa mw'olwo lusiku, bulya amacikebwa mpu: «Nkaba hali okubi kwamuhonire, erhi nkaba arhali acire bulya arhali acicîyobôla». ²⁷ Olusiku lwa kabirhi lw'okwo kubaluka kw'omwêzi, kandi entebe ya Daudi yayôrha konene; lero Saulu adôsa omugala Yonatani, erhi: «Bici birhumire mwene Yese arhayishiri oku cibo oli njo oli ene?»

²⁸ Yonatani anacishuza erhi: «Daudi ampunyire bwenêne okudungira e Betelehemu. ²⁹ Arnbwîra, erhi: rnashi nkusengire oleke ngende bulya rhugwerhe enterekêro y'ornulala goshi omu cishagala na mukulu wâni asezize mpu rnpab e; erhi waliha ombabalire kuli okwo kurhayisha, nagendilola bene wirhu, Kwo kurhumire arhali oku cibo ca mwâmi okôla». ³⁰ Ahôla oburhe bwa Saulu bwanacyaka bwenêne kuli Yonatani anacirnu bwîra, erhi: «Oyu rnwana w'ecishungu-kazi na ndyâlya, ka kuhaba rnpabire oku kurhenga mira mwene Yese akola aba mwira wâwe, ziri nshonyi zawe n'obushugunu bwa nyoko. ³¹ Bulya oku mwene Yese anaciba hanola igulu ntako mwalama oli we oli obwâmi bwâwe. Na bunôla orhumage abagendimungwarhira bulya ali mwana wa kuyirhwa». ³² Yonatani anacishuza îshe Saulu, erhi: «Carhuma afa obwôla, bubî buci ajizire?» ³³ Saulu akubula iturnu mpu akola atumirha

Yonatani. Amanyira ahôla oku îshe anarhôtezire omuhigo gw'okuyirha Daudi. ³⁴ Yonatani ayimuka kulya cibo analubire bwenêne, arhalyaga cici mw'olwo lusiku lwa kabirhi lw'okubaluka kw'omwêzi; n'ecarhumaga kwali kufa Daudi mungo, bulya îshe akola amuhigire.

³⁵ Erhi buca, Yontatani akanya aja omu cirhwa nk'oku banayumvanyagya boshi na Daudi, ali alusibwe na hyana higuma hya hirhabana. ³⁶ Anacibwîra hirya hyana hyage, erhi: «Kanya ojikantôera emyarnpi yani nakazilasha». Yonatani anacilasha ornwarnpi gwayumbira kurhaluka olya mwana. ³⁷ Erhi olya mwana ahika halya omwampi Yonatani alashaga gwali gwagwa, Yonatani ayakuza olya mwana, erhi: «K'ornwampi gurhali kuli kulusha aha oli obwo?» ³⁸ Yonatani anaciyakuza olya mwana erhi: «Kanya duba orhaciyimangaga!» Olya rnwana wa Yonatani arhôte gulya mwampi, ashubira ernunda nnawabo ali; nyamwana arhacikebagwa cici. ³⁹ Yonatani boshi na Daudi bone bali bamanyire kwo kuderha kuci okwôla. ⁴⁰ Yonatani ayanka erya rnirasano yage ayiha nyamwana, anacimubwîra, erhi: «Kanya oheke eka». ⁴¹ Erhi olya mwana aba arnagenda, Daudi ayirnuka halya ali acifulisire, ayisha ayubika amalanga oku idaho afukamiriza kasharhu, kandi bahôberana ngasi muguma alakira oku wabo kuhika Daudi amusengaruka. ⁴² Yonatani anacibwîra Daudi, erhi: «Ogendage n'omurhûla. Binabâge kulya rhwagashanaga oku izîno lya Nyamubâho galya mango rhuderha nti: Nyamubâho abe hagurna na nani na nâwe, abe haguma n'iburha lyani n'iburha lyâwe, emyâka n'ernyaka».

Yonatani ashubisengerera Daudi emw'îshe Saulo

¹ Daudi ashubiyaka kurhenga e Nawiti omu Rama n'erhi agaluka ashubidôsa Yonatani, erhi: «Mbîwîra nani bici najizire, bubî buci, câha cici najirire sho obu ahivulwire obuzîne bwâni ntya?». ² Yonatani amushuza, erhi: «Orhashibiriraga orhafe, Larha arhankajira akantu arhanambwiziri kabe kanene erhi kasungunu; cankarhumaga anfulika okwôla? Mâshi harhali cici».

³ Daudi alahira aderha erhi: «Sho amanyire bwinja oku ontonya bwenêne, co cirhumire aderha erhi kurhakwânîni akumanye, bulya Yonatani ashuba amanya kwa bene okwo kwanamubabaza bwenêne. Ci kwônene Nyamubâho aganze nâwe wene oganze! Nkubwire, haciasigire hisungunu hyône nfe.» ⁴ Yonatani abwîra Daudi erhi: «Oku omurhima gwâwe gubwîne kuli kwinja nakujirakwo».

⁵ Daudi anacibwîra Yonatani, erhi: «Lola oku irhondo omwêzi gwabaluka, ngwâsirwe mbêre aha burhambi bwâge amango gw'okulya; ci ondeke ngendicîfulika omu lubala kuhika oku lusiku lwa kasharhu. ⁶ Erhi sho anakudôsa ogwâni, onamubwire, erhi: «Daudi anampunyire oluhusa mpu aja duba duba e Betelehcmu omu cishagala câbo, bulya mwa gano mango bagwerhe enterekêro ya ngasi mwâka omu mulala goshi. ⁷ Akaderha erhi: kwoko! mwambali wâwe anaba n'omurhûla. Ci kwône erhi wankabona akunira bwenêne, onamanye oku niono mwambali wâwe nahigirwe okufa. ⁸ Mâshi ocizagye mwambali wâwe⁹, bulya omanyire oku izîno lya Nyamubâho wahizire erhi olêrha mwambali wâwe hano mwâwe. Akaba hali okubi najizire wene obe we onyirha, bulya bicigi byankarhuma ompeka emunda sho ali? ⁹ Yonatani amushuza, erhi: «Mâshi omurhima gwa bene ogwo ogukwebe kuli bwenêne, bulya erhi nakayumva oku hali obubî larha ahizire okukujirira, kurhigi ntankakumanyisa?» ¹⁰ Daudi anacishuza Yonatani, erhi: «Ndi wanakamanyisagya obwo oku sho anakushuzize na ebinwa bikali?»

¹¹ Yonatani anacibwîra Daudi, erhi: «Kanya rhuje rhwagera omu mashwa rhwembi». Banacihuluka baja omu mashwa bombi. ¹² Yonatani anacibwîra Daudi, erhi: «Okuli, oku izîno lya Nyamubâho, Nyamuzinda wa Israheli, akaba irhondo erhi lisirhondo, nayenja larha oku binwa bikuyêrekîre, n'akaba bigendesire bwinja kuli we Daudi, n'erhi akaba ntalisiri entumwa eje emunda oli, ¹³ Nyamubâho ananjire kubi anakunyushulire niono Yonatani akaba ntakumayisizi. larha erhi anakahiga okukujirira amabî, nanakumanyisa nkubwire oyake onacigendere n'omurhûla, na ntyo Nyamubâho ayôrhe ali haguma na nâwe nk'oku ali

⁹**20.8** : Oyôkolage mwambali wâwe: Bac 3, 16.

haguma na larha! ¹⁴ Na erhi akaba ncirimwo omûka, ka wakabula kunyêreka obwinja bwa Nyamubâho? Ci kwônene erhi nankafa^r, ¹⁵ ka wanayibagiraga lwoshi omulala gwâni obwo? Na kandi nka Nyamuzinda amamalîra abashombanyi ba Daudi hanôla igulu, ¹⁶ k'izîno lya Yonatani linakolaga lyahirigirha omu nyumpa ya Daudi? Akaba arhali ntyo, ecihango ca Nyamubâho cinakuyirhe wâni Daudi!» ¹⁷ Yonatani ashubicîgasha obwa kabirhi embere za Daudi oku amuzigira nk'oku azigira iroho lyâge .

¹⁸ Yonatani anacibwîra Daudi, erhi: «Irhondo ly'omwêzi gukola gwabaluka, babona oku ntebe yâwe kurhali ndi, ¹⁹ oku lusiku lwa kasharhu, lero abantu banabona okwôla bwinja, lero ahôla wanafululuka halya wali ocifulisire mw'ezira nsiku z'entambala yâwe, kandi wanagendiyimanga hofi n'ibuye lya Ezeri. ²⁰ Ahôla nanalasha myampi ibirhi olunda lwa liryâ ibuye, abe nka kuyumbiza nayumbiriza yo nalonza^s. ²¹ Kandi, oyumve, nayishirhuma omwana nti akanye agendinongcza emyampi yani. Nkabwîra oyôla mwana nti agendintôlera eyôla myampi enali olunda lwâwe, aho wanayisha erhi buli buholo kuli we, aganze Nyamubâho. ²² Ci kwônene erhi nakabwîra oyo mwana nti akanye arhaluke agendintôlera era myampi eri olunda lwâwe, Ahôla wanayaka bulya erhi Nyamuzinda oyôla odesire mpu oyake. ²³ Na kuli ebyôla binwa rhushambire rhwembi^t, Nyamubâho yêne ye na muhamirizi ekarhî kirhu rhwembi.

²⁴ Daudi ajagicîfulika omu lubala obwo. Erhi omwêzi gubaluka, bajaga oku cibo mpu balye. ²⁵ Nk'oku banakomereraga, mwâmi atamala oku ntebe yâge ayegemire olukuta; Yonatani atamala embere, naye Abneri atamala aha bu rhambi bwa mwâmi Saulu. Entebe ya Daudi yayôrha konene. ²⁶ Saulu arhaderhaga kanwa mw'olwo lusiku, bulya amacikebwa mpu: «Nkaba hali okubi kwamuhonire, erhi nkaba arhali acire bulya arhali acicîyobôla». ²⁷ Olusiku lwa kabirhi lw'okwo kubaluka kw'omwêzi, kandi entebe ya Daudi yayôrha konene; lero Saulu adôsa omugala Yonatani, erhi: «Bici birhumire mwene Yese arhayishiri oku cibo oli njo oli ene?»

²⁸ Yonatani anacishuza erhi: «Daudi ampunyire bwenêne okudungira e Betelehemu. ²⁹ Arnbwîra, erhi: rnashi nkusengire oleke ngende bulya rhugwerhe enterekêro y'ornulala goshi omu cishagala na mukulu wâni asezize mpu rnpab e; erhi waliha ombabalire kuli okwo kurhayisha, nagendilola bene wirhu, Kwo kurhumire arhali oku cibo ca mwâmi okôla». ³⁰ Ahôla oburhe bwa Saulu bwanacyaka bwenêne kuli Yonatani anacirnu bwîra, erhi; «Oyu rnwana w'ecishungu-kazi na ndyâlya, ka kuhaba rnpabire oku kurhenga mira mwene Yese akola aba mwira wâwe, ziri nshonyi zawe n'obushugunu bwa nyoko. ³¹ Bulya oku mwene Yese anaciba hanola igulu ntako mwalama oli we oli obwâmi bwâwe. Na bunôla orhumage abagendimungwarhira bulya ali mwana wa kuyirhwa». ³² Yonatani anacishuza îshe Saulu, erhi: «Carhuma afa obwôla, bubî buci ajizire?» ³³ Saulu akubûla iturnu^u mpu akola atumirha Yonatani. Amanyira ahôla oku îshe anarhôtezire omuhigo gw'okuyirha Daudi. ³⁴ Yonatani ayimuka kulya cibo analubire bwenêne, arhalyaga cici mw'olwo lusiku lwa kabirhi lw'okubaluka kw'omwêzi; n'ecarhumaga kwali kufa Daudi mungo, bulya îshe akola amuhigire.

³⁵ Erhi buca, Yontatani akanya aja omu cirhwa nk'oku banayumvanyagya boshi na Daudi, ali alusibwe na hyana higuma hya hirhabana. ³⁶ Anacibwîra hirya hyana hyâge, erhi: «Kanya ojikantôlera emyarnpi yani nakazilasha». Yonatani anacilasha ornwarnpi gwayumbira kurhaluka olya mwana. ³⁷ Erhi olya mwana ahika halya omwampi Yonatani alashaga gwali gwagwa, Yonatani ayakuza olya mwana, erhi: «K'ornwampi gurhali kuli kulusha aha oli obwo?» ³⁸ Yonatani anaciyakuza olya mwana erhi: «Kanya duba orhaciyimangaga!» Olya rnwana wa Yonatani arhôla gulya mwampi, ashubira ernunda nnawabo ali; nyamwana arhacikebaga cici. ³⁹ Yonatani boshi na Daudi bone bali bamanyire kwo kuderha kuci

^r**20.14** Eyi milongo, 14-15: 2 Sam 9: 21, 7; 1 Bam 15, 20; 2 Bam 15, 29.

^s**20.20** Yonatan abwira ishe kurhi ayishicîfulûla.

^t**20.23** Eyi milongo, 23-26, eri kandi omu 8, 15-18; 1 Bam 4, 1-6.

^u**20.33** : Saulu akubula itumu: 18, 11; 19, 10.

okwôla. ⁴⁰Yonatani ayanka erya rnirasano yâge ayiha nyamwana, anacimubwîra, erhi: «Kanya oheke eka». ⁴¹Erhi olya mwana aba arnagenda, Daudi ayirnuka halya ali acifulisire, ayisha ayubika amalanga oku idaho afukamiriza kasharhu, kandi bahôberana ngasi muguma alakira oku wabo kuhika Daudi amusengaruka. ⁴²Yonatani anacibwîra Daudi, erhi: «Ogendage n'omurhûla. Binabâge kulya rhwagashanaga oku izîno lya Nyamubâho galya mango rhuderha nti: Nyamubâho abe hagurna na nani na nâwe, abe haguma n'iburha lyani n'iburha lyâwe, emyâka n'ernyaka».

21

¹ Daudi ayimuka, arhôla enjira agenda, naye Yonatani ashubira omu Lugo.

Daudi ayakira e Nobî

² Daudi akanya aja e Nobî, aha mwa omudâhwa Ahîmeleki; Ahîmeleki ayishimuyankirira erhi anayisha ageramwo omusisi, anacidôsa erhi: «Ka buholo, kurhi oyishire lero wenene wânî?» ³ Daudi ashuza omudâhwa Abimeleki, erhi: «Mwâmi ontumire anankomereza, erhi: Ntaye wamanyaga ebi nkurhumire n'ebirhumire nakuha elira irhegeko. Na bambali bani nababwizire ahantu haguma rhwashimânana. ⁴ Ka ntâco ogwerhe buno? Mpa nani migati irhanu erhi nisi akandi kantu onagwerhe.» ⁵ Omudâhwa ashuza Daudi, erhi: «Ntagwerhi yindi migati ya kulibwa okuleka eyira migati migishe yône. Casinga erhi abo bana bakayiryakwo barhabaga bacihemwire n'abakazi.» ⁶ Daudi ashuza, erhi: «Neci omukazi kali kantu karhuhanzibwe kurhenga mira, injo na lishinjo, nka naja oku matabâro emirasano y'abana bani eri kantu kagishe, ciru akaba mpu amabalamo gone garhali magishe, kurhigi ene ebyo birugu birhankaba bitakatifu kulusha?» ⁷ Oku bundi omudâhwa ayanka emigati migishe amuhereza, bulya arhali agwerhe yindi erhali migishe, eyôla migishe yonene bali bamarhenza embere za Nyamubâho, bayigombôla n'eyindi eciri midûrhu^v. ⁸ Muli olwôla lusiku ahôla hali muntu muguma w'omu barhumisi ba Saulu, ye wali ogwâsirwe okuhêra embere za Nyamubâho, izîno lyâge ye Doegi, muntu w'e Edomu, ye wali lungere w'abangere ba Saulu. ⁹ Daudi adôsa Abimeleki, erhi: «Ka orhagwerhi itumu kandi erhi ngôrho? bulya ntarhôzire ciru n'ôli engôrho yani nisi erhi eyindi mirasano yani bulya irhegeko lya mwâmi lyali lya dubaduba». ¹⁰ Omudâhwa amushuza, erhi: «Hali engôrho ya Goliyati olya Mufilistini wayirhiraga omu kabanda ka Terebinti, yone eyôla eri mbwikire n'ecishuli enyuma ly'ecishuli c'omudâhwa. Okalonza okuyirhola, rhôlayo, bulya nta yindi eri muno». Daudi anacishuza erhi: «Nta yindi eyilushire, mpayo».

Emunda Daudi ajaga ayâkira

¹¹ Daudi ayimuka ayakira Saulu kuli bwenêne olwôla lusiku; aja emwa Akishi, mwâmi w'e Gati. ¹² Abarhumisi ba Akishi banacimubwîra mpu: «K'arhali Daudi ola, mwâmi w'ecihugo? K'arhali y'olya bajaga bayimbira banasamira mpu: «Saulu ayisire abâge cihumbi na Daudi abâge bihumbi ikumi?» ¹³ Daudi ayumvirhiza ebyôla binwa, ayôboha bwenêne oyôla Akishi mwâmi w'e Gati. ¹⁴ Caligumiza abalandula obukengêre^w embere zâbo, ayôrha nka musirhe omu maboko gâbo, arhôngdêra okushurhashurha oku nyumvi nka owarhimba engoma na akagâve kakahululira omu bwânwa bwâge. ¹⁵ Akishi abwîra abambali erhi: «Ka murhabwini oku oyûla muntu ali musirhe^x; bici mucimundwîrhîre ko?» ¹⁶ Ka kubula mbuzire abasirhe obûla mundwîrhîre oyu mpu ayi-shihenyera ebi by'isirhe lyâge embere zâni? Muntu wa bene oyu kurhi akaja emwâni?

22

^v21.7 : Ayanka emigati migishe amuhêreza: Mib 25, 30; Mt 12, 3-4.

^w21.14 : Abalandula obukengere: ayôrha nka musirhe: Lul 34, 1.

^x21.15 Erhi ayumva bakola bamumanya, Daudi aciyêrekana nka musirhe lyo barhagimumanya, bamuyirhe.

^y21.15 : Bici mucimundwîrhîreko: Lul 56, 1..

Daudi aba murhambo wa cikembe ciguma ca bantu

¹ Daudi arhenga ahôla kandi, agendicifulika omu lwa Adulami². Bene wabo n'abandi b'omu mulala gw'ishe boshi bamanya okwo, nabo bayandalira eyôla munda ali. ² Ngasi boshi bali omu mbaka, ngasi boshi bali erhi balire emyenda ya bene na ngasi bandi banali omu bukunizi bunene, abôla boshi bashigira Daudi ahôla: aba ye okola murhambo wabo, boshi bahika omu bantu magana ani.

³ Kurhenga aho, Daudi aja e Mispa emwa bene Mowabu, anacihûna omwâmi w'eyôla Mowabu erhi: «Nkusengire nani mashi waliha, oleke abala babusi bani, larha na nyama bajibera emwâwe kuhika mmanye bici Nyamuzi- nda annongezize. ⁴ Anaciyisha abadwîrhe emwa olya mwâmi w'e Mowabu, nabo banacibera aha mwâge muli agôla mango goshi Daudi anali ahôla hantu hazibuzibu. ⁵ Omulêbi Gadi abwîra Daudi: «Orhabêraga ahala hantu hazibu-zibu hone, ci oje wacigezageza omu Yuda wanagaluka. Daudi akanya aja omu muzirhu gwa Hereti^a.

Saulu ayirha abadâhwa b'e Nobî

⁶ Saulu amanya oku abantu bayishi bwinja olwa Daudi n'abantu bali boshi haguma naye. Muli agôla mango erhi Saulu abwarhire aha Gibeya idako ly'e bishakashaka oku karhondo n'itumu lyâge omu nfune, abambali boshi bayisha bamuyimanga eburhambi. ⁷ Saulu abwîra abôla bambali bali bamuyimanzire eburhambi, erhi: «Yumvagi wâni bene Benyamini: ka mwene Yese anakolaga ayishimugabira mweshi amashwa, amuhe n'enkorna z'emizâbîbu, ka muma nyire mpu ayishibajira barhambo b'ebihumbi n'aba amagana. ⁸ Carhumaga mweshi mucinyihindulira, ebwa kuba nta ciru n'omuguma wamanyisize oku mugala wâni anywanine boshi na mwene Yese na ntâye muli mwe okwôla kwababazize, ciru ntâye wampwehusire oku mugala wâni adwîrhe ankoza kuli mwambali wâni, nfire omu mirhego nk'oku munabwîne bunôla.» ⁹ Doegi w'e Edomu, ali ayimanzire haguma n'abandi barhumisi ba Saulu, anaciderha erhi: «Nabwîne mwene Yese aja aha Nobî, emwa Ahîmeleki mugala wa Ahitubu. ¹⁰ Agendimudokeza embûko emwa Nyamubâho, amuha ebi aciyikiraga na ciru amuha erya ngôrho y'olya Mufilistini Goliyati». ¹¹ Mwâmi arhuma abagendihamagala Ahimeleki mwene Ahitubu, na omulala gw'ishe goshi bo badâhwa babaga e Nobî. Boshi banaja emunda mwâmi ali.

¹² Saulo anacibadôsa, erhi: «Yumva wâni mwene Ahitubu!» Naye erhi: «Karamé waliha!». ¹³ Saulu aderha, erhi: «Carhumaga ocinyihindulira, w'oyo mweshi na mwene Yese galya mango wàmuhâga umugati n'engurho kandi wagaligendimudokeza embûko emwa Nyamuzinda lyo ankozakwo amatumu n'okunjirira mirhego nk'oku munabwîne adwîrhe ajira bunôla?» ¹⁴ Ahimeleki ashuza mwâmi amubwîra. erhi: «Ombwire nani ndi omu ba-rhumisi bâwe oli aka omwikubargirwa Daudi mukwi wa Mwâmi, murhambo wa abasirika balanga mwâmi yêne na kandi muntu ojire irenge bwenêne omu mulala gwâge? ¹⁵ Ka, ene Lyo narhangiraga okugendikamudokeza embûko e- mwa Nyamubâho? Nanga okola kurhanjagakwo! Mwâmi amanye akaderha mpu akola ambarhuza okwo nie n'omulala gwâni goshi, bulya omurhumisi wâwe arhayishigi okwôla ciru n'ehitya.» ¹⁶ Mwâmi aderha, erhi: «Ahimeleki kukwânîne ofe we na omulala gwa sho».

¹⁷ Mwâmi abwîra abalibisi bali aha burhambi bwâge, erhi: «Hindamuki muyirhe abala badâhwa ba Nyamubâho, bulya nabo boshi bali njira nguma na Daudi: bali bamanyire oku aja ayaka barhananmanyisagya aha ali!» Ci abôla barhumisi ba mwâmi barhalonzagya okulambula okuboko mpu bayirhe abadâhwa ba Nyamubâho. ¹⁸ Lero mwâmi abwîra Doegi, erhi: «Hindamuka, w'oyu, oyirhe aba badâhwa». Doegi olya munya-Edomu ahindamuka, ye wayisirage abadâhwa; muli olwo lusiku ayirha bantu makumi gali munani na barhanu, bantu bali bayambirhe ebishûli by'enondwê. ¹⁹ Mwâmi ahehêrera olwo lugo lwa Nobî, lwabaga lugo lwa badâhwa: abalume, abakazi, abana bakola bayushuka, ciru n'orhubonjo, kuguma

²**22.1** : Adulami: Cishagala ciguma ciba aha Km 25 kurhenga e Yeruzalemu.

^a**22.5** : Omuzirhu gwa Hereti: Muzirhu guba hofi na Adulami.

n'enkafu, endogomi n'ebibuzi byâbo abimalîra oku bwoji bw'engôrho.

²⁰ Mwene Ahimeleki^b mugala w'Ahitubu muguma yêne wafumire muli bo izîno lyâge ye Abiyatari, acijira emunda Daudi ali. ²¹ Abiyatari anacirhondêra aganirira Daudi okwôla Saulu anayirhaga abadâhwa ba Nyamubâho. ²² Daudi abwîra Abiyatari erhi: «Neci nali mmanyire oku kwo byanaba ntyo erhi mbona olya munya-Edomu ali halya lulya lusiku, nabona oku okunali agendimanyisa Saulu. Nie ntumire abôla bantu b'omulala gwa sho boshi bafâ. ²³ Ombêrage ho nani, orhayôbohaga cici, bulya ohigire akalamo kani ye nahigire na akâwe kalamo, ci amango onaciri haguma na nani, erhi onalanzirwe bwinja.»

23

Daudi ayâkira e Keyila

¹ Babwîra Daudi mpu: «Lola oku Abafilistini badwîrhe balwîsa abantu b'e Keyila^c banadwîrhe bahagula enguli zâbo zoshi». ² Daudi akanya agendidôsa Nyamubâho erhi: «Ka ngendilwîsa abôla Bafilistini?» Nyamubâho anacishuza Daudi, erhi: «Kanya, wahima abôla Bafilistini na ntyo walikuza Keyila.» ³ Abantu ba Daudi bamubwîra, mpu: «Ka orhabwini oku omu Yuda rhugwerhwe n'obwôba, ka burhayishiyushukage kulusha hano rhuja e Keyila rhukola rhwajilwîsa Abafilistini?» ⁴ Daudi akanya ashubigendidôsa Nyamubâho, Nyamubâho amushuza ntyala, erhi: «Yimuka, oyandagalire e Keyila bulya abôla Bafilistini nabahizire omu maboko gâwe ene». ⁵ Daudi akanya n'engabo yâge, aja e Keyila, alwîsa Abafilistini abahima, abanyaga amasò gâbo, boshi abahima bwenêne. Kwo Daudi ayokwiremwo ntyo abantu b'e Keyila. ⁶ Ci kwône, amango Abiyatari mugala wa Ahîmeleki ayakiraga emunda Daudi ali aha Keyila, abungulukira yo erhi anadwîrhe n'ecishuli câge c'obudâhwa. ⁷ Banacimanyisa Saulu oku Daudi anajire e Keyila, naye Saulu anacishuza, erhi: «Nyamuzinda anamuguzize, bulya yêne ociamikire ene aja omu lugo lugwerhe enyumvi n'akakomyo». ⁸ Saulu alalika olubaga lwoshi mpu luje oku matabâro, mpu bayishibungulukira e Keyila bagorhe Daudi n'abantu bâge. ⁹ Ci kwônene erhi Daudi amanya oku kwo Saulu amuhigire ntyo, abwîra omudâhwa Abiyatari, erhi: «Mpereza ecishuli c'obudâhwa». ¹⁰ Daudi anaciderha, erhi: «Yagirwa Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, mwambali wâwe anayumvîrhe oku Saulu ali n'omuhigo gw'okurhabâlira c Keyila mpu ashereze olugo erhi nie ntuma. ¹¹ Ka abantu b'e Keyila bayishimpana omu maboko gâge obwo? Ka Saulu anayisha ayandagire nk'okwo mwambali wâwe ananayumvagya obwo? Yagirwa Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli hanûla mwambali wâwe naye mâshi!» Nyamubâho anashuza, erhi: «Ayandagala». ¹² Daudi ashubidôsa, erhi: «Ka abarhambo b'e Keyila bayishimpana niono n'engabo yani omu maboko ga Saulu?» Nyamubâho ashuza, erhi: «Neci bakuhâna». ¹³ Lero Daudi haguma n'engabo yâge bali hofi bantu magana galindarhu barhenga muli lulya lugo lwa Keyila, baja baja eyi n'eyi. Erhi Saulu amanya oku Daudi anarhenzire omu Keyila, ayaka, aleka okuja oku matabâro. ¹⁴ Daudi agendiciberera omu hantu hazibuzibu bwenêne, abera omwola ntôndo omu irûngu lya Zifa. Saulu akazagija amulonza ngasi lusiku ci kwônene Nyamuzinda arhamuhaga ye.

Yonatani abalamira Daodi aha Horesha

¹⁵ Daudi amanya oku Saulo ashubiizize engabo mpo kuhika ayirhe Daudi. Daudi aciberera omwola irûngu lya Zifa aha Horesha. ¹⁶ Yonatani mugala wa Saulo, akanya aja emunda Daudi ali aha Horesha. Amuha omurhima muli Nyamuzinda anacimubwîra, erhi: ¹⁷ «Orhayôbohaga cici bulya larha Saulu arhakuhikekwo. W'oyula wayishiba mwâmi w'Israheli, nani nyishiba wa kabirhi enyuma zawe. Larha Saulu amanyire okwôla naye.» ¹⁸ Banacinywana oku banali babirhi embere za Nyamubâho; Daudi asigala ahôla Horesha naye Yonatani ashubira emwâge.

^b22.20 : Mwene Ahimeleki muguma yene wafumire: 2 Bam 11, 2; Ayu 1, 15-19; Abiyatari: 1 Bam 2, 26-27.

^c23.1 : Keyila: Cishagala ciguma ciri hofi na Adulami. Okuhagula enguli: kunyaga omu mbîko y'emburho zamasârûlwa.

Saulu aja ahîvahîva Daudi

¹⁹ Abantu b'e Zifa basôkera emunda Saulu ali aha Gibeya banacimubwîra, mpu: «Daudi, k'arhali emwirhu acibêra acifulisire omu hantu hazibuzibu, aha Horesha, oku karhondo ka Hakila, olunda lw'ifo ly'entôndo ebwa bishaka. ²⁰ Obungulukagc mâshi yagirwa mwâmi nk'oku omurhima gwâwe gunadwîrhe gwacifinja; rhwayishimuhira rhwene omu maboko ga mwâmi». ²¹ Saulu anaciderha, erhi: «Mugishwe na Nyamubâho okuba mwanfire bwonjo ²² Gendagi, mmuhunyire, muje mwalongereza mumanye bwinja ngahi ahika na ndi wamubwîne ahôla: bulya akacikebwa naye ananjirira omurhego. ²³ Muje mwalola munaje mwadôkereza bwinja aha acifulika hoshi. Enyuma z'ahôla mwanashubira emunda ndi, mummanyise bwinja, na ntyôla nani nanagenda rhweshi eyôla munda ali. Akaba omu cihugo ali, naja nalonza kuhika mubone, nfukule omu Yuda mwoshi.»

²⁴ Banacyimuka bagenzikanwa boshi na Saulu bamulongolana e Zifa. Ci kwône Daudi n'engabo yâge erhi bacibêre omu irûngu Iya Maoni, omu kabanda olunda lw'emukondwê ebwa bishaka. ²⁵ Saulu haguma n'abantu bâge bakanya bakola baja balonza Daudi. Erhi amanyisibwa omwanzi, ayandagala oku ibuye anacibêrera omwôla irûngu Iya Maoni. Saulu amanya omwanzi, ashimbûlira Daudi omwola irûngu Iya Maoni. ²⁶ Saulu ajaga agera lunda luguma lw'eyôla ntôndo, naye Daudi boshi n'abantu bâge baja bagera olundi lunda lw'entôndo. Daudi hali amango ajaga akanyiriza lyo afuma Saulu, naye Saulu boshi n'engabo yâge bakazagilonza oku bankagorhamwo Daudi boshi n'engabo yâge lyo babagwârha boshi. ²⁷ Entumwa yanacyisha emunda Saulu ali yanacimubwîra, erhi: «Mâshi oyîshe duba bulya Abafilistini bali hagula ecihugo.» ²⁸ Saulu agaluka eyôla ajaga ahîvira Daudi, agaluka ajilwîsa Abafilistini^d. Co cirhuma ahôla hantu haderhwa mpu aha kabuye ntarhunganwa.

24

Daudi ababalira Saulo

¹ Daudi ayinamuka eyôla munda, agendicibêrcra ahantu ha amahukulu haderhwa Engedi. ² Amango Saulu arhengaga eyôla munda ali ajirilwîsa Abafilistini, bamubwîra mpu: «Lola oku Daudi akola acibêre omu irûngu Iya Engedi.» ³ Saulu arhôla bantu bihumbi bisharhu balya banali balenga na ntwâli ba kulwa muli bene Israheli boshi, akanya aja alonza Daudi n'abambali balinda bahika oku mabuye gabinjirwe nka mahembe ga nshagarhi. ⁴ Anacihika aha bakazagiyabulira ebibuzi hofi n'enjira; Ahôla habaga obulumba. Saulu anacija muli bulya bulumba mpu arhamukizamwo amagulu. Kuziga erhi Daudi boshi n'abambali mwo bacitamalire, oku kafendefende kw'obwo bulumba. ⁵ Bambali ba Daudi banacimubwîra mpu: «Lola lulya lusiku Nyamubâho akubwiraga erhi: «Ala oku namakuha omushombanyi wâwe. Omujirirage kulya onabwîne kuli kwinja». Daudi ayimuka bufunda-funda, atwa oku cikwi c'ecishuli ca Saulu.

⁶ Oku anayusijira ntyo omurhima gwa Daudi gwadûrha bwenêne bulya amatwa oku cikwi c'ecishuli ca nnawabo Saulu. ⁷ Anacibwîra abambali erhi: «Mâshi Nyamubâho anyegule nani kuli obubî bwa bene obula, nta mango nankahumakwo Nnawirhu, omushîgwa wa Nyamubâho.» ⁸ Na ebyôla binwa, Daudi atwa omu muhigo gw'abambali arhacibayemêreraga okucihunika kuli nnawabo Saulu. Saulu azûka arhenga mulya bulumba alikula ahuma enjira yâge agenda. ⁹ Naye Daudi erhi aba amarhenga muli bulya bulumba, arhôngdêra ahama gala Saulu, erhi: «Ewe, Yagirwa mwâmi!» Saulu akabagana enyuma zâge, naye Daudi ayunama afukamiriza. ¹⁰ Daudi anacibwîra Saulu, erhi: «Yagirwa cirhuma okaziyemêreza bala bantu bakazikushumika kuli nie mpu Daudi alonza okukuyirha? ¹¹ Wene n'amasu gâwe, wamacibonera kurhi Nyamubâho amakuhira omu maboko gani muli obula bulumba. Nalahire nti ntakakuyirha, nti ntankahumakwo Nnawirhu, bulya ali mushîgwa wa Nyamubâho.

¹² Obuhamirizi bw'oko, lola oku nfumbasire ecirho c'ecikwi c'ecirondo câwe. N'ebwa kuba

^d**23.28** Eyi milongo 23-28, : Saulo agaluka emunda ajaga ahiva Daudi... : 2 Bam 7, 6-7; 19, 8-9.

natwire oku cikwi c'ecirondo câwe ntanakuyisire, wanamanyira ahôla oku ntagwerhi murhima gwa bubî buci, nta haguma nkubihire. N'okwôla kurharhumiri wehe orhaja wampivahiva mpu kuhika onyirhe. ¹³ Nyamuzinda yêne abe ye muhamirizi ekarhî kirhu rhwembi, yêne anabâge mwihôzi ci kwônene ntakakuhumakwo. ¹⁴ Aba mira banatwe mugani mpu: Ababi bo banahonya amabi! Ci kwônene nta mango okuboko kwâni kwankakuhumakwo. ¹⁵ Ndi omwâmi w'Israheli anali arhabalire ntyala? Ndi oshimbulire ntya? Kabwa ka mufiriri? Cihherhe? ¹⁶ Nyamubâho yêne arhutwire olubanja, alola yêne, yêne ye wanansambira, yêne ye wananyeza emunda oli!» ¹⁷ Daudi erhi ayusibwîra Saulu ebyôla binwa, Saulu amudôsa, erhi: «Ka linali izu lyâwe eryo mwana wâni Daudi?» Saulu ecifufu camugwârha, ayama alaka.

¹⁸ Anacibwîra Daudi erhi: «Wamaba mushinganyanya kundusha: bulya wehe wamangalulira aminja n'obwo niehe mabi nakujirire. ¹⁹ Neci oyêrekîne oku minja onjirira bulya Nyamubâho anali ampanyire omu maboko gâwe, ci kwônene wehe orhacinyisire. ²⁰ Erhi lebe ankagwanyanya omushombanyi wâge, k'ankacimuleka mpu ahume enjira yâge agende? Nyamubâho akugalulire aminja kuli agala minja wamanjirira ene. ²¹ Namabonaga buno oku neci we wanaba mwâmi w'Israheli n'obwâmi bwâwe bwagandaza omu Israheli. ²² Cinyigashirage, oku izîno lya Nyamubâho, oku orhakahungumula omulala gwâni mango nabe nafire n'oku orhakaherêrekeza izîno lyani omu mulala gwa larha». ²³ Daudi acigasha embere za Saulu, Saulu arhôla enjira yâge ashubira emwâge. Naye Daudi boshi n'engâbo yâge bacisôkera bashubira omu mahukulu gâbo.

25

Okufa kwa Samweli

¹ Oku bundi Samweli anacifa, olubaga lwoshi lwashubuzanya, bamushiba bwenêne, bamubisha omu ishwa lyâge aha Rama. Enyuma ly'aho, Daudi alikûla ayandagalira omu irûngu lya Parani.

Daudi ayinjira Abigayila muka Nabala

² Aha Maoni habaga muntu muguma wakazagirhimbûlira e Karmeli. Oyo muntu abaga mugale bwenêne, ali agwerhe bibuzi bihumbi bisharhu na mpene cihumbi muli agôla mango erhi e Karmeli, alijirikembûlaa amoya g'ebibuzi byâge . ³ Oyo muntu izîno lyâge ye wali Nabala n'engoli yâge ye wali Abigayila. Nyamukazi abaga mwirhonzi bwenêne na w'iranga linja. Ci iba abaga muntu wa kazizi n'omu bijiro byâge muntu mudarhi. Oku bûko bwâge abaga wa kuli bene Kalebu.

⁴ Daudi ayumviza omwôla irûngu oku Nabala adwîrhe akemba amoya g'ebibuzi byâge . ⁵ Daudi arhuma bana bâge ba misole ikumi, anacibwîra balya bana b'emisole, erhi: «Mukanye musôkere e Karmeli, muje aha mwa Nabala; mumumpere omusingo.» ⁶ Munayishimubwîra, erhi: «Oku kalamo kâwe, murhula kuli we, murhûla oku mulala gwâwe na murhûla oku ngasi byoshi onajira. ⁷ Nayumvîrhe bambwîra mwa zinôla nsiku oku oli n'abakembi. Ci omanyâge oku abangere bawe bakazagiyabulira emunda rhuli, rhurhanabajiraga gurhi, n'amango goshi bakazagiyabulira e Karmeli, nta cintu câbo cahezire. ⁸ Odôsagye abôla bambali bawe bonene banakushambalire bwinja. Abala bana bani kuziga obalole kwinja, bulya rhwamayisha omu lusiku lukulu. Nsengire, ohe abala barhumisi bawe kuguma na mugala wawe Daudi ngasi ehi okuboko kwawe kwankanabona». ⁹ Balya bana ba Daudi banacija emwa Nabala, banacimushambalira bitya binwa barhumagwa na Daudi, batamala barhamûka. ¹⁰ Nabala ashuza balya bambali ba daudi ababwîra, erhi: «Daudi ali mucu, n'oyo mwene Yese ali muntu mucu? Bali mwandu mwa ganôla mango abaja bali bashugunuka ba nnahamwabo. ¹¹ Kali nkolaga nayanka oku mugati gwâni, oku mîshi gani n'oku nyama nabâgiraga abala bali kembûla amoya g'ebibuzi byâni, mbihage abantu ntishi bali ba ngahi?

¹² Balya bambali ba Daudi bahindamuka bacishubirira emwabo na erhi baba bamahika emwabo barhôngdereza nnawabo kulya byabire kwoshi. ¹³ Oku bundi Daudi anacibwîra engâbo yâge, erhi: «Ngasi muguma muli mwe ayambale engôrho yâge!» Boshi banaciyambala ngasi muguma engôrho yâge na Daudi naye ayambala eyâge ngôrho; balume

hofi magana ani basôka boshi na Daudi, bandi ba magana abirhi basigala oku birugu.

¹⁴ Ci mw'agôla mango, muguma omu barhumisi ba Nabala akanya ajibwîra Abigayila muka Nabala, erhi: «Ka orhabwini oku Daudi ashuba arhumire entumwa kurhenga omu irûngu kuja enôla munda mpu bayishilamusa nnawirhu ciyehe amabacinagiza. ¹⁵ N'obwo aba bantu babaga bantu binja kuli rhwe, ba- rharhujiriraga kurhi n'omu bîntu birhu, ntâco n'eciguma cahezire amango rhwanakazagigenda rhweshi nabo, ago mango rhwanali omu mpinga. ¹⁶ Bo bakazagirhulanga mushi na budufu, rhukola rhuyabwire ebibuzi birhu. ¹⁷ Ci kwônene bunôla omanyâge onalole kurhi wajira, bulya balalire okuheza nnawirhu n'omulala gwâge; yehe ali mwene Beliyali!»

¹⁸ Oku bundi obwo, Abigayila akanya ashana migati magana abirhi, ahirakwo rhubindi rhubirhi rhwa idivayi, bibuzi birhanu biyende, mishoko irhanu ya ngano nkalange, ajira nsisi igana za mizâbîbu na zindi magana abirhi za mitini. ¹⁹ Endogomi zabihêka, anacibwîra abana bâge b'emisole, erhi: «Shokolagi oku nani nayisha». Ci kwônene arhabwiraga iba Nabala cici. ²⁰ Erhi akola ayandagala, aligi oku ndogomi yâge, erhi ahika omu cigonzi c'entôndo, tundu kuli Daudi n'engâbo yâge babungulukiraga emunda ali. ²¹ Daudi ayishaga acidesa, erhi: «Kwo kumbonesa nshonyi kurhi oku wâni: niono nakazagilanga ngasi bîntu oyu mulume ali agwethe omu irûngu byoshi, na ntâco ciru n'eciguma cahezire omu bîntu byâge byoshi yehe amangalulira amabî oku minja! ²² Mâshi Nyamuzinda ayirhe anaherêrekeze abashombanyi ba Daudi boshi. Omu ngasi ebi Nabala ajira byoshi namunyaga, ntamusigalize akantu, hano sêzi erhi arhacigwerhi akantu muli ebi bîntu byâge biganga oku nyasi.»

²³ Oku Abigayila anarhinda kwo Daudi ntyala, Abigayila ashonoka dubaduba oku ndogomi yâge, afukama ayunamiriza embere za Daudi akamalanga kahika oku idaho. ²⁴ Oku bundi nyamukazi acirhimba aha magulu gâge amubwîra, erhi: «Mâshi yagirwa nie nabihire, obubî bunali bwâni! Amarhwiri gâwe gayumve ebinwa bya mwambalikazi wâwe, waliha oyumve oku mwambalikazi wâwe akubwîra. ²⁵ Muhanyi orhashibiriraga okôla kulogorha kwa mwene Beliyali, yerigi Nabala bulya izîno linamanyise obworhere bw'omuntu, ntyôla banakaderha mpu musirhe, erhi kwo binali, isirhe limubamwo. Ci kwônene nie onôla mwambalikazi wâwe ntabwîne abôla bambali bâwe wali orhumire. ²⁶ Ci yagirwa muhanyi, oku irenge lya Nyamubâho, oku irenge ly'iroho lyâwe, Nyamubâho anakuhanzize okubulaga omuko, na ntyôla mpu ebi olagirirekwo ocihebyo wenene n'okubûko kwâwe. Na bunôla abanzi bâwe na ngasi boshi bakulongeza amabî yagirwa, bakaba aka Nabala mâshi! ²⁷ Lolaga olula luhembo lusungunu mwambalikazi wâwe adwirhire nnawirhu muhanyi lwanahashihabwa abala bana balusize nnawirhu. ²⁸ Obabalire, nkusengire yagirwa obubî bwa mwambalikazi wâwe, bulya okuli, Nyamubâho atugikiza buzibu enyumpa ya Nnawirhu. Bulya nnawirhu ali oku matabâro ga Nyamubâho na nta bubî babona buli muli we omu nsiku zawe. ²⁹ Erhi hankajira owacishomya mpu akurhêra, anakuyirhe, iroho lya nnawirhu lyanabonerwa omu irhu lya balya balama hofi na Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, n'iroho ly'abashombanyi bâwe, analiyôha kuli n'engondôzo. ³⁰ Amango Nyamubâho anayukirize galya minja alaganyagya nnawirhu na hanola aba amakusimika mwâmi omu Israheli, ³¹ gurhabaga mulenge na kafulo kanene mpu wabulazire omuko buzira cirhumire cinene ci mpu lyo obona e byakurhabâla. Ntyo amango Nyamubâho anakushobôze agôla minja goshi oyibuke mwambali-kazi wâwe naye.

³² Daudi anacishuza Abigayila, erhi: "Aganze Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli owakurhumaga emunda ndi«. « ³³ Obu bukengere bwâwe bukonkwa na nâwe wene kwokwo bulya wamancîka okuhulaga omuko ene omu kulonza okuciha akantu n'okuboko kwâni! ³⁴ Ci naye ayagirwe Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, owancîkaga okukujirira amabî okuli nka orhacîsezagya okuyisha duba eno munda ndi. Nabala aha mwâge burhankacire erhi haciba akantu kaganga oku nyasi.« ³⁵ Daudi anaciyemera okuyankirira lulya luhembo nyamukazi ali amurhuzire anacimubwîra, erhi: «Sôkeraga emwâwe n'omurhûla, nyemire okwôla osengire, namashagaluka n'obusû bwâwe». ³⁶ Abigayila ayinamuka ashubira emwa Nabala, ashimana adwîrhe ajirisa olusiku lukulu yeshi erhi anarhwangusire analalusire okurhankaderhwa. Arhamubwiraga akantu, ciru n'ehitya kuhika bwaca. ³⁷ Ci erhi buca, Nabala amarhenga

mw'erya ndalwe yâge, mukâge aba lya amuganirira ebyôla byabire. Nabala yeshi asikirira omurhima gwaba muzibu nk'ibuye. ³⁸ N'erhi kugera hofi nka nsiku ikumi, Nyamubâho arhingamira Nabala, afa.

³⁹ Erhi babwîra Daudi ogw'olwo lufû lwa Nabala, aderha, erhi: «Ayagirwe Nyamubâho owamatwa olubanja lwa kulya najaciragwa na Nabala na kandi amabulilanga omurhumisi wâge alekijira okubi. Ci obubî Nabala ajiraga, Nyamubâho amamuhirimizabwo oku irhwe lyâge.» Enyuma ly'okwôla, Daudi alika entumwa yagendibwîra Abigayila oku alonza okumuyinjira. ⁴⁰ Bambali ba Daudi banacilikula baja emunda Abigayila ali, aha Karmeli, banacimubwîra mpu: «Daudi arhumire emunda oli n'okukubwîra oku alonza okukuyinjira.» ⁴¹ Nyamukazi anaciyimuka, afukama afukamiriza, ak'amalanga kahika oku idaho, anacishuza erhi: «Lola oku mwambalikazi wâwe akola aba muja-kazi w'okukashuka amagulu g'abarhumisi ba Nnawirhu».

⁴² Abigayila acikurumanya duba duba, ashonera oku ndogomi yâge, bananyere barhanu omu banyere bâge bamuyimiza n'amagulu; akulikira balya bali barhumirwe na Daudi, agendiba ntyo muka Daudi. ⁴³ Daudi ayanka kandi Ahinowami w'e Yisreeli, oku banali bombi bashuba bakâge. ⁴⁴ Ci kwônene agôla mango, Saulu ali erhi amayanza Mikala, owali muka Daudi, amuha Palti w'e Galimi, mwene Layishi.

26

Daudi ashubibabalira Saulu

¹ Abantu b'e Zifa baja emunda Saulu ali aha Gibeya banacimubwîra mpu: «Ka orhamanyiri erhi Daudi acîfulisire omu karhondo ka Hakila olunda lw'amashaka?» ² Saulu ayimuka ayandagalira ebwa irûngu lya Zifa, ali adwîrhe engabo ya bantu bihumbi bisharhu balya bali balwi bakulu omu bene Israheli, mpu bajage bashakula Daudi omwôla irûngu lya Zifa. ³ Saulu ahanda oku karhondo ka Hakila, ebushoshôkero bw'izûba olunda lw'amashaka hofi n'enjira. Daudi muli agôla mango erhi aciberire omu irûngu. Daudi amanya oku Saulu ayisha amuhivahiva omu irûngu. ⁴ Daudi arhuma abaj'ishamba banajimubwîra oku Saulu neci anahisire ahôla hantu.

⁵ Daudi anaciyimuka ahika halya Saulu ali ahizire ecirâlo. Daudi abona ahantu Saulu ali agwîshîre boshi n'omurhambo w'engabo yâge ye Abneri mugala wa Neri. Saulu ali agwîshîre ekagarhi n'engabo yamuzunguluka. ⁶ Daudi anacibwîra Ahimeleki boshi na Abishayi mugala wa Seruya, mulumuna wa Yowabu, ababwîra, erhi: «Ndi walonza okunkulikira rhuyandagalire mula cirâlo ca Saulu?» Abishayi ashuza erhi niono nabunguluka rhwembi. ⁷ Daudi boshi na Abishayi banacibungulukira muli ciryâ cirâlo budufu bukulu, lola oku oyo Saulu abali ekagarhî, erhi alangusire n'iro, itumu lyâge ligwike aha mushego gwâge. Naye Abneri haguma n'olubaga bali bagwîshîre eburhambi bwâge. ⁸ Obwo Abishayi anacibwîra Daudi, erhi: «Lola oku Nnâmahanga oyula wamahira omushombayi wâwe omu maboko gâwe; bunôla nkuhunyire, oleke mmushinge itumu liguma lyonene liryâ lyamubamba oku idaho ntanaci shubirize» . ⁹ Ci Daudi ashuza Abishayi erhi: «Nanga omanyé wankamuyirha, bulya ndi wankahumakwo omushîgwa wa Nyamubâho anabule kujira ecâha?» ¹⁰ Daudi aderha, erhi: «Alame Nyamubâho! Nyamubâho yêne wanamuyirhe; kwanabe amango olusiku lwâge lwamahika, ahôla anafa, nisi erhi aderhe mpu aya ndagalira oku matabâro lero anabe yo afira» . ¹¹ Ci Nyamubâho annange oku kuhuma oku mwâmi wâge w'ishungwè. Orhônge bunôla eryo itumu liri oku mushego gwâge, kuguma n'eyo ntendere y'amîshi rhunacigendere» . ¹² Daudi anacirhônga oku mushego gwa Saulu liryâ itumu n'erya ntendere, banacihuma enjira yâbo bagenda. Ntaye wabwîne, ntaye wazusire, bulya boshi bali iro, bulya boshi Nyamubâho amabarhogeza kwo iro lizirho. ¹³ Daudi ayikira erindi ishiriza, agendiyimanga kuli oku irhwerhwe ly'entôndo, ecirêre cinene cali ekarhî kabo. ¹⁴ Daudi anacibirikira olubaga boshi na Abneri aderha, erhi: «K'orhanshuze obwôla wâni Abncri mwene Neri.» Abneri ashuza, erhi: «We ndi oyôla wabera mwâmi irhwe ntyôla wâni?»

¹⁵ Daudi anacibwîra Abneri, erhi: «Ka orhali mulume bulya? Ndi olinganine na nâwe omu Israheli? Carhumirage orhalanga mwâmi, nnahamwinyu? Bulya hali muguma w'omu lubaga

wali oyishire okuyirha mwâmi, nnawinyu. ¹⁶ Mâshi arhali kwinja okwôla wajizire. Oku izîno lya Nyamubâho wali okwânîne olufu we muntu orhamanyirilanga nnawinyu, omushîgwa wa Nyamubâho. Lolaga bunôla ngahi liri liry itumu lya mwâmi n'erya ntendendêrè yâge y'amîshi yali omu mushego gwâge?» ¹⁷ Saulu amanyîrira izu lya Daudi, anacimubwîra, erhi: «K'arhakanaba izu lyâwe eryo, mwana wâni Daudi?» Daudi anacishuza, erhi: «Neci izu lyani eryo waliha mwâmi Nnawirhu» . ¹⁸ Anaderha, erhi: «Yagirwa bici nnawirhu ashimbîre omurhumisi wâge? Bici najizire na bubî buci bundikwo?» ¹⁹ Yagirwa, mwâmi nnawirhu, okalonza oyumvagye bunôla ebinwa bya mwambali wâwe: Akaba Nyamubâho okunsunisirekwo, neci ayankirire e enterekêro y'obuhumule bwinja. Ci akaba bantu bakunsunikirekwo, mâshi bakahehêrerwa na Nyamubâho obûla baja bampivulula mpu bamperêrekeze omu kashambala ka Nyamubâho ebwa kuderha mpu ogende ojilolera ba nyamuzinda b'ahandi. ²⁰ Ci bunôla, mâshi omuko gwâni gurhabulajikiraga oku idaho kulî n'obusû bwa Nyamubâho mâshi! Bulya mwâmi w'Israheli aj'ahîvulula enguku nka kulya bankahîva enkwale omu ntôndo».

²¹ Saulu ashuza, erhi: «Najizire ecâha, ci ogalukage mwana wâni Daudi bulya ntacikujire kurhi, bulya wayêrekîne oku wakenzire obuzîne bwâni.» ²² Daudi ashuza, erhi: «Alaga itumu lyâwe waliha mwâmi; muguma omu barhumisi ayikirage ayishilirôla. ²³ Nyamubâho yêne agalulira ngasi muguma okukwânîne n'obushinganyanya bwâge bulya Nyamubâho ali akuhizire ene omu maboko gani ci ntalonzize okuhira okuboko kwâni oku mushîgwa wa Nyamubâho. ²⁴ Olole, nka okula obuzîne bwâwe buli bwa lukengwa omu masu gani, kwo n'obwâni buzîne bwaba bwa lukengwa omu masu ga Nyamubâho, ye wanandikûza oku ngasi mabi goshi. ²⁵ Saulu ashuza Daudi, erhi: «Ogishwe mwana wâni Daudi! Wakayôrha wajira ntyôla onarhabaluke okunali^e. Daudi ahuma enjira, naye Saulu ahi- ndamuka ashubira emwâge.

27

Daudi ayakira e Gati

¹ Daudi acija emurhima erhi: «Lusiku luguma hali amango nankacigwa omu maboko ga Saulu obu, obone amanyirha. Nta kundi mbwîne kwinja kulusha okumuyakira duba-duba omu cihugo c' Abafilistini, lyo Saulu aleka okuja anfukula omu cihugo c'Israheli coshi; na ntyo okwo mbwîne nankamufumamwo.» ² Daudi ahuma ntyôla enjira yâge bone balya bambali bâge magana galindarhu banali boshi naye, bayakira emwa Akishi, mugala wa Maoki, mwâmi w'e Gati. ³ Daudi ashigira Akishi aha Gati, ye n'abambali, ngasi muguma n'omulala gwâge, naye Daudi erhi ali na balya bakâge bombi: Ahinowami w'e Yizreeli na Abigayila w'e Karmeli wali muka Nabala. ⁴ Erhi Saulu amanya oku Daudi anayakire e Gati, ntyo arhaciderhaga mpu ashubija amuhîvulula.

Daudi emwa Abafilistini

⁵ Daudi anacibwîra Akishi erhi: «Akaba nnani ntonyire omu masu gâwe, onshobôze nnani omu lugo luguma ishwa nayûbakamwo, lyo nnani mbera haguma nâwe eno mwâwe.» ⁶ Olwo lusiku Akishi amutulira Siklagi. Co cirhuma Siklagi ayôrha aba w'abâmi b'omu Yuda kuhika ciru na bunôla. ⁷ Ensiku Daudi ashinzire emwa Abafilistini zali za mwâka muguma na myêzi inni. ⁸ Daudi boshi n'engabo yâge bagendihagula emwa bene Geshuri na emwa Girizi n'emwa Abameleki, omu cihugo câli cilambusire kurhenga aha Talami lubibi na Shuru, kandi kuja e Mîsiri. ⁹ Daudi alibuza ecôla cihugo, ngasi ahajaginyaga ananigûze akaba mulume, akaba mukazi, anyâge ebibuzi, enkafu, endogomi, engamiya, n'okuhagula ciru n'emishangi, kandi abishubukane emwa Akishi. ¹⁰ Erhi Akishi adôsagya Daudi, erhi: «Ngahi wali- nyaga ebira ene wâni?», naye Daudi anamushuza, erhi: «Omwola mahirinji g'Abayahudi, erhi omwola

^e**26.25** : Ebinwa bya Saulu biri binja, ci Daudi agwerhe obwengehusi, arhalangaliraga Saulu. Okushîgwa amavurha kwâge kwamujizire mwâmi na muntu wa Nnâmahanga, kwo kuderha mujabugo wa Nnâmahanga.

mahirinji ga bene Yerameli n'omu ga bene Keniti.» ¹¹ Daudi arhazigaga baleka mulume mulebe nisi erhi mukazi mulebe mpu babaheke bagumaguma e Gati bulya akazaglyôboha bayishimubera enda, obo- ne rhwamabona cnshonyi omu kuderha amabî babajirire. Anakajira ntyôla muli agôla mango goshi anali emwa Abafilistini. ¹² Akishi akazagilangalira bwenêne Daudi, bulya akagiderha erhi: «Oyu muntu acishombanyize emwa bene wabo, bene Israheli! Co cirhuma ayôrha mwambali wâni ensiku zoshi.

28

Saulu azimulirwa Samweli

¹ Mw'agôla mango, Abafilistini bashubûzanya, oku emirhwe yâbo yanali mpu bagendilwîsa Israheli. Akishi anacibwîra Daudi, erhi: «Omanyi oku rhwagenzikanwa rhwembi emunda naja oku matabâro, w'oyo haguma n'e ngabo yawe.» ² Daudi anacishuza, erhi: «Neci waliha ene wabona ebi mwambali wâwe abamwo.» Akishi anacibwîra Daudi erhi: «Niono nkola nakujira murhambo w'okukandalira n'okulanga obuzîne bwâni ngasi mango!»

Saulu n'omukazi mugeremwa

³ Obwôla Samweli anacifa, bene Israheli bamushiba banamubisha aha Ra-ma omu lugo lwâbo. Ci muli agôla mango erhi Saulu arhegesire mpu bayirhe ngasi boshi balaguza n'okurherekêra abazimu omu cihugo^f. ⁴ Erhi Abafilistini baba bamashubûzanya bagenditwa olugerêro aha Shunemu, naye Saulo ashubûza bene Israheli boshi, bacumbika nabo aha Gilibowa. ⁵ Saulu oku anabona ntya olugerêro lw'Abafilistini, ayôboha, entemu yamuja oku murhima. ⁶ Saulo akanya ajidôsa Nyamubâho, ci nta kuguma Nyamubâho amushuzize oli omu bilôrho oli omu lujimbi, oli omu bugeremwa. ⁷ Lero Saulu anacibwîra abambali, erhi: «Gendi munnongeze omukazi w'omugeremwa nje emwâge mmudose.» Abambali banacimushuza mpu: «Aha Endori hoki haba mukazi muguma, oharhûla abazimu.» ⁸ Saulu agoshôla ayija, ci bwifulikwe, erhi ahogwire emyambalo yâge aliyambirhe, ayamhala yindiyindi, bambali bâge babirhi banacimulusa bahika budufu aha mw'olya mukazi. Saulu anacimubwîra, erhi: «Mâshi onyôlere ensambwe, nkuyôlere emihigo onanzukize oyu nankakakubwîra». ⁹ Oyo mukazi anamushuza erhi: «Ala oku wene nâwe oyishi ebi Saulu ajizire omu cihugo, omanyire kurhi anigûzagya omu cihugo ngasi boshi bahêra abazimu na ngasi boshi balaguza. Cirhumirage oyishi ntega mpu lyo onyisa.» ¹⁰ Saulu amulahirira oku izîno lya Nyamubâho, aderha, erhi: «Alame Nyamubâho ozine, niehe ananyirhe, okwôla kukakulerhera omutuko». ¹¹ Nyamukazi anacimudôsa, erhi: «Indi olya nakuhamagalira?» Anacishuza erhi: «Ompamagalire Samweli.»

¹² Lero nyamukazi anacibona Samweli, kwarhuma nyamukazi afuduka anayama bwenêne abwîra Saulu, erhi: «Carhumaga onteba ntyala? Kali we Saulu!» ¹³ Mwâmi anacimushuza, erhi: «Orhayôbohaga, ci kwônene cici wabwîne?» Olya mukazi abwîra Saulu erhi: «Namabona omuntu afununuka omu idaho.» ¹⁴ Saulo amudôsa, erhi: «Enshusho yâge kurhi eyosire?» Nyamukazi erhi: «Mushosi wayisha arherema anacihundikire ecishuli.» Saulo amanya oku Samweli oyo, anacifukama ayunama ayunamiriza. ¹⁵ Samweli anacibwîra Saulo erhi: «Cirhumire odwîrhe wansholoshonza obûla warhuma nashubiyinamuka?» Saulo ashuza, erhi: «Waliha ndi n'endyagane nyinji omu murhima: Abafilistini bantezire, na Nyamuzinda anacîyegwire kuli nie; ntaho adwîrhe anshugiza, oli oku balêbi, oli oku bilôrho. Nakuhamagire nti ombwire kurhi najira.» ¹⁶ Samweli amushuza, erhi: «Cankarhuma wandôsa n'obwo Nyamuzinda aciyegwire kuli we, aba omu winyu mw'aja. ¹⁷ Nyamubâho anajizire nk'oku anakubwiraga n'akanwa kâni. Nyamubâho akunyazire obwâmi abuha owinyu Daudi.

¹⁸ Na ecirhumire bulya orhakagiyumva izu lya Nyamubâho, walekaga okuherêrekeza bene Amaleki nk'oku Nyamubâho anali abakunirire. Co cirhumire Nyamubâho akujirira kwoshi ene.

¹⁹ Ciru Nyamubâho akuhâna mpira we na bene Israheli boshi emwa Abafilistini.» ²⁰ Irhondo

^f **28.3** : Irhegeko lyali lihanzize omu Israheli oku harhabonekaga owadôsa emyômoka erhi abazimu, owagashâniza abafire, Lush 18, 9-11.

mweshi na bagala bâwe mwanshanga eno, na Nyamubâho ahâna engombe ya bene Israheli emwa Abafilistini. ²¹ Aho honene, Saulo acîrhimba oku idaho n'obulî bwâge boshi, bulya ebinwa bya Samweli byamamujugumya bwenêne; ciru na kulusha aho, yeshi arha emisi, bulya arhalicihira akalyo ekanwa muli ogwôla mulegerere gwoshi na muli obwôla budufu bwoshi.

²¹ Nyamukazi ashubira halya Saulo ali, ci erhi acibona ayôbohire bwenêne, amubwîra erhi: «Mwambalikazi wâwe anajizire nka oku wamurhumaga, nâhizire omûka gwâni omu maboko gâwe omu kujira nk'oku wambwiraga. ²² Ci nâwe oyumvage bunôla izu lya Mwambalikazi wâwe: Ka nankasha okukuhêreza echimbi c'omugati ocilye ly'obona emisi hano ogenda?» ²³ Ci Saulo ahakana anaderha erhi: «Ntalya». Abambali bombi n'olya mukazi banacimuseza mpu alye, naye anaciyumva akanwa kabo. Ayimuka oku idaho, atamala oku ntebe. ²⁴ Nyamukazi ali gwerhe omudege gwâge mwinjinja, agubaga dubaduba, anaciyanka enshâno, ayishengeshera, anacijiramwo emigati erhalimwo lwango. ²⁵ Ayisha adwîrhe birya biryo byoshi abihêreza Saulo boshi n'abambali, nabo banacilya. Banaciyimuka, balala bagenda obwôla budufu boshi.

29

Abafilistini balahira mpu Daudi arhabashimba oku matabâro

¹ Abafilistini bashubûgiza engabo zâbo zoshi aha Afeki, naye Israheli erhi ahanzirage aha iriba lya Yizreeli. ² Oku abarhambo b'Abafilistini balongoline, baguma amagana, abandi ebihumbi, Daudi naye abayisha oku nyuma bone Akishi, abarhambo b'Abafilistini, banaciderha mpu: «Abala bayahudi kwo kuderha kurhi?» ³ Naye Akishi anacishuza balya barhambo b'Abafilistini erhi: K'arhali olya Daudi washigaga mira Saulo, Mwâmi w'Israheli oyo, na buno akola anshiga, hamagera ensiku ciru n'emyâka? Ntasagimubonakwo kantu ka kuyobohya kurhenga amango atwikaga nnawa bo, kuhika oku lusiku lw'ene.»

⁴ Balya barhambo b'Abafilistini bacigakabula kuliye, banacimubwîra mpu: «Ogalulage oyo muntu ashubire omu ishwa lyâge wamutuliraga, omanyane wankaderha mpu ayîshe na nirhu oku matabâro, bulya hali amango ankarhugolonjoka, obone akola mushombanyi warhulwîsa. Ka bantu bali ahala? ⁵ Karhali olya Daudi oyula bayishaga bayimbira banasama mpu: Saulo ayisire bâge cihumbi, na Daudi ayirha amakumi gâge bihumbi?»

⁶ Kuli okwôla Akishi ahamagala Daudi anacimubwîra, erhi: «Nyamubâho aganze! Neci kwo kunali oli muntu mushinganyanya, nsimire okubona rhwagenda rhwembi oku matabâro, bulya nta hibi nakubwinekwo kurhenga amango wayishiginshiga kuhika ene. Ci abarhambo b'Abafilistini barhakusimiri. ⁷ Ku-ziga kuli kwinja ocishubirire emwâwe n'omurhûla, halikiba ebyarhuma washombwa n'abarhambo b'Abafilistini.»

⁸ Daudi anacidôsa Akishi erhi: «Ci kwônene yagirwa, hibi hici obwîne najizire galya mango nayishigikushiga kuhika oku lw'ene, kwankarhuma ntagendilwîsa abashombanyi ba Mwâmi Nnawirhu?» ⁹ Akishi ashuza, anabwîra Daudi, erhi: «Oyishi oku omu masu gani oli mwinja nka malahika wa Nyamuzinda. Ci kwônene abarhambo b'Abafilistini balahire mpu orhankasôkera oku matabâro haguma nirhu. ¹⁰ Co carhuma irhondo mucêracêra, we n'abala bambali ba nnahamwinyu bayishaga haguma nâwe ogende. Mugende lubungubungu, irhondo bunacanûla ntya, munagende.» ¹¹ Daudi boshi n'abambali bazûka lwifusêfusê, mpu lyo hano bunacanula ntya, bahasha okugaluka omu cihugo c'Abafilistini; nabo balya Bafilistini basôkera aha Yizreeli.

30

Daudi acihôla kuli bene Amaleki

¹ Daudi bone engabo yâge, erhi bahika aha Siklagi oku lusiku lwa kasharhu, bashimana bene Amaleki bahyajire amahiringi g'e Siklagi; bali erhi bahagwire Siklagi yeshi, erhi banamudulisire muliro. ² Bali erhi bahesire mpira abakazi na ngasi bandi balimwo boshi, abarho n'abakulu buzira okuyi rha omuntu ciru n'omuguma, habalongôlana bacigendera.

³ Daudi bone ahambali, oku banarhinda omu lugo, bashanga luli ludulike muliro, na bakabo boshi n'abana babo erhi babagendine buja. ⁴ Daudi haguma n'engabo yâge bagwira omulenge, balaka bene Israheli kuhika bahwerwa n'emisi y'okulaka. ⁵ Balya baka Daudi bombi, nabo erhi bahesirwe buja, bo bali Ahinowami wa Yizreeli na Abigayila w'e Karmeli, olya wali muka Nabala.

⁶ Daudi amagala gamulya bwenêne, bulya olubaga lwali lwamahiga mpu lukola lwamuyirha, bulya lwoshi lwali erhi lwafire omurhima omu kubona abana babo b'abarhabana n'abanyere bahesirwe. Ci Daudi ashubiyumva omu rhima gw'oburhwâli muli Nyamubâho, Nyamuzinda wâge. ⁷ Daudi anacibwîra omudâhwa Abiyatari mwene Ahimeleki, erhi: «Nderheraga ecishuli c'abadâhwa.» Abiyatari ayisha adwirhire Daudi cirya cishuli. ⁸ Daudi anacidôsa Nyamubâho, erhi: «Waliha, ka nkulikire guno muzinzi gw'abantu? Ka nanabagwârha obu?» Anacimushuza erhi: «Obashimbe bulya okunali wabahikakwo n'okunali wabalikuza.» ⁹ Daudi akanya boshi na balya bantu bâge magana nka galindarhu. Erhi bahika oku mugezi gwa Besori, abali bamarhama boshi bayimanga. ¹⁰ Daudi akulikira balya bantu n'engabo yâge ya bantu magana anni, bulya magana abirhi gamasigala enyuma erhi kurhama kurhuma, barhaciwikiraga ogwôla mugezi gwa Besori.

¹¹ Banacishimana muntu muguma w'e Mîsiri omu ndimiro, bayisha bamudwirhire Daudi, bamuha omugati n'amîshi anywa. ¹² Banacimuha oluhande lw'omugati gw'emitiini n'amangaka mumu. Erhi aba amalya, ashaluka, obukengere bwâge bwagaluka bulya amayusa miregerege isharhu na madufu asharhu arhalya arhananywa. ¹³ Daudi amudôsa erhi: «Oli mwambali wa ndi? Na ngahi emwinyu?» Naye ashuza erhi: «Ndi muntu w'e Mîsiri, muja w'omunya-Amaleki muguma, lola oku zikola nsiku isharhu zino kurhenga nahamwirhu andesire mpu okwenge namalwala. ¹⁴ Rhwayishire rhwahagula omu mahirinji g'emwa bene Kereti, kandi rhwaja omu ga Yuda, rhwayikirira emahirinji ga bene Kalebu, rhwayoca Siklagi.»

¹⁵ Daudi amudôsa erhi: «Ka orhankampisa eyo munda ogwôla muzinzi gujire obwo?» Olya muntu ashuza erhi: «Orhangindahirira oku izîno lya Nyamuzinda, erhi orhayishinyirhe, nisi erhi orhayishimpana emwa Nnahamwirhu, na ahôla nanakulongola na emunda ogwôla muzinzi guli.» ¹⁶ Anacimulongolana, na lola oku abantu bali bashandabine boshi omu lugo badwirhe balya banaywa, kwo kujira olusiku lukulu na birya byoshi bahagula ga omu cihugo c' Abafilistini n'eca Yuda.

¹⁷ Daudi abalwîsa anabahima kurhenga bijingo oku cirembabaja kuhika oku bijingo bya olundi lusiku. Abahima loshi, ntâyê wafumire mulibo okuleka bana ba misole magana anni gone, bashonera oku ngamiya zâbo baciyaakira. ¹⁸ Daudi arhesa ntyo birya bene Amaleki bali bamanyaga, kuguma na balya bakâge bombi. ¹⁹ Barhabalekeraga ciru n'akantu kaguma muli birya bananyagaga byoshi, oli omu bikulu oli omu birho, oli akarhabana oli akanyere, barhabalekeraga ciru n'eciguma muli birya bananyagaga byoshi: Daudi abigalula byoshi. ²⁰ Daudi ayanka ebîntu bishwekwa byoshi ebinene n'ebinyinyi, banacimuheka embere z'obwo buso, banaciderha mpu: «Go munyago gwa Daudi ogôla».

²¹ Daudi erhi akola ashubûka ayirukira halya bantu magana abirhi banyakurhama bali basigire oku mugezi gwa Besori. Bayishiyankirira Daudi na lulya lubaga lwayishaga boshi naye. Erhi Daudi abahikaho abalamusa. ²² Abantu bali bagwerhe omurhima mubi guli nka gwa bene Beliyali, muli balya banali bagenzire boshi naye baja omu kanwa baderha mpu: «Bulya barhali haguma nirhu, rhurhabahe akantu muli ebira bîntu rhwamarhesa; okuleka ngasi muguma na mukâge n'abana bâge. Babarhôle bagende. ²³ Ci Daudi abashuza erhi: «Arhali kwo rhwakajira ntyôla bene wirhu oku bîntu Nyamubâho aruhaga. Bulya yêne wajaga warhulanga, yêne waruhaga gulya muzinzi gwali rhuyishire. ²⁴ Ndi wankabayumva omu bîntu bya bene ebyôla? Nanga, mwanya muguma kuli boshi oku bali erugamba, kuguma nka abali oku mizigo: boshi bahabwe kuguma.» ²⁵ Kurhenga agôla mango na kuhika bunôla likola irhegeko omu Israheli ye shi. ²⁶ Erhi bashubira e Siklagi, Daudi aja arhumira abira bâge b'abashamuka b'omu Yuda kuli birya by'omunyago, akababwîra erhi: «Lolagi oluhembo kuli mwe, luli kwa birya byanyagagwa abashombanyi ba Nyamubâho.» ²⁷ Arhumira abantu b'e Beteli, ab'e Rama y'omu Nêgebu. ²⁸ Arhumira abira bâge b'e Yatiri, aba e Aruweri,

aba e Sifemoti n'aba e Eshitemowa. ²⁹ Arhumira ab'e Karmeli, ab'e Yerameheli, ab'omu ngo za Keniti na Horma. ³⁰ Arhumira ab'e Bor-Ashani, ab'e Heteri, ³¹ arhumira ab'omu Hebroni n'aba ngasi aha Daudi anagezire hoshi ye n'engabo yâge.

31

Okufa kwa Saulo n'abagala

¹ Erhi Abafilistini baba bamakoza entambala kuli bene Israheli, bene Israheli bahimwa, bakul'omulindi bakolaga bayaka Abafilistini, batumirhwa banayirhirwa banji oku ntôndo ya Gilibowa. ² Abafilistini baharhiriza bwenêne Saulu n'abagala bâge, Abafilistini bayirha Yonatani, bayirha Abinadabu na Malkishuwa, boshi bene Saulu. ³ Eyo ntambala yaba ya kubabaza bwenêne Saulu, erhi abalwi b'emyampi bamuyulubula, bamubandira aha ndashi. ⁴ Oku bundi Saulu anacibwîra omwambali wakazagibarhula emirasano yâge erhi: «Yômola engôrho yawe oyinfunde Iyo aba barhakembûlwa barhagiba bo bayishiyingwika n'okumpemukirakwo.» Ci olya mwambali a rhayemeraga erhi bwôba burhuma. Lero Saulu yêne arhega engôrho yâge ayikumbamwo. ⁵ Erhi olya mwambali abona oku Saulu amafa, naye arhega eyâge ngôrho ayikumbamwo bafa boshi kuguma ntyôla.

⁶ Ntyôla kwo bagukumusire boshi lusiku luguma, Saulu na bagala basharhu, omubarhuzi w'emirasano yâge n'engabo yâge yoshi. ⁷ Bene Israheli bali olundi lunda lw'akabanda n'abali olunda lwa Yordani e rhi babona oku bene Israheli bayasire, erhi banamanya oku Saulu anafire haguma n'abana bâge, barhenga omu bishagala byâbo bacyakira, erhi Abafilistini bayisha babibêramwo.

⁸ Erhi buca, Abafilistini bayisha bakola balitungôla emifu, bashimana Saulu na bagala basharhu batulamire oku ntôndo ya Gilibowa. ⁹ Bamutwa irhwe, barhola n'emirasano yâge, buzinda bw'aho barhuma entumwa mpu bagendimanyisa ogwôla mwanzi mwinja omu cihugo c'Abafilistini coshi, omu nyumpa za banyamuzinda babo n'omu lugo lwoshi. ¹⁰ Emirasano yâge bayibika omu ka-Astarte n'emirhumba bayimânika oku côgo ca Betisheani.

¹¹ Abantu b'e Yabeshi erhi bayumva ebi Abafilistini bahenyire Saulu, ¹² ngasi balume banakola balwa entambala boshi bakomekera, balala bagenda kuhika bagendimanula omubiri gwa Saulu n'ey'abagala kulya côgo ca Beti--Sheani, banashubiyisha bahindamusire bahika aha Yabeshi, ho babadulikiraga muliro. ¹³ Bayanka amavuha gâbo bagabisha idako ly'omurhi ahôla Yabeshi, banaja omu mishibo y'okucîshalisa nsiku nda.

ECITABU CA KABIRHI CA SAMWELI שמואל

1

Daudi ayumva empanya y'okufa kwa Saulo

¹ Daudi ashubûkaga emunda ali ajir'ilwîsa anahima bene Amaleki erhi bamubanda empanya y'olufu lwa Saulu. Daudi aashinga nsiku ibirhi aha Siklagi. ² Oku lusiku lwa kasharhu, lôla oku muntu muguma amarhenga omu lugerêro lwa Saulu n'emishangi yâge erhi eri misharhangule, yeshi erhi anacîshizire ebidaka omw'irhwe. Erhi ahika aha Daudi ali acîrhimba okw'idaho, yeshi ayunamiriza. ³ Daudi amudôsa, erhi: "Ngahi warhenga?" Naye amushuza, erhi: «Namarhulubuka omu lugerêro lwa bene Israheli.» ⁴ Daudi anaci mudôsa, erhi: «Kurhi byabîre Nganirira byo la?» Nyamusole anacimurhò ndêreza erhi: «Olubaga lwahimirwe na bantu mwandu balufiremwo; ciru Saulu n'omugala Yonatani nabo bombi bafire.»

⁵ Daudi ashub'idôsa gulya musole gwali mubanda empanya, erhi: «Kurhi wamanyire oku Saulu n'omugala Yonatani bafire?» ⁶ Gulya musole gwashuza, erhi: «Oku buhanya bwâni nali ciberire oku ntôndo y'abalwi, Gilbowa, boshi n'abanyakulwira oku biterusi banacimugorha kwa hofi hofi.» ⁷ Oku bundi akabagana anacinnangîra, ampamagala, nani nanacimushuza, nti: «Niono waliha.» ⁸ Akaz'indosa. erhi: «We ndi?» Nani nanacishuza, nti: «Niono ndi Munyamaleki.» ⁹ Anacimbwîra, erhi: «Yîsha onyirhe bulya nacinyunva kubi bwenêne ciru akaba mpu nciri mw'omûka.» ¹⁰ Kwo kumuyegeraga, nanamuyirha ebwa kuba nalimbwîne oku hano akumba arhacizûke. Nayanka engôrho yamuli omu nfune n'ishungwê lyamuli okw'irhwe, byo bira ndwîrhe embere zâwe nnahamwirhu.»

¹¹ Daudi ayanka emyamhalo yâge ayisharhangula^a, n'abambali naho kwo na kuguma. ¹² Okubundi baja omu mishibo, balaka balakûla, bacîshalisa kuhika bijingo erhi Saulu n'omugala barhuma, olubaga lwa Nnâmahanga n'enyumpa y'Israheli erhuma ngasi banakumbire oku bwoji bw'engôrho boshi. ¹³ Daudi anacidosa gulya musole gwal'imubwîra emyanzi, erhi: «Oli wa ngahi?» Naye ashuza, erhi: «Ndi mwana w'omubunga Munyamaleki.» ¹⁴ Kandi Daudi anacimubwîra, erhi: «Kurhi orhayumvîrhe obwôba bwalambûla okuboko n'okuyirha omwâmi mushîgwa wa Nnânahanga?» ¹⁵ Daudi anacihamagala muguma w'omu bambali bâge b'emisole, amubwîra, erhi: «Yegêra ye, omutumi rhe.» Amutumirha afa. ¹⁶ Daudi anaciderha, erhi: «Omuko gwâwe guje okw'i rhwe lyâwe wenene, bulya kanwa kâwe kakuyisire ene oderha, erhi: «Nie nayirhaga omushîgwa wa Nyakasane.»

Daudi alakira Saulu n'omugala Yonatani

¹⁷ Erhi Daudi akôla alakira Saulu n'omugala Yonatani, ¹⁸ aderha, erhi: (ebyo biyandisirwe omu citabu c'obushinganyanya omu muhigo gw'okuyigiriza n'okuherha bene Yuda):

¹⁹ «Yajewe weki Israheli we, oburhwâli bwâwe obula bulambamire oku ntôndo, kurhigi entwaii zakumbire?

²⁰ Okôla orhakumanyisagya omu Gati, orhakuyumvisagya omu njira ya Askoloni, lyo abanyere b' Abafilistini balek'icishinga, lyo balek'ihama n'omwishingo, abanyere b'entakembûlwa!

²¹ Ninyu, ntôndo z'omu Gilibowa mâshi irhondo murhacifâga mwajire kw'olume, nisi erhi nkuba, amashwa gayera irhondo garhacihiraga gabonekana muli mwe, bulya empenzi y'entwâli, empenzi ya Saulu ekabuliwe.

²² Empenzi ya Saulu erhashîgagwa mavurha, ci, omuko gw'ababande, n'amashushi g'entwâli; omuherho gwa Yonatani ye ntatunda mahiji, n'engôrho ya Saulu ntayômokera busha.

²³ Saulu na Yonatani bazigirwa na bakengwa, mwe bantasigana omu kalamo n'omu lufû,

^a1.11 : Okusharhangula emyambalo ciri imanyiso c'oburhe bunene emw'Abayahudi.

mwali babidu nka makozi na ntwâli kulusha entale.

²⁴ Banyere b'Israheii, mulakire Saulu ye wakazâg'imuyambisa emishangi y'olukengwa mweshi muyambalize bwinjinja, ye wakazâg'ihira emishumi y'amasholo oku myambalo yinyu.

²⁵ Kurhigi entwâli zafirire omu matabâro? Yonatani amatumirhwa n'okufira oku manga.

²⁶ Namayumva ecifufu erhi werhuma, yaga Yonatani, mwene wirhu. Nakurhonyagya bwenêne, n'okukurhonya kwâni kwali kulushire okuzigira abakazi.

²⁷ Kurhigi entwâli zakumbire? Kurhigi yahirigisirage emirasano y'amatabâro?

2

Daudi ashîgwa amavurha gw'obwâmi e Hebroni

¹ Enyuma ly'aho, Daudi akanya aj'idôsa Nyamubiiho, erhi: «Ka nsôkere muli cishagala ciguma omu bishagala bya Yuda?» Nyamubâho anacimushuza, erhi: «Osôkereyo.» Daudi ashub'idôsa, erhi: «Lunda luhi nasôkera?» Nyamubâho amushuza, erhi: «Oje e Hebroni.»

² Daudi asôkerayo ye na bakâge oku banali babirhi: Ahinowami w'e Yizreeli n'Abigayila wali muka Nabala w'e Karmeli. ³ Daudi ayinamukirayo kuguma na balya bantu bâbâga boshi naye, ngasi muguma n'omulala gwâge na mukagc, bayûbaka omu bishagala bya Hebroni. ⁴ Abantu b'e Yuda banaciyisha, bashigira Daudi amavurha gw'o- bwâmi ahôla Hebroni. Bamuyimika mwâmi w'omulala gwa Yuda.

Daudi arhumira abantu b'e Yabeshi entumwa

Banacimanyisa Daudi oku abantu b'e Yabeshi omu Galadi, babishaga Saulu. ⁵ Daudi arhuma entumwa emwa abôla bantu b'e Yabeshi omu Galadi mpu bagend'ibabwîra: ⁶ «Mugishwe na Nyakasane kuli ccôla cijiro cinja c'obwonjo mwajiriraga Saulu, omwâmi winyu ene mumubisha. Nyamubâho akaz'iyôrha amulola n'obwonjo anamugishe, nani nacimugalulira aminja kuli ecôla cijiro cinja mwajiraga. ⁷ Na bunôla, musezagye omurhima omu nda, mube ntwâli: Neci mwâmi winyu Saulu afire, nani ecihugo ca Yuda canyimisire mwâmi.»

Abneri ayîmika Ishibali mwâmi w'Israheli

⁸ Ci agôla mango erhi Abneri mwene Neri, yeri murhambo w'akashala w'engabo ya Saulu, ayanka Ishibali, mugala wa Saulu, amuyikirana e Mahanayi-mi, ⁹ amuyîmika mwâmi w'e Galadi emw'Aba-Asheriti, mwâmi w'abantu be Yizreeli, mwâmi wa bene Efrayimu, mwâmi wa bene Bcnyamini, mwâmi w'Israheli yeshi. ¹⁰ Oyo Ishibali mugala wa Saulu alikola agwerhe myâka makumi ani ali muburhe ago mango âbaga mwâmi omu Israheli, ayîmire myâka ibirhi. Enyumpa ya Yuda yonene yashiga Daudi. ¹¹ Emyâka Daudi ayusize ali mwâmi wa bene Yuda aha Hebroni, eri myâka nda na myêzi ndarhu.

Yuda alwîsa Israheli, Entumba y'e Gabaoni

¹² Abneri, mugala wa Neri, ayimuka n'abambali ba Ishibali, mugala wa Saulu, barhenga aha Mahanayimi barhera Gabaoni. ¹³ Yowabu mugala wa Seruya, boshi n'abambali ba Daudi, nabo barhabâla. Babuganana hofi n'eciyanja ca Gabaoni, baguma batwa olugerêro ishiriza ly'ecôla ciyanja n'ababo nabo erindi ishiriza.

¹⁴ Abneri anacibwîra Yowabu, erhi: «Abasirika misole bayîshe balwisanye embere zirhu.» Yowabu ashuza, erhi: «Bagende.» ¹⁵ Bakanya baja eruha: Boshi mubalè guyumanine kw'oku banaderhaga: bantu ikumi na babirhi muli bene Benyamini bambali ba Ishibali, na bandi bantu ikumi na babirhi, omu balâlîzi ba Daudi. ¹⁶ Ngasi murhabâzi anagwarhire owundi murhabâzi okw'irhwe, bakadikana engôrho omu lubavu, boshi banacîfira caligumiza. Ahôla bahayîrika izîno ly'ishwa ly'embavu; liba omu Gabaoni.

¹⁷ Entumba yadarhabala bwenêne olwo lusiku. Abneri n'engabo ya bene Israheli banacihimwa na bambali ba Daudi. ¹⁸ Mw'eyo ntumba mwali bene Seruya oku banali basharhu, Yowabu, Abishayi, n'Asaheli. Asaheli ali mubidu bwenêne bulya agwerhe orhugulu rhuli nka rhwa kashafu kw'omu mpinga. ¹⁹ Asaheli anaciyisha aminisirekwo Abneri buzira

kuderha mpu ankamunioka ekulyo nisi erhi ebwa kumoshu. ²⁰ Abneri ahindamuka aderha, erhi: «Ka woyo, Asaheli?» Asaheli anacishuza, erhi: «Niono, neci niono.» ²¹ Abneri anacimubwîra, erhi: «Gerera ebwa kulyo nisi erhi ebwa kumoshu; ogwarhe muguma muli abôla bana, oyambûle muguma mulimwo. Cikwoncne Asaheli arhalonzagya oku mulikamwo. ²² Abneri ashubiriza abwîra Asaheli, erhi: «Ntenga enyuma ntag'ikugalika okw'idaho. Kurhigi nankacilôlakwo mucu wâwe Yowabu?» ²³ Asaheli arhalonzagya okuciyegûla. Abneri amushinga cinyuma nyuma omusholo gw'itumu omu nda, gwahulûkana emugongo. Akûmba lugali^b, anafa, bakayimanga ahôla.

²⁴ Yowabu n'Abishayi banacihîvulula Abneri; erhi izûba lizika, bahika oku hirhondo hya Arna, eburhambi bwa Giyahu, oku njira y'e Gabaoni omw'irûngu. ²⁵ Bene Benyamini boshi bali n'Abneri, bashubûzanya, bacihiira murhwe « muguma enyuma zâge bagend'itwa ecigamba oku karhondo. ²⁶ Abneri ayakûza Yowabqli amubwîra, erhi: «Kali engôrho ekolaga yakayôrha yajira enkumba muli rhwe obwo? K'orhamanyiri oku okwôla kwankahwa kubi? Mangaci wabwîra engabo yawe baleke okuhîvulula bene wabo? ²⁷ Yowabu anacishuza, erhi: «Alame Nyamubâho bulya nk'orhaderhaga sêzi lyali lyabafungakwo bene wabo». ²⁸ Yowabu abûha omushekera olubaga lwayimanga; barhacishi-mbuliraga bene Israheli barhanacikulikizagya okulwa.

²⁹ Abneri n'engabo yâge balâla bagenda obudufu boshi, Omu kabanda ka Araba, bayikira Yordani, balinda bahika aha Mahanayimi. ³⁰ Yowabu aleka a rhacihîvululaga Abneri, ashubûza olubaga lwoshi; lwayîsh'ibulikanamwo bantu ikumi na mwenda, Omu bene Daudi, haguma n' Asaheli. ³¹ Ci bene Daudi bali bayisire bantu magana asharhu na bantu makumi gali ndarhu muli bene Benyamini yo yali ngabo yadwirhwe na Abneri. ³² Bayisha baecrhe Asaheli baj'imubisha omu cusho c'îshe ciba aha Betlehemu. Yowabu n'engabo yâge balâla bagenda obudufu boshi, bahika aha Hebroni lukula arhanda.

3

¹ Entumba yanaciluga bwenêne ekarhî ka bene Saulu na bene Daudi. Ci muli eyôla ntumba Daudi ayisha azibuha, n'owabo Saulu aja afunyala.

Bagala ba Daudi baburhirwa e Hebroni

² Agôla mango erhi Daudi ayûbasire aha Hebroni, anali amaburha abana-rhahana. ³ Enfula yâge yo yali Amnoni, aburhagwa na Ahinoamu muka Daudi, arhengaga e Yizreeli. Owa kabirhi ye wali Kileabu, aburhwa na Abigayila w'e Karmeli, olya mukazi wali muka Nabala. Owa kasharhu ye wali Absalomo, aburhwa na Maaka Mwa Talamayi mwâmi w'e Geshuri. ⁴ Owa kani ye Adoniya aburhwa na Hagiti, owa karhanu ye Shefatiya, aburhwa na Abitali. ⁵ Owa kali ndarhu ye Yitreamu aburhwa na Eglâ naye muka Daudi. Abôla bo bana Daudi alikola agwerhe amango ali ayubasire aha Hebroni.

Abneri aciberûla na Ishibali

⁶ Lolagi ebyabire amango Saulu alwisagya Daudi: Abneri aciha obwâmi Omu mwa Saulu. ⁷ Mango maguma, Saulu al'igwerhe ecisherula, izîno lyaco co cali Rispa, câli ca Ayiya. Abneri amuyinjira. ⁸ Lusiku luguma Ishibali anacimukangula, erhi: « Cici carhumaga wayinjira muka larha?» Abneri akunira bwenêne n'ebyôla binwa bya Ishibali, anacishuza, erhi: «Kw'omanyire mpu ndi irhwe lya kabwa ka bene Yuda. Mwa gano mango ndwîrhe najirira enyumpa yinyu aminja mwe muli bene Saulu, kuguma na balumuna, n'abira bâge, n'obwenge ntacikuhanaga emwa Daudi, bwo bwôla okôla wankangula oyôla mukazi?» ⁹ Nyamuzinda anjirire kubi anakuyushule akaba ntajiriri Daudi nk'oku anamulaganyagya: ¹⁰ Okurhenza omulala gwa Saulu omu bwâmi n'okuyîmanika omulala gwa Daudi omu Israheli n'omu Yuda, kurhenga e Dani kuhika e Bersheba. ¹¹ Ishibali arhashuzagya Abneri akanwa ciru n'akaguma, bulya ali amuyobohire bwenêne.

^b2.23 : Akumba lugali kwo kuderha «anafà ho na halya».

Abneri arhuma obugo emwa Daudi

¹² Okubundi Abneri yehe oku bwâge anacirhuma entumwa emwa Daudi mpu bagend'imubwîra ntyala: «Eci cihugo ciri ca ndi? Rhuyumvanye rhwembi, ka orhabwini oku okuboko kwâni kwanakurhabala okuyerekeza Israheli yeshi emunda oli?» ¹³ Daudi anacishuza, erhi: «Neci là, kwinja okwo, rhwayumvanya rhwembi, ci kwônene nkuhunzirage kantu kaguma: Omanyenye oku nta mango wankabona obusû bwâni akaba burhanzi orhandwirihiri olya mukazi wâni Mikala mwali wa Saulu hano okôla wayisha mpu rhuyumvanye.» ¹⁴ Daudi anacirhuma entumwa emwa Ishibali, mwene Saulu mpu bagend'imubwîra ntyala: «Ngalulira mukanie Mikala, oyu nagulaga binyirha igana^c bya Bafilistini.» ¹⁵ Ishibali anacirhuma abagend'iyanka nyamukazi emwa olya mulumc wali wamamuyanka ye Palitili, mugala wa Layishi. ¹⁶ Oyôla mulume anayisha akulikire nyamukazi, anaja avugumula emirenge kuhika aha Bahurimi. Erhi bahika ahôla, Abneri anacimubwîra, erhi: «Galukaga!» Nyamulume anacigaluka.

¹⁷ Muli agôla mango, Abneri anacikanya agend'iyumvanya n'abashamuka b'olubaga ababwîra erhi: «Kuhenga mira erhi kulakira mulakira Daudi mpu abe mwâmi winyu.» ¹⁸ Mukujirage lero bunôla, bulya Nyamubâho abwizire Daudi erhi: «Kuboko kwa mwambali wâni Daudi kwo nayokôlamwo bene Israheli omu maboko g'Abafilistini na kuli ngasi bandi bashombanyi bâge boshi.» ¹⁹ Abneri anacikanya agend'ibwîra bene Benyamini okwôla nabo. Erhi ayus'ijira ntyôla, Abneri akanya agend'ibwîra Daudi oku bene Israheli na bene Benyamini babwîne oku kuli kwinja okujira ntyo.

²⁰ Abneri ashimana Daudi aha Hebroni, Abneri al'ilusibwe na balume makumi abirhi; Daudi anacijira olusiku lukulu bwenêne kuli Abneri boshi na balya balume bali bamulusize. ²¹ Abneri anacibwîra Daudi, erhi: «Nkolaga naja nabwîra olubaga lwa bene Israheli loshi luyumvanye na nâwe nhamwiru, na ntyo wanayima oku onalonzize». Daudi asengaruka Abneri, naye anacilikula n'omurhilla.

Okunigwa kwa Abneri

²² Ka muli agôla mango, erhi bambali ba Daudi boshi na Yowabu barharhenga ebwa kunyaga, erhi banakolaga badwîrhe eminyago yâbo minji, agôla mango Abneri arhaciri haguma na Daudi bulya Daudi ali erhi mira amusengarukaga, naye erhi analigi omu njira y'okuja emwâge n'omurhula. ²³ Yowabu boshi na lulya lubaga lwanali boshi naye, banacishubûka, honahalya banacirhonda Yowabu omwanzi mpu: «Abneri mwene Neri anali emwa Daudi, naye Daudi anamusengaruka mpu agende n'omurhûla.» ²⁴ Yowabu anacikanya aja emunda mwâmi Daudi ali anacimubwîra, erhi: «Kurhi wajizire? Mpu Abneri anali ayishir'ikulamusa nâwe wanagal'imuleka agende ntyala?» ²⁵ Omanyire bwinja Abneri, mwene Neri: Kali kuyenja kwamudwîrhe mpu amanye amajira gâwe goshi, amanye na ngasi bindi ojira byoshi.»

²⁶ Yowabu anacihuluka, arhenga aha mwa Daudi, akanya arhuma entumwa yaj'igalula Abneri, kuhenga aha iriba lya Sira, na Daudi arhamanyiri luhi na luhi. ²⁷ Oku Abneri anahika aha Hebroni ntyala, Yowabu amukulukuliza eburhambi omu konga k'ecogo nka owamuheka mahwe, n'erhi banahika ahôla, Yowabu amutumirihira oku nda. Ho na halya Abneri arhengamwo omûka, amuyirha ntyo lwali lwiholo lwa Asaheli mulumuna wa Yowabu. ²⁸ Buzinda anacigend'imaganyisa emwa Daudi oku kwo byabire ntyôla, naye anaciderha, erhi: «Niono n'obwâmi bwâni boshi rhuli bêru kwêru n'ogwo muko gwa Abneri mwene Neri.

²⁹ Mâshi ogwo muko guyandagalire oku irhwe lya Yowabu n'oku mulala gw'ishe goshi, mâshi! Irhondo omu mwa Yowabu murhacibulikanaga owalwala omushunzi, olushomyo, n'abakenyi baja bahunahuna, bagukumuke n'engôrho nisi erhi n'ishali.» ³⁰ Kwo Yowabu n'omulumuna Abishayi bayirhaga Abneri ntyôla, bulya ye wayirhaga mulumuna wabo Asaheli mw'erya ntambala ba- lwiraga aha Gabaoni. ³¹ Okubundi obwo, Daudi anacibwîra Yowabu

^c**3.14** : Lyo Daudi ayanka Mikala, ali agwasirwe ayirhe Bafilistini balume igana, ahakere Saulu ebinyirha abatungôlaga.

n'olubaga Iwanali boshi naye, erhi: «Musharhule emyambalo yinyu, muyambale sunzu, mushibe Abneri». Mwâmi Daudi anaciyunamiriza omugongo. ³² Abneri, bamubisha aha Hebroni. Mwâmi alaka alakûla n'izu linene aha cusho ca Abneri kuguma n'olubaga loshi.

Mwâmi Daudi alakira Abneri

³³ Mwâmi erhi akôla alakira Abneri aderha erhi: «K'omu maboko g'encuku mwo Abneri anankafirire? ³⁴ Amaboko gâwe nta kantu kagashwesire; amagulu gâwe nta mugufu gwankagaziririnzire. Nka obanzirwe n'ebishungu ntyo kwo wehe wafire». Olubaga loshi lwashiba lwamulakira ntyôla. ³⁵ Olubaga loshi Iwanakanya lwaja emunda Daudi ali mpu lumuseze okuhira akantu omu nda muli ogwo mulegerere. Ci Daudi alahira ibango erhi: «Nyamubâho anjire buligo anabuyushule erhi nankaderha nti nalya omugati nisi erhi okuhira akandi kantu omu nda kuhika bijingo». ³⁶ Olubaga loshi Iwanacibona okwo kwanalusîmîsa, caba mushana ngasi ebi Daudi anakazâg'ijirira byoshi embere z'olubaga byanali binja. ³⁷ Olwo lusiku olubaga lwayumva oku arhali Daudi warhumaga mpu bayirhe Abneri mwene Neri. ³⁸ Mwâmi Daudi ashubiriza abwîra abambali, erhi: «Ka murhamanyiri oku omurhambo mukulu amafa omu Israheli ene? ³⁹ Kuli nie mubwîne oku ndi muntu ofunyire, ene n'obwo nashîzirwe amvurha g'obwâmi. Ci kwônene abala ba ntu bene Seruya bali bantu badârhi kundusha. Nyamuzinda yêne agalulire ngasi nyankôla-maligo oku anahenyaga amaligo gâge!»

4

Okufa kwa Ishibali

¹ Mwene Saulu bamumanyisa okwôla Abneri afiraga aha Hebroni, yeshi arhà amaboko na bene Israheli boshi barhemuka. ² Oyôla Saulu ali agwerhe bantu babirhi bakazâg'irhambula abaganda bâge. Muguma izîno lyâge aderhwa Bânâ, owundi ye Rekabu; bombi baburhagwa na Rimoni w'e Beroti wa muli bene Benyamini. Bulya Beroti kwo bamulolaga kuhika ene wa muli bene Benyamini. ³ Abôla bene Beroti bali bayakire e Gitayimi, banaciyankirirwa yo nka babunga kuhika na bunôla. ⁴ Yonatani ali agwerhe omwanarhabana wajaga ahegera amagulu gombi. Ali akôla agwerhe myâka irhanu ali muburhe amango hayîsh'igiderha oku Saulu na Yonatani bafirire aha Yizreeli. Omukazi wakag'i mulera anacimurhola mpu akôla amuyakana, emunda aciribirhiraga omu kuya ka nyamwana akulumba analemala; izîno lyâge ye wali Mefibali.

⁵ Okubundi obwôla, bene oyo Rimoni w'e Beroti, bwo baligi Bânâ na Rekabu banaciyisha baja omu mwa Ishibali kalengerere erhi n'idûrhu lirigi linene bwenêne; bashimana agwîshîre adwîrhe ahumûka muli agwôla mûshi. ⁶ Ka muli agôla mango omukazi wakag'ilanga olumvi anakazâg'ishuka engano, ka naye erhi iro lirhanamugonyire. Rekabu boshi na mwene wâbo Bâna, ba- shodokera omu nyumpa, na ntâye obabwîne. ⁷ Ago mango ali agwîshîre oku ncingo yâge yali omu hiyumpa hyâge hy'okulâla, bamutumirha bamuyirha banamutwa irhwe. Okubundi banacirhola liryala irhwe lyâge, balâla bagenda obudufu boshi kuhika ebwa kabanda k'Araba. ⁸ Bakanyana liryâ irhwe lya Ishibali emunda Daudi ali aha Hebroni, banacibwîra Daudi, mpu: «Alaga irhwe lya Ishibali mwene Saulu, ye mushombanyi wâwe wakazâg'ilonza okukuheza. Ene Nyamubâho anahîre nnahamwirhu olwihôlo kuli Saulu n'omluala gwâge.»

⁹ Daudi anacishuza Rekabu boshi na muci wâge Bânâ bombi oku banali bene Rimoni w'e Beroti anacibabwîra, erhi: «Aganze Nyamubâho wandangaga kuli obula buhanya. ¹⁰ Neci olya wayishig'immanda empanya erhi: «Ala oku Saulu anafire, oyo muntu omukucirembe kwâge ali amanyire mpu adwîrhe omwanzi mwinja; ci kwônene namugwârha namuyirhira aha Siklagi, namuha ntyo oluhembo lw'ogwôla mwanzi gwâge. ¹¹ Kurhi nankalekaga lyohe abantu babi bayîsh'iyirhira omuntu mwêru kwêru omu mwâge, oku ncingo yâge, ka ntagwasirwi okubadosa ogwo muko gwâge mwabulagaga n'amaboko ginyu, ka ntagwasirwi okubaherêrekeza hanôla igluu.» ¹² Daudi anacirhegeka abambali b'emisole mpu babayirhe; banacibatwa amaboko n'amagulu banacibamanika hofi n'eciyanja cabaga aha Hebroni.

Buzinda bw'ahôla banaciyanka liry a irhwe lya Ishibali, balibisha omu nshinda y'Abneri aha Hebroni.

5

Daudi ashîgwa amavurha gw'obwarni

¹ Abantu b'amashanja goshi ga bene Israheli banacikanya baja emunda Daudi ali e Hebroni banacimubwîra mpu: K'orhabwini oku rhuli mavllha na minyofu yawe. ² Kurhenga mira, amango Saulu anali mwâmi wirhu erhi onaheka engabo ya bene Israheli oku matabâro. Nyamubâho akubwizire erhi: «We wayabula olubaga lwâni lwa bene Israheli, we wanaba mukulu walo». ³ Ntyo abagula b'Israheli boshi bashimanana na mwâmi Daudi aha Hebroni; banacinywana naye embere za Nyamubâho aha Hebroni, Daudi bamushîga amavurha g'okubâ mwâmi w'Israheli. ⁴ Agôla mango Daudi âbaga mwâmi omu Israheli ali akola agwerhe myâka makumi asharhu kurhenga abusirwe, agal'iyîma na yindi myâka makumi ani. ⁵ Aha Hebroni Daudi alamireho nka mwâmi wa bene Yuda bone myâka nda na myêzi ndarhu, ayîma myâka makumi asharhu aha Yeruzalemu nka mwâmi wa bene Israheli na bene Yuda boshi.

Daudi arhêra Yeruzalemu anamuhimwa

⁶ Daudi arhêra abanya-Yebusi bayûbakaga aha Yeruzalemu, boshi n'engabo yâge, abôla bantu bo banaligi bene olugo. Banacibwîra Daudi, mpu: «Orhâje muli olu lugo; kali emihurha n'ebirema byonene byakulibirhakwo.» (Kwo kwaligi kuderha mpu: Daudi arhankaja muli olwôla lugo). ⁷ Ci Daudi ahima olwo lugo Luzibuzibu lwa Siyoni, aluyirika mpu lwo lukôla lugo lwa Daudi. ⁸ Olwo lusiku amango balwaga alaganana erhi: «Owankatumirha omunya-Yebusi akasôka omu mugezi^d. Kuziga Yowabu mwene Seruya yehe asôka omu mugezi... » Eyôla ngabo y'emihurha n'abakunagizi bali bashombanyi bashologosire Daudi. Co cirhuma batwa mugani mpu: «Abakunagizi n'emihurha barhaja omu nyumpa.» ⁹ Daudi ayûbaka cirya cishagala anaciyirika mpu co cikola «Lugo lwa Daudi». Aciyûbakira ecogo cizibu amarhambi goshi kurhenga aha Milo, ayûbaka n'omu ndalâla. ¹⁰ Daudi aja azibuha bwenêne la ngasi lusiku, na Nyamuzinda Nnâmahanga w'Emirhwe erhi anali haguma naye. ¹¹ Hiram mwâmi w'e Tiri alika entumwa yaja emunda Daudi ali. Amurhumira n'emirhi mizibu bwenêne ederhwa karhonda, amurhumira n'ababinji b'empaho, n'abagoya amabuye mpu bagend'iyûbakira mwâmi Daudi enyumpa. ¹² Daudi abona oku neci Nyamubâho ayisha amuyîmanika nka mwâmi wa bene Israheli, anabona oku ayisha akuza obwôla bwâmi erhi lubaga lwa bene Israheli lurhuma.

Bagala ba Daudi aha Yeruzalemu

¹³ Erhi aba akola amayûbaka aha Yeruzalemu amanarhenga aha Hebroni, ashub'iyanka abandi bakazi, baguma ba biherula abandi abaja omubuhya, ntyo ashub'ibaburhakwo akarhabana n'akanyere. ¹⁴ Alaga amazîno g'abana Daudi aburhiraga aha Yeruzalemu: Shamuwa, Shobabu, Natani, Salomoni, ¹⁵ Yibehari, Elishuwa, Nefegi, Yafiya, ¹⁶ Elishama, Eliyada na Elifêleti.

Daudi ahîma Ahafilistini

¹⁷ Abafilistini banacimanya agôla mango oku Daudi ye washîzirwe amavu rha g'okuba mwâmi w'Israheli, boshi bashubûzanya, mpu baje balongereza Daudi. Daudi anacimanya omwanzi, ayandagalira ebwa nyumpa yâge nzibuzibu. ¹⁸ Engabo y'Abafilistini yanacishagamuka, boshi bashandabana omu kabanda ka Refayimi. ¹⁹ Daudi akanya agend'idôsa Nyamubâho, erhi: «Ka ngend'i lwîsa Abafilistini, ka wabahira omu maboko gani mbahime?» Nyamubâho anacibwîra Daudi, erhi: «Kanya osôkere yo, bulya kwo binali, Abafilistini nabahizire omu maboko gâwe.» ²⁰ Daudi anacija aha Baali-Perazimi, Daudi anacihimiraho. Daudi anaciderha, erhi: «Nyamubâho anahenangwire abashombanyi bani kula

^d5.8 : Ogwo mugezi gwo guruhukanyire omu cogo c'abanya Yebusi.

amîshi gahenangula ebigacisire.» Okôla kwo kwarhumire ahôla bahayîrika izîno Iya Bali-Perasimi. ²¹ Abafilistini banacijandika empivu zâbo ahôla, Daudi n'engabo yâge bayisha ahôla bazigukumba banazigendana. ²² Abafilistini bashub'iyisha barhabire kandi bashandabana omu kabanda ka Refayimi. ²³ Daudi akanya ashub'igend'idôsa Nyamubâho, naye amushuza, erhi: «Orhasôkaga, ci obayubuke obayîshe emugongo olunda lw'emirhi y'emiforsadi. ²⁴ Hano onayumva olubi enyanya ly'eyôla mirhi, onacirhunike ho na halya kuli bo, bulya Nyamubâho ayisha akushokolire, oshandabanye eyôla ngabo y'Abafilistini.» ²⁵ Daudi anacijira kulya Nyamubâho anamubwiraga, ahima abôla Bafilistini kurhenga e Geba kuhika e Gezeri.

6

Omucîmba gw'amalaganyo gwahêkwa e Yeruzalemu

¹ Daudi anacishubishubûza engabo y'abalwi bâge boshi omu Israheli, bahika omu balume bihumbi makumi asharhu. ² Daudi boshi n'engabo yali kulikire, barhôla enjira yâbo kurhenga e Baale-Yuda, mpu bagend'iyinamula eyôla munda omucîmba gw'amalaganyo gwa Nyamubâho, ogwayirikagwa izîno Iya «Nyamuhâho, Nyakasane w'Emirhwe obwarhire kuli bakerubi.» ³ Ogwo mucî mba gwa Nyamuzinda banaciguhira omu ngâlè mpyahya, bagurhenza omu nyumpa ya Abinadabu, kuhika oku karhondo. Uza boshi na Ahiyo, bo bayishaga bagendesa eyôla ngâlè mpyahya. ⁴ Bayirhenza omu nyumpa ya Abinadabu eyali oku karhondo, erhi omucîmba gwa Nyamubâho gunaligimwo; Ahiyo ashokolera ogwôla mucîmba na Uza aja agenda eburhambi bw'omucîmba. ⁵ Naye Daudi boshi n'engabo ya bene Israheli, bakulikira bayisha basamira Nyamubâho, banaja baziha ebizihwa bya ngasi lubero, by'emirhi y'ensindani, ebitari, ennanga, engoma, na ngasi bindi bya bulenga banahashire okukuzamwo Nyamubâho. ⁶ Erhi bahika aha câno ca Nakoni, Uza alambûla okuboko mpu agwarhirizemwo omucîmba gw'amalangayo^e bulya enkafu zali zigudwîrhe luhengu. ⁷ Oburhe bwa Nyamubâho bwanaciyaka bwenêne kuli Uza, Lungwe anacimulambika okw'idaho erhi ecôla citumule cirhuma, afira ahôla, aha burhambi bw'omucîmba gw'amalaganyo gwa Nyamubâho. ⁸ Daudi abahala bwenêne erhi okwôla Nyamubâho anayirhaga Uza kurhuma. Ciru ahôla alinda ahayîrika izîno mpu ho hakôla aha «kurhingamirwa kwa Uza».

⁹ Daudi ayôboha bwenêne Nyamubâho kurhenga agôla mango; anaciderha erhi: «Kurhi omucîmba gwa Nyamubâho gwankaja emwâni wâni?» ¹⁰ Daudi a rhacilonzagya okuhêka ogwôla mucîmba gwa Nyamubâho emwâge, omu lugo lwâge. Daudi anaciguhêka emwa Obededoni w'e Gati. ¹¹ Ogwôla mucîmba gw'amalaganyo gwanacibêra aha mwa Obededoni myêzi isharhu, Nyamubâho anacigisha bwenêne enyumpa ya Obededoni, naye yêne.

¹² Banacigend'ibwîra Daudi mpu ka wakamanya, kali Nyamubâho anagishire Obededoni na ngasi ehi anajira hyoshi erhi gulya mucîmba gw'amalaganyo gurhuma. Daudi akanya agend'irhôla gulya mucîmba gw'amalaganyo anagusôkana emwâge, aguhêka omu lugo lwâge n'obusîme bunene. ¹³ Erhi ababarhuzi bw'ogwo mucîmba gwa Nyamubâho bayus'igenda magulu ndarhu, banacirherekêra enkafu n'akanina kashushagire. ¹⁴ Daudi ayisha asâma n'emisi yâge yoshi, anali ayambirhe omwirhêro gw'enondwê. ¹⁵ Daudi haguma na bene Israheli boshi banacihêka omucîmba gw'amalaganyo gwa Nyamubâho n'obusîme bunene bwenêne, emishekera yayisha yabûhwa. ¹⁶ Agôla mango omucîmba gwa Nyamubâho gwajaga omu lugo lwa Daudi, Mikala mwali wa Saulu, agend'iyunama aha kabonezo mpu alôla, n'erhi acibona kurhi Daudi ahamira anaja asâmira Nyamubâho, nyamunyere amugaya emurhima gwâge. ¹⁷ Erhi baba bamahisa bamanadekereza ogwôla mucîmba gw'amalaganyo ga Nyamubâho omu karhi k'enyumpa y'ihêma Daudi ali amaguyûbakira, Daudi ahêra Nyamubâho enterekêro y'embâgwa n'ey'omurhûla. ¹⁸ Erhi ayusa okurherekêra ezôla nterekêro z'embâgwa n'ez'omurhûla, agisha olubaga oku izîno Iya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Emirhwe. ¹⁹ Aja agabira olubaga lwa bene Israheli boshi, omulume n'omukazi, ngasi muguma aja ahâbwa obuntu, ecihimbi c'ecituntume c'emizâbîbu. Olubaga lwanacishubira

^e6.6 Omucîmba gw'Amalaganyo gurhahumagwakwo na ngasi ye. Ntaye ênk'ahadâhwa barhacigubwîka. Uza agomera ntyo Nyakasane.

ngasi muguma omu mwâge.

²⁰ Daudi mpu akôlaga ahindamuka agend'igisha omulala gwâge, Mikala mwâli wa Saulu anacija emunda ali, amubwîra, erhi: «Neci nabwinage omwâmi w'Israheli acihêka irenge ene la. Owajaga acibwikula kulya embere z'abaja n'abaja-kazi, nka kulya omuntu wa bushabusha akanacibwikula.» ²¹ Daudi anacishuza Mikala, erhi: «Nasâmiraga embere za Nyamubâho, okuli oku izîno lya Nyamubâho ozine, owantonyagya kulusha sho, na kulusha enyumpa ya sho, kuhika anyimika mwâmi w'Israheli lwo lubaga lwa Nyamubâho, nakayô rha nasamira embere za Nyamubâho. ²² Ciru nacinyihya okurhalusire ahôla. Neci omu masu gâwe nanabonekana nka muntu wa busha, ci embere z'abôla baja-kazi odesire, nakuzibwa nka muntu mukulu.» ²³ Oyôla Mikala mwâli wa Saulu ayîsh'ifa bugumba arhabona mwana.

7

Obulêbi bwa Natani

¹ Erhi Daudi abaga akôla adekerire bwinja aha mwâge, na Nyamubâho amamurhamûlaga bulya amamulikûza oku bashombanyi bâge bali bamugosire boshi, ² mwâmi Daudi anacibwîra omulêbi Natani erhi: «K'obwîne nâwe okûla; niono nyûbaka omu nyumpa y'enshebeye, n'omucîmba gw'emalaganyo ga Nyamubâho gwagal'ibêra omu ihêma.» ³ Natani ashuza, mwâmi Daudi, erhi: «Kanya ogend'ijira nk'oku omurhima gwâwe gunakubwizire, bulya Nya mubâho okugashanire».

⁴ Muli obwôla budufu bonene, akanwa ka Nyamubâho kanacirhinda kuli Natani kaderha, erhi: «Kanya oj'ibwîra mwambali wâni Daudi, erhi: ⁵ Mpu akanwa ka Nyamuzinda kadesire ntyala: ka we wakanyûbakira enyumpa naberamwo? ⁶ Bulya ntasag'ihanda omu nyumpa ciru n'eriguma kurhenga ha lya narhenzagya bene Israheli e Mîsiri kuhika ene; ci nakaz'ibera omu ihêma n'aha mbuga. ⁷ Agôla mango najaga nagenda na bene Israheli boshi, ka hali muciranuzi muguma omu baciranuzi b'Israheli balihirwe okuyabula olubaga lwâni Israheli, ka hali oyu nadosize nti: «Ciruma orhanyûbakira enyumpa y'enshebeye? ⁸ Bunôla ojag'ibwîra mwambali wâni Daudi ntyala: «Erhi mpu oku akanwa Nyamuzinda kadesire kw'oku: Niene nakurhenzagya ebulambo erhi oyabula ebibuzi, nakwishoga nti obe mwâmi w'olubaga lwâni Israheli; ⁹ nyôrha ndi nâwe omu majira gâwe goshi. Namalire na ngasi bashombanyi banali bakuzongolosire boshi, izîno lyâwe nalihêka irenge nka mazîno g'abandi bakulu ba hano igulu. ¹⁰ Olubaga lwâni nalusingira ecihugo, Israheli neci namuyubasize anafumbamira arhacilala ajuguma erhi abana b'abashombanyi babo barhuma barhakacibahumakwo aka mira. ¹¹ Kurhenga amango nayîmanikaga abaciranuzi omu lubaga lwâni lw'Israheli, nakuluhwire erhi nkufumya abashombanyi bâwe boshi. Na Nyamubâho akumanyisize oku ye okôla wakuyûbakira enyumpa. ¹² Mango ensiku zawe zaheka, na hano oshanga bashakulûza bâwe ekuzimu obûko bwâwe nabuhêka enyanya, n'obwâmi bwâwe nabuyîmika bwinja, omwana w'enda yawe mutugike omu bwâmi bwâge. ¹³ Oyo mwana ye wayîsh'iyûbaka enyumpa oku izîno lyani, nani nayîmanika obwâmi bwâge busimbe ensiku zoshi. ¹⁴ Oku bwâni, naba îshe naye abe mugala wâni. Erhi akajira okubi nanamuhîmbaguza n'empimbo z'akirume, nanamuha n'ebifundo, bitya omuzire akanaha omwana wâge. ¹⁵ Cikwône ntankamunyaga obwâmi bwâni nka kulya nabunyagaga Saulu namurhenza embere zani. ¹⁶ Enyumpa n'obwâni bwâni byayôrha ho ensiku zoshi embere zani, n'entebe y'obwâmi bwâwe yasimba ensiku zoshi.» ¹⁷ Natani anacibwîra Daudi ebyôla binwa byoshi nk'oku anabonekeragwa omu bilôrho.

Omusengero gwa Daudi

¹⁸ Daudi anaj'ishenga Nyamubâho, anaciderha, erhi: «Yagirwa niono ndigi muntu mucu, n'omulala gwâni guligi mucu obôla wandaganya okungana aha. ¹⁹ N'okôla kuciri kunyi omu masu gâwe yagirwa Nyamubâho; wadesire n'ebiyêrekîre omulala gwa mwambali wâwe omu nsiku zayisha, wene orhahabiri oku lyo linali irhegeko ly'omuntu eryo yagirwa Nyakasane. ²⁰ Bicigi Daudi ankaciderha bilushire aho? Wene omanyire mwambali wâwe bwinja yagirwa Nyamubâho. ²¹ Akanwa kâwe n'obwinja bw'omurhima gwâwe, byo birhumire ojira agala

minja goshi, byo birhumire onagamanyisa mwambali wâwe yagirwa. ²² Kuli okwôla oganze, yagirwa Nyamubâho, bulya ntâye oli akâwe na nta wundi Nyamuzinda aha nyuma zawe, omu kulôla ebi rhwanayumvîrhe n'amarhwiri girhu. ²³ Ndi oli nka olubaga lwâwe, ndi oli nka Israheli yagirwa, ishanja liguma toro eri alijiremwo eby'okurhangaza, bunguke bw'igulu burhuma. Wakungusha embere z'olwo lubaga warhenzagya e Mîsiri, amashanja n'aba nyamuzinda babo bw'obwihambi. ²⁴ Neci yagirwa wasinzire wene olubaga lwâwe Israheli mpu luyorhe lwâwe ensiku zoshi, mpu na nâwe, yagirwa Nyamubâho, oyorhe oba Nyamuzinda walo. ²⁵ Na bunôla yagirwa Nyamubâho, Nyamuzinda, ebyôla binwa waderhaga kuli mwambali wâwe n'oku mulala gwâwe, birhume wabalanga ensiku zoshi, onabajire nka okwôla onabalaganyize. ²⁶ N'izi no lyâwe lije irenge ensiku zoshi muli ebi binwa: Nyamubâho w'Emirhwe, yêne ye Nyamuzinda w'Israheli. N'enyumpa ya mwambali wâwe Daudi efumbamire bwinja embere zâwe. ²⁷ Bulya wene, yagirwa Nyamubâho w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli, wakumanyisagya mwambali wâwe wamubwîra erhi: Niene nakuyûbakira enyumpa co carhumire mwambali wâwe abona omurhima gw'okukuhisakwo guno musengero. ²⁸ Na bunôla Yagirwa Nyamubâho, wene we oba Nyamuzinda n'ebinwa byâwe biba by'okuli. Lero wene wabwiraga mwambali wâwe akôla kanwa k'omulagi. ²⁹ Bunôla ogishage yagirwa ogwôla mulala gwa mwabambali wâwe, lyo gukaz'iyôrha guli ensiku zoshi embere zâwe. Bulya yagirwa Nyamubâho, wene wakuderhaga, na kuli ogwo mugisho gwâwe enyumpa ya mwambali wâwe yayôrha ngishe ensiku zoshi.»

8

Oku Daudi ahimaga amashanja

¹ Enyuma ly'aho Daudi ahima Abafilistini. àbagendesa ebifukamiro. Daudi abahima bwenêne anabanyaga amarhwali gâbo goshi. ² Ahima n'abantu b'e Mowabu, boshi abagwishiza oku idaho anabalambûlira kwo omugozi. Baguma abalambûlirakwo migozi ibirhi, erhi bo bafa abâla, abandi abalambûlirakwo omugozi mugumaguma erhi mwe ntacimuyirhe mwâlama. Ntyo abôla banya Mowabu bashuba bajâ ba Daudi, abagwâsirwe okukamurhûla eby'omushigo.

³ Daudi ahima Hadadezeri, mugala wa Rehobu, mwâmi w'e Soba, amuhima erhi akôla ahika oku lwîshi lwa Efrata. ⁴ Daudi amunyaga barhabâzi cihumbi na magana gali nda ga banyakulwa n'ebiterusi, amunyaga na bandi barhabâzi bihumbi makumi abirhi, bo barhabâzi bayisha bagenda n'amagulu. Daudi atwa ebiterusi byâbo byoshi emisi. Ci kwônene asigalanamwo igana lyone. ⁵ Abanya-Sîriya b'e Damasko bayisha mpu bakola bal'irhabala Hadadezeri, oyôla mwâmi w'e Soba. Muli abôla banya-Sîriya Daudi abayirhamwo bantu bihumbi makumi abirhi na bibirhi. ⁶ Daudi ayîmika abarhambo n'abasirika o-mwôla Sîriya y'e Damasko, na ntyo abôla bantu banya-Sîriya bashuba barhumisi bâge banakaz'imurhûla eby'omushigo. Nyamubâho ayimangira Daudi omu majira gâge goshi. ⁷ Daudi arhôla empenzi z'amasholo abôla bene Hadadezeri bâli bagwerhe, azihêka e Yeruzalemu. ⁸ Omu bishagala bya Hadadezeri biderhwa Betaha na Berotayi, mwâmi Daudi ahagulamwo ebyuma by'amarhale mwandu.

⁹ Erhi Toî, mwâmi w'e Hamati ayumva oku Daudi anahimire Hadadezeri n'emirhwe yâge yoshi, ¹⁰ arhuma omugala Yorami mpu agend'ilamusa Daudi anamuvuge omunkwa bulya anatuzirekwo Hadadezeri entambala anamuhima, bulya Toî na Hadadezeri barharhenzanyagya kwo ntambala; Yorami ayisha adwîrhe orhubebe n'ebindi byankizo by'amasholo n'amarhale abisholôlera Daudi. ¹¹ Daudi arhôla ebyôla birugu abirherekêra Nyamubâho, kuguma na ngasi gandi masholo n'amarhale ali amanyaga emwa agandi mashanja ali amahima. ¹² Agôla mashanja galigi bantu b'e Sîriya, abantu b'e Mowabu, bene Amoni, Abafilistini, bene Amaleki n'ebi ahagulaga emwa Hadadezeri, mwâmi w'e Rehobu n'e Soba.

¹³ Daudi, neci izîno lyâge lyaja irenge amango ahimiraga abantu b'e Edomu omu kabanda k'Omuniyû, bali bihumbi ikumi na munani. ¹⁴ Omwôla Edomu ayubasamwo abarhambo b'abasirika na ntyo abantu b'e Edomu boshi baba baja ba Daudi. Nyamubâho ajayimangira

Daudi omu majira gâge goshi.

Oburhegesi bwa Daudi

¹⁵ Daudi ayîma ntyo omu Israheli mwoshi, n'olwo lubaga lwâge loshi akaz'ilutwira olubanja n'obushinganyanya. ¹⁶ Yowabu mugala wa Seruya, ye wali murhambo kashala w'abalwi ba Daudi, naye Yehoshafati mugala wa Ahiludi ye wali murhindisi w'emyandiko. ¹⁷ Sadoki, mugala wa Ahitubu, boshi na Ahimeleki mugala w'Abiyatari bo bali badâhwa. Na Seraya ye wali mwandisi. ¹⁸ Benayahu, mugala wa Yehoyada aba murhambo w'abanya- Kereti n'aba-Peleti, bagala ba Daudi baja omu mukolo gw'obudâhwa.

9

Obwinja bwa Daudi kuli mwene Yonatani

¹ Daudi anacidôsa erhi: «Ka hali omuntu ocisigire w'omu mulala gwa Saulu, mmunjirire aminja erhi Yonatani orhuma?» ² Mw'agôla mango hali murhumisi muguma w'omu mulala gwa Saulu, izîno lyâge ye Siba. Banaciyisha bamudwîrhe emunda Daudi ali, mwâmi anacimudôsa, erhi: «Ka we Siba bulya?» Naye Siba amushuza, erhi: «Neci mwambali wâwe ono waliha.» ³ Mwâmi amudôsa, erhi: «Ka nta muntu wasigire w'omu mulala gwa Saulu nkamuyêreka aminja gali nka aga Nyamubâho». Siba anacishuza mwâmi erhi: «Hacisigire mwene Yonatani, mwana walemire amagulu gombi.» ⁴ Mwâmi anacidôsa erhi: «Ngahi ali?» Siba anacishuza mwâmi, erhi: «Aba aha mwa Makiri, mugala wa Amieli w'e Lo-Debari.» ⁵ Daudi amurhuma mpu agend'igirhola oyôla mwana aho mwa Makiri g'Amieli w'e Lo-Debari.

⁶ Erhi ahika hali mwâmi Daudi, Mefibali, mugala wa Yonatani mwene Saulu olya mwana yeshi afukama afukamiriza. Daudi anacimuyakuza, erhi: «Mefibali!» Naye ashuza erhi: «Yagirwa niono mwambali wâwe.» ⁷ Daudi anacimushuza, erhi: «Orhayobohaga cici, bulya nalonza okukujirira aminja erhi sho Yonatani orhuma. Nakugalulira amashwa ga shakulu wâwe Saulu goshi, nâwe wene ngasi mango wâkâlira oku cîbo cani». ⁸ Mefibali anayunamiriza afukama aderha erhi: «Mwambali wâwe aligi muntu mucu mpu wangalamira nie nkôla ncibera kabwa?»

⁹ Okubundi mwâmi Daudi anacihamagala Siba, olya murhumisi wa Saulu anacimbwîra, erhi: «Ngasi ebi omulala gwa nnawinyu Saulu gwanajiraga, na ngasi ebi yêne anali agwerhe byoshi mbihîre mwene nahamwinyu. ¹⁰ Wakamuhingira amashwa gâge woyo mweshi n'abana bâwe, n'abarhumisi bâwe, wakaz'imuhumbulira ntyo ebi omulala gwâwe gwakalyamwo omugati; ci konene Mefibali oyo mwene nnahamwiyu akaz'ilira oku cîbo cani.» Oyôla Siba ali agwerhe bagala ikumi na barhanu, na barhumisi makumi abirhi. ¹¹ Siba ashuza mwâmi Daudi erhi: Yagirwa mwambali wâwe ajira nk'okwôla nnawirhu anamurhegesire.»

Mefibali akaz'ilira oku cîbo ca Daudi nka muguma omu bana bâge. ¹² Mefibali ali agwerhe omwanarhabana murho, izîno lyâge ye Mika. Na ngasi bantu banabaga aha mwa Siba boshi bali barhunisi bâge. ¹³ Mefibali ali ayubasire aha Yeruzalemu akazâg'ilira oku cîbo ca mwâmi anali alemire amagulu gombi.

10

Ecijâci oku baganda ba Daudi

¹ Oku byarhondire kw'oku: Omwâmi w'aba-Amoniti anacifa, omugala ayîma ahali hage. ² Daudi anaciderha erhi: «Nacîyêrekana muntu mwi nja embere za Hanuni, mwene Hanashi, nka kulya îshe naye anali muntu mwinja kuli nie». Daudi anacirhuma abagend'irhûliriza Hanuni kuli obwôla bufire bw'îshe. Abôla bambali ba Daudi bahika omu cihugo ca bene Amoni. ³ Ci kwônene abarhambo b'ecôla cihugo ca bene Amoni banacibwîra nnahamwabo Hanuni, mpu: «Ka omanyire mpu Daudi kukuza okûla akuzize sho ene arhuma abayîsh'ikurhûliriza? K'okûla kurhali kuyîsh'iyunja olugo abone ngahi hale mbu muli lwo na ngahi ankahashig'ilugwarhira, kali kwo kurhumire abala ba mbali baja eno?» ⁴ Okubundi Hanuni anacigwârha balya bambali ba Daudi, anacibamômula obwânwa luhande, emishangi

yâbo baja bayibera mpande kuhika oku lurhungu bagali balika mpu bagendage. ⁵ Omwanzi banacigurhomya Daudi mpu kwo byabirage ntyo; naye ho na halya alika entumwa yagend'ilâba kurhi bayosire bulya bayishire balubire n'enshonyi bwenêne; mwâmi arhuma mpu bababwire oku: «Babere aha Yeriko kuhika obwânwa bwâbo bushub'imera bagaligaluka.»

Entumba ntanzi n' Aba-Amoniti

⁶ Aba-Amoniti babona oku bonene bacishombanyisize emunda Daudi ali, banacigend'iyinjibana abasirika babarhabala okulwa emwa aba-Aramiya b'e Bet-Rehobu n'emwa aba-Aramiya b'e Soba boshi bahika omu bantu bihumbi makumi abirhi bya basirika baja balambagira n'amagulu. Omwâmi w'e Maaka abaha basirika cihumbi nayo engabo y'e Tobi yajira basirika bihumbi ikumi na bibirhi. ⁷ Daudi amanya oku ntyo kwo bakomekire, anacilika omurhambo Yowabu n'engabo ngasi banali balwi ba burhwâli boshi. ⁸ Nayo engabo ya bene Amoni, yahuluka, yatwa olugerêro oku muhango gw'olugo. Nabo abasirika b'e Aramiya y'e Soba, ab'e Rehobu, n'ab'e Tobi, boshi batwa olugerêro omu kabanda. ⁹ Erhi Yowabu abona oku bacigabire mpu bamuyîshe embere n'enyuma, Yowabu anacîshoga abasirika b'entwâli omu bene Israheli abahira murhwe muguma embere za bene Aramiya. ¹⁰ Abandi basigalaga anacibabwîra oku burhegesi bw'omulumuna Abishayi, naye abahira oku cigamba embere za bene Amoni. ¹¹ Yowabu anacibwîra Abishayi, erhi: «Nka wakabona oku aba-Aramiya bali bazibu kundusha wanayisha ontabâle, na erhi akaba bene Amoni bo bali bazibu kukulusha nani nanayîsh'ikurhabâla. ¹² Ozibuhe rhubayêreke oku rhunali ntwâli za kulwira olubaga lwirhu, n'olugo lwa Nyamubâho, Nya- muzinda wirhu, naye yêne Nyamubâho anajiraga ngasi bindi anabwîne binja embere zâge. ¹³ Okubundi Yowabu ayisha akomekire n'engabo yâge akolaga al'ilwîsa abanya-Aramiya n'erhi bamubona bakûla omulindi baciya kira. ¹⁴ Nabo bene Amoni erhi babona oku aba-Aramiya bayasire, nabo baciya kira bacîshubirira omu lugo lwâbo. Yowabu arhabaluka ebwa matabâro, eyo munda ajag'ilwikiza aba-Amoniti, ashubira e Yeruzalemu.

Aba-Aramiya bahimwa

¹⁵ Aba- Aramiya erhi babona oku bahimiragwe na bene Israheli, bashub'ishubûzanya boshi haguma. ¹⁶ Hadadezeri arhuma entumwa yagend'ishubuza abandi ba-Aramiya bayûbakaga erindi ishiriza ly'olwîshi, banahika aha Helami, bali badwirhwe na Shobaka ye wali murhambo w'engabo ya Hedadezeri. ¹⁷ Banacibwîra Daudi ogwôla mwanzi, naye erhi ayus'ishubûza engabo ya bene Israheli yoshi, ayikira Yordani, ahika aha Helami. Aba-Aramiya batwa ecigamba, bakoza entambala kuli Daudi. ¹⁸ Ci kwônene Daudi n'engabo yâge ya bene Israheli bahima aba-Aramiya, bakûla omulindi bakola bayaka. Daudi ayirha biterusi bya ngâlè magana gali nda za bene Aramiya, abayirhamwo n'abasirika banyakulwira oku biterusi bantu bihumbi makumi ani. Olwo lusiku, Daudi atumirha n'omurhambo wabo Shobaka, anafa ho na halya. ¹⁹ Erhi abâmi balikola bashiga Hadadezeri babona oku Israheli amabahima bayisha bahunya obwonjo, bashiga bene Israheli, aba-Aramiya bagokôla barhaciîrira barhabâla aba-Amoniti omu kutula entambala.

11

Entumba ya kabirhi n'Abu-Amoniti. Obugonyi bwa Daudi

¹ Cihumba-mwâka, gala mango abâmi barhabâla, Daudi arhuma Yowabu haguma n'enganda yâge n'Israheli yeshi: banigûza bene Amoniti, bagwika omurhi gwâbo embere za Raba. Daudi erhi asigire aha Yeruzalemu. ² Erhi kuba bijingo Daudi azûka, aja ageragera omu luso lw'enyumpa yâge; oku aja acigezegeza ntyo, alangira omukazi adwîrhe acishuka; n'oyo mukazi ali w'iranga. ³ Daudi aj'idôsa emyanzi y'oyo mukazi, bamubwîra, mpu: «Ye Betisheba, mwa Eliyamu, muka Uriya w'e Hita!» ⁴ Daudi arhuma abaganda, baj'imulêrha. Nyamukazi ayisha, balala bo na Daudi n'okusiga aciyus'irhenga omu mugongo. ⁵ Nyamukazi arhôi1a izîmi, arhumiza Daudi, erhi: «Lyabire izîmi!»

⁶ «Lero, Daudi arhumiza emwa Yowabu, erhi: «Ontumire Uriya w'e Hita.» Yowabu arhuma Uriya emwa Daudi. ⁷ Erhi Uriya ahika hali Daudi, Daudi arhôngêra okumudôsa emyanzi ya Yowabu, ey'engabo n'amatabâro. ⁸ Buzinda Daudi abwîra Uriya, erhi: «Jaga emwâwe, okalabe amagulu.» Uriya ahuluka omu ndâro bamukulikiza n'ibimbi ly'oku cîbo c'ebugale. ⁹ Cikowone Uriya alâla omu luso lw'endâro haguma n'abaganda ba nnawabo, arhajaga emwâge.

¹⁰ Baj'ikubwîra Daudi, mpu: «Uriya arhajire emwâge.» Daudi adôsa Uriya, erhi: «K'arhali kubalamuka wacibalamuka? Cici carhumire orhaj'emwâwe?» ¹¹ Uriya ashuzza Daudi erhi: «Muhanyi obwinage oku omucîmba gwa Nyakasane omurwana gw'Israheli n'ogwa bene Yuda omw'ihêma balibalâla. Nnawirhu Yowabu n'enganda yâge balibalâla omu lubala, ka nie nkolaga naj'omu mwâni ndye, nnywe nnangwîshîre^f rhwene mukanie! Ncigashire Nyakasane ozine na nâwe wene oku ntakahira najira ntyo.» ¹² Lero Daudi abwîra Uriya erhi: «Orhajaga ngahi, oshub'ibêra hano ene n'irhondo na nakuyemerera ohumûke.» Ntyo Uriya abêra e Yeruzalemu olwo lusiku. Bwaca sêzi, ¹³ Daudi ahamagala Uriya mpu alye ananywe embere zâge, amulalusa. Erhi kuba bijingo, Uriya ahuluka, aj'igwîshira kandi halya haguma n'abalâlîzi, arhajaga kandi emwâge.

¹⁴ Kandi lyaba sêzi, Daudi ayandikira Yowabu amaruba, agaha Uriya mpu amuhekerego. ¹⁵ Ayandikamwo erhi: «Oshokoze Uriya halya obwîne entabala eri ndârhi bwenêne, mugal'icitunda enyuma zâge: bamulashe afe.» ¹⁶ Yowabu, ye wali ogosire ecishagala, ahira Uriya ahantu ali amanyire oku banyamurasa badârhi bahali. ¹⁷ Ben'ecishagala bashagamuka, barhêra Yowabu. Bajira enkumba omu ngabo, omu nganda ya Daudi, Uriya w'e Hita naye abafamwo.

¹⁸ Yowabu anacimanyisa Daudi ebyabire byoshi oku ntambala. ¹⁹ Abwîra olya muganda erhi: «Hano oyusa waganirira mwâmi ebyabire byoshi oku ntambala, ²⁰ erhi wakabona akaliha agali nakubwîra, erhi: «Cici carhumaga mwayegera bwenêne olugo ene muli oku ntambala? Kamurhamanyiri oku banalikire emyampi enyanya ly'ecôgo? ²¹ Ndi wayirhaga Abimeleki mwene Yerubali? K'arhali mukazi wamubandaga olusho enyanya ly'ecôgo, k'arhafiraga e Tebesi? Cici carhumaga mwayegera bwenêne ecôgo?», oderhe erhi: «Mwambali wâwe Uriya w'e Hita naye anafire.»

²² Erya ntumwa yanacigenda, n'erhi ehika yashambalira Daudi emyanzi yoshi Yowabu amurhumaga. Daudi akalihira Yowabu, abwîra olya muganda erhi: «Cici carhumaga mwayegera bwenêne ecôgo c'olugo ene mukola mwalwa entambala? Ka murhamanyiri oku banalikire emyampi enyanya ly'ccôgo? Ndi wayirhaga Abimeleki mwene Yerubali? K'arhali mukazi wamubandaga olusho enyanya ly'ecôgo, k'arhafiraga e Tebesi? Bulya gurhi mwayegeraga ecôgo c'olugo?» ²³ Olya muganda ashuzza Daudi erhi: «Kwo kuderha oku abo bantu bâli bazibu kurhulusha, barhujalabukakwo kuhika omu mashwa; nirhu rhwamabakwamukakwo kuhika oku c'olusò. ²⁴ Cikwonce enfôla miherho zamarhulashira enyanya y'ecôgo. Co carhumire basirika bâwe baguma baguma bafa, balimwo Uriya w'e Hita.» ²⁵ Ago mango Daudi abwîra erya ntumwa, erhi: «Yumvagya oku wayîsh'ibwîra Yowabu: «Mpu omanyere okwo kurhakufudusagya. Oku matabâro, engôrho eyôrha ekuba baguma na baguma olunda n'olundi. Ocihangane, olwise olwo lugo, onaluhêrekeze». Ntyo wanamujira bushiru.

²⁶ Erhi muka Uriya ayumva oku iba anafire, aja omu mishibo. ²⁷ Erhi emishibo ehwa, Daudi arhumiza mpu bacimulerhera olya mukazi, amuheba omu mwâge, ashuba mukâge, amuburhakwo omurhabana. Eco cijiro cagayisa Nya-mubâho.

12

Natani akalihira Daudi. Daudi aciýûnjuza

^f **11.11** : Daudi alonza Uriya ayêgere mukage. Nyamukazi akabâ izimi, bayish'icikebwa oku linali ly'iba Uriya. Amango g'amatabâro omusirika arhakajire omu mwa mukâge. Lyali irhegeko eryo kuli okwo. Lola 1 Sam 21,5.

¹ Mw'ezo nsiku, Nyakasane arhuma omulêbi Natani emwa Daudi. Erhi aja aha mwâge, amubwîra, erhi: «Hali bantu babirhi omu cishagala ciguma, muguma mugale, owundi mukenyi.

² Omugale àli agwerhe bîntu binji, aha bisungunu, aha binene. ³ Omukenyi yehe erhi ajira hibuzi hyâge higuma hyône, n'ehyo hibuzi kugula ahigulaga. Ahishibirira bwinja nnahyo, akahiyabula, hyaja hyakula haguma naye n'abana bâge; hyakâlya kw'ebi alya, hyakânywera kabehe kaguma naye, hyakumulâla aha burhambi: kwo hyali nka mwâli wâge. ⁴ Lero olya mugale ajakwo ecigolo. Olya mugale erhi abona kulya, aderha mpu arhahaza omu bintu byâge lyo a shêgera omwîra wâge. Akanya emw'ôlya mukenyi, amuzimba hiryâ hibuzi hyâge, ahishêgera omwîra wâge.» ⁵ Daudi erhi ayumva ntyo, akunirira oyo mu ntu wajiraga ntyo bwenêne, àbwîra Natani, erhi: «Mbotumirha Nyamuzinda ozine, arhabe oyo muntu wajiraga ntyo, akwânîne olufu! ⁶ Alyule eco cibuzi cani; bulya anajizire ebirhankajirwa, abula n'olukogo.» ⁷ Lero Natani abwîra Daudi, erhi: «Oyo muntu ye we! Ntyo kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli adesire: «Nakushîzire amavurha, nakujira mwâmi w'Israheli, nakukûla omu maboko ga Saulu, ⁸ nalikirira nnawinyu mpu lyo omurhegeka, bakâge boshi wabarhegeka, nakuha enyumpa y'Israheli n'eya Yuda, n'akaba obwîne oku ebyo byanyihire, ntâco ntakuyushulire. ⁹ Cici carhumire wagayaguza akanwa ka Nyakasane, wajira n'ebi arhasima? Cici carhumire wayirha Uriya w'e Hita, wamuyirhisa n'engôrho y'aba-Amoniti, na ntyo warhola mukâge? ¹⁰ Kurhenga ene engôrho⁹ erhakacileka enyumpa yâwe, bulya wangayaguzize, na bulya wayansire muka Uriya w'e Hita wamujira mukâwe.

¹¹ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Omu nyumpa yâwe mwo na nêne mwo nakuzukiza obuhanya. Narhola erhi wanasinza, mbahe owundi mulu- me, abajire bakage erhi lyanabasha. ¹² Ebi wajizire byoshi, wabijizire bufunda, ci niehe nkôla nakuyêreka byo erhi Israheli yeshi asinza n'izâba lyabasha!» ¹³ Daudi abwîra Natani, erhi: «Najirire Nyakasane ecâha!» Naye Natani abwîra Daudi, erhi: «Oku bwâge, Nyakasane akubabalire ecâha câwe, orhacife. ¹⁴ Cikwône, bulya wajacire Nyakasane, oyo mwana wâwe yeki wafa.» ¹⁵ Natani agenda, acijira emwâge.

Olufu lw'omwana wa Betisheba'. Okuburhwa kwa Salomoni

Nyakasane ahâ olya mwana Daudi aburhagakwo muka Uriya ibeza, e ndwâla nkali yamurhibukira. ¹⁶ Daudi ashenga, alakira omwana embere za Nyamuzinda: akalâla ntyo n'okulegerera arhaliri bici, aj'omu mwâge, alale agwîshîre oku idaho bumu. ¹⁷ Abarhonyi b'aha mwâge barhamurhengagaho mpu bamuzûse, akacilahirira, ciru n'okuderha mpu akaheba obulye ekanwa haguma nabo, kwâmuyabira. ¹⁸ Oku lusiku lwa kali nda, omwana afa. Bambali ba Daudi bayôboha okumumanyisa oku omwana anafire. Bacijamwo baderha erhi: «Ene omwana aciri mugumaguma, rhwalimubwizire ci arharhudumizize. Kurhigi lero rhukolaga rhwamubwîra oku omwana afire? Hali amango akako la amaligo. ¹⁹ Daudi alangira oku abambali bali bahwehwezanya bone na nnene, kuhika aho amanya oku omwana anafire. Daudi adôsa bambali bâge, erhi: «K'omwana anafire?», nabo bamushuza, erhi: «Neci, afire.»

²⁰ Ago mango Daudi azûka, acishuka, acishîga ahindula n'emyambalo. Okubundi aj'omu ka-Nyamuzinda afukama. Erhi agaluka emwâge, aderha oku bamuhe ebiryo; arhondêra okulya.

²¹ Abambali bamudôsa erhi: «Bici wakag'ijira halya? Ene omwana aciri azine, waleka okulya, wagentekera okulaka. Buno omwana anafire wamagamuka, wamarhondêra n'okulya.»

²² Ashuza erhi: «Amango omwana aciri azine, naleka okulya, narhondêra n'okulaka, bulya nakag'iderha erhi: Ndi omanyire? Ka harhali amango Nyakasane ankanfa lukogo n'oyo mwana alame. ²³ Lero buno anafirage bicigi byarhuma nacîshalisa? Ka kugalula nacimugalula? Nie nkola nânamushimane, ci yehe arhakacigaluka emunda ndi.» ²⁴ Daudi arhuliriza mukâge Betisheba'. Amuyegêra, ab'izîmi. Aburha omwanarhabana. Amuyirika izîno lya Salomoni. Nyakasane arhonya oyo mwana, ²⁵ anakumanyisa omu kanwa k'omulêbi Natani. Natani amuha izîno lya Yedidya^h omu kushimba akanwa ka Nyakasane.

⁹ **12.10** : Ebyo binwa bidesire okufa kw'abana ba Daudi: Amoni, Absalomu na Adoniya.

^h **12.25** : Okuburhwa kwa Salomoni ciri cimanýiso oku Nyakasane àbabalîre Daudi ecâha

Daudi arhola ecishagala c'e Raba

²⁶ Yowabu arhêra Raba, bo bwâmi bukulu bwa Aba-Amoniti, agwârha aha bwâmi. ²⁷ Ago mango Yowabu arhuma entumwa mpu bajibwîra Daudi, erhi: «Narhêzire Raba, nagwasire ciru n'ecishagala babikiramwo amîshi. ²⁸ Bonabuno, oshubûzagye omurhwe gw'abalwi gucisigire, oyerekezagye olugerêro lw'abasirika muli luno lugo, olurhôlege lyo arhacibâga nie ndurhozire n'okuluha izîno lyâni.» ²⁹ Daudi ashubuza abasirika boshi anaja e Raba. Arhera lulya Lugo analugwârha. ³⁰ Arhola ecimane cali oku irhe lya Milkoniⁱ. Eco cimane c'amasholo cali ca buzirho bwa biro makumi asharhu na kulusha, calikwo n'ibuye ly'engulo ndârhi; balihira Daudi omu irhwe mpu akalimbamwo. ³¹ Abantu ba muli eco cihugo, abagwârha mpira, akaz'ibasêza okukôla, baguma bakaz'ibera enshâli, n'ababeza amabuye, n'abandi bakaz'iforhomola amatofali. Ntyo kwo ajirire ebindi bishagala by'aba-Amoniti byoshi. Daudi n'abasirika bâge bagalukira e Yeruzalemu.

13

Amnoni ahemukira mwâli wabo Tamari

¹ Yumvagya oku byayîsh'iriba. Absalomu mwene Daudi, aligwerhe mwâli wabo wayinjihaga, izîno lyâge ye Tamari, naye, Amnoni mugala wa Daudi amurhonya. ² Amnoni abul'irhwe hofi kulwâla erhi Tamari, mwâli wabo orhumire^j; ci bulya ali acigwerhe ibikira, Amnoni akaz'ibula aha amurhangirira^k. ³ Amnoni aligwerhe omwîra wâge; izîno lyâge ye Yonadabu, mwene Shimeya, mwene wâbo Daudi. Yonadabu ali muntu oyengehusire bwenêne. ⁴ Amubwîra, erhi: «Ewe! mwene mwâmi, bici birhuma na ngasi sêzi erhi oliwa shushubirwa? K'orhakambwita obwo?» Amnoni amushuza, erhi: «K'ali bulya ntonya Tamari, mwâli wabo mwene wirhu Absalomu.» ⁵ Lero Yonadabu amubwîra, erhi: «Ogend'igwîshira oku ncingo, oyorhe nk'owalwala, na hano sho ayisha alikulaba, onamubwire erhi: oyemêrere mwâli wirhu Tamari ayîshe ampereze ebiryo; ayîshe abirheganye erhi nanabona, abimpereze lyo mbirya.» ⁶ Amnoni agwîshira, ayôrha nk'owalwala. Mwâmi ayisha ali mulâba, naye A mnoni abwîra mwâmi, erhi: «Oyemêrere mwâli wirhu Tamari ayîshe anyendere rhugati rhubirhi erhi nanabona, arhumpereze nani ntulye.» ⁷ Daudi a rhumiza mpu bajibwîra Tamari aha burhwâli, erhi: «Genda oj'emwa mushinja wâwe Amnoni omurheganyize eci alya.» ⁸ Tamari agenda aj'emwa mushinja wâge Amnoni. Erhi Amnoni agwîshîre. Tamari aduga obuntu ajiramwo orhugati erhi Amnoni ali anabona, arhondêra okurhuyenda. ⁹ Arheganya rhulya rhugati, ci Amnoni alahira mpu arhalya. Amnoni amubwîra, erhi: «Hulusa aba bantu.» Boshi banacihuluka. ¹⁰ Ntyo Amnoni abwîra Tamari, erhi: «Lerhaga ebiryo muno mbirire omu maboko gâwe.» Tamari arhola rhulya rhugati ayendaga, arhuhekera mushinja wâge omu mwâge. ¹¹ Erhi aba akôla ali amuhereza ebiryo, Amnoni amurhuluba amubwîra, erhi: «Yisha ogwishire na nani, ma- shi mwali wirhu!» ¹² Tamari amushuza, erhi: «Nanga mushinja wâni orhangwa-rhe n'emisi, bulya barhajira ntyo omw'Israheli, omanyeha wahemuka. ¹³ Ezi nshonyi, ndi nazihekakwo? Nawe, okôla wayôrha nka mukagwa omu Israheli! Orhang'igend'ibwîra mwâmi: arhalahire okumpana emunda oli.» ¹⁴ Cikwône Amnoni arhalonzagya okumuyumva, amusegereza, amuhima misi, amuyanka. ¹⁵ Buzinda Amnoni amushomba bwenêne kuhika enshombo yarhaluka ga-lya masîma ali amugwerhekwo. Amnoni amubwîra, erhi: «Yimuka, ogende!» ¹⁶ Tamari amushuza, erhi: «Arhali ntyo, mushinja wâni, okundibirhakwo kwo kuli

câge. Salomoni erhi Yediya kwo kuderha mukundwa erhi muzigirwa wa Nyamuzinda. Eryo izîno lyo limanyisa oku Salomoni ye wayîme ebyîshe Daudi ciru ankaba arhakwânini omu maburhwa nk'abandi bana ba Daudi.

ⁱ12.30 : Milkoni: nshusho y'omuzimu w'abapagani.

^j13.2 Emilongo 28-29, Absalomu erhi ayirha mukulu wâge Amnoni, alerhera omulala gwa Daudi obuhanya bunene bwenêne. Obwo buhanya bwalandirira omu Israheli mwoshi.

^k13.2 : Amnoni akayansire Tamari omu buhya bulya ali mwali wa muk'ishe. Ci okwo kwayi-sh'ihanzibwa n'amarhegeko gabo.

kugalugalu bwenêne kulusha agandi mabi wanjirire.» Ci arhalonzagya okumuyumva.¹⁷ Ahamagala omurhabana wakazâg'imukolera, amubwîra, e- rhi: «Mpulukiza oyo munyere, omukwebe embuga ohamike n'olumvi!»¹⁸ (Ta- mari aliyambirhe ecishuli c'engulo ndârhi, mango mira ogo go gwali mwambalo bâli ba mwâmi barhaciheruka bakazâg'iyambala). Olya mukozî amuhulusa, ahamika n'olumvi.¹⁹ Tamari, aguka akatulo, aciyolerakwo omu irhwe, abera kalya kanzo kinjinja al'iyambirhe, ahira okuboko oku irhwe, agend'abanda endulu.²⁰ Mushi-nja wâge Absalomu amudôsa, erhi: «Ewe mwâli wirhu, ka kulya kuba mwâli mwene Amnoni co cirhumire wayisha wabanda endulu? Mwâli wirhu hulikaga, oyo ali mushinja wâwe: omanyè wabîkira ebyo emurhima.» Tamari abêra buhumba omu nyumpa ya mushinja wâge Absalomu.²¹ Erhi mwâmi Daudi amanya ogwo mwanzi, akunira. Ci arhalonzagya okuha omugala Amnoni obuhane bulya amurhonyagya bwenêne, ye wanali nfula yâge.²² Absalomu yehe arhacidesagya Amnoni ciru bulya Absalomu ali abikîre Amnoni akarhinda kwa cîrya cijiro cîbi ajiriraga mwâli wabo Tamari.

Absalomu ayirhisa Amnoni anaciyakira

²³ Ago mango erhi Absalomu agwerhe abakemba amwôya g'ebibuzi aha mwâge e Baali-Hasori hofi n'e Efrayimu. Enyuma lya myâka ibirhi, ahamagala abaluzi ba mwâmi boshi.²⁴ Absalomu anacîja emunda mwâmi ali amubwîra e-rhi: «Waliha niono mwambali wâwe njira abakemba ebibuzi obwôya. Waliha akaba onyemêrire, kwankabire kwînja nani ohike aha mwâni mwene abarha-mbo bâwe».²⁵ Mwâmi ashûza Absalomu, erhi: «Nanga mâshi mwana wâni, ku-rhankaba kwînja rhulundukire emwâwe rhweshi rhweshi, rhwanakuyushulira omuzigo.» Absalomu amulakîrira bwenêne, ci mwâmi acilahirira mpu arhayîja, amusengaruka anamusûhira obwangâ.²⁶ Absalomu ashubîrira, erhi: «Waliha oyemêrage ciru mwene wirhu Amnoni abe ye yîsha.» Mwâmi amu-shûza, erhi: «Bulya kurhi?»²⁷ Absalomu ashub'imulakîrira, lero mwâmi alikûla Amnoni haguma n'abaluzi boshi mpu bagende yo. Absalomu arheganya olusiku lukulu nka mwâmi.²⁸ Absalomu akomêreza abambali, erhi: «Mulange bwînja! Hano Amnoni ajamwo orukara, muyumva namubwîra, ntî: «Torhagi Amnoni!», munamuyîrhe^m, murhayobohaga. Kali niene mmubwîzîreko? Munakujîre buzîra bwôba, muyêrekane oburhwâli bwi-nyu.²⁹ Bambali ba Absalomu bayîrha Amnoni nka kulya nnawâbo anaba-rhegekaga. Ho n'aho abandi baluzi boshi bayimukanana, ngasi muguma asho-nera oku cîhêsi câge, bayîika.³⁰ Oku bacîri omu njira, ogwo mwanzi gwahîkakwo Daudi, mpu: «A-absalomu anayîsîre bene mwâmi boshi, harhasîgîre ciru n'omuguma.»³¹ Mwâmi ayîmuka abera emyambalo yâge, anagwîshîra oku idaho. Abarhambo bâge bo-shî bayîmuka babera emyambalo yâboⁿ.³² Cîkwône Yonadabu mwene Shi-meya, mwene wâbo Daudi, aderha aka kanwa: «Muhanyî wâni, orhayemêrezagya oku abaluzi boshi bafîre, bulya Amnoni yêne wafîre: Absalomu al'iyôsîre abîsîre akarhinda kurhenga lulya lusiku Amnoni asherezagya Tamari, mwâli wâbo.³³ Waliha ozâze olwo lukengêro omu murhima gwâwe lw'okuderha mpu abana bâwe boshi bafîre. Nanga, Amnoni yêne wafîre³⁴ na Absalomu anayasi-re.» Omusole gwâlî ebulabî gwalangîra bantu banjî banjî bayîshîre omu njîra y'e Bahurîmu. Gulya musole gwayîsh'îbwîra mwâmi, erhi: «Namalangîra abantu bahonôka omu njîra y'e Bahurîmu oku irango.»³⁵ Yonadabu abwîra mwâmi, erhi: «Abaluzi abo bakôla bayîshîre nka kulya naderhaga.»³⁶ Oku anayus'îde-rha ntyo, bene mwâmi batâhîra, barhangîra babanda endulu banalaka. Mwâmi n'abarhambo bâge nabo barhangîra babanda endulu bwenêne.³⁷ Ago mango, erhi Absalomu ayâkîre emwa Talmayî mwene Amîhudî, mwâmi w'e Geshurî. Mwâmi abera omu mishîbo.

Yowabu asengerera Absalomu okuyagaluka

¹**13.19** : Ebyo byo bimanyîso oku omunyere arhacîrî mushugî. Akola ayosîre nka muzûka, arha-nkacîyankwa na ndî. Byo na bimanyîso by'emîshîbo n'okuyêrekana oku alemîre n'eco cijîro.

^m**13.28** : Absalomu acîhôlela mwâli wabo Tamari. Kwo karhînda agwêrhekwo Amnoni.

ⁿ**13.31** : Cimanyîso c'oburhe bunene.

³⁸ Absalomu abera e Geshuri myâka isharhu. ³⁹ Mwâmi alinda ayibagira olufu lwa Amnoni, n'akarhinda kâge kuli Absalomu kaja kahwa.

14

¹ Yowabu mwene Seruya amanya oku mwâmi arhacigwerhi karhinda kuli Absalomu. ² Na ntyo Yowabu arh.uma mpu bacilonza omukazi oye- ngehusire e Tekowa. Abwîra oyo mukazi, erhi: «Nkuhûmyire, ocijire nka mu-ntu oli omu mishibo, oyambale emishangi y'emishibo, orhacishigaga mavurha, oyorhe nka mukazi okôla oli omu mishibo kurhenga nsiku zirhali nyi. ³ Oje emunda mwâmi ali omubwire ntya na ntya... » Yowabu amurhwesa ebinwa aj'iderha byoshi.

⁴ Olya mukazi w'e Tekowa erhi ahika emunda mwâmi ali, ayunamiriza ahisa ak'amalanga oku idaho, aderha, erhi: «Mwâmi ontabale nani Yagirwa!» ⁵ Mwâmi amudosa, erhi: «Kurhi byabire?» Nyamukazi ashuza, erhi: «Waliha! Ndi mukana. Ibanie afire, ⁶ na niono nalgwerhe bana babirhi: abo bana bombi lusiku luguma balwira omu bulambo babula cafunga, lero muguma asburha owabo bwenêne anamuyirha. ⁷ Aho omulala gwoshi gwantulikakwo amatumu, muhanyi; boshi mpu: «Orhuhe oyo munizi: Nirhu rhwamuniga, rhucihôlere mulumuna wâge ayirhaga na ntyo omwimo guruhacibeho.» Bohe balonza okuhi-rigisa ntyo akamole kali kacinsigalire^o n'izîno ly'iburha ly'ibanie liherêrekere lwoshi hano igulu.» ⁸ Mwâmi abwîra olya mukazi, erhi: «Shubira emwâwe, niene namanya kurhi nakujira.» ⁹ Olya mukazi w'e Tekowa ashub'ibwîra mwa-mi, erhi: «Muhanyi wâni, obwo bubî bumberekwo niene n'omulala gwâni. Mwâmi abere n'oburhegesi bwâge burhalikwo izâbyo.» ¹⁰ Mwâmi ashubirira, erhi: «Onderhere oyo wakudwirhekwo akadugundu, arhakacishubirira.» ¹¹ Nyamukazi anaciderha, erhi: «Muhanyi wâni, ondaganye oku izîno lya Nyamuzinda wâwe oku olya mwihôzi arhacihôlera omuko gwa mugala wâni mpu anyirhire omwana osigire. Oku izîno lya Nyamuzinda ozine, nkulaganyize oku nta luviri ciru n'oluguma lwarhenga oku irhwe lya mugala wâwe.»

¹² Nyamukazi ashubirira erhi: «Muhanyi onyemêre nshub'iderha cinwa ci- guma» Mwâmi naye, erhi: «Derhaga!» ¹³ Olya mukazi, erhi: «Cici carhumaga wajirira olubaga ntyo? Erhi oderha nk'oku ojizire buno buno, wene wacyazi-ze, bulya orhalonzagya okugalula Absalomu mpu arhenge emunda ayakire. ¹⁴ Ntaye orhakafâ, omuntu kwo ayôrha nka kula babulagira amîshi oku idaho barhanacigarhôle. Nyamuzinda arhazûsa owafire: Yagirwa oyemêrere oyo mukagwa Absalomu arhenge eyo munda abâ, agaluke hano mwâwe.»

¹⁵ «Akaba nyishire bunôla nd'ibwîra mwâmi nnahamwirhu ebyôla binwa; kunali kuba bulya olubaga lwageziremwo omusisi. Mwambalikazi wâwe anaciderha erhi: Nkola najibwîra nnakuno okula nkaba hali amango ankajira oku mwambalikazi wâge amubwîra. ¹⁶ Neci nnakuno ayumve okwôla, lyo alikuza mwambalikazi wâge omu maboko g'abantu balonza okurhukula nie na mugala wâni omu kashambala k'abana ba Nyamuzinda^p. ¹⁷ Mwambalikazi wâwe anaciderha, erhi: «Akanwa ka nnakuno kanderhere nani mâshi omurhûla bu-lya Yagirwa, mwâmi kw'ali nka malahika wa Lungwe: oyumva aminja n'ama-bi^q. Nyamubâho Nyamuzinda wâwe abe haguma nâwe.»

¹⁸ Nnakuno erhi akola ashuza nyamukazi anacimubwîra, erhi: «Omanyê orhafulikaga akantu muli ebi nakudosa. Nyamukazi anacishuza, erhi: «Nnakuno oderhage yagirwa.» ¹⁹ Nnakuno anacidosa, erhi: «Ka okuboko kwa Yowabu a-rhali kwo kumudwîrhe mw'ebira byoshi?» Nyamukazi anacishuza nnakuno, e-rhi: «Liganze iroho lyâwe, yagirwa mwâmi nnawirhu, ntako omuntu ankaderha mpu agera eburhambi ebwa kulyo nisi erhi ebwa kulembe, muli ebi nnawirhu mwâmi adesire. Neci mwambali wâwe Yowabu wantegekaga okwôla, ye wa-bwîraga mwambalikazi wâwe ebyôla binwa. ²⁰ Neci nnakuno agwerhe oburhondekezi buli nka obwa malahika wa Nyakasane omu kumanya ebigerâ hano igulu lyoshi.»

^o14.7 : Bohe balonza okuherêrekeza omuguma ocinsigalire.

^p14.16 : Akashambala k'Abana ba Nnâmahanga kuli kuderha olubaga lwa Nnâmahanga.

^q14.17 : Oyumva aminja n'amabî kuli kuderha oyishi aminja n'amabî.

²¹ Nnakuno anacibwîra Yowabu, erhi: «Okwôla kuhwerage ahôla. Kanya- gya ogend'igalula oyôla mwana Absalomu.» ²² Yowabu afukama, ayunama, ayunamiriza ak'amalanga kahika okw'idaho, avuga mwâmi omunkwa, anaciderha, erhi: «Mwambali wâwe akôlaga amanyire oku kurhona arhona c- mwâge yagirwa Nnawirhu, bulya nnakuno amajira oku mwambali wâge amu-bwizire.»

²³ Yowabu alukula aja e Geshuri, anacyisha adwîrhe Absalomu aha Yeru-zalemu. ²⁴ Nnakuno anaciderha, erhi: «Akanye aje emwâge, arhalôlaga oku busu bwâni.» Absalomu anacija emwâge arharhinyukaga okuja emalanga ga mwâmi.

Biguma biguma biyêrekîre Absalomu

²⁵ Omu Israheli mwoshi murhabonekaga omuntu wali w'iranga aka A-bsalomu, nta wundi walijire irenge akage; kurhenga oku ino linene, kuhika aha ntôndo y'irhwe nta hy'ishembo hya mubagakwo ciru n'ehisungunu. ²⁶ Aka-zag'imomwa irhe aha buzinda bw'omwâka, erhi emviri zabaga zamamuzidohe- ra, erhi abaga amamomwa banagend'igera obuzirho bw'ezôla mviri: Zakaba za buzirho bwa sikeli^r magana abirhi bw'oku minzani ya mwâmi. ²⁷ Absalomu abusire bana basharhu: barhabana babirhi na munyere muguma. Izino lya nyamunyere ye wali Tamari. Abaga mukazi w'iranga linja bwenêne.

Daudi ashub'iyumvanya na Absalomu

²⁸ Absalomu ayusa myâka ibirhi yoshi buzira okubona obusù bwa mwâmi. ²⁹ Absalomu arhumiza emunda Yowabu ali mpu ayîshe amurhume oku bwâmi. Ci arhalonzagya kuyisha emunda ali. ³⁰ Anacibwîra abambali, erhi: «Ka mu-rhabwini oku ishwa lyâge eri liri oku lubibi lwâni, linayeziremwo engano: mukanyagye mulidulike muliro.» ³¹ Yowabu akanya agend'iyagulira Absalomu aha mwâge anacimubwîra, erhi: ³² Bici byarhumaga bambali bâwe badulika ishwa lyani muliro? Absalomu anacishuza Yowabu, erhi: «Lôla oku narhumire entumwa emwâwe nti oyîshe onjire nani oku bwâmi, ogend'indokeza: Nti bici bantengezagya e Geshuri? Nciberaga yo ko kwali kukulu emwâni. Ci bunôla nkolaga nonzize nani mbonane na mwâmi n'akaha hali bubî ngwerhe, anyi-rhage erhi kwo.» ³³ Yowabu akanya aja emunda mwâmi ali. Anacimurhondêreza birya binwa. Nnakuno arhuma abagend'ihamagala Absalomu, naye ayisha oku bwâmi n'erhi ahika embere zâge afukama. Ayunama ayunamiriza, akamalanga kahwera oku idaho embere za mwâmi. Lero mwâmi ahôbera Absalomu.

15

Oku Absalomu alonzagya okucîjira mwâmi

¹ Buzinda bwa nyuma Absalomu agula ngâlè ngurna n'ebiterusi n'abantu rnakumi arhanu bamushiga. ² Sêzi sêzi Absalomu, akag'izûka aj'iyima-nga hofi h'olugo. N'erhi hankabire ornuntu oyishire alarnukire mpu ahêka oluhanja lwâge oku bwâmi, Absalomu anarnuhamagala amudose erhi: «Oli wa luhi?» Olya mulume anaushuza erhi: «Mwarnbali wâwe ali w'omu bûko bwa bene Israheli». ³ Okubundi Absalomu anarnubwîra, erhi: «Lôla oku olubanja lwâwe luli Iwinja na ntâco cankarhurna orhaluyâza, cikwônene ntâye wankaha-sh'ikuyumva emunda rnwami ali. ⁴ Kandi Absalomu anayushula, erhi: «Ndi wankanjira mutwî w'emmanja rnuno Israheli wâni, ngasi yeshi wankananyi-shira mpu mmutwire olubanja nanamutwiralwo n'obushinganyanya»^s. ⁵ N'erhi omuntu ankayegire mpu amuyunamira, analarnbula okuboko, amugwarhe anamuhôbere. ⁶ Absalomu akag'ijira ntyo ngasi boshi banakazâg'iyisha mpu baje oku bwâmi babatwire olubanja. Ntyôla asirnisa mirhirna ya bantu banji muli bene Israheli.

Absalomu aja e Hebroni

⁷ Erhi kugera myâka makumi ani Absalomu anacibwîra mwâmi, erhi: «Wa-liha nsengîre

^r **14.26** 14,26: Sikeli: Iugero lwa buzirho bwa grama ndarhu.

^s **15.4** : Kwo kuderha ndi wankanjira mwâmi omu Israheli bulya mwâmi ye wanali mutwi w'emmanja omu cihugo.

akaba kwankahashikana oyemêre nje e Hebroni ngend'iyukiriza eciragâne nahanaga ernwa Nyamubâho. ⁸ Bulya arnango nali e Geshuri omu Arami, mwambali wawe ali ahanyire eciragâne aderha, erhi: Nyamubâho erhi ankananshubiza e Yeruzalemu, nanagend'ikolera Nyamubâho aha Hebroni.» ⁹ Mwâmi amubwîra, erhi: «Genda n'omurhûla». Naye ayimuka alikula aja e Hebroni.

¹⁰ Absalomu arhuma entumwa omu mashanja goshi ga bene Israheli mpu aj'ibwîra abantu mpu: «Mango mukayumva omushekera gwabuhwa munaka-derha mpu Absalomu amayîma mwâmi aha Hebroni». ¹¹ Bantu magana abirhi b'e Yeruzalemu bali balusize Absalomu bali bantu balalike konene ci barhali bacikebirwe cici kuli ogôla muhigo gwa Absalomu. ¹² Erhi baba bakola badwi-rle barherekêra, Absalomu alika enturnwa yâge ej'iharnagala Ahitofeli, Mu-nyagiloni wayûbakaga omu cishagala câge ca Gilo, abaga muhanûzi mukulu wa Daudi. Ntyôla obugoma bwaja bwakula bwenêne n'olubaga lwakazâg'ishiga Absalomu lwaja lwayushuka bwenêne.

Daudi ayaka Absalomu

¹³ Banaciyisha balibwîra rnwami Daudi, mpu: «Ornurhima gwa bene ¹³ sraheli gukôla guyêrekire emunda Absalomu ali^t». ¹⁴ Daudi abwîra ngasi ba- mbali banali boshi naye aha Ycruzalernu erhi: «Kanyi rhuyake, bulya ntako rhufume Absalomu. Kanyi duba rhugende bulya erhi ankaba yerhang'irhugwa- rha mwanabona arhuhenyere amabî kandi obone ccihugo coshi amacigeza oku boji bw'engôrho.» ¹⁵ Ahôla abarhumisi ba mwâmi banacimubwîra, mpu: «Emunda wankaja erhi yo nirhu rhunajire, rhuli bambali bawe». ¹⁶ Mwâmi alikola, agenda boshi n'omulala gwâge, bajabagenda n'amagulu, anacisiga bakazi ikumi ba biherula mpu balange enyumpa yâge. ¹⁷ Nnakuno alikûla boshi n'engabo yâge, agenda n'amagulu aj'iyimanga enyuma ly'cnyumpa yabuzi- ndazinda. ¹⁸ Abambali boshi bagenda naye, bamuja cburhambi n'obundi, bali- gi Abakereti boshi, Abapeleti boshi, Itaya n'Aba-Gititi, boshi bahika bantu magana gali ndarhu, abôla bo bayishaga bali boshi na mwâmi kurhenga e Gali bayisha bamushokolire. ¹⁹ Nnakuno anacibwîra Itaya Munyagititi muguma, erhi: «Nawe bici birhumire orhushimba? Oleke oyorhe mweshi n'oyôla mwâmi bulya wehe ociberire cigolo na kandi kulibirha bakulibisirekwo kurhenga e-mwinyu. ²⁰ Njo wacyishaga, gurihi ene rhukôla rhwaja rhwazungula eyi n'eyi rhweshi? Galuki mushubire eka mweshi na bene winyu. Omugisho n'obushi- nganyanya bya Nyamubâho bimuyandagalirekwo.» ²¹ Itaya anacishuza mwâmi amubwîra, erhi: «Aganze Nyamubfîho, aganze na mwâmi aha Nnawirhu aka- naja erhi ho nani nandi, akaba oku bucire erhi lufu, aha ho mwambali wawe naye anaba.» ²² Daudi anacibwîra Itaya, erhi: «Kanyagya eyikire». Itaya Mu- nyagititi anaciyikira kuguma n'abantu bage boshi n'abana bali boshi naye. ²³ Ecihugo calaka calakula erhi ago mwandu gw'abantu guyikira. Nnakuno ayikira omugezi gwa Kedroni n'abantu bashimba enjira eri ebw'irûngu.

Omucîmba gw'Amalaganyo ga Lungwe

²⁴ Ayisha naye Sadoki haguma n' Abaleviti bali babarhwire Omucîmba gw'Amalaganyo ga Lungwe, barhûla Omucîmba gwa Nyamubâho hofi na Abiyatari kuhika olubaga nalo lwahîruka kurhenga omu lugo. ²⁵ Mwâmi abwîra Sadoki erhi: «Shubiza emucîmba gw'amalaganyo omu lugo. Nka Nyamuzinda antonyize anacingalula ananyêreke endaro yâge. ²⁶ Ci erhi akadcrha erhi: Ntacikuliko, niono anjiriragc oku analonzire.» ²⁷ Mwâmi ashub'ibwîra omudii- hwa Sadoki, erhi: «Yaga, we na Abiyatari, shubiri omu luge n'omurhûla, mwe- shi na mugala wawe Ahimasi na Yehonatani mugala wa Abiyatari, mugaluke mweshi na bala bana bawe eku banali babirhi. ²⁸ Lôla oku niono nkelanaja nacilalira omu mahukule gali omw'irûngu, kuhika mbene akanwa karhenga e- mwawe kwu kambwîra kurhi najira.» ²⁹ Sadoki na Abiyatari banacigalula Omucîmba gw'Amalaganyo e Yeruzalemu, banabêra yo.

Hushayi arhabâza Daudi

^t**15.13** : Bene Israheli bâshizire Absalomu, barhacikudesiri mwâmi wâbo.

³⁰ Daudi anacisôka ehirhondo hy'e Mizeti erhi anayisha avugumula emire-nge n'irhwe libwike n'amagulu garhalimwo nkwerha kuguma n'abantu bali bo- shi naye nabo bayishaga bagenda n'irhwe libwike banaja bavugumula emire-nge. ³¹ Banacyisha balibwîra Daudi omwanzi mpu: «Ahitofeli akôla ali boshi na Absalomu omu bugoma». Daudi aderha erhi: «Mâshi Nyakasane nkuse-ngire nani Muhanyi, ojire amahano Ahitofeli ankanamuha gabe ga buhalanjisi mâshi». ³² Erhi Daudi abà amahika oku irhwerhwe ly'ako karhondo, hantu h'oku-rherekêra Nyamuzinda, Hushayi muntu muguma w'e Ariki anacyisha n'emya-mbalo yâge misharhule n'irhwe liyunjwire katulo. ³³ Daudi amubwîra, erhi: «Okayikira nani, woyo waba muzigo kuli nie. ³⁴ Cîkwônene, erhi wankagaluka eka okanabwîra Absalomu erhi: «Niono nalinshizire omushi wâwe Yagirwa, ci kurhenga ene we nkôla nshizire, ohazahaze amahano ga Ahitofeli, n'okula kwanankwanana. ³⁵ K'eyola munda orhashimane eri abadâhwa Sadoki na Abiyatari na ngasi ebi wankayumva ebwâmi, wanagend'ibimanyisa abôla badâhwa Sadoki na Abiyatari. ³⁶ Lôla ciru okubali eyo na bagala babo, Ahimasi mugala wa Sadoki na Yehonatani mugala wa Abiyatari. Mujire abala bana bakampisakwo nani emyanzi munayumvîrhe.» ³⁷ Ntyôla kwo Hushayi mwira wa Daudi ashubiraga omu lugo amango Absalomu ajaga omu Yeruzalemu.

16

Daudi boshi na Siba

¹ Oku Daudi ayus'irhaluka hitya irhwerhwe ly'entôndo, Siba mwambali wa Mefibali anacyisha alibabugana, al'idwîrhe ndogomi ibirhi mba- mbire zali zidwîrhe migati magana abirhi, nsisi igana za mizâbîbu myumu, n'agandi malehe igana n'akabindi k'idivayi. ² Mwâmi anacidosa Siba, erhi: «Bici wajira n'ebwîla?» Siba ashuza, erhi: «Ezira ndogomi ziri z'ebwâmi zana- rhabala ab'ebwâmi okusoka. Ogu mugati n'agala malehe abaganda banabilya, n'elira idivayi nti nkaba ahakarhama n'enjira y'omw'irûngu banahasha okuli- nywa.» ³ Mwâmi anacidosa, erhi: «Ngahi mwene winyu ali?» Siba anacishuza, erhi: «Lôla anasigire e Yeruzalemu bulya amadcrha erhi: Ene cnyumpa y'I- sraheli yampa obwâni bwa larha.» ⁴ Mwâmi anacibwîra Siba, erhi: «Namako-ma akagasha waliha, nani nkaziyôrha nashobôla emwâwe, yagirwa.

Shimeyi aheherera Daudi

⁵ Erhi mwâmi ahika aha Bahurimi, muntu muguma w'omu mulala gwa Saulu anacihuluka aho. Oyôla muntu ye wali Shimeyi mwene Gera anacyisha abahchcrera. ⁶ Akahanda Daudi amabuye boshi n'abambali n'obw'olubaga n'entwâli zoshi zali ekulyo n'ekumoshô kwa Daudi. ⁷ Agôla mango Shimeyi akazâg'ibanda amabuye anaheherera, akaderha erhi: «Rhenga kunôla, rhenga kunôla wâni mwisi w'abantu! ⁸ Nyamubâho akuharhuzize omuko gw'enyumpa ya Saulu yoshi, olya wanyagaga obwâmi. Lero ene Nyamubâho amakunyaga o-bwâmi nâwe amabuha mugala wâwe Absalomu. Oleke nawc orhang'ilagirira we kaheza-ngabo, kabulaga-muko.» ⁹ Okubundi Abishayi mwene Seruya anacibwîra mwâmi, erhi: «Carhuma aka kabwa kw'omufiriri kayisha kahehere- ra mwâmi Nnawirhu? Leka nyikire ngend'imutwa igosi.» ¹⁰ Nnakuno ashuza, erhi: «Bunguke bucigi okwôla kwankarhulerhera oli nie oli we, wâni mwene Seruya? Leka ajacire! Bulya akaba Nyamubâho wamubwiraga mpu ahehêrere Daudi, ndi wankamuhanza mpu carhuma wajira ntyôla?» ¹¹ Daudi anacibwîra Abishayi n'abandi bambali boshi, erhi: «Ka murhabwini oku omwana niene naburhaga oyula wampivulula mpu anyirhe; kw'oyôla akujire, oyula mwene Benyamini akuleke? Lekî ye ampeherere bulya Nyamubilho wamurhumaga.» ¹² Hali amango Nyamubilho naye akacîbona okfila narhindibuka obone ama- ngalulira aminja ahali h'okula kuhehêrerwa kw'ene.» ¹³ Daudi n'abambali banacihuma enjira yâbo, naye Shimeyi ayisha burhambirhambi ishiriza oku ntôndo, ayisha abakulikirc, aja aheherera anabatuhulira akatulo. ¹⁴ Mwâmi n'engabo yâge yoshi yali naye bahika hofi n'e Yordani erhi barhamire bwenêne n'oku bahika ahôla, bahumuka.

Hushayi ashiga Absalomu

¹⁵ Absalomu n'abandi bene Israheli boshi n'Ahitofeli baja omu Yeruzale-mu. ¹⁶ Amango Omunya-Arkiti, owali mwira wa Daudi ajag'ishiga Absalomu, Hushagi abwîra Absalomu, erhi: «Mwâmi aganze, mwâmi aganze!» ¹⁷ A-bsalomu abwîra Hushayi erhi: «Ka kwo wayinjibanaga mweshi n'omwîra wâwe ntyôla? Carhumire orhashimba omwîra wâwe?» ¹⁸ Hushayi ashuza Absalomu, erhi: «Nanga, oyu Nnâmahanga acishozire n'olubaga loshi na bene Israheli boshi, oyôla ye nashiga ye nabera haguma naye. ¹⁹ Kandi ndi nakolera? K'arhali omugala? Nk'oku nakoleraga sho kwo nâwe nakukolera.» Absalomu boshi na bak'îshe ²⁰ Absalomu abwîra Ahitofeli, erhi: «Mudôsanye mwene na nnene, mulole kurhi rhwajira.» ²¹ Ahitofeli anacibwîra Absalomu, erhi: «Kanya oje emunda bitya biherula sho asigaga mpu bimulangire enyumpa biri, obiyanke^u. Ntyo Israheli yeshi anamanya oku mwagambine mweshi na sho, n'abakushizire boshi banasimikira kuli we.» ²² Bayûbakira Absalomu ihêma ahôla nyumpa, naye A-bsalomu aj'emunda abôla bak'îshe bali erhi na bene Israheli boshi basinza. ²³ Ihano Ahitofeli ahanaga agôla mango lyali nka bugeremwa bwa Nyamuzi-nda. Agandi mango ga Ahitofeli goshi kwo ganayôrhaga ntyôla, abe kuli Daudi, abe kuli Absalomu.

17

Hushayi agolonjôla emihigo ya Ahitofeli

¹ Ahitofeli abwîra Absalomu erhi: «Oleke ncîshoge bantu bihumbi ikumi na bibirhi ngend'irhêra Daudi mwa bunôla budufu. ² Narhinda kuliye e-rhi anacirhamire arhanagwerhi bushiru. Nanafudusa n'olubaga lwâge lwoshi luyâke, kandi obwôla nyirhe mwâmi amasigala yêne yêne. ³ Na ntyôla nanayêrekeza olubaga loshi emunda oli nka kula omuhya anashubira emw'iba. Buzîne bw'oyôla muntu muguma yêne nalonza n'olubaga loshi lwanaba n'omurhûla.» ⁴ Okuhandi ebyôla binwa byasîmîsa bwenêne Absalomu kuguma n'aba-shamuka bâge b'omu Israheli boshi.

⁵ Ci kurharhumaga Absalomu arhaderha, erhi: «Muhamagale Hushayi Mu-nya-Arkiti naye rhuyumve kurhi adesire.» ⁶ Hushayi anacija emunda A-bsalomu ali, Absalomu anacimubwîra erhi: «Lôla oku Ahitofeli anarhubwizire, ka kukwânîne rhushimbe eryôla ihano? N'akaba arhali ntyo derhaga nâwe o-kwâwe?» ⁷ Hushayi anaciderha, erhi: «Lero burhanzi obûla Ahitofeli ahâna ihano ligalugalu wâni!» ⁸ Hushayi ayushula aderha erhi: «Omanyire oku sho n'engabo eri boshi naye ziri ntwâli. Kandi bali bantu bakumbire omurhima nakula wankabona engoromora yamanyagwa abana ekôla ehangazize. Kandi sho ali muntu wa malwa bwenêne, anali nka arhaleke omurhwe gw'abasirika gwahumûka budufu. ⁹ Acifulisirage bunôla omu bulumba bulebe nisi erhi ha-ndi hantu. Na nk'oku batula entambala ntyôla, hakajira abantu bafa muli rhwe, abandi banakumanya. Kandi banaderha mpu: Abantu bashizire A-bsalomu bahimirwe. ¹⁰ Na muli okwôla, ciru n'omuntu w'entwâli olya ojira omurhima guli nka gwa ntale naye anajuguma bulya olubaga loshi luyishi oku sho buba buhanya omu kulwa; n'abambali boshi ntwâli. ¹¹ Oku mpanwîre niehe kw'oku: Oshubuze Israheli yeshi aje eburhambi bwâwe, kurhenga e Dani kuhika aha Bersabeya. Ali nyamugege w'abantu oyôla, ngabo mwandu nka mushenyi gw'oku nyanja, nâwe wene wanaja ekarhî oku matabâro. ¹² Aha akanaja ho rhwanamugwarhira, rhumuvangukirekwo kulâla olume luva-ngukira okw'idaho na ntyôla harhasigale omuntu oli ye, oli abambali. ¹³ Akayakira lugo lulebe, Israheli yeshi anazongolose lulya lugo emigozi, rhuyi-she rhwakulula kuhika oku mugezi na ntyo lurhasigalemwo ciru n'ibuye lyo li-nyi.» ¹⁴ Absalomu na bene Israheli boshi baderha mpu: «Ihano lya Hushayi Omunya-Arkiti lyamaba linja kulusha erya Ahitofeli». Nyamubâho warhegeka okugayaguza eryo ihano linja lya Ahitofeli, bulya alonzagya mpu obuhanya buje kuli Absalomu.

¹⁵ Hushayi abwîra abadâhwa Sadoki na Abiyatari erhi: «Ahitofeli amahâna eri ihano nani namahâna eri rindi. Ci niehe birebe nanadesire. ¹⁶ Kusiga mu-rhumage buno buno entumwa emwa Daudi ecimubwîra erhi: Orhacumbikaga omw'irûngu obudufu bw'ene ci oyikire erhi

^u**16.21** Mpu ayanke ebiherula b'ishe: Acîyimika omu by'ishe n'obwo ishe arhacifâ erhi ayinjira bak'ishe. Bwo bugoma boshi obwo bunali buhanya bunene!

kwo lyo mwâmi n'abambali bale-k'ihêrêkera.»

Daudi ayikira Yordani anakol'amanyire eyo myanzi

¹⁷ Yehonatani na Ahimasi bali balangûza ah'iriba lya Fuloni. Mujakazi muguma akaz'ibalerhera emyanzi, nabo banayihisakwo Daudi bulya barha-nkacîyêrekîne bakôla baja omu lugo. ¹⁸ Ci lero mwana muguma wa musole ababona, akanya agend'ibwîra Absalomu. C'oku banali babirhi bacikanyiza bagenda bahika aha Bahurimi aha mwa muntu muguma wali ohumbire ecideka c'okulega amîshi omu ngo, bacifulikamwo. ¹⁹ Nyamukazi wa halya ayanka omufuniko agulambulira oku nyanya, anayanikirakwo ecihere c'engano, ntyôla ntâye wankacimanyire ebyahali.

²⁰ Abaganda b'Absalomu banacija aha mw'olya mukazi baja omu nyumpa, bamudôsa mpu: «Ngahi Ahimasi na Yehonatani bali?» Nyamukazi abashuza e-rhi: «Bayikirire ishiriza». Basâgarha n'erhi babulirwa, bacishubirira e Yeruza-lemu. ²¹ Erhi baba bagenzire, Yehonatani na Ahimasi bayomoka mulya cideka, bakanya bagend'ibwîra Daudi oku byabire^v. Babwîra Daudi mpu: «Okanye oyikire olwîshi^w oku liciri duba, bulya Ahitofeli anahanyire ihano libi kuli we». ²² Daudi boshi n'engabo yâge banacyimuka, bayikira Yordani mucêracêra, e-rhi bucanûla erhi boshi bâyikire. ²³ Naye Ahitofeli erhi abona oku barhacishimbire ihano lyâge, ashumika e- ndogomi yâge ayimuka ashubira omu lugo lwâge. Erhi aba amayumanyanya e-by'omu mwâge byoshi, acimanika afâ. Bamubisha omu nshinda y'îshe.

Absalomu ayikira olwîshi lwa Yordani. Daudi aha Mahanayimi

²⁴ Daudi ahika aha Mahanayimi^x, naye Absalomu agôla mango ayikira Yo-rdani n'engabo ya bene Israheli boshi naye. ²⁵ Absalomu ali amajira Amasa^y murhambo w'engabo yâge y'abalwi ahali ha Yowabu. Oyo Amasa ali mwene muntu muguma waderhagwa Yitra munya-Isamaeli, engoli yâge ye wali Abi-gayila mwali wa Yese, oyôla mukazi balondanaga boshi na Seruya nnina wa Yowabu. ²⁶ Ntyôla Ismaeli boshi na Absalomu batwa icumbi lyâbo omu cihugo ca Galadi.

²⁷ Erhi Daudi ahika aha Mahanayimi, Shobi, mugala wa Nahasha w'e Raba emwa aba-Amoniti, Makiri mugala wa Amiyeli w'e Lo-Debari na Barzilai w'e Galadi omu Roglimi, ²⁸ bayisha banadwire ebi balâlamwo, ebi bacîbwika, ebi balîramwo, kuguma bayisha banadwîrhe engano, amashanza, ebishimbo n'enkole n'emihuli miyôce; ²⁹ bahirakwo obûci, amavurha makâve, ebibuzi n'e-nyama z'enkafu; ebyôla biryo bayisha babidwîrhîre Daudi n'olubaga lwali bo-shi naye, mpu bacîshalulemwo. Bulya bakagicîdesa bone mpu: «Engabo y'abalwi yalilibusire n'ishali, n'enyôrha n'okurhama kw'omw'irûngu.»

18

Okuhimwa kw'Absalomu

¹ Daudi erhi aba amaganja engabo yali boshi naye aja ahira abarhambo oku ngasi murhwe, ajira abarhambo b'ebihumbi, n'abarhambo b'amaga na. ² Mwâmi alikûla engabo, ayanka ecigabi ca kasharhu, aciha Yowabu, n'ecindi cigabi ca kasharhu aciha Abishayi mugala wa Seruya na mulumuna wa Yowabu, n'ecindi cigabi omu maboko ga Itaya munya-Giti. Mwâmi abwîra olubaga erhi: «Nani naja oku matabâro haguma ninyu.» ³ Olubaga lwashuza mwâmi mpu: «Orhankaja eyôla! Bulya erhi rhwankayaka, barhankaderha mpu barhushibirira, ciru rhwankafamwo cigabi ca kabirhi, barhankaderha mpu barhushibirira, cikwônene woyo oli nka bantu bihumbi ikumi ba muli rhwe, kandi kukwanince oyîsh'ibâ erhi we orhurhabâla kurhenga omu lugo.» ⁴ Nnakuno abashuza, erhi: «Okumubwîne kwinja kwo nakanajiraga». Nnakuno agend'iyimanga aha muhango, amango engabo y'olubaga yakazâg'huluka bikembe

^v17.21 : Bamuhugûlira oku Ahitofeli anamujirire irhigi.

^w17.21 : Okanye oyikire olwishi: Iwishi lwa Yordani olwo.

^x17.24 : Mahanayimi: Lola muli Murh 32,3 .

^y17.25 : Amasa àli muzala wa Absalomu na mwihwa wa Daudi.

bikembe b'igana na bya cihumbi. ⁵ Nnakuno akomêreza Yowabu, Abishayi na Itaya erhi: «Mâshi mulwe n'obwirhonzi mumanye mwankanamera enda, mulange olya mwana Absalomu». Engabo yoshi yakazâg'iyumva erhi mwâmi akomêreza abarhambo bâge mpu balange omugala Absalomu. ⁶ Engabo yanacihuluka bakola baj'ilwîsa bene Israheli, entambala yakolera omu muzirhu gwa Efrayimu. ⁷ Engabo ya bene Israheli yahimirwa eyôla munda na bene Daudi. Olwo lusiku lwaba lwa kuhungumula embaga: Bantu bihumi makumi abirhi bafà. ⁸ Entambala yalumira omu cihugo coshi. N'olwôla lusiku abayisirwe n'omuzirhu bwo bali banji kulusha abayisirwe n'engôrho.

Absalomu afa

⁹ Absalomu anacirhinda kuli bambali ba Daudi. Agôla mango Absalomu ali ashonyire oku ndogomi, ci mpu aciyaka, endogomi yâge yasheshera omu ishaka ly'amashami manji, irhwe lyâge lyanacihangarhana omu mashami ga gulya murhi, asigala ayêrera omu cirêre, n'endogomi yâge yacîkulira omulindi. ¹⁰ Muntu muguma amubona akanya agend'ibwîra Yowabu, erhi: «Namabona Absalomu ahangarhine omu murhi, adwîrhe ayerêra.» ¹¹ Yowabu ashuzi olya walimubwîra omwanzi erhi: «Kuziga wamubwîne! Carhumirage orhamunigira aho honene? Rhinga ngwâsirwe okukuhemba na sikeli ikumi za nsaranga na kandi nkuyambike omukaba gw'irenge.» ¹² Olya mulume anacishuza Yowabu erhi: «Ciru bakagerera omu nfume zani sikeli cihumbi mpu bazimpa, ntakahumakwo mwene mwâmi; bulya rhwayumvîrhe ene mwâmi akuha irhegeko we mweshi na Abishayi na Seruya. Abakomereza erhi: Mâshi mumanye mwankanyirhira omwana wâni Absalomu! ¹³ Na kandi ncihirhaga nti namuyirha ngalifulika, kurhakarhuma mwâmi arhakumanya na nâwe ciru wene wali wacyegûla kuli obwôla bubî.» ¹⁴ Yowabu anacishuza erhi: «Ntalonza ombonese nshonyi ntyôla.» Anaciyanka matumu asharhu agagwika omu murhima gwa Absalomu, erhi Absalomu anacizine ci ahangarhanyire mulya murhi. ¹⁵ Abana b'emisole ikumi bakazâg'ibarhula emirasano ya Yowabu bagorha Absalomu bamutumirha bamunigûza. ¹⁶ Yowabu ahuma omw'iholere, engabo yagaluka erhaciminikagakwo bene Israheli bulya Yowabu amabanza. ¹⁷ Bayanka Absalomu bamukweba omu mwina munene omu muzirhu, banamulundikakwo ecirundo cinene c'amabuye. Nabo bene Israheli bakula omulindi bayakira ngasi muguma omu mwâge. ¹⁸ Absalomu amango aciri mugumaguma, ali amacyûbakira oluhêrero omu lubanda lwa mwâmi, ajiraga ntyôla erhi amaderha erhi: «Niono ntagwerhi mwana bakaz'inkengererakwo hano igulu». Olwo luhêrero aluyirika izîno lyâge. Nakuhika buno kwo banaciderha mpu aha luhêrero lwa Absalomu.

Emyanzi yahikakwo Daudi

¹⁹ Ahimasi mugala wa Sadoki aderha erhi: «Nkola nalibirha ngend'ibwîra mwâmi ogu mwanzi mwinja oku Nyamubâho anamukuzize omu bashombanyi bâge. ²⁰ Yowabu ashuzi erhi: «Arhali we wagent'ij'imanyisa omwanzi mwinja ene; wacigumanyisa agandi mango, ci ene nta mwanzi mwinja wakamanyisa bulya mwene mwâmi anafire». ²¹ Yowabu anacibwîra muntu muguma w'e Kushi, erhi: «Kanya ogendibwîra mwâmi kurhi wabwîne byaba.» Olya munya-Kushi afukama embere za Yowabu akûa omulindi. ²² Ahimasi mwene Sadoki ashubiriza abwîra Yowabu, erhi: «Okubyaba bikube ci nani nkolaga nalibirha nkulikire oyôla munya-Kushi.» Yowabu ashuzi, erhi: «Bici waharhirakwo eyôla munda, mwana wâni? Orhacîbona luhembo luci omu kuderha mpu wagent'imanyisa omwanzi mwinja.» ²³ Ahimasi a shubiriza aderha, erhi: «Oku byakaba bikube ci ndibisire.» Naye erhi: «Libirhaga.» Ahimasi akula omulindi, atwikanya omu njira y'omu kabanda, arhaluka olya muntu w'e Kushi. ²⁴ Daudi ali atamire ekarhî k'emihango yombi^z. Omulanzi wajaga acigezâge za oku bûbake bw'olumvi enyanya ly'ecôgo ayinamula amasu, alaba, alangira muntu muguma olibisire yêne yêne. ²⁵ Olya wali ebulabi ahamagaza amanyisa mwâmi. Mwâmi aderha, erhi: «Akaba ali yenene, mwanzi mwinja ogwôla avubasire.» ²⁶ Oku olya nyakulibirha ayisha ayegera, olya muntu wali

^z**18.24** Ekarhî k'emihango yombi kwo kuderha «omuhango gw'emuhanda n'ogw'omu ndalâla...».

ebulilbi anacilangira owundi muntu oli buhena naye, olya mulanzi ahamagala omuntu wakag'ilanga olumvi aderha erhi: «Langira omuntu oli buhena yêne.» Mwâmi ashuza, erhi: «Naye mwanzi mwinja ogwôla adwîrhe.» ²⁷ Olya mulanzi anaciderha, erhi: «Igenda ly'owaburhanzi lyamalinzishusha igenda lya Ahimasi mwene Sadoki». Mwâmi ashuza, erhi: «Muntu wa bwinja oyo, mwanzi mwinja ayishire.»

²⁸ Ahimasi anacyegera mwâmi, amubwîra erhi: «Omurhûla!» Afukama ayunamiriza embere za mwâmi Nnakuno; amalanga gahika okw'idaho, anaciderha erhi: «Aganze Nyamubâho Nyamuzinda wâwe, bulya ene amafo rhamya balya boshi bali bamabangalaza okuboko mpu bayirhe Nnahamwirhu, mwâmi!» ²⁹ Mwâmi anacidosa erhi: «Ka guligi na murhûla kuli mugala wâni Absalomu?» Ahimasi ashuza, erhi: «Nabwîne engabo yashandabana kwône ene mwambali wâwe Yowabu antuma niono murhumisi wâwe, cikwône ntamanyire kurhi byabire.» ³⁰ Mwâmi anacimubwîra, erhi: «Jaga halala burhambi obere ho». Naye anacija halya burhambi abera halya.

³¹ Muli akôla kasanzi, olya munya-Kushi anacyisha naye. Aderha, erhi: «Yagirwa Nnakuno Nnahamwirhu oyumve guno mwanzi: Ene Nyamubâho anayêrekîne obushinganyanya kuli we emwa balya boshi balibakola bakuhezirekwo amatamu.» ³² Mwâmi anacidôsa olya munya-Kushi, erhi: «Ka guligi murhûla kuli mugala wâni Absalomu?» Olya munya-Kushi anacishuza, erhi: «Mâshi boshi bakahera aka oyôla mwana, abashombanyi ba Nnawirhu mwâmi na ngasi boshi bacishomya okukujirira amabi!»

19

Daudi alakira omugala

¹ Nnakuno ajunjugurhwa n'omutula munji, asôkera omw'izege ly'enyu mpa yâge, arhoza omulenge, erhi: «Yajeewe! ala mugala wâni Absalomu, ala mugala wâni Absalomu, ala mugala wâni Absalomu! Ntanarhang'ibâ nie nfa ahali hawe mâshi mwana wâni Absalomu, Absalomu mugala wâni!» ² Banacigend'ibwîra Yowabu, erhi: «Mwâmi adwîrhe akungula, alakira Absalomu.» ³ Ntyôla omwishingo gw'okuhima gwahinduka mushibo omu luba ga, bulya lwamayumva baderha olwôla lusiku mpu: «Mwâmi ababire bwenêne erhi kufa kw'omugala kurhuma.» ⁴ Olwôla lusiku olubaga lwayisha lwajo njojokera omu lugo nka bantu bagwâsirwe n'enshonyi z'okuhimirwa emunda bal'ilwa. ⁵ Mwâmi anacicibwika obusù, mwâmi arhôngdêra ayama n'izu linene bwenêne erhi: Yajeewe! ala omwana wâni Absalomu, Absalomu mwana wâni, mugala wanil»

⁶ Yowabu akanya asôkera emunda mwâmi ali, anacimubwîra, erhi: «Wamabonesa bambali bâwe nshonyi, bo bakucizagya, baciza bagala bâwe, baciza na bali bâwe, kuguma na bakâwe n'ebiherula byâwe. ⁷ Omu kuzigira abakushomba n'omu kushomba abakuzigira, wamamanyisa ene oku abarhambo na bambali bâwe bali busha emwâwe; namanamanya ene oku Absalomu acilamaga na nirhu akaba rhwe rhufa omu lusiku lw'ene, okwôla kwo kwali kwaba kwinja bwenêne omu masu gâwe. ⁸ Kanya ogend'iha olubaga omurhima, bulya nkubwire oku izîno lya Lungwe, akaba orhahulusiri nta muntu ciru n'omuguma wacibera nâwe muli obula budufu bw'ene: n'okwôla kwaba bubî bulushire ngasi gandi mabi goshi wamabona kurhenga aha kuburhwa kwâwe kuhika ene.» ⁹ Okubundi obwôla mwâmi ahuluka agend'ibwarhala aha muhango g'olugo. Banacimanyisa olubaga loshi mpu: «Labi oku mwâmi atamire aha muhango.» Olubaga lwoshi lwanacishubukira emunda mwâmi ali.

Amarheganyo g'okugaluka kwa Daudi

Bene Israheli bôhe erhi bacishandabanire boshi ngasi muguma omu mwâge. ¹⁰ Olubaga lwoshi omu ngasi bûko bwa bene Israheli, ngasi muguma muli bwo akaja kadali omu kuderha erhi: «Mwâmi ye warhulikuzagya oku bashombanyi birhu, ye warhulikuzagya oku Bafilistini na bunôla lera amarhenga bulibirha omu cihugo mpu ayake Absalomu. ¹¹ Oyôla Absalomu rhwashigaga amavurha mpu abe mwâmi wirhu, y'oyôla wafirire oku matabâro. Cankarhuma barhagend'ibwîra Nnakuno ayagaluke?» ¹² Okubundi obwôla mwâmi Daudi anacilika entumwa emwa abadâhwa Sadoki na Abiyatari mpu bagend'ibwîra ahashamuka ba

bene Yuda, erhi: «Carhuma muba mwe babuzinda b'okugalula mwâmi aha mwâge?» N'obwo ngasi ebi bakag'iderha omu Israheli byoshi, byakaz'irihikakwo mwâmi aha mwâge. ¹³ Muli bene wirhu, muli mavuha gani, muli na minyafu yani, carhuma mwoyo muba bazinda h'okugalula mwâmi? ¹⁴ Mugend'ibwîra n'Amasa erhi: «Mpu ka weki orhali mavuha na minyafu yani? Nyamuzinda ajira ntya na ntya akaba orhabiri murhambo w'engabo yani ahali ha Yowabu» ¹⁵ Lero bene Yuda boshi bagomba omurhima nka muntu muguma; banacirhuma entumwa emunda mwâmi ali mpu: «Yagirwa oyagaluke mweshi na bambali bâwe.»

Ebigabi by'okuyagaluka: Shimeyi

¹⁶ Mwâmi ayagaluka obwo, anacihika oku Yordani. Bene Yuda bashagamukira e Giligali mpu bagend'iyankirira mwâmi banamuyikize Yordani. ¹⁷ Shimeyi mugala wa Gera, munya-Benyamini w'e Bahurimi, akanya ayandagala naye haguma na bene Yuda mpu agend'iyankirira mwâmi Daudi. ¹⁸ Ali ayishire na bantu cihumbi omu bene Benyamini; Siba mwambali wa Saulu boshi n'abagala ikumu na barhanu n'abambali makumi abirhi bakunju kira e Yordani mpu bagend'iyankirira mwâmi. ¹⁹ Banacirhondêra bajira omukolo gwâbo gw'okuyikiza bene mwâmi boshi ngasi okwankanabasimise kwoshi. Shimeyi mwene Gera anacirhimba aha magulu ga mwâmi agôla mango ayikira Yordani anaciderha, erhi: ²⁰ «Mashi Yagirwa Nnahamwirhu orhacintumuzagya kubi kuci, orhacigererezagya kulya nakulogorheraga galya mango warhengaga omu Yeruzalemu, mwâmi mâshi omanyere orhabikiraga ebyôla omu murhima gwâwe. ²¹ Neci niono mwambali wâwe manyire oku najizire okubi, ene niono nie murhanzi w'omu mulala gwa Yozefu nyishire nti nyankirire mwâmi Nnahamwirhu.» ²² Abishayi mwene Seruya anacirhenga omu kanwa, aderha erhi: «Ka Shi meyi arhakwânîni okufa, omuntu wahehêreraga mwâmi n'ishungwè lya Nnâmahanga?» ²³ Ci Daudi ashuzi, erhi: «Bici rhufanwa rhwembi wâni Seruya obu ene okôla wacinyampindulira? Ka hali omuntu ogwâsirwe okufa omw'I- sraheli olusiku lw'ene? Ka ntakahamirizagya embere zinyu oku kurhenga ene, niene mwâmi omu Israheli?» ²⁴ Mwâmi anacibwîra Shimeyi erhi: «Orhafa, mwâmi alahiriza, acigashira ye.»

Daudi ayumvanya boshi na Mefibali

²⁵ Naye Mefibali mugala wa Saulu anacibunguluka aliyankirira mwâmi. A rhalisag'iderha mpu akakômbera amagulu gâge, nisi erhi kushokôza obwânwa bwâge, ciru n'okushuka emyambalo yâge halya mwâmi anayakiraga kuhika agôla mango ayagalukaga omu murhûla. ²⁶ Amango arhengaga e Yeruzalemu ayisha mpu aliyankirira mwâmi Nnakuno, mwâmi amubwîra, erhi: «Wani Meribali^a, carhumire rhurhagenda rhweshi bulya?» ²⁷ Anacishuzi, erhi: «Yagirwa mwâmi, Nnawirhu, mwambali wâwe wantebire bulya mwambali wâwe ali amalahirira, erhi: Nkôla nagend'ishanira endogomi yani nanyishonerekwo ngende nshimbe mwâmi bulya mwambali wâwe ali cirema. ²⁸ Kandi abuligend'ileka mwambali wâwe emwa mwâmi Nnawirhu. Ci manyire oku mwâmi Nnahamwirhu kwo ali nka malahika wa Nyamuzinda; oku abwîne kwinja kw'akanajira. ²⁹ Bulya abantu by'omulala gwirhu boshi barhalimwo orhali kwânîne okuyirhwa na mwâmi Nnahamwirhu, wagalihira mwambali wâwe omu barhonyi balira oku cîbo câwe. Buhashe buci ncigwerhage nani bw'okusengera emunda mwâmi ali?» ³⁰ Mwâmi amubwîra erhi: «Bici walugiza kw'ebinwa? Nakudesire we na Siba mwagaba amashwa.» ³¹ Mefibali anacibwîra mwâmi erhi: «Ciru ayanke byoshi, casînga erhi mwâmi Nnawirhu ayagalusire n'omurhûla aha mwâge.»

Barzilayi

³² Barzilayi w'e Galadi anacibunguluka kurhenga e Roglimi mpu aj'ise ngerukira mwâmi e Yordani. ³³ Oyo Barzilayi alikola mushosi wa mira, ali akôla agwerhe myâka makumi gali munani abusirwe. Ye wakag'iyikuza mwâmi aha Mahanayimi bulya ali muntu muhirhi. ³⁴ Mwâmi anacibwîra Barzilayi erhi: «Okanye rhugende rhweshi nagend'ikakurhabâla kuli

^a19.26 : Erhi Meribali ahika aha Yeruzalemu aliyankirira mwâmi, Nnakuno mwâmi amubwira e- rhi: «Ewe Meribali, carhumire... »

byoshi emwâni aha Yeruzalemu.» ³⁵ Barzilayi anacishuza mwâmi erhi: «Myaka inga ncigwerhage y'okulama obwo nasôkera rhweshi na mwâmi e Yeruzalemu? ³⁶ Niono ngwerhe myâka makumi gali munani buno. Ka ncimanya ehinja n'ehibi? Nisi ka mwambali wâwe akacimanya ebiri binunu mw'ebi alya na mw'ebi anywa? Na kandi k'omanyire mpu nakaciyumva izu ly'abimbiza-lume erhi abimbiza-kazi? Cankarhuma mwambali wâwe agend'iba muzigo konene emwa Nnawirhu mwâmi? ³⁷ Ci mwambali wâwe ayikira Yordani atunde mwâmi hitya. Cikwône carhuma mwâmi ampa luhembo lungana aha? ³⁸ Nkuhunyire Yagirwa, oleke mwambali wâwe acigalukire agend'ifira omu cishagala câge, bambîshe aha burhambi bw'enshinda ya larha na nyâma. Ci mwambali wâwe Kimhama oli aha abe ye oyikira boshi na Nnawirhu mwâmi, omulirire nk'oku anabwîne kwinja omu masu gâge.» ³⁹ Mwâmi anaciderha, erhi: «Kimhana abâge ye rhugenda rhweshi naye, naj'imulirira nk'okwôla onabwîne kuli kwinja, na ngasi kundi onasimire mpu nkujirire nanakujira». ⁴⁰ Erhi olubaga loshi luba lwamayikira Yordani mwâmi naye ayikira wa buzinda. Banacihôberana boshi na Barzilayi, amugisha na ntyo nyamushosi acishubirira emwâge.

Yuda na Israheli balwira obwâmi

⁴¹ Mwâmi alikulira e Giligali erhi banali boshi na Kimhana. Olubaga lwa bene Yuda loshi kuguma n'ecigabi c'olubaga lwa bene Israheli banaciyisha balusize mwâmi. ⁴² Bene Israheli boshi banaciyisha bashubûzinye emunda mwâmi ali banacimubwîra mpu: «Carhumire bene wirhu bene Yuda bo bakola bacihalira bonene okukayikiza mwâmi n'enyumpa yâge n'engabo yâge yoshi?» ⁴³ Bene Yuda boshi banacishuza bene Israheli mpu: «Ebwakuba mwâmi ali mwene wirhu k'okwôla kwamamujiraga burhe? Ka hali hyâge rhwalire? Ka hali akantu anahonzire kuli rhwe?» ⁴⁴ Bene Israheli banacishuza bene Yuda mpu: «Rhugwerhe obuhashe kali ikumi kuli mwâmi^b, na ciru omu mulala gwa Daudi, nie nfula mwo. Carhuma wangayaguza ntya? K'arhali nie narhanzig'irhumiza wa burhanzi nti mwâmi ayagaluke? » Ci ebinwa bya bene Yuda byaba byo bikali kulusha ebinwa bya bene Israheli.

20

Obugoma bwa Sheba

¹ Ahôla hali muntu muguma w'omurhima mumînya, izîno lyâge ye Sheba mwene Bikiri w'omu bûko bwa Benyamini, anacibûha omushekera ahamagaza erhi: «Nta bushangire rhwankaba na Daudi, ntabyo rhushangira na mwene Yese. Ngasi muguma abere omu mwâge, bene Israheli weee!» ² Bene Israheli boshi baciye gûla kuli Daudi banacishimbira Sheba mwene Bikiri. Ci bene Yuda bôhe banacisêra kuli mwâmi wabo kurhenga oku Yordani kuhika aha Yeruzalemu. ³ Nnakuno ayisha aja aha mwâge, omu bwâmi bwâge aha Yeruzalemu, arhôla birya biherula byâge oku binali ikumi alisizire mpu bilange enyumpa yâge, abihira omu yindi nyumpa, anabihirakwo abalâlîzi. Abikombêra kwinja ci arhacijaga nyumpa nguna nabyo banakabiyigalira ntyôla kuhika aha kufa kwabyo. Byalama nka bakana.

Amasa anigwa

⁴ Mwâmi anacibwîra Amasa erhi: «Onshubûlize bene Yuda boshi omu nsiku isharhu nâwe obe hano.» ⁵ Amasa akanya aja ashubûza bene Yuda, ci alegama arhalusa amango mwâmi amutwiraga. ⁶ Okubundi Daudi anacibwîra Abishayi, erhi: «Sheba mwene Bikiri yekôla muzibu kulusha Absalomu.» W'oyo orhôle engabo ya Nnawinyu, okanye omushimbulire oku arhacihika omu mirhundu mizibuzibu na ntyo obone amarhufuma.» ⁷ Bakunjukira oku matabâro. Nayo engabo ya Yowabu, Abanyakereti, Abapeleti na ngasi bandi banali ntwâlî boshi, barhenga aha Yeruzalemu mpu baj'ilwîsa Sheba mwene Bikiri. ⁸ Bali bakola bali hofi n'ibuye linene liba aha Gabaoni erhi Amasa ayi sha ayêrekîre emunda bâli. Yowabu ali kenyire emishangi yâge y'amatabâro, n'oku nyanya yayo aliyambalirekwo omushumi gulikwo

^b19.44 : Rhugwerhe obuhashe kal'ikumi kuli mwâmi: bulya bâli hanji kal'ikumi kulusha bene Yuda.

engôrho eri elûba, erhi ayihagarhire. Oku aja agenda erya ngôrho yacyiomôla. ⁹Yowabu anacibwîra Amasa erhi: «K'odendezize mwene wirhu?» Okuboko kulyo kwa Yowabu kwanacirhuluba obwânwa bwa Amasa, nka kumuhôbera. ¹⁰Amasa a rhacikebagwa cici kuli erya ngôrho yali omu kuboko kwa Yowabu. Yowabu amubwabwarhula nayo enda, obula bwasheshukira oku idaho, arhacirhamagya mpu ankamufunda yo bwa kabirhi: Amasa afa obwo. Yowabu bone omulumuna Abishayi banacihuma enjira yâbo bashimbire Sheba mwene Bikiri.

¹¹Muntu muguma w'omu bantu ba Yowabu, akanya aj'iyimanga hofi na Amasa, ahamagaza erhi: «Oli kuli Yowabu, anali wa mwâmi ashimbe Yowabu!» ¹²Agôla mango, Amasa erhi yeshi omuko gwamamufungana omwôla njira. Olya mulume erhi abona oku olubaga lwoshi ludwîrhe lwasikanana, anacibulula Amasa, amurhenza mulya njira, amuheba omu ishwa anamubwikirakwo ecishuli bulya amabona ngasi yeshi wakamuhikaho kuyimanga adwîrhe ayimanga. ¹³Erhi baba bamamurhenza omwôla njira lyo ngasi muguma ashub'olongôla, akulikira Yowabu eyo munda banajaga bashimbulira Sheba mwene Bikiri.

Okuhwa kw'obugoma

¹⁴Yowabu ahulukana amashanja goshi ga bene Israheli kuhika aha Abeli- Bet-Maaka, ngasi ezanali ntwâli za kuli Aba-Bikiriti zamukulikira. ¹⁵Balinda bagorha Sheba, omu Abeli-Bet-Maaka banacizongolosa emirhi olunda lurhanzi lw'ecôla cogo c'amabuye, n'olubaga lwali boshi na Yowabu lwarhondêra okuhumba idaho mpu bacihongole.

¹⁶Okubundi obwôla omukazi mwengehusi anacirhondêra ahamagaza ku rhenga mulyala lugo erhi: «Ala, muyumve, munyumve, mmuhunyire! Mu- bwire Yowabu erhi: Oyegere hanôla nkubwire.» ¹⁷Yowabu anacyegera olya mukazi amudôsa. erhi: «Ka we Yowabu bulya?» Anacishuza, erhi: «Neci niono.» Olya mukazi amubwîra erhi: «Yumva ebinwa bya mwambalikazi wawe.» Naye ashuza erhi: «Ndwîrhe nayumvirhiza.» ¹⁸Olya mukazi anacimubwîra, erhi: «Obwali burhanzi bakazâg'iderha mpu: «Orhangigend'idôsa embûko ya Abeli na Dani erhi enkomedu y'olubaga lw'Israheli yahwire. ¹⁹Woyo walonza okusherêza omurhundu guli nka muzire w'omu Israheli. Carhuma walonza okushâba olugo lwa Nyamubâho» Yowabu ashuza erhi: «Nanga, nanga, enkengero za mwene ezôla zije kuli kwâni. ²⁰Ntal'ishâba ntanali sherêza. Okwôla ntakulikwo. ²¹Ci muntu muguma w'omu birhondo bya Efrayimu, izîno lyâge ye Sheba mwene Bikiri, anagomire mwâmi Daudi. Mukamumpa yêne, hoshi aho, nancyegûla oku lugo lwinyu.» Nyamukazi ashuza Yowabu, erhi: «Ala okw'irhwe lyâge, bakukweba lyo enyanya ly'ecôgo lirhogere emunda oli.» ²²Olya mukazi aj'irhondêreza olubaga birya binwa binja, banacitwa irhwe lya Sheba mwene Bikiri, balikweba Yowabu. Naye abûha omushekera, bacyegûla kuli lulya lugo ngasi muguma ashubira aha mwâge. Yowabu naye ashubira e Yeruzalemu emunda mwâmi ali.

Abarhambo ha Daudi

²³Yowabu ye wali murhambo w'engabo y'abalwi omu bene Israheli boshi, Benaya mugala wa Yehoyada ali murhambo w'aba-Kereti n'aba-Peleti. ²⁴Adorami ye wali oku bantu b'emikolo. Yehoshafati, mugala wa Ahiludi ye wali murhindisi w'emyandiko; Shiya ye wali mwandisi. ²⁵Sadoki na Abiyatari bo bali badâhwa. ²⁶Naye Ira, munya-Yairi ali mudâhwa wa Daudi.

21

IV. Enyushulo

Amango g'ecizombo n'okufa kwa bene wabo Saulo

¹Amango Daudi ali mwâmi, omu cihugo mwanacizûka ecizombo ca myâka isharhu ekulikirine. Daudi akanya agend'idôsa embûko ya Nya mubâho, Nyamubâho anacimubwîra erhi: «Omuko guli kuli Saulo n'omulala gwâge bulya ayisire abantu b'e Gabaoni». ²Mwâmi anacihamagala abantu b'e Gabaoni anacibabwîra, erhi: «Mubwîne mwene oku abala bantu

b'e Gabaoni barhàbaga Bayahudi, ci babàga misigala y'Abanya-Amoriti, n'Abayahudi bali erhi bacigashire mpu barhankabahumakwo. Kurharhumaga Saulu arhalonza okubayirha, lyo ayêrekana oku akunda bwenêne kulusha bene Israheli na bene Yuda.» ³ Daudi anacibwîra abôla bantu b'e Gabaoni erhi: «Bici nankamujirira na bici nankamuhongera lyo rhukûla ogûla mutuko, omu kashambala ka Lu ngwe?» ⁴ Abantu b'e Gabaoni bashuza, mpu: «Gurhali mwenda gwa nsaranga erhi gwa masholo rhujira emwa Saulu nisi erhi omu mulala gwâge, kandi ku rhali kuderha mpu ali muntu bagwâsirwe okuyirha omu Israheli». Nnakuno abashuza, erhi: «Bici biguma mudesirage? Nani namujirira byo.» ⁵ Bamushuza mpu: «Oyôla muntu ye warhumaliraga analonza okurhuherêrekeza mpu irho ndo rhurhacilamaga muli bene Israheli. ⁶ Kuziga kukwânîne barhuhe bantu nda b'omu bana bâge, rhubamanikire aha Gabaoni, embere za Nyamubâho, oku ntôndo ya Nyamubâho». Nnakuno ashuza erhi: «Nnamuhabo». ⁷ Ci mwâmi ababalira Mefibali mwene Yonatani, mugala wa Saulu erhi cihango cabali kwo cirhuma, embere za Nyamubâho, ekarhî ka Daudi na Yonatani, mugala wa Saulu. ⁸ Nnakuno agwârha banarhabana babirhi ba Rispa, mwali wa Ayiya aburhiraga Saulu, Armoni na Mefibosheti na bandi banarhabana barhanu ba Mika, mwâli wa Saulu aburhaga bone Adriyeli, mugala wa Barzilayi w'e Mehola, ⁹ anacibaha abôla bantu b'e Gabaoni, nabo bagend'ibamanika oku ntôndo, embere za Nyamubâho. Abo bantu nda bayirhwa boshi caligumiza, bafaga omu nsiku ntangiriza z'okusarhula emburho, erhi barhangira okurhema engano. ¹⁰ Rispa mwali wa Ayiya, erhi aba amarhôla omwambalo gw'emishibo, acibambira gwo oku ibuye. Anakabêra ahôla kurhenga agôla mango barhangira okurhema kuhika amango enkuba yahangukaga. Arhazigaga enyunyi z'emalunga zayîsh'ibarhondomola mûshi nisi erhi ensimba zabalya budufu. ¹¹ Banacimanyisa Daudi olwôla Rispa mwa Ayiya, muherula wa Saulu ajiraga. ¹² Daudi akanya aj'iyanka amavuha ga Saulu n'ag'omugala Yonatani emwa abarhambo b'e Yabeshi omu Galadi. Abôla bantu bwo bagamanulaga e Bet-Sheani, aha Abafilistini bagamanikaga galya mango bahimira Saulu aha Gilibowa. ¹³ Daudi anacirhenza ahôla ago mavuha ga Saulu n'ag'omugala Yonatani, bagayanka bagalunda haguma n'amavuha ga balyala bamanikagwa. ¹⁴ Ntyo babisha amavuha ga Saulu n'ag'omugala Yonatani ha guma n'ag'abôla bamanikagwa nabo, bagend'igabisha omu cihugo ca bene Benyamini, aha Sela, omu nshinda y'îshe Kishi, banajira nka oku mwâmi anal'irhegesire kwoshi. Buzinda bw'ahôla Lungwe arhulula agashanira ecihugo.

Okulwîsa Abafilistini

¹⁵ Lusiku luguma entumba yanacizûka ekarhî ka bene Israheli n'Abafilistini. Daudi ahunguluka n'abambali barhônâdêra okulwîsa Abafilistini, lero Daudi arhama. ¹⁶ Ago mango hali entwâli, Yishebibenobi omu bûko bwa Rafa. Itumu lyâge lyali lya buzirho bwa sikeli magana asharhu g'obuzirho bw'omulinga, anali ahagarhire engôrho mpyahya. Oyo muntu ayisha ahiga mpu kuhika ayirhe Daudi. ¹⁷ Abishayi mugala wa Seruya ayisha akôla al'irhabâla Daudi, atumirha olya Mufilistini amuyirha. Okubundi abantu ba Daudi banacimulahiriza mpu: «Nta mango wanaciyîshe mpu rhuje oku matabâro rhweshi, ntyo olek'izimya akamole ka Israheli».

¹⁸ Enyuma ly'aho eyindi ntumba yashub'izûka aha Gobe ekarhî k'abo n'Abafilistini, aho ago mango Sibekayi Munyahushi ayirha Safi naye ali wa muli bene Rafa. ¹⁹ Kandi bashub'ikoza amatumu boshi n'Abafilistini aha Gobe. Elehanani mugala wa Yayiri Oregimi w'e Betelehemu ayirha Goliyati w'e Gati; olusârhi lw'itumu ly'oyo Goliyati lwali nka mulindizo gw'omuhunzi w'emigozi. ²⁰ Ahôla hali muntu muguma mulimuli, ali agwerhe minwe ndarhu oku ngasi kuboko na mano ndarhu ebwa ngasi kugulu, amano n'eminwe yâge byali makumi abirhi n'ini, naye ali w'omu bûko bwa Rafa. ²¹ Anacijacira Israheli ci Yehonatani, mugala wa Shimeyi w'omu bûko bwa bene wabo Daudi amuyirha. ²² Abôla bantu bani bali bene wabo Rafa w'e Gali boshi bakumba omu maboko ga Daudi n'aga bambali bâge.

Olulanga Iwa Daudi

¹ Daudi erhi Nyamubâho aba amamulikuza oku banzi bâge boshi na kuli Saulu anacyimba olwimbo. ² Aderha erhi:

Nyakasane ye misi yani ye lwakiro lwâni, Nyamuzinda ye Mucunguzi wâni.

³ Neci Nyamubâho y'ibuye lyani, ncifulikamwo, ye mpenzi yani ye na cisiki c'obuzîne bwâni.

Mucunguzi wâni, we wandikuzize omu ntambala.

⁴ Nayakuza olya wajire irenge, ye Nyamubâho, nafuma abanzi bani.

⁵ Bulya neci emigozi y'olufu yali yamanziriringa n'emigozi y'abaminyanya yali yamangezamwo omusisi.

⁶ Emigozi y'omu kuzimu yali hofi h'okunziriringa, n'emirhego y'olufu yalikola enyêrekîre.

⁷ Omu malibûko gani nabirikira Nyakasane, emunda Nyamuzinda wâni ali, nalaka nalakûla.

⁸ Naye oku ali omu ndaro yâge ayumva izu lyani, omulenge gwâni gwanacihika omu marhwiri gâge.

Idaho lyajuguma lyageramwo omusisi, emitungo y'amalunga yadirhimana, yamânyuka erhi kugulumira kurhuma.

⁹ Ecigi catumbûka omu mazulu gâge, engulumira yavubuka omu kanwa kage yayisha yasingonôla yanayisha yamokôla amasese gadukumbusire.

¹⁰ Ayunamya amalunga, ayandagala, erhi na ecitu c'endunduli ciri aha magulu gâge.

¹¹ Ashonera kuli Kerubi, azurunduka n'empûsi y'ebyubi byâge .

¹² Acihundikira endunduli nka nyumpa, kuguma n'emibumbuli y'amîshi n'ebirundo by'ebitû.

¹³ Omu ngulumira yali mushokolire mwakacilashira amakala g'omuliro.

¹⁴ Nyamuzinda arhontomera emalunga, izu ly'Ow'enyanya lyashakanya omu malunga.

¹⁵ Abalasha emyampi yanacibashandabanya, abalikira omulazo gwabatulutumbya.

¹⁶ Lero babona obululi bw'enyanya, amakondo g'igulu gabwikûka erhi Nyamubâho akankama, gabwikûka n'omuhusi gw'empûsi gwarhengaga emazulu gâge.

¹⁷ Anacilambula okuboko kwâge kurhenga eyôla nyanya, andikuza ankula emuhengere.

¹⁸ Andikuza oku mwanzi wâni wali mudârhi, andikûza oku banzi bani, n'obwo bo bali bazibu kundusha.

¹⁹ Bantera omu nsiku z'amalibûko, ci Nyamubâho aba ye nyamwegeme rwa wâni.

²⁰ Ankwebire ahantu hagali, anyokwire bulya amantonya.

²¹ Nyamubâho angalulire nk'oku obushinganyanya bwâni bwanali, ampemba nk'oku amaboko gani ganali meru-kwêru.

²² Bulya nashimbire enjira za Nyamubâho, ntahenyaga amabî, ntaciye gulaga kuli Nyamubâho wâni.

²³ Bulya obuciranuzi bwâge boshi bwali embere zani, ntajandikaga amarhegeko gâge.

²⁴ Nanacyôrha mwimana emunda ali, nacilanga oku câha.

²⁵ Nyamubâho anshubiza nk'oku obushinganyanya bwâni bwanali, nk'oku obucese bwâni bwanali omu masu gâge.

²⁶ Omuntu mwinja, nâwe onamulole kwinja, omuntu mwimana, nâwe onamuyêreke oku oli mwimana.

²⁷ Omuntu mwêru-kwêru, onamuyêreke oku oli mwêru-kwêru, ci endya lya we oiyeshula.

²⁸ We oyokôla olubaga luli omu marhabi, n'abacîbona onabayase obusû bwâwe.

²⁹ Bulya we kamole kani Yagirwa Nyamubâho. Nyamubâho ye omoleke ra omu mwizimya ndimwo.

³⁰ Bulya oku burhabâle bwâwe nancirhunike oku bashombanyi bani, oku burhabâle bwa Nyamuzinda wâni nagagambe oku cogo cizibu.

³¹ Nyamubâho!... Enjira yâge eba eshingânîne, akanwa ka Nyamubâho omu muliro kashukirwa.

Abâ mpenzi ya ngasi boshi bacîkubagira ye.

³² Bulya ndi wundi Nyamuzinda okuleka Nyamubâho, ndi wundi ibuye Nyamwegemerwa kulusha Nyamuzinda wirhu?

³³ Nyamuzinda ye lwakiro ncîkubagira, ye oyokôla okunali obuzîne bwâni.

³⁴ Amagulu gani anagajire mabidu nka ga kashafu, anarhume nashigalika oku lwimana.

³⁵ Ye okomereza enfune zani oku ntambala, n'amaboko gani ganafole omuherho gw'enshungurhi.

³⁶ Wampire empenzi y'obucire bwâwe, n'obutudu bwâwe bunampeke enyanya.

³⁷ Onagalihye ikano lyani, na ntyo ntamango nakajuguma entege.

³⁸ Namminike abashombanyi bani kuhika mbashandaze, ntanagaluka ntanacibamalîra.

³⁹ Nabamalire, nabavungunyula, barhakacyulubuka, bagugumikira aha magulu gani.

⁴⁰ Onanyunjuze misi nka naj'ilwa, n'abashombanyi bani obagombeze emunda ndi.

⁴¹ Abashombanyi bani onarhume banyerekeza omugongo n'abashombanyi bani onarhume nabamalîra.

⁴² Banalole eyi n'eyi, ntâye wabalikûza, bagalamire Nyamubâho arhanabashuze!

⁴³ Nambavunyungule nka katulo k'idaho, mbahinogole nka byondo by'o mu njira, mbakome nka nyale.

⁴⁴ Wandikuzize omu bugoma bw'olubaga lwâni, wananga mpu onjire mwâmi w'amashanja,

olubaga ntayishigi lukôla lunkolera.

⁴⁵ Abana ba abanya-mahanga bakola banyinginga, babalagaze burhahusa amarhwiri mpu lyo bayumva eci naderha. ⁴⁶ Abana ba abanya-mahanga banashandabane, basige ebishagala byâbo bizibuzibu.

⁴⁷ Aganze Nyamubâho , agishwe kabuye kani, aj'irenge Nyamuzinda y'i- buye ly'obucire bwâni.

⁴⁸ Nyamuzinda ye onyîhôle, ye onahungumulira embaga aha magulu gani.

⁴⁹ Y'orhuma nayongoloka abashombanyi bani, yagirwa we orhuma nafo kanana embere z'abânzi bani,

we ondikûza oku muntu w'akavulindi.

⁵⁰ Co carhuma nakukuza ekarhî k'amashanja, Yagirwa Nyamubâho, n'oku izîno lyâwe naziha olulanga.

⁵¹ Ashobozize olya ajiraga iragi linjinja, ayêrekana obwinja bwâge emwa omushîgwa wâge, ye Daudi n'iburha lyâge ensiku zoshi.

23

Olulanga luzinda Iwa Daudi

¹ Alaga ebinwa bizinda bya Daudi:

Obugeremwa bwa Daudi mugala wa Yese,

obugeremwa bw'omuntu wahekagwa irenge n'Ow'enyanya,

ye olya mushîgwa wa Nyamuzinda wa Yakobo, muzihi w'ennanga z'Israheli.

² Omuka gwa Nyamubâho gwanderhiremwo, n'ecinwa câge cindi oku lulimi:

³ Nyamuzinda w'Israheli adesire, ibuye ly'Israheli ambwizire erhi:

Orhegeka abantu n'obushinganyanya, arhegeka erhi anarhînya Nyamuzinda,

⁴ Kw' anali kula bucanûla sêzi erhi izûba lishoshoka,

sêzi nka nta lwikungu, linalangashane.

Na nka kula amango g'enkuba, olubala lufunûnuka ekuzimu.

⁵ Neci, enyumpa yani edekerire omu masu ga Nyamuzinda.

Bulya ampire endagâno yâge y'ensiku n'amango,

eri nungedu enalanzirwe bwinja;

k'arhali yemeza obucire bwâni n'oburhabâle bwâge?

⁶ Abantu b'encuku, bo bene Beliali^c
kwo bali boshi nka mishugi mikabulire erhashamarhwa na nfune.
⁷ Omuntu wayihumakwo anarhola ecuma
nisi erhi lusarhi lw'itumu ayikwebe oku ciko esingônoke loshi.

Ezindi ntwâli za Daudi

⁸ Alaga amazîno g'entwâli za Daudi: Ishibali mugala wa Tahakimoni ahekaga ngabo ya bantu makumi asharhu. Azunguza itumu lyâge omu ngabo ya bantu magana gali munani, abatumirha bafa oku irinda liguma. ⁹ Enyuma zâge akuheba Eleyazari, mugala wa Dodo munya-Ahohiti, muguma wa muli zirya ntwâli isharhu za Daudi amango bashandabanyagya Abafilistini, abali batwire olugerêro mpu balwise bene Israheli aha Pasi-Damimu. ¹⁰ Okubacisoka oku murhezi arhôngera atumirha Abafilistini kuhika okuboko kwarhama, kwalinda kuga- ngabalira oku ngôrho. Nyamuzinda ayokôla olubaga lwâge olwo lusiku, n'erhi olubaga lushubira enyuma kwali kuyîsh'itungôla emirhumba. ¹¹ Akuheba Shama mwene Ela, munya-Harari. Abafilistini banacitwa olugerêro aha Lehi, ahola hali ishwa liyunjwire nkole, olubaga lwarhôngêra okuyaka Abafilistini. ¹² Ci yêne abahagalika mulya karhi k'ishwa, afungira liryâ ishwa anahima Abafilistini. Kandi Nyamubâho ayokôla ntyo olubaga lwâge bwenêne.

¹³ Kandi bantu basharhu omu ntwâli makumi gâge asharhu banacibu nguluka, gali mango ga kusârûla, babunguluka mpu baja emunda Daudi ali omu bulumba bwa Adulami, n'obwo erhi Abafilistini batwire olugerêro omu kabanda ka bene Refayimi. ¹⁴ Daudi ali omu lwako, nabo Abafilistini erhi ba twire olugerêro aha Betelehcmu. ¹⁵ Daudi anacijamwo idulwe, aderha erhi: «Ndi wakacinywesa oku mishi ga liryâ iriba liba aha Betelehemu wâni?» ¹⁶ Zirya ntwâli oku zinali isharhu zaciha enjira omu karhi k'olugerêro lw'Abafilistini, bakanya bagend'idôma amîshi ahola iriba ly'e Betelehemu. Bagabarhula bayisha bagahekire Daudi, ci Daudi arhalonzagya okuganywa. Ahali h'okuganywa ajiramwo ecuhagizo (lukagulo) embere za Nyamubâho, anaciderha erhi: ¹⁷ «Nanga woliha Nyamubâho, ntankajira ntyôla; ka kurhali kuguma n'okunywa omuko gw'abala bantu barhababaliri obuzîne bwâbo?» Daudi alahira ntyôla okunywa agôla mîshi. Ezo ntwâli zanacijira kwa bene okwo.

¹⁸ Abishayi mulumuna wa Yowabu mugala wa Seruya ali murhambo wa zindi ntwâli isharhu. Naye azunguza itumu lyâge omu bantu magana asharhu anabayirha, aja ntyôla naye irengc muli ezôla ntwâli makumi asharhu. ¹⁹ Ye wali n'olukengwa muli ezôla ntwâli makumi asharhu, ye wanali murhano wazo ci konene arhalushaga balya bandi basharhu. ²⁰ Benayahu mugala wa Yehoyada ali mwene muntu muguma wabaga ntwâli naye, ali amanyikîne oku ye kaheza- mbaga, abaga w'e Kabuseli. Ye wayirhaga balya bana babirhi b'e Mowabu. Naye, lusiku luguma anacibunguluka ayirhira entale omw'iriba amango g'olukayu. ²¹ Ayirha n'omuntu w'e Mîsiri, oyôla muntu ali wakurhînywa bwenêne erhi afumbasire n'itumu. Oyôla mwana w'entwâli ayandagalira emunda ali erhi anafumbasire akarhi konene, amushugula liryâ itumu anamuyirhamwo. ²² Lôla oku kwo ajizire ntyôla Beneyahu mwene Yehoyada, naye aja irenge muli ezôla ntwâli makumi asharhu. ²³ Ali wa lukengwa muli galya makumi asharhu g'cntwâli, cikwônene arhahikaga kuli balya basharhu. Daudi amulira murhambo w'omurhwe gw'abalâlîzi bâge.

²⁴ Asaheli mulumuna wa Yowabu naye ali wa muli zirya ntwâli makumi asharhu. Elehanani mugala wa Dodo naye w'e Betelehemu, abalimwo ²⁵ Shama w'e Harodi; abalimwo Elika w'e Harodi; ²⁶ na Helesi w'e Peleti, kuguma na Ira mugala wa Ikeshi, w'e Tekowa. ²⁷ Abalimwo Abiyezeri, w'e Anatoti, Sibekayi w'e Husha. ²⁸ Abalimwo Salmoni Muhohiti na Maharayi w'e Netofa. ²⁹ Abalimwo Helebi mugala wa Bânâ w'e Netofa, na Itaya mugala wa Ribayi w'e Gibeya w'omu bûko bwa Benyamini. ³⁰ Beneyahu w'e Pireyatoni, Hidaya w'omu kabanda ka Gaashi. ³¹ Abibali w'e Beti-ha-Araba, Azimaveti w'e Baburimi. ³² Eliaheba w'e Shaalboni, Yasheni w'e Gimuzo. ³³ Yehonatani mwene Shama w'e Harari, Ahiyamu mugala wa Sharari

^c**23.6** : Beliali: kwo kuderha «Shetani, muntu w'encuku, w'omurhima mubî».

w'e Harari. ³⁴ Elifêleti mugala wa Ahasbayi w'e Beti-Maka, Eliamu mugala wa Ahitofeli w'e Gilo. ³⁵ Hesrayi w'e Karmeli, Parayi w'e Arabi. ³⁶ Igeyali mugala wa Natani w'e Soba, Bani w'e Gadi. ³⁷ Seleki munya-Moniti Naharayi w'e Beroti, ye wakaz'igihaka emirasano ya Yowabu mugala wa Seruya. ³⁸ Ira w'e Yatiri, Garebi w'e Yatiri. ³⁹ Uriya munya-Hiti. Boshi haguma bali makumi asharhu na nda.

24

Omubale gwa bene Israheli

¹ Oburhe bwa bene Israheli bwashub'igwârha Nyakasane, anacisunika Daudi kuli bo anamubwîra, erhi: «Kanya ojire omubale gwa bene Israheli na bene Yuda». ² Nnakuno anacibwîra Yowabu n'abarhambo b'engabo yâge bali boshi erhi: «Kanyi mugend'ilalika amashanja goshi ga bene Israheli kurhenga e Dani kuja e Betisheba' muganje abantu boshi lyo mmanya omubale gw'olubaga lwâni.» ³ Yowabu anacibwîra mwâmi, erhi: «Mâshi Nyamubâho Nyamuzinda wâwe ayushule olubaga lwâwe kali igana na kulusha oku luli ene. n'amasu ga mwâmi Nnawirhu erhi ganabona; ci konene cirhumire mwâmi Nnawirhu alonzize okujira ntyo?» ⁴ Ci kwônene akanwa ka mwâmi karhaluka akôla ka Yowabu n'aka abarhambo b'engabo. Yowabu n'abandi barhambo b'engabo balîkûla baja bajira omubale gwa bene Israheli.

⁵ Bayikira Yordani barhangirira e Aroweri n'omu lugo lwali omu lubanda, baja emw'Abagaditi kuhika e Yazeri. ⁶ Banacihika omu Galadi n'omu cihugo c'Abahititi aha Kadeshi, lero bahika e Dani na kurhenga e Dani barhambikira e Sidoni. ⁷ Banacihika omu karhî ka olugo lwa Tiri n'omu ngasi lugo lw'Abahi titi n'eza abanya-Kanani bahika omu mahirinji Nêgebu g'emwa bene Yuda aha Bersheba. ⁸ Erhi baba bamahulukana ntyôla ecihugo coshi, bashubira e Yeruzalemu erhi hamagera myêzi mwenda na nsiku makumi abirhi. ⁹ Yowabu anaciyêreka Nnakuno omubale gw'olubaga. Erhi omw'Israheli muli bihumbi magana gali munani ga balume bakalwa n'engôrho, n'omu Yuda muli balume bihumbi magana arhanu.

Ecahira n'obwonjo bwa Nyakasane

¹⁰ Ci Daudi erhi aba amaganja abantu ntyôla, ayumwa omurhima gwadu- rha, anacibwîra Nyamubâho, erhi: «Najizire ecâha cinene mw'ebi bijiro. Ci Yagirwa Nnâmahanga nkusengire ombabalire obwo bubî bwâni bulya isirhe likulu lyandimwo.» ¹¹ Erhi buca erhi Daudi aba amazûka, akanwa ka Nyamubâho kanacirhindakwo Gadi, mulêbi, ye wakazâg'ilêbera Daudi, kaderha erhi: ¹² «Okanye ogend'ibwîra Daudi oku kwo Nyakasane adesire ntya: Nahira embere zâwe bintu bisharhu, wenene ocishoge ciguma muli byo nankujirireco.» ¹³ Gadi akanya aja emwa Daudi anacimurhondereza kulya, anacimubwîra erhi: «K'olonzize ecizombo cimugwarhe myâka isharhu omu cihugo coshi nisi erhi ojire myêzi isharhu waja wayaka omushombanyi wayîsh'ikuhiva, nisi kandi erhi walonza ecahira cishinge nsiku isharhu omu cihugo câwe? Bunôla ololage wene bici ocishozire, ngend'ibwîra nani owantumaga.» ¹⁴ Daudi anacishuza Gadi, erhi: «Neci namarhindibuka wâni! Rhufirage erhi kwo omu maboko ga Nyamubâho, bulya obwonjo bwâge buba bunji, casînga ntakumbaga omu maboko g'abantu.» ¹⁵ Ntyo, Daudi acîshoga ecahira.

Gali mango ga kusârûla engano. Okubundi Lungwe anacirhuma ecahira Omu cihugo ca bene Israheli kurhenga sêzi ly'olwo lusiku, kuhika oku lusiku ali atwire. Kurhenga aha Dani kuhika aha Betisheba', kwafa bantu bihumbi makumi gali nda omu lubaga. ¹⁶ Malahika anacilambulira okuboko kuli Yeruzalemu mpu naye amusherezagye. Ci Nyamubâho ayumva obwonjo, anacibwîra olya malahika wajaga aheza olubaga erhi: «Kurhali kunyi okwo, ogalulage okuboko kwâwe.» Oyôla malahika wa Nyamubâho ali ayimanzire hofi n'ecanikiro ca Aravna (Arauna) munya-Yebusi^d. ¹⁷ Erhi Daudi abona oyôla malahika wajaga ayirha

^d **24.16** : Aravna (Arauna) munya-Yebusi: Yebusi lyo lyali izîno lya îlya Yeruzalemu. Arauna: Nkaba ye mwami w'e Yeruzalemu embere za Daudi.

abantu anacibwîra Nyakasane erhi: «Mâshi k'orhabwini oku nie najirize ecâha, nie najiraga agala mabi ci abôla buli buso^e. Bubi buci bajizire? Okuboko kwâwe kubâge nie kujakwo n'oku nyumpa yani.»

Oluhêrero lwayûbakwa

¹⁸ Olwo lusiku Gadi anacija emunda Daudi ali anacimubwîra, erhi: «Osôke okanye ogend'ihêrera Nyamubâho aha luhêrero lwa Aravna omunya-Yebusi. ¹⁹ Daudi anacisôkera eyôla nk'oku Gadi anamubwiraga, nk'oku Lungwe anali arhegesire. ²⁰ Aravna erhi agalamira abona mwâmi n'abaganda bâge bayêrekîre emunda ali. Aravna ajaga ahula engano. ²¹ Aravna anacihuluka, afukama afukamiriza embere za mwâmi, ak'amalanga koshi kahwera okw'idaho. Aravna aderha erhi: «Waliha bici bidwîrhe Nnakuno aha mw'omwambali wâge?» Daudi anacishuza, erhi: «Nyishire nti ompe ecira canikiro nyûbakire ho Nyamubâho oluhêrero lyo eci cahira cirhenga oku lubaga.» ²² Aravna naye erhi: «Yagirwa ocirhôle ojireho oku obwîne kuli kwinja omu masu gâwe. N'ebimasha by'enterekêro bino woliha, n'emirindizo, haguma n'emirhamba zibe nshâli. ²³ Yagirwa ebyôla byoshi Aravna abihire mwâmi». Aravna anacishubiriza erhi: «Nyamubâho Nyamuzinda wâwe akugashanire Yagirwa.» ²⁴ Ci mwâmi anacishuza Aravna erhi: «Nanga, nalonza ongulize ecira canikiro, nkuhe ensaranga bulya ntalonza nterekêre Nyamubâho enterekêro erhafaga cici». Daudi anacigula cirya canikiro na birya bimasha nsaranga sikeli makumi arhanu ga marhale. ²⁵ Daudi anacyûbakira Nyamubâho oluhêrero ahôla anacihêra enterekêro z'embâgwa n'ez'omurhûla emwa Nyamubâho. Ntyo Nyamubâho ababalira ecihugo n'ecôla cahira cahwa omu Israheli.

^e**24.17** : Ebyola bibuzi, lwo lubaga akazag'iyahula, erhi kurhegeka.

EBITABU BY'ABAMI Melakhim (מלכים, - I -II)

Enshokolezi

Ecitabu cirhanzi c'Abami cishambâla emyanzi mizinda y'akalamo ka mwaâmi Daudi n'okushwinja emyanzi y'okuj'enyanya kw'obwâmi bwa Yuda.

Owayandikaga ebitabu by'Abami ahamirize ebi abwîne n'amasu gâge omu burhegesi n'omu bworhere bwa ngasi mwâmi. Abami boshi b'e Israheli ba-twîrwa olubanja bulya bashimbaga olwiganyo lubi lw'omwâmi murhanzi: Yero-bwami wajiraga amabî omu masu ga Nyamuzinda. Omu bâmi bw'omu cihugo ca Yuda, bâmi munani bakuzibwa bulya bashimbire amarhegeko makulu ga Nnâmahanga.

Embaka zilushire ezindi zoshi ebyo bitabu bishambâlakwo kuli kubonekana kw'ecitabu c'okukengêza amarhegeko g'obwâmi bwa Yozwê. Ebyo bitabu bibi-rhi byo bijirwa n'emyanzi y'okukengêza amarhegeko gw'obushinganyanya. Bilonza okukomeza olu luderho: lshanja lishimba amarhegeko ga Nnâmahanga liba ligishe naye, na likagavuna lyanahanwa naye (1 Bam 8; 2 Bam 17).

Ebitabu by'abâmi birhukengêza «Omwanzi gw'okucunguka». Olubaga lwi-shogwa lwoshi lurhashimbaga irhegeko lya Nnâmahanga. Cikwône hali bantu baguma basungunu barhafukamiraga nyamuzinda w'obunywesî; abo bemêzi babikirira endagâno bajiraga huguma na Nyamuzinda.

Kuli kwa kurhangâza okubona Nyamuzinda akûla omulala gwa Daudi omu mbaka. Ciri cimanyîso oku Nyamuzindu arhankahindula endagâno yage y'oku-rhukûla omu buja. Arhurhumira Omuciza warhengaga omu mulala gwa Daudi.

Omu cigabi cizinda c'ecitabu ca kabirhi c'abami, barhushambâlira kurhi mwâmi w'e Babeli ababaliraga Yoyakini, mwâmi w'Abayuda; amukûla omu mpamikwa. Nyamuzinda ye langaliza abantu okubakûla omu buja, okubacu-ngula.

EBIRI OMU CITABU CIRHANZI C'ARAMI

1. Obwami bwa Sa/omoni: cigabi 1-11
2. Yuda n'Israheli erhi bayus'igomerana: cigabi 12-22

EBIRI OMU CITABU CA KABIRHI C'ABAMI

1. Yuda n'Israheli kuhika oku buja bwa Samariya: cigabi 1-17
2. Yuda kuhika oku buja bwa Yeruzalemu: cigabi 18-25

1

Obushosi bwa Daudi n'obugoma bw'Adoniyasi

¹ Mwâmi Daudi ali akola mushosi, n'emyâka erhi yamamugombya. Bakamuhundikira emishangi ci erhakag'imujira idûrhu. ² Abambali bamu bwîra, erhi : «Balongeze mwâmi Nnawirhu omwana-nyere w'omubikira; akabêra embere za mwâmi akamukolera n'okumulala omu cifuba lyo akayumva idû rhu.» ³ Banacilongereza omu cihugo c'Israheli coshi, omwana-nyere mwinjinja, banacibandâna Abishagi w'e Shunemi, banacimuhêkera mwâmi. ⁴ Oyo mwana-nyere ali mwinja bwenêne, anaciba ye mukazi w'okulâlira mwâmi n'okumukolera ci mwâmi arhamumanyaga.

⁵ Lero Adoniyasi, mugala wa Hagiti erhi obucîbone buba bwamamujamwo, akaderha, erhi : «Nie nabe mwâmi». Anacilonza engâlê n'ebiterusi, na bantu makumi arhanu birongôzi byâge . ⁶ N'obwo îshe arhamujiriraga ehibi ciru n'amango maguma omu kumuhakanya, erhi : «Kurhi oku wajira». Cikwône oyo Adoniyasi ali w'iranga linja, ye wanalondaga Absalomu. ⁷ Banaciganîra boshi na Yowabu mugala wa Seruya n'omudâhwa Abiyatari, banacirhabâla engabo ya Adoniyasi. Cikwônene omudâhwa Sadoki, Benayahu, mugala wa Yehoyada, Natani ye wali mulêbi Shimeyi, Reyî na ngasi zanali ntûali za Daudi zoshi, barhakulikiraga Adoniyasi. ⁹ Adoniyasi anacirherekêra ebibuzi, empanzi n'amanina gashushagîre eEben-ha-Zoheleti, hofi n'Ein-Rogweli, anacilâluka bene wabo boshi, ngasi bene mwâmi na ngasi bantu b'e Yudeya bambali ba mwâmi. ¹⁰ Ci arhalâlîkaga oli omulêbi Natani, oli Benayahu, oli zirya

ntwâli za Daudi ciru na mulumunawâge Salomoni.

Obwengehusi bwa Natani na Betisabeya

¹¹ Okubundi Natani anacibwîra Betisabeya nnina wa Salomoni, erhi: «K'o rhacimanya oku Adoniyasi, mugala wa Hagiti akola mwâmi n'obwo mwâmi Daudi arhamanyiri? ¹² Yumva nkubwire ihano oku wajira Iyo ociza obuzîne bwâwe n'obwa mugala wâwe Salomoni. ¹³ Okanye oje emunda mwâmi Daudi ali omubwire, erhi: «Mwâmi, yagirwa nnawirhu, k'arhali wene olya walagânanaga na mwambalikazi wâwe erhi: Mugala wâwe Salomoni ye wayishiyîma omu byâni, ye wanabwârhalala oku ntebe yani? Carhumirage Adoniyasi aba ye okola mwâmi?» ¹⁴ Na muli agôla mango wayîsh'ishambâla mweshi na mwâmi nani nanayisha enyuma zawe ngereze halya ebinwa byâwe bigezire.»

¹⁵ Betisabeya anacikanya aja emunda mwâmi ali omu nyumpa yâge; mwâmi ali akola mushosi bwenêne, na Abishagi w'e Shunemi ye wakazâg'imukolera. ¹⁶ Betisabeya ayûnama ayûnamiriza embere za mwâmi; mwâmi anacimubwîra erhi: «Bici walonza?» ¹⁷ Naye anacishuza, erhi: «Yagirwa Nnahamwirhu, walaganyize mwambalikazi wâwe oku izîno Iya Nyamubâho, erhi: Salomoni mugala wâwe, ye wayîsh'iyîma enyuma zani ye wanabwârhalala oku ntebe yani. ¹⁸Alaga buno oku Adoniyasi ye okola mwâmi na mwâmi Nnahamwirhu a rhamanyiri! ¹⁹ Anarherekîre empanzi, amanina gashushagîre n'ebibuzi mwandu, analâlîka bagala ba mwâmi boshi, omudâhwa Ebiyatari, Yowabu murha mbo w'engabo y'abalwi ba mwâmi, ci arhalâlîsire omurhumisi wâwe Salomoni! ²⁰ Cikwônene yagirwa mwâmi Nnahamwirhu, Israheli yeshi wene ahizirekwo amasu, mpu omumanyîse ndi okwânîne okuja oku ntebe ya mwâmi Nnahamwirhu. ²¹ Cikwônene amango mwâmi Nnahamwirhu aba akola agwishîre haguma na bashakulûza, nie na mugala wâni Salomoni rhwanatumula.»

²² Oku acidwîrhe aderha ntyala omulêbi Natani naye apamuka. ²³ Banacige nd'imanyisa mwâmi bamubwîra mpu: «Omulêbi Natani onôla». Anacija embere za mwâmi, anacifukamiriza embere zâge, ak'amalanga kahika oku idaho. ²⁴ Natani anaciderha, erhi: «Yagirwa mwâmi Nnahamwirhu, wadesire erhi: "Adoniyasi ye wayîsh'iyîma omu byâni, ye wanayîsh'itamala oku ntebe yani!" ²⁵ Bulya anayandagîre ene, amanarherekêra empanzi, amanina gashushagîre, ebibuzi mwandu, amalâlîka bagala ba mwâmi boshi, abarhambo b'engabo ya mwâmi n'omudâhwa Abiyatari. Lolaga oku bakola badwîrhe balya bananywera embere zâge banakaderha mpu: "Alame mwâmi Adoniyasi!" ²⁶ Cikwônene arhalâlîsire oli niono mwambali wâwe, oli omudâhwa Sadoki, oli Benayahu, mugala wa Yehoyada, oli Salomoni murhumisi wâwe. ²⁷ Akaba o kwôla emwa mwâmi Nnahamwirhu kurhenzire, kuziga orhamanyisize bambali bâwe ndi okwânîne aje oku ntebe ya Nnahamwirhu, mwâmi enyuma zâge.»

Daudi acîshoga Salomoni mpu abe mwâmi

²⁸ Mwâmi Daudi anacishuza, erhi: «Mpamagaliri Betisabeya.» Anacija e mbere za mwâmi ayimangayo. ²⁹ Mwâmi anacilahira ibango, erhi: «Alame Nyamubâho owandikuzagyakwo abashombanyi bani boshi!» ³⁰ Bulya nk'oku nanakulaganyagya nkwigashira oku izîno Iya Nyamuâho Nyamuzinda w'I sraheli amango nakubwiraga, nti: Salomoni mugala wâwe ye wânayime omu byâni, ye wanatamale oku ntebe yani, neci, ene kwo najira ntyo.» ³¹ Betisabeya ayunama ayunamiriza, ak'amalanga kahika oku idaho, afukamîriza embere za mwâmi anaciderha, erhi: «Alame ensiku zoshi, Nnahamwirhu mwâmi Daudi!» ³² Mwâmi Daudi anaciderha kandi erhi: «Mumpamagalire omudâhwa Sadoki, omulêbi Natani, Benayahu, mugala wa Yehoyada». Erhi baba bakola bali embere za mwâmi, ³³ mwâmi anaciderha, erhi: «Murhôle bambali ba Nnaha mwinyu, mushoneze mugala wâni Salomoni oku cihêsi cani mumuyandagalize e Gihoni; ³⁴ eyôla munda, omudâhwa Sadoki n'omulêbi Natani bamushîge amavurha g'okuba mwâmi w'Israheli; mubûhe emishekera munaderhe mpu: «Alame mwâmi Salomoni!» ³⁵ Enyuma z'aho muyinamuke muyîshe mumuyi mizize, ayîshe aj'itamala oku ntebe yani, anayime ahali hani, bulya ye nyîmisi re mwâmi omu Israheli n'omu Buyahudi. ³⁶ Benayahu mugala wa Yehoyada anacishuza mwâmi erhi: «Amen!» Ko na Nyamubâho Nyamuzinda wa Nnahamwirhu anadesire ntyôla! ³⁷ Kulya Nyamubâho ali na

mwâmi, kwo anabêra na Salomoni, anayinjiya entebe yâge kulusha entebe ya Nnahamwirhu Daudi!»

³⁸ Omudâhwa Sadoki anacyandagala boshi n'omulêbi Natani, na Benayahu, mugala wa Yehoyada, abantu b'e Keriti n'ab'e Peleti, n'erhi baba bamashoneza Salomoni oku ndogomi y'îshe mwâmi Daudi banacimujana e Gihoni. ³⁹ Omudâhwa Sadoki anacyanka ihembe lyamavurha omu ihêma, anacigashîga Salomoni, babûha emishekera, olubaga lwanaciderha, erhi: «Ala me mwâmi Salomoni!» ⁴⁰ Okubundi olubaga loshi lwanacisôka lwayisha lu muyimizize. Olubaga lwayisha lwaziha orhurhêra, lwasima bwenêne; idaho lyageramwo omusisi erhi lubi lwâbo lurhuma.

Adoniyasi arhungwa n'obwôba

⁴¹ Adoniyasi, anacyumva kuguma na balya bali balalisirwe bali boshi naye, erhi banacyiûsa okulya ntya. Erhi ayumva omulenge gw'omushekera, Yowabu anaciderha, erhi: «Lubi n'ishababe lici eryo lyamayisha omu lugo?» ⁴² Oku aci dwîrhe aderha ntya, lola oku Yonatani mugala w'omudâhwa Abiyatari anaci pamuka. Adoniyasi anacimubwîra erhi: «Yisha bulya oli mulume, orhubwire omwanzi mwinja.» ⁴³ Yonatani anacibwîra Adoniyasi, erhi: «Okuli Nnawirhu Daudi anayîmisirc Salomoni. ⁴⁴ Mwâmi anarhumire omudâhwa Sadoki, omulêbi Natani, Benayahu, mugala wa Yehoyada abantu b'e Keriti na ab'e Peleti, banamushonîze oku cihêsi ca mwâmi. ⁴⁵ Omudâhwa Sadoki n'omulêbi Natani bamushîgîre amavurha g'obwâmi aha Gihoni; kurhenga aho basôka n'omwishingo na ntyo l'olwo lubi luli omu lugo: lw'olwo lubi mwayumva. ⁴⁶ Ciru Salomo-ni anatamîre oku ntebe ya mwâmi. ⁴⁷ Ciru na bambali ba Daudi bayishire balikûza Daudi banacimubwîra, mpu: «Nyamuzinda wâwe ajire izîno lya Salomoni lije irenge kulusha elyâwe, anakuze entebe yâge kulusha eyawe! Mwâmi anayunamirîze erhi anali oku ncingo yâge.

⁴⁸ Ciru na mwâmi yêne anadesire erhi: Ayagirwe Nyamubâho Nyamuzinda w'Israheli, ye wampaga ene omuntu w'omu iburha lyani mpu aje oku ntebe yani, na nani niene namanamubona n'amasu ganî» ⁴⁹ Abali balalisirwe na Adoniyasi boshi barhungwa n'obwôba; bayimuka ngasi muguma agera yâge yâge njira. ⁵⁰ Adoniyasi omu kuyôboha Salomoni, ayimanga akanya agend'igwarhiriza oku bikwi by'oluhêrero^a. ⁵¹ Omwanzi gwahikakwo Salomoni, mpu: «Adoniyasi ayobohire mwâmi Salomoni n'oku a gwarhirize oku bikwi by'oluhêrero amaderha, erhi: Mâshi mwâmi Salomoni acîgashe oku arhayirhe omwambali n'engôrho!» ⁵² Salomoni aderha, erhi: «Ankaba n'obworhere bw'omuntu mushinganyanya, nta luviri lwagc ciru n'o luguma lwamurhengakwo; ci kwône ankaba agwerhe ecâha, nanamuyirha». ⁵³ Salomoni arhegeka mpu bamushonôle oku luhêcro. Adoniyasi afukama embere za Salomoni. Naye Salomoni amubwîra, erhi: «Genda omu nyumpa yawe».

2

Amahano mazinda ga Daudi kuli Salomoni

¹ Erhi ayumva ensiku zikola zimunyihire n'olufu lukola lumuli hofi, Daudi anacirhumiza omugala Salomoni, anacimukomêreza amubwîra, erhi: ² «Nie oyu nkola nyêrekîre emunda abandi boshi baja: ozibuhage oyerekane oku onali mulume! ³ Oshimbulire amarhegeko ga Nyakasane Nyamuzinda wâwe, okulikire amajira gâge goshi, omu kulanga amarhegeko gâge na ngasi bindi akanakuhûna byoshi nk'oku binayandisirwe omu citabu c'amarhegeko ga Musa. Aho wanayîsh'ihasha okuyunjuliza bwinja byoshi ebi wajire n'ebi wanalalire okujira; ⁴ n'okwôla lya Nyakasane ayunjuza kalya kanwa kâge ambwîraga, erhi: Bagala bawe erhi bankacilanga bakanaba n'olugendo lwinja embere zani n'omurhima n'iroho lyâbo lyoshi, hanakaz'iyôrha hali ow'omu mulala gwâwe oyîmire oku ntebe ya Israheli.

⁵ Nawe wene orhababiri ebi Yowabu^b mwene Seruya anjirire, oku ajirire abarhambo babirhi

^a**1.50** : Omuntu wahemusire erhi akagwarhirize oku bikwi by'oluhêrero lwa Nyakasane, a-rhakacigwâsirwe mpu ahanwe nk'arhali muntu anayisire n'obulonza.

^b**2.5** : Yowabu na Shimeyi barhalisag'ihanirwa amabî gâbo; amabî gabo gâli manene

b'engabo ya bene Israheli, Abneri mwene Neri na Amasa mwene Yeteri: abayisire amango g'omurhûla omu kulonza okucihûla oku muko gwabulagagwa amango g'amatabâro, anyambisa ntyo omuko mwêru kwêru oku mukaba gwâni n'oku nkwerho y'amagulu gani. ⁶ Okole nk'oku o bwenge bwawe bunakuhire, cikwônene orhazigaga emviri zâge zabungulukira ekuzimu n'omurhûla buzira kuhanwa. ⁷ Kuli bene Barzilai w'e Galadi, obaji rire aminja, babe baguma b'omu bakayîsh'ilya oku cibo câwe; bulya nabo kwo banjirire aminja ntyôla amango najaga nayaka mukulu wawe Absalomu. ⁸ Ala oku ogwerhe hofi na nawe Shimeyi, mugala wa Gera w'omu bene Benyamini w'e Bahurimi. Ye wampehêrera okurhankaderhwa amango najaga e Mahmanayimi. Cikwônene, ebwa kuba amango ayishaga ankulikire kuhika oku lwishi lwa Yordani, namulahirire oku izîno lya Nyamubâho namubwizire oku ntakakuyirha n'engôrho. ⁹ Buno orhamuleke buzira kumuhana, bulya oba mushinganyanya, orhahabe oku wamujira, orhogeze emvi zâge ekuzimu erhi ziyunjwire muko.

¹⁰ Buzinda Daudi arhamuka haguma na bashakulûza, abishwa omu cishagala ca Daudi. ¹¹ Daudi ali ayîmire omu Israheli myâka makumi ani: ayîma myâka nda aha Hebroni, na yindi makumi asharhu n'isharhu aha Yeruzalemu.

Olufu lwa Adoniyasi

¹² Salomoni anacija oku ntebe y'îshe Daudi, n'obwâmi bwâge bwagandaza bwenêne. ¹³ Adoniyasi anacyisha aj'emunda Betisabeya ali, ye nnina wa Salomoni, naye anacimudôsa, erhi: «Ka murhûla gukudwîrhe?» Naye ashuza erhi: «Neci murhûla nalonza.» ¹⁴ Anacishubirira aderha erhi: «Woliha, hali oku nakudôsa.» Nyamukazi erhi: «Derhaga.» ¹⁵ Anaciderha, erhi: «Omanyire oku obwâmi bwali bwâni, n'oku Israheli yeshi ali anyêrekîre nk'oku ba nkanayerekera mwâmi. Cikwône obwâmi bwayîsh'ija handi, bwayîsh'ija emwa mulumuna wâni, bulya ye Nyamubmaho ali abuhîre. ¹⁶ Bunôla nkusengire kantu kaguma, orhakandahiraga!» ¹⁷ Nyamukazi anacimubwîra, erhi: «Kaderhe.» Naye anaciderha, erhi: «Nkusengire oj'ibwîra mwâmi Salomoni bulya manyire oku arhakulahirire - ampe nani omukazi Abishagi w'e Shunemi.» ¹⁸ Betisabeya anacishuza, erhi: «Kwinja, nayîsh'ibwîra mwâmi kuli okwo kwawe.» ¹⁹ Betisabeya anacikanya aja emunda mwâmi ali agend'imushambalira ogwa Adoniyasi. Mwâmi anacyimuka akola agend'iyankirira nnina, anacyiunamiriza embere zâge agall'itamala oku ntebe yâge y'obwâmi. Balerha eyindi ntebe ya nnina wa mwâmi, naye amutamala ekulyo. ²⁰ Okubundi anaciderha, erhi: «Ngwerhe kantu kasungunu nd'isengera: Orhandahiriraga nani.» Mwâmi anacishuza, erhi: «Sengeraga, nyâma bulya ntankakulahirira.» ²¹ Aderha, erhi: Ohe mwene winyu Adoniyasi ola musunamiti, Abishagi abe mukâge.» ²² Mwâmi Salomoni anacishuza abwîra nnina, erhi: Cirhumire oba Abishagi w'Omusunamiti ye ohûnira Adoniyasi? Muhûnire obwâmi^c erhi bwo bulya ali mukulu wâni, n'abadâhwa Abiyatari, na kuli Yowabu, mugala Seruya bali kuli ye. ²³ Mwâmi Salomoni anacilahira okw'izîno lya Nyamubâho anaciderha, erhi: «Nyamuzinda anyirhe anampeze akaba arhali lufu olwo Adoniyasi acilongize muli ako kanwa! ²⁴ Na bunôla, alame Nyamubâho, owanyîmikaga anantamaza oku ntebe ya larha Daudi, ye wananyûbakiraga enyumpa nk'oku yêne anade rhaga - ene lyonêne Adoniyasi ayirhwe!» ²⁵ Mwâmi Salomoni anacirhegeka Benayahu mugala wa Yehoyada mpu amutumirhe, anacifa.

Obuhanya kuli Abiyatari na Yowabu

²⁶ Mwâmi anacibwîra omudâhwa Abiyatari, erhi: «Genda emwawe e Anatoti, bulya okwânîne okuyirhwa, cikwônene ntakuyirhise ene bulya wabarhwire omucimba gw'amalaganyo ga Nyamubâho, embere za larha Daudi, na bulya walibusire na ngasi kwalibuzagya larha kwoshi.» ²⁷ Salomoni anacilibirhakwo Abiyatari mpu irhondo arhacibaga mudâhwa wa Nyamubâho lyo kayunjula kalya kanwa Nyamubâho aderheraga enyumpa ya

bwenêne. Yowabu ali mwîsi wa bantu naye Shimeyi akag'igayaguza mwâmi ago mango erhi arhenga e Yeruzalemu. Daudi akengezize Salomoni eyi myanzi. Olole muli cigabi ca 2, 8.

^c**2.22** : Okuyanka muka mwâmi kwakag'irhuma omuntu ashobôla entebe y'obwami.

Heli aha Silo. ²⁸ Omwanzi gwanacihikakwo Yowabu, bulya Yowabu ali olunda lwa Ado niyasi, n'obo arhali ajire olunda lwa Absalomu. Yowabu anayakira omu ka-Nyamuzinda, anacigwarhiriza oku bikwi by'oluhêrero. ²⁹ Banacikumanyisa mwâmi Salomoni, mpu: Yowabu ayakire omu kaNyamuzinda yôla onali hofi n'oluhêrero. Salomoni anacirhuma Benayahu mugala wa Yehoyada, erhi: ³⁰ «Kanya, omutumirhe.» Erhi aja omu ka-Nyamuzinda Banayahu anacibwîra Yowabu, erhi: «Mwâmi mpu: Ohuluke!» Naye anacishuza, erhi: «Nanga, ho nanafiraga ahala.» Benayahu akanya ahekera mwâmi kalya kanwa, erhi: Kwo Yowabu anadesire ntya, kwo ananshuzize okûla.» ³¹ Mwâmi anacishuza Be nayahu, erhi: «Ojire nk'okwo anadesire, omutumirhe onamubîshe, ntyo wa ntenzakwo n'oku mulala gwâni gulya muko mwêru kwêru Yowabu abulagaga buzira cirhumire. ³² Nyamubâho ayandagalize ogwo muko okw'irhwe lyâge, ye muntu wayirhaga bantu babirhi, bantu bashinganyanya, na binja kumulusha, owabayirhaga n'engôrho buzira kumanyisa larha Daudi: Abneri mugala wa Neri na murhambo w'engabo ya Israheli kuguma na Amasa mugala wa Yeteri, murhambo w'omurhwe gw'abalwi b'e Yuda. ³³ Omuko gwâbo gwayandagalira okw'irhwe lya Yowabu n'oku iburha lyâge ensiku zoshi; cikwônene omurhûla gwayôrha guli kuli Daudi, oku iburha lyâge, oku nyumpa yâge, omulala gwâge, n'oku ntebe yâge erhi Nyakasane orhuma.» ³⁴ Benayahu mugala wa Yehoyada anacisôka, atumirha Yowabu, amuyirha, anacibishwa aha mwâge omu irûngu. ³⁵ Mwâmi anacihira ahali hâge, Benayahu mugala wa Yehoyada nka murhambo w'engabo y'abalwi bâge, mwâmi anayimika omudâhwa Sadoki ahali ha A biyatari. Olwa Shimeyi

³⁶ Mwâmi anacirhumiza mpu balerhe Shimeyi, anacimubwîra, erhi: «Oyû bake enyumpa aha Yeruzalemu onabereho, n'irhondo orhahîraga mpu warhengaho oje halebe erhi halebe. ³⁷ Amango wananarhenge yo oyikira omugezi gwa Kedroni, onamanye oku erhi olufu lwo na lwâwe.» ³⁸ Shimeyi anacishuza mwâmi, erhi: «Akola kanwa kali kinja, okwôla Nnahamwirhu, mwâmi amanaderha ko na mwambali wâwe akola ajira.» Shimeyi abêra nsiku zirhali nyi aha Yeruzalemu. ³⁹ Cikwônene erhi kugera myâka isharhu, ka bambali ba Shimeyi babirhi barhayakira emwa Akishi, mugala wa Maaka, mwâmi w'e Gati. Banaciyîsh'ikumanyisa Shimeyi, mpu: Lola oku bambali bâwe yo bali e Gali.» ⁴⁰ Shimeyi anayimuka, erhi abâ amashumika endogomi yâge, acibanda e Gali, emwa Akishi, akola ajalonzayo bambali bâge. ⁴¹ Banacimanyisa Salomoni oku Shimeyi anarhenzire e Yeruzalemu aj'e Gati n'oku anarhenzireyo. ⁴² Mwâmi anacirhumiza Shimeyi anacimubwîra, erhi: «Ka ntakulahirizagya nanakukomêreza nti amango wagende mpu waja lunda lulebe erhi olundi nti onamanyâge oku okufa kwo na kwâwe? K'orhanashuzagya, erhi: Ecôla cinwa nyumvîrhe ciri cinja. ⁴³ Carhumirage orhacilanga endahiro walahiriraga Nyakasane n'irhegeko nakuhaga?» ⁴⁴ Mwâmi anacibwîra Shimeyi erhi: «Oyishi n'omurhima gwâwe gukumanyire mabi maci wajirire larha Daudi; Nyamubâho akubarhuza galya mabi goshi wanajizire. ⁴⁵ Ci mwâmi Salomoni yehe agishwa n'entebe ya Daudi yazibuha embere za Nyamubâho.» ⁴⁶ Mwâmi anacirhegeka Benayahu mugala wa Yehoyada, naye anacihuluka, aj'imutumirha, afa. Ntyo obwâmi bwagandaza omu maboko ga Salomoni.

3

Salomoni aja omu buhya

¹ Salomoni aba mukwi wa Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri. Ayanka mwâli wa Faraoni aj'imuyûbakira omu lugo lwa Daudi, alinda ayûbaka eyâge nyumpa, enyumpa ya Nyakasane n'ecôgo c'amabuye cizongolosire Yeruzalemu. ² Mw'ago mango olubaga lwagendekera okukaz'igashâniza oku ntôndo bulya barhal'isag'iyûbaka enyumpa y'izîno lya Nyakasane. ³ Salomoni akengaga Nyakasane bwenêne, akashimbûlira amarhegeko g'îshe Daudi, ci erhi n'oku ntôndo naye agend'ikarherekêrera n'okuyôkerakwo obukû.

Ebilôrho aha Gabaoni

⁴ Mwâmi anacija e Gabaoni agend'ihêra bulya lwo lwali luhêrero lukulu. Salomoni arhûla

nterekêro cihumbi oku luhêrero^d. ⁵ Lero Nyakasane abonekera Salomoni budufu omu bilôrho aho Gabaoni. Nyamuzinda amubwîra erhi: «Ombwire eci nakuha». ⁶ Salomoni erhi: «Wabêrire larha Daudi mwambali wawe lukogo lunji bulya omu bijiro byâge byoshi ayosire mushinganyanya embere zawe wanayôrha omurhonyize kuhika wamuha omwana oyimire oku ntebe yâge kuhika buno. ⁷ Waliha Nyakasane Nyamuzinda wâni wene wayîmikaga mwambali wawe mwâmi aha larha Daudi n'obwo ndi mwana murho, ntamanyicirhegeke. ⁸ Mwambali wawe y'oyu omu karhî k'olubaga lwawe, lu baga lurhamanyirwi omubalè, lurhankamany'igerwa erhi kuganjwa, bulya luli buvu. ⁹ Oshobôze mwambali wawe abe murhimanya, amanyirhegeka^e olubaga lwawe luli ntya, amanyirire aminja n'amabî.» ¹⁰ Ebyo Salomoni ashengaga byasîmîsa Nyamubâho. ¹¹ Nyakasane amubwîra erhi: «Bulya oshenzire ebyo, ci orhahunyire okulama nsiku nyinji, orhahunyire obugale, orhahunyire okufa kw'abashombanyi bawe, ci kulya kuba wahunyire oburhimanya n'obugula ¹² kwo kurhumire okwo kwo nakujirira, nakuha omurhima murhirmanya na mwenge, okurhasag'ibonekana embere zawe n'enyuma zawe harhakabonekana oli akawe. ¹³ Ciru nkola nakuha n'ebi orhahûnyire: Bwo bugale n'irenge amango goshi onali oku bwasi, nta wundi mwâmi wayorhe akawe. ¹⁴ Okakulikim enjira zani omu kushimbulira amarhegeko gani aka sho Daudi, ensiku zawe naziushula.» ¹⁵ Salomoni asinsimuka ayumva oku bilôrho; ashubira e Yeruzalemu, agend'iyimanga embere ly'omucîmba gw'Amalaganyo, arhûla enterekêro y'omurhûla kandi abâgira ananywesa abambali boshi.

Salomoni atwa olubaja

¹⁶ Ago mango bakazi babirhi ba mbaraga banacyisha emalanga gâge. ¹⁷ Muguma muli bo anaciderha erhi: Rhwene oyu wirhu mukazi, nyumpa nguma rhuba, nal'ingwishizize omwana wâni aha burhambi bwâge omu nyumpa. ¹⁸ Nali nsiku isharhu mbusire, naye agal'iburha; rhwali nyumpa nguma, nta wundi muntu wamuli, rhwali babirhi rhwenene. ¹⁹ Mugala w'oyu wirhu afà budufu, erhi amamugwishirakwo. ²⁰ Azûka budufu erhi mwambalikazi wawe ali iro, nali mugwishizize aha burhambi bwâge, amubagalira, n'owâge ofire amugwishiza aha burhambi bwâni. ²¹ Erhi nzûka sêzi nti nyonkêse omwana nabugana anafire. Erhi mmuhenganula sêzi, nabona oku arhali ye mwana naburhaga! ²² Olya wundi mukazi naye, erhi: «Kunywêrha! Mugala wâni yezîne na mugala wâge ye wafire.» Naye erhi nanga! mugala wawe ye wafire na mugala wâni yezîne. Bombi kwo bakag'ibwirana embere za mwâmi. ²³ Mwâmi erhi: «Oyu mpu mugala wâni yezîne na mugala wawe ye wafire. N'owundi naye erhi kunywêrha! mugala wawe ye wafire na mugala wâni yezîne. ²⁴ Lero mwâmi, erhi: «Mumpe engôrho.» Balerhera mwâmi engôrho. ²⁵ Mwâmi erhi: «Muberangule omwana ozîne muhe ngasi muguma oluhande.» ²⁶ Aho ôlya mukazi omwana wâge ali azîne abwîra mwâmi, erhi: Omusisi gwamangera omu nda; muhanyi orhahîraga wajira ntyo, omulekere oyu mwana ozîne, orhamuyîrhaga.» Ci owâbo erhi: «Omuberangule, amurhale kwo rhwe naye!» ²⁷ Mwâmi erhi: «Muyanke oyu mwana ozîne, murhamunigaga, mumuhe oyu mukazi murhanzi ye nnina.» ²⁸ Omw'Israheli, boshi bamanya oku mwâmi Salomoni atwaga olwo lubanja, bakenga mwâmi, bulya bamabona oku obushinganyanya n'obuciranuzi bwâge emwa Nyamuzinda burhenga.

4

Abarhambo b'emirhwe ya Salomoni

¹ Mwâmi Salomoni ayîma ecihugo c'Israheli coshi. ² Abarhambo bâge bali baba: Azariyahu, mwene Sadoki, mudâhwa, ³ Elihorefi na Ahiya, mwene Shisha, bandisi. Yozafati, mugala wa Ahiludi, murhindisi. ⁴ Benayahu, mwene Yehoyada, murhambo w'engabo y'abalwi. Sadoki n' Abiyatari, badâhwa ⁵ Azariyahu, mwene Natani murhambo wa barhambo, Zabudi, mwene

^d3.4 : Lola muli 2 Nga 1, 3.

^e3.9 : Akaba Salomoni asengire oburhimanya arhali oku bulagîrire bwâge ci mpu lyo amanyi'irhegeka ecihugo.

Natani, mudâhwa na mwira wa mwâmi, ⁶ Ahishari, cibwindi c'omu nyumpa ya mwâmi. Eliyahu, mugala wa Yowabu, murhambo w'abasirika. Adonirami, mugala wa Abda, murhambo w'abanyakasi.

⁷ Salomoni ali agwerhe barhambo ikumi na babirhi omu cihugo coshi c'Israheli, bo bakag'ilerha ebiryo bilibwa aha bwâmi; ngasi muguma agwerhe ogwâge mwêzi g'okurhûla. ⁸ Amazîno g'abo barhambo gaga: Bene-Huri, w'omu mirhezi y'e Efrayimu. ⁹ Bene-Dekeri e Makasi, e Shaalbimu, e Bet-Shemeshi na Eloni-Bet- Hanani. ¹⁰ Bene-Hesedi w'aha Aruboti; ali agwerhe na Soko n'ecihugo coshi c'e Heferi. ¹¹ Bene-Abinadabu ali arhegesire entambirhambi z'e Dori; mukâge ye wali Tafata, mwâli wa Salomoni. ¹² Bâna, mwene Ahiludi, erhi arhambula e Tanaka n'e Megido na kuhika e Yokimeyamu, n'e Beti-Sheani yoshi ebibikanwa na Sartani enyanya ly'e Yizreeli, kukahika e Abeli-Mehola ishiriza ly'e Sartani. ¹³ Bene Geberi enyanya ly'e Galadi kuhika oku cishagala c'e Yayiri emwa bene Menashè, abayûbaka e Galadi. Ali arhegesire ecihugo c'e Argobu ciba e Bashani, bishagala binene makumi gali ndarhu, bizonzirwe n'e- byôgo n'empamikizo y'amarhale. ¹⁴ Ahinadabu mwene Ido aha Mahanayimu. ¹⁵ Ahimasi e Nefutali, naye ali ayankire Salomoni omwali oderhwa Basmati. ¹⁶ Bâna mugala wa Hushayi akag'irhegeka e Asheri n'e Beyaloti. ¹⁷ Yehozafati mwene Paruwah omu Isakari. ¹⁸ Shimeyi mugala wa Ela omu Benyamini. ¹⁹ Geberi mwene Uri arhegeka ecihugo ca Gadi, eca Sihoni mwâmi wa Abamoriti n'ecihugo ca Ogu, mwâmi wa Bashani. Hali n'omurhambo w'engabo orharhengaga omu cihugo. ²⁰ Bene Yuda na bene Israheli bali banji, banji nka mushenyi gw'oku nyanja: bakalya bananywa, banalama n'omurhûla.

5

¹ Ago mango erhi Salomoni arhegesire amâmi goshi kurhenga oku lwîshi kuhika emwa Abafilistini, na kuhika oku lubibi lw'e Mîsiri. Bakaz'ilerha e ntûlo yâbo n'okukolera Salomoni amango goshi ali oku bwasi. ² Ebiryo bya Salomoni by'olusiku luguma, byali ngero makumi asharhu ga nshâno ya ngano nyinjinja na ngero makumi galindarhu g'eyindi nshâno kwône. ³ Bimasha bitwedu ikumi na mpanzi makumi abirhi z'ebulambo kwône, bibuzi igana kuyûshûla kwo enshagarhi, empongo, orhushafu, engoko, engûkù, n'orhundi rhunyunyi rhushwekwa. ⁴ Kulya kuba obwâmi bwâge bwahikaga oluhande lulyo lyoshi lw'olwîshi Efrata. Kurhenga kuli Tapsaki kuhika kuli Gaza, abâmi boshi b'eluhande lwa Efrata kushiga bamushigaga, omurhûla gwacibêra hoshi. ⁵ Bene Yuda na bene Israheli bayôrha n'omurhûla buzira kadugundu; ngasi muguma adekerera omu lukoma lwâge lw'emizâbîbu n'olwa emitini, kurhenga Dani kuhika Bersheba, amango goshi Salomoni ali oku bwasi. ⁶ Salomoni ali agwerhe maso bihumbi bini bya biterusi bya kukabulula engâlè zâge na biterusi bihumbi ikumi na bibirhi bya kuhêka abantu. ⁷ Abarhonyi bakag'ishibirira mwâmi haguma n'abayorhaga balalikwa okulya haguma na mwâmi. Abarhambo bakag'ishêgula ebiryo, ngasi muguma agwerhe ogwâge mwêzi, nta mango akantu kabulikine. ⁸ Ebyasi n'obukere bw'okulisa ebiterusi na ngasi bishwekwa, bo babilerhaga, ngasi muguma aheke aha anabwizirwe. Oburhimanya bwa Salomoni

⁹ Salomoni ali ahirwe na Nyakasane Nyamuzinda omurhima mushinganya nya n'ogw'obugula, amuha obukengere bunene, omurhima gulambûsire nka lubanda lw'oku nyanja. ¹⁰ Obushinganyanya bwa Salomoni bwalusha obw'abana boshi b'ebuzûka-zûba n'obwa ab'e Mîsiri boshi. ¹¹ Aba murhimanya kulusha ngasi muntu, alusha Etani na Esra, alusha Hemani, Kalkoli na Darda; irenge lyâge lyalumira hoshi hoshi omu bihugo by'ezo ntambi. ¹² Salomoni asinga migani bihumbi birhanu anayandika enyimbo z'amahano; zahika oku cihumbi n'irhanu. ¹³ Omu bwenge bwâge bunene, amanyisa emirhi n'ebyasi kugwarhira oku lushasha kuhika oku byasi bilandira oku cogo. Ali mulenga wa kumanya binji biyêrekîre ensimba, orhunyunyi, orhunyegere n'enfi^f. ¹⁴ Abantu n'abâmi bakurhenga hoshi hoshi, eyi

^f**5.13** : Rhurhankarhindira okuderha oku Salomoni ayandisire ebitabu n'emigani. Enshambâlo za mîra z'Abayahudi zinakamuganjira omu bayandikaga Olulanga lwa 72 n'olwa 127, n'Ecitabu c'Omuhânûzi, ec'Olwimbo lw'enyimbo n'ec'Oburhimanya.

n'eyi haliyumvirhiza oku Salomoni aganîra. Obwîra bone Hiramumu n'okurheganya okuyûbaka aka-Nyamuzinda

¹⁵ Hiramumu mwâmi w'e Tiri arhuma abambali emwa Salomoni bulya ali amayumva oku bamushîzire amavurha g'obwa a ahali h'îshe, erhi na Hiramumu ayorhaga aba mwira wa Daudi. ¹⁶ Salomoni arhumiza mpu bajibwîra Hiramumu e rhi: ¹⁷ Orhahabiri oku larha Daudi arhacibonaga oku ayûbakira Nyamubâho enyumpa, erhi kukarherwa n'abashombanyi bali bamuzungulusire kurhuma kuhika Nyakasane abaheba idako ly'oburhegesi bwâge. ¹⁸ Buno Nyakasane arhumire nkola ndekerire, ntahugunywa: ntagwerhi bashombanyi, ntacigonza buhanya. ¹⁹ Bw'ôbûla ndi omu milali y'okuyûbaka enyumpa y'izîno lya Nyaka sane Nyamuzinda wâni, kwo abwizire larha Daudi erhi: «Omwana nayîmika oku ntebe yawe, ye wayûbakira izîno lyani enyumpa.» ²⁰ Nawe ontwirage emirhi y'e Libano. Bambali bani bagwasanya na bambali bâwe, nakuha ebi wakampûna by'okulyula bambali bâwe, bulya emwâni erhankaboneka owamay'ikuba emirhi nka Abasidoni.» ²¹ Erhi Hiramumu ayumva ebyo binwa bya Salomoni, asîma bwenêne, aderha, erhi: «Agishwe, Nyakasane wahâga Daudi omwana murhimanya ntya mpu arhegeke olubaga lwâge!» ²² Hiramumu arhuma mpu babwire Salomoni erhi: Omwanzi warhumaga naguyumvîrhe. Ngasi oku olonzize kw'eyo mirhi kwo nakujirira. ²³ Bambali bani bayiyandagaza kurhenga e Libano kuhika oku nyanja; kandi nani nayishanira haguma bihimbi bihimbi mbilikire omu nyanja kuhika aha olonzize biyômokere. Ahala nayishanûlira, nâwe wene oyisôkeze eka. Kandi nâwe wajira oku nsimire: ontumire ebi nalisa mwo abani.» ²⁴ Ntyo Hiramumu akarhumira Salomoni emirhi y'e Sedre n'ey'ensindani nka oku anal'ilonzize. ²⁵ Na Salomoni akarhumira Hiramumu ngero bihumbi makumi abirhi za ngano z'okulisa ab'omu mwâge, engero makumi abirhi na kulusha za mavurha ga mizâbîbu ntuntume. Byo Salomoni akag'irhumira Hiramumu ngasi mwâka ebyo. ²⁶ Nyakasane ali ahîre Salomoni obwenge n'oburhimanya nka oku anali amulaganyize n'omurhûla, n'obumvikane byaba ekarhî ka Hiramumu na Salomoni: Banywana bombi.

²⁷ Salomoni alalika bene Israheli boshi: barhengamwo bantu bihumbi makumi asharhu. ²⁸ Abarhuma e Libano: bihumbi ikumi ngasi mwêzi, bakabêra yo mwêzi muguma na yindi myêzi ibirhi eka. Adaramu ye wali murhambo wabo. ²⁹ Salomoni al'igwerhe na babarhuzi bihumbi makumi gali nda na bihumbi makumi gali munani ga bantu b'okubeza amabuye oku ntôndo. ³⁰ Abimangizi n'abarhambo babo barhaganjirwi bone bali bihumbi bisharhu na bantu magana asharhu. ³¹ Mwâmi Salomoni arhegeka okuhumba amahuye manene, mabuye minjinja g'okuyimanza eciriba c'enyumpa. ³² Abûbasi ba Salomoni n'aba Hiramumu haguma n'Abagibliti bakakombêza amabuye n'okubinja emirhi y'okuyûbaka enyumpa.

6

Okuyûbakwa kw'aka-Nyamuzinda

¹ Omu mwâka gwa magana ani na makumi gali munani kurhenga bene Israheli barhenzire e Mîsiri, omu mwâka gwa kani kurhenga Salomoni ali mwâmi omw'Israheli, omu mwêzi gwa Ziva gwo guligi mwêzi gwa kabirhi, Salomoni ayûbaka aka-Nyamuzinda. ² Eyôla nyumpa Salomoni ayûbakaga yali egwerhe makoro makumi gali ndarhu ga bulîri, makoro makumi abirhi ga bugali na makoro makumi asharhu ga burherema. ³ Omuhango gw'emбере z'akôla ka-Nyamuzinda gwali gwa makoro makumi abirhi ga bulîri omu kushi mba obugali bwa enyumpa na makoro ikumi omu kuja omu ndalâla y'enyumpa. ⁴ Mwâmi ahira orhubonezo kuli eyôla nyumpa, rhwajaga rhwasunguhana olunda lw'embuga. ⁵ Omu marhambi g'aka-Nyamuzinda ayûbakamwo entala rhala ziri nka nyumpa oku cogo c'enyumpa, omu marhambi g'aka-Nyamuzinda kwônene n'omu marhambi g'ahatagatifu bwenêne, ayushula n'ezindi nyumpa omwôla marhambi mwoshi. ⁶ Entalarhala z'idako zali zigwerhe makoro arhanu ga bugali, eza aha kagarhî zali zigwerhe makoro ndarhu ga bugali n'eza kasharhu zali za makoro nda oku bugali; ebwa kuba bajaga bashuba oku birhebo by'enyumpa omu marhambi mwoshi n'embuga lyo balek'ikacihondereka kuli ebyo birhebo by'enyumpa. ⁷ Agôla mango bayûbakaga eyôla nyumpa bayiyû baka n'amabuye gali gakola marheganye goshi bwinja. Na ntyôla amango bayûbakaga enyumpa barhayumvagya oli enyundo oli embasha nisi erhi

ecindi cintu c'ecuma catêrha oku nyumpa. ⁸ Omuhango gw'enyumpa y'enyanya yali omu kagarhî, gwali olunda lw'ekulyo kw'enyumpa. Bakazâg'isôka oku ma shonezo g'ebinzongo gagolonjosire kurhenga oku nyumpa y'enyanya yali aha kagarhî kuja oku nyumpa ya kasharhu. ⁹ Salomoni ayûbaka anayunjuza ako ka-Nyamuzinda, muli eyôla nyumpa ahiramwo olurhalarhala lw'emirhi analuyinjiya n'empaho z'emirhi mizibu. ¹⁰ Anacyûbaka ezindi nyumpa enyanya zali zishegemire nyumpa yoshi, aja azijira makoro arhanu arhanu ga burherema anacilunga oku nyumpa n'emirhi mizibu. ¹¹ Oluderho lwa Nyamuzinda lwanacirhindakwo Salomoni ntyala: ¹² «Kuli eyira nyumpa oli wayûbaka, nka wankanashimba amarhegeko gani, okanakajira nka oku nakuhûna kwoshi na ntyôla olange amarhegeko gani goshi, olugendo lwawe erhi lwankanayôrha lulinganine, akanwa kani nabwiraga sho Daudi, kuli we erhi kankayunjulira ¹³ nanayôrha ndi ekarhî ka bene Israheli na nta mango nankalekerera olubaga lwâni lw'Israheli. ¹⁴ Obwola, Salomoni ayûbaka enyumpa anayiyunjuza.

Endalâlâ y'enyumpa. Ahatagatifu h'ahatagatifu

¹⁵ Ebyôgo by'ezo nyumpa abibambakwo empaho z'emirhi mizibuzibu omu ndalâlâ kurhenga oku lugendambeba kuhika oku lurhalarhala, azishîga n'irangi omwôla ndalâlâ. Oku idaho ahirakwo empaho z'ensindani. ¹⁶ Kuli makoro makumi abirhi g'eyôla nyumpa omu ndalâlâ, Salomoni ahirakwo empaho z'eyo mirhi y'enduluma kurhenga okw'idaho kuja enyanya oku mirhamba, haba ho hantu h'okurhînywa bwenêne, ho hatagatifu ha ahatagatifu. ¹⁷ Enyumpa kwo kuderha akaligi ka-Nyamuzinda konêne, kali ka makoro makumi ani omu ndalâlâ. ¹⁸ Empaho z'e mirhi y'enduluma zali omu ndalâlâ, zali zijire zabinjûlwakwo ebizingebizinge n'ebiri nka bwaso bushanjusire, omwola ndalâlâ zali mpaho za «sedre» zonene murhankabonesire ibuye. ¹⁹ Salomoni, ahantu h'okurhînywa bwenêne, ahayubakiraga omu karhî k'enyumpa mpu lyo aha shihiramwo omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane. ²⁰ Endalâlâ y'ahôla hatagatifu ha ahatagatifu yali egwerhe makoro makumi abirhi bulîrî na makumi abirhi ga bugali na makumi abirhi ga burherema. Salomoni ashigamwo amasholo galabuka bwenêne, kuguma ayûbaka n'oluhêrero lw'empaho z'e sedre anazishiga amasholo. ²¹ Salomoni ashiga amasholo galabuka omu ndalâlâ y'enyumpa mwoshi. ²² Kwo enyumpa yoshi ayishîzire masholo ntyôla, enyumpa yoshi ayishîga masholo kuguma n'oluhêrero lwali embere za halya hantu h'okurhînywa.

Bakerubi

²³ Omwôla hantu hatagatifu anagwikamwo bamalahika babirhi babinjirwe omu mirhi y'emishahi y'emuzirhu bali bagwerhe makoro ikumi ga burherema. ²⁴ Cûbi ciguma ca malahika cali ca makoro arhanu n'ecindi naco cali ca makoro arhanu; kurhenga ebuzinda bw'ecûbi kuhika ebuzinda bw'ecindi gali makoro ikumi, ²⁵ Malahika wa kabirhi naye kwo nakuguma ali agwerhe makoro ikumi, lugero luguma na nshusho nguma kuli abo bamalahika bombi. ²⁶ Obuli bwa ngasi malahika bwali bwa makoro ikumi kuguma n'owa kabirhi. ²⁷ Salomoni anacihira balya bamalahika oku bali babirhi omu nyumpa y'omu ndalâlâ, cûbi ca muguma cahuma kuli cirhebo ciguma, ecûbi c'owundi malahika cahuma oku cindi n'ebindi byûbi byayerekerana omwôla ndalâlâ y'enyumpa. ²⁸ Abôla ba malahika nabo Salomoni abashîga amasholo. ²⁹ Ajirisa ebitâke bitâke byakazâg'ibonekana oku ngasi cogo cali omu nyumpa oku mihiro yoshi, omu ndalâlâ n'emugongo banaja batâka kwo aha bamalahika, aha amabo nisi erhi bwâso bushanjusire. ³⁰ Omu bululi bw'eyôla nyumpa ashîgamwo amasholo omu ndalâlâ n'emugongo.

Emihango. Engo.

³¹ Aha muhango gw'aho hatagatifu bwenêne, ahiraho nyumvi ibirhi zakaza g'iyîguka caligumîza, zali za mishahi y'emuzirhu. Ebyali bizungulusire olwo lumvi kuguma n'emitungo yalo, byoshi byasimikira omu cirhebo ca karhanu. ³² Kuli ezôla nyumvi ibirhi z'ogwola muhango, atâkakwo bamalahika, emibo n'amâso gashanjusire. Kandi ashîgakwo amasholo gâhululira kuli balya bamalahika na kuli erya mibo. ³³ Kuguma n'oku muhango gw'aka-

Nyamuzinda ahirakwo emitungo y'emishahi y'emuzirhu, yasimikira omu cihimbi c'e côgo n'olumvi lwa mpande ibirhi za mpaho za nsindani. ³⁴ Lumvi luguma lwali lwa kugonywamwo kabirhi n'olundi lunda nalo kwo na kuguma, na kuli ngasi luguma ³⁵ baja batâkakwo bamalahika, emibo n'amâso gashanjusire anayishîga masholo nk'oku ebitâke byanali. ³⁶ Ayûbakakwo ebicîkirizo biri kuli mirongo isharhu ya mabuye marhendêze bwinja bya mirhi ya sedre.

Amango aka-Nyamuzinda kayûbakagwa

³⁷ Omu mwâka gwa kani, mwêzi gwa kabirhi lyo babandaga eciriba c'akôla ka-Nyamuzinda, ³⁸ n'omu mwâka gwa kali ikumi na muguma omu mwêzi gwa munani enyumpa yayunjula loshi nk'oku yanali ekwânîne. Salomoni ayiyûbaka ntyôla myâka nda.

7

Obulenga oku nyumpa ya Salomoni n'oku ka-Nyamuzinda

¹ Mwâmi Salomoni ayûbasire aka-Nyamuzinda anakayunjuza lwoshi, akayunjuliza koshi oku myâka ikumi n'isharhu. ² Ayûbaka n'enyumpa ederhwa «Nyumpa y'omu Muzirhu gw'e Libano» obuli bwâyo bwali bwa makoro igana, obugali makoro makumi arhanu n'oburherema bwâyo gali makoro makumi asharhu ya mirongo ini ya nkingi z'esedre n'emitungo y'esedre. ³ Omu nyanya lyayo namwo mwali muyûbasirwe n'esedre, mpaho makumi ani n'i rhanu zali zisimikîre kuli zirya nkingi ikumi n'irhanu oku ngasi mulongo. ⁴ Mwali byûmpa makumi ani na birhanu, kuli ngasi mulongo kwali byûmpa ikumi na birhanu. Orhubonezo rhwali rhwa milongo isharhu, na ngasi hibone zo erhi hiyerekerine n'ehyâbo. ⁵ Enyumvi zal'iyerekerine isharhu isharhu n'enyunda zazo zal'iyumanine ibirhi ibirhi. ⁶ Ahirakwo olulenga nalwo lwali lugwerhe enkingi n'obulîrî bwalwo bwali bwa makoro makumi arhanu, obugali makoro makumi asharhu embere yali obushafu n'olubigabiga. ⁷ Ayûbaka olulenga aha ntebe yâge y'obwâmi emunda bakazâg'itwira emmanja, mwo muderhwa «omu k'emmanja», koshi akayûbaka n'esedre zonene kurhenga oku idaho kuj'enyanya. ⁸ Enyumpa yâge y'okukaz'ilâlamwo nayo ayiyûbaka nka eyôla ci omu ngo ya kabirhi kurhenga okwôla muhango; anacyûbaka n'eyindi mbaraza eyumanine n'olwôla lulenga, yali ya mukâge mwali wa Faraoni.

⁹ Eyôla myûbako yoshi yali ya mabuye ga ngulo ndârhi na goshi gali marhendezze n'ecikezo ngasi liguma n'olugero lwalyo, oku yali omu ndalâlâ kwo yali n'emugongo kurhenga oku ciriba kuhika oku burhungiri, kandi kurhenga omu ndalâlâ kuja ebwa nyumpa nene. ¹⁰ Ebiriba by'eyôla nyumpa nabyo byali biyûbasirwe n'amabuye g'engulo ndârhi, mabuye ga bunene burhali bunyi aha mabuye g'amakoro ikumi, aha mabuye g'amakoro munani. ¹¹ Oku nyanya kwali agandi mabuye g'engulo ndârhi, gali marhendezze ngasi liguma oku lugero lwalyo, kwali n'emirhi y'esedre. ¹² Oku côgo c'omu muhanda gwâge, mwali nkere isharhu za mabuye marhendezze n'olukere lw'emirhi y'esedre, kuguma n'omuhanda gw'omu ndalâlâ y'aka-Nyamuzinda kuguma n'omuhango munene.

Omutuzi w'amarhale Hiram

¹³ Mwâmi Salomoni analika entumwa y'okugend'ilonza Hiram e Tiri. ¹⁴ Ali mwana wa mukana w'omu bûko bwa Nefutali, cikwônene îshe abaga muntu w'e Tiri anali mutuzi wa marhale. Ali muntu wa bwirhonzi, muntu wa bukengere na wa bulenga omu kutula orhulugu rhunji na rhwa ngasi lubero rhw'amarhale, anacyisha aja aha mwa Salomoni arhangira okutula ebyôla birugu byâge .

Emilunga y'amarhale

¹⁵ Anacitula mirhamba ibirhi ya marhale; ngasi muguma gwali gwa makoro ikumi na munani, omu kuguzongoloka gwali gwa makoro ikumi n'abirhi; gwali gwa murhule n'amarhambi gâgwo ga minwe ini; kwo omunara gwa kabirhi gwali ntyôla. ¹⁶ Atula nsirha ibirhi za marhale, zali za kuja oku irhwerhwe ly'eminara; oburherema bwa ngasi nsirha bwali bwa makoro arhanu n'eyindi nayo yali ya makoro arhanu. ¹⁷ Aluka orhw'emizizi rhuli nka

lushangi rhunalikwo obushengerere, rhwabwikira ezôla nsirha zali oku nyanya lya zirya nsirha, nda kuli nsirha nguma na yindi nda oku yindi nsirha. ¹⁸ Ajira mirongo ibirhi ya bushengerere kuli ngasi lushangi lw'okubwikira ezôla nsirha zali oku minara; ajira ntyôla kuguma n'oku ya kabirhi. ¹⁹ Ensirha zali oku nyanya ly'eminara yali omu c'olusò, zalikwo ensalamu ziri nka lisi, zali za makoro ani. ²⁰ Ensirha zali oku nyanya ly'eminara zalikwo bushengerere magana abirhi, oku bugufu bubwikire n'olushangi byoshi oku mirongo ibirhi y'obwôla bushengerere maga na abirhi. ²¹ Agwika eminara oku c'olusò lw'aka-Nyamuzinda. Agwika omunara gw'ekulyo aguyirika izîno lya Yakini; agwika omunara gw'ekumoshô aguyirika Boazi. ²² N'oku nyanya ly'eminara kwali ensalamu ziri nka lisi. Ntyôla kwo eminara yakozirwe.

Eciyanja c'amarhale

²³ Ajira n'eciyanja c'amarhale. Cali cigwerhe makoro ikumi kurhenga oku cikwi kuja oku cindi cikwi, canali camburunguse hoshi; oburherema bwaco gali makoro arhanu n'omugozi gw'olugero lwaco gwali gwa makoro makumi asharhu kuzonga. ²⁴ Oku nyanya lyaco kwali amalehe garhalibwa galicizungulusire: gakagizunguluka eburhambi bw'eco ciyanja aha nyanya ha makoro makumi asharhu; ago malebe gali kuli milongo ibirhi misindagire omu ciyanja. ²⁵ Ecôla ciyanja cali cisimikire kuli mpanzi ikumi n'ibirhi, mulizo isharhu zayerekera olunda lw'ebushoshôkero bw'izûba, zindi isharhu ebuzika-zûba, zindi isharhu ebwa kulyo n'isharhu ekumoshô; ecôla ciyanja cali enyanya zâzo n'amahiji gazo gayerekera omu ndalâlâ. ²⁶ Oburhunu bwaco bwali nka mubo n'omuhiri nka muhira gwa kabehe, kwali na ensalamu eri nka bwaso bwa lisi. Lwankajiremwo litri bihumbi bibirhi.

Enteberhebe n'enyogero z'amasholo

²⁷ Ahirakwo enteberhebe ikumi z'amarhale. Ngasi nguma yali egwerhe makoro ani ga bulîrî na makoro ani ga bugali kandi na makoro asharhu ga bu rherema. ²⁸ Alaga oku ezôla nteberhebe zali zikozirwe: zali za nambi n'ezôla nambi zali zigwîsirwe omu mirhamba ibirhi. ²⁹ Kuli ezôla nambi zalingwike muli eyôla mirhamba bali bajire batâkakwo aha ntale aha mpanzi na bamalahi ka; oku mirhamba nako kwo na kuguma; enyanya kuguma n'idako ly'ezôla « ntale na bamalahika, yakazâg'inagana obushengerere. ³⁰ Ngasi nambi yali e gwerhe mizizi ini ya marhale n'emirhamba y'amarhale kuguma n'oku magulu gazo ani nako kwali ebitugikizo, ebyo bitugikizo byali idako ly'ecidekêra n'olundi lunda lw'obushengerere. ³¹ Omurhule gw'okukashwekeramwo ecôla cidêkêra gwali omu bushwinjiro bw'eyôla nteberhebe, gwali gugwerhe obugali bw'ikoro liguma n'ecihimbi c'ogwôla murhule gwali muburunguse nka nteberhebe ya munara, gwanali gugwerhe ikoro liguma ly'obuli; na kuli ogwôla murhule kwali ezindi nsanamu, ennambi zali za nyunda ini ziyumanine ci zirhali mburunguse. ³² Nayo erya mizizi ini yali esimikire idako lya zirya nambi emi- rhamba nayo yali yanal'imishwekere eyo idako, ngasi muzizi gwali gugwerhe ikoro liguma n'ecihimbi oku burherema. ³³ Eyôla mizizi yali eyosire nka mizizi ya ngâlê, emirhamba na ngasi bindi byanali biyishwesire byoshi byali bitule. ³⁴ Oku rhufendefende rhuni rhwa ngasi nteberhebe kwali mitungo inni, n'eyôla mitungo yali migwîke omwôla nteberhebe byayôrha nka kantu kaguma. ³⁵ Oku nyanya ly'enteberhebe kwali emburunguse ya buhamu bw'ecihimbi c'ikoro n'oku nyanya ly'enteberhebe kwali amagonyero n'ebitugikizo byoshi byanacijira kantu kaguma n'enteberhebe. ³⁶ Oku malanga g'agôla magonyero n'oku bitugikizo kwali ensalamu za bamalahika, ez'entale, emibo ngasi ciguma n'o-lugero lwaco, n'obushengerere omu marhambi goshi. ³⁷ Ntyo kwo ali atuzire ezôla nteberhebe oku zinali; zatulwa kuguma zayumanana zoshi zanashushana zoshi. ³⁸ Atula n'enyongero ikumi za marhale, ngasi lwôgero lwakazâg'ijamwo litri makumi ani, ngasi lwôgero lwali lugwerhe buhamu bwa makoro ani, ngasi lwôgero lwakasimikira oku nteberhebe nguma mwa zirya nteberhebe ikumi. ³⁹ Oku ali azisimisire kw'oku: irhanu olunda lw'ekulyo kw'enyumpa, zindi irhanu olunda lw'ekumoshô kw'enyumpa, nalwo olwôgero lwaja ekarhî k'ekulyo n'ebushoshôkero bw'izûba.

Orhulugu rhusungunungunu

⁴⁰ Hiram atula n'enyungu, atula ebyankizo, emidugo n'orhubêhe. Ntyôla kwo Hiromu ayunjuzize obushanja Salomoni ali amuhunyire boshi omu ka-Nyamuzinda. ⁴¹ kwo kuderha erya minara ibirhi; ziry a nsirha ibirhi zakazâg'i bwikira amarhwerhwe g'eyôla minara yombi, ziry a nshangi ibirhi z'okubwikira ezôla nsirha, ⁴² obushengerere magana ani bw'okuja kuli ziry a nshangi ibirhi, emirongo ibirhi y'obushengerere kuli ziry a nsirha ibirhi zakazâg'ibwikira amarhwerhwe g'eminara. ⁴³ Ziry a nteberhebe ikumi na ziry a nyôgero ikumi z'ezo nteberhebe; ⁴⁴ eciyanja na ziry a mpanzi ikumi n'ibirhi idako lyaco; ⁴⁵ enyungu, emidugo n'orhubêhe. Ebyôla birugu Hiram ajiriraga Salomoni omu ka-Nyamuzinda, byoshi byali bya marhale gakazâg'ilabuka. ⁴⁶ Mwâmi arhuma abagend'ibitula omu kabanda ka Yordani, bakabijongeza omu mibumbuli y'obudaka bwali ekarhî ka Sukoti na Sartani. ⁴⁷ Salomoni arhaderhaga mpu bagere ebyôla birugu bulya byali binji bwenêne, ntyo obuzirho bw'amarhale gabitulaga burhamanyirwi.

⁴⁸ Salomoni ajira na ngasi bindi birugu by'aka-Nyamuzinda byoshi: Oluhêrero lwa amasholo, amêza g'amasholo bakazâg'ihirakwo emigati y'enterekêro, ⁴⁹ ebinara by'emishuma by'amasholo gonegone, birhanu ekulyo na birhanu ekumoshô embere z'aha bugêremwa; kuguma n'amatara, amawuwa n'ebizimizo byoshi byali by'amasholo. ⁵⁰ Atula amasahani, orhwere, orhubêhe, ebikombe bisungunu, ebitumbukizo by'enshangî nabyo byali bya masholo gonene, kuguma n'orhukomyo rhwa emihango y'omu ndalâlâ y'enyumpa narho rhwali rhwa masholo, oku mihango ya ahatagatifu bwenêne n'ahatagatifu konene, n'ey'enyumpa. ⁵¹ Ntyôla kwo Salomoni ayusize emikolo y'omu ka-Nyamuzinda, Salomoni anacyisha adwîrhe ngasi birugu îshe Daudi ali amarherekêra Nyamubâho: ensaranga, amasholo, ebindi birugu byoshi abihira omu mbîko y'aka-Nyamuzinda.

8

Okuhêkwa kw'Omucîmba gw'endagâno

¹ Okubundi obwôla mwâmi Salomoni anacishubûliza aha mwâge aha Yeruzalemu abagula ba bene Israheli boshi, abakulu b'amashanja n'abakulu ba ngasi mulala gwa bene Israheli kurhenga halya basôsagya omucîmba gw'amalaganyo oku lwa mwâmi Daudi kuhika ahôla aka-Nyamuzinda kanayûbakagwa. ² Abo bene Israheli boshi banacishubûkira ahôla bwâmi bwa Salomoni, mwali omu mwêzi gwa kali nda go mango olwo lusiku lukulu lwabaga. ³ Erhi abagula ba bene Israheli boshi baba bamashubûzanya ntyôla, abadâhwa bayimusa gulya mucîmba gw'amalaganyo. ⁴ Neci bayinamula ogwôla mucîmba gw'amalaganyo kuguma n'ihêma ly'embuganano na ngasi bindi birugu bitagatifu byanabaga muli eryôla ihêma; abadâhwa n'Abaleviti bo babibarhwire. ⁵ Mwâmi Salomoni n'olwôla lubaga anali ahamagire aha mwâge loshi, banaciyimuka banacishokolera omucîmba gw'amalaganyo, bagend'irherekêra ebibuzi n'ebimasha mwandu birya birhankaganjwa erhi bunji burhuma. ⁶ Abadâhwa banacihêka gulya mucîmba gw'amalaganyo omu cirhînyiro c'aka-Nyamuzinda halya gwanali gukwânîne okubêra omu hatagatifu hakulu bwenêne, idako ly'ebyûbi bya bamalahika. ⁷ Abôla bamalahika bali balambulire ebyûbi byâbo enyanya ly'ahôla bali bagwâsirwe okuhira omucîmba gw'amalaganyo ntyo bamalahika babwikira omucîmba n'emishumi yago. ⁸ Emirhamba obuli bwâyo bwakag'irhuma yaboneka ahôla hantu hatagatifu honene ci owali embuga arhankayibwîne. Kuhika bunôla ho enaciba ahôla. ⁹ Muli ogwôla mucîmba gw'amalaganyo mwali ziry a nambi z'amarhegeko, Musa wazihiragamwo galya mango banali aha Horebu, zo nambi z'amalaganyo Nnâmahanga alagananaga boshi na bene Israheli amango barhengaga e Mîsiri.

Nyamuzinda alanga aka-Nyamuzinda kage

¹⁰ Erhi bunôla bayus'irhenga omwo hatagatifu, ecitu cayisha cabwikira aka-Nyamuzinda. ¹¹ Abadâhwa barhahashaga okurherekêreramwo bulyala ecôla citu c'irenge lya Nyamuzinda camayunjuza akôla ka-Nyamuzinda. ¹² Okubundi mwâmi Salomoni anacija omu kanwa aderha, erhi: «Nyakasane adesire mpu yeki omu mwizimya âbêra. ¹³ Nahizirage cnyumpa yawe ahantu wakayôrha oli ensiku zoshi.»

Salomoni ashambâza olubaga

¹⁴ Enyuma ly'okwo, mwâmi anacihindamukira olubaga lwa bene Israheli lo shi alugisha; bene Israheli boshi bal'ibadêsire ahôla. ¹⁵ Anaciderha erhi: «Ayagirwe Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, owaderheraga omu kanwa ka larha Daudi anayunjuliza ngasi ebi anali amubwizire byoshi erhi: ¹⁶ Kurhenga halya narhenzagya olubaga lwâni e Mîsiri, bo bene Israheli, ntaderhaga nti nacîshoga lugo luguma lwa bene mpu abe mwo mpira endaro yani, ci naci shozire mwambali wâni Daudi nti ayîme ekarhî k'olubaga lwâni lwa bene Israheli. ¹⁷ Larha Daudi ali n'ogwôla muhigo gw'okuyûbakira Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli endaro. ¹⁸ Ci anacibwîra larha Daudi erhi: «Obwôla o- gwerhe ogôla muhigo gw'okunyûbakira enyumpa neci kuli kwinja. ¹⁹ Ci kwônene arhali we wayinyubakira ci mugala wâwe owarhenga omu nda yawe, ye wayûbaka enyumpa oku irenge ly'izîno lyani. ²⁰ Nyamubâho amayunjuzagya akôla kanwa aderhaga: Nayimirage omu bya larha Daudi, nanajîrage oku ntebe yâge y'obwâmi omu bene Israheli nk'oku anaderhaga, nanayûbasirage enyumpa okw'izîno lya Nyamubâho Nyamuzinda w'Israheli. ²¹ Namayûbakaga ahantu h'omucîmba gw'amalaganyo Nyamubâho alagananaga na ba larha galya mango abakulaga omu cihugo c'e Mîsiri.»

Omusengero gwa Salomoni

²² Salomoni anaciyimanga embere z'oluherrero lwa Nyakasane, embere z'e ndêko y'olubaga lwa bene Israheli boshi arhega amaboko emalunga aderha, erhi: ²³ «Yagirwa Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, nta wundi Nyamuzinda wankaba nka we, abe omu malunga, abe hanôla igulu: welanga bwinja ebi walagananaga mweshi n'abarhumisi bâwe bakushimba n'omurhima gwâbo go shi. ²⁴ Yagirwa washimbulwire ngasi ebi wanabwizire mwambali wâwe larha Daudi, ebi waderhaga omu kanwa kâwe wamabiyunjuza n'okuboko kwâwe nk'oku olu lusiku lunakuyêrekîne. ²⁵ Bunôla Yagirwa Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli omanyâge kulya wabwiraga mwambali wâwe larha Daudi galya ma ngo wamubwiraga ebira binwa, erhi: Wakaz'iyôrha ogwerhe owayîma oku ntebe yawe omw'Israheli, casînga bagala bâwe bacilange omu majira gâbo goshi, babe na olugendo lwinja embere zani nk'oku nâwe wanali oyosire embere zani. ²⁶ Na bunôla Yagirwa Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli kabâge kalya kanwa wabwiraga mwambali wâwe Daudi, larha! ²⁷ Cikwônene ka kwo binali Nyamuzinda ho anaba hanôla igulu? Ci lola okw'igulu lirhankabona aha lya muhira: kurhigi byankaba lyohe mw'eno nyumpa namayûbaka! ²⁸ Cikwoncne Yagirwa Nyamuzinda omusengero gwa mwamhali wâwe ogurhege okurhwiri, oyumvirhize omulenge gwa mwambali wâwe kuli ngasi cbi akanakuhûna cne. ²⁹ Ntyôla Yagirwa amasu gâwe gakayôrha gali kuli eyîra nyumpa eyi wcne waderhaga erhi: «Ahôla ho irenge lyani lyakabonekera omu kuyumvirhiza amahûno ga mwambali wâwe bunôla adwîrhe ahûna muli eno nyumpa yawe.

Omusengero oku lubaga

³⁰ Neci oyumvirhize omusengero gwa mwambali wâwe n'ogw'olubaga lwa we oludwîrhe lwasengerera muli eno nyumpa yawe. Yagirwa ogulole bwinja n'oku waguyankirira bunôla kwo gunasôkerage emunda oli omu malunga, okarhuyumva onarhubabalire. ³¹ Owankanajirira mwene wâbo kubi, n'erhi ankamuseza mpu ayîshe acîgashe, akanayisha alicîgashira embere z'oluhêrero lwâwe munôla ka-Nyamuzinda, ³² Yagirwa izu lyâge linasôkere emunda oli omu malunga, onaje aho otwire bambali bâwe olubanja, omubi anahye, obubî bwâge bunaje okw'irhwe lyâge yenene, omushinganyanya anayêre nk'oku obushinganyanya bwâge bunali.

³³ Mango olubaga lwâwe lukahimwa n'omushombanyi ebwa kuba lwamakugomera, bakanakuyâgalukira bashenga izîno lyâwe, bakanayisha bali kuyingingira munola nyumpa, ³⁴ Yagirwa onabayumvirhize n'oku oli omu malunga onabarhege okurhwiri, obabalire olubaga lwâwe lw'Israheli onashub'ilugalula muli cinôla cihugo wahaga b'îshe wabo.

³⁵ Yagirwa erhi amalunga gankazibala, enkuba ehirigirhe ebwa kuba bakujirire okubi bakanayîsh'isengerera muli enôla nyumpa bakakuza izîno lyâwe, bakanaleka enôla byâbo muli kulya obahanyire, ³⁶ Yagirwa n'omu malunga onababalire ebyâha bya bambali bâwe

n'eby'olubaga lwâwe lw'Israheli, ona bayigirize enjira nyinja bakwânîne okushimba ovâmulire enkuba yawe oku idaho eri wahaga olubaga lwâwe mpu luliyimemwo.

³⁷ Erhi ecizombo cankanayisha omu cihugo, kandi erhi cihûsi kandi erhi kashûshu nisi erhi cikaba cingalangala, akaba kurhêrwa n'enziye, kandi erhi omushombanyi ankabagorha nisi erhi bube bundi buhanya n'endwala, ³⁸ n'akanayisha ali kushenga abe muntu muguma, lube lubaga lwa bene Israheli boshi, ngasi muguma akanamanyanya ecibande câge cimuli oku nyonvu, erhi akalambulira amaboko ebwa enôla nyumpa, ³⁹ Yagirwa onayumvirhize okwôla bakuhûnyire omu mpingu omu bwâmi bwâwe onabe bwonjo, ojirire ngasi muguma oku amalagirire gâge ganali, bulya wenene we oyishi omurhima gwa ngasi muguma, na bulya wene oyishi omurhima gw'abantu boshi. ⁴⁰ Na ntyôla banakurhînya omu buzîne bwâbo boshi muli elira idaho wahaga ababusi birhu.

Enyushûlo

⁴¹ Oku muntu w'embuga orhali mwene Israheli, cikwônene arhenge omu cihugo c'ihanga erhi izîno lyâwe lirhuma, ⁴² bulya bamamanyanya izîno lyâwe likulu, bamarhînya obuhashe bw'okuboko kwâwe kugala byoshi, bakayisha balikushengera munôla nyumpa yawe, Yagirwa onabayumvirhize kurhenga omu mpingu omu bwâmi bwâwe. ⁴³ Oyôla muntu w'ecigolo onamujirire nka okwôla anadwîrhe akulakira ly'amashanja goshi ga hanôla igulu gamanya izîno lyâwe, gakurhinye nk'olubaga lwâwe lwa bene Israheli, banamanye oku izîno lyâwe lidwîrhe lyaderhwa muli eno nyumpa nayûbakaga.

⁴⁴ Olubaga lwâwe mango lukakomekera mpu lukola lwaja oku matabâro, lwagend'ilwîsa abashombanyi balwo, omwôla njira banali erhi bankanashenga Nyakasane bayêrekera ebw'olûla lugo wacishogaga wene n'ebw'eyîra nyumpa nayûbakaga. ⁴⁵ Yagirwa ogwôla musengero n'amalagirire gâbo onagayumvirhize omu mpingu onajire bahimane.

⁴⁶ Erhi bankakujirira kubi bulya nta muntu orhali munya-byâha hanôla igulu, n'erhi omu bukunizi bwâwe wankabahâna omu maboko g'abashombanyi n'abamabahima erhi bankabagwârha babahêka buja emwabo, cibe cihugo ca hofi erhi c'ihanga, ⁴⁷ bone bone omwôla cihugo bajire buja erhi bankaciya emurhima bakuyagûkira, bakanakulakira eyôla munda muli ecôla cihugo c'abo bandi banahamwabo, bakanaderha mpu rhwajizire kubi, rhwabihire, rhwahemusire ⁴⁸ bakanakugomôkera n'omurhima gwâbo goshi, n'omûka gwâbo gwoshi banaciri muli ecôla cihugo c'abashombanyi babahêkaga buja, bakanakushenga bayerekera ebwa cirya cihugo wahaga b'îshe, ebwa olula lugo wacishogaga wene n'ebw'eyîra nyumpa nayûbakaga izîno lyâwe lirhumire, ⁴⁹ Yagirwa ama- lagirire gâbo n'omusengero gwâbo onagayumvirhize omwôla mpingu omu bwâmi bwâwe, wene onabagwase; ⁵⁰ wanababalira olubaga lwâwe ebyâha bakujirire na ngasi mabi lwakujirire, onajire abôla banahamwabo babafe lukogo banababêre obwonjo; ⁵¹ bulya luli lubaga lwâwe, birugu byâwe ebi wene warhenzagya e Mîsiri omu karhî k'engulumira y'omuliro gw'ecûma.

Okufundika omusengero n'okugisha olubaga

⁵² Na ntyôla waliha amasu gâwe ganabona amalagirire ga mwambali wâwe n'ag'olubaga lwâwe lw'Israheli, onaluyumve omu ngasi malibûko banaku lakirekwo. ⁵³ Bulya wene walushomôrholaga ekarhî k'agandi mashanja mpu lube lubaga lwâwe, mpu lube birugu byâwe nka kulya wene wanaderhaga omu kanwa ka mwambali wâwe Musa galya mango wakulaga ba larha e Mîsiri, Yagirwa Nyakasane.» ⁵⁴ Salomoni erhi ayusa okushenga n'okusengera ebyôla byoshi, ayimuka ha lya ali afukamire aha mbere z'oluhêrero lwa Nyakasane anayinamulira amabo ko enyanya. ⁵⁵ Ayimanga agisha olubaga lwa bene Israheli boshi aderha n'izu linene erhi: ⁵⁶ «Ayagirwe Nyakasane owahaga olubaga lwâge okuluhûka nk'oku anaderhaga omu binwa by'obwanga ahâniraga omu kanwa kw'omwambali Musa, byoshi ntâco ciru n'eciguma cabulabuzire. ⁵⁷ Nyakasane Nyamuzinda wirhu akaz'iyôrha ali haguma nirhu mâshi nk'oku ànali haguma na ba larha arharhulekêreraga arhanarhujandikaga. ⁵⁸ Ci ayêrekeze emirhima yirhu emunda ali lyo rhushimba enjira zâge bwinja, rhushimbe rhunalange ebinwa byâge n'amarhegeko gâge nka oku anabirhegekaga ababusi birhu. ⁵⁹ Ebi binwa by'okusengera nderhire embere za Nyakasane bikaz'iyôrha

byahika emwa Nyamuzinda wirhu mûshi na budufu, ly'akalola amalagirire girhu ga ngasi lusiku, ahash'irhabâla mwambali wâge n'olubaga lwâge, ⁶⁰ na ntyôla amashanja goshi g'igulu ganamanya oku Nyakasane yêne ye onali Nyamuzinda nta wundi kulusha ye. ⁶¹ Omurhima gwinyu goshi guyêrekere Nyakasane Nyamuzinda wirhu muhashishimba ebinwa n'amarhegeko gâge nk'oku munagashimbire ene.»

Enterekêro y'olsiku lukulu lw'aka-Nyamuzinda

⁶² Mwâmi na bene Israheli boshi banacihêra ntyôla Nyakasane. ⁶³ Salomoni abâga nkafu bihumbi makumi abirhi na bibirhi, na bibuzi bihumbi igana na makumi abirhi oku nterekêro y'omurhûla arherekêraga Nyakasane, ntyôla kwo mwâmi na bene Israheli boshi bagishiremwo aka-Nyamuzinda. ⁶⁴ Olwôla lusiku mwâmi agisha obululi bw'ecirhînyiro ciri embere z'enyumpa ya Nyakasane bulya ahôla ho ayôkire enterekêro z'embâgwa, amashushi g'enterekêro z'omurhûla ebwa kuba oluhêrero lw'amarhale lwali embere za Nyakasane lwamaba lunyi lurhankahashir'ihirwakwo ezôla nterekêro zoshi ez'embâgwa ez'okuyôca amashushi g'enterekêro y'omurhûla. ⁶⁵ Neci kwo mwâmi Salomoni akuzize olwôla lusiku ntyo haguma na bene Israheli boshi, yali ndêko ya ngabo nyinji yagwarhira oku muhango gwa Hamati oku mugezi gw'e Mîsiri. Bajira olwôla lusiku lukulu embere za Nyakasane Nyamuzinda wirhu, burhanzi nsiku nda, kandi zindi nda kwo kuderha ikumi n'ini zoshi haguma. ⁶⁶ Oku lusiku lwa kali munani mwâmi abasengaruka. Nabo bagisha mwâmi kandi bashubira emwababwe n'amasîma n'obushagalukenene omu murhima erhi binja byoshi Nyakasane anajirire omwambali Daudi n'olubaga lwâge lwa bene Israheli birhuma.

9

Salomoni ashub'ibonekerwa na Nyakasane

¹ Erhi Salomoni ayusa okuyûbaka aka-Nyamuzinda n'obwâmi bwâge na ngasi yindi myûbako yoshi, Salomoni ali alalire okuyûbakisa; ² Nyakasane ashub'ibonekera Salomoni obwa kabirhi nk'oku anarhangig'imubonekera aha Gabaoni. ³ Nyakasane anacimubwîra, erhi: «Nayumvîrhe omusengero n'amahûne gâwe embere zani; nagishire eyîra nyumpa wayûbakaga mpu izîno lyani likayôrha lirimwo ensiku zoshi n'omwo mwo amasu n'omurhima gwâni byakaz'iyôrha biri ensiku zoshi. ⁴ Nawe okag'igenda bwinja embere zani nka kulya sho Daudi anali ayosire n'omurhima mwîmâna, omurhima mushinganya nya okanakajira nk'oku nakurhegeka kwoshi, okanashimba amarhegeko gani n'obulonza bwâni, ⁵ nayîsh'igwika entebe y'obwâmi bwâwe omu Israheli e nsiku zoshi nka oku nanalaganyagya sho Daudi amango namubwiraga nti: Wakaz'iyôrha oli n'omukûla oku ntebe y'obwâmi omu Israheli. ⁶ Cîkwône we n'abana bâwe, mukandeka n'okurhashimba amarhegeko namuhaga n'okuya gûka oku bandi banyamuzinda b'obwihambi, ⁷ narhenza Israheli omu cihugo namuhaga, eyo nyumpa nagishaga okw'izîno lyani nanayilangabûla embere zani, kandi Israheli anaba masheka na lwimbo omu gandi mashanja. ⁸ Eyira nyumpa ntagatifu yanaha bigûkà na ngasi yeshi wankayigera hofi anarhemuka ahebe olushungurho; banakaderha mpu carhumaga Nyakasane ajira olu lugo n'eyîra nyumpa ntyâla? ⁹ Kandi banakabashuza, mpu: Bulya balekêre Nyakasane Nyamuzinda wabo, owakulaga ababusi baho omu cihugo c'e Mîsiri, babul'igend'icishwêkera oku bandi banyamuzinda b'obwihambi. bakaz'ibafukamira banakaz'ibakolera: bwo bula Nyakasane abahiziragekwo agala mabi goshi.»

Ebishagala Salomoni ahaga Hiram

¹⁰ Enyuma lya myâka makumi abirhi, erhi Salomoni aba amayûbaka aka-Nyamuzinda n'obwâmi bwâge, ¹¹ naye Hiram abire amayûsa okuhâ Salomoni emirhi y'emiyerezi n'ensindani, abire amamuhâ amasholo nk'oku analonzagya, mwâmi Salomoni naye ahâ Hiram bishagala makumi abirhi omu cihugo c'e Galileya. ¹² Hiram anacyîmuka kurhenga e Tiri mpu agend'ilola ebyo bishagala Salomoni amuhâga, arhabonaga bimusimiseze. ¹³ Anaciderha, erhi: Bishagala bici ebi ompire mwene wirhu? Abiyirika izîno lya Kabuli, eryo izîno lya binaciderhwa kuhika buno. ¹⁴ Hiram arhumira Salomoni talenta igana na makumi

abirhi g'amasholo. Okuyubakîsa obukukuru

¹⁵ Alaga oku Salomoni ali akerekinye emikolo omu kuyûbaka aka- Nyamuzinda n'enyumpa yâge, e Milo, olukuta lwa Yeruzalemu, aha Hasori, aha Megido n' aha Gezeri. ¹⁶ (Faraoni mwâmi w'e Mîsiri naye anasôka mpu agend'inyaga olugo lw'e Gezeri. Erhi aba amaludûlika muliro n'okunigûza abanya-Kanani bayûbakagamwo boshi, aluhâna nshololo oku buhya bw'omwali, muka Salo moni. ¹⁷ Salomoni ayûbaka Gezeri buhyahya) na Beti-Hononi wali olunda lw'idako. ¹⁸ Ayûbaka Baalati na Tamari omu cihugo ca Yuda olunda lw'irûngu. ¹⁹ Ayûbaka n'ezindi nyumpa zo nyumpa z'embîko za Salomoni, bishagala biguma bya kukabîkira engalc zâge, ebindi bya kushwêkera ebihêsi byâge, na ngasi bindi bimusimîsize okuyûbaka aha Yeruzalemu, omu Libano n'omu bwâmi bwâge mwoshi. ²⁰ Abantu bali basigire omu banya-Moriti, omu ba Hititi, omu ba Perizi, omu ba Yebusi, ngasi balya boshi barhali bene Israheli, ²¹ nisi erhi bagala babo ngasi bantu banalisigire omu cihugo, n'abarhaheerêkezeibagwa (abarhahehereragwa) na bene Israheli, Salomoni abahira kw'ogwo mukolo gw'obukukuru kwo banaciba kuhika buno. ²² Cikwône arhajiraga bene Israheli bantu babarhuzi, bulya babagamwo abakwi: bakarhengamwo abasirika, abambali, abakulu b'ernirhwe abahêka engâlè, n'abashonera oku biterusi. ²³ Bantu magana arha nu na makumi arhanu, bali barhambo bakazâg'ikolesa eyôla mikolo n'oku rhabâla abantu bakazâg'ijira eyôla mikolo. ²⁴ Mwali wa Faraoni arhenga ebwa murhundu gwa Daudi asôkera mulya nyumpa Salomoni amuyubakiraga. Buzinda agûkira e Milo.

Emikolo Salomoni ajiriraga omu ka-Nyamuzinda

²⁵ Salomoni akag'irherekêra enterekêro z'okusiriza n'ez'omurhûla, kasha rhu ngasi mwâka oku luhêrero ayûbakiraga Nyakasane, akatumbûkiza n'e nshangi oku luhêrero lwali embere za Nyakasane. Akombêra bwenêne aka- Nyamuzinda.

Salomoni ajirîsa amasuha g'okurhimbûla

²⁶ Salomoni ajirîsa amasuha e Esiyoni-Geberi hofi n'Elati, omu irûngu ly'enyanja ndukula, omu cihugo c'Edomu. ²⁷ Hiram amurhumira oku bambali bâge bayishig'ivugama n'okumanyîrira bwinja enyanja. ²⁸ Baja e Ofiri barholayo talenta igana na rnakumi abirhi ga masholo, bayisha babidwîrhîre mwâmi Salomoni.

10

Omwamikazi w'e Saba ayîsh'irhangula Salomoni

¹ Omwamikazi w'e Saba erhi ayumva kurhi mwâmi Salomoni ajir'irenge oku izîno lya Nyakasane anacyisha mpu ali muyenja omu kumutwa emigani. ² Ayisha aha Yeruzalemu n'obusò bw'endogomi zali zibarhwire enshangi n'amasholo manji bwenêne n'amabuye g'engulo ndârhi. Anacija aha mwa Salomoni anacimushambâlira ngasi byanamuli oku murhima byoshi. ³ Sa lomoni anacimuhâ ihano oku ngasi cinwa anamudôsagya: Nta cinwa cafumire mwâmi mpu lero camamuyabira kuhugûla. ⁴ Oyôla mwamikazi w'e Saba erhi aba amazânwa n'oburhondekezi bwa Salomoni n'enyumpa ayûbakaga, ⁵ erhi abona kurhi enyama zadarhulwa oku cibo câge, kurhi enyumpa z'abambali ziyinjihire, erhi alola oku mikolo n'emyambalo y'abarhumisi bâge, abarhanza amamvu, obunji bw'enterekêro arherekêra omu ka-Nyamuzinda, arhaciha shig'ibikira emurhima anacibwîra mwâmi erhi: ⁶ «Neci kwo binali ehi nabwîra gwa omu cihugo canî oku biyêrekîre obwirhonzi n'oburhondekezi bwâwe. ⁷ Ntayemêrezagya ebi bakazâg'inshambâlira ci naderha ni kukwaninc niene nyîshe ncibonere n'amasu gani, lola oku ciru barhali bambwizire ecihimbi omu burhondekezi bwâwe n'omu bwololoke n'irenge lishushire ebi nabwiragwa. ⁸ Iragi lya bambali bwâwe n'abarhumisi bwâwe bakub'eburhambi; barhanahwa barhayumva n'okubona obushinganyanya bwâwe. ⁹ Ayagirwe Nyamubâho Nyamuzinda wâwe, ye wasimaga okukubwarhaza oku ntebe y'Israheli mpu ly'akuzibwa. Kurhonya ayôrhaga arhonya Israheli, kwo kwarhumire akuyîmika mwâmi mpu orhegeke omu bwirhonzi n'omu bushinganyanya. ¹⁰ Anacirhûla mwâmi talenta igana na makumi abirhi za masholo, enshangi mwandu n'ama buye g'engulo ndârhi.

Harhal'isag'ibonekana enshangi nyinganaho nk'ezira mwamikazi w'e Saba arhûlaga mwâmi Salomoni. ¹¹ Amârho ga Hiramû gakazâg'ilêrha amasholo g'e Ofiri ganakayisha gadwîrhe kurhenga eyôla Ofiri emirhi minji y'ensantali n'amabuye g'engulo ndârhi. ¹² Mw'eyôla mirhi y'ensantali, mwâmi ajiramwo amashonezo g'aka-Nyamuzinda n'ag'obwâmi bwâge, ennanga z'enzenze oku bayimbiza. ¹³ Mwâmi Salomoni aha olya mwamikazi w'e Saba ngasi byoshi ankanacifinjire, ngasi byoshi anahûnaga, buzira kuganja ebi mwâmi amufumbasagya yêne omu nfune. Enyuma z'ahôla, omwamikazi ase ngaruka, ashubira omu cihugo câge boshi n'abambali.

Obugale bwa Salomoni

¹⁴ Obuzirho bw' amasholo bakazâg'ilerhera Salomoni omu mwâka muguma bwali nka magana gali ndarhu na makumi gali ndarhu na ndarhu ga talenta. ¹⁵ Buzira okuganja amasholo gakag'irhûlwa n'ababalama n'isoko ly'abarhunzi, n'ery'abâmi boshi b'omu Arabiya. ¹⁶ Mwâmi Salomoni atulîsa mpenzi magana abirhi za masholo, ngasi mpenzi ya sikeli magana gali ndarhu ga masholo; ¹⁷ na zindi mpcnzi nsungunu magana asharhu nazo za masholo za lugero luguma oku ngasi mpenzi; mwâmi abibîkira omu nyumpa yâge y'Omuzirhu gw'e Libano. ¹⁸ Mwâmi anacibinja entebe nnene y'obwâmi y'ihembe, anayishîga amasholo gone gone. ¹⁹ Eyôla ntebe yali egwerhe mashonezo ndarhu, enyanya ah'oku shegemwa kw'eyôla ntebe hali haburunguse, ngasi lunda lwayo lwali enshusho z'empangaza ibirhi zali ziyimanzire hofi na ngasi hadêkerezibwa okuboko. ²⁰ Zindi ntale ikumi n'ibirhi zali kuli eyôla mibungo, ngasi lunda. Ha rhasag'ibonekana ntebe ya bene eyo ciru n'omu gandi mami. ²¹ Orhubêhe rhwa Salomoni rhw'okunywêra rhwali rhwa masholo gonene, kuguma n'entebe y'omu nyumpa y'omu Muzirhu gw'e Libano, byali bya masholo goncne, bulya amarhale garhakengagwa ciru. ²² Neci mwâmi ali agwerhe amârho e Tarsisi haguma n'amârho ga Hiramû na ngasi myâka isharhu agôla mârho g'e Tarsisi gakazâg'iyisha gadwîrhe amasholo, amarhale, amahembe, encima n'enduku. ²³ Mwâmi Salomoni agalûluka kulusha abandi bâmi boshi ba hano igulu, omu birugu n'omu bugula n'omu bushinganyanya. ²⁴ Igulu lyoshi lyakag'ilonza okuyankirwa na Salomoni n'okuyumva obwirhonzi Nyakasane ahiraga omu murhima gwâge. ²⁵ Na ngasi wanakazâg'iyisha yeshi akayisha amurhûzire ebirugu by'amarhale n'arnasholo, emishangi, emirasano, enshangi, ebiterusi, ebihêsi, ntyo ngasi mwâka.

Engâlè za Salomoni

²⁶ Salomoni alunda engâlè n'ebiterusi, ali agwerhe ngâlè cihumbi na maga na ani, abasirika b'oku biterusi bali bihumbi ikumi na bibirhi, abahirira embîko z'ezôla ngâlè omu bishagala by'okubîkirwa n'ebindi hofi n'obwâmi aha Yeru zalemu. ²⁷ Mwâmi Salomoni àhirhîre oku birugu, byaluga nka mabuye aha Yeruzalemu, n'emirhi y'enduluma yaba mwandu nka mihumbahumba y'ekabanda. ²⁸ Ebiterusi bya Salomoni byakag'irhenga e Mîsiri n'e Sisiliya, abarhunzi ba mwâmi bakaz'igula. ²⁹ Engâlè nguma yakag'ifa sikeli magana ndarhu. Mwâmi w'e Hititi n'ow'e Aramu nabo bakâg'ibiguza ntyo.

11

Abakazi ba Salomoni b'omu gandi mashanja bamuhêka omu kuharâmya abazimu

¹ Mwâmi Salomoni aziga bwenêne abakazi b'agandi mashanja okuleka mwali wa Faraoni: aba-Mowabiti-kazi, aba-Amoniti-kazi, aba-Edomiti-kazi, aba-Sidoni-kazi, aba-Hititi-kazi, ² ba muli galya mashanja Nyakasane akomêrezagya kwo bene Israheli mpu: Murhankabayanka, nabo barha nkanayankwa na ninyu, bulya banayîsh'ihindula emirhima yinyu bayiyêrekeze ebwa abazimu babo. Salomoni acishwêkera kuli agôla mashanja erhi kuziga bakazi kurhuma. ³ Ali agwerhe abakazi b'abaluzi-nyere magana gali nda, na baherula magana asharhu; abo bakazi banacimuhindula omurhima. ⁴ Amango ali akola mushosi, abôla bakazi banacihindulira omurhima gwâge ebw'abandi banyamuzinda bw'obwihambi; omurhima gwâge guruhacîshwekeraga kuli Nyakasane Nyamuzinda wâge nka kulya omurhima gw'îshe Daudi

gwali. ⁵ Salomoni aj'ihêra Astartè, muzimu-kazi w'abanya-Sidoni aj'ihêra Milkomi, ibala lya aba-Amoniti. ⁶ Salomoni ajira ebigalugalu bwenêne embere za Nyakasane, arhanacishimbûliraga lwoshi Nyakasane ak'îshe Daudi. ⁷ Lero aj'iyûbaka oluhêro lwa Kemoshi muzimu w'e Mowabu, oku ntôndo yali ah'ishiriza lya Yeruzalemu, ayubakira na Milkomi muzimu wa bene Amoni. ⁸ Ajirira ntyôla n'abandi bakâge barhengaga omu gandi mashanja, mpu lyo bakatumbûkiza obukù n'okurherekêra abazimu babo⁹.

⁹ Nyakasane anacikunirira Salomoni bwenêne bulya ayêgwire omurhima gwâge kuli Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, owamubonekeraga kabirhi; ¹⁰ n'obwo ali amamuhâ irhegeko ly'okurhaharâmya abazimu; ci Salomoni arha shimbaga eryo irhegeko. ¹¹ Nyakasane anacibwîra Salomoni, erhi: «Kulya kuba olugendo lwâwe kwo lwahimbire ntyâla embere zani na bulya orhacishimbaga endagâno yani n'amarhegeko gani, nkola nakunyaga obwâmi, mbuhe muguma omu barhumisi bâwe. ¹² Cikwônene ntajire ntyo omu nsiku z'akalamo kâwe, e rhi sho Daudi orhuma omu maboko ga mugala wâwe nayîsh'ibukûla. ¹³ Cikwône kandi ntamunyâge obwâmi bwoshi: Nalekera mugala wâwe ishanja liguma erhi omurhumisi wâni Daudi orhuma, na Yeruzalemu nacishogaga.»

Abashombanyi ba Salomoni

¹⁴ Nyamuzinda anacizûkiza Salomoni omushombanyi, ye Hadadi, mu nya-Edomu w'omu baluzi b'Edomu. ¹⁵ Amango Daudi ahimaga Edomu, erhi Yowabu ye murhambo w'abalwi bâge, ayija mpu agend'ibisha emifu, anigûza yo ngasi wa bûko yeshi w'omu Edomu. ¹⁶ Yowabu ashinga yo myêzi ndarhu boshi n'engabo y'Israheli mpu kuhika anigûze ngasi wa bûko mulume yeshi w'omu Edomu. ¹⁷ Hadadi abafulumukamwo, boshi na banya-Edomiti baguma, bali bambali b'îshe, ayakira e Mîsiri. Agôla mango Hadadi aciri mwana wa musole. ¹⁸ Erhi barhenga e Madiyani baja e Parani, barholayo ngasi balume b'omwôla Parani, banacija e Mîsiri emwa Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri, anacihâ Hadadi enyumpa n'ebiryo anahiga ciru n'okumuhâ amashwa. ¹⁹ Hadadi anacirhona bwenêne emunda Faraoni ali, ciru alinda amuhâ mulumuna wa mukâge mpu abe ye ayanka, ali mulumuna w'omwamikazi Tahibnesi, mugoli mukulu. ²⁰ Mulumuna wa Tahibnesi anacimuburhira omwana-rhabana ye Genuhati; Tahibnesi akamulerera omu cogo ca Faraoni; Genuhati anacyôrha omu nyumpa ya Faraoni boshi na bene Faraoni. ²¹ Hadadi erhi ayumva e Mîsiri oku Daudi ashimbire b'îshe ekuzimu, n'oku Yowabu ye wali murhambo w'abalwi naye afire, anacibwîra Faraoni, erhi: «Ondike ngende nshubire omu cihugo cani.» ²² Faraoni anacimubwîra, erhi: «Bici wamabula hano mwâni obwôla okola walonza okushubira omu cihugo cinyu?» Naye anacishuza, erhi: «Ntaco; ci ondiike ngende.»

²³ Nyamuzinda ashub'izûkiza Salomoni owundi mushombanyi: ye Rezoni. mugala wa Elyada, muntu warhengaga aha mwa nnawabo Hadadi-Ezeri, mwa mi w'e Soba, ayishaga ayaka. ²⁴ Ali amashûbûza ngabo erhali nyi eburhambi bwâge, anaciba murhambo w'ecôla cikembe, amango Daudi anigûzagya engabo za nnawabo. Rezoni anyaga ecihugo ca Damasko, anaciyûbaka, anacyîmanwo ahâ mwâmi w'e Damasko. Alaga amabî Hadadi ajiraga: ²⁵ Ayôrha mushombanyi w'Israheli omu mango ga Salomoni goshi. Ali agwerhe akagayo kuli Israheli anacyîma kuli Edomu.

Yerobwâmi alwîsa mwâmi

²⁶ Yerobwâmi ali mwene munya Efrayimiti Nebati w'e Sereda, naye nnina ye Seruya, ali mukana, yenc ali mwambali wa Salomoni lero akalwîsa mwâmi. ²⁷ Engwarhiro y'okulwîsa mwâmi yeyi: Salomoni adwîrhe ayûbakira obwâmi bwâge e Milo n'okulungûla ecogo c'îshe Daudi. ²⁸ Oyo Yerobwâmi abonekana ntwâli ya mulume. Erhi Salomoni acibona oku oyu mwana w'obusole adwîrhe amukolera bwinja amujira murhambo w'abakozi boshi b'omu bûko bwa Yozefu. ²⁹ Muli ezo nsiku, Yerobwâmi erhi arhenga e Yeruzalemu, anacibuganana omu

⁹**11.8** : Rhurhamanyiri erhi Salomoni alesire obwo bubî omu bushosi bwâge embere afé, ci okuhanwa al'ihanyirwe. Okusima okuyanka bakazi banji banji kwamuyirhira bulya burhimanya aligwerhe.

njira n'omulêbi Ahiya w'e Silo, ali ayambirhe ecirondo cihyahya; bali oku banali babirhi bonene omw'irûngu. ³⁰ Ahiya ayanka ciryu cironde cihyahya acisharhangulamwo mpande ikumi n'ibirhi. ³¹ Kandi abwîra Yerobwâmi erhi: «Yanka mpande ikumi. Bulya kwo adesire ntya Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, erhi: Laba oku nkola naberangula obwâmi, mbukule omu maboko ga Salomoni, nakuhâ mashanja ikumi. ³² Asigalana ishanja liguma erhi mwambali wâni Daudi orhuma, na Yeruzalemu lugo nacishogaga omu mashanja ga bene Israheli goshi: ³³ Nkola nakujira bulya antwisire kwo aj'ifukamira Astarte muzimu-kazi w'e Sidoni, aj'ifukamira Kemoshi, muzimu w'e Mowabu, aj'ifukamira Milkomi muzimu wa bene Amoni na bulya arhashimbaga enjira zani ak'îshe Daudi akajira ehishingânîne omu masu gani, ayibagira olushika n'amarhegeko gani. ³⁴ Cikwône ntamunyâge obwâmi bwoshi bulya namuleka muluzi omu kalamo kage koshi erhi mwambali wâni Daudi orhuma, oyu niene nacishogaga, anashimbulira kwinja obulonga n'amarhegeko gani. ³⁵ Mugala wâge ye nayishinyaga obwâmi nankuhebwô, kwo kuderha mashanja ikumi. ³⁶ Naha omugala ishanja liguma, lyo mwambali wâni Daudi akayôrha agwerhe akamole kayâsire embere zani aha Yeruzalemu, cishagala nacishogaga nti mpiremwo izîno lyani. ³⁷ Kuli w'oyûla nayîsh'ikuyanka ojijîma omu ngasi ebi omurhima gwâwe gunalonzize byoshi, wanayîsh'iba mwâmi omu Israheli. ³⁸ Okayumva oku nayîsh'ikurhegeka kwoshi okashimba enjira zani, okakajira ebishingânîne omu masu gani, omu kushimba amarhegeko n'obulonga bwâni aka mwambali wâni Daudi, lyoki nayîsh'iyôrha nâwe, nanyîsh'ikuyûbakira enyumpa nkomo- komo nka kulya nayiyûbakiraga Daudi. Nayîsh'ikuhâ Israheli. ³⁹ Obûko bwa Daudi nabubonêsa nshonyi erhi okwo kurhuma cikwône kurhabe kwa ensiku zoshi.» ⁴⁰ Salomoni akalonza okuyirha Yerobwâmi ci yehe aciyakira, aja e Mîsiri emwa Shishak, mwâmi w'e Mîsiri, anabera e Mîsiri kuhika Salomoni afâ.

Okuhwa k'obwâmi bwa Salomoni n'okuyîma kwa Roboami

⁴¹ Eyindi rnyanzi ya Salomoni, ebi ajizire byoshi n'obushinganyanya bwâge bwoshi, k'ebyôla birhali biyandike omu citabu c'Ebijiro bya Salomoni? ⁴² Salomoni ayîmire aha Yeruzalemu, mwâmi wa bene Israheli boshi rnyaka rnakumi ani. ⁴³ Buzinda Salomoni agend'igwîshira aha burhambi bwa bashakulu bâge, bamubisha omu cishagala c'îshe Daudi. Omugala Roboami ayîma omu byâge.

12

III. Okugabanyikana kw'obwâmi bwa Salomoni

Endêko aha Sikemi

¹ Roboami alikûlira e Sikemi bulya olubaga lwa bene Israheli lwoshi lwali lwamalundûkirayo mpu baj'imujira mwâmi. ² Yerobwâmi mugala wa Nebati erhi akuyumva, -bulya agôla mango erhi aciri e Mîsiri, erya munda ayakiraga Salomoni, anacirhenga eyôla Mîsiri-, ³ banacimurhumiza mpu ayâgaluke. Okubundi Yerobwâmi n'endêko yoshi ya bene Israheli, bayisha banacibwîra Roboarni, mpu: ⁴ «Sho ali amarhuma okushiga kwirhu kwaba kushigalala, ci w'oyûla buno orhulembuhikizagye ogwôla mushigo muzirho gwa sho n'ogwôla muzigo muzirho sho ali amarhubarhuza; rhwânakurhumikira». ⁵ Anacibabwîra erhi: «Murhang'igenda mulinde nsiku isharhu, mubul'igaluka rhushimânane, olubaga lwanacigenda.

⁶ Mwâmi Roboami anacidôsa ihano emw'abagula bayôrhaga baba boshi n'îshe Salomoni amango anacirimw'omûka, abadôsa erhi: Bici mumpantwire nayishishuza olubaga? ⁷ Nabo banacimushuza mpu: «Nk'ene wankacyêrekana murhumisi rnwinja w'olula lubaga, nka wankanabarhumikira, nka wankabashuza okabaderheza n'ebinwa by'omurhûla, banakushiga ensiku zoshi.» ⁸ Cikwônene Roboami alangabula ihano balya bagula bamuhaga, aj'idôsa ihano emw'emisole yayushukaga kuguma boshi naye, eyanayôrhaga eba boshi naye. ⁹ Abadôsa erhi: «Kurhi mumpantwire kulya rhwankayishishuza olula lubaga lwambwiraga mpu: Orhulembuhize omushigo sho ali amarhudarhabaliza?» ¹⁰ Balya bana bayushukaga

boshi naye banacimushuza, mpu: «Ogend'ishuza o lwôla lubaga lwakubwiraga mpu sho ali amarhuma rhwashigalala; ci w'oyo o rhulembuhizagye ogwôla mushigo; oyîsh'ilubwîra ntyâla: Akanshanashanwe kani ko kanene aha nsiko za larha. ¹¹ Larha al'izidohize omushigo gwinyu, nani nayushûla obuzirho bwâgo; larha akazâg'ibahanûla n'eminyuli, niono namuha nmula n'emikôba y'endobo z'ebyuma.»

¹² Yerobwâmi haguma n'olubaga lwoshi aj'emunda Roboami ali nka kulyâla mwâmi anababwiraga, erhi: Muyîshe emunda ndi enyuma lya nsiku isharhu. ¹³ Mwâmi ashuza olulaga n'ebinwa bizibu. Abula bwashimba ihano lya ba lya bagula bamuhanulaga, ¹⁴ Abashuza omu kushimba liryâ ihano ly'abana b'emisole erhi: «Larha al'izidohize omushigo gwinyu, nani nayushûla obuzirho bwâgo, larha akazâg'ibahanûla n'eminyuli niono namuhanûla n'ebyûma by'endobo.» ¹⁵ Ntyôla mwâmi arhayumvanyagya n'olubaga lyo kayunjula kalya kanwa Nyakasane abwiraga Ahiya w'e Silo kuli Yerobwâmi muga!a wa Nebati. ¹⁶ Erhi Israheli yeshi abona oku mwâmi arhamuyumvirhi, olubaga lwanacishuza mwâmi muli ebi binwa:

«Bici rhufanwa na Daudi? Ntabyo rhushangira rhwe na mwene Yese.

Bene Israheli, shubiri omu mahêma ginyu!

Daudi buno wene okazâg'ilanga enyumpa yawe!

¹⁷ Israheli acishubirira omu mwâge, bene Israheli bayûbakaga omu bishagala bya Yuda bonene bayosire bambali ba Roboami. ¹⁸ Okubundi mwâmi Roboami anacirhuma Adorami murhambo wâge w'emikolo: ci abandwa amabuye na bene Israheli boshi, anacifa. Mwâmi Roboami anacishonera dubaduba omu ngâlè yâge, ayakira e Yeruzalemu. ¹⁹ Ntyôla Israheli atwika, omulala gwa Daudi gwashandabana kuhika oku lusiku lw'ene.

Obwâmi bwacigaba kabirhi

²⁰ Erhi Israheli yeshi ayumva oku Yerobwâmi ayagalusire, bamurhumiza mpu ayîshe omu ndêko, banacimuyîmika mwâmi kuli bene Israheli boshi. Nta bandi bashimbire omulala gwa Daudi kuleka bene Yuda bonene. ²¹ Oku anahi- ka aha Yeruzalemu, Roboami anacishubûza engabo y'ab'omulala gwa Yuda n'ey'ab'omulala gwa Benyamini, bahika boshi bantu bihumbi igana na makumi gali munani, boshi balume ba ntwâlî, balwi haj'ilwîsa omulala gw'Israheli ly'obwâmi bushub'igalukira Roboami mwene Salomoni. ²² Ci akanwa ka Nyakasane kanacirhindakwo Shemaya, muntu wa Nyamuzinda erhi: ²³ «Oj'ibwîra Roboami, mwene Salomoni, mwâmi wa bene Yuda na bene Benyamini n'olubaga lucisigire, ²⁴ erhi mpu omanyè wankasôka mpu ogend'ilwîsa bene winyu, bene Israheli. Shubiri ngasi muguma omu mwâge, bulya nienc narhumaga okwôla kwaba. Banaciyumva akôla kanwa ka Nyakasane bagaluka omu kushimba akôla kanwa ka Nyakasane. ²⁵ Yerobwâmi ayûbakira obwâmi bwâge aha Sikemi, oku irango lya Efrayimu, anacibêra ahôla; ashub'iyimuka ahôla agend' iyûbaka aha Penueli.

Oku balekanaga omu kushenga

²⁶ Yerobwâmi anacîcîja emurhima, erhi: «Obu bwâmi hali amango bwankacishubira omu mulala gwa Daudi obu. ²⁷ Olu lubaga erhi lwankanasôka mpu lukola lwaj'irherekêrera omu ka-Nyamuzinda aha Yeruzalemu hali amango omurhima gw'olubaga gwankashub'igalukira nhamwabo Roboami, mwâmi w'e Yuda, hali amango bankanyîrha bacishubirire emwa Roboami mwâmi w'e Yuda.» ²⁸ Okubundi erhi ayus'icîj'emurhima, atulîsa manina abirhi ga masholo, anacibwîra olubaga erhi: «Ntaco mwacikasôkera e Yeruzalemu! Wani Israheli lolagi banyamuzinda binyu^h abamukûlaga e Mîsiri.» ²⁹ Banacigend'iyîmanza kanina kaguma aha Beteli, n'akandi aha Dani. ³⁰ Okwôla kwahira Israheli omu câha bulya olubaga lwakaja ebwa ngasi kaguma kuhika aha Dani. ³¹ Yerobwâmi aja ayûbaka empêro oku ntôndo, n'ahali ezôla mpêro aja ahiraho abadâhwa ajaga arholêreza omu lubaga koneneⁱ aba rhali bene-Levi.

^h**12.28** : Erhi Yerobwami abinja enshusho z'amanina aderha mpu bo banyamuzinda bakulaga Israheli e Misiri, kuhemukira Nyakasane okwo n'okurherekêra abazimu kw'abanya-Kanani.

ⁱ**12.31** : Haligi amango erhi Yerobwami al'ilonzize okukuza Nyakasane Nyamuzinda. Ci

³² Asinga olusiku lukulu omu mwêzi gwa munani, omu nsiku ikumi n'irhanu z'ogwo mwêzi, kugurna n'olusiku lukulu lujirwa omu Yuda, anacisôkera oku luhmero agwikaga aha Beteli mpu aj'ihêrera galya manina ajiraga. Ahôla Beteli, ayîmika abadâhwa ba mw'ezôla mpêro ayûbakaga . ³³ Asôkeraga oku luhero ayûbakaga yêne aha Beteli, omu nsiku ikumi n'irhanu z'omwêzi gwa munani, mwêzi achishogaga yenene, asinga ntyo olusiku lukulu kuli bene Israheli, anacisokera oku luhero, aj'itumbûsa enshangi.

13

Oluhêro lw'e Beteli lwahehêrerwa

¹ Hanaciyisha muntu muguma wa Nyakasane ahika e Beteli kurhenga omu lya Yuda, arhumirwe na Nyakasane amango Yerobwâmi ali oku luhêro adwîrhe atumbûkizakwo enshangi. ² Anacihamagaza oku irhegeko lya Nyakasane erhi anayêrekîre ebwa lulya luhêro erhi: «We luhêro! we luhêro! Kwo Nyakasane adesire ntya: Omwanarhabana amaburhwa omu nyumpa ya Daudi, izîno lyâge ye Yoshiyahu, akuyokera kw'abadâhwa baja barherhekêra oku ntôndo balya bakag'itumbûkiza kw'enshangî. Amavuha gâbo gakusi ngonokerakwo.¹»

³ Na muli olwo lusiku lonene anacihûna ecimanyiso, aderha erhi: «Alaga ecimanyiso wamanyirakwo oku Nyakasane wakuderhaga: Ala oku oluhêro lwahahanyuka n'oluvu luli oku nyanya lushandale.» ⁴ Erhi mwâmi ayumva akôla kanwa omuntu wa Nyakasane akazâg'ihamagaliza oluhêro lw'e Beteli, alambûla okuboko al'idekerize oku luhêro, anaciderha erhi: «Gwârhi ye!» Kulya kuboko amulambuliraga kwanaciyuma, ciru arhacihashaga okuku shubiza emunda ali. ⁵ Lulya luhêro lwanacihahanyuka n'oluvu lwanacivamûka kulya luhêrero nka kulya omuntu wa Nnâmahanga anaderhaga mpu co caba cimanyiso c'akanwa ka Nyakasane. ⁶ Mwâmi ashub'ilîka akanwa anacibwîra olya muntu wa Nyamuzinda, erhi: «Mâshi onsengerere Nyakasane Nyamuzinda wâwe, ompunire ly'okuboko kwâni kushubira emunda ndi.» Olya muntu wa Nyamuzinda anacisengera Nyakasane n'okuboko kwa mwâmi kwanacishubira emunda ali, kwayôrha nk'oku kwanali embere. ⁷ Mwâmi anacibwîra olya muntu wa Nyamuzinda, erhi: «Kanya oje omu nyumpa rhwembi ogalule amarhi omu kulya hitya, ngali kuha oluhembo. ⁸ Olya muntu wa Nyamuzinda anacishuza mwâmi, erhi: Ciru wakampa oluhande lw'enyumpa yawe ntankajamwo rhweshi, ntankanalyamwo akantu ciru amîshi go manyi; ⁹ bulya okwo liri irhegeko nahirwe, n'akôla kanwa ka Nyakasane, erhi: Orhalyaga akalyo orhanywaga amîhi, orhanagalukaga omu njira nguma kabirhi.»

¹⁰ Anacikanyiriza omu yindi njira; arhacigalukaga omu njira ayîshagamwo e Beteli.

Oku olya muntu wa Nnâmahanga ahanagwa

¹¹ Hali mulêbi muguma wa mushosi, ayûbakaga aha Beteli, abagala banaci yîsha bamuganirira ebi olya muntu wa Nyamuzinda anajirire aha Beteli byoshi, na birya bindi binwa abwiraga mwâmi nabyo babiganirira îshe. ¹² Anacibadôsa erhi: Njira ehi anagalusiremwo? Abagala banacimuyêreka njira ehi olya muntu wa Nyakasane warhengaga e Yuda anagalusiremwo. ¹³ Anacibwîra abagala erhi: Muntindire endogomi. Banacirhinda erya ndogomi, naye anaciyishonera kwo. ¹⁴ Anacikulikira olya muntu wa Nyakasane amushîmâna atamire aha idako ly'omuhumbahumba anacimubwîra, erhi: Ka we olya muntu wa Nyakasane warhengaga e Yuda? Naye anacimushuza erhi: Neci, niono. ¹⁵ Olya mulêbi anacimushuza, erhi: Yîsha rhugende rhwembi omu nyumpa yani oj'irya hitya. ¹⁶ Ci yehe amushuza, erhi: Ntankagaluka rhwembi nisi erhi okuja emwâwe rhwembi, ntankalya, ntankanywa eyo munda, ¹⁷ bulya nahirwe irhegeko na Nyakasane, erhi: Orhalyagayo akalyo, orhanywagayo amîshi, orhagalukaga omu njira wayishagamwo. ¹⁸ Naye anacimushuza, erhi: «Nani ndi

kwoki, obubî bwâge bwâli bwa mbero ibirhi: burhanzi abinjisa enshusho z'amanina; kandi arhangiza oku-rherekêra ezo nshusho. Ciru n'okundi Nyakasane ali ahanzize okumurherekêra aharhali aha Yeruzalemu bulya ho omucîmha gw'amalaganyo gwabâga. Yerobwami ye wahemulaga olubaga lw'Israheli n'ecâha c'okurherekêra abazimu n'enshusho za ngasi lubero.

¹**13.2** Lola ebijiro bya Yoshiyahu, rhuderha Yoziyasi: 2 Bam 23, 15-20.

mulêbi akâwe, na malahika ananshambâzize n'ebinwa bya Nyakasane ntyâla: Erhi, ogaluke mweshi naye omu nyumpa yawe, ahash'irya anaywe.» Kwali kumurheba, ¹⁹ Olya munttu wa Nyamuzinda anacigaluka boshi naye, alya anaywa omu mwâge.

²⁰ Oku banaciri oku cibo: Lero oku banacitamire oku cibo, akanwa ka Nyamubâho kanacirhinda kuli olya mulêbi wamugalulaga, ²¹ anaciyakuza olya muntu wa Nyakasane warhengaga e Yuda, erhi: «Oku Nyakasane adesire kw'oku: Bulya orhaciyumvirhize izu lya Nyakasane orhanacishimbire irhegeko Nyakasane Nyamuzinda wâwe akuhâga: ²² bulya wagalusire walya wananywêra ahantu Nyakasane akuhanzagya oku orhankalîra ho orhankananywêraho, omugogo gwâwe gurhankaciyîsh'ibishwa omu nshinda ya basho. ²³ Erhi ayus'i lya ananywa, olya mulêbi w'omushosi amurhindirira endogomi yâge anacigaluka acigendera. ²⁴ Entale yanacimushanga omu njira yanacimuyîrha; omugogo gwâge gwalambûkira oku idaho, endogomi yâge yanacimubêra aha burhambi n'erya ntale aha bundi burhambi bwa gulya mugogo. ²⁵ Abantu bageraga babona kurhi ogwôla mugogo gulambûkîre okw'idaho na kurhi erya ntale emuli aha burhambi, banacija baganira kuli okwôla mulya lugo lw'olya mulêbi w'omushosi. ²⁶ Erhi olya mulêbi wamugaluliraga omu njira akuyumva anacide rha erhi: Ali olya muntu wa Nyamuzinda orhayumvagya izu lya Nyakasane. Lero Nyakasane amamuha entale nayo yamamuhinaga yamamuyîrha nka kulya akanwa ka Nyamuzinda kanali kadesire. ²⁷ Anacibwîra abagala erhi: Muntindire endogomi. Banaciyirhinda, ²⁸ okubundi akanyà arhimana omugogo gulambûkîre oku njira, endogomi n'entale byombi biri eburhambi bwa gulya mugogo. Erya ntale erhanalyaga gulya mugogo, erhanahinagaga erya ndogomi. ²⁹ Olya mulêbi anayanka gulya mugogo gw'olya muntu wa Nnâmahanga, erhi aba amamushonêkeza oku ndogomi, agugendana, olya mulêbi w'omushosi anacija omu lugo mpu amubîshe anamushibe. ³⁰ Anacihira gulya mugogo omu nshinda yâge, banacilaka mpu: Aye! mushâna mwene wirhu! ³¹ Erhi aba amamubisha anacibwîra abagala, erhi: Mango nafa munambîshe omwôla nshînda omuntu wa Nyamuzinda abishirwe n'amavuha gani munagahire aha burhambi bw'amavuha gâge. ³² Bulya kanayunjule kalya kanwa ka Nyakasane kuli lulya luhêro luba aha Beteli na ngasi mpêro z'omu bishagala by'e Samâriya.

³³ Kulya kwanaciba kwoshi ci Yerobwâmi arhaderhaga mpu ahindula olugendo lwâge lubî; ashub'ijira abandi badâhwa b'empêro zali omu birhwa; aja abarhôla omu lubaga konene analonzize. ³⁴ Okwôla kwaba citumulo oku nyumpa ya Yerobwâmi yoshi, kwarhuma bahungumuka baherêrekera loshi hanôla igulu.

14

IV Amami gombi kuhika kuli Eliya

Obulwâla bwa mwene Yerobwâmi I (931-910)

¹ Muli ago mango, Abiya mugala wa Yerobwâmi anacilwâla. ² Yerobwâmi abwîra mukâge, erhi: «Kanya oyambale yindi yindi myambalo lyo balek'imanya oku oli muka Yerobwâmi, oj'e Silo. Eyôla munda wâshimanayo omulêbi Ahiya, ye wambwîraga oku nâcibe mwâmi w'olubaga. ³ Ohekc migati ikumi y'orhumunirizi ohirekwo n'ehilaha hy'obuci, oje e mwâge, ayîsh'ikubwîra olw'oyu mwana.» ⁴ Muka Yerobwâmi anajira kulya, akanya alikulira e Silo, aja ahamw'olya mulêbi Ahiya. Cikwône Ahiya ârhacihashig'ibona kwinja bulya ârhacihinyagya amasu erhi bushosi burhuma. ⁵ Nyakasane amubwîra, erhi: «Muka Yerobwâmi al'ikudôsa kurhi Nyamuzinda aderhire omwana wâge bulya kulwâla alwâla. Kwo wamubwîra ntya na ntya. Hano aja muno ayîsh'acidwîrhe nka wundi mukazi kwône. ⁶ Erhi Ahiya ayumva omudindiri gw'amagulu, anacimubwîra erhi: «Yisha muno wâni muka Yerobwâmi, cici cirhumire ocîhindula, oyisha nka wundi wundi mukazi kwône? Niono ntumirwe mpu nkubwire akanwa kazibu. ⁷ Okanye ogend'ibwîra Yerobwâmi erhi kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli adesire ntyâla: W'oyu kali nie nakukulaga omu lubaga, nakuyimanza mukulu w'olubaga lwâni lw'I sraheli; ⁸ kali we warhumaga obwâmi mbunyaga cnyumpa ya Daudi, nakuhabwo, cikwônene wehe orhaciyôrhaga aka mwambali wâni Daudi, owashimbaga

amarhegeko gani goshi anankulikira n'omurhima gwâge gwoshi omu kukajira okushingânine omu masu gani. ⁹ Cikwônene wehc wajizirage amabî kulusha abandi boshi bali embere zâwe, wajirig'icîjirira abandi banyamuzinda bw'obwihambi n'ensanamu watulaga mpu ly'onshologosa, wanankabulira enyuma ly'omugongo gwâwe. ¹⁰ Co carhuma nkola nahira obuhanya omu nyumpa ya Yerobwâmi, nahungumula ngasi hy'iburha lya Yerobwâmi, nisi erhi omuja erhi munyamurhûla omw'Israheli, ahyajira enyumpa ya Yerobwâmi nka kula banahyajira ecamvu kuhika cihirigirhe lwoshi. ¹¹ Ngasi w'omu bûko bwa Yerobwâmi wankanafira omu nyumpa, alibwa n'orhubwa, na ngasi wankanafira omu mpinga, alibwa n'enyunyi z'emalunga bulya Nyakasane okudesire. ¹² Nawe kanya oshubire omu nyumpa yawe, hanôla okugulu kwâwe kunarhinda omu cishagala ntya omwana wâwe arhengemwo omûka. ¹³ Israheli yeshi amushîba, banamubisha bulya yêne mwene Yerobwâmi wayîsh'ibishwa omu nshinda oyu, bulya yêne w'omu mulala gwa Yerobwâmi wabonekinemwo ehya nkasimîsa Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli. ¹⁴ Nyakasane âsinga yencnc owundi mwâmi omu Israheli ye wâmaîra enyumpa ya Yerobwâmi. Lola olwo lusiku! Kurhi? Ci lw'oluno buno buno! ¹⁵ Nyamubâho ashembula Israheli, nka kula olusheke luhugunyibwa n'amîshi kwo Nyakasane amanyula Israheli muli ecira cihugo cinja ahâga b'îshe, nâbashandabanyiza olundi lunda lw'olwîshi bulya bajizire enshanga zishologosa Nyakasane. ¹⁶ Ahâna Israheli bunya mpira ntyôla erhi byâha bya Yerobwâmi birhuma n'okwôla ajirisagya Israheli ecâha kurhuma.» ¹⁷ Muka Yerobwâmi anahuma njira anacihika aha Tirsa oku anatwa ec'olusò ntyâla, omugala arhengamwo omûka. ¹⁸ Bamubisha n'Israheli yeshi amushîba nka kulya akanwa ka Nyakasane kanaderhagwa n'omulêbi Ahiya murhumisi wa Nyakasane.

¹⁹ Ngasi kundi kusigire oku myanzi ya Yerobwâmi, oku alwaga amatumu, oku ayîmaga, kwoshi okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'Israheli. ²⁰ Emyâka Yerobwâmi ayîmire eri myâka makumi abirhi n'ibirhi, agalicîhengeka hali b'îshe. Omugala Nadabu ayîma ahali hage.

Okuyîma kwa Roboami omu Yuda (931-913)

²¹ Roboami mwene Salomoni ayîma omu Yuda. Ali akola agwerhe myâka makumi ani na muguma amango ayîmaga, anaciyîma myâka ikumi na nda aha Yeruzalemu, cishagala Nyakasane acishôgaga omu bishagala byoshi bya amashanja ga bene Israheli mpu ahiremwo izîno lyâge. Nina ye wali Naama w'e Amoniti. ²² Yuda naye ajira ebigalugalu omu masu ga Nyakasane, n'ecâha ajiraga byazusa obukunizi bwa Nyakasane kurhalusa ababusi babo. ²³ Nabo bayûbaka empêro omu birhwa, bagwika amabuye n'orhugombe oku ngasi hirhondo n'idako lya ngasi murhi mubishi. ²⁴ Ciru haba n'entazi ziyemerirwe okuja kwajira amabî omu cihugo. Bajira galya mabi goshi g'amashanja Nyakasane alibirhagakwo embere zâbo, bali bene Israheli.

²⁵ Omu mwâka gwa karhanu gw'okuyîma kwa Roboami, Sisaki mwâmi w'e Mîsiri, arhêra Yeruzalemu. ²⁶ Ahagula obuhirhi bw'aka-Nyamuzinda n'obuhirhi bw'omu bwâmi: Agukumba byoshi byoshi. Asabunga zirya mpenzi z'amasholo zoshi Salomoni ajirîsagya. ²⁷ Ahali h'ezôla mpenzi mwâmi Roboami atulîsa ezindi mpenzi z'amarhale, azibîsa abantu bayishig'ilibirha bo banakazâg'ilanga omuhango gw'enyumpa ya mwâmi. ²⁸ Ngasi mango, erhi mwâmi ajag'omu ka-Nyamuzinda, abôla bantu bayishig'ilibirha banayisha bazidwîrhe. buzinda banaz'igalula omu nyumpa y'abalibisi.

²⁹ Ebisigîre by'ebijiro bya Roboami n'oku ajizire koshi, k'okwôla kurhaya ndisirwi omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'e Yuda? ³⁰ Entambala erhahusagya ekarhî ka Roboami na Yerobwâmi. ³¹ Roboami acihengeka hali b'îshe, anacibi shwa boshi na b'îshe omu cishagala ca Daudi. Nina ye wali Naama w'e Amoniti; omugala Abiyam ayîma omu byâge.

15

Okuyîma kwa Abiya Omu Yuda (913-911)

¹ Omu mwâka gw'ikumi na munani kurhenga Yerobwâmi ali mwâmi, Abiya naye aba

mwâmi omu Yuda, ² ayîma myâka isharhu omu Yeruzalemu. Nnina ye wali Maaka mwâli wa Absalomu. ³ Naye anacigera muli galya mabî îshe akazâg'ijira embere zâge, n'omurhima gwâge gurhali mushinganyanya embere za Nyakasane nk'omurhima gw'îshe Daudi. ⁴ Ci kwônene Daudi arhuma Nyakasane Nyamuzinda wâge, amuha akamole aha Yeruzalemu, omu kuyîmika omugala enyuma zâge n'omu kulanga Yeruzalemu. ⁵ Bulya Daudi akazâg'ijira ebishingânîne byonene omu masu ga Nnâmahanga, n'omu kalamo kage koshi nta mango acihindwire kuli ebi ali amurhegesire kuleka olwa Uriya munya-Hititi.

⁶ Entambala erhahusagya ekarhî ka Roboami na Yerobwâmi amango ana cirimw'omûka. ⁷ Ebisigîre oku bijiro by'Abiya n'oku ajizire kwoshi, k'okwôla kurhali kuyandike omu citabu c'empiriri z'abâmi b'e Yuda? Entambala yanayôrha eri ekarhî k'Abiya na Yerobwâmi. ⁸ Abiya acihengeka hali b'îshe banacimubisha omu cishagala ca Daudi. Asa ye mugala, ayîma ahali hage.

Asa mwâmi w'e Yuda (911-870)

⁹ Omu mwâka gwa kali makumi abirhi kurhenga Yerobwâmi ali mwâmi, Asa ayîma omu Yuda. ¹⁰ Anaciyîma myâka makumi ani na muguma aha Yeruzalemu. Nakulu ye wali Maaka mwali w'Absalomu. ¹¹ Asa ajira ebishi- nganine omo maso ga Nyakasane ak'îshe Daudi. ¹² Akula abagonyi bakazâg'i-langalangwa omu cihugo; akûla na ngasi bazimu b'îshe bàli bamajira boshi. ¹³ Ciru anyaga nakulu Maaka ecikono c'okuderhwa mwamikazi, bulya amajira enshanga Ashera^k. Asa ahongola eyôla nshanga agend'iyiyôkera oku mugezi gwa Kedroni. ¹⁴ Ci konene engombe zirharhengaga omu birhwa ciru akaba omurhima gwâge gwayosire mushinganyanya omu kalamo kage koshi. ¹⁵ Ana- cihira omo ka-Nyamuzinda ngasi birugo byali byamagishwa n'îshe, na ngasi bindi byali byamagishwa naye: amarhale, amasholo n'ebirugu.

¹⁶ Entambala erhahusagya ekarhî kage boshi na Baesha omu kalamo kage koshi. ¹⁷ Basha mwâmi w'Israheli anacirhabalira e Yuda, anaciyûbaka Rama ly'ahanza okukaja n'okurhenga emwa Asa mwâmi w'e Yuda. ¹⁸ Asa anaciyanka amarhale n'amasholo goshi gali gacisigire omu mbîko ya Nyakasane kuguma n'ebirugu by'omu nyumpa ya mwâmi, anacibibarhuza abambali; mwâmi Asa anacibirhuma emwa Ben-Hadadi mugala wa Tabrimoni, mwene Heziyoni, mwâmi w'Aramu ayûbakaga aha Damasko mpu bagend'imubwîra erhi: ¹⁹ «Haba okunywana kwâni rhweshi na nâwe, okunywana kwa larha boshi na sho. Nkurhumire olula luhembo lw'amarhale n'amasholo. Oje aho, oleke okuyumvanya mwene Basha mwâmi w'Israheli ly'anyegukakwo.» ²⁰ Ben-Hadadi ayumva mwâmi Asa, anacirhuma abarhambo b'engabo yâge mpu bagend'inyaga ebishagala by'Israheli; anacihagula Iyoni, Dani, Abel-Bet-Maaka na Kinereti yeshi haguma n'ecihugo ca Nefutali coshi. ²¹ Erhi Basha amanya okwo ayîmanza okuyûbaka Rama, acibêrera aha Tirsas. ²² Mwâmi Asa anacishubûza abantu b'e Yuda boshi buzira kurhalukira ndi; banaciyisha bagukumba amabuye n'emirhi Basha ayûbakagamwo aha Rama, mwâmi Asa agend'iyûbakamwo Geba emwa bene Benyamini na Mispa.

²³ Ebisigîre by'ebijiro bya Asa oku ajaga ahimana koshi, oku ajizire koshi, n'ebishagala ayûbasire, k'ebiyôla byoshi birhali biyandike omu citabu c'E mpiriri z'abâmi b'e Yuda? Ci konene, omu bushosi bwâge, endwala yamugwarhira omu magulu. ²⁴ Asa acihengeka hali b'îshe, abishwa na b'îshe omu cishagala c'îshe Daudi, omugala Yozafati ayîma ahali hage.

Olwa Nadabu, mwâmi w'Israheli (910-909)

²⁵ Nadabu mwene Yerobwâmi anaciba mwâmi omu mwâka gwa kabirhi ku rhenga Asa ali mwâmi w'e Yuda, anaciyîma myâka ibirhi omw'Israheli. ²⁶ Ahenya ebigalugalu omu masu ga Nyakasane anacishimba enjira y'îshe, aja n'omu byâha byâge kulyâla agomêsagya mwo Israheli. ²⁷ Basha mugala w'Ahiya w'omu mulala gw'Isakari ahiga okumurhêra; Basha

^k **15.13** : Ashera na Astarte bàli banyamuzinda b'obwihambi. Bàli bazimu-kazi. Cikwône ago mango g'abâmi, ago mazîno gombi gali ga muzimu muguma, ye wâli muzimu w'iburha. Kanji kanji abantu bakag'imurherekêra bakag'ijira eby'enshonyi omu nterekêro.

amuhimira aha Gibetoni lwali lugo lw'Abafilistini erhi Nadabu boshi n'Israheli badwîrhe balwisanya. ²⁸ Basha amuyirha omu mwâka gwa kasharhu kurhenga Asa ali mwâmi omu Yuda, anaciyîma ahali hage. ²⁹ Erhi aba akola ali mwâmi, anigûza ab'omu mulala gwa Yerobwâmi boshi, arhanasigiraga Yerobwâmi ciru n'ehya bunya muka higuma buzira kuhimalîra nka kulya oluderho Nyakasane aderhaga omu kanwa k'omu rhumisi wâge Abiya w'e Silo kanali kadesire, ³⁰ ecarhumaga: byali birya byâha Yerobwâmi ajiraga na kulya ajirîsagya Israheli ecâha akunizamwo ntyo Nyaka sane Nyamuzinda w'Israheli.

³¹ Ebisigîre by'ebijiro bya Nadabu n'oku ajizire kwoshi, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'Israheli? ³² Entambala erhahusagya ekarhî ka Asa na mwâmi w'Israheli omu kalamo kabo koshi.

Okuyîma kwa Basha omw'Israheli (909-886)

³³ Omu mwâka gwa kasharhu kurhenga Asa ali mwâmi omu Yuda. Basha mugala wa Ahiya anaciba mwâmi omu Israheli yeshi, ayûbaka aha Tirsa, ayîmire myâka makumi abirhi n'ini.

³⁴ Ajira ebigalugalu omu masu ga Nyakasane, anacishimba enjira za Yerobwâmi na muli bulya bubî bwâge kulyâla ajirîsagamwo Israheli ecâha.

16

¹ Akanwa ka Nyakasane kayêrekîre Basha kanacirhindakwo Yehu mugala wa Hanani kaderha mpu: ² «Nàkurhenzagya omu katulo nanakujira mwimangizi w'olubaga lwâni lw'Israheli, cikwône washimba olugendo lwa Yerobwâmi, na ntyo wajirîsa olubaga lwâni lw'Israheli ebyâha binkunizize. ³ Nkolaga nahyajira Basha n'enyumpa yâge: enyumpa yâwe nayijira ak'eya Yerobwâmi mwene Nebati. ⁴ Irhondo ow'omu mulala gwa Basha akafîra omu lugo, analibwe n'ebibwa, akafîra omu mpinga, orhunyunyi rhw'emalunga rhunamudôrhomole.»

⁵ Ebindi byoshi biyêrekîre Basha n'ebijiro byâge, entambala alwire, ka bi rhali biyandike omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'Israheli? ⁶ Basha naye anacîcîhengeka aha burhambi bwa b'îshe, bamubisha e Tirsa. Omugala Ela ayîma omu byâge.

⁷ Na kandi, akanwa ka Nyakasane kahekwa n'omulêhi Yehu mugala wa Hanani, kabwirwa Basha n'enyumpa yâge, burhanzirhanzi erhi obubî ajirire emalanga ga Nyamuzinda burhumire, erhi amugayîsa n'ebijiro byâge, kwarhuma amujira ak'enyumpa ya Yerobwâmi, n'obwa kabirhi kulya kuba àyihyajîre.

Obwâmi bwa Ela omw'Israheli (886-885)

⁸ Omu mwâka gwa kali makumi abirhi na ndarhu kurhenga Asa ali mwâmi omu cihugo ca Yuda, Ela mugala wa Basha, aligi aha Tirsa, ayambala ishungwè omu Israheli myâka ibirhi. ⁹ Zimuri, murhambo mukulu w'ecihimbi ca kabirhi c'omurhwe gw'abaheka engâlè, amuhinduka anashuba mugoma. Oku Ela aligi omu Tirsa, ali anywa nka gwa canda omu mwa Arsa, mulanzi w'obwâmi bw'aha Tirsa, ¹⁰ Zimuri yônoyôno, acîshosha omu nyumpa amutumirha anamushibûka, mwali omu mwâka gwa kali makumi abirhi na nda gw'obwâmi bwa Asa w'e Yuda; buzinda ayîma ahali hage. ¹¹ Erhi aba akola ali mwâmi amanadêkerera bwinjinja omu ntebe y'obwâmi, anigûza ab'omu nyumpa ya Basha boshi, arhamusigiraga ehy'oburhabana ciru n'ehiguma, na ngasi bira na bene wabo boshi âbajegenja. ¹² Zimuri ahungumula enyumpa ya Basha yoshi, nk'oku Nyakasane anaderhaga omu kanwa k'omulêbi Yehu, ¹³ erhi ebyâha bya Basha n'ebiy'omugala Ela birhuma, ebi ahiragamwo Israheli, bagayîsa Nyamuzinda w'Israheli omu kushimba banyamuzinda bw'obwihambi. ¹⁴ Ebindi biyêrekîre akalamo ka Ela n'ebijiro byâge byoshi, biri omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'Israheli.

Obwâmi bwa Zimuri omw'Israheli (885)

¹⁵ Omu mwâka gwa kali makumi abirhi na nda gwa Asa, mwâmi w'e Yuda, Zimuri ayambal'ishungwc nsiku nda aha Tirsa. Ago mango erhi engabo zitwire ecirâlo zirhezire Gibetoni wali wa Bafilistini. ¹⁶ Engabo zamanya omwanzi mpu: «Zimuri anagomire, ayisire na mwâmi.» Olwo lusiku lwonêne omwôla cirâlo banali, bene Israheli banaciyîmika Omuri,

bamuyambika ishungwè ly'obwâmi, ye wali murhambo mukulu kulusha w'abalwi. ¹⁷ Omuri n'engabo ya bene Israheli boshi baleka Gibetoni bagend'igorha Tirsa. ¹⁸ Erhi Zimuri abona oku olugo lwamanyagwa, ayâkira omu ndaro ya mwâmi, ayidûlika muliro, yamuhorherakwo. ¹⁹ Anacifâ ntyo erhi byâha akazâg'ijira birhuma n'obubî akag'igayisamwo Nyamuzinda, omu kushimba olwiganyo lwa Yerobwâmi n'omu kuhira Israheli yeshi omu câha. ²⁰ Ebindi byoshi biyêrekîre akalamo ka Zimuri n'obugoma bwâge biri byandike omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'I sraheli.

²¹ Okubundi olubaga lwa bene Israheli lwacîgabamwo kabirhi: Cigabi cigu ma cacîshwêkerakwo Tibuni mugala wa Ginati mpu abe mwâmi, ecindi kuli Omuri. ²² Cikwône abacishwêkeraga kuli Omuri bahima bene Tibuni mugala wa Ginati; Tibuni anacifâ, Omuri ayambal'ishungwè ly'obwâmi.

Obwâmi bwa Omuri omw'Israheli (885-874)

²³ Omu mwâka gwa kali makumi asharhu na muguma kurhenga Asa ali mwâmi w'e Yuda, Omuri anaciyambal'ishungwè myâka ikumi n'ibirhi. Ayîma myâka ndarhu aha Tirsa. ²⁴ Buzinda agulira Shemeri entôndo ya Samâriya oku talenta ibirhi za magerha, ayûbakaho olugo, aluyirika izîno lya Samâriya, kushimbana n'izino lya Shemeri ye wali nn'entôndo. ²⁵ Omuri agayîsa Nyakasane kulusha ngasi boshi bali bamushokolîre. ²⁶ Akulikira muli byoshi olugendo lugalugalu lwa Yerobwâmi mugala wa Nebati n'ebyâha ahabuliragamwo olubaga lw'Israheli bagayisa Nyakasane Nyamuzinda wabo omu kushimba ba- nyamuzinda bw'obwihambi.

²⁷ Ebindi byoshi biyêrekîre akalamo ka Omuri, ebijiro byagc n'entambala alwire, biri byandike omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'Israheli. ²⁸ Omuri anacîcîhengeka aha burhambi bwa b'îshe, abishwa e Samâriya. Omugala Aha bu ayîma omu byâge , ayambala ishungwè.

Enshokolezi y'obwâmi bw'Ahabu (885)

²⁹ Ahabu mugala wa Omuri ayambala ishungwè omu Israheli omu mwâka gwa kali makumi asharhu na munani kurhenga obwâmi bwa Asa, mwâmi w'e Yuda; ayîma myâka makumi abiri n'ibiri kuli Israheli e Samâriya. ³⁰ Ahabu mugala wa Omuri agayîsa Nyakasane kulusha balya boshi bamushokoleraga. ³¹ Ehy'obushalashala hyarhuma ayiga ebyâha bya Yerobwâmi mugala wa Nebati: aherula Yezabeli mwali wa Itobali mwâmi w'e Sidoni, arhôngêra okukolesa omuzimu oderhwa Bali, n'okufukama embere w'enshusho zâge; ³² amuyubakira oluhêrero omu nyumpa ayûbakiraga oyo Bali e Samâriya. ³³ Ahabu amuyûbakira orhugombe, agwika emisholo y'ebujinji, ajira n'agandi maligo, agayîsa Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli kulusha abandî bami boshi bamushokoleraga omw'Israheli. ³⁴ Go mango Hiyeli w'e Beteli ayûbakaga Yeriko buhyahya¹; oku buhanya bw'enfula yâge Abiramu abanda eciriba, n'oku buhanya bw'omuziba gwâge Segubu ahiramw'enyumvi, nk'oku Nyakasane anaderhaga omu kanwa ka Yozwè mugala wa Nuni.

17

V. Amango ga Eliya

Embala-mwanzi y'ecâhira

¹ Eliya w'e Tishibiti omu Galadi abwîra Ahabu erhi: «Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, oyu nkolera, ye ndahîre. Mw'eyi myâka yoshi, harhabe lume, harhabe nkuba nka ntacikuderha.»

Aha lwîshi lwa Keriti

² Akanwa ka Nyakasane kanacimurhindakwo mpu: ³ «Orhenge kuno, ociyerekeze olunda lw'ebushoshôkero bw'izûba, ocifulike aha lwîshi lwa Keriti, luba ishiriza lya Yordani.

⁴ Wakaz'inywêra aha nshôko, nantegesire ebihungu bikaz'ikushegula eci walya ahôla.» ⁵ Eliya

¹16.34 : Yozwè erhi ahehêre ngasi yeshi wanâcishomye mpu ashub'iyûbaka Yeriko, aderha erhi: «Anamuyûbakire kwo enfula yâge n'omuziba gwâge». Lola muli Yoz 6, 26.

anacigenda obwo, ajira nk'oku Nyakasane anamubwîrâga, aj'ihanda oku lwîshi lwa Keriti ishiriza Iya Yordani. ⁶ Ebihungu byakaz'imulêrhera emigati sezi n'enyama bijingo, naye akanywa kuli ago mîshi.

E Sarepta. Ecisomerine c'enshâno n'amavurha

⁷ Cikwône erhi kugera nsiku, lulya lwîshi lwanacigana, bulya nta nkuba yaciniaga omu cihugo coshi. ⁸ Okubundi akanwa ka Nyakasane kamurhinda kwo erhi: ⁹ «Yîmuka! Oje e Sarepta omu cihugo ca Sidoni onayibêre. Ntegesire omukana w'eyo munda akaz'ikuhà eci walya.» ¹⁰ Eliya ayîmuka, aj'e Sarepta. Oku anahika aha muhango gw'olugo ntya, abona omukana adwîrhe ashenya e nshâlî; amuyakûza amubwîra, erhi: «Ndêrhera nani amîshi gw'okunywa muli eco cibindi câwe!» ¹¹ Oku akola aj'igadoma, ashub'imuyakûza, erhi: «Ondêrhere n'ecihimbi c'omugati omu nfune zawe!» ¹² Nyamukazi amushuza erhi: «Alame Nyakasane Nyamuzinda wâwe, ciru ntagwerhi mugati muyôce; ngwerhe hishâno hisungunu hyône omu hyungu na rhuvurha rhusungunu omu hibindi; niono nayisha narhologola rhushali rhubiri na hano ngaluka nanabirheganya rhubirye nie na mugala wâni, na buzinda bw'aho rhucifire.» ¹³ Eliya amubwîra erhi: «Orhayôbohaga, genda ojire nk'okwo onadesire; cikwône orhang'injiriramwo higati hisungunu ohindêrhere; buzinda wanabul'irheganya kuli we wene na mugala wâwe. ¹⁴ Bulya ntya kwo adesire Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli:

Hyungu hya nshâno orhayonde,
hibindi hya mavurha orhahwe,
kuhika olusiku Nyakasane arhuma
enkuba omw'igulu.»

¹⁵ Nyamukana agenda, ajira nk'oku Eliya anaderhaga, bâlya boshi: nyamukazi n'omugala na Eliya. ¹⁶ Hirya hyungu hy'enshâno hirhayondaga na hirya hibindi hy'amavurha hirhahwaga nk'oku Nyakasane anaderhaga omu kanwa ka Eliya.

Eliya afûla mugala w'omukana

¹⁷ Enyuma ly'ebyo byoshi, lero mugala w'olya mukazi nnanyumpa anacilwâla n'endwâla yanacimudarhabalira bwenêne kuhika arhengamwo omûka. ¹⁸ Oku bundi Nyamukazi abwîra Eliya erhi: «Bici rhufanwa rhwembi, wâni muntu wa Nyamuzinda? Ka wayishaga muno mwâni mpu okengêze obubî bwâni na ntyo onyîrhire omwana! » ¹⁹ Eliya amubwîra, erhi: «Mpêrezagya mugala wâwe». Amurhenza ye oku cifuba, amusôkana enyanya omu nyumpa ali ahanzire, amugwishiza oku ncingo yâge. ²⁰ Okubundi ashenga Nyakasane aderha erhi: «Nyakasane Nyamuzinda wâni, kali onakolaga wajirira oyu mukana walimpandisize aha mwâge amabî, omu kuyîrha omugala?» ²¹ Eliya ayûbarhira nyamwana kasharhu koshi erhi anashenga Nyakasane, erhi: «Nyakasane Nyamuzinda wâni, nkuhunyire oyu mwana omushubizemwo omûka!» ²² Nyakasane anaciyumva omusengero gwa Eliya, olya mwana ashubiramwo omûka, ashub'ibà mugumaguma. ²³ Eliya amurhola, amuyandagaza, amushubiza nnina; amubwîra erhi: «Omwana wâwe oyûla, akola azîne.» ²⁴ Nyamukazi ashuza Eliya, erhi: «Nkolaga manyire oku oli muntu wa Nyamuzinda n'oku akanwa ka Nyakasane kanali k'okuli.»

18

Eliya arhimânana na Obadyahu

¹ Erhi kugera nsiku zirhali nyi, enyuma za myâka isharhu^m, akanwa ka Nyakasane karhindakwo Eliya mpu: «Genda ociyêreke Ahabu bulya nkola naniesa enkuba omw'igulu.» ² Eliya agendaga obwo mpu aciyêreke Ahabu. Kulya kuba ecizombo cali camakaliha bwenêne omu Samâriya, ³ Ahabu arhuma entumwa emwa Obadyahu, murhambo w'enyumpa yâge -

^m18.1 : Erhi hagera myaka isharhu ya cizombo cikali.

oyo Obadyahu akengaga Nyakasane bwenêne: ⁴ amango Yezabeli ahungumulaga abalêbi ba Nyakasane, Obadyahu arhola caligumiza balêbi makumi arhanu abafulika omu lwâla anakaz'ibashêgulamwo omugati n'amîshi. ⁵ Ahabu abwîra Obadyahu, erhi: «Kanya obone! Rhusâgarhe ecihugo coshi, rhu'ebwa nshoko z'enyîshi zoshi, akanaba rhwabona ebyasi byalamya ebiterusi n'ebihêsi rhuleke okubibâga.» ⁶ Bagabana ecihugo mpu bacisâgarhe: Ahabu ashimba eyâge njira yêne, na Obadyahu ashimba eyâge yêne. ⁷ Oku ali omu njira, Obadyahu ashimana Eliya; amumanyirira anacihwêra oku idaho aderha erhi: «Nnawirhu Eliya, ka w'oyu!» ⁸ Eliya amubwîra erhi: «Nie nnêne! Kanyagya obwire nnawinyu mpu: Eliya ola!» ⁹ Anacimushuza erhi: «Bubi buci nakujirire obu okola wahana omurhumisi wawe omu maboko g'Ahabu mpu amuyirhe?» ¹⁰ Alame Nyakasane Nyamuzinda wawe! Nta cihugo erhi bwâmi nahamwirhu arhasag'ikulongczamwo, n'erhi baderha mpu: Nanga ntaye osag'ishisha Eliya omu isu eno mwirhu, analahirize cira cihugo na liry'ishanja mpu akanaba barhakulonzagya. ¹¹ Lero w'oyu wamambwîraga bunola mpu: «Kanya oj'ibwîra nnahamwinyu erhi: Langira Eliya!» ¹² Cikwône hano nankurhenga ho, Mûka wa Nyakasane akola akugendana ntishi ngahi; buzinda ngend'igibwîra nnahamwirhu; nkulonze nkuzuguluke; hoshi aha anajira antingamira nfe! N'obwo nie murhumisi wawe ntahimwa kukenga Nyakasane kurhenga eburho bwâni. ¹³ Nnahamwirhu, nkaba barhakubwîraga ebi najizire amango Yezabeli ayabukaga omu balêbi ba Nyakasane anabaholola? Nafulika caligumiza baleli makumi arhanu omu lwâla, nanakaz'ibashêgulamwo omugati n'amîshi. ¹⁴ Lero w'oyu wamambwîraga erhi: «Gcnda obwire nnahamwinyu mpu: «Lola Eliya». Kunyirha ananyisire!» ¹⁵ Eliya amushuza erhi: «Alame Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, oyûla nkolera bwaca bwâyira, en'ene naciyeureka Ahabu.»

Eliya na Ahabu

¹⁶ Obadyahu agenda, aj'emwa Ahabu, naye Ahabu ayîshaga alirhîmâna Eliya. ¹⁷ Erhi Ahabu anabona Eliya ntya, amubwîra erhi: «Ka w'oyu wâni mabonwa-mabi, kaheza muno Israheli!» ¹⁸ Eliya amushuza erhi: «Arhali nie kaheza muno Israheli ci w'oyu mwen'omulala gwawe, bulya mwajahisire Nya kasane wanakolera banyamuzinda bw'obwihambi. ¹⁹ Kano kanya, orhumage bashubûlize bene Israheli eburhambi bwâni oku ntôndo ya Karmeli, olalike na balya balêbi magana ani na makumi arhamu bw'obwihambi, bala balêbi ba Bali badwîrhe bâlîra oku cîbo ca Yezabeli.»

Enterekêro oku ntôndo ya Karmeli

²⁰ Ahabu anacilalika bene Israheli boshi ashubûliza n'abalêbi oku ntôndo ya Karmeli. ²¹ Eliya ayêgera olubaga aderha erhi: «Mangaci mweki mwaleka oku kuja mwahegera na gombi? Akaba Nyakasane ali Nyamuzinda, mumukulikire; akaba Baali yeri Nyamuzinda kulikiragi ye.» Olubaga lurhashagalaga kanwa. ²² Eliya agendekera aderha erhi: «Niene nsigire nka mulêbi wa Nyakasane, n'abalêbi ba Baali bali magana ani na makumi arhanu. ²³ Murhuhe mpanzi ibirhi za micûkâ, bacishogemwo nguma, bayirhongêre banayihire oku cîko cikwône barhayidûlikaga muliro. Nani eyindi nayirhongêra ntanayidûlike muliro. ²⁴ Mujageho mushenge oyo muzimu winyuⁿ, nani nashenga Nyakasane: owankahâna ishuzo ly'omuliro, erhi ye na Nyamuzinda w'okuli. Olubaga lwoshi lwashuza mpu: «Kuli kwinja okwo.» ²⁵ Eliya abwîra abalêbi ba Baali erhi: «Mwenene mucîshogâge nguma muli ezira mpanzi. Mwe mwanarhondêra bulya mwe banji, mushenge oku izîno ly'omuzimu winyu, cikwône murhayihiragakwo muliro.» ²⁶ Bacîshoga mpanzi nguma, bayirhongêre; bashenga okw'izîno lya Baali kurhenga sezi kuhika izûba lyayîmanga omu nkuba-karhî. Bakaz'iderha mpu: «Mâshi

ⁿ**18.24** : Eco cijiro cirahamanwiri bwinja ebi balonzize okumanya ndi Nyamuzinda w'entondo y'e Karmeli, ka Nyakasane erhi Baali? Kandi erhi okumanya ndi ogwerhe obuhashe kulusha. Balo-nzize okumanya ndi Nyamuzinda w'okuli. Cikwône akanwa n'amasâla g'omulêbi Eliya (Lola omulongo gwa 37) n'omunkwa gw'olubaga (mulongo gwa 39) byo bihumanwîre byoshi: obuyemere muli Nyamuzinda yo ngwarhiro lyo n'ishwinjiro ly'okwo kuhagîsanya kwâbo.

Baali, orhushuze nirhu!» Cikwône barhayumvagya, ol'izu, ol'ishuzo lyo linyi; banakazâg'isâma, bafukama banafukamuka embere z'oluhêrero bayûbakaga. ²⁷ Erhi izûba lij'omu kalengerêre, Eliya abahà amasheka n'ebinioko erhi: «Muhamagale bwenêne kulusha bulu'ali nyamuzinda, nkaba alimw'entanya erhi nisi emikolo yamulugira, kandi erhi kubè kubalama abalamire; akaba iro ajire, atulûka!» ²⁸ Bahamagaza, bayâmagaga kulusha; bacishakashaka n'eng6- rho n'amatumu gâbo nk'oku banakomercraga okujira amango bakola bahera, kuhika bakaz'ihulula muko. ²⁹ Erhi gaba mafuluko barhôngdêra okulêba kuhika gala mango bahânawo enterekêro y'ebijingo; cikwône nt'izu bayumvîrhe, nt'ishuzo babwîne, ciru na nta cindi cimanyiso babwîne.

³⁰ Okubundi Eliya abwîra olubaga lwoshi erhi: «Muyêgerage hano ndi.»; n'olubaga lwoshi lwàmulirâna. Anacilumula oluhêrero lwa Nyakasane bulu'ali erhi bâlulungwire. ³¹ Eliya arhola mabuye ikumi n'abirhi nk'oku omubalè gw'amashanja ga bene Yakobo gwanali, balya Nyakasane ayagânaga ababwîra erhi: «Israheli, lya lyaba izîno lyâwe». ³² Anacyûbaka oluhêrero oku izîno lya Nyakasane. Ahumba omubunda gwakajiremwo milongo ibirhi ya mburho omu burhambi bw'oluhêrero. ³³ Arhondeka enshâli bwinja, arhôngô1a erya mpanzi, ayilambika kuli zirya nshâli. ³⁴ Okubundi aderha, erhi: «Mubumbe rhubindi rhuni rhwa mîshi, mubulagirerho kuli eyi mbâgwa na kuli ezi nshâli». Banaku jira. Ashubibabwîra erhi: «Mushubirize bwa kabirhi». Banakujira kandi. A shub'ibabwîra: «Shubirizi obwa kasharhu.» Banakujira. ³⁵ Amîshi gasha ndabana oku burhambi bw'oluhêrero, ciru na gulya mubunda gwayunjula mîshi. ³⁶ Omu kasanzi bahâna enterekêro, omulêbi Eliya ayêgera, aderha erhi: «Nyakasane Nyamuzinda w'Abrahamu, Nyamuzinda w'izaki na w'Israheli, olw'ene bamanye oku we Nyamuzinda omw'Israheli, bamanye oku ndi murhumisi wawe, bamanye kandi oku okw'izîno lyâwe najizire ebi byoshi. ³⁷ Onshuze Nyakasane, onshuze ly'olu lubaga lumanya oku we Nyakasane we na Nyamuzinda, na wene wahindula emirhima yâbo.» ³⁸ Okubundi omuliro gwa Nyakasane gwamanuka, gwasingônola erya mbâgwa n'enshâli, gwayumya na galya mîshi goshi gali Omu mubunda. ³⁹ Olubaga lwoshi lwabon'ebyo byoshi⁰; abantu banacirhimba ehy'akamalanga oku idaho baderha mpu: «Nyakasane ye na Nyamuzinda! Nyakasane ye na Nyamuzinda!» ⁴⁰ Eliya ababwîra erhi: «Abalêbi ba Baali, mubahire nfune, nta ciru n'omuguma warhulubukaga!» Banabahira nfune. Eliya abayandagaliza omu muhengerere gwa Kishoni, abanigûza.

Okuhwa kw'ecanda ciri

⁴¹ Eliya abwîra Ahabu erhi: «Yînamuka, oye onanywe, bulu'ali namayumva enkuba yakungula.» ⁴² Oku Ahabu aciri omu njira arheremera emwâge mpu alye ananywe, Eliya asôkera oku ntôndo ya Karmeli, ayûnamira oku idaho, ahira amalanga omu madwi. ⁴³ Abwîra hyambali hyâge erhi: «Oyînamuke, olole olunda lw'enyanya.» Ayînamuka, alola anaciderha erhi: «Ntaco ciyiri ciru.» Eliya ashubirira erhi: «Oshubirire kali nda.» ⁴⁴ Oku bwa kali nda, ehyambali hyaderha erhi: «Namabona ehitu hisungunu nka nfune ya muntu hyayînamuka ebwa muhengerere gw'enyanya.» Okubundi Eliya aderha erhi: «Kanya obwire Ahabu mpu: Shumûla ecihêsi câwe oyandagale ly'enkuba erhag'ikucîka.» ⁴⁵ Ho na halya, amalunga gashuba mwizimya erhi bitu biru birhuma n'empûsi. Nyamugege w'enkuba acihonda okw'idaho. Ahabu ashonera omu ngâlè yâge alibirhira e Yizreeli. ⁴⁶ Okuboko kwa Nyakasane kwajakwo Eliya, akabika irumerume, alibirha ebushokola bwa Ahabu kuhika bahika e Yizreeli.

19

Omu njira y'oku Horebu

¹ Ahabu abwîra Yezabeli ebi Eliya anajizire byoshi na kurhi anigûzîze abalêbi ba Baali boshi

⁰**18.39** : Ecisomerîne c'omuliro omulêbi ali ashenga co cayêreka abalêbi b'omuzimu Baali n'abantu b'ihanga bâlîkwo Yezabeli oku nta byâbo omw'Israheli bulu'ali mwo Nyakasane ali Nyamuzinda, na kandi okuyêreka bene Israheli oku yene ye Nyamuzinda ye yobola emirhima.

n'engôrho. ² Okubundi Yezabeli arhumira Eliya entumwa edesire mpu: «Abazimu b'emwirhu banampe obuhane bayushulekwo na bundi bulebe, akaba irhondo omu kasanzi kali nk'aka ntakukoliri nka muguma wa muli bwo.» ³ Eliya ayôboha; ayîmuka, agenda mpu ayâse amagala. Ahika e Bersheba omu cihugo ca Yuda, asigayo omwambali. ⁴ Oku bwâge, alambagira Omw'irûngu lugendo lwa lusiku luguma, buzinda abwarhala ah'idako ly'omurhi. Aciganya owafire, aderha erhi: «Nyakasane arhali ene liryâ wamajira wantamya! Orholage obuzîne bwâni, bulya ntâco ndushire balarha.» ⁵ Eliya agwîshira, anacihunga. Ci kwônene, oku agwîshîre, malahika amuhumakwo, amubwîra, erhi: «Zûk'olye!» ⁶ Alambûla amasu, abona aha murhali gwâge hali omugati muyôce n'omukuzo gulimwo amîshi. Alya ananywa, kandi ashub'igwîshira. ⁷ Ci kandi, malahika wa Nyakasane ashub'imuhumakwo amubwîra, erhi: «Zûk'olye, bulya enjira eri ndi kuli we.» ⁸ Azûka, alya ananywa; ebyo biryo byamuzibuhya, alambagira omu irûngu lugendo lwa miregerege makumi ani na madufu makumi ani kuhika oku Horebu^p ntôndo ya Nyamuzinda.

Okurhimânana na Nyamuzinda

⁹ Okwôla ntôndo, ashesherera omu lwâla bwalinda buca. Akanwa ka Nyakasane kanacimurhindakwo mpu: «Eliya, bici wajira aha?» ¹⁰ Ashuza erhi: «Omutula gw'ebya Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe gwangwasire, bulya bene Israheli bajahisire eciragâne câbo embere zâwe, bahongola ngasi luhêrero lwâwe, bayirha n'abalêbi bâwe n'engôrho. Niene kahungu-kahwerà nasigîre banankulikire mpu bankûlemwo omûka.» ¹¹ Eliya abwirwa mpu: «Huluka mw'olu lwâla, oje omu ntôndo, oyîmang'embere za Nyakasane.» Okubundi, Nyakasane anacigera. Hanaciba empûsi ndârhi, ciru n'amabuye gabasha n'entôndo kwo nakwo ebushokola bwa Nyakasane. Ci kwônene Nyakasane arhali mw'eyo mpûsi; n'enyuma ly'eyo mpûsi, omusisi gwayisha, cikwône Nyakasane arhali muli gwo; ¹² n'enyuma ly'ogwo musisi, omuliro gwayisha; cikwône Nyakasane arhali muli gwo; n'enyuma ly'omuliro; erhi omuliro gugerâ, hayisha ehibohôlolo hyahyuhusa. ¹³ Erhi Eliya ahiyumva, acîfunikira obusû n'ecishûli câge, ahuluka, ayîmanga aha luso lwa lulya lwala. Okubundi, izu lyanaciyumvikana, lyamubwîra mpu: «Eliya, bici wajira kuno?» ¹⁴ Ashuza, aderha erhi: «Omutula gw'ebya Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe gwangwasire, bulya bene Israheli bajahisire eciragâne câbo embere zâwe, bahongola ngasi luhêrero lwâwe, bayirha n'abalêbi bâwe n'engôrho. Niene kahungu-kahwerà nasigire banankulikire mpu bankulemwo omûka.»

¹⁵ Nyakasane amubwîra erhi: «Gendaga, ogaluke omu njira wanayishaga mwo, oshubire omw'irûngu ly'e Damasko. Ogend'ishiga Hazayeli amavurha gw'obwâmi, abe mwâmi w'e Aramu. ¹⁶ Naye Yehu mugala wa Nimushi, omushîge amavurha abe mwâmi w'Israheli; naye Elisha' mugala wa Shafati w'e Abeli-Mehola, omushîge amavurha abe mulêbi ahali hawe. ¹⁷ Owafulumuka engôrho ya Hazayeli, Yehu anamuyîrhe; owafume Yehu, Elisha' anamu shirame. ¹⁸ Ci kwônene, omu Israheli nasiga bantu nka bihumbi makumi gali nda, balya bantu boshi barhafukamaga embere za Baali^q n'abandi boshi barhamunûnugurhaga.»

Okuhamagala kwa Elisha'

¹⁹ Eliya arhenga aho, arhîmâna Elisha' mwene Shafati, erhi adwîrhe ahinga. Akag'ihingîsa na nkafu ikumi n'ibirhi. Yene ali n'eya kali ikumi na kabirhi. Eliya amugeraho, anacimukweba ecishili câge^r. ²⁰ Elisha' ajahika enkafu ayîsha alibisire enyuma za Eliya anacimubwîra, erhi: «Ndeka nteng'ihôbera la rha na nyama ngali kushimba.» Eliya amushuza, erhi: «Kanya, ogende; cici nkujirire?» ²¹ Elisha' aciyegûla, arhôla mahalwa abirhi ga nkafu azirherekera, n'enyama zayo aziyenda n'enshâli z'engâlè zakazâg'ihêka zirya nyama, aziha olubaga mpu luzirye. Okubundi anacilikûla, anacishimba Eliya, aba murhumisi wâge.

^p**19.8** : Entondo ya Horebu yo ntondo y'e Sinayi.

^q**19.18** : Nyakasane amalaganya omulêbi Eliya oku acungula balya boshi barhaharamyagya omuzimu Baali.

^r**19.19** : Erhi Eliya ahundikira Elizeyo n'ecishûli cage, amanyisa ntyo oku amacimwishoga mpu abe mulêbi ahali hâge.

Oku Ahabu ahimaga Ben-Hadadi, mwâmi w'e Sîriya

¹ Mwâmi Ben-Hadadi anacishubûza engabo yâge yoshi, bâmi makumi asharhu na babirhi. Banacirhabâla boshi naye, bahêka ebiterusi n'engâlè. Anacisôka, agorha Samâriya, anacirhêra eco cihugo coshi. ² Alike entumwa cmunda Ahabu, mwâmi w'Israheli ali omu lugo mpu bagend'imubwîra, erhi: ³ «Ben-Hadadi adesire oku amasholo n'ensaranga zawe byoshi bikola byâge, bakâwe n'abana banali bâwe.» ⁴ Naye omwâmi w'Israheli anacihuza, erhi: «Bibe nk'okwo adesire, Yagirwa Nnâhamwirhu, ndi wâwe kuguma n'ebi njira byoshi.»

⁵ Ziry ntumwa erhi zishubirayo bwa kabirhi, zaderha erhi: «Ben-Hadadi adesire ntyâla: Nkurhegesire, ompe ensaranga zawe zoshi, ompe na bakâwe n'abana bâwe boshi. ⁶ Irhondo nka buno narhuma bambali bani aha mwâwe baje bafukula omu nyumpa zawe zoshi banaje bayanka ngasi ehibasimisize, babindêrhere.»

⁷ Mwâmi w'Israheli kwo kuhamagala abagula bâge boshi, ababwîra, erhi: «Mwene mucîbwinire oku oyu muntu andwirhekwo akigenzo, omuntu wa mpûma bakânie n'abana bani n'obwo ntamuhakanire oku ntamuhe ensaranga n'amasholo gani goshi!» ⁸ Abashamuka n'olubaga boshi bashuza, erhi: «O rhamuyumvagya, orhanacimuyemêreraga.» ⁹ Anacishuza ziry ntumwa za Ben-Hadadi, erhi: «Mugend'ibwîra mwâmi winyu ntya: Ngasi ebi wanahûnaga burhanzi, byoshi nabijira, cikwône kuli ebi bindi, ntakuyemeriri.» Entumwa zanacihêkera mwâmi wabo galya mashuzo.

¹⁰ Ben-Hadadi anacirhuma abagend'ibwîra mwâmi w'Israheli, erhi: «Abazi mu banampeze, erhi nasiga akarhali katulo omu Samâriya, ntakusigire enshangu, nammumalîra mweshi»

¹¹ Mwâmi w'Israheli ashuza, erhi: «Mugend'imubwîra oku owacirhabâla arhacîtakira aka owamahima.» ¹² Ago mango erhi Ben-Hadadi ali omu nyumpa adwîrhe anywa oku mamvu boshi na balya bandi bâmi. Erhi ayumva kulya, abwîra abambali. erhi: «Oku matabâro!» Boshi banacigorha lulya lugo.

Bene Israheli bahima

¹³ Mw'ago mango mulêbi muguma aj'ibwîra Ahabu, erhi: «Nyakasane adesire ntyâla: K'obwîne ogwo mwandu gw'abantu? Ene nakufumbasagwo lyo omanyâ oku nie nandi Nyakasane.» ¹⁴ Ahabu adôsa, erhi: «Oku burhabale bwa bantu bahi?» Omulêbi, erhi: «Nyakasane amaderha ntya: 'Oku burhabale bw'emisole bene abarhambo b'omu cihugo câwe!' Ahabu, erhi: 'Ndigi warha ng'ikoza entambala obwo?' Omulêbi, erhi: «We.»

¹⁵ Okuhandi Ahabu anaciganja emisole omu bana b'abarhambo bâge, bahi ka bantu magana abirhi na makumi asharhu na babirhi. Enyuma ly'aho, aganja abalwi b'omu Israheli, bahika bantu bihumbi nda. ¹⁶ Ahabu anacikoza entambala, ago mango, erhi n'izûba likola lihika omu nkuba karhî. Ben-Hadadi erhi aciri anywa amamvu boshi na balya bâmi barhabazi bâge oku banali makumi asharhu na babirhi, erhi na boshi bakola balalusire. ¹⁷ Emisole bene abarhambo b'omu lugo bo barhabalaga ba burhangiriza. Ben-Hadadi anacirhuma mpu baje bulabi. Banaciyisha, bamushuza, mpu: «Bali bantu barhenzire e Samâriya.» ¹⁸ Ashuza, erhi: «Akaba bayishire n'obuholo, mubagwarhe banazine, n'akaba ntambala bayishîre, kwo na kwo, mubagwarhe banazine!» ¹⁹ Balya b'emisole banacinyonyôka omu lugo n'engabo y'abalwi erhi ebakulikire, ²⁰ ngasi muguma akaz'iyirha owâge muntu. Abanya-Sîriya bashukuma, bayaka. Israheli abaminika, mwâmi Ben-Hadadi w'e Sîriya ayakana mwambali wâge muguma yêne. ²¹ Mwâmi w'Israheli ahuluka omu lugo lwâge, anyaga ebihêsi n'engâlè, na ntyo ahima abanya-Sîriya bwenêne.

Ahabu ashub'ihima Ben-Hadadi

²² Okubundi omulêbi aj'emunda mwâmi w'Abayahudi ali, anacimubwîra, erhi: «Yushûla engabo y'ahalwi bâwe olole kurhi wankajira, bulya hano o mwâka gushub'irhondêra omwâmi w'e Sîriya ayinamukira emunda oli.» ²³ Bambali ba mwâmi w'e Sîriya banacimubwîra, mpu: «Abazimu babo bali bazimu b'omu mpinga co carhumaga rhuhimwa, lero rhugend'imulwikiza omu kabanda, rhwamuhima!» ²⁴ Okundi wajira kw'oku: «Okûle ngasi mwâmi oku ntebe,

ohirekwo abarhambo bakulu bonene, baje babahingûla!»²⁵ Kandi wenene oshubûze engabo eri nka erya wahezagya, ojire n'ebihêsi n'engâlè ziri nka ziry z'embere. Rhwabalwîkiza omu kabanda. Kwo kunali rhwabahima bwinjinja!» Mwâmi ayemcra liry ihano lyâbo, ajira kulya.

Okuhimana aha Afeki

²⁶ Erhi omwâka gushubiza Ben-Hadadi alalûla abantu b'omu Sîriya, asôkera e Afeki mpu akola agend'ilwîsa bene Israheli. ²⁷ Bene Israheli nabo banacishubûzanya, bashana olwiko, bàkomekera, baj'ikoza ababo oku matabâro. Bene Israheli batwa olugerêro aha ishiriza lyaho, bàkaz'ibonekana nka rhulundo rhutya rhutya rhwa mpene. Abanya-Sîriya bôhe habumba ccihugo coshi. ²⁸ Omuntu wa Nyamuzinda anacij'emunda mwâmi wa bene Israheli ali, amuhwira. erhi: Nyakasane amaderha ntya: Kulya kuba Abaharamu badesire mpu Nyamuzinda ali muzimu w'omu mpinga ci arhali Nyamuzinda w'omu rhubanda, nkolaga nakuhà eyo ngabo, na ntyo wanamanya oku nie mba Nyakasane.» ²⁹ Babêra kulya cihando nsiku nda zoshi na ngasi baguma badwîrhe balola oku babo. Olwo lusiku lwa kali nda, batula entambala. bene Israheli « bàyirha bantu bihumbi igana b'omu Sîriya lusiku luguma lwonene. ³⁰ Abasiga laga bàyakira omu côgo c'olugo lw'e Afeki, eco côgo c'amabuye cahongokera bantu bihumbi makumi abirhi na nda bo banali bacisigîre.

Ben-Hadadi aciyakira, alibirhira omu nyumpa, aj'icifulika kulikuli. ³¹ Aba mbali banacimubwîra, mpu: «Rhwayumvîrhe barhubwîra oku abâmi b'omu Israheli barhahimwa kuba bwonjo. Rhuyambale amasunzu rhunashwêkere emigozi omu irhwe; rhucihêkere oyo mwâmi w'Israheli, hali amango ankakubabalira.» ³² Banaciyambala basunzu, bashwêkera emigozi omu irhwe, baj'emunda mwâmi w'Israheli ali, bamubwîra, mpu: «Mwambali wâwe Ben-Hadadi adesire erhi: «Yagirwa ombabalire nani, ompe akalamo mâshi.» Ahabu ashuza, erhi: «Kuziga ho aciba? Abâ mwene wirhu ola! ³³ Balya bantu erhi bayumva ntyo, bayumva oku biri binwa b'iragi kuli bo, bakaderha dubaduba, mpu: «Neci, Ben-Hadadi ali mwene winyu.» Ahabu, erhi: «Mugend'imulerha.» Ben-Hadadi erhi ahika emunda ali, Ahabu amushoneza omu ngâlè. ³⁴ Ben-Hadadi anacimubwîra, erhi: «Nakushubiza ebishagala larha ali amanyaga sho na kandi wanayûbaka oburhwâli bwâwe aha Damasko nka kulya larha ali amabuyûbaka aha Samâriya.» Naye Ahabu, erhi: «Nani niono Ahabu nanakulika nka rhwamayumvanya.» Banacirhola mihigo miguma, Ahabu amuleka, agenda.

Mulêbi muguma agaya obworhere bwa Ahâbu

³⁵ Cikwône mulêbi muguma w'omu balêbi abwîra owabo, erhi: «Ntya kwo Nyakasane adesire: «Onshûrhe.» Ci olya wabo alahira mpu arhamushurha. ³⁶ Owabo anacimushuza, erhi: «Orhayemiri akanwa ka Nnâmahanga, hano o ntengakwo ntya, entale enakuyîrhe.» Olya wabo amuleka, agenda. Entale yanacimushîmâna, yamuyîrha. ³⁷ Olya mulêbi abugana owundi muntu omu njira, amubwîra, ehi: «Nshûrha, kwo nkuhûnyire.» Olya muntu anacimushûrha, amuhirakwo ecibande. ³⁸ Okuhandi olya mulêbi akanya, agend'iyimanga oku njira halya mwâmi ayîsh'igera, anacirhuba obusù lyo arhag'imanyîkana. ³⁹ Erhi mwâmi agera, olya mulêbi amuyakûza, erhi: Yagirwa, mwambali wâwe amacirhulira omu ntambala, muntu muguma amanayegûka, amayîsha andwîrhîre wabo muntu muguma, amambwîra, erhi: «Onnangire oyu muntu. Akaku fuma, onahyule obwâwe buzîne oku buzîne bwâge, nisi erhi ohyule talenta nguma ya marhale.» ⁴⁰ Ci amango mwambali wâwe anakazâg'icînyola eyi n'eyi, olya muntu ahirigirha.» Mwâmi w'Israheli amushuza, erhi: «Olubanja olwo, wene wamacitwiralwo.» ⁴¹ Okuhandi olya mulêbi anacirhubula obusù bwâge duba duba, mwâmi w'Israheli go mango amanyire oku oyo muntu ali mulêbi. ⁴² Olya mulêbi anacimubwîra, erhi: «Kwo Nyakasane adesire ntyo: Kulya kuba walisire omuntu nal'innonzize okuherêrekeza, obuzîne bwâwe bukola bwafâ o bwâge buzîne, olubaga lwâwe lukola lwafâ olwâge lubaga.» ⁴³ Mwâmi w'Israheli anacija emwâge n'omutula n'oburhe, ntyo aj'e Samâriya.

21

Naboti alahira okuhâna olukoma lwâge

¹ Lolagi oku byabîre enyuma ly'aho: Naboti w'e Yizreeli âgwerhe olukoma lw'emizâbîbu aha burhambi bw'oburhwâli bwa Ahabu, mwâmi w'e Samâriya. ² Ahabu anacibwîra Naboti erhi: «Ompe olukoma lwâwe, nahingamwo enshogo bulya luyêgire enyumpa yâni, naluhinganula n'olwinja kulusha, n'akaba olonzize, nakuhà,erhi kwo, ensaranga lunakwânîne.» ³ Naboti anacishuza mwâmi, erhi: «Nanga! Nyakasane ananyirha erhi nakahâna akashambala k'ababusi bâni.» ⁴ Ahabu aja omu mwâge n'omutula haguma n'omungo munene bwenêne erhi akôla kanwa ka Naboti w'e Yizreeli karhuma bulya amaderha erhi: «Ntakakuhà akashambala k'ababusi bâni». Anacija aha ncingo agwîshira anacifunika obusù, arhanacilyaga. ⁵ Mukâge Yezabeli anacimujaho, amubwîra, erhi: «Mutula mucu gukuli omu murhima gurhumire orhalya?» ⁶ Anacimushuza, erhi: «Nashambalaga na Naboti w'e Yizreeli, namamubwîra nti: «Ompe olu lukoma lwâwe lw'emizabitu nkugulire lwo, n'akaba kwo osimire, rhukâbanwe nkuhe olundi lukoma lw'emizâbîbu». Ci yehe amaderha, erhi: «Ntankakuha olukoma lwâni lw'emizâbîbu.» ⁷ Mukâge Yezabeli anacimushuza, erhi: «K'erhi we onaligi mwâmi orhegesire Israheli obwo? Zûka olye n'omurhima gwâwe gurhulûle, niene nakuha olwo lukoma lw'emizâbîbu lwa Naboti w'e Yizreeli.»

Naboti afa oku lukoma lwâge. Yezabeli amujîra irhigi

⁸ Nyamukazi anaciyandika amaruba okw'izîno lya Ahabu, ahira kwo n'akashe ka mwâmi, arhuma agôla mamba emwa abarhambo n'abagula bali lugo luguma na Naboti. ⁹ Muli agôla maruba, nyamukazi ali ayandisiremwo erhi: «Muhuluze abantu bacishalise; munayîshe muhebe Naboti embere z'olubaga^s. ¹⁰ Embere zâge muhebeyo bantu babirhi bayîsh'ihimiriza baderhe^t, mpu: «Wajacire Nyamuzinda na mwâmi!» Buzinda bw'aho, mwanamulerha emuhanda, mumubande amabuye, afe!»

¹¹ Abantu b'omu lugo lwa Naboti haguma n'abarhambo n'abagula banacijira nka kulya Yezabeli anabarhumaga, kulya kwali kuyandisirwe omu maruba abarhumiraga. ¹² Banacilalika okucîshalisa, Naboti bamulerha embere z'olubaga. ¹³ Balya balume babirhi banaciyîsha, bayîmanga embere zâge, banacihimiriza obunywesi kuli Naboti embere z'olubaga, baderha erhi: «Naboti ajacîre Nyamuzinda na mwâmi!» ¹⁴ Banacirhuma emunda Yezabeli ali mpu: «Naboti anabanzirwe amabuye, anafa!» ¹⁵ Erhi Yezabeli ayumva oku Naboti anabanzirwe amabuye, anafire, abwîra Ahabu, erhi: «Kanyagya oyanke olukoma lwa Naboti w'e Yizreeli owalahiraga mpu arhankaluguza nsaranga bulya Naboti arhacirimwo omûka, bulya anafire.» ¹⁶ Erhi Ahabu ayumva oku Naboti anafire, ayîmuka abungulukira ebwa lulya lukoma lwa Naboti w'e Yizreeli aluyîmamwo^u.

Eliya ayâlagaza obuhane bwa Nyamuzinda kuli Ahabu

¹⁷ Okuhandi, akanwa ka Nyakasane kanacirhindakwo Eliya w'e Tishibiti erhi: ¹⁸ «Kanya oyandagale emwa Ahabu, mwâmi w'Israheli e Samâriya. Yôla oli omu lukoma lwa Naboti mpu alunyâge.» ¹⁹ Ogend'imubwîra, erhi: «Kanwa ka Nyakasane erhi: K'orhanizire wanashokôla! Co cirhumire, kanwa ka Nya kasane, erhi: Ahôla ebibwa byamîmiraga omuko gwa Naboti ho byâmîmira omuko gwâwe.» ²⁰ Ahabu anacibwîra Eliya, erhi: «Neci wamanangwasagya bu lya wâni mushombanyi wâni!» Eliya, erhi: Namakugwasa bulya waciguzize ene ojira okugalugalu embere za Nyakasane. ²¹ Lola oku nkola nahira obuhanya kuli we: Nakuherêrekeza, namalîra abalume b'omu mulala gwa Ahabu, omujâ n'orhali ye omu Israheli. ²² Nakolera enyumpa yâwe nk'oku nakolire enyumpa ya Yerobwâmi, mugala wa Nebati n'eya Basha mugala wa Ahiya bulya wazusi ze oburhe bwâni wanarhuma Israheli agoma. ²³ (Kuli Yezabeli, Nyakasane anaciderha erhi: «Ebibwa byalîra Yezabeli omu lukoma

^s**21.9** : Amango g'obuhanya bakag'ilalika abantu bacishalise banashenge bwenêne lyo barhuliriza Nyakasane n'okumanya obubî bwatulaga oburhe bwâge. Lola muli Bac 20, 26; Yow 1, 14; 2, 15. Obuhanya bw'ecihugo coshi bo bwârhâbire obulyalya bwa Yezabeli.

^t**21.10** : Amango g'okutwa olubanja ekagomhe, hâli irhegeko lidesire oku hagwasirwe okuba bahamirizi babirhi nka ciri câha cinene. Lola muli Mib 35, 30; Lush 17. 6; Mt 26, 60.

^u**21.16** eyi milongo, 15-16: Erhi omuntu ankafire, mwâmi ananyage ebirugu byage byosh!

Iwa Yizreeli.»)²⁴ Omuntu w'omu mwa Ahabu wankafira omu mpinga alibwe n'enyunyi z'emalunga.»

²⁵ Harhaciḥbonekanaga omuntu osirahire aka Ahabu wacihemulaga omu kugomera Nyakasane erhi mashumi ga mukâge Yezabeli garhuma. ²⁶ Akola amaligo garhankaderhwa, akarherekêra abazimu nka kulya Abamoriti Nyakasane akungushaga embere za bene Israheli, bakag'ijira.

Obuciyunjuze bwa Ahabu

²⁷ Erhi Ahabu ayumva ebinwa bya Eliya, asharhula emyambalo yâge, acihundikira sunzu, acishalisa, akalâla muli olya sunzu, anakagenda ayûbîza. ²⁸ Akanwa ka Nyakasane kanacirhindakwo Eliya w'e Tishibiti erhi: ²⁹ «K'obwîne oku Ahabu anacirhohize embere zâni? Bulya amacirhohya embere zâni, obwôla buhanya burhaciyîshe anacibamwo omûka, ci hano omugala ayîma lyo obuhanya bwayîshira enyumpa yâge.

22

Ahabu na Yozafati oku matabâro

¹ Abantu barhang'ihumûka myâka isharhu, nta ntambala yazûsire ekarhî ka abanya-Sîriya na bene Israheli. ² Omu mwâka gwa kasharhu, Yozafa ti, mwâmi w'e Yuda abungulukira emwa mwâmi w'e Israheli. ³ Omwâmi w'Israheli anacibwîra abarhambo bâge erhi: «Ka murhayishi oku Ramoti w'omu Gileyadi abâ wirhu? Ci ntâco rhujiage lyo rhumuyôkola omu maboko ga mwâmi Aramu. ⁴ Anacidôsa Yozafati erhi: «Ka rhwarhabalira rhweshi e Ramoti omu Gileyadi?» Yozafati anacishuza omwâmi w'Israheli erhi: «Onkolese nk'oku wene wankacîkolesa, okolese olubaga lwâni nk'oku wankakolesa olubaga lwâwe, n'ebiterusi byâni nka biterusi byâwe.»

⁵ Yozafati anacibwîra omwâmi w'Israheli erhi: «Nkuhunyire orhag'igend'idôsa buno akanwa ka Nyakasane. ⁶ Omwâmi w'Israheli anacihamagala abalêbi bali bahisire hofi magana ani, anacibabwîra erhi: «Ka ngend'itula enta mbala e Ramoti omu Gileyadi erhi ndeke!» Banacishuza mpu: «Osôke na Nyamuzinda ahira olwôla lugo omu nfune za mwâmi.» ⁷ Ci Yozafati aderha, erhi: «K'eno munda erhankaboneka omulêbi wa Nyakasane oyu rhwankahash'idôsa?» ⁸ Omwâmi w'Israheli anacishuza Yozafati erhi: Haciri omuntu rhwankahash'idôsa ebya Nyakasane; cikwônene ntahimwa kumushomba bulya arhalêba bintu binja kuli nie, ci ngasi mango bibi byonene. Ye Mikayehu, mugala wa Yimula.» Yozafati anaciderha erhi: Mwâmi amanye arhaderhaga ntyôla.» ⁹ Okubundi, omwâmi w'Israheli anacihamagala mwambali wâge mu guma anacimurhuma erhi: Kanya duba oj'ihamagala Mikayehu, mugala wa Yimula.

¹⁰ Mwâmi w'Israheli na Yozafati mwâmi w'e Yuda, bâl'ibatamire ngasi muguma omu ntebe yâge y'obwâmi, banayambirhe emyambalo yâbo y'obwâmi, bâl'ibatamire aha câno, aha muhango gw'olumvi Iwa Samâriya; n'abalêbi boshi bakazâg'ilêbera embere zâbo. ¹¹ Sedekiyasi mugala wa Kenana ali amacitufikiza amahembe g'ecuma, anaciderha erhi: «Kwo adesire ntyâla: Nyakasane: agâla mahembe go watumirhamwo abanya-Sîriya kuhika obamalîre.» ¹² N'abalêbi boshi kwo bakazâg'ilêba ntyôla omu kuderha mpu: «Sôkera e Ramoti omu Gileyadi ohimane bulya olwo lugo Nyakasane analuhîre mwâmi!»

Omulêbi Mikeyo aleba oku Ahabu ahimwa

¹³ Erya ntumwa yajag'ihamagala Mikeyo yanacimubwîra erhi: «Lola oku ebinwa bya abalêbi byoshi byahigwire mwâmi obwinja; akanwa kâwe nako kabâge nka akanwa ka ngasi muguma muli bo: ohigule obwinja!» ¹⁴ Mikeyo anacishuza, erhi: Alame Nyakasane! Oku Nyakasane akanambwîra kwo nakanayîsh'iderha!» ¹⁵ Erhi ahika hofi na mwâmi, mwâmi amubwîra, erhi: «Mikeyo ka rhuje e Ramoti omu Gileyadi rhugend'ilwa nisi erhi rhuleke? Amushuza, erhi: «Musôkage munahimane bulya Nyakasane ahâna olwo lugo omu maboko ga mwâmi. ¹⁶ Mwâmi amubwîra, erhi: «Kanga nkwanîne nkugashe ly'okaz'imbwîra eby'okuli oku izîno Iya Nyamuzinda?» ¹⁷ Omulêbi anacishuza, erhi: «Namabona bene Israheli boshi

bashandabanyire oku ntôndo nka bibuzi birhagwerhi mungere; na Nyakasane amaderha erhi: Bala bantu barhagwerhi nnawabo; bagaluke n'omurhima ngasi muguma omu mwâge.»

¹⁸ Omwâmi w'Israheli anacibwîra Yozafati, erhi: «Ka ntakubwizire kwo? Arhandêbera bintu binja ci bibi byonene.» ¹⁹ Mikeyo erhi: «Yumvagya akanwa ka Nyakasane: Nabwîne Nyakasane atamire oku ntebe yâge n'omurhwe gw'e mpingu goshi erhi gumuli eburhambi, ebwa kulyo n'ebwa kumoshô. ²⁰ Nyaka sane anaciderha, erhi: «Ndi wahabula Ahabu ly'asôkere e Ramoti omu Gileyadi anafire yo?» Bashuza muguma oku, owundi okûla. ²¹ Okubundi omuzimu anaciyisha anacija embere za Nyakasane anaciderha erhi: Nieki naj'imuhabula. Nyakasane amudôsa, erhi: Kurhi? ²² Ashuza erhi: Nagenda nj'iba muzimu wa bunywesi, omu kanwa k'abalêbi bâge boshi. Nyakasane anaciderha, erhi: Wamushumika ciru onamuhirimye, gendaga ojire ntyo. ²³ Okolaga obwîne oku Nyakasane anâhizire omuzimu mubi omu kanwa k'abâla balêbi bâwe. Na Nyakasane anadesire kubi kuli we.» ²⁴ Ci konene Sedekiyasi mugala wa Kenana anaciyegera, anacishûrha Mi keyo, amurhimba oluhi omw'irhama anaciderha erhi: «Ngahigi omuzimu wa Nyakasane antengiremwo abâ w'aganiza?» ²⁵ Mikeyo anacishuza, erhi: «Lola oku wakubona muli olula lusiku lwayisha olu waja wajamwo omu nyumpa ku rhenga omu yindi okola walonza aha wacifulika.» ²⁶ Omwâmi w'Israheli anaciderha erhi: «Mugwarhe Mikeyo mumuhêkere Amoni, ye murhambo w'olugo, n'emwa Yoash mugala wa mwâmi. ²⁷ Ogend'iderha erhi: «Mwâmi adesire ntyâla: Muhire oyûla muntu omu mpamikwa, munakaz'imulisa n'omugati gw'amalibûko, munakaz'imunywesa n'amîshi g'amalibûko kuhika amango nâshubûka n'omurhûla.» ²⁸ Mikeyo anaciderha, erhi: «Okunali nka wankashubûka n'omurhûla, erhi Nyakasane arhanadesire muli nie.» Anaciderha erhi: «Muyumve mweshi lubaga.»

Ahabu afira e Ramoti w'omu Gileyadi

²⁹ Mwâmi w'Israheli boshi na Yozafati mwâmi w'e Yuda banacisôkera e Ramoti omu Gileyadi. ³⁰ Omwâmi w'Israheli anacibwîra Yozafati erhi: «Nalonza okucifulika omu kuj'ilwa, nyambale kundikundi, ci wehe oyambale emyambalo yâwe.» Omwâmi w'Israheli acifulika omu kuyambala kundikundi, bakanya baja oku ntambala. ³¹ Omwâmi w'e Sîriya ali erhi anahire abarhambo b'engâlê zâge oku banali makumi asharhu na babirhi eri irhegeko erhi: «Murhahîra mukashimba omurho nisi erhi omukulu ci mushimbc omwâmi w'Israheli.» ³² Erhi abarhambo b'engâlê babona Yozafati, banaciderha mpu: «Neci ye mwâmi w'Israheli ôla!» Banacimugorha bakola bamulwîsa. Yozafati anacibanda endulu y'okulwa ³³ n'erhi balya barhambo b'engâlê babona oku arhali ye mwâmi w'Israheli, banacimuleka.

³⁴ Lero muntu muguma anacilasha omwampi gwâge oku muherho gwâge mpu agereze, gwanacigwârha mwâmi halyala empenzi yâge erhali hisire. Mwa mi anacibwîra omurhumisi wâge erhi: «Ntenza omu ntambala namabandwa! ³⁵ Olwôla lusiku entambala yaja mwo entemu. Mwâmi w'Israheli ali ayîmanzire omu ngâlê ah'ishiriza Iya abanya-Sîriya kuhika bijingo anafa ebyôla bijingo; omuko gw'ecibande câge gwabulajikira omwôla ndalâlâ y'engâlê. ³⁶ Erhi izûba lizika olubi lwanacizûka omu cihando: Ngasi muntu omu cishagala câge, ngasi muntu omu cihugo câge bulya mwâmi anafire!» ³⁷ Bajogonjera e Samâriya, banacibisha mwâmi aha Samâriya. ³⁸ Erhi bakola badwîrhe bashuka engâlê, omu cianja c'aha Samâriya ebibwa byayisha byakaz'imima gulya muko n'embaraga zacishukiramwo nka kulya akanwa ka Nyamubâho kanali kadesire.

Okuhwa kw'obwâmi bwa Ahabu

³⁹ Ngasi bindi biyêrekîre ebijiro by'Ahabu, ebi akozire, enyumpa y'ihembe ayûbakaga, emirundu ayûbasire k'ebyôla byoshi birhali biyandike omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'Israheli. ⁴⁰ Ahabu acihengeka aha burhambi bwa b'ishe n'omugala Akhaziyasi ayîma ahali hage.

Olwa Yozafati omu Yuda (870-848)

⁴¹ Yozafati, mugala w'Asa aba mwâmi omu Yuda erhi Ahabu ajira myâka ini ali mwâmi omu Israheli. ⁴² Yozafati ali akola agwerhe myâka makumi asharhu n'irhanu erhi abâ mwâmi, ayîma yindi myâka makumi abirhi n'irhanu omu Yeruzalemu. Nnina ye wali Azuba. mwali wa

Shilhi. ⁴³ Ashimba loshi enjira y'îshe Asa, arhanayirhengagamwo akaz'iyôrha ajira okushingânîn omu masu ga Nyakasane. ⁴⁴ Ci kwônene arhahash'igikûla empiriri z'ahantu h'enyanya omu rhurhondo, olubaga lwacikazâg'igend'ihêrera oku ntôndo n'okugend'itumbûkiza yo enshangi. ⁴⁵ Yozafati alama n'omurhûla boshi n'omwâmi w'Israheli.

⁴⁶ Eyindi myanzi esigire y'ebijiro bya Yozafati, ngasi oku anahimaga koshi, entambala atuzire, k'ebyôla byoshi birhali biyandike omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'e Yuda? ⁴⁷ Arhenza obworhere bw'oburhazi omu cihugo n'obw'embaraga bwacibagamwo amango g'îshe Asa. ⁴⁸ Agôla mango nta mwâmi wâbaga aha Edomu, ci musirika wa mwâmi wabaga ho yêne. ⁴⁹ Yozafati abinja amârho g'e Tarsisi mpu aj'ilonzamwo amarhale e Ofiri, cikhône arhaciyihikaga bulya ago mârho gakenyukira e Esiyoni-Geberi. ⁵⁰ Okubundi Okoziya, mugala w'Ahabu anacibwîra Yozafati erhi: «Oyemêre abarhumisi bani bagende n'abarhumisi bâwe omu mârho g'enkuge.» Ci Yozafati arhalonzagya. ⁵¹ Yozafati acihengeka aha burhambi bwa b'îshe, abishwa haguma na b'îshe omu lugo lwa Daudi shakulûza wâge. Omugala Yoramû ayîma ahali hage.

Olwa Akhaziyasi w'Israheli (853-852)

⁵² Akhaziyasi mugala w'Ahabu, anaciba mwâmi w'Israheli aha Samâriya omu mwâka gwa kal'ikumi na nda kurhenga Yozafati ali mwâmi omu Yuda. Ayîma myâka ibirhi omw'Israheli.

⁵³ Ajira ebirhashinganini omu masu ga Nyakasane, ashimba olugendo lw'îshe n'olugendo lwa nnina, ashimba n'olugendo lwa Yerobwâmi, mugala wa Nebati, owarhumaga Israheli ajira ecâha.

ECITABU CA KABIRHI C'ABAMI מלכים

1

Omulêbi Eliya

¹ Mowabu anacigomera Israheli erhi Ahabu aba amafa. ² Akhaziyasi ahona oku idirisha lyali liyûbake bunya lushangi, oku nyumpa yâge e Samâriya alemala bwenêne. Arhuma entumwa anacizibwîra erhi: «Mugende mujindokeza Baal-Zebub, nyamuzinda w'obwihambi w'Ekroni^a e rhi nankacintumwa eyi ndwâla». ³ Ci konene malahika wa Nyakasane anacibwîra Eliya w'e Tishibiti erhi: Kanya washimânana mweshi na entumwa z'omwâmi w'e Samâriya, ozibwire ntyala erhi: Kanta Nyamuzinda ociba omu Israheli obo mukola mwagend'idosa Baal-Zebub nyamuzinda w'obwihambi w'Ekroni? ⁴ Co cirhumire Nyakasane aderha ntyâla: «Eyola ncingo washoneragako o rhayibungulukekwo, okunali wafa». Eliya anacigenda.

⁵ Entumwa zashubiyisha zihindarmusire zaja emunda mwâmi Akhaziyasi ali, anacizidosa erhi: «Okula kugaluka kwinyu kuli kuderha kurhi?». ⁶ Banacimu shuza mpu: «Omuntu amarhushîmâna omu njira amarhubwîra erhi: Mugaluke mushubire emunda mwâmi wamurhumaga ali mujimubwîra erhi: Nyakasane adesire ntyâla: Ka omu Israheli murhaciba Nyamuzinda obwôla okola wâge ndidosa Baal-Zebub w'Ekroni?». ⁷ Mwâmi anacibadôsa erhi oyôla muntu wamushimanaga anamubwîra ebyôla binwa kurhi anali ashushire? ⁸ Banacimushuza mpu oyôla muntu anali ayambirhe ecishuli c'amôya erhi ashwekire na omukaba ecibunu». Okubundi anaciderha erhi: «Ali Eliya w'e Tishibiti»

⁹ Anacirhuma emunda ali omurhambo w'abantu makumi arhanu haguma n'abantu bâge mpu baje emunda Eliya alamire oku ntôndo mpu bagendimu bwîra mpu: «Wani muntu wa Nyamuzinda, mwâmi adesire mpu oyandagale!»! ¹⁰ Eliya anacishuza olya warhambulaga omurhwe gwa bantu makumi arhanu erhi: «Akaba ndi muntu wa Nyamuzinda, omuliro gurhangibunguluka emalunga gukumalire n'omurhwe gwâwe gwa bantu makumi arhanu». Omuliro gwanacibunguluka e malunga gwanacimalîra balya bantu, omurhambo n'engabo yâge. ¹¹ Mwâmi arhuma owundi warhambulaga makumi arhanu n'engabo yâge, naye anacija emunda Eliya ali anacimubwîra erhi: «We muntu wa Nyamuzinda, mwâmi adesire mpu: Oyandagale duba!»! ¹² Eliya anacishuza e rhi: «Akaba ndi muntu wa Nyamuzinda omuliro gurhangibunguluka e malunga gukumalire we n'engabo yâwe!»! Omuliro gwanacibunguluka e malunga gwanacimalîra olya muntu boshi na balya bantu bâge makumi arhanu. ¹³ Kandi mwâmi anacirhuma owundi murhambo wa bantu makumi arhanu boshi n'engabo yâge. Olya murhambo wa kasharhu anacisôka na erhi ahika afukama embere za Eliya anacimubwirha erhi: Muntu wa Nyamuzinda! Mâshi akalamo kani na akalamo ka abala bantu bani okalange! ¹⁴ Kali omuliro gwahonyire emalunga gwamalîra abarhambo bombi na engabo yâbo; lero akalamo kani karhone omu masu gâwe.» ¹⁵ Malahika wa Nyakasane anacibwîra Eliya erhi: «Obunguluke mweshi naye orhamuyôbohaga. Eliya anacibunguluka lero boshi naye anacija emunda mwâmi ali. ¹⁶ Amubwîra, erhi: «Nyakasane adesire ntyâla: Ebwa kuba warhumire entumwa emwa Baal-Zebub w'Ekroni - nka kulya omu Israheli murhaba Nyamuzinda wankadosize, co cirhumire okwôla ncingo washoneraga orhakubunguluke, ci okunali wafa»!

¹⁷ Akhaziyasi anacifa nk'oku Eliya anaderhaga akanwa ka Nyakasane, omu lumuna Yoram - bulya arhali agwerhe murhabana - anacyîma ahali hage, omu mwâka gwa kabiri kurhenga Yoram mwene Yozafati ali mwâmi e Yuda. ¹⁸ Ebisigîre oku bijiro bya Akhaziyasi, oku ajiraga, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'abâmi b'omu Israheli?

2

^a**1.2** : Baal-Zebub: muguma mwa balya ba-nyamuzinda b'ohwihambi Abayahudi bakagihara-mya erhi bagomera Nyakasane w'okuli.

VI. Amango ga Elisha'

Eliya ahekwa omu malunga. Elisha' aja ahali hâge

¹ Erhi Nyakasane asôkana Eliya omu mpûsi ya kalemêra, agôla mango Eliya ali omu njira y'okuja e Gilgali boshi na Elisha'^b. ² Eliya anacibwîra Elisha', erhi: «Obêre ahâla kwo nkuhunyire, bulya Nyakasane antumire cingana e Beteli». Elisha anacishuza erhi: «Alame Nyakasane, gulame n'omûka gwâwe! ntakuleke!» Banaciyandagalira e Beteli. ³ Abalêbi babaga aha Beteli^c banacibwîra Elisha' mpu: «Ka omanyirire oku ene Nyakasane agendana nawi nyu akugezaye ah'irhwe?» Anacishuza erhi: «Nani nkumanyire ci muhulike!». ⁴ Eliya anacibwîra Elisha' erhi: «Obêre ahâla kwo nkuhunyire, bulya Nyakasa ne antumire e Yeriko». Anacishuza erhi: «Alame Nyakasane, gulame n'omûka gwâwe ntakuleke! «Banacihika e Yeriko». ⁵ Abalêbi bali aha Yeriko banacija emunda Elisha ali banacimubwîra mpu: «Ka omanyire oku ene Nyamubâho agendana nawinyu akugezeye aha irhwe?» Anacishuza erhi: «Nkumanyire nani ci muhulike!» ⁶ Eliya anacimubwîra erhi: «Obêre aha kwo nkuhunyire bulya Nyakasane antumire oku Yordani. «Anacimushuza erhi: Alame Nyaksane, gulame n'omûka gwâwe! ntakuleke»; banacigenda oku banali babiri.

⁷ Balêbi makumi arhanu bacinyabuguma, banaciyisha bayimanga kulî buzira kubayegêra; nabo oku bali babiri bayimanga eburhambi bwa Yordani. ⁸ Okubundi Eliya ayanka ecishûli câge acibungabunga, acirhimba oku mîshi, amîshi ganacicîgabamwo bihimbi bibiri, idako n'enyanya, bombi banaciyikira burhajoma. ⁹ Erhi baba bamayikira Eliya anacibwîra Elisha' erhi: «Hûna ngasi ecikukwânîne okujira kuli we, oku ntacikunyagwa». Elisha' anacishuza erhi: «Mbone ecihimbi ca kabiri c'omûka gwâwe!» ¹⁰ Eliya anacimushuza erhi: «Wamahûna akantu kazibu. Okayishinangira hano banyehukana embere zâwe, wanabona okwôla, n'akaba arhali ntyo, kwo kuderha oku nanga». ¹¹ Banacija balambagira banashambâla, caligumiza babona engâlê y'omuliro n'enfarasi z'omuliro: zababerûla ngasi muguma olwâge lunda, Eliya anacihêkwa emalunga omu karhi k'empûsi ya kalemêra. ¹² Elisha' abona ebyo byoshi ahamagala erhi: «Larha! Larha! Ngâle y'Israheli n'abasirika bayo!». Ahôla azimêra a rhacimushishaga omu isu. Anaciyanka emyambalo yâge anaciyisharhangula mwo mpande ibiri. ¹³ Anacilengeza ecishuli ca Eliya erhi ànacilesirage. Okubundi ahika oku burhambi bwa Yordani; abwarhala oku cikunguzo.

¹⁴ Ayanka cîrya cishuli Eliya àsigaga, acishûrha oku mîshi anaciderha erhi: «Mâshi ngahi Nyakasane Nyamuzinda wa Eliya ali?» Anacishûrha oku mîshi, nago gacigabamwo kabiri gaja olunda n'olundi, Elisha' ayikira. ¹⁵ Abalêbi bamulangira, banaciderha mpu: «Omûka gwa Eliya gukola guli kuli Elisha'». Bakanya baja emunda ali; bafukama bayunamiriza embere zâge. Banacimu ' bwîra mpu: ¹⁶ «Lola oku omu barhumisi bâwe muli bantu makumi arhanu ba burhwâli, obarhume bagendilonza nawinyu. Ankaba ene omûka gwa Nyakasane guba gwamamuyêhûkana, gwajirimukweba kuli ntôndo nguma, nisi erhi omu kabanda». Anacibashuza erhi: «Murharhumaga yo ndi». ¹⁷ Ci bamushimbulula bamusêza bwenêne, anacibabwîra erhi: «Rhumagiyo». Banacirhuma bantu makumi arhanu baja bafukula Eliya, nsiku isharhu zoshi buzira kumubona. ¹⁸ Erhi bagaluka emunda Elisha' ali, bulya agôla mango goshi erhi anali aha Yeriko anacibabwîra erhi: «Ka ntali erhi namubwizire nti murhagendaga?»

Ehisomerine bibiri bya Elisha'

¹⁹ Abantu b'omu lugo banacibwîra Elisha' mpu: «Olu lugo luli ahali hinja nk'oku nahamwirhu anabwîne; ci konene amîshi^d gaba mabi na ecihugo cilibuzibwe n'okumoma». ²⁰ Anacibabwîra erhi: «Nderheragi embehe mpyahya, muhirekwo omunyu». Banaciyisha bamudwirhireyo. ²¹ Anacija aha nshôko y'amîshi, anacikwebamwo gulya munyu, anaciderha erhi: «Nyakasane adesire ntyâla: «Ofumye agâla mîshi irhondo murhacirhengaga oli olufu oli n'okumo ma».

^b2.1 Elisha', lyo izîno liyêgîre olulimi lwâge eryo; cigereki n'enfarasè byamuhindwîre Elizeo

^c2.3 : Abalebi b'e Beteli balama haguma cikwône Eliya yehe alama yène.

^d2.19 : Ago mîshi mabi gali omu cihugo, gakagirhuma abantu n'ebinty byakamoma kwaba.

²² Galya mîshi ganacifuma erya ndwâla kuhika na buno nka kulya Elisha' anaderhaga. ²³ Anacirhenga eyôla munda asôkera e Beteli; ago mango ali omu njira asôka, abanarhabana banacirhenga omu lugo barhôngêra bamushekera; baka derha mpu: «Sôka luhala, sôka luhala!» ²⁴ Ayerekera emunda bali abalola abahêrera okw'izîno Iya Nyakasane^e. Lero nsimba ibiri zarhenga omu muzirhu zashanshanyula makumi ani na babiri muli balya banarhabana. ²⁵ Kurhenga ahôla ayinamukira oku ntôndo ya Karmeli, anacirhengakwo aja e Samâriya.

3

Yoramu mwâmi w'Israheli (852-841)

¹ Yoramu mugala wa Ahabu aba mwâmi w'Israheli aha Samâriya erhi Yozafati ageza myâka ikumi ali mwâmi w'e Yuda; ayusize myâka ikumi n'ibiri ali mwâmi. ² Ajira ebigalugalu embere za Nyakasane ci konene arhali ak'îshe na nina, bulya ashabire omunara îshe ali ayûbakire Baali. ³ Ci konene naye ashaya muli birya byâha Yerobwâmi mwene Nebati ahebagamwo Israheli arhanabirhengagamwo. Israheli na Yuda bacihindulira Mowabu ⁴ Mesha mwâmi w'e Mowabu ali agwerhe amasò gâge anakazagihongera mwâmi w'Israheli empongo ya banabuzi bihumbi igana na ngandabuzi bihumbi igana zirya z'ebishamvu. ⁵ Erhi Ahabu afa olya mwâmi w'e Mowabu agomera omwâmi w'Israheli. ⁶ Mwâmi Yorami anacirhenga e Samâriya, alalula engabo yâge y'Israheli. ⁷ Okubundi akanya, anacirhumiza emunda Yozafati ali mpu bâge ndimubwîra erhi: Omwâmi w'e Mowabu anagomire, ka wayisha rhugendi lwîsa Mowabu rhwembi? Yozafati mwâmi w'e Yuda anacishuza erhi: Nyishire onkolese nk'oku wankanacikolesa wenene, n'olubaga lwâni nk'oku wa nkakolesa olubaga lwâwe, enfarasi zani nka enfarasi zawe». ⁸ Anacimudosa e rhi: «Njira ehi rhwayinamukamwo?» Anacishuza erhi: Omu njira eri omw'iru ngu ly'Edomu. ⁹ Omwâmi w'Israheli, omwâmi w'e Yuda n'omwâmi w'e Edomu, balikûla. Erhi bajira nsiku nda baja barhandanya omw'irûngu, amîshi gabulikana oku kunywesa engabo n'ebintu byali bibakulikire. ¹⁰ Okubundi mwâmi w'Israheli anaciderha erhi: Mâshi yaga wee! Kali Nyakasane anahamagirage abala bâmi oku banali basharhu mpu agendibahira omu maboko ga Mowabu? ¹¹ Ci mwâmi w'e Yuda adôsa erhi: «Ka nta mulêbi wa Nyakasane wankahasha oku rhudôkeza Nyakasane»? Muntu muguma omu barhumisi b'omwâmi w'Israheli anacishuza aderha erhi: Eno munda eba Elisha' mwene Shafati ye wakazagidubulira amîshi omu nfune za Eliya». ¹² Yozafati anaciderha erhi: «Kanwa ka Nyakasane kali muli ye». Omwâmi w'Israheli Yozafati, omwâmi w'e Yuda n' omwâmi w'Edomu, banaciyandagala baja emunda ali. ¹³ Elisha' anacibwîra mwâmi w'Israheli erhi: «Bici kuli nie na nâwe? Kanya oje emw'abalêbi ba sho n'aba nyoko». Mwâmi w'Israheli anacishuza erhi: «Nanga bulya Nyakasane anahamagire abâla bâmi basharhu mpu abahâne emwa Mowabu», ¹⁴ Elisha' anacishuza erhi: «Alame Nyakasane oyu nyimangire embere zâge! Nka ntali mbabalire Yozafati, mwâmi w'e Yuda, ntankakushibirire ntankanakulozirekwo. ¹⁵ «Ci nderheraga buno omuzihi w'olulanga». Na, erhi oyôla muzihi aba akola adwîrhe aziha, okuboko kwa Nyakasane kwamujakwo ¹⁶ anaciderha erhi: «Nyakasane amaderha ntya: Muhumbe emînamîna mwa cino cidekêra». ¹⁷ Bulya kwo Nyamuzinda adesire ntyâla: Murhabone empûsi murhabone n'enkuba, ci konene omu bululi bw'ecira cidekêra mwayunjula mîshi. mwakazinywa mwenene n'engabo yinyu n'ebintu binyu. ¹⁸ Ci konene ebyo biciri bisungunu omu masu ga Nyakasane, oku lw'ene amuhà Mowabu mumugwarhe omu maboko ginyu. ¹⁹ Muhongole ebishagala bizibu n'omu ngasi lugo muku ndule ngasi mirhi enali ya bunguke, mufunike ngasi iriba ly'amîshi musherêze ngasi mashwa minja omu kuhiramwo amabuye». ²⁰ Lero, sezi gala mango banahâna enterekêro, babona amîshi gayisha gahulula garhenga olunda lw'e Edomu, ecihugo canaciyunjula mîshi. ²¹ Ci kone erhi Mowabu ayumva oku abâmi bayishire okumurhera, balya boshi banalikola bahashire okulwa amatumu bashubûzibwa, bagenditwa icumbi oku lubibi. ²² Banacizûka lubungubungu, n'erhi

^e**2.24** : Omuja-bugo arhashekerwa bulya Nyamuzinda ali haguma naye. Amagulu gâge ci ebinwa biri bya Nyamuzinda. Okamushekera erhi Nyamuzinda oshekire. Yêne akubone.

izûba lishoshoka erya ngabo ya Mowabu yabona amîshi goshi gakola gashusha omuko.
²³ Banaciderha mpu: «Muko ogûla! mpu balya bâmi bamaline, bayirhine bonene na bone, Mowabu kanya buno ogendihâha». ²⁴ Banaciyisha balibirhire ebwa cihando ca bene Israheli, bene Israheli ba shagamuka bahima okurhasagiboneka, bene Mowabu bakûla omulindi ba bayaka. Bayisha bayegera banaja bahima bene Mowabu. ²⁵ Bashaba ebishagala n'omu mashwa minja ngasi muguma akabandamwo ibuye kuhika bagafûnika, bafuka amaliba goshi g'amîshi, bahongola emirhi y'amalehe yoshi ciru harhasigalaga agarhali mabuye gonene kurhenga aha Kiri-Harasheti, ababanda amabuye, bali erhi baluzongolosire banalurhindibuzize. ²⁶ Omwâmi w'e Mowa bu erhi abona oku amahimwa omu ntambala ayanka bantu magana gali nda, bantu bikubagirwa omu ngabo yâge boshi bayomwire engôrho zâbo, balonza okuciha enjira olunda omwâmi we Edomu ali ci bayabirwa. ²⁷ Anaciyanka omugala yo yali nfula, ye wankayîmire omu byâge, amuniga akola amu rherekêra kulya lukuta. Bene Israheli erhi babona kulya bashologorhwa, ba- muleka bacishubirira omu cihugo câbo.

4

Amavurha g'omukana

¹ Mukazi muguma wa mwene wâbo abalêbi, anaciyakûza Elisha' anacimubwîra erhi: «Omurhumisi wâwe ibanie âfire, orhanahabiri oku ali muntu orhînya Nyakasane, ci konene owalimubisize eburugu anayîshire arhôla abana bâni bombi amabahêka bujâ». ² Elisha' anacimudôsa erhi: «Kurhigi nankahashikujirira? Ombwire bici ogwerhe omu mwâwe»? Nyamukazi anacishuza erhi: «Mwambalikazi wâwe arhagwerhi kantu aha nyuma ly'amavurha nkazicishîga». ³ Elisha' anacimubwîra erhi: «Okanye oje wahûna abandi oku bulungu bwâwe boshi orhulugu rhulya rhurhalimwo cici olerhe mwandu. ⁴ Hano ohika eka onaje omu mwâwe n'abana bâwe, wanayigala olumvi; kandi wanarhondêra okudubulira kwa galya mavurha gâwe omu ngasi kalugu, n'akankayunjula wanakahira eburhambi». ⁵ Nyamukazi anacikanya anacija omu mwâge n'abana bâge, anaciyigala olumvi, bakazimuhêreza ngasi kalugu naye anabulagiramwo. ⁶ Erhi rhulya rhulugu rhoshi rhuba rhwamayunjula, anacibwîra omugala erhi: «Ompage akandi». Naye anacimushuza erhi: «Ntâko kacihali». ⁷ Nyamukazi akanya agendibwîra olya muntu wa Nyamuzinda, naye anacimubwîra erhi: «Okanyagye ojiguza agôla mavurha olyulemwo omwenda gwâwe, kandi we n'abana bâwe wanalama n'agasigire.»

Elisha' afûla mugala w'omu-Sunamiti

⁸ Lusiku luguma Elisha' anacigera e Shunemi, eyôla munda yâbâga omukazi w'omuhirhi, nyamukazi anacimusêza mpu ajirya aha mwâge; na ngasi mango erhi acigeraga anajiliraho. ⁹ Nyamukazi anacibwîra iba erhi: «Nabwîne oku oyûla muntu okazyôrha agera hano aba muntu wa Nyamuzinda. ¹⁰ Ojire rhumuyûbakire iruli rhuhiremwo encingo, amêza, entebe n'itara na ntyo anahashikagwishiramwo amango amaja hano mwirhu». ¹¹ Lusiku luguma Elisha' anayisha, anacisôkera omu iruli lyâge anacigwishiramwo. ¹² Okubundi anacibwîra omwambali Gehazi erhi: «Ompamagalire oyôla mukazi w'omusunamiti». Gehazi anacimuhamagala, naye nyamukazi anaciyisha emunda ali. ¹³ Elisha' anacibwîra Gehazi erhi: omubwîrage ntyâla: erhi, «Ala oku wârhujirîre aminja nk'oku onahashire koshi, kurhi obwîne rhwankakujirira? Ka rhugend'ikusengerera emunda mwâmi ali nîsi erhi emw'omukulu w'abasirika»? Nyamukazi anacishuza erhi: «Niono ncibêre haguma na bene wirhu». ¹⁴ Elisha' anaderha erhi kurhi rwankamujirira wâni! Gehazi anacishuza erhi: Ci arhajira mwanarhabana n'iba oyûla okola mushosi. ¹⁵ Elisha' aderha, erhi: «Hamagala ye.» Omwambali anacimuhamagala; naye nyamukazi anaciyisha ayîmanga aha muhango. ¹⁶ Elisha' anacimubwîra erhi: «Mwâka irhondo nka buno erhi obagalire omwanarhabana». Nyamukazi anacishuza erhi: «Nanga mâshi yagirwa we muntu wa Nyamuzinda orhantebe, orhashundule mwambalikazi wâwe». ¹⁷ Nyamukazi anacirhôla izîmi, anaciburha omwanarhabana omu mwâka gwakulikiraga galya mango gonene Elisha' anamulaganyagya.

¹⁸ Olya mwana anacikula. Lusiku luguma akanya ashimana îshe emunda bakazagisârûla

emburho. ¹⁹ Anacibwîra îshe erhi: «Namafa n'irhwe, namafa n'irhwe!» Ishe anacibwîra omwambali erhi: «Hekaye emunda nina ali». ²⁰ Olya murhumisi anaciyanka olya mwana anacimuhêka emunda nina ali, nina anacimubagalira kuhika gala mango izûba lija omu nkuba karhî, okubundi arhengamwo omûka. ²¹ Nyamukazi anacisôka ajimugwishiza kw'erya ncingo y'omuntu wa Nyakasane, anacimuyigalira mulya anahuluka. ²² Anaciyakûza iba anaciderha erhi: «Mâshi nkuhunyire ontumire muntu muguma muli abâla barhumisi, anderhere na ndogomi nguma, nalibirhira dubaduba emunda omuntu wa Nyamuzinda ali mbuligaluka». ²³ Iba anacimushuza erhi carhuma waja emunda ali ene? «Garhali mango ga mwêzi muhyahya nisi erhi olwa sabato». Nyamukazi anacishuza erhi: Murhûla! ²⁴ Erhi baba bamashumika erya ndogomi, nyamukazi anacibwîra omwambali erhi: «Okanye olibirhe, orhananyimanzagya oku niene ntacikubwirakwo». ²⁵ Akanya aja emunda omuntu wa Nyamuzinda ali oku ntôndo ya Karmeli.

Olya muntu wa Nyamuzinda erhi alangira ayiruka, anacibwîra omwambali Gehazi erhi: Langira olya mukazi w'e Shunemi. ²⁶ Kanya oje emunda ali omudôse erhi k'ozibuhire? Erhi ka balo azibuhire? Erhi k'omwana wâwe azibuhire? Anacishuza erhi: «Bazibuhire!» ²⁷ Erhi nyamukazi ahika h'olya muntu wa Nyamuzinda, oku ntôndo, amurhuluba amagulu. Gehazi anaciyisha mpu amukule kuli ye ci olya muntu wa Nyamuzinda anacimushuza erhi: Leka ye bulya omurhima gwâge guyunjwire amaganya na Nyamuzinda arhamanyisize, anakunfulisire. ²⁸ Okubundi olya mukazi anaciderha erhi: «Ka nali mpunyire omwanarhabana emunda nahamwiru ali? Ka ntali nkubwizire nti: «Omanye wankanshundula».

²⁹ Elisha' anacibwîra Gehazi erhi: «Kenjera bwinja, fumbarha akarhi kâni onagende. Erhi hankajira oyu washimana omu njira orhamulamusagya^f. Oyishihira akarhi kâni aha malanga g'oyo mwana». ³⁰ Nina w'ôlya mwana anaciderha erhi: «Alame Nyakasane, gulame n'omûka gwâwe! ntakuleke». Elisha' anacikanya amushimba. ³¹ Gehazi anali erhi abashokolire, anacihira kalya karhi aha malanga g'olya mwana; ci nyamwana arhayîsagya, arhanafukunyagya. Anaciyisha agalusire emunda Elisha' ali anacimubwîra erhi: «Omwana arhazusire». ³² Erhi Elisha' ahika omu nyumpa ashîmâna omwana anafire, banamuhizire oku ncingo. ³³ Anacija omu nyumpa, abasiga embuga, ayigala olumvi, anacishenga Nyakasane. ³⁴ Elisha' anacisôka; ayubarhira omwana; ahira akanwa kage oku kanwa k'omwana, ahira amasu gâge oku masu gâge alambûlira amaboko gâge oku maboko ga nyamwana, acîlambulira kuli ye. Omubiri gw'olya mwana gwajamw'ecîdûrhu. ³⁵ Oku bundi abungulukira idako omu nyumpa, aja acigeza eyi n'eyi; ashubisôka agendicîlambûlira kuli olya mwana kali nda, nyamwana anacityera, abungûla amasu. ³⁶ Oku bundi anacihamagala Gehazi, anacimubwîra erhi: «Okanye ogendihamagala nina». Anacimuhamagala, naye anaciyisha anacija emunda Elisha' ali, Elisha' anacimubwîra erhi: «Yanka mugala wâwe». ³⁷ Nyamukazi afukama aha magulu gâge ayunamiriza oku idaho, okubundi arhûla omwana wâge ahuluka.

Akabindi k'obwoye

³⁸ Elisha' ashubira e Gilgali, ci erhi n'ishali liri likali bwenêne omu cihugo. Bulya abalêbi bali batamire embere zâge anacibwîra omwambali erhi: «Yanka eyôla nyungu nenene oyendere abôla balêbi ibinda». ³⁹ Muguma muli bo akanya aja omu lubala aja arhôleza enshâli, anacishimana emizâbîbu ahumba oku ntandagulè zali zijire zalandirakwo, abumba ecirondo câge. Ayisha aja azitwa rhuhimbi rhuhimbi anahira omu mishi na ababo barhamanyiri. ⁴⁰ Barhôngdêra okuja kwadubula banagabulira abantu mpu balye; ci erhi banywa kuli liry ibinda boshi barhôngdêra okuyâma mpu: «Rhwamafa! Rhwamafa! olufu luli muno nyungu wâni muntu wa Nyamuzinda!»! Barhacihashaga okulya. ⁴¹ Elisha' anacibabwîra erhi: Mundêrherage enshâno. Anacikwebakwo mulya nyungu anaciderha erhi: «Mudubulire abantu balye» Nta kantu ka bwoge kaciri muli erya nyungu.

Okuluza emigati

^f4.29 : Okurhalamusa omuntu omu njira ciri cimanýîso oku omukolo gw'obuja-bugo guli gwa kuyukiriza dubaduba buzira kuheza akasanzi.

⁴² Muntu muguma anacirhenga e Baali-Shalisha, ayisha adwîrhîre omuntu wa Nyamuzinda emigati y'omwâka muhyahya: yali migati makumi abiri ya ngano, yali omu nshoho. Elisha' anacimubwîra erhi: «Ogabire abantu balye». ⁴³ Omwambali anacimubwîra erhi: «Kurhi eyira nankayigabira abantu igana»? Elisha' amushuza erhi: Ogabire abantu balye. Bulya Nyakasane adesire ntyâla oku: balya banasize. ⁴⁴ Anacibagabulira, banacirya n'eyindi yasigala, nka kulya akanwa ka Nyakasane kanali kadesire.

5

Nahamani afuma olushomyo

¹ Nahamani murhambo mukulu w'engabo z'abasirika ba mwâmi w'e Sîriya, abaga murhonyi bwenêne emwa nawâbo, muntu mugale na wa kukengwa, bulya ye Nyakasane acizagya mwo abantu b'e Sîriya; ali mulume wa ntwâli ci konene erhi anali wa lushomyo, ² Cigabi ciguma c'abantu b'e Sîriya banacikanya bagendinyaga, erhi bashubûka, bayisha badwîrhe mpira hinyere higuma hy'omu cihugo c'Israheli, ehyo hinyere hyagendikakolera muka Nahamani. ³ Hyanacibwîra nn'omumwâbo, erhi: «Mâshi! Nawirhu acijaga emwa omulêbi oba omu Samâriya, oyu mulêbi anahashimubuka lula lushomyo lwâge». ⁴ Nahamani anacikanya agendibwîra nawâbo erhi: «Ntya na ntya kwo hirya hinyere hyarhengaga omu cihugo c'Israheli hyadesire». ⁵ Mwâmi w'e Sîriya anacimubwîra erhi: «Neci! ojage yo narhuma n'amaruba emw'omwâmi w'Israheli». Nahamani anacilikula anacihêka talenta ikumi za marhale, na nfaranga bihumbi ndarhu za masholo na mibungo ikumi ya mishangi. ⁶ Ahêreza mwâmi w'Israheli galya maruba, galimwo ebi binwa: «Agala maruba hano ganakuhikakwo, omanyere oku nkurhumire mwambali wâni Nahamani nti omufumye olushomyo lumulikwo». ⁷ Erhi oyo mwâmi w'Israheli ayusisoma agôla maruba asharhula emyambalo yâge, anaciderha erhi: «Ka ndigi Nyamuzinda owankayirha anacize, obûla antumire oyu muntu mpu mubuke olushomyo? Yumvi bwinja, ka murhabwini oku mbaka ezi oyu muntu alindonzakwo?»

⁸ Erhi Elisha' muntu wa Nyamuzinda ayumva oku mwâmi w'Israheli anacîberîre emishangi arhuma entumwa yaja emunda ali erhi: «Mpu cici carhumaga wacîberera emyambalo? Oyu muntu ayishe emunda ndi, amanyiraho oku omw'Israheli muba omulêbi». ⁹ Nahamani anacyisha n'enfarasi zâge n'engâlê yâge, anacyimanga aha lumvi lw'enyumpa ya Elisha'. ¹⁰ Elisha' anacimurhumira entumwa yagendimubwîra erhi: «Okanye ocîshuke kali nda omu Yordani; wabona omubiri gwafuma, weshi oshuguke. ¹¹ Nahamani aba burhe, acikenyangula, agenda aciderheza erhi: Nakazagicikebwa nti nkaba ahuluka, ampikeho anayâkuze izîno lya Nyakasane, Nyamuzinda wâge, nti nkaba azunguliza okuboko kwâge ebwa lunda lutakatifu ntyo anfumye nie nya-mubenzi. ¹² K'enyîshi z' e Damasko, Abana, Efrata na Parpara ka zirhalushiri enyishi z'omu Israheli zoshi bwinja? Ka ntankahasha okugendicîshukiramwo na nfume? Ahindamuka yeshi n'oburhe mpu akola agenda. ¹³ Abambali banacimujaho mpu bamushambâze banacimubwîra mpu: «Larha! Nyamulêbi acikuhûnaga akantu kadârhi, ka orhankahashire okukajira? Ci lero obûla amakubwîra erhi: «Ocîshuke wanyuguka». ¹⁴ Okubundi obwo anacibunguluka, aciyûbiza kali nda omu Yordani nka kulya omuntu wa Nyamuzinda anamubwîraga; omubiri gwâge gwanyuguka gwaba nk'omubiri gw'omwana murho, yeshi afuma.

¹⁵ Okubundi ahindamuka, aja emunda omuntu wa Nyamuzinda ali, boshi n'abambali. Erhi ahika embere zâge anaciderha erhi: «Namajaga namanya oku nta handi Nyamuzinda aba nka omw'Israheli. Ci buno oyemerage oluhembo lwa mwambali wâwe». ¹⁶ Elisha' anacimushuza erhi: «Alame Nyakasane oyula nyimanzire embere zâge! ntâyemêre!»! Anacimuseza bwenêne ci nyamulêbi acilahirira. ¹⁷ Nahamani anacishuza erhi akaba arhali ntyo, oyemêrage bahe mwambali wâwe kuli obûla budaka obwankahekwa na ndogomi ibiri; bulya mwambali wâwe arhakacirherekêra bandi bahi okuleka Nyakasane. ¹⁸ Ci konene Nyakasane ababalire mwambali wâwe kuli oku: Nawirhu erhi akola aja omu nyumpa y'e Rimoni mpu akola ajishenga, akanagwarhiriza oku kuboko kwâni, nani nanafukama omwôla nyumpa y'e Rimoni, nka kulya amanafukama omwôla nyumpa y'e Rimoni; mashi Nyakasane

ababalire mwambali wâwe kuli okwôla. ¹⁹ Elisha' anacimubwîra erhi: «Gendaga n'omurhûla». Anacisengaruka agenda.

²⁰ Erhi aba akola ahika erhali hofi, Gehazi mwambali wa Elisha', muntu wa Nyamuzinda acija emurhima erhi «Alaga oku nawirhu amaleka Nahamani w'e Sîriya acigendera buzira kuyankirira ebi ashuba amudwîrhîre. Alame Nyakasane, nkola nalibirha nje emunda ali nanacirhîlakwo bisungunu.» ²¹ Gehazi anacikanya alibisirekwo Nahamani. Nahamani erhi alangira ayisha alibirhira emunda ali, ashonôka duba duba oku ngâlè yâge akanya aja emunda ali anacimudôsa erhi: «Ka buholo!» ²² Gehazi anacishuza erhi: «Buholo». Nnahamwirhu antumire mpu nkubwire: Bana babiri b'omu murhundu gw'Efrayimu bamanyishira, bali balêbi, nkuhunyire ompe talenta nguma ya marhale na mibungo ibiri ya mishangi mbahêkere. ²³ Nahamani anacimubwîra erhi: «Yêmera nkuhe talenta ibiri». Amuyinginga mpu azirhôle na erhi aba amahira zirya talenta zombi muli nshoho ibiri na erya mibungo ibiri abarhuza bambali babiri mpu bamurhwaze byo. Erhi bahika oku karhondo, ²⁴ Gehazi abayanka birya bali badwîrhe abibika omu nyumpa okubundi alika balya bantu nabo banacigenda.

²⁵ Enyuma z'ahôla akanya aja emunda nawabo Elisha' ali, naye amudôsa erhi ngahi warhenga wâni Gehazi? Anacishuza erhi: «Mwambali wâwe arhajire ngahi». ²⁶ Elisha' anacimudôsa erhi: ka omurhima gwâni gurhali kukukulikire galy'amango olya mulume anashonôkaga oku ngâlè yâge anaja emunda oli? Lero warhîzire enfaranga okubundi wanagula nazo ishwa, emizâbîbu, emizeti, emibo, ebibuzi, enkafu, abarhumisi n'abaja-kazi. ²⁷ Ci kwône olushomyo lwa Nahamani lukola lwakujakwo we n'obûko bwâwe ensiku zoshi. Gehazi erhi amurhengaho ali akola ayunjwire lushomyo, mwêru mwêru nka lubula.

6

Embasha yahera, yanabonekana

¹ Lusiku luguma abalêbi banacibwîra Elisha' mpu: «Lola oku ahâla rhutamîre rhweshi embere zâwe hamaba hafunda». ² Rhuje oku Yordani rhutwe ngasi muguma omurhi, rhunayûbakemwo aha rhwakabêra. Elisha' anaciba shuza erhi: «Gendagi.» ³ Muguma mulibo anacimubwîra erhi: «Yemêraga okuyija mweshi n'abarhumisi bâwe». Anacishuza erhi: «Nayija». ⁴ Banacigenzikanwa boshi. Erhi bahika oku Yordani barhondêra okutwa emirhi. ⁵ Muguma muli bo oku adwîrhe atwa omurhi, embasha yâge yaharhûka yarhogera n'erwishi; anaciyama erhi: Yajeewe! mâshi Nnahamwirhu! ciru kuhoza nayihozagya! ⁶ Omuntu wa Nyamuzinda anacimudosa erhi: Ngahi erhogire? Anacimuyerekaho. Okubundi Elisha' anacitwa ecihimbi c'ehirhi, anacihikweba halya n'erya mbasha yayerêra. Anaciderha erhi: «Rhôlaga yo». ⁷ Naye alambula okuboko ayirhôle.

Elisha' agwârha cigabi ciguma c'ab'e Aramu

⁸ Omwâmi w'e Aramu ali lubibi n'Israheli. Anacijira ihano boshi n'abasirika bâge ababwîra erhi: «Muyandagali kuli lula lugo». ⁹ Ci konene Elisha' anacirhuma abagendibwîra omwâmi w'Israheli erhi: Obugoma burhacilangwa, bulya aha hantu ho bayandagala. ¹⁰ Mwâmi w'Israheli anacirhuma abagendikazilanga ahôla hantu omuntu wa Nyamuzinda amubwîraga anamulangûla ho, akayôrha ahalanga arhali liguma erhi kabiri.

¹¹ Omurhima g'omwâmi w'e Aramu gwagayisibwa n'okwo, anahamagala abambali anacibadosa erhi: «Ka murhankambwîra nani ndi ogendikanvuhula emunda omwâmi w'Israheli ali?» ¹² Muguma muli balya basirika bâge anacimushuza erhi: «Ntaye yagirwa nnawirhu; ci konene omulêbi Elisha' aba omw'Israheli, ye ogendikazibwîra mwâmi w'Israheli ebinwa waderheraga omu mwâwe. ¹³ Mwâmi aderha erhi: «Mukanye mujc mwalongcreza aha aba, nayishirhuma bamugwarhe». Banacimubwîra mpu «Lola oku ali e Dotani». ¹⁴ Anacirhuma eyôla munda, enfarasi, engâlè n'engabo mwandu; banaciyisha budufu banacigorha olugo.

¹⁵ Omuntu wa Nyamuzinda azûka lubungubungu, ahuluka; sinza oku e- ngabo nyinji yagosire olugo n'enfarasi n'engâlè. Mwambali wa Elisha' anacimubwîra erhi: Yoo!

Nnahamwirhu, kurhi rhwajira. ¹⁶ Anacishuza erhi: «Orhayobohaga bulya abarhuli rhweshi nabo bo banji kulusha abali boshi nabo». ¹⁷ Elisha' ashenga anaciderha erhi: «Nyakasane, obwikule amasu gâge, lyo ahashibona». Nyakasane anacibungula amasu g'olya mwambali wa Elisha', anacibona, alangira entôndo yoshi eyunjwire nfarasi n'engôle z'omuliro cburhambi hwa Elisha'.

¹⁸ Bulya aba-Aramu bahungulukiraga emunda Elisha' ali, naye anacishenga Nyakasane aderha erhi: «Mâshi yagirwa ojire abâla bantu b'ihanga babe mihurha»! Nyakasane anacibahûsa amasu boshi nka kulya Elisha' anaderhaga. ¹⁹ Elisha' anacibabwîra erhi: «Arhali ho enjira eri hano, n'olugo arhali ho luli hano; munkulikire namuhêka emunda omuntu mwajamwalonza ali». Anacibahêka e Samâriya. ²⁰ Erhi bahika omu Samâriya, Elisha' anaciderha erhi: «Mâshi Nyamubâho obwikule amasu g'abâla bantu lyo babona»! Nyakasane anacibabwikûla amasu babona, babona oku bali omu ndalâla ya Samâriya.

²¹ Omwâmi w'Israheli erhi ababona anacidôsa Elisha' erhi: «Ka mbanige, ka mbayirhe, larha»? ²² Anacishuza erhi: «Orhabayirhaga». Neci aba wagwarhaga mpira n'engôrho nisi erhi n'omuherho gwâwe abôla wanabayirha; ci abâla obahe omugati n'amîshi, balye bananywe bagalishubira emunda nawabo ali. Anacibajirira ebiryo by'olusiku lukulu. ²³ Babirya bananywa; okubundi abalika, nabo bagenda bashuhira emunda nawabo ali. Ebyôla bigamba bya b'e Sîriya birhacishubiriraga mpu byankaja omu cihugo c'Israheli.

Ishali lyaba omu Samâriya

²⁴ Enyuma ly'okôla, Ben-Hadadi, mwâmi w'e Sîriya ashubûza engabo yâge, asôka arhabalira e Samâriya. ²⁵ Ecizombo canacizuka omu Samâriya; okwôla kuba bazongolosirwe n'abashombanyi kwarhuma abantu barhabona oku bakôla, bakazigula irhwe ly'endogomi oku nfaranga makumi gali munani n'ehirhiri hy'amazingonoko g'enjiwa sikeli irhanu za nfaranga.

²⁶ Lusiku luguma erhi mwâmi aja agera oku côgo, mukazi muguma anaci muyakûza erhi: Mâshi mwâmi, orhurhabale! ²⁷ Mwâmi anacishuza erhi: «Aka ba Nyakasane arhakurhabiri ngahigi nankabona ebi nakurhabalamwo? Ka nkuhumirage oku cibuga nisi erhi omu mukenzi»? ²⁸ Mwâmi anacimudôsa erhi: «Bici ogwerhe»? Nyamukazi anacishuza erhi: «Mukazi muguma ambwizire erhi: «Lerha mugala wâwe rhumulye ene, n'irhondo rhulye owâni. ²⁹ Rhwanaci yenda mugala wâni rhwamulya, omu lusiku lwakulikiraga namubwîra nti: «Lerhaga mugala wâwe rhumulye. Ci konene yehe afulika omugala». ³⁰ Erhi mwâmi ayumva ebinwa by'oyôla mukazi anacisharhula emyambalo yâge agôla mango ajaga agera oku côgo olubaga lwabona, lwabona ciru oku ali ayambirhe na sunzu w'okucîbabaza⁹. ³¹ Mwâmi anacishuza erhi: «Nyamuzinda anyirhe anampeze erhi irhwe lya Elisha' mugala wa Shafati lyankamubêrakwo ene».

Elisha' amanyisa okuhwa kw'amalumwa

³² Lero oku Elisha' ali omu nyumpa yâge boshi na bashamuka baguma, mwâmi anacirhuma omuntu emunda ali. Ci konene embere erya ntumwa ehike emunda Elisha' ali, Elisha' anacibwîra balya bashamuka erhi: «Ka mubwîne; oyu mwene omwisi w'abantu arhumire mpu bantwe igosi. Loli, hano eyo ntu mwa eyisha mwanayîgala olumvi mumutundirike embuga. Ci konene nk'emidi ndîrî y'amagulu ga nawabo erhayumvikana enyuma zâge»? ³³ Oku acidwîrhe aderha ntyâla, mwâmi anaciyandagalira emunda ali anacimubwîra erhi:

«Lola oku obula buhanya emwa Nyakasane bwarhenga, cici nankacilangalirakwo Nyakasane»?

7

¹ Elisha' anaciderha erhi: «Yumvagyi akanwa ka Nyakasane; Nyakasane adesire ntyâla: irhondo omu mango gali nka gano, omurhemere gw'enshâno y'omula gwakafa sikeli nguma, na mirhemere ibiri ya nshâno yonene yakafa sikeli nguma aha muhango gwa Samâriya.»

⁹**6.30** : Okuyambala sunzu, ciri cimanyîso c'okucibabaza emw'Abayahudi, kuçîyunjuza ebyâha embere za Nyakasane.

² Murhambo muguma w'abasirika oyu mwâmi ali agwarhirîzekwo anaciderha, abwîra omuntu wa Nyamuzinda erhi: «Lola, Nyamubâho, ka anajira orhubonezo omu malunga, ka okola kwanahashikana»? Elisha' anacimushuza erhi: «Ala oku wabona n'amasu gâwe ci konene orhabiryekwo».

Olugo lwasigagwa n'Abanya-Sîriya

³ Muli agôla mango aha muhango hali balwala bani ba lushomyo, banaci bwirana mpu: «Carhuma rhubêra aha kuhika aha kufa kwirhu. ⁴ Ci konene rhukahiga nti rhukolaga rhwaja omu lugo, ishali liri omu lugo lyarhuyirha; rhukabêra ahala kandi kwo na kuguma nalyo rhwanafa. Kanyi, rhucihonde omu cihando c'abantu b'e Sîriya; akaba barharhuyisiri rhwanalama, bakarhuyi rha rhunacifire. ⁵ Gali mango ga cirembe baja, bakanya baja ebwa cihando c'abantu b'e Sîriya, banacihika oku burhambi bw'ecôla cihando c'abantu b'e Sîriya. Barhabonagamwo omuntu. ⁶ Muli ecôla cihando c'abanya-Sîriya, Nyamubâho ali amarhangiyumvîsamwo eri nka midindîrî ya enfarasi, emibo mboroganyo y'engâlè n'oluli nka lubi lwa engabo y'abalwi. Banacibwirana bone na bone mpu: «Lola oku omwâmi w'Israheli anarhizize abâmi b'e Hiti n'abâmi b'e Mîsiri mpu barhushagamukirekwo». ⁷ Bayimuka, bakûla omulindi oku mucêracêra bakola bayaka, bajahika amahêma gâbo, enfarasi zâbo, e ndogomi zâbo, basiga ecihando nk'oku canali, bayaka omu kufungira amagala konene. ⁸ Balya balwazi b'olushomyo erhi bahika oku burhambi, bw'ecirâlo, baja muli ihêma liguma, na erhi baba bamanywa bamanalya, barhola enfara nga, amasholo n'emishangi, bakanya bagendifulika. Bashubigaluka baja omu lindi ihêma, bagukumba ebyalimwo bagendifulika.

Obuzinda bw'entebe n'amango g'ecizombo

⁹ Buzinda babwirana bone na bone, mpu: «Arhali kwinja okûla rhwajira. Olu lusiku lw'ene luli lusiku lwa mwanzi mwinja; erhi rhwankanahulika kuhika izuha libashe rhwanajira kubi. Kanyi rhugendimanyisa ebwâmi». ¹⁰ Bakanya bajihamagala abasirika bakazagilanga omuhango gw'olugo, banacibabwîra mpu: «Rhwamaja omu cihando c'abantu b'e Sîriya, rhwamashimana murhaciyimbwa muntu, ciru rhurhayumvirhemw'izu ly'omuntu; murhali ezirhali nfarasi nshweke, endogomi nshweke, n'amahêma nk'oku ganali mayûbake». ¹¹ Balya balanzi bazânwa, bakanya bagend'imanyisa ogôla mwanzi ebwâmi.

¹² Mwâmi azûka burhanacicanûka, anacibwîra abambali erhi: «Namubwîra kurhi abanya-Sîriya barhujirire. Bulya bamanyire oku rhushalisire, bamarhenga omu cihando, bamagendicifulika erubala, mpu: Hanôla barhenga omu ' lugo rhwanabagwârha bagumaguma, kandi rhuje omu lugo». ¹³ Muntu mugu ma omu barhumisi bâge anacija omu kanwa aderha erhi: «Barholc nfarasi irhanu muli zira zicizîne zisigire ahâla, kali kwo zinali nk'abâla bene Israheli bagonyokirwe, rhurhume abagendilôla». ¹⁴ Banaciyanka ngâlè ibiri haguma n'enfarasi, mwâmi anacibarhuma mpu bakulikire engabo y'e Sîriya, ababwîra erhi: «Mukanye mugendilola». ¹⁵ Banacilikûla banacihika oku Yordani, bashimana omulimbwa goshi guyunjwire mishangi n'ebindi birugu Abanya-Sîriya bajaga bakabulira, emunda bashembukiraga bayaka. Ziry ntumwa zanacigaluka zayishimanyisa mwâmi.

¹⁶ Okubundi olubaga lwahuluka lwagendihaha omu cihando c'Abanya-Sîriya. Omurhemere gw'enshâno y'omula gwakazifa sikeli nguma na mirhemere ibiri ya ngano konene sikeli nguma nka kulya akanwa ka Nyamubâho kanali kadesire. ¹⁷ Olwo lusiku mwâmi ali abwizire omurhambo wâge w'abasirika olya ali agwarhirîzekwo mpu alange omuhango; omu kafurhè olubaga lwamutundulika asarhala anafa, nka kulya akanwa k'olya muntu wa Nyamuzinda kanali kadesire galya mango mwâmi ahungulukiraga emunda ali. ¹⁸ Neci amango olya muntu wa Nnâmahanga abwîraga mwâmi erhi: «Abantu babona mirhemere ibiri y'enshâno y'engano konene, irhondo omu mango gali nka ganôla, aha muhango gwa Samâriya». ¹⁹ Oyôla murhambo w'abasirika ali abwizire omuntu wa Nyamuzinda erhi: «Ka Nyamubâho anajira orhubonezo omu malunga? K'okola kwanahashikana?» Naye Elisha' ali erhi amubwizire erhi: «Ala oku wabona n'amasu gâwe ci konene orhabiryekwo». ²⁰ Neci, ahôla muhango kwo kwanabirage, olubaga lwamutundulika, asarhala anafa.

8

Olwa ôlya mukazi w'e Shunemi n'ecizombo

¹ Elisha' anacibwîra olya mukazi affûliraga omwana erhi: «Kanya orhenge enôla munda we n'omulala gwâwe oje ah'onahashire; bulya Nyakasane anahamagire ecizombo, co cino ciyiruka omu cihugo, ca myâka nda». ² Nyamukazi anacigenda ajira nka kulya omuntu wa Nyamuzinda anamubwîraga, akanya agenda boshi n'omulala gwagc, agendicîbêrera omu cihugo c'Abafilistini. ³ Enyuma lya myâka nda nyamukazi anacigaluka arhenga emwa aba filistini, aja cmunda mwâmi ali mpu ajîshenga enyumpa yâge n'amashwa gâge.

⁴ Muli agôla mango erhi mwâmi adwîrhe ashambâla boshi na Gehazi, mwa mbali w'omuntu wa Nyamuzinda, akazagimudosa erhi: «Nkahunyire onganirire nani ngasi bisomerine Elisha' anajizire byoshi». ⁵ Amango akazagi shambâlira mwâmi kurhi afûlaga omufu, olya mukazi afûliraga omwana anaci rhôndêra ashenga mwâmi enyumpa n'ishwa lyâge. Gehazi anaciderha erhi: «Ewe yagirwa mwâmi, alaga ôlya mukazi, alaga n'ôlya mwana Elisha' afûlaga». ⁶ Mwâmi anacishambâza nyamukazi naye anacimubwîra kurhi byabire; mwâmi anacimuha omuganda anaciderha erhi: «Ojiderha bamugalulire ebyâge byoshi, ebyarhenzire omwôla ishwa lyâge kurhenga aha anarhengeraga omu cihugo kuhika bunôla.»

Elisha' na Hazaheli w'e Damasko

⁷ Elisha' akanya aja e Damasko; Ben-Hadadi mwâmi w'e Sîriya erhi ali mulwala agôla mango, banacimubwîra mpu: Omuntu wa Nyamuzinda anajire eno munda. ⁸ Mwâmi anacibwîra Hazaheli erhi: «Oyanke oluhembo oje emunda oyôla muntu wa Nyamuzinda ali ogend'imundôkeza erhi nafuma eyira ndwâla?»

⁹ Hazaheli anacikanya aja emunda ali. Ali ahesire oluhembo lwa ngasi binja binaba e Damasko, abarhuza ngamiya makumi ani. Erhi ayihika anacija emunda Elisha' ali anacimubwîra erhi: «Mugala wâwe Ben-Hadadi, mwâmi w'e Sîriya antumire emunda oli mpu nkudôse erhi: «Ka nafuma eyi ndwâla?» ¹⁰ Elisha' anacishuza erhi: «Okanye ogend'imubwîra oku: Neci afuma. Ci konene Nya mubâho ananyeresire oku okunali afa.» ¹¹ Okubundi olya muntu wa Nyamuzi nda azinzibala obusû ecifufu camugwârha yeshi ayunjula eziri nka nshonyi, ¹² anacivugumula emirenge. Hazaheli anacimudôsa erhi: «Carhuma nahamwirhu alaka». Elisha' anacishuza erhi: «Bulya manyire amabî wayishijirira bene Israheli: wayishidulika omuliro oku bishagala byâbo biyûbakire buzibu-zibu, wanigûza n'engôrho abana b'emisole, warhonyongola abana babo b'ebirhaba wabwagûla n'abakazi bali izîmi. ¹³ Hazaheli anacimushuza erhi: «Mwambali wâwe aligi muntu mucu, ka kabwa, omu kuhenya bya bcne ebyo?» Elisha' anacimushuza erhi: «Nyamubâho ananyeresire oku waha mwâmi w'e Sîriya».

¹⁴ Hazaheli anacisengaruka Elisha' anashubira emwa nawabo, naye anaci mudôsa erhi: «Kurhi anakubwizire Elisha'?» Anacishuza erhi: «Anambwizire erhi okunali walama». ¹⁵ Erhi buca Hazaheli anacyanka obulengetwa n'erhi aba amabujomya omu mishi, abulambulira oku busu bwa mwâmi, mwâmi arhengamw'omûka. Hazaheli anacyîma ahali hage.

Obwâmi bwa Yoram w'e Yuda (848-841)

¹⁶ Omu mwâka gwa karhanu gw'okuyîma kwa Yoram mwene Ahabu, mwâmi w'Israheli Yoram mwene Yozafati naye aba mwâmi omu Yuda. ¹⁷ Ali akola agwerhe myâka makumi asharhu n'ibiri erhi aba mwâmi, ageza myâka munani ali mwâmi aha Yeruzalemu. ¹⁸ Akulikira enjira y'abâmi b'Israheli nka kulya enyumpa ya Ahabu yajiraga, anacijira ebiri bigalaugalu omu masu ga Nyamuzinda. ¹⁹ Ci konene Nyamubâho arhalonzagya okusherêza Yuda erhi mwambali wâge Daudi orhuma nka kulya anamulaganyagya oku ensiku zoshi aba n'akamole omu bana bâge. ²⁰ Ago mango ga Yoram, Edomu aciberûla kuli Yuda aciha owâge mwâmi. ²¹ Yoram agera aha Sayiri n'engâlè zâge zoshi; azûka budufu budufu a lwîsa abanya-Edomu bali bamuzongolosire, ôli abarhambo b'engâlè, ôli oluba ga, bakûla omulindi bayakira emwa babwe. ²² Edomu anayôrha aberûlukinwe na Yuda kuhika n'ene. Naye Libna aciberûla kuli Yuda hofi mw'agôla mango. ²³ Ebisigîre by'ebijiro bya Yoram, oku ajizire koshi, okwôla ka

kurhali kuyandike omu citabu c'empiriri z'abâmi b'e Yuda? ²⁴Yoramu acihengeka hali b'îshe, banacimubisha aha burhambi bwa b'îshe omu lugo lwa Daudi, Akhaziyasi, mugala wâge ayîma ahali hage.

Obwâmi bwa Akhaziyasi omu Yuda (841)

²⁵Omu nwaka gwa kali ikumi na muguma kurhenga Yoramu mwene Ahabu ali mwâmi w'Israheli Akhaziyasi mwene Yoramu naye aba mwâmi e Yuda. ²⁶Akhaziyasi ali agwerhe myâka makumi abiri erhi aba mwâmi, ayîma mwâka muguma aha Yeruzalemu. Nina ye wali Ataliya, mwa-Omuri mwâmi w'Israheli. ²⁷Ashimba olugendo lw'omulala gwa Ahabu, ajira ebigalugalu omu masu na Nyamubâho, nka kulya enyumpa ya Ahabu yanajiraga. ²⁸Anacikanya bona Yoramu mwene Ahabu mpu bakola bagendilwîsa Ha- " zaheli mwâmi w'e Sîriya e Ramoti omu Galadi. ²⁹Abanya-Sîriya banacitumirha Yoramu, mwâmi Yoramu ayisha agendicibukikiza aha Israheli birya bibande bene Sîriya bamutumirhaga e Ramoti, galya mango akazagilwîsa Hazaheli, mwâmi w'e Sîriya. Akhaziyasi mwene Yoramu, mwâmi w'e Yuda anaciyandagala ajirhangula Yoramu mwene Ahabu, okôla alwaliraga aha Yizreeli.

9

Yehu ashîgwa amavurha g'okuba mwâmi w'Israheli

¹Omulêbi Elisha' ahamagala muntu muguma omu bene abalêbi, anacimu- bwîra erhi: Hwinja bwinja, orhôle eyi njebe y'amavurha oje e Ramoti omu Galadi. ²Hano onahika eyôla munda onaje walongereza Yehu, mugala wa Yehozafati ya Nimushi, hano onamubona wanamukema omuyegûle kuli bene wabo wanamuhêka omu nyumpa eri hago hago. ³Wanarhola erya njebe yâwe wanamubulagira amavurha aha irhwe onaderhe erhi: Ntya kwo Nyamubâho adesire: Nkushîzire amavurha g'okuba mwâmi w'Israheli. Buzinda bw'aho wanayigula olumvi ocilibirhire buzira kulinda.

⁴Olya mwana murhumisi w'omulêbi, anacikanya aja e Ramoti omu Galadi. ⁵Erhi ahika yo ashimana abarhambo b'engabo batamire. Anaciderha erhi: «Yagirwa ngwerhe akanwa nakubwîra». ⁶Yehu anaciyimuka anacija omu nyumpa; olya mwana anacimubulagira amavurha ah'irhwe anacimubwîra erhi: «Kwo Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli adesire ntyâla: Nkushîzire amavurha g'okuba mwâmi w'olubaga lwa Nyamubâho omw'Israheli. ⁷Omalire omulala gwa nawinyu Ahabu, na kuli Yezabeli nacihôla omuko gw'abalêbi, abarhumisi bani n'omuko gwa ngasi bandi barhumisi ba Nyamubâho. ⁸Enyumpa ya Ahabu eherêrekere, omu nyumpa ya Ahabu nâmalîra ngasi boshi banashubala oku lukuta, omuja kuguma n'omuntu nkana omu Israheli. ⁹Enyumpa ya Ahabu yâba aka enyumpa ya Yerobwâmi mwene Nebati; kuguma n'enyumpa ya Basha mwene Ahiya. ¹⁰Orhubwa rhwâlira Yezabeli omw'ishwa lya Yizreeli arhanabone ecabisha.» Olya mwana anayîgula olumvi acilibirhira.

Yehu ayîmikwa mwâmi

¹¹Okubundi Yehu ashubira emunda bambali ba nawabo bali, banacimudôsa mpu ka bigendesire bwinja? Cici oyo musirhe analikulongeza? Naye anacibashuza erhi: «Muyishi omuntu n'oku aderha». ¹²Banacimubwîra mpu: «Kubesha! rhuganirire nirhu»! Anacibabwîra erhi: «Oku anambwizire kw'oku: Nyamubâho adesire ntyâla! Nkushizire amavurha g'okuba mwâmi w'Israheli... ¹³Ho na halya ngasi muguma abamba ecishûli câge, banacimutamazakwo e nyanya ly'emishonezo, banacibûha omushekera mpu: «Yehu ye okola oli mwâmi».

Oku Yehu ayirhaga Yoramu w'Israheli na Akhaziyasi w'e Yuda na Yezabeli

¹⁴Yehu mugala wa Yehozafati ya Nimushi anacigomera Yoramu. Agôla mango erhi Yoramu na bene Israheli boshi barhabalîre e Ramoti omu Galadi badwîrhe balwîsa Hazaheli mwâmi w'e Sîriya. ¹⁵Ci konene mwâmi Yoramu ali erhi arhenzire eyôla munda galya mango bamutumirhaga halya akazagilwira boshi na Hazaheli mwâmi w'e Sîriya. Yehu anaciderha erhi: Akaba munayemire okwôla, nta muntu orhengâge munôla lugo mpu ajimanyisa e

Yizreeli... ¹⁶ Yehu anacishonera oku ngâlè yâge, anacikanya aja e Yizreheli bulya yo mwâmi Yoram ali agweshire, na Akhaziyasi mwâmi w'e Yuda aliyishirimurhandûla. ¹⁷ Omulanzi wali oku munara aha Yizreheli, alangira ehîkungu hy'akatulo oku hizûsibwa n'omurhwe gwa Yehu oyêrekîre emunda bali, anaciderha erhi: «Namalangira akatulo k'engabo». Yoram anacimubwîra erhi: Orhôle omusirika walibirha n'enfarasi, omurhume aje emunda bali agendibadôsa erhi: «Ka murhûla»? ¹⁸ Nyamusirika anacikanya n'enfarasi yâge anacija emunda Yehu ali anacimubwîra erhi: «Mwâmi adôsize mpu ka murhûla»? Yehu anacishuza erhi: «Bici wajira n'omurhûla»? Hindamuka oje enyuma zani. Olya wakazagilanga anacigendimanyisa erhi: owarhumagwa anabahisirekwo ci konene arhacigalusire. ¹⁹ Yoram arhuma omusirika wa kabiri naye anacihika emunda bali anaciderha erhi: «Mwâmi adôsize mpu: Ka murhûla»? Yehu anacimushuza erhi: «Bici wajira n'omurhûla»? Hindamuka oje enyuma zani. ²⁰ Omulanzi a shubigendimanyisa erhi: Amabahikakwo ci konene naye arhacigalusiri. Na omu kulaba olugendo lwâbo luli nka lwa Yehu mwene Nimushi, bulya kw'aba lagaza nka musirhe. ²¹ Okubundi Yoram anaciderha erhi: «Murheganye engâlè». Banacirheganya engâlè. Yoram mwâmi w'Israheli na Akhaziyasi mwâmi w'e Yuda banacikanya ngasi muguma omu ngâlè yâge; banacikanya baja emunda Yehu ali, banacimurhimana oku ishwa lya Naboti omu Yizreeli.

Okuyirhwa kwa Yoram

²² Erhi abona Yehu, Yoram anacimudôsa erhi: «Ka murhûla, Yehu»? Yehu anacishuza erhi: «Kurhi n'omurhûla? Oku zira mbaraga za nyoko Yezabeli zicihaba na bala balozi bâge»? ²³ Yoram ahindamula enfarasi zâge ayaka abwîra Akhaziyasi erhi: «Bwamaba bugoma, Akhaziyasi!» ²⁴ Ci konene bulya Yehu ali afumbasire omuherho gwâge, abanda Yoram omwampi omu mbaga бага z'ebirhugo, omwampi gwarhulukana omu murhima atulongoka omu ngâlè yâge. ²⁵ Yehu anacibwîra musirika wâge muguma ye wali Bidikari erhi: «Mumurhenze mumukwebe omu ishwa lya Naboti wa Yizreeli. Okengere kurhi lulya lusiku nie na nâwe oku rhuli babiri rhwali omu ngâlè enyuma z'îshe Ahabu, Nyamubâho aderha akanwa k'obugeramwa erhi: ²⁶ Omuko gwa Naboti n'omuko gw'abana bâge injo nagubwîne bwinja! Nyamubâho okudesire, nakulyûgizago muli eri ishwa lyonene! Nyamubâho okudesire. Omurhenzagye bunôla okabulire omw'ishwa nka kulya akanwa ka Nyamubâho kanadesire.» Okuyirhwa kwa Akhaziyasi ²⁷ Akhaziyasi erhi abona kulya ayaka, agerera omu njira ya Beti-Hagani. Yehu anacimushimba aderha erhi: «Naye kwo na kuguma!» Bamutumirhira omu ngâlè yâge oku murhezi gwa Guri hofi na Yibleyamu. Ayakira e Megido anafirayo. ²⁸ Bambali bâge bamuhêka e Yeruzalemu omu ngâlè, bamubisha omu nshinda yâge haguma n'ababusi bâge, omu cishagala ca Daudi. ²⁹ Akhaziyasi abaga mwâmi w'e Yuda omu mwâka gwa kali ikumi na muguma kurhenga Yoram mwene Ahabu ali ayîmire.

Okuyirhwa kwa Yezabeli

³⁰ Yehu aja omu Yizreheli. Yezabeli erhi akuyumva acishîga irangi oku masu ayambala yeshi bwinja omw'irhwe, ayunama ajilolera aha kabonezo. ³¹ Erhi Yehu ahama omuhango Yezabeli anacimudôsa erhi: «Ka murhûla, wâni Zimri owayirhaga nawabo»? ³² Anaciyinamula irhwe lyâge ebwa kabonezo, anaciderha erhi: «Rhwehi na ndi rhuli? Ndi? » Bambali babiri erhi basharhu bayûnamire emunda ali, ³³ anacibabwîra erhi: «Mumurhogeze okw'idaho». Banacimukweba oku idaho omuko gwâge gwashahukira oku nkuta n'oku nfarasi, zanacimuhonyogola. ³⁴ Oku bundi aja omu nyumpa n'erhi aba amahikamwo, alya ananywa, aderha erhi: «Kanyi mugend'îlola bulya buhanya, munamubishe bulya ali mwali wa mwâmi». ³⁵ Bakanya bakolaga bajimubisha, ci barhacishimânaga kuli ye erhali mpanga, emirundi n'obukumbukumbu bw'amaboko. ³⁶ Bayisha bagalusire, bajimanyisa Yehu naye anaciderha erhi: «Okûla kali kanwa ka Nyamubâho kalya aderhaga muli Eliya w'e Tishibiti muli ebira binwa: Omw'ishwa lya Yizreeli mwo ebibwa byalira omubiri gwa Yezabeli; ³⁷ N'omu- biri gwa Yezabeli gwayôrha nka cavu hanola igulu, omw'ishwa lya Yizreeli ciru barhakanaciderha mpu ho Yezabela aba ahâla.

10

Omulala gwa mwâmi w'Israheli gwaholoka

¹ Omu Samâriya mwabaga bana makumi gali nda bene Ahabu. Yehu ayandika amaruba agarhuma oku barhambo babaga omu Yizreeli, omu Samâriya, agandi gaja emw'abashamuka n'abaleraga balya bene Ahabu, ago maruba gali gadesire ntyâla: erhi: ² «Hano agala maruba ganabahikakwo ntyâla, bulya mwe mugwerhe bagala ba nawinyu mugwerhe engâlè n'enfarasi na olugo luhamisirwe bwinja n'emirasano mwandu, ³ mulole muli abôla bene nawinyu mwana ohi oli mwinja kulusha, ôlya onakwânîne mumuhire oku ntebe ayîme ahali h'îshe na ninyu mwene mulwîre nawinyu». ⁴ Banaciyôboha bwenêne banaciderha mpu: «Ala oku abâmi babiri barhamuhashaga; rhono ka rhwankahaliza?» ⁵ Omulanzi w'aha bwâmi, omukulu w'abasirika bâbaga omu lugo, abagula boshi n'abalezi bârhuma entumwa emunda Yehu ali mpu: «Rhweshi rhuli bambali bâwe na okuwankarhurhegeka rhwanakujira; ntâye ciru n'omuguma rhwajira mwâmi; wene oku onabwîne kwinja.»

⁶ Yehu ashubibayandikira amaruba ga kabiri gali gadesire ntyâla: «Akaba muli bani n'akaba mwankayumva, muyanke ebirhwe by'abantu bya abôla bene winyu muyîshe mubidwîrhe, irhondo nka ganôla mango, mwananshanga aha Yizreeli». Abôla bana oku bali makumi gali nda babaga ngasi muguma e mw'omurhambo muguma omu lugo, bo bakazagibalera. ⁷ Erhi agôla maruba ganabahikakwo, banacigwârha balya bene mwâmi babaniga; bantu makumi gali nda; n'erhi baba bamahira amarhwe gâbo omu birhiri babirhuma emunda Yehu ali e Yizreeli.

⁸ Entumwa yakanya yagend'imubwîra erhi: «Baherhe amarhwe ga bene mwâmi». Naye abashuza erhi «Mugahire birundo bibiri aha muhango gw'olugo kuhika irhondo sêzi». ⁹ Erhi buca sêzi ahuluka, aja emunda olubaga luli anacilubwîra erhi: Mwôya muli bantu bashinganyanya, loli oku niehe nagomire nawirhu, nanamuyisire; ci konene ndigi wanizire abâla boshi? ¹⁰ Mumanye oku akanwa ka Nnâmahanga karhajîra busha hano igulu; akanwa ka Nyamubâho aderhaga kuli eyi nyumpa ya Ahabu; Nyamubâho anayukirîze akanwa kage aderhaga muli mwambali wâge Eliya. ¹¹ Yehu anacimalîra ngasi hyali hisigire hya omu bûko bwa Ahabu aha Yizreheli, abarhambo bâge bakulu boshi, aharhonyi bâge, abadâhwa bâge, kuhika harhasigalaga ciru n'omuguma.

Abaluzi b'e Yuda banigwa

¹² Okubundi akanya aja e Samâriya. Erhi ahika omu karhî k'enjira aha Beti-Ekedi hali aha mw'abangere, ¹³ Yehu anacibugana bene wabo Akhaziyasi mwâmi w'e Yuda anacibadôsa erhi: «Mwe bahi»? Banacishuza mpu rhuli bene wabo Akhaziyasi rhwayandagala okugend'îlamusa bene mwâmi na bene mwamikazi. ¹⁴ Anaciderha erhi: «Mubagwarhe banazîne». Na erhi baba bamabagwa rha banazîne bagend'îbayîrhira aha iriba lya Beti-Ekedi. Balume makumi ani, harhasigalaga ciru n'omuguma.

Yehu na Yonadabu

¹⁵ Erhi arhenga eyôla munda ashîmâna Yonadabu, mwene Rekabu erhi ayêrekîre emunda ali, amulamusa anacimudôsa erhi: «Ka omurhima gwâwe gunali mwinja emunda ndi nka kulya omurhima gwâni gunasima aba emwinyu»? Yonadabu anacishuza erhi: «Kwo guli». Yehu anaciderha erhi: «Akaba kwo biri ntyo, ompage omukono». Anacimuha omukono, Yehu anacimushoneza hofi naye omu ngâlè. ¹⁶ Anacimubwîra erhi: «Rhugende rhweshi wabona obushiru bwâni kuli Nnâmahanga». Anacimukanyanya omu ngâlè yâge. ¹⁷ Erhi banahika aha Samâriya, Yehu anacinigûza ngasi bene Ahabu banaciri aha Samâriya abaherêrekeza boshi omu kushimba kalya kanwa Nyamubâho aderhaga omu kanwa k'Eliya.

Okunigwa kw'abemêzi ba Baali n'okushâbwa kwa aka-nyamuzinda kage

¹⁸ Yehu anacishubûza olubaga loshi anacilubwîra erhi: «Ahabu akolire Baali kunyi bwenêne, Yehu yehe amukolera kulusha. ¹⁹ Mumpamagalire bunôla abalêbi ba Baali boshi, abamurhumikira boshi, abadâhwa bâge buzira kuleka ciru n'omuguma bulya ngwerhe

enterekêro nnene narherekêra Baali; owa nkabula kuyîsha arhalame». Yehu ajiraga ntyo ci bwali bwenge bwa kulonza okuherêrekeza abarhumisi ba Baali. Yehu anacibabwîra erhi: ²⁰ «Muciyobôle bulya haba ihano likulu ly'okukuza Baali». Boshi banacija bakulalika. ²¹ Yehu arhuma abâja balâlîka omu Israheli lyoshi, abarhumisi ba Baali bayîsha boshi. Harhasigalaga ciru n'omuguma orhayîshaga; baja omu nyumpa ya Baali, yoshi yanacija ekakwi empande zoshi.

²² Yehu anacibwîra abakazâg'ibika ebirugu erhi: «Mulêrhe emyambalo oku barhumisi ba Baali boshi». Banaciyîsha badwîrhe emyambalo kuli bo boshi. ²³ Erhi Yehu anaja omu bali omwôla nyumpa ya Baali, banali boshi na Yonadabu, mugala wa Rekabu, abwîra balya barhumisi ba Baali, erhi: «Mulonze mulole harhabaga muli mwe abarhumisi ba Nyamubâho, ci barhumisi ba Baali bonene. ²⁴ Erhi baba bamaja omu nyumpa bakolaga barherekêra, abahirakwo balume makumi gali munani anacibabwîra erhi: «Owankafumya muli abala bantu mbahire, buzîne oku buzîne». ²⁵ Oku banayusirherekêra ntyâla, Yehu anacibwîra engabo y'abalanzi n'abarhambo babo erhi: Mujemwo mubanige boshi, murharhengaga ciru n'omuguma. Balya balanzi n'abarhambo banacijamwo babanigûza babamalîra erhi baba bamaja omwôla mwa Baali. ²⁶ Bahongola banakwêba embuga emitungo y'omu mwa Baali erya erhankahumirwekwo, bayiyôca. ²⁷ Bahongola omutungo gwa Baali; bakundula n'enyumpa yâge banaciyijira ciguzi ciru na kuhika na bunôla.

Obwâmi bwa Yehu omu Israheli (841-814)

²⁸ Yehu arhenza Baali omu Israheli. ²⁹ Ci konene Yehu arhôngdêra okukajira amabî gali nk'aga Yerobwâmi mwene Nebati owarhumaga Israheli ajira ecâha, aleka akanina k'amasholo aha Beteli n'aha Dani. ³⁰ Nyamubâho anacibwîra Yehu erhi: «Bulya wajizire ebishingânîne embere zani na bulya wajirire enyumpa ya Ahabu nka kulya omurhima gwâni gwanalonzagya, abana bâwe kuhika oku iburha lya kani baba bâmi omw'Israheli. ³¹ Ci konene Yehu arhashibiriraga amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli; arhalekaga birya byâha byarhumaga Yerobwâmi ashombanyisa Israheli. ³² Muli agôla ma ngo Nyamubâho arhôngdêra okufunyaza Israheli, Hazaheli anacirhôngdêra okuhimira Israheli omu cihugo câbo conêne. ³³ Kurhenga oku Yordani kuja ebushoshôkero bw'izûba, ahima ecihugo ca Gileadi coshi, ahima bene Gadi, ahima bene Rubeni, ahima bene Menashê, kurhenga oku Aroeri oku mugezi gwa Amoni, kuguma na Gileadi na Bashani.

³⁴ Ebisigîre bya ebijiro bya Yehu, oku ajizire koshi entambala ahimire, okwôla ka kurhayandisirwi omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'Israheli? ³⁵ Yehu anacihengeka hali b'îshe, banacimubisha aha Samâriya. Omugala Yowakazi ayima ahali hage. ³⁶ Emyâka Yehu alamire nka mwâmi w'Israheli aha Samâriya, eri makumi abiri na munani.

11

Oluwa Ataliya (841-835)

¹ Ataliya nina wa Akhaziyasi erhi abona oku omugala amafa, arhôngdêra okuherêrekeza ngasi mwanarhabana w'omu bûko bwa mwâmi. ² Ci konene Yehosheba mwâli wa mwâmi Yoram na mwâli wabo Akhaziyasi, arhôngdêra Yoash mwene Akhaziyasi amukûla muli balya bana ba mwâmi bakazagiyrhwa agendimufulika boshi n'omukazi wakazagimulera omu nyumpa y'okubikira encingo. Bamukûla ntyo omu masu ga Ataliya^h arhacihashaga okumuyîrha. ³ Ageza myâka ndarhu erhi kucîfulika acîfulikaⁱ boshi na Yehosheba omu ka-Nyamuzinda. Ataliya aba ye oyîma omu cihugo coshi.

⁴ Omu mwâka gwa nda, Yehoyada arhuma abagendilonza abasirika b'e Kari n'abalanzi, abahira aha burhambi bwâge omu ka-Nyamuzinda. Banacinywâna boshi naye, abagasha

^h**11.2** Ataliya kwo ahimbaga aka NAKESA, e Bugweshe, lola Trois siècles chez les Bashi omu nshokolezi y'eno Bibliya

ⁱ**11.3** : Olu lukere lurhamanyisize kurhi Yehoyada, mudâhwa mukulu ago mango akagikalanga enyumpa ya mwâmi lya Ataliya alekibona oku amuniga mzene mwâmi.

omwôla ka-Nyamuzinda na buzinda abayêreka olya mwene mwâmi. ⁵ Anacibakomêreza erhi: Alagi oku mwakazijira: Cigabi ciguma ca kasharhu ca muli mwe cakalanga ngasi lwa Sabato, kandi banayinamuka bagend'îlalanga aha bwâmi. ⁶ Ecindi cigabi cikalanga aha Suru, na ecindi cigabi canakalanga aha muhango gw'abalanzi, mukalanga aha bwâmi muhanze okuhaja. ⁷ Kuli erya yindi yinyu mirhwe ibiri, ngasi boshi bankanagombolwa olwa Sabato, banagend'îlanga aka-Nyamuzinda hofi na mwâmi. ⁸ Mukalanga empande zoshi, ngasi muguma n'emirasano yâge omu nfune; erhi hankajira owaderha mpu amujamwo munamuyîrhe; mukalanga mwâmi aha akanaja.

⁹ Balya basirika banacijira nka kulya banabwiragwa n'omudâhwa Yehoya da. Erhi bâbâga bamagombolana, ngasi murhambo n'engabo yâge, oku lwa Sabato, banaja emunda omudâhwa Yehoyada ali. ¹⁰ Omudâhwa anahêreza ba lya bakulu b'abasirika amatumu n'empenzi za mwâmi Daudi zâbâga omu ka- Nyamuzinda. ¹¹ Balya balanzi, ngasi muguma n'emirasano yâge omu nfune, banakalanga olunda lw'ekulyo kuja olunda lw'ekumoshô kw'enyumpa hofi n'oluhêrero na hofi h'enyumpa ntyo banazonga mwâmi. ¹² Okubundi omudâhwa anaciyêrekana olya mwene mwâmi, amuyambisa ishungwê n'ecêrekanê, bamuyîmika mwâmi, bamushîga amavurha, bakoma kagasha mpu: «Mwâmi aganze»!

¹³ Erhi Ataliya ayumva olubi lwa balya balanzi n'abandi bantu, ayisha ali lâba ebwa ka-Nyamuzinda. ¹⁴ Alangira mwâmi atamire oku ntebe nka oku banakomereraga; eburhambi bwâge erhi eri abarhambo n'emîshekera olubaga loshi luli omu bushagaluke, banadwîrhe babûha emîshekera. Ataliya asharhula emyambalo yâge anaciyâma erhi: «Bagoma! Bagoma!». ¹⁵ Okubundi omudâhwa Yehoyada anacirhegeka abakulu b'abasirika anacibabwîra erhi: «Hêki ye oku bwâmi, mumukûle omu ngabo, na ngasi wankaderha mpu amushimba munamuyîrhca». Bulya omudâhwa ali amaderha erhi: «Barhamuyîrhiraga omu ka-Nyamuzinda». ¹⁶ Bamugwârha, bamugerana omu njira y'enfarasi, lunda lw'ebwâmi yo banamuyîrhire. ¹⁷ Okuhandi Yehoyada ajira, ekarhî ka Nyamubâho, mwâmi n'olubaga, e ndagano y'okubasêza mpu babe lubaga lwa Nyamuzinda; kuguma kandi mwâmi n'olubaga. ¹⁸ Engabo y'omu cihugo yoshi yanacija omu nyumpa ya Baali, banaciyihongola, bavunangavunanga empêrero n'ensanamu zalimwo zoshi, na Matani bamuyîrhira embere z' ezola mpêrero, ye wali mudâhwa mukulu wa Baali. Erhi aba cîshoga âbalanga omu ka-Nyamuzinda, ¹⁹ Omudâhwa Yehoyada arhola abarhambo b'abasirika, abanya-Kari n'abalanzi n'olubaga loshi bayandagaza mwâmi omu Ka-Nyamuzinda bamuhêka e bwâmi, kugera omu muhango gwa abalanzi; mwâmi ajibwarhala ntyo oku ntebe y'obwâmi. ²⁰ Olu бага loshi lw'omu cihugo lwashagaluka, na olugo lwaba n'omurhûla; Ataliya bamuyîrha n'engôrho omu bwâmi.

12

Obwâmi bwa Yoash omu Yuda (835-796)

¹ Yoash^j ali agwerhe myâka nda ali muburhe erhi aba mwâmi. ² Omu mwâka gwa kali nda gwa okuyîma kwa Yehu, Yoash naye aba mwâmi, anaciyîma myâka makumi ani aha Yeruzalemu. Nina izîno lyâge ye wali Sibiya w'e Bersheba. ³ Yoasi ajira ebishingânîne omu masu ga Nyamubâho, amango omudâhwa Yehoyada anali mulêzi wâge goshi. ⁴ Ci konene barharhenzagya e mpêro omu birhwa; na ntyo olubaga lwanakulikiza okukazihêrera omu birhwa, enterekêro n'okutumbûkizamwo enshangi.

⁵ Yoash anacibwîra abadâhwa erhi: «Ngasi nfaranga z'enterekêro banale rha omu ka-Nyamuzinda, enfaranga ngasi baguma banahonga, zirya nfaranga z'encungura y'obuzîne nk'oku ngasi muguma anashire, enfaranga ngasi mu guma anahiga omu murhima gwâge mpu akola azirhûla omu ka-Nyamuzinda; ⁶ abadâhwa bazirhôle ngasi baguma oku bantu banayishi, bagendishakalamwo enyumpa, bafuke emirhule n'emyongobana y'enyumpa ngasi aha ba nkanayibona». ⁷ Yoash alinda ahika omu myâka makumi abiri n'isharhu ba

^j12.1 eri izîno Yoash kwo kuyegêra ecihebraniya ciru akaba ecigereki n'enfarasê byalihindwîre Joas, Yowasi

rhanashoshêra emyongobana y'enyumpa. ⁸ Yoash ahamagala omudâhwa Yehoyada haguma n'abandi badâhwa anacibadôsa erhi: «Carhumirage murhagend'ishoshêra emyongobana y'enyumpa. Murhacirhônga enfaranga ngasi baguma oku bantu banayishi, ci mundêhere ezi mukola mugwerhe rhusho r shêremwo eyo nyumpa». ⁹ Abadâhwa bayêmera okurhacirhônga enfaranga z'olubaga n'okurhacishoshêra emirhule y'enyumpa.

¹⁰ Oku bundi omudâhwa Yehoyada arhônga isanduku, erhi aba amajira omu rhule omu mufûniko gw'eryo isanduku, akanya alihira aha burhambi bw'oluhê rero, ebwa kulyo nk'abantu bakola baja omu ka-Nyamuzinda, abadâhwa bakazagilanga cmihango, bakahira enfaranga abantu bakazagilerha omu ka- Nyamuzinda, mwa liry isanduku. ¹¹ Erhi babonaga omw'isanduku mukola muli nfaranga zirhali nyi, banagend'ihamagala omwandisi wa mwâmi naye anayinamuka boshi n'omudâhwa mukulu kandi banashubûza banaganje zirya nfaranga zoshi nk'oku zinali omu ka-Nyamuzinda. ¹² Erhi bayûsagya okuganja ezo nfaranga banaziha abadwîrhe bajirisa emikolo, abali bahizirwe okwo ka- Nyamuzinda; nabo banazigabira ababinji b'emirhamba, n'abayûbasi b'aka- Nyamuzinda, ¹³ banakamasamwo abandi bayûbasi, n'ababera amabuye; banayankakwo bagule emirhi, n'amabuye marhendeze lyo bahash'ishoshêra emigâku y'aka-Nyamuzinda na ngasi bindi byanalikwânine oku nyumpa. ¹⁴ Ezôla nfaranga barhaderhaga mpu bankagulamwo akandi kantu k'omu ka- Nyamuzinda nka ebikombe by'amarhale, orhwere, ebikombe by'okukangûla, emîshekera, ebindi birugu by'amarhale n'eby'amasholo, ¹⁵ ci bakaziha abaka zagiûbasa mpu bashakâlemwo aka-Nyamuzinda. ¹⁶ Barhankanadesire mpu badôsa abantu bahabagwa ezôla nfaranga kurhi bazikolêsize, na kurhi bazihîre ababo, bulya bali bantu bakazagikola n'obwirhonzi. ¹⁷ Enfaranga bakazagiho nga oku nterekêro y'okuhûna obonjo oku byâha, enfaranga za ngasi cindi citumule, ezôla nfaranga zirhakazigija omu ka-Nyamuzinda; zali za badâhwa.

¹⁸ Lero mwago mango Hazaheli, mwâmi w'e Sîriya, anacyîsha arhabire, akoza entambala aha Gati anahanyaga. Hazaheli acirheganya okurhêra Yeruzalemu. ¹⁹ Oku bundi Yoash, mwâmi w'e Yuda, ayanka ebintu byanali bigishe byoshi, birya Yozafati agishaga, ebi Yoram agishaga, na ebya Akhaziyasi, ababusi bâge bami b'e Buyahudi, ngasi ebi yêne ali amagisha, arhônga ngasi ma sholo ganali omu mbîko y'aka-Nyamuzinda n'omu bwâmi, ashanîsa byoshi, ahêkera Hazaheli mwâmi w'e Sîriya, naye agandûla agenda.

²⁰ Ebisigîre by'ebijiro bya Yoash, oku ajizire kwoshi, ebyôla ka birhali biyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Yuda? ²¹ Abambali bamugomera n'erhi baba bamajira irhigi ly'okumuyîrha, bayîrha Yoash omu nyumpa ya Milo oku mwandagalo gwa Sila... ²² Abôla bamuyîrhaga ali: Yozakari mwene Shimeati, ali Yehozabati mwene Shomeri, bo bambali bamutumirhaga aho anafa. Bamubisha haguma n'ababusi bâge omu cishagala ca Daudi; omugala Amaziyahu ayîma ahali hage.

13

Yowakazi, mwâmi w'Israheli (814-798)

¹ Omu mwâka gwa makumi abiri n'isharhu kurhenga Yoash mugala wa Akhaziyasi ali mwâmi omu Yuda; Yowakazi mugala wa Yehu naye aba mwâmi omw'Israheli, ayîma aha Samâriya; ayîma myâka ikumi na nda. ² Ajira ebirhashinganini embere za Nyamubâho, ayîga ebyâha bya Yerobwâmi mugala wa Nebati, ye wajirisagya Israheli ecâha arhanagokônga omu mabi gâge.

³ Oburhe bwa Nyamubâho bwanacyaka bwenêne kuli Israheli. Bene I sraheli, Nyamubâho abahâna omu maboko ga Hazaheli, mwâmi w'e Sîriya n'omu maboko ga Ben-Hadadi mugala wa Hazaheli, akaziyôrha abalibuza ngasi mango. ⁴ Yowakazi ayinginga Nyamubâho na Nyamubâho naye anamuyumva bulya naye ali amabona kurhi Israheli alibuka ebwa kulibuzibwa n'omwâmi w'e Sîriya. ⁵ Nyamubâho aha bene Israheli omucunguzi n'erhi baba bamalikuzibwa oku bantu b'e Sîriya, bene Israheli bayûbaka n'omurhûla nk'oku banayôrha amango g'embere. ⁶ Ci konenc bakahirima omu byâha bya omulala gwa Yerobwâmi, ye wajirisagya Israheli ecâha; babishayamwo bwenêne, ciru n'erya nshanga yâbo ederhwa Ashera yanayôrha eri ngwike aha Samâriya. ⁷ Okwôla ebwa kuba Yowakazi arhali acigwerhe

basirika banji: banyakulwira oku nfarasi makumi arhanu gonene, ngâlè ikumi zonene, na bihumbi ikumi bya basirika bagenda n'amagulu hoshi aho, bulya omwâmi w'e Sîriya ali erhi amalire engabo yoshi, ayihonyongola nka budaka.

⁸ Ebisigîre oku bijiro bya Yowakazi, oku ajizire koshi, entambala alwire e byôla ka birhali biyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Israheli? ⁹ Yowakazi acihengeka aha burhambi bw'ababusi bâge, banacimubisha aha Samâriya. Omugala Yoash ayîma ahali hage.

Olwa Yoash mwâmi w'Israheli (798-783)

¹⁰ Omu mwâka gwa makumi asharhu na nda kurhenga Yoash ali mwâmi omu Yuda, Yoash mugala wa Yowakazi naye aba mwâmi omu Israheli aha Samâriya, ayîma myâka ikumi na ndarhu. ¹¹ Ajira ebigalugalu embere za Nyamubâho; ajira birya byâha Yerobwâmi mugala wa Nebati ajirisagyamwo Israheli, naye abishayamwo. ¹² Ebisigîre by'ebijiro bya Yoash, ebi ajizire byoshi, okuhimana kwâge oku alwisagya Amaziyahu, mwâmi w'e Yuda, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'empiriri z'abâmi b'Israheli? ¹³ Yoash acihengeka aha burhambi bw'ababusi bâge, Yerobwâmi anacija oku ntebe ahali hage; Yoash abishwa aha Samâriya haguma n'abâmi b'Israheli.

Okufa kwa Elisha'

¹⁴ Elisha' anacijakwo endwâla n'eyo ndwâla yanacimujâna oku idaho. Yoash mwâmi w'Israheli anacibungulukira emunda ali, arhôngdêra okulakira embere zâge n'okuderha erhi: «Larha we! Larha we! We ngâlè y'Israheli na basirika bâge!». ¹⁵ Elisha' anacimushuza erhi: «Orhôle omuherho n'emyampi». ¹⁶ Yoash anacirhôla omuherho n'emyampi. Elisha' anacibwîra omwâmi w'Israheli erhi: «Fôla ogwo muherho». Okubundi Elisha' ahira amaboko gâge oku maboko ga mwâmi, ¹⁷ anacimubwîra erhi: «Yîgula akabonezo kali ebushoshôkero bw'izûba». Anacikayîgula. Elisha' anacimubwîra erhi: «Lashaga!» Anacilasha. Elisha' anacimubwîra erhi: «Gwo mwampi gw'obuhimanyi bwa Nyamubâho ogwo! gwo mwampi wahimamwo Abanya-Sîriya ogwo! Wahimira Abanya-Sîriya aha Afeki kuhika obamalire boshi». ¹⁸ Ashubibwîra Yoash erhi: «Rhôla emyampi». Yoash ayirhola. Elisha' anacibwîra mwâmi w'Israheli erhi: «Oshûrhe oku idaho». Yoash ashûrha ka sharhu oku idaho, analeka. ¹⁹ Olya muntu wa Nnâmahanga akunira anacibwîra Yoash erhi: «Kali wali okwânîne okushurha kasharhu nisi erhi kali ndarhu oku idaho ntyo kwo wali wahima Abanya-Sîriya, obamalire; ci kone okolaga wabahima kasharhu konene. ²⁰ Elisha' afa, banacimubisha. Emirhwe y'abantu b'e Mowabu bakayîsha ngasi mango balinyaga omu cihugo. ²¹ Lero barhola muguma oku badwîrhe babisha omuntu, banacilangira murhwe muguma muli erya mirhwe y'Abanya-Mowabu, olya muntu banacimukweba omu nshinda ya Elisha' banacîcyakira. Olya muntu oku ahika oku mavuha ga Elisha' ntya ashubiramwo omuka, ayîmangira oku magulu gâge. Abanya-Aramu bahimwa ²² Hazaheli, mwâmi w'e Aramu, ali amalibuza bene Israheli amango mwâmi Yowakazi acirimwo omûka. ²³ Ci konene Nyamubâho ababêra obonjo abababalira; ashubibayêrekeza obusû bwâge erhi erya ndagâno alagânanaga boshi na Abrahamu, Izaki na Yakobo erhuma; arhalonzagya okubaherêrekeza, arhanasag'ibalekêrera kuhika na buno. ²⁴ Hazaheli, mwâmi w'e Aramu, afa, omugala Ben-Hadadi ayîma ahali hage. ²⁵ Yoash mwene Yowakazi, anyaga Ben-Hadadi, mugala wa Hazaheli, birya bishagala Hazaheli arhólaga omu ntambala boshi na Yowakazi, îshe wa Yoash. Yoash abahima kasharhu anabanyaga ebyôla bishagala by'Israheli.

14

VI. Amami abiri n'okugwârhwâ kwa Samâriya

Obwâmi bwa Amaziyahu omu Yuda (796-781)

¹ Omu mwâka gwa kabiri kurhenga Yoash mugala wa Yowakazi, ali mwâmi omu Israheli, naye Amaziyahu, mugala wa Yoash aba mwâmi omu Yuda. ² Ali akola agwerhe myâka makumi abiri n'irhanu erhi aba mwâmi, ajira myâka makumi abiri na mwenda ali mwâmi aha

Yeruzalemu. Nina izîno lyâge ye wali Yehodani, w'e Yeruzalemu. ³ Ajira ebishingânîne embere za Nyamubâho, ci konene arhali ak'îshe Daudi; muli byoshi alama ak'îshe Yoash. ⁴ Ci konene arhakulaga empêro zali omu birhwa; olubaga lwanakayôrha lwahêrera omu birhwa n'okukatumbûkizayo obuku.

⁵ Erhi aba amayîmanza obwâmi bwâge bwinja, arhangira okuyîrha balya bambali bayirhaga îshe. ⁶ Ci konene arhayîrhaga abana ba abôla bayirhag'îshe nk'oku biyandisirwe omu citabu c'oburhegesi bwa Musa, mulya Nyamubâho ahanyire irhegeko erhi: «Ababusi barhankayirhirwa abana babo, n'abana ba rhankayirhirwa ababusi babo; ci konene ngasi muguma ayirhirwa obubî bwâge». ⁷ Ayîrha bantu bihumbi ikumi Banya-Edomu b'omu Kabanda k'Omuniyu, arhabalira ecishagala ca Sela anacinyaga, aciyirika n'izîno lya Yokoteli, lya cinacijira kuhika buno.

⁸ Oku bundi Amaziyahu alikira entumwa emwa Yoash mugala wa Yowaka zi, mwene Yehu, mwâmi w'e Israheli mpu bagend'îmubwîra erhi: «Oyîshe rhubugânane». ⁹ Yoash mwâmi w'Israheli anacirhuma abagend'îbwîra Amaziyasi mwâmi w'e Yuda erhi: «Omushugi gw'e Libano gwanacirhuma abâge nd'îbwîra enduluma y'e Libano erhi: mwali wâwe ojire mugala wâni amuyanke! Lero nsimba nguma y'omu Libano yanacigera yahonyongola gulya mushugi. ¹⁰ Wabwinage wahima abantu b'e Edomu bw'obûla omurhima gwâwe gukola gudwîrhe gwashasharhwa. Ocishagye ci konene obere aha mwâwe, carhuma wacirhega obuhanya? Omanyè waciîsa wene haguma na Yuda.

¹¹ Ci konene arhumvaga. Yoash mwâmi w'Israheli anacirhabala, bagwarhana boshi n'Amaziyahu mwâmi w'e Yuda, aha Beti-Shemeshi, omu Yuda. ¹² Yuda ahimwa n'Israheli, bene Yuda bakalihirhira ngasi muguma omu mwâge. ¹³ Yoash mwâmi w'Israheli anacihima Amaziyahu, mwâmi w'e Yuda, mugala wa Yoash mugala wa Akhaziyasi amugwarhira aha Beti-Shemeshi. Anacija aha Yeruzalemu, ahongola oku lukuta lwa Yeruzalemu nka hantu ha makoro magana ani kurhenga oku muhango gwa Efrayimu kuja ebwa muhango guli omu kafende-fende. ¹⁴ Agukumba amasholo, amarhale n'ebirugu byoshi byanabaga omu ka-Nyamuzinda kuguma na ngasi byanahaga omu mbîko y'ebwâmi, na ngasi banagwâsirwe mpira, asabunga, ashubira e Samâriya. ¹⁵ Ebisigîre oku bijiro bya Yoash, oku ajizire kwoshi, oku ahimanyire, n'oku alwisagya Amaziyahu, mwâmi w'e Yuda, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Israheli? ¹⁶ Yoash acihengeka aha burhambi bw'ababusi bâge, abishwa aha Samâriya, haguma n'abâmi b'Israheli. Omugala Yerobwâmi ayîma ahali hage.

¹⁷ Amaziyahu, mugala wa Yoash mugala wa Yowakazi, mwâmi w'e Yuda, acilamire myâka ikumi n'irhanu enyuma ly'okufa kwa Yoash mugala wa Yowakazi, mwâmi w'Israheli. ¹⁸ Ebisigîre oku bijiro bya Amaziyahu ka birhali biyandike omu citabu c'E mpiriri z'Abâmi b'e Yuda?

¹⁹ Bamujirira obugoma aha Yeruzalemu, ayakira e Lakishi, ci konene barhuma abagend'îmuyîrhira eyôla Lakishi. ²⁰ Bayîsha bamubarhwire oku nfarasi, bamubisha aha Yeruzalemu, haguma n'ababusi bâge omu cishagala ca Daudi. ²¹ Olubaga lwa bene Yuda loshi lwanaciyanka Azariyasi, mwana walikola agwerhe myâka ikumi na ndarhu ali muburhe, lwanacimujira mwâmi ahali h'îshe Amaziyahu. ²² Ye washubig'iyûbaka Elati n'okumushubiza kuli Yuda, erhi mwâmi Amaziyahu aba amacihengeka aha bu rhambi bwa ababusi bâge.

Oburhegesi bwa Yerobwâmi wa kabiri omu Israheli (783-743)

²³ Omu mwâka gwa kali ikumi na kasharhu gwa okuyîma kwa Amaziyahu, mugala wa Yoash, mwâmi w'e Yuda, Yerobwâmi mugala wa Yoash mwâmi w'Israheli, aba mwâmi aha Samâriya, ashinga ho myâka makumi ani na mwâka muguma. ²⁴ Ajira ebigalugalu embere za Nyamubâho, ajira ebyâha biri nka ebya owundi Yerobwâmi mugala wa Nebati birya ajirisagyamwo Israheli ecâha. ²⁵ Ashubiyumanyanya embibi z'Israheli, kurhenga oku muhango gwa Hamati kuhika oku nyanja y'Araba omu kushimba akanwa ka Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, aka aderhaga omu kanwa k'omulêbi Yona, mugala wa Amitayi, owayubakaga e Gati-Heferi. ²⁶ Nyamubâho ali amabona amalibûko g'Israheli galushire olugero, emunda erhacibaga ôli muja, ôli ntagengwa, ôli ciru n'omwîra olya wankahasha

okurhabala Israheli. ²⁷ Nya mubâho arhalonzagya okuherêrekeza Israheli hano igulu, ahali h'okujira ntyo, amuyôkola na Yerobwâmi mugala wa Yoash.

²⁸ Ebisigîre oku bijiro bya Yerobwâmi, ebi ajizire byoshi, oku ahimanaga koshi, oku ashubizagya Hamati na Damasko kuli Yuda omu Israheli, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'Israheli? ²⁹ Yerobwâmi acihengeka aha burhambi bwa ababusi bâge, haguma n'abâmi b'Israheli. Omugala Zakariya ayîma ahali hage.

15

Obwâmi bwa Uziyahu w'e Yuda (781-740)

¹ Omu mwâka gwa kali makumi abiri na nda gw'okuyîma kwa Yero-bwâmi, mwâmi w'Israheli, Uziyahu naye, mugala wa Amaziyahu, aba mwâmi omu Yuda. ² Ali agwerhe myâka ikumi na nda ali muburhe erhi aba mwâmi, abulijira myâka makumi arhanu n'ibiri ali mwâmi aha Yeruzalemu. Nina izîno lyâge ye wali Yekolyahu, w'e Yeruzalemu. ³ Ajira ebishingânîne embere za Nyamubâho, ashimba engeso z'îshe Amaziyahu. ⁴ Ci konene empêro zitharhengaga omu birhwa; olubaga lwanashimbulira okushubikarherekêrera omwôla birhwa, n'okukatumbûkizamwo enshangi. ⁵ Nyamubâho amurhimbakw'obuhanya, aba mushonyo kuhika aha kufa kwâge, yeneyêne akabêra omu nyumpa mberûle oku zindi. Omugala Yotami ye wakazagirhegeka aha ka, ye wakazagitwira olubaga emanja omu cihugo.

⁶ Ebisigîre oku bijiro bya Azariya, oku ajizire koshi, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Yuda? ⁷ Uziyahu acihengeka aha burhambi bw'ababusi bâge, bamubisha haguma n'ababusi bâge omu cishagala ca Daudi. Omugala Yotami anacyîma ahali hâge.

Obwâmi bwa Zakariya omw'Israheli (743)

⁸ Omu mwâka kwa kali makumi asharhu na munani gw'okuyîma kwa Azariyasi mwâmi w'e Yuda, Zakariya mugala wa Yerobwâmi ayîma omu Israheli aha Samâriya myêzi ndarhu. ⁹ Ajira ebigalugalu embere za Nyamubâho aka ababusi bâge; arhalekaga galya mabi ga Yerobwâmi mugala wa Nebati, galya ajirisagyamwo Israheli ccâha. ¹⁰ Shalumu mugala wa Yabeshi anacijira obugoma kuli ye, n'erhi aba amamutumirha n'abantu boshi basîma, amuyîrha anayîma ahali hage.

¹¹ Ebisigîre oku bijiro bya Zakariya, laba oku ebyo biri biyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'Israheli. ¹² Nyamubâho ali amabwîra Yehu akâla kanwa erhi: «Bagala bâwe, kuhika oku iburha lya kani, bayîma oku ntebe y'o bwâmi bw'Israheli. Kwo byanabire.

Obwâmi bwa Shalumu omw'Israheli (743)

¹³ Shalumu mugala wa Yabeshi anaciba mwâmi, mwali omu mwâka gwa kali makumi asharhu na mwenda kurhenga Uziyahu ali mwâmi omu Yuda, ajira mwêzi muguma ali mwâmi aha Samâriya. ¹⁴ Menahemu, mugala wa Gadi, anacyînamuka e Tirsâ, na erhi aba amahika aha Samâriya atumirhira Shalumu mugala wa Yabeshi omu Samâriya, anamuyîrha; anacyîma ahali hage. ¹⁵ Ebisigîre oku bijiro bya Shalumu, na okwôla agomaga, laba oku okwôla kuli kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Israheli. ¹⁶ Okubundi Menahemu ahagula olugo lwa Tifsah asabunga ngasi byanali omwôla lugo n'omu cishagala coshi, ahagula olwôla lugo ntyo ebwa kuba lurhamuyiguliraga enyumvi zalwo aja abwagûla abakazi bali mazimi boshi.

Obwâmi bwa Menahemu omw'Israheli (743-738)

¹⁷ Omu mwâka gwa kali makumi asharhu na mwenda kurhenga Uziyahu ali mwâmi w'e Yuda, Menahemu, mugala wa Gadi naye aba mwâmi omu Israheli; ayîmire myâka ikumi aha Samâriya. ¹⁸ Ajira ebibi cmbere za Nyamubâho, arharhengaga muli birya byâha bya Yerobwâmi mugala wa Nebati, birya ajirisagyamwo Israheli ecâha. ¹⁹ Omu mango gâge, Pulu mwâmi w'e Sîriya aja omu cihugo, Menahemu aha Pulu talenta cihumbi za marhale mpu lyo balama boshi haguma anamudekereze omu bwâmi bwâge. ²⁰ Agôla marhale, Menahemu agakulaga kuli bene Israheli, akahongesa ngasi banali ba burhwâli boshi, n'okuha oyôla

mwâmi w'e Sîriya. Ngasi muntu akazagivurha sikeli makumi arhanu. Oyôla mwâmi w'e Sîriya, ahindamuka, arhaberaga omwôla cihugo.

²¹ Ebisigîre oku bijiro bya Menahemu, oku ajizire koshi, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'Israheli' ²² Menahemu, anacîcîhengeka aha burhambi bw'ababusi bâge, omugala Pekahe ayîma ahali hage.

Obwâmi bwa Pekahe omw'Israheli (738-737)

²³ Omu mwâka gwa karhanu gwa okuyîma kwa Uziyahu, mwâmi w'e Yuda, Pekahe mugala wa Menahemu aba mwâmi w'Israheli aha Samâriya, ashinga myâka ibiri. ²⁴ Ajira ebigalugalu embere za Nyamubâho, arhalekaga amabî ga Yerobwâmi mugala wa Nebati galya ajirisagyamwo Israheli ecâha. ²⁵ Pekahe mugala wa Remalyahu, ye wali mukulu w'abasirika bâge, agomera mwâmi amuyîrhira omu munara gw'omu bwâmi aha Samâriya, kuguma n' Argobu, na Ariye, ali ayîshire n'engabo y'abantu makumi arhanu b'e Gileyadi. Ayirha Pekahe ntyo anayîma ahali hage. ²⁶ Ebisigîre oku bijiro bya Pekahe, oku ajizire koshi, ala oku okwôla kuli kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'Israheli.

Obwâmi bwa Pekahe omw'Israheli (737-732)

²⁷ Omu mwâka gwa makumi arhanu n'ibiri kurhenga Uziyahu ali mwâmi omu Buyahudi Pekahe, mugala wa Remalyahu ayîma omu bwâmi bw'Israheli aha Samâriya myâka makumi abiri. ²⁸ Ajira ebigalugalu omu masu ga Nyamubâho; arhalekaga galya mabi ga Yerobwâmi mugala wa Nebati, galya ajirisagyamwo Israheli ecâha. ²⁹ Agôla mango Pekahe ali mwâmi w'Israheli, Tiglati-Pileseri mwâmi w'e Asîriya ayisha arhabîre, anaciyanka Iyoni, arhôla na Abel-Bet-Maaka, arhôla Yanoha, ahirakwo Kadeshi, Hasori, na Gileyadi, kuguma na Galileya n'e cihugo ca Nefutali, abali bagwâsirwe mpira abajana e Sîriya.

³⁰ Hoseya mugala wa Ela erhi aba amajirira Pekahe obugoma, ayirha Pekahe, mugala wa Rema lyahu anaciyîma ahali hage, omu mwâka gwa kali makumi abiri gw' okuyîma kwa Yotami, mugala wa Uziyahu. ³¹ Ebisigîre oku bijiro bya Pekahe, oku ajizire kwoshi, laba oku okwôla kuli kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'Israheli.

Obwâmi bwa Yotami omu Yuda (740-736)

³² Omu mwâka gwa kabiri kurhenga Pekahe mugala wa Remalyahu ali mwâmi omw'Israheli, Yotami, mugala wa Uziyahu aba mwâmi naye omu Yuda. ³³ Ali akola agwerhe myâka makumi abiri n'irhanu erhi aba mwâmi, ayîma na yindi ikumi na ndarhu aha Yeruzalemu. Nina ye waderhagwa Yerusha, mwali wa Sadoki. ³⁴ Ajira ebishingânîne omu masu ga Nyamubâho, ashimba loshilo shi enjira y'îshe Uziyahu. ³⁵ Ci konenc arhakulaga empêro omu birhwa; olubaga lwanakulikiza okukarherekêrera omu birhwa n'okukatumbûkizamwo enshangi. Ye wayubasagya omuhango gw'enyanya gw'aka-Nyamuzinda.

³⁶ Ebisigîre oku bijiro bya Yotami, oku ajizire koshi, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'Israheli. ³⁷ Muli ezo nsiku, Nyamu bâho arhondêra okurhumira Yuda Rasoni, mwâmi w'e Aramu na Pekahe, mwene Remalyahu. ³⁸ Yotami acîhengeka aha burhambi bw'ababusi bâge, anacibishwa haguma n'ababusi bâge omu cishagala ca Daudi, îshe. Omugala Akazi ayîma ahali hage.

16

Obwâmi bwa Akazi omu Yuda (736-716)

¹ Omu mwâka gwa kali ikumi na nda kurhenga Pekahe mwcne Remalyahu ali mwâmi, naye Akazi mugala wa Yotami aba mwâmi omu Yuda. ² Akazi ali agwerhe myâka makumi abiri amango abaga mwâmi, anaciyôrha myâka ikumi na ndarhu ali mwâmi aha Yeruzalemu. Arhajiraga okushingânîne omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâge, nka kulya îshe Daudi ajiraga. ³ Ci ashimba enjira mbi y'abâmi b'Israheli, ciru ageza omugala omu muliro, omu kuyiga engeso mbi za galya mashanja Nyamuzinda akungushaga embere za bene Israheli: ⁴ Ajira enterekêro, anatumbûkiza obuku omu mpêro z'omu birhwa n' eza aha idako

Iya ngasi mirhi mibishi.

⁵ Okubundi, Rasoni, mwâmi w'e Sîriya na Pekahe, mwene Remalyahu mwâmi w'Israheli, banacirhabalira e Yeruzalemu, banacigorha Akazi, ci kone ne barhashigimuhima. ⁶ Muli agôla mango, Rasoni mwâmi w'e Sîriya-Edomi anyaga ecihugo ca Elati anacilunga kuli Sîriya; alibirhakwo Abayahudi babaga omu Elati, anacihiramwo Abanya-Sîriya, bo banaciyûbakamwo kuhika gano mango. ⁷ Akazi arhuma entumwa emwa Tiglati-Pileseri, mwâmi w'e Asîriya, mpu bagendimubwîra, erhi: «Ndi mwambali wâwe na mugala wâwe, osôke oyîshe ondikûze kuli mwâmi w'e Sîriya n'omwâmi w'Israheli, bantabalire.» ⁸ Akazi anaciyanka enfaranga n'amasholo gali omu ka-Nyamuzinda kuguma n'ezali omu mbîko omu nyumpa ya mwâmi, abirhuma nka luhembo emw'omwâmi w'e Asîriya. ⁹ Olya mwâmi w'e Asîriya anacimuyumva, na erhi aba amarhabalira Damasko anacimunyaga, na erhi aba amumunyaga, abantu babagamwo abahêka e Kiri, naye omwâmi wabo Rasoni amuyîrha.

¹⁰ Mwâmi Akazi akanya aja e Damasko, ajiyankirira Tiglati-Pileseri, mwâmi w'e Asîriya. Erhi abona oluhêrero lwali aha Damasko mwâmi Akazi anacirhumira omudâhwa Uriya enshusho na engero zalo mpu baluyûbake banaluyunjuze loshi. ¹¹ Omudâhwa Uriya anaciyûbaka lulya luhêrero, omudâhwa Uriya anayunjuza lulya luhêrero omu kushimba kulya Akazi arhumaga erhi ali aha Damasko, alubumba embere mwâmi arhenge e Damasko. ¹² Erhi arhenga e Damasko mwâmi abona lulya luhêrero, mwâmi ayegera lulya luhêrero anacilusôkerakwo. ¹³ Mwâmi ajirirakwo enterekêro zâge z'embâgwa n'ez'okuyôcibwa, alusuhira obwanga anacilushahulizakwo omuko gw' enterekêro zâge z'omurhûla. ¹⁴ Lulya luhêrero lw'omulinga lwabaga embere z'aka-Nyamuzinda, anacilurhenza halya mbere z'aka-Nyamuzinda, lugendo luli nka kurhenga kwa lulya lundi luhêrero kuja omu ka-Nyamuzinda, aluhira eburhambi bw'olundi, ebwa kulyo. ¹⁵ Mwâmi ashubirhegeka omudâhwa Uriya erhi: «Okayôkera kuli olu luhêrero enterekêro y'e sêzi na ey'ebijingo, enterekêro y'okuyocibwa y'emwa mwâmi, na ey'omuko, enterekêro y'okuyôcibwa y'olubaga n'eyindi yalwo y'omuko, okashahulizakwo n'omuko n'ezindi nterekêro zoshi. Olwo luhêrero lw'amarhale, niene nacimanya oku nalujira. ¹⁶ Omudâhwa Uriya anacijira ngasi oku mwâmi anamurhegekaga koshi.

¹⁷ N'okundi mwâmi Akazi avunanga orhucîkirizo n'amakondo, akûla enyôgero abungulula eciyanja cabaga kuli ziry mpanzi z'omulinga zakazâg'icibarula, acihira oku idaho ahali habambirwe amabuye. ¹⁸ Acinyihya erhi oyo mwâmi w'e Asîriya arhuma ebyali byûbakirwe emikolo y'olwa sabato, omu ka-Nyamuzinda, kuguma n'emuhanda aha mwâmi akazagigera. ¹⁹ Ebindi by'olwa Akazi n'ebi ajizire byoshi, ebyo byoshi ka birhali biyandike Oku citabu c'Empiriri z'Abâmi b'Israheli? ²⁰ Akazi acihengeka hali b'ishe, abishwa haguma n'ababusi bâge omu cishagala ca Daudi. omugala Hizekiyahu ayîma ahali hâge.

17

Obwâmi bwa Hozeya omu Israheli (732-724)

¹ Omu mwâka gwa ikumi na kabiri gwa okuyîma kwa Akazi, mwâmi w'e Yuda, Hozeya mugala wa Ela aba mwâmi w'Israheli aha Samâriya, ajira myâka mwenda. ² Ajira ebigalugalu embere za Nyakubâho, ci konene arhali nka abandi bâmi b'embere zâge. ³ Salamanasari mwâmi w'e Asîriya, asôka ajimulwîsa, Hozeya amushiga anakakuhongera. ⁴ Okuhandi oyo mwâmi w'e Asîriya, abona oku hali obugoma emunda Hozeya ali, owarhumaga entumwa emwa Sayisi, mwâmi w'e Mîsiri, na kulya kuba arhacihongaga ebwâmi, nk'oku anakomereraga okujira eyindi myâka; oyo mwâmi w'e Asîriya amugwârha amuhira omu mpamikwa.

Okugwarhwa kwa Samâriya (721)

⁵ Oyo mwâmi w'e Asîriya, azungula omu cihugo, asôka arhabalira e Samâriya; agorha ôlwo lugo myâka isharhu. ⁶ Omu mwâka gwa kali mwenda kurhenga Hozeya ali mwâmi, oyo mwâmi w'e Asîriya agwârha Samâriya; bene Israheli babagamwo abahêka e Asîriya, ajibahira aha Hala, oku Habori lwîshi lw'e Gozani, n'omu bishagala bya Mêdi.

Engerêrezo oku biyêrekîre okushabulwa kw'obwâmi bw'Israheli

⁷ Okwôla kwoshi kwanaciba ntyôla ebwa kuba bene Israheli bamabihira Nyamubâho, Nyamuzinda wabo, owabakûlaga omu cihugo c'e Mîsiri abarhe nza omu maboko ga Faraoni mwâmi w'e Mîsiri, na ebwa kuba bakola bahara mya bandi bandi banyamuzinda. ⁸ Banacishimba n'engeso za galya mashanja Nyamuzinda akungushaga embere za bene Israheli, bashimba n'oborhere bubî bw'abâmi b'Israheli. ⁹ Bene Israheli baba n'enkengero zirhashinganini embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wabo. Bayûbaka empêro omu birhwa bya ebi shagala byâbo byoshi, kurhenga oku munâra gwa abalanzi kuja oku bishagala bihamike buzibu-zibu. ¹⁰ Bagwika amabuye, bahira enshanga oku ngasi hirhondo n'oku ngasi murhi mubishi. ¹¹ Bagend'ikatumbûkiza enshangi omôla birhwa nka kulya galya mashanja Nyamubâho alibirhagakwo embere zâbo gakazagijira. Bajira ntyo ebintu bigalugalu bya okugayisa Nyamubâho. ¹² Bakolera abazimu balya Nyamuzinda abahanzagya amango ababwîraga erhi: «Murhahmira mukajira okwôla».

¹³ Nyamuzinda ayumvisa okwôla omw'Israheli n'omu Yuda, aderha omu kanwa k'abalêbi, erhi: «Murhenge muli ezôla njira zinyu ngalugalu, mushimbe amarhegeko gani n'akanwa kani nka kulya narhegekaga ababusi binyu, na nka okula nshubir'ibabwirakwo omu binwa bya abalêbi bâni. ¹⁴ Ci konene barhayumvagya, baciyrêhera bacikanyi cirhagomba, bajira ecikanyi cirhagomba ak'ababusi babo erhi baleka okuyêmera Nyamubâho Nyamuzinda wabo. ¹⁵ Bajandika amarhegeko n'endagâno ajiraga haguma n'ababusi babo, baleka loshi obuhamirizi bwâge kuli bo. Bashimba ebintu bya busha ntyo baba bonene bantu ba busha bayiga amashanja Nyamuzinda ali amabahanza mpu barhayigaga. ¹⁶ Baleka amarhegeko goshi ga Nyamubâho, Nyamuzinda wabo, batula enyana z'ebyuma, bajira enshanga, bafukamira abazimu ba omu malunga boshi, banakolera Baali. ¹⁷ Bakazigeza bagala babo na bali babo omu ngulumira z'omuliro, baja omu kulaguza n'okuloga haguma, baciguza omu kujira amabî embere za Nyamubâho, bamugayîsa. ¹⁸ Naye Nyamubâho alubira bwenêne Israheli kuhika amuhirigisa omu masu gâge. Ishanja Iya Yuda lyone lyasigala.

¹⁹ Ciru naye Yuda arhashimbaga bwinja amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda wabo, ashimba naye engeso z'Israheli. ²⁰ Nyamubâho akabulira obûko bwa bene Israheli boshi, abalibuza, aleka banyagwa kuhika amango abayêgûlaga loshi embere z'obusû bwâge. ²¹ Amango bene Israheli baciberûlaga oku mulala gwa Daudi, kandi bone banasinga owabo mwâmi ye Yerobwâmi mugala wa Nebati, oyôla Yerobwâmi abayêgûla bwenêne kuli Nyamubâho, abajirîsa ntyo ecâha cinene bwenêne. ²² Bene Israheli baja boshi muli birya byâha Yerobwâmi anajiraga byoshi, barhanacibilekaga aba kushaya babi- shiiyamwo. ²³ Kuhika Nyamubâho alinda abakaga kuli embere zâge kulya anali amabarhonda omu kanwa k'abarhumisi bâge b'abalêbi. Israheli ahêkwa kuli n'ecihugo câge, omu Asîriya, yo anaciba kuhika mwa gano mango.

Omurhondêro gw'AbanyaSamâriya

²⁴ Omwâmi w'e Asîriya anacyîsha adwîrhe abantu kurhenga omu Babiloni, kurhenga omu Kuta, kurhenga omu Awa, kurhenga omu Hamati na e Safarwayimi, anacibayûbasa omu bishagala bya Samâriya, ahali ha bene Israheli. Banacyîma ntyo muli Samâriya, bayûbaka omu bishagala byamwo.

²⁵ Ci kulya kuba erhi barhangira okuyûbaka barhashibiriraga okurhînya Nyamubâho. Nyamubâho abalikira entale zabakolamw'emyone. ²⁶ Banacihisa kwo omwâmi w'e Asîriya omwanzi mpu: «Galya mashanja wayishaga oguku mbire onagahira omu bishagala bya Samâriya, barhabaga n'obulyo bw'okushimba amarhegeko ga Nyamuzinda w'ecôla cihugo. Okwo kwarhuma abarhumira entale zinadwîrhe zabayirhamwo banji ebwa kuba barhayishi kurhi bankaharanya oyo Nyamuzinda w'ecôla cihugo.» ²⁷ Naye Mwâmi w'e Asîriya anacirhegeka erhi: «Murhume yo muguma muli balya badâhwa bayishaga bahcrhwe buja, agendiyûbaka yo anakabayigiriza kurhi bankakolera oyo Nyamuzinda w'ecôla cihugo.» ²⁸ Mudâhwa muguma muli balya barhenzibagwa e Samâriya ayisha ayûbaka aha Beteli, akabayigiriza kurhi bankarhînya Nyamubâho.

²⁹ Ci konene okwôla kurhahanzagya ngasi ishanja okujira ngasi liguma omuzimu walyo n'okukabahira omu mpêro Abanya-Samâriya bayûbakaga omu birhwa, ngasi ishanja omu

cishagala Iyanayûbakaga. ³⁰ Abantu barhengaga e Babiloni bajira omuzimu wabo ye Sukoti-Benoti, abantu barhengaga e Kuta bajira omuzimu wabo ye Nergali, abantu barhengaga e Hamati bajira omuzimu wabo ye Ashima, ³¹ abantu barhengaga e Hawa bajira Nibazi na Tartaki, abantu barhengaga e Safarwayimi bakakweba abana babo omu muliro omu kukuza Adrameleki na Anameleki bazimu b'Abanya-Sefarwayimi. ³² Ci kwône baharâmya na Nyamubâho, ntyo barhola baguma muli bo babajira badâhwa b'okukabarherekêrera omwôla birhwa. ³³ Ntyo kwo bakazagiharâmya Nyamubâho erhi banadwîrhe bakuza abazimu b'emwa galya mashanja barhengaga. ³⁴ Kuhika bunôla bacishimba ezôla ngeso zâbo za mira, barhaharâmya Nyamu bâho, barhanashimba ôli amarhegeko gâbo n'engeso z'emwabo, n'ôli akanwa n'amarhegeko Nyamubâho ahaga bene Yakobo ôlya ayirikaga Israheli.

³⁵ Nyamuzinda ali amasinga endagâno haguma nabo anabakomêreza erhi: «Murhakazâg'iharâmya abandi bazimu, murhanakazagibafukamira, murhabakoleraga nisi erhi okubajirira enterekêro. ³⁶ Erhi cikonene, Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, olya wabakulaga omu cihugo c'e Mîsiri na obuhashe bunene na okuboko kubangalire, oyôla ye mwakaziharâmya, oyôla ye mwakazifukamira n'oyôla ye mwakazijirira enterekêro. ³⁷ Mushimbe akanwa, mushimbe obulonza bwâge, na galya marhegeko amuyandikiraga mukagashimba ngasi lusiku munacilange murhaharamagya bazimu. ³⁸ Murhayibagiraga endagâno najiraga haguma na ninyu, murhanakazâg'iharâmya abandi bazimu. ³⁹ Ci konene murhinye Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, yenene ye wabalikûza oku ngasi bashombanyi binyu boshi.» ⁴⁰ Ci kone barhamuyumvaga, banakulikiza okukashimba amarhegeko gâbo ga mira.

⁴¹ Ntyôla kwo agôla mashanja gakazagiharâmya Nyamubâho erhi ganadwi rhe gakuza ensanamu zâbo. Kuguma, abana babo nabo kwo banakazagijira, n'abana b'abana babo, kuhika bunôla banacikajira aka b'îshe wabo.

18

VI. Amango mazinda g'obwâmi bwa Yuda

Oku Yezeqiyahu ayîmaga (716-687)

¹ Omu mwâka gwa kasharhu g'obwâmi bwa Hozeya, mugala wa Ela, mwâmi w'Israheli, Hizekiyahu, mugala wa Akazi, ashuba mwâmi w'e Yuda. ² Ali gwerhe myâka makumi abiri n'irhanu erhi aja oku ntebe na ntyo ayîma myâka makumi abirhi na mwenda e Yeruzalemu; nnina ye wali Abi mwali wa Zakariya. ³ Anacisîmîsa Nyakasane, ashimbulira obworhere bwinja bwa shakulûza wâge Daudi. ⁴ Ye walahiraga okukazigashâniza oku rhurhondo, ashaba emilunga, anahongola emilunga n'emihola ya Ashera, ashandâza enjoka y'ecûma^k c'omulinga erya Musa atulaga; kuhika ago mango bene Israheli erhi banaciyirherekêre; erhi bayihire izîno Iya Nehushtani.

⁵ Acîkubagira Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli. Aha nyuma zâge, nta wundi mwâmi w'e Yuda wacimuhisirekwo, harhali ciru n'omuguma embere zâge. ⁶ Ayôrha acishwekire kuli Nyakasane buzira okumutwika, na kandi ashi mbûlira galya marhegeko Nyakasane abwîraga Musa. ⁷ Nyakasane ali muliye, emikolo yâge yoshi yakamubêra. Acikulakwo omwâmi w'e Asuru aleka n'okumurhumikira. ⁸ Ye wahimaga Abafilistini, abakwamûkakwo kuhika e Gaza, abahisa oku mbibi zâbo, ciru n'ebishagala byâbo bizibuzibu, byoshi abihagula.

Okugwarhwa kwa Samâriya

⁹ Oku mwâka gwa kani gw'obwâmi bwa Yezeqiyahu, gwo gwali mwâka gwa kalinda gwa Hozeya mugala wa Ela, mwâmi w'e Israheli, Salmanasari, mwâmi w'e Asuru arhêra Samâriya, amugorha. ¹⁰ Amugwârha enyuma Iya myâka isha rhu. Gwali mwâka gwa

^k **18.4** Enjoka y'ecuma c'olunyerere: Ahayahudi bali bamarhôngdêra okugashâniza eyo nsalamu n'okuyiharâmya, balikirimanya mpu nkaba egwerhe obuhashe bw'okufumya endwâla; co ca- rhumaga bakaziyitumbûlira obuku.

kalindarhu gw'obwâmi bwa Hizekiyahu; gwo gwali mwâka gwa kali mwenda gwa Hozeya, mwâmi w'Israheli, gwo mango Samâ riya agwarhagwa. ¹¹ Omwâmi w'e Asuru aluliza ab'e Israheli, abakûla e Asuru abaheka e Hala hofi n'e Habori, lwo lwîshi lw'e Gozani, n'omu bishagala by'e Mêdi. ¹² Kwali. kuba bulya barhakengaga akanwa ka Nyakasane, Nyamuzinda wabo na bulya barhashimbaga endagâno ajiraga nabo: ngasi byoshi Musa, mu rhumisi wa Nyakasane arhegekaga, barhabishimbaga barhanabijiraga.

Senakeribu arhêra obwâmi bw'e Yuda

¹³ Omu mwâka gwa kali ikumi na kani gw'obwâmi bwa Yezekiyahu¹; Senakeribu, mwâmi w'e Asuru arhêra ebisbagala bizibuzibu byoshi bya Yuda anabiyanka. ¹⁴ Ago mango Yezekiyahu, mwâmi w'e Yuda, arhumiza mpu babwire omwâmi w'e Asuru wali e Lakishi erhi: «Najizire kubi! Orhacinyîrhe. Ngasi ebi wankampuna, nabijira». Mwâmi w'e Asuru abwîra Yezekiyahu mwâmi w'e Yu da, mpu ajire talenta magana asharhu za byuma bya lunyerere na talenta makumi asharhu za masholo ¹⁵ Yezekiyahu anacihâna ebyuma by'olunyerere byoshi byali omu ka-Nyamuzinda n'ebyali omu bwâmi. ¹⁶ Ago mango lyo Yezekiyahu ashabaga enyumvi z'aka-Nyamuzinda ciru n'emilirango erya yêne mwâmi w'e Yuda azungulusagya ebyuma, abiha mwâmi w'e Asuru.

Mwâmi arhuma omukulu w'abasirika.

¹⁷ Kurhengerera e Lakishi, mwâmi w'e Asuru arhuma omusirika mukulu na murhabazi w'olugerêro lw'abasirika e Yeruzalemu emunda mwâmi Yezekiyahu ali, ali lusibwe n'omurhwe gw'abalwi. Asôkera e Yeruzalemu, asôka, ahika agendija hofi n'omubunda, ahanda hofi n'ecisima cali njiranyanya, cali oku njira eyêrekîre oku buzinda bw'ishwa lya Dobi. ¹⁸ Ahamagala mwâmi. Okubundi Eliyakimu mwene Hilkiyahu ye wali murhumisi, Shebuna mwandisi, na Yowahe mwene Asafi bahuluka, baja emunda ali. ¹⁹ Olya musirika mukulu n'omurhabazi w'olugerêro lw'abasirika ababwîra erhi: «Mubwire Yezekiyahu erhi ntya kw'omwâmi mukulu adesire, mwâmi w'e Asuru. Obwo bulangalire ocikubagire, bw'obulangalire buci? ²⁰ K'ocikebirwe mpu ebinwa kone, byanagererwa oku ihano n'oburhwâli bw'okujira amatabâro? Indi olangalire obu wangomire? ²¹ Lola oku olangalire oburhabale bw'ehyo hishekesheke hivune, Mîsiri, hyo hiyagaza hinarhulungule enfune zicishomya mpu ahiyege rera? Ntyo kwo Faraoni mwâmi w'e Mîsiri, ayôrha kuli balya boshi baci mwikubagira. ²² Câba mukola mwambwîra mpu: «Nyakasane, Nyamuzinda ye rhulangalire», cikone k'arhali ye Yezekiyahu ashabiraga entulûlo n'oluhêrero anabwîra abantu b'omu Yuda n'ab'e Yeruzalemu erhi: «Ka kurheng'ene embere z'oluhêrero yo mwakazifukama e Yeruzalemu?». ²³ Lero oshigane na nhamwirhu mwâmi w'e Asîriya: anakuha biterusi bihumbi bibiri akaba wa nkabona abasirika babishonakwo. ²⁴ K'onabwîne nka wankatundulika ciru muguma muli aba barhumisi banyi ba nhamwirhu? Câba olangalire Mîsiri mpu akuha engâlê n'abagenda oku biterusi! ²⁵ Na kandi k'omanyire mpu arhali oku bulonza bwa Nyakasane nsôsire nti mpyajire eci cihugo? Nyakasane yêne wambwizire: «Rhêra eci cihugo onacihyajire».

²⁶ Eliyakimu, mugala wa Hilkiyahu, Shebuna na Yowahe babwîra omurhabazi mukulu w'olugerêro lw'abalwi mpu: «We kasinga okazibwîra bambali bâwe omu lulimi lw'eciarameyo bulya kuyumva rhuluyumva, orhacikazigirhubwîra omu cihebraniya n'olu lubaga luli omu mbaraza lwayumva». ²⁷ Ci kwône omurhahazi mukulu w'olugerêro lw'abasirika ababwîra erhi: «Ka kuli nnawinyu erhi kuli we nnaha mwirhu antumire mpu nderhe ebyo binwa? Karhali emwa bala bantu babwarhire omu mbaraza, banasêzibwe okulya amazi gâbo, n'okunywa amashu gâbo^m haguma ninyu?».

²⁸ Lero omusirika mukulu ayîmanga anaciyakûza n'izu linene omu lulimi lw'e Yuda aderha ebi binwa: «Yumvi akanwa k'omwâmi mukulu, mwâmi w'e Asuru. ²⁹ Ntya kwo mwâmi

¹**18.13** Entambala ya Senakeribu mwene Saragoni mwâmi w'e Asuru omu Israheli-Palestina yali omu mwâka gwa 701 embere za Kristu. Lola Iz 36-37.

^m**18.27** Okulya amazi n'okunywa amashu ciri cimanyiso c'ecizombo cikali cirhogera abarhêzi-rwe.

adesire: Yezekiyahu arhamurhebaga bulya arhamu ' kule omu nfune zani. ³⁰ Yezekiyahu arhamulangalizagya Nyakasane busha, Nya kasane arhuyôkola n'eci cihugo cirhahânwe omu maboko ga mwâmi w'e Asuru. ³¹ Murhayumvagya Yezekiyahu bulya ntya kwo mwâmi w'e Asuru adesire erhi: «Munkuze munanshige, ngasi muguma akalya omuzâbîbu gw'omu kwâge, ngasi muguma akalya ilehe ly'omutini gwâge, ngasi muguma akanywa amîshi g'omu cirhenga câge. ³² Kuhika amango nayîsha n'okumuhêka omu cihugo cishushine n'ecinyu; cihugo cirimwo enshâno n'idivayi, cihugo c'emigati n'emizâbîbu, cihugo ca mizeti, cihugo c'amavurha n'obûci, Iyo mulama, Iyo munalekifa. Lero mu rhaciyumvagya Yezekiyahu bulya ali amushumika kubi erhi amubwîra mpu: Nyakasane anarhuyôkole! ³³ Ka banyamuzinda b'amashanja babwîne oku baciza ngasi cihugo mwâmi w'e Asuru aligwasire omu nfune? ³⁴ Ngahi baligi ba nyamuzinda b'e Hamati n'ab'e Arapadi? Banyamuzinda b'e Sefarwayimi, b'e Hena na b'e Hawa, ngahi bali? Ngahi bali banyamuzinda b'ecihugo c'e Samâriya? Ka bakuzire Samâriya omu nfune zani? ³⁵ Omu banyamuzinda boshi b'ebihugo, bahi balikûzize ecihugo câbo omu nfune zani Iyo Nyakasane anfu mya Yeruzalemu omu nfune?». ³⁶ Olubaga lwahwekêra, nta cinwa lwashuzize, bulya kwo mwâmi alirhegesire erhi: «Murhamushuzagya». ³⁷ Okubundi Eliyakimu, mwene Hilkiyahu ye wali murhumisi, Shebuna, mwandisi na Yowahe mwene Asafi mubisi w'amandiko bagaluka emunda Yezekiyahu ali n'emyamhalo yâbo esharhusire, banacimurhôngêreza ebinwa by'omusirika mukulu.

19

Omusengero gw'omulêbi Yesha'yahu

¹ Mwâmi Yezekiyahu erhi ayumva ebyôla binwa bya ebijâci, asharhula e myambalo yâge ayambala sunzu, akanya aja omu ka-Nyamuzinda. ² Anacirhuma Eliyakimu ye wali murhambo w'oku bwâmi, boshi na Shebuna, omwandisi, boshi n'abakulu b'abadâhwa erhi banayambirhe sunzu, anacibarhuma emw'omulêbi Yesha'yahu mwene Amosi. ³ Banacimurhôngêreza mpu: «Yezekiyahu oku arhurhumire kw'oku: Olu lusiku lwabire lusiku lubi, lusiku lwa malibûko, lusiku lwa kuciganya na lusiku lwa nshonyi; bulya abana bali bufulumuka omu nda za ba nina na nta misi y'okubayankirira. ⁴ Akaba Nyamubâho wâwe anayumva ebira binwa byoshi, omuntu orhumirwe na mwâmi w'e Asîriya mpu ayishijaciramwo Nyamuzinda ozine, ci naye yêne ayerekane oku agayire ebyo binwa oyo Nyamuzinda wâwe. Co carhuma osôkezagye omusengero gwâwe emunda ali kuli ogûla musigala gw'olubaga.»

⁵ Balya bambali ba mwâmi Yezekiyahu banacikanya, baja emwa Yesha'yahu; ⁶ Yesha'yahu anacibashuza erhi: «Mujibwîra nawinyu erhi mpu Nyamuzinda oku adesire kw'oku: Mpu orharhemukaga n'ebyo binwa oyumvîrhe, ebyôla binwa bambali ba omwâmi w'e Asîriya banjaciragamwo. ⁷ Ala oku namuhiramwo ezindi-zindi nkengero, ezarhuma ayishirhemuka oku ngasi kanwa akanayumva n'okwo kurhume ashubira emwabo omu cihugo câge, nanayishirhuma ayirhwa n'engôrho muli ecôla cihugo câge.

Omusirika mukulu agaluka emunda mwâmi Yezekiyahu ali

⁸ Olya muntu anacigaluka, ashimana omwâmi w'e Asîriya anarhabalire e Libna, bulya bali erhi bamubwizire oku anarhenzire e Lakishi. ⁹ Cikonene erhi anayumvirhâge omwanzi guyêrekîre Tirhaka, mwâmi w'e Etiyopiya; banaci- mubwîra mpu: «Ala oku ayishire ali kulwîsa».

Amaruba Senakeribu ayandikiraga Yezekiyahu

Anacirhuma kandi ezindi ntumwa emunda Yezekiyahu ali erhi: ¹⁰ Mujibwîra Yezekiyahu mwâmi w'e Yuda, ntyâla: Erhi mpu omanyere oyôla Nyamuzinda wâwe ocîkubagira akanakurheba ocihwire erhi Yeruzalemu arhanyagwe n'omwâmi w'e Asîriya. ¹¹ Omanyere wenene, ebi abâmi b'e Asîriya bahenyire ebihugo, babiherêrekeza! Nawe wene olangalirage oku wabafumamwo! ¹² Abazimu b'eyôla mwabo ka balikuzizagye agôla mashanja ababusi bani baherêrckezagya: Gozani, Harani, Resefi, kuguma na bene Edeni bali bayubasire aha Telasari? ¹³ Ngahi bali abâmi b'e Amata, aba e Arpati, omwâmi w'ecishagala c'e Sefarwayimi,

Hena na Hawa?

¹⁴ Yezekiyahu erhi ayusirhôla amaruba ga ziry a ntumwa, anacigasoma; okuhandi Yezekiyahu anacisôkera ebwa ka-Nyamuzinda, abungûlira galya maru ba embere za Nyamubâho. ¹⁵ Ezckiyasi anacîshenga Nyamubâho anaciderha e rhi: «Mâshi Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, we otamire kuli bakerubi, wene we Nyamuzinda w'amashanja goshi g'igulu, wene we walemaga empingu n'igulu. ¹⁶ Mâshi Nyamubâho orhege okurhwiri kwâwe, oyumve; Nyamubâho olambûle amasu gâwe ocibonere, oyumve ebi binwa bya Senakeribu orhumire mpu bajacire Nyamuzinda ozine. ¹⁷ Neci kwo binali, abâmi b'e Asîriya ba sherezize amashanja n'ebihugo bya agôla mashanja ¹⁸ Neci kwo binali oku ba kwebire abazimu ba ebyôla bihugo omu muliro; barhali ba Nyamuzinda ci bu shanja bwajiragwa n'amaboko g'abantu, nshâli na mabuye, nk'oku byoshi banabihirigisize. ¹⁹ Ci konenc waliha, Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, nkuse ngire orhuyôkole, orhukûle omu maboko gâge, na ntyo agandi mashanja gamanyire ho oku wene we na Nyamubâho, oku wene we onaba Nyamuzinda.

Nyamubâho ashuza oku musengero gwa Yesha'yahu

²⁰ Yesha'yahu mwene Amosi anacirhuma abagendibwîra Yezekiyahu erhi:

«Oku Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli adesire kw'oku: Omusengero gwâwe emunda ndi kuli Senakeribu naguyumvîrhe. ²¹ Alaga akanwa ka Nyamubâho kuli ye: Akugayire, akushekire, omwananyere w'e Siyoni, Akukengwire, akuniolire irhwe omwananyere w'e Yeruzalemu. ²² Ndi wajaciraga, ndi wagayaguzagya? Ndi wamokeraga, ndi wamorholeraga amasu? Ntarhunganwa w'Israheli! ²³ N'entumwa zawe wjacire Nyakasane, wanaciderha erhi: «N'obunji bw'engâlè zani nasôsire entôndo, nafukula amahukulu garhankarhunganwa g'e Libano. Nakubire emirhi y'enduluma yâge akazagilimbira n'ensindani zâge mpu zo zihimana oku bwinja. Nahisire omu mahukulu gâge mazinda, kuhika omu muzirhu gw'emirehe yâge. ²⁴ Nahumbire nananywa amîshi g'emwa bene; n'amagulu gani naganya enyishi z'e Mîsiri. ²⁵ K'orhalisagimanya oku kurhenga mira najiraga ebyôla bintu, kurhenga mira nabilaliraga n'oku bunôla nkolaga nabiyelekana, lyo ojonjaga cbishagala, ebishagala bizibu. ²⁶ Abayubakaga ebyôla bishagala nta misi bacijira, bahwerire omu ntemu n'omu kavango bakola bayosire nka hyasi hy'omu ndimiro nk'emburho yacimera buhyahya nk'olubala lumera oku nyumpa, nk'engano ehuha erhanacijakwo emihuli. ²⁷ Ci konene nkuyishi, amango otamire, amango wahulika n'amango wadachala n'amango omberire burhe. ²⁸ Ebwa kuba oli burhe kuli nie n'ebwa kuba obucibone bwâwe bwahisire omu marhwiri gani, nakuhira olugondo emazûlu, nakurhula emilomo n'omugera gwâni. Nakucandabusa omu njira wanayishaga. ²⁹ N'okula co caba cimanyiso câwe: guno mwâka bakalya emishabuka y'eyindi myâka, omu mwâka gwa kabiri bâlya emburho yacimezagya yonene; omu mwâka gwa kasharhu mwarhwêra, munasarûle, mwagwika emizâbîbu manayiryekwo amalehe. ³⁰ Ngasi hyanafumire hy'omu mulala gwa Yuda, ngasi hyanasigire hyanashubimera emizi idako hiyane n'amalehe oku irhwerhwe. ³¹ Bulya omu Yeruzalemu mwârhenge Omusigala n'oku ntôndo ya Sinayi abatwire okw'isi. Bushiru bwa Nyamuzinda w'Emirhwe bwajira ntyo. ³² Co cirhumire Nyamubâho aderha ntya kuli mwâmi w'e Asîriya:

Arhaje kuli olu lugo

Arhalushoshemwo emyampi

Arhalugorhe n'empenzi

Arhaluzonze mishonezo.

³³ Enjira wayishagamwo yo wanashubigalukamwo ci orhaje kuli olu lugo, Nyakubâho okudesire. ³⁴ Nayûbarhira olu lugo lyo nduyôkola, niene ntuma n'omurhumisi wâni Daudi».

Senakeribu ahimwa ananigwa

³⁵ Muli obwôla budufu bonene, Malahika wa Nyakasane anaciymuka aja omu cihando ca bene Asîriya, ayirhamwo bantu bihumbi igana na makumi gali munani na birhanu; n'erhi bazûka sêzi, lola oku bali bakola mirhumba yonene. ³⁶ Senakeribu mwâmi w'e Asîriya, ashana ebikunga, agandûla, ayîmuka, agenda, ajibêra e Ninive. ³⁷ Erhi akolaga afukamire omu nyumpa y'omuzimu wâge, oderhwa Nisroki, Adrameleki na Sareseli, bamujaho bamugwika

engôrho, omu cihugo ca Ararati. Omugala Asaradoni, ayîma ahali hâge.

20

Okulwâla n'okufuma kwa Yezeziyahu

¹ Mwago mango, Yezeziyahuⁿ, endwâla yanacimurhogerakwo alonzifa. Omulêbi Yesha'yahu mwene Amosi anacija emunda ali anacimubwîra erhi: «Oku Nyakasane adesire kw'oku: Obâge wahâna oburhgeshi buzinda hanôla mwâwe, bulya okola walingifa orhanacifume».

² Yezeziyahu anacihindamukira obusù oku lukuta anacishenga Nyamubâho ntyâla: ³ «Mâshi Yagirwa, Nyakasane, kengera oku nagenzire bwinja emalanga gâwe, nyosire ndi n'omurhima mwinja, nakajira okushingânîne embere zâwe». Yezeziyahu alaka alakûla. ⁴ Yesha'yahu arhali acihika omu karhi k'engo y'ekagarhi amango akanwa ka Nyamubâho kamurhindagakwo ntyâla erhi: «Ogaluke ojibwîra Yezeziyahu, mwâmi w'olubaga lwâni erhi: ⁵ Ntyâla kwo Nyamubâho, Nyamuzinda wa sho Daudi, adesire: «Nayumvîrhe omusengero gwâwe, nabwîne n'emirenge yâwe; alaga oku nkolaga nakufumya na hano kugera nsiku ibiri waja omu ka--Nyamuzinda. ⁶ Nayushûla oku nsiku zawe myâka ikumi n'irhanu. Nakulikuza we n'olu lugo omu maboko g'omwâmi w'e Asîriya. Nalanga olula lugo irengc lyani n'erya mwambali wâni Daudi lirhuma».

⁷ Yesha'yahu anaciderha erhi: «Murhôle bulembo bwa mutudu busungunu». Banacibuyanka babunanika oku kafinjo kamuliko anacifuma. ⁸ Yezeziyahu anacibwîra Yesha'yahu erhi: «Cimanyiso cici namanyirakwo oku Nyamuzinda anfumya n'oku enyuma lya nsiku ibiri nasôkera ebwa ka- Nyamuzinda?» ⁹ Yesha'yahu anacimushuza erhi: «Alaga ecimanyiso Nyamubâho akuha: cerekane oku akanwa kage kâba oku anadesire: ka walonza ecizunguzungu cije embere magulu ikumi nisi erhi cishubire enyuma magulu ikumi?» ¹⁰ Yehizeziyahu anacishuza erhi: «Oku cizunguzungu kuli kulembu okuja embere magulu ikumi; ci konenc kuli kuzibu oku cizunguzungu okushubira enyuma magulu ikumi!» ¹¹ Okuhandi, omulêbi Yesha'yahu anacîshenga Nyamubâho naye ashubiza ecizunguzungu enyuma magulu ikumi oku mashonezo ga Akazi kulya canayandagalaga.

Obugo bwa Merodaki-Baladani

¹² Muli agôla mango, Merodaki-Baladani, mugala wa Baladani, mwâmi w'e Babiloni arhumira mwâmi Yezeziyahu amaruba n'oluhembo bulya ali erhi ayumvîrhe oku Hezeziyahu ali mulwâla. ¹³ Yehizeziyahu asima ashagaluka bwenêne n'okwôla bayishigimurhandûla, anacibalangûla enyumpa abikiramwo obuhirhi bwâge boshi, amarhale, amasholo, obuku n'amavurha g'engulo ndârhi, abala ngûla n'omu abikira emirasano yâge yoshi. ¹⁴ Omulêbi Yesha'yahu anacija emunda Yezeziyahu ali anacimubwîra erhi: «Bici bala bantu badesire na ngahi barhenga kuhika eno mwâwe?» Yezeziyahu anacishuza erhi: «Barhenga omu cihuugo c'ihanga, e Babiloni». ¹⁵ Yesha'yahu ashubidôsa erhi: «Bici babwîne omu nyumpa yâwe?» Yezeziyahu anacishuza erhi: «Babwîne ngasi by'omu mwâni byoshi, ntâco ntabalangwire c'omu buhirhi bwâni.» ¹⁶ Yesha'yahu anacibwîra Yehizeziyahu erhi yumvagya akanwa ka Nyamubâho: ¹⁷ Ala oku ensiku zayisha ezi bagukumbamwo banahêke e Babiloni, ngasi ehinali omu nyumpa yâwe yoshi, ngasi ebi ababusi bâwe banakazagibîka kuhika ene: harhasigale kantu. Nyamubâho okudesire. ¹⁸ Banayishirhola omu bana bâwe balya wenene oburha, babajire nka baja (bibwindi) byakakola omu bwâmi bwa omwâmi w'e Babiloni. ¹⁹ Yehizeziyahu anacishuza Yesha'yahu erhi: «Akôla kanwa Nyamuzinda adesire kuli nie kali kanwa kinja». Akazagiderha omu murhima gwâge erhi: «Kuziga okwôla kuli kuderha oku nabona omurhûla omu kalamo kani koshi».

Emyanyanzi y'okufundika oburhegesi bwa Yezeziyahu

²⁰ Ebisigîre oku bijiro bya Yehizeziyahu, oku atulaga entambala kwoshi, oku ajiraga ecidêka

c'amîshi, n'omubunda gwa kazagikahâka amîshi omu lugo, koshi okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Yuda. ²¹ Yehizekiyahu acihengeka aha burhambi bwa b'îshe wâge, n'omugala Menashè ayîma ahali hâge.

21

Oburhegesi bwa Menashè omu Yuda (687-642)

¹ Menashè° ali agwerhe myâka ikumi n'biri ali muburhe amango àbaga mwâmi ayîma myâka makumi arhanu n'irhanu aha Yeruzalemu. Nina izîno lyâge ye wali Hefsibah. ² Ahenya ajira amabî bwenêne embere za Nyamubâho, ayiga amabî ga galya mashanja Nyamubâho akungushaga embere za bene Israheli. ³ Ashubija ayûbaka empêro omu malango n'obwo îshe Yezekiyahu ali amazikûla, ashubigwîka empêro za Baali, akoma n'enshanga nka kulya Ahabu mwâmi w'Israheli ajiraga, afukamira emirhwe y'emalunga yoshi anayikolera. ⁴ Ayûbaka empêro omu ka-Nyamuzinda kalya karhumaga Nyamuzinda aderha erhi: «Aha Yeruzalemu ho nahira Izîno lyani».

⁵ Abazimu b'emalunga boshi abayûbakira empêro omu ngo z'aka-Nyamuzinda. ⁶ Omugala bamugeza omu muliro gw'abazimu, aja alaguza oku mbûko n'oku nyungu ashubijira abashanga n'abalizi, agayisa Nyamubâho arhalusa. ⁷ Erya nshanga akomaga ayihira mulya nyumpa yarhumaga Nyamubâho a hwira Daudi n'omugala Salomoni erhi: «Mw'eyîra nyumpa n'omwôla Yeruzalemu mwo nacîshozire omu mashanja ga bene Israheli goshi nti mwo nahira izîno lyani ensiku zoshi. ⁸ Amagulu ga bene Israheli garhakacija gazungula eyi n'eyi omu bindi bihugo kuleka ecihugo nahaga ababusi babo, casînga bakayôrha bajira nka kulya nanabarhegekaga, banakayôrha bashimba amarhegeko mwambali wâni Musa abahaga». ⁹ Ci konene barhayumvagya, Menashè àbaha bula, abajirîsa amabî galushire amabî ga galya mashanja Nyamubâho akungu- shaga embere za bene Israheli.

¹⁰ Lero obwo, Nyamubâho aderha omu kanwa ka bambali bâge b'abalêbi e rhi: ¹¹ «Kulya kuba Menashè amahenya amabî mangana aha, amabî galushire galya g'abantu b'Amoreni, na kulya kuba anarhumire Yuda ajira okubi erhi bazimu bâge barhuma, okwôla kwo kurhumire ¹² Nyamuzinda w'Israheli ade rha ntya: erhi, Yeruzalemu na Yuda nkola nabalerhera obuhanya bulya bwa nkahusa amarhwiri ga ngasi yeshi wankanayumva babushambalakwo. ¹³ Yeruzalemu namulambulirakwo omugozi gwa Samâriya n'okumugalagaza ak'enyumpaya Ahabu. Yeruzalemu namucêsa nka kula banacêsa embale bayihindula olunda n'olundi. ¹⁴ Najandika ab'emisigala y'aha mwâni, nanabaleka omu maboko g'abashombanyi babo. ¹⁵ Okwôla ebwa kuba bajizire ebirhashinganini omu masu gani, banakayôrha bankuniza ngasi mango kurhenga halya ababusi babo barhengaga e Mîsiri kuhika bunôla».

¹⁶ Menashè àyirha abantu, àbulaga omuko gw'abantu beru kwêru gwayunjula omu Yeruzalemu kurhenga olunda n'olundi, buzira kuderha bulya bubî ajirisagya Yuda erhi ajira okurhashinganini embere za Nyamubâho.

¹⁷ Ebisigîre by'ebijiro bya Menashè oku ajizire koshi, ecâha câge, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Yuda? ¹⁸ Menashè anacîci hengeka aha burhambi bwa ababusi bâge, bamubisha omw'ishwa ly'oku nyu mpa yâge, omw'ishwa lya Uza. Omugala Amoni ayîma ahali hâge.

Oburhegesi bwa Amoni omu Yuda (642-640)

¹⁹ Amoni ali akola agwerhe myâka makumi abiri n'ibiri erhi aba mwâmi, ajira na yindi myâka ibiri ali mwâmi aha Yeruzalemu. Nina ye wali Meshulameti mwali wa Harusi w'e Yotuba. ²⁰ Ajira ebigalugalu embere za Nyamuhaho ak'îshe Menashè. ²¹ Agera omu njira yoshi îshe anagezire, arhumikira abazimu anabafukamira. ²² Alekêrera Nyamubâho. Nyamuzinda w'ababusi bâge, arha shimbaga enjira ya Nyamubâho. ²³ Bambali ba mwâmi Amoni

°21.1 Menashè kwo kuyegêra ecihebraniya, ahala abakomera ecigereki n'enfarasè baderha mpu Manassé

banacimugomera, hanaciyîrhira mwâmi omu nyumpa yâge. ²⁴ Ci konene olubaga Iwanigûza ngasi boshi banagomeraga mwâmi Amoni; olubaga Iwanaciyimika omugala Yoshiyahu ahali hâge.

²⁵ Ebisigîre by'ebijiro bya Amoni. oku ajizire koshi, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Yuda? ²⁶ Bamubisha omu nshinda yâge, omu ishwa Iya Uza. Omugala Yoshiyahu ayîma ahali hâge.

22

Omurhondêro gw'obwâmi bwa Yoshiyahu (640-609)

¹ Yoshiyahu^p ali agwerhe myâka munani erhi aba mwâmi, anaciyîma myâka makumi asharhu na muguma aha Yeruzalemu. Nina ye wali Yehudita mwali wa Adaya w'e Boskati.

² Akola okushingânîne omu masu ga Nyamubâho, ashimba loshi enjira y'îshe Daudi, arhageraga eburhambi, arhaderhaga mpu ankayihushira ôli ebwa kulyo ôli ebwa kumosho.

Okubonekana kw'ecitabu c'Amarhegeko

³ Omu mwâka gwa kali ikumi na munani kurhenga halya aberaga mwâmi, Yoshiyahu anacirhuma Shafani, ye wali mwandisi, mwene Asalyahu, mugala wa Meshulami, ayanka amurhuma ebwa ka-Nyamuzinda anacimubwîra erhi: ⁴ «Osôke oje emunda Hilkiyahu ye mudâhwa mukulu ali oyanke zirya nfaranga zanabikagwa omu ka-Nyamuzinda zoshi, zirya abalanga emihango banahôzagya oku lubaga. ⁵ Bazihê abakulu b'abûbasi b'aka-Nyamuzinda, nabo bazigabire abûbasi badwîrhe bafuka emyongobana y'omu nyumpa, ⁶ bakamase - ntyo ababinji, abayûbasa, n'abûbasi boshi, bagulemwo emirhi n'amabuye magôye Iyo bashakûlula bwinja akôla ka-Nyamuzinda. ⁷ Ci barhaderhaga mpu bankabadôsa kurhi bazikolesize bulya babaga bantu bakola n'omurhima mwinja.

⁸ Okubundi Hilkiyahu ye oligi mudâhwa mukulu, anacibwîra omwandisi Shafani erhi: «Narhôzire ecitabu c' Amarhegeko omu ka-Nyamuzinda^q». Hi- Ikiyahu anahêreza Shafani cîrya citabu, naye anacicisoma. ⁹ Oku bundi, omwandisi Shafani, agaluka aja emwa mwâmi anacimurhondêreza kurhi byabire, erhi: «Bambali bâwe barhôzire zirya nfaranga zânali omu nyumpa, baziha abakozi, n'abalanzi b'aka-Nyamuzinda». ¹⁰ Kandi omwandisi Shafani anaci bwîra mwâmi ogu mwanzi erhi: omudâhwa mukulu anampire ecitabu». Shafani acirhola arhondêra okucisomera mwâmi.

Okucidôsa omulêbi-kazi Hulda

¹¹ Mwâmi erhi ayumva ebinwa by'omwôla citabu c' Amarhegeko, asharhula emyambalo yâge; ¹² anacirhegeka omudâhwa Hilkiyahu, boshi na Ahikami, mugala wa Shafani, boshi na Akbori mugala wa Mikaya, boshi n'omwandisi Shafani, boshi na Asaya murhumisi wa mwâmi, erhi: ¹³ «Mukanye muge ndindokeza Nyamubâho ebinyêrekîre, ebiyêrekîre olubaga na Yuda yeshi muli ebira binwa bisomirwe mw'eci citabu barhôlaga; bulya obukunizi bwa Nyamubâho buli bunji kuli rhwe ebwa kuba ababusi birhu barhayumvagya ebinwa biri mw'ecîra citabu, barhaderhaga mpu bankanjira nka oku binayandisirwe».

¹⁴ Omudâhwa Hilkiyahu, boshi na Ahikami, boshi na Akbori, boshi na Shafani na Asaya bakanya baja emw'omulêbi-kazi ye Hulda muka Shalumu mugala wa Tikwa, mugala wa Harhasa ye wali mulanzi w'emyambalo; nyamu kazi abaga aha Yeruzalemu omu mubako gwa kabiri. Erhi baba bamamuganirira, nyamukazi anacibashuza erhi: ¹⁵ «Ntya kwo adesire Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli: Mugendibwîra oyôla muntu wabarhumaga emunda ndi oku Nyamubâho adesire ntya: ¹⁶ Ala oku nkola nalerha obuhanya kuli olûla lugo n'oku bantu bayûbakamwo: buli omu binwa bya cîrya citabu omwâmi w'e Yuda anasomaga. ¹⁷ Bulala

^p**22.1** Yoshiyahu kwo kuyegêra ecihebraniya, ahala abakomera enfasè n'ecigereki baderha mpu JOSIASI

^q**22.8** : Ecitabu carholagwa omu ka-Nyamuzinda na Hilkiyahu mudâhwa mukulu ago mango càli c'olushika.

banyasire, bagendikarherekêra abazimu, ebwa kuba bangayisize na ngasi mabi bajira goshi, oku bukunizi bwâni bwayasire kuli ahôa hantu, na ntako burhenge. ¹⁸ Kandi mugendibwîra oyôla mwâmi w'e Yuda wamurhumaga mpu mugendidôsa Nyamubâho, erhi kwo adesire ntya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli: Kuli ebyôla binwa wayumvagya. ¹⁹ Bulya omurhima gwâwe gwababire kuli abola hantu n'oku bantu bahayûbaka nti baba cerekane c'okuyôbohya na cijâci, kulya kuba washarhagwire emyambalo yâwe, wanavugumula emirengc embere zani, nani nkuyumvirhize bwenêne, Nyakasane okudesire. ²⁰ Ala oku nayishikuyankirira aha burhambi bw'ababusi bâwe, wanayishibishwa n'omurhûla n'amasu gâwe gârhaboneko agôla mabi nâyishijirira ecôla cihugo». Banacigendibwîra mwâmi eryôla ishuzo.

23

Okuhamiriza Amarhegeko

¹ Mwâmi anacirhuma mpu baje bashubûza abashamuka b'omu Yuda n'aba omu Yeruzalemu mpu baje ihano haguma naye. ² Mwâmi anacisô kera ebwa ka-Nyamuzinda, ali boshi n'olubaga lw'e Yuda loshi n'olw'e Yeru zalemu, ali boshi n'abadâhwa n'abalêbi, kuguma n'olubaga loshi kurhenga oku munyinyi kuhika oku mukulu kulusha, anacibasomera, nabo erhi bana rhezirage amarhwiri, birya binwa bya ecitabu c'Amalaganyo barhôlaga omu ka-Nyamuzinda. ³ Mwâmi erhi aba akola ayîmanzire embere z'olubaga oku nkingi, ahana eciragâne embere za Nyamubâho, oku ashimba amarhegeko n'ebinwa bya Nyamubâho byoshi n'omurhima gwâge goshi, n'omuka gwâge gwoshi, n'okujira ngasi oku ebinwa biri muli ecôla citabu c'Amalaganyo binamuhunyire. Olubaga nalo lwanacigereza haguma na mwâmi muli eyôla ndagâno.

Empindulo y'ebiyêrekîre obuyemere omu Yuda

⁴ Mwâmi arhegeka omudâhwa mukulu Hilkiyahu n'owamulondaga omu bukulu kuguma n'abalanga emihango, mpu bakule omu ka-Nyamuzinda ngasi bintu banali bahirîremwo Baali, erya nshanga, abandi bazimu ba emalunga; banacigendibiyôkera enyuma lya Yeruzalemu omw'ishwa lya Kedroni n'oluvu lwabyo bagendilubulagira e Beteli. ⁵ Arhenza balya badâhwa b'abazimu, ngasi aba abâmi b'e Yuda banali bamajira mpu bo bakolaga baja bayôkera obuku omu birhwa, omu bishagala bya Yuda n'omu marhambi ga Yeruzalemu, balya banakazitumbûkiza Baali enshangi boshi, abadâhwa b'izûba, ab'omwêzi, na ngasi bandi bazimu b'emalunga boshi. ⁶ Omu ka-Nyamuzinda bakulamwo erya nshanga, bagendiyikwêba kuli na Yeruzalemu omu mugezi gwa Kedroni; babiyôkera omwôla mugezi gwa Kedroni na erhi baba bamayijira luvu balukabulira aha bakazagibisha eyindi mifu y'abantu barhishibwi omu lubaga. ⁷ Ashâba enyumpa z'ebigoli by'ennama omu ka-Nyamuzinda n'aha abakazi bakazagilukira orhwanzo rhw'erya nshanga ya Ashera.

⁸ Ashubûza abadâhwa b'omu bishagala bya Yuda byoshi, bashâba erya munda bagendigikatumbûkiza enshangi omu birhwa kurhenga e Geba kuhika e Bersheba, ahongola ngasi mpêro zanabaga oku mihango, nka oluhêro lwabaga oku muhango gwa Yozwê murhambo w'olwo lugo, lwali ebwa kumoshô kwa omuntu nka akola aja muli olwo lugo. ⁹ Ci konene abôla badâhwa bakazagija omu birhwa, barhayemêreragwa okusôkera oku luhêrero lwa Nyamubâho, ci bakazilya oku mugati gurhalimwo lwango haguma na bene wabo. ¹⁰ Mwâmi ashâba Tofeti, omu kabanda ka bene Hinoni mpu lya bagokôla okukazigeza bagala babo nisi erhi bâli babo omu muliro bakola babarherekêra omuzimu Moloki. ¹¹ Ayîrha enfarasi abâmi b'e Yuda bali bamarherekêra Izûba aha muhango gw'aka-Nyamuzinda hofi n'enyumpa y'omurhambo Natani-Meleki yabaga omu myûbako y'eburhambi; kuguma ayôca n'engâlê za Izûba. ¹² Mwâmi ahongola empêro zabaga oku cizimbêro c'enyumpa ya Akazi yabaga enyanya, zajiragwa n'abâmi b'e Yuda, kuguma n'empêro mwâmi Menashê ayûbakaga omu mihanda yombi y'aka-Nyamuzinda, azirhenza, na oluvu lwazo agedilukweba omu mugezi gwa Kedroni. ¹³ Mwâmi akundula empêro zabaga olunda lw'ebushoshôkero bw'izûba e Yeruzalemu n'ezabaga olunda lw'entôndo ederhwa Kahenya ezi Salomoni mwâmi w'Abayahudi ayûbakiraga Astarte muzimu w'Abanya-Sidoni, ahongola empêro za Kemoshi

muzimu w'abantu b'e Mowabu, ahongola empêro za Milikomi ibala lya bene Amoni.
¹⁴Avunyongola ngasi mabuye ganali magwike, aja atwa enshanga ngasi aha zanali hoshi n'okuhabumba mavuha g'abantu.

Empindulo omu bwâmi bw'emwene

¹⁵Kuguma n'oluhêro lwabaga aha Beteli, lwayûbakagwa na mwâmi Yerobwâmi mugala wa Nebati, lwo ashombanyisagya mwo Israheli. Olwo luhêro kuguma na enyanya emunda lwali ayidûlika muliro, ayôca n'erya nshanga ya Ashera. ¹⁶Yoshiyahu, erhi aderha mpu agalamira alangira ebyusho biri oku ntotondo, arhuma abagendiyanka amavuha gaciri muli ebyôla byusho, agayôkera oku luhêro analuhongola omu kushimba akanwa ka Nyamubâho akaderhagwa n'omulêbi muntu wa Nyamuzinda ye wajaga akûbiza ebyôla bintu (ahamagaza ebyôla bintu). ¹⁷Okubundi anaciderha erhi: hira hirhondo nalangira hala kwo kuderha kurhi? Abantu b'omu lugo bamushuza mpu ciri cusho ca muntu wa Nyamuzinda, warhengaga e Yuda, ye wayîshaga alêba ebyôla bintu ojirire oluhêro lwa aha Beteli. ¹⁸Aderha erhi: «Mumuleke nta muntu ciru n'omuguma oderhâge mpu ahindula agôla mavuha». Nkenga agôla mavuha, kuguma n'a mavuha g'omulêbi warhengaga e Samâriya.

¹⁹Yoshiyahu akûlisa n'enyumpa zabaga nyûbake enyanya omu birhwa by' omu bishagala by' e Samâriya, byayûbakagwa n'abâmi b'Israheli, banagayisa mwo Nyamubâho; ahôla ahadûlika muliro nka kulya anajiraga aha Beteli. ²⁰Ngasi badâhwa b'omu birhwa banabaga eyôla munda, abayirhira oku luhêro, ayôkera kwo n'amavuha g'abantu, buzinda bwaho ashubira e Yeruzalemu.

Olusiku lukulu lwa Basaka

²¹Mwâmi anacihana elira irhegeko oku lubaga erhi: «Mujire olusiku lukulu lwa Basaka mukuzemwo Nyamubâho, Nyamuzinda winyu nka oku binaya ndisirwe omula citabu c'amalaganyo». ²²Okuli nta Basâka bakuzize nka oyôla, ôli amango g'abaciranuzi, ôli n'amango g'abâmi omu Israheli n'omu Yuda. ²³Omu mwâka gwa kali ikumi na munani kurhenga Yoshiyahu ali mwâmi lyonene bajizire olusiku lukulu lwa Basâka luli ntyo, omu kukuza Nyamubâho aha Yeruzalemu.

Yoshiyahu ayûsa eby'obukurungu omu Yuda

²⁴Kuguma Yoshiyahu aherêrekeza abashonga, abalaguzi, abalozi n'abazimu na ngasi bindi binyegenyege byabaga omu cihugo ca Yuda na aha Yeruzalemu, ayûkiriza ntyo ebinwa by'oburhegesi ebyali biyandike muli cirya citabu omudâhwa Hilkiyahu arhôngaga omu ka-Nyamuzinda. ²⁵Embere zâge harhabonekanaga washimba akage akanwa ka Nnâmahanga n'omurhima gwâge goshi n'iroho lyâge lyoshi n'emisi yâge yoshi nka oku byanali biyandisirwe na Musa, enyuma zâge kuguma harhacîbonekaga oli akage. ²⁶Ci konene Nyamubâho arhatwikaga oburhe ali agwerhekwo Yuda erhi galya mabi Menashê amugayisagya mwo garhuma. ²⁷Nyamuzinda anaciderha erhi: «Nkola naherêrekeza Yuda naye nka kulya naherêrekezagya Israheli n'olula lugo lwa Yeruzalemu nali namacîshoga nalo naluleka, kuguma n'eyi nyumpa nali ndesire nti mwo nahira izîno lyani».

Okufa kwa Yoshiyahu

²⁸Ebisigîre oku bijiro bya Yoshiyahu, oku ajizire koshi okwôla ka kurhali kuyandikc omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Yuda. ²⁹Amango gâge Faraoni Neko mwâmi w'e Mîsiri asôka mpu ajilwîsa o mwâmi w'e Sîriya agera olunda lw'olwîshi lwa Efrata. Mwâmi Yoshiyahu amutulakwo entambala, Faraoni ayîrhira mwâmi Yoshiyahu aha Megido erhi anamugwako ntya. ³⁰Abarhumisi bâge bayisha bamubarhwire cikola na cirunda kurhenga e Megido, bayisha bamubarhwire omu ngâlê, na erhi bamuhisa aha Yeruzalemu bamubisha omu yâge nshinda. Olubaga lw'omu cihugo lwarhônga Yoyakazi, mugala wa mwâmi Yoshiyahu, lwamushîga amavurha lwamujira mwâmi ahali h'îshe.

Obwâmi bwa Yoyakazi omu Yuda (609)

³¹Yoyakazi ali agwerhe myâka makumi abiri n'isharhu erhi aba mwâmi, anashinga myêzi

isharhu ali mwâmi aha Yeruzalemu. Nina ye wali Hamitali mwali wa Yirimiyahu w'e Libna.³² Ajira ebirhashinganini omu masu ga Nyamubâho nka oku bashakulu wâge banajiraga.³³ Faraoni Neko amushwêkera aha Ribla mpu lyo alekiyîmira aha Yeruzale mu, Ribla abaga omu cihugo ca Hamati, akavurhisa ecihugo talenta igana z'amarhale na talenta nguma y'amasholo.³⁴ Faraoni Neko arhola Eliyakimu mwene Yoshiyahu aba ye ajira mwâmi ahali h'îshe Yoshiyahu, ahindula izîno lyâge amuha erya Yehoyakimu. Olya Yehoyakimu agwarhaga aja e Mîsiri anajifira yo.³⁵ Yehoyakimu ahonga mwâmi Faraoni amarhale n'amasholo ci konene avurhisa ecihugo ezôla nfaranga Faraoni ali amusêzizekwo; buzinda aseza aba ntu omu cihugo, boshi bakahonga amarhale n'amasholo ngasi muguma oku anahashire, n'erhi bâbaga bamabishubûza, banaha Faraoni Neko.

Obwâmi bwa Yehoyakimu omu Yuda (609-598)

³⁶ Yehoyakimu ali agwerhe myâka makumi abiri n'irhanu amango abaga mwâmi, ayîma myâka ikumi na muguma ali mwâmi aha Yeruzalemu. Nina ye wali Zebida mwali wa Pedaya w'e Ruma.³⁷ Ahenya ebigalugalu embere za Nyamubâho nka kulya ababusi bâge banajiraga.

24

¹ Muli agôla mango Nabukondozori mwâmi w'e Babiloni, ayimuka akola aja alwa, Yehoyakimu anacimushiga ci buzinda acihindula kuli ye.² Nyamubâho arhumira Yehoyakimu engabo zarhenga e Kaldeya, engabo y'Abanya-Sîriya, engabo y'Abanya-Mowabu, n'engabo y'Abanya-Amoni, boshi bacihonda kuli Yuda mpu bamushabe nka kulya akanwa ka Nyamubâho kanaderhagwa n'abalêbi.³ Obwo burhegesi bwa Nyamubâho bonene bo bwarhumaga okwôla kuyisha omu Yuda mpu lyo amukûla embere zâge erhi galya mabi Menashê ajiraga garhuma,⁴ ci na ecindi carhumire, guli gulya muko gw'aberu kwêru abulagaga kuhika Yeruzalemu ayunjula muko gw'aberu kwêru. Nyamubâho arhali alonzize okubabalira.

⁵ Ebisigîre oku bijiro bya Yehoyakimu, ngasi oku anajizire koshi, okwôla ka kurhali kuyandike omu citabu c'Empiriri z'Abâmi b'e Yuda?⁶ Yehoyakimu acihengeka aha burhambi bw'ababusi bâge, n'omugala Yoyakini ayîma ahali hâge.

⁷ Oyo mwâmi w'e Mîsiri arhacirhengaga bundi omu cihugo câge mpu ayisha arhabire; ali okuba omwâmi w'e Sîriya amamunyaga ngasi ebi oyo mwâmi w'e Mîsiri ali agwerhe kurhenga oku mugezi gw'e Mîsiri kuja oku lwîshi lwa Efrata.

Omurhondêro g'obwâmi bwa Yoyakini (598)

⁸ Yoyakini ali agwerhe myâka ikumi na munani ali muburhe erhi ayîma obwâmi, anaciyîma myêzi isharhu aha Yeruzalemu. Nina izîno lyâge ye wali Nehushata mwali wa Elinatana, w'e Yeruzalemu.⁹ Ajira ebigalugalu embere za Nyamubâho ak'îshe.

Okuhekwa kwa burhanzi omu buja

¹⁰ Mwagôla mango engabo ya Nabukondozori mwâmi w'e Babiloni, yarhenga e Yeruzalemu, yanacigorha ecishagala.¹¹ Nabukondozori mwâmi w'e Babeli aja e mbere z'olwo lugo engabo yâge yali elugosire.¹² Okubundi Yoyakini ahuluka aja emunda olya mwâmi w'e Babiloni ali, yêne, nina, abambali, abagula bâge, n'enshangî zâge, naye olya mwâmi amugwârha mpira, mwali omu mwâka gwa kali munani kurhenga ali mwâmi.¹³ Ahôla, asabunga obuhirhi boshi bwa aka-Nyamuzinda, kuguma n'obuhi rhi bw'omu bwâmi, avunyungula birya birugu by'amasholo, Salomoni mwâmi w'Israheli ali amahira omu ka-Nyamuzinda nka kulya Nyamubâho anali adesire.¹⁴ Agukumba Yeruzalemu yeshi, abarhambo boshi, abalwi boshi, bantu bihumbi ikumi bagukumbwa, kuguma n'abalangaga n'abatuzi, barhasigalaga abarhali balya bantu banyi banyi bonene b'omu cihugo.¹⁵ Aheka ntyo Yoyakini, mulûlize e Babiloni boshi na nina, kuguma na baka mwâmi eshangî zâge, abarhambo b'omu cihugo.¹⁶ Kuguma asabunga n'abalwi, bantu bihumbi nda, asabunga abatuzi n'abandi ba obulenga, bantu cihumbi ngasi zanali ntwâli omu kulwa, mwâmi w'e Babiloni abaheka buja e Babiloni.¹⁷ Mwâmi w'e Babiloni ayanka Matanya, mwîshe wa

Yoyakini, aba ye ajira mwâmi ahali ha Yoyakini, anamuhindula izîno amuha erya Sedekiyasi.

Omurhondêro g'obwâmi bwa Sedekiyasi omu Yuda (598-587)

¹⁸ Sedekiyasi agwerhe myâka makumi abiri na muguma amango abaga mwâmi, ayîma myâka ikumi na muguma aha Yeruzalemu. Nina ye wali Hamitali, mwali wa Yirimiyahu w'e Libna. ¹⁹ Ajira ebigalugalu embere za Nyamu baho, ayiga amabî Yehoyakimu ajiraga. ²⁰ Okwôla koshi kwabaga omu Yeru zalemu n'omu Yuda erhi bukunizi bwa Nyamubâho burhuma kuhika amango abakagaga loshi embere zâge. Sedekiyasi anacicihindula kuli mwâmi w'e Babiloni.

25

Okugorhwa kwa Yeruzalemu

¹ Omu mwâka gwa kali mwenda gwa okuyîma kwa mwâmi Sedekiyasi^r, omu nsiku ikumi z'omwêzi gwa kali ikumi, Nabukondonozori mwâmi w'e Babiloni ayîsha n'engabo yâge nyinji y'abalwi arhêra Yeruzalemu, atwa ebirâlo eburhambi bw'ecôla cishagala, acigorha acizungulusa ngurhu. ² Ecôla cishagala bacigorha ntyo kuhika omu mwâka gwa kali ikumi na muguma gwa okuyîma kwa Sedekiyasi. ³ Omu nsiku mwenda z'omwêzi, erhi olubaga loshi lwahweriragwe n'ebiryo, cikolaga cizombo conene lurhaciymbwa kwo ciru n'eby'okulya. ⁴ Bahumba omwina omu lugo, engabo y'abalwi yoshi yashe sheramwo yayaka: budufu yagera omu muhango gw'ekarhî ka byôgo bibiri olu nda lw'ishwa lya mwâmi, erhi n'engabo y'Abakaldeya enagosire ecihugo. Mwâmi agera omu njira y'e Araba. ⁵ Ci konene eyôla ngabo y'abanya-Kaldeya yanacishimba mwâmi, yamugwarhira omu kabanda ka Yeriko, engabo yâge yoshi yayaka yamusiga yenene. ⁶ Erhi baba bamagwârha mwâmi, bamuhêka emunda omwâmi w'e Babiloni ali aha Ribla, hamuhenyera amabî. ⁷ Abana bâge babaniga erhi na yêne adwîrhe asinza, okubundi mwâmi Nabukondonosori arhula amasu ga Sedekiyasi gombi, bamushweka n'emigozi y'ecuma bamuhêka e Babiloni.

Yeruzalemu agwarhwa anahekwa buja obwa kabirhi

⁸ Omu nsiku nda z'omwêzi gwa karhanu mwali omu mwâka gwa kali ikumi na mwenda kurhenga Nabukondonozori, ayîmire omu Babiloni, omurhambo w'engabo yâge izîno lyâge ye Nabuzaradani, ayîsha aha Yeruzalemu. ⁹ Ayôca aka-Nyamuzinda ayôca enyumpa ya mwâmi, ayôca n'ezindi nyumpa z'omu Yeruzalemu zoshi, kuguma n'enyumpa z'abarhambo nazo azidûlika muliro. ¹⁰ Engabo y'abôla basirika b'e Kaldeya, yahongola enkûta zoshi z'omu Yeruzalemu. ¹¹ Nabuzaradani asabunga olubaga loshi lwali lucisigire omu cishagala, ciru nabakazagiciheka bonene emunda mwâmi w'e Babiloni ali, na ngasi bandi banali bacisigire, agukumba ahêka. ¹² Oyo murhambo w'engabo, aleka obuhinzi butya butya bonene bw'ecihugo mpu bukazihinga emizâbîbu n'amashwa.

¹³ Abôla banya-Kaldeya bavunanga eminara y'omulinga yabaga omu ka-Nyamuzinda, n'enyôgero n'eciyanja byabaga omu ka-Nyamuzinda banacihêka ogôla mulinga goshi e Babiloni. ¹⁴ Banacirhola enyungu, emirhwanzo, orhwere, ebikombe na ngasi bindi birugu bya mulinga bakazagijiriramwo enterekêro, bahêka. ¹⁵ Oyôla murhambo w'abasirika, kuguma arhola ebitumbûkizo n'ebindi birugu by'okukangûla ngasi byanali bya masholo n'eby'amarhale, nabyo ahêka. ¹⁶ Eyôla miringa yombi, cirya ciyanja n'enyôgero, Salomoni ayûbakiraga omu ka-Nyamuzinda kurhankahashikine okujira omulengo gw'ebyôla birugu. ¹⁷ Oburherema bw'omunâra murhanzi bwali bwa makoro ikumi na munani, oku nyanya kwali ensirha y'omulinga n'oburherema bw'eyola nsirha gali makoro asharhu na oku muhiro gwa olubigabiga kwali obushengerere bw'emikûzo, byoshi byali bya mulinga. Omunâra gwa kabiri nago kwo gwanali muyûbake ntyôla na ngasi ebyanalikwo byoshi.

¹⁸ Oyôla murhambo w'abasirika agwârha omudâhwa mukulu Seraya n'owamulondaga, ye

25.1 Omu kuyegera ecihebraniya, oyo mwâmi anaderha SEDEKIYAHU, kwo kuderha Nyakasane ye mushinganyanya.

Sefanyahu agwârha n'abalanzi b'emihango oku banali ba sharhu. ¹⁹ Omu lugo agwarhamo enshagi yakazigirhegeka abasirika bakazagija oku matabâro, ahandi agwarhaho bantu barhanu omu barhonyi ba mwâmi, aba banarhônga omwôla lugo, bagwârha omwandisi w'omurhambo w'abasirika ye wakazigilâlûla engabo omu cihugo, ashubigwarhamwo bandi balume makumi galindarhu, bantu b'omu lubaga konene baciri omwôla lugo. ²⁰ Nabuzaradani, oyo murhambo w'abalwi, erhi aba amabagwârha, abahêka emunda mwâmi w'e Babiloni ali aha Ribla. ²¹ Oyôla mwâmi w'e Babiloni abayîrhirira aha Ribla omu cihugo ca Hamati. Ntyo kwo Yuda naye ahêkagwa buja kuli n'ecihugo câge.

Godoliyasi, mnrhambo mukulu w'e Yuda

²² Oku ngabo yasigalaga omu cihugo ca Yoda, kwa balya bantu Nabûko ndonozori mwâmi w'e Babiloni asigaga omu cihugo, abaha omurhambo izîno lyâge ye Gedaliyasi mugala wa Ahikamu, mugala wa Shafani. ²³ Erhi abarhambo ba ngasi murhwe bayumva kuguma n'abantu babo, oku mwâmi w'e Babiloni anajizire Godoliyasi mukulu w'olubaga, boshi baja emunda Gedaliyasi ali aha Mispâ. Balimwo: Yishimaeli, mugala wa Netanya, Yohanani mugala wa Kareahi, Seraya mugala wa Tanhumeti w'e Netofa na Yazanyahu mugala wa Maaka, bayisha boshi n'engabo zâbo. ²⁴ Gedaliyasi abakomêreza boshi n'endahiro erhi: «Mwe n'abantu binyu murhayôbohaga okushiga abantu b'e Kaldeya; mubere omu cihugo, mukolere mwâmi w'e Babiloni mwabona oku bwaba bunguke bwinyu».

²⁵ Ci konene omu mwêzi gwa nda, Yishimaeli mugala wa Netanya, mugala wa Elishama w'omu buluzi, ayîsha alusibwe n'abantu Banya-Kaldeya banali boshi naye aha Mispâ. ²⁶ Okubundi, olubaga loshi kurhenga oku murho, kuja oku mukulu, bashana ebikunga kuguma na balya barhambo babo boshi, baja e Mîsiri erhi kuyôboha Abanya-Kaldeya kurhuma.

Okubabalirwa kwa Yoyakini

²⁷ Omu mwâka gwa makumi asharhu na nda gwa okululizibwa kwa Yoyaki ni mwâmi w'e Yuda, omu mwêzi gwa ikumi na kabirhi, omu nsiku makumi abirhi na nda z'omwêzi, Evil-Merodaki mwâmi w'e Babiloni omwâka ayîmaga mwo, ayinamula irhwe Iya Yoyakini, amukûla omu mpamikwa. ²⁸ Amushambâza n'obonjo, ishungwê lyâge lyaja enyanya ly'amashungwe g'abandi bâmi banalibashwekirwe boshi haguma naye e Babiloni. ²⁹ Amuhogoza erya myambalo y'abashwêkwa, Yoyakini akâlîra oku cîbo câge boshi naye, amango anacihali goshi. ³⁰ Omu kulama mwâmi akazimuha ngasi ebi analagirirekwo omu kalamo kêge koshi^s.

^s**25.30** : Olu lukere luyerekine gurhi Yoyakini arhonaga emwa mwami w'e Babiloni erhi ayusi mubabalira. Naye alamira oku bwami ensiku zoshi z'akalamo kêge.

ENGANÎRO דברי הימים

Enshokolezi

Ebitabu bibirhi by'enganîro càli citabu ciguma. Bishambâla kulusha emyanzi ya Israheli eshambirwe omu bitabu bya Samweli n'eby'Abâmi. Cikwône owabiyandikaga agwerhe omuhigo gwâge gwâge: okumanyisa obwâmi bwa Nnâmahanga en'igulu, bwâmi bwarhengaga omu bwîmâna bw'enyanya

Daudi, Yezekiyahu na Yoshiyahu, abo bâmi bakulu bacihanganyire bwenêne okuyinjihya aka-Nyamuzinda. Mwâmi Daudi ye wali ntwâli nkulu muli abo bâmi boshi. Nnâmahanga ashubijira bo naye endagâno ajiraga omu mango ga mîra n'abantu bashinganyanya b'omu Israheli.

Ecitabu cirhanzi e' Enganîro cimanyisa iburha lya Yuda, shakulûza wa Daudi. Na kandi ciderha abana ba Daudi yéne, omulala gwa Bene Levi, abakola omu ka-Nyamuzinda n'omulala gwa bene Yeruzalemu (I Nga 1-9). Omu myanzi y'Akalamo ka Daudi (1 Nga 10-29), amabî gâge ggali mafulike. Obulêbi bwa Natani bwajirikana (1 Nga 17), n'emikolo y'okuyinjihya obu rherekêre bw'omu ka -Nyamuzinda nayo yayunjula (1 Nga 13; 15; 16).

Amango ga Salomoni, eco citabu ciderha bwenêne kurhi aga aka- Nyamuzinda na kurhi Nyamuzinda alagânanaga n'olubaga lwâge (2 Nga 1-9). Enyuma ly'okuberulukana kw'amashanja g'idako, owayandikaga eco citabu acîsêza okumanyisa emyanzi y'abantu b'eyo munda bone. Abâmi batwirwa e mmanja nk'oku ngasi muguma ashimbire lwiganyo lwa Daudi (2 Nga 10-36). Abâmi babi basherêza byoshi; na buzinda bwa nyuma ecishagala c'e Yeruzale mu calibuzibwa n'abashombanyi.

Ebi binwa biri bya kuyigiriza abantu oku luli lw'iragi olubaga, lwayunjulirana n'obwemêre kuli Nyamuzinda. Ebinwa bibirhi ebyo bitabu bibâmwo bibâ binja bwenêne oku bantu ba ngasi mango:

1. Kuli kwa bulagirire bwenêne okurhindibukira ebiyêrekêre burhanzi iroho.

2. Nyamuzinda orhegeka igulu lyoshi. Rhurhegesirwe nirhu rhukukengêre omu malibûko n'omu mbaka zirhu z'ensiku z'ene.

EBIRI OMU CITABU CIRHANZI C'ENGANÎRO

1. Entondekanye y'emilala: cigabi 1-10

2. Obwâmi bwa Daudi: Owarhangiraga oburherekêre: cigabi 11-29

EBIRI OMU CITABU CA KABIRHI C'ENGANÎRO

1. Obwâmi bwa Salomoni: cigabi 1-9

2. Akalamo k'abantu b'omu Yuda kuhika amango g'okulibuzibwa kwabo: cigabi 10-36

1

ECITABU CIRHANZI C'ENGANÎRO

I. Olukalaba lw'amaburhwa kurhenga Adamu kuhika kuli Daudi

Olukalaba lw'amaburhwa oku gashimbine kurhenga Adamu kuhika Ezau

¹ Adamu aburha Seti; Seti aburha Enoshi, ² Enosi aburha Kenani, Kenani aburha Mahalaleli, Mahalaleli aburha Yeredi, ³ Yeredi aburha Henoki, Henoki aburha Matuzalemi, Matuzalemi aburha Lameki, ⁴ Lameki aburha Nuhu. Nuhu aburha Semu, Kamu na Yafeti.

Bene-Yafeti

⁵ Alaga bagala ba Yafeti: Gomeri, Magegi, Madayi, Yavani, Tuvani, Tubali, Mesheki na Tirasi. ⁶ Bene Gomeri bo: Askenazi, Difati na Togarma. ⁷ Bagala ba Yavani, bo: Elisha, Tarsisi, Kiti na Danimu.

Bene-Kamu

⁸ Alaga bagala ba Kamu, bo: Kushi, Misrayimu, Puti na Kanani; ⁹ Bagala ba Kushi, bo: Seba, Havila, Sabta, Ragma na Sabteka, bagala ba Rama, bo: Saba na Dedani. ¹⁰ Kushi naye aburha Nemrodi, owabâga mwâmi-hanga murhanzirhazi wa hano igulu. ¹¹ Misrayimu ye wali shakulûza w'abantu b'e Ludi, Anemi, Lehabi n'ab'e Nafutu, ¹² w'abantu b'e Patrosi, b'e Kaslu n'e Kafutori, Iwo lunda Abafilistini barhengaga. ¹³ Kanani aburha Sidoni, lubere lwâge, na Heti, ¹⁴ na shakulûza w'Abayebusi, w'Abamoriti, Abagirgashi, ¹⁵ Abahiti, Abaarki, Abasini, ¹⁶ Abaarvadi, Abasemari n' Abahamati.

Bene-Semu

¹⁷ Bagala ba Semu, bo: Elamu, Asuru, Arpaksadi, Ludu na Aramu. Bagala ba Aramu, bo: Utsi, Huli, Geteri na Mesheki. ¹⁸ Arpaksadi aburha Selahi, na Selahi aburha Eberi. ¹⁹ Eberi aburha bana babirhi; omurhanzi izîno lyâge ye wali Pelegi, kwo kuderha «Lugabanyo», bulya omu mango gâge Iyo olubaga lw'en'igulu lwacigabagamwo; omulumuna izîno lyâge ye wâli Yoktani. ²⁰ Yoktani aburha Almodadi, Shelefu na Hasarmaveti, na Yera, ²¹ Hadoramu, Uzali, Dikla, ²² Ebal, Abimayeli, Seba, ²³ Ofiri, Havila, na Yobabu. Abo boshi bo bagala ba Yoktani.

Kurhenga Semu kuhika kuli Abrahamu

²⁴ Semu aburha Arpaksadi, Arpaksadi aburha Selahi, ²⁵ Sela aburha Eberi, Eberi aburha Pelegi, Pelegi aburha Reu, ²⁶ Reu aburha Serugi, Serugi aburha Nahori, Nahori aburha Tera, ²⁷ Tera aburha Abram, ye wayishirihâbwa izîno Iya Abrahamu. ²⁸ Bagala ba Abrahamu bo Izaki na Ismaeli. ²⁹ Alaga olukalaba lw'amaburhwa gâbo:

Bene-Ismaeli

Olubere Iwa Ismaeli ye wali Nebayoti, ahirakwo Kedari, Abdeli, Mibsamu, ³⁰ Mishma, Duma, Masa, Hadadi, Tema, ³¹ Yeturi, Nafishi na Kedma. Bo bagala ba Ismaeli abo. ³² Ketura, mukazi wa kabirhi wa Abrahamu, anaciburha Zimurani, Yokshani, Medani, Madiyani, Yishbaki na Shuwahi. Bagala ba Yokshani, bo: Saba na Dedani. ³³ Bagala ba Madiyani, bo: Efa, Eferi, Hanoki, Abida na Elda. Abo boshi Iyo iburha Iya Ketura.

Izaki na Ezau

³⁴ Abrahamu anaciburha Izaki. Bagala ba Jzaki, bo Ezau na Ismaheli. ³⁵ Bagala ba Ezau, bo: Elifazi, Reweli, Yeushi, Yalamu na Kora. ³⁶ Bagala ba Elifazi, bo: Ternani, Omari, Sefi, Gatamu, Kenazi, Timna na Amaleki. ³⁷ Bene Reweli, bo: Nahati, Zera, Shama na Miza. ³⁸ Bagala ba Seyiri, bo: Lotani, Shobali, Sibeoni (ye wali îshe wa Ana na shakulu wa Dishoni), Eseri na Dishani. ³⁹ Bagala ba Lotani, bo: Hori na Homani (Lotani agwerhe mwali wabo ye Timna). ⁴⁰ Bagala ba Shobali, bo: Aliyani, Manahati, Ebal, Shefi na Onamu. Bagala ba Sibeoni bo: Aya na Ana. ⁴¹ Mugala wa Ana ye Dishoni; bagala ba Dishoni, bo Hamurani, Eshebani, Yitrani na Kerani. ⁴² Bagala ba Eseri, bo: Bilahani, Zaavani, Yaakani. Bagala ba Dishoni bo: Utsi na Arani.

Abâmi n'abarhambo b'obûko bwa Edomu

⁴³ Aba bakulikire bo bâmi bâyimire omu cihugo ca Edomu embere abâmi barhangire okuyîma omu Israheli: Bela, mugala wa Beori; ecishagala câge câderhagwa Dinhaba. ⁴⁴ Oyo Bela erhi ayusifâ, Yobabu âyima ahâli hâge: Yobabu mugala wa Zeraha w'e Bosra. ⁴⁵ Yobabu âfâ na Hushamu wârhengaga omu cihugo c'Abatemani ayîma omu byâge . ⁴⁶ Hushamu erhi âyusifâ, Hadadi mugala wa Bedadi ayîma ahâli hâge. Ye wâhimaga Abamadiyani omu irûngu Iya Mowabu. Ecishagala câge câderhagwa Aviti. ⁴⁷ Hadadi naye afâ. Samla w'e Masreka ayîma omu byâge . ⁴⁸ Samla erhi afâ, Shaulu w'e Rohoboti-han-Nahari ayîma omu byâge . ⁴⁹ Shaulu afâ, Baal-Hamani, mugala wa Akbori ayîma ahâli hâge. ⁵⁰ Baal-Hamani âfâ, Hadadi âyima omu byâge . Ecishagala câge caderha gwa Payi. Mukâge izîno lyâge ye wâli Mehetabeyeli, mwâli wa Matredi, mwinjikulu wa Me-Zahabu. ⁵¹ Erhi nwami Hadedi âyusifâ, ecihugo ca Edomu cakazirhegekwa n'abakulu b'amûko. Alaga amazîno gâbo: Timna, Alva, Yeteti, ⁵² Oholibana, Ela, Pinoni, ⁵³ Kenazi. Temazi, Temani, Mibhari, ⁵⁴ Magdiyeli na Iramu. Abo bo bâli barhambo b'amûko g'e Edomu.

2

Abana ba Yuda mugala wa Yakobo

¹ Aga go mazîno g'abana ba Yakobo, ye naligi Israheli obwo: Rubeni, Simoni, Levi, Yuda, Isakari, Zabuloni, ² Dani, Yozefu, Benyamini, Nefutali, Gadi na Aseri. ³ Yuda àburha bana basharhu kuli mukâge w'omunya-Kanani, mwâli wa Shuwa. Bo: Eri, Onani na Shela. Eri yo yâli nfula, agayisa Nyakasane bwenêne kwarhuma amuyîrha. ⁴ Buzinda bwenêne, Yuda ashubiburha bana babirhi kuli nwali-kazi wâge Tamara, bo Peresi na Zera. Kwo kuderha oku abusire bagala barhanu. ⁵ Bagala ba Peresi, bo: Hesroni na Hamuli. ⁶ Bagala ba Zera, bo: Zimri, Etani, Hemani, Kalkoli na Dara. Boshi bana barhanu. ⁷ Mugala wa Karmi ye Akari, ye walêrhaga obuhanya omu Israheli erhi acifulikira ecigabi c'eminyago y'oku matabâro càligoshôlirwe Nyamuzinda. ⁸ Mugala wa Etani ye Azariya.

Ecisiki ca Daudi

⁹ Bagala ba Hesroni, bo: Yrameyeli, Ramu, Kelubayi. ¹⁰ Ramu aburha Abinadabu, Aminadabu anaciburha Nashoni, ye murhambo w'omulala gwa Yuda. ¹¹ Nashoni anaciburha Salma, naye Salma aburha Boozi. ¹² Boozi anaciburha Obedi, naye Obedi aburha Yese. ¹³ Yese aburha Eliyabu, Iwo lubere lwâge, owa kabirhi Abinadabu, Shimeya wa kasharhu, ¹⁴ Netaneyeli wa kani, ¹⁵ Radayi wa karhanu, owa kali ndarhu Osema, na Daudi wa kali nda. ¹⁶ Bâli babo bo Seruya na Abigayili. Abana ba Seruya: Abisayi, Yowabu na Asaheli, boshi bantu basharhu. ¹⁷ Abigayili anaciburha Amasa, îshe ye wali Yeteri w'e Ismaheli.

Kalebu

¹⁸ Kalebu, muguma wa Hesroni, abusire bana bani kuli mukâge Azuba: mu nyere muguma, ye Yeriyyoti, na barhabana basharhu, Yesheri, Shobabu na Ardoni. ¹⁹ Erhi Azuba afa, Kalebu arhola omukazi ye Efrata, amuburhira omugala Huri. : ²⁰ Huri anaciburha Uri, na Uri aburha Besaleli. ²¹ Hesroni erhi ajira myâka makumi gali ndarhu abusirwe, ayanka omunyere, mwâli wa Makiri, i she wa Galadi, amuburhira omugala Segubu. ²² Segubu naye anaciburha Yairi, ye warhegekaga bishagala makumi abirhi na bisharhu by'ecihugo c'e Gadi. ²³ Ci kwône abâmi b'e Geshuri n'e Aramu banyaga ebishagala bya Yairi, haguma n'ecishagala ca Kenati n'ebindi bishagala by'eburhambi, byoshi haguma mirhu ndu makumi gali ndarhu. Ababiyûbakagamwo boshi bâli b'oku bûko bwa Makiri, îshe wa Gadi. ²⁴ Erhi Hesroni âfâ, âligwerhe omukazi ye Abiya, Kalebu ashubiyanka Efrata, amuburhira omugala ye Ashuru, ye Cûbaka w'e Tekowa.

Yerameli

²⁵ Yerameli, lubere Iwa Hesroni, naye aburha abâge bana: Ramu Iwo lubere lwâge, ahirakwo Buna, na Oreni, Osema, Ahiya. ²⁶ Yerameli arhola omukazi wa kabirhi, izîno lyâge ye Atara, ye wâli nnina wa Onamu. ²⁷ Bagala ba Ramu lubere Iwa Yerameli, bo: Maasi, Yamini na Ekeri; ²⁸ Bagala ba Onamu, bo: Shamayi na Yada. Bagala ba Shamayi, bo: Nadabu na Abishuru. ²⁹ Mukâ Abishuru ye wâli Abihayili. Amuhurhira Abani na Molidi. ³⁰ Bagala ha Nadabu, bo: Seledi na Efrayimu. Seledi afa buzira mwana. ³¹ Mugala wa Efrayimu ye wâli Yîsheyi. Mugala Yîsheyi ye wâli Sheshani. Mugala wa Sheshani ye wali Ahalayi. ³² Bagala ba Yada, mulumuna wa Shamayi, bo: Yeteri na Yonatani. Yeteri afa buzira mwana. ³³ Bagala ba Yonatani, bo: Peleti na Zaza. Abo bo bâli bana ba Yeremeeli. ³⁴ Sheshani arhaburhaga mwana-rhabana, ci banyere bonene. Agwerhe muja muguma warhengaga e Mîsiri, izîno lyâge Yarha. ³⁵ Lero Sheshani anacihâ oyo muja omwali mpu abe mukâge. Amuburhira Atayi. ³⁶ Atayi anaciburha Natani; Natani aburha Zabadi. ³⁷ Zabadi anaciburha Efladi; Efladi aburha Obedi. ³⁸ Obedi aburha Yehu, Yehu anaciburha Azariya; ³⁹ Azariya aburha Helesi; Helesi anaciburha Eleyasa; ⁴⁰ Eleyasa aburha Sismayi Sismayi anaciburha Shalumu; ⁴¹ Shalumu aburha Yekamiya; Yekaniya aburha Elishama.

Abandi bagala ba Kalebu

⁴² Abana ba Kalebu, mwene wâbo Yerameli: omurhanzi ye Mesha, y'îshe wa Zifu. Naye aburha owâge mwana ye Maresha, naye ye wali îshe wa Hebroni. ⁴³ Bagala ba Hebroni, bo:

Kora, Tapuwa, Rekemi na Shema. ⁴⁴ Shema aburha Rahamu, naye Rahamu aburha Yorkewamu. Rekemi anaciburha Shamayi, ⁴⁵ Shamayi aburha Maoni, na Maoni aburha Bet-Suri. ⁴⁶ Kalebu àgwerhe mukâge wa kabirhi, ye Efa. amuburhira Harani, Mosa na Gazezi. ⁴⁷ Bagala ba Yadayi, bo: Regemu, Yotamu, Geshani, Peleti, Efa na Shaafu. ⁴⁸ Kalebu ayanka owundi mukazi, ye Maaka, amuburhira Sheberi na Tirhana. ⁴⁹ Buzinda kandi ashubiburha omugala Shaafu, naye ye îshe wa Madmanaa Sheva, naye Sheva ye îshe wa Makbena na Gibeya. Kandi Kalebu abusire omwananyere, izîno Iyâge ye Aksa. ⁵⁰ Abo bo bana ba Kalebu.

Huri

Huri, lubere lwa mukâge Efrata, abusire bana basharhu: Shobali, owarhondê raga Kiriya-Yearimu, ⁵¹ Salma naye arhondêra Betelehemu, na Harefu arhondêra Bet-Gaderi. ⁵² Shobali warhondêraga Kiriya-Yearimu abusire abana: abayûbakaga e Harowe n'ecihimbi c'ab'e Manahoti. ⁵³ n'amûko g'e Kiriya-Yearimu, bo baligi Bayitri, Bashuma n'Abamishra bo bayûbasire ebishagala by'e Sora n'eby'e Eshtaoli.

⁵⁴ Abana ba Salma: bo bantu b'e Betelehemu, b'e Netofa, b'e Atroti- Bet-Yowabu, n'ecihimbi c'ab'e Manahati, ab'e Sora, ⁵⁵ n'amûko g'abantu b'e Yabesi, bo baligi Batireya, Bashimeya, Basuka. Abo baligi Bakeniti, nkomôka ya kuli Hamati, shakulûza w'omulala gw'Abarekabu.

3

Iburha Iya Daudi

¹ Aga go mazîno g'abana ba Daudi baburahirgwa e Hebroni. Owa burhanzi, Amnoni, mugala wa Ahinowamu w'e Yizreyeli. Owa kabirhi, Daniyeli, mugala wa Abigayili, w'e Karmeli. ² Owa Kasharhu, Absalomu, mugala wa Maaka, mwâli wa Talmayi mwâmi w'e Geshuri. Owa kani, Aniya, mugala wa Hagiti. ³ Owa karhanu, Shefatiya, mugala wa Abitali. Owa kali ndarhu, Yitrayamu, mugala wa Eglâ, naye mukâ mwâmi. ⁴ Aligwerhe bana ndarhu baburhiragwa aha Hebroni, ho àyîmaga myâka nda na myezi ndarhu. Ashubiyîma n'aha Yeruzalemu myâka makumi a sharhu n'isharhu. ⁵ N'aba bakulikire bo bana bâge baburhiragwa aha Yeruzalemu: Shimeya, Shobabu, Natani, Salomoni: bana bani ba Bati-Shuwa, mwâli wa Amiyeli. ⁶ Yibehari, Elishama, Elifêleti, ⁷ Noga, Nefegi, Yafiya, ⁸ Elishama, Eliyada, Elifeleti; bana mwenda. ⁹ Abo boshi bo bana ba Daudi. Abana b'ebihirula byâge barhaganjirwi. Abusire n'omwananyere, ye Tamari.

Abâmi ba Yuda

¹⁰ Abana ba Salomoni nk'oku banakulikiranaga, bo: Rehabamu, Abiya, Asa, Yehoshafati, ¹¹ Yoram, Akhazyahu, Yowash, ¹² Amazyahu, Azariyahu, Yotamu, ¹³ Ahazi, Hizekiyahu, Menashê, ¹⁴ Amoni na Yoshiyahu. ¹⁵ Bagala ba Yoshiyahu: Yohanani lwo lubere, owa kabirhi, Yehoyakimu, owa kasharhu, Sidekiyahu, n'owa kani Shalumu. ¹⁶ Bagala ba Yehoyakimu, bo: Yekoniya na Sidekiyahu.

Abana b'abâmi enyuma ly'olubungo

¹⁷ Bagala ba Yekoniya, olya walulizibagwa e Babiloni, bo: Sheyaltiyeli, ¹⁸ Malkiramu, Pedaya, Shenasari, Yekamiya, Hoshama na Nedabiya. ¹⁹ Bagala ba Pedaya, bo: Zorobabeli na Shimeyi. Zorobabeli aburha bagala babirhi: Meshulamu na Hananiya, na munyere muguma ye Shelomiti. ²⁰ Buzinda a shubiburha bana barhanu: Hashuba, Oheli, Berekiya, Hasadiya na Yushabu-Hesedi. ²¹ Abana ba Hananiya, bo: Pelatiya na Yeshaya, haguma na bagla ba Refaya, bagala ba Arnoni, bagala ba Obadiya na bagala ba Shekanya. ²² Abana ba Shekaniya: Shemaya, Hatushi, Yigeyali, Bariyahi, Neariya, Shafati boshi bantu ndarhu. ²³ Abana ba Neyariya: Eliyehoyenayi, Hizi-kiya, Azrikamu, boshi bantu basharhu. ²⁴ Abana ba Eliyehoyenayi, bo: Hoda-viyahu, Eliyasibu, Pelaya, Akubu, Yohanani, Delaya, Anani, boshi bantu nda.

4

Olundi lukalaba lw'amazîno g'abana ba Yuda

¹ Abana ba Yuda: Peresi, Hesroni na Karmi, Huru na Shobali. ² Reaya mugala wa Shobali aburha Yahati, naye Yahati anaciburha Ahumayi na Lahadi. Yo milala y'Abasoreya eyo.

Iburha Iya Huri

³ Alaga abana ba Etamu: Yizreyeli, Yîshema na Yidibashi, mwâli wabo ye wâli Hasileponi.

⁴ Penuweli ali îshe wa Gedori, na Ezeri, îshe wa Husha. Abo bo bene Huri, lubere Iwa Efrata, îshe wa Betelehemu.

Iburha Iya Hashuri

⁵ Naye Hashuri, îshe wa Tekowa, agwerhe bakazi babirhi, Hela na Naara. ⁶ Naara amuburhira bagala bani, Ahuzamu, Heferi, Temani na Ahashetari. ⁷ Hela amuburhira basharhu, Sereti, Sohari na Etinani. ⁸ Kotsi aburha Anubu na Hosobeba, na ishe w'emilala y'Abaharheli, mugala wa Harumu. ⁹ Yabetsi alusha bene wabo. Erhi nnina amuha izîno Iya Yabetsi, aderha, erhi: «Namuburhîre omu malumwa.» ¹⁰ Yabetsi anaciderha ogu muse-ngerero, erhi: «Yagirwa Nyamuzinda w'Israheli, onsûhire nani obwanga bwâwe, onyushûlire amashwa gani, ondambûlirekwo okuboko kw'obulanzi bwâwe onanyegûlekwo obuhanya n'amalumwa!» Nyamuzinda anamushobôza ebyo asengeraga.

Iburha Iya Kalebu

¹¹ Kelubu, mwene wâbo Shuha, ye wâburhaga Mehiri, Mehiri naye aburha Eshetoni, ¹² Eshetoni aburha Bet-Rafa, Paseya na Tehina; Tehina ye îshe w'ecishagala ca Nahashi. Abana babo bagendiyûbaka e Reka. ¹³ Bagala ba Kenazi, bo: Otiniyeli na Seraya. Bagala ba Otiniyeli, bo: Hata na Meonotayi. ¹⁴ Meonotayi anaciburha Ofra. Seraya naye aburha Yowabu, shakulûza w'abakozi bayûbaka omu kabanda k'abakozi. ¹⁵ Kalebû, mwene Yefune abusire bana basharhu, Iru, Ela na Naamu, Ela naye aburha Kenazi. ¹⁶ Bagala ba Yehaleleyeli, bo: Zifa, Zita, Tirya, Asareyeli. ¹⁷ Bagala ba Ezra, bo: Yeteri, Meredi, Eferi, Yaloni. ¹⁸ Meredi ayanka mwâli wa mwâmi w'e Mîsiri, ye Bitiya, amuburhira Miriyamu, Shamayi na Isheba, îshe wa Eshitemowa. Meredi agwerhe n'omukazi muyahudi, amuburhira Yeredi, îshe wa Zonowa. ¹⁹ Hodiya ayanka mwâli wabo Nahamu; obûko bw'Abagarmiti, bo babâ e Keyila, n'obw'Abamakaati, bo babâ e Eshtemowa. ²⁰ Bagala ba Shimoni, bo: Amunoni, Rina, Beni-Hanani, Tiloni. Bagala ba Isheyi: Zoheti bo na mugala wa Zoheti.

Iburha Iya Shela

²¹ Bagala ba Shela mwene Yuda, bo: Eri, îshe wa Leka, Lada, îshe wa Maresha, haguma n'amûko g'abalusi b'emyenda y'ecitâni ciniole e Bet-A-sheba. ²² Shela ye wanali shakulûza wa Yokimu na w'abantu bayûbaka e Kozeba, na wa Yowashi na Sarafi, ye wajag'iyankirira abantu b'e Mowabu e mbere ashubiyîsh'ibera aha Lehemu. (Ebyo byageraga mira bwenêne). ²³ Aba na babo bâli babumbi, bayûbakaga e Netayimu n'e Gedera, yo bakag'ikolera mwâmi.

Iburha Iya Simoni

²⁴ Bagala ba Simoni, bo: Nemuweli, Yamini, Yaribu, Zera na Shaulu. ²⁵ Bagala ba Shaulu nk'oku banakulikirana, bâli: Shalumu, Mibusamu na Mishema. ²⁶ Abana ba Mishema bo Hamuweli, Zakuri na Shimeyi. ²⁷ Shimeyi aburha bagala ikumi na ndarhu na banyere ndarhu, ci abandi barhambo b'emilala barhaburhaga bana banji. Co canarhumire emilala y'obûko bwa Simeoni nta mango yabire minji aka emilala ya Yuda. ²⁸ Molada na Hasar-Shuwali bayûbakaga e Berseba, ²⁹ Bilaha, Esemu na Toladi, ³⁰ Betuweli, Horma na Siklagi, ³¹ Bet-Markaboti. Hasari-Susimu, Beti- Bereyi, Shaarayimi, ebyo byoshi byali bishagla byâbo kuhika amango Daudi arhondêraga okubâ mwâmi w'Israheli. ³² Bagwerhe n'ebindi bishagala, Etamu, Remoni, Tokeni na Ashani, byoshi bishagla birhanu, ³³ n'ebindi bishagala by'eburhambi kuhika e Baali. Eyo yo mirhundu babâgamwo. Olukalaba lw'emilala yâbo luba omu citabu c'amazîno. ³⁴ Alaga olukalaba lw'amazîno g'abakulu b'emilala ya bene Simeoni; Meshobabu, Yamuleki. Yosha mwene Amasha, ³⁵ Yoweli, Yehu mwene Yoshiyahu, mwinjikulu wa Seraya, mwinjikulûza wa Asiyeli. ³⁶ Eliyehoyenayi, Yakoba, Yeshohaya, Asaya, Adiyeli, Yesimiyeli,

Benaya, ³⁷ Ziza, Ben-Shifeyi, Ben-Aloni, Ben-Yedaya, Ben-Shimri, Ben-Shemaya. ³⁸ Emilala yâbo yayushûka bwenêne. ³⁹ Baja bagenda kuhika ebwa ntôndo ya Gedori omu lubanda lw'ebushoshôka-zûba, bajà balonza olwâbûko lw'ebibuzi byâbo. ⁴⁰ Babugânayo olwâbûko lw'akahasi kinjinja, càli cihugo cinene bwenêne na ca murhûla, bene Kamu bo bacyûbakagamwo burhanzi.

⁴¹ Abo bene Simoni rhudesire amazîno gâbo, bàhikaga eyo munda omu nsiku Hezekiyahu mwâmi w'e Yuda. Balwîsa bene eco cihugo, Abanya-Maoni, baja babakundulira amahêma banabuganyire. Babaherêrekeza lwoshi kuhika ensiku z'ene. Bacibêrera ahàli habo, bulya yàli olwâbûko lwinja lw'ebibuzi. ⁴² Abandi muli abo bene Simoni, bantu magana arhanu, bahârûla kuhika ebwa ntôndo z'e Seyiri, erhi bashokolirwe na Pelatiya, Neyariya, Refaya, Uziyeli, bagala ba Yisheyi. ⁴³ Balwîsa amahânga ga kuli Amaleki gacibaga eyo munda, bagahima bacibêrera mw'eco cihugo kuhika ene.

5

Iburha Iya Rubeni

¹ Abana ba Rubeni, lubere lwa Israheli. Kwo binali yo yàli nfula, cikwône erhi acishûbula omu kuhemula encingo y'îshe, anyagwa ecikono câge c'okuba nfula; cahâbwa bagala ba Yozefu, mwene Israheli. Obûko bwa Rubeni bwaheza ecikono c'obukulu. ² Yuda naye, alusha bene wabo obushashe, bulya mwinjikulu wayishiribâ mwâmi w'Israheli, ci eco cikono c'okuba nfula emwa Yozefu câjire. ³ Bagala ba Rubeni, nfula ya Israheli, bo: Hanoki, Palu, Hesroni na Karmi.

Iburha Iya Yoheli

⁴ Abana ba Yoheli nk'oku banakulikiranaga, bo: Shemaya, Gogu, Shimeyi, ⁵ Mika, Reaya, Baali na ⁶ Beera; oyo muzinda àli murhambo wa bene Rubeni, ye walulizibagwa na Teglati-Falasari, mwâmi w'e Asîriya. ⁷ Bazâlâ ba Beera, barhambo b'oshi erhi milala, nabo balî bayandike omu citabu c'amazîno: owa burhanzi ye wali Yeyeli, Zakariya akulikira, ⁸ na Bela mugala wa Azazi, mwinjikulu Shema, ye na mwinjikulûza wa Yoheli.

Ebishagala Rubeni ayûbasiremwo

Bene Rubeni bagend'ibêra e Aroweri, bayushûka baluga, balumira kuhika e Nebo n'e Baali-Meoni. ⁹ Olunda lw'ebushoshôkero bw'izûba, olubibi lwâbo lwalumira kuhika ebw'irûngu ly'olwîshi lwa Efrata. Bàgwerhe maso manji g'ebisswekwa omu cihugo ca Galadi. ¹⁰ Oku ngoma ya Saulu bàlwisize Abahagiri, Abahagiri bababima, co carhumire Abahagiri bayishiciyûbakira omu cihugo coshi c'ebushoshôkero bwa Galadi.

Iburha Iya Gadi

¹¹ Abana ba Gadi balamaga omu cihugo c'ebulembe bwa bene Rubeni omu kabanda ka Bashani kuhika e Salka. ¹² Yoheli ye murhanzi, Shafani akulikira, buzinda Yanayi na Shafati baja omu cihugo c'e Bashamu. ¹³ Bene wabo nabo, nk'oku emilala yâbo enali: Mikaheli, Meshulamu, ba, Yorayi, Yakani, Ziya, Eberi, boshi haguma bantu nda. ¹⁴ Aba nabo bo bana ba Abihayili: abana ba Huri, abana ba Yaroah abana ba Gilyad, abana ba Mikaheli, abana ba Yeshishay, abana ba Yahdo n'abana ba Bûz ¹⁵ Ahi, mugala wa Abdiyeli ye na mwinjikulu wa Guni. ye wali mukulu w'eyo milala. ¹⁶ Kwo kuderha oku iburha Iya Gadi lyayûbakaga omu cihugo c'e Galadi n'e Bashani, haguma n'ebishagala byàli eburhambi, kuhirakwo n'amalambo go lwâbûko lw'e Sharoni, kuhika oku buzinda bw'olubibi lwabyo. ¹⁷ Abantu b'ogwo mulala bàyandikagwa omu citabu c'amazîno amango Yotamu àli mwâmi e Yuda, na Yerobwâmi mwâmi w'omu Israheli.

¹⁸ Bene Rubeni, bene Gadi, n'ecigabi ca bene Menashè, balimwo bantu banji ba birha b'okukolesa empenzi n'emigushu, banali ntwâli nfôla-miherho na benge ba kulwa amatumu, omubalè gwâbo gwali nka gwa bihumbi makumi ani na bini, na magana gali nda na makumi gali ndarhu. ¹⁹ Banacirhêra Abahagiri, haguma na bene Yeturu, Nafishi na Nodabu. ²⁰ Omu mango g'ebyo birha, base ngera oburhabâle bwa Nyamuzinda, bulya bàli bamulangalire.

Nyamuzinda ayankirira omusengero gwâbo bwinjinja anabarhabâla. Bahima ntyo Abahagiri haguma n'abâli babarhabire kw'eyo ntambala. ²¹ Bacirhulira omu bishwekwa byâbo, banyaga ngamiya bihumbi makumi arhanu, bihumbi magana abirhi na makumi arhanu ga bibuzi n'empene na ndogomi bihumbi bibirhi, na kulushisa aho, bashweka mpira bantu bihumbi igana. ²² Byabire ntyo bulya ebyo birha byâli biyerekîre Nyamuzinda. Baciûbakira omwo cihugo c'Abahagiri banabêramwo kuhika omu nsiku balûlizibagwa ihanga lya bene.

Iburha lya Menashè olunda lw'e Yordai

²³ Ecigabi ca bene Menashè cagendiyûbaka omu cihugo ciri ekarhî ka Ba shani na Baali-Hermoni, Sheniri n'entôndo ya Hermoni. Bâli bantu banji. ²⁴ Aba bo bakulu b'emilala yâbo: Eferi, Yisheyi, Eliyeli, Azriyeli, Yirmeya, Hodaviya, Yadiyeli. Boshi zâli ntwâli za kuderhwa, bantu bagwerhe amazîno g'olukengwa, bakulu b'emilala yâbo.

²⁵ Cîkwône barhali bikubagirwa kuli Nyamuzinda wa bîshe, bayemera barhebwa n'abazimu b'emw'abo bantu, balya Nyamuzinda ahungumulaga embere zâbo. ²⁶ Okwo kwarhuma Nyamuzinda asinsimula obukunizi bwa Pulu, mwâmi w'e Asîriya, n'obukunizi bwa Tiglati-Falasari, naye mwâmi w'e Asîriya. Ahêka obûko bwa Rubeni n'obwa Gadi ihanga, na cîrya cigabi c'obûko bwa Menashè. Abahêka cingana e Hala hofi n'enyîshi za Hobari na Gozani. Eyo munda yo banaciba kuhika ensiku z'ene.

Iburha lya Levi: Abadâhwa bakulu

²⁷ Bagala ba Levi, bo: Gershoni, Kehati na Merari. ²⁸ Bagala ba Kehati, bo: Amuramu, Yikari, Hebroni, Uziyeli. ²⁹ Amuramu abusire barhabana babirhi, Aroni na Musa, ahirakwo mwananyere muguma, Miriyamu. Bagala ba Aroni: Nadabu, Abihu, Eleyazari na Itamara. ³⁰ Eleyazari aburha Pinahasi, Pinahasi aburha Abushuwa, ³¹ Abushuwa anaciburha Buki, Buki aburha Uzi; ³² Uzi anaciburha Zeraya; Zeraya aburha Merayoti; ³³ Merayoti anaciburha Amariya; Amariya aburha Ahitubu; ³⁴ Ahitubu naye aburha Sadoki; Sadoki anaciburha Ahimazi; ³⁵ Ahimazi aburha Azariya; Azariya anaciburha Yohana ni; ³⁶ Yohanani naye aburha Azariya. Oyo Azariya ye wajiraga omukolo gw'obudâhwa omu kâ-Nyamuzinda Salomoni ayûbakaga e Yeruzalemu. ³⁷ Azariya aburha Amariya; Amariya anaciburha Ahitubu; ³⁸ Ahitubu naye aburha Sadoki; Sadoki aburha Shalumu; ³⁹ Shalumu naye aburha Hilkiya; Hi- Ikiya aburha Azariya; ⁴⁰ Azariya anaciburha Seraya; Seraya aburha Yehosada- ki; ⁴¹ oyo Yehosadaki ye wasezibagwa okurhenga omu budâhwa galya mango Nabukondozori ashanashana abantu b'e Yuda n'ab'e Yeruzalemu boshi anabaluliriza ihanga oku irhegeko lya Nyakasane.

6

Abandi b'oku bûko bwa Levi

¹ Bagala ba Levi, bo: Gershoni, Kehati na Merari. ² Bagala ba Gershoni, bo: Libni na Shimeyi. ³ Bagala ba Kehati, bo: Amuramu, Yishari, Hebroni, Uziyeli. ⁴ Bagala ba Merari, bo: Mahali na Mushi. amûko ga Levi ago nk'oku bashakulûza babo banakulikirana.

⁵ Iburha lya Gershoni nk'oku banaburhine, bo aba: Libni, Yahati, Zima, ⁶ Yowa, Ido, Zera na Yetrayi. ⁷ Abana ba Kehati, bo: Aminadabu, Kore, Asiri, ⁸ Elkana, Abiyasafi, Asiri, ⁹ Tehati, Uriyeli, Uziyahu na Shaulu. ¹⁰ Elkana a shubiriburha bandi barhabana babirhi: Amasayi na Ahimoti. ¹¹ Abana ba Ahimoti, bo: Elkana, Sofayi, Nahati, ¹² Eliyabu, Yerohamu na Elkana. ¹³ Bagala ba Samweli, bo: Yoheli Iwo lubere, na Ahiya ye wa kabirhi. ¹⁴ Iburha lya Merari nk'oku banaburhine bo: Mahali, Libni, Shimeyi, Uza, ¹⁵ Shima, Hagwiya na Asaya.

Abimbiza

¹⁶ Bene Levi, mwâmi Daudi abahà omukolo gw'okuyimbiza omu ndâro ya Nyakasane, oku omucîmba gw'amalaganyo gwanahirwamwo ho na halya. ¹⁷ Embere Salomoni ayusiyûbaka aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu, abo bantu bakâgijira omukolo gwâbo gw'okuziha ennanga embere ly'ihêma ly'okubugânana nk'oku amarhegeko ganalidesire. ¹⁸ Ntya kwo hakag'ijira ogwo mukolo, haguma n'emirhwe y'abimbiza: Muli bene Kehati, Hemani mwimbiza, bashakulûza bâge omu kuburhana kwabo, âli Yoheli, Samweli, ¹⁹ Elkana, Yerohamu, Eliyeli,

Toahi, ²⁰ Sufu, Elkana, Yahati, Amasayi, ²¹ Elkana, Yoheli, Azariya, Sefaniya, ²² Tahati, Asiri, Ebiyasafu, Kore, ²³ Yishari, Kehati, Levi na Yakobo. ²⁴ Ekulyo kwa Hemani yakàgibà owabo mwimbiza Azafi, naye ba shakulûza bâge ntya kwo bàburhanaga: Berekuya, Shimeya, ²⁵ Mikaeli, Baseya, Malkiya, ²⁶ Etni, Zera, Adaya, ²⁷ Etani, Zima, Shimeyi, ²⁸ Yehati, Gershoni, Levi. ²⁹ Olunda lw'ebulembe bakâgiyimangayo bene wabo bene Merari, nabo bashakulûza babo ntya kwo bàburhanaga: Etani, Kishi, Abdi, Maluki, ³⁰ Hashabiya, Amasiya, Hilkiya, ³¹ Amsi, Bani, Shemari, ³² Mahali, Mushi, Merari, Levi.

Abandi b'omu mulala gwa Levi

³³ Abandi bantu b'omulala gwa Levi bakagiyukiriza eyindi mikolo yoshi enayêrekîre endâro ya Nyakasane. ³⁴ Aroni n'iburha lyâge bo bàgwerhe omukolo gw'okurherekêra enterekêro z'embâgwa n'entûlo z'enshângi oku mpêrero zâli ziyerekerîne. ³⁵ Aroni n'abana bâge omukolo gwâbo kwali kusingônolera ebishwekwa enyanya z'oluhêrero lw'enshângî. Bakâgijira ntyo ngasi mikolo yoshi enayerekîre Nyamuzinda. Kandi bo banakâgiyimangira amagashânize g'okubabalira ebyâha by'olubaga lw'Israheli nk'oku byanalirhegesirwe omu marhegeko ga Musa, mwambali wa Nyamuzinda. ³⁶ N'aga go mazîno ga bene Aroni nk'oku banakulikiranaga omu kuburhana kwabo: Elkana, Pinahasi, Abishuwa, Buki, Zeraya, ³⁷ Merayoti, Amariya, Ahitubu, ³⁸ Sadoki, Ahimasi.

Ebishagala byagabîrwe bene Levi

³⁹ Amazîno g'enyunda z'omu cihugo bene Aroni b'oku mulala gwa Kehati bayûbasire, bo bàli barhangiriza okuhâbwa ecâbo cihugo omu kuyesha ecigole: , ⁴⁰ bahâbwa ecishagla ca Hebroni, omu Yuda, haguma n'amalambo g'eburhambi; ⁴¹ cikwône amashwa n'emirhundu y'eco cihugo byâli erhi byâhîrwe Kalebu mwene Yefune; ⁴² Bene Aroni bayandikirwa n'ebishagla by'okuyâkiramwo, byo: Hebroni, Libna haguma n'olwâbuko lw'ebishwekwa, Yatiri, Eshtemowa haguma n'amashwa g'akahasi, ⁴³ Hilasi n'olwâbûko lw'ebishwekwa, Debiri haguma n'amashwa g'akahasi, ⁴⁴ Ashani n'amashwa gamwo, Beti-Shemeshi n'amashwa gamwo. ⁴⁵ Ab'obûko bwa Benyamini bahâbwa Geba n'amashwa gâge, Alemeti n'amashwa gâge, Anatoti n'amashwa gâge. Ebishagala by'emilala yâbo boshi haguma byâli bishagala ikumi na bisharhu.

⁴⁶ Bene Kehati, omu kuyesha ecigole bahâbwa bishagala ikumi byakûlagwa omu cihugo c'ecigabi c'obûko bwa Menashè. ⁴⁷ Bene Gershoni n'emilala yâbo bahâbwa bishagla ikumi na bisharhu by'omu cihugo c'obûko bwa Isakari, obwa Aseri, obwa Nefutali n'obûko bwa Menashè omu cihugo c'e Bashani. ⁴⁸ Bene Merari n'emilala yâbo omu kuyesha ecigole nabo bahâbwa bishagala ikumi na bibirhi by'omu cihugo c'obûko bwa Rubeni, obwa Gadi n'obûko bwa Zabuloni. ⁴⁹ Bene Israheli bagabira bene Levi ebyo bishagala byoshi haguma n'amashwa gabyo. ⁵⁰ Omu bûko bwa Yuda, obwa Simoni, n'obwa Benyamini, nabo bayesherwa ecigole, bahâna ebishagala, bône babiyirika amazîno.

⁵¹ Omu bûko bwa Efrayimu, barhòlamwo ebishagala n'emirhundu, byahâbwa eyindi milala ya bene Kehati. ⁵² Bahâbwa ebishagala by'okuyâkiramwo, byo Sikemu n'amashwa gâge omu ntôndo za Efrayimu, Gezeri n'amashwa gâge, ⁵³ Yokemeyamu n'amashwa gâge, Beti-Honori n'amashwa gâge, ⁵⁴ Ayaloni n'amashwa gâge, Gat-Rimoni n'amashwa gâge, ⁵⁵ Ebyo byoshi babihâbwa omu buzâla bw'eyindi milala ya bene Kehati. ⁵⁶ Bene Gershoni barhòlerwa ebishagala omu milala y'ecigabi c'obûko bwa Menashè: ecishagala ca Golani omu Bashani haguma n'amashwa gâco, Ashtaroti haguma n'amashwa gâco. ⁵⁷ Omu cihugo ca Isakari: ecishagala ca Kedeshi n'amashwa gâco, Dobrati n'amashwa gâco, ⁵⁸ Ramoti n'amashwa gâco, Anemu n'amashwa gâco.

⁵⁹ Omu bûko bwa Aseri: ecishagla ca Mashali n'amashwa gâco, Aboni n'amashwa gâco, ⁶⁰ Hukoki n'amashwa gâco, Rehobu n'amashwa gâco. ⁶¹ Omu bûko bwa Neftali: ecishagala Kedeshi c'omu Galileya n'amashwa gâco, Hamoni n'amashwa gâco, Kiriyaatîmu n'amashwa gâco.

⁶² Abandi bene Merari bahâbwa ebishagala omu cihugo c'obûko bwa Zabuloni: ecishagala Rimani n'amashwa gâco, Tabori n'amashwa gâco. ⁶³ Ishiriza Iya Yordani olunda lw'e Yeriko,

yo erigi ebushoshôkero bwa Yordani, omu bûko bwa Rubeni: ecishagala Besheri ebw'irûngu, haguma n'amashwa gâco. ⁶⁴ Kedemoti n'amashwa gâco, Meefati n'amashwa gâco. ⁶⁵ Omu bûko bwa Gadi: ecishagala Ramati c'omu Galadi haguma n'amashwa gâco, Mahanayimu n'amashwa gâco. ⁶⁶ Hesheboni haguma n'amashwa gâco, Yezeri n'amashwa gâco.

7

Ab'oku bûko bwa Isakari

¹ Isakari abusire bana bani: Tola, Puwa, Yashubu na Shimuroni. ² Abana ba Tola, bo: Uzi. Refaya, Yeriyele, Yahmayi, Yibusamu na Shemuweli. Abo bo bâli bakulu b'emilala ya kuli Tola. Bâli bantu ba lukengwa omu milala yâbo. Omu mango ga Daudi omubalè gwabarhengaga kuli Tola gwâli gwa bantu bihu mbi makumi abirhi na bibirhi na magana ndarhu.

³ Uzi aburha omwana, ye Yiziraya. Yiziraya n'abagala Mikaeli, Obadiya, Yoheri na Yishiya oku banali barhanu babà bakulu b'emilala yâbo. ⁴ Omulala gwâbo gwalimwo abakazi banji bwenêne haguma n'abalume kuhika gwakazibonekamwo balume bihumbi makumi asharhu na ndarhu, ntwâli za kulwa bîrha. ⁵ Abandi bantu b'obûko bwa Isakari bali omu citabu c'amazîno, omubalè gwâbo guli gwa bantu hihumbi makumi gali munani na nda.

Obûko bwa Benyamini

⁶ Benyamini abusire bana basharhu, Bela, Bekerî na Yediyele. ⁷ Bela naye abona iburha: Etsiboni, Uzi, Uziyele, Yerimoti na Iri, bantu ba lukengwa babà bakulu b'emilala yâbo. Omu citabu c'amazîno eyo milala yagwerhe omubalè gwa bihumbi makumi abirhi na bibirhi na bantu makumi asharhu na banni. ⁸ Abana ba Bekerî: Zemira, Yowashi, Eliyezeri, Eliyehoyenayi, Omri, Yeremoti, Abiya, Anatoti, Alemeti. Abo boshi bûko bwa Bekerî.

⁹ Bantu bakengwa bo bali bakulu b'emilala yâbo. Omu citabu c'amazîno, eyo milala yagwerhe omubalè gwa bantu bihumbi makumi abirhi na magana abirhi. ¹⁰ Mugala wa Yediyele: Bilahani. Bilahani naye aburha Yeushi, Benyamini, Ehudi, Kenaana, Zetani, Tarsisi, Ahishahari. ¹¹ Abo bene Yediyele boshi bâli bantu bakengwa bakulu b'emilala yâbo, omubalè gwâbo gwali gwa bantu bihumbi ikumi na nda na magana abirhi, boshi nfôlamihêro. ¹² Shupimu na Hupimu bâli bagala ba Iri. Hushimu naye erhi aburhwa na Aheri.

Obûko bwa Nefutali

¹³ Bagala ba Nefutali, bo: Yasiyele, Guni, Yesheri, Shalumu baligi binjikulu ba Bila.

Obûko bwa Menashè

¹⁴ Abana ba Menashè, bo: Asriyele na Makiri, Makiri ye waburhagwa na mukâge wa kabirhi w'omu Asîriya. Makiri naye aburha Galadi. ¹⁵ Makiri arhôlera abagala bombi Hupimu na Shupimu abakazi. Agwerhe mwâli wabo izîno lyâge ye wâli Maaka n'omwa kabiri Selofehadi, yehe arhaburhaga abarhali bananyere bonene. ¹⁶ Maaka, mukà Makiri, ashubimuburhira omwana, amuyirika izîno lya Pereshi, ahiraho owundi, amuyirika izîno lya Shereshi. Shereshi aburha Ulama na Rekemi, ¹⁷ na Ulama ye wali îshe wa Bedani. Bo bana ba Galadi abo, mugala wa Makiri mwinjikulu wa Menashè. ¹⁸ Hamoleketi, mwali wabo Galadi, naye aburha Ishodi, Abiyezeri na Mala. ¹⁹ Shemida naye aburha Ahiyani, Shekemi, Liki na Aniyamu.

Obûko bwa Efrayimu

²⁰ Bene Efrayimu omu kukulikira okuburhana kwabo, bo: Shutela, Beredi, Tahati, ²¹ Zabadi, Shutela, Ezeri, na Eleyadi. Ezeri na Eleyadi bagala ba E-frayimu: bombi, bagereza okugendinyaga amasò g'enkafu z'abantu b'ecishagala c'e Gati, ci benezo babaniga. ²² Îshe wabo Efrayimu abalakira nsiku nyinji, na bene wabo bakaziyîsha balimurhûliriza kw'ogwo mungo gw'abana bâge. ²³ Cazinda ashubija omu mwa mukâge, amuburhako mugala. Amuyirika izîno lya Beriya, bulya emulala gwâge erhi guli òmu rnishîbo. ²⁴ Efrayimu agwerhe n'omwana-nyere izîno lyâge ye wali Shera, ye wayûbakaga Bet-Heroni olunda lw'enyanya n'oluda lw'idako, ayûbaka na Uzeni-Shera. ²⁵ Abana ba Beriya oku baburhîne, bo: Refa, Reshefu, Tela, Tahani, ²⁶ Ladani, Amihudi, Elishama, ²⁷ Nuni na Yozwè. ²⁸ Ecihugo bene

Efrayimu bahâbagwa mpu bayûbakemwo, calimwo Beteli haguma n'ebishagala bya hofi-hofi, Narani n'ebushoshôkero, Gezeri, n'ebishagala bimuyegîre ebwa buzikiro, haguma n'ecihugo ciri ekarhî ka Sikemu na Aya, n'ebishagala bya hofi-hofi. ²⁹ Bagala ba Menashê bagwerhe ebishagala by'e Bet-Sheyani, Tamani, Megido na Dori, ngasi cigurna n'ebishagala byacyîgêraga. Ebyo byo bishagala byayûbakagwa mwo n'obûko bwa Yozefu, mugala wa Yakobo.

Obûko bwa Aseri

³⁰ Bagala ba Aseri, bo: Yimuna, Yishwa, Yishwi na Beriya; mwâli wabo ye wali Serah. ³¹ Bagala ba Beriya, bo: Heberi na Malkiyeli; Malkiyeli ye cûbaka wa Birzayiti. ³² Heberi aburha Yafleti, Shemeri na Hotamu, na mwali wabo ye Shuwa. ³³ Bagala ba Yafleti, bo: Pasaki, Bimahâli na Ashvati. ³⁴ Bagala ba Shomeri, bo: Ahi, Roga, Huba na Aramu. ³⁵ Bagala ba Hotamu mwene wâbo, bo: Sofa, Yimna, Sheleshi na Amali. ³⁶ Bagala ba Sofa, bo: Suwahi, Harneferi, Shuwali, Beri, Yimra, ³⁷ Beseri, Hodi, Shama, Shilsha, Yitrani na Bera. ³⁸ Bagala ba Yitrani, bo: Yefune, Pispâ, Ara. ³⁹ Bagala ba Ula: Arahî, Haniyeli, Risiya. ⁴⁰ Abo bantu boshi bâli ba bûko bwa Aseri. Bâli bakulu binja bwenêne b'emilala, bantu bakengwa na ba burhegesi bw'okunali, bakulu ba balwi b'ebîrha. Baganjagwa mirhwernirhwe boshi haguma, nfôla-miherho za bantu bihumbi makumi abirhi na ndarhu.

8

Agandi mazîno ga bene Benyarnini

¹ Benyarnini abusire bagala barhanu: Bela, Ashebeli, Ahiramu, ² Noha na Rafa. ³ Bela aburha abagala naye, bo: Adari, Gera, îshe wa Ehudi, ⁴ Abishuwa, Naamani, Ahowa, ⁵ Gera, Shefufanu na Huramu.

Abali e Geba

⁶ Bagala ba Ehudi, abâli bakulu b'ernilala y'abantu b'e Geba, bo bahêkagwa e Manahati nka bashweke, ⁷ Naamani, ahiya na Gera. Oyo Gera îshe wa Uza na Ahihudi ye balulizagya. ⁸ Sharayimu ahulusa bakâge oku banali babirhi, Hushimu na Ba'ara, ⁹ Arhôla owundi mukazi ye Hodeshi, aburha Yobabu, Zibiya, Mesha, Malkamo, ¹⁰ Yeusi, Sakiya na Mirma. Abagala baba bakulu b'emilala.

Abayûbakaga e Ono n'e Ludo

¹¹ Erhi embere Sharayimu arhanziriburha bagala babirhi kuli mukâge Hushimu, bo: Abitubu na Elipali. ¹² Bagala ba Elipali, bo: Eberi, Misheyamu na Shemedi. Shemedi ayûbaka ecishagala ca Ono na Ludu n'emirhundo yabyo yo shi.

Abagula b'emilala y'emilala y'e Ayaloni

¹³ Beriya na Shema, abo bâli bagula b'emilala y'abantu b'e Ayaloni; balibirha oku bantu b'e Gati.

Abayûbakaga e Yeruzalemu

¹⁴ Bagala ba Beriya, bo: Shashaki, Yeremoti, ¹⁵ Zebadeya, Aradi, Ederi, ¹⁶ Mikaeli, Yishpa na Yoha. ¹⁷ Bagala ba Shimeyi, bo: Zebadeya, Mesholamo, Hizki, Haberi, ¹⁸ Yishemarayi, Yiziliya na Yobabu. ¹⁹ Bagala ba Shimeyi bo: Zikri, Zaboyi, ²⁰ Eliyemayi, ²¹ Adaya, Beraya, Shimrati. ²² Bagala ba Sheshaki, bo: Yishpani, Eberi, Eliyeli, ²³ Abdoni, Zikri, Hanani, ²⁴ Hananiya, Elamu, Antotiya, ²⁵ Yifideya na Penuweli. ²⁶ Bagala ba Yerobwâmi: Shamusherayi, Shehariya, Ataliya, ²⁷ Yareshiya, Eliya na Zikri. ²⁸ Abo bo bâli baguma ba mirhwe-mirhwe y'emilala yâbo. Bâayûbakaga e Yeruzalemu, co ci shagala câbo.

Ab'omu cishagala ca Gabaoni

²⁹ Abi-Gabaoni ye warhangizagya ecishagala ca Gabaoni, mukâge izîno lyâge ye wâli Maaka. ³⁰ Omugala murhanzi ye wâli Abdoni, ahirakwo Suri, Kishi, Ba'ali, Neri, Nadabu, ³¹ Gedori, Ahiyo, Zekeri, ³² Mikloti, naye Mikloti aburha Shimeya. Aho nabo bâayûbakaga hofi

na bene wabo haguma n'emilala yâbo omu cihugo c'e Yeruzalemu.

Obûko bwa Saulu

³³ Neri anaciburha Kishi, Kishi aburha Saulu, Saulu aburha abagala Yona tani, Malkishuwa, Abinadabu na Eshibali. ³⁴ Mugala wa Yonatani ye Merib- Ba'ali aburha Mika. ³⁵ Bagala ba Mika, bo: Pitoni, Meleki, Tareya, Ahazi. ³⁶ Ahazi aburha Yehoda; Yehoda aburha Alemeti; Azmaveti na Zimri. Zi mri aburha Motsa. ³⁷ Motsa aburha Bineya, omugala Rafa, omugala Eleyasa, omugala Aseli, ³⁸ Oyo Aseli aburha bana ndarhu, amazino gâbo, bo: Azrikamu, lubere lwâge, ahirakwo Bokru, Yishmaeli, Sheariya, Obadiya na Hanani. ³⁹ Aseli agwerhe omulumuna ye Esheki, ye wâburhaga Ulam, lubere lwâge, Yeushi, wa kabirhi, na Elifêleti, wa kasharhu. ⁴⁰ Bagala ba Ulam babà bantu bakengwa na nfôla-miherho. Baburha bana bani na binjikulu babo ba nji, boshi haguma bantu igana na makumi arhanu. Abo bashokwire boshi bali b'oku bûko bwa Benyamini.

9

Ecishagala ca Yeruzalemu: cishagala citagatifu ca Bene-Israheli

¹ Bene Israheli boshi baliyandisirwe ngasi mulala kwago omu citabu c'abâmi b'Israheli n'ab'e Yuda; ci kwône balulizibwa e Babiloni erhi kugomera Nyamuzinda kurhuma. ² Abâgalusire burhangiriza okushubiyish'ibêra omu cihugo ca b'ishe bali Banya-Israeli, abadâhwa, abaleviti n'abakozi b'omu ka--Nyamuzinda. ³ Omu cishagla ca Yeruzalemu mwali bene Yuda, bene Be nyamini, bene Efrayimu na bene Menashè. ⁴ Ab'omu bûko bwa Yuda balimwo Utayi, mugala wa Amihudi, naye yêne ali mugala wa Omri, mwinjikulu wa Imri, mwinjikulûza wa Bani, muntu w'omu bûko bwa Persi, mugala wa Yuda. ⁵ Omu bûko bwa Shela, alimwo Asaya, nfula y'omulala gwâbo, ye n'abagala. ⁶ Omu bûko bwa Zera, mwali Yeuweli. Bene Yuda bali aha Yeruzalemu, bali bantu magana gali ndarhu na makumi gali mwenda. ⁷ Omu bûko bwa Benyamini, alimwo Salu, mugala wa Meshulamu, mwinjikulu wa Hodaviya, mwinjikulûza wa Hasenuwa, ⁸ alimwo Yilineti, mugala wa Yerohamu; alimwo Ela, mugala wa Uzi, mwinjikulu wa Mikri; alimwo Meshulamu, mugala wa Shefatiya, mwinjikulu wa Reweli, mwinjikulûza wa Ibiniya. ⁹ Abo bantu boshi bali bagula b'emilala yâbo. Bene Benyamini baliyûbasire e Yeruzalemu boshi gali magana mwenda na makumi arhanu na ndarhu.

¹⁰ Omurhwe gw'abadâhwa gwalimwo Yedaya, Yoyaribu, Yakini ¹¹ na Azariya. Bashakulûza bage omu kuburhwa, bo: Hilkiya, Meshulamu, Sadoki, Merayoti na Ahitubu, mukulu w'akâ-Nyamuzinda; ¹² baligimwo na Adaya, bashakulûza bage omu kuburhwa, ali Yerohamu, Pashehuri, Malkiya; haligi na Masayi, bashakulûza bage, bo: Adiyeli, Yazera, Meshulamu, Meshilemiti na Imeri. ¹³ Kuhiragakwo n'abandi badâhwa. abo bagula b'emilala boshi haguma bali cihumbi ciguma na magana gali nda na makumi gali ndarhu, boshi bantu bakengwa b'okujira omukolo gw'akâ-Nyamuzinda.

¹⁴ Omurhwe gw'abaleviti gw'alimwo Shemaya, bashakulûza bage omu ku- burhwa, ali Hashubu, Azrikamu na Hashabiya, b'omu bûko bwa Merari; ¹⁵ haligiri kandi Bakbakari, Hereshi, Galali na Matanya, bashakulûza babo omu kuburhwa bo Mika, Zikri na Azafi; ¹⁶ balimwo na Obadiya, naye ba shakulûza bage bo Shemaya, Galali na Yedutuni na buzinda Berekiya, mugala wa Asa, mwinjikulu wa Elkana, owâyûbakaga omu cogo ca bene Netofa. ¹⁷ Omu balanzi b'enyumvi, Shalumu ye wali mukulu wabo, na bene wabo Akubu, Talmoni na Ahimani. ¹⁸ Abana babo kuhika ene bo banacibâ mw'o- gwo mukolo aha muhango gw'ebushoshôkero, omuhango gwa mwâmi. Bashakulûza babo bo babaga balanzi b'emihango y'icumbi ly'abaleviti. ¹⁹ Shalumu, mugala wa Kore, mwinjikulu wa Abiyasafi, mwinjikulûza wa Kore, haguma n'abandi bantu b'omulala gwa Kore, bagwerhe omukolo gw'okulanga omuhago gw'ihema ly'okubuganana, nk'oku bashakulûza babo nabo bagugwerhe omu icumbi ly'olubaga lwa Nyakasane. ²⁰ Pinhasi, mugala wa Eleyazari, ye wali murhambo wabo burhanzi, bulya Nyakasane ali haguma naye. ²¹ Zakariya, mugala wa

Meshelemiya naye àli mulanzi wa mihango y'ihêma ly'okubugânana.

²² Abàli bacishozirwe nka balanzi b'emihango gàli magana abirhi n'ikumi na ba babirhi. Bakâgiyandikirwa omu bishagala byâbo bàburhiragwa. Daudi bo n'omulêbi Samweli bo bàhâga bashakulûza babo eco cikono c'okukengwa: ²³ banayôrhanaga ogwo mukolo gw'emihango n'ogw'obulanzi bw'aka-Nyamu zinda ka Nyakasane kurhenga oku iburha kuja oku lindi. ²⁴ Hàli abalanzi bàkâgihirwa oku ngasimuhango oku yoshi enali ini: ebushoshôkero, ebuzikiro, ebulembe n'ebulyo. ²⁵ Abandi balanzi bàlamaga omu bishagala byâbo, bàkâgiyishibarhabâla ngasi baguma omu cihe câbo, bajire ogwo mukolo gw'obulanzi mugobe muguma. ²⁶ Ci kwône hàli bakulu bani b'abalanzi barhârhegagamwo ciru eriguma. Bo bajiraga omukolo gw'okulanga orhwonga rhw'omu ka-Nyamuzinda n'ogw'obuhirhi bwamwo bwoshi. ²⁷ Bàkagilala bala nga aka-Nyamuzinda obudufu bwoshi na kuba sêzi bazûkirize bakayigûla.

²⁸ Abandi muli bo bàgwerhe omukolo gw'okuganja ebirugu by'obuga shânize byahêsirwe n'ebyagalusire. ²⁹ Kandi n'abandi bàgwerhe omukolo gw'okulanga ebirugu bikolessibwamwo, byo bintu bitagatifu: enshâno, idivayi, amavurha, enshângi n'obuku. ³⁰ Ci kwône omukolo gw'okuvanganya emvange y'okuhumula gwânali mukolo gwa badâhwa bonene.

³¹ Muleviti muguma, ye Matitiya, lubere lwa Shalumu. w'omu bûko bwa Kore, ye wâli w'okujira emigati y'oburherekêre. ³² Abandi baleviti baguma, b'omu bûko bwa Kehati, bàgwrhe nabo omukolo gw'okujira emigati mitagati- fu yakiîgirherekêrwa Nyamuzinda ngasi lwa Sabato.

³³ Abagula b'emilala y'abaleviti bakulu b'enyimbo, bàbâga omu zabozâbo nyumpa z'omu ka-Nyamuzinda, bàlihanzibwe okujira ogundi-gundi mukolo, bulya bakâg'ikola mushi na budufu.

³⁴ Ntyo kwo abagula b'emilala y'abaleviti bàliyosire omu kukulikirana omu maburhwa gâbo. Bàyûbakaga e Yeruzalemu.

Omolala gwa Saulo

³⁵ Abi-Gabaoni ye wârhangizagya ecishagla ca Gabaoni, ye bo n'îshe Yeieli, bona mukâge Maaka, ³⁶ enfula yâge ye Abdoni n'abandi bagala, bo: Suri, Kishi, Ba'ali, Nei, Nadabu, ³⁷ Gedor, Ahiyo, Zakariya na Mikloti. ³⁸ Mikloti naye aburha Shimeyam. Abo nabo bàyûbakaga hofi na bene wabo haguma n'emilala yâbo omu cihugo c'e Yeruzalemu. ³⁹ Neri anaciburha Kishi, Kishi aburha Saulu, na Saulu aburha Yonatani, Malkishuwa, Abinadabu na Îshebali. ⁴⁰ Mugala wa Yonatani ye Meribaali; Meribaali ànaciburha Mika. ⁴¹ Bagala ba Mika, bo: Pitoni, Meleki na Tareya. ⁴² Ahazi aburha Yara, Yara naye aburha Alemeti, Azimaveti na Zimri, Zimri aburha Motsa, ⁴³ Motsa naye aburha Bineya, Bineya aburha Refaya, Refaya aburha Eleasa, na Eleasa aburha Aseli. ⁴⁴ Aseli àbusire bagala ndarhu, amazîno gâbo, gâgano: Azrikamu, Bokru, Ismaeli, Sheyariya, Obadiya na Hanani.

10

Okufâ kwa Saulo

¹ Lusiku luguma Abafilistini bakoza entambala kuli bene-Israheli oku ntôndo ya Gilbowa. Bene Israheli bakula idârhi bakola bayâka, batumi rhwa banayirhwamwo banji bwenêne.

² Abafilistini baharhiriza Saulo bwenêne haguma n'abagala. Banaciyirha Yonatani, Aminadabu na Malkishuwa, boshi bagala ba mwâmi. ³ Kurhenga aho, obukali bw'entambala bwoshi bwayerekera Saulo; erhi abalwi b'emyampi bàmubandâna, bamulashira aha ndâshi.

⁴ Okubundi Saulo anacibwîra owàlimubarhulîre emirasano, erhi: «Rhôla e ngôrho yâwe onyirhemwo, bulya ntalonza ezo ntakembûlwa z'Abafilistini zibe zo zinyirha zimpemukirekwo. Ci olya mwambali alahira bulya aliyôbohîre bwenêne. Lero Saulo arhola engôrho yâge ayihamiramwo yenene. ⁵ Erhi olya mubarhuzi w'emirasano àbona oku nnawabo amâfâ, naye àrhega eyâge ngô rho, ayihamiramwo, boshi bafâ ntyo kuguma. ⁶ Ntyo kwo Saulo bo n'abagala basharhu bàfire lusiku luguma; bwanabâ bwo buzinda bw'omulala gwa mwâmi.

⁷ Bene-Israheli bàyûbakaga ebwa lubanda boshi erhi bayumva oku omurhwe gw'Israheli gwayâsire, n'oku Saulo boshi n'abagala bagûkumusire, baleka ebishagala byâbo bayâka,

Abafilistini bayîsha bàbibêramwo.

⁸ Erhi buca Abafilistini bayîsha balitungôla emirhumba, babugâna Saulu n'abagala balangamire oku ntôndo ya Gilbowa. ⁹ Batungôla Saulu, bàmutwa irhwe baliheka, n'emirasano yâge, bazungulusa eyo minyago omu cihugo câbo, mpu lyo bamanyisa ogwo mwanzi mwinja omu bazimu babo n'omu lubaga lwâbo lwoshi. ¹⁰ Cazinda emirasano yâge bayihira omu mahêro ga muzimu wabo muguma, n'irhwe lya Saulo balimanika omu luhêro lwa Dagoni. ¹¹ Abantu b'e Yabeshi, omu Galadi, bayumva okwo kwoshi Abafilistini bahenyire Saulu. ¹² Ngasi ntwâli za balume zâli omu cishagala boshi bahârûla, bagendilerha emirhumba ya Saulu bo n'abagala bayihisa aha Yabeshi. Babisha amavuha gâbo ah'idako ly'omurhi, aha mutudu gw'e Yabeshi; okubundi bajira nsiku nda zoshi bali omu mishîbo y'okucîshalisa.

¹³ Saulu afà bulya aligomîre Nyakasne: arhashibiraga amarhegeko gâge, ciru anagendilaguza, iroho lya nyakwigendera analidôse ihano, ¹⁴ àhâli h'okuhûna ihano emwa Nyakasane. Nyamuzinda amuyîrha obwo; n'obwâmi bwa ge abuhà Daudi, mugala wa Yese.

11

II. Emyanzi ya Daudi, mwâmi w'Israheli

Daudi àyîmikwa mwâmi w'Israheli

¹ Olubaga lwa bene-Israheli boshi banacishubûlizanya aha Daudi ali e Hebroni, bamubwîra, mpu: «Rhuli ba bûko bwâwe, b'omu mulala gwa we. ² Mira, galya mango Saulu àciri mwâmi, we wakâgirhabâla n'emirhwe y'abalwi b'Israheli. Na Nyakasane, Nyamuzinda wâwe àli erhi akubwizire, erhi: "We warhegeka olubaga lwâni lw'Israheli, we wâbà mukulu walurhambula"»

³ Okubundi abagula b'Israheli boshi babugânana hali Daudi aha Hebroni. Daudi anywêraho ecihango haguma nabo embere za Nyakasane, nabo bamuyîmika mwâmi w'Israheli, nk'oku Samweli ànali erhi àbabwizire Nyakasane àmurhumaga.

Daudi àgwârha ecishagala ca Yeruzalemu

⁴ Daudi bona bene Israheli boshi bagendigorha Yeruzalemu. Ago mango erhi eco cishagala ciderhwa Yebusi, bulya Abayebusi bo bàbâga mw'eco cihu go, banacibêreraga aha Yeruzalemu. ⁵ Abayebusi babwîra Daudi, mpu: «Orhaje omu cishagala cirhu.» Kurharhumaga Daudi arhagwârha olugo luzibuzibu lwa Siyoni, buzinda lwo lwayîshirikâderhwa mpu Murhundu gwa Daudi. ⁶ Daudi àlidesire, erhi: «Omurhangiriza wankayîrha Mueyebusi muguma ye wâbà murhambo mukulu w'abalwi.» Yowabu, mugala wa Seruya, abà ye rhangikozà, ye wanabirage murhambo mukulu w'engabo y'abasirika. ⁷ Daudi ahànda mw'olwo lugerêro luzibuzibu, kwarhuma baluyirika «Murhundu gwa Daudi». ⁸ Okubundi Daudi ayûbaka n'entambirhambi z'ogwo Murhundu zoshi zâkâgiderhwa burhanzi mpu Milo, erhi na Yowabu adwîrhe ayûbakûlula ezindi nyunda z'ecishagala. ⁹ Daudi aja àbà mudârhi ntyo kulusha, bulya Nyamuzinda w'Israheli àli baguma naye.

Abarhabâzi-ntwâli ba Daudi

¹⁰ Aga go mazîno g'abarbabmazi-ntwâli barhangiriza ba Daudi. Bo bàmutyîmikaga mwâmi haguma na bene-Israheli boshi nk'oku Nyakasane ànali rhegesire omu biyerekîre olubaga lwâge; banamuyôrhera bikubagirwa omu mango g'obwâmi bwâge goshi.

¹¹ Abo barhabâzi-ntwâli bàlimwoYasheba, mugala wa Hakimoni, murhambo wa murhwe gwa basirika makumi asharhu; ye wâzunguzagya itumu lyâge lusiku luguma omu ngabo y'abasbombanyi magana asharhu, abahungumula omu matabâro ga lusiku luguma.

¹² Akuhira naye Eleyazari mugala wa Dodo mwene Ahowa, ye wâli omu «Murhwe gwa Basharhu.» ¹³ Ali hofi na Daudi aha Pasi-Damimu amango Abafilistini bàshubûzanyagya oku matabâro; omurhwe gwa bene-Israheli gwakûla omulindi gwabayâka. Aho hàli ishwa ly'e ngano. ¹⁴ Eleyazari bo n'abantu bâge bayîmanga mulya ishwa, afungira eryo ishwa anahima Abafilistini. Nyakasane ahà Israheli ntyo okuhimana kw'e nkwîra.

¹⁵ Lusiku luguma, bantu basharhu b'omu murhwe gw'entwâli «Makumi a sharhu», baja emunda Daudi àli aha lwâla luli hofi n'olukunda lw'Adulamu, bulya Abafilistini bàli batwire icumbi omu kabanda k'Abarefayimi. ¹⁶ Daudi erhi ali omu nyumpa yâge nzibuzibu y'olwâkiro, naye omurhambo w'Abafilistini erhi ahanzire e Betelehemu. ¹⁷ Lusiku luguma enyôrha y'amîshi yagwârha Daudi, aderha, erhi; «Lero kurhi nankabona owampisa oku mîshi ga lirya îriba libà hofi n'omuhango gw'e Betelehemu nkaganywa!» ¹⁸ Lero balya barhabâzi oku banali basharhu bahulukâna omu mirhwe y'Abafilistini, bådôma anîshi mw'eryo iriba liri hofi n'omuhango gw'e Betelehemu, bayîsha bagadwîrhîre Daudi. Ci kwône Daudi arhalonzagya okuganywa; ci aba Nyakasane ye aga rhûla omu kugashandâza oku idaho ànaderha, erhi: ¹⁹ Nanga, Waliha Nyamuzinda, ntayemerirwi okunywa aga mîshi. Ka kurhali nka kunywa omuko gw'aba bantu bajâgigalonza omu kuhâna obuzîne bwâbo!» Alahira ntyo okuganywa. Ntyo kwo ezo ntwâli zâyêrekîne oburhwâli bwazo.

²⁰ Abishayi naye, mulumuna wa Yowabu, àli murhambo wa murhwe gwa «Makumi asharhu». Lusiku luguma ye wâzunguzagya itumu lyâge omu ngabo ya bantu magana asharhu anabayîrha boshi. Acibonera ntyo irenge mw'ogwo murhwe gw'entwâli Makumi asharhu; ²¹ aja irenge kabirhi kubalusha, ciru anahinduka ye murhambo wabo, ci kwône arhagerezagya okuyumanana na gulya murhwe gwa «Basharhu».

²² Benaya, w'e Kabseli, mugala wa Yehoyada, mwinjikulu wa muntu mugu ma wâbâga naye ntwâli ya musirika, àlimanyikine oku aba kaheza-mbaga. Ye wayîrhaga balya ba Ariyeli babirhi b'e Mowabu; kandi ye wabungulukaga lusiku luguma, erhi n'olubula lwanire lunji, aja aha îriba ayîrhaho entale. ²³ Kandi ye wayîrhaga n'omuntu kabutindi w'e Mîsiri, obuli bwâge bwâli bwa makoro arhanu. Alifumbasire itumu ly'olusârhi lunênênè kulusha oburhunu bw'omulonge munene. Benaya yehe agendimulwîsa erhi afumbasire akarhi kône, acîrhunika kw'oyo kabutindi w'e Mîsiri, àmunyaga eryo itumu lyâge lyo ànamuyîsiremwo. ²⁴ Kwo àrhwalihire ntyo Benaya. ²⁵ Acîbonera irenge omu murhwe gw'entwâli Makumi asharhu, ci kwône arhagerezagya okuyumânana n'omurhwe gwa Basharhu. Daudi amujira murhambo w'engabo zilanga aha bwâmi.

Abandi barhabâzi-ntwâli

²⁶ Abandi bàli barhabazi ntwâli, bo: Asaheli, mulumuna wa Yowabu, Ele nani, mugala wa Dodo w'e Betelehemu, ²⁷ Shamoti w'e Harori. Helesi w'e Peloni. ²⁸ Ira, mugala wa Ikeshi w'e Tekowa. Abiyezeri w'e Anatoti. ²⁹ Sibekayi, w'e Husha. Ilayi, w'e Aho. ³⁰ Maherayi, w'e Netofa. Heledi, mugala wa Bânâ, w'e Netofa. ³¹ Itayi, mugala wa Ribayi, w'e Gibeya, omu cihugo ca Benyamini. Benaya, w'e Pireyatonî. ³² Hurayi, w'ebwa nshalalo z'e Gaashi. Abiyeli, w'e Bet-Araba. ³³ Azimaveti, w'e Baharumu. Eliyaba, w'e Shalboni. ³⁴ Bagala ba Hashemi, w'e Gizoni. Yonatanî, mugala wa Shâge w'e Harari. ³⁵ Ahiyamu, mugala wa Sakari, w'e Harari, Elifeleti, mugala wa Uru. ³⁶ Heferi, w'e Mekera. Ahiya, w'e Peloni. ³⁷ Hesro w'e Karmeli. Naarayi, mugala wa Esbayi. ³⁸ Yoheli, mulumuna wa Natani. Mibihari, mugala wa Hagri. ³⁹ Seleki, w'e Amoni. Naharayi, w'e Beroti, ye wâli mubarhuzi w'emirasano ya Yowabu, mugala wa Seruya. ⁴⁰ Ira, w'oku mulala gwa Yatiri, Garebu, naye wa kw'ogwo mulala gwa Yatiri, ⁴¹ Uriya, Muhiti, Zabadi, mugala wa Ahalayi, ⁴² Adina, mugala wa Shiza wa bûko bwa Rubeni, ye mukulu omu bûko bwa Rubeni na murhambo wa ntwâli Makumi asharhu. ⁴³ Hanani, mugala wa Maaka. Yoshafati, w'e Meteni. ⁴⁴ Uziya, w'e Ashetaroti. Shama, w'e Yeieli, bagala ba Hotamu w'e Aroweri. ⁴⁵ Yediyaeli, mugala wa Shimri na Yoha, mulumuna wâge w'e Tisi. ⁴⁶ Eliyeli, w'e Mahava. Yeribayi na Yoshaviya, bagala ba Elnamu. Itima, w'omu cihugo ca Mowabu, ⁴⁷ kuhirakwo na Eliyeli, Obedi na Yasiyeli, b'e Soba.

12

Abashimbulizi barhanzi ba Daudi e Siklagi

¹ Amango Daudi àlicîfulisire e Siklagi aja ayâka Saulu, mugala wa Kishi, abantu bayîshimubugâna eyo munda. Bàli basirika ntwâli, ba kuha sha amatabâro; ² bàli bacibambizize emiherho n'amatumu, bàli bamanyire okubanda amabuye erhi kulasha

ebisonga n'amaboko gombi, okulembe n'oku lyo. Alaga abàrhengaga omu bûko bwa Benyamini, bwo bwanali bûko bwa Saulu yêne: ³ Omurhambo Ahiyezeri, n'omulumuna Yowashi, bagala ba Shema, w'e Gibeya, Yezieli na Peleti, bagala ba Azimaveti, Beraka na Yehu, b'e Anatoti. ⁴ Yishemaya, w'e Gabaoni, w'omu barhambo b'abarhabâzi ntwâli makumi asharhu. ⁵ Irimeya, Yaziyeli, Yohanani na Yazabadi, b'e Gederoti. ⁶ Elazayi, Yarimoti, Beyaliya, Shemariya na Shefatiya, b'e Harifu. ⁷ Elkana, Isiya, Azareli, Yowezeri na Yerohamu, bene Kore, ⁸ kuhirakwo Yowela na Zebadiya, bagala ba Yerohamu w'e Gedor. ⁹ Abandi bantu b'e Gadi bagoma, mpu lyo bashimba Daudi emunda àlicîfulisire ebw'irûngu. Bàli ntwâli bwenêne, bàyîshigilwa, bàli bamayire okucinga empenzi n'okulwa empenzi n'okulwa amatumu. Kwo bàyôbohagwa nka ntale na babidu nka rhushafu rhw'omu ntôndo. ¹⁰ Omukulu wabo ye wâli Ezeri, owa kabirhi Obadiya, owa kasharhu Eliyabu, ¹¹ owa kani Mishemana, owa karhanu Irimeya, ¹² owa kali ndarhu Atayi, owa kali nda Eliyeli, ¹³ owa kali munani Yohanani, owa kali mwenda Elizabadi, ¹⁴ owa kali ikumi Irmeya, n'owa kali ikumi na muguma Makabani. ¹⁵ Abo bàli b'e Gadi, barhambo b'emirhwe y'abasirika; abanyi muli bo bàbàga basirika igana, n'abinja kulusha ababo b'abasirika cihumbi. ¹⁶ Bo bàyîkiraga Yordani omu mwêzi murhanzi gw'omwâka, go mango Yordani ayunjulira kuhika oku bikûnguzo, bo bànalibirhaga oku bantu bàyûbakaga omu mmanda z'ebushoshôkero n'ebuzikiro.

¹⁷ Omurhwe gwa bene Benyamini n'ogwa bene Yuda gwajibugâna Daudi emunda àli acifulisire. ¹⁸ Daudi aja emunda bali ababwîra. erhi: «Akaba munyîshire n'omuhigo gw'obuholo mpu muntabâle, mmuyankirîre n'omurhima gwoshi. Ci akaba gwa bulenzi mpu lyo mumpâna emw'abashombanyi bâni, Nyamuzinda wa bashakulûza abe ye muhamirizi w'okwo, anammuhe obuhane. ¹⁹ Lero obwo Omûka gwa Nyamuzinda gwanacirhula kuli Amasayi, murhambo w'omurhwe gwa Makumi asharhu, anaciyakuza, erhi:

«Rhuli haguma nâwe,
rhuli b'olunda lwâwe
wâni Daudi, mugala wa Yese!
Omurhûla guba haguma nâwe,
gube na haguma n'abadwîrhe bakurhabâla,
bulya Nyakasane, akulwanyirekwo.»

Daudi abayankirira anabahà ecikono c'okuba barhambo omu murhwe gwâge. ²⁰ Abandi bantu b'obûko bwa Menashè baja kuli Daudi amango alonzagya okulungana n'Abafilistini erhi balwîsa Saulu. Ci kwône Daudi arhaciyumvanya bya n'Abafilistini, bulya abarhambo babo bamàmulahirira; babwirana, mpu: «Hali amango Daudi ankayîshija olunda lwa nnawabo murhanzi, obone amarhuhâna emunda ali.» ²¹ Okubundi acishubiriraga e Sikalagi, lyo n'abandi bantu b'emwa Menashè bàmushimbirage yo, bo: Adna, Yozabadi, Elihu na Sile tayi, barhambo b'omurhwe gw'abasirika ba Menashè. ²² Boshi bàli barhabâzi ntwâli, bayîshirhabâla omurhwe gwa Daudi. Bahinduka barhambo b'omurhwe gwâge. ²³ Ngasi lusiku abantu bayîshikâcîlunga oku murhwe gwa Daudi, kuhi ka omurhwe gwâge gwalinda guluga bwenêne.

Omubalè gw'abasirika ba Daudi aha Hebroni

²⁴ Alaga omubalè gw'abantu bankahashilwa amatumu bàcilungaga kuli Daudi e Hebroni, mpu lyo bamuhà obwâmi bwa Saulu, nk'oku Nyakasane ànali arhegesire: ²⁵ Bene Yuda, basirika bihumbi ndarhu na magana gali munani, bacîbambizize empenzi n'amatumu. ²⁶ Ab'obûko bwa Simoni, basirika ntwâli bihumbi nda n'igana. ²⁷ Ab'obûko bwa Levi, bantu bihumbi bini na magana gali ndarhu, ²⁸ na Yehoyada, murhambo w'obûko bwa bene Aroni, àlilusibwe na bantu bihumbi bisharhu na magana gali nda; ²⁹ hàligi n'omwana w'omusole ye Sadoki, ntwâli ya musirika, erhi adwîrhe barhambo makumi abirhi na babirhi b'oku mulala gwâge. ³⁰ Ab'obûko bwa Benyamini, gwo gunaligi mulala gwa Saulu, bantu bihumbi bisharhu. Na banji muli bo bàcîkâgikolera Saulu kuhika ago mango; ³¹ ab'obûko bwa Efrayimu, basirika ntwâli bihumbi makumi abirhi na magana gali munani, boshi bantu bakengwa omu milala

yâbo. ³² Ecigabi c'oku bûko bwa Menashè, bantu bihumbi ikumi na munani, bàli bacishozirwe kwago mpu bajiyîmika Daudi abe mwâmi. ³³ Ab'oku bûko bwa Isakari, barhambo ba basirika magana abirhi, haguma n'abantu babo bàkâgirhegeka, boshi bantu ba bukengere balya bankahashimanya bici na bici bene-Israheli bakwânîne bajire. ³⁴ Ab'oku bûko bwa Zabuloni, basirika bihumbi makumi arhanu, boshi bayigirizibwe bwinja, banacirheganyize okuja oku cigamba c'amatabâro, ba kulerhera abandi omurhima gw'oburhwâli, bànali bacîbambirize emirasano ya ngasi lubero. ³⁵ Ab'oku bûko bwa Nefutali, barhambo cihumbi na basirika babo bihumbi makumi asharhu na nda bacîbambirize empenzi n'amatumu. ³⁶ Ab'oku bûko bwa Dani, bihumbi makumi abirhi na munani bya basirika balingûzize okuja oku cigamba c'amatabâro. ³⁷ Ab'oku bûko bwa Aseri, basirika bihumbi makumi ani byâigirizibwe bwinja okulwa, nabo balingûzize okuja oku cigamba c'amatabâro.

³⁸ Abantu b'oku bûko bwa Rubeni, n'ab'oku bûko bwa Gadi n'ecigabi c'oku bûko bwa Menashè, bo baligi balya bàbâga ishiriza Iya Yordani. Bayîsha basirika bihumbi igana na makumi abirhi bacîbambirize emirasano ya ngasi lubcro.

³⁹ Abo bantu boshi bàli basirika bacîrheganyize oku matabâro. Banaciýîsha na murhima muguma e Hebroni, bàyimika Daudi mwâmi kuli bene-Israheli boshi. Abandi bene-Israheli nabo bayemire okumuhà obwo bwâmi. ⁴⁰ Babêra eyo munda nsiku isharhu zoshi bo na Daudi, bakazirya bananywa ngasi byoshi bene wabo bàli babarheganyize. ⁴¹ Na kulusha aho, abandi bantu b'ebishagala bya hofi hofi, ciru bene Isakari, bene Zabuloni na bene Nefutali, bàkâgilerha ennundo z'ebiryo oku ndogomi: enshâno, emizeti, ebihadu by'emizâbîbu, idivayi, amavurha, ciru bàkazilêrha n'enkafu n'ebibuzi. Ecihugo coshi calama omu bushagaluke bunene.

13

Daudi àhiga okulêrha omucîmba gw'amalaganyo e Yeruzalemu

¹ Daudi anacija omu ihano haguma n'abakulu b'abasirika bâge, àbayîmangira ebihumbi n'abayîmangira amagana, haguma n'abandi ba rhambo b'olubaga. ² Okubundi anacibwîra bene-Israheli bàli bashubiûzinye haguma, erhi: «Mukabona kuli kwinja, n'akaba kwo Nyakasane Nyamuzinda wirhu alonzize, jiri rhurhumize bene wirhu basigire omu cihugo c'Israheli coshi, kwago kwago abadâhwa n'abaleviti emunda banayûbaka yoshi omu bishagala byâbo. Rhubahamagale bacilunge nirhu. ³ Okubundi rhugend'ilêrha omucîmba gwa Nyamuzinda eno mwirhu, bulya nta mango rhwâcigererize okushibirira ogwo mucîmba kurhenga omu nsiku za Saulo.

⁴ Abantu bàliho boshi bàbona oku kwo binali, bayemêra. ⁵ Daudi ànacirhumizagya bene-Israheli b'omu cihugo coshi, kurhenga elubibi Iwa Mîsiri kuhika aha ecihugo ca Hamati cirhangirire mpu bayîshe bagendilonza omucîmba gwa Nyamuzinda e Kiriya-Yearimu.

⁶ Cazinda bene-Israheli boshi bashimba Daudi kuhika e Baala, olunda Iwa Kiriya-Yearimu, omu cihugo ca Yuda, mpu bakûleyo omucîmba gwa Nyamuzinda, ogwo mucîmba gwagwerhe izîno Iya «Nyamubâho obwarhire enyanya za ba-Kerubi.» ⁷ Gwâli omu mwa Abinadabu. Bagudêkerezwa oku ngâlè mpyahya, yâýîshaga yagendesibwa na Uza bo na Ahiyo. ⁸ Daudi bo na bene-Israheli boshi bàjàga bayêrekana omwishingo gwâbo n'emisi yâbo yoshi: bajà bayîmba banaziha orhurhera, ennanga, engoma, enzenze n'ezindi nzihwa za ngasi lubero.

⁹ Erhi bahika hofi n'aha Cibuga ca Kidoni, enkafu zâlinzihirimya gulya mucîmba gwa Nyamubâho bu- Iya zamasârhalâ. Uza alambûla okuboko mpu agurhange gulekirhibuka. ¹⁰ Lero oburhe bwa Nyakasane bwanacibirunduka bwenêne erhi ye rhuma, anamuhana bulya amagereza okuhuma kw'ogwo mucîmba gw' Amalaganyo. Uza anacifira ho n'aho embere za Nyakasane. ¹¹ Daudi agaya bwenêne kulya kuba Nyakasane amâyîrha Uza; aho hantu Daudi ahayîrika izîno Iya Peresi-Uza; yo n'izîno hanaciderhwa kuhika ene.

¹² Olwo lusiku Daudi ayôboha Nyamuzinda bwenêne anaderha, erhi: «Nta nkahêka ogu mucîmba gwa Nyamuzinda aha mwâni la!» ¹³ Arhanaciguhêkaga emwâge obwo, omu murhundu gwa Daudi, ci bagendiguhira omu nyumpa ya Obedi-Edomu, mulume w'e Gati. ¹⁴ Omucîmba gwabêra omu mulala gwa Obedi-Edomu myêzi isharhu, Nyakasane agisha

omulala gwâge n'ebintu byâge byoshi.

14

Daudi aha Yeruzalemu

¹ Huramu, mwâmi w'e Tiri, alikira mwâmi Daudi entumwa, amurhumira empaho z'emirhi y'emiyerezi haguma n'abantu b'okugôya amabuye n'ababinji b'empaho, b'okumuyûbakira enyumpa y'obwâmi. ² Daudi amanya bwinjinja obwo oku Nyakasane yêne wàmujizire mwâmi w'Iraheli n'oku obwâmi bwâge bwalangashana irenge linene erhi Israheli lubaga lwa Nyamuzinda lurhuma.

³ Daudi ashubirhôlera abandi bakazi aha Yeruzalemu ababurhakwo abandi bana-rhabana n'abana-nyere. ⁴ Alaga amazîno g'abagala bàburhirhagwa aha Yeruzalemu: Shamuwa, Shobabu, Natani, Salomoni; ⁵ Yibehari, Elishuwa, Elipeleti, ⁶ Noga, Nefegi, Yafiya, ⁷ Elishama, Beeliyada na Elifeleti.

Daudi àhima Abafilistini

⁸ Abafilistini bamanya oku Daudi ayîmisirwe okubà mwâmi wa bene-I sraheli boshi haguma; banacishubûzanya mpu baje balonza Daudi bamugwa rhe. Daudi amanya ogwo mwanzi analonza okubabugâna. ⁹ Abafilistini bànaciyîsha mwandu, basherêza akabanda k' Abarefayiti. ¹⁰ Daudi agendidôsa Nyamubâho, erhi: «Ka ngendikoza Abafilistini? Ka wabahira omu maboko gani?» Nyakasane amushuza, erhi: «Genda obakoze. Nabahira omu nfune zawe.» ¹¹ Abafilistini bànacihârula, bahika aha Baali-Perazimu, ho Daudi àbahimîre. Daudi anaciderha, erhi: Nyakasane, anakundwîre omulongo gw'abashombanyi bâni nka kula enshalalo ekundûla ecikunguzo c'olwîshi.» Okwo kwarhuma aho hantu hayîrikwa izîno lya Baali-Perazimu, kwo kuderha «Mukulu wa Bakunduzi». ¹² Emunda Abafilistini bàyâkiraga bulya bamâhimwa, n'aho bàhimiragwa baja basigaho enshusho z'abazimu babo; Daudi arhegeka mpu bazidûlike muliro. ¹³ Abafilistini bashubiyîsha barhabire omu kabanda k'Abarefayiti. ¹⁴ Daudi ashubidosa Nyamuzinda, Nyakasane amushuza, erhi: «Orhabakolezagya emugongo, ci ogendibazungulukira erhali hofi ebwa mirhi y'emiforsadi. ¹⁵ Hano oyumva olubî lw'emidindîrî enyanya z'emirhi, onakoze entambala, bulya ago mango erhi namakushokolera njilambika omurhwe gw'Abfilistini.» ¹⁶ Daudi anacijira nk'oku arhegekagwa na Nyamuzinda. Bene-Israheli bahima Abafilistini ntyo banabashimba kurhenga e Gabaoni kuhika cingana e Gezeri. ¹⁷ Kurhenga ago mango irenge lya Daudi lyâlumira omu bihugo byoshi, na Nyakasane amujira wa kuyôbohwa omu mashanja goshi.

15

Daudi arheganya okugendilerha omucîmba gw'amalaganyo

¹ Daudi anaciûbakisa enyumpa zâge omu Murhundu gwa Daudi. Arhe nganya hantu haguma ayîmanzaho ihêma lyayîshijamwo omucîmba gw'Amalaganyo gwa Nyamuzinda. ² Okubundi anaciderha, erhi: «Abaleviti bonene bayemêrirwe okubarhula omucîmba gwa Nyamuzinda; bulya bo Nyamuzinda àcîshozire kw'ogwo mukolo gw'okukazigubarhula n'okumu rhumikira ensiku zoshi.»

³ Daudi ashubûliza bene-Israheli boshi e Yeruzalemu mpu bagendilêrha Omucîmba gwa Nyamuzinda, lyo guhirwa ahantu àgurheganyîze. ⁴ Ashubûza abadâhwa, b'obûko bwa Aroni, haguma n' Abaleviti. ⁵ Abo baleviti bâlîmwo omurhambo Uriyeli, haguma na bandi bantu igana na makumi abirhi b'obûko bwa Kehati. ⁶ Omurhambo Asaya na bandi bantu magana abirhi na makumi abirhi b'obûko bwa Merari; ⁷ omurhambo Yoheli, haguma na bandi bantu igana na makumi asharhu b'obûko bwa Gershoni; ⁸ omurhambo Shemaya, na bandi bantu magana abirhi b'obûko bwa Elisafani; ⁹ omurhambo Eliyeli, na bandi bantu makumi gali munani b'obûko bwa Hebroni; ¹⁰ omurhambo Aminadabu, na bandi igana n'ikumi na babirhi b'obûko bwa Uziyeli.

¹¹ Daudi ahamagala abadâhwa Sadoki na Abiyatari, n'abaleviti Uriyeli, Asaya, Yoheli,

Shemaya, Eliyeli na Aminadabu. ¹² Ababwîra, erhi: «Mwe muli bakulu b'emilala y'Abaleviti, mucîshukûle, muce, mwe n'abantu b'emila la yinyu, okubundi mugendilonza omucîmba gwa Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli, muguhêke aha nàgurheganyîze. ¹³ Nyakasane Nyamuzinda wirhu àrhuhanire burhanzi bulya mw'oyo murhâliho. Kwo binali rhurhàli rhumudôsize kurhi rhurhegesirwe okujira.» ¹⁴ Abadâhwa n'abaleviti bacîshukûlaga obwo omu kucîrheganya okuyîshibarhula omucîmba gwa Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli. ¹⁵ Cazinda abalevi babarhulaga omucîmba oku mirhamba yagwo aha birhugo byâbo, nk'oku Nyakasane ànalirhegesire Musa oku kwo bakzigubarhula.

¹⁶ Daudi anacirhegeka abarhambo b'abaleviti obwo, mpu bakereke bene wabo bàli bakwânîne baje bayimba n'okuziha ennanga, enzenze, emishekera, abarhimbi b'engoma n'ezindi nzihwa za ngasi lubero bànagwerhe, n'okuyere kana omwishingo gwâbo munene omu mulya gw'enzihwa zilongîre bwinjinja. ¹⁷ Abaleviti bagoshôla Hemani, mugala wa Yoheli, n'owabo Azafi, mugala wa Berekiya, n'owundi Etani, mugala wa Kushayahu, w'obûko bwa Merari. ¹⁸ Omurhwe gwa kabirhi gwa bene wabo, bàlimwo: Zakariya, Yaziyeli, Shemiramoti, Yehiyeli, Uni, Eliyabu, Benaya, Maseya, Matitiya, Eliflehu, Mikneyahu, Obedimoti, Yehiyeli, Uni, Eliyabu, Benaya, Maseya, Matitiya, Eli-flehu, Mikneyahu, Obedi-Edomu, Yeyieli, Balanzi b'omuhango. ¹⁹ Abimbiza Hemani, Azafi na Etani bakaziziha enzihwa z'omulinga zilongire bwinja bwe- nene. ²⁰ Zakariya, Aziyeli, Shemiramoti, Yehiyeli, Uni, Eliyabu Maaseya na Benaya bakaziziha ennanga z'izu liriri. ²¹ Matitiya, Eliflehu, Mikneya, Obedi- Edomu, Yehiyeli na Azaziya bakaziziha enzcnze za mirya munani. ²² Kenaniya, mukulu w'abaleviti bazihi, ye wâkâgihâna izu ly'enyimbo. ²³ Berekiya na Elkana balanzi b'emihango bàli bakwânîne babêre hofi n'omucîmba gw'Amalaganyo, ²⁴ haguma n'abandi balanzi Obedi-Edomu na Yehiya. Nabo abadâhwa Shebaniya, Yoshafati, Netaneyeli, Amasayi, Zakariya, Benaya na Eliyezeri bakazibûha emishekera embere ly'omucîmba gwa Nyamubâho.

Omucîmba gw'Amalaganyo gwâhika aha Yeruzalemu

²⁵ Daudi, bo n'abagula b'Israheli n'abakulu b'abasirika bàli bajirilonza omucîmba gw'Amalaganyo ga Nyakasane emwa Obedi-Edomu, bàli omu bushagaluke bunene. ²⁶ Nyamuzinda naye ahira obulanzu bwâge oku baleviti bàli babarhwîre omucîmba; okubundi banacimurherekêra mpanzi nda na biganda-buzi nda. ²⁷ Daudi àli ayambîrhe ecishûli c'ecitâni cirembu, kuguma n'abaleviti bàli babarhwîre omucîmba, n'abazihi b'enzihwa na Kenaniya mwimangizi w'olugendo. Na kandi Daudi àli ayambîrhe efodi y'abadâhwa y'ecitâni.

²⁸ Bene-Israheli boshi balerha omucîmba gw'Amalaganyo e Yeruzalemu omu cihôgero c'amasîma, banabûha empemba n'emîshekera, n'enzihwa n'emi jegereza, ennanga n'enzenze. ²⁹ Erhi omucîmba guhika omu Murhundu gwa Daudi, Mikali, mwali wa Saulu, alolera aha kabonezo abona mwâmi Daudi oku ayîsha asâma n'omwishingo. Lero ànacimugayaguza bwenêne omu mu rhima gwâge.

16

¹ Banacyîshidêkereza omucîmba omu ihêma Daudi àli agurheganyize. Okubundi barherekêra Nyamuzinda enterekêro z'okusingônolwa n'enterekêro z'omurhûla. ² Erhi Daudi àyusihâna ezo nterekêro, agisha olubaga oku izîno lya Nyakasane. ³ Cazinda agabira bene-Israheli ebiryo: ngasi mulume na ngasi mukazi bakazihâbwa omugati muburunguse, ecihimbi c'omugati gw'obunurizi gwa mabo n'ecitumbura c'emizâbîbu myûmu.

Abaleviti bayimba irenge lya Nyakasane

⁴ Daudi ahira abaleviti baguma b'okurhumikira embere z'omucîmba gwa Nyakasane, mpu bagashânize, bakuze banahe Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli irenge. ⁵ Azafi akazibahabûla na Zakariya ye wakâgimurhabâla. Ye ziyeli, Shemiramoti, Yehiyeli. Matitiya, Eliyabu, Benaya, Obedi-Edomu na Yaiyeli bakaziziha ennanga n'enzenze, naye Azafi akazivuza ebyuma by'omulinga bilongire bwenêne. ⁶ Abadâhwa Benaya na Yaziyeli bakazibîha emi- shekera burhahusa embere z'omucîmba gwa Nyakasane. ⁷ Olwo lusiku Daudi yène ye murhangiriza asinga Olwimbo lw'okukuza Nyakasane, aluhà Azafi mpu aluyimbe haguma na bene wabo,

baderhe, mpu^a:

- ⁸ «Mukuze Nyakasane, muyalize izîno lyâge;
«muderhere ebijiro byâge by'enkwira embere z'abantu.
⁹ «Mumuyimbire, mudumûle oluzihwa embere zâge,
«murharhamaga n'okuganira ebirhangazo byâge .
¹⁰ «Izîno lyâge ly'irenge, lyo imerero ly'obukuze bwinyu,
«bwo burhûlirize bw'emirhima y'abantu balongereza Nyakasane.
¹¹ «Muyerekere emunda Nyakasane Ogala-byoshi ali,
«mukaziyôrha mulongereza obusû bwâge.
¹² «Mukengere ebisomerine ajizire,
«eby'okurhangaza n'okutwa emmanja kw'ekanwa kage.
¹³ «Binjikulu b'Israheli bo bâli barhumisi bâge,
«bene Yakobo bo bâli bîshogwa bâge.
¹⁴ «Nyakasane yêne Nyamuzinda wirhu;
Yêne ye mutwî w'emmanja w'igulu lyoshi.
¹⁵ Mukazikengera endagâno yâge ensiku zoshi,
Akanwa kage kabâ kîmâna kuhika oku maburhwa cihumbi.
¹⁶ «Kalya kanwa âfundikaga bo na Abrahamu,
«erya ndahiro âlahiriraga Izaki.
¹⁷ «Kalya âgwikaga kashuba irhcgeko kuli Yakôbo,
«kanabâ ndagâno y'ensiku n'amango kuli Israheli.
¹⁸ «Bulyala aderha, erhi: «Nâkugabira ishwa lya Kanani,
«bishube byo binyu birugu by'omwimo.
¹⁹ «Amango bâciri banyi,
«amango barhâli baciluga banabâ bigolo eyo mwa bene.
²⁰ «Amango bâkazagijâ babunga,
«batwika mwâmi hashige wundi.
²¹ «Ci kwône ntâye Nyamuzinda âzigire abarhidibuza,
«ciru banarhuma hajira abâmi ahana.
²² «Mpu: «Murhahîra mukahuma oku nshâgi zani»,
«mpu: «murhahîra mukashunga abalêbi bâni olûmu!»
²³ «Mwe bantu b'igulu lyoshi, yimbiri Nyakasane,
«mukazimanyisa bwaca bwayira oku kuciza aciza.
²⁴ «Irengi lyâge muliganire omu karhî k'ab'emahanga,
«ebi âjizire by'okurhangaza mubimanyise omu mashanja goshi.
²⁵ «Bulya Nyakasane ali mukulu, «anakwânîne aje irenge.
«Akwânîne ayôbohwe kulusha abandî banyamuzinda boshi.
²⁶ «Bulyala banyamuzinda w'abapagani linali ibumba,
«Nyakasane yehe ye wâjiraga amalunga.
²⁷ «Obwâmi n'obumoleke bimushokolîre,
«entebe yâge buhashe n'obulangashane buyirikwo.
²⁸ «Mwe bantu b'igulu lyoshi,
«muyalize irengi lyâge n'obuhashe bwâge.
²⁹ «Yîshi muyalize irengi lyâge,
«mulêrhe entûlo zinyu embere zâge.
«Muyunamire oku idaho embere za Nyakasane,
«amango ayêrekana obwîmâna bwâge.
³⁰ «Mujugume embere zâge, mwe bihugo mweshi,
«igulu alizibuhize mpu lirhagihuligana.
³¹ «Amalunga gacishinge, n'igulu lishembuke.

^a16.7 : Olwo lwimbo lushushire olulanga lwa 105; 96; 106.

«Baderhe omu mashanja goshi, mpu: «Nyakasane ye Mwâmi!»

³² «Enyanja ekûnguze haguma n'ebimuli byoshi:

«Amashwa gashagaluze haguma n'ebimuli byoshi.

³³ «Emirhi y'emuzirhu ebande orhubababo rhw'omwishingo

«embere za Nyakasane, «bulya ayîshitwira igulu olubanja.

³⁴ «Mukuze Nyakasane bulya ali mwinja,

«obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

³⁵ «Mumuyakûze, mpu: «Nyamuzinda Mucunguzi wirhu, orhucize,

«orhulikûze oku mashanja g'ihanga onarhushubûze.

«Hano rhukola rhwakukuza, «rhwakaziderha Izîno lyâwe litagatifu,

«rhucishingire okukugashâniza.»

³⁶ «Ayagirwe Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli,

«mukazimuvuga omunkwa, ngasi mango.

«N'endêko yoshi yâyakûza, mpu: «Amen! Aleluya!

«Mukuze Nyakasane!»

³⁷ Cazindà Daudi arhegeka Azafi na bene wabo mpu babêre aha burhambi b'omucîmba gw'endagâno ya Nyakasane, bakazirhumikira embere ly'omucîmba ngasi lusiku nk'oku byanali birhegesirwe. ³⁸ Agoshôla na Obedi-Edomu haguma na bene wabo makumi gali ndarhu na munani mpu bakazilanga emihango, haguma na Obedi-Edomu, mugala wa Yedutuni na Hosa. ³⁹ Daudi ahà amudâhwa Sadoki n'abandi badâhwa bene wabo omukolo gw'okurhumikira e mbere ly'ihêma lya Nyakasane oku ntôndo ya Gabaoni, ⁴⁰ mpu bakaziyôrha barherekêra Nyakasane enterekêro z'okusingônolwa oku luhêrero ngasi sêzi na bijingo, n'okuyukiriza ngasi mikolo enayandisirwe omu irhegeko Nyakasane àhâga Israheli. ⁴¹ Bâli bo na Hemani, Yedutuni n'abandi bantu bâli bacî shozirwe kwago kwago mpu bakazikuza Nyakasane, bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

⁴² Hemani na Yedutuni bâgwerhe omukolo gw'okubûha emishekera n'emijegereza n'ezindi nzihwa z'abazihi zanakagikolesibwa oku kununisa enyimbo z'obugashânize. Bagala ba Yedutuni bâli balanzi ba mihango. ⁴³ Cazinda ngasi muguma ashubira emwâge. Daudi naye ashubira emwâge agendisuhira ab'aha mwâge obwanga.

17

Amalaganyo ga Nyamuzinda kuli Daudi n'iburha lyâge

¹ Daudi anacihanda omu nyumpa yâge. Lusiku luguma abwîra omulêbi Natani, erhi: «Lolaga! Niono nkola ndi omu nyumpa nyinja y'enshebeyi, n'akâgala ka-Nyamuzinda kaciri omu ihêma! Kurhi obwîne?» ² Natani abwîra Daudi, erhi: «Ogererize bwinja aho, ogende ojire nk'oku oyumvîrhe omurhi ma gwâwe gudesire, bulya Nyamuzinda ali haguma nâwe.

³ Ci kwône obudufu bwâkulikiraga, akanwa ka Nyamuzinda kaja emunda Natani ali, erhi: ⁴ «Genda ojibwîra mwambali wâni Daudi, erhi: «Ntya kwo Nyakasane akubwizire: Arhali we wanyûbakira enyumpa naberamwo. ⁵ Ciru ntanasagihanda omu nyumpa, kurhenga olusiku nârhenzagya Israheli e Mîsiri kuhika ene. Ci omu ihêma nâjaga nayêgema, ntenga hantu halebe ncumbike handi halebe. ⁶ Na kulusba okwo, amango goshi nâkâg'ilusa Israheli, baciranuzi banji nâfumbisire obugo bw'okurhambula olubaga lwâni, ci kwône ntâye nâtumuzizc muli bo nti arhanyûbakiraga enyumpa nyinjinja y'enshebeyi. ⁷ co cirhumire, oshubigend'ibwîra Daudi, erhi: «Ntya kwo Nyamuzinda w'Israheli akubwizire: Nie nâkurhenzagya ebulambo omu nyuma z'obusò nti obe murhegesi w'olubaga lwâni lw'Israheli. ⁸ Omu majira gâwe goshi erhi rhwembi rhunali naja nakugwasa, naholola abashombanyi bâwe boshi embere zâwe. Nie nârhuma wabona irenge liri nk'erya abakulu bakulu ba hano igulu^b. ⁹ Nâtwira olubaga lwâni lw'Israheli eciriba, nâludêkerezamwo, lwabêra muli eco ciriba buzira kuciyôboha cici. Nta ishanja lyâcilulibuze nk'okwa mira, ¹⁰ galya mango nâyimikaga abaciranuzi b'olubaga lwâni lw'Israheli, nakurhenzakwo abashombanyi bâwe boshi.

^b17.8 : Lola muli 2 Sam 7, 1-17.

Nnankubwizire oku niono, Nyakasane nâkuhà iburha linji. ¹¹ Hano amango g'okufa kwâwe gahika, nâkuhà omwimo gw'obûko bwâwe, mwana wâwe, nâkomeza obwâmi bwâge. ¹² Oyo ye wâyîshinyûbakira enyumpa, nazibuhya ensiku zoshi entebe y'obwâmi bwâge. ¹³ Nâbà îshe, naye abe mwana wâni. Ntakâmutûhya kwoki nka kulya nâtûhagya omwâmi wâkushokoleraga. ¹⁴ Nâmuzibuhya ayôrhe mwâmi w'olubaga lwâni, oku nsiku zoshi. Bulya obuhashe bw'obwâmi bw'omulala gwâge burhakadûndagana.» ¹⁵ Natani aganirira Daudi ngasi byoshi Nyamuzinda ànali amubwizire muli okwo kubonekerwa kwâge.

Omusengero gwa Dudi

¹⁶ Okubundi mwâmi Daudi agendija omu ihêma embere za Nyamuzinda, anaciderha, erhi: «Nyakasane, Nyamuzinda wâni, mmanyire oku oli nie, oli omulala gwâni, ntâco rhwâli rhukwânîne càrhumire warhujirira oku kwoshi wamarhujirira. ¹⁷ Ci kwône wehe, Nyakasane wabona oku arhali hoshi aho. Alaga oku wamalinda ojira n'amalaganyo oku mulala gwâni omu nsiku zayisha, wanjirira nka kuno nani nankabire muntu wa kuderhwa. ¹⁸ Yagirwa Nyamuzinda wâni, bici nankaciyushûla kw'eryo irenge ompire, bulya onyishi, waliba niono mwambali wâwe. ¹⁹ Nyakasane kulya kuba onzigira co carhumire wajira ebyo birhagazo binja byoshi, mpu lyo oyêrekana obukulu bw'irenge lyâwe. ²⁰ Yagirwa Nyakasane, ntâye ciru n'omuguma oli akâwe. Kwo kunali nta wundi Nyamuzinda aba nyuma zawe, nk'oku rhwanayumvîrhe baderha. ²¹ Kwo na kwo nta lundi lubaga bano igulu luli nk'olubaga lw'Israheli. Wayi shire walulikûza, lwone lwone, omu buja bw'e Mîsiri, mpu olujire lubaga lwâwe. Wacîjîsize irenge n'ebijiro binene by'okujugumya washandabanyamwo amashanja embere z'olubaga lwâwe. ²² Wâlujizire lubaga lwâwe oku nsiku zo shi, Nyakasane, wanabà we Nymuzinda walwo. ²³ Bunôla, Yagirwa, ojirage nk'okwo wânaderhaga, n'endagâno wajizire kuli nie n'oku iburha lyani, eyôrhe ebâho amango goshi. ²⁴ Neci, eyôrheho, na ntyo irenge lyâwe lyayîmanga oku nsiku zoshi, bakaziderha, mpu: «Nyamuzinda w'Israheli, ye na Nyamuzinda w'Israheli, ye Nyakasane w'igulu lyoshi.» Enyumpa ya mwambali wâwe eyôrhe eba omu masu gâwe. ²⁵ Bulya we Nyamuzinda wâni, we wafululire mwambali wâwe oku wayûbaka enyumpa yâge. Co cirhumire, nie mwambali wâwe ndi wâwe, ndi hano mbere zawe nakusengera. ²⁶ Kwo binali, Yagirwa Nyakasane, wenene Nyamuzinda, wamanandaganyagya eryo iragi lyoshi! ²⁷ Wahizire okugisha omulala gwâni, mpu lyo iburha lyani likaziyôrha libâho embere zâwe ensiku zoshi. Yagirwa Nyakasane, kulya kuba wenene ogishire ogwo mulala, gukulaga gwayôrha guli mugishe ensiku zoshi.»

18

Okuhimana kwa Daudi

¹ Enyuma z'aho, Daudi ahima Abafilistini, abagombya lwoshi omu kubanyaga ecishagala ca Gati n'ebindi bishagala by'eburhambi. ² Ahima n'Abamowabiti, bashuba bambali bâge banakazimuvurhira ihôro. ³ Na kandi ahima Hadadezeri mwâmi w'e Soba e Hamati, ye wâlonzagya okulumiza obuhashe bwâge omu cihugo coshi kuhika oku lwîshi lw'Efrata. ⁴ Daudi anya gayo ngâlè cibumbi, ànashweka basirika b'oku biterusi bibumbi nda, n'abasiri ka kwône bihumbi makumi abirhi by'omu ngabo za Hadadezeri; ebyo biterusi acîshogamwo igana lyone ayôrhana, ebindi byoshi aja abitwa emisi y'entege. ⁵ Abaharamiya b'e Damasko bàyisha mpu barhabâle Hadadezeri mwâmi w'e Soba; nabo mwâmi Daudi abahima anabayîrhamwo bibumbi makumi abirhi. ⁶ Abahirakwo aba rhambo bakazibarhegeka, Abaharamiya babinduka bambali bâge, ntyo bakazimuvurhira ihôro. Nyakasane ahà Daudi okuhimana ntyo omu matabâro gâge goshi. ⁷ Daudi anyaga empenzi z'amasholo abalâlizi ba Hadadezeri bàli badwîrhe, anazihêka e Yeruzalemu. ⁸ Omu bishagala by'e Tibati n'e Kuni byâli omu burhegesi bwa Hadadezeri, Daudi akulamwo ennundo y'omulinga nyinji bwenêne: buzinda ogwo mulinga gwo Salomoni ayishirikolesa omu kutulisa omukenzi munene gw'okukalabiramwo, atulisamo n'erya mitungo n'ebindi birugu by'omulinga by'omu ka-Nyamuzinda.

⁹ Tou, mwâmi w'e Hamati, anaciyumva omwanzi oku Daudi ahimire omu rhwe gwa

Hadadezeri mwâmi w'e Soba gwoshi. ¹⁰ Arhuma omugala Hadoramu mpu agend'imulamukiza mwâmi Daudi anamushamambire kuli ago matabâro gâge g'okuhima Hadadezeri, bulya Hadadezeri âli mushombanyi wa Tou. Amurhumira ebirugu bya ngasi lubero: by'amasholo, by'amarhale n'eby'omulinga. ¹¹ Mwâmi abirhûla Nyakasane byoshi, baguma n'amarhale n'amasholo anyagaga omu gandi mashanja, omu Edomu, e Mowabu, e Amoni, emw'Abafilistini n'emw'Amaleki.

¹² Abishayi mugala wa Seruya, âhimira bene Edomu omu kabanda ka Nyamûnyu, abayîrhamwo bantu bihumbi ikumi na munani. ¹³ Abahirakwo abarhambo bâbarhegeka, abantu b'e Edomu boshi bashuba bambali bâge. Nyakasane ashobôza Daudi okuhimana ntyo omu ngasi matahâro gâge goshi.

Amazîno g'abarhumisi bakulu ba Daudi

¹⁴ Daudi ayîma omu cihugo c'Israheli coshi. Akagitwa emmanja buzira kabôlo omu lubaga lwoshi. ¹⁵ Yowabu, mugala wa Seruya, ye wâli murhambo mukulu w'omurhwe gw'abalwi; Yehoshafati, mugala wa Ahiludi, ali mujabugo wa mwâmi; ¹⁶ Sadoki mugala wa Ahitudu, na Abimeleki mugala wa Abiyatari, bo bâli badâhwa; Shevesha âli mwandisi. ¹⁷ Benaya mugala wa Yoyada, ye warhambulaga emirhwe ya Kereti n'eya Peleti, bagala ba Daudi yêne bo bâli ba burhanzi omu barhabâzi bâge.

19

Abarhurnisi bakulu ba Daudi bâcinaguzibwa

¹ Enyuma z'aho, Nahasi mwâmi w'e Amoni anacifâ, omugala ayîma ahâli hâge. ² Daudi anacigerereza, erhi: «Najirira Hanuni mugala wa Nahashi obwinja, bulya nani îshe âli mwinja kuli nie bwenêne.» Anacimurhumiraga obugo mpu bagendimurhûliriza oku lufû lw'îshe. Ci kwône abo baja-bugo ba Daudi erhi bahika omu cihugo c'Abamoni, ³ abaluzi b'abantu b'e Amoni banacibwîra Hanuni, mpu: «K'ocikêbirwe mpu kukenga sho kurhumire Daudi arhuma abaja-bugo kw'eyi mishîbo? K'orhabwini oku cihugo balija ebulâbi bacigeremwo, lyo lusiku luguma bayîsha bacigwarhe?» ⁴ Lero Hanuni anacishweka balya baja-bugo ha Daudi: babamôma obwânwa banabakungûla, emyamhalo yâbo baja bayisirhula kuhika oku mahiji, buzinda babalîka mpu bagende banayosire ntyo. ⁵ Daudi ayumva ogwo mwanzi oku abantu bâge bacinaguzibwe, arhuma omuntu wagent'ibabugâna bulya bâli bagwerhwe n'e nshonyi bwenêne, mpu ababwire, erhi: «Mwâmi adesire mpu mubere e Yeriko kuhika hano obwânwa bwinyu bukula, mubuligaluka eno kâ.»

Entambala n'Abanya-Amoni

⁶ Abantu b'e Amoni banaciyumva bonene oku bagayisize Daudi bwenêne. Lero Hanuni n'abantu b'e Amoni bahêka nsaranga nyinji, nka binônò makumi asharhu emwa Abaharamiya b'e Mezopotamiya y'ebulyo, n'emwa Soba mpu babayandike nka basirika b'okubarhabâla, mpu lyo babona engâlè n'abasirika bashona oku biterusi. ⁷ Bayandika n'omwâmi w'e Maaka haguma n'emirhwe yâge na ngâlè bihumbi makumi asharhu na bibirhi, bayîsha batwa icumbi lyâbo omu muhanda gw'ecishagala ca Medeba, nabo Abanya-Amoni bashubuzanya omu bishagala byâbo byoshi mpu baje oku matabâro. ⁸ Daudi amanya ogwo mwanzi, arhuma Yowabu haguma n'emirhwe y'entwâli. ⁹ Abantu ba Amoni bagendicîkerekereka oku cigamba embere z'omuhango gw'ecishagala câbo. Abâmi bâliyîshirirhabâla nabo baja olundi lunda ebwa mashwa. ¹⁰ Yowabu abona oku akwânîne okulwira enyunda zoshi, embere n'enyuma yâge; lero acîshoga e ntwâli kulusha z'omu Israheli zoshi, azikerekereka embere z'Abaharamiya. ¹¹ Ahâ omulumuna Abishayi okurhegeka abandi basirika boshi, abakerekereka embere z'Abanya-Amoni. ¹² Yowabu abwîra omulumuna, erhi: «Abaharamiya bakabâ bo bazibu kundusha, onayîshe ontabâle. Ci Abanya-Amoni bakayîshibâ bo bazibu kukulusha, nnambe nie nyîshikurhabâla. ¹³ Rhuseze omurhima, rhukole akirumè bûko bwirhu burhumire, n'ebishagala bya Nyamuzinda wirhu. Nyakasane yêne ajire oku akabona kwinja.» ¹⁴ Yowabu n'omurhwe gwâge bahira mbere bagendikoza Abaharamiya, Abaharamiya bakûla idarhi bayâka. ¹⁵ Erhi

abanya-Amoni babona oku Abaharamiya bayâka, nabo bône bayâka bulibirha embere z'Abishayi, mulumuna wa Yowabu, bashubira omu cishagala câbo. Okubundi Yowabu naye agaluka e Yeruzalemu.

¹⁶ Abaharamiya babona oku bahimirwe na bene-Israheli, barhumiza mpu bagend'ihuluza bene wabo bayûbaka ishiriza Iya Efrata. Bayîsha bashokolirwe na Shofaki, murhambo mukulu w'omurhwe gwa Hadadezeri. ¹⁷ Daudi amanya okwo, Ashubûza engabo z'Israheli zoshi, ayikira Yordani ahika aho bâli. Ahârûla embere kuhika ahika hofi nabo. Cazinda Daudi akereka engabo zâge embere z'Abaharamiya, bakoza entambala. ¹⁸ Ci kandi Abaharamiya bakûla idârhi bamâyôboha bene-Israheli. Daudi ayîrha basirika bihumbi nda b'oku ngiile, n'abandi bantu bâgendaga n'amagulu abayîrhamwo bihumbi makumi ani. Ciru ayîrha n'omurhambo mukulu Shofaki. ¹⁹ Abâmi bâkâgirhabâla Hada-di-Ezeri erhi bâbona oku bene-Israheli babagombize lwoshi, bahûna okuyumvanya na Daudi omu murhûla, barhacilonzagya okucikârhabâla bene Amoni.

20

Yowabu âgwârha ecishagala ca Raba

¹ Erhi kugera mwâka muguma, amango abâmi bânakomêreraga okuja oku matabâro, Yowabu ashubûza abasirika b'omurhwe gwâge. Agend'i sherêza ecihugo ca bene Amoni. Cazinda arhêra ecishagala ca Raba. Daudî, yehe, asigala aha Yeruzalemu. Yowabu adulika ecishagala ca Raba muliro, ebyôgo byaco abihonda oku idaho. ² Daudi arhôla ecimanè câli oku irhwe ly'omuzimu wa bene Amonî, ye Milkomu, acihira oku lyâge irhwe. Babona oku eco cimanè câgwerhe obuzirho bwa talenta nguma ya masholo gone gone, câlimwo n'ibuye ly'engulo ndârhi. ³ Daudi ashanashana abantu b'êyo munda boshi, abahira oku mikolo y'obukûkuru, y'okukonda embale, okugôya ama buye erhi kubeza nshâli. N'ebindi bishagala bya bene Amoni byoshi kwo ânabikolîre ntyo. Cazinda ashubira e Yeruzalemu n'omurhwe gwâge gwoshi.

Entambala haguna n'Abafilistini

⁴ Buzinda kandi, bene-Israheli bakoza entambala oku Bafilistini, aha Gezeri, mw'êyo ntambala, Sibekayi w'e Husha âyîrha Sipayi, w'obûko bw'Abarefayimi. Okwo kwagombya Abafilistini. ⁵ Kandi omu yindi ntambala haguma n'Abafilistini, Elanani, mugala wa Yayiro, ayîrha Lami, mulumuna wa Golyati w'e Gati, ye olusârhi lw'itumu lyâge lwâli lunene kulusha omulonge munènè-nènè. ⁶ Kandi eyindi ntambala yakozibwa e Gati. Yâlimwo omusirika muguma w'omu bashombanyi mulî-mulî, âgwerhe minwe ndarhu oku ngasi kuboko na mano ndarhu oku ngasi kugulu, âli w'oku bûko bwa Harafa ak'abandi. ⁷ Ajacira bene-Israheli. Lero Yonatani, mugala wa Shimea, mwinjikulu wa Daudi, amuniga. ⁸ Abo basirika bafilistini b'obûko bwa Harafa w'e Gati, boshi bahwêra oku bwôji bw'engôrho ya Daudi n'ey'abasirika bâge.

21

Daudi âganja olubaga lw'Israheli

¹ Lusiku luguma Shetani ahiga okuhanyagaza Israheli, ashumika Daudi mpu aganje bene-Israheli. ² Mwâmi Daudi abwîra Yowabu n'abakulu b'engabo bâli bo naye, erhi: «Mugere omu bûko bw'Israheli bwoshi, kurhenga e Dani kuhika e Bersheba, munganje olubaga, mmanyeeihugo cirimwo bantu banga.» ³ Yowabu ashuzwa, erhi: «Yagirwa, nankasimire Nyakasane aluze bene-Israheli kal'igana kulusha! Ene boshi kurhumikira bakola bakurhumikira, ci kwône bici birhumirage olonza okumanya omubalè gwâbo n'okusunika ntyo Israheli omu bugoma?» ⁴ Ci kwône irhegeko Iya mwâmi lyâli lizibu kuli Yowabu. Agenda, agera omu Israheli mwoshi, cazinda ashubigaluka e Yeruzalemu. ⁵ Ayîshibwîra Daudi omubalè gwoshi: Israheli âlimwo balume cinônô ciguma na bihumbi igana bakola bafumbarha itumu, na Yuda bihumbi magana ani na makumi gali nda. ⁶ Yowabu arhaganjaga obûko bwa Levi n'o bwa Benyamini

haguma n'abandi.

Nyamuzinda àhana obubî bwa Daudi

⁷ Ogwo mukolo gwagayisa Nyakasane bwenêne, kwarhuma àhana Israheli. ⁸ Daudi abwîra Nyakasane, erhi: «Najizire ecâha cinene! Waliha, mâshi, obabalire mwambali wâwe eco câha, bulya najizire nka musirhe!» ⁹ Erhi buca sêzi, Daudi azûka, erhi mîra Nyakasane anabwîraga omulêbi Gadi, muhanûzi wa Daudi akanwa abwîra mwâmi Daudi, erhi: ¹⁰ «Genda obwire Daudi ntya: Nyakasane amâderha: Nkuhîre bintu bisharhu, ocîshoge ciguma muli byo, nâcijira.» ¹¹ Aho omulêbi Gadi aja emunda Daudi ali, amubwîra ntya, erhi: ¹² Myaka isharhu ya cizombo omu cihugo câwe, -erhi myêzi isharhu ya matumu, oje wayâka n'omushombanyi akukulikîre lumino-mino,- erhi nsiku isharhu za cihûsi omu cihugo câwe? Ocîjâge cmurhima buna, ombwir bici najibwîra owantumaga!» ¹³ Daudi abwîra olya mulêbi Gadi, erhi: «Namârhaganwa bwenêne! Nâleka rhufire omu maboko ga Nyakasane erhimwo, bulya obwonjo bwag'' buli bunji, caziga ntakûmbaga omu maboko g'abantu.» ¹⁴ Nyakasane anacirhumaga ecihûsi obwo omu Israheli; kwafâ bantu bihumbi makumi gali nda b'Israheli. ¹⁵ Nyakasane ayêrekeza Malahika e Yeruzalemu, mpu arhulireyo ecihûsi. Erhi Malahika-Kaheza ayêrekeza e Yeruzalemu mpu amulagalize, Nyakasane afa bwonjo, abwîra entumwa yâge, erhi: «Lekaga, shuba okuboko kwâwe. Ago mango erhi nyakurhumwa akola ahika omu ngo Ornani Mueyubzeyi àkâg'ihûlira engano yâge. ¹⁶ Daudi agalamula amasu, àbona Malahika amanyanyire ekarhi k'amalunga n'igulu, anayomwire engôrho yâge akola ayiyêrekezize e Yeruzalemu. Daudi bo n'abagula bâge bâli bayambirhe emyambalo y'emishîbo, bayunama bahwera oku idaho. ¹⁷ Daudi abwîra Nyakasane, erhi: «K'arhali nie nârhegekaga nti baganje olubaga. Nie nâjizire kubi! Aba bôhe bacîberîre buso kwône, kubi kuci bâjizire? Obâge nie ohana n'emulala gwânî!»

Daudi àyûbakira Nyakasane oluhêrero

¹⁸ Malahika wa Nyakasane abwîra Gadi, erhi: «Obwire Daudi asôkere ebwa cibuga emunda Ornani adwîrhe ahûla engano, ayûbakireyo Nyakasane oluhêrero.» ¹⁹ Daudi anacija eyo munda nka kulya Gadi ànamubwîraga Nyakasane amurhumire. ²⁰ Ornani erhi adwîrhe ahûla engano yâge. Mpu ahindamuka, abona Malahika; agendicîfulika bo n'abagala bani bâli haguma naye. ²¹ Daudi asôkera emunda Ornani ali. Naye oku anabona mwâmi ntya, àrhenga aha cibuga ayîshicîrhimba aha magulu gâge. ²² Daudi amubwîra Ornani, erhi: «Ompe aha ecibuga câwe ciri. Nnonzize nyûbakireho oluhêrero lwa Nyakasane, lyo eci cihûsi ciri oku lubaga cihwa. Ohampe, nâkuguliraho nk'oku ecitwiro caho cina kwânîne.» ²³ Ornani ashuza Daudi, erhi: «Nnâhamwirhu oharhôle kwône ojire n'oku olonzize. Ciru n'en kafu zani ezi, n'engano y'okuhânwa ntûlo.» ²⁴ Ci kwône mwâmi Daudi ashuza Ornani, erhi: «Ntaco wâmpa! Ebyo byoshi nâbigula nk'oku binakwânîne. Ntankingalanza nterekêre Nyakasane ebiri byâwe, ntankamurhûla akantu ntarhamire!» ²⁵ Daudi anacihâ Ornani masholo ga buzirho bwa sikeli magana gali ndarhu.

²⁶ Aho Daudi ayûbakiraho Nyakasane olluhêrero, ahirakwo enterekêro z'okusingônolwa n'enterekêro z'omurhûla. Okubundi ashenga Nyakasane, naye àmushuza omu kumanula omuliro emalunga gwayîshisingônola zirya nterekêro oku luhêrero. ²⁷ Lero Nyakasane arhegeka olya Malahika mpu a shubize engôrho yâge omu luba. ²⁸ Daudi abona obwo oku Nyakasane anayumvirhize omusengero gwâge aho cibuga ca Ornani Mueyubusi, kurhenga olwo lusiku, akaziyôrha arhûliraho Nyakasane enterekêro burhahusa. ²⁹ Mw'ago mango, lirya ihêma Musa àyûbakiraga omu irûngu haguma n'oluhêrero lw'e nterekêro z'okusingônolwa, erhi biciba oku ntôndo ya Gabaoni. ³⁰ Ci kwône Daudi arhagerezagya okuja eyo munda mpu ajishenga Nyakasane, bulya engô rho y'oyo Malahika yâlimujugumize bwenêne.

22

¹ Co càrhumire Daudi àderha, erhi: «Hano ho hantu h'okuyûbakwa e nyumpa ya Nyakasane Nyamuzinda. Ho hantu h'oluhêrero lw'e nterekêro z'Israheli.»

Daudi arheganya okuyûbaka aka-Nyamuzinda

² Daudi arhegeka mpu bashubûze ebigolo biyûbaka omu cihugo c'Israheli; abahira oku mukolo gw'okugôya amabuye g'okuyûbaka akâ-Nyamuzinda ka Nyakasane. ³ Arhenganya ennundo erhali nyi y'ecûma c'okukûlamwo emisumari y'okuyîshijira emirirango, n'engondôzo; na mulinga munji bwenêne guruhagwerhi oku gwankagerwa; ⁴ na kandi ennundo y'emirhi y'enshebeyi, abantu b'e Tiri n'ab'e Sidoni erhi bàyidwîrhîre Daudi minji bwenêne.

⁵ Bulya Daudi àkagicîdesa yêne, erhi: «Mugala wâni Salomoni aciri murho na ntâco acimanya. N'obwo aka-Nyamuzinda k'okuyûbakirwa Nyakasane kawanine kaje irenge omu bihugo byoshi oku bunene n'obwinja bwako. Nkola ga nâba narheganya eby'okuyishikayûbaka.» Daudi ajira ntyo marheganyo manji embere ly'okufà kwâge.

Daudi àha Salomoni omukolo gw'okuyûbaka aka-Nyamuzinda

⁶ Daudi ahamagala omugala Salomoni amurhegeka mpu ayûbake akâ-Nyamuzinda ka Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli. ⁷ Amubwîra, erhi: «Mwa na wâni, nâligwerhe omuhigo gw'okuyûbaka niene enyumpa nyinjinja ya Nyakasane Nyamuzinda wâni. ⁸ Ci kwône Nyakasane ambwizire, erhi: «Wâbu lazire muko munji munji omu matabâro manênênè wajàga wajira; orha nkayûbakira izîno lyani enyumpa erhi ogwo muko gwoshi wâbulagiraga oku idaho embere zani guruhuma.

⁹ Ci wâyîshiburha omwana: àyîshibà muntu wa murhûla^c, ntanazige abasho mbanyi bamuzungulusire barhwanza ogwo murhûla gwâge. Ahaziderhwa izîno lya Salomoni, -kwo kuderha «Murhûla»- bulya omu kalamo kage koshi nâyi shihà Israheli omurhûla munji. ¹⁰ Oyo ye wâyîshinyûbakira enyumpa. Ayîshibà mwana wâni nani mbe Îshe kuli ye. Nakomeza bwenêne entebe yâge y'obwâmi kuli Israheli.» ¹¹ Daudi ayushûla, erhi: «Lero mwana wâni, Nyakasane Nyamuzinda wâwe, abe haguma nâwe, akuhe obwanga ly'ohasha okumuyûba kira enyumpa, nk'oku ànalaganyagya kuli we. ¹² Akuhe obukengere n'obumanye, hano akuhà okurhegeka Israheli lyo ohashishimba amarhegeko gâge. ¹³ Okakenga n'okushimba bwinjinja amarhegeko àhaga Musa kuli Israheli, wâbona oku wâhimana muli byoshi. ¹⁴ Niono n'emisi yani, nâcihanganyire okubika muhako oku kuyûbaka enyumpa ya Nyakasane, masholo ga buzirho bwa talenta bihumbi igana, binônò igana bya marhale, omulinga n'ecûma, bi rhagwerhi oku byankagerwa. Nârheganyize n'emirhi n'amabuye. Nawe wanacyushûla ebindi. ¹⁵ Mw'ogwo mukolo, wâbà n'abakozi, abalenga b'okugôya amabuye n'ab'okubinja emirhi, erhi balenga omu ngasi bushanja. ¹⁶ O gwerhe nnundo nyinji bwenêne z'amasholo, amarhale, omulinga n'ey'ecûma. Ocîbandage omu mikolo, na Nyakasane abe haguma nâwe.» ¹⁷ Cazinda Daudi arhegeka abarhambo b'Israheli boshi mpu barhabâle omugala Salomoni, aba ' bwîra, erhi: ¹⁸ Ka Nyakasane arhali haguma ninyu? Ammuhîre omurhûla e mpande zoshi kurhenga amango àhiraga abantu bàyûbakaga mw'eci cihugo idako ly'oburhegesi bwâni. Lero bakola bashiga Nyakasane n'olubaga lwâge. ¹⁹ Lero mucisezagye n'omurhima n'emisi yinyu yoshi okumanya obulonza bwa Nyakasane Nyamuzinda winyu. Mucibande omu mikolo muyûbake endâro ya Nyakasane Nyamuzinda winyu; lyo muyîshihira Omucîmba gw'Amalaganyo ga Nyakasane n'ebirugu by'obugashânize muli ako kâ-Nyamuzinda mwayûbaka oku izîno lya Nyakasane.

23

Daudi àkerekanya omurhwe gw'Abaleviti

¹ Erhi Daudi abà akola mushosi bwenêne, ayîmika omugala Salomoni okubà mwâmi w'Israheli. ² Okubundi ahamagala abarhambo bakulu b'I sraheli boshi, n'abadâhwa n'Abaleviti.

³ Abaleviti bakulu bakola bagwerhe myâka makumi asharhu na kulusha, baganjwa muguma muguma, omubalè gwâbo gwahalûka gwa bihumbi makumi asharhu na munani. ⁴ Daudi

^c**22.9** Omu cihabraniya, izîno lya Salomoni lirhenga oku luderho «Shalôm», kwo kuderha mu-rhûla.

abagoshôlamwo bihumbi makumi abirhi na bini by'okuyimangira emikolo y'okuyûbaka akâ-Nyamuzinda ka Nyakasane, bihu mbi ndarhu bya kuba barhindisi na baciranuzi, ⁵ bihumbi bini bya balanzi ba mihango na bindi bihumbi bini bya kukazikuza Nyakasane n'enzihwa Daudi àli erhi atulîsize kw'ogwo mukolo.

⁶ Daudi agaba abaleviti omu mirhwe ya ngasi lubero nk'oku amaburhwa gâbo gànashimbanaga, ab'obûko bwa Gershoni, bwa Kehati erhi bwa Merari, bagala ba Levi. ⁷ Gershoni àbusire bana babirhi, Ladani na Shimeyi. ⁸ Ladani aburha bana basharhu: omurhanzi Yehiyeli, kandi Zetamu na Yoweli. ⁹ Shimeyi aburha bana basharhu: Shelomiti, Haziyele na Harani, bo bàli bakulu b'emilala ya kuli Ladani. ¹⁰ Kandi Shimeyi ashubiburha bagala bani: Yahati, Ziza, Yehushi na Beriya. ¹¹ Yahati ye wali mukulu wabo, Ziza wa kabirhi, hakulikira Yehushi na Beriya. Abo babirhi bazinda barhaburhaga bana banji, co càrhumire bayandikwa nka mulala muguma gwone.

¹² Kehati aburha bagala bani: Amurami, Isari, Hebroni na Uziyele. ¹³ Bagala ba Amurami: Aroni na Musa. Aroni aberûlwa kwago kwago lwoshi haguma n'iburha lyâge oku kukazikolera omu hatagatifu bwenêne; gwo mukolo gw'okurhûla Nyakasane enterekêro z'enshangî, okumurhumikira bwaca bwayira n'okuhâna obwanga oku izîno lyâge ensiku zoshi. ¹⁴ Musa yehe àlici berire muntu wa Nyamuzinda; ci abana bâge bàkâgilolwa nka bantu kwône b'obûko bwa Levi. ¹⁵ Bagala ba Musa: Gershoni na Eliyezeri. ¹⁶ Bagala ba Gershoni: Shebuweli, ye murhanzi. ¹⁷ Eliyezeri aburha mugala muguma, Rehabiya, arhaciburhaga bandi, ci kwône Rehabiya aburha bana banji bwenêne. ¹⁸ Bagala ba Isari: Shelomiti, ye murhanzi. ¹⁹ Bagala ba Hebroni: omurhanzi, Yeriya, owa kabirhi, Amariya, owa kasharhu, Yaziyeli na Yekamani wa kani. ²⁰ Bagala ba Uziyele: Mika, wa burhanzi, na Yisiya, wa kabirhi.

²¹ Bagala ba Merari: Mahali na Mushi. Mahali àburha bagala babirhi. Eleyazari na Kishi. ²² Eleyazari afà buzira kuburha bana-rhabana. Arhasigaga abarhali bana-nyere bonene, banayankwa na bazâla babo, bagala ba Kishi. ²³ Mushi^d aburha bagala basharhu: Mahali, Ederi na Yeremoti. ²⁴ Ntyo kwo lyàliyosire iburha Iya Levi, abo bàli bakulu b'emilala yâbo bàyandikagwa muguma muguma omu citabu c'amazîno. Ngasi yeshi wâli okola agwerhe myâka makumi abirhi na kulusha y'okuburhwa, ahâbwa ogwâge mukolo akazijira omu nyumpa ya Nyakasane. ²⁵ Bulya Daudi aderha, erhi: «Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli akola ahire olubaga lwâge omurhûla, naye yêne akolaga abera omu cishagala ca Yeruzalemu ensiku zoshi. ²⁶ Nta bulagirire abaleviti bacigwerhe bw'okukâbarhula ihêma ly'okubugânana na ngasi birugu byoshi bikolesibwa oku bugashânize.» ²⁷ Na kandi omu kushimba ebinwa bizinda bya Daudi, ngasi baleviti boshi bàyandisirwe, bàgwerhe myâka makumi abirhi na kulusha y'okuburhwa. ²⁸ Omukolo gwâbo kwâli kulinga amarhegeko bene Aroni bababwizire, okurhumikira omu kâ-Nyamuzinda ka Nyakasane, omu minene yamwo n'omu rhwônga rhwamwo rhwoshi, okushukamwo ebirugu by'okugashâniza. Ebyo byo bakâgikola omu kâ-Nyamuzinda.

²⁹ N'okukereka emigati mulongo oku meza gwâli mukolo gwâbo; okurhega nya enshâno ya ngasi lubero. Bàgwerhe n'omukolo gw'okulanga engero z'omu ka-Nyamuzinda, ez'obuzirho n'ez-obuli. ³⁰ Bàli barhegesirwe okuba omu kâ- Nyamuzinda ngasi sêzi na ngasi bijingo oku kukuza irenge Iya Nyakasane. ³¹ Na ngasi mango barhûla Nyakasane enterekêro z'okusingônola oku lusiku Iwa Sabato, olusiku lurhanzi Iwa ngasi mwêzi, n'ezindi nsiku nkulu nk'oku byânaliyandisirwe omu irhegeko. Gwo mukolo bàkâgijira ensiku zoshi embere za Nyakasane ogwo. ³² Obugashânize bàkâgijira omu kâ-Nyamuzinda, bwânali bulya bwonênè bwâkâgijirwa omu ihêma ly'okubugânana, n'amarhegeko g'omu hatagatifu bwenêne, na galya marhegeko ga bene wabo bagala ba Aroni.

24

Omurhwe gw'abadâhwa

^d**23.23** MUSHI ye shakulûza w'Abashi bulya bali nkomoka ya bene Levi, osome Lub 6.19; Les origines bibliques des Bashi, nyabangere.com

¹ Ab'oku bûko bwa Aroni nabo bagabwa omu mirhwe^e. Aroni àlibusire bana bani: Nadabu, Abihu, Eleyazari na Itamara. ² Nadabu na Abihu bafà, erhi n'îshe acihali; Eleyazari na Itamara bôhe bâhîrwe ecikono c'obudâ hwa. ³ Buzinda bwenêne, mwâmi Daudi omu kurhabâlwa na Sadoki, w'oku bûko bwa Eleyazari, na Ahimeleki, w'oku bûko bwa Itamara, agaba abadâhwa omu mirhwe nk'oku amarhumisi gâbo gânaliosire. ⁴ Bayîshibona oku obûko bwa Eleyazari bwo bwalimwo abalume banji kulusha obûko bwa Itamara. Co càrhumire obûko bwa Eleyazari bugabwamwo mirhwe ikumi na ndarhu ya ci nyamulala n'obwa Itamara mirhwe munani, na ngasi murhwe n'omurhambo mukulu wagwo. ⁵ Okugabwa kwa bombi na bombi kwakazijirwa omu kuyesha ecigole, bulya hàli «abaluzi b'aka-Nyamuzinda» n'abandi «baluzi ba Nyamuzi nda» omu bûko bwa Eleyazari n'omu bûko bwa Itamara. ⁶ Omwandisi Shemaya, mugala wa Netanaeli w'obûko bwa Levi, ayandika amazîno gâbo embere za mwâmi, embere z'abarhambo, embere z'omodâhwa Sadoki, embere z'Ahimeleki, mugala wa Abiyatari, n'embere z'abarhambo bakulu b'emilala y'abadâhwa n'ey'abaleviti. Oku mulala gwa Eleyazari, bàkâgiyesha ecigole kabirhi kakulikirine, n'oku gwa Itamara liguma lyone. ⁷ Yehoyaribu ye wàli wa burhanzi omu kugwarhwa n'ecigole, Yedaya wa kabi rhi, ⁸ Harimu wa kasharhu, Seorimu wa kani, ⁹ Malkiya wa karhanu, Miyamini wa kali ndarhu, ¹⁰ Hakosi wa kali nda, Abiya wa kali munani, ¹¹ Yeshuwa^f wa kali mwenda, Shekaniya wa kali ikumi, ¹² Eliyasibu wa kal'ikumi na liguma, Yakimi wa kal'ikumi na kabirhi. ¹³ Hupa wa kal'ikumi na kasharhu, Yeshebali wa kal'ikumi na kani ¹⁴ Bilga wa kal'ikumi na karhanu, Imeri wa kal'ikumi na ndarhu, ¹⁵ Heziri wa kal'ikumi na nda. Hapisesi wa kal'ikumi na munani, ¹⁶ Petahiya wa kal'ikumi na mwenda, irûngu wa kali makumi abirhi, ¹⁷ Yakini wa kali makumi abirhi na muguma, Gamuli wa kali makumi abirhi na babirhi, ¹⁸ Delayahu wa kali makumi abirhi na basharhu, Maaziya wa kali makumi abirhi na bani ¹⁹ Abo bo bàyandisirwe amazîno gâbo haguma n'omukolo gwâbo gw'okuja omu kâ-Nyamuzinda ka Nyakasane, omu kushimba amarhegeko bàhâbagwa na shakulûza wabo Aroni, nk'oku naye ànagahâbagwa na Nakasane, Nyamuzinda w'Israheli yêne. Enyushûlo y'Agandi mazîno g'abaleviti ²⁰ Aba nabo bo bandi b'oku bûko bwa Levi: Omu bûko bwa Amurami, mwàli Shubaheli, n'omu bûko bwa Shubaheli mwàli Yediya. ²¹ Omu bûko bwa Rehabiya mwàli Yishiya, murhanzi omu mulala gwâge. ²² Omu bûko bwa Isara mwàli Shelomoti, n'omu bwa Shelomoti mwàli Yahati. ²³ Bagala ba Hebroni: omurhanzi Yeriya, owa kabirhi Amariyahu, owa kasharhu Yaziyeli, n'owa kani Yekamani. ²⁴ Mugala wa Uziyeli: Mika. Omu bûko bwa Mika, mwàli Shamiri. ²⁵ Omu bûko bwa Yisiya, mulumuna wa Mika, mwàli Zakariya. ²⁶ Bagala ba Merari: Mahali, Mushi na Yaziya; ²⁷ oku bûko bwa Merari, b'emwa omugala Yaziya: mwàli Shohamu, Zakuri na Ibri. ²⁸ Mugala wa Mahali: Eleyazari, ye rhaburhaga mwana, ²⁹ na Kishi, ye wâgwerhe omugala Yameeli. ³⁰ Bagala ba Mushi: Mahali, Ederi na Yerimoti. Ntyo kwo obûko bene Levi bwàli buyosire, omu kushimbana kw'emilala yâbo. ³¹ Nabo bayesha ecigole oku burhumisi bw'emikolo yâbo aka bene wabo bene Aroni, embere za mwâmi Daudi, e mbere za Zadoki na Ahimeleki, n'embere z'abarhambo bakulu b'emilala y'abadâhwa n'ey'abaleviti. Ntyo omulala gw'omwana w'enfula gwajirirwa ku guma n'ogwa mulumuna wâge.

^e**24.1** Omulongo gwa 1-19 guyêrekîne omurhwe gw'abadâhwa; gushushine n'omurhwe gudesirwe omu citabu ca Nehemiya 7, 39-42; 10, 2-8; 12, 1-7. 12-21. Badesiremwo oku hali mpiriri 24 z'abadâhwa. Ci muli Nehemiya ogwo mubalè gubonekine musungunu (17 na 21).

^f**24.11** YESHUWA, Iyo izîno bakag'iderha YEZU eryo omu c'emwabo Cihebraniya. erhi izîno liderhwa n'ab'emahanga blinasome kundi omu marhwirhi n'omu kanwa. Enyiganyo ziri nyinjî; Yeshuwa omu cigereki mpu "Insous«, omu cilatini mpu "Iesus«, omu nfarasè mpu "Jésus«, omu Kiswahili mpu "Yesu«, omu mashi mpu "Yezu« ; Yaakov naye endimi zamuhindula, Iakobos, Iakobus, Jacaues, James, Yakobo, Yakobo; Olya mulume MUSHI (1 Enga 24.11) mwene Merari (Lub 6.19), mwinjikulu wa Levi, naye endimi zamujira Muschite, Muschi; omugala Mahali endimi zamujira Mali, Maali; Machli; bulya ecihebraniya cibamwo ba "h« basharhu banalinziri shushana

25

Omurhwe gw'abîmbiza

¹ Oku bugashânize, Daudi bo n'abarhambo bakulu, baberûla abana ba Azafi n'aba Hemani, n'aba Yedutuni mpu babe bahanûzi b'okukolesa ennanga, enzenze n'orhurhêra. Abantu bâhizirwe kw'ogwo mukolo nabo bayandikwa.

² Abana ba Azafi bayandikwamwo: Zakuri, Yozefu, Netaniya, Asarela. Abana ba Azafi bâli idako ly'oburhegesi bw'îshe wabo, ye wâli erhi akômerire okuhanûla oku irhegeko lya mwâmi.

³ Abana ba Yedutuni: Gedaliya, Seri, Yeshaya, Shimeyi, Hashabiya na Matitiya; oku bali ndarhu bâkâgihanûlwa n'îshe, owakâgiyimba n'izu ly'okuhêra oku kukuza n'okuhà Nyakasane irenge.

⁴ Abana ba Hemani: Bukiya, Mataniya, Uziyeli, Shebuweli, Yerimoti, Hananiya, Hanani, Eliyata, Gidalati, Romamti-Ezeri, Yoshebekasha, Maloti, Hotiri na Mahaziyoti. ⁵ Abo boshi bâli bagala ba Hemani, mulêbi wa mwâmi. Erhi ebinwa bya Nyamuzinda byâderhagwa, anabûhe omushekera. Nyamuzinda âli ahire Hemani barhabana ikumi na bani na banyere basharhu.

⁶ Abo bantu boshi bâli bîmbiza omu kâ-Nyamuzinda ka Nyakasane, hâkazihalûlwa n'îshe wabo n'omu kuhirakwo izu ly'ennanga, enzenze n'orhurhêra, omu kukazi- rhumikira omu nyumpa ya Nyakasane nk'oku mwâmi ânali arhegesire. ⁷ Aho bîmbiza balenga, haguma n'abantu b'omurhwe gwâbo, bâli bayigirizibwe okukuza Nyakasane n'enyimbo, boshi haguma bâli magana abirhi na makumi gali munani na munani. ⁸ Banaciyêsha ecigole mpu lyo bamanya kurhi bakazikulikirana omu mikolo buzira kulondôla emisole n'abashosi, erhi nisi abîmbiza bakola bayîsh'iyimba n'abaciyiga okuyimba. ⁹ Owâcîshozirwe wa burhanzi ye Yozefu, mugala wa Azafi. Owa kabirhi Gedaliya, ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹⁰ Owa kasharhu âli Zakuri, haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹¹ Owa kani Isri, haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹² Owa karhanu Netanyahu, hâguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹³ Owa kali ndarhu âli Bukiya, haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹⁴ Owa kali nda âli Yesarela; ye baguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹⁵ Owa kali munani. Yeshaya, ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹⁶ Owa kali mwenda, Mataniya, haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹⁷ Owa kal'ikumi, Shimeyi; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹⁸ Owa kal'ikumi na muguma Azareli; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ¹⁹ Owa kal'iku mi na kabirhi: Hashabiya; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²⁰ Owa kal'ikumi na basharhu âli Shubaheli; ye n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²¹ Owa kal'ikumi na bani Matitiya; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²² Owa kal'ikumi na barhanu Yeremoti; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²³ Owa kal'ikumi na ndarhu Hananiya; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²⁴ Owa kal'ikumi na nda Yoshebekasha; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²⁵ Owa kal'ikumi na munani Hanani; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²⁶ Owa kal'ikumi na mwenda Maloti; ye haguma n'abagala na bene wabo bantu ikumi na babirhi. ²⁷ Owa kali makumi abirhi Eliyata; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²⁸ Owa kali makumi abirhi na muguma Hotiri; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ²⁹ Owa kali makumi abirhi na babirhi Gidalati; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ³⁰ Omuntu wa kali makumi abirhi na basharhu âli Mahaziyoti; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi. ³¹ Omuntu wa kali makumi abirhi na bani âli Romamti-Ezeri; ye haguma n'abagala na bene wabo, bantu ikumi na babirhi.

26

Abalanzi b'emihango

¹ Abalanzi b'emihango nabo bàgwerhe eyâbo mirhwe. Meshelemiya, mugala wa Kore, mwinjikulu wa Abiyazafi, w'obûko bwa Kore, ² aburha bagala nda: kwo bakulikiriŋe ntya, Zakariya, Yediyaeli, Zebadiya, Yatiniyeli, ³ Elamu, Yohanani na Eliyehoyenayi. ⁴ Obedi-Edomu aburha bagala munani: bakulikirana ntya, Shemaya, Yozabadi, Yowa, Sakari, Netanaeli, ⁵ Amiyeli, Izakari na Peuletayi. Neci Nyamuzinda àligishire Obedi-Edomu. ⁶ Enfula yâge Shemaya yâburha abana bàgwerhe ecikono cikulu omu mulala gwâbo, bulya bàli bantu ntwâli. ⁷ Bagala ba Shemaya bo bàli Otni, Refaheli, Obedi, Elzabadi, kuhirakwo na bene wabo Elihu na Semakiya, bombi bantu bakengwa bwenêne. ⁸ Abo bene Obedi-Edomu, haguma na bagala babo nabo n'abandi babusi babo, boshi bàli bantu ba lukengwa bayunjulirine misi omu mukolo gwâbo. Boshi haguma bàli bantu makumi gali ndarhu na babirhi.

⁹ Omurhwe gwa Shelemiya gwàlimwo abagala na bene wabo, boshi haguma bàli bantu bakengwa ikumi na munani. ¹⁰ Hosa, w'oku bûko bwa Merari, abu rha bagala bani: Shimri, ye wa burhanzi omu mulala, n'obwo arhali ye wâli nfula, îshe amuhà eco cikono ca burhanzi, ¹¹ Hilkiya wa kabirhi, Tebaliya wa kasharhu, na Zakariya wa kani; omurhwe gwa Hosa, gulimwo abagala na bene wabo, gwâli gwa balume ikumi na basharhu. ¹² Abarhambo n'abantu b'eyo mi rhwe y'abalanzi b'emihango boshi haguma bakag'iyûkiriza omukolo gwâbo omu kâ-Nyamuzinda ka Nyakasane. ¹³ Bagahâna emihango y'okukazilanga omu kuyesha ccigole nk'oku emilala yâbo yànali, emisole n'abashosi boshi haguma. ¹⁴ Shelemiya ecigole camuhà omuhango gw'ebushoshôkero. Omugala Zakariya wàliyunjulirine makengu manji, ecigole camuhà omuhango gw'ebule mbe. ¹⁵ Obedi-Edomu ahabwa obulanzi bw'omuhango gw'ebulyo, n'abagala okukazilanga enguli z'embîko. ¹⁶ Shupimu na Hosa bagabâna obulanzi bw'omuhango gw'ebuzikiro n'obw'omuhango gwâkâgiderhwa muhango gwa mugongo mutwe, hofi n'enjira yâsôkeraga enyanya. Eyo mirhwe yâlihîrwe obulanzi kwo yâligabirwe ntya: ¹⁷ aha muhango gw'ebushoshôkero, baleviti ndarhu ngasi lusiku; aha muhango gw'ebulembe, bani ngasi lusiku; ebwa nguli z'embîko, mirhwe ibirhi ya babirhi-babirhi; ¹⁸ oku myûbako yâliyushwîrwc ebuzikiro, bantu bani oku njira na babirhi omu myûbako mwo na nênc. ¹⁹ Ntyo kwo emirhwe y'abalanzi bàrhôlagwa omu bûko bwa Kore n'obwa Merari yâli eyôsire.

Emikolo yago-yago yâlihîrwe baguma-baguma

²⁰ Abandi baleviti⁹ bàgwerhe omukolo gw'okulanga obuhirhi bw'omu kâ--Nyamuzinda n'ebirugu bitagatifu birherekirwe Nyakasane. ²¹ Abana ba Ladani, w'omu bûko bwa Gershoni, bakulu b'emilala yâbo, ye wâli Yehiyeli. ²² na kandi bagala ba Yehiyeli, Zetamu bo n'omulumuna Yoheli, bàgwerhe omukolo gw'okulanga obuhirhi bw'omu kâ-Nyamuzinda ka Nyakasane. ²³ Omu bûko bwa Amuramu, obûko bwa Isari, obwa Hebroni n'obwa Uziyeli, ²⁴ Shebuweli, wa kuli bene Gershoni, ye mugala wa Musa yenêne, ye wâli mulanzi mukulu w'embîko. ²⁵ Oku nkomôka yâbo kwâli ecinyamulala ca bene Eliyezeri, mulu muna wa Gershoni bo: Rehabiya, mugala wa Eliyezeri, kandi Yeshaya, Yoram, Zikri na Shelomiti. ²⁶ Shelomiti haguma na bene wabo bahâbwa omukolo gw'okulanga ebirugu byâlirherekirwe Nyamuzinda byajiragwa na mwâmi Daudi, n'abakulu b'emilala, n'abarhambo b'abasirika bayîmangira emirhwe y'ebihumbi. erhi magana erhi makumi. ²⁷ Bàli bababerwiremwo ecigabi c'okukâshibirira enyumpa ya Nyakasane, ²⁸ haguma n'ebirugu bitagatifu omulêbi Samwcli àhiragamwo, n'ebya Saulu, mugala wa Kishi, Abneri, mugala wa Neri, n'ebya Yowabu mugala wa Seruya. Ebyo birugu bitagatifu byâlirherekirwe Nyakasane byoshi byâkâgilangwa na Shelomiti haguma na bene waho.

²⁹ Kenaniya bo n'abagala. b'oku bûko bwa Isari, bàgwerhe emikolo y'embuga omu cihugo c'Israheli, bo bàli bandisi na baciranuzi. ³⁰ Hashabiya bo na bandi bantu cihumbi ciguma na magana gali nda ba ntwâli b'obûko bwa Hebroni, bàkâgilanga ecihugo c'Israheli c'ebuzikiro bwa Yordani; hàgwerhe emikolo eyêrekîre olubaga oku by'idini n'eby'ecihugo. ³¹ Yeriya ye wâli murhambo mukulu w'obûko bwa Hebroni. Omu mwâka gwa makumi ani gw'obwâmi

⁹**26.20** Baleviti, ciri cinwa ca nfarasè « Lévotes » kwo kuderha « BENE-LEVI, ba bûko bwa Levi.

bwa Daudi, balongereza amaburhwa gayêrekîre obwo bûko, babugâna abalume b'entwâli e Yezeri omu Galadi ba kw'obwo bûko. ³² Mwâmi Daudi abarhâlamwo bantu bihumbi bibirhi na magana gali nda ga kw'obwo bûko, abafumbika Yeriya mpu boshi haguma bakazirhabalana oku mikolo eyêrekîre eby'i dini n'eby'ecihugo, omu cishagala càyûbakagwamwo n'abantu b'oku bûko bwa Rubeni na Gadi, n'ecigabi c'ebushoshôkero c'obûko bwa Menashê.

27

Entondekanyè y'abasirika oku bwâmi

¹ Bene-Israheli nk'oku omuganjo gwâbo gwânali, abakulu b'emilala, abarhambo b'abasirika bihumbi, ab'amagana, abandisi babo, boshi bàji raga omukolo gw'okurhumikira olubaga lwâbo. Eyo mirhwe yoshi yâkâg'ilola ngasi kantu kanayêrekîre mwâmi. Ngasi mwêzi omu mwâka hàkâgibà omu rhwe gw'okulola mukolo mulebe mw'ogwo mwêzi. Ngasi murhwe gwâli gwa balume bihumbi makumi abirhi na bini.

² Omwimangizi w'omurhwe murhanzi gwâgwerhe omukolo omu mwêzi gwa burhanzi ye wâli Yashobamu, mugala wa Zabdiyeli. ayîmangiraga murhwe gwa balume bihumbi makumi abirhi na bini, ³ w'oku bûko bwa Peresi, ye wâli mu rhambo mukulu w'emirhwe yoshi y'ogwo mwêzi gwa burhanzi. ⁴ Omwimangizi w'omurhwe gwa kabirhi ye wâli Dodayi w'e Ahowa; ayîmangiraga murhwe gwa balume bihumbi makumi abirhi na bini. ⁵ Omwimangizi w'omurhwe gwa kasharhu gw'okukola omu mwêzi gwa kasharhu, àli Benaya mugala wa Yoya da, mudâhwa mukulu. Ayîmangiraga bantu bihumbi makumi abirhi na bini. ⁶ Benaya ye olya wâli omu murhwe gwa ntwâli «Makumi-Asharhu»^h, erhi bamujira murhambo w'ebyo bihumbi, omugala Amizabadi aja ahâli hâge. ⁷ Omwimangizi wa kani w'omwêzi gwa kani àli Asaeli, mulumuna wa Yowabu, n'enyuma zâge abà omugala Zebadiya. Ayîmangiraga balume bihumbi maku mi abirhi na bini. ⁸ Owa karhanu oku mwêzi gwa karhanu àli Shamhuti, w'obûko bwa Yizra. Ayîmangiraga bantu bihumbi makumi abirhi na bini. ⁹ Owa kali ndarhu omu mwêzi gwa ndarhu, àli Ira, mugala wa Ikeshi w'e Tekowa. Ayîmangiraga murhwe gwa bantu bihumbi makumi abirhi na bini. ¹⁰ Owa kali nda, ow'omwêzi gwa nda àli Helesi, w'e Paloni, w'omu bûko bwa Efrayimu. ayîmangiraga murhwe gwa balume bihumbi makumi abirhi na bini. ¹¹ Owa kali munani omu mwêzi gwa kali munani ye wâli Sibkayi, w'e Husha, w'omu bûko bwa Zera. Ayîmangiraga bantu bihumbi makumi abirhi na bini. ¹² Owa kali mwenda, ow'okukola omu mwêzi gwa mwenda àli Abiyezeri, w'e Anatoti, w'oku bûko bwa Benyamini. Ayîmangiraga murhwe gwa bantu bihumbi makumi abirhi na bini. ¹³ Owa kal'ikumi, ow'okukola mw'ogwo mwêzi gwa kal'ikumi ali Maharayi, w'e Toda, w'oku bûko bwa Zera. Ayîmangiraga murhwe gwa bantu bihumbi makumi abirhi na bini. ¹⁴ Owa kal'ikumi na muguma, ow'okukola omu mwêzi gw'ikumi na muguma, àli Benaya w'e Piratoni, w'oku bûko bwa Efrayimu. Ali murhambo wa murhwe gwa balume bihumbi makumi abirhi na bini. ¹⁵ Omuntu wa kal'ikumi na bahirhi, ow'okukola omu mwêzi gw'ikumi na kabirhi, àli Heldayi, w'e Netofa, wa bûko bwa Otiniyeli. Ali murhambo wa murhwe gwa bantu bihumbi makumi abirhi na bini.

Abimangizi b'amûko g'Israheli

¹⁶ Abimangizi b'amûko g'Israheli: Obûko bwa Rubeni, Eliyezeri, mugala wa Zikri. Obûko bwa Simoni: Shefatiya, mugala wa Maaka. ¹⁷ Obûko bwa Levi: Hashabiya, mugala wa Kemuweli. Aba kuli Aroni: Sadoki. ¹⁸ Obûko bwa Yuda: Elihu, mwene wâbo mwâmi Daudi. Obûko bwa Izakari: Omri, mugala wa Mikaeli.

¹⁹ Obûko bwa Zabuloni: Ishemaya, mugala wa Obadiya. Obûko bwa Nefutali: Yerimoti, mugala wa Azriyeli. ²⁰ Obûko bwa Efrayimu: Hozeya, mugala wa Azaziya. Ecigabi c'obûko bwa Menashê c'ebuzikiro: Yoheli, mugala wa Pedaya. ²¹ Ecigabi c'obûko bwa Manasi c'ebushoshôkero, cibà omu Galadi: Ido, mugala wa Zakariya. Obûko bwa Benyamini: Yasiyeli, mugala wa Abneri, ²² Obûko bwa Dani: Azareli, mugala wa Yoram. Abo bo bàli

^h27.6 Okumanya kulusha, olole 11, 22-25.

barha mbo bakulu b'emilala ya bene-Israheli.

²³ Daudi àrhalonzagya mpu baganje emisole y'emyâka makumi abirhi na kuhêka idako, bulya Nyakasane àli erhi adesire oku aluza bene-Israheli babe banji nka nyenyêzi z'oku nkuba. ²⁴ Yowabu, mugala wa Seruya, àli erhi amà rhondêra okuganja, ci kwône arhaciyusagya, bulya Nyamuzinda ayirukira aku nirira Israheli erhi ogwo mukolo gurhuma. Co cirhumire omubalè gw'olubaga lwoshi gurhabà omu citabu ciderhwa «Ebijiro bya mwâmi Daudi».

Abalanzi b'ebirugu by'ebwâmi

²⁵ Azmaveti, mugala wa Adiyeli, àli mulanzi w'omuhako gw'oku bwâmi. Yehonatani, mugala wa Uziya, àli mulanzi w'enguli zàli omu cihugo, omu bi shagala n'emirhundu n'ebwa ngo z'abalanzi. ²⁶ Ezri, mugala wa Kelubu, àli mwimangizi w'abahinzi bakola omu cihugo. ²⁷ Shimeyi, w'e Rama, àli mulanzi w'abahinzi b'emizâbîbu. Zabdi, w'e Shefamu, àli mulanzi wa kubika irivayi li rhenga mw'ezo nkoma z'emizâbîbu. ²⁸ Baali-Hanani, w'e Beti-Gederi, àli mwimangizi w'amashwa g'emizeti n'emihumbahumba y'omu lubanda. Yowashi àli mulanzi w'embîko z'amavurha. ²⁹ Shitrayi, w'e Sharoni, àli Lungere mukulu w'amasò g'enkafu ziyâbukira e Sharoni. Shafati, mugala wa Adlayi, àli Lungere-mwimangizi w'agandi maso g'enkafu ziyâbukira omu mmanda na handi-handi. ³⁰ Obili, mu-Ismaeliti, àli mwimangizi w'engamiya. Yediya, w'e Meronoti, àli mwimangizi w'endogomi-kazi. ³¹ Yazizi, Muhagiriti, àli mwimangizi w'ebibuzi n'empene. Olwo lwo lukalaba lw'amazîno g'abantu balanzi b'ebirugu bya mwâmi Daudi.

Abarhonyi b'oku bwâmi bwa Daudi

³² Yehonatani, mwîshe wa Daudi, muntu wa bukengere na mwenge, ye wâli muhanûzi wa mwâmi: Yehiyeli, mugala wa Hakmoni, ye wâli mulezi w'okuyigiriza abana ba mwâmi. ³³ Ahitofeli, naye àli muhanûzi wa mwâmi. Hushayi w'e Arkiti, àli murhonyi wa mwâmi. ³⁴ Yehoyada, mugala wa Benaya, na Abiyatari, bo bâjire ahâli ha Ahitofeli okubià bahanuzi ba mwâmi. Naye Yowabu ye wâli murhambo mukulu w'emirhwe yoshi y'abasirika ba mwâmi.

28

Daudi ayêrekana Salomini oku ye wâyîme omu byâge

¹ Mwâmi Daudi ashubûliza abarhambo b'Israheli boshi aha Yeruzalemu: abarhambo bakulu b'emilala, abarhambo b'emirhwe y'abasirika bakolera oku bwâmi, abarhambo b'emirhwe y'engabo z'abasirika b'ecihugo coshi, abimangizi b'ebirugu n'ab'amasò ga mwâmi n'aga bagala ba mwâmi. n'abantu barhonyi b'oku bwâmi, abasirika b'entwâli kulusha na ngasi bantu b'entwâli boshi. v ² Mwâmi Daudi anacibabwîra, erhi: «Mwe bantu b'olubaga lwâni, bira bâni, munyumvirhize. Nâli ngwerhe omuhigo gw'okuyûbaka akâ-Nyamuzinda nti mpiremwo omucîmba gw'Amalaganyo ga Nyakasane, kabe citumbi c'okudêkerezakwo amagulu ga Nyamuzinda wirhu. Nali erhi narheganyize byoshi kuli ogwo mukolo.

³ Ci kwône Nyamuzinda àmbwîra, erhi: «Arhali we wanyûbakira akâ- Nyamuzinda abantu bayishikâmparamizamwo, bulya oli muntu wa birha, wà bulazire muko munji». ⁴ N'obwo nie Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli acîsbo zire omu mulala gwa larha gwoshi, mpu lyo nie rhwe n'iburha lyani rhukaziyô rha rhuyîma omu Israheli emyâka n'emyâka. Mira mira àcîshozire Yuda nka muluzi w'omulala, buzinda, omu mulala gwa Yuda, acîshogamwo omulala gwa larha, na kandi, muli bagala ba larha, asima okujiramwo mwâmi wa bene-Israheli boshi. ⁵ Buno, omu bana banji banji ànshobôzize, àcîshoziremwo Salo moni mpu ayîshija oku ntebe y'obwâmi arhegeke Israheli yeshi oku bubabuzi bwa Nyakasane. ⁶ Ambwizire, erhi: «Mugala wâwe Salomoni ye wanyûbakira aka-Nyamuzinda n'embaraza zako zoshi, bulya ye nâcîshozire; àyîshibà mugala wâni, nani mbe îshe. ⁷ Mmurheganyize obwâmi bwâyorhabo ensiku zoshi erhi akabikirira n'okushimba bwinjinja amarhegeko gani n'amabano gani.» ⁸ Lero bunôla, bîra bâni, embere z'Israheli yeshi lubaga lwa Nyakasane, n'embere za Nyamuzinda wirhu odwîrhe arhuyumva, mucîrheganyagye okushimba ama

rhegeko ga Nyamuzinda wirhu goshi. Ntyo lyo mwayôrha mubêzire mw'eci cihugo cinjinja munayîshicisigira abana binyu kashambala oku nsiku zoshi. ⁹ Nawe wene, mwana wâni Salomoni, ocîyigirize okumanya bwinja Nyamuzinda nâkoleraga, omuharamye n'omurhima muguma n'obukengere budêkerîre. Bulya neci Nyakasane anabone kuhika omu ndubi y'omurhima anayîshi enkengero z'abantu zoshi. Okamulongereza, acikwiyéreka, ci kwône okamuleka, akujahika lwoshi lwoshi. ¹⁰ Wanabonaga buna oku Nyakasane âcikwisbozire mpu omuyûbakire akiî-Nyamuzinda kâbâ Cirhinyiro câge. Ozibubâge kirumè onacibande omu mikolo.

Daudi âhà Salomoni olugero lw'aka-Nyamuzinda

¹¹ Daudi anacihêreza Salomoni olugero lw'Ecirhînyiro n'embaraza zaco zo shi, eminene y'okujâmwo embîko, eminene y'emuhanda n'ey'omu cogo, n'olu gero lw'enyumpa y'okujamwo Omucîmba gw'Amalaganyo. ¹² Amuhà kandi n'olugero lwa ngasi byoshi àli alonzize okuyûbaka: ebyôgo by'akâ-Nyamuzi nda, ebyûmpa by'eburhambi bw'ecogo, ebyûmpa bijirirwe okuhiramwo obuhi rhi bw'aka-Nyamuzinda n'ebirugu bitagtifu birherekîrwe Nyamuzinda. ¹³ Anacimubà ecitabu c'olukalaba lw'amazîno g'abadâwa n'ag'abaleviti, ecitabu c'emikolo yakazijirwa omu nyumpa ya Nyakasane, ecitabu c'ebirugu by'obu gashânize bw'omu ka-Nyamuzinda. ¹⁴ Amuyêreka ebidanga hy'amasholo, ago masholo gâli garheganyibwe oku birugu bya mikolo minji. Kandi anamuyêreka ebidanga by'olunyerere, nabyo byâli birheganyibwe oku kushîga ngasi kalugu ka lunyerere kâli kahizirwe omu mikolo minji. ¹⁵ Amulangula ebidanga byâli birheganyibwe oku kushîga orhumole rhw'amasholo, n'amatara garhwo, agôla masholo gâli gamâshanwa bunya-bidanga gâli garheganyizibwe ngasi kamole na ngasi itara kwabyo kwabyo. Ebidanga by'olunyerere nabyo kwo byâli bi rheganyibwe ntyo, kuli ngasi kamole na ngasi itara. ¹⁶ Amuyêreka ebidanga by'amasholo byâli birheganyibwe oku masholo g'amêza gâyîshikâja aha bâli barheganyize amêza g'emigati. Kwo na kwo oku meza gâli g'olunyerere, bâga rheganyiza nago ebyâgo bidanga by'olunyerere. ¹⁷ Amuyêreka emishurhi, o rhubêhe rhw'okujâmwo amîshi g'okukangûla olubaga, amuyêreka ebidanga by'oku rhulaha rhw'amasholo gône gône, eby'embale z'amasholo n'ez'amarhale nk'oku byânakazâg'ikolesibwa. ¹⁸ Amuyêreka ebidanga by'amasholo gonene, biri bya kukola oku luhêrero lw'obukû. Anacimuhà olwiganyo lw'oku bātula engâlè ya Nyamuzinda, oku bātula enshusho za bamalahika n'amasholo, ebyûbi byâbo byâli bikwânîne bishanjûkire ebwa mucîmba gw'Amalaganyo ga Nyamubâho, ¹⁹ byoshi nka kulya Nyamubâho yenene ànabigerengeranyagya mpu lyo bahash'iyumva omukolo abahûnyire omu kubaha olwo lugero.

²⁰ Cazinda ayushûla, erhi: «Mwana wâni, obe ntwâli onazibuhe; ocîbande omu mikolo buzira bwôba, orhajugumaga! Nyakasane Nyamuzinda wâni a rhakulekêrere; ali haguma nâwe anakugwasa kuhika oyukirize emikolo yoshi y'okumuyûbakira akâ-Nyamuzinda. ²¹ Abadâhwa n'abaleviti bâkeresirwe omu mirhwe oku kujira obugashânize bw'akâ-Nyamuzinda, nabo balî eburhambi bwâwe oku kukugwâsa; na kandi kuli ogwo mukolo gwâjirwa, wanacîkubagira abantu b'obulonza bwinja na ba buhashe omu barhambo n'omu lubaga lwâwe lwoshi.

29

Entûlo y'okuyûbaka akâ-Nyamuzinda

¹ Mwâmi Daudi ànacibwîra eyo ndêko y'abantu boshi bâliho, erhi: «Mu gala wâni Salomoni, oyu Nyakasane âcîshozire, aciri murho, na nta bwenge acibona. N'obwo omukolo gwâjirwa gurhali munyi, bulya arhali nyumpa ya muntu yâyûbakwa, ci nyumpa ya Nyakasane, Nyamuzinda. ² Nâkolesize emisi yani yoshi oku marhegayo g'eby'eyo nyumpa ya Namuzinda: nâlundisire amasholo, amarhale, omulinga, ecûma, empabo, oku ngasi byoshi byâtulwa n'ebyo bintu bya ngasi lubero; narheganyize ennundo zirhali nyi z'amabuye ga Kornalini n'agandi mabuye g'okubambira, amabuye miru-miru n'ag'amabara ga ngasi lubero, ngasi lubero lwa mabuye g'ecitwiro cihamu, n'enundo y'ebirâbuye byeru. ³ N'oku buhirhi bwâni

niene, obw'amasholo n'amarhale, mbuhâ nyire kw'eyo nyumpa ya Nyamuzinda wâni, mbuyushwire kw'ebi nali barhega nyize kw'eco cirhinyiro nzigire bwenêne. ⁴ Mpûnyire talenta igana za masholo g'e Ofiri, na talenta magana abirhi na makumi ani za marhale gacire ga kushîga oku bisika by'akâ-Nyamuzinda. ⁵ Lero buno, ndi muli mwe ninyu ocihanyire buzira kusêzibwa oku kurhûla Nyakasane amasholo erhi marhale, Iyo abakozi bâyishihasha okutula ngasi rhulugurhwoshi rhunakwânîne rhw'amasholo n'orhw'amarhale?»

⁶ Okubundi abakulu b'emilala, abakulu b'amûko g'Israheli, abarhambo b'amagana erhi ba makumi g'emirhwe y'abasirika, n'abimangizi b'emirhwe y'abakolera mwâmi boshi bayêmera buzira kusêzibwa okusholôlera omukolo gw'enyumpa ya Nyamuzinda, ⁷ talenta igana na makumi gali nda za masholo, mikabulê bihumbi igana bya masholo, talenta magana asharhu na kulusba za marhale, talenta magana gali ndarhu za mulinga na talenta bihumbi bisharhu na kulusha bya cûma. ⁸ Abâli bagwerhe amabuye g'engulo ndârhi bagahêreza I! I Yehiyeli, w'oku bûko bwa Gershoni, by'okuja omu mbîko y'akâ-Nyamuzinda ka Nyakasane. ⁹ Abo bantu boshi barhûla Nyakasane obuhirhi bwâbo buzira kusêzibwa erhi banasîmire bwenêne, Mwâmi Daudi naye okwo kwamuyunjuza mwishingo.

Omusengero gwa Daudi

¹⁰ Daudi ànacikuza Nyakasane embere z'endêko y'abantu boshi bâhali, ade rha, erhi: «Oyagirwe Nyakasane, Larha Nyamuzinda w'Israheli, kurhenga emyâka n'emyâka. ¹¹ Yagirwa, wêne we nn'obukulu n'obubashe, irenge, okurhwaliha n'obwâmi w'e nnabyo, byoshi omu mpingu na bano igulu bibà byâwe. Muhanyi, we mwâmi, we Nnahano orhegeka igulu, obuhirhi n'irenge kuli we birhenga. ¹² We mwâmi wa byoshi, obuhashe n'irenge omu nfune zawe bibà, okusera n'okuyushûka omu maboko gâwe bibà, ogwerhe obuhashe bw'okulengereza n'okuzibubya oyu onalonzize wêne. ¹³ Co cirhumire, Nyamuzinda wirhu, rhukukuzize n'okugashâniza Izîno lyâwe likulu bwenêne. ¹⁴ Niono ndi ntâye, n'olubaga lwâni lurhali luci, oku bwirhu rhwenêne rhurhankahasha okukurhûla zino ntûlo. Byoshi emwâwe rhwâbishobôlaga, na ntâco rhwankahashikurhûla cirhanarhenziri emwâwe. ¹⁵ Embere zawe rhunacîberîre bigolo byayankirîrwe n'olukogo lwâwe aka ba shakulûza birhu boshi; ensiku zirhu za bano igulu kwo zigera nka cîhoho, nta bulangalire bwa kuyôrhaho rhujira. ¹⁶ Yagirwa Nyamuzinda wirhu, ebi birugu binji ntya rhwalundisire nti rhukuyûbakiremwo enyumpa y'okukâharamiza mwo Izîno lyâwe litagatifu, ebyo byoshi omu maboko gâwe birhenga byoshi bibà birugu byâwe. ¹⁷ Yagirwa, Nyamuzinda wâni, mmanyire oku onalole e nkengero zirhu nfulike, n'oku orhahimwa kurhonya obushinganyanya; obwîne oku murhima gw'okunali narhûziremwo buzira kusêzibwa na ndi obubirhi bwâni, nanabwîne ene oku olu lubaga lwâwe lucîgushire bano nalwo lwajira ntyo n'obushagaluke bunene. ¹⁸ Yagirwa Nyakasane, Nyamuzinda wa ba sbakulûza birhu Abrabamu, Izaki na Yakobo, oyemêre olubaga lwâwe lukaziyôrha lugwerhe obwo bworhere bwinja omu murhima, enkengero zalwo zikaziyôrha zikuyerekîre wêne ensiku zoshi. ¹⁹ Naye mugala wâni Salomoni, omushobôze omurhima mwirhobye oku kushimba amarhegeko gâwe, amalaganyo gâwe n'amahano gâwe, n'okubikirira bwinja, anakuyûbakire eci rhînyiro càrhumaga narheganya ebi byoshi.» ²⁰ Cazinda Daudi abwîra eyo ndêko y'abantu yoshi, erhi: «Muvuge Nyakasane Nyamuzinda winyu omunkwa.» Boshi banacivuga Nyakasane Nyamuzinda wa bashakulûza babo omu nkwa; bafukama bahwera oku idabo bahà Nyakasane bo na mwâmi irenge.

Salomoni àyimikwa mwâmi

²¹ Erhi buca, bene-Israheli barhûla Nyakasane enterekêro z'okusingônolwa n'enterekêro z'omurhûla: barhûla mpanzi cibumbi, bihebe cibumbi, bana-buzi cibumbi, haguma n'enterekêro bayôrha bajira z'ebinyôbwa, na zindi nterekêro nyinji bwenêne kuli bene-Israheli boshi. ²² Olwo lusiku balya bananywêra e mbere za Nyakasane omu bussagaluke bunene. Okubundi, Salomoni mugala wa Daudi erhi. bayusimujira mwâmi wa kabirhi, bamushîga amavurha oku Izîno Iya Nyakasane, na Sadoki mpu naye abe mudâhwa. ²³ Salomoni atamala oku ntebe y'obwâmi bwa Nyakasane, ârhondêra okurhegeka Israheli ahâli ha Daudi. Ayôloloka bwenêne na bene-Israheli boshi bakazimuyumva. ²⁴ Abaku lu

b'abasirika n'entwâli zoshi, ciru na bagala ba mwâmi Daudi bacihira idako ly'oburhegesi bwa mwâmi Salomoni. ²⁵ Nyakasane ahà Salomoni olukengwa lunene emwa bene-Israheli boshi, n'obwâmi bwâge bwaja irenge bwenêne kulusha ngasi wundi yeshi wàrhazirirhegeka Israheli embere zâge.

Okufa kwa Daudi

²⁶ Daudi, mugala wa Yese, àli àîimire omu Israheli mwoshi. ²⁷ Obwâmi bwâge kuli bene-Israheli bwâshinzire myâka makumi ani yoshi: àyîmire myâka nda omu cishagala c'e Hebroni, na myâka makumi asharhu n'isharhu omu cishagala c'e Yeruzalemu. ²⁸ Afà omu bushosi bwinja erhi amâyusa nsiku nyinji ayunjulirîne bugale n'olukengwa. Omugala Salomoni ayîma omu byâge .

²⁹ Ebijiro bya mwâmi Daudi, kurhenga aha murhondêro kuhika ebuzinda bwâge, biyandisirwe omu citabu c'omulêbi Samweli, n'omu citabu c'omulêbi Natani, n'omu citabu c'omulêbi Gadi.

³⁰ Emyanzi y'obwâmi bwâge bwoshi, oku àrhwalihaga kwoshi, n'emyanzi y'iragi àbwîne n'obuhanya àbwîne, emyanzi y'Israheli yeshi n'ey'agandi mami g'igulu lyoshi, byoshi mwo binali omwo.

ECITABU CA KABIRHI C'ENGANÎRO B דברי הימים ב

1

III. Olwa Salomoni

Salomoni ahabwa oburhimanya n'obumanye

¹ Salomoni, mugala wa Daudi, aja azibuha bwenêne omu bwâmi bwâge; Nyamubâho Nyamuzinda wâge ali haguma naye, anamuheka irenge bwenêne. ² Salomoni akazirhegeka Israheli yeshi, abarhambo b'e bihumbi, ab'amagana, arhegeka abacîrânuzi, abarhambo b'amashanja ga bene-Israeli goshi, abarhambo b'emilala. ³ Okubundi, haguma n'embugânano y'olubaga, Salomo ni anacija ebwa luhêrero lwali oku ntôndo aha Gibeoni, Ahôla ho habaga ihêma ly'embugânano lya Nyamubâho, liryâ Musa murhumisi wa Nyamubâho ajiriraga omu irûngu.

⁴ Oku biyêrekîre Omucîmba gw'Amalaganyo, Daudi ali erhi agurhenzize e Kiriya-Yearimu, aguhêka erya munda agurheganyizagya, bulya ali erhi aguyûbakire ihêma aha Yeruzalemu. ⁵ Nalo oluhêrero lw'omulinga olwajira gwa na Besaleeli, mugala wa Uri, mugala wa Huru, nalo lwali ahôla embere z'endâro ya Nyamubâho, ho Salomoni n'embugânano y'olubaga bajagidôsa Nyamubâho. ⁶ Kuli olwôla luhêrero lwa omulinga lwali embere za Nyamu bâho, hofi n'ihêma ly'embugânano, Salomoni arherekêra ho mbâgwa cihumbi oku nterekêro y'ensirîra.

⁷ Omu budufu bwakulikiraga, Nyamubâho abonekera Salomoni anacimubwîra, erhi: «Ompune ngasi ebi nangwâsirwe okukuha.» ⁸ Salomoni anacishuza Nyamuzinda, erhi: «Yagirwa wali orhonyize mwambali wâwe Daudi, ye ligi larha, nani wanyîmika ahali hâge. ⁹ Bunôla, yagirwa Nyamubâho Nyamuzinda, oyukirizagye kalya kanwa wabwîraga mwambali wâwe Daudi, larha, ebwa kuba wanjizire mwâmi omu lubaga luli lunji nka katulo k'oku idaho! ¹⁰ Onshobôze yagirwa oburhimanya n'obumanye, lyo mbona oku nayôrha embere z'olubaga lwâwe. Bulya ndigi obwîne wankahash'irhegeka yêne olubaga lunji ntyâla?»

¹¹ Nyamuzinda anacibwîra Salomoni, erhi: Ebwa kuba kwo kwa obulagirire kuli oku murhima gwâwe okwôla, n'ebwa kuba orhampunyri bugale, nisi erhi birugu, nisi erhi irenge, nisi erhi okuyîrha abashombanyi bâwe, n'ebwa kuba ciru orhampunyire akalamo k'ensiku nyinji, na bulya wahunyire kuli we wene oburhimanya n'obumanye lyo ohasha okurhegeka olûla lubaga nkuyîmisire mwo, ¹² wahâbwa oburhimanya n'obumanye. Nanakuha n'obugale, n'ebirugu n'irenge kulya kurhalisigibonekana emwa omwâmi ciru n'omuguma, embere zâwe, n'okurhakacibonekana emwa omwâmi ciru n'omuguma enyuma zawe. ¹³ Salomoni arhenga ebwa olwôla luhêrero lwali oku ntôndo aha Gibeoni, ebwa ihêma ly'embugânano, ashubira e Yeruzalemu, ajiyîma yo nka mwâmi w'Israheli.

¹⁴ Salomoni ashubûza engâlè n'enfarasi: ali agwerhe ngâlè cihumbi na ma- gana ani na nfarasi bihumbi ikumi na bibirhi, abihira omu ngo z'okukazihiramwo engâlè, hofi na mwâmi aha Yeruzalemu. ¹⁵ Mwâmi alunda amarhale n'amasholo aha Yeruzalemu, mwandu nka mabuye, ahirayo n'emyerezi mwandu nk'emikuyu emera e kabanda. ¹⁶ E Mîsiri n'e Kewe yo bakazâg'irhenza ezola nfarasi za Salomoni. ¹⁷ Abarhimbûzi ba mwâmi bakagend'igula ezôla nfarasi e Kewe n'amarhale, bakagend'igula engâlè e Mîsiri, oku ngâlè nguma banahâna magana gali ndarhu ga sikeli za marhale, n'e nfarasi oku sikeli igana na makumi arhanu. Kwa bene okwôla kwo banakazagigendigulira n'abandi bâmi n'Abanya-Hiti n'abâmi b'e Sîriya.

Amarhegeko gw'okuyûbaka aka-Nymuzinda. Hurani, mwâmi w'e Tiri.

¹⁸ Salomoni alalira okuyûbaka enyumpa oku izîno lya Nyamubâho, n'enyumpa y'obwâmi kuli ye yêne.

2

¹ Salomoni ajira ababarhuzi, bihumbi makumi gali nda, abakazikola oku mabuye omu ntôndo, bihumbi makumi gali munani na bantu bihumhi bi sharhu na magana ndarhu oku kukolêsa abandi. ² Salomoni arhuma entumwa emwa Hurani, mwâmi w'e Tiri erhi: «Oshubikazijira nka kulya wakazâg'ijira kuli larha Daudi, oyu wakazâg'irhumira emyerezi y'okuyûbaka enyumpa eberamwo. ³ Lola oku nkola nayûbaka enyumpa oku izîno lya Nyamubâho, Nyamuzinda wâni, nyishimurherekêrayo, nankazitumbûkizamwo embere zâge, omugi gwa enshangi, nkazimurhûliramwo emigati y'enterekêro, enterekêro z'ensirîra za sêzi na bijingo, omu nsiku za sabato, omu nsiku nkulu z'omu mwêzi n'omu zindi nsiku nkulu za Nyamubâho Nyamuzinda wirhu, liri irhegeko lya Israheli eryo ensiku zoshi. ⁴ Enyumpa nayûbaka kukwânîne ebe nyumpa nnene, bulya Nyamuzinda wirhu ye mukulu kulusha abandi ba nyamuzinda. ⁵ Ci ntâye wankacishomya mpu amuyûbakira enyumpa, oyu empingu n'empingu z'empingu zirhankahashilûmira? Nani niene ndigi muntu mucu wankahashimuyûbakira enyumpa, nka kurhali kuderha mpu rhubone aha rhwakazitumbûkiza enterekêro zirhu emunda ali? ⁶ Ontumirage bunôla omuntu mulenga w'okuhashikola amasholo n'amarhale, omulinga n'ecuma, emishangi y'akaduku, ey'akalinga, ey'omukara n'omulenga w'okujira ebitâke, ayîshe akazikola n'abantu balenga bali hofi na nani e Yuda n'e Yeruzalemu, balya banarheganyibagwa na larha Daudi. ⁷ Onantumire, kurhenga e Libano emirhi y'emyerezi n'eya ensindano n'eya emisantali; nyishi oku abantu bâwe baba balenga omu kutwa emirhi y'e Libano. Abarhumisi bani bâkazikola haguma n'aharhumisi bâwe, ⁸ bagendinteganyiza mirhi mwandu bulya enyumpa nayûbaka yaba nnene na nyinja bwenêne. ⁹ Lola n'oku abayishikazitwa emirhi, bambali bâwe, oku biryo byâbo nabahâ. kori bihumbi makumi abirhi bya ngano, kori bihumbi makumi abirhi bya ngano mpûle, bati bihumbi makumi abirhi by'idivayi na bati bihumbi makumi abirhi bya mavurha.»

¹⁰ Hurami w'e Tiri ashuza omu maruba ayandikiraga mwâmi Salomoni erhi: «Obuzigire Nyamubâho ajira oku lubaga lwâge lwarhumire akujira mwâmi walo.» ¹¹ Mwâmi Hurami ashub' iderha erhi: «Agishwe Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, owalemaga empingu n'igulu, owahâga Daudi omwana mwirhonzi, mugenderezi na owa obukengere, ye wayûbaka aka-Nyamuzinda n'enyumpa y'obwâmi. ¹² Nkurhumire bunmola omuntu mulenga na wa bukengere, ye Hiromi-Abi, ¹³ mugala w'omukazi wa muli bâli ba Dani na îshe mulume munya-Tiri, ayishikola oku masholo, ayishikola oku marhale, omulinga, ecuma, amabuye n'emirhi, ayishikola emishangi y'akaduku, akalinga n'akalinga k'omukara, ecitani ciniole, ayishijira ebitâke bya ngasi lubero n'okujira ngasi mukolo banamuhûnyire. Akola haguma, n'abalenga bâwe na haguma n'abalenga ba nnawirhu Daudi, sho wâwe. ¹⁴ Na bunôla, nnawirhu arhumirage bambali bâge engano, engano mpûle, amavurha n'eryo idivayi adesire.

¹⁵ Nirhu, rhwatwa emirhi ye Libano, nk'oku amalagirire ganali; rhwana kulêrherayo rhwayigeza omu nyanya rhuyihire oku bihali aha Yope, na nâwe wanayirhola oyisôkeze e Yeruzalemu».

Okuyûbaka aka-Nyamuzinda

¹⁶ Salomoni aganja abantu b'e bigolo babaga omu cihugo c'Israheli, ashimba omubalè gwajiragwa n'îshe Daudi. Bashîmâna muli bantu bihumbi igana na makumi arhanu na bantu magana gali ndarhu. ¹⁷ Muli abôla bantu arhenza mwo ababarhuzi, bihumbi makumi gali nda, bo bakazibarhula, abakazikola oku mabuye omu ntôndo, bihumbi makumi gali munani, na bihumbi bisharhu na magana gali ndarhu, bo bakazikolesa olubaga.

3

¹ Salomoni arhondêra okuyûbaka aka-Nyamuzinda aha Yeruzalemu, oku ntôndo ya Moriya eyali erhi yamanyisibwe emwa îshe Daudi, balya hantu Daudi arheganyizagya enterekêro oku câno ca Ornani w'omunya-Yebusi. ² A rhondêra okuyûbaka omu nsiku ibirhi z'omwêzi gwa kabirhi, omu mwâka gwa kani kurhenga ali mwâmi. ³ Alaga oku ajizire eciriba c'eyôla nyumpa ya Nyamuzinda: obuli omu kugera n'engafula y'oku bakazigigera mira: obwôla buli bwali bwa ngafula makumi gali ndarhu, obugali ngafula makumi abirhi. ⁴ Akafomeko k'enyumpa kali

olwôla lunda lw'obuli bw'enyumpa kali nka obugali bw'enyumpa, ka makano makumi abirhi ga ngafula, oku buli na makano igana na makumi abirhi ga ngafula kuja enyanya; Salomoni ayishîga n'amasholo gone gone omu ndalâla. ⁵ Enyumpa nnene ayiyûbaka n'emirhi y'enshindano anayishîga n'amasholo gone gone, ahiramwo emishugushugu n'emigufu. ⁶ Enyumpa ayibambira n'amabuye g'engulo ndârhi, n'amasholo ahiragamwo gali ga e Parwayimi. ⁷ Enyumpa ayishîga masholo, kuguma n'emirhamba n'eby'olusò, enkuta n'emihango, atulisa na bakerubini, baja oku nkuta.

⁸ Ayûbaka enyumpa y'Ahatagatifu h'ahatagatifu, obuli bwâyo kwo bwali nka obugali hw'enyumpa, bwali bwa makano makumi abirhi n'obugali bwali bwa makano makumi abirhi; ayishiga amasholo gacesibwe bwinjinja, obuzirho bwâgo bwali bwa talenta magana gali ndarhu, ⁹ n'obuzirho bw'amasholo g'emisumari bwali bwa sikeli makumi arhanu. Kuguma n'enyumpa z'enyanya nazo azishîga amasholo. ¹⁰ Atulisa na ensanamu za bakerubi zaja muli eyo nyumpa y'Ahatagatifu h'ahatagatifu banacyishîga amasholo. ¹¹ Ebyubi bya abôla ba malahika byali bigwerhe byoshi haguma, obuli bwa makano makumi abirhi ga ngafula. Ecûbi ca owa burhanzi, ecali ca buli bwa makano arhanu ga ngafula, cakazagihika oku lukuta lw'enyumpa, n'ecindi cûbi, naco ca buli bwa makano arhanu ga ngafula cakazagihuma oku cûbi c'owundi kerubi. ¹² Cubi ciguma ca kerubi naco ca buli bwa makano arhanu ga ngafula, cakahika oku lukuta lw'enyumpa, n'ecindi ciibi naco ca buli bwa makano arhanu ga ngafula cabuganana n'ecûbi c'olya wundi kerubi. ¹³ Ebyubi bya abôla ba kerubi omu kushanjûka kwabyo, byali bigwerhe makano makumi abirhi ga ngafula. Bali bayimangire oku magulu gâbo, obusù bwayerekera ebwa nyumpa. ¹⁴ Salomoni ajira omwenda gwa akaduku ka omukara, akaduku kône n'akaduku k'omukara n'ecitani ciniole, ahirakwo na bakerubi.

¹⁵ Embere ly'enyumpa ahira yo nkingi ibirhi za burherema bwa makano makumi asharhu n'arhanu ga ngafula, n'ensirha y'oku irhwe lya ngasi muguma yali ya buli bwa makano arhanu ga ngafula. ¹⁶ Atulisa emigufu eri nk'erya y'omu ka-Nyamuzinda, ayihira oku nyanya ly'ezôla nkingi, atulisa n'amagufu g'amakomamanga agahira omwôla migufu. ¹⁷ Agwika ezôla nkingi embere ly'aka-Nyamuzinda, nkingi nguma ebwa kulyo, n'eyindi ebwa kumosho; enkingi y'e kulyo ayiyirika izîno lya Yakini, n'eya ebwa kumosho ayiyirika izîno lya Boazi.

4

¹ Salomoni ajira oluhêrero lw'omulinga; obuli bwa lwo makano makumi abirhi, n'oburherema makano ikumi ga ngafula. ² Ajira olwogero lw'omulinga. Lwali lugwerhe kurhenga oku muhiro kuja oku gundi, makano ikumi ga ngafula; lwanali lwa mburunguse; oburherema bwali bwa makano arhanu ga ngafula na omugozi gwa makano makumi asharhu omukuguzonza lwo. ³ Ensanamu z'enkafu zaluzunguluka omu nyanya omu muhiro, nsanamu ikumi oku ikano liguma, zakazizonga olwogero lwoshi oku mirongo ibirhi, enkafu zali zituzirwe na cuma ciguma. ⁴ Lwali luyimangire kuli nkafu ikumi n'ibirhi, na muli zo, nkafu isharhu zakag'ilôla olunda lw'emwenè, isharhu olunda lw'ebuzika-zûba, isharhu olunda lw'e mukondwè na zindi isharhu olunda lw'e buzûka- zûba, olwôla lwogero lwali luyimangire okwôla n'olunda y'enyuma lw'emibiri yâbo lwali luyêrekîre omu ndalâla. ⁵ Oburhunu bwâge bwali nka mbale n'omuhiro gwâge gwali gutâsirwe n'ebishanjusire nka bwaso bwa lisi, lwakazagija mwo bantu bihumbi bisharhu.

⁶ Ajira nnambi ikumi, ahira irhanu ebwa kulyo na zindi irhanu ebwa kumo sho, zali za kukalabira, banakazâg'ishukiramwo n'ebya enterekêro y'ensirîra. Olwogero lwakazâg'ikolesibwa oku kucîjabika kwa abadâhwa. ⁷ Ajira rhumole ikumi rhwa masholo, nk'oku byanali birhegesirwe kuli rhwo, anaruhira omu ka-Nyamuzinda, rhurhanu aruhira ekulyo na rhurhanu aruhira ebwa kumosho. ⁸ Ajira mêza ikumi agahira omu ka-Nyamuzinda, arhanu ekulyo n'arhanu ekumosho; ajira na ngombo igana za masholo. ⁹ Ajira obululi, aha abadâhwa bakazibêra, ajira n'engo nene, ahirakwo n'emihango na kuli eyôla mihango ahirakwo enyunyi z'omulinga. ¹⁰ Ahira olwogero ebwa kulyo olunda lw'ebuzûka-zûba olunda lw'emukondwè. ¹¹ Hiramî ajira enyungu, enfuka n'orhubehe rhw'engombo. Hiramî anacyusa omukolo akazâg'ijirira mwâmi Salomoni omu nyumpa ya Nyamuzinda.

¹² Nkingi ibirhi, embiga z'oku nsirha zali oku irhwerhwe lya ezôla nkingi zo mbi; enshangi ibirhi za okubwikira ezôla mbiga ibirhi z'ensirha zali oku irhwerhwe ly'ezôla nkingi zombi.

¹³ Magufu magana ani ga makomamanga gakazâg'ija oku ngasi lushangi, nkere ibirhi za makomamanga oku ngasi lushangi, omu kubwikira ezôla mbiga zombi z'ensirha ali oku irhwerhwe ly'enkingi. ¹⁴ Ajira makondo ikumi n'enambi zaja kuli agôla makondo. ¹⁵ Ajira olwogero na nkafu ikumi n'ibirhi idako. ¹⁶ Ajira enyungu, enfuka n'amakanya, Hurami ajirira mwâmi Salomoni ebyôla birugu byoshi by'okuja omu nyumpa ya Nyamuzinda byoshi hya mulinga mutule bwinja. ¹⁷ Mwâmi agend'ibitufikiza omu cihugo ciri ebwa lunda lwa Yordani, omu myula y'obudaka, ekarhi ka Sukoti na Sereda. ¹⁸ Salomoni ajira ebyôla birugu byoshi bya mwandu bwenêne bulya obuzi rho bwa omulinga gwakolesibagwa burhashig'imonya.

¹⁹ Salomoni ajira ebyôla birugu byoshi bya okuja omu nyumpa ya Nyamuzinda: Oluhêrero lw'amasholo, amêza bakazihirakwo emigati y'enterekêro; ²⁰ ajira orhumole n'amatarata garho nago gali ga masholo gone, mpu gakaziyasibwa nk'oku irhegeko linadesire, embere ly'Ahatagatifu; ²¹ ajira obwaso, amatarata n'amagasi ga okukarhenda orhumole byoshi bya masholo gonegone; ²² orhwere, engombo, embehe n'ebitumbûkizo by'amasholo gone, kuguma n'enyumvi z'amasholo oku muhango gwali omu ndalâla y'enyumpa aha luso lw'Ahatagatifu, n'oku muhango gw'aha c'olusô c'aka-Nyamuzinda.

5

¹ Gwayunjula ntyôla omukolo Salomoni akazâg'ijira omu nyumpa ya Nyamubâho. Salomoni ayîsha adwîrhe ebirugu îshe Daudi arherekêraga Nyamubâho, kuguma n'amarhale, amasholo n'ebirugu byoshi, anacibihira omu nyumpa y'embîko y'aka-Nyamuzinda.

Omucîmba gw'Amalaganyo gwahêkwa e Siyoni

² Okubundi Salomoni ashubûliza aha Yeruzalemu abagula boshi b'Israheli, abarhambo b'amashanja, abarhambo b'emilala ya bene Israheli, mpu baje oku bwâmi bwa Daudi yo erigi e Siyoni, bagendirhôlayo Omucîmba gw'Amalagâ nyo ga Nyamubâho. ³ Bene Israheli boshi babugânana eburhambi bwa Mwâmi, bajira olusiku lukulu, olwôla lukulu lwajizirwe omu mwêzi gwa kali nda. ⁴ Erhi abagula b'Israheli boshi baba bamayisha, bene Levi babarhula omucîmba. ⁵ Babarhûla omucîmba kuguma n'ihêma ly'embugânano n'ebirugu bitagatifu byoshi byali omu ihêma; abadâhwa b'abaleviti bo babibarhwire. ⁶ Mwâmi Salomoni n'endêko y'olubaga lw'Israheli yali edêsire eburhambi bwâge embere ly'Omucîmba gw'Amalaganyo, barherekêra ebibuzi n'enkafu zirhankahashiriganjwa n'okuberûlwa erhi bunji burhuma. ⁷ Abadâhwa bahêka omucîmba gw'amalaganyo ga Nyamubâho aha gwanali gurheganyizibwe, omu Hatagatifu, idako ly'ebyûbi bya bakerubi; ⁸ abôla bakerubi bakazishanjulira ebyûbi byâbo enyanya ahôla omucîmba gwali, n'aboâa bakerubi babwikira oku nyanya ly'omucîmba n'emirhamba yago. ⁹ Emirhamba yali egwerhe obuli bwakazagirhuma amarhwerwe gayo gabonekana embere ly'ahôla hantu hatu gatifu; ci kwônene erhakazâg'ibonekana embuga. Omucimba gwabêra ahôla kuhika oku lw'ene. ¹⁰ Omu mucîmba gw'Amalaganyo mwabâga zirya nambi ibirhi Musa agwasagyamo erhi bali aha Horebu, erhi Nyamubâho ajira e ndagâno yâge boshi na bene-Israheli omu kurhenga kwabo e Mîsiri.

Irengi lya Nyakasane lyayunjula omu ka-Nyamuzinda

¹¹ Byanaciba ntya, erhi abadâhwa boshi baba bamarhenga omu hantu hatagatifu, balya boshi bali ahôla, erhi banacicesize buzira kuderha mpu balola murhwe mulebe, ¹² kuguma n'abaleviti, boshi bali bimbiza, Asafi, Hemani, Iditunu, bagala babo na bene wabo, boshi banayambirhe emishangi y'ecitâni ciniole, babêra olunda lw'ebuzûka-zûba bwa oluhêrero, banagwârha emijegereza yâbo, enzenze n'ennanga, erhi n'aha burhambi bwâbo hali badâhwa igana na makumi abirhi bo bakazâg'ibûha emishekera. ¹³ Boshi kuguma, abakazagibûha emishekera n'abakazâg'iyimba, bakazihubuliza n'izu liguma omu kuharâmya n'okukuza Nyamubâho, bashekêreza emishekera, emijegereza, n'ebindi byoshi by'ebizihwa byadogoma, baharâmya Nyamubâho, bakaziderha mpu: «Bulya ali mwinja, bulya obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango!» Okubundi enyumpa ya Nyamubâho yoshi yayunjulira citu.

¹⁴ Abadâhwa barhashaga okubêramwo mpu bajire omukolo gwâbo, erhi ecôla citu cirhuma, bulya irenge Iya Nyamubâho lyali liyunjwire aka-Nyamuzinda.

6

¹ Okubundi Salomoni anaciderha, erhi: «Nyamubâho ahizire oku akazibêra omu citu ciri mwizimya! ² na niono nakuyûbakire enyumpa y'okubêramwo, ahantu wakazibêra ensiku zoshi».

Salomoni ashambâlira olubaga

³ Okubundi mwâmi ahindamuka, agisha endêko ya bene-Israheli; endêko ya bene Israheli erhi eri ahôla bwimanga. ⁴ Anaciderha; erhi: «Agishwe Nya mubâho, Nyamuzinda w'Israheli, owaganizagya n'akanwa kage, larha Daudi, na kuli ye ayukiriza ebi ali erhi adesire: ⁵ Kurhenga olusiku narhenzagya olubaga lwâni e Mîsiri, ntacishogaga lugo ciru n'oluguma omu mashanja ga bene-Israheli nti mwo bayfrbakira, lujemwo izîno lyani, ntacîshogaga omuntu nti ye wabâ murhambo w'olubaga lwâni lw'Israheli. ⁶ Ci kwônene nacîshozire Yeruzalemu nti mwo mwabêra izîno lyani, nanacîshoga Daudi nti arhegeke olubaga lwâni lw'Israheli».

⁷ Larha Daudi ali agwerhc omuhigo gw'okuyûbakira Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli enyumpa. ⁸ Ci kwonenc Nyamubâho anacibwîra larha Daudi erhi: Ebwa kubà oli n'omuhigo gw'okuyûbakira izîno lyani enyumpa, wajizire kwinja ene obà n'ogwôla muhigo. ⁹ Ci kwônene arhali we wayûbaka eyôla nyumpa; ayishibà mugala wâwe, owarhenga omu nda yâwe, ye wayûbakira izîno lyani enyumpa. ¹⁰ Nyamubâho ayukirize akola kanwa adcrhaga: nyîmire ahali ha larha Daudi, nambwarhire oku ntebe y'Israheli nk'oku Nyamubâho anaderhaga, nanayûbakire izîno Iya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli enyumpa. ¹¹ Nanahiziremwo omucîmba guba mwo amalaganyo g'endagâno Nyamubâho ajiraga na bene Israheli.

Omusengero gwa Salomoni

¹² Salomoni aja embere ly'oluhêrero lwa Nyamubâho, embere ly'endêko y'olubaga loshi lwa Israheli, anacilambûla amaboko gâge. ¹³ Bulyala Salomoni ali erhi ayubasire n'omulinga, ahantu halengerire, ahayûbakira omu karhî k'e ngo; obululi bw'ahôla bwali bwa makano arhanu ga ngafula n'obugali bwaho bwali bwa makano arhanu ga ngafula n'oburherema makano asharhu ga ngafula. Asôkera halya n'erhi aba amafukama embere z'olubaga lwa bene Israheli boshi, alambûlira amaboko gâge emalunga. ¹⁴ Anaciderha erhi: «Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, nta wundi Nyamuzinda oli omu malunga n'en'igulu; olya olanga endagâno yâge, n'obwonjo bwâge oku barhumisi bâge, abagenda embere zâge n'omurhima gwâbo goshi; ¹⁵ nk'oku wanalaganyagya omurhumisi wâwe larha Daudi, oku wanamubwîraga; oku waderhaga n'akanwa kâwe, wakuyukiriza n'okuboko kwâwe, nk'oku banadwîrhe babona ene. ¹⁶ Bunôla, Yagirwa Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, olangâge, oku makwanane g'omurhumisi wâwe Daudi, kulya wamubwîraga erhi: «Wakaziyôrha ogwerhe embere zani, omwana oli oku ntebe y'Israheli, casînga bagala bâwe bacilange omu njira yâbo, omu kushimba bwinja amarhegeko gani nk'oku wanagashimbaga.» ¹⁷ Na bunôla, yagirwa Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, kabonekanage akôla kanwa wabwîraga omurhumisi wâwe Daudi! ¹⁸ Ci kwônene ka kwo binali, Nyamubâho anayûbaka haguma n'omuntu hanôla igulu? Lola oku empingu, n'empingu y'amalunga birhankahasha okukuyûbarhira weshi: lero lyohe, kurhigi kuli eyîra nyumpa nayûbakaga! ¹⁹ Ci kwônene, Nyamubâho, Nyamuzinda wâni, wayumvirhiza omusengero gwa mwambali wâwe n'oku akulakira omu kuyumva omulenge n'omusengero mwambali wâwe asengera emunda oli, ²⁰ Lyo amasu gâwe gakaziyôrha galola, mûshi na budufu kuli eyîra nyumpa, muli ahâla hantu waderhaga mpu mwo wahira izîno lyâwe, omu kuyumvirhiza omusengero mwambali wâwe asengerera muli ahâla hantu.

Okusengerera olubaga

²¹ Okaziyumvirhiza ensengero z'omurhumisi wâwe n'ez'olubaga lwâwe Israheli, amango

bakazikusengerera muli hanola hantu. Nawe yagirwa wanayu mvirhiza kurhenga halya obôra, kurhenga empingu, wanayumvirhiza onababalire.

²² Erhi hankajira owajirira mwene wâbo ecâha, bakanamuseza mpu acîgashe, na ogwôla mwigasho erhi gwankaja embere z'oluhêrero lwâwe, ²³ muli enôla nyumpa, yagirwa onayumvirhize kurhenga emalunga onakole wene wanakazitwira abarhumisi bâwe olubanja, omu kuyêrekana ndi oli mubi n'omu kumubarhuza obubî bwâge yenene oku irhwe lyâge, n'omu kuyêrekana ndi oli mushinganyanya, na okukazimuha nk'oku obushinganyanya bwâge bunali.

²⁴ Amango olubaga lwâwe lwanahimwe n'omushombanyi walwo, bulya lwakujirire ecâha, erhi bankacîyûnjuza bakanakuza izîno lyâwe, erhi bankayi shikurhûlira ensengero zâbo n'emirenge muli eyîra nyumpa, ²⁵ yagirwa onayumvirhize kurhenga empingu onababalire ecâha c'olubaga lwâwe lw' Israheli, wanabashubiza omu cihugo wabahaga bo bone n'ababusi babo.

²⁶ Amango amalunga ganahamikwe, n'enkuba ekabula bukazinia, ebwa kuba bakujirire ecâha, erhi bankayishisengerera mwo hano hantu n'erhi ba nkakuza izîno lyâwe, n'erhi bankagomôka baleka ebyâha byâbo ebwa kuba wabahanyire, ²⁷ wanayumvirhiza kurhenga empingu, wanababalira ebyâha bya abarhumisi bâwe n'ebya olubaga lwâwe Israheli omu kubayigiriza enjira nyinja bakazigeramwo, wanania enkuba oku idaho wahaga olubaga lwâwe nka kashambala.

²⁸ Amango ecizomho canazûke omu cihugo, amango ecahira canaje omu cihugo, erhi hankayîsha akagisho, akagizi, enzige n'akasholero; amango aba shomhanyi banarhere olubaga omu cihugo, omu mihango yâbo, erhi bankaja kwo obundi buhanya nisi erhi ndwala ndebe, erhi omuntu lebe ²⁹ kandi erhi olubaga lwâwe lwankayisha lukubwire ensengero zâbo n'emirenge yâbo, na ngasi muguma, amanayemêra ecibande n'amalibûko gâge, akayinamulira amaboko mwo enôla nyumpa, onayumvirhize kurhenga empingu, ³⁰ kurhenga a hôla obwarhire, wanababalira; okazishobôza ngasi muguma kulyâla enjira zâge zinali, yagirwa wene we onamanyire omurhima gwâge, -neci wene oyishi emirhima y'abantu, ³¹ lyo bakazikurhînya n'okushimba enjira zawe, amango goshi bankanalama omûla cihugo wahâga b'îshe wabo.

³² Oku muntu w'ecigolo, olya orhali w'omu lubaga lwâwe Israheli, ci kwo nene arhenge omu cihugo c'ihanga erhi izîno lyâwe lirhuma, erhi okuboko kwâwe kuzibu n'okuboko kwâwe kulengerire birhuma, erhi akayishisengera muli enôla nyumpa, ³³ yagirwa onayumvirhize kurhenga empingu, kurhenga ahôla obwarhire, onajire nk'okwo ow'ecigolo anakuhûnyire, lyo embaga zoshi zimanya izîno lyâwe, bahashikurhînya aka olubaga lwâwe Israheli, banakazimanya oku izîno lyâwe linaderhwe muli enôla nyumpa nayûbakaga.

³⁴ Amango olubaga lwâwe lwanaje oku matabâro lwagendilwîsa omusho- mbanyi walo, omu kushimba enjira onabarhumiremwo erhi bankanakusengera bayêrekera luno lugo wacîshogaga n'ebwa eyîra nyumpa nayûbakiraga izîno lyâwe, yagirwa, ³⁵ onayumvirhize kurhenga empingu ogwo musengero n'omulenge gwâbo, onabahe oburhimanya. ³⁶ Amango banakujirire ecâha, bulya nta muntu orhankajira câha -na erhi, omukubakunirira wankabaha muhombanyi, n'erhi olya wamabahima a nkabahêka buja omu cihugo ca kuli nisi erhi ca hofi, ³⁷ nka bonene banka shubicija emurhima muli cîrya cihugo bahêkagwa buja, erhi bankagomôka bakanakulakira muli ecôla cihugo c'obuja bwâbo bakaderha mpu: Rhwajizire ecâha, rhwajizire okurhali kwa lukengwa; ³⁸ erhi bankashubira emunda oli n'omurhima gwâbo goshi, n'iroho lyâbo lyoshi, omwôla cihugo c'obuja bwâbo, eyôla munda bahêkagwa buja, erhi bankakusengera bayêrekera ebwa cihugo wahâga ababusi babo, ebwa lugo wacîshogaga, ebw'eyi enyumpa nayûbakiraga izîno lyâwe, ³⁹ yagirwa onayumvirhize kurhenga empingu, kurhenga aha obwa rhire, omusengero gwâbo n'omulenge gwâbo, obagalulire obushinganyanya onababalire olubaga lwâwe ebyâha lwakujirire.

Okushwinja omusengero

⁴⁰ Bunôla yagirwa, Nyamuzinda wâni, amasu gâwe gabone n'amarhwiri gâwe gayumvirhize omusengero gusengirwe muli hanôla hantu! ⁴¹ Bunôla, yagirwa Nyamubâho Nyamuzinda,

oyimukâge, oje aha wakazirhamûkira, we n'omucîmba gw'emisi yâwe! Abadâhwa bâwe, Yagirwa Nyamubâho Nyamuzinda, bakaziyôrha bacihundikire obucire n'abatagatifu bâwe bashagaluke n'iragi. ⁴²Yagirwa Nyamubâho Nyamuzinda, orhakengulaga obusù bwa omushi gwa wâwe; kenger aaminja wajirire Daudi, murhumisi wâwe.»

7

Enterekêro za Salomoni

¹ Erhi Salomoni ayûsa okushenga, omuliro gwamanuka emalunga gwasi ngônola enterekêro y'ensirîra n'ezindi nterekêro, n'irenge lya Nyamuzinda lyayunjula enyumpa yoshi. ² Abadâhwa barhankacihashire okuja omu nyumpa ya Nyamubâho, bulya irenge lya Nyamubâho lyamayunjuza enyumpa ya Nyamubâho. ³ Bene Israheli boshi erhi babona omuliro n'irenge biyandagalira oku nyumpa bafukamiriza, bayunama akamalanga kahwêra oku idaho, baharâmya banakuza Nyamubâho bakaziderha mpu: «Bulya ali mwinja, bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango!» ⁴ Mwâmi n'olubaga loshi lwarherekêra enterekêro zâbo embere za Nyamubâho. ⁵ Mwâmi Salomoni ahâna nterekêro, nkafu bihumbi ikumi na bibirhi na bibuzi bihumbi igana na makumi abirhi. Ntyo, mwâmi n'olubaga loshi bajira ntyo olwôla lusiku lwa okugisha aka-Nyamuzinda. ⁶ Abadâhwa bakazagiyôrha bali omu mikolo yâbo, na abaleviti n'ebizihwa byâbo, bakazizihira Nyamubâho lulya lulanga Daudi ajiraga lwa okukuza Nyamubâho, «bulya obonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango!» Bo bakazagiyimba zirya nnanga Daudi asingaga. Abadâhwa bakazâg'ibûha emîshekera embere zâbo, nabo bene Israheli boshi bali bayimanzire.

⁷ Salomoni agisha endalaâa y'ahantu hatagatifu, ahali embere ly'enyumpa ya Nyamubâho; bulya amarherckêrera ahôla enterekêro z'ensirîra n'eza ama shushi g'e nterekêro z'omurhiûla, bulya oluhêrero ajiraga lurhankahashirija kwo ezôla nterekêro zoshi z'ensirîra, ez'enkalange n'ez'amashushi. ⁸ Salomoni ajira olusiku lukulu mango ga nsiku nda, n'Israheli yeshi haguma naye: mbugânano ya bantu banji bakazâg'irhenga cingana aha muhango gwa Hamati kuhika oku mugezi gw'e Mîsiri. ⁹ Oku lusiku lwa kali munani, afundika; bulya bali bamajira olukulu lwa okukuza oluhêrero nsiku nda. ¹⁰ N'omulusiku lwa kali makumi abirhi z'omwêzi gwa kali nda, Salomoni asengaruka olubaga mpu lu shubirage omu mahêma gâbo, boshi bagenda erhi bashagalusire n'omurhima gwâbo guli n'obusîme bunene kuli ago minja Nyamubâho ajirire Daudi, Salomoni n'Israheli n'olubaga !wâge.

Okubonekerwa kuhyahya

¹¹ Salomoni amala okuyûbaka enyumpa ya Nyamubâho, n'enyumpa y'obwâmi, anajira bwinja ngasi ebi anali abwîne omu murhima gwâge oku byo byankakwanana okujirwa oku nyumpa ya Nyamubâho n'enyumpa ya obwâmi. ¹² Nyamubâho abonekera Salomoni budufu amubwîra erhi: «Nayumvîrhe omusengero gwâwe nanacîshozire ahâla hantu habe nyumpa yani y'enterekêro. ¹³ Mango nanahamike empingu n'enkuba ebula bunia, mango nanarhegeke enzige mpu ziyîshe zikanje-kanje ecihugo, nisi erhi amango nanarhume ecihusi omu lubaga lwâni, ¹⁴ erhi olwo lubaga lwâni naderhire kwo izîno lyani, lwankayûnama, erhi lwankashenga lunalonza obusù bwâni, n'erhi lwankarhenga omu njira zalo ngalugalu, nanaluyumvirhiza kurhenga empingu, nanababalira ecâha câbo, nanfumye ecihugo. ¹⁵ Kurhenga ene amasu gani gakaziyôrha gayigusire n'amarhwiri gani gakayôrha gayumva omusengero gujirirwe muli aha hantu. ¹⁶ Bunola, ncîshozire nangishire eyîra nyumpa lyo izîno lyani liyôrha lirimwo ensiku zoshi, n'ahôla, amasu gani n'omurhima gwâni byakaziyôrha bihali. ¹⁷ Nawe, nka wakakaziyôrha wagenda bwinja embere zani aka sho Daudi, omu kukazijira ngasi byoshi nkurhegesire, okanalanga amarhegeko gani n'engeso zani, ¹⁸ nanazibuhya ishungwê ly'obwâmi bwâwe, nk'oku nanalagananaga rhwe na sho Daudi amango naderhaga nti: «Wakaziyôrha oli n'omwana wayîma omu Israheli. ¹⁹ Ci erhi wankahinduka, erhi wankalekêrera amarhegeko n'engeso zani nakuhaga, n'erhi wakagend'ikolera abandi ba nyamuzinda, okanakazibafukamira, ²⁰ nanabarhenza muli eri idaho nabahaga, eyîra nyumpa nagishaga oku izîno lyani, nanayikûla embere z'obusù bwâni, nyijire masheka na mugani

omu mashanja goshi. ²¹ Eyîra nyumpa yalijire enyanya ntyâla, yânaba coba ca ngasi yeshi wankanagera hofi nayo, anakaziderha erhi carhumaga Nyamubâho ajira ecîra cihugo n'eyîra nyumpa ntyâla? ²² Kandi banamushuza mpu: «ali ebwa kuba balekerire Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe wabo, owabarhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri, bagendicishwekera oku bandi ba nyamuzinda, bakazibafukamira, banakazibakolera, co carhumire abahirakwo amabî mangana aha.»

8

Salomoni ayûsa okuyûbaka aka-Nyamuzinda

¹ Enyuma ly'emyâka makumi abirhi Salomini ayûbakagamwo aka-Nyamuzinda n'obwâmi bwâge yêne, ² arhondêra okushubiyûbaka engo Hurami amuhaga, anaciyûbasamwo bene Israheli. ³ Salomoni arhabâlira Hamati-Soba anamunyaga. ⁴ Anaciyûbaka Tadimori omu irûngu n'engo zoshi zakazagikolesibwa nka mbîko omu Hamati. ⁵ Ayûbaka Betoroni w'enyanya na Betoroni w'idako, zali ngo nzibu zigwerhe enkuta, enyumvi n'orhukomyo. ⁶ Baalati n'ezindi ngo z'embîko za Salomoni, engo zakazagibikirwamwo engâlè zâge, engo z'abalwira oku nfarasi n'enfarasi zâbo, na ngasi bindi byoshi Salomoni analisimire okuyûbaka aha Yeruzalemu, omu Libano n'omu cihugo coshi câIi oku burhegesi bwâge.

⁷ Olubaga lwoshi lwa Abanya-Hiti bali basigire, Abanya-Amori, Aba-Pcrizi, Aba-Hivi n'Abanya-Yebusi, abarhali bene-Israheli, ⁸ abana babo basigalaga e nyuma zâbo omu cihugo, n'aba bene Israheli barhanigûzagya, Salomoni abajira bantu ba kukazikola, kwo banaciba kuhika ene. ⁹ Ci ntâye omu bene-Israheli, Salomoni ajizire muja wa kukazikola, bulya bali bantu ba kukazija oku matabâro, barhambo b'abalwi bâge, barhambo b'engâlè zâge na barhambo ba abalwa n'enfarasi bâge. ¹⁰ Abakulu b'abarhambo ba Salomoni bali bantu magana abirhi na makumi arhanu, bo bali n'omukolo gwa okurhegeka olubaga.

¹¹ Salomoni arhenza mwali wa Faraoni ebwa burhwâli bwa Daudi, amuhêka omu nyumpa amuyûbakiraga; bulya amaderha erhi: mukanie arhankabêra omu nyumpa ya Daudi, mwâmi w'Israheli, bulya ahôla hantu hali hantu hatagatifu bahiraga omucîmba gw'amalaganyo ga Nyamubâho.

¹² Okubundi Salomoni arherekêra Nyamubâho enterekêro z'ensirîra, oku luhêrero lwa Nyamubâho olu ali ayûbakire embere z'embaraza, ¹³ akarhere kêra ngasi lusiku ebyali birhegesirwe na Musa, kuguma n'oku ngasi sabato, oku nsiku nkulu z'emyêzi n'ezindi nsiku nkulu, kasharhu omu mwâka, oku nsiku nkulu z'emigati erhalimwo lwango, oku lusiku lukulu lw'emigobe n'oku lusiku lukulu lw'e bigala. ¹⁴ Ayimanza nk'oku îshe Daudi arhegekaga, emirhwe y'abadâhwa omu mikolo yâbo y'okukuza Nyamubâho n'okujira emikolo yâbo embere z'abadâhwa nk'oku binarhegesirwe ngasi lusiku, ayimanza n'abalanzi b'emihango nk'oku emirhwe yâbo yanali oku ngasi muhango; bulya ntyo kwo anali arhegesire Daudi, omuntu wa Nnâmahanga. ¹⁵ Barhalekaga bici oku ma rhegeko ga mwâmi oku byali biyêrekîre abadâhwa n'abaleviti kuguma n'oku byali biyêrekîre emîiko. ¹⁶ Gwayunjula ntyôla omukolo gwa Salomoni, kurhe nga amango banabandaga eciriba c'aka-Nyamuzinda kuhika amango bakayun juzagya. Aka-Nyamubâho kayunjula ntyo.

Irengi Iya Salomoni

¹⁷ Okubundi Salomoni akanya aja e Esioni-Geberi n'e Elati, oku burhambi ' bw'enyanya, omu cihugo ca Edomu. ¹⁸ Hurami arhuma abambali bamuhêkera enkuge kuguma n'abantu bayishi bwinja ebya enyanja. Bakanya bagenda boshi n'abarhumisi ba Salomoni aha Ofiri, barhenza yo talenta magana ani na makumi arhanu ga masholo, bayisha baherhire mwâmi Salomoni.

9

¹ Omwamikazi w'e Saba erhi ayumva kurhi Salomoni ajire irenge, ayîsha naye alirhangula Salomoni n'e migani, aja e Yeruzalemu, ali alusibwe n'omuzinzi gw'abantu banji, n'engamiya zali zidwîrhe obuku, amasholo mwa ndu, amabuye g'e ngulo ndârhi. Aja aha mwa Salomoni,

anacibwîra Salomoni ngasi ebi anali agwerhe oku murhima gwâge byoshi. ² Salomoni akazimuhà amashuzo oku binwa byâge byoshi, nta cinwa ciru n'eciguma cahuzire Salomo ni, eci arhashuzagya kwo bwinja. ³ Erhi oyo mwamikazi w'e Saba ayusiyumva oburhimanya bwa Salomoni, enyumpa ali ayûbasire, ⁴ ebinja biri oku cîbo câge, enyumpa z'abarhumisi bâge n'emikolo yâbo, n'emyambalo abarhumisi bâge, abarhanza bâge n'emyambalo yâbo, erhi abona enterekêro z'ensirîra akazagirherekêra Nyamubâho, abula enyomvu, ⁵ anacibwîra mwâmi, erhi: Kuziga birhali bya bunywesi ebi nakazagiyumva baderha emwâni oku biyêrekîre emikolo n'emirimo yâwe n'oburhimanya bwâwe! ⁶ Ntalonzagya okuyemêra ebi nakazagiyumva baganira, naderha nti kuhika niene mpiki nambone n'amasu gani ci mbwinage oku abambwîraga barhahisagya ciru omu karhî k'obukulu bwa oburhimanya bwâwe! Olushire irenge nakazagiyumva baderha kuli we, ⁷ Iragi lyâbo abantu bâwe, iragi lyâbo abarhumisi bâwe abakaziyôrha bayumva buca buyira oburhimanya bwâwe! ⁸ Ayagirwe Nyamubâho Nyamuzinda wâwe, owasimaga okuciyêrekana muli we erhi akuhira oku ntebe yâge mpu obe mwâmi wa Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe. Ali ebwa kuba Nyamuzinda wâwe arhonya Israheli n'okulonza mpu Israheli ayôrhe aba ho ensiku zoshi kwo kwa rhumaga akujira mwâmi wâge mpu lyo orhegeka onatwe emmanja.» ⁹ Mwamikazi ahà Salomoni talenta igana na makumi abirhi za masholo, omwandu gw'amaku n'ogwa amabuye g'engulo ndârhi. Harhasagibonekana amaku manji ntyo agali nk'aga oyôla mwamikazi w'e Saba ahâga mwâmi Salomoni. ¹⁰ Abarhumisi ba Hiram n'abarhumisi ba Salomoni bayishaga badwîrhe amasholo g'e Ofiri, bayisha badwîrhe n'emirhi y'emisandali n'amabuye g'engulo ndârhi. ¹¹ Mwâmi ajira n'eyôla misandali obululi bw'enyumpa ya mwâmi, ajiramwo n'enzenze n'ennanga oku bayimbiza. Barhali basag'ibona bya bene ebyo omu cihugo ca Yuda. ¹² Mwâmi Salomoni aha oyôla mwamikazi w'e Saba ngasi ebi anacifinjaga byoshi, ngasi ebi anahûnyire byoshi, byabà binji kulusha ebi ali adwîrhîre mwâmi. Buzinda bw'aho, omwamikazi agaluka acishubirira omu cihugo câge, ye n'abarhumisi bâge.

¹³ Obuzirho bw'amasholo bakazâg'ilerhera mwâmi Salomoni omu mwâka bwali bwa talenta za masholo, magana gali ndarhu na makumi gali nda, ¹⁴ buzira kuderha aga abarhimbûzi bakazagimulerhera; abâmi boshi b'e Arabiya ba kazagiyanka amasholo n'amarhale bagahekere Salomoni. ¹⁵ Mwâmi Salomoni ajira mpenzi nnene igana za masholo matule, ngasi mpenzi yali ya sikeli magana gali ndarhu ga masholo matule, ¹⁶ Ajira na zindi mpenzi nsungunu magana asharhu za masholo matule, ngasi mpenzi yali ya sikeli magana asharhu za masholo; mwâmi anacizihira omu nyumpa y'omuzirhu gwa Libano. ¹⁷ Mwâmi ajira entebe nnene y'ihembe anayishîga amasholo gonegone. ¹⁸ Eyôla ntebe yali egwerhe mashonezo ndarhu, n'amakondo g'amasholo gakomerîrwe oku ntebe: ngasi lunda lw'aha okubwarhalira yali amaboko; ntale ibirhi zali hofi h'ago mahoko; ¹⁹ zindi ntale ikumi n'ibirhi zali kuli agôla mashonezo ndarhu, ndarhu ngasi lunda. Nta bundi bwâmi ciru n'obuguma bwajizirwe mwo kwa bene okwôla.

²⁰ Ebirugu by'okunywêra bya mwâmi Salomoni byali bya masholo, kuguma n'ebirugu by'okulîra byali omu nyumpa y'omuzirhu gw'e Libano byali bya masholo gone. Amarhale gakazagilolwa nka ga busha amango ga mwâmi Salomoni. ²¹ Bulya mwâmi ali agwerhe enkuge zakagija e Tarsisi zakazagihêkwa n'abarhumisi ba Hurami; liguma omu myâka isharhu, ezôla nkuge zanarhenga e Tarsisi ziyîshe zidwîrhe amasholo, amarhale, amahembe g'enjavu, encima n'enduku. ²² Mwâmi Salomoni ali mwâmi mukulu olushire abandi bâmi boshi ba hano igulu oku bugale n'oku burhimanya. ²³ Abâmi b'igulu lyoshi bakazagilonza okulolakwo Salomoni, mpu bayumve oku burhimanya Nyamuzinda ahiraga Omu murhima gwâge ²⁴ na ngasi muguma akazâg'iyisha adwîrhe ebirugu byâge by'oluhembo, ebirugu by'amarhale, eby'amasholo, emyambalo, emirasano, amaku, enfarasi n'endogomi, ntyo ngasi mwâka. ²⁵ Salomoni ali agwerhe biranga bihumbi bini oku nfarasi z'engâlê zâge na bihumbi ikumi na bibirhi bya balwi b'oku nfarasi, abahira omu ngo z'engâlê hofi na mwâmi aha Yeruzalemu. ²⁶ Ali enyanya ly'abâmi boshi kurhenga oku lwîshi kuhika omu cihugo c'Abafilistini na kandi kuhika oku lubili lw'e Mîsiri. ²⁷ Mwâmi arhllma ama- rhale gabaga aha Yeruzalemu gaba ga ngasi yeshi nka mabuye, n'emirhi y'e- miyerezi yaba minji nka emikuyu

yakazagimera mmu kabanda. ²⁸ Bakazâg'ige- ndirhenza enfarasi za Salomoni e Mîsiri n'omu bindi bihllo byoshi. Okufa kwa Salomoni ²⁹ Ebisigîre oku bijiro bya Salomoni, ebirhanzi n'ebizinda, ebyôla ka birhali biyandike omu binwa by'omulêbi Natani, omu bulêbi bwa Ahiya w'e Silo na omu bilôrho by'omulêbi Yado, ebiyêrekîre Yerobwâmi, mugala wa Nebati? ³⁰ Salomoni ayîmire myâka makumi ani aha Yeruzalemu nka mwâmi w'Israheli yeshi. ³¹ Salomoni anacihengeka aha burhambi bwa b'îshe, banacimubisha Omu lugo lwa îshe Daudi, n'omugala Roboami aba mwâmi ahali hâge.

10

III. Empindûlo ntanzi omu burhegesi bw'abâmi b'Israheli

Amamimami

¹ Roboami alikulira e Sikemi, bulya olubaga loshi lwa bene-Israheli lwali lwamalundûkirayo mpu lumujire mwâmi. ² Yerobwâmi mugala wa Nebati erhi akuyumva, bulya agôla mango erhi ali e Mîsiri emunda ali ayakire mwâmi Salomoni, arhenga e Mîsiri. ³ Banacirhuma abagendimuhamagala. Okubundi Yerobwâmi n'endêko yoshi ya bene Israheli bayîsha banacibwîra Roboami ebira binwa mpu: ⁴ «Sho ali amarhuma okushiga kwirhu kuba ku shigalala, ci we oyula buno, orhulembuhizagye ogwôla mushigo muzirho gwa sho n'ogwôla muzigo sho ali amarhubarhuza, n'aho rhwanakurhumikira.» ⁵ Anacibabwîra erhi: «mushubigaluka eno munda ndi enyuma lya nsiku isharhu.» Olubaga lwanacigenda.

⁶ Mwâmi Roboami anacidôsa ihano emwa abashosi bayôrhaga baba boshi n'îshe Salomoni, amango anacirimwo omûka, abadôsa erhi: «Bici mumpanwire nayishishuza olûla lugaba?» ⁷ Banacimushuza mpu: «Nka wankacyêrekana mwinja emunda olûla lubaga luli, nka wankakazibarhumikira n'omurhima mwinja na nka wakakazibaderheza n'ebinwa by'omurhûla, banakushiga ensiku zoshi». ⁸ Ci kwônene Roboami alangabula lirya ihano abashosi bamuhâga, ajidôsa ihano emw'emisole yayushukaga kuguma boshi naye, eyanayôrhaga eba boshi naye. ⁹ Anacibabwîra erhi: «Kurhi mumpanwire, kurhi rhwankayi shishuza olûla lubaga lwambwîraga mpu: «Orhulembuhize omushigo sho ali amarhudarhabaliza?» ¹⁰ Balya bana bayushukaga boshi naye, banacimushuza mpu: «Ogendishuza olwôla lubaga lwakubwîraga eyôla nshambalo erhi: Sho ali amarhuma rhwashigalala; ci woyo, orhulembuhizagye ogwôla mushigo! Oyishibabwîra ntyâla erhi: Akanshanashanwe kani, kwo kanene aha nsiko za la rha. ¹¹ Lolagi! Larha ali azidohize omushigo gwinyu, nani nayushûla obuzirho bwâgo; larha akazagimuhanûla n'eminyuli, niono namuhanûla n'ebyuma by'endobo.»

¹² Yerobwâmi haguma n'oluhaga lwoshi baja emunda mwâmi Roboami ali, erhi kugera nsiku isharhu, nk'oku anababwîraga erhi: «Muyishe emunda ndi e nyuma lya nsiku isharhu». ¹³ Mwâmi ashuza olubaga n'ebinwa bizibu; abula bwashimba ihano balya bashosi bamuhanûlaga, ¹⁴ mwâmi Roboami abashuza omu kushimba birya binwa by'emisole, erhi: Larha arhumire omushigo gwinyu gwazidoha, nani nayushûla obuzirho bwâgo; larha akazâg'imuhanûla n'eminyuli, niono namuhanûla n'ebyuma by'endobo.» ¹⁵ Ntyôla, mwâmi arhayumvanyagya n'olubaga, Nyamuzinda wakolaga ebyo mpu lyo kayunjula kalya kanwa Nyamubâho aderhereraga muli Ahiya w'e Silo, kuli Yerobwâmi mugala wa Nebati. ¹⁶ Erhi Israheli yeshi abona oku mwâmi arhayumvirhi, olubaga lwanacishuza mwâmi muli ebîra binwa mpu: «Bici rhufanwa na Daudi?

Ntabyo rhushangira rhweshi na mwene Yese

Owa omu mwâge Israheli!

Bunôla wenene okazagilanga enyumpa yâwe, Daudi!»

Israheli acishubirira omu mwâge. ¹⁷ Bene Israheli babaga omu bishagala bya Yuda, bonene bayosire bambali ba Roboami. ¹⁸ Okubundi mwâmi Roboami anacirhuma Hadorami, murhambo wâge w'e mikolo, ci abandwa amabuye na bene Israheli, anacifa. Naye mwâmi Roboami anacishonera duba duba omu ngâlè yâge, ayakira e Yeruzalemu. ¹⁹ Ntyo kwo Israheli atwikaga omulala gwa Daudi kuhika oku lusiku lw'ene.

11

Emikolo ya Roboami

¹ Oku anahika aha Yeruzalemu, Roboami anacishubûza engabo ya aba omulala gwa Yuda na eya aba omulala gwa Benyamini, bahika boshi omu bantu bihumbi igana na makumi gali munani, boshi balume ba ntwâli bayîshilwa, mpu bajilwîsa omulala gw'Israheli Iyo obwâmi bushubigalukira Roboami. ² Ci akanwa ka Nyamubâho kanacirhinda kuli Shemayahu, muntu wa Nyamuzinda kaderha erhi: ³ «Ojibwîra Roboami mwene Salomoni, mwâmi w'e Yuda kuguma na bene Israheli boshi bayûbaka omu Yuda n'emwa bene Benyamini, ⁴ obabwire erhi: «Kwo Nyamubâho adesire ntyâla: «Orhahîra okasôka okagendilwîsa bene winyu! Shubiri ngasi muguma emwa binywe, bulya niene narhumaga okwôla kwaba». Banaciyumva akôla kanwa ka Nyamubâho, baleka okugendilwîsa Yerobwâmi.

⁵ Roboami ayûbaka aha Yeruzalemu, ayûbaka engo nzibu-zibu omu Yuda. ⁶ Ayûbaka Betelehemu, Etami, Tekoa; ⁷ Betishuri, Sako, Adulami, ⁸ Gati, Maresha, Zifi, ⁹ Adorami, Lakishi, Azeka, ¹⁰ Sarea, Ayaloni na Hebroni, zali ngo nzibu-zibu zali ziyûbasirwe omu Yuda n'emwa bene Benyamini. ¹¹ Azibuhya bwenêne ezôla nyumpa anahira kwo abalanzi, ahira mwo embîko z'ebiryo, eza amavurha n'idivayi. ¹² Omu ngasi lugo aja ahiramwo empenzi n'amatumu, azizibuhya bwenêne. Yuda na Benyamini bo bayosire bâge.

Abaleviti na bene-Israheli bayosire oku bwâmi bw'e Yeruzalemu

¹³ Abadâhwa n'abaleviti bayûbakaga omu Israheli boshi, barhenga omu bihugo bayûbakaga, baja emunda Roboami ayûbakaga. ¹⁴ Bene Levi bakazileka amalambo gâbo, n'amashwa gâbo, baja e Yuda n'e Yeruzalemu, ebwa kuba Yerobwâmi boshi n'abagala bakazigibanza okujira emikolo yâbo y'obudâhwa omu kukuza Nyamubâho, ¹⁵ na kandi oku lunda lwâge, ali amajira abadâhwa bakazirherekêra omu mpêrero z'omu birhondo, oku bihebe n'amanina akazâg'ijira. ¹⁶ Enyuma zâbo abandi boshi b'omu milala ya bene Israheli bakazagilonza n'omurhima gwâbo goshi Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, bakaziŷisha e Yeruzalemu balirherekêra, Nyamuzinda wa b'îshe wabo. ¹⁷ Ntyo barhuma obwâmi bw'e Yuda bwazibuha; naye Roboami, mugala wa Salomoni arhinda bwinja myâka isharhu bulya muli eyôla myâka isharhu ali aenzire omu njira za Daudi n'eza Salomoni.

Abakazi n'abana ba Roboami

¹⁸ Roboami ayanka Mahalati, mwali wa Yerimoti, mugala wa Daudi; kandi « ayanka Abihayili, mwali wa Eliabu, mugala wa Yese. ¹⁹ Amuburhira abagala: Yeushi, Shemariya na Zahamu. ²⁰ Enyuma z'ahôla ayanka Maaka mwâli wa Absalomu, naye amuburhira: Abiya, Atayi, Ziza, na Shelomiti. ²¹ Roboami arho nyagya bwenêne Maaka, mwâli wa Absalomu kulusha abandi bakage n'ebihurula byâge byoshi; bulya ayansire bakazi ikumi na munani na bihurula makumi gali ndarhu, anaburha banarhabana makumi abirhi na munani na bananyere makumi gali ndarhu. ²² Roboami ahira Abiya, mugala wa Maaka embere, amujira murhambo muli bene wabo, mpu buzinda ayishiba mwâmi. ²³ Bagala bâge aja abalumîza n'obwenge omu mirhundu yoshi ya Yuda n'eya Benyamini, omu ngo nzibu-zibu zoshi; akazibahà ebiryo mwandu, n'okubalongeza abakazi banji.

12

Roboami ajahika amarhegeko ga Nyakasane

¹ Erhi Roboami aba amayimanza bwinja obwâmi bwâge amanaba n'emi- si, ajandika amarhegeko ga Nyamubâho, kuguma na bene Israheli boshi naye. ² Omu mwâka gwa karhanu gwa okuyîma kwa Roboami, Shishaki, mwâmi w'e Mîsiri, ayinamuka, ayîsha arhabalire Yeruzalemu ebwa kuba bali bamalekêrera Nyamubâho. ³ Ayîsha adwîrhe ngâlê cihumbi na magana abirhi, bihumbi makumi gali ndarhu ga basirika bakulwira oku nfarasi, lurhankaha shiganjwa olundi lubaga lwali luyîshire boshi naye kurhenga e Mîsiri: Abanya-Libiya, Abanya-Suki, Abanya-Etiyopia. ⁴ Anyaga engo nzibu-zibu zoshi z'omu Yuda, alinda

ahika e Yeruzalemu. ⁵ Omulêbi Shemaya ayîsha aja emunda Roboami ali boshi n'abarhambo b'omu Yuda, aja emunda bali bashubûzinye omu Yeruzalemu omu kuja kwayaka Shishaki, anacibabwîra, erhi: «Kwo adesire ntyâla Nyamubâho: Mwanjandisire; nani namamujandika omu maboko ga Shishaki.» ⁶ Abarhambo b'Israheli haguma na mwâmi barhorhohera, banaciderha mpu: «Nyamubâho ali mushinganyanya!» ⁷ Erhi Nyamubâho abo na barhorhohera ntyôla, akanwa ka Nyamubâho, kanacirhinda kuli Shemaya, kaderha erhi: «Bamarhorhohera, ntacibaheêrekeze; enyuma za kasanzi kasungunu, nabayôkola, na ntyo oburhe bwâni burhalumire omu Yeruzalemu n'okuboko kwa Shishaki. ⁸ Ci kwônene baba barhumisi bâge, lyo bakazimanya okunkolera kwo kuderha kurhi n'okukolera amâmi g'omu cihugo.»

⁹ Shishaki mwâmi w'e Mîsiri arhabalira Yeruzalemu, ahagula obuhirhi bw'omu ka-Nyamuzinda n'obw'omu bwâmi, agukumba byoshi. Asabunga ziry mpenzi z'amasholo Salomoni ajirisagya. ¹⁰ Ahali h'ezôla mpenzi, mwâmi Roboami atulisa ezindi mpenzi z'amarhale, azibisa abarhambo b'abantu bayî shigilibirha, bo bakazagilanga omuhango gw'enryumpa ya mwâmi. ¹¹ Ngasi ma ngo erhi mwâmi abaga akola aja ebwa ka-Nyamuzinda, abalibisi banayîshe bazidwîrhe, kandi banashubizigalula omu nyumpa y'abalibisi.

¹² Ebwa kuba Roboami ali amarhorhohera, oburhe bwa Nyamubâho bwarhenga kuli ye, okwôla kwarhuma arhaciherêrekeraga loshi; kandi iragi lyashubira omu Yuda. ¹³ Mwâmi Roboami, arhinda bwinja omu Yeruzalemu anaba mwo mwâmi. Ali agwerhe myâka makumi ani erhi aba mwâmi, anagali geza myâka ikumi na nda ali mwâmi aha Yeruzalemu, lwo lugo Nyamubâho acîshogaga omu karhî k'emilala ya bene Israheli yoshi mpu ahire ho izîno lyâge. Nina, izîno lyâge ye wali Naama, munya-Amoni. ¹⁴ Ayîma kubi, ebwa kuba arhacihanaga n'omurhima gwâge omu kulongereza Nyamubâho. ¹⁵ Ebijiro bya Roboami byoshi, ebirhanzi n'ebizinda, ebyôla ka birhali omu binwa bya omulêbi Shemaya n'omu bya Ido ye wali mulêbi w'ebiyêrekîre emilala? Entambala yakaziyôrha eri ekarhî ka Roboami na Yerobwâmi. ¹⁶ Roboami acihengeka hali b'îshe, anabishwa omu cishagala ca Daudi. Omugala Abiya ayima ahali hâge.

13

Entambala ekarhî ka Abiya na Yerobwâmi

¹ Omu mwâka gwa kali ikumi na munani gwa okuyîma kwa mwâmi Yerobwâmi, Abiya aba mwâmi omu Yuda, anaciyima myâka isharhu aha Yeruzalemu. ² Nina izîno lyâge ye wali Mikayahu, mwali wa Urieli w'e Gibeya. Entambala yanacizûka ekarhî ka Abiya na Yerobwâmi. ³ Abiya ashonza entambala na omurhwe gwa abalwi b'entwâli, bihumbi magana ani boshi balume bîshogwa; naye Yerobwâmi akoza entambala kuli ye n'omurhwe gwa bantu bihumbi magana gali munani, bantu bîshogwa, balwi ba ntwâli.

Emyanzi Abiya abwîraga bene-Israheli

⁴ Kurhenga enyanya ly'akarhondo ka Semarayimu, akali omu ntôndo ya Efrayimu, Abiya ayîmanga aderha erhi: «Onyumve, Yerobwâmi, nâwe Israheli weshi! ⁵ Ka murhagwasirwi okumanya oku Nyamubâho, Nyamuzinda w'Isra heli, ahire Daudi obwâmi bw'ensiku zoshi omu Israheli, amuhabo ye n'abagala omu ndagâno erhankavunwa? ⁶ Na Yerobwâmi, mugala wa Nebati, murhumisi wa Salomoni, mugala wa Daudi, acihindwire, anagomera nnawabo. ⁷ Abantu ba busha busha, bagala ba Beliali, balundukira emunda ali, bahima Roboami mugala wa Salomoni. Roboami âciri mwana murhorho, wa murhima muzamba, arhahashaga okubahagalika. ⁸ Na bunôla mumanyire mpu mwahima obwâmi bwa Nyamubâho, obuli omu maboko ga bagala ba Daudi; muyîshire muli mwandu, muyîshire mudwîrhe amanina g'amasholo aga Yerobwâmi ajiriraga abo ba nyamuzinda. ⁹ Ka murhajandikaga, abadâhwa ba Nyamubâho, bagala ba Aroni, n'abaleviti, ka murhajira abinyu badâhwa aka ezindi mbaga z'omu cihugo? Ngasi wayishire n'empanzi y'omucûka na ngandabuzi nda mpu naye bamuyîmike mudâhwa, akola aba mudâhwa w'irumbi mpu Nyamuzinda. ¹⁰ Kuli rhwe, Nyamubâho ye Nyamuzinda wirhu, rhurhânacimulekêre; abadâhwa bahêra Nyamubâho

bali bene Aroni, n'abaleviti bali omu mikolo yâbo. ¹¹Ngasi sêzi na ngasi bijingo, banatumbûkize enterekêro z'ensirîra emu nda Nyamubâho ali kuguma n'omugi gwa akisununu kinja; banahire emigati y'enterekêro oku mêza garhali kwo izabyo, na ngasi bijingo banayâse akamole k'amasholo n'amatara gako; bulya rhunashimbe amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, ci moyo mwamujandisire. ¹²Loli oku haguma na nirhu, n'embere zirhu, eri Nyamuzinda n'abadâhwa bâge, kuguma n'emîshekera ya shekêrezibwa kuli mwe. Bene Israheli murhahîra mukakoza entambala kuli Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho, bulya mwanayabirwa.

Abiya ahima bene-Israheli

¹³Yerobwâmi agabanya engabo yâge, baguma mpu bayîshe cifulikwe e nyuma z'abashombanyi eyindi ngabo mpu eyîshe embere za bene Yuda. ¹⁴Be ne Yuda bahindamuka babona oku bagwâsirwe okulwa embere n'enyuma. Banacilakira emunda Nyamubâho ali, ¹⁵abadâhwa banacibûha emîshekera. Bene Yuda banacibanda orhubababo rhw'amatabâro, na oku bene Yuda ba dwîrhe babanda orhubababo rhw'amatabâro, Nyamuzinda arhingamira Yero bwâmi na Israheli yeshi embere za Abiya na bene Yuda. ¹⁶Bene-Israheli, bayaka embere za bene Yuda, naye Nyamuzinda anacibahira omu maboko ga bene Yuda. ¹⁷Abiya n'olubaga lwâge babahima okurhankaderhwa, n'abafire omu bene Israheli bahika omu bantu bihumbi magana arhanu ga bantu b'e ntwâli. ¹⁸Bene Israheli barhorhohera agôla mango, nabo bene Yuda baja bazibuha, ebwa kuba bali bashegemire Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe wabo.

Okuyûrha kw'obwâmi bwa Yerobwâmi

¹⁹Abiya, ashimbulira Yerobwâmi, amunyaga engo: Beteli n'emirhundu yâge, Yeshana n'emirhundu yâge, Efroni n'emirhundu yâge. ²⁰Yerobwâmi a rhacibonaga emisi amango ga Abiya goshi, Nyamuzinda amurhingamira afa. ²¹Ci Abiya aja azibuha bwenêne; ayanka bakazi ikumi na bani anaciburha bagala makumi abirhi na babirhi na banyere ikumi na ndarhu. ²²Ebisigîre oku bijiro bya Abiya, ebi ajizire n'ebinwa byâge, ebyôla biri biyandike. Myanzi y'okukengeza obulêbi bwa Ido. ²³Abiya acihengeka hali bîshe, banacimubisha omu lugo lwa Daudi, omugala Asa, ayima ahali hâge; amango gâge ecihugo cahumûka myâka ikumi.

14

Entambala ekarhî ka Abiya na Yerobwâmi

¹Omu mwâka gwa kali ikumi na munani gwa okuyîma kwa mwâmi Yerobwâmi, Abiya aba mwâmi omu Yuda, anaciyima myâka isharhu aha Yeruzalemu. ²Nina izîno lyâge ye wali Mikayahu, mwali wa Urieli w'e Gibeya. Entambala yanacizûka ekarhî ka Abiya na Yerobwâmi. ³Abiya ashonza entambala na omurhwe gwa abalwi b'entwâli, bihumbi magana ani boshi balume bîshogwa; naye Yerobwâmi akoza entambala kuli ye n'omurhwe gwa bantu bihumbi magana gali munani, bantu bîshogwa, balwi ba ntwâli.

Emyanzi Abiya abwîraga bene-Israheli

⁴Kurhenga enyanya ly'akarhondo ka Semarayimu, akali omu ntôndo ya Efrayimu, Abiya ayîmanga aderha erhi: «Onyumve, Yerobwâmi, nâwe Israheli weshi! ⁵Ka murhagwasirwi okumanya oku Nyamubâho, Nyamuzinda w'Isra heli, ahire Daudi obwâmi bw'ensiku zoshi omu Israheli, amuhabo ye n'abagala omu ndagâno erhankavunwa? ⁶Na Yerobwâmi, mugala wa Nebati, murhumisi wa Salomoni, mugala wa Daudi, acihindwire, anagomera nnawabo. ⁷Abantu ba busha busha, bagala ba Beliali, balundukira emunda ali, bahima Roboami mugala wa Salomoni. Roboami âciri mwana murhorho, wa murhima muzamba, arhahashaga okubahagalika. ⁸Na bunôla mumanyire mpu mwahima obwâmi bwa Nyamubâho, obuli omu maboko ga bagala ba Daudi; muyîshire muli mwandu, muyîshire mudwîrhe amanina g'amasholo aga Yerobwâmi ajiriraga abo ba nyamuzinda. ⁹Ka murhajandikaga, abadâhwa ba Nyamubâho, bagala ba Aroni, n'abaleviti, ka murhajira abinyu badâhwa aka ezindi mbaga

z'omu cihugo? Ngasi wayishire n'empanzi y'omucûka na ngandabuzi nda mpu naye bamuyîmike mudâhwa, akola aba mudâhwa w'irumbi mpu Nyamuzinda.¹⁰ Kuli rhwe, Nyamubâho ye Nyamuzinda wirhu, rhurhânacimulekêrere; abadâhwa bahêra Nyamubâho bali bene Aroni, n'abaleviti bali omu mikolo yâbo.¹¹ Ngasi sêzi na ngasi bijingo, banatumbûkize enterekêro z'ensirîra emu nda Nyamubâho ali kuguma n'omugi gwa akisununu kinja; banahire emigati y'enterekêro oku mêza garhali kwo izabyo, na ngasi bijingo banayâse akamole k'amasholo n'amatara gako; bulya rhunashimbe amarhegeko ga Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, ci moyo mwamujandisire.¹² Loli oku haguma na nirhu, n'embere zirhu, eri Nyamuzinda n'abadâhwa bâge, kuguma n'emîshekera ya shekêrezibwa kuli mwe. Bene Israheli murhahîra mukakozza entambala kuli Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho, bulya mwanayabirwa.

Abiya ahima bene-Israheli

¹³ Yerobwâmi agabanya engabo yâge, baguma mpu bayîshe cifulikwe e nyuma z'abashombanyi eyindi ngabo mpu eyîshe embere za bene Yuda.¹⁴ Be ne Yuda bahindamuka babona oku bagwâsirwe okulwa embere n'enyuma. Banacilakira emunda Nyamubâho ali,¹⁵ abadâhwa banacibûha emîshekera. Bene Yuda banacibanda orhubababo rhw'amatabâro, na oku bene Yuda ba dwîrhe babanda orhubababo rhw'amatabâro, Nyamuzinda arhingamira Yero bwâmi na Israheli yeshi embere za Abiya na bene Yuda.¹⁶ Bene-Israheli, bayaka embere za bene Yuda, naye Nyamuzinda anacibahira omu maboko ga bene Yuda.¹⁷ Abiya n'olubaga lwâge babahima okurhankaderhwa, n'abafire omu bene Israheli bahika omu bantu bihumbi magana arhanu ga bantu b'e ntwâli.¹⁸ Bene Israheli barhorhohera agôla mango, nabo bene Yuda baja bazibuha, ebwa kuba bali bashegemire Nyamubâho, Nyamuzinda wa bîshe wabo.

Okuyûrha kw'obwâmi bwa Yerobwâmi

¹⁹ Abiya, ashimbulira Yerobwâmi, amunyaga engo: Beteli n'emirhundu yâge, Yeshana n'emirhundu yâge, Efroni n'emirhundu yâge.²⁰ Yerobwâmi a rhacibonaga emisi amango ga Abiya goshi, Nyamuzinda amurhingamira afa.²¹ Ci Abiya aja azibuha bwenêne; ayanka bakazi ikumi na bani anaciburha bagala makumi abirhi na babirhi na banyere ikumi na ndarhu.²² Ebisigîre oku bijiro bya Abiya, ebi ajizire n'ebinwa byâge, ebyôla biri biyandike. Myanzi y'okukengeza obulêbi bwa Ido.²³ Abiya acihengeka hali bîshe, banacimubisha omu lugo lwa Daudi, omugala Asa, ayima ahali hâge; amango gâge ecihugo cahumûka myâka ikumi.

15

Obulêbi

¹ Omûka gwa Nyamuzinda gwanacija kuli Azariyahu, mugala wa Odedi,² naye akanya aja emunda Asa ali anacimubwîra erhi: «Onyumve wâni Asa, kuguma na Yuda yeshi na Benyamini yeshi. Nyamubâho ali haguma na ninyu amango muli haguma naye; nka mwankamulonza, analêka mumubone; ci erhi mwankamujandika naye anamujandika .³ Israheli agezize myâka minji buzira kuba na Nyamuzinda w'okuli, buzira kuba na omudâhwa wakaziwigiriza, buzira kuba n'oburhegesi.⁴ Ci omu malibûko gâge ashubihindamukira emunda Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli ali; bamulonza banamubona.⁵ Muli agôla mango nta murhûla bagwerhe abakazagija eyi n'eyi, ebwa kuba hali akavango kanji bwenêne omu bantu bayûbakaga omu cihugo.⁶ Bâkazagi hukuzanya, lugamba oku lundi, lugo oku lundi, bulya Nyamuzinda akazagi bahira mwo akavango n'amalibûko ga ngasi lubero.⁷ Mwoyo muciyêrekanage bantu, bazibu, amaboko ginyu garhacirhibaga, bulya mwayîshihâbwa oluhembo oku bijiro binyu.»

⁸ Erhi ayumva ebyôla binwa by'omulêbi Odedi, Asa aba n'oburhwâli; ajira barhenza ngasi byanali bya bukurungu byoshi omu cihugo ca Yuda coshi na omu ca Benyamini n'omu ngo banyagaga omu ntôndo ya Efrayimu; ashubiyûbaka oluhêrero lwa Nyamubâho.⁹ Ashubûza

bene Yuda na bene Benyamini, na aba kuli bene Efrayimu, bene Menashè na bene Simoni bayûbakaga haguma nabo, bulya bantu banji b'Israheli bali bamaja olunda lwâge, erhi babona oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâge ali haguma naye. ¹⁰ Babugânana aha Yeruzalemu omu mwêzi gwa kasharhu, gwa omwâka gwa kali ikumi na karhanu kurhenga Asa ali mwâmi. ¹¹ Olwôla lusiku barherekêra Nyamubâho, kuli gulya munyago bayishaga badwîrhe, nkanfu magana gali nda na bibuzi bihumbi nda. ¹² Bacîgasha oku bakazilonza Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe wabo, n'omurhima gwâbo goshi n'iroho lyâbo lyoshi. ¹³ N'oku ngasi yeshi orhalonzizi Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, agwâsirwe ayirhwe, abe murho erhi mukulu, abe mulume erhi mukazi. ¹⁴ Boshi bahâna eciraganc emwa Nyamubâho n'izu linene, n'orhubabaho rhwa omwishingo, n'izu ly'emishekera n'erya empanda. ¹⁵ Yuda yeshi ashagaluka n'ecôla ciragâne, bulya bacijizire n'omurhima gwâbo goshi, na kandi bulya balonzize Nyamubâho n'obulonza bwâbo boshi, kandi analeka bamubona: Nyamubâho anacibahà okuhumûka n'omurhûla boshi n'abantu babali eburhambi boshi.

¹⁶ Mwâmi Asa, ciru anyaga Maaka ye oligi nina, ecikono c'obuluzi kulya kuba amajira ebirhagwerhi nda na mugongo by'enshusho ya Ashera. Asa ahongola ebyôla birhagwerhi nda na mugongo, erhi aba amabivungunyula bu shâno, agendibiyôkera omu lubanda lwa Kedroni. ¹⁷ Ci kwônene, empêro z'omu hantu h'enyanya omu birhondo zirhawaga omu Israheli, ciru akaba Asa ali agwerhe omurhima gushingânîne omu kalamo kage koshi. ¹⁸ Arhabika omu ka-Nyamuzinda ebintu byagishagwa n'îshe, n'ebintu agîshaga yêne, amarhale, amasholo n'ebirugu. ¹⁹ Harhabâga matabâro kuhika oku mwâka gwa kali makumi asharhu n'irhanu y'okuyîma kwa Asa.

16

Asa alwîsa Basha, mwâmi w'Israheli

¹ Omu mwâka gwa kali makumi asharhu na ndarhu kurhenga Asa ali mwâmi, Basha, mwâmi w'Israheli arhabâla ajilwîsa Yuda, Anacyûbaka Rama, Ilyo ahanza okuja emwa Asa, mwâmi w'e Yuda na kandi Iyo ahanza okurhenga eyôla munda. ² Asa arhenza amarhale n'amasholo omu ka-Nyamuzinda n'omu nyumpa ya mwâmi, analika entumwa yaja emwa Ben-Hadadi, mwâmi w'e Sîriya wayûbakaga aha Damasko mpu bagendimubwîra erhi: ³ «Rhuyôrha rhuyumvanya nie na nâwe, larha na sho. Nkurhumire amarhale n'amasholo. Oje aho, ovune endagâno yâwe, mweshi na Basha, mwâmi w'Israheli Iyo aja kuli na nani.» ⁴ Ben-Hadadi ayumva mwâmi Asa; arhuma abarhambo ba engabo y'abalwi bâge barhabâlira engo za Israheli, banacinyaga, Iyoni, Dani, Abeli Mayimi na ngasi ngo zali za mbîko omu Nefutali. ⁵ Erhi Basha ayumva oku kwo byabire ntyôla, aleka okuyûbaka Rama, ayimanza emikolo. ⁶ Mwâmi Asa anacikanyanya bene Yuda boshi, bagukumba amabuye n'emirhi Basha akazagiyûbakamwo Rama; agendiyûbaka mwo Geba na Mispa.

⁷ Muli agôla mango, omulêbi Hanani aja emunda Asa, mwâmi w'e Yuda ali, anacimubwîra erhi: «Kulya kuba walongize oburhabale emwa mwâmi w'e Aramu, wabula kubulongeza kuli Nyamubâho wâwe, kuli okwôla engabo y'abalwi b'e Aramu yakushugunusire omu nfune. ⁸ Abanya-Kushi, Abanya-Libiya ka barhâli bajizire omurhwe munene, haguma n'engâlè haguma n'aba okulwira oku nfarasi babo mwandu? Na kulya kuba wali oshegemire Nyamubâho anakuhâ bo. ⁹ Bulya amasu ga Nyamubâho ganaje gazungula igulu lyoshi omu kurhabala ngasi boshi banâhizire omurhima gwâbo loshi kuli ye. Wajizire nka musirhe muli okwôla, kurhenga ene okolaga wakaziyôrha oli kwo amatabâro. ¹⁰ Asa akunirira ôlya mulêbi, amuhira omu mpamikwa ebwa kuba ali agwerhe oburhe bunene kuli ye erhi ebyôla binwa byâge birhuma. Na muli agôla mango Asa arhindibuza bantu baguma omu lubaga.

Obuzinda bw'okuyîma kwa Asa

¹¹ Lola oku ebijiro bya Asa, ebirhanzi n'ebizinda biri biyandike omu citabu c'abâmi b'e Yuda n'aba omu Israheli. ¹² Omu mwâka gwa kali makumi asharhu na mwenda kurhenga ali mwâmi, Asa alwâlira omu magulu endwâla ndârhi; ity'agôla mango alwâlaga arhajag'idôsa

Nyamubâho, ci abà emwa abafumu yo akazija^a. ¹³ Asa acihengeka aha burhambi bw'îshe, afa omu mwâka gwa kali makumi ani na muguma kurhenga ali mwâmi. ¹⁴ Bamubisha omu nshinda yêne ahumbisagya omu lugo lwa Daudi; bamugwishiza oku ncingo eyunjwire buku n'omugavu, byali birheganyibwe n'abalenga ba ebiyêrekire ebyôla bya obuku, banacimutwanira eciheye c'omuliro munene bwenêne.

17

Oburhegesi bwa Yozafati

¹ Yozafati, mugala wa Asa ayîma ahali hâge. Acilanga buzibu kuli I sraheli: ² Aja ahira emirhwe y'abalwi omu ngasi ngo nzibuzibu z'omu Yuda, ahira abalanzi omu cihugo caYuda n'omu ngo za Efrayimu ezi îshe Asa anyagaga.

Yozafati akenga amarhegeko ga Nyakasane

³ Nyamubâho aba haguma na Yozafati kulya kuba ali agezire omu njira nta ngiriza za îshe Daudi, arhanalonzagya okukolcra ba Baali, ⁴ ci alongereza NyamuZinda w'îshe anashimba amarhegeko gâge, buzira okuyiga ebijiro bya Israheli. ⁵ Nyamubâho azibuhya obwâmi omu maboko gâge; Yuda yeshi akaziyisha amudwîrhîre entiilo, aba n'obugale mwandu n'irenge linene. ⁶ Omurhima gwâge gwaja enyanya omu njira za Nyamubâho, ahirigisa loshi omu Yuda empêro zali ahantu h'enyanya omu rhurhondo kuguma n'enshusho za Ashera. ⁷ Omu waka gwa kali nda kurhenga ali mwâmi arhuma abarhambo bâge, Beni-Hayili, Obadia, Zakariya, Natanaeli na Mikayahu mpu baje bayigiriza omu bihugo bya Yuda. ⁸ Arhuma haguma nabo, abaleviti Shemayahu, Netanyahu, Zebadiyahu, Asaeli, Shemiramoti, Yonatani, Adoniyahu, Tobiyahu, Tobadoniya, na haguma n'abôla baleviti arhuma Elishama na Yehorami. ⁹ Baja bayigiriza omu Yuda erhi banadwîrhe ecitabu c'oburhegesi bwa Nyamubâho; bagera omu ngo zoshi za Yuda, banaja bayigiriza omu lubaga. ¹⁰ Obwôba bwa Nyamubâho bwalumîra omu ngasi mami ganali gazungulusire Yuda, barhatulaga entambala kuli Yozafati. ¹¹ Abafilistini bakazihêkera Yozafati entulo z'amarhale g'empongano; kuguma, nabo Abaharabu bakazimulêrhera ebishwekwa, ngandabuzi bihumbi nda na magana gali nda na bihebe cihumbi na magana gali nda. ¹² Yozafati aja enyanya bwenêne? Ayûbaka omu Yuda enyumpa nzibuzibu, ayûbaka engo n'embîko.

Abasirika ba Yozafati

¹³ Ali agwerhe mihako minji omu ngo za Yuda n'abalwi, basirika ba ntwâli omu Yeruzalemu. ¹⁴ Alaga omubale gwâbo nk'oku emilala yâbo enakulikirine. Kuli bene Yuda, abarhambo b'ebihumbi: Adna, ye wali murhambo, na haguma naye, bihumbi magana ashahu bya balwi; ¹⁵ eburhambi bwâge, Yehohanani, ye wali murhambo na haguma naye, bihumbi magana abirhi na makumi gali munani ga bantu, ¹⁶ n'eburhambi bwâge, Amasiya, mugala wa Zikiri, owalici rherekire yenene n'obulonza bwâge emwa Nyamubâho, na haguma naye, bihu mbi magana abirhi ga balwi. ¹⁷ Emwa bene Benyamini: Eliyada, mulwî wa ntwâli, haguma naye, bantu bihumbi magana abirhi, balwa n'omuherho n'e mpenzi, ¹⁸ n'aha burhambi bwâge, Yehozabadi, haguma naye, bihumbi makumi gali munani bya bantu bacîbambizize oku matabâro. ¹⁹ Abôla bo bakazagikolera mwâmi, buzira kuderha balya mwâmi ajaga ahira omu ngo nzibu-zibu zali omu cihugo ca Yuda coshi.

18

Yozafati ayinjibana na Ahabu

¹ Yozafati ali amagala bwenêne, anaja n'irenge linene, anacilungana boshi na Ahabu omu njira y'obuhya. ² Erhi kugera myâka erhali minyi abu ngulukira emwa Ahabu e Samâriya.

^a **16.12** Ntaho kuhanzibwe omu Bibliya okujidôsa abanganga erhi abafumu, cikwône Asa akalihirwe bulya alwalaga arhajag'idôsa Nyamubâho; acîkubagira abafumu bone. 16, 14: Asa ayîmire kurhenga omu 912 - 871.

Akabu anacibâga ebibuzi n'enkafu mwa ndu, kuli ye na oku lubaga lwali boshi naye anacimuhûna mpu basôkere e Ramoti omu Gileadi. ³ Ahabu mwâmi w'Israheli, anacidôsa Yozafati, mwâmi w'e Yuda erhi: «Ka rhwabalamira rhweshi na nâwe e Ramoti omu Gileadi?» Yozafati anacimushuza erhi: Onkolese nk'oku wene wankanacikolesa, okolese n'olubaga lwâni nk'oku wankanakolesa olubaga lwâwe, rhwalwa haguma na nâwe.»

⁴ Yozafati anacibwîra omwâmi w'Israheli erhi: «Nkuhûnyire orhangigendidôsa buno akanwa ka Nyamubâho.» ⁵ Mwâmi w'Israheli anacihamagala abalêbi; bali bahisire omu magana ani, anacibabwîra erhi: «Ka rhwaja e Ramoti omu Gileadi okugendilwa nisi erhi ndeke?» Banacishuza mpu: «Osôke, na Nyamuzinda ahira olwôla lugo omu nfune za mwâmi.» ⁶ Ci Yozafati aderha erhi: «K'eno munda erhankabonekana omulêbi wa Nyamubâho, oyu rhwankahashidôsa?» ⁷ Omwâmi w'Israheli anacishuza Yozafati, erhi: «Haciri omunlu rhwankahashidôsa ebya Nyamubâho; ci kwônene ntahimwa kumushomba, bulya arhalêba bintu binja kuli nie, ci ngasi mango bibi byonene: ye Mikayehu, mugala wa Yimula.» Yozafati anaciderha erhi: «Mwâmi amanye arhaderhaga ntyôla!» ⁸ Okubundi mwâmi w'Israheli anacirhuma murhumisi wa ge muguma erhi: «Duba! Mikayebu, mugala wa Yimula.»

⁹ Mwâmi w'Israheli na Yozafati mwâmi w'e Yuda bali batamire ngasi muguma omu ntebe yâge y'obwâmi, banayambirhe emyambalo yâbo y'obwâmi, bali batamire oku cano, aha muhango gw'olumvi lwa Samâriya; n'abalêbi boshi bakazâg'ilêbera embere zâbo. ¹⁰ Sidikiyahu, mugala wa Kenana, ali amacitufikiza amahembe g'ecûma, anaciderha erhi: «Kwo adesire ntyâla, Nyamubâho: Agâla mahembe go watumirhamwo Abanya-Aramu kuhika obamalire.» ¹¹ N'abalêbi boshi kwo banakazirilêba ntyôla omu kuderha mpu: «Sôkera e Ramoti omu Gileadi, ohimane bulya Nyamubâho ayishiluhâ mwâmi.»

¹² Erya ntumwa yajagihamagala Mikayahu yanacimubwîra erhi: Lola oku ebinwa bya abalêbi byoshi byalagwire mwâmi obwinja; akanwa kâwe nako kabâge nka akanwa ka ngasi muguma muli bo: olagule obwinja! Mikayahu anacishuza erhi: ¹³ «Alame Nyamubâho! Oku Nyamuzinda akambwîra kwo nakanayishiderha!» ¹⁴ Erhi ahika hofi na mwâmi, mwâmi amubwîra erhi: «Mikayahu, ka rhwaja e Ramoti omu Gileadi oku kugendilwa nisi erhi rhalueke?» Anacishuza erhi: «Musôkage, munahimane bulyala mwabahirwe.» ¹⁵ Mwâmi anacimubwîra erhi: «Kuhenga mangaci galya erhi kugasha nkugasha nti okazi mbwîra okunali kwônene oku izîno lya Nyamubâho?» Olya mulêbi anacishuza erhi: ¹⁶ «Namabona bene Israheli boshi bashandabanyire oku ntôndo nka bibuzi birhagwerhi mungere; na Nyamubâho amaderha erhi: Bala bantu barhagwerhi nnawabo: bagaluke n'omurhûla ngasi muguma omu mwâge.»

¹⁷ Omwâmi w'Israheli anabwîra Yozafati erhi: «Ka ntakubwizire kwo? A rhandêbera bintu binja ci bibi byonene.» ¹⁸ Olya mulêbi anaciderha erhi: «Yu mvagyi akanwa ka Nyamubâho! Nabwîne Nyamubâho atamire oku ntebe yâge, n'omurhwe gw'empingu gwoshi erhi gumuli ekulyo n'ekumoshô. ¹⁹ Nyamu bâho anaciderha erhi: «Ndi wahabula Ahabu, mwâmi w'Israheli, lya asôkera e Ramoti omu Gileadi anagendifirayo?» Bashuza muguma oku, owundi kula. ²⁰ Okubundi omuzimu amanayisha amaja embere za Nyamubâho amaderha e rhi: «Nieki najimuhabula». Nyamubâho amudôsa erhi kurhi? Ashuza erhi: ²¹ «Nagenda njiba muzimu wa bunywesi omu kanwa ka abalêbi bâge boshi». Nyamubâho anaciderha erhi: «Wamushumika, ciru onamuhirimye; gendaga ojire ntyo». ²² Okolaga obwîne obwo oku Nyamubâho anahizire omuzimu mubi omu kanwa ka abala balêbi bawe. Na Nyamubâho anadesire kubi kuli we.»

²³ Ci kwône, Sidikiyahu, mugala wa Kenana anaciyegera, anacishurha Mikayahu, amurhimba oluhi omu irhama anaciderha erhi: «Ngahigi omuzimu wa Nyamubâho antengiremwo aba we aganiza?» ²⁴ Mikayahu anacishuza erhi: «Lola oku wakubona omula lusiku lwayisha olu waja wjamwo omu nyumpa kurhenga omu yindi okola walonza aha wacifulika». ²⁵ Omwâmi w'Israheli anaciderha erhi: «Mugwarhe Mikayahu, mumuhêkere Amoni, ye murhambo w'olugo, n'emwa Yoash, mugala wa mwâmi. ²⁶ Mubabwire mpu: Mwâmi adesire ntyâla: muhire oyu muntu omu mpamikwa munakazimulisa n'omugati gw'amalibûko munakazimunywesa n'amîshi g'amalibûko, kuhika amango nashubuka

n'omurhûla». ²⁷ Mikayehu anaciderha erhi: «Okunali, nka waka shubukana omurhûla, erhi Nyamubâho arhaderhire muli nie.»

Itumbà

²⁸ Omwâmi w'Israheli boshi na Yozafati, mwâmi w'e Yuda, banacisôkera e Ramoti omu Gileadi. ²⁹ Omwâmi w'Israheli anacibwîra Yozafati erhi: «Nalo nza okucifulika omu kujilwa nyambale kundikundi; ci wehe oyambale emya mbalo yâwe.» Omwâmi w'Israheli, acifulika omu kuyambala kundikundi, bakanya baja oku ntambala. ³⁰ Omwâmi w'e Aramu ali erhi anahire abarha mbo b'engâlè zâge erîra irhegeko erhi: «Murhahîraga mukashimba omurho nisi erhi omukulu, ci mushimbe omwâmi w'Israheli. ³¹ Erhi abarhambo b'engâlè babona Yozafati banaciderha mpu: Neci ye mwâmi w'Israheli ôla». Banacimu gorha bakola bamulwîsa. Yozafati anacibanda endulu na Nyamubâho anacimurhabâla, Nyamuzinda abakungusha kuli naye. ³² Erhi balya barha mbo b'engâlè babona oku arhali ye mwâmi w'Israheli, banacimuleka. ³³ Lero muntu muguma anacilasha omwampi gwâge, gwanacigwârha mwâmi halyâla empenzi yâge erhali ehisire. Mwâmi anacibwîra omurhumisi wâge erhi: «Ntenza omu ntambala namabandwa!» ³⁴ Olwôla lusiku entambala yaja mwo entemu. Mwâmi w'Israheli ali ayimanzire omu ngâlè yâge aha ishiriza Iya Abanya Sîriya, kuhika bijingo, mwo anafirire erhi izûba lizika.

19

¹ Yozafati ashubira n'omurhûla omu nyumpa yâge aha Yeruzalemu. ² Yehu, mugala wa Hanani, mulêbi, ahuluka aja cmunda ali, anaci bwîra mwâmi Yozafati erhi: «Ka bagwâsirwe okurhabala omubi, ka osima aba shomba Nyamubâho? Okwôla kwarhumire wacilerhera obukunizi bwa Nyamu baho. ³ N'obwo muli we mwabonekine ebiri binja, bulya waherêrekize omu cihugo ebyali by'enshusho za Ashera, wanacihangana n'omurhima gwâwe okulongereza Nyamuzinda.»

Yozafati ahira abaciranuzi omu Yuda

⁴ Yozafati ayûbaka aha Yeruzalemu; ashubija arhangula olubaga kurhenga e Bersheba kuhika oku ntôndo ya Efrayimu, ashubija abayêrekeza emunda Nyamubâho ali, Nyamuzinda wa b'îshe wabo. ⁵ Ahira abaciranuzi omu cihugo coshi, omu ngo nzibu zoshi za Yuda n'oku ngasi lugo. ⁶ Anacibwîra abaciranuzi erhi: «Mukazicilanga omu ngasi ebi mwankanajira byoshi, bulya arhali bantu mwakaziha obushinganyanya ci Nyamubâho; akaziba ali haguma ninyu amango mwatwa emmanja. ⁷ Na bunôla, okurhînya Nyamubâho kumujemwo; mucilange omu bijiro binyu, bulya emwa Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu erhaba bubî, erhanaba kuyemerheza muntu mulebe nisi erhi okuyemerheza luhembo lulebe.»

⁸ Aha Yeruzalemu naho, ahiraho abayâliza amarhegeko ga Nyamuzinda n'okufunga orhudali, bali baleviti, badâhwa n'abarhambo b'emilala y'Israheli; abôla bakazitwira emmanja aha Yeruzalemu. ⁹ Anacibaha amarhegeko n'ebîra binwa: «Mukazikola ntya omu kurhînya Nyamubâho, omu bwikubagirwa n'omu kuba n'omurhima gushingânîne. ¹⁰ Omu ngasi lubanja lwa bene winyu bayûbaka omu ngo zâbo, bakanayîsha embere zinyu, oku lubanja luyêrekîre okuyîrha omuntu, nisi erhi oku kurhashimba oburhegesi, kandi erhi marhegeko nisi erhi ngeso bagwâsirwe okushimba, kukwânîne murhangibalaliza, balekicishombanya emunda Nyamubâho ali, Iyo n'oburhe bwâge burhagija kuli mwe na kuli bene winyu? Mukazijira ntyôla mulekijira ecâha.

¹¹ Loli oku omurhambo winyu ali Amariyahu, ye mudâhwa mukulu, muciranuzi oku ngasi binayêrekîre Nyamubâho byoshi, na Zebadiyahu, mugala wa Ismaeli, murhambo w'omulala gwa Yuda, aba muciranuzi oku ngasi binayêrekîre mwâmi byoshi. Mugwerhe embere zinyu abaleviti, bo bakazikola n'okuyandika ebya omu k'emmanja. Murhwalihe munakole! na Nyamubâho abe haguma na ninyu?»

20

Yuda arhêrwa. Omusengero gwa Yozafati

¹ Enyuma ly'ahôla, bene Mowabu, na bene Amoni, boshi n'abantu b'A moniti, bayîsha barhabalire Yozafati mpu bayîsh'imulwîsa. ² Bayîshikumanyisa Yozafati bamubwîra mpu: «Omwandu gw'abantu bakurhabalire kurhenga ebwa Nyanja na Edomu, kurhenga e Sîriya na lola oku bakola bali e bwa Hasesoni-Tamari, ye oligi Engedi.»

³ Omu kuyoboba, Yozafati ahiga okushenga oburhabale emwa Nyamubâho, anacilalika okucîshalisa omu Yuda moshi, ⁴ Bene Yuda boshi babugânana mpu bashenge Nyamubâho; ciru bakazirhenga omu ngo zoshi za Yuda bali shenga oburhabâle emwa Nyamubâho. ⁵ Yozafati ayimanga embere ly'e-mbugânano ya bene Yuda n'eya abantu b'e Yeruzalemu, omu ka-Nyamuzinda, embere ly'ahantu hatagatifu anaciderha erhi: ⁶ «Nyamubâho, Nyamuzinda wa balarha, ka arhali we Nyamuzinda omu mpingu, k'arhali we orhegeka amâmi goshi g'amashanja, ka omu kuboko kwâwe murhali emisi na obuhashe kulya kurhuma harhaba owankarhangula mpu acîshomya okukulwîsa? Ka arhali we, Yagirwa Nyamuzinda wirhu, ⁷ we wakungushaga abantu bayûbakaga muli ecîra cihugo, embere z'olubaga lwâwe lw'Israheli, k'arhanali we wacihâga iburha lya Abrahamu omwîra wâwe mpu cibe câbo ensiku zoshi? ⁸ Baciûbasiragemwo banakuyâbakira aka-Nyamuzinda oku irenge ly'izîno lyâwe: omu kuderha mpu: ⁹ Erhi hankajira obuhanya bwarhuyîshira, bwa ngôrho yarhumalîra, bwa cahira erhi bwa cizombo, rhwanayîsha embere z'enôla nyumpa, rhwanalakira emunda oli omu malibûko girhu, nâwe wanayumvirhiza, wanarhuyôkola.

¹⁰ Bunôla, alaga oku bene Amoni, bene Mowabu, abayûbakaga omu nto ndo ya Seyiri, emwa balya bantu wahanzagya kwo Israheli mpu arhajaga e mwabo erhi arhenga e Mîsiri, ci arhenga olunda lw'emwabo buzira kubayîrha; alaga oku bakola barhuyîshire. ¹¹ Bakola bali rhuhemba omu kuyîshirhukungusha muli ecîra cihugo câwe, eci waruhaga mpu rhuciyimemwo! ¹² Mâshi Nyamuzinda wirhu, ka wene orhâbatwire olubanja? Bulya nta misi rhugwerhe embere z'ogûla mwandu gwa abantu barhurhabalire, rhurhanamanyiri kurhi rhwankahashijira, ci amasu girhu gayêrekîre emunda oli.»

¹³ Bene Yuda boshi bali bayimanzire embere za Nyamubâho, haguma n'abana babo barho, haguma na bakâbo, haguma na bagala babo. ¹⁴ Okubundi omwôla karhî k'embugânano, omûka gwa Nyamubâho gwaja muli Yahazieli, mugala wa Zekariyahu, mugala wa Benaya, mugala wa Yehieli, mugala wa Mataniya, muleviti muguma w'omu bagala ba Azafu. ¹⁵ Anaciderha erhi: Yu mvi bwinja bene Yuda mweshi na ninyu bantu b'e Yeruzalemu, nâwe mwâmi Yozafati! Nyamubâho amubwizire ntyâla: «Murhayôbôhe, murhanarhemuke embere z'ogôla mwandu gw'abantu, bulya amatabâro garhali ginyu ci gali ga Nyamuzinda. ¹⁶ Irhondo muyandagale, mubarhabalire; loli oku basôka oku murhezi gwa Sisi, ninyu mwabashanga oku buzinda bw'akabanda, ah'ishiriza ly'irûngu lya Yerueli. ¹⁷ Murhaderhe mpu mwalwa muli eyo ntambala ci muyîshe mucîyerekeane munayimange ahôla, mwabona oku Nyamubâho amuyôkola wâni Yuda na nâwe Yeruzalemu. Murhayôbohaga murhanarhemukaga; irhondo muhuluke mubarhabalire, na Nyamubâho amuyôkola wâni Yuda na nâwe Yeruzalemu. Murhayôbohaga murhanarhemukaga; irhondo muhuluke mubarhabalire, na Nyamubâho aba haguma na ninyu.»

¹⁸ Yozafati ayunamiriza, akamalanga kahika oku idaho, kuguma na bene Yuda boshi n'abantu b'e Yeruzalemu boshi bafukamiriza embere za Nyamubâho omu kuharâmya Nyamubâho. ¹⁹ Abaleviti ba muli bene Kehati n'aba muli bene Kore, bayimuka mpu bakuze Nyamubâho Nyamuzinda w'Israheli, n'izu linene, eryashakanya.

²⁰ Okubundi erhi baba bamazûka sêzisêzi, bahuma enjira egenda ebw'irûngu lya Tekowa. Amango bagendaga, Yozafati ali hali bo, anaciderha erhi: «Muyumve bene Yuda na ninyu bantu b'e Yeruzalemu! Mucihire omu maboko ga Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, muzibuhe, mube ntahuligana; mucihire omu maboko g'abalêbi bâge, mwanabona oku mwahima.»

²¹ Oku bundi erhi aba amashambâla n'olubaga, ajira abimbiza bahêka emyambalo migishe bana shokolera omulongo gw'abantu banaja bakuza Nyamubâho omu kuderha erhi: «Akuzibwe Nyamubâho bulya obonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango!» ²² Erhi barhondêra okuja kwayimba n'okuja kwashenga, Nyamubâho ahira emirhego emwa bene Amoni n'emwa

bene Mowabu n'emwa abantu boshi b'omu ntôndo ya Seyiri, abali bayîshirilwîsa Yuda, banacihimwa.²³ Bene Amoni na bene Mowabu, bahindamukira abantu b'omu ntôndo ya Seyiri, bajanakwo bône na bône bakola bayîrhana.

²⁴ Erhi Yuda ahika aha omurhwe murhanzi gwali oku murhondêro gw'irûngu, bahindamuka balola olunda gulya mwandu gw'abanzi bali, gwali gukola gwa mirhumba elambukire oku idaho, ntâye wabafumiremwo.²⁵ Yozafati n'olubaga âwâge bakanya bagendihagula eminyago yâbo bashîmâna amagâle manji, emifu n'ebirugu by'engulo ndârhi, basabunga bashana emizigo yâbo; bajira nsiku isharhu erhi basabunga omunyago bulya gwali munji.²⁶ Oku lusiku lwa kani babugânana boshi omu kabanda ka Beraka, bavugiramwo Nyamubâho omunkwa, co cinarhuma ahôla hantu haderhwa kabanda ka Beraka kuhika ene.²⁷ Abantu b'e Yuda boshi n'abantu b'e Yeruzalemu, banashokolirwe na Yozafati, bashubihuma enjira yâbo n'omwishingo munene bakola bashubira e Yeruzalemu, ebwa kuba Nyamubâho anabasimisize ene abayôkola oku bashombanyi babo.²⁸ Baja omu Yeruzalemu bayîsha baziha enzenze, ennanga, banabûha n'emishekera, baja ebwa ka-Nyamuzinda.²⁹ Obwôba bwagwârha amâmi goshi ga muli ecôla cihugo, erhi bamanya oku Nyamuzinda ye walwisagya abashombanyi b'Israheli.³⁰ Obwâmi bwa Yozafati bwarhamûka, na Nyamuzinda wâge amuha okuluhûka empande zoshi.

Obuzinda bw'obwâmi bwa Yozafati

³¹ Yozafati aba mwâmi omu Yuda, ali akola agwerhe myâka makumi asha rhu n'irhanu erhi aba mwâmi, anacijira myâka makumi abirhi n'irhanu ali mwâmi aha Yeruzalemu. Nina izîno lyâge ye wali Azûba, mwali wa Shilihi.³² Ashimba enjira y'îshe Asa, arhanayirhengagamwo, akaziyôrha ajira okushingânîne omu masu ga Nyamubâho.³³ Ci kwônene empêro z'omu hantu h'enyanya omu rhurhondo zirhahwaga zoshi, n'olubaga lurhali luciyêrekeza omurhima gwalwo emunda Nyamubâho ali, Nyamuzinda wa b'îshe.³⁴ Ebisigîre oku bijiro bya Yozafati, ebirhangiriza n'ebizinda, ala oku biri biyandike omu Binwa bya Yehu, mugala wa Hanani, nabyo biri biyandike omu citabu c'abâmi b'Israheli.³⁵ Enyuma ly'ahôla, Yozafati, mwâmi w'e Yuda, alungana boshi na Akhaziyasi, mwâmi w'Israheli, owaligwerhe olugendo lugalugalu.³⁶ Alungana boshi naye mpu bajire amârho gakazija e Tarsisi, n'agôla mârho bagabinjira aha Esioni-Gebera.³⁷ Okubundi Eliyezeri, mugala wa Dodawahu w'e Maresha, alêba ebiyêrekîre Yozafati, aderha erhi: «Ebwa kuba walungine na Akhaziyasi, Nyamubâho amajonjaga omukolo gwâwe.» Amârho ganacihahanyuka mpande mpande, garhacihashaga okuja e Tarsisi.

21

¹ Yozafati acihengeka aha burhambi bwa b'îshe, anacibishwa haguma na b'îshe omu lugo lwa Daudi; omugala Yorami ayèima ahali hâge.

Okuyîma kwa Yorami

² Yorami ali agwerhe bene wabo, bagala ba Yozafati: Azaria, Yehieli, Zekariyahu, Azariya, Mikaeli na Shefariyahu; boshi bali bagala ba Yozafati, mwâmi w'e Yuda.³ Îshe wabo ali erhi abahire amagale manji bwenêne, omu masholo, omu marhale, n'omu birugu by'engulo ndârhi, kuguma n'engo nzibuzibu omu Yuda; ci alekera Yorami obwâmi bulya lwo lwali lubere lwâge.⁴ Yorami ayîma omu bwâmi bw'îshe, n'erhi aba akola muzibu, ayîrha bene wabo boshi n'engôrho, kuguma n'abarhambo baguma baguma b'Israheli.

⁵ Yorami ali akola agwerhe myâka makumi asharhu n'ibirhi erhi aba mwâmi^b, anaciyîma myâka munani aha Yeruzalemu.⁶ Agera omu njira y'abâmi b'Israheli, nk'oku omulala gwa Ahabu gwajiraga, bulya ali agwerhe omukazi mwali wa Ahahu, ajira ebiri bibi bwenêne omu masu ga Nyamubâho.⁷ Ci Nyamubâho arhalonzagya okuhererekeza omulala gwa Daudi, erhi erya nda- gâno ajiraga boshi na Daudi erhuma, na kandi kulyâla kuba alimubwizire oku akaziyôrha amuhîi akamole, kuli ye yêne n'oku bagala.

^b21.5 Omu mwâka gwa 848-841.

⁸ Ago mango ga Yorami, Edomu aciberùla kuli Yuda. aciha owâge mwâmi. ⁹ Yorami ahuma enjira yâge boshi n'abarhambo bâge, n'êngâlè zâge zoshi, abarhabalira budufu, ahima abanya-Edomu bàli bamuzongolosire n'abarha- mbo b'engâlè. ¹⁰ Edomu ayôrha aciberwire kuli Yuda kuhika bunu. Naye Libna aciberula kuli Yuda hofi muli agôla mango g'okuyima kwa Yorami, ebwa kuba amajandika Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe wâge. ¹¹ Yorami ajira ciru empêrero omu hantu h'enyanya omu rhurhondo rhwa Yuda, asunika omu kuhemuka abantu b'e Yeruzalemu, ahabula na Yuda. ¹² Amandiko ganacimuyîshira garhengaga emwa omulêbi Eliya gali gadesire ntyâla: «Kwo adesire ntyâla Nyamubâho, Nyamuzinda wa Daudi, sho: kulya kuba orhashimhaga enjira ya sho Yozafati n'enjira ya Asa, mwâmi w'e Yuda, ¹³ ci wehe washimba enjira y'abâmi b'Israheli, kulya kuba wasunikîre Yuda omu kuhemuka kuguma n'abantu b'e Yeruzalemu, nk'oku omulala gwa Ahabu gwasunikiraga Israheli omu kuhemuka, na kulya kuba wayîsire bene winyu, abâli binja kukulusha, mulala gwa sho gonene: ¹⁴ lola oku Nyamubâho akola ababaza bwenêne olubaga lwâwe, bagala bâwe, abakazi bâwe na ngasi ebi ojira byoshi. ¹⁵ Nawe wene walibuka n'endwâla ndârhi, ndwâla y'omu nda, kuhika amala gâwe garhengc omu nda yâwe erhi eyôla ndwâla erhuma, n'okwôla kwakubêra nsiku zirhali nyi.»

¹⁶ Nyamubâho anacisunika kuli Yorami Abafilistini n' Abaharabu bali bayubakînwc n'Abanya-Etiyopiya. ¹⁷ Erhi baba bamasôkera e Yuda, bayo ngoberera muli ye, basabunga amagale goshi gabâga omu nyumpa ya mwâmi, kuguma n'abagala, na bakâge, bamusigira mugala muguma yêne, Yowahazi, ye wali murho omu bagala bâge boshi. ¹⁸ Enyuma z'okwôla koshi, Nyamubâho amubabaliza omu nda n'endwâla erhankahashifuma. ¹⁹ Ensiku zagera, oku buzinda bw'omwâka gwa kabirhi amalâ garhangira okugera erhi erya ndwâla erhuma. Afira omu malibûko makali bwenêne, n'olubaga lwâge lurhaderhaga mpu lwankatwâna obukù oku irenge lyâge, nk'oku lwanakazagibutwâna aha kufâ kwa b'îshe.

²⁰ Yorami ali agwerhe myâka makumi asharhu n'ibirhi erhi aba mwâmi, anagaliyima myâka munani aha Yeruzalemu. Acigendera ci ntâye wamulakire, bamubisha omu lugo lwa Daudi, ci arhali omu nshinda z'abâmi.

22

Olwa Akhaziyasi w'e Yuda

¹ Ahali ha Yorami, abantu b'e Yeruzalemu bayîmika Akhaziyasi, ye wali mugala murho, ebwa kuba engabo yayîshaga omu cihando haguma n' Abaharabu, yali yamayîrha bakulu bâge boshi. Okwôla kwo kwarhumire Akhaziyasi, mugala wa Yorami ayîma omu Yuda. ² Ali akola agwerhe myâka makumi ani n'ibirhi amango abaga mwâmi, anaciyîma mwâka muguma aha Yeruzalemu. Nina izîno lyâge ye wali Atalia, mwali wa Omuri. ³ Naye ashimba enjira z'omulala gwa Ahabu, bulyala nina ye wali muhanuzi wâge, arhuma ahirima ntyôla omu câha. ⁴ Ajira ebiri bigalugalu omu masu ga Nyamubâho, aka omulala gwa Ahabu, ebwa kuba erhi îshe aba amafa, abôla b'omu mulala gw'îshe bakazimuhanûla okwamurhera.

⁵ Kandi oku ihano lyâbo kwo kwarhumaga agenda, ajiyumvanya boshi na Yoram, mugala wa Ahabu, mwâmi w'Israheli, mpu bagendilwîsa Hazaeli, mwâmi w'e Aramu e Ramoti omu Gileadi. Abanya-Aramu balemaza Yorami. ⁶ Yorami acigalukira mpu agendikazibukirwa omu Israheli ebibande aba Anya-Sîriya bamulemazagya aha Rama, ago mango alilwîsa Hazaeli, mwâmi w'e Sîriya. Azariyasi, mugala wa Yorami, mwâmi w'e Yuda, ayandagala mpu ajilola kuli Yorami, mugala wa Ahabu, omu Yîzreheli, kulya kuba ali mulwâla. ⁷ Oku bulonza bwa Nyamuzinda, kwaba kwo kuhera kwa Akhaziyasi okwôla kuja emwa Yoram. Erhi ahika yo, ahuluka boshi na Yorami mpu baja emunda Yehu ali, ye mugala wa Nimushi, oyu Nyamubâho ashîgaga amavurha mpu amalire omulala gwa Ahabu. ⁸ Na bulyâla Yehu ye wakazitwa emmanja z'omulala gwa Ahabu, ashîmâna abarhambo b'e Yuda na bagala ba bene wabo Akhaziyasi, anacibayîrha. ⁹ Alonza Akhaziyasi, bamugwarhira omu Samâriya, omu ali acifulisire, bayîsha bamudwîrhîre Yehu, banacimuyîrha. Okubundi anacimubisha, ebwa kuba amaderha erhi: «Amaba mugala wa Yozafati, wakazagilonza Nyamubâho n'omurhima gwâge goshi. Omu mulala gwa Akhaziyasi murhabonekanaga omuntu muzibu olya

wankahashiriŷima.

Olwa Ataliya n'okufa kwa bene Akhaziyasi

¹⁰ Ataliya, nina wa Akhaziyasi erhi abona oku omugala amafa, arhondêra okuherêrekca ngasi mwanarhabana oburhwa na mwâmi w'e Yuda. ¹¹ Ci kwo nene Yehoshaba, mwali wa mwâmi, ayanka Yoash, mugala wa Akhaziyasi, amukûla muli balya bagala ba mwâmi bakazagiŷirhwa, agendimuhira boshi n'omulezi-kazi wâge, omu nyumpa y'okubikira encingo. Yehoshaba, mwali wa mwâmi Yorami, muka omudâhwa Yehoyada na mwali wabo Akhaziyasi, amu kûla ntyo omu masu ga Ataliya, arhacihashaga okumuyîrha. ¹² Ageza myâka ndarhu boshi nabo, erhi ali mufulike omu ka-Nyamuzinda; Atalia abâ ye oyima omu cihugo.

23

Okufa kwa Ataliya n'okuyimikwa kwa Yoash

¹ Omu mwâka gwa kali nda, Yehoyada erhi aba amarhinda bwinja, ayu- mvanya boshi n'abasirika: Azariyahu, mugala wa Yerohamu, Ismaeli, mugala wa Yerohanani, Azariyahu, mugala wa Obedi, Maaseyahu, mugala wa Adayahu, na Elishafati, mugala wa Zikiri. ² Baja bagera omu Yuda, n'e rhi baba bamashubûza abaleviti b'omu ngo za Yuda zoshi, kuguma n'abaleviti b'omu mulala gw'Israheli, bashubira e Yeruzalemu. ³ Endêko y'olubaga yoshi yalungana na mwâmi omu ka-Nyamuzinda. Omudâhwa anacibabwîra erhi: «Loli oku mugala wa mwâmi akola ajiŷîma nk'oku Nyamubâho anaderhaga oku biyêrekîre bagala ba Daudi. ⁴ Lolagi oku mwakazijira: cihimbi ciguma ca kasharhu ca muli mwe cikola caji oku mukolo olwa Sabato, canagendilanga omuhango; ⁵ cindi cihimbi ciguma ca kasharhu canagendilanga aha mwa mwâmi, n'ecindi cihimbi ca kasharhu omuhango gw'Eciriba. Olubaga lwoshi lwanaja omu bululi bw'aka-Nyamuzinda. ⁶ Ntaye wahiraga mpu aja omu ka-Nyamuzinda aha nyuma ly'abadâhwa n'abaleviti bali omu mikolo: abôla banahashijamwo bulya bali bîmâna; n'olubaga lwoshi lulange eryo irhegeko lya Nyamubâho. ⁷ Abaleviti bakazilanga mwâmi empande zoshi, ngasi muguma n'emirasano yâge omu nfune, n'erhi hankajira owaja omu nyumpa banamuyî rhe; munakaziŷôrha muli hofi na mwâmi cmunda aja eyi n'eyi.

⁸ Abaleviti na bene Yuda bajira nk'okwôla anarhegekaga omudâhwa Yehoyada. Bakazirhola ngasi muguma abantu bâge, abâja omu mukolo n'abâ rhenga omu mukolo olwa sabato; ebwa kuba omudâhwa Yehoyada nta bagu ma alidesire mpu bagendc muli eyôla mirhwe. ⁹ Omudâhwa Yehoyada aha abasirika amatumu, empenzi nnene n'empenzi nsungunu. zarhengaga emwa mwâmi Daudi zanagendibikwa omu ka-Nyamuzinda. ¹⁰ Aja ahira oluhaga lwoshi, ngasi muguma n'omurasano gwâge omu nfunc ¹¹ ngasi muguma aha abêra, kurhenga olunda lw'ekulyo lw'enyumpa kuhika olunda lw'ekumoshô kw'e nyumpa, hofi n'oluhêrero, na hofi n'enyumpa, eburhambi bwa mwâmi yoshi. ¹¹ Banaciyegeza mwene mwâmi embere, bamuyambisa ishungwê banamuhirakwo acêrekane banacimuyîmika mwâmi. Yehoyada n'abagala banacimushîga amavurha, banaciderha mpu: «Mwâmi aganze!»

¹² Erhi Atalia ayumva olubi lw'olubaga lulibisire n'okubandira mwâmi o orhubûli, ayîsha aja emunda olubaga luli ebwa ka-Nyamuzinda. ¹³ Abona mwâmi ayîmanzire halya anali; n'eburhambi bwâge eri abarhambo n'emi shekera, n'olubaga lwoshi lwa omu cihugo erhi luli omu bushagaluke, bakaza gibûha emishekera, abimbiza bali bagwerhe ebizihwa byâbo badwîrhe bahikiri za. Atalia asharhula emyambalo yâge anaciderha erhi: Bamagoma! Bamago ma! ¹⁴ Okubundi, Yehoyada aheka abasirika bali bakulu b'emirhwe embuga, anacibabwîra erhi; «mumurhenze omu ngabo, na ngasi wankaderha mpu amushimba munamuyîrhe mumunige n'engôrho!» Ebwa kuba omudâhwa ali amaderha erhi: «Murhamuyîrhira omu ka-Nyamuzinda». ¹⁵ Bamugwârha, bamugerana omu njira y'enfarasi olunda lw'enyumpa ya mwâmi, eyôla munda yo banamuyîrhire.

Oburhegesi buhyahya bwa Yehoyada

¹⁶ Yehoyada acîgasha embere za mwâmi n'olubaga, anagasha olubaga, nalwo lwayemera oku lwayôrha luli lwa Nyamuzinda. ¹⁷ Olubaga loshi lwanacija omu nyumpa ya Baali,

bayikundula, bahunyanga empêro zâge n'ensanamu zâge z'embere ly'oluhêro, bayîrhira yo Matani ye wali mudâhwa wa Baali. ¹⁸ Yehoyada ahira abasirika bakazilanga aka-Nyamubâho muli eyo nyumpa, abahira oku burhegesi bw'abadâhwa n'abaleviti balya Daudi agabaga mi rhwe y'okukazikola omu ka-Nyamuzinda, mpu bakazihana enterekêro z'ensirîra emwa Nyamubâho nk'oku binayandisirwe omu citabu c'oburhegesi bwa Musa, erhi banadwîrhe bashagaluka banayimba nk'oku Daudi arhegekaga. ¹⁹ Ahira abalanzi oku mihango y'aka-Nyamubâho, Iyo harhagijira owajamwo anagwerhe bugalugalu bulebe. ²⁰ Anacirhola abasirika, abarhambo na ngasi bandi banali bagwerhe obuhashe oku lubaga, kuguma n'olubaga lw'omu cihugo lwoshi, ayandagaza mwâmi kurhenga ebwa kq-Nyamubâho, baja omu nyumpa ya mwâmi, bagera omu muhango munene, banacitamaza mwâmi oku ntebe y'obwâmi bwâge. ²¹ Olubaga lwoshi lwashagaluka, n'olugo lwaba n'omurhûla; Atalia bamuyîrha n'engôrho.

24

Yoash ashoshêra aka-Nyamuziuda

¹ Yoash ali agwerhe myâka nda ali muburhe erhi aba mwâmi^c, ayîma mwâmi myâka makumi ani aha Yeruzalemu. Nina, izîno lyâge ye wali Sibiya w'e Bersheba. ² Yoash ajira ebishingânîne omu masu ga Nyamubâho amango omudâhwa Yehoyada anacihali goshi. ³ Yehoyada ashebera Yoash bakazi babirhi, bamuburhira abagala n'abali. ⁴ Enyuma z'ahola Yoash arhola omuhigo gwa okushoshêra aka-Nyamuzinda.

⁵ Ashubûza abadâhwa n'abaleviti, anacibabwîra erhi: «Mukanye mugere omu ngo zoshi za bene Yuda, muje mwahongêsa enfaranga emwa bene-Israheli, bakazishoshêramwo ngasi mwâka aka-Nyamuzinda kinyu, munajire okwola duba.» Ci abaleviti barhajiraga duba. ⁶ Mwâmi ahamagala Yehoyada ye mudâhwa mukulu amudôsa, erhi: «Carhumire orhakazilola abaleviti n'okubaha omurhima, Iyo baja barhola omu Yuda n'omu Yeruzalemu empongano, Musa, murhumisi wa Nyamubâho, boshi n'embugânano y'olubaga barhegekaga Israheli, okukazihihira omu ihêma ly'obuhamirizi? ⁷ Ebwa kuba olya mugalugalu Atalia n'abagala basherezize aka-Nyamuzinda, banagendikolesa emwa Baali ebirugu byoshi byali birherekirwe oku kukazikola omu ka-Nyamubâho.» ⁸ Oku bundi mwâmi arhegeka mpu bajire Isanduku, banagend'ilihira aha muhango gw'aka-Nyamuzinda, embuga. ⁹ Banaja balalika omu Yuda n'omu Yeruzalemu mpu ngasi muguma akazilerhera Nyamubâho erya mpongano bene Israheli barhegekagwa omu irûngu na Musa murhumisi wa Nyamubâho. ¹⁰ Abarhambo n'olubaga lwoshi basîma bwenêne, bakaziyiîsha badwîrhe banahira omu isanduku balinda baliyunjuza.

¹¹ Erhi amango gabaga gamahika, erhi bahekaga isanduku emw'abalâbi ba mwâmi, liyisha lidwirhwe n'abaleviti, erhi abola bankabwîne oku mukola muli nfaranga nyinji, omwandisi wa mwâmi n'omuntu wakazagirhumwa n'omudâ hwa banayîshe bahakûle liry isanduku lyoshi, banashubilirhola, bagendilishubiza halya linabêra. Ntyo kwo bakazagijira ngasi mango, na ntyo babona nfaranga nyinji. ¹² Mwâmi boshi na Yehoyada banayanka zirya nfaranga banaziha abakazâg'iyûbaka aka-Nyamuzinda, nabo banayumvanya n'abalenga b'okurhendeza amabuye n'aba okuyûbaka, mpu bagendishoshêra aka-Nyamuzinda, banayumvanya kuguma n'abalenga b'okukola oku byuma n'oku mulinga, mpu bagendizibuhya aka-Nyamubâho. ¹³ Abûbasi bacirhulira omu mi kolo, banahârûza okushoshêra, balinda bahisa aka-Nyamuzinda omu bworhere bwako bwa mira banakazibuhya. ¹⁴ Erhi baba bamayusa, bayîsha badwîrhe embere za mwâmi n'embere za Yehoyada cnfaranga zali zisigire, anacijiramwo ebirugu by'okukazikola omu ka-Nyamuzinda, ebirugu by'okukazikola oku nterekêro z'ensirîra, orhubebe, n'ebindi birugu by'amasholo n'amarhale. Bakazirherekêra ntyo ngasi mango enterckêro z'ensirîra omu ka-Nyamuzinda amango goshi g'obuzîne bwa Yehoyada. ¹⁵ Yehoyada ashosihala anayigurha ensiku, anacifa; ali akola agwerhe myâka igana na makumi asharhu erhi afa. ¹⁶ Bamubisha omu lugo lwa Daudi haguma n'abâmi, kulya kuba

^c24.1 Yoash, rhuderha Yowasi, kurhenga 835 kuhika 796.

ajizire ebinja omu Israheli n'embere za Nyamubâho n'omu nyumpa yâge. Obubî bwa Yoash n'obuhane bwâge

¹⁷ Erhi Yehoyada ayusifii, abarhambo b'e Yuda bayisha bafukamiriza e- embere za mwâmi, naye mwâmi anacibayumvirhiza. ¹⁸ Bajandika aka-Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe wabo, bagendikazikuza enshanga n'enshusho. Oburhe bwa Nyamubâho bwababaza Yuda na Yeruzalemu erhi obwôla bugoma bw'olubaga burhuma. ¹⁹ Lyo abagalula emunda ali, Nyamubâho akazibarhumira abalêbi bakazagihamiriza ekarhî kabo, ci barhayumvagya. ²⁰ Omûka gwa Nyamuzinda gwanacija muli Zakariya, mugala w'omudâhwa Yehoyada, anaciîsha aja embere z'olubaga aderha erhi: «Ntyâla kwo Nyamuzinda adesire: «Cirhuma mukazivuna amarhcgeko ga Nyamubâho, na ntyo mubula kuyô loloka? Kulya kuba mwajandisire Nyamubâho, naye amamujandika.» ²¹ Banacijira ihano ly'okumuyirha, banacimubanda amabuye oku irhegeko lya mwâmi, bamuyirhira omu bululi bw'aka-Nyamuzinda. ²² Yoash arhacikengeraga bulya buzigire Yehoyada ali amugwerhekwo, ye oligi îshe wa nyamulêbi, anaciîrha omugala. Oyu mulêbi erhi akola afa aderha erhi: «Nyamubâho yêne acibonere arole kwo kurhi oku!»

²³ Erhi omwâka gushubirhangira, omurhwe gw'abalwi Banya-Sîriya gwa rherema gwayîsha gurhabalire Yoash, gwanacihika omu Yuda n'omu Yeruza lemu. Omu lubaga, bayîrhamwo abanali barhambo b'olubaga boshi n'omunyago gwâbo goshi bagurhumira mwâmi w'e Damasko. ²⁴ Abôla Banya-Sîriya bali bayîshire n'omurhwe gw'abantu basungunu, ci Nyamubâho abaha ogwôla murhwe gwali gwa bantu banji bwenêne, kulya kuba bajandisire Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe wabo. ²⁵ Abanya-Aramu hayâgaza Yoash, erhi bamurhe ngaho, bamusiga ayunjwire bibande, abarhumisi bâge banacimujirira ihano ly'okumuyirha erhi gulya muko gwa mwene omudâhwa Yehoyada gurhuma; bamunigira oku ncingo yâge âfa. Bamubisha omu lugo lwa Daudi, ci ba rhamubishaga omu nshinda z'abâmi. ²⁶ Alaga abajiraga ihano ly'okumuyîrha: Zabadi, mugala wa Shimeati, mukazi wa munya-amoni, na Yehozabadi, muga-la wa Shimeriti, mukazi munya-mowabu. ²⁷ Oku biyêrekîre abagala na ngasi bulêbi bwajire kuli ye n'oku bashoshêraga aka-Nyamuzinda, lola oku ebyôla biri biyandike omu myanzi eri omu Citabu c'Abâmi. Omugala Amaziyahu ayîma ahali hâge.

25

Oku lwa Amaziyahu

¹ Amaziyahu aba mwâmi erhi akola agwerhe myâka makumi abirhi n'i rhanu, anaciîma myâka makumi abirhi na mwenda aha Yeruzalemu. Nina izîno lyâge ye wali Yehoadani w'e Yeruzalemu. ² Ajira ebishingânîne omu masu ga Nyamubâho, ci arhali n'omurhima mwîmâna. ³ Erhi aba amazibuha omu bwâmi bwâge, ayîrha abarhumisi bâge, balya bayîrhaga îshe ⁴ ci arhayîrhaga abagala, nk'oku binayandisirwe omu burhegesi, omu citabu ca Musa oku Nyamubâho ahanyire elira irhegeko erhi: «Abana barhankafira abana babo, n'abana barhankafira b'îshe; ci ngasi muguma akazifa erhi câha câge cirhuma.»

Okuhimwa kwa abanya-Edomu

⁵ Amaziyahu ashubûza abantu b'e Yuda, akerekanya yo emilala, ajira aba rhambo b'ebihumbi, n'abarhambo b'amagana, omu Yuda mwoshi n'emwa bene Benyamini; ajira omubale gwâbo, kurhenga oku muntu wa myâka makumi abirhi kuja enyanya, abona bantu bihumbi magana asharhu, boshi ba ntwâli, banahashija oku matabâro, banahume itumu n'empenzi. ⁶ Arhiza abandi omu kubagula yêne, omu bene Israheli, bali bantu bihumbi igana bya balwi oku talenta igana za marhale. ⁷ Omuntu wa Nnâmahanga ayîsha aja emunda ali, anacimubwîra erhi: «Yagirwa, mwâmi omurhwe gwa bene Israheli gurhahîra gukagenda na nâwe, kulya kuba Nyamubâho arhali boshi n'Israheli, arhali na omuntu ciru n'omuguma w'omu bene Efrayimu. ⁸ Ci genda wenene, okoze entambala, obe n'oburhwâli oku kulwa, Nyamubâho arhazige wakumba emw'omushombanyi, ebwa kuba Nyamubâho agwerhe obuhashe bwa oku rhabâla n'obwa okuhenangula omuntu.» ⁹ Amaziyahu anacibwîra olya muntu wa Nyamuzinda erhi: «kurhigi najira kuli ziryâ talenta igana nahaga omurhwe gwa

bene Israheli?» olya muntu wa Nyamuzinda anacimushuza erhi: «Nyamubâho anayishikuha okulushire ahôla». ¹⁰ Amaziyahu aberûla gulya murhwe gwarhengaga emwa bene Efrayimu, ababwîra mpu bashubire emwabo, ci oburhe bw'abôla bantu bwayaka bwenêne kuli Yuda, bashubira emwabo erhi banali burhe bwenêne.

¹¹ Amaziyahu n'oburhwâli bwoshi alongolana olubaga lwâge; acijira ebwa kabanda k'Omuniyû ayîrha bantu bihumbi ikumi ba muli bene Seyiri. ¹² Bene Yuda babagwarhamwo bihumbi ikumi bya mpira bacizîne, babahêka oku irhwerhwe lya ibuye linene, babahirimiza idako lya liryâ ibuye, boshi bajo njolekana. ¹³ Ci kwônene balya bantu b'omurhwe Amaziyahu agalulaga mpu barhaja oku matabâro boshi naye, bacîyôha omu ngo za Yuda, kurhenga e Samâriya kuja e Betoroni, bayîrha yo bantu bihumbi bisharhu, banakulayo munyago munji.

¹⁴ Erhi Amaziyahu akola arhenga emunda anahimiraga bene Edomu, ayîsha adwîrhe banyamuzinda ba bene Seyiri, n'erhi aba amabayûbakira mpu bahe banyamuzinda bâge, akazifukamiriza embere zâbo n'okubatumbûkiza obuku. ¹⁵ Oburhe bwa Nyamubâho bwanaciyaka bwenêne kuli Amaziyahu, anacimu rhumira omulêbi wajimubwîra erhi: «Carhumaga waja walongereza ba nyamuzinda b'olula lubaga, abarhashire okurhenza olubaga lwâbo omu nfu ne zawe.» ¹⁶ Oku acidwîrhe amudesa, Amaziyahu amushuza erhi: «Ka rhwakujizire muhanûzi wa mwâmi? Rhenga aha!» Wankahuma bakuyîrha?» Olya mulêbi erhi akola agenda aderha erhi: «Manyire oku Nyamuzinda anarhozire omuhigo gwa okukuherêrekeza, kulya kuba wajizire kwa bene okwôla orhanayumvîrhe ihano lyani.»

Amaziyahu ahimwa na Yoash mwâmi w'Israheli

¹⁷ Erhi aba amadôsa ihano, Amaziyahu mwâmi w'e Yuda arhuma entumwa emwa Yoash mugala wa Yowakazi, mugala wa Yehu, mwâmi w'Israheli, mpu bagendimubwîra erhi: oyîshe, rhujanwe! Naye Yoash, mwâmi w'Israheli arhuma owagendishuza Amaziyahu, mwâmi w'e Yuda ntyâla: ¹⁸ «Erhi, omushugi gw'e Libano gwanacirhuma entumwa emwa omwerezi gw'e Libano erhi: Lerha mwali wâwe abe muka mugala wâni. Lero ensimba z'omu Libano zanacigera zatuntumirhiza gulya mushugi. ¹⁹ Wamacîbwîra erhi: Lola oku wahimire aba Edomiti, n'omurhima gwâwe weshi gwamakujegera. Bunôla, orhangibêra e mwâwe. Carhuma walonzicîkweba omu buhanya, okumbemwo we wene na Yuda haguma nâwe?»

²⁰ Ci Amaziyahu arhayumvagya, bulya Nyamuzinda wakulonzagya mpu lyo ahira abantu b'e Yuda omu maboko g'abashombanyi, kulya kuba bajirilongereza ba nyamuzinda b'e Edomu. ²¹ Yoash, mwâmi w'Israheli anasôka, banacijana omu irhwe, ye na Amaziyahu, mwâmi w'e Yuda, bakorana aha Bet-Shemeshi, omu Yuda. ²² Yuda ahimwa n'Israheli, ngasi muguma anacilibirhira omu ihêma lyâge. ²³ Yoash, mwâmi w'Israheli anacigwarhira aha Bet-Shemeshi, Amaziyahu, mwâmi w'e Yuda, mugala wa Yoash, mugala wa Yowahazi. Amuhêka e Yeruzalemu, anacihumba omwina gwa makano magana ani ga ngafula omu lukuta lwa Yeruzalemu, kurhenga aha muhango gwa Efrayimu kuhika aha muhango guli oku kafendefende. ²⁴ Arhôla amasholo goshi, n'amarhale n'ebirugu byabaga omu ka-Nyamuzinda aha mwa Obed-Edomu, kuguma n'amagale gabaga omu nyumpa ya mwâmi, agwârha n'empira agalicîshubirira e Samâriya.

Okufa kwa Amaziyahu

²⁵ Amaziyahu, mugala wa Yoash, mwâmi w'e Yuda, acilamire myâka ikumi n'irhanu enyuma ly'okufa kwa Yoash, mugala wa Yowakazi, mwâmi w'Israheli. ²⁶ Ebisigîre oku bya Amaziyahu, ebirhangiriza n'ebizinda, okwôla ka ku rhayandisirwi omu citabu c'abâmi b'e Yuda n'ab'Israheli? ²⁷ Amaziyahu erhi baba bamamuyegûla kuli Nyamubâho, bamujirira ihano ly'okumuyîrha aha Yeruzalemu, anaciyakira e Lakishi; ci kwônene bamukulikira eyôla Lakishi, bamuyîrha yo. ²⁸ Bayîsha bamuherhe oku nfarasi, banacimubisha haguma na b'îshe omu lugo lwa Yuda. ^{20 21 22 23 24 25 26 27 28}

26

Olwa Uziyahu

¹ Olubaga Iwa Yuda Ioshi Iwanacirhôla Uziyahu^d owalikola ogwerhe myâka ikumi na ndarhu bamuyîmika mwâmi ahali h'îshe Amaziyahu. ² Oziya si ashubiyûbaka Elati , anamushubiza kuli Yuda erhi mwâmi aba amacihengeka hali b'îshe. ³ Uziyahu ali agwerhe myâka ikumi na ndarhu erhi aba mwâmi, anayîma myâka makumi arhanu n'ibirhi aha Yeruzalemu. Nnina izîno' lyâge ye wali Yekolia w'e Yeruzalemu. ⁴ Ajira ebishingânine omu masu ga Nyamubâho, omu kulola oku îshe Amaziyahu ajizire. ⁵ Acihangana okulongereza Nyamu bâho, amango ga Zekariyahu , ye wakazagimuyigiriza oku arhînya Nyamuzinda na muli agôla mango akazagilongereza Nyamubâho, Nyamuzinda amuha okuyôloloka.

Amatabâro ga Uziyahu

⁶ Akanya agendilwîsa Abafilistini; ahongola olukuta Iwa Gati, olukuta Iwa Yabne n'olukuta Iwa Ashidodi, anaciyûbaka engo omu Ashidodi n'emwa Abafilistini. ⁷ Nyamuzinda amurhabâla oku Bafilistini, oku Baharabu bayubakaga aha Guri-Baali n'oku Banya-Maoni. ⁸ Abanya-Amoni bakazirhûla Uziyahu, n'irenge lyâge lyahika cingana aha muhango gw'e Mîsiri, ebwa kuba ali akola agwerhe emisi bwenêne.

⁹ Uziyahu ayûbaka enkingi aha Yeruzalemu oku muhango gwali omu kafe ndefende, oku muhango gwali ebwa kabanda n'aha bugonyero bw'olukuta anabizibuhya bwenêne .

¹⁰ Ayûbaka enkingi omu irûngu, anahumba amaliba manji, bulya ali agwerhe ahôla maso manji ga bintu omu ntôndo n'omu rhubanda, aligwerhe n'abahinzi n'abakazagikololera emizâbîbu yâge ebwa nto ndo n'omu Karmeli^e, ebwa kuba azigiraga okuhinga.

¹¹ Uziyahu ali agwerhe omurhwe gw'abalwi gwakagigenda bikembe-bikembe ebwa kulwa; ngasi murhwe gwanakazagiganjwa n'omwandisi Yehieli n'o mwimangizi Maseyahu, oku burhegesi bwa Hananyahu, muguma omu barhambo ba mwâmi. ¹² Omubale gw'abarhambo b'emilala, boshi bali balwi ba ntwâlî, gwahika omu bantu bihumbi bibirhi na magana gali ndarhu. ¹³ Bakazagirhambula omurhwe gw'abalwi na bihumbi magana asharhu na nda na bantu magana arhanu, bakazagilwa n'emisi bwenêne lyo barhabâla mwâmi oku bashombanyi bâge. ¹⁴ Arheganyiza ogôla murhwe goshi, empe nzi, amatumu , ensirha, ensiribo, emiherho n'amabuye oku ngondo. ¹⁵ Aha Yeruzalemu ayûbakîsa ho, amasini gajiragwa n'o muntu mulenga, ga kukazihirwa omu nkingi, n'omu rhufendefende rhw'enkuta , oku kulasha emyampi n'oku kubanda amabuye, irenge lyâge lyaja kuli bwenêne, ebwa kuba ali arhabirwe okusomerine omu kuba wa misi minene ntyo.

Obuzinda bwa Uziyahu

¹⁶ Erhi aba akola agwerhe rnisi rninji ntyo, omurhima gwâge gwarhangira okulengerera n'okubiha. Ajira ecâha emwa Nyarnubâho Nyarnuzinda wâge, amango ajaga omu ka-Nyarnubâho rnpu naye akola ajitumbûkiza obuku oku luhêrero Iwa obuku. ¹⁷ Omudâhwa Azariyahu ayîsha amushirnbire boshi na badâhwa rnakurni gali rnunani, badâhwa ba Nyarnubâho, bantu ba burhwâlî; ¹⁸ bayimanga ernbere za rnwarni banacimubwîra mpu «gurhali mukolo gwâwe wâni Uziyahu okuturnbûkiza obuku ernunda Nyamubâho ali, ci guli mukolo gwa badâhwa bagala b'Aroni, bo bagishirwe oku kukazitwâna obuku. Rhenga muno ka-Nyamuzinda bulya wajizire ecâha, n'okwôla kurhakulerhere irenge lici ernbere za Nyamubâho, Nyamuzinda.» ¹⁹ Uziyahu^f wali ofumbasire ecitu bûkizo omu nfune rnpu arherekêre obuku, agwarhwa n'oburhe, na muli obwôla burhe bwâge oku badâhwa, olushomyo lwayîsha lwamumera ebusu, embere z'abôla badâhwa, omwôla ka-Nuymuzinda, embere z'oluhêrero Iwa obuku. ²⁰ Omudâhwa mukulu Azariyahu, n'abandi badâhwa erhi bayêrekera emunda ali, lola oku ali akola agwerhe olushomyo emalanga. Banacimuheka dubaduba embuga, naye yêne akanyîriza okuhuluka bulya Nyamubâho amamubabaza.

^d**26.1** Uziyahu ye baderha Azariasi omu citabu ca kabirhi c'Abâmi.

^e**26.10** Arhali ntôndo ya Karmeli y'obwâmi bw'e Samâriya, Karmeli y'omu Yuda. Cali ci shagala c'e Hebroni. Eco cishagala ciyeramwo emizâbîbu.

^f**26.19** : Oziyahu, rhuderha Oziyasi amahanwa aka Miryamu. Olushomyo lwamuhemula; okwo kwarhuma bamuha-nza okucija omu ka-Nyamuzinda.

²¹ Mwâmi Uziyahu ayôrha mushomyo kuhika oku lusiku lw'okufa kwâge, anakazibêra yêne omu nyumpa eyûbakirwe hagohago, oku mushomyo, ebwa kuba amakagwa mpu irhondo arhacijaga omu ka-Nyamuzinda. Omugala Yotami aba ye wakazirhegeka omulala gwa mwâmi n'okutwa emmanja z'omu cihugo. ²² Ebisigîre by'ebijiro bya Uziyahu, ebirhangiriza n'ebizinda, omulêbi Yesha'yahu mugala wa Amosi abiyandisire. ²³ Uziyahu acihengeka haguma na b'îshe wâge banacirnubisha haguma na b'îshe wâge omu ishwa babishamwo abâmi, ebwa kuba bakazagiderha mpu: «Ali rnushomyo.» Omugala Yotami, ayîma ahali hâge.

27

Olwa Yotami

¹ Yotami ali akola agwerhe myâka makumi abirhi n'irhanu erhi aba mwâmi, anaciyîma myâka ikumi na ndarhu aha Yeruzalemu. Nnina ye wali Yerusha, mwâli wa Sadoki. ² Ajira okushingânîne omu masu ga Nyamubâho aka îshe Uziyahu; ci kwônene arhajaga omu ka-Nyamuzinda; ci olubaga lwaja lwabiha kulusha.

³ Yotami ayûbaka omuhango gw'enyanya gw'aka-Nyamubâho, anakola oku lukuta lwa Ofeli. ⁴ Ayûbaka engo omu ntôndo ya Yuda; enyumpa nzibuzi bu n'enkingi omu birhondo.

⁵ Atula entambala oku bâmi ba bene Amoni, anabahima. Bene Amoni bamurhûla muli ogwôla mwâka, talenta igana za marhale na ndurhu bihumbi ikurni bya ngano na bihumbi ikumi bya ngano-punda; bene Amoni bajira kundi kwa bene okwôla omu mwâka gwakulikiraga n'omu mwâka gwa kasharhu. ⁶ Yotami ayushûka omu buhashe ebwa kuba ali agenzire bwinja omu majira ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâge.

⁷ Ebisigîre oku bijiro bya Yotami, entambala alwire zoshi, eyindi mikolo ajizire ala oku ebyôla byoshi biri biyandike omu citabu c'Abâmi b'Israheli n'aba Yuda. ⁸ Ali akola agwerhe myâka makumi abirhi n'irhanu erhi aha mwâmi, anaciyîma myâka ikumi na ndarhu aha Yeruzalemu. ⁹ Yotami acihengeka aha burhambi bwa b'îshe, banacimubisha omu lugo lwa Daudi. Omugala Akazi, ayîma ahali hâge.

28

V. Empindûlo za ngasi lubero z'omu burhegesi bwa Yezekiyahu n'obwa Yoshiyahu

Olwa Akazi, îshe wa Yezekiyahu

¹ Akazi ali akola agwerhe myâka makumi abirhi erhi aba mwâmi, ayîma myâka ikumi na ndarhu aha Yeruzalemu. Arhajiraga okushingânîne omu masu ga Nyamubâho nk'oku îshe Daudi ajiraga. ² Ashimba enjira y'abâmi b'Israheli, ciru atulisa n'ensanamu za Baali n'ecuma, ³ agenditumbûkiza obuku omu kabanda ka Bene-Hinomi⁹ ageza n'abagala omu muliro omu kushimba obubî bwa galya mashanja Nyamubâho akungushaga embere za bene Israheli, ⁴ agendirherekêra n'okutumbûkiza obuku omu hantu h'enyanya omu birhondo n'idako ly'emirhi mibishi.

Obuhane bwa Akazi

⁵ Nyamubâho, Nyamuzinda wâge anacimuhâna emwa omwâmi w'e Sîriya; Abanya-Sîriya bamuhima, banacimugwarhakwo mpira nyinji bwenêne, bana zihêka e Damasko. Kandi ashubihânwa emwa omwâmi w'Israheli, oyûla amuhima okurhalusire. ⁶ Pekahe, mugala wa Remalyahu, omu Yuda ayîrhamwo oku lusiku luguma, bantu bihumbi igana na makumi abirhi, balwi ba ntwâli, ebwa kuba bamalekêrera Nyamubâho Nyamuzinda wa b'îshe wabo. ⁷ Zikiri, mulwî wa Efrayimu, ayîrha Maaseyahu, mugala wa mwâmi na Azirikamu, murhambo

⁹ **28.3** Eco ciri cihenama, lubanda lw'e Yeruzalemu; luli olunda lw'emukondwè. Muli olwo lubanda, mwo Abayahudi bakagihânira enterekêro emwa Moleki, nyamuzinda w'emahanga.

w'omulala gwa mwâmi, na Elikana ye wali wa kabirhi kurhenga mwâmi. ⁸ Bene Israheli bagwârha muli bene wabo, mpira bihumbi magana abirhi, ez'abalume, ez'abakazi, ez'abanarhabana n'abananyere, babarhenza kwo na munyago munji bwenêne, banacihêka ogwôla munyago e Samâriya.

Omulêbi Odedi

⁹ Eyôla munda yabaga omulêbi wa Nyamubâho, izîno lyâge ye Odedi. Oku ahuluka aja emunda omurhwe gw'abalwi bashubukiraga e Samâriya anacibabwîra, erhi: Loli oku, omu bukunizi bwâge kuli bene Yuda, Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho anamuhîre bo; mwanabayirhira omujina gulya guhisire cingana omu mpingu. ¹⁰ Na bunôla mukolaga mulalire okujira bene Yuda na bene Yeruzalemu baja na baja-kazi binyu! ci kwônene mwôyu ka murhagwerhi amabî kuli Nyamubâho, Nyamuzinda winyu? ¹¹ Na bunôla muyumvagye, mu galule abôla baja mwagwarhaga muli bene winyu, bulya obukunizi bwa Nya mubaho buli kuli mwe.

¹² Baguma omu barhambo ba bene Efrayimu, Azariyahu, mugala wa Yehohanani, Berekiyahu, mugaJa wa Meshilemoti, Yehizikiyahu, mugala wa Meshilemoti, Yehizikiyahu, mugala wa Shalumu, na Amasa, mugala wa Hadilayi, bahakanira balya bakazagirhenga ebwa kulwa. ¹³ Banacibabwîra mpu: «Murhalerhe abaja eno munda ebwa kuba kuli kurhubarhuza omuzigo gw'obu bi emunda Nyamubâho ali, mwalonza okuguyushûla kandi oku ebyâha birhu n'amabî girhu; ebwa kuba obubî buli bunji n'obukunizi bunene bwa Nyamu bâho buli kuli Israheli». ¹⁴ Abola bashubûkaga ebwa kulwa, badêkerezâ abaja n'omunyago gwâbo embere z'abarhambo n'embere z'embugânano y'olubaga. ¹⁵ Abantu balalikagwa omu kuja kwaderha amazîno gâbo, bayîmanga, na erhi baba bamarhôla abaja bayambisa ngasi bali bushugunu na ebyambalwa bali ba nyazire, baja babaha emishangi n'enkwerho; kandi babaha mpu balye bananywe banabashîga amavurha na erhi baba bamahira oku ndogomi ngasi barhankacihashirigenda, babahêka e Yeriko, lugo lwa mabo, emwa bene wabo. Nabo bacishubirira e Samâriya.

Obubî n'olufû lwa Akazi

¹⁶ Muli ago mango omwâmi Akazi alika entumwa yagendimuhûnira oburhabâle emwa abâmi b'e Sîriya. ¹⁷ Ebwa kuba abanya-Edomu bali bamashubiyisha, bahima Yuda, banabayankamwo abaja. ¹⁸ Abafilistini bali bamahagula engo z'omu Cibanda na n'eza Nêgebu omu Yuda; bali bamarhôla Bet-Shemeshi, Ayaloni, Gederoti, Soko n'emirhundu yâge, Timuna n'emirhundu yâge, Gimizo n'emirhundu yâge, banaciyûbakamwo. ¹⁹ Ebwa kuba Nyamubâho alonzagya okurhorhohya Yuda erhi Akazi orhuma, owahiraga Yuda omu bubî anaciyêrekana mubi emu nda Nyamubâho ali.

²⁰ Tegalati-Falasari, mwâmi w'e Sîriya ayisha amurhabalire, amurhindibuza, arhacihashaga okubona emisi. ²¹ Ebwa kuba Akazi ali amakungûja ebyali omu ka-Nyamubâho byoshi kuguma n'ebyali omu nyumpa ya mwâmi n'eza abarhambo abihêka ntûlo emwa omwâmi w'e Sîriya: n'okwôla kurhamulerhe raga burhabale buci. ²² Ago mango ali omu malibûko ntyôla anakulikiza ashubikazigayîsa Nyamubâho, oyo mwâmi Akazi. ²³ Akazihâna enterekêro emwa ba nyamuzinda b'e Damasko, abakazagimulibuza, anaciderha erhi: «Kulya kuba ba nyamuzinda w'abâmi b'e Sîriya banakazibarhabâla, nkola nakazibarherekêra e nterekêro lyo bantabâla.» Ci barhuma ahirima kulusha, ye na bene-Israheli boshi.

²⁴ Akazi anaciyanka alundika ebirugu by'omu ka-Nyamuzinda, abijonjaga, n'erhi aba amayîgala enyumvi z'aka-Nyamuzinda, agendiyûbaka empêrero zâge omu ngasi bugonyero bwa Yeruzajemu. ²⁵ Ayûbaka empêrero z'omu hantu h'enyanya omu ngasi lugo lw'omu Yuda mpu akazirherekêrakwo obuku emw'abandi banyamuzinda. Agayîsa ntyôla Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe.

²⁶ Ebisigîre oku bijiro byâge n'oku lugendo lwâge, ebirhangiriza n'ebizinda, lola oku biri biyandike omu citabu c' Abâmi b'e Yuda n'aba Israheli. ²⁷ Akazi acihengeka aha burhambi bwa b'îshe, bamubisha omu lugo, omu Yeruzalemu, barhamuhêkaga omu nshinda z'abâmi b'Israheli. Omugala Yezekiyahu ayîma ahali hâge.

Olwa Yezeqiyahu

¹Yezeqiyahu aba mwâmi erhi aba akola agwerhe myâka makumi abirhi n'irhanu ali muburhe, anayîma myâka makumi abirhi na mwenda aha Yeruzalemu. Nnina izîno lyâge ye wali Abiya, mwali wa Zekariyahu. ²Ajira okushingânîne omu masu ga Nyamubâho nk'oku îshe Daudi ajiraga.

Okucêsibwa kw'aka-Nyamuzinda

³Omu mwâka murhanzi gw'okuyîma kwâge, omu mwêzi gwa burhanzi, ayigula enyumvi z'aka-Nyamuzinda, anashubizijira bwinja. ⁴Anacirhuma abagendihamagala abadâhwa b'abaleviti, na, erhi aba amabashubûliza ebwa lunda lw'ebuzûka-zûba, ⁵anacibabwîra erhi: «Munyumve nani baleviti! mucicese munagendicesa aka-Nyamubâho, Nyamuzinda wa basho, munarhenze omu hantu hatagatifu, ngasi bigalugalu byoshi. ⁶Ebwa kuba ba larha bajizire ecâha, bajira ebiri bibi omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu, bamujandisire^h, barhenzize obusû bwâbo ebwa ka-Nyamuzinda, bakayêrekeza omugongo. ⁷Ciru bahamisire enyumvi z'enyumpa, bazimya n'amatarâ, barhanaciderhaga mpu bakazigenditumbûkizamwo obukû n'okurhcrekera enterekêro z'e- nsirîra omu hatagatifu ha Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli. ⁸Oburhe bwa Nyamubâho bwanacirhogera omu Yuda n'omu Yeruzalemu, abijira bya kuyôbohya, bya kujugumya, na masheka g'abandi nk'oku munabwîne mwene n'amasu ginyu. ⁹Na loli oku okwôla kwarhumire ba larha bayîrhwa n'engôrho, kwarhuma bagala birhu, bali birhu na abakazi birhu bahêkwa buja. ¹⁰Bunôla ngwerhe omuhigo gw'okujira endagâno haguma na Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, ly'obukunizi bwâge burhenga kuli rhwe. ¹¹Na bunôla bana bani murhacibaga bantu banya-kubula bushibirizi, bulya mwe Nyamubâho acîshozire mpu mukaziyimanga embere zâge mukazimukolera, mube barhumisi bâge, munakazimurherekêra obukû.»

¹²Okubundi abaleviti banaciyimuka, baligi: Mahati, mugala wa Amasayi; Yoweli, mugala wa Azaryahu, mwene Kehati; na muli bene Merari hali: Kishi, mugala wa Abdi na Azaryahu, mugala wa Yehaleeli. Omu banya-Gershoni, Yoahi, mugala wa Zima, Edeni mugala wa Yoahi. ¹³Omu bene Elisafani, Shimuri na Yehieli; omu bene Asafu, Zekariyahu na Matanyahu. ¹⁴Omu bene Hemani, Yehieli na Shimeyi, n'omu bene. Iditunu, Shemaya na Uzieli. ¹⁵Banacishubûza bene wabo, n'erhi baba bamacîcesa, bayîsha, nka kulya mwâmi anabarhege-kaga nk'oku ebinwa bya Nyamubâho binadesire, bayîsha balicesa aka-Nyamubâho.

¹⁶Abadâhwa baja omu ndalâla y'aka-Nyamubâho mpu bakacêsc, banacirhenza omu bululi bw'aka-Nyamubâho ngasi bigalugalu banashimanyire omwôla ka-Nyamubâho, abaleviti banacibirhola, bagendibikabulira omu kabanda ka Kedroni. ¹⁷Barhangira okucesa aka-Nyamubâho omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa burhanzi; omu nsiku munani z'omwêzi, bahika omu ndalâla y'Aka-Nyamubâho, bashubigeza nsiku munani erhi badwîrhe bacesa aka-Nyamubâho; omu lusiku lwa kali ikumi na ndarhu z'omwêzi gwa burhanzi, erhi bamayusa.

Enterekêro y'okuhyûla oku ebyâha

¹⁸Bakanya, banacija emunda mwâmi Yezeqiyahu ali banacimubwîra mpu: «Rhwamacêsa aka-Nyamubâho koshi, oluhêrero lw'enterekêro z'ensirîra n'e birugu byalwo byoshi, mpu rhwamacesa amêza g'enterekêro n'ebirugu byago. ¹⁹Na ngasi bindi birugu byoshi mwâmi Akazi ahemulaga amango anali mwâmi, omu mango g'obugoma bwâge, rhwashubîribicesa; binakola biri embere z'o luhêrero lwa Nyamubâho.»

²⁰Mwâmi Yezeqiyahu erhi aba amazûka sêzisêzi, ashubûza ab'omu lugo boshi anacisôkera ebwa ka-Nyamubâho. ²¹Banaciyîsha balihêra mpanzi nda, nga ndabuzi nda, banabuzi nda na bihebe nda bya nterekêro oku byâha, oku bwâmi, oku ka-Nyamuzinda na kuli Yuda. Mwâmi anacibwîra abadâhwa, bagala ba Aroni mpu babirherekêrere oku luhêrero lwa Nyamubâho.

^h**29.6** Aga gali mahungamo nka kola muli Dan 9, 4-19; Bar 1. 15-3; End 5; Yer 3, 22-25.

²² Babaga empanzi, abadâhwa banacirhola omuko gwazo, bagushahuliza oku luhêrero, hanacibaga engandabuzi, banacishahuliza omuko oku luhêrero, banacibâga abanabuzi, banacishahuliza omuko oku luhêrero. ²³ Okubundi banacyîsha ba dwîrhe ebihebe by'enterekêro oku byâha, banacibihêka emunda mwâmi ali bo shi n'embugânano y'olubaga, nabo banacibihira kwo amaboko. ²⁴ Abadâhwa babibaga, na omuko gwabyo bajiramwo enterekêro y'empyulo oku luhêrero kuli bene Israheli boshi; bulya mwâmi ali arhegesire mpu bajire ezola nterekêro z'ensirîra kuli bene Israheli boshi n'oku nterekêro y'ebyâha.

²⁵ Ahira abadâhwa omu ka-Nyamubâho, abaha n'emijegereza, enzenze n'ennanga, nk'oku Daudi anarhegekaga omu kushimba ebinwa bya Gadi, mulêbi wa mwâmi n'eby'omulêbi Natani; bulyala eryo irhegeko lyarhengaga emwa Nyamubâho, omu kanwa k'abalêbi.

²⁶ Abaleviti bayîsha baciheba eruhya hagu ma n'ebizihwa bya Daudi, n'abadâhwa bayîsha badwîrhe emishekera. ²⁷ Yezekiyahu aderha mpu barherekêre enterekêro y'ensirîra oku luhêrero. Amango barhangiraga enterekêro y'ensirîra, barhangira okuyimba olwimbo lwa Nyamubâho n'okubûha emishekera bananunîsa n'ebizihwa bya Daudi, mwâmi w'Israheli.

²⁸ Embugânano y'olubaga yoshi yafukamiriza, bayimba olwimbo lwa okukuza Nyamubâho, babûha emishekera, na ngasi kundi koshi kuhika bamala enterekêro y'ensirîra.

Okushubirira oburberekêre

²⁹ Erhi bamala enterekêro y'ensirîra, mwâmi haguma n'abantu bali boshi naye, bafukama baharâmya. ³⁰ Mwâmi Yezekiyahu boshi n'abarhambo, babwîra abaleviti mpu bakuze Nyamubâho n'ebinwa bya Daudi n'ebya omulêbi Asafu, bakuzza n'obusîme bunene, bayûnama baharâmya. ³¹ Okubundi Yezekiyahu aja omu kanwa aderha erhi: «Bunola mamashubicîrherekêra buhyahya emwa Nyamubâho, yegeragi, muhâne enterekêro zinyu n'obukuze munola ka-Nyamuzinda.» Embugânano y'olubaga yanacyîsha edwîrhe enterekêro n'e by'obukuze, na ngasi banali ba murhima muhanyi, bakazihâna enterekêro zâbo z'ensirîra.

³² Omubale gw'enterekêro z'ensirîra zahânagwa n'embugânano y'olubaga zahika omu nkafu makumi gali nda, bihebe igana na banabuzi magana abirhi: ebyola byoshi oku nterekêro y'ensirîra bahaga Nyamubâho, ³³ banarherekêra zindi nkafu magana gali ndarhu, na bibuzi bihumbi bisharhu. ³⁴ Ci ebwa kuba abadâhwa bali basungunu, barhankahashire okubâga bonene enterekêro z'ensirîra, bene wabo b'abaleviti babarhabâla kuhika bamala omukolo goshi na kuhika abandî badâhwa bayûsa okucîcêsa, bulya abaleviti bali babiduhire okucîcêsa emirhima yâbo okushingânîne kulusha abadâhwa. ³⁵ Kandi n'enterekêro z'ensirîra zali nyinji, n'okuyushûla enterekêro z'amashushi oku nterekêro z'omurhûla n'ebindi by'embulaga oku kujira cinterckro y'ensirîra. Ntyola kwo bashubiriyumanyanya obugashanizc Omu ka-Nyamuzinda. ³⁶ Hezekiyahu, n'olubaga loshi basima bwcene kuli ebyola Nyamuzinda ali arhega- nyize olubaga, bu!ya byali binlu byajiragwa ciflIdukwe.

30

Okulalika olubaga okukuza olusiku lukulu lwa Basaka

¹ Yezekiyahu anacirhuma entumwa omu Israheli n'omu Yuda mwoshi; a ruma n'amaruba emwa Efrayimu n'emwa Menashê g'okubalâlîka mpu bayîshe ebwa ka-Nyamuzinda omu kukuza olusiku lukulu lwa Basaka oku irenge Iya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli.

² Mwâmi, abarhambo bânge n'endêko y'olubaga loshi lw'e Yeruzalemu lwali lwamarhangijira ihano ly'okukuza olusiku lukulu lwa Basaka omu mwêzi gwa kabirhi. ³ Bajiraga ntyola ebwa kuba barhahashaga okulujira omu mango galwo bulya abadâhwa barhali bacicicêsa kulya kunakwânîne, na kandi olubaga lurhali lucishimânana aha Yeruzalemu. ⁴ Okwola kwabonekana nka kuli kwinja omu masu ga mwâmi n'embugânano yoshi. ⁵ Bahiga ntyola okugeza omulali omu Israheli moshi, kurhe-nga e Bersheba e Dani, mpu baje e Yeruzalemu bayîshikuzza olusiku lukulu lwa Basaka oku irenge Iya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli; bulya bârhasilukuzagya omu kuyîsha kw'abantu boshi, nk'oku binayandisirwe. ⁶ Abalibisi banacirhola amaruba ga mwâmi n'aga abarhambo banacizunguluka Israheli yeshi na Yuda mpu baje balalika, nk'oku irhegeko Iya mwâmi linadesire: Bene Israheli, yîshi emwa

Nyamubâho, Nyamuzinda w'Abrahamu, wa Izaki na wa Israheli, naye anashubija emunda abasigalaga bali, emunda bali balya muli mwe bashugunusire omu nfune z'abâmi b'e Sîriya. ⁷ Murhabaga aka basho n'aka bene winyu abagomeraga Nyamuzinda wa b'îshe wabo, kuhika abalekêrcra babanyaga banabashandabanya nk'oku munabwîne. ⁸ Murhabîâga ba cikanyi cirhagomba aka basho; herezi Nyamubâho okuboko, yîshi ebwa nyumpa yâge eyi ajiraga nyîmâna ensiku zoshi, munakolere Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, Iyo omuliro gw' obukunizi bwâge gumurhengakwo. ⁹ Ebwa kuba erhi mwankagomire Nyamubâho, bene winyu na bagala binyu banahashibona obwonjo emwa balya babahimaga, ciru banabagalule muno cihugo, bulya Nyamubâho, Nyamuzinda winyu ali wa lukogo na wa bwonjo, arhanamurhenzekwo obusû bwâge, nka mwankashubira emunda ali.

¹⁰ Abalibisi bakanya, kurhenga omu lugo kuja omu lundi, bagera omu cihugo ca Efrayimu coshi, bagera omu ca Menashê kuhika emwa Zabuloni, baja babashekera n'okubagayaguza. ¹¹ Bantu baguma baguma bwonene omu bene Aseri, bene-Menashê na bene Zabuloni, bacirhônize, banacija e Yeruzalemu. ¹² Ci kwônene abantu b'omu Yuda, Nyamuzinda abahâ murhima muguma gw'okuyumva n'okushimba irhegeko Iya mwâmi. N'ery' abarhambo, nk'oku kanadesire akanwa ka Nyamubâho. ¹³ Olubaga lwabugânana aha Yeruzalemu omu kukuza olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo lwango omu mwêzi gwa kabirhi: yali mbugânano ya bantu banji bwenêne. ¹⁴ Barhondêra okuhongola empêrero zali aha Yeruzalemu; barhenza empêrero z'obukû zoshi bâge ndizikabulira omu kabanda ka Kedroni.

Basaka n'emigati erhalimwo lwango

¹⁵ Barherekêra olusiku lukulu Iwa Basaka omu nsiku ikumi n'ini z'omwêzi gwa kabirhi. Abadâhwa n'abaleviti bayumva enshonyi zabagwârha erhi kukê reza kwabo kurhuma, nabo bacicêsa, barherekêra enterekêro z'ensirîra omu ka-Nyamubâho. ¹⁶ Bakazagijira emikolo yâbo nk'oku banarhegesirwe n'irhegeko Iya Musa, muntu wa Ntamuzinda: nabo abadâhwa bakazibulaga omuko bamaguhâbwa n'abaleviti. ¹⁷ Ebwa kuba omu mbugânano mwali bantu ba- nji barhali basagicesa, abaleviti barhegekwa okurherekêra enterekêro za Basaka kuli abôla barhali bacicêsize, Iyo babarherekêra emwa Nyamubâho. ¹⁸ Ebwa kuba bantu banji omu lubaga, bantu banji b'emwa bene Efrayimu, emwa bene Menashê, emwa bene Isakara n'emwa bene Zabuloni, barhali bacicêsize, balya Basaka buzira okushimba kulya kunayandisirwe. Ci Yezekiyahu abasengerera aderha erhi: «Mâshi, Nyamubâho ntahwa lukogo, ¹⁹ ababalire abâla bantu bayîshaga balongereza n'omurhima gwâbo goshi, Nyamuzinda wa b'îshe, ciru n'omu bucêse bukwânîne omu ka-Nyamuzinda.» ²⁰ Nyamubâho ayumva omusengero gwa Yezekiyahu, afumya olubaga. ²¹ Bene Israheli bali aha Yeruzalemu bakuza olukulu lw'emigati erhalimwo lwango nsiku nda zoshi n'obushagaluke bunene, na ngasi lusiku, abaleviti n'abadâhwa bakazagikuza Nyamubâho n'ebizihwa binene oku Irengi Iya Nya mubâho. ²² Yezekiyahu aderha ebinwa by'okusîmisa abaleviti bakazagikolesa obukengere bwâbo boshi omu mukolo gwa Nyamubâho. Balya embâgwa z'olusiku lukulu, nsiku nda zoshi, bakazirherekêra enterekêro z'omurhûla n'okukuza Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe wabo. ²³ Embugânano yanacyumvanya omu kushubigeza zindi nsiku nda omu kukuza olwôla lusiku lukulu n'obushagaluke bunene. ²⁴ Ebwa kuba Yezekiyahu, mwâmi w'e Yuda ali amaha olubaga mpanzi cihumbi, bihumbi nda bya bibuzi, n'abarhambo bala bayîrha empanzi cihumbi, bihumbi ikumi bya bibuzi n'abadâhwa banji bali bamacicêsa. ²⁵ Embugânano ya bene Yuda boshi, abadâhwa n'abaleviti, embugânano y'abantu barhenga omu Israheli, n'abandi bashimbûlizi barhengaga omu Israheli nisi erhi abayûbakaga omu Yuda, boshi basîma bwenêne. ²⁶ Ahôla Yeruzalemu bagezaho ensiku nkulu z'obusîme bunene, obu kurhenga amango ga Salomoni, mugala wa Daudi, mwâmi w'Israheli, burhali busag'ibonekana bundi aha Yeruzalemu. ²⁷ Abadâhwa baleviti barhondêra okuja kwagisha olubaga, n'izu lyâbo lyayumvikana, omusengero gwâbo gwahika omu hatagatifu ha Nyamubâho, omu mpingu.

Okubera ensanamu z'abazimu n'oknyumanyanya obugashânize

¹ Erhi okwôla koshi kuba kwamahwa, bene Israheli bali ahôla, bakanya baja omu ngo za Yuda, baja babera amabuye magwike, baja batwa enshanga, bakundula cmpêro zali omu hantu h'enyanya omu birhwa, kuguma n'ernpêro zali omu Yuda moshi n'omu cihugo ca bene Benyamini, eca bene Efrayimu na Menashê, balinda babihirigisa byoshi Enyuma z'ahôla bene Israheli baja bashubira ngasi baguma omu ngo zâbo, ngasi muguma omu mwâge.

Abadâhwa bakengêsibwa omu mukolo gwâbo

² Yezekiyahu, agabanya abadâhwa n'abaleviti nk'oku emirhwe yaho yanali, ngasi muguma omu badâhwa erhi baleviti nk'oku emikolo yâbo yanali, ajira abakazikola oku nterekêro y'ensirîra, aba oku nterekêro z'omurhûla, aba omukolo gw'obugashânize, aba okuyimba n'okukuza, abakazikola aha mihango y'ecihando ca Nyamubâho. ³ Ayanka omu bintu byâge, ecigabi ca mwâmi cakazagihûnwa oku nterekêro z'ensirîra, oku nterekêro z'ensirîra z'esêzi na bijingo n'oku nterekêro za sabato, ez'omwêzi n'ez'ensiku nkulu nk'oku binayandisirwe omu burhegesi bwa Nyamubâho. ⁴ Anacibwîra olubaga lwayûbakaga omu Yeruzalemu bakazihâna ecigahi c'abadâhwa n'ec'abaleviti lyo bayôrha bacihizire oku burhegesi bwa Nyamubâho. ⁵ Erhi lyo irhegeko limanyikana hoshi, bene Israheli baja bahûna birhali binyi oku bisarûlwa byâbo birhangiriza by'engano, eby'idivayi liyahya, eby'amavurha, ebya obuci na ngasi byoshi binasarûlwa omu mashwa; kuguma bahêka mwandu entûlo za byoshi. ⁶ Bene Israheli na bene Yuda bayûbakaga omu ngo za Yuda, bahâna nabo entûlo y'enkafu, ey'ebibuzi, ey'ebintu bitagatifu byakazagirherekêrwa Nyamubâho, Nyamuzinda wabo; baja bajira ebirundo bya ngasi lubero. ⁷ Barhondêraga okukazijira ebirundo kurhenga oku mwêzi gwa kasharhu, bagendibimalîra oku mwêzi gwa kali nda. ⁸ Yezekiyahu boshi n'abarhamho bayîsha, erhi baha bama bona ebirundo, bakuza Nyamubâho n'olubaga lw'Israheli. ⁹ Yezekiyahu anacidosa abadâhwa n'ahaleviti oku biyêrekîre ebyôla birundo. ¹⁰ Omudâhwa mukulu Azariyahu, w'oku mulala gwa Sadoki anacimushuza erhi: «Kurhenga amango banarhangiraga okukazilerha entûlo zinarhegesirwe omu ka-Nyamuzinda, rhwakazirya, rhwanasiza binji, ebwa kuba Nyamubâho agishire olubaga lwâge, n'omusigala guli eyi nûndo yoshi.»

¹¹ Yezekiyahu aderha mpu barheganye ebiyûmpa omu ka-Nyamuzinda, banacibirheganya.

¹² Bakaziyisha balihâna kulya kunashingânine, entûlo zirhegesirwe n'empongano kuguma n'ebintu bitagatifu. Babibîsa omuleviti Konanyahu, nka murhambo n'omulumuna Shimeyi nka murhambo wa kabirhiⁱ.

¹³ Yehieli, Azaziyahu, Nahati, Asaheeli, Yerimoti, Yozabadi, Elieli, Yismakiyahu, Mahati na Benayahu bo bali balanzi, bakazagirhegekwa na Konanyahu n'omulumuna Shimeyi omu kushimba enkerekanyo ya mwâmi Yezekiyahu n'Azariyahu, murhambo w'aka-Nyamuzinda.

¹⁴ Omuleviti Kore, mugala wa Yimuna, ye wakazagilanga omuhango gw'e buzûka-zûba, ye wakazagiyankirira entûlo z'obulonza bwinja bakazagilerhera Nyamubâho mpu baberûle ebi barhûzire Nyamubâho n'ebintu bitagatifu bwenêne. ¹⁵ Oku burhegesi bwâge, bakazâg'ikola n'obwikubagirwa boshi, omu ngo z'abadâhwa, Edeni, Minyamini, Yeshua, Shemayahu, Amariyahu na Shekanyahu, mpu bakazigabira bene wabo, bakazigabira abakulu kuguma nk'abarho, nk'oku emirhwe yâbo yanali. ¹⁶ Kuhirakwo abantu balikola bayandike, kurhenga oku oli myâka isharhu muburhe kuja enyanya, ngasi boshi bakazagiyisha ebwa ka-Nyamuzinda bakazâg'ihabwa kantu kalebe oku mukolo gwâbo, kulya banagabirwe, n'oku emirhwe yâbo enali. ¹⁷ Ecitabu c'abadâhwa, amazîno gâbo gali gayandisirwe omu kushimba emilala yâbo, nabo abaleviti bali bayandisirwe, kurhenga oku wa myâka makumi abirhi ali muburhe kuj'enyanya, omu kushimba emikolo yâbo n'emirhwe yâbo. ¹⁸ Ecôla citabu cali ciyandisirwemwo abana babo boshi, abakazi babo, bagala babo n'abanyere babo n'oku mbugânano yâbo yoshi, ebwa kuba n'obwikubagirwa bwâbo bakazagikola n'omurhima gw'obutagatifu, oku bintu bitagatifu. ¹⁹ Oku biyerekir bene Aroni, abadâhwa bali bayûbasire

omu bishagala bya eburhambi omu ngo zâbo, bali bagwerhe nabo omu ngasi lugo, abantu bamanyikine ngasi muguma n'izîno lyâge, bali bahabirwe ogwôla mukolo g'okuja kwagabira abandi, oku ngasi wa bûko mulumc omu badâhwa n'oku ngasi baleviti bayandike.

²⁰ Ntyôla kwo Yezekiyahu ajizire omu Yuda mwoshi, ajira kwinja, okushi nganinc n'okuli kw'okunali embere za Nyamubâho, Nyamuzinda wâge. ²¹ Omu ngasi mukolo akazagirhangira guyêrekîre aka-Nyamubâho, guyêrekîre oburhegesi, guyêrekîre amarhegeko, omu kulongereza Nyamuzinda wâge, akazagigukola n'omurhima gwâge goshi, anaguyukirize bwinja.

32

Senakeribu arhêra Yuda

¹ Erhi ebyôla bintu n'ebijiro by'okushubulumûla obwikubagirwa bwâbo biba byamahwa, Senakeribu, mwâmi w'e Asîriya ayisha arhabâlire omu Yuda, atwa ecirâlo oku burhambi bw'engo nzibu-zibu, omu kulonza okuzinyaga. ² Erhi Yezekiyahu abona oku Senakeribu ayîshire n'oku ayêrekîre e Yeruzalemu mpu amunyâge, ³ ajira haguma n'abarhambo bâge n'abalwi bâge b'entwâli mpu bazibe amaliba goshi gali eburhambi bw'olugo, banacimurhabâla. ⁴ Olubaga mwandu lwashubûzanya, lwaziba amaliba n'enyishi nsungunu zakazagihulula omu cihugo, bakaziderha mpu: «Cankarhuma hano oyo mwâmi w'e Asîriya ayîsha munôla cihugo ayîshishîmâna amîshi manji? ⁵ Yezekiyahu ajamwo oburhwâli, arhondêra okushubija ayûbaka olukuta lwali lwamaja lwahongoka, anashakâla n'enkingi zoshi; ayûbaka n'olundi lukuta eburhambi bw'olugo, anacizibuhya Milo omu lugo lwa Daudi; atulîsa emirasano mwandu n'empenzi. ⁶ Ahira abarhambo balwi oku lubaga n'erhi aba amabashubûliza eburhambi bwâge omu ngo eri aha muhango gw'olugo, ababwîra ebinwa byabarhwa oku murhima aderha erhi: ⁷ «Muzibuhe munarhwalihe, murhayôbohaga murhanarhemukaga embere z'oyôla mwâmi w'e Asîriya n'embere z'ogwôla mwandu gw'abantu bali boshi naye; bulya oli haguma na nirhu alushire oli haguma naye. ⁸ Ye, ayîshirirhabâlwa n'okuboko kw'abantu, ci rhwono Nyamubitho yêne ye waruhêka omu kulwa kwirhu». Olubaga lwacîku bagira bwenêne ebyôla binwa bya Yezekiyahu mwâmi w'e Buyahudi.

Okulogorha kwa Senakeribu

⁹ Enyuma z'ahôla Senakeribu arhuma abarhumisi bâge e Yeruzalemu, naye agôla mango erhi ali aha Lakishi n'emirhwe yâge yoshi. Anacirhuma abôla barhumisi emwa Yezekiyahu mwâmi w'e Yuda n'emwa abantu boshi h'e Yuda bali aha Yeruzalemu mpu bababwire erhi: ¹⁰ «Kwo amaderha ntyâla Senakeribu mwâmi w'e Asîriya: Bici mucikubagire obwôla mwalinda bamugorha aha Yeruzalemu? ¹¹ Ka Yezekiyahu arhamurhebe arhume mwafa n'ishali n'enyôrha, ene aderha erhi: Nyamubâho, Nyamuzinda wirhu arhuyôkola omu maboko g'o mwâmi w'e Asîriya. ¹² K'arhali oyôla Yezekiyahu, ye ôlya wajaga arhenza e mpêrero omu hantu h'enyanya kuguma n'ezindi mpêrero za Nyamubâho omu kuja kwaderha e Yuda n'e Yeruzalemu erhi: «Mwakazifukamiriza embere z'oluhêrero luguma lwonene na mwakazirherekêraho obuku? ¹³ Ka murhamanyiri ebi ba larha na nani rhwakolire embaga z'omu bihugo? Ka banyamuzinda ba ebyôla bihugo bahashire okuyôkola okunali, ebyôla bihugo omu nfune zani? ¹⁴ Ndi, omu ba nyamuzinda b'ebyôla bihugo balarha baherêrekezagya, ndi muli bo wayîshire okuyôkola olubaga lwâge omu kuboko kwâni, lyo oyôla nyamuzinda winyu ahasha naye okubayôkola omu kuboko kwâni? ¹⁵ Bunôla mumanye Yezekiyahu arhabashumikaga n'okubarheba kwa bene okûla! Mu- rhacikubagiraga ye, bulya ntâye nyamuzinda wa ciru n'olubaga luguma kandi erhi bwâmi buguma wahashire okuyôkola olubaga lwâge omu nfune zani nisi e rhi omu nfune za balarha; kurhigi oyôla nyamuzinda winyu ciru yehe arha nkahasha okubarhenza omu maboko gani.» ¹⁶ Abôla barhumisi ba Senakeribu baja baderha binji bya kujacira Nyamubâho, Nyamuzinda na Yezekiyahu omu rhumisi wâge. ¹⁷ Kandi omu kuja ajacira Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, n'omu kujaderha ebinwa bigalugalu kuli Nyamubâho, ayandika aga maruba gadesire ntyâla: «Nka

kulyâla banyanmuzinda b'amashanja gali omu bihugo, barhahashaga okuyôkola olubaga lwâbo omu kuboko kwâni, kwo na kuguma, nyamuzinda wa Yezeziyahu arhahashe okuyôkola olubaga lwâge omu kuboko kwâni.» ¹⁸ Abarhumisi bâge banacirhondêra okubirikira n'izu linene, emunda olubaga lw'e Yeruzalemu lwali oku lukuta, mpu baluyubohye banalurhemule, lyo bahasha ntyôla okurhola olugo. ¹⁹ Ebi bakazigiderha kuli Nyamuzinda wa Yeruzalemu, byali bya kumugerera oku banyamuzinda b'ezindi mbaga za hanola igulu, abajiragwa n'okuboko kw'omuntu.

Omusengero gwa Yezeziyahu

²⁰ Okwôla kwarhuma mwâmi Yezeziyahu n'omulêbi Yesheyahu, mugala wa Amotsi, barhangira okushenga n'okubirikira empingu. ²¹ Nyamubâho anacirhuma malahika wayîshigihêrekeza abalwi boshi, abaluzi n'abarhambo bali oku cihando c'ôyo mwâmi w'e Asîriya. Oyôla mwâmi ajogonja n'enshonyi ashubira omu cihugo câge. Erhi aja omu nyumpa ya nyamuzinda wâge, baguma omu barhenga omu bula bwâge yenene, bamuyîrhira omwôla n'engôrho. ²² Nyamubâho anacyôkola ntyôla Yezeziyahu n'abantu b'e Yeruzalemu omu kuboko kw'abashombanyi babo boshi, anakazibarhenza empande zoshi. ²³ Bantu banji bakaziyîsha badwîrhe enterekêro zâbo aha Yeruzalemu balihêra Nyamubâho, banakaziyîsha badwîrhîre Yezeziyahu, mwâmi w'e Yuda ntûlo nyinji, n'okwôla kwarhuma aja irenge omu masu g'amashanja goshi. ²⁴ Muli agôla mango Yezeziyahu alwala alonz'ifa. Ashenga Nyamubâho, na Nyamubâho amudesa amujirira n'ecisomerine. ²⁵ Ci kwônene Yezeziyahu a rhavugaga omunkwa kuli agôla minja ajiriragwa, ci omurhima gwâge gwaba kucîbona gucîbona, na ntyo oburhe bwa Nyamubâho bwayaka kuli ye na kuli Yuda n'e Yeruzalemu. ²⁶ Yezeziyahu acîrhohya ahuna obwonjo kuli obwôla bucîbone bw'omurhima gwâge, acîrhohya ye yêne, kuguma n'abantu b'e Yeruzalemu, ntyo obukunizi bwa Nyamubâho burhacibayîshiraga amango g'obuzîne bwa Yezeziyahu.

Obugale n'emikolo ya Yezeziyahu. Okufa kwa Yezeziyahu

²⁷ Yezeziyahu abona amagale manji anaja irenge bwenêne. Acijirira embîko z'amarhale, ez'amasholo, ez'amabuye g'engulo ndârhi, ez'emigavu, ezempe nzi n'eza ngasi bintu byankacifinjwa. ²⁸ Kuguma ayûbaka n'embîko z'engano, eza idivayi n'eza amavurha, enyumpa z'enfarasi n'ebindi bishwekwa bya ngasi lubero, anali agwerhe amasò g'ebintu mwandu omu lugo lwabyo. ²⁹ Aciyûbaki ra engo, anashweka maso manji ga nkafu, aga ebibuzi, ebwa kuba Nyamubâho ali amuhire bintu mwandu. ³⁰ Kandi ali oyôla Yezeziyahu, ye wajagiziba enjira y'enyanya y'amîshi ga Gihoni, agayererekeza idako ebwa buzika-zûba bw'olugo lwa Daudi. Yezeziyahu ayôloloka omu mirimo yâge yoshi. ³¹ Na Nyamuzinda arhaderhaga mpu amulikirira emw'abantu bakazagirhumwa n'abanya buhashe b'e Babiloni mpu bayishimudôsa emyanzi ya cîrya cisomerîne cabaga omu cihugo n'okumurhangula, lyo bamanya ebimuba omu murhima byoshi.

³² Ebisigîre by'ebijiro bya Yezeziyahu, emikolo yâge y'obukunda-Lulema ajizire, ala oku ebyôla biri biyandike omu binwa by'omulêbi Yesheyahu, mugala wa Amotsi, n'omu citabu c'Abâmi b'e Yuda n'aba Israheli. ³³ Yezeziyahu acihengeka aha burhambi bwa b'îshe, banacimubisha omu hantu h'enyanya bwenêne omu nshinda za bene Daudi. Abantu b'e Yuda boshi n'abantu b'e Yeruzalemu bamuha irenge n'obukuze bwenêne aha kufa kwâge. Omugala Menashê anacyîma ahali hâge.

33

Obubî bwa Menashê

¹ Menashê ali agwerhe myâka ikumi n'ibirhi ali abusirwe erhi aba mwâmi, anacyîma myâka makumi arhanu n'irhanu ali mwâmi aha Yeruzalemu. ² Ajira ebiri bigalugalu omu masu ga Nyamubâho, ayiga amabî ga galya masha nja Nyamubâho akungushaga embere za bene Israheli. ³ Ashubirhondêra oku ja ayûbaka empêro omu hantu h'enyanya omu birhondo, ezi îshe Yezeziyahu akazagihongola; ayûbaka empêrero kuli ba Baali, ashubija ajira enshanga,

akazifukamira abazimu b'oku nkuba boshi n'okubakolera. ⁴ Ayûbaka empêrero omu ka-Nyamubâho, kalya Nyamubâho aderhagakwo erhi: «Omu Yeruzalemu mwo nahira izîno lyani ensiku zoshi.»

⁵ Ayûbaka empêrero oku bazimu b'oku nkuba boshi omu maluli gombi g'aka-Nyamubâho. ⁶ Ageza abana bâge omu muliro omu kabanda ka bene Hinomi. Akazagijira ebwa endagwê y'olujimbi, okulaguza n'ebya obukurungu, ashubihira omu cihugo emandwa n'abalizi. Ajira mabi manji omu masu ga Nyamubâho, galya ga okumukuniza. ⁷ Ahira ensanamu y'omuzimu ajiraga omu ka-Nyamuzinda, kalya Nyamuzinda yêne abwîraga kwo Daudi n'omugala Salomoni erhi: «Muli eyîra nyumpa, n'omûla Yeruzalemu mwo nacîshozire e mwa bene Israheli boshi, oku mwo nahira izîno lyani ensiku zoshi. ⁸ Ntakaciziga amagulu ga bene Israheli gaja gazungula eyi n'eyi omu cihugo nahaga basho, casînga bakazishibirira okujira oku nabarhegekaga, omu kushimba oburhegesi, amarhegeko n'engeso nabarhegekaga kuli musa. ⁹ Menashê ahabula Yuda n'abantu b'e Yeruzalemu, balinda bajira amabî garhalusire amabî gajiragwa na galya mashanja Nyamubâho amaliraga embere za bene Israheli. ¹⁰ Nyamubâho abwîra Menashê na olubaga lwâge ci barhayumvagya.

Menashê agwârha mpira anahûna obwonjo

¹¹ Lero Nyamubâho anaciÿisha abarhumire abarhambo n'engabo y'abalwi ba mwâmi w'e Asîriya, bagwârha Menashê n'ebyûma by'amîno-mîno n'erhi baba bamamushweka na ba caburhinda babirhi b'ecûma c'omulinga bamuheka e Babiloni. ¹² Erhi aba akola ali omu malibûko, arhondêra okushenga Nyamubâho, Nyamuzinda wâge acîrhohereza embere za Nyamubâho Nyamuzinda wa b'îshe. ¹³ Amushenga na Nyamubâho acîlekêrera agomba ayumvirhiza omusengero gwâge, anacimushubiza e Yeruzalemu omu bwâmi bwâge. Menashê anacimanyira ahôla oku Nyamubâho yêne ye onaba Nyamuzinda. ¹⁴ Enyuma z'ahôla ayûbaka olukuta lw'embuga oku lugo lwa Daudi, olunda lw'e buzika- zûba ebwa Gihoni omu kabanda kuhika aha muhango gw'enfi, mpu lhashe okuzonga Ofeli, anaciluyinamula bwenêne lwaja enyanya. Anacijira abarhambo b'abasirika omu ngasi ngo nzibuzibu z'omu Yuda.

¹⁵ Arhenza omu ka-Nyamubâho balya banyamuzinda b'embuga, arhenza mwo n'erya nsanamu y'omuzimu kuguma n'empêrero ajaga ayûbaka oku nto ndo y'aka-Nyamubâho aha Yeruzalemu agendikweba kuli n'olugo. ¹⁶ A shubiyûbaka oluhêrero lwa Nyamubâho, anarherekêrakwo enterekêro z'omurhûla n'eza okuvuga omunkwa, anacibwîra Yuda mpu akazikolera Nyamubâho Nyamuzinda w'Israheli. ¹⁷ Ci kwônene olubaga lwanakulikiza okukazirherekêra omu birhwa, lwakazirherekêra Nyamubâho yêne, Nyamuzinda walwo. ¹⁸ Ebisigîre oku bijiro bya Menashê, omusengero gwâge emwa Nyamuzinda wâge, n'ebinwa by'abalêbi bakazagimushambâza okw'izîno lya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli, ala oku okwôla kuli omu Bijiro by'Amabi g'Israheli. ¹⁹ Omusengero gwâge na kurhi ayumvubagwa, ebyâha n'obugoma bwâge boshi, ahantu ajaga ayûbaka empêrero enyanya omu rhurhondo, aha ajaga ahira ensanga n'ensanamu embere arhônhekere, ala oku okwôla kuli kuyandike omu binwa bya Hozayi. ²⁰ Menashê acîhengeka aha burhambi bwa b'îshe, banacimubisha aha nyumpa yâge. Omugala Amoni ayîma ilhali hâge.

Olwa Amoni

²¹ Amoni ali akola agwerhe myâka makumi abirhi ali muburhe erhi aba mwâmi, anaciÿima myâka ibirhi^j aha Yeruzalemu. ²² Ajira ebiri bigalugalu omu masu ga Nyamubâho, nk'oku îshe Menashê ajiraga. Amoni ajihâna enterekêro emwa ensanamu zoshi îshe Menashê ajiraga, anazirhumikira. ²³ Arhanacîrhohekezagya embere za Nyamubâho nk'oku îshe Menashê acîrhohekezagya, ci yehe kwaba kuyushûla ayushûla ebyâha. ²⁴ Abarhumisi bâge bamujirira irhigi ly'okumuyirha, banacimuyirhira omu nyumpa yâge. ²⁵ Ci olubaga lwa omu cihugo, lwayîrha ngasi boshi banajaga omu irhigi ly'okuyîrha mwâmi Amoni, n'ahali hâge, olubaga

^j**33.21** Omu kushimba engerêrezo z'abantu b'omu Ndagâno ya Mîra, okulama nsiku nyinji, guba mugisho gwa Nyamuzinda omu kushimbana n'ebijiro birhu binja.

Iwanayîmika omugala Yoshiyahu.

34

Olwa Yoshiyahu

¹Yoshiyahu ali akola agwerhe myâka munani erhi aba mwâmi, ayîma myâka makumi asharhu na muguma ali mwâmi aha Yeruzalemu. ²Ajira ebishingânîne omu masu ga Nyamubâho, anashimba enjira z'îshe Daudi, a rhazigeraga eburhambi oli ebwa kulyo oli ebwa kumoshô.

Oluhindu lurhanzi w'oburhegesi bwa Yoshiyahu

³Omu mwâka gwa kali munani kurhenga ali mwâmi, erhi aba akola ali mwana wabona, arhangira okukazilongereza Nyamubâho, Nyamuzinda w'îshe Daudi, n'omu mwâka gwa kali ikumi na kabirhi arhondêra okukazirhenza ngasi hyanali hibi omu Yuda n'omu Yeruzalemu; arhenzamwo empêrero z'ahantu h'enyanya omu birhondo, enshanga, ensanamu zabinjagwa n'ezatula gwa. ⁴Bashambûla embere zâge empêrero za ba Baali, akulumbya ensanamu zali zirherekirwe izûba, zali zihizirwe enyanya; ajonjaga enshanga, ensanamu mbinjûle n'ensanamu ntule n'erhi aba amazijira mutulo, ogwôla mutulo aguga lagaliza oku nshinda z'abakazagizirherekêra enterekêro. ⁵Amavuha g'abadâhwa agayôkera oku mpêrero zâbo. Acêsa ntyo omu Yuda n'omu Yeruzalemu. ⁶Kuguma omu ngo za bene Menashê, eza bene Efrayimu, eza bene Simoni na kuhika bene Nefutali, ⁷Omu bishabukiza, omu marhambi goshi, aja ahirimya mwo empêrero, aja ajojanga anajira mutulo enshanga zoshi, ensanamu zabi- njagwa zoshi, anaja akulumbya cnsanamu zoshi zali zirherekîrwe izûba omu cihugo c'Israheli coshi. Enyuma z'ahôla ashubira e Yeruzalemu.

Okushubiyûbaka aka-Nyamuzinda

⁸Omu mwâka gwa kali ikumi na munani gwa okuyîma kwâge, erhi aba amacêsa ecihugo n'aka-Nyamuzinda, anacirhuma Shafani, mugala wa Asaliyahu, Maseyahu, musirika wakazagirhegeka olugo, na Yoha, mugala wa Yohazi, kabîka-myandiko, abarhuma mpu bagendishubiyûbaka aka-Nyamuzi nda wâge. ⁹Baja emunda Hilikiyahu ali ye wali mudâhwa mukulu, banacihâna enfaranga zadwirhwe omu ka-Nyamuzinda, n'ezi abaleviti bakazagilanga emihango bahabagwa emwa bene Menashê n'emwa bene Efrayimu n'emwa bene Israheli, emwa bene Yuda boshi emwa bene Benyamini n'emwa abantu b'e Yeruzalemu boshi. ¹⁰Abalanzi b'aka-Nyamubâho bazihira omu maboko ga owakazagijirîsa emikolo y'okuyûbaka, nabôla bakozi, ezôla nfaranga zoshi bazikolesa oku kushakûlula n'okuzibuhya aka-Nyamuzinda, ¹¹bazihâ abalenga ba okujira emirhamba n'aba okuyûbaka bagendigulamwo amabuye marhe ndeze n'emirhi y'okujira emirhamba n'emitungo y'emyûbako abâmi b'e Yuda bâhongolaga.

¹²Abôla bantu baja n'obwikubagirwa omu mukolo gwâbo. Bali bagwerhe abakazilola emikolo oku yajirwa, bali Yahati na Obadiyahu, baleviti ba muli bene Merari, Zekariya na Meshulami ba muli bene Kehati bo bakazagibayeresa kurhi bakola haguma n'abandi baleviti balya banakazagihêka boshi nabo ebizihwa. ¹³Abôla bakazagiyêrekana emikolo n'okulola ngasi bandi bakozi oku ngasi mukolo. Hali abandi baleviti bali bandisi, abakazagilanga ebirugu by'omu nyumpa n'abalanzi b'emihango.

Ecitabu c' Amarhegeko ga Nyakasane

¹⁴Erhi bakola barhôla enfaranga zadwirhwe omu ka-Nyamubâho, omudâhwa Hilikiyahu arhôla ecitabu c'oburhegesi bwa Nyamubâho ecâhanagwa na Musa. ¹⁵Okubundi, Hilikiyahu aja omu kanwa abwîra Shafani ye mwandisi erhi «Namarhôla ecitabu c'oburhegcsi omu Ka-Nyamubâho;» ¹⁶Hilikiyahu, cîrya citabu anacihereza Shafani. Naye Shafani, cîrya citabu acihêkera mwâmi, kandi anamumanyîsa olwa emikolo aderha erhi: «Ngasi oku banali babwizire abarhumisi bâwe bakujizire. ¹⁷Bayansire enfaranga zali omu ka-Nyamubâho, baziha abalanzi n'abakazagijirîsa omukolo.» ¹⁸Omwandisi Shafani ashubi bwîra mwâmi ogûla mwanzi erhi: «Omudâhwa Hilikiyahu anampire ecitabu.» Shafani anacisoma muli ecôla citabu

anali embere za mwâmi.

¹⁹ Erhi mwâmi ayumva ebinwa by'obôla burhengesî, asharhula emyambalo yâge, ²⁰ anacihûna erîra irhegeko emwa Hilikiyahu, emwa Ahikarnu, mugala wa Shafani, emwa Abdoni mugala wa Mika, ye wali mwandisi, n'emwa Asaya murhumisi wa mwâmi ababwîra erhi: ²¹ Mukanye mugendindôkeza Nyamubâho ebinyêrekîre, ebiyêrekîre abasigalaga b'omu Israheli, n'aba omu Yuda muli ebîra binwa bisomirwe mw'ecicitabu barhôleaga; bulya obukunizi bwa Nyamubâho buli bunji kuli rhwe, ebwa kuba ba larha barhashimbaga akanwa ka Nyamubâho erhi baleka okukazijira nk'oku binayandisirwe muli ecira citabu.»

Obulêbi bwa Hulda

²² Hilikiyahu, boshi n'abandi bantu ba mwâmi aderhaga, bakanya baja e mwa omulêbi-kazi Hulda, muka Shalumu, mugala wa Tokeati, mugala wa Hasara, ye wali mulanzi w'emyambalo; nyamukazi abaga aha Yeruzalemu, omu mubako gwa kabirhi. Erhi baba bamamuganirira nk'oku banarhumagwa, ²³ nyamukazi ababwîra erhi: Ntya kwo adesire Nyamubâho Nyamuzinda w'I sraheli: Mugendibwîra oyôla muntu wabarhumaga emunda ndi: oku Nyamu bâho adesire ntyâla: ²⁴ Ala oku nkola nalerha obuhanya kuli olûla lugo n'oku bantu baluyûbakamwo; gali galya mabi ganayandisirwe muli cîrya citabu baso meraga embere za mwâmi w'e Yuda garhumire. ²⁵ Kulya kuba banyasire bâge ndikazirherekêra abandi ba nyamuzinda, na ntyo banjira burhe n'eyôla mikolo y'amaboko gâbo, obukunizi bwâni bwayasire kuli ahôla hantu, na ntako burhe nge. ²⁶ Munagendibwîra oyôla mwâmi w'e Yuda wamurhumaga mpu muge ndidôsa Nyamubâho erhi: kwo adesire ntya Nyamubâho Nyamuzinda w'I sraheli: Kuli ebyôla binwa wayumvaga, ²⁷ kulya kuba omurhima gwâwe gwa babire, na nâwe wene wacirhohize embere za Nyamuzinda omu kuyumva e byôla binwa byaderhagwa kuli ahôla hantu na oku bantu bahayûbaka, kulya kuba wacirhohize embere zani, wanasharhangula emyambalo yâwe, wanalaki ra emunda ndi, nani nakuyumvirhize, Nyamubâho okudesire. ²⁸ Ala oku nayi shikuyankirira aha burhambi bwa basho, wayishibishwa n'omurhûla n'amasu gâwe garhabone kuli agôla mabi nayishijirira ahôla hantu n'abahayûbaka.» Banacigendibwîra mwâmi eryôla ishuzo.

Okulagânana na Nyakasane buhyaha

²⁹ Mwâmi anacirhumu mpu bashubûze abagula boshi b'e Yuda n'aba omu Yeruzalemu. ³⁰ Mwâmi anacisôkera ebwa ka-Nyamuzinda boshi na abôla bantu boshi b'e Yuda n'aba e Yeruzalemu, abadâhwa, abaleviti, n'olubaga loshi kurhenga oku mukulu kuja oku murhorho, anacirhegeka mpu babayumvise e byôla binwa byoshi biri muli ecôla citabu c'endagâno carhôleagwa omu ka- Nyamuzinda. ³¹ Mwâmi, halya ali atamire oku ntebe yâge, ashubijira endagâno embere za Nyamubâho alaganana oku ashimba Nyamubâho n'oku ashimba amarhegeko gâge, engeso zâge b'oburhegesi bwâge boshi n'omurhima gwâge goshi, n'iroho lyâge lyoshi, omu kushimba ebinwa bya endagâno biyandisirwe muli ecôla citabu. ³² Anacirhumiza ngasi boshi banabaga omu Yeruzalemu n'e mwa bene Benyamini; abantu b'e Yeruzalemu bakazijira nka kulya enahunyire eyôla ndagâno ya Nyamuzinda wa b'îshe. ³³ Yoshiyahu arhenza ngasi bigalugalu byoshi byanali omu bihugo byoshi bya bene Israheli, anacisêza ngasi boshi banayûbakaga omu Israheli mpu bakazikolera Nyamubâho, Nyamuzinda wabo. Amango g'akalamo kage koshi, arhaderhaga mpu akaciyegûla kuli Nyamubâho, Nyamuzinda wa b'îshe wabo.

35

Okurheganya olusiku lukulu lwa Basâka

¹ Yoshiyahu ajirîsa olusiku lukulu lwa Basâka aha Yeruzalemu, omu kukuza Nyamubâho banacirherekêra Basâka omu nsiku ikumi n'inni z'o-mwêzi gwa burhanzi. ² Ahira abadâhwa omu mikolo yaho, anabahâ omurhima mpu bakazikola bwinja omwôla ka-Nyamuzinda. ³ Anacibwîra abaleviti bakazagiyigiriza bene Israheli boshi banali erhi barherekîrwe Nyamubâho erhi: «Muhire Omucîmba gw'Amalaganyo omu nyumpa yayûbakagwa na

Salomoni mugala wa Daudi, mwâmi w'Israheli; murhacikaziguheka aha birhugo. Bunôla mukazagikolera Nyamubâho, Nyamuzinda winyu, n'olubaga lwâge Israheli. ⁴ Mukaziyôrha muli barheganye nk'oku emilala yinyu enali, nk'oku emirhwe yinyu enali, omu kushimba irhegeko lya Daudi, mwâmi w'Israheli n'erya Sa]omoni, mugala wâge. ⁵ Mukazibêra omu ka-Nyamuzinda omu kukolera ebigabi by'emilala ya bene winyu, ebya abantu b'olubaga, n'omurhwe gw'omulala gw'abaleviti. ⁶ Murherekêre Basâka, mucîcêse, munamurheganyize bene winyu, lyo bashimba akanwa Nyamubâho aderhaga na Musa».

Olusiku lukulu lwa Basâka

⁷ Yoshiyahu aha abantu b'olubaga oku bishwekwa binyinyi, abanabuzi n'abanahene; omubale gwabyo byali bihumbi makumi asharhu, byoshi byoshi mpu birherekêrwe Basâka okwôla byanali ahôla byoshi oku binali bihumbi makumi asharhu, na nkafu bihumbi bisharhu, ebyôla byoshi byarhengaga oku bintu bya mwâmi. ⁸ Abarhambo bâge nabo bahâna buzira kurhindira, ebindi bintu oku lubaga, oku badâhwa n'oku baleviti: Hilikiya, Zekariyahu, na Yehieli, barhambo ba aka-Nyamuzinda, bahâ abadâhwa ebi bajiramwo olusiku lukulu lwa Basâka banabuzi bihumbi bibirhi na magana gali ndarhu na nkafu magana asharhu; ⁹ Kenanyahu, Shamayahu na Netanaeli, bene wabo Hashabiyahu, Yeieli, na Yozabadi bo bali barhambo ba abaleviti, baha abaleviti ebya okurherekêra oku lusiku lukulu lwa Basâka, banabuzi bihumbi birhanu, na nkafu magana arhanu. ¹⁰ Obugashânize bwarheganyibwa ntyâla: abadâhwa babêra ngasi muguma aha anagwâsirwe okubêra, kuguma n'abaleviti nk'oku ebigabi byâbo binali, omu kushimba irhegeko lya mwâmi. ¹¹ Abaleviti barherekêra Basâka, abadâhwa bakazishahuliza omuko bakazagihâbwa n'okuboko kwabo, erhi n'abaleviti banadwîrhe barheganya ebyarherekêrwa. ¹² Bahira hago hago ebihibi byali birheganyibwe oku nterekêro z'ensirîra mpu babihe ebigabi by'emilala y'olubaga, lyo nabo bahasha okubirherekêra Nyamubâho nk'oku binayandisirwe omu citabu ca Musa; bajira ntyôla n'oku nkafu. ¹³ Enterekêro ya Basâka, bayiyôkera oku muliro nk'oku binarhegesirwe, n'ezindi nterekêro ntagatifu, bakaziyendera omu nnoga, omu nyungu nkalange, banabigabira duba olubaga. ¹⁴ Enyuma z'ahôla barheganya Basâka kuli bo bwonene na oku badâhwa, ebwa kuba abadâhwa, bagala ba Aroni bali bagogomirwe n'emikolo, kuhika bijingo erhi kurherekêra banadwîrhe barherekêra enterekêro z'ensirîra n'ez'amashushi. Co carhumaga abaleviti barheganya Basâka kuli bo na oku badâhwa, bagala ba Aroni. ¹⁵ Abimbiza, bagala ba Asafu nabo bali aha ba gwâsirwe okubera omu kushimba irhegeko lya Daudi, erya Asafu, erya Hemani na Editunu omulêbi wa mwâmi, nabo abalanzi b'emihango bali ngasi baguma aha muhango gwâbo, barhali bacigwâsirwe okurhenga omu mikolo ebwa kuba bene wabo b'abaleviti bakazagibarheganyiza Basâka.

¹⁶ Ntyo kwo bwarheganyibwe obwôla bugashânize kuli Nyamubâho muli o lwôla lusiku lukulu lwa Basâka, kuguma n'okurherekêra enterekêro z'enzirîra oku luhêrero lwa Nyamubâho, omu kushimba irhegeko lya mwâmi Yoshiyahu. ¹⁷ Bene Israheli bali ahôla bakuza Basâka muli agôla mango, bajira n'olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo lwango, nsiku nda. ¹⁸ Nta wundi Basâka oli nk'oyo wahizirwe omu Israheli kurhenga amango g'omulêbi Samweli, na nta wundi ciru n'omuguma omu bâmi b'Israheli whashirijira olusiku lukulu lwa Basâka luli nka olwôla Yoshiyahu ajiraga boshi n'abadâhwa, abaleviti, bene Yuda boshi na bene Israheli boshi banali ahôla, kuguma n'abantu bayûbakaga e Yeruzalemu.

Obuzinda bwa Yoshiyahu

¹⁹ Omwâka gwa kali ikumi na munani gwa okuyîma kwa Yoshiyahu agôla mango go bakuzagya ntyo olusiku lukulu lwa Basâka. ²⁰ Enyuma z'aho, erhi Yoshiyahu aba amayusa okushakûlula aka-Nyamuzi-nda, Neko, mwâmi w'e Mîsiri anacisôka mpu arhabalîre e Karkemishi oku bu rhambi bwa Efrata; Yoshiyahu naye ahuluka mpu akola agendimulwîsa. ²¹ Neko anacimurhumira entumwa zagendimubwîra erhi: «Bici onshimbire wâni mwâmi w'e Yuda? Arhali we nyishire ene; ci nyishire mulala muguma njire entambâla nago, na Nyamuzinda anambwizire mpu nkanye. Omanyane wankalahira oku Nyamuzinda adesire, oli haguma na nani, alekikuheza! ²² Ci kwônene Yoshiyahu arhalonzagya okumuleka, acifulika

omu kugendimulwîsa; arhayumvagya ebinwa bya Neko, n'obwo byali binwa byarhenganga omu kanwa ka Nyamuzinda, ayegera akola alitula entambala omu kabanda ka Megido. ²³ Abalwi b'emisherho balasha emyampi emunda Yoshiyahu ali, mwâmi anacibwîra abarhumisi bâge, erhi: «Mpeki bulya namabandwa bwenêne.» ²⁴ Abarhumisi bâge bamuheka omu ngâlè, bagendimuhira omu yindi ngâlè yo yali yâge; bamuheka e Yeruzalemu. Afa anabishwa omu nshinda za b'îshe. Yuda yeshi na Yeruzalemu bashîba mwâmi Yoshiyahu. ²⁵ Yeremiya ajira olwimbo lwa omulenge kuli Yoshiyahu; abimbiza b'abalume n'abakazi badesire ebiyêrekîre Yoshiyahu omu nyimbo z'okulaka kwabo, kuhika ene; banakujira irhegeko omu Israheli. Na lola oku ezôla nyimbo ziri nyandike omu Nyimbo z'Emirenge.

²⁶ Ebisigîre oku bijiro bya Yoshiyahu, emikolo yâge y'obukunda Lulema oku ngasi binayêrekîre oburhegesi bwa Nyamubâho, ²⁷ ebyôla bijiro, ebirhangiriza n'ebizinda, lola oku okwôla kuli kuyandike omu citabu c'abâmi b'Israheli n'ab'e Yuda.

36

Olwa Yehowakazi

¹ Olubaga lw'omu cihugo lwayanka Yehowakazi^k, mugala wa Yoshiyahu, lwamujira mwâmi, ahali h'îshe aha Yeruzalemu. ² Yehowakazi ali agwerhe myâka makumi abirhi n'isharhu erhi aba mwâmi, anashinga myêzi isharhu ali mwâmi aha Yeruzalemu. ³ Omwâmi w'e Mîsiri amuyîmûla aha Yeruzalemu, anakazivurhîsa ecihugo, talenta igana za marhale, na talenta nguma ya masholo. ⁴ Ayîmika mwâmi omu Yuda n'omu Yeruzalemu, Eliyakimu, mwene wâbo Yehowakazi, ahindula izîno lyâge amuha elya Yehoyakimu. Neko agwârha mwene wâbo Yehowakazi anacimuhêka e Mîsiri.

Olwa Yehoyakimu

⁵ Yehoyakimu agwerhe myâka makumi abirhi n'irhanu amango abaga mwâmi, ayîma myâka ikumi na muguma ali mwâmi aha Yeruzalemu. Ajira ebiri bigalugalu omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâge. ⁶ Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni asôka, ayisha amurhabâlîre, amushweka na cabu rhinda w'omulinga muniole kabirhi, amujana e Babiloni. ⁷ Nabukondozori ahêka ebirugu byoshi by'omu ka-Nyamuzinda e Babiloni agendibihira omu ka-Nyamuzinda aha Babiloni. ⁸ Ebisigîre oku bijiro bya Yehoyakimu, amabî ajizire, n'ebayîshire amango gâge, lola oku ebyôla byoshi biri biyandike omu citabu c'abâmi b'e Yuda n'aba Israheli. Omugala Yoyakini, ayîma ahali hâge.

Olwa Yoyakini

⁹ Yoyakini agwerhe myâka munani erhi aba mwâmi, ayîma myêzi isharhu na nsiku ikumi aha Yeruzalemu. Ajira cbiri bigalugalu omu masu ga Nyamubâho. ¹⁰ Erhi omwâka gushubirhondêra, Nabukondozori amuhêka e Babiloni haguma n'ebirugu by'engulo ndârhi bya omu ka-Nyamubâho; ayîmika mwâmi omu Yuda n'omu Yeruzalemu, Sidekiyahu, mwene Yoyakini.

Sidekiyahu aja oku ntebe

¹¹ Sidekiyahu agwerhe myâka makumi abirhi na muguma amango abaga mwâmi, ayîma myâka ikumi na muguma aha Yeruzalemu. ¹² Ajira ebiri bigalugalu omu masu ga Nyamubâho, Nyamuzinda wâge, arhanacirhôtehekezagya embere z'omulêbi Yeremiya, ye wakazagimubwîra ebya emwa Nyamubâho. ¹³ Acihindula kuli mwâmi Nabukondozori, owamulahirizagya oku izîno lya Nyamuzinda; aba wa cikanyi cirhagomba, azibuhya omurhima gwâge nk'ibuye, omu kubula kwagomôkera Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli.

Obugoma bw'olubaga

¹⁴ Abarhambo b'abadâhwa bayushûla nabo obugoma, n'amabî g'agandi mashanja, banahemula n'aka-Nyamuzinda kalya yêne agishaga aha Yeruzale mu. ¹⁵ Nyamubâho,

^k36.1 Okuyegera ecihzbraniya rhanamuderha Yehowakhaz יְהוֹאָכָז

Nyamuzinda wa b'îshe akazagibarhonda n'akanwa k'entu mwa zâge, akaziyôrha abarhonda ntyôla n'embere, na kanjikanji, ebwa kuba ali babalire olubaga lwâge n'enyumpa yâge. ¹⁶ Ci bakazishekera ezôla ntumwa za Nyamuzinda, bagayaguza ebinwa byâbo, banakazishekera abalêbi bâge, kuhika obukunizi bwa Nyamuzinda bwalinda buyâka oku lubaga na nta bufumu bwankacibukûzire.

Okushandwa kwa Yeruzalemu n'okuhêkwa bujâ

¹⁷ Okuhandi, Nyamubâho abayinamulira omwâmi w'e Kaldeya, anigûza n'engôrho emisole yâbo yoshi, omu ka-Nyamuzinda wabo arhababaliraga ndi, oli omwanarhabana oli omwananyere, oli abashosi, oli abalume bakola bagwerhe emvi; Nyamubâho ahira byoshi omu maboko gâge. ¹⁸ Nabukondonozi ayanka eburugu byoshi by'omu ka-Nyamuzinda, ebinene n'ebinyinyi, ayanka amagale goshi g'omu ka-Nyamuzinda n'amagale g'omu nyumpa ya mwâmi na ag'omu nyumpa z'abarhambo, ahêka e Babiloni. ¹⁹ Banaciyôca aka-Nyamuzinda, banahongola enkuta za Yeruzalemu, bayôca enyumpa nyinja zanalimwo zoshi, avunyangula anashandâza eburugu binja byabâga mwo byoshi. ²⁰ Nabukondonozi ahêka e Babiloni ngasi boshi banafumire oku kuyirhwa n'engôrho, bagendiba bajâ, n'abajâ b'abagala, kuhika amango g'oburhegesi bw'abâmi b'e Persi. ²¹ Okwôla koshi mpu lyo kuyunjula kulya Nyamubâho aderhaga n'akanwa k'omulêbi Yeremiya akaderhaga, erhi: kuhika ecihugo cibone cikola cigwerhe kandi obusîme bwa okujira ensiku za Sabato, bulya hâli okurhamûka kw'amango ga Sabato muli agôla mango goshi g'okuhagulwa kw'ecihugo, kuhika hagera myâka makumi gali nda. Irhegeko lya Koreshi ²² Omu mwâka murhanzi kurhenga Koreshi ali mwâmi w'e Persi, lyo oluderho Nyamuzinda aderhaga omu kanwa k'omulêbi Yeremiya luyunjula; Nyamubâho ahira obugeramwa omu murhima gwa Koreshi mwâmi w'e Persi, anacirhuma entumwa y'akanwa n'ey'amaruba omu cihugo câge coshi aderha erhi: ²³ «Koreshi, mwâmi w'e Persi kwo adesire ntyâla: Nyamubâho, Nyamuzinda oba omu malunga ampire amâmi goshi ga hanôla igulu, anantegesire okumuyûbakira enyumpa aha Yeruzalemu omu Yuda. Ndi muli mwe oli w'omu lubaga lwâge? Nyamubâho, Nyamuzinda wâge amulange, anakanye asôke, agende!»

EZRA עזרא

Enshokolezi

Amango gw'omwami Artazerzesi w'e Persi, Ezra ahika e Yeruzalemu hagu ma n'engabo y'Abayahudi. Ezra ali burhanzi mwandisi wa mwami. Ago mango acilibuza erhi mmanja z'Abayahudi zirhuma. Mwami amuha amaruba mpu aluse abantu b'e Yeruzalemu: ago maruba gaha Ezra olukengwa lw'okuhira i rhegeko lya Musa omu mu/ala gw'Abuyahudi. Eyo munda e Yeruzalemu arhimâna Bayahudi banji bafundisire isakramenta ly'Obuhya n'abakazi barhali bw'omu bûko bw'Abayahudi (Ezr 7-10).

Ezra aba ishe wa «Abayahudi», «Olubaga lw'Abayahudi» lwahabirwe oku bushiru bwage ebi bimanyiso bisharhu byago byago:

- 1. Abayahudi barhengaga e Babeli lubà «lubaga lwishôgwa».*
- 2. Aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu gwo murhima gw'idini ly'olwo lubaga.*
- 3. Okushimba irhegeko co cisiki c'okuba n'akalamo kanene kw' olwo lubaga.*

Ezra ali erhi alibuzibwe bwenâne n'okuyumanyanya olwo lubaga luhyahya. Akolesa obukali n'okuhana abantu barhashimbaga irhegeko bwinja. Nk'arhali mukali, Abayahudi barhengaga e Babeli bali bacigusha haguma n'abantu b'aga ndi mashanja. Ntyo ishanja ly'Abayahudi lyali lyaba lisungunu (Ezr 9-10). Ezra ali mukulu w'abayandikaga okuyankirirwa kw'Abayahudi.

EBIRIMWO

- 1. Okuyagaluka kw'Abayahudi barhanzi: cigabi 1-2*
- 2. Okuyûbaka buhyahya aka-Nyamuzinda: cigabi 3-6*
- 3. Obuja-bugo bwa Ezra: cigabi 7-8*
- 4. Okuyimânika ishanja ly'Abayahudi lyajiragwa na Ezra: cigabi 9-10*

1

I. Okurhenga elubungo n'okushubiyûbaka buhyahya aka-Nyamuzinda

Okuyagaluka

¹ Omu mwâka murhanzi kurhenga Sirusi ali mwâmi e Persi^a, Iyo oluderho Nyamubâho aderhereraga omu kanwa k'omulêbi Yeremiya luyunjula, Nyamubâho ahira obugeremwa omu murhima gwa Sirusi mwâmi w'e Persi, anacirhuma entumwa y'akanwa n'ey'amaruba omu cihugo câge coshi, erhi: ²«Sirusi mwâmi w'e Persi kwo adesire ntya: Nyamubâho Nyamuzinda oba omu mpingu ampire amâmi goshi ga hano igulu, anantesigire okumuyûbakira enyumpa aha Yeruzalemu, omu Buyahudi. ³Ngasi muli mwe oli muntu w'olubaga lwâge, Nyamuzinda wâge amulange, akanye aje e Yeruzalemu omu Buyahudi agend'iyûbaka enyumpa ya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli. ⁴Abanasigire boshi omu bantu b'e Buyahudi, omu ngasi cihugo banalimwo coshi, eyo munda banarhabâle n'ensaranga n'amasholo n'ebirugu; bahêke obusò na ngasi bindi banabwîne bankahash'ibahâ, bagend'iyûbakamwo enyumpa ya Nyamubâho e Yeruzalemu.

⁵ Abakulu b'omulala gwa Yuda, ogwa Benyamini, abadâhwa n'Abaleviti, ngasi aba Nyamuzinda anâhizire muli obwo bugeremwa bwâge, banayîmuka bagend'iyûbaka aka-Nyamuzinda e Yeruzalemu. ⁶ N'abalungu babo boshi bakaz'ibarhabâla n'ebirugu by'amasholo, amarahale n'ebindi birugu; bahirakwo ebirhungwa buzira kuganja orhundi rhulugu rhwa ntya ntya bakazâg'ibahâ.

⁷ Mwâmi Sirusi anacirhola birya birugu mwâmi Nabûkondonozori anyagaga e Yeruzalemu kandi na okubihira omu nyumpa y'omuzimu wâge. ⁸ Sirusi, mwâmi w'e Persi, anaciyanka birya birugu byoshi, anacibifumbasa Mitredati ye wali mulanzi w'embîko, naye abigoshôla, byaja emwa Sebasari, ye murhwâli wali oyîmire omu Yeruzalemu e Buyahudi. ⁹ Alaga

^a**1.1** Sirusi ayîma e Persi kurhenga omu mwâka gwa 538 embere Mwâmi Yezu aburhwe.

omubalè gw'ebyo birugu: rhubêhe makumi asharhu rhwa masholo, rhubêhe cihumbi rhwa marhale, rhwere makumi abirhi na mwenda;¹⁰ rhubêhe makumi asharhu rhwa masholo, na rhundi rhubêhe magana ani n'ikumi rhwa marhale, rhwaligi rhwa kabirhi n'ebindi birugu cihumbi.¹¹ Byoshi haguma ebirugu by'amasholo n'eby'amarhale byâli bihumbi birhanu na magana ani. Sebasari agalukana byoshi erhi balya bâli bahêsirwe buja e Babiloni bashubira e Yeruzalemu.

2

Olukere lw'abayagalukaga

¹ Alaga engabo y'abantu bahêkagwa buja na mwâmi Nabûkondonozori mwâmi w'e Babeli, amango bagwarhagwa mpira, kandi bashub'iyagaluka, bashubira e Yeruza lemu omu Buyahudi, ngasi muguma omu cishagala câge. ² Baligi abarhengaga yo na Zorobabeli, Yozwè, Nehemiya, Seraya, Rehelaya, Nahamani, Mordokayi, Bilkani, Mispar, Bigwayi, Rehumu, Bana: omuganjo gw'olwo lubaga lwa bene Israheli: ³ Bene Parosi, bihumbi bibirhi n'igana na makumi gali nda. ⁴ Bene Shefatya, magana asharhu na makumi gali nda na babirhi. ⁵ Bene Ara magana gal'inda na makumi gali nda na barhanu. ⁶ Bene Pahat-Mowabu, bo bene Yozwè na bene Yowabu, bihumbi bibirhi na magana gali munani na ikumi na babirhi. ⁷ Bene Elamu, cihumbi na magana abirhi na makumi arhanu na bani. ⁸ Bene Zatu, magana galimwenda na makumi ani na barhanu. ⁹ Bene Zakayi magana gali nda na makumi gali ndarhu. ¹⁰ Bene Bani, magana gali ndarhu na makumi ani na babirhi. ¹¹ Bene Bebayi, magana gali ndarhu na makumi abiri na basharhu. ¹² Bene Azgadi, cihumbi na magana abirhi na makumi abirhi na babirhi. ¹³ Bene Adonikamu, magana gali ndarhu, makumi gali ndarhu na ndarhu, ¹⁴ Bene Bigwayi: bihumbi bibirhi na makumi arhanu na ndarhu. ¹⁵ Bene Adini, magana ani na makumi arhanu na bani. ¹⁶ Bene Ateri, w'omu mulala gwa Hezekiyahu, makumi gali mwenda na munani. ¹⁷ Bene Bezayi; magana asharhu na makumi abirhi na basharhu. ¹⁸ Bene Yora, igana na ikumi na babirhi. ¹⁹ Bene Hashum, magana abirhi na makumi abirhi na basharhu. ²⁰ Bene Gibari, makumi gali mwenda na barhanu. ²¹ Bene Betelehemu, igana na makumi abirhi na basharhu. ²² Bene Netofa, makumi arhanu na ndarhu. ²³ Bene Anatoti, igana na makumi abirhi na munani. ²⁴ Bene Azimaweti, makumi ani na babirhi. ²⁵ Bene Kiryati-Yearimi na Kefira na Beroti, magana gali nda na makumi ani na basharhu. ²⁶ Bene Rama na Geba, magana gali ndarhu na makumi abirhi na muguma. ²⁷ Bene Mikimasi, igana na makumi abirhi na babirhi. ²⁸ Bene Beteli na Ayi, magana abirhi na makumi abirhi na basharhu. ²⁹ Bene Nebo, makumi arhanu na babirhi. ³⁰ Bene Magbishi, igana na makumi arhanu na ndarhu. ³¹ Bene owundi Elamu, cihumbi na magana abirhi na makumi arhanu na bani. ³² Bene Harimu, magana asharhu na makumi abirhi. ³³ Bene Lodi na Hadidi na Ono, magana gali nda na makumi abirhi na barhanu. ³⁴ Bene Yeriko, magana asharhu na makumi ani na barhanu. ³⁵ Bene Sena, bihumbi bisharhu na magana gali ndarhu na makumi asharhu.

³⁶ Ahadâhwa: Bene Yadaya w'omu bûko bwa Yozwè, magana gali mwenda na makumi gali nda na basharhu. ³⁷ Bene Imeri, cihumbi na makumi arhanu na babirhi. ³⁸ Bene Pashehuri, cihumbi na magana abirhi na makumi ani na nda. ³⁹ Bene Harimu, cihumbi n'ikurni na nda.

⁴⁰ ABalevi: Bene Yozwè na bene Kadmieli na Hodayiwa, makumi gali nda na bani.

⁴¹ Abîmbiza: Bene Asafi, igana na rnakumi abirhi na munani. ⁴² Abalanga enyumvi: Bene Salumu, bene Ateri, bene Talmoni, bene Akubu, bene Hatita, bene Shobayi, boshi haguma, igana na makumi asharhu na mwenda.

⁴³ Abanatineni: Bene Siha, bene Hasufa, bene Tabaoti^b, ⁴⁴ bene Kerosi, bene Siyaha, bene Padoni, ⁴⁵ bene Lebana, bene Hagaba, bene Akubu, ⁴⁶ bene Hagabu, bene Shalmayi, bene Hanani, ⁴⁷ bene Gideli, bene Gahari, bene Reaya, ⁴⁸ bene Resoni, bene Nekoda, bene

^b**2.43** Abo bali bantu bagoshôlagwa na mwâmi Daudi n'abarhambo mpu bagend'ikakolera bene Levi (Ezr 8,20). Abo bantu bali b'omu bûko bwa banyamahanga (ciru amazino gâbo gone gabahanyire). bakag'irhabâla oku mikolo misungunu misungunu omu ka-Nyamuzinda (Eze 44,7-9; Yo, 9,23-27).

Gazamu, ⁴⁹ bene Uza, bene Paseya, bene Besaya, ⁵⁰ bene Asena, bene Meuni, bene Nefushisim, ⁵¹ bene Bakbuku, bene Hakufa, bene Haruru. ⁵² Bene Basluti, bene Mehida, bene Harsha, ⁵³ Bene Barkosi, bene Sisera, bene Tama, ⁵⁴ bene Nesiya na bene Hatifa.

⁵⁵ Abana b'abaja ba Salomoni: Bene Sotayi, bene Sofereti, bene Peruda, ⁵⁶ bene Yaala, bene Darkoni, bene Gideli, ⁵⁷ bene Shefatya, bene Hatili, bene Pokereti-Hasebayimi, bene Ami. ⁵⁸ Abanatineni na bene abaja ba Salomoni haguma bahika omu magana asharhu na makumi gali mwenda na babirhi.

⁵⁹ Abarhengaga e Tel-Mela, Tel-Harsha, Kerubu, Adani na Imeri barhaha shag'iderha emilala yâbo n'obûko bwâbo lyo bamanyisa oku bali bene Israheli. ⁶⁰ Bene Delaya, bene Tobiya, bene Nekoda: Magana gali ndarhu na makumi arhanu na babirhi; ⁶¹ n'omu bene Abadâhwa: bene Habaya, bene Hakosi, bene Barzitat owayankaga mwali wa Barzilayi, Omugalediti, lero ayîrikwa izîno lyâge. ⁶² Balonza ebitabu by'obûko bwâbo barhanabubonagamo; bakulwa omu badâhwa. ⁶³ N'omurhambo abahanza okulya oku biryo bitagatifu bwenêne, kuhika habe omudâhwa wankadôsa Nyamubâho omu kukolesa Urimu na Tumimi^c.

⁶⁴ Olubaga loshi lwahika omu bantu bihumbi makumi ani na bibirhi na magana asharhu na makumi gali ndarhu, ⁶⁵ buzira kuganja bambali na bambali-kazi babo abali bahisire omu bihumbi nda na magana asharhu na makumi asharhu na nda; mulibo mwiili bîmbiza magana abirhi, abalume n'abakazi. ⁶⁶ Bali bagwerhe nfarasi magana gali nda na makumi asharhu na ndarhu, ndogomi magana abirhi na makumi ani na irhanu; ⁶⁷ ngamiya magana ani na makumi asharhu na irhanu na bihumbi ndarhu na magana gali nda na makumi abirhi ga bindi bihêsi.

⁶⁸ Banji omu bakulu b'emilala, erhi bahika aha ka-Nyamuzinda e Yeruzalemu, barherekêra enterekêro, banalonza ako ka-Nyamuzinda mpu kashub'ishakûlulwa aha kanali. ⁶⁹ Bahana ebindi omu mbîko y'omukolo nk'oku banashire: drakima z'amasholo bihumbi makumi gali ndarhu na ciguma, bihumbi birhanu bya marhale, na bishûli igana bya badâhwa. ⁷⁰ Abadâhwa n' Abaleviti na baguma omu lubaga babêra aha Yeruzalemu; abîmbiza, abalanzi n'aba-Natineni baja omu bishagala byâbo; n'abandi bene I sraheli boshi baja omu bishagala byâbo.

3

Okushubirhangira enterekêro

¹ Erhi omwêzi gwa kali nda guba gwamayîsha, n'erhi bene Israheli baba bakola bali omu lugo, olubaga loshi nka muntu muguma lwanacishubûzanya aha Yeruzalemu. ² Yozwê nwere Yosadaki na bene wabo b'abadâhwa na Zorobabeli mwene Shealtieli na bene wabo, barhondêra okuyûbaka oluhêrero lwa Nyamuzinda w'Israheli mpu bajirireko enterekêro nk'oku biyandisirwe omu Marhegeko ga Musa, muntu wa Nnâmahanga. ³ Bayûbakira oluhêrero oku makondo galo^d bulya bâli omu bwôba bw'amashanja gali omu cihugo; banacihêra Nyamubâho enterekêro z'embagwa sêzi na bijingo. ⁴ Banacikuza olusiku lukulu lw'amahêma, nk'oku binayandisirwe; banakarherekêra ngasi lusiku nk'oku binayandisirwe oku nterekêro ya ngasi lusiku. ⁵ Enyuma ly'aho banacirherekêra enterekêro ya ngasi lusiku,

^c**2.63** Ecihanzo c'okulya oku hiryo bitagatifu: rhulole omu Lev 22,10-16; Urimu na Tumimi: byâli birugu abadâhwa bakag'ikolesa mira kurhenga mwâmi Daudi nka balonza okumanya obulonza bwa Nyamuzinda (1 Sam 14,41; Mig 16,33; Lub 28,30)

^d**3.3** Oluhêrero lwayûbakirwa oku makondo galwo, bulya eciriba c'oluhêrero lwa mira cal'ima-nyikine kuli boshi: ciru n'amango g'olubungo, Abayahudi babêraga e Yeruzalemu bagendekera okukaz'iyîsh'iharâmya Nyamuzinda omu ciriba c'oluhêrero lwa mira (Yer 41,5). Amashanja gali omu cihugo: bâli Bayahudi na ngasi bandi bal'ibezire omu Israheli-Palestina amango g'olubungo. Balimwo Abasamariya, Abamowabu, Abaamoni. Abo boshi barhayumvanyagya na bene Israheli barhengaga elubungo e Babiloni (Ezr 9,1-2; 10,2.11; Neh 9,30).

bahirako enterekêro za sabato n'ez'okubaluka kw'omwêzi n'eza ngasi nsiku nkulu zinayêrekîre Nyakasane na abalonzize bakaz'ihêra enterekêro banalonzize. ⁶ Oku lusiku lurhangiriza lw'omwêzi gwa kali nda, banarhangira okuhêra Nyamubâho enterekêro zâbo ci eciriba ca aka-Nyamuzinda cirhali cicibandwa. ⁷ Banacihana ensaranga emw'abashongola amabuye n'ababinji b'empaho. Banacihana ebiryo n'amamvu n'amavurha oku Banyasidoni n' Abanyatiri mpu babarhumire emirhi y'ecidra y'e Libano omu kubigereza oku nyanja kuhika e Yafa, nk'oku mwâmi Sirusi anali amayemera. ⁸ Omu mwâka gwa kabirhi kurhenga banahisire aha nyumpa ya Nyamuzinda aha Yeruzalemu omu mwêzi gwa kabirhi, Zorobabeli mugala wa Shealtieli na Yozwè mwene Yosadaki n'abandi bene wabo banalibasigire, abadâhwa n'Abaleviti n'abandi boshi banarhenga emunda bali bahêsirwe buja kuja e Yeruzalemu, barhondêra okuyîmika Abaleviti ba kurhenga myâka makumi abirhi na kuja enyanya mpu bagendese bwinja emikolo y'enyumpa ya Nyakasane. ⁹ Yozwè n'abagala na bene wabo, Kadmieli n'abagala, bene Yuda, banacîhira haguma mpu barhambule abakozi b'aka-Nyamuzinda na bene Henadadi n'abana babo na bene wabo boshi Baleviti. ¹⁰ Amango abanyakasi bayunjuzagya eciriba c'aka-Nyamuzinda, abadâhwa bayisha n'emyambalo yâbo n'emishekera, n'Abaleviti badwîrhe embale zâbo, mpu bakuze Nyakasane nk'oku Daudi mwâmi w'Israheli anali arhegesire. ¹¹ Barhondêra okukuza Nyakasane: bulya kuli kwinja na obo-njo bwâge oku bene Israheli buli bw'ensiku n'amango. N'olubaga loshi lwakabanda orhubababo rhw'amasîma omu kukuza Nyakasane bulya bamabanda eciriba c'aka-Nyamuzinda. ¹² Badâhwa banji, n'Abaleviti n'abashamuka b'emilala, abali babwîne aka-Nyamuzinda karhanzi barhengamwo abakalaka n'izu linene ago mango banasimikaga eciriba c'enyumpa; na bandi banji bakabanda orhubababo rhw'okushagaluka n'okusîma. ¹³ Olubaga lurhankacimanyire oluli lubi lw'orhubababo rhw'amasîma n'endulù z'okulaka kwalo, bulya olubaga lwamakayâma bwenêne n'olwo lubi lwaja kuli.

4

Okuyîmanzibwa kw'emikolo

¹ Erhi abashombanyi ba Yuda na Benyamini bayumva oku balya bantu ba rhengaga emunda bali balulizibwe bakola badwîrhe bayûbaka aka- Nyamuzinda ka Nyamubâho w'Israheli, ² banaciyîsha emunda Zorobabeli ali na Yozwè^e n'abarhambo ba ngasi milala, banacibabwîra mpu: Muleke rhuyûbake haguma rhweshi ako ka-Nyamuzinda, bulya nirhu anali oyo Nyamuzinda winyu ye rhunaharâmya kurhenga amango g' Asaradoni, mwâmi w'e Sîriya, ye wa rhuyinamuliraga eno munda. ³ Ci konene Zorobabeli, na Yozwè n'abandi bashamuka b'emilala y'Abayahudi banacibashuza, mpu: Kurhashinganini murha rhabâle okuyûbaka enyumpa ya Nyamuzinda. Guli mukolo gwirhu rhwene gw'okuyûbakira Nyamubâho Nyamuzinda w'Israheli nk'oku mwâmi Sirusi w'e Persi anarhurhegekaga. ⁴ Lero olwo lubaga lwanacijaho lwarhondêra okubulisa olubaga lw'Abayahudi omurhima gw'okuyûbaka. ⁵ Banacihongera abahanuzi babi mpu bakaha olubaga amahano mabi lyo balek'iyûbaka. Banacijira ntyo omu mango mwâmi Sirusi w'e Persi anali oku ntebe goshi kuhika omu kuyîma kwa Dariusi naye mwâmi w'e Persi.

Entambala y' Abasamâriya kuli Zerzesi na Artazerzesi

⁶ N'amango Zerzesi ali akola mwâmi, banayandika amaruba g'okushobeka abantu b'e Buyahudi n'ab'e Yeruzalemu. ⁷ N'omu mango g'Artazerzesi, Bishilamu, Mitridati, Tabeeli n'ababo boshi banaciyandikira Artazerzesi mwâmi w'e Persi amaruba omu Ciharamiya. ⁸ Omurhambo Rehumu n'omwandisi Shimeshayi banaciyandikira Artazerzesi amaruba gali gadesire ntya oku biyêrekîre Yeruzalemu. ⁹ Mpu rhwono: Rehumu, ye oligi murhambo, na Shimeshayi, ye mwandisi n'ababo; abacîranuzi, abaja-bugo n'abakozi; ab'e Huruki, ab'e

^e4.2 Kuharâmya Nyamuzinda: kuli kumuhûna oburhabâle, kumuhamagaza ci bwenêne omu ka-Nyamuzinda. Olwo luderho luyirukir'iboneka omu citabu c'Enganiro: 1 Nga 22.19; 2 Nga 17.4; 31,21...

Babiloni, ab'e Suza, bo baligi b'e Elamu, ¹⁰ kuguma n'agandi mashanja ag'olya muntu mukulu bwenêne n'owajir'irenge, ye Asurbanipali, yêne ahekaga anagend'ibayûbakira omu cishagala ca Samâriya n'omu bindi bishagala by'ishiriza Iya Efrata.

¹¹ Alaga ago maruba harhumiraga mwâmi Artazerzesi mpu: «Bambali bâwe abayûbaka olundi lunda lw'Olwîshi Iwa Efrata. ¹² Mwâmi amanye oku balya Bayahudi bayinamukaga emwâwe, barhurhi nzirekwo hano Yeruzalemu; bakola badwîrhe bayûbaka lulya lugo luba cikanyi cirhagomba, lukaliha bwenêne; bakola badwîrhe bayimanza enkuta n'okuzibuhya buhyahya eciriba calo. ¹³ Mwâmi ayorhage amanyire oku erhi olwo lugo lwankanayûbakwa, n'enkuta zalwo erhi zankanashub'iyîmanzibwa, abo bantu barhakacivurha, nisi erhi okurhûla mwâmi n'oku hongera obuhashe bw'okugera, n'okwo guli muhona munene oku bwâmi. ¹⁴ Bulya rhwono, nk'oku rhulya omunyu omu bwâmi, kurharhushinganini okubona mwâmi agayaguzibwa, rhwamarhuma emwa mwâmi emyanzi y'okumumanyisa okwo. ¹⁵ Bagend'ilongereza omu bitabu by'okukengcza bya basho wanamanya oku olwo lugo luba cikanyi cirhagomba, lwalibuzize abâmi n'abaluzi; wabona oku kurhenga mira erhi kugoma banagoma. ¹⁶ Rhumanyisize mwâmi oku erhi olwo lugo lwankana shub'iyûbakwa n'erhi enkuta zalwo zankanashub'iyîmanzibwa, kuli okwo konene orhankaciba n'akantu nk'olundi lunda lw'olwîshi Iwa Efrata.»

¹⁷ Mwâmi agalula eri ishuzo: emw'omurhambo Rehumu, n'emwa Shimehayi owali mwandisi n'emw'ababo boshi banaba e Samâriya n'omu bindi bihugo binaba olundi lunda Iwa Efrata, erhi: murhûla! ¹⁸ Amaruba mwarhurhumiraga gasomirwe bwinja bwinja, ganayumvikana embere zirhu. ¹⁹ Nahanyire irhegeko, banaja bafukula, banashanga oku neci kurhenga mira olwo lugo lurhahusa kugomera abâmi, n'oku banajamwo enshumishumi n'okucîhi ndula dubaduba. ²⁰ Aha Yeruzalemu hakola hayimire abâmi b'obuhashe bunji, barhegeka ecihugo c'olundi lunda Iwa Efrata, banakabavurhira, okurharhûla n'okuhonga obuhashe bw'okugera. ²¹ Kuli okwo muhane irhegeko ly'okuyîma nza emikolo y'abo bantu, lyo olwo lugo lulek'ishub'iyûbakwa, kuhika amango nakurhegeka niene. ²² Mumanye mwankanabula bushibirira okwo, ly'obubî bulek'iyushûka oku muhona gwa mwâmi.

²³ Okubundi erhi ago maruba ga mwâmi Artazerzesi gasomwa ernbere za Rehumu, Shimehayi ye wali mwandisi, boshi haguma n'ababo balikulira duba duda e Yeruzalemu emw'Abayahudi, babayimangiza emikolo n'obukali n'emisi. ²⁴ Okubundi obwo bayîmanza okwo kukola oku ka-Nyamuzinda aha Yeru zalemu; kwanaciyîmanzibwa ntyo myâka ibirhi kurhenga okuyima kwa Dariusi mwâmi w'e Persi.

5

Okuyûbaka aka-Nyamuzinda n'oku bakayunjuzagya (520-515)

¹ Abalêbi Hageyo na Zakariya, mwene Ido, banacimanyisa Abayahudi b'e Buyahudi n'ab'e Yeruzalemu ebinwa by'obulêbi bya Nyamuzinda w'Israheli bali badwîrhe. ² Lero obwo, Zorobabeli mwene Shealtiel, na Yozwè mugala wa Yosadoki, bacirhulira oku mikolo, bashubirira okuyûbaka aka-Nyamuzinda aha Yeruzalemu. Bali bayimangirwe n'abo balêbi ba Nyamuzi nda. ³ Muli ago mango, gonêne, Tatenayi, ye waligi murhambo w'ishiriza ly'olwîshi Iwa Efrata, Shetarboznayi n'ababo, banacija emunda bali, banacibadôsa mpu: Ndi wabahaga obuhashe bw'okuyûbaka eyi nyumpa n'okuyîmanza ezira nkuta? ⁴ Lero rhwanacidôsa nti: Amazîno g'abayûbaka eyo nyumpa bo ba ndi? ⁵ Ci isu Iya Nyamuzinda lyali oku bashamuka b'Abayahudi; barhanahash'igibacika okuyûbaka kuhika omwanzi gwahika kuli Dariusi na kuhika baba galulira amaruba kuli okwo.

⁶ Empamiso ly'ago mamba Tatenayi ye waligi murhambo w'ishiriza ly'olwîshi Iwa Efrata n'ababo Shetarboznayi n'ababo b'e Arfasaka babaga ishiriza ly'o lwîshi Iwa Efrata yanacihika kuli mwâmi Dariusi. ⁷ Banacimurhumira ogwo mwanzi, n'ebyali biyandisirwe by'ebi: Omurhûla emwa Nnawirhu Dariusi gugandaze bwenêne! ⁸ Mwâmi amanye oku rhwajire omu lugo ly'Obuyahudi, aha nyumpa ya Nyamuzinda mukulu. Edwîrhe yayûbakwa n'amabuye manene n'emirhi edwîrhe yayongerera omu nkuta. Ogwo mukolo gudwîrhe gwajirwa ntyo gunagendesire bwinja omu maboko gâbo. ⁹ Lero obwo rhwanacidôsa abo bashamuka,

rhwababwîra ntya nti: Ndi wabahaga obuhashe bw'okuyûbaka eyi nyumpa n'okuyîmusa ezi nkuta? ¹⁰ Rhwanabahunyire amazîno gâbo nti rhukumanyise go, ly'oyandika amazîno g'abantu babakulire.

¹¹ N'oku barhushuzize k'oku: Mpu rhuli barhumisi ba Nyamuzinda w'empingu n'igulu, rhwono rhwashub'iyûbaka enyumpa yarhangig'iyûbakwa mira hamagera myâka minji, yayûbakagwa, yanayunjuzibwa n'omwâmi mukulu w'Israheli. ¹² Ci konene erhi ababusi birhu bacishologosa Nyamuzinda w'empingu, abahana mpira omu maboko ga Nabûkondonozori, mwâmi w'e Babiloni^f. Ye Munya-Kaldeya washabaga eyo nyumpa, n'olubaga aluheka buja e Babiloni. ¹³ Ci konene omu mwâka murhanzi gwa Dariusi, kurhenga ali mwâmi omu Babiloni, mwâmi Sirusi anacihana irhegeko mpu ako ka-Nyamuzinda ka shub'iyûbakwa, ¹⁴ Kwo na kuguma mwâmi Sirusi anacikûla omu nyumpa y'o kuhêrera aha Babiloni ngasi kalugu k'amasholo erhi ka marhale mwâmi Nabukondonozori arhenzagya muli ako ka-Nyamuzinda kali aha Yeruzalemu banakahêka omu luhêro e Babiloni; abiha muntu muguma izîno lyâge ye Sheshbazari, oyu mwâmi ayîmikaga murhambo. ¹⁵ Anacimubwîra erhi: "rhôla ebi birugu, ogend'ibibika omu ka-Nyamuzinda kali aha Yeruzalemu; n'eyo nyumpa eyûbakirwe halya yanabaga". ¹⁶ Okubundi obwôla Sheshbazari anaciyisha anagwika amabuye g'omurhondêro gw'ako ka-Nyamuzinda kali aha Yeruzalemu kurhenga ago mango kuhika buno kuyûbakwa kanayûbakwa, karhanaciyunjula.

¹⁷ Na bunôla, akaba mwâmi akulonize, baje bafûkula omu nyumpa y'e mbîko za mwâmi, aho Babiloni, lyo bamanya erhi kwo binali mwâmi Sirusi anarhegesire okuyûbaka akwo ka-Nyamuzinda kali aha Yeruzalemu. Buzinda bwaho mwâmi anarhumanyisa kuli okwo.

6

¹ Okubundi, mwâmi Dariusi anacirhegeka mpu bagend'ifûkula embîko bakazâg'ibîkiramwo ebirugu aha Babiloni⁹. ² Aha Ekbatani, mubako muguma gwali omu murhundu gw'e Mêdi; banacifulûlamwo muzinge muguma bali bayandisiremwo, mpu: Eby'okukengezibwa.

³ Omu mwâka murhanzi gwa mwâmi, Sirusi, mwâmi Sirusi ali ahanyire i rhegeko, erhi: Aka-Nyamuzinda kaba aha Yeruzalemu. Eyo nyumpa e shub'iyûbakwa, eyôrhe nyumpa ya nterekêro, eciriba cayo naco cishub'iyubakwa. Obuli bwâyo bube bwa makoro makumi galindarhu, n'oburherema makoro makumi galindarhu. ⁴ Cijirwe na makondo asharhu ga mabuye gakombezi bwinja, na mulongo muguma gwa mpaho. Ebirugu by'okuyûbaka eyo nyumpa byalolwa n'omulala gwa mwâmi. ⁵ Na kandi bagalule ebirugu by'amasholo n'eby'amarhale by'omu ka-Nyamuzinda.

⁶ Bunola Tatenayi, murhambo w'olundi lunda lw'olwîshi lwa Efrata, Shetarboznayi n'ababo b'e Arfasaka, abali ishiriza ly'olwîshi: Muciyegûle n'eyo munda, ⁷ munaleke emikolo y'okuyûbaka ako ka-Nyamuzinda ejirwe bwinja. Omurhambo w'Abayahudi n'abashamuka b'Abayahudi bayûbake eyo nyumpa ya Nyamuzinda aha enaba. ⁸ Alaga irhegeko nkuhire liyêrekîre ebi wajira n'abo bashamuka b'Abayahudi omu kuyûbaka ako ka-Nyamuzinda: Oku birugu bya mwâmi, byarhenga oku mpongano y'ishiriza ly'olwîshi, bikolesibwe omu kulyûla bwinja abo bantu, lyo halek'iba amango barhayûbasiri. ⁹ Eby'obulagirire oku nterekêro ya Nyamuzinda w'empingu: emicûka y'empanzi, engandabuzi, abanabuzi, engano, omunyu, idivayi n'amavurha, nk'oku abadâhwa bali aha Yeruzalemu banahunyire ngasi lusiku buzira kubulikana kantu kalebe, ¹⁰ ntyo banahana enterekêro y'akisununu kinja, bahêre Nyamuzinda w'empingu, banakashenga, mwâmi alame bwinja, kuguma n'abana bâge. ¹¹ Kandi nshubir'ihana eri irhegeko: Erhi hankajira owahindula akantu kuli obu burhegesi bwâni, banakûle omutungo omu nyumpa yâge, banamumanikekwo na kuli okwo enyumpa yâge eshandwe. ¹² Nyamuzinda wahiraga izîno lyâge omwo ashabûle ngasi mwâmi na ngasi lubaga

^f5.12 : Okushâbûlwa kw'eyo nyumpa omu mwâka gwa 587 bwâli buhane Nyamuzinda ahaga olubaga lwâge erhi byâha byalwo birhuma.

⁹6.1 Eryo izîno lya Babiloni kuli kulonza okuderha nkaba ecihugo coshi (rhulole muli Ezr 5,17).

Iwankayimusa okuboko mpu lujire kundi kundi, nisi erhi okuhongola ako ka-Nyamuzinda kali aha Yeruzalemu! Nie Mwâmi Dariusi mpanyire elyo irhegeko, kukwânîne lishimbwe bwinja na duba.

¹³ Okubundi Tatenayi, murhambo w'olundi lunda lw'olwîshi lwa Efrata, Shetarboznayi n'ababo banacishimba duba duba okwo mwâmi Dariusi àli a rhesire. ¹⁴ Nabo balya bashamuka b'Abayahudi banacirhondêra okuyûbaka n'omukolo gwâbo gwababêra, bulya bali bayimangirwe n'abalêbi Hageyo na Zakariya mwene Ido. Banacîyûnjuza nka kulya Nyamuzinda w'Israheli ana rhegekaga na Cirusi, na Dariusi, na Artazerzesi, mwâmi w'e Persi. ¹⁵ Eyo nyumpa bayibumba omu nsiku isharhu z'omwêzi gw'Adari^h, omu mwâka gwa kali ndarhu kurhenga Dariusi ali mwâmi. ¹⁶ Bene Israheli, abadâhwa, Abaleviti, n'abasigalaga boshi muli balya bali bahesirwe buja, ngasi banayololagwa boshi, bajira olusiku lukulu lw'okugishwa kw'ako ka-Nyamuzinda. ¹⁷ Barherekêra kuli olwo lusiku lw'okugishwa kw'aka-Nyamuzinda, mpanzi igana, ngandabuzi magana abirhi, banabuzi magana ani n'oku mpyûlo y'bebyâha bya bene Israheli boshi barhula bihebe ikumi na bibirhi nk'oku amashanja g'Israheli ganali. ¹⁸ Banaciyîmika abadâhwa nk'oku banagabanyikaga, n'Abaleviti oku mirhwe y'okuhêra Nyamuzinda aha Yeruzalemu, kulya binayandisirwe omu citabu ca Musa.

Basâka w'omwâka gwa 515 embere za Kristu

¹⁹ Abo bali bahesirwe buja, banayagaluka, bajira olusiku lukulu lwa Basâka omu nsiku ikumi n'ini z'omwêzi gwa burhanzi. ²⁰ Ebwa kuba abadâhwa n'Abaleviti bali bamacicêsa boshi oku banali, bakolaga bacire; banacirherekêra Basâka kuli bo bonene. ²¹ Ntyo, bene Israheli banarhengaga buja balya Basâka, kuguma na balya bacîyegulaga oku ngeso ngalugalu z'abapagani, bacihira kulibo omu kulonza Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli. ²² Nsiku nda zoshi erhi bakuza n'obusîme bunene olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo ngezo, bulya Nyamubâho amabasîmîsa erhi abayerikeza omurhima gwa mwâmi w'e Asîriya, mpu abarhabâle muli ogwo mukolo gw'okuyûbaka enyumpa ya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli.

7

II. Ezra na Nehemiya bayûbaka ecinyabuguma

Okubalama kwa Ezra n'obugo bwâge

¹ Enyuma ly'aho, amango Artazerzesi àli mwâmi w'e Persi, Ezra mugala wa Seraya, mugala w'Azarya, mugala wa Hilkiya, ² mugala wa Shalumu, mugala wa Sadoki, mugala w' Ahitubi, ³ mugala w'Amarya, mugala wa Merayoti, ⁴ mugala wa Zerahya, mugala wa Uzi, mugala wa Buki, ⁵ mugala w'Abishuwa, mugala wa Pinasi, mugala wa Eleazari, mugala w'omudâhwa mukulu Aroni. ⁶ Oyu Ezra anacisoka kurhenga e Babiloni. Ali mwandisi omanyirire enyigîrizo za Musaⁱ, ezi Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli ahanaga yêne. Kulya kuba okuboko kwa Nyamuzinda kwali kuli ye, mwâmi anamuyemerera ngasi ebi anahunaga byoshi. ⁷ Banji omu bene Israheli, abadâhwa, Abaleviti, abîmbiza, abalanzi b'enyumvi, aba-Nyatineni, nabo basôkera e Yeruzalemu, omu mwâka gwa kali mwenda kurhenga Artazerzesi ali mwâmi. ⁸ Ezra anacihika aha Yeruzalemu omu mwêzi gwa karhanu gw'ogwo mwâka gwa kali nda gw'okuyîma kwa mwâmi. ⁹ Mwali omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa burhanzi mwo arhangiraga okurherema arhenga e Babiloni, kandi mwali omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa karhanu mwo ahisire aha Yeruzalemu, erhi okuboko kwa Nyamuzinda kuyunjwire minja

^h6.15 Kwo kuderha kasikiru kazinda (mwêzi gwa kabirhi) - lukanga (mwêzi gwa kasharhu) Adari mwâka 515. 6, 22: Olusiku lukulu lw'emigati erhalimwo ngezo: Lub 12, 15-20; Lev 23, 6-8; 2 Nga 30,21.

ⁱ7.6 Ezra adesirwe mwandisi mukulu bwenêne w'enyigîrizo za Musa. Ali mukozi wa bulagirire oku bwâmi e Persi (mulongo gwa 14). Ali ahangabusire omu kuyandika amarhegeko, ali mulenga w'amandiko na wa bushiru omu kugayigiriza (mulongo gwa 10).

kumulikwo. ¹⁰ N'okwo ali cbwa kuba Ezra ali n'obushiru bw'okumanya Akanwa ka Nyamubâho, oku kushi mba, n'okuyigiriza omw'Israheli amarhegeko n'engeso z'ecihugo.

Amaruba ga Artazerzesi

¹¹ Alaga amaruba mwâmi Artazerzesi ahaga Ezra mudâhwa na mwandisi muhugûzi w'ebinwa by'Irhegeko Iya Nyamubâho, na ngasi gandi marhegeko gâge gayêrekîre Israheli.

¹² Artazerzesi, mwâmi w'abâmi, kuli Ezra, mudâhwa na mwandisi ayishi bwinja irhegeko Iya Nyamuzinda w'empingu, murhûla gwoshi kuli mwe. ¹³ Nahanyire irhegeko nti ngasi b'omu bene Israheli, omu badâhwa n'omu Baleviti banali aha nshigirwa hoshi, balya banalonzize okuja e Ycruzalemu, banagenda nâwe. ¹⁴ Bulya orhumirwe na mwâmi n'abahanûzi bâge nda mpu ogend'ilola kurhi Obuyahudi na Yeruzalemu biyosire omu kukulikira akanwa ka Nyamuzinda wâwe, aka kanali omu kuboko kwâwe. ¹⁵ Na mpu oherhe e nsaranga n'amasholo mwâmi yêne n'abahanuzi bâge bahanyire emwa Nyamuzinda w'Israheli oyubasire omu Yeruzalemu. ¹⁶ Na ngasi masholo erhi nsaranga wakanabona omu cihugo ca Babiloni coshi na ngasi bindi ohabirwe n'olubaga n'abadâhwa oku nyumpa ya Nyamuzinda wabo aha Yeruzalemu. ¹⁷ Co carhuma ogend'igula empanzi, engandabuzi n'abanabuzi n'enterekêro na ngasi bindi binazigendakwo, obirherekêrere oku luhêrero lw'aka-Nyamuzinda wâwe kaba aha Yeruzalemu. ¹⁸ Ensaranga n'amasholo gasigire, ojiremwo ngasi ebi onabwîne bikukwânîne na bene winyu omu kushimba obulonza bwa Nyamuzinda winyu. ¹⁹ Odêkereze embere za Nyamuzinda w'e Yeruzalemu ebi birugu ohîrwe mpu bigend'ikakola omu ka-Nyamuzinda wâwe. ²⁰ Na ngasi bindi bya bulagirire oku ka-Nyamuzinda wâwe, ebi ogwâsirwe okujira, wanabirhûla omu nyumpa y'embîko ya mwâmi. ²¹ Niono mwâmi Artazerzesi mpanyire irhegeko oku babîsi boshi baba olundi lunda lw'olwîshi nti ngasi ebi Ezra, mudiâhwa na mwandisi w'Akanwa ka Nnâmahanga ankanabahûna byoshi munabijire bwinjinja. ²² Kuhika oku talenta igana za nsaranga, birundo igana bya ngano, mikondo igana y'idivayi, mikondo igana ya mavurha, n'omunyu buzira kugera. ²³ Ngasi binarhegesirwe na Nyamuzinda w'empingu, binajirirwe duba kuli ako ka-Nyamuzinda kage, lyo obukunizi bwâge bulek'iyîshira ecihugo ca mwâmi n'oku bagala. ²⁴ Kandi rhubamanyisize oku kuli abôla badâhwa, Abaleviti, abîmbiza, abalanzi b'enyumvi, aba-Natineni, murhabavurhisagya ibarati erhi mpongano, erhi kubaçîka omu njira. ²⁵ Nawe Ezra, omu kukulikira obwenge Nyamuzinda wâwe akuhizire omu nfune, osinge abatwî b'emmanja, abarhambo barhambula olubaga loshi lunali eyo ishiriza ly'olwîshi, ngasi banamanyire amarhegeko ga Nyamuzinda wâwe, onagayigirize abarhagayishi. ²⁶ Orhanashimbiri irhegeko Iya Nyamuzinda wa we, n'irhegeko Iya mwâmi, anahanwe kulya kushingânîne: arhâyîrha akagwe erhi ahyûle, erhi ashwekwe.

Ezra asalira anarhenga e Babiloni aja e Israheli-Palestina

²⁷ Ayagirwe Nyamubâho Nyamuzinda w'ababusi birhu, owahiraga omu mu rhima gwa mwâmi okwo kukuza aka-Nyamuzinda kaba aha Ycruzalemu. ²⁸ Na owarhumaga nkundwa na mwâmi n'abahanûzi bâge n'abasirika bâge boshi banagwerhe obuhashe. Nani nacisêza bulya okuboko kwa Nyamubâho Nyamuzinda wâni kwo naye gemire, nakaz'ishubûza abarhambo b'Israheli nti ngende nabo.

8

¹ Alaga abakulu b'omulala n'obûko bwâbo, balya barhengaga rhweshi^j e Babiloni oku ngoma ya mwâmi Artazerzesi. ² Omu bene Pinasi: Gershomu; omu bene Hamati: Daniyeli; omu bene Daudi: Hatushi, ³ mwene Shekanya; omu bene Pareosi: Zekariya na balume igana na makumi arhanu bayandisirwe omu citabu c'omulala. ⁴ Omu bene Pahati-Mowabu; Eliyunayi, mwene Zeraya, na bantu magana abiri ga balume. ⁵ Omu bene Zatu: Shekanya, mugala wa Yahaziel, na magana asharhu ga balume. ⁶ Omu bene Adini: Ebedi, mugala wa Yonatani na balume makumi arhanu. ⁷ Bene Elamu: Yeshaya, mugala wa Atalya na balume

^j**8.1** Abalume barhengaga e Babiloni: boshi na Ezra bâli hofi cihumbi ciguma na magana arhanu. Haguma n'abakazi n'abana bâli hofi bihumbi birhanu.

makumi gali nda. ⁸ Omu bene Shefatya: Zebadya, mugala wa Mikaeli, na balume makumi gali munani. ⁹ Omu bene Yowabu: Obadiya mugala wa Yehieli, na balume magana abirhi na ikumi na munani. ¹⁰ Omu bene Bâni; Shelomiti, mugala wa Yosifya na balume igana na makumi gali ndarhu. ¹¹ Omu bene Bebayi: Zekarya, mugala wa Bebayi, na bantu makumi abirhi na munani ga balume. ¹² Omu bene Azgadi: Yohanani, mugala wa Hakatani na balume igana n'ikumi. ¹³ Omu bene Adonikami: emiziba, n'amazîno gâbo ga gano: Elifêleti, Yeieli, na Shemaya, na balume makumi gali ndarhu; ¹⁴ omu bene Bigwayi: Utayi, mugala wa Zabudi, na balume makumi gali nda.

¹⁵ Nabashubûliza aha lwîshi luhululira olunda lw'Ahawa, rhwanacitwa icu mbi, aho nsiku isharhu. Erhi mba namalolêreza olubaga loshi, n'abadâhwa, ntabonagamwo owankaderhwa mwene Levi. ¹⁶ Okubundi nanacirhuma abagula Eliezeri, Arieli, Shemaya, Elnatani, Yaribi, Elnatani, Natani, Zekarya na Meshulami, kuguma na abigiriza ba Yoyaribina na Elnatani. ¹⁷ Nanacibarhuma emw'omushamuka Ido, emunda baderha mpu yo Kasifya. Nanacibaha ebinwa bali bagwâsirwe okugend'ibwîra Ido na bandi bene wabo ba-Natineni baba aho Kasifya, lyo barhurhumira abagend'ikaz'ikola aka-Nyamuzinda wirhu. ¹⁸ Na ebwa kuba okuboko kwinja kwa Nyamuzinda kurhulikwo, banacirhurhumira omuntu mwenge wa muli bene Mahali, mugala wa Levi mwene Israheli ye: Sherebya n'abagala bâge, na bene wabo boshi bali ikumi na munani. ¹⁹ Barhuma na Hashabya na Yeshaya w'omu bene Merari. ²⁰ Bene wabo na bagala babo boshi bâli makumi abirhi; bâli ba muli bene Natineni balya Daudi n'abashamuka bahûnaga mpu bakakolera Abaleviti, magana abirhi na makumi abirhi, boshi banaganjwa ngasi muguma n'izîno lyâge.

²¹ Aho oku lwîshi jw'Ahawa naderha nti boshi bacîshalise lyo rhucîbabaza embere za Nyamuzinda wirhu, lyo rhumushenga amabalame minja kuli rhwe, oku bana birhu n'oku bintu birhu. ²² Bulya nakabwîne enshonyi z'okuhûna mwâmi nti arhurhumire engabo y'abasirika na banyakulwira oku nfarasi mpu baje barhucinga oku bashombayi birhu amango rhunali omu kubalama koshi, n'obwo rhwâli rhwamabwîra mwâmi oku: Okuboko kwa Nyamuzinda kulanga ebintu bya ngasi boshi banamulongereza, cikone emisi na obukunizi bwâge bunahonere oku bamulekêrera. ²³ Okwo kwarhuma rhucîshalisa, rhunashenga Nyamuzinda wirhu naye anarhuyumvirhiza.

²⁴ Nacîshoga badâhwa bakulu ikumi na babirhi bayushûka kuli Sherebya, Hashabya na ikumi omu bene wabo. ²⁵ Embere zâbo nakalenga ensaranga, amasholo n'ebirugu, nterekêro mwâmi agoshoôaga oku ka-Nyamuzinda wirhu, ye n'abahanûzi bâge n'abarhambo bâge, na embere za hene Israheli banali aho. ²⁶ Nanacigera n'okubahereza talenta magana gali ndarhu na makumi arhanu ga nsaranga; ebirugu by'amarhale byâli bya buzirho bwa talenta igana na talenta igana za masholo. ²⁷ Rhubêhe makumi abirhi rhwa masholo rhwa ngulo ya dariki^k cihumbi, na byankizo bibirhi, bya mulinga gwakemeza gwa ngulo ndârhi nk'amasholo. ²⁸ Nanacibabwîra nti: Muli nshâgi za Nyamuzinda n'aga marhale n'aga masholo biri biberûlirwe Nyamubâho, Nyamuzinda w'ababusi binyu. ²⁹ Mube masu omu kubilanga kuhika amango mwashubibigerera embere z'abarhambo b'abadâhwa, Abaleviti, n'embere z'abarhambo b'emilala ya bene Israheli, aha Yeruzalemu omu biyûmpa by'aka-Nyamuzinda. ³⁰ Abadâhwa n'Abaleviti banacirhola galya marhale, na galya masholo, oku baja bagalênga n'ebirugu, mplu babihêke e Yeruzalemu omu nyumpa ya Nyamuzi nda wirhu. ³¹ Rhwanacirhenga aho lwîshi lw'Ahawa omu nsiku ikumi n'ibirhi z'omwêzi gwa burhanzi, rhwaja e Yeruzalemu. Okuboko kwa Nyamuzinda wirhu kwanacirhujakwo, kwarhulikûza omu maboko g'abashombanyi n'omu mi rhego minji ago mango rhwanayishaga rhwagenda.

³² Rhwanacihika aha Yeruzalemu, rhwanacibêraho nsiku isharhu, ³³ omu lusiku lwa kani ensaranga, amasholo, ebirugu byoshi byashub'ilengwa omu mwa Nyamuzinda wirhu, omu maboko g'omudâhwa Meremoti, muga]a wa Uriya, mudâhwa wali na Eleazari mugala wa Pinasi, n'Abaleviti babirhi, Yesabadi, mugala wa Yozwê na Noadya, mugala wa Binuyi. ³⁴ Byoshi byahânwa nk'okwo byanaganjagwa n'obuzirho bwabyo, bwayandikwa ago mango.

^k**8.27** edariki: luli lusaranga lwa masholo.

³⁵ Ezo mpira zarhengaga emunda zali zilulizihwe zanicahâna enterekêro emwa Nyamuzinda w'Israheli: mpanzi ikumi n'ibirhi, kuli bene Israheli boshi, ngandabuzi makumi gali mwenda na ndarhu, banabuzi makumi gali nda na nda, bihebe ikumi na bibirhi, mpyûlo oku byâha; byoshi byarherekêrwa Nyamubâho. ³⁶ Banacimanyisa galya marhegeko ga mwâmi, oku barhambo n'oku bandi bakulu banali ishiriza lya olwîshi; nabo banarhabâla olubaga kuli ako ka-Nyamuzinda.

9

Abayahudi bahanzibwa obuhya n'agandi mashaja

¹ Erhi ebyo biba byamanagenda ntyo, abashamuka banacinjaho, mpu: Olubaga lwa bene Israheli, abadâhwa, Abaleviti barhalekini n'amashanja g'ebi bihugo rhuyâbakinwe nabyo; bacidwîrhe bajira amaligo gabyo: aga Aba nyamisiri, Abanyamorenî, Abanyakanani, Abahititi, Abaperesiti, Abayebuseni, Abamoniti n'Abamowabiti. ² Kulya kuba bajir'isheberayo abakazi, kuli bo bonene n'oku bana babo na ntyo olubaga lutagatifu lwamacishwekera kuli ago mashanja g'ebyo bihugo n'amaboko g'abarhambo n'abatwî b'emmanja go gabire ga burhanzi omu kuhenya maligo ga bene ago. ³ Erhi nyumva ntyo, na sharhangula emyambalo yani n'ecishuli canî, nacîmanyula enviri okw'irhwe, n'ô bwânwa, natamala nieshi n'omutula. ⁴ Aha burhambi hwânî banacila mbukiraho nabo balya banali balumirwe n'ebinwa bya Nnâmahanga w'Israheli erhi bubî bw'abo bâli balulize burhuma; nani nanaciyôrha ncigonyire kuhika oku nterekêro y'ebijingo. ⁵ Erhi amango g'enterekêro y'ebijingo ganaba, nayîsha najonjoboka na gulya mutula gwânî n'erya mishangi n'ecishuli canî bisha rhangusire; nanacifukama, nanaciyinamulira amaboko emunda Nyamuzinda wânî ali, ⁶ nanaciderha, nti: Yagirwa Nyamubâho, niono nyunjwire mungo na mutula birhankarhuma nacishomya nti ngalamire emunda oli, bulya amabî gi rhu gayushusire, garhaluka olugero, na ntyo obubî bwirhu bwarhaluka amalunga. ⁷ Kurhenga amango ga bashakulûza kuhika buno erhi n'omu mabi rhunali na byâha birhu byarhumaga ruhêkwa buja, rhwanyagwa, rhwabona ensho 9,4: Enterekêro y'ebijingo-yakag'iba aha nsa mwenda z'ebijingo (1 Bam 18,29; Dan 9,21). nyi nk'oku binali ene. ⁸ Ci konene buno, Nyakasane, Nyamuzinda wirhu arha nzirirhubêra obwonjo erhi alanga muli rhwe emisigala, anarhuha aha rhwaya kira omu hantu hâge hatagatifu lyo Nyamuzinda wirhu arhuyigula amasu, ana rhuhe akalamo muli omu buja bwirhu. ⁹ Neci rhuli baja, ci konene arharhulekêreraga muli obo buja. Ajizire abâmi b'e Persi bakarhulola n'omurhima gw'obwonjo, mpu yo rhuba n'akalamo, lyo rhunayishiyimanza enyumpa ya Nyamuzinda wirhu, rhushub'ishakûlula, anarhuhe aha rhwakabêra ahazu ngulusirwe n'olugurhu omu Buyahudi n'omu Yeruzalemu. ¹⁰ Na buno, Yagirwa Nyamuzinda wirhu, bicigi rhwankaciderha enyuma ly'oku koshi? ¹¹ Bulya rhwalekêrire amarhegeko waruhaga omu kanwa k'abalêbi, wanarhukomêreza, erhi: Eco cihugo mwajamwo mpu mugend'iciyimamwo, ciri cihugo ca mabi, mabi g'amashanja na ngasi bulyâlya bunabalimwo, kurhenga olunda n'olundi erhi na mabi gâbo gonene. ¹² Na buno mumanyâge mwankaha bâli binyu bagala bâbo, na bagala binyu mumanye mwankabaha bâli babo; munamanye irhondo murhayagalagwa n'omurhûla gwâbo erhi n'iragi lyâbo lyo muzibuha, lyo muhashilya oku binja by'eci cihugo, munayîsh'ibisigira abana binyu ensiku zoshi!

¹³ Kuli ebi bibi byarhuyîshiraga erhi bijiro birhu bigalugalu birhuma ciru akaba mpu orhabikaga ecirhali cihimbi c'amabî girhu, Yagirwa Nyamuzinda wirhu, wanarhulekera n'omusigala nk'ogu guli aha, ¹⁴ ka rhwankacishomya mpu rhwashub'ivuna amarhegeko gâwe. rhushub'ilungana n'aga mashanja magalugalu ntya? Ka lero orhankarhubêra burhe kuhika orhuhungumule buzira kurhulekera ciru n'omusigala, ciru n'ehiguma hyankafulumuka? ¹⁵ Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli. oli mushinganyanya loshi, rhwe rhuligi gulya musigala gw'abashugunukaga, embere zâwe n'amabî girhu rhurhacikwânîni okubêra omu masu gâwe erhi ago mabi girhu garhuma.

10

¹ Amango Ezra akazâg'irhoza emirenge erhi anafukamire embere z'aka-Nyamuzinda, oku agwirhe ashenga ntyo, engabo nyinji y'abalume n'abakazi n'abana ba bene Israheli yamuja eburhamhi, bulya olubaga loshi lwali omu mulenge bwenêne. ² Okubundi Shekanya, mwene Yehieli, wa muli bene Elamu, anacirhola oluhya ahwira Ezra, erhi: Rhwagomîre Nnâmahanga omu kuyanka abakazi b'omu gandi mashanja. Hyakwikubagirwa higuma hyône hicişigalire Israheli. ³ Rhushub'igilagana na Nyamubâho Nyamuzinda wirhu oku rhukolaga rhwagend'ihulusa abo bakazi boshi n'abana babo nka kulya onarhuhanwire Waliha, mwe na bandi bacirhînya amarhegeko ga Nyamuzinda wirhu. N'okwo kunabe nk'oku irhegeko lidesire. ⁴ Yîmuka ojire omukolo gwâwe. Nirhu rhwakugwasa. Ozibuhe, kanya omu mirimo. ⁵ Ezra anacyimuka, alahiriza abakulu b'abadâhwa n'ab'Ahaleviti. na bene Israheli boshi mpu banajag'ijira nk'okwo binadesirwe; nabo bacigasha. ⁶ Erhi ahuluka omu ka- Nyamuzinda, Ezra anacija omu mwa Yohana, mugala wa Eliyashibu; n'oku ajamwo arhaderhaga mpu ankaly'amwo omugati erhi okunywamwo amîshi, mungo gw'obubî bwa balya halibahesirwe buja guruhuma.

⁷ Banaciyaliza omu Buyahudi boshi n'omu Yeruzalemu, mpu ngasi banali bahesirwe buja babuganane boshi aha Yeruzalemu. ⁸ Na kuli okwo abarhambo n'abagula bali babarhonzire oku ngasi orhali ho enyuma lya nsiku isharhu, banamunyâge, banamukûle omu ndêko y'abo bâli halulizîbwe. ⁹ Abantu b'e Yuda boshi na bene Benyamini banacidêka aha Yeruzalemu enyuma ly'ezo nsiku isharhu; zali omu nsiku makumi abirhi z'omwêzi gwa mwenda. Olubaga loshi lwanacisikânana omu muhanda gw'aka-Nyamuzinda erhi lunali lwageramwo omusisi gw'okwo kugalugalu, n'ogw'enkuba nyinji yakazâg'inia. ¹⁰ Omudâhwa Ezra anacyimanga ababwîra, erhi: Mwajizire kubi erhi muyanka abakazi b'ahandi, mwayushûla ntyo obubî oku bundi bubî bwa bene Israheli. ¹¹ Na buno muciyunjugagye kuli obwo bubî bwinyu embere za Nyamubâho, Nyamuzinda w'ababusi binyu, munakajira oku alonzize; muciyêgûle n'embaga z'ebindi bihugo, munaleke abakazi b'ahandi. ¹² Endêko yoshi yanacishuza n'izu linene, yanaciderha mpu: Kwo rhwajira okwo odesire! ¹³ Ci konene olubaga lwamaluga, na mwa gano mango g'enkuba kurhankahashikana okubêra embuga: kandi lurhali lubanja lwa lusiku luguma erhi ibirhi, n'okuba ebyâha birhu biri binji muli okwo. ¹⁴ Abarhambo birhu bayimange ahali h'olubaga: na ngasi boshi banayansire abakazi b'ahandi, omu bishagala birhu, bayishe omu lusiku hanatwirirwe, bayishe n'abashamuka n'abacîranuzi ba ngasi cishagala, kuhika oburhe bwa Nyamuzinda wirhu burhuyegûkekwo erhi okwo kurhuma.

¹⁵ Yonatani mwene Asaheli na Yahazya, mwene Tikwa, bonene barhali bayemire okwo; Meshulami n'Omuleviti Shabtayi babagwasa. ¹⁶ Ci abandi bali bahêşirwe buja boshi banajira nk'oku byanali bidesirwe. Omudâhwa Ezra, acîshoga abarhambo b'emilala nk'oku enyumpa zâbo zinali, ngasi muguma kulya anacishôgagwa mpu lebe oyu; bashimânana omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa kali ikumi mpu balolage kurhi batwa olwo lubanja. ¹⁷ Bagend'iyusa omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa burhanzi ezo manja z'abayankaga abakazi b'ahandi. Olukere lw'abayazire ¹⁸ Omu badâhwa ababonekinemwo bali bayansire abakazi b'ahandi bali: omu bene Yozwê, mugala wa Yosadoki na bene wabo: Maseya, Eliyezeri, Yaribu na Gedalya; ¹⁹ balagânana oku bahulusa abo bakabo; n'omu kuyemêra oku babihire, balagânana okurherekêra engandabuzi kuli obwo bubî bwâbo. ²⁰ Omu bene Imeri: Hanani na Zebadya. ²¹ Omu bene Harimi; Maseya, Eliya, Shemaya, Yehieli na Uziya. ²² Omu bene Pashehuri: Eliyhoyenayi, Maseya, Ismaeli, Netaneli, Yozabadi, Shimeyi na Eleasa. ²³ Omu Baleviti: Yozabadi, Shimeyi, Kelaya oderhwa Kelita, Petahya, Yahuda na Eliezeri. ²⁴ Omu bîmbiza: Eliashibi na Zakuri; omu balanzi b'enyunvi: Shalumi, Telemi na Uri. ²⁵ Omu bene Israheli: Bagala ba Pareosi: Ramiya, Yiziya, Malkiya, Miamini, Eleazari, Malkiya na Benaya; ²⁶ omu bene Elamu: Matanya, Zekariya, Yehieli, Abdi, Yeremoti na Eliya. ²⁷ Omu bene Zatu: Eliyhoyenayi, Eliashibu, Matanya, Yeremoti, Zabadi na Aziza; ²⁸ omu bene Bebayi: Yohanani, Hananya, Zabayi, Atlayi; ²⁹ omu bene Bigirayi: Meshulami, Maluku, Adaya, Yashubu, Yishali, Yeramoti. ³⁰ Omu bene Pahati-Mowabu: Adna, Kelali, Benaya, Maseya, Matanya, Besaleli, Menashê; ³¹ omu bene Harimi: Eliezeri, Yishiya, Malkiya, Shemaya, Simoni, ³² Benyamini, Maluku, Shemariya; ³³ omu bene Hashumu: Matenayi, Matatya, Zabadi, Elifêleti, Yeremayi,

Menashè, Shimeyi; ³⁴ omu bene Bâni: Madayi, Amrami, Uweli, ³⁵ Benaya, Bedyà, Kelaya, ³⁶ Wanya, Meremoti, Eliyashibu, ³⁷ Matanya, Matenayi, Yasayi. ³⁸ Omu bene Binuyi; Shimeyi, ³⁹ Shelemiya, Natani na Adaya. ⁴⁰ Omu bene Zakayi: Makenadebayi, Shashayi, Sharayi, ⁴¹ Azareli, Shelemiya, Shemariya, ⁴² Shalumu, Amariya, Yozefu; ⁴³ omu bene Nebo: Yeieli, Matitiya, Zabadi, Zebina, Yadayi, Yoweli, Benaya. ⁴⁴ Abo boshi bali bayansire abakazi b'ahandi. Babahulusa n'abana babo.

NEHEMIYA נחמיה

Enshokolezi

Ecitabu ca Nehemiya n'eca Ezra byayandikagwa kuguma. Birhangira n'okurhondwa kwa mwâmi Sirusi w'e Persi wayemereraga Abayahudi okugalu- ka e Yeruzalemu n'okuyûbaka buhyahya aka-Nyamuzinda. Obwo burhonde bwabaga omu mwâka gwa 538 embere ly'okuburhwa kwa Kristu, gwo mwâka gwa 50 enyuma ly'olubungo lw'okululizibwa e Babiloni.

Nehemiya ajizirwe murhegesi w'Abayahudi. Arhenga e Yeruzalemu n'okuja e Persi, cikwône ashubirira e Yeruzalemu okuyîsh'ihâna amahano mahyahya g'okukubula ebishagala byal'ikola birimwo ishâbabe (Neh 13,4-31).

Nehemiya al'ikoyakoyire bwenêne erhi kuyûbaka ecishagala c'e Yeruzalemu n'olugurhu lwaco kurhuma. Ali mushibirizi w'omukolo gwâge. Nehemiya ayu size emikolo yâge duba duba ciru akaba abashombanyi bal'ijizire ngasi byoshi bal'ihashire mpu lyo arhag'iyijira. Ecishagala cashub'iyunjula kandi bantu (Neh 1,1-7, 72).

EBIRIMWO

1. Okuhamagalwa kwa Nehemiya n'okurhumwa emwa Abayahudi: cigabi 1-2
2. Okuyûbakwa kw'engurhu za Yeruzalemu: c. 2-7
3. Ezra aciyigiriza amarhegeko g'obushinganyanya: o/usiku lukulu lw'ebihando: c. 8-9
4. Abantu balaganana okushimba amarhegeko ga Nnâmahanga: c. 10
5. Amazîno g'abantu bagûkiraga omu cishagala ca Yuda: c. 11,1-12, 26 «'
6. Okugishwa kw'engurhu za Yeruzalemu: c. 12,27-47
7. Nehemiya asêza abantu okushimba amarhegeko ga Nnâmahanga: c. 1-3

1

Okuhamagalwa kwa Nehemiya n'oburhumisi bwâge omu Yuda

¹Myanzi ya Nehemiya, mugala wa Hakaliya. Omu mwêzi gwa Kisilewu, mwâka gwa makumi abiri^a, erhi ndi aha Suza omu nyumpa yani y'entakabunga. ²Hanani, muguma muli bene wirhu anaciyi sha ali n'abantu b'e Buyahudi. Nabadôsa emyanzi eyêrekîre Abayahudi ba shwekûlagwa, barhenga buja n'oku biyêrekîre Yeruzalemu. ³Banacinshuza, mpu: «Balya barhengaga buja b'emisigala, n'abandi bantu harhindibukire o mwo cihugo bajaga, emitungo ya Yeruzalemu yahongosire n'emihango yâge yasingonosire n'omuliro. ⁴Erhi nyumva okwo, natamala, nagwira omulenge, nashinga nsiku zirhali nyi erhi kulaka ndaka; nakaz'icîshalisa n'okushenga Nyamuzinda w'enyanya.

⁵Nakaz'iderha, nti: «Mâshi Nyakasane Nyamuzinda w'empingu, Nyakasa ne wene oli mukulu na w'okurhinywa, wene olanga endagano n'obwonjo emwa balya bakukunda n'okushimba amarhegeko gâwe. ⁶Okurhwiri kwâwe kuyiguke, n'amasu gâwe gabungûke, oyumvirhize omusengero gwa mwambali wâwe. Ndwîrhe nakubwiragwo mûshi na budufu, kuli bambali bâwe bene Israheli nti obabere obwonjo oku mabi bakujirire; niono n'enyumpa ya Larha yoshi rhwa kugayisize. ⁷Rhwajizire mabi manji bwenêne embere zâwe, rhurhashimhaga amarhegeko gâwe, obulonza bwâwe n'ebinwa wâbwîraga mwambali wâwe Musa. ⁸Okengere Yagirwa kalya kanwa wayushûlaga erhi obwîra mwambali wâwe Musa, erhi: 'Mukaba bagoma nani namushandabanya omu mashanja goshi; ⁹ci nka mwankanashub'iyagalukira emunda ndi, mukanashub'ishimba amarhegeko gani, mukanakaz'ijira oku ganamuhûnyire, ciru akaba mwasha ndire kuhika ebuzinda bw'igulu, nanashub'ibashubiza halya hantu nacishogaga nti ho nahira Izîno lyani'. ¹⁰Bali bambali bâwe na lubaga lwâwe wene wacu ngulaga n'obuhashe bwâwe bw'Ogala-byoshi. ¹¹Mâshi Nyakasane, okurhwiri kwâwe kuyumve omusengero gwa mwambali wâwe n'omusengero gw'abandi bambali bâwe barhînya izîno lyâwe. Mâshi Yagirwa, ojire mwambali wâwe abone

^a**1.1** : Mwaka gwa 445 ernbere z'okuburhwa kwa Kristu. Suza lwâli lugo lukulu lw'omu cihugo ciderhwa Elami.

iragi ene, ababaliirwe n'oyo^b muntu!» Ago mango erhi nie cirhanza-mamvu omu bwâmi.

2

Nehemiya ashubira e Yeruzalemu

¹ Omu mwêzi gwa burhanzi, mwâka gwa kali makumi abiri kurhenga Artazerzesi ali mwâmi, erhi nie w'okurheganya idivayi, nanacilihâ mwâmi. Erhi ntasag'iba burhe bundi. ² Mwâmi anacindôsa, erhi: «Cirhumire obusû bwâwe buzinzibire nobwo orhâlhwâla? Nta cindi agarhali malumwa g'omu murhima. ³ N'obwôba bunji, nanacishuza mwâmi, nti: «Mwâmi aganze. Kurhigi obusû bwâni burhankazinzibala, erhi akaba olugo lubamwo enshinda z'ababusi bani lwoshi lwahombire, ebyogo byalwo byalundugurhwa n'omuliro?» ⁴ Mwâmi anacinshuza, erhi: «Cici walonza okuhûna?» Nanacishenga Nyamuzinda w'e mpingu. ⁵ Kandi nanacishuza mwâmi, nti: «Nka mwâmi abwîne oku okwo kuli kwinja, na nka mwambali wâwe arhonyire omu masu gâwe, nsengire ontume e Buyahudi, omu lugo lw'enshinda z'ababusi bani nshub'igend'iluyûbaka,» ⁶ Mwâmi anacishuza na mwamikazi amutamire aha burhambi, erhi: «Okwo kubalama kwâwe kwageza mango manganaci na mangaci wagaluka obwo?» ⁷ Okubundi nanacibwîra mwâmi, nti: «Akaba obwîne oku kuli kwinja ompe amaruba naja nayêreka abarhambo bali olundi lunda lw'olwîshi lyo baja bangeza kuhika nje omu Buyahudi; ⁸ n'agandi nanagahêkera Asafi mulanzi w'omuzirhu gwa mwâmi, lyo ampa emirhi natugûlamwo enyumvi z'enyumpa eri oku burhambi bw'aka-Nyamuzinda n'oku nkuta n'enyumpa nagend'ihandamwo.» Mwâmi anacinyemêrera kulya kwoshi, bulya okuboko kwa Nyamuzinda kundekerirekwo.

⁹ Nanacija emw'abo barhambo, ebwa lindi ishiriza ly'olwîshi, nabahà galya maruba ga mwâmi; mwâmi ali antumire n'abakulu b'abasirika bâge, n'abandi basirika balya bashona oku biterusi. ¹⁰ Erhi Sanbalati^c w'e Horoni, na Tobiya murhumisi munya-Amoni, bayumva ogwo mwanzi, bagaya bwenêne mpu ku rhi oyu muntu ankayîsh'ikombêra ebirugu bya bene Israheli.

Omu higo gw'okuyûbaka Yeruzalemu

¹¹ Nanacihika aha Yeruzalemu, nahabêra nsiku isharhu. ¹² Nanacizûka budufu na bantu basungunu; ntamanyisagya ciru n'omuguma ebi Nyamuzinda ali ampizire omu murhima kuli Yeruzalemu. Ntal'igwerhe bundi bulyo bwa cihêsi kuleka eci nakazâg'igendakwo. ¹³ Nanacihuluka budufu, nagera omu muhango gw'ebwa Kabanda, naja ebw'iriba lya Dragoni n'ebwa muhango gwa Camvu, nasinza enyumvi za Yeruzalemu zali zihongosire n'emihango yali esingônosire n'omuliro. ¹⁴ Nagera omu muhango gw'iriba, n'oku ciyanja ca mwâmi; harhali aha acihêsi cani cankahashire okugera nancishonyirekwo. ¹⁵ Budufu nanacisôka omu mugezi, naja nalola enyumvi; okubundi erhi ngaluka, nagera omu muhango gw'e Kabanda, nashubira eka. ¹⁶ Abarhegesi b'ecihugo barhali bamanyire ngahi nal'ijire n'ebi nalonzagya okujira. Kuhika ago mango ntal'icimanyisa akantu oku Bayahudi, oli abadâhwa; oli abandi barhegesi, n'oli oku bakozi. ¹⁷ Okubundi nanacibabwîra, nti: «Mubwîne obulagirire rhulimwo: Yeruzalemu ahombire, emihango yâge yalundugusirwe n'omuliro. Mukanye rhushub'iyûbaka enyumvi za Yeruzalemu na ntyo rhurhacigayaguzibwe n'abandi bantu». ¹⁸ Nanacibashambalira kurhi okuboko kwa Nyamuzinda w'obwonjo kwantindagakwo na binwa bici mwâmi anambwizire. Banacishuza, mpu: «Rhugende, rhuyûbake». Banacirhondêra ogwo mukolo mwinja n'oburhwâli. ¹⁹ Amango Sanbalati w'e Horoni na Tobiya, murhumisi munya-Amoni na Geshemu w'omuharabu erhi bayumva okwo, barhushekera n'okurhugayaguza. Banaciderha, mpu: «Cici mwajira aha? Ka mukola mwagomera mwâmi?» ²⁰ Nabashuza, nanacibabwîra, nti: «Nyamuzinda w'empingu yêne waruhà obuhashe. Rhwene barhumisi bâge, rhukola rhwarhangira okuyûbaka. Kuli mwe nta hinyu hiri aha, murhagwerhi buhashe, nisi erhi kantu kalebe ka kuyibuka omu Yeruzalemu».

^b1.11 : Oyo muntu, kwo kuderha mwami Artazerzesi.

^c2.10 Oyo Sanbalati ali murhegesi w'omu Samariya.

3

Ebyôgo bya Yeruzalemu byashub'iyûbakwa

¹Eliyashibu, mudâhwa mukulu, na bene wabo banacirhondêra okuyûbaka omuhango gw'Ebibuzi, bagugishîsa banahirakwo enyumvi; bashakâla ecôgo, banacirherekêra kuhika aha munara gwa Meya, na kuhika aha munara gwa Hananeli, ²Aha burhambi bwâbo abakazâg'iyûbakaho bali bene Yeriko, n'aha burhambi bwâbo ali Zakuri, mugala wa Imri. ³Bene Hasna bayûbaka omuha ngo gw'Enfi, bahirakwo emitungo n'enyumvi, orhukomyo n'emirhamba. ⁴Aha burhambi bwâbo abayûbakaga ho bali bene Meremoti mugala wa Uriya ya Hakosi; n'owakazâg'ilungûla aha burhambi ali Meshulami mugala wa Berekiya ya Meshezabeli; n'aha burhambi bwâbo hashakûlulwa na Sadoki mugala wa Bana. ⁵Aha burhambi hashakûlulwa n'abantu b'e Tekowa, cikwône abarhambo^d bâbo balahira okuja kuli ogwo mukolo gwa Nnawabo. ⁶Yoyada mugala wa Paseya, na Meshulami mugala wa Besodiya bashakûlula omuhango gwa Mira, bahirakwo emitungo, bagwikakwo enyumvi, orhukomyo n'emirhamba. ⁷Aha burhambi hashakûlulwa na Melatiya w'Omugabaoniti, Yadoni, munya-Meronoti, n'abantu b'e Gabaoni n'ab'e Mispa, hofi n'ak'emmanja k'omurhambo, ishiriza ly'olwîshi. ⁸Aha burhambi bwâbo, Uziyeli ahashakûlula, ye mugala wa Haraya, mutuzi wa rhulugu; n'aha burhambi bwâge, ashakûlula ho Hananiya, w'omu murhwe gw'abaja abayenga obukù. Baleka Yeruzalemu kuhika aha lukuta lunene. ⁹Aha burhambi bwâbo, ashakûlula ho Rafaya, mugala wa Hum, murhambo w'ecigabi ca kabiri ca Yeruzalemu. ¹⁰Aha burhambi, hofi n'enyumpa yâge, atungûla ho Yedaya, mugala wa Harumafu; aha burhambi, ashakûlula ho Hatushi, mugala wa Hashabanya. ¹¹Malkiya, mugala wa Harimi; Hashubu, mugala wa Pahati-Mowabu, bashakûlula ecihimbi ca kabiri n'omunara gw'Amatanûru. ¹²Aha burhambi, ashakûlula ho Shalumu, mugala wa Haloheshi, bo n'abana bâge; âli murhambo w'ecindi cigabi ca kabiri c'ecihugo ca Yeruzalemu. ¹³Hanuni n'abayûbakaga e Zonowa, bashakûlula omuhango gw'e Kabanda, baguyûbaka banahirakwo enyumvi, orhukomyo n'emirhamba; bashub'iyûbaka makoro cihumbi kw'olwo lukuta kuhika aha muhango gw'aha Camvu. ¹⁴Malkiya, mugala wa Rekabu, murhambo w'ecihugo ca Bet-Hakaremi, ashakûlula omuhango gw'aha Camvu; aguyûbaka anahirakwo enyumvi, orhukomyo n'emirhamba.

¹⁵Shalumu, mugala wa Kalohoze, murhambo w'ecihugo ca Mispa, ashakûlula omuhango gw'Iriba, agubwikira, ahirakwo enyumvi, orhukomyo n'emirirango. Ashub'iyûbaka olukuta lw'iriba Iya Silowe, hofi n'obusani bwa mwâmi, kuhika oku mashonezo gayandagalire ebwa lugo Iwa Daudi. ¹⁶E nyuma lyâge, Nehemiya mugala wa Azibuku, murhambo wa luhande luguma lw'ecihugo ca Bet-Shuri, ashakûlula kuhika ah'ishiriza ly'enshinda ya Daudi, kuhika oku iriba bayûbakaga, na kuhika oku nyumpa y'Entwâli. ¹⁷Aha burhambi bwâge bashakûlulaho Abaleviti erhi bayimangirwe na Rehumu mugala wa Bani. ¹⁸Aha burhambi bwâge, ashakûlulaho, ahali h'ecihugo câge, Hashabya, murhambo w'oluhande lw'ecihugo ca Keyila. ¹⁹Aha burhambi bwâge, Ezeri, mugala wa Yeshuwa, murhambo w'e Mispa, ashakûlula ecindi cihimbi c'olukuta cali aha ishiriza ly'enyumpa y'okubikira eby'okulwa aha mongobana. ²⁰Enyuma zâge, naye Baruki, mugala wa Zabayi, ashakûlula ecindi cihimbi n'obushiru bunene kurhenga oku mongobana kuhika oku muhango gw'enyumpa ya Elyashibi, mudâhwa mukulu. ²¹Aha burhambi bwâge, ashakûlulaho Meremoti, mugala wa Uriya, mugala wa Hakosi, kurhenga oku nyumpa ya E lyashibi kuhika oku buzinda bw'eyo nyumpa ya Elyashibi. ²²Aha burhambi bwâge bashakûlulaho abadâhwa, bantu b'omu kabanda ka Yordani. ²³Aha burhambi bwâbo, Benyamini na Hashubu bashakûlula ah'ishiriza ly'enyumpa yâbo. Aha burhambi bwâbo Azariya, mugala wa Maseya mugala wa Ananiya, ashakûlula aha nyumpa yâge. ²⁴Enyuma zâge, Binuyi, mugala wa Henadadi, a shakûlula olundi luhande kurhenga oku nyumpa ya Azariya, kuja ebwa mongobana kuhika oku kafende. ²⁵Pelala mugala wa Uzayi, ashakûlula aha i shiriza ly'omongobana n'omunara gushoshosire embere ly'enyumpa ya mwâmi eri enyanya ly'engo y'empamikwa. Aha burhambi bwâge, ashakûlulaho Padaya,

^d3.5 : Abarhambo bâbo bo baligi: Nehemiya n'abâbo.

mugala wa Pareyashi. ²⁶ Abanya-Tineni basigala kulî kuhika aha ishiriza ly'omuhango gw'Amîshi olunda lw'ebushoshôkero bw'izûba n'ebwa gulya munara gwali guyomosire. ²⁷ Abanya-Tekowa nabo bashakûlula olundi lunda lw'ogwo munara gwali guyomosire na kuhika oku lukuta lwa Ofeli. ²⁸ Enyuma ly'olumvi lw'Ebiterusi, abadâhwa bayîsh'ishakûlula, ngasi mu guma embere ly'enyumpa yâge. ²⁹ Aha burhambi bwâbo, Sadoki, mugala wa Imeri, ashakûlula aha mbere ly'enyumpa yâge. Aha burhambi bwâge, a shakûlulaho Shemaya, mugala wa Shekanya, mulanzi w'omuhango gw'ebuzûka-zûba bw'aka-Nyamuzinda. ³⁰ Aha burhambi bwâge ashakûlulaho, Henanya, mugala wa Shelemya bona Hanuni, ye wali mwana wa kali-ndarhu muli bene Salafu, banacishakûlula ecihimbi c'olukuta. Aha burhambi bwâbo, ashakûlulaho Meshulamu, mugala wa Berekyia, aha mbere z'enyumpa yâge. ³¹ Aha burhambi bwâge ashakûlulaho Malkiya, muguma omu batuzi b'o rhulugu, kuhika aha mwa bene Natineni n'abarhunzi, embere z'okuhika aha muhango gwa Mifkadi na kuhika oku nyumpa y'enyanya yali aha kafende. ³² N'ekarhî k'enyumpa y'enyanya n'ebwa muhango gw'Ebibuzi, bashakûlulayo abatuza b'orhulugu n'abarhimbuzi.

Abanzi b'Abayahudi

³³ Erhi Sanbalati amanya oku rhukola rhudwîrhe rhwayûbaka olugurhu, aba burhe, omutula gwamugwârha bwenêne. Agayaguza bene Israheli. ³⁴ Anaciderha embere za bene wabo, embere z'engabo yâge y'e Samâriya, erhi: «Bici ebyo ezo ntindi z'Abayahudi zidwîrhe zajira? Ka mwanabalekaga bayu baka obwo? Ka banayishig'ihâna enterekêro obwo? Ka banayishig'iyunjuza lusiku luguma? Ka banahash'ibishûla amabuye g'omutulo omu nsinga y'o bwihîra?» ³⁵ Tobiya wamuli aha burhambi, ali muntu w'e Amoni anaciderha, e rhi: «Cikwône mâshi ebyo bayûbaka, nyambwe asôke, ahongole olwo lugurhu lw'amabuye». ³⁶ Oyumve mâshi Nyamuzinda wirhu, bulya rhukola masheka ga bandi, obahonyezekwo ebyo bijâci byâbo oku irhwe lyâbo, obajire munyago omu cihugo balulizibwe. ³⁷ Orhababaliraga, orhanakûlaga obubî bwâbo embere zâwe, bulya bagayaguzize Nyamuzinda embere z'abadwîrhe bayûbaka. ³⁸ Rhwanacyushula okuyûbaka olugurhu lwirhu, na olugurhu lwirhu lwana cihumana lwoshi kuhika omu karhî kalwo, bulya olubaga lwali lujizire ogwo mukolo n'omurhima gwoshi.

4

¹ Erhi Sanbalati, Tobiya, Abaharabu, Abanya-Moniti n'aba-Ashibiditi bayumva oku rhusêzize okushashula ebyôgo bya Yeruzalemu n'oku emirhule yoshi ekola hofi efukâle, bakunira bwenêne. ² Balâlira boshi okurhabâlira Yeruzalemu mpu batulemwo itumbâ, n'okumubonêsa za mêmè.

³ Rhwashenga Nyamuzinda wirhu, rhwanajira abalanzi b'obudufu na mûshi lyo rhash'icilanga kuli bo. ⁴ Ci Yuda^e anaciderha, erhi: «Obushiru bw'abûbasi bukola bwaja bwanyiha n'enundo y'ebijonjolekeza yamaluga, hali amango rhurhankacihasha okuyûbaka olu lugurhu». ⁵ Nabo abashombayi birhu bakâderha oku lwâbo, mpu: «Barhamanye, barhanabone kuhika rhuvarhinde kwo; rhwabayirha boshi na ntyo rhucike ogwo mukolo gurhag'ijirwa». ⁶ Amango Abayahudi bayûbakaga emwabo bayishaga, barhurhonda kali ikumi ahantu abo banzi bayishe bakola bal'irhurhera». ⁷ Okubundi obwo nanacihira olubaga mw'aho hantu enyuma ly'olukuta, halya harhankaboneka, naja nabahira ngasi mulala hago, n'engôrho zâbo, n'amatumu gâbo, n'emihêrhu yâbo. ⁸ Erhi mbâ namalola bwinja, nagend'ibwîra abarhambo, abatwî b'emmanja, abasigalaga omu lubaga, nti: «Murhayobohaga! Kengeri Nyamubâho, ye mu kulu ye na w'okurhînywa, munalwire bene winyu, mulwire bagala na bali binyu, mulwire bakinywe n'enyumpa zinyu». ⁹ Erhi abashombanyi birhu bayumva oku rhukola rhumanyire omulâli gwâbo n'oku Nyamuzinda

^e4.4 Yuda, ntyo kwo bakag'iderha Abayahudi bal'isigire omu cihugo câbo erhi abandi baba bamalulizibwa e Babeli. Barhal'igwerhe obulonza bw'okuyûbaka ecôgo cihyahya ca Yeruzalemu.

anatwire omu muhigo gwâbo, bagaluka enyuma, rhweshi rhwacishubirira oku mikolo yirhu, ngasi muguma aha anakazâg'ikola.

¹⁰ Ci kurhenga ago mango, bantu bani, ecihimbi c'abantu bani cakayûbaka erhi n'ecindi cihimhi cifumbasire amatumu, empenzi. emiherho n'emishâbiro. Abarhambo banabêra enyuma ly'olubaga lwa bene Yuda. ¹¹ Muli balya bakâg'iyûbaka olugurhu, abakazâg'ishonera enyanya, oku babarhwire emizigo, oku badwîrhe bayûbaka na kuboko kuguma, n'okundi kufumbasire itumu. ¹² Abandi bakazâg'iyûbaka erhi na ngasi muguma ankenyire engôrho yâge ecibunu. Owakazâg'ibuha omushekera erhi anali aha burhambi bwâni. ¹³ Nanacibwîra abarhambo, abatwî b'emmanja n'abali basigire omu lubaga, nti: «Omukolo gwaluga gwamanagaliha; rhweshi rhwashandabanyire oku lugu rhu, rhuli kulî ngasi baguma n'ababo. ¹⁴ Aha mwankanayumva babûhira omu shekera, munayishe mweshi aha burhambi bwirhu, Nyamuzinda wirhu arhulwira. ¹⁵ Oku rhwakazâg'iyûbaka, ecihimbi canarhola amatumu kurhenga bucanûla kuhika enyenyêzi zibonekane. ¹⁶ Ago mango nashub'ibwîra olubaga, nti: «Ngasi muguma na mwambali wâge ageze obudufu aha Yeruzalemu, akarhulanga budufu na mûshi okukola. ¹⁷ Cikwône, oli nie, oli bene wirhu, oli olubaga; n'abantu bali nani, nta mango rhwarhenzire omu myambalo yirhu. Ngasi muguma ali agwerhe ecôji ekulyo kwâge.

5

Amazibu g'akalamo amango ga Nehemiya. Obukuze bw'oburhegesi bwâge

¹ Hanacizûka okuciduduma kw'olubaga na bakabo kuli benc wabo b'A bayahudi baguma baguma. ² Baguma bakag'iderha, mpu: «Rhwahâna bagala birhu na bali birhu yo rhuhabwa ngano nyinji, rhulye lyo rhulama. ³ Aba ndi bakaz'iderha, mpu: «Rhuguze amashwa girhu n'enkoma zirhu z'emizâbîbu, n'enyumpa zirhu, lyo rhubona ebi rhwakaz'irya». ⁴ Abandi bakaderha, mpu: «Omu kuvurha ibarati lya mwâmi, rhugwâsirwe rhubone ensaranga omu kuhâna amashwa girhu n'enkoma zirhu z'emizâbîbu nka cikinja. ⁵ Mpu na buno omubiri gwirhu guli nka omubiri gwa benc wirhu, abana birhu bali nk'abana babo, âla oku rhwajira abana birhu bajà, abarhabana n'abanyere. Hali baguma omu banyere birhu bakola bali bajà-kazi! Na ntâco rhwankahasha kuli okwo, bulya amashwa girhu n'enkoma zirhu z'emizâbîbu zikola ziba za bandi».

⁶ Nâbâ burhe bwenêne erhi nyumva eyo midudumo yâbo n'ebyo binwa byâbo? ⁷ N'erhi mba namacija emurhima, nakalihira abakulu n'abashamuka, nababwîra, nti: «Kuziga mukola muhoza bene wirhu mpu na kuhika bamugalulire obunguke. N'erhi mba namalâlîka ihano erhi bo barhuma, nanacibabwîra ntyâla, nti: ⁸ «Rhwacungwire bene wirhu b'Abayahudi bali baguzîbwe emwa agandi mashanja, kurhi mw'oyo mukolaga mwalonz'icigûza mwenene emwa bene winyu nobwo rhinga emwirhu yo bankayishir'iguzîbwa?» Bahulika, babula eci badesire. ⁹ Nanaciyushûla, nti: «Arhali kwinja oku mudwîrhe mwajira! Ka murharhegesirwi okugera omu burhinye bwa Nyamuzinda wirhu lyo rhurhag'igalwa n'agandi mashanja g'abashombanyi birhu? ¹⁰ Niono, bene wirhu na bambali bani, rhwabahozize ensaranga n'engano, rhulekage okwo kuhoza kwa bene okwo.

¹¹ Kuziga mubagalulirage amashwa gâbo, enkoma zâbo, n'emizâbîbu yâbo, n'emirhi yâbo y'amavurha, mizeti, enyumpa zâbo n'ecihimbi ca kal'igana c'ensaranga zâbo, idivayi lihyahya n'amavurha mwabasezagya mpu bamuhe nka bunguke. Ebyo bibe kurhenga ene».

¹² Banacinshuza, mpu: «Rhwabigalula rhurhanaci bahûne cici, rhwajira oku onadesire.» Nanacihamagala Abadâhwa, nabagasha nti bakajira okwo aka akanwa kanali. ¹³ Nagûkumula ecirondo cani, nanacide rha, nti: «Nyamuzinda ogûkumulîre embuga kuli n'enyumpa yâge, ngasi muntu wamusige busha!» Olubaga lwanancishuza lwoshi, mpu: «Amen!» Olubaga lwakuza Nnâmahanga, lwanacishimba kalya kanwa.

¹⁴ Kurhenga olusiku mwâmi anyimanzagya mpu mbe nie murhamho wabo omu Buyahudi, kwo kuderha omwâka gwa kali makumi abiri kuhika oku mwâka gwa kali makumi asharhu gw'okuyîma kwa mwâmi Artazerzesi, myâka ikumi na ibiri yoshi, erhi oli nie, oli bene wirhu, rhurhaderhaga mpu rhwanka lya oku mugati gw'omurhambo. ¹⁵ Abarhambo bali banshokolire bali erhi balibuzize abantu omu kukaz'ibahûna emigati n'idivayi, na kandi sikeli maku mi ani

za marhale, n'abantu babo bonene bakalibuza olubaga, ci niehe ntajira ga ntyôla erhi kurhînya Nyamuzinda kurhuma.

¹⁶ Na ciru kuli okwo, nacihangâna kuli ogwo mukolo gw'okuyûbaka olugurhu, rhweshi rhurhagulaga ciru ishwa liguma ly'omuntu, abantu bani bacilunda kuli ogwo mukolo gonene.

¹⁷ Oku cibo canî kwakag'ija bantu igana na makumi arhanu ba Bayahudi n'abatwî b'emmanja n'abandi bakazâg'ij'emunda rhuli barhenga omu masha nja garhuli eburhambi. ¹⁸ Alaga ebi bakazâg'integanyiza ngasi lusiku: Cimasha ciguma na bibuzi ndarhu, birya banacishogaga, engoko, na ngasi nsiku ikumi, banandêrhera idivayi linakwânîne, linji. Na ciru nkaba ntyo ntaderhaga nti na nkahûna omugati gw'oburhambo, bulya emikolo yali yamagonza bwenêne olubaga.

¹⁹ «Yagirwa Nyamuzinda wenene omanyâge kuli nie, ngasi koshi najirire olu lubaga».

6

Obulyâlya bw'abashombayi ba Nehemiya

¹ Sanbalati, Tobiya n'olya Muharabu Geshemu na ngasi bandi banali bashombanyi birhu, bayumva oku nashubir'iyûbaka olugurhu n'oku murhaciri ciru n'omurhule muguma. ² Cikwône ago mango ntal'incihira enyumvi oku mihango, Sanbalati, na Geshemu banacintumiza, mpu: «Oyishe rhusha mbale rhwcshi omu bishagala omu kabanda ka Ono». Bali bahizire okunjirira kubi. ³ Nalika entumwa, zagend'ibabwîra, erhi: «Niono omukolo gwankayimanzibwa ebwa kuba namayandagalira emunda muli? » ⁴ Banacintumiza kani na binwa bya bene ebyo, nani nakaz'ibagalulira ishuzo ly'okulahira. ⁵ Oku lwa karhanu, Sanbalati anacintumira omwambali kuli okwo erhi adwîrhe n'amaruba mabungule. ⁶ Bali bayandisiremwo ntyâla, mpu: «Omwanzi gwagera omu mashanja goshi n'emwa Geshemu, boshi hanadwîrhe hahamiriza oku we n' Abayahudi muli omu muhigo gw'okugoma, mpu co cirhumire mushub'iyûbaka olugurhu n'oku we wayîsh'ibâ mwâmi wabo. ⁷ Mpu ciru wajizire ho abalêbi mpu bayîsh'ikuyîmika aha Yeruzalemu, mpu: «Mwâmi ali omu Buyahudi. Bakola bagend'imanyisa mwâmi ogwo mwanzi. Oyishe rhujire ihano haguma». ⁸ Namugalulira amashuzo, nti: «Nta kuguma muli okwo kwoshi odesire kwabi re, omu murhima gwâwe okuzire ebyo». ⁹ Bulya boshi bakazâg'ilonza oku rhuyobohya, bakaz'iderha, mpu: «Nkaba hali amango amaboko gâbo gankaleka ogwo mukolo, gurhanacibe. Buno Yagirwa Nyamuzinda ohe amaboko gani emisi.

¹⁰ Nanacija emunda Shemaya, mugala wa Delaya. mugala wa Mehatabeli ali. Ali aciyigalire anacimbwîra, erhi: «Rhuje rhwembi oku ka-Nyamuzinda, omu ndalâla yako^f, rhunakayigale, bulya bal'ikuyirha; na budufu bayîsh'ikuyi rha». ¹¹ Nashuza, nti: «Omuntu oli nka nie kurhigi ankayaka wâni! Na kurhigi omuntu oli nka nie ankayakira omu ndalafa y'aka-Nyamuzinda agal'ilama, Ntajamwo». ¹² Nabona oku arhali Nyamuzinda wamurhumaga. Aderhaga ebyo binwa biri nka bya kulêba nobwo Tobiya boshi na Sanbalati bali bamamushumika. ¹³ Bâli bamamushumika mpu lyo mbona obwôba, njire oku badesire na ntyo njire ecâha; kandi banaja banyaliza na ntyo enshonyi zingwarhe. ¹⁴ Kengera mâshi Yagirwa Nyamuzinda wâni, ago mabi Tobiya na Sanbalati bakola banjirira. Kuguma n'olya mulêbi Noadya n'abandi balêbi balonzagya okunyobohya.

¹⁵ Olugurhu lwanaciyunjula omu nsiku makumi abiri n'irhanu z'omwêzi gwa munani. ¹⁶ Erhi abashombanyi birhu bakumanya, go galigi mashanja goshi rhwayûbakanagwa nago, boshi bayôboha, barhemuka, bayumva oku ali oku buhashe bwa Nyamuzinda wirhu kw'ogwo mukoJo gwajizirwe. ¹⁷ Muli ago mango baguma b'omu Buyahudi, bayushûla okuyandikira Tobiya, naye Tobiya akaz'ibagalulira amashuzo. ¹⁸ Bulya banji omu Bayahudi bali balungine naye omu cihango na ebwa kuba banji muli bo bâli bakwi ba Shekanya, mwene Ara, na kulya kuba omugala Yohanani ali ayansire mwâli wa Meshulamu, mwene Berekiya.

^f**6.10** Shemaya mwene Delaya al'icirhebire mpu abâ mulêbi n'obwo al'irhumirwe na Sanbalati mpu arhebe Nehemiya aje omu cirhînyiro ca Nyamuzinda. Arhal'igwerhe oluhûma lw'okuja ahatagatifu bulya arhâli rnodâhwa. N'erhi ankajizire ntyo, Abayahudi barhankalesire kwamubo-nya nshonyi.

¹⁹ Bakazâg'iyêrha baderha ebijiro byâge binja n'engeso zâge nyinja embere zani banabul'igend'imubwîra oku naderhaga. Tobiya akaz'intumira amaruba g'okunyôbohya.

7

Okulanga olugo lwa Yeruzalemu

¹ Erhi bayusa okuyûbaka olugurhu n'erhi mba namahirakwo enyumvi, abayimba, abalanga enyumvi, abaleviti, bahâbwa omukolo gw'okulanga. ² Nahà mulumuna wâni Hanani obuhashe bw'okurhegeka Yeruzalemu, boshi na Hana niya ye wali murhambo w'abakazâg'ilanga olugo, bulya ali muntu mwemezi n'orhînya Nyamuzinda kulusha bantu banji bwenêne. ³ Nanacibabwîra, nti: «Irhondo enyumvi za Yeruzalemu zirhayigulagwa n'izûba lirhacirhangira okubasha, bijingo, amango abalanzi baciri ngasi muguma aha alanga, bânahamika, bakomeze, enyumvi; budufu, banahirakwo abalanzi, ngasi baguma aha bakalanga, na ngasi muguma embere z'enyumpa yâge.

Oku abantu balugaga omu lugo lwa Yeruzalemu

⁴ Olugo lwali lugaJi na lunene, ci abantu biilimwo bali banyi n'enyumpa zi- rhiili zicishakuluJwa. ⁵ Nyamuzinda ampira omu murhima olukengero lw'okuganja abakulu, abatwî b'emmanja n'olubaga lwoshi mpu baganjwe. ⁶ Alaga abantu barhengaga emunda bakâg'ilibuzibwa omu bujâ: bo balya Nabukondonozori mwâmi w'e Babiloni, ali agwasire mpira, banashub'igaluka e Yeruzalemu omu Buyahudi, ngasi muguma omu lugo lwâge⁹. ⁷ Bo bayishaga boshi na Zorobabeli: Yozwè, Nehemiya, Azariya, Raamy, Nahamani, Mardokayi, Bilshani, Misperiti, Bigivayi, Nehumu, Bahana.

Omulala gw'abalume b'omu lubaga lwa bene Israheli, ⁸ bagala ba Paroshi: bihumbi bibiri na bantu igana na makumi gali nda na babiri; ⁹ bene Shefatiya: magana asharhu na makumi gali nda na babiri; ¹⁰ bene Ara: magana gali nda rhu na makumi arhanu na babiri; ¹¹ bagala ba Pahati-Mowabu: kwo kuderha bagala ba Yozwè na ba Yowabu: bihumbi bibiri na magana gali munani na ba ntu ikumi na munani; ¹² bagala ba Elamu: cihumbi na magana abiri na makumi arhanu na bani; ¹³ bagala ba Zatowu, magana gali munani na makumi ani na bantu barhanu; ¹⁴ ben Zakayi, magana gali nda na makumi gali ndarhu; ¹⁵ ba gala ba Binuyi, magana gali ndarhu na makumi ani na munani; ¹⁶ bagala ba Bebayi, magana gali ndarhu na makumi abiri na munani; ¹⁷ bagala ba Azgadi, bihumbi bibiri na magana asharhu na makumi abiri na babiri; ¹⁸ bagala ba i Adimikamu, magana gali ndarhu na makumi gali ndarhu na nda; ¹⁹ bagala ba Bigwayi, bihumbi bibiri na makumi gali ndarhu na nda; ²⁰ bagala ba Adini, magana gali ndarhu na makumi arhanu na barhanu; ²¹ bagala ba Ateri, kwo kuderha bene Hizikaya, makumi gali mwenda na munani; ²² bagala ba Hashumu, magana asharhu na makumi abiri na munani; ²³ bagala ba Bezayi, magana asharhu na makumi abiri na bani; ²⁴ bagala ba Harifa, igana n'ikumi na babiri; ²⁵ bagala ha Gabaoni, makumi gali mwenda na barhanu; ²⁶ abantu b'e Betelehemu n'ab'e Netofa: igana na makumi gali munani na munani; ²⁷ abantu b'e Anatoti, igana na makumi abiri na munani; ²⁸ abantu b'e Beteli. makumi ani na babiri; ²⁹ abantu b'e Kiyati-ye-Arimu, ab'e Kafira n'ab'e Beroti: magana gali nda na makumi ani na basharhu; ³⁰ abantu b'e Rama n'ab'e Geba: magana gali ndarhu na makumi abiri na muguma; ³¹ abantu b'e Mikmasi, igana na makumi abiri na babiri; ³² abantu b'e Beteli, na Hayinigana: makumi abiri na basharhu; ³³ bagala b'owundi Nebo, makumi arhanu na babiri; ³⁴ bagala b'owundi Elamu, cihumbi na magana abiri na makumi arhanu na bani; ³⁵ bagala ba Harimu, magana asharhu na makumi abiri; ³⁶ bagala ha Yeriko, magana asharhu na makumi ani na barhanu; ³⁷ bagala ba Lodi, aba Hadidi, n'aba Ono: magana nda na makumi abiri na muguma; ³⁸ bagala ba Senaya, bihumhi bisharhu magana gali mwenda na makumi asharhu.

³⁹ Abadâhwa, bagala ba Yedaya b'omu mwa Yozwè: magana gali mwenda na makumi gali nda na barhanu; ⁴⁰ bagala ha Imeri, cihumbi na makumi arhanu na babiri; ⁴¹ bagala ba Pashehuri, cihumbi na magana abiri na makumi ani na nda; ⁴² bagala ha Harimu, igana

n'ikumi na nda.

⁴³ Abaleviti, bagala ba Yozwè, ba Kadmieli n'omu bagala ba Hodeva: makumi gali nda na basharhu.

⁴⁴ Abayimha, bo bagala ba Asafi: igana na makumi ani na munani.

⁴⁵ Abalanga enyumvi, bo bagala ba Shalumu, Ateri, Talmoni, Akubu, Hatita, Shobayi: igana na makumi asharhu na munani.

⁴⁶ Abayankiriragwa, bo bana ba Siha, abana ba Hasufa, abana ba Tobadi; ⁴⁷ bagala ba Kerosi, bagala ba Siya, bagala ba Padoni, ⁴⁸ bagala ba Lebana, bagala ba Hagaba, bagala ba Shalmayi, ⁴⁹ bagala ba Hanani, bagala ba Gideli, bagala ba Gahani, ⁵⁰ bagala ba Reaya, bagala ba Resinini, bagala ba Nekoda, ⁵¹ bagala ba Gezumi, bagala ba Uza. bagala ba Pesea, ⁵² bagala ba Besayi, bagala bene Meuni, bagala bene Nefusi, ⁵³ bagala ba Bakubuki, bagala ba Hakufa, bagala ba Haruru, ⁵⁴ bagala ba Basliti, bagala ba Mehida, bagala ba Harasha, ⁵⁵ bagala ba Barkosi, bagala ha Sisera, bagala ba Tama, ⁵⁶ bagala ba Nesiya, bagala ba Hatifa.

⁵⁷ Bene bambali ba Salomoni, bagala ba Soferiti, bagala ba Sotayi, bagala ba Perida, ⁵⁸ bene Yahala, bene Darakoni, bene Gideli. ⁵⁹ bene Shefatiya, bagala ba Hatili, bagala ba Okereti, bagala ba Asebayimi. ⁶⁰ Boshi haguma abana b'abajà ba Salomoni: magana asharhu na makumi gali mwenda na babiri.

⁶¹ Alaga abarhengaga e Tel-Mela, e Tel-Harsha, e Kerubu. e Adoni, n'e Imeri, barhanamanyisagya emilala yâbo n'obûko bwâbo. ⁶² Akaba bali bene Israheli: bagala ba Delaya, bagala ba Tobiya, bagala ba Nekoda: magana gali ndarhu na makumi ani na babiri. ⁶³ N'omu badâhwa, bagala ba Habaya, bagala ba Hasoki, bagala ba Barzilayi, omuntu w'e Gileadi, banacikahamagalwa oku izîno lyâbo. ⁶⁴ Balonza ebitabu b'iburha lyâbo, yo erigi nkonokà yâbo, banabibula, barhenzibwa omu budâhwa. ⁶⁵ N'omurhambo abahanza okukaz'ilya ebintu bitagatifu bwenêne, kuhika amango hayîsha omudâhwa Urimu na Tumimu.

⁶⁶ Omubale gwâbo boshi, gwahika omu bantu bihumbi makumi ani na bibiri bya bantu magana asharhu na makumi gali ndarhu. ⁶⁷ Buzira kuganja bambali na bambalikazi babo: bàli bahisire omu bantu bihumbi nda na magana asharhu na bantu makumi asharhu na nda. Bàlimwo nshekereza balume n'abakazi magana abiri na makumi ani na barhanu.

⁶⁸ Ebiterusi byali magana ani na makumi asharhu na birhanu na ndogomi bihumbi ndarhu na magana gali nda na makumi abiri. ⁶⁹ Banji omu barhambo b'emilala, bajira eby'okurhabâla oku mukolo. Omurhambo ahebakwo magerha cihumbi ga masholo, mbehe makumi arhanu na bishûli makumi asharhu bya badâhwa. ⁷⁰ Abakulu b'emilala bahira omu mbîko y'omukolo, magerha bihumbi makumi abiri bya magerha ga masholo na bihumbi bibiri na magana abiri bya byuma bya lunyerere n'ebishûli. ⁷¹ Ebindi byasigalaga omu byahanagwa n'olubaga, byahika omu magerha bihumbi makumi abiri bya masholo, bihumbi bibiri bya byuma bya lunyerere n'emyambalo y'obudâhwa makumi gali ndarhu na nda.

⁷² Ntyo kwo Abadâhwa bahandaga omu Yeruzalemu kuguma n'abandi bantu basungunu, abîmbiza, abalanga enyumvi, abantu b'omu lubaga kwônene, abanya-Tenesi, bene Israheli boshi, ngasi baguma baja omu bishagala byâbo.

8

Omurhondêro gw'idini ly'Abayahudi: Ezra asoma ecitabu c'Amarhegeko. Olusiku lukulu lw'Ebifumba

Erhi omwêzi gwa kali nda gubaluka, bene Israheli boshi erhi bakola bayûbasire ngasi muguma omu lugo lwâbo, ¹ olubaga lwoshi lwanacibuganana nka muntu muguma omu muhanda erhi aha lumvi lw'amîshi. Banacibwîra omwandisi mpu alerhe ecitabu c'oburhegesi bwa Musa, cîrya Nyamuzinda arhegekaga Israheli. ² Omudâhwa Ezra anacyisha adwîrhe cîrya citabu c'oburhegesi embere z'endêko y'abalume n'abakazi na ngasi bandi banahashire okuyumva: lwali lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa nda. ³ Arhondêra okusoma omu citabu kurhenga sêzi kuhika aha karhî k'omulegerege muli eyo ngo yali aha lumvi lw'Amîshi,

acisomera embere z'abalume n'abakazi na ngasi bandi bankanahashire okuyumva; olubaga lwanacirhega amarhwiri omu kusomwa kw'eco citabu c' Amarhegeko.

⁴ Omwandisi Ezra ali ayimanzire oku hy'olurhalarhala lw'empaho hyali hiyûbakirwe ogwo mukolo, n'eburhambi bwâge, ekulyo yali: Matiti, Shema, Anaya, Uriya, Hilkiwiya na Maseya; ekumoshô yali: Pedaya, Mashaheli, Matitiya, Hashumu, Zakariya na Meshulami. ⁵ Ezra anacibungûla ecitabu e mbere z'olubaga lwoshi, bulya ali enyanya ly'olubaga lwoshi, n'erhi aba amabungûla ecitabu, olubaga lwoshi lwayimanga. ⁶ Ezra akuza Nyakasane, ye Nyamuzinda mukulu n'olubaga lwashuza lunâhizire amaboko enyanya, mpu: «Amen! Amen!» Bayunama, bafukama, bafukamîriza embere za Nyakasane, obusû bwashiga idaho. ⁷ (Naye Yozwè, Bani, Sherebiya, Yamini, Akubu, Shabtayi, Hodiya, Maaseya, Kelita, Azariya, Yezabati, Hanani, Pelaya, boshi n'abaleviti bakabwiriza olubaga kuli eby'oburhegesi; ci erhi na ngasi muguma anayimanzire halya anali). ⁸ Ezra asoma omu citabu c'Amarhegeko ga Nyamuzinda, ahugûla, anayumvisa ebinwa byoshi, ntyo bayumva ebyasomagwa.

⁹ Omurhambo Nehemiya, omudâhwa n'omwandisi Ezra boshi n'abaleviti, bakazâg'ihugulira olubaga, banacilubwîra, mpu: «Olu lusiku luli lutagatifu embere za Nyakasane, Nyamuzinda winyu; murhacibaga burhe erhi kulaka, bulya ebwa kuba olubaga lwoshi lwakag'ilaka erhi luyumva ebinwa by'oburhegesi». ¹⁰ Ezra anacibabwîra, mpu: «Mugendage muj'irya enyama zishushagire, munywe n'amanvu garhali makali, munahêkerekwo n'olya orhagwerhi ecihimbi, bulya olu lusiku luli lutagatifu emwa Nyamuzinda Nnawirhu, murhabaga burhe bulya obushagaluke bwa Nyamuzinda bwo bugale bwinyu. ¹¹ Abaleviti bakarhuliriza olubaga omu kulubwîra, mpu: «Muhuluke bulya olu lusiku luli lutagatifu, murhacilibuzagya». ¹² Olubaga lwoshi lwanacikanya lwaj'irya lwananywa, bashegulana, banaja omu bushagaluke bunji. Kulya kuba bayumvîrhe ebinwa balonzagya okubamanyisa.

¹³ Oku lusiku lwa kabiri, abashamuka b'emilala y'ishanja lyoshi, abadâhwa n'abaleviti banacishubuzagya eburhambi bwa Ezra ye wali mwandisi, mpu bayige ebinwa by'Amarhegeko. ¹⁴ Banacishanga aha bayandisire muli ago Marhegeko ga Nyakasane g'omu mango ga Musa, oku bene Israheli boshi bagwâsirwe bakagend'ihanda omu bifumba oku lusiku lukulu lw'omwêzi gwa kali nda. ¹⁵ N'oku bagwâsirwe bamanyise banageze omulali omu bishagala byoshi n'omu Yeruzalemu, baje baderha, mpu: «Kanyi mweshi oku ntôndo, mukekekwo amashami g'emirhanda y'eka, emizeti, amashami g'emirhanda y'emuzirhu, amashami g'emishugushugu, amashami g'emibo, na ngasi gandi mashami g'emirhi y'ecishakashaka, mugend'iyûbakamwo nk'oku binayandisirwe». ¹⁶ Okubundi olubaga lwanacigenda lwayîsha ludwîrhe amashami, lwayûbaka ebifumba ngasi muguma aha nyumpa yâge, omu ngo yâbo, omu lulenga lwa aka-Nyamuzinda, omu ngo y'aha lumvi lw'Amishi n'omu ngo y'olumvi lwa Efrayimu. ¹⁷ Endêko ya balya banarhengaga buja boshi banaciyûbaka ebifumba, banacilala mulya bifumba. Kurhenga Yozwè mugala wa Nuni kuhika ago mango bene Israheli barhali basag'ijira kwa bene okwo. Bashagaluka bwenêne.

¹⁸ Bakasoma omu citabu c'oburhegesi bwa Nyamuzinda ngasi lusiku, kurhe nga oku lusiku lurhanzi kuhika oku lusiku luzinda. Bajira olwo lusiku lukulu miregerege nda n'oku lusiku lwa kali munani bafundika nk'oku Amarhegeko gadesire.

9

Ebijiyo by'okukûla ecâha

¹ Omu nsiku makumi abiri n'ini z'ogwo mwêzi gwonêne, bene Israheli banacibugânana mpu bacibabaze, bayambala sunzu, banacitulira oluvu omu irhwe^h. ² Bene Israheli boshi banaciyegûla oku bandi b'embuga, banacihûna bwimanga obwonjo oku byâha byâbo n'oku mabi g'ababusi babo. ³ Oku ngasi muguma anali halya ayimanzire, banacisoma omu citabu c'oburhegesi bwa Nyakasane wabo Nyamuzinda, kasanzi kaguma k'omulegerege. Akandi kasanzi bahunamwo obwonjo oku byâha byâbo n'akandi baharâmya Nyamu bâho Nyamuzinda wabo. ⁴ Yozwè, Binwi, Kadmiyeli, Shebanya, Bahuni, Sherebiya, Bani na Kenani,

^h9.1 : Lola Ezr 10, 44.

erhi babà bamasôkera ahantu hajire enyanya ho hali h'Abaleviti boshi, banacirhangira bayamira emunda Nyakasane Nyamuzinda wabo ali n'izu linene. ⁵ Naboⁱ Abaleviti: Yozwè, Kadmiyeli, Bani, Hashabneya, Sherebiya, Hodiya, Shebanya, boshi na Petahya, banaciderha, mpu: «Yîmuki, mukuze Nyamubâho Nyamuzinda winyu».

Okuzibwe emyâka n'emyâka, Nyakasane Nyamuzinda wirhu! Likuzibwe Izîno ly'irenge lyâwe, erilushire ngasi bukuze na ngasi irenge. ⁶ Wene Yagirwa Nyakasane, we walemaga empingu, amalunga g'amalu nga, na ngasi binabayo byoshi, n'igulu na ngasi binabamwo byoshi, we walemaga enyanja na ngasi ebi zijira byoshi, wene w'eha ebyo byoshi obuzîne n'ebiremwa by'empingu binakukuze. ⁷ Wene Yagirwa Nyakasane, we Nyamuzinda, wene wacishogaga Abramu, wanacimukûla omu cihugo ca Uru e Kalideya, wene wamuyirikaga izîno lya Abrahamu. ⁸ Wabwîne oku omurhima gwâge guba gwa bushinganyanya embere zâwe, wanacilagâna mweshi naye oku wahà iburha lyâge ecihugo c'Abanya-Kanani, Abahititi, Abahamorenî, Abaperiziti, Abayebusenî, Abagirigashiti, wanalanzire ako kanwa kâwe bulya obà mushinganyanya. ⁹ Wabwîne kurhi ababusi birhu balibukaga omu Mîsiri, wanayumva omule nge gwâbo oku Nyanja y'Amashekesheke. ¹⁰ Wajizire ebimanyiso n'ebirhangazo embere za Faraoni, abambali n'olubanga lw'ecihugo câge coshi, bulya wali'imanyire oku wal'ijizire obwinja embere z'ababusi birhu, n'izîno lyâwe lyanacija irenge nk'oku binali oku lw'ene. ¹¹ Wahahanywire enyanja embere zâbo, banaciyikira eyo nyanja n'amagulu burhajoma. Ci wadubindika balya bashombanyi bali babashimbire omu nyanja nka kula banadubindika ibuye emudubwi. ¹² Mûshi, waja wabagendana n'enkingi y'ecitu na budufu n'enkingi y'omuli ro mpu lyo obamolekera n'okubalangula enjira bashimba. ¹³ Wabunguluka oku ntôndo ya Sinayi, wabashambâza kurhenga empingu, wanacibahà Amarhegeko gashingânîne, marhegeko g'okunali, marhegeko minja bwenêne. ¹⁴ Wabamanyisa olusiku lukulu lwâwe lwa Sabato, wanacibahà Amarhegeko omu kanwa k'omurhumisi wâwe Musa, njira, n'oburhegesi bw'ekanwa kâwe. ¹⁵ Kurhenga empingu, wanacibahà omugati gw'okufumya ishali lyâbo, gwahonaga empingu, wakûla n'amîshi omu ibuye mpu batwemwo enyôrha yâbo. Wanacibabwîra mpu bajage muli cirya cihugo wahigaga mpu wabaho. ¹⁶ Ci ababusi birhu bôhe, baluza obucîbone, baniola igosi, barhashimbaga amarhegeko gâwe. ¹⁷ Balahira okuyumva, barhanacikengeraga birya birhangazo byâwe, birya wajiraga oku bunguke bwâbo. Baniola ecikanyi c'igosi na muli obwo bugoma bwâbo bacifinja okushubira e Mîsiri omu bujâ bwâbo. Cikwône oli Nyamuzinda obabalira duba, Nyamuzinda mutudu na wa bwonjo, mulembu omu kukunira na mugale omu minja, na ntyo orhabalekereraga. ¹⁸ Ciru n'amango bacijiriraga akanina k'amasholo banakaderha, mpu: «Ala oyu, ye kola Nyamuzinda wâwe wakukûlaga e Mîsiri,» banahemula amahêma gâbo n'amabî manji.

¹⁹ Woyo, omu lukogo lunji, orhabajandikaga omu irûngu n'erya nkingi y'ecitû orhayiyegûlaga kulibo, yakaz'iyôrha yabalongôlana omulegerege gwo shi. Ciru n'erya nkingi y'omuliro yajâga yabamolekera budufu, kuguma n'omu njira bali bagwâsirwe okushimba.

²⁰ Wabahire omûka gwâwe mpu lyo bahinduka birhonzi, orhalahiraga mpu amâna gwâwe garhaje omu kanwa kabo, wanacibahà amîshi oku nyôrha yâbo. ²¹ Myaka makumi ani goshi erhi wene oshibirira okubalanga omu irûngu, barhanabuliragwa n'akantu ciru n'akaguma, emyambalo yâbo erha shosihalaga, n'amagulu gâbo garhahêmage. ²² Wabagabire amâmi n'amashwa, banaciyîma omu cihugo ca Sihoni, omu cihugo ca mwâmi Heshiboni, omu cihugo ca mwâmi Bashana. ²³ Waluzize abana babo nka nyenyêzi z'emalunga, wanacibahêka muli cirya cihugo wabwîraga ababusi babo mpu banacijemwo, baciymemwo. ²⁴ Abana banaciyisha bakola bal'iyîma muli eco cihugo, embere zâbo wanacifunyaza abayûbakaga muli eco cihugo, bo: banya-Kanani. Wanacibahi ra omu maboko gâbo, kuguma n'abâmi n'olubaga mpu bone babajire oku banalonzize. ²⁵ Bayanka ebishagala byali bihamike bwinja n'ebihugo biyera, bayanka e nyumpa zali ziyujwire bintu bya ngasi lubero, amaliba gali erhi gahumbirwe, amashwa g'emizâbîbu, ag'emibô, emizeti, n'emirhi y'emirehe ya ngasi lubero. Bâlya. bayigurha, batwera bwenêne, balama ntyo omu bugale, oku bwinja bwâwe bunji.

²⁶ Ci kandi baba bagoma banacihindula kuli we, oburhegesi bwâwe, babuhi ra enyuma ly'omugongo gwâbo, bayîrha abalêbi bâwe bakazâg'imanyisabo obuhamirizi bwâwe mpu lyo babahêka emunda oli, banajira agandi mabi manji ²⁷ Okubundi wanacibahâna omu maboko g'abashombanyi babo. Ci amango balakaga, bayâmira emunda oli, emwâwe empingu, omu bwonjo bwâwe bunji wanacibahâ abacunguzi babalikûzagya omu maboko g'abo bashombanyi babo. ²⁸ Erhi baba bamaluhûka, kandi bashubira omu mabi gâbo embere zâbo; nâwe wanacibaleka omu maboko g'abashombanyi babo, babarhegeka bwenêne. Ci kandi bashub'ikâlakira emunda oli na nâwe wayumva izu lyâbo kurhe nga empingu, n'omu bwonjo bwâwe, wabalikûza kanji kanji. ²⁹ Ntako orhajiraga mpu lyo bashub'igaluka emunda oli, cikwône oku bu hwinja bwâbo barhayumvagya amarhegeko gâwe, bakabulira amahano gâwe, nobwo go gahâna obuzîne kuli ngasi yeshi onagashimba, bakaz'icigûkumula ebirhugo, baniola ecikanyi c'igosi, balahira okuyumva. ³⁰ Wabalembire myâka erhali minyi, wabarhonda n'omûka gwâwe, n'abalê bi bâwe barhanayumvagya. Lero wanacibahâna oku mashanja ganali omu cihugo. ³¹ Ci oku bwonjo bwâwe orhabalekêreraga, orhabaherêrekezagya, bulya we Nyamuzinda w'olukogo, munyabwonjo bunji.

³² Na bunôla mâshi Yagirwa Nyakasane Nyamuzinda wirhu, we Nyamuzinda mukulu, Ogala-byoshi na wa kujugumya, we olanga endagâno yâwe bwinja, orhalolaga ebintu bya busha busha, aga malumwa goshi garhujirekwo, rhwenene, abâmi birhu, abarhambo birhu, abadâhwa birhu, abalêbi birhu, ababusi birhu, n'olubaga lwâwe lwoshi kurhenga oku bâmi b'e Sîriya kuhika mwa zino nsiku. ³³ Wabire mushinganyanya omu ngasi byoshi byarhuyishire bulya wanarhujirire okushingânîne, cikwône rhwono ruba bantu babi. ³⁴ Abâmi birhu, abakulu birhu, abadâhwa birhu, n'ababusi birhu, barhashi mbaga oburhegesi bwâwe, barhayumvagya amarhegeko gâwe, oli ebindi by'obuhamirizi wakazâg'ijira kulibo. ³⁵ Omu bwâmi bwâbo, omu karhî k'aminja manji wakazâg'ibajirira, muli cîrya cihugo cigali na cigale wabahâga, barhakukoleraga, barhalekaga emicô yâbo mibi. ³⁶ Ci, alaga oku rhwoyu rhukola bajà ene! Lolaga oku rhwaberire bajà muli cîrya cihu go wahâga ababusi birhu mpu bakalya mulico, na ngasi bindi binja byamwo. ³⁷ Cîkolaga ciyêrera abâmi warhuhaga mpu bakarhurhegeka erhi byâha birhu birhuma. Bakolaga bajira emibiri yirhu oku banalonzize, n'ebintu birhu kwo na kwo. Rhuli omu malibûko manji bwenêne.

10

Okucihâna kw'olubaga

¹ Kuli okwo kwoshi rhwânahâna omuhigo. Gwanaciyandikwa n'abakulu birhu Abaleviti n'Abadâhwa banacinanîzakwo ecimanyiso c'okuyemera kwabo...

² Alaga abananîzizekwo ecimanyiso câbo: Nehemiya murhambo, mwene Hakalya na Sidikiya. ³ Seraya, Azariya, Yirmeya, ⁴ Pashehuri, Amariya, Malkiya, Hatushi, Shebanya, Maluki, ⁶ Harimu, Meremoti, Obadiya, ⁷ Daniyeli, Ginetoni, Baruki, ⁸ Meshulami, Abiya. Miyamini, ⁹ Maazya, Bilgayi, Shemaya; boshi bâli badâhwa. ¹⁰ Kandi Abaleviti: Yozwè, mwene Azanya, Binwi w'omu bagala ba Henadadi, Kadmiyeli, ¹¹ na bene wabo: Shebanya, Hodayi, Kelila, Pelaya, Hanani, ¹² Mika, Rehobu, Hashabiya, ¹³ Zakuri, Sherebiya, Shebanya, ¹⁴ Hodiya, Bani, Beninu.

¹⁵ Abakulu b'olubaga: Parcoshi, Pahati-Mowabu, Elamu, Zatu, Bani, ¹⁶ Buni, Azgadi, Bebayi, ¹⁷ Adoniya, Bigwayi, Adini, ¹⁸ Ateri, Hizikiya, Azuru, ¹⁹ Hodiya, Hashumu, Nebayi, ²⁰ Harifu, Anatoti, Nebayi, ²¹ Magpisha, Meshulami, Heziri, ²² Meshezabeli, Sadoki, Yaduwa, ²³ Pelatiya, Hanani, Anaya, ²⁴ Hosheya, Hanalya, Hashibi, ²⁵ Haloweshi, Pileha, Sahobeki, ²⁶ Rehumu, Hashabna, Maaseya, ²⁷ Ahiya, Hanani, Anani, ²⁸ Maluki, Harimi, Bana.

²⁹ ••• Abasigalaga b'olubaga: Abadâhwa, abaleviti, abalanga aka-Nyamuzinda, abîmbiza, bene Natineni, na ngasi bandi bacîyegûlaga oku lubaga mpu lyo bashimba oburhegesi bwa Nyamuzinda, abakazi babo, bagala babo, bâli babo na ngasi boshi bankahashir'iyumva.

³⁰ Abo boshi banacîlunga kuli bene wabo, abaluzi babo, balagânana omu kunywa ecihango, omu kulahira ibango, mpu bashimba oburhegesi bwa Nyamuzinda bwahânagwa na Musa murhumisi wa Nyamuzinda mpu rhubushimbe rhunashimbe n'agandi marhegeko goshi ga

Nnâmahanga, Nyamuzinda wirhu, na ngasi bindi binwa byâge byoshi.

³¹ Rhwalagânana oku rhurhahâne abana-nyere birhu oku mashanja g'ebyo bihugo n'oku rhurhâyanke bâli babo mpu rhuhahe bagala birhu. ³² Kandi rhwalagânana oku erhi amashanja ga muli eci cihugo gankanayîsha mpu gal'iguza ebirugu, kandi erhi biryo bilebe oku lusiku lwa Sabato, rhurhagule bici kuli olwo lwa Sabato, n'oku lundi lusiku oku rhwaleka oku mwâka gwa kali ndarhu obudaka buyîse, buhumûke kuguma na ngasi myenda yalyûlwa.

³³ Rhwacîrhegeka rhwene oku rhukâlyûla ecigabi ca kasharhu c'esikeli ngasi mwâka oku mikolo y'aka-Nyamuzinda. ³⁴ Oku kugula emigati y'enterekêro, oku by'embâgwa n'enkalange ya ngasi mango oku nterekêro ya Sabato, ez'omwêzi, oku nsiku nkulu, oku bintu bigishe, oku nterekêro y'ebyâha, lyo rhulyûla oku byâha bya bene Israheli, oku ngasi hyoshi hijirwa omu nyumpa ya Nyamuzinda wirhu.

³⁵ Abadâhwa, abaleviti, n'olubaga lwoshi rhwanaciyêsha ecigole c'okulola kurhi eby'enshâli z'aka-Nyamuzinda byagendeka, lyo ngasi mulala gukaz'ihêka enshâli omu ka-Nyamuzinda, ngasi baguma amango banatwirirwe ngasi mwâka oku gundi, mpu zikatwanwa oku luhêrero lwa Nyamuzinda Nyakasane wirhu nk'oku binadesirwe n'oburhegesi. ³⁶ Rhwanalagânana oku rhwakâlerha ngasi mwâka emburho ntangiriza eyezire oku myâka yirhu omu ka-Nyamuzinda, ebe mburho y'ebihumbwa ekuzimu nisi erhi ebiyera oku mirhi. ³⁷ Rhwanalagânana oku rhwakâlêrha omu nyumpa ya Nyamuzinda wirhu, oku badâhwa bajira emikolo omu nyumpa ya Nyamuzinda wirhu, ngasi ciburhwa-lubere c'abana birhu, ebintu birhu nk'oku binayandisirwe, oku bya olubere lw'enkafu zirhu n'ebibuzi birhu. ³⁸ Kuguma n'okwo, rhwalagânana oku rhwakaz'ilêrhera abadâhwa omu nyumpa ya Nyamuzinda wirhu ebiyungulûlwa burhanzirhanzi by'oku migati yirhu, oku nterekêro rhwagoshôlaga oku malehe g'emirehe yoshi, oku mamvu mahyahya g'idivayi, n'oku mavurha; rhwalagânana okurhwakaz'ilyûla entûlo y'obudaka bwirhu oku baleviti. N'oku abaleviti bonene bakazâg'ijuhisa entûllo omu bishagala byoshi bijira amashwa. ³⁹ Omudâhwa, mugala wa Aroni, akaz'iyôrha ali boshi n'abaleviti ago mango g'okuvurhîsa entûlo, n'abaleviti banahêka entûlo omu ka-Nyamuzinda wirhu, omu biyûmpa by'enyumpa y'embîkwa. ⁴⁰ Okwo ebwa kuba bene Israheli, bene Levi bahêka omwo biyûmpa empongano z'engano n'ez'idivayi liyahya n'ez'amavurha, omwo mwo mwanali ebirugu by'ahatagatifu, abadâhwa bajira enterekêro abalanzi b'emihango n'abimbiza. Ntyôla rhurhankacijanda enyumpa ya Nyamuzinda wirhu.

11

Eyindi Myanzi eyêrekîre okulungwa kwa Yeruzalemu

¹ Abarhambo b'olubaga boshi bayûbaka aha Yeruzalemu, abasigalaga omu lubaga bayêsha ecigole mpu barhengemwo muguma oku bantu ikumi aj'iyûbaka e Yeruzalemu, cishagala citagatifu, ebindi bigabi mwenda biyôrhe omu bindi bishagala. ² Olubaga lwagisha balya boshi bacigoshôlaga bonene mpu bagcnd'iyûbaka omu Yeruzalemu. ³ Alaga abakulu b'emilala barhengaga omu bindi bishagala baj'iyûbaka e Yeruzalemu omu bishagala bya Yuda, ngasi muguma ayûbaka omu ishwa lyâge, omu cishagala câge, abadâhwa, abaleviti, abanyatieni na bagala b'abarhumizi ba Salomoni. Olubaga lw'Abayahudi omu Yeruzalemu

⁴ Abayûbakaga e Yeruzalemu, bene Benyamini na bene Yuda. Muli bene Yuda mwali Ataya, mugala wa Uziya mwana wa Zakariya mugala wa Amarya; Shefatya mwana wa Mahalaleel, w'omu bûko bwa Peresiya; ⁵ Maseya mugala wa Baruki, mugala wa Koloziya, mugala wa Hazaya, mugala wa Adaya, mugala wa Yoyaribu, mugala wa Zakariya na mugala wa Shela. ⁶ Omubalè gw'ab'omu nkomôka y'aba Peresi bàli e Yeruzalemu bàli balume magana ani na makumi gali ndarhu na munani.

⁷ Alaga bene Benyamini nabo: Salu mugala wa Meshulami, mugala wa Yowedi, mugala wa Pedaya, mugala wa Kolaya, mugala wa Maseya mugala wa Itiyeli, mugala wa Yesaya.

⁸ N'enyuma zâge, Gabayi-Salayi boshi haguma: magana gali mwenda na makumi abiri na munani. ⁹ Yoweli mugala wa Zikiri ye wali murhambo wabo, na Yuda mugala wa Hasenuwa ye wali murhambo wa kabiri omu lugo.

¹⁰ Omu badâhwa: Yedaya, mugala wa Yoyakimu, ¹¹ Seraya mugala wa Hilkiya mugala wa

Meshulamu mugala wa Sadoki, mugala wa Merayoti, mugala wa Ahitubu muluzi w'omu nyumpa ya Nyamuzinda. ¹² Na bene wabo bakaza g'ikola omu ka-Nyamuzinda: magana munani na makumi abiri na babiri; Adaya mugala wa Yorhamu, mugala wa Pelalya, mugala wa Amusi, mugala wa Zakariya, mugala wa Pashehuriya, mugala wa Malkiya, ¹³ boshi na bene wabo bo barhambo b'emilala bahika bantu: magana abiri na makumi ani na babiri; na Amashsayi mugala wa Azareli, mugala wa Azara mugala wa Meshilemoti, mugala wa Imeri, ¹⁴ boshi haguma na bene wabo bakola baja oku matabâro: igana na abiri na munani; Zabdiyeli mugala wa Hagadoli ye wali murhambo wabo.

¹⁵ Omu baleviti, Shemaya mugala wa Hashubu wa Azirikamu wa Hashabiya mwene Buni; ¹⁶ Shabtayi na Yozadadi bo bakazâg'ilâlîra ebintu by'embuga y'aka-Nyamuzinda, âli w'omu murhwe gw'Abaleviti; ¹⁷ Matanya mugala wa Mika, mugala wa Zabudi mwene Asafa ye wali murhambo wakazâg'irhangiza olwimbo lw'okuvuga omunkwa amango bakola baharâmya; Bakubukiya ye wali wa kabiri muli bene wabo, na Obadiya mugala wa Shamuwa mwene Galali mugala wa Yedutuni. ¹⁸ Abaleviti boshi omwo cishagala citagatifu bahika bantu magana abiri na makumi gali munani na bani. ¹⁹ Abalanzi b'enyumvi: Akubu, Talomoni, na bene wabo, boshi haguma bahika: igana na makumi gali nda na babiri. ²⁰ Abandi bene Israheli, abadâhwa, abaleviti, bali omu bishagala byoshi bya Yuda, ngasi muguma aha mwâge.

²¹ Abayankirirwe, bayûbaka omu murhundu gwa Ofeli; Siha na Gishapa bo bâli barhambo b'abo bayankirirwe. ²² Abarhambo b'abaleviti aha Yeruzalemu, âIi Uzi mugala wa Bani, mugala wa Hashabiya, mugala wa Matanya, mugala wa Mika w'omu bene Asafi, n'omu bîmbiza bali bagwerhe omukolo gw'okuka kola omu ka-Nyamuzinda.

²³ Kulya kuba hàli irhegeko lyago lyago lya mwâmi liyêrekîre abîmbiza n'oluhembo lwa ngasi lusiku lwali luyandisirwe. ²⁴ Petahiya mugala wa Meshezabeli, muguma w'omu bene Zera mugala wa Yuda ye wali murhambo wa mwâmi oku biyêrekîre olubaga byoshi.

Abayûbaka omu bindi bishagala

²⁵ N'omu bishagala, n'amashwa gabyo, bene Yuda bayûbaka; aha Kiriyati- Arba n'omu mirhundu yâge, bayûbaka aha Diboni n'omu mirhundu yâge, bayûbaka aha Yekabiseyi n'omu mirhundu yâge, ²⁶ Aha Yeshuwa, aha Molada, Beti-Paleti, ²⁷ aha Hasarusuwali, Bersheba, n'emirhundu yâge. ²⁸ Bayûbaka aha Siklagi, aha Mekona n'omu bishagala byâge byoshi; ²⁹ bayûbaka aha En-Rimoni, aha Sareya, aha Armuti, ³⁰ aha Zonowa, aha Adulamu, n'omu bi shagala byâge, aha Lakishi n'omu cihugo câge coshi, aha Azeya n'omu mirhundu yâge: bayûbaka kurhenga e Bersheba, kuhika aha Kabanda ka Hinomu.

³¹ Muli bene Benyamini, baguma bayûbaka kurhenga e Geba, aha Mikemasi, aha Aya, Beteli n'omu mirhundu yâge, ³² bayûbaka aha Anatoti, aha Nobu, aha Ananiya, ³³ bayûbaka aha Hasori, aha Rama, aha Guyitayimu, ³⁴ bayûbaka aha Hadidi, aha Seboyimu, aha Nebalati, ³⁵ bayûbaka aha Lodi n'aha Ono, omu kabanda k' Abakozi. ³⁶ Omu Baleviti mwali emirhwe yabâga ya Yuda, lero bacijira kuli Benyamini.

12

Abadâhwa n' Abaleviti bayâgaluka amango ga Zorobabeli na Yozwè

¹ Alaga omurhwe gw'abadâhwa n'abaleviti bayâgalukaga kuguma na Zorobabeli mugala wa Shealtieli boshi na Yozwè: Seraya, Yirmeya, Ezra. ² Amarya, Maluki, Hatushi, ³ Shekanya, Rehumu, Meremoti, ⁴ Ido, Ginetoyi, Abiya, ⁵ Miyamini, Maadya, Bilga, ⁶ Shemaya, Yoyaribu, Yedaya. ⁷ Salu, Amotsi, Hilkiya, Yedaya; abo boshi bâli bakulu ba badâhwa amango ga Yozwè kuguma na bene wabo. ⁸ Abaleviti: Yozwè, Binuwi, Kadmiyeli, Sherebiya, Yehuda, Matanya, ye wali oyimanzibwe kuguma na bene wabo oku nyimbo z'okukuza Nyamuzinda.

⁹ Bakubukiya, Uni, bene wabo bali balanzi, bali bagwerhe omukolo gw'okukabashuza, okukabayankirira.

Iburha ly'Abadâhwa bakulu

¹⁰ Yozwè aburha Yoyakimu, Yoyakimu aburha Eliyashibu, Eliyashibu aburha Yoyada.

¹¹ Yoyada aburha Yonatani; na Yehanani aburha Yaduwa. ¹² Alaga omu badâhwa bàli bakulu b'emilala amango ga Yoyakimu: kuli Seraya, Meraya; kuli Yirmeya, ali Hananiya; ¹³ kuli Ezra, Meshulami; kuli Amariyali, Yohana; ¹⁴ kuli Meliki, àli Yonatani; kuli Shebanya, àli Yozefu; kuli Harimu, Adena; ¹⁵ kuli Merayoti Helkayi; ¹⁶ kuli Ido, Zakariya; kuli Ginetoni, Meshulami; ¹⁷ kuli Abiya, Zikiri; kuli Minyamini; Kuli Moadiya, Piltayi; ¹⁸ kuli Bilga, Shamuwa; kuli Shemaya, Yonatani; ¹⁹ kuli Yoyaribu, Matenayi; kuli Yedaya, ali Uzi; ²⁰ kuli Salayi, Kalayi; kuli Amotsi, Eberi; ²¹ kuli Hilkiya, Hashabiya; kuli Yedaya, Netaneli.

²² Omu mango ga Eliyashibu, aga Yoyada; aga Yohanani; abaleviti abakulu b'emilala y'abadâhwa bayandikwa omu citabu c'enganîro kuhika kuli Dariusi w'omu Persi. ²³ Bene Levi, abâli bakulu b'emilala banaciyandikwa omu citabu c' Enganîro kuhika oku mango ga Eliyashibu gone.

²⁴ Abakulu b'abaleviti: Hashabya, Meshulamu na Yozwè, mugala wa Kadmiyeli ye wall'igwerhe omukolo, kuguma na bene wabo, okukakuza n'okushenga Nyamuzinda nka kulya Daudi muntu wa Nnâmahanga anarhegekaga, cigamba ciguma cikâyîmbiza, ecindi cikâshuza.

²⁵ Mataniya, Babuya, Obadiya, Meshulamu, Talomoni na Akubu, bo bàli balanzi b'emihango; bakag'ibêra oku c'olusò c'enyumvi.

²⁶ Bakoziye ntyo omu mango ga Yoyakimu mugala wa Yozwè, mwene Yasadaki n'omu mango ga Nehemiya ye wâli murhambo na Ezra ye wali mudâ hwa na mwandisi.

Okugisha ebyôgo bya Yeruzalemu

²⁷ Erhi bakola bagisha ebyo byôgo bya Yeruzalemu, balalika abaleviti boshi, ngasi aha banayûbakaga mpu bayîshe aha Yeruzalemu lyo bageza olwo lusiku lukulu omu busîme n'enyimbo z'okukuza, zazihwa, n'ennanga n'enzenze. ²⁸ Bagala b'abîmbiza nabo b'omu bishagala by'eburhambi bwa Yeruzalemu bashubûzanya; byo birigi bishagala bya Netofayasi, ²⁹ Bet-IHa-Gilgali n'omu cihugo ca Geba na Azemaveti, ebwa kuba abo bîmbiza bayubasire ngasi baguma olwâbo lugo omu marhambi ga Yeruzalemu. ³⁰ Abadâhwa n'abaleviti erhi baba bamaciyôbola n'olubaga, bakangûla olugurhu n'emihango.

³¹ Nashoneza abaluzi ba bene Yuda boshi kuli lulya lugurhu, abantu nabo bajira nkere ibiri oku lugendo lutagatifu. Olukere lwa burhanzi lwayîsha ebwa kulyo kw'olugurhu olunda lw'omuhango. ³² Enyuma lyâbo yayîsha Hoshaya na cigabi ciguma ca baluzi ba bene Yuda ³³ na Ezra, Meshulamu, Yehuda, ³⁴ Shemaya, Benyamini, Yirmeya, ³⁵ bagala b'abadâhwa bayîsha n'emishekera, bali gi: Zakariya, mugala wa Yonatani, mugala wa Shemaya, mugala wa Mataya, mugala wa Mikaya, mugala wa Zakuri, mugala wa Asafi na bene wabo. ³⁶ Shemeya, Azareli, Milalayi, Maayi, Natanaeli, Yuda na Hanani bàli badwîrhe eburugu Daudi akâg'ikolesa oku nzihwa. Omwandisi Abashokolera. ³⁷ Aha muhango gw'Amaliba, basoka, n'aha mbere zâbo hàli amashonezo g'olugo lwa Daudi, bagera oku lugurhu burherema enyanya ly'enyumpa ya Daudi kuhika aha muhango gw'Amîshi olunda lw'ebushoshôkero bw'izûba.

³⁸ Ecigamba ca kabiri cabugânana n'eca burhanzi; nall'inciymanzize na cigabi ciguma ca lubaga okwo lugurhu. Kurhenga oku nyanya lya enkingi y'amatabâro, lwagenzekanwa kuhika aha lugurhu lwâli lugali. ³⁹ Kandi kurhenga oku nyanya ly'omuhango gwa Efrayimu, kuhika oku muhango Mira, oku muhango gwa Enfi; kurhenga oku cigamba ca Hananeli n'oku muhango gwa Meya kuhika oku muhango gw'Ebibuzi; baj'iyîmanga aha muhango gw'e mpamikwa.

⁴⁰ Biryâ bigamba byombi byaj'iyîmanga omu ka-Nyamuzinda, na nani erhi ndi haguma n'ecihimbi c'abakulu b'abatwî b'emmanja bali rhweshi haguma n'aba: ⁴¹ abadâhwa Elyakim, Maseya, Minyamini, Mikaya, Eliyehoyenayi, Zakariya, Hananiya, boshi n'emishekera ⁴² haguma na Maseya, Shemaya, Eleazari, Yehohanani, Elamu, Ezeri, Malkiya, Ananiya. Abayimba nabo bayumvikana, bàli bayimangirwe na Yizirahya. ⁴³ Olwo lusiku bahêra enterekêro nkulu, basima bulya Nyamuzinda abashagalusize n'obusîme bunene. Abakazi n'abana babo basima bwenêne. Ecihogêro c'obushagaluke calumira omu Yeruzalemu, cayumvikana ciru na kulî bwenêne.

Amango g'omuhigo nkana

⁴⁴ Ago mango enyumpa y'okubikiramwo ebiryo, ebisarûlwa birhangiriza, n'entûlo, bayihirakwo abalanzi mpu bakaz'iyilundikamwo ebigabi bidwirhirwe abadâhwa bene-Levi; bigabi byakâg'irhenga omu bishagala byoshi, nk'oku byanal'irhegesirwe. Bulya Yuda ali asimire okubona abadâhwa n'abaleviti bo shi bali omu mikolo yâbo. ⁴⁵ Bakazâg'ijira emikolo ya Nyamuzinda wabo, n'enterekêro y'okuyobôka kuguma n'abîmbiza n'abalanzi b'emihango nk'oku Daudi anali arhegesire n'omugala Salomoni. ⁴⁶ Bulya mira omu mango ga Daudi n'aga Asafi, hali omurhambo w'abîmbiza b'enyimbo z'okuharâmya n'okuvuga omunkwa emwa Nnâmahanga. ⁴⁷ Israheli yeshi omu mango ga Zerobabeli n'aga Nehemiya, bakazâg'ihâna ecigabi c'abîmbiza n'ec'abalanzi b'emihango; nabo abaleviti bakâhabwa entûlo ntagatifu, abaleviti nabo kuli ciryâ cigabi câbo, banahâkwo bene Aroni.

13

¹ Mw'ago mango basomera olubaga omu citabu ca Musa, banacishîmâna bayandisiremwo oku omunya-Amoni n'omunya-Mowabu barhakwânîni bakaz'ija omu ndêko ya Nyamuzinda.

² Bulya barhayîsh'iyankirira bene-Israheli n'amîshi n'omugati, na bulya bashumisire Balamu mpu ahehêrere bene Israheli, ci Nyamuzinda wirhu ahindula enfûlago okuba mugisho. ³ Erhi bayu mva eryo irhegeko, bayungula bene Israheli oku bandi b'embuga.

Oburhumisi bwa kabiri bwa Nehemiya

⁴ Embere z'okwo, omudâhwa Eliyashibu ye wali n'omukolo gw'ebyûmpa by'aka-Nyamuzinda, analigi mwene wâbo Tobiya, ⁵ ali amamurheganyiza ecûmpa cihamu mwo bakazâg'ibîkira burhanzi enterekêro, enshangi, eburugu, entûlo y'engano, idivayi lihyahya, amavurha, empongano y'abaleviti, ey'abîmbiza, ey'abalanzi b'emihango n'ebi bakazâg'ihôgeza abadâhwa. ⁶ Kurhenga ako kasanzi byabâga ntyo, ntali aha Yeruzalemu, bulya omu mwâka gwa makumi asharhu n'ibiri y'okuyîma kwa Artazerzesi mwâmi w'e Babiloni na shubira emunda mwâmi ali. Enyuma lya nsiku nsungunu mwâmi ashub'inyemêrera okushubira e Yeruzalemu. ⁷ Nabona obubî Eliyashibu ajiriraga Tobiya erhi amujirira ecûmpa omu bululi bw'aka-Nyamuzinda. ⁸ Nayumva kwanduma bwenêne nanakweba eburugu bya Tobiya embuga byoshi, ⁹ nanaci rhegeka nti bashakûlule cbyûmpa, nashubizamwo eburugu by'aka-Nyamuzinda, ntûlo n'enshangî.

¹⁰ Nanacyumva oku ecigahi c'abaleviti cirhacihânagwa n'oku abîmbiza bajiraga ogwo mukolo omu ka-Nyamuzinda baciyaquire ngasi muguma acishubirira ornu mwâge, omu mashwa gâge. ¹¹ Nakalihira abatwî b'emmanja nabo, nababwîra, nti: «Carhumaga enyumpa ya Nyamuzinda elekêrerwa?» Nashubûza abaleviti n'abayîmha boshi nabashubiza omu mukolo gwâbo. ¹² Okubundi Yuda yeshi anacilêrha entulo yâge y'engano n'ey'amamvu g'idivayi lihyahya n'amavurha, abihira omu mbîko. ¹³ Naha Shelemiya omukolo gw'okulanga embîko zoshi, ye wali mudâhwa na Sadoki ye wali mwandisi na Pedaya muleviti. Owakaz'ibarhabâla ye Hanani, mugala wa Zakuri mwene Mataniya, bulya abantu bakazâg'ibakenga nka bantu bashingânîne. Bo bâli n'omukolo gw'okugabira bene wabo. ¹⁴ Onyibuke Yagirwa Nyamuzinda wâni kuli okwo kurhumire, omanyè wankazâza ebijiro by'ohuzigire najiraga erhi ka-Nyamuzinda n'emikolo yako erhumire.

¹⁵ Muli ago mango nanacibona omu Buyahudi abantu bakazâg'ikanda amango ga Sabato, abakazâg'iyîsha babarhuzize ebihêsi byâbo emizigo y'ebyasi n'idivayi n'ensisi z'emizâbîbu, emibô n'eyindi mizigo ya ngasi lubero bakazllg'i- biheka e Yeruzalemu amango ga Sabata; nakabalongoza amango bakazâg'igu-za ebiryo byâbo. ¹⁶ Abanya-Tiriya bayubakaga aho bakag'ilerha enfi n'oburhunzi bwa ngasi lubero, bakaz'ibiguza amango ga Sabato, bakaz'ibiguliza bene Yuda n'ab'aha Yeruzalemu. ¹⁷ Nanacikalihira abakulu b'Abayahudi, nanacibabwîra. nti: «Cijiro cigalugalu cici eci mudwîrhe mwajira ntya omu kuhemula olwa Sabato? ¹⁸ K'arhali ntya kwo basho bakazâg'ijira kwarhumaga Nyamuzinda wirhu arhurhumira aga malibûko ga ngasi lubero kuli rhwe omu kuhemukira olwa Sabato!» ¹⁹ Kandi narhegeka, nti: «Ngasi mango bukanayira, enyumvi zoshi zikaz'ihamikwa nka gakola malâlîro ga

Sabato», nanashub'irhegeka, nti: «Barhaziyigulaga burhanaciba ebuzinda bwa Sabato». Nahira abantu bâni aha mihango nti harhajiraga omushoko gwankaja omu lugo lwa Sabata.

²⁰ Okubundi abarhunzi n'abal'igula bakaz'igeza obudufu na ciru n'amadufu abiri iduli lya Yeruzalemu. ²¹ Nabakalihira; nanababwîra, nti: «Cirhuma mugeza obudufu oku lugurhu? Mukashubirira, nammugwârha nnamushweke. «Kurahenga olwo lusiku barhacikazâg'iyîsha olwa Sabato. ²² Narhegeka abaleviti nti bacyôbole, banayîsh'ilanga enyumvi lyo olwa Sabato lujirwa lutagatifu. Oshub'iyûbaka mashi Nyamuzinda wâni onambabalire erhi okwo kwo kurhumire, nk'oku obwonjo bwâwe bunali!

²³ Muli ago mango nashub'ibona Abayahudi bali bayansire abakazi banya-Ashidodi n'abanya-Amoni n'abanya-Mowabu. ²⁴ Oku bana babo, banji bakazâg'iderha olulimi lw'abanya-Ashidodi erhi lundi lulimi lwa bûko buguma muli ago, ci barhaciyishigi ciyahudi.

²⁵ Nakabalongôza n'okubahêherera, nakashurha banji muli bo n'okubagugula emviri ciru n'okubalahiriza oku izîno lya Nyamuzinda, nti: «Irhondo murhacishubiriraga mpu mwahâna bali binyu mpu bagala babo babayanke nisi erhi mpu bagala binyu bayanke bali babo, kuhanzi bwe kuli mwe n'oku bana binyu». ²⁶ K'arhali okwo kwo Salomoni, mwâmi w'Israheli agayisagyamwo Nyamuzinda? Omu mashanja goshi nta mwâmi wal'iyosire akage, àli azigîrwe bwenêne na Nyamuzinda wâge. Nyakasane àli amujizire mwâmi omu Israheli mwoshi. Kurhanarhumaga ciru naye abakazi b'embuga barhamuhirimiza omu byâha. ²⁷ Ka kunashingânîne ninyu bayumve mwajizire eco câha cinene ntyo: okuhemukira Nyamuzinda winyu omu kuyanka abakazi b'embuga! ²⁸ Muguma oku bana ba Yoyada, mwene Eliyashibu, ye mudâhwa mukulu, àli mukwi wa Sanbalati munya-Horoni. Namulibirhakwo, aja kulî.

²⁹ Yagirwa Nyamuzinda, okengere abo bantu n'okwo bahemukiraga obudâhwa n'endagâno y'abadâhwa n'abaleviti. ³⁰ Nabarhenzakwo ebyo bigalugalu by'embuga. Oku badâhwa n'oku baleviti nabajirira ngasi baguma amarhegeko bakashimba omu mikolo yâbo. ³¹ Najira n'agandi oku nshâli zakahânwa oku lusiku lunatwirwe kuguma n'oku by'emyâka mihyahya. Okaz'inkengera Yagirwa Nyamuzinda wâni lyo ncira.

TOBITI

Enshokolezi

Ecitabu ca Tobiti cibâmwo ebyabîre n'engerêrezo z'owacyandikaga. Abacyandikaga balonza okumanyisa enyigîrizo z'idini. Tobiti, kwo kuderha «Nyamuzinda abâ mwinja», alilulîzibwe e Ninive. Tobiti ali mushimbûlzi w'idini na muntu wa bulonza bwinja na wakushimba amarhegeko. Buzinda bwa nyuma ayîsh'ihûrha. Munyere muguma w'omu mu lala gwâge, Sara, aheruka kali nda. Ngasi mango, omu budufu, b'iba bakaz'inigwa muguma muguma n'omuzimu w'izîno Iya Asimodeya. Nyamuzinda arhuma malahika wâge Rafaheli mpu aluse mwene omuntu Tobiti emwa Ragweli ishe wa Sara. Eyo munda ahûna Sara emwa Tobiya, anamuyêreka obufumu bw'okuhurhûla ishe. Ogu mwanzi guli gwa kulonza okuyerekana oku Nyamuzinda alanga abarhindibukira abafire n'abakenyi. Ogu mwanzi luli lwiganyo lw'omulala mwinja gukolera Nyamunzinda n'okulama omu kushimba amarhegeko gâge n'omu buzigire. Gurhuyigîriza obwinja n'obukenge bw'obuhya. Nyamuzinda arhegeka igulu lyoshi muli ebyo.

1

¹ Yumvagya emyanzi ya Tobiya, mugala wa Tobieli, mugala wa Ananieli, mugala w'Aduweli, mugala wa Gabaeli, w'umu bûko bw'Azieli, w'omw'ishanja Iya Nefutali. ² Ahekagwa bujâ omu mango ga Salimanasari, mwâmi w'e Sîriya, agwarhiragwa aha Tibesi, cishagala ciri ekulyo kwa Kadesi emwa Nefutali, omu Galileya enyanya Iya Hasori n'ekumoshô kwa Shefati.

I. Tobiti, ishe wa Tobiya, ahêkwa bujâ

³ Niono Tobiti nagezire omu njira y'okuli n'ey'obushinganyanya. Omu kalamo kani koshi, nahanyire marhabale manji kuli bene wirhu, oku lubaga lwâni, muli balya rhwanayishaga rhuêrhe bujâ kuguma omu cihugo c'e Sîriya, aha Ninive. ⁴ Erhi nciri murho, ecihugo cani co cihugo c'Israheli, obûko bwâni bwo bwa Nefutali, bwali buberulukinwe n'obûko bwa Daudi na Yeruza lemu. N'obwo Yeruzalemu lwali lugo lwîshogwa omu bene Israheli boshi mpu bakaz'ihâniramwo enterekêro yâbo, bene Israheli boshi. Omwo mwo mwayûbasirwe banagishiramwo aka-Nyamuzinda oku ngasi bûko bw'emyâka yoshi. ⁵ Bene wirhu boshi n'enyumpa ya Larha Nefutali yoshi, bakag'irherekêrera akanina omu kushimba akanwa Yerobwâmi, mwâmi w'Israheli ahânaga emwa Dani mpu bakaz'ihêrera oku ntôndo y'e Galileya.

⁶ Niene niene nakaz'ija e Yeruzalemu oku nsiku nkulu, nka kulya linali i rhegeko liyandikirwe Israheli ensiku zoshi. Nakazâg'iharhira eyo Yeruzalemu n'ebisarûlwa by'emburho yani birhangiriza, eby'olubere omu bishwekwa bya ni, n'amoya marhanzi nagugulaga oku bibuzi byâni. ⁷ Nakazâg'ibiha abadâ hwa, bene Aroni, nti bikaz'ikola oku lutari, nakaz'ihana n'entûlo yani y'e ngano, ey'idivayi, ey'amavurha, ey'egrenade, ey'emimesa, n'entûlo y'agandi malehe, emwa bene Levi bakag'ikola aha Yeruzalemu. Entûlo ya kabirhi. erya ya ngasi myâka ndarhu nagend'ikayihana omu nsaranga aha Yeruzalemu, ngasi mwâka. ⁸ Entûlo ya kasharhu nakayigabira abakenyi n'enfuzi na ngasi bandi barhînya Nnâmahanga, bakazâg'iyushûka oku bana b'Israheli. Nakazâg'ibaga birayo ngasi myâka isharhu, kandi rhwanayirya nka kulya binadesirwe omu bitabu by'oburhegesi bwa Musa, n'omu kushimba amarhegeko rhwasigiragwa na Debora, nina wa Ananieli, yerigi larha orhuburha; bulya larha ali erhi afire, ansiga bufûzi. ⁹ Erhi mba nkola mulamba mukulu, nayanka omukazi w'omu bûko bwirhu, oderhwa Ana, namuburhakwo omwanarhabana, namuyirika izîno Iya Tobiya.

¹⁰ Nanacihêkwa bujâ e Sîriya, n'erhi mba namagwarhwa bujâ, naj'ibera e Ninive. Bene wirhu boshi n'abandi b'omu mulala gwirhu bakaz'ilya ebiryo by'abapagani. ¹¹ Niehe nanga,

ntalyaga ebiyro by'abapagani^a. ¹² N'ebwa kuba nakazâg'iyîbuka Nyamubâho, Nyamuzinda wâni, n'omurhima gwâni goshi, ¹³ Ow'Enyanya ampa iragi ly'okurhona emwa Salimanasari. Nie nakag'imugulira ngasi ebi analagirirekwo. ¹⁴ Ntahasagya okuja e Mediya okugend'igulirayo ebyâge, kuhika alinda afa. Kandi birya nagulaga Gabayeli mugala wa Gabri w'omu cihugo ca Mediya, nanakabikiraho enshoho zakazâg'ijamwo talenta ikumi za nsaranga.

¹⁵ Erhi Salimanasari afa n'erhi omugala Senakeribu ayîma, enjira z'e Me diya zazibwa ntacihashaga okuja e Mediya. ¹⁶ Omu mango ga Salimanasari nalimpire bene wirhu, balya b'omu bûko bwâni, marhabale manji, ¹⁷ nakaha abashalisire omugati, n'abarhagwerhi eci bayambala nakabaha eby'okuya mbala. N'erhi nankanashimanyire muguma w'omu ishanja lirhu afire, banamukabulire enyuma ly'enkuta za Ninive, nanj'imubisha. ¹⁸ Kandi nakaz'ibisha ngasi boshi bakag'iyirhwa na Senakeribu, amango ayishaga ayaka kurhenga e Yudeya erhi ensiku zâge za okuhanwa n'Ow'enyanya zamahika, erhi birya bigalugalu byâge agaluhagamwo birhuma. Kuli ago mungo gwâge, ayirha bene Israheli banji, nagend'ikazimba emibiri yâbo n'okuyibisha; kandi Senakeribu anabalonza anababule. ¹⁹ Muntu muguma w'e Ninive akanya agendinshobeka emunda mwâmi ali oku nie nababishire: Nakaz'ija nacîfulika. Erhi nyumva oku mwâmi abwizirwe bwinja ebijiro byâni n'oku akazâg'inonza mpu anige, nayôboha, nayaka, namuyongoloka. ²⁰ Ebyâni byoshi babihâha, barhasizagya cici; byoshi byaja omu mbîko ya mwâmi, okuleka mukanie Ana na mugala wâni Tobiya. ²¹ Kurhageraga nsiku makumi ani erhi abagala oku banali babirhi bamuyîrha banayakira omu birhondo by'Ararati. Omugala Asaradoni ayîma omu byâge. Naye oku ayîma ayîmanza Ahikari, mugala wa mukulu wâni Anaheli, mpu abe murhambo w'ebirugu byâge byoshi omu bwâmi bwâge. Amuha abuhashe oku by'oburhegesi byoshi. ²² Okubundi Ahikari andagira, nashubira e Ninive, nabona oku bulya Ahikari ye wali mukulu w'abarhanza amamvu, ye wali mubisi w'akashe, na murhambo w'e mparûro, amango ga Senakeribu, mwâmi w'abantu b'e Sîriya. Asaradoni amushubiza omu cikono câge, ali mugala wa mukulu wâni na w'omu mulala gwâni.

2

II. Okuhûrha kwa Tobiti

¹ Omu mango ga Asaradoni, nashubira omu nyumpa yani, bangalulira na mukanie Ana, n'omwana wâni. Oku lusiku lukulu lwa Pentekoste, lwo lusiku lukulu lw'emigobe, banjirira olusiku lukulu lwa Pentekoste nanacîcîla mbûla nti nkolaga nalya. ² Banaci'yîsha bandwîrhîre amêza n'ebiryo mwandu. Nanacibwîra mugala wâni Tobiya, nti: «Mwana wâni, okanye okashîmâna omukenyi w'omu bene wirhu balya bayîshaga eno Ninive, akanaba acilanga buzibu ebya Nnâmahanga, onamulerhe, rhulye naye. Nakulinda kuhika ogalu ke, mwana wâni». ³ Tobiya anakanya, aja alonza ntyo omukenyi muli bene wi rhu. Anacishubûka, ambwîra, erhi: «Larha». Nani nti: «W'oyo mwana wâni». Anacinshuza, erhi: «Larha, ala oku muntu muguma w'omu lubaga lwirhu anizirwe, banamukabulira embuga konene, anaciri ahôla, bamutwa igosi». ⁴ Nanacirhuna embuga, naleka ebiryo buzira kulyakwo, nana cimukûla mulya njira, namubîka omu nyumpa nti nyîsh'imubisha hano izûba lihorha. ⁵ Erhi ngaluka, nacikalaba, nalya ebiryo byâni nankola ndi omu mishibo. ⁶ Nakengera kulya omulêbi Amosi aderhaga koshi kuli Beteli, erhi: «Ensiku nkulu zawe zanicibe mishibo n'enyimbo zawe zoshi zibe ndûlû». ⁷ Nanacirhondêra okulaka. Erhi izûba liba lyamahorha, naj'ihumba omwina,

^a1.11 Ebyo biryo biri bikage, owabirire anazira. Biri biryo by'abapagani. Lola Murh 9,4; Lev 11; Lush 14, 3-21. Abayahudi balilahire okukaz'ilya cbiryo byankarhuma bâzira, ci bwenênc erhi barhenga elubungo (Dan I,8; Yud 12,2). 1. 17: Okubula ecabisha kwali kuhehêrerwa bwenêne. Lola Lush 21,22-23; 1Bam 14,11; Yer 16,4; 22,19; 25,33; Eze 29,5; kwo kuderha oku lyali irhegeko litagatifu okubisha abafu (Rhulole muli 2 Sam 2,5; Burh 7,33; 38,16).

namubishamwo. ⁸ Abalungu bani bakaz'inshekera, banakaderha, mpu: «Arhaciyôboha, mira bajaga bamulonza mpu bamuyirhe erhi okwo kurhuma, anaciyaka, obonage oku kandi y'oyu warhondire okuja kwa bisha abantu».

⁹ Muli ebyo bijingo nanacikanya naj'ikalaba, nanacija aha cogo, nacigwi shirira aha lukuta lwa cirya cogo n'irhwe erhi liri libwikûle, idûrhu lirhuma. ¹⁰ Ntalimanyire erhi okwo lukuta kwali ebitorha aha nyanya zani; amazi ngonoko gabyo ganacintogera omu masu ganaciri madurhu, garhuma nahûrha. Nakaz'igend'icibukisa emw'abafumu, ci oku badwîrhe bampira amafumu omu masu erhi n'okuhûrha kwâni kwaja kwayushûka, kuhika nahûrha loshi. Amasu ganfa ntyo myâka ini yoshi. Bene wirhu boshi bababala bwenêne erhi nie ntuma; Ahikari andisa myâka ibiri embere aje Elimayidi.

¹¹ Ago mango, mukanie Ana aja alimya, okuja ajira emikolo y'okuluka emishangi y'ecitani anahabirwe, ¹² amayusa omukolo bayumvanyagya bana muhà oluhembo. Omu nsiku nda z'omwêzi gwa Distrosi erhi amayus'ijira omu shangi, aguhà balya akazâg'ikolera, nabo banacimukamasa nk'oku anali a kwânîne, n'omu kumuhemba banacimuha omwanahene mpu lwiko lwâge. ¹³ Erhi ahika aha mwâni, olya mwanahene arhondêra okuyâna, nanacimuhamagala, namudosa, nti: «Ngahi oyu mwanahene amarhenga? Akaba kuzimbwa azimbagwa oyu? Shubiza emwa bene ye bulya rhono rhurhagwerhi obuhashe bw'okulya ebintu by'obushambo». ¹⁴ Anacinshuza, erhi: «Nanga bamumpaga nka luhembo kuli ebi bankamasagya». Ntayemeraga la, nanacimuseza nti kuhika amugalulire bene ye (nanacimubera burhe). Buzinda, anacimbwîra, erhi: «Zirya ntûlo zawe ngahigi ziri, na birya bijiro byâwe ngahigi biri? Boshi bamanyire bwinja oku ntabunguke warhenzizemo!

3

Omusengero gwa Tobiti

¹ Nieshi nalibuka bwenêne la, n'omu kulibuka ntyo, nakahûna Nnâmaha nga nanavugumula emirenge, nti: ² Neci, oli mushinganyanya, Yagirwa Nyakasane, n'ebijiro byâwe biba bishingânîne, amajira gâwe gali ga bonjo na g'okuli. Wene we otwira igulu olubanja. ³ Na buno, Yagirwa, onyibukage nani, lola omanyè wakampana erhi byâha byâni birhuma, nisi erhi buhwinja bwâni, kandi erhi n'ebiyâha by'ababusi bani ngasi aha banakugayikize hoshi. ⁴ Nabu zire bushimba amarhegeko gâwe, nâwe waleka barhuhagula, rhwaja bujâ, rhwahinduka masheka na kagayo emwa ngasi mashanja banarhuhekaga bujâ.

⁵ Neci, mwa gano mango, obucîranuzi bwâwe bwa ngasi lubero buli bw'o kunali omu kumpama erhi mabi gani garhuma, bulya rhurhashimbaga ama rhegeko gâwe, rhurhanakulikiraga olugendo lw'okunali emunda oli. ⁶ Buno, Yagirwa, onjirirage nk'oku onabwîne osimire, onarhegeke ntengemwo omûka, ncishubirire katulo. Ci kuli kwinja ncifire erhi kwo; ahali h'ebira bijâci by'obu nywesi ndwîrhe nayumva, n'omungo munene gungwerhe. Nyakasane, ojire mâshi nani ntenge muli ezi mbaka, oleke nani nje ahantu h'ensiku n'amango, orhanayasagya obusû bwâwe, Yagirwa. Na kandi kuli nie kuli kukulu okufa ahali h'okubona amalumwa ga bene aga omu buzîne bwâni n'okukaz'iyumva ebijâci bya bene ebi.

III. Amalibûko ga Sara

⁷ Muli ago mango naye Sara mwali wa Ekbatani w'omu Mediya anaciyumva ebijâci byarhenga kuli muguma omu bajakazi b'ishe. ⁸ Okwo bulya ali amaya nkwa na balume nda banayirhwa n'omuzimu mubi Asimodeya^b, embere baje haguma nk'oku binayandikirwe abakazi. Oyo mujakazi anacimubwîra, erhi: «Wenene okaz'iyirha babalo: kali wamaja kuli

^b3.8 Asimodeya: liri izîno !ya muzimu muguma. Sara ali nk'owazimuhirwe n'oyo muzimu mpu arhag'isheruka. Omu mango ga mira bwenêne, erhi omuntu akafire erhi akalwala, kanjikanji bakag'imanya mpu bashetani erhi bazimu bamulwazize erhi bamunizire {Rhulole muli Mt 9,32; 12,22; Lk 11,14; 13.11.16}.

balume nda na ntâye ciru n'omuguma osag'iba izîmi lyâge. ⁹ Carhuma wakarhulibuza, warhushurha mpu kwenge babalo bafire! Okaja aha bajire n'irhondo rhurhabonaga kuli we oli akarhabana, oli akanyere, ciru n'eriguma». ¹⁰ Olwo lusiku ababala bwenêne, a rhenga omulenge n'erhi aba amasôkera enyanya omu mw'ishe, alonza okucîmanika. Erhi ashibirhanya aderha, erhi: «Nanga, lyo balek'ikayîsh'ijacira larha n'okumubwîra mpu: walibusire mwananyere muguma wanamurhonya, ci acî manisirage omu buhanya bwâge. N'aho nanarhuma abungulukira ekuzimu erhi mungo gurhuma muli bula bushosi bwâge. Okukulu kuli nie, arhali kucimani ka, ci kukahûna Nnâmahanga anyirhe erhi kwo ahali h'okukayumva malumwa gabene aga omu kalamo kani».

¹¹ Ago mango alambulira amaboko embuga omu kabonezo, anacishenga, erhi: Oganze Yagirwa Nyamuzinda w'olukogo n'izîno lyâwe lije irenge emyâka n'emyâka! ¹² Buno, Yagirwa, nyinamulire amalanga n'obusû bwâni emunda oli. ¹³ Ojire akanwa kâwe katenze muli eri igulu ndek'icikayumva ebi bijâci. ¹⁴ Omanyire wene Yagirwa oku nciba mwîmâna, ntasag'ihemuka n'obûko mulume. ¹⁵ Omanyire n'oku ntasag'izinza izîno lyani nisi erhi izîno lya larha eno munda rhwadwirhwe bujâ. Ndi mwanacûsha, na larha arhagwerhi ciru ehindi hyana hyankayîma omu byâge ; arhagwerhi oyu balondana naye, erhi wundi w'omu mulala gwa hofi, nisi erhi wundi kone w'omu mulala, olya nakaderha nti nacilanga nyîsh'iba mukâge. Namahaza balume nda, bici byankacirhuma nalama? N'akaba orhalonzizi okunyirha, Yagirwa, oyumvirhize ogu mulenge gwâni: ntacilonzizi nkazijacirwa!

¹⁶ Ago mango eyo misengero ibirhi yanaciyumvikana embere z'irenge lya Nyamuzinda. ¹⁷ Rafaheli anacirhumwa okugend'ifumya abo bantu bombi: Tobiti mpu obuhûrha bumurhenge omu musa, ashub'ibona n'amasu gâge obulangashane bwa Nyamuzinda, naye Sara mwali wa Ragweli mpu aj'iba muka Tobiya mwene Tobiti, anamurhenzekwo olya muzimu mubi Asimodeya, bulya Tobiya ye wali okwânîne okuyîma muli oyo mukazi, kulusha abandi boshi ba rhang'igilonza okumuyanka. Ago mango Tobiti agogonyoka halya muhanda gwâge, aja omu nyumpa, Sara naye, mwali wa Ragweli, anacibungulukuka arhe nga muli erya nyumpa y'enyanya.

4

IV. Tobiti ahanûla omugala Tobiya

¹ Olwo lusiku Tobiti akengera oku abikisize Gabaeli w'e Ragesi, ensaranga zâge omu Mediya. ² Yene acija emurhima, erhi: «Lola oku nahunyire okufa, cankarhumaga ntahamagala mugala wâni Tobiya n'okumubwîra ogw'ezola nsaranga embere nfe?»

³ Anacihamagala omugala Tobiya emunda ali, anacimubwîra, erhi: «Oyîsh'imbisha bwinja bwinja amango nafa. Okakenga nyoko n'irhondo orhamulekêreraga ciru n'olusiku luguma, okajira okwa nkamusîmîsa na ntyo irhondo omanyane wankamubabaza omurhima oku busha.

⁴ Okaz'imukenga bwenêne, mwana wâni, bulya abwîne mbaka nyinji we o ruma amango anali akuherhe omu nda yâge goshi, amango anafe onamubishe hofi nani nshinda nguma.

⁵ Omu nsiku z'akalamo, mwana wâni, okakengera Nyamuzinda, orhole omuhigo gw'okurhamuhemukira n'ogw'okushimba amarhegeko gâge. Okajira ebijiro bishingânîne omu nsiku z'obuzîne bwâwe zoshi, irhondo orhahiraga okagera omu njira y'obulenzi. ⁶ Nka kulya abajira eby'okuli bayololoka omu mirimo yâbo yoshi, kwo na kuguma ngasi bajira ebishingânîne nabo.

⁷ Oku bintu ogwerhe, okaz'iyankakwo ebi warhabalamwo abandi bantu. Obusu bwâwe irhondo burhayûbîzagya embere z'omukenyi, na ntyo Nyamuzi nda arhankayûbîza kuli we.

⁸ Okajira oburhabale nk'oku ebirugu byâwe binali: nka ogwerhe hinyi orhabaga nshonyi za kurhabala n'ehyo hinyi ogwerhe. ⁹ O kwo bulya erhi wene odwîrhe wacilundikira omuhako omu nsiku zawe z'amala girire. ¹⁰ Bulya okurhabala abandi kunayokole omuntu, kumurhenze omu lufu, kurhankaziga aja ahantu h'omwizimya. ¹¹ Bulya oku ngasi banajira ntyo, obu rhabale bwâbo eri nterekêro bahanyire emw'Ow'Enyanya.

¹² Mwana wâni, ocilange oku bugonyi, na burhanzi oyanke omûkazi w'omu bûko bwâwe. Orhayankaga omûkazi w'ahandi, olya orhali w'omu mulala gw'a- babusi bâwe, bulya rhuba bene abalêbi: Nuhu, Abrahamu, Izaki na Yakobo bo babusi birhu abo kurhenga mira. Mwana wâni, omanyere oku abo boshi bayansire abakazi emwa wabo, banagishwa omu bana babo n'iburha lyâbo linahabwe igulu lyoshi nka kashambala kabo. ¹³ Ntyo, mwana wâni, okazigira bene winyu, n'irhondo omanyere wanakabagayaguza, babe banarhabana babe bananyere b'omu bûko bwâwe. Orhôle omûkazi mulibwo. Bulya akagayo kanahonye omuntu, karhume abula n'omurhûla. Okurhakola akantu kunarhume omuntu ashubira nyuma anakene bwenêne, bulya obwôlo ye nina w'ishali.

¹⁴ Omûkamarho gw'omuntu wagukoleraga irhondo omanyere gurhalegemaga omwo mwâwe, ci onamuhe duba duba gulya mukamarho gwâge na ntyo wanakolera Nyamuzinda, naye anakukamasa. Obe mwirhonzi, mwana wâni, omu bijiro byâwe byoshi n'okula walezirwe bwinja kukashokolera olugendo lwâwe loshi. ¹⁵ Oku orhankasima, nâwe orhakujiriraga owundi muntu. Orhakazâg'inywa idivayi mpu kuhika olaluke, irhondo endalwe erhabaga omu ngeso zawe. ¹⁶ Omugati gwâwe oguhekwo oshalisire n'omulondo gwâwe yambisamwo orhayambirhi cici. Ebisigîre omu birugu byâwe, rhabalamwo aba ndi, orhanabêraga obwo burhabale mutula. ¹⁷ Olumize emigati n'idivayi oku nshinda y'abashinganyanya, ci omanyere orhahaga omunya-byâha.

¹⁸ Okayumvirhiza ihano ly'omuntu mwirhonzi n'irhondo orhahiraga okagayaguza ihano ly'obunguke. Ngasi mango okakuza Nyakasane Nyamuzinda wâwe, onakamuhûna amajira gâwe goshi gayorhe gayumanine. ¹⁹ Emihigo n'e njira zawe zoshi bikugendekere bwinja, bulya arhali amashanja goshi gajira omuhigo mwinja. Ci konene Nyamuzinda yêne ohâna iragi, yêne onanyihya omuntu nk'oku analonzize. Neci obwo, mwana wâni, okashimba ago ma rhegeko n'irhondo garharhengaga omu mirhima gwâwe.

²⁰ Nkumanyisizagye buno oku nabisize talenta ikumi emwa Gabaeli, mugala wa Gabri, w'e Ragesi omu Mediya. ²¹ Orharhinyaga okujayo, mwana wâni bulya rhukola bakenyi: wanabona bugale bunji nk'orhînya Nyamuzinda, nk'oyaka ngasi câha na nk'onakajira ebishingânîne embere za Nyakasane Nyamuzinda.»

5

V. Omuntu mwikubagirwa walusa Tobiya

¹ Oku handi Tobiya anacishuza ishe Tobiti, erhi: «Larha okuwantegesire koshi nakujira. ² Ci konene kurhi nakahashamwo okubona oyo muntu? A rhanyishi, nani ntamuyishi. Cimanyiso cici nankamuhaga lyo amanya, ana nyemêrere n'okumpa ezo nsaranga? N'enjira y'okuja eyo Mediya, ntayiyishi.» ³ Tobiti ashuza omugala Tobiya, erhi: «Ampire ecimanyiso c'okwo rhwalagâna naga, nani namuha ecindi. Nacijira kabirhi na ngasi muguma ayanka cigabi ciguma, eco cigabi ciguma nacibika n'ezo nsaranga. Lolaga oku ekola myâka makumi abirhi eno kurhenga mbîsize ezo nsaranga. Ci, mwana wâni, okanya gye oje walonza omuntu mwikubagirwa mwankagenda naye, hano mugaluka, nanayîsh'imujuha; n'enyuma z'aho wanarhola ezo nsaranga emwa Gabaeli.» ⁴ Tobiya anacihuluka, aja alonza omuntu omanyire enjira bankagenda naye e Mediya. Oku ahuluka, tundu kuli Malahika Rafaheli, ci arhali amanyire oku ali malahika wa Nyamuzinda. ⁵ Anacimudosa, erhi: Yaga mwira, oli wa ngahi? Naye, erhi: Ndi muguma w'omu bene Israheli, bene winyu: ndi kola eno munda. Anacimudosa, erhi: «K'orhankamanya enjira eja e Mediya obu? ⁶ Naye, erhi: «Neci, nanyije kanji kanji, mmanyire olw'enjira zayo zoshi. Kanji kanji nankaja e Mediya, mpande n'aha mwa mwene wirhu Gabayeli oba e Ragesi omu Mediya: Hali lugendo lwa nsiku ibirhi ngumaguma, kurhenga Ekbani kuja e Ragesi, bulya kuli oku ntôndo.» ⁷ Anacimubwîra, erhi: Mwira, nindaga, ntang'igend'ibwîra Larha, bulya ndi n'obulagirire bw'okugenda nâwe, na hano rhugaluka nayîsh'ikulyûla. ⁸ Anacirnushuza, erhi: Nalinda, ci konene orhalegemaga. ⁹ Tobiya anacikanya ajibwîra ishe, erhi: Lola oku namabona omuntu wa muli bene wirhu,

bene Israheli. Tobiti anacimubwîra, erhi: Kanya o mpamagalire oyo muntu, Iyo manya ali wa kuli bene ndi, ali wa mulala guhi n'erhi ali rnuntu wakucikubagirwa, kandi erhi rnuntu rnwankagenda naye. Tobiya anacihuluka, aj'ihamagala olya wabo, anacirnubwîra, erhi: Mwira, larha akulonza.¹⁰ Malahika anacija omu nyumpa, Tobiti ye rnurhangiriza anacilarnusa, owabo anacimubwîra, erhi: Oshagaluke bwenêne. Tobiti ashubiriza, erhi: Bushagaluke buci nankacibona nani. Niono nkola muntu orhacijira masu, ntaci bona obulangashane bw'oku nkuba, cindwîrhe nagukuliza omu ndunduli y'o rnwizirnya nka rnifu erya erhacibona bulangashane. Nkola ncibêra omu karhî k'abafire, nkola nkayumva abantu baderha ntanababone. Naye anacimushuza, erhi: Langalira! osimike Nyarnuzinda akola ahizire ensiku zawe z'okufuma hofi, olangalire kone! Tobiti anacirnubwîra, erhi: Mugala wâni Tobiya alonza okuja e Mediya: ka wankanahasha okujayo naye, omuluse? Nayîsh'ikujuha, mwene wirhu. Naye anacishuza, erhi: Neci nanahasha okugenda naye Manyire enjira zoshi na kanji kanji najire e Mediya, nagezire omu rhubanda rhwayo rhwoshi, nasôka n'oku ntôndo zayo zoshi n'enjira zayo nziyishi.¹¹ Tobiti anacimudôsa, erhi: Mwene wirhu, oli w'omu rnulala guhi n'obûko bwâwe muli baci? Ombwire nani, mwene wirhu.¹² Naye anacimushuza, erhi: Bulagirire buci oli n'obûko 9 Tobiti anacirnushuza, erhi: Mwene wirhu, nalonza okumanya oli mwene ndi n'izîno lyâwe we ndi.¹³ Anacimushuza, erhi: Nie Azariyasi, mugala wa Ananiyasi mukulu, w'omu bene winyu.¹⁴ Tobiti anacimushuza, erhi: Koko, mwene wirhu; ndarnusize, orhamberaga burhe rnwene wirhu bwenge nalonzagya okumanya eby'okuli n'omulala gwâwe. Kwamabonekanaga oku oli mwene wirhu n'oku oli w'omu mulala mwinja. Nayishigi Ananiyasi na Natani, bombi bene Semeliyasi mukulu nabo bakazâg'ija e Yeruzalernu n'okuhararnya nani, barhanahabukaga omu njira y'obuhwinja. Bene winyu bali bantu binja bwenêne, oli w'oku cisiki cinja. Neci, kwokwo.¹⁵ Anacimubwîra, erhi: Ngasi biyêrekîre omûkamarho gwâwe, nakaz'ikuha drakma nguma ngasi lusiku na ngasi bindi onalagirirckwo na mugala wâni. Genda na mugala wâni,¹⁶ ciru nakuyushulira omukamarho gwâwe. Anacimushuza, erhi: Rhwagenda naye orhayobohaga. Rhwagenda bwinja, rhunagaluke hano rnwâwe bagumaguma, bulya enjira eri nyinja.¹⁷ Tobiti anacishuza, erhi: Mugendage n'omugisho, rnwene wirhu. Anacihamagala omugala, amubwîra, erhi: Mwana wâni, orheganye eby'amabalamo, ogende na mwene winyu. Nnâmahanga Nyamuzinda w'enyanya abalange eyo munda rnwaja, anabagalule bagumaguma, na malahika wâge amuluse, anamulange mwana wâni. Tobiya anacikomekera, bakolaga bagenda, barhang'ihôberana n'ishe na nina. Tobiti anacibwîra omugala, erhi: «Ogende bwinja mwana wâni». ¹⁸ Nina wa Tobiya anacimuhôbera, avugumula ernirenge, anacibwîra Tobiti, erhi: «Cirhumire waleka oyu mwana wâni agenda? K'arhali ye kola kakoma kirhu, k'arhali ye okola waja arhulangûla enjira? ¹⁹ Casinga lurhacibaga lwa nsaranga zone nanene, ci ziyokole rnugala wâni! ²⁰ Okulama nk'okwo Nnâmahanga anarhuhâgaye kwali kurhukwânîne.» ²¹ Tobiti anacimubwîra, erhi: Leka binwa bya bene ebyo! Omwana wirhu oyo ogenzire mugumaguma, kw'anagaluka rnugumaguma. N'amasu gâwe gabona amango agaluka mugumaguma. ²² Leka binwa bya bene ebyôla! Orhabayôboheraga, mwâli wirhu. Ma lahika mwinja amulusa n'okubalama kwâge kwaba kwinja, agaluka mugumaguma.

6

¹ Ana anacihusa okulaka.

VI. Okubalama kwa Tobiya: Olw' enfi

² Nyamwana acilikûla bo na malahika, akabwa kabo nako kabashimbûlira Omu nyuma. Banahuma enjira yâbo oku bali babirhi. Oku budufu burhanzi hanacihanda oku burhambi bw'olwîshi luderhwa Tigri. ³ Nyamwana anaciya ndagala mpu akola agend'icîkalaba amagulu muli olwo lwîshi lwa Tigri. Ow'e nfi munene anacishabira mulya mîshi, anaciyisha ayishire emunda ali alonzimulya okugulu. Nyamwana anacibanda endûlu. ⁴ Malahika anacibwîra nyamwana, erhi: «Ogwarhe eyo nfi, oseze». Olya mwana anacirhuluba elya nfi, ayisha

abululira ebulambo. ⁵ Malahika anacimubwîra, erhi: Oyibâge, orhole endulwe, omurhima n'obudiku, obiyomeke ci okabulire amala; endulwe, omu rhima n'obudiku biri bufumu bwinja. ⁶ N'erhi ayus'ibâga erya nfi, nyamwana ayiyômola endulwe, omurhima n'obudiku, ayôca ecihimbi cayo n'ecindi aci shîgakwo omnyu, anaciyomeka omu nshoho. Oku bali babirhi banacilikûla, kuhika bayegera e Mediya.

⁷ Okubundi nyamwana anacidosa malahika, erhi: «Mwene wirhu Azariyasi, bufumu buci buba omu murhima, omu budiku n'omu ndulwe y'enfi?» ⁸ Anacimushuza, erhi: «Omurhima n'obudiku bw'enfi orhang'ibisirha, onabi bayise omulume nisi erhi omûkazi oli na shetani, kandi erhi wundi muzimu mubi, banafuma bulya buhanya bwâbo, balya bashombanyi babo banabarhengkwo loshi. ⁹ Endulwe, omuntu erhi ankayishîga oku masu g'omuntu walwâla amasu, nisi erhi wankayibûhira oku masu gahûsire, galya masu ganafuma».

¹⁰ Erhi baba bamaja omu Mediya, banakola bayegire hofi na Ekbatani, ¹¹ Rafaheli anacibwîra nyamwana, erhi: Tobiya mwene wirhu; naye erhi bici? Malahika, erhi: «labaga omu mwa Ragweli rhugwâsirwe okuhanda mwa buno budufu. ¹² Oyo mulume ali mewene winyu, agwehe n'omunyere, izîno lyâge ye Sara. Arhajira murhabana nisi erhi wundi mwananyere, ci Sara ho na hoshi aha. N'oyo munyere we omulinganine kulusha abandi boshi, we okwânîne okumuhâbwa omuyîmemwo, ogwerhe obuhashe bw'okuyîma omu by'ishe. Nyamunyere aba mwananyere wa bwirhonzi, mwananyere wa burhwâli mwananyere mwinja bwenêne, n'ishe naye aba muntu mwinja bwenêne.

¹³ Oli n'obuhashe bw'okumuyanka, onyumve mwene wirhu, nayîsh'ishambâla n'ishe hano budufu, nti akuhe nyamunyere omushebe. N'amango rhwarhenga e Ragesi rhwanajira eby'obuhya bwâge. Manyire oku Ragweli arhankakuyîmaye nisi erhi okumuha owundi mpu abe ye omuyanka, bulya anahâbwa obuhane b'okufa nk'oku binayandisirwe omu citabu ca Musa, bulya amanyire oku we ogwerhe obuhashe bw'okuyanka oyo mwâli kulusha abandi boshi. Mwene wirhu onyumvage buno, muli obûla budufu rhwashambâla ebiye rekire nyamunyere rhunamulunge mwembi n'amango rhwarhenga e Ragesi I rhwanamurhola rhugende rhweshi emwinyu.»

¹⁴ Okundi Tobiya anacishuza Rafaheli, erhi: «Yaga mwene wirhu Azariasi, nayumvîrhe oku oyo munyere amayankwa na balume nda n'oku banakafira omu k'obuhya budufu, ngasi mango erhi banarhangulaga okumuyegera, bo shi banafe nanayumvîrhe baderha mpu muzimu okaz'ibayîrha. ¹⁵ Nawe wene oyumvirhage oku arhali nyamukazi ye ofa ci abamuyegera bo bafa; niono nyobohire okufa, bwenêne obu ndi mwana cûsha wa larha na nyâma; erhi na nkafa barhacigwerhi wundi ndi wankababisha.»

¹⁶ Anacimushuza, erhi: «Ka orhacikengiri galya marhegeko sho akuhaga mpu oyanke omûkazi w'omu nyumpa y'ishe? Ci onyumvage mwene wirhu, orhalolaga kw'oyo muzimu, oyanke nyamunyere kone; niono manyire oku muli buno budufu bakuhaye mpu abe mukâwe^c. ¹⁷ Hano okola waja omu kabuhya orhang'irhola kuli bulya budiku na kuli gulya murhima gw'erya nfi, obisirhire halya bayôkera obukû: ehisununu hyanazûka, ¹⁸ shetani

^c**6.16** : Amahugulo g'e cilatini gayushwire ebinwa malahika Rafaheli abwîraga Tobiya, erhi: «Oyumvirhize bwinja nakubwîra bantu bahi bayîsh'ihimwa na Shetani. Bo balya: erhi baba bamayankana, omurhima gwâbo gwanaciyegûla bwenêne kuli Nyamuzinda, lyo bahima amagene gâbo, ciru na buzinda bashushane n'enfarasi erhi cihêsi nk'oku obukengere bwâbo bwanazazisire, ntyo bo bantu Shetani ahashire abo. Wehe, hano oyus'ija omu buhya, obere nsiku isharhu mwene mukâwe. erhi mudwîrhe mwasalira buzira kumanyana, omu lusiku lurhanzi, omugi gw'enfi gwanalibirhakwo oyo muzimu (Asimodeya:). Olusiku lwa kabirhi, wanayemererwa omu cinyabuguma ca bashakulûza hatagatifu. Omu lusiku lwa kasharhu, wanahâbwa obwanga lyo mukaz'iburha abana bagumaguma. Enyuma ly'olwo lusiku lwa kasharhu, akaba ogwerhe obukenge n'omurhima gwâwe kuli Nyamuzinda, go mango wankayegera mukâwe. Arhali mpu lyo otwa amagenc gone, ci bwenêne omu kulonza okuburha abana. Na ntyo gulya mugisho gw'okuburha washobôlaga emwa Abrahamu, wanaguhereza iburha lyâwe».

anahibayizako kandi anayaka arhenge muli nyamukazi loshi. Na hanôla mukola muli haguma, burhanzi mwanarhang'iyîmuka, mwanafukama, musalire, mushenge Nnâmahanga w'e mpingu amuyandagalizewo obwonjo n'obucire bwâge. Orhayôbohaga, bulya kurhenga mira oyo mukazi we alirheganyizibwe mpu abe kashambala kâwe, mpu nâwe obe bucire bwâge. Mwayîsh'igenda mweshi naye; nanakubwîra oku wamuburhakwo abana, nabo bayôrha nka balumuna bâwe. Orhayôbohaga. ¹⁹ Erhi Tobiya ayumva ebyo binwa bya Rafaheli byamumanyisagya bwinja oku agwerhe omunyere w'omu mulala gwâge, n'oku ali w'omu bûko bw'ishe, anacimusîma bwenêne, n'omurhima gwâge gwacishwekera kuli ye.

7

VII. Tobiya emwa Ragweli

¹ Erhi bahika omu Ekbatani, Tobiya anaciderha, erhi: «Yaga mwene wirhu Azariyasi, ompise ho na halya emwa mwene wirhu Ragweli». Naye anaci muhisa omu nyumpa aha mwa Ragweli. Banacimushîmâna atamire hofi n'olumvi lw'omu muhanda gwâge.

Banacimulamusa bo barhangiriza, naye anacibashuza, erhi: «Mushagaluke bwenêne, bene wirhu muyîshe bwinja, mwamahika bagumaguma». Anacibahêka omu nyumpa yâge.

² Anacibwîra mukâge Edna, erhi: «Ewâni kwo kurhi oku oyu mwana amashusha mwene wirhu Tobiti». ³ Edna anacibadôsa, erhi: «Muli ba ngahi bene wirhu?». Nabo banacimushuza, mpu: «Rhuli bene Nefutali, mwa balya bahekagwa bujà e Ninive». ⁴ Nyarnukazi anacidosa, erhi: «Ka muyishiyo mwene wirhu Tobiti?» Nabo, mpu: «Neci rhurnuyishi». ⁵ Nyamukazi, erhi: «Kazibuhire? » Nabo, mpu: «Ho aciba anazibuhire» Tobiya anaciyushula, erhi: «Ci ye larha».

⁶ Ragweli anacihama, amuhôberanya, avugumula emirenge. ⁷ Anaciderha, erhi: «Osuhrwe mwana wâni, sho ali mubusi oshingânîne! Aye! iragi libi okubona aba muhûrha omuntu walimushinganyanya n'owakazâg'ijira amarahabale kulya! Ashub'iciyôha omu birhugo bya Tobiya alaka bwenêne.

⁸ Naye mukâge Edna arhondêra okulaka; omwali Sara naye ko nako alaka. ⁹ Anacigend'ibâga omwanabuzi abayankiriramwo kwinja. Erhi bayusa okuyô ga n'okucikalaba n'erhi baba bakolaga bacîlambwire balya, Tobiya anacibwîra Rafaheli, erhi: «Mwene wirhu Azariyasi, bwîraga Ragweli ampe oyu mwali wi rhu Sara».

¹⁰ Ragweli anaciyumva birya binwa, anacishuza nyamwana, erhi: «Olye, onanywe, onagend'igwîshira bwinja. Bulya nta wundi muntu wankayanka Sara okuleka we wenene, mwene wirhu. Nani nienene ntagwerhi obuhashe bw'okumuha owundi muntu okuleka we, bulya wene we mwene wirhu wa hofi. Ci konene nakubwîra okunali mwana wâni.

¹¹ Namamuha balume nda muli bene wirhu na boshi banakaz'ifa obudufu bankanaderha mpu bamuyegera. Na buno, mwana wâni, olye onanywe, Nyamuzinda yêne akola aho.»

Tobiya ayanka Sara

Tobiya anacishuza, erhi: «Ntalye ntananywe kuhika otwe olwo lubanja lwâni». Ragweli anacimubwîra, erhi: «Namakujira, omuhâbirwe, nka kulya binadesirwe omu citabu ca Musa, n'empingu erhegesire mpu omuhâbwe. Rhola mwâli winyu oyo. Ala oku okola mushinja wâge, naye akola mwâli winyu, ye oyu wamahâbwa loshi kurhenga ene. Nnâmahanga w'enyanya akuhe omulagi mw'obu budufu bw'ene, mwana wâni, akubabalire, anakuhe omurhûla».

¹² Ragweli anacihamagala omwâli Sara, naye anaciyisha emunda ali, erhi aba amagwârha omwâli okuboko, akuhà Tobiya anacimubwîra, erhi: «Yankaga ye nk'oku irhegcko na ecitabu ca Musa cinadesire, nkuhîre ye abe mukâwe. Rhôlaye, mugende bagumaguma emunda sho ali. Na Nyamuzinda w'enyanya akuhe iragi n'omurhula!»

¹³ Anacihamagala nina wa nyamunyere, anacirhumiza mpu bamulerhere akaratasi, anaciyandika kulya karatasi obuhashe bw'okuhâna omwâli bwo bunaligi buhya, kw'obwo buhashe aderha oku ayemire okumuhà ye nka mukâge omu kukulikira oburhegesi

bw'irhegeko Iya Musa. 7, 11: Omu mahugulo g'ecilatini, Ragweli adesire, erhi: «Nyamuzinda wa Abrahamu, Nyamuzinda wa Izaki, na Nyamuzinda wa Yakobo abe haguma ninyu. Yene abahebe haguma, abasimise n'omugisho gwâge». ¹⁴ Okubundi barhondêra okulya n'okunywa.

¹⁵ Ragweli anacihamagala mukâge Edna, anacimubwîra, erhi: «Mwâli wirhu, orheganye ecindi ciyumpa c'okuhekamwo Sara», ¹⁶ Nyamukazi anacikanya, agend'irheganya encingo omu ciyumpa nka kulya iba ananaderhaga, anacihiramwo namunyere. Naye anacirhondêra amuvugumulirakwo emirenge, buzinda ahorhola erya mirenge yâge anacimubwire erhi: «Olangalire! mwâli wâni, Nyakasane w'empingu ahindule ogu mutula gwâwe okuba masîma! Ola ngalire, mwali wâni!» Nyamukazi anacihuluka.

8

VIII. Enshinda

¹ Erhi bayusa okulya n'okunywa, balonza okuj'igwîshira, Baheka nya mwanarhabana, bamuhira omu yâge nyumpa. ² Tobiya anakengera birya binwa bya Rafaheli: anayômola omu nshoho yâge bulya budiku na gulya murhima gw'enfi, anabisirhirira aha lukalango lw'obukû. ³ Akabayo k'erya nfi kacîka olya shetani, ayaka, aja omu bihugo by'e Mîsiri y'enyanza. Rafaheli anacimukulikirayo agend'imushwekerayo. ⁴ Banacihuluka banaciyigala enyumpa. Tobiya anacizûka oku ncingo anacibwîra Sara, erhi: «Mwali wirhu, zûka rhushenge rhuhûne Nnâmahanga arhubabalire anarhulange». ⁵ Anacizûka, barhondêra okushenga n'okuhûna mpu babone akalamo bakaderha mpu: «Oj'irenge, Nyamuzinda w'ababusi birhu n'izîno lyâwe lij'irenge emyâka yoshi omu ngasi bûko. Amalunga gakukuze, n'ebiremwa byâwe emyâka n'emyâka! ⁶ We walemaga Adamu, wanacimuhâ owakamurhabâla anakamugwasa, ye mukâge Eva na bombi bo babusire abantu boshi. Wadesire erhi kurhakwânîni omuntu ayorhe yêne, rhumuhe owakamurhabâla omushushire. ⁷ Na bunôla Yagirwa, arhali miru garhuma nayanka oyu mwâli wirhu, ci omu kushimba okunali. Ojire rhubone obwonjo nie naye, rhulinde rhushosihalira haguma. ⁸ Bombi oku bali babirhi banacishuza, mpu: «Amen, amen». ⁹ Banacija iro obwo budufu.

Ragweli anacizûka, anacihamagala abambali, bakanya bagend'ihumba enshinda. ¹⁰ Erhi amaderha, mpu: «Arhag'ifa n'abandi balekirhushekera n'oku- rhujacira». ¹¹ Erhi baba bamahumba omwina, Ragweli akanya aja ebwa nyumpa, aha magala mukâge, anacimubwîra, erhi: ¹² «Orhume mwambali-kazi muguma ajemwo, alole erhi acizîne, Iyo erhi akaba anafire rhuhash'imubisha n'abandi barhamanyiri». ¹³ Banacirhuma o]ya mwambali-kazi wabo, anaciyasa omuliru. anaciyigula olumvi: anacija omu nyumpa, ashîmâna bali iro banagwîshîre haguma. ¹⁴ Olya mwambali-kazi wabo anacihuluka, ababwîra, erhi: azîne na ntahibi hirimwo. ¹⁵ Ragweli akuza Nyamuzinda w'empingu anaciderha, mpu: «Oyagirwe, Nyakasane na ngasi bukuze bwîmâna, oyagirwe emyâka yoshi! ¹⁶ Oyagirwe, bulya wamansîmîsa, arhali oku nakag'icikêbwa kwo kuciyîshire, ci wamarhujirira nk'oku obwonjo bwâwe bunali bunene. ¹⁷ Oyagirwe, bulya wababalire aba bana b'ecûsha bombi. Obashobôze, Nyakasane obwonjo n'obucire n'akalamo kabo kayurhire omu busîme n'obwonjo bwâwe». ¹⁸ Okubu- ndi anacibwîra abarhumisi mpu batulire omwina burhacicanûla.

¹⁹ Anacibwîra mukâge mpu ajire migati minji, naye akanya aja ebwa lugo lw'ebintu byâge ayîsha adwirheyo mpanzi ibirhi, ngandabuzi ini, anaciderha mpu babirheganye, nabo banarhondêra okubirheganya.

²⁰ Anacihamagala Tobiya anacimubwîra erhi: «Nsiku ikumi n'ini zoshi o rhafukunya hano, ci waberaho omu kulya, omu kunywa na ntyo osimise iroho Iya mwâli wâni owali wamarhindibuka n'amalumwa. ²¹ Omu bintu byâni byoshi, orhôlembwo bwona buno, ecigabi ca kabirhi^d, kandi ogende mugumaguma emunda sho ali. N'ecindi cigabi cisigire, mango nafa

^d8.21 : Emyanzi eyêrekîre obuhya hwa Sara, eshushine n'emyanzi y'obuhya bwa Rebeka

niono rhwene mukanie, canaba câwe. Olangalire! Mwana wâni, ndi sho, na Edna ali nyoko, rhuli eburhambi bwâwe n'ebwa mwâli winyu buno n'emyâka yoshi. Olangalire, mwana wâni!»

9

VI. Obuhya bwa Tobiya

¹ Okubundi Tobiya anacibwîra Rafaheli erhi: ² «Mwene wirhu, Azariyasi, yanka barhumisi babirhi na ngamiya ibirhi oje e Ragesi. ³ Oje emwa Gabayeli: omuhe eri ikontora. Orhôle ziryâ nsaranga, onamubwire ayîshe eno oku buhya. ⁴ Bulya wene omanyire oku larha adwîrhe aganja ensiku, n'erhi na nkalegama lundi lusiku luguma nanamubabaza bwenêne. ⁵ Wabwîne kurhi Ragweli anahigaga, nani ntankahama akanwa kêge». Rafaheli anacilikûla na ba lya barhumisi bani na ziryâ ngamiya oku ziri ibirhi, baja e Ragesi omu Mediya. Bahika aha mwa Gabaeli. Anacimuha liryâ ikontora anacimubwîra oku Tobiya mugala wa Tobiti anayansire omûkazi n'oku amulalisire mpu aje oku buhya. Anaciyimuka, amuganjira orhushoho nk'oku rhwalikwo akashe, barhuhira oku ngamiya. ⁶ Banacizûka lubungubungu, baja oku buhya. Banacija aha mwa Ragweli, banacishimana Tobiya acilambulire oku cibo; ahama, amulamusa, Gabaeli avugumula emirenge, anacimubwîra, erhi: «Muntu w'okunali, waburhagwa n'omuntu w'okunali, muntu mushinganyanya, muntu wa marhabale manji, Nyakasane amuyandagalize omugisho gwâge gw'empingu, we na mukwi, ishe na nina wa mukâwe! Ayagirwe Nyamuzinda ocirhumire nalolakwo enshusho menemene ya muzala wâni Tobiti!»

10

Tobiya ashubira emwabo

¹ Muli ago mango, Tobiti, ngasi lusiku erhi anaganja emiregerege, inga omu kugenda inga omu kugaluka. Ezo nsiku zahika n'omugala arhagaluka. ² Lero akaciderheza, erhi: «Ka kugwârha bamugwarhirage eyo munda? Nisi Gabaeli ka kufa afirage, na ntyo abula wamuha ziryâ nsaranga». ³ Arhangira okuyumva omungo. ⁴ Mukage Ana anacimubwîra, erhi: «Mugala wâni kufa oku afire arhaciri w'omu bazîne». Anacirhondêra avugumula emirenge, akalakira omwana wâge, akaderha, erhi: ⁵ Yajeewe, mwana wâni, carhumaga nkuleka nti ogende, we kamole k'amusu gani». ⁶ Tobiti anacikamukalihira, e rhi: «Hulika! leka binwa bya bene ebyo, mwâli wirhu! Ali mugumaguma. Hanali cindi cabahanzize okuyîsha; omuntu wagendaga naye ali muntu wa kucikubagirwa, anali w'omu bene wirhu. Orhacilibuze erhi ye orhuma, mwâli wirhu: ci ye ala». ⁷ Nyamukazi anacimushuza erhi: Orhakambwîra ntyo, orha nshundule, omwana wâni afire. Nyamukazi anacikweba embuga, ahenguza muli erya njira omugala agendamwo na ntyo ngasi lusiku; na ntâye wankaha shire okumurhuliriza. Erhi izûba lyazikaga, naye anashubire omu nyumpa, abugumule emirenge, alake obudufu boshi buzira kubona iro.

Erhi ziryâ nsiku ikumi n'ini Ragweli ahigaga mpu ajiriramwo omwali olusi ku lukulu zihika, Tobiya anacija emunda ali anacimubwîra, erhi: «Waliha nse ngarusirage, nkola nagenda, bulya manyire oku larha na nyama bakola bama nya mpu barhakacimbonakwo. Nkusengire larha ondikulage nje emunda larha ali. Nakumanyisize bworhere buci namulesiremwo». ⁸ Ragweli anacibwîra Tobiya, erhi: «Bera aho, bera aho, mwana wâni, narhuma entumwa emunda sho Tobiti ali, banaj'imumanyisa emyanzi yâwe». ⁹ Tobiya azikira bwenênc, erhi: «Nanga ciru n'ehitya, ondikulage duba nje emunda larha ali». ¹⁰ Ragweli anaciyimuka, anaciha Tobiya omûkazi wâge Sara, na ecigabi ca kabirhi c'ebintu byâge . Abambali, abambali-kazi, enkafu, ebibuzi n'endogomi, engamiya, emishangi, ensaranga n'ebirugu

(Murh 24), Raheli (Murh 29); muka Samsoni (Bac 14). Cikone lero ahali h'okuhûna engulo (Murh 34,12) ishe wa nyamunyere anaba ye sholôla engulo.

by'omu nyumpa.

¹¹ Anacibasezera, bagenda boshi bashagalusire; anacibabwîra Tobiya, erhi: «Oyorhe bwinja, ogende bwinja, mwana wâni! Nyamuzinda w'empingu aku shokolere we na mukâwe Sara, mâshi nani nsinze oku bana binyu embere nfe». ¹² Anacibwîra omwali Sara, erhi: «Ojage emunda shazâla wâwe ali, bulya ku rhenga ene bakola babusi bâwe nk'abanakuburhaga bonêne. Ogende n'omu rhûla, mwâli wâni, nkaz'iyôrha nayumva aminja kuli we amango nancibamwo omûka goshi». Erhi ayus'ibalamusa, abasêzera.

Edna naye anacibwîra Tobiya, erhi: «Mwana na mwene wirhu muzigirwa, Nyakasane akuhêke, mâshi nani mbone bagala bâwe na ba mwâli wâni Sara e mbere nfe. Embere za Nyakasane nkuhire oyu mwâli wâni, irhondo orhamubabazagya ciru n'eriguma omu kalamo kage koshi. Mwana wâni, ogende n'omurhûla! Kurhenga ene nkola ndi nyoko, na Sara mwâli winyu. Mâshi nirhu rhubone eryo iragi omu nsiku zoshi n'obuzîne bwirhu». Anacibanunugurha bornbi, anacibasêzera mpu bagende n'omurhûla.

¹³ Tobiya anacirhenga aha mwa Ragweli yeshi ali mutaraga, anashagalusire, ayîsha akuza Nyakasane w'empingu, ye mwâmi w'ebintu byoshi, kuli okwo anagendesize amajira gâge goshi. Agisha Ragweli na mukâge Edna anacide rha, erhi: «mbe n'iragi ly'okukaz'ibakenga n'okubakuza omu nsiku z'akalamo kâni koshi!»

11

VI. Tobiya ahika aha mwâbo: olw'amasu

¹ Erhi bahika aha Kaserini oli ah'ishiriza Iya Ninive, Rafaheli anaciderha, erhi: ² «Omanyire kurhi rhwasizire sho ayosire. ³ Rhukola rhwalibi rha, rhushokolere mukâwe, rhugend'irheganya enyumpa ayîsh'ijamwo.» ⁴ Banacishokola oku bali babirhi. Anacimubwîra erhi: «Fumbarha erya ndulwe omu maboko gâwe». Akabwa nako kanacigenda nabo, kashokolera Rafaheli na Tobiya.

⁵ Ana ali atamire erhi adwîrhe ahengûza omu njira y'omugala. ⁶ Anacila ngira ayishire, anacibwîra ishe, erhi: «Ala, mugala wâwe ala oyishire n'olya mulume banagendaga bornbi». ⁷ Rafaheli anacibwîra Tobiya embere bahike hali ishe, erhi: «Manyire oku amasu gâge gayiguka. ⁸ Oyîsh'ishîga amasu gâge n'erya ndulwe y'enfi, obufu mu bwanagwârha, kandi bwanaja bwarhenza galya magamba g'amadôka, n'aho sho anashub'ibona naye obulangashane».

⁹ Ana alibirha, acihonda omw'igosi ly'omugala, anacimubwîra, erhi: «Obu namakubona, mwana wâni, nanacifiraga». Anacivugumula emirenge. ¹⁰ Tobiti naye anaciyimuka, aja ahukuza eyi n'eyi ayisha omu muhango gujire omu ngo. ¹¹ Tobiya anacija emunda ali n'erya ndulwe y'enfi omu nfune; ayibûhira oku masu gâge, amugwârha, anacimubwîra, erhi: «Olangalire, larha!» amuhirako obufumu, analinda hisanzi hisungunu, ¹² buzinda, na ngasi kuboko, amudokôla ehishisha oku burhambi bw'amasu. ¹³ Ishe aciyôha omw'igosi lyâge, ¹⁴ avugumula emirenge, anaciderha, erhi: «Nakubwîne, mwana wâni, kamole k'amasu gani!» Anaciderha, erhi: «Ayagirwe Nyamuzinda, liyagirwe n'izîno lyâge likulu bwenêne, bayagirwe na bamalahika bâge batagatifu boshi. Izîno lyâge likaz'iyôrha libaho, bayagirwe na bamalahika bâge emyâka yoshi! ¹⁵ Bulya yêne alirhanzirimpa obuhane na lola oku niono ndwîrhe nabona buno mugala wâni Tobiya».

Tobiya anacija omu nyumpa, ayishakuza Nnâmahanga n'izu linene; anacimanyisa ishe oku okubalama kwâge koshi kwagendesire bwinja, oku a dwîrhe ensaranga, oku anashe bire n'omûkazi Sara mwali wa Ragweli, erhi: «Lola oku ali hofi n'omuhango gw'e Ninive».

¹⁶ Tobiti anacikanya aj'iyankirira omwalikazi, yeshi n'omwishingo, anayisha akuza Nnâmahanga kuhika aha muhango gwa Ninive. N'abantu b'e Ninive balangiraga aja akanyagira n'emisi yâge yoshi, lero barhanacimugwarhiri oku kuboko, basomerwa. Na Tobiya aja ahamagaza oku Nyamuzinda anamuberire obwonjo anamuyigwire amasu.

¹⁷ Tobiti anaciyegera hofi na Sara, muka omugala Tobiya, anacimubwîra, e rhi: «Oyishe

mugumaguma weshi mwâli wâni. Ayagirwe na Nyamuzinda owakuhisagya eno mwirhu, mwâli wâni. Sho agishwe na mugala wâni Tobiya agishwe, nâwe wene ogishwe mwâli wâni! J'omu mwâwe, ozibuhire, oli n'omugisho n'obusîme, mwâli wâni». Olwo lusiku Abayahudi boshi b'e Ninive basîma.¹⁸ Nabo banacyisha Ahikari na Nadani, bagala ba mukulu wa Tobiti, nabo bashagaluka kuli okwo.

12

XI. Malahika Rafaheli acimanyisa

¹ Erhi ensiku nkulu z'obuhya zihwa, Tobiti anacihamagala omugala To, biya anacimubwîra, erhi: «Mwana wâni, lola kurhi waha oyo muntu omukamarho gwâge na kurhi wankamuyushulira». ² Tobiya anacishuza, erhi: «Larha, mukamarho muci nankamuha? Ntankaheza bici erhi nakamuha ecigabi ca kabirhi c'ebirugu anadwîrhe rhwe naye. ³ Anangendine mugumaguma, anabusire mukanie, anandwîrhîre ensaranga, amanakubuka, luhembo luci na nkamuhaga?». ⁴ Tobiti anacishuza, erhi: «Neci kukwânîne ayanke ecigabi ca kabirhi c'ebi birugu anayishaga adwîrhe». ⁵ Tobiya anacimuhamagala owabo amubwîra, erhi: «Yankaga ecigabi ca kabirhi c'ebi wali odwîrhe, gwo mukamarho gwâwe, onagendage n'omurhûla».

⁶ Okubundi Rafaheli anacibahêka mahwe oku bali babirhi anacibabwîra, erhi: «Mukuze Nyamuzinda mumuhêke irenge embere z'ebiremwa binabamwo omûka byoshi oku minja anamujirire, omu kukaz'ikuza n'okuyîmba izîno lyâge. Mumanyise abantu boshi ebi Nyamuzinda amujirire, murhanarhindiraga okukamuvuga omunkwa. ⁷ Kuli kwinja okulanga ihwe lya Mwâmi, ci konene kuli kwinja okumanyisa n'okuyaliza aminja ga Nyamuzinda^e. Mukajira amija, nta bubî bwankamujakwo. ⁸ Okushenga, omu kucîshalisa okunali, n'okukajira amarhabale omu bushinganyanya, ebyo bilushire obugale burhalimwo bushi nganyanya. Kuli kwinja kulusha okukahâna oburhabale ahali h'okubika obuhi rhi bw'amasholo. ⁹ Amarhabâle ganafungire omuntu oku lufu, ganamukulire n'ebyâha. Banyakujira marhabâle, ensiku zâbo zayunjula kalamo. ¹⁰ Abajira ecâha n'okurhashinganini bali bantu bacîshomba bonene. ¹¹ Nababwîra okunali koshi, ntabafulike ciru n'ehitya. Narhanzir'ibabwîra nti kuli kwinja okubika ihwe lya mwâmi n'okumanyisa n'okuyaliza n'obukuza boshi emikolo ya Nyamuzinda. ¹² Ala oku galya mango wakazâg'isalira we mâ shi na Sara, nani nakaz'ikengêza ebyo by'amasala gâwe emwa Nyakasane, kuguma n'amango wakazâg'ibisha emifu. ¹³ Mwa galya mango orhakazâg'irhi ndira okuzûka, okuleka ebiryo byâwe n'okugenda n'okuj'ibisha omufu, narhu mwa emunda oli mpu nkurhangule. ¹⁴ Ci, kuguma Nyamuzinda anantumire mpu nkufumye na mwalikazi wâwe Sara. ¹⁵ Niono nie Rafaheli muguma w'omu bamalahika nda, balya bakagenda n'okuja embere z'irenge lya Nyakasane».

¹⁶ Ba-Tobiya oku bali babirhi barhemuka, bakumba bubî, bayôboha bwe nêne. ¹⁷ Anacibashuza, erhi: «Murhayôbôhe, omurhûla kuli mwe! Mukuze Nyamuzinda ensiku zoshi. ¹⁸ Niono amango nali haguma ninyu, arhali buhashe bwâni bwarhumaga nabêra haguma ninyu, ci oku bulonza bwa Nyamuzinda. Mumukuze ensiku zoshi, munayimbe irenge lyâge. ¹⁹ Orhakazâg'imbona nalya, ci wakarhangala n'ebiri nka bilôrho. ²⁰ Na bunu mukuze Nyakasane o mw'igluu lyoshi, munakavuga Nyamuzinda omunkwa. Loli oku nkola nasôkera emw'olya wantumaga. Muyandike ebyo byanamuberire byoshi». ²¹ Anacisôka, nabo bazûka, ci konene barhacihashaga okumubona. Bakakuza, bakayîmba irenge lya Nyamuzinda, banamuvuga omunkwa kuli ago minja anabajiriraga, na kuli okwo babonekeragwa na malahika wa Nyamuzinda.

^e12.7 Abagula b'abâmi barhcgisirwe okulanga amahwe ga hannahamwabo lyo amahano gâbo garhag'ihagalikwa n'ababisha. Ci kone okumanyisa ohuzigire bwa Nnâmahanga kohe, kurhankalerha mbaka nci. Ci kuli kuhamiriza obwonjo n'okuli obuhashe n'obuzigire bwa Nnumahanga.

XII. Olwimbo Iwa Tobiti

¹ Tobiti anaciderha, erhi:

«Ayagirwe Nyamuzinda ozine ensiku zoshi n'obwâmi bwâge bugandaze ensiku zoshi!

² Bulya anahane, anabulibabalira. Anahebe omuntu idako bwenêne, ekuzimu; abuli muyôkola na ntâco cankacifulika okuboko kwâge.

³ Mumuvuge omunkwa mweshi bene Israheli, embere z'amashanja oku amuhiraga muli bo.

⁴ Muli bo abamanyisize obuhashe bwâge. Mumuheke irenge embere z'ebiremwa byoshi, bulya ye Nyakasane na Nyamuzinda wirhu; ye Larha, ye Nyamuzinda emyâka n'emyâka.

⁵ Anabahane erhi mabi ginyu garhuma; na mweshi ashub'ibabalira omu gandi mashanja goshi, emunda mwanashandabanire.

⁶ Mukashubira emunda ali n'omurhima gwinyu goshi n'iroho linyu lyo shi, omu kukajira okunali embere zâge, ashub'iyêrekera emunda muli, arhanacibafulike obusû bwâge. Mulolage ebi akozire muli mwe, munamukuze n'emisi yinyu yoshi; mukuze Nyakasane w'obushinganyanya, mukuze omwâmi w'e myâka yoshi. Niono eno munda nahêkagwa bujâ, ntahusa kumukuza, na nyere kane abuhashe bwâge n'obukulu bwâge embere z'amashanja g'aba nya-byâha. Abanya-byâha, galuki omu bushinganyanya. Ndi wa nkamanya, hali amango ankabarhonya anababalire.

⁷ Nakuza Nyakasane, n'omurhima gwâni gwakuza Omwâmi w'empingu n'enshagali gwanashagaluka.

⁸ Boshi bakamukuza n'okumuhêra irenge lyâge aha Yeruzalemu. ⁹ Yeruzalemu, cishagala citagatifu, Nyamuzinda akuhana erhi bijiro bibi by'abana bâwe birhuma, ci konene ashub'ibabalira abana b'abashinganyauya.

¹⁰ Ovuge Nyakasane omunkwa bwenêne, onakuze Nyakasane w'enyanya emyâka n'emyâka, lyo aka-Nyamuzinda kage kayûbakwa muli we n'obusîme bunene. Lyo asîmîsa muli we balya bahêkagwa bujâ, anayerekanire muli we obuzigire bwâge bw'ensiku n'amango oku balagirire.

¹¹ Obulangashane bwayisha bwalaza, bwamolekera empande z'igulu zo shi. Amashanja manji gakarhenga kuli gaje emunda oli, n'abantu b'e mpande zoshi z'igulu bashagamukira ebw'izîno lyâwe litagatifu, bakayisha badwîrhe entûlo zâbo omu maboko gâbo, bazidwîrhîre Omwâmi w'empingu. Obûko bwa ngasi lubero bwakuza izîno lyâwe we cishagala cîsho gwa emyâka n'emyâka.

¹² Abakuhinde bakahindwa, bakahera abalonzikuheza, bahenangula enkuta zawe, eminara yâwe, banayôca enyumpa zawe. C'abakurhînya bagishwe ensiku zoshi.

¹³ Okanyagye, oshagaluke mweshi n'abana b'abashinganyanya, bulya boshi bashubûkira haguma. Bakuze Nyakasane w'emyâka n'e myâka.

¹⁴ Iragi lyâbo abakusîma, abasîma n'omurhûla gwâwe! Iragi lyâbo abantu bankababala n'amalibûko gâwe, bulya muli we bayîsh'ishagaluka, banabone obushagaluke bw'ensiku n'amango.

¹⁵ Iroho lyani likuzize Nyakasane, ye Mwâmi mukulu.

¹⁶ Bulya Yeruzalemu anaciubakwe, lwo lugo lubamwo enyumpa yâge e myâka n'emyâka. Lyanaba iragi lyani erhi omu misigala y'obûko bwâni, nankacibona irenge lyâwe n'okukuza Omwâmi w'empingu! Emihango ya Yeruzalemu yanacishub'iyûbakwa n'enshangabuye, na ngasi gandi mabuye ga ngulo ndârhi. Eminara ya Yeruzalemu yayîsh'iyûbakwa n'amasholo n'orhucikirizo rhwayo rhuli embere rhwanayûbakwe n'amasholo gone gone.

¹⁷ Emirimbwa ya Yeruzalemu yabambwamwo amabuye minja ga ngasi lubero. Enyumvi za Yeruzalemu zanayimba enyimbo z'obushagaluke n'abantu b'omu Yeruzalemu banaderhe mpu Aleluya! Aganze Nyamuzinda w'Israheli; n'abagishe bayîsh'ikuza izîno lita gatifu emyâka n'emyâka! »

14

¹ Ntyo kwo Tobiti ashwinjire olwimbo !wâge.

XII. Ensiku nzinda za Tobiti n'eza Tobiya

Tobiti anacicifira n'omurhûla erhi aba akola agwerhe myâka igana n'ikumi n'ibirhi. Anacibishwa n'obukuze aha Ninive. ² Amango ahurhaga amasu ali agwerhe myâka makumi gali ndarhu n'ibirhi, erhi ashub'irhangira okubona, ka ndi alama omu bugale, anakajira amarhabâle manji. Anayushûla okukakuza Nyamuzinda n'ebirhangazo bya Nnâmahanga. ³ Erhi akola afa, anacihamagala omugala Tobiya, anacimukomêreza ebi binwa, erhi: «Mwana wâni, rhôla abana bâwe, ⁴ olibirhire olunda lw'e Mediya. Bulya nyemêra akanwa ka Nyamuzinda, kanwa kaderhagwa na Nahumu: byoshi byayîsh'ihongokera kuli Asuru na kuli Ninive, ebi abalâbi b'Israheli boshi badesire mpu byarhumagwa na Nyamuzinda byoshi byahongokera eyo munda, omu binwa byâbo nta ciru n'eciguma carhalukirwa, na ngasi ciguma cayisha omu mango gâco. E Mediya abantu banafuma okwo kulusha omu Sîriya n'omu Babiloni. Na kandi nyerni re, namanyire bwinja oku ebi Nyamuzinda adesire byanayisha binabe; na nta cinwa câge cankabulakuyôrha. Bene wirhu bayubasire omu cihugo c'Israheli boshi bahêkwa bujâ bashandabanywe kuli n'eco cihugo cinja: Ecihugo c'I sraheli coshi cashuba bwerûle, Samâriya na Yeruzalemu byaba bwerûle, aka-Nyamuzinda kashabulwa, kanarhang'iyôcibwa.

⁵ Buzinda Nyamuzinda anacibafe lukogo, Nyamuzinda anacibagalule omwo cihugo c'Israheli. Bashub'iyûbaka aka-Nyamuzinda, ci konene arhaciri nka aka-Nyamuzinda k'embere, okwo kuhika galya mango ganalaliragwa gahike. Enyuma ly'okwo, boshi banarhenga emunda bali bujâ, banashub'iyûbaka Ye ruzalemu w'irenge n'aka-Nyamuzinda kanashub'iyûbakwa nka kulya abalêbi b'Israheli banaderhaga.

⁶ N'amashanja goshi g'igulu, goshi oku ganali, ganayagalukira Nnâmaha nga, ganamurhinye bwinja, goshi ganaleka birya byâbo by'obukurungu ebya rhumaga baja omu by'obunywesi, na kandi banakuza okushingânîne Nyamuzi nda w'ensiku n'amango. ⁷ Bene Israheli banabe bacihali ago mango, boshi ba shub'iyibuka Nyamuzinda okunali, boshi bashubûzanya, baje aha Yeruzalemu, bayûbake n'omurhûla omw'ishwa ly'Abrahamu, banalihabwe. Bashagaluka abasîma Nyamuzinda okunali, n'abajira amabî n'ebirhashinganini bahirigirha omw'igulu lyoshi.

⁸ Na buno, bana bani, amarhegeko mbahire g'aga: Mukakolera Nyamuzi nda okunali, munakajira okumusimîsize. N'oku bana binyu mukabakomêreza okushimba ebishingânîne, okukajira amarhabâle, bakakengera Nyamuzinda banakakuza izîno lyâge ngasi mango okunali n'emisi yâbo yoshi. ⁹ Na buno, mwana wâni, rhenga e Ninive, orhacibêraga eno munda. ¹⁰ Mango wanabishe nyoko hofi nani, orhacilegemaga muli eci cihugo. Bulya mbwîne oku obulenzi bunji bulimwo, n'obunywesi buzira kubona nshonyi kuli byo. Olole, mwana wâni, ebi Nadabu ajirire Ahikari wamuleraga. Ka barhamubishaga anacizine? Nyamuzinda amubonesa nshonyi embere z'abantu boshi. Ahikari aja omu bulangashane na Nadabu aja omu ndunduli y'ensiku n'amango, bulya akazâg'ilonza okuyirha Ahikari. Omu kukajira amarhabâle, kwarhuma Ahikari afuma omurhego gw'olufu Nadabu ali amujirire, na Nadabu aba ye okumba omu murhego, gwanamukubunguza. ¹¹ Mubonerage aho, bana bani, ebi amarhabâle gajira n'ebi obulenzi bujira: kuyirha buyirha. Loli oku namacifira». Banacimugwishiza oku ncingo yâge, anacifa. Abishwa n'irenge bwenêne.

¹² Erhi nina afa, Tobiya amubisha aha burhambi bw'ishe. Anacigenda na mukâge, baja e Mediya, agend'iyûbaka aha Ekbani, aha mw'ishazâla Ra gweli. ¹³ Abajirira bwinja omu

bushosi bwâbo na buzinda ababisha aha Ekbatani omu Mediya. Tobiya ayîma omu bya Ragweli n'eby'ishe Tobiti. ¹⁴ Afa erhi a gwerhe myâka igana n'ikumi na nda, afa n'irenge. ¹⁵ Embere afe, ayumva anabona oku Ninive ashandwa, abona n'abadwirhwe bujà e Mediya na Oyarkari, mwâmi w'e Mediya; anacikuza Nyamuzinda kuli ebyo byoshi ajirire bene Ninive n'Asîriya. Embere afe, acishinga erhi Ninive orhuma, akuza Nyakasane Nyamuzinda w'emyâka n'emyâka. Amen!

YUDITI-Ἰουδὶθ - Judith^a

Enshokolezi

Ecitabu ca Yuditi cishambâla kurhi omulala mwîshogwa gwahimaga aba shombanyi bagwo erhi burhwâli bwa mukazi muguma burhuma, izîno lyâge ye Yuditi, kwo kuderha Muyahudi. Holoferno. arhumwa na Nabukondozori, mwâmi w'e Babeli, mpu a rhegeke igulu lyoshi n'okuseza abantu okuharâmya Nabukondozori yêne nka Nyamuzinda. Abayahudi balahira okufukamira Nabukondozori. Muli obwo bworhere n'ako kalamo kadarhi, mukana muguma wa bukenge kuli Nyamuzinda na wa bukengere bunji, Yuditi, abonekerwa.

Oyo mukana ahûna Nyamuzinda mpu amurhabâle. Arhenga e Betuliya anaciyêrekana embere za Holoferno. Erhi aba akola ali yêne n'omusirika mukulu wali wamalaluka, amutwa irhwe. Erhi abasirika ba Holoferno babona omusirika wabo mukulu amanigwa, bayôboha banayaka. Abantu ba mw'eco cihugo bakuza Yuditi banavuga Nyamuzinda omunkwa, bayimba irenge lyâge. Enyigîrizo z'eci citabu zidesire oku abantu bamanye bankakacilibuza n'ebi babona en'igulu. Eci citabu cirhumanyisa oku Nyamuzinda ye ohima shetani. Holoferno ali lwiganyo lw'obubî. Nka muhabûzi w'olubaga lwîshogwa, Yuditi ali lwiganyo lw' obwinja. Nyamuzinda ahîre abantu obuhashe bw' okuhima omushombanyi n'okuboko kuzamba kw'omukazi. Luli luhembo lw'amasala gâge. Eci citabu cayandikiragwa omu Israheli-Palestina ekarhi k'emyâka 120 na 80 embere ly'okuburhwa kwa Kristu.

EBIRIMWO

1. Bene Israheli barhêrwa na mwâmi w'e Babeti: cigabi 1-7
2. Yuditi ye murhondêro gw'okuhima: c. 8-16

1

I. Amatabâro ga Holoferno

Nabukondozori na Arfazadi

¹Mwali omu mwâka gw'ikumi n'ibirhi kurhenga mwâmi Nabukondozori ali mwâmi w'e Sîriya, na Ninive bwo bwali bwâmi bwâge; naye Arfazadi e rhi yeri mwâmi omu Banya-Mêdi, aha Ekbatani. ²Anaciyûbaka omu marha mbi g'Ekbatani enkuta z'amabuye marhendezo; obugali bwâge makoro a rhanu, n'obuli makoro ndarhu; ayûbaka olugurhu lwa makoro makumi gali ndarhu oku buli n'oku bugali makoro makumi arhanu. ³Oku mihango ayûbakirakwo eminara ya burherema bwa makoro igana na burhambirhambi bwa makoro makumi ⁴Enyumvi zonène zali za makoro makumi galindarhu burherema na makoro makumi ani bugali, mpu lyo engabo yâge ekaz'ihuluka caligumiza n'okugenda omungondo kwa balya basirika bagenda n'amagulu.

⁵Muli ago mago mwâmi Nabukondozori anacitula entambala oku wabo mwâmi Arfazadi omu kabanda kanene, kwo kuderha akabanda kali cihugo ca Ragau. ⁶Bacihira kuli ye abantu boshi banayûbakaga omu ntôndo, ab'oku Efrata, Tigri na Hidaspesi n'aba omu kabanda ka Arioki mwâmi w'Aba-nya-Elimeni na gandi mashanja manji gacigusha oku ngabo za mwene Sheleudi.

^a**1.0** [https://www.septuagint.bible/judith/-/asset_publisher/I5tBRIYCzctt/content/ioudith-kephalaio-](https://www.septuagint.bible/judith/-/asset_publisher/I5tBRIYCzctt/content/ioudith-kephalaio-1?inheritRedirect=false&redirect=https%3A%2F%2Fwww.septuagint.bible%2Fjudith%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_I5tBRIYCzctt%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2)

[1?inheritRedirect=false&redirect=https%3A%2F%2Fwww.septuagint.bible%2Fjudith%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_I5tBRIYCzctt%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-](https://www.septuagint.bible%2Fjudith%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_I5tBRIYCzctt%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2)

[1%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2](https://www.septuagint.bible%2Fjudith%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_I5tBRIYCzctt%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2), © Greek Orthodox Archdiocese of America (February, 3-2020). Ceci sera la source de tout mon texte grec sur le livre de Judith. Lyo idômero lyani lino oku cigereki c'ecitabu ca Yuditi

⁷ Nabukondonozori mwâmi w'Abanya-Sîriya arhegeka mpu abantu bâge boshi baje ekagombe, bo baligi aba Persi, oku bantu b'ebuzikira-zûba, ab'omu Silisiya, ab'e Damasko, ab'e Libano, ab'omu marhambi ga Libano n'abayûbakaga oku burhambi bw'enyanja, ⁸ amashanja g'e Karmeli, ag'e Galadi, ab'omu Galileya y'enyanja n'ab'omu kabanda kanene k'Esdrèloni, ⁹ abantu boshi b'e Samâriya n'ab'omu bishagala byâge byoshi, ecihugo ciri ishiriza Iya Yordani kuhika aha Yeruzalemu, Batani, Shelusi, Gadesi n'aba oku lwîshi lw'e Mîsiri boshi na Tafna, Ramsesi n'ecihugo coshi ca Gosheni, ¹⁰ kuhika enyanja Iya Tanisi na Menfisi, n'abantu boshi b'e Mîsiri kuhika oku lubibi lw'Etiyopiya. ¹¹ Ci abantu b'ebyo bihugo byoshi bagayaguza ebinwa bya Nabukondonozori mwâmi w'Abasîriya, barhacilungaga kuli ye mpu baje oku matabâro, bulya ba rhacimuyobohaga, banakazâg'ibona oku ali muntu okola ali yenene: bagalula entumwa zâge busha, ciru bababonesa nshonyi. ¹² Nabukondonozori anacikunira bwenêne erhi ebyo bihugo birhuma. Alahira okw'izîno ly'ishungwè lyâge, n'ely'obwâmi bwâge okucihôla n'okumalîra n'enôrho yâge olugo Iwa Silisiya loshi, olwa Damasko na Sîriya, abantu boshi b'e Mowabu, bene Amoni, ab'omu Buyahudi, Abanya-Mîsiri boshi, kuhika oku buzinda bw'enyanja zombi. Okulwîsa Arfazadi.

¹³ Ye na engabo yâge atulakwo mwâmi Arfazadi entambala omu mwâka gw'ikumi na nda, anacihima okwo kulwa. Acandabukakwo engabo y'Arfazadi, abalwira oku nfarasi zâge zoshi n'ebihêsi byâge byoshi. ¹⁴ Arhôla ngasi lugo lwâge, ahikira cingana aha Ekbatani, arhôla eminara yamwo, asherêza emirimba yamwo n'ebindi byalimbisagya olwo lugo byoshi abisherêza. ¹⁵ Agwarhira Arfazadi Omu birhondo bya Ragall, amllgwika amatllmu ga- ge, amllYirha loshi. ¹⁶ Okubundi arhabaluka n'engabo zâge, n'omwandu gw'abantu ba ngasi lubero banali naye. Anacihumûka, alisa, ahindisa engabo yâge nsiku igana na makumi abirhi.

2

Entambala y'olunda lw'ebuzikira-zûba

¹ Omu mwâka gwa kali ikumi na munani, omu nsiku makumi abirhi n'ibirhi z'omwêzi gwa burhanzi, barhondêra okuderha oku bwâmi mpu Nabukon donozori mwâmi w'Asîriya akola alonza okucihola omw'igulu lyoshi nk'oku anali amahiga. ² Anacishubûza entwâli zâge zoshi n'abarhambo bâge; banacijira ihano bufunda funda; anacirhôla omuhigo yêne omu kanwa kâge gw'okumalîra ecihugo coshi. ³ Boshi banacirhôla ogwo muhigo gw'okumalîra balya boshi barhashimbaga akanwa kâge. ⁴ Erhi aba amarhôla ogwo muhigo gwâge, Nabukondonozori, mwâmi w'A sîriya, anahamagala Holoferno, ye wali murhambo mukulu w'engabo zâge na wa kabirhi oku bukulu. Anacimubwîra, erhi: ⁵ «Omwâmi mukulu oku adesire kw'oku, ye mwâmi mukulu w'igulu lyoshi: Okanye ogende n'abantu bikubagirwa omu burhwâli bwâbo, ba bihumbi igana na makumi abirhi bagenda n'amagulu n'engabo erhali nyi ya bihumbi ikumi na bibirhi bya balwi b'oku nfarasi, ⁶ obulirhêra abantu b'omu bihugo by'obuzikira-zûba bulya barhayumvagya akanwa kani. ⁷ Obabwire barheganye idaho n'amîshi bulya nkola nabatulakwo entambala muli obu bukunizi bwâni; abasirika bani bakola bashandabana omu igulu lyoshi, banabanyâge. ⁸ Abatumisirwe ebibande muli bwo babumba emisima, n'emirhumba yabumba emigezi n'enyishi zihulula. ⁹ Nabagwarhamwo abajà kurhenga ebuzinda bw'igulu. ¹⁰ Kuli we okanyagye, ogend'ingwarhira eco cihugo câbo; bonene bayisha bacidwîrhe emunda oli, onabandangire kuhika oku lusiku lw'obuhane bwâbo. ¹¹ Kuli bacikanyi cirhagomba, isu lyâwe lirhababaliraga ciru n'omuguma, obanigûze, onahagule ccihugo câbo. ¹² Bulya niono ndahire mbofa, mbo nyagwa n'obwâmi akaba oku naderhaga ntanakujiziri na okuboko kwâni. ¹³ Kuli we wenene, omanyâge wankaderha mpu warhalukiza ciru n'oburhegesi buguma muli ebira binwa bya Nnahamwinyu, ci obishimbe bwinja nk'oku nakurhegesire, ojire duba.

¹⁴ Oku arhenga omu mwa nnahamwabo, Holoferno anahamagala ngasi banali bakulu boshi, abarhambo bakulu b'abalwi, abarhambulaga engabo y'Asuru. ¹⁵ Anacigabula abantu oku bagend'ilwa nka kulya mwâmi ananamurhegekaga: bihumbi igana na makumi abirhi bagenda n'amagulu na bihumbi ikumi na bibirhi balwa n'enfarasi; ¹⁶ anabakerekanya kulya bankanahash'ikerekanya engabo oku matabâro. ¹⁷ Omu kuhêka emizigo yâbo arhôla

engamiya, bapunda, ba punda-farasi mwandu, n'oku lwiko lwâbo, barhola ebibuzi, ebimasha, empene mwandu. ¹⁸ Kuguma barhola n'ebiryo, mwandu kuli ngasi mulume amasholo n'ensaranga zarhenga omu mbîko ya mwâmi, binji bwenêne.

¹⁹ Anacilikula aja oku matabâro ye n'omurhwe gwâge mpu abe ashokolera mwâmi Nabukondozori, anashandabane omu cihugo c'ebuzikira-zûba na ziryâ ngâlè zâge na balya banyakulwira oku nfarasi bâge, kuguma na balya basirika balambagira n'amagulu, boshi balume ba ntwâli. ²⁰ Abantu bayishaga babakulikire bâli mwandu nka nzige, nka mushenyi gw'okw'idaho, ntâye wa nkahashir'ibaganja erhi bunji burhuma.

Amashonezo g'engabo ya Holoferno

²¹ Barhenga e Ninive, bajira nsiku isharhu bagenda omu kabanda ka Be ktileti. Bagenditwa ecirâlo hofi n'entôndo yali eyegire Silisiya w'enyanya, ebwa kumoshô. ²² Anaciyanka engabo yâge yoshi, banyakulambagira n'amagulu, banyakulwira oku nfarasi, aba engâlè, akanya, ajija oku ntôndo. ²³ Arhema anahonjeka Puto na Ludu; anyaga bene Rasisi boshi, na bene Ismaeli ababa hofi n'irûngu, eburhambi bw'ecihugo ca Sheleoni. ²⁴ Akulikira Efrata yeshi, a rhulukana omu Mezopotamiya, ashandaza ebishagala byoshi byanali enyanya ly'omugezi gw'Abroni kuhika oku nyanja. ²⁵ Arhola ecihugo ca Silisiya coshi, anigûza ngasi balya banakazâg'irhangula okumucika, alinda ahika oku lubibi lwa Yafeti, eburhambi bw'Arabiya. ²⁶ Agorha bene Mediana boshi, ayôca enyumpa zâbo, anyaga n'amasò gâbo. ²⁷ Anacibungulukira omu kabanda ka Damasko amango g'okukalala emburho, ayôca amashwa gâbo goshi, anigûza ebibuzi byâbo, ebimasha byâbo, ahagula ebishagala byâbo, emanda zâbo zoshi azijira bwamwa, n'abana'rhabana boshi abageza oku boji bw'engôrho. ²⁸ Ajugumya abantu hoshi banayûbakaga oku burhamhi hw'enyanya, ab'e Si- doni, ab'e Tiri, abayûbakaga e Suri, e Okina n'abayûbakaga e Yama, e Azoti n'e Askaloni: bajuguma bwenênc embere zâge.

3

¹ Banacimurhumira entumwa z'okushenga omurhûla, mpu: ² «Ala oku rhwono rhuli bantu ba Nabukondozori, omwâmi mukulu, rhwono rhuli embere zâwe, orhujire nk'oku wankanalonza. ³ Ala enyumpa zirhu, ecishagala cirhu coshi. amashwa girhu g'engano, ebibuzi birhu, enkafu zirhu, na ngasi buso bw'omu nyumpa zirhu zoshi; byoshi biri embere zâwe, obikolese nk'oku wankanalonza. ⁴ N'ebishagala birhu ebi n'abantu balimwo boshi, rhuli baja bâwe. Oyishe olambagiremwo kulya onabwîne kuli kwinja. ⁵ Abo bantu ba- cihâna ntyo emwa Holoferno, banacimuyinginga n'ebyo binwa biri ntyo. ⁶ Anacirhola omwandagalo gwâge n'engabo yâge yoshi; anacihira abalanzi omu cihugo câbo; anacisingamwo abandi basirika omu balume banali ba ntwâli boshi. ⁷ Banacimuyankirira bôhe omu cishagala câbo coshi; bakayisha baya-mbirhe ebimane by'okushiga; bakayisha basama banarhimba engoma. ⁸ Aha-gula omu cishagala câbo coshi, anatwa emirhi yâbo. Banacimuyemerera okuhongola eby'abazimu omwo cihugo coshi, lyo amashanja goshi gaharâmya Nabukondozori yenene, na ngasi bûko bwâbo n'olulimi lwâbo lwamushenga nka Nyamuzinda wabo muguma yenene. ⁹ Alinda ahika ah'ishiriza ly'Esdrolini hofi na Dotaya oli hofi n'omuzinzi munene gw'entôndo z'e Buyahudi. ¹⁰ Anacihanda ekarhi ka Geba na Shitopoli- si; anacigezaho mwêzi mugumaguma adwirhage ashubuza analundika bwinja bwinja ebirugu by'engabo yâge.

4

Abayahudi bahiga okuhagalika Holoferno

¹ Bene Israheli bayûbakaga omu Yudeya banayumva kurhi Holoferno omu rhambo mukulu w'abalwi ba mwâmi Nabukondozori mwâmi w'e Sîriya, ahenyeraga agandi mashanja na kurhi ahenangulaga empero zâbo zoshi n'oku zihagula. ² Bamuyôboha bwenêne n'omungo gwa Yeruzalemu kuguma n'aka-Nyamuzinda wabo gwabagwârha. ³ Bulya lyaciri duba barhengaga ebwa kululizibwa na harhali hacigera nsiku olubaga lw'e Buyahudi loshi lwali lwamashubûzanya na ngasi birugu, oluhêrero n'aka-Nyamuzinda ebyo byoshi oku byali

byamasherezibwa, bashub'ibiha omugisho.

⁴ Banacirhuma entumwa omu cishagala ca Samâriya coshi, eyindi e Kona, e Beteroni, e Belmaini, e Yeriko kuguma na Koba, e Asora n'omu kabanda ka Salemi. ⁵ Balanga ngasi busongerwe bw'entôndo yanali ejire cnyanya kulusha, ebishagala byâbo babizonga lugurhu, babilunda biryo byankanabalanga ago mangog'entambala, kulya kuba erhi bacishuba bahaka emyâka. ⁶ Yoyakimu ye wali mudâhwa mukulu muli ago mango aha Yeruzalemu anaciyandikira abantu b'e Betuli n'aba e Betomestairi eyegire Esdreloni ah'ishiriza ly'akabanda kaye gire Dotaini oku kubahûna mpu balange ngasi kabokwe ka ntôndo koshi ⁷ bu lya eri njira ya kuja e Buyahudi; kandi kwanali kulembu okulanga abantu balek'igera bulya hali hantu hafunda ha kugera bantu babirhi bonene caligumi za. ⁸ Bene Israheli banacijira okwôla amarhegeko g'omudâhwa Yoyakimu n'Ihano likulu lya olubaga lwa bene Israheli batwaga, amango bali ekagombe aha Yeruzalemu.

Emisengero mikulu

⁹ Bene Israheli boshi balaka balakûla embere za Nyamuzinda, bacibabaza bwenêne. ¹⁰ Abalume, bakabo, abana babo, ebintu byâbo, ngasi bambali babo b'e bigolo, abalimya, n'abaja bagulagwa ensaranga, abo boshi bahira sunzu ecibunu omu kucibabaza. ¹¹ Abalume boshi ba bene Israheli, abakazi, abana banabaga aha Yeruzalemu banacikafukamiriza embere z'aka-Nyamuzinda, babumba amarhwe gâbo luvu, bakacigalanjula n'olya sunzu wabo embere za Nyamuzinda. ¹² Oluhêrero nalo balubwika sunzu; balaka bwenêne emunda Nyamuzinda wa Israheli ali boshi kuguma mpu abana babo balek'iba baja, bakabo mpira, mpu ebishagala kashambala kabo bilek'ishambûlwa, mpu oluhêrero lwâbo lulek'ihemulwa n'okunenaguzibwa n'agandi mashanja.

¹³ Nnâmahanga ayumva omusengero gwaho anabona kurhi balumirwe. Olubaga lwacîshalisa nsiku nyinji la omu Buyahudi n'e Yeruzalemu embere z'Oluhêrero lwa Nnâmahanga Ogala-byoshi. ¹⁴ Yoyakimu yerigi mudâhwa mu kulu n'abandi badâhwa banakazâg'ikola embere za Nnâmahanga n'abandi bo shi banali omu mikolo ya Nnâmahanga oku sunzu abali ecibunu erhi banad wirhe bahêra enterekêro yâbo ngasi lusiku, emisegero n'entûlo abantu bone ne balêrha omu bulonza bwâbo. ¹⁵ Ensirha zâbo zali nshîge oluvu, banakaz'ila kira Nyamuzinda n'emisi yaho yoshi mpu alole bwinja enyum pa ya Israheli yoshi.

5

Ihano ly'amatabâro omu ngabo ya Holoferno

¹ Banacimanyisa Holoferno, ye murhambo mukulu w'abalwi b'Asuru oku bene Israheli badwîrhe bacirheganya okulwa n'oku bafusire enjira z'omu ntôndo, oku bazungulusire enkuta oku ngasi ntôndo enali enyanya zinarhalusire ezâbo, n'oku bahizire emirhego omu ngasi rhubanda. ² Yeshi anaciyâka bwenêne n'oburhe, ahamagala abarhambo n'engabo y'e Mowabu boshi abakulu b'abasirika b'engabo y'e Amoni n'abashamuka b'oku burhambi bw'enyanja, anacibabwîra, erhi: ³ Mbwire nani bene Kanani lwo lubaga luci olwo luyûbaka omu ntôndo, bishagala bihi luyûbaka, omurhwe gwâbo gw'okulwa gwanahika omu bantu banga, buhashe buci bajira, na bulyo buci balwamo, mwâmi wabo ye ndi, ndi murhambo obadwîrhe oku matabâro? ⁴ Cirhumire bone omu bantu bayûbaka eno buzikira-zûba bo balahire oku eno munda ndi?

⁵ Akioro, murhambo wa bene Amoni boshi, anacimubwîra, erhi: «Nnahamwirhu ayumve akanwa k'omurhumisi wâge. Nanakumanyisa eby'okunali byoshi kuli olwo lubaga luyûbaka kula ntôndo enali hofi n'ecirâlo câwe, na nta bunywesi bwarhenga omu kanwa ka mwambali wâwe. ⁶ Olwo lubaga luli lw'oku bûko bw'Abanya-Kaldeya. ⁷ Bayûbakaga mîra e Mezopotamiya, ci barhayemeraga okukolera abazimu b'ahabusi babo b'eyo Kaldeya. ⁸ Barhenga omu njira y'ababusi babo bakaz'iharâmya Nyamuzinda w'e mpingu, Nyamuzinda banamanyaga bwinja bwinja oku ho anaba. Erhi bakagwa n'ababusi babo, babahêka kuli n'abazimu babo, bayaka aho bâbaga. bajiyûbaka handi omu Mezopotamiya nsiku ndi. ⁹ Oyo Nyamuzinda waho anacibabwîra mpu barhenge omu cihugo câbo, bagend'iyûbaka omu

cihugo ca Kanani; banacigend'iyûbaka eyo munda, n'erhi bayihika, bagala omu masholo, omu nsaranga n'omu maso g'ebintu mwandu. ¹⁰ Banacibungulukira omu cihugo c'e Mîsiri erhi ishali likali lyamazûka omu Kanani, banayûbaka eyo munda amango banacikazâg'ibonayo ebiryo byoshi; eyôla munda banaciluga bwenêne, ntâye wankacihashire okuganja ngasi bûko bwâbo. ¹¹ Mwâmi w'e Mîsiri anacibashomba, abarhindibuza n'omukolo gw'okujira amatofali, babajira kuligo bahinduka bajà. ¹² Banacilakira Nyamuzinda wabo, naye alibuza abanya-Mîsiri n'ebibande birhayishigi bafumu. ¹³ Abanya-Mîsiri banabalihirhakwo emwabo: ¹⁴ Nyamuzinda ayûmya enyanja Ndukula erhi bo barhuma, abageza omu njira y'e Sînayi, n'omu Kadesi-Barneya; anacikungusha abantu bayûbaka omu ntôndo boshi. ¹⁵ Bayûbaka omu cihugo c' Abanya-Amori; bahungumulamwo Abaheshiboniti erhi misi yaho erhuma. Erhi baba bamayîkira Yordani, ba nayûbaka entôndo yoshi, ¹⁶ balibirhakwo Abanya-Kanani, Abaferezeni, AbaYebuscni, Abanya-Sikemi, Abanya-Girgashi, babêra omwo cihugo nsiku nyinji. ¹⁷ Amango goshi barhanajira kubi embere z'oyo Nyamuzinda, anabagwase oku iragi lyâbo, bulya ye nabo bagaya obulyâlya. ¹⁸ Ci erhi banarhengaga omu njira abalangulaga banagukumuke n'okulwa kwa ngasi lubero, bahekwe bujâ omu by'ihanga, aka-Nyamuzinda wabo koshi bakajire bwamwa n'ebishagala byâbo binyagwe n'abashombanyi babo.

¹⁹ Buno, ebwa kuba bashubir'igomera Nyamuzinda wabo, barhenzirage emunda bajaga babashandaliza, bashubir'iyûbaka omu Yeruzalemu, banahira mwo oluhêrero lwâbo. Banacishub'iyûbaka omu ntôndo yali ekola eba irûngu. ²⁰ Na buno Yagirwa Muhanyi, akaba olwo lubaga lwajizire amabî, bagayisa oyo Nyamuzinda wabo, rhulole erhi muli bo munali eco cankarhuma bahimwa, ka ndi rhwanasôkera emwaho, rhwanabahima. ²¹ Ci akaba nta bubî balimwo, Nnawirhu kwanaba kwinja aharhalukire, bulya oyo Nyamuzinda wabo anaha sh'ibalwira, kandi obone rhwamarhenzayo okwarhubonesa nshonyi omu igulu lyoshi.

²² Erhi Akioro ayus'ishambaJa ebyo binwa, omwidudumo gwazûka omu ngabo yali ezungulusire enyuma n'abalimwo. Abarhambo ba Holoferno, kugu ma n'abantu bayûbakaga oku burhambi bw'enyanja na bene Mowabu baderha mpu bamuyirhe. ²³ N'ecarhuma bulya rhurharhinyiri abo bene Israheli. Luli lubaga lurhajira buhashe na misi mici y'okulwa kuzibu.

²⁴ Co carhuma rhwono rhwasôka, wabona oku balibwa na engabo yâwe yagirwa Holoferno.

6

Oburhe bwa Holoferno

¹ Erhi olubi luhwa muli balya bantu bâli bazongolosire endêko, Holoferno, omurhambo mukuJu w'engabo y'abalwi b'Asuru, anacibwîra Akioro na ngasi bandi bene Mowabu embere za oJubaga Jw'ahandi erhi: ² «Oli muntu mucu wâni Akioro na bala balimya bene Efrayimu, obu okola wajira obulêbi kuli rhwe, onakola warhubwîra buno mpu rhurhajag'ilwîsa bene IsraheJi ebwa kuba Nyamuzinda wabo anakabalwira!Ndi Nyamuzinda kuleka Nabuko-ndonozori? Yenene arhuma engabo yâge, anabaheze hano igulu, n'oyo Nyamuzinda wabo arhabayôkole. ³ Ci rhwono bambali ba Nabukondonozori wabona oku rhwabarhimbaguliza nka muntu muguma, barhankaderha mpu bacishomya embere z'enfarasi zirhu. ⁴ Rhwabayôkera eyo mwabo, n'entôndo zâbo zalaluka omuko gwâbo, orhubanda rhwabo rhuyunjule mifu. Barhabone misi y'okuhangaza embere zirhu, ci kukwânîne boshi bafe, kwo adesire mwâmi Nabukondonozori orhegeka iguJu lyoshi. ⁵ BuJya adesire, n'ebinwa byâge bi rhagaluka kone. Kuli we wâni Akioro wa bene Amoni we, odesire ebira binwa, ahala onajirire okubi, orhakacilola oku busu bwâni, kurhenga ene, kuhika ncihôle kulii balya barhengaga e Mîsiri. ⁶ Okubundi obwo, ecuma c'engabo yani n'omurhwc gwa bambali bani cakurhulungula enkanga na hano nshubûka, bakuhimbagulize, ofe. ⁷ Bambali bani bakola bakuheka omwo ntôndo, baji kuhira omu cishagaJa cigwerhe akafomeko. ⁸ Na hano ofa, wanafa haguma nabo. ⁹ Na kulya kuba olangalire oku barhagwarhwe, omanyane obusû bwâwe burhacizinzibalaga. Nadesire, na ntako kurhabe omu binwa byâni.»

¹⁰ Holoferno anacirhegeka abambali bali omu nyumpa mpu bagwarhe Akioro, bamuheke e Betuli, bamuhane emwa bene Israheli. ¹¹ Balya barhumisi banacimugwârha, bamurhenza omu cihando, bamuhêka omu kabanda, banaci rhenga omwo kabanda, basôkera oku ntôndo

bahika aha maliba gali hofi na Betuli. ¹² Abantu b'omwo lugo erhi bababona, banacirhola emirasano yâbo, banacishagamuka omu lugo, baja oku irhwerhwc ly'entôndo. Abalwa n'ama buye babacika okusôka omu kubabanda amabuye. ¹³ Banacizonga omu marha mbi g'entôndo, baziriringa Akioro, bamukweba halya erya ntôndo erhondêrera, banacishubira emunda nawabo ali. ¹⁴ Oku babunguluka oku ntôndo, bene Israheli banarhinda ahali; bamu shwekula, bamuheka e Betuli, baj'imuyêreka abakulu b'ccishagala. ¹⁵ Mw'ago mango, abo bakulu bali: Uziyahu, mwene Mika, w'omu buko bwa Simoni, Sha- brisi, mugala wa Gotonieli na Sharmisi mugaJa wa Melkieli. ¹⁶ Banacishubûza abashamuka b'oku lugo loshi, n'abana n'abakazi boshi balundukira bw'eyo endêko. Banaciyisha badwîrhe Akioro omu karhî k'olwo lubaga loshi, na Uziyahu anacimudôsa kurhi byabire koshi, ¹⁷ Anacibashuza, abashambalira n'olw'o lw'endêko ya Holoferno, ebinwa ananaderhaga omu karhî k'abarhambo b'A suru na ngasi bindi analogosire kuli bene Israheli byoshi. ¹⁸ Olubaga lwafukamiriza, lwaharâmya Nnâmahanga, lwayâma, mpu: ¹⁹ «Nnawirhu, Nyamuzinda w'empingu, olole obwo bucîbone bwâbo, obwonjo bw'okunenaguzibwa kw'olubaga lwâwe bukugwarhe, olole Yagirwa muli luno lusiku obusû bw'aba wagishaga! ²⁰ Barhuliriza Akioro banacimukuza bwenêne. ²¹ Erhi barhenga omw'ihano, Uziyahu amuhêka emwâge, n'abashamuka abaha oku mamvu. Banacirhondêra bashenga oburhabâle emwa Nyamuzinda w'Israheli muli obwo budufu boshi.

7

II. Ekurhêrwa kwa Betuli

Okurhêrwa kwa Israheli

¹ Erhi buca Holoferno arhegeka engabo yâge, emirhwe yâge yoshi, na balya bayishaga okubarhabâla mpu bagandûle bahêke ecirâlo e Betuli, bagwarhe obuhumana bw'entôndo, banalwise bene Israheli. ² Olwo lusiku abasirika babo boshi bagandûla; emisi yâbo omu kuganja abalume b'amatabâro bali bihumbi igana na makumi gali ndarhu ga bantu bagenda n'amagulu, bihumbi ikumi na bibirhi bya bantu bagenda n'enfarasi, buzira kuganja ab'emikolo n'abandi bayishaga babalusize: gwali mwandu guruhankaganjwa. ³ Banacitwa olugerêro omu kabanda hofi na Betuli aha iriba. Banacihanda omu murhambirhambi kuhika e Belaini na Dotaini, kandi kurhenga e Betuli kuhika e Shiyamoni ah'i shiriza Iya Esdreloni. ⁴ Bene Israheli erhi babona erya nkumo y'abantu, bayô boha, ngasi muguma akabwîra owabo erhi: «Lero abâla boshi bamalîra igulu. Nta ntôndo ejire enyanya, nisi erhi kafomeko, erhi hirhondo hyankalembere obuzirho bwâbo». ⁵ Erhi baba bamarhola ngasi muguma eby'okulwa, n'erhi baba bamayasa orhumole oku minara y'okulanga, bageza obwo budufu boshi babalinzire.

⁶ Oku lusiku lwa kabirhi, Holoferno ayîsha adwîrhe balya basirika bâge bagenda n'enfarasi boshi; abageza olunda bene Israheli bali, omu Betuli, alâba emihango y'ebishagala byâbo byoshi. ⁷ Arhangula amaliba gâbo goshi, aganyaga, anahiraho abalanzi; yêne ashubira emunda engabo yâge yali. ⁸ Na, erhi bamujaho, bene Ezau boshi, abarhambo ba bene Mowabu boshi, abarhambo b'oku lunda lw'enyanja, bamubwîra, mpu: ⁹ «Nnawirhu ayumve bwinja akâla kanwa Iyo engabo yâwe elek'itumirhwa. ¹⁰ Bulya olu lubaga lwa bene Israheli emisi yâbo bayihira arhali omu kulwa amatumu ci omu bulîrî bw'ezi ntôndo bayûbakamwo. Kurhali kulembu okusôka ezi ntôndo bayûbakamwo.

¹¹ Yagirwa orhaderhaga mpu okereke abantu okala wabalwîsa na ntyo harhahirime ciru n'omuntu muguma omu mirhwe yâwe. ¹² Obere oku lugerêro lwâwe, olange kwo abantu b'emisi yâwe, n'abarhumisi bawe bagend'ilanga amaliba garhenga omu marhambi g'entôndo. ¹³ Bulya ahola ho abantu b'e Betuli boshi bayîsh'ikadôma: enyôrha yabasêza okuhâna olugo lwâbo. Kuli rhwe rhwenene, rhukola rhwasôkera oku marhwerhwe g'entôndo ziri hofi, rhugend'itwayo amacûmbi g'okubalanga Iyo balek'ijira owarhenga omu lugo. ¹⁴ Ishali lyabahungumuliramwo na bakabo n'abana babo embere engôrho ebahôlereze; balambukira

omu njira z'aha bayûbaka. ¹⁵ Kandi wenene wanayi shig'ibahemba kulya kugalugalu banakwânîne, bulya barhalonzagya okuyîsh'i shiga n'omurhûla emunda oli.»

¹⁶ Ebyo binwa byasîmîsa bwenêne Holoferno n'engabo yâge; anacirhegeka mpu bajire okwo banadesire. ¹⁷ Cikembe ciguma ca bene Amoni cagenda na bene Asuru bihumbi birhanu, bahanda omu kafomeko k'entôndo, banyaga enyishi n'amaliba ga bene Israheli. ¹⁸ Nabo bene Ezau na bene Amoni basôka e ntôndo bagend'itwa icûmbi oku ntôndo ya Dotaini, banacirhuma abantu babo olundi lunda lw'ishiriza lya Egrebili hofi na Kusi, cishagala ciba hofi n'omugezi gwa Mokimuri. Abasigalaga omu ngabo ya Asuru bahanda omu kabanda, bakabumba bantu. Amahema gâbo n'ebirugu byâbo byajira olugerêro lw'o rhuyumpa rhunji rhunji, nabo bone bâli ngabo nyinji bwenêne.

¹⁹ Bene Israheli balakira Nnâmahanga Nyamuzinda wabo, erhi boshi bamarhemuka, bulya bamagorhwa n'abashombanyi babo, na ntako bankacihashire okubafumamwo. ²⁰ N'eyo ngabo ya bene Asuru yanacibazunguluka ntyo nsiku makumi asharhu: abalambagira n'amagulu kone, abagenda omu ngâlè n'abagenda n'enfarasi. Abantu b'e Betuli banacibona omuhako gwâbo gw'amîshi gukola buhwa. ²¹ Emina yagana, barhanacihashaga okunywa mpu batwe enyôrha, bulya bal'i kola bakagera amîshi babahà ga okunywa. ²² Abana babo balikola ba nta magala, abana babo barhorho na bakabo balembagûka n'enyôrha, bakahirima omu njira n'omu muhango, bulya nta misi bacigwerhe.

²³ Okubundi obwo, olubaga loshi lwanaciyisha, lwazunguluka Uziyahu n'aba rhambo b'olwo lugo, abana bagererire, abakazi barho, banaciyâma n'izu linene, banaciderha, banabwîra abashamuka, mpu: ²⁴ Nnâmahanga yenene atwâge olubanja ekarhî kirhu na ninyu kuli oku mwarhujirire ebwa kuba murhabwîraga bene Asuru ebinwa by'omurhûla. ²⁵ Rhwono buno rhurhacigwerhi burhabâle, Nyamuzinda aruhânnyire omu maboko gâbo, erhi aleka rhufe n'enyôrha nnene, rhunagukumukire ntyo embere zâbo. ²⁶ Mukanyagye mubahamagale buno, olugo muluhâne mpira emw'eyi ngabo ya Holoferno n'emirhwe yâge yoshi. ²⁷ Kwanaba kukulu barhunyangûze, barhuhêke bujâ, rhunagend'ilama ahali h'okubona n'amasu girhu abana birhu bafa, bakirhwe bafe n'abana kuguma. ²⁸ Abahamirizi birhu yo mpingu n'igulu, Nyamuzinda wirhu, Nnâmahanga wa balarha, ye warhuhana erhi byâha birhu birhuma n'ebyâha bya balarha lyo alek'ijira kwa bene oku ene la. ²⁹ Boshi caligllmiza banayâma, balaka bwenêne emunda Nyakasane Nyamuzinda ali n'izu linene.

³⁰ Uziyahu anacibabwîra, erhi mube n'obulungalire bone, mulinde zindi nsiku irhanu: mw'ago mango, Nnâmahanga Nyamuzinda wirhu arhuyerekeza obwonjo bwâge, bulya arharhulekerere kuhika ebuzinda. ³¹ Ezo nsiku zikagera n'oburhabâle burhacirhuyîshira, nanajira nk'oku muna desire. ³² Asengaruka olubaga, alushubiza oku cihando, balanga enkuta, eminara y'olugo lwâbo, abakazi n'abana babashubiza omu nyumpa. Boshi bâli bamatwika enjinga omu lugo.

8

III. Yuditi

Emyanzi ya Yuditi

¹ Muli ezo nsiku ogwo mwanzi gwanacihika kuli Yuditi mwâli wa Merari, mwene Uziyahu mugala wa Yozefu mwene Uzieli, mugala wa Elkia, mugala w'Ananiya mwene Gedeoni, mwene Rafeni, mwene Ashitobu mwene Eliasi mugala wa Helkiya mugala wa Eliabu mwene Natanaeli, mwene Salamieli, mwene Sarasadi, mwene Israheli. ² Iba Menashè, w'omu bûko bwâge na w'omu mulala gwâge, afaga gala mango barhema engano. ³ Bulya erhi adwîrhe akolesa abakazâg'ishweka emifumba y'engano, omw'ishwa, izûba likali lyamukomanga irhwe, ahirima oku ncingo yâge, afira aha Betuliya cishagala câge; banacimubisha haguma n'ababusi bâge omu ishwa lyali ekarhî ka Dotaini na Balamoni. ⁴ Yuditi ali amayôrha mukana omu mwâge myâka ini na myêzi ini. ⁵ Arhangira ihêma oku nyanya ly'enyumpa yâge, anaciyambala piri n'eyindi mishangi y'obukana. ⁶ Akazâg'icîshalisa ngasi mango kuleka omu

malaliro ga sabato, olwa sabato n'oku malaliro gw'omwêzi muhyahya, olw'umwêzi muhyahya, oku nsiku nkulu n'amango bene Israheli bakazâg'icisimisamwo. ⁷ Ali agwerhe omuhanda gurhali munyi, naye yêne ali w'iranga linja bwenêne. Iba Menashè ali amusigire amasholo, ensaranga, abambali, abambalikazi, enkafu n'amashwa; naye anabilanga bwinja. ⁸ Ntaye wankadesire mpu amushobeka kanwa kalebe, bulya arhinyaga Nnâmahanga bwenêne.

Yuditi n'abagula

⁹ Anacimanya ebijâci olubaga lwabwîraga omukulu w'ecishagala, obubule bw'amîshi bwamalonz'ibayîrha. Anacimanya kuguma ebinwa Uziyahu anababwîraga byoshi na kurhi abahigizagya oku ahâna olugo emw'Abanyasiriya enyuma lya nsiku irhanu. ¹⁰ Anacirhuma omwambalikazi wakazâg'ilanga ebirugu byâge byoshi, mpu bagend'ihamagala Shobrisi na Sharmisi, bashamuka b'e Cishagala. ¹¹ Banacija aha mwâge, naye anacibabwîra, erhi: «Nyumvi nani bakulu b'ecishagala ca Betuli. Bulya karhashinganini akanwa mwaderhaga embere z'olubaga mwa zino nsiku.

Mwahanyire eciragâne, mwanajira Nyamuzinda muhamirizi waco ekarhî kinyu, mwanâhizire oku mwahâna ecishagala emw'abashombanyi akaba Nyamuzinda arhamurhumiri oburhabâle muli ezi nsiku. ¹² Mw'oyo muligi bantu baci buno, mwe mwacishomagya okurhangula Nyamuzinda muli ezi nsiku z'ene, muyimangire Nyamuzinda ekarhî k'abantu. ¹³ Mwamahiraga Nyamuzinda-ogala -byoshi omu marhangulo, ntâco mweki mwanaciyumve. ¹⁴ Erhi aha murhayishi eciri ebulîrî bw'omurhima gw'omuntu murhanayumva bwinja entânya z'omu bukengere bwâge, kurhigi mwankamanyirira Nyamuzinda walemaga byoshi, mumanye umuhigo gwâge n'entanya zâge. Nanga, bene wirhu, arhali ntyo, ciru n'ehitya, murhakunizagya Nnâmahanga Nyamuzinda wirhu ¹⁵ Akaba arhalunzizi ukurhurhabîla muli ezo nsiku irhanu, acigwerhe obuhashe bw'okurhulanga omu zindi nsiku asimire, okurhumalîra embere z'abashombanyi birhu. ¹⁶ Mw'oyo mumanye murhahânaga eciragâne c'okuseza obulo nza bwa Nyakasane Nyamuzinda wirhu, bulya Nyamuzinda arhali nk'omuntu, yeki bakayerneza akantu omu kumusêza, nisi erhi mwene omuntu, oyu banka rhuliriza n'eby'empongano. ¹⁷ Co cirhumire omu kulinda obuyôkozi bwanka rhenga emwâge yêne, rhumuhune arhurhabâle, anayumvirhize omusengero gwirhu nk'oku yenene anasimire.

¹⁸ Bulya kurhasag'iyumvikana omu mpiriri z'iburha lirhu buno, ciru na buno nta bûko, nta mulala, nta cihugo, nta cishagala cidwîrhe caharâmya abazimu bajiragwa n'amaboko g'omuntu nk'oku byabaga omu nsiku za mira. ¹⁹ Okwôla kwo kwakazâg'irhuma ababusi birhu balekêrerwa bafe n'engôrho, banyagwe banamalirwe n'abashombanyi. ²⁰ Ci konene rhwono rhurhasag'imanya wundi Nyamuzinda orhali ye yêne; co carhuma rhulangelire oku arharhushombe rhwono, nisi erhi obûko bwirhu.

²¹ Bulya kandi okuhirima kwirhu kwo na kuhirima kwa Yudeya yeshi, oluhêrero lwirhu lwanasherezibwa na ntyo Nyamuzinda anacihôla kuli okwo omu muko gwa ngasi muguma muli rhwe. ²² Okuyirhwa kwa bene wirhu, oku nyagwa kwa ecihugo, okusherezibwa kwa akashambala kirhu, ebyo byoshi Nyamuzinda arhubarhuze byo oku irhwe lirhu, ciru n'omu mashanja, elya mu nda rhwankanahêkwa bujâ, kandi rhwanaba lwiganyo lubi na masheka g'abarhuhimaga ²³ Bulya ubujâ bwirhu burhahinduke iragi, ci Nyamuzinda Nnâmahanga ajira bube buhanya bwirhu. ²⁴ Buno, bene wirhu, rhuyerekage abandi bene wirhu oku obuzîne bwâbo rhwe buyegemîre, oku okulangwa kw'oluhêrero lwirhu, okw'aka-Nyamuzinda n'okw'oluhêro rhwe okwo koshi kushegemire.

²⁵ Kulusha aho rhukuze Nyakasane Nyamuzinda wirhu oruhizire muli gala marhangulo nka kulya anakazâg'ijirira balarha. ²⁶ Kengeri amarhangulo Nyamuzinda ajiriraga Abrahamu, amarhangulo ajiriraga Izaki n'okwayishiraga Yakobo koshi omu Mezopotamiya amango akazâg'iyabula amasò g'ebintu bya Labani, nalume wâge. ²⁷ Bulya rhwono arharhujiriraga nka balya arhangulaga n'omuliro erhi bajira omurhima mwinja, rhwono arhali kurhuhana arhuhanyire, ci kuba kuhanûla kurhuma Nyamuzinda ashurha abamuyegera.»

²⁸ Uziyahu anacimubwîra, erhi: «Ebi onadesire byoshi, obidesire n'omurhima gw'okunali na ntâye wankaganya ebinwa byâwe. ²⁹ Bulya arhali oku lusiku lw'ene lyo obulenga bwâwe omu

binwa bubonekine, ci kurhenga emurhondêro gw'ensiku zawe, olubaga loshi lwanabwîne obukengere bwâwe, bulya enke ngero z'omurhima gwâwe ziba nyinja bwenêne. ³⁰ Ci kwône abantu baligwerh we bwenêne n'enyôrha! Barhuseza okubajirira ebi rhwabalaganyagya n'okujira endahiro kuli byo. ³¹ Na bunôla orhusengererage bulya oba mukazi wa ku shenga, na ntyo Nnâmahanga anarhurhumira enkuba yayunjuza emina rhubikiramwo amîshi, na ntyo rhurhacife.

³² Yuditi anacibabwîra, erhi: «Muyumve, najira ecijiro cakakengêrwa n'obûko kuja oku bundi bûko, omu bana b'ishanja lirhu. ³³ Mugend'iyimanga aha muhango muli obûla budufu bw'ene; nayîsh'ihuluka nie na mwambalikazi wâni. Na buzinda bwa ziryâ nsiku mwahigaga mpu zo mwahânamwo ecihugo cirhu emwa abashombanyi, Nyamuzinda aciyêrekana emwa Israheli n'okuboko kwâni. ³⁴ Ci konene mw'oyo murhaderhaga mpu mwalonza okumanya ebijiro byâni, bulya ntababwîra cici embere nkole oku nalonz'ijira». ³⁵ Uziyahu n'abarhambo banacimubwîra, mpu: «Gendaga n'omurhûla; Nyakasane Nyamuzinda akushôkolere omu kuhana abashombanyi birhu.» ³⁶ Erhi barhenga mulya nyumpa, banacija emwa babwe.

9

Omusengero gwa Yuditi

¹ Yuditi anacifukama, abulagira oluvu okw'irhwe lyâge, abungûla sunzu wâge akazâg'iyambala mw'ago mango erhi badwîrhe batumbûkiza omu nyumpa ya Nyamuzinda enshangi y'ebijingo. Anaciyakûza erhi:

² «Nyakasane Nyamuzinda wa larha Simoni, we wahiraga omu maboko gâge engôrho y'okuhana balya bâhamiraga oku mabere g'omubikira mpu bamushereze, balya babwikulaga ecibero câge mpu bamubonese nshonyi, balya bahemulaga enda yâge. Bulya wali odesire erhi okwo kurhakaba kwagal'inaba.

³ Co carhumaga abarhambo babo oleka banigûzibwe; kandi wanaleka mpu erya ncingo yâbo yabonaga enshonyi erhi kulya kuhabuka kwabo kurhuma, mpu yoshi emirirwe n'omuko. Wahimbaguliza abaja kuguma n'abakulu, n'aba kulu kuguma n'abashizi babo.

⁴ Waleka mpu abakazi babo banyagwe, mpu abananyere babo bahekwe bujâ, n'ebi babanyagaga wabiha balya bana osima mpu babigabane, bo balya bayumvagya omutula gw'obumvu, bo balya bagayaguzagya bwenêne okuhemulwa kw'omuko gwâbo, banakuhamagala mpu obarhabale. Yagirwa Nyamuzinda wâni, ontabale nani nie mukana.

⁵ Wene walemaga ebintu byagezire, ebiri buno n'ebyacyisha, we walemaga amango ga buno, amango gacyisha n'ebi warhanyize binabe.

⁶ Ebintu wamalalira binayishe biderhe, mpu: «Rhwono orhulolage!» Bulya amajira gâwe goshi gaba marheganye n'oku orhegeka erhi mira wanakugererezagya.

⁷ Obonage kurhi Abanyasiriya balimbira obunji bw'engabo yâbo, badwîrhe bacikungira enfarasi, n'abazigendakwo bacikubagire abasirika babo bagenda n'amagulu, balangalire amatumu, empenzi, emiherho na engondôzo zâbo; ba rhamanyiri oku Nnâmahanga otulutumbya entambala.

⁸ Nyakasane Iyo izîno lyâwe, orhibule emisi yâbo n'obuhashe bwâwe, ohe nangule emisi yâbo n'oburhe bwâwe. Bulya balalire okusherêza oluhêrero lwâwe lw'ecirhînyiro mulyala Izîno ly'irenge lyâwe lirhamukira, banâhizire okuhongola amahembe g'oluhêrero. ⁹ Sinza obucibonyi bwâbo; orhibulire oburhe bwâwe oku marhwe gâbo, ohire omu kuboko kwâni niono mukana emisi ndangalire.

¹⁰ Na ebinwa byâni by'obunywesi, ohirimye omurhumisi n'omukulikire, omukulu ahirime n'omushizi wâge. Orhibule okwo kucihêka enyanya kwabo n'amaboko g'omukazi.

¹¹ Bulya emisi yâwe erhabonekera omu bintu mwandu, na okuhumbarhaza byoshi

kurhabonekana omu bantu bazihu. Ci we Nyamuzinda w'abirhohye, we burhabale bw'abafunyazibwe, we mufungizi w'abazamba, we mulanzi w'abale kerirwe, we cōkola c'abarhacigwerhi bulangalire.

¹² Neci! neci! Waliha Nyamuzinda wa bashakulūza, Nyamuzinda w'akashambala ka bene Israheli, we mwāmi w'empingu n'igulu, we lulema w'amishi, mwāmi w'ebiremwa byoshi, oyumvirhize Waliha omusengero gwāni.

¹³ Mpa nani ebinwa by'okushishashisha, Iyo ndemaza n'okuhirimya balya bali n'emihigo migalugalu oku ndagāno yāwe, oku nyumpa yāwe ntagatifu, oku ntōndo ya Siyoni, n'abahigire enyumpa abana bāwe bajira.

¹⁴ Ohe olubaga lwāwe loshi ngasi būko obukengere bw'okumanya oku wenène we Nyamuzinda, Nyamuzinda nn'emisi yoshi n'oku nta wundi mufungizi w'obūko bw'Israheli kulusha We».

10

Yuditi aj'emwa Holoferno

¹ Ntyo kwo Yuditi alakire Nyamuzinda w'Israheli. Erhi aba amayūsa omusengero gwāge, ² anaciyinamuka halya ali afukamire, ahamagala omwambalikazi, anacibungulukira omu nyumpa yāge akazāg'ibēra amango g'o lukulu Iwa sabato n'agandi mango ga ensiku nkulu.

³ Ahogola olya sunzu ali ayambirhe, ahogola n'emyambalo yāge y'obukana yoshi, acishuka omubiri go shi, agushiga n'amavurha g'omugavu mwinja, ashokoza emviri zāge bwinja, ahira ecimane cinja omw'irhwe, ayambala emyambalo yāge y'obulimbi, eryala akazāg'iyambala amago iba Menashē acihabaga. ⁴ Ahira ebirato emagulu, amagerha minja gaja omw'igosi, ayambala engolo emaboko, empeta omu mi nwe, ebisikiyo oku marhwiri. Ngasi hiryā omukazi akanacilimbisamwo hyoshi ahiyambala mpu Iyo ahabula amasu g'abalume bankamulolakwo. ⁵ Omwambalikazi amuhēsa ehicupa h'idivayi, ehibindi hy'orhuvurha, abumba ehishoho hy'enshāno y'omugati, amalehe gayumire n'omugati guruhimwo mva nganye nci; abohera ebyo byoshi haguma, anamuhēsabyo. ⁶ Banacilikūla, baja ebwa muhango gw'ecishagala ca Betuli. Banacishimana yo abalanzi balimwo Uziyahu n'abashamuka b'ecishagala: Shabri na Karnisi.

⁷ Erhi babona Yuditi anahindusire obusū, n'emyambalo yāge yahindusire, banacirhangāla bwenēne n'obwinja bwāge, banacimubwīra, mpu: ⁸ «Nyamuzinda wa ababusi birhu, akubumbe mugisho gwa okuhash'ijira ebi olalire okw'irenge Iy'Israheli n'obukuze bwa Yeruzalemu».

⁹ Yuditi anaciharāmya Nyamuzinda, ababwīra, erhi: «Murhegeke ba nyigulire olumvi lw'ecishagala, kandi nanagend'iyūkiriza gulya muhigo rhwanashambalagakwo». Banacirhegeka abalanzi b'emisole mpu bamuyigulire nk'oku anahunaga. ¹⁰ Bayemēra na Yuditi anacihuluka, ye n'omwambalikazi, n'abantu b'olwo lugo banacimukulikiza amasu kuhika ayandagala oku ntōndo, kuhika omu kabanda. ¹¹ Banacirhola enjira yoshi omu kabanda. Balanzi baguma b'Abanyasiriya bayisha emunda ali. ¹² Banacigwārha Yuditi, banacimudosa, mpu: «Ali wa lubaga luhi? Oli wa ngahi na lunda luhi waja?» Anacishuza, erhi: «Ndi mwāli w'Abayahudi, narhenga emwabo, nayisha nayaka, bulya bayish'ihanwa emwi nyu boshi bamalirwe. ¹³ Niono naja emunda Holoferno ali, ye murhambo w'engabo yinyu, nti ngend'imubwīra eby'okunali, namuyēreka enjira ankageramwo Iyo arhōla entōndo yoshi n'omu bantu bāge ntyo barhahalemwo ciru n'omuguma». ¹⁴ Erhi abo bantu bayumva ebinwa byāge, n'erhi balola obusū bwāge, embere zābo ali wa kurhangaza n'obwinja bwāge. ¹⁵ Banacimubwīra mpu: «Wamafumya obuzīne bwāwe ene ocirhangira okuyīsha emunda nhamwiru ali. Na buno kanyagya, oje ebw'ihēma lyāge, baguma muli rhwe bakulusayo, banakuhise omu maboko gāge. ¹⁶ Hano onahika embere zāge, omanyē wankaja entemu oku murhima, ci onamubwire emyanzi yāwe nk'okwo onadesire. Kandi anakujirira bwinja. ¹⁷ Banacīshoga balume igana, banacimulusa ye n'omwambalikazi, banacibahisa ah'ihēma Iya Holoferno.

¹⁸ Abali omu ciralo boshi banashagamukira emunda ali, bulya omwanzi gw'oku anajagamwo

gwamahika omu ngasi ihêma. Abakazâg'iyîsha banamugorha boshi, n'obwo ayimanzire aha ihêma lya Holoferno. ¹⁹ Bakazâ nwa n'obwinja bwâge, n'okusomerwa na bene Israheli, mpu: «Ndi wankagaya olubaga lugwerhe abakazi bangan'aha? Kurhankaba kwinja okubalekamwo ciru n'omulume muguma, bulya abankasigala banahiririma igulu lyoshi».

²⁰ Abira ba Holoferno bâbaga omu nyumpa naye, n'abarhumisi bâge bana cihuluka, banacimuhêka omw'ihêma. ²¹ Holoferno ago mango erhi adwîrhe ahumukira oku ncingo, idako ly'ebiyonga bigwerhe obushengerere bw'amasholo, enjwiji n'ezindi njuma z'engulo ndârhi. ²² Banacimubwîra olwa Nyamukazi, naye anacija olunda lw'embere omw'ihêma, n'amatarâ g'ebyuma gayîsha gamoleka. ²³ Erhi Yuditi aja emunda ali ye na abâli bamukulikire, banaci rhangala boshi n'obwinja bw'obusû bwâge. Nyamukazi anacifukamiriza, aharâmya. Abaganda banamuyîmusa.

11

Yuditi aha mwa Holoferno

¹ Holoferno anacimubwîra: «erhi ohire omurhima omu nda, wâni mukazi. Ntajirira ndi kubi nka anacishozire okukolera Nabukondonozori mwâmi w'igulu lyoshi. ² N'oku biyêrekîre olubaga lwâwe luyûbaka omu ntôndo, nka lurhangayaguzagya, ciru ntankalengezize itumu lyani kuli bo. Ci bonene bacidwîrhîre okwo. ³ Ci mbwîraga buno carhumire obayaka oyisha oyakire eno munda. Bulya mbwîne oku kucicungula kukudwîrhe. ⁴ Olangalire, walama muli obu budufu bw'ene n'omu zindi nsiku zayisha. Bulya ntâye wakuhumakwo, ci bakujirira bwinja nk'oku banajirira abarhumisi ba nnawirhu Nabukondonozori.»

⁵ Yuditi anacimubwîra, erhi: «Yagirwa, oyankirire ebinwa bya mwambalikazi wâwe, oyemêre omuja-kazi wâwe abumbulire akanwa embere zâwe, ntanaderhe ebinwa by'obubêshi embere za Nnawirhu. ⁶ N'erhi wankayumva ebinwa by'omuja-kazi wâwe, Nyamuzinda akola bwinja haguma nâwe, na Nnahamwirhu arhankabona ahimwa ciru n'eriguma omu buzîne bwâge omu mirimo yâge yoshi. ⁷ Neci alame Nabukondonozori, mwâmi w'igulu lyoshi, gulame omurhwe gwâwe, ye wakurhumaga mpu oyinamule ebizine byoshi, bulya arhali bantu bone bamukolera erhi we orhuma, ci n'ensimba z'omu lubala, ebintu n'orhunyunyi rhw'omu malunga, bilamira oku misi ya Nabuko ndonozori n'enyumpa yâge yoshi.

⁸ Rhwamanyire oburhondekezi bwâwe, n'obulenga bw'omurhima gwâwe, banamanyisize igulu lyoshi oku wene mwinja omu bwâmi boshi, muntu wa buzibu omu kuba n'obukengere bunene, na muntu wakurhangaza omu biyere kire okulwa, ⁹ N'oku binwa Akioro aderheraga omu ndêko yâwe rhwabima nyire, bulya abantu b'e Betuli bamucizize, anababwizire ebi akubwîraga byoshi. ¹⁰ Ci, yagirwa Nnahamwirhu, orhagayaguzagya ebinwa byâge, ci obilange omu murhima gwâwe, bulya biri by'okunali, ebi anakubwizire byoshi, Bulya olubaga lwirhu lurhahanwa n'engôrho erhajira buhashe buci kuli lwo nka lu rhagomiri Nnâmahanga. ¹¹ Na buno, lyo Nnahamwirhu arhag'ihimwa, olufu lwabashangula amarhwe. Bulya ecâha cabagazire; eci câha cirhuma bazusa obukunizi bwa Nyamuzinda wabo ngasi mango bali omu mabi. ¹² Ebwa kuba barhacigwerhi mishi na biryo, barhozire omuhigo gw'okuyanka ebirhungwa byâbo, ciru banagwerhe enkengero z'okulya ebi Nyamuzinda abahanzagya okulya. ¹³ Ebisarulwa birhangiriza by'engano, entûlo y'idivayi, n'ey'amavurha, ebi bagishaga mpu bibikirwe abadâhwa^b, e Yeruzalemu, bakola embere za Nyamuzinda wirhu, balalire okubirya. N'obwo biri bintu ciru omuntu w'omu lubaga kone arhankahumakwo n'amaboko gâge. ¹⁴ Barhumire ciru n'entumwa e Yeruzalemu y'okugend'iderha oku abantu b'eyo munda bajizire ntyo lyo banayisha babagalulire obuhashe bwarhenga omu ihano likulu. ¹⁵ N'oku byayi sh'iba, hano banamanya oku bayemerirwe, bakanarhangira okukolesa obwo buhashe, boshi banahanwe n'okugukumuka olwo lusiku lonene.

¹⁶ Niono mwambalikazi wâwe, ebwa kuba manyire ebyo byoshi, co ci rhumire nyisha ndibirhire emunda oli ntenga emwabo. Na Nyamuzinda anantumire mpu nyîsh'ijira hano

^b **11.13** Abadâhwa bone bal'iyemêrirwe okulya ebi bâgishaga (Rhulole omu Lev 22,10).

mwâwe ebijiro byajugumya omw'igulu lyoshi ngasi boshi bankanabiyumva. ¹⁷ Bulya mwambalikazi wâwe ali mukazi okenga Nnâmahanga w'empingu mûshi na budufu. Na buno, nka nakahash'ibêra hofi nâwe Yagirwa, na ngasi budufu mwambalikazi wâwe anazûka aje ebwa lubanda, agend'ishenga Nyamuzinda w'empingu, anayîsh'imbwîra amago bamajira eco câha câbo. ¹⁸ Nanayîsh'ikubwirakwo, na kandi ago mango wanagenda n'engabo yâwe na ntâye wankahash'ikuhagalika. ¹⁹ Nayîsh'ikugeza omu Yudeya moshi kuhika embere za Yeruzalemu; n'ecihêsi câwe nanaciyimanza aha kagarhî. Nawe wanabahêka nka bibuzi birhagwerhi mungere, ciru nta kabwa kankaderha mpu kakumokera. Bulya okwo kwambwizirwe omu bugeremwa bwâni, kwanamanyisibwa mpu nyîsh'ikubwirakwo.»

²⁰ Ebyo binwa byasîmîsa bwenêne Holoferno n'abâli naye; barhangâla n'obukengere bw'oyo mukazi, banakaderha, mpu: ²¹ «Kurahanga aha igulu limerera kuhika aha lihekera, kurhasag'ibonekana mukazi wa bene oyu oku bwinja bw'iranga n'oku bukengere bw'ebinwa byâge. ²² Holoferno anacimu bwîra erhi: Nyamuzinda anajizire kwinja ene akulerha embere z'olubaga mpu Iyo rhubona emisi omu maboko girhu na oku abarhugayaguzize babone obuha nya. ²³ Ci we oyinjihire okurhalusire n'ebinwa byâwe biri nka buci. Okajira nk'oku wanaderhaga, Nyamuzinda wâwe aba ye Nyamuzinda wâni; nâwe wabona ahantu wakabêra omu bwâmi bwa Nabukondonozi, n'izîno lyâwe lyamanyibwa omw'igulu lyoshi.»

12

Erhi Yuditi àli omu logo lw'Abanya-Asuru

¹ Holoferno anacirhegeka mpu baheke Yuditi halya anabikira ebirugu byâge binjinja, anacirhegeka mpu bamuhe oku biryo byâge yenene, banamuhe kuli galya gâge ananywakwo yenene. ² Yuditi anashuza, erhi: «Ntalya kuli ebyo biryo Iyo ndek'isarhaza abandi, ci konene ebiryo byâni byayishire binkulikire». ³ Holoferno anacimushuza, erhi: «Hano ebiryo byâwe bihwa ngahi rhwashub'irhenza ebiryo bya bene ebyo mpu rhukuhebyo? Bulya emwirhu erhaba ciru n'omuntu muguma w'omu bûko bwâwe?» ⁴ Yuditi anacimubwîra, erhi: «Ndahire okw'izîno lyâwe nnaamwirhu, mwambalikazi wâwe arhayûse ebi ndwîrhe embere Nyamuzinda ayûkirize n'okuboko kwâni ebi alaganyagya byoshi». ⁵ Abali na Holoferno banacimuhêka omw'ihêma, anacija iro kuhika aha karhî k'obudufu, anacisinsimuka oku mucêracêra. ⁶ Anacirhuma abagend'ibwîra Holoferno, erhi: «Nnaamwirhu arhegeke baleke omwambalikazi wâge ahuluke, agend'isalira», ⁷ bulya Holoferno ali arhegesire, abakazâg'imulanga mpu barhamuhanzagya. Anacibêra okwo cihando nsiku isharhu. Ngasi budufu akazâg'ija omu kabanda ka Betuli anacikalaba omwo cihando ahali iriba ly'amîshi. ⁸ Na erhi ayinamukaga anayîshe ashenga Nnâmahanga mpu ahêke amajira gâge bwinja okw'irenge ly'abana b'olubaga lwâge. ⁹ Anashubira mulya ihema akola acire yeshi; anabêramwo kuhika amango arhôla ebiryo byâge omu cagingwe.

Yuditi oku lusiku lukulu lwa Holoferno

¹⁰ Ka oku lusiku lwa kani Holoferno arhajira idinye oku barhambo bâge bonene, arhalalikaga ciru n'omuguma omu barhumisi bâge. ¹¹ Anacibwîra Bagoasi, ye wali nshagi y'okulanga ebirugu byâge byoshi, erhi: «Kanya oyeme ze oyu mukazi w'omuyahudi oli emwâwe, ayîshe eno mwirhu, rhulye rhuna nywe rhweshi. ¹² Bulya zanaba nshonyi kuli rhwe erhi rhwankalêka mukazi wa bene oyu agenda rhurhanayinjibini. Kandi nka rhurhayîshiri rhwamurhiza anakarhushékera». ¹³ Bagoasi anarahanga aha mwa Holoferno, aja omu Yuditi ali, anacimubwîra, erhi: «Oyûla mujanyere mwinjinja arhayôbohaga okuja emunda nnaamwirhu ali, Iyo akuzibwa embere zâge, anywe haguma nirhu idivayi n'obushagaluke bunene, anabe mwa luno lusiku nka munyere muguma wa bene Asuru, ababa omu nyumpa ya Nabukondonozi». ¹⁴ Yuditi ana shuza, erhi: «Ndigi ndi niono w'okuhakana ebya nnaamwirhu? Ehi anabwîne hiri hinja omu masu gâge, niono nanacihangana okuhijira bwinja na ntyo bwanaba busîme bunene kuhika oku lusiku lw'okufa kwâni». ¹⁵ Anaciyimuka, anaciyambala omushangi gwâge, ajagalîra n'ebindi birimbisa omukazi byoshi. Omwambalikazi ayisha amushokolire, anacilambûla embere za Holoferno itapi Bagoasi ali

ahire Yuditi mpu akaz'ilikolesa ngasi lusiku amango g'okulya. ¹⁶Yuditi anacija omu nyumpa. Omurhima gwa Holoferno gwadûrha bwenêne. Ayumva akola azigire loshi okulala naye. Anakazâg'ilonza amango ga okumushumika kurhenga lulya lusiku anamubo naga. ¹⁷Anacimubwîra, erhi: «Nywaga mâshi nâwe oshagaluke haguma ni rhu». ¹⁸Yuditi anamushuza, erhi: «Neci nanywa la, bulya oku lusiku lw'ene nani namabona iragi ly'okulama oku ntasag'ilama bundi omu kalamo kani kosh». ¹⁹Anaciyanka kuli ebi omwambalikazi amurheganyizagya, ananywera embere zâge. ²⁰Holoferno yeshi ashagaluka, anywa idivayi linene bwenêne kurhalusa oku arhalisag'inywa kurhenga okuburhwa kwâge.

13

Yuditi ayirha Holoferno

¹Erhi ebijingo binaba, abambali bakasengaruka dubaduba. Bagoasi anahamika ihêma ly'embuga, anacikumira abalâlîzi boshi omu mwa nnawabo, boshi bagend'ikacihonda oku ncingo zâbo, bulya bali erhi bagazirwe n'amamvu. ²Yuditi asigala yenc omu nyumpa na Holoferno. Holoferno erhi amalanguka oku ncingo ebwa kuba yeshi ali amazika na idivayi. ³Yuditi anaci bwîra omwambalikazi mpu aciyegûle n'enyumpa y'okulala, anamulindire e mbuga nk'oku anajira ngasi lusiku, bulya ali adesire oku aciyîsh'ihuluka age nd'isalira, kwo anali amarhang'ibwîra Bagoasi.

⁴Abantu boshi banacimuleka mulya nyumpa. Ntaye ciru n'omuguma wasi gire muli eyo nyumpa y'okulala, abe mwana, abe mukulu. Yuditi anaciymanga hofi n'encingo, anaciderha omu murhima gwâge, erhi: «Nyamuzinda ogala byoshi, yîmangira ebijiro by'amaboko gani okw'irenge lya Yeruzalemu. ⁵Gano go mango g'okurhabâla omwimo gwâwe n'okuyunjuliza omuhigo gwâni, lyo oshandabanya abashombanyi barhugosire buno».

⁶Anaciyegera hofi n'encingo ebw'irhwe lya Holoferno, amubwikula omu shangi, ⁷anacija oku ncingo, anacirhuluba emviri z'okw'irhwe lyâge, anacide rha, erhi: «Mpa nani emisi, Yagirwa Nyakazane Nyamuzinda w'Israheli mwa gano mango». ⁸Anacitwa kabirhi kabirhi n'emisi yâge yoshi omw'igosi lya Holoferno. Anacishayûla irhwe. ⁹Anabulungiza omubiri gwâge okw'idaho, anacimanyula emishangi yali oku minara. Kasanzi kasungumu anacihuluka, ahêreza omwambalikazi irhwe lya Holoferno; ¹⁰anacilirhogeza muli erya nshoho y'ebiryo. Oku banali babirhi banacihuluka nk'oku banakomereraga bakola bagend'isalira. Banacirhenga omu cirâlo, banacizunguluka ecishagala, banacisôkera oku ntôndo ya Betuliya, banacihika aha muhango gw'eco ci shagala.

¹¹Yuditi ahamagaza anaciri kuli, erhi: «Muyîgule muyîgule olumvi, Nyaka sane ali haguma nirhu, neci Nyakasane ali haguma nirhu omu kurhucinga oku bashombanyi nk'oku anarhujirire ene». ¹²Erhi abantu ba muli olwo lugo bayu -' mva izu lyâge, boshi bashagamukira ebwa muhango gw'olugo. ¹³Banacige nd'ihamagala abakulu b'olugo, banaciymîsha nabo bali bulibirha boshi, kurhenga oku murho kuhika oku muntu mukulu, bulya bali babwîne oku ciri cisomerine okucibona agaluka. Banacihamûla olumvi banacimuyankirira banaciyasa omuliro mpu babamolekere, banacibazunguluka. ¹⁴Yuditi anacibabwîra, erhi: «Mukuze Nyamuzinda, mukuze Nyamuzinda, mumukuze bulya arhacirhenza obwonjo bwâge oku nyumpa y'Israheli, ci anavungunywire abashombanyi birhu muli obu budufu na okuboko kwâni». ¹⁵Anaciyômola irhwe mulya nshoho anaciliyêrekana, anaciderha, erhi: «Loli irhwe lya Holoferno ye murhambo mukulu w'abasirika b'Abanyasiriya, alagi n'emishangi ashuba agwishiremwo e rhi ndalwe erhuma; Nyamuzinda anamuhimbagulize n'okuboko kw'omukazi. ¹⁶Aganze Nnâmahanga owandangaga omu njira nanageraga mwoshi, bulya obusû bwâni bwamuhusize acilêrhera olufu; arhajizire kubi nani mpu ampemule ananshereze.» ¹⁷Olubaga loshi lwazânwa, lwanaciyunamiriza, lwanaciharâmya Nyamuzinda, lwaderha, erhi: «Oyagirwe Nyamuzinda wirhu we wafunyaga ene abashombanyi b'olubaga lwâwe».

¹⁸Uzياهو anacibwîra Yuditi. erhi: «Oli mugishe mwâli wâni na Nyamuzinda oba enyanya ly'amalunga goshi, kulusha abandi bakazi boshi ba hano igulu. Ayagirwe Nyamuzinda w'empingu n'igulu owajaga akulangula enjira mpu otwe igosi ly'omukulu w'abashombanyi birhu. ¹⁹Bulya obu bwikubagire bwâwe burharhenge omu mirhima y'abantu bayô rha

baçikubagira ensiku zoshi emisi ya Nyamuzinda. ²⁰ Mâshi kuli okwo Nyamuzinda yêne akuhêke irenge, akuhe iragi libe luhe mbo lw'oku orhababalire obuzîne bwawe omu kubona kurhi olubaga lwawe lwamajuguma, bulya wabire murhanzi w'okubona oku rhwagukumuka galya mango wanabaga n'olugendo lwinja embere za Nyamuzinda wirhu.» Olubaga loshi lwanacidumiza mpu: «Amen! Amen!»

14

III. Bene-Israheli bahima Abanya-Sîriya

Abanyasîriya barhemuka banashandabana

¹ Yuditi anacibabwîra, erhi: «Munyumvagye yaga bene wirhu, muyanke eli irhwe, mulimanike aha irhwerhwe ly'enkuta zinyu. ² Na hano izûba libasha bwamanaca, munyanke ngasi muguma eby'emirasano byâge, ngasi balume ba misi boshi banabunguluke, mube nka bantu bayandagalira ebwa kabanda, era bali bene Asuru. Ci kwône murhabungulukaga. ³ Nabo, hano baba bamayanka emirasano yâbo, bakanya bagend'imanyisa abali oku cihando, nabo banazûsa abarhambo b'engabo ya Asuru, kandi nabo banalibirhira emunda ihêma lya Holoferno liri. Barhamushimane, na ntyo oboba bwabagwa rha, banashandabane embere zinyu. ⁴ Na hano mukola mubaminisire, mw'oyo n'abandi banayûbaka omu Israheli boshi, mwâbalambika omu njira.

⁵ Ci kwône embere mujire ntyo, mumpamagalire Akioro olya muntu w'omunya-Amoni, yêne abone anamanye oku neci anali olya wagayaguzagya enyumpa ya Israheli, n'olya wamurhumaga emwinyu nka muntu mufu». ⁶ Banacihamagala Akioro aja omu nyumpa ya Uziyahu. Erhi ajamwo anabona irhwe lya Holoferno omu maboko g'omuntu wali omwo ndêko y'olubaga; acirhimba akamalanga okw'idaho, ahôla. ⁷ Ci erhi ahembûka, afukama aha magulu ga Yuditi, anaciderha, erhi: «Oli mugishe omu nyumpa za bene Israheli boshi n'omu mashanja goshi, ngasi boshi banayumve izîno lyâwe banarhangâlê.

⁸ Na buno ombwirage nani kurhi wajizire mwa zino nsiku». Na Yuditi anacirhondêreza okumubwîra ebi ajizire byoshi kurhenga amango anagendaga kuhika ago mango akazâg'ibaganirira. ⁹ Yuditi erhi aba amayûsa okushambâla, olubaga loshi lwanacibanda akahababo n'olwo lubi lwashakanya omu cishagala coshi. ¹⁰ Ci erhi Akioro aba amabona ebi Nyamuzinda wa Israheli anajizire, ayemêra okunali oyo Nyamuzinda w'Israheli, bakembûla oku bulume bwâge, na kuhika buno aciba na bene Israheli.

¹¹ Erhi bunaca ntya, bamanika irhwe lya Holoferno oku nkuta na ngasi muguma ayanka emirasano yâge. Banacibunguluka bikembe bikembe ebwa kafomeko k'entôndo. ¹² Erhi bene Asuru babalangira, banacigend'ibwîra abakulu babo, nabo banacikanya bagend'ibwîra abarhambo b'engabo, bakulikira na ngasi barhegeka ngabo ndebe. ¹³ Banacija emunda ihêma lya Holoferno lyâli. Banacibwîra olya wakazâg'ilanga ebirugu byâge, mpu: «Ozûse Nnamwirhu bulya balya bajâ bamarhangula okuyandagalira emunda rhuli mpu barhulwise, banagukumuke ntya boshi». ¹⁴ Bagoasi agend'ikomomba oku lumvi lw'ihêma lwâli emuhanda. Bulya ali acikebirwe mpu bagwîshîre na Yuditi. ¹⁵ Ci erhi aciba ntaye omushuzize, ahiga okuja omu nyumpa y'okulala: amushimana gukola mufu, akola cirunda bamukabulire oku ntebe n'irhwe mira baligendanaga. ¹⁶ Anacyâma bwenêne, abanda endulu, omu kufuduka, asharhula emyambalo yâge. ¹⁷ Anacija omw'ihêma lyabâga cihando ca Yuditi, arhacimushangagamwo. Anacilibirhira emunda olubaga luli, erhi: ¹⁸ «Balya bajâ bagomire! Omukazi w'Omuyahudi amabonesa enyumpa ya Nabukondonozori enshonyi. Holoferno oyo okw'idaho, ci arhacigwehi irhwe oku mubiri gwâge». ¹⁹ Erhi banayumva ebyo binwa, abarhambo b'engabo y'Abanya-Sîriya bana sharhangula emyambalo yâbo, bazunguluka obukengere, banacibanda endulû erya y'okujugumya abali omu cihando boshi.

15

Bene Asuru bakwamûka

¹ Abaciri omu mahêma erhi bayumva ogwo mwanzi, nabo bafuduka. ² Boshi bajamwo entemu n'oboba, ntâye waciberaga aha owabo ali, ci erhi ngasi njira banarhimanaga omu kabanda n'oku ntôndo. ³ Na ngasi boshi banahandaga omu ntôndo omu Betuliya nabo barhangira okuyâka. Okubundi obwo bene Israheli boshi ngasi bantu bakola batula entambala babava ngamukirakwo. ⁴ Uziyahu anacirhuma entumwa omu Betomastaimi n'omu Be bayi, e Kobe, e Kola n'omu cihugo ca bene Israheli coshi, mpu bagend'imanyisa okwabire, mpu boshi banacirhunike oku bashombanyi babanigûze. ⁵ Erhi bene Israheli banayumva ogwo mwanzi, boshi banacirhuna kuli bo caligumiza babahojahoja bahibi kuhika aha Koba. N'abantu b'e Yeruzalemu nabo banaciyîsha balibisire, na ngasi bandi banayûbakaga omu ntôndo boshi, bulya babamanyisize olwabire omu cihando c'abashombanyi babo. Abantu b'e Galadi n'ab'e Galileya nabo banacibatimirhira omu marhambi g'emwabo, kuhika bayikirira e Damasko n'olunda lw'emwabo. ⁶ Abali basigire omu bantu b'e Betuli, banaciyandagalira omu cihando c' Abanyasîriya. Banacihagula bwenêne, bagala la. ⁷ Nabo bene Israheli erhi bashubûka eyo munda balihula embaga banacirhola ngasi byanali bisigîre byoshi. Ecishagala n'emirhundu na ngasi cigabi ca bantu bali omu kabanda nisi erhi omu ntôndo nabo banaciyîsha, bahagula kwabo, banyaga bintu binji bwenêne, bulya gwali mwandu.

Okuvuga Nyamuzimla omunkwa

⁸ Omudâhwa Yoyakîmu n'ihano ly'abagula boshi b'e Yeruzalemu banaciyî sha mpu nabo bone bacibonere oku minja Nyamuzinda anajiriraga olubaga lwâge lw'Israheli, mpu banabone Yuditi, banamubwire ebinwa by'okumuha o bwanga. ⁹ Erhi banamuhikaho, boshi bamugîsha kuguma, banacimubwîra, mpu: «We bushagaluwe bw'Israheli, we kucivuga kunene kw'Israheli, oku irenge linene ly'olubaga lwirhu. ¹⁰ Wajizire okwo koshi n'amaboko gâwe na Nyamuzinda anasima bwenêne. Wajirire Israheli kwinja, Oyagirwe, na Nyamuzinda ogala byoshi n'ow'ensiku n'amango akugishe.» Olubaga loshi lwanacidumiza n'omu: «Amen! »

¹¹ Olubaga lwanacihagula ecirâlo câbo nsiku makumi asharhu goshi. Yuditi bamuha enyumpa ya Holoferno n'ebirugu byâge, arhola encingo yâge, amasahani galimwo goshi n'emizigo yâge yoshi, babishonekeza oku cihêsi câge, anacishwekerakwo engâlè zâge, anabishana kulya. ¹² Abakazi b'Abayahudi boshi banaciyîsha mpu bamulolekwo; banacirhola emijegereza, n'eyindi banaciyiha balya bakazi banali naye. ¹³ Yuditi anashokolera olubaga loshi na balya bakazi banali boshi abahà emijegereza n'abalume ba bene Israheli banabakulikira, aha bafumbasire emirasano, abandi bayambirhe ebimanyiso bayîsha bayimba n'izu linene bwenêne. ¹⁴ Na Yuditi anacirhangira olu lwimbo lw'okuvuga omunkwa ekarhi ka Israheli yeshi, na olubaga loshi lwakashuza kuli okwo kuvuga omunkwa.

16

Olwimbo lya Yuditi

¹ «Muyimbire Nnâmahanga mumurhimbire n'engoma. Muyimbire Nnâmahanga n'empundu, mumuzihire ennanga z'okumukuza, muhara mye munakuze izîno lyâge.

² Bulya Nyamuzinda ye Nnâmahanga ofunga entambala, bulya omu biha ndo byâge ekarhi k'olubaga, anandikûzize omu maboko g'abashombanyi bani.

³ Asuru anacirhenga omu birhondo byâge, ayîsha ahumire n'omwandu gw'engabo, obunji bwâbo bwanacifunika emigezi n'obunji bw'enfarasi zâbo bwanacibwikira orhurhondo rhwoshi.

⁴ Ali amahiga mpu ecihugo cani acidulika muliro n'abana bani abamalire n'engôrho yâge, mpu ebirhaba abinigûze okw'idaho, abana bani balîrwe oku mpinga, n'abanyere bani mpu gube munyago.

⁵ Nyamuzinda ogala byoshi amabaloha nyuma n'okuboko kw'omukazi.

⁶ Bulya entwâli yâbo, arhali mpimbo za misole zayiyisire, arhali bene Titani bamunizire, arhali balya bantu baliri kulusha bali bamurhabalire, ci ali Yuditi, mwâli wa Merari, ye wamuhabulaga n'obwinja bw'iranga lyâge.

- ⁷ Bulya anahogwire emyambalo ya obukana bwâge mpu lyo akuza bene Israheli bali omu mababale.
- ⁸ Obusu bwâge abushîga amanukato, emviri zâge azishoshamwo ecimane, ayambala akanzo k'ecitani, mpu lyo amushumika.
- ⁹ Enkwerho zâge zamuhûsa amasu, n'obwinja bwâge bwamurhimbalaza obukengere. Akere k'ecihombo kamutwa igosi.
- ¹⁰ Abanyapersi bageramwo omusisi erhi bukali bwâge burhuma, n'Abanyamede bajiremwo entemu erhi burhwâli bwâge burhuma.
- ¹¹ Okubundi abirhohye bani babanda akahababo, nabo bageramwo omusisi. Bahamagaza izu bwenêne, nabo abanzi bagaluka cinyumanyuma.
- ¹² Abakazâg'ijacirwa mpu ho bene abakazi, babanigûza nka bantu bajabayâka. Boshi bahungukumira muli eyo ntambala ya Nnahamwirhu.
- ¹³ Nkolaga nayimbira Nyamuzinda olwimbo luhyahya: Nyakasane, mu shana oli mukulu kulusha, we muny'irenge, oli wakurhangaza omu misi yâwe, orhankahimwa na cici.
- ¹⁴ Ebiremwa byoshi bikukolere, bulya wadesire akanwa byanahabâ. Wabirhumira omûka gwâwe na byoshi byajirwa. Na ntâye wankahakana akanwa kâwe.
- ¹⁵ Entôndo zahuruduka zone, zagenzikanwa n'emihusi y'amîshi. Emihirigisi y'amabuye yanajonga embere zâwe nka nungulu ya buci. Ci kwône ngasi baku rhînya we lwakiro lwâbo.
- ¹⁶ Neci yagirwa biri binyi ebi bakurhûla nka nterekêro y'akisununu kinja. Biri binyi kulusha ebikurherekêrwa nka mashushi galya bayôkera oku luhêro. Ci omuntu orhînya Nyakasane ye onali muntu nkana ensiku zoshi.
- ¹⁷ Iragi libi oku mashanja gacishomya okuhalalira olubaga lwâni. Nyamuzi nda ogala byoshi anâbahane oku lusiku lw'okutwa olubanja. Abahira omuliro na ebinyagasi omu mubiri, bâyama ensiku zoshi.»
- ¹⁸ Erhi bahika aha Yeruzalemu, boshi bakanya baharâmya Nnâmahanga, n'erhi olubaga luba lwamacesibwa loshi, barhondêra okuhêra enterekêro zâbo z'embagwa, ezayôcibwa, barherekêra na ngasi zindi nterekêro banali balonzize bone, bahâna entûlo. ¹⁹ Yuditi anacirherekêra emwa Nnâmahanga birya birugu bya Holoferno byoshi. Birya olubaga lwanamuhaga n'erya mishangi Yuditi yêne arhenzagya oku ncingo ya Holoferno. ²⁰ Olubaga lwacisimîsa oku lunahashire aho ka-Nyamuzinda myêzi isharhu yoshi na Yuditi anabêra haguma nabo.

Okugikula n'okufa kwa Yuditi

- ²¹ Erhi ago mango gagera, ngasi muguma anacishubira emwâge. Yuditi anacishubira e Betuli, anacibêra aha mwâge. Amango ali anacizine goshi, Yuditi aja irenge bwenêne omu cihugo.
- ²² Banji balonza okumusheba, ci a rhacimanyanaga na mulume omu buzîne bwâge boshi, kurhenga halya iba Menashê anafiraga anashîmâna b'îshe ekuzimu. ²³ Neci irenge lyâge lyâluga bwenêne, ci erhi n'emyâka nayo yaja yamugonza mulya nyumpa y'iba. Ahika omu myâka igana n'irhanu. Alike olya mwambalikazi. Buzinda afira aho Betuli, banagend'imubisha mulya lwala banabishaga iba Menashê. ²⁴ Omulala gwa bene Israheli gwanacimushîba nsiku nda zoshi. Embere afe ali erhi agabire birugu byâge emw'ab'omu mulala gw'îba Menashê n'emw'ab'omu mulala gwâge yenene. ²⁵ Ntaye wacidesire mpu ahalalire bene Israheli amango ga Yuditi goshi, ciru n'amango ali amafâ.

Esteri Esther אֶסְתֵּר

Enshokolezi

Ecitabu ca Esteri cishambâla ebiyêrekîre okucunguka kw'olubaga lwishogwa oku bulyo bw'omukazi. Hamani erhi ali mukulu w'abasirika boshi b'e Persi, alonza okunigûza Abayahudi boshi b'omu cihugo c'e Persi. Esteri, mukazi muguma wa Muyahudi wayankagwa na mwâmi, abaciza. Esteri akag'irhabalwa na nalume Mardokeyo omu burhegesi bwâge. Buzinda bwa nyuma, akalamo k'Abayahudi kâhinduka. Hamani amanikwa, Mardokeyo amukûla oku cirhi n'Abayahudi bâmalîra abashombanyi bâbo.

Olusiku lukulu lwa Purimu lijirwa oku kukengeza okwo kuhima amatumu. Eci citabu cihugula enshombo y' amashanja manji ga mîra oku Bayahudi bulya bagwerhe akalamo kabo n'obworhere burhashushini n'obw'abalungu bâbo. Eci citabu cilonza okumanyisa oku Nyamuzinda ye rhegeka ebibonekana omw'igulu lyoshi (Est 4, 13-17). Omusengero gwa Mardokeyo n'ogwa Esteri guba guyunjwire bukuze bw' Endagâno ya mîra (Est 4, 17a-y). Ecirabu ca Esteri cayandikagwa omu lulimi lw'ecihabraniya; cikiwône cibâmwo ecigabi cayandikagwa omu lulimi lw'ecigereki, eco cigabi c'ecigereki cijire cazabûlwa n'olufabe luli omu mandiko.

EBIRIMWO

1. Omukulu w'e Persi arhêra Abayahudi: cigabi 1-3
2. Abayahudi bayokolwa na Esteri: cigabi. 5--10

1

Ebishokwire

Ebilôrho bya Mardokeyo

^{1(a)} a Omu mwâka gwa kabirhi kurhenga Asuerusi ali mwâmi mukulu, omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi guderhwa mwêzi gwa Nizani, ebilôrho byanacihikira Mardokeyo mwene Yayiri, mwene Shimeyi, mwene Kishi, w'omu mulala gwa Benyamini, ^{1(b)} Mardokeyo ali Muyahudi wayûbakaga e Suza, ali muntu mukulu olengerire w'oku bwâmi. ^{1(c)} Ali muguma wamuli balya bantu Nabuko-ndonozori mwâmi w'e Babeli agwarhaga mpira e Yeruzalemu anahahêka omu bujâ haguma na Yekoniya mwâmi w'e Yuda. ^{1(d)} Mardokeyo alôrha ntya: Hayîsha ecihogêro n'endilû, emilazo y'enkuba yakungula, idaho lyageramwo omusisi, igulu lyoshi lyajuguma. ^{1(e)} Mpangaza nkulu ibirhi zayisha zaja karhumbi k'okulwa. Ziri zaheba ccmorôgo ^{1(f)} Erhi eco cimorogo cishakanya, ngasi ishanja lyacirheganya okurhera olubaga lw'a bashinganyanya. ^{1(g)} Lwaba lusiku lw'endunduli n'omwizimya. Amalibuko, ecôba, n'ecikangô byagwârha igulu. ^{1(h)} Ishanja lyoshi ly'abashinganyanya lya shandazibwa; obuhanya bwalyo bwaligezamwo omusisi. Olubaga lwoshi lwaci- rheganya okuhererekerera lwanayakflza Nyamuzinda. ¹⁽ⁱ⁾ Omulenge gwâbo gwayôrha nka kula amîshi manji gw'olwîshi gashalala ah'iriba lisungunu. ^{1(k)} Obulangashane bwaba, izûba nalyo lyapamuka. Okubundi abakenyi bakuzibwa, balabarhanya abagale. ^{1(l)} Omu kuzûka kwâge, Mardokeyo abona birya bilôrho byoshi n'emihigo ya Nyamuzinda, abika eryo ihwe omu murhima gwâge kuhika budufu. Akaz'ilongereza kurhi akabiyumva bwinjinja.

Bahigira okuyirha mwâmi

^{1(m)} Mardokeyo alamaga aha bwâmi boshi na Bigtani na Tareshi, abo babirhi erhi zibà nkonè z'aha bwâmi z'okukaz'ilanga ebirugu. ¹⁽ⁿ⁾ Mardokeyo ayumva ziryà nkonè zidwîrhe

^a **1.1(a)** 1(a) Ngasi mulongo gwayandikagwa omu cigereki gushokolirwe n'ecimanyiso c'olufabe (rhulole 1(a), (b), (c)... ; 3,13(a), (b)... ; 4,8(a), (b)...). Amahugulo g'ebilôrho bya Mardokeyo gali omu 10, 3(a-k).

zagicamba, alonza okumanya bici zidwîrhe zaderha. Lero ayumva oku zirheganyize okuyîrha mwâmi Asuerusi. Okubundi anacizimbira mwâmi gulya mwanzi.¹⁽⁰⁾ Mwâmi adokereza ziryâ nkonè, erhi zibà zamayâga, arhegeka mpu ziyirhwe.^{1(p)} Mwâmi anaciyandikisa ebyo mpu lyo bilek'iyibagirwa; Mardokeyo naye abiyandika.^{1(q)} Ntyo mwâmi aha Mardokeyo omukolo aha bwâmi anamuhembera liryâ ihwe amuzimbiraga.^{1(r)} Erhi aha bwâmi habà Hamani, mwene Hamedata w'e Agagi erhi abà murhonyi bwenène wa mwâmi. Oyo Hamani akaz'ilonza okulibuza Mardokeyo lyo acihôlera ziryâ nkonè ibirhi.

I. Asuerusi na Wasti

Olusiku lukulu lwa Asuerusi

1

¹ Gali mango ga mwâmi Asuerusi, - obwâmi bw'oyo Asuerusi bwarhangiriraga e Buhindi bwahika e Etiyopiya, ebihugo byâge byoshi byali haguma igana na makumi abirhi na nda.² Ago mango, erhi mwâmi Asuerusi ahebire entebe yâge y'obwâmi aha Suza.³ Omu mwâka gwa kasharhu gw'e ngoma yâge, ayimangira olusiku lukulu ajiriraga, barhambo b'engabo yâge y'abasirika, mwâli abakulu b'omurhwe gw'e Persi n'ogw'e Mediya, abaluzi n'abarhegesi b'ecihugo.⁴ Alonzagya okubayêreka obugale bw'ecihugo câge n'obwinja bwaco kuguma n'obugale bwâge yenene, ajizire ntyo nsiku nyinji, nsiku igana na makumi gali munani.⁵ Erhi ago mango gagera, mwâmi alonza okujirira abantu b'oku bwâmi bwâge nabo olukulu lwa nsiku nda aha Suza, kwo karhwa-bwâmi, kurhenga oku mukulu kuhika oku mwana, omu busani bw'oku bwâmi.⁶ Omwola moshi mwâli muyunjwire mwinjhirizo gw'emishangi myeru, ey'irangi ly'omugôla, ey'akaduku, omukara, eby'obutonebutone; yalimanisirwe n'emigozi y'ecitani n'ey'akaduku, byali bishwekirwe oku rhugondo rhw'ebyuma by'olunyerere, n'oku mitungo migwike omu cirabuye ceru; encingo z'amasholo n'ez'ebyuma by'olunyerere zali omu bululi bubambemwo amabuye garhabonekerera g'e porifire, n'ecirabuye ceru n'ec'omusengo.⁷ Bakagi nywera omu bikombe by'amasholo na bya ngasi lubero, idivayi lyanacibulagwa nka mîshi erhi o kwola kuhâna kwa mwâmi kurhuma.⁸ Cikhwônene barhasezagya ndi okunywa, bulya mwâmi ali erhi ahanyire irhegeko mpu baleke ngasi muguma akanywa oku analonzize.

Olwa mwamikazi Wasti^p

⁹ Naye omwamikazi Wasti oku lwâge ali ajizire olukulu oku bakazi omu bwâmi bwa Asuerusi.¹⁰ Olusiku lwa kalinda, ago mango erhi mwâmi acirimwo orukara, arhegeka Mehumana na Bizeta, Harbona, Bigta, Abagta, Zetari na Karkasi zali nshagi zâge, oku banali nda bakazâg'ikola omwo bwâmi,¹¹ anacibarhuma mpu baj'ihamagala omwamikazi Wasti, mpu anayishe aya mbirhe ecimane câge c'obwamikazi ly'olubaga nalo lubona obwinja bwâge kuguma n'abarhambo boshi; bulya neci okunali arhahimagwa kuyinjiha.¹² Ci olya mwamikazi Wasti arhayîshaga, alahira buyumva akanwa mwâmi al'i rhumire enshagi zâge; okwôla kwarhuma mwâmi akunira bwenène oburhe bwâge bwayâka.¹³ Okubundi mwâmi anacihamagala abagula bâge ekagombe, balya bayîshi amarhegeko. Ntyôla kwo olubanja lwa mwâmi lwanakazâg'ihê kerwa balya bashinganyanya n'abishi amarhegeko ekagombe.¹⁴ Abamuli hofi, ali: Karshena, Shetari, Admata, Tarshishi, Meresi, Marsena na Memukani, hali baluzi nda b'e Persi n'e Mediya bo bakazâg'ilola mwâmi ebusu, bo banali ba burhanzi omu bwâmi boshi, abadosa, erhi:¹⁵ «Nk'oku binashingânîne n'i rhegeko, mbwiri nani, kurhi mwamikazi Wasti akwânîne okujirirwa, omuntu orhalonzizi okushuza oku irhegeko lya mwâmi Asuerusi n'obwo omu kumuha magala mwâmi anamurhumire enshagi zâge?»

¹⁶ Embere za mwâmi n'embere za balya barhambo bakulu, Memukani anacishuza, erhi: «Yagirwa arhali mwâmi yêne mwamikazi Wasti anajirire okubi, ci n'abarhambo bakulu boshi,

^b 1.8 Izîno lya Wasti: kuli kudeha «mwinja kulusha», «muzigirwa», «ntonyi-nkundwa», «mwifi- njwa».

ciru n'olubaga loshi lunayubasire omu ngasi ishwa lya mwâmi Asuerusi. ¹⁷ Okwôla mwamikazi anajizire kurhabule okuhika omu marhwiri g'abandi bakazi, bulya bakola baboneraho nabo kurhi bayîsh'ikagayaguza b'iba wabo; mpu ka mwâmi Asuerusi yêne arhali ahanyire irhegeko mpu mwamikazi Wasti ayishe ci kwônene arhanacyishaga!» ¹⁸ Kw'olu lusiku lw'ene lonene, abakazi b'abarhambo b'omu Persi n'aba omu Mediya bamanya eryo ishuzo lya mwamikazi, n'izu lici barhashuzemwo abarhambo bakulu ba mwâmi, kandi obôla hanazûka akigayanwe na ishababe linji. ¹⁹ Mwâmi akanabona kushingânîne, irhegeko li rhenge omu kanwa kâge n'eryo irhegeko irhondo nta muntu walihamaga omu marhegeko g'Abapersi, n'ag'Abanyamediya goshi, lihanze Wasti irhondo a rhacibonekanaga omu masu ga mwâmi Asuerusi; n'ecôla cikono câge c'okuba mwamikazi, mwâmi acihe owundi mukazi mwinja kumulusha. ²⁰ Kandi eryo i rhegeko lyanajirwa na mwâmi, limanyisibwe omu cihugo ca mwâmi coshi; na ntyôla abakazi boshi banakaz'ikenga b'iba wabo abe mukulu erhi munyinyi.

²¹ Ebyôla binwa byasimîsa bwenêne mwâmi na balya barhambo bâge bânali ekagombe boshi naye. Mwâmi anacishimba kulyâla Memukani anaderhaga. ²² Ago mango, mwâmi anacirhuma amaruba omu cihugo coshi, ngasi hantu nk'oku baderhaga yo na nk'oku bayandika yo mpu lyo ngasi mushamuka akaz'ikengwa nka mukulu ahamwâge.

2

I. Mardokeyo na Esteri

Esteri aba mwamikazi

¹ Erhi kugera nsiku, mwâmi Asuerusi erhi amajaga arhulula kuli bulya bu rhe kandi ashub'irhanya ebindibindi kuli mukâge Wasti, arhanya kuli lulya lugendo lwâge na ngasi mihigo yafundisirwe kuli ye. ² Okubundi obwôla, aba rhumisi ba mwâmi bakazâg'imukolera muli agôla mango banacimubwîra, mpu: «Baje balongeza mwâmi abananyere b'emishikira binjinja banaciri babikira. ³ Mpu mwâmi ajire omurhwe gw'abantu baja bashubûza omu bihugo byâge byoshi balya bananyere banali binja na babikira, boshi babashubulize aha Suza omu cogo ciguma oku burhegesi bwa Hegeyi, nshagi ya mwâmi, olya olanga baka-mwâmi boshi. Oyûla abaha ngasi ebi banalagiriirekwo okw'iranga lyâbo, ⁴ n'omwananyere wankanasimîsa mwâmi muli abôla bananyere boshi oyôla ye waja ahali ha Wasti omu kuba mwamikazi». Ezôla nkengero zasimîsa mwâmi n'okôla kwo kwanabirage.

⁵ Ago mango aha burhwâli bw'aha Suza, hali omuyahudi izîno lyâge ye Ma rdokeyo, mugala wa Yayiri ya Shimeyi, mugala wa Kishi w'omu buko bwa Be nyamini. ⁶ Ali muntu wayîshaga adwirhwe mpira kurhenga e Yeruzulemu, kuguma na balya bandi bayîshaga badwirhwe haguma na Yekoniasi, mwâmi w'e Yuda; mwâmi Nabukondonozori erhi ye oyimire omu Babiloni, abaluliza. ⁷ Akazâg'ilêra hinyere higuma izîno lyahyo hyo hyali hi Hadasa nisi erhi Esteri, hyali hya mwîshe, hyali hyananyere hya nfuzi, hirhacijiraga îshe na nina, Cikwônene hyajiraga iranga linja n'ebirumbu bisogorosire bwinja, hyanali hinjinja. Erhi ababusi bâge bafa boshi, Mardokeyo ahihêka emwâge akahilera nka mwâli wâge w'omunda yâge yenene.

⁸ Erhi elyôla irhegeko lya mwâmi linagera omu cihugo coshi, n'erhi baba bamashubûza bananyere banji omu cogo c'aha Suza; banacibaha Hegayi mpu akaz'ibalanga. Esteri abarholwamwo, banacimuhêka omu bwâmi erhi banala nzirwe na Hegayi, mulanzi w'abakazi. ⁹ Oyo mwananyere anacimusimîsa bwenêne, amurhonya. Anaciyumva asunisirwe oku murhima gwâge okumuha ngasi ebi omukazi akanacirhonesamwo byoshi emw'iba. Anacimuhêreza bambalikazi nda bacishogagwa omwôla bwâmi, anacibahêka omu yagoyago nyumpa omwôla cogo. ¹⁰ Esteri arhali amanyisize ali wa bûko buhi na babusi bahi bamuburha bulya Mardokeyo ali amuhanzize okumanyisa ntyôla. ¹¹ Ngasi lusiku Mardokeyo akazâg'iyîsh'icigezageza ahôla cogo c'abakazi mpu ayumve emyanzi ya Esteri n'oku amagala gâge gayosire. ¹² Ngasi mwananyere aligwerhe akage kasanzi k'okuj'emunda mwâmi Asuerusi ali, n'irhegeko ly'abakazi lyali lihunyire myêzi ikumi n'ibirhi. Agôla mango goshi g'amarheganyo gali gagabirwe ntyâla: omu myêzi ndarhu, bali ba gwâsirwe okukaz'icîshîga

amavurha g'obuku; n'omu yindi myêzi ndarhu, bakaz'icîshîga amanukato na ngasi mugavu omukazi akomerera okucîshîga ly'alanga bwinja iranga lyâge. ¹³ Bakola baja emunda mwâmi ali, ngasi mwana nyere ankaashire okuhûna ngasi ebi analonzize, banamuhebyo anabigendana akola arhenga omwôla cogo aja emunda mwâmi ali. ¹⁴ Anajayo bijingo, na sêzi buba bwamaca, anashubira omu cindi cogo cakazâg'ilangwa na Shashigazi ye wakazâg'ilanga abakazâg'ilaza mwâmi. Munyere wa bene oyôla arhankaci shubire emunda mwâmi ali, nkaba mwâmi acifinje ye anamurhumize mpu bamulerhereye.

¹⁵ Ci Esteri mwâli wa Abihayili naye yêne mwîshe wa Mardokeyo, olya wakazâg'imulera nka mwâli wâge, erhi amango gâge gahika g'okuja emunda mwâmi ali, arhahunaga bindi bici okuleka ebi abwiragwa na Hegayi wali mu rhonyi wa mwâmi; na mulanzi wa abola bagoli. Esteri ngasi banakazâg'imu- lolakwo banakaz'imusîma kulusha. ¹⁶ Esteri anacihêkwa emunda mwâmi ali omu bwâmi bwâge omu mwêzi^c gwa kalikumi gwo guderhwa mwêzi gwa Tebeti, go gwaligi mwâka gwa kalinda kurhenga oyôla mwâmi ali oku ntebe. ¹⁷ Mwâmi anacirhonya bwenêne Esteri kulusha abandi bagoli boshi, arhona azigirwa kulusha abandi bananyere^d boshi. Anacimuyambisa ecimane c'obwamikazi oku irhwe anacimujira mwamikazi ahali ha Wasti.

¹⁸ Mwâmi anacijira olusiku lukulu bwenêne oku barhambo n'oku barhumisi bâge boshi lya lyali idinye lya Esteri, amarhambo gâge goshi gahumûka, na mwâmi anacivangulira binja binji oku bantu b'omu bwâmi bwâge boshi. Mardokeyo na Hamani ¹⁹ Obwo bwa kabirhi amango abananyere bajaga emunda mwâmi ali Ma rdokeyo ali abwarhire aha muhango gwa mwâmi. ²⁰ Esteri arhamanyisagya oli aha aburhwa oli olubaga lwâge nka oku Mardokeyo anamukomêrezagya, bulya ye wamuleraga. ²¹ Muli agôla mango Mardokeyo ali abwarhire omu muhanda gwa mwâmi, Bigtana na Tareshi bali barhonyi babirhi ba mwâmi, bo bakazâg'ilanga omu bwâmi, omutula gwarhuma bali bakola bayîrha mwâmi Asuerusi. ²² Mardokeyo anacimanya ogwo muhigo gwâbo, anacikanya aj'ima nyisa mwamikazi Esteri ogwôla mwanzi, naye aj'igubwîra mwâmi ahali ha Ma rdokeyo. ²³ Erhi baba bamodôkereza emyanzi, banabona oku kwo binali, abôla barhonyi bombi bamanikwa oku murhi n'okwôla kwanaciyandikwa omu citabu c'emyanzi eyêrekîre mwâmi erhi anadwîrhe abona.

3

¹ Erhi ebyôla byoshi biba byamagera, mwâmi Asuerusi, akuza Hamani mugala wa Hamdata omu cihugo c'Agagi, amukengesa bwenêne, amuyûshulira ecikono c'obukulu, ashuba ye murhanzi omu barhambo bâge boshi. ² Abarhumisi ba mwâmi boshi banali aha burhambi bwâge omwôla ngo baka z'ifukamiriza embere za Hamani, bulya kwo mwâmi anali arhegesire ntyôla. ³ Abarhumisi ba mwâmi babaga ahôla muhango banacibwîra Mardokeyo, mpu: «Cirhumire watwa omu irhegeko lya mwâmi?» ⁴ Nakulya kuba baka-zag'iyôrha bamurhonda ngasi lusiku arhanabayumvagya lero bajimanyîsa Hamani, mpu balole erhi Mardokeyo anasera muli obwôla borhere bwâge ebwa kuba bali erhi bayumvîrhe oku aba Muyahudi. ⁵ Hamani anacibona oku Mardokeyo arhafukamaga embere zâge arhanafukamiriza embere zâge. Anacikunira bwenêne. ⁶ Ci agaya okumuhumakwo yenene bulya bamamubwîra ali wa bûko buci. Hamani alonza okumalîra olubaga lwa Mardokeyo loshi bo baligi Bayahudi banayûbakaga omu cihugo ca mwâmi Asuerusi coshi.

III. Abayahudi bashimbwa

Omulali gw'okuyîrha Abayahudi boshi

⁷ Omu mwêzi murhanzi go guderhwa mwêzi gwa Nizani, omu mwâka gwa kal'ikumi na

^c**2.16** 2, 16: «Omwêzi gwa kalikurni» gwa Tebeti gwanahash'ibà nka mwezi gw'ikumi na kabirhi erhi gwa burhanzi.

^d**2.17** : bananyere: kuli kuderha balya bananyere barhasag'ihumwakwo; balya baciri babikira, bali bashugi (Rhulole muli Est 2,2-3).

kabirhi kurhenga Asuerusi ali mwâmi, banaciyesha ecigole^e ngasi lusiku na ngasi mwêzi, balinda bahika oku mwêzi gwa kal'ikumi na kabirhi, gwo mwêzi guderhawa Adari. ⁸ Okubundi Hamani anacibwîra mwâmi Asuerusi, erhi: «Omu mirhundu y'ecihugo câwe coshi muli olubaga lulumire kuli ngasi murhundu, luyôrha luciyungwire oku bandi bantu ba olubaga lwâwe, bajira gabogâbo marhegeko galya garhali g'olubaga loshi ciru barhashimba amarhegeko ga mwâmi. Kurhakwânîni mwâmi alembere bantu ba bene abôla. ⁹ Mwâmi akabona kunashingânîne, bahane irhegeko ly'okubayîrha, nayîsh'i lyûla abajira ogwôla mukolo bihumbi ikumi bya nsaranga za talenta. Nanazihira omu mbîko ya mwâmi»^f.

¹⁰ Mwâmi ahogola ehigondo hyâge omu munwe ahiyambika Hamani mugala wa Hamidata w'omu cihugo c'Agagi, muntu washombaga Abayahudi okulushire. ¹¹ Mwâmi anacibwîra Hamani, erhi: «Ensaranga ezôla wamahabwa n'olwo lubaga kwo na kuguma, olujirire nka oku onabwîne kushingânîne». ¹² Abayahudi ba mwâmi banacihamagalwa omu mwêzi murhanzi, omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi, hanaciyandikira ngasi murhamho wa mwâmi, ngasi mugula na ngasi mukulu w'olubaga okwôla Hamani abarhegekaga, banakaya ndikira ngasi lubaga omu luderho lwâbo. Eryo irhegeko lyayandikwa oku izîno lya mwâmi Asuerusi banacihirakwo akashe hirya higondo hyâge. ¹³ Amaruba ganacilerengana omu ngasi murhundu gwa mwâmi goshi mpu bahungumule, banigûze, bayîrhe Abayahudi boshi; babe bana, babe bakulu, babe bakazi, mpu baniguzihwe omu lusiku luguma omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gwa kal'ikumi na kabirhi gwo guderhwa mwêzi gwa Adari, mpu banahagule ebintu byâbo byoshi.

^{13(a)} Yumvagya ebyâli muli agôla maruba: Omwâmi mukulu Asuerusi ayandikire abarhegesi ba bihugo igana na makumi abirhi na nda g'omu bwâmi bwâge kurhenga e Buhindi kuhika e Etiyopiya n'oku bandi barhambo b'emirhundu n'ababakulikire, agala maruba gadesire ntyâla:

^{13(b)} "Ciru akaba ntegesire amashanja mwandu, na ciru akaba ntegesire igulu lyoshi ntakalonza okurhegeka n'obuhashe bw'okurhindibuza abantu ci nti nyôrhe ngasi mango muntu wa murhima gwa bugula, muntu mutudu, bambali bani bakaz'iyôrha bali omu kalamo karhalimwo kadugundu na ntyôla obwâmi boshi bukwânîne bube n'omurhûla buyôrhe burhûlwire kuhika oklu lubibi lulyo olwa kuli bwenêne, ngasi muntu akaz'igendamwo buzira côba abe n'omurhûla bulya bwo buba bugale bwa ngasi muntu. ^{13(c)} Erhi ncidôsa abahanûzi bani kurhi okwôla kwankahashikana, Hamani, ye mugula mukulu bwenêne na mwirhonzi, muntu mwene murhabiri oku bushibirizi ajira omul kurhumikira kwâge, yeri wa kabirhi omu bwâmi, ^{13(d)} amanyisize oku hali olubaga lugwerhe obulonza bubî lunali omu gandi mashanja goshi ga hano igulu mpu barhayumvanya n'agôla gandi mashanja ebwa kuba bajira gâbo gâbo marhegeko banakagayaguza amarhegeko g'abandi bâmi na ntyôla barhaziga ebihugo rhurhegeka byagendeka bwinja.

^{13(e)} Erhi mbona oku omu gandi mashanja goshi olwôla lubaga luguma lonene lukayôrha luciyungwire oku bandi bantu n'oku omu kuba n'agâbo marhegeko banalonze okuseza abantu mpu bashimbe amarhegeko n'engeso zâbo, erhi rhubona oku okwôla kunarhume omurhûla guruhacibonekana omu bantu erhi bo barhuma. ^{13(f)} Rhubahunyire nti abôla boshi banadesirwe omu maruba ga Hamani, ye murhambo w'ebyâni; ye na larha wa kabirhi, boshi oku banali: kuguma n'aba kazi, n'abana babo boshi banigûzibwe n'engôrho y'abashombanyi babo buzira bwonjo erhi kubabalira lebe; banigûzibwe oku lusiku lwa kal'ikumi na kani lw'omwêzi gwa Adari. ^{13(g)} Na ntyôla ngasi boshi, bunôla kandi erhi mira, balya banali bagwerhe omurhima mubi olufu lw'akavulindi lubayandagaliza omu kuzimu; kandi omu nsiku zayîsha emikolo yirhu yanaba n'omurhûla enakengwe omu cihugo cirhu coshi. » ¹⁴ Ebinwa

^e**3.7** : Hamani akag'iyesha ecigole mpu Iyo amanya amango gakwânîne g'okunigûza Abayahudi, bulya ali erhi alalîre okubanigûza.

^f**3.9** Hamani alonzize okuyemêza mwâmi omu kulaganya okulyûla ensaranga nene bwenêne, aliyosire alangalire oku omu kugalula ezo nsaranga ecihimbi câzo câyîsh'irhenga oku birugu by'Abayahudi bafîre. Ezo nsaranga zâja omu mbîko lyo alyûla ensaranga z'ikôli, zirya Abayahudi banigûzibwa bakavusire.

byayandikagwa mw'agôla maruba, nka irhegeko liyêrekîre abantu boshi, byanacirhumwa omu cihugo coshi mpu lyo ngasi muguma aba acîrheganyize oku lusiku lwanatwirwe».

¹⁵ Oku irhegeko lya mwâmi agôla maruba ganacigenda dubaduba omu cihugo coshi. Ery'irhegeko lyanacimayisibwa burhanzi aha burhwâli buba aha Suza. N'oku mwâmi boshi na Hamani bali oku mamvu bagorhomera, banafonfomera ebiryo, abantu b'omu lugo lwa Suza boshi bahira akaboko aha irhama.

4

Esteri na Mardokeyo balonza obulyo bw'okuy[qka obwôla buhanya

¹ Erhi anayumva oku kwo byalalirwe ntyôla, Mardokeyo asharhula emya mbalo yâge ayambala sunzu, anacilabika oluvu. Okubundi anacikanya omu lugo loshi aja abanda endulù, ² anacigend'iyimanga aha muhango gujire aha bwâmi bulya ntâye wankagezire muli ogwôla muhango anacihundikire sunzu. ³ Omu ngasi cishagala banamanyisagyamwo ogwôla mwanzi gw'ebwâmi, oku ngasi Muyahudi wanali kolwôla lugo kwaba kurhindibuka, kulaka n'okurhoza emirenge, kucîshalisa n'emirhanyo. Banji baj'omu mishîbo, bayambala sunzu, bacilabika oluvu.

⁴ Bambalikazi n'abalamba barhonyi ba Esteri bayîsh'imumanyisa ogwôla mwanzi. Omwamikazi, omungo gwamugwârha bwenêne. Arhuma abahêkera Mardokeyo emyambalo mpu lyo aleka sunzu wâge. Ci Mardokeyo acilahirira. ⁵ Lero okubundi obwôla, Esteri anacirhumwa omwambali wâge Hataki, muguma w'omu barhonyi mwâmi alimuhire mpu bakaz'imukolera, Esteri anacimurhumwa mpu agend'idosa Mardokeyo kurhi byabire na bici birhumire aba n'olugendo lwa bene olôla.

⁶ Hataki anahuluka aja emunda Mardokeyo ali atamire aha muhango gw'omuhanda gwa mwâmi. ⁷ Mardokeyo anacimurhondêreza oku binali byoshi anacimubwîra na kurhi Hamani alaganaga okurhulira ensaranga zirhali nyi oku mbîko ya mwâmi nka mpyîlo y'okumalîra Abayahudi. ⁸ Anacimuhà erya mpamiso y'olwandiko Iw'irhegeko lyalumizibagwa omu cihugo coshi mpu bayî rhe Abayahudi; n'okwôla kwankamanyisize Esteri ebyabire byoshi. Anacimu komêreza mpu abwire omugoli aje emunda mwâmi ali amushenge obwonjo oku lubaga aburhagwamwo. ^{8(a)} «Erhi kengera mwana wâni muli zirya nsiku z'amalibuko amango nakazâg'ikulisa n'amaboko gani. Bulya Hamani ye oligi wa kabirhi omu cihugo ca mwâmi, ahunyire mwâmi mpu rhweshi rhufe! » ^{8(b)} «Oshenge Nyakasane, orhuderhere emunda ali, orhufulumuse olufu!»

⁹ Hataki agaluka aj'ishambalira Esteri ebyo binwa. ¹⁰ Esteri arhumwa Hataki acibwîra Mardokeyo, erhi: ¹¹ «Bambali ba mwâmi boshi n'abayûbaka omu cihugo câge bayîshi oku ngasi muntu abe mulume, abe mukazi, erhi ankanaci shomya mpu aje emunda mwâmi ali arhanahamagirwi naye, oyôla muntu anakumba ho nahalya omu irhcgeko lidesire mpu oyôla muntu afe. Nkabaga e rhi mwâmi akanamuyêrekeza akarhi kage k'amasholo, mwâmi anamanyise ntyo oku oyûla muntu ababaliirwe. Hamagera na nsiku makumi asharhu ntalali kwa mpu nje emunda mwâmi ali».

¹² Anacimanyisa Mardokeyo ebyo binwa bya Esteri. ¹³ Naye Mardokeyo anacishuza, erhi; «Orhamanyaga mpu okwenge oli omu bwâmi, wenene Muyahudi wafuma omu bandi. ¹⁴ Bulya kwo binali erhi wankaba orhadesiri kanwa mwagano mango, okucira n'okuyôkoka kw'Abayahudi kwanarhenga handi⁹; w'oyo n'enyumpa ya sho mwanahûngumuka. Ndi wankamanya erhi arhali amango gali nkaga go garhumaga oba mwamikazi?»

¹⁵ Esteri abwîra Mardokeyo, erhi: ¹⁶ «Ogend'ibwîra Abayahudi banali omu Suza boshi bacishalise erhi nie ntuma. Murhalyaga murhananywaga miregere ge isharhu na madufu asharhu. Oku lwâni lunda, nie haguma na bambalikazi bani, nacîshalisa kuguma na ninyu. Na hanôla mba namacirheganya ntyôla, nanaj'emunda mwâmi ali, akaba kufa nafa nanafaga».

⁹**4.14** : Kwanarhenga handi: Kwo kuderha emwa Nyamuzinda. Nta mango Abayahudi bâcîshomize okudarhula Nnâmahanga omw'izîno; bulya bâkengaga Nnâmahanga bwenêne. Nyamuzi-nda arhaderhagwa omw'izîno lyâge.

¹⁷ Mardokeyo ashubira emwâge agend'ijira kulyâla Esteri amubwîraga. Omusengero gwa Mardokeyo

^{17(a)} Mardokeyo ashenga erhi akengera aminja ga Nyakasane goshi, aderha erhi: ^{17(b)} «Mâshi, Yagirwa, Yagirwa Mwâmi Ogala-byoshi, ebintu byoshi biba oku buhashe bwâwe, na ntâye ciru n'omuguma wankakucika nka wamalonza okuciza Israheli. ^{17(c)} We walemaga empingu n'igulu, na ngasi birhangazo biba hanôla igulu. We mwâmi w'ebintu byoshi, na ntâco cankakucika Nyamwagirwa! ^{17(d)} Oyîshi byoshi, orhahabiri oku arhali kujira cikanyi nisi erhi bucibonyi kandi erhi magene g'okubona irenge lyarhumaga nalahira okufukamira o mwibonyi Hamani. Bulya neci nanacinyihya erhi kuciza Israheli kurhuma. ^{17(e)} Ci kwônene najizire ntyôla, lyo ndek'iha omuntu irenge likwânîne Nyamuzinda yenene; ntankanaharâmya owundi okuleka wenene, Yagirwa Nnâmahanga, ci arhali ebwa kucivuna kwo kwarhuma najira ntyôla. ^{17(f)} Na bunôla Yagirwa Nnâmahanga, Mwâmi, we Nyamuzinda w'A brahamu, obabalire olubaga lwâwe; bulya abashombanyi birhu bakola ba rhulomolire amasu mpu barhuÿirhe banaherêrekeze omwimo gwâwe gwa ku rhenga mira. ^{17(g)} Orhagayaguzagya omurhwe gwâwe, ogu wenene wacu ngulaga kurhenga e Mîsiri. ^{17(h)} Yagirwa oyumvirhize omusengero gwâni! O mwimo gwâwe ogufe obwonjo, emishîbo yirhu oyihindule bushagaluke lyo rhulanga akalamo kirhu rhunabe bantu bakuyimba irenge ly'izîno lyâwe, mâshi Nyakasane. Yagirwa omanyè mâshi wankaheza orhunwa rhw'abakukuza.» ¹⁷⁽ⁱ⁾ Nabo bene Israheli balaka bwenêne n'emisi yâbo yoshi omukubona olufu lukola luli embere z'amasu gâbo.

Omusengero gwa Esteri

^{17(k)} Omwamikazi Esteri naye oyakira muli Nyakasane erhi arhungwa n'obwôba bw'olufu lwalikola lumuyêrekîre luminomino. Anacihogola erya myambolo yâge y'obugale, ayambala ey'okucîbabaza n'okushiba; ahali h'amanukato galya gabaya bwinjinja oku irhwe lyâge, alibumba luvu na ngasi bindi bya bibolêrezeza. Arhohya bwenêne omubiri gwâge; n'ebiviri bishandabine aba by'akola aj'agerana halya hoshi anakazâg'igera aba amashokoza amanaya mbaliza bwinja. Ashenga Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli aderha, erhi: ^{17(l)} «Nyamwagirwa, mwâmi wirhu, wene Nyamuzinda nta wundi, ntabela nani bulya obwinage oku niono nieshi nta handi nankacikula oburhabâle okuleka emunda oli: bulya embaka zinyîshire, nkola ndi omu kanga k'okufa. ^{17(m)} Kurhenga eburho bwâni erhi nciri aha mwirhu, nayumvîrhe oku wene ne Yagirwa, we wacîshogaga Israheli omu karhî g'agandi mashanja goshi na balarha wacîshogâbo muli bashakulûza babo, mpu babe mwimo gwâwe ensiku n'amango, n'oku wajizire makwanane manji wakazâg'ibaganya. ¹⁷⁽ⁿ⁾ Lero rhwakugomera, wanacirhuhâna emwa abashombanyi birhu, ebwakuba rhwamakaz'iharâmya ba-nyamuzinda babo. Oli mushinganyanya Yagirwa Nnahamwirhu. ^{17(o)} Ci kwônene barhaciderhaga mpu obûla rhwamagwarhwa mpira rhuko laga rhwalekera ahôla, ci balunginage boshi n'enshushano zâbo mpu bakule omulali gw'omu kanwa kâwe, mpu baherêrekeze loshi-loshi omwimo gwâwe, mpu badundaguze orhunwa rhw'abakukuza, bamalîre ntyôla irenge ly'aka-Nyamuzinda kâwe n'oluhêrero lwâwe. ^{17(p)} ntyo bakaz'iharâmya omu igulu lyoshi ba-nyamuzinda b'obwihambi n'okucisîmîsa lwoshi embrere z'omwâmi w'igulu. ^{17(q)} Yagirwa, enshusho yâwe erhahindukaga buhanya oku barhacihali, mâs hi, orharhuganyaguzagya omu malibuko girhu! Emihigo mibi abashombanyi birhu barhurheganyiza, ojire ebagalukire bo nène n'omurhangiriza wankacishomya mpu arhurhera, ojire acîbonerekwo, abe lwiganyo lw'ababo! ^{17(r)} Yagirwa okengere, ociyerekeane olusiku lw'amalibuko girhu! Nani ompe oburhwâli, Yagirwa Mwâmi wa ba-nyamuzinda na Murhegesi wa ngasi bukulu. ^{17(s)} Ohire ebinwa binunu omu kanwa kani hano mba nkola ndi omu mbaka embrere z'entale, onayiyêrekeze omurhima embere z'abashombanyi birhu, baherêrekere haguma n'abandi boshi babashusha. ^{17(t)} Rhwehe okuboko kwâwe kurhucize, onayîshe ontabelle bulya niene ndi, ntanagwerhi wundi nalibirhira kuleka we, wene Nyakasane! ^{17(u)} Oyîshi byoshi onayîshi oku ntabonakwo irenge ly'abarhasima bayumve izîno lyâwe, oyîshi oku ntabonakwo gw'entakembûlwa n'ogw'abanyamahanga. ^{17(w)} Omanyire obulagirire ndimwo, omanyire oku obwôba bungwerhe erhi bucîbone bwâni burhuma, bulya bundi ebusu, mwa zino nsiku ndi

nagenda engalanju hano igulu, bwôba n'enshonyi ziri nka za mwambalo gw'izinga. Waliha, ontenze kw'obwo bworhere, ojire burhankulikiraga omu nsiku zani z'omurhûla. ^{17(x)} Mwambalikazi wâwe arhalîraga oku cibo ca Hamani, arhajaga oku nsiku nkulu z'ebwâmi arhananywaga amanvu g'abazimu. ^{17(y)} Mwambalikazi wâwe arhacisimisagya kundi kundi kurhenga olusiku akuhiragakwo omurhima kuhik'ene, ci muli we, Nyakasane, Nyamuzinda wa Abrahamu. ^{17(z)} Nyamuzinda w'emisi elushire eya boshi, oyumvirhize izu ly'abali omu malibuko barhanacigwerhi bulangalire, orhukule omu maboko g'abaminyanya onankûle omu bwôba ndimwo!»

5

Esteri aj'emunda mwâmi ali

¹ Oku lusiku lwa kasharhu lw'omusengero, Esteri ahogola emyambalo yâge y'emishîbo, ayambala eyâge yoshi y'obwamikazi. ^{1(a)} Erhi alangala bwinjinja iranga, ashenga Nyamuzinda olanga anacungula abantu boshi. Buzinda anacirhola bambalikazi babirhi: agwarhiriza oku murhanzi; n'omwambalikazi wa kabirhi amuyîsha nyuma amulengirize emirhêro yâge. ^{1(b)} Omu bwinja bwâge, obusû bwâge bwashagaluka bwenêne bwanalangala buzigire. Ci erhi n'omurhima gwâge guli gwadûrha n'obwôba. ^{1(c)} Erhi ayikira emihanda yoshi, tundu kuli mwâmi. Agôla mango mwâmi ali abwarhire oku ntebe yâge y'obwâmi erhi anayambalizize ebimanyiso byoshi by'ensiku nkulu zâge; anahe rhe alangashana n'amasholo n'agandi mabuye minjinja; ali wakulerha ecôba. ^{1(d)} Anaciyînamula obusû bwâge bwalabuka, alola n'oburhe bunene. Mwâmi- kazi afa n'entemu. Erhi ahôla atulula omubiri anayegemera omwambalikazi wali mulasize. ^{1(e)} Lero Nyamuzinda ahindula omurhima gwa mwâmi agujira mutûdu. Ayimukanana n'obwôba oku ntebe yâge y'obwâmi anacigwarhirira Esteri kuhika ayôrha bwinja; amuhà omurhima n'ebinwa by'okurhuliriza. ^{1(f)} «Kurhi byabire Esteri? Ndi mushinja wâwe !Orhayôbôhe! Orhafa! Irhegeko lyani liyêrekîre abantu kone. Shegera hano.» ² Mwâmi ayimusa akarhi kage k'amasholo akadêkerezwa oku igosi lya Esteri amuhôbera anacimubwîra, erhi: «Nderheza!» ^{2(a)} Esteri aderha, erhi: «Yagirwa, nakubwîne oshushire nka malahika wa Nnâmahanga. Lero omurhima gwâni gwafuduka nayôboha obulangashane bwâwe. Bulya, Yagirwa, oli wa kusomeza n'obusû bwâwe buli bwa kusimîsa.» ^{2(b)} Erhi ayusa okuderha, ahola. Mwâmi ayôboha n'abamuli eburhambi balonza okumuhembula. ³ Mwâmi anacimudôsa, erhi: «Bici bikugwerhe, mwamikazi Esteri? Mbwîra bici walonza? Ciru akaba luhande ly'ecihugo cani nanakuhalwo.» ⁴ Esteri anacishuza, erhi: «Waliha nka kusimîsize mwâmi, nsengire mwâmi ayîshe oku lusiku lukulu namurheganyize ene omu mwâni haguma na Hamani.» ⁵ Mwâmi anacishuza, erhi: «Museze Hamani ajire okwôla Esteri anadesire. »

Mwâmi anakanya boshi na Hamani baja kuli lulya lusiku lukulu Esteri anabarheganyizagya. ⁶ Erhi baba bakola badwîrhe banywa idivayi, mwâmi anacidôsa Esteri, erhi: «Mbwîra bici osengire? Nakushobôza byo. Mbwîra bici walonza? Ka luhande lw'ecihugo cani? waluhabwa.» ⁷ Esteri anacishuza aderha, erhi: «Eci nsengire n'eci nalonza: ⁸ Wa!iha akaba nani narhonyire omu masu ga mwâmi, na nka mwâmi alonzize okuyumvirhiza eci nsengire n'eci nalonza, mwâmi ashub'iyîsha irhondo oku lundi lusiku lukulu namurheganyiza haguma na Hamani na kuli olwôla lusiku nayukiriza irhegeko mwâmi ampire.»

⁹ Olwôla lusiku Hamani agenda ashagalusire. Ci erhi acibona Mardokeyo aha muhango gwa mwâmi, buzira kuderha mpu akayimuka nisi erhi okucifukunya kwo kunyi embere zâge, anacikunirira bwenêne Mardokeyo. ¹⁰ Ci Hamani acihima bwenêne akanya aja emwâge. Okubundi anacirhumiza mpu abira bâge bayîshe kuguma na mukâge Zereshi. ¹¹ Hamani arhondêra okubabwîra ogw'obunji bw'obugale bwâge n'ogw'abagala bâge n'ecikono cinene mwâmi amuhebiremwo erhi amuyimika mukulu w'abasirika n'abarhumisi bâge boshi. ¹² Kuhika ciru ayushûla aderha, erhi: «Arhanali hoshi aho, ciru niene nieki omwamikazi Esteri ayemêrire okuja oku lusiku lukulu anal'irheganyîze mwâmi rhweshi naye; na kandi ndalisirwe okuyîshubira irhondo rhweshi na mwâmi. ¹³ Ci ebyo byoshi nta masîma binderhera amango nciri nabona ola Muyahudi Mardokeyo atamire aha muhango gwa mwâmi.» ¹⁴ Lero mukâge Zereshi, kuguma na balya bira hage banacimushuza, mpu: Orheng'igend'igwikisa omurhi

gwa makoro makumi arhanu, n'irhondo sêzi ohûne mwâmi bamanikekwo Mardokeyo. Na ntyo wanagend'oshagulusire okwôla lusiku lukulu mweshi na mwâmi!» Elyôla ihano lyanacisimîsa bwenêne Hamani, anacijirisa ogwôla murhi.

6

IV. Abayahudi bacihôla

Hamani ayongwa

¹ Muli obwôla budufu mwâmi anacibula iro, arhumiza mpu bamulerhere ecitabu c'emikolo n'ebijiro byâge . Bacilerha, barhondêra hacibungilla ba nacidomera embere zâge. ² Lero banacishimana ahayandisirwe kurhi Mardokeyo ajag'imanyisa obulyâlya bwa Bigtani boshi na Tareshi bali barhonyi babirhi ba mwâmi, bo bakazâg'ilanga enyumpa ya mwâmi na ngasi byoshi byanabagamwo; bali balalire okuyîrha mwâmi Asuerusi. ³ Mwâmi anacidôsa, erhi: «Bicigi biguma Mardokeyo ahabiragwe nka bukuze n'irenge kuli okwo ohôla?» Nabo balya barhumisi ba mwâmi bakazâg'imukolera agôla mango banacishuza, mpu: «Arhahabagwa cici.» ⁴ Mwâmi anacidôsa, erhi: «Ndi oli omu ngo?» Mw'agôla mango gonène, Hamani erhi ali embuga aha nyumpa ya mwâmi, aliyîshir'ihûna mwâmi mpu bamanike Mardokeyo oku murhi ali amurheganyîze. ⁵ Abarhumisi ba mwâmi banacishuza mwâmi, erhi: «Hamani oyo oli omu ngo.» Mwâmi anacidrha, erhi: «Ayîshc!» ⁶ Erhi Hamani aha amaja omu nyumpa mwâmi anacimudosa, erhi: «Kurhi bankajirira omuntu mwâmi alonza okukuza?» Hamani acija emurhima, erhi: «Wundi ndi mwâmi ankalonza okukuza ahanyuma lyani?» ⁷ Hamani anacishuza, erhi: «Ka hali omuntu mwâmi alonza okukuza?» ⁸ Erhi kukwânîne okuyanka omwambalo gw'obwâmi, gulya mwâmi yenene akola arhanzir'iyambala n'okumuyamhisagwo; kandii okumuhira oku nfarasi mwâmi yenne akola arhanzir'igendakwo; erya ebarhwire ecimane c'obwâmi omu irhwe. ⁹ Ogwôla mwambalo n'eyôla nfarasi banabiha ôlya onali mukulu bwenêne omu bagula ba mwâmi naye anabiya mbisa ôlya muntu mwâmi alonza okukuza, kandi banaja bamugeza omu miha nda y'olugo, banaja bayakûza embere zâge mpu: «Kw'ajirirwa ntyôla omuntu mwâmi alonza okukuza!» ¹⁰ Mwâmi anacibwîra Hamani, erhi: «Kanyagya duba oyanke ogôla mwambalo n'eyôla nfarasi na nk'okwôla onadesire ogendig'ikujirira Mardokeyo, Muyahudi, otamire aha muhango gwa mwâmi, o rhanalekaga akantu muli ebyôla onadesire.» ¹¹ Hamani anaciyanka gulya mwambalo n'erya nfarasi, ayambisa Ma rdokeyo gulya mwambalo anamugerana oku nfarasi omu ngasi lugo anayîsha ayakuza, erhi: «Ntyôla kwo mwâmi ajirira omuntu alonza okukuza.» ¹² Ma rdokeyo ashub'icishubirira aha muhango gwa mwâmi naye Hamani anyo mbokera emwâge n'omutula n'irhwe libwike. ¹³ Hamani anacirhondêra asha mbalira mukâge Zereshi n'abira bâge oku kwo byabirage ntyôla. Abira bâge na mukâge Zereshi, banacimubwîra, mpu: «Akaba kobinali Mardokeyo anali w'omu bûko bw'Abayahudi, mira warhondêraga okucirhohêza, ntako wacimu jira, okwôla wakaz'ifukamira burhahusa embere zâge.

Hamani oku lusiku lukulu emwa Esteri

¹⁴ Oku banacidwîrhe bashambâla ntyôla abaganda ba mwâmi banaciyirukira bayîsha bakola balirhola Hamani mpu aje oku lusiku lukulu, Esteri arheganyize.

7

¹ Mwâmi boshi na Hamani banacikanya baja kuli lulya lusiku lukulu lwa mwamikazi Esteri. ² Kuli ogwôla mulegerege gwa kabirhi, erhi bahika oku mango g'okunywa idivayi, mwâmi anacidôsa Esteri, erhi: «Bici oscngire wâni mwamikazi Esteri? Wanabishobôla. Bici walonza? Ciru cankaba cigabi ca kabirhi c'obwâmi bwâni, wanakubona.» ³ Omwamikazi Esteri anacishuza, erhi: «Akaba ntonyire omu masu gâwe, Yagirwa shebuje na nka mwâmi abwîne okwôla kuyumanine, nkusengire akalamo: gwo musengero gwâni ogwo, n'oku lubaga lwâni nako na kuguma lube n'akalamo kwo ndwîrhe nacifinja okwôla. ⁴ Bulya rhwaguzibwe nie

n'olubaga lwâni, mpu barhumalire, barhunigûze, rhuherêrekere rhweshi. Ciru acibâge rhwaguzibagwa mpu barhuhêke bujâ, mpu rhuj'iba bantu ba kukola konene, nali nacihulikira konene; ci kwônene omushombanyi nta mango agalula omuhona mwâmi ayîsh'ibona muli okwôla». ⁵ Mwâmi Asuerusi anaciderha, abwîra omwamikazi Esteri, erhi: «Ndi oyo na ngahi aligi oyôla ogwerhe ezo nkengero omu murhima?» ⁶ Esteri anacishuza, erhi: «Omushombanyi, omwisi y'oyûla Hamani, y'oyûla kaheza!» Hamani ageramwo omusisi embere za mwâmi n'embere z'omwamikazi. ⁷ Mwâmi n'o bukunizi bunene anacihuluka mulya bakazâg'inywera idivayi aj'omu busani bwali ahôla bwâmi. Hamani anaciyimuka mpu akolaga ashenga amagala emu nda omwamikazi Esteri ali bulya amabona oku emunda mwâmi ali mira olufu lwâge lwahigagwa.

⁸ Mwâmi anacirhenga mulya busani anacishubira mulya bakazâg'inywera amamvu, ashanga Hamani ali amacikweba kulya ntebe Esteri alikwo. Mwâmi anaciderha erhi kwo kurhi okûla? Ciru anakola ashimbulire mwamikazi hanôla mwâni, munôla bwâmi? Ecôla cinwa cirhali cicihumanuka omu kanwa ka mwâmi amango bahundikaga Hamani omushangi ebusu^h. ⁹ Harbona, muguma omu barhonyi ba mwâmi, aderha erhi na mwâmi anayumva mpu: «Sinza oku omurhi gwarheganyibagwa na Hamani mpu bamanikekwo Mardokeyo; olya muntu wayîshig'imanyisa okwinja kuli mwâmi, guli mugwike omu mwa Ha mani; guli gwa makoro arhanu!» Mwâmi anacishuza, erhi: «Abe yêne ye bamanika kwo!» ¹⁰ Banacimanika Hamani kuli gulya mulingoti arheganyizagya Mardokeyo. Na ntyôla mwâmi anacitwika oburhe.

8

ⁱ Abayahudi bayôkolwa

¹ Muli olôla lusiku lonêne, mwâmi anaciha Esteri erya nyumpa ya Hamani, mushombanyi w'Abayahudi na Mardokeyo ahika embere za mwâmi ebwa kuba omwamikazi Esteri anashambalire mwâmi kurhi obûko bwâge buyosire bonaye^j. ² Mwâmi ali amahogola hilya higondo hyâge ali ayambisize Hamani, anacihiyambisa Mardokeyo nave Esteri anacihira Mardokeyo muli erya nvumpa ya Hamani.

³ Esteri ashub'iderha embere za mwâmi; anacirhimba aha magulu gâge, alaka, ashenga mpu bakule gulya muhigo mubi gwa Hamani w'Omugagi ali agwerhe oku Bayahudi. ⁴ Mwâmi anacilamhulira akarhi kage k'amasholo emunda Esteri ali, naye anacizûka, anaciyîmanga embere za mwâmi. ⁵ Anaciderha, erhi: «Nka mwâmi abwîne oku kushingânîne na nka kulya nani nantonyire emunda ali, anaderha bayandike amaruba g'okuhanza galya maruba olya Hamani mugala wa Hamdata w'Omugagi gayandikagwa naye mpu bayîrhe ngasi Bayahudi bali omu cihugo ca mwâmi. ⁶ Bulya-kurhigi niono nankalembera obuhanya bwayîshira olubaga lwâni, kurhigi nankayemêra nti olubaga lwâni luhungumuke?

⁷ Mwâmi Asuerusi anacibwîra omwamikazi Esteri n'olya Muyahudi Mardokeyo, erhi: «Loli oku nahire Esteri erya nyumpa ya Hamani, naye Hamani yêne amanikwa oku murhi ebwa kuba anali agwerhe ogwôla muhigo mubi oku Bayahudi^k. ⁸ Mugend'iyandika nk'oku munabwîne kushingânîne, amaruba g'okulikuzza Abayahudi okw'izîno lya mwâmi, munahirekwo akashe k'ehigondo hya mwâmi, bulya ngasi hiyandisirwe okw'izîno lya mwâmi na kandi hifundi kwa n'akashe k'ehigondo hyâge, mandiko ga bene agôla garhakacihamwa.» ⁹ Abayandisi boshi ba mwâmi banacihamagalwa, omu nsiku makumi abirhi n'isharhu z'omwêzi gwa kasharhu, gwo guligi mwêzi gwa Siwâni; banaciyandika nka oku Mardokeyo anali arhegesire mpu bayandikire Abayahudi, abarhwali, abarhambo bakulu, abarhambo b'ebihugo biri kurhenga e Buhindi kuja e Etiyopiya, byo bihugo igana na makumi abirhi na

^h7.8 : Bwâli bworhere nkumuhundikita irhwe omuntu watwirîrwe olubanja mpu afe.

ⁱ8.0 Bwirhônzi bwa Esteri n'okukenga Nnâmahanga kwâge kubacizize Abayahudi

^j8.1 Mwâmi anaciha Esteri erya nyumpa ya Hamani: Ngasi watwirirwe okufa, mwâmi anamu-shokôle. Ebirugu hyâge hyoshi byashuha bya mwâmi (Rhulole muli 1 Bam 21).

^k8.7 : Ngasi yeshi walonzize okuyîrha Abayahudi kw'anakazâg'ihanwa kuguma n'owalonzagya okuyîrha mwâmi (Est 2,21-23).

nda, ngasi cihugo kulya banayandika mulico na ngasi lubaga kulya baderha omu lulimi lwâbo, n'oku Bayahudi omu mandiko n'omu lulimi lwâbo. ¹⁰ Ago maruba gayandikagwa oku izîno lya mwâmi Asuerusi ganajakwo ehigondo hyâge, gahekwa n'abarhumisi bashonyire oku nfarasi nyinja ya mwâmi. ¹¹ Muli agôla maruba mwâmi ali ayemirire Abayahudi okucilunda haguma lya bafugira obuzîne bwâbo, kuguma n'obuhashe bw'okuyîrha, okumalîra, ciru n'obw'okunigûza abashombanyi babo, abana babo na bakabo, balya banashubuzinye omu mashanja, omu mirhu ndu n'okuhagula ebirugu byâbo¹. ¹² N'okwôla mpu kujirwe lusiku luguma omu bihugo bya mwâmi Asuerusi byoshi, omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gwa kal'ikumi na kabirhi, gwo mwêzi gwa Adari.

Irhegeko lya mwâmi Asuerusi ly'okubabalira Abayahudi

^{12(a)} Olwandiko lw'amaruba gw'okubabalira Abayahudi:

^{12(b)} «Ga mwâmi Asuerusi, omwâmi mukulu. Ayandikiraga abarhambo b'omu bihugo byâge oku binali igana na makumi abirhi na nda, kurhenga e Buhindi kuja e Etiyopiya; n'oku ngasi banalanga ebirugu birhu, mweshi rhumuhire omusingo!

^{12(c)} Bantu banji, erhi baba bamakuzibwa n'obwinja burhalusire bw'abalanza okubajirira aminja, bôhe kunabe kucibona bakola bacibona. Arhali oku bashizi birhu bonene bacihindula, ci erhi bajejerhwa n'obugale bwâbo, anabe ababajirira aminja bo bakola balonziyirha.

^{12(d)} Arhali kurhamanya aminja g'abantu gonene balekêrera, ci omu bucîbone bwâbo bali bantu barhuzirwe n'ebya hanôla igulu, banamanye mpu nkaba bafuma olubanja lwa Nyamuzinda orhabonakwo banyankola-maligo anayîshi ngasi kantu. ^{12(e)} Kanji kanji w'anabona abantu nka bamahabwa obuhashe, omu kushumikwa n'abira babo balya bahirwe cikono cilebe, banalonze okubulaga omuko g'omwêru-kwêru, lero bacilerhere amabî garhankabukwa. ^{12(f)} Obulyâlya bw'ababi, bunalonze okurheba balya bantu binja babarhegeka. ^{12(g)} Loli bwinja: Arhali omu myanzi yagezire mira mwonene mwankaboneka ebiri nkebyo mmukengezize ci n'erhi mwankalola byajirwa hofi na ninyu, mwanabona ebijiro bibi by'abali oku buhashe bwa bene abôla. ^{12(h)} Neci, nacihangana okwôla kurhacibaga omu nsiku zayîsha, lya ngasi muntu alama n'omurhftla, buzira kadugundu omu bwâmi bwirhu, ¹²⁽ⁱ⁾ Nakula abarhakwânîni, n'okurhimanya ebyahira n'ebyahiruka okushingânîne.

^{12(k)} Mweshi murhahabiri kurhi, Hamani mugala wa Hamdata, muntu w'e Macedoniya, okunali arhali w'omu bûko bw'Abapersi, muntu rhurhankagererize ciru embere, lero rhwanacimuyankirira bwinja nka cigolo. ^{12(l)} Abona oku neci rhwamuyankirire bwinja nk'okurhunajirira agandi mashanja kuhika ciru rhwamulola nka y'ekola larha ciru n'abantu boshi bakafukamiriza embere zâge nka kulya anali wa kabirhi omu cikono c'obwâmi ^{12(m)} Ci kwônene ayêrekana oku arhankahasha okuyôrhana iragi !ya bene eryo, arhondêra okuja kwafufula eyi n'eyi oku buhashe bwâni, n'okulonza okuheza akalanmo kani. ¹²⁽ⁿ⁾ Rhujira còkola, muntu oyôrha arhujirira aminja, ye Mardokeyo; rhujira na Esteri, ye wirhu w'ebwâmi orhabakwo izabyo, naye Hamani omu binwa byâge by'obunywesi n'eby'obwisi abahunira olufu, kuguma n'olubaga lwâbo loshi; ^{12(o)} Omukujira ntyôla, alilangalire okurhanywa n'abandi na buzinda ecihugo c'Abapersi acihe ab'e Macedoniya.

^{12(p)} Ci kwônene abôla Bayahudi bali batwirirwe okufa n'oyoôa mwisi, rhwehe rhunabone oku barhaba bisi n'oku barhegekwa n'amarhegeko gashingânîne; ^{12(q)} rhunabone oku bali bana b'Owe-nyanya, Nyamuzinda ozine mukulu bwenêne, ye waruhaga, kuguma na bashakulûza, narheecka obwâmi bwirhu n'obushinganyaya bunene. ^{12(r)} Co cirhumire murhaciyumvaga galya maruba garhumagwa na Hamani mugala wa Hamdata, kulya kuba owagayandikaga amanisirwe oku murhi boshi n'enyumpa yâge yoshi, aha muhango gwa

8.11 Erhi wankalolereza bwinja, wanabona oku aga mandiko gamashubûlula bwinjinja galya mandiko ga Hamani galumizibagwa omu cihugo (Est 3. 12:15; 8, 9 14). Ebihindwire byône, kuli kubona oku abalibanigwa, bwo Bayahudi, bwo bakola banigûza. Rbwehe rhufudusire omu kubona irhegeko likali liri nkêrii. Cirhurhayibagiraga oku Mardokeyo na Esteri bali bantu ba Malaganyo ga balya barhalisag'imanya irhegeko lihyahya ly'okuzigira omushombanyi.

Suza, bw'obuhane bushinganinc Nyamuzinda, Murhegcsi w'ebintu byoshi amujirire. ^{12(s)} Hano muba mwamamanika agâla maruba, ngasi hoshi muleke Abayahudi bashimbe n'obwalagale amarhegeko gâbo. Munabarhabale okuciyônolakwo balya bahizire okubayirha mw'olwo lusiku lwalilulalirwe, kwo kuderha: omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gwa kal'ikumi na kabirhi, gwo mwêzi guderhwa Adari. ^{12(t)} Bulya Nyamuzinda Lulema w'ebintu byoshi, oku lubaga lwâge, ahindwire olusiku lwali lwaba lwa buhanya mpu lube lwa kushagaluka oku lubaga lwîshogwa. ^{12(u)} Ninyu mwe Bayahudi kuziga mukuze olwôla lusiku lw'irenge n'enshagali nk'oku munajira oku zindi nsiku zinyu nkulu na ntyôla olwôla lusiku lwaba, bunôla n'agandi mango gayîsha, cerekane c'akalamo kuli mwene n'oku bandi boshi b'obulonza bwinja omu Persi, na kwa balya balonza okurhulenganya gabe mango ga kukengera okuhwa kwabo. ^{12(x)} Olugo ciru n'ecishagala cirhashimbiri ebyôla binwa cinanyagwe, itumu licizungulemwo, cinadulikwe muliro, cirhaciûbakagwamwo, arhali n'abantu bonene ciru n'ensimba n'enyunyi z'emalunga.»

¹³ Ebinwa by'ago maruba byali irhegeko, lyanacilumizibwa omu ngasi cihugo n'emwa ngasi ishanja, mpu ly'oloôa lusiku Abayahudi basha okucihôla oku bashombanyi babo. ¹⁴ Abahêkaga amaruba bagenda n'engâlè z'ebwâmi, bakanyîriza bwenêne, bulya kw'irhegeko lya mwâmi lidesire. Elyôla irhegeko lyanacimanyisibwa omu Suza kwo kali karhwa-bwâmi. ¹⁵ Mardokeyo arhenga oku bwâmi anakola ayambirhe emyambalo y'obukulu yalimwo cy'akaduku n'eyakeru, ecimane c'amasholo camuli omw'irhwe, acihundikira n'ecishuli c'o mukara gw'akalinga. Olugo lwa Suza loshi lwayîsha lwabanda orhubûli n'o mwishingo. ¹⁶ Oku Bayahudi, olwôla lusiku luli nka lwa kumolekerwa, lusiku lwa masîma, lwa mwishingo na lw'irenge. ¹⁷ Omu ngasi cihugo n'omu ngasi mu- rhundu, eryôla irhegeko lya mwâmi na galya maruba gâge, omu Bayahudi banali erya munda gakaba masîma na mwishingo, bakajira ensiku nkulu n'idi nye. Na banji omu lubaga bacijira bayahudi erhi kubayôboha kurhuma.

9

Okuhima abashombanyi olwa Purimu

¹ Omu mwêzi gwa kal'ikumi na kabirhi, gwo mwêzi guderhwa mwêzi gwa Adari, omu nsiku ikumi n'isharhu z'ogôla mwêzi ly'irhegeko n'amaruba ga mwâmi byali birhegesirwe okuyukirizibwa na muli olwôla lusiku lya abasho mbanyi b'Abayahudi bali balangalire okubahima loshi, ci byahinduka kundi kundi; Abayahudi banaciba bo bahumbarhaza abashombanyi babo. ² Abayahu di bashubûzanya omu lugo lwâbo ngasi baguma aha banayûbakaga omwôla cihugo ca mwâmi Asuerusi mpu bayirhe balya banali babahigire oku bayirha; na ntâye wankadesire mpu bayîrhe balya banali babahigire okubayîrha; na ntâye wankadesire mpu abacika bulya obwôba bwali erhi bwagwasire abantu boshi. ³ Abasirika n'abarhambo b'abantu banali omu bihugo bya mwâmi byoshi, abakulu n'abarho, boshi barhabmala Abayahudi erhi kuyôboha kurhuma. ⁴ Mardokeyo ali akola alengerire oku mwâmi n'irenge lyâge lyanaja lyalumira ngasi cihugo. Bulya obuhashe bw'oyôla Mardokeyo bwajaga bwayushuka ko nene.

⁵ Abayahudi bageza oboji bw'engôrho omu bashombanyi babo, babanigû za, babaherêrekeza, banabakolera mwône nka oku banalonzagya^m. ⁶ Omu murhundu gwa Suza mwonene, Abayahudi bayirhamwo erhi okuyirhisamwo bantu magana arhanu. ⁷ Banacibalambikamwo Parshandata, Dalofona, Aspata, ⁸ Porata, Adaliya, Aridata, ⁹ Parmashita, Arizayi, Aridayi, Yezata, ¹⁰ bana ikumi ba Hamani mwene Hamdata, mushombanyi w' Abayahudi. Ci kwônene barhahagulagaⁿ.

¹¹ Olwo lusiku lonêne, omuganjo gwa abanizirwe omu Suza karhwa-bwâmi, gwayirukira

^m**9.5** : Omwandisi arhalonza okuderha erhi okucihôla kuba kwinja. Ci alonza okuhugûla nyigîrizo nguma ziba omu Bibliya ziyêrekîre abarhindibuzihwe: alonza okujirira ababo amabî, ebinyegeyege byâge binamugalukire nnabyo.

ⁿ**9.10** Barhahagulaga: Ciru kwankaba mwâmi ali bayemerire mpu bahagule (Est 8, 11). Abayahudi barhajaga bayirha mpu lya bacigaza, ci mpu lya bacifungira.

gwahika emunda mwâmi ali. ¹² Mwâmi anacibwîra omwamikazi Esteri, erhi: «Abayahudi bamayîrha munola Suza omu karhwa-bwâmi bantu magana arhanu, na bene Hamani oku banali ikumi; ndi omanyire bici bakozire omu zindi mpande z'ecihugo ca mwâmi? Bici olonzize wanabihabwa, cici odwi rhe wacifinja? wanabijirirwa.» ¹³ Esteri anacishuza, erhi: «Nka mwâmi abwîne kuli kwinja, Abayahudi b'omu Suza bashub'iyemêrerwa okujira irhondo nk'oko irhegeko lyanali libayemêrire okujira ene, n'abôla bene Hamani oku banali ikumi bamanikwe oku murhi.» ¹⁴ Mwâmi anacirhegeka mpu bajire ntyôla, n'e ryo irhegeko lyanacimanyisibwa omu Suza mwoshi. Bamanika balya bana ikumi ba Hamani. ¹⁵ Abayahudi erhi bashubishubûzanya kandi omu nsiku ikumi n'irhanu z'omwêzi gwa Adari bashub'iyîrha omu murhundu gwa Suza bandi bantu magana asharhu. Ci kwônene barhahagulaga.

¹⁶ Abandi Bayahudi bali omu bindi bihugo bya mwâmi, nabo banaci shubûzanya mpu lyo bacîlanga bwinja. Bayegûla abashombanyi babo babayî rhamwo bantu bihumbi magana gali nda. Ci barhahagulaga. ¹⁷ Lwali lusiku lwa kal'ikumi na kasharhu lw'omwêzi gwa Adari; n'olusiku lwa kal'ikumi na kani, lwaba lwa kurhamûka, na ntyôla balujira lusiku lukulu lwa kushagaluka bwenêne. ¹⁸ Abayahudi b'omu Suza bali bashubûzinye omu lusiku lwa kali ikumi na kasharhu n'olwa kal'ikumi na kani lw'omwêzi barhamûka olusiku lwa ijli'ikumi na karhanu lw'omwêzi lwo lwanabirage lusiku lukulu lwâbo lw'okus 'îma n'okushagaluka. ¹⁹ Co cirhuma Abayahudi b'omu lugo bajira olwâbo lusiku lw'okushagaluka omu nsiku ikumi n'inni z'omwêzi gwa Adari, lwo luba lusiku lukulu lwâbo lw'okucîshinga, lusiku lwa kusîma, na muli olwôla lusiku ngasi Muyahudi anarhumire omulungu wâge nshololo nsungunu. ^{19(a)} Ci Abayahudi b'omu burungu bashagaluka banahâna enshololo emw'abalungu babo omu nsiku ikumi n'inni z'omwêzi gw'Adari.

IV. Olusiku lukulu lwa Purirnu

Okujira olusiku lukulu lwa Purimu

²⁰ Mardokeyo ayandika ebyôla byoshi, anacirhuma n'amaruba oku ngasi Bayahudi banayûbakaga omu cihugo ca mwâmi Asuerusi, oku bali hofi kugu ma n'abali kuli. ²¹ Abaseza okukuza olusiku lukulu lw'omu nsiku ikumi n'inni na ikumi n'irhanu z'omwêzi gwa Adari; ²² n'okushagaluka muli ezôla nsiku bulya ziri nsiku bahimagamwo abashombanyi babo, gwo mwêzi amalumwa gâbo gahindukaga masîma, gwo mango ensiku z'emishîbo zahindukaga nsiku nkulu. Ezôla nsiku nkulu zibe nsiku za busîme ezi ngasi muguma akarhumiramwo bene wabo enshololo n'okuhâna oluhembo lusungunu oku bakenyi. ²³ Abayahudi bakujira nkomedu okwôla barhangira olwo lusiku n'okwôla Mardokeyo abayandikiraga. ²⁴ Neci okwôla kwoshi, bulya Hamani mwene Hamdata w'e Agagi olya mushombanyi w'Abayahudi ali amarhola omuhigo gw'okubaheza n'okubashurhira e «Puri» kw'okubayeshera ecigole c'okubaherêrekeza. ²⁵ Ci kwônene erhi acija emunda mwâmi ali okugend'ihûna mpu Mardokeyo amanikwe mwâmi anacirhegeka mpu ogoâ muhigo gw'okumalîra Abayahudi gugalukire Hamani, muntu mubi wagujiriraga Abayahudi, banacimumanika oku murhi, ye n'abagala. ²⁶ Co carhumire olwôla lusiku luyirikwa izîno lya «Purimu» lirhenga oku luderho «Puri», kwo kudrha ecigole. Ntyôla nk'oku byanali mwagalya mamba ga Mardokeyo kwo byanayîshir'igibonekana, kwo byanayishir'ibahikakwo. ²⁷ Abayahudi haguma n'iburha lyâbo n'abandi balonza okulungana nabo^o, bahiga n'obulonza boshi okukakuza buzira kuyibagira ezo nsiku zombi. Lyaba irhegeko lya kukajirwa ngasi mwâka nka kulya amaruba gâbo ganali gadesire na nka kulya banatwaga ago mango. ²⁸ Ezôla nsiku nkulu zayîsh'ikakengezeibwa n'okukuzibwa kurhenga oku iburha kuja oku lindi iburha, omu ngasi mulala, omu ngasi cihugo, n'omu ngasi murhundu, n'ezo nsiku za Purimu irhondo zirhalekagwa ngasi hanaba Omuyahudi hoshi, n'irhondo iburha lyâbo limanye lyankanayibagira okwôla.

²⁹ Omwamikazi Esteri mwâli wa Abihayili n'olya Muyahudi Mardokeyo banaciyandika

°9.27 Abo bantu harhali Bayahudi bakaburhano ci balya bacibwinire oku hali Nyamuzinda w'okuli, barharhindiraga okuj'omu idini ly'Abayahudi n'okushimba obworhere bwâbo.

n'obuhashe bwâbo amaruba g'okusêza galya maruba ga kabirhi gali gayêrekîre ensiku za Purimu.³⁰ Banacirhuma agôla maruba muli bihugo igana na makumi abirhi na nda by'omu bwâmi bwa Asuerusi; byali binwa by'akalembe n'obwikubagirwa,³¹ bya kubakomêreza mpu bajire ezôla nsiku za Purimu omu nsiku zirhegesirwe, nka kulya Omuyahudi Mardokeyo anazitwaga na nka kulya kwarhegekagwa kuli bo bonene, n'okw'iburha lyâbo mpu bakaz'icîshalisa n'okucîbabaza.³² Kwo irhegeko Iya Estcri Iyayimanzize ntyôla ebyo biyêrekîre olusiku lukulu lwa Purimu n'okwôla kwanaciyandikwa omu citabu.

10

Mardokeyo ajîrenge

¹ Mwâmi Asuerusi arhegeka okuvurhisa omu cihugo câge coshi n'omu ngasi bindi bihugo byanali omu nyanja. ² Ebijiro byâge byoshi biyêrekîre obuhashe n'obuhimane by'oku Mardokeyo akuzibagwa na mwâmi, ebyo byo shi biri byandike omu Citabu c'Emyanzi y'Abâmi b'e Mediya na ab'e Pcrsi.

³ Bulya Omuyahudi Mardokeyo^p ali akola wa burhanzi enyuma za mwâmi Asuerusi; ali muntu mukulu omu masu g' Abayahudi, ali asimirwe na bene wabo mwandu, akazâg'ilonza aminja g'olubaga lwâge loshi na ngasi mango ebi nwa byâge byabaga bya murhûla oku ishanja lyâge.

^{3(a)} Mardokeyo anaciderha, erhi: «Nyamuzinda yêne wajiraga ebyôla byo shi! ^{3(b)} Bulya nkakengera ecilôrho nabwîne kuli okwôla, nambone oku nta ci nwa ciru n'eciguma cagezire cirhanabaga oku calitwirirwe. ^{3(c)} Ciru n'iriba lisungunu lyabaga lwîshi lunene, ciru n'akamole kamoleka, ciru n'izûba, ciru n'amîshi manji. Olwo lwîshi lunene ye Estcri wayankagwa na mwâmi, anajirwa mwamikazi. ^{3(d)} Empangaza ibirhi zali nie rhweshi na Hamani. ^{3(e)} Amashanja galimwo balya boshi bashubuzanyagya mpu baherêrekeze Abayahudi. ^{3(f)} N'olubaga lwâni ye Israheli walakiraga emunda Nyamuzinda ali anayôkoka. Neci Nyakasane acizize olubaga lwâge na nirhu rhwenc arhuyôkola muli agôla malibuko. Nnâmahanga ajizire ebisomerîne n'ebirhangâzo binji birhasag'ibo nekana bundi omu gandi mashanja. ^{3(g)} Co carhumaga arheganya njira ibirhi: njira nguma oku lubaga lwâge n'eyindi oku gandi mashanja goshi. ^{3(h)} Ebyôla byanabire omu mango gabyo nk'oku Nnâmahanga anali alalire oku mashanja goshi. ³⁽ⁱ⁾ Lero Nyakasane anacyîbuka olubaga lwâge n'omwimo gwâge agutwira olubanja. ^{3(k)} N'ezôla nsiku ibirhi olw'ikumi na kani n'olwa kal'ikumi na karhanu z'ogwo mwêzi gw'Adari, zaba nsiku z'okushubûzanya, z'obusîme, na z'omwishingo munenc embere za Nyamuzinda, oku ngasi bûko bwâbo na ngasi mango omu Israheli lwo lubaga lwâge.»

Emyanzi yali esigire

^{3(l)} Omu mwâka gwa kani kurhenga Ptolemeyo ali mwâmi boshi na Kleopatri, Dositeyo, muntu wakazâg'iciderha mpu ali mudâhwa w'omu bûko bwa Levi kuguma boshi n'omugala Ptolemeyo, banaciyîsha badwîrhe agala maruba gashambire oku Purimu; banaciderha mpu gali maruba g'okunali, mpu gayandikagwa na Lisimako mugala wa Ptolemeyo w'e Yeruzalemu.

^p**10.3** : Mardokeyo ali «Muyahudi nkana», ye Nyamuzinda amolekeraga mpu ayimangire byoshi.

1

MAKABEYO MAKKABAIΩN

Enshokolezi

Ebitabu bibiri bya Makabeyo byayandikagwa na bantu babiri oku buzinda bw'emyâka magana abiri mizinda embere Kristu aburhwe. Ecitabu cirhanzi cayandikagwa omu cihabraniya, ci konene, empindulo yaco omu cigereki yone yabonesire. Ecitabu cirhanzi cahera. Ciderha ebyabaga emwa Abayahudi erhi bayusigaluka emwabo, ci kone oku burhegesi bw'abâmi b'e Sîriya babalibuzagya bwenêne erhi idini lyâbo lirhuma. Burhwali bwa Yuda Makabeyo bwarhabire Abayahudi. Eci citabu cayandikagwa na muyahudi muguma izîno lyâge lirhamanyirwi ekarhi kw'omwâka gw'igana n'ogwa makumi galindarhu embere ly'okuburhwa kwa Kristu. Ecitabu ca kabiri cajiragwa naco muli ago mango. Cayandikagwa omu ci gereki na Yasoni we Kurena. Cali cinene bwenêne, ci kwône enyuma lyâge owundi muyahudi acinyihya. Owaciyandikaga alonzagya okuyêrekana obushibirizi bunene Abayahudi bagwerhe omw'idini lyâbo. Muli ebyo bitabu byombi rhuyishi embaka Abayahudi balemberaga. Bagwe rhe omurhima muzibu n'obulangelire. Obuhane Nyamuzinda abahaga omu cihugo c'emwa bene bwabahindula bwenêne. Ago mango erhi omucunguzi ali hofi bulya Yuda Makabeyo afâga omu mwâka gwa 160 embere Kristu aburhwe.

EBIRI OMU CITABU CIRHANZI CA MAKABEYO

1. Enshokolezi: cigabi 1-2
2. Yuda Makabeyo ahima: c. 3-9, 22
3. Yonatani n'ebijiro byâge : c. 9, 23-12
4. Simoni n'emikolo yâge: c. 13-16

EBIRI OMU CITABU CA KABIRI CA MAKABEYO

1. Okulalikwa kwa Abayahudi b'e Mîsiri: cigabi 1-2
2. Okusherêza n'okuyobohya: cigabi 3-7
3. Okulwa n'okuhima: cigabi 8

ECITABU CIRHANZI CA MAKABEYO[1]

I. Omurhondêro

Engoma y'Aleksandro

¹ Aleksandro, mwene Filipo w'e Macedoniya amango arhengaga omu cihugo c'e Kitiyirna^a, erhi amahima Dariusi, mwâmi w'aba Persi n'Abamedi, anacimurhola entebe yâge (bulya embere ali mwâmi w'e Bugereki yone). ² Ajizire entambala za ngero nyinji, ayanka bishagala binji, anigûza na bâmi banji muli eco cihugo. ³ Agendekera bwenêne kuhika oku lubibi lw'igulu, a nyaga muli mashanja manji, igulu lyoshi lyahwekera embere zâge; kuli ebyo a rhondêra obucibonyi bulushire omu murhima gwâge, anakacîshinga. ⁴ Ajira emirhwe mizibu y'abalwi, acijira mukulu wa bihugo binji n'amashanja manji, n'abâmi banji bamushiga. ⁵ Lero endwâla yamujako! akengera oku ensiku zâge zamamuhikira, ⁶ Anacihamagala abarhambo bâge bakulu, na balya boshi ba бага naye kurhenga eburho, abagabira obwâmi bwâge embere afe. ⁷ Aleksandro^b afire erhi amayîma myâka ikumi n'ibiri. ⁸ Abarhambo bâge

^a**1.1** Ecihugo c'e Kitiyima co cihugo c'ebuzikiro bw'izûba bw'e Israheli-Palestina: Bene Cipro, abantu b'omu cihugo c'Abagereki, ci bwenêne ab'e Macedoniya.

^b**1.7** Aleksandro mukulu, ali mugriki ahima bene Persi omu mwâka gwa 334 embere

banacirhola ecihugo ngasi muguma aha banali bamuhire. ⁹ Boshi bayambala ngasi muguma ishungwè enyuma ly'okufa kwâge kuguma n'abana babo enyuma zâbo, kwagera myâka minji erhi banacikola maligo manji omu cihugo.

Antiyokusi Epifani n'okuja kw'oborhere bw'ecigereki omu Israheli

¹⁰ Muli abôla bâmi mwarhenga omuzi mubolo: izîno lyâge Antiyokusi Epifani^c mwene mwâmi Antiyokusi embere abaga e Roma nka mushwekwa; ahâ bwa obwâmi omu mwâka gwa igana na makumi asharhu na nda kurhenga oku burhegesi bw'Abagereki. ¹¹ Hali emisole omu cihugo c'Israheli mwago mango y'akagishumikwa okuhirimya Bayahudi banji omu nderho zâbo mpu: Kanyi rhunywane n'agandi mashanja rhuyûbakinwe nago bulya kurhenga rhucîye gwire kulibo mabi manji gamarhuhirimakwo. ¹² Ebyo binwa byanacibasîmîsa. ¹³ Bone na nene bayemera okugendera mwâmi, bayumvanya naye okushimba engeso z'abapagani. ¹⁴ Aha Yeruzalemu banaciyûbaka ho olurhamba nk'oku amarhegeko g'amashanja ganali gahunyire. ¹⁵ Ecimanyiso c'okukembûlwa canahirigirha na ntyo bahakana endagâno yâbo ntagatifu, bacigusha haguma n'abapagani. Bacigûza omu kujira amabi.

Antiyokusi agorha olugo lwa Yeruzalemu n'eby'omu ka-Nyamuzinda byahâhwa

¹⁶ Antiyokusi erhi abona oku obwâmi bwâge bwamarhinda bwinjinja, aja mw'omuhigo g'okuyîma e Mîsiri, lyo yêne alya ago mami gombi. ¹⁷ Anacija omu Mîsiri n'engabo z'entwâli bwenêne, bâli n'ebihêsi, enjavu, abagenda n'e nfarasi n'amârho manji g'e nkuge. ¹⁸ Atula entambala kuli Ptolemeyo, mwâmi w'e Mîsiri; ci Ptolemeyo anacîyegûla embere zâge, anacikula omulindi, ayâka. Ngâbo nyinji yafira ho, basirika bâge banji bayîrhwa. ¹⁹ Banacinyaga emirhundu mizibu y'omu Mîsiri yoshi. Antiyokusi anyagamwo birugu binji. ²⁰ Erhi ayusihima e Mîsiri, omu mwâka gw'igana na makumi ani n'isharhu anacîhi ndamuka, arhêra Israheli na Yeruzalemu n'engabo ndârhi.

²¹ Arhayôbohaga ciru okuja omu ka-Nyamuzinda, bulya ali ayôsire nka musirhe arhenza olutare lw'amasholo, n'ecinara c'itara lya kalinda n'ebirugu byalyo byoshi. ²² Ayanka entalule y'emigati y'enterekêro, ebikombe bisu ' ngunu, enambi z'amasholo, arhola ebicikirizo, ebimane n'ebindi by'okuyinji hya aka-Nyamuzinda. ²³ Azimba amasholo, enfaranga n'ebindi birugu byanali mwo byoshi by'engulo ndârhi, ebi anahisireko. ²⁴ Erhi aba amagugumba byo shi agenda acishubirira omu cihugo câge, erhi amanabulaga muko munji amanarhola ebijâci biri nka bya kusiraha. ²⁵ Israheli alakirwa bwenêne omu cihugo coshi. ²⁶ Abakulu n'abarhambo baheba emilumbo, abananyere, abarhabana, ba rhongêra n'iranga ly'abagoli lya tubala. ²⁷ Omuhya n'omuhya-mulume babanda endulu; oku atamire omu nyumpa, nyamuhya erhi anabombogorha. ²⁸ Idaho lyanacijugumira bene lyo; n'enyumpa ya Yakobo yoshi enshonyi zayibumba.

Olw'omwengehusi

²⁹ Enyuma lya myâka ibiri, mwâmi anacirhuma omuhongesa omu bishagala bya Yuda, naye anaja e Yeruzalemu n'engabo nyinji bwenêne. ³⁰ Abantu beyo munda anacibahirakwo ebinwa by'olubohololo nabo banacimulangelira. Cali gumiza anacîkweba oku cihugo acilemaza bwenêne, ayîrha abanya Israheli mwandu. ³¹ Ebyali omu lugo babigugumba byoshi, nalo lonêne aludulika muliro ahenangula enyumpa n'engurhu z'omu marhambi. ³² Abakazi n'abana abahêka bujâ n'ebishwekwa byâbo abigugumba. ³³ Buzinda bwaho, bayûbaka omu lugo lwa Daudi olugurhu lunene, na luzibu bwenêne; lwaba lo lugo lwâbo. ³⁴ Bayûbasayo abantu babi bwenêne, bantu bagalugalu loshi, banayôloloka eyo munda. ³⁵ Balundayo eby'emirasano yâbo n'eby'okucîyikira, eminyago barhenzagya aha Yeruzalemu, bayilunda aho batwaho ntyo icumbi lyo okuyôbohaya.

³⁶ Gwali murhego omu hantu hatagatifu, mushombanyi kaheza w'Israheli w'amango goshi.

ly'okuburhwa kw'omucunguzi.

^c**1.10** : Epifani: lishembano liyêrekîne obucibonyi bw'Antiyokusi. "Epi" kuderha "enyanya", "faneo", lidesire "muntu olonza okuboneka enyanya ly'abandi, ye CIBONE.

³⁷ Omuko gw'aberu-kwêru gwabulagirwa omu burhambi bw'ahatagatifu babihya ntyôla ahanu hatagatifu. ³⁸ Embere zâbo abayûbaka e Yeruzalemu bakula omulindi, Yeruzalemu anacyûbakwa n'ababisha. Olugo lwashuba ihanga oku bana balo: bulya abana balo bamaluyâka. ³⁹ Ahatagatifu hage hayôrha bwamwe; ensiku nkulu zâge zaba za mishîbo. Ensiku zâge za Sabato kushekêsa n'irenge lyâge caba cituka. ⁴⁰ Aha irenge lyâge lyali lihikire ho n'akagayo kage kahikire. Obuhashe bwâge bwahinduka mishîbo.

Obugashanizè bw'ecipagani

⁴¹ Mwâmi anacilumiza irhegeko liyahya omu cihugo, mpu boshi babe lubaga luguna. Ngasi lubaga lukwebe amarhegeko galwo eburhambi. ⁴² Ngasi ishanja lirhegesirwe lijahike engeso zalyo, aho, mashanja manji gayemêra eryo irhegeko lya mwâmi. ⁴³ Omu Buyahudi banji basîma okushimba idini lyâge. Bakazirherekêra abazimu, banaleka okushimba olwa Sabato. ⁴⁴ Mwâmi ayandika amaruba, anagahirako entumwa e Yeruzalemu n'oku bindi bishagala by'e Yuda, omu kubarhegeka mpu bashimbe gandi gandi marhegeko kuleka galya g'omu cihugo câbo. ⁴⁵ Mpu bakule omu ka-Nyamuzinda kabo ngasi nterekêro z'embagwa n'ez'ensingônolè n'ey'okulabika mw'omuko, mpu babule okukashenga olwa Sabata n'olwa ensiku nkulu; ⁴⁶ Barhegekwa mpu bazinze aka-Nyamuzinda, haguma n'abarhabazi bako. ⁴⁷ Mpu bayûbake empêrero z'emirhi mirherekêre, bayûbake aka-nyamuzinda k'abazimu mpu banakole barherekêre, bahâne e ngulube ntôrho na ngasi zindi nyama ngalugalu. ⁴⁸ Bahanzibwa mpu baleke abana babo buzira kukembûlwa, nabo bonene mpu bakacîhemula na ngasi bundi bulyo bwa kuhemula omuntu n'okumujira mugalugalu. ⁴⁹ Lyo alinda ayibagira akanwa ka Nyamuzinda, analinda ahindula engeso zâbo. ⁵⁰ Ngasi yeshi orhanashimbiri irhegeko lya mwâmi anatwirwa okufa. ⁵¹ Ago marhegeko ganacilumizibwa omu bwâmi bwâge boshi anacijira abakazigalanga omu mashaja goshi, n'ebishagala by'e Yuda abisêza oku rherekêra ngasi hantu. ⁵² Bayahudi banji, balya boshi banali bamaleka ama rhegeko, bacilunga kuli abo bantu babi. Bashimba ebigalugalu omu cihugo co shi. ⁵³ Barhuma Abayahudi baciri bashimbulizi baja bacifulika omu mahukulu ga ngasi lubero.

⁵⁴ Omu nsiku ikumi n'irhanu z'omwêzi gwa mwenda omu mwâka gw'igana na makumi ani n'irhanu, bayûbaka ibala ly'okuyenda abantu omurhima omu nda, oku luhêro lw'enterekêro z'embagwa. Banacyûbaka n'ezindi mpêro z'abazimu omu bishagala bya Yuda n'omu mirhundu y'e burhambi. ⁵⁵ Bakazitumbûkiza enshangi oku nyunvi z'enyumpa n'omu ngo. ⁵⁶ Ebitabu by'oburhimanya byali ho bakazibibera n'okubidûlika muliro ⁵⁷ Ngasi oyu bakanashimanyire, ecitabu c'endagâno omu mwâge, na ngasi oyu bakanabwîne agwerhe obushiru oku kanwa ka Nyamuzinda boshi bananigwe omu kushimba liry irhegeko lya mwâmi. ⁵⁸ Ntyo kwo bakazagijira ngasi mwêzi Abayahudi bakana 1, 41: Lola 2 Mak 6-7. shimanyire omu ngo. ⁵⁹ Omu nsiku makumi abiri n'irhanu z'omwêzi, bakagiyishi rherekêra kuli lulya luhêrero, bayûbakaga oku luhêro lw'enterekêro z'e mbagwa. ⁶⁰ Abakazi bakagigend'îkakembûza abana babo, bakaziyrhwa n'aba na babamanike omu magosi gâbo, ⁶¹ haguma n'omulala gwâbo, na balya banakukembulwa.

⁶² Ciru okwo kwahà Abayahudi banji emisi, bacyîrekana ntwâli, basimika omu kurhalya ebigalugalu. ⁶³ Basîma okufa ahali h'okucîhemula n'ebiryo, n'okuhemukira ntyo endagâno ntagatifu. Neci banacifa. ⁶⁴ Oburhe bunji bwayunjula omw'Israheli.

2

Matatiyasi n'abana bâge

¹ Ago mango hanacyîsha mulume muguma ye Matatiyasi mwene Yowane, mugala wa Simoni mudâhwa mukulu w'omu bûko bwa Yowaribu, anacirhe nga e Yeruzalemu, agendiyûbaka e Modini. ² Ali agwerhe bagala barhanu: Yowane izîno lyâge lishembano ye wali Gadi. ³ Simoni, bakazagimuderha mpu ye Tasi. ⁴ Yuda izîno lyâge lishembano ye wali Makabeyo. ⁵ Eleyazari izîno ly'okucîsula ye wali Ahurani, na Yonatasi naye izîno lyâge ly'okucîsula, ye wali Apusi. ⁶ Erhi aba amababala n'amabî gadwîrhe gajirwa e Buyahudi n'omu Yeruzalemu, ⁷ Matatiyasi anaciderha erhi: Yajewe nieki we! Carhumirage nieki mburhwa mwa

gano mango mpu mbone oku omulala gwâni gwasherera n'okuhera kw'olubaga lwa Nyamuzinda, lwamahirima omu maboko g'abahwi nja, aka-Nyamuzinda akala kakola kali omu maboko g'abashombanyi.⁸ Enyumpa y'okushengera ekola mulangabule nka muntu banenaguzize.⁹ Ebirigu byakazagikayikengesa byoshi byahâhirwe, abana bâge b'ebirhaba boshi banigûzibwe omu mirimbwa; engôrho y'omushombanyi yahungumwire abana hage b'emisole boshi.¹⁰ Lubaga luhi lurhayimiri omu kashambala kage, nisi erhi okucîhêkera ebi bahagula muli ye.¹¹ Bamukungwire yeshi, owakazagicîrhonda yêne akola mujà.¹² Sinzagya oku oluhêro lwirhu, akashala kirhu, irenge lirhu, byoshi byâha gwirwe, amashanja g'abapagani gabihemwire.¹³ Biguma bicigi byankacirhuma rhwalama? ¹⁴ Okubundi obôla Matatiyasi n'abagala basharhula emyambalo yaho bayambala sunzu baja omu mishbo minene.

Enterekêro yarhindibuzibwa aha Modini

¹⁵ Abarhambo ba mwâmi bajira omukolo gw'okuseza abantu mpu bahemu kire Nyakasane, banaciyîsha omu lugo lwa Modini, bakolaga bayîshire oku rheganya enterekêro zâbo.¹⁶ Bene Israheli banji babashiga, Matatiyasi boshi n'abagala banacigendijira nabo eryâbo ihano olundi lunda.¹⁷ Zirya ntumwa za Anti yokusi banacija emunda Matatiyasi ali banacimubwîra mpu: «Oli muluzi wa lukengwa na wabuhasha muli luno lugo ogwerhe na bagala bâwe na bene winyu osimikirekwo.¹⁸ Jaga eruhya we murhanzi ojire okwôla irhegeko lya mwâmi lidesire nk'oku agandi mashanja ganajizire, nk'oku abantu ba Yuda banajizire n'abasigire omu Yeruzalemu na ntyôla w'oyûla wene mweshi n'aba omu mulala gwâwe mwaba bira ba mwâmi; we oyûla mweshi n'abana bâwe mwahembwa bwenêne amasholo n'ensaranga n'ebindi binji mwandu.¹⁹ Matatiyasi anacishuza ahamagaza n'izu linene erhi: «Ciru amashanja goshi g'omu bwâmi gankamuyumva, ngasi muguma aleke ntyôla idini ly'ababusi bâge, ciru bankashimba ntyôla n'obulonza bwâbo, n'amarhegeko gâge.²⁰ Nionôla n'abagala bani na bene wirhu rhwashimba idini ly'ababusi birhu.²¹ Nnâmahanga arhulange rhurhahîraga rhukaleka akanwa n'amarhegeko gâge.²² Rhurhashimbe amarhegeko ga mwâmi na ntyôla mpu rhuciberule oku idini lirhu, rhuje akaba ekulyo nisi erhi e kumoshô». ²³ Oku anayusiderha ebyôla binwa, muyahudi muguma ayegera omu masu g'abandi boshi mpu akola arherekêra nk'oku irhegeko lya mwâmi linadesire, kuli lulya luhêrero lwali aha Modini.²⁴ Matatiyasi erhi abona kulya omutula gwamugwârha, yeshi ebya muli omunda byageramwo omusisi, aleka oburhe bwâge bwanayâka nk'oku irhegeko linadesire, anacîguga kuli olya muntu amunigira kulya luhêrero.²⁵ Muli agôla mango gonêne, aniga olya musirika wa mwâmi wag'asêza abandi mpu barherekêre, ahongola na lulya luhêro.²⁶ Ntyôla kw'obushiru bw'irhegeko^d bwamugendinage, akulikira ntyôla olwiganyo lwa Pinasi walwisagya Zimri, mugala wa Salu.²⁷ Okubundi obwôla Matatiyasi anacij'ahamagaza omu lugo lwoshi erhi: ngasi yeshi onacigwerhwe n'obushiru oku kanwa ka Nnâmahanga, akaba acilanzire eciragâne câge emwa Nnâmahanga, akanye anshimbe.²⁸ Ye n'abagala bayikirira oku ntôndo, bajandika ebi banaligwerhe byoshi omu lugo.

Olwa sabato omw'irûngu

²⁹ N'abandi Bayahudi banji bakazagilonza obushinganyanya bwa kanwa ka Nnâmahanga, nabo babungulukira omw'irûngu.³⁰ Mpu bajicibêrera eyôla mu nda boshi n'abana bâbo, na bakâbo, n'ebishwêkwa byâbo bisungunu bulya bali bamalibuka.³¹ Banacimanyisa emwa basirika bakulu n'engabo zâbo zanali aha Yeruzalemu, murhundu gwa Daudi, oku abantu barhayemire irhegeko lya mwâmi bajire cifulika omw'irûngu.³² Honahalya ngabo nyin ji y'abasirika ya nacibakulikira, erhi babahikako batwa olugamba balonza okubalwîsa olusiku lwa sabato.³³ Banacibabwîra mpu akagayo kinyu kamarhalusa! Rhengi muyîshe munajire oku mwâmi anarhegesire na ntyôla mwanalama.³⁴ Nabo Abayahudi banacibashuza mpu: rhurharhenge eno munda; rhurhashimbe i rhegeko lya mwâmi, bulya kwanaba kuvuna olusiku lwa sabato.³⁵ Honahalya abanya-Sîriya banacibatulakwo entambala.³⁶ Ci abâbo

^d**2.26** Obushiru bw'amarhegeko: Lola Mib 25, 6-15; Lul 106, 30.

barhabashuzugya, ba rhaderhaga mpu bakababanda ciru ibuye liguma, ciru mpu bankahamika emi nwa y'obulumba bâlîcîfulisiremwo. ³⁷ Rhufire rhweshi haguma oku rhunali, bakolaga bacibwîra. Empingu n'igulu bali bahamirizi birhu kuli oku mwarhuyirha buzira kushimba irhegeko ciru n'eliguma. ³⁸ Abasirika babarhabalira ntyôla olusiku lwa sabato, babanigûza boshi kuguma n'abana bâbo, bakâbo n'ebi shwêkwa byâbo, bali bantu cihumbi.

Omukolo gwa Matatiyasi n'ogw'engabo yâge

³⁹ Matatiyasi erhi ayumva ogwôla mwanzi; babalakira bwenêne, babavugu mulira emirenge, babarhogeza emirenge bwenêne. ⁴⁰ Banacibwirana mpu: rhukaderha mpu rhwankajira rhweshi nk'oku bene wirhu bajizire, rhukaderha nti, rhurhankalwîsa agandi mashanja omu kufungira akalamo kirhu; amarhegeko girhu, buno buno banarhumalîra rhweshi hano igulu. ⁴¹ Kurhenga olwo lusiku banacirhola ogûla muhigo mpu: amango hakajira owarhulwîsa olwa sabato, nirhu rhunamulwise, rhulekifa nk'oku abirhu bajiraga emunda bali bacifulisire. ⁴² Enyuma ly'ahola ecigabi c'abanya-Sideni^e bacîlunga kuli bo; bali b'Israheli ba ntwâlî, bulya boshi banashibiriraga akanwa ka Nnâmahanga. ⁴³ Ngasi boshi banakazagiyâka eryôla ibala, obwo buhanya nabo, bacilunga kuli bo na ntyôla bayushûla emisi yâbo. ⁴⁴ Bayîrha enkola maligo, omu bukunizi bwâbo, n'abalerha akavango omu burhe bwâbo. Emisigala yayakiraga emwa gandi mashanja yacîcîfulika yo. ⁴⁵ Matatiyasi n'engabo yâge bazunguluka omu cihugo coshi baja barhangula empêrero. ⁴⁶ Bajabakembûla omu kubasêza ngasi bana barhali basag'ikembûlwa, banashimânaga omu Israheli boshi. ⁴⁷ Banagendekera okuminika eyôla mifiriri. Nobushanja bwâbo bwababêra bwinja. ⁴⁸ Ntyôla irenge lya kanwa ka Nnâmahanga balikûla omu maboko g'abashombanyi na balya bâmi babi, barhanazigaga omushekera gw'encuku gwashekêreza omu cihugo câbo. Okufa kwa Matatiyasi n'ebinwa byâge bizinda ⁴⁹ Erhi ensiku za Matatiyasi zihaka, anacibwîra abana bâge erhi: «Bunôla gakola mango ga bucibonyi na mango ga kutwâna omumino mango ga shaba- shaba na ga bukunizi bulikirirwe. ⁵⁰ Yagi bana bani bajizire obushiru oku kanwa ka Nnâmahanga, muhâne obuzîne bwinyu malaganyo g'ababusi birhu garhuma.

⁵¹ Kengeri emikolo ababusi birhu bajizire amango banaciri hanôla, ninyu mwanayishibona irenge linene n'izîno linyu lyanayôrha emyâka n'emyâka. ⁵² Abrahamu k'arhabonekaga mwemezi omu marhangulo abwîne k'arhanakuzibagwa rnpu ali muntu wa buyemêre erhi ko binali? ⁵³ Yozefu omu mango g'amalibûko gâge alanga amarhegeko ga Nnâmahanga kwarhuma aba murhambo mukulu omu Mîsiri. ⁵⁴ Pinasi, shakulu wirhu obushiru ali agwerhe oku ndagâno ya Nnâmahanga bwarhuma ahabwa eyindi ndagâno y'ensiku n'amango. ⁵⁵ Yozwê omu kuyûkiriza akanwa bwinja, omu kuhamîriza akanwa okushingânîne, kwarhuma aba mutwî w'emanja omw'Israheli. ⁵⁶ Kalebu okuhamiriza okunali omu ndêko kwamuhâ ecihimbi c'ecihugo nka kashambala kage. ⁵⁷ Daudi, okurhînya Nnâmahanga kwâge kwarhuma ahabwa obwâmi bw'e nsiku n'amango. ⁵⁸ Eliya obushibirizi bwâge oku kanwa ka Nnâmahanga bwarhuma ahêkwa omu mpingu. ⁵⁹ Ananiyasi, Azariyasi na Misaheli okuyemêra kwabo kwabayôkola omu ngulumira y'omuliro. ⁶⁰ Daniyeli, obwirhonzi bwâge bwamuyôkola bwamukûla omu kanwa k'entale. ⁶¹ Ntyôla mulole omu ngasi mpiriri y'abantu bagera han'igulu, ngasi baciku bagira Nyamuzinda barhabulabula. ⁶² Kuziga murhayôbohaga oburhegesi bw'omuntu mugalugalu, irenge li hwera oku cavmvu n'oku binyagasi by'ekuzimu. ⁶³ Ene erhi ye warhina ecikanyi, n'irhondo orhacimushimâne bulya ana shubîre omu katulo n'enkegero zâge erhi zamayurha.

⁶⁴ Kuziga bana bani musimike, mube n'oburhwâlî bw'okulwira akanwa ka Nnâmahanga bulya kanarhuma mwaja irenge. ⁶⁵ Loli mwene winyu Simoni, nyishi oku aba mugula w'ihano, mwakazimu yumva ensiku zoshi, yekola wajiba sho winyu oyûla. ⁶⁶ Yuda Makabeyo, muntu wa ntwâlî kurhenga eburho bwâge, abe murhambo w'engabo zinyu z'abalwi, ahagalike amashanja. ⁶⁷ Mushubûzagye ngasi banashimba akanwa ka Nnâmahanga boshi mucihôlere olubaga lwirhu. ⁶⁸ Mugalulire amashanja kulya banajiriraga Israheli na ninyu mwene mucihangane okushimba akanwa ka Nnâmahanga. ⁶⁹ Anacibagisha, anacija emunda

^e**2.42** Abanya-Sideni: Ngâbo y'Abayahudi balishimbire amarhegeko.

bashakulu wâge bajire. ⁷⁰ Afa omu mwâka gwa igana na makumi ani na ndarhu; abagala banacimubisha omu nshinda y'ababusi bâge aha Modini na Israheli anacimushîba n'okumulakira bwenêne.

3

III. Yuda Makabeyo murhambo w'Abayahudi (166-160 embere za Mwâmi Yezu)

Obukuze bwa Yuda Makabeyo

¹ Yuda, n'elyâge lishembano ye Makabeyo, ye mugala wayimire omu bya- ge. ² Ali agwerhe abarhabazi, bene wabo n'abira b'ishe, banacilwa enta mbala z'Israheli n'oburhwâli bunene. ³ Ayushûla irenge ly'olubaga lwâge, ahagarhira emirasano yâge nka mpe zi, kula entwâli y'okunali yankanajira, atula entambala analanga ecihando n'engôrho. ⁴ Omu kulwa kwâge akabwandira nka ntale, nka mwana wa ntale amango akola arninsire omusimbi. ⁵ Anacija ahiva abalenganya ngasi aha anayumvaga bali hoshi, anaja adu lika muliro ngasi banalonzaga okuja balibuza olubaga lwâge. ⁶ Endyâlya, zayongoloka bamarhungwa n'obôba embere zâge, banyankola maligo boshi bajuguma n'okuboko kwâge kwarhuma omurhûla gulumira hoshi. ⁷ Okuhimana kwâge kwanacijugumya bâmi banji, kwanalêrha obu shagalu kuli Yakobo n'okumukumbuluka kwayôrha ensiku zoshi. ⁸ Azunguluka omu bishagala bya Yuda; anakungushamwo abashombanyi arhenza ntyôla omungo munene omu Israheli. ⁹ Izîno lyâge lyaja irenge kuhika aha igulu lihekera, ashubûliza haguma abali hezire.

Okuhima kurhanzi kwa Yuda

¹⁰ Apoloniysi anacishubûza engabo nyinji y'abapagani n'eyindi ngabo y'e Samâriya mpu bayîshilwîsa Israheli. ¹¹ Yuda anaciyumva, anaciýîsha lwabu mbana, amuhima amuniga, banji batumirhwa kulinzifa n'abasigalaga bayâka. ¹² Abayahudi banacirhûla ebi bajandikaga, naye Yuda anacirhûla engôrho ya Apoloniysi yo anakazirigilwamwo omu kalamo kage koshi. ¹³ Seroni murha-mbo w'engabo y'abanya-Sîriya, anayumva oku Yuda amashubûza engabo y'abasirika ney'abemêzi omu kulwa anaciderha erhi: ¹⁴ Naciha izîno ly'irenge n'obukuze boshi mw'obu bwâmi; nalwîsa Yuda n'engabo yâge bulya amagayaguza oburhegesi bwa mwâmi. ¹⁵ Anacirhabâla obwo naye n'engabo nyinji y'abagalugalu, mpu bamurhabâle okucihûla kuli Israheli. ¹⁶ Erhi bayegera e ntôndo ya Beteroni, Yuda naye anacihuluka n'engabo yâge nsungunu mpu agendi mulwîsa. ¹⁷ Abantu bâge erhi bâbona olya nyamugege w'abantu, banacibwîra Yuda mpu: ka rhwanahasha rhwe bantu basungunu okulwîsa eyi nkumo y'abantu banji ntya, ci bwenêne obûla rhwarhamire n'ene rhurhacihira akantu omu nda. ¹⁸ Yuda anacibashuza erhi; «Kunahashikane, duba duba e ngabo nyinji ehimwe n'abantu basungunu, bulya omu masu g'empingu^f, kwo na kuguma okuyôkola abantu n'engabo nsungunu erhi enyinji. ¹⁹ Bulya okuhima na omu matabâro kurharhenga oku bunji bw'engabo ci omu mpingu mwo emisi erhenga. ²⁰ Banaciyîsha barhuharhireko, abôla bantu babi mpu barhuherêrekeze rhwene, bakirhwe n'abana birhu mpu banarhuhâhe ebintu. ²¹ Ci rhwehe gwo rhwafungira amagala girhu n'amarhegeko girhu. ²² Ci yehe âbahungumulira embere zirhu, murhayôbohaga cici. ²³ Erhi ayusiderha ntyo acîsuna caligumiza kuli bo: Seroni n'engabo yâge bahungumuka bwenêne omu masu gâge. ²⁴ Yuda n'engabo yâge banacibakulikira luminomino oku mwandagalo gwa Beteroni goshi na kuhika omu kabanda. Hofi bantu magana gali munani banacifa n'abasigalaga bayakira omu cihugo c'Abafilistini. ²⁵ Oku bundi banacirhondêra okuyôboha Yuda na bene wabo n'amashanja goshi ganayûbakaga eburhambi bwâbo gakageramwo omusisi. ²⁶ Izîno lyagc lyahika oku bwâmi, n'amashanja goshi gakazishambâla ogwa ago matabâro ga Yuda.

^f3.18 Mpingu: muli eci citabu olwo luderho lukolesibwa kanjikanji okuyêrekana Nyamuzinda w'empingu, Nyamuzinda w'emalunga arhashusha enshanga abapagani bagashâniza.

Mwâmi arhegeka Lisiyasi okushaba Israheli

²⁷ Erhi mwâmi Antiyokusi ayumva eyôla myanzi yoshi, ajuguma n'oburhe anacirhegeka mpu bashubûze emirhwe y'omu bwâmi bwâge boshi ejire omu rhwe muzibu gw'abasirika. ²⁸ Ahamûla embîko yâge agaba oluhembo lwa mwa ka mugumaguma oku mirhwe yâge anacibarhegeka mpu babe bacîrheganyize oku kuja aha ngasi banabarhumire. ²⁹ Okuhandi anacibona oku enfaranga z'omu mbîko yâge zikola zinyihire; n'oku empongano y'omu bihugo byâge erhali nyinganaci, erhi kavango nagandi mabi garhuma bulya amakûla ama rhegeko gâbaga omu cihugo kurhenga mira. ³⁰ Ayobôha mpu arhacibone ebi akazigabulira olubaga lwâge nk'oku anakazigijira liguma erhi kabiri omu mwa ka, avangulire olubaga nk'oku abandi bâmi bali bamushokolire bânakazâgijira. ³¹ Obwôba bwamuja oku nyomvu, anacirhola omuhigo gw'okugendinyaga aba Persi lyo ahongesa emirhundu yoshi na ntyôla abone enfaranga nyinji. ³² Asiga Lisiyasi, muntu w'omu baluzi na w'omu mulala gwa mwâmi mpu alange ecihugo câge kurhenga oku lubibi lw'olwîshi Efrata kuhika oku lubibi lw'e Mîsiri, ³³ mpu anabe mulezi w'omugala Antiyokusi kuhika amango anagaluke. ³⁴ Amuhâ oluhande lw'engabo yâge n'enjavu, anamukomêreza okujira oku anamurhegesire oku biyêrekîre abantu b'omu Yuda n'ab'e Yeruzalemu. ³⁵ Amurhegeka mpu arhumeyo engabo y'okugendibalwîsa lyo bamalîra obuhasha bwa Israheli na ngasi binacisigire aha Yeruzalemu. ³⁶ Mpu banayishihira Omu cihugo câbo abantu ba handi banayishibagabira amashwa omu kugayêshera ecigole. ³⁷ Mwâmi arhola olundi luhande lwa engabo yâge aha Antiyokusi, omu rnwaka gwa igana na makumi ani na nda, anacyikira olwîshi lwa Efrata anacigera omu cihugo c'enyanya.

Gorigiyasi na Nikanori omu Yuda

³⁸ Lisiyasi anacîcîshoga Ptolemeyo, mugala wa Dorimeni, Nikanori na Go rigiyasi, barhambo ntwâlî omu matabâro, na bira ba mwâmi. ³⁹ Anacirhuma haguma nabo, abasirika balambagira n'amagulu bihumbi makumi ani, na banyakulwira oku nfarasi bihumbi nda mpu bagendishaba ecihugo ca Yuda nka kulya mwâmi anarhegekaga. ⁴⁰ Banacirhola enjira yâbo, boshi n'emirhwe yâbo n'erhi baba bamaja omu Buyahudi banacitwa icumbi hofi n'e Emausi omu kabanda. ⁴¹ Ago mango abarhunzi b'ecôla cihugo banaciyumva ogôla mwanzi, banacikomekera n'amasholo n'enfaranga mwandu kuguma n'emiringa baja ebwa cirya cihando mpu bakola bali gula bene Israheli nka bajâ. Engabo y'e Sîriya n'ey'omu cihugo c'Abafilistini yacigusha haguma nabo. ⁴² Yuda na bene wabo banacibona oku obuhanya bwamayushûka n'oku abasirika bahanzire omu lugo lwâbo. Bamanya obulonza bwa mwâmi bw'okumalîra olubaga loshi. Banacibwirana mpu: «rhulwire olubaga n'akagombe kirhu katagatifu. ⁴⁴ Engabo yanacishubûzanya omu ndêko mpu bacirheganye oku matabâro, bashe nge emisi obwonjo n'amababale.

⁴⁵ Ci muli agôla mango Yeruzalemu arhacibagamwo ndi, erhi akola bwerûle nk'irîngu, ntâyê ciru n'omuguma omu bana bâge wankahashirijamwo nisi erhi kurhengamwo, akagombe k'okushengeramwo erhi bakacinaguzize n'abana b'ihanga erhi bahanzire n'abapagani bayihandamwo buzibu. Obushagaluke bwali bwamahirigirha muli Yakobo, barhayumvagyamwo oli akarhêra oli enzenze.

Abayahudi baja omu ihano aha Mispa

⁴⁶ Bashubuzanya banacija e Mispa aha ishiriza lya Yeruzalemu, bulyala ahôla Mispa haba kurhenga mira hantu h'okushenga kwa Israheli. ⁴⁷ Banacîshalisa agôla mango, bayambala sunzu, babulagira oluvu omu irhwe, basharhula emyambalo yâbo. ⁴⁸ Banacibungûla ecitabu c'amandiko matagatifu mpu basomemwo oku bajira kulyâla abapagani banagendigidôsa embuko y'abazimu bâbo⁹. ⁴⁹ Banaciyisha badwîrhe emyambalo mitagatifu y'obudâhwa, ebirhanzi by'omu myâka yâbo; entûlo, banacilêrha n'abanyaciragâne. ⁵⁰ Boshi banaciyâ kuza n'izu lyâbo lyoshi enyanya mpu: kurhi rhwajira ebira birugu, ngahi rhwahêka abala bantu. ⁵¹ Akagombe kâwe katagatifu kanineguzîbwe kanahe mulwa n'abadâhwa bâwe, bali omu

mishîbo n'omu kurhongêra. ⁵² Lola oku amashanja goshi gakola galalire okurhumalîra. Omanyire omuhigo gwâbo kuli rhwe. ⁵³ Kurhigi rhwankabahimaga nka wene orhishirihurhabâla? ⁵⁴ Banaci buha emishekera n'okubanda oruhababo.

⁵⁵ Enyuma lyaho Yuda anacisinga abarhambo bw'olubaga: aba okurhambula ebihumbi, amagana, arhanu, amakumi. ⁵⁶ Anacibwîra abaciyusigiyûbaka enyumpa, bashuba baciya omu buhya, abashubabacigwika emizâbîbu yâbo, n'abayobohire, mpu bagaluke ngasi muguma omu mwâge, nk'oku irhegeko linadesire. ⁵⁷ Enyuma ly'ahôla engabo yanacirikûla, yagenditwa icumbi aha Emausi olunda lw'emukondwè. ⁵⁸ Yuda anacibabwîra erhi muhwinje bwinja, munabe ba burhwâli, mufole munahinike, mube mucirheganyize okulwîsa i rhondo agâla mashanja galundumine ahâla mpu garhumalire, rhweshi n'Akagombe kirhu katagatifu. ⁵⁹ Bulya kuli kukulu kuli rhwe okufira omu ntambala ahali h'okubona amabî gayishira ecihugo cirhu n'Akagombe kirhu katagatifu. ⁶⁰ Obulonza bw'ow'Enyanya bwajirika.

4

Entambala y'Emausi

¹ Gorigiyasi anacijaho arhôla abasirika bagenda n'amagulu bihumbi birhanu, abalwira oku nfarasi cihumbi balya b'entwâli: banacigenda badufu. ² Mpu bagendigorha ecihando c'Abayahudi n'okubarhibukira cîfudukwe, abantu b'omu cishagala c'e Siyoni bayîsha babalangûla enjira. ³ Yuda arhi ayumva okola yêne boshi n'abantu bâge b'entwâli, barhabâla mpu bakoze entambala kuli ogwôla murhwe gwali aha Emausi, ⁴ oku emirhwe yâbo eciri eshandabine eburhambi bw'ecihando. ⁵ Gorigiyasi anacirhibukira budufu omu cihando ca Yuda. Ci konene arhacishimanagakwo ndi; okubundi anacirhondêra okuja abalongereza omu mirhundu, erhi anaja acibwîra erhi: barhuyasire. ⁶ Erhi bucaûla Yuda alamukira oku kabanda n'engabo yâge ya bihumbi bisharhu; ci konene barhali badwîrhe empenzi ciru n'engôrho bakasîmire muli ago mango. ⁷ Erhi balangira ecihando c'abapagani coshi cizibu na cibambize n'abalwi na nfarasi boshi bacizungulusire, bali bantu bakomera entambala.

⁸ Yuda anacibwîra abantu baec erhi: murhayobahaga ogwôla mwandu, mu rhanarhemukaga hano bamutulakwo entambala. ⁹ Kengeri kurhi ababusi birhu bafumaga omu nyanja erhi Faraoni akola abashimbire n'engabo y'abasirika bâge. ¹⁰ Ci bunôla rhuyakuzagye omu mpingu, anahashirhufa lukogo, anake ngere galya malaganyo gâge n'ababusi birhu, kandi anamalîra oku lwene eyôla ngabo mwabona embere zirhu. ¹¹ N'ahôla amashanja ganamanya oku hali olwira n'oku langa Israheli.

¹² Balya bashombanyi banaciyinamula amasu, banacilangira Abayahudi bayîshire babarhabâlîre. ¹³ Banacishagamuka omu cihando bakola bakoza e ntambala, n'abo abasirika ba Yuda banaciya babuha emishekera. ¹⁴ Lwana cibumbana, abashombanyi, embaga zahungumuka zoshi, banacikûla omulindi omu kabanda. ¹⁵ Abali bazinda boshi bahungumuka n'engôrho y'Abayahudi. nabo abôla Bayahudi, banacibaminika kuhika aha Gezeri na kuja omu kabanda ka Idumeya, bâbo e Azoti, lwanacigenzikanwa na Yaniya, omu bashombanyi mwafamwo hofi bihumbi bisharhu.

¹⁶ Okubundi Yuda n'engabo yâge bashubûka emunda bali baminikire aba shombanyi. ¹⁷ Anacibwîra olubaga erhi: Murhahubiraga okuhagula, bulya eyi ndi ntambala eciri yarhulinda: ¹⁸ Gorigiyasi na ecikembe câge bali omu ntôndo hofi nirhu, muhire omurhima omu nda rhulwise abôla bashombanyi birhu, buzinda mwanayishigiba lyo muhagula buzira bôba, ebijandikwa byâbo. ¹⁹ Oku Yuda anacidwîrhe aderha ntyôla, banacilangira cigamba ciguma c'abantu ba Gorigiyasi canacilabukira oku ntôndo. ²⁰ Bâbona oku abâbo kuyâka bayasire n'oku Abayahudi badulisire ecihando câbo muliro, gulya mugi bakazagilangira gwatumbûka gone, gwakazagiyêrekana ebyabire. ²¹ Omu kubona ntyôla barhemuka, n'erhi babona omu kabanda oku bene Yuda bacirheganyize okulwa. ²² Lero boshi bajiyakira omu cihugo c'Abafilistini. ²³ Enyuma lyahôla Yuda abaga lyo ayishihagula; bagukumba amasholo, enfaranga emishangi y'akaduku k'akalinga n'ak'omukara na bindi hirugu binji. ²⁴ Erhi bakola bashubûka, Abayahudi bayimba enyimbo banakuza Ow'enyanya bayîsha baderha mpu: «Bulya ali mwinja, n'obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango». ²⁵ Kurhenga olwo lusiku,

Bene Israheli barhangirhamûka. ²⁶ Baguma bafumaga muli balya shombanyi, bagendimanyisa Lisiyasi ebyabire. ²⁷ Erhi ayumva ntyo, arhoga, arhemuka ebwa kuba emihigo yâge erhacibaga nka oku anali alangalire n'ebwa kuba amarhegeko ga mwâmi garhacigendekaga.

Lisiyasi arhabâla obwa burhanzi

²⁸ Omu mwâka gwakulikiraga, Lisiyasi ashubikomekera n'abasirika bâge bagenda n'amagulu, bali bihumbi makumi galindarhu, boshi ntwâli, na bihumbi birhanu bya balwira oku nfarasi mpu arhabalire Abayahudi. ²⁹ Banacilikûla omu Idumeya banacitwa icumbi hofi na Betisuri. Yuda anacibarhabalira n'engabo yâge ya bantu bihumbi ikumi. ³⁰ Omu kubona eyoôla ngabo nzibuzibu ashenga ntyâla: Oyagirwe waliha còkola w'Israheli. We watwaga omu mulala gwa olya muntu ntagagajwa n'okuboko kwa mwambali wâwe Daudi, we wanahânaga ecihando c'Abafilistini omu maboko ga Yonatani, mugala wa Saulo boshi n'omubarhuzi w'emirasano yâge. ³¹ Ogonyererage eyira ngabo omu maboko g'oluhaga lwâwe Israheli, enshonyi zibabumbe boshi n'abasirika bâbo abagenda n'amagulu na banyakulwira oku nfarasi bâbo. ³² Ohire entemu omu bigamba byâbo, orhibule eyôla misi yâbo balimbira n'okuhimwa kwabo, ojire kubajugumye. ³³ Obagalike n'engôrho y'abakukunda, na ngasi boshi banayishi izîno lyâwe bakuhe ebitakiro bya okukukuza. ³⁴ Lwanacibumbana, bantu bihumbi birhanu byanacifa omu ngabo ya Lisiyasi banacikahirima embere z'Abayahudi. ³⁵ Erhi abona engabo yâge yamahimwa, n'oku oburhwâli bwa bene Yuda buli, abali bacihanyire mpu balame erhi bafe n'oburhwâli, Lisiyasi anacishubira e Antiyokiya, anacishubûza eyindi ngabo nyinji kulusha mpu ayishubirane e Buyahudi.

Obucese bw'ecirhînyiro

³⁶ Yuda na bene wabo banaciderha mpu: Lola oku rhwamahima abasho mbanyi birhu. Kanyi rhugendicêsa ecirhînyiro cirhu rhunacishagalule. ³⁷ E ngabo yoshi yanacishubûzanya, yanacisôkera oku ntôndo ya Siyoni. ³⁸ Ba shîmâna kuli eyo ntôndo aka-Nyamuzinda gukola guba mulangabule, oluhêrero erhi mira balusherezagya, ebirhebo erhi byarhenzire, obululi erhi bûkola bumeziremwo ebiri nka oku ntôndo, ebisîka erhi mira byahongolagwa. ³⁹ Okuhandi boshi banacisharhangula emyambalo yâbo, baja omu mishîbo minene, babulagira oluvu okw'irhwe lyâbo. ⁴⁰ Okuhandi boshi bafukama bayunamiriza akamalanga kahika oku idaho erhi n'emishekera edwîrhe yabûhwa, boshi bakazibandira orhubababo emalunga.

⁴¹ Okuhandi Yuda anacirhegeka murhwe muguma mpu bagendilwîsa ab'e Sîriya baciri omu cihugo kuhika bacêse e cirhînyiro. ⁴² Okubundi anacîshoga abadâhwa barhaliko ishembo, abacigwerhe obushiru oku kanwa ka Nnamaha nga. ⁴³ Bacêsa aka-Nyamuzinda, banacilunda hantu haguma galya mabuye bakahomôlagamwo.

⁴⁴ Okuhandi bacidôsa kurhi bankajira oluhêrero lw'nterekêro lwahemula gwa. ⁴⁵ Enkengero nyinji zanacibayishira z'okuluhongola lulya luhêrero, lulekibakoza nshonyi kulya kuba abapagani baluzinzize. Banaciluhongola, ⁴⁶ n'okugendilunda amabuye galo oku ntôndo y'aka-Nyamuzinda, aha hantu hashingânîne, okubalinda omulêbi wababwîra oku bajira. ⁴⁷ Banacirhôla amabuye nka kulya ganali, kulya irhegeko linadesire, banaciyûbakamwo oluhêrero luhyahya nka oku binadesirwe omu burhegesi bwa mira. ⁴⁸ Banaciyûbaka ahatagatifu kuguma n'omu ndalâla y'aka-Nyamuzinda; bayumanyanya obululi^h. ⁴⁹ Bashubihiramwo ebirugu bihyahya, bahiramwo akandikandi kamole; oluhêro lw'omugavu n'eyindi ntalule. ⁵⁰ Batumbûkiza enshangi oku luhêro, bayâsa matara gali oku kamole ganacimoleka omu ka-Nyamuzinda koshi. ⁵¹ Banacihira emigati oku ntalule banacimanika emyenda, emishangi. Erhi baba bamayûsa emikolo banajiraga yoshi, ⁵² omu nsiku makumi abiri n'irhanu z'omwêzi gwa mwenda, ogwôla mwêzi guderhwa Kisilewu, omu mwâka gw'igana na makumi ani na munani, banacizûka hibungubungu, ⁵³ Banacigendirherekêra enterekêro kulya irhegeko linadesire kuli lulya luhêro luhyahya, lw'enterekêro z'emba gwa banali bamarheganya. ⁵⁴ Bajira olusiku lukulu lw'okugishwa kw'oluhêrero. ⁵⁵ Olubaga lwoshi

^h**4.48** Ahatagatifu ho omudâhwa akagihika liguma omu mwaka, oku lusiku lukulu ly'Epyûlo.

Iwafukamiriza, Iwahrâmya, Iwanacikuza ow'enyanya ye wabahimiraga abashombanyi.

⁵⁶ Bageza nsiku munani erhi bajira olukulu lw'okugishwa kw'oluhêro, banacirherekêra embagwa zâbo n'obusîme bunene, barherekêra enterekêro z'omurhûla n'ez'okukuza.

⁵⁷ Banaciyinjihya amalanga g'aka-Nyamuzinda n'ebiri nka bimane bya masholo, banacishakûlula emihango y'aka-Nyamuzinda kuguma n'ebisika, banacihiramwo enyumvi.

⁵⁸ Olubaga lwashagaluka bwenêne n'enshonyi z'abapagani balubonesagya zahwa. ⁵⁹ Yuda boshi na bene wabo kuguma n'olubaga (endêko y'Israheli), banacirhola emihigo mpu agola mango oluhêro lwagishagwa, gakayôrha gakengwa ngasi mwâka miregerege munani kurhenga omo nsiku munani, kurhenga omu nsiku makumi abiri n'irhanu z'omwêzi gwa mwenda, basîme banacîshinge.

⁶⁰ Muli agola mango gonene, omu marhambi g'entôndo ya Sinayi bamuzo ngolosa ngurhu zijire enyanya n'eminara mizibuzibu, mpu lyo abapagani balekicishubiyîsha n'okuhemukira eyola nyumpa okw'embe. ⁶¹ Yuda ahiraho abalanzi bakazagilanga entôndo Siyoni. Azibuhya Betisuri mpu lyo olubaga luba n'akacikirizo kazibu ah'ishiriza Iya Idumeya.

5

Abayabudi balwîsa Abanya-Idumeya n'ab'Amoniti

¹ Erhi amashanja gayûbakaga eburhambi bayumva oku oluhêrero lwayûbasi rwe n'oku ecirhinyiro cashakwirwe nk'oku byanabaga embere, bagaya bwe nêne. ² Banacirhola omuhigo g'okumalîra ngasi bene Yakobo bayûbakaga ekarhî kabo, okukazibayîrha n'okubaherêrekeza.

³ Yuda naye erhi adwîrhe alwîsa bene Ezau omu Idumeya, omu cihugo ca Akrobatana bulya bali bamalibuza Bene Israheli okukazibarhêra; abahima loshi, anabanyagaⁱ. ⁴ Anacikengera obulyâlya bwa Bene Beyani, abali oku lubaga nka mirhego n'okukumba kwa ngasi lusiku omu mirhego yâbo ya ngasi lusiku bajaga barhega Abayahudi omu njira. ⁵ Anacibagorha omu ngurhugurhu bali bayakire, abahumbârha, abanigûza anaciyôca engurhu zâbo, kuguma n'abali bayakiremwo boshi. ⁶ Kandi anacigera emwa Amoni, anacishîmâna ahola omurhwe muzibu n'engabo nyinji, n'omurhambo wabo ye wali Timoteyo. ⁷ Abatulako entambala kanji kanji, anacibahima; abalibirhako boshi. ⁸ Anaci gwârha Yazeri, n'ebishagala byanali biyegire, anacishubira omu Buyahudi.

Enshokolezi y'entambala omu Galileya n'omu Galadi

⁹ Amashanja goshi ganali omu Galadi ganacishubûzanya mpu galwise Abayahudi banayûbakaga emwabo mpu babamalire nabo, balya Bayahudi banaciyakira omu nyumpa nzibuzibu y'okulwira Datema. ¹⁰ Banacirhumira Yuda na bene wabo amaruba gali mandike ntyâla: Biryâ bihugo rhuyûbakanwa nabyo birhuzungulusire mpu birhumalire. ¹¹ Bakola badwire bacirheganya mpu bayîshe bagorhe eyira nyumpa rhucifulisiremwo, na Timoteyo ye murhambo w'engabo yâbo. ¹² Oyîshe duba mâshi yagirwa, orhukûle omu maboko gâbo . bulya banji muli rhwe bamafa. ¹³ Ngasi bene wirhu bali omu cihugo Tobiya, bo shi banizirwe, abashombanyi birhu bagwasire bajâ, abakazi bâbo, abana bâbo, ebirugu bahagula, bayîsire ahola hofi ha bantu cihumbi. ¹⁴ Okubacidwîrhe basoma agola maruba ezindi ntumwa zahubuka e Galileya, n'emyambalo yâbo misharhule erhi ogûla mwanzi gurhuma. ¹⁵ Abantu b'e Ptolemayisi, ab'e Tiri, Sidoni, n'ab'omu Galileya boshi, abola bantu b'ihanga^j bashubûzinye mpu ba rhumalîre. ¹⁶ Yuda n'olubaga baja amu ndêko mpu bolole kurhi bankashubijira abola bene wabo bali omu mbaka ntyola, bakola barhezirwe n'abashombanyi. ¹⁷ Yuda anacibwîra mwene wâbo Simoni erhi: ocîshoge abantu bakanye okujilikûza bene wirhu bali e Galileya nani rhweshi na mwene wirhu Yonatani rhwaja a Galadi. ¹⁸ Omu Bayahudi asigamwo Yozefu mugala wa Zakariya na Azariyasi, murhambo w'olubaga, kuguma n'abandi bantu basigalaga mpu balange ecihugo. ¹⁹ Anacibaha er'irhegeka erhi: orhegeke olubaga, ci omanyane wankaderha mpu watula entambala oku mashanja kuhika amango

ⁱ5.3 Enyi milongo 3-9 eshambire biguma na 2Mak 10 na 12

^j5.15 : Galileya ya mashanja: bulya gwo mulungano gw'abagalugalu babaga omu Buyahudi.

rhwayîsha. ²⁰ Anaciha Simoni bantu bihumbi bisharhu, oku kuja e Galileya, na Yuda bantu bihumbi munani oku kuja e Galadi.

Abasirika barhumwa okujitula entambala e Galileya n'e Galadi

²¹ Simoni anacilikulira e Galileya, anacitulako galya mashanja entambala zirhali nyi, amashanja ganacihimwa, naye anacibaminika kuhika aku muhango gwa Ptalemayisi. ²² Omu mashanja mwafa hofi bantu bihumbi bisharhu, banabatungôla. ²³ Anaciyanka balya Bayahudi, babaga omu Galileya, kuguma n'ababaga amu Arbata boshi na bakâbo, n'abana bâbo, na ngasi bindi banajira byoshi, anacibahêka omu Buyahudi n'obusîme bunene. ²⁴ N'abo oku lwâbo lunda Yuda na bene wabo Yanatani banaciyikirira e Yordani, banacijira nsiku isharhu erhi bagenda amw'irûngu. ²⁵ Banacishimânana n'Abanabatiya, banacibayankirira n'amurhûla banacibashambâlira ebyabire kuli bene wabo omu Galadi. ²⁶ Banji muli bo bali bashwêkere aho Basara, n'aho Bosori, omu Alema n'omu Kasfoni, omu Makedi n'e Karanayimi, ebyôla bishagala byoshi biri bikomeze bwenêne, na bigali. ²⁷ Mpu hacirigi n'abandi bali bashwêkere omu bindi bishagala bya Galadi. N'abashombanyi bâbo balalire okurhabâlira abwôla bashwesirwe irhondo sêzi, bashandaze ezôla nyumpa, banabamalîre oku lusiku luguma.

²⁸ Caligumiza Yuda anacigolonjoka, anacirhôla enjira y'irûngu ly'e Basora agwârha lulya lugo, anacinigûza ngasi hya bûko bwa mulume hyolwo lubaga lwayûbakaga ahôla, ahâha ebirugu byâbo byoshi, n'olugo lwâbo aludulika muliro. ²⁹ Anacirhenga ahôla budufu, balala bagenda kuhika oku nyumpa y'akulwiramwo aha Datema. ³⁰ Oku bwanaca ntyâla, banacilangira omwandu gw'abantu badwîrhe amashoneza n'amashami mpu bashabe erya nyumpa nzibunzibu, banalwise abôla bagosirwe bo baligi Bayahudi. ³¹ Erhi balangira oku entambala yamazûka n'oku ecihogêro c'emishekera n'amazu g'abantu gashakanyize amalunga. ³² Yuda anacibwîra abantu b'engabo yâge erhi: mulwire bene winyu ene. ³³ Abageza muli mihanda isharhu enyuma ly'abashombanyi, emishekera yashekêreza, babanda orhuhababo rhw'okushenga. ³⁴ Erhi engabo ya Timoteyo emanya oku ali Makabeyo oyôla wayîsha banacikûla omulindi, banacimuyâka, naye anacibacinagiza, kwacifa hofi bantu bihumbi munani muli olo lusiku lonene. ³⁵ Kurhenga ahôla Yuda agaluka e Alema alwîsa olwo lugo aluhima analurhôla, ananigûza ngasi obûko bw'omulume onaba muli lwo. Agugumba ebyaho n'olugo aludulika muliro. ³⁶ Akanya, kulî kulusha, arhôla Kasfoni, Makedi, Bosori n'ebindi bishagala by'e Galileya. ³⁷ Byanaciba ntyôla, Timoteyo ashubishubûza eyindi ngabo, anacigendiha aha ishiriza lya Rafoni, olundi lunda lw'omugezi. ³⁸ Yuda arhuma abalanguza mpu bagendi lola eyôla ngabo kurhi; banaciyishimubwîra mpu: amashanja goshi guruhungulusire, banabwizire engabo ya Timoteyo, bajira ntyôla n'engabo nyinji bwenêne barhenzize. ³⁹ Abaharabu mpu barhabale, banakola bahanzire ishiriza ly'omugezi, bali hofi kukulwîsa. ⁴⁰ Timoteyo anabwîra omurhambo w'engabo yâge erhi: Nka Yuda n'emirhwe yâge, bankanayikira olwîshi bakanaja eno baburhanzi, rhurhamurhangaga bulya rhumugwerhemwo obunguke. ⁴¹ Ci konene erhi ankayôboha okuyîkira, akatwa ecirâlo câge ebw'ishiriza ly'olwîshi, rhunayîkirire emunda ali, rhwanamuhima.

⁴² Yuda erhi ahika hofi n'olwîshi, ayîmanza abandisi b'olubaga oku biku nguzo, anacibabwîra erhi: murhazigaga omuntu ciru n'omuguma atwa eburhambi, ci boshi banayîshe oku matabâro. ⁴³ Anaciyikirira emunda omushombanyi ali, ayîkira olwîshi, ye murhangiriza n'engabo yâge, anacimushimba. Balya bapagani boshi banacihimwa naye bajandika emiherho yâbo bayîkirira omu lugo lw'abazimu bâbo e Karanayimi^k. ⁴⁴ Abayahudi banarhôla lulya lugo, ba nayôca ecirhînyiro câbo; kuguma n'abaliyakiremwo boshi. Karanayimi aheni ngulwa ntyôla, na kurhenga ahôla ntâye wacidesire mpu akacalîka Yuda.

⁴⁵ Okubundi Yuda anacishubûza Abayahudi boshi bali omu Galadi; kurhenga omurho bwenêne kuhika oku mushosi bwenêne, kuguma n'abakazi n'abana n'ebirugu byâge byoshi, amasô gâbo, manene bwenêne bagendekanwa e Buyahudi. ⁴⁶ Banacihika aha Efroni, lugo lunenc lwakazagilanga enjira yali ezibuhizibwe kulusha, ebwa kuba barhankahashire okulugera, oli ebwa kulyo, oli ebwa kumoshô, ci kone ntako bakajizire okurhali kulugeramwo.

^k**5.43** : Karanayimi: Lola Murh 14,5; 2 Mak 12, 20.26.

⁴⁷ Abantu bamuli balalira okulugeza, bacihamikira muli lwo, ciru n'enjira zoshi bazifuka n'amabuye. ⁴⁸ Yuda anarhuma entumwa emwabo, n'ebinwa by'omurhûla, erhi: Leki nirhu rhugere omu lugo, rhuje e mwirhu, ntâye wamuhumako, rhwacigerera kwônene, banacilahira okubayigulira. ⁴⁹ Okubundi Yuda anacirhuma irhegeko omu bigamba byoshi mpu: ngasi muguma agwarhe buzibu aha anali. ⁵⁰ Eyôla ngabo y'abantu yanaciyanjikira, banacîguga kuli lulya lugo, omulegerege goshi n'obudufu boshi, olwo lugo lwanarhogera omu maboko gâbo. ⁵¹ Ngasi wa bûko mulume yeshi anacimugeza oku boji bw'engôrho, anacishabûla olugo loshi, anacigugumba ebyalimwo, agera mulilwo ayîsha ala mbagira omu mifu. ⁵² Erhi baba bamayîkira e Yordani, Abayahudi bahika omu kabanda kanene kali embere za Betisani. ⁵³ Yuda anacichangana okuja akuza kuza abâmarhama, n'okuja kwaha olubaga omurhima omu njira yoshi, kuhika omu cihugo c' Abayahudi. ⁵⁴ Anacisôka entôndo ya Siyoni n'omwishingo, n'o busîme bunene, banarherekêra enterekêro z'embagwa bulya bamashubûka buzira kuheza ciru n'omuguma muli bo.

Yamuniya acihimula

⁵⁵ Agôla mango Yuda boshi na Yonatani bali omu Galadi, naye mwene wâbo Simoni erhi anali omu Galileya embere za Ptolemaniya. ⁵⁶ Yozefu mwene Zakariya naye Azariyasi ye wali murhambo mukulu, banaciyumva ebyôla bijiro byâbo by'oburhwâli oku bajire balwa banahima. ⁵⁷ Banacibwirana mpu: nirhu rhuheke izîno lirhu irenge; rhukanye rhugendilwîsa amashanja gayubasire eburhambi. ⁵⁸ Okubundi banacihâna irhegeko oku bantu b'engabo yâbo, banacirhabalira Yamuniya. ⁵⁹ Gorigiyasi anacirhenga omu lugo n'engabo yâge, anaciyîsha emunda bali mpu balwe. ⁶⁰ Yozefu na Azariyasi, bahimwa okurha nkaderhwa, banaciyîsha babaminisire kuhika oku lubibi lwa Yuda. Olwo lusiku hofi bantu bihumbi bibiri omu Bayahudi byanacifa, olubaga lwahimwa bwenêne. ⁶¹ Ebwa kuba barhayumvanya na Yuda na mwene wâbo bamanya mpu bone banahasha okucijirira ebijiro byankabahêka irenge. ⁶² Ci kwônene barhali muli balya bahîrwe okulanga Israheli n'okuboko kwabo.

Okujîrenge kwa Yuda omu cihugo c'e Idumiya n'ec'Abafilistini

⁶³ Entwâli Yuda na bene wabo, bakuzibwa bwenêne omu Israheli n'omu mashanja goshi ngasi aha bamanyire izîno lyâbo; ngasi aha izîno lyâbo lyakaza giderhwa. ⁶⁴ Bakaziyîsha babalunduminekwô mpu babakuze. ⁶⁵ Okubundi Yuda ashubirhabâla boshi na bene wabo mpu bagendilwîsa bene Ezau omu cihugo ciri eburhambi bwâbo. Anacirhola Hebroni n'ebishagala byâge, anacihena ngula ebyôgo byâbo bizibuzibu, anaciyôca engurhu zali omu ndalâla yâge. ⁶⁶ Anacirhabâlira omu cihugo c'Abafilistini, anaciyîkira Marisi. ⁶⁷ Muli olwo lusiku badâhwa banji balonzagya okuyêrekana oburhwâli bwâbo babafamwo, omu kucikweba omu ntambala nka mihurha. ⁶⁸ Okubundi Yuda anacisôkera e Azoti, cihugo c'Abafilistini, ahenangula empêrero zâbo, ayôca ensanamu z'a bazimu bâbo, n'erhi aba amahagula omu bishagala ashubira e Buyahudi.

6

Okufa kwa Antiyokusi Epifani

¹ Mwangôla mango erhi mwâmi Antiyokusi Epifani aja ageragera omu mi- rhundu y'ecihugo câge c'enyanya. Erhi ayumva oku hali omu Persi omu Elimaisi olugo luyunjwire masholo n'enfaranga, ² n'oku aka-Nyamuzinda kayo kali kagale kalimwo mishangi minji ya masholo empenzi n'emirasano, Mwâmi Aleksandro mugala wa Filipo ye wazisigagamwo, oyo ali mwâmi w'e Macedoniya ye wali murhanzi w'okuyîma omu Bugereki. ³ Anacijayo alonza okurhola ecihugo n'okucihagula ci arhashagala bulya abantu b'ecôla cihugo bamamanya omuhigo gwâge embere. ⁴ Boshi hanaciyimuka bakola bamulwîsa, anaciyâka, agenda n'omutula munene ashubira e Babiloni. ⁵ Okuhandi hanaciyisha kabala mwanzi walimubwîra oku engabo yajaga e Buyahudi nayo yahimirwe. ⁶ Oku burhanzi Lisiyasi anacikanya n'engabo nyinji ajilwîsa Bene I sraheli ci aseziwa okubayâka, n'oku abâla Bayahudi bayushwire emisi yâbo n'emirasano n'abasirika n'obugale barhenzagya oku ngabo bahimaga. ⁷ Oku

bahenyangwire bulya buhanya mwâmi yêne ali amahira oku luhêrero aha Yeruzalemu, oku bazungulusize oluhêro n'ecôgo cinene nk'oku byanali embere kuguma na Betisuri ecishagala câge c'emisi. ⁸ Erhi ayumva ntyôla mwâmi ageramwo omusisi, yeshi ajuguma; acikweba aha ncingo alwâla erhi mungo guruhuma, bulya okumuyîshire arhaliko ali acifinjire. ⁹ Atulama ahôla nsiku zirhali nyi akaziyôrha akûma n'omungo, alonzifa. ¹⁰ Okubundi anacihamagala abira bâge boshi anacibabwîra erhi: Iro lyantenzire oku masu, n'oburhe bwakumbize omurhima. ¹¹ Namacidôsa ngahi nahikira omu kulumwa n'omu nyenga nyinganaci y'amalumwa nkola ndimwo! Nie nali muntu mwinja, muntu muzigirwa erhi kurhegeka kwâni kurhuma! ¹² Ci bunôla namakengera amaligo goshi najirire Yeruzalemu; nahagwire eburugu byoshi by'amasholo n'eby'amarhale byanabagamwo, nanacirhuma engabo nti bagendimalîra abantu b'omu Buyahudi boshi buzira cirhumire. ¹³ Nyemire oku ecôla co cirhumire agâla mabi goshi ganyîshira, lolaga oku niono namafiraga n'omungo muli cino cihugo c'ihanga. Okuyima kwa Antiyokusi wa karhanu

¹⁴ Oku handi anacihamagala Filipino muguma w'omu bira bâge; amuyîmika omu bwâmi bwâge boshi. ¹⁵ Anacihuma ishungwè lyâge, olugondo !wâge, n'akanzo kage anacimubwîra mpu alerage omugala Antiyokusi amurheganye okuyîshiba mwâmi. ¹⁶ Mwâmi Antiyokusi anacifira ahôla muli ogwôla mwâka gwa igana na makumi ani na mwenda. ¹⁷ Erhi Lisiyasi ayumva oku anafire ayîmika ahali hage omugala Antiyokusi oyu akazagilîsa kurhenga eburho bwâge anacimuyîrika elya Epatori.

Yuda Makabeyo arhêra Yeruzalemu

¹⁸ Abakazagilanga ecirhînyiro ngasi mango erhi badwîrhe balola bene I sraheli oku masu baba nk'abahamikirwe ahôla hatagatifu, banakazagilonza ngasi mango okumujira kubi ntyôla bwali nka burhabale oku bapagani. ¹⁹ Yuda ahiga okubamalîra anacishubûza olubaga mpu lubagorhe. ²⁰ Bone banaci shubûzanya, banacibagorha omu mwâka gwa igana na makumi arhanu banacibazungulusa ebyuma bidarhi n'amasini g'okubanda emyampi. ²¹ Ci ko nene baguma muli balya bali bagosirwe bafuma okwôla kugorhwa na baguma omu ngasi banali ndyâlya omu Bene Israheli balungana nabo, ²² bakanya bajilonza mwâmi banajimubwîra mpu: «Mangaci waruha obushinganyanya ocihôle bene wirhu? ²³ Rhwono rhwali babidu omu kukolera sho wâwe, omu kujira ngasi byoshi anarhurhegesire. ²⁴ Okwôla kwo kurhumire abana b'olubaga lwirhu bakola barhugosire, bakola bashornbanyi birhu; boshi ngasi aba banashimanyire ba muli rhwe boshi bakanigwa, banarhunyaga ebintu birhu. ²⁵ Mpu arhali rhwene bajirire ntyôla ci na omu bihugo rhuyûbakinwe. ²⁶ Lola oku bahanzire ene eburhambi bw'ecihando c'abasirika b'e Yeruzalemu mpu bacinyâge, banakomezize ecirhînyiro na Betisuri. ²⁷ Akaba orhabahanzizi duba bayushula orhakanacibahasha.

Entambala y'e Beti-Zakariya

²⁸ Mwâmi erhi ayumva kulya yeshi ayâka n'oburhe; ahamagala abira bâge, abarhambo n'abasirika bâge na ngasi abanarhegeka, abagenda n'enfarasi. ²⁹ Kuguma hanaciyisha abandi basirika b'abalimya b'omu gandi mami n'abandi omu bihugo biri omu nyanja. ³⁰ Omurhwe gwâge gwali gwa basirika bihumbi igana bagenda n'amagulu na bihumbi makumi abiri bya bene enfarasi. Njavu makumi asharhu n'ibiri zayigirizibwe okulwa. ³¹ Banaciyîsha omu Idumeya ba twa ecirâlo embere za Betisuri balwa kasanzi karhali kanyi babayubikirakwo amasini, ci aBayahudi baciha enjira bagadulika muliro balwa n'oburhwâli.

³² Okuhandi Yuda anacileka ecirhînyiro, ajihanda aha Beti-Zakariya ajitwa olugerêro embere z'ecihando ca mwâmi. ³³ Mwâmi anacizûka mucêracêra anacihira engabo yâge omu njira y'okuja e Beti-Zakariya, emirhwe yanacikereka ekola yatula entambala emishekera yanacibûhwa. ³⁴ Banaciyanka enjavu, baziha enshongole y'emizâbîbu n'ey'engaka mpu bazikalihye omu kulwa. ³⁵ Ba nacigaba zirya njavu oku ngasi bigamba, na ngasi njavu yalusibwa na bantu cihumbi bayambarhire ebihugurhizi by'ebyuma na ensirha z'ecirhale oku irhwe n'abandi bantu magana arhanu g'abagenda oku nfarasi nabo bayija eburhambi. ³⁶ Abala bazinda bôhe embere za byoshi balibagwâsirwe okuja olunda eyôla njavu yakanaja. Aha yajaga nabo banahaje, barhayirhengaga aha burhambi ciru n'erigurna. ³⁷ Oku ngasi

njavu kwanacigwikwa ornunara gw'emirhi eyo minara yerigi mpenzi yâge na ngasi nguma yakajako balume basharhu ntwâli z'okulwa amatumu kuhirako n'omungere wayo. ³⁸ Bahira na balya balwi b'enfarasi omu ngasi kahembe k'engabo mpu lyo bajugumya omushombanyi banacikirize ngasi cikembe.

³⁹ Erhi izûba libasha kuli zirya mpenzi zâbo z'amasholo n'ez'emiringa nazo zarhondêra okulangashana zamoleka nka bimole bya muliro. ⁴⁰ Cihimbi ciguma c'erya ngabo ya mwâmi cagera enyanya oku ntôndo na ecindi omu kabanda, banayisha bayegera kanyamulongo banacikirizibwe bwinja. ⁴¹ Boshi bajuguma n'olubi lw'eyôla ngabo yoshi olubi lw'emidindîrî yâbo n'okushakanya kwa emirasano yâbo. Bulya eyo ngabo yali nyinji na nzibu bwenêne. ⁴² Yuda naye anacyîsha akomekire n'engabo yâge ekola eri tula entambala, bantu magana gali ndarhu bafa omu ngabo ya mwâmi. ⁴³ Eleyazari^l n'elishembano lyâge Ahurani, anacilangira njavu nguma muli zirya erhi ebwisirwe na empenzi z'obwâmi yo yanali ndîrî omu zindi zoshi. Omu kucikebwa mpu nkaba kuliyo mwâmi ali, ⁴⁴ anacihala amagala mpu acungule olubaga lwâge n'izîno lyâge lij'irenge ensiku zoshi. ⁴⁵ Anacicihunika n'oburhwâli emunda eri ayîsha arhulunganya omu cikembe ayîsha ekulyo n'ekumosho n'embere zâge n'abashombanyi banakazimuha orwegu olunda n'olundi. ⁴⁶ Anacibundabundira idako ly'erya njavu anayitumirhiramwo, wanjavu acilunda oku idaho ahongokera kuli ye na Eleyazari anacifira ahôla. ⁴⁷ Abayahudi erhi bâbona obuzibu bw'ezo ngabo za mwâmi n'obukali bwa ngasi murhwe babaha orwegu.

Epatori anacirhôla Beti-Suri na Yeruzalemn agorhwa

⁴⁸ Lyo babahikakwo, erya ngabo ya mwâmi yasôkera e Yeruzalemu, mwâmi anacigwika ecihando câge eburhambi bwa Yuda n'ebwa ntôndo ya Siyoni. ⁴⁹ Ayumvanya n'abayûbakaga e Beti-Suri nabôla banacirhenga omu lugo bulya murhaciri biryo byankabarhabire okulanga olwo lugo ebwa kuba gali mango ga mwâka gwa sabato^m oku cihugo coshi. ⁵⁰ Mwâmi anacirhôla Beti-Suri anacihira mwo abaganda b'okulanga olwo lugo. ⁵¹ Anacitwa ecihando câge embere y'aka-Nyamuzinda anabera halya nsiku nyinji anacihiraho ngasi bintu bya kulwa bidarhi, eby'amasini g'okulwa, agandi g'okubanda empiru n'ebisonga n'amabuye. ⁵² Abaligosirwe nabo bayimanza agâbo masini mpu balwisemwo abashombanyi bâbo; balwa nsiku nyinji. ⁵³ Ci konene omu mbîko murhali biryo, bulya gwali mwâka gwa kali nda n'abayîshaga bayâka barhenga e Buyahudi bali erhi bamazire olwîko. ⁵⁴ Ahantu hatagatifu hali hacisigire Bayahudi basungunu bonene bulya ishali lyali linji; abandi bashandabana ow'emwâge ow'e- mwâge.

Mwâmi ayumvikana n'ABayahudi

⁵⁵ Ci konene Filipo olya mwâmi Antiyokusi ali amayîmika mpu ayishiba mulezi w'omugala Antiyokusi anamujire mwâmi, ⁵⁶ ali amashubûka kurhenga e Persi na e Mediya kuguma na gulya murhwe gwanali boshi na mwâmi anakazagilonza mpu yêne arhegeke ebintu by'omu bwâmi. ⁵⁷ Lisiyasi erhi ayu mva ntyôla acirheganya dubaduba mpu aciyegûle; anacibwîra mwâmi, oku abarhambo b'engabo n'oku engabo zone erhi: Rhwono rhuli rhwalibukira hanôla ngasi lusiku, rhurhanacigwerhi biryo binganaci na ahantu rhukubisire hali hakomeze bwenêne, kandi rhucigwâsirwe okulanga ebintu by'omu bwâmi. ⁵⁸ Oku rhwajiraga buno rhubarhege amaboko rhuyumvanye nabo haguma n'i shanja lyâbo lyoshi. ⁵⁹ Rhubayemêrera bashimbe amarhegeko gâbo nk'oku banayôrhaga embere, bulya agôla marhegeko rhwakulaga go garhumire baba burhe banakola ebi byoshi. ⁶⁰ Eryo ihano lyasîmisa mwâmi n'abarhambo bâge, anacirhuma entumwa emunda bali mpu bayumvanye nabo bayemêra. ⁶¹ Mwâmi n'abarhambo banaciyemêreza oku cihango; okwo kwarhuma abali bafulisirwe barhenga halya bali bacifulisire. ⁶² Ci erhi mwâmi aba amaja oku Siyoni na erhi eyusibona kurhi ekomezibwe avuna eciragâne câge arhegeka mpu bahongole ecôgo

^l**6.43** : Eleyazari, mwene wâbo Yuda Makabeyo. Lola 2, 5.

^m**6.49** Mwâka gwa sabato guli mwâka gwa kuluhûka n'okushibirira okuharamya Lulema kwago kwago: Lola Lub 23, 1; Lev 25, 2 7.

c'eburhambi. ⁶³ Oku handi anacirikûla duba duba ashubira e Antiyokiya ajibugana Filipo yekola warhambula olugo; amulwîsa anacirhola n'emisi lulya lugo.

7

Olwa Demetrijusi wa burhanzi

¹ Omu mwâka gwa igana na makumi arhanu na muguma, Demetrijusi mugala wa Seleukusi anaciyongoloka omu Roma, anacija haguma n'engabo yâge omu lugo luguma lw'omu nyanja, acijiramwo mwâmi. ² Erhi aba ama shubihika ntyôla omu bwâmi bw'ababusi bâge, abasirika banacirhuluba A ntiyokusi na Lisiasi banacibahekeraya. ³ Erhi bamumanyisa okwôla, anaciderha, erhi: «Ciru ntabonaga obusù bwâbo». ⁴ Okubundi engabo yanacibayîrha na ntyo Demetrijusi ayîma yêne oku bwâmi bwâge. ⁵ Okuhandi ngasi banali bantu ba ndyâlya omu Israheli banaciyîsha baja emwagc erhi baherhwe na Alkimi owakazagilonza okuba mudâhwa mukulu. ⁶ Banacirhondêra babeshera olubaga emunda mwâmi ali banacimubwîra mpu: «Yuda na bene wabo bayisire ngasi banali bira bâwe boshi na nirhu rhwenene arhulibisireko omo cihugo. ⁷ Orhumage bunôla omuntu agendicibonera yenene agôla maligo goshi barhujirire n'oku basherezize ecihugo ca mwâmi anahana abola banyankola maligo kuguma na ngasi bandi babarhabâla boshi.

⁸ Mwâmi anacîshoga Bakidesi muli balya banali bira ba mwâmi, abaga murhegcsi w'omu cihugo ciri olundi lunda lwa olwîshi ali muguma w'omu ba rhambo bakulu ba mwâmi na w'omu bikubagirwa bâge. ⁹ Anacimurhuma boshi haguma na Alkimi erya ndyâlya ayiyîmanza mudâhwa mukulu haguma n'oku muha obuhashe bw'okucihôla kuli Bene Israheli. ¹⁰ Erhi baba bamarhola enjira yâbo, banaciyîsha n'engabo nyinji omu cihugo ca Yuda, banacilika entumwa zaja ema Yuda na bene wabo mpu bajibabwîra ebinwa by'omurhûla gw'obu nywesi. ¹¹ Ci bôhe erhi babona oku bayîshire n'engabo nyinji babula kuyemêreza ebinwa byâbo. ¹² Ci kurharhumaga bafarizeyi barhali banyi barhaja emunda Alkimi boshi na Bekidesi bali babahe amadôso oku biyêrekîre oburhegesi. ¹³ Na omu Bene Israheli Abasidoni baba ba burhanzi omu kuhûna omurhûla ¹⁴ bulya baderha mpu: «Omudâhwa w'omu bûko bw'Aroni ayîshire n'eyôla ngabo y'abasirika, mpu arharhulenganye». ¹⁵ Anacibabwîra emyanzi y'omu rhûla ciru anacigashirabo erhi: «Rhurhabajire akantu kabi oli mwenene, oli abira binyu». ¹⁶ Banacimuyemêra, ci agwârha bantu makumi gali ndarhu muli bo abayîrha muli olwo lusiku lonene nk'oku ebinwa by'amandiko binadesire e rhi: ¹⁷ «Bashandaza emirhumba y'abatagatifu bâwe n'omuko gwâbo gwabulagw'eburhambi bwa Yeruzalemu na ntâye wahali mpu ababishe». ¹⁸ Okubundi olubaga loshi lwarhondêra okubayôboha loshi lwanageramwo omusisi mpu: «oli okuli oli obushinganyanya ntabo ekarhî kabo, bulya bavunyire endagâno zâbo n'ibango balahiraga».

¹⁹ Bakidesi anacirhenga e Yeruzalemu ajihanda e Betizeti; kurhenga ahôla arhuma mpu bajigwârha balya boshi banayâkaga omu ngabo yâge kuguma n'abandi baguma baguma ba omu lubaga, na erhi aba amabayîrha abakweba omu nyenga mpamu. ²⁰ Erhi aba amaha Alkimi ecihugo câge amanamusigira ecihimbi c'engabo yâge mpu bamulange, Bakidesi anacishubira emunda mwâmi ali. ²¹ Alkimi anacichangana okukomezza obudâhwa bwâge. ²² Ngasi boshi balya banakazagilêrha akabôlo omu lubaga bamushiga, boshi bayîma omu Buyahudi bahenya n'amaligo manji omu Israheli. ²³ Erhi abona oku amabî Alkimi n'abâbo badwîrhe bajirira Bene Israheli gali manji kulusha aga abapagani, ²⁴ Yuda arhangira okushubija azungula omu cihugo c'e Buyahudi coshi aja acihôla kuli ngasi balya banamutwikaga boshi akabacika okucilumira omu cihugo.

Nikanori e Buyahudi

²⁵ Erhi Alkimi abona oku Yuda akola muzibu na bene wabo, na erhi abona oku ntako ankabagagaja ashubira emunda mwâmi ali agendi bashobeka kuli binji bwenêne. ²⁶ Mwâmi anacirhuma Nikaroni muguma w'omu barhambo bâge bakulu, muntu wali mushombanyi

bwenêne w'Israheli erhi anahiragwe irhegeko mpu amalire olubaga loshiⁿ. ²⁷ Erhi ahika aha Yeruzalemu anadwi rhage engabo nyinji, Nikanori arhengigendiganiza Yuda na bene wabo n'ebinwa by'olubohôlolo: ²⁸ Erhi harhabaga okulwa ekarhî kinyu nani. Nayîsha na bantu basungunu bonene nti nani nyîshumulolako. ²⁹ Anacija ntyo emunda Yuda ali, banacilamusanya n'omurhûla ci abasirika bali hofi hokugwârha Yuda. ³⁰ Erhi ayumva omurhego Nicanori amujirire omu kumuyîshira n'ebinwa by'olubohôlolo, Yuda afuduka aciyegûla arhanacilonzagya okucimubona bundi. ³¹ Nikanori abona oku omurhego gwâge gwamanyikine anayîsha n'engabo yâge akola alilwîsa Yuda, lwanacibumbana hofi na Kafarisalama. ³² Hofi bantu magana arhanu omu bantu ba Nikanori banacifa, abasigalaga bashandabana omu cihugo ca Daudi.

³³ Enyuma ly'okôla, Nikanori anacisôkera oku ntôndo, ya Siyoni na baguma omu badâhwa banacija emunda ali boshi na bashamuka banji b'omu lubaga mpu bamulamuse na omurhûla banamuyêreke enterekêro za kanwa mwâmi arhumire. ³⁴ Ci yehe abashekera, abahemula anababwîra ebinwa bigalugalu anacibahigira erhi: ³⁵ Akaba Yuda n'engabo yâge arhahanyirwi honahalya omu nfune zani amango nayîsha omu murhûla nanyôce eyira nyumpa. Anacîkweba embuga n'oburhe bunene. ³⁶ Abadâhwa banacishubira omu nyumpa, bayîmanga embere z'oluhêro n'ecibula baderha omu kuvugumula emirenge erhi: ³⁷ Yagirwa wene wacishogaga eyira nyumpa mpu ekazirherekêrwa izîno lyâwe, na mpu ly'olubaga lwâwe lubona nyumpa y'okukakushenga n'okukusengera. ³⁸ Wenene ocihôle, oyûla muntu n'engabo yâge alimbira, boshi bayîrhwe n'engôrho. Okengere okwôla bakujirire orhanazigaga balama!

Okuhimwa n'okufa kwa Nikanori

³⁹ Nikanori arhenga e Yeruzalemu akanya ajihanda hofi na Beteroni na ba ntu ba cikembe Banya-Sîriya banaciyîsha emunda Yuda ali. ⁴⁰ Naye oku bwâge, ajiyûbaka ecihando hofi na Adasa n'engabo ya bihumbi bisharhu, anacigenda aderha erhi: ⁴¹ Abali barhume n'omwâmi w'Abanya-Sîriya bulya bakujacire, Yagirwa, Malahika wâwe anacibayîshira anacibaniguzamwo bantu bihumbi igana na makumi gali munani na birhanu. ⁴² Omalire mâshi enôla ngabo eri ahâla mbere zawe lyo abandi bamanya oku anaderhire kubi ahatagatifu hawe, onamutwire olubanja nk'oku obubî bwâge bunali.

⁴³ Engabo lwabumbana, omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gw'ikumi na kabirhi, n'omurhwe gwa Nikanori_gwahombekwa; yenene akumba wa burhanzi omu ntambala. ⁴⁴ Erhi engabo zibona oku Nikanori amafa bajandika emirasano yâbo bakûla omulindi. ⁴⁵ ABayahudi babaminika mulegerege goshi e Adasa kuhika e Gazara banayîsha babûha emishekera banayishekêreza. ⁴⁶ Kurhenga omu bishagala byoshi bya Yuda n'eburhambi mwashagamuka abantu bagorha balya Banya-Sîriya babajako bakola babatumirha boshi banakumba ri'engôrho kurhaderhaga mpu hajira ciru ow'enshangu wafulumuka, ciru n'o muguma. ⁴⁷ Bagugumba ebirugu by'abôla bahimagwa kuguma n'ebiryo bali bacîyikire; na erhi baba bamatwa irhwe lya Nikanori n'okuboko kwâge kulyo kulya akazagilêgesa bayîsha babidwîrhe banakabilengereza emunda Yeruzalemu ali. ⁴⁸ Olubaga lwanacisîma bwenêne n'olwôla lusiku balukuza nka lusiku lwa mwishingo munene. ⁴⁹ Bahiga mpu olwôla lusiku lukakuzibwa ngasi mwâka omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gwa Adari. ⁵⁰ Ecihugo ca Yuda carhangiba n'omurhûla nsiku nyi.

8

Obukuze bw'Abaroma

¹ Okubundi Yuda anaciyumva badwîrhe baderha olwa Abaroma^o: Oku baba bantu bazibu bajira emisi bwenêne; banacîyerekane binja oku bantu basshimbire enjira zâbo oku banajire

ⁿ**7.26** :Lola 3, 38-41; 2 Mak 8, 8-29.

^o**8.1** : Abaroma barhegeka Abayahudi omu mwâka gwa 63 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kri-stu.

obwîra haguma na ngasi boshi bayishire emunda bali mpu bayumvanye n'oku bali bantu bagwerhe emisi minene. ² Bamuganirira okuhimana kwabo n'oku balwisagya Abagalasiya n'oku babahi maga banabajira barhumisi bâbo. ³ Ngasi byoshi banajizire omu Hispaniya mpu barhôle ecihugo cayo c'amarhale n'amasholo gabagayo, kandi na kurhi omu bwirhonzi bwâbo n'oku kucisegereza kwabo bahimaga ecôla cihugo n'o bwôla cali kuli n'emwabo. ⁴ Kuguma n'ababi bayîshigibalwîsa kurhenga omu cihugo c'ihanga babalunda oku idaho babahima loshi, n'abandi banakazibaho ngera ngasi mwâka. ⁵ Bahimire erhi badwîrhe balwa, mwâmi Filipo na Perseo mwâmi w'e Kitimu na ngasi banacishomize okuyanka emirasano mpu babalwise babahima banabarhegeka. ⁶ Antiyokusi ali mwâmi mukulu w'omu Aziya mpu abarhabâlira agendihalwîsa na njavu igana na makumi abirhi abalwîsa oku nfarasi, ebihêsi n'engabo mwandu, banacimugonya bwinjinja. ⁷ Yene bamu gwârha mugumaguma banacimusêza okukazibahongera ye n'abayîmaga e nyuma lyâge empongano nyinji, mpu akazibaha abajà, abahe n'oluhande lw'ecihugo câge. ⁸ Kwo kuderha cihugo ca Hindiya, Mediya, Lidiya byo byali bihugo binja omu bihugo byâge byoshi n'erhi ayusibaha byo nabo babiha mwâmi Ewumene. ⁹ Aba omu Bugereki banacikomekcra badwîrhe n'omuhigo gw'okumalîra Abaroma cikone Abaroma bamanya ogwo mwanzi. ¹⁰ Bamurhumira murhambo muguma n'engabo yâge abatulako entambala, abanigûzamwo mwandu ayîsha adwîrhe bujâ abakazi bâbo, abana bâbo, abanyaga ebirugu ecihugo ahongola namahukulu gâbo n'abantu b'eyôla munda babajira bajà kuhika bunôla. ¹¹ Ngasi gandi mami ga hano igulu erhi ngasi g'omu nyanja gacishomagya okubahagaza boshi babahima banabarhegeka.

¹² Ci oku bira bâbo na ngasi bacîkubagira bo kulanga balanga obwîra haguma nabo, babajire barhegesi b'amâmi gabayegire ciru n'aga kuli na ngasi abakazagiyumva izu lyâbo banajugume. ¹³ Oyu balonza okurhabala mpu lyo ayîma anayîme n'oyu balonzize okuyîmûla banamuyîmûle. Bakola baba bantu ba buhashe bunji bwenêne. ¹⁴ Ciru bakayôrha ntyôla, ntâye muli bo oderha mpu akola ayambala ecimane acihundikire n'ecishuli c'akaduku mpu naye alimbe. ¹⁵ Basinzire akagombe na ngasi lusiku bagula magana asharhu na makumi abiri badêkaho mpu balole ebiyerikire olubaga n'oku bankalulanga. ¹⁶ Ngasi mwâka banahire obuhashe bwâbo omu maboko ga muntu muguma mpu a rhegeke ecihugo coshi; boshi banayumve oyôla muntu muguma barhajira mujina na bwagalwa buci ekarhî kabo.

Okunywana kw'Abayahudi n'Abaroma

¹⁷ Yuda anacîcîshoga Epolemi mugala wa Yowane, mugala w'Akosi boshi naYasoni mugala wa Eleyazari anacibarhuma e Roma mpu bagendinywâna banajire obwîra boshi n'Abaroma. ¹⁸ Na mpu lyo babakûla omu bujâ ebwa kuba bamabona oku Abagreki babajizire bajâ, bâhizire Israheli omu bujâ. ¹⁹ Ba nacilikûla obo bàja e Roma ci enjira yaliha; erhi bahika e Kagombe banaciyanka akanwa baderha mpu: ²⁰ Yuda Makabeyo, abalumuna n'olubaga barhurhumire mpu rhunywâne rhunayumvanye omu murhûla rhweshi lyo nirhu rhuganjirwa e karhî k'aba mwayumvinye n'abajizire obwîra mweshi nabo. ²¹ Okôla kwasîmîsa abagula b'ihano likulu. ²² Alaga empamiso y'olwandiko Abaroma bakôlôlaga omu cuma c'amarhale banalurhuma e Yeruzalemu mpu lube cimanyiso c'okôla kunywâna n'ogwôla murhûla emw'Abayahudi:

²³ «Iragi oku Baroma n'oku Bayahudi bali oku budaka n'omu nyanja, e nsiku n'amango. Kulî nabo engôrho n'omushombanyi. ²⁴ Abaroma bakarhe rwa bwa burhangiriza nisi erhi baguma omu bira babo omu cihugo obuhashe bwâbo bunahisire hoshi, ²⁵ ishanja ly'Abayahudi linabarhabale nk'oku banaha shire muli agôla mango; ²⁶ barhahe abashombanyi nisi erhi okubarhabâla n'oli engano, oli emirasano oli enfaraga, oli amârho nk'oku banalaganine e Roma. Kukwânîne Abayahudi bashimbe eyôla mihigo yâbo buzira kulinda luhembo luci. ²⁷ Kwo nakuguma erhi ishanja ly'Abayahudi lyankarhêrwa Abaroma banabalwira n'emisi yâbo yoshi nk'oku amango ganadesire. ²⁸ Buzira kuha aba ndi barhabâlwa oli engano, oli emirasano, oli nsaranga ciru amârho nk'oku banalaliraga oku banarhólaga emihigo e Roma; banashimbulula eyôla ndagâno buzira kurhebana. ²⁹ Ebyo binwa byali omu ndagâno Abayahudi bajiraga haguma n'aba Roma. ³⁰ Ci omu mango ga nyuma erhi baguma nisi erhi abandi bakalonza okuyushula kandi erhi okunyahya ebindi binwa kuli ebyôla, banajira nk'oku

banalonzize na ebi bankanayumva banyihize kandi erhi kuyushula ebyôla byoshi binarholwe buzibu. ³¹ Oku mabi mwâmi Demetriyusi abajirire rhwamamuyandikira muli ebira binwa 'Carhumaga warhindibuza Abayahudi n'obwôla bali bantu rhunywanine nabo kandi banali bira birhu?' ³² Bakashubi kaciduduma oku wabarhindibuzize rhwanabagwasa omu mirenge rhunakulwise akaba ebulambo nisi erhi omu nyanja.»

9

Okufa kwa Yuda Makabeyo

¹ Erhi ayumva oku Nikanori n'engabo yâge boshi bafirire omu ntambala Demetriyusi ashubirhuma kandi Bakidesi na Alkimi omu Buyahudi kuguma n'ecikembe c'ekulyo c'engabo yâge. ² Barhola enjira ejire e Galileya banatwa ecirâlo aha Mesaloti oli omu lugo Iwa Arbela. Banacirhola olôla lugo erhi baba bamayirhamwo abantu bamwo mwandu. ³ Omu mwêzi murhanzi gwa o mwâka gw'igana na makumi arhanu n'ibiri bayûbaka ecihando câbo aha ishiriza Iya Yeruzalemu. ⁴ Okubundi banacilikûla banacija e Bereya bali na bantu ba bihumbi makumi abiri na bantu bihumbi bibiri balwa n'enfarasi. ⁵ Yuda ali amatwa ecirâlo câge naye aha Elasa erhi analigi na bantu bihumbi bisharhu balwi ba ntwâli. ⁶ Erhi babona kurhi engabo y'abashombanyi eri nyinji bajuguma na banji bacinyombôkera bayâka, oku cihando kwasigala bantu magana gali munani gonenene. ⁷ Yuda anacibona oku engabo yâge yayasire n'oku entambala eri hofi eyanjikire; okubundi akumba omurhima bulya amango g'okushubija ashubûza abâge gamabulikana ayumva yeshi arhemuka. ⁸ Kurharhumaga arhabwîra abasigalaga erhi: Yimuki rhulwise aboôa bashombanyi rhulole erhi rhwankabahagalika! ⁹ Ci konene bôhe balonza okumuhusahusa banacimubwîra mpu: rhurhankabahasha bunôla okurhali kufumya amagala girhu rhwanacyîshigaluka buzinda na bene wirhu rhuyîshibalwîsa ci bunôla rhwamaba banyi okurhalusire. ¹⁰ Yuda anacibashuza erhi kulî na nani enkegero z'okuderha mpu nyake embere zâbo. Akaba amango girhu gamahika, rhufire bene wirhu n'oburhwâli ci rhumanye irenge lirhu lyankanahera busha!

¹¹ Engabo y'Abanya-Sîriya yarhenga omu cihando bayîsha baja emunda abashombanyi bali. Abalwi b'enfarasi erhi babagabiremwo kabiri engwârha muherho n'emanda mabuye bayîsha bashokwire, entwâli zayisha nazo zilo ngwire. ¹² Bakidesi ali oku ihembe ly'ekulyo n'omurhwe gwayîsha empande zo mbi erhi omushekera gubûhwa. ¹³ Bene Yuda nabo babûha omushekera, idaho lyageramwo omusisi erhi kushekereza kwa ezoôa ngabo oku zinani ibiri ku rhuma. Entambala yayanjikira bahika bijingo balwa.

¹⁴ Yuda erhi abona oku Bakidesi ali oku kahembe kalyo n'engabo asimiki rako yoshi amugorha n'abantu bâge b'entwâli. ¹⁵ Ahima akola kahembe kalyo k'Abanya-Sîriya, abakungusha kuhika oku ntôndo ya Azoti. ¹⁶ Ci balya bali oku kahemba kamosho erhi bâbona oku akahembe kalyo kahimirwe bagolonjoka bagorha Yuda n'engabo yâge. ¹⁷ Entambala yakaliha enyunda zombi bantu mwandu bafa agôla mango. ¹⁸ Yuda naye afa, n'abantu bâge basigalaga bakula omulindi bayâka.

Okubishwa kwa Yuda Makabeyo

¹⁹ Yonatani na Simoni barhola mwene wâbo Yuda bagendimubisha omu nshinda y'ababusi bâge aha Modini. ²⁰ Israheli yeshi amushîba anacimulakira bwenêne banayôrha omu mishîbo nsiku zirhali nyi. ²¹ Banakaziderha bakola balaka mpu: Aye mushana! Kurhigi yamafaga ntya entwâli côkola w'Israheli? ²² Ebisigîre oku myanzi ya Yuda, oku biyêrekîre entambala, oku ahimanaga koshi, n'oku obukulu bwâge bwali, ebyôla birhayandisirwi, bulya byamaluga.

IV. Yonatani murhambo na mudâhwa mukulu w'Abayahudi (160-143 ernbere za Yezu Kristu)

Oliwa Yonatani

²³ Erhi Yuda afa, abali babi bacyêrekana bwinja omu Israheli yeshi yeshi. banyankola maligo boshi buzûsa irhwe. ²⁴ Muli ago mango hanacizûka ecizo mbo cikali omu cihugo

n'ecihugo coshi caja olunda lwâbo. ²⁵ Bakidesi anacici shoga abantu bagalugalu anacibayîmika barambo omu cihugo. ²⁶ Banacija balongereza n'obushiru bunene abali bira ba Yuda n'okubahêkera Bakidesi naye akabahana n'okubacinaguza. ²⁷ Israheli anababala bwenêne: barhali sagi bona kundi kurhyo kurhenga halya abalêbi banahirigirhaga⁹ omu cihugo câbo.

²⁸ Okubundi abanali bira ba Yuda boshi banacishubûzanya banacibwîra Yonatani mpu: ²⁹ «Kurhenga mwene winyu Yuda afire harhacibonekaga omuntu oli akage wankakarhucîkako abashombanyi birhu Bakidesi na ngasi bandi bashomba ishanja lirhu. ³⁰ Rhwamakwishoga ene, okola we mulanzi na murhambo ahali hage lyo okazigendesa entambala zirhu». ³¹ Yonatani muli ago mango anacihâbwa oburhegesi ayîma ahali ha Yuda mwene wâbo.

³² Erhi Bakidesi anamanya kulya akalonza oku akamuyirhamwo. ³³ Erhi bamanya ogwôla muhigo gwâge, Yonatani, mwene wâbo Simoni na ngasi boshi banali haguma naye baciya kira omwirûngu lya Tekowa banaciyûbaka hofi n'iriba lya Asfari. ³⁴ Bakidesi anacimanya ogwola mwanzi olwa sabato, anaciya muka n'engabo yâge yoshi anayîkirira ebwa lindi ishiriza lya Yordani.

³⁵ Yonatani anacirhuma mwene wâbo⁹ Yowane nka murhambo w'olubaga emwa bene Nabatani bira bâge mpu babikire aha mwabo, emizigo yâbo yali minene na minji bwenêne.

³⁶ Ci konene bene Yambri erhi baba bamarhenga e mwabo Medaba banacigwârha Yowane na ngasi ebi anali agwerhe byoshi, bagugumba eminyago yâbo. ³⁷ Erhi kugera nsiku banaciyishibwira Yonatani na mwene wâbo Simoni oku bene Yambri bagwerhe olusiku lukulu lw'obuhya n'oku barhenza omuhya e Nasabati, kuguma n'abamulusize mwandu, ali mwâli wa mugale muguma w'e Kanani. ³⁸ Erhi kulya mwene Yowane afaga, banacisôka bajicîfulika omu mahukulu g'entôndo. ³⁹ Erhi bayinamula amasu balangira omulongo munene n'olubi: hali omuhya mulume, bene wabo n'abira bâge bayêrekîre emunda bali badwîrhe orhugoma, ebirugu by'okuyimba, enzihwa n'emirasano minji. ⁴⁰ Okubundi balya bali boshi na Yonatani banacifulumuka mulya mahukulu baciloha kuli bo babanigûza, banji bayîrhwa nabo, n'abandi balibirha bayâkira omu ntôndo, Abayahudi banacirhola ebi bajandikaga. ⁴¹ Ntyôla obuhya bwaba mishîbo n'enyimbo z'abazihi zahinduka mirenge. ⁴² Erhi baba bamacihola omuko gwa mwene wâbo, banacija omu kabokwe ka Yordani.

Okuyikira olwîshi lwa Yordani

⁴³ Bakidesi anacimanya okwôla, oku lwa sabato anayîsha kulya burhambi bwa Yordani n'engabo nyinji. ⁴⁴ Okubundi Yonatani anacibwîra abâbo erhi: « Yîmukagi bunôla, rhulwire amagala girhu! bulya oku kurhasagiba oli ene oli njo nisi erhi lishinjo. ⁴⁵ Loli omushombanyi n'emirasano yâge embere zirhu ekumoshô n'ekulyo, amîshi ga Yordani ciyanja n'omuhusi ntaho rhwa nkayikira. ⁴⁶ Bunôla muyinamulirage izu linyu emalunga lyo muyôkoka omu maboko g'omushombanyi. ⁴⁷ Entambala yarhondêra, Yonatani alambûla okuboko mpu atumirhage Bakidesi ci amubula omu kukuliranya enyuma. ⁴⁸ Okubundi Yonatani anacihamira muli Yordani kuguma nabo, baluyikira baja bayoga ci Abanya-Sîriya barhaluyikiraga mpu babakulikire. ⁴⁹ Olwo lusiku hofi bantu cihumbi bafa omu bantu ba Bakidesi.

Okufa kwa Alkimi

⁵⁰ Oyûla Bakidesi anacishubira e Yeruzalemu agendiyûbakayo olugo luzibuzibu omu kabanda ka Yudeya, ayûbaka enyumpa hofi na Yeriko, aha Emausi, aha Betoroni, aha Beteli, aha Tamunata, aha Faratoni n'aha Tefoni azungulusa n'enkuta ndîrî n'emihango eriko akakomyo. ⁵¹ Ahirako n'abalanzi mpu bakazirhindibûza Israheli. ⁵² Azibuhya olugo lwa Betisuri, olwa Gazari n'ecishagala ca Siyoni anacihiramwo emirhwe y'abasirika analundamwo ebi ryo. ⁵³ Agwârha nka mpira abagala b'abakulu b'ecihugo anacibagwârha nka bashwêkwa omu cishagala ca Yeruzalemu. ⁵⁴ Omu mwâka gw'igana na makumi arhanu, omu mwêzi gwa

⁹**9.27** : Karhenga myâka 200 harhacibonekanaga mulêbi.

⁹**9.35** Mwene wâbo Yowane: Lola 2, 1.

kabiri, Alkimi⁵⁵ anacirhegeka mpu bahongole enkuta z'omu ndalâla y'ahatagatifu, arhegeka ntyo mpu basherêze omukolo gwajiragwa n'abalêbi, anacirhondêra okujira ntyo. ⁵⁵ Muli agôla mango Alkimi alambikwa oku idaho na Nyamuzinda n'emikolo yâge yahangarhana, akanwa kâge kahumbâ rhala aholâ eburumbu arhanacihashaga okuderha ciru n'akanwa ciru n'oku rhegeka omu mwâge. ⁵⁶ Alkimi anafa muli agôla mango n'amalumwa manji bwenêne. ⁵⁷ Erhi babona oku Alkimi amafa; Bakidesi anacishubira emunda mwa mi ali, na ntyo ecihugo c'e Buyahudi caba n'omurhûla gwa myâka ibiri.

Beti-Basi arhêrwa

⁵⁸ Okubundi Abayahudi babi banacijira ihano banaciderha mpu: Lola oku Yonatani n'abâbo bali n'omurhûla nta kadundo, rhushubilerha Bakidesi naye anabarhuluba boshi omu budufu buguma. ⁵⁹ Banacigenda mpu bashambâle haguma naye. ⁶⁰ Bakidesi anacihuma enjira yâge ayisha alongoline omurhwe gw'engabo nyinji anacirhuma amaruba ga bufundafunda emwa ngasi banali olunda lwâge, mpu bagwarhe Yonatani n'abâbo, ci barhahashaga buly 'ihwe lyâbo lyamarhulika. ⁶¹ N'abantu bagumabaguma b'omu cihugo bo bali barha mbo b'obwôla bugoma, bagwârha makumi arhanu omu bandi banacibayîrha.

⁶² Okubundi Yonatani, Simoni n'abâbo banacija e Beti-Basi omw'irûngu bashubiyiyûbaka banacizibuhya. ⁶³ Bakidesi anacimanya omwanzi, ashubûza e ngabo yâge anacihamagala abantu bâge bali e Buyahudi. ⁶⁴ Anaciyâsha atwa ecirâlo hofi na Beti-Basi, anacigorha olugo nsiku nyinji, anazonza masini. ⁶⁵ Ci Yonatani anacisiga mwene wâbo Simoni omu cishagala anacija omu lugo ayi sha agalukine ngabo nsungunu. ⁶⁶ Anacihima Odomera na bene wabo boshi na bene Fasironi emwabo omu mahêma gâbo anacirhondêra okubalibisa omu kubagorha anacibaminika n'emisi. ⁶⁷ Simoni naye n'abantu bâge anacihuluka ayôca galya masini g'okulwa. ⁶⁸ Bombi oku banali babiri, balwîsa Bakidesi, bamuhima bamucinagiza. Abona oku omuhigo gwâge n'okuyîsha kwâge byabire bya busha. ⁶⁹ Abêra balya bantu babi bamubwîrâga mpu ayishe omu cihugo oburhe, abanigamwo banji anacirhûla omuhigo gw'okushubira emwâge omu cihugo câge. ⁷⁰ Yonatani anakumanya, anacirhuma entumwa emunda ali mpu bayumvanye n'omurhûla anamulekere abashwêkagwa. ⁷¹ Bakidesi anabayankirira, anaciyemêra ebinwa bya Yonatani; acîgasha embere zâge mpu nta mango anacimulongeze amabî omu kalamo kage koshi. ⁷² Anacimushubiza abashwêkwa ali erhi agwarhire e Buyahudi, ashana eburugu anacishubira omu cihugo câge, arhanacifaga agalusire omu cihugo c'Abayahudi. ⁷³ Engôrho ya rhangileka okulibuza Bene Israheli. Yonatani anaciyûbaka enyumpa yâge aha Makmasi; arhondêra okukatwira olubaga emanja, akûla ababi boshi omu Israheli.

10

Aleksandro acijira mwâmi anajira Yonatani mudâhwa mukulu

¹ Omu mwâka gw'igana na makumi gali ndarhu, Aleksandro mugala wa Antiyokusi n'elishembano lyâge ye Epifani, anacirhabâla anacirhûla Ptolemaisi; abantu b'eyo bamuyankirira na kurhenga aho arhondêra okuyîma bwinja. ² Erhi mwâmi Demetriyusi anayumva kulya, ashubûza engabo nyinji bwenêne anacija emunda ali akola agendimulwîsa. ³ Na muli agôla mango gonêne Demetriyusi anacirhuma amaruba emwa Yonatani g'okuja omu murhûla anamulaganya mpu amukuza omu cikono. ⁴ Akazagiderha erhi rhuyumva nye naye duba embere ayumvanye na Aleksandro oku muhona gwâni. ⁵ Bulya akola ayishikazikengera amabî namujirire goshi kuli ye yenene, kuli mwene wâbo n'oku ishanja lyâge lyoshi. ⁶ Amuhâ obuhashe b'okushubisinga engabo y'okulwa, okutula emirasano n'okuderha oku akola mwira wâge, anacirhegeka mpu amugalulire empira bagwarhaga omu lugo wâge.

⁷ Yonatani anacija e Yeruzalemu, anacisoma galya maruba, agasomera olubaga lwoshi

kuguma n'abantu bali omu lugo. ⁸ Bajuguma bwenêne erhi bayunva oku mwâmi anahire Yonatani obuhashe bw'okujira eyindi mirhwe y'okulwa. ⁹ Abali omu lugo banaciha Yonatani empira bali bagwerhe naye anacibashubiza emwa ababusi bâbo. ¹⁰ Yonatani anaciyûbaka aha Yeruzalemu ashubirhondêra okuyûbaka n'okushakala olugo. ¹¹ Ahûna abûbasi okushubiyûbaka olukuta n'okuzungulusa entôndo ya Siyoni n'amabuye magoye lyo ezibuha, banajira ntyo. ¹² Okubundi ab'ebigolo bali omu nyumpa nzibu Bakidesi ayûbakaga banaciyâka. ¹³ Ngasi muguma ajandika omukolo analiagwerhe bakacîshubirira ngasi muguma omu cihugo câbo. ¹⁴ Aha Betisuri honene hasigire baguma baguma muli balya banalibamaleka akanwa n'amarhegeko ga Nnâmahanga bulya ahoôa ho halikola lwakiro lwâbo.

¹⁵ Okubundi Aleksandro anacimanya okwôla Demetriyusi ajiriraga Yonatani, banacimuganirira amatabûro oyûla amalwa, entambala ahimire ye na benc wabo n'embaka abwîne. ¹⁶ Anaciderha erhi ka rhwankabona mango maguma muntu wa borhere bwa bene obwo muntu wa bene oyôla? Rhumujire muntu mwira wirhu na murhabâzi wirhu. ¹⁷ Anacirhuma amaruba gali mayandike ntyala: ¹⁸ «Mwâmi Aleksandro kuli mwene wâbo Yonatani, omusingo. ¹⁹ Rhwayumvîrhe barhubwîra oku oli muntu muzibu na oku wanahasha okuba murhabâzi wirhu. ²⁰ Co cirhumire kurhenga ene okola we mudâhwa mukulu^s w'ishanja lyâwe rhwamanakuhâ ecikono c'okuderhwa mwira wa mwâmi.- Anacimurhumira kuguma akanzo kadukula ecimane c'amasholo,- okombere cbintu birhu, onalange obwîra bwirhu haguma na nâwe bwinja”.

²¹ Yonatani anaciyambala emyambalo migishe omu mwêzi gwa nda omu mwâka gw'igana na makumi gali ndarhu, oku lusiku lw'amahema, anacisinga engabo, atulisa n'emirasano. Amaruba Demetriyusi I ayandikiraga Yonatani

²² Erhi ayumva kulya Demetriyusi anacigaya bwenêne. ²³ Bici rhwajizirage obûla Aleksandro amarhurhanga okuja omu bwîra bwa Abayahudi lyo azibuhya obwâmi bwâge. ²⁴ Erhi nani nkola nabayandikira ebinwa by'okubarhiza mbalaganye obukulu n'oluhembo lunji lyo mbona oburhabâle bwâbo. ²⁵ Anacibarhumira amaruba gali gayandisirwe ntyala:

«Mwâmi Demetriyusi oku lubaga lw'Abayahudi: Omusingo.

²⁶ Mwalanzire kulyâla kunywana rhwanywânaga na ntyôla obwîra bwirhu bwayôrha bûkomire buzira kucilunga n'abashombanyi birhu, rhwayumvîrhe okwôla rhwanasima bwenêne. ²⁷ Na bunôla muyôrhage murhujirako obwôla bwikubagire, nanirhu rhwanahemba okwôla murhujirira n'aminja ga ngasi lubero. ²⁸ Rhwanabajirira luhembo lunji na binji birharhegesirwi. ²⁹ Kurhenga ene namabakûlako obujâ namanabagalulira, muli Bayahudi mweshi, okuhonga n'okuvurha empongano oku munyu, na ibarati lya mwâmi. ³⁰ Ecigabi ca kasharhu c'omu mashwa ginyu n'oluhande lwa kabiri lwa eby'emirehe yinyu ebyali byâni mbagalulirebyo. Ntakacibilonza kurhenga ene n'ensiku zoshi mbigalulire ecihugo c' Abayahudi na bîrya bishagala bisharhu bilungine naye bya omu Samâriya na omu Galileya. ³¹ Nalonza Yeruzalemu ayôrhe cishagala citagatifu na ca murhûla kuguma n'omurhundu gwaco gwoshi, cirhûlîsa conene entûlo n'empogano zaco.

³² Ndesire kuguma obuhashe bwâni nalingwerhe, bwâmi buba aha Yeruza lemu mbulekire omudâhwa mukulu nti ahebemwo abantu bakazilanga balya anacîshozire yenene.

³³ Abayahudi boshi banahesirwe bujâ kurhenga e Buyahudi bakanaba bali omu bwâmi boshi mbahire obuhashe bw'okurhenga omu bujâ, nalonza boshi babaleke barhacikazagivurha ibarati ciru n'ery'ebi ntu byâbo. ³⁴ Ensiku nkulu zoshi, eza Sabato, ezindi nsiku nkulu, ensiku ntagatikfu kuguma na zirya nsiku isharhu zishokolera erhi ezi kulikira olusiku ^tlukulu, ezôla nsiku zibe nsiku za kurhahumwako na kandi, nsiku za kurhaba n'okurhacifuduka kantu kalebe

^s**10.20** Yasoni agula obudâhwa: 2 Mak 4, 7-10: Yonatani ahabwa ecikono c'okuba mudâhwa mukulu ci kone arhaciberanaga nsiku nyinji, bakamunyagâco ngasi mango: 10,47; 11,24; 11,57.

^t**10.34**Oyo mwâmi alonza okurhebêba Yonatani bulya !ayumvîrhe Aleksandro amamukomakwo obwîra; Oli Yonata oli olubaga lwâge barhayemeraga okurhebwa

oku Bayahudi boshi banaba omu cihugo cani.³⁵ Muli ezôla nsiku ntâye wankaciba n'obuhashe bw'okuderha erhi nasambisa owirhu kuli kantu kalebe nisi erhi abandi mbarhindibuze kuli olu lubanja erhi lula.³⁶ Barhôle basirika ba Bayahudi bihumbi makumi asharhu baje omu basirika bani bakazibajuha nk'oku bankajuha abandi basirika baba omu ngabo ya mwâmi. Baguma mulibo baja omu nyumpa za mwâmi ziryâ nzibunzibu.³⁷ Na banji bahâbwa gulya mukolo omuntu akanacikubagirwamwo omu bwâmi bwâni. Kuli okwôla abasirika bâbo bakulu bâba omu bûko bwâbo, balama nk'oku amarhegeko gâbo ganabahunyire kuguma nk'oku nanajiriraga Obuyahudi boshi.

³⁸ Erya mirhundu isharhu ya Samâriya nayûshûlaga oku Buyahudi, enajage mwo loshi na ntyo, amango bakola bagwerhe murhambo muguma barhaci rhumikira wundi mukulu ohi kuleka omudâhwa mukulu.³⁹ Mpanyire nka luhembo, Ptolemayisi n'omurhundu gwâge goshi, emwa aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu, Iyo bakazibona ebi bakolesa omu ka-Nyamuzinda, oku nterekêro.⁴⁰ Nani mpanyire ngasi mwâka nfaranga bihumbi ikumi na bini bya marhale, byayishirhôlewa kuli birya mwâmi anahâbwa omu ngasi marhambo minja.⁴¹ Na ngasi bilushire ebyakazagikolesibwa omu myâka yagezire, kurhenga ene bikola byakahâbwa emikolo y'aka-Nyamuzinda.⁴² Kandi kuli ziryâ nfaranga z'ebihu mbi birhanu by'amarhale bikolesibwa oku mikolo y'aka-Nyamuzinda binakûlwa ngasi mwâka oku ntûlo y'aka-Nyamuzinda ebyôla byagalulwa bulya biba by'abadâhwa banali omu mikolo.⁴³ Ngasi yeshi wankanayakira omu ka-Nyamuzinda aha Yeruzalemu nisi erhi omu biyumba byâge kuyâka okuhâna ibarati Iya mwâmi nisi erhi kuyâka bindi bindi, oyôla anabe n'obuhashe bwâge boshi (barhacimujiraga kurhi) kuguma n'ebintu byâge ajira omu bwâmi bwâni boshi.⁴⁴ Ebyakazikolesibwa oku kuyûbaka nisi erhi oku.kushakûlula aka-Nyamuzinda byakazirhenga oku birugu bya mwâmi.⁴⁵ Kwonoko omu kuyûbaka ebyôgo bya Yeruzalemu n'okukomeza obululi bwâge, ebyakolesibwa byakazirhenga oku birugu bya mwâmi kwanayishiba kuguma amango bayûbaka erhi kushakûlula ebyôgo by'ebishagala by'e Buyahudi».

⁴⁶ Yonatani n'olubaga erhi bayumva ebyôla binwa barhabiyemêraga banalahira okubishimba ebwa kuba bacikengera amabî Demetriyusi ajiriraga Bene Israheli n'amalumwa manji abarhindibuzagymwo.⁴⁷ Okubundi obwôla, banacihiga okunywâna na Aleksandro ye wali murhanzi wa okubabwîra mpu bayumvanye, banayôrhe bira bâge.⁴⁸ Mwâmi Aleksandro anashubûza engabo nyinji mpu alwise Demetriyusi.⁴⁹ Oku abôla bâmi bombi bamarhulubana engabo ya Demetriyusi bakula omulindi na Aleksandro anacimuminika, anacimugonya⁵⁰ balegerera balwa burhahusa kuhika izûba lyahorha, Deme triyusi anacifa olwo lusiku.

Obuhya bwa Aleksandro na Kleyopatri

⁵¹ Aleksandro anacirhuma emwa Ptolemeyo mwâmi w'e Mîsiri entumwa mpu bagendimubwîra erhi:⁵² Namashubira omu bwâmi bwâni, na nkola ntamire oku ntebe ya balarha; nanyazire obuhashe nahimire Demetriyusi namarhôle oburhegesi bw'ecihugo cirhu.⁵³ Namutuzirekwo entambala, nanamuhima ye n'engabo yâge rhwamabutamala oku ntebe y'obwâmi bwâge.⁵⁴ Ntyôla, rhusi ngâge obwîra haguma na nâwe; ompe mwali wâwe omu buhya, naba mukwi wâwe, nayishikuhâ kuguma naye oluhembo lukwânîne.

⁵⁵ Mwâmi Ptolemeyo naye anacimushuza muli ebi binwa erhi: Iragi Iy'olusi ku washubiragamwo omu cihugo c'ababusi bâwe n'olu watamalagamwo oku ntebe y'obwâmi bwâbo.⁵⁶ Bunola nkolaga nakujirira nk'oku onanyandikire, ci konene oyishe omu malanga gani e Ptolemayisi, rhubonane nanakujira mukwi wâni nk'okwôla onadesire.

⁵⁷ Ptolemeyo anacirhenga e Mîsiri boshi n'omwali Kleyopatri banacija e Ptolemayisi omu mwâka gw'igana na makumi gali ndarhu n'ibiri^u.⁵⁸ Mwâmi Aleksandro anacirhenga halya mbere za mwâmi, naye mwâmi anacimuha omwâli Kleyopatri anacijirira obuhya aha Ptolemayisi n'obukuze bunene k'oku abâmi banakomerera.⁵⁹ Aleksandro anacyandikira na Yonatani mpu bagende boshi.⁶⁰ Yonatani anacija emunda abôla bâmi babiri bali anajagalire bwenêne anacihahâ bo n'abira bâbo amarhale, amasholo n'ebindi by'oluhemho lunene

^u**10.57** Milongo 57-58 : Bajira obuhya ou mwâka gwa 150 embere z'okuburhwa kwa Kristu. Omwana wabo ye Antiyokusi VI: Lola 11,39.

anacisîmwa omu masu gâbo là. ⁶¹ Okubundi abantu bagalugalu omu Bayahudi bashubûzanya mpu bagendimubeshera ci mwâmi arhabayumvagya. ⁶² Anaci rhegeka mpu bahogole Yonatani emyambalo yâge, banacimuyambisa emya mbalo minja y'akaduku. Anacijira kulya. ⁶³ Okubundi mwâmi anacimutamaza hofi naye anacibwîra abarhumisi bâge erhi: Muhuluke mweshi naye mugere omu karhî k'olugo, mwaderha oku irhondo ntâye ociderhaga akanwa kuli ye oku kantu kalebe n'oku irhondo wâciderhaga mpu amurhindibuze. ⁶⁴ Erhi aba shombanyi bâge bamanya obukuze mwâmi anamuhire, oku mwâmi anama nyisagya kuli ye n'oku anamuyambikaga omwambalo mwinja gw'akaduku, boshi bayâka. ⁶⁵ Erhi akola ayushula eryo irenge lyâge, mwâmi anamuyandika omu bira bâge barhanzi anacimujira mukulu w'abalwi na murhambo w'ecihugo. ⁶⁶ Yonatani ashubira e Yeruzalemu n'omurhûla n'obushagaluke bunene.

Apoloniyusi murhegesi w'e Sele-Sîriya ahimwa na Yonatani

⁶⁷ Omu mwâka gw'igana na makumi galindarhu n'irhanu, Demetrijusi anacirhenga e Kreti, aja omu cihugo c'ababusi bâge. ⁶⁸ Erhi ayumva ntyôla mwâmi Aleksandro anacishubira e Antiyokiya anababire bwenêne. ⁶⁹ Demetrijusi anacijira, Apoloniysi murhambo w'engabo yâge, ali murhambo w'ecihugo ca Sele-Sîriya, naye anacishubûza engabo nyinji bwenêne anayisha alitwa icumbi hofi na Yamniya kurhenga ahôla analika entumwa emwa Yonatani mpu bagendi bwîra omudâhwa mukulu mpu:

⁷⁰ "We oyu oli wenene ocishomye okurhugomera na nani nkola muntu wa kugaywa na wakushekerwa erhi we orhuma! Kurhigi obwîne wankayôrha nâwe oli mukulu embere zirhu muli ebira birhondo. ⁷¹ Akaba obwîne oku ocikubagire emisi yâwe, obungulukirage enôla munda rhuli omu kabanda rhugerane rhulôle ndi mulume bulya nie ngwerhe emisi y'olugo loshi. ⁷² Odôsagye nâwe emyanzi bakubwîra nie ndi na bahi rhuli rhweshi, boshi badwîrhe baderha mpu okugulu kwâwe kurhankasimika embere zirhu bulya kabiri kabiri ababusi bawe bacandabusirweko omu cihugo cinyu. ⁷³ Na bunôla orhankahasha okukoza engabo y'abalwi b'enfarasi, n'engabo y'abalwi bangan'aha, omu kubanda omu rhwali mabuye nisi erhi rhubuye nisi erhi handi hantu wankahashi cifulika.«

⁷⁴ Erhi Yonatani ayumva ebinwa bya Apoloniysi yeshi agarabuka acîshoga omurhwe gwa balume bihumbi ikumi anacirhenga e Yeruzajemu n'omulumuna Simoni anaciîsha amukulikira mpu amurhabâle. ⁷⁵ Bajihanda hofi n'olugo lwa Yope; abantu b'omwôa lugo babahamikira olumwi bulya olwo lugo lwali lula nzirwe n'abasirika b'Apoloniysi banacirhangira okulwa ahôla. ⁷⁶ Abantu b'o mwôla lugo erhi bagwarhwa n'obôba, bayigula enyunvi Yonatani anagwârha o lwôla lugo. ⁷⁷ Erhi akumanya Apoloniysi anakeresa basirika bihumbi bisha rhu bagenda n'enfarasi n'eyindi ngabo mwandu anacija e Azoti, ⁷⁸ nka bantu baja balambagira konene ci erhi banaja bayegera olunda lw'ekabanda, bulya ali acikubagire obunji bw'abasirika b'enfarasi. Yonatani anacimukulikira olu nda lw'e Azoti n'ebyôla bigamba byombi byanacikorana. ⁷⁹ Apoloniysi ali amasiga afulisire enyuma lyâge banyakulwa n'enfarasi cihumbi. Ci Yonatani anacimanya oku hali omurhego guhizirwe enyuma lyâge. ⁸⁰ Balya banyaku lwira oku nfarasi bagorha ecigamba ca Yonatani babatyabulira emyampi ku rhenga sêzi kuhika bijingo. ⁸¹ Ci konene abantu ba Yonatani banasimika nk'o ku ananali abarhegeka ci erhi n'enfarasi za balya banyakulwa n'enfarasi zanaja zarhama. ⁸² Okubundi Simoni anabulula engabo yâge anacîgusha oku kahe mbe ebwa kuba bene enfarasi bali bamarhama; Abanya-Sîriya banacihimwa naye banacikûla omulindi, bayâka. ⁸³ Banyakulwira oku nfarasi bashandabana omu kabanda, abayâkaga bagendishalira empumu aha Azoti, bacyongobeka omu Bet-Dagoni yali nyumpa ya omuzimu wabo mpu bayakiremwo. ⁸⁴ Yonatani anayôca Azoti n'ebindi bishagaJa byamuli eburhambi ci erhi amarhangibihagula anacidulika muliro eyôla nyumpa ya Dagoni haguma n'abali bayakiremwo. ⁸⁵ Abadulikagwa muliro n'abayirhagwa n'engôrho bahika omu bihumbi munani. ⁸⁶ Oku arhenga eyôla munda Yonatani ajitwa ecirâlo hofi na Eskaloni, abantu bayishimuyankirira n'amaboko gombi n'irenge linene. ⁸⁷ Okubundi Yonatani anacishubira e Yeruzajemu n'engabo yâge n'omunyago munji. ⁸⁸ Erhi mwâmi Aleksandro ayumva okwôla ashubiyûshulira Yonatani bintu binji byokumukuza. ⁸⁹ Anacimurhumira ehigondo hy'amasholo nk'oku abâmi banakomerera

okuhemba bene wabo. Omu kumuhemba anacimuhà Akaroni n'ecihugo c'olwo lugo.

11

Okufa kwa Aleksandro Balasi n'okwa Ptolemeyo

¹ Mwâmi w'e Mîsiri anacirhôla engabo eli nyinji nka mushenyi guli oku burhambi bw'enyanja n'amârho manji, anaciŷisha alonza okurhôla obwâmi bwa Aleksandro n'obwenge n'okubuyushûla oku bwâmi bwâge. ² Anacija e Sîriya n'ebinwa bya olubohôlolo abayûbakaga omu cishagala bakazibiyigula embere zâge banakazi libirhira emunda ali bulya mwâmi Aleksandro ali amarhegeka mpu baje emunda ali bulya ali ishazala. ³ Ci erhi Ptolemeyo anajaga omu lugo, anahira abalanzi b'omu ngabo yâge muli lulya lugo. ⁴ Erhi ahika aha Azoti, abantu b'eyôla munda banacimuyêreka enyumpa ya Dagoni oku yabire, olugo lonene, emirhundu yali eburhambi byoshi byashabusire, emi rhundu eri eyi n'eyi misigaliza y'abahîraga omu ntambala bulya balijire babalu ndika oku burhambi bwa enjira yâge yoshi. ⁵ Banaciganirira mwâmi oku Yona tani ajizire koshi mpu lyo bamulenganya ci mwâmi acihulikira. ⁶ Yonatani anaciŷisha ayambirhe bwinja bwinja aja emunda mwâmi ali aha Yope banacilamusanya bwinja, banacigeza obudufu ahôla. ⁷ Yonatani anacilûsa mwâmi kuhika oku lwîshi lwa Eleteri, buzinda ashubigaluka e Yeruzalemu. ⁸ Mwâmi Ptolemeyo anaciba ntyôla mwâmi w'ebishagala binali oku burhambi bw'enyanja kuhika oku Selekiya oku burhambi bw'enyanja erhi anaja ahiga emihigo mibi kuli Aleksandro. ⁹ Arhuma entumwa emunda mwâmi Demetriyusi ali mpu bamubwire erhi: "oyishe rhuyumvanye rhwembi nanayîshikuha mwâli wâni owali omu mwa Aleksandro, kandi wanayîma omu bwâmi bwa sho. ¹⁰ Naciyunjuzize erhi ngendi muha mwâli wâni bulya azindilonza okunyîrha. ¹¹ Amushobekaga ntyôla bulya anakazagilonza obwâmi bwâge. ¹² Erhi aba amarhôla mwâli wâge agendimuhà Demetriyusi na kurhenga ahôla obwîra bwafa boshi na Aleksandro enshombo yâbo yanacikula yamanyikana. ¹³ Ptolemeyo anacija omu Antiŷokiya, ayambala ntyôla mashungwe abiri oku irhwe lyâge, ishungwè ly'e Mîsiri n'ishungwè ly'e Aziya. ¹⁴ Erhi ayumva kulya, Aleksandro anaciŷisha alikoza ishazâla, ayîsha ali mulwîsa. ¹⁵ Mwâmi Ptolemeyo anaciŷisha aja emunda ali n'engabo nyinji amuhima anamulibirhako. ¹⁶ Aleksandro anaciŷâkira e Arabiya mpu ajilonzayo aha acifulika, mwâmi Ptolemeyo anacihima ntyôla. ¹⁷ Omuharabu Zabdieli anatwa irhwe lya Aleksandro anacilirhumira Ptolemeyo. ¹⁸ Mwâmi Ptolemeyo erhi kugera nsiku isharhu naye afa, n'abasirika bâge bali omu nyumpa nzibunzibu za amatabâro banigwa n'abantu ba mli lulya lugo. ¹⁹ Demetriyusi anaciba mwâmi omu maka gwa igana na makumi gali ndarhu na myâka nda.

Demetriyusi na Yonatani bayumvikana

²⁰ Muli agôla mango Yonatani anacishûbûza engabo y'Abayahudi mpu erhole olugo lwa Yeruzalemu, anacihirako masini manji ga kulwa. ²¹ Okubundi bantu babi baguma balya barhasimaga ishanja lyâbo banacija emunda Demetriyusi ali banacimubwîra oku Yonatani amagorha olugo. ²² Erhi ayumva kulya Demetriyusi anaciŷandikira Yonatani mpu aleke duba duba okugorha olugo mpu anayîshe amubone aha Ptolemayisi bashambâle boshi naye. ²³ Erhi Yonatani anabona agôla maruba, anacirhegeka mpu bakulikize okugorha olwôla lugo, na erhi aba amacîshoga abamulusa, baguma ômu bashamuka b'Israheli n'abandi omu badâhwa, yêne acihira omu mbaka. ²⁴ Erhi aba amarhôla amasholo, enfaranga n'emyambalo minji n'ebindi binji bya luhembo anacija emunda mwâmi ali aha Ptolemayisi naye anacirhona emunda ali. ²⁵ Bantu baguma bagalugalu b'omu cihugo bagendi mushobeka. ²⁶ Ci konene mwâmi amujirira nk'oku abâbo bamujiriraga embere: amukuza embere za abira bâge. ²⁷ Amusi mika bwinja omu budâhwa bwâge na ngasi cikono anali agwerhe kurhenga mira anacimuha ecikono ca burhanzi omu bira bâge boshi. ²⁸ Yonatani anacihûna mwâmi mpu arhenze ngasi mpongano omu Buyahudi n'omu mirhundu isharhu ya Samâriya anacimulaganya kuli ebyôla talenta magana asharhu. ²⁹ Mwâmi anaciŷemêra na kuli ebyôla byoshi anaciŷandikira Yonatani amaruba bene agala:

³⁰ Mwâmi Demetriyusi kuli mwene wâbo Yonatani n'oku lubaga loshi lw'Abayahudi

omusingo. ³¹ Rhumurhumire empamiso y'amaruba rhwayandikiraga mwene wirhu Lasteni oku bimuyêrekîre lyo mumanya ebyali muli ago maruba. ³² Mwâmi Demetriyusi kuli ishe wâge Lasteni, musingo. ³³ Rhwarhozire omuhigo gw'okujirira Bene Israheli aminja bulya baba bira birhu banajira ebishingânîne emunda rhuli, okwôla oku bulonza bwâbo bwinja barhujirira ³⁴ Rhushubiri babwîra oku Obuyahudi bunali bwâbo na mirhundu isharhu y'oku Samâriya byarhenzibagwa oku Samâriya mpu bilungane n'Obuyahudi byo birigi Efrayimu, Lida, Ramatayimi kuguma n'emirhundu elungine haguma nayo; oku bunguke bwabagendiharâmya aha Yeruzalemu rhubajirire ogu mulagi ahali ha okukabahongêsa nka kulya mwâmi anakazagihongerwa ngasi mwâka oku mburho z'omu mashwa n'oku mirehe y'oku mirhi. ³⁵ Na ngasi buhashe rhujira, kurhenga ene abe oku ibarati, abe oku mpongano enali yirhu, abe omu munyu gulunga, abe oku bimane birhu, rhwalonza okubalekerabyo. ³⁶ Barhakacikula kurhenga ene na nta mango ciru n'amaguma omu nsiku zayisha eyêla. ³⁷ Bunôla mujirage obushiru bw'okujira olwandiko ly'eri irhegeko lihâbwe Yonatani linabikwe oku ntôndo ntagatifu^v hago hago.

Demetriyusi II n'engabo ya Yonatani barhabâlana omu ntambala yatulagwa aha Antiyokiya

³⁸ Mwâmi Dcmetriyusi erhi abona oku ecihugo ciri n'omurhûla na nta kantu kaciri kazibu embere zâge, arhuma engabo yâge ngasi muguma omu mwâge, kuleka emirhwe y'ihanga erya ajaga alonza oku bihugo biri oku nyanja e mw'abapagani; na ntyôla emirhwe yoshi y'ababusi bâge yashuba bashombanyi bâge. ³⁹ Trifoni^w owali mira mwira wa Aleksandro erhi abona oku emirhwe yo shi edwîrhe yacidudumira Demetriyusi akanya aja emunda omuharabu Yamu leku ali, ye wakazagilera Antiyokusi mwana murho mugala wa Aleksandro. ⁴⁰ Anacisêza mpu agendimuheba oku ntebe ahali h'ishe, anacimushambalira amabî Demetriyusi amajira goshi na kurhi obukunizi bw'engabo yâge buyosire. Anacibêra ahoJa nsiku zirhali nyi.

⁴¹ Yonatani anacirhumiza mpu bagendihûna mwâmi Demetriyusi okurhenza emirhwe yali omu lugo lwa Yeruzalemu n'omu zindi nyumpa z'okulwira zanali omu Buyahudi bulya bakazagilwîsa Israheli. ⁴² Demetriyusi anacirhuma mpu bagendibwîra Yonatani erhi arhali wenene najirira okwôla, ci nalonza okukuhêka irengc we n'ishanja lyâwe ngasi mango erhi nankanabona mpashire. ⁴³ Ontumirage bunôla wanajira kwinja erhi wankantumira abantu bayîshintabâla bul'y'emirhwe yani yoshi yayâsire. ⁴⁴ Yonatani amurhumira bantu bihumbi bisharhu bazibu na ba ntwâlî eyôla Antiyokiya. Banacija emunda mwâmi ali naye asîma bwenêne erhi abâbona bayîsha. ⁴⁵ Bantu b'olwo lugo bashubûzanya omwôla lugo mwonêne bantu bihumbi igana na makumi abiri balonza okuyîrha mwâmi. ⁴⁶ Erhi mwâmi aba amayâkira omu bwâmi bwâge, abantu ba lulya lugo banacifuka enjira z'omu lugo zoshi banarhondêra okulwa. ⁴⁷ Okubundi mwâmi anacihamagala Abayahudi mpu bayîshe bamurhabâle, boshi oku banali bamuzongoloka buzinda balumîra omu lugo loshi. Bayîrha olwôla lusiku hofi hantu bihumbi igana. ⁴⁸ Bayôca lulya lugo, banyaga olôla lusiku eminyago erhali minyi banacilikûza mwâmi. ⁴⁹ Erhi babona oku Abayahudi bo bakola ba gwerhe olugo bajuguma bajilakira mwâmi emirenge y'okumuyinginga ⁵⁰ mpu orhulambûlire okuboko kwâwe kulyo, Abayahudi baleke okurhulwîsa n'okulwa omu lugo. ⁵¹ Ho na halya banacijandika emirasano yâbo bashenga omurhûla. Abayahudi bakuzibwa bwenêne emunda mwâmi ali n'emwa ngasi boshi banali omu bwâmi, banacishubira e Yeruzalemu bayîsha bakungujire minyago minji. ⁵² Mwâmi Demetriyusi anacishubira oku ntebe yâge y'obwâmi n'ecihugo ca rhulûla embere zâge. ⁵³ Ci ahakana ebi ali amalagana hyoshi; anyihya obwîra bwâge emunda Yonatani ali, arhanacikengeraga aminja oyûla amujirire anaci rhondêra okumubabaza bwenêne.

Oburhegesi bwa Simoni omu Betisuri

⁵⁴ Enyuma ly'okola, Trifoni anacyîsha adwîrhe Antiyokusi mwana murho, anacimuyîmika mwâmi anacimuyambisa n'ishungwè. ⁵⁵ Kuli ye hashukira ngasi mirhwe yoshi Demetriyusi

^v**11.37** Entôndo ntagatifu yo ntôndo ya Siyoni.

^w**11.39** Trifoni, ali muntu orhalama omu bushinganyanya. Lola 13, 31.

analibisireko, banacilwîsa oyûla muzinda anakûla omulindi ayâka. ⁵⁶ Trifoni anacirhola enjavu, anacyîma omu Antiyokiya.

⁵⁷ Okubundi olya mwana Antiyokusi anacyandikira Yonatani amaruba gali gadesire ntyala: "Nkuzibuhize omu budâhwa bwawe nankujizire murhambo w'ebyôla bihugo bini nankuhizire oku mulongo gwa abira ha mwami." ⁵⁸ Anacimurhumira kuguma ebirugu by'amasholo, na eby'oku ntalule n'obuhashe bw'okunywêra oku cikombe c'amasholo, obw'okuyambala emyambalo y'akaduku n'okuyambala ulugondo lw'amasholo. ⁵⁹ Anacijira mwene waho Simoni murhambo w'abalwi b'omu cihugo cilandirire kurhenga e Mashonezo g'e Tiri kuja oku lubibi lw'e Mîsiri. ⁶⁰ Okubundi Yonatani anacikanya aja ageragera omu cihugo erindi ishiriza ly'olwîshi n'ebishagala; na kuli ye bacilunga emirhwe y'Abanya-Sîriya boshi mpu bakazilwira haguma. Anacyôsha obola aha Eskaloni, n'abantu b'eyôla munda bayîsha bali mukuza. ⁶¹ Kurhenga ahola aja e Gaza. Erhi abantu bayo bacimuyigalira enyunvi agorha lulya lugo, ayôca emirhundu yali eburhambi anayinyaga. ⁶² Okubundi abantu b'e Gaza banaciyinginga Yonatani naye abalambûlira okuboko kulyo. Ci konene arhola nka mpira abana b'abakulu bâbo anacibarhuma e Yeruzalemu. Anacizunguluka ntyôla ecihugo kuhika aha Damasko.

⁶³ Yonatani anayumva oku abarhambo b'abasirika ba Demetriyusi bali e Kadesi omu Galileya banagwerhe omuhigo gw'okumalîra obuhimanyi bwâge. ⁶⁴ Abarhabalira erhi aba amaleka mwene wâbo Simoni omu cihugo. ⁶⁵ Simoni anacija e Betisuri, akoza yo entambala nsiku zirhali nyi okubundi aluzongoloka. ⁶⁶ Abali bazongolosirwe ntyôla erhi baba bamamuhûna mpu anayankirire okuboko kwâge kulyo naye abalambûlirakwo, abarhenza mulya lugo anacilurhola anacihiramwo abalanzi. ⁶⁷ Yonatani n'engabo yâge banacihanda hofi n'amîshi ga Genezari na erhi buca mucêracêra banacija omu kabanda k'Asori. ⁶⁸ Okubundi engabo y'abandi bantu bali bacîfulisire omu ntôndo banacyîsha bayegera emunda bali. ⁶⁹ Abantu bali bacîfulisire bafulumuka halya bali bacîfulisire banarhondêra okulwa; abantu ba Yonatani banacikûla omulindi bayâka. ⁷⁰ Kurhasigalaga omuntu aha nyuma lya Matatiyasi mugala w'Absalomu; na Yuda mugala wa Kalfi, barhambo b'emirhwe. ⁷¹ Okubundi Yonatani anasharhula emyambalo yâge, acîshîga akatulo omw'irhwe lyâge anacisalira. ⁷² Anacibahindikira arhondêra okubalwîsa abashubiza nyuma, abalibirhako. ⁷³ Erhi babona kulya balya bantu bâge bayâkaga bagaluka emu nda ali, boshi haguma banacishimbulira abashombanyi kuhika aha Kadesi, aha alitwire ecihando câge, nabo bonene bahanda ahola. ⁷⁴ Olwo lusiku kwanacifa bantu bihumbi bisharhu muli abola bashombanyi, Yonatani anacishubira e Yeruzalemu.

12

Okuyumvikana kw'ecihugo c'e Roma n'ec'e Sparti

¹ Yonatani erhi abona oku byoshi byaja byagendeka bwinja kuli ye, anacîshoga entumwa azirhuma e Roma mpu bagendi lumûla obwîra bw'Abayahudi haguma n'Abaroma. ² Kwonokwo arhumira aba Sparti amaruba omu cihugo coshi erhi ogwola muhigo guruhuma. ³ Banacija e Roma baciheba e kagombe banaciderha mpu: «Yonatani omudâhwa mukulu n'olubaga loshi lw'Ahayahudi barhurhumire okuyishilumûla obwîra n'okunywâna haguma na bo nk'oku byanali amango g'embere». ⁴ Abagula banacibaha amaruba mpu bahêkere abakulu b' Abaroma banali ngasi hantu bakabakomêreza okubageza n'omurhûla kuhika omu cihugo c' Abayahudi.

⁵ Alaga empamiso yagola maruba Yonatani arhumiraga aba Sparti: ⁶ «Yonatani, mudâhwa mukulu, endêko y'olubaga, abadâhwa n'olubaga lwoshi lucisigire lwa Abayahudi, emwa bene wirhu Banya-Sparti, omusingo. ⁷ Mira amaruba garhumagwa emwa. Oniyasi, mudâhwa mukulu garhengaga emwa Ariyusi erhi yeri oku ntebe agola mango emwinyu, gamanyisa bene wirhu nk'oku agâla maruha ganadesire. ⁸ Oniyasi anacyankirira n'obukuze bunene omuntu wali orhumirwe anayankirira galya maruba galiyandisirwemwo okunywâna n'okukoma obwîra. ⁹ Rhwono ciru akaba rhurhalagiriri kuli ebyôla bintu bya bene ebyôla

ebwa kuba rhujira omu kurhurhuliriza ebitabu bitagatifu^x ebiri omu maboko girhu,¹⁰ rhwamacishomya okurhuma entumwa emwinyu y'okulumûla ecinyabuguma n'obwîra, lyo rhulekiba nka bigolo emwinyu, bulya minji emyâka yamagera kurhenga mulikire entumwa emwirhu.¹¹ Rhwono ngasi mango rhunakazibakengera, abe omu nsiku nkulu zirhu, abe n'ezindi nsiku nkulu ntagatifu; omu nterekêro rhuhâna, nk'oku binakwânîne okukengera bene wabo.¹² Obukulu bwinyu bunarhushimise bwenêne.¹³ Ci konene rhwehe, gali mwandu amababale n'entambala ziba zirhuzungulusire; abâmi barhuzongolosire banakarhutulakwo entambala.¹⁴ Rhurhalonzagya muli agôla mango g'entambala okubalibuza oli mwe oli abandî bunkwa birhu n'abira birhu,¹⁵ bulya rhujira oburhabâle bw'empingu, rhwanalikuzibwa kuli abôla bashombanyi birhu, n'abashombanyi birhu boshi badekerire.¹⁶ Co cirhumire rhucîshoga Numeniyusi mugala wa Antiyokusi, na Antipateri mugala wa Yasoni, rhwabarhumire emunda Abaroma bali nti balumûle boshi obwîra, oku nywâna kwa mira.¹⁷ Rhwanabakomêreza n'okuja emunda muli nti babalamuse banabalerhere amaruba girhu g'okulumûla obwîra n'ecinyabuguma cirhu.¹⁸ Na bunôla kwanaba kwinja okurhushuza kuli okwôla.»

¹⁹ Alaga empamiso y'amaruba barhumiraga Oniyasi: ²⁰ "Ariyusi mwâmi w'Abanya-Sparti, emw'omudâhwa mukulu Oniyasi omusingo. ²¹ Kwabonekine omu mandiko gayêrekîre ab'e Sparti n' Abayahudi oku agôla mashanja gombi gali maguma n'oku bali b'omu bûko bwa Abrahamu. ²² Obwôla rhumanyire okwoôa kwanaba kwinja murhuyandikire erhi muzibuhire. ²³ Na nirhu rhwanashubibayankira. Amaso ginyu n'ebirugu binyu biba birhu n'ebirhu biba binyu. Rhuyushwireko nti babamanyise okwôla n'akanwa."

Yonatani ayîma omu Sele-Sîriya na Simoni omu Filistiya

²⁴ Erhi bamubwîra oku abarhambo b'abasirika ba Demetriyusi bayîshire oku kumulwîsa banadwîrhe engabo nyinji kulusha embere, ²⁵ Yonatani anaci rhenga e Yeruzalemu aja emunda bali kuhika oku cihugo ca Hamati ntyo arhabalekeraga amango g'okuja omu cihugo câge. ²⁶ Anacirhuma abalangûza I omu cihando câbo, na erhi bagaluka bamubwîra oku Bene Sîriya bahizire oku bakugwanyanya budufu. ²⁷ Erhi izûba lihorha Yonatani anarhegeka engabo yâge mpu babe masu banayôrhe bafumbasire emirasano yâbo obudufu boshi, babe bacirheganyize okulwa, anacihira bamushonza ntambala embere z'abâbo omu cihando coshi. ²⁸ Ci erhi abashombanyi bâbo bayumva oku Yonatani na bene wabo bacirheganyize okulwa obôba bwabagwârha, entemu yabaja oku murhima banaciyâsa omuliro oku cihando câbo, banaciyâkira. ²⁹ Yonatani arhakumanyaga elirhali sêzi, bulya bakazagibona omuliro guyasire. ³⁰ Okubundi Yonatani anacibashimba ci arhacibahikagako bulya bali erhi bamayîkira olwîshi lwa Eleteri. ³¹ Okubundi Yonatani anacihindamukira Abaharabu baderhwa Zabadi abahima anabanyaga. ³² Kurhenga ahôla aja e Damasko azunguluka omu murhundu goshi. ³³ Simoni naye oku bwâge, erhi abâ amahuma enjira yâge anacija e Askaloni na kuhika oku nyumpa z'okulwira zali hofi; ahindamukira Yope amurhôla. ³⁴ Ali ebwa kuba aliamayumva oku abantu b'eyôla munda bahizire okuhâna enyumpa yâbo y'okulwira emwa bene Demetriyusi anacihiraho abalanzi mpu bakaziyilanga. Emikolo e Yeruzalemu

³⁵ Erhi ashubira e Yeruzalemu, Yonatani anashubuza endêko y'aba shamuka b'olubaga anacilalira kuguma nabo okuyûbaka enyumpa z'okulwiramwo omu Buyahudi, ³⁶ okulengeza ebyôgo bya Yeruzalemu enyanya n'okuyûbaka olugurhu luli e karhî k'ecishagala n'olugo lyo byombi biberûlukanwa, ly'olugo luyôrha luyigirwe barhakazagisaka n'okugulizamwo. ³⁷ Oku badesirage ntyôla mpu babone oku bayûbaka olugo, luhande luguma lw'ecôgo lwaho- ngoka lwo lwali kurhenga oku mugezi kuhika ebushoshôkero bw'izûba, bana- ciyûbaka lulya luderhwa Kafenata. ³⁸ Naye Simoni oku bwâge anaciyûbaka aha Hadida omu Sefela, anacilukomezwa bwenêne anacihirako enyumvi na orhuko- myo.

Yonatani agwarhwa

³⁹ Ci konene Trifoni akazagilonza okuba mwâmi w'e Aziya, okuyambala i shungwe, n'okugwârha mwâmi Antiyokusi. ⁴⁰ Erhi aciyôboha mpu nkaba Yonatani arhamuzigire

^x**12.9** : Ebitabu bitagatifu: Galya mango abayahudi bashubululaga ebitabu by'Ebibliya.

arhanamurhabâle okulwa alonza enjira akamugwarhamwo n'okumuyîrha; erhi aba amahuma njira yâge ahika aha Beti-Sheani.

⁴¹ Yonatani anacija emunda ali ayîsha adwîrhe engabo ya bihumbi makumi ani balwi ba ntûali anacirhabâlira Beti-Sheani. ⁴² Erhi abona oku Yonatani ayîshire n'engabo nyinji Trifoni ayôboha okumugwârha. Amuyankirira n'obukuze. ⁴³ Amuyêrekana emw'abira bâge boshi, amuha oluhembo anacirhegeka abira bâge n'emirhwe yâge mpu bakazimuyumva nk'oku bankanamuyunvirhe yenene. ⁴⁴ Anacibwîra Yonatani erhi: carhumaga orhamya abâla bantu boshi ntyâla ntagwerhi kulwa na nâwe. ⁴⁵ Bababwire bagaluke emwabo, ci ocîshogemwo baguma balya bakulusa onankulikire kuhika aha Ptolemayisi; nakuhà olûla lugo, kuguma n'ezindi nyumpa z'okulwiramwo zoshi, nakuhà eyindi mirhwe n'abarhambo b'oburhegesi, okubundi ncigalukire bulya okôla kwo kwa b ndwîrhe. ⁴⁶ Yonatani anacimuyemêra anacijira nk'oku anamubwîraga; arhuma engabo yâge yanacîshubirira e Buyahudi. ⁴⁷ Asigalana bantu bihumbi bisharhu byonene, na mulibo asiga bihumbi bibiri e Galileya cihumbi ciguma conene camulusa. ⁴⁸ Ci oku Yonatani anaja ntya omu Ptolemayisi, abantu bayo bahamika enyunvi, bamugwârha baniga n'engôrho balya boshi banali naye. ⁴⁹ Na muli akôla kasanzi, Trifoni anacirhuma engabo na banyakulwira oku biterusi mpu bagendi malîra abantu ba Yonatani e Galileya n'omu kabanda. ⁵⁰ Ci bôhe erhi bayumva baderha oku Yonatani anagwâsirwe ananafire kuguma n'abantu bali bamulusize, boshi bahânana omurhima, bahuma enjira yâbo bayîsha banasêzire haguma bakola balilwa. ⁵¹ Balya bali babakulikire erhi babona oku boshi bakomekire banâhizire okufungira obuzîne bwâbo bashubira nyuma. ⁵² Nabo bashubira buholo emwabo e Buyahudi. Balakira Yonatani n'abâbo, obôba bwabagwârha bwenêne, Israheli yeshi aja omu mishîbo. ⁵³ Okubundi amashanja goshi ganayûbakaga eburhambi bwâbo gakazilonza okubamalîra bulya bamakaderha mpu barhacigwerhi oli murhambo oli burhabâle, rhubarhabâlirage bunôla rhuhirigise izîno lyâbo omu bantu.

13

V. Simoni mudâhwa mukulu na murhambo w'Abayahudi (143-134 embere za Yezu Kristu)

Simoni ahâbwa oburhegesi

¹ Simoni anaciyumva oku Trifoni adwîrhe ashubûza engabo nyinji mpu arhabalire ecihugo c'e Buyahudi anacimalire. ² Erhi abona oku olubaga luyobohire lunalubire bwenêne, aja e Yeruzalemu ahamagala olubaga omu ndêko, ³ abaha omurhima omu kubabwîra erhi: «Mumanyire mweshi ebi bene wirhu na nani najirire ebiyêrekîre amarhegeko girhu na ahantu hirhu hatagatifu, mumanyire entambala n'embaka rhwabwîne. ⁴ Co cirhumire bene wirhu boshi bafira Israheli nie ono namasigala. ⁵ Na bunôla, Nyamuzinda ananyîrhe erhi nankaderha nti nababalira obuzîne bwâni omu mango g'embaka, bulya ' ntali mwinja olushire bene wirhu. ⁶ Erhiko nkola naba mwihôzi w'olubaga lwâni, wa Ahatagatifu hirhu, owa abakazi birhu owa abana birhu, kulya kuba agandi mashanja goshi gashubûzinye mpu garhumalire nshombo erhuma. ⁷ Obukengere b'olubaga bwashubiramwo emisi erhi bayumva ebyôla binwa. ⁸ Bayakûza n'izu linene erhi: mpu we murhambo wirhu ahali ha Yuda na mwene winyu Yonatani. ⁹ Otule entambala yirhu na ngasi kantu wankarhuhuma rhwanakajira. ¹⁰ Okubundi Simoni anacishubûza abantu b'okulwa boshi; anayûbaka duba duba ebyôgo bya Yeruzalemu anabikomeza omu marhambi. ¹¹ Okubundi anacirhuma Yonatani mugala wa Absalomu e Yope n'engabo nyinji naye erhi aba amalibirhakwo abalanzi anacibêra mulya lugo.

Simoni ahulusa Trifoni omu Yndeya

¹² Trifoni anacirhenga e Ptolemayisi n'engabo nyinji bwenêne mpu agendi lwîsa ecihugo c'e Buyahudi, anacihêka Yonatani anali mushwêke. ¹³ Simoni anahira eciralo câge aha Hadida aha ishiriza Iya akabanda. ¹⁴ Erhi Trifoni amanya oku Simoni ye warhozire oburhambo ahali

ha mwene wâbo Yonatani n'oku acirheganyize okumulwîsa amurhumira entumwa mpu bagendimubwîra mpu: ¹⁵ «Ali oku nfaranga mwene winyu Yonatani agwâsirwe okulyula oku muhako gwa mwâmi, bulya ali arhegesirwe binji kwo kurhumire rhumushwesire. ¹⁶ Orhumage talenta igana za nfaranga na bana bâge babiri omu bagala nka mpira, lyo hano rhuba rhwamamulika aleki rhutwika, kandi buzinda rhwanamuleka n'omurhûla.» ¹⁷ Simoni anaciyumva oku ebyôla binwa bamurhumire biri bya kumurhebeba; kurhanarhumaga arharhuma ezôla nfaranga na balya bana babiri alekicishombanya n'olubaga, baleke okukaziderha mpu: ¹⁸ «Arhali ebwa kuba Simoni arhantumiraga enfaranga na balya bana kwo kwarhumire Yonatani afa. ¹⁹ Anacirhuma abôla bana na ziryâ talenta igana z'enfaranga; ci konene Trifoni anywêrha omu binwa byâge, arhalikaga Yonatani. ²⁰ Okubundi Trifoni anaciýisha mpu akola ali muherêrekeza, anioka arhola enjira y'e Adora; ci konene Simoni n'engabo yâge erhi banaja bamulwîsa ngasi aha anageraga hoshi. ²¹ Abali omu nyumpa ntagatifu okulwira aha Yeruzalemu banacirhuma entumwa emwa Trifoni mpu abahikeko omu kugerera omw'irûngu, anabalerhere ebiryo. ²² Trifoni anacirheganya abalwira oku biterusi bâge boshi mpu bayije, ci muli obôla budufu olubula lwanacinia lunji arhanaciyijaga erhi olwo lubula lurhuma. Anacigenda aja e Galadi. ²³ Erhi ahika hofi na Baskama aniga Yonatani anabishwa ahôla. ²⁴ Okubundi Trifoni anacigicalukira ashubira omu cihugo câge.

Simoni abisha Yonatani

²⁵ Simoni anacirhuma mpu bagendirhôla amavuha ga mwene wâbo Yonata ni, anacigabisha aha Modini lugo lw'ababusi bâge. ²⁶ Israheli yeshi amulakira bwenêne n'emirenge minene, banacimushiba nsiku zirhali nyi. ²⁷ Oku cusho c'ishe na bene wabo, Simoni ayûbaka kwo enyumpa n'omunâra gwabonekana muliriri omu mabuye magoye embere n'enyuma. ²⁸ Anaciýûbaka nkingi nda ziyerekerine, nguma kuli ishe, eyindi kuli nina, n'eyindi kuli bene wabo bani. ²⁹ Akengera okuzizungulusa n'eminâra miliri n'enyanya ahirayo emirasano yâbo mpu bakazibakengererakwo ensiku zoshi. N'aha burhambi bw'eyôla mirasano abinjaho amârho mpu gakazibonwako n'abagera omu nyanja boshi. ³⁰ Kwo eyôla nshinda Simoni ayûbakaga aha Modini yali ntyôla enacihaba kuhika ene.

Demetriyusi wa kabiri amanya Simoni, anaha Abayahudi obundi buhashe buhyahya

³¹ Trifoni anacijira obwenge kuguma kuli olya mwâmi murho Antiyokusi, anacimuyîrha. ³² Anaciýîma ahali hage ayambala ishungwè ly'e Aziya, anacile rhera ecihugo mabi manji. ³³ Simoni anaciýûbaka enyumpa z'okulwiramwo aha Buyahudi azizungulusa n'eminâra miriri, n'ebyôgo bijire enyanya bwenêne, ahirako enyunvi, n'orhukomyo ahiramwo n'ebiryo. ³⁴ Simoni anacîshoga abantu anacibarhuma emwa mwâmi Demetriyusi mpu arhabâle Obuyahudi, bulya ebijiro bya Trifoni kunali kunyaga konene. ³⁵ Mwâmi Demetriyusi anacimushuza kuli birya binwa byâge anacimuyandikira agâla mamba erhi: ³⁶ «Mwâmi Demetriyusi kuli Simoni mudâhwa mukuJu na mwira w'abâmi, oku bashamuka n'oku ishanja ly'Abayahudi omusingo! ³⁷ Rhwabwinc ecimane c'amasholo n'omushugushugu mwali murhurhumire, rhunalonzize okujira haguma na ninyu omurhûla loshi n'okuyandikira aba b'omu mikolo yani amaruba g'okumanyisa oku murhacishwesirwi na cici. ³⁸ Ebi rhwalalire kuJi mwe byanalalirwe ebi nâhizire kuli mwe byanahizirwe. Enyumpa z'okulwiramwo mwayûbakaga zinali zinyu. ³⁹ Rhubâbonire obonjo oku mabi mwanajizire ebwa kurhamanya erhi nisi akaba mwagajizire n'oluhinzo kuhika oku lwene kuguma n'ecimane mwali mugwâsirwe okuvurha, n'akaba mwakazivurha elindi ibarati aha Yeruzalemu okwôla kurhacibaga. ⁴⁰ Akaba hali abahashire okucirhenga omu mirhwe yirhu banajamwo n'omurhmula gube ekarhî kirhu.» ⁴¹ Omu mwâka gw'igana na makumi gali nda^y, omuzigo gw'amashaja gwahekuka kuli Israheli. ⁴² Olubaga lwa Israheli lwarhondêra okuyandika oku byabire n'oku malagâno bakazagijira: «Omu mwâka murhanzi gwa Simoni, mudâhwa mukulu, murhambo w'abalwi n'owa Abayahudi boshi»

Simoni aheba Gazara oku burhegesi bwâge

^y**13.41** Mwâka gwa 170: Elipanda lyaba omu mwâka 140 embere ly'okuhurhwa kwa Kristu.

⁴³ Muli agôla mango Simoni anacitwa ecirâlo câge aha Gazara, anacimuzonga n'emirhwe yâge ayûbaka omunâra gw'omuzizi anacigulerha oku burhambi bw'olugo; anaciyûbakamwo eminâra anacirhoJa olwôla lugo. ⁴⁴ Abali mulya munâra gwa omuzizi bahamira omu lugo, kwarhuma abantu bajamwo akava ngo. ⁴⁵ Abalume boshi na bakâbo n'abana bâbo bagagambira oku byôgo n'emishangi esharhusire bahûna Simoni mpu abalambulire okuboko kwâge kulyo. ⁴⁶ Banakaderha mpu mâshi omanyê orharhujiriraga nk'oku amabî girhu ganali ci nk'oku obonjo bwâwe buli! ⁴⁷ Simoni anogêrera nôgo musengero gwâbo arhacibalwisagya; ci konene ahulusa abantu b'olwo lugo, acêsa enyumpa zalimwo abazimu anacijamwo n'enyimbo z'okukuza, ez'okushenga n'okuvuga omunkwa. ⁴⁸ Erhi aba amabakûla muli olwôla lugo ngasi bigalugalu byoshi ayubasamwo abantu bashimba amarhegeko azibuhya lulya lugo anahiramwo e nyumpa yâge.

Simoni arhêra Yeruzalemu

⁴⁹ Abali omu cishagala c'e Yeruzalemu, bulya bali bahanzibwe okugenda e rhi okuja omu cihugo, okugula erhi okuguza, abôla bantu balumwa bwenêne n'ishali n'ecizombo n'abantu mwandu bafa n'ishali. ⁵⁰ Bancisengera omu kuyâma bwenêne emwa Simoni mpu ayankirire amaboko gâbo g'ekulyo, anacibajirira kulya; ci konene abalibirhako omwôla lugo, analushuka mwo ngasi mabi. ⁵¹ Ajamo n'irenge linene omu nsiku makurni abiri n'isharhu z'omwêzi gwa kabiri omu mwâka gw'igana na makumi gali nda bayisha bayimba, bayisha badunda amashami g'emirhi n'enzenze, enambi n'enanga, enyimho z'okukuza n'ezindi nyimbo bulya omushombanyi wa kurhenga mira amahenangulwa. ⁵² Anacirhegeka mpu olwôla lusiku lukazikuzibwa ngasi mwâka muli olwo lusiku n'omwishingo, anacizibuhya entôndo y'aka-Nyamuzinda aha ishiriza ly'olugo, anacibêra ahôla ye n'aba omu mulala gwâge. ⁵³ Okubundi Simoni abona oku omugala Yowane akola ahisire omu mujunja gw'omulume, anacimuhà irhegeko ly'okurhambula emirhwe y'abalwi boshi, anacimuhà Gazara mpu ayûbake ahôla.

14

Simoni ayîma omu murhûla

¹ Omu mwâka gw'igana na makumi galinda n'ibiri, mwâmi Demetriyusi anacishubûza engabo ahinindikira e Mediya agendilonzayo oburhabâle bw'okulwîsa Trifoni. ² Arsaki mwâmi w'e Persi n'e Mediya erhi ayumva oku Demetriyusi akola ali omu cihugo câge anacirhuma muguma omu barhambo bâge b'okulwa mpu amugwarhe anazine. ³ Oyûla anacikanya n'erhi aba amahima engabo ya Demetriyusi anacimugwârha yenêne anaciyîsha amudwîrhîre A rsaki, naye amushweka. ⁴ Ecihugo c'Obuyahudi canaciba n'omurhûla omu mango goshi ga Simoni. Alonza aminja g'olubaga lwâge, oburhcgesi bwâge, n'irenge lyagl byasîmisa olubaga muli ezôla nsiku zoshi. ⁵ Na muli ebyôla byamuhekaga irenge, hali oku anyagaga Yope amujira civuko c'okurhama abona obulyo bw'okuyinjibana n'ebihugo by'omu nyanja. ⁶ Anaciyushula ecihugo c'ishanja lyâge, anaba mwâmi w'eci hugo câge. ⁷ Anagalula Bayahudi banji bali bahesirwe buja. Anacigwârha Gazara, Betisuri n'enyumpa y'okulwiramwo, arhenzamwo ngasi hyanali hicalugalu na ntâyê wamudesire kubi. ⁸ Ngasi muguma akahinga ishwa lyâge n'omurhûla, idaho lyayera bwinja, n'emirhi y'omalehe yayâna malehe manji. ⁹ Abashosi bâkola batamire aha kagombe kantu kaguma konene yo yali nshambalo yâbo: omurhûla. N'abana b'emisole bakaziyambala emyambalo y'okulwa bakola balimba. ¹⁰ Simoni abumba ngasi lugo biryo anacihiramwo ngasi byoshi bya nkanazibuhize ezôla ngo kuhika izîno lyâge l'irenge lyahika ciru ah'igulu lihekera. ¹¹ Anacihira omurhûla omu cihugo n'Israheli ashagaluka n'obusême bune ne. ¹² Ngasi muguma ali abutamire aha mizâbîbu yâge n'aha mibô yâge; ntâyê wankadesire mpu abayôbohya. ¹³ Ahusa okukazibalwîsa omu cihugo; abashombanyi bâbo b'abâmi bahi mwa muli ezôla nsiku. ¹⁴ Ashibirira bwenêne abantu banyinyi b'omu lubaga lwâge; acîyerakana muntu wa bushiru oku kanwa ka Nnâmahanga, amalîra na ngasi banali babi boshi kuguma n'endyâlya. ¹⁵ Ayushûla obwinja n'ebirugu by'aka-Nyamuzinda.

Okushubulumûla endagâno na Sparti na Roma

¹⁶ Erhi bayumva e Roma n'e Sparti olufu lwa Yonatani, bagwarhwa n'omungo bwenêne.
¹⁷ Ci erhi bacyumva oku Simoni mwene wâbo ye wabire mudâhwa mukulu ahali hage n'oku ye warhambula ecihugo coshi kuguma n'ebishagala byamwo, ¹⁸ banacimuyandikira oku nambi z'ebyuma mpu bashubulumûla endagâno n'obwîra bwâbo bâgwerhe boshi na Yuda na Yonatani bene wabo. ¹⁹ Amaruba ganacisomerwa embere z'olubaga loshi aha Yeruzalemu.
²⁰ Alaga n'empamiso y'amaruba abanya-Sparti bali bayandisire:

«Abagula b'e Sparti n'ecihugo, kuli Simoni mudâhwa mukulu, oku bashamuka, oku badâhwa n'oku bandi bantu bacisigire b'omu lubaga lwa bene wabo b'Abayahudi: Omusingo!
²¹ Entumwa zalirhumirwe emw'olubaga lwirhu, barhubwizire emyanzi y'irenge n'obwinja bumulimwo, rhwanacisîma erhi rhubabona. ²² Rhwanayandisire omu myanzi y'olubaga ngasi ebi banadesire byoshi, baligi bo Numeniyusi, mugala wa Antiyokusi, Antipateri mugala wa Yasoni ntumwa z'Abayahudi, zali ziyishire mpu bashubulumûla okunywana n'obwîra bw'Abayahudi rhweshi nabo. ²³ Kwanasimîsize olubaga okuyankirira abôla bantu n'obukuze n'okuhira empamiso y'ebinwa byâbo omu mbîko y'olu бага ly'olubaga lw'e Sparti lukaziyôrha lubikirire. Banacirhumira Simoni omudâhwa mukulu eyo mpamiso. ²⁴ Enyuma ly'ahôla Simoni anacirhuma e Roma Numeniyusi n'empenzi nènè nè y'amasholo buzirho bwa mina cihumbi, lyo basêza okunywâna boshi nabo.»

Irengi Iya Simoni

²⁵ Erhi olubaga lumanya okôla lwanaciderha mpu: Kurhi rhwankayêreka mwo Simoni oku rhumuvuzire omunkwa ye n'abana bâge? ²⁶ Bulya abire mutungo gwirhu, yênene, bene wabo n'enyumpa y'ishe wabo; omu kulwa kwabo, balibisirekwo abashombanyi b'Jsraheli banamuha omurhula. «Banaciyandika ebyôla bintu oku nambi z'amarhale, banabigwika oku minâra oku ntôndo ya Siyoni». ²⁷ Alaga empamiso yago:

«Omu nsiku ikumi na munani z'omwêzi gwa Eluli mwâka gwa igana na mukumi galinda n'ibiri, omu mwâka gwa kasharhu gw'okuyîma kwa Simoni mudâhwa mukulu bwcnene.
²⁸ Embere z'ihano likulu ly'abadâhwa n'ely' olu- бага, abaluzi b'ishanja n'abashamuka b'ecihugo, barhumanyisize oku:

²⁹ Omu ntambala nyinji zalibuzagya ecihugo cirhu, Simoni mugala wa Matatiyasi muguma omu baburhwa b'omu bûko bwa Yoaribu kuguma na bene wabo, bacihizire omu mbaka, banahagalika abashombanyi b'ishanja lyâbo lyo balanga aka-Nyamuzinda kabo n'irhegeko banahesire ishanja lyâbo irenge linene. ³⁰ Yonatani anacishubûza ishanja lyâge anaciba ye mudâhwa walyo mukulu; buzinda ashimânana n'olubaga lwâge. ³¹ Abashombanyi bâbo banacilonza okurhabîlira ecihugo mpu bacishereze, banarhôla aka-Nyamuzinda. ³² Okubundi Simoni anaciyimanga, anacilwira ishanja lyâge anabaha oluhembo. ³³ Azibuhya ebishagala bya Yuda kuguma na Betisuri, oli oku lubibi halya habaga burhanzi emirasano y'abashombanyi, anacihiraho abalanzi b'Abayahudi. ³⁴ Akomeza Yope oli oku nyanja, na Gazara oli oku lubibi lw'Azoti, lwali mira lugo lwa bashombanyi anacihirakwo Abayahudi, anacihira ngasi ebi bankanalagirireko omu buzîne bwâbo boshi. ³⁵ Olubaga lwabwîne obushinganyanya bwa Simoni n'irenge alonzagya okuha ishanja lyâge, banacimujira murhambo wabo mukulu na mudâhwa wabo mukulu ebyo bijiro byâge byoshi birhuma, kuguma n'ohushinganyanya n'obwikubagire ali agwerhe oku ishanja lyâge, na bulya ali ajizire oku anahashire koshi lyo ahêka olubaga lwâge enyanya. ³⁶ Amango anacirimwo omûka, byoshi byagendeka bwinja omu maboko gâge. Kuhika amashanja gahulusibwa omu cihugo c'Abayahudi kuguma n'ababaga omu cishagala ca Daudi aha Yeruzalemu, abali bamaciyûbakira enyumpa y'okulwiramwo, bakazirhengamwo bagendilwa banagaluka, ntyôla omu marhambi g'aka-Nyamuzinda basherêza bwenêne obutagatifu bwâge. ³⁷ Ahiraho Abayahudi, anahazibuhya mpu lyo akayôrha alanga omurhûla gw'ecihugo n'ogw'olugo, anaciyushula kuja enyanya ebyôgo bya Yeruzalemu.

³⁸ Muli okwôla mwâmi Demetriyusi amanya anayemera okuba mudâhwa mukulu kwâge.
³⁹ Amuhira, amuganjira omu bira bâge anamukuza n'irenge linene. ⁴⁰ Bulya amayumva oku Abaroma bakola baderha mpu Abayahudi bira bâbo, bunkwa bâbo na bene wabo, n'oku bayankirire irenge linene abali ba rhumirwe na Simoni. ⁴¹ Abayahudi n'abadâhwa bahizire

Simoni mpu abe mu rhambo na mudâhwa mukulu ensiku zoshi, kuhika habonekane omulêbi wa nkanayemerwa, n'oku aba ye murhambo w'abalwi bâbo. ⁴² Oku akazilanga aka-Nyamuzinda; oku akayimanza abarhambo bakazikolesa emikolo y'oluba ga loshi, ecihugo, emirasano, enyumpa z'okulwiramwo; ⁴³ oku akalanga aka-Nyamuzinda; oku boshi bamuyumva; oku ebiyandikwa omu cihugo byoshi byakahirwa kw'izîno lyâge n'oku ayambisibwa emishangi y'akaduku n'ama sholo. ⁴⁴ Ntaye oli omu lubaga, oli omu badâhwa oyemerirwe okudalika ebyôla byoshi nisi erhi okulahira oburhegesi buhanyirwe naye, ntaho baderhage mpu bashubûza abantu omu cihugo buzira kuyemêrerwa naye, ntâyê oyemêrirwe okuyambala emishangi y'akaduku nisi erhi okuyambala isonga ly'amasholo. ⁴⁵ Ngasi yeshi wankajira oku eryôla irhegeko lîrhadesiri nisi erhi okurhashimba binwa biguma biguma muli byo, kukwânîne ahanwe? ⁴⁶ Kusimîsize olubaga lo shi okuha Simoni obuhashe bw'okujira nk'okwôla irhegeko linaruhunyire. ⁴⁷ Simoni anaciyemêra, ayemêra n'okujira bwinja ogwôla mukolo gw'omudâhwa mukulu, okurhambula abalwi, okurhegeka Abayahudi, abadâhwa n'oku ba mukulu wa byoshi. ⁴⁸ Bahiga okuyandika ebyôla byoshi oku nambi z'amarhale n'okubibîka omu ndalâla y'aka-Nyamuzinda, halya hantu hakazibonekana. ⁴⁹ N'okubîka empamiso omu ciyumpa c'embîko, halya Simoni yêne n'abana bâge bayîshikazihuma.»

15

Amaruba ga Mwâmi Antiyokusi wa kali nda

¹ Ci muli agôla mango Antiyokusi mugala wa Demetriyusi anacirhuma amaruba kurhenga ebwa bihugo biri omu nyanja, emwa Simoni mudâ hwa na murhegesi mukulu w'Abayahudi, kuguma na olubaga loshi. ² Agôla maruba ko gali gayandisirwe ntyâla: «Mwâmi Antiyokusi emwa Simoni mudâhwa mukulu na murhegesi mukulu n'oku ishanja lyoshi ly'Abayahudi, omusingo. ³ Ebwa kuba abantu babi, baya nsire obwâmi bwa ababusi birhu, ebwa kuba nalonza okushubibuyanka na nshubibuyimanza nk'oku byanali embere, ebwa kuba namashubûza emirhwe minji y'abalwi b'abalimya namanahakira mârho manji g'okulwa, ⁴ ebwa kuba nalonza okuyikirira omu cihugo nshimbululemwo balya boshi banadwîrhe ba sherêza olubaga lwirhu banashandazize bishagala binji omu bwâmi bwâni, ⁵ nshubiri kukulira ngasi ebi abâmi babusi bani banali bakukfrlire byoshi. ⁶ Nkuhire obuhashe bw'okujira enfaranga zirikwo ensanamu yâwe^z omu cihugo câwe. ⁷ Yeruzalemu n'aka-Nyamuzinda bibe n'omurhûla; ngasi mirasano wanajizire na ngasi nyumpa za kulwiramwo anajizire zoshi zinayorhe zawe. ⁸ Ngasi myenda wanalire nisi erhi wânalye oku mbîko y'ebirugu by'ebwâmi yoshi enakubabaliirwe, bunôla n'agandi mango goshi. ⁹ Amango rhwashubira omu bwâmi bwirhu rhwakukuza n'irenge lya ngasi lubero we, ishanja lyâwe, aka-Nyamuzinda, kuhika irengc lyâwe limanyikane omu igulu lyoshi.» ¹⁰ Omu mwâka gwa igana na makumi gali nda n'ini, Antiyokusi anahuma enjira yâge akola alij'omu cihugo c'ababusi bâge, emirhwe y'abasirika yoshi yanakunjukira emunda ali kuhika bantu basungunu bonene bayôrha boshi na Trifoni. ¹¹ Mwâmi Antiyokusi anakulikira Trifoni, naye anaciyâkira aha Dora omu nyanja, ¹² erhi amabona oku obuhanya bwamamujako bulya engabo yâge yoshi yamuyâsire. ¹³ Antiyokusi anaciyîsha atwa ecirâlo embere za Dora na balwi bihumbi igana na makumi abirhi na birhanu na bihumbi munani by'abalwira oku nfarasi. ¹⁴ Azonga olugo loshi nago amârho olwago lunda gagorha lulya lugo loshi, naye alurhulungula enyunda zoshi oku idaho n'omu nyanja ntâyê wankarhenziremwo nisi erhi okujamwo.

Okuyumvanya kuhyahya n' Abaroma

¹⁵ Muli agôla mango Numeniyusi n'abali bamulusize banacirhenga e Roma banaciyîsha badwîrhîre abâmi amaruba n'oku bihugo, agôla maruba gali maya ndike ntyala: ¹⁶ «Luciusi murhambo w'abaroma, kuli mwâmi Ptolemeyo, omusingo! ¹⁷ Entumwa z'Abayahudi bali bayîshire emwirhu nka banywazimu na nka bira birhu mpu balilumûla obwîra na okunywâna nirhu, bali barhumirwe n'omudâhwa mukulu Simoni n'olubaga loshi lw'Abayahudi. ¹⁸ Bali

^z15.6 : Enshushano eri oku nfaranga, ciri cimanyiso c'oli oku ntebe omu cihugo.

bayîshire banadwîrhe empenzi y'amasholo ya mina cihumbi. ¹⁹ Rhwamabona oku kuli kwinja okuyandikira abâmi n'ebihugo mpu bamanye barhabalibuzagya, barhabatulagakwo entambala, oli oku lugo lwâbo oli oku cihugo câbo n'oku rhanywâna n'abandi bankayîsh'ibatulakwo entambala buzinda. ²⁰ Rhwalonzize okuyankirira kuli bo eyôla mpenzi. ²¹ Kuziga akaba abantu babi bayâkire e mwâwe barhenga omu cihugo câbo, onabahe omudâhwa mukulu abahane nk'oku oburhegesi bwâbo bunadesire.»

²² Maruba ga bene agôla ganaciyandikirwa mwâmi Demetriyusi, mwâmi Atali, mwâmi Ariyarati na mwâmi Arsaki, ²³ kuguma n'oku bihugo byoshi: Sa mpsami, Sparti, Delo, Mindo, Sikiyoni, Kariya, Samo, Pamfiliya, Likiya, Halikanaso, Rodo, Faseli, Ko, Side, Arado, Gotina, Nido, Cipro na Kirena. ²⁴ Banacijira empamiso y'agôla mamba kuli Simoni mudâhwa mukulu.

Antiyokusi wa kali nda ahinduka mushombanyi wa Simoni

²⁵ Mwâmi Antiyokusi a1i amatwa ecirâlo embere za Dora, aja ayegeza emirhwe yâge omu ngasi muhanda ayîsha ayûbaka emirasano y'okulwa. Anacigorha Trifoni kuhika ntâye wankadesire mpu ajamwo nisi erhi okuhulukamwo. ²⁶ Okubundi Simoni anacimurhumira bantu bihumbi bibiri bya balwi bakulu haguma n'enfaranga n'amasholo n'emirasano ya ngasi lubero. ²⁷ Mwâmi a rhalonzagya okubiyankirira ci avuna okulagânana kwâge kw'embere boshi na Simoni anaciyrha obwîra boshi naye. ²⁸ Anacimurhumira Atenobiyusi, muguma omu bira bâge mpu bagendi yumvanya boshi naye anamubwire erhi: «Wayansire Yope, Gazara n'olugo lwa Yeruzalemu n'obwôla byali bishagala bya obwâmi bwâni. ²⁹ Washerezize amashwa g'ebyôla bishagala; wahagwire kubi ecihugo, wanacirhôlela hantu hanji omu bwâmi bwâni. ³⁰ Bunôla o rhugalulirage birya bishagala wanyagaga n'empongano wakazagihongesa yo kuleka omu Buyahudi. ³¹ Akaba arhali ntyôla olyulage ahali habyo talenta magana arhanu na kw'ebi wahagwire n'ebi wakazagihongesa kuli ebyôla bi shagala zindi talenta magana arhanu: n'akaba arhali ntyôla rhwayishikulwîsa. ³² Atenobiyusi olya mwira wa mwâmi erhi ahika aha Yeruzalemu abona oku bi nja by'aha mwa Simoni, ecibo carheganyibwe, eby'okulya bibwikirwe n'ebiru gu by'amasholo n'amarhale, n'ebindi birugu binja: azânwa! Ci kurharhumaga arhamushambalira birya binwa bya mwâmi. ³³ Simoni anacimubwîra erhi: «Arhali cihugo c'ihanga rhwarhozire, arhanali bintu bya wundi rhwanyazire ci konene kali kashambala k'ababusi birhu, mango maguma abashombanyi birhu babinyaga konene. ³⁴ Kone rhwe rhukanabona amango gakwânîne, rhuna shubirhola akashambala k'ababusi birhu. ³⁵ Kuli oyôla Yope na Gazara wahû na, birya bishagala bali bamalibuzamwo olubaga lwirhu n'ecihugo cirhu. Rhwalyula kuli byo talenta igana.» Atenobiyusi arhamushuzagya akanwa. ³⁶ Ci acishubirira emunda mwâmi ali n'oburhe bunene, anacimushambalira ishuzo lya Simoni, obugale bwâge, na ngasi bindi anabwîne; mwâmi anaciba n'obuku nizi bunji bwenêne.

Kendebeyo murhambo mukulu

³⁷ Trifoni anacija omu bwârho anaciciyakira aj'e Ortosiya. ³⁸ Mwâmi anaci- simika Kendebeyo murhambo w'okwôla nyanja, anacimuha cmirhwe y'abasiri- ka bagenda n'amagulu n'abalwira oku nfarasi. ³⁹ Anacimurhegeka mpu atwe eciralo câge aha ishiriza lya Yudeya, mpu ayûbake Kedroni^a azibuhye enyumvi, analwise olubaga. Mwâmi naye okubundi anacikulikira Trifoni. ⁴⁰ Kendebeyo erhi aja aha Yamniya arhondêr'okujira olubaga burhe, okuja omu Buyahudi okujakwanyaga n'okuyîrha. ⁴¹ Anaciûbaka Kedroni, anahiraho banyakulwira oku nfarasi, n'eyindi mirhwe agaligend'ikalingira abantu omu njira y'e Yudeya nk'oku mwâmi anamurhegekaga.

16

Abana ba Simoni bahima Kendebeyo

^a**15.39** : Kedroni, lugo luyegerire Yamuniya na Gazara. Trifoni .abirindisirwe na mwâmi kuhika elubibi lw'Apameya, aciloha e rwishi.

¹Yowane anacirhenga e Gazara, anacyîsha alibwîra îshe ebi Kendebeoyo adwîrhe akola byoshi. ²Simoni anacihamagala abagala bakulu oku banali babiri, Yuda na Yowane, anacibabwîra erhi: Bene wirhu na nani, kuguma n'enyumpa ya Larha, rhwalwire entambala z'Israheli kurhenga rhuli barho kuhika bunôla, n'ebintu byanakagendeka bwinja omu maboko girhu kuhika kanji kanji rhwaba rhwe rhukaziyo kola Israheli. ³Nkolaga mushosi bunôla, n'oku burhabâle bwa Nnâmahanga mukola mugwerhe emyâka erhali minyi mujage ahali hani n'ahali mwene mukanye mugendilwira ishanja lirhu n'oburhabâle bw'enyanya bube haguma ninyu. ⁴Okubundi anacîshoga omu cihugo, balwi bihumbi makumi abiri n'abalwira oku nfarasi bakanya bajilwîsa Kendebeoyo; banacigeza obudufu aha Modini. ⁵Erhi baba bamazûkiriza sêzisêzi, banakanya baja ebwa kabanda, lola oku enkumo y'abasirika balambagira n'amagulu, na banyakulwira oku nfarasi, anacyîsha emunda bali; ci konene omugezi gwabaja ekarhî. ⁶Yowane n'abantu bâge banacitwa icumbi aha ishiriza lyâbo. Erhi babona oku engabo yâge yayôbohire okuyîkira ogwôla mugezi, anacyîkira ye wa burhanzi; erhi engabo emulangira, nabo bayîkira enyuma zâge. ⁷Anacigabanya engabo yâge, akerekanya banyakulwira oku nfarasi haguma n'abagenda n'amagulu; ci erhi n'abalwira oku nfarasi b'abashombanyi banali banji bwenêne. ⁸Banacishekeza emishekera, Kendebeoyo anacihimwa ye n'engabo yâge. Banji bakumba, batumirhwa okufa n'abasigalaga bagendiyâkira omu nyumpa y'okulwira. ⁹Okubundi Yuda mwene wâbo Yowane anacitumirhwa; ci Yowane anakungusha abashombanyi kuhika Kendebeoyo ahika aha Kedroni ali amayûbaka. ¹⁰Banyakuhimwa bayâkira omu minâra eri omu ishwa ly'Azoti naye anacidûlika lulya lugo muliro. Bantu bihumbi bibiri muli bo banacifa. Yowane anacishubira e Buyahudi n'omurhûla.

Okufa kwa Simoni n'okuyîma kw'omugala Yowane

¹¹Ptolemeyo mugala wa Abubosi erhi amayîmikwa murhambo w'abalwi, omu kabanda ka Yeriko; ali agwerhe masholo manji na marhale manji, ¹²bulyala abaga mukwi w'omudâhwa mukulu, ¹³Omurhima gwâge gwacivuna bwenêne kuli okwôla; alalikira okuba murhambo w'ecihugo, anacihiga okuyîrhirira I Simoni n'abagala omu bwenge. ¹⁴Lero Simoni erhi aja arhangula ebishagala bya Yudeya anacyiandagalira e Yeriko, ye n'abagala Matatiyasi na Yuda, omu mwâka gw'igana na makumi gali nda na nda omu mwêzi gw'ikumi na muguma gwali mwêzi gwa Shebatî^b. ¹⁵Mwene Abubosi anacikolêsa obulyâlya anacibaya nkirira omu hiyumpa hisungunu hy'okulwira, hiderhwa Doki, yenene wahiyo bakaga. Anacibarheganyizamwo idinye linene, anacifulikamwo abantu. ¹⁶Simoni erhi aba amalimbuka boshi n'abagala, Ptolemeyo anacipamuka boshi n'abantu bâge, bacirhuluba emirasano yâbo, bacihunikakwo Simoni omu karhî k'idinye, bamuniga ye n'abagala babiri na bambali basungunu. ¹⁷Ahenya ntyôla ebirhahenywa, agalula amabî oku minja.

¹⁸Ho na halya Ptolemeyo anacyiandikira mwâmi kulya, anacimuhûna mpu amurhumire emirhwe y'okuyîshimurhabâla mpu amuha echugo n'ebishagala by'Abayahudi. ¹⁹Anacirhuma e Gazara mpu bagendiyîrha Yowane, anacirhumiza abahongêsa mpu baj'emunda ali mpu bayîshirhûla enfaranga, amasholo na ngasi bindi bya luhembo. ²⁰Anacirhuma abandi mpu bagendirhûla Yeruzalemu n'entôndo y'aka-Nyamuzinda. ²¹Ci konene muntu muguma lebe anacibashokolera anajibwîra Yowane omu Gazara, okunigwa kw'îshe na benc wabo, anacyushula erhi: «Anarhumire kuguma abandi mpu bayishikuniga”. ²²Erhi Yowane amanya kulya yeshi afa mungo, anacirhuluba balya bantu balibarhumirwe mpu bamunige, abayîrhisa, bulya ali amanyire oku balonza okumuniga. ²³Ebisigîre oku hijiro hya Yowane, cntamhala atuzire, okuhimana ahimine, ebyôgo ayûbasize n'omukolo gwâge, ²⁴lola oku ebyôla byoshi biri biyandike omu bitabu by'obudâhwa bwâge, kurhenga amango anabaga mudâhwa mukulu erhi îshe amafa^c.

^b**16.14** Omwêzi gwa Shebatî gwo mwêzi gwa burhanzi na gwa kabiri g'e mwâka gwa 134 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu.

^c**16.24** Kurhengaho, rhukola rhumanyire enganiri y'Abayahudi omu citabu ca muntu muguma izîno lyâge Yozefu. Ecitabu ca Makabeyo cihwire n'omurhondêro gw'obudâhwa bwa

1

I. Amaruba oku Bayahudi b'e Mîsiri

Amaruba marhanzi

¹ Kuli bene wabo bali omu Mîsiri omusingo! Abayahudi bali omu Yeruzalemu n'abandi boshi banali omu Buyahudi, bamulongize omurhûla. ² Nnâma hanga amujirire aminja, akengêre ziryâ ndagâno alaganyagya Abrahamu na Izaki na Yakobo, barhumisi bâge b'okunali. ³ Amuhe omurhima gw'okumu shenga n'ogw'okushimba akanwa kâge, n'ogw'okukajira aminja manji n'obushagalu. ⁴ Ayigule omurhima gwinyu, oku Kanwa kage n'oku marhegeko gâge, anamuhe omurhûla. ⁵ Ayumvirhize amasâla ginyu, anakayumvanya mweshi naye arhanamulekêrerag'omu mango g'amalibuko. ⁶ Bunôla rhuli rhwamusengerera. ⁷ Oku burhegesi bwa Demetriyusi, omu mwâka gw'igana na makumi galindarhu na mwenda, rhw'ono Bayahudi rhwamuyandikire; n'obwô la rhwali omu malumwa manji bwenêne garhuyishiraga muli ganôla mango bu Iya Yasoni n'ababo bamalenganya ecihugo citagatifu n'obwâmi. ⁸ Banaciyôca emihango y'ahantu hatagatifu, n'omuko gw'abêru-kwêru gwabulagwa busha. Ci erhi rhuyumva mwamahûna Nnâmahanga arhubabalire rhwahânyire e nterekêro y'embagwa n'ey'omula gw'enshâno. ⁹ Rhummuyandikire bunôla kuli kummuhûna mpu mushubikakuza olusiku lukulu Iwa Amahêma omu mwêzi gwa Kislewu. ¹⁰ Gwali mwâka gw'igana na makumi gali munani na munani.

Amaruba ga kabirhi g'okuvuga omnnkwa

Ab'omu Buyahudi, ab'e Yeruzalemu, endêko y'abashamuka b'Israheli kuli Yuda, kuli Aristobuli muhanûzi wa mwâmi Ptolemeyo^a, w'omu bûko bw'abadâhwa, kuguma n'oku Bayahudi banali e Mîsiri rhumuhîre omusingo, rhuna mulongize n'akalamo kinja.

¹¹ Obu rhwamayôkolwa na Nnâmahanga muli ziryâ mbaka nyinji nyinji rhwalimwo, rhuvuzire omunkwa bwenêne ehwa kuba ye warhuhimîre mwâmi. ¹² Bulya Nyamuzinda yenene amirangusize balya bashûbûzanyagya mpu ba lwise olugo lutagatifu.

¹³ Bulya neci, oyôla mwâmi mushombanyi erhi amanasokêra e Persi n'e ngabo y'abalwi, erya yakazagibonekana nka erhankahimwa, batumirhirwa omu ka-Nyamuzinda ka Nanaya^b omu kurhebwa n'abadâhwa ba Nanaya. ¹⁴ A ntiyokusi anacija ahôla boshi n'abîra bâge, mpu alisheba omuzimu-kazi Nanaya erhi analangalire oku ayishihâbwa obuhirhi bwalimwo nka ngulo (ishigi). ¹⁵ Abadâhwa ba Nanaya banacibiyêrekana, naye yêne anacija boshi n'abantu bâge basungunu omu ndalâla ya ka-Nyamuzinda katagatifu. ¹⁶ Erhi Antiyokusi aba amaja mulya, banacihamika aka-Nyamuzinda n'erhi baba bamayîgula omuhango gw'omu kônga, omu marhambi, bababanda amabuye, banaciyrha mwâmi n'abali boshi naye, banacibarhema bihimbi bihimbi, banacikweba amarhwe gâbo oku bali embuga. ¹⁷ Nnâmahanga aganze omu bintu byoshi, ye waherêrekezagya enkolamaligo.

Okusimbûlwa kw'omuliro mutagatifu amango ga Nehemiya.

¹⁸ Ohula rhudwîrhe rhwacirheganya okujira olukulu omu nsiku makumi abirhi n'irhanu z'omwêzi gwa cambasé (Kisleu), rhwabwîne oku kuli kwa bulagirire okummuyandikira Iyo ninyu mukuza olusiku lukulu Iwa Amahêma n'okukengera gulya muliro gwahânagwa erhi

Yowane Hi-rkani, Mudâhwa mukulu wa burhanzi omu mulala gw'Abahasimoni (134-104 embere ly'okubu-rhwa kwa Yezu Kristu). Abana ba Yowane Hirkani barhegeka kuhika mwâka gwa 63 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu.

^a**1.10** Abayahudi b'e Yeruzalemu balonzize okubêra omu bushangire hagurna n'ababo bayahudi b'e Mîsiri mwâmi Ptolemeyo wa kali munani ali arhindibuza. Oyo Yuda badesire ye Yuda Makabeyo.

^b**1.13** Nanaya ali muzimu w'e Mezopotamiya.

Nehemiya aba amayûbaka aka-Nyamuzinda n'oluhêrero, arherekêrerakwo enterekêro.¹⁹ Bulya amango ababusi birhu bahêkagwa omu Persi, abadâhwa birhu bashibirizi ba muli agôla mango, erhi baba bamarhola omuliro mugishe gw'oluhêrero, bagendigufulika omu iriba lyaganyire, bagufulika ahantu harhaboneka, kuhika ahola hantu ha rhamanyikanaga emw'abantu boshi.²⁰ Erhi myâka minji eba yamagera, oku bulonza bwa Nnâmahanga, Nehemiya ashub'igalulwa na mwâmi e Buyahudi. Nehemiya obola anacirhuma bagala b'abola badâhwa (bagala ba balya badâ hwa banafulikaga gulya muliro) mpu baje balonza gulya muliro; ci mpu ba rhacibonaga gulya muliro ci amîshi g'ecidêdkera cinene,²¹ anacibarhegeka mpu badôme kuli galya mishi banayishe bagadwirhekwo, kandi erhi baba bamadêkerezwa enterekêro oku luhêrero, Nehemiya anacirhegeka mpu bashahulize amîshi oku nshâli n'oku byali enyanya.²² Erhi baba bamajira kulya, enyuma lya kasanzi kasungunu, izûba lyali libwikirwe n'cbitû binene lyarhondêra okubasha n'ecibêye cinene canaciyîsha, cayâka, kuhika boshi basomerwa bwenêne.²³ Oku enterekêro zidwîrhe zasingônoka, abadâhwa baja omu kushenga, boshi n'abahali boshi, Yonatani arhangira okuderha, n'abandi bakamukulikira haguma na Nehemiya^c.²⁴ Eryo isâla kwo lyâli ntyala: «Yagirwa Nnâmahanga, Nyamuzinda, mulemi w'ebintu byoshi, oli muzibu kulusha na wa kurhînywa, mushinganyanya na wa bwonjo bunji, wene we mwâmi orhujirira aminja.²⁵ wcne we orhugabulira aminja, wene wajira ababusi birhu mpu babe bîshogwa bâwe wanabagisha,²⁶ Oyankirire eno nterekêro y'olu lubaga lwâwe Isra heli, olange ecîra cigâmba cawe onacigishe.²⁷ Oshubûze ngasi boshi banashandabine omu mahanga, oyôkole abahesirwe bujâ omu bihugo by'ihanga, oyêrekere ngasi abali banyamakobwa banalikwo akanego omu mashanja, lya amashanja gamanya oku onali we Nyamuzinda wirhu.²⁸ Ohimbagulize balyâla barhulibuza erhi abarhujacira omu bucîbone bwâbo.²⁹ Odêkerezwa olubaga lwâwe omu bantu bâwe nka kulya Musa anaderhaga.³⁰ Na mw'agôla mango erhi abadâhwa banadwîrhe baziha ennanga.³¹ Erhi enterekêro eba yamasingônoka, Nehemiya anacirhegeka mpu bashahulize amîshi gasigalaga oku mabuye manene.³² Erhi bayûs'ijira ntyôla, omuliro gwanaciyâka, ci engulumira nnene y'omuliro gw'oku luhêrero yaguhubya.³³ Omwanzi gwanacihêkwa emwa mwâmi w'e Persi oku: abantu balya badâhwa bayîshaga badwirhwe buja bafulikaga omuliro mugishe bashimanyire eciyanja c'amîshi n'oku Nehemiya n'abantu bage, bacêsizwa enterekêro zâbo n'agôla mishi.³⁴ Okubundi mwâmi anayûbasa ecôgo aho hoshi, ahajira hagushe erhi aba amalolêreza kwinja okwôla kurhi kwayîshire.³⁵ N'abali barhonyire emwâge akazibahâ oluhembo lwa ngasi lubero.³⁶ Okubundi abantu ba Nehemiya bana ciyîrika ahola mpu Neftari kwo kuderha kucêsibwa, ci banji ko bahaderha mpu Nefta^d.

2

Kulya Yeremiya ajagifulika ecirhînyiro n'Omucîmba gw' Amalaganyo oku nto ndo Nebo

¹ Rhunasome omu mandiko kurhi omulêbi Yeremiya arhegekaga abajâga bujâ mpu bagendane omuliro mutagatifu^e, nk'oku binayandisirwe akomêrezagya abola banyakuhêkwa bujâ,² omu kubaha amandiko matagatifu, mpu irhondo barhayîbagiraga amarhegeko ga Nnâmahanga, mpu bamanye bankanahabuka omu nkengero zâbo nka bankabona enshusho z'abazimu, nguma za masholo ezindi za marhale n'emyambalo yâbo y'akaduku.³ Muli ebyôla binwa abakomêreza mpu bamanye irhondo bankanaciyegûla n'akanwa ka Nyamuzinda omu mirhima yâbo.⁴ Basorne muli agôla mandiko kurhi, oku bu-rhegesi bwa Nyamuzinda oyôla mulêbi ahêkaga ecirhînyiro baguma n'Omucîmba gw'amalaganyo kuli eryala ntôndo Musa ahêkagwa kwo, alângira akasha-mbala ka Nyamuzinda.⁵ Erhi bahika ahola Yeremiya abandâna enyumpa y'o-lwâla, adêkerezamo ecirhînyiro n'Omucîmba gw'Amalaganyo

^c**1.23** : Eliyashibu na Yoyada bo bali badâhwa amango g'omulêbi Nehemiya ci kwône arhali Yonatani.

^d**1.36** : Nefta: mavurha ga petroli erhacishongôlwa^a.

^e**2.1** : Okufulika ogwo muliro gw'aka-Nyamuzinda kwo kurhumanyisize oku aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu karhashabûlagwa n'abashombanyi.

n'oluhêrero lw'obukù, anafunika omunwa. ⁶ Baguma muli bo banacigaluka buzinda mpu baje bayêrekana enjira n'ebimanyiso ci barhacibamanyaga. ⁷ Yeremiya erhi amanya okwôla abakalihira bwenêne. Anacibabwîra, erhi: «abôla bantu bâyôrha bafulike kuhika amango Nyakasane ashubishubûza olubaga lwâge analu-babalire. ⁸ Abôla Nyakasane anayêrekane yêne ebyôla birugu bitagatifu, ire-nge lyâge lyanâbonekane omu citû nka kulya lyanaciyêrekanaga amango ga Musa, nka kulya lyanaciyêrekanaga erhi Salomoni asengera mpu abantu bata-gatifu babonekane oku banali batagatifu. ⁹ Kandi banaganire omwôla mandiko oku oyôla mwâmi w'obukengere bunji, abonaga enterekêro y'okuyûsa n'okugi-sha akôla ka-Nyamuzinda. ¹⁰ N'oku nka kulya Musa erhi aba amasengera Nyamuzinda, omuliro gwamanuka emalunga gwamirangusa erya nterekêro, kuguma n'erhi oyôla Salomoni ashenga, omuliro gwamanuka e malunga, gwayôca ziry nterekêro zoshi. ¹¹ Musa anaciderha, erhi «enterekêro oku byaba yasingônosire ebwa kuba erhalibirwe.» ¹² Salomoni anacigeza nsiku munani erhi akuza agôla mango.

Embîko y'ebitabu bya Nehemiya

¹³ Kandi rhunabone omu mandiko kurhi Nehemiya ajiraga embîko y'ebita-bu anacihiramwo ebitabu by'amandiko g'abâmi n'ag'abalêbi, n'ebya mwâmi Daudi, kuguma n'amaruba g'abâmi b'e Persi agali gayêrekire entûlo z'aka-Nyamuzinda. ¹⁴ Nk'okwôla, Yuda naye ashubûzize ebitabu byasha-ndalaga erhi ntambala rhwakazagilwa zirhuma, na bunôla rbwe rhubigwerhe. ¹⁵ Akaba mubwîne muli n'obulagirire bw'okuba nabyo, mwanajira aba mwa-rhuma bayîsh'imuyankirabyo.

Okukuza olukulu

¹⁶ Rhumuyandikire ebwa kuba rhwalingijira olukulu lw'okucêsibwa; rhwa-mmuyandikire okwôla, mwanajira bwinja erhi mwankakuza ezôla nsiku. ¹⁷ Nyamuzinda yenene wayôkolaga olubaga lwâge, ye wanasububibahà akasha-mbala, obwâmi, obudâbwa n'obutagatifu, ¹⁸ nk'oku analaganyagya omu ma-ndiko matagatifu, rhulangalire nti arhalegame okurhufa bwonjo ashubirhu- shûbûza kurhenga omu mashanja goshi ga hanôla igulu arhudekereze omu ba-ntu batagatifu. Bulya arburbenzize omu mbaka ndarbi kulusha, anasubiccsa abala bantu batagatifu.

II. Enshokolezi y' omwandisi w' eci citabu

¹⁹ Emyanzi ya Yuda Makabeyo na bene wabo, okucêsibwa kwa kalya ka-Nyamuzinda kinjinja, okugishwa kw'oluhêrero; ²⁰ kuguma n'entambala zatulagwa ko mwâmi Antiyokusi Epifani, n'omugala Epatori; ²¹ kandi n'oku ebimanyiso by'empingu byarhabâla balya bali bagwerhe oburhwâli bw'okulanga obworbere bw'obuyabudi, na ciru akaba bali banyi bashubiri-rhôla ecihugo bakungusha n'abasbombanyi mwandu. ²² Bashubiribona aka-Nyamuzinda k'irenge omw'igulu lyoshi, bayokola ecihugo, bana- sbugubiyimanza amarhegeko agali kola bofi garbenzibwe erhi Nyamuzinda amabagwasa omu bwinja bwâge boshi. ²³ Ebyôla binwa bishambirwe na Yasoni w'e Kirena muli bitabu birbanu, rhwarhangira okubinyihiza muli citabu ciguma. ²⁴ Omu kulola entuliri erimwo n'obuzibu bw'okusoma kwazo kuli ba-lya balonza okuyumva oku emyanzi yoshi yagendekaga, obwôla bunji bwarhumire rhucihangâna okuha ngasi balya basîma okusoma olugurha lukwirire lulya lwasîmisa. ²⁵ Rhwacihanganyire okujira citabu ciguma carhuma abasomi bahirhira n'okurhabâla ngasi boshi banalonzize okubibikirira omu nkûmbu, na ntyôla gabe makwanane oku bandi basomi boshi buzira kabwôlo. ²⁶ Kuli rhwe rhwarhondire ogwo mukolo gw'okunyahya emyanzi, gurhali mukolo mulembu ci guli gwa kutwika ntûbano n'okuyiza. ²⁷ Nka kula owarheganya olusiku lukulu nk'analonzize abandi boshi abalerhere obushagaluke, ko n'okwo lyo ni-rhu rhukwanana n'okukuzibwa na banji, rhwacihâ n'obulonza bwinja ogôla mukolo mudarhi. ²⁸ Rhwaleka omwandisi yêne ashongêze ebyôla binwa nirhu erhi rhwanaja rhwabinyihyakwo. ²⁹ Kwo na kuguma na kula owayûbaka ako-mbêra ngasi kantu ah'anayûbakwa hoshi, oku wagôya emirhi n'okuyishîga ira-ngi alola na ngasi birya binakwanana okushîgwa lyo enyumpa

ekwirira, ncikêbirwe nti nirhu ko binali ntyôla. ³⁰ Okuja kwasâgarha, okushambâla kuli ngasi kantu, okurhondekanya oku bya ngasi lubero, ogo guli mukolo gw'olya mwandisi mulenga wayandikaga eyi myanzi yoshi. ³¹ Ci kuli olya wanaya-ndikaga ebinyinyi byonene, onamuleke anyihye emyanzi, alekicishambâla cemyanzi yoshi. ³² Rhurhondîre emyanzi yirhu ahâla buzira kuciyushûla bindi bici kuli ebi rhwaderhaga. Bwanaba buhwinja okulihya enshokolezi y'emyanzi na buzinda okuyofihya emyanzi yonene.

3

III. Enganîro kuli Heliyodori

Heliyodori aja e Yeriuzalemu

¹ Amango abantu b'omu cishagala citagatifu bali n'omurhûla munene bwe-nêne, banakazagishimba boshi amarhegeko bwinja bwinja erhi bushiru bw'omudâhwa Oniyasi burhuma, na kulya ashombaga amabî; ² ciru n'abâmi b'ecihugo bakazikuza ahôla hantu hatagatifu omu kurhumayo ensholôlo za ngasi lubero. ³ Ciru na Seleкуси, mwâmi w'e Aziya akazagirhumayo oku birugu byâge mpu bagulemwo ngasi byankanakwanana enterekêro. ⁴ Ci kwônene hanacizûka ndyâlya nguma izîno Iyâge ye Simoni w'omu bûko bwa Bilga^f, erhi ajira omukolo gw'okulanga aka-Nyamuzinda, anacilongôla n'omudâhwa mu-kulu oku biyêrekîre ecibuye cali omu lugo. ⁵ Ebwa kuba arhankahimire Oniyasi, akanya agenda emwa Apolonyusi mugala wa Tarseya ye wali murhambo na musirika omu Sele-Sîriya n'omu Fenisiya. ⁶ Agendimuvuhûlira oku omu mbîko ya aka-Nyamuzinda muli obuhirhi mwandu n'oku ebijamwo nabyo biri binji, birhankagêrerwa kw'ebi bakoleša oku nterekêro n'oku kwanahashikana e-byôla byoshi bije omu maboko ga mwâmi. ⁷ Erhi aba amaja emunda mwâmi ali, amushambâlira kuli obwôla bugale nk'oku banamuganirira kwoshi, naye acîshoga Heliyodori ye wali murhindisi mukulu w'ebirugu bya mwâmi, anaci-murhuma amuha irhegeko ly'okuyanka ebyôla birugu. ⁸ Heliyodori anacihira njira, aba nk'owajirhangula ebishagala by'e Sele-Sîriya ne Fenisiya n'obwo kwali kugendijira okwôla mwâmi amurhegekaga. ⁹ Heliyodori erhi ahika aha Yeriuzalemu, omudâhwa mukulu w'olwôla lugo anacimuyankirira nka mwira. Okubundi arhondêra okushambâla ehi banamubwîraga, anamanyisa ecimu-dwîrhe anadôsa erhi ko binali okwôla. ¹⁰ Omudâhwa mukulu amumanyisa oku ebiri omu mbîko biri by'abakana n'enfûzi, ¹¹ oku ensaranga zirimwo ziri za Hi-rkani mugala wa Tobiya, muntu mukengwa bwenêne omu lugo n'oku obwôla bugale boshi bamubwîraga bwanahika omu mafundo magana anni ga nsaranga na mafundo magana abiri ga masholo. ¹² Amumanyisa oku ciru na kandi kurhankahashikana okubabaza balya banacîkubagira ahatagatifu h'aka-Nyamuzinda kakengwa omu igulu lyoshi.

Olugo lwashandabana

¹³ Ci kwône Heliyodori aderha oku liri irhegeko lya mwâmi, n'oku ezôla nsaranga zigwâsirwe okuja omu mbîko ya mwâmi. ¹⁴ Erhi aba amatwa olusiku, agenda analaganya oku ashubigaluka ayishilola kurhi byabirage. Olugo lwanayumva amazibu manji bwenêne. ¹⁵ Abadâhwa banacifukamiriza embere z'oluhêrero erhi banayambirhe emyambalo yâbo y'obudâhwa, banacirhondêra okushenga olya wajiraga irhegeko ly'okukazibiîa, mpu yêne alangâge ebyôla birugu bya bene biri omu mbîko. ¹⁶ Erhi omuntu analolaga oku busu bw'omudâhwa mukulu, anayumve alumirwe oku murhima bwenêne, bulya oku busu bwâge bwali buzinzibîre kwakazâg'imanyisa amalumwa gamuli omu- rhima. ¹⁷ Okulembaguka kwâge, oku omubiri gwâge gwakazagigeramw'omusi-si, okwôla konene kwakazimanyisa ngasi wamulolakwo embaka zimuli emu-rhima. ¹⁸ Abantu b'omu luso boshi bakazishagamukira embuga barhenga omu nyumpa zâbo mpu bagendisâlirira olugo lutagatifu oluli hofi h'okuhemukirwa n'okulogorherwa. ¹⁹ Abakazi, n'ebifuba birhube n'amasunzu bakashandabana omu njira; abananyere barho balya barhalisagija embuga

^f3.4 : Bilga = Benyamini w'omu mulala gw'abadâhwa.

bundi bakalibirhira omu mihango, abandi bakashonera oku bizimbêro by'enyumpa n'abandi bâge-ndikahengûliza omu rhubonezo. ²⁰ Boshi n'amaboko bagalambûlire emalunga, bakazishenga n'emirenge. ²¹ Okwôla kufukamiriza kw'olubaga n'okwôla kula-ka kw'omudâhwa mukulu kwakajira abantu boshi bwonjo. ²² Agôla mango Abayahudi bakazishenga Nyamuzinda Ogala-byoshi mpu alange bwinja ebiru-gu byabikiragwa omu mwâge. ²³ Heliyodori naye erhi ali ayukiriza omuhigu gwa mwâmi.

Heliyodori ahanwa

²⁴ Cîru anali akola ali hofi n'embîko haguma n'abalanzi bâge, amango Nyakasane w'emirhwe olya orhegeka ebintu byoshi, àciyêrekanaga n'obuole-ke bunene, kuhika ngasi boshi banacishomagya okuja ahôla, bakalâmbikwa o-kw'idaho n'emisi ya Nyakasane, barhungwa n'entemu n'obôba bunene. ²⁵ Omu masu gâbo banacibona eciterusi cishonyirwekwo n'omusirika w'ecôbâ, ajagali-re ebyâge by'obusirika; cirya citerusi canacîmoga, cahamira emunda Heliyodo-ri ali, canacimubanda emigegere y'emalanga yombi. Olya ntwâli w'omusirika wali oku citerusi ali abonekine nk'oyambirhe emirasano y'amasholo. ²⁶ Na muli agôla mango, bana babirhi ba misole, barhunu-rhunu, banacimubonekera, bakazilangashana nk'izûba n'emyambalo yâbo yali minjinja bwenêne; bombi bamugorha eburhambi n'ebundi, barhangira okumushûrha emikoba burhahusâ, bamushurha empimbo zirhankaganjwa. ²⁷ Heliyodori anacilunda o-kw'idaho na halya honênê olubwibwi lwamuja omu masu. Bamulengeza bana- cimuhira oku nkunda-baniha. ²⁸ Ntyôla oyôla muntu wayishaga aharhîre ebwa nyumpa y'obuhirhi gwarhi yêne, owayishag'abalagazize n'engabo nyinji y'abalanzi, baja bamujaga-jaga, bulya arhankacihashire okucilengeza yenene: ayêrekana ntyôla obuhashe bwa Nyamuzinda.

²⁹ Agôla mango alambikagwa oku idabo n'emisi ya Nyakasane, alikola ali kaduma, arhacigwerhe ciru na bulangalire ciru n'abandi ankacîkubagira. ³⁰ Abayahudi bôhe bakavuga Nyamuzinda omunkwa ye wakuzagya yêne aha-ntu hatagatifu hage, n'aka-Nyamuzinda kali kamayunjula bwôba n'amatumu, kahinduka hantu ha busîme n'omwishingo erhi okwôla Nyamuzinda aciyêreka-naga kurhuma. ³¹ Ho na halya, baguma omu bira ba Heliyodori, barhangira okuyinginga omudâhwa Oniyasi mpu ashenga Ogala-byoshi ashubizibuhya oyoôla oli hofi h'okurhengamw'omûka.

³² Naye omudâhwa mukulu, omu kuyôboha mpu mwâmi akacikêbwa mpu nkaba hali Abayahudi bakemerine omwambali banamuyîrha, okwôla kwa-rhuma ashenga mpu oyo muntu afume. ³³ Oku acidwîrhe ahâna enterekêro y'okuhûna obwonjo, balya barhabana babirhi bali bayambirhe emyambalo eshushine, bashubibonekera Heliyodori banacimubwîra kandi bwimanga mpu: «Okazivuga omunkwa bwenêne emunda omudâhwa mukulu Oniyasi ali, bulya ye orhumire Nyamuzinda akushubiza akalamo. ³⁴ Kuli we wenene, okwôla Nyamuzinda anakurhimbaga okw'idaho, agende oje wamanyisamwo emw'aba-ndi boshi obuhashe bwa Nyamuzinda Ogala-byoshi.» Oku bayusiderha ntyôla bahirigirha.

Heliyodori acîyûnjuza

³⁵ Heliyodori anacirherekêra Nyamuzinda, analaganana endagâno nnene e-mw'olya wamuhâga akalamo; okubundi erhi aba amayankirira Oniyasi bwinja, boshi n'engabo yâge banacishubira emunda mwâmi ali. ³⁶ Akanya aja amanyisa emw'abantu boshi emikolo minja ya Nyamuzinda Mukulu anabonaga omu masu gâge. ³⁷ Erhi mwâmi acidôsa Heliyodori muntu ndi abwîne okwânîne okurhumwa e Yeruzalemu, naye amushuza erhi: « ³⁸ Akaba ogwerhe omusho-mbanyi nisi erhi owundi walonza okulenganya obwâmi bwâwe onamurhume eyo munda, anagaluka erhi bamamushurha emikoba, akaba ankagaluka; bu-lyala eyôla munda eri emisi ya Nyamuzinda w'okunali.» ³⁹ Olya obâ omu mpi-ngu ye obâ ahôla, ye onakabafungira; abâja yo n'emihigo migalugalu anaba- tyabule anabaherêrekeze.» ⁴⁰ Kwo byabire ntyo oku myanzi ya Heliyodori n'embîko y'ebirugu bitagatifu.

IV. Oniyasi alega Simoni e bwâmi

Obubî bwa Simoni w'endyâlya

¹ Olya Simoni walilonza okusherêza ebirugu n'ecihugo aja aderha binwa bi-nji bigalugalu kuli Oniyasi mpu yêne walibuzagya Heliyodori mpu na ngasi mabi abwîne goshi Oniyasi wamujiriraga go. ² Ojirira olugo lwâge aminja. omulanzi wa bene wabo, omuntu oshimba amarhegeko bwinja oyôla muntu aba ye derhwa nyankola-maligo. ³ Eyôla nshombo yakula bwenêne kuhika abira ba Simoni barhondêra okujayîrha abandi bantu. ⁴ Oku bundi Oniyasi erhi abona oku eyôla nshombo y'okukaziyôrha barhalikine, n'erhi abona oku Apo-loniyusi ntwâli omu basirika, ye wanarhambulaga e Sele-Sîriyasi n'e Fenisiya oku naye adwîrhe ashonza eyo ntambala, anali arhuma obucîbone bwa Simoni, ayimuka aja emunda mwâmi ali. ⁵ Arhayijiraga kwa kulonza okukoza bene wabo ci oku bunguke bwa boshi, na bwa ngasi muguma omu lubaga. ⁶ Bulya amabona oku akaba mwâmi arhatwiri olwo lubanja, ntakwo omurhûla gwa- nkabonekana na kandi Simoni arhaderhaga mpu aleka isirhe lyâge.

Omodâhwa mukulu Yasoni alerha enkomedu y'Abagereki

⁷ Ci kwône erhi Seleksi abama, Antiyokusi wakazagiderhwa Epifani amayîma omu byâge . Yasoni⁹ mwene wâbo Oniyasi, acihâ obudâhwa bukulu. ⁸ Omu kushambâla boshi na mwâmi, amulaganya magerha igana na makumi galindarhu ga marhale na gandi makumi gali munani garhengaga handi handi. ⁹ Analaganya^h oku ayushûla agandi igana na makumi arhanu nka bamuyemerire mpu ayûbakise oku buhashe bwâge yenene, engo y'olurhambâ, anajirise omu-balê gw'olubaga lwoshi. ¹⁰ Erhi mwâmi aba amayemêrera Yasoni okurhûla o-bwôla buhashe, caligumiza arhondêra engeso z'abagereki. ¹¹ Akûla emilagi mwâmi ali amahâ Abayahudi oku bwonjo bwâge, omu kusengererwa na Yowa-ne ishe wa Epolemi olya warhumagwa bugu mpu agendinywâna n'Abaroma; n'erhi (Yasoni) aba amakûla amarhegeko gayêrekîre akanwa ka Nnâmahanga, arhondêra okuhiraho bundi-bundi burhegesi burhalingânini n'oburhegesi bwa Nnâmahanga. ¹² Ciru asîma okuyûbaka engo y'amashigwe omu marhambi g'A-kropoli akaz'ihiramo abana b'emisole, n'abandi bali bana b'abagale mulibo bakazijamwo banayambirhe ensirha. ¹³ Engeso z'obugereki zagandâza bwenêne, n'abantu balalikira ezôla ngeso zarhengaga handi erhi bubî bw'oyôla Yaso-ni burhuma, owabaga ncuku ahali h'okuba mudâhwa mukulu. ¹⁴ Abadâhwa barhacibaga na bushiru buci omu kurhumikira oluhêrero, kandi erhi baba bama-lekêrera eby'oburherekêre, bakaziharhira ebwa masharha g'okusîmisa omubi-ri, bakacifinja bwône kwône okuja oku masharha gahanzibwe n'amarhegeko ngasi kuyumva emishekera y'omurhondêro gw'ago masharha magalugalu. ¹⁵ Bajandika omurhima gw'obuzigire baba bukuze bw'Abagereki bakola baha-rhire. ¹⁶ Okwôla kwarhuma babona mazibu manji ciru n'emwa balya balonza-gya okuyiga obwôrhere bw'okubashusha lwoshi, mwakarhenga banji babasho-mba n'okubarhindibuza. ¹⁷ Bulya omuntu arhankakazivuna amarhegeko ga Nnâmahanga buzira kuhanwa; okwôla rhukolaga rhwakubona omu byakuliki-ra. ¹⁸ Oku bali bacisîmisa aha Tiri n'amasharha ga ngasi myâka irhanu, na mwâmi anayishirilola kuli ago masharha, ¹⁹ olya mugalugalu Yasoni anaci-rhuma abaja kuli ago masharha bakazâg'iderhwa banya Yeruzalemu bambali b'Antiyokusi. Bali badwîrhe milengo magana asharhu ya nsaranga y'oku-rherekêra Heraklesi. Ci kwône abali bazidwîrhe bahiga mpu ezôla nsaranga zi-rhakolesibagwa oku kurherekêra, ko kurhankanashingânine ci mpu zikolesi- bwe oku gandi malagirire. ²⁰ Ntyôla erya milengo magana asharhu yalirhumi-rwe n'owayigoshôlaga mpu ehânwe omu nterekêro y'okukuza Heraklesi yakolesibwa oku kuyûbaka obwârho bw'amatabâro, oku bulyo bwa balya bayi-dwîrhe.

Antiyokusi-Epifani ayankirirwa aha Yeruzalemu

²¹ Ntyo Apoloniysi mwene Meneste, anacirhumwa e Mîsiri oku buhya bwa mwâmi

⁹4.7 : Izino Iya Yasoni ye Isa; kusimirira eby'ecigereki kwarhumire alihindula.

^h4.9 : Olwo lubaga lwali lubaga lwa banya-Antiyokiya b'omu Yeruzalemu.

Filometroⁱ, Antiyokusi anaciyumva oku oyôla mwâmi arhasîma obu-rhegesi bwâge, alonza okucilanga kuli ye anacija e Yope n'e Yeruzalemu. ²² Anaciyankirirwa bwinjinja na Yasoni n'ab'omu lugo lwoshi, bamuyankirira omu lugo n'ebimole omu karhî k'ebihôgêro. Enyuma ly'aho, arhuma e ngabo yâge omu Fenisiya.

Menelasi aba mudâhwa mukulu

²³ Myaka isharhu yanacigera, Yasoni anacirhuma Menelasi mwene wâbo o-lya Simoni rhudesire enyanya mpu agendirhûla ensaranga ebwâmi, anamanyise emihigo arhôzire oku bintu bya duba duba. ²⁴ Ci Mendasi acîrhonêsa yenene e-munda mwâmi ali, amukuza, anacîsengerera obudâhwa bukulu, ahyûla alu-shîsa Yasoni, ageza milengo magana asharhu ga marhale. ²⁵ Agôla mango ayîshaga adwîrhe omuhigo gwa mwâmi, anaciyrûkira e Yeruzalemu ci arhali a-gwerhe bici byankamukengêsa nka mudâhwa, arhaligwerhe bindi bici okuleka omurhima gw'ecishumûsi n'omurhima guli nka gwa nsimba y'erubala. ²⁶ Ntyôla Yasoni wakulaga mwene wâbo oku ntebe, naye yenene owundi amuyimûla, ayumva akola asêzibwe okuyakira emwa ba Amoniti. ²⁷ Menelasi anacirhola obuhashe ci kulya kuba arhakag'ilyûla emyenda alaganyagya mwâmi. ²⁸ N'obwo Sostrati akazagimukengeza yo, oyôla ye warhegekaga e Akropoli, ye wanali ohirwe omukolo gw'okuja ohongêsa eby'oku mburho, bombi oku bana-li babirhi banaciamagalwa emwa mwâmi. ²⁹ Menelasi asiga omulumuna Lisi-maki mpu amuyîmangire nka mudâhwa mukulu, naye Sostrati asiga Kratesi murhambo w'e Cipro.

Olufu Iwa Oniyasi

³⁰ Kuli okwo, k'abantu b'eTarsi n'ab'eMalo barhazukamwo akavulindi bu-lya ebyôla bishagala oku binali bibirhi byali erhi byahâbirwe Antiyokisi muso-lomi wa mwâmi. ³¹ Mwâmi anacikanya mpu akola agendizimiza ezôla mbaka, agenda erhi amanasiga Andronika nka mugombozi wâge, ali muguma w'omu barhambo bâge bakulu. ³² Menelasi erhi abona oku amango gamubêrire minja akanya ajizimba orhubindi rhw'amasholo agendirhûla Andronika ajiguliza o-rhundi e Tiri n'omu bindi bishagala bya bofi. ³³ Erhi Oniyasi ayumva bwinja bwinja oku kwo byabire ntyôla, amurhumira ebinwa by'okumulongoza. ci erhi amanarhang'iyâkira omu irûngu, e Dafne hofi n'e Antiyokiya. ³⁴ Kuli okwôla Menelasi anacirhola Andronika amuhêka mahwe amubwîra mpu ayîrhr Oniyasi. Andronika ajilonza Oniyasi amurhwesa ebinwa by'obunywesi, amuhà oku- boko kulyo analahira ibango, na ciru akaba bali bacikebirwe ye bwenêne, ku-rharbumaga arharheba Oniyasi arhenga mulya ali acîfulisire, na bona balya oku barhengamwo, amuyîrha buzira kucikengêra ibango analahiraga. ³⁵ Arhali bayabudi bonene, ci na bandi bantu banji bwenêne b'omu mashanja balumirwe n'olwo lufu lurhashingânini Iwa bene olwo.

³⁶ N'erhi mwâmi arhenga e Silîsiya, Abayahudi boshi na ngasi bagreki ba-rhasîmaga okuyîrhwa kwa bene okwôla, baja emunda mwâmi ali, banacimu-shambâlira kurhi Oniyasi anafâga. ³⁷ Antiyokusi alumwa bwenêne omu mu-rima, obwonjo bwamugwârha, avugumula emirenge erhi akengêra obwirho-nzi n'olugendo lwinja Iwa nyakufâ. ³⁸ Omu burhe bunene, arhegeka mpu bakûle Andronika omwambalo gwâge gw'akaduku, asharhangula emyambalo yâge, n'erhi aba amamuzungulusa omu lugo loshi, halyâla anayirhiraga Oniyasi^j, naye amukubunguliza ahôla ho na nnênè.

Entumba yakuba Lisimaki

³⁹ Ka muli agôla mango, emyanzi myanzi erhaja yagera omu cihugo oku hali obushambo bujizirwe na Lisimaki omu cihugo mpu bayumvanya boshi na Menelasi. Olubaga erhi luyumva okwôla lwakunira bwenêne kuli Lisimaki ci e-rhi na rhulugu rhunji rhwa masholo rhwamashandala eyi n'eyi. ⁴⁰ Erhi abona oku abantu boshi bakola bamumanyanyirekwo erhi

ⁱ**4.21** : Mwâmi Filometro ayanka mwâli wâbo Kleyopatri wa kabirhi.

^j**4.38** : Oniyasi ye muluzi mugishe w'omu citabu ca Daniyeli 9, 25 ye na muluzi w'endagâno Daniyeli adesire omu cigabi ca 11, 22.

burhe burhuma, Lisimaki arhôla amatumu na bantu hofi bihumbi bisharhu batula entambala erhi na Auranosi ali akola mukulu ci erhi na mpangaza. ⁴¹ Ci erhi abantu bamanya okôla Lisimaki abarhabâlîre, baguma barhôla amabuye abandi barhôla ebihi-mbi by'emirhi, abandi barhôla oluvu^k lwanali ahôla babibanda eyi n'eyi kuli ba-lya bantu ba Lisimaki. ⁴² Babahazamwo banji abandi bayagalika, abasigalaga bayâka na nyakujira isakrilego yenene bamuyîrhira hofi h'enyumpa y'embîko.

Menelasi ahyûla anababalirwa.

⁴³ Kuli ebyo byoshi, Menelasi bamuhêka lubanja. ⁴⁴ Erhi mwâmi aja e Tiri, bantu basharhu barhumirwe n'abashamuka b'e kagombe baj'imuyandika. ⁴⁵ E-rhi abona oku amayâga, Menelasi aj'ilaganya Ptolemeyo mugala wa Dorimeni oku amuha nsaranga nyinji akagend'imuyingingira mwâmi. ⁴⁶ Ptolemeyo erhi aba amahêka mwâmi ebwa muhango munene, baba nka kula abantu barhôla ehy'embôhólolo, mwâni ahindula omuhigo gwâge. ⁴⁷ Mwâmi alika Menelasi mpo nta cibi alikwo, n'obwôla ye wadwîrhe ebyo byoshi, ye nyakuhenya amaligo. Obwo abali mushobesire boshi batwirwa okufa n'obwo bali bêru- kwêru n'obôla bacisambaga rhinga ciru n'oli nka ba-Sitea bakabalesire bacige-ndere bêru kwêru. ⁴⁸ N'abantu bahanaga obuzîne bwâbo lugo lurhuma, n'olu- бага n'ebintu bitagatifu, bahâbwa ho na halya obuhane bwa busha busha. ⁴⁹ N'okwôla Abanyatiri bonene omu kushologorhwa n'okufa kwa bene okôla, bahâna binji bwenêne by'okubisha abôla banyakufa. ⁵⁰ Mendasi anacyôrhera oku ntebe erhi kuziga birugu by'abarhambo kurhuma; aja ayushûka omu mabi anaba mushombanyi bwenêne w'abayûbakanwa cihugo ciguma.

5

Mîsiri arhêrwa obwa kabirhi

¹ Muli agôla mango, Antiyokusi ashubilikûlira engabo yâge e Mîsiri obwa kabirhi. ² K'erhi n'ago mango, abantu boshi b'omu lugo, hofi ha nsiku makumi anni, barhali bakazibonekerwa omu mihanda n'abasirika banyaku-lwira oku nfarasi, bayambirhe emyambalo y'amasholo boshi banafumbasire amatumu nka ngabo ya matabâro, ³ bakaz'ibona ebiterusi bikola nka bikereka-nye oku kulwa, bikola bigungezize okuhamiranakwo olunda n'olundi, empenzi zasiribwa eyira n'eyira, omwandu gw'ebisonga, engôrho zamakulwa omu luba, emyampi ekola yatyabulwa, emirasano y'amasholo n'emihherho ya ngasi !ube-ro. ⁴ Okwôla kwarhuma abantu boshi bakaz'ishenga mpu mâshi okwôla kuba-gerere kwinja.

Yasoni arhêra olugo, Epifani amuhima

⁵ Erhi emyanzi y'obunywesi ecilumira omu cihugo mpu mwâmi Antiyokusi afire, Yasoni arhôla ngabo ciru erhali nka cihumbi ciguma, ayîsha arhêra olugo bwifudukwe. Erhi abalanzi b'olugo baba bamahimwa, n'erhi olugo luba lwamarhólwa, Menelasi ayâkira omu Akropoli. ⁶ Yasoni arhondêra buzira bwonjo okulibuza bene wabo arhacikengêrâga oku obunguke omuntu ayu-ngukirakwo bene wabo gwo muhona gulushire eyindi yoshi, ci yehe arhôla bene wabo nka bashombanyi bâge. ⁷ Caba mushâna, arhacihashaga okurhôla obwâmi nk'oku anali alalire, ashubûka n'enshonyi. Kwaba kuyâka ayâkira e- mwa Abâmoniti. ⁸ Byanaciba ntyo obulyâlya bwâge bwahwera aho: Ârhalihekwa lubanja e kagombe k'Aretasi mwâmi mumînya w'abaharabu, ârhaliyaka kurhenga omu lugo kuja omu lundi, ashimbulwirwe n'abantu boshi, nyamasho-mbwa bulya ahakanyire idini lyâge, muhivwa nka cishungu, mwisi wa bantu b'ecihugo câge, na bene wabo, akungushwa kuhika e Mîsiri. ⁹ Ye warha-ngag'ikaga bantu mwandu omu cihugo câbo, afira naye ihanga Iya bene, e Lasedemoniya, ayijaga erhi analangalire mpu nkaba okwôla kululizibwa nkaba kwarhuma balya bene yo bamulanga. ¹⁰ Ye walambikaga balya bantu mwandu babulaga cabisha, ntâye wamulakîre na ntâye wamushîbire, arhahikaga omu nshinda y'ababusi bâge.

¹¹ Erhi okwôla kumanyîkana emunda mwâmi ali, amanya mpu nkaba Obuyahudi

^k**4.41** : Luvu lw'oku nterekêro bulya entambala yalwiragwa omu luso lw'aka-Nyamuzinda.

bwamagoma. Arhenga e Mîsiri anagunjire burhe, alwîsa anahima olugo. ¹² Arhegeka abasirika mpu banigûze buzira lukogo ngasi yeshi wankana-rhinda omu maboko gâbo, ngasi yeshi wankanayâkira omu nyumpa. ¹³ Bamaliîra ntyo emisole n'abashosi, abakazi n'abana; banigûza abanyere n'orhubonjo. ¹⁴ Omubalè gw'abafire muli ezôla nsiku isharhu gwahika omu bihumbi makumi gali munani. Muli bo, makumi anni ganigwa n'abandi bali nk'abôla bahekwa bujâ.

Okuhagulwa kw'aka-Nyamuzinda

¹⁵ Ebwa kuba arhayumvagya arhîmusirwe n'okwôla, acishomya okuja omu ka-Nyamuzinda kakulu bwenêne omw'igulu lyoshi, ali alongolinwe na Menela-si walyalyanyagya amarhegeko n'ecihugo. ¹⁶ Ayanka n'amaboko gâge gahemu-sire ebirugu bitagatifu, agôla maboko gâge magalugalu akûlamwo enterekêro abandi bâmi bahongaga mpu bakuzemwo irenge n'obukulu bw'ahôla hantu.

¹⁷ Antiyokusi yeshi arhunda n'obucîbone omu bukengere bwâge, buzira kucikengêra oku Nyakasane anakunira ntyôla mango masungunu erhi byâha bya bantu b'omu lugo birhuma n'oku okwôla kwo kwarhumire arharhang'ilola bwinja ahôla hantu. ¹⁸ Acibâga barhali batumwire erhi bunji bw'amabî gâbo burhuma, naye nka kulya Heliyodori walirhumirwe na mwâmi Seleкуси mpu ayîsh'ilâba embîko, ali arhangifendûlwa n'okukûlwa mw'obwo buhalanjisi bwâge. ¹⁹ Ci kwône Nyakasane acishozire ahôla hantu erhi lubaga lurhuma, ci arhacishogaga olubaga erhi aho hantu harhuma¹. ²⁰ Co canarhumire ahôla ha-ntu hashangira n'olubaga amahanya galo nk'oku hanashangiraga buzinda obu-gale bw'aho; harhangig'ilekwa omu bukunizi bw'Ogala-byoshi, buzinda hashubigishakûlulwa erhi Ogala-Byoshi anywâna n'olubaga lwâge, hashubiyûba-kwa omw'irenge ly'aho lya mîra.

²¹ Antiyokusi erhi aba amarhôla magerha cihumbi na magana gali munani omu ka-Nyamuzinda acishubirira duba duba e Antiyokiya erhi anaja akengera muli obwo bucîbone bwâge omu murhima mpu nkaba anahashaga okuhindula obudaka bumu ebe nyaja ya kuyôgwamwo mpu n'enyanja anayihindule buda-ka bumu abantu bankalamamwo. ²² Oku bundi anacisînga abarhambo b'okuli-buza olubaga: aha Yeruzalemu asigaho Filipo muburhwa w'e Frijiya, mubi kulusha owamuyîmanzagyaho; ²³ aha Garizîmi, asigaho Andronika. Kuli abôla bombi Menelasi naye muntu mubi aka ababo, owalibuzagya bene wabo.

Oburhabâle bwa Apoloniysi

Menelasi aligwerhe obuzigo oku babo Bayahudi. ²⁴ Na kandi Antiyokusi anacirhuma olya kaheza Apoloniysi n'engabo y'abasirika bihumbi makumi ^mabirhi na babirhi mpu agend'iyirha ngasi bantu bakulu boshi, anaguze abakazi babo n'abana. ²⁵ Erhi ahika e Yeruzalemu, Apoloniysi arhangiciyêrekana nka muntu wa murhûla, anabêra ahôla buzira kadugundu kuhika olusiku lwa Sabato. Erhi abona bakola bali omu kurhamuka, aha engabo yâge emirasano. ²⁶ Na ngasi boshi banahulukaga mpu bagend'ilola kuli ebyôla, abanigûza, anacizunguluka omu lugo aja ayirha bantu mwandu.

²⁷ Ci Yuda Makabeyo, ye na bantu hofi ikumi anaciyâkira omw'irûngu, alama omwôla nka nsimba oku ntôndo. Boshi n'ababo barhalyaga bindi bici olurhali lubala mpu lyo balekhemuka.

6

Amahêro g'ecipagani omu cihugo

¹ Erhi kugera nsiku nsungunu, mwâmi anacirhuma mushosi muguma w'e Atena mpu agendisêza Abayabudi baleke okushimba amarhegeko g'ababusi babo, anababanze

¹**5.19** : -Nyamuzinda arhalî muja w'engeso z'Abayahudi. Kuli okwo lola Yer 7,14; Mk 2.27. - Nyamuzinda acishozire olubaga lwîshogwa analujirira byoshi. -Ebyo binwa himanyisize enkengero z'Endagâno Mpyahya.

^m**5.24** Buminya bwa Antiokusi obwo

okushimba amarhegeko ga Nyamuzinda omu kalamo kabo. ²Mpu bahemuke banahemule aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu banakâârherekêra Zeusi w'e Olimpe, n'ak'e Garizîmi bakarherekera Zeusi w'omu-rhima mwinja nk'oku abantu b'eyo banalificinjire. ³Amabi galuga galusha olugero, ciru kwaba kuzibu bwenêne oku bantu okushubigalembere. ⁴Bulya aka-Nyamuzinda kali kayunjwire bya bugonyi n'ebindi bigalugalu, abapagani bakaz'icisîmikizamwo haguma n'embaraga, ciru bakaziyankira abakazi omu hantu hatagatifu, banakahêkamwo ebirbakwânîni okujamwo. ⁵Oluhêrero nalo lwali luyunjwire nterekêro ngalugalu zirya zihanzibwe n'amarhegeko. ⁶Kurha-nkacibashikine okukulikira olwa sabato, erhi okulanga zirya nsiku nkulu z'aba-busi birhu ciru n'okuhashiderha oku omuntu ali muyabudi. ⁷Obulagirire buneêne bwarhuma Abayahudi bakaz'ishangira kuli ezôla nterekêro zakazâg'ijirwa ngasi mwêzi omu lusiku lw'okuburhwa kwa mwâmi; omu nsiku za Dionizo, bakazâg'ibasêza okuyambaliza nk'oku binayosire birhegesirwe n'okuja oku lugendo lw'okukuza omuzimu wa Dionizo. ⁸Olushika lwanacigera omu cihugo oku burhegesi bwa Ptolemeyo mpu Abayabudi banali omu bibugo bya hofi bo-shi bakashimba eryo irhegeko n'okulya oku biryo birherekêre, ⁹mpu banayiîrhe ngasi boshi bahakanyire okushimba amarhegeko g'Abagreki. Ebyo byoshi byakamanyîsa abantu oku obuhanya bubali hofi.

¹⁰Ntyôla bakazi babirhi banacigwarhwa erhi bamakembûla abana babo, bamanika abana babo oku mabêre gâbo, babageza omu lugo lwoshi, bâge-ndibaloha enyanya ly'ebyôgo. ¹¹Abandi banajaga omu lwâla boshi mpu bâge-ndijiriramwo olusiku lukulu lwa sabato bwifulikwe, bagend'ibashobeka emu-nda Filipo ali, babayôca boshi bulya bamayôboha okucîfungira erhi olwôla lusiku lurhuma.

Enylgirizo zirhenga omu malibuko

¹²Mpunyire ngasi ab'ecîra citabu cakanahikakwo omu nfune bamanye ba-nkanakumba omurhima erhi agôla malibuko garhuma, ci bamanye oku agôla. I malibuko gayishaga arhali ebwa kuherêreza ci ebwa kucêsa obuko bwirhu. ¹³Bulya Nyamuzinda arhalekerera abantu babi nsiku nyinji buzira kubahana, ci anabayandagalize obuhane bwâge duba-duba, eco ciri cimanyiso c'obwinja bwâge. ¹⁴Neci, erhi Nnâmahanga ahana agandi mashanja anarhang'ilinda mpu kuhika gabe gamazôngwa n'amabî; arhali kwo arhujirire ntyôla rhwehe, ¹⁵mpu lyo alekicîhola kuli rhwe, erhi amabî girhu garhaluka olugero lwago. ¹⁶Ntyôla nta mango arhukulakw'obwonjo bwâge, ci omu kubabalira anakabulire amali-buko nka cikwebo c'ebyâha, anayêreke olubaga lwâge oku arhalulekêriri. ¹⁷Rhwarhangikengeza ebyo binwa bisungunu, kushinganinage rhukulikize bu-no erya myanzi yirhu.

Eleazari afira idini

¹⁸Eleazari, muguma w'omu bandisi barhangiriza, muntu wali okola mukulu omu maburhwa na mushamuka w'aha mwâge, banacimuyashamula akanwa, banamuseza mpu alye enyama y'engulube. ¹⁹Ci yehe asîma okufa ahali h'oku- ba n'akalamo kahemusire, yêne ayisha ayîshire emunda ebirugu by'okubabaza biri erhi aba amameshera erya nyama, ²⁰nka kulya bankanajayo balya bantu bagwerhe oburhwâli bw'okukabulira ebi obuzigire bw'akalamo bibahanzize. ²¹Abati bayimangire okulya eby'enterekêro ngalugalu, bulya bayîshinigi boshi na Eleazari bamuhêka hago hago, bamuyinginga mpu arhumize anarheganye yenene zirya nyama anayemerirwe okulya, ci mpu abe nk'owalya enterekêro nka kulya mwâmi anarhegekaga, ²²mpu lyo ashugunuka olufu, ogwôla mu-rhima gw'obwonjo n'obwîra bajiraga boshi kurhuma. ²³Ci yehe arhanya kulya kushingânîne omushosi ogwerhe amaburhwa gâge, oyu emyâka eri nk'eyâge ekola ekengêsa, kuguma n'emvi zâge na kulyâla ali n'akalamo kinja kurhenga eburhò bwâge, ci bwenêne erhi akengêra oburhegesi bwa Nyamuzinda yenene, ashuza kuli okôla koshi mpu buzira kucilegama bamurhume omu balinda-mbo-ho. ²⁴Erhi omu myâka nahika, kurhakwânîni okufulika, lyo misole minji elekicikebwa mpu nkaba Eleazari omu myâka makumi galimwenda, ajîre o-mw'idini lindi lindi, ²⁵n'erhi bankarhebwa kwanarhuma bahêkwa kubi erhi nie ntuma, hano mba namababeshera omu kulonza okufungira akalamo kakola kasungunu, na ntyôla obushosi bwâni nanabuhiramwo enshonyi n'obugaluga-lu. ²⁶N'erhi nakayâka bunôla obuhane bw'abantu,

mbe nafire erhi ncirimwo omûka, ntakashiyâka obuhane bw'Ogala-byoshi. ²⁷ Co cirhumire nkafa buno n'oburhwâli, nanayêrekana oku obushosi bwâni bunakwânîne. ²⁸ Kandi, nanalêkera emisole olwiganyo lw'okulonza n'okuyêmera okufa erhi ma-rhegeko girhu minja na matagatifu garhuma. Erhi aba amaderha ntyo akânândira yêne emunda birya birugu by'okuba-baza biri. ²⁹ Abamuhekaga yo, obwîra bali bamugwerhekwo embere, gwaba mujina erhi bamakunira n'ebyôla binwa aderhaga. ³⁰ Erhi akola ali hofi h'.okufa, ayîsha aderha erhi: Nnâmahanga ayishi byoshi bwinja, amanyire yenene oku nankashire okucifumya, na bunôla nkolaga nalemba empimbo za- ndumisa omubiri, ci omu iroho lyani', nzilembire n'enshagali erhi ye oruuma.

³¹ Oyo muntu anacifa ntyôla , n'olufu lwâge lwaba lwiganyo lwa burhwâli na lwa bworhere burhankayibagirwa oku misole n'oku lubaga lwoshi.

7

Bana nda na nnina wabo banigwa

¹ Muli ago mango banacigwârha bana nda balondana boshi na nnina wabo, mwâmi alonza okubasêza omu kubashurha eminyuli na ebikanyi by'e mpa-nzi mpu balye enyama y'engulube n'obwo enahânzibwe n'amarhegeko ga Nnâmahanga. ² Muguma muli bo anacirhenga omu kanwa, aderha oku izîno lya boshi erhi: «Bici ohunyire na bici walonza okumanya kuli rhwe? Rhulo-nzize rhufe erhi kwo ahâli h'okuvuna amarhegeko ga ba Larha.» ³ Omu buku-nizi bwâge, mwâmi anacirhegeka mpu emishirho y'ebyuma n'enyungu z'a mishi babidukumbuze . ⁴ Oku byanadukûmbuka ntyâla, anacirhegeka mpu batwe olulimi lw'olya waderbaga okw'izîno lya bene wabo, kandi mpu bagalimugogo-la oluhu lw'okw'irhwe, banamutwe ebirumbu omu masu ga bene wabo na nnina. ⁵ Erhi aba amalêmba, mwâmi arhegeka mpu bamuyegezagye hofi n'o-muliro anacidwîrhe ayîsa, mpu bamukalangire oku ngalingali anacidwîrhe ayîsa. Oku engalingali yakazâg'itumbûka mwo ehisimbu hinene bwenêne, nabo bene wabo boshi na nnina wabo bakazihânana omurhima mpu bafe' n'obu-rhwali mpu: ⁶ «Nyamuzinda Nnâmahanga adwîrhe abona, anarhufire bwonjo nka kulya Musa anakudesire omu lwimbo aham'irizemwo bwenêne oku "Ayi- sh'ibabalira abarbumisi bâge».

⁷ Erhi omurhanzi afa n'amalumwa ga bene agôla, owakabirhi naye bamuhi-ra muli galya malumwa erhi baba bamamugogola olubu lw'okw'irhwe haguma rr'e mviri bamudôsa erhi alya ngulube lya balekimubabaza omu birumbu by'omubiri gwâge byoshi. ⁸ Anacishuza omu lulimi lw'a babusi bâge , erhi: «Nanga!» Kwarhuma ababala ak'owa burhanzi. ⁹ Erhi akola arhengamwo omûka aderha erhi: «Eci cishafu wamarhukûlakwo omu buzîne bwa bano igulu, ci kwônene Mwâmi w'amahanga goshi ayishirhufûla arhuhe obuzîne burhabwa rhwamafâ erhi kulanga amarhegeko gâge kurhuma. »

¹⁰ Erhi oyôla afa, bababaza owa kasharhu. Owakazagibayirha ahûna oyo mwana mpu alerhe olulimi n' amaboko, naye anacibilerha duba duba. ¹¹ Anaciderha n'oburhwâli bwoshi, erhi: «ebi birumbu byâni nabihâbagwa n'Ow'empingu, ci nkolaga mbigayire erhi kulanga amarhegeko gâge kurhuma dangalire oku emwâge nashubiyîsh'ibikûla ». ¹² Mwâmi yêne n'aba bâli bo-shi ,basomerwa n'o burhwâli bw'oyôla mwana; wakag'igayaguza amalumwa.

¹³ Erhi ayus'ifâ, owa kani naye bamurhogeza muli galya malumwa. ¹⁴ E-mbere arhengemwo omûka aderha erhi: «Iragi lyâbo abayîrhwa n' abantu nka alangalire Nnâmahanga n'oku baci'yishifûlwa naye! Ci kuli we, orhakabona Obufûke bw'o buzîne bw'ensiku n'amango.»

¹⁵ Banacyîsha badwîrhe owa karhanu naye bamubabaza. ¹⁶ Ci anacimôlera mwâmi amasu aderha erhi: «Ciru akaba nâwe kufa wânafe, ogwerhe obuhashe omu bantu, n'oku olonzize kw'onajira, ci orhamanyaga mpu ishanja lirhu linakolaga lilekerirwe lwoshi na Nyamuzinda. ¹⁷ Kuli we olinde kwône, wabona kurhi obuhasbe bwâge bwakujugumya we n'iburha lyâwe.»

¹⁸ Enyuma zâge banacilerha owakalindarhu. Erhi akola ali omu kâga k'oku-fa aderha erhi: «Orharhebagwa: rhwene rhucilerhire okûla bulya rhwagomire Nyamuzinda; kwo kudwîrhe ebira by'okurhangaza byoshi. ¹⁹ Ci nâwe orhama-nyaga mpu orhakahanwa, ene olonza

okulwîsa Nyamuzinda.»

²⁰ Nnina wabo, mukazi wa kurhangâza bwenêne, anayôrha ntyôla buzira kuzunguluka irhwe, omu kubona abana bâge boshi bahwa omu lusiku luguma, analemba kulya kwoshi bulya alangalire Nnâmabanga. ²¹ Ngasi mwana wâge yeshi anakazimuha omurhima omu lulimi lw'emwabo n'enkengero nyinja oku murhima analanga bulya burbwâli bw'omurhima gw'omukazi w'okunali. ²² Akazibabwîra, erhi: «Ntmanyaga kurhi mwayîshaga omu nda yani arhali nie namuhaga iroho n'obuzîne, arhali nie namuhâga ebirumbu by'omubiri gwinyu. ²³ Lulema w'igulu, ye walemaga ngasi bûko bwa bantu, ye wanalemaga ebintu byoshi, amugalulira yêne oku bwonjo bwâge, amugalulira iroho n'obuzîne bu-lya mwamacigaya mwenene erhi kulonza okushimba amarhegeko gâge ku-rhuma.»

²⁴ Antiyokusi amanya mpu nyamukazi amamugayaguza, aclkebwa mpu nkaba omu binwa byâge muli eby'okumugayaguza. Oku olya murhorhò aciri mw'omûka, arhondêra okumuyinginga anamulaganya n'endahiro nzibu mpu omujira muny'iragi na mugale kulusha erhi ankaleka amarhegeko g'ababusi bâge, mpu anamujira mwira wâge amuhe n'emikolo minene omu cihugo. ²⁵ Kulya kuba olya mwana ebyôla binwa bya mwâmi arhabihiragamo ihuzihuzi, mwâmi arhondêra okubwîra nyamukazi mpu ahe omugala amahano gamuciza. ²⁶ Erhi aba amarhama amuyinginga, nyamukazi ayemêra oku aha omwana wâge amahano. ²⁷ Anacyêrekerera emunda omugala ali anadwîrhe ashekera oyôla mwisi, akabwîra omugala omu lulimi lw'ababusi bâge, erhi: «Mwana wâni ombere obwonjo nie nakuhêkaga myêzi mwenda omu nda yani, nie nakuyonsagya myâka isharhu, nie nakuleraga, nakulîsa nanakuhisa muli ogûla mujunja olimwo buno. ²⁸ Nkulahirize mwana wâni, olole empingu n'igulu, olole ebiba yo byoshi, omanyè oku Nyamuzinda abilemire arhakolesagya cici n'oku abantu nabo kwo banalemagwa ntyôla. ²⁹ Orhayobohaga oyôla mwisi, ci ohêke bakulu bâwe irenge, oyêmere ofe lyo nyishikushanga; mweshi na bakulu bâwe oku bwonjo bwa Nnâmahanga. ³⁰ Oku nyamukazi acidwîrhe aderha ntyala, nyamwana anaciderha erhi: «Bici mwacilinda? Ntanyakumva okwôla mwâmi antegesire; nashimba amarhegeko Musa asigiraga ba Larha. ³¹ Nawe we walonza kurhi wankalibuza Abayahudi n'amalumwa ga ngasi lubero, o-rhafume okuboko kwa Nyamuzinda. ³² Bulya rhwono, bubî bwa byâha birhu obûla bwarhuma rhwababazibwa okuli nk'oku. ³³ N'akaba omu kurhuhana n'okurhuyigiriza, Larha Nnâmahanga ozine alonzagya okurhuyumvisa muli kasanzi kasungunu, kurhi akunira, ci ashubiyumvanya n'abarhumisi bâge. ³⁴ Ci we ndyâlya na muntu mugalugalu omu bantu boshi, orhacibonaga o-rhanacivunaga okuli nka kw'isirhe okubona wajêjêrhwa n'obulangalire bw'okuyîrha abarhumisi ba Nnâmahanga. ³⁵ Bulya orhacifuma obuhane bw'Ogala-byoshi, olya oyishi ebintu byoshi. ³⁶ Bene wirhu, ene baba bamale-mbera amalumwa ga kasanzi kasungunu konene, bunôla bakola balungine na Nyamuzinda omu kalamo karhahwa; ci kuli we, hano Nyamuzinda akutwira olubanja wahâbwa obuhane bunakwânîne obucîbone bwâwe. ³⁷ Oku bwâni kuguma na bakulu bani, mpanyire omubirî gwâni n'obuzîne bwâni erhi ma-rhegeko g'ababusi bani garhuma, nsengire Nnâmahanga nti ababalire olubaga lwâge, anakuhise oku kuhamiriza oku yêne ye Nyamuzinda w'okuli hano oba wamarhang'ilibuka n'amalumwa n'ebi akurhimbakwo. ³⁸ Mâshi oburhe bwa Nyamuzinda rhwanali rhukwânîne, buyûrhire muli nie na muli bakulu bani o-bwali bwamafunyâza olulimi lwirhu !»

³⁹ Mwâmi ayâka n'obukunizi arhegeka mpu oyôla ababazibwe kulusha aba- bo, bulya okwôla anakazâg'imushekera kwamulumisize bwenêne. ⁴⁰ Oyola naye afa n'ogôla murhima gwâge gucire, acihira lwoshi omu maboko ga Nnâmahanga. ⁴¹ Buzindazinda nyamukazi naye afa enyuma ly'abana bâge bo-shi.

⁴² Erhali myanzi minyi eyôla oku biyêrekîre ebiryo by'abazimu n'amabî ga ngasi lubero g'Antiyokusi.

8

V. Okuyôbôla aka-Nyamuzinda n'okuhima kw'Abayahudi

Obuhimanyi burhanzi bwa Yuda Makabeyo

¹ Yuda Makabeyo boshi n'ababo bakaja banyombôkera omu bishagala budufu bajiremwo ihano haguma na bene wabo, baja bayushukakwo ngasi bandi banali bacigwerhe obushibirizi omu bwôrhere bw'Abayahudi. Ba-shûbûzanya ntyôla hofi ha bantu bihumbi ndarhu.

² Banakashenga Nnâmaha-nga mpu alange olubaga lwâge omu igulu lyoshi ludwîrhe lwahinagulwa n'ama-gulu, mpu anababalire n'aka-Nyamuzinda kage kahemulagwa n'abantu bagalu-galu, ³ mpu ababalire n'olubaga Iuli hofi h'okusherêzibwa, anayumvirhize omusengero gw'omuko gudwîrhe gwalakira emunda ali. ⁴ Mpu akengere kulya bayirhaga abana barhorhò koshi n'ebijâci bajaciragamwo izîno lyâge mpu ayêrekane obukunizi bwâge kuli abôla bantu babi boshi.

⁵ Erhi aba akola agwerhe engabo y'abantu, akola asimisire bwinja, bulya obukunizi bwa Nyakasane bwamahinduka bwonjo, ⁶ akaziyisha acihunike cali-gumiza oku lugo n'oku bishagala, abidûlike muliro, ahire abalanzi halya hantu bankanahash'ilangira, bashandabanya ntyôla abashombanyi mwandu. ⁷ Budu-fu lyo akazagigendilwa ntyôla. Emyanzi y'oburhwâli bwâge yalumira hoshi ho-shi.

Makabeyo acandabukakwo Nikanori n'ababo barhambo

⁸ Filipo arhalegamaga okubona kurhi oyôla muntu aja ayôloloka, oku okuhimana kwâge kuli kwa ngasi lusiku; anacyandikira Ptolemeyo, murha-mbo wa musirika w'e Sele-Sîriya n'e Fenisiya mpu arhabâle mwâmi. ⁹ Ptole-meyo arharhindiraga, arhuma Nikanori mugala wa Patrokle muguma w'omu barhonyi ba mwâmi, amuha n'engabo ya bantu bibumbi makumi abirhi barhe-ngaga omu mashanja manji mpu bagendimalîra olubaga lwa'Abayabudi lwo-shi; amuhirakwo Gorigiasi murhambo mukulu w'abasirika na mulenga bwenêne w'entambala.

¹⁰ Nikanori ali alangalîre ntyôla oku omu kuguza abajâ agwa-rha omu Buyahudi, alerhera mwâmi empyûlo yammagerha bihumbi bibirhi oyo mwâmi alicigwâsirwe okulyûla Abaroma.

¹¹ Anacyandikira duba duba ebi-shagala byanali oku burhambi bw'enyanja mpu bayishe bagule abaja b'Abayahudi, mpu ayishikabahâ bajâ makumi gali mwenda oku igerha liguma: A-rhali amanyire oku obubane bw'Ogala-hyoshi bwankamuyishira.

¹² Erhi Yuda ayumva oku Nikanori akola ali hofi, anacimanyisa ababo oku eyôla ngabo ekola ebali hôfi. ¹³ Oku bundi balya b'oburhwâli burhagwerhi ntege na balya barhalibagwerhe buyemêre oku bushinganyanya bwa Nnâmaha-nga, bacyâkira bacijira handi handi. ¹⁴ Abandi baguza ehi balibagwerhe ngasi ehi bali bacisigaline, na muli agôla mango erhi banashenga Nnâmahanga mpu alole abôla Nikanori ali amaguza ciru embere entambala erhondêre, ¹⁵ mpu ciru akaba arhali bonene barhumire, alole erya ndagâno alagananaga boshi n'ababusi babo, na bulya izîno lyâge litagatifu lyaderhirwe kuli bo.

¹⁶ Makabeyo erhi aba amashubûza balya boshi banali bacisigire; abaha omurhima mpu bamanye barharhinyaga omushombanyi, barhanarhemukaga embere z'ogwôla mwandu gw'amashanja gabarhabalire buzira igwarhiro ci mpu balwe n'oburhwâli, ¹⁷ mpu bakazibona kulya banyagagwa kwoshi n'abasi-rhe b'abagalugalu, bulya bahemula kwoshi ahantu hatagatifu, oku bahe-nyeraga olugo amaligo, balunyaga, balucêsa, n'engeso z'abashakulûza bazihiri-gisa. ¹⁸ Anaciderha erhi abôla hacîkubagira emirasano n'oburhwâli bwâbo; ci rhwono muli Nyamuzinda Ogala-byoshi olya wankahash'i'henangula na cima-nyiso ciguma abashombanyi birhu n'igulu lyoshi, oyôla he ruhiziremwo obula-ngalire bwirhu.

¹⁹ Anacibarhondôlera ebirhangazo Nyamuzinda ajirire ba sha-kulûza babo na kurhi amango ga Senakeribu, bihumbi igana na makumi gali munani gaherêrekeraga, ²⁰ kurhi omu ntambala Abayabudi batulagakwo Aba-nyagalati omu Babiloni, Abayahudi bakozagya eyôla ntambala bali bihumbi munani byonene baguma na bibumbi munani byashandabanya bibumbi igana na makumi abirhi g'abasbombanyi, oku burhabâle bwarhenga e mpingu, banacyiunguka bwenêne.

²¹ Erhi aba amabaha omurhima ntyôla amanabayemeza okufira ama-rhegeko n'ecibugo câbo, engabo yâge ayigaba mwo bikêmbé bini. ²² Kuli ngasi cikembe ahirakwo mwenewabo muguma mpu acikulire, bo Simoni, Yozefu na Yonatani, akaba ngasi muguma cihumbi na

magana arhanu ga bantu. ²³ A-rhegeka mpu Ezra asome omu Citabu Citagatifu; n'erhi aba amabahà akanwa balwamwo, erhi: «oku burhabâle bwa Nyamuzinda!», anacirhòla ecikêmbé ca burhanzi anacîrîhunika wa burhangiriza kuli Nikanori. ²⁴ Ogala-byoshi aba-rhabala, bayirha kulusha bibumbi mwenda bya basbombanyi, babahirakwo ebibande na banji omu bantu ba Nikanori, bafunyâla bakûla omulindi bayâka. ²⁵ Banacinyaga n'ensaranga za balya bali bayishire mpu babagule. Erhi bayus'ikungusha ababisha kulî bwenêre, ²⁶ bashubiyisha bahindamusire, ama-ngo gabacika bulya gali malaliro ga Sabato; co carhumire barhacibasbimbulula. ²⁷ Erhi baba bamatungôla bamanarhòla emirasano y'abashombanyi, barha- ngira okukuza olwa Sabato, bakuza banavuga Nnâmahanga omunkwa ye wabalikûzagya omu kubayêreka ecimanyiso cirhanzi c'olukogo lwâge. ²⁸ Erhi olwa Sabato lugera, banacigabira ngasi banyazirwe ebintu byâbo, kuli erya mi-nyago; bahà abakana n'enfûzi, nabo bonene n'abana babo bagabâna e- byasigalaga. ²⁹ Erhi okwôla kuhwa, boshi n'izu liguma basengera Nyakasane Munyabwonjo mpu ababalire lwoshi abarhumisi bâge.

Timoteyo na Bakidesi bahimwa

³⁰ Bashubiyîrha bandi bibumbi makumi abirhi omu ngabo yali edwirhwe na Timoteyo boshi na Bakidesi, banarhòla enyumpa zâbo nzibunzibu z'okulwira- mwo. Bagabâna eminyago yâbo bayitwamo bigabi bibirhi: cigabi ciguma kuli bo bonene n'ecindi oku nfûzi n'abakana, n'abalinyazirwe ebyâbo boshi n'aba-shosi. ³¹ Banacirhòla emirasano yâbo bayibîka bwinjinja ahantu hakwânîne, e-byasigalaga oku minyago banacibihêka e Yeruzalemu. ³² Bayîrha omusirika w'omurhambo w'Abaharabu wali lusize Timoteyo; ali muntu mubi bwenêne, ali amajirira Abayahudi mabi manji. ³³ Agôla mango oku bali bajir'olusiku lukulu lw'okwôla kuhimana kwabo, Kalisteni n'ababo baguma, bwo bayôcagya emihango mitagatifu y'aka-Nyamuzinda, erhi baba bamayâkira omu hiyumpa hisungunu, babayôkera mulya hiyumpa, ntyôla abôla bantu bahâbwa oluhe-mbo lw'amabî gâbo.

Nikanori abunga anacîyûnjuza

³⁴ Olya Nikanori, kaheza-ngabo wali wamayumvikana na barhimbûzi cihu-mbi mpu abagulize Abayahudi, ³⁵ abantu akag'icikebwa mpu bali ngonyi ba-mubonêsa nshonyi oku burhabâle bwa Nnâmahanga. Nikanori ahogola emya-mbalo yâge y'obukulu anarhòla enjira aja asheshera omu mashwa nka mujâ wayâka, buzirakulusibwa n'omuntu, ajogonjera yenene omu Antiyokiya, a-rhanacigwerhi bulangalire buci bw'okubona engabo yâge. ³⁶ Owalihizire mpu ayishiyunjuliza empongano mwâmi aligwâsirwe okuhongera Abaroma omu kuguza abajâ b'e Yeruzalemu, ye wajirage amanyisa boshi oku Abayahudi bajira obalwira, n'okwôla kwo kurhuma barhankagagajwa, bulya banashimbe amarhegeko bahâbagwa.

9

Okufa kwa Antiyokusi Epifani

¹ Muli agôla mango, Antiyokusi ayagaluka omu nshonyi, arhenga omu bihugo by'e Persi. ² Bulya erhi aba amaja omu lugo luderhwa Persepoli a-rhangira okugendihagula ebirugu by'aka-Nyamuzinda n'okunyaga olugo, kuli okwo engabo yashagamuka yazukira oku mirasano, Antiyokusi acândabukwa-kwo, akubûka n'enshonyi. ³ Amango ali omu cihugo c'Ekbatani bamubwîra kurhi byabire kuli Nikanori n'oku ngabo ya Timoteyo. ⁴ Yeshi oburhe bwamu-gwârha bwalonzimuyirha, akalonza kurhi acihòla oku Bayahudi kuli balya ba-rhumaga ayâka. Arhegeka owaja agendêsa engâlè yâge mpu alikûle buzira kuyimanga lyo bakanya, n'obwo buciranuzi bwa Nyamuzinda bwali bumuhârhine, bulya ayishaga ahiga omu buciyoni bwâge erhi: «Hano mpika aha Yeruzalemu, olugo lwoshi nalujira nshinda ya Bayahudi. ⁵ Ci, Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, abona ngasi kantu, amurhimbakwo erhabonekana e- rhanayishi bafumu. Oku anayusihiga ebyôla ayumva amalumwa garhankabona bufumu omunda, bakerêrhera. ⁶ Okwôla kwo anali ashingânîne, bulya agezize abandî mw'omusisi n'amalibuko ga ngasi lubero, galya garhankamanyiderhwa. Ci obucîbone bwâge burhaderhaga mpu bwankanyihakwo. ⁷ Ngasi mango, muli obôla bucibone, erhi

n'obukunizi bwâge bwaja bwaluga anayisha ahigira Abayahudi anayisha arhegeka mpu bakanye duba, lero caligumiza ahirima kw'erya ngâlè yayishaga yabomborogana bulibirha, n'okwôla ahirimaga kwali kubi kuhika ebirumbu by'omubiri gwâge byoshi byalemala.⁸ Owayishaga ama-nya omu bucîbone bwâge mpu nkaba anarhegeka omulaba gw'omu nyanja, owajaga akengêra mpu nkaba yeki anagerera amarhwehwe g'entôndo omu munzani, lero akwebwa okw'idabo, bamujagajagira oku ncingo. Okwo kwayê rekana obuhashe bwa Nyamuzinda embere z'abantu boshi.⁹ Ciru omubiri gw'eyôla ndyâlya gwakazirhengamwo emivunyu, oku acizine, omubiri gwâge gwakazivonyôngoka, eminyafu yakavônyoka omu malumwa manji bwenêne n'akabayo kayishaga kamurbenga mwo kakayihika engabo yoshi.¹⁰ N'oyôla wayishaga wamanya embere mpu nkaba anahuma oku nyenyêzi z'emalunga, lero abula ciru owankamuhêka erhi kabayo kage karhuma.

¹¹ Lero erhi ayumva yeshi amayuyûkirwa, arhondêra okurhengamwo bulya bucîbone bwâge, arhondêra okubona ebintu byoshi bwinja erhi munyuli gwa Nnâmahanga gwakazagiyushûla ago malumwa gurhuma.¹² N'ebwa kuba ciru na yêne arhankacilembire ebyôla bihulu, aderha, erhi: «kukwânîne okucihira idako Iya Nyamuzinda, kunali busha okucigerera kuli ye erhi okucigerera oku bunyamuzindaⁿ bwâge». ¹³ Ci kwône eyôla ndyâlya yakazishenga Nyakasane orha-nkacimubabalira, ¹⁴ alagânana agôla mango mpu aleka olugo lutagatifu buzira kadugundu, lulya alibirhiragayo mpu alujira bwamwa analuhindule nshinda, ¹⁵ ye wahigaga mpu kuhika Abayahudi abajire nka bagreki, mpu irhondo ba-rhabonaga aha babishwa, mpu bakabulirwe erubala bone abana babo nka nyama zikwebwa erubala mpu ebinyunyi n'ensimba zirye. ¹⁶ Alagânana mpu ayishihira enterekêro nyinginja muli kalya ka-Nyamuzinda katagatifu arha-ngigihagula, mpu ciru agalula binji kulusha birya birugu bitagatifu ayankaga, mpu yêne agule ngasi binayêrekîre enterekêro. ¹⁷ Ciru mpu yêne ahinduke muyahudi anaje agera ngasi hantu n'okumanyisa obuhashe bwa Nyamuzinda.

Antiyokusi ayandika amaruba arhumira Abayabudi

¹⁸ Kulya kuba amalumwa gâge garharhuliriraga, bulya alikwo akanwa ka Nyakasane, erhi abona oku ntaho acilangalire, ayandikira Abayabudi agala maruba gakulikire gali gayandisirwe nka musengero n'ebinwa byalimwo by'e- bira:

¹⁹ «Oku Bayahudi bakengwa, oku banyacihugo, akalamo n'omurhûla gwa mwâmi Antiyokusi. ²⁰ Akaba mweshi muyosire bwinja kuguma n'abana binyu, akaba ebintu binyu bigendesire bwinja nk'okumwankanacifinja, mvuzire omunkwa bwenêne, mpizire obulangalire bwâni empingu. ²¹ Oku bwâni niono, ndambukire oku ncingo buzira misi miki, ndwîrhe nake-ngêra n'ecifufu emurhima obukuze, irenge nabonaga mwanyêreka emwinyu. Ganôla mango narhenga omu bihugo by'e Persi n'obula namagogomerwa n'endwala, mbwîne oku kuli kwinja okushibirira omurhûla gwa ngasi muguma. ²² Arhali ebwa kuba namakumba omurhima, kali ngwerhe obulangalire bw'okurhenga muli eyira ndwâla. ²³ Ci, omu kubona amango larha ajanaga e- ngabo yâge omu bihugo by'enyanya, asiga amanyisize ndi wankayîma omu byâge, ²⁴ mpu Iyo nk'obuhanya erhi bwankayisha, nisi erhi gundigundi mwanzi mugalugalu, abantu boshi b'omu cihugo erhi bakamanya oku bayîmisire balekijamwo akavango. ²⁵ N'omu kubona oku abâmi rhuyûbakinwe nabo, bo-shi n'abaluzi b'abalungu, badwîrhe bayunjayunja amango, co cirhumire ndesi-re oku mugala wâni Antiyokusi ye mwâmi, oyu nakazagisigira banji muli mwe amango najaga nageragera omu bihugo byâni by'enyanya, nambakômêrize ye, nnamuyandikire agâla maruba mayandike ahâla. ²⁶ Mmuhunyire nnansengire nti ngasi muguma omu kukengera aminja namujirire yêne nisi erhi n'abandi caligumiza, obukenge mungwerhekwo munabulange kuli mugala wâni. ²⁷ Bu-lyâ ndangalire nti akanashimba obulonza bwâni bwinja, mwalama mweshi naye n'omurhûla.»

²⁸ Ntyôla kwo oyôla kaheza, eyôla ncuku, omu kulabanjira n'amalumwa madarhi, agali nka

9.12 «bunyamuzinda» bwa Nnâmahanga, kwo kuba ye walemaga yena rhegeka byoshi; hali obumuntu bwirhu rhwe bantu rhumushiga bulya rhwahabagwa obuzîne, rhumoleka obwo bwinja n'obulenga bw'obunyamuzinda bwa Nnâmahanga Ishe Omugala na Mûka Mwimana, bwo buguma bwa Nyamuzinda muguma dolodolo, lola Yesha'yahu 45

galya ajaga alibuzamwo abandi, ntyôla kwo afirire omu cihugo c'ihanga, afira omu ntôndo, ayirhwa n'obubanya budarhi. ²⁹ Filipo wali mwira wâge wa kurhenga mira e burho bwâbo, ayisha alusize ecirunda câge ci erhi aciyôboha omugala Antiyokusi, aciyakira e Mîsiri emwa Ptolemeyo Filo- metori.

10

Aka-Nyamuzinda kacêsibwa

¹ Oku bundi Yuda Makabeyo boshi n'ababo barhondêra okushakûlula aka-Nyamuzinda n'olugo. ² Bashâba empêro z'abapagani balî bamayuûbaka omu mihanda n'omu hantu hatagatifu. ³ Ntyo erhi baba bamacêsa ahantu hatagatifu, bashubiyûbaka olundi luhêrero, kandi balasha omuliro omu ibuye, bayanka kuli gulya muliro bakagukoleza oku nterekêro, erhi baligi na myâka ibirhi barhajira ntyôla, barhondêra okutumbûsa enshangi, okukongêza amata-ra, n'okurherekêra emigati. ⁴ Erhi baba bamayûsa okwôla, bafukamiriza, bashenga Nnâmahanga mpu mâshi irhondo arhacibarhumiraga mabi ga bene agôla, n'erhi kandi bankashubihirima, mpu mâshi anabahanûle n'olukogo, amanye arhacibahânaga omu maboko g'abashombanyi. ⁵ Olusiku aka-Nyamu- inda kahemulagwa n'abashombanyi, olwo lusiku lwo kanacêsibwemwo, zali omu nsiku makumi abirhi n'irhanu z'omwêzi gwa Kisleu (cambasè). ⁶ Boshi bageza nsiku munani erhi bajira olwo lusiku lukulu, nka kulya banajira oku lusiku lukulu lw'Amahêma, bakakengera oku harhacigera nsiku erhi badwîrhe balâla omu ntôndo, omu lwâla nka nsimba z'erubala. ⁷ Co carhumaga erhi baba bamayambala ebishâkè n'amashami g'emirhi minjinja, n'emishugushugu omu nfune, barhondêra okukuza n'enyimbo olya wabahâga obulyo bw'oku-shubicêsa ahantu hatagatifu. ⁸ Banaciyandika irhegeko, banalimanyisa omu cihugo coshi mpu ngasi Muyabudi akazikuza ngasi mwâka ezôla nsiku.

VI. Yuda alwîsa abalungu na Lisiyasi murhwâli wa Epatori

⁹ Byanaciba ntyôla aha kufa kwa Antiyokusi oderhwa Epifani. ¹⁰ Rhukola-ga rhwaderha oku biyêrekîre Antiyokusi Epatori, mugala w'eyôla ndyâlya, rhwanashambâla hitya oku mabi gadwirhwe n'eyôla ntambala.

Omurhondêro gw'obwâmi bwa Antiyokusi Epatori

¹¹ Erhi anaja oku ntebe, ayirukira ajira Lisiyasi murhindisi w'ebintu byâge byoshi, ye wanaligi murhambo w'e Sele-Sîriya n'e Fenisiya. ¹² Kulya kuba P-tolemeyo oderhwa Makroni ye wali murhangiriza w'okubona kurhi Abayahudi badwîrhe balibuzibwa, alonza okubarhegeka n'obushinganyanya n'omurhûla. ¹³ Okwôla kwarhuma agend'ishobekwa bushabusha n'abîra ba mwâmi emunda Epatori ali; na kandi ngasi mango bakazimuderha mulenzi bulya alesire Cipro alangisisagwa na Filometori, n'oku alunganaga na Antiyokusi Epifani, erhi abona oku kuli kwa busha okulama buzira irenge aciha obwôge afa.

Gorigiyasi n'enkuta z'e Idumeya

¹⁴ Oku Gorigiyasi anaba murhambo w'engabo y'abalwi ntyâla, arhola emi-rhwe y'okujuhwa na ngasi mango akalonza obulyo bw'okulwîsa Abayahudi. ¹⁵ Kuguma naye, abantu b'e Idumeya, bulya bali bagwerh'enyumpa nzibu nzibu z'okulwiramwo zanali ahantu hinja, nabo bakayôrhabalibuzi Abayahu-di; bakayankirira ngasi banakazagiyisha bayâka e Yeruzalemu, bakayôrha ba-sholoshonza Abayahudi. ¹⁶ Abantu ba Makabeyo erhi baba bamashenga boshi haguma mpu Nyamuzinda abarhabale, bahamira kuli ziryâ nyumpa nzibunzibu z'ab'e Idumeya. ¹⁷ Bazirhabâlira n'oburhwâli bunene, bazinyaga, banaca- ndabukakwo abakazagilwira omu byôgo boshi; bakanigûza ngasi yeshi wanakazagirhinda omu maboko gâbo, bayîrha bantu bihumbi makumi abirhi na kulusha. ¹⁸ Bantu bihumbi mwenda bayâkira omu mitungo ibirhi mizibuzibu bahêkamwo n'ebi bakwaninemwo byoshi. ¹⁹ Makabeyo asiga halya Simoni na Yozefu boshi na Zakeyo na ngabo erhali nyi mpu babalinguze, naye akanya aj'ahandi h'okurhabâlira kwa dubaduba. ²⁰ Ci abantu ba Simoni, barhebwa omu kuziga ensaranga na baguma muli balya bali bayâkire omu mitungo. Erhi baba bamahôngerwa

mafundo bihumbi makumi gali nda, balêka baguma muli bo mpu bayâke. ²¹ Erhi bamanyisa Makabeyo okwôla byabire, ahamagala ihano ly'abarhambo bâge, ashobeka balya bantu mpu kurhi bajagiguza bene wabo, omu kuhôngerwa ensaranga balikûla abashombanyi. ²² Oku bundi anacirhegeka mpu bayîrhe abôla bantu balenganyagya ntyôla, ho na halya a-rhola erya mitungo oku yanali ibirhi. ²³ Agendesa bwinja omukolo gwâge gw'okulwa, ayîrhirira muli erya mitungo yombi bantu bihumbi makumi abirhi na kulusha.

Okuhimwa n'okufa kwa Timoteyo

²⁴ Ci kwônene Timoteyo olya warhangig'ihimwa embere na Abayahudi, e-rhi aba amashubishubûza omwandu gw'abasirika b'omu bindi bihugo amanagend'irhiza abasirika banyakulwira oku nfarasi omu Aziya, ayîsha akola ali humbarhaza Obuyahudi n'emirasano yâge. ²⁵ Erhi bayumva oku ayîruka, abantu ba Makabeyo barhondêra okushenga Nyamuzinda, bacishîga oluvu o-mw'irhwe, bayambala na sunzu. ²⁶ Agôla mango bali embere za Nyamuzinda, bakazishenga banafukamire embere z'oluhêrero mpu Nyamuzinda arhabâle, mpu abe mushombanyi w'abashombanyi babo nka kulya irhegeko linalaga- nyire.

²⁷ Erhi bayûsa okushenga, barhola emirasano yâbo bayiyegûla n'olugo, erhi bahika hofi n'abashombanyi, bayimanga. ²⁸ Erhi izûba lishalâla, bakoza enta- mbala olunda n'olundi, baguma bacîkubagira bwenêne oburhabâle bwa Nyamuzinda kulusha obulenga bw'amatumu, abandi bacîkubagira emisi yâbo yonene. ²⁹ Erhi entambala ekula abashombanyi babona kurheng'emalunga, ba-ntu barhanu bali oku nfarasi banayisha balaza nka nkuba, baja embere z'e- ngabo y'Abayahudi, ezo nfarasi erhi zirimwo ebyuma by'amasholo. ³⁰ Babirhi mulibo erhi baba bamahira Makabeyo ekarhi kabo, bamucikiriza n'emirasano yâbo mpu arhag'ibandwa, na muli agôla mango bakaz'ibanda abashombanyi e- myampi n'emilazo baturha, barhemuka boshi bagukumuka. ³¹ Bantu bihumbi makumi abirhi na magana arhanu omu banyakulambagirira amagulu, n'abandi banyakulwira oku nfarasi magana gali ndarhu bafa ntyo olwo lusiku. ³² Timoteyo ayakira ahantu hazibuhazibu haderhwa Gazara, aha omukulu w'abasirika bâge w'entwâli ye Kereasi ali. ³³ Abantu ba Makabeyo n'oburhwâli bunene bagorha ahôla nsiku inni. ³⁴ Ebwa kucîkubagira ahôla balî, barhondêra okuja-cira Nnâmahanga n'okuderha ebinwa bigalugalu. ³⁵ Erhi olusiku lwa karhanu lucânûla, bana ba misole makumi abirhi omu bantu ba Makabeyo erhi balumwa n'ebyôla bijâci, bahamira n'oburhwâli bw'akirumè oku cogo n'obukali buli nka bwa nsimba, bayîsha baturmirha eyi n'eyi ngasi yeshi banashimanaga e- mbere zâbo. ³⁶ Abandi bashona barhêra abôla bali bagosirwe omu kugerera olundi lunda, badûlika omuliro kulya mitungo batwana ebibêye. bayôkerakwo balya bakazâg'ijacira Nnâmahanga; abandi babasa enyumvi, baha eyindi nga-bo yalisigîre aha yagera, banacinyaga lulya lugo. ³⁷ Erhi bashimana Timoteyo acîfulisire omu iriba, bamuyirhiraho boshi na mwene wâbo Kereasi na Apolo-fani. ³⁸ Erhi bayusihima ntyo, bakuza Nnâmahanga n'enyimbo banavuga omu-nkwa emw'Owabumbaga Israheli minja anamuha oburhwâli.

11

Entumba ntanzi ya Lisiyasi

¹ Erhi kugera nsiku nsungunu, Lisiyasi wali mulezi na mwene wâbo mwâmi, na mwimangizi w'amahano g'oburhegesi bwâge goshi, asho-mbwa erhi ebyôla byabaga birhuma, ² anacishubûza hofi ha bantu bihumbi makumi gali munani n'abanyakulwira oku nfarasi bâge boshi anacija emw'Aba-yahudi, erhi alangalire mpu ahindula echugo citagatifu cibe cihugo cirhegeke n'Abagreki. ³ Mpu ayishijira aka-Nyamuzinda kakajira empongano nka kula ezindi nyumpa z'oburherekêre zinajira omu cihugo n'okuguza ngasi mwâka ecikono c'omudâhwa mukulu; buzira kulola obukulu n'obuhashe bwa Nyamu-zinda. ⁴ Ayishaga acikubagire ebihumbi by'abasirika bâge bagenda n'amagulu, n'ebihumbi by'abandi bagenda oku nfarasi n'amakumi gâge gali munani g'e-njavu.

⁵ Erhi ahika omu Buyahudi, anahika hofi ha Betisuri, lugo luyûbake buzibu Iuli hantu ha bilometri birhanu kurhenga e Yeruzalemu, anacigiorha. ⁶ Erhi abantu ba Makabeyo bayumva

oku Lisiyasi anagosire olugo lukomezibwe nytôla, boshi n'olubaga mpu Nyakasane abarhumire Malahika wâge ayiîshiyokola Israheli. ⁷ Makabeyo ye murhangiriza arhôla emirasano yâge anaci-bwîra ababo mpu bahale amagala bagendirhabâla bene wabo. ⁸ Boshi bayimu-ka caligumiza n'oburhwâli bunene, n'erhi ahika halya bakazâg'ilangira Yeruza-lemu, nyakulwira oku nfarasi oyambirhe ebyeru ababonekera, abaja embere abashokolera ayiîha agarambanya emirasano y'amasholo. ⁹ Oku bundi boshi banacikuza Nyamuzinda w'obwonjo, banaciyumva oburhwâli kulusha omu murhima gwâbo, bantu bali n'oburhwâli bw'okulwîsa arhali abantu bonene ci na ziryâ nsimba nkali n'okurhulungula ebyôgo by'ebyûma. ¹⁰ Banaciÿîsha ba-rhabire kanyamulongo k'amatabâro na bulya burhabâle bwâbo bwarhenga e mpingu, oku bwonjo bwa Nnâmahanga. ¹¹ Caligumiza nka kula entale enaruûkûza bacirhulumbika oku bashombanyi, babalambikamwo bantu bihumbi iku-mi na ciguma, na banyakulwira oku nfarasi, cihumbi na magana gali ndarhu, n'abandi babakûlakw'omulindi. ¹² Banji mulibo bayâka erhi banali babande, bakazijandika emirasano yâbo; Lisiyasi yenene ashugunuka n'enshonyi nnene bwenêne.

Lisiyasi ayumvanya n' Abayahudi. Amaruba ani g'obumvikane

¹³ Ci kwône bulya arhâli muntu obuzire obukengere, arhanya kuli okwôla anahimagwa abona oku Abayahudi barhankahimwa bulya Nyamuzinda adwi-rhe abalwira. ¹⁴ Arhumiza mpu bayumvanye omu bushinganyanya, alagânana mpu agend'iyemêza mwâmi abe mwira wabo. ¹⁵ Makabeyo anaciÿemera ebyôla Lisiyasi alagânaga, erhi bunguke bw'olubaga burhuma. Ebwa kuba ngasi ebi Makabeyo anali ayandikire Lisiyasi biyêrekîre Abayahudi, mwâmi anacibiye-mêra.

¹⁶ Amaruba Lisiyasi aliyandikire Abayahudi kwo gali mayandike ntyâla:

«Omusingo gwa Lisiyasi oku lubaga lw'Abayahudi: ¹⁷ Yowane na Absalomu mwâli muntumire ene baba bamampa galya maruba mwâli mwamakondora- kwo, bampûna mpu ngalule amashuzo kuli ebyôla binwa. ¹⁸ Ngasi byoshi byanali bigwâsirwe okuhika emwa mwâmi namumanyisizebyo anayemêra ngasi byankanayemêrirwe. ¹⁹ Erhi mwankasera oku bworhere bw'ecihugo nani nanacihangana okummulongeza birya binakwânîne. ²⁰ Oku hindi by'obukomo-komo, narhegesire abantu mwâli murhumire boshi n'ezani ntumwa nti mubi-shambâlekwo mweshi. ²¹ Muyôrhe bwinja. Mwaka gw'igana, na makumi anni na munani, omu nsiku makumi abirhi n'inni, omu mwêzi gwa Dioskore.»

²² Amaruba ga mwâmi Antiyokusi kwo galidesire ntyala:

«Omusingo gwa Mwâmi Antiyokusi kuli mwene wâbo Lisiyasi! ²³ Ebwa kuba larha acijirire omu nnâma, rhwono omu kulonza nti balya boshi banali b'omu bwâmi bwirhu bakole emirimo yâbo n'omurhûla, ²⁴ n'omu kuyumva oku Abayahudi ba-rhayemire nk'oku larha anali alonzize, mpu barhole engeso z'obugreki, ci mpu balonzize okuyôrhana engeso zâbo bone na bone, banakaziÿôrha bashimba amarhegeko gâbo, ²⁵ omu kulonza nti olôla lubaga nalwo lurhabonaga kavango kaci, rhurhegesirwe nti rhubagalulire aka-Nyamuzinda kabo, banalame omu kushimba obworhere bwa bashakulûza babo. ²⁶ Kuziga kwanaba kwinja oku-rhuma emwabo entumwa yajibahà omukono, lyo hano bamanya obulonza bwi-rhu, babe n'omurhima gw'obulungalire, banahiribanye emirimo yâbo n'obu-shagaluke. »

²⁷ Amaruba ga mwâmi oku Bayahudi ko gali gayandisirwe ntya:

«Oku Nnâ-ma y'Abayahudi, n'oku bandi Bayahudi, omusingo gwa mwâmi. ²⁸ Akaba munayôsire bwinja, bulya ko rhunacifinja, na niru rhwene rhuzibubire. ²⁹ Me-nelasi arhumanyisize omwifinjo gwinyu gw'okuhiribanya emirimo yinyu, ³⁰ abankanalikûla kuhika oku lusiku lwa makumi asharhu lw'omwêzi gwa Sa-ntike, (kasi-kiru kazinda) rhubalaganyize oku baba n'omurhûla. ³¹ Abayabudi bakazilya ebiryo byâbo, banashimbe amarhegeko gâbo nk'oku byanali e-mbere, buzira kubamwo owalibuzibwa mpu anavunyire irhegeko lilebe omu kurhalimanya. ³² Mmurhumîre Menelasi nti ayishimmubwîra murhimûkwe. ³³ Muyorhe bwinja. Mwaka gw'igana na makumi anni na munani omu nsiku ikumi n'irhanu z'omwêzi gwa Santike (mwêzi gwa kabirhi).»

³⁴ Abaroma nabo banaciÿandikira Abayabudi amaruba gali mayandike ntyâla:

«Kwintusi Memiyusi na Titusi Maniliyusi, barhambo b'Abaroma, oku lubaga lwoshi

Iw'Abayahudi, musingo! ³⁵ Ebintu Lisiyasi mwene wâbo mwâmi abayemêreraga nirbu rhubayemerirebyo. ³⁶ Na kuli birya anaderhaga mpu a-rhang'idôsa mwâmi, murhurhumire muntu muguma buzira kulegama, hano muba mwamarhang'ibigeramwo, lyo rhubihugûlira mwâmi okunamukwânîne, bulya rhwaja e Antiyokiya. ³⁷ Kuziga mujire duba, mulike entumwa, bayishirhumanyisa nirhu entanya zinyu. ³⁸ Muyôrhe bwinja, mwâka gw'igana na makumi anni na munani, omu nsiku ikumi n'irhanu za Dioskore (mwêzi gwa kabirhi)^o.»

12

Obubî bw'olubaga Iw'e Yope n'e Yamuniya

¹ Erhi baba bamayumvanya, Lisiyasi ashubira oku bwâmi, nabo Abayahudi barhangira okuhinga amashwa gâbo. ² Ci kwône, baguma omu bakulu b'abasirika balî eyôla munda: Timoteyo, Apolonyusi mwene Geneyusi kuguma na Yeronimusi boshi na Demofoni, na kuhirakwo Nikanori murhambo w'e Cipro, bakahûguga Abayahudi barhazigaga balama n'omu-rhûla.

³ Abantu b'eYope banacijira obu bubî bukulikîre. Banacilâlîka Abayahudi bayûbaka emwabo boshi na bakabo n'abana babo, mpu baje omu mârho babarheganyize nka kulya barhagwerhi kafulo ciru n'akasungunu kulibo. ⁴ Ci kwo-nene, bajiraga ntyo oku muhigo gwali erhi gwarhôtirwe n'olugo. Abayahudi banaciyemêra, nka bantu balonza omurhûla; barhâlî bacikebirwe cici: ci erhi bahika omu karhî k'enyanya babazisa: bâli nka magana abirhi na kulusha.

⁵ Erhi Yuda amanya obwôla bubî bwajiriragwa bene wabo, agendimanyisa ababo. ⁶ N'erhi baba bamashenga Nyamuzinda, ye muciranuzi mushinganya-nya, arhabalire abôla bayirhaga bene wabo. Enyumpa zali okw'izîko azidûlîka muliro budufu, amârho gâbo nago agayôca, anacinaguza n'abalonzagya okuyaâkira eyôla munda. ⁷ Ebwa kuba olugo lwâlî luhamike acigendera ci erhi anaci-gwerhe omuhigo gw'okushub'igaluka n'okuherêrekeza olugo lw'abôla bantu b'e Yope lwoshi. ⁸ Erhi amanya oku abantu b'e Yamuniya nabo bagwerhe omuhigo gw'okujirira Abayahudi bayûbaka emwabo nk'okwôla abôla babajiri-raga, ⁹ Yuda naye abarhêra budufu, abo b'eYamuniya. Ayôca izîko n'amârho gâbo kuhika engulumira yakazibonekana e Yeruzalemu yakamoleka yo n'o-bwo bâlî kulî nabo bantu ha lugendo lwa stadi magana abirhi na makumi anni.

Olugo lwa Galadi lwarhêrwa

¹⁰ Oku aciyegûla n'abo stadi mwenda, akolaga ashimbire Timoteyo, Abaha-rabu bamurhêra hofi bantu bihumbi birhanu na kulusha bagenda n'amagulu, na banyakulwira oku nfarasi magana arhanu. ¹¹ Entambala yalûbwa akanta-shakûlulwa wa! Ci oku burhabâle bwa Nyamuzinda Ogala-byoshi, Yuda n'aba-bo bahima ezôla nzunguzi z'omw'irûngu. Oku zahimwa ntyôla, zahûna Yuda mpu abalambûlirage kw'okuboko kulyo, bamulaganya oku bamuhyûlira ebi-shwekwa, n'oku bâcimukwanane omu bindi bintu. ¹² Yuda anaciyumva oku neci bânacimukwanane oku bindi bintu, ayemêra okubaha omurhûla n'erhi baba bamahânana ecigasha (mukono) bashubir'emwa babwê.

¹³ Oku bundi Yuda anacirhabâlira olugo luyûbakirwe buzibuzibu n'ecôgo c'emitungo mihamu na mizibu, lunayûbasirwe n'abantu ba ngasi bûko; izno ly'olwo lugo ye Kaspini. ¹⁴ Abôla bâli bagosirwe, omu kucîkubagira obuhamu bw'ebyôgo byâbo n'obunji bw'ebiryo bâli bamahaka, babula obukenge oku ba-ntu ba Yuda, bakabajacira, ciru n'okubahehêrera n'okubabwîra ebindi binwa bigalugalu. ¹⁵ Abantu ba Yuda erhi baba bamashenga Nyakasane w'igulu lyo-shi, olya wahongolaga ebyôgo bya Yuda buzira ngandabuzi nisi erhi masini g'amatabâro, bacihonda kwo lulya lugo n'oburhwâlî bunene. ¹⁶ Erhi baba bamarhôla olugo, bayîrhamwo bantu banji, babahungumula okurhankade-rhwa, kuhika eciyanja cigali cali mw'olwo lugo calinziba nk'eciyunjwire n'olwîfshi lw'omuko.

^o**11.38** Omwêzi gwa «Dioskore» omu cilatini guli mwêzi gwa «Santike» omu cigereki (11, 33).

Enturnba y'oku Karnioni

¹⁷ Omu kurhenga ahôla, lugendo lwa stadi magana galinda, bahika aha Caraka, emwa Abayahudi baderhwa ba Tobiani. ¹⁸ Barhacishimanaga Timo-teyo ahôla hantu, àli amaharhenga buzira kubarhabâla ci kwônene asigaho e-ntwâli zahalanga buzibu. ¹⁹ Ci babirhi omu barhambo b'abalwi ba Yuda, Dosi-teyo na Sosipateri bagend'imalîra eyôla ngabo Timoteyo asigaga ahôla, yâli ya bantu bihumbi ikumi. ²⁰ Olunda lwâge Makabeyo erhi aba amagaba engao bikêmbe bikêmbe aha abôla barhambo b'abasirika okurhegeka ebyôla bike-mbe. Naye yêne akanya aja afûkula Timoteyo walirhabire n'engabo y'abasirika bagenda n'amagulu bihumbi igana na makumi abirhi na bihumbi bibirhi na magana arhanu ga banyakulwira oku nfarasi. ²¹ Erhi amanya oku Yuda akola ali hofi habo, Timoteyo aba ashokoza abakazi, abana n'ebindi birugu byasigalaga, olunda luderbwa Karnioni, cali cihugo cirbankalwisibwe, bulya okujamwo kwâli kuzibu erhi kuba n'orhujira rhutya-rhutya rhwa misima omwôla lugo lwoshi. ²² Erhi ecikêmbe cirhanzi ca Yuda cipamuka; obôba n'entemu ya-ribukira oku bashombanyi. Boshi bafuduka banayôboba bwenêne okubona Olya-obona-byoshi amaciyalagaza embere zâbo, boshi bakanyiriza bayâkira myabu myabu kuhika bonene barhondêra okutumirhana n'okunigana n'engoôrho zâbo bonene. ²³ Yuda abakulikira luminomino aj'anigûza ezo nshabu, kubika abayirhamwo bantu bibumbi makumi asharhu. ²⁴ Timoteyo yêne arhibukira omu maboko g'abasirika ba Dositeyo na Sosipateri akabayinginga n'o-bwenge bunene bwenêne mpu bamulike agende barbamuyîrhaga bulya agwe-rhr naye Bayabudi banji ba bene wabo mulibo, alagânana n'oku erhi ba-nkamuyîrha, nabo obubanya bwanabajakwo. ²⁵ Abayinginga bwenêne oku ahizire okubalika, kuhika Abayabudi bamulika mpu lyo baciza bene wabo. ²⁶ Oku bundi Yuda anacirhabalira e Karnioni n'e Atargateoni^p anacyîrhayo bantu bihumbi makumi abirhi na birhanu.

Efroni na Sitopoli barhêrwa

²⁷ Erhi aba amamalîra n'okukungusha abanzi n'abashombanyi bâge, Yuda arhabâlira e Efroni lugo luzibu bwenêne lwayûbakagwamwo n'abantu ba ngasi bûko; abana b'emisole bâli oku cigamba embere z'ebyoôgo bakazilwa bu-rhagagajwa n'olugo Ioshi Iwâli Iuzinzîbwe masini ga kulwa n'ebyoôkulashîra. ²⁸ Ci kwônene Abayahudi erhi baba bamashenga olya Ogala-byoshi, Olya Ruvunangiza w'emisi y'abashombanyi banahima lulya lugo banacilugwârha, bayîrhamwo bantu bibumbi makumi abirhi na birhanu omu bantu bayûbakaga mulilwo. ²⁹ Kurhenga ahôla bagolonjokera e Sitopoli lugendo lwa stadi magana galindarhu kurhenga e Yeruzalemu. ³⁰ Ci kwône Abayahudi bayûbakaga eyôla munda erhi bayus'ihamiriza oku abantu b'eyo Sitopoli banakaz'ibajirira ami-nja, n'oku amango g'amalibuko banabayankirire kwinja, ³¹ Yuda boshi n'aba-bo bavuga bwenêne omunkwa oku bantu b'eyôla Sitopoli kuli agôla minja gâbo, banabakomêreza mpu barhalekaga okukajirira obûko bwâbo aminja. E-nyuma ly'ahôla bashubira e Yeruzalemu erhi olukulu lw'emigobe lukolirha-ngira.

Gorigiasi arhêrwa

³² Erhi olusiku lukulu luderhwa lwa Pentekoste luhwa, barhêra Gorigiasi ye warhambulaga omu Idumeya. ³³ Oyûla anacyîsha adwîrhe bantu bihumbi bi-sharhu bya basirika bagenda n'amagulu, na banyakulwira oku nfarasi magana anni. ³⁴ Lwabumbana, Abayahudi bahungumuka mwandu. ³⁵ Muntu muguma ye Desiteyo, nyakulwira oku nfarasi w'omu murhwe gwa Tobiani, muntu wa burhwâli, anacihamirakwo Gorigiyasi anamurhulubira omu mukîka aja amu-bulula n'emisi, !ero mpu agwarhage gulya muhera gunacizîne, musirika mugu-ma munyakulwir'oku nfarasi anacihamirakwo Dositeyo amurhola ecirhugo. Gorigiyasi anacifulumuka ntyo ayakira e Marisa. ³⁶ Mw'agôla mango engabo yâli na Esdriyasi erhi yarhamire n'entambala. Okubundi Yuda anacishenga Nnâmahanga mpu ayêrekane oku ye n'ali burhabâle bwâbo, ye na murhambo wabo omu ntambala. ³⁷ Oku bundi banacirhondêra bakûbiza ebitakîro by'ama-tabâro omu lulimi lw'ababusi babo, haguma n'ezindi nyimbo,

^p**12.26** Luhêrero lwa Atargatisi, muzimu-kazi w'e Sîriya.

anacirhibukira caligumiza oku bantu ba Gorigiyasi, anacibacandabukakwo.

13

Entumba ya Antiyokusi wa karhanu n'eya Lisiyasi- Okunigwa kwa Menelasi

¹ Omu mwâka gwa igana na makumi anni na mwenda, Abayahudi bana-cimanya omwanzi oku Antiyokusi Epatori arhab[qlire Obuyahudi n'e-ngabo nyinji, ² n'oku omulezi wâge Lisiyasi ye anali murhambo wâge, oku bayishire boshi naye ngasi muguma mulibo alongoline engabo yâge mwandu ya bantu bihumbi igana na ikumi Iya basirika bagereki bayisha balambagira n'a-magulu, bihumbi birhanu na magana asharhu ga banyakulwira oku nfarasi, njavu makumi abirhi n'ibirhi, na ngâlè magana asharhu zoshi zihêkerinye e-byoji. ³ Menelasi naye acihira kulibo, ci erhi na mwenge, ajaga ashumikashumika Antiyokusi arhali mpu Iyo ayôkola ecihugo câge, ci mpu Iyo nkaba okwola kwamushubiza omu cikono câge. ⁴ Ci kwônene, Mwâmi w'abâmi azûsa obuku-nizi bwa Antiyokusi kuli eyôla ncuku, n'erhi Lisiyasi amanyîsa mwâmi oku Menelasi ye oli imerero ly'amabî goshi badwîrhe babona omu cihugo, Antiyo-kusi arhegeka mpu bamuhêke e Bereya banajimuyîrhirayo nk'oku enge-so z'eyôla munda zinarhegesire. ⁵ Eyôla Bereya eba omutungo gwa makoro makumi arhanu guyunjwire luvu n'amasini g'okuzunguluka empande, ganakaz'iyôrha gakweba omuntu omu luvu ngasi lunda. ⁶ Eyôla munda yo bakazâg'igendiyîrhirira omuntu w'obushambo bw'isakrilego, nisi erhi olya wu-ndi wâlî mwisi mukulu. ⁷ Kwo Menelasi afirage ntyôla, ali muntu arhacigonza-gya okushimba amarhegeko. Ciru arhabisbagwa. ⁸ Kulya kuba akazâg'ihemu-kira aluhêrero n'obwôla omuliro gwalwo n'oluvu lwako byali binja, kwali kwi-nja naye afire omu luvu.

Abayahudi bashenga hofi n'e Modini banayumvubwa

⁹ Mwâmi anaciîsha n'enkengêro z'obwisi emurhima, ali alalîre okulibuza Abayahudi kurhalusa îshe. ¹⁰ Amango Yuda amanyaga okwôla, arhegeka abantu boshi mpu bakashenga Nyakasane budufu na mûshi ashubirhabâla nk'oku anayôrhaga arhabâla ¹¹ Iyo balekinyagwa kandi amarhegeko, ecihugo, n'aka-Nyamuzinda, mpu arhazigaga mâshi olubaga lwâlî lukola lurhondire okuhûmûka, mpu lushubikumba omu maboko g'abantu bagalugalu. ¹² Erhi bo-shi baba bamayukiriza ery'irhegeko, bamanashenga Nyakasane obwonjo omu kuvugumula emirenge, omu kucîshalisa n'omu kukaz'ifukamiriza nsiku isharhu, Yuda anacibabwîra ebinwa by'okubaha omurhima anabakomêreza mpu babe bacirheganyize. ¹³ Erhi aba amasbambâla boshi n'abasbamuka, bahiga mpu ba-rhazigaga mwâmi ahika omu cibugo c'e Buyabudi n'engabo yâge, mpu bama-nye ankanarhôla Yeruzalemu, ci mpu bakanye balikûle, babone okubajira n'oburhabâle bwa Nyamuzinda. ¹⁴ Okubundi, erhi âba amacihira omu maboko ga Nyamuzinda, anacikomêreza ababo mpu balwe kuhika bafire amarhegeko gâbo, aka-Nyamuzinda kabo n'ecishagala câbo, ecihugo câbo n'engeso zâbo, anacikereka engabo yâge hofi na Modini. ¹⁵ Erhi aba àmahà abâge akanwa balwamwo, mpu: «Okuhima kuli kwa Nyakasane!», anacîshoga mulibo abana b'entwâlî anacirhabâlira ecihando ca mwâmi budufu. Abayîrhamwo bibumbi bibirhi, abahimira omwôla cihando câbo, ayîrha n'enjavu yakazagilongolera ezâbo. ¹⁶ Ntyo ahira akavango n'ecòôba omu cihando bacîgendera erhi bamahimana n'oburhwâlî. ¹⁷ Erhi bucanûla erhi mîra bamalaga oku bulanzi bwa Nyamuzinda owarhabâlaga Yuda.

Antiyokusi wa karhanu ayumvanya n' Abayahudi

¹⁸ Enyuma ly'okwôla, mwâmi arhangigera oburbwâlî bw'Abayabudi, agereza okurhôla ebihugo n'obwenge. ¹⁹ Arhêra Beti-Shuri bantu bazibuzibu b'Abayahudi, ci basbubimukungusha muli akôla karhumbi, obwa kabirbi ahimwa. ²⁰ Ci mw'agôla mango Yuda akazirhumira abôla bali bazongolosirwe n'ababi-sha ngasi ebi banali balagirirekwo byoshi. ²¹ Ci kwône Rodokosi, w'omu murhwe gw'Abayahudi abwîra abashombanyi amahwe g'Abayahudi. Obwo Abayahudi bamulongereza balinda bamuhikakwo; bagendimuhira omu mpami-kwa, buzinda bamuyîrha. ²² Obwôla bwa kabirhi, mwâmi asezibwa okuyumva-nya n'abôla ali arhabâlire e Beti-Shuri, abahà okuboko nabo bamuhà okwabo. Aciyegûla arhêra

abalwi ba Yuda, kandi ahimwa. ²³ Ci kwônene erhi ayumva oku Filipo wasigalaga ekà oku birugu anagomire aha Antiyokiya, arhemuka ayinjibana Abayahudi n'ebinwa binja, abalaganya ngasi ebi bali babwîne bi-kwânîne, bayumvanya boshi, ahâna enterekêro, akuza aka-Nyamuzinda, ake-nga ahantu hatagatifu, nka muntu muhânyi ocikênzire. ²⁴ Anaciyankirira Ma-kabeyo bwinja, asiga ayimanzize omurhambo ye Hegemonide, àli wa musirika, arhambula kurhenga e Ptolemayisi kuja emw'aba Gereniani. ²⁵ Ci kwônene, erhi mwâmi aja e Ptolemayisi, olubaga lwamubwîra oku barhacisimiri ebyo bayumva- nyagyakwo, n'oku mulibyo hali ebi barhacishimba. ²⁶ Lisiasi aja kagombe, asa- mba nk'oku anahashire, ayumvisa olubaga, alurhuliriza anagalicishubirira e A-ntiyokiya. Kwo mwâmi ayishaga arhabire ntyôla, kwo anahimirwe ntyo.

14

VII. Entumba ya Nikanori murhambo w'akashala ka Demetriyusi wa burhanzi - Olusiku lwa Nikanori

Oburhabâle bw'omudâhwa Alkimi

¹ Erhi kugera myâka isharhu, Yuda boshi n'ababo banaciyumva oku Demetriyusi mwene Seleкуси, erhi aba amashubûza engabo, akanya ajicumbika ah'izîko lya Tripoli, alidwîrhe engabo mwandu. ² Erhi aba ama-nyaga ecihugo ayirhamwo omwâmi waco ye Antiyokusi n'omulezi wâge Lisiasi. ³ Muntu muguma ye Alkimi erhi aba amayus'iyîmanikwa mudâhwa mukulu, a-rhondêra okucihemula n'oluhinzo n'obwo agôla mango Abayahudi ba-rhayêrekeraga emunda abapagani bali. ⁴ Ayîsha aja emunda mwâmi Deme-triyusi ali, mwâli omu mwâka gwa igana na makumi arhanu, anacimurhûla ecimane c'amasholo n'omushugushugu, ayushûlakwo n'agandi mashami g'emi-zeti nk'oku banakomerera okurhûla omu ka-Nyamuzinda; n'olwo lusiku a-rhacijiraga hindi bilushire ahôla. ⁵ Ci abêrwa abona agandi mango g'obunguke okw'isirhe lyâge, erhi Demetriyusi amuhamagala omw'ihano, amudôsa kurhi Abayahudi bayôsire na mihigo miei bagwerhe. Anacimushuza erhi: ⁶ Abayahu-di baderhwa ba Hasidimi, bo balimo Yuda Makabeyo ye murhambo wabo, abôla badwîrhe balerha akavango n'obugoma omu bantu; barhaziga obwâmi bwobona omurhûla. ⁷ Lola oku banyazire ecikono cani nahabagwa na bashakulûza, nalonza okuderha obudâhwa bukulu bw'obûla nyishire emund'oli. ⁸ Burhanzi nti nyôrhe mbwizire mwâmi, bulya ntakaziga ebyâge byasherêra, na kandi nti lyo nkola bwinja oku bya bene wirhu bulya obuhalanjisi bw'abôla ba-ntu bwalibuzize bene wirhu okurhashinganini. ⁹ Yagirwa waliha, hano oba wamamanya nâwe bwinja ebyôla bintu, alole kurhi wankayôkolamwo eci cihugo cirhu n'ishanja lirhu lyamarhindibuka, ojire nk'oku ogûla murhima gu-rhuma osîmwa n'abantu boshi gunali. ¹⁰ Bulya oku Yuda anacibamw'omûka kwo n'ecihugo cirhasag'ibona murhûla.

¹¹ Erhi aba amashambâla ntyo, abandi bira ba mwâmi, balya bakazâg'ibi-gwabigwa amango bayumvagya baderha oku biyêrekîre Yuda, banarhondêra okushumika mwâmi Demetriyusi.

¹² Anacihamagala ho na halya Nikanori wali oshokoline omulongo gw'enjavu, anacimujira murhambo w'engabo yagendi- lwà e Buyabudi, anacimurhuma mpu agende ho na halya.

¹³ Anamurhegeka mpu ayirhe Yuda, mpu n'ababo abashandabanye, anayimike Alkimi mudâwa mukulu w'aka-Nyamuzinda kakulu.

¹⁴ Oku bundi, balya barhengaga omu Buyahudi bayîsha bayâka Yuda, bu-lya bàlî bapagani boshi bashûbûzanya, murhwe muguma gwajakwo Nikanori, bamanya mpu nkaba bayumgukira oku buhanya n'oku mugereko gwayishira Abayahudi.

Okuyumvanya kwa Nikanori boshi na Yuda

¹⁵ Erhi Abayahudi banayumva oku Nikanori ayîshire arhabire boshi n'ama-shanja, bacîshiga akatulo, banacishenga Olya waderhaga mpu olubaga lwâge luyôrhe lubâho ensiku zoshi, Olya onakaz'ibarhabâla ngasi mango. ¹⁶ Oku i-rhegeko ly'omurhambo wabo banaciyîmuka ho na halya, lwagendibumbana omu murhundu gwa Desawu. ¹⁷ Simoni mulumuna wa Yuda

arhangibà ye otula entambala kuli Nikanori, ci erhi afuduka n'obukali bw'abasbombanyi, acitûnda ci erhi kurhanali kunene.¹⁸ Nikanori erhi ayumva kurhi oburhwâli bw'abi-ra ba Yuda buli na kurhi bazigira bwenêne ecihugo câbo, arhînya okubulaga omuko mpu Iyo ahima.¹⁹ Anacilika entumwa Posidonyusi, Teodoti, na Matatiyasi emunda Abayahudi balî, mpu babarhege amaboko nabo babahe okwabo.

²⁰ Erhi aba amarhanya bwînjinja kuli ebyôla binwa, agend'ibimanyisa e-ngabo yâge yoshi n'erhi kumanyîkana oku boshi badesire kuguma, bayemera okunywana.²¹ Batwa olusiku abôla barhambo bashimânana bône na bône; ngasi lunda lwakarhenga engâlè nguma erya enabambirwemwo bwinja ah'okutamala.²² Ci kwônene Yuda arhangifulika engabo n'emirasano yâbo omu bantu banakwânîne ebwa kuyôboba obulyâlya bwa abashombanyi. Erhi bayus'ishambâla banywâna.²³ Nikanori ageza nsiku nsungunu aha Yeruzalemu buzira kujiraho abantu kugalugalu, enyuma ly'aho alika engabo bali boshi nayo mpu bashubire omu mwababwè.²⁴ Ngasi mango erhi boshi na Yuda banali, ali amurhonyize.²⁵ Akomêreza Yuda mpu aje omu buhya, aburhe n'abana. Yuda aja omu buhya alama n'omurhûla, anasîma bwenêne omu kalamo kage.

Alkimi ashonza entambala. Nikanori arhêra aka-Nyamuzinda

²⁶ Alkimi erhi abona kurhi badwîrhe baderha kuguma, ayanka empamiso (Iwandiko) ya kulya banywanaga, ayijana emunda Demetriyusi ali, anacimubwîra mpu Nikanori agwerhe yindiyindi mihigo erhalinganini n'emihigo ya mwâmi, bulya amanyisize oku omukûla wâge anali Yuda, omushombanyi wa mwamî.²⁷ Mwâni akunira bwenêne, n'omu kushumikwa n'obunywesi bw'eyôla ndyâlya ayandikira Nikanori oku arhankalembera okwôla kunywâna kwabo banywânaga n'oku arhegesire barhume Yuda Makabeyo e Antiyokiya anali musbwêke.

²⁸ Nikanori erhi abona olwo Iwandikwo, azânwa bwenêne, ayumva oku kuli kuzibu okuzâza eco cihango banywânaga, n'obwo Yuda nta kantu kabi ajizire.²⁹ Ci kwônene bulya kurhankacihashikine okurhaluka akanwa ka mwâmi, akalonza amango minja g'okugwârha Yuda n'obwenge.³⁰ Makabeyo naye o-lwâge lunda akabona oku Nikanori akola aja aba muzibuzibu emunda ali, n'oku bakazâg'ishambâla naye bwinja lero kukola kuzibu, ayumva oku obwôla buzibu burhaciri bwa buholo, ashûbûza bantu basungunu omu bantu bâge ayo-ngoloka Nikanori.³¹ Erhi abona oku ehilume hyamusingire obwenge, akanya, aja aha luhêrero lutagatifu n'abadâhwa bali barherekîre enterekêro y'obwo-rhere, anacibarhegeka mpu bamuhe olya muntu.³² Erhi bacigasha mpu ba-rhamanyiri olunda ali,³³ Nikanori alambûlira okuboko emunda aka-Nyamuzi-nda kali, alahira aderha erhi: «Akaba murhandwirhiri Makabeyo muyîshe mumushwesire, nnashandaze akala ka-Nyamuzinda kagishe okw'idaho, nna-mpôngole olula luhêrero, nyûbakeho enyumpa nyinjinja ya Dionisiusi.»³⁴ Oku anayus'iderha ahuluka ho n'aho. Oku bundi abadâhwa bayînamulira amaboko enyanya barhondera okushenga Olya onayôrha abalwira, mpu:³⁵ «Yagirwa Nyamuzinda, W'oyu orhalagiriri kuli kantu kaci, wasîmire erhi akala ka-Nya-muzinda obamwo kayûbakwa ekarhî kirhu.³⁶ Bunôla Yagirwa, rhukusengire we Mwîmâna w'obwîmâna bwoshi, olangâge wenene aka ka-Nyamuzinda kalek'ihemulwa, eyi nyumpa yâwe erhacijira nsiku nyinganaci ecêsibwe.

Olufu Iwa Razisi

³⁷ Oku bundi muntu muguma ye Razisi, muguma omu bashamuka ba Yeru-zalemu, agend'ishobekwa emunda Nikanori ali, abaga muntu wasîmaga bwe-nêne bene wabo, anali muntu wa lukengwa, ciru bakazâg'imuderha mpu ye îishe w'Abayahudi erhi minja gâge garhuma.³⁸ Ebwa kuba omu mango ga mira, galya mango okuyêgera abapagani gwali muziro, bâlî bamutwirire okufa erhi kuba mushibirizi w'obuyahudi bwâge kurhuma. Ciru omu kubulanga a-rhababaliraga oli omubiri gwâge, oli n'obuzîne bwâge.³⁹ Omu kulonza okuyeêrekana enshombo yâge emw'Abayabudi, Nikanori arhuma basirika magana a-rhanu mpu bagendimugwârha.⁴⁰ Ali alangalire mpu omu kumugwârha ababazamwo Abayahudi.⁴¹ Eyôla ngabo yâlî ekola eri hofi h'okugwârha eyôla nyumpa n'okubêra omu muhango munene, bâlî bamahâna irhegeko mpu bayôôce enyumvi. Ci erhi Razisi akola ali hofi

agwarhwe hyaciri hisanzi hitya hyône, arhola engôrho acifundayo. ⁴² Asîma okufa nka muluzi ahali h'okukumba omu maboko g'ababisha n'okujacirwa okurhakwânîni obuluzi bwâge. ⁴³ Ci ebwa kuba omu kucifunda engôrho dubaduba arhamanyagikoza ahankayîrha duba, erhi abona erya ngabo yoshi ecirhunika oku mihango, alibirha n'oburhwâli bwoshi oku nyanya ly'e cogo, aciguga akirumè oku bantu. ⁴⁴ Boshi bamuha rowegu, ahirima halya bayâkaga. ⁴⁵ Oku aciri ahûmagira ashubiyimanga n'obu-rhwâli, anayîsha ajababa miko, anayunjuwire ecihulu c'okuyôbohya, anaci-rhulukana omu lubaga bulibirha, okubundi agend'iimanga okw'ibuye lyâli oku ntuli. ⁴⁶ Oku omuko gwamuhwamo, akacibulula amalà n'amaboko gâge gombi, agafumbarha agabanda olubaga, erhi anadwîrhe ashenga Lulema ye Nn'obuzîne mpu amugalulire byoshi lusiku luguma⁹. Ko afire ntyôla.

15

Nikanori alogarha

¹ Nikanori anaciyumva oku Abayahudi baba omu Samâriya, anacihiga okugend'ibalwîsa omu kahwenyenye, amango g'olwa Sabato. ² Abayahu-di bâli boshi naye banacimubwîra mpu: omanyè orhabajiraga okubi kwa bene okwo n'okuli nka kwa nsimba n'obuhalanjisi, ci okuze olusiku Olya Obo-na-byoshi akuzagya n'obutagatifu bwâge. ³ Oku bundi olya kahenya anacidôsa mpu k'emalunga oku nkuba kuba omukulu warhegekaga olwa Sabato. ⁴ Banacimushuza mpu: «Ye Nyakasane Nyamubâho orhegeka empingu, ye wanarhegekaga mpu bakazilanga olwa kali nda.» ⁵ Olya kaheza anacidera erhi: «Nani ndi mukulu hanôla igulu ntegesire, bayanke emirasano, banacijira oku mwâmi arhegesire». Ci kwônene arhashaga okuyukiriza ogwôla muhigo gwâge mubi.

Amahano n'ebilôrho bya Yuda

⁶ Agôla mango, Nikanori akazagihiga muli obwôla bucîbone bwâge okuyeêreka Abayahudi oku anababimire, ⁷ Yuda yehe arhahusagya okucîkubagira n'obulangelire bunene, oku abona oburhabâle emwa Nyakasane. ⁸ Akaz'iko-mêreza abâge mpu barhakazâg'iyôboha okurhêrwa n'amashanja g'abapagani ci mpu bakazicîkubagira, banakakengêra amarhabâle Ow'enyanya akazâg'iba-rhumira omu nsiku zageraga, balangelire bunôla oburbwâli bwarhenga e-mw'Ogala-byoshi. ⁹ Abaha omurhima omu kubabwîra binwa biguma biguma by'Akanwa ka Nnâmabanga n'abalêbi. Ashub'inabakengêza entambala bama-lwa n'omu kuzishambâla ashubizininûsa kundi kundi. ¹⁰ Erhi aba amabaha omurhima, abarhegeka mpu bamanye obulyâlyâ bw'amashanja g'abapagani n'okuvuna endahiro zâbo.

¹¹ Erhi aba amahà ngasi muguma emirasano, arhali ebwa kubaha empenzi n'amatumu, ci kwône omu kubahà ebyôla binwa binja, anacibaganirira kandi ecilôrho ciri nka kuyagânwa anabonaga, cabasîmisa boshi. ¹² Alaga ebi abwîne: Omudâhwa mukulu Oniyasi, muntu mwîmâna na mwikubagirwa, cibwenêne mutudu, muntu mwirhonzi omu binwa byâge, muntu wakâgijira aminja kurhenga eburho bwâge, anakola acibêra nyakwigendera, anamubwîne alambwire amaboko anadwîrhe asengerera olubaga lwoshi lwa Abayahudi. ¹³ Kuguma n'okwo ashubibonekerwa n'owundi muntu mukengwa erhi emviri zâge nyêru zirhuma n'irenge lyâge, muntu wali ogwerhe naye obubashe bunene na bwa kusômeza. ¹⁴ Ene Oniyasi arhola akanwa, ambwîra erhi: «Oyula ali mwira wa bene wabo bene Israheli, oyôrha obasengerera bwenêne olubaga n'olugo lutagatifu, ye Yeremiya mulêbi wa Nnâmahanga». ¹⁵ Oku bundi ene Yeremiya ala-mbula okuboko anacihêreza Yuda engôrho y'amasholo, n'ene akola amuhâyo, anacimubwîra, erhi: ¹⁶ «Rhôla eyi ngôrho ngishe, nshokano ya Nyamuzinda eyôla, yo wamaliramwo abashombanyi bâwe eyôla.»

Abalwi bâcikereka

⁹**14.46** Okusengerera abafîre kuyêrekîne oku Abayahudi bâli bayemire ak'irhu oku amasâla ganarhabâle abafîre. Kandi okwo kuyêrekîne oku omu buyemere bwâbo, abafîre banarhabâle abacizîne, Lola 2Mak 15.12

¹⁷ Erhi ebyo binwa binja bya Yuda biba byamabanywengerera byamanaba-rhwalihya n'okuzusa emirhima y'abana b'emibagabaga, boshi bahiga mpu ba-rhaciċgonye omu cihando ci mpu bacirhunika oku bashombanyi, n'omu kulwa bahiramwo oburhwâli bwâbo bwoshi, ntyôla bayusamw'entambala, bulya olu- go, ahantu hatagatifu, n'aka-Nyamuzinda biri omu mbaka. ¹⁸ Bali bayôbohîre kunyi oku bana babo, oku bakazi babo, kuli bene wabo, oku balungu babo, ci bwenêne kulusha bâli bayôbohîre aka-Nyamuzinda kagishe. ¹⁹ Obwôba bw'a-bâli basigire omu lugo burhali bunyi, omu kurhanya kuli okwola kurhêrwa kw'abantu bayîsha bahungumula engabo. ²⁰ Amango bakazâg'ilinga emigâbo yabayishira, abashombanyi bôhe erhi mira bashubûzanyagya, banatwa eciga-mba n'enjavu zâbo erhi zikeresire ahantu hanakwânîne, na banyakulwira oku nfarasi erhi bakola bali oku rhufendefende. ²¹ Makabeyo anacibona ogwôla mwandu gw'abashombanyi kurhi emirasano yâbo yayîsha yalaza, obukali bw'e-nsimba zâbo, Anaciyinamulira amaboko enyanya, ashenga Nyakasane ye ojira ebirhangazo, bulya ali amanyire oku arhali omu bunji bw'emirasano, ci oku omu muhigo gwâge mwo murhenga obuhimanyi kuli balya banakukwânîne. ²² Alaga kurhi isala lyâge lyali: «Yagirwa Nyakasane, warhumire Malahika wâwe omo mango ga Hezekiyahu, mwâmi w'e Buyahudi, anacimalîra basirika bihumbi igana na makumi gali munani, b'engabo ya Senakeribu, ²³ na bunôla Yagirwa Nyakasane w'empingu; orhurhumire malahika mwinja arhu-shokolere, ahire ecôba n'entemu embere zirhu. ²⁴ Oku buhashe bw'okuboko kwâwe, baherêrekere abâla bayîshire n'ebinwa by'obulenzi omu kanwa kabo, oku lubaga lwâwe lutagatifu!» Kwo afundisire ebinwa ntyo.

Okuhimwa n'okufâ kwa Nikanori

²⁵ Okubuudi, engabo ya Nikanori yanaciyîsha yâhinda n'emishekera yabûhwa kuguma n'enyimbo z'okulwa. ²⁶ Ci bene Yuda bôhe bayîsha bashenga banasâlira. ²⁷ Agôla mango oku balwa n'amaboko, basalira n'omurhima. Bala-mbika okw'idaho bantu bihumbi makumi asharhu na birhanu na kulusha; boshi bashagaluka bwenêne, kuli okwôla Nyamuzinda anabalwiraga n'obwalagale. ²⁸ Erhi okulwa kuba kwamahwa, bakolaga bashubira emwabo, tundu kuli Nikanori, yeshi acilunda okw'idaho n'ebihagarhizi byâge .

²⁹ Oku bundi banacibanda oruhababo, boshi bashagaluka, banacikuza Nyamuzinda omu lulimi lw'emwabo. ³⁰ N'olya warhambulaga akunda obûko bwâge kurheng'eburho bwâge, yerigi Yuda, anacirhegeka mpu batwe irhwe lya Nikanori, mpu bamurhoze okuboko kwoshi banabihêke e Yeruzalemu. ³¹ Anaciyîsha yêne ashûbûza bene wabo, n'abadâhwa, n'erhi aba amayimanga embere z'oluhêrero; anacihûna mpu abantu b'omu lugo babone, ³² anacibala-ngûla irhwe ly'olya mubisha Nikanori, na kulya kuboko oyôla nyakubura ala-mbuliraga ebwa ka-Nyamuzinda k'Ogala-byoshi. ³³ N'erhi aba amatwa olulimi lw'oyôla kahenya Nikanori, arhegeka mpu balutwe bihimbi bihimbi, banakwebe ebinyunyi, mpu bamanike embere z'aka-Nyamuzinda, oluhembo lw'ceryo isirhe. ³⁴ Boshi banacisôkeza emunda Nyamuzinda w'irenge ali ebinwa by'okumuvuga omunkwa bakaderha mpu: «Aganze owalangaga ahantu hage buzira kurhahamûka».

³⁵ Yuda anacimanika elyôla irhwe lya Nikanori lyatubagwa omu lugo, nka cerekane c'okunali c'oburhabâle bwa Nnâmahanga, kuli boshi. ³⁶ Banacitwa olushika mpu irhondo olwo lusiku lurhageraga lurhanakengirwi. Ci mpu baka-zilukuza omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gwa kali ikumi na kabirhi gudcerhwa Adari omu cisiriyaki, oku malaliro g'olusiku luderhwa lukulu lwa Ma-rdokeyo.

Okushwinja ebinwa

³⁷ Olwa Nikanori lwanacihékera aho ebwa kuba kurhenga olwo lusiku ecihugo cabêra omu maboko g'Abayahudi. Nkolaga nayukiza ecitabu canî ahâla. ³⁸ Akaba okûla biyandisirwe kukwânîne kwanagendekire bwinja, kwo nani nanalonzagya ntyôla, akaba kuli kurhashinganini kunali kwa busha, kwo nanahashire okujira okwôla... ³⁹ Bulya, nka kula kurhaba kwinja okunywa idivayi ly'enshongôlè lyonene, na buzinda okunywa amîshi nago gonene, ci idivayi ligushe n'amîshi co cinyôbwa cinja cilêrha obushagalukeyo, ntyo buli bulcenga okurhondekanya emyanzi yasîmisa amarhwiri ga kulya yayandikagwa. Ho nyûkize

ahôla.

AYUBU אִיּוֹב

1

EBITABU BY'OBUMANYE

Enshokolezi

Hali bitabu birhanu by'Endagâno ya Mira biderhwa «Bitabu by'obumanye»: Ecitabu ca Ayubu, ecitabu c'emigani, ecitabu c'omuhanûzi n'ecitabu c'oburhimanya bwa Mwene-Sira. Ebyo bitabu biyêrekana enkengero nguma nguma ziba n'omu citabu c'ennanga.

Ago mandiko g'obumanye galiyololosire bwenêne omu bihugo byoshi bya mira by'ebushoshôkero bw'izûba. Oburhimanya burhali bw'omu mandiko g'e Israheli-Palestina bunakayôrha nka burhashibiriri ebiyêrekîre idini. Bushibirira bwenêne ebiyêrekîre eby'en'igulu. Bunashambâle oku muhigo gwa ngasi muntu. Bubâ burhimanya bubonekanira omu kalamo kw'omuntu ka ngasi lusiku. Buba bushinganyanya bwa kulonza okulama bwinja, bubâ bulenga bwa kulera bwinja.

Obo burhimanya bwal'imaryikine bwenêne na Bene Israheli. Ebibliya eku nga bwenêne Salomoni muli ebi binwa: «Oburhimanya bwa Salomoni bulushire oburhimanya bw'ababurhwa b'ebushoshôkero boshi n'amarhimanya g'e Mîsiri goshi» (1 Bam 4, 30-34).

Birhali bya kusomeza okubona oku amandiko marhanzi g'oburhimanya bwa Bene Israheli gashushana bwenêne n'amandiko ga balungu babo. Aba rhimanya b'e Israhe/i barhashibiriri bwenêne eby'embere bya Bene Israheli. Ba shibirira kulusha omuhigo gwa ngasi muguma. Cikwône Bene Israheli bama nyire ogo muhigo oku burhaba/e bw'idini lya Nyakasane.

Oburhimanya boshi emwa Nyamuzinda burhenga, bulya yêne ye bushinga nyanya. Obo burhimanya bwa Nyamuzinda burhajira lugero. Bwo bubonekera omu mukolo gwâge gw'okulema, cikwône mwene omuntu arhankaguyumva (Ayu 28, 38-39).

Halya amango oburhimanya bushambâla nka muntu. Ahandi bubonekera nka buli muli Nyamuzinda kurhenga ensiku n'amango; bujira omukolo gw'oku lema haguma naye (Mig 8, 22-31). Ago mandiko gamanyisa n'okurheganya amafulûlo g'Abapersona muli Nyamuzinda. «Obwo bushinganyanya» bushu shine bwenêne na «Luderho» (Yn 1). Oburhimanya na Luderho byanamanyisa bwenêne Luderho wacijiraga muntu, ye Yezu Kristu Nyamuzinda na muntu haguma.

Embaka oku luhembo lw'aminja n'amabî zabalerhera abo barhimanya nta nya nyinji. Ecitabu e'emigani cishambîre ntya oku muhigo gwa ngasi muguma: obushinganyaya kwo kuderha okuli». Ntyo bunakashokolera omuntu omu iragi lya hano igulu. Ecitabu c'oburhimanya bwa Mwene Sira cikunga omuntu murhimanya (Burh 14, 20; 15, 10). Cikwône omwandisi w'eco citabu azidohi rwe n'enkengéro z'olufû, amanyire ebicishwekera kuli ago mango mazinda. Ecitabu c'obushinganyanya cisegerize oku «Nyamuzinda alemire omuntu oku- rhafâ (Bush 2, 23). Ecitabu c'obushinganyanya cidesire oku enyuma ly'olufû, emyûka y'abashinganyanya yabona iragi n'omuluhûko guruhwa emwa Nyamuzinda; cikwône banyankola-maligo bahabwa obuhane (Bush 3, 1-12). Eryo lyo ishuzo lizinda oku idoso linene ly'abashinganyanya ba Israheli oku biyêrekîre obuzinda bw'omuntu.

AYUBU

Enshokolezi

Ecitabu ca Ayubu eba myandikò minja bwenêne y'omukolo gw'abantu n'obukenge. Ago mango ga mira, hâli muntu muguma mwambali wa Nyamuzinda izîno lyâge ye wâli Ayubu, àli mwikubagirwa, ànali muntu mugale bwenêne, w'iragi na wa kaboko ka kubêrwa. Obwo

Nyamuzinda anaciyemêrera shetani mpu age- nd'imurhangula, Iyo ahash'ibona erhi nta mango ankamulahira. Ci kwône Ayubu anabêra mwikubagirwa emwa Nnâmahanga.

Hanaciyîsha bira basharhu mpu bayîsh'imurhuliriza muli agwo maganya gâge. Ebi binwa biri bya nshula-mwânzi, bikulikirwe n'akadali kadârhi. Abwo bira basharhu baganîre kurhi omuntu alyûlwa nk'oku olugero lw'ebijiro byâge lunali hano igulu. Ntyo Ayubu abona marhangulo garhali manyi, ci kwône burhashuba-nyuma alahira okugayisa Nnâmahanga. Arhamanyiri oku Nyamuzinda agwerhe obuhashe bw'okulibuza omuntu mwimâna na wa bukenge.

Nyamuzinda arhashuzagya Ayubu, bulya omuntu nta mango ankaheka Omulemi wâge lubanja, bulya agwerhe obuhashe burhankagerwa. Omu bijiro, Nyamuzinda akalihira balya bantu basharhu bâjisagya Ayubu kadali. Okubundi Nyamuzinda munya-bwonjo ashubimushobôza abana-rhabana n'abana-nyere n'ebindi birugu binji bwenêne.

Ayubu âli muntu wa misi, âlamire hofi na bashakulûza ba hofi n'olubibi lw'e Arabiya n'Edomu, muli eco cishagala mwâli abantu bw'obwirhonzi n'obumanye na b'irenge linene (Yer 49, 7; Bar 3, 22-23; Abu 8). Ebi Ekleziya erhumanyisa, kuli kuyêrekana oku Ayubu âli muntu mushinganyanya bwenêne (Eze 14). Owayandikaga eci citabu akolesize ebyo binwa by'okuherha abantu omu kuba bikubagirwa na ntahuligana omu buyemere ciru hankaba amarhangulo ga ngasi lubero omu buyemere bwirhu. Càyandikagwa enyuma ly'okurhenga ebwa kululizibwa e Babeli.

Owaciyaandikaga, alolereza obworhere bw'omuntu ojira aminja n'olibuzi bwa. Ayubu ayêrekîne oku abashinganyanya kulibuzibwa balibuzibwa. Amalibuko ga Ayubu gali marhangulo gw'obuyemere bwâge kuli Nyamuzinda.

Muli ezi nyigîrizo z'aga mafulûlo, owayandikaga eci citabu arhaderhaga ebilushire ebi. Lyo rhumanya kulusha emyanzi n'ebyo binwa, kwali kwa bulagi rire okumanya bwinja oku ayishihembwa empingu. Rhurhegesirwe okumanya bici birhumire amababale g'abantu galungine n'amababale ga Yezu (Rm 8, 18; Kl 1, 24).

EBIRIMWO

1. Obworhere bwa Ayubu: cigabi 1-2
2. Enshambalo: c. 3-31
3. Amahugûlo ga Elihu: c. 32-37
4. Amashuzo ga Nyamuzinda: c. 38-42, 6
5. Ebinwa bizinda: c. 42, 7-17

I. Enshokolezi: obworhere bwa Ayubu

Shetani arhangula Ayubu 1

¹ Omu cihugo c'e Usi, mwâbaga muntu muguma izîno lyâge ye: Ayubu, âli mwimâna na mushinganyanya, àrhînyaga Nyamuzinda, arhânakwiriragwa mabi. ² Agwerhe bana-nyere basharhu na bana-rhabana nda. ³ Ashwekaga bibuzi bibumbi nda, bibumbi bisharhu bya ngamiya, mabali magana arhanu ga mpânzi, abambali bôhe, kuganja kutuka! Oyo musbamuka, âli wa lukengwa bwenêne omu bantu boshi b'ebushoshôkero bw'izûba.

⁴ Abagala, bàkomereraga okugend'ijirira olusiku lukulu emwa ngasi muguma mulibwo, barhumize na bàli babo oku bali basharhu, mpu bayishee balire bananywêre baguma boshi.

⁵ Byaba ntyo! Erhi amango g'ensiku nkulu gâbâga gamâhwa, Ayubu anaba rhumize mpu bayishe abayobôle, na ngasi sezi mucêra-cêra, anarherekêrera ngasi muguma muli-bwo, bulya âkagicizâna anaderha emurhima, erhi: «akanabâ abana bânî bâjizire ecâha, banalogorherera Nyamuzinda omu mirhima yâbo!» Ntyo kwo Ayubu âkâgijira ngasi mango.

⁶ Lero lusiku luguma bene Nyamuzinda, bayîsh'isengera Nyamubâho, omu sbômbanyi Shetani naye, abayisha ekarhî. ⁷ Nyakasane anacimudôsa, erhi: «ngahi ohubusire?» Naye, erhi: «<Nali geragera omu igulu namânalimala muzûngwe!» ⁸ Nyakasane amushubirira, erhi: «Ka wabwîne mwambali wânî Ayubu? Nta muntu omulinganine omu igulu lyoshi, âli ntagêngwa

na mushinganyanya, arhînya Nyamuzinda, arhanakwirirwa mabi». ⁹ Omushombanyi Shetani ashuza, erhi: «Ka busha Ayubu arhinyira Nyamuzinda? ¹⁰ Ka wamanya mpu orhamubaliraga bulà, wacizongolosa n'oku ishwa lyâge? Wagisha emikolo yâge yoshi , n'amasò g'ebintu byâge gàyololosire omu cihugo. ¹¹ Ci, orhangilîka okuboko kwâwe, ohume kuli bira ajira byoshi, okuli we ndahîre, òrhawîni oku âkulogorhera!» ¹² Nyakasane, abwîra Shetani, erhi: «Nta burhe! Ebyâge byoshi nkulîkire-byo. Ci kwône omanyè wacishomya mpu wamulikirakwo okuboko!» Oku bundi, omushombanyi Shetani ayimuka, arhènga aha burhwâli bwa Nyamuzinda. ¹³ Lero, lusiku luguma, bagala na bâli ba Ayubu, badwirhage bàlya, bana nywa oku irivayi, omu mwa mukulu wabo, ¹⁴ entumwa yanacyisha eri bwîra Ayubu, erhi: «Waliha, empânzi zawè zabire zigwarhirire okuhinga n'endogomi nazo erhi zidwîrhe zakerera aha burhambi, ¹⁵ kano kànya, empala-magala z'e Seba zamâshagamuka, zamâshûkuza empânzi, bambali bâwe bwoshi, bamâba geza oku bôji bw'engôrho, niene nabafulumusire-mwo, bo n'obu nyishire nti nkubwire na nkumanyise eyo myanzi y'ibala n'empanya. ¹⁶ Oku acidwîrhe aderha ntya, owundi apamuka, aderha, erhi: «Omuliro gwa Nyamuzinda, gwamànamanuka emalunga, gwamâsingônola ebibuzi n'abangere, barhahumirwe ekanwa, niene niene nâfulumusire, bwo n'obu ndi kubwîra ogwo mwanzi.» ¹⁷ Oku acidwîrhe aganira ntya, owundi naye y'ono y'ono, erhi: «Abantu b'e Kaldeya bamanayisha bacigabire muli mirhwe isharhu, bamacirhunika oku ngamiya, bamanazishûkuza, bamânageza bambali bâwe oku bôji bw'engôrho, nienene nâbafulumusire-mwo, bo n'obu ndikubwîra ogwo mwanzi.» ¹⁸ Oku aci dwîrhe aderha ntya, owundi naye y'ono y'ono, aderha, erhi: «Bagala bâwe na bâli bâwe bakazâgilya bananywa idivayi omu mwa mukulu wabo, ¹⁹ lero empûsi ndârhi yamâpamuka olunda lw'irûngu, yamanaîibânda oku rhuhèmbè rhw'enyumpa, yamahirimira oku bana, barhahumirwe ekanwa. Niene dolodolo nâfulumusire, bo n'obu ndi kubânda ezi mpanya». ²⁰ Okubundi, Ayubu àyimuka, asharhula emyambalo yâge, amomwa omukûngu acirhimba oku idaho, anaciderha, erhi: ²¹ «Nârhengaga mushugunu omu ndà ya nyama na bushugunu nâshubiremwo. Nyamuzinda wâmpaga, Nyamuzinda onyazire, izîno lyâge likuzibwe!» ²² Muli ogwo munyago goshi, Ayubu arhajiraga câha, arhanalogorheraga omu masu ga Nyamuzinda.

2

¹ Olundi lusiku Bene Nyamuzinda bayisha balisengera Nyamubâho, omu shombanyi Shetani naye abayishamwo kandi. ² Nyamuzinda, amudiisa, erhi: «Ngahi ohubusire?» Naye erhi: «Nalinjirigêndagula omo igulu namânali rhâmbagira». ³ Nyamuzinda amushubirira, erhi: ka wabwîne mwambali wâni Ayubu? Ntaye omulinganine omu igulu lyoshi: muntu ntagengwa na mushinga nyanya, orhînya Nyamuzinda, n'amabî, arhagakwirirwa. Arhankashuba nyu ma omu bwimâna bwâge, na busha wâmunkozagya kwo mpu mmuzigulule.» ⁴ Omushombanyi Shetani, erhi: «Aye! oluhù lufà lundi! Ebi omuntu agwerhe byoshi anabijahike mpu ly'afungira amagala! ⁵ Ci orhangimulikirakwo okubo ko, omuhume oku mubiri n'oku kavuha; we ndahire! Orhawini alogorhera omu masu gâwe!» ⁶ Nyamuzinda abwîra Shetani, erhi: «Jânwa, y'oyo omu maboko gâwe; ci nkukomêrize, orhahumaga oku buzîne bwâge.» ⁷ Okubundi omushombanyi Shetani ayimuka, arhenga aha burhwali bwa Nyamubâho.

Shetani arhulira kwo Ayubu obulema bw'olushomyo, kurhenga omu lushando, kuhika aha ntôndo y'irhwe. ⁸ Ayubu ayanka ehijò akaziciburûsha-mwo anaforhamire omu luvù. ⁹ Obwo mukâge amubwîra, erhi: «Bici ocinanirize kwo omu budabemuka? Jacira oyo Nyamuzinda ocifire!» ¹⁰ Ayubu amushuza, erhi: «K'odesire nka musirhe! Akaba rhunayankirire ebinja nka ngalo ya Nyamuzinda, cankarhuma rhurhayankirira n'obuhanya ntyo? Muli obwo buha- nya bwoshi, Ayubu arhalogorhaga omu kanwa kage.

¹¹ Emyanzi yalanda bwangu, bira ba Ayubu basharhu bamanya amaligo go shi gamurhogîre. Barhenga ngasi muguma emwabo: Elifazi w'e Temani, Bildadi w'e Shwahi na Sofari w'e Nâmati, boshi balalizanya, mpu bagendilola kurhi owabo àbirage, bamulakire banamurhûlirize. ¹² Oku baciri kuli, mpu bamulikirekwo; amasu, bamuhaba. Bagwira omulenge. Ngasi muguma asharhula emyambalo yâge, banacigukumulira akatulo oku irhwe.

¹³ Okubundi bajibwârhalà oku idaho aha burhambi bwâge, bahabêra mire gerege nda na

madufu nda. Ntaye muli bwo wàshagîre kanwa, bazânwa n'ama babale mangana aho.

3

II. Enshambâlo

Ayubu ajâcira olusiku àburhagwa

¹ Cazinda Ayubu abumbula akanwa, ajacira olusiku àburhagwa. 2 Arhoza akanwa aderha, erhi:

³ Lukahera olusiku nàburhagwamwo,
n'obudufu bwàderhaga mpu: «Mwana-rhabana oyâlirwe!»

⁴ Mâshi! mâshi! olwo lusiku lukabà ndunduli,
Nyamuzinda w'enyanya irhondo arhalushibiriraga,
n'obulangashane burhacilumolekeraga!

⁵ Luzikanwe n'obudufu n'endunduli y'olufu,
ecitû cilubwikire, obwire kabirhi bulubone.

⁶ Neci, omwizimya guluhâbwe, lufânande,
lurhaganjiragwa omu nsiku z'omwâka,
lurhajâga omu mubalè gw'emyêzi.

⁷ Obwo budufu bugumbe,
burharhengagamwo na kakû ka mwishîngo!

⁸ Mâshi mâshi luhehêrerwe na balya bahehêrera ensiku,
balya bayishizûsa Leviatani;

⁹ Zihirigirhe enyenyêzi z'omucêracêra gwâbwo,
bulangalire omûshi buguzunguluke!
Burhanabonaga lukula azibûla engohe.

¹⁰ Obwabulaga kuhamika olûmvi lw'endà nalimwo,
lyo amasu gâni galekibona aga maligo.

¹¹ Cârhumaga ntafira omu ndà ya nyâmà,
erhi nkacigendera oku nanaburhwa?

¹² Cârhumaga haba madwi abirhi ganyankirira,
cârhumaga haba mabere abirhi ganyônza?

¹³ Bulya rhinga buno ncibêrîre omu murhûla,
rhinga ndwîrhe nahûnga irò ntânatulukè,

¹⁴ haguma n'abâmi n'abarhambo b'igulu,
balya bayubakire omu mpinga,

¹⁵ nisi rhinga ncibêrîre haguma n'abaluzi
bàluzagya amasholo n'enshinda zâbo bazibumba marhale.

¹⁶ Nisi, ncibêrêrage cimomano càbishirwe, rhinga ntahali,
rhinga ncibêrîre nka balya barhaburhagwa.

¹⁷ Eyo munda yo embaka z'ebyàli zihwêra,
yo abâlikola barhamire baluhûkira.

¹⁸ Ebigorogo nabyo binaluhûke,
birhanacyûmva mulenge gw'owabimokera mpu bikole.

¹⁹ Eyo munda abarhò n'abakulu boshi cibembe ciguma, n'omujà arhaciri mujà wa odi.

²⁰ Omuhanya bici bamuhêra obulàngashane,
gwa bici omûka baha omurhima guli mungo?

²¹ Ogu bahà abadwîrhe balinga olufû lurhanayisha,
abalulonza kulusha obubirhi? ²² Abàkacishinzire bacibonaga obudaka bw'enshinda,
bakahamira omu lyànya bacihikaga omu cûsho.

²³ Cankarhuma eyo ngalo bayiha omuntu arhanacimanyiri olunda ayêrekîre,
oyu Nyamuzinda agosire.

²⁴ Eyi milumbo n'ebikubi byo bikola biryo byâni,
n'olujamu lwâni kwo ludwîrhe lwadubuka nka mîshi.

²⁵ Ebi nàyobohaga byo bino byamanyishira,
n'ebi nakazâg'irhînya byo bino byamantibukirakwo.

²⁶ Kuli nie nta murhûla, nta kuluhûka, nta kugoheka,
ntabona irò lya mûshi, ntabona lya budufu erhi kulîbwa n'amagala kurhuma.

4

Obulangalire kuli Nyamuzinda

¹ Oku bundi Elifazi w'e Tamani, acihira eluhya aderha, erhi: ² K'owakubwîra akanwa wankakalinda obu? Ci kwône kurhi omuntu ankabulaga bwaderha! ³ Kengera oku wàhanwire bantu banji, amaboko gajogonokirwe wakazigaha ensimikiro; ⁴ ihano Iyâwe lyakazizibuhya àbalikola bagwagwabira, lyakazizibuhya amadwi galikola gakomanya. ⁵ Lero obu olwâwe lwamabimba, w'oyu warhiba olujò, okwenge wamâhikwako, gukolaga mutula n'obwôba! ⁶ K'orhankacikubagirage obukûnda-Lulema bwâwe, n'obushinganyanya bw'enjira yâwe, kali bwo bulangalire bwâwe? ⁷ Ocidose bwinja: k'okola obwîne omwêru-kwêru aherêrekera? Ngahi wâbwîne abashinganyanya baholoka? ⁸ Nâbwîne ebyâhira n'ebyahirûka, ebiru n'ebidukula, abahinga amaligo, bamîre n'amahanya, byo banasârûla. ⁹ Nyamuzinda akanabarhulirakwo omûka gwâge, banalàngalire, omuhusi gw'oburhe bwâge gwonene gunabahungumule. ¹⁰ Omulûmbo gw'entale, omukûngulo gw'ec'erubala, kuhuba guhuba kula amino g'entale ntò gahôhoka. ¹¹ Entale ekabula eci yalya enafè, n'abana bayo bashandabane. ¹² Nani nâbwîne nayaganwa bushala-shàla, nanayumva amarhwiri gani gahema. ¹³ Omu ntuliranyè y'ebilôrho, gala mango irò linene ligonza abantu, ¹⁴ nayûmva nagurumanwa, nageramwo ogwa nyegenye, orhuvuha rhwâni rhwajuguma. ¹⁵ Okubundi ehy'olubohôlolo hyangera ebusû, olôya lwandikò lwashingalala. ¹⁶ Oli nka muntu ayimanga,..ntamanyiriraga obusû bwâge, ci enshusho yâge yambêra omu masû. Harhengiba akahwenyenye ... , buzinda nayumva izù, erhi: ¹⁷ «K'omuntu ankabà mushinganyanya embere za Nyamuzinda? k'omuntu ankaba mwêru-kwêru omu masû gw'Owamulemaga? ¹⁸ Ciru Nyamuzinda arhacîkubagira lwoshi bambali bâge, na bamalahika anababonekwo obubî. ¹⁹ Nta buderhe oku bantu bayûbaka rnuli eri ibumba, aba eciriba càbo ciba cihûmbe omu katulo? anabasinogole nka nsirhu; ²⁰ Abanaganukira oku lusiku luguma, Abaherêrekera na ntâye wacibakengera. ²¹ Omugozi gw'ecihàndo càbo gukonoke, banafè n'okubula oburhimanya.

5

¹ Hamagazagya kwône! Ndi wakushuza?

Ndi warhûla emirenge omu bimâna?

² We mbwizire, omûngo gunayirhe ecihwinja,
n'oburhe buzihôkane omusirhe.

³ Yumvagya: niono nâbwîne idâga lyayûbaka lyanagandâza,
ci kano kânya, erya nyumpa erhimangagihehêrerwa.

⁴ Abana bâge barhajira cifungira,
banabayagirize aha kagombe barhakanabona calikûza.

⁵ Bakola bahingira abashalye bagera,
bulya ehi bankâlîre, Nyamuzinda anabakûlehyo ekanwa,
n'enkonola-masû zirhaciziga bahunga.

⁶ Nanga nkulahirire, obuhanya burhapamuka omu idaho,
n'omûngo gurhamera omu ishwa.

⁷ Omuntu yêne olêrha obubî n'omutula,
kula nyakadekere alongereza ecirêre c'emalunga.

⁸ Ci niehe Nyamuzinda ye nayakira ho,
mmurhûle olubanja lwâni.

⁹ Kuhuma ahuma na gombi,
ajira omwandu gw'ebirhankamanywa,
ebirhangazo by'obulenga bwâge birhankaganjwa.
¹⁰ Ye dubulira enkuba oku idaho,
arhume amîshi gahulula omu ishwa.
¹¹ Akalonza okuzûsa omunyi,
okuhisa abarhindibuzibwe oku bucire.
¹² Anayeshûle abengûza,
n'emilâli yâbo y'okulyalyanya ayitamalekwo.
¹³ Abarhimanya anabagwarhe omu murhego gw'amenge gâbo,
atulutûmbye n'abahanûzi bw'okuhanika.
¹⁴ Mûshi kalengerere; babone ekola ndûnduli,
izûba liyimanga batûnduze nk'omu budufu.
¹⁵ Anayokole omuzamba wâlenganyire omu kanwa kabo,
n'omukenyi amukule omu nfune za ciri-misi.
¹⁶ Ntyo, owahanyagire anashubiyumva alangalire,
n'obulya-nsoro buhiimbârhale.
¹⁷ Neci, iragi lyâge omuntu Nyamuzinda ahanûla!
Nawe orhagayaguzagya obuhanûzi bw'Ogala-byoshi.
¹⁸ Ye oyagaza omuntu abul'imubuka ecibânde,
ye obabaza anabul'ifumya n'okuboko kwâge.
¹⁹ Kali ndarhu akulikûza omu mababale,
n'obwa kali nda, amabî garhacikuhikekwo.
²⁰ Omu cizombo anakufumye olufû,
n'omu ntambala akulikûze oku bwôji bw'engôrho.
²¹ N'obwôji bw'olulimi burhakujire kurhi,
wabâ muzira-bôba amango omuhaguzi amayisha.
²² Ecânda n'olubula wabiha ebinioko,
orhanayôbôhe ebiryanyi by'en'igulu.
²³ Wanywâna n'amabuye g'omu ishwa,
oyinjibane n'eby'erubala biyona.
²⁴ Wabugâna ecihândo câwe cidekerîre,
n'obusò bwâwe, washânga burhahazirimwo
amango wâyish'iburha ndûla,
²⁵ Wabona oku obôloloke bwâwe bwajakwo obundi,
n'abana bâwe bajinirîre nka byasi by'omu ishwa.
²⁶ Wanâje omu nshinda erhi okola mukulu,
nka kula bagumânya olurhyâzo embere ly'akasanzi.
²⁷ Ebyo byoshi wâbibwîne! Ko binali ntyo!
Nawe obiyumvagye bwinja onabikûlemwo obwâwe bûnguke.

6

¹ Ayubu acihira eluhya aderha, erhi: ² Acibaga amababale gâni gankagerwa, owalerhaga olugero bankahirakwo amalumwa gâni goshi haguma! ³ Go gankazidoâa kulusha omushenyi gw'omu nyânja: co cinarhumire ebinwa byâni bidwîrhe byahahabuka. ⁴ Emyampi y'Ogala-byoshi yantulungwire, yanshayiremwo, omûka gwâni gudwîrhe gwayubûla obôge bwâyo, n'ebishûgi bya Nyamuzinda nie birhèzire. ⁵ K'endogomi yakera enamologere ahali akahasi, erhi enkâfu eyanânge enadwîrhe yakera? ⁶ K'ebiryo birhabaya izû, byankanalibwa buzira mûnyu, k'olwêru lw'iji lurhayôrha nka bidaka ekanwa? ⁷ Omu bulwâla bwâni, ebiryo by'omulwâla ciru birhandigi oku murhima. ⁸ Owabonaga oku mpûnyire kubâ, na Nyamuzinda anjirire oku ndangâlire! ⁹ Yenene ayemerage ampinage, azâbûle okuboko kwâge ankuleho! ¹⁰ Ciru obwo bwanacibâ burhulirize bwâni, nsigalane bishingo bitya muli aga malibuko gâni

goshi, mbone ntabiraga ebinwa by'Omwimâna. ¹¹ Ka ncigwerhage emisi y'okulinda? Nie muntu nyandikirwe olufu bene olu, bici nacilinga? ¹² K'obuzibu bwâni buligi bw'ibâle, n'omubiri gwâni ka ko guligi nka cûma? ¹³ Ntacicwerhi burhabâle buci, Ka mira oburhabâle burhanyakaga? ¹⁴ Okurhabêra omwîra obwonjo, kuli kulahira bwarhînya Ogala-byoshi. ¹⁵ Ninyu bene wirhu ko mwâbire bakarhema-njinga nka mugezi, nka kula omugezi gwanyamûka gugera. ¹⁶ Gunayishc gwashalagaza erhi na byâsi biguluzize. ¹⁷ Ci erhi omwikalâ guyisha, ezâli nyishi zinagane, zihirigirhe erhi izûba lirhuma ¹⁸ Emizinzi y'ababalama erhengâge omu njira mpu yashimba amîshi, ezimêre omu irûngu, elinde ehereramwo. ¹⁹ Emizinzi y'e Temani ekazizikonolera amasû, n'emirhwe y'e Saba ezilangalire. ²⁰ Obwikubagire bwâbo kuyishibâ kurhebwa; · erhi bazihika-ho balole omu ndalo za bene. ²¹ Kuli nie, ko muli nk'ezo nyishi mwa kano kasanzi, ene mumbona mwafuduka mwayumva enshonyi. ²² Ka namubwizire, nti: «Mpî nâni kantu kalebe? Nti mukûle kalugu kalebe oku binyu mukâmpereze? ²³ Nti mundikûze omu maboko gw'omubisha, nti ntênzi omu nfune z'omwânzi?» ²⁴ Nyigirizagyi, nâni nahulika, Nyerekagi ngahi nâhabire. ²⁵ Okuyumvirhiza enshambâlo eshingânîne kurhagwerhi mbaka, Ci eyo mirôngwè yinyu kuli kuderha kurhi? ²⁶ Ka binwa byâni mwagayaguza? ebi bya nyakubula-bulangelire biyehûkanwe n'empûsi? ²⁷ Murhakashuka bwayêsha enfûzi cigole, Murhakashuka mwaguza omwîra winyu! ²⁸ Ci mâshi yâga ndoliko! Mundole ebusu, ntabesha. ²⁹ Shubiriri, mucij'emurhima buzira bulyâlya, mushube emirhima murhandenganye. ³⁰ Ka hali bulyâlya bundi oku lulimi? Ka ntankayumviza ekanwa ehiri higalu-galu?

7

¹ K'akalamo k'omuntu hano igulu garhaba matabâro bula? K'ensiku zâge arhali kwo ziyôrha nka murhabâzi mulimya? ² Kulira omuja acifinja ahali ecihôho kulira omulimya alingûza oluhembo lwâge, ³ Kwo nani nâhirwe emyêzi erhali mwo bunguke buci, n'amadufu g'amalibuko. ⁴ Erhi najigwîshira, oli: «Owabonaga buca!» Oku nanazuka ntya, oli: «Owabonaga buyira!» n'omurhima gurhandêkerera kuhika buyire. ⁵ Omubiri gunyunjwire mivunyu n'ebishisha, guyunjwire migâku, gwanarhònya masira. ⁶ Ensiku zâni zo mbidu kulusha entôzo, zânahirigisire buzira kucinnangaliza kantu. ⁷ Kengèra oku obuzîne bwâni guncili mûka gwone, oku, amasû gâni garhankacigaluka mpu gabone ebinja. ⁸ Cazinda ntâye wacinshîsha omu libona, amasû gâwe gânyerekere ntanacihali. ⁹ Kulira ecitû cinyamûka cinabirigirhe, ko n'owajîre ekuzimu arhayirhenga. ¹⁰ Arhagaluka mpu ashubire omu mwâge, n'aha mwâge harhacimuyishi. ¹¹ Co cirhumire ntakabula bwaderha, naganîra omu mûngo gw'omûka gwâni, nnanshambâle omu burhe bw'omurhima gwâni. ¹² Ka ndigi nyânja nieki, erhi nisi ciryanyi c'omu nyânja, mpu bampirekwo abalimzi? ¹³ Erhi najiderha nti nahumukira aha ncingo, nti encingò yâni yabâ nka yanyîbiza eminiho, ¹⁴ Onanfuduse n'ehilôrho, onkânge n'ebi odwîrhe wanyêreka. ¹⁵ Owangolola akampubya, ko kukulu: olufû lwo lukulu kuli aga malibuko! ¹⁶ Nâshangusire, ntayôrhe mpabâ ensiku zoshi; ocinyîrekeragc ensiku zâni guli mûka gwonene! ¹⁷ Omuntu aligi cici mpu wamushibirira ntyo, mpu wamuyibuka onamuhirekwo omurhima, ¹⁸ Aligi cici mpu wamurhandûla ngasi sezi mpu wamuhengûza ngasi kasanzi ¹⁹ K'orhankalesirage okundolêreza, ciru nani ntwire amarhi. ²⁰ Akabaga câha nâjizire kurhi nâkujizire w'oyo, w'ejâ abantu bulâbi? Cârhumire wantindibuza ntyala n'empimbo zawe, ciru mbone nkola nkuzidohîre? ²¹ K'orhankalemba okwo nâkugayisize, k'orhankabwikira obwo bubî bwâni? Bulya kandi kasanzi kasungunu erhi nkola ngwishîre omu katulo, wacinnonza obugane ntacihabâ!

8

Obushinganyanya bwa Nyamuzinda

¹ Bildali w'e Shwahi, aja eluhya aderha, erhi: ² Kâlî orhanaleke okuderhaderha? Okûla kuderha ebinwa biri nka cihûsi cinene? ³ Ka Nyamuzinda ankahabûla olubanja, ka Nyamubâho ankagolongohya obushinganyanya? ⁴ Akaba abana bâwe bâmugayisize, bubî

bwâbo ànabahanire ⁵Wehe akaba oli mwêru kwêru na mushinganyanya, olongerezagye Nyamuzinda, oshenge Nyamubâho. ⁶Kurhenga buno akushubiza omu bwîra bwâge, anashakâle enyumpa z'omushinganyanya. ⁷Obworhere bwâwe burhanzi wabulola nka busha, omu kubona obôloke bukulinzire. ⁸Odôkereze àbâli burhanzi, oyumvirhize bwinja bici b'ishe bàbwîne. ⁹Rhwehe, injo rhwàciburhagwa, rhurhamanyiri bici, ensiku zirhu bano igulu ko zirazûka nka cizûngu-zûngu. ¹⁰Bôhe, bakuyigiriza banakubwirize, n'akanwa kabali emurhima kakumanyisa obu burhimanya: ¹¹«k'omufinjo gunamere omurhali omu luziba? k'olushasha lwankamera buzira mîshi? ¹²Oku luciri lurhò ntyâla, ciru ankaba ntâye olutwire, lwo lurhanga ebindi byâsi okuyûma» ¹³Abayibagira Nyamuzinda, kwo bafà ntyo, Obulangelire bw'enkola-maligo, nabwo ko buhera ntyo. ¹⁴Ebi acikubagira, buli budodo, n'ebi alangalira luba lwôgo lwa lwirhangulira ¹⁵Akayegemera enyumpa yâge, enakûnduke, akayisimikirakwo, enamuhongokane. ¹⁶Lola oku ayunjwire magoba amango g'izûba, n'ebyana byâge byanalândira omu ishwa lyâge. ¹⁷Emizi yâge ezongobarhine oku ibuye, anakazidômera omûka omu karhi k'amabâle. ¹⁸Lero bamushugula halya àli, halya mwâge bamuhaba, erhi: «rhwembi ngahi?» ¹⁹Lâba oku akola abôlera omu njira, n'ababo badwîrhe babera idaho. ²⁰Nanga, Nyamuzinda arhalêkerera Omushinganyanya, arhanarhabâla enkola-maligo. ²¹Amasheka ganashubirhûnza amarhama gâwe, n'obusime buciyerekane oku kanwa kâwe. ²²Abashômbanyi bâwe enshonyi zibabûmbe, n'aha mw'enkola-maligo hashâbwe.

9

Nyamuzinda arhajisibwa lubanja

¹Ayubu erhi akola ashuza aderha, erhi: ²Neci mmayire oku kwo binali ntyo: K'omuntu ankayâza Nyamuzinda? ³Omuntu oderha mpu amujisa kadali, arhamushuza ciru n'eliguma oku kali cihûmbi. ⁴Ayishi byoshi, âli na muzibu kulusha byoshi, ndi wankaderha mpu acishingikanye ye abule n'oku abîre? ⁵Obagala entôndo zirhanamanyiri, anazikundûle zikamujira burhe. ⁶Anashabagize igulu aha linali, n'ebikôndo liyimangirakwo binagere mw'omusisi. ⁷Anahakanye izûba mpu lirharhengaga emashinji, n'enenyêzi azihamikire. ⁸Yene ye wâlambûlaga amalunga, ye gera oku mîshi g'enyanya. ⁹Ye wâlemaga Ursi na Orioni, Enenyêzi cirera-mwêzi n'olukere lw'e Mukôndwè. ¹⁰Kuhuma ahuma na gambi, ye wâjiraga omwandu gw'ebirhankamanywa, ebirhangazo by'obulenga bwâge birhankagânjwa. ¹¹Akangera ho ntamubona, anacigendere ntanatwiri ihuzi-huzi. ¹²Erhi ankanyaga omushoko, ndi wankamurhanga? ndi wankacishomya mpu amubwîra, erhi: «Bici ebyo ojizire?» ¹³Nyamuzinda liguma atulumukirwa, bambali ba Rahabu kuyandala bacyandala aha magulu gâge. ¹⁴Nani oburhindi bwâni nti naci hagiza, nti ngwerhe akanwa nâmbubwîra? ¹⁵Ciru ankabire nyazize, ntankashuzize, kuyinjibana nankamuyinjibina erhi kwo; bulya ye wantwira olubanja. ¹⁶N'erhi nakamuyakûza akashuza, ntacikêbirwi oku ankayûmvirhiza izû lyani! ¹⁷Oyu odwîrhe andabarhanyiza obumama, odwîrhe anyushûlira ebibânde buzira igwarhiro, ¹⁸orhakaziga ciru namira omûka, analiko anywesa omutula! ¹⁹Ka kulwa nalwaga? Arhankajibwa omu irhwe! Ka lubânja naja? Ntaye wankacishomya mpu amuhira oku ibuye! ²⁰Nkaderha nti nyazize, akanwa kage kanyagiriza, Nkaderha nti ndi mwêru-kwêru, arhâmpa lubanja. ²¹Ci kwône, ka ndi mwêru-kwêru? Ciru niene ntacimanyiri! N'oku ndamire kwanshologosire! ²²Bulya kwoshi ko nakuguma, nankudesire: anashenyule omushinganyanya, anashenyule n'enkola-maligo. ²³Erhi ecahira cikali ciyisha, anashekere amagala g'abêru-kwêru. ²⁴Omu cihugo cigwîre omu nfune z'enkola-maligo anahunye amasû g'abacîrânuzi, n'akaba arhali ye, aligi wundi ndi? ²⁵Ensiku zâni zo mbidu aha mulibisi, zaja zantibamwo buzira kubona iragi. ²⁶Zikanyize nka bwârho bubidu, Nka kula akadûrha kacihunika (oku mwana-goko). ²⁷Erhi najiderha nti ndeke okuniha, nti mpindule obusû ntûze, ²⁸nanyumv'ebihamba binshamule erhi kukengera amaligo gani goshi kurhuma bulyala mmayire oku arhali buhami-hami oli wandibuliza. ²⁹Akaba nie nyazirage, bici nacicirhamizako? ³⁰Ka mpu ncikalabe amîshi g'olubula, mpu nkalabe enfunc n'omushênny mwêru? ³¹Kurhahânge orharnvumvuza oku civu, ciru n'emishângi yâni yone embe nshishinyê. ³²Bulya yehe arhali muntu akâni arhajisibwa kadali, arhanajisibwa lubanja.

³³ Ntaye wankarhuja ekarhi mpu arhutwira olubanja, akaderha mpu arhuhirekwo amaboko.

³⁴ Ntaye waderha mpu ayegûle akarhi kage kantênge-kwo, mpu ayegûle ebikângo byâge , bihuse okunjugumya. ³⁵ Ci kwône kurhârhume ntamubwîra buzira bwôba, bulya oku bwâni; ntayôsiri ntyo.

10

¹ Bulyala akalamo kanshologosire, nkolaga naleka omulenge gudubuke, nkolaga naderha omutula gundi emurhima. ² Nabwîra Nyamuzinda, nti: orhanyagirizagya Muhanyi, ombwire nâni cici ntumwire. ³ K'obwinage kuli kwinja oku kungwarhira ecikalarhu? okûla kugolongohya obushanja bw'omu nfune zawe? n'okûla kurhabâla ababisha omu mirali yâbo? ⁴ K'amasû gâwe kwo gâbirage nka bunya-mubiri? Erhi nisi k'obonaga nka muntu? ⁵ K'ensiku zawe kwo zirigi nka za muntu? Erhi nisi emyâka yâwe kw'egera ak'eyâbo? ⁶ We dwirhage walongereza obubî bwâni, wanadokereza ogwa ecâha câni. ⁷ Wenene omanyire oku ndi mwêru-kwêru, na ntâye wankankûla omu nfune zawe! ⁸ Ndi bushanja bw'enfune zawe, wene wândemaga, ka lero okolaga wanshambûla, onjegenje! ⁹ Kengera oku wene wâmbumbaga kula babûmba ibûmba, ko wânânanshubize omu katulo. ¹⁰ Kâli wene wânkamaga kula bakama amarha, wanantwisa kula batwisa amashanzâ? ¹¹ Wanyambika omubiri n'omunyafu, wansobekamwo amavuha n'emisi; ¹² Kandi wanshobôza obuzîne, n'obushibirizi bwâwe kuli nie bwo bwarhuma nalama. ¹³ Ci kwône erhi onambisire muhako; manyire okwo; kwâli n'omu bukengere bwâwe. ¹⁴ Nkakola ebigalu-galu, erhi onandi ebulâbi, na ntako wankaciderha mpu ndi mwêru-kwêru. ¹⁵ Nkabâ munya-byâba, erhi namanahera! Nkabâ mwêru-kwêru, ciru ntayinamule amalanga, bulyala ndi muntu enshonyi zibumbire, n'obuhanya bunyunjwire! ¹⁶ Erhi najiderha nti nyinamule irhwe, onâmpive kula entale ehiva, erhi kandi oshubinkolera akal'ibala. ¹⁷ Nnanyumve oshubirintabalira, oshub'intûlakwo omujina, engabo z'emiciûkâ zintêre burhahusa. ¹⁸ Lero cârhumaga ontênza omu nda ya nyâmâ, singa nâcifirire, na nt'isû lyâkandozire-kwo! ¹⁹ Ko nânkacibêrre nk'orhahabaga, bankûle omu nda ya nyâmâ, bampêke omu nshinda. ²⁰ N'ensiku z'akalamo kâni oku zakôfiha wâni! Ocinyirekerage, mbe nkanarhûlirira. ²¹ Embere mbalame burhagaluka, omu cihugo c'omwizimya n'endûnduli, ²² emûnda endûnduli n'enshandâle bishûndwa, emunda omûshi guyôrha nka budufu bukulu.

11

¹ Oburhimanya bwa Nyamuzinda bwayagiriza Ayubu 11 ¹ Sofari w'e Nâmati aj'eluhya, aderha, erhi: ² Ka kîshi-derha yêhe arhashuzibwa? K'okuderha bwenêne kwo kuyâza? ³ K'ebinwa byâwe binji-binji binarhumage abandi baduma? Ka waruha amasheka n'ebinioko rhubule n'okukuyagiriza? ⁴ Wanarhoza akanwa erhi: «olugendo lwâni lushôngwire, ndi mwêru-kwêru omu masû gâwe» ⁵ Ci kwône Nyamuzinda àcilonzagya okukushuza, àcibumbûlaga akanwa mpu akushuze, ⁶ àcikubohôleraga amahwe gw'oburhimanya, galya gabwirwa orhagayûmve, wali wamanya oku bubî bwâwe Nyamuzinda akutumuzize. ⁷ K'ocihâmbire okusâgarha amahwe ga Nyamuzinda akutumuzize, n'okuyumva bwinjinja obwimâna bwa Nyamuzinda? ⁸ Kâli bwo bûli kulusha amalunga, ojirage kurhi obwo? Kâli bwo bûli kulusha okuzimu, omanyâge bici obwo? ⁹ Bwo bulambûsire kulusha igulu, Bwo na bugali kulusha enyânja. ¹⁰ Erhi akapàmuka mpu akola ashweka igulu n'okulisambisa, ndi ciru wankamurhanga? ¹¹ Bulya yehe arhahaba owanywerha; ecibi c'omuntu anayôrhe acibwîne arhanacyibagire. ¹² Co cirhumire omusirhe arhegesirwe ahunûke, n'omuntu oli nka c'ebwêru aka shazimwe, akômere ekâ! ¹³ Mâshi yâga, rhimanya bwinja kulusha, lambûla amaboko ogayerekeze enyanya emunda ali. ¹⁴ Erhi wankakabulira kuli bwenêne aga maligo gakuli omu nfune, okanaleka kuhandisa obulyâlya omu mwâwe, ¹⁵ Ago mango wanayinamula obusû burhalikwo izâbyo, wanazibuha orhanacyumve bwôba buci. ¹⁶ Obuhanya bwâkulikwo, orhacibukengêre ciru, n'okabukengêra, erhi kunakola nka kula bakengêra amîshi gâhulwire. ¹⁷ Okubundi akalamo kâwe kashubimoleka kulusha akalengerêre, n'omwizimya guhinduke

mucêra-cêra. ¹⁸ Wâbà n'omurhûla bulya lero nâwe okola ogwerhe obulangelire, na ciru ankabà zarhanzir'ikubumba, wahûnga bwinja. ¹⁹ Wanaluhûkaga na ntâye wacikuhûgûga, na banji bashub'iyisha balî kusengera. ²⁰ Ci kwône amasû g'endyâlya gohe ganazikirire, babule aha bayakira, okulangelira kwabo kube nka ko kukola kurhengamwo omûka.

12

Oburhimanya bwa Nyamuzinda buciyêrekana kanji-kanji omo kukola emyônè y'obuhashe bwâge

¹ Ayubu aj'eluhya aderha, erhi: ² Neci mushâna wâni: munali nk'izû lya lubaga lwoshi, amango mwânafe, n'oburhimanya bunafe. ³ Nâni ngwerhe obukengere akinyu, ntâco mundushire muli okwo, na ntâye orhamanyiri ebyo byoshi. ⁴ Ci kwône omuntu anashekerwe n'omwîra wâge, Mpu kwenge amabirikira Nyamuzinda mpu amushuze omushinganyanya mwêru-kwêru, gakola masheka bamuhâ. ⁵ Abâbwîne câbugeshera, mpu obuhanya bufê nshuzo, n'owacihûma-hûma, mpu bamuholereze. ⁶ Ago mango erhi n'ab'obuhagwe bacidêkerire omu bihândo byâbo; abasholoshônza Nyamuzinda erhi barhanahuligana, ciru na balya balonza okurhegeka Nyamuzinda! ⁷ Odôse enkafu zanakubwîra, enyunyi z'emalunga zanakuyigiriza. ⁸ Ebicibulula oku idaho byanakubwiriza, enfi z'omu nyanja zanakuyigiriza. ⁹ Bulya muli byo byoshi ntâco cirhamanyiri, oku kuboko kwa Nyamuzinda kwâbijiraga byoshi. ¹⁰ Abâ afûmbasire omu nfune zâge obuzîne bwa ngasi hiyîsa, n'omûka gwa ngasi muntu. ¹¹ K'okurhwîri arhali ko kuyumva ebinwa nka kula olulimi luyumva obununu bw'ebiryo? ¹² Abashosi bali ba kurhimanya, n'abakulu bali b'ihano. ¹³ Yehe, oburhimanya n'obuhashe. byoshi ye Nnabyo, ihano n'okumanyirira byoshi byâge, ¹⁴ Oyu amashâbira, ntâye wankamuyûbakira, oyu amâshweka, ntâye wankacimushwekûla. ¹⁵ Erhi ankacika amîshi, cinashube canda cirl; akagalika, ganayône igulu! ¹⁶ Obuzîne n'amakengu ye Nnahyo, omurhebwa n'omurhebanyi, boshi bâge. ¹⁷ Abahanûzi anabahabîse olugère, abacîrânuzi abasirahye. ¹⁸ Anashuûle abâmi olunigi, abazônze omurhûndâ ecibunu. ¹⁹ Abadâhwa anabagendêse buzira nkwêrho, ayimûle n'abayimire. ²⁰ Anadûmye ba kishiderha, n'abagula abahabise amakéngu. ²¹ Abaluzi anabalugize amaherhe, na ba-ciri-misi anabashuhûlire olunigi. ²² Enyênga anayinyâge omwizimya, n'endûnduli ayihindule bulangashane. ²³ Anayushûle amashanja, anabuligaheza, anabè amâlandiza amashanja agal'igaherêrekeza. ²⁴ Abakulu b'ecihugo anabanyâge obukengere, abatulutumbye, baherere omu irûngu lirhabamwo njira. ²⁵ Bâdundaguzize omu ndûnduli buzira kamole, badândabagane nka kulya balaluka.

13

¹ Ebyo byoshi, nâbibwîne n'amasû gâni, nabiyumva n'aga marhwiri, nanabikirira. ² Ebi mumanyire nani byo nyishi, ntâco mundushire muli okwo. ³ Ci kwône Nyamuzinda ye nâganiza Ngwerhe binwa byâni nka binga nâbwîra Nyamuzinda. ⁴ Mw'abo, kusinga musinga ebinwa, muli bafumu ba bwihâmbi. ⁵ Ndi wankarhang'imununika munahumbârhale, lyoki mwankabona ninyu oburhimanya! ⁶ Muyumvagye nâni oku nasâmba, murhege okurhwiri, muyumve ecimbâ ekanwa! ⁷ Ka mumanyire mpu mwayâza Nyamuzinda n'obunywesi, erhi binwa bya bulyâlya? ⁸ Ka mwe mwamuderhera, mube bafungizi bâge? ⁹ Ka kurhankabire kwinja amuyêshûle? Ka naye ko mwamuha ebinioko kula bashekera omuntu? ¹⁰ Arhegimuhana kulya kw'enkwi n'amîshi, kuli obwo bulênzi bwinyu. ¹¹ Ka ciru obukulu bwâge burhamuyôbohya? K'ecôba câge cirhamuhiramwo cikângo? ¹² Emigani yinyu mikulûkulu, eba mihigo y'omu katulo, n'okufûngira omuntu kwinyu, kunali nk'ibûmba lyâlângala. ¹³ Muhûmbârhale, nie nkola naderha, oku byankabâ bikubè! ¹⁴ Omubiri gwâni ngusêzize n'amîno, omûka gwâni aha nfune ngudwîrhe. ¹⁵ Yenè, ankanyirha anyirhe: Ci kwône ncikubagire okuyêrekana obushinganyanya bwâni omu masû gâge. ¹⁶ N'okwo kwône kwânanciza, bulya enkola-maligo erhankacishomya mpu yayimanga omu masû gâge. ¹⁷ Murhege okurhwiri, muyumve ebinwa byâni, muyumve kwinja ebi ndesire. ¹⁸ Nkolaga naja

lubanja, erhi nnamanyire oku nyâzize! ¹⁹ Ndi olya onjisizagye lubanja? Kano kiînya, nyèmîrage mpulike nancifire! ²⁰ Onyemerere bibirhi byône, okubundi ntakacifulika embere zâwe: ²¹ Okuboko kwâwe ombarhuzize okuyêgûle, orhanacinkângaga n'ecôba câwe. ²² Enyuma z'aho ohire izù enyânya, nâni nakushuza, ci kwône nanga, nie naderha nâwe onyeshûle. ²³ Bubi bunganaci na byâha binga nâkujirire? Ombwire obugoma bwâni, ebyâha byâni? ²⁴ Cirhumire onfulika obusû^a bwâwe? Cirhumire ondola nka mwânzi wâwe? ²⁵ Bici wâkangira ehyâsi hiyehwirwe n'empûsi? Bici oshimbire ôlukere lwâyumûsire? ²⁶ We odwîrhe wantôlera emihigo midârhi, oshubinanganjira obubî nâjizire omu bûshûke bwâni. ²⁷ We wâmpizire amagulu omu byûma, we genda wansholera, oje wasingiriza ngasi aha nâgezize olushândo! ²⁸ N'obwo omuntu kw'ashubira omu katulo nka cibolêreza, nka mwambalo gwâlirwe n'eshwa.

14

¹ Omuntu erhi aburhwa n'omukazi, alama nsiku nsungunu erhi zinayunjwire mirhânnyo. ² Anafunyûke nka bwâso, buzinda ayûme, ayâke nka cintûza burhayimânga! ³ Kâli bene oyo y'onamôlera amasû, oyôla y'odesirage mpu wajîsa lubanja? ⁴ Ndigi wankarhenza ehinja omu hibi? Ntaye! ⁵ Na bulya ensiku zâge ziri ngânje, bulya emyêzi yâge we yigwerhe, bulya wâmutwirire olubibi arhankarhaluka, ⁶ Omurhenzagye kw'amasû omuleke, kuhika naye nka mulimya, ayukirize omulegerege gwâge. ⁷ Omurhi gujira obulangelire, Banagutwe gunashub'ishabuka, gurhanaleke okujakwo emishabuka. ⁸ Ciru akaba emizi yagwo yâyumire ekuzimu, n'ecisiki cagwo cikola cirhôngdire calûndwa, ⁹ erhi gunayûmva amîshi gunashubimera, gushabuke gunalerhe amashami nka murhi murhò. ¹⁰ Omuntu yehe akanafâ erhi na hoshi aho; erhi mwene omuntu anarhêngamwo omûka erhi lwanahûmbire. ¹¹ Olwîshi lunagane luyûme, amîshi g'omu nyânjà ganagane? ¹² Ci omuntu yehe halya alambûkire arhankacihazûka, kuhik'aha kuhwa kw'amalûnga, arhâcizûse, arhacikikûle omu irò lyâge. ¹³ Ndi wankabona ônfulika nâni omu kuzimu, ônambêzemwo kuhik'oburhe bwâwe butwike, onantwire amango wenene wâshub'inkengera! ¹⁴ Omuntu nk'amafa, k'ankacishubilama? Omu nsiku zâni zoshi nakola, erhi nandwîrhe nâlingûza kuhika ba ntenze. ¹⁵ Wanahamagaza nâni nânashuza, wanashub'ilolâreza obushânja bw'amaboko gâwe. ¹⁶ Ci bunôla odwîrhe wagânja amakano g'amagulu gâni, ka wankabulaga kulolêrcza cbyâha byâni? ¹⁷ Amabi gani wâgafunikire omu cirhimbiri, wanahira obulêmbo bw'ecizibwe oku byâha byâni. ¹⁸ Ci aye! Nka kula entôndo nayo buzinda ekûnduka, nka kula ibuye lirhenga aha lyâmereraga. ¹⁹ Nka kula amîshi gahûla amabuye, nka kula ecihônzi cihêka amabuye, ntyo kwo ohirigisa obukengere bw'omuntu. ²⁰ Wamamurhingamira erhi na boshi aho, amânahûnjuka, onamuheze enshusho ogal'imulika. ²¹ Abana bâge bakâyishij'irenge, arhankacimanya, bakacinaguzibwa ntâco cacimumanyisa. ²² Malumwa ga mubiri gwâge gwonene ayumva, arhalakira wundi ci magala gâge gonene.

15

Akanwa ka Ayubu kamuyâgiriza

¹ Okubundi Elifazi w'e Temani, anacij'eluhya, aderha, erhi: ² K'omurhimanya ankashuza ebinwa byayehûka nka mpûsi? K'anacibûmba enda n'empûsi y'ebushoshôkero bw'izûba? ³ K'anacihagiza n'ebinwa bya busha-busha, n'ebinwa birhagwerhi makwanane maci? ⁴ W'oyu wamashereza obwirhohye, wamagayaguza omuntu warhânnya embere za Nyakasane. ⁵ Bulya bubî bwâwe bwo budwîrhe bwakubwiriza ebîra bikuli ekanwa, wanacishozire iderha ly'enyenge. ⁶ Akanwa kâwe kwône kakuyâzize^b ci arhali nie, binwa byâwe binakushobesire.

^a13.24 «Nyamuzinda afulika obusû bwâge» kuli kuderha oku arhacilônzagya kuyêrekana oku ali munya-bwonjo bunji.

^b15.6 Akanwa kâwe ko kakuyimire olubanja: Mig 18, 7; Mt 22, 15.

⁷ Ka we wàburhagwa wa burhangiriza^c omu bantu? Ka wàbusirwe embere ly'orhurhondo?
⁸ K'okola oyumvîrhe akanwa ka Nyamuzinda^d? Ka wenene okola ocihîre oburhimanya? ⁹ Bicigi oyishi rhurhishi? Bicigi oba omanyire rhunabihabe? ¹⁰ Nirhu rhugwerhe ekarhî kirhu abashamuka n'abagula b'emvi, bashosi kulusha sho. ¹¹ K'onabwîne oku kali kantu kanyi oburhulirize bwa Nyamuzinda kuguma n'ebinwa by'olubohololo rhukubwizire? ¹² Cankarhuma omurhima gwâwe guba burhe ntyâla, na cici cirhumire wamorhola amasû kwa bene okwo.
¹³ Kurhi Nyamuzinda ye okola obêrire burhe, n'omu kanwa kâwe mwo mudwîrhe mwarhenga ebinwa bya bene ebyo! ¹⁴ Kurhi omuntu ankabà mwêru-kwêru, omwana w'omukazi mpu naye abâge mushinganyanya? ¹⁵ Lola oku ciru abatagatifu bâge arhacikubagirabo, n'amalunga garhaba mêru-kwêru omu masû gâge. ¹⁶ Kurhi byankabâga oku mugalu-galu n'ow'amabî, oku muntu onywa amabî nka mîshi! ¹⁷ Nkolaga nakuyêreka, onyumve, nakuganirira ebi nâbwîne^e, ¹⁸ Ebi abirhônzi bâkazâg'iyandika, buzira kubifulika, babiderhe nk'oku b'ishe banabiderhaga, ¹⁹ balî balya bâhabagwa ecihugo nka kashâmbala, amango barhâli baciba n'ecigolo ciguma ekarhî kabo. ²⁰ Ensiku z'omubi zoshi ganaba malibuko, n'omwisi, emyâka yâge ebâ miganje. ²¹ Amarhwiri gâge garhayumva oburhali bwôba, amango g'omurhûla, kaheza anacirhunike kuli ye. ²² Arhankayemêra oku acicikûla omu mwizimya, amango amanabona oku akola muntu oyerekezibwe engôrho. ²³ Amabona oku àyîsh'ilirwa oku mpinga n'ebihûngu, n'oku obuhanya bwo na bwâge. ²⁴ Ensiku mbî zinamugeze mwo omusisi, ajugume anarhânze, nka kula mwâmi waja oku matabâro ayôrha.
²⁵ Okuboko kwâge akugêrere Nyamuzinda, acishomye mpu alwîsa Nyamuzinda. ²⁶ Yeshi amabangalaza igosi, kwenge acihundikire empênzi y'amafufu marhumirira. ²⁷ Yeshi obusû bwâge budwîrhe bwayâga mavurha, n'enda yâge ecibêrire ya mabwênde. ²⁸ Ali gwêrhe ebishagala ci byâhirigisire, n'enyumpa zirhacibamwo bahi, hofi zihinduke cirûndo ca mabuye.
²⁹ Arhakacishubigala, obugale bwâge ntaho bwankarhângirira, iburha lyâge lirhakacilumira igulu. ³⁰ Arhakacifuma endunduli, engulumira yamalîra emishabuka yâge, Anahirigirhe n'omûka gw'ekanwa ka Nyamuzinda. ³¹ Amanye ankacîkubagira omujunja gwâge, bulya kwanashuba kucirheba. ³² Amashami gagc gayîrha embere amango gahike, na nta mango gacibishihala. ³³ Ayôrha nka lusisi lurhanacyîra, ayôrha nka muzêti gwamarhoza obwâso.
³⁴ Bulya omurhwe gw'endyâlya gurhajira bunguke buci, na muliro gumalîra omutwî w'emmanja mugalugalu. ³⁵ Osinga obubî anaburhe obuhanya, okucîrheba kukulire omu ndà yâge.

16

Obulyâlya bw'omuntu n'obushinganyanya bwa Nyamuzinda

¹ Okubundi Ayubu anacij'eluhya, aderha , erhi: ² Namayumva kanji-kanji binwa bya bene ebyo, mweshi muli barhuliriza badârhi! ³ Mangaci mwayûsa ebyôla binwa binyu byakaz'ihêhûka nka mpûsi? ka hali endwala edwîrhe yakuhahabusa omu kuderha bya bene ebyo. ⁴ Nani, nanahasha okushambâla akinyu, acibâga mwe mwali ahâla ndi; nali namubwîra ebinwa binjinjâ na mmudûndire irhwe. ⁵ Omu kanwa kâni nali namubwîra; nti muzibuhe, na buzinda ncihûmbire. ⁶ Nkaderha, okôla kurharhûze amalumwa gâni, nkahulika ka lyo gandekaga? ⁷ Neci! Lola oku amamperêrekeza! Wâhungumwire omulala gwâni, na nâni niono wamaziriringa. ⁸ Amacijira muhamirizi, akola anjisa lubanja! Owambêshera amayânjikira. ⁹ Obukunizi bwâge bwanyisire, bunshimbulwire, adwîrhe aluma amîno erhi nie ntuma, omushombanyi wâni kuli nie adwîrhe agalambula amasû gâge. ¹⁰ Badwîrhe banyâshamulira orhunwa rhwabo, omu kunjacira badwîrhe bampà empi omu marhama, boshi oku banali, bamacizangiza kuli nie. ¹¹ Nyamuzinda anampânyire emw'omuntu mugalu-galu^f, amandekêrera omu maboko g'abîsi b'abantu. ¹² Nali nciberire n'omurhûla ci ye

^c15.7 Ka we muburhwa murhanzi: 38, 4, 21; Mig 8, 25; Burh 49, 16.

^d15.8 Okuyumva amahwe ga Nyamuzinda: Yer 23, 18.

^e15.17 Nakuganirira ehi nâbwîne: 32, 10; 36, 2; Burh 16, 25; Jz 14. 13-14; Eze 28, 2.

^f16.11 Emw'omuntu mugalu-galu: 30, 9-19; Lul 22, 13-19; Mk 12, 40; 1 Tm 2, 8.

wamvungunywîre, angwarhira oku igosi, anacinfûnda omu katulo. Nie nkola itêgwa lyâge¹³ emyampi yâge yanzungulusire, yantulungwire endà buzira bwonjo, amanshambulira endulwe yâni oku idaho.¹⁴ Nie ntumire ayisha ayôkêra-yôkêra, akola ancinağîre-kwo nka mulwî wa ntambala.¹⁵ Oku mubiri gwâni, nâhângirekwo sûnzu, n'obusû bwâni nabufûnda omu katulo.¹⁶ Obusu bwâni bwàdukulize erhi kulaka kurhuma, n'engohe zâni zirhacibona.¹⁷ Ci kwônene nta bumînya buli omu nfune zâni, n'omusengero gwâni guli mwêru kwêru⁹.¹⁸ Omanyè wankabwikira omukò gwâni^h, wâni idaho, n'omulenge gwâni gukaz'isôka burhahusa.¹⁹ Muli ganola mango gonêne, lola oku ayiruka empingu, omuhamirizi wâni, omufungizi wâni omu hantu h'enyanya.²⁰ Abadwîrhe bandagira n'abîra bâni bayêrekîre emunda Nyamuzinda ali, emunda ali yo amasû gâni gadwîrhe galakira.²¹ Aye! Acibaga omuntu ankahash'ijà lubanjaⁱ boshi na Nyamuzinda? Nka kula omuntu ankanaluja boshi n'owabo muntu!²² Bulya, emyâka yâni misungunu eyira yacihwêra, na nkolaga naja muli erya njira, eyi ntankanacigalukamwo.

17

¹ Omûka gwamampwêra, ensiku zâni zamayûrha abambisha bakola bali barheganye.² Aye! Acibaga abashekeza abandi barhâli banzongolosire, isû lyani lyamageza obudufu ekarhî k'ebijâci byâbo.³ Wêne obâge mufungizi emunda wenene oli, aho ndi wankashûrha omu nfune?⁴ Bulya wâbafunisire omurhima balek'ibona ebishingânîne, mâshi orhacizigaga bahima.⁵ Aka lebe wâjiriraga abira olusiku lukulu, n'obwo amasû g'abana bâge gazikire omu mbonyi.⁶ Wânjizire mugani gw'amashanja; nie nkola nyakumeshewa ebusû.⁷ Isu lyani lyamahola erhi burhe burhuma n'ebirumbu byâni byoshi ekola nzûngu yonene.⁸ Abantu bashinganyanya bamajuguma erhi okôla kurhuma n'omushinganyanya amakunirira omugalugalu.⁹ Ci kwône kurharhume omushinganyanya aleka enjira yâge, oli wa amaboko mêru kwêru anayushûla oburhwali.¹⁰ Ci kwônene mw'oyo mweshi yishagi yâga, ka ntacibonage omurhimanya muli mwe?¹¹ Ensiku zâni zamayûrha, n'emihigo yani yafananda, byo byâli biragane by'omurhima gwâni.¹² Obudufu banabujire mûshi, Obulangashane bunaje hofi ciru hankaba omwizimya!¹³ Bici nankacilangalira, ekuzimu yo na mwâni, omu mwizimya mwo natwira icûmbi.¹⁴ Nâbwizire enshinda; nti: «we lârhà» N'emivunyu, nti: «we Nyâmà, we na mwâli wirhu!»¹⁵ Ngahigi obulangalire bwâni bucirigi? n'iragi lyani ndi wankacilimanya?¹⁶ Ka bayandagalira haguma rhwe nabo ekuzimu, nisi erhi, rhweshi rhuzikire omu katulo?

18

Oburhe burhali cici embere z'obushinganyanya

¹ Okubundi Bildadi w'e Shwahi, anacija eluhya, aderha, erhi:² Mangaci weki waleka ebîra binwa byâwe? orhangigerereza buzinda rhubulikubwîra, rhuganîre.³ Cirhumire odwîrhe warhulola nka nyama, rhwamayôrha nka binganyi omu masû gâwe!⁴ We dwîrhe wacibâga erhi burhe burhuma, K'omanyire mpu igulu lyayôrha kwône erhi we rhuma, .Ka wamanya mpu ibuye likola lyakûlwa omu bululi bwalyo?⁵ Nêci, obulangashane bw'omwisi bwahirigirha, n'engulumira y'omuliro gwâge erhakacimoleka bundi.⁶ Obulangashane bwazima omu nyumpa yâge, itara lyâge lyazimira enyanya ly'irhwe lyâge.⁷ Okulambagira kwâge n'emisi kwahwa, n'ihano lyâge yenene lyo lirhumire akmûmba.⁸ Bulya amagulu gâge gamâgwârha n'emigozi, amalambagira omu kasirha.⁹ Omurhego gwamamugwarhira oku kansisira n'empulula yagwo yamamusêza.¹⁰ Gulî mufulike ckuzimu omugozi gumurhezire, n'omurhego gwamurhuluba guli omu njira yâge.¹¹ Ngasi lunda ankayerekera obwôba bwâmugwârha, bunamushimbulwire oku aja agenda.¹² Ishali bwo buhane bwâge, n'obuhanya bwamamuja

⁹16.17 Omusengero mwêru kwêru: 31, 1-34; Lul 141, 2; Mk 12, 40.

^h16.18 Wankabwikira omuko gwâni: Murh 37, 26; Eze 24, 7-8; 1 Tm 2, 8; Maf 16, 6.

ⁱ16.21 Omuntu aje lubanja boshi na Nyamuzinda; habe owafungira omuntu embere za Nyamuzinda: 33, 23-24; Ebj 12, 1.

aha burhambi. ¹³ Oluhù lw'ebirumbu byâge loshi lwâlîbirwe, ebirumbu byâge byamalîbwa n'enfula y'olufù. ¹⁴ Amàkùlwa omu nyumpa yâge, omu ànalicibèrere n'omurhula, akululirwa emwa mwâmi wa bakahèza. ¹⁵ Wanahashig'iyûbaka omu nyumpa yâge bulya erhaciri yâge, ecibiriti camalashirwa aha mwâge. ¹⁶ Omu nshishi, emizi yâge yamayûma, omu nyânya, amashami gâge gamagokômba. ¹⁷ Arhakaciyibukwa hano igulu, arhacigwerhi izîno omu cihugo. ¹⁸ Bamamurhenza omu bulangashane, amàja omu ndunduli, amakagwa hanol'igulu. ¹⁹ Arhacigwerhi ehy'omwimo, oli ehy'iburha omu lubaga lwâge, ntâye wàfulumusire olufù omu lugò lwâge. ²⁰ Omu kubona okwola ayosire, abantu b'e Buzika-zûba bamàrhemuka. Nabo abantu b'ebuzûka-zûba, bamarhûngwa n'obwôba. ²¹ Kwo haba ntyo, aha mw'enkola-maligo; kwo hayôrha ntyôla aha mw'omuntu orhayishi Nyamuzinda.

19

Ayubu alengerera omu buyemere, ciru ankaba abantu na Nyamuzinda bamulekêrere

¹ Okubundi Ayubu, anacij'elubya aderha, erhi: ² Yâgi! Mangaci mwaleka okukazimbabaza omurhima, mwandibuzize n'ebinwa binyu. ³ Lolagi oku bukola bwa kali ikumi obula mwanjacira buzira nshonyi mudwîrhe mwandibuza. ⁴ Akabaga nieki nahabusire, okwola kuhabuka kwâni nie kuyêrekîre. ⁵ Akaba mwayumva oku mumpimire, mwanabona oku mwanantenza omu nshonyi zâni, ⁶ muyôrhe mumanyire oku Nyamuzinda yêne wànyanzire obubashe bwâni, ye wanziririnzire n'akasirha kage. ⁷ Lola oku ndwîrhe nalonza hajire owayisha rhulwe, na ntâye wanshuza ndwîrhe nayakûza ci ntâye wanshuza. ⁸ Anàhizire omu njira yâni ecikûnguzo ntankahama, omukâba gwâni anaguyunjuzize mwizimya. ⁹ Anyazire irenge lyâni, Ampogwire ishûngwe omu irhwe. ¹⁰ Amanshambûla empande zoshi, na ncikolera, nka kula bamanyula omurhi, kw'amanywîre obulangelire bwâni. ¹¹ Anayûsize kuli nie obukunizi bwâge, anakola anganjire omu bashombanyi bâge. ¹² Engabo zâge zamayisha zoshi caligumiza, zamatwa enjira kuhika emunda ndi, zamatwa ecihândo ebwa nyumpa yâni. ¹³ Anyegwire kuli na bene wirhu boshi, n'abîra bâni banyasire. ¹⁴ Abalûngu bâni bahirigisire, n'abîra bâni banyibagîre. ¹⁵ Ebigolo by'omu nyumpa yâni, na bambali bâni, badwîrhe bandola nka muntu warhenga kuli, ndi wa bandi bandi omu kulola kwabo. ¹⁶ Ndwîrhe nayakûza omurhumisi wâni, arhananshuze, ciru omu kanwa kani nankamuyimbirira kurhi! ¹⁷ Mukanie àyasire akabayo kw'omûka gwâni, abarhurhenga ndà nguma rhweshi, mpu ndwîrhe nabaya! ¹⁸ Abana nabo badwîrhe bangayaguza, erhi nakayimânga, banarhondere banshekera, ¹⁹ Abàli bîra bikubagirwa, banyasire, abanàrhonyagya bàciyegwire kuli nie. ²⁰ Amavuha gâni gakola ganani oku luhû n'oku minyofu yâni, nkola ndwîrhe nacirhabâla n'oluhû lw'amino gâni. ²¹ Mbabaliri, mbabaliri, ciru mw'oyo bîra bâni, ebwa kuba okuboko kwa Nyamuzinda kwàmponîrekwo. ²² Bici munshimbulwire kwo mweshi na Nyamuzinda? ka murhaciyîgurha emyâmâ yâni? ²³ Yajeewe! Ndi wankabona ebi binwa byâni byayandikwa? ndi wankabona bija oku citabu, ²⁴ N'omungwâra gw'ecûma n'olunyerere, bitâkwe okw'ensiku zoshi oku ibuye. ²⁵ Niono mmanyire oku omwihôzi wâni anali Ozine, n'oku ye wayîsh'iyimanga wa buzinda oku katulo. ²⁶ Kandi buzinda nkola nyimanzire, mba namashubira omu luhû lwâni, mbà namàzongwa nalwo, n'omubiri gwâni nâyîsh'ibona Nyamuzinda. ²⁷ Nienene namubona amasû gâni gamulolakwo, arhali wundi, ensiko zâni zagera mw'omusisi. ²⁸ Amango muderha mpu: cirhumire rhumushimbulula, mpu rhubwîne muli ye igwarhiro lya kantu kalebe? ²⁹ Mucilangâge oku ngôrho mwenene, bulya obukunizi oku mabi eri ngôrho, ntyo mwanamanya oku ho kuba okutwa olubanja.

20

Obushinganyanya burhalondôla

¹ Sofari w'e Nâmati aj'eluhya aderha, erhi: ² Enkengero zâni zamàmbwiriza ishuzo, bwo n'obu ndwîrhe nakanana nti nshuze. ³ Nayumvîrhe ebinwa bimbabazize, Ci obukengere bwâni bwampwehwerhîze ishuzo, ⁴ K'orhishi kurhenga mira, Kurhenga omuntu ali bano igulu, ⁵ Oku obushagaluke bw'enkola-maligo buba bunyi, n'oku amasima gw'omuntu mubi gaba ga

kasanzi kasungunu? ⁶ Ciru omujûnja gwâge gwankalwira omu lya mazihwa, ciru irhwe lyâge lyankahuma oku bitû, ⁷ anahirigirhe nka muzimu, abamuyishi mpu «ngahi àjirage?» ⁸ Anabalale nka cilôrho cîrhankakengerwa, analibirhe nka bilôrha by'amu budufu. ⁹ Amasû gakomeraga akumubona gamuziguluke, Aha mwâge harhakacimushish'isû! ¹⁰ Bagala bâge balyûle amabî àjirire abakenyi, bagala bâge banalyûla eburugu byâge ; ¹¹ Amavurha gâge gali gayunjwire misi ya busole: ye n'abusole bwâge, bamâlâmbama amu katulo. ¹² Akaginunirwa n'amabî, Garhahusagya aku lulimi lwâge, ¹³ Akagigabikirira bwinja, agagobere ebiraka byâge. ¹⁴ Ebyo biryo byâge bikola bibolêreza amu ndà yâge, bikola bimuli amu ndà nka bôge bwa manjokà-njokà. ¹⁵ Kukwânîne ashale amagala àmirangusize, Na Nyamuzinda wamushazago. ¹⁶ Anunugusire obòge, Lulimi lw'igû lwamuyirha. ¹⁷ Irhondo arhakacibona emikôndo yahulula, emikôndo y'obûci n'ey'amakafè. ¹⁸ Alyôla ebi àlire, ayihikwe anahongôkwe, kulya àkag'ibijandaga arhakacikujira bundi. ¹⁹ Kulya kubà àshabîre abakenyi enyumpa anabalibuza, enyumpa aj'azinyaga ahàli h'akuziyûbaka. ²⁰ Bulya àli wa masu, arhànayigurhaga, obugale bwâge burhamulikûze; ²¹ Bulya ntâye arhalibuzagya amu magene gâge, obwololoke bwâge burhankarhinda. ²² Oku aciri ajejerhwa n'ebirugu, arhemuke n'omusisi, emihimbagulizo y'obuhanya emurhogerekwo ²³ Nyamuzinda anamurhogezeke obukunizi bwâge bunene, anamurhulirekwo obwire bw'emyampi yâge. ²⁴ Akafuma emirasano y'ebyûma, muherho gwa mulinga gwamurhulûla. ²⁵ Ecisonga camâmuyisha emugòngo, ecûma calangashana camamurhulûngula obudiku, obuhanya bwamàmurhogera, ²⁶ Endûnduli zoshi ye zibikirwe mpu zimuhûnjukane, Omuliro guruhayasibwi na ndi^j gwamàmusingônola, gwamàmâlîra na gasi byàli bicimusigalire omu nyumpa. ²⁷ Amalunga gamamanyisa obubî bwâge, n'igulu lyamuhindikira. ²⁸ Obugale bwâge bwamashandâla, bwamahirigirha amu kasânzi k'obukunizi. ²⁹ Lwo luhembo Nyamuzinda àbikire enkola-maligo olwo, owahehêrwe, co cigabi Nyamuzinda amutwira eco!

21

Ebiri byo biyeshûla owanywerha

¹ Okubundi Ayubu ashubija eluhya, aderha, erhi: ² Muyumve ! Muyumve akanwa kani lyo ntûlirira. ³ Muleke ntang'iderha, na hano mba namaderha, anayishig'iba go mango musheka. ⁴ Kuli nie ka muntu warhuma nacîlasa? n'akaba arhali ntyôla, cankarhumaga mbirêmbere? ⁵ Mundolekwo, mwanageramwo omusisi, muhire okuboko oku kanwa kinyu muhulike. ⁶ Nka birhànyakwo nieshi nnanyôbôhe; nieshi omusisi gunangeremwo. ⁷ Cirhuma abantu bîsi balama? Ciru bashosihale banabe ba misi kulusha? ⁸ Iburha lyâbo linayôloloke eburhambi bwâbo, abinjikulu babo banayushuke erhi banabona. ⁹ Enyumpa zâbo ziri mw'omurhûla nta bôba bubagwerhe, Akarhi ka Nyamuzinda, karhabahikakwo. ¹⁰ Empanzi yâbo ngasi mango erhi kubusa yanabusa, n'enkafu zâbo zinaburhe bwinja zirhamoma. ¹¹ Bakola balikûla abana babo mpu bajishârha, banagende nka busò, abana babo b'ebirhaba banaje babwadarha. ¹² Wanabona bayishee bayîmba erhi banarhimba engoma, baziha n'enna nga, banacisimîsa omu kukaziha akarhêra. ¹³ Obuzîne bwâbo banabugeze omu murhûla, na caligumiza bacijira ekuzimu. ¹⁴ N'obwo bàkazâg'ibwîra Nyamuzinda, mpu: «ciyegûle kuli rhwe», kurharhusimisizi okumanya enjira zawe, ¹⁵ Aligi ye ndi Ogala-byoshi, lyo nirhu ruhahash'imuyemera?» Bici rhwankayunguka omu kumuharâmya ?» ¹⁶ K'iragi lyâbo lirhali omu nfune zâbo? Ci kwônene orhamanyaga mpu Nyamuzinda ankayumva ihano ly'omugalugalu! ¹⁷ Ka ngasi mango kazima akamole k'abantu bagalugalu, Ka ngasi mango obuhanya bubarhîndakwo? Ka ngasi mango abarhumira amalumwa nka luhembo lw'obukunizi bwâge? ¹⁸ Ka ko baligî nka hyasi hyayehûlwa n'empûsî, ka ko bali nka mujimbi gwahêkwa na kalemêra? ¹⁹ Ka Nyamuzinda anabikire abana bâge obuhane bwâge? Yenene ahanagwe ly'ayûmva bwinja. ²⁰ Amasû gâge yêne gabone oku ahanyagala, anywe yenene oku bukunizi bwa Nyakasane! ²¹ Bulya, bici enyumpa yâge yacyîsh'imukwanana hano ayus'ifa, hano omubalè gw'emyâka yâge guba gwamaheka? ²² Ka Nyamuzinda ye wankayigiriza eby'okumanywa? Kali ye twa emmanja

^j20.26 Ogwo muliro, kuli kuderha omulazo gw'enkuba ebànda.

z'abali enyanya kulusha? ²³ Muguma anafè erhi anali n'obugale bwâge bwoshi, abe agwerhe omurhûla lwoshi, nta kadûndo. ²⁴ Amabûnda gâge gayunjwire mashushi, n'omwôngo gw'amavuha gâge gayunjwire magoba. ²⁵ Owundi anafé erhi n'omûngo gumuli emurhima, ebwa kuba nta mango naye àlabwire oku iragi. ²⁶ Ci bombi omu katulo banajicihengeka, n'emivunyu ebalûnde. ²⁷ Aba, mmanyire bwinja enkengero zinyu, n'ebi mudwîrhe mwarhanya kuli nie. ²⁸ Bulya mudwîrhe mwadôsanya mpu: «ngahi erya nyumpa y'omuluzi erigi?» Ngahi erigi erya nyumpa abîsi bàyubakagamwo? ²⁹ Ka murhadôsagya ababalama? Ka mwahabaga ebimanyiso byâbo? ³⁰ Ali ntya: oku lusiku lw'obubanya, omwîsi anababaliirwe omu mango gw'obukunizi anamanye kurhi ajira. ³¹ Ndi wankamushobeka oku lugendo lwâge? na kuli ebi àjizire ndi wankamuha kw'oluhembo? ³² Kuli ye erhi bamuhêka aha nshînda ntya, oku birhondo hy'ecûsho câge kwo ayigiriza. ³³ Amalôngo g'omu kabânda gali malêmbu kuli ye enyuma zâge abantu banayisha bamuyimize, n'embere zâge abandi mwandu bamushokolere. ³⁴ Bici mwantulirizakwo, bya busha? omu mashuzo ginyu harhacisigiri oburhali obwengehushu.

22

Nyamuzinda arhahanira busha

¹ Okubundi Elifazi w'e Temani anacij'eluhya aderha, crhi: ² K'omuntu ankahash'iba wa bunguke kuli Nyamuzinda? Nanga, omuntu mwirhônzi aba wa bunguke kuli ye yenene. ³ Bici kwankakwanana Nyakasane okaba mushinganyanya? nisi bici ayunguka okaba mwimâna omu lugendo lwâwe? ⁴ K'ebwa kuba omukenga kwo kurhumire akulibuza? Ka ko kukusambîsa akolaga ali akusambîsa? ⁵ K'arhali ebwa kuba obubî bwâwe buli bunene, n'ebigalugalu byâwe biri mwandu? ⁶ Wàkazâg'inywa ecihângo mweshi na bene winyu buzira cirhumire, wàkazagihogola emyambalo y'abali bashugunu, ⁷ Orhakag'ihana amîshi gw'okunywa oku muntu orhamire, n'omuntu oshalisire wakaz'imuyîma eci ankalya. ⁸ Omuntu w'emisi, ye nn'igulu! na barhonyi bali bacyûbakiramwo. ⁹ Wàkazâg'igalula abakana maboko mûmu wanakazivuna amaboko g'enfûzi. ¹⁰ Lolaga ecirhumire ozungulusirwe n'emirhego, n'ecirhumire ebîra by'okuyôbohya bikurhînda kwo caligumiza. ¹¹ Kandi anaba co cirhumire ogu mwizizi gukuhânza kubona, co cirhumire n'agâla mîshi gakumirîra. ¹² Nyamuzinda k'arhali omu malunga acibêra? Lola irhwerhwe ly'enenyêzi, oku liri emalunga wâni! ¹³ Wàkazâg'iderha, erhi: «bici Nyamuzinda ankamanya kuli okwo? erhi, ka ankatwa olubanja kurhenga omu citû? ¹⁴ Ebitû byanakaz'imubwikira arhacibone, omwôla karhi k'amalunga mwonene aja alambagirira.» ¹⁵ Kali ocishimbire enjira za mira, ziryabanya-byâha bàkazâg'igera mwo? ¹⁶ Balya bàhirigirhaga embere amango gahike? Balya ebiriba byâbo byàhekagwa n'olwîshi? ¹⁷ Bo balya bàkazâg'ibwîra Nyamuzinda, mpu: «rurhênge ho! mpu kurhi arhujira Ogala byoshi?» ¹⁸ Yene ye wàbumbaga enyumpa zâbo iragi, -amahano g'abîsi gaje kuli na nâni! ¹⁹ Abashinganyanya bamabona bamanacîshinga, n'omuntu mwêru-kwêru amabashekera: ²⁰ Erhi ka barhahungumukaga abashombanyi birhu? Erhi ka n'omuliro gurhamirangusagya ebi bàli balesire. ²¹ Oshubig'iyumvanya mweshi naye, ojire omurhûla; ntyo obunguke bwâwe bwanaba bwinja. ²² Oyankirire enyigîrizo z'ekanwa kâge, n'ebinwa byâge obibikire omu murhima gwâwe. ²³ Erhi wankashubira emunda Ogala-byoshi ali, wanabona oshub'iyimanga, n'erhi wankarhenza amabî omu nyumpa yâwe, ²⁴ Lero ahòla, amasholo wanabona okola wakaz'igalola nka katulo n'amasholo g'e Ofiri, ogalole nka rhubuye rhw'omu migezi. ²⁵ Ogala-byoshi anaba yenene ye kola masholo gâwe, na kuli wenene, wanaba n'orhurhondo rhw'enfaranga. ²⁶ Ali ebwa kuba obusîme bwâwe wamabulongereza emwa Ogala-byoshi, wanayînamula obusû bwâwe emunda Nyamuzinda ali. ²⁷ Wamanamusengeraga anakuyûmve, n'emisengero yâwe oyiyikirize emunda ali ²⁸ Erhi wankahiga kantu kalebe, kanakubêra, omu majira gâwe gwoshi mwâba obulangashane. ²⁹ Bulya anafunye abacîbonyi, acize omwirhohye! ³⁰ Anayokole omwêru-kwêru, nâwe wacizibwa n'obwinja bw'amaboko gâwe.

23

Nyamuzinda ali kuli, obubî bwamâcitakira

¹ Okubundi Ayubu anacij'eluhya aderha, erhi: ² Neci, kuhanzira kwâni kurhumire nalaka ntya, okuboko kwâni kwazidohirwe n'amalumwa. ³ Ndi wankambwîra ngahi nankamushigâna, mboni hika halyala abêra? ⁴ Ka nankahash'irhegeka embere zâge nti habe okusâmba, na ntyo nyunjuze ebinwa byâni mirôngwe? ⁵ Ka nankamanya ebinwa ahanshinshuza, Ka nankayumva ebi ambwîra. ⁶ Ka binwa bikali ajamwo kadali haguma na nâni? Nanga! Casinga yêne anyumvirhize konene! ⁷ Ahôla, mushinganyanya waja kadali boshi naye: casinga antege oyo wanjisa lubanja! ⁸ Ci nkaja olunda lw'ebuzûka-zûba, arhayiri, nkaja olunda lw'ebuzika-zûba ntamubone. ⁹ Ka hali eci adwîrhe ajira olunda lw'emwênè, ntacibwini. K'âjir'icifulika olunda lw'e mukôndwè, ntafulûle yo. ¹⁰ Ci konene ayishi olugendo njira! Erhi ankantangulira omu ciko cidulike rnuliro, nanarhengamwo ncire nka masholo. ¹¹ Okugulu kwâni kurharhengaga omu mikâba yâge; nâkulikire enjira yâge buzira buhabuka. ¹² Ntacyêgûlaga oku marhegeko g'ekanwa kâge, nakazâg'ilanga amarhegeko g'ekanwa kâge omu nda yâni. ¹³ Ci kwône yehe ayosire ampigire: ndi wankamûnciza-kwo? Oku omurhima gwâge gulonzize kwo anajira. ¹⁴ Bulya oku ahizire kuli nie akuyûkiriza, na kwa bene okôla kw'ayôrha ajira. ¹⁵ Lola oku okwo, kwo kurhumire okumubâ hofi kunyôbohize, nkarhanya kuli-kwo, nnanyumve mmuyôbohize. ¹⁶ Nyamuzinda anyihize oku murhima gwâni, n'Ogala-byoshi, ànyunjuze bôba. ¹⁷ Bulya arhali emizimya yo enjizire busha ntyâla, arhanali ogûla mwizizi gumbwisire obusû.

24

¹ Cirhumire emw'Ogala-byoshi nta mango gaba gahanzibwe, Iyo abamuyishi barhagibona ensiku zâge? ² Banayegûla olubibi, banayabula obusû bwâzimbagwa, ³ Banahêka endogomi y'enfûzi, enkafu y'omukana banayihâna ishigi. ⁴ Banasêza abakenyi mpu baj'ikola kulî n'enjira; abanyinyi b'omu cihugo kukola kukacifulika. ⁵ Nka kula endogomi z'omu irûngu ziyâbuka, zija zalonza obuhasi omu bulambo obuhasi zaha amanina gazo. ⁶ Omu mashwa banagend'ihumbûla budufu, banatwe emizâbîbu y'omwîsi. ⁷ Hali abageza obudufu bushugunu ebwa kuba barhagwcrhi eci baya mbala, ntâco bankacibwika amango g'emboho. ⁸ Olumè lw'omu ntôndo, lunabajòmye; ebwa kuba barhagwerhi aha bàyâkira, banacigonyere ah'ibuye. ⁹ Abandi banayânke enfûzi oku ibêre Iya bannina, banalye abakenyi omwenda. ¹⁰ Abâla bayisha bagenda bushugunu, barhanayambirhi cici, omu kushalika banafûmbarha omuhuli; ¹¹ Bamasimarhira amavurha muli mabuye abirhi, bamâkânda emikenzi, n'enyôrha yamabul'ibagwârha. ¹² Omu ngô mwamazûka endûlu z'abayûbaka-mwo omûka gw'abalibuzîbwe gwamashekêreza endûlu, na Nyamuzinda arhahuligana kuli ago mabi goshi! ¹³ Aba bandi balî muli balya bashômba obulangashane, barhayishi enjira zâbo. ¹⁴ Mucêracêra, omwîsi anazûke, ayîrhe omukenyi n'olagirire, buyîra arhabâle akola aja azimba. ¹⁵ Isû ly'oshungula linakazilingûza oku bwajinga; «ntâye wacimbona gwarhi yêne, anacihundika obusû. ¹⁶ Abarhalonza okumanya obulangashane, mûshi banalegerere bacifulisire, ¹⁷ Bulya kuli abo, sezi gwo mango obudufu burhangira, ebwa kuba bayishi ebiyôbohwa omu bulangashane. ¹⁸ Ola ali nk'owaj'ayerera oku mîshi, aha ayûbaka harharhenga bijâci by'abantu b'omu cihugo, ci ye arhankagera omu njira ejire ebwa lukoma! ¹⁹ Nka kula ecânda ciyumûsa amîshi g'olubula, ntyo ko abanya-byâha banaj'ekuzimu! ²⁰ Ibêre lyâbayonsagya linabayibagire, bamâlîbwa n'emivunyu, barhacimanyikîni, obubî bwamakenyuka nka murhi. ²¹ Bâkazâg'ilibuza omukazi w'engûmba olya orhajira mwana, nta minja bâjirire abakana! ²² Ci olya orhenza abanya-buhashe oku ntebe yâbo n'emisi yâge, oyôla anayimuka, n'abandi barhacîkubagire okulama. ²³ Ali àrhenziribalekera omurhûla, banacîkubagiragwo ci erhi n'amasû gâge yehe gadwîrhe gabona aha bagera. ²⁴ Bâli barhanzir'ijâ enyanya hitya, ci barhaciri ho, bahenangusire, basarûlwa aka abandi bantu boshi; bayumûsire nka marhwerhwe ga mihuli. ²⁵ Akaba arhali ntyo, ndi waderha mpu kunywerha nywesire? Ndi waderha mpu ebinwa byâni biri bya busha?

25

Olwimbo lw'obukuze bwa Nyamuzinda

¹ Okubundi, Bildadi w'e Shwahi anacija eluhya adrha, erhi:

² Emwâge oburhegesi n'obôba;

yenene ye hira omurhûla omu malunga.

³ Ka emirhwe yâge gurhali mwându?

Murhwe guhi gurhabashakwo izûba lyâge?

⁴ Kurhigi omuntu ankaba mushinganyanya, embere za Nyamuzinda?

Kurhigi ankaba mwêru-kwêru oburhwa n'omukazi?

⁵ Lola omwêzi gonene, wanabona gutulwire,
nazo enyenyêzi zirhaba nyêru-kwêru omu masù gâge.

⁶ Oku muntu yehe ka kurhabulikane,

Omuntu orhali muntu ci muvunyu,

gula mushwa mpu mwene omuntu!

26

¹ Okubundi Ayubu anacij'eluhya, aderha, erhi: ² Wene oyîsh'irhabâla omuzamba, wene onalikuze okuboko kurhagwerhe misi! ³ Wene wankahash'irhabâla omuntu orhagwerhi burhimanya! wene wankayêrekana oku ogwerhe obukengere bunji! ⁴ Ndi obwizire ebyo binwa? ndi okuhire ogwo mûka gwarhenga muli we? ⁵ Ebizûnguzûngu bidwîrhe byarhenga mw'omusisi ekuzimu, kuguma n'amîshi n'ebigabamwo. ⁶ Okuzimu kuli kubwikûle embere zâge, omuhengere gurhali mufûnike. ⁷ Olunda lw'emwênè analugalihye buzira cici, n'igulu alimanike oku busha. ⁸ Anasimârhe amîshi garhenge omu bitû, n'ebitû birhanabereke idako lyago. ⁹ Anayigale obusù bw'Obwâmi bwâge, abubwikire n'ecitû. ¹⁰ Atwîre emburûnguse oku mîshi, kuguma n'olubibi lugabânya obulangashane n'omwizimya. ¹¹ Enkingi z'empingu zahanôngoka, zijugurne nk'amazikânkamira. ¹² Oku buhashe bwâge enyânja enaberânguke, n'omu kukolesa obukengere bwâge ebongêreze Rahabu. ¹³ Omûka gwâge gunarhume enyânja yarhûlûla, n'okuboko kwâge kwâberangwire enjoka yâlonzagya okuyâka. ¹⁴ Akaba ko bibonekana ntyo, ebya emisigala y'emikolo yâge, ebi rhubona ka birhali buzira nsimiko; ci omukûngulo gw'obuhashe bwâge ndi wankaguyûmva?

27

Ntabihaga, ntankanabiha, nyîshi obukulu bwa Nyamuzinda

¹ Ayubu ashubiyushûla ebinwa byâge aderha, erhi: ² Oku izîno lya Nyamuzinda Ozine, olya ohakanyire okûmpa olubanja, Oku izîno ly'Ogala-byoshi olya onyunjuzize maganya, ³ Oku nancyisa omûka, oku Omûka gwa Nyamuzinda gunacibà omu mazulu gani, ⁴ Akanwa kâni nta mango kânâderhe ebigalu-galu, olulimi lwâni lurhakaderha eby'obunywesi. ⁵ Zije kuli na nâni enkengero z'okukubwîra oku oyazize, kuhika nfè erhi n'omu bwihanganyi nanciba, ⁶ Narhondire okuciyâmànyanya ntanakuleke, omurhima gwâni gurhankabona nshonyi ciru n'oku lusiku luguma lw'akalamo kâni. ⁷ Omushombanyi wâni àjirirwe kula banajirira omwîsi, n'omwânzi wâni nka muntu, orhajira bushinganyanya! ⁸ Bulya ngahi buligi obulangalire bw'omuntu mugalugalu? hano Nyamuzinda amuhenangula, hano amunyaga omûka gwâge? ⁹ Ka Nyamuzinda ayâmva omulenge gwâge, hano obuhanya bumuyishira? ¹⁰ K'amasîma gâge muli Nyamuzinda Ogala-byoshi agakûla? K'anakaziyakûza Nyamuzinda ngasi mango? ¹¹ Namuyigiriza olugendo lwa Nyamuzinda, ntakabafulika kurhi ajira Ogala-byoshi. ¹² Loli oku mwenene mwacibwinire byoshi, bici mwaciyahagirakwo?

Ilderha ly'olya Sofari wâhehêrirwe!

¹³ Alagi ecigabi omwîsi abona emwa Nyamuzinda, omwânnya baciri-misi babâhwa n'Ogala-byoshi, ¹⁴ Nk'agwerhe bagala bâge banji, onamanye oku oku ngôrho bahwêra, emimo yâge

erhankayigurha mugati ¹⁵Emisigala yâge, nayo lufû lwayigendana, n'abakana bâge barharhoze mulenge. ¹⁶Ciru ankalûnda enfaranga nka katulo, ciru ankarhondeka emyambalo ebe nka karhondo k'ibûmba, ¹⁷anarhondeka emishangi n'omushinganyanya ayiyambale, n'enfaranga zâge zibe kashambala ka mwêru-kwêru. ¹⁸Amayûbaka enyumpa yâge nka ya cishôlero, nka cifumba ca mulanzi wa mizâbîbu, ¹⁹O mugale anagwîshîre erhi bo na buzinda, anaheneke erhi ananafire. ²⁰Obôba bunacîrhunike kuli ye nka mîshi, budufu omuhûsi gunamugêndane. ²¹Empûsi y'ebuzûka-zûba enamuyehûkane ehunjuke; emukûle aha mwâge. ²²Banamuhimbaguliza n'empimbo buzira bônjo, acihangâne mpu: ekulî eyo akola ayakira. ²³Ago mango banakoma akagasha erhi ye rhumire, bahebe n'olushungûrho bakola bamukûla aha mwâge.

28

Oburhimanya burhankahikwakwo na muntu

¹Okunali enfaranga zijira aha zikûlwa, n'amasholo gajira aha gashubûkira. ²Eciûma, ekuzimu cikûlwa, n'amarhale nka gamajônga ganashube mulinga. ³Omuntu anahirigise omwizimya, aj'âsâgarha ekuzimu alinde ahika oku ibuye lirhalangala. ⁴Banahûmbe omwina kûlî n'emyûbako, balya harhankahika magulu ga muntu, banamanamana, bayêrere eyi n'eyi, kûlî n'abantu. ⁵Igulu, eri lirhengamwo ecijûmbu, Omu ndalâla, linakâbongoyoka n'omuliro. ⁶Amabuye galyo gwo bakûla mwo enjuma nyinjinjâ, bashimâne mwo n'amasholo. ⁷Ikozi lirhayishi enjira y'ahôla, isû lya cigukuma lirhasag'ihabona. ⁸Ensimba z'erubala zirhasag'ilabarhaho, Entale zirhasag'ihagera. ⁹Omuntu analongerezemwo ibuye ly'obusingo, ahenangule entôndo kuhika aha magulu gayo. ¹⁰Nyamuzinda anakûle nyamwîshi oli aka Nili omu mabuye, n'isû ly'omuntu libonemwo ngasi biri binja. ¹¹Amâganya enyîshi, n'ebyâli bifulike byoshi byanabonekana. ¹²Ci oburhondekezi bôhe ngabi bwankakûlwa? Ngahi wankabona obukengere? ¹³Barhayishi ecitwiro câbo emw'abantu, ntaho wankabushimâna kuno igulu ly'abantu. ¹⁴Ekuzimu yanaderha, erhi: «Burhaba muli nie» nayo cnyânja yanaderha, erhi: «Burhaba eno mwâni» ¹⁵Burhakahinganulwa n'amasholo, burhankagulwa nfaranga, burhankanajirirwa lugero. ¹⁶Burhankagererwa oku masholo ga Ofiri, ciru n'oku johari y'engulo ndârhi nisi erhi yakuti. ¹⁷Burhankagererwa oku masholo n'oku bilolero by'ebirahuli, burhankagulwa n'akalugu k'amasholo kinjinja. ¹⁸Omanyè wankaderha amagerha, enjuma z'enjwijwi n'olubula aha bu li, aha omuntu ankaduba erya-nkorôngo, ankaduba oburhondekezi. ¹⁹Enshangabuye y'e Etiyopiya, erhankabugererwa-ko ciru ekalazâ, oli amasholo gacîre bwinjinja garhankahika aha ngulo yâbo! ²⁰Ci oburhondekezi ngahi burhenga, ngahi obukengere buyûbaka? ²¹Burhaboneka omu masû g'abantu, burhabonwa n'enyunyi z'emalunga. ²²Okuzimu n'olufû binaderhe, erhi: «amarhwiri girhu ganayumve babukûnga.» ²³Nyamuzinda yêne oyîshi enjira yâbo, yenene oyishi aha buhubuka. ²⁴Bulya ciru anabone olubibi lw'igulu, ayîshi na ngasi bibâ idako ly'amalunga byoshi. ²⁵Amango ahâga empûsi obuzirho bwâyo, amango âjiriraga amîshi olugero, ²⁶Amango âjiriraga enkuba amarhegeko, n'okuyêreka omukûngulo emunda gwaja, ²⁷Go mango âbubonaga anabumanyisa, abumanyirira kuhika omu ndalâla. ²⁸Okubundi anacibwîra mwene omuntu, erhi: «Lola oku okurhînya Nyamuzinda bwo burhondekezi obwo. n'okuyâka amabî nako, bwo bukengere obwo.»

29

Emirenge n'ebîtakiro by'Ayubu

¹Ayubu anaciyushûla ebinwa byâge omu migani, aderha, erhi: ²Ndi wankacinshubiza aha nâli omu myâka ya mira? Amango Nyamuzinda âcînanagaga. ³Amango âkazâg'imoleka n'itara lyâge ah'irhwe lyâni, n'obumoleke bwâge bwanyêreka enjira omu mwizimya. ⁴Kurhi nankacihash'ibona ensiku nâlimwo mugale? Amango Nyamuzinda âkazâg'iyisha alilânga enyumpa yâni? ⁵Gâli mango Ogala-Byoshi âcîri haguma nâni, n'amango abana bâni bâli banzungulusire; ⁶Mango amagulu gâni, gâkazâg'ishukirwa omu mpyûhyu, n'amavurha

gàkazâg'ihulula omu mishôndo y'amabuye! ⁷ Erhi nànkahulusire omu muhânda gw'olugo, Nisi erhi nànkahizire entebe yâni aha ngômbe, ⁸ Omu kunângira, abana b'emisole bàkagiciyegûla, abashosi banayîmuka bacilânge n'obukenge. ⁹ Abarhambo bàkagihwêkera batwe omu binwa byâbo, bànakagihira okuboko oku kanwa. ¹⁰ Izû ly'abarhegesi lyàkaginyiha, n'olulimi lwâbo lugokômbere ebiraka. ¹¹ Owakâg'iyumva anarhangâle, ngasi muntu wahashire okundikira kw'isû anamwêmwêrhwa erhi nie ntuma. ¹² Bulya nâkag'irhabâla omukenyi orhagwerhi câkalisa, n'enfûzi erhagwerhi aha yankasimikira. ¹³ Obwânga bw'abali omu kâga k'okufâ, bwâkag'ijâ emunda ndi, nânakagishubiza obushagaluke omu murhima gw'omukana. ¹⁴ Nakazicihûndikira obushinganyanya nka mwambalo gwâni, nâlingwerhe obugula nka cishûli nâcihundikiraga, na nka cimanè c'oku irhwe. ¹⁵ Nâlinkola nie masû g'omuhûrha, na magulu g'ecirema! ¹⁶ Nie nâli ishe w'abakenyi, mufungizi w'ebigolo nakazibaderhera ¹⁷ Nakazivungunyula emyânganga y'omuntu mubi n'omu mino gâge mpângamule mw'omunyo gwâge. ¹⁸ Nakaz'iderha, nti: «nayîsh'ifâ na ndi muli er'irhûnda lyâni, erhi namanayûsa nsiku nyinji zirî nka za mushênnyî» ¹⁹ Emizi yâni ekazihika oku lwîshi, n'olume lw'obudufu lukazigwâ oku lwâsi lwâni. ²⁰ Irengi lyâni lyakazibâ lihyahya ngasi mango, n'omuherho gûndi omu nfune gwashubishâshuka. ²¹ Banakaziyumvirhiza ebi naderha erhi bananêmbire buzira kurhama, banahwekêre lyo bayumvirhiza amahano gâni. ²² Erhi nânkacishomize okuderha, ntâye wankacîshomya mpu ashuza kundikundi, n'ebinwa byâni byakaz'ibarhogerako bunyibunyi. ²³ Bàkaginininda nka kula balingûza enkuba ehângamire, bayashamule akanwa nk'abalingûza omurhonyi gwamalegama. ²⁴ Erhi nâmwemwerheragwa embere zâbo, boshi banarhangâle, bakaziyankirira n'obuzigire ngasi cimanyiso ca buzigire c'omu busû bwâni. ²⁵ Nienene nâli cirongôzi c'enjira bakulikira, nka kula mwâmi abwarhâla ekarhi kabo, nakaziyôrha nk'owarhuliriza abali omu mishibo.

30

¹ Na bunôla, lero nkolaga masheka g'entindi kundusha, aba nâkazâg'ibona b'ishe wabo balî bagaragânda bwenêne, balya ciru ntankahirire ebiryo omu mulânga gw'ebibwa byâni. ² Ciru n'emisi y'amaboko gâbo ntabyo yankânkwanine, bàlikorôsire okw'ibonya-nshonyi. ³ Barhâcigwerhe nyama oku mibiri yâbo erhi cizombo cikali cirhuma, bakazikugurha emizi y'amadirha, bakazirya obuhasi bw'oku côlezo. ⁴ Bakazihumbula engâka omu makerêhê, n'obûntu bwâbo bwakazirhenga omu mizî y'ensinzi ⁵ Bâli bamâlibirhwako n'abandi omu cihugo, bàkazâg'ibashekera nka bishambo, ⁶ Bàkazâg'ihanda omu mângi z'embyâ, omu nkunda erhi omu nyâla z'amabuye. ⁷ Bakola bajalumbira omu mashaka nka ndogomi, n'okulundumana omu marhâdu, ⁸ Bana ba nshâhu na kulusha, balume barhajira izîno, bàcibêre bakage omu cihugo. ⁹ Lero muli zino nsiku, nie bakola badwîrhe lwimbo, nie nkola mugani gwâbo. ¹⁰ Omu kubashologorha, banakazînyâka, barhanacirhînya okummeshera emalanga. ¹¹ Na bulya yêne wârhumire oluge lw'omuherho gwâni lwadaga, ye wânancôcôbize, bakola bakanegenera omu masû gâni. ¹² Bakolaga bayishilola oku bansholoshônza, balole erhi nafukunya, okubundi bangereze mu nsânya. ¹³ Bakola banfukira amajira, babonereho igwarhiro ly'okumperêrckeza, na ntâye wabacika. ¹⁴ Bakola badâha omu mwîni nk'owagera omu murhule mugali gw'omu lukânga, bangendegendêko lugali bansige omu bigukâ. ¹⁵ Ecôba câmpindukire, irhûnda lyâni lyayehûka nka mpûsi, n'obulangelire bwâni bwagera nka bitû. ¹⁶ Na bunôla, akalamo ngwerhe kalêmbire, ensiku z'amaganya zamandibuzâ. ¹⁷ Budufu nanyumve amavuha garhaciri gâni, n'abandyagâsa barhahûnga. ¹⁸ Yene ongwarhire omu mwambalo n'emisi yâge yoshi, kusêgeza oku mishumi y'ecirôndo câni. ¹⁹ Ankwebire omu byôndo, nkola nshushire akatulo n'oluvû. ²⁰ Ndwîrhe nakuyakûza orhananshuza, nyimanzire embere zâwe orhanandola isû. ²¹ Wâhindusire mwîsi kuli nie, okuboko kwâwe kudârhi kudwîrhe kwandibuzâ. ²² Wamankweba emalunga mpu empûsi embone, mpu lyo nzikanwa n'omulaba? ²³ Neci mmanyire oku okola onyerekize ebwa lufû, era munda abantu boshi bashimânana. ²⁴ Ci kwône, ka nkola nenganyize omukenyi, amango ali omu maganya anadwîrhe ahûna ecâfûngira? ²⁵ Ka niono ntafaga bônjo, ngasi wâlilamire kubî? Ka ntayerekanaga olukogo oku mugaraganda. ²⁶ Nâkagilangelira iragi, lero obuhanya

bwantogera, Nakazilingûza obulangashane, lero gwaba mwizimya guciyêrekana. ²⁷ Nangôngo akola andibuza burhahusa, Ensiku z'amalibuko zânzidohîre. ²⁸ Nkahuluka n'obusû buzinzibire, ntâye ontuliriza, omu karhî k'olubaga nkaderha nti nyimuke, erhi kunakola kumpà olwôho! ²⁹ Banyambwe bâhindusire bene wirhu, n'omulungu wâni akola ye cigukuma. ³⁰ Omubiri gwâni gwahihire, amavuha gani gayumûsire. ³¹ Olulanga lwâni lukola lulôngerera kuyimba mishîbo, akarihêra kâni oku mulênge gwa ba-nyamulakâ.

31

Ayubu ahûna mpu Nnâmahanga yenene amutwirage olubanja

¹ Nali erhi nâlaganyire oku amasû gâni, nta mango gânacilole oku mwana-nyere. ² Lero luhembo luci Nyamuzinda ankacijira kurhenga cnyanya, ngalo ehi Ogala-byoshi ashobôza omu mpingu? ³ Ka burhali buhanya abikira endyâlya, n'entânya oku bantu bakola amaligo? ⁴ K'arhadwirhi abona olugendo lwâni, nisi k'arhaganja amakano njira n'aga ndîka? ⁵ Ka nkola njîre omu njira mbi, K'okugulu kwâni kwâlibirhire omu burhebanyi? ⁶ Angererage oku lugero lukwirire, Nyamuzinda yenene amanyirira oku ndi mwêru-kwêru ⁷ Akaba enjira yâni erhenzire omu njira nnungêdu, akaba omurhima gwâni gwâhusire n'amasû gâni, akaba enfune zâni zânzire na bubî bulebe, ⁸ mâshi, mbô rhwêra emburho n'owundi azirye, mâshi, emishebuka yâni emânyulwe erhi nanciri murhò. ⁹ Akaba omurhima gwâni gwâjîre gwâlehya omukazi, Akaba nkola njîre nayunjayunja oku lumvi lwa mulungu wâni, ¹⁰ mâshi mukanie abonishwêra abandi, mâshi abandi bamurhize banamuyânke! ¹¹ Buhanya bwankarhuma mpâbwa obuhane, n'owantwira olubanja, bulya ebyo byoshi kunali kuhemuka omu bubî. ¹² Kwankabire kuciyakiza omuliro gwa Kaheza w'ekuzimu, n'okuciyôkera nienene omuhako gwâni gwoshi. ¹³ Akaba nalyalyanyize mwambali wâni erhi mwambalikazi wâni, erhi nabula okuhemba nk'oku binali? ¹⁴ Kurhi nankayîsh'ijira hano Nyamuzinda apamuka? hano aj'émulondôlo gwa ngasi byâbire, kurhi nashuza? ¹⁵ Owandemaga kurhenga omu ndà ya nyâmà, K'arhali ye wâbalemaga boki? Neci ali Nyamuzinda muguma wârhulemaga rhweshi kurhenga omu ndà za banyâmà ¹⁶ Ka nâbuzire buyumvirhiza omusengero gw'omukenyi, Ka nâlesire amasû g'omukana gâhenenuka konene? ¹⁷ Ka nâlire olwiko lwâni nienene, buzira kulugabâna n'enfûzi? ¹⁸ N'obwo kurhenga eburho, Nyamuzinda âkagindera nka lârhà, akazinshokolana kurhenga aha cânjo. ¹⁹ Ka nâbwîne omukenyi orhagwerhi eci ayambala, olya w'obuligo orhagwerhi eci acibwika. ²⁰ Buzira kusûhirwa obwanga bwarhênga emurhima gwâbo, buzira kubwikwa n'amôya g'ebibuzi byâni? ²¹ Ka nkola nnambwîre okuhoko nti nkomôle mw'akântu k'enfûzi? bulya manyire ntâye wankantângira oku lumvi? ²² Mâshi ecirhugo câni cinahaguke oku igosi lyâni, n'okuboko kwâni kutwikire aha ngafula! ²³ Bulya obuhanya bwa Nyamuzinda bwanarhibukira kuli nie, Ntankanacihash'ibêra embere z'obukulu bwâge. ²⁴ Ka nahira obwikubagire bwâni omu masholo, n'okubwîra isholo licire, nti: «We Nyamwegemerwa wâni?» ²⁵ Ka naciîmîsa n'ebirugu binji njira, n'obuhirhi nâfulusagya omu maboko gâni? ²⁵ Omu kulangîra izûba omu bumoleke bwâlyo, Omwêzi omu lugendo lw'obwinja gubashamwo; ²⁷ K'omurhima gwâni omu lwihwêko lw'entimanya, gwashumikwa mpu guhire okuboko oku kanwa gubinûnugurhe? ²⁸ Kandi bwankabîre buhanya bwa câha, bulya erhi namahakana Nyamuzinda mukulu bwenêne. ²⁹ Ka nâîmîre bulya obuhanya bwamarhogera omushombanyi wâni? Ka nacishinga bulya obuhanya bwamamuhandira? ³⁰ Nie ntâyemeraga olulimi lwâni lwalogorha, Ntankahûna nti abe buligo omu kalamo kâge. ³¹ K'abantu b'omu cogo câni, barhaciderheraga mpu: «Muntu ndi arhayigusagya n'okulya enyama?» ³² Nta cigolo câbuzire aha cahânda, aha mwâni olumvi lwakaz'iyôrha luli luyigule oku babalama. ³³ Ka nâfulisire amabî gâni embere z'abantu? Ka nabikirira obubî omu murhima gwâni? ³⁴ Ka nayôboha amasheka g'abagera, K'obwôba bw'okugayaguzibwa n'emilala y'abalungu bwambulîsa omurhûla? Kuhika nacyigalira omu mwâni erhi kurhînya okuhuluka kurhuma? ³⁵ Yoo! Lero ndi wankarhuma banyumva? Nâdesire akanwa kâni kazinda: Nyamuzinda Ogala-byoshi anyagirize! Olya onshîmbire aderhage ecitumulo c'amabî gâni. ³⁶ Nyemire ncihagarhire aha lurhugo, nciyambâle ecibunu nka ishungwê. ³⁷ Nayishimuyêreka omwigasho gwâni muli ngasi kashândo, na nyegere emunda ali buzira bôba nka muluzi. ³⁸ Akaba obudaka bwâni

bwankampêka lubanja n'emigâku yâbo elake haguma nabo, ³⁹ Akaba nâlîremwo omwâka gw'omuntu buzira kutumûla akaba nâyîsire bene obudaka bwâbo? ⁴⁰ Mâshi mbone emishugi emere muli lyo ahali h'engano, erhi mumere ebyasi birhaj'ekanwa, bya kabayo. Byahwêra aho ebinwa by'Ayubu.

32

III. Amahugûlo ga Elihu

Ebinwa bya Elihu

¹ Abo bantu basharhu barhacishûbiriraga bashuza Ayubu bulya àli acî bona mushinganyanya kulusha. ² Lero oburhe bunene bwanacigwârha Elihu, mwene Barakeli muburhwa w'e Buzi w'omu mulala gwa Rama, akalihira Ayubu bwenêne kulya kuba Ayubu àcikûngaga okuyâza Nyamuzinda. ³ Kandi akunirira balya bira bâge basharhu ebwa kuba barhacishuzagya Ayubu, ciru n'akanwa kaguma, ntyo baba nka Nyamuzinda ye bakola batumuzize. ⁴ E rhi balya babo basharhu baba bali bashambâza Ayubu, Elihu arhangibalekera oluhya, bulya bo bàli bamukulîre. ⁵ Ci, erhi acibona ntako bacishuzize Ayubu, oburhe bwaja oku bundi. ⁶ Go mango Elihu mwene Barakeli, muburhwa w'e Buzi, acihaga oluhya, aderha, erhi: Omurhondêro gw'ebinwa bya Elihu Ndi nwana wa cirhaba, na ninyu mukola muli bashosi, n'obwôba bwarhumire ntacishomya, okumubwîra oku mbwîne. ⁷ Namacikêbwa nti maburhwa rhwashimba, Nti obûnji bw'emyâka bwo bwamanyisa obushinganyanya. ⁸ Ci namacîbonera oku iroho ly'omuntu erhi Mûka gwa Nyamubâho, byône byankajira omuntu munya-bukengere bunji. ⁹ Obûnji bw'emyâka arhali bwo burhimanya, ciru n'obushosi burhankahindula omuntu mushinganyanya. ¹⁰ Nani, mmulalisirage nti muntege amarhwiri, bulya nani nkolaga nayalagaza obwâni bumanye. ¹¹ Kuhika mwa kano kasanzi nacikag'ilînda ebinwa binyu, nalintezire amarhwiri nti nyumvirhize engerêrezo zinyu, erhi na ngasi muguma adwîrhe alongereza ebi ashuza. ¹² Nalintegêrîre ene mukaz'iderha na buno oku mwashubishuza, ci kwônene ntâye nâbwîne agânya Ayubu omu nderho zâge, ntâye muli mwe walahire ebi anashambalaga. ¹³ Mumanye mwankaderha, erhi: «Rhwayumvîrhe lero oburhimanya», ebi rhuyemera biba bya bu-nyamuzinda ci birhali bya bu-muntu» ¹⁴ Niehe arhali ntyo ko nankajizire, nali nashuza Ayubu omu bindi binwa. ¹⁵ Bohe bamaduma, nta ishuzo ciru n'eliguma, bamabula obuderhe. ¹⁶ Nani namalingûzagya lero namabona ntâye ocidesire kanwa, Boshi bahwekêra, kuziga erhi n'ebinwa byabahwerire. ¹⁷ Nani nkolaga naciheba elubya, nyalagaze obwâni bumanye. ¹⁸ Bulya nyunjwire binwa, bibirindisirwe n'omûka gumbamwo. ¹⁹ Omurhima gwâni kwo gunali nk'idivayi lyalingihôngolwa, lidwîrhe lyabirabira, n'okulonz'ibûndula orhubindi rhuhyahya. ²⁰ Ka nderhage nani, lyo ntimûkwa! nabumbûla akanwa mpane ishuzo. ²¹ Ntalondôle ciru n'omuntu muguma, ntaderhe nti oyu ye nayinginga. ²² Cabâ! Nie wa bene ntishi oku balimîrhiza, ringa owandemaga mira antingamiraga.

33

Obwikubagire bwa Ayubu

¹ Wani Ayubu, yumva ezi nderho zani, rhega okurhwiri kuli ebi binwa. ² Lola oku nabumbûla akanwa, n'oku olulimi lwâni lwamarhenga ebiraka mpu lushambâle. ³ Omurhima gwâni gwamadubukamwo ebinwa by'obushinganyanya, n'akanwa kâni karharhengemwo ebirhali bya kukubûla, ⁴ Mûka gwa Nyamuzinda gwandemaga, Mûka gw'Ogala-byoshi gumpa akalamo. ⁵ Akaba wankahash'okunshuza, wananshuza nâni, oyimange embere zâni, oderhe okwâwe omanyire. ⁶ Lola oku ndi akâwe, ntali Nyamuzinda, nâni nâlemagwa omu budaka akâwe. ⁷ Okwo kwanarhuma omucûka gwâni gurhakujugumya, n'okuboko omanyie kwankakuzidohera, bulya ntalimwo bugalu. ⁸ Kurhi kulya nayumvîrhe amarhwiri gani gahema, bulya nayumvîrhe omulenge gw'izû lyâwe, ⁹ «Niono ndi mwêru kwêru nta bulyâlyâ,

ndi mwimana, buzira izâbyo. ¹⁰ Ci kwône kushobeka anshobesire, anakola ali andola nka mushombanyi wâge. ¹¹ Amalîra amagulu gâni omu byûma, n'okuja kwallongereza ngasi hoshi nankagera. ¹² Kuli ebyo byoshi nkubwizire oku oyâzire, bulya Nyamuzinda arhalusire omuntu. ¹³ Cankarhuma wamulonza kw'akadali, mpu kwenge arhali akushuza cinwa oku cinwa? ¹⁴ Nyamuzinda ajira mbero nyinji za binwa, buzira omuntu okukengukwa. ¹⁵ Omu bilôrho na muli ngasi biyishira omuntu budufu, nk'obôba bwamarhûnga ebiremwa, oku ncîngo zâbo; ¹⁶ Go mango abaderhera omu marhwiri, ababwire amahwe, abadirhimanye n'enshusho z'ebibonekana. ¹⁷ Ly'ahugîsa omuntu obushanja bwâge, n'okunyahya oku bucîbone bwâge. ¹⁸ Ntyo anamucînge, omûka gwâge gulek'irhogera emuhengere, Obuzîne bwâge bulekihîrigirha n'okuj'omu nyenga. ¹⁹ N'okulumwa kunayigirize omuntu nako, amango orhuvuha rhwâge rhugera mw'omusisi. ²⁰ Omuntu anayumve omugati gwamamushologorha, ayumve arhagwerhi mîru ga kulya enyama. ²¹ Kuhika omubiri gwâge guje gwayumîrira, abone amavuha garhaboneka gayâlagale. ²² Nk'omûka gwâge gukola guyêrekîre ekuzimu, n'obuzîne bwâge bukola buyêrekîre ekuzimu, ²³ Muli ago mango erhi hankayisha malahika, mufungizi muguma okûzirwe omu cihumbi, owankabwiriza omuntu ebi akwânîne okujira. ²⁴ Owafa omuntu bwônjo amuderhere erhi: «Omubabalire arhajaga ekuzimu, nabwîne ecayôkola obuzîne bwâge!» ²⁵ Aho, omubiri gwâge gwamashubibona obuzibu bw'eburhò, anashubire omu mango gâge g'obusole. ²⁶ Anahûna Nyamuzinda anayumvûbwe, . anakaz'ilolêreza obusû bwâge n'enshagali, anayâlize oku n'omuntu agwerhe obushinganya, ²⁷ Omuntu anaj'ayîmba embere z'abandi bantu, erhi: «Nâlinjizire okubî, nalimbuzire obushinganyanya, Yehe arhangaluliraga nk'oku obubî bwâni bwalishingânîne ²⁸ Alanzire omûka gwâni oku lufû, n'akalamo kani kayishibona obulangashane. ²⁹ Lola oku kwo Nyamuzinda ajirira omuntu ntyo, liguma, kabirhi, ciru n'akasharhu. ³⁰ Okwola mpu ly'arhenza omûka gwâge omu lufû, mpu ly'omuntu amolekerwa n'obulangashane bw'abazîne. ³¹ Orhege okurhwiri wâni Ayubu, onyumve, ohulike nie nkolaga naderha. ³² Akaba ogwerhe ebinwa by'okushuza oderhage, bulya nanasima nyerckane obushinganyanya bwâwe; ³³ Akaba nanga, Ohulikage nkola nakuyumvisa obumanye.

34

Elihu ayushûla ebindi binwa

¹ Okubundi Elihu ayushûla aderha, erhi: ² Ninyu mwe bashinganyanya, yumvi ebi binwa, mwe b'obumanye bunji, muntege okurhwiri. ³ Bulya okurhwiri kurhahimwa kurhonya enshambâlo, . Nka kula ebiraka biyumva amanyunya g'ebiryo. ⁴ Rhulolage haguma bihi biri bya bushinganyanya, rhwene na nene rhulole ebiri by'okuli. ⁵ Ayubu anadesire, erhi: «Mba mushinganyanya, na Nyamuzinda âmbulîre okuli kwâni, ⁶ Omutwî w'emmanja (wâni) kuli nie ali mwîsi wa bantu, obubî bwâni kakola kafinjo karhafuma, n'obwo ntabyo nâjizire» ⁷ Ngahi oli aka Ayubu akaciboneka? Onywa amabî nka mîshi. ⁸ Ogenda haguma n'abanya-byâha, Oyumvikana n'abantu babî. ⁹ Karhali yêne wâderhaga, erhi: «Bici kukwanana omuntu, omu kujira ebi alonzize, omu bwâmi bwa Nyamuzinda. ¹⁰ Munyumve nani nka muntu muguma-guma, muyegûle kûli na Nyamuzinda amagalugalu; Ow'eyanya aba mushinganyanya. ¹¹ Bulya ahemba omuntu nk'oku ebijiro byâge binali, alola ngasi muntu oku obworhere bwâge bunali. ¹² Kwo binali Nyamuzinda arhaba nkola-maligo, Nyamubâho arhalenganya. ¹³ Ndi wamuhaga obuhashe burhegeka igulu? Ndi wankamubwizire mpu arhegeke igulu lyoshi? ¹⁴ Acishubiranaga omûka gwâge, . acicîbungiraga-kwo yenene empûsi yâge. ¹⁵ Ngasi ciremwa coshi cànkahubire, n'omuntu ashubire omu katulo. ¹⁶ Akaba oyîsh'iyumvirhiza, ohire ehi emurhima: orhege okurhwiri oku mulenge gw'izû lyâni. ¹⁷ K'oshomba obushinganyanya anamany'irhegeka? k'anacishomya mpu atwira Omushinganyanya Ogala-byoshi oluba nja? ¹⁸ Obwîra abâmi mpu: "ntindi !" ogayaguza abaluzi. ¹⁹ Arhishi baluzi, arhanajira kabôlo ekarhi k'omugaraganda n'entagengwa, bulya boshi buli bulenga bw'enfune zâge. ²⁰ Boshi kufâ bafâ omu kahwenyenye k'obudufu, entwâli zihêrekere n'okuhirigirha, na ciri-misi amunaganule buzira kucihinya. ²¹ Amasû gâge garhahwa garhasingiriza enjira z'omuntu, n'okulolêreza amakano gâge. ²² Nta mwizimya nisi erhi lwikûngu, nyankola-maligo ankahash'icifulikamwo.

²³ Ntaye alaliza mpu ly'abonekana mushinganyanya omu masù ga Nyamuzinda. ²⁴ Yene ye vunyungula abanya-buhashe buzira kudôsisbwa na ndi, ahire n'abandi ahâli h'abo. ²⁵ Aba amanyirire ebijiro bya ngasi baguma! anababulindike omu budufu n'okubalabarhanya. ²⁶ Nka kula kwa banya-nkola-maligo, anabavunyungulire omu masù g'olubaga. ²⁷ Bulya bàmugomire, barhanashimbaga enjira zâge. ²⁸ Balibuza omukenyi kuhika cmirenge yâge yamuhikako, bamugayisa ntyo erhi ayumva endûlu z'abirhohye. ²⁹ Erhi ankabêra burhahinya na ntâyê wamuhuliganya, erhi ankabwikira obusù bwâge, buzira kuciyêreka ndi, erhi anababalire amashanja n'ebiremwa! ³⁰ Anaciza omugoma omu kasirha k'amaligo, ³¹ Erhi oyo ankabwîra Nyamuzinda, erhi: «Nagomire, ntakacijira câha, ³² akaba nâhabire, ombabalire, akaba nâbuzire obushinganyanya, ntakacishubirira» ³³ K'oku bwâwe, anali wa kuhana, bulya wâlahire emihigo yâge? Wene wacîshoga arhali nie, nirhu orhuhage oku bwâwe bumanye! ³⁴ Ci kwône abantu barhimanya, na ngasi mugula odwîrhe anyumvirhiza, banambwîra, erhi: ³⁵ «Ayubu arhaderha n'obumanye, bulya enshambâlo yâge erhali mwo bukengere.» ³⁶ Nawe wene oj'emulôndôlo, oyumvirhize amashuzo gâge n'ag'abahalanjisi. ³⁷ Bulya amayushûla oku câha câge, obugoma, asherêza okuli ekarhî kirhu, anayushûla ebinwa birhankasîmisa Nnâmabanga.»

35

Nyamuzinda ashibirira emikolo y'abantu

¹ Elihu ashubiyushûla ebinwa aderha, erhi: ² «K'ocikebirwe mpu wanayâza, nisi erhi ohamagale n'obwalagale oku wanaba, mushinganyanya omu masù ga Nyamuzinda.» ³ Okucishomya okumubwîra, erhi: «Makwanane maci kuli mwe, nkajira ecâha erhi ntacijiziri?» ⁴ Lero niene nkolaga nakushuza, nshuze n'abira bâwe caligumiza, ⁵ Galamira emalunga ocibonere, Lola kurhi ebitû biri kulî na nâwe! ⁶ Okajira ecâha, k'erhi Ye obabazize? Okayushûla obugoma bwâwe, k'omubabazize? ⁷ Akaba oli mushinganyanya bici omulerhera? nisi bici omushobôza? ⁸ Obubî bwâwe bwanabalâza balya mushushine mweshi, obushinganyanya bwâwe burhankakwanana abarhali bantu. ⁹ Abali omu malibuko, barhahwa kuyâma, Abali omu mazibu g'ababisha, banayakûze, bahûne owabalikûza, ¹⁰ Ci ntâyê oderha, erhi: «Ngahi oli Nyamuzinda, Mulemi wâni?» Olya ohâ abantu enyimbo z'obukuze budufu, ¹¹ Olya orhuyigiriza bwinja kulusha aleke ensimba z'erubala, Orhujira binja na birhonzi kulusha aleke enyunyi z'emalunga. ¹² Banayame arhanabayumve, erhi bucibune bwa bantu babî burhuma ¹³ Nyamuzinda arhayumvirhiza ebinwa bibî, Ogala-byoshi arhabilolakwo. ¹⁴ Woyo wamacishomya okuderha, erhi «Ntamubwini» mpu olubanja lwâni luli emwâge, nalinda! ¹⁵ Nisi, erhi: «Oburhe bwâge burhahana» anali nk'uhabire obubî bw'ebinwa by'omuntu. ¹⁶ Kuli kuderha oku Ayubu adwîrhe abumbûlira akanwa busha, omu buhwinja bwâge adwîrhe aluza ebinwa busha.

36

Amakwânane g'amalibuko g'Ayubu

¹ Okubundi Elihu anacigendekera aderha, erhi: ² Oninde hisungunu onandekere nkuyigirize, bulya ntadesire byoshi ebiyêrekîre Nyamuzinda! ³ Nadôma obumanye bwâni kulî, lyo nfungira Omulemi wâni ⁴ Bulya okunali ebinwa byâni birhali bya bunyvesi, biri binwa byâli hofi nâwe, bya muntu ogwerhe obumanye nkana. ⁵ Nyamuzinda arhakabulira omuntu ogwerhe omurhima gucire! ⁶ Arhankaziga omuntu mubî alama, ye fungira abakenyi, ⁷ Ye yeza omushinganyanya, anamudamaze oku ntebe y'obwâmi haguma n'abâmi, omu irenge ly'ensiku n'amango! ⁸ Lero abashweke n'obudagule, balibuzibwe n'amalumwa. ⁹ Abamanyise ntyo ebijiro byâbo, abayêreke ebijiro by'obucîbone bwâbo! ¹⁰ Abayigule amarhwiri abarhônde, mpu baleke obubî bwâbo. ¹¹ Erhi bankanayumva bakanamurhumikira, akalamo kabo banakagereza omu murhûla n'emyâka yâbo ebe ya masîma. ¹² Ci erhi ankaba barhayumva, bonene banacyîsa n'itumu, bafe barhanamanyiri. ¹³ Ci ab'emirhima mizibu, balya bakaziyôrha balî omu burhe, barhankamanya bayakûza amango amabashweka.

¹⁴ Banafa omu busole bwâbo, n'akalamo kabo kagayaguzibwe. ¹⁵ Anayôkole omukenyi n'obukenyi bwâge, anamuyigirize n'amalumwa. ¹⁶ Nawe alonza akukûle omu burhe, akuhire aha wagandâza! ¹⁷ Wâlahire okuha abantu babî obuhane, wakaz'iyîma enfûzi obuhashe bwâyo. ¹⁸ Ci ocilangâge omany ebinji-binji byakushumika kubî, wankahera n'obuhirhi bunene. ¹⁹ Otwirê omugale olubanja kuguma n'omukenyi, omuntu muzibu kuguma n'omuntu muzâmba. ²¹ Orhavunyungulaga ababûnga, mpu lyo oha bene winyu entebe zâbo; ²¹ Omany e wankahabukira omu birhashinganini, byo byârhumaga oja omu marhangulo gali nk'aga. Olwimbo lw'obushinganyanya buzibu ²² Lola oku Nyamuzinda ye jira obuhashe bwoshi, muntu mukulu ndi wankacigerera kuli Ye? ²³ Ndi okola omulangwirê enjira agereramwo? Ndi okola omubwizire, erhi: Wajizire kubî». ²⁴ Okuli kulenga, olonze kurhi wankakuza omukolo gwâwe, ogo abantu bakuza n'enyimbo zâbo. ²⁵ Abagubona basômerwe, omuntu akazigulolêreza ciru akaba ali kulî ²⁶ Neci Nyamuzinda ali mukulu, alushire obumanye bwirhu, omubalê gw'emyâka yâge gurhankaheka! ²⁷ Ye nyihya emirhonyi y'amîshi, ayijire ebe nkuba, cihônzi cinene. ²⁸ Neci ebitû bibulage, ehûngukire oku rhutû rhw'abantu. ²⁹ Ndi wankahash'imanya kurhi ebitû bigenda, ndi wankamanya emikungulo y'omu mwâge? ³⁰ Lola oku analambûlire ebitû oku nyanya z'entôndo, abikolese omu kucibwikira. ³¹ Kwa bene okwo kw'aluzwa mw'abantu, n'okuhâna ebiryo mwandu. ³² Anafumbarhe omulazo omu nfune zâge, anagubwire eci gwakola. ³³ Omukungulo gwâge gunamanyise oku ayiruka, oku obukunizi bwâge buyishir'igandaza obubî.

37

¹ Na kuli okwo, omurhima gwâni gwamashabira omu ndâ, gwamarhênga aha gubêra. ² Yumvi, yumvi okushakânya'kw'izû lyâge emikungulo yamurhenga omu kanwa ³ Yamarharhulukâna omu malunga mwoshi, n'emilazo yâge yamalagiza kuhika ah'igulu lihekera. ⁴ Enyuma zâge izû lyakungula bwenêne, bulya izû linene lya Nyamuzinda lyakungula. Arhankanayimanza emilazo yâge amango izû lyâge lidwirê lyakungula. ⁵ Neci okunali, n'eyo mikungulo, Nyamuzinda anarhuyêreke ebisomerine, anajire ebirhangâzo rhurhankakayumva. ⁶ Anabwire enkuba y'olubula, erhi: «Rhogera oku idaho» n'enkuba y'ecihônzi ayibwire, erhi: «Rhoga n'obuzibu bunêne» ⁷ Ntyo anayimanze emikolo y'abantu, Lyo ngasi muguma amanyisa-ho oku emikolo yâge eri mikulu. ⁸ N'ensimba zije omu mwazo, ziyegeme omu malumba gâzo. ⁹ Ecihusi carhenga aha ciba, n'empûsi y'emwênê elerhe emboho. ¹⁰ N'oku misi y'omûka gwa Nyamuzinda, olubula lunânage n'enyîshi zihulula zizibuhe. ¹¹ Anahire omûka omo bitû, n'ebitû bihire emilazo eyi n'eyi. ¹² Nayo emilazo yanaja emunda ayirhegesire, ejire oku anayirhegesire omu igulu lyoshi. ¹³ Hali amango eyisha eri hana abantu, nisi erhi elerhe amînja g'enkuba. ¹⁴ Okwôla kwoshi okuyumve wâni Ayubu, buzira kurhindira, Onagerêreze oku birhangâzo bya Nyamuzinda. ¹⁵ K'omanyire oku Nyamuzinda abirhegeka? K'oyishi oku ajira ly'emilazo emoleka kurhenga omu bitû? ¹⁶ K'oyishi kurhi ajira ly'ebitû birhagirhogera oku idaho, cisomerine c'obukengere bwâge bunji; ¹⁷ Woyo, emyambalo yâwe enayunjule idûrhu, Gala mango igulu lihumûka, lirhengemwo ehihûsi hyarheng'e mukôndwê! ¹⁸ Ka wankamanya akâge okulambûla ebitû? N'okubizibuhya nka cilolero ca cûma? ¹⁹ Mbwiraga nâni kurhi rhwankamushuza? Okwinja, rhucihulikire bulya rhuli omu mwizimya. ²⁰ K'ebinwa byâni hali oku byamubwîra? Ka mwene omuntu ankamuyigiriza? ²¹ Mango maguma obulangashane burhaboneke, bulya bwabwikirwe bwenêne n'ebitû, Kandi empûsi yanayisha ebiyehukane kulî. ²² Olunda lw'e Mwênê, yamarhenga obulangashane buli nka masholo Nyamuzinda oyo ocihundikire obukulu bw'okuyôbohya! ²³ Ogala-byoshi, ntaho rhwankamushimâna! Ye mukulu, nn'obushinganyanya n'obuhashe! ²⁴ Abantu boshi bamurhinye, bamukuze balya boshi bacikunga bwenge.

38

IV. Ebinwa bya Nyakasane kuli Ayubu

Nyamulema w'oburhimanya ayagîriza Ayubu

¹ Kurhenga omu mulaba, Nyakasane ashuza Ayubu, erhi: ² Ye ndi odwîrhe acîka emihigo yâni, n'ebinwa byâge by'obubwinja? ³ Hwinja! Ohwinje nka kula entwâli yankanakenyera; nakudôsa nâwe wanashuza. ⁴ Ngahi wali erhi ndema igulu? derhaga akaba obumanye bwâwe buli bunji. ⁵ Ndi wâlîjiriraga olubibi, erhi nisi, ndi walilambûliragakwo omugozi? ⁶ Oku bici amakôndo galyo gasimikira, nisi, erhi ndi wâlîgwikiraga ibuye ly'eciriba? ⁷ Omu karhî k'enyenyêzi zikemeza sêzi, na bene Nyamuzinda boshi bazanzaramuke? ⁸ Indi wâhamisire enyanja n'enyumvi, amango yâjiragwa? ⁹ Amango nâyihâga ebitû nti gwo mwambalo gwâyo, n'enyikungu nti zibe rhwirhubo rhwâyo. ¹⁰ K'omanyire amango nâyijiriraga olubibi, nanayihirakwo enyumvi n'orhukomyo? ¹¹ Nanacyibwîra, nti: ho wakazihika aha, nta kuharhaluka, nti ho okuciguga kw'emisi yâwe kwakazihwera ahâla. ¹² K'omu kalamo kâwe okola orhegesire obuze? K'okola oyesire omucêracêra aha gwabêra? ¹³ Lyo bugwarhira igulu oku marhambi galyo, ntyo bugukumule amabî muli lyo? ¹⁴ Lero igulu lyanaba n'eyindi nshusho, lihinduke nk'ibûmba lihinage libe n'elindi ibala nka mwambalo ¹⁵ Anayase ababi obumoleke bwâbo, avune n'amaboko galikola galengerire ¹⁶ K'okola ojîre kuhika aha nshôko y'enyânja, k'okola olambagîre wahika aha buzinda bw'omuhengere? ¹⁷ K'emihango y'obudufu k'okola oyibwîne? Ka wâbwîne emihango y'ahantu h'endûnduli y'olufû? ¹⁸ K'okola orhanyize oku bugali bw'igulu, mbwîra erhi oliyîshi lyoshi? ¹⁹ Ngahi obulangashane bugwîshira? Ngahi omwizimya gulâla? ²⁰ Mpu obitamaze halya bibêra, erhi obiheke omu myûbako yabyo? ²¹ Okakumanya, kwo kuderha oku wâlî muburhe, n'obwo odwîrhe waganja nsiku nyingi kulushîsa? ²² K'okola ohisire aha olubula lubîkwa, aha enguli zâlwo zibêra, k'okola ohahisire? ²³ Zo nguli mba mbikire amango g'amalibuko, amango g'ensiku z'akadali n'ez'entambala. ²⁴ Njira ehi obulangashane bulumiramwo omu igulu, Ngahi empûsi y'ebuzûka-zûba elumîra omu igulu? ²⁵ Indi ojira emibûnda y'emigezi, n'enjira y'ebitû amango enkuba yakûngula? ²⁶ Aniese ntyo enkuba omu cihugo cirhalimwo ndi, n'omu irûngu omurhabà muntu? ²⁷ N'erhi enia ntyo, ahantu hali bwamwa hanayumûsire, ehadômerere, emeze ho ebyasi bibishi. ²⁸ K'enkuba ejira ishe ôyiburha? Indi ôburha emirhonyi y'olumè! ²⁹ Ndà ehi olubula lurhengamwo Ndi ôburha ensimbu y'oku nkuba? ³⁰ Gala mango amîshi gazibuha nka mabuye, na gala mango omuhengere guboneka guyashamire, ³¹ Ka wankahasha warhandânya olukere lw'enyenyêzi Kilimiya, mpu olushwêke n'omugozi, nisi erhi okutwa emishumiro y'enyenyêzi Oriyoni. ³² Ka we zûsa enyenyêzi y'esêzi omu mango gâyo, nisi erhi we gendana enyenyêzi ya Marsi n'abana bâyo? ³³ K'oyishi amarhegeko g'oku nkuba, ka wankashash'iderha buhashe buci gajira omu igulu? ³⁴ K'onahise izû lyâwe omu bitû nka wayâma, n'amîshi gaba enyanya goshi ka ganakuyûmve? ³⁵ Ka we rhegeka emilazo mpu egendage, ka enakubwire, erhi: «Rhôno rhuli bano?» ³⁶ Ndi oha omunânâ oburhondekezi? N'oluhazi oluhe obwenge? ³⁷ Ndi wankamany'igânja ebitû n'obwenge bwâge, ndi wankahengeka orhubîndi rhw'omu malunga? ³⁸ Gala mango akatulo kahinduka idaho lyûmu, na gala mango amalôngo gagwarhana, lyoki lyo? ³⁹ Ka we hivira entale-nkazi omunyama wâyo, onayiguse abana bayo? ⁴⁰ K'oyishi ôkwazo gala mango zicilambika omu bulumba, nisi erhi amango zicifulisire omu ishaka? ⁴¹ Indi orheganyiza hungwe ebihembo, gala mango ebyâna-nyunyi byâge biyamira emunda Nyamuzinda ali, binaje byagwagwabirira ebiryo?

39

¹ K'oyishi amango orhushafu rhuburha? K'okola obwîne amango rhufûmba? ² Ka wankamanya myêzi inga rhuburhirakwo, nisi erhi amango rhuburha? ³ Rhunashurhame rhuburhe abana barho, rhurhanalumwe na cici. ⁴ N'amango abana barho bakola bagwerhe emisi, bamanakula, banakomogoze, banacigendere olwâbo lunda. ⁵ Ndi wankalekaga endogomi y'erubala, mpu ekaja olunda enalonzize, indi oshwekûla endogomi y'emuzirhu? ⁶ Nàmuhire obulambo nti mwo akazibêra, n'olubanda lw'omunyu mpu mwo mwâge? ⁷ Arhafuduka n'olubi lw'omu lugo, arhayumva oku endogomi y'ekà yayâna. ⁸ Anabe ageragera omwo ntôndo ayabukira, aj'afukulamwo, ngasi aha ehyasi hibishi hinali. ⁹ K'embogo yankaziga yakukolera, nisi erhi okubera omu lûgo lw'ebintu byâwe? ¹⁰ Ka

wankabash'iyihilir'okuhinga, oyihirekwo enfuka mpu eyishe yahinga omu nyuma zawe omu luba nda? ¹¹ Ka wankacîkubagira yo bulya yo egwerhe emisi minene, mpu okolaga wayiyêreka emikolo oyirekere yo? ¹² Ka wankacîkubagira-yo amango wagendisârûla emburho yâwe, n'okuyilundika oku câno câwe? ¹³ K'ecûbi c'enyunda wankacigerera oku mashala ga lubôndo nisi erhi oku g'akadûrha? ¹⁴ Amango esiga amajî gayo oku idaho, egasiga omu bidaka mpu gadurhubaliremwo. ¹⁵ Enayibagire oku hali okugulu kwankagasarhalakwo, Oku hali ensimba y'erubala yankagabera. ¹⁶ Ebà ndârhi oku bana bâyo nka kulya oku barhali bâyo erhaderha mpu yarhamira busha. ¹⁷ Ali ebwa kuba Nyamuzinda àyiyîmire oburhondekezi, arhanayihâga bukengere bunganaci. ¹⁸ Ci kwônene amango yamacirhunika, enalushe enfarasi n'oyigendakwo. ¹⁹ Ka we hà enfarasi emisi yâyo, Ka we wàytâkaga n'omugâra gw'obushênzi omu igosi? ²⁰ Ka we rhuma yacanuka nka luzige, n'okuyâna kulya kw'okuyôbohya? ²¹ Enaje yacijanjaga omu kabanda, n'oburhwâli enacihunike omu ntambala. ²² Erhafà bôba, erharhînya cici, erhashubira nyuma embere ly'engôrho. ²³ Enyanya lyâyo wanayumva empênzi yajegera, obone n'oku itumu n'omwampi byayisha byalaza. ²⁴ Nka yamajunjugurhwa n'okulinda, enakûle omulindi, elibirhe okurhalusire, erhankacilindirira nk'omushekera gwamavuga. ²⁵ Ngasi kubûha omushekera, enabe nk'erhali kwo ihuzi-huzi; oku guciri kuli enayeheze entambala, okuhagaza kw'abarhambo n'orhubababo rhw'amatabâro. ²⁶ Ka bukengere bwâwe burhuma lubaka ayêrêr'emalunga, n'okulambûlira ebyûbi byâge olunda lw'emukôndwè? ²⁷ K'irhegeko lyâwc lirhuma ikozi lyazimêra emalunga? Ka lyo lirhuma lyagend'irhêrera oku nyanya ly'entôndo? ²⁸ Oku mabuye liyûbaka, kwo linalâla, oku luhande lw'ibuye halya lirhankahikwâkwo. ²⁹ Oku linali aho erhi lyanayunjayunja omunyama gwâlyo, amasû galyo gahike kulî bwenêne. ³⁰ Abana-nyunyi bâlyo banacihagûle omukò, ahali omurhûmba erhi ho nalyo linali.

40

Nyamubâho akalihira Ayubu

¹ Nyakasane anacikalihira Ayubu amubwîra, erhi: ² Olya oderha mpu aja lubanja bone Nyamuzinda Ogala-byoshi, aderhage ebyâge naye buno! ³ Okubundi Ayubu anacishuza Nyakasane, aderha, erhi: ⁴ Ntarhanyize kuli ebi nâderhaga, bicigi nankacishuza? Namahira enfune oku kanwa kâni. ⁵ Nadesire obw'oburhanzi, Ntaciderha kabirhi. Nyamuzinda ye hima emisi y'obubî ⁶ Okubundi, kurhenga omu milazo, Nyakasane anacishuza Ayubu, amubwîra, erhi: ⁷ Ohwinje onakobeke kirumè, nakudosa nâwe onshuze. ⁸ Ka walonza okugayaguza oku nâhizire, onyime olubanja mpu ly'ociha lwo? ⁹ Ka ogwerhe okuboko kw'obu-nyamuzinda? K'izû lyâwe lidwîrhe lyakungula ak'eryâge? ¹⁰ Ojâge aho ocihundikire obukulu n'obuhashe, ohwinje obumoleke n'irenge! ¹¹ Yerekanaga oburhe bwâwe, n'isû lyâwe likali lihunyange obucibone. ¹² Omôlage isû lyâwe, abacibona boshi bayubîze, oherêrekeze ho na ho abîsi. ¹³ Kanyaga obabishe boshi mbirindikanye ekuzimu, nîsi, erhi obashwêkere boshi omu mpamikwa. ¹⁴ Lero aho nanaba wa burhanzi omu kukukuza, ebwa kuba wamaciha olukengwa omu kuhima kwâwe. Olw'emvubu ¹⁵ Orhengilolereza emvubu, ciremwa câni akâwe, kukera ekera obuhasi nka nkâfu. ¹⁶ Lola misi minganaci ejira omu mabûnda bula buzibu bw'emisi eyiba oku ndà! ¹⁷ Anashungulike omucira gwâge gube muzihu nka ndûndu, amahiji gâge goshi bayunjwire bikanyi bizongobarhine. ¹⁸ Amavuha gâge gali nka misiho ya byûma, n'ebikângakânga byâge biri nka byûma by'eruganda. ¹⁹ Aba bushanja hulemêrera bwa Nyamuzinda, ci owamulemaga kurharhuma arhamuyômolera engôrho. ²⁰ Buhasi bw'omu ntôndo alya, mulya ezindi nsimba zishârhira. ²¹ Omu lushâsha alâla, acibwalike ornu mahukulu g'amasheke omu luziba. ²² Enfinjo zinamucikirize n'ecihoho câzo, i emiyêrèzi y'oku nyishi enamuzungulukc ehurhambi. ; ²³ Olwîshi erhi lwankayunjula yehe arhankayôboha cici, Ciru okuli nka nyamwîshi Yordani lwankadârhabala kurhi, yehe arhankahuligana. ²⁴ Indi wankaderha mpu amugwarhira emalanga, mpu amurhule amazûlu ahiremwo omugozi. ²⁵ Ka wankamuloba n'olulobo, n'okumushweka olulimi n'omugozi ²⁶ Ka wankamugeza omuguguna omu mazulu, nîsi erhi wankamurhula amarhama gâge n'omugera. ²⁷ Ka ankakuyinginga, n'okukushambaza n'ebinwa by'olubobololo? ²⁸ Ka wankanywâna mweshi naye, Ly'ayôrha

muja wâwe ensiku zoshi? ²⁰ Ka wankamushwêka kula bashasa akanyunyi ka wankamushwêka mpu wakazisîmîsamwo abana bâwe? ³⁰ K'abashâna bankacîhira haguma mpu bayîsh'imuguza? K'abarhûnzi bankaderha mpu bamulya mwenda? ³¹ Ka wankarhulungula oluhù lwâge n'ebisônga, nisi erhi okumuhombôla irhwe n'ecihômbo? ³² Orhang'iderha mpu wacishomya omulwise, Hano okengera oku akujizire, orhankacishubiriza!

41

¹ Obulangelire bwâwe bwanashuba bwa bishuki, bulya erhi wankamubadukirakwo konene erhi kunakola kufuduka! ² Anahinduke Nyabukalye erhi hankajira owamutula irò, ntâye wankashîngalala embere zâge. ³ Ndi wankaderha mpu amulwîsa abule n'oku abire? ntâye ciru n'omuguma hano igulu lyoshi! ⁴ Naderha n'oku biyêrekîre ebirûmbu byâge, nashambala n'oku misi yâge erhankagerwa, ⁵ Ndi okola olengezize omuihiro gw'oluhugurhu lwâge? Ndi okola ohisire omu bongobana bw'olubôngo lwâge? ⁶ Ndi okola obumbwîre emiromo y'akanwa kage Oku ajira ecôba omu kulola olukere lw'amino gâge! ⁷ Omugôngo gwâge nka mpênzi zihêkine, zishwêkirwe haguma n'obulêmbo buzibu. ⁸ Ngasi igâmba lihisire oku lindi, emboho erhankagugeramwo. ⁹ Gali gashwêkîne gwoshi haguma, gamuyôrhekwo mubûmbuli gurhankabûngûka. ¹⁰ Akayasamura, ensasi z'omuliro zinacikwêbe, n'amasû gâge gali nka ngohe za mucêracêra. ¹¹ Omu kanwa kâge munakaz'irhenga endimi z'omuliro, munakaz'iyômoka emitulika y'omuliro. ¹² Omu mazûlu gâge cigi citûmbûkamwo, ciri nka cira cirhenga omu nyungu y'amaboyôngoka. ¹³ Omûka gwâge gunayôcc nk'isêse, omu kanwa kage munakêrhenga engulumira y'omuliro ¹⁴ Emisi yâge omu igosi ebêra, embere zâge eri côba caku jugumya. ¹⁵ Ebikanyi n'enyama zâge byoshi bigwarhine kuli ye, byoshi biciniolîre kuli ye birhankanahuligana. ¹⁶ Omurhima gwâge guli muzibu nk'ibuye, muzi-zibu nka lwanjikwa. ¹⁷ Erhi azûka, amîshi ganadirhimane, amîshi g'enyanya ganacyêngûle. ¹⁸ Bakaderha mpu bamufûnda engôrho, erhamurhulukânawo oli itumu, oli ecisonga, byo hâhè. ¹⁹ Ecûma embere zâge kwo ciri nka hirhi. n'ecûma c'amarhale nka murhi gwâlunzirwe. ²⁰ Omwampi gw'omuherho gurhankamuyôbohya, ibuye ly'omu mujareti lirhamudûnda! ²¹ Akarhî k'obuhirhi kuli ye kali nka lukere, anakazinzânw'akabona omwâmpi gwashungûrha. ²² Endâ yâge eyunjwire magamba ga mabandano, ko eyôrha nka kula bankahangira engembe haguma. ²³ Anadogomye omudubwi nka ciyûngu cideke, enyanja wanamanya mpu nkaba bukû bayôkera-mwo. ²⁴ Omu nyuma zâge anasigemwo obuyenjule buli nka kamole, omuhengcre guyôrhc nka kulya gwamayunjula olôya lwêru. ²⁵ Nta bindi birhangâzo biri nk'ebyo hâno igulu, bulya âlemirwe buzira kuba na côba cici. ²⁶ Anakazilola n'ecisûli oku ab'obucîbone bahindagala embere zâge, Yene Mwâmi dôka wa bene-cibonè.

42

Ishuzo lizinda Iya Ayubu

¹ Obwo Ayubu anacishuza Nyamubâho, aderha, erhi: ² Mmanyire oku Oli Ogala-byoshi, n'omuhigo gwâwe wanahash'iguyunjuza. ³ Anali nie olya wakazâg'ihira akavango omu mihigo yâwe, n'ebinwa birhagwerhi nda na mugongo; Nànashambire buzira bukengere, oku bintu bintalusire n'ebi ntankayumva. ⁴ (Yumvagya, nkusengire, Woliha, ompé nani oluhya nderhe, nakudôsa ombwirize nani). ⁵ Niono ntakuyishigi kundi okurhali kw'emihwalenge y'abantu omu nshambâlo zâbo, Ci lero nani, buno amasû gâni gamakulolakwo^k. ⁶ Na kandi omu byanshonyi byâni, namagalula oku naderhaga, nkola nacîyûnjuza omu kucibérera omu katulo n'omu lûvù.

IV. Ishwinjiro

^k**42.5** Arhali kubona n'amasû g'omubiri, ci omu buyemere: Lub 33, 20 + amumanya buhyahya.

Nyamubâho atumuza balya bira basharhu ba Ayubu

⁷ Erhi ayus'ishambala boshi na Ayubu, Nyakasane anacibwîra Elifazi w'e Temani, erhi: «Oburhe bwâni buli bunene kuli we n'oku bira bâwe oku banali bombi, ebwa kuba murhashambire bwinja oku binyêrekîre, nk'oku mwambali wâni Ayubu anajiraga. ⁸ Muyankage bo na buno mpânzi nda na ngandabuzi ndà, mukanye muj'emunda omurhumisi wâni Ayubu âli^l. Murherekêre eyo nterekêro, oku mwambali wâni Ayubu amuhûnira obwônjo. Nayîsh'irhânya kuli ye, na ntyo ntâcimuhanire kuli kulya mwabalaga kushambala bwinja kuli nie. ⁹ Elifazi w'e Temani, Bildadi w'e Shwahi, na Sofari w'e Nâmati, bagenda bagend'ijira kulya Nyakasane ànababwîraga; ntyo Nyakasane ababa bwônjo erhi Ayubu orhuma. Nyamubâho agalulira Ayubu obuhirhi bwâge. ¹⁰ Ago mango Ayubu akazâg'isengerera abira bâge, Nyakasane ashubiyinjiya akalamo kâge. Obwo, anamugalulira kabirhi^m kulusha obuhirhi bwâge bwo ¹¹ Okubundi ashub'ibona bene wâbo, bâli bâbo boshi n'abira bâge b'embere boshi bayishiyagalukira emunda ali. Bakaz'ilira boshi haguma omu nyumpa yâge. Boshi bakazimulakira n'okumurhuliriza, kuli agwo maluma goshi Nyakasane àlimurhumire. Ngasi muguma akazimusholôlera: ow'enfaranga n'ow'ehigôndo hy'amasholo. ¹² Nyakasane anacigisha ako kalamo kazinda ka Ayubu kulusha akarhanzi: ashwêka bibuzi bihumbi ikumi na binni, ngamiya bihumbi ndarhu, maso cihumbi ga nkâfu na ndogomi cihumbi. ¹³ Aburha bana rhabana nda na bana-nyere basharhu. ¹⁴ Omwali murhanzi amuyirika izîno lya Yemima, n'owa kabirhi erya Kesiya, owa kasharhu naye amusûla erya Keren Hapuku. ¹⁵ Omu cihugo coshi murhabonekaga abandi balushire abo bana- nyere irânga linja. Ishe anacibaha ecigabi oku kashambala kâge, kuguma na bashinja babo. ¹⁶ Enyuma ly'aho Ayubu àcilamire myâka igana na makuni anni, abona oku bana b'abana bâge, kuhika oku iburha lya kani. ¹⁷ Okubundi, Ayubu anacifâ mushosi erhi amayigurha ensiku.

^l**42.8** Ayubu amaba wa kusengerera abandi erhi kulembere amaluma kurhuma: 22, 30; Eze 14, 20.

^m**42.10** Amugalulira kabirhi: 8, 7; Lush 30, 3-5; Lul 90, 15..

1

ENNANGA

Enshokolezi

Eci citabu cibâmwo Nnanga 150. Ennanga kwo kuderha enyimbo zayimbagwa omu cînanda erhi omu nzenze erhi omu mulimba gw'engoma. Kurhenga mîra, abantu bw'omu Israheli bagwerhe ennanga za ngasi lubero nk'agandi mashanja g'ebushoshôkero bw'izûba, nk'enyimbo za Musa (Lub 15), Olwimbo lwa Debora (Bac 5); emisengero ya Daudi (2 Sam 1, 17) na ntyo na ntyo. Ecitabu c'Ennanga cibâmwo ennanga z'idîni zajiragwa n'abantu ba ngasi lubero. Daudi wajiraga ennanga, ci kwône ezindi zajiragwa enyuma ly'okurhenga e Babeli. Ennanga zasâliragwa n'okuyimbwa omu ka-Nyamuzinda kurhenga mîra bwenêne. Obwinja bw' Ennanga: ennanga gali masâla g'Amalaganyo ga mîra. Nyamuzinda yêne wabafûhiraga ebinwa alonzagya mpu bamushambâzemwo. Yezu yêne na nnina Mariya n'entumwa bakâgisâliraga ennanga. Ekleziya eyimba ennanga nk'oku esalira agandi masala matagatifu. Abayandikaga ennanga bakolêsizwa ebinwa n'ebijiro by'amango gâbo. Buzir'okuhindula oluderho ciru n'oluguma, ebyo binwa by'okukuza Nnâmahanga, by'okumushenga, by'oku muharâmya, byanahash'ikolêsibwa n'abantu boshi erhi bankayimanga embere za Yezu, Mucunguzi wirhu. Ebi abayandikaga Ennanga bàmanyisagya mulizo byoshi byàbire: Omuciza mîra ayishaga, àyîmire n'amashanja nago goshi gahamagirwe okumukuza, okumuhâ irenge emyâka yoshi.

EBIRIMWO

Ennanga zijira mbero isharhu nene:

1. Enyimbo z'okukuza Nnâmahanga
2. Enyimbo z'okushenga
3. Enyimbo z'enyigîrizo

OLULANGA LWA 1: Enjira ibirhi

¹ Iragi lyâge omuntu orhacifundikira haguma n'encuku orhagenda n'emihera, orhanaboneka omu ndêko y'abashombanyi.

² Arhasîmisibwa n'agarhali marhegeko ga Nyamuzinda, anagerêreza ago marhegeko bwacà-bwayira.

³ Kwo agandâza nka murhi gumezire aha cikunguzo c'olwîshi, guyêrakwo emburho amango gâgwo, gunayôrha guyinjihire. Na ngasi hyoshi ajira kubêra himubêra.

⁴ Emihera erhakabona okwo!
kàli kw'eri nka hyasi hya canda hiyehwîrwe n'empûsi!

⁵ Nta kwâbo: aha kagombe eyo mihera erhakahambûla, ciru erhakalabarha omu ihano ly'abashinganyanya.

⁶ Bulya Nyamuzinda ayishi enjira y'abimâna, ci enjira y'endyâlya kuhabula ehabula.

2

OLULANGA LWA 2: Masiha ye Mwâmi w'e Siyoni n'ow'igulu lyoshi

¹ Kwo kurhi oku amashanja gakunire,
ganadwîrhe gahiga emihigo y'obusha?

² Abâmi b'igulu bamàhuluza engoma,
nabo abaluzi bamàja ihano
mpu bagomere Nnâmahanga n'omwisho gwa wâge.

³ «Mpu: emigozi yâbo rhuyitwe,
rhunakabulire omuzigo gwâbo kuli nirhu!»

⁴ Omu bwâmi bwâge Nnâmahanga adwîrhe asinz'emalunga,
Nyakasane adwîrhe abashekera.

⁵ Amàkunira amabashuza,
omu bukunizi bwâge amàbayobohya.

⁶ Erhi: «Niene nàyimikaga Omwâmi wâni oku Siyoni,
Oku ntôndo yani ntagatifu».

⁷ Lekagi nani mmubwire akanwa ka Nnâmahanga; àmbwizire, erhi:
«Oli mugala wâni, nie nkubusire ene.

⁸ Ompûne eci wankalonza,
nani nàkuhâ ebihugo byoshi bibe hyâwe.

⁹ Wabamalîra n'engôrho yâwe,
onabavungunyule nka mubumbi wabera enyungu.»

¹⁰ Lero, mw'oyo bâmi, muyumve,
ninyu batwî b'emmanja b'igulu mumanye!

¹¹ Mukolere Nyamuzinda munamurhinye,

¹² mucikwebe aha magulu gâge n'obwôba;
bul'y'erhi ankakunira mwanahungumuka:
oburhe bwâge kwo buyâka caligumiza nka ngulumira.
Iragi lyâbo abamuyegemera!

OLULANGA LWA 3: Omusengero gw'esêzi gw'omuntu oli omu marhabî

¹ *Lulanga. Lwa Daudi. Amango al'iyasire omugala Absalomi.*

² Nyakasane, baluzire nka nzige
abantezire bali banji-banji.

³ Bali mwandu, abadwîrhe banshumika,
mpu: «Ntakwo Nnâmahanga ankacimuciza!»

⁴ Ci we mpenzi yani, Nyamwagirwa,
we irenge lyani we n'ihungirco lyani.

⁵ Nkayakûza Nyakasane anayumve
anayumve izu lyani oku ntôndo yâge ntagatifu.

⁶ Ngwîshîre, mpunzire, nsisimusire,
erhi Nnâmahanga ye nnancikubagire.

⁷ Ntumvirhi ngwerhwe n'obwôba
bw'ezira ngabo zingosire.

⁸ Zûka, zûka, Nnâmahanga!

ontenze omu marhabi, mâshi Nyakasane!
Enzigo zani ozikolere buligo
eyo mihera erhacisigalanaga ciru n'elino lyo linyi ekanwa.
⁹ Neci, Nyamuzinda ye ciza,
Waliha, we bwanga bw'olubaga lwâwe!

4

OLULANGA LWA 4: Musengero gw'ebijingo

1 Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku luzihwa lusalikwa n'emisi: Lulanga lwa Daudi.

² Nkakulakira, oyumvirhize izu lyani, Yagirwa,
Nnâmahanga, mucîranuzi wâni:
Kâli nâlimbengire, wanciza:
ndikûza we kasinga, onayumvirhize omusengero gwâni.

³ Mwe bantu, mangaci mwaleka obudândalisi bwinyu,
mangaci mwaleka okurhonya empûsi n'okulonza obunywesi?

⁴ Ci mumanye bwinja oku Nyamuzinda
àjirire omurhonyi wâge ecirhangâzo, nkamulakira, Nyakasane anayumve izu lyani.

⁵ Muyobôhe n'irhondo murhacijiraga ecâha,
n'amango mukola muli aha ncingo,
mucije emurhima, muhulike!

⁶ Murherekêre enterekêro z'okuli,
mucikwêbe omu maboko ga Nnâmahanga!

⁷ Banji baciduduma, mpu:
«Ndi wankaciruha akalembe wâni?»
Yagirwa Nyakasane, orhumolekere n'obumoleke bw'obusû bwâwe.

⁸ Waliha Nnâmahanga, omurhima gwâni oguyunjuze masîma,
galushire ag'amango engano n'irivayi lyâbo biyêzire.

⁹ Ncikolera aha ncingo n'omurhûla, na nkola ndi iro:
bulya we onyimangire wenene, Yagirwa Nnâmahanga.

5

OLULANGA LWA 5: Omusengero gw'esezi

1 Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku rhurhêra. Lulanga lwa Daudi.

² Oyumvirhize izu lyani, Yagirwa Nyakasane,
omusengero gwâni oguyumve.

³ We ndwîrhe naganiza, Mwâmi wâni na Nyamuzinda wâni,
we nsêngire Yagirwa Nyakasane.

⁴ Erhi gubà mucêracêra,
erhi mira izu lyani lyahikaga emund'oli;
sêzi-sêzi erhi nkola ndwîrhe nakusêngera nandwîrhe nalangûza.

⁵ Bulya orhali Nyamuzinda wa kusima mabi,
Yagirwa; enkola-maligo orhankaziga yakujaho

⁶ Nanga, emihera erhankakuyimangaho
abajira ebigalugalu, orhababàkwo

⁷ Abaderha obunywesi, kuheza obaheza;
omuntu osima omuko n'olyaliha,
Nyamuzinda arhamubonakwo

⁸ Ci niehe, bwonjo bw'obuzigire bwâwe bunene burhumire,
naja omu mwâwe; nacikweba oku idaho,
nkuharâmye omu bwâmi bwâwe butagatifu.

⁹ Nyakasane, onange omu bushinganyanya bwâwe,
bulyala abanzi bampisire eka;
enjira yampisa emwâwe, oyiyumanyanye.

¹⁰ Bulyala omu kanwa kabo murbabà oburhali bunywesi,
omurhima gwâbo gyunjwire bubî;
omurhima gwâbo eri nshinda nyigule,
n'olulimi lwabo kali kere ka môji abirhi.

¹¹ Obamalîre, Yagirwa Nyamuzinda
ojire batulikanyè n'emihigo yâbo mibi;
obakage, batumbaguze,
abo banyakola-maligo, bulya bàkugomire!

¹² Ci abacikwikubagira, barhulûle banasime;
bacikwitakire emyâka n'emyâka bulya bayimangirwe nâwe;
bacishinge muli we abasima izîno lyâwe!

¹³ Bulya we Nyamuzinda, we hà omushinganyanya obwangâ;
we mucinga n'obuzigire bwâwe,
nka kula empênzi ecinga entwâli.

6

OLULANGA LWA 6: Amingingo omu marhangulo

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku nzihwa zishwêkwa n'emisi.
Oku izu lya kali munani. Lulanga. Lwa Daudi.

² Yagirwa Nyamuzinda, orhampanaga omu burhe bwâwe,
orhanankalihiraga omu bukunizi bwâwe.

³ Mâshi Nyakasane, ombêre obwonjo nta misi ncigwerhe,
nfumya, Yagirwa Nnâmahanga,
bulya enjingo z'orhuvaha rhwâni zikola zihozire.

⁴ Omurhima gwankangusire,
nâwe, we Nnâmahanga kuhika mangaci?

⁵ Galuka, mâshi Yagirwa Nyakasane onyôkole;
oncize buzigire bwâwe burhumire.

⁶ Bulya ntâye ofire wankacikuyibuka
ndi wankakukuza kurheng'e kuzimu?

⁷ Ndi bufa erhi maganya garhuma
erhi binajinga, nanyongerere omu lwogo lwâni
oku narhonga emirenge, ncikwêbe omu ncingo yani.

⁸ Amasu gakola ganduma crhi mirenge erhuma,
abashombanyi bani boshi bagahûsa.

⁹ Ntengi ho mweshi banyankola-maligo
bulya Nyamuzinda ayumvirhize emirenge yani.

¹⁰ Nnâmahanga ayumvirhize izu lyani;
Nyakasane ayumvirhize omusengero gwâni.

¹¹ Abashombanyi bani boshi bafe n'obôba,
enshonyi zibayirhe bagaluke cinyumanyuma.

7

OLULANGA LWA 7: Omusengero gw'omushinganyanya odwîrhe alibuzibwa

1 Endulù ya Daudi, àiyimbiraga Nyakasane erhi Kushi w'omu buko bwa Benyamini orhumire.

² Nyakasane, Nyamuzinda wâni, we lwakiro lwâni,
ndikuza oku badwîrhe bandibuza boshi, nciza nani.

³ Lyo balek'inshembagula nka kula entale eshcmbagula omuhanya:
emusharhule na ntâye wahalîza mpu amulikuza.

⁴ Yagirwa Nyamuzinda, ka nàjizire okwo,
k'obubî buli omu maboko gani?

⁵ Ka nàjirire orhampalaliri kubi,
ka nàshokwire omushombanyi wâni buiira igwarhiro?

⁶ Akaba nàjizire ntyo, omwanzi anyandukekwo anangwanyanye,
andabarhe n'obula bwâni anabushandâze omu budaka!

⁷ Yagirwa Nyamuzinda, zuka omu bukunizi bwâwe,
oburhe bw'abashombanyi bani oburhange,
ondwire, Nyakasane, bulya wene wârhegekaga mpu
olubanja lukâja aha kagombe.

⁸ Ornurhwe gw'amashanja gukuzunguluke,
nâwe obarhegeke emalunga!

⁹ Nyakasane, we mutwî w'emmanja w'amashanja,
oncîrânulire, Yagirwa Nyamuzinda,
nyêre nka kulya obushinganyanya n'obwimana bwâni bunali.

¹⁰ Obubî bw'emihera buhwe,
na ngasi oli mushinganyanya, omuzibuhye,
we yishi ebiri omu murhima n'omu nsiko,
Nyamuzinda mwimâna!

¹¹ Nnâmahanga ye mpenzi yani,
ye ciza abantu b'emirhima eshingânîne.

¹² Nyamuzinda ye mutwî w'emmanja mwimâna,
oburhe bwâge nta lusiku burhûlûla.

¹³ Abarhalonza okumugalukira, anabarhyagize engôrho yâge,
aseze oluge lw'omuherho gwâge agufôle.

¹⁴ Omuhera gwone gucirheganyiza emyampi y'olufu,
gwone gurhuma yagulumira.

¹⁵ Gw'ogwo gudwîrhe gwahiga emihigo y'obubî
gudwîrhe gwarhimanya obulyâlya,
ci ibala gwacîlerhera!

¹⁶ Gudwîrhe gwarheganya omwîna n'okuguhumba,
ci gwone gwarhogera mw'ogwo mwîna gwajiraga.

¹⁷ Obubî bwâge bwâmunanira emalanga,
obulenzi bwâge bwâmusêra oku irhwe nka ngarha.

¹⁸ Niehe nâvuga Nnâmahanga omunkwa oku bushinganyanya bwâge,
nâyimba izîno lya Nyamuzinda w'Enyanya!

8

OLULANGA LWA 8: Irengi lya Lulema n'obukulu bw'omuntu

1 Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku izîno /ya Gati. Lulanga. Lwa Daudi.

² Yagirwa Nyamuzinda, Nnâhamwirhu,
izîno lyâwe lyàjire irengi omu igulu lyoshi,
obukulu bwâwe buyunjwire amalunga!

³ Akanwa k'abana b'ebirhaba n'abaciyonka,
karhubwiriza irengi lyâwe kanahulisa abashombanyi bâwe;
lyo abânzi n'abagoma bahirigirha.

⁴ Nkalola amalunga eminwe yâwe yâmanikaga,
n'omwêzi n'enenyêzi wâlemaga:

⁵ Omuntu aligi cici mpu wamuyibuka,
mwene-Adamu aligi ndi mpu wamushibirira?

⁶ N'obwo wàmujizire munyi hisungunu hyône kuli ba malahika,
wamuyambika ishungwè ly'irengi n'obukuze.

⁷ Wamujira mwâmi w'ebiremwa by'amaboko gâwe
byoshi wâbihizire aha magulu gâge.

⁸ Ebibuzi n'enkafu, byoshi byoshi,
ciru n'ensimba z'omu irûngu;

⁹ Enyunyi z'emalunga n'enfi z'omu nyanja,
n'eby'omu mîshi byoshi

¹⁰ Yagirwa Nyamuzinda Nnâhamwirhu,
izîno lyâwe lyàjire irengi omu igulu lyoshi.

9

OLULANGA LWA 9A (cihabr. 9): Nyamuzinda Mucîranuzi

Mushinganyanya.

1 Gwarhi omukulu w'abimbiza. Nzihwa y'omu karhêra erhi lulanga. Lula nga. Lwa Daudi.

² Yagirwa Nyamuzinda,
nakukuza n'omurhima gwâni gwoshi,
namanyisa ebirhangâzo byâwe byoshi.

³ We busîme na mwishingo gwâni,
nakuza izîno lyâwe, Nyakasane,
Nyamuzinda, Nn'emalunga.

⁴ Bulya abashombanyi bani bayàsire, bashubira nyuma,
bajâjâbire banahungumuka embere zâwe.

⁵ Neci, wampîre ecâzo n'olubanja,
watamala oku ntebe y'obwâmi,
we mutwî w'emmanja mushinganyanya.

⁶ Walembya entûmva, walimbula n'ebigamba,
izîno lyâbo walizaza lwoshi oku nsiku n'amango.

⁷ Abashombanyi bahirigirha lwoshi lwoshi,
engabo zâbo wazishâba, n'aha bâli harhasigalaga cimanýiso.

⁸ Nyamuzinda yehe ho ayôrha abà ensiku n'amango,
ajeberîze entebe yâge y'obwâmi mpu atwe emmanja.

⁹ Ye twira igulu olubanja n'obushinganyanya,
anacîranulire amashanja n'oburhondekezi.

¹⁰ Mâshi Nyamuzinda aba lwakiro lw'abadwîrhe barhindibuzibwa,
lwakiro omu mango g'obulagirire.

¹¹ We bacîkubagira abayishi izîno lyâwe,
bulya orhalikirira abakulonza, Yagirwa Nyakasane.

¹² Muzihire Nyamubàho obà omu Siyoni,
mubalire amashanja ebirhangâzo àjizire.

¹³ Bulya ye cîhòlera omuko, abayibusire,
omulenge gw'abagalugalu arhaguyibagira.

¹⁴ Yagirwa Nyamuzinda, ombabalire,
olole oku abashombanyi badwîrhe bantidibuza,
onshugule omu mihango y'olufu;

¹⁵ Nderhe irenge lyâwe lyoshi,
omu mihango y'omunyere w'e Siyoni,
ncîshingire obucire bwâwe.

¹⁶ Amashànja g'abapagani garhogire omu nyenga bàhumbaga,
omurhego bàrhegaga okugulu kwabo kwagwiirhwamwo.

¹⁷ Nyamuzinda acimanyisize, atwa olubanja;
agwasa omunya-byâha omu mirimo y'enfune zâge.

¹⁸ Emihera eshubire ekuzimu,
aga mashanja goshi g'entûmva gayibagire Nnâmahanga.

¹⁹ Bulya omukenyi arhayibagirwa lwoshi lwoshi,
obulungalire bw'abanyi nta mango bwankahirigirha.

²⁰ Zûka Nyamuzinda, omuntu ankahima;
amashanja g'abapagani gatwirwe olubanja omu busu bwâwe.

²¹ Mâshi Nyakasane, obashûrhe ebibâmba,
abapagani bamanye oku bali bantu nk'abandi.

10

OLULANGA LWA 9 B (cihabr. 10): Nyamuzinda Mushinganyanya ho ali

¹ Yagirwa Nnâmahanga, cirhumire wabêra kulî,
cirhumire ocifulika amango g'amalibuko?

² Oku omuhera gwacibona, omukenyi arhindibuka,
agwarhwe omu bulyâlya bw'entimanya z'owabo.

³ Omuhera gunacishingire enyifinjo z'omurhima gwagwo,
omuhubu kulogorha alogorha, anagayaguze Nyamuzinda.

⁴ Omu bucibone bwâge omuhera kwo guderha, mpu:
«Nta buhane; Nyamuzinda arhahabà!» Zo nkengèro zoshi ezo.

⁵ Ngasi mango amajira gâge kubêra gamubêra;
emmanja enyanya zimugera, arhankazirhimanya;
abashombanyi bâge boshi kumeshera abamesherakwo.

⁶ Anaderhe omu murhima gwâge, erhi:
«Nie ntadiindwa; amaburha gâja oku gandi ntanabona malibuko.»

⁷ Akanwa kage kayunjwire malogorha n'obunywesi n'obulyâlya;
olulimi lwâge lurharhêngamwo oburhali buhanya n'obubî.

⁸ Y'oyo oshurhamire omu masheke,
acifulisire mpu ayirhe omwêru-kwêru;
amasu gâge gadwîrhe gahigira omuhanya.
⁹ Kwo acifulika nka ntale omu bulumba bwâyo,
alingûze mpu alonze omuhanya ayehûkana;
amuyehûkane, amukululire omu murhego gwâge.

¹⁰ Anaje abundabunda, anashurhame,
omuhanya amugwe omu nfune.

¹¹ Aderhe omu murhima gwâge, erhi:
«Nyamuzinda ayibagire! Ahengwire obusù bwâge,
arhanacidwirhi abona!»

¹² Yimuka, Nyamuzinda, Nnâmahanga,
olengeze okuboko kwâwe;
omanye wankayibagira abali omu bulagirire.

¹³ Cankarhuma omuhera gwagayaguza Nnâmahanga,
cankarhuma guderha omu murhima gwagwo mpu arhabona?

¹⁴ Wêne obwîne, walolerize amalibuko n'emirenge,
mpu ohiyankirire omu nfune zawe,
omukenyi we acikubagira, we lwakiro lw'enfûzi.

¹⁵ Shangula okuboko kw'omubi n'omuhera;
obubî bwâge obuhane, burhacifâga bwabonesire.

¹⁶ Nyamuzinda ye Mwâmi w'ensiku n'amango,
amashanja g'abapagani gâhirigirha omu igulu lyâge.

¹⁷ Yagirwa Nyamuzinda, oyumvirhize omwifinjo gw'abirhohye;
ozibuhye cmirhima yâbo onayirhege okurhwiri.

¹⁸ Mpu lyo otwira enfûzi n'odwîrhe arhindibuzibwa olubanja,
lyo n'omuntu wâhengaga omu bidaka alekikalibuza abandi n'ebihâmba.

11

OLULANGA LWA 10 (11): Omulangaliro gw'omushinganyanya

1 Oku mukulu w'abimbiza. Lwa Daudi.

Nyamuzinda ye lwakiro lwâni.

Kurhi wakacimbwîra, mpu:

«Yâkira oku ntôndo nka kanyunyi?»

² Ba nyakola-maligo abo bagosire emiherho,
badwîrhe bafòl'emyampi oku ngè
mpu balashire abantu b'emirhima nkana omu mwizimya.

³ Erhi eciriba cankabongoka,
cici omushinganyanya ankacibash'ijira?

⁴ Nnâmahanga omu ka-Nyamuzinda kage katagatifu,
Nyakasane oku ntebe yâge y'obwâmi omu malunga;
amasu gâge gadwîrhe galolêreza igulu,
engohe zâge zidwîrhe zasinza abana b'abantu.

⁵ Nyamuzinda abona entimanya z'omwinja n'omubi;
omurhima gwâge gushologorhwa na nyankola-maligo.

⁶ Mûshi emihera ayirhogeze amakala g'engulumira n'ecibiriti,
n'empûsi y'omuliro ebe co cigabi c'omo kabehe kabo.

⁷ Bulya Nyamuzinda abâ mushinganyanya,
akunda n'obushinganyanya;
abantu b'emirhima mimâna bo bàbone obusù bwâge.

12

OLULANGA LWA 11 (12): Nyamuzinda ancize oku mihigo y'abantu babi

1 Oku mukulu w'abimbiza. Nzihwa y'omu lulanga lwa misi munani. Lulanga. Lwa Daudi.

² Orhucize, Nyakasane, bulya abashinganyanya badwîrhe bahwa;
abemezi badwîrhe bahirigirha omu bana b'abantu.

³ Abantu badwîrhe barhebana bone na nnene:
nderho nnunu, mirhima ibirhi.

⁴ Mâshi Nyamuzinda aherêrekeze ngasi kanwa kaderba obunywesi,
ngasi lulimi lulyalyanya.

⁵ Ngasi baderha, mpu: «Olulimi lwirhu yo misi yirhu, kanwa rhujira, ye ndigi wankarhukulikira?»

⁶ Naye Nnâmahanga, erhi: «Amalibuko g'abazamba n'emirenge y'abakenyi erhumire, nkolaga nayimanga; abalonza obucire nâbahêrezabwo.»

⁷ Ebinwa bya Nyakasane biri by'okuli, kwo biri nka cuma ca marhale citule omo luganda, nka masholo mashuke kali nda.

⁸ Yagirwa Nyamuzinda, we rhuciza, we warhulanga kuli er'iburha ensiku n'amango.

⁹ Abanya-byâha bazungulusire hoshi hoshi, n'obubî bwarhalusire olugero omu bana b'abantu.

13

1 OLULANGA LWA 12 (13): Kuhika mangaci, Yagirwa Nyakasane?

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

² Kuhika mangaci wayôrha onyibagira, Nyakasane? kuhika mangaci wanfulika obusù bwâwe?

³ Kuhika mangaci nayôrha ntimanya amalibuko omu murhima gwâni? Kuhika mangaci omushombanyi wâni ayôrha ampîma?

⁴ Lola, onshuze, Nyakasane Nyamuzinda, Nnâhamwirhu! Ommolekere amasù, ndek'ijir'iro omu lufu.

⁵ Omushombanyi alek'iderha, erhi: «Namuhimire!» Abânzi bani balek'icîshinga babona njajâba.

⁶ Niehe bwonjo bwâwe ncikubagira: omurhima gwâni gucîshingire obucire bwâwe; nyimbire Nyakasane oku minja anjirire.

14

OLULANGA LWA 13 (14): Isirhe ly'omuntu orhishi Nnâmahanga

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa Daudi

Omusirhe anakâderha omu murhima gwâge, erhi: «Nyamuzinda arhahabâ!»

Bâcisherêzize, bàjira ebirhankaderhwa; nta muntu okola aminja ocibabamwo.

² Kurhenga emalunga Nyakasane adwîrhe asinza bene-Adamu, mpu alole erhi bankacibonekanamwo ogwerhe obukengêre, ocidwîrhe alonza Nyamuzinda.

³ Boshi boshi bahabusire, oku banali boshi bàsherîre, nta muntu okola aminja ocibabàmwo,

ntâye ciru n'ow'obufumu.

⁴ Ka barhakayumva,
abôla banyankola-maligo bakâmirangusa ishanja lyani
nka kulya omuntu amirangusa omugati,
barhanashenga izîno lya Nyakasane?

⁵ Co cànarhume bajuguma n'obwôba buzira igwarhiro ly'ecôba
kulya kuba Nyamuzinda ayôrha abâ n'iburha ly'omushinganyanya.

⁶ Kâli mwehe mpu mwashekera ihano ly'omunyi,
n'obwo Nyamuzinda ye lwakiro lwâge!

⁷ Owabona obucire bw'Israhdi buhubuka e Siyoni!
Mango Nyakasane àgalula olubaga lwâge ekà,
Yakobo acîshinga, Israheli asîme!

15

OLULANGA LWA 14 (15): Omwira wa Nnâmahanga

1 Lulanga. Lwa Daudi.

Yagirwa Nyakasane, ndi wankabera omu bwâmi bwâwe;
Ndi wankatwa ecirâlo oku ntôndo yâwe ntagatifu?

² Ow'olugendo lwimâna n'ojir'ebishingânîne,
n'oderha eby'okuli nk'oku binali omu murhima gwâge;

³ Orhagamba ndi omu lulimi lwâge,
Orhajirira wabo kubi, arhanajacira mulungu wâge.

⁴ Anagayaguze omuherêra,
akenge abarhînya Nyamuzinda.
Ebi acigashiraga,
arhankacibigashûla, ciru ankahona;

⁵ Arhahogeza bûnguke,
arhanalya mpyûlo mpu aheze omwêru-kwêru.
Oyôrha ntyo, nta mango ankahuligana.

16

OLULANGA LWA 15 (16): Nyakasane ye Mwimo gwâni

¹ Lwa Daudi.

Yagirwa Nyamuzinda, onnange,
bulya we lwakiro lwâni.

² Nàbwizire Nnâmahanga, nti: «We Nyakasane,
Nnâhamwirhu, buzira we nta kwinja».

³ Abimana bali omu cihugo,
bo Nnâmahanga arhonya.

⁴ Abandi bashiga abazimu,
kuyushûla bacyushûlira obuhanya.

Barhàkabona nahuma omu mwamba gw'embâgwa zâbo,
barhakàyumva mpu amazîno gâbo gampisire ekanwa.

⁵ Waliha Nyamuzinda, we cigabi cani c'omwimo,
we na kabehe kani,
we gwerhe obuzîne bwâni omu maboko gâwe.

⁶ Olugero bântambagizagyamwo lwàngerire oku nsîmire,
ecigabi cani c'omwimo ciri cinja.

⁷ Ayagirwe Nyakasane okampâ ihano,
ciru n'obudufu nanyumve ihano lyampubuka omu ndubi y'omurhima.

⁸ Amasu gani gayôrha gasinza Nyakasane ngasi mango,
kulya kuba andi ebulyo, ntankahuligana.

⁹ Co cirhumire omûka gwâni gusîma n'omûka gwâni gucishinga;
ciru n'omubiri gwâni guluhûsire omu murhûla.

¹⁰ Bulya orhankalikirira omûka gwâni omu kuzimu,
orhankanaziga omwîra wâwe abolera omu nshinda.

¹¹ Wanyêreka enjira y'akalamo,
obwimâna bw'amasîma omu kubona obusû bwâwe,
ekulyo kwâwe, mwîshingo gw'ensiku n'amango.

17

OLULANGA LWA 16 (17): Omulenge gw'omwêru-kwêru odwîrhe walibuzibwa buzira kumanya ecirhumire

¹ Musengero. Gwa Daudi.

Yagirwa Nyamuzinda, oyumvirhize omwêru-kwêru,
oyumve endûlû yani; orhege okurhwiri,
oyumvirhize omusengero gwâni
gwahubuka omu kanwa karhalyalyanya.

² Olubanja lwâni lutwirwe embere zâwe;
amasu gâwe gabwîne oku ndi mwêru-kwêru.

³ Wanalola omu ntimanya z'omurhima gwâni onantangule budufu;
wanantangula: orhankambonamwo bubî.

⁴ Akanwa kani karhakola maligo nka kula abantu bajira;
oluderho lw'ekanwa kani nâlulanzire.

⁵ Olugendo lwâni lurharhenga omu njira z'amarhegeko gâwe,
nta mango amagulu gani gajajâba.

⁶ Nkulakire, kulya kuba onyumva,
Yagirwa Nnâmahanga; ontege okurhwiri,
oyumve eci naderha.

⁷ Oyerekane obwonjo bwâwe,
we ciza abalongeza olwakiro omukulyo kwâwe;
obalikûze oku babisha babo.

⁸ Onnange nka mbonyi y'isu,
onfulike omu kwaha kwâwe.

⁹ Onfulike emihera ekàntindibuza;
ondikûze oku bashombanyi bani bangosire bakàlonza okunyirha.

¹⁰ Amashushi gàbafunisire emirhima;
akanwa kabo nderho za bucibone kaderha.

¹¹ Badwîrhe banyunja banakola bangosire;
banniolire amasu mpu bannambike oku idaho

¹² Owababona anamanya mpu ntale elingûzize ensimba yalya
mpu cana ca ntale cishurhamire omu bulambo bwaco.

¹³ Baduka Nyakasane, omujeyo, omushurhe oku idaho;
n'engôrho yâwe olikûze obuzîne bwâni omu maboko g'Ômuhera.

¹⁴ Okuboko kwâwe kundikûze kuli eyo mifu, Yagirwa Nyakasane,
bulya eyo mifu ecigabi câbo c'obuzîne coshi eco en'igulu.

Enda zâbo oziyunjuze n'ebi wâbabikiraga,
abana babo bayigurhe, basigire abinjikulu babo ebisigaliza.

¹⁵ Niehe omu bushinganyanya, nayishibona obusù bwâwe;
aha kuzûka, nyishiyigurha nkusinzakwo.

18

OLULANGA LWA 17 (18): Omunkwa gwa mwâmi Daudi

¹ *Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa Daudi, mwambali wa Nyamuzinda, àyimbiraga Nyakasane ebinwa by'olu lwimbo amango Nnâmahanga àmulikuzagya omu maboko g'abânzi bâge n'aga Saulu.*

² Anaciderha, erhi: Nkusima Nyamuzinda, we misi yani;

³ Nyakasane, we lwâla nsimikirakwo, we lugerêro lwâni, we mufungizi wâni. Nyamuzinda Nnâhamwirhu, we lwâla nyàkiramwo; we mpenzi yani, w'ihembe ly'obucire bwâni, we lugerêro lwâni.

⁴ Nàlakire Nyamuzinda, olya okayagirwa! andikûza oku bashombanyi bani.

⁵ Emigozi y'olufu yanziriringa, enyîshi z'omu kuzimu zanyôbohya.

⁶ Emigozi y'omu kuzimu yanzunguluka, emirhego y'olufu yangorha.

⁷ Omu malibuko gani nàlakira Nyakasane, nàyambaza Nyamuzinda Nnâhamwirhu; àyumva izu lyani omu bwâmi bwâge n'omulenge gwâni gwâhika omu marhwiri gâge.

⁸ Igulu lyànacidirhimana lyàgeramwo omusisi, ensimikiro y'entôndo yàdundagana, yàdirhimana kulya kuba anakunîre.

⁹ Omugi gwâtumbûka omu mazûlu gâge, engulumira y'omuliro omu kanwa kage, amakala g'amasese gàmurhengamwo.

¹⁰ Anaciyînamya amalunga, àyandagala, ecitu ciru ciru aha magulu gâge.

¹¹ Ashonerakwo kerubi, àbalala, ajà alembêra oku byubi by'empûsi.

¹² Anacijira omwizimya gwàshuba cishûli câge, ecirâlo câge gwo mwizimya gw'amûshi n'ebitû biru biru.

¹³ Obulangashane bwàmoleka embere zâge, n'ebitû byàhirigirha, byàrhenga-mwo olubula n'amakala g'amasese.

¹⁴ Obwo Nyamuzinda ànacilaza emalunga, n'izû ly'Ow'enyanya lyàyumvikana

¹⁵ Anacilasha emyampi yâge, àbashandabanya, àfika emilazo yâge, àbalibisa.

¹⁶ Okuhandi enshôko z'amîshi zàbonekana, n'ebiriba igulu lisimikirakwo byàfûnuka, erhi mirongwe yâwe erhuma, Yagirwa Nyakasane, erhi mûka gw'obukunizi gw'omu izûlu lyâwe gurhuma.

- ¹⁷ Anacilambûla okuboko kwâge kurhenga enyanya, àngwârha, ànkûla aha amîshi gazungulira.
- ¹⁸ Anciza omu maboko g'omushombanyi mudârhi, andikûza oku banzi bani bandusha misi.
- ¹⁹ Bantêra olusiku lw'obuhanya, ci Nyakasane àshuba lwegemero lwâni.
- ²⁰ Anfumya, àmpêka ahagalihire; ànciza, bulya kurhonya antonya.
- ²¹ Nyakasane ànjirire nk'oku obushinganyanya bwâni bukwânîne, ampembera obucêse bw'amaboko gani.
- ²² Bulyala nâshimbire enjira za Nyakasane, ntanahemukaga nti ngomere Nnâhamwirhu Nyamuzinda.
- ²³ Amarhegeko gâge goshi gayôrha gamba ebusù, n'obulonza bwâge ntaleka kwabujira.
- ²⁴ Mba mwimâna embere zâge, nnancilanga oku kubi.
- ²⁵ Naye Nyakasane ànjirire nk'oku obushinganyanya bwâni bunakwânîne. angerera oku bucêse bw'amaboko gani omu masu gâge.
- ²⁶ N'ômuntu mwinja oba mwinja, n'ornwimâra obâ mwimâna.
- ²⁷ Obâ mwêru-kwêru n'omwêru-kwêru, ci endyâlya kuyengehula oyiyengehula.
- ²⁸ Neci we ciza olubaga lw'abirhohye, onahonye amasù g'abacîbona.
- ²⁹ We kamole kani, Yagirwa Nyakasane, Nnâhamwirhu Nyamuzinda ye molckera omwizimya gw'amasù gani.
- ³⁰ Bulya n'oburhabale bwâwe nangere omu lugamba lw'abânzi ! na nka rhuli rhwene Nnâhamwirhu Nyamuzinda nambalale olugurhu.
- ³¹ Enjira ya Nyamuzinda ebâ nyimâna, n'akanwa ka Nyakasane karhabàmwo kubirhi; abâ mpenzi ya ngasi omuyàkiraho.
- ³² Ndigi oli Nyamuzinda aha nyuma za Nyakasane, Ndi oli lwâla aha nyuma za Nnâhamwirhu Nyamuzinda?
- ³³ Ye Nyamuzinda onzibuhya, ye yumanyanya enjira yani.
- ³⁴ Ye lembuhya amagulu gani nk'ag'enshagarhi, ananyimanze omu malunga.
- ³⁵ Ye yigiriza enfune zani okulwa, n'amaboko gani okufôla omuherho gw'amarhale.
- ³⁶ Wâmpire empenzi yâwe eciza, wânangwârha n'okuboko kwâwe kulyo; wankuza n'okubukombêzi bwâwe.
- ³⁷ Olugendo lwâni wâlughalihiza enjira, n'amagulu gani garhajajâba.
- ³⁸ Nâshimbulula abashombanyi bani, mbagwanyanye ntâgaluke ntajibahungumula.
- ³⁹ Nâbashûrha bayabirwe kuyimanga, bâhirima aha magulu gani
- ⁴⁰ Wanzibuhize omu ntambala, engabo zâli zintezire wazifunyira omu masu gani.
- ⁴¹ Abashombanyi bani wabayandûkakwo, bâmpindulira omugongo; abânzi bani nâbaherêrekeza
- ⁴² Bânacihamagala, ci barhabonaga owankabaciza; bàyakûza Nyakasane, àrhabashuzagya!
- ⁴³ Nâbatuntuma nka katulo kayehulwa n'empûsi, nâbakandagira nka bajondo b'omu njira.
- ⁴⁴ Wancizize obugoma bw'olubaga, wananyi:mika mwâmi w'amashanja, abantu ntâli nyishigi bânshiga.
- ⁴⁵ Abana b'abantu b'ihanga bândimiriza, bakayumva akanwa kani ho na halya banakajira.
- ⁴⁶ Abana b'abantu b'ihanga bahirimire, barhenga omu birâlo bâli bayàkiremwo erhi badwîrhe bajuguma.
- ⁴⁷ Ayagirwe Nyakasane, luyagirwe Olwâla lwâni, aj'irenge Nyamuzinda, Muciza wâni.
- ⁴⁸ Nyamuzinda ompôlera, ye lambika amashanja g'abantu aha magulu gani.
- ⁴⁹ We ndikûza oku babisha bani, onarhume nahima engabo zintêzire; onandikûze oku muntu w'ebikanyâli.
- ⁵⁰ Neci, nani nâkâderha irenge lyâwe omu mashanja, Nyakasane, nâkayimba izîno lyâwe.
- ⁵¹ We rhuma rnwarni wâwe ahima okusômerine, onarhonya omushîgwa amavurha wâwe, ye Daudi n'iburha lyâge omu myâka n'emyâka.

19

OLULANGA LWA 18 (19): Nyamubâho Izûba ly'obushinganyanya

1 Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

² Amalunga gaganîra irenge lya Nyamuzinda, n'enkuba ederha emikolo y'eminwe yâge.

³ Olusiku lushambalira olundi lusiku, n'obudufu bubwîra obundi budufu.

⁴ Lirhali iderha birhanali binwa, izu lyabyo lyankabula bwayumvibwa:

⁵ Izu lyabyo lilumîre igulu lyoshi, n'enderho zâbo zihisire ngasi aha igulu lihekera. Eyo nyanya yo àyubakira izûba icûmbi,

⁶ Nalyo, nka muhya-mulume warhenga omu k'obuhya, lisima okushimba enjira yalyo nka ntwâli.

⁷ Lishoshokera oku mpekà y'emalunga, lihike bulibirha oku yindi mpekà, na ntâco cankacifulika idûrhu lyalyo.

⁸ Amarhegeko ga Nyamuzinda gabà mimâna, gazibuhya omurhima; akanwa ka Nyamuzinda kabâ k'okuli, kabwiriza ecidâga obugula.

⁹ Amarhegeko ga Nyamuzinda gashingânîne, gasîmisa omurhima akanwa ka Nyamuzinda kulangashana kalangashana, kabâ kamole k'amasû.

¹⁰ Okurhînya Nyakasane bubâ bucêse, kuyôrha ensiku n'amango; emmanja za Nyakasane zibâ z'okuli zoshi zoshi zishingânîne.

¹¹ Zanacifinjwa kulusha amasholoo kulusha amasholo gacîre bwenêne; galushire obûci obununu, ciru n'enshongôle y'obûci.

¹² Naye mwambali wâwe go gamuyigiriza, kali kamalo kanene okugashimba.

¹³ Ndi wankamanya amabî gâge? Ombabalire ngasi bubî bucînfusiremwo.

¹⁴ Obucîbone nabwo obulangekwo mwambali wâwe, bulek'impîma! Ntyo mbe muntu mwimâna, na mwêru-kwêru oku caha cinene.

¹⁵ Mâshi enderho z'ekanwa kani zikusimise, n'entimanya z'omu murhima gwâni embere zâwe, Nyakasane Nyamuzinda, ntebo yani na Muciza wâni.

20

OLULANGA LWA 19 (20): Nyamuzin4a aciza mwâmi

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

² Mâshi Nyakasane akuyumvirhize omu lusiku lw'amalibuko, izîno lya Nyamuzinda wa Yakobo likulange!

³ Akurhumire oburhabale kurhenga ebwâmi bwâge butagatifu anakulange kurhenga e Siyoni.

⁴ Ayibuke entiîlo zawe zoshi, anasime enterekêro yâwe.

⁵ Akushobòze eci omurhima gwâwe gucîfinja, anakurhabale obone ehi olonza hyoshi.

⁶ Mâshi rhucîshingire okuhimana kwâwe, rhunashurhire izîno lya Nnâhamwirhu Nyamuzinda engoma. Nyakasane ayumvirhize ensengero zawe zoshi!

⁷ Lero nkola mmanyire oku Nyakasane aciza omushîgwa-mavurha wâge; kurhenga ebwâmi bwâge butagatifu bw'omu malunga amuyumvirhiza, omu kurhwalihya okuboko kwâge mpu kuhimane.

⁸ Baguma ngâle zâbo bacîkubagira, abandi endogomi zâbo; rhwehe izîno lya Nyakasane Nnâhamwirhu Nyamuzinda lyo rhucîkuba gira!

⁹ Bohe bahimirwe banahirima, nirhu rhuli bwimanga rhunazibuhire!

¹⁰ Nyakasane, fungira mwâmi; orhuyumvirhize olusiku rhwakubirikira.

21

OLULANGA LWA 20 (21): Okuvuga omunkwa oku minja Nyakasane àjirire mwâmi

1 Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

- ²Yagirwa Nyakasane, mwâmi adwîrhe acishingira emisi yâwe, oburhabale bwâwe bumuyunjuzize mwishingo.
- ³Wàmushobòzize eci omurhima gwâge gucifinja, orhanabulaga bwayumvirhiza omusengero gw'akanwa kage.
- ⁴Wanacimuha obwanga burhajirwa na wundi, wamuyambika ishungwè ly'amasholo oku irhwe.
- ⁵Akushenga obuzîne, wamubabwo, wayushûla ensikû z'akalamo kage kuhika ensiku n'amango.
- ⁶Oku burhabale bwâwe irenge lyâge liri linji, wàmuhire obukuze n'obulangashane.
- ⁷Neci, wàmuhire obwanga bw'ensiku n'amango, wamusîmîsa n'obusime bw'omu masu gâwe.
- ⁸Bulya mwâmi acikwikubagire Nyakasane, arhankahuligana kulya kuba arhabirwe n'enshokano y'Ow'Enyanya.
- ⁹Okuboko kwâwe kwâhika oku basbombanyi boshi, okulyo kwâwe kwâgwârha abânzi bâwe boshi.
- ¹⁰Wàbajira nka cibêye cayaka olusiku wacyerekana, Nyakasane abaherêrekeza omu bukunizi bwâge; n'omuliro gwabamirangusa.
- ¹¹Iburha lyâbo waliherêrekeza en'igulu, n'ishanja lyâbo wâlikaga omu bana b'abantu.
- ¹²Ciru bankaja migâbo y'okukujira kubi, ciru bankajira amenge, barhankakusha.
- ¹³Neci, wâbalibisa, wabafôlera omuherho gwâwe.
- ¹⁴Baduka, Nyakasme, omu buhashe bwâwe: rhuyimbe rhunakuze oburhwâli bwâwe.

22

OLULANGA LWA 21 (22): Amalibuko n'obulangelire bw'omushinganyanya

¹Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku «burhwâli bw'omucêracêra. » Lulanga. Lwa Daudi.

- ²Yagirwa Nyamuzinda, Nyamuzinda wâni, kurhi wandekêrire? Oli kuli n'omusengero n'omulenge gw'izu lyani.
- ³Yagirwa Nyamuzinda wâni, namalaka omulenge mûshi, orhananyumvirhizi, nnandwîrhe nalira budufu, orhanatwa ihuzihuzi.
- ⁴Ociberire omu ndâro yâwe, mwo Israheli akuhêra irenge.
- ⁵We bâshakulûza balangalire; bâkulangalira, nâwe wâbaciza. ⁶Erhi bàkuyakûza, bacira, erhi bacikwikubagira, barhacitulutûmbaga.
- ⁷Niehe ndi muvunyu, ntali muntu: ndi mugalugalu omu birhu, ndi ikundwe omu lubaga.
- ⁸Ngasi wambona erhi anangayaguza, abande ennani, adunde irhwe.
- ⁹Mpu: Nyakasane amucizagye, obwo ye akacîkubagira; amulwirage, bulya kuzigira amuzigira.
- ¹⁰Arhali wundi wankûlaga omu nda ya nyâma, ci wene, wândera n'omurhûla erhi ndi oku ibêre
- ¹¹Kurhenga aha kuburhwa mba wâwe nieshi, wene Nyamuzinda wâni kurhenga omu nda ya nyâma.
- ¹²Mâshi, orhanje kuli, obu narhindibuka, yegera hofi, bulya ntagwerhi murhabâzi.

- ¹³ Ndi butumirhwa n'empanzi mwandu mwandu, ensimba z'e Bashâni zamànzunguluka.
- ¹⁴ Zidwîrhe zanyânira emalanga, nka ntale yatula yanabinja mpu ndibwe.
- ¹⁵ Namabulajika nka mishi, namajonjolekana orhuvuha. Omurhima gwâni gwamâjonga nka nsinde, gwamâhirigirha omu nda.
- ¹⁶ Namâyumûka omumiro nk'isèsè, n'olulimi lwamânanîra ebiraka.
- ¹⁷ Orhubwa rhunzungulusire mwandu mwandu, omulongo gw'enkola-maligo guntèzire.
- ¹⁸ Bantuzire amaboko n'amagulu, banaganja orhuvaha rhwâni rhwoshi.
- ¹⁹ Badwirhage bampengûza, banammôlera amasu: emyambalo yani bayigabanyire, n'ecirondo cani baciyeshire cigole
- ²⁰ Mâshi, Yagirwa, orhacilegerere, okanye, ontabâle
- ²¹ Yagirwa Nyamuzinda, obuzîne bwâni oburhenze oku ngôrho, omanyè nankalumwa n'akabwa.
- ²² Onkûle omu kanwa k'entale, n'obunyi bwâni oburhange oku mahembe g'embogo.
- ²³ Nâlumiza irenge ly'izîno lyâwe ekarhî ka bene wirhu, nnankukuze omu ndêko y'olubaga.
- ²⁴ Mwe murhînya Nyakasane, kuzagyi ye, we iburha lya Yakobo weshi, omuhe irenge. Iburha ly'Israheli lyoshi limoyôbôhe.
- ²⁵ Kulya kuba arhankengulaga, arhanàgayaguzagya omusengero gw'omunyi arhananfulikaga obusû bwâge, ci erhi nkaz'imuyakûza, ànyumvirhiza.
- ²⁶ We nâkaziha irenge omu ndêko nkulu, nâjirire eciragâne embere z'abakurhînya.
- ²⁷ Abakenyi nabo bâlya banayigurhe, n'abalongereza Nyakasane, kukuza bâmukuza, emirhima yâbo elame ensiku n'amango.
- ²⁸ Igulu lyoshi lyâkengera Nyakasane, linabe ye lishiga, n'emilala y'amashanja goshi yâfukama embere zâge, emuharamye.
- ²⁹ Bulya Nyakasane ye Nn'obwâmi, yêne ye Nyamwagirwa w'amashanja;
- ³⁰ Yene yêne baharâmya abayûbaka igulu n'abadwîrhe baja omu idaho, bamuyunamire.
- ³¹ Iburha lyani ye lyâkolera; Amashanja gânacibwirwe obwonjo bwa Nyakasane.
- ³² N'iburha lyâyisha libwirwe obushinganyanya bwâge, mpu: «Lolagi emikolo ya Nyakasane».

23

OLULANGA LWA 22 (23): Lungere mwinja

- ¹ Lulanga. Lwa Daudi. Nyakasane ye lungere onyabula, ntâco ndagirire-kwo.
- ² Anampugire omu bulambo bw'akahasi kinja; anampise aha nshôko y'amîshi naluhûkira.
- ³ Ho n'omurhima gwâni gwâbombêrera; Ye ndwîrhe omu njira nnungêdu; erhi izîno lyâge lirhuma.
- ⁴ Ciru nankahonera omu kabanda k'omwizimya nta mabi nyobohire, bulya rhwembi rhunali. Akarhi kâwe n'obuhiri bwâwe bindi hofi; byo bidwîrhe byantûliriza.
- ⁵ Wanteganyiza ecibo c'ebiryo, erhi n'abashombanyi bani badwîrhe basinza. Irehwe lyani wamàlibumba mavurha, n'akabehe kani kayunjwire cinyobwa.
- ⁶ Iragi n'okuberwa binkulikire, ngasi lusiku lw'obuzîne bwâni. Omu mwa Nyakasane ncibêrere, ensiku n'amango.

24

OLULANGA LWA 23 (24): Obugashânize bw'okuja omu cirhînyiro

- ¹ Luanga. Lwa Daudi.
- Igulu n'ebibamwo byoshi biba bya Nyakasane, Ye Nn'amahanga goshi n'ebiremwa byago byoshi.

- ² Ye walijeberezagya oku ndêko y'enyanja, àliyûbaka analizibuhya oku maliba g'enyishi.
- ³ Ndi wankarheremera oku ntôndo ya Nyamuzinda, erhi ndi wankabêra omu bwâmi bwâge butagatifu?
- ⁴ Omuntu w'amaboko mêru-kwêru n'ow'omurhima gucire, olya orhahîra omurhima gwâge oku by'obunywesi, orhanalahira binyoma.
- ⁵ Oyo ye wâgishwe na Nnâmahanga, anacîrànulirwe bwinja na Nyakasane Muyôkozi wâge.
- ⁶ Eryo lyo iburha ly'abamulonza, iburha ly'abalonza okubona obusù bwa Nyamuzinda wa Yakobo.
- ⁷ Mwe nyumvi, yimuki, yimuki, mwe nyumvi z'ensiku n'amango: hûndusi Mwâmi w'irenge.
- ⁸ «Ye ndi oyo Mwâmi w'irenge?» «Ye Nnâmahanga ciri-misi, ntwâli, ye Nyakasane ohima entambala.»
- ⁹ Mwe nyumvi, yimuki, yimuki, mwe nyumvi z'ensiku n'amango, hûndusi mwâmi w'irenge.
- ¹⁰ «Ye ndi oyo mwâmi w'irenge?» «Nyamuzinda w'Emirhwe: yêne ye mwâmi w'irenge.»

25

OLULANGA LWA 24 (25): Omusengero omu malibuko

¹ Lwa Daudi.

Emund'oli yo nyerekîze omurhima gwâni, Yagirwa Nnâmahanga.

² Wêne ncikubagîre: orhambonesagya nshonyi, abashombanyi bani bakanacishinga.

³ Bulyala omu bantu bacikwikubagira ntâye enshonyi zibumba, bo zâbumba balya bavuna n'olucâli akanwa badesire.

⁴ Yagirwa onanangule aha emirimba yâwe egera, onanyigirize oku enjira zawe zigenda.

⁵ Ongeze omu njira y'okuli kwâwe onanyigirize, bulya wene we Nyamuzinda we na mufungizi wâni.

⁶ Yagirwa, kengêra obwonjo oyôrha obâ; kengêra olukogo lwâwe lwa kurhenga mîra.

⁷ Yagirwa, orhagerêrezagya ebyâha najiraga erhi ndi murho, onkengêre erhi nie Yagirwa, obwonjo bwâwe n'obwinja bwâwe burhumire.

⁸ Nyakasane abâ mwinja abâ na mwimâna co cinarhuma ahabûla abanya-byâha.

⁹ Abantu birhohye omu njira y'obushinganyanya abageza, abacirhohya bo amanyisa enjira yâge.

¹⁰ Enjira za Nyakasane zoshi bubâ burhonyi n'oburhabesha, oku bantu bashimba omulagi gwâge n'amarhegeko gâge.

¹¹ Yagirwa Nyakasane, izîno lyâwe lyoki lyarhuma wakûla ecâha cani, caluzire kuligo.

¹² Ndi olya orhînya Nyakasane? Yene àmubwiriza njira ehi acishoga.

¹³ Akolaga ayôrha ali mugale, n'iburha lyâge lihâbwe ecihugo.

¹⁴ Nyakasane abamurhînya abajîsa mahwe, bo anayêreka ebi àli abalaganyize.

¹⁵ Nyakasane yêne nyôrha ndolakwo, bulya yêne ye kûla amagulu gani omu kasirha.

¹⁶ Ndolakwo obwonjo bwâni bukugwarhe, Lola oku ndi kahumba nnampanyagire.

¹⁷ Nkûla ogu mutula emurhima, onantenzemwo ebi bihamba.

¹⁸ Lola oku mpanyagire, lola oku mbabire, nkûlira n'ebyâha byâni byoshi.

¹⁹ Langira abashombanyi bâni: mpu baluga wâni! Ala n'enshombo bandwirhekwo!

²⁰ Olange iroho lyâni onandikûze, enshonyi zakanambumba namànakuyâkiraho.

²¹ Okubâ mwêru-kwêru n'okurhalyalyanya byo byananga, bulya we ncikubagire.

²² Nnâmahanga mâshi, okûle Israheli omu mbaka alimwo zoshi.

26

OLULANGA LWA 25 (26): Omusengero gw'omushinganyanya

We wantwira olubanja Yagirwa, bulya ntalyalyanya ntanadàndabagana, bulya Nyakasane ye nyôrha mpizirekwo omurhima.

² Ontangule, Yagirwa, onyenje obone, onje emurhima, onanje omu nsiko, olole.

³ Obwinja bwâwe burhantenga omu masu, nani niene ntarhenga omu njira y'okunali kwâwe.

⁴ Ntatomala ahali ababi, ntanaja omu ndêko y'endyâlya.

⁵ Ntakwirirwa endêko y'enkola-maligo, ntatomala ahali encuku.

⁶ Obwêru-kwêru go mîshi ncîkalaba, ntanahwa ntakeya aha luhêro lwâwe, Nyamwagirwa.

⁷ Kuderha nti inmanyise irenge lyâwe n'obwalagale nnamanyise abandi ebisomerine byâwe byoshi.

⁸ Yagirwa ntahimwa kurhonya eciriba c'enypa yâwe, n'ahantu irenge lyâwe lihanda.

⁹ Iroho lyani orhaliganjiraga haguma n'ery'abanya-byâha, n'obuzîne bwâni orhabuhiraga haguma n'abahuma omuko.

¹⁰ Amaboko g'abôla oku gayunjwire kubi, n'okulyo kwabo kudwîrhe entûlo.

¹¹ Niehe mwo ngera omu njira y'obwêru-kwêru, ondikûze onambabalire.

¹² Okugulu kwâni njira ya cidekêra kuyimanziremwo, nâkazikuliza Nyakasane aha abantu bali. ¹²

27

OLULANGA LWA 26 (27): Oku muntu oli hofi ha Nnâmahanga nta côbà

¹ Lwà Daudi.

Nyakasane ye kamole ye na kucira kwâni: odi nacyôboha? Nyakasane ye lwakiro lwâni: odi wampiramwo ecikango?

² Erhi enkola-maligo zacyisha mpu zimmire mugumaguma, abo babisha banabe bo bahenanguka baje oku idaho.

³ Ciru bakantulakwo entambala, ngwerhe aha ncikubagire.

⁴ Kantu kaguma konene nsengire Nnawirhu, kanali k'aka: nti mbere nani omu bwâmi bwa Nyakasane ensiku zoshi z'obuzîne bwâni, lyo ncishingira oburhonyi bwa Nyakasane, ndole n'oku ndâro yâge.

⁵ Bulyala omu mwâge anfulika olusiku najakwo olubanja, yo ànfulika enyuma z'ecirhebo c'omu mwâge, anannengereze oku ibuye.

⁶ Nkolaga ndengerire oku nyanya z'ababisha bandi eburhambi. Niono nkola narherekêra omu mwâge enterekêro y'omwishingo, nâyimbira Nyakasane nnamuzihire.

⁷ Nyakasane yumva oku nayakûza, mbera nani obwonjo, oyumve oku nakubwîra. ⁸ Wene omurhima gwâni guli-kwo, amaûu gani wene galonza, nti obusû bwâwe nani mbulolekwo, Muciza.

⁹ Orhabunfulikaga orhanayôzagya mwambali wâwe omu burhe bwâwe, wene we burhabale bwâni orhandikiriraga orhacidekereraga, Nnâmahanga, Muciza wâni.

¹⁰ Ciru larha na nyâma bakandekêrera, Nnâmahanga yehe arhakandeka. ¹¹ Ondangûle enjira zawe, Yagirwa, onampire omu njira edekerire, bulyala abanshombire ho bali.

¹² Orhankwebaga omu nfune z'abashombanyi bani, bulyala abahamirizi b'obunywesi bakola bayimanzire, nie banayimangire barhanammirira marhi.

¹³ Ncikebirwe nti nâbà nciri omu igulu ly'abazine, nambone oku Nyakasane kuhâna ahâna.

¹⁴ Osengere Nyakasane onazibuhe, ohire omurhima omu nda, onacikubagire Ye!

28

OLULANGA LWA 27 (28): Amingingo n'okuvuga omunkwa

¹ Lwa Daudi.

Yagirwa w'ono nayakûza; omanyeye wafuka amarhwiri, mâshi Kabuye kani; bulyala erhi wakabula bwanyumva, nânashusha abacôcobera omu mwina.

² Yumvirhiza guno musengero gwâni, yumva kuno nakubirikira; lola oku ndengerize amaboko ebwa ngombe yâwe ntagatifu.

³ Omanyeye wampeka omu nsânya haguma n'abanya-byâha, haguma n'enkola-maligo; balyala babwîra ababo mpu murhûla, n'obwo bagwerhe obubî omu murhima.

⁴ Obatwire nk'oku ebijiro byâbo bikwânîne, n'oku obubî bw'ebyâha byâbo buzesire, obashobôze ebiringanine emikolo y'enfune zâbo, ebijiro byâbo bibashubirekwo.

⁵ Obûla barhashibirira emikolo ya Nyakasane, barhanashibirira obushanja bw'enfune zâge, Nyakasane arhang'ibashandabanya buzira kucibashubiza haguma.

⁶ Nyakasane ayagirwe obu ayumvirhize izu ly'omusengero gwâni.

⁷ Nyakasane ye buzibu bwâni ye na mpenzi yani! Yene omurhima gwanî gwâlî gucîkubagire ananyumva.

⁸ Nyakasane ye buzibu bw'olubaga lwâge, ye na lwakiro lw'okuciza omushîge wâge.

⁹ Ocizagye olubaga lwâwe onagishe omwîmo gwâwe, bayâbulè onakaz'iyôrha obashokolera ensiku n'amango.

29

OLALUNGA LWA 28 (29): Olwimbo kuli Nyamuzinda Nnankubâ

¹ Lulanga. Lwa Daudi.

Mukazirhûla Nyakasane, bene Lungwe we,

Mukazirhûla Nyakasane irenge n'obukulu.

² Mukazirhûla Nyakasane irenge likwânîne izîno lyâwe, mukaziharâmya Nyakasane n'omwambalo gukwânîne.

³ Izu lya Nyamuzinda lirhalusire ery'amîshi, Nyamuzinda Nnâmahanga akûngwire: amîshi manji-manji gacihambâge.

⁴ Izu lya Nyakasane obumashe lijira wâni! Izu lya Nyakasane lirhaluga wâni!

⁵ Izu lya Nyakasane linahongole enduluma, Nyakasane anahongole enduluma z'e Libano.

⁶ Anarhume ecihugo ca Libano cahama nka mutwîrà arhume na Siriyoni ahama nka kanina ka mbogo.

⁷ Izu lya Nyakasane linamanule engulumira y'omuliro.

⁸ Izu lya Nyakasane linadirhimanye irûngu, Nyakasane anageze irûngu lya Kadesi mw'omusisi.

⁹ Izu lya Nyakasane linakube emirhi lisige emizirhu bûmu-bûmu: n'omu ngombe yâge boshi kwo baderha, mpu: Aj'irenge!

¹⁰ Nyakasane atamire agandâza kurhaluka ecihonzi, Nyakasane ye wanayôrha ayîmire ensiku n'amango.

¹¹ Nyakasane ye wâyîsh'ihà olubaga lwâge emisi, Nyakasane ye wâyîsh'igisha ishanja lyâge omu kulihà. omurhûla.

30

OLULANGA LWA 29 (30): Omunkwa gw'omuntu ofulumusire akâga

k'okufa

¹ Lulanga. Lwimbo lw'omugisho gw'aka-Nyamuzinda. Lwa Daudi.

² Nkola nàderha aminja gâwe, Nyamwagirwa: wàndikûzize Muhanyi, orhanazigaga abashombanyi bani bacizigiriza nie ntumire.

³ Yagirwa Nyamuzinda wâni, nshuba nakuyakûza wananfumya.

⁴ Omu kuzimu wakuzire omuka gwâni Nyamwagirwa: mwo wankûzire muli balya bayandagalira omu mwîna.

⁵ Mwe barhonyi ba Nyakasane; neci mumuzihîre là! munavuge izîno lyâge litagatifu omunkwa.

⁶ Kulya kuba oburhe bwâge hisanzi hityunguni bussinga oburhonyi bwâge bwohe oku omuntu ahabà erhi ho bunabà.

⁷ Omu muhimbo gwâni nâyisha, nti: "Ntakafà nâdunzirwe".

⁸ Nyamwagirwa erhi okola wântonya, wàmpà irenge wàmpà n'obuhashe; erhi ociba nka wanfulika obusù bwâwe, najuguma nagcramw'omusisi.

⁹ Yagirwa w'ono nkola nayakûza, bwonjo bwa Nnawirhu Nnâmahanga buno nkola nasengera:

¹⁰ Bunguke buci wankakula omu muko gwâni, nisi erhi omu kuja emwîna kwâni? K'oluvu lwo lwakukuza, nisi erhi lumanyise oburhabesha bwâwe?

¹¹ Yagirwa onyumve onambabalire, obe mufungizi wâni, Muciza w'abantu.

¹² Omulenge nâlimwo waguhindwire gwashuba masâmo; busunzu nâli nyambirhe wamushwekûla wanyambika enshagadu.

¹³ Omurhima gwâni gukolaga gwakuzihira guruhacihuse Yagirwa Nnâmahanga nâkaz'ikukuza omu myâka n'emyâka.

31

OLULANGA LWA 30 (31): Omusengero omu marhangulo

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

² W'ono nyâkireho Nyamwagirwa: nti enshonyi zakanayîsh'immumba omu myâka n'emyâka. ondikûzagye wene omu bushinganyanya bwâwe.

³ Oyuname ontege okurhwiri onakanye ondikûze. Ombere ibuye nyâkireho, onshubire cogo cizibu lyo ndobôka.

⁴ Bulya wene w'ibuye lyani we na cogo nyakiremwo, n'izîno lyâwe lyo lyarhuma wangwarhira oku kuboko onandangûle enjira.

⁵ Lyo lyanarhuma wantenza omu kasirha bantezire, bulya wene we lwakiro lwâni.

⁶ Omu nfune zawe mbisire omûka gwanî, neci wandikûza, Nyakasane Nyamuzinda orharhebana.

⁷ Orhakwirirwa abagashâniza enshusho z'obusha niehe Nyakasane ncikubagîre.

⁸ Nkolaga nasâma ncitakîre obwonjo bwâwe, bulya walolerize obuligo bwâni.

⁹ Orhanampizire omu nfune z'omubisha, ci amagulu gani wagayimanza ahadekerîre.

¹⁰ Ombere obwonjo Yagirwa, kulagirira kuno isù lyani lyaganukîrwe erhi mutula gurma, omurhima guruhaciri gwâni, n'omubîri kwo na kwo.

¹¹ Okulama kwâni kukola ntakwo erhi mungo gurma, emyâka yani nayo yahwerire omu mirenge. Emisi nâgwerhe omu burhe yahwerîre, n'orhuvuba rhundimwo byaciberire bivungunyukiza.

¹² Abanzi bani nta cijâci barhampizirimwo, abâlungwe bani banshekire barhama, abanyishi boshi kufuduka badwîrhe bafuduka, n'abadwîrhe bambona embuga kuyâka badwîrhe banyâka.

¹³ Narhenzire abantu emurhima, nayibagirwe ak'owâfire, nabà nka nyungu mbere.

- ¹⁴ Nayumvîrhe abantu bali mahwe kàli ntaho ebihamba birhali! baja haguma banjira omu ihano, badôsanya kurhi bankulamw'omûka.
- ¹⁵ Yagirwa niehe we ncikubagire, neci nsezize: we Nyamuzinda wâni.
- ¹⁶ Iragi lyani aha nfune zawe liri: nkûla muno nfune z'ababisha, nkûla mwa bano bandibuza.
- ¹⁷ Yerekeza mwambali wâwe obusû burhulwire, ndikûza na lulya lukogo lwâwe.
- ¹⁸ Yagirwa mâshi orhazigaga enshonyi zambumba namànakuyakûza, zibumbe ababi bahabe oku badesire, bajanwe ekuzimu.
- ¹⁹ Mâshi orhunwa rhuderha obunywesi rhudume, rhuhumbarhale rhulya rhunwa rhunywerhera entagengwa buzira nshonyi.
- ²⁰ Yagirwa obwinja bwâwe buluga mushàna! Burhaluga obwinja obikira abakukenga wâni! Burhaluga obwinja oshobôza abakuyâkiraho n'abandi basinza wâni!
- ²¹ Abôla orhabarhaza oku bulanzi bwâwe, kulanga obalanga oku mihigo mibi y'abantu. Kifulika okaz'ibafulika omu burhwali bwâwe, mpu ly'obacinga oku nnongwe z'ab'akalimi.
- ²² Nyakasane mushàna ayagirwe, owàyankaga olukogo lwâge lusòmerine alûnyêreka omu cishagala ciyûbakire.
- ²³ Omu ntemu yani niehe naderha, nti: «Bankûzire omu masu gâwe». Ci wehe wayumva izu ly'omusengero gwâni ene nkaz'ikuyakûza.
- ²⁴ Musime Nyakasane mwe barhonyi bâge! Kulanga alanga abemêzi Abakola n'obucîbone bôhe kukolera abakolera.
- ²⁵ Mwe mucîkubagira Nyakasane mweshi, muzibuhe munashubize omurhima omu nda.

32

OLULANGA LWA 31 (32):Okuciyâza kunarhenze omu byâha

- ¹ Lwa Daudi. Lwimbo lwa Nyigirizo.

Ali muny'iragi omuntu obabaliwe obubî bwâge, omuntu ecâha cirhenzibwe.

² Ali muny'iragi omuntu Nyakasane arhatumuzizi obubî, omuntu orhagwerhi bulyâlya omu murhima.

³ Amango nâli mpulisire erhi orhuvuha rhwâni banarhubujegera, erhi n'omulenge guruhankala oku isû.

⁴ Bulyala okuboko kwâwe kwali kuzidohire oku irhwe lyani mûshi na budufu, emisi yani yakaz'iyonda nka kuno bayiyankira oku izûba ly'ecanda.

⁵ Lyo nkajâga nacishobeka emund'oli buzira kifulika obubî bwâni; naderha, nti: «Obubî bwâni ncîshobesirebwo Nyakasane», nâwe wakûla obubî bw'ecâha canî.

⁶ Okwola kwarhuma ngasi mushibirizi ayishikaz'ikushenga amango alagirire. Amango amîshi manji-manji gashabira, garhâhike ah'ali.

⁷ We lwakiro lwâni, we wânankûle omu bulagirire, onampire omu karhî k'enshagadu y'obucire.

⁸ Nkolaga nakuyigiriza nkulangûle enjira wakaz'igeramwo, nkolaga nakubwiriza nankuje ebulâbi.

⁹ Murhakazâg'ibâ ak'endogomi nisi erhi ecihêsi, byo birhajira bukengêre, byo birhayumva olurhali lugîsho n'olukoba; nka ntalwo ogwerhe birhankakuyegêra.

¹⁰ Omubi amababale gâge gabâ mwandu, ocikubagira Nyakasane yehe, obwonjo bumuzungulusire.

¹¹ Mwe bashinganyanya musime munacîzigirize muli Nyakasane; muzuruke mwe b'omurhima gushongwire.

33

OLULANGA LWA 32 (33): Olwimbo lw'obukulu n'obuhashe bwa Nyamuzinda

- ¹ Mushaguluke muli Nyakasane, mwe bashinganyanya: ab'omurhima gushingânîne bakwânîne bamukuze.
- ² Muhindire Nyakasane, mumuzihire enzenze, mumuzihire olulanga lwa bikanyi ikumi.
- ³ Mumuyimbire olwimbo lurhasag'iyimbirwa wundi, muyimbe bwinja muhirekwo n'emishekera.
- ⁴ Kulya kuba ngasi kanwa Nnâmahanga aderha erhi kanakubûsire, na ngasi mukolo ajira erhi gunali gwa nkwirâ.
- ⁵ Arhahimwa kurhonya ebishingânîne n'ebiringanine, igulu lyoshi liyunjwire ngalo za Nyakasane.
- ⁶ Amalunga luderho lwâge lwâgajiraga, n'engabo z'emalunga mûka g'ekanwa kage gwâzîjiraga.
- ⁷ Amîshi g'omu nyanja yêne wâgagushaga haguma nka kulya bagarhulira omu kabindi, n'amîshi gahulula yêne agarhulira aha gabêra.
- ⁸ Mushàna igulu lyoshi liyobôhe Nyakasane, abayûbaka okw'igulu boshi bamurhinye.
- ⁹ Bulyala yehe âdesire kwône byanabâ, arhegeka byanabâho.
- ¹⁰ Nyakasane ye twira ab'emahanga omu myanzi, ye bulabuza emirâli y'ab'ekulî.
¹¹ Emihigo ya Nyakasane ecibêra kadundu-ntashugulwa, enkengero z'omurhima gwâge zirhahuligana, oku biguma byahira ebindi byahirûka.
- ¹² Ishanja lishizire Nyamuzinda liri ly'iragi, lwo lulya lubaga yêne acîshogaga mpu lube lwâge lwa mwîmo.
- ¹³ Nyakasane anabe ali empingu erhi analika isû, anakaz'ibona ngasi boshi babusirwe n'abantu.
- ¹⁴ Anabe ali omu ndâro yâge erhi anali ebulâbi: anakaz'ilâba ngasi yeshi oyûbaka okw'igulu.
- ¹⁵ Yene ye wâbumbaga emirhima y'abantu yoshi, yêne ye nakaz'ilola ebi abantu bajira byoshi.
- ¹⁶ Mwâmi arhahimira kuluza ngabo, Omulwî arharhabâlukira kuluza misi.
- ¹⁷ Endogomi erhahimwa kurhebana omu malwa, arhali okuluza emisi kwayo kwo kugalukira omuntu.
- ¹⁸ Làba oku amasû ga Nyakasane garharhenga oku bantu bamuyôboba, garharhenga oku bantu bacîkubagira oburhabâle bwâge.
- ¹⁹ Kulinga mpu akûle amaroho gâbo omu lufu, anabayikuze amango bashalisire.
- ²⁰ Omûka gwirhu Nyakasane yêne gwâlolakwo: Yene ye ntabaza orhurhabâla, yêne ye mpenzi yirhu.
- ²¹ Omurhima gwirhu gubâge gwacîtakiraye, izîno lyâge litagatifu lyo ruhizirekwo omurhima.
- ²² Nyakasane olukogo lwâwe lurhujâgekwo, nk'oku rhucîkwikubagîre.

34

OLULANGA LWA 33 (34): Obukuze bw'obushinganyanya bwa Nyamuzinda

- ¹ Lwa Daudi. Amango âcisingiraga isirhe embere za Abimeleki, ayemera amulibirhakwo anacigendera.
- ² Nkola nakaz'ikuza Nyakasane ngasi mango, irenge lyâge lirhakântenga ekanwa.
- ³ Omurhima gwâni guje irenge muli Nyakasane, abanyi bayumve nabo basime.
- ⁴ Mungwase rhukuze Nyakasane, rhunagwasanye izîno lyâge rhulihire enyanya.
- ⁵ Nâjire aho nalongereza Nyakasane naye anyumvirhiza, anankûla ebibamba byoshi

emurhima.

⁶ Murhang'imulolakwo ninyu mushagalu, n'enshonyi zimurhenge omu masù.

⁷ Làba oku ow'obuligo ashuba ayakûza, na Nyakasane ayumva amurhenza omu buligo.

⁸ Malahika wa Nyakasane anagwisire ecirâlo aha burhambi bw'abayôboha Nyakasane, kulikûza anabalikûza.

⁹ Lahuli mwàbona oku Nyakasane abà mwinja, iragi lyâge omuntu omuyâkiraho

¹⁰ Mukazirhînya Nyakasane, mwe Batagatifu bâge, bulyal'abamukenga barhabulirwa na bici.

¹¹ Abàli bagale bashubire ba buligo banakena, abashibirira Nyakasane bôhe barhabulirwa na bici.

¹² Bâna, yishi muyumve, yishi mmuyigirize okukenga Nyakasane.

¹³ Ndi olyala orhonya akalamo? Ndi olyala walonza ensiku lyo ahika oku binja?

¹⁴ Ocike olulimi lwâwe oku bubî, ocinge akanwa kêwe oku nderho z'obulyâlya. ¹⁵ Oyâke amabî ojire aminja, olonze omurhûla onagukulikire.

¹⁶ Isu lya Nyakasane lirharhenga oku bashinganyanya, n'amarhwiri gâge gayôrha gali marhege galinga omulenge gwâbo.

¹⁷ Obusu bwa Nyakasane burhabà oku nkola-maligo, azizàze hano igulu ntâye ocizikengêrage.

¹⁸ Abashinganyanya bôhe baja aho bayakûza Nyakasane, naye abayumvirhiza anabakûla omu buhanya balimwo.

¹⁹ Nyakasane arhabà kuli n'emirhima eri burhe, emirhima eciyunjuzize yo acungula.

²⁰ Amahanya galuga oku muntu mushinganyanya, ci kwône Nyakasane anakaz'imulikûza kuli go goshi.

²¹ Orhuvuha rhwâge rhwoshi kulanga arhulanga harhàvunikè ciru n'akaguma.

²² Omubi bubî bwâge bumuyirha, n'oshomba omushinganyanya kuhanwa anahanwa.

²³ Nyakasane yêne olikûza abamushiga, na nta buhane oku muntu oyâkira hali ye.

35

OLULANGA LWA 34 (35): Omusengero gw'omuntu olibuzibwe

¹ Lwa Daudi.

Yagirwa lwîsa bano badwîrhe bandwisa, rhabâlira bano banshimbire.

² Yanka empenzi yâwe n'omushâbiro gwâwe, okanye ontabâle.

³ Ohume itumu abanshimbulwire bageremwo omusisi, obwire omûka gwâni, erhi: «Nie kucira kwâwe».

⁴ Balya bashimbire omûka gwâni barhang'itumbaguza, enshonyi zibabumbe; Balyala barhammirira marhi barhang'ishukira, enshonyi zibagwarhe.

⁵ Hano malahika wa Nyakasane akola abadwîrhe luminomino, bashube nka byâsi empûsi yayisha yayehûla.

⁶ Hano malahika wa Nyakasane akola abadwîrhe luminomino, enjira yâbo ejemw'omwizimya n'obunterezi.

⁷ Bulyala emirhego bantezire eri ya bumâma, n'omûka gwâni babire baguhumbira enshinda oku bumâma.

⁸ Bamorhogerwa n'olufûi barhanalîliri wâni! Mâshi bagwe omu murhego bârhegaga bône banagwe omu mwîna bampumbire mâshi!

⁹ Omurhima gwâni gwohe gwakaz'icishinga muli Nyakasane, gwakaz'icîtakirira oburhabâle bwâge.

¹⁰ N'ebivuha byâni byoshi bikaz'iderha, mpu: «Yagirwa ndi wakakuja omw'irhwe, we shugula engonyi omu n'furie za ciri-misi, we shugula omunyi n'omukenyi omu nfune z'owal'imunyaga!»

- ¹¹ Nabona bàyinamuka abahamirizi badârhi, bakaz'indôkereza ntanamanyiri.
- ¹² Okunabajirira aminja bôhe bangalulira amabî; gwo mutula gukângwarhaga.
- ¹³ Erhi bàbâga balwala niehe nanyambale sunzu, ncishalisagye nk'aha bwacêra obwo, nsâlirage emurhima obwo ntaluse.
- ¹⁴ Nkaz'igenda ndi burhe aka oli omu mishîbo y'omwîra wâge erhi ya mwene wabo; nnangende nyunamirize aka oli omu mishîbo y'omuzire wamuburhaga.
- ¹⁵ Bôhe erhi nabâga nka nadunga, banasîme, balâlikanage obwo, banjire omu ihano, banyâbuke banshurhe. Bambambagule burhahusa,
- ¹⁶ bakaz'ingeramwo bananshekera, n'okujegeza amino nie ntumire.
- ¹⁷ Yagirwa mâshi, mbwîra nani kasanzi kanganaci wacishinga oli ebulâbi? kanya olikûze omûka gwaniani kuli ezi ngoromora, ogushugule omu nyunu z'ezi mpangaza.
- ¹⁸ Hano nkola nakuvuga omunkwa omu ndêko y'abantu naja, omu karhî k'olubaga naja hano nkola nakukuza.
- ¹⁹ Orhazigaga endyâlya zinshomba zamwemwerhwa, orhazigaga balya banshombera obumâma bakemana n'amasû.
- ²⁰ Kâli ciru barhaderha binwa biyêrekîre omurhûla, bakabona omuntu ocirhûlulire hano igulu banamusingire amenge.
- ²¹ Banakaz'incuma n'akanwa banaderha, mpu: «Hâco rhwacibwinire n'amasû girhu rhwène!»
- ²² Obwinage obwo Waliha, omanyè wankacihulika, omanyâge wankacinja kuli. ²³ Tulûka orhahunge, otulûke ondwire, Yagirwa Nnâmahanga, Yagirwa Muciza wâni, tulûkira luno lubanja lwâni.
- ²⁴ Oluntwîre Yagirwa, kulya onayôrha oshinganyanya, Nnâmahanga wâni mâshi orhazigaga bankwâma!
- ²⁵ Orhazigaga bacishingira emurhima baderha, mpu: «Ho rhwacilakiraga aho!» orhazigaga bacîshinga, mpu: «Rhwamukabize!»
- ²⁶ Balya bacishinga bakayumva mpanyagîre, batumbaguze mâshi, enshonyi zibabumbe, balya boshi bannimbira bacinyigererakwo, babumbwe n'ezamêmè.
- ²⁷ Balya bandwirakwo bôhe bacishinge banashagaluze, bayôrhe baderha, mpu: «Nyakasane aganze orhabâla omwambali mpu naye acire».
- ²⁸ Nalwo olulimi lwâni lukolaga lwakaz'imanyisa obushinganyanya bwâwe, luyimbe n'irenge lyâwe bwaca-bwayira.

36

OLULANGA LWA 35 (36): Obwengehusi bw'omunya-byâha n'olukogo lwa Nyamuzinda

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa mwambali wa Nyamuzinda. Lwa Daudi.
- ² Obubî kuderha buderhera omu murhima gw'omuntu mubi; obwoba bwa Nyamuzinda burhamubà oku masû.
- ³ Bulyala omurhima gwâge kulimirhiza gumulimirhiza, mpu arhamanyaga obubî bwâge bwankanamushologôrha.
- ⁴ Ebinwa birhenga ekanwa kaga ciru byône bya bwengûza, biba bya bulyâlya, Okurhimanya n'okukola kwinja arhacikuyishi.
- ⁵ Ajire oku ncingo, bibi arhanya, aj'ire omu njira, enjira mbi yo ntonyi, obubî bwâge arhabuleka.
- ⁶ Yagirwa wehe olukogo lwâwe luhisire oku nkuba, oburhabesha bwâwe buhumire oku bitû.
- ⁷ Obushinganyanya bwâwe kwo buli ak'entôndo za lungwe, okumany'itwa emmanja

kwâwe kwo kuli nka muhengere gwa nyanja. We ciza abantu we ciza n'ebintu Nyamwagirwa.

⁸ Nnâmahanga mushâna oburhonyi bwâwe bwône! Barhâgaywa abana b'abantu bakaz'iyâkira omu byûbi byâwe;

⁹ banakaz'ishega oku mwandu gw'ebinja bibà omu mwâwe, bakola basûza obahêke aha nshalalo y'obununîrizi bwâwe.

¹⁰ Bulya neci enshôko y'akalamo aha burhambi bwâwe ebâ, n'akamole kâwe ko rhubonamwo obulangashane.

¹¹ Abakugashâniza obabêze omu burhonyi bwâwe, n'abajira omurhima gushingânîne obabêze omu bushinganyanya bwa we.

¹² Okugulu kw'omuntu mugayanyi irhondo kurhampikagakwo, n'okuboko kw'omunya-byâha irhondo kurhampumagakwo.

¹³ Lâba oku enkola-maligo oku idaho zikola ziri, zalundusire zirhanacilobôke.

37

OLULANGA LWA 36 (37): Empingira mûngo erhayêza

¹ Lwa Daudi.

Orhahîraga okalubira banyakola-maligo, orhahîraga okayagalwa n'abajira amabî.

² Bulya kula ebyâsi bihorhama kwo nabo bahorhama kula akâsi kayuma kwo nabo bânabe.

³ Wehe okaz'icîkubagira Nyakasane onakaz'ijira aminja, Iyo odêkerera hano igulu onayumve omurhûla

⁴ Obe wacizigiriza muli Nyakasane, wabona oku akushobôza engalo omurhima gwâwe gusengire.

⁵ Olangise Nyakasane enjira zawe, onacikubagireye, wâbona ebi akola.

⁶ Wâbona oku alengeza obushinganyanya bwâwe nka kamole, n'okuyâza oyâzize akulengeze nka Iya kalengerêre.

⁷ Orhulûle muli Nyakasane onacikubagireye kwône orhahîraga okalubira omuntu oli omu njira yâge yâge buzira kubâ kurhi, omuntu ovunyengerera ebirhali byo.

⁸ Lekà okukunira, ocike oburhe bukugwerhe; orharûkuzagya: bulya buzinda byankanabiba.

⁹ Bulyala enkola-maligo kuhera zâhere abacîkubagira Nnâmabanga bôhe bo bayîsh'irya igulu.

¹⁰ Omubi hano kasanzi erhi arhacihali, n'erhi wakalola aha anali, orhâmubone.

¹¹ Abatûdu bo balya igulu balirya banayumve omurhûla munji-munji.

¹² Omubi arhalongeza omwinja kalamo, arhanamumirira marhî

¹³ Nyakasane kwo kugwira amasheka, bulyala amanyire oku olusiku lw'oyo luyishire.

¹⁴ Banyankola-maligo aha babihira banakaz'iyômola engôrho, bafôle n'omuherho, mpu Iyo bahira omukenyi muhanya okw'idaho, bananige abantu bashimbire enjira nyinja.

¹⁵ Bône: engôrho yâbo yo yanabaruhungûla emirhima, n'amatumu gâbo oku madwi gabavunikira.

¹⁶ Ebinyi omushinganyanya afumbasire, byo bikulu oku binji binji by'encuku;

¹⁷ bulyala amaboko g'encuku kuvunwa gâvunwe, abashinganyanya bôhe Nyakasane bayegemire.

¹⁸ Nnâmabanga kushibirira ashibirira omûka gw'abantu nkana, omwîmo gwâbo kalamo k'ensiku n'amango.

¹⁹ Omu buhanya barhâyumve nshonyi, n'omu cizombo barhâbule bushalûka.

²⁰ Endyâlya zôhe kuhera zâhere abashombanyi ba Nnâmahanga nabo kwo bâhungumuke

- ak'enshu ngulûlù y'ebulambo, kwo bâhirigirhe nka kula omugi guhirigirha.
- ²¹ Encuku ehoza ci erhagalula, omushinganyanya yêhe arhahimwa lukogo arhanahimwa kuhâna.
- ²² Bulya yêhe aba ahâ obwanga, bo balya igulu, n'aba ahehêrera kukubunguka bakubunguka.
- ²³ Nyakasane ye zibuhya ilabarha ly'omuntu, yerhonya n'igenda lyâge. ²⁴ Na ciru akahirima arhabêra oku idabo bulya Nyakasane amugwêrhe okuboko.
- ²⁵ Nâli murho, nie oyu nkola mushosi, ntasag'ibona balekêrere entagengwa, ntasag'ibona iburha lyâbo lyafâ cizômbo.
- ²⁶ Ngasi mango lukogo eba na kuhoza ehoza, n'iburha lyâbo kugishwa lyâgishwe.
- ²⁷ Oleke okubi ojire okwinja, ly'oyôrha ohali ensiku n'amango.
- ²⁸ Bulyala Nyakasane ye ayôrha arhonya obushinganyanya, arhakanalekêrera abacêse bâge.
- ²⁹ Abashinganyanya bo balya igulu, bo banalibêrakwo ensiku n'amango.
- ³⁰ Akanwa k'omushinganyanya kurhimanya karhimanya, n'olulimi lwâge lurhaderha ebirhashinganini.
- ³¹ Irhegeko lya Nyakasane lirhamurhenga emurhima, n'igenda lyâge lirhadândabagana.
- ³² Encuku yôhe ebulâbi ekaz'ija omushinganyanya na kuyîrha ekaz'ilonza mpu emuyîrhe.
- ³³ Cikwône Nyakasane arhâmulekêrere omu nfune zayo, arhamutumuze olusiku lw'okutwa emmanja.
- ³⁴ Okaz'icîkubagira Nyakasane onakaz'ishimba enjira zâge, akuyôlolola olye igulu, osheke obona oku enkola-maligo zahungumuka.
- ³⁵ Nkola mbwîne endyâlya eminyire, yagandâza nka nduluma ya mpebema.
- ³⁶ Erhi nshub'igera erhi erhacihali, nti nnonza, lerhaga!
- ³⁷ Orhang'ilola omuntu mwinja, olâbe entagengwa, mulume nkana osiga enfula.
- ³⁸ Enkola-maligo bushugunu zâgende endyâlya nshuzo zânafe.
- ³⁹ Abashinganyanya Nyakasane balolerakwo obucire bwâbo, yêne ye lwakiro lwabo omu mango g'embaka.
- ⁴⁰ Nyakasane kurhabâla akaz'irhabâla abashinganyanya, kulikûza akaz'ibalikûza oku babisha n'okubacinga kulibo, bulya bamuyâkireho.

38

OLULANGA LWA 37 (38): Omusengero gw'omunya-byâha oli burhe

¹ Lulanga. Lwa Daudi. Lwa kukengêza.

- ² Yagirwa, orhantumuzagya omu burhe bwâwe, orhankalihiraga omu mutula gwâwe,
- ³ Bulyala emyampi yâwe yacinyîgwisiremwo n'okuboko kwâwe kwamponîrekwo.
- ⁴ Nta bwinja amagala gani gacirikwo nânakugayisize, nta kuzibuha orhuvuha rhwâni rhwacizibuha nânaomire.
- ⁵ Obubî bwâni neci bundenzire bulî, kwo bunzidohîre nka mushoko muzirho.
- ⁶ Ebibande byâni bidwîrhe byahulula byanahûsa, erhi kuhwinjagala kwâni kurhuma.
- ⁷ Nagombire, nayûnama nayûnamiriza; nalegerera ndi omu mishîbo.
- ⁸ Ensiko zani kwo zikola ziri nka buhya bwa muliro, na ntaho amagala garhandya.
- ⁹ Najîrage nayûnama, omutula guli bunyirha; nandwîrhe nalaka erhi kukungula kw'omurhima gwâni kurhuma.
- ¹⁰ Yagirwa, ebi nalakiraga omu masû gâwe biri, n'omulenge gwâni ogubwîne.
- ¹¹ Omurhima gurhaciri gwâni, emisi yani yansizire omu marhabi, ciru n'obubone bw'amasû gani bwantibire.
- ¹² Abirhu n'abîra bani badwîrhe bayâka akafinjo kâni; abâlungwe bâni nabo barhadwirhi

bandirâna.

- ¹³ Balya balingûza omûka gwâni bantezire emirhego, balya barhannongeza kalamo badwîrhe bampigira, banadwîrhe balegercra basinga amenge.
- ¹⁴ Niehe kwo nacîbêrire nka wa bihuli, ntadwirhi nayumva, kwo nnandi nka kaduma ko karhashagala.
- ¹⁵ Kwo nashubire nka muntu orhumva, ye rhanajira kushuza ankashuza.
- ¹⁶ Yagirwa, neci, wêne ncikubagire; wene wanyumva, Yagirwa, Nyamuzinda wâni.
- ¹⁷ Kwo ndesire, nti: "Barhamwemwerhagwa nie ntuma; barhacitakîraga babona okugulu kwâni kwarherera"
- ¹⁸ Bulya ndi buhirima, n'oburhe burhantenga emurhima.
- ¹⁹ Obubî bwâni niehe nciyâzize kulibwo; n'ecâha canî co cinjizire mutula.
- ²⁰ Ci balya banshombera obusha bali badârhi, n'abarhâmbonakwo guli mwandu.
- ²¹ Balyala bangalulira amabî oku minja mbajirira, banyabwire kulya kuba niehe njira nyinja nshimbire.
- ²² Nyamwagirwa, orhandekêreraga; orhanjâga kulî, Nyamuzinda wâni. ²³ Okanye, ontabale, Yagirwa, we kucira kwâni.

39

OLULANGA LWA 38 (39): Omulenge n'omusengero gw'omulwala oli bufa

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lw'e Yudituni. Lulanga Lwa Daudi.

- ² Kwo nadesireê nti: «Ka nsèze enjira zani, olulimi lwâni lwakanahabuka; nti narhang'ishuba oku kanwa kani, obu encuku endi omu malanga.»
- ³ Nâhulika, nâmerha, ci lerhaga! Amababale gâbâ kudarhabala gadarhabala.
- ⁴ Omurhima gundi omu nda gwâbâ kudurhubala gudurhubala; okurhanya kwarhuma gwazûkamwo omuliro kwo kudumûka olulimi lwâni lwâdumûsire.
- ⁵ Nti: «Yagirwa mbwîra ngahi mpekire, nti mbwîra ensiku zani ziri nyinganaci. nani mmanyè oku ndi ntâye.»
- ⁶ Ensiku zani wazijizire za makoro abirhi, n'okulama kwâni kuli nka ntakwo omu masû gâwe, ngasi muntu kwo anali nka mûka kwône.
- ⁷ Ngasi muntu kugera agera nka cizunguzungu, kwo ahirigirha nka mûka, anarhema analundike ci arhishi ndi wâbihabwe!
- ⁸ Bindi bici nacilonza, Yagirwa? omurhima gwâni wene gucikubagire.
- ⁹ Ondikûzagye oku ngasi bubî bwâni, orhanazigaga nâgwa omu masheka g'idâga
- ¹⁰ Kuhulika nâli mpulisire, ntabumbwîre kanwa, bulya wene wânjiraga.
- ¹¹ Onkulagekwo eyi mibambu yâwe,: empimbo z'okuboko kwâwe zambozize.
- ¹² Okuhana ohan'omuntu kunarhume ayinjiha; kunalundugurhe ebi omuntu arhonya kula ennundo ekolera omurhi.
- ¹³ Yagirwa, oyumve omusengero gwâni oyumvirhize omulenge gwâni, orhabâga nka wa bihuli nandwîrhe nabanda olujamu.
- Bulyala ndi cigolo aha oli, odi mubalama aka bashakulûza boshi.
- ¹⁴ Orhang'ibâ wankûlakwo amasû, mbe nka nayîsa, mbul'icigendera ntengeho!

40

OLULANGA LWA 39 (40): Munkwa oku mwandu gw'aminja Nyamuzinda ajirira abamulangalira

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa Daudi. Lulanga.

- ² Mushâna nâli nnangalire, nnâlinnangalire Nyakasane, naye olya okasinga ayunama, ayumvirhiza omulenge gwâni.
- ³ Ankûla omu kuzimu, anshâyûla, ayimanza amagulu gani oku ibuye, azibuhya ilabarha lyani.
- ⁴ Anampira olwimbo luhyahya ekanwa: lwimbo lwa kuyimbira Nyamuzinda wirhu. Banji bâbona bayôbôhe, banacikubagire Nyakasane nabo.
- ⁵ Ali w'iragi omuntu ocikobagira Nyakasane, omuntu orhayerekera emunda abagashâniza ebiremwa bali, n'emunda abanywesi bali.
- ⁶ Ebi wâjizire, Yagirwa Nyamuzinda wirhu, guli mwandu: ebisomerine n'ebi olonza okurhujirira nagwo mwandu, mushâna orhajîbwa omu irhwe.
- Erhi nankalonza okubiderha n'okubirhondêreza, buli bujangija, nanga birhankaganjwa.
- ⁷ Orhalonzagya nterekêro orhanalonzagya ntûlo, ci kwône wanfukûla amarhwiri. Orhahûnaga nterekwa orhanahûnaga nterekêro oku byâha:
- ⁸ Go mango nâdesire, nti niono nyishire. Nie bayandikire omu citabu cibunge .
- ⁹ «Mpu njire obulonza bwâwe, Nyamuzinda wâni, n'irhegeko lyâwe oku murhima limba.»
- ¹⁰ Obushinganyanya bwâwe nabumanyisa aha balume akanwa kani ntakashubakwo nâwe wene orhahabiri Muciza.
- ¹¹ Obushinganyanya bwâwe ntabufulikaga emurhima gwâni, oburhabesha bwâwe n'oburhabâle bwâwe nabuganîrira abandi, nacîtakirira n'oburhabesha bwâwe omu ngabo y'abantu.
- ¹² We mbwizire, Yagirwa, omanyè wantaza oku lukogo lwâwe, oburhonyi n'oburhabesha bwâwe bukaz'iyôrha bunnanga.
- ¹³ Bulyala ngosirwe n'ebibi: kuganja kutuka; obubî bwâni bwânzonzire: ciru ntacibona. obwo bubî bwo bunji kulusha emviri zindi okw'irhwe, n'omurhima guruhaciri gwâni.
- ¹⁴ Yagirwa, orhahakanaga, ondîkûze; Yagirwa, okanye ontabâle! ¹⁵ Lero enshonyi zibagwarhe babulabule balya boshi banninga mpu bankûlemw'omûka. Bayegûke enshonyi zibabumbe, balya bacîshingira okuhanyagala kwâni.
- ¹⁶ Zibabumbe basômerwe balya bakaz'iderha mpu tumirha tumirha!
- ¹⁷ Bohe balya bakulonza, bacishinge banasime muli we; na balya bakulingakwo oburhabâle, bakaz'iyôrha baderha mpu Nyakasane aganze!
- ¹⁸ Niehe odi mukenyi nnandi muhanya! Caba Nyakasane arhahimwa kunshibirira. Nyamuzinda wâni, obiduhe mâshi!

41

OLULANGA LWA 40 (41): Omusengero gw'omulwala olekêrirwe

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.
- ² Ali muny'iragi omuntu oshibirira omukenyi n'orhagwerhi hyâge; Nyakasane amuciza olusiku lubi.
- ³ Nyakasane àmulanga, àmulekeramw'omûka, amuhè n'iragi hanw'igulu, arhàmuyôhe omu lino ly'ababisha.
- ⁴ Nyakasane àyisha al'imurhabâla oku ncingo alwalira, amurhenzemwo endwâla yoshi.
- ⁵ Niehe kwo ndesire, nti: «Yagirwa mâshi ombabalire, oncize bulya nâkubihire!»
- ⁶ Abashombanyi bâni banakaz'inderhera kubi, mpu: «Mangaci afâ, mpu mangaci izîno lyâge lyaherêrekera?»
- ⁷ Hakajira owayîsh'intangula naye busha anaderha: omurhima gwâge gunagende guhagirine bubî, erhi ahika embuga agwire aderhaderha.
- ⁸ Balya banshomba boshi erhi bahika baguma bagwire bampurana, bagerêrezagye ebibî

kuli nie obwo, mpu:

⁹ «Kafinjo kadârhi bamulozire», mpu: «Y'oyo ogwîshîre, arhakacifâ azâsire aho».

¹⁰ Ciru n'omwîra nâli ncîkubagire, oyu rhwakazâg'ishangira mugati muguma, naye ampîre ebinioko.

¹¹ Wehe Yagirwa mâshi, onfè lukogo, onzûse ahâla ntang'ibayêreka nani.

¹² Nâmanya oku bwenêne ontonya, bano mbona omushombanyi arhâcîcîshinga.

¹³ Nani onjire nyôrhe ndi mutaraga, onampire omu masû gâwe mbêremwo ensiku n'amango.

¹⁴ Ayagirwe Nyamuzinda w'Israheli, ayagirwe emyâka n'emyâka. Amen! Amen!

42

OLULANGA LWA 41 (42): Iralà ly'okubona Nyamuzinda omu ka-Nyamuzinda

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwimbo lwa Nyigirizo. Lwa bene Kore

² Kulyala akashafu kacîfinja ecikunguzo c'olwîshi, kwo omurhima gwâni gudwîrhe gwakwifinja, Nnâmahanga.

³ Omurhima gwâni gugwerhwe n'enyôrha ya Nyamuzinda, ya Nyamuzinda ozine, mangaci nabona enjira ndole oku busû bwa Nyamuzinda?

⁴ Emirenge lwo lukola lwiko lw'omûshi n'obudufu. Erhi bacimbwîra bwacà bwayira, mpu: «Ngahi Nyamuzinda wâwe aligi?»

⁵ Nankengêre nyumve omurhima gundwirir'omu nda, nankengêre oku nâbonaga nakananda omu bandi, oku nâbonaga nabarhang'aha ka-Nyamuzinda, omu cihogêro c'omwishingo n'obukuze, omu kafurhè k'olusiku lukulu.

⁶ Murhima gwâni carhuma warhoga, carhuma wandwirira omu nda? cikubagire Nnâmahanga bulya nkala nashub'imukuza, ye kucira kw'obusû bwâni ye na Nyamuzinda wâni!

⁷ Omurhima gwandwiririre omu nda, bwo buno nkukengerire eno munda e Yordani n'e Hermoni, oku hirhando hya Misarhi.

⁸ Emunda izibyo liyakûza eryaba omu karhi k'enshalalo zawe, amîshi gâwe, ag'enshalalo n'ag'omulaba, gangezire aha ntonda y'irhwe.

⁹ Nyakasane arhankarhang'injira oyu ashobôza oku burhonyi bwâge, buno bw'omûshi, lero nanalâla namuyimbira, nkuze Nnâmahanga wampâga akalamo kâni.

¹⁰ Mbwizirage Nnâmahanga, nti: «Kabuye kâni ci wanyibagira mâshi?» nti: «Cirhumirage nieki nagenda ndi burhe? » nti: «Cirhumirage nieki ababisha bambuza buhunga?»

¹¹ Ndwîrhe nayumva narhoga enjingo ababisha erhi banacinjacira, erhi banacinkangula, mpu: «Ngahigi Nyamuzinda wâwe aligi?»

¹² Murhima gwâni carhuma warhoga, carhuma wandwiririra omu nda? Cîkubagire Nnâmahanga, bulya nkola nashub'imukuza, ye kucira kw'obusû bwâni, ye na Nyamuzinda wâni.

43

OLULANGA LWA 42 (43): Iralà ly'oku'omu ka-Nyamuzinda

¹ Ontwire olubanja, Nnâmahanga, onderhere nyâze eyo mihera, onandikûzekwo erya ndyâlya y'ecishungu.

² Bulya Nnâmahanga, we buzibu bwâni; cirhumire wanyôza? cirhumire nciyumva ogu mutula gw'akushimbwa n'omubisha?

³ Orhume obumoleke bwâwe n'oburhabesha bwâwe, byo byandusa binyêrek'enjira, byo

byampisa oku ntôndo yâwe ntagatifu n'omu birâlo byâwe.

⁴ Njâge aha ibuye lya Nyamuzinda obwo aha burhambî bwa Nyamuzinda orhuma nasîma nanshaluke. Nkuzagye Nyamuzinda obwo, mmanule olulanga nkuzemwo Nyamuzinda wanî.

⁵ Murhima gwâni, carhuma warhoga? Carhuma wandwirira omu nda? Cîkubagire Nnâmahanga: niono nkola nashub'imukuza, ye bucire bw'obusû bwâni, ye na Nyamuzinda wâni.

45

OLULANGA LWA 44 (45): Lwimbo lwa kuyimbira Mwâmi-Mushîgwa ye Masiha

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa kuzihirwa oku «Liliya». Lwa bene Kore. Lwimbo lwa buzigire.

² Omurhima gwâni gukola gwarhengamwo ebinwa bilengehe, nkola nayimbira mwâmi ehimbo hyani; olulimi lumba ekanwa mugera gwa muntu oyîsh'iyandika duba .

³ Omu baburhwa n'abantu w'oyo olushire abandi busole: obwinja bâbuyansire babubulagira oku kanwa kâwe: okwo kwarhuma Nyamuzinda akugisha oku myâka n'emyâka.

⁴ Yanka engôrho yâwe oyihire oku lurhundu, Ciri-misi, yanka obukulu n'obwinja bwâwe obicûkane.

⁵ Ofòle onagende otamire oku ndogomi, okanye oj'ilwira oburhabesha n'obushinganyanya: okulyo kwâwe bwinja kufôla.

⁶ Emyampi yâwe erhahimwa bwôji; wâbona oku amashanja gâyisha gal'ikushiga, n'abashomba mwâmi barhibe omurhima.

⁷ Entebe yâwe Nnâmahanga, ho ebà ensiku n'amango, akarhi kâwe k'obwâmi kabâ ka bushinganyanya.

⁸ Orhahimwa kurhonya obushinganyanya, orhanakwirirwa bulyâlya, Nyamuzinda wâwe akushîga amavurha g'enshagali wene omu binyu.

⁹ Emyambalo yâwe edwîrhe yabaya bwinjinja nka nshangi, obuku na nka bubàni n'omu burhwali bwâwe buyâbake n'ihembe, ennanga zidumûsire zinakushagalusize.

¹⁰ Abaluzi-nyere bashubûzinye mpu bayîsh'ikuyankirira, makambà aha kulyo kwâwe ayimanzire, arhwinjire n'amasholo g'e Hofiri.

¹¹ Mwâli wâni yumva nkubwire, alole bwinja onarhege okurhwiri; orhacikengeraga ab'emwinyu, orhacikengeraga n'enyumpa ya sho.

¹² Wâbona oku mwâmi âyagalwa n'iranga lyâwe: ye kola nnawinyu; omushige bwinja.

¹³ Wâbona oku abantu b'e Tiri bâyisha n'entûlo; n'abagale b'omu cihugo bâyîsh'ilonza okurhona emund'oli.

¹⁴ Mucilange, mwâli wa mwâmi oyôla oyishire: mwinja mwinja! Emishangi ayambirhe ya masholo.

¹⁵ Bâmuhekera mwâmi n'emishangi yâge y'obutonè-butonè, ababo banyere bamukunjûsirekwo, bakudwirhirebo nabo.

¹⁶ Bayisha bayimba banacishinga, babo bamâsheshera omu bwâmi. ¹⁷ Bagala bâwe bo bâyîsh'iyima omu bya bashakulûza bâwe; wene we wânabayimika babè barhegesi b'igulu lyoshi.

¹⁸ Izîno lyâwe nâlibwîra amaburhwa n'amaburhwa, kurhume amashanja gakukuza omu myâka n'emyâka.

46

OLULANGA LWA 45 (46): Nyamuzinda ali haguma nirhu

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa bene Kore. Oku izu ly'abanyere- bashugi. Lwimbo.
- ² Nnâmahanga ye lwakiro na buzibu bwirhu, àyerekanire omu ntambala oku yêne Mugaruka.
- ³ Co cirhuma rhurhanajuguma ciru igulu lyankajamwo ehivango, entôndo zicirhimba omu karhî k'enyanya.
- ⁴ Amishi g'omu nyanja ganabira gashube bwâlike, entôndo zanajegera erhi muhuku gwa mîshi guruhuma. (Nyakasane w'emirhwe ali haguma nirhu, ye mulanzi orhulanga, Nyamuzinda wa Yakobo).
- ⁵ Enyîshi-nyîshi zo ziyinjihya olugo lwa Nyamuzinda, zo zishagalusa ecirâlo citagatifu c'Ow'Enyanya bwenêne.
- ⁶ Nnâmahanga ali omu karhi k'olugo lwâge, lurhâhuligane, Nnâmahanga yêne aluhalira kurhenga sêzi lukula arhanda.
- ⁷ Amashanja gaja aho gâcihuma omw'isû, amâmi gâgeramwo omusisi, Lero izu lyâge lyâkungula, igulu lyâhwera aha nshi.
- ⁸ Nyakasane w'emirhwe ali haguma nirhu, ye mulanzi orhulanga, Nyamuzinda wa Yakobo.
- ⁹ Mukanye mubone ebi Nyamuzinda âkozire, muyishe mubone eby'okurhangaza ajijire kuno igulu. ¹⁰ Ajire aho afunga amalwa oku igulu lyoshi, avuna emiherho, avuna amatumu, n'empenzi azidûlika muliro.
- ¹¹ Lekeragi aho: mumanye oku niene nie Nyamuzinda, nie nkulire amashanja nie nkulire n'igulu.
- ¹² Nyakasane w'emirhwe ali haguma nirhu, ye mulanzi orhulanga, Nyamuzinda wa Yakobo

47

OLULANGA LWA 46 (47): Nyamuzinda Mwâmi w'Israheli n'ow'igulu lyoshi

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa bene Kore. Lulanga.
- ² Mwe mashanja mweshi, mukome akagasha mucîtakire Nyamuzinda n'enshagadu.
- ³ Bulya Nyakasane w'enyanya arhajibwa omw'irhwe, ye Mwâmi Nn'amahanga goshi.
- ⁴ Ayansire amashanja agahira idako lirhu, agayandaza burhaba aha magulu girhu.
- ⁵ Yene acîshoga ishwa rhwâyimamwo, ishwa omurhonyi wâge Yakobo akazâg'icîtaklira.
- ⁶ Nnâmahanga oyo warherema omu karhî k'orhuhababo, Nyakasane oyo wasôka emishekera yashekeza.
- ⁷ Muzihire Nnâmahanga, muzihe, muzihe; muzihire Nnawirhu, muzihe, muzihe!
- ⁸ Bulyala Nyamuzinda, ye Mwâmi w'igulu lyoshi lyoshi, mumuzihire olulanga.
- ⁹ Nyamuzinda ye wârhegeka amashanja goshi, Nyamuzinda oyôla otamire oku ntebe yâge ntagatifu.
- ¹⁰ Abaluzi ba ngasi ishanja batamîre aha ngombe, batamire boshi n'ishanja lya Abrahamu. Abaluzi ba ngasi ishanja boshi banali bagula ba Nyamuzinda, ali w'enyanya bwenêne.

48

OLULANGA LWA 47 (48): Siyoni, ntôndo ya Nyamuzinda

¹ Lwimbo. Lulanga. Lwa bene Koré.

² Nyakasane mushâna ali mukulu, akwânîne bamukuze bwenêne omu lugo lwa Nyamuzinda wirhu.

³ Entôndo yâge ntagatifu hibà hirhondo hilushire ezindi, abâ mushagalusa w'igulu lyoshi. Entôndo ya Siyoni yo ntebe ya Nyamuzinda, lwo lugo lw'omwâmi mukulu.

⁴ Nyamuzinda âyerakanîre omu lugo lwâge oku anali lwakiro lw'okunali.

⁵ Lâba oku abâmi bàli bamâhuluzanya banarhabâlira caligumiza.

⁶ Oku bà nabona ntya bafuduka, bashandabana bakûla idârhi.

⁷ Entemu yabashamula, balwâla ebihamba ak'owalwâla emikero

⁸ Gashuba manywanywa nka kula empûsi yâhubuka ebushoshôkero bw'izûba eshangula amârho g'e Tarsi.

⁹ Oku rhwâbwiragwa kwo rhwayishirig'ibona, omu lugo lwa Nyamuzinda wirhu, omu lugo lwa Nyakasane Nn'emirhwe Nyakasane âluzibuhize mpu lusere ensiku n'amango.

¹⁰ Yagirwa Nnâmahanga, rhunakaz'ikengera olukogo lwâwe omu ngombe yâwe.

¹¹ Irengé lyâwe Nyamwagirwa, lihumîre ah'irhwerhwe ly'igulu ak'Izîno lyâwe.

Okulyo kwâwe kuyunjwire bushinganyanya: ¹² entôndo ya Siyoni ecizigirize, n'abanyere b'omu Yuda bacîtakire obushinganyanya bwâwe omu kutwa emmanja.

¹³ Muj'izunguluka Siyoni mubone, mumugere omu marhambi munaganje enkingi zâge,

¹⁴ mulolereze enkuta zâge, musingirize na ngasi nkingi eyâkirwamwo, lyo muhash'ibwîra abana bâburhwa, erhi:

¹⁵ «Nyamuzinda oyo mutyo», erhi: «Nyamuzinda wirhu ho abâ ensiku n'amango, yêne ye mungere orhuyâbula kuhika olw'okufa.»

49

OLULANGA LWA 48 (49): Obufà-nshuzo bw'ebirugu

¹ Gwarhi omuku/u w'abimbiza. Lwa bene Kore. Lulanga.

² Muyumve guno mwe mashanja mweshi, murhege okurhwiri mwe muba okw'igulu mweshi.

³ Barhwali mweshi ninyu bantu kwône, mwe bagale ninyu bakenyi.

⁴ Akanwa kani binwa bya bugula kaderha, n'omurhima gwâni bya burhimanya gwakengera.

⁵ Nkola nayanka okurhwiri kwâni nkurhege omugani, nyanke omusi gw'olulanga nyimbirekwo omugani gwâni.

⁶ Cici cankarhuma najuguma amango ensiku ziri mbi? cici cankarhuma nadirhimana nka ngosirwe n'empingira-mungo.

⁷ Zira zicîkubagira obuhirhi bwazo, zinacîkunge obunji b'ebi zijira?

⁸ N'obwo omuntu arhacîcungula yêne, emwa Nyamuzinda omuntu arhacîhânakwo ncungulâ:

⁹ Okufungira omûka gw'omuntu kurhali hofi, na ntakwo gwafungirwe lwoshi,

¹⁰ omuntu alarne arhaluse ensiku, alame burhafâ.

¹¹ Bulyala omuntu anabone abagula bagabe ebirugu, abone abahwinja n'amadâga nago gafé, abone boshi, ebirugu byâbo babisigîre bandi bandi;

¹² Enshinda zishubâge zo nyumpa babêramwo ensiku n'amango, n'obwo bihugo binji bal'ihîre amazîno gâbo!

¹³ Nanga nta muntu wâlamire omu buhirhi: omuntu anashushîne n'ebintu byo birhengamw'omûka.

¹⁴ Yo njira y'abacîbikakwo omurhima eyo, kwo banafâ ntyo abalimbira omugisho

bàburhanagwa.

¹⁵ Kwo bàhêkwa ekuzimù ak'ezaj'ibâgwa, lufù lubayabula na bashinganyanya babarhegeka.

¹⁶ Niehe Nyamuzinda ekuzimu àyîsh'inkûla, bulyala kurhôla àyis'intôla.

¹⁷ Irhondo okabona omuntu ahirhire orhayôbohaga, irhondo okabona eby'omu mwâge byaluga orhayôbohaga;

¹⁸ bulya olusiku afà arhacîyikire kantu ciru n'akaguma, n'obuhirhi bwâge burhàmuluse omu kuzimu.

¹⁹ Ciru akaba amango àli acizine àcîbwizire ebinwa binja, mpu: «abandi bakusima obùla ocîkômbire wene»,

²⁰ kurharhume arhaja omu balinda-mboho, balya barhakacifà bâbwîne akamole.

²¹ Omuntu ohirhîre buzira kurhimanya, anashushine n'ebintu by'okubâgwa.

50

OLULANGA LWA 49 (50): Oburherekêre busîmisa Nnâmahanga.

¹ Lulanga. Lwa Azafi.

Nyakasane Nnâmahanga adesire akanwa analalika igulu lyoshi, kurhenga ebushoshôkero bw'izûba kuhika ebuzikiro bwalyo.

² Nyamuzinda abalagazize kurhenga e Siyoni, ntôndo yâge nyinjinja.

³ Nyamuzinda wirhu oyôla oyishire: arhâbule buderha akanwa. Ntakanjirwa w'omuliro amushokolîre, ayisha ayôkera, n'empûsi emugosire yayisha yakola akal'ibala.

⁴ Amalâlîka amalunga amalâlîka n'idaho, bulyala akola atwir'olubaga lwâge olubanja.

⁵ Mpu: «mpamagaliri abemezi bani, mpamagaliri balya banywânaga nani bulya barherekêra.»

⁶ Amalunga gamanyisa oku olubanja bwinja lutûbirwe: bulyala Nyamuzinda yêne olutwire.

⁷ Mpu: «lubaga lwâni yumva nkubwire, mpu: Israheli nkola nakushobeka: niene nie Nyamubâho, nie Nyamuzinda wâwe.

⁸ Arhali nterekêro zawe zo otumwirekwo, bulyala embâgwa zawe zirhantenga omu masù.

⁹ Ntazigè akanina k'omu mwâwe, ntayemere n'enganda-buzi z'omu buso bwâwe.

¹⁰ Ensimba z'omu muzirhu zoshi zani, n'ebintu biyabukira omu malambo gani birhankaganjwa.

¹¹ Nta kanyunyi kabalala mpabire, na ngasi hitondegera omu ishwa hyoshi mpimanyire.

¹² Nka kwali kushalika ntankakubwizire bulyala amahanga goshi gani na ngasi bimuli byoshi byâni.

¹³ Ka nkulîra binyama bya mpanzi, nisi erhi kwo bàkubwizire mpu nywa mwamba gwa bihebe?

¹⁴ Okaz'ibâgira Nnâmahanga enterekêro y'okumukuza, onakaz'ijuha Nnâmahanga endagâno omulaganya.

¹⁵ N'olusiku wânabe ogwerhwe n'omutula onanyakûze, wâbona oku nakulikûza onankenge.»

¹⁶ Enkola-maligo nayo kwo Nyamuzinda ayibwizire, erhi: «cirhuma obwîra abandi amarhegeko gani, cirhuma ebinwa by'endagâno yani birhakurhenga ekanwa,

¹⁷ we muntu wâkengulaga ihano lyani, wânajugucira ebinwa byâni kulî nâwe?

¹⁸ Erhi wâbonaga ecishambo onakanye ociluse, erhi wâbonaga abantu b'ebishungu erhi wamâbona abinyu.

¹⁹ Akanwa kâwe wakaz'ikalîkira oku bibi, n'olulimi lwâwe lurhâhimagwa kulyalyanya.

²⁰ Erhi wâjàga oku rukiko erhi na mwene winyu oherhekwo, erhi na mwana nyoko aburha

oli bonêsa nshonyi.

- ²¹ K'obe wàjjire ntyo nnampulike? ka kwo omanyire mpu odi akâwe? Nakuyagiriza njalabulire byoshi omu masù gâwe.
- ²² Rhangi muyumve kuno, mwe mukaz'iyibagira Nyamuzinda, rhangi muyumve kuno bakanajira aba nâgwârha babule câgalukira.
- ²³ Ye nsîmisa omuntu obâga enterekêro y'okunkuza, n'omuntu oshimba enjira nnungêdu ye nâyêreka oku Nyamuzinda kuciza aciza.»

51

OLULANGA LWA 50 (51): Ombêre obwonjo, Yagirwa Nyamuzinda

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

- ² Amango omulêbi Natani àjaga emunda Daudi ali kulya kuba anacîhemwire kuli Betiseba.
- ³ Yagirwa Nyamuzinda ombabalire, obwonjo bwâwe burhumire.
- ⁴ Omu lukogo lwâwe lunji, ozâze ecâha cani.
- ⁵ Bulyala ntababiri obubî bwâni, ngasi mango ecâha cani cindi omu masù.
- ⁶ Wene nagomire, Nyamwagirwa, ebiri bibi omu masù gâwe nâbijizire. Ntyo oli murhondekezi omu bucirânuzi bwâwe, oli mutwî w'emmanja mwimâna.
- ⁷ Okengere oku naburhagwa omu bubî, omu caba nàyalalagwa omu oda ya nyàmà.
- ⁸ Omurhima gw'omuntu w'okuli gwo gukusîmisa, omu ndubi y'omurhima gwâni mw'onyigiriziza obumanye.
- ⁹ Ewe Nyakasane onkangûle lyo nca, onshuke mbe mwêru nka lubula.
- ¹⁰ Nyumve obusîme n'omwishingo, amavuha gàli gavungunyusire garhambe.
- ¹¹ Orhalolaga obubî bwâni, ebyâha byâni byoshi obizaze.
- ¹² Mâshi Nyamuzinda, omurhima gwâni oguleme bubyabya ompiremwo iroho ihyahya onalizibubye.
- ¹³ Orhantenzagy'emalanga gâwe, orhanyagaga omûka gwâwe mutagatifu.
- ¹⁴ Ongalulire obushaguluke bw'obuyôkozi bwâwe, ompe omurhima gw'entwâli.
- ¹⁵ Nyêreke abagoma enjira zawe, n'abanya-byâha bagaluk' emund'oli.
- ¹⁶ Ondikûze oku buhane bw'omuko, Nyakasane Muyôkozi wâni, olulimi lwâni lukayimba oburhondekezi bwâwe.
- ¹⁷ Onshwekûle akanwa Nyakasane, olulimi lwâni lukâderha irenge lyâwe.
- ¹⁸ Bulya enterekêro erhakusîmîsa, n'erhi nankakubâgira orhankayêmera.
- ¹⁹ Enterekêro yani, Yagirwa, guli murhima gwadwa muko, omurhima gwarhanya gunavungunyusire, orhankagukabulira, Nyakasane.
- ²⁰ Omu bwinja bwâwe, okêngere Siyoni, Muhanyi, oshub'iyûbaka olugo lwa Yeruzalemu.
- ²¹ Lyoki wankayankirira enterekêro zirhegesirwe, entûlo n'embâgwa ya nsîrîra, lyoki bankarherekêra ebimasha oku luhêro lwâwe.

52

OLULANGA LWA 50 (51): Ombêre obwonjo, Yagirwa Nyamuzinda

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

- ² Amango omulêbi Natani àjaga emunda Daudi ali kulya kuba anacîhemwire kuli Betiseba.
- ³ Yagirwa Nyamuzinda ombabalire, obwonjo bwâwe burhumire.
- ⁴ Omu lukogo lwâwe lunji, ozâze ecâha cani.
- ⁵ Bulyala ntababiri obubî bwâni, ngasi mango ecâha cani cindi omu masù.
- ⁶ Wene nagomire, Nyamwagirwa, ebiri bibi omu masù gâwe nâbijizire. Ntyo oli murhondekezi omu bucirânuzi bwâwe, oli mutwî w'emmanja mwimâna.

- ⁷ Okengere oku naburhagwa omu bubî, omu caba nàyalalagwa omu oda ya nyàmà.
- ⁸ Omurhima gw'omuntu w'okuli gwo gukusîmisa, omu ndubi y'omurhima gwâni mw'onyigiriziza obumanye.
- ⁹ Ewe Nyakasane onkangûle lyo nca, onshuke mbe mwêru nka lubula.
- ¹⁰ Nyumve obusîme n'omwishingo, amavuha gâli gavungunyusire garhambe.
- ¹¹ Orhalolaga obubî bwâni, ebyâha byâni byoshi obizaze.
- ¹² Mâshi Nyamuzinda, omurhima gwâni oguleme bubyabya ompiremwo iroho ihyahya onalizibubye.
- ¹³ Orhantenzagy'emalanga gâwe, orhanyagaga omûka gwâwe mutagatifu.
- ¹⁴ Ongalulire obushaguluke bw'obuyôkozi bwâwe, ompe omurhima gw'entwâli.
- ¹⁵ Nyêreke abagoma enjira zawe, n'abanya-byâha bagaluk' emund'oli.
- ¹⁶ Ondikûze oku buhane bw'omuko, Nyakasane Muyôkozi wâni, olulimi lwâni lukayimba oburhondekezi bwâwe.
- ¹⁷ Onshwekûle akanwa Nyakasane, olulimi lwâni lukâderha irenge lyâwe.
- ¹⁸ Bulya enterekêro erhakusîmîsa, n'erhi nankakubâgira orhankayêmera.
- ¹⁹ Enterekêro yani, Yagirwa, guli murhima gwadwa muko, omurhima gwarhanya gunavungunyusire, orhankagukabulira, Nyakasane.
- ²⁰ Omu bwinja bwâwe, okêngere Siyoni, Muhanyi, oshub'iyûbaka olugo lwa Yeruzalemu.
- ²¹ Lyoki wankayankirira enterekêro zirhegesirwe, entûlo n'embâgwa ya nsirîra, lyoki bankarherekêra ebimasha oku luhêro lwâwe.

53

OLULANGA LWA 52 (53): Obuhwinja bw'omuntu olahira Nyamuzinda

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku ndwâla. Lwimbo. Lwa Daudi.
- ² Omuhwinja anaderhe, erhi: «Nyamuzinda arhababâ!» Bâhabusire, bâjizire eby'okugayisa, ntâye ojira aminja.
- ³ Kurheng'enyanya Nyamuzinda asinzize ababurhwa n'abantu alole erhi abonamwo omuntu w'obwenge amulongereza
- ⁴ Boshi bâherire haguma, boshi bâsherire; ntâye ojira aminja ciru n'omuguma!
- ⁵ Ewe ! k'abajira amabî barhayengeha, bala bashanshanyula omulala gwâni nka kula balya omugati? Ka barhashenga Nyamubâho?
- ⁶ Banîre omushunzi, n'obwo ntabyo bibayôbohize, bulya Nyamuzinda ashandâza ebivuha bya balya balikugosire; enshonyi zâbabumbire, bulya Nyamuzinda anabakabulire boshi.
- ⁷ Lero ndi walerhera Israheli obucire bwarhenga e Siyoni? Hano Nyamuzinda agalula empira z'omulala gwâge Yakobo âshagaluka, Israheli asîme.

54

1 OLULANGA LWA 53 (54): Izu Iyayakûza Nyamuzinda Mucîranuzi

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku nzihwa z'emisi. Nyigirizo. Za Daudi.
- ² Amango abantu b'e Zif bâlibwîra Saulu, mpu: «Ka Daudi arhali e mwirhu acifulisire obu?»
- ³ Mâshi Nyamuzinda oncize n'izîno lyâwe mâshi, ontwire nani luno lubanja oku buhashe bwâwe.
- ⁴ Yagirwa Nyamuzinda mâshi, yumvirhiza omusengero gwâni, rhega okurhwiri oyumve ebinwa byâni. ' ⁵ Kulya kuba balya bacîgenza banyandûsirekwo, balya b'ecikalarhu nabo banshimbire mpu bantenzemw'omûka.

- ⁶ Awa, Nnâmahanga oyûla oli ntabâla, Nyakasane ye Nyamwegemerwa w'omûka gwâni.
⁷ Abashombanyi bani orhangibayerekeza obuhanya n'oku bwinja bwâwe, Nyamuzinda obashâbe buyumpa.
⁸ Nnonzize nkurhûle enterekêro, nnangashânize izîno lyâwe, Nyakasane, bulya liri linja.
⁹ Kulya kuba lyândikûzize oku ngasi mbaka, nânabwîne oku abashombanyi bani bacôcoboka n'enshonyi.

55

OLULANGA LWA 54 (55): Omusengero gw'odwîrhe alibuzibwa

- ¹ Oku mukulu w'abimbiza. Oku nzihwa y'emirya. Nyigirizo. Za Daudi.
- ² Nyamuzinda mâshi, rhega okurhwiri oyumve omusengero gwâni, orhanagayaga izu ly'okuyinginga kwâni,
³ ci onyumve onanyumvirhize. Omutula gwanjegezize, nanayumvîrhe bangurumana:
⁴ izu ly'omubisha lirhumire, lwôho lw'omuntu mubi lurhumire. Kulya kuba badwîrhe bambarhuza amabî, banadwîrhe bansongera n'omutula gwoshi.
⁵ Omurhima gundi omu nda bagulyagusize, n'ebihamba by'olufû byamponirekwo.
⁶ Obwoba n'omusisi byantanzir'ekà, najugumire narhalusa.
⁷ Ndigi, nti: «Owampà amashala nka ngûkû, nanabalala nj'icirhamûkira.
⁸ Nanayâkira kulî, nj'ibêra omu mpinga.
⁹ Nanayirukira nalonza aha nacibundika, aha nayâkira empûsi n'omulaba.
¹⁰ Orhang'ibashandabanya mâshi Nyamwagirwa, orhang'iberula endimi zâbo: mbwîne obu oku entambala n'ennongwe byarhurhanzir'ekà.
¹¹ Mûshi na budufu erhi kukeya byakeya oku lugo, obuhanya nabwo haguma n'amalibuko, byagwisiremwo ecirâlo omu karhî k'olugo;
¹² nayo emirhego yagwisirwe omu karhi kalwo, murhâkala buhagwe murhâkala na bulyâlya.
¹³ Acibâga mwanzi wanjaciraga, nankanahulisire kwône, Acibâga muntu onshomba wanyishagakwo, nankanayâsire nj'icifulikaye.
¹⁴ Ci wehe wâni: Kâli rhwembi rhwâkulaga, rhwayinjibana rhwanakômerana wâni!
¹⁵ Omuntu nâbonaga rhwanunirwa n'ecinyabuguma, rhwacûka kuguma omu ka-Nyamuzinda omu kafurhè k'olukulu wâni!
¹⁶ Baborhogerwa na wa-lufû wâni, babocòcòber'ekuzimu banazîne, obûla bahandisize obulyâlya omu mwa bâbwe, babutamaza omu karhî kabo!
¹⁷ Niehe Nnâmahanga ye nayakûza, Nyakasane ye wandikûza
¹⁸ Sezi, ebijingo n'omûshi, nkaz'ilaka nnandakûle, ayumve omulenge gwâni.
¹⁹ Omûka gwâni ye waguyôkola aguhebe omu murhûla, agulikûze oku babisha bulya abanshombire bali banji.
²⁰ Nnâmahanga ayumva kurhenga ensiku n'amango. kâli bôhe obu barhagokôla. ²¹ Bôhe banakaz'irîkira oyu babâ boshi okuboko, ngasi muguma muli bo kushube kuciyandûlira ecihango.
²² Obusû bwâge bunabè bulushire amakafè kuyengula, erhi n'omurhima gwâge bya ntambala gulimwo. Ebimwa byâge binabe bilushire amavurha bulembu, erhi zinali ngôrho bugôrho.
²³ Emmanja zawè ozihengulire Nyakasane, wâbona oku akurhamûla: nta mango akaleka omushinganyanya alwâla enzungulira.
²⁴ Nnâmahanga obabulindike omu nyenga y'olufu; ebishumûsi n'endyâlya birhahikè ciru omu karhî k'ensiku zabyo, ci niehe we ncikubagire.

56

OLULANGA LWA 55 (56): Nta mango omwemezi ahuligane

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. «Ak'engûku y'omu mirhi y'ihanga». Lwa Daudi. N'izu linyinyi. Amango Daudi àbaga amàgwarhirwa e Gati n'Abafilistini.

² Ombe lukogo mâshi Nnâmahanga, niono bahizire okw'idaho, badwîrhe bamvulindika burhahusa, nieshi bajirire manywanywa.

³ Babisha abo badwîrhe bandabarha ntyo burhahusa, banali banji banji abadwîrhe bandwisa.

⁴ Yagirwa, we bâ enyanya, wene ncikubagîre, olusiku entemu yânshamula. ⁵ Ndagâno ya Nyamuzinda eno nacistakirira muli ye, Nyamuzinda oyu ncikubagire: nta bwôba bungwerhe: kurhi zanjira engonyi?

⁶ Badwîrhe balegerera bampurana, enkengero zâbo nie zishirnbire, zirhânnongeza oburhali buhanya.

⁷ Erhi bayîsh'ibugânana, bagwike emirhego, igenda lyani balij'ebulâbi, balonze oku bakankûlamw'omûka.

⁸ Nyamuzinda mâshi, obalengere oku bubî bwâbo bunakwânîne, orhang'iluba oher'embaga.

⁹ Emihanda bangezagyamwo erhi bandibirhakwo orhayihabiri; n'emirenge nâlasire bulya omu hirembe hyâwe eri migunje: k'arhali mulya hitabu hyâwe eri miyandike?

¹⁰ Amango nkakuyakûza, ago mango lyo abanshomba bâshukira; mmanyire bwinja oku Nyamuzinda nie âlwira.

¹¹ Ndagâno ya Nyamuzinda eno nacistakirira muli ye.

¹² Nyamuzinda oyu ncikubagire: nta bwôba bungwerhe: kurhi zanjira engonyi?

¹³ Ciryâ ciragâne nâkulaganyagya Nnâmahanga, co cino cingwerhe, nkolaga nalika enterekêro z'okukukuza:

¹⁴ Nabwinc walikûza omûka gwâni oku lufû, n'amagulu gani, oku gali gakola mpu garhereze, wagagalukira, mpu lyo nkaz'ikanânda omu ka-Nyamuzinda, omu bumoleke bw'abazine.

57

OLULANGA LWA 56 (57): Okucikubagira Nyakasane omu karhî k'ababisha

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. N'izu lisungunu. Ya Daudi. Kwo eyimbwa aka «Shukira orhashabe». Ayizihaga amango àyakiraga Saulu omu lwâla.

² Ombê lukogo, mâshi Nyamuzinda, ombê nani lukogo, bulya w'ono omurhima gwâni guyâkireho. omu cihôho c'ebyûbi byâwe munola nyakire, nti obu buhanya burhang'ihuba.

³ Ye nyakûzize Nnâmahanga obâ enyanya bwenêne, Ye nyakûzizc Nyamuzinda oyôrha onkûla omu kubi,

⁴ nti arhumize kurheng'empingu, andikiûze, n'aba banshimbulwire arhag'ibabonesa nshonyi. Nyamuzinda arhume enshokano zâge n'oburhabêsha bwâge mâshi!

⁵ Omu karhî k'entale muno ntamire omu karhî ka zirya zishanshanyula abahanya, Amîno gazo nderhage obwoji bw'itumu n'obw'empiru! olulimi lwazo ngôrho nnûbule.

⁶ Nyamuzinda mâshi, orhang'iba nka wacyirekanira oku nyanya z'amalunga irenge lyâwe balibone omw'igulu lyoshi.

⁷ Bayansire bântega omulabarha: omûka gwâni baguhorhaza; bampumbira cnyenga

balya bakayigwamwo.

⁸ Caba omurhima gwâni guli muzibu, Nyamwagirwa, omurhima gwâni gurhahombagana; nkola nakuyimbira nnankuzihire.

⁹ Tulûka murhima gwâni; tulûka lulanga lwâni, tulûka nzenze yani, nkola natula obuce buzûke.

¹⁰ Nakukuza omu karhî k'amashanja, Nyamwagirwa, nakuzihira olulanga omu karhî k'ab'ekuli.

¹¹ Bulyala olukogo lwawe lunji lunji luhisire emalunga oburhabesha bwawe nabo buhisire oku nkuba.

¹² Nyamuzinda mâshi, orhang'ibà nka wacyirekanira oku nyanya z'amalunga irenge lyawe balibone omu igulu lyoshi.

58

OLULANGA LWA 57 (58): Omucirànuzi w'abacîranuzi b'en'igulu

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Luzihwa aka «omanye washâba». N'izu li nyinyi. Ya Daudî.

² Ka mmanja munatwa obu mwe bagale? Ka murhalyalyanya nka mwazitwa obu, mwe bashamuka?

³ Caba obulyâlya mwehe emurhima mubujirira, n'enfune zinyu zirhamîra oburhali bulyâlya omw'igulu.

⁴ Emihera eburhwa enali mihera, kuburhanwa eburhanwa okuhabuka kwayo, erhaderha n'oburhali bunywesî.

⁵ Olulimi luyibâ ekanwa kwo lulangabuka nka lwa njoka, amanjokà-njokà emihera emeshera kwo gayôrha aka ag'empiri y'ebihuli, yo ekaz'ifuka amarhwiri,

⁶ mpu yankanayumva izu ly'abâshâsirwe enjoka, balya bazihira enjoka zidogêre.

⁷ Nnâmahanga mâshi, ohungumule eyo mihera amîno gayiri ekanwa, oshangule ebijigo by'ezo mpangaza, mâshi Nyakasane.

⁸ Bashandâle nka mishi gahona oku ntuli, bakaderha mpu balîka omwampi gubè nka kuno bagutûmba.

⁹ Bagende ak'ecishomgambaba, co cija cajonga bunjirâ-njirâ. Bagere nka cimomano ca muntu, co cigera cirhanabonaga izûba.

¹⁰ Enyungu zinyu mâshi, oku zirhaciyumva idûrhu ly'olurhadu, zimanyulwe n'idûrhu ly'empûsi.

¹¹ Omushinganyanya acishinge abona encuku zahanwa, ahulire n'igâ omu muko gw'endyâlya.

¹² N'abantu baderhe, mpu: «Neci oluhembo lw'abashinganyanya ho lubâ», mpu: «Neci ho Nyamuzinda otw'emmanja z'igulu abâ».

59

OLULANGA LWA 58 (59): Ondikûze oku bashombanyi bakali

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Luyimbwa aka «Shukira orhashâbe». Lwa Daudi. N'izu linyinyi. Amango Saulu arhumaga abantu mpu baj'ilanga enyumpa ya Daudi, mpu bamunige.

² Nkûla muno nfune z'abashombanyi bâni, ncinga kuli aba banshimbire, mâshi Nnâmahanga.

³ Ondikûze kw'ezi nkola-maligo onandikûze kw'ezi nkunda-muko. ⁴ Niono barhezire busimba, niono nshimbirwe n'abadârhi.

⁵ Ndi ntyo Yagirwa, nta câha, na nta kubi kundimwo ntadesiri nti najira kulebe kurhumire banshimbire ntya.

⁶ Tulûka okanye ocibonere, Muciza w'emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli, otulûke ohane ezo

nkulira-lubala, ezo ncuku lero orhazibêraga bwonjo.

⁷ Erhi byayîsh'iba bijingo, banayisha bâmoka nka bibwa, baje bahulahula omu lugo.

⁸ Kandi babo barhengamwo, bijâci byône bibali ekanwa, mpu: «Ndi wayumva ?»

⁹ Wehe Nyakasane kusheka odwîrhe washeka, kushekera oyôrha oshekera enkulira-lubala.

¹⁰ We buzibu bwâni, we nalolakwo, bulya Nnâmahanga, wene we lwakiro lwâni.

¹¹ We Nyamuzinda wâni we na lukogo nclubagira, Nnâmahanga oyishe ontabâle, okolere abashombanyi bâni buligo, nsîme.

¹² Obanigûze mâshi Nnâmahanga, bankanashubîrira babe bo bakoler'olubaga lwâwe buligo, obashandâze n'emisi yâwe obahire okw'idaho, Nyamwagirwa we mpenzi yirhu.

¹³ Ecâha câbo, binali bira bînwâ bibarhenga ekanwa, bahanirwe ivuzi lyâbo n'okulogôrha kwabo.

¹⁴ Otulumukirwe bahere, baherêrekere barhacihabâga abantu boshi bamanye oku Nyamuzinda ye rhegeka omu ca Yakobo, n'omu igulu lyoshi aha litanga n'aha liramuka.

¹⁵ Erhi byayîsh'iba bijingo banaje bamoka nka bibwa, baje bahulahula omu lugo.

¹⁶ Baje bahulahula balonza ehi bâlya, bakaba barhayigusiri bajâge omu mulenge obwo!

¹⁷ Niehe kuyimba nayimba obuzibu bwâwe, buca sêzi ncîtakîre olukogo lwâwe, bulya washubire lwakiro lwâni, washuba lubungo mbungiramwo olusiku ndi mutula.

¹⁸ We buzibu bwâni we nânalolakwo, bulya Nnâmahanga, we lwakiro lwâni, we na Muciza wanî.

60

OLULANGA LWA 59 (60): Omusengero enyuma ly'okuhimana

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Luzihwa aka «Bwaso bw'irhegeko». N'izu linyinyi. Ya Daudi. Oku kuyigiriza.

² Amango Daudi arhêra Aramu Naharayimu bona Aramu w'e Soba, n'erhi Yowabu ârhabâluka amâyûs'ihimira Edomu omu kabanda ka Nyamunyu, bantu bihumbi ikumi na bibirhi

³ Nyamuzinda kulikirira oku warhulikirire wanarhuvunira amatumu, kuluba oku wârhubîre, orhugalukirage mâshi mâshi.

⁴ Igulu walishakanyize lyahahanyuka, ofumagye obubere bwalyo bulya kudunga lidwîrhe lyadunga.

⁵ Olubaga lwâwe walukolîre ebizibu mushâna idivayi lya kudungadunga walunywesize.

⁶ Abakurhînya kukema wabakemire, mpu bayâke omwampi.

⁷ Orhurhabâlage wene n'okuboko kwâwe, lyo abarhonyi bâwe balobôka, onarhuyumve.

⁸ Nyamuzinda erhi ali omu ngombe yâge, erhi: «Nkola nayimuka nj'igaba Siyoni, n'olubanda lwa Sukoti ndugabire bandi».

⁹ Erhi: «Ishwa lya Galadi liba lyani n'erya Menashê kwo na kwo, Efrayimu yebe yo mpenzi y'irhwe lyani na Yuda bwo bwâmi bwâni.

¹⁰ Mowabu lwo lwôgero ncîkalabiramwo, Edomu yehe namugera oku lwêru lw'enda, na Filistiya nâmuhipa kano kânya..»

¹¹ Lero ndi wakampisa omu lugo luzibu? Ndi wakampisa cingana e Edomu wâni.

¹² Nnâmahanga, kâli we wârhucinagizagya wâni? Kâli orhadwirhi wahuluka okarhabâla mwe n'abalwi birhu!

¹³ Mâshi mâshi orhurhabâle kw'oyu mubisha, bulyala okurhabâlwa n'abantu kuli kwa busha.

¹⁴ Rhwakola emyône oku burhabâle bwa Nnâmahanga yêne ye wàjonjaga abashombanyi birhu.

61

OLULANGA LWA 60 (61): Omusengero gw'olulizîbwe

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku nzihwa z'emisi. Lwa Daudi.

² Oyumve guno mulenge gwâni mâshi Nnâmahanga, orhege guno musengero gwâni amarhwiri.

³ Ndwîrhe nakubirikira na odi êkuli, bulyala amagala gandire. Ondengereze okw'ibuye onampe obuluhûkiro.

⁴ Wene we lwakiro lwâni we n'ibuye ncifulikaho nka nshimbirwe n'omubisha.

⁵ Kurhi nankabona nabêra omu mwâwe ensiku zoshi, mbone nyakire omu lukangà lw'ebyubi byâwe wâni!

⁶ Nnâmahanga, neci wayumvirhize omusengero gwâni, wanshobôzize akashambala abakenga izino lyâwe bashobôla.

⁷ Ensiku za mwâmi ozihirekwo ezindi, emyâka yâge eyumanane n'ey'owamayâlusa kanji kanji.

⁸ Ayôrhe arhegeka omu masu ga Nyamuzinda, omurhumire oburhonyi n'obudahemuka bikaz'imulanga.

⁹ Nyimbirage izîno lyâwe obwo nnanyûkirize emihigo yani bwaca bwayira.

62

OLULANGA LWA 61 (62): Nyamuzinda yêne bulangalire

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Luyimbwa aka "Yedutuni". Lulanga. Lwa Daudi.

² Okurhûla kw'omurhima gwâni anali muli Nnâmahanga mwône okucira kwâni erhi ye.

³ Yene ye Kabuye kani, ye bucire bwâni, ye na lwakiro lwâni: nani nkola nie ntagagajwa.

⁴ Mangaci mwaleka okukâhamira oku muntu, n'okumushimba mweshi mpu mumukube, nka kula bakuba olugurhu lugombire, nisi erhi cogo cikoyire?

⁵ Emugamba nshonire yo badwîrhe balonza bammanule, obunywesi go masheka basheka, Owayumva mpu bwinja badwîrhe baderha, n'okuziga kutulagula badwîrhe batulagula emurhima.

⁶ Murhima gwâni, muli Nnâmahanga mwône waluhûkira, bulyala ebi olangalire yêne wâkuhisakwobyô.

⁷ Yene ye Kabuye kani, ye na kucira kwâni, ye na lwakiro lwâni: nani nkola nie ntagagajwa.

⁸ Aha burhambi bwa Nyamuzinda ho nacirira ho nânajire irenge, Ye Kabuye-Buzibu bwâni, yêne ye lwakiro lwâni.

⁹ Mwe balume, kaz'imucikubagire Nnâmahanga ngasi mango, kaz'imumuhirekwo omurhima: Nyamuzinda lwo lwakiro lwirhu.

¹⁰ Bene-Adamu gunabà mufula bufula, babà banywesi ababurhwa n'abantu. Erhi bankashonera oku munzâni, boshi haguma banayanguha kulusha omufula.

¹¹ Murhahiraga mukalimbira emisi, murhahiraga mukacikubagira eby'obuhagwe, ebirigu, ciru byankaluga, murhahiraga mukabihirakw'omurhima.

¹² Nnâmahanga adesire akanwa nakayumvamwo bibirhi: «Nnâmahanga ye Nn'obuhashe,

¹³ n'oku we Nn'oburhonyi Nyamwagirwa, bulya we gabira ngasi muntu nk'oku ebijiro byâge binakwânîne!»

63

OLULANGA LWA 62 (63): Omwitinjo gw'okubona Nyamuzinda

¹ Lulanga. Lwa Daudi. Amango àli omu irûngu Iya Yuda.

² Nnâmahanga we Nyamuzinda wâni, w'ono ndwîrhe nalongereza. Nyôrha yâwe omurhima gwâni gwalwâla, ndwîrhe nakwifinja nieshi nieshi nka kul'idabo lyûmu licîfinja amîshi bwenêne.

³ Nkulolekwo omu bwâmi bwâwe, mbone bulya bubashe bwâwe n'irenge lyâwe.

⁴ Okurhona emund'oli kulushire obuzîne, akanwa kâni kakukuze là.

⁵ Oku nciyîs'omûka erhi kugashâniza nnankugashâniza, nalengereza amaboko emund'oli okukuza izîno lyâwe.

⁶ Omurhima gwâni gudendêze obwo ak'owalyag'ey'amashushi, n'akanwa kani kayunjule mwishîngo kanakukuze.

⁷ Erhi nacikukengera nangwishîre, obudufu bunakule erhi wene nakengêra.

⁸ Bulya neci washubire mufungizi wâni, n'omu byubi byâwe nuno ndwîrhe nacishingira.

⁹ Omurhima gwâni gukwishwekirekwo; n'okulyo kwâwe kwo nyegemîre

¹⁰ Balya badwîrhe balonza okumpeza, baje omuw'idabo kuli kulî.

¹¹ Engôrho ebamîme, ebibwa bibashêge,

¹² Mwâmi yebe Nnâmabanga acîtakîra; ngasi muntu ocîtakîra Nyamuzinda kukuzibwa anakuzibwa, bulya akanwa kaderha ebibi kuhumbârhalala kanahumbârhalala.

64

OLULANGA LWA 63 (64): Enkola-maligo zimanye aha zafnmira Nyamuzinda

¹ Oku mukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

² Yumva omulenge gwâni, mashi Nnâmahanga, kulaka kuno ndimwo. orhenze ebihamba bindî emirhima.

³ Oncinge okw'ihano ly'ababi, n'oku kavulindi ka zira nkola-maligo.

⁴ Kwo zirhyaza olulimi nka ngôrho, kwo zimeshera ebinwa bibi nka kula zirîka mwampi.

⁵ Zo zira nkola-maligo zikaz'icîfulika mpu ziyâgaze omuhanya, mpu zimuyûbûke zimuyâgaze, zirhânababale bici.

⁶ Obubî lusima zibujira, bwifulikwe zilâlira okurhega emirhego, mpu: «Ka hali owârhubone?»

⁷ Enkola-maligo bibi zigerereza, kufulika zikaz'ifulika enkengero zikengire. Neci wâni, omurhima gwa bene nyenga!

⁸ Ohumbe kwône, Nyamuzinda azirikiramwo emyampi, zifduke zamâyagalika. ⁹ Lulimi lwabo lwâbaheze, ngasi yeshi wâbalolekwo, okw'idaho ânameshere.

¹⁰ Ikola Iya Nyamuzinda boshi balirhînya banalikuze, ebijiro byâge byoshi byâhizâna.

¹¹ Omushinganyanya kucîshinga acîshinga anashamambire Nyakasane; n'ab'omurhima nkana boshi, irenge bâja.

65

OLULANGA LWA 64 (65): Olwimbo lw'okuvuga omunkwa

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa Daudi. Lwimbo.

- ² Nyamwagirwa, neci kukwânîne bakuyimbire omu Siyoni, banayukirize omulagi bàkulaganyagya.
- ³ Bulyala abakusengera, kuyumvirhiza obayumvirhiza. N'emund'oli yo ngasi muntu ayêrekîre, erhi byâha byâge birhuma.
- ⁴ Ebyâha birhu byârhuhizire okw'idaho, câba wâbirhenza.
- ⁵ Omuntu ocîshoga okanamuhêka, erhi muny'iragi, omu côgo câwe aj'ibêra. Rhwalya rhuyigurhe ebinja by'omu mwâwe, rhuyigurhe obwimâna bw'engombe yâwe.
- ⁶ Warhuyumvirhize omu bushinganyanya bwâwe, wanarhuyerekakwo n'ebimanyiso bisômerine, Nyamuzinda, Mufungizi wirhu, Mwikubagirwa w'enyanya z'ekulî, n'ow'amahanga goshi.
- ⁷ We gwika entôndo n'okuboko kwâwe, we komekera n'obuhashe bwoshi.
- ⁸ We Cirhûza-nyanja, Cirhûza-mulaba, Cirhûza-kadugundu-ka-bantu.
- ⁹ Ab'emahanga omu bihamba balî, erhi bisômerine byâwe birhuma; ab'ebushoshôkero n'ab'ebuzikiro bw'izûba, boshi omu mwishingo balî.
- ¹⁰ Igulu walirhandwire, wâlîdômera lyagala; olwîshi lwa Nyamuzinda luyunjwire, wabayegize emyâka yâbo.
- ¹¹ Wadômera endike wakoma amalongo, walibombêza n'enkuba wanagisha emyâka yamuli.
- ¹² Omwâka waguhiere aminja gâwe: aha wagera erhi na mugisho.
- ¹³ Amalambo g'omu irûngu kuhulula gahulula migezi, n'entôndo omwishingo gwazizonzire.
- ¹⁴ Amalambo gayunjwire maso, emmanda zirhâbonè bwikizo n'engano! ecihôgero n'enyimbo, mpu: «Rhw'oyo, murhuyumve!»

66

OLULANGA LWA 65 (66): Okuvuga omunkwa kw'olubaga lwoshi.

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwimbo. Lulanga.

Mukuze Nyamuzinda mwe bihugo mweshi.

² Muyimbe irenge lyâge, mumukuze oku bâyige.

³ Mubwire Nnâmahanga, mpu: «Emikolo yâwe eri ya kurhangâza!» mpu: «Okuluga kw'obuhashe bwâwe, kunarhume abashombanyi bâwe bayîsh'ikushiga.»

⁴ Igulu lyoshi likugashânize linakuyimbire, izîno lyâwe liyimbwe omw'igulu lyoshi.

⁵ Mukanye mubone ebi Nyamuzinda âkozire, biri bya kurhangâza ebi âjizire omu karhî k'àbâbusirwe!

⁶ Enyanja ayihindula yashub'idaho lyûmu, bayikir'olwîshi n'amagulu burhajoma: rhucitakire ye là.

⁷ Bubashe bwâge arhegekamwo ensiku n'amango; isu lyâge lirharhenga oku bantu b'ihanga: mpu abagoma bankanatulumukirwa.

⁸ Mukuze Nyamuzinda wirhu mwe mub'ihanga,

⁹ Ye wârhuhiraga obuzîne omu mûka, arhanazigaga okugulu kwirhu kwahabuka. ¹⁰ Neci Nnâmahanga kurhangula wârhurhangulaga, cîko warhurhanguliremwo nka kula barhangula amarhale.

¹¹ Warhukulukuliza omu murhego, wanarhushwekera omuzigo muzirho omu cibunu.

¹² Waleka barhugera oku marhwe, rhwagera omu muliro rhwagera n'omu mîshi, ci wehe washub'irhuhâ obuluhûkiro.

¹³ Nkolaga nahika omu mwâwe n'enterekêro, ntang'ikurhûla emihigo yani.

¹⁴ Eryâla akanwa kani kânâlîkaga, eryâla kâkulaganyagya amango nali mpanyagire.

¹⁵ Nterekéro za bibuzi bitwedu nakurhûla, haguma n'omusingu gwa luganda-buzè:

mpanzi nakubàgira haguma n'empenc z'ebihebe.

¹⁶ Mwe mukcnga Nyamuzinda mweshi mukanye muyumve, mukanye mmurhondereze ebi àjirire iroho lyani!

¹⁷ naj'aho namuyakûza n'aka kanwa kâni, namusengera n'olululimi lundi ekanwa.

¹⁸ Omurhîma gwâni nka gwàli gwa ndyâlya, Nyakasane arhàkanyumvirhize.

¹⁹ Ci kwo biri: Nyakasane anyumvirhize: izu ly'omusengcro gwâni alirhega okurhiwiri.

²⁰ Nyamuzinda ayagirwe mâshi, erhi mbona arhakengwîri omusengero gwâni, erhi mbona arhahengulîri olukogo lwagi kulî kulî nani.

67

OLULANGA LWA 66 (67): Omusengero gw'olubaga nka lwamâyus'isârûla e myâka

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku nzihwa z'emisi. Lulanga. Lwimbo.

² Nyakasane Nyamuzinda arhubabalire anarhugishe, arhumolekere n'obusù burhulwire.

³ Abantu boshi bamanye enjira zawe, n'amashanja goshi gamanye obucunguzi bwâwe.

⁴ Igulu lyoshi likukuze linakuvuge omunkwa, Yagirwa Nnâmahanga; igulu lyoshi likukuze linakuvuge omunkwa.

⁵ Amashanja goshi gasime ganacishinge, bulya oyishi ciranulir'abantu n'oburhondekezi; bulya we Mwâmi w'amashanja g'en'igulu.

⁶ Igulu lyoshi likukuze linakuvuge omunkwa, Yagirwa Nnâmahanga; igulu lyoshi likukuze linakuvuge omunkwa.

⁷ Obudaka bwayezire emburho; Nnâmahanga Nyamuzinda wirhu ye ruhà omugisho.

⁸ Nyamuzinda arhugishe, n'amahanga goshi gamurhinye en'igulu.

68

OLULANGA LWA 67 (68): Olugendo lunene kurhenga e Mîsiri kuhika e Siyoni

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwimbo. Lwa Daudi.

² Nnâmahanga amâyîmuka, abashombanyi bâge bamàgenda emihanda erhabuganana, abamushomba bamâyâka obusù bwâge.

³ Kwo bashandire kulyâla omugi gushandâla, kulyâla omuhomo gujonga, kwo abanya-byâha bahwerire omu masù ga Nyamuzinda.

⁴ Abashinganyanya bôhe omu masheka bali, kushagaluka bashagalukire omu masu ga Nnâmahanga, kucîshinga badwîrhe bacîshinga bwenêne.

⁵ Muyimbire Nnâmahanga, muzihire izîno lyâge olulanga. mukâhire owarhenga omw'irûngu enjira, izîno lyâge ye Nyakasane: musâmire omu masu gâge.

⁶ Yene ye ishe w'enfûzi, ye mufungizi w'abakana, Nyamuzinda mwo abêra omw'idubiro lyâge.

⁷ Nyamuzinda ye yubakira akahumba, ye hisa cmpira omu ciyêzire: bagoma bône ayûbasa okw'idaho lyûmu.

⁸ Nnâmahanga, bulya agenda oshokolîre olubaga lwâwe, bulya olugerana omu mpinga,

⁹ idaho lyàgeramwo omusisi n'amalunga gâdubulira enkuba embere za Nnâmahanga. Sinayi ageramwo ogwa nyegenye omu kubona Nyamuzinda, Nnâmahanga w'Israheli.

¹⁰ Ishanja lyâwe Nnâmahanga, wàlirhumira enkuba y'akalume, n'amango lyâli buholoka walihà emisi.

- ¹¹ N'abuso bwâwe bwâyâbukira muli eco cihugo wâli obikire omukenyi, obûla oyingiha Nnâmahanga.
- ¹² Nnâmahanga abire nk'aderha akanwa, n'engabo ya baganda mbala-mwanzi erhali nyi.
- ¹³ Abâmi n'abalwi babo bàkûla idârhi, bàyâka. Embuguma zâsigala ekâ zagabâna ebi abalwi bàshokôlaga.
- ¹⁴ Oku mudwîrhe mwahumûkira omu lugo lw'ebintu, ebyubi by'engûkû byakaz'ilabuka nka cûma, n'amashala gayo gakaz'ilabuka nka masholo.
- ¹⁵ Oku Ogala-byoshi adwîrhe ahandâza abâmi, enkuba y'olubula yâmanukira oku ntôndo ya Salomoni.
- ¹⁶ Eyôrha ebà y'Ow'Enyanya entôndo ya Bashani, ziyôrha zibà za ntuli entôndo za Bashani.
- ¹⁷ Mwe birhondo by'entuli, cici cirhumire mwayagalwa n'entôndo Nyamuzinda âcîshozire mpu ayûbakekwo? Eyi âcîshozire mpu abêrekwo ensiku zoshi?
- ¹⁸ Engâlè za Nyamuzinda bihumbi n'ebihumbi, Nyakasane amâbunguluka oku Siyoni amâj'omw'idubiro lyâge.
- ¹⁹ Nyakasane okola warheremera oku nyanya, wahêkakwo empira, wayemera okurhûlwa abantu, nkaba ciru wayemera bakurhûla na balya barhasîma bayûbake hofi na Nyamwagirwa Nnâmahanga.
- ²⁰ Nyakasane akaz'iyôrha ashîgwa: Nyamuzinda anakaz'irhurhamûla omu kubarhula emizigo yirhu: yêne ye kucira kwirhu.
- ²¹ Nnâmahanga wirhu ye Nyamuzinda ociza, Nnawirhu Nnâmahanga ye manyisa abantu obulenga bw'okufuma olufu.
- ²² Ye shangula amarhwe g'ababisha Ye shangula empanga z'enkola-maligo.
- ²³ Nyamuzinda anadesire, erhi: «Nâkukûla e Bashani», erhi: «Nâkurhenza emuhengere.
- ²⁴ Olabarhe omu muko, endimi z'ebibwa byâwe zirhang'imima oku bashombanyi bâwe.»
²⁵ Bamâbona wacûka, Nnâmahanga, bamâbona waja omw'idubiro lyâwe, Nnawirhu Nnâmahanga.
- ²⁶ Abimbiza bo bashokwire, abazihi b'ennanga bazinda nyuma: n'aha karhî kabo, abana-nyere bayisha babuha empanda, mpu:
- ²⁷ «Mucîgwase haguma mukuze Nyamuzinda, mukuze Nnâmahanga mweshi, mwe muburhwa n'Israheli.
- ²⁸ Benyamini gwo muziba, ye bashokolire abagula ba kuli Yuda bo bakulikire haguma n'engabo zâbo, abagula ba kuli Zabuloni n'aba kuli Neftali ho bali.»
- ²⁹ Rhegeka Nnâmahanga, rhegeka obuzibu bwâwe, rhegeka erya misi wârulwiragamwo, Yagirwa Nnâmahanga.
- ³⁰ Engombe yâwe eri aha Yeruzalemu yârhumu abilmi bayisha bal'ikushiga.
- ³¹ Okalihire eciryanyi c'amasheke, okalihire obusò bw'empanzi n'amanina g'ab'ekuli. Bayishe bashige, balerhe amasholo: amashanja gasîma entambala orhang'igashandâza.
- ³² Abaja-bugo barheng'e Mîsiri, Etiyopiya alengereze amaboko emunda Nnâmahanga ali.
- ³³ Mwe mami g'igulu muyimbire Nnâmahanga, muzihire Nyamwagirwa olulanga. Ye Nyamwagirwa oyishire oku malunga, oku malunga g'ensiku n'amango.
- ³⁴ Muyumve y'oyo wamalika izu: muyumve y'oyo wamalika izu ly'enkwîra, mpu:
- ³⁵ «Mucilange oku buhashe bwa Nyamuzinda!» Obwâmi bwâge omu Israheli bumolekire, n'obuhashe bwâge omu bitû.
- ³⁶ Nnâmahanga bamurhinye nk'ali ahatagatifu hage, Nyamuzinda w'Israheli ye hâna emisi, ye nashobôza olubaga lwâge obuhashe. Ayagirwe Nnâmahanga!

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Luzihwa aka «Liliya». Lwa Daudi.

² Nnârnahanga nciza mâshi, niono amîshi gahika omw'igosi.

³ Nashâyire omu cijondo c'emuhengere lerhaga aha nankadêkereza okugulu. Yo muhângere eno mushâna! Amîshi gangezire aha ntôndo y'irhwe.

⁴ Nayamire narhama, omumiro gwoshi gwahehîre.

⁵ Abanshombera busha, bo banji aha mviri zindi okw'irhwe Abanshimbire obumâma, bo bazibu aha kavuha kandi omu kuboko: mpu ngalulage, ka ngalulage ebi ntazimbaga?

⁶ Obuhwinja bwâni obuyishi, Yagirwa Nnâmahanga, n'obubî bwâni orhabuhabiri.

⁷ Mâshi Nyakasane, murhambo w'engabo, abakulangelira orhazigaga enshonyi zababûmba erhi nie ntuma. Abakulonza, Nyamuzinda w'Israheli, orhazigaga nababonesa nshonyi.

⁸ Ebijâci nabirembere we rhurna, enshonyi zànyûbika là!

⁹ Nâhugalala omu mwirhu, nashuba w'ekuli omu bana nyâma aburha.

¹⁰ Nayumva obushiru bw'enyumpa yâwe bwandyagasâ, n'ebijâci bakujacira byanduma.

¹¹ Nti nâshalisa omurhima gwâni, nafuduka kukola kushekerwa nashekerwa.

¹² Nacîbwika sunzu nti gube gwo mwambalo kwashuba kukwamwa nâkwamwa.

¹³ Ogwâni gwayimbwa aha ngombe, ogwâni gwaderhwa aha ganyôbwa.

¹⁴ Niehe we nsengire Nyakasane oku ncirhona erhi kusengera nnansengera. Oyumve guno musengero gwanî, we Mwinja-orhajibwa omw'irhwe, ontabâle nani we jir'oburhabâle bw'enkwira.

¹⁵ Onshayûle nankazika, ondikûze kuli abala banshombire, onansikûle mw'ogu muhângere.

¹⁶ Nankanahêkwa n'olwîshi, erhi nyûbire burhayûlubuka, nisi erhi nzike omu nyanja.

¹⁷ Yumva guno mulenge gwâni Yagirwa, bulyâla oyu orhonyize, lukogo omubêra. Ndolakwo we Nn'olukogo lwoshi.

¹⁸ Orhanafulikaga mwambali wâwe obusû bwâwe, bulyâla Waliha mâshi, amagala gandire: obiduhe onyumvirhize.

¹⁹ Ondirâne oncize, onandikûze oku babisha.

²⁰ Orhababiri ebijâci banjacira, orhababiri n'omutula n'enshonyi zingwerhe, bulyala abadwîrhe banjacira boshi omu masu gâwe bali.

²¹ Ebijâci n'akagayo kabo byanvunzize omurhima, enjingo zirhaciri zani; nalinzirage ôwakamba lukogo namubula, nalola nti nabona owakantuliriza, namubula.

²² Ebiryo byâni babiyansire babulagiramwo endulwe, nti nahûna amîshi bampa enkaliishi.

²³ Amêza balirakwo gahinduke murhego mâshi? gubagwase gugwase n'abîra babo?

²⁴ Badundaguze mâshi, barhacifaga babwîne n'agâbo masû, balwâle akambadwe, bakaz'igenda bakûnagira.

²⁵ Obarhulirekwo omutula, batwike birhûbano erhi bwôba bwa kulahirwa nâwe burhuma.

²⁶ Aha mwababwe hanyagwe, n'enyumpa zâbo zije ecigohwa aha luso.

²⁷ Obwola bashimbulwire omuntu wene wahanaga banarheneka omuntu wene wabandaga.

²⁸ Obubî bwâbo bujekw'obundi mâshi! n'irhondo barhafâga bâyagîze aha ngombe yâwe.

²⁹ Bashandfilwe omu citabu c'abazine, n'irhondo barhafâga bâyandikirwe omu bashinganyanya.

³⁰ Niehe omu buhanya muno nciberîre n'omu mulengc, oburhabâle bwâwe buncinge, Yagirwa.

³¹ Hano nkola nacistakira izîno lyâwe Nnâmahanga, kuyimba nayimba: nnanderhe ebivugo by'okuvuga omunkwa.

³² Kwo kusimîsa Nnâmahanga okwo, kulusha empanzi etwire bwinja erya y'obukoro n'eyâkunda.

³³ Mwe banyinyi mukanye mubone, mwasîma munayumve oku omurhima gwinyu

gwashagaluka, mwe mulonza Nnâmahanga.

³⁴ Bulya Nnâmahanga arhahimwa kuyumva abakenyi n'abashweke bâge arhababôla.

³⁵ Amalunga n'igulu bicizigirize, enyanja nazo, haguma n'eby'omu nyanja, bicishinge.

³⁶ Bulya Nnâmahanga yêne ye Mufungizi omu Siyoni, ye wânayûbakira bene Yuda, baje omu nyûbake banaziyôrhane.

³⁷ Obûko bwa bambali bâge bwo bywâyime mw'ebyo, n'abazigira izîno lyâge bo babiyôrhana

70

OLULANGA LWA 69 (70): Okuhûna ohurhahale bwa Nnâmahanga

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lwa Daudi. Aha kushwinja.

² Yagirwa, oyemere ondikûze nani; Yagirwa, okanye ontabale.

³ Lero enshonyi zibagwarhe babulabule, balya boshi banninga mpu bankûlamwo omûka. Bayegûke enshonyi zibabumbe, balya bacishingira okuhanyagala kwâni.

⁴ Zibabumbe basômerwe, balya bakaz'iderha mpu yihé-yihé.

⁵ Bohe balya bakulonza, bacishinge banasîme muli we; na balya bakulingakwo oburhabâle, bakaz'iyôrha baderha mpu Nyakasane aganze!

⁶ Niehe ndi mukenyi nnandi muhanya? Nyamuzinda mâshi mâshi, ndwirâkwo.

We Mufungizi we na Muciza wâni: Biduha, mâshi Nyakasane!

71

OLULANGA LWA 70 (71): Omusengero gw'okola mushosi

¹ W'ono nyâkîreko Nyamwagirwa, Orhazigaga enshonyi zambumba ciru n'olusiku luguma

² Omu bushinganyanya bwâwe ondikûze onancize, oyuname ontege okurhwiri onandikûze.

³ Ombêre ibuye nyakiraho, onshubire côgo cizibu lyo ndobôka.

⁴ Yagirwa Nnâmahanga, nkûla omu maboko g'eyi nkola-maligo, ntenza omu nfune z'oyu mumînya w'ecishungu.

⁵ We nâlolakwo, Yagirwa Nnâmahanga, we nyôrha ncîkubagira kurhenga oburho bwâni.

⁶ We nyegemera kurhenga okuburhwa kwâni, we mufungizi wâni kurhenga omu nda ya nyâmâ, we nancîkubagira cnsiku zoshi.

⁷ Omu masu ga banji kwo nâbire nka cisômerine, bulyala wakaz'intabâla buzibu.

⁸ Akanwa kani karhadwirhi kahusa kuyimba irenge lyâwe, budwîrhe bwaca bunayire erhi irenge lyâwe kayimba.

⁹ Orhanjahikaga amango nkola ndi mushosi, orhandekêreraga amango ntacigwerhi magala.

¹⁰ Bulyala abashombanyi bâni nie badwîrhe baderha, abadwîrhe bambona mahwe badwîrhe bahekana, mpu:

¹¹ «Nyamuzinda amulekêrîre», mpu: «Mukanye mumugwarhe bulya arhagwerhi cafungira.»

¹² Mâshi Nnâmahanga orhanjâga kuli mâshi, okanye ontabâle, Waliha Nnâmahanga.

¹³ Ngasi bashimbire omûka gwâni, enshonyi zibagwarhe babulabule; balya barhâmmirira marhî boshi, enshonyi zibayûbikire, zibabumbe.

¹⁴ Niehe we nyôrha ncîkubagira, n'irenge lyâwe lyo nakaz'ilwira.

¹⁵ Akanwa kani kacîtakîre obushinganyanya bwâwe, kalegerere kayigâna oku burhabâle bwâwe: ntânaderhe nti lwo lugero nalekerakw'olu.

¹⁶ Nâderha ebijiro by'obuhashe bwâwe, Nnâmahanga, nnanyimbe obushinganyanya bwâwe Nyamwagirwa.

- ¹⁷ Wànyigirizagya nciri murho, Yagirwa Nyamuzinda, na kuhika buno ebisômerine byâwe kuderha mbiderha.
- ¹⁸ Bukolaga bushosi obu, zikola mvi zino, Yagirwa Nnâmahanga orhandekêreraga; nkaziganîrira abana ba buna emisi y'okuboko kwâwe, n'abana bâburhwa boshi mbabwire obuhashe bwâwe?
- ¹⁹ Mbabwire obushinganyanya bwâwe buhumîre oku nkuba Yagirwa Nnâmahanga, bulya wàjiragamwo ebingan'aha; Nyamuzinda mushâna orhajîbwa omu irhwe!
- ²⁰ We wànyerekaga amalibuko ntya, we wananshubizamwo omûka, we wanashubindengeza onkûle omûla kuzimu.
- ²¹ Obukulu bwâni buhirekwo obundi, onashubintuliriza.
- ²² Nani nkolaga nayimba oburhabesha bwâwe oku mulya gw'olulanga, nkukuze n'enzenze, we Mwimâma w'Israheli.
- ²³ Kucîshinga akanwa kani kâcîshinga hano nkola nakuyimbira, omurhima gwâni wâcungula gwohe kusimîriza gwâsimiriza.
- ²⁴ Olulimi lundi ekanwa nalwo lurhahuse lwaganîra obushinganyanya bwâwe, obûla balya barhannongezagya kalamo wababonesize nshonyi.

72

OLULANGA LWA 71 (72): Omwâmi wàlaganyibagwa

¹ Lwa Sa/omoni.

Yagirwa Nyamuzinda, ohe mwâmi okurhimanya, otulire mwene mwâmi obushinganyanya bwâwe.

² Arhegeka ishanja lyâwe n'obwirhonzi, n'abirhohye bâwe âbahabûla okunali.

³ Entôndo zâhereza olubaga omurhûla, n'ehirhondo hilerhe ohushinganyanya.

⁴ Ye wâshibirira abanyi omu lubaga, Ye wâciza iburha ly'abakenyi. Ye wâtulikanya ababalibuza.

⁵ Alama nk'izûba, nka mwêzi kurhenga okw'iburha kuj'oku lindi. ⁶ Ahonera nka nkuba oku kahasi, nka nkuba yadômer'idaho.

⁷ Obushinganyanya bwâyêra omu nsiku zâge, n'omurhûla guluge, kuhika omwêzi guzike.

⁸ Arhegeka kurhenga oku nyanja kuhika oku nyanja kurhenga oku lwîshi kuhika ah'igulu lihekera.

⁹ Abashombanyi bâge barhibukira embere zâge, n'abamulwîsa bamime akatulo.

¹⁰ Abâmi b'omu Tarsisi n'ab'omu birhwa bâmurhula entûlo, abâmi b'e Saba n'ab'e Seba bamusholôlera.

¹¹ N'abâmi b'igulu lyoshi bamuharâmya, amashanja goshi gâmukolere.

¹² Co cirhumire âciza omukenyi omuyakûzize, n'omugalugalu orhagwerhi warhabâla.

¹³ Ababalira omushalye n'omukenyi, n'obuzîne bw'omunyi abucize.

¹⁴ Abakûla omu kunyagwa n'omu kulibuzibwa, n'omuko gwâbo âgulola bwinja. ¹⁵ Kulama âlama, bakaz'imurhûla amarhale g'e Buharabu, bakaz'imusengera burhahusa, bamugishe ensiku n'amango.

¹⁶ Idaho lyâyêra engano; emburho yâge yasogorokera oku busongerwe bw'entôndo aka Libano, n'abantu bâyôloloka omu cihugo nka kahasi ebulambo.

¹⁷ Izîno lyâge lyâgishwa ensiku n'amango, oku izûba licibasha, erhi ho n'izîno lyâge liba. Emilala yoshi y'igulu yâgishirwa muli ye, amahanga goshi gâmuderha muny'iragi.

¹⁸ Agishwe Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, Bulya yêne wàjizire ebirhangâzo.

¹⁹ Ligishwe n'izîno lyâge ly'irenge ensiku zoshi, n'obukuze bwâge bulumire en'igulu. Amen! Amen!

²⁰ Okushwinjwa kw'emisengero ya Daudi, mugala wa Yese.

OLULANGA LWA 72 (73): Ihwe n'amashumi g'okubona abantu babi banabêrwe n'eby'en'igulu

¹ Lulanga. Lwa Azafi.

Nyamuzinda mushâna abâ mwinja kuli Bene-Israheli, abâ mwinja oku bantu b'omurhima nkana.

² Amagulu gani okwisi gagend'ebinzongonzongo, hindi hitya amagulu gani garhereze.

³ Kulya kubâ nàyangirwe, erhi mbona okubêrwa enkola-maligo zibêrwa.

⁴ Bôhe barhajira maganya maci, barhalaka ndwâla barhalaka na buhorho buci.

⁵ Ezi mmanja zibâ oku bantu bôhe zirhababakwo, bôhe barhahanirwa haguma n'abandi bantu.

⁶ Ko kala kagayano bayambala omw'igosi, ko kala kadali bayambaliza nka cirondo.

⁷ Obubî bwâbo kupamuka bupamuka omu murhima guzinziye, enkengero zâbo kucîlasha zicîlasha. 8Iderha lyâbo n'amasheka gâbo, bulyâlyâ bwône, n'okulimbira emisi kwabo, kagayano kakulerha.

⁹ Akanwa kabo, oku kâlîsa amalunga, olulimi lwabo lwazinga-zinga igulu.

¹⁰ Okwo kwarhuma olubaga lwâni lwayerekera emunda bali, n'amîshi bâganywa bârhama, mpu:

¹¹ «Kurhi Nyamuzinda ankamany?» mpu: «K'Ow'Enyanya ankamany?»

¹² Kwo bayôrha ntyo abanya-byâha, okudekerera bo bene-kwo n'okubêrwa n'ebirugu, bo bene-kwo.

¹³ Kumanya busha narhamiraga erhi nnanga omurhima gwâni nti guruhazingaga, erhi nkalabira enfune omu bwêru-kwêru?

¹⁴ Bulyala mpimbo ndwîrhe nalya ngasi mango, na ngasi lusiku erhi na buhane nahâbwa.

¹⁵ Ncigererezagye nti: «Ka nderhe akâbo», nali nacikûla omu karhî ka bagala bâwe.

¹⁶ Nacîja emurhima obwo, nti: «Ka nyumve okwo»; nabona oku kuli kurhama bwenêne.

¹⁷ Nalinda mpika oku mahwe ga Nyamuzinda, lyo nkabonaga okuhera kw'abanya-byâha.

¹⁸ Ewa, oku ntuli kuno obayâbulira, obul'inabahirikira omu buhanya!

¹⁹ Kuziga barhimang'irhibuka wâni! Kuhirigirha bahirigirha bahêkwe n'ebihamba.

²⁰ Nyamwagirwa, kwo obalola kula omuntu alola ecilôrho erhi azûka, erhi oba wamâtulûka orhashibirira mpu olole kurhi bâli bashushire.

²¹ Amango omungo gwâli gungwerhe, nayumva nka kuno bamândira emurhima.

²² Kuhwinjagala nâli mpwinjagîre, ntâli manyire bici, omu masu gâwe kwo nâli nyosire nka nkafu.

²³ Niehe nâyôrha mbâ haguma nâwe, wânyansire wangwarhira oku kuboko.

²⁴ Wene wâlonzize okumpabûla, wene wâyishir'inyakirira omw'irenge.

²⁵ Wundi ndi njira omu mpingu aha nyuma zawu? N'amango rhuli rhwembi, igulu nta bununu mbwîne lirikwo.

²⁶ Amagala ciru gankarhemuka, n'omurhima ciru gukarhemuka, Wene we Kabuye k'omurhima gwâni, We wanayôrha obâ mwanya gwâni ensiku n'amango.

²⁷ Bulyala abakutwika kuhera baj'ihera, abakuleka baj'ishiga bandi balume kuzigulula onabazigulula.

²⁸ Niehe okubêraho Nyamuzinda kwo kwinja kwâni, n'okujira Nyakasane Nyamuzinda lwakiro lwâni. Emikolo yâwe yoshi, nâiyimba aha lumvi lwa mwâli-Siyoni

OLULANGA LWA 73 (74): Okulakira engombe ya Nyamuzinda

¹ Lwimbo lwa kuyigiriza. Lwa Azafi.

Mâshi Nnâmahanga, ci wârhuilekèire mâshi? carhumire walubira ebibuzi by'omu buso bwâwe?

² Kengêra lulya lubaga wâcishogaga kurhenga mira, gulya mulala wâcungulaga mpu gube gwâwe, kengêra na kulya wâcishogaga entôndo ya Siyoni onagwikakwo entebe yâwe.

³ Orhang'ibâ nka wahira okugulu mwo bira bikola byayôrha bibâ bigûka, ngasi kantu kali omu ngombe omushombanyi akashandâzize koshi.

⁴ Ababisha bâjire aha ngombe yâwe babandiraho akakû, bagwika amatumu gâbo bacitakira.

⁵ Kwo bâli ak'abâkonda omuzirhu n'embasha.

⁶ Enyumvi z'olurhambâ lwâwe, bâziyusize bazivunanga n'embasha n'enyundo.

⁷ Oluhêro lwâwe bâludûlisire muliro, n'ecirâlo c'izîno lyâwe hanw'igulu bâcihemwire. ⁸ Kwo badesire emurhima, mpu: «Rhushâbire byoshi kuguma», mpu: «Ngasi mahêro Nyamuzinda ajira hanw'igulu goshi mugayôce.»

⁹ Ebisômerine birhu arhali rhwe rhwâcibilolekwo, na nta mulêbi ocihali, rhurhanalirnwo omuntu omanyire mangaci ebi byâhwa.

¹⁰ Nnârnahanga, rnangaci oyo mubisha âleka okurhukwâma, kâli anakolaga ashekera izîno lyâwe burhahusa obwo?

¹¹ Cici cirhumire washukira cici cirhumire wabeza okulyo kwâwe oku cifuba?

¹² Nyamuzinda ye Mwâmi nshiga kurhenga mira, ye Mufungizi onfungira mw'er'igulu.

¹³ W'olya waberag'enyanya n'obuhashe bwâwe, washangula amarhwe g'enjoka omu mîshi.

¹⁴ W'olya wâtuntumaga amarhwe ga Leviyatani, wamuhâ eby'omu nyanja byamushêga.

¹⁵ W'olya wâmezagya enshôko wâzûsa n'emigezi, enyîshi nênenê wâziganya.

¹⁶ We Nn'omûshi we na Nn'obudufu, We wâmanikaga omwêzi n'izûba.

¹⁷ We wâtwiraga idaho aha lyagalukira, ecanda n'empondo we wâbijiraga.

¹⁸ Okengere n'oku: oyo mubisha kushonza okwo akushonzize, Nyakasane, n'eryôla ishaja ly'abasirhe lyajacire izîno lyâwe lyarhama.

¹⁹ Engûku yâwe omanyâge wankayihâ lubakâ, n'omûka gwa bambali bâwe orhaguyibagiraga bujayo!

²⁰ Lolakwo erya ndagâno yâwe: mwo ciryâ cihugo, enyâkiro n'amashwa, ntaho barhâlwa.

²¹ Omunyi arhakurhengagaho n'enshonyi, omukenyi n'omunyi bacitakire izîno lyâwe.

²² Nnâmahanga, yimuka wene olwise olwo lubanja, okengêre n'ebijâci abo basirhe badesire balegerera bakujacira.

²³ Orhahushaga izu ly'abashombanyi bâwe, akavû katuzirwe n'abakurhêzire kacidwîrhe kazûka.

75

OLULANGA LWA 74 (75): Nyamuziuda Mucîranuzi w'okuli

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. «Shukira orhashâbe». Lulanga. Lwa Azafi. Lwimbo.

² Kukuza kuno rhudwîrhe rhawakukuza, Nyakasane, kukuza kuno rhudwîrhe rhwakukuza. Rhudwîrhe rhwakuza izîno lyâwe, rhunadwîrhe rhwayimba ebisômerine byâwe.

³ Amango nâtwa olusiku go na mango nâtwa olubanja niene; nk'oku binahashikine.

⁴ Ciru igulu lyankadundagana, n'abaliyûbakakwo boshi badûndagana, amakondo galyo buzibu nâgagwisire.

- ⁵ Nàbwizire abalimbirira, nti: «Murhalimbirire», n'enkola-maligo, nti: «Murharhege amahembe».
- ⁶ Nti: «Murharhege Ow'Enyanya amahembe, murhahiraga mukashinyagulira Nyamuzinda!»
- ⁷ Arhali yo âyîsh'ebushoshôkero bw'izûba, nisi erhi ebuzikiro bwalyo; arhali yo âyîsh'ebwa ntôndo,
- ⁸ Nyamuzinda ye mutwî w'emmanja: anayandagaze muguma, alengeze n'owundi.
- ⁹ Bulya Nyakasane akola afumbasire akabêhe, kayunjwire irivayi lyabira, linali lya cigushè. Amàbahungulira kuli ko: enkola-maligo zibâ okw'igulu, ene zanywa zishongôze.
- ¹⁰ Niehe nâyôrha nsimire ensiku n'amango, nanzihire Nyamuzinda wa Yakobo olulanga .
- ¹¹ Kutuntuma nâtuntuma amahembe g'enkola-maligo, amahembe g'abashinganyanya gohe kugôya nâgagôya.

76

OLULANGA LWA 75 (76): Nyamuzinda ye hima byoshi

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Oku nzihwa z'emisi. Lulanga. Lwa Azafi. Lwimbo.
- ² Nyamuzinda amanyikine omu ca Yuda, n'omu Israheli, izîno lyâge lyâjire irenge.
- ³ Ecirâlo câge mwo ciri cigwike omu Salemu; n'oku Siyoni kw'obwâmi bwâge bubâ.
- ⁴ Avunirekwo emilazo y'emihêro, n'empenzi, n'engôrho n'amatumu.
- ⁵ Wayisha n'emisi, wamoleka nka cimole, wamanuka oku ntôndo z'ensiku n'amango.
- ⁶ Entwali mpu zinyagâge zanyagwa, mpu zihungâge zij'iro, zâyumva amaboko gârhoga.
- ⁷ Wakankama obwo, Nyamuzinda wa Yakobo, babomboro n'ebihêsi byâgama.
- ⁸ Bakurhinye, orhajîbwa omw'irwe, erhi budârhi bw'oburhe bwâwe burhuma.
- ⁹ Kurheng'emalunga akanwa kâwe kâyumvikana: igulu lyâgeramw'omusisi lyanamerha.
- ¹⁰ Nyamuzinda ayimuka obwo mpu aj'itwa emmanja, anagalukire abanyinyi babâ okw'igulu.
- ¹¹ Edomu âkukuza omu burhe bwâge, n'abanyi bâsigire omu Emati, bakujirira olusiku lukulu.
- ¹² Mujire ebiragâne mubirhûle Nyakasane Nnâmahanga, abali eburhambi bwâge barhûle Nyamuzinda entûlo.
- ¹³ Ye kûla abaluzi mw'omûka. Ye nageza abâmi b'igulu mw'omusisi.

77

OLULANGA LWA 76 (77): Okugerêreza ebijiro bya Nyamuzinda

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Yedutuni. Lwa Azafi. Lulanga.
- ² Nnâmahanga nayakâza obu nakûbiriza ntya, ye ndwîrhe nayakûza nti anyumve nâni.
- ³ Olusiku ngwerhwe n'omutula Nyakasane ye nnongereza mbone, okuboko kwâni kunalâle kwamuyimbira obudufu bwoshi.
- ⁴ Erhi nayîsh'ikengêra Nnâmahanga, nnanyumve ecifufu, erhi nayîsh'irhanya, nyumve omurhima gurhaciri gwâni gurhoge.
- ⁵ Engohe zani wazibuzize buhûnga, omurhima gwâni gwabuzire budêkerera, lerha ciru okuderha akanwa ntakuhashiri.
- ⁶ Ndwirhage nagerêreza ensiku zâgezire, nkengêre emyâka yâli burhanzi, ntanye-ntanye!
- ⁷ Erhi bwayîsh'ibâ budufu nangerêrezagye emurhima, nkengêre ndôse emirhima.
- ⁸ Nti: «Nyamuzinda kâli warhulekêrirage obwo? orhakanacirhubabalira bundi?
- ⁹ Kâli rhwanatûhirage lwoshi omu masu gâge, n'omulagi ârhulaganyagya nta mwana

wirhu wâciguhikekwo .

- ¹⁰ Ka Nyamuzinda kuyibagira ayibagire olukogo lwâge, nisi erhi burhe bwarhuma anywa embuli aleka olukogo lwâge?»
- ¹¹ Nâderha obwo, nti: «Gwo mutula gungwerhe ogwo, gunali gw'ogu, kulya kuba okuboko kw'Ow'Enyanya bwenêne kwahindusire kundi kundi.»
- ¹² Kukengêra nkengêra emikolo ya Nyakasane, neci nankengêre ebisômerine byâwe bya mîra.
- ¹³ Nkolaga nagerêreza nkengere emikolo wâkozire, ngere n'omu bijiro wârhujiîre.
- ¹⁴ Nnâmahanga, enjira yâwe erhagerwamwo, ka hali wundi Nyamuzinda oli aka Nyamuzinda wâni?
- ¹⁵ Mushâna we Nyamuzinda, we jira ebirhangâzo, wayeresire amashanja gabona obuhashe ojira.
- ¹⁶ wayanka walikûza olubaga lwâwe n'okuboko kwâwe kulyo, walikûza bene-Yakobo na bene-Yozefu.
- ¹⁷ Amishi gâkubona, Nnâmahanga, gâkubona gâgeramw'omusisi: ¹⁸ Ebitû byâdubula amîshi, ecitû câkungula n'emyampi yâwe yâbalala.
- ¹⁹ Enkuba yâwe yalaza, orhukengulo rhwamoleka igulu, igulu lyârhemuka, lyâgeramw'omusisi.
- ²⁰ Wâyanka watwa enjira omu nyanja, wakoma enjira omu nyanja y'amîshi, lerhaga ciru amashando gâwe.
- ²¹ Wâja watunda olubaga lwâwe nka buso, walutunda n'okuboko kwa Musa na Aroni.

78

OLULANGA LWA 77 (78): Okubula okuvuga omunkwa kwa Bene-Israeli

¹ Nyigîrizo. Lwa Azafi.

Lubaga lwâni yumva nkubwire, rhegi okurhwiri muyumve oku nâderha.

² Nkola nabumbûla akanwa, nkola nâtwa emigani, nkola nâbasa agâli mahwe kurhenga mira.

³ Biryâ rhwâyumvâgya rhwânabimanya, biryâ rhwabwiragwa na balarha,

⁴ Rhurhankabifulika abinjikulu babo, rhurhankabula bwabimanyisa abana bâburhwa. Rhwababwîra oku Nyakasane alumeha kwoshi, obuhashe bwâge n'ebinja âjizire by'okurhangâza.

⁵ Ayansire âderha akanwa omu ca Yakobo, âgwika irhegeko omu ca Israeli. Akomêreza ababusi birhu mpu irhegeko bahîrwe balimanyise abana babo.

⁶ Iburha lyâyisha, bo bana baburhwa abo, mpu nabo bamanye banamanyise abana babo.

⁷ Nabo bakaz'icîkubagira Nyamuzinda, barhag'iyibagira emikolo ya Nnâmahanga, ci bakaz'ishimb'amarhegeko gâge.

⁸ Barhanabâga ishanja lya bagoma, ba cabira-bahana, aka bashakulûza wabo. Lyo lyâli iburha lya murhima guli nka gwa ngoko, omurhima gwâbo guruhâli gusêzire kuli Nnâmahanga.

⁹ Aka bene-Efremi bâbâga bafôzire banahinika, babul'iyâka erhi olusiku lw'okulwa luhika.

¹⁰ Ecihango ca Nyamuzinda bârhacifumaga, bulya bamâlahira bwa kulikira irhegeko lyâge.

¹¹ Bayibagira ebinja âli âbajirire, n'ebijiro by'okurhangâza âli âbayeresire.

¹² Ali âjirire ebisomerine by'enkwîra omu masû ga b'ishe, amango bâli omu cihugo c'e Mîsiri n'oku irango lya Taneosi.

¹³ Enyanja ayiberamwo kabirhi abayîkiza, anayîmanika amîshi nka cogo ca kuhalira.

¹⁴ Akaz'ibalusa n'ecitû mûshi, akaz'ibamolekera n'omuliro budufu.

¹⁵ Abera amabuye omu mpinga âbanywesa bâguka aka owanywer'aha nshalalo,

- ¹⁶ Apamula amîshi omw'ibuye, akûlamwo amîshi gahulula nka nyîshi nêênê.
- ¹⁷ Kurhahangaga barhashub'igwira babîhira Ow'Enyanya, n'okumugayikiza omu mpinga.
- ¹⁸ Omu mirhima yâbo balonza okurhangula Nnâmahanga, bahûnira ebiryo obuhubu.
- ¹⁹ Bashinyagulira Nnâmahanga, mpu: «Ka Nyamuzinda akarhubonera eci rhwàlya omu mpinga?»
- ²⁰ Mpu: «Dala oku àbire nk'akoma okw'ibuye amîshi gafukûkamwo, ashurh'okw'ibuye enyîshi zapamukamwo. Mpu: Omugati gwo? K'akarhuboneragwo, nisi erhi aderhe mpu alisa olubaga lwâge oku hy'amiru?»
- ²¹ Lero erhi Nyakasane àyumwa ntyo oburhe bwamugwârha, embasha yaja ecîko erhi Yakobo orhuma, àlubira Yakobo nk'aha bwàcêraga.
- ²² Bulyala bàrhayemeraga akanwa ka Nnâmahanga, barhacikubagiraga oburhabale bwâge.
- ²³ Kurhanahangaga arhanarhegeka ebitû by'enyanya, anahamûl'enyumvi z'emalunga.
- ²⁴ Enkuba y'amâna g'okulya yacîbânda okw'idaho, mpu: «Nki omugati gw'emalunga».
- ²⁵ Omuntu naye aluma oku biryo by'abazibu, biryo ebyôl'abantu bàrhumiragwa mpu balye basîme.
- ²⁶ Ashub'ija aho: atul'empûsi emalunga, n'oku buhashe bwâge azûsa kalemêra.
- ²⁷ Enyama zàbâgwakwo nka katulo, n'ebinyunyi, birya by'amashala, byagwa nka mushenyi omu nyanja.
- ²⁸ Byacikananika omu birâlo byâbo, byakaz'igwa aha burhambi bwa ngasi cihando câbo.
- ²⁹ Balya, bayigurha, babundêza, amiru gàli gabagwerhe gatwika.
- ³⁰ Oku ebiryo bicibali ekanwa, oburhe bwâbo bwagwârha Nnâmahanga.
- ³¹ Anigûza abagula bàbalimwo, n'emisole y'Israheli ayihir'okw'idaho.
- ³² Kurhahangaga barhabihira okurhalusire, banabula buyemera ebisômerine byâge .
- ³³ Lero ensiku zâbo àzisingônola kano kanya, n'emyâka yâbo ayigeza buhena.
- ³⁴ Oku adwîrhe abanigûza bamulongereza, banakaz'igaluka bal'ilonza Nyamuzinda,
- ³⁵ Banakaz'ikengera oku Nyamuzinda ye Kabuye kabo, oku Ow'Enyanya ye Muciza wabo.
- ³⁶ Babulikaz'imurheba obwo n'akanwa kabo, babulikaz'imuhêkakwo akalimi kanywesi.
- ³⁷ N'omurhima gwâbo gurhali gushingânîne mpu guyerekere cmund'ali, n'akanwa bàfundikiraga haguma naye barhakasêzagya.
- ³⁸ Ci kwône yehe akaz'ibafa lukogo omu kukaz'izâza obubî bwâbo n'omu kubula bwabaherêrhera; akaz'icika omutula gwâge àhâli h'okubarhulira kuli gwo.
- ³⁹ Yehe akaz'ikengêra oku zinali ngonyi, oku gunali mûka kwône, gwo gugenda burhagaluka.
- ⁴⁰ Oku bakaz'imushongeza omw'irûngu banamugayikiza omu mpinga wânî!
- ⁴¹ Bakaz'ishubirira barhangula Nnâmahanga n'okujira Omutagatifu w'Israheli burhe.
- ⁴² Barhanaderhaga mpu bakengêre kulya kuboko kwâge, nisi erhi lulya lusiku abashugulaga omu nfune z'omubisha.
- ⁴³ Barhakengêraga oku akalaga eby'okurhangaza omu Mîsiri, n'ebisomerine omu irango lya Taneosi.
- ⁴⁴ Oku àhindulaga enyîshi zâbo zashuba muko gwone gwone, n'emibunda yâbo kwo na kwo mpu bankananywa.
- ⁴⁵ Oku àbarhumiraga ebibugu mpu bibalume, n'ebikere mpu bibalibuze.
- ⁴⁶ Oku àlikiraga amahanzi omu myâka yâbo, n'emburho yâbo ayirhega enzige.
- ⁴⁷ Barhacitwaga ihuzihuzi ly'oku àlikiraga olubula omu mizâbîbu yâbo, n'ehiboho hy'obunya lwikungu omu mirhi yâbo.
- ⁴⁸ Oku àhenguliraga olubula omu bihêsi byâbo, n'enkuba omu maso gâbo.
- ⁴⁹ Oku abalikiragamwo idûrhu ly'oburhe bwâge, abalikiramwo n'omutula n'omungo n'amalibuko: erya ngabo y'abaganda bahisa obuhanya!
- ⁵⁰ Oku àyiguliraga omutula gwâge àbula bubacinga oku lufû, analeka ebintu byâbo byajamwo ecihûsi.
- ⁵¹ Barhakengêraga oku àlambikaga ngasi nfula y'omu Mîsiri okw'idaho, alambikakwo na

ngasi lubere lw'abâli omu bihando bya bene-Hamu.

- ⁵² Oku àyishaga atunda olubaga lwâge nka bibuzi, abageza omu mpinga nka buso bwa bibuzi.
- ⁵³ Oku àbayikizagya bwinja bwinja buzira bwôba, n'enyanja yamiràngusa abashombanyi babo.
- ⁵⁴ Oku abahisagya omu cihugo câge citagatifu abahisa aha ntôndo àcihâga n'okuboko kwâge.
- ⁵⁵ Amashanja g'eco cihugo agalibirhakwo banasinza agagaba myanya-myanya gashuba birugu bàyimamwo, n'ebihando by'ago mashanja emilala y'Israheli yabishobôla.
- ⁵⁶ Ci bôhe bakaz'irhangula Nnâmahanga, bakaz'ishonza Ow'Enyanya bwenêne, banabula bushimba amarhegeko gâge.
- ⁵⁷ Bahabuka banahemuka aka bashakulu wabo, bagolonjoka nka ndyâlya ya muherho.
- ⁵⁸ Bamujira burhe n'empêro zâbo z'oku ntôndo, n'ebishanga byâbo byamuzûkiza obwonganwa.
- ⁵⁹ Lero Nnâmahanga ayumva omutula gwamugwârha, kwo kukaga Israheli.
- ⁶⁰ Aleka ecirâlo c'omu Silo obwo, co cirâlo àli agwisire omu karhî k'abantu.
- ⁶¹ Okubundi aleka emisi yâge bayihêka mpira, n'irenge lyâge alirikira omu nfune z'omubisha.
- ⁶² Olubaga lwâge nalwo alurhega engôrho, akunirira omwimo gwâge.
- ⁶³ Abana babo b'emisole omuliro gwabashamula, abana-nyere babo babula ciyansire.
- ⁶⁴ Abadâhwa babo engôrho zabashenyula, n'abakana babo ciru barhalakaga.
- ⁶⁵ Lero Nyakasane anacitufika nk'owarhenga iro, atulumukirwa nka murhabâzi wali ogazirwe n'amanvu.
- ⁶⁶ Abashombanyi bâge abagezamwo ecôji, ababonesa eza mêmé, zirya z'enkwira.
- ⁶⁷ Akengula ecirâlo ca Yozefu, anabula bwacîshoga obûko bwa Efrayimu.
- ⁶⁸ Ci yehe abâ obûko bwa Yuda bwo acîshoga. Aba entôndo ya Siyoni yo arhonya.
- ⁶⁹ Engombe yâge ayiyûbaka ndîrî ak'amalunga, ayigwika ya nsiku n'amango ak'igulu.
- ⁷⁰ Kwo kucîshoga omwambali Daudi obwo, amukûla ebulambo erhi ayabwire ebibuzi.
- ⁷¹ Amuhamagala erhi ayisha atunda ba-lubuzè, amuhamagala mpu ayâbule Yakobo, lwo lubaga lwago, na Israheli, gwo mwimo gwâge.
- ⁷² Akaz'ibayâbula n'omurhima mukombêdu, akaz'ibatunda n'enfune z'obwirhonzi.

79

OLULANGA LWA 78 (79): Omulenge gw'olubaga lwoshi

¹ Lulanga. Lwa Azafi.

Nnâmahanga mâshi kâli abapagani bàkuhisire ekà, bàhemwîre engombe yâwe ntagatifu, Yeruzalemu yeshi bàmuhindwîre bigûkà.

² Emibiri ya bambali bâwe, bayisîgire ebihungu mpu birye biyigurhe, n'emirhumba y'abatagatifu bâwe bayikweba empunga.

³ Omuko gwâbo gwabulagîrwe nka mîshi oku burhambi bwa Yeruzalemu, lerhaga ciru omuntu wankababisha.

⁴ Rhwabire lwimbo emw'abalungu birhu, rhwakwamirwe rhwanashekerwa n'abarhuli eburhambi rhwarhama.

⁵ Waliha kuhika mangaci? Kâli weki omûngo gwâwe guruhakarhûla? Ka mpu omutula gwâwe guyigurhe nka muliro?

⁶ Obè by'ohêkakw'oburhe birya bihugo birhalonza okukumanya, galya mashanja garhagashâniza izîno lyâwe.

⁷ Bulyala bàshanshanywire Yakobo, banashâba aha mwâge hoshi!

- ⁸ Orharhulyuzagya obubî bwa bashakulûza, obwonjo bwâwe buyerekere emunda rhuli, bulya ruhanyagîre kurhali kunyi obu.
- ⁹ Orhulwirekwo mâshi Nyamuzinda, Muciza w'abantu; irenge ly'izîno lyâwe lirhume warhurhabâla, onarhukûlir'ebyâha.
- ¹⁰ Ewâni, cici cankarhuma abapagani baderha, mpu: «Ngahi Nnâmahanga wabo aligi?» Boshi bamanye, nirhu rhucîbonere oku neci wâcîhîlire gulya muko gwa bambali bâwe gwâbulagagwa.
- ¹¹ Mâshi ogu mulengc gw'empira zawe gukuhikekwo mâshi, n'oku buhashe bw'okuboko kwâwe ogalukire eno minyama y'olufû mâshi!
- ¹² Ojire mâshi Nyamwagirwa, abâlungwe birhu ecijâci bakujacira cibagalukekwo kali nda omu murhima
- ¹³ Rhwehe rhwe rhuli lubaga lwâwe rhwe rhunali bibuzi by'omu buso bwâwe rhukwitakire emyâka n'emyâka, rhunakaz'ishambâlira abandi irenge lyâwe omu maburhwa n'amaburhwa.

80

OLULANGA LWA 79 (80): Omusengero gw'okushub'ishakûlula Israheli

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Luyimbwa aka «Amarhegeko ga Nyakasa-ne». Lwa Azafi. Lulanga.

- ² We mungere oyabula Israheli, orhuyumve nirhu, we kombêra Yozefu nka buso, we tamala enyanya za ba-Kerubi.
- ³ Omolekere Efrayimu na Benyamini na Menashè. otule obuhashe bwâwe butulûke, onayishe lyo rhulobôka.
- ⁴ Nnâmahanga mâshi orhudahye, onarhuyerekeze obusû burhulwîre lyo rhucira.
- ⁵ Nnâmahanga w'emirhwe mangaci waleka okubeyûla, n'olubaga lwâwe ludwîrhe lwakushenga?
- ⁶ Waluyikuzizagye omugati gw'emirenge, wanalunywesa endubudubu y'emirenge mushâna!
- ⁷ Warhumirage rhwabâ igwarhiro lya kadali oku balungu birhu, n'abashombanyi birhu barhushekîre barhama.
- ⁸ Nnâmahanga w'emirhwe, mâshi orhugalule, onarhuyerekeze obusû burhulwîre lyo rhucira.
- ⁹ Omuzâbîbu erhi guli e Mîsiri wagumânyula, amashanja wagalibirhakwo wagubarha.
- ¹⁰ Wagukombêra gwône gwône, gwamina gwagandaza gwabumba igulu.
- ¹¹ Entôndo zayumva empehema yagwo, n'enduluma za Nyamuzinda zayumva gwazilandirakwo.
- ¹² Gwagandâza gwahuma oku nyanja, gwahika n'oku lwîshi.
- ¹³ Lero cici carhumirage wagushâbira ecôgo, mpu lyo ngasi wagera omu njira aguhagulakwo?
- ¹⁴ Mpu lyo enshenge y'erubala eguyôna, n'ensimba z'emuzirhu ziguyâbukekwo?
- ¹⁵ Hindamuka Nnâmahanga w'emirhwe, hindamuka olike amasû kurheng'emalunga obone, onayishe orhandûle ogu muzâbîbu.
- ¹⁶ Ogulange we Nnagwo, kuboko kwâwe kwâgugwikaga, hyâli hirhi, wene wahihâ obuzibu.
- ¹⁷ Mâshi balya bådûlikaga ogu muzâbîbu muliro banaguhira okw'idaho, bahungumuke n'obukali bw'obusû bwâwe mâshi!
- ¹⁸ Okuboko kwâwe kubêre kuli olya mulume w'aha kulyo kwâwe, olya mwene omuntu wâzibuhagya wene.
- ¹⁹ Lero rhurhakacikurhengakwo bundi, orhulange bagumaguma, rhuyîsh'icîtakîra izîno

- lyâwe,
²⁰ Nyamwagirwa Nnâmahanga w'emirhwe mâshi orhudahye orhuyerekeze obusù burhulwire lyo rhucira.

81

OLULANGA LWA 80 (81): Omulâli gw'olusiku lukulu

- ¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Luyimbwa aka Gati. Lwa Azafi.
- ² Mukanye muhindire Nyakasane, Mufungizi orhufungira, mukanye mukuze Nyamuzinda wa Yakobo.
- ³ Mukomere ennanga murhimbe n'engoma, muvuze enzenze na hirya hirhera hilogire.
- ⁴ Mudumûle omushekera buno omwêzi gwacibaluka, muguhiremwo amarhama hano omwêzi gucêrwa, neci muvuze omushekera mwa luno lusiku lwirhu.
- ⁵ Bulyala kuli Israheli liri irhegeko eryo, irhegeko lya Nyamuzinda wa Yakobo.
- ⁶ Eryôla irhegeko yêne walihâga Yozefu, amango ârhengaga omu cihugo c'e Mîsiri. Iderha ntâl'ishubig'iyumva nâliyumva obwo:
- ⁷ Mpu: «Nie nâlikûzagya ecirhugo câwe oku mucîmba, n'okuboko kwâwe nâkurhenza oku birhimbiri.
- ⁸ Amango wâli omu malibuko wânyakûza nakulikûza, amango wâli omu citû cakungula nâkushuza, nânakurhangulira aha mishi ga Meriba.
- ⁹ Lubaga lwâni yumva nkuhanûle, mâshi Israheli nyumva mâshi!
- ¹⁰ Irhondo orhahiraga okahandisa wundi wundi nyamuzinda omu mwâwe, orhahiraga okagashâniza nyamuzinda w'embuga.
- ¹¹ Niene nie Nnâmahanga, nie Nyamuzinda wâwe, niene nie nâkurhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri: bumbûla akanwa kâwe nkuvangulire.
- ¹² Ci kwône olubaga lwâni lwôhe lurhayumvagya izû lyani, Israheli naye ârhanyumvagya.
- ¹³ Okwo, kwarhuma nabahanira obudârhi bw'omurhima gwâbo, nti bashenye ezi bâgala.
- ¹⁴ Olubaga lwâni lucinyumvagya wâni! Israheli acishimbaga enjira zani wâni!
- ¹⁵ Kano kanya nali nakabya abashombanyi bâge, nali nabakubûlira okuboko kwâni niene.

82

OLULANGA LWA 81 (82): Oku bacîrauuzi b'eudyalya

- ¹ Lulanga. Lwa Azafi.
- Nnâmahanga oyo wamâyimanga omu karhî k'ihano lya banyamuzinda, y'oyo wamâhumanula olubanja omu karhî kabo.
- ² Mpu: «Mangaci mwâleka okutwira olubanya obulyâlya n'okuhâ abayâzire olubanja?
- ³ Kaz'imufungire omuhanya n'ecirhaba, kaz'imushubize omunyi n'omukenyi ehyâge.
- ⁴ Kaz'imulikûze omuhanya n'omushalye, kaz'imumukûle omu nfune z'endyâlya.
- ⁵ Oku barhishi bici kwo barhanayumva, omu mwizimya bagenda, emitungo y'igulu yoshi kwo kuciha okw'idaho okwo mushâna!
- ⁶ Niehe kwo nâli ndesire nti muli banyamuzinda mweshi, nti mulibagala b'Ow'Enyanya bwenêne.
- ⁷ N'okusiga ninyu kufâ mwanafè ak'abantu, n'ekugulu kwinyu mukoba gwâyizinde ak'abandi bagale.
- ⁸ Nnâmahanga, yimuka otwire igulu olubanja, bulyala amashanja goshi we Nnago.

83

OLULANGA LWA 82 (83): Oku bashombanyi b'Israheli

¹ Lwimbo. Lulunga. Lwa Azafi.

² Yagirwa mâshi orhahulike, Nnâmahanga mâshi orhahulikaga orhanadekêreraga!

³ Bulyala abashombanyi bâwe batuzire akavù, n'abakushomba bafôzire banahinika.

⁴ Olubaga lwâwe balujirire mahwe, obusò bwâwe babujirire omu ihano

⁵ Mpu: «Mukanye rhubashandâze bakanahinduka lubaga, n'izîno ly'Israheli lyakanashub'ikazikengwa.»

⁶ Neci haguma baderhire, kunywâna banywânine mpu bakuj'ebulambo.

⁷ Amahema gayêremire: ab'Edomu, bene-Ismaeli, ab'e Mowabu na bene Hagara,

⁸ Gebal, Amoni na Amaleki, Abafilistini n'ab'e Tiri.

⁹ Ciru n'ab'e Asîriya bacîhebirekwo bo, mpu baj'irhabâla bene Loti.

¹⁰ Obajire kulya wàjiraga Madiyani, Sizara na Yabini aha lwîshi lwa Gizoni.

¹¹ Bàhungumukira aha Endori, bànazaho amashwa.

¹² Abarhambo babo obajire aka Orebu na Zebu, kulya wàjiraga Zebahi na Salamana kwo obajirage nabo.

¹³ Bàyisha, mpu: «Rhuyanke amashwa ga Nyamuzinda goshi!»

¹⁴ Yagirwa Nnâmahanga, obajire nka kula kalemera ahêka ebyasi, nka kula ehyasi hihêkwa n'empûsi.

¹⁵ Babe kulira omuliro guyokêra omuzirhu, nka kulîra engulumira emima entôndo.

¹⁶ Orhang'ibanikakwo omulaba gwâwe ntyo, n'empûsi yâwe erhang'ibakanga.

¹⁷ Orhang'ibabonesa nshonyi, balongereze izîno lyâwe, Yagirwa Nyakasane.

¹⁸ Enshonyi zibabumbe bajemwo ecikango cirhafuma, enshonyi zibagwarhe zinabahêke.

¹⁹ Bamanye oku w'oyo izîno lyâwe we Nyakasane bamanye oku wene oba enyanyanyanya z'igulu.

84

OLULANGA LWA 83 (84): Omwifinjo gw'okuhika omu ka-Nyamuzinda

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Luyimbwa aka Gati. Lwa bene Kore. Lulunga.

² Ala nk'enyumpa yâwe yayinjiha Yagirwa Nyakasane k'Emirhwe.

³ Omurhima gwâni gwafire n'omwifinjo gw'okuhika omu kônga ka Nyakasane.

Omurhima gwâni n'amagala gani bidwîrhe byalwira okuhika aha burhambi bwa Nyamuzinda ozine.

⁴ Ciru n'ehifunzi hijira aha mwahyo, n'ehirembe-rembe hijira olwôgo hidêkerezamwo ebyana byahyo. Câhisibwa aha luhêro lwâwe Nyakasane k'emirhwe. Yagirwa Nnâmahanga!

⁵ Câbajirwa ababâ omu nyumpa yâwe Nyamwagirwa bolino barhahwa barhâkukuza.

⁶ Iragi lyâge omuntu orhabâlwa nâwe, amango agwerhe omulâli gw'olugendo lutagatifu.

⁷ Hano bayikira akabanda kûmu, bâkahindula nshôko, n'enkuba mpangûka ekabumbe mugisho.

⁸ Bâja bazibuha bunjirâ-njirâ bulya bâyîsh'ibona Nnâmahanga omu Siyoni.

⁹ Nyakasane k'emirhwe oyumve guno musengero gwâni, Nyamuzinda wa Yakobo ontege nani okurhwiri.

¹⁰ Nnâmahanga, we mpenzi yirhu, rhulolekwo nirhu, lola oku busû bw'omushîge wâwe.

¹¹ Kwo binali: omulegerege omuntu agezize omu mwâwe. gwo mukulu oku yindi cihumbi, okubêra aha luso lwa Nnâmahanga, kwo kukulu aha kubêra omu nyumpa y'abanya-byâha.

¹² Nyakasane Nnâmahanga ye Kazûba-zûba ye na Mpenzi, oburhonyi n'irenge zo ngalo zâge. arhazijinikira, oku bantu bakerekera omu ntagoma.

¹³ Nyakasane k'emirhwe, iragi lyâge omuntu ôkwikubagira.

85

OLULANGA LWA 84 (85): Omusengero gw'okuhûna omurhûla

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa bene Kore.

² Yagirwa neci wâgashânire ecihugo câwe, Yakobo lero naye akola ayôsire bwinja.

³ Olubaga lwâwe walubabalire obubî bwalwo, ebyâha byalwo wabibwikira birhag'iboneka.

⁴ Omûngo gwâwe wagurhanga, n'oburhe wâli wabuleka. ⁵ Orhushubize ekà, Nnâmahanga Muciza wirhu, n'omutula rhukujirire oguyibagirage

⁶ K'okola wayôrha orhulûbire ensiku zoshi, nisi erhi olûbire amaburhwa g'abantu goshi?

⁷ Kâli we wârhusubizamw'omûka, olubaga lwâwe lucîkwitakîre? ⁸ Yagirwa mâshi, orhuyerekeze olukogo lwâwe onarhucize

⁹ Ka nyumve ebi Nyakasane Nnâmahanga aderha: binwa bya murhûla bino adwîrhe abwîra olubaga lwâwe n'abacêse bâge, byo anabwîra ngasi bayerekeza omurhima emund'ali.

¹⁰ Neci akola ali hofi h'okuciza abamurhînya, n'irenge lyâge lyaling'iyîsh'ibêra kunôla igulu lirhu.

¹¹ Olukogo n'oburhabesha bikola byabugânana, n'obushinganyanya bulamuse omurhûla.

¹² Obudahemuka bukolaga bwajalamuka okw'igulu n'obushinganyanya bw'emalunga bulîkire isû okw'igulu.

¹³ Nyakasane akolaga ahâna ebinja, n'amashwa gayêre garhengwemwo.

¹⁴ Obushinganyanya bwayisha bumushokolire, enjir'ayishamwo yo n'obucire bwayishamwo.

86

OLULANGA LWA 85 (86): Omusengero gw'omwîra wa Nnâmahanga

¹ Musengero. Gwa Daudi.

Yagirwa, orhege okurhwiri kwâwe onyumve nani, bulyala mpanyagire nnandi mukenyi.

² Omanyire omurhima gwâni, bulya ndi wâwe, ocize mwambali wâwe, bulya we acîkubagire.

³ We Nyamuzinda wâni; onfè lukogo mâshi Yagirwa, obûla ndwîrhe nakukûbiriza burhahusa.

⁴ Oshagaluse omurhima gwa mwambali wâwe, bulyala emund'oli, Nyakasane yo ndengerize omurhima gwâni.

⁵ Na bulya Yagirwa we mwinja, we n'olukogo lushundwakwo; onaluzize obwonjo oku ngasi boshi bakusengera.

⁶ Nyamwagirwa, omusengero gwâni oguyumvirhize, n'izu ly'omusengero gwâni olirhege okurhwiri.

⁷ Nkuyakuzize olusiku ndi burhe, bulyala mmanyire oku wânyumvirhiza. ⁸ Abazimu barhalimwo okuhisirekwo, Nyakasane, na nta mulenga ohisire okw'ikola lyâwe.

⁹ Amashanja walemaga goshi, gayisha gakuhamye, Nyamwagirwa, ganamanyise izîno lyâwe.

¹⁰ Bulya we munênênè we nakola ebirhangaza: wene we Nyamuzinda. ¹¹ Muhanyi, onnangûle enjira yâwe nkaz'igera omu kunali kwâwe, ohabûle omurhima gwâni, gukaz'irhînya izîno lyâwe.

¹² Yagirwa Nyamuzinda, nacikwitakira n'omurhima gwâni gwoshi, nnamanyise izîno lyâwe

emyâka n'emyâka.

¹³ Bulyala olukogo lwâwe lwayishir'iba lunji kuli nie, wâshâywire omûka gwâni omu muhengere gw'ekuzimu.

¹⁴ Nyamuzinda, mâshi, balya bagayana bantezire, n'engabo ya balya b'ecikalarhu egungezize omûka gwâni, barhanakushibiriri ciru w'oyo.

¹⁵ Cabâ wehe, Nyamwagirwa, we Nyamuzinda w'obwonjo n'olukogo, we Nn'obwinja bwoshi, orhalubiraho orhanarhebana.

¹⁶ Ndolakwo obwonjo bukugwarhe; oshobôze mwambali wâwe obuzibu bwâwe, onacize mugala wa mwambali-kazi wâwe.

¹⁷ Ompe ecimanyiso c'oburhonyi bwâwe, balya banshomba babone, n'enshonyi zibabumbe, babone oku wantabire, Nyamwagirwa, wanantûliriza.

87

OLALUNGA LWA 86 (87): Siyoni, nnina w'amashanja goshi

¹ Lulanga. Lwa bene Kore. Lwigânwa n'emyambalo.

Nyakasane âhizire Siyoni oku nyanya z'entôndo ntagatifu

² Enyumvi z'e Siyoni zo arhonya kulusha ez'emwa Yakobo zoshi.

³ Wâjir'irenge, lugo lwa Nyamuzinda!

⁴ Rahabu na Babeli bâganjirwa omu bihugo bingashâniza, lola oku Filistiya, Tiri n'abantu b'e Etiyopiya bâbwirwa, mpu: «Aba yo baburhwa e Siyoni».

⁵ Na hano bakola baderha Siyoni, rnpu: «Boshi na boshi yo baburhwa», mpu: «Ow'Enyanya yêne wâyubakaga Siyoni.»

⁶ N'ornu citabu c'amashanja Nyakasane âyandika, rnpu: «Lebe na lebe yo baburhwa e Siyoni.»

⁷ Hano bakola bahinda bayirnbe, rnpu: «Siyoni wene we nabâmwo enshôko zani zoshi.»

88

OLULANGA LWA 87 (88): Ornusengero gw'ornuntu ohanyagire

¹ Lwimbo. Lulanga. Lwa bene Kore. Oku mukulu w'abimbiza. Luyimbwa aka «Mahalat.» Lwiganwa. Lwa Hermani w'Ezra.

² Yagirwa Nnâmahanga, gubire rnûshi erhi nakuyakûza, bubire budufu erhi nalakira omu rnasû gâwe.

³ Ornusengero gwâni gukuhikekwo mâshi, orhege. okurhwiri oyurnve oku ndwîrhe nabirikira.

⁴ Bulyala ornurhina gwâni gwayihisirwe n'obubî, n'obuzîne bwâni yo bukola buyêrekîre ekuzirnu.

⁵ Kwo nkola ndi aka balya bayandagalira ornu rnwina, nkola nyosire nka ngonyi.

⁶ Encingo yani yabambirwe ekarhî k'âbafire, eshushire ey'abânigagwa banakola batulamire ornu nshinda. Balyala orhacikengêra, bala wahambwirekwo aba okornbêra.

⁷ Omu mwina muli-muli wampebire, omu rnwizirnya, ornu nyenga.

⁸ Ornutula gukugwerhe gunzidohire nka rnuzigo, n'ornuhusi gw'enyîshi zawe gwanshangwire.

⁹ Abanyishi wâbampambwirekwo, wanjizire nyarnakobwa emunda balî rnpamikirwe: ntabona bwahuluka.

¹⁰ Arnasu gantunzire erhi buhanya burhurna, ndwirhage nakuyakûza bwaca bwayira.

¹¹ K'abafire bo wajirira ebisornerine? K'ernifu yo ekolaga yatulûka ekukuze?

- ¹² K'ebinja byâwe binayirnbwe ornu nshinda? K'oburhabesha bwâwe bunayirnbirwe ekuzirnu?
- ¹³ K'ebisômerine byâwe binabonekere omu mwizirnya? K'obwinja bwâwe bunabonekere ernwa Kayibagira?
- ¹⁴ Yagirwa niehe we ndwîrhe nayakûza, nti omusengero gwâni gukuhikekwo sêzi-sêzi.
- ¹⁵ Mâshi Yagirwa cici cirhumire wanyôza mâshi?
- ¹⁶ K'orhabwini oku mpanyagire obu? Kurhenga eburho bwâni erhi ndi wa kufà, erhi n'ebihamba by'olufu bindi okw'irhwe; lero nieshi najonzire.
- ¹⁷ Omutula nie wagurhûzirekwo, na bîrya bihamba lero byampeze.
- ¹⁸ Byangosire nka kulya amîshi galegerera gagosire omuntu, lero byantezire byoshi caligumiza.
- ¹⁹ Owirhu n'omwîra nâli ngwerhe wamunkûzirekwo, ogu mwizimya ye kola wirhu ye na mwîra.

89

OLULANGA LWA 88 (89): Olwlmbô n'omusengero kulî Nyamuzinda

- ¹ Obulyo bw'okuherha bwa Etani w'e Ezra.
- ² Olukogo lwa Nyakasane, naluyimba ensiku n'amango, oburhabesha bwâge, niene n'akanwa kâni, nabumanyisa abinjikulu n'abinjikulûza.
- ³ Wadesire bulya, erhi: «Olukogo lwâni luli luyimânike ensiku n'amango», neci wâyimânisire oburhabesha bwâwe emalunga.
- ⁴ Waderha, erhi: «Nànywanine n'omwîshogwa wâni, nalahirire mwambali wâni Daudi, nti:
- ⁵ «Nàdêkereza iburha lyâwe lihabe ensiku n'amango», nti: «Nàgwika entebe yâwe ehabe omu maburhwa n'amaburhwa.»
- ⁶ Amalunga gadwîrhe gayimba ebisômerine byâwe, n'oburhabesha bwâwe budwîrhe bwayimbwa omu ndêko y'abatagatifu.
- ⁷ K'omu bitû muli owakagererwakwo Nyakasane? ndi oli aka Nyakasane omu karhî ka Bene-Nyamuzinda?
- ⁸ Omu ndêko y'abatagatifu, Nyamuzinda arhajîbwa omw'irhwe,
- ⁹ Yagirwa Nnâmahanga w'emirhwe, ndi oli akâwe? oli muzibu Yagirwa n'oburhabesha bwâwe bukuzungulusire.
- ¹⁰ We hima obukali bw'enyanja, omulaba gukazûka we gurrhûza.
- ¹¹ We wâtumirhaga Rababu wamugerakwo, wene n'okuboko kwâwe washandaza abashombanyi bâwe.
- ¹² Amalunga gaba gâwe, n'igulu kwo na kwo, wene wâlemaga igulu n'ebiribâmwo.
- ¹³ We wâlemaga eby'ekulembe walema n'eb'yekulyo, entôndo ya Tabora n'eya Hermoni kucitakira zacîtakirira izîno lyâwe.
- ¹⁴ Okuboko kwâwe ye mugala-byoshi, enfune zawe ye ciri-misi, n'okuboko kwâwe kulyo ye Kalengera.
- ¹⁵ Okushinganyanya n'okurhalyalyanya, co ciriba entebe yâwe edêkerirekwo. oburhonyi n'oburhabesha bo baganda bakushokolire.
- ¹⁶ Luli lw'iragi olubaga luyishicîtakira, Yagirwa neci, obusû bwâwe bwône bubamolekera oku bashurh'enjira.
- ¹⁷ Barhahwa barhacîtakira izîno lyâwe, n'okukuza obushinganyanya bwâwe. ¹⁸ Bulyala okulangaza kw'obuhashe bwâbo, wene obalwire, n'okunegenâ kw'ihembe lirhu, erhi rhurhonyire emund'oli.
- ¹⁹ Bulyala empenzi ya Nyakasane yo rhwalamamwo, n'Omutagatifu w'Israheli arhubîre omwâmi wirhu.
- ²⁰ Mîra-mîra wene wâbonekera ebarhonyi bâwe wanababwîra erhi: «Ntwali nâyambisize

- ishungwè», erhi: «Omwîshogwa wâni omu lubaga namushomôrhwire»,
²¹ Erhi: «Nabwîne mwambali wâni Daudi, nanamushîzire amavurha gani matagatifu, ²² nti okuboko kwâni kuyôrhe kumuyimangire kunamuhe omurhima.»
²³ Erhi nta mushombanyi wàmurhebe, na nta mubisha wàmurhabirekwo.
²⁴ Abashombanyi bâge nâbatuntuma anabona n'abanzi bâge boshi kushemba nabashemba.
²⁵ Oburhabesha n'oburhonyi bwâni bwàmuyimangira, n'okw'izîno lyani ihcmbe lyâge linegene.
²⁶ Okuboko kwâge nâkulambûlira oku nyanja, n'okulyo kwâge kwâyîkira enyîshi.
²⁷ Hano akola anyakûza, erhi: «We Larha, we Nyamuzinda wâni, we kabuye kanciza.»
²⁸ Nani namujira nfula yani, abâmi b'igulu boshi abalenga bulî,
²⁹ Nâmujiira abe murhonyi wâni ensiku n'amango, n'eciragâne canî câyôrha cisezîre.
³⁰ Iburha lyâge nâliyôlolosa lihabè ensiku n'amango, n'entebe yâge eyôrhe ehabà ak'ensiku z'oku nkuba.
³¹ Ciru abagala bakarhiba irhegeko lyani, ciru bakabula bwashimba ebinwa byâni,
³² Amarhegeko gani ciru bakagavuna, bakanabula bwagalanga,
³³ neci nanahuma akarhî mpane obubî bwâbo, kunyulika nakabanyulika,
³⁴ ci oburhonyi bwâni ntâmunyagebwo, n'endagâno yani ntayitwemwo.
³⁵ Eciragâne canî ntacivunè, n'akanwa nadesire ntâkatwemwo.
³⁶ Obwimâna bwâni bwo ndahîre, ntarhebe Daudi,
³⁷ Iburha lyâge lyâyôrha lihabà ensiku n'amango, n'entebe yâge yayôrha eri omu masû gani ak'izûba,
³⁸ ak'omwêzi gwo guyôrha guhabà, gwo guyôrha gubà «Muhamirizi mutabesha w'emalunga.»
³⁹ Lero kwayishirigiba kujandâga ojandâga! olya washîgaga wene wamulubîrage!
⁴⁰ wâgayire eciragâne ca mwambali wâwe, n'ishungwè lyâge walihemula n'ebidaka
⁴¹ Ecôgo coshi wacihira okw'idaho, obûbake bwâge bwoshi wabulambika okw'idano.
⁴² Abâgara bahagwire barhama, àshubirage masheka g'abalungu!
⁴³ Okuboko kw'abashomhanyi bâge kwo walengezizagye, ababisha wabayunjuza mwishingo!
⁴⁴ Engôrho yâge wayitumbirage, orhanacimuyimangire omu ntambala.
⁴⁵ Obumoleke bwâge wabuzimizagye n'entebe yâge wayikweba okw'idaho!
⁴⁶ Ensiku z'obusole bwâge wazinyihizagye, wamubonesa eza mêmè.
⁴⁷ Yagirwa mâshi, kuhika mangaci? Kumanya onakolaga wayôrha ocîfulisire? k'oburhe bwâwe bunakolaga bwayâka nka muliro?
⁴⁸ Kengêra oku ensiku z'obuzîne bwâni ziri nyofi, kengêra oku abantu boshi wâbalemire ba nsiku nyofi.
⁴⁹ Ndi yeki olimwo omûka orhakafâ, ndi yeki wâcirhenze omu nfune za Nnakuzimu?
⁵⁰ Yagirwa mâshi, bulya burhonyi bwâwe bwa mira ngahi bwajirage? Bulya burhonyi wâlaganyagya Daudi omu burhabesha bwâwe?
⁵¹ Kengêra Yagirwa ebijâci badwîrhe bajacira bambali bâwe; obushombanyi bw'amashanja bwanjizire mungo!
⁵² Abashombanyi bâwe Yagirwa, bijâci balimwo, banônogwire olya wâshîgaga wene bârhama!
⁵³ Ayagirwe Nyakasane Nnâmahanga, emyâka n'emyâka. Amen! Amen!

90

OLULANGA LWA 89 (90): Omuntu kahuka

- ¹ Musengero. Gwa Musa. Mwambali wa Nnâmahanga.

Nyamwagirwa oyôrha obà lwakiro lwirhu kurhenga abantu baburhwa.

² Embere entôndo zifûnuke n'embere igulu liburhwe, kurhenga ensiku n'amango erhi ho wehe onabà ensiku n'amango Nnâmahanga.

³ We rhegeka abantu mpu bashubire omu budaka, mpu: «Galuki mwc muburhwa n'abantu mwe.»

⁴ Omu masù gâwe myâka cihumbi kw'eri ak'omulegerege gw'injo gwo gwàgezire, kwo enali nka cihimbi ca budufu.

⁵ Kushamula obashamula nk'iro lya sêzi, nka byasi by'oku civù,

⁶ sêzi omuntu anashange bijinîrîre binayâsize, kuba bijingo oshange byatûbirwe byanayûmire.

⁷ Omutula gwâwe gwamârhuysa wâni! oburhe bwâwe bwarhugezizemw'omusisi.

⁸ Ebyâha birhu wabiyansire wabihira omu masu gâwe, ebibi rhwàjiraga bwifulikwe wabihebire omu bumoleke bw'obusù bwâwe.

⁹ Ensiku zirhu zoshi zahwerire omu burhe bwâwe, emyâka kwo rhwayimazire nka kula omuntu amira amarhî.

¹⁰ Emyâka yirhu yoshi haguma, gali makumi gali nda, na nk'omuntu alamirage bwenêne, gali makumi galimunani, ciru minji muli yo ganali malibuko n'obulagirire, bulya kano kanya erhi yamâgera, kano kanya erhi kamâkala.

¹¹ Ndi wakagera obubashe bw'omutula gwâwe, nisi erhi agere obwôba bukwânîne oburhe bwâwe?

¹² Orhuyigirize rhukaziyôrha rhuganjire ensiku zirhu, lyo rhukazirhimanya.

¹³ Rhulolekwo mâshi Nyakasane, kuhika mangaci? onababalire bambali bâwe.

¹⁴ Mâshi orhushobôze duba rhuyigurhe olukogo lwâwe, rhusime rhunacishinge ensiku zoshi z'obuzîne bwirhu.

¹⁵ Orhuhe enshagadu y'ensiku rhwalibwire, n'ey'emyâka rhwârhindibwire.

¹⁶ Bambali bâwe nabo babone oku kukola okola, na bagala babo babone irenge lyâwe.

¹⁷ Obwinja bwa Nyakasane Nnâmabanga bubêre nirhu, n'emikolo yirhu ayizibubye rhwenayo, neci ayizibubye ekomere.

91

OLULANGA LWA 90 (91): Nyamuzinda ye Mulanzi w'Abemezi

¹ We yimangirwe n'ow'enyanya, we bêra omu cizunguzungu c'Ogala-byoshi

² Obwire Nyamwagirwa, erhi: «We lwakiro lwâni, we n'ibuye ncîfulikaho, we Nyamuzinda wâni, we ncîkubagira.»

³ Bulyala yêne ye wâkulikûza oku murhego gw'abahivi, oku cihûsi cidârhi.

⁴ Akucinga n'amashala gâge, n'omu byûbi byâge mwo wâyâkira. Oburhabesha bwâge yo mpenzi yâkucinga.

⁵ Orharhinye ecôba c'obudufu, orhanarhinye omwampi guhenesire mûshi.

⁶ Orharhinye ecihûsi cahulahula omu mwizimya, nisi erhi ecâhira cakola emyônè mûshi.

⁷ Bahirime cibumbi aha burhambi bwâwe, na bihumbi ikumi aha kulyo kwâwe, ci webe ababisha barhâkuhikeho.

⁸ Câba nâwe wene wâcibonera; wâbona oku ababî bahembwa.

⁹ Bulyala Nyakasane ye lwakiro lwâwe, Ow'enyanya ye wâjizire mpenzi yâwe.

¹⁰ Okubi kurhakuhiheho, n'obuhanya burhayerekere ah'oli.

¹¹ Kulya kuba âkuhizirekwo abaganda bâge, mpu bakulange omu njira zawe zoshi.

¹² Bakuhek'aha nfune zâbo, mpu wakanasarhala okw'ibuye.

¹³ Wâger'oku ntale n'oku mpiri, wâlabarh'empangaza olabarhe n'enkuba-joka.

¹⁴ Nâmulikûza kulya kuba acinyishwêkirekwo, namucinga kulya kuba amanyire izîno lyâni.

¹⁵ Ampamagala mmuyumve, akajakw'embaka erhi rhwe naye rhunali, namukulakwozo

nnamuhe irenge.

¹⁶ Nâmuyigusa n'omwandu gw'ensiku, nâmuyêreka n'oku nciza abandi.

92

OLULANGA LWA 91 (92): Olwiganyo lw'omushinganyanya

¹ Lulanga. Lwimbo. Lwa kuyimbwa olusiku lwa Sabato.

² Mushana kuyinjiha okukuza Nyakasane, n'okuzihira izîno lyâwe we obâ Enyanya.

³ Kuyinjiba okuzukiriza omuntu olukogo lwâwe, n'okulâla omuntu ayigâna obudahemuka bwâwe.

⁴ Lero lulanga lwa misi ikumi naziba haguma n'erikembe, mpirekwo n'olwimbo lw'oku nzenze.

³ Kulya kuba Yagirwa neci wânsimisize n'ebijiro byâwe, mikolo ya maboko gâwe eyi nacîtakîra.

⁴ Emikolo yâwe, ala mpu yaneneha Nyakasane! Enkengêro zawe, ala mpu zalîha?

⁷ Omuhwinja arhishi ntyo, idâga lirhumva okwo.

⁸ Ababi banajinirira nka byasi, ba nyankola-maligo banaminîrira, erhi na kurhemwa bayishirhemwa, liguma lya lwoshi.

⁹ Wehe Nyamwagirwa, oyôrha obâ w'Enyanya.

¹⁰ Bulya neci abakushomba Yagirwa, abakushomba kuhera bâhere; ba nyankola-maligo boshi kushandâla bâshandâle.

¹¹ Niehe wangonyire, walirhega nka lya mbogo; wândodobeka amavurha mahyahya.

¹² Balya bakaziginshomba, isû lyani lyabalolêreza na balya bakazâg'intêra, okurhwiri kwâni kwabayumvirhiza!

¹³ Omuntu orhalyalyanya yêne! kwo ayâna nka murhanda. Kwo amina nka nduluma ye Sedre y'e Libano.

¹⁴ Abâ agwisirwe omu nyumpa ya Nyakasane, omu cogo ca Nnawirhu Nnâmahanga bayâkiza.

¹⁵ Bâba bakola bali nsiku banarhengekwo amalehe, galya malehe minja gâtwa enyôrha.

¹⁶ Kuderha okwo mpu, nta buhemu muli Ye Ye kabuye kani, nta buhemu muli Ye.

93

OLULANGA LWA 92 (93): Oku ngoma ya Nnâmahanga

¹ Nyakasane ayîmire, acihundikîre obwâmi, Nyakasane acihundikire obuhashe, akenyire bwinjinja n'igulu âligwisire buzibu, lirhankadûndagana.

² Kurhenga ensiku n'amango erhi entebe yâwe ebâ ngwike. Kurhenge ensiku n'amango erhi ho obâ.

³ Enyîshi zidwîrhe zakabanda, Yagirwa, enyîshi zidwîrhe zakabanda erhi na kahababo enyishi zidwîrhe zâshekéreza, zalujira erhi na lubî.

⁴ Ci kwône obuhashe Nyakasane agwerhe emalunga, bulushire izu ly'amîshi manji manji, bulushire akafurhê k'amayanjayanja.

⁵ Akanwa kâwe kanali ka kuyemerwa, enyumpa yâwe Yagirwa enali ya kukengwa ensiku zoshi.

94

OLULANGA LWA 93 (94): Nyamuzinda w'obushinganyanya

¹ Yagirwa Nyamuzinda we cîhola, Yagirwa Nnâmahanga we cîhola kanya.

- ² Oyimuke we twa emmanja z'igulu, abagayana obahe ebi banakwânîne.
- ³ Yagirwa mangaci, Waliha mangaci ababi bâleka okulîmbirira kwabo?
- ⁴ Mangaci bâleka okulogorha n'okuderhera akagayo? Mangaci ba nyankola-maligo bâleka okucîtakira?
- ⁵ Yagirwa kâli olubaga lwâwe baluhinazire, n'omwimo gwâwe bagulibuzize.
- ⁶ Badwîrhe baderha, mpu: «Nyakasane arhabona», mpu: «Nyamuzinda wa Yakobo arhadwirhi atwa ciru ihuzihuzi».
- ⁷ Kâli badwîrhe baniga omukana, banige ecigolo banige n'ecirhaba.
- ⁸ Lero mweki mwe bahwinja omu lubaga, rhangi muyumve; Lero bino bingolongolo mangaci byarhimanya?
- ⁹ K'owashoshaga okurhwiri omu irhwe ye wabula bwayumva? Nisi k'owâgwikaga isù ye kolaga wabula bubona?
- ¹⁰ K'ohanûla amashanja ye kolaga wabula buhana? K'erhi ye nayigîriza abantu obumanye obwo?
- ¹¹ Kâli Nyakasane arhahabiri enkengêro z'abantu: ¹² Yehe ali muny'iragi Yagirwa, omuntu oyemera wamubwiriza; oyemera wamuyigîriza irhegeko lyâwe.
- ¹³ Mpu Iyo arhengamwo entemu y'ensiku mbi, oku enshinda ya nyankola-maligo yahumbwa.
- ¹⁴ Nanga, Nyamwagirwa arhâyoze olubaga lwâge, arhâjandâge ebyâge by'omwimo. ¹⁵ Okutwa emmanja kwoki kwashubira omu njira y'obushinganyanya, n'emirhima eshingânîne yoshi mwo ekola yashubira.
- ¹⁶ Ndi wajagindwikiza ba nyankola-maligo? lero ndi wakabanjira omw'irhwe?
- ¹⁷ Nyamwagirwa andwirakwo, ci oku isi iroho lyani lirhaja omu balinda-mboho.
- ¹⁸ Erhi nacierha, nti: «Okugulu kwâni kurhasêra», nyumve Yagirwa bwenêne nsêzire omu burhonyi bwâwe.
- ¹⁹ Erhi nacyumva ebihamba binduga emurhima, nyumve oburhulirize bwâwe bushagaluse omurhima omu nda.
- ²⁰ Yagirwa lushangi luci mweshi n'engombe y'endyâlya? engombe ezûsa entambala mpu ly'irhegeko erhi irhegeko!
- ²¹ Bôhe mpu omûka gw'omushinganyanya bagushimbulule bagubone; n'omuko gw'orhajiraga kubi kuci bagulagirize.
- ²² Nyakasane arhâbule bwambêra lwakiro, na Nnâmahanga ambêre ibuye nacîfulikaho.
- ²³ Ababi bôhe abahengulira obubî bwâbo, n'obubî bwâbo bwo anabahezamwo, neci, kuheza abaheza, Nyakasane Nyamuzinda wirhu.

95

OLULANGA LWA 94 (95): Rhuyimbire Nyakasane n'omwishîngo

- ¹ Muyishe rhuhindire Nyakasane, rhuyakuze ibuye lyàrhucizagya.
- ² Rhuje omu masù gâge rhucîtakiriremwo, rhuyimbe rhunasâmiremwo.
- ³ Bulya neci Nyamwagirwa ali Nyamuzinda mukulu, anali Mwâmi okulîre banyamuzinda boshi.
- ⁴ Enyenga z'en'igulu aha nfune yâge ziba, n'amasongêrwe g'entôndo goshi gâge. ⁵ N'enyanja eri yâge: bulya yêne wâyijiraga, n'idaho lyûmu nalyo lyâge: nfune zâge zàlibumbaga.
- ⁶ Muyishe rhuharâmye Nyakasane rhufukame embere zâge bulya ye wârhulemaga. ⁷ Bulyala ali Nnâmahanga wirhu, nirhu rhuli lubaga lw'irango lyâge, rhuli bibuzi bitundwa n'okuboko kwâge.
- ⁸ Murhakarhangiyumva izu lyâge ene: mukaliyumva murhazigaga emirhima yinyu yâgârha, nka kulya yâgârha e Meriba, nka kulya yâgârha omw'irûngu olusiku lw'amashumi.

⁹ Lulya lusiku basho bangeramwo, bulyala bantangulaga bânabwîne ebi nkola.

¹⁰ Myaka makumi ani yoshi erhi oburhe bw'eryôla iburha bungwerhe, nâderha obwo nti:
«Omurhima gw'olu lubaga kuhabuka gunahabusire», nti: «Ciru barhishi en
jira zani oku zigenda. »

¹¹ Nâcigasha muli obwo burhe, nti: «Barhâlabarhe omu iluhûkiro lyâni.»

96

OLULANGA LWA 95 (96): Mukuze Nyakasane, igulu lyoshi liri lyâge

¹ Yimbiri Nyakasane olwimbo luhyahya, igulu lyoshi liyimbire Nyakasane

² Yimbiri Nyakasane, mukuze izîno lyâge mukazimanyisa bwaca bwayira oku kuciza aciza .

³ Irengye lyâge muliganire omu karhî k'ab'emahanga, n'ebi ajisire by'okurhangâza
mubimanyise omu mashanja goshi.

⁴ Bulya Nyakasane arhali ntindi, anakwânîne aj'irengye, akwânîne ayôbohwe kulusha
abandi ba nyamuzinda boshi.

⁵ Bulyala banyamuzinda b'abapagani linali ibumba, Nyakasane yehe ye wâjiraga
amalunga.

⁶ Obwâmi n'obumuleke bumushokolire, n'entebe yâge buhashe n'obulangashane
buyirikwo.

⁷ Mwe milala y'amashanja mweshi, hêrezi Nyakasane, hêrezi Nyakasane irengye
n'obuhashe.

⁸ Hêrezi Nyakasane irengye ly'izîno lyâge. Mumurhûle enterekêro munahike omu cogo
câge:

⁹ Muharâmye Nyakasane n'iyâmbala ly'ebujinji, mujugume embere zâge, mwe bihugo
mweshi.

¹⁰ Muderhe omu karhî k'amashanja; mpu: «Nyakasane oyîmire!» Agwisire igulu buzibu
mpu lirhagihuligana; arhegeka n'amashanja burhalyalyanya.

¹¹ Amalunga gacîshinge, n'igulu lishembuke, enyanja ekunguze haguma n'ebimuli byoshi.

¹² Amashwa gashagaluke haguma n'ebimuli byoshi, emirhi y'emuzirhu nayo esîme.

¹³ Omu masû ga Nyakasane, bulyala ayishire, bulya ayîshitwir'igulu olubaja; âtwira igulu
olubaja n'obushinganyanya, ârhegeka n'amashaja burharhebana.

97

OLULANGA LWA 96 (97): Nyakasane Mwâmi wirhu ayîsh'itwira igulu olubanja

¹ Nyakasane ayimire: igulu lishagaluke birhwa binji bicîshinge.

² Omwizimya n'ebitû byacibulwire, byamugorha, obushinganyanya n'okurhalyalyanya, co
ciriba entebe yâge edêkerirekwo.

³ Ntakanjirwa omushokolire; n'ababisha bamugosire ntakanjirwa arhabagezekwo lino.

⁴ Emilazo yâge yo yamoleka igulu, idaho lyabwîne lyanajuguma.

⁵ Entôndo zohe kwo zidwîrhe zajongera omu masû ga Nyakasane nka muhomo, omu
masu g'orhegeka igulu lyoshi.

⁶ Amalunga gadwîrhe gaganîra obushinganyanya bwâge, n'amashanja goshi gabwîne
irengye lyâge.

⁷ Abagashâniza emirhi mibinje enshonyi zababumbire, na balya bacîkubagira enshanga
kwo na kwo; banyamuzinda omu masû gâge bafukamire.

⁸ Yagirwa, Siyoni ayumvîrhe anarhwamwo omûnyu, n'ebishagala bya Yuda byoshi
bishagalusire, erhi kutwa emmanja kwâwe kwinja kurhuma.

⁹ Bulya oli enyanya ly'igulu lyoshi Yagirwa, n'omu banyamazinda boshi ntâyê
okuhisirekwo oku bulî.

- ¹⁰ Nyakasane azigira abashomba okubî, arhanahimwa kushibirira obuzîne bw'abacêse bâge, yêne onabarhenza omu nfune z'abalenzi.
- ¹¹ Obumoleke buyishire omushinganyanya, n'ab'omurhima gushingânîne bàyishîrwe n'omwishingo.
- ¹² Sâmî muli Nyakasane mwe bashinganyanya, mukuze n'izîno lyâge litagatifu.

98

OLULANGA LWA 97 (98): Nyakasane ayîmire, ahimine, ali Mucîranuzi mwinja

¹ Lulanga.

Yimbiri Nyakasane olwimbo luhyahya, bulyala ajizire ebirhangâzo.

Kwàmuhimire okuboko kwâge kulyo, okuboko kwâge kutagatifu.

² Nyakasane amanyisize oku kuciza aciza, omu masù g'ab'emahanga, afulûla obushinganyanya bwâge.

³ Akengêra obwinja bwâge n'obudahemuka bwâge, kuli bene-Israheli. Igulu lyoshi aha litanga n'aha liramuka, lyabona okuciza kwa Nnâmahanga wirhu.

⁴ Igulu lyoshi lihindire Nyakasane, musîme, munashagaluke, munazihe.

⁵ Muzihire Nyakasane enzenze, mudumûle enzenze mudumûle n'olulanga.

⁶ Oku orhurhêra rhwalongêra, oku empembe zabûhwa, muhinde, muhindire omu masù ga Nyakasane.

⁷ Enyanja ekunguze haguma n'ebiyirimwo, igulu lidumize haguma n'abalirimwo. ⁸ Enyîshi zikome akagasha, oku entôndo zahinda.

⁹ Zihindire omu masu ga Nyakasane, bulyala ayiruka, bulyala ayishire alirhegeka igulu; ârhegeka igulu n'obushinganyanya, ârhegeka n'amashanja burhalyalyanya.

99

OLULANGA LWA 98 (99): Nyamuzinda, Mwâmi mushinganyanya na Mutagatifu

¹ Nyakasane ayimire, amashanja gadwîrhe gageramwo ogwa nyegenye. Atamire oku nyanya lya bakerubi^a: igulu lidwîrhe lyajuguma.

² Nyakasane arhabâ ntindi omu Siyoni, ye nakulire amashanja goshi. ³ Izîno lyâge ligashâne, lirhali nshahu balirhinye: liri litagatifu.

⁴ Ye yîmire omuzibu osîma obushinganyanya, wâfundisire ebinwa bishingânîne, muli Yakobo obushinganyanya buli bwâwe, n'emmanja we zitwa.

⁵ Mulengeze Nyakasane Nnâmahanga wirhu, mufukamirize aha cisinde ahirakwo amagulu: ciri citagatifu.

⁶ Musa na Aroni balî omu badâhwa bâge, Samweli naye àli muli balya bàkazagiyakûza izîno lyâge. balya bàkazagiyakûza izîno lyâge naye anabayumvirhize.

⁷ Akazibashambâza anali omu nkingi y'ecitû: bakaziyumva amarhegeko gâge, bakaziyumva oku abarhegesire.

⁸ Yagirwa Nnâmahanga wirhu, mushâna wabayumvirhize, Nyamuzinda, mushâna wâlî obabêrire obwonjo, ci bubî bwâbo bwârhumaga wacîhola.

⁹ Mulengeze Nyakasane Nyamuzinda wirhu, mufukamirize aha ntôndo yâge ntagatifu. Bulyala Nyakasane Nyamuzinda wirhu ali Mwimâna.

^a99.1 Kerubi: nsalamu za byûbi birihiri z'omu ka-Nyamuzinda.

100

OLULANGA LWA 99 (100): Olwimbo lw'engabo yasôkera omu ka-Nyamuzinda

¹ Lulanga. Lwa kuvuga omunkwa.

Amahanga goshi gasâmire Nyakasane.

² Mukolere Nyakasane n'enshagadu; muje omo masù gâge n'omwishingo.

³ Mumanye oku Nyakasane ye Nyamuzinda, Yene warhulemaga nirhu rhuli bâge, rhuli ishanja lyâge, rhunali bibuzi by'okw'irango lyâge.

⁴ Musheshere omu mihango yâge erhi mwanakoma akagasha. muyôngoberere omu cogo coge n'enyimbo; mumuhe irenge, mukuze izino lyâge.

⁵ Bulya Nnâmahanga ali mwinja, obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango, arhanarheba ndi kurhenga abantu baburhwa.

101

OLULANGA LWA 100 (101): Omuhigo gw'omwimangizi w'olubaga

¹ Lulanga. Lwa Daudi.

Nkola nayimba obushinganyanya n'oburhonyi; we nazihira, Nyamwagirwa.

² Mwo nayisha omu njira y'entagoma: mangaci wâmpikaho? Nyishire n'omurhima gw'obudahemuka, omu mwâni mwo na nene.

³ Akantu kabi ntazigè kangera omu masù: enkola-maligo ntazibonakwo: nanga ntazibonakwo.

⁴ Omurhima mubi guruhagera aha ndi, ehiri hibi ntahikwirirwa.

⁵ Omuntu wâshobeke owabo bwifulikwe, nnamuheze, omuntu ocibona, n'ogayana ntabakwirirwa.

⁶ Abemezi b'eci cihugo bo amasù gani galikwo, nti bayûbake haguma nani. Omuntu okerekera omu ntagoma, ye wabâ mwambali wâni.

⁷ Enkola-maligo erhâlabarhe omu mwâni, n'endyala erhâyimange omu masù gani.

⁸ Enkola-maligo ziri omu cihugo, nakaziregerera nazihungumula eziri omu lugo lwa Nyakasane, nâziheza zihwemwo.

102

OLULANGA LWA 101 (102): Omusengero gw'omuntu ohanyagire

¹ Musengero gw'omuntu ohanyagire. Mw'obwo buhanya bwâge, Nyakasane ye arhuzirekwo emirenge yâge.

² Yagirwa oyumve guno musengero gwâni, onaleke izù lyani likuhikekwo.

³ Omanyè wakanfulika obusù bwâwe olusiku omutula gunwerhe. Ontege okurhwiri, hano nkuyakûza oyirukire wayumva.

⁴ Yagirwa ensiku zani kwo zahirigisire nka mugi, n'orhuvuha rhwâni kwo rhudurhubîre nka buhya bwa muliro.

⁵ Omurhima gundi omu nda bagudûrhwire, kwo gwayûmirage nka hyasi, ebiryo ntacyumvirhi bindi oku murhima.

⁶ Nalasirage naganûkirwa, omubiri gwalinda gunyumira oku rhuvuha.

- ⁷ Kwo nkola nyosire nka munyuni w'omu mpinga, nka mutulama gw'ebigûkà.
- ⁸ Nacibêrire nie Karhahunga, nie Nyamulakà, kula akanyuni kasigala kône-kône oku nyumpa.
- ⁹ Abashombanyi bani badwîrhe balegerera banjacira, nie basirahiragekwo n'izîno lyani lyo badwîrhe basharhamwo
- ¹⁰ Oluvu byo biryo ndwîrhe nashêga nnanyikule, na ngasi eci nanywa erhi cinali cigushemwo emirenge.
- ¹¹ Burhe bwâwe n'omutula gwâwe byandwîrhîre okwo, bulyala wannengezize wantimba okw'idaho.
- ¹² Ensiku zani kwo zishushire nka cihôho cirî-cirî, nani niehe najîre nayûma nka hyasi.
- ¹³ Wehe Nyakasane ho oyôrha obâ, n'izîno lyâwe kuderhwa liderhwa omu maburhwa goshi.
- ¹⁴ Oyimuke obabalire Siyoni, bwacire bw'okumubêra lukogo,
- ¹⁵ Bulyala bambali bâwe barhahimwa kusîma amabuye gâge, barhakabula bwayumva omutula omu kubona Siyoni ashâbûka.
- ¹⁶ Wâbona oku amashanja gakuza izîno lyâwe obwo Nyakasane, n'abâmi b'igulu boshi bakenge irenge lyâwe.
- ¹⁷ Hano obâ wamâshubiyûbaka Siyoni, Siyoni ycschi aboneka omu irenge lyâge,
- ¹⁸ Nyakasane oyerekere omusengero gw'abakenyi, buzira kulekerera omulenge gwâbo.
- ¹⁹ Ebira biyandikirwe abana baciburhwa, n'olubaga lwâyishilemwa lukuze izîno lya Nyakasane.
- ²⁰ Bulya Nyakasane abîre ali omu ndâro yâge, abîre ali emalunga âlîkira amasû okw'idaho,
- ²¹ Mpu ayumve omulenge gw'abashweke buja, analikûze abatwirirwe okufa.
- ²² Na ntyo izîno lya Nyakasane lije irenge omu Siyoni, n'irenge lyâge liderhwe omu Yeruzalemu,
- ²³ Olusiku amâmi n'amashanja gâja haguma mpu gakolere Nyakasane.
- ²⁴ Emisi yampwerire njira, n'ensiku zani bazitwîremwo.
- ²⁵ Yagirwa Nnâmahanga omanyè wampeka nnanciri omu karhî k'ensiku zani. Emyâka yâwe wehe ho eyôrha ebâ omu maburhwa n'amaburhwa.
- ²⁶ Emurhondêro wâja aho wâbandaho igulu, amalunga nago mukolo gw'amaboko gâwe.
- ²⁷ Byombi kuheka byâheka, ci wehe we Nyamubâho, byoshi kwo byâkoye nka bwikûnjè, kwo obihindula nka mwambalo binahinduke.
- ²⁸ Wehe orhahinduka, n'emyâka yâwe erhajira aha ehekîre.
- ²⁹ Abana ba bambali bâwe bâyûbaka n'omurhûla, n'abana babo bayôrhe bali omu masu gâwe ensiku n'amango.

103

OLULANGA LWA 102 (103): Nyamuzinda aba buzigire

¹ Lwa Daudi.

- Murhima gwâni, kuza Nyamuzinda, n'ebindi oku ndubi y'omurhima bikuze izîno lyâge.
- ² Murhirna gwâni, kuza Nyamuzinda, nta nshobôlo yâge oyibagirage.
- ³ Ye babalira ebyâha byâwe byoshi, Ye fumya obuzamba bwâwe bwoshi.
- ⁴ Ye yôkola obuzîne bwâwe omu nyenga, Ye kuyunjuza inema n'obwonjo.
- ⁵ Obuzîne bwâwe ye buyunjuza minja, obusole bwâwe ye bujira buyahya nka bwa nyunda.
- ⁶ Nyamuzinda ojira oburhondekezi, acirânulira abarhindubizibwe.
- ⁷ Ye wâbwîraga Musa amahwe gâge, n'abana b'Israheli âbayêreka ebirhangâzo byâge .
- ⁸ Nyamuzinda ye ntahimwa lukogo na bwonjo, arhakunira duba, anali buzigire.
- ⁹ Arhakaliha kuhika okurhalusa, arhanarhulyuza kungana obubî bwirhu,

- ¹⁰ Arharhujirira kungana ebyâha birhu, arhanarhulyuza kungana obubî bwirhu.
- ¹¹ Nka kulya amalunga gali enyanya ly'igulu kwo n'obuzigire bwâge bugwerhe obuhashe oku bamurhînya.
- ¹² Nka kulya ebushoshôkero eri kuli n'ebuzikiro, kwo Nniimahanga ahirika kuli ebyâha birhu.
- ¹³ Nka kulya ishe w'abana abà mwonjo oku bana bâge, kwo na Nyamuzinda ali mwonjo oku bamurhînya.
- ¹⁴ Ayishi bwinja eci rhwâbumbagwamwo, arhahabiri oku rhuli luvù.
- ¹⁵ Omuntu ensiku zâge ziri nka hyasi, kwo amera nka bwaso bw'omu ishwa.
- ¹⁶ Empûsi ekamugerakwo erhi arhacihali, orhankacimanywa aha àbâga burhanzi.
- ¹⁷ Obuzigire bwa Nyamuzinda oku bamuyôboha bôhe buli bw'ensiku n'amango, n'oburhondekezi bwâge oku bana b'abana babo.
- ¹⁸ Oku babikirira amalaganyo gâge, abakengêra amarhegeko gâge n'okujira ebi alonza.
- ¹⁹ Nnâmahanga àjêberize entebe yâge omu mpingu, omu bwâmi bwâge burhegeka byoshi.
- ²⁰ Mukuze Nyakasane mwe bamalahika bâge mweshi, mwe ntwali zâge, mwe mujir'akanwa kage, mwe muyumva izù lyâge mumukuze.
- ²¹ Mukuze Nyakasane, mwe ngabo zâge mweshi, mwe bambali bâge, mwe mujira ngasi oku alonza, mumukuze.
- ²² Mukuze Nyakasane, mwe biremwa byâge mweshi, omu bwâmi bwâge mweshi mumukuze. Murhima gwâni kuza Nyakasane!

104

OLULANGA LWA 103 (104): Mushâna abumba Owâlemaga igulu

- ¹ Murhima gwâni kuza Nyakasane! Yagirwa Nyamuzinda, mushâna oli mukulu kulusha!
- ² Ocîbwisire obukulu n'obwinja, ocîhundikire obulangashane nka cirono.
- ³ Amalunga we wâgakanûlaga nka lukângà, wayûbakira empamikwa zawe oku nyanya z'amîshi. Ebitû wabijira ngâle yâwe, byûbi bya bitû oyishakwo.
- ⁴ Empûsi wâzîjira ntumwa zawe n'engulumira bashuba baganda bâwe.
- ⁵ Wayanka igulu walidêkereza oku bikondo byalyo: lirhankafâ lyâhuliganyire.
- ⁶ Waliyambika enyanja kulya bayambika omuntu omushangi, amîshi gamanana oku nyanya z'entôndo.
- ⁷ Wabà nka wakankama gakula idârhi, wakungula gageramw'omusisi.
- ⁸ Galya entôndo n'amino, gabungulukira omu rhubanda, gajidêka aha wagatwirire gâhekera.
- ⁹ Olubibi wâgatwiîre, garhakalutwa mpu gashubizisa igulu.
- ¹⁰ Enshôko wâzirhegesire okurhengamwo enyîshi, ezi nyîshi ziyisha aha karhî k'entôndo.
- ¹¹ Ezi nyîshi zinywêsa ngasi c'erubala, ezîra ensimba zihêkakwo enyôrha.
- ¹² Ezi nyîshi ebinyunyi biyâlikirakwo, ebi binyunyi biryogôlera omu mashaka.
- ¹³ We dômera entôndo n'amîshi g'omu mpamikwa zawe, we shalûla idaho n'eby'omu maboko gâwe.
- ¹⁴ We meza ebyasi ebihesi bikera n'olurhendebuka lushalûla omuntu.
- ¹⁵ We rhuma idaho lyarhengamwo omugati lirhengemwo n'irivayi lyahiramwo omuntu orukara, lirhengemwo orhuvurha omuntu acesamw'obusù, lirhengemwo n'ehigati omuntu agalulamwo amarhi.
- ¹⁶ Emirhi ya Nyakasane, enduluma z'e Libano âgwikaga yêne, kulya zirya ziyigurhe.
- ¹⁷ Mwo ebinyunyi biyûbakira enyôgo; emihangâli omu nduluma eyâlîkîra.
- ¹⁸ Entôndo ndi zo zihà enyange olwâbuko, n'amabuye go gahà ebishegeshe olwakiro.
- ¹⁹ Wâjizire omwêzi mpu gukazigera amango n'izûba limanyire amango n'emunda lizikira.
- ²⁰ Okabulula omwizimya lyo obudufu burumbâna, go mango eby'erubala byoshi bija

byahulahula.

- ²¹ Go mango omwana w'entale alakira omuhanya, go mango omwana w'entale ahûna Nyamuzinda eci alya.
- ²² Erhi lukula arhanda lyo bifuluka, go mango bihêka iro oku ncingo zabyo.
- ²³ Go mango omuntu arhabâlira omukolo, agulegererekwo birinde bijinga.
- ²⁴ Mushâna Nyamwagirwa emikolo yâwe guli mwandu! Burhimanya wâyijiragamwo yoshi: igulu lyoshi liyunjwire biremwa byâwe.
- ²⁵ Olole oku enyanja eluga n'oku egaliha: ebiyôga muli yo birhankaganjwa, ebinyinyi n'ebinênêne mwo bishundwa.
- ²⁶ Amârho mwo gagera, n'envubu, biremwa byâwe nabyo, mwo bisharhira.
- ²⁷ Byoshi byoshi wene bilokakwo, mpu obiyikuze amango gabyo gahika.
- ²⁸ Nk'obihire binayunamirize birhologole, okabumbula enfune zawe lyo bilugirwa.
- ²⁹ Okafulika obusù bwâwe binakomakomye, okabinyaga omûka binafe bicishubirire omw'idaho.
- ³⁰ Okarhuma omûka gwâwe ebindi binalemwe; n'obusù bw'igulu onabuhindule buhyahya.
- ³¹ Irengi Iya Nyakasane liyimbwe ensiku n'amango: neci Nyakasane acîtakir'emikolo yâge.
- ³² Kâli akalola okw'igulu linageremw'omusisi wâni! akahuma oku ntôndo enatumbûke cigi!
- ³³ Oku nciyisa omiûka erhi kuyimba nanyimbira Nyakasane, oku ncihabâ erhi kuziha nanzihira Nyamuzinda wirhu olulanga.
- ³⁴ Ebinwa byâni bimununire mâshi: nânacizigiriza muli Nyakasane.
- ³⁵ Abanya-byâha barheng'en'igulu, banyankola-maligo nabo barhacihabâga. Murhima gwâni kuza Nnâmahanga! ^{20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35}

105

OLULANGA LWA 104 (105): Amaganîro g'okurhangaza g'Israheli

Aleluya!

- ¹ Mukuze Nyakasane, muyakûze izîno lyâge, mumanyise emikolo yâge omu karhi k'amashanja.
- ² Mumuyimbire, mumuzihire ennanga, muyigâne ebinja âjizire by'okurhangâza.
- ³ Mucîtakire izîno lyâge limâna, omurhima gwa ngasi balonza Nyakasane gurhimûkwe.
- ⁴ Musinze Nyakasane, musingirize obuhashe bwâge, mukaz'iyôrha mulongereza obusù bwâge.
- ⁵ Mukengêre emikolo y'okurhangâza âkozire, mukengêre ebisômerine byâge n'ebinwa byâge .
- ⁶ Mw'oyo bene mwambali wâge Abrahamu mw'oyo bene enshâgi yâge Yakobo.
- ⁷ Yene ye Nyakasane Nnâmahanga, akanwa kage igulu lyoshi karhegeka.
- ⁸ Arhayibagira endagâno yâge ensiku n'amango, arhayibagira akanwa âfundikiraga maburhwa cihumbi.
- ⁹ Kalya kanwa âfundikaga bo na Abrahamu, n'erya ndahiro âlahiriraga Izaki.
- ¹⁰ Kalya âgwikaga kashuba irhegeko kuli Yakobo; kanaba ndagâno y'ensiku n'amango kuli Israheli.
- ¹¹ Bulyala aderha, erhi: «Nâkugabira ishwa Iya Kanani, bishube byo binyu birugu by'omwimo.
- ¹² Amango bâciri banyi, amango barhâli baciluga banaba bigolo eyo mwa bene;
- ¹³ amango bâkazagija babunga, batwika mwâmi bashige wundi.
- ¹⁴ Ago mango ntâyê azigire abarhindibuza, ciru banarhuma hajira abâmi ahana. ¹⁵ Mpu: «Murhahîraga mukahuma oku nshâgi zani», mpu: «Murhahîraga mukashonza abageremwa bani.»
- ¹⁶ Lero anacirikira ecizombo omw'igulu, abanyaga ciru n'omugati bâkazagicîkubagira.

- ¹⁷ Erhi ànarhanzirigirhuma omuntu wàbashokolera obwo; n'omuntu erhi ye Yozefu bàguzagya buja.
- ¹⁸ Amagulu gâge crhi gali mazirike migozi, n'igosi lyâge erhi bamàlizonza budagulè.
- ¹⁹ Ayôrha ntyo kuhika akanwa àderhaga kàbâ, n'akanwa ka Nnâmahanga kàmubêra.
- ²⁰ Mwâmi arhumiza obwo mpu bamulike, omurhambo w'amashanja amulikûza.
- ²¹ Amujira mukulu w'enyumpa yâge, ànamubîsa ngasi hyâge hyoshi.
- ²² Mpu lyo akaziwigîriza abagula bâge nk'oku anabwîne yêne, anakazibwiriza abashamuka bâge oburhimanya.
- ²³ Ago mango Israheli ahika omu Mîsiri, Yakobo abalamira omu ishwa lya Kamu.
- ²⁴ Olubaga lwâge lwanaciluga bwenêne, lwaluga lwarhaluka abashombanyi bâge.
- ²⁵ Atulongola omurhima gw'abo bashombanyi mpu bamînyize olubaga lwâge banalenganye abambali.
- ²⁶ Oku bundi arhuma omwambali Musa, arhuma n'omwîshogwa wâge Aroni.
- ²⁷ Bakolera ebisômcrine byâge omu karhî kabo. bakola ebirhangâzo omw'ishwa lya Kamu.
- ²⁸ Arhuma omwizimya, endundulya yacibêra, bàyumva ebinwa byâge .
- ²⁹ Amishi gâbo agahindula muko, n'enfi zâbo azinigûza.
- ³⁰ Ecihugo câbo cayunjula bikere, byahika ciru n'omu rhwonga rhw'oku bwâmi. ³¹ Aderha akanwa kwayisha irumbu ly'ebibugu, ecihugo coshi cayunjula mihusha.
- ³² Abashobôza olubula mpu nkuba, ecihugo câbo coshi acirhulirakwo omuliro gw'engulumira.
- ³³ Emizâbîbu yâbo n'emirhi yâbo y'amalehe ayihira oku'idaho, ashangula na ngasi murhi gwâli gumezire omu cihugo câbo.
- ³⁴ Alike akanwa, enzige zagwa, amahanzi gôhe garhânkaganjirwe.
- ³⁵ Zakera ngasi hyasi hyânali omu cihugo, zayôna ngasi mburho yânali omu mashwa gâbo.
- ³⁶ Enfula z'omu cihugo câbo azilambika okw'idaho, ngasi lubere lwa magala gâbo lwoshi.
- ³⁷ Abahulusa bacîyikîre amagerha n'amasholo, harhânali omuzamba ciru n'omuguma omu mashanja gâbo.
- ³⁸ Ab'e Mîsiri erhi bàbona bàgenda basîma, bulyala ebihamba byâli byamâbagwârha.
- ³⁹ Alambûla ecitu cabacinga, atwâna omuliro gwabamolekera budufu.
- ⁴⁰ Basengera, abarhumira enkwâle, anabashalûla n'omugati gw'empingu.
- ⁴¹ Abasa ibuye amîshi gâpamukamwo, gâhulula omu irûngu nka lwîshi erubanda.
- ⁴² Ajira ntyo bulyala àli akengire akanwa kage kimâma, kalya kanwa àbwîraga omwambali Abrahamu.
- ⁴³ Anahulusa olubaga lwâge omu nshagadu, n'abîshogwa bâge abalika n'omwishingo.
- ⁴⁴ Abashobôza ecihugo c'amashanja, banayîma omu by'abanyamahanga.
- ⁴⁵ Ajira ntyo mpu lyo baseza akanwa kage, banalange amarhegeko gâge!

106

OLULANGA LWA 105 (106): Obuciyunjuze bw'olubaga

- ¹ Aleluya
Kuzagyi Nyakasane, bulya ali mwinja, na bulyala olukogo lwâge luba lw'ensiku n'amango
- ² Emikolo y'obuhashe bwa Nyakasane ndi wankayiderha wâni? emyanzi y'obukuze bwâge ndi wankayiganira wâni?
- ³ Bali bany'iragi abashimba amarhgeko, abajira okushingânîne ngasi mango.
- ⁴ Muhânyi onkengêre nani omu burhonyi orhonyamw'olubaga lwâwe, okanye ontandûle onantabâle.
- ⁵ Lyo nyumva nani omwishingo gw'enshâgi zawe, nshagaluke n'enshagadu y'olubaga lwâwe, nnancîtakîre haguma n'omwimo gwâwe.
- ⁶ Kwo rhwâbîhire aka balarha, rhwâjizire ecâha, rhwashuba nkola-maligo.

- ⁷ Balarha nabo amango bàli e Mísiri, barhashibiriraga balola emikolo yâwe y'okurhangâza. Barhakengêrâga obunji bw'olukogo lwâwe, ci erhi bahika aha Nyanja Ndukula, bagomera Ow'Enyanya bwenêne.
- ⁸ Kwonene yehe abaciza oku bukulu bw'izîno lyâge, mpu babone obuhashe bwâge.
- ⁹ Akànkamira Enyanja y'akaduku yakala, abageza omu mîshi nka kulya bayisha omu irûngu.
- ¹⁰ Abakûla omu nfune z'omushombanyi, abalikûza oku mubisha.
- ¹¹ N'amîshi gamanukira oku bânzî, barharhengagamwo ciru omuguma walobôka.
- ¹² Baja bayemera ebinwa byâge obwo, banaciyîmba irenge lyâge.
- ¹³ Ci barharhamagiyyibagira ebi âkozire, barhanalindaga mpu babone ebi ashubijira.
- ¹⁴ N'erhi bahika omw'irûngu amîru gabagwârha banakuyumva, mpu: «Rhurhangigera Nyamuzinda muno mpinga».
- ¹⁵ Naye ayumva omusengero gwâbo, abarhumira ebyabalwâza engagira.
- ¹⁶ Kandi omu bihando baja aho bâbâ mitula ya Musa bo na Aroni mutagatifu wa Nnâmahanga.
- ¹⁷ Lero igulu lyâyashama lyamirangusa Datani, lyamira n'engabo y'Abiramu.
- ¹⁸ Omuliro gwanacipamuka muli eyo ngabo, gwasingônola abagoma boshi.
- ¹⁹ Erhi bahika e Horebu batula akamina, banaharâmya oyo nyamuzinda bàtulaga n'amasholo.
- ²⁰ Irengi Iya Nyamuzinda baligerera oku mpanzi, eyi mpanzi enashêga ebyasi.
- ²¹ Bayibagira Nnâmahanga wâbacizagya, Nnâmahanga owâbajiriraga ebisômerine e Mísiri!
- ²² Owâkolaga ebingana halya omu cihugo ca Kamu, anajirira eby'okurhangaza aha Nyanja Ndukula,
- ²³ Ali akola mpu abahungumule, ci omurhonyi wâge Musa amusengera, mpu ashukire arhabahungumulaga.
- ²⁴ Kandi aho bagayaguza ecihugo nkana barhayemeraga ebinwa byâge ,
- ²⁵ Baciduduma omu birâlo byâbo, barhenguha Nyakasane.
- ²⁶ Lero alengeza okuboko acígasha, mpu arhabalambisiri omu mpinga,
- ²⁷ mpu akaba arhabashandâzizi omu banya-mahanga, akanaba arhabahabulîrî omu bihugo bya bene!
- ²⁸ Kandi bayanka bacishwêkera kuli Bali-Peori, balyà n'oku nterekêro za banyamuzinda b'emifû.
- ²⁹ Bamushonza obwo n'amabî gâbo, lero obuhanya bwabajakwo.
- ³⁰ Finehesi anaciyimuka obwo, akazitwa emmanja, bulya buhanya bwahwa.
- ³¹ Bamurhonyeza okwo obwo, omu maburhwa goshi n'ensiku n'amango.
- ³² Kandi bamushomboza aha mishi g'e Meriba, ciru Musa alinda atumula erhi bo barhuma.
- ³³ Erhi bamujira burhe bwenêne bwenêne, aderha ebinwa bigalugalu.
- ³⁴ Barhacihungumulaga amashanja Nyakasane àli ababwizire mpu bahungumule.
- ³⁵ Bashandâla omu banya-mashanja, banayiga okukola ebihenyehenye byâbo.
- ³⁶ Bakazigashâniza banyamuzinda b'ago mashanja, kwashuba kugwarhwa omu murhego kwabo.
- ³⁷ Bakazirherekêra abana babo abashetani, abana-rhabana n'abana-nyere.
- ³⁸ Babulaga omuko gw'abêru-kwêru, omuko gwa bagala babo n'ogwa bâli babo. Bàkagihanwa nterekêro emwa banyamuzinda b'e Kanani, igulu lyahemuka n'omuko gwâbo.
- ³⁹ Nabo bône bahemuka n'ebi bakazâg'ikola, bacishûbula n'ebijiro byâbo.
- ⁴⁰ Lero Nyakasane anacigwarhwa n'omutula gw'olubaga lwâge, omwimo gwâge gwamurhenga oku murhima.
- ⁴¹ Abalikira omu nfune z'amashanja, barhegekwa n'abashombanyi babo.
- ⁴² Balibuzibwa n'abo bashombanyi, banarhindibuzibwa nabo.
- ⁴³ Abalikûzize kanji-kanji, ci bôhe bakazimujira burhe n'omurhima gwâbo mubi.

- ⁴⁴ Ci kwône, erhi àyumva omulenge gwâbo, alolêreza amalibuko gâbo.
- ⁴⁵ Akengêra omulagi àbalaganyagya, ayumva omutula bulyala olukogo lwâge luba lunji.
- ⁴⁶ Abashobôza omurhima gw'olukogo, omu karhî k'abâli babagwasire mpira,
- ⁴⁷ Orhulikuzagye Yagirwa Nyamuzinda wirhu, onarhushûbûze rhurhenge ihanga lya bene.
Rhujikuza izîno lyâwe limâna, rhunacîtakire irenge lyâwe.
- ⁴⁸ Ayagirwe omu myâka n'emyâka Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, n'olubaga lwoshi lushuze, mpu: «Amen!»

107

OLULANGA LWA 106 (107): Nyamuzinda ye yôkola omuntu omu ngasi marhabi

Aleluya!

- ¹ Mukuze Nyakasane bulya ali mwinja, bulyala olukogo lwâge luli lw'ensiku n'amango.
- ² Bakuderhe aba Nyakasane àcungwire boshi, balya boshi àkûzire omu nfune z'omubisha.
- ³ Balyala àhamagaliraga ndêko nguma kurhenga omu mahugo, kurhenga emahanga g'ebushoshôkero bw'izûba kuhika emunda liziki ra, kurhenga emahanga g'e mwênè kuhik' emukôndwe.
- ⁴ Bàli omw'irîngu, omu mpinga, lero bahabuka, balonza enjira y'ekà bayibula.
- ⁵ Bashalika banagwarhwa n'enyôrha, bayumva kukola kufa.
- ⁶ Bayakûza Nyakasane muli obwo bulagirire bwâbo, abalikûza muli ago malibuko.
- ⁷ Abalangûla enjira nnungêdu, erya yabahisa ahali enyumpa.
- ⁸ Bavuga Nyakasane omunkwa oku lukogo lwâge, bamuvuga omunkwa oku binja àjirire ababurhwa n'abantu.
- ⁹ Bamuvuga omunkwa bulya àshalwire omushalye, anagaza owàli bufà n'enyôrha.
- ¹⁰ Bàli batamire omu mpehema, omu ndundulya y'omwizimya, bànali bashwêke n'emigozi y'obuhanya n'ey'obudagulè,
- ¹¹ kulya kuba bàli barhanzirirhenguha akanwa ka Nyamuzinda, bànali barhanzirigayaguza irhegeko ly'Ow'Enyanya bwenêne.
- ¹² Lero emirhima yâbo ayibarhuza omutula, gwabadandabaganya banabula cirhabire.
- ¹³ Bayakûza Nyakasane muli obwo bulagirire bwâbo, abalikûza kuli ago malibuko.
- ¹⁴ Abakûla omu mpehema, omu ndundulya y'omwizimya, emigozi yàlibashwesire ayitwa.
- ¹⁵ Bavugâge Nyakasane omunkwa oku lukogo lwâge, bamuvuge omunkwa oku binja ajirire ababurhwa n'abantu.
- ¹⁶ Kulya kuba àvungunywire enyumvi z'amarhale, ahangula orhuhamikizo rhw'ecûma.
- ¹⁷ Balwâla erhi byâha byâbo birhuma, balibuka barhindibuka erhi bubî bwâbo burhuma.
- ¹⁸ Baderha mpu balye akalyo bayumve karhabali oku murhima; babona ekola ekuzimu bayêrekîre.
- ¹⁹ Bayakûza Nyakasane muli obwo bulagirire bwâbo, abalikûza kuli ago malibuko.
- ²⁰ Arhuma oluderho lwâge mpu lubafumye, lunabalikûze oku lufû.
- ²¹ Bavugâge Nyakasane omunkwa oku lukogo lwâge, bamuvuge omunkwa oku binja ajirire ababurhwa n'abantu.
- ²² Banarherekêre enterekêro z'okumukuza, n'ebijiro byâge babiyimbe n'enshagadu.
- ²³ Abâli omu bwârho mpu bayikire enyanja, mpu bayikire enyanja baje burhunzi,
- ²⁴ Babona ebi Nyakasane abamwo, Babonera ebisômerine byâge omu karhî k'enyanya.
- ²⁵ Aba nk'aderha n'akanwa: empûsi y'omulaba yazûka, amîshi gakazilwira omu nyanya.
- ²⁶ Garhalihamira emalunga, garhaliyandagalira ekuzimu, omurhima gwâbo gwashalama.
- ²⁷ Batabataba banadandabagana nka balalwe, obulenga bàkazagicîkubagira bwahirigirha.
- ²⁸ Lero bayakûza Nyakasane muli obwo bulagirire bwâbo abalikûza kuli ago malibuko.
- ²⁹ Erya mpûsi ndârhi ayigombya hyashuba hiboho hyashungurha, obukali bw'erya nyanja bwalemba.

- ³⁰ Basima erhi babona akahwenyenye kabâ, abahêka abahisa ah'iziko balonzagya okuhika.
- ³¹ Bavugâge Nyakasane omunkwa oku lukogo lwâge, bamuvuge omunkwa oku binja âjirire ababurhwa n'abantu.
- ³² Bamukuze omu ndêko y'abantu, banamuyimbire irenge lyâge aha karhî k'abagula.
- ³³ Ezâli nyîshi azihindula mpinga, n'ezâli nshôko azihindula idaho lya canda.
- ³⁴ Ecihugo câkazagiyêra acihindula mushenyi gwa munyu. erhi bubî bwa bantu bamwo burhuma.
- ³⁵ Eryâli irûngu alihindula cidêka ca mîshi, n'idaho lyâli lya canda alihindula nshôko zâburha enyîshi.
- ³⁶ Ayubasamwo abantu bâli bufâ n'obuligo, n'akalengwe, bayubakamwo olugo lwânakaderhwa.
- ³⁷ Bahinga amashwa, bagwika emizâbîbu, barhenzamwo birhali binyi.
- ³⁸ Abagisha baluga bwenêne, abahâ na bintu birhali binyi.
- ³⁹ Ci kwône baja banyih, gashuba mahungâ erhi kuhanyagala n'okulagirira kwabo kurhuma.
- ⁴⁰ Agaya abaluzi bwenêne, âbahabuliraga omw'irûngu, omu nyâma wândya,
- ⁴¹ akula omukenyi mwo bulya buhanya, analuza emilala yashuba minji nka maso.
- ⁴² Omushinganyanya abwîne anasîmire, ci ababi boshi aha irhama bôhe banacigwerhe.
- ⁴³ Oli murhimanya, ashimbe ebi byoshi, arhimanye anakengêre bwinja emikolo ya Nnâmahanga.

108

OLULANGA LWA 107 (108): Lwimbo lwa sêzi na musengero gw'olubaga

¹ Lwimbo. Lulanga. Lwa Daudi.

- ² Omurhima gwâni guli muzibu Nyamwagirwa, omurhima gwâni gurhahombagana; nkola nakuzihira nnankuyigânire.
- ³ Tulûka murhima gwâni; tulûka lulanga lwâni, tulûka nzenze yani, nkola natula obucè buzûke.
- ⁴ Nâkukuza omu karhî k'amashanja, Nyamwagirwa, nâkuzihira olulanga omu karhî k'ab'ekuli;
- ⁵ bulyala olukogo lwâwe luli lunji: luhisire emalunga, oburhabesha bwâwe nabwo, buhisire oku nkuba.
- ⁶ Nyamuzinda mâshi orhangiba nka waciyerekkanira oku nyanya z'amalunga, irenge lyâwe libonekane omw'igulu lyoshi.
- ⁷ Orhurhabâle n'okuboko kwâwe onarhuyumve, lyo abarhonyi bâwe balobôka.
- ⁸ Nyamuzinda erhi ali omu ngombe yâge, ayisha erhi nkola nayimuka njigaba Siyoni, n'olubanda lwa Sukoti ndugabire bandi.
- ⁹ Erhi ishwa lya Galadi liba lyani n'erya Manase kwo na kwo, Efrayimu yehe yo mpenzi y'irhwe lyani na Yuda ye kayundwè wâni.
- ¹⁰ Mowabu lwo lwôgero ncikalabiramwo, Edomu yehe namugera oku lwêru lw'enda, na Filistiya namuhima kano kanya.
- ¹¹ Lero ndi wakampisa omu lugo luzibu? Ndi wakampisa cingana e Edomu wâni?
- ¹² Nnâmahanga kali we wânarhucinagizagya wâni! Kali orhacidwirhi wayisha okarhabâla mwe n'abalwi birhu!
- ¹³ Mâshi mâshi orhurhabâle kw'oyu mubisha, bulyala okurhabâlwa n'abantu kuli busha.
- ¹⁴ Rhwakola emyônè oku burhabâlc bwa Nnâmahanga, yêne ya wâjonjaga abashombanyi birhu.

OLULANGA LWA 108 (109): Endûlù y'omurhumisi wa Nnâmahanga

¹ Gwarhî omukulu w'abîmbiza. Lulanga. Lwa Daudî.

Nnâmahanga, we ncîtakira, orhahulike, orhahulike,

² bulyala bankâyîrekwo ebinwa by'obulyâlya.

³ bambwizire akanwa k'obunywesi, banzihula ebinwa by'obushombanyi, bananshimbulula buzira igwarhiro.

⁴ Oku niehe ndi wa buzigire, bôhe babâ kushobeka banshobeka, omu kubona ntyo nagwira nasalira.

⁵ Oku minja mbajirira bôhe bangalulira amabî, n'oku buzigire bwâni kuli bo, bôhe bangalulira enshombo.

⁶ Orhangimunîkakwo omusirhe, n'omubisha arhangimuyimanga aha burhambi.

⁷ Irhondo àkaja lubanja, lurhahambûlaga, n'okusamba kwâge kushube kuyâga.

⁸ Ensiku zâge bazitwemwo, owundi ayîme omu byâge .

⁹ Abagala bashube nfûzi, na mukâge ashube mukana.

¹⁰ Abagala ntâye obayûbakiraga, bahabuke baje bahulahula, bahulusibwe ciru n'omu bigûkâ by'enyumpa zâbo.

¹¹ Oyu àlire omwenda amucêse buroha, n'owagera amunyâge ehi àli acîbikire.

¹² Arhabonaga cafira bwonjo, n'enfûzi zâge zirhafâga zâbuganyire omuzire w'olukogo.

¹³ Iburha lyâge lihwêre okw'itumu, n'izîno lyâge lihirigirhe oku mwimo murhanzi.

¹⁴ Nyakasane âkengêre obubî bwa bashakulu wâge, n'ecâha ca nnina cirhazâzibagwa.

¹⁵ Biyorhe bikengêrwa na Nyakasane, anamuzazc hano igulu, irhondo ntâye ocimukengêraga.

¹⁶ Yehe arhadesiri mpu abe lukogo, ci agwira ayabula omukenyi muhanya, olyala oli bufâ n'omutula mpu amuholèrezc.

¹⁷ Obwòla asimire okuhêhererwa, ahehérewerwe, n'obwòla arhalonza mugisho, gumurhengekwo.

¹⁸ Obuhanya bumuhwikc nka mushangi, bumuje omu nda nka mishi, bumujc omu njingo nka mavurha.

¹⁹ Bumuzonge nka gwo mushangi acibwika, nka gwo mukaba ayôrha ayambala.

²⁰ Abagendikanshobeka n'abanderhcra ebirhali byo, Nyakasane abahe olwo luhembo.

²¹ Wehe, Yagirwa Nniimahanga, ondwirekwo erhi izîno lyâwe lirhuma, onandikûze bulyala olukogo lwâwe buzigire.

²² Obwîne oku ndi mukenyi nnampanyagire, n'omurhima gwanfundire omu nda.

²³ Nahwire nka cihôho ca mafuluko, nazûzûrhire nka luzige empûsi ehunisire.

²⁴ Nkola ndwîrhe nakomanya amadwi erhî kucîshalisa kurhuma, n'omubiri gwâni gwahosire erhi kubula mavurha kurhuma.

²⁵ Nakwâmirwe nanashekerwa narhama, abadwîrhe bambona irhwe badwîrhe badunda.

²⁶ Ontabâle, Yagirwa Nnâmahanga, ondîkûze wene oku lukogo lwâwe,

²⁷ babone oku lukogo lwâwe lukozire ebyo, oku wene we oncizize, Yagirwa Nyakasane.

²⁸ Bampêhêrere ci wehe ongishe, àbanshimbire baturutumbe, mwambali wâwe yehe acishinge.

²⁹ Abakaz'indega enshonyî zibabumbe; okurumbaguza kwabo kubabwike nka cirondo.

³⁰ Niehe nayimbira Nyakasane n'akanwa kani, namukuza omu karhî k'engabo y'abantu:

³¹ Bulyala anayîmangire omukenyi, mpu lyo amulîkûza omu bazûzi.

OLULANGA LWA 109 (110): Obwâmi, Obukulu n'Obudâhwa bwa Masiha

¹ Lulanga. Lwa Daudi.

Nyakasane àjire aho abwîra Nnawirhu^b akanwa, erhi: «Bwarhala ekulyo kwânî, ntangiyandaza abashombanyî bwâwe aha magulu gâwe.

² Nyakasane ayanka itumu ly'obwamî bwâwe alirhogeza oku Siyoni^c, mpu: «Nj'oyîme omu karhi k'abashombanyî bwâwe.»

³ Mpu: «Kurhenga okuburhwa kwâwe oli n'obukulu omu bulangashane bw'obutagatifu: niene nakuburhaga embere z'omucêrecêra nka lumè.»

⁴ Nyakasane acîgashîre arhanatwe omu kanwa kage: «Oli mudâhwa w'ensiku n'amango kulya kwa Melkisedeki.»^d

⁵ Nyakasane aha kulyo kwâwe ali: olusiku atulumukirwa lyo amâmî-mâmi gaherêrherwa.

⁶ Go mango olw'amashanja lwâmanywa, emirhumba elundumane; amarhwe gahinagwe omw'igulu lyoshi.

⁷ Omu njira mîshi ga muhona ânywa, kurhume alengeza irhwe.

111

OLULANGA LWA 110 (111): Irengi ly'emikolo ya Nyamuzinda

¹ Aleluya!

Nkola nakuza Nyakasane n'omurhima gwâni gwoshi, omu ndêko y'abemezi n'ey'abashinganyanya.

² Emikolo ya Nyakasane erhankagerwa ekwânîne emanywe n'abayisîma boshi.

³ Omukolo gwâge bubâ. bwâmi bunabâ bulangashane; n'obushinganyanya bwâge buyôrha buhabâ ensiku n'amango.

⁴ Ajijire ebirhangâzo analonza bikazikengêrwa, Nyakasane abâ wa bwonjo anabâ wa lukogo.

⁵ Abamukenga àbahire ebiryo, ayôrha akengera endagâno yâge ensiku zoshi.

⁶ Amanyisize olubaga lwâge obuhashe bw'emikolo yâge, erhi àlushobôza eby'amashanja.

⁷ Emikolo y'amaboko gâge erhabâ ya bunywesi enabâ mimâna; amarhegeko gâge goshi gali magwike buzibu.

⁸ Gali magwike akantashugulwa, oku nsiku n'amango, garhajiragwa n'oluhinzo erhi n'obulyâlya.

⁹ Arhumira olubaga lwâge owalucungula, àjizire endagâno yâge ebe ya nsiku n'amango, izîno lyâge liri limâna liri na lya kukengwa.

¹⁰ Okurhînya Nyakasane gwo murhondêro gw'obushinganyanya, ngasi bamukenga boshi, bo barhondekezi b'okunali; irengi lyâge liyorhe lihabâ cnsiku n'amango.

112

OLULANGA LWA 111 (112): Iragi ly'omuntu mushinganyanya

¹ Aleluya!

Iragi lyâge omuntu orhînya Nyakasane, omuntu oyumva anunirwe n'amarhegeko gâge.

^b110.1 Nyakasane abwîra Nnawirhu: Nyamuzinda yenene odesire ntyôla: Lul 2,7-9. - Bwarhala ekulyo kwânî: ahantu h'olukengwa. Masiha âbâ n'ecikono c'obwâmi, âbâ Mudâhwa w'ensiku n'amango: Mt 22,44; Ebj 2, 34-35; Hb 1,13.

^c110.2 Kurhenga e Siyoni: Masiha âbâ còkola w'abantu boshi. Lul 2 na Lul 71.

^d110.4 Kurhenga e Siyoni: Masiha âbâ còkola w'abantu boshi. Lul 2 na Lul 71.

- ² Iburha lyâge lyâyishilushana hano igulu, n'obuko bw'abashinganyanya bwâbona omugisho.
- ³ Omu mwâge mwâyunjula buhirhi n'ebirugu, n'obushinganyanya bwâge buli bwa kuyôrha ensiku n'amango.
- ⁴ Omu mwizimya ali kamole k'ab'emirhima nkana, obwonjo, olukogo, oburhimanya, ye nnabyo.
- ⁵ Omuntu mwinja abâ wa lukogo, ebyâge arharhînya bwabihoza abandi, ebyâge byoshi burhondekezi bubirhegeka.
- ⁶ Omuntu mushinganyanya nta mango ahuligane, na nta mango ânayibagirwe.
- ⁷ Arhayôboha mwanzi mubi, omurhima gwâge guyôrha gudekerire, bulya Nnâmahanga acîkubagira.
- ⁸ Omurhima gwâge kusêra gusêra, arhishi entemu byo bici. abashombanyi bâge enshonyi zababumba erhi anasinza.
- ⁹ Arhahimwa kuhâna n'okushibirira abakenyi, obushinganyanya bwâge burhakâhwa kuderhwa, irenge lyâge kugandâza lyanagandâza.
- ¹⁰ Enkola-maligo ekamubona enazizimire emurhima, ekenyeze amino eje yagangabala, enyifinjo z'abalenzi kufanânda zinafanânda.

113

OLULANGA LWA 112 (113): Kuli Nyamuzinda w'irenge n'ow'olukogo

- ¹ Aleluya!
Mwe bambali ba Nyakasane, mukuze, mukuze izîno lya Nyakasane.
- ² Lij'irenge izîno lya Nyakasane, bunola n'ensiku n'amango.
- ³ Kurhenga ebushoshôkero bw'izûba na kuhika emunda lizikira, likuzibwe izîno lya Nyakasane.
- ⁴ Nyakasane Nnâmahanga w'abantu boshi, irenge lyâge liyunjwire empingu yoshi.
- ⁵ Ndi oli aka Nyakasane Nyamuzinda wirhu, ôbâ enyanya bwenêne,
- ⁶ ôyûnama kurheng'enyanya alola idako, abone ebiri empingu n'en'igulu?
- ⁷ ye rhenza omuzamba omu katulo Ye nayimanza omukenyi, amukûle oku cavu.
- ⁸ Amutamaze oku ntebe haguma n'abaluzi, haguma n'abaluzi b'omulala gwâge.
- ⁹ Ye tamaza owâli ngumba omu nyumpa; amuhe obusime bw'okubâ nnina w'abana.

114

OLULANGA LWA 113 A (114): Olwimbo lwa Basâka

- ¹ Aleluya!
Olusiku Israheli arhenga e Mîsiri,
olusiku enyumpa ya Yakobo erhenga omu lubaga lw'abahalanjisi,
- ² Yuda lwashuba luhêro lwâge, Israheli bwashuba bwâmi bwâge.
- ³ Enyanja yabona okwo yakûla omulindi, Yordani ashubira nyuma.
- ⁴ Entôndo zahama nka nganda-buzi. Orhurhondo rhwacanacana nka bana-buzi.
- ⁵ Wanyanja kurhi wamâbâ obu wayâka? Yordani kurhi oku washubira nyuma?
- ⁶ Kurhi mwe birhondo obu mwahama nka ngandabuzi? Kurhi ninyu mwe rhurhondo obu mwacanacana nka bana-buzi?
- ⁷ Igulu, neci dirhimana omu masû ga Nyakasane, omu masû ga Nyamuzinda wa Yakobo.
- ⁸ Owâhindulaga ibuye cidêka ca mîshi, n'olwala aluhindula nshôko.

115

OLULANGA LWA 113 B (115): Obukulu n'obwinja bwa Nyamuzinda w'okuli

- ¹ Irengere arhali rhwe Yagirwa, ci izîno lyâwe Waliha, bulya oli mwinja orhanarhebana.
- ² Cici càkazirhuma ab'emahugo barhukangula, mpu: «Ngahi Nyamuzinda wâbo aligi?»
- ³ Nyamuzinda wirhu omu mpingu abâ, ebi alonzize byoshi byo anajira.
- ⁴ Ebi bagashâniza abo biri bya cûma, biri bya masholo, bunali bushanja burhenga omu nfunze z'abantu .
- ⁵ Bigwerhe akanwa birhanaderha, bigwerhe amasû birhanabona.
- ⁶ Bijira amarhwiri birhanayumva, bijira amazûlu birhanabayirwa na cici.
- ⁷ Bijira amaboko birhanahuma kantu, bijira amagulu birhanarhenga aha biri; ciru nta izû lirhenga ekanwa kâbyo.
- ⁸ Ababitula babishushe, ngasi boshi babihirakw'omurhima babishushe.
- ⁹ Enyumpa y'Israheli yôhe Nyakasane ecîkubagira, Ye Mufungizi wâbo ye na mpênzi yâbo.
- ¹⁰ Enyumpa ya Aroni yôhe Nyakasane ecîkubagira, Ye Mufungizi wâbo ye na mpênzi yabo.
- ¹¹ Abarhînya Nyakasane yêne hahirakwo omurhima ye mufungizi wâbo ye na mpênzi yâbo.
- ¹² Nyakasane arharhuyibagira, kugisha arhugisha, kugisha agisha enyumpa y'Israheli, kugisha agisha enyumpa ya Aroni.
- ¹³ Agisha ngasi boshi barhînya Nyakasane, abarho n'abakulu.
- ¹⁴ Nyakasane âmmuluzza, mw'oyo n'abana binyu,
- ¹⁵ Mw'oyo mukola mugwerhe omugisho gwa Nyakasane, Ye wàjiraga empingu n'igulu.
- ¹⁶ Empingu ebâ ya Nyakasane, igulu lyôhe abantu bâlîshobwîre.
- ¹⁷ Arhali abalinda-mboho bo bakuza Nyakasane, arhali abàjîre ekuzimu bo bamukuza.
- ¹⁸ Ci rhwe rhuzîne rhwe rhwakuza Nyakasane, buna n'omu myâka n'emyâka.

116

OLULANGA LWA 114 (116 A): Okuvuga omunkwa

Aleluya!

- ¹ Ndwirhe nacîshinga: bulya Nyakasane ayumvirhîze izu ly'omusengero gwâni.
- ² Antege okurhwiri, olusiku mmusengîre.
- ³ Emibanga y'olufu enziririnzire n'entanya z'olufu zantubire, oburhe n'amaganya bingwerhe.
- ⁴ Nyakuzize izîno lya Nyakasane mâshi Yagirwa, ocize obuzîne bwâni.
- ⁵ Nyakasane abâ mwonjo na murhondekezi, Nyamuzinda wirhu arhahimwa lukogo.
- ⁶ Abanyi bo Nyakasane alwira, nâli mubi ananciza.
- ⁷ Oshubîluhûka murhima gwâni, bulya Nyakasane akuyumvirhize
- ⁸ Omuka gwaani alilikûzize oku lufû, amasû gani àgahôrhola emirenge, n'amagulu gani arhuma garhahirima.
- ⁹ Nâbera haguma na Nyakasane, omu cihugo c'abazine.

117

OLULANGA LWA 116 (117): Mwe mashanja mweshi, mukuze Nyakasane

Aleluya!

- ¹ Mukuze Nyakasane, mwe mashanja mweshi, muyimbe irenge lyâge, mwe bihugo mweshi.

² Bulya obuzigire bwâge kuli rhwe busêzire buzibu,
n'oburhabêsha bwa Nyakasane buli bw'ensiku n'amango.

118

OLULANGA LWA 117 (118): Obugashanîze bw'olusiku lukulu lw'Ebihando

Aleluya!

¹ Muvuge Nyakasane omunkwa bulya ali mwinja, bulya obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango.

² Ab'omu Israheli bakuderhe, mpu: «Obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango.»

³ Ab'omu mwa Aroni bakuderhe, mpu: «Obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango.»

⁴ Abarhînya Nyakasane bakuderhe, mpu: «Obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango.»

⁵ Erhi omutula gungwerhe nayakûza Nyakasane, arhega izu lyâni okurhwiri anandikûza.

⁶ Neci Nyakasane ali haguma nâni: nta bwôba bungwerhe; kurhi abantu banjira?

⁷ Nyakasane ali haguma nâni: ye burhabâle bwâni, abanshomba nâbona oku enshonyi zâbabumba.

⁸ Aha wankacîkubagira abantu wakayâkira hali Nyakasane.

⁹ Aha wankacîkubagira abagale, wakayâkira hali Nyakasane.

¹⁰ Amashanja goshi nâbona gangorha, oku izîno lya Nyakasane nagagezamwo engôrho.

¹¹ Ganyisha ekulyo n'ekulembe, oku izîno lya Nyakasane nagahinaga.

¹² Ganyishakwo nka njuci, gayâkiriza nka ngulumira omu mishûgi: oku izîno lya Nyakasane nagalabarhanya.

¹³ Gântunika, gântunika nalonzihirima, ci Nyakasane àngalukira.

¹⁴ Nyakasane ye busêre na buzibu bwâni, ye wambêrîre Mugaruka.

¹⁵ Izu ly'okucîshingira okulobôka, liyumvikane omu bihando by'abashinganyanya, mpu: «Okulyo kwa Nyakasane kwâkozire akirumè.»

¹⁶ Kulyo kwa Nyakasane kwânzûsize, mpu: «Okulyo kwa Nyakasane kirumè kwâkozire.»

¹⁷ Ntâcife, kulama nkola nalama, nkaziyimba emikolo ya Nyakasane.

¹⁸ Buhane Nyakasane âbâga nk'ampâ, ci kurhâli kundîkira walufû.

¹⁹ Mumpamûlire olumvi lw'obushinganyanya, mpikemwo mvuge Nyakasane omunkwa.

²⁰ Muhango gwa Nyakasane ogu, bashinganyanya bagugeramwo.

²¹ Nakuvuga omunkwa kulya kuba wanyumvirhize, wanambêrîre Mugaruka.

²² Ibuye abûbasi bagayaguzagya, lyâyishiriba kaboko ka nyumpa.

²³ Okwôla Nyakasane wâkujiraga, kurhangâzize amasû girhu.

²⁴ Lulya lusiku Nyakasane âjirag'olu, rhucishinge rhunasîme muli lwo.

²⁵ Yagirwa mâshi, orhucize, Yagirwa mâshi orhulwîrekwo.

²⁶ Ayagirwe Oyishire okw'izîno lya Nyakasane, rhukugishîre omu nyumpa ya Nyakasane.

²⁷ Mushâna Nyamwagirwa yêne Nyakasane, rhwâbwîne arhumolekera. Mucigwâse haguma, munafumbarhe amashami gagazire oku byâsi; muje mwahinda muhike ah'irhwêrhwê ly'oluhêro.

²⁸ Obâ Nyamuzinda wâni, nkuvuzire omunkwa, Nyamuzinda wâni nkukuzize.

²⁹ Muvuge Nyakasane omunkwa bulyala ali mwinja, bulyala obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango.

119

OLULANGA LWA 118 (119): Irhegeko lya Nyamuzinda kabâ kamole kabwiriza ecidâga obugula

¹ Bajira iragi ababâ omu njira nnungêdu, abashimbulira irhegeko lya Nyakasane.

- ² Bajira iragi abashimba akanwa kâge, bamulonze n'omurhima gwoshi.
- ³ Balya babula bwakola amabî, basêre omu njira zâge,
- ⁴ Wene wahâna amarhegeko gâwe, mpu abantu bagashimbe bwinja-bwinja.
- ⁵ Mâshi nani enjira zâni zikomere, omu kulanga akanwa kâwe mâshi.
- ⁶ Lyoki nakabula bugwarhwa n'enshonyi, amango ndikire amasû oku marhegeko gâwe goshi.
- ⁷ Nâkuvuga omunkwa n'omurhima mwimâna, hano mba namâyiga ebinwa byâwe by'obushinganyanya.
- ⁸ Nâbêra oku marhegeko gâwe, nâwe omanyâge wakandekêrera.
- ⁹ Kurhi omusole gusêra omu njira gulimwo? omu kubîkirira ebinwa byâwe.
- ¹⁰ W'ono ndwîrhe nalongereza n'omurhima gwoshi, orhazigaga nahabuka ntiba akanwa kâwe.
- ¹¹ Nsegîze akanwa kâwe oku murhima, nti ndeki hemuka.
- ¹² Nyakasane mâshi we kasinga, onyigîrize amarhegeko gâwe.
- ¹³ Ebinwa by'akanwa kâwe, ndwîrhe nahigeramwo n'akâni kanwa.
- ¹⁴ Omunjira y'amarhegeko gâwe kwo nyumva nshagalusire, kula omuntu ashagaluka omu bundi buhirhi.
- ¹⁵ Nârhimanya nkengêre amarhegeko gâwe, n'enjira zâwe nzije ebulâbi
- ¹⁶ Nnunîrwe n'amarhegeko gâwe, ntanacyibagiraga ebinwa byâwe.
- ¹⁷ Ndi mwambali wâwe: ompe akalamo, onampe nshibirire ebinwa byâwe.
- ¹⁸ Ozibûle amasû gani, mbonemwo obwinja bw'irhegeko lyâwe.
- ¹⁹ Ndi cigolo hano igulu, omanyè wakanfulika amarhegeko gâwe,
- ²⁰ Omurhima gwâni gwayumîrre n'iralâ, ly'okulonza mmanyè ngasi mango ebi orhegesire.
- ²¹ Abacibona wâbakalihire, abarhiba amarhegeko gâwe bahehêrîrwe.
- ²² Onkûle nshonyi barhacingayaga, babone nkola nshimbire amarhegeko gâwe.
- ²³ Ciru abakulu bakadahala bampurana, kurhankahanza mwambali wâwe bwarhimanya n'okukengêra akanwa kâwe.
- ²⁴ Bulyala ebinwa byâwe kununa bikazinnunira, amarhegeko gâwe bo bahanûzi njira.
- ²⁵ Bampizire okw'idaho: ompembûlage nka kulya wâderhaga.
- ²⁶ Enjira ngeramwo nâkubwizirezo wanaziyumva: ombwirage nâwe emihigo yâwe.
- ²⁷ Ommanyise oku amarhegeko gâwe gagenda, ntimanyè nkengêre ebinja byâwe.
- ²⁸ Omurhima gwâni gwaganûkirwe n'emirenge erhi mutula guruhuma, onyimusagye wene kulya wâderhaga.
- ²⁹ Orhazigaga nayerekera omu njira yampabula, onanshobôze irhegeko lyâwe.
- ³⁰ Enjira y'okunali yo nâcishozire, ebinwa byâwe byo ntonyize.
- ³¹ Amarhegeko gâwe go ncishwekîrekwo, Yagirwa, omanyâge wambonesa nshonyi.
- ³² Nkola nakombêra enjira y'amarhegeko gâwe, obûla washagalusize omurhima gwâni.
- ³³ Nyamwagirwa, nyêreka oku amarhegeko gâwe gagenzire, ngashimbe kula omuntu ashimba enjira.
- ³⁴ Onyigîrize nshimbe irhegeko lyâwe, ndilange n'omurhima gwoshi.
- ³⁵ Ongeze omu njira y'amarhegeko gâwe, bulya ntahimwa kununirwa nago.
- ³⁶ Omurhima gwâni ahâli h'okuhenekera ebirugu, guyêrekere emunda amarhegeko gâwe gali erhi yo.
- ³⁷ Amasû gani ogahabûle garhagihenekera ebya busha, enjira yâwe empise oku kalamo mâshi.
- ³⁸ Mwambali wâwe erya ndagâno yâwe emugwe oku murhima, erya ndagâno wâlagaga abakurhînya.
- ³⁹ Oncingekwo zirya nshonyi nyôboha, bulyala amarhegeko gâwe kushagalusa

gashagalusa.

⁴⁰ Kucifinja okwo ncifinjire irhegeko lyâwe obwo: orhalyalyanya: ompe nâni akalamo.

⁴¹ Nyamwagirwa mâshi olukogo lwâwe lumpikekwo nani, kulya wàlaganyagya abantu, oburhabâle bwâwe bundwirekwo nâni!

⁴² Nani mmanyenye akanwa nashuza balya bakazinshekera; bulyala binwa byâwe ncîkubagira.

⁴³ Orhazigaga nabula akanwa kashingânîne, bulyala amarhegeko gâwe g'omurhima gwâni gucîkubagira.

⁴⁴ Irhegeko lyâwe kulanga nakazililanga, ensiku n'amango.

⁴⁵ Nkazigera omu njira ngali, bulyala amarhegeko gâwe kulongereza ngalongereza.

⁴⁶ Amarhegeko gâwe nkazicîtakirago omu masù g'abâmi, ntanakubêre nshonyi.

⁴⁷ Nnunirwe n'amarhegeko gâwe, nie ngazigira nka bici.

⁴⁸ Ndengereze amaboko emunda ebinwa byâwe biri, mbigerereze nnambilôrhe.

⁴⁹ Okengêre kalya kanwa wâbwîraga mwambali wâwe, kalyâla wâmpâgamwo omulagi.

⁵⁰ Ko kantûliriza omu burhe, bulyala akanwa kâwe buzîne kahâna.

⁵¹ Abacibonyi nka banjacira barhagera, ci kurhakarhuma narhiba irhegeko lyâwe.

⁵² Nanga Yagirwa, ntâyibagire ebinwa wâderhaga mira, byo bintîliriza.

⁵³ Ci omungo gungwerhe erhi nkola-maligo zirhuma, ziryâ zikazirhiba irhegeko lyâwe.

⁵⁴ Amarhegeko gâwe lwambêrirage lwimbo, muli cino cirâlo cani c'olubungo.

⁵⁵ Ndwîrhe nalâla nakengêra izîno lyâwe, ntâbulè bulanga irhegeko lyâwe.

⁵⁶ Kwo bibire ntyo, bulya kulanga ndanga amarhegeko gâwe.

⁵⁷ Kwo ndesire Yagirwa, nti okulanga ebinwa byâwe gwo gwâni mwanya.

⁵⁸ Nsengire obusù bwâwe Yagirwa, n'omurhima gwâni gwoshi, ombabalire kulya wàlaganyagya abantu.

⁵⁹ Nalolerîze enjira zâni, nashubiza amagulu omu njira y'amarhegeko gâwe.

⁶⁰ Nakanyize nabiduha, nti nkazilanga amarhegeko gâwe.

⁶¹ Emigozi y'enkola-maligo yanzônzire, ci ntâyibagire irhegeko lyâwe.

⁶² Aha karhi k'obudufu nzûka nti nkuvuge omunkwa, oku bushinganyanya bw'amarhegeko gâwe.

⁶³ Ngasi bakurhînya boshi, na ngasi balanga amarhegeko gâwe bo nyinjibana.

⁶⁴ Nyamwagirwa, igulu liyunjwire burhonyi bwâwe, onyigîrize nani ebinwa byâwe.

⁶⁵ Mwambali wâwe bwinja wàmujîrre, Yagirwa kwo wàmujîrre kulya wânderhaga wene.

⁶⁶ Onyigîriz'emmanya ompe n'obukengere bulya go ncîkubagira amarhegeko gâwe.

⁶⁷ Embere mbabale erhi ndi muhabâ, lero akanwa kâwe namâkasêza nti nkalange.

⁶⁸ Oyinjiha orhajibwa omw'irhwe, onyigîrize nani amarhegeko gâwe.

⁶⁹ Abagayana bantezire eby'obunywesi nkolaga nacishwekera oku marhegeko gâwe ngashimbe.

⁷⁰ Omurhima gwâbo kwo gujagalire nka muhuli gwa ngano, niehe nnunirwe n'irhegeko lyâwe.

⁷¹ Akwizize nnambabale, nkolaga nayiga amarhegeko gâwe.

⁷² Kuli nie, irhegeko lyâwe lyo likulu bwenêne, oku bihumbi by' amasholo n'amarhale.

⁷³ Maboko gâwe gâmbumbaga ganambinja, onyigirizagye, mmanyenye amarhegeko gâwe.

⁷⁴ Abakurhînya, hano mbabona basîma, bulya kanwa kâwe nâli ncikubagire.

⁷⁵ Mmanyire Yagirwa, oku amarhegeko gâwe gayôrha, gashingânîne, nânali wa kubabazibwa.

⁷⁶ Olukogo lwâwe luhabè mâshi, luntulirize, kulya wàlaganyagya mwambali wâwe.

⁷⁷ Nshobôle obwonjo bwâwe, nkûlemwo akalamo, bulyala irhegcko lyâwe ncîtakira.

- ⁷⁸ Abagayana enshonyi zirhangibabûmba, bulyala bantindibulize obusha: nkolaga nagerêreza ngeregere omu marhegeko gâwe.
- ⁷⁹ Abakurhînya bayêrekere emunda ndi, n'abashibirira amarhegeko gâwe kwo na kwo.
- ⁸⁰ Omurhima gwâni gube mwimâna omu kushimba amarhegeko gâwe, lyo ndekibumbwa n'enshonyi.
- ⁸¹ Omurhima gwâni guyumirire gwalinga oburhabâle bwâwe, akanwa kâwe ko ncikubagire.
- ⁸² Amasù gani gayumire galinga oku waderha akanwa: mangaci okolaga wantuliriza obwo?
- ⁸³ Bulya, kwo nâbire nka ndaha mmanike omu mugî, amarhegeko gâwe ntagayibagîri.
- ⁸⁴ Ensiku za mwambali wâwe ziri inga? abanshimbulwîre, mangaci galya olwabo wâlutwa?
- ⁸⁵ Balya bagayana, bajîre aho; bampumbira emina, bôhe barhayisha omu njira y'amarhcgeko gâwe.
- ⁸⁶ Amarhegcko gâwe goshi garhalimwo elirhebana, abo basirhe busha banshimbîre: obantabâlekwo.
- ⁸⁷ Okwisi bantenze en'igulu, ci kwône niehe ntarhibè amarhegeko gâwe.
- ⁸⁸ Oku lukogo lwâwe ondange mugumaguma, nani ndange ebinwa byâwe.
- ⁸⁹ Akanwa kâwe, Yagirwa, ka nsiku n'amango, karhahuligana, kwo kali ak'amalunga.
- ⁹⁰ Oburhabesha bwâwe bwa kurhenga amaburhwa, wâlemire igulu, ho linaciba kuhika buna.
- ⁹¹ Oku orhegesire kwo binayôrha ngasi mango, bulyala byoshi we biyôrha bishiga.
- ⁹² Ncibâga ntanunirwa n'irhegeko lyâwe, singa mira nâfâga n'ogu mutula gungwerhe
- ⁹³ Ntakafâ nayibagire amarhegeko gâwe, bulya go wâmpâgamwo akalamo.
- ⁹⁴ Oncize, ndi mwambali wâwe, bulyala amarhegeko gâwe kulonza ngalonza.
- ⁹⁵ Enkola-maligo ziri mpu zimpeze, niehe marhegeko gâwe nashwira.
- ⁹⁶ Nâbwîne oku ngasi kantu kajira aha kahekire, irhegeko lyâwe lyôhe ye nyamugali.
- ⁹⁷ Ntahimwa kurhonya irhegeko lyâwe, Yagirwa, omulegerege gwoshi erhi nalikengêra.
- ⁹⁸ Lyo lyarhumire nalenga abashombanyi bani bugula, bulyala lirhantenga emurhima.
- ⁹⁹ Abanyigîriza boshi, mbalushire bwirhonzi, bulyala amarhegeko gâwe kukengêra ngakengêra.
- ¹⁰⁰ N'abashosi mbalushire bwenge, bulyala marhegeko gâwe nshimba.
- ¹⁰¹ Amagulu gani ntâzigè gagera omu njira mbi, nti lyo ndanga ebinwa byâwe.
- ¹⁰² Ntananûka oku marhegeko gâwe, bulya wene wânyigirizagya.
- ¹⁰³ Ebinwa byâwe, oku binnunira! Ekanwa kani, byo binunu oku bûci.
- ¹⁰⁴ Namàjâga nayumva amarhegeko gâwe, namàjâga nashomba enjira z'obulyâlya.
- ¹⁰⁵ Akanwa kâwe, ko kamole ngendamwo ko kamole k'enjira ngeramwo.
- ¹⁰⁶ Ncigashire nnampizire, okulanga amarhegeko gâwe gashingânîne.
- ¹⁰⁷ Yagirwa, omutula gungwerhe lero gwanyirha, akanwa kâwe kamanye ntafâga.
- ¹⁰⁸ Yagirwa, yanka zino ntûlo z'akanwa kani, onanyigîrize amarhegeko gâwe.
- ¹⁰⁹ Omurhima gwâni ntamango gudêkerera, ci nta mango nyibagire irhegeko lyâwe.
- ¹¹⁰ Enkola-maligo zintezire akasà, ci nta mango ntenge oku marhegeko gâwe.
- ¹¹¹ Ebinwa byâwe gwo mwimo gwâni omu nsiku n'amango, bulyala bibâ busime bw'omurhima gwâni.
- ¹¹² Nagombize omurhima gwâni nti ebi orhegesire omu marhegeko gâwe, gubikole bwinjinja ensiku n'amango.
- ¹¹³ Bala b'emirhima ibirhi ntababâkwo, n'irhegeko lyâwe, ntahimwa kulirhonya.
- ¹¹⁴ We Mufungizi wâni, we na mpenzi yani, kanwa kâwe ncikubagire.

- ¹¹⁵ Ntengiho, ezi nkola-maligo, ntengiho, nshimbe amarhegeko ga Nnawirhu Nnâmahanga.
- ¹¹⁶ Oleke nkuyegemere lyo ndama, wene wârhulaganyagyakwo.
- ¹¹⁷ Ondikûze lyo ncira, nshimbulire bwinja amarhegeko gâwe.
- ¹¹⁸ Abarhenguha akanwa waderhaga, orhababakwo, bulya kurhebwa barhebwa n'obwenge.
- ¹¹⁹ Enkola-maligo z'igulu, kwo ozilola nka bishweka, co nsîmira amarhegeko gâwe.
- ¹²⁰ Ndwîrhe nageramwo omusisi erhi kurhimanya kurhuma, ngwerhwe n'obwôba bw'akanwa waderhaga.
- ¹²¹ Ntahimwa kurhonya ebishingânîne n'ebiringanine, orhankwebaga omu nfune z'ababisha.
- ¹²² Olwire mwambali wâwe bwinja, balya bangayire, bakanampîma.
- ¹²³ Amasû ganyumîre embuga, galinga oburhabesha n'obushinganyanya bw'akanwa kâwe.
- ¹²⁴ Mwambali wâwe omulwirekwo n'obwinja bwâwe, onanyigîrize amarhegeko gâwe.
- ¹²⁵ Mba mushizi, emunda oli, onyigîrize mmanyè amarhegeko gâwe.
- ¹²⁶ Amango ga Nyakasane g'okukola gahisire, irhegeko lyâwe balivunyire.
- ¹²⁷ Co cirhuma nsîma amarhegeko gâwe kulusha amarhale n'amasholo.
- ¹²⁸ Co cinarhuma ncîshoga enjira y'amarhegeko gâwe, nnanshomba ngasi njira y'obulyâlya.
- ¹²⁹ Amarhegeko gâwe kusômerana gasômerana, co cirhuma ngashîmbûlira.
- ¹³⁰ Ebinwa byâwe kumoleka bimoleka, kuyigîriza biyigîriza abahwinja.
- ¹³¹ Namâyashama namânayisa munyi kurhonya amarhegeko gâwe okwo.
- ¹³² Ndolakwo obwonjo bukugwarhe, kw'oyôrha ojirira abasîma izîno lyâwe.
- ¹³³ Amagulu gani ogayererekeze omu njira y'ebinwa byâwe, harhanajiraga obubî bwampasha.
- ¹³⁴ Ondikûze oku bumînya bw'abantu, wâbona oku nâlanga amarhegeko gâwe.
- ¹³⁵ Yereka mwambali wâwe obusû bw'enshagadu, onanyigîrize amarhegeko gâwe.
- ¹³⁶ Lero nyîshi za mirenge nvugumwire, omu kubona abarhashîmba amarhegeko gâwe.
- ¹³⁷ Obâ mushinganyanya, Yagirwa, n'okutwa olubanja kwâwe kuyôrha kushingânîne.
- ¹³⁸ Amarhegeko gâwe wâgahânyire n'obushinganyanya, haguma n'obuzibu bunji.
- ¹³⁹ Obushiru bwanvunikiremwo, erhi kubona abashombanyi bayibagira amarhegeko gâwe kurhuma.
- ¹⁴⁰ Akanwa kâwe kabâ kakomokomo, co cirhuma mwambali wâwe akarhonya.
- ¹⁴¹ Ndi munyi nnandi mushombe, ci amarhegeko gâwe ntagayibagira.
- ¹⁴² Obushinganyanya bwâwe bubâ bw'ensiku n'amango, n'irhegeko lyâwe libâ lizibuzibu, lirhahuligana.
- ¹⁴³ Omutula n'amalibuko byanjirekwo, byashanga amarhegeko gâwe, gwo mwishingo gwâni.
- ¹⁴⁴ Obushinganyanya bw'amarhegeko gâwe bubâ bw'ensiku n'amango, onyigîrize mbone akalamo.
- ¹⁴⁵ Nyakûzize n'omurhima gwoshi: onyumvirhize Yagirwa.
- ¹⁴⁶ We mperhekwo emirenge: nciza mâshi, nani nkazilanga amarhegeko gâwe.
- ¹⁴⁷ Kulamukira ndamukire nti nsengere oburhabâle, binwa byâwe ncîkubagira.
- ¹⁴⁸ Kuyîza amasû gani gayîza, nti nkengêre akanwa kâwe
- ¹⁴⁹ Olukogo lwâwe, Yagirwa, lurhume wayumva izu lyani, n'irhegeko lyâwe lirhume wanshobôza akalamo.
- ¹⁵⁰ Abanshimbira obusha bamâshegera, ngasi hoshi bali barhaba n'amarhegeko gâwe.

- ¹⁵¹ Nyakasane wehe hofi oli, n'amarhegeko gâwe gacibêra «mutabesha».
- ¹⁵² Oku myandiko yâwe namànyiraga ago marhegeko. wene wagasinganga kurhenga emyâka n'emyâka.
- ¹⁵³ Olole omutula gungwerhe onandikûze, bulyala irhegeko lyâwe ntaliyibagira.
- ¹⁵⁴ Onsambire onancize, onanshobôze akalamo wâderhaga.
- ¹⁵⁵ Abanya-byâha barhaba hofi n'obucire, bulya barhashibirira amarhegeko gâwe.
- ¹⁵⁶ Nyamwagirwa, olukogo lwâwe luba lunji, onshobôzc akalamo amarhegeko gâwe gadesire.
- ¹⁵⁷ Abadwîrhe banshimbulula n'okundibuza balî banji, ci ntayahuka nti ntenge omu njira y'amarhegeko gâwe.
- ¹⁵⁸ Nabwîne enkola-maligo omutula gwangwârha, bulya zirhalanga ebinwa byâwe.
- ¹⁵⁹ Lola Nyakasane, oku niehe kurhonya ntonya amarhegeko gâwe, oku lukogo lwâwe onnange mugumagama.
- ¹⁶⁰ Okuli lyo ifûndo ly'ebinwa byâwe n'obucirânuzi bwâwe bw'obushinganyanya buyôrha buli bw'ensiku n'amango
- ¹⁶¹ Abaluzi banshimbîre obusha, ci omurhima gwâni kukenga gwanakenga ebinwa byâwe
- ¹⁶² Kwo ebinwa byâwe binsîmisa, nka muhivi ogwasize nsimba nyinji
- ¹⁶³ Obulyâlya, ntahimwa kubushomba, irhegeko lyâwe lyôhe kurhonya ndirhonya.
- ¹⁶⁴ Kali nda nkukuza omu lusiku, erhi bushinganyanya bwâwe omu kutwa emmanja burhuma.
- ¹⁶⁵ Abarhonya irhegeko lyâwe murhûla munji bayumva, barhanajira kantu bankasârhalakwo.
- ¹⁶⁶ Burhabâle bwâwe ncikubagîre, Yagirwa, n'amarhegeko gâwe kushimba ngashimba.
- ¹⁶⁷ Omurhima gwâni kulanga gulanga amarhegeko gâwe, gunagarhonya bwenêne.
- ¹⁶⁸ Kulanga nàlanzire amarhegeko gâwe, bulyala enjira ngeramwo, zoshi omu masù gâwe ziri.
- ¹⁶⁹ Omulenge gwâni gukuhikekwo mâshi Nyamwagirwa, mâshi, onyigîrize n'oluderho lwâwe.
- ¹⁷⁰ Mâshi omusengero gwâni guhike ah'oli mâshi mbone ondikûzc nka kulyâla warhulaganyagya.
- ¹⁷¹ Akanwa kani karhenge mw'ebîtakîro, kakuyimbire mbona wamànyigîriza amarhegeko gâwe.
- ¹⁷² Olulimi lwâni luderhe lunayimbe akanwa kâwe bulya amarhegeko gâwe goshi gaba gashinganîne.
- ¹⁷³ Okuboko kwâwe kuyôrhe kuhabâ kukazintabâla, bulyala marhegeko gâwe nàcîshozire.
- ¹⁷⁴ Obucire wene ndwîrhe nabulolakwo Yagirwa, n'okushagaluka kwâni erhi irhegeko lyâwe.
- ¹⁷⁵ Omurhima gwâni gulame gukaz'ikukuza, n'amarhegeko gâwe gakaz'intabâla.
- ¹⁷⁶ Kwo nàhezire kula ecibuzi cihabuka, okanye oje walonza mwambali wâwe bulyala ntayibagiraga amarhegeko gâwe.

120

OLULANGA LWA 119 (120): Abashombanyi b'omurhûla

¹ Lwimbo. Lwa kusoka.

Nkayumva omutula, Nyakasane, Nyakasane ye nyakûza ananshuze.

² Yagirwa, ofungire omûka gwâni oku rhunwa rhubi, n'oku ndimi zibêsha.

- ³ Lero olulimi lw'endyâlya cici ludesire lwankakuha erhi lukuyushulire?
⁴ Kâli bisonga byoji omu nfune z'entwâli, makala g'omurhi gwa Yenista.
⁵ Namahera nie mba muli Mesheki^e, nie mpanzire e Kedari.
⁶ Mwo nyubasire omu karhî kabo, balya barhakwirirwa murhûla.
⁷ Oku ndi nti omurhûla, bôhe mpu entambala là.

121

OLULANGA LWA 120 (121): Nyakasane ye mulanzi w'Israheli

- ¹ Lwimbo. Lwa kusoka.

- Ngalamulire amasû ebwa ntôndo, Lero owantabâla ngahi ayisha?
² Nyakasane ye wantabâla, ye wajiraga empingu n'igulu.
³ Arhâzigè okugulu kwâni kwalabuka, arhahunira omulanzi okulanga.
⁴ Neci, arhahunga arhânahunge, omulanzi olanga Israheli.
⁵ Nyakasane ye kulanga Nyakasane ye mulanzi okuli aha burhambi.
⁶ Gubire mûshi, izûba lîrhâkukomè, bubire budufu, omwêzi gûrhâkujire kurhi.
⁷ Nyakasane akucinga oku ngasi kubi, âfungira omûka gwâwe.
⁸ Akulanga omu kubalama n'omu kushubûka buno n'ensiku zoshi.

122

OLULANGA LWA 121 (122): Obucire e Yeruzalemu burhenga

1 Lwimbo kwa kusôka. Lwa Daudi.

- Nàyumvîrhe nanasîma ene bambwîra, mpu: mwo rhwaja omu nyumpa ya Nyakasane.
² Amagulu girhu gano gakola gali, omu bululi bwâwe Yeruzalemu.
³ Yeruzalemu kwo ali muyûbake nka cishagala, nka cishagala cisêzire buzibu.
⁴ Yo amashanja gayinamukira, amashanja ga Nyakasane. Mpu gakûze izîno lya Nyakasane nk'oku Israheli anarhegesire.
⁵ Yo entebe z'okutwira emmanja ziba, entebe z'omu nyumpa ya Daudi.
⁶ Yâkûlizagyi Yeruzalemu omurhûla abakurhonya babe n'omurhûla,
⁷ Akalembe kabe omu bululi bwâwe, n'omurhûla omu minene yâwe.
⁸ Bene wirhu haguma n'abirhu bo barhumire nakuderha nti: «Obêmwo omurhûla.»
⁹ Neci nakusengerera ebinja, erhi eyi nyumpa ya Nyakasane Nnâmahanga wirhu yo erhuma.

123

OLULANGA LWA 122 (123): Rhulikûze oku kagayo k'abacîbona

- ¹ Lwimbo lwa kusôka.

- Ngalamulire amasû emund'oli, We bâ omu mpingu.
² Kulyala amasû g'abashizi, ganayerekera enfune za ba nnawabo, kulyâla amasû g'omuja-kazi gahenekera enfune za nn'omumwabo, kwo amasû girhu gadwîrhe galolakwo Nyakasane Nyamuzinda wirhu, kuhika olukogo lwirhu lumugwarhe.
³ Rhubêre nirhu olukogo, Yagirwa, rhubêre nirhu olukogo,

^e120.5 Mesheki: cihugo ciri hofi n'Enyanja Nyiru. Kedari: omu irûngu ly'e Siriya.

barhulibuzize n'akagayo.

⁴ Omurhima gwirhu gwayihisirwe n'amasheka g'abacîbwîne bagale,
n'aka gayo k'abacîbona.

124

OLULANGA LWA 123 (124): Omucunguzi w'Israheli

¹ Lwimbo lwa kusôka. Lwa Daudi.

Nyakasane acibulaga bwarhulwirakwo -Israheli neci kuderhe-

² Nyakasane acibulaga bwarhulwirakwo, bulyala bayisha barhuharhîrekwo,

³ singa bârhumizire bagumaguma. Bulyala bayisha barhudwirhekwo omutula,

⁴ sînga rhwâzisire omu mîshi, singa emigezi yârrehulwirekwo.

⁵ Singa amîshi g'enshalalo gârhubirundukirekwo.

⁶ Nyakasane ayagirwe obu ârharhulîkiriraga, mpu rhube minyama bazikamwo amîno.

⁷ Omûka gwirhu kwo gwâfulumusire nka kanyunyi, gwatwa oku isi ly'abarhezi, olusi
lwatwika, nirhu rhwâcifulumukira.

⁸ Oburhabâle bwirhu kwo burhenga okw'izîno Iya Nyakasane Ye wâlemaga empingu
n'igulu.

125

OLULANGA LWA 124 (125): Nyamuzinda ye langa abâge

¹ Lwimbo lwa kusôka.

Abacîkubagira Nyakasane kwo bali ak'entôndo ya Siyoni,
yo erhahuligana enahabâ ensiku n'amango.

² Kula Yeruzalemu entôndo zimugosire,
kwo na Nyamuzinda agosire olubaga lwâge buna n'ensiku zoshi.

³ Nanga nta mango akarhi^f k'endyâlya
kwânahume oku mwanya gw'abashinganyanya.

Abashinganyanya bakanalambûla okuboko kwabo mpu bajiremwo^gokubi.

⁴ Nyamwagirwa abinja obajirire ebinja,
n'ab'omurhima gushingânîne kwo n'okwo.

⁵ Abagera omu njira zikubire bôhe, Nyakasane abalibirhekwo,
abageze omu njira nguma n'ababi.
Omurhûla muli Israheli!

126

OLULANGA LWA 125 (126): Okugaluka kw'abâli balulize

¹ Lwimbo lwa kusôka.

Erhi Nyakasane âgalula empira z'e Siyoni
kwo rhwâli nk'abalôrha.

² Lero akanwa kirhu kanaciyunjula masheka,
n'endimi zirhu zayunjula mwishingo.

^f125.3 Akarhi k'endyâlya: kwo kuderha obwâmi bw'enkola-maligo.

Agandi mashanja gakaziderha, mpu:
Nyakasane abakolîre akirumè.

³ Neci Nyakasane arhujirire birhali binyi,
rhw'oyu rhukola rhushagalusire.

⁴ Okûla rhuyôsire, Yagirwa, okuhindule,
kula bahindula omugezi gw'ebumoshô bw'izûba

⁵ Abarhwêra omu mulenge,
omu mwishingo basârûla.

⁶ Banagenda baja balaka,
banagenda babarhwire emburho barhwêra.
Erhi bagaluka erhi bayisha bacîshinga
n'emiha yâbo okw'irhwe.

127

OLULANGA LWA 126 (127): Okucîhira omu maboko ga Nyamuzinda

¹ Lwimbo lwa kusôka. Lwa Salomoni.

Nka Nyakasane arhayûbasiri enyumpa, abayiyûbaka erhi na busha bârhamira.
Nka Nyakasane arhalanziri olugo, omulâlizi erhi na busha ârhamira.

² Busha mwarhamira mpu mwazûka sêzisezi burhacica,
mpu murhajigwishirra duba, mpu murhalya ehi murharhamiri,
kâli anashobôze abarhonyi bâge banali iro!

³ Kâli abana ngalo ya Nyakasane, akarhenga omu nda luhembo.

⁴ Ababurhirwa ebusole, kwo bali nka bisonga omu nfune z'entwâli.

⁵ Ali w'iragi omulume obumbire omurhana gwâge myampi ya bene eyo,
enshonyi zirhâmubumbe amango ababisha bamuja aha luso.

128

OLULANGA LWA 127 (128): Omugisho oku muntu okenga Lulema

¹ Lwimbo lwa kusôka.

Iragi lyâwe we rhînya Nyakasane,
we shimba enjira zâge.

² By'omu maboko gâwe wâlve
obone iragi onasîme.

³ Mukâwe kwo ali nka muzâbîbu
guyâna bwenêne omu mwâwe.
Abana bâwe kwo bali nka mirhò ya mizâbîbu,
bazungulusire ecibo omu bululi bwâwe.

⁴ Kwo agishwa ntyo, omuntu orhînya Nnâmahanga.

⁵ Nyakasane akugishe kurheng'e Siyoni,
ensiku zoshi z'obuzîne bwâwe.

⁶ Obone oku Yeruzalemu agandâza,
obone abana b'abana bâwe.

Omurhûla gube omu Israheli!

129

OLULANGA LWA 128 (129): Oku bashombanyi ba Siyoni

¹ Lwimbo lwa kusôka.

Mushâna wâni, kurhenga ndi murho erhi banshimbulula, -Israheli neci kuderhe-

² Kurhenga ndi murho erhi banshimbulula, ci barhâmpashaga.

³ Abahinzi bàgwira bampinga oku mugongo, bahumba bahumba;

⁴ Nyakasane yehe bula arhalyalyanya, àtwira ababisha emigozi.

⁵ Enshonyi zirhangibabumba, bashubire nyuma, balya boshi banashomba Israheli.

⁶ Bashube nka casi cimerera oku nyumpa, co ciyûma barhanacicishugula.

⁷ Co cirhabumba nfunne z'owasârûla! nisi erhi ecîbo c'owashubûza ebirundo.

⁸ N'abâgera barhâderhe, mpu: «Nyakasane amugishe»,
mpu: «Rhumugishire okw'izîno lya Nyakasane.»

130

OLULANGA LWA 129 (130): Nyamuzinda ye shundwakwo obwonjo

¹ Lwimbo lwa kusôka.

Oku ndi emuhengere, Yagirwa, nakuyakûza.

² Waliha, yumva omulenge gwâni! amarhwiri gâwe garhegêre, gayumve izu
ly'omusengero gwâni.

³ Erhi wakalola ebyâha, Yagirwa, Yagirwa ndi wakayêra?

⁴ Caba aha burhambi bwâwe h'obwonjo bw'ebyâha bushundwa, mpu lya bakukolera
banakukenzire.

⁵ Niehe Nyamwagirwa ye ncîkubagîre, n'omurhima gwâni luderho lwâge gucîkubagire.

⁶ Omurhima gwâni gudwîrhe gwagungêza Nyakasane, kulusha kula omulâlîzi agungêza
obucè.

⁷ Kulusha omulâlîzi walinga oku lukula ârhanda, Israheli alinge Nyakasane.

⁸ Yêne ye walikûza Israheli, oku byâha byâge byoshi.

131

OLULANGA LWA 130 (131): Omurhima gw'oburho

¹ Lwimbo lwa kusôka. Lwa Daudi.

Yagirwa omurhima gwâni gurhalimwo bya kucîbona,
n'amasû gani garhalimwo bya cisûli,
ntaharhîri bya bukulu ntanahambîri ebindenzire bulî.

² Kâlî ciru n'omurhima gwâni gurhûzize gwanadêkerera,
kula omwana obagalirwe na nnina ayôrha,
kula omwana arhûlûla, kwo n'omurhima gukola gunyosiremwo.

³ Israheli, okazicîkubagira Nyakasane, buno n'ensiku zoshi.

132

OLULANGA LWA 131 (132): Okukengera okuhêkwa kw'Omucîmba gw'Amalaganyo

⁷ Lwimbo lwa kusôka.

Yagirwa, okengêre Daudi. n'obukombedu bwâge bwoshi.

² Okengêre oku alahiriraga Nyakasane, okengêre eciragâne àlaganyagya Mugala-byoshi wa Yakobo, erhi:

³ «Ntasheshere omu cirâlo nti omu mwâni, ntasôkere oku ncingo nti ngwîshîre,

⁴ ntanayemere amasû gani gaja iro, ntazige engohe zani zarhamûka

⁵ ntanacibonera Nyakasane ahantu, ntanacibonera Mugala-byoshi wa Yakobo ecirâlo.»

⁶ Lola oku badwîrhe baguderha omu Efrata, rhwâgushanzire omu bihugo by'emuzirhu.

⁷ Rhuhike omu mwâge, rhuharâmize aha magulu gâge.

⁸ Yimuka, Nyamwagirwa, oje aha warhamûkira, mwe n'omucîmba gw'obwâmi bwâwe.

⁹ Abadâhwa bâwe bacîhundikîre n'omwishingo.

¹⁰ Mâshi mâshi, mwambali wâwe Daudi orhumire, omanyè wakayôza omushige wâwe.

¹¹ Nyakasane alahirîre Daudi, àmulaganya endagâno y'enkwira, eryâla erhatûbwamwo, erhi: «Mwana oburha nâtamaza oku ntebe yâwe.»

¹² Erhi: «Abana bâwe bâkalanga eciragâne cani, bakanalanga amarhegeko nâbarhegekaga, abana babo nabo, bâtamala oku ntebe yâwe ensiku zoshi.»

¹³ Bulya neci Nyakasane acîshozire Siyoni, àcimwîshozire mpu eshube ntebe yâge, erhi:

¹⁴ «Kuno kwo nkola nakaziluhûkira ensiku zoshi»; erhi: «Kuno kwo nkola nayûbaka bulya kuno kwo ncîshozire.»

¹⁵ Erhi: «Ebijiro byakwo nkolaga nabigisha, n'abakenyi bakwo mbayîguse mugati.

¹⁶ Abadâhwa bakwo nkolaga nababwîka obucire, n'abemezi bakwo bashembuke n'omwishingo.

¹⁷ Eyo munda yo nâmereza Daudi ihembe, nnankolêgeze omushige wâni akamole.

¹⁸ Abamushomba boshi nâbabonesa nshonyi, n'irhwe lyâge lilabukekwo akashambala kani.»

133

OLULANGA LWA 132 (133): Akalamo k'ecinyabuguma

¹ Lwimbo lwa kusôka. Lwa Daudi.

Ala nka kwayinjiha, ala nka kwanuna, okubêra haguma cinyabuguma kw'abalondana.

² Kwo kuli nka kula banadêkereza ensholo y'amavurha okw'irhwe, gahonere omu bwânwa, omu bwânwa bwa Aroni, gayandagalire omw'igosi ly'omushangi gwâge.

³ Kwo kuli nka kula olumè lwa kuli Hermoni luyandagalira kuli Siyoni; kwo Nyakasane ahânira omugisho, n'akalamo kashinga emyâka n'emyâka.

134

OLULANGA LWA 133 (134): Oku lusiku lukulu lw'obudufu

¹ Lwimbo lwa kusôka.

Kanyi! mugashânize Nyakasane,
mwe munashiga Nnawirhu mweshi,
mwe muyimanzire omu idubiro lya Nyakasane
gano mango g'obudufu!

² Mulengereze amaboko ginyu ebwa ngombe yâge,
mugashânize Nn'igulu.

³ Nyakasane akugishe kurhenga e Siyoni,
ye wâjiraga empingu n'igulu.

135

OLULANGA LWA 134 (135): Okukuza Omulemi wa byoshi

¹ Aleluya!

Mukuze izîno lya Nyakasane, kuzi ye mwe bambali ba Nyakasane.

² Mwe muli omu ka-Nyamuzinda, omu bululi bw'enyumpa ya Nnawirhu Nnâmahanga.

³ Mukuze Nyakasane bulya arhahimwa bwinja Nyakasane, muzihire izîno
lyâge bulya ali wa kusîmwa.

⁴ Na bulyala Nyakasane âcîshozire Yakobo, Israheli gwo gwâge mwânya acîshozire.

⁵ Niehe mmanyire oku Nyamubâho ali mukulu, Nnawirhu Nnâmahanga alushire
banyamuzinda boshi.

⁶ Ebi alonzize byoshi binabe, en'igulu n'emalunga, omu nyanja n'omu ngasi muhengere.

⁷ Ye rhenza ebitû kurhenga enyuma z'ebihugo, ahindule emilazò eshube nkuba, n'empûsi
ayishâze aha yali ecifulisire.

⁸ Aja aho, abanda enfula z'e Mîsiri, ez'abantu n'ez'ebintu.

⁹ Arhuma ebisômerine n'ebimanyîso emund'oli bulya wa Mîsiri, abirhumira Faraoni
n'abambali boshi.

¹⁰ Abanda amashanja garhali manyi, ahungumula abâmi b'entwâli:

¹¹ Sehoni mwâmi w'Abamoriti, na Ogu mwâmi w'e Bashani, n'amâmi goshi g'e Kanani.

¹² Amashwa gâbo agagabira Israheli, olubaga lwâge Israheli lwagayimamwo.

¹³ Mushâna Nyakasane izîno lyâwe ho liyôrha liba ensiku n'amango, mushâna Nyakasane
oyôrhe okengwa emyâka n'emyâka.

¹⁴ Bulyala Nyakasane ye lungere w'olubaga lwâge, yêne ye nalufa lukogo.

¹⁵ Abapagani nabo mpu bajira ba nyamuzinda, bala b'amabuye n'ebyûma! bala babinjwa
n'enfune z'abantu!

¹⁶ Irumbi mpu bagwerhe akanwa barhanaderha, mpu bagwerhe amasû barhanabona!

¹⁷ Mpu bagwerhe amarhwiri barhanayumva, ciru lerhaga ehyûka omu kanwa kabo!

¹⁸ Ababatula bamôbashusha, abacîkubagira bo nabo nabo.

¹⁹ Nyumpa y'Israheli, kuza Nyakasane, bûko bwa Aroni, kuza Nyamubâho,

²⁰ Nyumpa ya Levi, nâwe kuza Nyakasane mwe muharâmya Nyamubâho mweshi, mukuze
Nyakasane.

²¹ Nyakasane aj'irenge omu Siyoni, ye yûbaka omu Yeruzalemu!

136

OLULANGA LWA 135 (136): Litaniya linene ly'okuvuga omunkwa

Aleluya!

¹ Kuzagi Nyakasane bulyala ali mwinja,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

² Kusagi Nyamuzinda okulire banyamuzinda boshi,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

³ Kuzagi Nyakasane Mwâmi w'abâmi,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

⁴ Yene ye jira ebirhangâzo nta wundi,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

⁵ Ye wâlemaga empingu n'obushinganyanya,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

⁶ Ye walâmbûliraga igulu oku nyanya ly'amîshi,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

⁷ Ye wâjiraga ebimole binênênè,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

⁸ Ajira izûba mpu likâmoleka mûshi,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

⁹ Omwêzi n'enenyêzi mpu bikâmoleka budufu,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹⁰ Ahana ab'e Mîsiri erhi àhuma oku nfula zâbo,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹¹ Agalikûla Israheli ekarhî kabo,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹² N'obuzibu bw'okuboko kwâge n'obuhashe bunji,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹³ Enyanja Ndukula àyiberamwo mpande ibirhi,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹⁴ Ageza Israheli omu karhî kayo,
bulya obuzigire bwâge boli bw'ensiku n'amango.

¹⁵ Alohamwo Faraoni n'engabo yâge,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹⁶ Olubaga lwâge alutwisa irûngu,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹⁷ Ahana abâmi banênênè,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹⁸ Abâmi badarhi abahira okw'itumu,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

¹⁹ Sehoni mwâmi w'Abamoriti,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

²⁰ Na Ogu mwâmi w'e Bashani,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

²¹ Amashwa gâbo agashobôza abandi,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

²² Agashobôza omwambali Israheli,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

²³ Arhukengêra amango bamàrhulungumarhiza,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango,

²⁴ Arhurhenza omu nfune z'ababisha,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

²⁵ Ye hà ngasi ciremwa ebi cirya byoshi,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

²⁶ Mukuze Nyamuzinda w'empingu,
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

137

OLULANGA LWA 136 (137): Owayibagira ah'omunyunyu gwâge guba erhi arhamubâ

¹ Erhi rhwabâga rhudahire
oku bikunguzo by'enyîshi z'e Babiloni,
yone mirenge rhwakâgidubula
erhi kufa Siyoni mûngo kurhuma.

² Kwarhuma ciru n'ennanga zirhu rhukâzimanika,
oku mirhi ya mw'eryo ihanga.

³ Abarhuhekaga mw'eryo ihanga
erhi barhurhenza omu cihugo c'amasîma,
balinda bakala enshonyi z'okurhuhûna enyimbo, mpu:
«Rhuyimbiri enyimbo z'omwishingo gw'e Siyoni.»

⁴ Kurhigi rhwakayimba enyimbo z'okukuza Nyakasane omw'ihanga Iya bene?

⁵ Yeruzalemu wehe aha nakakuyibagira,
nankashingana okulyo kwâni kwahozire.

⁶ Neci olulimi lwâni, waliha Yeruzalemu,
luyûmire ebiraka, aha nakakuyibagira
nisi erhi aha nankabula kuderha oku we nrurhanzi omu bansimîsa.

⁷ Kengêra Nyamwagirwa, kurhi bene Edomu bàjizîre Yeruzalemu
mpu ehyajirwe kuhika okw'ibuye lizinda.

⁸ Kashâba we, mwâli wa Babeli,
ali w'iragi linene owabona amabî wârhujiîre.

⁹ Neci ali w'iragi owagwârha ebirhaba byâwe
n'okubivungulira oku mabuye.

138

OLULANGA LWA 137 (138): Olwimbo lw'okuvuga omunkwa

¹ Lwa Daudi.

Nakugashâniza Nyamwagirwa, n'omurhima gwâni gwoshi,
bulya wayumvirhîze ebinwa byâni,
nkolaga nakuzihira embere za bamalaika bâwe,

² nkola nakuyimbîra enyimbo z'obukuze,
erhi nnankumbire bûbi omu ka-Nyamuzinda kâwe.
Nakuza izîno lyâwe,
erhi buzigire bwâwe n'okurhahemuka kwâwe kurhuma,
bulya eciragâne câwe cabire ca mwâmi w'izîno.

³ Olusiku nâkufukamiraga wânyumvirhiza,

wànyushûlira emisi y'omurhima.

⁴ Nyamwagirwa, abâmi b'omw'igulu boshi bakuvuga omunkwa, bulya bàyumvîrhe ebirhangâzo by'ekanwa kâwe.

⁵ Neci bayimba enjira za Nnâmahanga, bulya irenge lya Nnâmahanga liri likulu lwoshi.

⁶ Omu bukulu bwâge kurharhuma arhashibirira abanyinyi, n'okukengula abacîbona binja.

⁷ Nkabâ omu maganya, onanzibuhye, onalambûle okuboko kwâwe wagombyamwo abanshomba, onancize.

⁸ Neci, obuzigire bwâwe buli bw'ensiku n'amango, omanyè wankacilîkirira emikolo y'okuboko kwâwe.

139

OLULANGA LWA 138 (139): Irengé kuli olya oyishi byoshi

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

Nyakasane, wândolêrize wammanya:

² Ntamîre, nyimanzire, orhahabiri, enkengêro zani oku ziciri kulî, erhi okola ozimanyire;

³ ngwishîre, ndambagîre, erhi wambona, enjira zâni zoshi nta nguma ohabire.

⁴ Akanwa kanabe kacindi emurhima karhacihika oku lulimi, erhi na mira wakamanyaga koshi.

⁵ Ongwarhîre emalanga n'ebirhugo, onandêkerîzekwo okuboko kwâwe.

⁶ Obumanye buli ntyo bunsômîre bwenêne, buntalusire bwenêne, ntakabuyumva.

⁷ Ngahi nakaja nderhe nti nkola ndi kulî n'omiûka gwâwe? ngahi nakayâkira amasû gâwe?

⁸ Nsôkîre emalunga, yo obà!, ngwishîre ekuzimu-bwinini, we Nnayo.

⁹ Erhi nakalamukira mucêracêra, nti njiyûbaka iduli ly'enyanja:

¹⁰ Ciru n'eyo munda nayo kuboko kwâwe kwayimpisa, kulyo kwâwe kwayisha kundwîrhe.

¹¹ Erhi nakanderha, nti: «Ciru omwizimya gumbwîke, n'obudufu bunzonge nka mûshi.»

¹² Omwizimya wehe guruhakubêra mwizimya, n'obudufu kuli we kwo buli nka mûshi, endundulya y'omwizimya kuli we kw'eri nka mûshi.

¹³ We wâburungusagya ensiko zani, We wâmbumbaga omu nda ya nyâmà.

¹⁴ Ncikwitâkire bulya oku wânjirîre kusômerine, buljala emikolo yâwe eri ya kurhangaza.

Omurhima gwâni ogumanyire bwinja,
¹⁵ na nta kavuha kandimwo ohabire.
Nâbîre ndwîrhe nabumbwa bushâla-shâla,
nabîre ncidwîrhe nashwinjirwa omu kuzimu,
¹⁶ erhi n'amasù gâwe mîra gabonaga ebijiro byâni,
erhi byoshi binakola biri biyandike omu citabu câwe;
ensiku zani zayôrhaga ziri nganje,
erhi n'olurhanzi-rhanzi muli zo lurhacija oku nkuba.

¹⁷ Enkengêro zawe Nnâmahanga,
mbwîne ziri ndârhi; gunali mwandu, zirhankaganjwa!

¹⁸ Erhi nderha nti nziganje zoshi,
nâshanga zo nyinji oku mushenyi;
erhi nankaderha nti namâyûsa lero,
nnanashanga rhwembi rhuciri.

¹⁹ Nyamuzinda, mâshi oyirhe enkolamaligo,
n'abîsi b'abantu barhengeho omuntu!

²⁰ Bulyala bàkugomîre okubozire,
abashombanyi bâwe bàrhwâmire kubi.

²¹ Abakushomba, Yagirwa, kâli nani kushomba mbashomba!
Ka mbonakwo abasharhirakwo Nyamuzinda!

²² Kushomba mbashomba, ntabakwirirwa,
omu masù gani bali bagoma.

²³ Nnâmahanga, ondolêreze obone omurhima gwâni,
onje emurhima obone enkengêro zani.

²⁴ Wâbona oku arhali njira mbi ngeramwo,
ongeze omu njira y'aba mîra, Muhânyi.

140

OLULANGA LWA 139 (140): Endyâlya erhakike aha yamera emvi, mâshi!

¹ Gwarhi omukulu w'abimbiza. Lulanga. Lwa Daudi.

² Yagirwa mâshi, ondikûze nani oku muntu mubi, ncinga oku muntu w'ecikalarhu.

³ Oncinge kuli balya bagerêreza okubi omu murhima, abakazitula entambala bwaca bwayira.

⁴ Endimi zâbo banakaz'izirhyaza nka njoka, omu kanwa kabo mino ga mpiri gamuli.

⁵ Nciza mâshi, Yagirwa, nkûla omu nfune z'omubisha, ncinga oku muntu w'ecikalarhu:
abalâlire mpu bankube,

⁶ Abaminya bakazintega emirhego banayifulike, banakanûle emigozi nka kasirha.

⁷ We mbwizire, Yagirwa: we Nyamuzinda wâni, mâshi, Waliha, oyumvirhize izu ly'omusengero gwâni.

⁸ Yagirwa Nyamuzinda wâni, we burhabale we na misi yani, we cingikiza irhwe lyani olusiku lw'entambala.

⁹ Yagirwa mâshi, orhayêmêraga enyifinjo z'omubi, mâshi mâshi orhazigaga emihigo yâge yayunjula.

¹⁰ Abandi eburhambi balengezize irhwe, mâshi mâshi obubî bw'ebinwa byâbo

burhankarhang'ibafundêza mâshi.

¹¹ Enkuba y'ebisêse ebarhogere, abo bakakûmba elushâyo babule cazûsa.

¹² Omuntu w'olulimi lubi arhâshinge kasanzi hano igulu, omuntu w'ecikalarhu buhanya bwamushamula.

¹³ Mmanyire, Yagirwa, oku orhalenganya oli bûmu-bûmu, naye omukenyi orhamuzimba lubanja.

¹⁴ Neci abashinganyanya bo bakaz'ikuza izîno lyâwe abarhalyalyanya bo babêra omu masû gâwe.

141

OLULANGA LWA 140 (141): Oyimangirwe na wa-Ngwi adorna gashongwire

¹ Lulanga. Lwa Daudi.

Yagirwa w'ono ndwîrhe nayakûza, ntabâla duba we kasinga, yumvirhiz'omulenge gwâni w'ono ndwîrhe nayakûza.

² Omusengero gwâni gusôker'emund'oli nka mugi gwa nshangi, n'aga maboko nalengeza gayêrekereyo nka burherekêre bwa bijingo.

³ Yagirwa ohire omulanzi aha kanwa kani, n'omulâlîzi aha luso lw'omunwa gwâni.

⁴ Mâshi mâshi omanyè wakayêrekeza omurhima gwâni emund'okubi buli, mpu gujire ebibi birhakwânîni. Ntanajaga omu bantu bajir'okubi, mpu ndye oku biryo byâbo.

⁵ Omushinganyanya ankomekwo: kwo kukulu. Ankalihire erhi kwo: gali mavurha omw'irhwe. Irhwe lyani lîrhâgalahire, Nâkazicisîlîrira oku bali omu bubî bwâbo.

⁶ Abakulu babo omu kucihukula oku mabuye, lyo bajirage bayumva obununu bw'ebinwa byâni.

⁷ Kula owahinga ashandâza ebidaka na kula akoma irongo, kwo ebivuha byâbo byashandalire ekuzimu.

⁸ Neci Yagirwa Nyamubâho, amasû gani yo gayêrekîre emund'oli, yo nyakire emund'oli, omanyè wakaherêrekeza omûka gwâni.

⁹ Onnange oku murhego bantezire, n'oku rhusa rhw'abajira ebibi.

¹⁰ Abo babi mâshi bagwe caligumiza omu mirhego badwîrhe barhega, oku nâcifulumukira.

142

OLULANGA LWA 141 (142): Omusengero gw'odwîrhe alibuzibwa anacîfulisire

¹ Lwigânwa. Lwa Daudi. Amango àli omu lukunda. Lulanga.

² Izu linene nâyakûzamwo Nyakasane, Izu linene nâyingingamwo Nyamwagirwa. ³ Omu masû gâge narhûla omutula gungwerhe, embere zâge nabulagira oburhe bungwerhe.

⁴ Obu omûka gunfundûremwo; câba orhahabiri enjira yani. Enjira nâyishamwo, bantegâremwo olubambo.

⁵ Ndozir'ekulyo nnambwîne, ci ntâye mbwîne wankanshibirira. Ntaho mbwîne nakayâkira, na ntâye mbwîne wakafungira omûka gwâni.

⁶ We nyakûzize, Yagirwa; We nabwîra, wene lwakiro lwâni, Weri gwâni mwanya mw'er'igulu ly'abazine.

⁷Yumvirhiza omulenge gwâni, bulyala mbengîre kurhali kunyi. Ndikûza kuli aba bansimbire, bulyala bandushire misi.

⁸Nkûla mw'eyi mpamikwa, nvuge izîno lyâwe omunkwa. Abashinganyanya bakolaga bangorha, hano obâ wamânjirira bwinja.

143

OLULANGA LWA 142 (143): Amingingo g'obwirhohye

¹ Lulanga. Lwa Daudi.

Waliha yumva omusengero gwâni, oyumve amingingo gani bulya we Mudahemuka, onyumvirhize bulya we Mushinganyanya.

² Omanyè wankajisa mwambali wâwe lubanja, bulya nta wâbusirwe oli mushinganyanya embere zâwe.

³ Kulya kuba onshombire ashimbulwîre omuka gwâni; obuzîne bwâni abuhizire aha nshi; anandekerize omu mwizimya aka abakola bali nsiku bafire.

⁴ Omûka gundimwo gukola ntagwo, n'omurhima gwâni gwarhemusire.

⁵ Namàkengêra ensiku zâli burhanzi, namâyibuka emikolo yâwe yoshi, namàsingiriza obushanja enfunc zawè zàkolaga.

⁶ Arhali bw'obu ndambûlire amaboko emund'oli omurhima gwâni enyôrha yagukabize nk'idaho lya canda.

⁷ Nyumva duba mâshi, Yagirwa, bulyala omûka gundimwo gukola ntagwo. omanyè wakananfulika obusû bwâwe, nankanaba nka abayandagalira emwina.

⁸ Ndisa duba oku burhonyi bwâwe, bulyala wene ncîkubagira. Nyêreka njira ehi nashimba, bulyala emund'oli yo ndengerize omûka gwâni.

⁹ Ndikûza oku bantu banshomba, Yagirwa, wene ndangalire.

¹⁰ Nyigîriza nkazijira oku olonzize, bulya we Nyamubâho wâni. Mûka wâwe arhahimwa kuyinjiha ampise omu cibandâna.

¹¹ Izîno lyâwe, Yagirwa, lîrhume wannanga mugumaguma, olukogo lwâwe lîrhume warhenza omûka gwâni omu burhe.

¹² N'obwinja bwâwe burhume wahungumula abanshomba. N'abalibuza omûka gwâni boshi, obaherêrekeze, bulya ndi mwambali wâwe.

144

OLULANGA LWA 143 (144): Olwimbo lw'amatabâro n'obuhimanyi

¹ Lwa Daudi.

Nnâmahanga Nyamubâho agashâne, ye mutungo gwâni, Ye komeza amaboko gani oku matabâro, anayigîrize eminwe yani okulwa.

² Ye buzigire bwâni, ye mpenzi yani, Ye lwakiro na Muciza wâni, yêne ye kereka emirhwe oku burhegesi bwâni.

³ Nyamwagirwa, omuntu co cici obu omukoyakoyakwo okungan'aha? Mwene-omuntu co cici obu omushîbirira ntya?

⁴ N'obwo omuntu kwo ali nka mpûsi, ensiku zâge kwo ziri nka cizunguzungu câgera.

⁵ Nyamuzinda Nyamubâho gombya amalunga oyandagale, ohume oku ntôndo zitwike mabira.

⁶ Zûsa emilazô oshandabanyemwo ababisha, ofôle obageze mihanda erhashinganana.

⁷ Nyandagaliza okuboko, ondikûze, onyûlubule emûbi, n'okuboko kwâwe otenze omu nfune z'ab'emahanga.

⁸ Aba akanwa karhaderha oburhali busha, n'ab'okuboko kulenzi.

- ⁹ Nyamwagirwa, Nyamubâho, nakuyimbira olwimbo luhyahya, nakuzihira olulanga lwa misi ikumi.
- ¹⁰ Yagirwa, Nyamubâho, we rhuma abâmi bahima, we wâkûlaga Daudi oku bwôji bw'itumu ly'ababisha.
- ¹¹ Nyôkola, nkûla omu maboko g'ab'emahanga, ab'akanwa karhaderha oburhali bulenzi, n'ab'amaboko gakola amaligo.
- ¹² Ecabona bagala birhu bayûshûsire nka mburho enazire omu busole bwâbo, na bâli birhu nka mitungo minjinja na mibinje nka nkingi z'omu bwâmi bwa Nyamuzinda.
- ¹³ Nazo enguli zirhu ziyunjule na ngasi lubero lwa myâka, omu malambo girhu ebibuzi birhu biyôloloke.
- ¹⁴ Enkafu zirhu ziburhane, rhurhanazimbagwa erhi kunyagwa, ntyo harhabaga ndûlù omu mihanda yirhu.
- ¹⁵ Bali bany'iragi abantu bagishirwe ntyo, bali bany'iragi abantu bajira Nyakasane nka Nyamuzinda wabo.

145

OLULANGA LWA 144 (145): Irengi Iya Mwâmi Nyamubâho

¹ Lwimbo. Lwa Daudi.

Nnâmahanga Mwâmi wâni, nalonza okukuza, nacîtakirira izîno lyâwe ensiku zoshi.

² Nalonza ngasi lusiku nkukuze, na ngasi luj'oku nkuba nyimbire izîno lyâwe irengi.

³ Nnlimahanga ali w'izîno anali wa kukengwa bwenêne, obukulu bwâge burhankayumvîibwa.

⁴ Ngasi iburha lyabwiriza eryâbo ebirhangâzo byâwe, n'ebisômerine byâwe byahekwa irengi.

⁵ Neci nyimba irengi ly'obukulu bwâwe, n'ebirhangâzo byâwe.

⁶ Abantu bakaz'iganira obuhashe bwâwe bujugumya. nani nkazibaganirira obukulu bwâwe.

⁷ Bakâhamagaza aminja gâwe manene, n'okubandira obwirhônzi bwâwe empûndu.

⁸ Nyamubâho aba mwinja na wa lukogo, arhakunira duba aba na wa buzigire.

⁹ Nyamubâho aba mwinja kuli boshi, nn'olukogo lwâge luyerekera emikolo yâge.

¹⁰ Aminja gâwe wajizire kukuza gakukuza Muhanyi n'abarhonyi bâwe bakugashâniza.

¹¹ Banaganire irengi ly'obwâmi bwâwe n'okulumiza irengi ly'ebisômerine byâwe.

¹² Lyo bamanyis'abantu ebirhangâzo wâbajirire. irengi ly'obwâmi bwâwe.

¹³ Obwâmi bwâwe buli bw'emyâka n'emyâka, oburhegesi bwâwe buyôrha buli oku ngasi iburha. Nyakasane ali w'okuli omu nderho zâge zoshi, ali na Mwimâna omu bijiro byâge byoshi.

¹⁴ Nyakasane ye kakoma ka ngasi bahirima, ye Cînamula wa ngasi bashâyire.

¹⁵ Boshi we bahirakw'omurhima n'amasû omu bulagirire, n'amango gakwânîne nâwe obahe cbi bàlya

¹⁶ Onalambûle okuboko, oyiguse n'obugale bwâwe ngasi coshi cibâmwo omûka.

¹⁷ Nnâmahanga ali mwirhônzi omu njira zâge zoshi, na wa lukogo omu mikolo yâge yoshi.

¹⁸ Nnâmahanga ali hofi ha ngasi yeshi omusengera, ngasi yeshi omusengera n'omurhima guruhajira bulyâlya.

¹⁹ Abamurhînya anabajirire ngasi byoshi bacifinja, anayumve emirengc yâbo anabacize.

²⁰ Nnâmahanga analange abamuzigira boshi, anahererekeze endyâlya.

²¹ Ecabona akanwa kani kayimba irengi Iya Nnâmahanga, na ngasi bâhirwe omubiri boshi bagashânize izîno lyâge litagatifu.

146

OLULANGA LWA 145 (146): Iragi lyâge ocîkubagira Nnâmahanga

¹ Aleluya!

Murhima gwâni kuza Nyamuzinda

² Oku ncibamw'omûka, nâkazikuza Nyamwagirwa, amango goshi ncizîne nakâyimbira Nyamuzinda irenge.

³ Mumanye mwakakâlantalira abaluzi, nisi erhi okucîkubagira iburha ly'omuntu elirhaciza,

⁴ erhi omûka gumurhengamwo anashubire omu budaka n'obwo emihigo yâge yoshi ehirigirhe.

⁵ Ali w'iragi oyu Nyamuzinda wa Yakobo aba murhabâzi wâge, olangalira Nnâmahanga Nyamwagirwa wâge.

⁶ Nnâmahanga ye walemaga empingu n'igulu, enyanja n'ebiyibâmwo byoshi. Azibuhize endagâno zâge ensiku zoshi.

⁷ Abalenganyire anabagalulire obushinganyanya bwâbo, ye yigusa abashalye n'ebiryo.

⁸ Empira Nnâmahanga ye zirikûza, abahusire anabazibûle engohe.

⁹ Ye yimanza abagogomirwe, Nnâmahanga azigira abîrhônzi.

¹⁰ Nyamuzinda analange abakenyi, Ye lamira enfuzi n'abakana. Ci enjira z'abanya-byâha anaziyêrekeze erushâyo.

Nyamubâho ali Mwâmi, arhegeka emyâka erhaganjwa, wâni Siyoni, Nnâmahanga ali wâwe ensiku zoshi.

147

OLULANGA LWA 146 (147, 1-20): Olwimbo lw'okuyimbira Ogala-Byoshi

¹ Aleluya!

Kuzagi Nyamuzinda buli'ali mwinja, Yimbiri Nyamuzinda wirhu bulya irengc alikwânîne.

² Nyamwagirwa, mûbasi wa Yeruzalemu, ashubuza olubaga lw'Israheli.

³ Anabuke abagogomirwe omu murhima, anabuke ebibande byâbo.

⁴ Ayishi omuganjo gw'enenyênzi, ntayo ahabire izîno lyayo.

⁵ Nyamuzinda wirhu ali mukulu, obuhashe bwâge burhagerwa, obukengêre bwâge burhahimwa.

⁶ Nyamuzinda ye rhabala abazamba, abanya-byâha anatuntumire okw'idaho.

⁷ Yimbiri Nyamuzinda olwimbo lw'okuvuga omunkwa, zihi omu lulanga obukuze bwa Nyamuzinda.

⁸ Amalunga anagabwikire n'ebitû, arheganyize idaho enkuba, ameze obwâsi oku ntôndo

⁹ Ye hâ enkafu obwâsi zikera, n'ebyana bya hungwe bimuyêrekezize omulomo.

¹⁰ Arhali misi ya citerusi emushagalusa, nisi erhi magulu ga muntu.

¹¹ Nnâmahanga ashagaluka erhi abamurhînya barhumire erhi abacîkuhagira obwinja bwâge barhuma.

¹² Yeruzalemu, gashâniza Nnâmahanga, Siyoni, kuza Nyamubâho.

¹³ Bulya ahamikirîze enyumvi zawe, abana bâwe abagishîre aha mwâwe.

¹⁴ Amaziko gâwe agalanzire, akugaza n'emurho y'emyâka yâwe.

¹⁵ Akanwa kâge kanazunguluk'igulu lyoshi akanwa kâge kwo kalibirha nka mpûsi.

¹⁶ Ananiese olubula lwêru nka boya bwa cibuzi, alumîze ecimè c'emboho nka luvu.

¹⁷ Kwo aniesa enkuba nk'ahungumula mugati, emboho yâge enakayûze ciru n'amîshi ganage.

¹⁸ Akarhuma akanwa binajonge, akarhuma empûsi yâge amîshi ganashubihulula.

¹⁹ Yene wamanyisa Yakobo akanwa kâge, n'Israheli âmumanyisa amarhegeko gâge.

²⁰ Nta lindi ishanja ajirîre okungan'aho, nta lindi ishanja lyamanyire ecimuba emurhima.

148

OLULANGA LWA 148: Empingu n'igulu bikuze Nyakasane

¹ Aleluya!

Kuzagi Nyamuzinda kurhenga enyanya emalunga mumukuze oku nkuba.

² Mweshi Bamalahika bâge mumukuze, ninyu mweshi mirhwe yâge mumukuze.

³ Mwe mwêzi n'izûba mumukuze mwe nyenyêzi zilangashana mumukuze.

⁴ Mumukuze mwe malunga g'oku nkuba, ninyu mwe mishi muba emalunga mumukuze.

⁵ Byoshi bikuze izîno lya Nyakasane bulya kanwa kaguma kône âdesire byanabâ.

⁶ Abizibuhize emyâka erhaganjwa, âgwisire irhegeko lirhakahindulwa.

⁷ Murhondêrere en'igulu mwamukuza, mwe biryanyi by'omu mîshi, ninyu mwe nyanja.

⁸ Omuliro, olubula n'olwikungu na ba-kalemera, barhahumba irhegeko lya Nyamuzinda.

⁹ Mwe ntôndo n'orhurhondo rhwoshi emirhi y'amalehe n'emirhi yoshi.

¹⁰ Ensimba z'emuzirhu n'ebishwêkwa bya ngasi lubero, ebinyâgâsi n'ebinyunyi bibalala.

¹¹ Abâmi b'igulu n'amashanja goshi, abaluzi ninyu batwî b'emmanja b'igulu. ¹² Emisole n'ensûli, abashosi n'abana.

¹³ Bakuze izîno lya Nyamuzinda, bulya izîno lyâge lyône liri likulu, irenge lyâge liri enyanya ly'igulu n'amalunga.

¹⁴ Ajîsize olubaga lwâge irenge, ngwarhiro ya bukuze oku barhonyi bâge, bo bana b'Israheli, ishanja limuyêgêra.

149

OLULANGA LWA 149: Olwimbo lw'obuhimanyi

¹ Aleluya!

Yimbiri Nnâmahanga olwimbo luhyahya, irenge lyâge liyumvikane omu ndêko y'abarhonyi bâge.

² Israheli ashagalukire Nnâmahanga Mulemi wâge, abana b'e Siyoni bacîtakirire omwâmi wabo.

³ Bakuze banasâmire izîno lyâge, bamuzihire ennanga banamurhimbire engoma.

⁴ Bulya Nyamuzinda ashagaluka n'olubaga lwâge, Ye ciza abanyinyi anabakuze.

⁵ Abarhonyi bâge banagandâze omw'irenge, banashagaluze n'omw'iro.

⁶ Obukuze bwa Nnâmahanga burhabarhenga omu kanwa, omu nfune zâbo murharhenga engôrho ya mòji abirhi.

⁷ Y'okucihôla amashanja, n'okuhana emirhwe

⁸ Okuhanika abâmi babo n'enkoba, n'abaluzi babo omu caburhinda.

⁹ Lyo olushika lwâtubagwa kuli bo luyunjula, lyo irenge lyâbikîrwe abarhonyi bâge boshi

150

OLULANGA LWA 150: Obukuze bw'okufundika

¹ Aleluya!

Kuzagi Nyakasane omu ka-Nyamuzinda,

Kuzagi ye oku nkuba omu buhashe bwâge.

² Kuzagi ye oku birhangâzo byâge, Kuzagi ye oku bukulu bwâge bunji

³ Kuzagi ye n'izu ly'empanda, Kuzagi ye n'ennanga n'enzenze.

⁴ Kuzagi ye n'amasâmo n'engoma, Kuzagi ye n'olunyege n'orhurhera.

⁵ Kuzagi ye n'emijegereza y'izu linja, Kuzagi ye n'ebyûma by'izu lilongîre.

⁶ Ngasi byoshi bibamwo omûka, kuzagi Nyakasane Aleluya!

1

EMIGANI מְשִׁלֵּי Mishlei

Enshokolezi

Ecitabu c'Emigani lwo lwiganyo lwinja bwenêne omu bitabu by'obumanye. Eco citabu cibâmwo enyigîrîzo z'amango ga ngasi lubero, ga mîra. Ecigabi ca mîra bwenêne cibâmwo bihimbi bibirhi (10-22; 25-29) byâyandikagwa na Salomoni. Ye walolagwa ensiku zoshi nka muntu mwirhônzi kulusha abantu b'omu Israheli boshi. Cibâmwo n'eyindi migani yayandikagwa n'abandi bantu bashinganyanya na birhônzi; ci amazi gâbo garhadesirwi (22, 17-24, 34). Ecitabu c'Emigani cifundisirwe n'enyimbo z'okukuza omukazi mutagatifu (31, 10-31).

Eci citabu ciyigîrîza oku Nyamuzinda ahêmba obworhere bwinja bw'okuli, obuzigire, obucese bw'iroho n'obwirhônze. Ci kwône anahane ngasi bijiro bibi bilwîsa obwo bwinja. Obwo bwirhônzi kuli kuderha kurhi? Kuli kukenga Nyamuzinda n'okumuyegemera yenene.

Rhwanâbone Obwirhônzi bucîderhera n'okucîkuza nka bwâgo bwâgo. Bwirhônzi bwa bene obwo buli bwa bûmvikane ekarhî kabwo bwone haguma na Nyamuzinda kurhenga ensiku zoshi, bwârhabire Nyamuzinda okulema igulu (8, 22-31). Bwo burhanzi rhwabona omu Bibliya ebyo binwa byarhola obwirhônzi nka muntu nkana.

Buzira kuhabuka ciru n'ehitya, enyigîrîzo z'eyo migani zirhalushiri ezi rhwâhabirwe na Yezu Kristu, bulya ye «Bwirhônzi bwa Nyamuzinda». Rhurhayibagiraga kandi oku idini ly'okunali lirhankaj'enyanya n'okuhimana nka lirhayimangiri oku muntu mukêngwa. Liguma liguma Endagâno Mpyahya ekolesa emigani ya muli eco citabu. Co cirhumire ngasi mukristu ayumvirhize anakenge ezo ngerêrezo z' abirhônzi b'omu Israheli ba mîra.

EBIRIMWO

1. Mahano g'oburhimanya: cigabi 1-9.
2. Emigani mikulu ya Salomoni: c. 10, 1-22, 16 .
3. Emigani y'abandi birhônzi: c. 22, 17-24, 22 .
4. Eyindi migani y'abanya-bwenge bunji: c. 24, 23-34 .
5. Emigani ya Salomoni yayandikagwa n'abantu ba mwâmi: c. 25-29.
6. Ebinwa bikulu bya Aguri: c. 30 .
7. Emigani y'okuganja: c. 30, 15-33 .
8. Ebinwa n'amahano ga Lemuweli: c. 31, 1-9 .
9. Irengi ly'omukazi mwinja: c. 31, 10-31

Izino ly'ecitabu

1

¹ Migani ya Salomoni, mwene Daudi, mwâmi w'Israheli:

² oku kumanya oburhimanya n'ihano, oku kuyumva bwinja ebinwa bizibu;

³ oku kumanya abîgîrizibwa n'abalenga, okushinganyanya, okuba ntagengwa n'okurhondêza;

⁴ okuhereza abagûnda obulenga, n'omwana w'obusole obumanye n'obulenga bw'amakengu.

⁵ Omurhimanya ayumve, anayushûlemwo obulenga bwâge, n'omuntu mukengwa akûlemwo obulenga bw'okurhegeka;

⁶ amanyiyumva ebinwa bizibu n'emigani, ebinwa by'abarhimanya n'emigani yâbo.

⁷ Okurhînya Nyamuzinda, gwo murhondêro gw'oburhimanya, basirhe bwo barhakwirirwa burhimanya, barhakwirirwa n'ihano.

I. Enshula-mwanzi: Amahano gw' oburhimanya

Omurhimanya kuyâka ayâka abîra babi

- ⁸ Yumva mwana wâni, ihano lya sho, orhahîraga okagaya akanwa nyoko akubwîra,
⁹ ciri cimanè ca kukwânana irhwe lyâwe, gali magerha omo igosi lyâwe.
¹⁰ Mwana wâni, erhi abanya-byâha bakalonza okukushumika, orhayêmêraga!
¹¹ Erhi bakakubwîra mpu: «oyishe rhugende rhweshi, rhucibundike rhubulage omuko
buzira igwarhiro, rhucifulike rhulinge omwêru-kwêru:
¹² mpu rhubamiranguse kula okuzimu kunajira, rhubamire baguma-guma nka kula
banayandagalira omu nshinda.
¹³ Mpu rhwabona ebinja-binji, enyumpa zirhu rhwazibûmba munyago,
¹⁴ Mpu wayesha ecigole haguma nirhu obone ogwâwe mwânya, nshoho nguma
rhwakazibîkira rhweshi».
¹⁵ Mwana wâni, orhahîra okabakulikira omu njira bali, oyerekeze amagulu gâwe kuli
n'enjira balimwo,
¹⁶ bulyala amagulu gâbo buhanya gayêrekîre, galibirhîre okugendibulaga omuko,
¹⁷ na bulyala kuli kurhamira busha, okulambûlira akasirha^a omu masû g'akanyunyi.
¹⁸ Abôla bonene bacîrhega, buhanya bwâbo bayunja-yunja.
¹⁹ Kwo azinda ali ntyo oli magene gw'okuzimba, amagene kuyisa gayisa oyu
gamahândira.

Okuyumva amahano g'oburhimanya

- ²⁰ Oburhimanya budwîrhe bwayakûliza^b omu njira, bulengezize izû omu ngô ziri
emuhânda.
²¹ Aha mashanga-njira kuhamagala budwîrhe bwahamagala, aha nyumvi z'olugô^c,
bugwerhe emyanzi.
²² Mpu «mmangaci mwaleka obuhwinja bwinyu ebi bingolo-ngolo? na ba-cinya-masheka
kuhika mangaci erhi bâsheka? n'abahwinja, kuhika mangaci erhi bayânga
obumanye?
²³ Muyêrekere amahano gâni, nkola nâmmubwîra ogûndi emurhima, nâmmumanyisa
ebinwa ngwerhe.
²⁴ Kulya kuba nâhamagîre, kulya kuba nâlengezize okuboko na ntâye wâshibirîre,
²⁵ Kulya kuba mwâgayaguzize amahano gâni goshi, murhanayemiri mmubwire,
²⁶ Nani nkola nashekera obuhanya bumulikwo, nâsheka hano mujâmwo ecikângo.
²⁷ Hano entemu emurhibukira nka nkuba ya cihônzi, hano obuhanya bwinyu buyisha nka
mpûsi ya kalemêra, amango ebidârhi, n'ebibâmba byâmurhibukira.
²⁸ Ago mango bâmpamagala ci ntadumizè, bânnonza barhânambonè.
²⁹ Balahire obumanye, babula kwacîshoga okurhînya Nyakasane.
³⁰ Barhalonzagya ihano lyâni, bâgayire ebi nâbabwîraga byoshi:
³¹ Bakolaga bâlya amalehe gw'obuhabusi bwâbo, bâygurha amahano bâcihaga bône.
³² Bulya obuhûrha bw'omuhwinja bunamuyirhe, n'oburhashibirira bw'ebingolo-ngolo
bunabihezè.
³³ Ci kwône onyumva yehe âyôrha adekerire, anarhulûle buzira kuyôboha buhanya buci».

2

Obwirhônzi bunalange omuntu oku bîra babi

- ¹ Mwana wâni, erhi wankayankirira ebinwa byâni, okanabîkirira amarhegeko gâni oku

^a**1.17** «akarhonde karhafa oku bulêmbo» halî ebinyunyi birhegwa n'akasirha, ebindi bulya biri byênge bicîyakire bibona oku byamarhegwa.

^b**1.20** Burhimanya kwo adesire nka muntu, nka mulêbi (Yer 7, 2; 5, 1).

^c**1.21** Olugô lwa mîra e Bulaya n'ê Buyahudi, lwâlikwo ecôgo cizibu.

murhima gwâwe,

² Okanarhega oburhimanya okurhwiri, onayerekezagye omurhima ebwa makengu.

³ Neci, erhi wankadôsa emirhima, erhi wankalakira obukengêre,

⁴ Erhi wankabulongereza kula balongereza ensaranga erhi wankabusikimba kula bahûmba obuhirhi,

⁵ Ago mango wanayumva okurhînya Nyakasane kwo kuderha kurhi, wanabandâna okurhînya Nyakasane.

⁶ Nyamuzinda ye hâna oburhimanya, Omu kanwa kâge mwo murhenga obumanye n'obûmva.

⁷ Abashinganyanya bo abîkîre obucire bwâge, yêne ye mpênzi ya balya basêza obudahemuka,

⁸ Yene ye mulanzi w'enjira z'obushinganyanya, ye mulanzi w'enjira z'abemezi bâge.

⁹ Ago mango wanamanya kurhi omuntu ashinganyanya, Kurhi abâ ntagengwa na kurhi arhondêza! Njira za bucire ezo zoshi.

¹⁰ Amango omurhima gwâwe gwâjâmwo oburhimanya, n'obumanye bushagaluse omurhima gwâwe

¹¹ Ago mango, obwirhônzi bwanakulânga, n'obûmva bwânakubîka.

¹² Kuderha mpu bakuyâse njira mbi, bakuyâse omuntu w'ebinwa by'obulyâlya,

¹³ Bakuyâse balya bakâlekêrera enjira nnûngêdu; balya baja baûinda-bûnda omu njira z'omwizimya;

¹⁴ Balya bayumva basîmire okukola amaligo, banunirwe n'okubêra omu mahabwe.

¹⁵ Enjira zâbo zibâ za binzôngo-nzôngo, n'emikâba bayishamwo erhaba eshongîre.

¹⁶ Obwirhônzi bwâkulanga oku mukazi w'embuga^d, oku mukazi mugênzi n'oku binwa byâge by'olubohôlolo;

¹⁷ Olya wâlesire owabo bâkulaga bo naye, âyibagire eciragâne ca Nyamuzinda wâge.

¹⁸ Enyumpa yâge ehengemire ebwa lufû, n'enjira zâge yo ziyêrekîre ebwa mpehema.

¹⁹ Abaja emunda ali boshi barhalimwo ôgaluka, barhacifâ bâlabasire omu njira z'akalamo.

²⁰ Ntyo kwo walambagira omu njira y'abantu nkana, kwo walanga enjira y'abashinganyanya.

²¹ Bulyala abantu bashinganyanya bo bâyishirya ecihugo^e, entagengwa zo zâyishicibêramwo;

²² Ci abaminyâ bôhe kukûlwa bayishikûlwa omu cihugo. Endyâlya kukagwa zâyishicikagwâmwo.

3

Ogwerhe oburhirmanya erhi anagwerhe ec'agwerhe

¹ Mwana wâni, ebinwa nkubwizire obibikire emurhima, N'amarhegeko nkuhire, ogasêze, ogahire emurhima

² Bulyala nsiku byakuyushûlira, n'emyâka y'akalamo n'omurhûla.

³ Obukûnda-lulema n'obudahemuka birhakujâga kulî! obiyambalire omu igosi, obiyandikire oku lwâsi lw'omurhima gwâwe.

⁴ Wâbona oku warhona onabe n'obuhashe omu masû ga Nyamuzinda n'ag'abantu.

⁵ Oyêgemere Nyamuzinda n'omurhina gwâwe gwoshi, orhanahîraga okayêgemera obwenge bwâwe wenene.

⁶ Omu mirimo yâwe yoshi orhahîraga okamuhaba, Wâbona oku ayumanyanya enjira zâwe.

^d**2.16** «omukazi w'embuga» ko kuderha: muka bene. Eci cigabi cirhanzi cishubulwire kanji kanji eryo ihano ly'okucilanga oku bulala (sinza Mig 5, 2-10; 6, 23-25; 7, 5-27)

^e**2.21** Eco cihugo c'Israheli eco, mw'ogu mugani. Ahâli h'okuderha olubaga lwîshogwa n'agandi mashanja, omwandisi agabire olubaga lwîshogwa mwo mpiriri ibirhi: abarhimanya n'enkola-maligo erhi entagengwa n'abaminyâ.

- ⁷ Orhacikebagwa mpu okola oli murhimanya: okazirhînya Nyakasane onayâke amabî;
⁸ Okwôla kwaciza omubiri gwâwe, kunabômbeze orhuvuha rhwâwe.
⁹ Okazikenga Nyakasane omu kumurhûla ebi ogwerhe, haguma n'ebirhanzi-rhanzi by'omu misi yâwe^f;
¹⁰ Ago mango enguli zawe zanayunjula ngano, n'emikenzi yâwe yanayunjulirana irivayi lihyahya.
¹¹ Mwana wâni, orhakengulaga obuhane bwa Nyakasane, Orhanayumvagya kubi okakalihirwa
¹² Bulya Nyakasane kwo akalihira oyu asîma, nka kula omulume akalihira omugala arhonya. Iragi ly'omurhimanya
¹³ Ali muntu muny'iragi obona âhika oku burhimanya, omuntu obona ahika oku makengu.
¹⁴ Bulya aha omuntu ankabona amagerha, ankabona oburhimanya: Obugwerhe ye yûnguka kulusha ogwerhe amasholo.
¹⁵ Bulushire amagerha citwîro; mw'ebi omuntu acîfinja byoshi nta kantu kabuhisirekwo.
¹⁶ Bufumbasire omu kulyo, omwandu gw'ensiku, n'omu kulembe obuhirhi bw'irenge!
¹⁷ Enjira bugera mwo ziri njira za masîma, n'emikâba bugeza mw'omuntu, ebwa murhûla⁹ ehêka.
¹⁸ Bubâ murhi gwa kalamo oku muntu obufumbasire; n'obugwerhe anashube muntu obêrîrwe.
¹⁹ Nyakasane bushinganyanya âlemagamwo igulu, âyimânika amalunga n'obukengêre.
²⁰ Emisima bumanye bwâge bwâyihûmbaga, n'olumè bitû bikazilurhoza.
²¹ Mwana wâni, ebi byombi obisêzekwo amasû: obike ihano, olange n'obwirhônzi;
²² Byo byabâ buzîne bw'omurhima gwâwe, bunabe bulimbi bw'igosi lyâwe.
²³ Ago mango wanashûrha enjira yâwe buzira bwôba n'okugulu kwâwe kurhasârhalè.
²⁴ Aha kugwîshira orhâyumve còbà, n'amango okola ogwîshîre, irô lyâwe lyâbâ linunu.
²⁵ Orhâyôbôhe cikângo, orhâyôbohè kurherwa n'abaminya.
²⁶ Bulya Nyakasane abâ burhwâli bwâwe, acinga okugulu kwâwe oku mirhego.
²⁷ Orhalahiraga ecijiro cinja oku muntu ocikwânîne, nk'ogwerhe obuhashe bw'okucijira.
²⁸ Orhahîraga okabwîra omulungu, mpu: «genda, ogere lundi lusiku», erhi, mpu: «irhondo nâkuhâ», n'obwo kalya kântu kali omu nfune zawe.
²⁹ Orhahîraga okasîngira omulungu obulyâlya, n'obwo yehe acikwikubagire.
³⁰ Orhagwarhiraga omuntu oku lûnu wamulôngôza, na nta kubî akujirire,
³¹ Orhayagalagwa n'omuntu w'embaka, orhanahîraga okacîshoga enjira zâge.
³² Bulyala abahalanjisi Nyakasane arhababâkwo, abantu nkana bwo arhonya.
³³ Enyumpa y'omumînya eba ehehêrwe na Nyakasane, enyumpa y'abashinganyanya ôohe eba ngishe.
³⁴ Ayishishekera ba-cinya-masheka, ci abagûnda kurhona bârhona emwâge.
³⁵ Irengi gwo mwânya gw'abarhimanya, ebingolo-ngolo byôhe okukobwa *kokabo kashâmbala*.

4

Okucîshoga oburhimanya

- ¹ Bana bàni, yumvi enyigîrizo za sho, murhege okurhwiri lyo mumanya obwenge.
² bulya nyigîrizo nyinja nâmuhâ: murharhibaga akanwa kâni.

^f**3.9** Omwâka muhyahya, omwana wa burhanzi, enterekwa y'omuntu, lyâli irhegeko okurhûla Nyakasane omwâka muhyahya omu kushénga omushigo n'okuvuga omûnkwa (sinza Mib 18, 12-13; Lush 14, 28-29).

⁹**3.17** Omurhûla cirhali cidêkêrera kwônene c'okuba nta mbaka zihali ci kuli khashirya bwinja ehyâwe buzira bihamba bici, go mango baderha eno mwirhu, mpu: arhaganya buligo arhanabulânga (sinza Mig 8, 18) n'ornu Ndagâno Mpyahya, omurhûla bubâ. bwinja buli endalâla omu murhima gw'omuntu, ngalo ya Mûka Mwimâna.

- ³ Nàli muburhe: mugala wa lârhâ! nàli mwinja na murhonyi omu masù ga nyâmâ.
⁴ Nàbwîne Lârha akazimbwîra, erhi: Omurhima gwâwe gusâze ebinwa byâni, osêze amarhegeko gâni wâlama.
⁵ Oyanke oburhimanya, oyanke obwenge, orhayibagiraga, orhacihambûlaga oku mahano gâni.
⁶ Orhabusigaga nyuma, bwâkulanga, oburhonye bwakubîka.
⁷ Omurhondêro gw'oburhimanya; kuyanka oburhimanya kuguza ebi ogwerhe byoshi obone amakengu^h.
⁸ Obushamâmbire, bwakuhira enyanya, bwâshuba irenge Jyâwe okubuhôbera,
⁹ Oku irhwe lwâwe bwâdekerezakwo ecimanè cikukwânîne bwâkuhêreza ecimanè c'irengeⁱ.

Okucîlanga oku bantu babi

- ¹⁰ Yumva mwana wâni, yumva ebinwa nâkubwîra; wâbona oku emyâka y'akalamo kâwe yâluga
¹¹ Njira ya burhimanya nkuyeresire, omu njira nnungêdu nkugezize.
¹² Omu kulambagira amagulu gâwe ntâco câgahanza, ciru wankakûla omulindi, orhâsarhalè.
¹³ Ogwarhe enyigîrizo orhazirhibaga, ozilange, ko kalamo kâwe.
¹⁴ Orhageraga omu njira z'abaminyà, orhayishaga omu njira z'abantu babi.
¹⁵ Okaziziyâka orhazigeragamwo, onagere kuli orhaluke.
¹⁶ Bulya barhaja irô barhanajikola amaligo, barhabona irô nka barhacijira enkûmba;
¹⁷ na bulya mugati gwa bumînya balya, n'irivayi banywa lya buhagwè.
¹⁸ Enjira y'abashinganyanya kw'eri nka bucè bwa lubûngu-bûngu, bwo buyisha bwakula kalinde kaba kasirahinga.
¹⁹ Enjira y'abaminyà kwo eyôrha nka mwizimya, Abarhamanya bici bibasarhazize.

Okucîrhega-rhega

- ²⁰ Mwana wâni yûmva bwinja ebinwa byâni, emyanzi nâkubwîra oyirhege okurhwiri.
²¹ Erhafulumukaga isù lyâwe, oyibikire oku nyômvu y'omurhima.
²² Kulya kuba kali kalamo oku muntu wamâyihikakwo, ganali magala oku mubiri gwoshi.
²³ Olange omurhima gwâwe, kulusha ebindi byoshi, gwo guba nshôko y'obuzîne.
²⁴ Akanwa kaderha ehigalu-galu okacîke karhakulirânaga, n'omunwa gubêsha, guruhakugeragaho.
²⁵ Amasù gâwe gakazilola embere, n'obusù bwâwe bukaziyerekera embere zâwe.
²⁶ Okaziyumanyanya emikâba wagera-mwo, n'enjira zâwe zoshi zikazibâ zikomire.
²⁷ Orhadungiraga ekumoshô erhi ekulyo, okugulu kwaze okuyâse obubî.

5

Omanye omukazi mugênzi

- ¹ Mwana wâni, yumvirhiza oburhimanya bwâni, rhega ihano lyani okurhwiri.
² Ly'omanyilanga enkengêro zâwe, lyo n'akanwa kâwe kamanyibîka emyanzi, omukazi w'ecishûngu orhahîra okamukonolera amasù^j.
³ bulyala akanwa k'omugênzi, bûci bwa muke kâgegeña, n'ebinwa byâge byo biyêngûla kulusha amavurha.
⁴ Ci kwône binazînde^k erhi kwo byalula nka mutuzo, kwo binayôjiha nka ngôrho ya môji

^h4.7 Nka kulira omurhondêro gw"okuyoga kuli kuja omu mishi ly'omuntu amanyiyòga, n'okwo kuja omu mishi kuligi kurhenga eburhambi bwâgo.

ⁱ4.9 Binwa ishe âkazagimubwiriza.

^j5.2 Vulgata (Bibliya ya cilatini) yo rhuyankire-kwo okuhindula eci cinwa ntya.

^k5.4 Omwenda nka gwaciribwa erhi guli mununu, nebyâha kwo na kuguma. 5, 11: Omu

abirhi.

⁵ Amagulu gâge yo garhandalikira ebwa lufù, n'igenda lyâge yo lihêka ekuzimu.

⁶ Lirhayerekera omu njira y'akalamo, ci libâ igênda lyadûnga-dûnga burhashîbirira bici.

⁷ Yumvagya nkubwire, mwana wâni, orhazigaga hajira ebyakuyibagiza ebinwa by'oku kanwa kâni:

⁸ enjira yâwe erhâgeraga bofi naye, orhanahîraga okalirâna olumvi lw'enyumpa yâge.

⁹ Ehyâwe byankanatweza ab'embuga, n'ehy'omu misi yâwe hirîbwe nabâgera;

¹⁰ wakazînda erhi okola wayâma, obone bamâkulya amagala n'akabale,

¹¹ Wakazînda erhi okola wayâma, obona bamakulya amagala n'akabale,

¹² onayakûze, erhi: «oku nabwîne nagayaguza amahano, n'oku nabwîne omurhima gwâni gwarhenguha obuhanûzi;

¹³ erhi ntayumvagya izû lyâbakazagimbwiriza, n'abâkazaginyigîriza ntabayumvirhizagya;

¹⁴ mpu hindi hitya ntahanyagalira aha ngombe^l, omu ndêko y'abashamuka.

¹⁵ Kazi onywe amîshi g'omu mugomero gwâwe, mîshi gârhenga omu iriba lyâwe.

¹⁶ Amîshi g'amaliba gâwe garhakazagihululira embuga, n'enyîshi zâwe zirhajaga omu ngô z'emubânda.

¹⁷ Ziyôrhe ziri zâwe wene, ci murhazishângiraga n'abâgera!

¹⁸ Enshôko yâwe ekayâgirwa! Osîme mukâwe w'eburho.

¹⁹ Kashafu kazigirwa, mutwira gwa kashafu, ayôrhe akuganiza; n'ibêre lyâge likazikuhiramwo orukara, onakaziyôrha orhonya okurhonya akurhonya.

²⁰ Mwana wâni cankarhuma warhebwa n'omukazi mugenzi, cankarhuma wâziga wâyêgemera ecifuba c'omugera wâgera?

²¹ Omanyè oku amasû ga Nyakasane kubona gabona omuntu, kulolêreza galolêreza igênda lyâge.

²² Omumînya anagwarhwe omu mirhego y'amabî gâge, anashwekerwe n'omu migozi y'ecâha câge yenene.

²³ Kufâ anafâ bulya arhabwirwa, n'isirhe lyâge kubabula lyânamubabule.

6

Okucîhâna cikinja

¹ Mwana wâni, omunyâge ecirondo bulyla acîhanyire ncungura oku w'ihanga, na kuli oyu orhamanyiri omuhûnekwoye ecikinja.

² erhi ankaba wâcîshwesire n'ebinwa wâderhaga wene, erhi ankaba wâgwâsirwe omu binwa byâwe wenene;

³ alaga oku wajira mwana wâni: ocirikûze, obwola wâcîhanyire omu nfune z'omulungu^m: onakanye otule omulungu wâwe,

⁴ amasû gâwe orhagahaga irò, n'engohe zâwe orhazirhamûlaga.

⁵ Ocîrikûze nka kashafu omu murhego, nka kulya akanyunyi kafulumuka omu lusi.

Omwôlo n'ebinyegere

⁶ Genda olole ebinyegere oyu mwôlo! Sinza engeso zabyo, oyigirekwo oburhimanya:

⁷ hirhajira murhambo, birhajira mulezi, birhajira obiyimangire omu mukolo.

⁸ Cânda birheganya ebiryo byabyo, n'amango g'okusârûla lyo bihaka olwîko lwâbyo.

⁹ Oyu mwôlo-mwôlo wêki, ogwîshîre kuhika mangaci? Mangaci warhengamwo eri irô lyâwe?

¹⁰ Mpu: «warhangihûnga hitya», mpu: «warhangibâ nka wahira olugobe oku lundi, mpu: «warhangibâ nka waheba okuboko oku kwabo ocîhêngeke!»

kuderha: obone wamahwêrwa n'omubiri gw'eminyafu.

^l**5.14** Omu ngombe mwo bahanira enkola maligo (sinza Lev 24. 16; Lush 17, 7; Burh 1, 30).

^m**6.3** Sinza Vulgata: nk'omuntu analire omwenda gwa bene, anagujuhe duba, ciru bwankayira.

- ¹¹ Oku obuligo bwahanda aha mwâwe nka mubalama, n'ecizômbô cikutulisirekwo amatumu!

Endyâlya erhamera ngohe

- ¹² Endyâlyaⁿ, muntu wa busha! egenda ehêngwire akanwa wâni!
¹³ eje yagohya gohya erhânayimusa kugulu, enabulija yashâsa eminwe!
¹⁴ Murhima mugalu-galu ogurhahiga agarhali maligo, gurhanahwa gurhâzûsa mmanja.
¹⁵ Kuhera gwanahere buzira kulâlira, gurhibuke gurhakanabukwa.

Ebikabulirwa

- ¹⁶ Ebi Nyakasane ashomba biri ndarhu, n'ebi omurhima gwâge gurhabonakwo biri nda:
¹⁷ Amasû gw'omuntu ogayana, olulimi lw'omunywesi enfune zibulaga omukô gw'omuntu mwêru-kwêru;
¹⁸ Omurhima guhizire emihigo mibi, amagulu gakanyize mpu gajikola amaligo:
¹⁹ Omuhimirizi wahimiriza obunywesi, na cishombanya washombanya abaguma.

Amahano gw'omuzire mushamuka

- ²⁰ Mwana wâni, kazi olange amahano ga sho, orhanarhibaga amahano ga nyoko.
²¹ Okaziyôrha ogasêgize oku murhima, okazigayambalira omu igosi.
²² Gakazikuhabûla omu njira zâwe, gakuyimangire amango oli irô, gakuganîze amango watulûka.
²³ Bulyala irhegeko kabâ kamole, n'enygîrizo bubâ bumoleke; okukalihirwa n'okuyigîrizibwa eri njira ya kalamo^o.
²⁴ Kuderha mpu bakulange oku mukazi w'ecirala, n'oku lubohôlolo lw'omukazi mugênzi.
²⁵ Omurhima gwâwe gurhâgalagwa n'iranga lyâge, omanyè wankarhebwa n'okukoma-komya kw'engohe zâge.
²⁶ Bulyala omukazi w'ecishûngu^p hihimbi hya mugati alonza, mukâ bene yehe kunyaga anyaga omuntu akalamo, n'obwo kali ka citwîro cidârhi.
²⁷ K'omuntu ankayâkiza (kufulika) omuliro oku ndâ, n'emishangi ayâmbirhe ebule bwabôyôka?
²⁸ K'omuntu ankalarbarha oku mäsèsè anabule bwahîra omu lushândo?
²⁹ Kwo abâ ntyo omuntu oyiguza mukâ owâbo, owamâhumakwo mukâ bene arhayêra.
³⁰ Omuntu ozimbira enda nk'ashalisire, arhatumuzibwa.
³¹ Ci kwône akagwarhwa, anagalule kali nda kalushire, ciru ahane n'ebiri omu mwâge byoshi.
³² Omuntu wâhusa yehe eri mbula-murhima, ôkola ebiri ntyo erhi mûhera.
³³ Guçîlerhere empimbo n'amasheka, n'ishêmbô guchira-kwo ntyo, lirharhenga.
³⁴ Bulyala emitula n'obukali bw'iba wa nyamukazi, birhamuzigira ababalira ahâi h'okocîhola.
³⁵ Arhâyemere ciru empôngano nguma, arhayemere bici ciru bakaluzâ empyûlo.

7

Omukazi mugênzi arhankacîshingikwa

- ¹ Mwana wâni olange bwinja ebinwa nkubwizire obîkirire amarhegeko nkuhîre.
² Olange amarhegeko gani gakuciza, amahano gani gabe nka mbonyi y'amasû gâwe.
³ Amahano ogashwêkere oku minwe yâwe, ogayandike oku lwâsi lw'omurhima gwâwe.
⁴ Obwire oburhimanya erhi: we mwâli wirhu n'obwenge obubwire, erhi: we mwîra wâni

ⁿ6.12 Endyâlya erhamera ngohe: «endyâlya erhagania goshhi erhacikubagirwa bulya arhali muntu nkana.

^o6.23 Okayumva mpu mwene lebe ayengeha, erhi ajira ecibwiriza.

^p6.26 Nka kula rhunaderha omu mashi, mpu: omukazi mugênzi ye «tulye twende») gwârhi abazihi b'akashâra, kukenya akenya ocirhegaye. Muka-bene acirigî mudârhi kulusha.

- ⁵ Lyo bakucînga oku mûkazi mugênzi, oku mukazi w'ebinwa by'olubohôlolo.
- ⁶ Aha idirisha ly'enyumpa yâge ayêgemera, akazilola omu ngô y'emuhanda.
- ⁷ mpu ahali ankabona omu bana bahunyi omurhabana (mwinja) muhwinja.
- ⁸ Lero muguma anacigera omu muhanda, aha irhwêrhwê lyago, hofi n'enjira y'enyumpa ya nyamukazi
- ⁹ bwamanajinga omwizimya gûkola guli, obudufu bwacîbulwire n'ehizimya erhi ho ndi aho.
- ¹⁰ Nyamukazi kwo kuja emunda nyamwana ali, nyamukazi ayambîrhâge nka mbaraga, anacibwikîre obusû n'omushângi.
- ¹¹ Oku arhahusa buderha, kwo arhânadêkerera haguma; amagulo gâge garhabêra omu nyumpa.
- ¹² Nk'arhali omu mihanda erhi mwo ali omu ngô z'emuhânda, erhi arhegîre ah'irhwêrhwê ly'omuhânda.
- ¹³ Nyamukazi kwo kugwârha olya mwana, amuhôbera, àmubwîra buzira nshonyi:
- ¹⁴ Erhi «nali wa kurherekêra enterekêro ya nyabuholwe^q, ene lyo nanashalaga ecihângo.
- ¹⁵ Bwo bula nyishire cmunda oli, nti nyishikulônza namanakushingâna!
- ¹⁶ Ecibwarhalo cani nacibûmbire bibwîkwa, nalambûlirakwo amalikâni g'e Mîsiri
- ¹⁷ Encingo yâni nayishahulîzekwo amavurha g'akisûnunu, amavurha ga alowesi^r na cinamumu.
- ¹⁸ Yishaga, amasîma rhugalaluke bulinde buca, oleke rhuyumve ebinuna.
- ¹⁹ Omulume nn'emwâni arhali aha kâ; àgenzire, àbalamire ekuli.
- ²⁰ Ahêsire enshoho yâge y'amâgerha, okugaluka aha mwâge erhi omwêzi gukola mukulu!»
- ²¹ Nyamukazi àmuhima n'orhwanzi rhunji-rhunji, amushisha-shisha n'obulimirhizi, àmuhêka.
- ²² Nyamwana omu bahunyi bwâge àmukulikira, kula enkâfu enakulikira odwîrhe akêre; kula akashafu kagwarhwa omu murhego,
- ²³ empiru erînde ekarhula obudiku. Kula akanyunyi kanahenekera obulembo, karhanamanyiri oku kufâ kâjifiâ!
- ²⁴ Yumvagya nkubwire mwana wâni, yumvirhiza ebinwa nâkubwîra:
- ²⁵ Omanyè omurhima gwâwe gwankanahabukira emunda ow'ecishungu ali. Orhanahabukiraga omu njira zâge,
- ²⁶ bulyala enkûmba àjizire zirhali nyi, ciru nabali bazibu-zibu abalambika.
- ²⁷ Enyumpa yâge njira y'ekuzimu^s, mwandagalo guja omu lugò lw'abafire.

8

Yûmva kurhi Burhimanya ayakûza

- ¹ K'arhali kuyakûza okwo oburhimanya budwîrhe bwayakûza? K'arhali kuhamagala okwo obûmva bwahamagala
- ² Oku busongerwe bw'entôndo, omu mulimbwa, aha mashanganjira ho butwirire ccirâlo;
- ³ aha mihango y'olugo, aha bagerera baja omu lugo ho bayâkûlîze.

^q**7.14** Enterekêro ya nyabuholwe, yo nterekêro y'omurhûla (Lev 7. 15-16). Enyama y'eyo nterekêro egwerhe omwânya gwa Nyamuzinda, ogw'abadâhwa, n'eyindi nyama byânalirwa ebijûmbu ko kalêmbu k'owahanaga enterekêro. Hali ezindi nyama zalikwânîne zilâle na buca zibe lyo zihânwa nterekêro kandi erhi lundi lusiku (Lev 7, 15-17).

^r**7.17** Mira, alowêsi na cinamomi: ebâ mirhi y'e Buharahu enakazirhengakwo amalâshi.

^s**7.27** Mw'eci cigabi ca kali-munani n'eca kali-mwenda mwo muli omurhima gw'enyigîrizo ziyêrekîre oburhimanya omu nyigîrizo z'emigani. -Oburhimanya ciri cigabi cinene ca kalamo omuntu yeshi ankahashicifinja (Ayu 28; Bar 3, 9-4, 4) -Ako kantu kinja kanaderhwe nka kulya omuntu waja wahamagala bugenda-jira (sinza Mig 1, 20-33 ; 3, 16-19; 8-9. Anaja aganira amaburhwa gâge n'oku àli aha bàlemaga igulu (8, 22-36).

- ⁴ Mpu: «mwe mbwizire mwe balume, mwe nyakûzize mwe muburhwa n'abantu.
⁵ Mwe bagûnda muyige obulênga, ninyu mwe bahwinja mujâge mwayengeha.
⁶ Muyumve, bulya mwanzi-nyalyanzè nâderha, na bulya binwa bya bushinganyanya byârhenga omu kanwa kâni
⁷ Binwa by'oku akanwa kâni kâderha, obulyâlya burhambâ ekanwa.
⁸ Ebinwa by'ekanwa kâni byoshi bibâ bya bushinganyanya, birhabâmwo burhebanyi birhabâmwo nzônza.
⁹ Byoshi bibâ bishingânîne oku muntu oyûmva bibâ bishongêze oku muntu ogwerhe obumanye.
¹⁰ Murhonye ihano ahâli ha amagerha, Obumanye erhi bwo ahâli h'amasholo.
¹¹ Bulyala oburhimanya bwo bukulu, aha magerha, nta kantu wankabugera kwo. Yûmva oku oburhimanya bwacûvuga
¹² Niene Burhimanya, nie Nn'obulenga, nie nâsingaga obulenga, nasînga n'amakengu.
¹³ Okurhînya Nyakasane kwo kushômba obubî; oku nshômba okucîbona kwo nshômba n'okugayana, obworhere bubî n'akanwa kanywesi.
¹⁴ Nie njira ihano, nie njira okukoza omu binwa nie nn'obukengere, nie nn'obuhashe.
¹⁵ Nie mbwiriza abâmi oburhegesi, n'abagula nie mbabwiriza okujira amarhegeko.
¹⁶ Nie mbwiriza abarhambo kurhi bârhambula olugaba, n'abazuzi kurhi bâtwâ emmanja.
¹⁷ Nsîma abânsîma, abannôngereza banambone.
¹⁸ Obugale n'irenge emwâni bishûndwa, ebinja-binja n'obushinganyanya kwo na kwo.
¹⁹ Amalehe nyâna, go makulu aha masholo gacîre obushanja bwâni bwo bukulu oku marhale mîshogwa.
²⁰ Mwo nyisha omu njira z'obushinganyanya, omu njira z'amarhegeko,
²¹ nka nalônza ngaze balya bansîma, nka nalônza mbûmbe enshoho zâbo.

Burhimanya bukola byoshi

- ²² Nyakasane àli angwerhe emurhondêro gw'emikolo yâge, embere ajire emikolo yâge mirhanzi-rhanzi.
²³ Kurhenga ensiku n'amango erhi ndi muleme, kurhondêrera emurhondêro, embere igulu lirhangire.
²⁴ Amango enyênga erhâli ecihaba naburhwa, erhi enshôko zahulula zirhacihabâ.
²⁵ Embere entôndo zigwikwe nâburhwa, erhi n'orhushozi rhurhacishongêra amango rhwâhabâ.
²⁶ Arhâli acijira igulu n'amashwa, nisi erhi orhujuma rhurhanzi-rhanzi rhw'akatulo k'igulu?
²⁷ Amango àyimanikaga amalunga erhi ho ndi; amango âtwaga eciriba oku nyanya z'omuhengere,
²⁸ amango àsezagya ebitû by'emalunga, amango àyumanyanyagya enshôko z'enyênga,
²⁹ amango âtwiraga enyanja olubibi, n'amîshi garhatwe olwo lubibi.
³⁰ Ho nâli aha burhambi bwâge erhi ndwîrhe nabirhondekeza byoshi, nakazimushasa ngasi lusiku, nakazisharhira ngasi mango omu masû gâge.
³¹ Nkola n'àrhabira oku igulu, nâkazisîma okukômerana n'abana b'abantu. Oyûmva ye lyâ n'entânda
³² Muyumvaye bana bâni: bali bany'iragi abalanga enjira zâni.
³³ Muyumvirhize enyigîrizo lyo mubâ barhimanya, murhazigayaguzagya.
³⁴ Ali muny'iragi omuntu wanyûmva, omuntu oyîza ngasi lusiku aha nyumvi zâni.
³⁵ Bulyala ombwîne erhi abwîne akalamo, kurhona àrhona omu masû ga Nyamubâho;
³⁶ Ci ongayisize erhi iroho lyâge akolire buligo: ngasi yeshi onshômba erhi lufu arhonyize.

9

Burhimanya abâzire

¹ Burhimanya àjire aho^t ayûbaka enyumpa yâge, àyigwikira mitûngo nda^u;

² Abâga ebimasha byâge, àkanda irivayi anarheganya ameza gâge.

³ Ajire aho àrhuma abambali-kazi, mpu bâgendiyakûza omu irângo oku lugo:

⁴ Mpu: «ndi orhagwerhi kwâge? mpu ayishe emunda ndi» n'omusirhe, kwo Burhimanya amubwizire:

⁵ Erhi: «yisha olye oku mugati gwâni, onywe n'oku irivayi nâkandaga».

⁶ Erhi «muleke isirhe mwabona akalamo, mugere omu njira y'okuli»

Nyânga oshekera abandi

⁷ Ohakanya omugambanyi anacishômbanye, okalihira enkola-maligo anaçîjacizè.

⁸ Orhahakanyagya omugambanyi mwankanashômbana, ohakanye omurhimanya akusîma

⁹ Ohe omurhimanya, abâ murhimanya kulusha; obwirize omushinganyanya: àyushûla obumanye bwâge.

¹⁰ Omurhondêro gw'obushinganyanya kuba kurhînya Nyakasane: Obumanye bw'abatagatifu^v bwone bwenge.

¹¹ Bulyala niene nâkulugiza ensiku, nie nâkuyushûlira emyâka wâlama.

¹² Okabâ murhimanya obûnguke buli bwâwe, okabâ mugambanyi wene kwânababaza.

Nyamusirhye w'omukazi

¹³ Nyamusirhye w'omukazi arhadekerera, ali muhwinja arhanayishi bici.

¹⁴ Atamire aha luso lw'omu mwâge, oku ntebe omu irango ly'olugo,

¹⁵ Mpu ahamagale àbâgera, àbali omu njira yâbo.

¹⁶ Mpu: «ndi ociri cirhaba?»^u, «agere eno munda» n'omulume musirhe ye nyâma wâni abwizire,

¹⁷ Erhi: «amîshi mazimbano^w go ganuna!» n'omugati gw'ebirhangâzo guruhimwa manyunyâ.

¹⁸ Na kuziga nya-mulume arhishi oku aho hali empehema, n'oku abalâlîke ba nyamusirhye w'omukazi, omu rhubanda rhw'ekuzimu bali.

10

Oburhimanya n'obuhwinja

¹ Migani ya Salomoni. Omwana murhimanya ye mushagalusa^x w'ishe. Omwana musirhe burhè anajira nnina.

² Eby'obushambo birhaciza, obushinganyanya bôhe bunakûle omuntu omu lufu.

³ Nyakasane arhaziga omushinganyanya afâ n'ishali, ye na zigulula amagene g'enyankola-maligo.

⁴ Njingi zihozire, buligo afulusa, njingo zikanyire bugale afulusa.

⁵ Ohaka cânda ye mwenge, oj'irô amango basârûla ye bya-nshonyi.

⁶ Omugisho gwa Nyakasane oku irhwe ly'omushinganyanya kufâ murho kurhuma enkola-maligo yâgokôla.

⁷ Izino ly'omushinganyanya irenge lija, izîno ly'enkola-maligo cibolwe.

⁸ Mwenge oyemêra bamurhegeke, omuhwinja w'akalimi kuhera anahera.

^t**9.1** Burhimanya ali nka mukazi wa mbuguma, nna-bâna erhi nna-munene.

^u**9.1** Mitûngo nda: "ciri cimanyiso ca buhirhi, bugale bw'eyo nyumpa«. «Nda» ciba cimanyiso c'obwimâna emw'Abayahudi.

^v**9.10** Obumanye bw'abatagatifu: aha, *Vulgata* rhukulikire; Ebibliya y'e Yeruzalemu kw'edesire mpu «obumanye bw'omutagatifu ».

^w**9.17** Omu bihugo Israheli-Palestina na Israheli, «amîshi» garhali ga cilugè ogahisirekwo kubika anabika bwinjinja, ntyo ciru omushâmbo anayishigazimba nka nnago arhagabisiri bwinja.

^x**10.1** Ah'oburhimanya buli kuyinjiha hayinjiha, kusîmîsa hanasîmîsa.

- ⁹ Oshûrha enjira yâge kwône, âgenda arhimûsirwe, oja ayahuka arhabula cishobesire.
- ¹⁰ Olola ayûbisire amasù, analîse owundi n'amagala, ci okalihira omuntu anamulola omu masù, anamushubize omurhima omu nda.
- ¹¹ Akanwa^y kw'omushinganyanya nshôko ya buzîne, akanwa k'enkola-maligo kôhe, ntambala kabâ kabwikire.
- ¹² Enshombo kadali ezûsa, n'obuzigire bunabwikire obubî bwoshi.
- ¹³ Akanwa kw'omugula, burhimanya bubâ-mwo, oku mugongo gwendyâlya mibâmbu ekubâ,
- ¹⁴ Barhimanya babîka Obumanye, akanwa kw'omusirhe kôhe:ye côkeza, Oburhimanya n'obugale
- ¹⁵ Obugale bw'omuhirhi, lwo lwakiro lwâge, obubî bw'omugûnda, bunali bulya bukenyi bwâge.
- ¹⁶ Ikola ly'entagengwa kuciza liciza, ci obûnguke bw'enkola-maligo kuheza buheza.
- ¹⁷ Njira ya kalamo, okubika ihano wâhabagwa, ntadûndwa yehe kuhabuka anahabuka. Okuderha kubi n'okuderha kwinja
- ¹⁸ Akanwa kashingânîne kanafunge entambala, ôderha akanwa kabi erhi muhwinja.
- ¹⁹ Oderha bwenêne arhabula ah'akubîze^z, ôlanga akanwa kâge erhi mwirhônzi.
- ²⁰ Olulimi lw'entagengwa gaba marhale gacire, omurhima gw'enkola-maligo guruhagwerhi citwiro cinganaci!
- ²¹ Akanwa k'entagengwa kanashalûle rubannda, ci abakenyi omu bukenyi banafira. Entagengwa n'omumînya
- ²² Mugisho gwa Nyakasane gugaza omuntu, emisi yone-yone erhajira cici.
- ²³ Omusirhe asîma abulage omuko, omuntu wabona yehe akûnda âgendekere oburhimanya.
- ²⁴ Omumînya ebi arhînya byo anabona, omushinganyanya naye oku acifinjire kwo anabona.
- ²⁵ Erhi entambala ehwa erhi nanta mumînya ocihali, ci omushinganyanya erhi ye kola oyimanzire kulya kw'ensiku n'amango.
- ²⁶ Kula enkalishi eyôrha omu mino, n'omugi omu masù kwo n'omwôlo ayôrha omu masù gw'owamurhumaga
- ²⁷ Okurhînya Nyakasane kunayushulire omuntu ensiku emyâka y'omumînya yôhe kunyihya bayinyihya.
- ²⁸ Okulinda kw'abarhimanya gubâ mwishingo, ebi abaminyâ bacîkubagira kufânânda binafânânda.
- ²⁹ Nyakasane abâ Côbohwa c'enkola-maligo, abâ Lwakiro lw'entagengwa
- ³⁰ Nta mango omushinganyanya ankadûndagana, enkola-maligo zohe zirhâyûbake omu cihugo.
- ³¹ Akanwa k'omushinganyanya burhimanya karhengamwo; olulimi lubi kushugulwa lwâshugulwe.
- ³² Akanwa k'omushinganyanya binja karhengamwo; n'akanwa k'enkola-maligo, maligo kanarhengamwo.

11

Obushinganyanya kwago n'obulyâlya kwago

- ¹ Kuli Nyakasane, omunzâni gusherire binali bikabulirwa, ci kwône omunzâni guyumanîne gwo gurhona emunda ali.
- ² Aha akagayo kajire erhi cihemu cinahajire, aha obwirhohye bwâjire erhi burhimanya bunahajire.

^y**10.11** Omu kanwa murhengwa: munarhenge ebinwa byaciza, murhenge nakakayirha erhi kalogorhere lebe, kagayise omuntu.

^z**10.19** Omwana oderha bwenêne anaderhe ah'ishe alîre omwênda (mugani gwa Bashi).

- ³ Abashinganyanya murhima gwa budahemuka gubalangûla enjira: enkola maligo bulyâlya bwazo bunazihabula.
- ⁴ Olusiku lw'omutula, obugale burhâjire bici, Obushinganyanya bôhe bunakûle omuntu omu lufu.
- ⁵ Obushinganyanya bw'omuntu nkana bunamukâbûlire enjira, oku omumînya ashaya omu bumînya bwâge.
- ⁶ Entagengwa bushinganyanya bwazo buziciza, enkonola-masû mwo zinagwa omu mirhego yazo.
- ⁷ Omumînya erhi afa, n'obulangelire bwagc bunahirigirhe, okulînda kw'ababî kufânanda kufananda.
- ⁸ Omushinganyanya anafume entânya. n'enkola-maligo ebe yo ezigwamwo.
- ⁹ Akalimi k'endyâlya kanagayîse abalungu, n'obumanye bw'abashinganyanya bubalikûze!
- ¹⁰ Abashinganyanya bakabêrwa, olugo lunasîme, enkola-maligo ekabâ buligo, banacishînge.
- ¹¹ Mugisho gwa bashinganyanya guzûsa olugo, n'akanwa k'enkola-maligo kalushâbe.

Abagula bayinjiha ekà

- ¹² Omuntu ogaya owabo erhi muhwinja, omwenge yehe anacihulikire.
- ¹³ Ow'akalimi anabase amahwe, oku omwikubagirwa afulisire omwanzi gwa bene.
- ¹⁴ Aharhali murhambo, abantu kuhona banahona, obwôloloke bunali omu kujira abahanûzi.
- ¹⁵ Kulengana analengana omuntu ocîkubagira ecigolo omuntu ocîlanga oku mirhego arhabâ kurhi.

Orhugani-gani

- ¹⁶ Omukazi mwinja liba irenge ly'iba, ci omukazi oshomba obushinganyanya anabonese omuntu nshonyi.
- ¹⁷ Obâ lukogo minja acîjirira yenene, omuntu ohâna erhi kucîbikira acîbikîre yêne, ci omuntu ominya erhi yêne ocimînyize.
- ¹⁸ Enkola-maligo enabone oluhembo lwayirheba, omuntu omîra obushinganyanya yehe, oluhembo lwâge ho luli.
- ¹⁹ Omuntu mushinganyanya kalamo acîfulukiza, okuhenekera amaligo kubâ kucîhêka ebwa lufû.
- ²⁰ Omu masû ga Nyakasane emirhima mibî bibâ bikabulirwa, bo arhonya abw'olugêndo nkana
- ²¹ Okuli! Omubi arhâbule buhanwa. obûko bw'abashinganyanya bôhe kucira bwacira.
- ²² Mulinga gwa masholo oku izûlu ly'engulube: mukazi mwinja buzira bwenge.
- ²³ Omwifinjo gw'abashinganyanya ebwa kucira guba guyêrekîre, omulangaliro gw'enkola-maligo gôhe guba gwa busha.
- ²⁴ Hali abagaba ebyâbo babuligala, abandi balunde ebirugu oku bindi, banabulikena.
- ²⁵ Omurhima gujira aminja gwabêrwa, odômera abandi naye àyishidômerwa.
- ²⁶ Oyôrhana engano yâge kubehêrerwa ahehêrerwa n'olubaga, ci omuntu ogulîza abandi engano kusîmwa asîmwa.

Mpara-magara arhabula kuguma àbîre

- ²⁷ Olwira obwinja kurhona alonza olwira obubî abubona.
- ²⁸ Ocîkubagira obugale abushâyamwo, abashinganyanya kwo bajinîrira nka buhasi.
- ²⁹ Oleka aha mwâge bashûbuka mpûsi asigalana, omuhwinja âzinda erhi àbarhulira omushinganyanya.
- ³⁰ Emburho y'obushinganyanya yo emerakwo omurhi gw'akalamo enkola-maligo zâhêkwa n'amango garhajihika.
- ³¹ Erhi omushinganyanya ahemberwa hanola igulu, omumînya n'omunya-byâba bôhe kurhi byâyishibâ?

12

Ehinja erhi na hinja, ehibi erhi na hibi

¹ Osîma bamubwirize asîma amanye, ci oshomba okukalihirwa erhi muhwinja.

² Omuntu okola bwinja, anacilerhere okurhonyibwa na Nyakasane, ci omuntu ocikubagira enkengêro zâge yêne, erhi nkola-maligo.

³ Nta muntu obubî buzibuhya, omushinganyanya yehe aba kadûndu-ntashugulwa.

Enyumpa zifulika binji

⁴ Omukazi nkana irenge ly'îba, omukazi mûmaguza ciba cibolwe omu rhuvuha.

⁵ Emihigo y'abashinganyanya ebâhya budahemuka, ci emihigo y'enkola-maligo eba ya kurhebana.

⁶ Ebinwa by'enkola-maligo: mirhego ya kuyirha bantu, ci akanwa k'abashinganyanya kanakazihaza mpu bakanagwa mw'eyo mirhego.

⁷ Enkola-maligo ekaja oku idaho, erhazûka, enyumpa y'abashinganyanya yôhe eyôrha eyimanzire.

⁸ Omulume adulirwa obwirhônzi bwâge, ow'omurhima gurhashinganini yehe kugaywa anagugayirwa.

⁹ Omuntu ogwerhe omushizi wâge ye mukulu, ahâli h'omuntu ocikuza yêne agali bula omugati.

¹⁰ Entagengwa ebâ egendêrîre ebintu byayo, omurhima gw'enkola-maligo gôhe gubâ mumînya.

¹¹ Ohinga ishwa lyâge anakûlemwo omugati ayigurha, ci okulikira ebilôrho erhi musirhe.

Olulimi cibâ côji

¹² Bigalu-galu enkola-maligo zicîfinja, ci kwône emizi y'abantu bashinganyanya eri omu idaho linja.

¹³ Enkola-maligo enagwarhwe omu murhego erhi kalimi kayo karhuma, omushinganyanya yehe acîrhenze ahabi.

¹⁴ Oku mukolo gw'akanwa kâge, omuntu anayigurhe ebinja, n'oku omuntu âkozire kwo anahêmbwa.

¹⁵ Omusirhe mpu enjira yâge eshingânîne. omurhimanya yehe anarhangidôsa ihano.

¹⁶ Omuhwinja anayêrekane oburhe bwâge ho na halya, omwenge yehe anabe nk'arhali ye bajizire burhe (bagayisize).

¹⁷ Okuderha okunali kuba kuhamiriza obushinganyanya, na cali-ho c'obunywesi, erhi wundi munywesi.

¹⁸ Omuntu oderha duba, kwo ayagazanya nka ngôrho, ci olulimi lw'abashinganyanya kufumya lufumya.

¹⁹ Olulimi luderha oku binali luba lusêzire ensiku zoshi, ci olulimi lunywesi, ensimiko yalwo ya hisanzi hisungunu hyône.

²⁰ Cigadu cizinda omu murhima gwabagerereza amaligo, oku abaja-nnâma b'omurhûla bôhe bâsigalana obusîme.

²¹ Omushinganyanya nta buhanya bumurhibukira, enkola-maligo zôhe buhanya zifulusa.

²² Nyakasane arhakwirirwa akanwa kabêsha bo arhonya abaderha okunali.

²³ Omuntu mwenge anafulike ebi ayishi, omurhima gw'omuhwinja gwône gwône gufulûla isirhe lyago.

²⁴ Kuboko kulenga ye warhegeka, kuboko kuhozire ashige owâbo.

²⁵ Omutula omu murhima gw'omuntu njingo guvuna, akanwa kinja kwôhe kushagalusa kashagalusa

²⁶ Omuntu ohala amagala erhi mwira wâge orhumire eri ntagengwa, endyâlya zôhe njira yazo ezihabula.

²⁷ Omwôlo arhashushagiza hisîmba, obugale bw'omuntu bunali bukômbedu bwâge.

²⁸ Omu njira y'obushinganyanya mwo akalamo kabâ, enjira y'emihabuka yôhe ebwa lufu

ehêka.

13

Omwana oderha bwenêne

- ¹ Omwana mwenge asima bamubwirize, oshekasheka arhûmva amango bamamukalihira.
- ² Oku mukolo gw'akanwa kâge, omuntu analume oku hinja, ci amâgene g'endyâlya ntambala egabuka.
- ³ Olanga akanwa erhi mûka gwâge alanzire, oderha bwenêne kuhera anahera.

Okumanyikolesa ebirugu

- ⁴ Omwôlo hw'alingira aha ali, ci birhacîlerha byône, ba bushiru babiyigurha.
- ⁵ Entagengwa erhakwirirwa binwa bya bunywesi, camaganwa oku abêsherana kw'anahemulana.
- ⁶ Bushinganyanya bubika enjira y'obudahemuka, obwamaganwa kushûbula bushûbula nnabwo.
- ⁷ Hali oba arhajira cici, abulihimba amagale, hali n'oba ali nnabyo abulinaba mukenyi.
- ⁸ Ecicûngula omuntu, biba birugu byâge; omukenyi yehe arhayumva nka ye shimbirwe.
- ⁹ Akamole kabashinganyanya kaba kakolire, erhi n'itara ly'abâmaganwa lyâzima.
¹⁰ Akagayo, nnôngwe katula; aha bakengana ho oburhimanya bushûndwa.
- ¹¹ Obugale buyisha duba kuyônda buja bwayônda; oburhondera hitya, bwo buja bwakula.
- ¹² Okulangelira ehi omuntu arhahikakwo, kulîsibwa n'amagala, murhi gwakalamo okubona ehi omuntu acîfinja.
- ¹³ Ogaya ihano erhi muhera, okenga irhegeko ye wanacira.
- ¹⁴ Ihano ly'omukulu nshôko ya kalamo, bulyo bwa kubona aha walufû arhegîre.
¹⁵ Obwirhônzi bw'omuntu w'amakêngu bunarhume arhona; enjira y'abarhebanyi ebâ nzibu.
- ¹⁶ Omuntu wabona yeshi erhi ajâ eruha, erhi amarhangidôsa ihano; omuhwinja yehe acîbirindike n'isirhe lyâge.
- ¹⁷ Ntumwa mbî erhuma omuntu ajâkwo obuhanya, entumwa nkana mugisho.
- ¹⁸ Buli buhanya zinali nshonyi okurhiba ihano, omuntu okuyemêra ahanûlwa buli bwâmi .

Oluhembo lw'oburhimanya

- ¹⁹ Okuhikakwo ehi omuntu acîfinjaga, kunashagaluse omurhima. Abasirhe barhakwirirwa okuyaka amabî.
- ²⁰ Okômera abagula naye anabe mugula, okômera abahwinja anashube wundi
²¹ Obuhanya buba bukulikire lumino-mino omunya-byâha, abashinganyanya bwôhe oluhembo lwabo guli mugisho: munene.
- ²² Omugula, binjikulu, asigira akashambala kâge, ebi abahwinja basiga, mushinganyanya obiyîmamwo.
- ²³ Ishwa lyomukenyi likahîngwa linashalûle, haligi nâbafâ erhi kubula bushinganyanya kurhuma.
- ²⁴ Obîkiriza ehirhi hyâge, erhi omugala anashômba, omusîma bwenêne amukubûla.
- ²⁵ Omushinganyanya alya anayigurhe, endâ y'enkola-maligo erhahwa kulalikira ishali.

14

Oburhimanya lwago n'obuhwinja lwago

- ¹ Burhimanya yêne ocîyûbakira, omusirhe yêne ocîshâbira.
- ² Okulikira enjira nnungêdu akenga Nyakasane, n'oshômba enjira zâge amugayaguza.
- ³ Omu kanwa komusirhe muba enzônza y'obucîbone, abarhimanya bôhe kanwa kabo kababîka.
- ⁴ Aharhali mpânzi zahinga erhi na nta ngano, âhali empânzi nzibu-nzibu ho n'omwâka guluga.

⁵ Câlîho c'okunali arhabêsha, câliho w'obwihâmbi kubêsha abêsha.

⁶ Omugambanyi anacihâmbe mpu ashîmba oburhimanya, okuyigîrira kw'omurhimanya kurhabâ kuzibu.

⁷ Okaziya omusirhe, wakanahaba iderha ly'abalenga.

⁸ Oku muntu mwenge, okucilanga-langa buli burhimanya, ci isirhe ly'abahwinja kunali kurhebana kwône.

Hali enjira y'abenge n'ey'abahunyi

⁹ Endyâlya kushekera Nyamuzinda azishekera, entagengwa zôhe kurhonya azirhonya.

¹⁰ Omurhima guyishi burhe bwâgo, n'orhali nnagwo arhashângîra busîme bwagwo.

¹¹ Enyumpa y'endyâlya kuhya yânahye, oku ecihândo c'entagengwa cayôloloka.

¹² Hali enjira eboneka nnungêdu, ebulizinda erhi yahêka ekuzimu.

¹³ Amasheka ganayishemwo oburhe, n'obusîme buzinde erhi eri mirenge.

¹⁴ Omurhima mugalu-galu gunayumve gusîmire enjira zagwo, n'omuntu nkana anayumve asîmire omukolo gwâge.

¹⁵ Idâga lyo liyemera ngasi oku banalibwizire, omwenge yehe anakazilola bwinja ah'âgera.

¹⁶ Omurhimanya arhahimwa kurhînya n'okuyâka obubî, omuhwinja yêhe aburhûngane mpu ali ntwâlî.

¹⁷ Obâ burhe duba anakole ebigalu-galu, omurhimanya yêhe binji alêmbera.

¹⁸ Isirhe gwo mwânya gw'idâga, abalenga bôhe, obulenga co cimanè câbo.

¹⁹ Enkola-maligo zâcihwere oku idaho, ziharamye entagengwa, n'abaminyâ basengerere aha lumvi lw'omushinganyanya.

Omukenyi n'omugale

²⁰ Omukenyi ciru n'omulungu anamushombe, omugale yêhe abira bâge babâ banji.

²¹ Okushomba omukenyi bulenzi, muny'iragi obêra abakenyi bwonjo.

²² K'okukola amaligo kurhali kuhaba? lukogo na burhonyi oku muntu omalira ebinja obushiru.

²³ Ngasi mukolo gujira obûnguke, ow'akalimi cizômbo ayunguka.

²⁴ Ecimanè c'abarhimanya: obulenga bwâbo, ishûngwe ly'abahwinja: isirhe lyâbo.

²⁵ Câlîho orhabêsha anagalukire omûka gw'omuntu, ci enderha-kubirhi, bunywesi enaderha.

²⁶ Okurhînya Nyakasane kwanayêgemerwa, kunabe lwâkiro lw'abana bâge.

²⁷ Okurhînya Nyakasane: nshôko ya buzîne nshôko ya kufumya omuntu emirenge y'olufû.

²⁸ Irengwe lya mwâmi kuba na ngabo nyinji; muhona oku muluzi abantu bakamunyahira.

Omurhimanya ye na mwirhônzi

²⁹ Omuntu orhûza, bwirhônzi acirhegeka-mwo, ci omukali erhi musirhe.

³⁰ Amagala gw'omuntu erhi omurhima gudêkerire, ci obwagalwa cibolwe omu rhuvuha.

³¹ Okulibuzâ omugûnda kubâ kugayisa Owamulemaga; ci okubonera omukenyi obwonjo, kukuza Omulemi wâge.

³² Omumînya bumînya bwagc bunamulâmbika, omushinganyanya yehe omu budahemuka mwo ashânga olwakiro.

³³ Omu murhima gw'obwirhônzi mwo oburhimanya bubêra, ci burhimbwa omu murhima gw'abahunyi.

³⁴ Bushinganyanya burhuma ishânja lyayôloloka, okukola amaligo kwo kubonesa amashânja nshonyi.

³⁵ Omushizi mwirhônzi ye rhona ebwâmi, n'okulângalira kwâge kunamucinge arhagitumula.

15

Hali akanwa kinja, hali n'akanwa kabi

- ¹ Okushuza kwinja kunarhûze oburhe, ci okushuza kubî kunazûse embaka.
- ² Akanwa k'abarhimanya bishingânîne kaderha, ci akanwa k'ebingolo-ngolo bya bunganyi kaderha.
- ³ Ngasi hoshi amasû ga Nyakasane gali, gali ebulâbi bw'abinja n'ababî.
- ⁴ Olulimi lurhûliriza abandi: murhi gwa kalamo ci akalimi kabî kubabaza kababaza omurhima
- ⁵ Muhwinja ogayaguza ihano ly'ishe ci oyemêra bamuhakanya erhi mwenge.
- ⁶ Enyumpa y'omushinganyanya eluza ebinja, ci ebi endyâlya efulusa biluza emmanja.
- ⁷ Bumanye akanwa k'omurhimanya kamira, ci omurhima gw'omubwinja, nanga.
- ⁸ Kuli Nyakasane enterekêro y'enkola-maligo, bishweka, ci omusengero gw'entagengwa bwenêne agurhonya.
- ⁹ Kuli Nyakasane olugendo lubi bikabulirwa, ci okulikira obushinganyanya, ye rhona emund'ali.
- ¹⁰ Omuntu ocirhenza omu njira ali wa kukalihirwa bwenêne, omuntu orhûmva ihano yehe kufâ anafâ.
- ¹¹ Erhi abaga ekuzimu n'enyenga biri omu masû ga Nyakasane, (lero) omurhima gw'ababurhwa n'abantu, gohe kurhi?
- ¹² Omugambanyi arhakwirwa bamudûnde, arhanayerekera ahali abagula.
- ¹³ Omurhima gushagalusire gushesa obusû, murhima ali burhe bikûbi abanda.
- ¹⁴ Omurhima gw'oburhimanya gukûnda ihano, akanwa k'abahwinja kohe isirhe likanunira.
- ¹⁵ Kàlibwire arhajira lusiku lwinja, kashagali yehe ngasi lusiku erhi na lukulu.

Enkomedu nyinja

- ¹⁶ Ebinyi birikwo okurhînya Nyakasane, byo bikulu aha buhirhi bulikwo entanya.
- ¹⁷ Ennambi y'ebishogo-shogo haguma n'obuzigire, yo nkulu aha mpanzi eshushagire enalikwo enshômba.
- ¹⁸ Omuntu osîma okukunira anazûse ennongwe, omuntu mwirhônzi yehe ayirhûze.
- ¹⁹ Enjira y'omwolo eba eyunjwire mishûgi, enjira y'obushinganyanya gubâ mulimbwa mugali?
- ²⁰ Omwana murhimanya ye mushagalusa w'ishe, muhwinja ogaya nnina.
- ²¹ Isirhe, lyo omuhwinja asîma, oku omwenge ashfrha enjira yâge.
- ²² Aharhali buhabftzi, emihigo kufananda efanânda, ci ahali abahabftzi banji, emihigo kuyunjula eyunjula.
- ²³ Omuntu asima alike akanwa kinja, ci kandi bwenêne kulusha asima akoze omu kushuza.
- ²⁴ Enjira y'akalamo enahise omwirhônzi enyanya, emuyase enjira yâja ekuzimu.
- ²⁵ Nyakasane kushâba ashâbira abagambanyi, ci olubibi lw'omukana kuyumanyanya aluyumanyanya.
- ²⁶ Nyakasane ashômba emihigo y'obulyâlya ci akanwa kinja, kalya k'obukenge, kurhonya akarhonya.
- ²⁷ Osîma eby'obushambo anacishâbire enyumpa, olahira okuhêmbwa yehe kucira acira.
- ²⁸ Omurhima gw'abashinganyanya binjinja gugerereza, akanwa k'endyâlya kôhe kaluzagye ebigalu-galu.
- ²⁹ Nyakasane aba kuli n'endyâlya, abashinganyanya bôhe anayumve omusengcro gwâbo.
- ³⁰ Okulolwa bwinja kushagalula kushagalula omurhima, omwanzi mwinja gunasêze amavuha haguma.
- ³¹ Okurhwiri kuyumvirhiza owakukalihira, kwanabêra ekarhi kabarhimanya.
- ³² Owâleka ihano erhi kugaya acîgayire, oyumva owamukalihira anarhôle obwenge.
- ³³ Okurhînya Nyakasane, kunayigîrize oburhimanya, obwirhohye bubâ bushokolire irenge.

- ¹ Emihigo y'omurhima yo y'omuntu, n'okushuza kwo kwa Nyakasane.
- ² Omu masù gw'omuntu enjira zâge zibâ nka zishingânîne, ci kwône Nyakasane yehe ye hombaganya emirhima.
- ³ Oyâbuze Nyakasane emikolo yâwe, emihigo yâwe yâyunjula obwo.
- ⁴ Nyakasane âjizire ngasi kantu erhi anamanyire ecirhumire, ciru n'enkola-maligo yâlemerwa olusiku luhanya.
- ⁵ Bishwêka omu masù ga Nyakasane, omurhima gw'akagayo, owa bene oyo barhâmusige ciru.
- ⁶ Olukogo lw'oburhabêsha bwo bulyûla ebyâha, okurhînya Nyakasane kwo omuntu ayâkamwo obubî.
- ⁷ Nyakasane akarhonya obworhere bw'omuntu, anamuliranye ciru n'abashombanyi bâge.
- ⁸ Ehinyi hy'omu budahemuka, hyo hikulu oku binji by'obungûnganya.
- ⁹ Omurhima gw'omuntu gwo gucîshoga enjira, ci kwône Nyakasane ye sêza amagulu g'omuntu omu njira?

Abâmi Nyamuzinda bagwâsa

- ¹⁰ Omu kanwa ka mwâmi mwo murhenga akanwa, nk'atwa olubanja akanwa kâge karhahalabuka.
- ¹¹ Omunzani n'ensahani z'obushinganyanya: bya Nyakasane, ciru n'obuzirho bwa sùnzû: nabo mukolo gwâge.
- ¹² Ecishologosa abâmi: kukola amaligo, bulyala obushinganyanya go makòndo g'entebe.
- ¹³ Kanwa ka bashinganyanya karhona ebwâmi, mwâmi asima oderha ebishingânîne.
- ¹⁴ Oburhe bwa mwâmi, ntumwa ya lufû, murhimanya oburhûza.
- ¹⁵ Oyu obusù bwa mwâmi bwashékera erhi amâlama, n'olukogo lwâge kwo luyôrha nka nkuba ezinda nyuma.
- ¹⁶ Aha omuntu ankarhòla amasholo ankarhòla oburhimanya, n'aha omuntu ankabona amarhale ankabona obwirhônzi.
- ¹⁷ Enjira y'abashinganyanya kunali kuyâka abagoma, omuntu ocîrhega-rhega ye langa akalamo kâge.
- ¹⁸ Kagayo kashokolera okurhibuka, n'omuhîmbo gw'omuntu gwo gushokolera okuhûnguluka.
- ¹⁹ Aha omuntu ankashângira omunyago n'abagayana, ankacîbêra mugûnda omu banyînyi.
- ²⁰ Oyumvirhiza hwinja ihano linamucize, n'ocîkubagira Nyakasane ali muny'iragi.
- ²¹ Ow'omurhima mwirhônzi ye baderha murhimanya, n'omutûdu omu binwa ye derha ebyayumvûbwa.
- ²² Obwirhônzi kuciza buciza nnabwo, isirhe ly'abahwinja bwo na buhane bwâbo.
- ²³ Murhima gwa mwirhonzi guruhuma aderha akanwa kashingânîne, gwo gunarhuma aderha ebyayumvûbwa.
- ²⁴ Iderha linja cigukulu ca bûci, linanune ekanwa licize n'omubiri.
- ²⁵ Hali enjira eboneka nnungêdu, ebulizinda erhi ckuzimu yahêka.
- ²⁶ Ishali ly'omukozi ye linakolera, bulyala iralâ akanwa kayumvîrhe lyanamusêza.

Nyamuzinda ye Lugaba

- ²⁷ Omuntu wa busha busha anazûse obuhanya, akanwa kâge kabâkwo oguli nka muliro batwânyire.
- ²⁸ Ow'endyâlya ntambala anatula, n'ow'omwanzi kukoza anakoza aha ayinjibîne.
- ²⁹ Ow'ebihalârhi anarhebe owabo, amugeze omu njira erhali yo.
- ³⁰ Ozibire mpu lyo agerêreza obulyâlya, olumire amino, akozire amaligo
- ³¹ Okumera emvi, kuyambala ecimanè c'okukengwa, mwo ciboneka omu njira y'obushinganyanya.
- ³² Omuntu orhûza ye mukulu oku ntwâli, n'ohira omurhima omu nda, ye mukulu hali cirimisi wanyaga ebihugo.
- ³³ Omu mubungo gw'omwambalo bahira obuhanya, obucîrânuzi buba bwa Nyamuzinda.

17

Obwirhônzi

- ¹ Ecikâmbi c'omugati mûmu omuntu alya n'omurhûla, co cikulu aha nyumpa eyunjwire nyama z'enterekêro y'omu mbaka.
- ² Omushizi mwenge ye mukulu hali bene nnakâ basirhe, âyishishângira akashambala haguma nabo.
- ³ Omuliro gurhangula amarhale, n'ecibêye amasholo. emirhima yôhe Nyakasane oyirhangula.
- ⁴ Omumînya akanwa kabi ko ayumvirhiza, n'omurhebanyi kanwa kanywesi ayumvirhiza.
- ⁵ Oshekera omukenyi erhi Omulemi wâge agayisize, n'oshekera ohanyagîre, arhabula kuhanwa.
- ⁶ Ecimanè c'abashosi: bana b'abana babo, okukengwa kw'abana erhi ishe.
- ⁷ Iderha lirhakwanana musirhe, nalwo lulimi lunywesi, lurhahimwa kushuha omuluzi
- ⁸ Omu masû g'oyihâbirwe, entanda ebâ njuma ya citwiro cidârhi.
- ⁹ Obwikira ecibi c'owundi erhi bwîra akomire, ci oja adcrha ccibi ca bene anashombanye aba ayinjibine.
- ¹⁰ Okukalilirwa kuyumvisa omwenge, n'eminyuli ikumi ebule buyumvisa idâga.
- ¹¹ Omubi arhalonza oburhali bugoma, ci muganda mumînya banamurhumira.
- ¹² Aha omuntu ankashigâna omusirhe ogurusire. ankabugâna mpunga banyazire abana.
- ¹³ Ogalula obubî oku bwinja, obuhanya burhankarhenga aha mwâge.
- ¹⁴ Okuzusa olubanja kuba kufukulira amîshi, onacîzibuke lwo lurhacikula.
- ¹⁵ Okulika omugoma, n'okutummuza omwêru-kwêru, bibirhi Nyakasane ashomba ebyo.
- ¹⁶ Obugale omu nfune z'omuhwinja erhi bwa bici? Ka mpu agule mwo oburhimanya? Ci arhajira irhwe!
- ¹⁷ Mwîra wa muntu obâ amuzigire ngasî mango, kw'anabâ nka mwene wabo omuntu omu mbaka.
- ¹⁸ Ali muhwinja omuntu oshiga haguma n'owabo agalibâ ye cihana yêne ncungura.
- ¹⁹ Okusîma akadali kuba kusîma empimbo, n'olengeza izu erhi kushâba alonza.
- ²⁰ Ow'omurhima mubi arhabêrwa, n'ow'akalimi kuhanyagala ahanyagala.

Obuhwinja burhabukwa

- ²¹ Oburha omuhwinja mutula aburhira, nta kushagaluka kw'ishe w'ecingolo-ngolo.
- ²² Omurhima gurhwângusire, bufumu nkana, murhima-ali mungo, anayumye omuntu orhuvuha.
- ²³ Endyâlya enalye bufûnda-fûnda, entânda y'okuhabula obushinganyanya, ²⁴ Entagengwa ebwa burhimanya eyerekeza amalanga, amasû g'omuhwinja gôhe, kuzimêra gazimêra enyuma ly'ebihugo.
- ²⁵ Omwana muhwinja mutula gw'ishe, gwo na mûngo gw'omuzire wàmuburhaga.
- ²⁶ Kurhaba kwinja okuhôngesa omushinganyanya, n'okushûrha abarhambo kuciri kubî kulusha.
- ²⁷ Omuntu ogera ebinwa byâge erhi amanyire, n'ow'omurhima mwirhonzi ye mwenge.
- ²⁸ Ciru n'omusirhe akahulika naye anabonekane nka mugula, orhabumbwire akanwa anabonekane nka mwenge.

18

Obuhwinja isirhe

- ¹ Owayîrha obwîra arhabula ngwarhiro, ngasi ihano erhi na libî.
- ² Omuhwinja arhadôsa mirhima, ci asîma bamanye ngasi kumuli emurhima.
- ³ Ah'obulyâlya bwâjire harhabula kagayo, owatûha kutumula arhanga.
- ⁴ Ebinwa by'omurhimanya, nyânja ya mogôge, nshôko ya buzîne, lwîshi luyunjwire.
- ⁵ Kurhaba kwinja okuyumva endyâlya, n'okuyâgîsa omurhimanya omu kutwa olubanja,

- ⁶ Olulimi lw'ecinganyi lunacihêke ekagômbe, n'akanwa kaco kanatule entembala.
⁷ Ecinganyi kanwa kaco kacyisa, n'olulimi lwaco, gubâ murhego guyôrha gucirhezire.
⁸ Ebinwa by'omwanzi gw'obunywesi, kwo biri nka bihimbi bya nyama nnûnu, binywengerera omu nda kuhika kuli nya-mulà.
⁹ Ngasi oyôlohera omukolo, ye muguma bone kashâba.
¹⁰ Izino Iya Nyakasane ye: Nkingi-nzibu. mwo omushinganyanya ayâkira barhanacimuhikekwo.
¹¹ Omugale ebirugu byâge lwo na lwakiro lwâge, oku bwâge mpu cogo cizibu cimuzônzire.
¹² Omurhima gw'omuntu nka gwasherera, kuhimba guruhanga, ci nka gwaja irenge kurhoha guruhanga.

Omurhima ye muntu

- ¹³ Oshuza arhanacyûmva, kuyêrekana ayêrekana obuhwinja bwamubonesa nshonyi;
¹⁴ Endwâla, omurhima gw'omuntu gwanayiremba, ci omurhima omuntu amârhiba, ndi wankaguzûsa?
¹⁵ Omurhima gw'omurhimanya gukûnda ihano, okurhwiri kw'abarhimanya kusîma kuyumve bwinja.
¹⁶ Nyalulêrha nta lûmvi arhigula, anahike ciru n'omu masû g'abakulu.
¹⁷ Orhangiderha aha ngombe ye bahâ n'olubanja, erhi owabo ayisha balushubiremwo.

Okuyirha n'okuciza, olulimi lukugwerhe

- ¹⁸ Kuyêsha cigole kutwa akadali; kwo kunafunga ba-ciri-misi.
¹⁹ Omuntu orhabirwe na mwene wabo, kw'ali nka lugo luyûbake buzibu. n'abîra kwo bali nka kahamikizo kazibu-zibu.
²⁰ Mukolo gwa kanwa wanda ayigurha, omuntu, mukolo gwa kanwa kâge ashêga.
²¹ Okuyirha n'okuciza, olulimi lukugwerhe, abalusîma bayûmva eci lubâmwo. ²² Owâbwîne omukazi erhi hinja arhôte, erhi ngalo ya Nyakasane abwîne.
²³ Iderha ly'.omugûnda, kusengera; omugale arhashuza n'oburhali bukali.
²⁴ Hali abîra bakenya omuntu, hali n'aba omuntu arhonya kulusha mwene wabo.

19

Dibi-dibi garhali magulu

- ¹ Omugûnda orhali mudahemuka ye mukulu, oku mugale w'omusirhe na wa kanwa kabî.
² Obushiru burhâgerereza burhali bwo, n'amagulu mabidu-mabidu ganahabuke.
³ Obuhwinja bw'omuntu bunamusherêgeze amajira, omurhima gwâge gubâge Nyakasane ye gutumuza.
⁴ Obugale buluza abîra, omukenyi yehe ciru n'omwîra muguma anamuyâke.
⁵ Omuhimirizi w'obunywesi ârhakabula buhanwa, naye kanywesi yêne ârhakafuma buhane.
⁶ Omuntu ohâna, banji bamusengera, ohâna boshi bamurhonya.
⁷ Erhi bene wabo omuntu wamâkena bamushomba boshi, kurhi abîra bâge boki bankabulaga bwamuyâka.
⁸ Owabwîne ahika oku mûka, anaçitakire, n'omuntu okola n'oburhimanya ye bandana obucire.

Okurhuza kw'omugula

- ⁹ Omuhimirizi w'obunywesi arhabula buhanwa, naye kanywesi yêne, kuhera ânahere.
¹⁰ Obwigusi burhakwanana musirhe, omujâ naye kushuhwa ashuhwa n'okurhegeka ba nnawabo.
¹¹ Oburhimanya bw'omulume bumanyirwa oku kurhûza kwâge, n'irenge lyâge lirhalibirira ebigalu-galu.

- ¹² Okukaliha kwa mwâmi kwo kuyôrha nka mululumo gwa ngoromora, okurhonya kwâge kwo kuyôrha nka lumè oku byasi.
- ¹³ Omwana muhwinja buhanya bw'ishe, omukazi w'embaka kw'ali nka mirhônnyi yarhoga oku nyumpa bur hahusa.
- ¹⁴ Enyumpa y'ebirugu, kashâmbala k'ishe wa muntu, ci omukazi mwirhônzi, ngalo ya Nyakasane.
- ¹⁵ Obwôlo njingo buvuna, murhima mwângu, arhafuma ishali.

Murhima mwinja omuntu asîmirwa

- ¹⁶ Olanga amarhegeko kucilânga acilânga yêne, ci omuntu olekerera enjira yâge kufâ ajifâ.
- ¹⁷ Obabalira omukenyi erhi Nyakasane abîsize, yêne ye wâjuhe.
- ¹⁸ Ohane mugala wâwe liciri duba, ci kwône orhacîhiraga oku ntuli y'okumuyirha.
- ¹⁹ Omukali yêne ocijira, okumulekerera kunali kuyushûla obuhanya bwâge.
- ²⁰ Oyumve ihano onaleke bakuhakanye, lyo ozinda oli murhimanya.
- ²¹ Emihigo y'omurhima gw'omuntu eluga, ci omuhigo gwa Nyakasane gwo guêra.
- ²² Murhima mwinja omuntu asîmirwa, n'omukenyi ye mukulu aha munywesi.
- ²³ Okurhînya Nyakasane eba njira ya kalamo, ecimubâ co cinamubâ, n'omubâ arhaganya buligo.

Okuhanûla

- ²⁴ Omwôlo analikire okuboko oku cishânjo, arhânakuhise ciru n'ekanwa.
- ²⁵ Shûrha ogayana, omuhwinja ayengehe, kalihira omwenge akûlemwo ihano.
- ²⁶ Okolera Ishe amaligo akanahulusa nnina, ali mwana muhanya na muhehêrere.
- ²⁷ Mwana wâni, olekage n'okuyumva amahano, akaba kuyâka walonza okuyâka ebinwa by'oburhimanya.
- ²⁸ Muhamiriza mubi oshekera abashamuka e kagombe, akanwa k'endyâlya kugulinjika kagulinjika amaligo.
- ²⁹ Akarhi kanali ka kuhana abagambana, n'empimbo zibâ zirinzi omugongo gw'abahwinja.

20

Omwenge anayâke endalwe, obukali n'obwôlo

- ¹ Idivayi liyishi oku lishekera omulume, n'amamvu galuza akadugundu; ocirhegago nta burhimanya agwerhe.
- ² Okukaliha kwa mwâmi, kwo kuyôrha nka mululumo gwa ngoromora; omujira burhe anacîzûkize nyammanjà.
- ³ Buli bulume okuyogôlo embaka, muhwinja ocihîra muli zo.
- ⁴ Omwôlo arhahinga nk'abandi bâhinga, nka bakola basârûla ye murhanzi, ci lerhaga!
- ⁵ Ihano omu murhima gw'omuntu, kwo liri nka mugemero mulîri, mwo omwenge âgendidômera. Nta mwinja obula ishêmbo
- ⁶ Bantu banji baciderha binja, ci omwikubagirwa ndi wankamubona?
- ⁷ Omushinganyanya, ilabarha lyâge, lyâ mudahemuka; abana asiga, abasiga bany'iragi.
- ⁸ Mwâmi otamire aha kagombe mmanja âtwa, ajira amasû gayerûla ngasi hibi.
- ⁹ Ndi wamkaderha, erhi: «omurhima gwâni gucire», ntayimbwâkwo câha»? ¹⁰ Obuzirho oku bwâbo, omulengo oku gundi, bibirhi Nyakasane arhakwirirwa ebyo.
- ¹¹ Amashârha gw'omwana murho, ganayêrekane erhi ebijiro byâge byâyishibâ bya bucese n'obushinganyanya. Birharhenga aharhali kanwa kinja
- ¹² Okurhwiri kuyumva, n'isu libona, byombi Nyakasane wâbijiraga.
- ¹³ Omanyê orharhonyagya iro wankanakena, ozibûke waluza ebiryo orhaluse.
- ¹⁴ «Birhali byo, birhali byo», gwârhi owâgula, kurhânahangè arhaja acîshinga.
- ¹⁵ Banasime amasholo n'omwandu gw'amagerha, ci kwône ntâco cikwanana omuntu nka

kanwa kamanyire emyanzi.

Bwirhonzi bulwa amatumu

- ¹⁶ Omunyâge ecirondo bulala acîhanyire ncungura oku w'ihanga, na kuli oyu orhamanyiri omuhûnekwoye ecikinja.
- ¹⁷ Omugati gw'obushuma guyishi oku gununira omuntu, erhi gucîbûmba akanwa gushube mushênnyi!
- ¹⁸ Omuhigo maliano ga bandi gaguzibuhya, n'amatumu bwirhônzi bugalwa.
- ¹⁹ Ow'akalimi anabase amahwe, orhahîra okakômera oderha bwenêne. ²⁰ Oderha ishe na nnina buligo, ânazimirwe n'akamole omu ndunduli y'omwizimya.
- ²¹ Obugale burhangira duba n'okukula duba, bunazinde erhi burhacibona mugisho.

Okucîkubagira Nyamuzinda

- ²² Orhaderhaga, erhi: nacîhòla», ocîkubagire Nyakasane yêne âkulikûza.
- ²³ Nyakasane ashomba obuzirho oku bundi, omunzâni bagolongohize gurhahimwa kubiha.
- ²⁴ Nyakasane yêne olangûla amagulu gw'omuntu enjira, kurhi omuntu ankaciderheraga mpu amanya bwinja enjira alimwo?
- ²⁵ Guli murhego oku muntu okuhamagaza erhi: «eyi eri nterekêro!» n'enyuma ly'eciragâne aciganye. Omûka kamole kamoleka omurhima
- ²⁶ Omwâmi murhimanya kuyêrûla ayêrûla enkolamaligo, abulibarhogeza-kwo amaligo gâbo.
- ²⁷ Omûka gw'omuntu kabâ kamole ka Nyakasane, kamoleka omuntu yeshi kuhika oku nyômvu y'omurhima.
- ²⁸ Obukenge n'obudahemukira mwâmi bo balanzi bamulanga; obukenge byo bikondo by'entebe yâge.
- ²⁹ Buzibu basimira abana b'emisole, n'abashosi mvi bakengerwa.
- ³⁰ Ebibande byajababa muko bwo bufumu buhasha obumînya, empimbo aha nsholo y'omurhima zihika.

21

Okukola ebishingânîne

- ¹ Omurhima gwa mwâmi kwo guli omu nfune za Nyakasane nka mugezi gwa mîshi, emunda alonzize yo anaguhengulira.
- ² Omu masû g'omuntu yêne, enjira zâge zoshi zishingânîne, ci Nyakasane yehe mirhima ahombaganya.
- ³ Okukola ebishingânîne bikwânîne omu masû ga Nyakasane, kwo kukulu aha nterekêro.
- ⁴ Okulolera abandi oku cirhugo kugayana, enkola-maligo erhakola agarhali maligo.
- ⁵ Omwirhônzi murhima adôsa na kuyunguka ayunguka, ebya duba-duba cizombo binafulusa.
- ⁶ Obugale burhenga omu bunywesi cihemu, oku burhimanga kwo bunali bwa mihera yalonza olufû.
- ⁷ Obulala bw'enkola-maligo bwo bwânazihezè, bulala zâlahire bwakola ebishingânîne.

Rhinga bwinja bwonene bujirwa

- ⁸ Enjira y'enkola-maligo erhashongera, ebijiro by'entagengwa byohe bibâ bishongire.
- ⁹ Aha omuntu ankabera haguma n'omukazi w'embaka, ankacijira oku kanshôsho k'enyumpa.
- ¹⁰ Enkola-maligo erhalongeza bandi kalamo, aha bwâge owabo arhankababaliirwa.
- ¹¹ Bakahana omugâmbanyi, omunyi anabe murhimanya, n'omurhimanya bakamuhanûla anayengehe.
- ¹² Omushinganyanya analolereza enyumpa y'endyâllya; abulindike enkola-maligo omu buhanya.
- ¹³ Ofuka amarhwiri mpu arhagiyumva izû ly'omukenyi, naye ânaciyâme abule

n'ecishuzize.

- ¹⁴ Ebihânwa bushâla-shâla binarhûze oburhe, n'ebihânwa bufunda-funda binarhûze obukali.
- ¹⁵ Oku mushinganyanya, okukola ebishingânîne kulyâ ntânda, ci, oku nkola-maligo, kurhahimwa câbâ. Ow'amîru arhagala
- ¹⁶ Ocikûla omu njira y'obwirhônzi omu ndêko y'abalinda-mboho afuduka akola ali.
- ¹⁷ Ow'amîru arhagala, ntakwo agale omuntu osîma amamvu n'amashushi.
- ¹⁸ Enkola-maligo yo ncungulâ y'entagengwa, n'endyâlya yo eba ncungulâ y'abashinganyanya.
- ¹⁹ Aba wankabêra nyumpa nguma n'omukazi w'embaka oyôrha arhûnzize, wankacîbêrera omu cihugo cirhabâmwo ndi.
- ²⁰ Aba mw'omurhimanya habâ ebinja, habâ n'amavurha, omuhwinja yehe abishandâze.
- ²¹ Okulikira enjira y'obushinganyanya n'ey'olukogo, ye hika oku kalamo n'oku irenge.
- ²² Omurhimanya ànahime olugo lw'entwâli, anahôngole olwâkiro bacîkubagira.
- ²³ Olanga akanwa n'olulimi lwâge, oku mutula acilanga.

Banyamakobwa bali banji

- ²⁴ Izîno ly'omuntu ogambana, onagayana: ye Nyamakobwa, ngasi ebi akola kagayo abikolamwo.
- ²⁵ Enyifinjo z'omwôlo kuyîrha ziyîrha, bulyala enfune zâge zirhaziga zakola.
- ²⁶ Enkola-maligo enalegerere yacifinja ebya bene, oku omushinganyanya ahâna ebyâge.
- ²⁷ Enterekêro enkola-maligo zirherekêra erhi na bishwêka, k'oliînga lyobe bakazirhcrekêra n'omurhima gubizire amaligo.
- ²⁸ Ohamiriza obunywesi erhi muhera, ci omuntu orhangiyumvirhiza ye manyiderha.
- ²⁹ Endyâlya busu bukulu eciha, omushinganyanya yehe kulola aj'alola aha âgera.
- ³⁰ Nta burhimanya, nta bwirhônzi, na nt'ihano lyankacigererakwo Nyamubâho.
- ³¹ Olusiku lw 'okulwa, abantu biterusi barheganya, ci kwône Nyamuzinda ye boshi banasengera mpu abahimire.

22

Okubâ n'izîno linja

- ¹ Aha wankaluza ebirugu, wankajira izîno nkana, aha wakashegema amarhale n'amasholo, wankaja irenge.
- ² Omugale n'omugunda babuganine mw'oku: bombi Nyakasane wâbalemaga.
- ³ Omwenge akabona obuhanya anabuyâke, abahwinja bôhe mpu barharhaluka, bayandûle.
- ⁴ Oluhembo lw'obwirhohye n'okurhînya Nyakasane, bubâ irenge n'akalamo.

Ebikwânana izîno ly'omuntu

- ⁵ Mishûgi n'emirhego omu njira y'ababî, omuntu ocilanzire yehe kuyâka ayiyâka.
- ⁶ Oyigîrize omwana wâwe enjira âgeramwo, âbâ akola mushosi erhi yo anacibâmwo.
- ⁷ Mugale orhegeka abakenyi, ohuna mpu bamuhoze, ye mujâ w'owamuhozagya.
- ⁸ Orhwêra amaligo buhanya ahaka, karhi ka burhe bwâge kamushurha.
- ⁹ Ayagirwe mâshi omuntu obâ lukogo, omuntu ohâ mukenyi oku cijumbu!
- ¹⁰ Ohuluse omugambanyi entambala ehwe; embaka n'ebijâci byanarhûla.
- ¹¹ Nyakasane arhonya emirhima ecîre, oyishiderha ye mwâmi arhonya.
- ¹² Masû ga Nyakasane galanga omurhimanya, ci kwône ebinwa by'endyâlya ye bibula-buza.

Ebibihya izîno

- ¹³ Omwôlo nk'aderha, mpu: «entale eri embuga», erhi: «banyîrhirira omu muhânda».
- ¹⁴ Akanwa k'abakazi b'embuga ebâ nyenga, oyu Nyakasane ashombire ye yirhogeramwo.
- ¹⁵ Obuhwinja buba bunanîre oku murhima gw'omwana, akarhi k'obuhane kanamulikûze kuli bwo. ¹⁶ Okurhindibuza omukenyi kubâ kumugaza, n'okushobôza omugale kubâ kumukenya.

III. Ebinwa by'abarhimanya

- ¹⁷ Binwa bya burhimanya, orhege ebinwa byâni okurhwiri, orhege omurhima ly'obimanya bwinja.
- ¹⁸ Bulyala wâyumva osîmire okubibikirira oku murhima gwâwe, n'okubona byoshi bikuli ngasi mango omu kanwa.
- ¹⁹ Kuderha nti okazyôrha ocikubagire Nyakasane, kwo kurhumire nalonza okukumanyisa ene enjira washimba.
- ²⁰ Ka ntabonaga nâkuyandikira bigabi makumi asharhu, bya mahano n'obulenga?
- ²¹ Kuderha, nti omanyè okunali, onahashishuza n'ebinwa bikwânîne ngasi yeshi wakudôsa.
- ²² Orhanyagiraga omukenyi okubâ mukenyi, n'ohanyagire orhamulibulizagya aha lûmvi.
- ²³ Bulya Nyakasane ye basambira, n'abahaguzi, yêhe mûka abahêka.
- ²⁴ Orhayinjibanaga omuntu okunira bwenêne, orhakazîgigenda n'omuntu oba burhe duba.
- ²⁵ Wakanayîga enjira zâge. obone wamâfâ.
- ²⁶ Orhabaga wa muli balya bashurha omu nfune, bacihâna cikinja oku myenda.
- ²⁷ Erhi wankaba orhagwerhi ebi wâjuha, banakunyonyôla n'encingo ogwishirakwo.
- ²⁸ Orhahira okahindula olubibi lwa mira, oku abashakulûza bâwe bàtwaga.
- ²⁹ K'obwîne omuntu mubidu omu kukola? ye wankakolera mwâmi oyo, arhakayôrha akolera abantu kwône.

23

Omushigo guruhasha ngasi mulume

- ¹ Nk'oli oku cîbo mweshi n'omukulu, onalole bwinja ehiri embere zâwe.
- ² Akaba odambiha, ohire akêre aha mumiro gwâwe.
- ³ Orhacifinjaga ebiryo byâge by'olununirizi, hyankanaba biryo bya kurhebana.

Omwonganwa

- ⁴ Orhacîrhamagya mpu walwira okuhirhira, oleke n'okuyungukira oku bandi.
- ⁵ Obuhirhi obukonolire amasû, orhabubwini. Bulyala kwo bujira ebyubi nk'ikozi, lyo liyakira oku nkuba.
- ⁶ Orhahira okalîra haguma n'omwonganwa, orhahîra okacîfinja ebiryo byâge;
- ⁷ Bulya ebi âgerereza emurhima gwâge, ye nyamuderha erhi: «mâshi lyaga onasûze», n'obwo omurhima gwâge guruhakulikwo.
- ⁸ Wâshala ehi wamâmira, obone wamaheza ebinwa binja wacikazâg'iderha.

Amahano gw'obulezi

- ⁹ Irhondo orhahîraga okaderhera omu kurhwiri kw'ecingolo-ngolo, cankanagayaguza oburhimanya bw'ebinwa byâwe.
- ¹⁰ Orhahîraga okahindula olubibi lwa mira, orhayankaga n'amashwa g'enfûzi,
- ¹¹ bulyala Ogala-byoshi ye mwihôzi wabo, ye wânayanka olubanja lwabo akuyâgîrize.
- ¹² Omurhima gwâwe ogurhegêre, gurhegêre ihano, n'amarhwiri gâwe ogarhege ebinwa by'abalenga.
- ¹³ Orhahîraga okababalira omwana mpu orhâmuhana, bulyala erhi wankamushûrha, akarhi karhâmuyirhe.
- ¹⁴ Kâli ciru okamushûrha akarhi karhankamuyirha, kwakûla omûka gwâge ekuzimu.

Oburhimanya n'omurhima

- ¹⁵ Mwana, wâni, erhi wankanabâ ogwerhe omurhima gw'oburhimanya, nani ogwâni murhima gwanarhimûkwa.
- ¹⁶ Obulâ bundi omu ndâ bwanarhâmba, bubona akâwe kanwa kâderha ebishingânîne.
- ¹⁷ Omurhima gwâwe guruhayagalagwa n'enkola-maligo, ci guyôrhe guruhînya

Nyakasane ngasi mango.

¹⁸ Bulyala irhondo ho liri, n'obulungalire bwâwe burhâfanânde.

¹⁹ Nkubwire mwana wâni, obe murhimanya, onayêrekeze omurhima gwâwe omu njira nnungêdu.

²⁰ Orhahîraga okakerekera ekarhî ka ba-cambali-nzoga, nisi erhi ekarhî k'àbaziga enyama,

²¹ bulyala abanywi bakulu n'ab'amîru banacikenye, n'obwôlo bunarhume omuntu ayambala obwikûnjè.

²² Okazyîmva sho wâkuburhaga, orhanagayaga nyoko mpu akola mugikulu.

²³ Olonze okumanya okuli, ci orhabaga: «mpemba-nkubwire» ocihangane omanyè oburhimanya, ihano n'okumany'iyumva.

²⁴ Okubâ ishe w'omushinganyanya: kulya ntânda; okubâ ishe w'omurhimanya: busîme bunji.

²⁵ Orhangishagalusa sho, n'omuzire wâkuburhaga naye ashagaluka.

²⁶ Mwana wâni, yumva nkubwire; amasû gâwe gayêrekere amahano nâkuhâ:

²⁷ Omukazi w'ecirala: lushâyo; n'omukazi w'embuga, iriba lya bunwa buhûnde!

²⁸ Bwifulikwe alinga nka cishûngu, na barhebwa banji ajira ekarhî k'abalume.

Obulalwe

²⁹ Ba «namahera», na ba «yajoowe» baba ba ndi?

Zibâ za ndi entambala?

ebâ ya ndi emirenge? Zibâ za ndi empimbo?

Gabâ ga ndi amasû g'ebirenge-renge?

³⁰ Bibâ bya bala barharhenga aha c'âmamvu, bibâ bya mudûmbi-orhashubûka.

³¹ Orhahîra okakonolera amamvu amasû: mpu ala nka gayinjiha! Mpu alâ nka gabirira bwinja omu kabêhe, mpu ala oku gahona bunyi-bunyi!

³² Ganazînde erhi galumana nka njoka, gakômole nka njoka ya mpiri!

³³ Amasû gâwe gabone ebingeru-ngeru obwo, n'omurhima gwâwe guderhe eby'amahabwe;

³⁴ Nâwe obe nka muntu ogwîshîre omu nyanja emuhengere, erhi nka muntu ogwîshîre oku murhi.

³⁵ «Banshûsire na ntaho hânduma! «bambâmbwîre, ntanayumvîrhe! «mangaci nazûka nshubihûna orhûndi!»

24

¹ Orhahîraga okayônganwa n'enkola-maligo, orhanalonzagya okuzikômera.

² Bulyala omurhima gwâbo guruhagerêreza ebirhali bigalu-galu, n'akanwa kabo karhahâna erhali mihigo mibî.

³ Burhimanya omuntu ayûbakamwo enyumpa, bwirhônzi omuntu ahûmbamwo eciriba cayo;

⁴ Bushiru bubûmba enguli y'omuntu, bira binja-binja byoshi bija ecibuye.

⁵ Aha omuntu ankaluza emisi ankaluza oburhimanya, aha ankabâ ciri-misi, ankabâ mulenga.

⁶ Bulyala kuyêsha kwinja emirhima: kuhima ntambala, n'okubâ na bahanûzi banji kwo kuhimira omuntu.

⁷ Omuhwinja mpu oburhimanya buli enyanya bwenêne, arhanabumbûla kanwa aha ngombe.

⁸ Olonza okujira amabî, ye baderha cishûngu!

⁹ Omuhwinja arhalôrha ebirhali bibi, n'omugambanyi, abandi barhamubâkwo.

¹⁰ Akaba wârhibire omurhima olusiku lw'amarhangulo, erhi obuzibu bwâwe bunali ntabwo.

¹¹ Ogalukire abâhêkwa ebwa lufû, ofûngire n'abadwirhwe nk'eyajibâgwa.

¹² Ka kwo wâyishiderha, erhi: kâlî rhurhâlî rhumanyire? K'orhamanyiri oku Olyala olâba

emirhima ntâco ahabire? K'orhamanyiri oku omulanzi olânga omurhima gwâwe, Oku arhahabiri bici? Ye wahêmbé ngasi muguma nk'oku ànakozire.

- ¹³ Okazirya oku bùci mwana wâni, bulya bubâ bwinja, n'ebigukulu hy'obûci hirhahimwa kununa omu kanwa.
- ¹⁴ Ntyo kwo n'oburhimanya nabwo buli omu murhima gwâwe, erhi wankabuhikakwo wanabona ensiku, n'obulangelire bwâwe burhâfânandè.
- ¹⁵ Orhahîraga okahira omurhego omu nyumpa y'omushinganya, orhanamushâbiraga enyumpa.
- ¹⁶ Bulyala kali nda omushinganyanya akulumba anashubizûka, ba-nyankola-maligo bôhe kugwa bagwa omu buhanya.
- ¹⁷ Erhi omushombanyi wâwe ankakulumba, orhacishîngaga; omurhima gwâwe gurhasîmaga mpu obwenge amâsârhalâ.
- ¹⁸ Nyakasane akanagaya omu kubona ntyo, obone arhacimurhûzirikwo mûngo.
- ¹⁹ Orhahîraga okalubira enkola-maligo, orhayagalagwa n'endyâlya,
- ²⁰ Bulya nta irhondo ly'enkola-maligo: akamole k'endyâlya kuzima kanazima.
- ²¹ Mwana wâni, orhînye Nyakasane, orhînye na mwâmi, orhahîraga okajira oyu wogomera muli abwo bombi;
- ²² Bulya obubane bwâbo burhalâliza, na bulya, ndi omanyire citumule cici bâyishikuhirakwo bombi?

IV. Ebindi binwa by'abarhimanya

Okugwasanya

- ²³ Ebi nabyo biri binwa bya barhimanya: Okulola ola ye ndi nka watawa olubanja, kurhabâ kwinja.
- ²⁴ Obwîra omumînya mpu ali mushinganyanya, kuhehêrerwa ahehêrerwa n'amashanja, kugaywa anagaywa n'abandi.
- ²⁵ Ci kwône abatwa olubanja bwinja, banayumve basîmire: mugisho banajâkwo.
- ²⁶ Omuntu wakushuze bwinja ^a, erhi hinûnugurho akuhizire oku kanwa.
- ²⁷ Orheganyize omukolo gwâwe embuga, oshubija aho ohînge ishwa lyâwe^b, wabona oku watunga enyumpa yâwe.
- ²⁸ Orhahîra okayêmera duba obuhamirizi bwayâgiriza omulungu, orhanahîra okarheba omuntu n'akâwe kanwa.
- ²⁹ Orhaderhaga, erhi: nâmkolera ebi ànkolire! erhi naha ngasi muguma nk'oku ànakozire»

Obwôlo

- ³⁰ Nâgeraga aha kw'omwôlo, aba ishwa ly'ecingolo-ngolo,
- ³¹ Alâ oku lyoshi lyâli limeziremwo omushadu, lyoshi lyâliyumjwire mishûgi, n'olugurhugurhu lw'amabuye erhi lwâhongosire.
- ³² Omu kubona ntyo nadôsa emirhima, okubona ebyo kwâmpâ ezo nkengêro.
- ³³ Mpu «wârhangibunga hitya, warhangibâ nka waheba olugohe oku lundi, warhengibâ nka wahira okuboko oku kwabo, ocihêngeke;
- ³⁴ Oku ecizômbo cahânda aha mwâwe nka mubalama, n'ecizômbo cakutulikakwo amatumu!»

25

^a**24.26** Omuntu akakushuza bwinja, onayumve oku akusîmire; nâwe onamusîme, n'ehinûnu gurho nahyo buba bworhere bwa kulamusanya emw'Abayahudi.

^b**24.27** Ihano bahire omwana waja omu buhya, nka kula bankanabwîra omuntu; mpu: «ohinge onayêze», «otule onabinje».

V. Ecitabu ca kabirhi c' emigani yayandikagwa na Salomoni

- ¹ Lâba eyindi migani ya Salomoni, yàandikagwa na bambali ba Hezekiyahu, mwâmi w'eYudeya.
- ² Okufulika omwanzi, liba irenge Iya Nyamuzinda, ci okusholera olubanja liba irenge Iya mwâmi.
- ³ Amalunga go gabâ enyanya n'igulu Iyo liba idako, omurhima gw'abâmi gwohe libâ ishâmba.
- Ebwâmi erhabêra orhali mwîrhônzi
- ⁴ Ecûma, ocibalazekwo amazi g'ecûma, wabona oku cayisha cirî-cirî;
- ⁵ Okûle endyâlya omu masû ga mwâmi wâbona oku entebe yâge yasêra omu bushinganyanya.
- ⁶ Orhahîraga okacihiramwo amakangarasa nk'oli omu masû ga mwâmi, orhanahîraga mpu wâjîtamala halya h'abakulu-bakulu:
- ⁷ Bulya aha bankakuyôza omu burhwâli, bankakubwîra mpu «ogere».
- Ebi amasû gâwe gâbwîne, ⁸ orhabihêkaga duba-duba aha kagombe, bulya kurhi okolaga wajira obwo, erhi owinyu ankakuyâgîriza?
- ⁹ Olongôle mweshi n'owinyu, ci kwône orhabasagya ihwe Iya bene;
- ¹⁰ nnalyo akanakuyûmva obone amâkugaya, nâwe wene oheze olukêngwa.
- ¹¹ Akanwa kalîke amango mînja, irehe Iya masholo oku mbale y'amarhale.
- ¹² Ehigondo hy'amasholo n'enjuma y'amasholo gacire, kwo binali nka kanwa k'omurhimanya wakalihira okurhwiri kwayumva.
- ¹³ Omurhumwa mûmva, kw'ali omu masû g'owamurhumaga nka mishi maholo-maholo amango bâsârûla, garhuliriz'omurhima.
- ¹⁴ Omuntu ohâna omulagi arhâjirê, kw'ali nka bitû n'empûsi erhakulikîrwi na nkuba.
- ¹⁵ Oburhûza bunarhume omurhambo agômba, olulimi lw'omuntu murhûza lunabeze akavuha.
- ¹⁶ Erhi wankashânga obûci, onalye oyigurhe, ci kwône omanyè wankacîhakabo, wankanagogwa.
- ¹⁷ Orhahîraga okakômera enyumpa y'omulûngu, akanarhama obone mwamâshombana.
- ¹⁸ Omuntu ohambâra omwalungwe, buli buhiri, ngôrho, mwampi mwôji.
- ¹⁹ Okucîkubagira endyâlya olusiku luhanya, kunashube lino libolo, kugulu kwâhegera.
- ²⁰ Okuhogola ensirha n'emboho eri, kuba kubulagira enkalishi oku cibânde, kuyimbira omurhima guli burhe.
- ²¹ Omushombanyi wâwe erhi ankashalika, onamushalûle, erhi ankagwarhwa n'enyôrha, onamuhe anywe.
- ²² Kuli kuliînda amakala oku irhwe Iyâge, Nyakasane akugalulira.
- ²³ Hali empûsi elerha enkuba, olulimi luba mwanzi nalwo lunalerhere omuntu oburhe.
- ²⁴ Aba omuntu ankabêra nyumpa nguma n'omukazi mudârhi, ankayûbaka oku kanshòsho k'enyumpa.
- ²⁵ Omwanzi mwinja gwarhenga emahanga, kwo guli nka mishi aba mumiro gw'omuntu oli nyôrha.
- ²⁶ Omushinganyanya oyôbohire enkola-maligo, ye muguma n'iriba lilabarhanyè nisi erhi nshôko bahemwîre.
- ²⁷ Okulya obiki bunji kurhabâ kwinja, okurhehwa n'ehinwa by'oluhohòlolo nakwo kurhabâ kwinja.
- ²⁸ Olugo lw'omwerûlê, lulya lurhalikwo cògo, lwo lugumà n'omuntu orhajira murhima.

26

Obuhwinja burhabukwa

- ¹ Oku ecânda cishuhwa n'enkuba y'olubula erhi nkuba kwône, kwo n'omusirhe ashuhwa n'olukengwa.

- ² Kula akafûnzi kaburuduka, na kulira ehiremberembe hiheneka, kwo n'enfûlago y'obumâma egênda ciru.
- ³ Nka kula bayîkira eciterusi akarhi, n'ecihêsi omukoba kwo banabikira abahwinja emihini.
- ⁴ Orhahîra okadumiza omusirhe oku isirhc lyâge, wakanabà akâge nâwe.
- ⁵ Omusirhe omushuze nk'oku isirhc lyâge linali, akâmanya mpu ali murhimanya.
- ⁶ Kubula-bula na kucîta amaboko, okurhuma omuganda w'ecingolo-ngolo.
- ⁷ Entege z'ow'akagulu zirhajira nsimiko, zo nguma n'omugani omu kwanwa k'ecingolo-ngolo.
- ⁸ Kunanîriza ibuye oku mujaleti, okuha ecingolo-ngolo irenge.
- ⁹ Omugani omu kanwa k'ecingolo-ngolo, ihaji lya kashugi-shugi omu nfune z'omulalwe.
- ¹⁰ Omulwî wâlasha ngasi muntu wacigerera, ye muguma n'omuntu oziga akolerwa n'ecingolo-ngolo.
- ¹¹ Kulira akabwa kashubirira ebishaliza, kwo n'omuhwinja naye ashubirira obuhwinja bwâge.
- ¹² K'okola oshanzire omuntu ôcibwîne burhimanya? Omusirhe ye mukulu hali ye.
- ¹³ Omwôlo erhi engoromora eri emuhanda, «entale eri emuhanda!»
- ¹⁴ Omwôlo kwo ahinduluka aha ncîngo, kula olumvi luhinduluka omu mulirango.
- ¹⁵ Omwôlo anazinde alikira okuboko oku cishânjo, okukuyêrekeza ekanwa kumurhamye.
- ¹⁶ Omwôlo kw'amanya mpu ye murhimanya olushine, walusha bantu nda bashuza n'obwirhônzi.
- ¹⁷ Okucihira omu lubanja lwa bene, kubâ kugwârha amarhwiri g'akabwa.
- ¹⁸ Kwo ali ak'omusirhe walasha omuherho gulikwo emyampi êkolire, gulikwo n'empiru n'olufû,
- ¹⁹ omuntu orheba owabo, abuliderha, erhi: «byâli bihinza!»
- ²⁰ Cibula ca nshâli cizimya omuliro entambala nayo enahwe nka nta rukozo-wâkoza.
- ²¹ Omuntu mukunizi kw'azûsa akadali kulira, amakala gazûsa omuliro, kulira bahira enshâli oku cîko.
- ²² Ebinwa by'omuntu w'omwânzi bubâ bununîrizi, buyandagalira omu nda kuhika oku nyômvu.
- ²³ Buhomo oku nyûngu y'ibûmba, ko kanwa k'omuntu oganira n'olubohôlolo, n'obwo omurhima gwâge guli mubi.
- ²⁴ Oshombana ajira oku arhebana n'ebinwa, n'obwo omurhima gwâge guyubarhîre obulyâlya;
- ²⁵ ciru akaderha n'obwonjo, orhamuyemeraga, bulyala omu murhima gwâge muli bigalugalu nda.
- ²⁶ Enshômbo hali amango ecihundikira obulenga, omu ndêko mwo eciyêrekanira.
- ²⁷ Ohûmba omwîna anagugwemwo, ohirika ibuye linamugalukekwo.
- ²⁸ Olulimi lunywesi lushômba okuli, akanwa kashigîriza kushâba kashâba.

27

- ¹ Orhacikubagiraga omulegerege gw'irhônzo, bulya orhamanyiri bici byarhenga mw'ogu gw'ene.
- ² Wundi wâkukûnga ci arhali kanwa kâwe wene, muntu wârhenga kuli ci arhali wene.
- ³ Ibuye lizidoha n'omushenyi kwo na kwo, ci omûngo omusirhe alerhera omuntu gucilushire.
- ⁴ Omutula gubâ mumînya, n'obukali gubâ muhûsi, omûngo gw'owamânnyagwa gwohe ndi wankagulîndira?
- ⁵ Aha wankasîmwa n'orhaderha, wankakalihirwa n'owakubwîririra.
- ⁶ Omwîra anakulubira obone n'oku alubire, ci omwânzi anakuhôbera erhi anakuhigîre.
- ⁷ Mumiro guyigusire anagalule obûci, mumiro gushalisire ananunirwe n'ebilulu.
- ⁸ Omuntu oagenda-genda ahike kulî n'ecihugo âburhagwamwo, kwo ali nka akanyunyi kayâbukira kuli n'olwogo lwako.

- ⁹ Amavurha gabaya bwinja kushagalusa gashagalusa omurhima, nakwo okujira omwîra nkana kunabômbeze omurhima.
- ¹⁰ Orhahîra okalekêrera omwîra wawe nisi erhi omwîra wa sho, orhahîra okaja aha mwa bene winyu olusiku oli burhe. Mwîra oli hofi, ye mukulu hali mucu wa muntu oli kuli.
- ¹¹ Mwana wâni, hinduka murhimanya lyo oshagalusa omurhima gwâni, lyo mmanya oku nashuza ngasi abangayisize.
- ¹² Omwenge akabona obuhanya anacîfulike, omuhwinja yehe mpu abugeraho aciyandulire!
- ¹³ Omunyâge ecirôndo, bulyala acihânyire ncungulâ oku w'ihanga, na kuli oyu orhamanyiri omuhûnekwoye ecikinja.
- ¹⁴ Omuntu wagisha owabo n'izu linene sêzi-sêzi^c, abandi banamugânjire omu balozi!
- ¹⁵ Omukazi w'embaka ye muguma na kula obona emirhôngyi, era mirhôngyi ehona oku nyumpa burhahusa olusiku lw'omudûmbi.
- ¹⁶ Ogwerhe owa bene oyo erhi mpûsi agwerhe, n'okuboko kwâge kulyo mavurha kufumbasire.
- ¹⁷ Cûma cirhyaza ecûma, muntu oyengehya owabo.
- ¹⁸ Olanga emizeti ye nayirya amalehe. olanga nnawabo ye naja irenge.
- ¹⁹ Kulira obusû burhashusha bwâbo, kwo n'emirhima y'abantu erhashushana.
- ²⁰ Wa-nyênga na Wa-kuzimu, abo bombi barhîgurha. kwo n'amasû gw'omuntu garhîgurha.
- ²¹ Hali ecibeye c'amarhale hali n'eca amasholo: Omuntu yêne okwânîne ayirukire ayumva ebinwa by'okulimîrhiza.
- ²² Omusirhe ciru wankamushakulira omu cishakulo; isirhe lyâge lirhankamurhengakwo.
- ²³ Omany ebinu byâwe bwinja, abusò bwâwe obushîbirire;
- ²⁴ bulyala obugale burhabâ bw'ensiku n'amango. obuhirhi burhasigirwa iburha n'erindi.
- ²⁵ Oba wamâkolôla, n'oburheme bwamavûnda. wamânasingula ebyasi by'oku ntôndo,
- ²⁶ obe n'abana-buzi ly'obona eci wâyambala, obe na bihebe nka binga wakatwamwo olubanja lwamashwa gâwe;
- ²⁷ obe na marha manji ga mpene, bibe bijumbu kuli we, oku ba aha mwâwe na kuli bambali-kazi bawe.

28

- ¹ Omumînya anayâke na ntaye omulibisirekwo; omushinganyanya yehe kwo abâ adekerire nka mwana wa ntale.
- ² Bubi bwa ba-ciri-misi butula entamhala, omurhimanya ayifûnge.
- ³ Omumînya wâlibuza omuhanya, ye muguma n'enkuba yâshereza emyâka, olônze eciribwa, ocibule!
- ⁴ Omuntu okulekerera irhegeko: kuyinjibana enkola-maligo, ci omuntu oshimba irhegeko, arhabona oku nkola-maligo.
- ⁵ Enkola-maligo zirhumva hishingânîne, abalonza Nyakasane bôhe byoshi bayumva.
- ⁶ Owabâ ali mukenyi nka anali mudahemuka, ye mukulu oku muntu w'enjira z'ebinzongo-nzongo ciru akabâ mugale.
- ⁷ Oshimba irhegeko ye mwana mwenge, okômera enkonola-masû anabonese bene ishe nshonyi.
- ⁸ Omuntu ogala n'eby'obungûnganya n'oyungukira oku bandi, analundikire abâyishibigabira abakenyi.
- ⁹ Omuntu ocîfuka amarhwiri mpu bankanamukengêza amarhegeko omusengero gwâge gurhahika.

^c**27.14** Abayahudi bâli hanzibwe okulamusanya n'omuntu arhacijira omusengero gw'esêzi: sinza Ebibliya y'e Yeruzalemu.

- ¹⁰ Omuntu ohabulira obushinganyanya omu njira mbi, arhakabula bugwa omu mwina ahûmbaga yêne.
- ¹¹ Omugale kwo aderha mpu ali murhimanya, n'obwo omugûnda w'amakengu anamuyenje anamugwase.
- ¹² Abashinganyanya bakayaza ntâye orhasima, endyâlya zikaja eruha abagula banayôngoloke muguma-muguma.
- ¹³ Omuntu ofulika amabî gâge kuyabirwa anayabirwa, ci omuntu ocîshobeka akanagaleka kubabaliirwa anababaliirwa,
- ¹⁴ Iragi lyâge omuntu oyôrha akomekire, ci kwône omuntu w'omurhima muzibu nk'ibuye, kuhanyagala anahanyagala.
- ¹⁵ Kw'ali nka ntale yalûmba, nka ciryanyi ciri ishali, omuntu obihira olubaga.
- ¹⁶ Omuluzi akabula bwâge bwenge ly'anyagana, oshômba eby'obuhagwe ye rihya ensiku.
- ¹⁷ Oyu balibirhakwo mpu ayîsire omuntu, ânalinde ahika aha nshinda erhi kuyâka ayâka, orhahîra okamuhumakwo.
- ¹⁸ Omuntu ojira obwôrhere bushingânîne ârhakabâ kurhi, ci omuntu odûngira eyi n'eyi: arhabula olunda arhogîre!
- ¹⁹ Omuntu ohinga ishwa lyâge ye nabona ecijumbu ayikula, n'olibirha oku mpûsi ye yîgurha ecizômbo.
- ²⁰ Orhabêsha ye banabûmba mugisho, olonza okugala duba arhabula butumula.
- ²¹ Kurhaba kwinja okujira akanânâ, ci kwône ehihimbi hy'ecijumbu hinarhume omuntu alyâlyanya.
- ²² Owa amâgene anabishwire, ahabe oku olusiku lw'ecizômbo luciri nyuma.
- ²³ Okalihira omuntu anazinde erhi arhona, kulusha ow'akalimi kalimîrhiza.
- ²⁴ Ozimba ishe na nnina mpu «cirhali câha» erhi alingiyinjibana ebishambo.
- ²⁵ Mwonganwa otula entambala, oyêgemera Nyakasane arhakabona itâka.
- ²⁶ Ocîkubagira obwenge bwâge yenene erhi muhwinja, omuntu oagenda acîrhônzire arhabâ kurhi.
- ²⁷ Omuntu oha abakenyi arhashalika, ci kwône oagenda azibire erhi mujâcire.
- ²⁸ Endyâlya zikayimuka, abantu banacîfulike ci kwône zikaherêrekera, abashinganyanya banaluge.

29

- ¹ Omuntu oyumva bamukalihira acikenyegule, kukenyuka anakenyuka burhalûnga.
- ² Nka barhimanya barhegeka, olugaga lunayumve lusîmire, nka ndyâlya ziri oku ntebe, olubaga kulaka lulaka.
- ³ Omuntu orhonya oburhimanya ye simîsa ishe, orhonya abakazi b'ebishungu, kusherêza anasherêza e birugu byâge.
- ⁴ Bushinganyanya mwâmi ayôlolosamwo ecihugo, ow'obuhagwe yehe kusherêza acisherêza.
- ⁵ Olimîrhiza owundi, erhi murhego mulabarhe amufulisire.
- ⁶ Endyâlya enalambagire erhi enali ntege, omushinganyanya yehe âgenda ashagalusire.
- ⁷ Omushinganyanya anakaziyumva olubanja lw'abakenyi, endyâlya erhishi-luyumvirhiza.
- ⁸ Abagambanyi banayôce ekà, ci abagula bôhe aha bali kufûnga bafûnga entambala.
- ⁹ Omugula wajisa omusirhe kadali, anakaliha erhi ashese ci erhi anayâzire.
- ¹⁰ Ebishungu birhabona oku mushinganyanya, abashinganyanya bôhe kugendêrera bagendêrera obuzîne bwâge.
- ¹¹ Muhwinja oziga omutula gwamurhaluka^d, omurhimanya yêhe anagurhûlirize.
- ¹² Omurhambo okâyumvirhiza ngasi binwa bya bunywesi, abambali boshi oku banali barhabonekemwo orhali mubi.

^d29.11 Omutula gunarhaluke omuntu, nka kula amamvu gazônga omuntu. Kwo n'oburhe nabo bunaderheza omuntu ebigalu-galu.

- ¹³ Omugûnda n'omugale babuganine muli oku: bombi Nyakasane obamolekera mûshi.
- ¹⁴ Omwâmi otwira abagûnda olubanja n'abushinganyanya. entebe yâge kusera yânayôrhe esêra.
- ¹⁵ Okushûrhwa n'okukalihirwa binahe omuntu oburhimanya omwana balekêrera ye bonesa nnina nshonyi.
- ¹⁶ Nka nkola-maligo ziri oku ntebe ly'obubî buluga, ci kwône abashinganyanya banayishibona oku zahunguluka.
- ¹⁷ Okazihanûla mugala wâwe, wâbona oku acikushagalusa, anarhume omurhima gwâwe gwarhimûkwa.
- ¹⁸ Nka nta mulêbi, olubaga lunabe nka kulya balunika, yêhe w'iragi omuntu oshimba irhegeko.
- ¹⁹ Omujà arhadundwa na binwa, anabe abiyumvîrhe arhânabishimbè.
- ²⁰ K'obwîne ola muntu ohamira oku binwa? omusirhe ye mukulu hali ye.
- ²¹ Orhogoza omujà ociri murho, erhi akula anamukulire.
- ²² Omuntu oluba duba ntambala atula; n'omukali arhahwa arhâlogorha!
- ²³ Okugayana kunarhume omuntu ashuba nyamakobwa, n'omuntu acirhohya ye naja irenge.
- ²⁴ Kunali kulukira haguma n'ecishambo, na kucîhanyagaza, okuyumva bakûngulira oyu burhalikwo, okanahulika.
- ²⁵ Oyôboha abantu arhimangigwa omu murhego, ocîkubagira Nyakasane agwerhe ah'agwerhe.
- ²⁶ Banji balwira okurhona emunda omurhambo ali, ci kwône Nyakasane yêne ohà omuntu olubanja.
- ²⁷ Abashinganyanya barhakwirirwa nkola-maligo, n'enkola-maligo erhabona oku muntu mushinganyanya.

30

VI. Ebinwa bya Aguri

- ¹ Ebinwa bya Aguri, mwene Yâkehe w'è Masi.
Alaga ebinwa oyo muntu^e àrhumiraga Itiyeli, kuli Itiyeli bona Ukala.
- ² Nta muhwinja akâni omu bantu, ntajira makengu ga muntu,
- ³ Oburhimanya ntabuyigaga, n'obumanye bw'abimâna^f
- ⁴ Ndi okola osôkîre emalunga anabuligaluka?
ndi okola ofûmbasire empûsi omu nfune zâge?
ndi okola obohire amîshi omu cirôndo câge?
ndi wâtwaga embibi z'igulu zoshi? K'oyishi izîno lyâge?
K'oyishi izîno ly'omugala?
- ⁵ Ngasi luderho lwa Nyamuzinda lubâ lugesîbwe n'omuliro;
abâ mpenzi y'oyegemire muli ye.
- ⁶ Akanwa kâge orhahîra okakahebakwo akândi,
wankanatumula bakujire munywesi.

Omusengero

- ⁷ Bibirhi nkusêngîre, orhabinyimaga, obinshobôze ntacifâ:
- ⁸ Oncînge oku bunywesi n'oku bulênzi,
orhampâga bukenyi orhampâga na bugale,
ci ondeke nani ndye oku mugati⁹.

^e30.1 30, 1: Ebinwa by'ecihabraniya biri aha, abalenga barhabiyûmva kuguma boshi.

^f30.3 30, 3: Kwo kuderha obumanye omwimâna yêne ayigîriza. Bukenge burhumire bamuderha nka hanji. ntabuyishi.

⁹ Kuderha nti nakayigurha obone namâkuhaba,
obone nkola naderha nti: Nyamuzinda ye ndi oyo!
nisi erhi nshalike obone nkola nazimba,
obone namahemukira izîno Iya Nyamubâho.

¹⁰ Orhahîraga okashobeka omujà emunda nnabamwabo ali,
ankanakuhehêrera ohanyagale.

VII. Emigani erimwo emibalè

Enyumpa mbi ziri inni, n'ebirhayumvikana ho biri

¹¹ Hali obûko, oku bàjacira ishe, kwo na nnina barhamukênziri.

¹² Hali obûko bumanya mpu buli bwa bêru-kwêru, n'obwo izinga lyâbo libananîrekwo.

¹³ Hali obûko bulolera abandi oku cikanyi, n'ebisike biyunjwire kagayo.

¹⁴ Hali obûko bujira engôrho mpu mîno, n'orhwere mpu myangânga,
rhwo bashanyangulamwo abagûnda,
babarhenze hano igulu, banasigise abakenyi ababo bantu.

Hali binni birhîgurha

¹⁵ Omushûndwe gujira banyere babirhi: bo ba lêrha! lêrha!

Hali bisharhu birhîgurha na binni birhaderha mpu: «lekaga»!

¹⁶ Okuzimu, endâ y'engûmba, idaho lirhigurha mîshi,
n'omuliro gurhaderha mpu: lekaga!

¹⁷ Amasû omuntu akengulamwo ishe, âgagayira nnina wa muntu obugikulu,
bihûngu by'oku lwishi byâgarhulè, bigukuma byâgashege!

¹⁸ Hali bisharhu nyumva bintalusire, na binni ntishi:

¹⁹ enjira ya lubaka emalunga,
enjira y'enjoka oku mbyâ,
enjira y'obwârho omu karhi k'enyanja,
enjira y'omulume omu mwanahyâ^h,

²⁰ Enjira y'omukazi w'ecishûngu yoshi eyo:
anaba amâlya ahôrhole nakanwa, erhi:
«nta bubî nâjizire».

²¹ Hali bisharhu bigeza igulu mw'omusisi: na binni birhalindwa:

²² omujà wamâhinduka mwâmi,
n'omusirhe wamagala,

²³ Omunyere bâkazagibênga wamâheruka,
n'omuja-nyere wamâyîmûla nn'omu-mwabo!

Ebinyinyi nabyo hiba binni

²⁴ Hano igulu habâ binyinyi binni: cikwône barhimanya omu barhimanya.

²⁵ Obunyegere, lubâ lubaga lwa butya-butya, ci kwône buyishi oku bahaka enguli canda.

²⁶ Ebishegeshe, ebâ ngabo ya mbula-misi, ci kwône biyishiyûbaka omu mabâle.

²⁷ Enzige, zirhajira murhambo, ci kwône bwinja zihinda.

²⁸ Omusherebera, nfune egugwârha, cikwône omu bwâmi guyâlukizaⁱ.

^g30.8 Omu Vulgata: «casînga ompe eci nalya»,

^h30.19 Omu mwana-hya: mukazi wa muhya, arhali kuhaba obulyo hw'okumuhima, ci ihwe ly'ukuba izîmi n'okuburha!

ⁱ30.28 Nka kula baderha eno mwirhu Bushi, mpu: omuntu anashombe nyalugaka babul'iyalukiza nyumpa nguma.

Abayishikânânda

²⁹ Hali basharhu bayishicûka, na banni bayishikânânda.

³⁰ Wa-ntale, ntwâli omu by'erubala, arhayôboha bici!

³¹ Nyaluhazè wakânânda omu karhi k'engoko,
n'ecihebe cayâbula obusò,
na mwâmi omu ngabo yâge.

³² Erhi wankahabuka okakaliha, n'erhi wakabà wàcijire emurhima,
onahire enfune oku kanwa!

³³ Bulyala, amarha, omuntu akagatûnda, ganarhengemwo amakâfè;
izulu, omuntu akalisinaga bwenêne, linarhengemwo omuko,
n'oburhe, okubunanîriza kunarhengemwo entambala.

31

VIII. Ebinwa bya Lemuweli

¹ Ebinwa bya Lemuweli mwâmi w'e Masa, nnina wàmubwirizagyabyo.

² Mâshi mwana wâni, mâshi k'omu ndâ! Mâshi busingo businga omuliro!

³ Irhondo orhahîraga okarhega abakazi emisi yâwe, orhahîraga okacirhega ba-kaheza-
k'abâmi.

⁴ Kurhahimwa kushuha abâmi, Lemuweli, kurhahimwa okushuha abâmi okucirhega
amamvu, ciru n'oku baluzi okurhonya enzoga kurhabâ kwo!

⁵ Kuderha mpu okunywa kwankanabayibagiza olushika bätwaga bône, obone
bamâlenganya abarhindibuzîbwe.

⁶ Amamvu makali onagahe omuhera, idivayi onalihe ogwerhwe n'omutula,

⁷ anywe, ayibagire obuhanya bumulikwo; anywe arhacikengêraga bulya bulagîrire bwâge.

⁸ Okazibumbûla akanwa oderhere akaduma, oderhere n'enfûzi;

⁹ Okazibumbûla akanwa otwe olubanja bwinja;
omukenyi n'àbarhindibuzîbwe, okazibatwira olubanja.

IX. Irengi ly'omukazi nkana

¹⁰ Omukazi nkana ndi wankamubona? agwerhe ecitwiro cilushire ec'amagerha^j.

¹¹ Omurhima gw'iba ye guba gucikubagire, na ntakwo abule buyunguka omugwerhe.

¹² Ensiku zoshi z'obuzîne bwâge, kuciza amuciza, ci arhamulibuza.

¹³ Anaje aho alonze obwôya bw'ecibuzi n'ecitâni, ahirekwo n'obulenga bw'amaboko gâge.

¹⁴ Kw'abâ nka bwârho bwa murhunzi, bwo buged'ishundira kuli

¹⁵ Azuka buciri budufu, ayîkuze ab'aha kê, agabire n'abambalikazi omukolo.

¹⁶ Akalonza ishwa analibone; bunguke bw'omu maboko gâge arhweresamwo emizâbîbu.

¹⁷ Omushângi buzibu agukobeka, n'emisi ya amaboko gâge kukolesa ayikolêsa.

¹⁸ Anakaziba ayumvîrhe oku obushanja bwâge buli bwinja, na budufu akamole kêge
karhazima^k.

¹⁹ Okuboko anakulîkire oku bushanja, n'eminwe yâge ebûngule omugozi.

²⁰ Anabumbûlire omukenyi enfune, alambûlire n'omugûnda okuboko.

²¹ Arhayôbohera enyumpa yâge oku nkuba y'olubula, bulyala ab'omu mwâge boshi, nta

^j31.10 Er'irengi ly'omukazi nkana (murhim'ali ekâ) Iuli lwiganyo lw'oburhimanya
bw'omuntu

^k31.18 Anayumve asimire omukolo gwâge bulya gumubêrire. Okuderha; mpu: «itara lyâge
lirhazima budufu, arhali mpu oku ciko alâla, nanga, ci mpu enyumpa yâge ecîkenzire, bulya
mira emwa Ahayahudi, enyumpa ecikenzire erhazimagamwo muliro, muliro gw'oku itara,
n'okuzima kwago erhi mishîbo, kandi erhi bundi buhanya (sinza Ayu 18, 6).

wa mushângi muguma.

²² Amalengeti gâge yêne ogaluka, omushângi gwâge gw'akaduku n'ecitâni.

²³ Aha ngombe iba agwerheho olukengwa, ho atamala aha karhî k'abagula b'ecihugo.

²⁴ Nyâmà wâni anakaziluka emishângi y'ecitâni aguza, n'omukaba agugulize omurhunzi.

²⁵ Obuzibu n'olukengwa gwo mwambalo gwâge^l, âsheka ene, asheke n'irhondo.

²⁶ Anakazibumbûla akanwa n'oburhimanya, n'oku lulimi lwâge kanwa ka butûdu kakubâ.

²⁷ Arhahabiri enjira zirhenga omu mwâge n'ezimuja^m, arhanalya mugati gwa bwôlo.

²⁸ Abagala bayimanzire, mpu baderhe oku ali muny'iragi, iba naye anakazimukûnga.

²⁹ Abakazi bàkozire ebinja bali banji, ci kwône w'oyo ocibalushire boshi.

³⁰ Iranga kurhebana lirhebana, n'obwinja buba bwa busha,
omukazi orhînya Nyakasane ye kwânîne okukêngwaⁿ.

³¹ Mumuhe oku binja by'omu mukolo gwâge
n'aha ngombe, emirimo yâge ederhe irenge lyâge.

^l**31.25** Arhaganya buligo, arhanabulânga.

^m**31.27** Ayôsire ali masû ali na mushîbirizi, bakayigula olumvi aha mwâge arhahaba!

ⁿ**31.30** Ahâla «Septante», erhi LXX, kandi erhi Ebibliya y'omu cigereki, ko ahahindwire, mpu: «omukazi murhimanya» ye waja irenge; okurhînya Nyamuzinda ko kwankakakûngwa. «Ye murhimanya». Lola Mig 8, 22; Burh 8, 2.

1

OMUHANÛZI קהלת

Enshokolezi

Ecigabi cirhanzi c'eci citabu ciderhwa: «Ebinwa by'Omuhanûzi». Omu ci hebraniya Omuhanuzi aderhwa Koheleti. Koheleti kwo kuderha: omuntu oha nûla omu ndêko. Omuhanûzi anaciderhe «Mwana wa Daudi Mwâmi w'e Yeru zalemu,. Kwo binali, owayandikaga eci citabu arhali Salomoni, ci wundi muntu waderhaga mpu Sa/omoni ye wacyandikaga. Owayandikaga eci citabu alonza gya engerêrezo zâge zifungirwe n'omuntu mukengwa bwenêne.

Eci citabu cirharhondekanya bwinja ebinwa. Cinakavanga engerêrezo n'okugalukagaluka omu binwa byashambirwe mîra. «Busha buno, ngasi kantu koshi kabâ ka busha» (1,2; 12,8). Akalamo k'omuntu ebâ ntondekanye y'ebijiro bya ngasi lubero birhagwerhi nda na mugongo (3,1-11). Akalamo kahwera omu malibuko g'omu bushosi (12,1-7). Obuzinda bw'omuntu kuli kufa. Boshi kufa banafe (3,14-20).

Idôso ly'ecitabu c'Omuhanûzi lyo na liguma n'idôso /ya Ayubu. Ishuzo ly'Omuhanûzi lidesire mpu: «Okuli kurhahemberwa hano igulu». Ayubu n'o muhanûzi bo baguma bulya omuhanûzi ali muntu orhagwerhe malibuko. A rhalonza okushambâla ebiyêrekîre amalibuko aka Ayubu walibuzibagwa bwe nêne. Omuhanûzi abona kwône oku amasima ga hano igulu gaba ga busha. Acirhuliriza n'obushagaluke busungunu bw'akalamo ka hano igulu (3,12-13; 8-15; 9,7-9).

Omuhanûzi ali muntu wa buyemere, cikwône orhadekereza murhima kulya kuba akalamo k'abantu karhegekwa na Nyamuzinda. Omuhanûzi ayemêra okurhahêka Nyamuzinda lubanja (3,11-14; 7,13). Okushimba amarhegeko ga Nnâmahanga n'okumukenga kuli kwa bulagirire bulya Ye yishi byoshi. Ecitabu c'Omuhanûzi ciyêrekana okuja enyanya kw'enyigîrizo z'idini, ci rhuyigîriza oku kurhegesirwe okuyâka akalamo kinja ka hano igulu. Obugale burhankalerha akalamo kinja kw'okuli.

EBIRIMWO

1. *Ecigabi cirhanzi: Akalamo ka Salomoni: cigabi 1-2 2.*
2. *Ecigabi ca kabirhi: Okufa n'omulala: c. 3,1-16 3.*
3. *Ecigabi ca kasharhu: Amahano ga ngasi lubero: c. 7-12 .*

1

¹ Emyanzi y'Omuhanûzi Koheleti, mwene Daudi, mwâmi w'e Yeruzalemu.

Ecigabi cirhanzi Enshula-mwanzi

² Busha-busha, gwarhi omuhanûzi Koheleti, busha bwenêne. Byoshi bunabâ busha.

³ Bunguke buci omuntu akûla omu kurhama arhama hano îdako ly'izûba? ⁴ Abarhanzi banagende, abandi bayishe, erhi n'igulu ho linayôsire liri. ⁵ Onabone izûba linyonyôke, izûba lizike, obone ligende lihike, lijinyonyôkera emunda lyajâga. ⁶ Empûsi onabone erhenge njirîdako eyêrekere njira-nyanya, obone erhangibinduluka, kandi ehârûle. ⁷ Enyîshi zoshi ebwa nyanja zija n'enyanja erhanayunjule, n'enyîshi zirhahwa zirhabululira emunda zâhwêra. ⁸ Ntaco cirharhamya. Ntaye wakaderha mpu aga masû garhabonaga obu, nisi erhi mpu aga marhwiri garhasag'iyumva gasîme!

⁹ Okwali kwo kwanabâ, n'okwabire kwacibâ; na nta kantu kahyahya hanola îdako ly'izûba.

¹⁰ Nka kula akantu baderhire, mpu: «lâba! mpu kahyahya aka!» Okwola kukola kubîre omu gandi mango. ¹¹ Ci bulya kwône ntâye ocikengire ebya mîra; ciru n'enyuma, ntâye wakengêra omu nsiku zâyisha.

Akalamo ka Salomoni

¹² Niono Koheleti^a, nâli mwâmi w'Israheli, aha Yeruzalemu. ¹³ Najîre aho nalongereza n'oburhimanya ebijirwa banola îdako ly'izûba byoshi. Wani sho, bushanja bubî Nyamuzinda ahîre abantu. ¹⁴ Nasingirîze ebijirwa hanola îdako ly'izûba: kâli byoshi kubâ kurhebwa kunabâ kubiva empûsi! ¹⁵ Ehiri hinirole hirhankaba hîlongêdu, ehîrhahali hirhankaganjirwa omu bindi.

¹⁶ Nacîderhêza niene obwo: nti oburhimanya ngwerhe burhali bunyi, nti burhalusire abantangaga aha Yeruzalemu boshi. Nalolêrize oburhimanya bwoshi n'obumanye bwoshi. ¹⁷ Naciyigîrize oburhimanya nayiga n'ebiyigwa, nashanga oku isirhe na buhwinja. Nayumwa oku ciru n'okwo, gali mango gafire busha. ¹⁸ Burhimanya bunji, mutula munji, obumanye oku buli bunji kwo bunarhamya.

2

¹ Naderha obwo: nti nkola narhangirêreza n'ebinuna: lâba iragi! nakwo kurhebwa. ² Amasheka, nti: isirhe! Ebinuna nti cirigi cici? ³ Nalonza okugereka omubiri gwâni omu ndalwe, n'omurhima nagubêza omu burhimanya; nalonza okucishwekera oku isirhe, nti nyumwe obununu abantu bayumva, n'ebi bajira omu buzîne bwâbo banôla îdako ly'izûba. ⁴ Naja omu by'obukulu, nayûbaka enyumpa nènênè, nahinga ishwa ly'emizâbîbu. ⁵ Njira amasâne n'emirhi y'amalehe, nta mulehe ntahiragamwo. ⁶ Nasîka ebiyanja by'amîshi nti nkazidômereramwo amasâne. ⁷ Nabona nashîgwa n'abashizi, nashîgwa n'abajanyere. Naluza abantu, naluza n'ebîntu, enkafu n'ebibuzi, kulya ku rhasagiboneka bundi aha Yeruzalemu. ⁸ Nalundula ensaranga n'amasholo, nayûbaka ecibîkiro c'abâmi naluza n'ebihugo; najaho nalâlîka abimbiza b'abalume n'ab'abakazi, ebi abantu balimbamwo byoshî, nabumba amasanduku n'amasanduku. ⁹ Nagala narhaluka abantangaga aha Yerusalemu, erhi nangwerhage n'obushinganyanya obwo^b. ¹⁰ Eb' îsû lisîma byoshi naliabyo, ngasi hinunu omurhima gusîma hyoshi, ntahyo naguyîmire, omukolo gwâni gwoshi nayumva gunansimîsize, kwabâ kwo na kwâni omu mirimo yoshi. ¹¹ Nagerêreza ebiyêrekire emikolo amaboko gâni gakola, n'ebiyêrekire okurhama nârhamire, nti kwoshi kwamabâ kurhebwa, nti na nta bunguke bubâ hanôla igulu.

¹² Nadôsa emirhima oku biyêrekire oburhimanya, obuhwinja n'isirhe. Ka ndolage! owayîma omu bya mwâmi bici ajira? Bici byajizirwe!. ¹³ Mbwinage neci oku oburhimanya bwo bukulu oku isirhe, n'omûshi gwo mukulu aha budufu: ¹⁴ Omurhimanya anabone aha agera, oku omusirhe aja atunduza. Kubàge! Ci kwône mmanyire oku bombi obuzinda bwâbo buli buguma.

¹⁵ Naderha obwo, nti oku omusirhe ayishibâ kwo n'omurhimanya ayishibâ, akabâ ntyo, oburhimanya buligi bwa cici? Naderha obwo nti nakwo kunali ku rhebwa. ¹⁶ Bulyala ntâye okengerwa kasanzi, ôli omurhimanya, ôli omusirhe; erhi ensiku zinalondana nka kanga, erhi bamanayibagira bombi na bombi; omurhimanya kufa anafa aka omusirhe. ¹⁷ Akalamo ntakakwirirwa, bulyala okuba hanôla igulu ntakusîma; byoshi kuli kurhebwa, ganali mango gafire busha.

¹⁸ Ntasîma bankwirize omukolo nakozire hanôla igulu, omukolo ndekire omwana

^a**1.12** Niono "Muhanûzi", kuli kuderha olya mwandisi wayandikaga ecigabi cinene c'ecira citabu, cidesirwe oku mpu ye mwâmi Salomoni, mwâmi w'Israheli, kulya kuba ye wali muntu w'obukengere bunji.

^b**2.9** : Oku biyêrekire obugale bwa mwâmi Salomini, lola muli 1 Bam 10, 14-25; 2 Nga 9, 13-28; oku biyêrekire obushinganyanya bwâge, olole muli 1 Bam 3-4. 2, 12: Akaba kwo binali oburhimanya n'obwenge bijira amakwanane manji, ago makwanane galî ga busha bulya abandi bantu banagashereze, bulya oburhimanya n'obwenge byoshi kuhwa byanacihwe.

wayishiyîma omu byâni. ¹⁹ Caba mushâna, ndi omanyire erhi ayishibâ murhimanya erhi musirhe? Ye wanayishiyîma omu mirimo yâni yoshi, muli ebira byajâgamwo entûbano n'oburhimanya bw'obuzîne bwâni bwoshi. Nanga kuli kurhebwa kunali kuhaba lwoshi. ²⁰ Mpakanyirage okurhama narhamire hano igulu.

²¹ Omuntu wakozi n'oburhimanya, n'obulenga, anayêrekana oku aha shire, ebyâge abisigîre omwôlo! ²² Bunguke buci akûzirage omu kurhama a rhamire, omu misi yoshi ajizire, amango acihali? ²³ N'ensiku zâge z'amalibuko, n'okugenderera akazagigenderera ebyâge, n'okurhanya akazagilâla arhanya? Kurhebwa okwo hacu.

²⁴ Okusîma kw'omuntu, kunali okulya n'okunywa, n'amango minja omu mukolo^c. Kwo nambona nk'ebyo byoshi omu nfune za Nyamuzinda birhenga, ²⁵ bulyala obugale n'obukenyi Nyamuzinda birhengakwo: ²⁶ oyu alonzize anamuhe okurhimanya, okumanya n'okusîma, anarhume n'omunya-byâha mpu alongeze analundikire oyu Nyamuzinda arhonyize, nanga, okwo kuli kurhebwa ganali mango gafire busha.

3

Olufû

- ¹ Ngasi kantu kajira amango gako,
habâ n'amango g'okukola ngasi kantu kanali îdako ly'izûba.
- ² Habâ amango g'okuburha n'amango g'okufâ;
amango g'okurhwerâ, n'amango g'okurhwerûla.
- ³ Habâ amango g'okuyirha, n'amango g'okufumya; amango g'okushâba, n'amango g'okuyûbaka.
- ⁴ Habâ amango g'okulaka, n'amango g'okusheka;
n'amango g'endûlu n'aga okusâma.
- ⁵ Habâ amango g'okubanda amabâle, n'amango g'okugarhologola;
amango g'okubagalira, n'ag'okuleka okubagalira.
- ⁶ Habâ amango g'okulongereza, n'amango g'okuheza;
amango g'okubîka, n'ag'okukabulira.
- ⁷ Habâ amango g'okubera, n'amango g'okuhanga; amango g'okuganîra n'aga okuhulika.
- ⁸ Haba amango g'okurhonya, n'amango g'okushômba;
amango g'entambala n'aga omurhûla.
- ⁹ Bici omuntu akolera ebi akola? ¹⁰ Ndwîrhe nalolêreza obulenga Nyamuzinda aha abantu.
- ¹¹ Ngasi ehi ajira, hikwânana amango gahyo, ci kwône omu kulola amango goshi, ebi Nyamuzinda ajira kurhenga emurhondêro kuhika ebuzinda, birhumvikana. ¹² Nyumvirhage oku obusîme bw'omuntu mwone bubâ omu kununirwa n'omu kushagaluka amango acihali.
- ¹³ Okulya n'okunywa, okucihâ ehisanzi omu mirimo, eri ngalo ya Nyamuzinda. ¹⁴ Manyire oku oburhegesi bwa Nyamuzinda burhajira mihindûlo. Kala kantu karhajakwo kandi, n'akalâla karhashôsholwakwo: Nyamuzinda alonzize abantu bakazimurhînya. ¹⁵ Ehiri ene, arhali ene erhi hibâ; okwayishibâ, mîra kwabaga; Nyamuzinda asîma oyu bashimbulwire.
- ¹⁶ Kwone ncidwîrhe nasinza hanôla igulu: aha batwira olubanja, bushungu buhali oku ntebe y'omushinganyanya, cishungu cikuli. ¹⁷ Kwo kuderhaga: nti Nyamuzinda atwa olubanja lw'omushinganyanya, atwe n'olw'ecishungu, bu lyala hali amango g'okujirira byoshi hanôla.
- ¹⁸ Nashubiderha kandi obwo, nti kwo abantu banali ntyo: kuderha mpu Nyamuzinda yêne abayêrekane oku 3, 9: Omwigiriza acidosize bulya gurhi omuntu arhacihangana okukola na bici birhuma arhindibuka hano igulu? Omwigîriza ashuzize kuli elyo idôso omu mulongo gwa 10 n'ogukulikire oku Nyamuzinda yerhegeka byoshi; rhurhakamanya ebiba Nyamuzinda emurhima, bulya rhuli barhôrho bwenêne embere zâge, co cirhumire erhi Nyamuzinda akashobôza omuntu iragi, kukwânîne ashagaluke anakome akagasha. banali, anamanyise oku: omuntu oku wabo muntu ciba ciryanyi kula eciryanyi cinabâ. ¹⁹ Neci obuzinda

^c **2.24** Omwandisi arhamanyiri bwinjinja kurhi akalamo k'omuntu kayishiyôrha enyuma ly'okufâ kwâge, na ntyo, arhankashîshuza bwinja.

bw'omuntu n'obw'ecintu bwo na buguma, omuntu anafe n'ecintu cifè bombi buzîne buguma babà bagwerhe; eci omuntu alushire ecintu ciri ntâco. ²⁰ Bombi haguma banaja; bombi omu budaka barhenga, n'omu budaka bashubira bombi. ²¹ Ndi omanyire erhi omûka gw'abantu guna sôkere enyanya, erhi omûka gw'ebintu gunayandagalire ekuzimu.

²² Niehe mbwîne oku okusîma omuntu akasîma, kunali kusîmîsibwa n'emikolo yâge kwône, bulya kwo analemirwe ntyo. Ndi wayishigimuyêreka ebyayishibà enyuma zage?

4

Rhugende banga...

¹ Ncidwîrhe nâsinza oku abantu barhindibuka hano igulu: lâba emirenge y'abalibuzibwa, barhanagwerhi carhûliriza; lâba n'olunda lw'abalibuza abandi, emisî! barhagwerhi cârhuliriza.

² Co cirhumire ncîsîmira banyakwigendera bacifîrîre kulusha abazîne bacirimwo omûka. ³ Na kulusha abo bombi, ye nsîmire olya orhaciburhwa, arhanacibona amaligo gakolwa hanôla igulu. ⁴ Mbwîne oku ngasi kucihangâna na ngasi lubanja omuntu ayazize, bunali bwagalwa bw'omuntu oku wabo. Kuli kurhebwa ganali mango gafire busha. ⁵ Omusirhe nderaminwc, anacîrye, gwarhi abaderha, ci kwône, ⁶ aha omuntu akaluha kabirhi n'okuheza amango, akaluhûka liguma lya bulume.

Okubà kahûmba

⁷ Ncidwîrhe nabona okundi kurhebwa kubà hanôla igulu: ⁸ Rhuderhe omuntu ôli kahûmba: orhajira mwana arhajira na wabo: omukolo gwâge gurhaheka, n'amasû gâge garhajira oku gankagala. Obwola kwo biri ntyo, ndi ndwirhage nâkolera nieki mbule bwanacîsimîsa? Nanga birhali byo; kunali kurhebwa.

⁹ Aba omuntu akaba kahumba, bakabà babirhi, kulya kubà go mango omukolo gugwerhe obunguke. ¹⁰ Erhi hankajira owakulûmba, owabo anamuzûsa: Ci kwône owakulumba nka ali yêne, arhanagwerhi câzûsa, yêne oku lwâge: ¹¹ N'abantu bakagwîshira babirhi banayumve idûrhu; ci oli yêne kurhi akabona idûrhu?

¹² Akahumba kanakubwe, ababirhi basêre, n'olukoba lwa migozi isharhu lurhatwika duba.

¹³ Omurhumba mukenyi na murhimanya ye mukulu aha mwâmi mushosi na muhwinja, orhayishidôsa ihano. ¹⁴ Omurhumba anarhenga omu mugozi ajiyanka oburhegesi, nisi erhi aburhwe mukenyi omu bwâmi. ¹⁵ Mbwîne oku abali buno ye barhonyize omurhumba, owa kabirhi, owa- shamula oburhegesi. ¹⁶ Ayimangîre olubaga lunji-lunji; nta burhe akabà bacîyûnjuza buzinda! neci kuli kurhebwa ganali mango gafire busha.

¹⁷ Omanyie igenda lyâwe nka waja omu ka-Nyamuzinda. Oje hofi lyo oyumvirhiza: enterekêro yo nkulu aha ntûlo y'abasirhe, ciru akaba barhamanyiri oku kubi bajizire.

5

¹ Orhakazagiderha duba-duba, orhanahîraga okahà Nyamuzinda omuhigo duba-duba; bulya Nyamuzinda yo abà emalunga nâwe hano igulu. Kwo kuderha oku orhaluzagya ebinwa:

² Emanja nyinji zo zilêrha ebilôrho n'ebinwa binji bilerhe okuderha nka musirhe.

³ Erhi wankahà Nyamuzinda omuhigo, onacisêzagye n'okugujira, bulya Nyamuzinda arhasima abalimwo isirhe: omuhigo wamuhire onagusêzagye. ⁴ Ciru, ah'omuntu ankahâna omuhigo arhakole, ankaleka bwaguhâna kwo kukulu. ⁵ Orhazigaga akanwa kâwe kakujira mulenzi, orhanajagibwîra malahika wâwe mpu orhakujizire n'oluhinzo. Cankarhuma wahà Nyamuzinda igwarhiro ly'okukalihira ebinwa byâwe n'ery'okushâba obûbake bw'amaboko gâwe? ⁶ Ebilôrho binji byo bilêrha okurhebwa, n'ebinwa binji bilêrhe okufumwa n'amango. Obwo kwo biri ntyo okazirhînya Nyamuzinda.

Obulemenzi

⁷ Irhondo okabona banyaga omukenyi muli cihugo cirebe, obone balyâlyâ nye banalenganye, orhasômeragwa. Bakubwîra mpu mukulu mulebe, akulirwe n'owundi mukulu, na ntyo na ntyo. ⁸ Bakubwire mpu binja bya lubaga bi rhumire, na mpu mwâmi balwira.

Amagerha

⁹ Osima ensaranga, arhabona ezamuyigusa, n'osîma obugale arhajira aha burhenga; kunali kurhebwa okwo nakwo. ¹⁰ Aha eburugu biluga ho haluga n'abasengezi; na nnabyo cici agwerhage? Kusîma kwa masù. ¹¹ Iro ly'omukozi lirhahimwa kununa, ciru akalya hinyi erhi hinji; ci omugale yehe obwigusi bwâge burhamuzigira ahunga.

¹² Hali obulênzi mbona buluga hano igulu: obugale nnabwo abîka bumule rhere omuhona. ¹³ Oburhunzi bwahona, bunarhume aherwa n'ebyâge, aburhe omwana amango arhacigwerhi bici. ¹⁴ Aburhagwa bushugunu, ashubibà mu shugunu; omukolo gwâge gurhamurhengeragamwo ehyasigala omu nfune. ¹⁵ Kuli kulenga bwenêne okubà yeshubiribà mushugunu: bunguke buci akuzirage omu kubà busha akolîre? ¹⁶ N'ensiku zâge zoshi mwo zihwera omu burhe, omu mutula, omu ntanya, endwâla n'omungo.

¹⁷ Alaga oku mbwîne: okasîma omuntu, akasîma kuli kulya n'okunywa, n'okubona obuluhûkiro omu mukolo akola hano igulu, erhi n'ensiku Nyamuzi nda ahâga omuntu zanayisha zâgera, bulâlya kwo omuntu analemirwe ntyo. ¹⁸ N'amango Nyamuzinda ahîre omuntu obugale mpu ahirhire, bulya bugale omuntu anabuyumanyanyagye, abulye, asîme anacîsime omu mukolo gwâge, bulâlya eri ngalo ya Nyamuzinda. ¹⁹ Lyoki ciru omuntu ankarhangibà nk'ayibagira ensiku z'obuzîne bwâge, amango Nyamuzinda aciyîbagizize omuntu n'ago masîma.

6

¹ Hali obundi buhanya ncibwîne hano igulu, oku irhwe ly'abantu. ² Omuntu Nyamuzinda ahîre okugala, okubîka n'okukengwa: olya orhaganya buligo arhanabulanga. Nyamuzinda amuyêreke arhanamuzigire alya, ci kwône aleke ow'embuga abe yebirya. Kuli kurhebwa okwo, kunali kulibuka bwenêne! ³ Nisi erhi omuntu waligwerhe bana bâge igana n'okulama myâka minji, owanaga likola àli mulamu. Bayumve mpu bamusigîsize ebyâge abule ciru n'enshinda abishwamwo! Lyo nkaderhaga nti «ecimomano co cikulu».

⁴ Arhenge omu mwizimya, anaje omu mwizimya; ci kwône naye izîno lyâge lijirekwo omwizimya. ⁵ Arhabonaga izûba, arhanabwini buluhûkiro; omurhanzi arhalushiri owabo. ⁶ Ciru ankalamire kabirhi kabirhi myâka cihumbi, buzira kulya oku byâge, kâli bombi haguma bahwerire?

⁷ Okulya kw'omuntu arhamira, n'enda erhi erhanasîma; ⁸ Bici omurhimanya alushire omusirhe? Kurhi rhwankaderha oku omukenyi ayishi oku omuntu ayôrha omu bandi? ⁹ K'ehyaboneka hyo hikulu oku hiri omu nda? Kuli kurhebwa ganali mango gafire busha.

¹⁰ Okwarhanziribà bamanyire izîno lyakwo, banamanyire omuntu ali cici: arhankalwîsa omulushire misi^d. ¹¹ Omuntu akaluzi ebinwa, analuze n'ebi aciyunjuliza, kucirigi kwa bici okuluza ebinwa? ¹² Ndi omanyire ebyankakwânana omuntu.ocizîne, ngasi lusiku luja oku nkuba lunakwirhe obulenzi, naye anayisha ayonda nka cizunguzungu! Ndi wakamubwîra ebyayishibà bano igulu enyuma zâge?

7

Enshokolezi

¹ Izîno lyo likulu oku mavurha g'engulo ndârhi; n'olusiku lw'okufà lwo lukulu aha lusiku lw'okuburhwa. ² Aha omuntu ankaja aha balya, ankaja aha balaka, bulya bwo buzinda bwa ngasi muntu, n'omuntu naye anakengêre okwo. ³ Aha omuntu ankasheka ankabà burhe, n'obukali bw'ebusu buyinjiha. ⁴ Omurhimanya anakazigerêreza oguli ebufire n'omusirhe yehe akengêrage ahali amasîma. ⁵ Aha omuntu ankayumvirhiza olwimbo lw'omusirhe,

^d**6.10** Mwene omuntu yêne arhankahashirhegeka akalamo kâge, nta mango amanye ebyabà irhondo, ebyarhamanyaga embere z'amango. Co cirhumire kuli kwinja mwene omuntu amanye akacibera irhwe. Ci kwônene aleke Nyamuzinda yêne ajire eby'alonzize. Rhurhegesirwe rhumuyemêre.

ankayumvirhiza ihano ly'omurhimanya. ⁶ Bulyala olwimbo lw'omusirhe kwo lujira olubi nka nshâli za mishûgi îdako ly'enyungu; kuli kurhebwa. ⁷ N'amasheka ganahwînjagaze omurhîmánya, n'amasîma ganahûse omu rhima.

Obuhane

⁸ Aha wankabà aha barhondêra akantu wankabà aha kâshwînjwa, omurhima gw'okulinda, gwo mukulu aha bwihâmbi. ⁹ Orhahîra okacîdîrhibula duba-duba, bulyala murhima gwa musirhe guba mwo entanya. ¹⁰ Orhaderhaga erhi: cîcî cirhumire ensiku zàli burhanzi zilusha eziri buno? Kulya kuba eryôla idôso lirhali lya burhimanya. ¹¹ Oburhimanya kwo buyinjiha nka kashambala, abali hanôla igulu bwo bukwânana. ¹² Bulyala olwakiro lw'oburhimanya lwo na lwakiro lw'ensaranga, n'obu nguke bw'obumanye kunali kulya oburhimanya buciza nnabo. ¹³ Orhangilola omukolo gwa Nyamuzinda: ndî wankagondôla ehi agô ndesire? ¹⁴ Olusiku lw'obusîme, onashagaluke; n'olusîku lw'obuhanya, olole kwône: Nyamuzinda wabijiraga byombi, mpu ly'omuntu alekîbona akantu enyuma zage yêne^e. ¹⁵ Omu buzîne bwâni bw'omurhebwa, bàbwîne omushinganyanya afa omu bushinganyanya bwâge, n'enkola-maligo yasigala omu maligo gayo. ¹⁶ Orhabàga mushinganyanya okurhalusire olugero, orhacijiraga murhima nya omu masû g'abandi; cici carhuma wacilibuza? ¹⁷ Orhahîraga okabîha okurhalusire olugero, omanyè wankanasirhaha; ca rhuma wafa embere amango gâwe gahike. ¹⁸ Kukwânîne omuntu asêze ehi buzira kuleka hira, bulyala okenga Nyamuzinda, anabihikekwo byombi. ¹⁹ Oburhimanya bunahè omurhimanya emisi elushire eya barhambo îkumî omu lugo luguma. ²⁰ Hanôla igulu harhali omuntu mushinganyanya olya wankakola amînja buzira kulogorha cîru n'eriguma. ²¹ Obwo kwo birî ntyo, orhahîraga okayumvirhiza emyanzi minji-minji, wa nkanayumva baderha oku mwambali wâwe akuderhaga buligo. ²² Nawe wene omurhima gwâwe gurhahabiri kanga wamaderha abandi ku bî! ²³ Ebyo byoshi nabigeziremwo n'oburhimanya, namanya nti nnandi mu rhimanya, ci kwône bindushire bulî. ²⁴ Akantu kali kandushire bulî, kali emwina kuli kuli, ndi wankakahika-kwo? ²⁵ Nashubijà aho nacihangâna nti nongereze oburhimanya haguma n'oluhe mbo; nti manye oku obubî linali isirhe, n'oku okuhwînjagala kunali kuhaba. ²⁶ Ka ntabugâna ebirhalusire olufu bululu: omukazi wa! bulyala omukazi gubà murhego, n'omurhima gwâge kabà keshe, n'amaboko gâge bubà budagule: orhînya Nyamuzinda yefuma abakazi, ci enkola-maligo erhafuma. ²⁷ Alaga ebi, mbwîne, Koheleti okudesire, erhi nankabihira haguma byoshi. ²⁸ Ishiriza, nalonzize nalonza, ci ntarhôlaga. Mulume muguma omu cihu mbi, neci mmubwîne, mukazi muguma muli boshi ntamubwini. ²⁹ Alaga kwône ebi mbwîne obwo: Nyamuzinda ajizire omuntu mwirhohye, naye yêne yedwirhage alonza okuhalûla ebihazire!

8

¹ Ndi oli ak'omurhimanya, na ndi bad[osa anamanyishuza? Oburhimanya bunarhume omuntu ashagaluka, n'obusû bwâge, bunahinduke n'obwo bwali bukali. ² Naderha obwo: nti oshimbe irhegeko lya mwâmi erhi ndahiro ya Nyamuzinda erhuma. ³ Orhalirhibaga duba-duba: orhacinanîrizagya omu bworhere bubî, bulyala okwalonzize kwoshi ajira.

⁴ Akanwa ka mwâmi kali kaguma, na ndi wankamubwîra, erhi: «Bici ebyo wajira?» ⁵ Omuntu ojira oku arhegesirwe arhabanyagala; n'omurhimanya ayôsire amanyire oku hali amango hali n'okutwa olubanja. ⁶ Bulya neci hali amango hali n'okutûbirwa ngasi kantu katûbirwa olubanja, na nta muntu oyôrha ama nyire kurhi lwatûbwa. ⁷ Bulya kandi nta muntu oyishi ebyâbà na ndi wabwîra omuntu hano bibà. Empûsi crhabà ya ndi akaderhaga mpu arhayilika, olusiku n'olufu nabyo birhali bya ndi. ⁸ Amatabâro nago garhalindisibwa, n'obumînya burhaciza nnabwo.

^e**7.14** Nk'oku biyôsire oku buzindazinda bw'ebindi bigabi (3, 11.22; 6, 12; 8, 7; 9, 12; 10, 14; 11, 5), omuhanûzi akengezize kulusha oku omuntu arhankamanya ebyayisha, arhankanahashicibwîra yêne ehi Nyamuzinda alongize igulu. Ntyo oku omuntu akajira, kuli kuyemêra ebi Nyainuzinda alemire nka kulya yêne alonzagya mpu biyôrhe.

⁹ Ebyo byoshi, mbimanyire, omu kulolêreza ebibà bano igulu, amango omuntu arhegesire owabo muntu, buhanya bwâge. ¹⁰ Ci kandi mbwinage abaminye bahekwa ebwa kubishwa, n'abantu banarhenge omu ka Nyamuzinda bajibahera obukenge ekà, kulya kubà bajizire ntyo, kuli kurhebwa! ¹¹ Kulya kubà olusiku batwiraga omuntu olubanja arhali lyo anajuha, abantu nabo banakazibà bayunjwire irala ly'okujira okubi.

¹² Enkola-maligo enagakole kal'igana enabuli lama. Mmanyire neci oku banaderhe mpu abarhînya Nyamuzinda banabone iragi kulya kurhînya Nyamuzinda kurhumire. ¹³ Mmanyire n'oku nta kusîma kw'omumînya n'okula ma kwâge kunali kulibuka kwa cizunguzungu, kulya kuba arharhînya Nyamuzinda. ¹⁴ Ci kwône binji birhebana hanôla igulu, bulyala hali abashinga nyanya barhogerwa n'ebyali bikwânîne ebijiro by'enkola-maligo; hali n'enkola-maligo zibona okwali kukwânîne ebijiro by'abashinganyanya. Ndesire nti kurhebwa okwo!

Ndà bakolera

¹⁵ Niehe okusîma kwo ndesire kukulu, bulya iragi ly'omuntu mwone libà omu kulya, omu kunywa n'omu kucisîmîsa. Ebyo byo bilusa omukolo gwâge e nsiku z'obuzîne Nyamuzinda amuhire hanôla igulu. Obuzigire ¹⁶ Erhi mba namacihangâna okumanya oburhimanya, nalonza okulola bu shanja buci omuntu ajira hano igulu. Omanyenye oku omuntu arhabona lya mûshi arhabona lya budufu. ¹⁷ Mbwinage n'omukolo gwa Nyamuzinda gwoshi: omu ntu arhankavulûla omukolo gujirwa hano igulu, gulya gwakubwiriza ecirhuma omuntu arhama alonza buzira kuhikakwo ehi alonza, n'omurhimanya ciru akacihamba mpu ayishi ecirhuma, arhankacihikakwo.

9

Ebiyêrekire obuzîne bw'omuntu: Ntakwinja

¹ Bulya neci narhimanyize kuli ebyo byoshi, nayumva oku abashinganyanya n'abarhimanya n'emikolo yâbo omu nfune za Nyamuzinda babâ. Oli obuzigire, oli enshômbô, nta ciguma omuntu ayishi n'omu masû gâge, byombi biri birhebanyî. ² Buzinda buguma bagwerhe boshi: omushinganyanya n'omumînya ocigwerhe bwinja n'orhacigwerhi bwinja, owarherekêra n'orharherekêra; kwo nakuguma. Naye kwo na kwo, omuntu mwinja n'omunya-byâha, owacîgasha n'owarhînya kwacîgasha. ³ Kubi okwôla, okubona obuzinda bw'ebijirwa hano igulu byoshi buli buguma kuli boshi n'okubona omurhima gw'omuntu guyunjwire mababale, n'okubona isirhe libîkîrwe abantu amango bacizîne n'e nyumpa amango bamafâ wânî! ⁴ Bulya neci ôciri omu buzîne erhi analangalire, n'akabwa kazine ko kakulu oku ntale efire. ⁵ Abazîne bamanyire ciru oku kufâ bafâ, abafire bôhe barhamanyiri cici; barhacigwerhi luhembo, bulyala ntâyê ocibakengire. ⁶ Obuzigire bwâbo, enshombo zâbo n'obwagalwa bwâbo, byoshi byahezire; barhâcishangire ciru n'eriguma oku bikolwa hanôla igulu.

⁷ Kanya, oye ehigati hyâwe n'obusime onanywe orhwamvu rhwâwe n'omu rhima gushongwire; bulyala Nyamuzinda mîra ageraga ebijiro byâwe. ⁸ Okaziyôrha oyambirhe ebyêru-byêru, n'amavurha garhakalaga oku irhwe lyâwe! ⁹ Oyanke akalamo n'omukazi ozigire, ensiku z'obuzîne bw'akalengane Nyamuzinda akuhîre hanôla igulu, bulyala kwo walemirwe ensiku onalibukira hanôla igulu. ¹⁰ Ngasi bushanja onabwîne wankarhangira, onabukole amango onacizîne, bulyala ekuzimu wayishija, erhabà kukola, nisi erhi kuganja, erhi kumanya erhi kurhimanya.

Obuhanya burhalaliza

¹¹ Nshubirsinza hanôla nshi: abalibisi bakulu, arhali bo baja mashigwe g'okulibirha, n'abazibu-zibu arhali bo balwa. Nta mugati abarhimanya bajira, na nta bugale ab'obukengere bajira n'abanya-bumanye nta burhonyi bajira, bulyala boshi banarhibukirwe n'obuhanya. ¹² Omuntu arhabà ayishi ensa yâge: kulyâla enfi zigwarhwa omu keshe kafulike, nisi erhi ebinyunyi oku murhego, kwo n'omuntu naye agwarhwa n'obuhanya, amango bumurhibukîre buzira kulâliza.

Oburhimanya bw'omukenyi burhakengwa

¹³ Mbwîne okundi kubi hanôla igulu, nabwîne nka kurhalusire olugero. 9, 10: Kuli kwinja ensiku z'akalamo kâwe hano igulu ozigeze omu kukazijira aminja. Bulya amango waba wafire ntâco ciru n'eciguma wakacijira. ¹⁴ Hali lugo luguma lusungunu, lurhalimwo bantu banji, Mwâmi muguma muzibu ayisha alurhêra, alugorha analuyûbakira ebinene n'ebinja. ¹⁵ Ci kwône abuganamwo omukenyi murhimanya, yewafungiraga olwo lugo n'oburhimanya bwâge. Oyo mukenyi barharhamagimuyibagira! ¹⁶ Kwo kuderhaga nti oburhimanya bwo bukulu aha misi, ci kwône oburhimanya bw'omukenyi barhalonza okubumanya, n'ebinwa byâge barhabiyumvirhiza. ¹⁷ Ebinwa binja by'omurhimanya banabiyumvirhize kulusha okuyâma kw'omwâmi w'abasirhe. 18 Oburhimanya bwo bukulu aha matumu, ci kwône ishembo liguma linashereze binja binji.

10

¹ Enzi zifire zinashereze enjebe y'amavurha g'amalashi, isirhe lisungunu linakole kulusha oburhimanya n'olukengwa. ² Omurhimanya bwinja ahêka, n'omusirhe agende oluhengu. ³ Omusirhe aje omu mulimbwa kwône: abule irhwe anayêreke abandi oku ali musirhe. ⁴ E rhi mwâmi akakuhêkakwo oburhe, orhahinyagya, bulyala okurhûza kunarhume omuntu arhalogorha. ⁵ Hali obubî mbwîne hano nshi kulinziribâ nka kuhaba kw'omukulu: ⁶ isirhe libè lyo bayîmika, n'abagale bakeresibwe halya hababonesa nshonyi. ⁷ Ndwîrhe nabona abaja bagenda oku nfarasi n'abarhwâli bagende n'amagulu nka baja.

⁸ Ohumba omwina anagugwemwo, n'ohumba olukuta, enjoka enamulume. ⁹ Olengeza amabuye, ganamuyagaze, obeza enshâli naye hali amango aciyaga za. ¹⁰ Embasha ekatûha, kubula carhyaza kurhuma, omuntu anayibande n'emisi; ci kwône obunguke bw'oburhimanya, kuli kuhasha. ¹¹ Enjoka erhi yankaluma omuntu, kubula cashungurhira kurhuma, burhali bunguke bwa mushâke. ¹² Akanwa k'abarhimanya binja kaderha, akanwa k'omusirhe yehe ko kanamuheza.

Obugula n'isirhe

¹³ Emyanzi yâge ayirhangira ya bihalarhi, ayishwinje likola isirhe. ¹⁴ Omusirhe yeluza emyanzi: omuntu arhishi ebyabâ; mbwîraga ndi wankamubwiriza ebyayishibâ enyuma zâge?

¹⁵ Omukolo gw'abasirhe gunabashologorhe, orhamanyiri njira arhankaja omu lugo.

¹⁶ Wamahera we cihugo mwâmi ali murhumba, n'abarhambo balegerere ha lya kurhenga sêzi. ¹⁷ Iragi ly'ecihugo omwâmi aburhwa muluzi, n'abarhambo balye amango gawkânîne, kuderha mpu babone emisi, ci arhali mpu banywe. ¹⁸ Okuba ntabiruba kunarhume omutungo gwahonongoka n'okubula cakombêra kunarhume enyumpa yaloba. ¹⁹ Ci kwône mpu ntâye bahanzize okusheka nk'ali oku cibo! mpu amamvu ye mushagalusa! mpu n'ogwerhe igerha erhi ntâco arhagwerhi! ²⁰ Orhahira okasigira mwâmi enfûlago, ciru akaba omu nkengêro orhahîra, orhahehêreraga omugale, ciru akaba omu lwâwe oli, bulyala akanyunyi kanahêke emyanzi, n'okubâ omwanzi gujira ebyubi.

11

¹ Kweba omugati gwâwe oku mîshi, wazinda erhi washubigurhôla. ² Obegere bantu nda erhi munani bulyala orhamanyiri buhanya buci bwakayisha hano igulu. ³ Ebitû bikayunjula nkuba, binayidubulire oku idaho. N'omurhi gukakulumba, njira nyanya erhi njira îdako gulya murhi ho gunahwêra halya gwahongokeraga. ⁴ Osingiriza empûsi arhamîra, ololêreza ebitû a rhasârûla. ⁵ Nka kula orhishi enjira y'empûsi, orhishi n'amahwe g'omukazi ôli izîmi, kwo orhakanamanya n'omukolo gwa Nyamuzinda orhegeka byoshi. ⁶ Sêzi oyanke emburho yâwe oyimîre na bijingo orhayôrhaga kwône. Bulyala muli ebyo byombi, orhamanyiri ciguma cakubêra; akanaba byombi-byombi bihisize haguma omu bwinja.

Obukulu n'oburho

⁷ Omûshi guyinjiha, n'amasû gasîma gabone izûba. ⁸ Omuntu akalama myâka minji, akwânîne ayikolêse yoshi, akengêre n'oku ensiku z'omudumbi zabâ nyinji; ngasi hyayishe

erhi na kalengane. ⁹ We mwana osîme obu ociri musole, onacîshinge ensiku ociri murho oshimbe enjira omurhima gukuhire, n'enyifinjo amasù gakuyeresire. Ci kwône omanyè oku muli ebyo byoshi, Nyamuzinda akuhamagala omu lubanja. ¹⁰ Okûle oburhè omu murhima ohêke kuli n'omubiri gwâwe ogurhenzekwo ngasi mababale. Ci kwône abusole n'ensiku z'emviri nyêru, byoshi kunali kurhebwa.

12

¹ Onakazikengêra omulemi wâwe ensiku ociri murho, oku ensiku mbi zirhaciyisha, n'oku erhaciyisha erya myâka wayishiderha erhi «ntayirikwo eyo». ² Onakazimukengêra oku izûba n'omûshi, omwêzi n'enyenyêzi birhacija mwo omwizimya; n'oku ebitû birhacigaluka n'enkuba yahumbûka. ³ Okazimukengêra olusiku abalanzi b'enyumpa bageramwo omusisi, olusiku abalume bazibu-zibu bagombamwo lulya abakazi balekamwo okushwa, bulyala omûshi gwamahorha aha kabonezo, ⁴ n'olumvi lukola luyigale emuhanda; amango olwanjikwa lurhacivuga, amango akanyunyi karhacilyogôla, n'amango abimbiza bahulika, ⁵ galya mango abantu barhînya okusôka, banagaliyahagira omu njira. Amango omulehe guyasa, n'oluzige luyigurhe n'amango omurhi gw'entoborhobo gujakwo ecirhumbwe, galya mango omuntu aja ebwa nyumpa yâge y'ensiku n'amango. N'abalasi bajinduluke omu muhanda; ⁶ embere ehigozi hy'amarhale hitwike, embere itara ly'izahabu libereke, embere akabindi kaberekere aha iriba, embere omugozi gw'adôma gutwikire omu iriba; ⁷ n'e mbere akatulo kashubire omu idaho nk'oku kanarhengagamwo, n'obuzîne emwa Nyamuzinda wabuhânaga^f. ⁸ Busha-busha mâshi, gwarhi Koheleti, byoshi busha!

Okushwinja

⁹ Kurhaderhwa kwôhe oku Koheleti àli murhimanya, ci kandi ayigîrize obumanye; ayanka ahira oku munzani, agerekanya anakubûla migani minji. ¹⁰ Koheleti àli alonzize okuyandika emyanzi minunu n'okusiriba bwinja enkengêro z'okunali. ¹¹ Ebinwa by'abarhimanya kwo biri nka kababo, kwo biyôrha nka birhi bigwike, kulonza obwôloloke bw'obusò bwâge kurhuma lungere abikolêsa. ¹² Kulusha aho, mwana wâni, oyôrhe omanyire oku okujira ebitabu bubà bushanja burhayunjula, n'oku amasomo manji ganarhamye omubiri. ¹³ Okushwinja emyanzi: byoshi biyumvikine. Orhinye Nyamuzinda onashimbe amarhegeko gâge, bulya gwo mukolo gwa ngasi muntu. ¹⁴ Kulya kuba ebijiro byoshi, Nyamuzinda anabihêke omu lubanja, na kandi anabone na ngasi hifulike, hibè hinja hibè hibi.

^f **12.7** Ngasi kantu koshi ojira karhenga omu idaho, mwo kananashubire. ci kwône omuntu ajira akantu karharhenga omu idaho. Ako kantu karhengaga emwa Nyamuzinda, yo kananashubire (Lola 3, 20-21).

1

OLWIMBO LW'ENYIMBO שיר השירים

Enshokolezi

Olwimbo lw' Enyimbo, kwo kuderha lwimbo lwinjinja lulushire ezindi nyimbo zoshi. Omu mpindulo ya ngasi lubero, eci citabu ciyimbire olwimbo lw'obuzigire bw'abasîmîne babirhi: omuhya-mulume n'omuhya. Obwo buzigire bugera omu marhangulo manji: hali amango busera, buzibuhe; hali n'amango buba nk'obufire, buhune okulumulwa.

Muli eci citabu omuhya-mulume ali aderhwa «mwâmi» (1, 4-12), erhi «Salomoni» (3, 7-9) n'omuhya naye mpu ye «Sulamita» (7, 1-6). Okushimba ebinwa n'olulimi lw'eci citabu, rhwanaderha oku cayandikagwa omu mango gali kurhenga mwâka gwa 450 kuhika mwâka gwa 400 embere Yezu Kristu aburhwe.

Abalenga b'Abayahudi badesire oku enyigîrizo z'ecitabu c'Olwimbo lw'Enyimbo luli lwiganyo lw'obuzigire bwa Nyamuzinda n'Israheli, lubaga lwâge lwîshogwa. Amandiko Matagatifu kwo gayerekana Obuzigire bwa Nyamuzinda nka buzigire bwa Lungere oku bintu byâge, nka buzigire bwa muhya-mulume oku muhya. Ecitabu c'Olwimbo lw'Enyimbo ciyimbire okwo kusîmana kw'omu hya-mulume n'omuhya, mpu luyumvise omurhimanya wasoma, oku obuzigire bwa Nyamuzinda burhajira lugero.

Bashakulûza b'e Ekleziya bagerire olwo lwiganyo lw'obuzigire bw'abahya oku ihwe ly'obuhya bwa Yezu Kristu n'e Ekleziya yâge. Abandi bagerera ebinwa by'eci citabu oku buzigire bw'okunali bulunga omulume n'omukazi omu buhya nkana. Rhumanye buzinda oku ezi nyigîrizo ziyêrekîre obuzigire bwa ngasi muntu kuli Nyamuzinda.

Eci citabu cirimwo ihano likulu bwenêne na linja na lwiganyo lwa Nyamuzinda oku bashebine n'abayankine, owalonza agashongwire adôma ah'iriba. Ndigi olushire Nnâmahanga okurhuhâ ihano. Rhuyumvîrhe oku nka mushebine erhi muyankine:

1. Mulolere Nnâmahanga kw'olwiganyo. Erhi acîshoga Israheli ayêrekîne oku obuzigire burhagulwa. Ye Muzigirwa na Musîmwa ali akunga Cirangashana wâge, Muzira izâbyo wâge. Ciru abakoyakoya bakakoyakoya, Engûkù yâge eri nguma yône. Nnâmahanga acêsise enderho, enkengero n'ebijiro abayankine bajirirana omu buzigire.

2. Orharhinyaga oku bwîra owinyu oku enderho, enkengero, n'ebirumbu byâge byoshi bikusîmîsa. Omubwire lyo aba cinogerwa câwe anarhimûkwe. Ciru wakabona abakukeyakewo, banakuba engohe, oderhe, erhi : «Engûkù yâni eri nguma yone, ye mukanie, ye ibanie!»

Abana birhu babe ba Burhashengwa na Ba Murhonyi arhaniampa gubaya. Ababona oku muzigirana bakayagalwa kulya amashanja gakagiyagalwa na Israheli.

EBIRIMWO

- 1. Olwimbo lurhanzi: cigabi I, 1-2, 7*
- 2. Olwimbo lwa kabirhi: c. 2, 8-3, 5*
- 3. Olwimbo lwa kasharhu: c. 3, 6-5, 1*
- 4. Olwimbo lwa kani: c. 5, 2-6, 3*
- 5. Olwimbo lwa karhanu: c. 6, 4-8, 4*
- «6. Olwimbo lwa kali ndarhu: c. 8, 5-14*

Izîno ly'ecitabu n'enshula-mwanzi

1

¹ Olwimbo lw'Enyimbo. Lwa Salomoni.

Omuhyu

² Ayishe anûnugurhe n'ehinûnugurho hy'akanwa kâge.

Okusîmwa nâwe kwo kununu ah'idivayi.

³ Amavurha ocîshizire ala nka gahumula bwinja!
izîno lyâwe ciru lyone, mavurha gadubuka,
co cirhuma abanyere bakusîma^a.

⁴ Onkeme nkushimbe, rhukanye!

Mwâmi ampesire omu mwâge;

We waba busîme na bushagaluke bwirhu.

Okusîmwa nâwe kwarhulalusa kulusha idivayi^b;

Bayazize abakusîma.

Ecitak'iro cirhanzi

Omuhya

⁵ Ndi mwiru ci ndi mwinja^c, wâni mwe banyere b'e Yeruzalemu,
kwo ndi aka amahema g'e Kedari, aka ebihando by'e Shalma.

⁶ Murhalolaga omubiri gwâni mwiru, izûba eryo lyambabaga?
Bagala ba nyâma^d abâla bandubiraga, banjira mulanzi wa mizâbîbu.
Elyani ishwa ly'emizâbîbu ntalilangaga!

⁷ Mbwîraga mâshi Muzigirwa w'omurhima gwâni:
ngahi wayabulira obusò?
ngahi waziyahula hano zirhenga omu iziko?
Lyo ntagija nageragera nka cirala
emunda amasò^e g'abinyu gayabukire.

Abîmbiza

⁸ Akaba orhamanyiri wâni namwinja w'abakazi boshi^f,
okulikire enshando z'obusò
onayabulire abana-hene bâwe
entambi z'ebwa bigala by'abangere.

Omuhya-mulume

⁹ Wani Musimwa wâni,
namakushushanya na kahesi wâni
bashwekire oku ngale ya Faraoni!^g

^a**1.3** Omuhya: Israheli yeri muhya wa Nyamuzinda: naye Nyamuzinda yêne ye Muhya-Mulume.

^b**1.4** Abanyere go mashanja. Arhali Israheli yêne walolakwo Nyamuzinda obucire. Agandi mashanja goshi nago ye Muciza wago. -Nyamuzinda ye Mwâmi w'oluhaga lwâge. -Omu ka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu. -Banaderha mpu omuntu anayigurhe obusîme. Omu Mwandiko Mutagatifu namwo banaderhe mpu obusîme bunalaluse nka mamvu.

^c**1.5** Ndi mwiru ci ndi mwinja: -Israheli arhahezagya obwinja bwâge ciru akaba ali omu buja e Babiloni. -Kedari na Shalma, bishagala by'e Buharabu. Amahema g'abagendagenda omu irûngu (babedwini), gaba gajizirwe n'empu z'empene ganaba miru.

^d**1.6** Bagala ba nyâma: Ngâbo ya Bakaldeyi ba Nabukondonozori: bo bâshâbaga Yeruzalemu. Abakaldeyi bali bene wabo Israheli bulya Abrahamu âli w'e Huri emwa Abakaldeyi (Murh 11, 28.31). -Buja bw'e Babiloni. -Israheli oyo obuja bwâkulaga aha mwâge, bwamuheka emwa bene.

^e**1.7** -Muzigirwa w'omurhima gwâni, nk'omuhya ye waderha -Nyamubâho ye Lungere wa Israheli. -Agandi maso, go gandi mashanja.

^f**1.8** Israheli, ishanja lîshogwa. Namwinja w'abakazi boshi ye Israheli, ishanja lîshogwa.

^g**1.9** Obuja bw'e Babiloni bushushine na bulya bw'e Mîsiri.

¹⁰ Amarhama gâwe nka gayinjiha
aha karhi k'ebisikiyo,
ala ehigosi ogwerhe omu karhî k'amagerha.
¹¹ Bisikiyo bya masholo^h rhwakulongeza
n'olugole lw'amarhale.

Bône na nnene: omuhya n'omuhya-mulume

¹² Oku nnakuno ali omu cogo coge,
n'obuku bwâni bwayuduka.
¹³ Omuzigirwa wâni hiri hirhu hya buku,
hidekerire aha karhî k'amabere gombi.
¹⁴ Omuzigirwa ali cihadu ca mukû
omu ishwa ly'emizâbîbu y'e En-Gadiⁱ.

¹⁵ -Ala nka wayinjiha, Muzigirwa wâni, ala nka wayinjiha!
Amasu gâwe ziri nguku
¹⁶ -Nka wayinjiha Muzigirwa wâni,
nka wanuna wâni! Encingo^j yirhu ishamba.
¹⁷ -Emitungo y'enyumpa yirhu eri ya nduluma
n'oburhungiri buli bwa nsindani.

2

- ¹ -Nciberire nshungululu y'e Saroni, Lisi y'e rubanda^k. ² Kwo ali nka lisi omu marhadu omusîmwa wâni omu karhi k'abana-hya.
³ -Kwo ali nka mulehe ekarhi k'emirhi y'omu busâne, omuzigirwa^l wâni omu karhi k'abana-rhabana. Ntamîre omu cizunguzungu coge nacifinjaga, n'irehe lyâge liri linunu omu kanwa kani.
⁴ Andengerize aha cengero, n'ecêrekanè anongerîzekwo, ye buzigire.
⁵ Citûntume ca muzâbîbu mwandengezamwo hano, mumpembule n'irehe linja, bulya ndi bufa n'obuzigire.
⁶ Okuboko kwâge kulembe kwo nshegemire, n'okulyo kwo kunzonzire.
⁷ -Banyere b'e Yeruzalemu mwe mukasinga, mwe mukalya empene mulye n'orhushafu rhw'emuzirhu, murhatule, murhazûse Musîmwa n'amango gâge g'okusîma garhacihika.

Ecîtakîro ca kabirhi

Omuhyâ

- ⁸ Namayumva Muzigirwa wâni; Neci ye yishire; ayisha ahama oku ntôndo, ayisha ashembuka orhurhondo.
⁹ Muzigirwa wâni kwo ali nka kashafu, nka mutwira gwa kashafu. Laba oku ayimanzire enyuma ly'ecôgo cirhu Adwîrhe alolera omu kabonezo, adwîrhe alolera

^h**1.11** Okuyambikwa ebisikiyo bihyahya kuli kuyerekwa oburhonyi: akalaga aleka ebi ali agwerhe amango ali muja, ayambale ebihyahya. Rhulole muli Lk 15, 22.

ⁱ**1.14** 1, 14: Olwo lugo kwo luderhwa buno mpu ye "Ain Djidi", omu iderha ly'Abaharabu), ebwa Nyanja y'Omunyu. -Obuso n'abana-hene, gwo muzinzi gw'abaja erhi aharhenga buja. - Ntondo ya Siyoni yo abâmi b'Israheli bayûbakagakwo.

^j**1.16** 1, 16: Encingo, co cihugo ca Paalestina-Israheli, cihugo cigishe, cirya ciyêramwo ngasi hyasi na ngasi lushogo.

^k**2.1** Cibandâna c'ebwa nyanja nnene (Mediteraneya, kwo kuderha Nyanja y'e karhî ka Bulaya na Afrika), aha karhi ka Karmeli na Jafa.

^l**2.3** Busîme bw'okuba n'Omusîmwa.

omu murhule.

¹⁰ Muzigirwa wâni amalengeza izu amanyakûza^m, erhi: «J'eno, Musîmwa wâni. Namwinja wâni, yisha.

¹¹ Laba oku empondoⁿ yagezire, ensiku z'emidumbi zahwire, zagenzire.

¹² Omu ishwa lirhu emyâka ekola yayâsa. Amango g'enyimbo^o z'obusîme gahisire, enyimbo z'enguku zidwîrhe zashakanya omu ishwa lirhu.

¹³ Omutini gwamayâna amalehe marhanzi n'emizâbîbu eyâsize amauwa g'ehibayo hinja. Yimanga, Musîmwa wâni, Namwinja wâni, yishaga.

¹⁴ Nguku yani nfulike omu migâku y'olukunda, omu ngobe y'amabâle, nyêreka obusû bwâwe, nyumvisa izu lyâwe, bulyala omulenge ojira guruhajira wundi, n'iranga lyâwe kwo na kwo.

¹⁵ Mâshi murhugwarhire bala banyambwe^p mâshi, obwola bunyambwe budwîrhe bwarhuyonera emizâbîbu n'obwo emizâbîbu ekola yayâsa!

¹⁶ Muzigirwa wâni ali wâni, nani ndi wâge. Mwo ayâbulire obusò bwâge omu karhî k'obwaso bwa lisi.

¹⁷ Oku emboho y'obuce erhacishungûrha, n'oku omwizimya guruhacihirigirha, ogaluke... Muzigirwa wâni obe nka kashafu nka mutwîra gwa kashafu omu ntôndo z'Ecihango^q.

3

¹ Aha ngwîshîre, budufu, namàlonzagya omuzigirwa w'omurhima gwâni, namalonzagya ci lerhaga!

² Nkolaga nayimuka ngeragere omu lugo^r! Omu njira n'omu ngo, nalongezamwo olya omurhima gwâni guzigira. Namulonzize ci ntamubwîne!

³ Abalâlizi bambuganyire, balya bagera-gera omu lugo: «Nti ka murhabwîne olyala omurhima gwâni guzigira?».

⁴ Ene mba namabarhaluka, namabugâna olyala omurhima gwâni guzigira. Namamugwârha ntanacimulîke, kuhika nmuhise omu nyumpa ya nyâma^s, omu mw'olya muzire wamburhaga.

Omuhyia-mulume:

⁵ Banyere b'e Yeruzalemu mwe mukasinga, mwe mukalya empene n'orhushafu rhw'emuzirhu, murhatule, murhatule Musimwa wâni n'ensa y'okushâsha

^m**2.10** Omuhya n'omuhya-mulume bayisha balonzanya.

ⁿ**2.11** Empondo erhi mango ga mboho: kurhengerâ mwêzi gwa kali ikumi na liguma kuhika o gwa kabirhi erhi gwa kasharhu,

^o**2.12** Erhi amango g'emboho gahwa, banarhangira amango minja, mpu yo «printemps»: emirhi eyase, ebinyunyi biryogôle.

^p**2.15** Abo «banyambwe», bo balungu babi badwîrhe bayônere Israheli. (Rhulole rnuli Ezr 4, 2; 9, 2; 10, 18; Neh 2, 19; 3, 34). 2, 16: Israheli, lubaga lwa Nyamubâho; na Nyamubâho yêne Israheli ayishi. Kwo kuderha oku Nyamubâho ashubûzize olubaga lwâge. Alugalula omu Paalestina-Israheli-Israheli (Lola 2,1).

^q**2.17** Erhi «entôndo z'ebintu biberange». Ako kanwa kakengezize ecihango ca Nyamuzinda bo na Abrahamu (Murh 15, 9-10). Go mango Nyamuzinda ahâga Abrahamu omulagi.

^r**3.2** Lugo lwa Yeruzalemu olwôla; kulya kuba banyere b'e Yeruzalemu bayakûzibwe, na Ka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemi badwîrhe haderha (1, 4, 17; 3, 4; 5, 10-16).

^s**3.4** «Omu mwa nnina», kwo kuderha omu «ka-Nyamuzinda», k'e Yeruzalemu; Bene-Israheli barhanzi, balya bâyûbakaga aka-Nyamuzinda abôla adesire mpu nnina! Omu «hatagatifu-hatagatifu».

kwâge erhacihika.

Ecîtakîro ca kasharhu

Kabala-myanzi

- ⁶ Lero cici cira casôka omu irûngu nka mugi mulî-mulî^t, nka mûka mudûrhu gwa buku, obubâni n'amalashi g'ekuli goshi!
- ⁷ Laba ecipoyi ca Salomoni^u, bambali makumi gali ndarhu bamugosire, ntwali za muli bene-Israheli.
- ⁸ Boshi, balenga ba kuhuma engôrho, balwi ba kurhenga mîra. Ngasi muguma ahizire engôrho oku cikanyi mpu bakanarherwa budufu.
- ⁹ Mwâmi Salomoni abinjisize entebe^v y'obwâmi n'omurhi gw'e Libano.
- ¹⁰ Emitungo y'eyo ntebe eri ya marhale n'olulenga lwayo lwa masholo, ecibwarhalo ciri ca kaduku na nyamwegemerwa wayo wa kaduku.
- ¹¹ Mwe banyere b'e Siyoni mukanye mubone: Mwâmi Salomoni ayambirhe ishungwè^w nnina amuyambikaga olusiku lw'obuhya bwâge, olusiku lw'obusime bw'omurhima gwâge.

4

Omuhyia-mulume

- ¹ Ala nka wayinjiha, Musîmwa wâni, ala nka wayinjiha! Amasû gâwe ngûkù mw'ogu mushangi^x gukubwisire emviri zawe buso bwa mpene za bishamvu buyabukire omu lurhambi-rhambi lwa Galaadi.
- ² Amîno gâwe^y gali nka buso bwa bibuzi bimome byayinamuka kurhenga aha mugomero. Ngasi rîno ly'enyanya ligwerhe eryâbo ly'idako. ngasi ciguma n'ecâbo c'omu mahasha, na nta mwihala gubirimwo.
- ³ Akanwa kâwe nka higozi hya kaduku, n'emyanzi yâwe minunu-minunu! Amarhama gâwe nka mpande za grenadi^z omu mushangi gukuli ebusu.
- ⁴ Igosi^a lyâwe kwo liri aka enkingi ya Daudi, eri ngwike buzibu-zibu; emanisirwekwo

^t**3.6** Omugi mulî-mulî ciba cimanyiso ciyêrekîre aha Nyamuzinda ali. (Lub 13,22). Omu lubungo lwa kabirhi, Nyamuzinda yêne ogalwire abali bahêsirwe buja (Iz 40,3). Abarhunzi b'omu Israheli bàkagijà malashi cingana e Buharabu n'emwa Abahindi (Ezr 17, 4; 27, 13-25).

^u**3.7** Eri izîno «Shalomô, (Salama), kwo liri nka kula rhwakaderha «Murhûla» omu mashi. Abâli omu buja bakazagiringa oku «omurhûla» gwâyisha obuja buhwa (Iz 11, 6; 9, 5-6; Ezr 34, 23-25). Salomoni badesire aha, arhali olya murhanzi, ci omwâmi wayisha n'omurhûla: Masiha.

^v**3.9** Bakengezize enyumpa Salomoni akazagitwiramwo emmanja n'entebe 3 kazagitamalakwo ago mango.

^w**3.11** Mpu balole oku bayimika omwâmi w'omurhûla: Masiha. Oyo nnina wa mwâmi, lwo lubaga lwa Nyamubâho (1, 5; 3, 4). Omu Israheli, mwâmi arharhangira omukolo n'olubaga lu rhacimuyankirira, ciru akaha Nyamuzinda yêne wacimwishogaga (1 Sam 11,5; 1 Nga 11, 10, 29, 22). Olwo lusiku lw'obuhya, lwo lusiku lw'okugaluka kw'omukazi wali ogenzire; lwa kushubirhona kw'owali wamashombehala: okwo kwaba omu mango ga Masiha (Iz 61, 10; 62, 3-5).

^x**4.1** Olushungi lw'omuhyia, lwakazâgihona ebusu, lubwikire (Murh 24, 65; 29, 23-25). Empene z'e Israheli-Palestina-Israheli ziba za bishamvu na nyiru.

^y**4.2** Amîno mêru: Amango omushaku guciri murho, go mango biyeruha bwenêne.

^z**4.3** «Grenade», liba irehe lirhenga oku murhi mpu ye «grenadier»; murhi gumera omu bihugo biri eburhambi bw'enyanya y'e «Mediteraneyo».

^a**4.4** Magerha gali omu igosi ago (Iz 27, 10-11). 4, 6: Ntongo barherekêrerakwo eyo. Yo

ecihumbi c'empenzi; emyampi y'abarhabâzi yoshi kwo emanikwa.

⁵ Amabêre gakuli oku cifuba gombi, bana-hene babirhi, mahasha ga kashafu, gayabukîre omu karhî k'obwaso bwa lisi.

⁶ Oku emboho y'obuce erhacishungûrha, n'oku omwizimya guruhahirigirha, naba naja oku ntôndo y'obuku n'oku ntôndo y'obubâni.

⁷ Wamâyinjija, mushâna, Musîmwa wâni, we «Nt'izabyo»^b.

⁸ Nj'eno orhenge e Libano, mukazi wâni^c, nj'eno orhenge e Libano, ja omu nyumpa. Oyimange oku ntôndo ya Amana olole bwandagala, n'oku ntôndo ya Samiri na Hermoni, lukunda lwa ngoromora ntôndo za bakapiri.

⁹ Ci wamampêka omurhima mâshi mwâli wirhu, mukazi wâni, wamampêka omurhima n'amasû ogwêrhe, n'igerha likuli omu igosi ciru lyone!

¹⁰ Ala nka kwasimîsa okusîmwa nâwe, wâni mwâli wirhu, mukazi wâni! Ala nka kwanuna okusîmwa nâwe... agandi mavurha gacihambâge!

¹¹ Akanwa kâwe mukazi wâni, lero muke gwa bûci kali kashongôla bûci kali kashongôla la! Aha idako ly'olulimi lwâwe, bûci buhali n'amarha^d; obwehe bw'emishangi yâwe, kwo buli nka malashi g'e Libano.

¹² Ali busâne^e bulikwo olugurhu, mwâli wirhu, omukazi wâni, busâni bulikwo olugurhu iriba liyûbakirwe.

¹³ Emirhi ekumezirekwo ejizire obusâne bw'engrenadi, olikwo emirhi erhabonekerera:
¹⁴ Aha mirhi y'esindani yahûmula bwinja, aha y'obukû n'eya amashahi, ebisheke n'e kinamomi^f, emirhi y'e Libano yoshi emirhi y'amane-mane n'eya olowesi, na ngasi hyasi hihûmula bwinja.

¹⁵ Oli nshôko edômera obusane, iriba ly'amîshi gahulula, lwîshi lwâhona e Libano.

Omuhya

¹⁶ Yimuka, kaboho-boho k'ekuli. Yimuka, kaboho-boho k'emahanga, shungurhira omu busâne bwâni, buyenge amavurha minja! Omuzigirwa wâni aje omu busâne bwâge, ayumve obununu bw'amalehe gamuli.

5

Omuhya-rnulume

¹ Namaja omu busâne bwâni, wâni mwâli wirhu, mukazi wâni; nkola ndwîrhe nahûmbûla obukû bwâni n'amashahi gâni, ndwîrhe nalya omuke gwâni n'obuci bwâni, ndwîrhe nanywa idivayi lyâni n'amarha gâni. Cinyweri bîra bani, munywe mulaluke, barhonyi bâni.

enabâkwo aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu.

^b**4.7** Israheli acêsibwe n'amalibuko abwîne e Babiloni (Iz 40,2); akola acibêre «muzirizabyo». Oburhe bw'owamuhanaga bwahwire.

^c**4.8** Mukazi wâni: Israheli kwo abire nka mukazi iba ahulusize erhi bulala bwâge burhuma (Hoz 2, 4; Yer 3, 1-8; Iz 54, 6-7); amango g'okugendimugalula, galigi nka ga kusheba (Hoz 2, 21-22; Iz 49. 18). Oyimanzire oku ntôndo ya Hermoni, anabone Israheli-Palestina-Israheli bwinja. Israheli nk'aderha ahabisha bamuhekaga buja, kwo abaderha mpu biryanyi: ngoromora erhi kapiri (Yer 4, 7; 5, 6; Nah 2, 12-14).

^d**4.11** Ecihugo ciyêzire, kudûdusa cidûdusa, cibaye bwinja (Hoz 14. 17). Omukazi wâbwîne nyumpa naye, anabaye enyumpa! Okurhwinja kwâge kunayumvise oku abwinc e nyumpa!

^e**4.12** busâne: Abalêbi bayôrha baderha oku Israheli muhyahya âbâ busâni bwa Nyamuzinda, busâni bulimwo emirhi yahûmula bwinja: Hoz 14, 6-7; Eze 3, 35; Iz 51, 3.

^f**4.14** «Kinamomi» guli murhi gurhaba eno Bushi; rhugudesire nk'oku gunadesirwe omu Cihabraniya n'omu Cigereki; nk'oku rhunaderha omurhi gwa «karadusi» nk'oku gunaderhwa omu cilatini.

Ecítakíro ca kani

Omuhya

- ² Ngwishîre ci omurhima gwâni guzîne. Namâyumva Muzigirwa wâni akomomba oku lumwi⁹: Nyigulira mâshi mwâli wirhu, mukazi wâni, mâshi ngûkù yâni, mâshi Mwinja-Muzira-ishembo. Kali irhwe linyunjwire lume, emviri zinyunjwire mirhonyi ya budufu.
- ³ Nahogwire iropo lyâni, kurhi nashubigi riyambala? Nashusire amagulu, Kurhi nashibigigazinza?
- ⁴ Musimwa wâni agezize okuboko omu murhule gw'olumvi; namayumva omurhima gwadûrha.
- ⁵ Nti nazûka, nti nyigulire Muzigirwa wâni, enfune zâni zamayunjula mavurha, eminwe yâni namârhôneya mavurha mangu! oku kahamikizo k'olumvi^h.
- ⁶ Nti nâyigulira Muzigirwa wâni, kusiga agalusire arhaciboneka! Okugenda kwâge kwarhuma narhibuka omurhima. Namulonize ci ntacimubwîne, namuhamagire ci arhacishuzize.
- ⁷ Abalâlîzi bambuganyire, bala bagera-gera omu ngo budufu. Banshûsireⁱ banyagaza, banyaga ecirondo câni, balya balanga ebyôgo by'olugo.
- ⁸ Banyere b'e Yeruzalemu, mwe mukasinga, bici mwabwîra Muzigirwa wâni mukamubona? Nalwâzire endwâla y'obuzigire

Abimbiza

⁹ Omuzigirwa wâwe bici alushire abandi, wâni Mwinja-Olushire abandi bakazi. Omuzigirwa wâwe bici alushire abandi obwo warhuyimbirira ntyo?

Omuhya

- ¹⁰ Omuzigirwa wâni aciri musole gukanyire, arhankahabwa omu cihumbi.
- ¹¹ Irhwe lyâge lya masholo gacire bwenêne, emviri zâge, mashami ga mirhanda, nyîru-nyîru aka hungwe^j.
- ¹² Amasu gâge nka ngûkù, oku mîshi omu lwôgero, nka kulyâla ziyôga omu marha, nka kulya zigwa omu nyanja.
- ¹³ Amarhama gâge nka malingo ga mubono-bono, nka ntôndo za bukù. Akanwa kâge nka bwaso bwa lisi, amavurha gayenga garhabamwo izabyo.
- ¹⁴ Enfune zâge nshangabuye za masholo, ziyunjwire mabuye g'e Tarsis, enda yâge eri nka muntinda gw'ihembe, guli nka kulya baguyambika enjuma z'e Safiri.
- ¹⁵ Amagulu gâge nka nkingi za mabuye mêru, nkingi ziyimangire oku masholo gacire bwenêne. Enshusho yâge, kwo ashushire aka Libano^k, ntwâli nka nduluma.
- ¹⁶ Emyanzi yâge minunu-minunu, naye yêne mushagalusa; kwo ali ntyo Omuzigirwa wâni, kwo ali ntyo omulume wâni, wâni mwe banyere b'e Yeruzalemi.

6

⁹**5.2** Olume ciri cimanyiso c'omugisho gwa Nyamubâho, bwenêne omugisho gw'amango gâyi sha (Lola Hoz 14.6).

^h**5.5** Emunda omuhya-mulume aderheraga mpu ayigule olumvi lumuyabira, àsiga amavurha g'amalashi gâmulu omu nfune gahûmula oku lumvi. Asiga olumvi lwabaya!!

ⁱ**5.7** Abôla balâlizi burhanzi barhakafukunyize (3, 3); lero kukola kuhiva bahiva n'okushurha nyamukazi.

^j**5.11** Omuhya acirhonyize! Kwo abwîne omulume wâge nka bûbake buzibu-zibu, bwenêne obûbake bw'aka-Nyamuzinda.

^k**5.15** Aka.-Nyamuzinda ka Salomoni, kâli kayûbasirwe n'emirhi y'e Libano.

Abîmbiza

¹ Ngahi Omuzigirwa wawe ajirage, wani Mwinja-Olushire abandi bakazi? Ngahi ayerekirage, Omuzigirwa wawe, rhumulonze haguma nawe?

Omuhya

² Omuzigirwa wani ayandagalire omu busâne^l bwâge, omu mivungiro yahumula bwinja, kulonza mpu ayâbulire obusò bwâge omu busâne, anahumbule obwaso bwa Iisi.

³ Niono ndi wa Muzigirwa wani, naye Muzigirwa wani ali wani. Ayâbulire obusò bwâge omu mauwa ga lisi.

Ecîtakîro ca karhanu

Omuhya-mulume

⁴ Mwîra-kazi wani, kwo oyiñjiha aka Tîrsa, kwo osoleha aka Yeruzalemu. We cōbohwa nk'engabo z'amatabâro.

⁵ Orhandole ntya, amasu ogwerhe gamambuza omurhima. Emviri zikuli oku irhwe buso bwa mpene, kula bunahona oku mwandagalo gwa Galadi.

⁶ Amino ogwerhe, buso bwa bibuzi, kula bisôka byarhenga omu izîko. Ngasi ciguma n'ecâbo c'omu mahasha, na nta mwîhala gubirimwo.

⁷ Amarhama gawe nka mpande za gerenadi, omu mushangi gukuli ebusu.

⁸ Abagoli bali makumi-gali ndarhu, abakazi baherula bali makumi gali munani, n'abana-nyere (barhaganjwa) mwandu.

⁹ Engûkù yani eri nguma^m. Muguma-obula-ishembo ali muguma nie nnaye. Ali wago-wago omu mwâbo, murhonyi w'omuzîre wamuburhaga Abahya bamubwîne bàmusîma. Abagoli n'abakazi baherula bamuyûnamira

¹⁰ "mpu ye ndi oyo oyishire nka mucera-cera, mwinja nka mwêzi. Ayisha amoleka nk'izûba, mudârhi nka ngabo za balwiⁿ".

¹¹ Nayandagalira omu busâni bw'amalehe nti ndole oku emburho yamera omu lubanda, nti ndole oku emizâbîbu yashabuka nti ndole erhi emirehe ekola yâyâsa.

¹² Ntamanyiri kurhi, ... Ci omurhima gwankweba omu ngâle z'olubaga lwâni, nka murhambo.

7

Abimbiza

¹ Galuka galuka Sulamita^o, galuka galuka rhukulole ebusu. Cici mwâlolakwo Sulamita mwanasamira okwo bigamba byombi?

Omuhya-mulume

² Ala amagulu gawe nka gayinjiha omu mikarabanda yawe, wani mwâli wa Nnahano!

^l6.2 Obwo busâne, kuli kuderha ecihugo ca Paalestina-Israheli, kunali kuderha omuhyia.

^m6.9 Ogwo mwandu gw'abakazi gukengêzize balya baka Salomoni (mulongo. 8 na 9). Omurhonyi anali muguma: Israheli, ci erhi n'abandi ho banali: go gandi mashanja.

ⁿ6.10 Ebi binwa bikengêzize okurhenga omu buja bw'e Babiloni; bikengezize n'amango g'aba- lwi ha Daudi.

^o7.1 «Sulamita», kwo kuderha: olyala okola ogwerhe omurhûla; shalom: orhûzize, salama, Omurhûla gwâyisha gwo badesire. Israheli muhyahya âguhâbwa na Salomoni muhyahya. - Kani kwoshi mpu «galuka, galuka»: kuderha mpu ayishe, arhenge emwa bene. Boshi badwîrhe balinga olusiku lw'okushubira eka n'okurhenga omu buja bw'e Babiloni. Hali n'okugalula omurhima gwâ1i guhabusire mpu gugaluke: Hoz 3, 5; 5, 15; Yer 3, 14.

³ Omunyunyu^p ogwerhe ! kwo guli nka ntabunganwa erhalimwo idivayi. Enda yâwe cirundo ca ngano cizonzirwe n'obwaso bwa lisi.

⁴ Amabêre^q gâwe gombi, bana-hene babirhi, mahasha ga kashafu.

⁵ Igosi lyâwe kwo liri nka nkingi y'ihembe. Amasu gâwe kwo gali ak'enyôgero za Hesboni, aha muhango gwa Bati-Rabimi. Izulu lyâwe nka munara gw'e Libano muzamu oyêrekîre e Damasko.

⁶ Irhwe lyâwe kwo liyimanzi ak'entôndo ya Karmeli; ensirha balilukire kwo ziri nka kaduku. Mwâmi arhonyize emihunga yâwe.

⁷ Nka wayinjiha wâni; nka wasoleha wâni!

⁸ Kwo osogorosire nka murhanda, n'amabêre gâwe nsisi za murhanda.

⁹ Nanaciderha nti narhangishonera oku murhanda, nyankekwo bihadi nka binga. Amabêre gâwe gabe nka nsisi za muzâbîbu, n'obwehe bw'omûka gwâwe buhumule nk'irehe linja;

¹⁰ ebinwa byâwe bibe nk'irivayi linunu!

Omuha

Liryâla Omuzigirwa wâni akananywa, liryâla akanabêza omu kanwa aha karhî k'amino.

¹¹ Niono ndi wa Muzigirwa wâni, n'omurhima gwâge emunda ndi guyêrekire.

¹² Yisha Muzigirwa wâni, yisha rhuje omu mashwa! Mwo rhwajîlâla omu bishagala,

¹³ buca sezi^r rhuje omu ishwa ly'emizâbîbu. Rhwalola erhi omuzâbîbu gukola gushabusire, erhi kuyasa gukola gwayasa, erhi emirhi y'engerenadi ekola yayâsa. Lyo nakuha obuzigire bwâni ago mango.

¹⁴ Amandragori^s gohe gakola gadwîrhe gabaya, n'amalehe minja goshi aha luso garhuli. Amahyahya n'amarhanzi, nkubikirego wâshi Muzigirwa wâni.

8

¹ Ocibaga mushinja wirhu, olya wayonkaga ibêre lya nyâma^t! Singa amango nkubuganyire embuga nanakuhôbera abandi barhanangaye.

² Nanakuheka nkuhise omu mwa nyâma^u nâwe onyigîrize. Nankakulabuzize oku irivayi lyani linjinja n'oku murhobo gwâni gw'engerenadi;

³ Okuboko kwâge kulembe kwo nshegemire, n'okulyo kwâge kwo kunzonzi.

Omuha-mulume

⁴ Banyere b'e Yeruzalemu, mwe mukasinga, murhatule, murhatule Musîmwa wâni n'ensa y'okushâsha kwâge erhaciha.

Okushwinja

⁵ Mwa ndi ôla wayinamuka arhenga omu irûngu ayegemîre Omuzigirwa wâge? Ho nakutuliraga aha murhi gw'epomi, halya nyoko ayankiraga izîmi lyâwe

^p**7.3** Ogwo munyunyu, Yeruzalemu oyo, «muyûbake omu karhi k'amashanja» (Eze 5, 5; 38, 12), oku ntôndo ezonzirwe n'orhubanda ci kwône arhali enyunda zoshi. -Eryo idivayi, buzigire obwo. -Entôndo ziri emarhambi g'entôndo ya Yuda, kwo zishusha nka mihuli myûmu ya ngano, (nka ntôndo erikwo omushûshu). N'engano ekengeza okuyêra ecihugo câyishiyêra amango ga Masiha. Hoz 14, 6-9; Lul 72. 1. -Obwaso bwa lisi omu rhubanda bulugibâ.

^q**7.4** Ago mabêre, zo ntôndo ibirhi: Ebali na Garizîmi.

^r**7.13** Obudufu n'esêzi, mango ga marhangulo; gayishihwa amango ga Masiha (1, 7; 3, 1; 5, 2).

^s**7.14** Mandragori: mirhi ya malehe eyo nayo; n'obwaso bwâyo burhahimwa. kubaya bwinja.

^t**8.1** Kucifinja okwo Sulamita acîfinjire, erhi: nka wali mwene nyâma! Ci kwône Nyamuzinda, iba w'Israheli, arhali muntu. Ensiku aciderha «Mwene muntu», «Nyamuzinda haguma nirhu, », «Emanûweli» zo zicifinjirwe.

^u**8.2** *Omu mwa nyâma* muli omu ka-Nyamuzinda (3, 4).

honene, halyala ayankiraga izîmi omuzire wakuburhaga^v.

Omuhya

⁶ Ompire nka ciziriko oku murhima gwâwe, nka ciziriko oku kuboko kwâwe. Bulyala obuzigire kwo buzibuha nka lufû^w, emitula yo miguma n'okuzimu, naye ye karhagomba. Emyampi y'emitula guba muliro, ngulumira ya Nyamuzinda.

⁷ Amîshi galuge kurhi, garhazimiza buzigire, nanga obuzigire burhahêkwa na lwîshi. Owahâna ebiri omu mwâge byoshi mpu agule enzigi, kagayo kwône akayungukamwo.

Enyushûlo

Bashinja haho omuhya

⁸ Mwâli wirhu^x ali murho: ibêre lyâge lîrhacihona; Lero kurhi rhwajira mwâli wirhu olusiku bâmuganîza?

Omuhya-mulume

⁹ Akaba ali lukûta, rhwalushwinja n'amarhale, gukaba muhango, rhunâgusêze n'embaho z'enduluma.

Omuhya

¹⁰ Nciberire lukûta, n'amabêre gani go galigi minara. Omu masu gâge, ndi nka mbwîne omurhûla obu!

¹¹ Salomoni âjiraga ishwa ly'emizâbîbu aha Baali-Hamoni. Alilangisa abalanzi, mpu ngasi muguma ayishimugalulira ebyafa by'amalehe: cihumbi ca magerha.

¹² Eryani ishwa ly'emizâbîbu ndwîrhe nalilangîra: Wâni Salomoni ebihumbi by'amagerha byo byâwe, n'amagana abirhi g'abalanzi b'amalehe.

Omuhya-mulume

¹³ Nawe wabêra omu masâne, abirhu badwîrhe bakuyumva. Nani, obe nka walinyumvisa! izu lyâwe^y!

Omuhya

¹⁴ Yâka, Muzigirwa wâni obe nka kashafu, nka mutwîra gwa kashafu kalume, oyâkire oku ntôndo z'amalashi!

^v**8.5** 8, 5: Omuzire wâburhaga Israheli (Eze 16, 3, 44-45). Bene-Israheli emwabo e Kanâni, ishe wabo Muamoriti; nnina Muhititi.

^w**8.6** Obuzigire amango bwamarhabâla, kwo kuli nka olufû, burhajibwa omu irhwe. -Emitula kwo eri nka luhali; aha eri, kwo hali nk'aha omuliro guli: kuyokêra eyokêra. -Anagaya birya birugu, bulya birhalêrha buzigire. Byanagendera busha.

^x**8.8** Mwâli wirhu ye Yeruzalemu oyo badesire: ishwa lîrhali linganaci, arhanagwerhi cogo cizibu cakamufungire oku babisha.

^y**8.13** Omuhya oyo bâbirwe; bamujizire «burhimanya» balonzize okuyumva n'okumanya (Bush 8, 2). Abalenga b'omwandiko kwo bacikebwa mpu ogu musemwa gwayushûlagwa buzinda, erhi n'ecitabu cikola ciyunjwire, kuderha mpu bahugûle ebinwa bimuli. Mpu omuhya wa muli eci citabu: Burhimanya, bwo budesirwe muli co. Nka kulya omu Bush 8, 2-3, burhimanya oli nka mu hya wakanasîmwa, n'omu Mig 31, 10-31, oburhimanya buli nka mukazi mwikubagirwa.

1

OBUSHINGANYANYA

Enshokolezi

Eci citabu cayandikagwa omu lulimi lw'e cigereki myâka hofi 100 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu. Cayandikagwa na Muyahudi muguma w'omu cishagala c'e Aleksandriya omu cihugo c'e Mîsiri. Izino lyâge lirhaba limanyirwi. Aciyandikaga oku bwimangizi bwa Nyamuzinda yêne, nk'oku byali omu mikolo yâge ya kurhenga mîra bwenêne; obwo burhimanya bwo burhegeka igulu lyoshi; ci bwenêne bwo burhabâla omuntu omu mikolo yâge. Obwo bushinganyanya bwo bwalangaga olubaga lw'Israheli nalwo erhi Abayahudi barhacibâ basungunu, erhi babêra e Mîsiri n'erhi bagera omw'irûngu, n'omu kalamo kabo koshi. Owayandikaga eci citabu ayerekana oku buli buhwinja bunene okuharâmya enshushano.

Ecitabu c'Obushinganyanya ciyêrekîre Abayahudi balama e Mîsiri, Owaciyandikaga alonzagya okuhà abacisoma amîru gw'okuba n'oburhimanya bw'okuli; n'okurhûliriza ngasi bali balibuzibwa. Abayîgîriza oku obuyêmêre bw'okuli n'obworhere bwinja bulerha oluhembo lw'ensiku zoshi.

Omu mango ga mîra, eci citabu caderhagwa « Burhimanya bwa Salomoni» bulya ebinwa byaco bishushana n'ebya Salomoni yêne. Salomoni ali mwîgîriza mukulu w'oburhimanya.

Owaciyandikaga alonzagya okuyâsa Abayahudi mpu lyo barhag'ibâ baja b'amasîma g'ebirugu by'en'igulu. Abayîgîriza obushinganyanya bw'okuli Nyamuzinda amanyisagya olubaga lwâge erhi bwonjo bwâge yêne burhuma.

Ntyo eci citabu c'obushinganyanya cikûla ngasi nyankola-maligo omu bubî, cimumolekera n'okulangeliza abali balibuzibwa kurhenga myâka minji: «Ebyayandikagwa mîra byoshi, rhwe byayandikiragwa, mpu bibê nyîgîrizo zirhu, lyo rhuba n'obulangelire» (Rm 15, 4), kwo Paolo arhukengezize. Yumvagi isala liri muli eci citabu:

EBIRIMWO

1. Obushinganyanya n'omuhigo gw'omuntu: cigabi 1-5, 23
2. Obworhere bw'obushinganyanya: c. 6, 1-9, 18
3. Omukolo gw'obushinganyanya omu kalamo k'olubaga lwîshogwa: c. 10, 1-19, 22

I. Obushinganyanya n'obworhere bw'omuntu

Okulongereza Nyamuzinda n'okuyâka ecâha. Okulwira ohushinganyanya

¹ Muzigire obushinganyanya^a, mwe murhegeka igulu omu bya Nyakasane, mukaz'igerêreza enkengêro zishingânine mukaz'imulonza n'omurhima gushongwire. ² Bulyala abarhamurhega, anabaleke bamuhikeko, n'abacimwikubagira, anacyerekebo. ³ Enkengero z'ebinzongo-nzongo zinahambule omuntu kuli Nyamuzinda; n'Ogala-byoshi bakamurhega anabonese abasirhe nshonyi. ⁴ Nanga, Obushinganyanya burhaja omu murhima mubi, burhaja n'omu mubiri

^a**1.1** - Obushinganyanya badesire aha, kwo kushimba amarhegeko ga Nyakasane, nk'oku gayandisirwe omu citabu c'rhegeko erhi omu murhima nkana. Kwo kunali nka kula omuntu ana shimba enjira buzira kuyahuka na buzira kuhabuka. - Omwandisi w'eci citabu acihizire ahali ha Salomoni (9, 7-8, 12); kwo kubwîraga abandi ba rhegesi ihano. Ci kwône arhali Salomoni ci ihugubâ lya muyahudi walonza okuhanûla abâbo Bayahudi mpu bakanarheba n'abapagani. - Okulonza Nyamuzinda: kanji kanji abalêbi (Am 5, 4) n'abarhimanya b'omu Israheli (Mig 8, 17) balâlîka abantu mpu balonze Nyamuzinda. Kwo kulwira obushinganyanya.

gushangira ecâha. ⁵ Na Mûka Mwimâna orhulera, anakaz'iyâka enderha-kubirhi, arhalirâna abagerêreza buzira bukengêre arhanakwirirwa obubî buyishe. ⁶ Obushinganyanya guba mûka gusîma abantu, ci kwône burhakabula bwahana enderha-maligo oku binwa byâyo; bulyala Nyamuzinda anakaz'ibona ensiko^b zâyo. Ye ciri-ebulabi c'okunali c'omurhima gwâyo n'ebinwa byâyo anabiyumve. ⁷ Neci, Omûka gwa Nyakasane guyunjwire igulu, na bulya gwo gugwâsa^c byoshi haguma, guyishi ngasi kanwa kaderhwa.

Akasheba ka Nyamuzinda

⁸ Ntaye ôderha akanwa kagalugalu wakafume, akasheba ka Nyamuzinda karhankamusiga. ⁹ Emirali y'enkola-maligo bayidôkereza bayimanye, izu ly'ebinwa byâge lyahikako Nyakasane lyo obulala bwâge buhanwa.

¹⁰ Okurhwiri kuli-luhali byoshi kuyumvirhiza ciru n'izu ly'owaciduduma erhi kunaliyumvîrhe, ¹¹ Mumanyâge okuciduduma kwa busha busha, Mulange akanwa kinyu oku iderha libi; akanwa kafuma omuntu karhagenda cîru, akanwa kanywesi lufu kalerhera omuntu,

Olufû

¹² Murhacîhamagaliraga olufû n'amahabwe g'obuzîne bwinyu, murhacîhamagaliraga okuhera n'emikolo y'amaboko ginyu. ¹³ Nyamuzinda arhalemaga olufû^d, arhakwirirwa okuhera kwa abazine. ¹⁴ Alemire byoshi mpu byoshi bihabe^e, ebiremwa by'eno igulu biba bya kuciza, birhabamo bwôge bwa kuyirha ciru ehitya, n'okuzimu arhali kwo kurhegeka igulu; ¹⁵ bulyala obushinganyanya bujira akalamo karhahwa^f.

Enkola-maligo

¹⁶ Enkola-maligo^g zohe zinabe zamakema olufû zishub'inaluhamagala, mpu zamabona aha omwîra ali, zimurhamirage obwo, zimunywâne, bulya ziyumvîrhe zisîmire okuba mwanya gwâge.

^b **1.6** Emwa Abayahudi, ensiko kwo ziri aka omurhima: zo zisîma zo zinafa mungo (Mig 23, 13; Lul 16, 7; 73, 21; Ayu 19, 27). Omurhima nago, gunasîme, gugerêreze erhi gube n'amakengu. Ka nji kanji ensiko n'omurhima bija haguma (Lul 7, 10; 26, 2; Yer 11, 20; 17, 10; Maf2, 23) oku kude rha omuntu yeshi nka kula rhuderha omubi mpu abihire obula n'obudiku. Okumanya omuntu omurhima n'ensiko, kwo kumumanya yêshi.

^c **1.7** Okayumva mpu ebirumbu by'omuntu byagwârha haguma erhi mûka! Eby'eno igulu nabyo, byoshi biba bigwarhine, ci mûka gwa Nyamuzinda gurhuma hyagwârha haguma. Kwo kuderha oku akanlu Nyamuzinda amalika ntako kabeho. Nyamuzinda orhubîka (Kl 1, 17; Hb 1, 3).

^d **1.13** Hali olufû lw'omubiri, n'olufû lw'iroho lulerhwa n'ecâha lunahêka ehwa lufû l'ensiku n'amango. Igulu lyâlemagwa na Nyamuzinda, lyâli lishingânîne: harhâli lufû, harhâli bulyâlyâ, ha rhâli ciranyî. Gwali gulya murhûla Yesha'yahu adesire gwâba amango ga Masiha (11, 6). Omuntu yêne ye wâdwîrhe obubî ci arhali wundi wundi, arhanali Nyamuzinda. Nta lufû na nta buhanya bulushire okugomera Nyamuzinda: obwo bugoma, lwo lufû lw'enkola-maligo. Omushi nganyanya yehe, âyôrha ashizire Nyakasane-Mukunda-Kalamo, okufa kwâge, kurhaba kufaci kurhabaluka. Akalamo k'ensiku n'amango ko bamulemire, yo na ntanda bamubikire.

^e **1.14** Nyamuzinda ye Nyamubâho; ye nn'okubâho kwoshi: erhi âlema, alonza habe ebi âha ngira oku kubâho kwâge. Alonza bihabê!

^f **1.15** Omuntu ôkulikira amarhegeko ga Nyakasane, ye mushinganyanya; njira yahêka ebwa kalamo aba akulikire.

^g **1.16** -Enkola-maligo zidesirwe ahâla, bali Bayahudi ba mihabâ: balya bâlesire okwâbo bashimba okwa abapagani. Nkaba ciru n'abapagani bakola ebigalugalu nabo baganjirwe muli ezo nkola-maligo. Enkola-maligo ziri mwanya gwa Walufû, nka kulya Jsraheli gwo mwanya Nyamuzinda acîshozire (Lush 32, 9; Zak 2, 16), na Nyamuzinda gwo mwanya gw'omushinganyanya (Lul 16, 5; 73, 26; 142, 6).

2

¹ Nka bakola baciderheza omu buhwinja bwâbo, banayishe erhi: «Akalamo kirhu kali kofi kanayunjwire nrienge, nta bufumu amango olufù lwamahambira omuntu, nta mulenga wakalikûza ornuntu omu nfune za nnakuzimu. ² «Kahanga rhwaburhirwe, rhwazinda erhi rhuli nka abarhahali. Omûka rhuyisa gunali mugi kwône, n'enkengêro zirhu, enali nkunyakunye ecîbalalira erhi omurhima gu-rhinda; ³ eyo nkunyakunye ekazima, n'omubiri gwirhu gunashube luvu, n'omûka gunahirigirhe nka hiboho hyangu. ⁴ Oku ensiku zagera erhi n'izîno lirhu lyânayibagirwa, ntâye wacikengêre emirirno yirhu, obuzîne bwirhu kwo bwagera nka nshando za citu, bunyamûke nka lwikungu lwo luhivwa n'emisholo y'izûba, lwo lunyamûka erhi luyumva ehidûrhu hy'izûba. ⁵ Neci, ensiku zirhu ziri kugera kwa cizunguzungu, olufù lurhashubira enyuma, ifundo lyâmafundikwa: ntâye ogaluka. ⁶ «Erhi hiri eyo! Rhulye ebinja-binja, rhukolêse ebiremwa n'obushiru nka bana ba misole. ⁷ Rhunywe amamvu rhulaluke rhunacîshîge amalashi, rhurhalindaga obwaso bw'empondo bwahungumuka. ⁸ Rhujire ebimane bya amauwa ga roza ruhire oku irhwe, rhujire duba rhurhacihungumuka^h. ⁹ Harhajiraga owa muli rhwe warhala, ngasi hantu rhulekeho ecêrekane c'obusîme bwirhu: gwo mwanya gwirhu co na cigabi cirhu.

Erhi rhuhimbe amalala

¹⁰ Omushinganyanyaⁱ, orhagwerhi hyâge rhumulibuze, ciru n'omukana, emvi z'omushosi okola mulamu rhurhazikengaga. ¹¹ Emisi yirhu libe lyo likola irhegeko ly'obushinganyanya, bulyala ôrhajira misi ye na busha. ¹² Rhushimbûlule omushinganyanya bulyala ye rhusisire, ashimbulwire olugendo lwirhu. bulya adwîrhe arhutumuza okuvuna amarhegeko, anadwîrhe arhushobeka obulenzi oku balezi bârhuleraga. ¹³ Adwîrhe acikunga mpu yeyishi Nyamuzinda, anadwîrhe aciderha mugala wa Nyakasane. ¹⁴ Okubaho kwâge kuli kutumula kw'enkengêro zirhu, rhukamulolakwo kwône, rhunayumve rhutumwire. ¹⁵ Oku ayôrha arhali kwo abandi bayôrha, obworhere hwâge buha bwâgo bwâgo. ¹⁶ Omu masu gâge rhuli bikabulirwa^j; kuyaka arhuyaka nka kula bayaka ishembo. Anaje ahamagaza mpu olufù lw'abashinganyanya luba lw'iragi; n'okucikunga mpu yehe Nyamuzinda y'ishe. ¹⁷ Muleke rhulolc erhi cbinwa byâge biri by'okuli, rhusingirize obuzinda bwâge oku bwaba. ¹⁸ Akaba omushinganyanya ali mwene Nyamuzinda, Nyamuzinda amuyimangira, amurhenza omu nfune z'abashombanyi bâge. ¹⁹ Rhurhang'imugera, rhumujacire, rhumulibuze rhuyîsh'imana ntyo erhi anali mutudu, rhwâmanya erhi ayîsh'ihira omurhima omu nda. ²⁰ Rhumutwire olufù lubi, bulya acîkubagire mpu bamurhabala^k».

Okuhaba kw'enkola-maligo

²¹ Kwo ziderha ntyôla enkola-maligo, ci kwône kuli kuhaba; obubî bwâbo bunakaz'ibahilsa. ²² Barhishi amahwe ga Nyamuzin<la, barhalinga okuhemberwa obushinganyanya, barhanalonza ciru okuyêmêra oku hali oluhembo lw'amaroho gacire. ²³ Neci, Nyamuzinda alemire omuntu okurhafa, amujira nshusho y'obworhere bwâge. ²⁴ Bwagalwa bwa shetani^l

^h **2.8** Vulgata ayushwire aha, erhi «nta bulambo rhurhayâbukiremwo».

ⁱ **2.10** Omushinganyanya ali muntu orhagenda nabo, kushekera hamushekire, mpu "mushahu ôrhajira cici«, bulyala yehe arhazimba, mpu bici akakengêrwa!

^j **2.16** Mpu abashinganyanya bâzinda erhi bo bayâzize «kulya Ayubu abâga amakena anashub'i shumbûka, agala arhalusa aharhanzi.

^k **2.20** Ebi binwa, burhanzi bo babibwiragwa Abayahudi b'e Aleksandriya, balya balahiraga bwashimba enkômedu z'e mahanga. Ababo Bayahudi, irumbi mpu basirimu, bâkaz'ibashekera. Buzinda, omu Ndagâno Mpyahya, abakristu bayumva oku biyêrekîre binaganire okubabala kwa Kristu, mushinganyanya ôrhajibwa omu irhwe, ye washekeragwa n'enkola-maligo (Hh 12, 3; Mt 27. 43).

^l **2.24** Lola muli Maf 12. 9: 20, 2; Yn 8, 44: 1 Yn 3, 8. Olufù shetani adwîrhe omu igulu, lunali lufu lw'iroho n'ebilukulikira: lufu lw'omubiri (Bush 1, 13; Rm 5, 12. Olole n'amahugûlo

bwarhumire olufù lilja omu igulu abamushiga nabo bone bacibonerakwo.

3

Abashinganyanya n'enkola-maligo

¹ Amaroho g'abashinganyanya gôhe, omu nfune za Nyamuzinda gaba, na nta malibuko gabahikakwo. ² Omu masu g'abahwinja, ko bali nka abafire; okurhenga kwabo hano igulu kwaba nka kuhanyagala, ³ n'okurhusiga kwabo kwaba nka kuhera, ci kwône bôhe omu murhûla^m bacîbêrîre. ⁴ Akabaga omu masu g'abantu buhane bahâbirwe, bâli bayunjwire bulangalire bwa kurhafa; ⁵ oku malibuko masungunu, bâyîsh'ihâbwa binja binji; kurhangula Nyamuzinda abarhangulaga, anabugâna bamukwânîne. ⁶ Abarhangula nka masholo omu cibeye, abayankirira nka nterekêro. ⁷ Olusiku ayîsh'ibarhandûla kulangashana balangashana, bakanye nka nkunya-kunye ya bukere bw'oku nyurnpa. ⁸ Bârhegeka amashanja banalye ebihugo, naye Nyakasane abarhegeka ensiku n'arnango. ⁹ Abacikuhagîreya bâyumva bwinja, n'abâli bemêzi babêra aha burhambi bwâge omu buzigire, bulyala abîshogwaⁿ bâge bo babona oburhonyi n'olukogo.

Enkola-maligo

¹⁰ Ahalenzi, kulya kuba bâlêkerire omushinganyanya banacirhenza kuli Nyakasane, bahâbwa obuhane bw'ekengêro zâbo. ¹¹ Neci bali bahanya^o abantu bagayaguza oburhinyanya bakagayaguza n'ihano, busha balangalire, busha badwîrhe barhamira, na nta bunguke bw'emikolo yabo; ¹² bakâbo basirhe, abana bâbo bigarnba, iburha lyâbo liri lihehêrere.

Aha omuntu akaburha kubi akagumba

¹³ Iragi lyâge omukazi orhaburha^p ci arhalikwo ishembo, olya nn'encingo erhahêkwako ishârha; olusiku Iw'okurhandûlwa kw'amaroho, Iyo babona oku muzire. ¹⁴ Naye ali w'iragi omulume bashahwire ci kwône wa kuboko kurhakola maligo, arhanagerêreza nkengêro ngalu-galu kuli Nyakasane: ashobôla engalo y'okunali oku budahemuka bwâge, mwanya mununu ashobôla omu ngombe ya Nyakasane. ¹⁵ Bulyala obunguke bw'emikolo minja buyunjwire irenge, guruhirigirha omuzi gw'oburhimanya. ¹⁶ Ci kwône abana b'oku lugurhu barhakatwa, iburha ly'omu bugonyi kuherêrekera lyaherêrekere. ¹⁷ Ciru bakalama kurhi barhashibirirwe, bazinda erhi bashosihala buzira irenge; ¹⁸ na bakafa duba barhabone calangaliza, barhabone carhuliriza olusiku lw'olubanja; ¹⁹ neci, kuminya ziminya ensiku z'enyumpa mbi.

4

Enkômedu nyinja

¹ Owaba arhagwerhi mwana nka agwerhe enkômedu^q nyinja, ye mukulu, bulyala okurhafa

g'ecigabi ca burhanzi 1, 13).

^m**3.3** Omurhûla, cirhali cibula ca ntamhala cône, ci kunali kulugirwa n'ebinja omu bwâmi bwa Nyamuzinda (3, 7-8).

ⁿ**3.9** Oluhemho lwa abarhonyi ba Nyamuzinda, kwayîsh'iba kukula omu burhonyi bwâge n'okumulirâna: kwo kumumanya bwinja. Ntyo, oluhembo buli bumanye n'ohurhonyi (Rhulole muli Yn 15, 9; 17, 3.26).

^o**3.11** «Omwana Orhumva ishe na nina ayumwa muguma wa ngunga». Oburhimanya badesire aha burhali bw'emurhima, ci hurhimanya omu bworhere n'omu lugendo: lugendo lukulikire enjira eyerekinwe n'oburhimanya bw'emurhima. Kuyumva ihano n'okulikulikira.

^p**3.13** Oku Muyahudi obugumba bwali buhanya, ciru zâli nshonyi oku muntu. Iburha cali cêrekanè c'omugisho gwa Nyamuzinda. Omukazi w'engumha nk'ali mudahemuka, obwirhonzi bwâge bwayêreka bunayemêze abandi oku ali muzire.

^q**4.1** Okukengêrwa kuli kurhafâ. Oyu bakengîre erhi azîne omu bukengêre. Ntyo, ôwafa nka akozire ecijiro cinja, abandi bâkaz'imudulirakwo, kwo ali nk'ôrhafiri.

kunanîre oku kukengêrwa enkômedu nyinja. Nyamuzinda aba ayirhonyize, n'abantu kwo na kwo. ² Enkômedu, nk'eri hofi, banayiyige, nk'erhali hofi bacifinjeyo, eyambisirwe ecimane c'okuhimana ensiku n'amango, bulyala yahimine omu ntambala buzira kuhemuka.

Enyumpa mbi...

³ Iburha ly'endyâlya, ciru lyakaluga, linali lya busha, kwo liyisha nka mashami ga cisholo, lirhamere mizi^r, lirhanabone nsimiko lyayimangirakwo. ⁴ Ciru lyakarhang'iba nka lyaluza amashami, bulyala lirlhagwerhi nsimiko oku idaho, empûsi yanalihenangula likunduke n'omuhûsi gw'erya mpûsi. ⁵ amashami g'eryôla iburha gavunika ganaciri marho, amalehe galyo garharhengemwo bunguke buci, garhalibwe erhi kurhôha kurhuma, garhanakole kafu ka ruguru. ⁶ Abana barhenga omu iro ly'obulyâlya, hano Nyamuzinda akola abadôsa, bone bo banayerekana obubî bwa ababusi babo.

Okufa murho kw'omushinganyanya

⁷ Omushinganyanya yehe ciru akafa murho, arhabule kuluhuka^s. ⁸ Obushosi bukengwa, arhali bula bulerhwa n'ensiku nyinji, nisi erhi bula baganjira emyâka; ⁹ Oburhimanya nabwo zinabe mvi z'omuntu, akalamo karhalimwo izabyo nako erhi bunali bukulu. ¹⁰ Ali asimîsize Nyamuzinda anarhona emunda ali, na bulyala omu karhi k'enkola-maligo ali, azurundukanwa. ¹¹ Ahêkwa ntyo mpu lyo obubî bulek'ishereza obukengêre bwâge, n'obulyâlya bulek'ihabula omurhima gwâge; ¹² bulâlya okuhenekera obubî kunasîke obwinja, n'enzungu amagene galerha, enashereze omurhima guruhâli gucibiha. ¹³ Okutwa bwinja na duba, kwarhuma ashuba mulamu. ¹⁴ Omurhima gwâge gwali gusimîsize Nyakasane, okwola kwarhuma amurhenza duba omu nkola-maligo. Olubaga lunabone okwo erhi lurhanayumvirhi kwo kuderha kurhi, bulyala barhahiziri aka kanwa oku murhima: ¹⁵ Abîshogwa ba Nyakasane banasîme babona baberirwe obwonjo, n'abatagatifu bâge bashanga olwakiro.

Barhafâ kuguma

¹⁶ Omushinganyanya ofire ayâgiriza ababi bazîne, n'oburho buhisire duha oku bugula, buyâgirize obulamu bw'enkola-maligo. ¹⁷ Oluhaga lunabone okuyûrha kw'omurhimanya, ci erhi barhanayumvirhi mirâli mici Nyamuzinda agwerhe kuli ye, nisi erhi ecirhumire Nyakasane amukema. ¹⁸ Okubona banabone barhânashibirire, ci kwône Nyakasane yehe kushekera abashekera. ¹⁹ Barhârham'ihinduke cijandagwa ca cirunda, omu karhi k'ababire bagwarhwa n'enshonyi z'ensiku n'amango. Nyakasane abakweba barhoge butuli, burhashagala, abashugula abakûle oku nsimikiro zâbo; baherêrekere lwoshi lwoshi, bayumve emikero mibishi, n'izîno lyabo liherêrekere.

Enkola-maligo aha rukîko

²⁰ Hano baba bakola baganjirwa cbyâha, bayisha bayunjwire bihamba, amaligo gâbo go gabajisa lubanja ganabashobeke.

5

¹ Ago mango lyo omushinganyanya ayimanga buzira bwôba, omu masu g'abakazâg'imurhindibuza, balya bakazâg'ikengula amalibuko gâge. ² Amango bamubona, musisi bageramwo, basômerwe n'okubona ye wamacira. ³ Babwirane obwo n'ebihamba emurhima, n'ebirenge-rengere n'ecifufu: ⁴ «Erhi kali olya rhwakazâg'ishekera mira oyo wâni, olya rhwakazâg'ijacira rhwanamukwâma, omu buhwinja bwirhu, obuzîne bwâge rhwabujira isirhe, n'olufû lwâge rhwalujira kufa kwa nshahu ⁵ Kurhi amaganjiragwa omu karhî ka bene Nyamuzinda? Kurhi amabonaga ogwâge mwanya omu karhî k'abatagatifu? ⁶ Neci kuhabuka rhwali rhuhabusire^t, rhwarhenga omu njira y'okunali, akamole k'obushinganyanya

^r4.3 Okumera emizi kuli kusêra, kwo kumina kw'emburho okwo, kwo kunarhuma yajinîrira.

^s4.7 4. 7: Okwo kuluhûka kwo kuja omu murhûla (rhulole 3. 3).

^t5.6 Kuhabuka bulya balesire: «Njira y'Obushinganyanya» (Mig 16, 31; 21. 16).

karharhumolekeraga, n'izûba arhali rhwe lyàbashîre. ⁷ Rhwayigurhîre omu njira z'ababi n'ez'emihera rhwâtwikanya omu mpinga zirhabamwo njira, n'enjira ya Nyakasane rhwayihaba. ⁸ Okugayana kwirhu bici kwarhudwirhîre? Bunguke buci rhwakuzire omu bugale n'omu bulimbi? ⁹ Ebyo byoshi kwo byagezire nka cizunguzungu, nkakula balibirhana omwanzi. ¹⁰ Nka kula obona obwârho bwagera omu mulaba, orhânacibone omukaba bwayishagamwo, nisi erhi omubunda batwaga omu kubera amîshi. ¹¹ Nka kula obona akanyunyi kabalala omu cirêre orhanabone omukaba kageziremwo; onabone kaje kashûrha empûsi kayirhimbe ebyubi, onabone kaje kakâba emboho yanayisha yashungûrha, kacihe enjira omu kurhimba ebyubi, orhânacibone ciru ecimanyiso ciguma c'aha kageraga. ¹² Nka kula onabona omwampi guhenesire, emboho gwarhulaga enashubire haguma, orhanacimanye njira ehi gwayishagamwo. ¹³ Nirhu kwo na kwo: oku rhwaciburhwa ntya, mpu arhacihali! rhurhanayerekanè, ciru n'olushando luguma lw'obworhere bwinja: omu bubî bwirhu rhuwerire^u». ¹⁴ Neci, obulangelire bw'enkola-maligo, kwo buli aka obwôya bwo buyehûlwa n'empûsi, kwo buli aka omufula empûsi ebalaza, kwo buhirigirha nka mugî empûsi eyehwire, nka kukengêrwa kw'ecigolo ca lusiku luguma.

Enkola-maligo n'obulangelire bw'abashinganyanya

¹⁵ Abashinganyanya bôhe, akalamo kabo ka nsiku n'amango; oluhembo lwabo omu nfune za Nyakasane luli, n'Ow'Enyanya abashibirire^v. ¹⁶ Nyakasane yêne wabayambika n'okuboko kwâge, ishungwè ly'obwâmi n'irenge, n'ecimane c'okuboko kwâge, bulyala kulyo kwâge abacingamwo, kuboko kwâge kwababera mpenzi. ¹⁷ Ayîsh'iyanka obushiru bw'obwagalwa bwâge ebe mirasano, afumbike ebiremwa amatumu g'okucihôla oku babisha. ¹⁸ Ayanka obushinganyanya ebe mpenzi, n'okutwa oluhanja-burhalenganya yo nsirha àyambala; ¹⁹ âyanka obwimana bwâge burhajibwa omu irhwe ebe yo mpenzi yâge. ²⁰ Omutula gwâge gurharhula âgujira ebe ngôrho nyoji, n'igulu lyamulusa oku matabâro baj'ilwîsa engabo y'Ebirhumva. ²¹ Orhumeme rhwâpamuka nka myampi milashe, rhurhenge omu bitu nka kulya rhurhenga oku muherho mufôle bwinja, rhugend'igwa aharhêge. ²² Amasini gakaz'ibanda olubula luyunjwire mutula, amashinji gazûka gabahekekwo omutula, n'enyîshi zâbahêkakwo omuhûsi gw'omujina. ²³ Omuka gw'obulume gwabafûhira, gubayerûle kula empûsi ejira. Ntyo kwo obubî bwâshaba igulu lyoshi, n'obumînya bukundule entebe z'abagale.

6

II. Salomoni n'okulongereza obushinganyanya

Abâmi bakwânîne balongereze obushinganyanya

¹ Muyumve mwe bâmi, muyumvirhize bwinja. Mucîyîgîrize, mwe bâmi b'e mahanga. ² Murhege okurhwiri mwe murhegeka embaga, mwe mulimbira obunji bw'engabo zinyu. ³ Nyakasane ye wamuhaga obuhashe, n'obukulu, Ow'Enyanya wamuhagâbo, Yene ye walola emikolo yinyu anasingirize enkengêro zinyu, ⁴ N'akabâga oku muli barhonyi omu bwâmi bwâge, murharhegekaga n'obushinganyanya, murhakulikiraga irhegeko, murhanakulikiraga enjira y'obulonza bwa Nyamuzinda, ⁵ akolaga amuhonera n'obukali bwoshi buzira kulaliza. Bulya neci abanènenè bâyîsh'itwirwa olubanja n'obukali^w, ⁶ omunyinyi, olukogo bamubêrire lunarhume ababalirwa; ci abarhegesi bayîsh'ihanwa bwenêne. ⁷ Bulyala Omukulu w'abakulu arharhînya ndi, ntayce arhinyira obunene: abanyinyi n'abanènenè yêne wabajiraga, boshi kuguma abashibirira; ⁸ abanya-buhashe badôsibwa n'obuhashe bulushine. ⁹ Mwe mhwizire

^u**5.13** Ahâla, Vulgata ayushwire erhi: "Binwa ba nyankola-maligo bàderhaga omu kuzimu ebyo«.

^v**5.15** 5, 15: Nisi erhi «Oluhemho lwabo muli Nyakasane luli», yêne ye "mwanya« gwâbo (rhulole muli Lul 16, 5-6; 73. 26)

^w**6.5** : Nka kulya bahaga Musa mpu arhahike omu cihugo c'amalaganyo (rhulole muli : Mib 20, 12) nisi erhi kulya kwa Daudi (rhulole muli 2 Sam 24, 10-17).

obwo, mw'oyo mwe bâmi, kuderha nti muyîgîrize obushinganyanya mulek'ihirima; ¹⁰ bulyala ababika bwinja ebitagatifu, bâyîsh'iboneka oku bali batagatifu; n'abaciîgîrizabyo, bâmanyiramwo kurhi bishuza. ¹¹ Mucifinjage ebinwa byâni, mubisîme mwâkûlamwo ihano.

Obushinganyanya bwone buciyerekana

¹² Ohurhimanya kulabuka bulabuka, burhanajakwo ngisha. Ababurhonya barharham'ibubone, bwône buciyêreka ahabulonza. ¹³ Kucirhangira bucîrhangîra abacîfinjirebwo, bunarhang"iba bo buciyerekana. ¹⁴ Owazukiriza âbulonza sêzi-sêzi arhakarhama, ho abushanga butamire aha luso. ¹⁵ Okubumalira obushiru, bwo bwirhonzi bwimâna, n'owalâla oku ciko bwo burhuma, arhakarham'ifuma entanya. ¹⁶ Bwône bunaje hoshi hoshi, bulonze^x balya babukwânîne, bunaje aho bucîyerekebwo n'enshagali omu njira, bucîrhangire buj'ibugana enkengêro zâbo zoshi. ¹⁷ Bulyala omurhangiro gwâbo mwinja, kucifinja okubuyiga n'okulonza okubumanya, kwo na kuburhonya, ¹⁸ n'okuburhonya kwo na kulanga amarhegeko gâbo, n'okushimha amarhegeko gâbo kwo kurhafa kwoshi okwo, ¹⁹ n'okurhafa kunahise omuntu hali Nyamuzinda, ²⁰ ntyo, olwifinjo lw'oburhimanya lunahise omuntu kwo obwâmi. ²¹ Akabâga entebe n'amashungwe binamusîmîse mwe barhegesi b'amashanja, mukenge oburhimanya, lyo muyîma emyâka n'emyâka.

Omuhigo gw'okumanyisa ohurhimanya

²² Nkolaga naganira oburhimanya buli cici na kurhi bwameraga; amahwe gâbo ntagafulike, nashimbûlira enshando zâbo kurheng'emurhondêro, n'oku bumanywa nakuhira ahabona ntanaderhe nti ngere kuli n'okuli; ²³ nanga ntagere njira nguma n'obwagalwa burhuma omuntu ahorha^y, kulya kuba burhimbanwa n'oburhimanya. ²⁴ Okuluza abarhimanya, kwo kucira kw'igulu, n'omwâmi murhimanya gwo murhûla gw'olubaga. ²⁵ Mulekage ebi binwa byâni bimuyîgîrize: mwabikûlamwo obunguke.

7

Salomoni ali muntu nka abandi

¹ Nani ndi muntu wankafa, ak'abandi boshi, w'oku muntu murhanzi wabumbagwa n'ebidaka. Omu nda ya nyâma mwo nayânkiraga enshusho y'omubiri, ² myêzi ikumi yoshi, erhi nayisha nâfunûnuka omu muko gwâge, kurhenga oku mburho y'omushamuka, omu mbongerezi y'iro. ³ Erhi mburhwa nani nayîsa emboho abandi bayîsa, narhibukira oku idaho lirhuyankirira rhweshi, izu lyani lirhanzi, aka erya abandi boshi, lwali lujamu. ⁴ Ngozi nâkazâg'igwarhwamwo, nanarhamya abalezi. ⁵ Nta mwâmi warhangire akalamo kundi kundi; ⁶ kuli boshi, enjira y'okuja omu kalamo eri nguma, n'ey'okukarhengamwo nayo eri nguma.

Okurhonya ohurhimanya kwa Salomoni

⁷ Okwo kwarhuma nâshenga, nanashobôla obukengêre, nasengera bwenêne, nashobôla omurhima gw'oburhimanya. ⁸ Nayumva ngurhonyize kulusha ishungwê n'entebe, nabona oku obugale buli ntâco aha burhambi hw'oburhimanya. ⁹ Ntaderhaga nti mbugerere oku mabuye galushîne cicîro, amasholo g'igulu omu masu g'obushinganyanya gunali mushenyi mutyungunu; aha burhambi bwâbo, ensaranga binali bijondo byône. ¹⁰ Nayumva mburhonyize kulusha amagala n'obwinja, naburhonya kulusha omûshi, kulya kuba bwôhe burhahwa burhamoleka. ¹¹ Ci nayishig'ishobôla ehinja byoshi; bwampisakwo obugale burhakaganjwa. ¹² Ebyo binja byoshi nayumva binsîmîsize kulya kuba burhimanya bubidwîrhe; erhi ntanamanyiri oku bwo bubiburha. ¹³ Nabuyigaga buzira karhinda, nanabumanyisa buzira kuyongwa, ntanafulike obuhirhi bwâbwo. ¹⁴ Oku bantu, buli bugale

^x**6.16** : Ahâla burhimanya ali nka muntu: oku bamulonza naye «âja alonza balya bamukwânîne».

^y**6.23** Hali obwâgalwa burhuma omuntu abula iro. Ayâgalwe n'obwigusi bwa bene. zishube ntanya, aje ahorha. Omu bwâgalwa buli ntyo, omuntu arhankaderha mpu amanyisa owundi oku akengire, k'erhi arhamanyire mpu amuciza!

burhaheka, ababuhikakwo bunabashobôze obwîra bwa Nyamuzinda, n'ebinja by'enyîgîrizo zâbwo binarhume bârhona emunda ali.

Okuhûna oburhabâle bwa Nyamuzinda

¹⁵ Nyamubâho âmpe mbuganîre nk'oku alonzize, nantengemwo enkengêro ziringânîne enshokano zâge, bulyala yêne ye rhegeka oburhimanya ye nalangula abarhimanya enjira; ¹⁶ omu nfune zâge rhuba, rhw'ono n'ebinwa birhu, n'obwirhonzi bwirhu haguma n'obulenga bwirhu. ¹⁷ Yene ye wampâga okumanya bwinja ebiri; ye wâmmanyisagya kurhi igulu liri liyûbake n'obworhere bw'ebiremwa, ¹⁸ omurhondêro, obushwinjiro n'aha karhi k'amango, okukulikirana kw'ensiku ndi n'enyofi, n'okukûlana kw'amango, ¹⁹ okulondana kw'emyâka n'emirhwe y'enyenyêzi, ²⁰ obworhere bw'ebintu n'enkômedu z'eby'erubala, ohuhashe bw'abazimu n'enkengêro z'abantu, emilala y'âbâsi n'obuhashe bw'emizi. ²¹ Ngasi kantu kafulike na ngasi kaboneka nakayîga, bulyala, mulenga w'ebintu byoshi, ye wânîyîgîrizagya oburhimanya.

Ireng ly'oburhimanya

²² Bulya neci bubamwo^z omûka gw'obukengêre, Mwimâna, gwâgogwâgo, gulimwo kunjikunji, munyinyi-nyinyi, mubidu, mwôji-mwôji, buzira izinga, gwalangala, guruhababala, guruhonya ehinja, lugembe; ²³ ntaminikwa, nkola-minja, nkunda-bantu, ntadundwa, muzibukadundu-ntashugulwa, ntabiruba, gugala-byoshi, gunalâba-byoshi, gusheshera omu mirhima yoshi, ey'obukengêre, ecîre n'eminyinyi-nyinyi. ²⁴ Bulyala oburhimanya bwo bukanya kurhalusa ebikanya byoshi, byoshi buhulukâna erhi kushongôla kwâbwo kurhuma. ²⁵ Obushinganyanya mûka gw'obuhashe bwa Nyamuzinda, nshongôle^a y'obumoleke bw'ireng ly'Ogala-hyoshi, na nt'izinga lyankabuhikakwo. ²⁶ Buba nshubizo y'obumoleke bw'ensiku n'amango, cirolero buzir'izinga c'ikola lya Nyamuzinda, cerekanè c'obwinja bwâge. ²⁷ Buli buguma ci buhashire byoshi, buzira kucirhengamwo, bunashashule ngasi kantu. Amango goshi, buyôrha budubukira omu maroho gacîre, mpu lya bugajira bira ba Nyamuzinda n'aba abalêbi, ²⁸ bulya obêra bo n'oburhimanya ye Nyamuzinda asîma. ²⁹ Neci buba bulushire izûba kuyinjiha, bulushire enyenyêzi zoshi, erhi wankabugerera oku mûshi, wânabona bugulushire. ³⁰ Bulyala omûshi kuhundusa guhundusa obudufu, oburhimanya bwôhe ntako buhimwe n'obubî.

8

¹ Bugwârîre aha cikwi c'igulu bwahika oku cindi aka ciri-misi; bunarhegesire igulu bwinja-bwinja.

7.22 - Ho omurhima gw'emyanzi y'obushinganyanya guli aha: 7, 25- 8, 1.. - Obushinganyanya burhenzirekwo Nyamubâho bwanashangira obworhere bwâge. Aka Nyamuzinda yêne, obushinganyanya bugwerhe okuhashe byoshi (7, 27); bubamwo omûka mwimâna (7, 22); mûka gugala byoshi (7, 23); mûka gw'obuhashe bwa Nyamuzinda (7, 25); cerekanè c'obwinja bwâge (7, 26); buha nshubizo y'obumoleke bw'ensiku n'amango. Buba burhumirwe emwa abantu (7, 27; 9, 10). Bushangire oku burhegesi bw'igulu (8, 1) n'oku bulyo bwaliremaga (7, 12.21; R, 6). Buba burhonyire emwa Nyamuzinda. - Okula oburhimanya budesirwe, kurheganyize obufulûle bw'endagâno Mpyahya. Mutagatifu Paolo na Yowane, bâyîsh'iyumva banamanyisc oku Kristu ye Luderho ye na Burhimanya wacijiraga muntu. (Lola Mig 8. 22 n'amahugulo gahali). - Ebi binwa baderhire ohurhimanya burheganyize n'okumanyisa Endagâno Mpyahya yâyi sh'imanyisa Mûka Mwimâna. Eci citabu c'oburhimanya cirinzir'iderha nka kulya oburhimanya ye Mûka Mwimâna (lola I, 6; 9, 17; 7, 22; 7, 24).

7.25 Enshongôle: nka kula bashongôla obûci; omukè eba nshongôle ya bûci: omurhobo ebà nshongôle ya cirhende: Owayumva ayuvagye «enshongôle y'obumoleke bw'ireng ly'Ogala-byoshi kwo kuderha kurhi! Vulgata ahindwire mpu "lubwiko!"

Ebinja byoshi omu burhimanya bishundwa

² Nàhangiraga okubusîma n'okubulonza erhi nciri murho, nalonza okurhôlabwo kula barhôla omukazi, nabusîmira iranga lyâbwo. ³ Okubêra bubêra haguma na Nyamuzinda kunayerekane obuluzi bw'enyumpa burhengamwo, Nyakasane Nnâmahanga naye kusîma abusîma. ⁴ Neci, bubà bushangire obumanye bwa Nyamuzinda bunashangire n'oku mikolo yâge. ⁵ Akaba omu kalamo k'omuntu obugale kali kantu kinja kankacifinjwa, ka hali obugale bulushire oburhimanya obwo bukola ngasi mukolo? ⁶ N'akaba makengu gakola, ndi wakoziye kuli eri igulu kulusha oburhimanya? ⁷ N'akaba hali osîmire oburhimanya, enkômedu nyinga go malehe buyâna, kulya kuba bwo buyîgîriza okurhadambiha, obwirhonzi, obushinganyanya, oburhwâli n'omu kalamo k'abantu, nta kantu kagwerhe amakwanane kulusha e-byo. ⁸ Omuntu akalonza obumanye bunji, oburhimanya burhababiri ebyagezire, bwanacigereka n'omu byaciya; buyishi oku bahalûla ebinwa, buyishi n'emigani, bunamanye ebimanyiso n'ebirhangâzo embere biyishe, burhanababiri kurhi amango n'ebyanda bikulikirana.

Oburhimanya bukwanana abarhegesi

⁹ Nalalira obwo nti nâbuyanka bube wirhu rhwabêra rhwe naye, nabona oku bwanampanûla omu binja, bunantulirize omu maganya n'omu malibuko. ¹⁰ Naderha obwo nti bwâmpisa oku irenge omu lubaga, nti omu bashosi, naba ndi murho nnambone olukengwa. ¹¹ Nti aha ngombe bâyîsh'insîmira okuyumva duba na bwinja, n'abakulu bakaz'irhangâla bamambona. ¹² Oku ntacibumbûla akanwa erhi banadwîrhe banninga, nkola naderha, barhege okurhwiri, nkaliha emyanzi. bahire okuboko oku kanwa. ¹³ Bwâmpisa oku kurhafâ, bunarhume nasigira abayisha enyuma zâni akakengêzo k'ensiku n'ama-ngo. ¹⁴ Nârhegeka amashanja, n'ab'emahanga bâyisha banshige. ¹⁵ Abâmi badârhi bâgeramwo omusisi bayuma izîno lyani, ci omu karhî k'olubaga lwâni nâciyerekana mwinja, nnambe ntwâli omu matabâro. ¹⁶ Nkola nashubûka ntamûkire aha burhambi bw'oburhimanya, bulyala, ôli nabwo arhayumva burhe, n'obukômera arhayumva mungo, ci ayôrha ali omu nshagali n'obusîme.

Salomoni alongereza oburhimanya

¹⁷ Nakaz'igerereza ntyo niene bushala-shala, nayumva omu murhima obwo oku okurhafâ mwo kuba omu kulungana n'oburhimanya, ¹⁸ oku obusîme bushongwire, mwo bubà omu kuyinjibana n'oburhimanya, n'obugale burhaheka, mwo bubà omu nfune z'emikolo y'oburhimanya, n'obwenge omu kukômera oburhimanya bubà, n'irenge omu kubuganîza liba; ntaho ntajaga nti ndonze kurhi nankabuhisa aha ka! ¹⁹ Nali mwana muburhe, naburhanwa omurhima nkana. ²⁰ Nali mwinja, kwo nderhage, nayisha omu mubiri gurhalikwo izâbyo. ²¹ Ci erhi mmanyi oku ntankahika oku burhimanya nka ntabushobwîri emwa Nyamuzinda, - bukengere obwo, okumanya aha eyo nshokano erhenga-, nayerekera emunda Nyakasane ali namushenga, namuganiza n'omurhima gwoshi.

9

Omusengero gwa Salomoni gw'okuhûna oburhimanya

¹ «Nyamuzinda wa balarha, Nyakasane w'olukogo, we walemaga igulu n'oluderho lwâwe, ² we wabumbaga omuntu n'oburhimanya bwâwe, mpu abe murhambo w'ebiremwa birhenga omu nfune zâwe, ³ mpu arhegeke igulu omu butagatifu n'omu bushinganyanya, mpu akaz'itwa emanja n'omurhima gushingânîne, ⁴ onshobôze nani oburhimanya bukwânîne entebe yâwe orhanankagaga omu bana bâwe. ⁵ Bulyala ndi mwambali-kazi wâwe, nnandi mugala wa mwambali-kazi wâwe, muntu muzamba na wa nsiku nyofi, nnandi munyi w'okuyumva oburhimanya n'amarhegeko; ⁶ bulyala omuntu ciru ankaba mwimâna omu karhi k'ababusirwe n'abantu, nk'arhagwerhi oburhimanya burhenga emwâwe, kwo banamulola nka busha. ⁷ Wacinyishozire mpu nyimangire olubaga lwâwe, mpu ntegeke bagala bâwe na bali bâwe, ⁸ Wantegesire mpu nkuyûbakire aka-Nyamuzinda oku ntôndo yâwe ntagatifu, n'oluhêrero mw'olu lugo wagwisiremwo ihêma cerekane c'ihêma litagatifu oyôsire orheganyize kurhenga emurhondêro. ⁹ Obushinganyanya haguma nâwe bubu, buyishi

n'emirimo yâwe; ho bwâli amango walemaga igulu; burhabiri ebirhona omu masu gâwe, n'ebiringânine n'amarhegeko gâwe. ¹⁰Oburhume kurhenga emalunga gâwe matagatifu, oburhume kurhenga aha ntebe yâwe y'irenge, buyishe bungwase bunakole haguma nâni, lyo mmanyanya bici bikusîmîsa. ¹¹Kulya kuba oburhimanya ntâco buhabire, na ntâco cibuyabira kwayumva. bwo bwampabûla omu mirimo yani yoshi bunandange n'irhegeko lyâbwô. ¹²Ntyo, emikolo yâni yanakusîmîsa, nanyimangire olubaga lwâwe n'obushinganyanya nnankwanane entebe ya larha.

Bushinganyanya bumanyisa omuntu obulonza bwa Nyamuzinda

¹³Muntu obi wankamanya omuhigo gwa Nyakasane? Ndi wakagerêreza ebi Nyakasane alonza? ¹⁴Enkengêro za banyakuhola-wahole kurhindira zikaz'irhindira, n'emihigo yirhu kuneganega eneganega; ¹⁵bulyala omubiri gwabole kuzidoha guzidohera iroho, n'ecira cirâlo c'ibumba kuzidohya cikaz'izidohya omûka guyêsha emirhima. ¹⁶Ehya hanôla igulu rhubimanyira kasanzi. n'ebirhuli hofi okubihikakwo kurhama; ebiri empingu byôhe ndi wankabisâgarha? ¹⁷N'obulonza hwâwe ndi wankabumanyire nka wene orhahânaga oburhimanya na nk'orharhumaga omûka gwâwe Mwimâna kurhenga enyanya? ¹⁸Kwo kwarhumire enjira za ab'en'igulu ziba nnungêdu, n'abantu bayîgirizibwa ebi osîma banacira n'oburhimanya bwâwe.

10

III. Obushinganyanya bwa Nyamuzinda omu nsiku za mîra

Kurhenga Adamo kuhika Musa

¹Omuntu murhanz'iremwa wa Nyarnuzinda, ishe w'igulu^b, oku aciri yêne muleme, obushinganyanya bwamulanga, bwanamurhenza omu câha câge ²bwamuha n'emisi y'okurhegeka byoshi. ³Enkola-maligo mpu yacîkûla oku bushinganyanya n'oburhe n'oburhe, yaherêrekerâ n'omungo gw'okuyirha mwene wabo^c. ⁴Amango igulu lyalohomaga erhi yerhuma, kandi bushinganyanya bwaligalukire, bwageza omushinganyanya omu mîshi, oku irumbi mpu murhi^d. ⁵N'amango amashanja gayumvanyagya omu bubî galinda gacigusha haguma^e, kandi burhimanya bwagabwinemwo omushinganyanya, bwamulanga buzira izabyo omu masu ga Nyamuzinda, bwamuzibuhya ahima omurhima gw'olukogo lw'omwana wâge. ⁶Amango bazigululaga enkola-maligo oburhimanya bwaciza omushinganyanya erhi bayaka omuliro^f gwamanukiraga bishagala birhanu. ⁷Ecêrekanè c'obwo bubî: haciri ecihugo calibwire citumbûka mugî, emirhi y'eco cihugo enakaz'irhengakwo amalehe garhayera; n'oku kukengeza olw'embula-buyêmêre, enshusho y'omunyu^g eciba eyimanzire. ⁸Abantu mpu bayâka enjira y'oburhimanya, bacîhêka omu njira yâbahamisa ebinja, basigira abazîne akakengêzo k'isirhe lyâbo^h, na ntyo, amabî gâbo garhaciôrhaga mafulike. ⁹Oburhimanya

^b**10.1** Adamu oyo badesire aha, mpu, ishe w'igulu». Kunali kuderha mpu abana bâge, omu buzamba bwâbo, barharhibaga omurhima ci bacîkubagire (rhulole 11, 23).

^c**10.3** Kayini oyu wâyirhaga omulumuna.

^d**10.4** Bene Adamu bâdwîrhe obubî bwa amango ga Nuhu. Nuhu oyo badesire mpu «mushinganyanya» (Murh 6, 9). Obwârho bwâge nabo bo badesire «murhi gwa busha», erhi «murhi kwône».

^e**10.5** Bulya baja haguma mpu bayûbake omunâra (inkingi) gwa Babeli (Murh 11, 1-9). Kuhamagalwa kwa Abrahamu (Murh 12, 1-3).

^f**10.6** Loti oyo «mushinganyanya» badesire (rholole 2 Pt 2, 7-8). N'ebishagala birhanu, ali Sodomo, Gomora, Adama, Seboyimi na Segoti (Murh 19, 18-22).

^g**10.7** Nkabaga muka Loti oyo (Murh 19, 26).

^h**10.8** Ngasi kakengêzo k'obubî n'obuhane bwabô: 19, 1: okushâbwa kwa Sodomo. Lola muli Lush 29, 21-23. Ciru obuhane bwa Sodomo gwâshubire mugani (Amo 4, 11; Iz 13, 19;

bwôhe bwalikûza abambali oku malibuko g'amarhangulo. ¹⁰ Burhimanya bwalangûlaga omushinganyanya enjira nnungêdu, erhi ayâka omujina gwa mukulu wâge^j, bwanamuyêrekeza obwâmi bwa Nyamuzinda, bwamuhà n'okumanya ebitagatifu. Bwamurhabala okuyâza emmanja zage, n'okubêrwa omu mirimo yâge, ¹¹ Oburhimanya bwamucînga oku babisha bali mpu bamunyâge, bwanamuha omwandu gw'ebirugu. ¹² Bwamucînga oku bashombanyi na kuli balyala bali mpu bamurhezire, bwanamuhimira entambala ndârhi mpu lyo amanya oku ntabyo burhahima. ¹³ Oburhimanya burhalikiriraga omushinganyanya amango bâli bamuguzize^j, cikwône bwamucînga oku câha. ¹⁴ Bwayandagalira bo naye omu mpamikwa, burhanamulikiriraga omu mugozi, ciru bwamuhisa oku ishungwè ly'obwâmi n'oku buhashe bw'okurhegeka abarhegesi bakag'imulibuza burhanzi, ciru bwayîgîriza n'âbâli bamushobesire obunywesi, bwanamuhà irenge ly'ensiku n'amango.

Amango g'olubungo lw'okurhenga e Mîsiri

¹⁵ Bwo bwakûlaga olubaga lutagatifu lw'entagengwa omu nfune z'olubaga lwakag'ilulibuza. ¹⁶ Bwo bwâjaga omu murhima gw'omushinganyanya wa Nyakasane, bwakoza n'ebimanyiso n'ebisômerine abâmi badârhi. ¹⁷ Bwo bwahâga abatagatifu oluhembo lw'omurhamo gwâbo, bwabageza omu njira y'okurhangâza bwanababêra mâkiro g'omûshi na bumoleke bwa nyenyêzi budufu. ¹⁸ Bwo bwabayikizagya enyanja ndukula, bwanabageza omu mîshi manji. ¹⁹ Bwazisa abashombanvi bâbo bwanabashala barhenga omu musima gw'enyanja. ²⁰ Entagengwa zashokôa enkola-maligo, zacîtakira izîno lyâwe litagatifu, Nyakasane, n'okuboko kwâwe kwabalikûzagya bacitakirakwo na murhima muguma. ²¹ Obushinganyanya erhi bwamadumûla akanwa k'orhuduma, erhi bwamanalikûla olulimi lw'ebirhaba.

11

¹ Burhimanya bwarhumaga babêrwa n'emirimo yabo, omu maboko g'omulêbi^k mutagatifu. ² Bagera omu mpinga, omu nyama-wandya, bagwîka amahêma aharhabà nyumpa. ³ Bajâna omu irhwe n'abashombanyi, banatundulika ababisha. ⁴ Erhi bagwarhwa n'enyôrha bakuyâkûza^l, bakula amîshi omu lwâla, bakûla agâtwa enyôrha omu ibuye lyumu-lyumu.

Amîshi, oku go gâhezagya ab'e Mîsiri, gâciza bene Israheli

⁵ Ntyo, ebyabire buhane bw'abashombanyi bâbo, byababêra bunguke omu malagîrire gâbo. ⁶ Oku buhane bw'irhegeko lyâbo ly'okuyirha orhubonjo, abarhanzi bayôrhana enshôko erhagana y'olwîshi lw'ebirhwange by'omuko n'ebyondo^m. ⁷ Bamhali bâwe hôhe wabahêra amîshi manji aharhaba-mîshi; ⁸ wayêrekana ntyo n'enyôrha yâbagwerhe buhane buci wali ohanyiremwo abashombanyi baboⁿ. ⁹ Ago marhangulo, n'obwo kukubûla olukogo lwâwe lwabakubûlaga, gâbayumvisa malumwa maci olubanja lutubwa n'oburhè luyumvisa enkola-maligo; ¹⁰ bulyala bôhe, wakazâg'ibarhangula nka muzire warhonda omwana, ci abandi kwo

Yer 50, 40).

^l**10.10** Galya mango Yakobo ayakiraga mukulu wâge Ezau e Mezopotamiya (27, 41-45). Galya mango Yakobo bamuyerekaga bamalahika (Murh 28, 10-22) n'obûko bwâge (28, 13-15).

^j**10.13** Oyo "mushinganyanya« ye Yozefu, mwene Yakobo.

^k**11.1** Musa oyo badesire (rhulole Mib 12. 7; Lush 18, 15).

^l**11.4** Nyamubâho oyo bâyâkûzagya. Omu myanzi ekulikire aha, kuleka 14, 2. 5. barhâciderha bushinganya- nya ci Nyamubâho, omûka gwâge (11. 20; 12. 1); Oluderho lwâge (12. 9; 16, 12; 18, 15); enfune zâge (11, 17; 14, 6; 16, 15; 19, 8) nisi erhi kuboko kwâge (11, 21; 16. 16).

^m**11.6** Bulya amîshi ga Nili gahinduka muko, obwo badesire (Lub 7, 14-25),

ⁿ**11.8** Amarhangulo g'enyôrha, nkabaga n'agandi mababale Bene Israheli bâbwîne omu irûngu, gâli ga kubayumvisa oku Bene Mîsiri bâbabire n'obuhane bâhirwe.

wakazâg'ibahana nka mwâmi mudârhi otumuzize omwambali. ¹¹ Babe kulî babe hofi kuguma bali bababire^o. ¹² Omungo kubirhi gwabagwasire; balaka banalakûla omu kukengêra ebyâbîre: ¹³ omu kuyumva oku ehyabahanaga hyo hyacizize abandi, bayumva okuboko kwa Nyakasane, ¹⁴ n'olya bajiraga bikabulirwa babul'imujira bijandagwa n'okumushekera^p, abazâna erhi babona ebyabîre, n'erhi bayumva enyôrha ebagwârha oku erhagwârha abashinganyanya.

Abakag'iharâmya eby'erubala, byabahindamukira

¹⁵ Kulya kuba enkengêro za busha busha zali zibahabwîre, bakaz'iharâmya ensimba zibulula enda oku idaho, n'orhundi rhusimba rhwa busha busha; lero, oku kubahana, wabarhumira omwandu gw'orhusimba^q ¹⁶ mpu lyo bayumva oku ehi omuntu akolamo amaligo, hyo anahanwamwo^r. ¹⁷ Arhali kuyabirwa kwali kuyabirwe okuboko kwâwe kugala byoshi, -kwo walemagamwo igulu n'ebingeru-ngeru-, kurhayabiragwa n'okubarhumira endubu erhi entale ndârhi; ¹⁸ nisi erhi ebiryanyi bikali birhasag'iboneka, birya byaciremwa binayunjwire bukali, hirya byashala omûka gw'engulumira, birya byarhengamwo ecûka cabaya, erhi ebya amasu garhengamwo orhukengulo rhw'okuyôbohya, ¹⁹ birya byakakolera abantu nâbê bibazugulule, erhi bibayirhe ciru n'ebihamba byône. ²⁰ Buzira okwo, omûka gwâwe gwône gwâlî gwabahira oku idaho, amagala gabalye erhi maligo gâbo garhuma, erhi omûka gw'obuhashe bwâwe gubashandâze. Cikwône wayumanyanya byoshi, waganja, wagera obuzirho wahiramwo n'olugero.

Igwarhiro ly'olwo lugero omu buhane

²¹ Byaba ntyo bulyala obuhashe bwâwe bunji wene oburhegeka, emisi y'okuboko kwâwe ndiwankayija omu irhwe? ²² Igulu lyoshi, omu masu gâwe, kwo liri nka mmogomogo ya lutulo oku munzani, nka kula omurhonyi gw'olume guruhogera oku idaho sezi. ²³ Bantu boshi obêra bwonjo, bulyala ohashire byoshi, onabe nk'orhabwini ebyâha bya abantu, kuderha mpu bacyûnjuze. ²⁴ Neci ebihaba byoshi kuzigira obizigira, na nta kantu oshomba omu biremwa byâwe, bulya ocibâga oshombire kantu kalebe, orhânkakalemire. ²⁵ Câba mushâna, kurhi kantu kalebe kankahabîre nk'ôrhâlî okalonzize? Kurhi kankabêzireho nk'ôrhâlî okahamagireho? ²⁶ Cikwône, byoshi obabalira bulyala byoshi bibà byâwe, Nyakasane, Mukunda-Buzine!

12

¹ N'omu ngasi kantu mubà akarhashaja kâwe k'omûka. ² Hitya hitya oja wâhana abahirimire, kurhonda oja wabarhonda n'okukengêza ngasi babihire, kuderha mpu bayonôke oku mabî, banakuyêmêre, Yagirwa Nyaka-sane.

Olugero omu kuhana ab'e Kanani

³ Abantu barhanzi bali omu cihugo câwe citagatifu, wâlî wamabagaya, ⁴ bulyala bakazâg'ikola amaligo g'okushologosa, bali bamaluza amafumu n'enterekêro zirhalizo. ⁵ Abo bîsi b'abana^s, abo ba-nyamulya-malà aha balya enyama z'abantu, abôla bâkazâg'isherherwa

^o**11.11** Bene Mîsiri abo: erhi Bene Israheli bârhacigenda, Bene Mîsiri bababazibwa n'orhunji rhunji (emihusha, ebikere, amîshi gahindusire muko n'ebindi). Ben'Israheli bâbire bamagenda, Bene Mîsiri babul'ikababala bâkengêra Israheli; alikûzibagwa n'obwo bôhe bâhanwa; n'omu kuyu-mva ebinja akolire Bene Israheli omu irûngu, mungo gwabagwârha.

^p**11.14** Musa: rhulole Lub 1, 22; 2, 3.

^q**11.15** Buhane bwa Bene Mîsiri: kulya barhumiragwa ebikere (Lub 8, 1-2), emihusha (Lub 8, 13-14); enzige (Lub 10, 12•15).

^r**11.16** Rholole 12, 23; 16, I; 18, 4; Lul 7. 15-17; 57, 7; Mig 1, 31; 5, 22.

^s**12.5** Abantu b'e Kanani bâkazâg'irherekêra abana bâbo, bababâge nka kula bakanarherekêra e-ngumha y'ecibuzi (Lush 12, 31; 18, 10).

omu ndalwe z'orhudali, ⁶ abo babusi bayirha ebirhilba birhacirhabâla, wahiga okubaholola n'amaboko ga balarha, ⁷ mpu eryo ishwa orhonya omu bihugo byoshi, liyûbakwe n'omurhwe nkana gw'abana ba Nyamuzinda. ⁸ Abôla nabo wabababalira bulyala bali bantu, wabarhumira enyisîmbu mpu zibê ba-mushonza-ntambala b'engabo yâwe y'abalwi, mpu babahungumule hitya-hitya. ⁹ Kurhali kuderha mpu orhankahashir'ihisa enkola-maligo omu nfune z'abashinganyanya, kuli cigamba ciguma c'abalwi, nîsi erhi okubahungumula oku liguma n'akanwa kabî, nîsi erhi omu kubahà ebiryanyi; ¹⁰ cikwône omu kubahana hitya hitya, wabahà amango g'okucîyunjuza. N'obwo orhali ohabire oku obûko bwâbo bubà bubî, n'oku obubî bwâbo kaburhano, n'oku nta mango enkengêro z'emirhima yâbo zankakubûka, ¹¹ bulyala obûko bwâbo buli buhehêrere kurhenga emurhondêro; burhanali bwôba bwa muntu mulebe bwarhumaga obabalira ebyâha byâbo.

Igwarhiro ly'olwo lugero omu buhane

¹² Ndi wankakudôsa mpu kurhi okwo wajizire obwo? Ndi wankatwa omu kanwa kâwe? Ndi wankakuyandika mpu wahungumwire amashanja walemaga? Ndi wankakuja omu irhwe we mwihôzi w'amabî g'abantu? ¹³ Nanga, aha nyuma zawe, nta wundi Nyakasane ôshibirira ebintu byoshi mpu wamuyêreka oku omu kutwa emmanja orhalyalyanya. ¹⁴ Nta mwâmi na nta murhwâli wankakujisa kadali, mpu aderhera aba wene wâhâhaga. ¹⁵ Kulya kuba oli mushinganyanya, byoshi bushinganyanya obirhegekamwo. Onakaz'ibâ obwîne oku okuhana ôrhakwânîni buhane kurhalinganini n'obuhashe bwâwe. ¹⁶ Obuzibu bwâwe ye nyamwegemerwa w'obushinganyanya bwâwe, na bulya we nnabyo byoshi co cirhuma obibêra lukogo byoshi. ¹⁷ Bo oyêreka emisi yâwe balya barhayêmêra oku we nna-byo-byoshi; n'abayishi obwo buhashe-bwâwe-kuli-byoshi bakanaburhwâlihirakwo bo otulutumbya. ¹⁸ Onakaz'ihaba olugero omu buhane bulyala wene we ciri-misi, oburhegesi orhurhegekamwo bubâmwo bulembêdu bunji, bulyala nk'olonzize, obuhashe we nnabwo.

Nyamuzinda ashurha ci arhavuna kavuha

¹⁹ Omu kujira ntyo, wayîgîriza olubaga lwâwe, oku omushinganyanya akwânîne abe muntu, n'abana bâwe, waba obalangelize oku ôwamajira okubî, ocimuhîre oku acîyûnjuza. ²⁰ Erhi abâga wahanyire abashombanyi ba abana bâwe n'olukogo lutyô na buzira cikalarhu, n'obwo ciru lufu bali bàkwânîne, erhi abâga wabahîre amango n'amakengu g'okurhenga omu bubî, ²¹ abana bâwe bôhe murhima mucu wabatwiriremwo olubanja we walagaga ba shakulûza bâbo endagâno nyinja kulya, onywâna mwe nabo obul'ihirakwo n'endahiro. ²² Kusiga oku odwîrhe warhudunda kwône rhwehe, ônadwîrhe wahana abashombanyi birhu bwenêne kulusha, mpu lyo rhukengêra obwinja bwâwe nka rhwe rhwatwira abandi obuhane, na nka rhwe babutwirire, rhukengêre olukogo lwâwe.

Obuhane bunayîgîrize

²³ Kwo kwarhumire àbâlimwo isirhe ly'okukola amaligo, wabalirûsa na birya bingerungeru bakazâg'iharâmya. ²⁴ Neci bali bahisire kulî omu njira y'okuhabuka, balinda baharâmya orhusimba rhurhagwerhi nda na mugongo mpu banyamuzinda, barhebwa nka bana barho. ²⁵ Okwo kwarhuma wabarhumira obuhane bwabayandaza n'enshonyi nka bana ba birhaba. ²⁶ Aba obuhane bunyi burhumvisagya, bayumva n'obuhane bwa Nyamuzinda. ²⁷ Omu kubona orhusimba rhwabalibuzagya, rhulya bali badesire mpu bo banyamuzinda bâbo, omu kubona rhwo rhukola rhwabahana, baja bayumva banamanyirira oku neci ye Nyamuzinda w'okuli olya barhangag'ihaba^t. Na ntyo obuhane budârhi bwabarhibukira.

13

^t **12.27** Faraoni, amango bàhanaga ecihugo ca Mîsiri, ali arhanzir'ihakana mpu arhâlîka Bene Israheli (Lub 12,-31-32), erhi âbona abana b'enfula bàmuîra, lyo àyishir'ijà ayemêra. Kuyemêza bamuyemêzize.

Okuharâmya ebiremwa

¹ Neci, bali ba busha bwenêne balya boshi barhamanyaga Nnyamuzi-nda, n'omu kubona ebiboneka barhahashag'imanya Nyamubâho, n'omu kubona obushanja barhamanyaga omulenga wabukolaga^u. ² Ci bôhe bamanya mpu omuliro, empûsi, emboho, nîsi erhi amalunga n'enyenyêzi ziyiba, nîsi erhi omuhûsi gw'amîshi erhi ebimole by'oku nkuba, bamanya mpu bo banyamuzinda, mpu bo ba nna-amahanga-goshi. ³ Akabaga bânunîrwe n'obwinja bw'ebyo kwarhuma babijira banyamuzinda, bamanyâge n'oku nnabyo abikulîre, bulya Namulemi w'obwinja yêne wabiremaga. ⁴ N'akaba obuhashe n'emikolo yabyo yabarhangazize, bamanyirageho oku ôwabijiraga abilushire buhashe. ⁵ Bulyala obunene n'obwinja bw'ebiremwa ciba cêrekane c'owabilemaga. ⁶ Cikwône abôla barhali ba kugaywa bwenêne, bulyala nkaba ciru bahabusire erhi balonza Nyamuzinda mpu bamuhikekwo. ⁷ Okubâ omu karhî k'obushanja akolaga kunarhume bacisêza okubusingiriza, ciru banalinde barhebwa n'iranga erhi bwinja bw'ebi babwîne burhuma. ⁸ Bone erhi barhanali ba kubabaliirwa: ⁹ Akaba babwîne buhika oku bumanye, balinda basâgarha igulu, kurhi Nnalyo yeki babulaga bwamuhikakwo duba?

Okuharâmya enshusho

¹⁰ Cikwône bali bahanya abacîkubagira emifiriri^v, abaderha emikolo y'enfune z'abantu mpu banyamuzinda, amasholo, amarhale matule n'obulenga, enshushano z'ensimba, ibuye lya busha-busha lyakolagwa n'okuboko kwa mîra. ¹¹ Omuntu aj'emuzirhu, akube gulya murhi gwankanaziga gwabinjwa, agugongôlekwo ecula bwinja bwinja, agwire agubinja, akulemwo orhulugu akaz'ikolesa. ¹² Obuvungunyukiza bwa gulya mukolo, abuguke nshâli bakaz'imuyenderamwo ebi alya, kukolaga kulwîsa ishali. ¹³ N'ehindi hihimbi hyasigalaga^w, hiryâ hirhali hinja, higolôlosire hinali hya mahaji-mahaji. ahiyanke ahibinje n'obushiru bw'omuntu wafuluka, ahirhendeze n'obulenga bw'omuntu wahumûka, ahikûlemwo obusû bw'omuntu, ¹⁴ nîsi erhi arhenzemwo ehisimba hya bushabusha, ahisinde olukuyu, ahihembe omugôla, ahire n'obulembo ngasi hali ecibande. ¹⁵ Abul'ija aho, obushanja bwâge abuyûbakire enyumpa ebukwânîne, abugwase omu lukuta anabusegezemwo n'omusumari. ¹⁶ Kuderha mpu obushanja bwâge bwankanarhibuka, amanyire bwinja oku burhankacirhabâla bwône, eri nsanamu erhankacîrhabâla. ¹⁷ Kurhahangè arhanayisengera mpu eyimangire ebyâge , amahya g'aha mwâge n'abana bâge; arhali na nshonyi za kushambâza omurhi mumu; amagala agalolere oku buzamba, ¹⁸ akalamo akalongeze oku lufu, oburhabâle abuhûne engonyi, akola abalama agend'ishenga ehirhahinya kugulu mpu hyalambagi-ra! ¹⁹ Akaja burhunzi, mpu lya ayunguka anabêrwe omu mirimo y'okuboko kwâge, agend'isengera ehyo hirhagwerhi nsimiko omu maboko!

14

¹ N'owundi, akola aja omu nyanja mpu ayikire, akakengera obudârhi bw'omulaba, arhang'igwira agashâniza omurhi gwakenyuka duba kulusha omurhi gw'obwârho bumudwîrhe. ² Obwo bwârho, magene ga bunguke gabukengêraga, oburhimanya

^u**13.1** Endagâno ntanzi eyôrha ekengêza obuhashe bwa Nyamuzinda omu biremwa byâge (rhu ole omu Burh 43, 9-12; Lul 19, 2; Ayu 26, 22-26; Iz40, 12-14). Cikwône bwo burhanzi obu Endagâno ntanzi eyêrekana ebiremwa nka «bushanja bwa mulenga».

^v**13.10** Izûba n'omwêzi, era nkuba ebanda.... ebyo byoshi oku binali, bibâ bidârhi, bibâ nka hizîne; cikwône ensanamu baharâmya, kwo ziyôrha nka birunda, eba mifiriri.

^w**13.13** Oyumve oku abalume bashekera ababo! Omurhi mwinja..... bagukulemwo orhulugu bakaz'ikolesa; ehihimbi hyasigalaga, hiryâ hya amahajimahaji, hirhankarhengamwo bwârho, hi-rhankarhengamwo kabehe, bahibinje n'obushiru bw'omuntu wafuluka -olya ôrhamire- olya wali ôhêsire omulegerege gwâge handi.. Obushanja bwâge abuyûbakire, bulyala burhankahash'icîyûbakira? Abul'ibushenga mpu bumuyûbakire! Ye nyamuzinda abapagani bâharâmya oyo!

bw'omulenga bwabuyunjuza^x; ³ cikwône okubona-mbere^y kwâwe, Larha, ye mwêrekeza obuheka, we watwaga enjira ciru n'omu nyanja, wageza n'omukâba gurhalimwo cōba omu karî k'amîshi; ⁴ wayêrekana ntyo oku ntabyo orhankacingakwo omuntu, na ntyo, ciru n'omuntu orhakômiri anahash'igera omu nyanja. ⁵ Orhalonzizi emikolo y'oburhimanya bwâwe esigale bugumba, co cirhuma abantu baziga baja oku murhi mwangu, bayikire enyanja n'obwârho bwangu-bwangu, banabul'ihika aha bajaga. ⁶ Ciru n'emurhondêro, bulya bazigulula ba-ciri-misi mpu bacibona, obulangelire bw'igulu bwayakira omu bwârho^z bwangu, bulya wene wali mwêrekeza wabô, basigira igulu emburho y'iburha lihyahya. ⁷ Neci gulimwo omugisho, omurhi gukolera obushinganyanya^a. ⁸ Cikwône eri mpehêrere enshushano erhenga omu nfune z'abantu, ye, n'omubinji wayo, ye, bulya anayibinjire, nayo, bulya bâyidesire mpu nyamuzinda n'obwo eri ya kubola. ⁹ Neci, Nyamuzinda oku ashomba enkola-maligo, kwo ashomba n'ebirhenga omu maligo. ¹⁰ Omukolo n'omukozi, kuguma bânâwa. ¹¹ Kwo kuderha oku hayîsh'iba n'obushashe bw'enshushano z'amasha-nja, kulya kuba, omu karhî k'ebiremwa bya Nyamuzinda, ezo nshushano kabire kafinjo, zabire nsarhazo oku maroho g'abantu na mirhego ya kugwasa ebingolongolo.

Kurhi bârhangiraga okugashâniza enshushano?

¹² Omurhondêro gw'obukuze bw'enshushano, gwo na murhondêro gw'obûmaguza; okuzilerha eka kwashereza n'obworhere bw'abantu^b. ¹³ Bulyala ezo nshushano zirhahali burhanzi, zirhanayôrhe zihabâ. ¹⁴ Kulimbirira busha kwa bantu kwazidwîrhe eno igulu; lâba n'oku olw'okuhwa kwazo mira lwatûbagwa. ¹⁵ Muzire muguma, erhi ali omu mishîbo n'omungo gw'omwana omufirire murho, abinjisa enshusho y'omwana-nyakufâ; agwira ayigashâniza nka nyamuzinda, olyala acizind'ibona muntu-ôfire anahâ abambali amarhegeko g'okugashâniza. ¹⁶ Okubundi, erhi ensiku zigera, yashuba nkomedu nzibu, yashimbillirwa nka lushika. ¹⁷ Abarhwâli nabo barhegeka mpu ensanamu zibinjwe abantu bakaz'izigashâniza. Abarhashag'ikuzibwa bone erhi kubâ kulî kurhuma, obusû buli kulî babuhira hôfi omu kubinja enshusho yaboneka y'omwâmi bakenzire; ntyo, obwo bushiru bwarhuma bakaz'iharâmya omwâmi oli kulî nka kulya ankabire hôfi. ¹⁸ ciru, obushiru bw'omubinji bwarhuma abarhal'ibamuyishi nabo bahash'ikengesa omukulu. ¹⁹ Omu kulonza okurhona emunda mwâmi ali, omubinji akolesa obulenga bwâge bwoshi oku kujira enshusho nyinja kulusha obusû bwonênê. ²⁰ Olubaga nalwo, erhi lucirhonya obwinja bwa bulya bushanja, lwarhangira lwagashâniza oyu mîra bakazâg'ikenga nka muntu. ²¹ Lâba oku gwashuba murhego barhezire abantu: okuyôboha ecitumule n'obukali bw'abaluzi, kwarhuma bahogeka emirhi n'amabuye izîno lirhashangirwa.

Amabi galerhwa n'okugashâniza enshushano.

²² Bahabuka omu kumanya Nyamubâho barhanarhimukagwa^c; oku obuhwinja bubabezize omu ntambala erhali nyi, babull'iyirika amaligo mangana aho izîno ly'omurhûla. ²³ Barhal'ibâga abana mpu nterekêro, barhal'irherekêra enterekêro z'obwifulikwe. barhal'iyîza omu isirhe ly'endalwe n'orhudali. ²⁴ Kwo kuhaba obucese omu buzîne erhi omu buhya, ci omuntu ayirhire owaho omujina, erhi amujire burhe omu kumusheregeza obuyumpa. ²⁵ Enshandalê yacibêra: okubulaga omuko n'okuyirha abantu, okuzimbana n'okurhebana, okuyîgîrizanya obubî n'okulenganya abandi; okutula entambala n'okulahirirana ebîrà; okubonesa abakengwa

^x**14.2** Oburhimanya bunayîgîrize obulenga (Bush 8, 6).

^y**14.3** Endagâno ntanzi eyôrha eyîgîriza «Okubona-mbere kwa Nyamubâho, n'okushîbirira ayôrha ashîbirira ebiremwa byâge (rhulole muli Lul 145, 8.9.15.16; 147, 9).

^z**14.6** Bulya bwârho bwa Nuhu obwo.

^a**14.7** Balya bîgîriza ba mîra, rhuderha "B'ishe wa Ekleziya« hanji bâbwîne omusalaba gwa Kristu mw'ogo murhi.

^b**14.12** Okuhabuka omu nkengêro, kwarhuma ahantu bâhabuka n'omu bworhere.

^c**14.22** Vulgata, abalenga b'e Bukafu bayankirekwo oku kuhindula aha.

nshonyi n'okuyibagira ehinja omuntu ajirirwe, okushereza emirhima y'abandi n'okutungôlana, okuhira ishârha omu by'ohuha, obugonyi na ngasi bûmaguza. ²⁷ Bulyâla okugashâniza enshusho za bushabusha, lyo igwarhiro, gwo murhondêro na bushwinjiro bwa ngasi bubî. ²⁸ Barhâsiraha amango badwîrhe bâcîsîmîsa, balagule abantu eby'obunywesi, nîsi erhi babè n'obworhere bw'obulenzi, erhi bacîgashe ebîrà. ²⁹ Kulya kuba mifiriri ya nsanamu bacîkubagira, barhanamanyiri oku hali oku bankababala bamacîgasha ebîrà. ³⁰ Cikwône barhabule kuhanirwa aga mabî gombi: okugashâniza enshushano kwarhuma bakubya enkengêro ziyêrekîre Nyakasane obulyâlya bwâbo bwarhuma bakaz'icîgasha ebîrà, banagayaguza oburhimanya. ³¹ Obuhane abagoma bakwânîne bwo burhibukira oku bulenzi bw'enkola-maligo, ci arhali obuhashe bw'akantu bâcîgashaga.

15

Israheli arhagashâniza nshushano

¹ Wehe Nyamuzinda Wirhu, oba mwinja, orhabêsha orhanakunira duba, byoshi lukogo obirhegekamwo. ² Ciru rhwankajira ebyâha erhi rhunali bâwe, bulya rhurhabiri obuhashe bwâwe; cikwône rhurhâbijirè bulya rhuli bawe. ³ Bulyala okukumanya bwo bushinganyanya bwimîna, okumanya obuhashe bwâwe lyo igwarhiro ly'okurhafà ⁴ Nanga Yagirwa, okusinga abantu basingaga obulenga bubî, kurharhabulaga, n'omukolo gwa bushabusha gw'ababinji gurharhurhebaga, rhurharhebagwa ciru n'ensanamu z'amarangi marangi garhanaliînganîni. ⁵ Omuhwinja yehe akaz'ilolakwo anayumve amîru, anayumve amacifinja enshusho y'ensanamu zirhalimwo mûka. ⁶ Nkunda-maligo abacîkubagira ebiri ntyo, ababikola, abacîfinja byo n'ababiharâmya.

Nt'isirhe lilushire ery'okubumba n'okuharâmya enshushano

⁷ Laba oku omubumbi amahinaga ibumba lyâge; amabumbamwo ebirugu rhunakolesa. Eryôla ibumba lyonênè, lyo lyarhenziremwo ebikamirwa n'ebikabulirwa. Muli ebyo birugu, cihi cakolesibwa kulebe erhi kulebe, omubumhi yêne wâlutwa^d. ⁸ Na kandi, -cikwône kucirhamiza busha-, ebyo byondo byonene abumbamwo irumbi mpu nyamuzinda, byo yêne acizind'irhengamwo lishinjo, byo anashubiramwo, -ye muntu wabirhengagamwo-, hano bakola bamusambisa oku buzîne bwâge. ⁹ Ali aho, arhashibiriri olufû !wâge, arhanamanyiri oku ensiku zâge ziri nyofi; cikwône yehe oku batuzi b'amasholo n'amarhale acigerera, ayige abatuzi b'ecûma, alongeze n'irenge omu kubumba ebirhali byo. ¹⁰ Omurhima gwâge luvu, n'ebi ahirakwo omurhima byo bidaka kulusha ebidaka, n'obuzîne bwâge bwo bugalugalu oku ibumba. ¹¹ Kulya kuba arhishi omubumbi wamubumbaga olya wamuhiragamwo omurhima gukola emikolo, anamubûhramwo omûka gw'obuzîne. ¹² Kâli ciru obuzîne bwirhu kwo abulola nka masharha ga bana, n'okubâho kwirhu kwo akulola nka cambu bashimbamwo obu-nguke; gwarhi yêne, mpu «ntaho omuntu arhayungukira, ciru n'omu bubî». ¹³ Kulusha abandi, oyôla arhabiri oku câha aba ajizire, ye muntu oyanka idaho abumbamwo ebirugu bibereka, abulikûlamwo n'ensanamu za banyamuzinda!

Isirhe ly'Ab'e Mîsiri bagashâniza orhusimba

¹⁴ Abasirhe bali banji, cikwône abali basirhe kulusha, n'abali bazamba kulusha omurhima gw'ecirhaba, banali abashombanyi b'olubaga lwâwe, balya balulibuzagya^e. ¹⁵ Bôhe mpu banyamuzinda b'amashanja boshi banali banyamuzinda, n'obwo barhankahash'icîbonera

^d**15.7** Ebinwa bishokwire, byali bya kushekera ebibinjwa n'abantu bigashânizibwe mpu ba,yamuzinda. Ebinwa bikulikire aha, bishekire ababinja n'abatula ebya bene ebyo. Burhanzi: irumbi mpu bushanja; kabirhi: irumbi mpu balenga.

^e**15.14** 15, 14: Kukola kushubira omu myanzi y'olubaga lwa Nyamuzinda n'Ab'e Mîsiri amango g'olubungo. Omwandisi anali arhanzir'iyireka, ayanka akanwa k'embalâlîzi kayêrekîre banyamuzi-nda b'obwihambi (13, 1-15, 13).

n'agâbo masù, nîsi erhi bakolese amazulu gâbo mpu bayîsemwo omûka, erhi marhwiri gâbo mpu bayumvemo, erhi eminwe y'enfune zâbo mpu bagwarhemwo hirebe, nîsi erhi amagulu gâbo mpu balambagiremwo. ¹⁶ Bulyala muntu wâbajiraga, muntu oyîsa omûka muhòzanyo wababumbaga. Cikwône nta muntu wankahas'ibumba enshushano emushushire. ¹⁷ Nyakuhola-wahole, enkola-maligo zage mpu nfune, zirhakola ogurhali mifiriri. Yene ye mukulu hali ebyôla agashâniza, bulya yehe abwîne cahiramwo omûka, ci byôhe nta mango! ¹⁸ Banagashânize ciru na rhunyamakobwa rhw'ensimba bulya rhwo rhulushire ebindi bingolongolo. ¹⁹ Orho rhusimba rhurhalimwo bwinja buci bwankarhuma rhwayagalana kula omuntu ankayâgalwa n'ecintu: rhwôhe kurhala rhwarhazire oku irenge n'omugisho gwa Nyamuzi-nda.

16

Ab'e Mîsiri na Bene Israheli: baguma ebikere n'abandi enkwâle

¹ Kwo kwarhumire bahâbwa obuhane bubakwânîne, bahanwa n'ebya-bene-ebyo; balibuzibwa n'omwandu gw'orhusimba. ² Oku wahana abandi, olubaga lwâwe Iwohe walukolera ebinja; amango lwâli lulwâzire amîru, walurheganyiza ebiryo binjinja mpu lulye: ziryâ nkwâle. ³ Ab'e Mîsiri nabo bali bagwerhwe n'iralâ ly'okulya, cikwône erhi babona enshusho y'okushologosa y'orhusimba^f bali babarhumire, iralâ bâli ly'okulya lyahirigirha; olubaga lwâwe Iwohe, lwâli lurhanzir'ibâ lwâshalika hisungunu lw'abul'irhòla ebiryo binjinja. ⁴ Kwâli kukwânîne abarhanzi, ba-nyakulibuza olubaga lwâwe, bajekwo ishali ly'akîrumè, bambali bâwe nabo, kwâli kukwânîne bayerekwe ciru kwône oku abashombanyi bâbo bâlibuka.

Abantu banahanwe barhânanahanwe kuguma

⁵ Galya mango ebiryanyi bidârhi bibarhûlakwo omujina, bulya bakaz'ifâ n'amanjokâ-njokâ, oburhe wali obire burhâli bwa nsiku n'amango. ⁶ Kwâli kukalihira wabakalihiraga, wanabâ nka wabakangaza hisanzi hisungunu, bulya bâli bagwerhe ecêrekane c'obucire c'okukengêza ebinwa by'irhegeko lyâwe. ⁷ Na ngasi wayêrekîre eco cêrekane, arhafumiraga okuba acilozirekwo, ci wene we wanamufumize, Muciza w'abantu. ⁸ Wayêreka abashombanyi birhu ntyo oku wene we Mulîkûza ôlikûza abantu oku ngasi mabi. ⁹ Abashombanyi bâkaz'ilumwa n'enzi n'enzi bânakaz'ifâ, harhanabonekaga obufumu bwankabaciza, bulya banali bakwânîne okuhanwa n'ebya bene ebyo. ¹⁰ Bagala bâwe bôhe ciru n'amajoka-njoka garhabahashaga, bulyala olukogo lwâwe lwâli luyishir'ibarhabâla Iwanabaciza. ¹¹ Ago mino g'enjoka kukengêza gâkazâg'ibakengêza ebinwa byâwe, -byali bibande bya kufuma duba^g-, kuderha mpu bankanayibagira bwenêne obone barhacihisiri oku burhabâle bwâwe. ¹² Arhanali badundu nisi erhi mashahi gâbafumize, ci luderho lwâwe, Yagirwa, Iwo lufumya ngasi kantu. ¹³ Neci, wene we rhegeka olufù n'akalamo, we yandagaliza omuntu ekuzimu onashub'imuyinamula. ¹⁴ Omu bubî bwâge, omuntu ànayirha owundi, ci arhankagalula omûka gwamagenda, nisi erhi alikûze oyu okuzimu kwamahisa omu nfune.

Mîsiri na Israheli: oku baguma bahanwa, abandi bayikuzibwa

¹⁵ Kurhankashikana omuntu afume okuhoko kwâwe. ¹⁶ Ba-nyankola-maligo^h erhi bali mpu barhakuyishi, lero wabahana n'obuhashe bw'okuboko kwâwe; enkuba erhasag'iboneka bundi, enkuba y'olubula, erya ya dubu-dubu, yacihonda kulibo, n'enkuba-ebanda yabayoca

^f**16.3** Biryâ bikere by'omu citabu c'Olubungo (7, 27-29; 8, 2).

^g**16.11** Rhulole muli Vulgata. 16, 13: Obuhashe bwa Nyamuzinda burhagwerhi lubibi. Amango amalonza ntâco arhakalikûzakwo omuntu, anamulikûza oku lufù (rhulole muli Iz 38, 10-17; Lul 9, 14; 107,18-19); agwerhe ciru n'okurhenza omuntu omu balindamboho (rhulole muli 1 Bam 17, 17-23; 2 Bam 4, 33-35; 13, 21).

^h**16.16** Lub 9, 23-24.

yasirîza. ¹⁷ Ecikasômezagya kulusha, omu karhî k'amîshi, n'obwo go gazimya ebindi byoshi, omuliro gwakolêra bwinja bwinjaⁱ, bulyala igulu linakaz'ilwira ahashinganyanya. ¹⁸ Hali amango engulumira yakazâg'ibà nka yâhorha mpu yankanayôca ebiryanyi bàli barhumire enkola-maligo; kwali kuderha mpu babone banayumve oku buhane bwa Nyamuzinda bubashimbire. ¹⁹ Haligi n'amango engulumira yakaziâg'iyâka bwenêne omu karhi k'amîshi, kuderha mpu esirîze emyâka y'omu ishwa ly'enkola-maligo. ²⁰ Olubaga lwâwe lwôhe waluyikuza n'ebiryo bya bamalahika, buzira kurhama. walurhumira ebiryo birheganye kurhenga enyanya, biryo byankashagalusa ngasi muntu, na ntâye birhankasîmîsa^j. ²¹ N'ehyo biryo wakazâg'ihâna, byakaz'iyêrekana obwinja bwâwe oku bana bâwe; byakaz'isîmisa ngasi obirire byanakaz'ihinduka kulya owabirya alonzize. ²² Olubula n'olume byakaz'irinda omuliro buzira kujonga, kuderha mpu abantu bamanye oku omuliro gwakaz'iyâka buzira kuhorha omu lubula n'omu nkuba, mpu gusingônole emyâka y'abashombanyi, ²³ banamanye oku gwakazâg'iyibagira ohworhere bwâgwo lyo guruhag'ishereza ebiryo bya abashinganyanya. ²⁴ Byâbâga ntyo bulya ebiremwa biba bikushizire we mulemi wabyo; kal'ibala bikola nka birhumirwe mpu bihane endyâlya, kurhuza birhuza nka birhumirwe oku makwanane g'abakulangalira. ²⁵ Ntyôla, ebiremwa byakaz'icijira barhumisi b'obuhanyi bwâwe bulisa ngasi kantu, kwo kwarhumire bikaz'ihinduka nk'oku ôbilagîrêkwo alonzize; ²⁶ ntyo, Yagirwa Nyakasane, abana bazigirwa bamanya oku arhali emilala y'emburho y'omu ishwa yo eyikuza omuntu, ci akanwa kâwe ko kabika abakuyêmêra. ²⁷ Bulyala ebi omuliro guruhashag'ishereza, byakaz'ijonga biyumva idûrhu ly'omwonzi munyi gw'izûba, ²⁸ kuderha mpu oyîgîrize boshi oku kukwânîne bashokolere izûba bakola bavuga omunkwa, banakaz'ishenga embere izûba libashe. ²⁹ Bulyala obulangalire bw'omugambanyi kwo bujonga nka lubula lwa mpondo. Kwo budwa nka mishi masigala.

17

Mísiri na Israheli: baguma omu mwizimya, abandi omu bumoleke

¹ Neci Yagirwa, emihigo yâwe erhaba nshâhu, erhanayumvikana; emirhima y'ebingolongolo yohe mpu yamabona enjira, n'obwo kuhabuka. ² Banyankola-maligo, oku bali mpu lero bamajaga bahinaga olubaga lutagatifu, babugâna bakola bali omu mugozi gw'omwizimya^k, omu migozi y'obudufu burhatwîkanuka, babugâna bali bashwekere omu mwababwe, banakola bakage barhaciri omu kubona-mbere kw'ensiku n'ama-ngo. ³ Oku bamanyire mpu bayôrha bwifulikwe bo n'ebyâha byâbo by'obufundafunda, enyuma z'ecisîka cîru-cîru c'okubà bàyibagirwe, bàbona kukola kushandâzibwa bashandâzibwa, bànagwarhwa n'ebihamba binene, bànakangwa n'eri nka myomoka. ⁴ Bulyala n'enyumpa bàli mpu bacîfulisiremwo erhabacingaga oku bwôba, n'olubi lw'okuyôbohya lwâkazag'iyumvikana eburhambi bwâbo. n'abali nka bazimu bagwerhe obusû bwîrubwîru bàkaz'ibaboneke-ra. ⁵ Na nta muliro gwabwîne obuhashe bw'okubamolekera, ciru n'obumoleke bw'enyenyêzi burhashag'imolekera obwo budufu bw'ecôba. ⁶ Cîkwône, eciriro cinene càkazag'icîyâsa ciciyerekane cinabasigire ecôba, n'erhi ebyo byabâga byamagera, omu bwôba bwâbo, bakaz'iderha mpu nta côba cicilushire eco bayumvîrhe. ⁷ Mpu bakolesa amafumu, nago gayabirwa, mpu bayengeha lero bayengehulwa, enshonyi zahabumha, ⁸ bulyala ahakazâg'icikunga mpu bànakangûla omuntu olimwo ecikango, bone zaba nkumba erhi kukanguka kurhuma. ⁹ Ciru bankabire barhakangusiri n'akantu k'ecôbà, ebiryanyi byagera, n'olushungûrho lw'ensimha ziyandala binabakange: bakaz'ifà bageramwo omusisi erhi bwôba burhuma, balahire ciru okugalamula amasu mpu babone ecirêre n'obwo ntako omuntu abule bwacibona. ¹⁰ Baherêrekera bàkaz'igeramwo omusisi n'obwôba, balahira ciru okulola kuli ebyo,

ⁱ16.17 Lub 9, 24-25. Hali amango enkuha ebanda, engulumira ezûke halya yabamlaga.

^j16.20 Mâna ago (rhulole muli Lub 16. 31: Lul 78, 25).

^k17.2 Buhane bwa kali mwenda: omwizimya (olole muli Lub 10, 21-23).

^l17.9 Omu Bibliya Ntagatifu ya Verbum Bible, Kinshasa, 1992, ogu mulongo gwa 9,

ciru na ntakwo bankacifumizemwo. ¹⁰ Omanyeye oku obubî ye mwôba murhanzi, bwone bunacyâgiriza; erhi bulisa omuntu n'amagala, anamanye mpu ye kola mubî kulusha abandi. ¹¹ Obwôba cirhali cindi aha nyuma ly'okuleka oburhabâle bw'entimanyo. ¹² Bulyala amango omuntu omu murhima gwâge, arhacilinda burhahâle buci, go mango acikebwa mpu ecirhumire c'amalibuko gâge cirhali cinyi, n'obwo arhacimanyiri. ¹³ Ega obwôla, mw'obwo budufu abalume bâhulabulaga, budufu ndundulya y'omurhindi Nnakuzimu^m, oku boshi iro liguma bâli, ¹⁴ barhal'ibona bashimbirwe n'emyômoka, barhal'iyumva omurhima guli budûrhuka erhi bwôba bwâli hubarhibukîre burhuma. ¹⁵ Na ntyo ngasi owali okulumbire, ciru ankabire ye ndi, anabe nka kulya bamuhiramwo emmamho banamwigalire omu mpamikwa nzira-kahamikizo. ¹⁶ Omuntu, abè murhunzi erhi abè lungere, ciru ankabire omuntu buhumba akola, erhi ankabire amagwarhwa, amango amanashangwa n'omwizimya, arhacigwerhi kundi-kundi ankajira. bulyala ogwo mugozi gw'omwizimya boshi gwâli gushwesire. ¹⁷ Empûsi yâhûsa, olwimbo lw'ebinyunyi byalyogôlera omu mashaka, olubi lw'amabuye gâhonongoka, ¹⁸ emirindi y'ebiryanyi byâgundumuka, okuyâma kw'eby'erubala bikali, omulenge gw'izu entôndo zikalwire, ebyo byoshi byakaz'irhuma bâgurumanwa n'obwôba. ¹⁹ Ago mango obwo erhi igulu lyoshi limolekirwe n'omûshi gw'akalengerere, na ngasi muguma erhi ali omu mirimo yâge buzira kurhangwa. ²⁰ Cikwône bôhe bonebone, endundulya y'omwizimya yacibululira kulibo, ci erhi na bone bacizidohire, kulusha omwizimya.

18

¹ Oku batagatifu bâwe bôhe, bwâli bumoleke bunji bwenêne. Ab'e Mîsiri, omu kuyumva ecihogêro c'izu lyâbo buzira kubabona, bâkaz'ibaderha bany'iragi bulya bôhe bârhali bababire. ² Babavuga omunkwa gw'okuba barhali bacihôlire amabî bâjirirwe, banabahûna obwonjo oku bijiro byâbo by'obushombanyi. ³ Oku Ab'e Mîsiri bali omu mwizimya, abatagatifu bâwe bôhe wâbahâ omunara gwâbamolekera, gubalangûle enjira y'ihanga gunababêre izûba lirhakoma ndi omu lubungo lwâbo lw'irenge. ⁴ Abo bandi bali bakwânîne banyagwe akamole bashwekerwe n'omu mwizimya; abantu bagwarhaga abana bâwe mpira wâni, n'obwo bâli barhumirwe mpu bahereze igulu akamole karhazima k'irhegeko lyâwe!

Mîsiri na Israheli - Okurhumwa kwa Kaheza

⁵ Bali bahizire okuyirhira abatagatifu abana hoshi, cikwône, muguma alobôka omu bana bâli bakabulirwe boshi, erhi okola wâbahana, wabanyaga omwandu gw'abana bâli hagwcerhe, boshi bahwera omu muhûsi gw'amîshi. ⁶ Obwo budufu, balarha bâli erhi babubwizirwe, na ntyôla, okumanya endahiro bali bayemire kwabaha omurhima n'obusîme. ⁷ Olubaga lwâwe lwakaz'ilinga okucira kw'abashinganyanya n'okuhera kw'abashombanyi, ⁸ bulya neci abashombanyi birhu wali ôbahanyire, nirhu rhwene warhuhâ irenge erhi orhumagala emunda oli. ⁹ Obwôla abana b'abashinganyanya barherekêrera omu mwa bâbwe, boshi haguma balahira ibango, mpu bashinganyanya bakaba barhagwasinyi oku binja n'oku ntambala; agôla mango obwo, bagwira bâyimba enyimbo za bishe. ¹⁰ Olubî lw'ecihogêro c'abashombanyi bâbo byayumvikana, haguma n'endûlû y'abadwîrhe balakira abana bâbo. ¹¹ Obuhane bwâgwârha omushizi bwânajakwo nnawabo, oku omugunda ababire kwo mwâmi naye anababala. ¹² Boshi haguma obwo, na lufû luguma, boshi bafirwa nk'aha bwaceraga.

gurunziremwo ibirhi: 9 na 10, LXX yehe guli mulongo muguma, Bible de Jérusalem kwo na kuguma. Ntyo eci cigabi Obushinganyanya 17, ahali ha milongo 20 caligwerhe milongo 21. Okushimba LXX na BJ, rhushubire oku milongo 20, bulya 9 na 10 gukola mulongo gwa 9 gwone yombi ejiremwo « 9 Ciru bankabire barhakangusiri n'akantu k'ecôbâ, ebiryanyi byagera, n'olushungûrho lw'ensimha ziyandala binabakange: bakaz'ifâ bugeramwo omusisi erhi bwôba burhuma, balahire ciru okugalamula amasu mpu babone ecirêre n'obwo ntako omuntu abule bwacibona. 10 Baheerêkera. bakaz'igeramwo omusisi n'obwôba, balahira ciru okulola kuli ebyo, Ciru na ntakwo bankacifumizemwo.

^m**17.13** Budufu burhenzire ornu kuzimu. Yo rhuderha "ndundulya ya Nnakuzimu«.

Abazîne banyihira okubisha abafire erhi entwâli z'obûko bwâbo zamahungumukira oku liguma. ¹³ Ntyo, aba amafumu gâbo gâbuzagya buyêmêra, erhi babona bàfirwa n'enfula, baja bayêmêra oku olu lubaga ali mwene Nyamuzinda. ¹⁴ Oku byoshi biri bibohe omu kahwenyenye, n'oku obudufu bwahika omu karhî k'enjira yâbo, ¹⁵ kurhenga emalunga, Oluderho lwâweⁿ lugala-byoshi, lwacirhunika kurhenga oku ntebe y'obwâmi, lwayandagala nka mulwî wa ntwâli, lwacihîa omu karhî k'ecihugo c'okuhezibwa. Lwayisha lufumbasire engôrho nyoji, gwo muhigo gwâwe gurhashuba-nyuma. ¹⁶ Lwayimanga, lwabumba igulu lyoshi lufû, lwahuma oku nkuba lunayimanzire oku idaho. ¹⁷ Ho n'aho, ensanamu z'ebilôrho bibi zabagezamwo omusisi, ebihamba byâbagwârha barhamanyiri n'oku biyishire. ¹⁸ Oku zabahizire oku idaho eyi n'eyi, banali nk'abafire, boshi bakaz'imanyisa igwarhiro ly'olufû lwabo; ¹⁹ ebilôrho byâbagezagyamwo omusisi, byâli biyosire bibahânîrîze, kuderha mpu bankanahungumuka barhamanyiri bici bafirekwo.

Bene Israheli babona omungo n'olukogo lwa Nyamubâho

²⁰ Cîkwône, obwo buhane bw'olufû bwâgwasire ciru n'abashinganyanya banji bwâbagwarhira omu irûngu. Oku iragi lyabo, omungo gwa Nyamuzinda gurhashingaga kasanzi. ²¹ Mulume muguma ntagengwa abalwirakwo: ahuma amatumu g'omukolo gwâge, omusengero n'obubâni bw'okuhûna obwonjo, arhungâna omutula gwa Nyamuzinda, ahima olya kaheza, âyerekana ntyo oku anali mwambali wâwe. ²² Akuba akabisha obwo, cîkwône arhali oku buzibu bw'omubiri gwâge; nisi erhi oku buhashe bw'amatumu gâge; buhashe bwa luderho âyazizemwo nyakuhana abantu, âkengeza endagâno n'endahiro balahiriraga bishe. ²³ Oku emirhumha ekola elunzirwe oku nsinga, aj'eluhya, ayonôla omungo anagusîka mpu gwankanayêrekerâ omu njira y'abazîne. ²⁴ Bulyala ecishûli câge calikwo igulu lyoshi, amazîno g'irenge lya bishe erhi gali mahumbe muli milongo ini y'amabuye g'ecitwiro cidârhi, n'ecimanè câli oku irhwe lyâge erhi ciyandisirwekwo obwâmi bwâwe. ²⁵ Omu kubona ebyo, Kaheza arhînya ashubira nyuma; wali obire nka wayerekana omungo gwâwe kwône lwanahwa.

19

Ab'e Mîsiri bayishakwo Bene Israheli luminomino

¹ Enkola-maligo zôhe bazirhûlakwo dubu-dubu w'omutula, bulya Nyamuzinda ali ayôsire amanyire bici bâli balalire okukola; ² ali ayôsire amanyire oku hano babâ bamayêmêra olubaga lwâge lugende, na hano babâ bamaluminika mpu lugendage, bayîsh'ihindula omulali banaluyishekwo luminomino. ³ Kwo byânayishir'ibâ: oku baciri omu mishîbo, banacidwîrhe bâlakira aha nshinda z'abana bâbo, bajamwo erindi isirhe mpu bwenge, bakanyakwo balya bayimbîriraga mpu bagende, babalibirhakwo nka kulya balibirha oku muntu wâyâka. ⁴ Buhanya bwâbalimwo, erhi banabukwânîne, bwo bwâbakolesagya ebiri ntyo, bwânabayibagiza ebi bâbwîne, bwarhuma bâyushûla oku malibuko gâbo, agandi mababale barhâli bacibona, ⁵ bayîsh'ifa okurhafûbwa, oku olubaga lwâwe lwayisha lwabona ebirhangâzo omu njira. ⁶ Bulyala erhi ôkola wâcinga abana bâwe oku ngasi bubî, ebiremwa byoshi wabirhegeka byâyumva, byâshubira omu bworhere bwâbyo. ⁷ Bâlangira ecitû câbululira ehibohôlolo oku icumbi, n'agâli mîshi gafununukamwo idaho lizibu; enyanja ndukula yashuba njira nkana, emilaba y'enyanya yahinduka cizenga. ⁸ n'olubaga lwâwe lwoshi lwayikira, erhi lulanzirwe n'okuboko kwâwe lunadwîrhe lwârhangâla n'ebisômerine. ⁹ Omu lwâbuko bâli nka nfarasi; bâkaz'icanacana nka bana-buzi erhi bakola bacikwîtakira, we Nyakasane, Muciza wâbo.

Ebiremwa omu bworhere bwabyo

ⁿ**18.15** Oluderho lwa Nyamuzinda ludesirwe aha nka muganda warhabâla (rhulole muli Hoz 6, 5; Iz 55,11; Yer 23, 29; Hb 2, 2; Maf 19, 15).

¹⁰ Erhi banacidwîrhe bakengêra ehyabaga omu lubungo lwâbo obwola, oku emingwenyenye yarhengaga omu idaho ahâli h'okurhenga omubiremwa bizîne, oku olwîshi lwârhengagamwo omwandu gw'emidoke ahâli h'okurhengamwo enfi. ¹¹ Buzinda bwa nyuma, erhi bàgwarhwa m'amîru bànalakira ehya amîru, babona omuhindûlo omu kuburhwa kw'ebinyunyi; ¹² neci, omu kulonza mpu barh'imûkwe, enkwâle^o zanyonyoka omu nyanja!

Mîsiri abiha kulusha Sodoma

¹³ Cikwône, abanya-byâha bôhe, obuhane bwabahonera, bulya buhane bwâli bushokolirwe n'emilazo, nka mushonza-ntambala; kwanali kushingânîne bababale erhi maligo^p gâbo garhuma, kulya kuba bali babikire ecigolo omujina mubî bwenêne. ¹⁴ Abandi barhayankiriraga ebigolo erhi biyisha; bôhe kwaba kugwârha bagwârha mpira ebigolo byâli bijizire ebinja. ¹⁵ Kurhalusa aho, -n'okwo bakudôsibwa-, abarhanzi bâli bayirukire bàyerekana obushomhanyi emunda ebigo-lo biri. ¹⁶ Ab'e Mîsiri bôhe bazimâna olubaga lwâwe bwinja bwinja, erhi baba bamabayemêrera okuyûbaka n'okulya ebyâbo bwinja, bàbarhindibuza n'emikolo ya ngasi lusiku. ¹⁷ Bahûrhiraga aha lumvi lw'omushinganyanya, omwizimya^q gwàbagorha, ngasi muguma aja alonza oku akahika aha lumvi !wâge.

Obworhere buhyahya bw'ebiremwa

¹⁸ Ntyôla, ebiremwa byakaz'ihinganula obworhere, nka kulya omuzihi aheba omuhindûlo omu mulya gwâge, n'obwo acisezize izu ly'olwimbo; okwôla kubonekine omu kusingiriza bwinja ebyabire. ¹⁹ Ebiremwa by'oku idaho byahinduka bikola by'erwîshi, n'ebiyôga byaboneka oku idaho^r. ²⁰ Omuliro gwabonera emisi omu mîshi, n'amîshi gayibagira obworhere bwâgo bw'okuzimya omuliro. ²¹ Olundi lunda, engulumira yaleka erhahumaga oku nyama y'ensimba zakag'ibâ ziri nsungunungunu zinabul'iyikira omuliro; ebiryo bya Nyamuzinda nabyo birhajongaga n'obwo byali bishushire olubula lwo lujonga duba.

Okushwinja

²² Neci Yagirwa, olubaga lwâwe wali olukuzize muli ebyo wanaluhà irenge; orhalugayaga ci wakaz'ibâ oluyimangire ngasi mango na ngasi hantu!

^o**19.12** Ezo nkwaile yo zarhengaga ebwa nyanja (rhulole muli Mib 11, 31). Ahâla omwandisi aziyêrekîne nka kulya omu nyanja zayômokaga.

^p**19.13** Abantu b'e Sodomo, Lola muli Murh 19.

^q**19.17** Bulya buhane bw'omwizimya ab'e Mîsiri bàhâbagwa. Omushinganyanya: Loti oyo. Rhulole muli 10, 6; Murh 19; 2 Pt 2, 6-8.

^r**19.19** Bene Israheli n'ebintu byâbo, bàgera omu nyanja nka kulya bakagera oku idaho. Birya bikere byajaga eka omu cihugo ca Misri.

1

OBURHIMANYA BWA MWENE-SIRA

Enshokolezi

Oburhimanya Mwene-Sira ayigîriza burhenga kuli Nyamuzinda, buyigîriza okukenga Nyamuzinda bunalerha akalamo kinja. Eci citabu c'oburhimanya bwa Mwene-Sira cayandikagwa na Yezu, mugala wa Sira (50, 27). Omwinjikulu acihugula omu Cigereki erhi ali alama e Mîsiri. Erhi ali e Yeruzalemu abona n'amasu gâge kurhi Abayahudi banji bali bamavu-na amarhegeko g'idini erhi bantu bayishig'iyîma omu cihugo câbo barhuma.

Nyamuzinda amumolekera mpu ayandike eco citabu lyo Abayahudi ba-rhag'iheza obuyemêre bwâbo, mpu lyo bashimba Amarhegeko n'enyigîrizo z'oburhimanya bwa kurhenga mîra. Abakengeza akalamo k'Israheli n'a k'aba-rhegesi bâge lyo abarhwalihya omu mango g'amalibuko.

Mwene-Sira akengeza ebisomerine Nyamuzinda ajira-ga. Nyamuzinda ajira eciragâne na Nuhu, Abrahamu, Yakobo, Musa, Aroni na Daudi; ciragâne n'olubaga lwîshogwa, ci cinayêrekîre milala miguma miguma, nshokano ya nsiku nyinji.

Bulya ali mwirhonzi w'okuli, Mwene-Sira alangalira oku olubaga lwâge lwa-rhenga omu buja. Okurhenga omu buja lwayîsh'iba luhembo lwa Nyamuzinda nka lwankashimba amarhegeko gâge.

EBIRIMWO

1. Oburhimanya omu kalamo kw'omuntu: cigabi 1-42, 14^a
2. Oburhimanya en'igulu n'omu ngasi mango: c. 42, 15-50
3. Okuyushula: c. 51, 1-30

Akanwa k'omuhinduzi

¹ Abandisi b'ecitabu c' Amarhegeko; Abalêbi ² n'abandi bandisi bali e-nyuma zâbo barhusigire enyigîrizo nkulu bwenêne ziyêrekîne obumanye n'oburhimanya bw'Israheli. ³ Co cirhumire Israheli akonkwa. ⁴ Na bulya omu-ntu akwânîne ayirigîrize n'okusoma, ⁵ na hano akola ayigîrize, naye arhondêre okuyigîriza abandi b'embuga, ⁶ omu nderho n'omu myandiko yâge: ⁷ naye shakulûza wâni Yezu, erhi aba amasimika omu kuciwigîriza ⁸ ecitabu c'Ama-rhegeko, ⁹ Abalêbi, ¹⁰ n'ebindi bitabu bya bashakulûza, ¹¹ abona akol'âhalûsire kurhali kunyi, ¹² arhondêra naye okuyandika binwa biguma-by'okuyigîriza n'okurhimanya, ¹³ mpu ly'abantu balonza okuyigîriza n'omurhima nkana, banalonzize okushimba aga mahano, ¹⁴ babone kurhi balama n'okushimba i-rhegeko bwinja. ¹⁵ Nkuhûnyirage nani we musomi, ¹⁶ osome eci citabu bwinja, ¹⁷ omanyê! olole bwinja, ¹⁸ onabe wa lukogo ¹⁹ aha wakabona ²⁰ ntamanyir'ihindula olulimi omu lundi, ciru akaba mpu ncisêzize. ²¹ Kuli kuderha oku birhagenda kuguma, ²² ebinwa byarhazir'iderhwa omu cihabraniya, ntako wakabiderha omu lundi lulimi; ²³ ciru, ²⁴ n'erhi wankalola ecitabu c'lrhegeko oku ciri, Abalêbi, ²⁵ n'ebi-ndi bitabu; ²⁶ erhi bihindulwa omu lindi iderha birhaciyumananaga lwoshi lwo-shi n'iderha lirhanzi-rhanzi. ²⁷ Omu mwâka gwa makumi asharhu na munani, nyakufa mwâmi Yergeti ali oku ntebe, ²⁸ naja e Mîsiri, n'oku ndi eyo, ²⁹ narhimâna ecitabu cirimwo enyigîrizo nkulu bwenêne, . ³⁰ nani nacîsêza, nacîshwêkerera n'emisi yoshi nti kuhika mpindule eci citahu. ³¹ Nacîsêzize

^a1.0 Ngasi habulisire omulongo omu LXX, rhuli rhwahazâbûla n'oburhabâle bwa Vulgata (<https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/biblia-sacra-vulgata/read-the-bible-text/bibel/text/lesen/stelle/43/220001/229999/ch/549aad1a89fa5e1a4109a70598f4606e/>) na Ebibliya Ntagatifu, Verbum Bible, Kinshasa, 1992

obudufu n'omûshi haguma n'obulcenga bwoshi, ³² ago mango nti ³³ lyo nyukiriza omukolo nanguyerekane, ³⁴ nti abandi nabo, balya bali kuli, ihanga, banalonzize okuciyigîriza, ³⁵ babone kurhi bayinjihya engeso zâbo, banalame nk'oku Irhegeko linarhegesire.

Ebiderhwa biluga

Ihwe ly'oburhimanya

¹ Oburhimanya bwoshi emwa Nyamuzinda burhenga^b hofi naye buba ensiku n'amango. ² Ndi wankahasha okuganja omushenyi gw'enyanja, emirhonyi y'enkuba erhi ensiku ziba ensiku n'amango? ³ Ndi okola ohisire aha amalunga gahekera, ndi oyishi obugali bw'igulu, nisi ndi okola ojirisâgarha aha okuzimu kuhekîre? ⁴ Oburhimanya bwalemirwe embere !ya byoshi, obukengêre-burhimanya burhali bwa mango n'ene. ⁵ Enshôko y'obushinganyanya, kaba kanwa ka Nnâmahanga omu mpingu; n'enjira zâge go marhegeko g'ensiku n'amango. ⁶ Ndi wafululîrwe ecisiki c'obumanye? Obuhirhi bwâge ndi obumanyire? ⁷ Ndi bafululîre obumanye bw'obushinganyanya? n'obuhirhi bw'enjira zâge, ndi obumanyire? ⁸ Omurhimanya anali muguma, ali na wa kuyôbohwa nk'atamire oku ntebe yâge. ⁹ Nyamuzinda ly'izîno lyâge, ye walemaga oburhimanya, âbulola anabukereka, âbugabanya emikolo yâge yoshi, ¹⁰ âbuhira omu ngasi ciremwa nk'oku analonzize, âbugabira abantu bamuzigira.

Okurhînya Nyamuzinda

¹¹ Okurhînya Nyamuzinda^c kuli kulimba kuli na kuj'irenge, buli bushagaluke eri na nsirha ya busîme. ¹² Okurhînya Nyamuzinda kushagalusa omurhima, kusimîse omuntu amwemwerhwe, kunamuhe akalamo karhali kanyi. ¹³ Omuntu orhînya Nyamuzinda, obuzinda bwâge murhûla, olusiku lw'okufâ kwâge mugisho, ¹⁴ Omurhondêro gw'oburhimanya kuli kurhînya Nyamuzinda; oburhimanya bwâlemirwe n'abemêzi, buli nâbo kurhenga omu nda ya bannina. ¹⁵ Oburhimanya bwayûbasire ekarhî k'abantu, bwagwika eciriba c'ensiku n'amango, bwanacishwekera oku buko bw'abantu. ¹⁶ Okurhînya Nyamuzinda bwo bushwinjiro bw'oburhimanya, bujira n'amalehe galalusa abantu. ¹⁷ Bunahire obugale omu nyumpa zâbo, n'enguli zâbo buzibumbe muhako. ¹⁸ Obushwinjiro bw'oburhimanya kuli kurhînya Nyamuzinda, kunahâne omurhûla n'amagala. ¹⁹ Nyamuzinda abwîne, abubwîne anabukereka, adubula obumanye n'obukengêre, âlengeza irenge ly'abarhimanya. ²⁰ Omuzi gw'oburhimanya, kurhînya Nyamuzinda, ebibabi byabwo kalamo kanene. ²¹ Okurhînya Nyamuzinda kunarhenze ebyâha, omuntu ocihangâna muli okwo, anacikûlekwo oburhe bwa Nyamuzinda. ²² Amagene g'omubi garhamuha lubanja, obuzirho bwâgo ekuzimu buhêka. ²³ Omuntu w'omurhima guruhwire kulinda alinda amango, n'erhi gayisha gube mwishingo. ²⁴ Arhabadukira omu binwa, n'abandi banabone oku ali wa bukengere.

Oburhimanya n'obwimâna

²⁵ Omu cibîkiro c'oburhimanya muba bizibu binji by'obumanye, ci omunya-byâha arhakwirirwa obukunda-Lulema. ²⁶ K'ohubîre oburhimanya? Shimba amarhegeko, Nyamuzinda akushobôza-bwo. ²⁷ Bulya okurhînya Nyamuzinda buli burhimanya zinali nyigîrizo, eci Nyamuzinda azigira bwikubagirwa n'obutûdu. ²⁸ Orhabâga ntumwa omu biyêrekîre okurhînya Nyamuzinda, n'omu kukulikira okurhînya Nyamuzinda, orhabâga wa mirhima ihiri. ²⁹ Orhabâga ndyâlya omu masû g'igulu, onalange akanwa kâwe. ³⁰ Orhacîhiraga enyanya, bulya warhoga, enshonyi zikugwârhe, bulya Nyamuzinda anakajalûla ebikuli emurhima, omu karhî k'endêko, akushenye oku idaho, Ntyo kumanyîkane oku orharhînya Nyamuzinda, n'oku omurhima gwâwe guyunjwire bulyâlya^d.

^b**1.1** Olwîko lw'omuzi gw'oburhimanya ndi ogumanyire, Nyamuzinda yêne oyishi ebyâge, yênene onabimanyisa abalonzize: lola Ayu 28, 12-28.

^c**1.11** Okurhînya Nyamuzinda kurhali kurhînya kwa bwôba, ntemu ya kumuyâka, ci kurhînya kwa bukenge, kula omuntu arhînya ababusi bâge, erhi nnawâbo n'obwo abazigire, bulya ahali nku-lwe, harhakulwa.

^d**1.30** nani nacîsêza, nacîshwêkerera n'emisi yoshi nti kuhika mpindule eci citahu, kuli

2

Okurhînya Nyamuzinda omu malibuko

¹ Mwana wâmi, okacihambira okukolera Nyamuzinda, ocîrheganye n'oku malibuko. ² Bâ n'omurhima gushingânîne, obe na ntwâli, orhazigaga bakuhabula amango g'amalibuko. ³ Omusere-mwo, orhamujâga kuli, ly'okuzibwa omu lusiku luzinda. ⁴ Ngasi ebi akurhumire, obiyankirire, omu buzamba bwâwe, okazibirembere, ⁵ bulya amasholo muliro bagarhangulamwo, n'abashinganyanya omu cibêye c'obwirhohye barhangulirwa. ⁶ Langalira Nyamuzinda, akurhabâla, jâ n'obulungalire omu njira ekubûsire. ⁷ Mwe murhînya Nyamuzinda, mulangalire obwonjo bwâge, murharhengaga omu njira yâge lyo mulekihirima. ⁸ Mwe murhînya Nyamuzinda mumulangalire n'oluhembo lwinyu lurharhêreke. ⁹ Mwe murhînya Nyamuzinda, mulangalire aminja gâge, mulangalire obusîme bw'ensiku n'amango n'obwonjo bwâge. ¹⁰ Mulole amaburhwa ga mîra, mubone: Ndi mwâyumvîrhe olangalire Nyamuzinda agalibulabula? Erhi ndi rnwâyumvîrhe amusêzire-kwo, Nyamuzinda agalimurhiba? Erhi ndi wâmulakire, abula kumuyumva? ¹¹ Nyamuzinda arhahimwa lukogo, abâ wa bwonjo, anakule ebyâha, acize n'amango g'amalibuko. ¹² Buhanya bw'ab'emirhima myôba, n'ab'amaboko gahozire, buhanya bw'omunya-byâha w'olugendo lw'okurhebana. ¹³ Buhanya bw'omuntu w'omurhima mwôlo n'orhajira buyeêre, bulyala arhakabona câfungira. ¹⁴ Buhanya bwinyu mwe mwârhibire omurhima, kurhi mwajira amango Nyamuzinda ayishimmurhangula? ¹⁵ Abarhînya Nyamuzinda barhavuna omu kanwa kâge, njira yâge abamuzigira bakulikira. ¹⁶ Abarhînya Nyamuzinda balonza okumusîmîsa, amarhegeko^e gâge luba lûma lw'abamuzigira. ¹⁷ Abarhînya Nyamuzinda, omurhima gwâbo yêne guyôrha gulinga, banayîsh'icîrhohya omu masu gâge. ¹⁸ Rhuyakire omu maboko ga Nyamuzindaa, ahâli h'okucîkweba omu g'abantu, oku obukulu bwâge buli kwo n'obwonjo bwâge buli.

3

Sho na Nyoko

¹ Bana bâni, munyumve, nie sho, mushimbe oku mrnubwizire, mwacira. ² Nyamuzinda nk'aha omushamuka irenge, anamuhe abana, yenazibuhya obuhashe bw'omuzire omu bagala. ³ Omwana okenga ishe erhi mwenda alyuzire, ⁴ omwana okuza nnina erhi buhirhi abisire. ⁵ Okenga ishe, naye âbona obusîme omu bâge bana, olusiku lw'okushenga, Nyamuzinda ayumva omusengero gwâge. ⁶ Okuza ishe, âbona akalamo k'ensiku n'ensiku, osîmîsa nnina erhi Nyamuzinda akenzire. ⁷ Ababusi bâge kw'abakolera nk'owakolera Nyakasane. ⁸ Okenge sho omubijiro n'omu nderho zâwe, wabona oku omugisho gwâge gwakuhikako. ⁹ Obwanga bw'omushamuka kuyûbaka buyûbakira abana bâge, enfûlago ya nnina wa muntu yôhe kushâba eshâba. ¹⁰ Sho akabiha, orhacîshingaga, bulya nt'irenge warhenza omu bubî bwa sho. ¹¹ Irengi ly'ishe wa muntu erhi ry'omuntu yêne, nnina wa muntu akashekerwa erhi omuntu yêne oshekirwe. ¹² Mwana wâni, rhabâla sho omu bushosi bwâge, orhamujiraga burhe amango acizîne. ¹³ Ciru obukengere bwâge bwakazambaha, obe n'omurhima gw'olukogo, orhamugayaguzagya w'eciri musole. ¹⁴ Aminja wâjirire sho garhakayibagirwa, garhuma wabona ciru n'obwonjo oku byâha byâwe. ¹⁵ Nyamuzinda âkukengêra olusiku lw'amalibuko, ebyâha byâwe kwo byâhirigirha kul'olubula lujonga oku izuba. ¹⁶ Kw'ali nk'ojacire Nyamuzinda omwana oyibagîre ishe, n'ôjira nnina mungo, ali mwana wahehêrirwe emwa Nyakasane.

Obwirhohye

kuderha oku ecitabu c'Oburhimanya cali ciyandike omu ciherbraniya, hali abaderha oku babwîne ehisharhi hya kulico omu cihebraniya aha Masada, hofi n'Enyanja y'Omuniyu.

^e**2.16** Amarhegeko: omuntu ozigira Nyamuzinda arharhama acidôsa mpu kâshimba irhegeko lirebe erhi nanga, bulya okuzigira Nyamuzinda n'okumuyumva byo biguma.

¹⁷ Mwana wâni, okole n'obutûdu omukolo gwâwe, wârhone kulusha omurhonyi. ¹⁸ Oku obukulu bwâwe buli, kwo n'obwirhohye^f bwâwe bunabâge, ly'orhona emwa Nyamuzinda. ¹⁹ Abantu b'obuîibone n'abany'irenge bali banji, cikwône abirhohye bwo amanyisa amahwe gâge. ²⁰ Bulya Nyamuzinda aba mukulu, ci birhohye bamuharâmya. ²¹ Orhakâgicihambira ebi orhagale, orhasingirizagya ebikulushire misi. ²² Akanwa wabwizirwe, okasêzeko omurhima, ebiciri mahwe byôhe, orhacirhamagya mpu wabisâgarha. ²³ Orhacirhamagya n'ebilushire obukengere bwâwe, ciru ebi wâyigîrizibwe bikola binji oku bukengêre bw'omuntu. ²⁴ Bantu banji bahabusire n'obucîbone, okucîkunga kwâbo kwabahabula enkengêro.

Obucîbone

²⁵ Okubula emmonyi kwo na kubula obulangashane, okabula obumanye, orhacîshomagya mpu wayigîriza. ²⁶ Murhima-arhumva buhanya afâna, n'osima entambala arhayihumba^g. ²⁷ Murhima-arhumva arhahwa burhe, n'osîma ebyâha bindi abona. ²⁸ Obuhanya bwa cibone burhabukwa, bulya'obubi^h bwàmumezizemwo emizi. ²⁹ Omuntu mwenge emurhima adôkeza omugani, n'okubwîra owayumva, kw'omuntu murhimanya acifinja. [·] Okurhabâla ab'obuligo ³⁰ Amîshi ganazimye engulumira, n'okuhâ ow'obuligo kunazaze ebyâha. ³¹ Kujira-bwinja ali mubîsi, olusiku abâ buligo, arhabule carhabâla.

4

¹ Mwana wâni, orhayîmaga omukenyi ehyamubîka, orhalungumarhazagya abali buligo. ² Orhalibuzagya omushalye, ow'obuligo orhahîraga okamulisa n'amagala. ³ Orharhindibuzagya owarhindibusire, orhalegerezagya n'omukenyi olikuhûna. ⁴ Orhakumîraga omukenyi orhindibwire, orhakengulaga omukenyi. ⁵ Orhakengulaga omuntu olagirîre, omanyè irhondo orharhumaga bakusigira enfûlago. ⁶ Bulya erhi omuntu olagirire akakusigira enfûlago omu bulagirire bwâge, Nyamuzinda wamulemaga anamuyumva. ⁷ Obe musîmwa eka, okazikenga abakulu. ⁸ Orhege omukenyi okurhwiri, akakulamusa, nâwe omulamuse n'obutûdu. ⁹ Ofungire oyu badwîrhe barhindibuza, orhabâga mwôba nka watwa olubanja. ¹⁰ Obe ishe w'enfûzi, orhabâle abakana. Ntyo wabâ nka mwene Ow'Enyanya, akusîma kulusha oku nyoko akusîma.

Oburhimanya kulera bulera

¹¹ Oburhimanya bunalere abana bâbwo^h, bushibirire ababulonza. ¹² Omuntu ozigira oburhimanya erhi buzîne azigire, abantu babukulikira kurhenga sêzi, bayumva obusîme. ¹³ Owabuhisirekwo, ayîma omu irenge, ngasi hantu akaja, ajâne n'omugisho gwa Nyamuzinda. ¹⁴ Abakolera oburhimanya, Nyamuzinda bakolera, n'ababusîma, basîmwa naye. ¹⁵ Omuntu oyumva izu ly'oburhimanya, bwinja atwa olubanja, omwîra wâbwo agwerhe eciyimangîre. ¹⁶ Ocîkubagira oburhimanya kushobôla abushobôlako, n'iburha lyâge libuyimemwo. ¹⁷ Kulya kuba bwimarhangimuheka omu njira y'ebinzongonzongo, bumuyobohye yeshi ashukume, bumulibuzc, bumukome yeshi, kuhika abe wa kucikubagirwa, yeshi akangavukc, ¹⁸ buzinda, bumugalulc obwo, bumushubize omu njira ekublîsire, bumumanyisc amahwe gabwo. ¹⁹ Omuntu akacikenyagula, bunamurhibe, bumuleke agende lwâge.

Hali enshonyi n'enshonyi

²⁰ Mwana wâni, lola eburhambi n'obundi, ocizibuke amabî, orhacigayaga kulya kw'obuho. ²¹ Bulya hali enshonyi zihaka omuntu omu caha, hali n'enshonyi ziri irenge n'inema.

^f**3.18** Ly'arhona emwa Nyamuzinda: omukulu walonza okusîmîsa Nyamuzinda abe mwirho-hye, amanye endalwe y'obukulu: lola Mt 20, 26-28.

^g**3.26** Kunazâze ebyâha: ojira bwinja bundi ajirwa, omuntu ojirira owâbo aminja Nyamuzinda orhumire, naye Nyamuzinda amubabalira, lola 1 Pt 4,8. 4.

^h**4.11** Ababulonza: Oburhimanya budisirwe nka muntu, lola Mig 1,25; 8,12; Lk 7,35.

²²Orhabiiga mukali kuli we wene okurhalusire, oleke n'okuba nshonyi kwarhuma wacihcza. ²³Orhamiraga akanwa kankaciza, orhafulikaga oburhimanya bwâwe. ²⁴Bulya binwa bimanyisa oburhimanya, n'ekanwa yo erhenga ihano. ²⁵Orhaderhaga okurhali, ci oyumve enshonyi z'okubii muhwinja. ²⁶Orhabiiga nshonyi z'okuyemera ecâha câwe, orhahiraga okaheka muhusi gw'olwîshi kwo ebikanyili. ²⁷Orhacirhegaga omusirhe, orhahiraga okazimbira omugale olubanja. ²⁸Olwire obushinganyanya kuhika okufa, nâwe Nyakasane Nyamuzinda akulwira. ²⁹Orhabiiga ntwiili omu binwa, ogaliba mwolo na mwoba omu bijiro. ³⁰Orhabiiga nka ntale omu mwâwe ogalibii mwoba embere za bambali bawe. ³¹Okuboko kwâwe kurhabiduhiraga okuhiibwa, kukanazidohera okugalula.

5

Obuhirhi n'obucîbone

¹Orhacîkubagiraga obuhirhiⁱ, orhaderhaga, erhi: «Nalamirako ebi». ²Orhayemêraga enyifinjo n'emisi yâwe yakuhêka omu magene g'omurhima. ³Orhaderhaga, erhi: «Ndi wampasha?», bulya Nyamuzinda arhabule kwakuhana. ⁴Orhaderhaga, erhi: «Ci nâbwîne najira ecâha, kurhigi nabire?», bulya Nyamuzinda ayishivumbika gwahalâla. ⁵Orhacîkubagiraga okubabalirwa, olinde oyushula ebyâha oku bindi. ⁶Orhaderhaga, erhi: «Nyamuzinda arhahimwa bwonjo, k'arhambabalira?» bulya neci ali wa bwonjo, ci ye lumbikunira, n'obukunizi bwâge kurhibuka burhibukira abanya-byâha. ⁷Orharhindiraga bwashubirira Nyakasane, orhalindaga ensiku zacikonya, bulyala oburhe bwâge ye cirhibuka, wakabona wamagenda omu nsanya olusiku lw'obuhane. ⁸Orhacîkubagiraga ebirugu bizimbano, birhakucize hano obuhanya buyisha.

Ogwârhe obuzibu onasimike

⁹Orhakagiyerulira ngasi mpûsi, orhakulikiraga ngasi njira, (omunya-byâha w'enderhera-habiri yeki ojira ntyo). ¹⁰osêze buzibu ebikuli emurhima, obe na kanwa kaguma. ¹¹Obe mûmvirhiza mubidu, ci orhabâga wa kuhalabuka omu kushuza. ¹²Akaba omanyire eci washuza, oshuze owinyu, ci âkaba nanga, obumbe akanwa. ¹³Ekanwa erhenga obukuze, erhenge n'enshonyi, n'olulimi lunayîse nnalwo. ¹⁴Oleke okuja kwaderha abandi, orhabaga murhimbuzi wa kalimi, bulya oku enshonyi zigwârha omushambo, kwo n'obuhane bugwârha endyâlya. ¹⁵Omu hinene n'omu hinyi ocilange oku byâha, orhahindikaga mushombanyi n'obwo wali mwîra.

6

¹Bulya okuderhwa kubi n'olubaga lwoshi, ziri nshonyi bwenêne, kw'ali ntyo omunya-byâha w'enderha-kubirhi. ²Orhaîrekêreraga ebwa murhima gw'amagene, gwakanakuyâgaza nka mpanzi nkali, ³erhi gukuyône, gukunîbuzze guruhakusigire ehishulo, obone wamacibêra karhi-kumu. ⁴Murhima guli magene, lushilmyo oku muntu, gunarhume abashombanyi bâwe bakushekera.

Obwîra

⁵Akanwa kinja kanalerhere omuntu bîra banji, oluderho lw'obutûdu lunarhume omuntu ashuzibwa bwinja. ⁶Okômere bantu banji, ci nka muhanûzi walonza, orhôle muguma omu cihumhi. ⁷Nka walonza omwîra, orhangimurhangula, orhayirukiraga wâmubwîra amahwe gâwe. ⁸Bulya omwîra w'ebijingo, anakurhibemwo sêzi ehibanja hikujakwo. ⁹Mwîra-ngwerhe anahinduke mushombanyi-ngwerhc, akubcre enda, enshonyi zikugwarhe. ¹⁰Mwîra-ngwerhe, analire oku meza gâwe, hano ohanyagala, akuyâke. ¹¹Amango ogwerhe, we ye aha mwâwe erhi aha mwâge, ¹²lindag'okene, obe mubisha omu babisha, akuyâke wakanamulola omu masù. ¹³Ocîzibuke abashombanyi bâwe, ci omanyane n'abîra bawe. ¹⁴Burhabâle bunene,

ⁱ5.1 5, 1: Lola 11, 24; Lk 12, 15-21.

omwîra nkana, okumubona kuli kuhirhira. ¹⁵ Omwîra nkana arhagulwa, ntâye wankabona ebi amugula. ¹⁶ Mavurha ga buzîne, omwîra mwinja, abarhînya Nyamuzinda bone bamubona. ¹⁷ Omuntu orhînya Nyamuzinda, alonza abîra binja, bulya oku omuntu ali kw'anayinjibana.

Okuyiga oburhimanya

¹⁸ Mwana wiâni, kurhenga eburho bwâwe, osîme okuciyigîriza, kuhika obe wa mvi, wabona oburhimanya. ¹⁹ Kul'omuhinzi n'omurhwezi banajira, nâwe oshibirire oburhimanya, olingûze oku bwayêra, warhama nsiku nsungunu z'okuhinga, ci amango g'okusârûla, wâyumva osîmire. ²⁰ Kurhamya barhamya abahwinja, ecingolongolo cirhabukwirirwa. ²¹ Kuzidoha buzidohera nk'ibuye lizirho, arhimangibukabulira. ²² Bulya neci ihano likwânîne izîno lyalyo, lirhabona ngasi ye. ²³ Yumva, mwana wâni, enkengero zani, orhalahiraga ihano lyâni, ²⁴ Oyemere emigozi y'oburhimanya ekushweke amagulu, n'empogo yabwo ekuje omu igosi. ²⁵ Oburhege ecirhugo buzidoherekwo, orhacîdirhibulaga mpu bwakushweka. ²⁶ Obuje hofi n'omurhima gwoshi, oje omu njira yabwo n'emisi yoshi. ²⁷ Okulikire amashando gabwo, obulongereze, wâbona oku bwacimanyisa, orhacihulikaga hano obuhikakwo. ²⁸ Bulya aha buzinda wâburhamukiramwo, gube mwishingo gwâwe. ²⁹ Eyâli migozi eshube mpenzi, n'ezâli mpogo gabe magerha ga mulimbo. ³⁰ Ogwâli muzigo gw'obuja guhe mwambalo gw'irenge, eyâli migozi ya kushweka zibe nnigi za mulimbo. ³¹ Okubundi oburhimanya obuyambale nka mwamhalo gwa lusiku lukulu, ohwinje bwinja, obuyambale buny'ishungwê ly'ebwâmi. ³² Mwana wâni, erhi wankalonza wanacîyigîriza, n'obutûdu bwâwe bwakuhisa oku bukengêre. ³³ Wâyiga akaba osîma okuyumvirhiza, akaba oyishirhega amarhwiri, wâba murhimanya. ³⁴ Osîme okuja ah'abashosi bali, n'okabona omurhimanya, omukomekwo obwîra. ³⁵ Oyumvirhize ngasi kanwa karhengako Nyamuzinda, emigani mizibu erhakufumaga. ³⁶ Mang'okabona omuntu murhimanya, onalamukire aha burhambi bwâge, amagulu gâwe gamutwire ec'olusò. ³⁷ Amarhegeko ga Nyamuzinda okazigagerêreza, okazigashîbirira bwaca bwayira. Ye wakuzibuhya omurhima, n'oburhimanya odwîrhe wacîfinja wâbu-shobola.

7

Amahano ga ngasi lubero

¹ Oleke okujira amabî, n'amabî garhakuyâlule; ² oyâke obulyâlya, n'obulyâlya bwâkuyâka. ³ Mwana wâni, oleke okurhwêra omu mpinga y'obulyâlya, ly'olek'isârûla akal'ibala. ⁴ Orhasengeraga Nyamuzinda entebe ya burhanzi, orhahûnaga na mwâmi ecikono c'irenge. ⁵ Orhacikungaga mushinganyanya embere za Nyamuzinda, n'embere za mwâmi orhahimhaga amarhimanya. ⁶ Mwana wâni, orhahambiraga omukolo gw'obucirânuzi akaba orhankahashimanyula obulyâlya, bulya omugale anakuhira olunda !wâge, obone wamaba ndyâlya nâwe. ⁷ Orhacîshubulaga omu ndêko y'olugo, orhabâga wa busha embere z'olubaga. ⁸ Orhayemêraga bakukulula kabiri mpu ojire amabî, bulya n'eliguma orhalifume. ⁹ Orhaderhaga, erhi: «Ka Nyamuzinda arhâlola entûlo zâni, erhi k'arhâziyankirire hano nzirhûla emund'ali». ¹⁰ Nka washenga oleke okucîdirhibula, orhalekaga n'okuhâna entûlo y'omukenyi. ¹¹ Oleke okushekera omuntu ohanyagire, bulya hali amango ôwamuhebagakwo^j obwo buhanya ankacimuzûsa. ¹² Orhakazagisingira mwene winyu obunywesi, n'omwîra wâwe kwo n'okwo. ¹³ Omanyê okunywerha, bulya nta minja garhengamwo. ¹⁴ Orhabaga muvole omu ndêko y'ahashosi, oleke n'orhunwa rhunji-rhunji omu masâla. ¹⁵ Orhayâkaga emikolo mizibu, ciru n'omukolo gw'enfuka, bulya Ow'Enyanya ye wagujiiraga. ¹⁶ Orhacîhiraga oku lukere lw'abanya-byâha, omanyê oku obukunizi burhâlegame ¹⁷ Obe mwirhohye bwenêne, bulya omuliro n'emivunyu bwo buhane bw'enkola-maligo. ¹⁸ Omanyceomwîra wankamugera eburugu, nîsi erhi mwene winyu omugere amasholo g'e Yofiri. ¹⁹ Omukazi nkana na murhimanya, orhahîra okamushomba, obwinja bwâge bulushire amasholo cicîro. ²⁰ Oleke

^j**7.11** Owamuhebagakwo: hali amango Nyamuzinda arhangula omuntu n'amalibuko, lola Ayubu.

okurhindibuza omuja okozire bwinja, nîsi erhi mwambali wâwe ocîhanganyire. ²¹ Ozigire omuja^k w'obukengêre nk'oku ocîzigira wene, orhabulaga bwacîmwirikira.

Abana

²² K'ojira amasò? Ogashibirire; akaba galimwo obunguke, ogalange bwinja. ²³ K'ojira abana? Obalere bwinja, obagombye kurheng'eburho bwâbo. ²⁴ K'ojira abanyere? Obashîbirire bwinja, ci kwône obayêreke obusù bukali. ²⁵ Oyâluse mwâli wâwe, kuli kwinja bwenêne, ci omuhe omulume mwinja. ²⁶ Ka mukazi nkana ojira? Omanyè wankamuhulusa, n'akaba oyu ogwerhe arhali ye, orhacîkubagiraga-ye.

Ababusi

²⁷ Okenge sho n'omurhima gwoshi, n'amalibuko nyoko^m abwîne orhahîra okagayîbagira. ²⁸ Gerêreza oku bo bakuburhaga: mbwîraga bici wâbagalulire oku minja bàkujirire?

Abadâhwa

²⁹ Orhînye Nyamuzinda n'omûka gwâwe gwoshi, okenge n'abadâhwa bâgeⁿ. ³⁰ Owakulemaga omuzigire necmisi yâwe yoshi, n'abarhumisi bâge orhabahabaga. ³¹ Orhînye Nyamuzinda, okenge n'omudâhwa, omuhe omwanya gwâge bamutwirîre: omwâka muhyahya, enterekêro y'okucîyunjuza, entûlo y'oluziha, enterekêro y'okushukûlwa, n'ebirhanzi n'ebitagatifu.

Abakenyi n'abahanyagire

³² Olambûle enfune, ohe omukenyi, ly'obona omugisho mwimâna. ³³ Ohe ngasi oyîsa omûka, ciru n'abafire nabo orhabayîbagiraga^o. ³⁴ Orhayâkag'abadwîrhe balaka, ofe mûmgo gw'abalaka. ³⁵ Orhayôbohaga okushibirira abalwâla, okwo kwarhuma nâwe wâsîmwa. ³⁶ Omu bijiro byâwe byoshi, kengêra obuzinda bwâwe, na ntyo wayâka ebyâha.

8

Okucîrhonda n'okugerêreza

¹ Orhalwisagya omukulu, bulya akanakulagîriza. ² Orhalwâga mwe n'omugale, bulya ankakuhima kuhonga: omanyè oku amasholo gahezize banji, galembya ciru n'omurhima gw'abâmi. ³ Orhajâga kadali mwe na kadegende, kuli kuhira enshâli oku cîko. ⁴ Orhajiraga obuzâla mwe n'omuntu walezirwe kubî, bulya yehe anajâcira na bashakulûza b'omuntu. ⁵ Orhakalihiraga omunya-byâha ociyunjuzize, kengêra oku rhweshi rhwabîhire. ⁶ Orhagâyaguzagya omushosi, bulya nirhu rhwankacîshosihala. ⁷ Orhacishingiraga okufà kw'owundi, kengêra oku olufu luli lwirhu rhweshi.

Okw'abakulûkulu

⁸ Orhagayaguzagya akanwa k'abakulukulu, kanji-kanji ogaluke omu binwa byâbo, bulya bo bakuyigîriza oyîgirire, omanyè n'obulenga abantu bashigamo. ⁹ Orhakengulaga ebinwa by'abashosi, bulya bo barhanziriyîgira oku babusi bâbo, bo wâyîgirakwo okucirhonda, n'obulenga bw'okushuza nka mugula.

^k**7.21** Obuhuru bwâge: omuja ocîkenzire akwânîne alolwe nk'abandi bantu, ahabwe okuba ntagengwa kwâge nk'akola amanyire obuhuru co cici. Lola Filemoni.

^l**7.22** Amasô: masô ga bintu, nkafu, bihuzi...

^m**7.27** Nyoko âbwîne: okenge sho na nyoko, liri irhegeko lya Nyamuzinda, lola Murh 20, 12... okukengera amalibuko nyoko abwîne werhumire kurhume kandi wamukenga kulusha.

ⁿ**7.29** omûka: iroho, buzîne: abadâhwa bâge: omudâhwa akwânîne olukengwa bulya ali mu-rhumisi wa Nnâmahanga, lola "omuganda akengerwa nnawabo«.

^o**7.33** Okukuza abafire: abafire bacikwânîne okukengwa bulya bali muli Nyamuzinda, lola Tob I, 17; 12.12.

Okucirhonda

¹⁰ Orhakolêzagya enshâli z'omunya-byâha, bulya engulumira y'omuliro gwâge yakuyôca. ¹¹ Omanyè obukali bw'owundi muntu bwakakuhabisa, gwakanaba murhego gwarhuma walogorha. ¹² Orhahaga omuntu okulenzire misi akantu mpu wamuhoza, n'okamuhoza oderhe oku wanahezirwe. 7. 36: Wayaka ebyâha: oyôrhe oli mwinja ngasi lusiku ly'obà n'iragi ly'okuha mwinja olusiku luzinda. ¹³ Orhayîmangiraga owâlya omwenda gukulenzire buli, okamuyîmangira onacirheganyagye n'okulyûla. ¹⁴ Orhajâga lubanja mwe n'omucîrânuzi, bulya hano balutwa, ye baluhà. ¹⁵ Orhabalamaga mwe n'ecishungu, bulya akuhêka olunda orhishi: okw'ali kw'anagenda, arhabwirwa: isirhe lyâge lyânakuyîrhira omu mpinga mwe naye. ¹⁶ Orhajâga kadali mwe n'omuntu okunira duba, orhanageraga mwe naye aharhaba nyumpa, bulya akômerire okubulaga omuko. ¹⁷ Ihwe lyâwe orhalibwîraga encinganyi, bulyala cirhakamanyibîka ihwe lyâwe. ¹⁸ Ecijiro c'okuyôrha ciri mahwe-mahwe, orhacikolaga embere z'ow'e- mbuga, bulyala orhamanyiri bici akakusingira. ¹⁹ Orhabohôleraga ngasi yeshi omurhima gwâwe, orhacîkebagwa n'iduba mpu akola wâwe.

9

Abakazi

¹ Orhayagalagwa na mukâwe, orhamuhaga enkengêro z'okukujirira kubi. ² Orhacîhanaga emw'omukazi, wakanabona yekola okukulire. ³ Orhashimbaga omukazi w'ecishungu, wakanagwa omu mirhego yâge^p. ⁴ Orhakômeraga omukazi mwîmbiza, wakanagwarhwa omu munge gâge. ⁵ Orhasingirizagya omunyere, wankanahanirwa haguma nâye. ⁶ Orhacîhiraga omu nfunè z'embaraga, yakanakuyusa ebirugu. ⁷ Orhasingirizagya hoshi-hoshi omu lugo, orhakômeraga n'enra zâhômîre. ⁸ Omuhya mwinja, orhahîra okamukonolera amasu, orhanahîraga okasingiriza muka bene. Banji barhebirwe n'iranga ly'omukazi, amagene gâbo gayaka nka muliro. ⁹ Oleke amazâla haguma n'omukazi ogwerhe omu mwâge, omurhima gwâwe gwankanahya n'obwinja bwâge, obone amagene gamakuhira ecîko.

Oku omuntu ayôrha omu bandi

¹⁰ Orhalekaga omwîra wa mîra, omuhyahya arhamulushe. Omwira muhyahya, mavu ga cibabe, linda gahole ly'oganywa bwinja. ¹¹ Orhayagalagwa n'okubêrwa kw'omubi, orhamanyiri obuzinda bwâge. ¹² Orhakungaga okubêrwa kw'ababi, kengêra oku barhabule bwahanirwa hano igulu. ¹³ Oyakire omwîsi w'abantu kuli, ntyo ecôba c'olufu cakurhengamwo. N'erhi wankamuyêgêra, omulabe bwinja, omanyè akurhenzamwo omûka. Omanyè bwinja oku emirhego ekuzonzire, n'oku elugerêro oli. ¹⁴ Okomerane mwe n'omulungu wâwe nk'oku onahashire, onakazidôsa abagula ihano. ¹⁵ Olonze okukashambâla mweshi n'abantu nkana, n'enshambâlo yâwe eyêrekere irhegeko ly'Ow'Enyanya. ¹⁶ Abashinganyanya babe bo bîra mulîra haguma, orhanalimbiraga okurhali kurhînya Nyamuzinda. ¹⁷ Bushanja bwa mulenga bukengwa, yehe muntu okulîre olubaga akwânîne abe mulenga omu binwa. ¹⁸ Kishiderha kuyôbohwa ayôbohwa eka, na kadegende arhabonwakwo.

10

Abarhegesi

¹ Omurhegesi murhimanya kulanga alanga ecihugo omu njira nyinja, n'obukulu bw'omurhimanya bunarhindc bwinja. ² Oku mwâmi ayimire, kw'anashîgwa, n'oku omurhambo ali, kwo n'abantu bâge banahimba. ³ Mwâmi muhwinja, buhanya oku bambali, bukengêre bwa barhegesi buyinamula ecihugo. ⁴ Nyamuzinda ye nn'oburhegesi bw'igulu, amango abwîne go anagoshôla omurhegesi okwânîne. ⁵ Okubêrwa kw'omuntu emwa Nyamuzinda kurhenga, ye ha abajira amarhegeko irenge.

^p9.3 9, 3: Emirhege yâge: lola Mig 7 ,6-27; 23.27; 29,3.

Okulwisa obucibone

⁶ Oleke okubikira owinyu akarhinda ciru ankabiha, oleke okuhingira omujina. ⁷ Obucibone bugayisa Nyamuzinda n'omuntu, bombi kandi barhabona oku bulyâlyâ. ⁸ Ecihugo cinalye ecâbo oburhegesi, ohulyâlyâ, okuniga n'ensaranga birhumire. ⁹ Cirhuma obudaka n'oluvu bicibona, n'obwo oku acizine erhi n'obula mîra bwàbayaga? ¹⁰ Endwâla y'omujânyi erhumva bufumu, mwâmi ene, irhondo erhi afire. ¹¹ Owafire gukola munyama gwa bigûku, nsimba na mivunyu. ¹² Okuleka Nyamuzinda, n'okurhenzako Lulema omurhima, yo ntangiriro y'ohucibone. ¹³ Omurhondêro gw'obucibone co câha. Bulyala ecâha lyo igwarhiro ly'ohucibone, n'omwîra waco buhanya alerha eka. Co carhumire Nyamuzinda amuhà obuhane budârhi, amujira bu-sha. ¹⁴ Nyamuzinda arhenzize abagale oku ntebe, ahebakwo ahatûdu. ¹⁵ Nyamuzinda âkûzire abacibonyi. n'aha mwabo ahiraho abirhohye. ¹⁶ Nyamuzinda ashâbire ebihugo by'amashanja, abishâba kuhika oku ciriba ciri omu idaho. ¹⁷ Hali n'amango abimanywire, abishâba lwoshi, abizâza omu igulu birekikengêrwa. ¹⁸ Ohucibone burhali bulume, n'obukunizi bw'okuyîrha burhali bw'oku bûko bw'omukazi.

Abantu bakwânîne olukengwa

¹⁹ Bûko buhi bukwânîne olukengwa? Bûko bw'omuntu. Bûko buhi bukwaninc olukengwa? Bûko bw'abarhînya Nyamuzi-nda. Bûko buhi bukwânîne okugaywa? Bûko bw'omuntu. Bûko buhi bukwânîne okugaywa? Bûko bw'abavuna irhegeko. ²⁰ Omurhegesi anakengwe na bene wâbo, n'abarhînya Nyamuzinda banakuzibwe naye. ²¹ Okurhînya Nyakasane gw'omurhondêro gw'okuzihwa; obucibone n'obuzibu bw'omurhima gw'omurhondêro gw'okugaya-guzibwa. ²² Omugale, omurhonyi, nîsi erhi omukenyi, alimbîre okurhînya Nyamuzinda. ²³ Kurhakwânîni okugayaguza omukenyi w'obukengêre, kurhashigânîni kandi okuhâ enkola-maligo okukengwa. ²⁴ Omurhegesi, omucirâmuzi bali bakulu, kukwaninc okubakenga, ci nta mukulu olushire omuntu orhînya Nyamuzinda. ²⁵ Omuja murhimanya anashigwe n'abalengerîre, n'omuntu wayigîrizibwe bwinja arhacîduduma

Obwirhohye n'okuli

²⁶ Omanyè wakacîbona bwenge nka oli omu mukolo, omanyè wakacîkunga n'obwo oli omu bulagirire. ²⁷ Omuntu wâkola, abe mugale ye mukulu, aba muntu ocîkûnga n'obwo ntyo alâla. ²⁸ Mwana wâni, oîkûnge n'olugero, olole oli wa lugero lunganaci. ²⁹ Omuntu ocîbihire yêne, ndi wakamunywêra emizimu? nîsi ndi wankakenga ocîgayire yêne? ³⁰ Omukenyi akengerwa murhima gwâge, n'omugale bamukengere ebirugu byâge. ³¹ Mukenge omu bukenyi, hano agala lyohe kurhi? Mugaywa omu bugale, lyohe hano akena kurhi?

11

Embuga: galangala erhi na malunde

¹ Omukenyi nk'ali murhimanya, irhwe ayînamula, n'ekarhî k'abakulu abwârhalâ. ² Orhakûngiraga omuntu mubi obulî, orhanagayiraga omuntu amagala manyi. ³ Olujuci luba lunyi omu bibalala ci ebi lujira birhahimwa bununu. ⁴ Orhalimbiraga emyambalo yâwe, orhacîbonaga bamakukûnga: bulya emikolo ya Nyamuzinda erhahimwa bwinja, ci kwône eri mifulike omu masû g'abantu. ⁵ Kanji abâmi barhenzibwe oku ntebe, n'ecigolo cayambala ishungwè lyâbo. ⁶ Kanji baciri-rnisi bayandazibwe burhaba, na bannahano bakulu bashuba bashizi.

Okugerêreza n'okuyisha bunyi-bunyi

⁷ Orhaganyagya embere orhangule bwinja, gerêreza burhanzi, obuliganya. ⁸ Orhashuzagya orhanaciyumva, orhatwiraga owinyu omu binwa. ⁹ Orhakalihiraga olubanja lurhakuyerekîri. orhajâga omu ntambala y'abanya-byâha. ¹⁰ Mwana wâni, oleke okuhambalikanya emanja, zikalugirira orhazifume, ciru wankalibirha, orhashegûke, n'okuyâka kurhakufumye. ¹¹ Abacîkanangula ho bali: barhame, balibirhe, ci oku balibisire, kwo n'emunda baja

yabayâka.

Okulangelira Nyamuzinda

¹² Hali abazamba bahûna oburhabâle: bakenyi ba birugu ci bakenyi bagale, Nyamuzinda kurhonya abarhonya, anabayînamule omu buligo bwâbo. ¹³ Nyamuzinda anarhume bashubiyînamula amalanga, abandi hasômerwe obwo. ¹⁴ Aminja n'amabî, akalamo n'olufu, obukenyi n'obugale byoshi emwa Nyamuzinda birhenga. ¹⁵ Obushinganyanya. obwenge n'okumanya irhegeko rhubihâbwa na Nyakasane, obuzigire n'ebijiro binja byoshi emwâge birhenga, ¹⁶ isirhe n'obumînya byalemeragwa abanya-byâha, banyankola-maligo, obuhanya buli bwâbo. ¹⁷ Enshokano za Nyamuzinda zishohôlwa n'ahamukunda, n'oburhonyi bwâge bubalusize ensiku zoshi. ¹⁸ Hali abantu bagala erhi kubîkirira okujinika kurhumire, lolaga oluhembo lwâbo^q: ¹⁹ Olusiku baderha, erhi: «Nakarhamukaga, birhali binyi ebi, nâlamira aha», barhamanyiri nsiku inga zisigîre: bâbisiga, bafe , abandi babirye. ²⁰ Mwana wâni, ocisêgereze oku mukolo gwâwe, okazigushîbirira, olinde oshosihairamwo. ²¹ Orhayâgalagwa n'emikolo y'omunya-byâha, ocîkubagire Nyamuzinda, osêre oku mukolo gwâwe. Bulya kuli kulembu emwa Nyamuzinda, okugaza omukenyi bunobuno, mwa kano kanya. ²² Omugisho gwa Nyamuzinda lwo luhembo lw'omuntu omurhînya, kano kanya, omugisho gwa Nyamuzinda gwamanajako obwâso. ²³ Orhaderhaga, erhi: «Bici ndagirirekwo? kurhenga ene, ebyâni biri binganaci bulya?» ²⁴ Orhaderhaga, erhi: «Ka ntakola mugale, kurhi naciba?» ²⁵ Olusiku lw'iragi omuntu arhakengêra amalibuko, n'olusiku lw'obuhanya, omuntu anayibagire iragi. ²⁶ Kwo kuderha oku, emwa Nyamuzinda, kuli kulembu, olusiku lw'okufû, anahembe ngasi muntu nk'oku ebijiro byâge binali. ²⁷ Hisanzi hitya hya malibuko hinayibagize obwîgusi, n'omu kanya kazinda k'omuntu mwo emikolo yâge ebonekera. ²⁸ Orhakûngaga iragi ly'owundi anacizine, bulya omuntu amanyirwa aha buzinda bwâge^r.

Okucilanga oku mubi

²⁹ Enyumpa yâwe erhabaga ishubûkiro lya ngasi yeshi, bulya amenge g'omubî gali manji. ³⁰ Kula bagwârha enkwâle, bayihira omu irhonga, kwo guli omurhima gw'omucîbonyi, ye mujishamba walinda oku wafa. ³¹ Omunywcsi anahindule chinja hihi, n'ehinja hirhabula ishembo emund'ali. ³² Isasi ly'omuliro linayâse ecibêye, omubî anaîbundike âkol'alingihuma omuko. ³³ Omanyè omubî bulya ye kabindi-afunikira-obubî, omanyè akuhirakwo akafinjo. ³⁴ Ow'e,buga omuhire aha mwâwe, kuyôkêra ohayôkire, wabona oku akukoza oku ba-aha-mwâwe.

12

Embuga: galangala erhi na malunde

¹ Omukenyi nk'ali murhimanya, irhwe ayînamula, n'ekarhî k'abakulu abwârhalala. ² Orhakûngiraga omuntu mubi obulî, orhanagayiraga omuntu amagala manyi. ³ Olujuci luba lunyi omu bibalala ci ebi lujira birhahimwa bununu. ⁴ Orhalimbiraga emyambalo yâwe, orhacîbonaga bamakukûnga: bulya emikolo ya Nyamuzinda erhahimwa bwinja, ci kwône eri mifulike omu masû g'abantu. ⁵ Kanji abâmi barhenzibwe oku ntebe, n'ecigolo cayambala ishungwè lyâbo. ⁶ Kanji baciri-rnisi bayandazibwe burhaba, na bannahano bakulu bashuba bashizi.

Okugerêreza n'okuyisha bunyi-bunyi

⁷ Orhaganyagya embere orhangule bwinja, gerêreza burhanzi, obuliganya. ⁸ Orhashuzagya orhanaciyumva, orhatwiraga owinyu omu binwa. ⁹ Orhakalihiraga olubanja lurhakuyerekîri.

^q**11.18** Oluhembo lwâbo: en'igulu emwa mugulûza, nta kucîbona. lolà Ayu 27, 16 ... Lk 12, 16..

^r**11.28** buzinda bwâge: okufâ bwinja ly'iragi, ofe oli murhonyi emwa Nyamuzinda; ah'obugale bwankakurhanga, bwankakuzinda.

orhajâga omu ntambala y'abanya-byâha. ¹⁰ Mwana wâni, oleke okuhambalikanya emanja, zikalugirira orhazifume, ciru wankalibirha, orhashegûke, n'okuyâka kurhakufumye. ¹¹ Abacîkanangula ho bali: barhame, balibirhe, ci oku balibisire, kwo n'emunda baja yabayâka.

Okulangelira Nyamuzinda

¹² Hali abazamba bahûna oburhabâle: bakenyi ba birugu ci bakenyi bagale, Nyamuzinda kurhonya abarhonya, anabayînamule omu buligo bwâbo. ¹³ Nyamuzinda anarhume bashubiînamula amalanga, abandi hasômerwe obwo. ¹⁴ Aminja n'amabî, akalamo n'olufu, obukenyi n'obugale byoshi emwa Nyamuzinda birhenga. ¹⁵ Obushinganyanya. obwenge n'okumanya irhegeko rhubihâbwa na Nyakasane, obuzigire n'ebijiro binja byoshi emwâge birhenga, ¹⁶ isirhe n'obumînya byalemeragwa abanya-byâha, banyankola-maligo, obuhanya buli bwâbo. ¹⁷ Enshokano za Nyamuzinda zishohôlwa n'ahamukunda, n'oburhonyi bwâge bubalusize ensiku zoshi. ¹⁸ Hali abantu bagala erhi kubîkirira okujinika kurhumire, lolaga oluhembo lwâbo^s: ¹⁹ Olusiku baderha, erhi: «Nakarhamukaga, birhali binyi ebi, nâlamira aha», barhamanyiri nsiku inga zisigîre: bâbisiga, bafe , abandi babirye. ²⁰ Mwana wâni, ocisêgereze oku mukolo gwâwe, okazigushîbirira, olinde oshosihaliramwo. ²¹ Orhayâgalagwa n'emikolo y'omunya-byâha, ocîkubagire Nyamuzinda, osêre oku mukolo gwâwe. Bulya kuli kulembu emwa Nyamuzinda, okugaza omukenyi bunobuno, mwa kano kanya. ²² Omugisho gwa Nyamuzinda lwo luhembo lw'omuntu omurhînya, kano kanya, omugisho gwa Nyamuzinda gwamanajako obwâso. ²³ Orhaderhaga, erhi: «Bici ndagirirekwo? kurhenga ene, ebyâni biri binganaci bulya?» ²⁴ Orhaderhaga, erhi: «Ka ntakola mugale, kurhi naciba?» ²⁵ Olusiku lw'iragi omuntu arhakengêra amalibuko, n'olusiku lw'obuhanya, omuntu anayibagire iragi. ²⁶ Kwo kuderha oku, emwa Nyamuzinda, kuli kulembu, olusiku lw'okufû, anahembe ngasi muntu nk'oku ebijiro byâge binali. ²⁷ Hisanzi hitya hya malibuko hinayibagize obwîgusi, n'omu kanya kazinda k'omuntu mwo emikolo yâge ebonekera. ²⁸ Orhakûngaga iragi ly'owundi anacizine, bulya omuntu amanyirwa aha buzinda bwâge^t.

Okucilanga oku mubi

²⁹ Enyumpa yâwe erhabaga ishubûkiro lya ngasi yeshi, bulya amenge g'omubî gali manji. ³⁰ Kula bagwârha enkwâle, bayihira omu irhonga, kwo guli omurhima gw'omucîbonyi, ye mujishamba walinda oku wafa. ³¹ Omunywcsi anahindule chinja hihi, n'ehinja hirhabula ishembo emund'ali. ³² Isasi ly'omuliro linayâse ecibêye, omubî anaîbundike àkol'alingihuma omuko. ³³ Omanyè omubî bulya ye kabindi-afunikira-obubî, omanyè akuhirakwo akafinjo. ³⁴ Ow'e,buga omuhire aha mwâwe, kuyôkêra ohayôkire, wabona oku akukoza oku ba-aha-mwâwe.

13

Okuja haguma n'abinyu

¹ Omuntu akahuma oku bulembo, bunamunanîrekwo, n'okômera omucîbonyi anamushushe. ² Orhabarhulaga omuzigo orhagale, orhayinjibanaga omuzibu n'omugale kulusha we. Cici cankarhuma wahira enyungu y'ibumba haguma n'ey'ecûma? n'obwo erhi zankahukulana, ey'ibumba yanabereka? ³ Omugale anahe amanyagana abulinalîmbirana, omukenyi ananyagwe ehyâge, abulihisengera. ⁴ Omugale amango omukwânîne anakukolêse. n'amango wamanyihya obushiru anakujandike, ⁵ amango ocigwerhe ehyâwe, buciri bwîra, ci erhi analinzire, buzira nshonyi, mpu akunyagehyo. ⁶ Amango alagirire oku burhabâle bwâwe,

^s**11.18** Oluhembo lwâbo: en'igulu emwa mugulûza, nta kucîbona. lolà Ayu 27, 16 ... Lk 12, 16..

^t**11.28** buzinda bwâge: okufà bwinja ly'iragi, ofe oli murhonyi emwa Nyamuzinda; ah'obugale bwankakurhanga, bwankakuzinda.

anakurhonye, akuyêreke amasheka, olangalire, akubwire ebinwa binja, mpu: «bici olagîrîrekwo?»⁷ Kurhâhanga arhakubonêsa nshonyi hano akol'agaba, ciru anakunyâge kabiri-kasharhu, na buzinda akuhe ebinioko. Hano akulangira, akuyâke, adunde irhwe acîzongere.⁸ Omanyê orharhebagwa, balekikubonêsa nshonyi erhi buhwinja bwâwe burhuma.⁹ Okabona omugale akuhamagala, onabe nk'orhumvîrhi, wabona oku akuyimbîrira.¹⁰ Orhacîhunîkaga bulya banakugalula nyuma, kandi orhabêraga kuli bwenêne bulya banakuyîbagira.¹¹ Orhakômeraga omugale, omanyê ebinwa byâge binji-binji. Ebinwa byâge binji-binji byo biri bya murhego, oku ali mpu ashagalusire, n'obwo alikwo akuyenja.¹² Omanyê omurhûnzi w'ebinwa, arhakushurhîsa, akushwekêse.¹³ Omanyê-omanyê, bulya obuhanya bukulusize omu njira.¹⁴ Erhi wankayumva okwo amango ol'iro, onazûke; omu kalamo kâwe koshi, ozigire Nyakasane onamuyakûze akuciza.

Omugale n'omukenyi

¹⁵ Ngasi cintu cizîne coshi cisîma ecâbo, na ngasi muntu kwo n'okwo.¹⁶ Ensimba erhahambarha erhali ya bûko bwâyo, n'omuntu naye wâbo muntu ayinjibana.¹⁷ K'onabwîne oku eciryanyi cakayumvanya n'omwana-buzi? omuntu mubî n'orhînya Nyamuzinda, nabo kwo na kuguma.¹⁸ K'onabwîne oku omurhûla gwankaba ekarhî ka mpunga n'akabwa? kwo-na-kuguma nta murhûla ekarhi k'omugale n'omukenyi.¹⁹ Ensimha nto byo biryo by'entale emuzirhu, ntyo, abakenyi yo minyama y'abagale.²⁰ Emw'omucîbonyi obwirhohye kuli kushûbuka, ntyo, omugale naye arhabona oku mukenyi.²¹ Omugale abe nk'asarhala kwône, abîra hage banamugwarhirire, ow'obuligo akahirima, ciru n'abîra bâge banamusige.²² Omugale âkasârhalâ, banamugwarhirire banji, akaderha ebirhali byo, banakongôrheze. Ow'obuligo akasârhalâ, banamulongôze, na ciru akaderha ebinwa binja, barhabihiramwo izu.²³ Omugale akabumbula akanwa, boshi banahwekêre, n'akanwa kâge kamanyikane hoshi-hoshi. Omukenyi akabumbula akanwa, banaderhe, mpu: «hya ngahi ehi?». Akasârhalâ banamususunike oku idaho.²⁴ Obugale buli bwinja nka burhalikwo câha, omu iderha ly'enkola-maligo obukenyi buli bubî.²⁵ Murhima guhâ omuntu iranga, gulijire linja erhi libî.²⁶ Omurhima mwinja bwo na busû bwinja, okusinga emigani guba mukolo muzibu.

14

Iragi ly'okuli

¹ Iragi ly'omuntu orhasagijira ecâha omu nderho, n'orhayumva omurhima gw'ebyâha byâge gwamulya.² Iragi lyâge omuntu orhacîtumuzizi cici, omuntu orharhiba murhima.

Okuyâgalwa n'obujinisi

³ Obugale burhakwânana nshahu, n'oku muntu w'amagene, ebirugu binji birigi bya cici?⁴ Ohaka n'ishali lyamuyîrha, bandi ahakira, ebyâge byalîbwa n'abandi.⁵ Owaciîrha yêne, ndi akaciza? owayôboha ciru okuhuma oku byâge.⁶ Nta mwîsi mubî kulusha ocîyîrha yêne, lwo luhembo lw'okumînya kwâge.⁷ Okujira aminja kwâge kunabe nka kuhugwa, buzinda anayêrekane obumînya bwâge.⁸ Ali mumînya omuntu w'amasu g'oluhubo, kukengula akengula n'okugayaguza abandi.⁹ Omuyâgalwa arhasîma ehi agwerhe, amagene kuyumya gayumya omurhima.¹⁰ Omujinisi arhalîka bulye, n'amêza gâge cizombo.¹¹ Mwana wâni, nk'ogwerhe onalye, orhule na Nyamuzinda entûlo ahûnyire.¹² Orhayibagiraga oku olufu omu njira luli, n'oku omulâlî gw'ab'ekuzimu ntâye osagikubwirago.¹³ Ojirire abîra bawe aminja oku orhacifa, ohâne nk'oku onahashire.¹⁴ Orhalahiraga iragi lya buno, orhanenaga ehinja omurhima gucîfinjire.¹⁵ Kâlî obugale bwâwe bandi wabusigire? n'ebirugu byâwe kâlî iragi lyâbigaba?¹⁶ Ohûne, onahâbwe. osîme, arhali ekuzimu yo balongeza obusîme.¹⁷ Ngasi mubiri kwo gukoya nka bwikunje, okufa liri irhegeko ly'ensiku n'amango.¹⁸ Kul'obona orhwasi rhw'omurhi gujagalire, rhurhaliholoka rhurhali- shoga, kwo n'amaburhwa g'omubiri, n'omu gali, oku baguma bafâ abandi bâburhwa.¹⁹ Ngasi bushanja bukoya kuhwa bunahwa, na nnabwo bombi bagendanwa.

Iragi ly'omuntu murhimanya

²⁰ Iragi lyâge omuntu okengêra oburhimanya, n'orhimanya n'obukengêre bwâge, ²¹ agerêze emurhima enjira z'oburhimanya, anakulikire amahwe gabwo. ²² Kw'abushimba nka muhivi, oku njira yabwo alingûkiza; ²³ anaje ah'idirisha lyabwo, atamale aha luso lwâbwo; ²⁴ acumbike eburhambi bwâbwo, agwike omulindizo omu cogo câbwo; ²⁵ ayûbake eburhambi bwâbwo, abwâr hale omu kahwenyenye k'omurhûla. ²⁶ Abuyûbuze abana bâge, naye yêne ayakire omu mashami gâbwo. ²⁷ Omu cihôho câbwo mwo akaziyakira idûrhu, na ntyo aje omu irenge lyâbwo.

15

¹ Kw'ajira ntyo omuntu orhînya Nyamuzinda; ôyankirira irhegeko burhimanya ashobôla. ² Kwo bumuyankirira nka kula nnina wa muntu amuyankirira, bumuyankirire nka muhya wayankirira iba; ³ bumulise akalyo k'obwirhonzi, bumunywese amîshi g'oburhimanya; ⁴ abuyegemere, arhanacidundagane, abusêrekwo, arhanacibulabule. ⁵ Bumulengereze enyanya ly'ababo, omu karhî k'endêko, bumubumbûle akanwa. ⁶ Ayumve omurhûla anabone ecimanè c'obusîme, ahabwe irenge ly'ensiku n'amango. ⁷ Abasirhe nta mango babuhikekwo, n'abanya-byâha barhakabubona. ⁸ Oburhimanya burhabonanako n'obucîbone, n'abanywesi barhabukwîrwa. ⁹ Obukuze burhaba omu kanwa k'omubî, bulya Nyamuzinda arhamuhiribwo. ¹⁰ Bulya oburhimanya bwo buyêrekana obukuze, na Nyazmuzinda ye bulangûla enjira.

Obuhuru bw'omuntu

¹¹ Orhaderhaga, erhi: «Nyamuzinda warhumire najira ecâha», bulya Nyamuzinda arhankajira ebi ashomba^u. ¹² Orhaderhaga, erhi: «Nyamuzinda warhumire nahabuka», bulya ntâco ajira n'omunya-byâha. ¹³ Nta bikabulirwa Nyamuzinda akwîrwa, n'abantu bamurhînya barhabikwîrwa... ¹⁴ Kurheng'aha murhondêro ye walemaga omuntu, anamuleka omurhima gwâge gumuhe. ¹⁵ Nk'olonzize, amarhegcko wanagakulikira, okubêra omu njira nyinja okuhashire. ¹⁶ Embere zâwe, ahebireyo omuliro n'amîshi, lambûla okuboko, orhole eci olonzize. ¹⁷ Embere z'abantu, eri obuzîne n'olufu, muli byombi, eci balonzize co banacîshoga. ¹⁸ Bulya oburhimanya bwa Nyamuzinda burhajira lugero, byoshi ahashire na byoshi abona. ¹⁹ Amasû gâge gayêrekîre balya bamurhînya, amanyire yêne emikolo yoshi y'abantu. ²⁰ Ntaye akol'arhegesire mpu abe nkola-maligo, na ntâyê akola ayemêrire mpu abe mugoma.

16

Obuhanya bw'ababi

¹ Orhacîfinjaga okuburha ha-bunji-bwa-busha, orhacîshingiraga abana b'ebyâbi. ² Orhacîshingaga ciru bankaluga, nka barharhînya Nyamuzinda. ³ Orhalangaliraga okulama kwâbo, orhalangaliraga n'enjira balimwo, bulya muguma nkana ye mukulu aha cihumbi, n'aha omuntu akaburha enkola-maligo, akacîfira buzira mwana. ⁴ Omuntu muguma nkana anabumbe olugo, iburha ly'ababî kuhwa linahwa. ⁵ Niene nabwîne n'amasû gani bintu binji bishushana; nanayumva n'amarhwiri gâni ebiri bizibu. ⁶ Omuliro gucîtuzire omu ndêko y'endyâlya, n'obukunizi buzûsire omu ngabo y'abagoma. ⁷ Nyamuzinda arhahabaliraga balya ba ciri-misi ha mîra, bagomaga erhi kulimbira emisi kurhuma^v. ⁸ Arhababaliraga olugo Loti^w aliyûhasiremwo, erhi obucîbone bwa bene-lwo bwamamugayisa. ⁹ Arhabaga bwonjo oku

^u**15.11** : Ebi ashomba: omuntu agwerhe obuhuru, anacîshoga ehi omurhima gumuhire; yêne anacijâmwo, aderhe «nalonza hirebe, najira hirebe; ntâlonza, ntâjire ... » buzira kusêzibwa na ndi, Omuntu arhankashobeka Nyamuzinda mpu ye wamujirîsize amabî: lola Yk 1, 13-14.

^v**16.7** Muhimbo gwa busha: lola Murh 6, 1-7.

^w**16.8** Loti: mwene wâbo Ahrahamu: lola Murh 19. 1-29.

bûko bw'emihera^x, boshi baholoka erhi byâha byâho birhuma. ¹⁰ Akujirira n'engabo ya bihumbi magana galindarhu^y, balya bacîhindulaga^z erhi buzibu bwa mirhima yâbo burhuma. ¹¹ Ciru ankabire muntu muguma cikanyi-cirhagomba, okumuleka arhahanyirwi kwanasômerana, bulya obwonjo n'obukunizi biri bya Nyamuzinda, nn'olukogo ye na nn'oburhè. ¹² Obwonjo bwâge buluga, ci n'obukali bwâge burhali bunyi, anatwe olubanja lw'abantu nk'oku emikolo yâbo enali. ¹³ Arhaleka buzira kuhana omunya-byâha n'amabî gâge, arhanalindisa busha omuntu omurhînya. ¹⁴ Aba wa lukogo lunji, ci ngasi muguma ashobôla nk'oku ebijiro byâge binali. ¹⁵ Nyamuzinda adundaguzize omurhima gwa Faraoni mpu lyo amanyisa emikolo yâge hano igulu. ¹⁶ Obwonjo bwâge bucîyêrekana oku biremwa byoshi, obulangashane n'omwizimya abijirire abantu boshi.

Oluhemho ho luli

¹⁷ Orhaderhaga, erhi: «Ka ntacîfulika oyo Nyamuzinda, eyo nyanya ndi wânkengêra?» «Ndi waja anfukula omu karhî k'entuliri y'abantu?» «Ndi ntâye ekarhî k'ebiremwa binji^a ntya». ¹⁸ Lola: empingu, enyanya kurhaluka amalunga, ekuzimu n'igulu, okuyisha kwâge kwamabigezamwo omusisi. ¹⁹ Caligumiza entôndo n'eciriba c'igulu, byamageramwo ogwa nyugunyu embere zâge. ²⁰ Ci kwône barhakengêra ebyo byoshi, ndi ogerêreza ogw'enjira zâge? ²¹ Ciru n'omusirûla gurhabonekana, hofi emikolo yâge yoshi gali mahwe. ²² «Emikolo y'obushingnyanya^b, ndi wayimanyisa? Ndi wayirinda? Bulya endagâno eri kuli». ²³ Zo nkengcro z'omuntu w'obukengere bwofi ezo, omuhwinja n'omuhabâ barhalôrha elirhali isirhe.

Omuntu omu biremwa

²⁴ Nyumva, mwana wâni, oyigîrire, ebinwa nakubwîra obirhege omurhima. ²⁵ Nakuyêreka olugero lw'enjira, nacîhangana nkuyumvise omanyè. ²⁶ aha murhondêro, erhi Nyamuzinda alema ebiremwa byâge^c, oku ayusirema, agabira ngasi ciguma aha cabêra. ²⁷ Ebiremwa byâge abiha olukere lw'ensiku n'amango, kurheng'emurhondêro gwabyo kuhika okuli kw'amango. Ebiremwa byâge birhafâ ishali, birhafâ murhamo, na nta mango bireka omukolo gwâbyo. ²⁸ Ntaco cisagihukula ecâbo, na nta mango bibula kumuyumva. ²⁹ Nyamuzinda asinza igulu obwo, aliyunjuza ebinja byâge. ³⁰ Alihiramwo ngasi bûko bwa nsimba, n'omu idaho zânâshubire.

17

¹ Nyamuzinda arhenzize omuntu omu budaka, na buzinda omu idaho amushubiza^d. ² Abantu âbatwirîre ensiku n'amango gagerêrîre, abaha obuhashe oku byoshi^e biri en'igulu. ³ Nk'oku yêne ali, abahâ emisi, abalema bamushushire^f. ⁴ Ahâ ngasi ciremwa okuyôboha omuntu, ly'omuntu akulira ensimba n'ebinyunyi. ⁵ Bashobôla okukolêsa mahashe arhanu ga Nyakasane, nka buhashe bwa kalindarhu, bahabwa okukolêsa obwenge n'obushinganyanya nka buhashe bwa kalinda, buhugûla ago mahashe gâge. ⁶ Abalema bagwerhe akanwa, olulimi, amasu, amarhwiri, abahâ omurhima gw'oburhimanya. ⁷ Abayunjuza bumanye n'obukengere, abamanyisa ehibî n'ehinja. ⁸ Abahir'obumoleke omu murhima, mpu babone

^x16.9 Emihera: ab'e Kanâni barhanzi, balya barhashangîrâga na Nyamuzinda w'okuli:

^y16.10 murhima gwâbo mubi: lola Lub 12, 37.

^z16.9 Emihera: ab'e Kanâni barhanzi, balya barhashangîrâga na Nyamuzinda w'okuli.

^a16.17 Binji ntya: lola Murh 3, 10; 4, 9.

^b16.22 Eri kuli: owalinda endagâno ya Nyamuzinda ahire omurhima omu nda, nta kuderha mpu ama!egama. arhâciyishe!

^c16.26 Ebiremwa byâge : lola Murh 1, 1: okulemwa kw'igulu.

^d17.1 Amushubiza: lola Murh 2: omuntu kufâ afâ.

^e17.2 byoshi: lola Murh 1, 28.

^f17.3 Bamushushire: lola Murh 2, 27.

obunji bw'emikolo⁹ yâge. ⁹ Anabaha okujira obukuze bw'ebisomerine byâge, ensiku n'amango. ¹⁰ Bakuze izîno lyâge limâna, baganire obunji bw'ebi ajizire. ¹¹ Anabahe obumanye, kandi anabamanyise irhegeko ly'akalamo. ¹² Ajira haguma nabo endagano y'ensiku n'amango, abamanyisa enkengero^h zâge. ¹³ amasû gâbo gabona obunji bw'irenge lyâge, amarhwiri gâbo gayumva obunene n'obwinja bw'izû lyâge. ¹⁴ Ababwîra, erhi: «Mucilange oku bubî bwoshi», abahà amarhegeko bakulikira ngasi muguma oku wâbo.

Nyamuzinda mutwî w'emmanja

¹⁵ Olugendo lwâbo kubona alubona ensiku zoshi, nta mango lucîfulike aha arhalubone. ¹⁶ Kurhenga oburho bwâbo, enjira yabo erhabayêrecza oburhali bubî, ciru barhanahashaga okuhindula omurhima gwâbo guli nk'ibâle, gube murhima gwa muntu. ¹⁷ Ngasi lubaga aluhîre omurhambo wâlurhegeka, Israheli yehe guli mwanya gwa Nyamuzinda yêne. ¹⁸ Bulya ye murhanzi, amulera omu bworhere nkana, omu kuba amuyunjuzize bulangashane bw'obuzigire bwâge, arhacimulikiriraga. ¹⁹ Ebijiro byâbo byoshi biri nk'izûba embere zâge, amasu gâge garhahusa kwalola olugendo lwâbo. ²⁰ Obulyâlya bwâbo burhacifulisiri amasû gâge, ebyâha byâbo byoshi biri embere za Nyamuzinda. ²¹ Cikwône Nyakasane aba mwinja, ayishi n'eciremwa câge, Arhabihêrekeza erhi kubilîkirira, ci kulanga abilanga. ²² Okuhâna kw'obuzigire kuli kubîka kw'omuntu, kunalange ecijiro cinja nka mbonyi y'isû. ²³ Olusiku Nyamuzinda abahemba ho luciri, abavangulire omugisho gw'oluhembo lwâbo. ²⁴ Abacîyunjuzize anabahe omurhima gw'okugaluka, arhûlirize abacîzigulusire.

Muciyunjuze

²⁵ Ogaluke emunda Nyamuzinda ali, oleke ebyâha byâwe, omushenge bwinja, oleke okumugayisa. ²⁶ Oshubire Ow'Enyanya, oleke obulyâlya, oshomhe lwoshi lwoshi obulenzi. ²⁷ Bulya ndigi wankajikuza Nyamuzinda ekuzimu, akaba abazîne barhamukuzizi, bamuhà irenge lyâge? ²⁸ Obukuze burhaba emw'emifû nk'oku burhaba emw'abarhahali, ozîne agwerhe n'amagala ye Nyamuzinda. ²⁹ Neci, obwonjo bwa Nyamuzinda bubâ bunji, olukogo lwâge oku bantu bayêrekîre emund'ali. ³⁰ bulya omuntu arhankaba na byoshi, mwene-omuntu arhali karhafâ. ³¹ Bici bimoleka kulusha izûba? Kurhahanga lirhafulikwa n'ecitû. Omubiri n'omuko maligo byaka- nakola. ³² Nyamuzinda ye lola ngasi buhashe buli enyanya emalunga, abantu boshi bunaba budaka na luvu.

18

Nyamuzinda abà mukulu

¹ Nyamubâho ensiku n'amango ye walemaga byoshi. ² Nyamuzinda yêne mushinganyanya. ³ Nta wundi omulushire, yerhegeka igulu n'akashanashanwe, byoshi bikenga obulonza bwâge, bulya ye mwâmi wa byoshi, oku buhashe bwâge ye berûla ebitagatifu n'ebirhali bitagatifu. ⁴ Ndi âhîre obuhashe bw'okuderha ebijiro byâge, na ndi wankavûlula ebinja byâge? ⁵ Ndi wankagera obuhashe bw'obwâmi bwâge, na ndi wankaganira obwonjo bwâge? ⁶ Ntaco omuntu ankanyihyakwo na ntâco ankayushûlakwo, ntâye wankavûlula ebinja bya Nyamuzinda byoshi. ⁷ Erhi omuntu ayûsa, gwo gukola murhondêro, erhi kwo kukola kurha-ngira, n'erhi ahusa kube kurhângâlâⁱ.

Omuntu aba ntâye

⁸ Omuntu aba cici? Abâ wa bici? Ngahi ayinjihira na ngahi abihira? ⁹ Akalamo kage? Emyâka igana nk'eri minji. ¹⁰ Murhônnyî gudômwa omu nyanja, mbeke ya mushenyi, kwo eyo myâka eri embere z'ensiku n'amango. ¹¹ Co cirhuma Nyamuzinda alember'abantu, co cinarhuma

⁹**17.8** Emikolo yâge: lola Rm 1. 19-20.

^h**17.12** Enkengêro zage: Marhegeko Nyamuzinda ahâga Musa.

ⁱ**18.7** Kurhângâlâ: ebya Nyamuzinda birhaheka, omuntu akwânîne alole, asômerwe, kandi aharamye owabijiraga.

anabarihulirako olukogo lwâge ¹² Abwîne, amanyire oku obuzinda bwâbo bubà buligo, co cirhuma aluza obwonjo. ¹³ Omuntu ababalira omulungu wâge, ci Nyamuzinda yehe ababalira ngasi muntu yeshi, anahanûle, akubûle, ayîgîrize, arhange kul'omungere anajira obusò bwâge^j. ¹⁴ Olukogo !wâge luba oku bantu bakulikire enjira yâge, balya balongereza okushimba amarhegeko gâge.

Okuhâna kulimwo kubiri

¹⁵ Mwana wâni, aminja ojirire omuntu orhagakulikizagyako bijâci, n'ebi wahâna, orhabihânaga wanacîduduma. ¹⁶ Olume lunanyihye idûrhu bulya? Akanwa kinja kalushire okuhâna. ¹⁷ Neci, akanwa kinja kalushire okuhâna, ci omuntu nkana byombi haguma abihira. ¹⁸ Omusirhe anabe arhahâna anabulijâcirana, n'omwâgalwa anahâne ehi alakira.

Okucirhonda n'okulalira

¹⁹ Embere oje lubanja, orhangidôsa emirhima, ocîbuke oku orhacilwâla. ²⁰ Ocîyâze embere oje lubanja, hano oluja, bakulîka. ²¹ Ocîrhohye embere olwâle, yerekana oku ocîyunjuzize nka wamajira ecâha. ²² Harhajiraga ecakuhanza kwayûkiriza eciragâne câwe bwacibona, orhalindaga olufû mpu lyo obà mwinja. ²³ Gerêreza embere olaganye Nyamuzinda, olekiyôrha nk'owarhangula Nyamuzinda. ²⁴ Kengera obukunizi bw'ensiku nzinda, amango g'okucihôla, amango Nyamuzinda akengulana. ²⁵ Amango oyezize, kengêra ecizomho, n'amango ohirhire, kengera obukenyi n'obuligo. ²⁶ Kurhenga sêzi kuhika bijingo, akasanzi karhayimanga, byoshi kugera bigera duba embere za Nyamuzinda. ²⁷ Omurhimanya kucîlanga acîlanga muli byoshi, omu nsiku z'obugoma, anacilange oku bulenzi. ²⁸ Omuntu w'obukengêre yeshi ayishi oburhimanya; owabuhisirekwo kukûnga abukûnga. ²⁹ Abantu b'obukengêre n'abadesi nkana nabo bashibirire oburhimanya, n'ebi baganira eri migani ekwânîne obushinganyanya.

Okucîrhegeka kw'omuntu

³⁰ Orhayemêraga amagene g'àbakulula, oshube oku nyifinjo zâwe. ³¹ Okushimba enshumi z'amagene gâwe, kwanarhuma abashombanyi bâwe bakushekera. ³² Omanyè wakarhonya obunûnîrizi bw'amasîma, orhayinjobanaga ab'enkomedu ziri ntyo. ³³ Orhajiraga ensiku nkulu n'ensaranga mpozanyo, amango enshoho yâwe eri nyûmu.

19

¹ Omuntu ojira ntyo arhakagala, n'ogaya ehinyi agwerhe, bukenyi ahingira. ² amamvu n'abakazi b'ebishungu byo bihûsa abalume omurhima, n'omwîra w'embaraga arhabâ nshonyi^k. ³ Oyo muntu guli munyama gw'ebigûku n'emivunyu, n'ecirala cirhafuma aho.

Omanyè okudegenda

⁴ Oyemêra dudaduba erhi wa murhima mwangu, n'ojira ecâha yêne ocîkolera amabî. ⁵ Osîma amabî ayishihanwa. ⁶ Orhakwîrirwa kalimi afuma lunji. ⁷ Omwanzi gwa bene orhagubwîraga owundi, ntâye wakushombera okwo. ⁸ Gwa bene orhagubwîra ndi: oli omwîra wâwe, oli omushombanyi wâwe, nkaba libe irhegeko emund'oli ly'okuderha. ⁹ Bânakurhega amarhwiri, bâkukemerane, buzinda bakushombe. ¹⁰ Ka bakubwizire omwanzi? Ocibêre nshinda. Yaah! Orhabashe! ¹¹ Mwanzi musungunu baguhe omwerûzi, gumuheke nka mukazi wabiga-bigwa n'emikero mibishi. ¹² Omwanzi babwîra ecinganyi, guli nka mwampi bamulashire omu cibero.

Wayumvîrhe, gendaga olole wene

^j**18.13** Obuso bwâge: Nyamuzinda arhahimwa lukogo oku bantu, lola 2 Mak 6, 13; Bush 12,19...

^k**19.2** Omu kukulikira La bible de Jérusalem, otreolet.free.fr, rhukûzire emilongo yalijire yashubirirwa kabiri n'okuleka emihenge y'olukere lukûlisirwe kuli milongo miguma miguma omu mandiko g'ecigereki garhenga muli LXX

¹³ J'emw'omwîra wâwe: kwankanaba ntako anajizire, n'akaba hali oku anajijire, arhacishubirire. ¹⁴ J'emw'omulungu wâwe, kwankanaba ntakwo anadesire, n'akabâhali oku anadesire, arhacikuderhe. ¹⁵ Ja wene emw'omwîra wâwe: bulya abantu barhahimwa kunywerha, orhayemêrezagya ngasi coshi bakubwizire. ¹⁶ Kanji olulimi lufuma omuntu n'obwo arhakulonzagya, ndi akanwa karhasâgifuma? ¹⁷ Genda oshambâze mulungu wâwe embere omujise luhanja, kulikira amarhegeko g'Ow'Enyanya orhajira burhe. ¹⁸ Amarhegeko ga Nyamuzinda gwo guba murhwe gw'olukogo lwâge, n'obushinganyanya buyunguka obuzigire bwâge. ¹⁹ Okumanya amarhegeko ga Nyamuzinda^l n'okugakulikira yo njira y'a-kalamo, abajira ebimusîmîsa banahumbûle oku murhi gw'obuzîne bw'ensiku n'amango.

Oburhimanya bw'okuli n'oburhali bwo

²⁰ Ngasi burhimanya kubâ kurhînya Nyamuzinda, na ngasi burhimanya bubâmo okuyûkiriza irhegeko n'okumanya obuhashe bwâge. ²¹ Omushizi obwîra nnawabo erhi: «Ntajire ehi walonza». ciru ankahijira buzinda, kugayîsa agayîsa omuha eci alya. ²² Okumanya amabî burhaba burhimanya, n'ihano ly'abanya-byâha burhaba bwirhonzi. ²³ Hali obulenga burhali bwo, musirhe, omuntu orhajira burhimanya. ²⁴ Owaba na bwenge bunyi akanarhînya Nyamuzinda, ye mukulu aha mwenge-mwenge wavuna irhegeko. ²⁵ Hali obulungu bw'obulâllya, hali abanywerha mpu lyo babona eci balonza. ²⁶ Hali abantu bagenda bajonjoboka n'omûngo, n'obwo kwa bwengûza. ²⁷ Obone akube igosi, abe nka wa bihuli, ye na murhanzikola amaligo hano abona obulyo. ²⁸ Hali onunirwa n'obuzamha bw'okujira ecâha, hano abona akasanzi k'okucijira erhi na yeshi oyo. ²⁹ Ebusu omuntu amanyirwa, omuntu nkana abonekana emalanga. ³⁰ Myamhalo y'omuntu emanyisa omukolo gwâge, n'olugendo lwâge luyêrekane al muntu mucî^m.

20

¹ Omuntu ojira ntyo arhakagala, n'ogaya ehinyi agwerhe, bukenyi ahingira. ² amamvu n'abakazi b'ebishungu byo bihûsa abalume omurhima, n'omwîra w'embaraga arhabâ nshonyiⁿ. ³ Oyo muntu guli munyama gw'ebigûku n'emivunyu, n'ecirala cirhafuma aho.

Omanye okudegenda

⁴ Oyemêra dudaduba erhi wa murhima mwangu, n'ojira ecâha yêne ocîkolera amabî. ⁵ Osîma amabî ayishihanwa. ⁶ Orhakwîrirwa kalimi afuma lunji. ⁷ Omwanzi gwa bene orhagubwîraga owundi, ntâye wakushombera okwo. ⁸ Gwa bene orhagubwîra ndi: oli omwîra wâwe, oli omushombanyi wâwe, nkaba libe irhegeko emund'oli ly'okuderha. ⁹ Bânakurhega amarhwiri, bâkukemerane, buzinda bakushombe. ¹⁰ Ka bakubwizire omwanzi? Ocibêre nshinda. Yaah! Orhabashe! ¹¹ Mwanzi musungunu baguhe omwerûzi, gumuheke nka mukazi wabiga-bigwa n'emikero mibishi. ¹² Omwanzi babwîra ecinganyi, guli nka mwampi bamulashire omu cibero.

Wayumvîrhe, gendaga olole wene

¹³ J'emw'omwîra wâwe: kwankanaba ntako anajizire, n'akaba hali oku anajijire, arhacishubirire. ¹⁴ J'emw'omulungu wâwe, kwankanaba ntakwo anadesire, n'akabâhali oku anadesire, arhacikuderhe. ¹⁵ Ja wene emw'omwîra wâwe: bulya abantu barhahimwa

^l**19.19** Okashimba amarhegeko gâge waba n'olukogo lwâge, n'obushinganyanya bwâwe bwâkulêhera obuzigire bwâge.

^m**19.30** Rhwamayimangira oku milongo 30 eri omu Ebibliya Ntagatifu , Verbum Bible, Kinshasa , 1992, n'obwo LXX ahisire oku milongo 35

ⁿ**19.2** Omu kukulikira La bible de Jérusalem, otretolet.free.fr, rhukûzire emilongo yalijire yashubirirwa kabiri n'okuleka emihenge y'olukere lukûlisirwe kuli milongo miguma miguma omu mandiko g'ecigereki garhenga muli LXX

kunywerha, orhayemêrezagya ngasi coshi bakubwizire. ¹⁶ Kanji olulimi lufuma omuntu n'obwo arhakulonzagya, ndi akanwa karhasâgifuma? ¹⁷ Genda oshambâze mulungu wâwe embere omujise luhanja, kulikira amarhegeko g'Ow'Enyanya orhajira burhe. ¹⁸ Amarhegeko ga Nyamuzinda gwo guba murhwe gw'olukogo lwâge, n'obushinganyanya buyunguka obuzigire bwâge. ¹⁹ Okumanya amarhegeko ga Nyamuzinda^o n'okugakulikira yo njira y'a-kalamo, abajira ebimusîmîsa banahumbûle oku murhi gw'obuzîne bw'ensiku n'amango.

Oburhimanya bw'okuli n'oburhali bwo

²⁰ Ngasi burhimanya kubâ kurhînya Nyamuzinda, na ngasi burhimanya bubâmo okuyûkiriza irhegeko n'okumanya obuhashe bwâge. ²¹ Omushizi obwîra nnawabo erhi: «Ntajire ehi walonza». ciru ankahijira buzinda, kugayîsa agayîsa omuha eci alya. ²² Okumanya amabî burhaba burhimanya, n'ihano ly'abanya-byâha burhaba bwirhonzi. ²³ Hali obulenga burhali bwo, musirhe, omuntu orhajira burhimanya. ²⁴ Owaba na bwenge bunyi akanarhînya Nyamuzinda, ye mukulu aha mwenge-mwenge wavuna irhegeko. ²⁵ Hali obulungu bw'obulâlya, hali abanywerha mpu lyo babona eci balonza. ²⁶ Hali abantu bagenda bajonjoboka n'omûngo, n'obwo kwa bwengûza. ²⁷ Obone akube igosi, abe nka wa bihuli, ye na murhanzikola amaligo hano abona obulyo. ²⁸ Hali onunirwa n'obuzamha bw'okujira ecâha, hano abona akasanzi k'okucijira erhi na yeshi oyo. ²⁹ Ebusu omuntu amanyirwa, omuntu nkana abonekana emalanga. ³⁰ Myamhalo y'omuntu emanyisa omukolo gwâge, n'olugendo lwâge luyêrekane al muntu mucip.

21

Embero z'ebiyâha

¹ Mwana wâni, ka wajizire ecâha? orhacishubiriraga, ohûne obwonjo oku byâha byâwe byoshi bya mîra. ² Oyâke ecâha kula onayâka enjoka: okaciyegera, cakuluma, amino gâco gali nka ga mpangaza, go gazigulula abalume. ³ Ngasi câha eba ngôrho ya môji abiri, aha yatwâga hanaje akafinjo. ⁴ Obukali n'entambala, kwo n'enyumpa ya cibone eshâbûka ntyo. ⁵ Omusengero gw'omukenyi omu marhwiri ga Nyamuzinda guhika, n'okushuza kwâge kurhalegama. ⁶ Orhasîma bamukalihire, kajira ka banya-byâha akulikira, orhînya Nyamuzinda yehe murhima agalula. ⁷ Kishiderha anaje irenge hoshi-hoshi, ci omuntu w'obukengere arhahabiri obuzamba bw'okwo. ⁸ Okuyûbaka aha mwâwe n'ebirugu bya bene, kuli kucîhumbira enshinda wanabona. ⁹ Endêko y'ababî, nsinga ya muliro, obuzinda bwâyo kukwebwa ecîko. ¹⁰ Enjira y'ababî erhahimwa kukoma, ci ekuzimu^q ehêka.

Omurhimanya n'omusirhe

¹¹ Omuntu oshibirira irhegeko kushuba ashuba oku magene gâge, obwimâna bw'okurhînya Nyamuzinda buba burhimanya. ¹² Hali oyâbirwa n'okucîyigîriza, kubula irhwe kurhuma, ci haligi n'oba agwerhe eyo nshokano y'irhwe emurhindibuze. ¹³ Omurhimanya eba nyenga ya bumanye, n'obulonza bwâge, iriba lya nshongôle. ¹⁴ Omurhima gw'omusirhe, ndaha mbere, yo erhabîka bici. ¹⁵ Omuntu mwenge akayumva akanwa kinja, anakabîke emurhima, ayushulekwo n'akâge; leka omusirhe akayumve, asheke, kwo na kuyîbagira. ¹⁶ Ebinwa by'omusirhe biba nka muzigo guyâbire omubalama, ci ekanwa k'omurhimanya binja biyirhenga. ¹⁷ Akanwa k'omuntu nkana basîma okukayumva omu ndêko, oku adesire, ngasi muguma anakuhire emurhima. ¹⁸ Nyumpa ya mushaka bwo burhimanya bw'ecihwinja, n'obumanye bw'omusirhe, binwa birhagwerhi nda na mugongo. ¹⁹ Emw'omusirhe, enjira

^o**19.19** Okashimba amarhegeko gâge waba n'olukogo lwâge, n'obushinganyanya bwâwe bwâkulêrhera obuzigire bwâge.

^p**19.30** Rhwamayimangira oku milongo 30 eri omu Ebibliya Ntagatifu , Verbum Bible, Kinshasa , 1992, n'obwo LXX ahisire oku milongo 35

^q**21.10** Ekuzimu: lola Mt 7, 13.

ly'akalamo gubà mugozi emagulu, kabangiro emaboko. ²⁰ Omusirhe nk'asheka, analinzi basha, ocikenzire yehe kugera agera amasheka gâge. ²¹ Emw'omuntu nkana, irhegeko gali masholo ga bulimbi, ngolo ekuboko kulyo. ²² Ecinganyi cinacishokoze okudâha, omuntu mwenge arhangiba nk'alinda; ²³ ecinganyi cinakâhêngûliza oku lumvi, omuntu ocikenzire anabe nk'aciyegûla. ²⁴ Okuyumvirhiza aha lumvi kuba kwa muntu orhaleragwa, nshonyi kubonêsa omuntu. ²⁵ Akanwa ka bakadegende karhahwa kujumbulusa ebinwa bya bene, enderho z'abarhimanya zôhe zijira olugero. ²⁶ Omurhima gw'ebinganyi ekanwa guba, ci akanwa k'abarhimanya, murhima gwâbo. ²⁷ Omubî anahehêrere omushombanyi wâge, n'obwo yêne ocihehêrere. ²⁸ Omuntu ohambara abâbo, yêne ocîkolera amabî, kushombwa ashombwa n'abalungu bâge.

22

Omwolo

¹ Omwôlo kwo ali nk'ibuye banîrekwo, ngasi wagera na kuheba olushungûrho. ² Omwôlo kwo ali nka camvu ca njalira, mazingonoko, ngasi ogahumakwo kuhôrhola anahôrhola enfume.

Emifiriri y'abana

³ Zibâ nshonyi z'omulume okuburha ecirala c'omurhabana, ci okuburha ecirala c'omunyere kôhe kulengana bwenêne. ⁴ Omunyere nkana, buhirhi bw'owamuyanka, ci omunyere mubî, mûngo gw'owamuburhaga. ⁵ Cikala-nshonyi w'omunyere, ishe na nnina azibonêsa, bombi kukaga bamukaga. ⁶ Obukali burhagwerhi lugero, lwimbo lwa mishîbo, ci okushûrha n'okuhanûla buba burhimanya bukwânîne^r. ⁷ Abana bagwerhe ecibâlya banali birhonzi, banabuke ababusi bâbo omungo. ⁸ Abana bagayanyi na mbula bukenge, banajâcize obwôrhere bwinja bw'omulala gwâbo.

Oburhimanya n'isirhe

⁹ Okuyigîriza omusirhe kuba kuhanga orhujo, kuba kuzusa omuntu wafire n'iro. ¹⁰ Okuhanûla omusirhe, kuba kuhanûla omuntu oli iro, buzinda akudôse, mpu: «Bici ebyo?» ¹¹ Olakire ofire: agenzire, arhakâcibona izûba, olakire omusirhe: arhacigwerhi murhima, gwâhûsire; kunyi wâlakira ofire, bulya kurhamûka ajire, ci kuli omusirhe, olufu lwo lukulu aha kalamo kâge. ¹² Emishîbo y'ofire ziba nsiku nda, ey'omusirhe n'omubî, nsiku zoshi z'akalamo kâbo. ¹³ Orhabwîraga omusirhe binwa binji-binji, orhajâga ciru emund'ali, omanyè akulerhera embaka za busha, omanyè akuzinza. Omuyâke, wabona omurhûla, ebihenyango byâge birhacikulibuze. ¹⁴ Bicigi bizirho kulusha amabuye? Kurhi biderhwa? Cingolongolo. ¹⁵ Omushenyi, omunyu, enundo y'ebyuma, byo byangu by'okubarhulwa aha cingolongolo. ¹⁶ Oburhungiri buyûbake n'emirhi mizibu, burhagagajwa na musisi, omurhima gurhanziricidôsa gubulihiga, gurhahomhagana ornu mango g'entambala. ¹⁷ Omurhima guyêgemire enkengêro z'oburhimanya, guli nka kulya bayinjihya olukuta n'irangi lyananira bwinja. ¹⁸ Orhubuye rhutya-rhutya ah'irhwerhwe ly'olukuta, rhurhalindira mpûsi, omurhima gw'ecingolongolo ebi gugerêreza byo binaguyôbohy.

Obwîra

¹⁹ Bakashûrha isu, linadwe emirenge, bakahika omuntu oku nyomvu y'omurhima, banamanye ecikuli. ²⁰ Obanda ironko, abalaza orhunyunyi, ohângala omwîra, bwîra ayirha. ²¹ Akaba wayômolire omwîra engôrho, orharhâga omurhima, kwankanaba acigaluka; ²² akaba waderhire omwîra kubî, orhayôbohaga, mwanaciyumvanya; ci omuhe rubanda, hoshi aho, obwîra bunafe. ²³ Mulungu wâwe akenyire, mulole bwinja, hano agala, wasîma haguma nâye; akajakwo obuhanya, orhamurhibagamwo, hano afuma olwo, mwe naye mwagabana

^r22.6 Bukwânîne: okuhana n'okushûrha: lola Mig 13,24; 19,18; 22,15; 23, 13-14; 29, 15-17.

ebyâge. ²⁴ Engulumira mugi guyishokolera, kwo n'okwo bijâci bishokolera omuko. ²⁵ Ntakaba nshonyi z'okufungira omwîra, ntakanacîfulika ye. ²⁶ Akabâga ye n'enganya, abandi bakuyumva bamujire ndyâlya.

Obe masu

²⁷ Lero ndi wakampira omulanzi oku kanwa, ahire omu binwa byâni ecinwa c'obukengêre, Iyo ndekisârhalala byo birhumire, olulimi lulekimpeza?

23

¹ Yagirwa Nyamuzinda, we Larha we na Nnawâbo akalamo kâni, orhandekaga omu magene gâhyo, orhayemêraga nasârhalala muli byo. ² Lero ndi wayêreka enkengêro zâni ornu za omurhima gwâni, aguyêreke ihano ly'oburhimanya, aleke okuntogoza amango mpabusire, ndekiyûbakwa n'ebyâha. ³ Ntyo, amabî gâni garhayushuke, ebyâha byâni birhaluge, ndeke okuhirima omu maboko g'ahashomhanyi bâni, omushombanyi wâni abule aha angwarhira. ⁴ Nyakasane-k'emirenge, Larha na Nyamuzinda w'akalamo kâni, ontabâle nyâke obucîbone. ⁵ Oncînge oku bwâgalwa, ⁶ amagene n'amîru mabî garhampimaga, orhanampanaga emunda enyifinjo mbî ziri.

Endahiro

⁷ Mwe bâna, muyumve ebinwa byâni, obikulikîre arhakabulabula. ⁸ Omunya-byâha yêne ocishweka n'ebinwa byâge, byo bihirimya omuhambûzi n'omucîbonyi. ⁹ Lek'enkômedu y'okucîgasha, orhakômerere okulahira izîno ly'Omwimâna. ¹⁰ Kul'omubôyi barhangula ngasi kasanzi arhafuma mpimbo, kwo n'omuntu ocîgasha n'okuderhaderha izîno Iya Nyamuzinda, arhafuma ecâha. ¹¹ Omuntu osîrna okucîgasha ali mubî, obuhanya burharhenga aha mwâge. Akajira ecâha, ecâha câge cimuhonere; akaderha mpu ahalîza, abîhire kabiri; akalahira ebirâ, arhafungirwe, obuhanya bwamuhandira aha ka.

Ebinwa bibî

¹² Hali iderha liyâkuza olufu, okwo nta mango kubâge muli bene Yakobo, bulya abantu nkana barhakwîrirwa ntyo, barhacîjandika n'omu câha. ¹³ Orhakomerezagya akanwa kâwe eby'obûmaguza, byo bibamo akanwa k'ecâha. ¹⁴ Kengêra sho na nyoko amango oli ekarhî k'abakulu, omanyè wacîjandaga embere zâbo, kube kuyôrha nka cingolongolo, obone wamacîfinja abarhaburhagwa, otumuze olusiku waburhagwa. ¹⁵ Omuntu wakômerire ebinwa bibî arhakubûlwa. ¹⁶ Hali bibiri biluza ebyâha, n'ecâha kasharhu cilerhe oburhe; ¹⁷ gala mîru gayôca nka muliro, garhatwîka garhanayîgusiri, omuntu ocîfinja omubiri gwâge yêne, arhalèkè n'omuliro guruhacimuyôca, oku muntu mûmaguza, ngasi biryo erhi binunu, lufu lwo lwamutwa arîru. ¹⁸ Omuntu ojirira ecâha aha ncingo yâge, n'okuderha, erhi: «Ndi wambona? Omwizimya gundi eburhambi, ebizimbêro bincîkirize, ntâye wambona, bicigi nayôboha? Ow'Enyanya arhankakengera ebyâha byâni». ¹⁹ Oyo masû ga bantu gône ayobohire, arhamanyiri oku amasû ga Nyamuzinda, galushire izûba bumolcke kali bihumbi ikumi, oku ganabône ebijiro by'abantu byoshi, gahike n'omu ngasi hyongobana. ²⁰ Embere aleme, ali ayishi ebintu byoshi, n'erhi ayûsa kwo n'okwo. ²¹ Oya muntu omu lugo ahanirwa 1 obuhanya bwamamurhibukira amango arhalaliri.

Omukazi mugonyi

²² Omukazi ohemukira iba naye kw'ali ntyo, anamulerhere omwâna w'embuga mpu yo nfula. ²³ Burhanzi avunyire irhegeko Iya Nyamuzinda, kandi abîhîre iba; n'obwa kasharhu. acîshûbwîre n'okuhusha, haguma n'okwola kujishunda abâna embuga. ²⁴ Omu ndêko bâheka olubanja !wâge, n'abâna bâge babasingirize. ²⁵ Abâna bâge barhâmerekwo muzi, amashami gâge garhajekwo hiciza. ²⁶ Bakazimukengêrera okuhehêrerwa ahehêrîrwe, na ntâye wamukûle enshonyi. ²⁷ Ntyo, abali enyuma zâge bamanya oku okurhînya Nyamuzinda kwône kushingânine, n'oku nta cinja cilushire okushimba amarhegeko gâge.

Oburhimanya bwaderha nka muntu

¹ Oburhimanya bukolaga bwacivuga, bukolaga bwarhangifekembera omu karhi k'olubaga^s.
² Bwamaderha ntya omu ndêko y'Ow'enyanya, bwamilyerekana irenge lyabwo embere z'Obuhashe, erhi: ³ «Ndi nkonôka y'oku Kanwa k'Ow'Enyanya, nâyisha nacibulula nka lwikungu nâbwikira igulu. ⁴ Aha mwâni, emalunga, entebe yâni gwâli mulunga gwa bitû. ⁵ Niene, kuno na ndi, nazungulusire engo y'emalunga, nâjire kuli kuhika ekuzimu. ⁶ Obwâmi bwâmi bwâgandazize omu nyanja, omu igulu, oku ngasi lubaga n'oku ngasi cihugo. ⁷ Emwa boshi nâlonzize ahantu nâdêkerera, nâlonzize ngahi nâgwike icumbi lyâni. ⁸ Lero Lulema w'igulu ânacimpa irhegeko, owândemaga angwikîsa ihêma lyâni, âmbwîra, erhi: «Yûbaka muli Yakobo, oje omu kashambala k'Israheli». ⁹ Embere ly'amango, kurhenga omurhondêro ly'andemaga, ensiku n'amango erhi ho mba. ¹⁰ Omu cihando citagatifu, embere zâge nagashâniza, na ntyo nacumbika omu Siyoni^t, ¹¹ nâbêra omu Kinja k'olugo, omu Yeruzalemu mwo obuhashe bwâni buba. ¹² Nâmezire emizi emw'olubaga lw'irenge, omu kwa Nyamuzinda, omu cishumba câge. ¹³ Nâkuliremwo nka nduluma y'e Libano, nka murhi oku ntôndo ya Hermoni. ¹⁴ Nakula nka mubô gw'En-Gadi, nka mirhò ya bwâso bw'e Yeriko, nka muzeti gunagirîre omu lubanda, nakula nkanduluma ya murhi. ¹⁵ Obwehe bwâni buli nk' obw'ecinamoma na nk'obw'omusipalata, akisununu kâni kali nk'ak'enshângi ntumîrira, nk'ak'egalbanumo, onikisi n'obubâni, nka cidûrhu ca nshângi omu Cihando. ¹⁶ Nâlandiza amashami nka murhi gwa terbenta, mashami ga bwinja n'irenge. ¹⁷ Kwo ndi nka muzâbîbu gulandizize emirhò minja-minja, n'obwâso bwâni eba mburho y'irenge n'obuhirhi. ¹⁸ [Nie nnina w'obuzigire nkana, nie nnina w'olukengwa, nnina w'obumanye n'obulangelire; nahîrwe lwoshi abâna bânî bo-shi, balya Yene agoshôlaga kurhenga ensiku n'amango.]^u ¹⁹ Muyishe emwâni, mwe mucînyifinja, mulye oku mburho yâni. ²⁰ Bulya okunkengêra kulushire obununu bw'obûci, akashambala kâni ko kinja aha cigukulu c'obûci. ²¹ Abandya barhakaleka okushwira emunda ndi, n'abanywa barhakâgambwa. ²² Oyumva ebi mmubwîra, arhankabibêra burhe, n'abajira emikolo yâni barhakâhirima omu câha.

Oburhimanya n'Irhegeko

²³ Ebyo byoshi citabu c'Endagâno ya Nyamuzinda w'Enyanya eco. Irhegeko lyâmanyisibagwa na Musa, ko kashambala kâsigiragwa endêko za Yakobo. ²⁴ Murhalekaga okucîzibuhya muli Nyakasane, mumusêrekwo lyo amu-zibuhya, Nyakasane w'Emirhwe yêne Nyamuzinda, buziraye, ntawundi mu-ciza. ²⁵ Er'Irhegeko lyo liluza oburhimanya nka mîshi ga Fizone, nka kula olwîshi lwa Tigre luyunjula amango emyâka eyezire; ²⁶ lyo liluza obukengêre nka mîshi g'Efrati, nk'aga Yordani amango bakalala; ²⁷ lyo lihûna enjira nk'olwîshi lwa Nili, na nka Gihini omu nsiku bahumbûla emizâbîbu. ²⁸ Oku omurhanzi arhaci yûsa okulimya, kwo n'omuzinda aciri kulî nalyo. ²⁹ Bulya obukengêre bwalyo bulushire enyanja bunji, n'emihigo yalyo yo miri kulusha enyenga. ³⁰ Niono, kwo ndi nka mubunda gwârhenaga omu lwîshi, nka hîshi hihesire omu ishwa ly'amasîma. ³¹ Nâdesire, nti: «Nkola nadômerera omu kwâni, ngeze amîshi omu ishwa lyâni». Lero nabona omubunda gwâni gwahinduka lwîshi, n'olwîshi yashuba nyanja. ³² Nkolaga nalomeka enjira kurhenga sêzi, akamole kabone kuhika emahanga. ³³ Navangula enyigîrizo nka bulêbi, zihike n'oku maburhwa gali nyuma. ³⁴ K'obwîne: arhali nie nacîlongeza, ci nakolera balya boshi bazilonza.

^s**24.1** Ohurhimanya bwaderha: ahâla oburhimanya kwo buli nka muntu, n'eci cigabi kwo ciri nka murhima gw'eci citabu. Lola Mig 8, 22. Omu Liturjiya katolika. ebi binwa Ekleziya ebiyêreke-zize Bikira Mariya.

^t**24.10** Nârhumikire omukolo omu ka-Nyamuzinda guli mukolo gwa Burhimanya: lola 24, 23...

^u**24.18** Ohushinganyanya bwayishigererwako Yezu Kristu. Lola Yn I4, 6.

25

Emigani

¹ Hali bisharhu omurhima gwâni gucîfinja, birhahimwa kusîmisa Nyamuzinda n'abantu; okuyumvanya kw'abaguma, enyumpa omulume na mukage bayumvanyamwo. ² Haligi na bantu basharhu omurhima gwâni guruhabonakwo, na nkayumva oku ho bacibâ nnânshologorhwe; omukenyi w'obucîbone, omugale munywesi, omushosi w'enkonola-masu bagwârha omu mwa bene.

Abashosi

³ Amango orhabikaga ociri musole, bici wabonage okola mushosi? ⁴ Ala nka zayinjiha emvi zigwerhe ihano! Okumanya ihano kw'abakulukulu nako kuyinjiha. ⁵ Ala nka bwayinjiha oburhimanya bw'abashosi, n'obukengêre bwinja bw'abakulu b'er'igulu. ⁶ Irengi ly'abashosi kuli kulya kuba «Babwîne binji», okulimba kwâbo kunali kulya «Babwîne binji», okulimba kwâbo kunali kulya kurhînya Nyamuzinda. Okurhînya Nyamuzinda bwône bukulu ⁷ Hali bintu mwenda nkengire^v, nambwîne oku birimwo iragi, n'eca kali ikumi nakubwiraco: Omuntu obona omwishingo omw'iburha lyâge, ye obona omu kalamo kâge oku abashombanyi bâge baherêrekeri; ⁸ Iragi lyâge ojira omukazi mwirhonzi, omuntu orhahingan'empanzi na punda, omuntu orhasagijira ecâha omu nderho, omuntu wabwîne omushigo mwinja. ⁹ Iragi lyâge owahisire oku bwirhonzi, n'obwîra owayumva. ¹⁰ Neci, ali mukulu owahisire oku burhimanya, ci ntâye ocilushire orhînya Nyamuzinda. ¹¹ Okurhînya Nyamuzinda kurhalusire byoshi, owahisire aho, bici ankagererwakwo?

Abakazi babî

¹² Okurhînya Nyakasane gwo guba murhondêro gw'obuzigire bwâge, ci, oku buyemêre barhondêrera n'okumusêrako. ¹³ Oyâgalike ci orhayâgalikaga omurhima! oshimbe obumînya, ci orhashimânaga obumînya bw'omukazi! ¹⁴ Bube buhanya, ci burhabâga bwa kuhubuka emw'omubisha! bube bulyâlya, ci burhabâga bwa kuhubuka emw'omushomhanyi! ¹⁵ Nta bwêge bubî kulusha amanjokanjoka, nta nshombo nkulu kulusha ey'omubisha. ¹⁶ Okubêra haguma n'empangaza erhi enkuba-joka, kwo kukulu aha kubêra nyumpa nguma n'omukazi mumînya. ¹⁷ Obumînya bw'omukazi bunamuhindule obusû, abange enzizi, omanyè rnpu akola ciryanyi. ¹⁸ Oku iba ali oku mêza haguma n'abalungu bâge, erhi adwîrhe adwira n'omu nda nk'ihiri. ¹⁹ Obumînya bwoshi ntabwo buhisire oku buminya bw'omukazi: mâshi! abona eci abanya-byâha babona! ²⁰ Nsinga ya mushenyi omu magulu g'omushosi, ye mukazi w'akalimi aha mw'omulume w'omurhûla. ²¹ Omanyè warhebwa n'iranga ly'omukazi, orhahîra okaleka omukazi akubuza murhima. ²² Kurhahimwa kujira omuntu burhe, kumubulise obukenge, kunamubonêse nshonyi, okuyumva mpu muka lebè yekola obîka iba. ²³ Burhe omu murhima, burhe emalanga, cibande cifulike, gwo mukolo gw'omukazi mumînya. Maboko gahozire, madwi gakomanya, ye mukazi ohanyagaza iba. ²⁴ Ecâha oku mukazi càrhondêreraga, na mukazi warhumire rhweshi rhukafa. ²⁵ Orhasîkûliraga amîshi, orhahâga n'omukazi mumînya oluhya lw'okuderha. ²⁶ Akaba arhayumvirhiri oku munwe erhi omu masû, omuyâke.

26

Omukazi mwinja n'omubî

¹ Iragi lyâge omulume ojira omukazi nkana, omubalè gw'ensiku zâge gwayushûka kabiri. ² Omukazi nkana busîme emw'iba, iba alama n'omurhûla emyâka yâge yoshi. ³ Omukazi nkana eba nshokano yâgoyâgo, eshobâlwa n'abalume barhînya Nyamuzinda. ⁴ Babe bagale erhi bakenyi, busîme buli emurhima gwâbo, ensiku zoshi busû bwa nshagali. ⁵ Hali bisharhu

^v25.7 Abashombanyi bahirime: Nnawirhu Yezu Kristu arhegesire rhuzigire abantu boshi, ciru n'abashombanyi birhu, lola Mt 5, 44; 9-40: Lk 6, 27-35.

nyôboha: n'eca kani musisi cingezâmwo: obunywesi bulumira eka, okunyagwa kw'olubaga, okuhêka owundi lubanja oku busha: ebyo bibâ bibi kulusha olufû; ⁶ ci kuli nka kurhîngamira omuntu, gali malumwa omukazi okuyâgalwa n'owâbo, okwo kwoshi abâ nyamanjà olerhwa n'akalimi. ⁷ Omukazi mumînya, murhamba gwa mpanzi bashwesire kubî; okacihamba mpu wamugomhya kuli kugwârha cilumira-habiri. ⁸ Omukazi mulalwe ali wakujira omuntu burhe, enshonyi acibonêsa zirhayibagirwa. ⁹ Omukazi w'ecirala omu masû ahonekera, kukema-kema kwâge kumuyêrekana. ¹⁰ Omanyè omunyere oyengehusire kubî, orhamufume hano abona obuzamba bwâwe. ¹¹ Omanyè amasuû gahwîremwo enshonyi, orhacisômeragwa hano gakuhira omu mashumi. ¹² Kw'ayâshama aka mubalama enyôrha egwerhe, amîshi ashimanyire go ananywa, obugonyi bwâge ntaho arhabuhêka, omubiri gwâge agurhege ngasi izinga. ¹³ Obwinja bw'omukazi busîme bulerhera iba, obukengêre bwâge misi bumuyûshûlira. ¹⁴ Omukazi orhaderhera eba ngalo ya Nyamuzinda, oyu balezire bwinja ntâco ankagererwakwo. ¹⁵ Omukazi ocîkenga aba mwinja kabiri, ow'omurhima gucîre arhagwerhi buhirhi akagererwako. ¹⁶ Kul'izûba lishoshoka oku ntôndo za Nyamuzinda, kwo n'obwinja bw'omukazi buyôrha omu nyumpa alimo. ¹⁷ Kula akamole kanayôrha emugamba omu ka-Nyamuzinda, kwo n'iranga linja linayôrha oku mubiri gw'omwana hya. ¹⁸ Mitungo ya masholo omu ciriba c'ebûma, amagulu minja oku rhunsisirha rhuzibu. ¹⁹ «Mwana wâni, omanyè wahemula obusole bwâwe n'emisi yâwe orhayihaga abanya-mahanga. ²⁰ Hano oba wamalonza ishwa liyêra kulusha agandi g'omu cihugo, orhwêremwo emburho yâwe, kucîkubagira oburhwa bw'obûko bwâwe kurhumire. ²¹ Ntyo, abâna wânasige bayishikâcîkunga, bulya bamanyire oku ziri ntwâli. ²² Omukazi omuntu arhizagya arhali ciru nka bikâyiza, omukazi w'obuyumpa aba muzibu nka mulunga (gwa lufu). ²³ Omukazi w'ecishungu ayishigabirwa omunya-byâha, omukazi mwirhonzi ayishihâbwa omuntu orhînya Nyakasane. ²⁴ Omukazi mûmaguza wahwîre kw'enshonyi kuzigira azigira okuhemu-ka, omukazi orhayûmaguza bwinja ayôrha, ciru na nk'ali n'iba. ²⁵ Entwâli y'omukazi erhakengwa kulusha akabwa, cikwône omukazi mwirhohye kuyôboha ayôboha Nyakasane. ²⁶ Omukazi okengêsa iba abâ murhimanya omu masû ga boshi, cikwône obonêsa iba nshonyi, kugayaguzibwa agayaguzibwa omu bucibone bwâge. Ali muny'iragi omulume ojira omukazi nkana, bulya omubale gw'ensiku zage hano igulu gwayushuka kabirhi. ²⁷ Omukazi oderhaderha na w'akajamwe guba mushekera gutula enta-mbala, ngasi mulume ojira owamwen'oyo arhahwa ntambala omu kalamo kâge.»

Ebintu by'oburhe

²⁸ Hali bibiri nyumva bindumire n'eca kasharhu candwâza ecirungula: okubona owafungiraga ecihugo afa bushosi omu buligo, okubona abantu barhimanya bahirwakwo akagayo, omuntu ocirhenza omu njira nyinja aja omu y'ecâha, yehe ngôrho ya Nyamuzinda yamuyîrha.

Oburhunzi

²⁹ Oku murhunzi, okuhima amashumi kuli kuzibu, omugulirwa, kuzibu okuyâka ecâha.

27

¹ Banji bahirima omu câha erhi kusîma obunguke kurhuma, owalonza obugale arhafa bwonjo. ² Banafunde omurhi ekarhî k'amabuye gagwarhîne, ekarhî k'okugula n'okuguza ecâha ciyija. ³ Omuntu orhasêzizi okurhînya Nyamuzinda, enyumpa yâge erhi yanajire oku idaho.

Enderho

⁴ Nka bashebula ensheke zinasigale oku kayungiro, kwo n'okwo binwa bya muntu bimanyisa ishembo lyâge. ⁵ Omubumbi muliro arhangulamwo obuzibu bw'enyungu zâge, omuntu naye binwa byâge bamurhangulamwo. ⁶ Ishwa limanyirwa oku mburho yarhengamwo, kwo n'okwo ebinwa by'omuntu bimanyisa eciri emurhima gwâge.

⁷ Orhakûngaga omuntu embere oyumve eci adesire, aho ho wamugwârhirira.

Obushinganyanya

⁸ Erhi wakakulikira obushinganyanya, wanabuhikakwo, obuyambale obwo nka mwambalo gwa lusiku lukulu. ⁹ Ecihungu cirhagwa aharhali câbo, obushinganyanya bulonza obukulikire. ¹⁰ Entale kulingûza eringûza omunyama gwâyo, ecâha naco cisîma abalyâyânya. ¹¹ Ebinwa by'omuntu nkana ensiku zoshi kurhimanya, ci ecingolongolo kwo cihinduka nka mwêzi. ¹² Nk'oli mwe n'ebingolongolo, onagere amango, ci nk'oli mwe n'abantu nkana, ogende buzira bwôba. ¹³ Ebinwa by'abahwinja bibî bya kushologosa, okusheka kwâbo erhi kucishingira byâha. ¹⁴ Ebinwa by'osîma okucîgasha, binarhume emviri ziri oku irhwe ly'omu-ntu zagurumanwa. Okulongôla kwâge kunafuke abantu amarhwiri. ¹⁵ Okulongôla kw'abacibonyi muko kubulaga, n'ebijâci byâbo bibî bya kushaza.

Amahwe

¹⁶ Omuntu obero amahwe arhalangalirwa, na nta mwîra nkana abona. ¹⁷ Osîme onalangelire omwîa wâwe, ci olusiku wâbera amahwe gâge, erhi na hoshi aho obwîra bwamafa; ¹⁸ bulya kwo wayisire obwîra nka kula bayîrha omubisha. ¹⁹ Kul'omuntu akanalîka akanyunyi afumbirhe, kacîbalalira, kwo nâwe walîsire omwîra, orhâcimubone. ²⁰ Orhamukulikiraga, mira akol'ali kulî, acigendire kula akashafu kayâka omurhego. ²¹ Banarhube ecihulu, bababalire n'ecijâci, ci omuntu wâbasize ihwe, nanga.

Obulyâlya

²² Omuntu okomakomya erhi bulyâlya adwîrhe asinga, na ntâye wamurhanga. ²³ Amango ali embere zâwe. ye Iûbika, ebinwa byâwe binamurhwe yeshi, buzinda akunioke, akuderhere oku orhadesire, aderhe mpu wajâcire lebè. ²⁴ Nshomba binji, ci oyo muntu ntamubonakwo, na Nyamuzinda arhamusîma. ²⁵ Obanda ibuye emalunga, ah'irhwe acibandalyo, olibandira obulenzi yêne ocîrenganya. ²⁶ Ohumba omwîna, agurhogeramwo, orhega omurhego gunamugwârhe. ²⁷ Ecibi cirha nnaco, arhamanya ciru olunda cahubuka. ²⁸ Akanega n'ebijâci biba bya mucîbonyi, ci kwône olwihôlo lumulingûzize nka ntale. ²⁹ Omu murhego bagwa abantu bacîshingira okuhanyagala kw'abantu bi-nja, abôla amagala gabalya embere bafe.

Obumvu

³⁰ Obumvu n'obukunizi nabyo bindi bikabulirwa, bimera omu ishwa ly'e- nkola-maligo.

28

¹ Omuntu ocihôla naye arhâfume olwihôlo lwa Nyamuzinda, Nyamuzi-nda ye yishi oku ebyâha biganjwa. ² Babalira owinyu obubî bwâge, lyo nâwe, hano oshenga, obabalirwa. ³ Kurhi omuntu obikîre owabo obumvu akashenga mpu Nyamuzinda amufumye? ⁴ Omuntu orhaba bwonjo oku wâbo, kurhi akashenga mpu yehe abâge ye babalirwa? ⁵ Ye muntu kwône abikîre owâbo omujina, ndigi yeki abwîne wamubabalira? ⁶ Kengêra obuzinda, oleke okushombana, kengêra okufà n'okubola, o-shimbe n'amarhegeko. ⁷ Kengêra amarhegeko, oleke okubîka omujina, oyîbagire ecijâci.

Entambala

⁸ Oyâke entambala, wayâka ecâha, omuntu w'amagene ye nyankozi omu babo. ⁹ Omubî kavango ahira omu bîra, ye cômêza-malambo ekarhî k'abantu barhulwire. ¹⁰ Oku enshâli ziri kwo n'omuliro gugulumira, oku entambala ekozîbwe, kw'enaluga. Omuntu arukûza nk'oku emisi yâge enali, n'oku obu-gale bwâge buli, kw'anakunira. ¹¹ Entambala y'obushâlashâla enazûse omuliro, ennongwe y'obuhwinja enabulage omuko. ¹² Bûha oku isese omuliro guyâke, ogutwireko guzime, obonereho obulashe bw'akanwa kâwe.

Olulimi

¹³ Omanyekadegende n'enderhera-habiri, abo bombibahezize abantu balicîberire omumurhûla. ¹⁴ Akalimi kâyimusize bantu banji, kabashandâza cihugo omucindi; kahongwîre ebishagala bizibuzibu, kashâbira n'abarhwâlî. ¹⁵ Akalimi kahulusize abakazi omumwâbo, kabanyagisa cmyâka yabo. ¹⁶ Oyumvirhiza omudesi-wagwo arhaja iro, anabule omurhûla. ¹⁷ Bashûrhe omuntu akarhî, kasiga omubambu, bamushûrhe akalimi, kamujonjaga yeshi. ¹⁸ Bantu banji bafire n'engôrho, ci abafire n'akalimi bo banji kulusha. ¹⁹ Iragi lyâge oyu karhasâgihikakwo, oyu karhali omunjira yâge, oyu karhasâgijira muja wâko, oyu karhasâgiziriringa n'emigozi yako. ²⁰ Obuja bwâko buha buja buzibu, n'emigozi yako, migozi ya budagule. ²¹ Olufû lwâko, lufû lubi bwenêne, ekuzimu yonkulu kuli lwo. ²² Akalimi karhahasha abantu barhînya Nyamuzinda, engulumira yako erhabayâsha. ²³ Abacîrhenza kuli Nyamuzinda, yominyama yako, engulumira yako e-rhazima muli bo, kwo kabahiva nka ntale, kabashangule nkanngwi. ²⁴ Yumva: oyûbake ecôgo c'emishllgi ahamwâwe, oseze ebirugu n'obu- gale bwâwe. ²⁵ Ohire enderho zâwe okumunzani, ozigere, ohire omurhemere n'igu-fuli okukanwa. ²⁶ Omanyekakasârhalira ekanwa, olekigwa omumaboko g'okugu-ngezize.

29

Okuhoza

¹ Okuhoza owinyu kuli kumufâ lukogo, okumurhabâla kuli kushimba amarhegeko. ² Kuli kwinja okuhoza owinyu amango alagîrîre, ci kukwânîne okulyûla amango mwalagânîne. ³ Orhatwâga omukanwa kâwe, onayumvanye n'abandi, n'amango walagîrira, wabona oburhabâle. ⁴ Banji bahoza bamanye mpu kubêrwa, bayumîrize balya babâhozagya. ⁵ Embere ly'okuhoza, kurhângishisha nyakuhozibwa, kukunga obugalc bwâge, olusiku lw'okulyûla lulegerere, lube lwa mirongwe, oyumve mpu amango gali mabî! ⁶ Kabalyûla Nyakulyûza akabona ecihimbi c'ebiyâge erhi abirîrwe. Akaba arhalyûzirwi, ebirugu bimuhere. kandi abe n'omushombanyi w'obumâma, okualyûla ajâcira n'okutulagula, ebijâci gube gwo munkwa bwo nabukenge. ⁷ Bantu banji --burhali bulonza bubî - balahira kuhoza, barhalonza cebyâbo bihere.

Okuhâna

⁸ Obe walukogo okub'obuligo, orhabayumukizagya ahamwâwe bali-nda oburhabâle. ⁹ Oshimbe irhegeko, orhabâle omukenyi; alagîrîre, orhamugalulaga maboko mumu. ¹⁰ Ebirugu byâwe bije emwa mwene winyu n'omwîra, birhaboleraga emwîna busha. ¹¹ Okolêse obugale bwâwe nk'oku Nyamuzinda arhegesire, wâgala kulu-sha. ¹² Okuhâna guli muhako gwâwe, gwakuciza amango g'obuhanya. ¹³ Okuhâna kwo kukulu ahampenzi nzibu, ah'itumu lyôji, kwâkulwira e-mbere z'omushombanyi.

Okucîhâna cikinja

¹⁴ Omuntu nkana anacihâne cikinja erhi wâbo orhuma, bulya okumuliki-rira ziri nshonyi nkulu. ¹⁵ Orhayibagiraga aminja g'owakufungiraga, acihâna yêne ahali hâwe. ¹⁶ Omubî arhakengêra obwinja bw'omufungizi, n'omugâmbanyi anayi-bagire omuciza. ¹⁷ Ecinja cakenyize âbali bagale, cabahêka eyi n'eyi nka mulaba gw'o-mu nyanja. ¹⁸ Caluliza abantu banênênè, bahabukira omubihugo, emahanga. ¹⁹ Omuminya anashwire okucihâna cikinja, mpu ly'ayunguka, n'obwo buhanya ashwirîre. ²⁰ Orhabâle owinyu nk'oku onahashire, ci omanyekânawe wâhirima.

Okuba cigolo

²¹ Akantu karhanzi k'okulama: mîshi, kalyo, mwambalo n'enyumpa y'o- kulâla. ²² Okubêra mukenyi ahamwâwe, omunyumpa yâwe y'obukere, kwo kukulu aha kukâyigurhira omunyumpa nyinja yabene. ²³ Ogale erhi okene, osîme, orhacijiraga cigolo. ²⁴ Kalamo kabî, okuhandûla ene n'irhondo, aha wankaja, nta kubu-mbûla akanwa; ²⁵ oli hocigolo, n'enshonyi zâwe haguma, n'ebinwa bakubwîra, byakanego: ²⁶ «Bwîra oyo w'ekuli, ayishe arheganye

amêza. arhujirire ebi rhwâlya». ²⁷ «Ewâni sho! orhenge omwo, bulya mwâja owundi: mwene wirhu a-mbalamîre, mwo nanamuhandisa omwo». ²⁸ Nshonyi ezo muntu w'obukengere okucinaguzibwa ntyo oku cihando, n'okulolwa nka muntu oli omu mwenda.

30

Okulera

¹ Omubusi ozigira omwana wâge arhamurhogoza, irhondo erhi olya mwana yekola cimalamungo. ² Olera bwinja omwana wâge âsîma, bâmukûnga ekarhî k'abîra bâge. ³ Oygîriza bwinja omwana wâge, buyâgalwa azukiza omushombanyi wâge, ci busîme ekarhî k'abîra bâge. ⁴ Ciru ishe w'omwana mulere akafâ, kurhali kufâ afire, bulya asizire oli nka ye. ⁵ Acizîne, abwîne obusîme muli ye, buno akol'afâ, nta burhe. ⁶ Asizire entwâli y'okucîhola oku bashomhanyi, asigîre abîra bâge owa-bavuga omunkwa oku minja bamujirîre. ⁷ Orhogoza ornwana wâge, acirheganye n'okukârhuba ebibande, ngasi kuyâma, omurhima gumukangalale. ⁸ Enfarasi nshwêke kubî enagâmbane, karhagobaga naye kubî akula. ⁹ Nêci, orhogoze omwana, kwône acikukanga, omushâse kwône, wâci-cîlakira. ¹⁰ Orhashekaga mwe naye âkaba orhalonza okulaka mwe naye, wâcizi-nzibala obusû. ¹¹ Orhamulekêreraga amango acikula, orhazibaga mpu orhagibona obu-bî bwâge. ¹² Omuyumvise bwinja oku acikula, ciru n'okumushûrha amango aciri mwana, bulya cikaba cigamba arhakakuyumva, n'oburhe bukugwaârhe. ¹³ Lera onaherhe bwinja omwana, ly'oleka okuyishirhindibuka n'obuga-mba bwâge.

Amagala minja

¹⁴ Omukenyi muzibu w'amagala minja, ye mukulu aha mugale w'amaga-la magalu-galu. ¹⁵ Amagala minja n'emisi bilushire obuhirhi bwoshi bw'igulu, amagala mazibu galushire obugale. ¹⁶ Nta buhirhi bulushire amagala, na nta bugale hulushire obusîmc bw'omurhima. ¹⁷ Olufû lwo lukulu aha kalamo k'omutula, obuluhûke bw'ensiku n'ama-ngo bwo bwinja aha ndwâla erhafuma. ¹⁸ Okuhira entûlo aha nshinda, kwo kuguma n'okuhira ebiryo oku kanwa kabumbe, ¹⁹ Ebi barhûla ensalamu êrhalya erhanahinya, bibâ bya cici? Ntyo kw'ali omuntu Nyamuzinda ashimhire. ²⁰ Analabaganye, ayise mutya. Kw'ali nka kulya bashahula omuntu ba-bulimuha omukazi, abande enani.

Obusime

²¹ Orhabâga we nnaburhe, orhacirhegega entânya zilerha omutula. ²² Busîme bw'omurhima ko kalamo k'omuntu, bushagaluke kwo kuyu-shûla ensiku zâge. ²³ Orhebe entanya zâwe, orhûlirize omurhima, ohive oburhe: bulya omugungunu gwâyîsire banji, nta bûnguke gwankalerha. ²⁴ Amagene n'obukunizi binanyihye akalamo, entanya zinabiduhye obu-shosi. ²⁵ Nka omurhima gushagalusire, ebiryo binazigire omuntu, ehi omuntu âlyaga himugwe bwinja.

31

Obuhirhi

¹ Okubula iro buhirhi bukulerha, kurhamya kunarhamya, entanya z'obuhirhi iro zihiva. ² Entanya z'omûshi zinarhume omuntu arhaja iro, endwâla nkali enaha-nze îro. ³ Omugale akola mpu ly'ebirugu byâge biluga, n'okurhamûka kwâge e-rhi kucîsîmîsa; ⁴ omukenyi akola mpu ly'abona eci alya, n'okurhamûka kwâge bushube buligo. ⁵ Osîma ensaranga arhafuma câha, ohubira obunguke bwo bunamuhubya. ⁶ Banji ensaranga zayîsire, lufû bâlimo, barhakabuzire bufâ. ⁷ Guba murhego oku bantu bazisîma, n'abahwinja boshi mo bahwêra. ⁸ Iragi lyâge omugale oyôsire buzira izabyo, n'orhashimbulula masholo. ⁹ Ye ndi oyo rhumusîme? ajirire olubaga aminja garhankaderhwa. ¹⁰ Ndi wajire muli ebyo anarhengamwo mugumaguma? ndi oyo wabula-ga bujira ecâha n'obwo ali akuhashire? abula bujirira abandi

amabî, n'obwo àkagajizire? ¹¹ Obugale bwâge burhahuligane, n'endêko yâmanyisa aminja àjizire.

Ebiryo

¹² K'amêza olikwo gahirhîre? orhaderhaga n'okucîkunga, mpu: «Neci, ene nayîgurha, byamâluga!» ¹³ Kengêra obubî bw'amasû g'obudambyè: ka hali eciremwa cibi kulusha isû? erilakira obusha! ¹⁴ Orhalikiraga okuboko ah'okulalisire ayêrekîze okwâge, orhaci-rhunikaga oku cibo kuguma nâye. ¹⁵ Manyira owinyu kuli we wene, na muli byoshi obe murhimanya. ¹⁶ Olye nka mugula ehi bakuhîre, oleke okuvûkuza amarhama, n'okuci- bonesa nshonyi. ¹⁷ Obe we rhangireka okulya, bugula obwo, orhahûbaga zakanaba nsho-nyi. ¹⁸ Akaba muli banji oku mêza, orhacîhaga embere z'abandi. ¹⁹ Hitya hiyîgusa omulume! erhi agwîshira, ayise bwinja. ²⁰ Hunga bwinja. ntalya-binene, omuntu asagizûka duba, anayumve i-rhwe liri lyangu. Enkananga, olushalo, okulumwa omu nda, lwo luhembo lw'omudambyè. ²¹ Kwankanaba wasezîbwe okudambiha, yîmuka, oje embuga, oshale, wayumva okola mwangu. ²² Nyumva, mwana wâni, orhangayaga, buzinda lyo wayumva ebi nku-bwizire. Obe n'olugero omu ngasi mukolo wakola, wabona oku nta mango endwâla yakuhikeko. ²³ Omushamuka olalikîne akaluzza ebiryo bwenêne asîmwa, banajire nsi-ku baderha okuhâna kwâge. ²⁴ Ci kwône olalikîne akabijinikira kushekerwa ashekerwa omu lugo, n'obujinisi bwâge kuderhwa buderhwa.

Amamvu

²⁵ Orhabâga ntwâli y'amamvu, amamvu gahezize banji. ²⁶ Eluganda, muliro barhangulamwo ecûma, ntyo kw'amamvu garha-ngula emirhima aha abalume banywera. ²⁷ Amamvu ko kalamo k'omulume, casînga omuntu anywe galya g'oluge-ro. ²⁸ Bushagaluke bwa murhima, busîme bw'omuntu, go mamvu omuntu a-nywa ensa nyinja, n'omu lugero lwinja. ²⁹ Kaheza, go mamvu omuntu anywa nk'ahagula, aganywere amîru n'o- mujina. ³⁰ Endalwe enazûkize omuhwinja enongwe yamuheza, emuheze, emisi -enyihe n'okulwa kuhaje, evune enjinga abulilerha amalwa. ³¹ Muli oku mêza, orhasholoshonzagya owinyu, orhamushekeraga akajamwo orukara, orhamubonesagya nshonyi, orhanamujiraga burhe mpu akulyûlage.

32

Ebiryo by'olusiku lukulu

¹ Bakujizire mukulu w'amêza, orhajiraga bucîbone, obere ekarhî k'abi-nyu nka muntu akâbo, obagabulire obulibwârhalala nâwe. ² Wamajira emikolo yâwe yoshi oku enali, bwârhalaga, nâwe osîme haguma n'abinyu, bakusîme, lwo luhembo lw'omukolo mwinja wa-koziro. ³ We mushosi, derhaga, kuli kwinja emund'oli, ci bunyi-bunyi, o-rhahulisagya enyimbo. ⁴ Amango bali bayumvirhiza oluzihwa, orhaluzagya olubî, oleke okuhahâbuka. ⁵ Amango bali oku mêza, olulanga aba namulisa, kuli nka kula bayu-shûla enjuma nyinja-nyinja oku magerha. ⁶ Cifungo ca hibuye hinjinja omu burhunge bw'amasholo, lwo lulanga lw'omulya mwinja amango banywa orhwamvu rhwinja. ⁷ Derhaga, nâwe musole, akaba kwa bulagirire, akabiri karhali kanyi e-rhi bakâkudosa. ⁸ Oyofihye ebinwa byâwe, oderhe binji omu bisungunu, obe wa kuhulika-kwa-muhya^w. ⁹ Orhaderhezagya abakulu nka binyu mûmanîne mweshi, owundi mu-ntu akaderha, oshube oku byâwe binwa. ¹⁰ Mukemezo gushokolera omukungulo, inêma lishokolera omuntu mu-rhimanya. ¹¹ Amango gâwe gamahika, gendaga, orhacilegerere, libirhira eka, oleke okula kusharhira omu njira. ¹² Aha ka, ocîmîmise, oshârhe, orhabihaga omu kuderha buzira lugero. ¹³ Ovuge Lulema omunkwa kuli byoshi, ye kushobôza aminja gâge.

Okurhînya Nyamuzinda

^w**32.8** Kuhulika kwa muhya: omuntu anahulike n'ohwo arhahuziri eci âderha; ci kwa burhima-nya, kuyumvirhiza ebi abandi baderha.

¹⁴ Omuntu orhînya Nyamuzinda, ayumva akanwa kâge, abamulonza ku-rhona barhona emwâge. ¹⁵ Omuntu odôkereza irhegeko kuyîgusa limuyîgusa, ci endyâlya kusa-rhaza liyîsârhaza. ¹⁶ Abarhînya Nyamuzinda banajirwe bashinganyanya, ebijiro byôbo bi-nja kwo bimoleka nka kamole. ¹⁷ Omubi arhaziga bamuhanûla, arhabula igwarhiro ly'okujira obulonza bwâge. ¹⁸ Omuntu nkana arhagaya ihano, mubi-ogayana yehe arhaba lugwêgwê. ¹⁹ Orhajiraga bici buzira kugerêreza, ntyo orhacîyunjuze kw'ebi wâjizire. ²⁰ Orhageraga omu njira y'ebikunguzo, orhagija wasârhala. ²¹ Orhacîkubagiraga enjira ekubûsire, ²² n'abana bâwe nabo orhacîkubagiragâbo. ²³ Ocîlange wene muli byoshi, okwo nakwo kuli kushimba amarhegeko. ²⁴ Omuntu ocîkubagire irhegeko, kushimba ashimba ebi lirhegesire, olangalira Nyamuzinda arhabulabula.

33

¹ Orhînya Nyamuzinda, obubî bunamugere kulî, ciru n'amarhangulo gabwo anagafume. ² Oshomba irhegeko arhali murhimanya, n'oli mpu alishimbire a-rhanalishimbiri kw'ali nka bwârho omu mulaba. ³ Omuntu w'obukengêre kucîkubagira acîkubagira irhegeko, oku bwaâge likwânîne okuyemerwa nka mulêbi. ⁴ Ogerêreze eci waderha lyo bakuyumva, ocije emurhifma embere oshuze. ⁵ Ebiba emurhima gw'ecinganyi kwo biyôrha nka mizizi ya ngâlè, obukengêre bwâge kwo buzunguluka nka masini ⁶ Enfarasi nto kw'eri nka mwîra olimbira amasheka, bakagerêreza mpu bayishonakwo, eyâne.

Birhûmâna

⁷ Cirhuma ensiku zirhayûmânana? n'obwo omwâka gwoshi, omûshi oku izûba guruhenga? ⁸ Kuli kuderha oku Nyamuzinda arhayûmânanyagya ensiku: ye wajira- ga ecanda n'empondo n'ensiku nkulu. ⁹ Akuza anayîminika nguma-nguma, ezindi azijira nsiku kwône. ¹⁰ Abantu boshi barhenga omu budaka, Adamu budaka âlemagwamwo. ¹¹ Nyamuzinda omu burhimanya bwâge ababerûla, abagerera ngasi muguma kwâge-kwâge. ¹² Hali baguma agishire, abahira enyanya, abagoshôla, abahira hofi naye, hali n'aba âkazire, âbarhanya, âbakaga aha bâli. ¹³ Kul'ibumba liyôrha omu nfune z'omubumbi, alibûmbe oku alonzize, kwo n'abantu bayôsire omu masû ga Lulema, ye bagabira n'obushi-nganyanya bwâge. ¹⁴ Obwinja buyîmanzire omu masû g'obubî, n'obuzîne buyîmanzire omu masû g'olufû, ntyo n'omunya-byâha omu masû g'omuntu nkana. ¹⁵ Osingirize ebiremwa by'Ow'Enyanya byoshi, byoshi bigenda bibiri- bibiri biyerekerîne^x. ¹⁶ Niono, nie muzindiyisha, nâyirîrwe, naba nk'omurholigozi wayisha e-nyuffia z'âbasârûla. ¹⁷ Omugisho gwa Nyamuzinda gwanjira wa burhanzi, nka musârûzi, nabûmba olurhanda. ¹⁸ Omanyè kwône oku ntakoleraga bûnguke bwâni bwône, ci n'obwa ba-lya boshi basîma okuyîgîrira. ¹⁹ Munyumve, mweshi bakulu b'olubaga, mwe mukulire endêko, mu-rhege amarhwiri.

Okuba ntagengwa kw'omuntu

²⁰ Aha mwâwe, mango ocizîne, orhalekaga mpu omwana wâwe, muka- we, mene winyu, omwîra wâwe akurhegeke. Orhahaga owundi eburugu byâwe, kwanaba kucîyunjuza buzinda mango wabihûna. ²¹ Oku ocizîne onacidwîrhe wayîsa omûka, orhacîjiraga muja wa ndi. ²² Okuhûnwa n'abana bâwe, kwo kukulu aha kuyerekera abana oburha wabahûna. ²³ Ngasi kantu wajira koshi, oyôrhe we nnako, omanyè wankacîshubula. ²⁴ Amango waba wamayunjuza ensiku z'akalamo kâwe, lwo kusiku lw'o-kufa, ogabe ebyâwe.

Abaja

²⁵ Ecihêsi ciri ca byahirwa, karhi na mizigo, omuja ali wa biryo, buhane^y na mukolo. ²⁶ Okolese omuja wâwe, wabona omurhûla, omuleke buzira mukolo, wabona oku naye alonza kurhi ankarhenga omu buja. ²⁷ Omurhamba n'olukoba, binagombye ecihêsi, obukali n'akarhi

^x33.15 Biyerekerîne: lola 42,24; Murh 3,1-8.

^y33.25 Abaja: obukenge oku baja, lola Ef 6,9; Kl 4,1; Fm 16.

binatwe ifêka, ly'omushizi mubî. ²⁸ Omuhe omukolo, akole, aleke okuyôloha, bulya kuyôloha kuyîgîriza amenge mabî. ²⁹ Omuhe omukolo gumukwânîne, n'akakalahira, omuhogeke omugozî. ³⁰ Ci oleke obukali bw'okumînya oku bantu, okulikire obushinganyanya. ³¹ K'ogwerhe muja muguma yêne? omulole nka ye we, bulya wamulibukîre. ³² Ka muja muguma yêne ogwerhe? omulole nka mwene winyu, bulya omulagîrerekwo. ³³ Bulya okamukolêsa kubî, akuyâka, ngahi wacimurhangira?

34

Ebilôrho

¹ Okulangelira obusha n'ebirhaboneke, kuli kwa musirhe, n'ebingolo-ngolo byo birhambira ebilôrho. ² Kuli kugwârha ecizunguzungu na kushimba empûsi, okulegerera oku bilôrho. ³ Ecilolero n'ebilôrho bishushîne, ociloleremwo, wabona obusû bwawe. ⁴ Cinja cici cirhenga omu izinga? K'okuli kunarhenge omu bunywesi? ⁵ Okulagula, okukera engoko, ebilôrho, byoshi busha, kahalalo ka mukazî oli izîmi. ⁶ Akaba arhali Nyamuzinda obirhumire, orhabishibiraga. ⁷ Ebilôrho byarhebire banji, banji balibilangalîre bahona. ⁸ Amarhegeko garhanywerha, Irhegeko lyôhe linakulikirwe buzira ku-rhebana, oburhimanya nabo buba bwimâna burhabêsha.

Okubalama

⁹ Okubalama kuyigîriza binji, owagezire omu bihugo binji anamanye na binji, n'omuntu wabwîne binji yenayishiganîra. ¹⁰ Omuntu orhasâgija omu malibuko, arhishi binji, ci owâgenzire ayishi orhunjirhunji. ¹¹ Nabwîne binji ebwa kubalama, ebi nayumvîrhe byo binji kulusha ebi nakamanyiderha. ¹² Olufû lwampushire kanji kanji, nanatwa oku isî, alagi kurhi: ¹³ Abarhînya Nyamuzinda balama, bulya bamulangalîre, bulya baciku-bagîre owakanabaciza. ¹⁴ Orhînya Nyamuzinda arhayôboha cici, arhajuguma, Nyamuzinda ye aba acîkubagîre. ¹⁵ Iragi ly'omuntu orhînya Nyamuzinda, ndi ayimangîrekwo? ndi ayege-mîre?

¹⁶ Amasû ga Nyakasane, gayerekîre balya bamusîma, ye mulikûza, mu-tuga muzibu, ye mâkiro, omu mpûsi y'omu irûngu, ye mbohôlolo oku idûrhu ly'akasirahinga^z, ye mucika-ntambala, ye na muko-ma-afungira-abali-bhirima. ¹⁷ Kulengereza alengereza emirhima, azibûle amasû, ahûne amagala, akalamo n'omugisho.

Enterekêro

¹⁸ Okurhûla Nyamuzinda ebizimbano kuli kumushekera, entûlo z'ababî zirhamusimîsa. ¹⁹ Ow'Enyanya arhabona oku ntûlo z'ababî, arhali bunji bwa mbâgwa burhuma ababalira ebyâha^a. ²⁰ Kuli kuniga omwana n'ishe asinza, okurhûla Nyamuzinda ebi wa-nyagaga abakenyi. ²¹ Ehitya hy'omukenyi ko kalamo kâge, okumunyagahyo kuli kumuyîrha. ²² Kuli kuniga owinyu okumunyaga ehi alamirakwo, oyîma omukozi oluhembo lwâge erhi mwîsi wa bantu. ²³ Muguma ayûbake, owundi ashâbe, bunguke buci barhenzamwo aha nyuma ly'oburhe. ²⁴ Muguma agishe, owundi ahehêrere: muguma ohi Nyakasane ayumva? ²⁵ Owacîshuka kulya kuba anahumire omurhumba akanashubiguhuma-ko, erhi cici acîshukirage? ²⁶ Kw'ali ntyo omuntu ocîshalisa oku byâha byâge, buzinda kandi abi-shubîrere! ndi okolaga ayumva omusengero gwâge? bunguke buci burhenzirage muli okwo kucîrhohya?

35

¹¹ Omanyè wankagèreza mpu wahôngera Nyamuzinda, arhakaziga; o-rhacîkubagiraga enterekero y'obushambo. ¹² Bulya Nyamuzinda abâ mutwî wa mmanja. yehe arhajira kabôlo omu bantu. ¹³ Nyamuzinda arhajira kabôlo ka kulenganya omukenyi, kuyumvirhiza

^z**34.16** Akasirahinga: gala mango izûba lija omu nkuba karhî, ntâye wahinga erhi idûrhu Iirhuma "okuhinga kumuzire«.

^a**34.19** Ebyâha: lola Am 5, 21

ayumvirhiza omulenge gw'oyu badwîrhe bâlibuza. ¹⁴ Arhakengula enfûzi emulakire, arhayîbagira n'emirenge y'omukana. ¹⁵ K'emirenge y'omukana erhahulula omu marhama gâge bulya, k'e-ndûlù yâge erhabonêsa nshonyi owamulasagya? ¹⁶ Omuntu okolera Nyamuzinda n'omurhima gwoshi kurhona arhona, n'izu lyâge enyanya lihika. ¹⁷ Omusengero gw'omwirhohye bitû guruhulukânya. arharhûlirira gu-rhanacihika. ¹⁸ Arhagoheka na Nyamuzinda arhacimushuza, nka Nyamuzinda arhaci-twa olubanja lw'abashinganyanya, n'okukubûla enjira y'obushinga-nyanya. ¹⁹ Nyamuzinda arhâlegame, arhâlembere emihera, ²⁰ kuhika avune ezo ncuku omugongo, acihôe oku mashanja; ²¹ kuhika aherêrekeze bacibone boshi, avune akarhi k'oburhegesi bw'e- ndyâlya; ²² kuhika ahembe ngasi muguma nk'oku ebijiro byâge binali, atwire aba-ntu olubanja nk'oku emirhima yâbo eri; ²³ kuhika atwire olubaga lwâge olubanja lw'obushinganyanya, alu-shobôze obusîme bw'obwonjo bwâge. ²⁴ Obwonjo burhahimwa kuyinjiha amango g'amalibuko, nka kula ecitû c'enkuba cinaboneka canda.

36

Omusengero gw'okulikûza n'okuyûbaka Israheli buhyâhya

¹ Orhubabalire, Nyamwagirwa, Nyamuzinda w'igulu, lola, ojugumye amashanja goshi. ² Oshunge amashanja g'ihanga okuboko, gabone oku buhashe onajira. ³ Kulya wabayêrekaga oku oli Mwimâna, warhulibuzâ banasinza, kw'ojirage buno, nirhu orhuyêreke obukulu bwâwe kuli bo. ⁴ Bakumanye nk'oku nirhu rhwamanyaga oku nta wundi Nyamuzinda kuleka We, Nyamwagirwa. ⁵ Oshubirire okujira ebirhangâzo, ojire cbindi bisômerîne, oyêrekane obukulu bwâwe, okengêse okuboko kwâwe, okulyo kwâwe kuj'ire- nge. ⁶ Ozuse omungo, obulage omutula, oyîrhe omubisha, oherêrekeze omushombanyi. ⁷ Obiduhye ago mango, kengera ecihango, ojire rhukuze ebijiro byâwe by'oburhwâli. ⁸ Omuliro gwâwe gw'olwihôlo gusingônole abasigîre, balya barhi-ndibuza olubaga lwâwe bahererekere. ⁹ Otuntume amarhwe ga balya bakulu b'ihanga, baderha, mpu: «Mâshi rhwêne!» ¹⁰ Oshubûze emilala ya Yakobo yoshi, oyigalulire omwanya gwayo nk'o-ku byâli burhanzi. ¹¹ Nyakasane k'emirenge, babalira olubaga luderhwa izîno lyâwe: babali-ra Israheli, we wamujiraga nfula yâwe. ¹² Olukogo lw'ecishagala câwe citagatifu lukugwârhe, lukogo lwa Yeruzalemi, ho mwâwe orhamûkira. ¹³ Siyoni, omuyunjuze bukuze bwâwe, n'akarhwa-bwâmi kâwe okajire kayunjule irenge. ¹⁴ Oyîmangire ebiremwa byâwe birhanzi: oyêrekane okuli kw'obulêbi bwajiragwa oku izîno lyâwe. ¹⁵ Orhimûle abakulangelira, kubonekane oku abalêbi bâwe bo ba- nyamuderha-kuba. ¹⁶ Nyakasane, oyumvirhize omusengero gwa bambali bâwe, kulyâla kw'omugisho gwa Aroni oku lubaga lwâwe. ¹⁷ Boshi, en'igulu, bamanye oku we Nyakasane, Nyamuzinda w'ensiku n'amango.

Okuhugûkwa

¹⁸ Olurholero luyankirira ngasi kalyo luhahirwe, ci hali ebiryo binja kulu-sha ebindi. ¹⁹ Olulimi lumanyira ehisimbi-simbi oku bwehe bwahyo, kwo n'okwo omurhima murhonde guruhaba ebinwa by'obunywesi. ²⁰ Omurhima mubî gunayîrhe mutula, ci omuntu wâbona kucîlanga acîla-nga kuli gô.

Okulonza omukazi

²¹ Omukazi arhayîra mulume, ci abanyere babamwo bamunyere nkana na bacinyere kwône. ²² Obwinja bw'omukazi kusîmîsa busimisa amasû, kwo n'omurhima gw'omulume gulakira. ²³ Omukazi ogwerhe ohwinja n'obutûdu ekanwa, iba ali w'iragi ekarhî k'abandi. ²⁴ Okuyanka omukazi guba murhondêro gw'obuhirhi, ye murhabâzi oli akâge, nyamwegemerwa wâge. ²⁵ Ishwa lirhajira cogo lirhahwa kuyônwa, buzira mukazi, omulume ye milumbo na muhabuka. ²⁶ Kurhi wakacîkubagira cishamho-ali-magala. Orhali eyo arhali n'eno? ²⁷ Ntyo kw'ali omulume orhajira aha abâ, olâla ah'obudufu bunamu-shimanyire.

37

Irumhi mpu bîra

¹ Ngasi mwîra anaderhe: «Nani ndi mwîra wâwe», ci hali omwîra w'iziîno kwône. ² Ka gurhali mutula munene oku muntu okubona owinyu erhi mwîra ahinduka mushombanyi? ³ Aye! murhima mubî, kurhi weki walemirwe, mpu ohire obuminya o-mw'igulu? ⁴ Winyu kwône ali mwîra amango ayôsire bwinja, hano ensiku zici-kwihindulira, naye acihindule. ⁵ Winyu kwône ali mwîra amango akulinzirekwo akantu, amango g'e-ntambala akutulikekwo amatumu. ⁶ Orhayîbagiraga omwîra w'okuli omu ntambala, omubîke emurhima omu bugale bwâwe.

Abahanûzi

⁷ Ngasi muhanûzi mahano ahâna, ci hali abagahânira okulonza obu-nguke. ⁸ Omanyè omuhanûzi. burhanzi cidôse bulagirire buci bumugwerhe - kwankanaba bûnguke bwâge bwône alonza, - alekikuhirakwo aka-rhunzi. ⁹ Arhakubwîraga erhi «njira nyinja eyo olimo, abule na bwaja ebulabi akabona oku byâba. ¹⁰ Orhadôsagya ihano emw'orhaksîma, n'abayâgalwa nâwe orhaba- bwîraga emihigo yâwe. ¹¹ Orhadôsagya omukazi ihano liyêrekîre mukîba, n'omwôba orhamudôsagya ihano ly'okulwa, n'omurhunzi orhamudôsagya ery'okurhiîmbûla, n'owagula orhamudôsagya ery'okuguza, n'omuyâgalwa o-rhamudôsagya ery'okuvuga omunkwa, n'omujinisi orhamudôsagya ery'okuhâna, n'omwôlo orhamudôsagya ery'okukola, n'omulimya orhamudôsagya ery'okuyûsa omukolo, omushizi mwôlo o-rhamudôsagya ery'omukolo muzibu; abo nt'ihano bankakuhâ. ¹² Ci ohûne ihano emw'omuntu orhînya Nyamuzinda, olya omanyire oku ashimba amarhegeko, olya omurhima guli nk'ogwâwe, olya wakufâ lukogo erhi wankayâbirwa. ¹³ Buzinda, osêre oku ihano ly'omurhima gwâwe, bulya nta mwîra ôku-rhonya kugulusha. ¹⁴ Kanji kanji omurhima gw'omuntu gunamurhonde bwinja, kulusha bajishamba nda bali oku ntôndo. ¹⁵ Kulushisa aho, oshenge Nyamuzinda: ayerekeze amagulu gâwe omu njira y'okuli.

Oburhimanya: obw'okuli n'obw'obunywesi

¹⁶ Omurhondêro gwa ngasi cijiro, bukengêre, gerêreza embere orho-ndêre omukolo. ¹⁷ Omuzi gw'enkekengêro, murhima, gugwerhe mashami ani: ¹⁸ aminja n'amabî, obuzîne n'olufû, n'ensiku zoshi olulimi luyôsire lubiyimangire. ¹⁹ Wanabona ali mulenga w'okuyigîriza abandi, n'obwo kuli ye yêne ali wa busha; ²⁰ lebè: w'akalimi, ye nyamakobwa, azinda erhi ishali lyamuyîrha, ²¹ bulya Nyakasane arhamurhonyizi, nta burhimanya agwerhe. ²² Lebè abà murhimanya omu nkengêro zâge yêne, n'omu iderha lyâge, obukengere bwâge liri ishwa liyêra. ²³ Omurhimanya w'okuli lubaga !wâge ayigîriza, n'emikolo y'obukoengêre bwâge esêzire. ²⁴ Omurhimanya abà ayunjwire mugisho, abamubona boshi bamuderha w'iragi. ²⁵ Ensiku z'akalamo k'omuntu ziri nganje, ci ez'Israheli zoki zirhankaga-njwa. ²⁶ Omurhimanya, ekarhî k'olubaga, ali mwikubagirwa, izîno lyâge lya- bâho ensiku n'amango.

Onyihye oku miru gâwe

²⁷ Mwana wâni, amango ocizîne, omanyè ohworhere bwâwe, hi-rhakujiîri, orhahîhambiraga. ²⁸ Bulya arhali ngasi kantu kakwânana hoshi arhali na ngasi muntu okômera byoshi. ²⁹ Orhahubiraga ngasi hyanuna, oleke okuziga ebiryo, ³⁰ bulya obudambye buli bubî, nda-ya-byo arhahwa kulumwa omu nda. ³¹ Banji balîre n'obudambye, omuntu ocîlanga bwinja anayushûla akalamo kâge.

38

Omufumu (Munganga), amafumu n'endwâla

¹ Okenge munganga, nk'oku akwânîne okukengwa erhi mikolo yâge e-rhuma, bulya nâye Nyamuzinda wamulemaga. ² Okufuma emwa Ow'Enyanya kurhenga, kwo kuyîsha nka nshokano y'ebwmami. ³ Obumanye bwa munganga bwo burhuma akananda, bwo

bunasômeza abagale. ⁴ Nyamuzinda analengeze abanyinyi, omuntu wabona arhabagayaguza. ⁵ Kali karhi lushâli kayinjahagya amîshi^b, kayêrekana obuhashe. ⁶ Nyamuzinda ye hà kandi abantu obukengêre, kandi ye hà abantu obuhashe, mpu bacitakîrîre ebinja by'obuhashe bwâge. ⁷ Anabikolêse, oku kubuka n'okurhûliriza, omufumu anarhôle atu-nturnîre haguma kwône. ⁸ Ntyo emikoio yâge erhahwa, ye lumiza n'aminja omu igulu. ⁹ Mwana wâni, mango walwâla, oleke okulumbwîja, shenga Nyamuzinda akafumya. ¹⁰ Oleke obubî bwâwe, onalange n'enfune zâwe omu bucêse, onashuke omurhima gwâwe ko ebyâha. ¹¹ N'akakengêzo k'obwâso bw'enshâno, orhûle nk'oku obugale bwâwe bunali. ¹² Kandi oje emwa munganga, bulya naye Nyamuzinda wamulemaga, orhamulahiraga, omulagirîrekwo. , ¹³ Hali amango okufuma kuli omu maboko ga bamuganga. ¹⁴ Nabo bakolaga bashenga Nyamuzinda, mpu abashobôze engalo y'oku-rhuliriza, n'ey'okufumya lyo bamanyigalukira abandi. ¹⁵ Omuntu ojira ecâha omu masû ga Lulema, akumbe omu maboko ga muganga.

Olufû n'emishîbo

¹⁶ Mwana wâni, olakire owâwe ofire, olake omutula gwâwe, o-rhayîbagiraga n'okukâkenga ecusho câge. ¹⁷ Olake bwenêne, olake omutula gwâwe, oshîbe nk'oku nyakufa ana-kwanîne^c, lusiku luguma erhi ibiri, bulya ekanwa k'abantu ebabwa, buzinda omutula gwâwe gurhûlirire. ¹⁸ Bulya omutula gunayîrhe, omurhima gwamarhoga nta buzibu guci-gwerhe. ¹⁹ Wamabisha omuntu wâwe, oyîbagirage omutula gwâwe, omutula gu-rhalamirwakwo. ²⁰ Orhabîkiriraga omutula emurhima, ogurhenze, kengêra okuhwa kw'a- kalamo kâwe. ²¹ Orhayîbagiraga, ejibwa ci erharhengwa^d, emirenge yâwe erhagalule nyakufa: nâwe wene kucîbabaza ocîbabazize. ²² Kengêra aka kanwa kani, kaba kâwe nâwe: «injo erhi nie ene ali we». ²³ Mango wamabisha omuntu wâwe, orhingiba nka waleka okumuke-ngera, obu omûka gwamurhenziremwo, orhûlirirage nâwe.

Obushanja bw'amaboko

²⁴ Oburhimanya bw'omwandisi buyîgwa amango g'okurhamuka, n'o-rhaliko mmanja yeba murhimanya. ²⁵ Kurhi akaba murhimanya omuntu ozukira oku ngâlè y'okuhinga, omu-ntu irenge lyâge lyoshi liri omu kufumbarha akarhi k'okuyâbula, omuntu oja atunda empanzi anaziregerereko, ôrhaderha ogurhali gwa nkafu!^e ²⁶ Omurhima gwâge guli omu by'okuhinga, n'ebijingo byoshi erhi ayahi-rira amanina. ²⁷ Kwo na kuguma n'abanyakasi n'abanya bushanja boshi, bali oku kasi buca-buyira, barhagoheka, abajira obulonga bw'okubinja ebima-nyiso^f, bahindulage ene n'irhondo ecimanyiso babijirire: mpu lyo bayumanyanya n'ecisiki, balale oku ciko mpu lyo bashwinja obushanja bwâbo. ²⁸ Kwo na kuguma n'abatuzi eluganda: obone arhole ecûma, idûrhu ly'omuliro limuyûdukire, yeshi arhubanukirwe; okutôrha kw'enyundo kumufuke amarhwiri, arhasinza handi, cîrya cûma cône; omu-rhima gwoshi kwa gulya mukolo gunali, oku ciko alala mpu lyo ayûnjuza. ²⁹ Kwo na kugurna na nababômbyi, aha bushanja bwâge, ayôkoleze n'a-magulu; obushanja bumuli aha nyomvu, n'okucîbûnda guli mulâli; ³⁰ amaboko gabûmbe ibûmba, amagulu galilabarhe, emurhima kuko-mbeza bwinja kwône, na ngasi bijingo kuhyajira amasiga. ³¹ Abo bantu boshi bacîkubagire amaboko gâbo, ngasi muguma ali mule-nga omu bushanja bwâge. ³² Buzira bo, nta lugo lwankayûbakwa, ntâye wankabalama erhi kujiyuûbaka handi. ³³ Ci kwône orhabashimâne omu ihano ly'ecihugo, barhali n'omu lugero lw'abakulu b'endêko. Barhali bazûzi, barhanayumva irhegeko

^b**38.5** Obukulu omu mîshi: lola Lub 15,23: ecisômerine c'e Mara.

^c**38.17** Ekanwa ebâbwa: hali ebihugo bijira enkomedu erhi wakabula bulakira omuntu ofire, banakushobeke mpu we muyisire'..

^d**38.21** Erhagalukwa: ekuzimu.

^e**38.25** Empanzi: omuntu orhagerêreza bindi bici ogurhali mukolo gwâge gwône, erya nkomedu n'erya nka masini, acibuzire akantu; oburhimanya buhûnyire omuntu acidôse «cici cirhuma njira ntya?»

^f**38.27** Ebimanyiso: kantu kamanyisa nn'akantu bakananisirekwo, kandi erhi kashè.,

oku ligenda. ³⁴ Barhali bayigîriza, barhali ba kugerêreza bwenêne, barhali b'omu mu-rhwe gw'abajizi b'emigani. Ci kwône bali mutungo omu igulu, n'omusengero gwâbo guba guyêrekîre obushanja-bwâbo.

39

Omwandisi

¹ Kundi kundi ayôrha omuntu osêgeza omurhima n'enkengêro oku i-rhegeko ly'Ow'Enyanya. Kulongereza alongereza oburhimanya bw'abakulukulu boshi, amango gâge g'okurhamûka, arhamûkire oku bulêbi. ² Kubîka abîkirira emyanzi y'abantu bajire irenge, asheshere omu rhwonga-rhwonga rhw'emigani. ³ Alongereze okuhundûla omugani, ayumve irala ly'amahwe g'emi-gani. ⁴ Ekarhî k'abakulu yo akolera, wamushimâna haguma n'abarhegesi. Abalame, aj'ihanga, abwîne ebinja n'ebibi bibâ omu bantu. ⁵ Kurhenga sêzi, n'omurhima gwoshi, emwa Nyamuzinda, Lulema wâge ayêrekera, ayinamulîre omurhima emw'Ow'Enyanya, arhenge omu kanwa, ashenge, ahûne obwonjo oku byâha byâge yêne. ⁶ Omukulu Nyamuzinda akalonza, amuyunjuza mûka gwa bukengere. Naye yêne aderha ebinwa by'oburhimanya, ashenga avuge Nyamuzinda omunkwa. ⁷ Abona obumanye n'ihano lishingânîne n'amahwe mafulike aga-shwêkere oku murhima. ⁸ Ebi ayigîrizîbwe abiyêrekana, analimbire irhegeko ly'endagâno ya Nyamuzinda. ⁹ Banji bakunga obukengêre bwâge, na nta mango ayîbagirwe. Barhakahusa kumukengera, izîno lyâge lyâlama omu ngasi maburhwa. ¹⁰ Amashanja gâganira oburhimanya bwâge, n'endêko ekuze irenge lyaâge. ¹¹ Erhi akalama bwenêne, izîno lyâge lyaj'irenge kulusha ecihumbi, n'cerhi akafâ duba, guruhali muhona.

Mukuze Nyamuzinda

¹² Nnonzire okushubiderha enkengêro zâni, omurhima gwâni guyunjwire nka mwêzi mukulu. ¹³ Munyumve bana bâni, mukule nka roza ntwêre oku cikunguzo c'olwîshi. ¹⁴ Murhengemwo akisûnunu kinja nka nshangi, muyâse nka mburho, o-bwehe bwinyu buyudûke, muyimbe olwimbo, mukuze Nyamuzinda oku mikolo yâge. ¹⁵ Mukuze izîno lyâge, muyâlize irenge lyâge, muyimbe muzihe, mude-rhe mpu: ¹⁶ Neci mushâna, erhahimwa kuyinjiha emikolo ya Nyamuzinda! oku adesire kwo binabâ. Nta kuderha mpu: Byo bici ebyo? Cirhumire bibâ ntyo? Ngasi kantu kayîgwa omu mango gâko. ¹⁷ Oluderho !wâge lwône lunasike amîshi, lugasingike, izu lyâge linafu-kule amîshi, ¹⁸ oku adesire kunabe, ntâye wankacika ecijiro câge c'okuciza. ¹⁹ Ebi abantu bajira byoshi abimanyire, kurhankahashikana habe eci a-rhabona. ²⁰ Kubona abona kurhenga ensiku n'amango, ntâco cimusômera. ²¹ Nta kuderha mpu: Co cici eco? Cirhumire bibâ ntyo? ngasi kantu ka-gwerhe eci kalemîrwe. ²² Kul'omugisho gwâge gwalumiraga byoshi nka lwîshi, gwajomya idaho nka nkuba y'ecihonzi, ²³ kw'agabira amashanja obukunizi bwâge, ntyo kw'ahindulaga amîshi⁹ mûnyu. ²⁴ Oku enjira zâge zishinganyire oku bantu bamurhînya, kwo zinali za bikunguzo oku bantu babî. ²⁵ Ebinja byâlemîrwe abinja kurhenga emurhondêro, n'ebibî ababî. ²⁶ Akantu karhanzi k'obulagirire omu kalamo k'omuntu: mîshi, muliro, cûma c'omûnyu, nshâno, marha n'obûci, murhobo gw'oku muzabiîbu, mavurha n'omwambalo. ²⁷ Ebyo byoshi bibâ binja oku binja, ci oku babî, binahinduke bibî. ²⁸ Hali empûsi balemeraga okuhâna, oku bukunizi bwâge ayijira buha-nya. amango g'obuhane enayishe n'omuhûsi gwâyô, ejire omukolo obukunizi bwa Lulema buyirhumire. ²⁹ Omuliro, olubula, ecizombo n'olufû, ebyo byoshi byalemirwe okuba buhane. ³⁰ Amîno g'ebiryanyi, endumira-mucira, enjoka engôrho y'olwihôlo lw'okuheza ababî, ³¹ byoshi ebâ nganda yâge y'okujira oku adesire, biri en'igulu byalinga okurhumwa, hano amango gahika, birharhenguhe. ³² Co carhumaga nyanka omuhigo kurhenga emurhondêro. nagerêreza nanayandika nti: ³³ «Emikolo ya Nyamuzinda yoshi eba minja aha nsa ekwânîne, ana-shobôze olagirîre. ³⁴ Nta kuderha mpu: ehi hirhali hinja nka hira, bulya ngasi kantu kali ki-nja omu mango gâko. ³⁵ Bunôa, n'omurhima gwoshi muyashamage, muyimbe, mukuze

⁹39.23 Agahindula mûnyu: lola Murh 19, 24-26.

izîno lya Nyamuzinda!»

40

Obuligo

¹ Obuhanya bwàjire oku bantu boshi, omucîmba gw'obuja gwarhamize bene Adamu, kurhenga olusiku omuntu arhenga omu nda ya nnina, kuhika olusiku ashubira emwa nnina wa boshi^h. ² Enkengêro zâbo, obwôba bubali emurhima, binali birya bihamba by'olusiku luminya lw'okufà. ³ Mwâmi otamîre oku ntebe y'irenge, na nyakahuku otamîre omu mvu-ngu n'omu luvu, ⁴ omukulu oyambalîre obugale, ensirha y'obukulu omu irhwe, na hibu-shangi-bufundike, kuli boshi burhe, mutula, ntemu, musisi, bwâba bwa kufà, ntambala n'enongwe. ⁵ Îro ly'obudufu, mango omuntu agwishîre, mpu arhamûka, liba lya kuyîbagiza kwône amaganya: ⁶ hano omuntu aderha mpu akarhamûkaga, ayumve oku liguma nka gukola mûshi, n'obwo ali îro, bamugezemwo omusisiⁱ, nka muntu washugunusire amatumu. ⁷ Erhi asinsimuka-atulûka, gabe nka go mango bamulîkûzize, asômerwe yêne n'obwôba bwâge. ⁸ Oku ngasi ciremwa, kurhenga oku omuntu kuhika oku nsimba, ci bwenêne kali nda oku banya-byâha: ⁹ lufù, muko, ntambala n'engôrho, mutula, cizombo, buhanya, ye lwa-bo-shi! ¹⁰ Ebyo byoshi byalemîrwe abanya-byâha, bo barhumaga n'ecihonzi cinene cimirîra igulu. ¹¹ Ngasi hirhenga omu budaka, omu budaka hishubira, na ngasi hirhenga omu mîshi, omu nyanja hija.

Emigani

¹² Okuhonga n'okulenganya byacihwa, ci obuyêmêre bw'omurhima nka-na bwayôrha ensiku n'amango. ¹³ Abagale b'endyâlya bahuba nka mugezi, bâhirigirha nka mulazo gwa nkuba nyâmûka, ¹⁴ Omubî akabumbûla enfune anacîshinge, n'obwo kukola kuhera^j kwâge. ¹⁵ Iburha ly'ababî lirhaluza mashami, emizî migalu-galu erhabugâna aga-rhali mabâle. ¹⁶ Kasheke akunda amîshi n'ebikunguzo, ye barhangitwa. ¹⁷ Okurhona kwo kuli nk'ishwa liyunjwîre mugisho, n'okusholôlera omukenyi, mugisho gw'ensiku n'amango.

Ebinja

¹⁸ Entagengwa n'ogwerhe omukolo gwâge bajira akalamo kinja, ci owa-rhôzire obuhirhi acirhalusire. ¹⁹ Abana n'olugo lûbake banalamye izîno, ci okuhika oku burhimanya kucilushire. Okushwêka enkafu, okuba n'amashwa, kunajîse irenge, ci okuyanka omukazi nkana kulushire. ²⁰ Erivayi n'obulenga binashagaluse omuntu, ci okuzigira oburhimanya kucilushire. ²¹ Akarhêra n'oluzihwa binanyunye olwimbo, ci izu linja lilushire. ²² Iranga n'igenda linja binashagaluse amasû, ci olwange luli omu ishwa lucilushire. ²³ Abîra n'abayumanîne banashimânane, ci okushimânana kw'omulume na mukâge kwo kukulu. ²⁴ Bene winyu n'abunkwa baba bakukurhabâla amango oli omu mbaka, ci okusholôlera omukenyi kunamugalukire bwenêne kulusha. ²⁵ Amasholo n'ensaranga binalimbîse omuntu, ci ihano linja licikwânîne kulusha. ²⁶ Obugale n'emisi binarhwalihye omurhima, ci okurhînya Nyamuzinda kulushire. ²⁷ Okurhînya Nyamuzinda kuli nk'ishwa lirimo omwavu, irenge lyakwo lilushire agandi goshi kumanyilanga.

Okuja kwahûna

²⁸ Mwana wâni, orhalmiraga okuja kwahûna, okufà kwo kukulu aha kuhûniriza ene n'irhondo. ²⁹ Omuntu okonolera ebya bene amasû, akalamo kâge karhakaderhwa kalamo. Kuli kushâhuka okukalâlira eby'embuga, omuntu balezire banamuhanûla, arhakômera eyo

^h40.1 Olukulu: lubanja lukulu, buhanya bwa kufà; nnina wa boshi: budaka, ekuzimu, lola Ayu 14, 1-2.

ⁱ40.6 Omusisi: kuyôboha okufà ngasi mango ecikango c'olufù câjîre omu bantu, omu nyanja: lola 40, 10; Muh 1, 7; Murh 3, 19; Lul 146.

^j40.14 Okuhera kwâge: omuhwinja w'ensiku...

njira. ³⁰ Ekanwa k'owahwîrekwo enshonyi, okuhûniriza kuba kwinja, ci kwône erhi na muliro omu nda yâge.

41

Olufu

¹ Lufù mâshi! okukengêra oku h'oli kurhahimwa bululu oku muntu oli n'iragi ekarhi k'ebyâge, kuli kâshêga, oyu byoshi bibêîre, n'owacîhasha okulya yêne. ² Mâshi lufù, kâli irhegeko lyâwe licîfinjirwe emwa kâlibwîre^k, oyu ama-gala gârhibire mîra, emw'omushosi civandagwa olâl'arhânya, ôwa-rhibire omurhima arhiba n'obulangelire. ³ Orhayôbohaga olufù, kengera âbakushokolire n'abali nyuma zawe. ⁴ Liri irhegeko Nyamuzinda âhebirekwo ngasi muntu cakarhuma wacikenyangulira obulonza bw'Ow'Enyanya? Olame myâka ikumi, myâka igana erhi myâka cihumbi, ekuzimu barhakutumuze obula-mu bwâwe.

Oluhembo lw'abantu babî

⁵ Bana ba mihera endyâlya ziburha, abakômera enyumpa z'enkola-ma-ligo. ⁶ Akashambala basigira abana baburhwa na abanya-byâha kuhera ka- nahera, iburha lyâbo cijâci ca ngasi lusiku. ⁷ Omubusi mubî kujâcirwa ajâcirwa n'abana bâge, bulya kulî ye ecibi carhengaga. ⁸ Buhanya bwinyu, mwe nkola-maligo, bulya mwalesire irhegeko lya Nyamuzinda w'Enyanya. ⁹ Mwabusirwe, mwaburhirwa obuhanya, mwâfa, mufâne n'obuhanya. ¹⁰ Ngasi hirhenga omu budaka, omu budaka hishubira, enkola-maligo kwo na kwo, bahehêirwe na kuhera bahera. ¹¹ Emishîbo bajirira abafîre eba eyerekîre emigogo yâbo, ci izîno ly'e-mihera kuhera linahera. ¹² Oshîbirire izîno lyâwe bulya lya lyasigala, lya likulu aha buhirhi bw'e-nsaranga. ¹³ Akalamo k'iragi kanashinge nsiku, ci izîno ly'irenge libâ ly'ensiku n'amango.

Enshonyi

¹⁴ Bana bâni, mubîkirire n'omurhûla enyigîrizo zâni, Burhimanya bufuli-ke na buhirhi burhaboneka, makwânane maci byâkabona? ¹⁵ Omuntu wafulika oku ali musirhe ye mukulu, oku muntu wafulika oburhimanya bwâge. ¹⁶ Ntyo mukaziyumva enshonyi nk'oku namubwîra, bulya enshonyi zibâmo kunji, hali ezikwânîne omuntu, hali n'ezirhamukwânîni, n'aba-ntu boshi barhazibâ kuguma. ¹⁷ Mube nshonyi z'obûmaguza embere za sho na nyoko, n'ez'okunywe-rha embere z'omurhegesi n'omukulu, ¹⁸ ez'okuvuna irhegeko embere z'omuzûzi, n'embere z'omurhambo w'a- bazûzi, n'ez'okubâ mubî embere z'endêko y'olubaga. ¹⁹ Obe nshonyi z'obulyâlya embere z'owinyu n'omwîra, n'ez'obushambo eka; ²⁰ embere z'okuli kwa Nyamuzinda n'endagâno yâge; obe nshonyi z'o-kuhira engofola oku mêtza^l, ²¹ ez'okuhânira embere z'abagayanyi, ez'okurhâgalula omusingo gw'âbakulamusi: ²² ez'okulolêreza imbaraga, n'ez'okuyôza ow'emwinyu; ²³ ez'okunyaga ornwanya gw'owundi erhi akantu bamuhîre, ez'okuloleêreza omukazi ogwerhe iba; ²⁴ ez'okushâsa mwambali-kazi wâwe, omanyencingo yâge. ²⁵ Ez'okuderha kubî embere z'abîra bâwe, n'oyu wahâga orhamuka-ngulaga; ²⁶ ez'okuja kwaderha n'okulumîza omwanzi wayumvîrhe, n'okuderha amahwe ga bene. ²⁷ Ntyo wanamanya enshonyi zikwânîne, n'abandi boshi bânakurhonya.

42

¹ Ci kwône, orhabâga nshonyi z'ebîra bikulikîre^m, orhajiraga ecâha erhi bwôba bwa bantu burhuma. ² Orhabêraga irhegeko lya Nyamuzinda n'endagâno yâge nshonyi, o-rhabâga nshonyi z'okutwîra enkola-maligo olubanja lwâbo, ³ ez'okushâmbâa n'abinyu muli mweshi,

^k41.2 Emwa kâlibwîre: amalibuko ganarhuma omuntu acîfinja ôwafire.

^l41.20 Engofola oku mêtza: kuli kubula bukenge okuhira engofola oku mêtza amango walya, kwo kuguma n'okuhira okuboko ah'irhama..

^m42.1 Enshonyi zirhakwânîni: hali enshonyi z'obukenge, zo nyinja; hali n'enshonyi z'obuhwinja n'ohwôba, zo mbî, zinayise nnazo.

ez'okuhà abîra bâwe oku byaâwe sho àkusigiraga. ⁴ okulola bwinja omunzâni n'olugero lwâgwo, okubà n'obunguke busu- ngunu erhi bunene bw'olugero, ⁵ okuyunguka omu burhunzi bwâwe, okukalihira abana bâwe, okuha-nûla n'akarhi omuja mubî. ⁶ Embere z'omukazi wakulonzako emyanzi, okuhulika kwo kukulu, n'aha abantu bahumahuma, orhayîbagiraga okufûnikira bwinja. ⁷ Okuganja n'okugera bwinja kwo kumanyibîka, ebyâwe n'ebya bene byoshi biyandikwe. ⁸ Orhabâga nshonyi z'okuhabûla omuhwinja n'omusirhe, n'omushosi w'emvi waja kadali n'emisole. Kwo wayerekana ntyo oku wàlezirwe bwinja, n'abandi boshi bakusîma.

Entanya z'ishe w'omunyere

⁹ Buzira kumanya, omunyere ntanya nyinji alerhera ishe, enkengero amulerhera zinamuhanze kuja îro: nka aciri murho, bwôba mpu nkaba ârhayishiheruke duba; erhi aheruka, bwôba mpu k'abona obunyumpa bwinja! ¹⁰ Oku aciri munyere, bwôba mpu erhi bakamurhebaga, abêre ifûnze aha mwâbo! Amango akol'agwerhe iba, bwâba mpu erhi akagumbaga ¹¹ Mwâli wâwe arhayumva? Omulange bwinja, omanyè akubonêsa nsho-nyi emw'abashombanyi bâwe, olekiba lwimbo oku lugo, muderhwa w'esêzi n'ow'cbijingo, abantu boshi bakakushunga omunwe!

Abakazi

¹² Oleke okulolêreza iranga lya ngasi muntu, oleke n'okukâbwârhalâ haguma n'abakazi. ¹³ Bulya omwambalo gujira obugukuzimu bwâgwo, n'omukazi naye a-gwerhe obubî bw'omukazi. ¹⁴ Obubî bw'omulume bwo bukulu aha bwinja bw'omukazi: omukazi analerhe ihanjaⁿ n'ecitumulê.

II. Irenge lya Nyamuzinda

¹⁵ Buno, nkolaga naganira ogw'emikolo ya Nyamuzinda, nkola naganira ebi nâbwîne. Luderho lwâgwo^o Nyamuzinda àjiragamwo emikolo yâge, n'ebiremwa byâge oku alonzize kwo bijira. ¹⁶ Izûba kumoleka limoleka, libone ngasi kantu, n'omukolo gwa Nyamuzinda guyunjwire irenge lyâge. ¹⁷ Nyamuzinda ârhahâga abatagatifu obuhashe bw'okuganira ebinja byâge byoshi, ebi Nyamuzinda, nnawabo-byoshi, asimpanyize mpu ly'i-gulu libêra omu irenge lyâge. ¹⁸ Alikîre isû omu cirumbi c'enyanga n'omu murhima gw'omuntu, abona amenge gâbo, bulyal'Ow'Enyanya ye nn'obumanye bwoshi, alolerîze ebimanyîso by'amango. ¹⁹ Anayêrekane ebyâgezire n'ebyâyîsha; amanyise n'ebifulike. ²⁰ Nta nkengêro ahabire, nta kanwa kamuhuzire^p. ²¹ Ebinja byâge byoshi âbirhondesire n'oburhimanya, bulya ali w'ensiku n'amango, ntâco ankayushûlirwa, na ntâco bankamunyaga, a-rhalagîrîri oku ihano lya ndi. ²² Emikolo yâge yoshi erhahimwa bwinja, kw'eri kula omuntu akalolêreza enkunya-kunye. ²³ Ebyo byoshi ho bibà binali by'ensiku n'amartgo, na ngasi mango biyu-mva oku adesire. ²⁴ Ebiremwa byoshi bigenda bibirhi-bibirhi biyerekerîne, ntâco ajizire ci-rhayûmânini. ²⁵ Ngasi ciremwa ciyêrekîne obwinja bw'ecindi, ndi wankarhama n'okusingiriza irenge lyâge?

43

Izûba

¹ Okulîmba kw'amalunga, ecirêre cilangashane, ntyo kw'amalunga ga- bonekana omu irenge lyâgo. ² Izûba erhi lishoshôka sêzi linahamagaze: «Al'obwinja bw'omukolo gw'Ow'Enyanya!» ³ Erhi lija omu nkuba-karhî, likaze igulu, ciru ndi wankalinda idûrhu lijira! ⁴ Cibêye batwâna âbalonza idûrhu linji, izûba lyôhe linayôce entôndo kasharhu kalushire; citumbûkemo ecidûrhu cayôca, lirike emisholo yalyo, amasû gahune. ⁵ Mushâna, Nyakasane

ⁿ42.14 Ihanja: Lola Muh 7, 26-28.

^o42.15 Luderho lwâge: Lola Murh 1, 3; Yn 1,1.

^p42.20 Nta kamuhuzire: Nyamuzinda ntâco ahabire, ayîshi byoshi.

waliremaga ali mukulu, na luderho !wâge luliyeêreka enjira lyageramo buhena.

Omwêzi

⁶ Omwêzi nago ngasi mango gwo na gulya, gwo gugaba emyêzi gutwe n'amango. ⁷ Gwo gumanyisa ensiku nkulu, ciba cimole cishubira eburho, n'obwo carhenga ebukulu. ⁸ Mwêzi-cimole guruhengako omwêzi-nsiku, gunaje gwâkula-bugenda- njira, cibà cimanyiso c'engabo z'e malunga, co cimolekera ecirêre oku nkuba.

Enyenyêzi

⁹ Obumoleke bw'enyenyêzi bwo buyêrekana obwinja bw'emalunga, zi-rhahimwa kuyinjihya amalunga ga Nyamuzinda. ¹⁰ Oku Mwimîma adesire kwo zinahêka, zirhagosa omukolo gwâzo.

Omutirigongo

¹¹ Lola omutirigongo, okuze Lulema, gurhahimwa bwinja omu mya-mbalo yagwo. ¹² Guba muherho gw'irenge ly'emalunga, kuboko kwa Nyamuzinda kwa-gugokaga. 43. I: Iûba: lola Dan 3,52..... : Lul 19; 139. 43, 7: Ebukulu: mnwêzi gukula guruhôha.

Obwinja bw'ebiremwa

¹³ Nyarnuzinda oku bulonza bwâge ananiêse olubula, arhurne n'emikemezo. ¹⁴ Obone enfûnikire zâge zifûnûke, ebitû bibalale nka binyunyi. ¹⁵ Oku buhashe bwâge, ebitû binânage, bihinduke mabuye. ¹⁶ Oku buhashe bwâge, oku bulonza bwâge, empûsi y'ifô enahûse. ¹⁷ Izuû ly'ornukungulo gwâge linajugurnye idaho, kul'omusirûla guhubuka enyanya bo na kalemêra. ¹⁸ Kul'orhununyi rhugwa oku idaho, kw'arhoza olubula, lugwe nka nzige. Amasû gasômerwe n'okuhona olwêru-lwêru, obukengêre bu-rhangâle n'okulubona. ¹⁹ Kandi, idaho alibulagirekwo oguli nka rnûnyu, lume lwanazire n'emboho, luhinduke rhushûgi-rhushûgi. ²⁰ Empûsi y'emboho y'enyanya yamahûsa, ebigakala byanamera oku miîshi, ngasi cidekêra ca mîshi cinajekwo ebigakala. ²¹ Wampûsi anayabuke entôndo, ahyajire empinga, asingônole ebyâsi nka muliro. ²² Lero obwo, ebitû nabyo birhinde nka bufumu, olurne lugalule obuzîne ecanda câmâhwa. ²³ Nyamuzinda, oku mulali gwâge, ahima enyanja, n'omu nyanja, ame-zamo ebirhwa. ²⁴ Abagera omu nyanja banarhubwire ebibarnwo; ernyanzi yâbo eri ya kurhusôrneza: ²⁵ kutwa batwa oku isi, barhangâle: aha nsirnba za ngasi lubero, aha mahirahira g'omu nyanja. ²⁶ Iragi, Nyarnuzinda anabihêke bwinja: na byoshi bishirnbe oluderho !wâge. ²⁷ Erhi rhwankaganira ebyo, bwanaca bunayire; arhankaderhwa: «Ye byoshi». ²⁸ Mbwiraga aha ernisi yarhenga y'okurnukuza? bulya ye Shabukuru, e- nyanya lya byoshi, ²⁹ Nyakasane, Côbohwa Nnârnahanga, Obuhashe bwâge busômerine. ³⁰ Mucitakîrire Nyarnuzinda nk'oku rnunashire, arhankaderhwa. Murnukuze n'ernisi yoshi, rnurharharnaga, bulya rnurhayuse. ³¹ Ndi okol'ornubwîne wankaderha oku ali? ndi wakarnukuza oku a-kwânine? ³² Arnahwe gâge rhurhishi go rnanji kulusha ebyo; bulya ebi rhubona biri binyi ornu mikolo yâge. ³³ Nyakasane ye walemaga byoshi, ye hà n'abantu bamurhînya oburhimanya bajira.

44

Irengi ly'abashakulûza

¹ Rhuderhage ogw'abajire irengi, bashakulûza^q nk'oku banakulikirine. ² Nyamuzinda aluzize irengi, ayêrekana obukulu bwâge kurhenga e-nsiku za mîra. ³ Omu balume, baguma bahâbwa obwâmi, banaja irengi erhi burhwâli bwâbo burhuma, abandi baba balenga omu kuhâna ihano, batwa emigani y'obulêbi. ⁴ Abandi barhegeka olubaga n'amahano gâbo, n'obukengêre burhima-nya omu lubaga, banayigîriza n'ebinwa by'oburhimanya. ⁵ Abandi bashuba bazihi, bayandika n'ebinwa binunu. ⁶ Abandi bahirhira oku birugu n'oku buhashe, balama n'omurhûla aha mwâbo. ⁷ Boshi oku banali baba n'olukengwa, emw'abantu b'amango

^q44.1 Abakulûkulu birhu: balarha, bashakulûza.

gâbo, bakuzibwa omu kalamo kâbo. ⁸ Baguma muli bo basiga izîno, izîno liciderhwa n'obukenge kuhika ene, ⁹ Abandi barhasigaga kashambala; bagenzire nk'abarhahali. Kwo bali nka kuno barhali en'igulu, kwo n'okwo iburha lyâbo enyuma zâbo. ¹⁰ Ci lolaga abagâbo, aba aminja gâbo garhayibagiragwa. ¹¹ Iburha lyâbo lyalanzire akashambala kâbo, omwîmo gwâbo guli mwîmo gwa bulume. ¹³ Obûko bwâbo bukulikire amarhegeko, n'abana bâbo omu njira yâbo. ¹¹ Iburha lyâbo lyâbâho ensiku zoshi, irenge lyâbo lirhakageramo citû, ¹⁴ Emibiri yâbo yabishirwe n'omurhûla: izîno lyâbo liyôsire lizîne omu maburhwa. ¹⁵ Ebihugo byaderha oburhimanya bwâbo, n'endêko emanyise obukuze bwâbo.

Henoki

¹⁶ Henoki asimîsa Nyamuzinda, Nyamuzinda amuhêka, lwinganyo lw'okuhinduka kw'amaburhwa.

Nûhu

¹⁷ Nûhu abonekana okunali muntu mushinganyanya, omu mango g'obu-kunizi, aba ye nyamerè: oku burhabale bwâge, igulu lyayôrhana kasigwa^r, amango ecihonzi camirîraga igulu. ¹⁸ Muli ye, endagâno z'ensiku zoshi zajirwa,: mpu ly'abantu baleki- shubiholoka n'ecihûsi.

Abrahamu

¹⁹ Abrahamu, shakulûza w'irenge w'amashanja mwandu, ntâye wâhisire oku irenge lyâge. ²⁰ Akulikira irhegeko ly'Ow'Enyanya; àjira n'eciragâne haguma naye. Eco ciragâne acijira omu mubiri gwâge, n'erhi arhangulwa, abonekana oku anali mwemêzi. ²¹ Co carhumire Nyamuzinda amulaganya n'ecihango, oku agisha ama-shanja goshi omu iburha lyâge, n'oku aluza obûko bwâge nka katulo k'oku idaho, analengereze iburha lyâge nka nyenyêzi z'emalunga, abahè ecihugo bayîmamwo, kurhenga oku nyanja kuhika oku yindi, kurhenga oku lwîshi kuhika ah'igulu lihekera.

Izaki na Yakobo

²² Nyamuzinda kandi ashubulula, omugisho gwâge oku bantu boshi muli Izaki, erhi ishe Abrahamu orhuma; adekereza ecihango oku irhwe lya Yakobo. Amuyîmika omu mugisho gwâge; amugabira n'ecihugo c'omwîmo, acitwâmwo mpande, acigabanyiza emilala oku enali iku- mi n'ibiri.

45

Mûsa

¹ Nyamuzinda arhòlamwo Yakobo omuntu nkana, musimwa emwa bo-shi, rnurhonyi wâge n'ow'abantu, ye Mûsa, mukengêre-okengêre-rwa-omugisho. ² Amuhà irenge liyumânîne n'ery'abatagatifu, amuhà obuhashe bw'okujugumya abashombanyi. ³ Oku cinwa ca Mûsa, Nyamuzinda ayimanza ebirhangâzo^s, amukuza e-mbere z'abâmi, amuhà amarhegeko oku lubaga !wâge, aba nk'a-muyêreka oku irenge lyâge. ⁴ Omu bwemêzi n'omu butûdu amuyinjihya, acîshoga-ye ekarhî k'aba-zine boshi; ⁵ amuyumvisa izu lyâge, amuheka omu bitû, amuhira embere zâge, amuhà amarhegeko, irhegeko lya kalamo n'obukengêre, ga kuyigiîriza Yakobo endagâno, ga kuyêreka Israheli enjira.

^r44.17 Kasigwa: mwana ishe afire amusiga omu izîmi erhi amusiga aciburhwa ntya: Nûhu n'omulala gwâge ali «kasigwa»; kwo kuderha owasigire yêne abandi boshi bàmafà., lola Iz 4,3.

^s45.3 Birhanâzo embere z'abâmi, lola Lub 8,8; 9,33... oku irenge lyâge: lola Lub 19.1; 33.20..

Aroni

⁶ Azûsa Aroni, mutagatifu aka Mûsa, mwene wâbo, w'oku mulala gwa Levi. ⁷ Afundika haguma naye endagâno y'ensiku zoshi, arnuhâ obudâhwa bw'olubaga. Amujira w'iragi ornu rnyarnbalo yâge, arnubwîka ornwarnbalo gw'irenge^t. ⁸ Arnuhondakwo irenge linene, arnuyarnbika ecinya-bugale, ernyambalo y'ornu ndalâla, ecirondo c'oku nyanya n'omuroha. ⁹ Emyambalo yâge ayihirakwo amashondo, n'enzege z'amasholo, nyinja bwenêne eburharnbi n'obundi: oku agenda zajegera, bazyumve ornu ka-Nyarnuzinda, kantu olubaga lwakâmukengêrerakwo^u. ¹⁰ Amuyambika omwambalo gw'amasholo gw'ecirhînyiro, gwa mukara na mudukula, bushanja bwa mulenga; amuha ecirnanyîso c'ekagombe, Urimu na Tumimu^v, cidukula, kandi bushanja bwa mulenga. ¹¹ Arnuhâ olunigi lwînjinja lw'enjurna ziyandisirweko n'akali nka kashê, zinarnhunzirwe -oku rnugozi gw'amasholo, mukolo gwa murhûnzi mulenga, mpu ebe nkumbu, hagurna n'arnandiko mabinje, nk'oku emilala y'Israheli enali. ¹² Amuhâ ishungwè ly'amasholo mpu akaliyarnbalira oku citambara bu-nya-nsirha, baliyandisirekwo oku ali mwîshogwa wa Nyamuzinda, mandiko ga bulenga, mukolo rnukornbêre: busîme oku masù eyo myambalo yoshi. ¹³ Embere zâge barhalisâgibuna ebyo bundi, na nta mango ôw'embuga abiyambirhe: bana bâge bone n'omulala gwâge ensiku zoshi. ¹⁴ Enterekêro zâge z'okusingônoka lwoshi, kabiri ornu lusiku amango go-shi. ¹⁵ Mûsa ye wamuyambikaga akashala k'omwîshogwa^w, anamushîga arnavurha matagatifu, Yaba ndagâno y'ensiku n'arnango kuli ye n'oku bûko bwâge amango amalunga ganacihabâ, mpu akulire abarherekêzi, akole ornukolo gw'obudâhwa, agishe n'olubaga oku izîno lya Nyakasane. ¹⁶ Nyamuzinda acîshoga ye ekarhJ k'abazine boshi, mpu abe mu- rherekczî wa Nyakasane, atûmbûse enshangi n'obukù bw'akake-ngêro, arherekêre enterekêro y'olubôle^x oku byâha by'olubaga. ¹⁷ Amuha amarhegeko gâge, arnubwîra na kurhi gashirnbwa, rnpu ayigîrize Yakobo eyo njira, anarnolekere Israheli ornu biyêrekîre i-rhegeko lya Nyakasane. ¹⁸ Ebigolo byanaciya, byamujira ihinzi^y, bayâgalwa naye omu irûngu, ornurhwe gwa Datani na Abirarni, n'ogwa Korê, ba bumvu na ba ntambala. ¹⁹ Lero Nyamuzinda ababona, akunira, obukunizi bwâge bwabahu-ngumula. Abahirakwo ebirhangâzo, bahungumuka n'engulumira^z y'omuliro gwâge. ²⁰ Ayushûla irenge lya Aroni, omuhâ omwanya, amushobôza okurhûlwa omwâka muhyahya^a, burhanzi omugati gwakayîgusa. ²¹ Enterekêro Nyamuzinda arherekêrwa byo biryo balya, yêne wamuhâga cco cikono ahâ n'obûko bwâge^b. ²² Cî omu cihugo arhajiramwo lyâge ishwa, arhajira gwâge mwanya omu lubaga, Nyamuzinda yêne ye mwanya gwâge.

Pinâsi

²³ Pinâsi naye, mwene Eleyazari, ye wa kasharhu oku irenge, bulya ayêrekîne obushiru bw'okurhînya Nyamuzinda, asimika n'obu-rhwâli embere z'olubaga n'obwo lwamâgoma^c, Israheli ababalirwa e-rhi yerhuma. ²⁴ Endagâno y'omurhûla yafundikwa naye, yamujira mukulu w'Ecirhi-nyiro ca Nyamuzinda n'ow'olubaga, na ntyo ye bo n'iburha lyâge, bâgwerhe ecikono c'omudâhwa mukulu w'ensiku n'amango. ²⁵ Hâbire endagâno haguma na Daudi, mwene Yese, w'oku mulala gwa Yuda, mwîmo gwa bwâmi; yêne omu bana ishe aburha, ayambala akashâmbala. Aroni yehe, akashâmbala kage kali k'obûko bwâge bwoshi. ²⁶ Mâshi,

^t**45.7** Mwambalo gw'irenge: Lola Lub 28.

^u**45.9** Lwâkâmukngêrerakwo: kukengera oku lebe ayôrhaga, oku ayambalaga.

^v**45.10** Urimu na Tumimu: lola Lub 28,6 ; 1 Sam 14.

^w**45.15** Omwîshogwa: lola Lev 8,1-13; Obukù: kantu kabaya bwinja, marashi.

^x**45.16** Kuzimiza, kufungira, kubwîra olubaga mpu luciynjuze, lola Lev 16,1.

^y**45.18** Ihinzi: ihano abantu bayumvinyemwo mpu bajire kulebe, kwinja erhi kubi.

^z**45.19** Ngulumira: lola Mib 16,1; 17,15.

^a**45.20** Mirhangisârûlwa: busârûlle burhanzi, emyâka erhangiyêra, lola Mib 18, 12-13.

^b**45.21** Obûko bwâge: lola Lub 29,28.

^c**45.23** Lwamâgoma: lola Mib 25,7.

Nyamuzinda ajire mube barhimanya, murhegeke n'obushinga-nyanya olubaga !wâge, lyo amalume ga bashakulûza galek'ihera, lyo n'abana bâbo bakazyîrha bayambirhe akashâmbala k'irenge lya bîshe.

46

Yozwè

¹ Ali ntwâli omu matabâro^d, Yozwè, mwene Nûni, mukula wa Musa omu mukolo gw'okulêba, izîno lyanamukwânana, aciyerekana mukulu wa kuciza abîshogwa, ahana abashombanyi bagoma, adêkereza Israheli omu cihugo câge. ² Neci, yâli ntwâli, erhi wakamubwîne amaboko enyanya, engôrho omu nfune, ajirhêra ebishagala by'ababisha! ³ Muntu ndi, embeze zâge, wahisire aho oku burhwâli? Yene aâshokolera abalwi b'amatumu ga Nyamuzinda. ⁴ Kali ye wabwîraga izûba mpu liyimange^e: omulegerege muguma yaba ibiri? ⁵ Ashenga Nyamuzinda, erhi akol'aminisire abashombanyi hingole-ngole enyunda zoshi, Nyamuzinda ayumva omusengero gwâge, aniêsa enkuba y'olubula okurhasagiboneka. ⁶ Arhibukira oku ngabo y'abashombanyi, abaminikakwo akabayirhira oku mwandagalo: ayêreka amashanja oku amatumu gâge garhaji-bwa omu irhwe, mpu lyo bamanya oku Nyamuzinda badwîrhe ba-lwîsa.

Kalebu

⁷ Bulya àli muntu wa Nyamuzinda, mîra, amango ga Mûsa, ayerekana obushiru bw'omurhima nkana, bona Kalebu, mwene Yefunè, go mango bahagalikaga omwandu gw'abantu, bahanza olubaga okujira ecâha, bahulisa n'okucîduduma^f kubi. ⁸ Bombi bone barhahumagwakwo, ekarhî ka bihumbi magana ndarhu ga balwi, mpu bahike oku kashambala, omu cihugo ciluza amarha n'obûci. ⁹ Nyamuzinda aha Kalebu emisi, n'eyo misi ayiyôrhana kuhika ebu-shosi, amusôsa oku ntôndo ziri omu cihugo, ko kâbire kashambala abana bâge bayimiremo buno, ¹⁰ mpu ly'Israheli yeshi abona oku neci, kunali kwinja okukulikira Nyamuzinda.

Abacîrânuzi

¹¹ Abacîrânuzi, ngasi muguma nk'oku anahamagîrwe, balya boshi baârhagomaga murhima, barhacîhinduliraga Nyamuzinda, okubake-ngêra gubê mugisho' ¹² Amavuha gâbo gazibuhe ekuzimu, amazîno gâbo galame, abo ba-ny'irenge bagashânize abana babo.

Samweli

¹³ Samweli^g arhona bwenêne emwa Nyamuzinda, ashuba mulêbi wa Nyamuzinda, anayimânika obwâmi, ashîga abâmi b'ecihugo amavu-rha. ¹⁴ Akâtwa emmanja z'endêko omu kukulikira amarhegeko ga Nyamuzi-nda, na ntyo Nyamuzinda aba haguma na Yakobo. ¹⁵ Omu bwemêzi bwâge, abonekana oku anali mulêbi, omu nderho zâge, acîmanyisa oku ye nyamuderha kuba. ¹⁶ Ashenga Nyamuzinda Ogala-byoshi, amango abashombanyi balimugosire enyunda zoshi, arherekêra omwana-buzi orhalikwo izâbyo. ¹⁷ Nyamuzinda, kurhenga emalunga, avuza omukungulo, enkuba yâku-ngula, izû lyâge lyayumvikana; ¹⁸ âhungumula abakulu b'abashombanyi, n'abarhambo b' Abafilistini. ¹⁹ Samweli, embere aluhûke ensiku n'amango, acîgasha emunda Nyamuzinda na mwâmi bali, erhi: «Niono nta muntu nalenganyize oku hyâge; ciru enkwerho y'emigozi yo nyi». Na ntâye wamuhêsire lubanja. ²⁰ Abire amafâ abulirêba, abwîra mwâmi oku obwâmi bwâge bwâhwire; izû lyâge lyarhenga ekuzimu; lyalêba kwa kuzaza obubî bw'olubaga.

^d46.1 Matabâro: matumu, birha, kulwa. Izîno limukwânine: Yozwè erhi Yezu; kwo kuderha: Nyamuzinda kuciza aciza: ye Muciza, Còkola.

^e46.4 Liyimange: lola Yoz 10,13.

^f46.7 Okucîduduma kubi: lola Mib 14,6-10.

^g46.13 Samweli: lola 1 Sam 10,1..... 16.13.

Natani

¹ Hayisha Natani enyuma Iya Samweli, alêba oku ngoma ya Daudi.

Daudi

² Kula bananûla amashushi oku cimasha c'enterekêro y'okuvuga omunkwa, kwo Daudi acîshozirwe ekarhi ka bene-Israheli. ³ Ashâsa empangaza kula bashâsa omwana-hene, eciryanyi kula bajira omwana-buzi. ⁴ K'arhabâga aciri murho ayîrha n'entwâli, akûla ecihugo nshonyi: ahe-ba ehibuye oku muzâreti, ahibanda hyanakoza, atwa Goliyati ifeka? ⁵ Aho erhi amâshenga Nyamuzinda w'Enyanya, naye Nyamuzinda amuhà emisi y'okuyîrha omulwî mukulu, n'okuzûsa ihembe Iya Israheli^h. ⁶ Okwo kwarhuma bamuhà irenge Iya bihumbi ikumiⁱ, bàmukuza omu mugisho gwa Nyamuzinda, bàmuyambika akashala k'irenge. ⁷ Ashâbira abashombanyi bali eburhambi, aherêrekeza abashombanyi b'e Filisteya, àbalambika burhazûka. ⁸ Omu mikolo yâge yoshi, akuza Omwimâna w'Enyanya n'ebinwa by'irenge^j; acîtakiraye n'omurhima gwoshi, ayerekana oku azigira Lulema. ⁹ Ahira ennanga aha luhêro, omulya gwâzo gwâkazirhuma izûu ly'abazihi lyayinjihya okurhalusire. ¹⁰ Ayinjihya ensiku nkulu, zalangashana okulushine, Obwimâna bw'Iziîno Iya Nyamuzinda bwakuzibwa, ecirhînyiro^k ca Nyamuzinda cakazi-dumûka kurhenga sêzi. ¹¹ Nyamuzinda àmubabalira ebyâha byâge^l, àlengereza obuhashe bwâge

Salomoni

¹² Salomoni, mwene Daudi, muntu mwirhonzi, ayîma omu by'ishe; n'o-ku burhabâle bw'ishe alama omu iragi. ¹³ Salomoni arhegeka ecihugo omu mango g'omurhûla, Nyamuzinda àmuhira omurhûla eburhambi n'obundi, mpu ly'ayubakira Izîno lyâge enyumpa, anarheganye ecirhînyiro c'ensiku n'amango. ¹⁴ Neci, wâli murhimanya omu busole bwâwe, wâli wa bukengêre bunji nka mîshi! ¹⁵ Obukenêere bwâwe bwahundikire igulu, waliyunjuza migani mizibu. ¹⁶ Irengi lyâwe lyahika emahanga, wazigirwa omu murhûla gwâwe. ¹⁷ Ennanga, emigani, obulenga omu binwa n'amashuzo gâwe byasômeza igulu. ¹⁸ Oku izîno Iya Nyakasane Nyamuzinda, ye Nyamuzinda rhuderha w'I-sraheli, walundika amasholo nka byûma, n'ensaranga zakulugira nka mabuye^m. ¹⁹ Ci aye! mubiri gwâwe wagurhega abakazi, wacîjira muja w'amagene gâwe. ²⁰ Ntyo wadôkôza irengi lyâwe, wahira ihanja oku bûko bwâwe, wa-rhuma obukunizi bwacîhonda oku bana bâwe n'omutula oku iburha Iyâwe: ²¹ amâmimâmi gazûka, Efrayimu azûkamwo obugoma. ²² Ci kwône Nyamuzinda arhayibagiraga obwonjo bwâge, arhatwâga omu kanwa kâge, arhayimaga omwîshogwa wâge iburha, a-rhaheêrekezagya obûko bw'owalimuzigîre. Ntyo àlekera Yakobo hikasigwa, na Daudi omuzi gwa kuli ye.

Roboami

²³ Salomoni ajirhamûka haguma na bîshe, asiga ow'oku mulala gwâge, musirhe bwenêne ekarhî k'olubaga, muntu orhagwerhi bukengêre buci: ye Roboami, ye wasunikaga ecihugo omu bugoma.

Yerobwâmi

^h47.5 Israheli: lola 1 Sam 17.

ⁱ47.6 Bihumbi ikumi, lola 1 Sam 18,7.

^j47.8 Binwa by'irengi: Nnanga za Daudi, lola 2 Sam 23,1.

^k47.10 Cirhînyiro: hantu harhînywa, ha lukengwa, aha luhêrero.

^l47.11 Ebyâha byâge: lola 2 Sam 12,13,24, ensiku n'amango, amujirira endagâno y'obwâmi, amuhà entebe y'irengi omu Israheli.

^m47.18 47. 18: Nka mabuye: obugale bwa Salomoni bwâli bunji bwenêne: lola 1 Sam 10,11.... ; Mt 6,29. 47, 19: Muja w'amagene gâwe: lola 1 Barn 11,1-13.

²⁴ Yerobwâmi mwene Nebati naye, ajirîsa Israheli ecâha, ayigîriza Efra-yimu enjira y'amabî. Kurhenga ago mango, ebyâha byâbo byalugîrira, byarhuma balulizibwa kulî n'ecihugo câbo.
²⁵ Bali bacihêsire omu bibi bya ngasi lubero, byarhuma bahâbwa obuha-ne.

48

Eliya

¹ Lero omulêbi Eliya anacizûka nka muliro, ebinwa byâge bwakâyôca nka ngoke. ² Ye wâbahamagaliraga ecizombo, n'omu bushiru bwâge, abahu-ngumula. ³ Oku luderho lwa Nyamuzinda, âhangamya enkuba, kasharhu koshi âmanula omuliro emalunga. ⁴ Eliya neci wâlî ojire irenge omu birhangâzo byâwe! ndi muntu wa-nkaba n'obucîbone bw'okucîgerera kuli we ? ⁵ We wâkûlaga omuntu omu nfune z'olufû, wamurhenza ekuzimu, oku luderho lw'Ow'Enyanya. ⁶ We wâshabiraga abâmi, abakulu wâbarhenza oku ntebe. ⁷ We wayumvagya obukali oku Sinayi, n'irhegeko ly'olwihôlo oku Ho-rebu, ⁸ washîga abâmi b'okucîhola amavurha, washîga n'abakûla bâwe amavurha g'obulêbi, ⁹ wâhekwa muli kalemera w'omuliroⁿ, oku ngale, y'ebihesi by'omuliro, ¹⁰ we wacishogeragwa obukali bwayisha, mpu obe murhuliriza w'obuku-nizi embere buyishe, mpu oshubize omurhima gw'ishe w'omwana oku mwana^o, onayinamule emilala ya Yakobo. ¹¹ Iragi lyabayishikubona, n'abafânîne obuzigire, bulya nirhu rhwayi-shiba n'obuzîne.

Elisha'

¹² Ntyo kwo Eliya ali, ye muntu wahekagwa muli kalemêra. Omûka gwâge gwayunjuza Elisha'; omu nsiku z'akalamo kâge, nta mu-rhegesi wakamuyâshire, ntâye wakamugombize. ¹³ Ntaco camuyabiraga, owalêbaga ciru ali n'ekuzimu!^p ¹⁴ Amango àlî azîne ajira ebirhangâzo, anabire amâfa ajira n'ebisômérîne.

Obugoma n'obuhane

¹⁵ Byaba ntyo, ci omurhima gw'olubaga guruhagalukaga, basera oku byâha byâbo, balinda balulizibwa kuli n'ecihugo câbo, bâbasha-ndabanya omu igulu lyoshi. ¹⁶ Hasigala amahûnga g'olwâlî lubaga, n'omurhambo w'oku mulala gwa Daudi. Muli bo, baguma baguma basimîsa Nyamuzinda, ci abandi bashubikaluzi ebyâha.

Hezekiyahu

¹⁷ Hezekiyahu azibuhya ecishagala, ahisa amîshi omu lugo !wâge, arhula ibuye n'ecûma, ayûbaka iriba ly'amîshi. ¹⁸ Mw'ago mango, Senakeribu amera omu muherho, arhuma Rabusha-kè, naye Rabushakè omu bucîbone bwâge, arhêra Siyoni. ¹⁹ Lero bajuguma amaboko n'omurhima, balumwa nka mukazi waja aha lubako^q, ²⁰ bayakûza Nyamuzinda w'obwonjo, bamurhega amaboko, Omwimâna abayumva kurhenga empingu, abaciza n'okuboko kwa Yesha'yahu. ²¹ alasa ebihando by'ab'e Sîriya, malahika wâge abahungumula.

Yeshayahu

²² Byabâ ntyo bulya Hezekiyahu amasimîsa Nyamuzinda, acîyerekana mu-zibu omu kukulikira enjira y'ishe Daudi, nk'oku omulêbi Yesha'yahu ali amurhegesire, Yesha'yahu mukulu na mutabêsha omu bulêbi bwâge. ²³ Omu nsiku zâge, iziûba lyâgenda cinyumanyuma, n'akalamo ka mwâmi^r kayushûka. ²⁴ Abonera omu buhashe bwa Mûka oku ensiku zahwire, arhûliriza abagogomirwe b'e Siyoni, ²⁵ amanyisa ebyâyisha binaciri kuli omu mwizimya gw'ensiku n'amango, n'ebifulike abimanyisa embere bibonekane.

ⁿ48.9 By'omuliro: lola 2 Barn 2,1-11.

^o48.10 Oku mwana: lola Mal 3,24.

^p48.13 Ali n'ekuzimu: lola 2 Barn 13, 20-21.

^q48.19 Aha lubako: okuja aha lubako kuli kuhurha.

^r48.23 Akalamo ka Mwâmi kayushûka: lola 2 Barn 20, 4-11; Iz 38,4-8.

49

Yoshiyahu na Yeremiya

¹ Yoshiyahu okumukengêra kuli nka kujira envange nyinja y'obubâni kula omuvanzi w'amarâshi anajira; buli nka bûci bwo bununa omu ngasi kanwa, nka lulanga lwazihwa omu idinye. ² Aj'aho, Yoshiyahu, akulikira enjira nyinja, erya y'okugalula omurhima gw'olubaga, arhenza obugalugalu bulya bukakâbulirwa; ³ omurhima gwâge aguyerekeza Nyamuzinda, n'omu mango g'amabî, a-lwîsa anahimira obukunda-Lulema.

Abâmi n'abalêbi bazinda

⁴ Kuleka ba Daudi, Hezekiyahu, na Yoshiyahu, abandi boshi baluza obugo-ma, bajahika irhegeko ly'Ow'Enyanya: abâmi b'e Yudeya bahwa. ⁵ Obuzibu bwâbo erhi babulekîre abandi, irenge lyâbo erhi balirekîre ecihugo c'emahanga. ⁶ Ecishagala citagatifu cîshogwa, abashombanyi bacyôca, emihanda ya-co bayihambya, ⁷ Kulya Yeremiya anaderhaga. Bàli bamulibuzize n'obwo ali mulêbi mwîshogwa kurhenga omu nda ya nina, mpu akundule, ashâbe analambike, ci kwône kandi mpu ayûbake anarhwere^s. ⁸ irûngu abonekerwa n'irenge, Nyamuzinda amuyerekalyo oku nya-nya ly'engâle ya Bakerubi^t. ⁹ akengera abashombanyi omu nkuba y'ecihonzi, mpu lyo ahimira abakulikira enjira nyinja. ¹⁰ Balya balêbi ikumi na babiri nabo, amavuha gâbo gashabuke nka mburho omu nshinda zâbo, bulya barhûlirîze Yakobo, bamuciza omu buyemere n'omu bulangalire.

Zorobabeli na Yozwè

¹¹ Kurhi rhwacitakirira Zorobabeli? Kw'ali nka kashè omu kuboko ku-lyo^u; ¹² naye owabo Yozwè, mwene Yosedeki, bombi, omu mango gâbo. bayûbaka aka-Nyamuzinda, bayabulira Nyamuzinda olubaga luta-gatifu, lubaga lubikirwe irenge ly'ensiku n'amango.

Nehemiya

¹³ Nehemiya naye ali mukulu w'okukengêrwa, ye warhuzûkizagya enkuta zâli zamahongoka, ajira enyumvi anazisimbanya, ayinamula eka.

Okushubûlula

¹⁴ Ntaye en'igulu walemirwe mpu ayumanane na Enoki; ye bàbalalanaga kurhenga igulu. . ¹⁵ Ntaye kandi wabusirwe oli nka Yozefu, arhona emwa bakulu bâge, aba nyamwegemerwa w'olubaga lwâge, amavuha gâge gajirekwo omugisho. ¹⁶ Semu na Seti nabo bajire irenge omu bantu, ci kwône Adamu yenaciri enyanya lya ngasi ciremwa cizîne.

50

Omudâhwa Simoni

¹ Omudâhwa mukulu, Simoni, mwene Oniasi, ye washakalaga aka-Nya-muzinda, amango acihali, azibuhya n'ecirhînyiro. ² Ye wabandaga eciriba c'okuyûbaka banyamwegemerwa babirhi omu bululi bw'aka-Nyamuzinda. ³ Amango gâge lyo bahumbaga ecibîkiro c'amîshi, bahumba ecîna cigali bwenêne nka nyanja. ⁴ Ayûbaka buzibu olugo, mpu ly'acingira bwinja olubaga amango lu-rhêzirwe. ⁵ Arhâhimagwa kukwananwa ekarhî k'olubaga, erhi abâga ahuluka a-rhenga ebwa lusîka, ⁶ nka nyenyêzi y'esêzi omu bitû, nka mwêzi mukulu^v, ⁷ nka myonzi y'izûba oku nyanya ly'aka-Nyamuzinda kw'Ow'Enyanya, nka mutirigongo

^s49.7 Anarhwera: lola Yer 1,10.

^t49.8 Bakerubi: lola Eze 1-3; 9-10.

^u49.11 Kulyo: okuboko kulyo haba hantu ha bukenge, muntu mukengwa bahira ekulyo.

^v50.6 50, 6: Cirhêbo ca mwêzi: gala mango omwêzi gukola mukulu, gukola guyunjwire, muburunguse, nka cirhêho c'aha ngombe.

gwalangashana omu bitû by'irenge, ⁸ nka bwâso bwa rôza omu mpondo, nka bwâso bwa lisi emezire hofi n'iriba, nk'ihaji lya murhi gwa kasuku omu canda, ⁹ nka muliro n'obubâni omu cetêzo, nka kabindi ka masholo, katâke n'ensobeke y'ensobeke y'enfuma za ngasi lubero, ¹⁰ nka muzeti gujagalîre malehe, nka murhi gwa nsindani guhisire omu nkuba karhî. ¹¹ Oku akazâgikwânanwa erhi abâga ayambalîre olusiku lukulu, arhôle n'emyambalo y'obukulu, erhi abâga akola ayinamukira aha luhêre-ro lutagatifu, amanabumba obululi bw'aka-Nyamuzinda bwoshi ire-nge! ¹² Ala oku ayinjihaga erhi abaga akola ayankirira eby'enterekêro omu maboko g'abadâhwa, erhi abaga ayimanzire yêne ebwa karhî k'oluhêrero, na bene wâbo bamuyimanzirage eburhambi! onabone ayosire nka nduluma y'e Libano n'amashami gâyo, nka kula omubô guba guzonzirwe n'amashami gâgwo. ¹³ Ala oku ayinjihaga amango bene Aroni boshi omu irenge lyâbo babaâga bafumbîrhe entulo za Nyakasane, baligi embere z'endêko ya bene Israheli, ¹⁴ naye yêne adwirhage arherekêra aha Luhêrero, analiko ashumbiriza n'obukenge Ow'Enyanya entûlo z'obukulu ¹⁵ Obone alambulire okuboko oku kabehe, ayanke ntonyi nsungunu za murhobo gwa muzâbîbu, azibulagire aha burhambi bw'oluhêrero, hazûke ehisûnunu hy'okusîmîsa Ow'Enyanya, Nnâmahanga goshi. ¹⁶ Ago mango lya bene Aroni bakazagibanda oruhababo, babuhe emi-shekera yâbo minene y'amarhale, izû lishakânye, mpu kabe kake-ngêzo emw'Ow'Enyanya. ¹⁷ Erhi bahikaga aho, onabone olubaga lwoshi, luhwere oku idaho cali-gumiza, luharamye Nyakasane Ogala byoshi, Nyamubâho w'Enya-nya bwenêne. ¹⁸ Abimbiza nabo bayankirire, bayimbe obukuze, ogwo mulenge gwoshi gwakazishuba lwimbo lwinjinja. ¹⁹ Olubaga lusengerage Nyamuzinda w'Enyanya obwo, lushenge Nyaka-sane k'emirenge, kuhika ogwo mukolo gw'okurhumikira Nyamuzi-enda guhwe. ²⁰ Enyuma Iy'aho, onabone ayandagale, alambûlire endêko y'olubaga lw'Israheli kw'amaboko, n'izû linene, abahe omugisho gwa Nyamuzinda, erhi anagwerhe irenge ly'obuhashe bw'okuderha eryol'izîno. ²¹ Aho, bukolaga bwa kabiri obwo, olubaga lwanafukama luyankirire omugisho gw'Ow'Enyanya.

Museze omurhima

²² Na bunola, kuzagi Nyamuzinda Nnâmahanga, yejira ebinja n'ebinênè-nè ngasi hoshi, ye walengezagya ensiku zirhu kurhenga omu nda za banyâma, arhujirira nk'oku obwonjo bwâge bunali. ²³ Arhuhage n'omurhima gushagalusire, arhushobôze omurhûla rnwa zi-no nsiku zirhu, gugandâze omu Israheli ensiku n'amango. ²⁴ Inema lyâge liyôrhe liba haguma nirhu, anarhulikûze mwa gano ma-ngo.

Omugani

²⁵ Hali mashanja abiri ntabonakwo, erya kasharhu lirhali ishanja: ²⁶ abantu b'entôndo y'e Seyiri, Abafilistini, n'olubaga lw'abahwinja b'e Sikemi.

Enfundika-binwa

²⁷ Nyigîrizo za burhimanya n'obumanye ezira Yezu, Mwene-Sira, Eleya-zari w'e Yeruzalemu, asiribire mw'eci citabu, adubuliramo obu-rhimanya bw'omurhima gwâge, nka kul'enkuba enadubuka. ²⁸ Iragi lyâge omuntu ogwerhe amango g'okucîyigîriza, anabone obu-rhimanya n'okubuheba e murhima. ²⁹ Akahêka ntyo, âba ali muzibu ngasi mango, bulya akamole ka Nyamuzinda yo njira yâge.

51

Okucitakira kw'omunkwa

¹ Nkola nilkuvuga omunkwa, Yagirwa Mwâmi, nakukuza, Nyamuzi-nda, Muciza wâni, ² Wândwirîre, wânfungira, wandikûza omu mino ga nyamulûmba, wa- ntenza omu murhego gw'olulimi lubî, wankûla ekanwa k'aba-nywesi; wanyimangira embere z'abangosire, wanciza, ³ omu lukogo lwâwe lunji n'oku bukuze bw'izîno lyâwe, wandikûza omu kanwa k'abayashamire mpu bandye, wantenza omu maboko g'aba-nshimbire mpu banyîrhe, omu malibuko goshi nabwîne, ⁴ wankûla ecîko nnankola ndi buhuba, wankûla omu muliro

muhangala! ⁵ wandikuza oku lulimi lw'obulyâlya, n'oku nderho z'obunywesi. ⁶ - kalimi ka balenzi omu bwâmi.- Nashugunuka olufù, omûka gwâni gwagalukira aha nshinda-burhambi. ⁷ Bangorha nieshi, nabula n'ecirhabîre; nalola eyi n'eyi nti nkaba nabo-na owirhu wantabâla, namubula. ⁸ Ka lêro ntakengera obwonjo bwâwe, Nyakasane k'emirenge, emikolo yâwe ya kurhenga ensiku n'amango, nakengera oku we ciza abakulangelira, obakûle omu maboko g'abashombanyi. ⁹ Omusengero gwâni gwayînamukira emund'oli, nashenga nti ondikûze omu lufù. ¹⁰ Nashenga Nyakasane, ishe wa Nnahamwirhu, nti: «Orhantibe omu nsiku z'amalibuko, omu nsiku z'abacibonyi n'abalenzi. Nâkuza izîno lyâwe ngasi mango, nâcîtakiriralyo, mvuge omunkwa». ¹¹ Omusengero gwâni gwâyankirirwa, wantenza ekuzimu, wandikûza oku mango g'obubî. ¹² Co cirhumire nacîtakira, nkuvuge omunkwa, nkuze izîno lya Nyakasa-ne.

Olulanga lw'oburhimanya

¹³ Omu busole bwâni, erhi nâbaga nabalama, nantangishenga, nsengere n'obwâlagale oburhimanya. ¹⁴ Nabusengerera aha luso lw'ecirhînyiro: na kuhika olusiku lwâni luzi-nda erhi bwo nankulikire. ¹⁵ Amango bwâli buyâsize, nka muzâbîbu guyanyire, omurhima gwâni gwabusîma. Amagulu gâni gaja omu njira ekubûsire, kurhenga ebusole bwâni erhi burhimanya nnongereza. ¹⁶ Naburhega okurhwiri, nanabuhabwa, nahika oku nyigîrizo nyinji. ¹⁷ Nâgenda bwinja bwo burhumire, nâkuza owampaga oburhimanya. ¹⁸ Bulya narhozire omuhigo gw'okubukulikira, nalongereza n'obushiru enjira y'aminja, nta mango nâbulabule. ¹⁹ Iroho lyani lyabulwira, nacîseza okushimba irhegeko, nayinamulira amaboko enyanya, nahuna obwonjo oku buhwinja bwâni. ²⁰ Omurhima gwâni gwâyerekera emunda buli, nâbushimana n'omu-rhima gucire; bw'obûla nkulikire kurhenga emurhondêro, co ca-rhuma ntasigala omu marhabi, ²¹ Naye kamba enda erhi bwo burhuma, nâbushimâna, nârhimana ebinja. ²² Nyamuzinda ampire, ampa engalo y'olulimi lw'okumukuza, ²³ Muyishe emunda ndi, mwe bahwinja, muje omu masomo gâni. ²⁴ Cirhumire mucijira bakenyi, n'obwo enyôrha y'oburhimanya emugwe-rhe? ²⁵ Nabumbwîre akanwa nti nderhe: gulagi, burhafa nsaranga^w, ²⁶ mugombe ecikanyi, muyigîrizibwe, enyigîrizo hofi hofi ninyu ziri. ²⁷ Ninyu mwene mucibonere: mubwîne okuntarhamaga bwenêne, nabu-libona obuluhûkiro bw'enkwîra. ²⁸ Muhâne birugu binji oku nyigîrizo, zammuhisa oku mwandu gw'ama-sholo. ²⁹ Omurhima gwinyu, gurhimukwe n'olukogo lwa Nyakasane, mu-rhabâga nshonyi z'okumukuza. ³⁰ Mujire omukolo gwinyu oku amango garhacihika, olusiku hano luyi-sha, ammuha. oluhembo lwinyu. Nyakasane akuzibwe emyâka yoshi, n'izîno lyâge liyimbwe kurhenga oku iburha kuja oku lindi iburha.

Omunwe muzinda: Burhimanya bwa Yezu! Mwene -Sira.

^w**51.25** Burhafà nsaranga: lola Iz 55,1; Mig 4,5-7.

1

EBITATU BY'ABALÊBI

Enshokolezi

Oluderho «mulêbi» luli luderho lwa cihabraniya. Lwanahugûlwa ntya: «Ohamagîrwe na Nnâmahanga» kandi erhi «Oyalîza Akanwa ka Nnâmahanga». Abalêbi bayishi oku bali nka kanwa ka Nnâmahanga. Co cirhuma barhangira ngasi mango kuhanûla n'ezi nderho: «Ntyo kwo Nyakasane adesire» erhi «Akanwa ka Nnâmahanga aka» na ntyo na ntyo.

Bitabu bini biderhwa bya «Balêbi Bakulu: Yeshayahu, Yereimiya, irûngu na Daniyeli. Hali na bindi bitabu ikumi na bibirhi biderhwa bya «Balêbi Basungunu» bulya biba byofôfi.

Enyigîrizo z'abalêbi zaliyêrekîre bwenêne abantu b'amango gâbo. Kanji kanji abalêbi bakag'ilêba ebyayîsh'ibà. Nyamuzinda ayîshi ebyayîsh'ibà byoshi. Nyamuzinda analengereza entumwa yâge emanye ebyayîsh'ibà byoshi. Abalêbi badesire binwa binji biyêrekîre Masiha n'ebiyêrekîre amango mazinda. Rhwe rhukola rhulama ago mango amalêbi gayunjulire, rhwanahash'imanya bwinjinja ago malêbi kulusha abalêbi bâgo.

Erhi rhwankakengêra ebi rhwadesire oku bulêbi byoshi, rhwanayumva oku Ebibliya ederha mpu Mûsa ye mulêbi murhanzi na mukulu kulusha abandi boshi. Abandi balêbi b'enyuma bali baganda ba Mûsa, nka Yozwè, Debora, Samweli n'abandi n'abandi. Hali abalêbi barhayandikaga citabu, hali n'abalêbi bayandisire. Omulêbi Amosi alamaga omu mwâka gwa 750 embere ly'okuburhwa kwa Kristu. Abalêbi bakulu babirhi bahanûlaga olubaga lwa Israheli embere lululizibwe e Babiloni, bwo Yesha'yahu na Yereimiya. Ago mango gonênè, Hozeya, Mikeyo, Nahumu, Sofoniya na Hahakuki nabo bajabayigîriza. Omulêbi mukulu w'amango gw'okululizibwa ye irûngu. Abalêbi bakozire enyuma ly'okurhenga e Babiloni bwo Hageyo na Zakariya. Malakiya, Abudiya, Yoweli, Yona na Daniyeli nabo bakulikira.

Abalêbi bakag'isêgereza bwenêne kuli ebi binwa binene bisharhu: okuyemêra Nyamuzinda muguma yêne, akalamo nkana kashingânîne n'idini ly'emurhima, Masiya. Daniyeli abwîne okuyîsha kwa «Mwene-Omuntu» oku bitû by'emalunga. Mwene-Omuntu âyîsh' ihâbwa okurhegeka amashanja goshi n' obwâmi bwâge bwayôr'haho ensiku n'amango. Endagâno Mpyahya eyerekeza ebyo binwa by'abalêbi byoshi kuli Yezu Kristu.

IZAYA Yeshayahu יִשְׁעִיָּהוּ

Enshokolezi

Yeshayahu ahamagalwa na Nyamuzinda omu ka-Nyamuzinda k'e Yeruza/emu omu mwâka gwa 740 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu, mpu amanyise oku Israheli na Yuda bayîsh'ihanwa erhi kurhashimba amarhegeko ga Nyamu-zinda kurhuma.

Yeshayahu ajira ogwo mukolo Nyamuzinda amuhâga myâka makumi ani. Ago mango obwâmi bwa Asuru bwali buzibu bwenêne. Abâmi b'eburhambi bacihira haguma mpu lya balwîsa Asuru. Yeshayahu arhola omuhigo gw' okurhabâla ana-bwîra abo bâmi mpu balangalire Nyamuzinda yêne. /zaya amanyisa omwanzi gw'okuburhwa kwa Emanûweli, Mucunguzi w'igulu (c. 6-12).

Yeshayahu ye mulêbi mukulu bwenêne kulusha abandi balêbi boshi. Ayigîriza oku Nyamuzinda ali mwimâna. Bulya Israheli arhayemeraga Nyamuzinda, âyi-sh'itwirwa olubanja n'okuherêrekezi bwa. Cîkwône abâyîsh'isigala bâyi-sh'igalukira Nyamuzinda n'okucungulwa (4, 3).

Omulêbi Yeshayahu ali murhegesi mukulu w'ishanja lyâge na ntyo bantu banji bamukulikira ciru omu myâka yakulikiraga. Abo bemezi bayushûla emyandiko yâge. Ntyo ecigabi ca kabirhi (c. 40-55) cayandikagwa n'omulêbi walondaga Yeshayahu amango Babeli alibahebire omu buja. Oyo mulêbi ayaliza oku ecihugo bâyûbakamwo hano barhenga omu buja ciri hofi, n'oku

Yeruzalemu âyûbakwa buhyahya. Eco citabu ciderhwa «citabu c'okurhulirira kwa Israheli.

Ecigabi ca kasharhu (c. 55-66) ciyushula eca kabirhi, bene Israheli bamayûs'igaluka e Yeruzalemu. Cikwône babona oku barhebirwe, bulya barhayûbaka-ga aka-Nyamuzinda n'ecishagala erhi Basamariya barhuma. Omulêbi ababwîra mpu kuli kwa bulagirire bagalukire Nyamuzinda omu lugendo lwabo. Ama-nyisa irenge lya Nyamuzinda amango gw'okulinda Omucunguzi.

EBIRIMWO

1. *Ecigabi c'omulêbi Yeshayahu: cigabi 1-39*
2. *Okurhulirira kwa Israheli: cigabi 40-55*
3. *Abalêbi bamanyisa oku Israheli ayîsh'iyagaluka: cigabi 56-66 .*

I. Yuda ahêkwa lubanja

Izîno ly'ecitabu

¹ Obulêbi Yeshayahu, mwene Amotsi abonaga, buyerekîre Yuda na Yeruzalemu, oku ngoma ya Ūziyahu, na Yotami, na Ahazi, na Hizekiyahu^a, bâmi ba Yuda.

Olubaga lurhasîma

² Mwe malunga, muyumve, nâwe we igulu, orhege amarhiwiri, bulya Nyaka-sane odesire, erhi: «Nalîsize abana nanabàlera, ci bôhe bangomera. ³ Enkafu enamanye nnayo, n'endogomi enamanye eciranga ca nnawabo; Israheli yehe arhajira bumanye, olubaga lwâni lurhayumva. ⁴ Yajewe! ishanja linya-byâha, olubaga luyunjwire mabî, iburha lya banyankola-maligo, abana b'emihera! Bajahisire Nyakasane, bagayaguza Omwimâna w'Israheli; bamuhindamulira omugongo. ⁵ Ngahi mwankacishûhirwa, mwe bantahwa-bugoma? Irhwe lyoshi liri lilwâla, n'omurhima gwoshi gwarhozire. ⁶ Kurhangirira oku nshando z'amagulu kuhika oku irhwe, nta cirumbu cigu-magama: ci bironda byône n'ebibande n'ebihulu byadwa masira, bi-rhasâg'ijakwo bufumu, erhi kurhubwa, erhi kuhirwakwo amavurha. ⁷ Ecihugo cinyu cikola bwerûle, ebishagala binyu byadûlisirwe muliro, aba- nya-mahanga balîre amashwa ginyu erhi munadwîrhe mwasinza: aba- nya-mahanga bagayoniremwo, bagasiga bwâmwa. ⁸ Mwâlî wa Siyoni^b asigîre yêne nka cifumba omu lukoma lw'emizâbîbu, nka higombe omu ishwa ly'emirhandagule, nka cishagala cigorhe. ⁹ Acibiga Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe arhali arhulekîre amahûnga g'emisigala, rhwankabîre aka Sodomo rhunashushe Gomora.

Obulâlya

¹⁰ Yumvi akanwa ka Nyakasane, wâni baluzi b'e Sodomo murhege okurhwiri, muyumve irhegeko lya Nyamuzinda wirhu, mwe lu-baga lw'e Gomora. ¹¹ «Bici gwankwanana omwandu gw'enterekêro zinyu?» Nyakasane okudesire. «Ntamire n'embâgwa z'enganda-buzi n'amashushi g'amanina; omuko gw'empanzi n'ogw'abana-buzi n'ogw'ebihebe, ntagukwirirwa! ¹² Nka muyishir'ibona obusû bwâni, ndi ommubwîra mpu mulabarhe omu byôgo byâni? ¹³ Muleke okukalerha entûlo za busha! Omugi gw'enshangî ntacigubonakwo! Emyêzi mihyahya, esabato n'endêko zinyu, obubî n'ensiku nkulu, ntabikwirirwal ¹⁴ Emyêzi zinyu mihyahya n'ensiku nkulu zinyu, ntabibâkwo: byantamize, ntakanacibirembere. ¹⁵ Mukalambûla amaboko, nnambwikire obusû bwâni ndek'ibona; ciru mwankayushûla emisengero, niono ntayiyumvirhiza: bulya amaboko ginyu gayunjwîre muko. ¹⁶ Mucishuke,

^a**1.1** Aga mazîno g'Abayahudi, ecigreki n'enfarasè n'ecilatini byagayegwire n'enshôko yago, cihebraniya, ci rhwaciseza oku gayegeza hofi n'oku bagaderha omu cihebrahiya. munkwa oku Abadâhwa baburhwa b'e Bukavu na C.D.P.C.L. bo barhuhaga binji omu kuhindula Bibliya omu mashi, rhulole *Ebibliya Ntagatifu*, Verbum Bible, Kinshasa 1992. Osiyasi ye Ūziyahu; Ahaz ye Akazi; Hizekiyahu ye Hezekiyahu

^b**1.8** Mwâlî wa Siyoni, kwo kuderha Yeruzalemu.

mucicêse! Murhenze obubî bw'ebijiro binyu omu masû gâni! Muleke okukakola amabî;
¹⁷ muyige okukûjira aminja! Mulongereze obushinganyanya, mufungire odwi-rhe walibuzibwa!
Muhaliire enfûzi, mufungire omukana! ¹⁸ Muyishe rhuje kadali, kwo Nyakasane adesire.
Ebyâha binyu bikaba bidu-kwire nka mwambalo gwa kaduku, byahinduka byêru nka lubula;
bikaba bidukulîze nka mugôla, byayeruha nka boya bwêru! ¹⁹ Mukayemera okuba bumvi,
mwalya oku minja g'ecihugo. ²⁰ Ci mukalahira, mukaba cikanyi-cirhagomba, mwahungumuka
n'engôrho, bulya kanwa ka Nyakasane kakudesire.

Yeruzalemu acêsibwa

²¹ Kurhigi cahindusire nka mukazi wa cishungu^c, cîrya cishagala cemêzi? Cali ciyunjwire
burhimanya, muli co mwo obushinganyanya bwahandaga, lero buno cikola ca bisi ba bantu!
²² Ensaranga zâwe zahindusire mazi ga cûma, irivayi lyâwe likola nshanjire ya mîshi.
²³ Abaluzi bâwe babire bagoma na bira b'ebishambo boshi boshi babire banyakushundira omu
nshoho zâbo na ba-nyakulomo-kera empembo. Enfûzi barhayiha lubanja n'endûlu y'omukana
barhayirhega kurhwiri. ²⁴ Co cirhumire, Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe,
Nyamwegemerwa w'Israheli okudesire: Neci: nacihôla oku bashombanyi bâni, nageza
olwihôlo omu bâni! ²⁵ Nâkulambûlirakwo okuboko kwâni, nâkushukula weshi,
nkurhenzekwo izinga lyâwe lyoshi. ²⁶ Abacîrânuzi bawe nâshub'ibahindula nk'oku
banayôrhaga burhanzi, n'abahanûzi bâwe nka kulya bali mîra. Enyuma z'aho bâkakuderha
«Cishagala ca bushinganyanya», «lugo lwa bemezi». ²⁷ Siyoni ayôkolwa n'obwirhonzi,
n'abantu bâge bacîyunjuzize bayôkolwa n'obushinganyanya. ²⁸ Ci abagoma n'abanya-byâha,
haguma bahungumukira! Abagomera Nyakasane bagukumuka.

Emirhi y'amahêro

²⁹ Neci, enshonyi zâmmubumba kuli erya mirhi yinyu y'amahêro mulimbira, mwâgwarhwa
n'eza mêmè kuli glyâ masâne rnucikubagira. ³⁰ Bulya kwo mwabà ak'eyo mirhi y'amahêro
amango ehungumusire ebibabi, erhi nk'obusâne amango buyumusire buzira mîshi. ³¹ Omuntu
muzibu alembaguka nka bwâso n'omukolo gwâge gube nka nkunyekunye: byombi
byasingônokera haguma, na ntâye wâzimya omuli-ro.

2

Yeruzalemu, ishûbûkiro ly'amashanja

¹ Obulêbi Yesha'yahu, mwene Amotsi abonaga, buyêrekîre Yuda na Yeruzalcemu.
² Kwânacibe, omu nsiku zayisha, entôndo y'aka-Nyamuzinda yâhirwa e-nyanya y'ezindi
ntôndo, erhaluke orhurhondo rhwoshi. Amashanja goshi gayi-sh'ikâshubûkira emunda eri.
³ Mashanja manji gayîsh'ilongôlerayo, gaderhe, mpu: «Yîshi rhusôkere e- bwa ntôndo ya
Nyakasane, ebwa nyumpa ya Nyamuzinda wa Yakobo. Arhuyigîriza enjira zage, nirhu
rhushimhe enjira zage!» Bulya e Siyoni yo irhegeko lirhenga, n'e Yeruzalemu yo erhenga
akanwa ka Nyakasa-ne. ⁴ Abà mucîranuzi w'amashanja, anabè mutwî w'emmanja
w'amashanja manji. Engôrho zâbo bâzitulemwo enfuka, n'amatumu gâbo bâgatulamwo
emigushu. Nta ishanja lyânacimôlere elyâbo engôrho, na ntâbo bâcîyigîrize oku-lwa
amatumu. ⁵ Bene Yakobo. yîshi, rhulambagire omu bulangashane bwa Nyakasane!

Olusiku lwa Nyakasane

⁶ Neci, wâlekerîre olubaga lwâwe, enyumpa ya Yakobo, bulya bakola bayunjulamwo
abashonga ak'ab'ebuzûk'izûba n'abakurungu aka emwa Abafilistini, banakola bayinjibana
n'abana b'amashanja g'ihanga. ⁷ Ecihugo ciyunjwîre marhale n'amasholo: obuhirhi bwâco

^c **1.21** Ahala hône ho Yesha'yahu ashushanyize Israheli nka mukazi wa cishungu. Yehe
Hozeya arhahusagya kuderha ntyo (lola Hoz 1, 2; 2, 7; 3, 3...). Yeremiya na irûngu
bacikudesire.

burhacigwerhi lugero! Ecihugo ciyunjwîre biterusi: engâlè^d zâco zirhankaciganjwa! ⁸ Ecihugo ciyunjwîre nshusho za banyamuzinda b'obwihambe: bakola ba-fukamira ebyajiragwa n'enfune zâbo, eby'eminwe yâbo yakolaga. ⁹ Eco co carhumaga iburha ly'Adamu lyafunyâla n'abantu bahwêra oku idaho: nâwe orhabàbaliraga! ¹⁰ Yongoberera omu lwâla. ocifulike omu katulo, oyâke obukunizi bwa Nyakasane n'omulazo gw'irenge lyâgel ¹¹ Amasù g'abacibonyi gayubûbya, obucibone bw'abantu bwâbona eza mêmè; Nyakasane yêne waj'irenge olwo lusiku. ¹² Neci, lwâyisha olusiku^e Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe agombya nga-si yeshi ocibona n'ocîhira enyanya, amufunyâze; ¹³ agomhya emirhi y'e Libano yoshi, elya elihûsire kuhika oku nkuba karhî, n'emirhi y'e Bashani yoshi; ¹⁴ agombya entôndo elihûsire yoshi n'orhurhondo rhulîrî rhwoshi; ¹⁵ agombya ngasi munâra muliri na ngasi lugurhu luzibuzibu; ¹⁶ agombya amârho g'e Tarsi goshi na ngasi nkuge za citwîro cidârhi. ¹⁷ Obucibone bw'iburha ly'Adamu bwagomba, n'abantu bafôkanana bafunyâla; Nyakasane yêne waj'irenge olwo lusiku. ¹⁸ Ci enshusho za banyamuzinda b'obwihambe zahirigirha zoshi. ¹⁹ Bayongoberera omu nkunda z'enyâla n'omu idaho, mpu bayâke obukunizi bwa Nyakasane n'omulazo gw'irenge lyâge, amango anayimuke mpu ageze igulu mw'omusisi. ²⁰ Olwo lusiku, abantu banarhôle enshusho z'arnarhale n'amasholo za ba-nyamuzinda bâbo b'obwihambe, ziryâ bone batulaga mpu bakâz'iziha-ramya, bâzikwêbe amalindye na bakubukubu, ²¹ bâcîjire omu nkunda z'enyâla n'omu myongobana y'amabuye erhi bwôba bwa Nyakasane n'obw'omulazo gw'irenge lyâge burhuma, amango anayimuke mpu ageze igulu mw'omusisi. ²² Kuziga muleke okucîkubagira omuntu, oyîsa omuka emazûlu: kalamo kaci agwerhage?

3

Ishabâbè e Yeruzalemu

¹ Ala oku Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe akola anyaga Yeruzalemu na Yuda ngasi nsimikiro na ngasi burhabâle bwa mugati n'obw'amîshi. ² entwâli n'omulwî, omutwî w'emmanja n'omulêbi, omushonga n'omugu-la, ³ omukulu w'abasirika makumi arhanu n'omurhonyi, omuhanûzi, omusho-nga n'omufumu. ⁴ Nabahâ abana barho babe bo babarhambula n'ebirhaba bibe byo bibarhegeka. ⁵ Olubaga lukola lwakalyâna, ngasi muntu owâbo, ngasi muguma omulu-ngu wâge; omwana murho akâlimbira omushosi, n'omugalugalu akâlimbira omuluzi. ⁶ Omuntu anarhulube mwene wâbo, omu nyumpa y'ishe, amubwire, erhi: «We gwerhe ecishûli, oyishe, obe murhambo wirhu, orhegeke ebira bigûkà!» ⁷ Olwo lusiku, owâbo naye anashuze, aderhe, erhi: «Ntaba mufumu; aha mwâni harhayimbwa kalyo erhi cishûli; murhanjiraga murhambo w'olubaga!» ⁸ Neci, Yeruzalemu adwîrhe adungubêja na Yuda ahindagîre, bulya ebi-nwa byâbo n'ebijiro byâbo birhayerekiri Nyakasane, kuhika bagomera obusù bw'irenge lyâge. ⁹ Okulola kwâbo kwône kunabashobeke; aka Sodomo, bône banaje bayi-mba obubî bwâbo, babule oku bankabufulika. Balî bahanya, bulya bonene bacilerhera amahanya! ¹⁰ Mubwîre omushinganyanya oku ali muny'iragi; bulya ayîsh'ilya omukolo gw'ebijiro byâge! ¹¹ Buhanya bwâge omuntu mubi, nyankola-maligo; bulya anagalulirwe nk'oku ebijiro by'amaboko gâge bikwânîne! ¹² Wâni lubaga lwâni! Mwana wa cirhaba okola olurhambula; bakazi bakola balurhegeka! Wâni lubaga lwâni! Abarhegesi bâwe bo badwîrhe bakuhabula n'oku-vonyola enjira zâwe! ¹³ Nyakasane ayimanzire mpu aje lubanja, ayimanzire mpu atwîre embaga oluhanja. ¹⁴ Nyakasane akola aja lubanja boshi n'abagula n'abarhambo b'olubaga lwâge: «Mwe mwasherezize olukoma lw'emizâbîbu: ebi mwanyagaga omukenyi, omu nyumpa zinyu biri. ¹⁵ Carhuma mudwîrhe mwandibuziza olubaga n'okulabarhanya abakenyi?» Kwo adesire

^d2.7 Ezo ngâlè ziri za kurhabâla. Omu kulâba amango ecihugo câli ciyôlolosire kuli mwâmi: Yerobwâmi (2 Sam 14. 25; 2 Nga 26. 7; 27. 3). Obunji bw'engâlè buyêrekîne oku banacikubagira emisi yâbo, obwemêre babuheba enyuma. Omu nsiku zâyisha. Nyamubâho alonzize aherêrekeze engâlè n'ebiterusi (Rhulole muli Yoz 3,1; Am 2, 15; 4, 10; Hoz 14, 4).

^e2.12 Olusiku lwa Nyakasane: olole Am 5. 18; Iz 13, 9; Eze 7. 10; Sof 1, 15.

ntyo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe.

Abakazi b'e Yeruzalemu

¹⁶ Nyakasane adesire, erhi: Kulya kuba abana-nyere b'e Siyoni badwîrhe bacîbona, baja bagenda bakuba igosi n'amasû g'obushumya, baja bagendera oku mano enyanya banajegeza amashondo gabali emagulu, ¹⁷ Nyakasane akola ahira ebibungu omu marhwe g'abana-nyere b'e Siyoni anabamôme emikungu. ¹⁸ Olwo lusiku Nyakasane abanyaga ebibalimbamwo: orhugondo rhwabo rhw'amagulu, ensanamu z'izûba n'ez'omwêzi, ¹⁹ orhugondo rhw'omu marhwiri, emilinga n'engole, ²⁰ ebimane, enyerere, emikaba, amaho-ngo n'enshanga, ²¹ orhugondo rhw'omu minwe n'orh'oku mazûlu, ²² cemyambalo y'olusiku lukulu n'ebihundikirwa, ebitambara by'ebirhugo ' n'enshoho z'okufumbarhwa, ²³ ebilolero, emyambalo yalangashana, e-nsirha n'eshela. ²⁴ Ahali h'omugavu, byâba bibolereza; ahali h'omukaba, lwâba lukoba; ahali h'emviri mpunge, lyâba irhwe lihalanguzè; ahali h'akanzu, bwâba busunzu; ahali h'obwinja, yâba myokêro.

Abakana b'e Yeruzalemu

²⁵ Abalume bâwe bayirhwa n'engôrho n'entwali zâwe zahwêra omu bîrha. ²⁶ Emihango yâwe yalaka enalakûle, na hano okola oli omu mirhânjo, ovondame omu katulo.

4

¹ Olwo lusiku, bakazi nda barhuluba mulume muguma^f, bamubwîre, mpu: «Rhwakâlya ebiryo birhu rhunayambale emyambalo yirhu, casînga orhuyemerere okuheka izîno lyâwe; orhukûle ensho- nyi!»

Siyoni alaganyibwa Omucunguzi

² Olwo lusiku, emburho Nyakasane ameza yâba bukuze n'irenge, n'e-myâka yayêra omu cihugo yâba mulimbo na bulangashane bw'amahûnga gasigîre omu Israheli. ³ Okubundi amahûnga g'omu Siyoni n'emisigala y'omu Yeruzalemu bâde-rhwa «batagatifu», balya boshi bali bandike omu citabu c'obuzîne omu Yeruzalemu. ⁴ Mango Nyakasane âba amarhenza izinga ly'abana-nyere b'e Siyoni n'okushuka omuko gwabulagîrwe omu Yeruzalemu n'omûka g'obucîrânuzi bwâge n'omûka gw'engulumira y'omuliro gwâge, ⁵ Nyamuzinda ahira oku ntôndo ya Siyoni na kuli ngasi boshi bâkubugânana ecitû mûshi, n'omugî gwalangashana nka muliro budufu; bulya irenge Iya Nya-kasane lyâbwîkira byoshi; ⁶ na mûshi endâro yakâjira ecihôho amango g'akalengerêrè, mwo bânakaz'ikayâkira ecihûsi n'enkuba.

5

Olwimbo lw'olukoma lw'emizâbîbu

¹ Nkola nayimbira omwîra wâni olwimbo, lwo lwimbo omuzigirwa wâni ayimbiraga olukoma lwâge lw'emizâbîbu. Omuzigirwa wâni ali agwerhe olukoma lwâge lw'emizâbîbu oku mwandagalo gw'entôndo eyêra bwenêne. ² Aguhînga, ashandâza amabuye, arhwêramwo emizâbîbu midukula. Ayûbakamwo omutungo, ahumbamwo n'olwîna lw'omukenzi. Alangalira mpu olukoma lwâge lwayânamwo emizâbîbu minja, ci lwôhe ; Iwayâna emizâbîbu mibi. ³ Mwe muba muno Yeruzalemu, ninyu bantu ba Yuda, muntwîrage nâni olubanja, nie rhwe n'olukoma lwâni lw'emizâbîbu. ⁴ Bici nal'inkwânîne okujirira olukoma lwâni lw'emizâbîbu, nabula n'okulujirirabyo? Carhumaga nnangalira nti lwanyanira emizâbîbu mi-nja, lwôhe lwabul'iyâna emizâbîbu mibi? ⁵ Niehe nkolaga nammubwîra kurhi najirira olukoma lwâni: nalukûlakwo olugurhu, lusigale bwerûle, nashâba ecôgo câlwo, lulabarhwe n'abâge-ra.

^f**4.1** Bakazi nda oku mulume muguma, bulya balume banji bâfâ n'ebîrha na banji baja ornu mpamikwa. Bene Israheli babona oku ntako bankacibona iburha. Hano abwo bakazi babona ntyo, bâlonza mulume muguma akâbakûla enshonyi.

⁶ Nalujira bigûkà, lurhacife lwâkolwîrwe erhi kushogolerwa; emisihe n'emishugi yâkaz'ilumeramwo; narhegeka ebitû irhondo birhaciîra bikaluniêsakwo enkuba.» ⁷ Neci! olukoma lw'emizâbîbu lwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, yo nyumpa y'Israheli; nabo abantu ba Yuda, yo mburho arhonyagya. Abalingakwo obushinganyanya, ci bôhe baba banyankola-maligo; abalonzakwo oburhondekezi, ci zâba ndûlû.

Amahanya

⁸ Buhanya bwâbo abakâja bayushula enyumpa oku yindi banaja bananika ishwa olu lindi! Buzinda erhi barhôzire hoshi hoshi, erhi bône bakola bali omu cihugo. ⁹ Nayumvîrhe Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe acîgasha, erhi: «Mbo fà ecihango câni, nyumpa mwandu zirhashâbûka, ezo ndâro nyinjinja na nnênênê zirhasigala bigûkà! ¹⁰ Bulya enshumba y'olukoma lw'emizâbîbu yakaz'ikandwamwo mirengo makumi abirhi yône ya mamvu; na hakajira owarhwêra ntanda igana za mburho, arhasarûle ezirhali ntanda ikumi zône.» ¹¹ Buhanya bwâbo balya bakaz'ija bazukira oku mamvu makândirire, bali-nde bahika budufu bagalikwo banakola balimwo orukara! ¹² Ennanga, enzenze, engoma n'orhurhera, n'endalwe, byône balegerera; ci ebijiro bya Nyakasane barhabikwîrwa, barhanabona emikolo y'e- nfone zâge. ¹³ Co cirhumire olubaga lwâni lukola lwahêkwa buja, kulya kuba barha-twâga ihuzi-huzi, abaluzi bâlwo bâhwa n'ishali n'orhutu rhw'abantu rhuhungumuke n'enyôrha! ¹⁴ Co cirhumire wakuzimu ayâshama, ayâshamize akanwa karhalusa oluge-ro; abaluzi n'olubaga bakwebwamwo haguma n'ecihogêro câbo n'ama-sâmo gâbo. ¹⁵ Abantu bayûnama, balume obudaka; bene-Adamu bafunyâla, n'amasû g'abacîbonyi gakomakomya. ¹⁶ Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe aj'irenge omu bucîrânuzi bwâge; Nyamubâho mwimâna ayerekana obwimâna bwâge omu bushinganya-nya bwâge. ¹⁷ Abanabuzi bayâbukira omu bigûkà nka kulya biyâbukira ebulambo, n'abanahene bâkakereramwo akahasi. ¹⁸ Buhanya bwâbo abayisha bakulula obubî n'emigozi y'obulyâlya n'ecâha nka kula bakulula engâlê. ¹⁹ Bo balya bakaz'iderha, mpu: «K'arhajiraga duba! K'ebi ajira arhabijiraga nirhu rhukabona! Guyishage gunayunjule gulya muhigo gw'Omutaga-tifu w'Israheli, nirhu rhumanye!» ²⁰ Buhanya bwâbo abadwîrhe baderha ehinja mpu hibî n'ehibî mpu hyo hi-nja! Banabul'icikebwa ehiri hyêru mpu hyo hiru n'ehîru mpu hyo hyêru. Ehinunu banahihindule mpu hyo hyalula n'ehyalula mpu hyo hinunu. ²¹ Buhanya bwâbo abacîbona mpu bali barhimanya n'okucîkunga ba-nya-bukengêre! ²² Buhanya bwâbo entwâli omu kunywa n'abalenga omu kukanda amamvu makali! ²³ Bayêza nyankola-maligo nka amabahongera n'omwêru-kwêru bamuyîme olubanja! ²⁴ Neci, nka kula engulumira y'omuliro efonfomera ebijangala, nka kula ehyasi hyumu hihirigirha omu ngulumira y'omuliro, ntyo kwo emizi yâbo yâba bibolereza n'obwâso bwâbo buhinduke katulo, kulya kuba bânenaguzize irhegeko lya Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe banagayaguza omwimâna w'Israheli.

Oburhe bwa Nyakasane

²⁵ Okwo kwarhuma oburhe bwa Nyakasane buyâkira olubaga !wâge, âlule-ngereza okuboko ânaluhibaguliza; entôndo zâgeramwo omusisi n'emirhumba y'abantu yalambama omu njira nka camvu. Ci okôla ku-rharhuma oburhe bwâge bwarhûla n'okuboko kwâge kurhayôrha kula-mbûle.

Nyakasane arhumira olubaga lwâge ababisha

²⁶ Akola akema ishanja⁹ ly'ihanga, âliyâkuza kurhenga aha kafende-fende k'igulu. Ly'eryo liyiruka, liyishire buhena. ²⁷ Lirhalimwo murhamâ erhi owadungubêja; ntâye wahungahunga na ntâye ogwerhwe n'iro; ntâye omukaba gufundusire omu cibunu na ntâye omugozi gw'enkwerho gushwekusire. ²⁸ Emyampi yalyo eri migoye n'emihherho yalyo eri mifôle; ensenyi z'ebiterusi byâlyo ziri nzibuzibu nka nshagabuye, n'emizizi y'engâlê zâlyo yayisha yahûma nka mpûsi ya kalemêra. ²⁹ Omulûmbo gwâlyo guli nka gwa ntale; liyayisha lyalumba

⁹**5.26** Ishanja l'ihanga: Kwo kuderha bantu b'e Asuru. Nnâmahanga amabakema mpu bayishe bahane Abayahudi. Lola muli Yoz 1, 7-9; 10, 23.

nka micûka ya ntale; lidwîrhe lyalumba lyanacirhunika oku nsimba yalyo, liyigendane na ntâye wâderhe mpu ayilikûza. ³⁰ Olwo lusiku lyâlûmbira olubaga nka kulya enyanja enalumba. Banasinze ecihugo, babone ekola ndunduli na mirhanyo, n'obulangashane erhi bwahwerîre omu bitû.

6

Yeshayahu ahamagalwa

¹ Omwâka mwâmi Uziyahu afagamwo, nanacibona Nyakasane erhi atamire oku ntebe yâge ndîri y'obwâmi, n'erhi ecikwi c'omwambalo gwâge cibi-mbire aka-Nyamuzinda. ² Baserafi bali bayimanzire aha nyanya zâge, na ngasi muguma ali agwerhe byubi ndarhu: bibirhi bya kucîbwîka obusû, bibirhi bya kucîbwîka amagulu na bibirhi bya kubalala. ³ Erhi banadwîrhe bayakûzanya, mpu: «Mwimâna, Mwimâna, Mwimâna, Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe! Igulu lyoshi liyunjwire irenge lyâge.» ⁴ Ebiriba by'omuhango byadirhimana erhi kushakanya kw'eryo izû ku-rhuma, n'aka-Nyamuzinda koshi kayunjula mugî. ⁵ Nanaciderha obwo, nti: «Namajâkwo obuhanya! Lêro namahera! Bulya ndi muntu wa kanwa kazi-nzire, olubaga mbâmwo luli lwa kanwa kazinzire. n'amasu gani ganabul'isinzâ- kwo Mwâmi Nyamuzinda w'Emirhwe!» ⁶ Okuhandi muguma wa muli balya Baserafi ayisha abalalira emunda ndi, erhi afumbasire isese adahulaga n'orhugondôzo oku muliro g'oku luhêro. ⁷ A-mpuma oku kanwa anambwîra, erhi: «Obu ehi hyamakuhika oku kanwa, obubî bwâwe bwamarhenga n'ecâha câwe camakûlwa.» ⁸ Okubundi nanaciyumva izû lya Nyakasane lyaderha, erhi: «Ndi narhuma? Ndi warhugendera?» Nanacishuza, nti: «Nie ono, ontume!» ⁹ Ambwîra, erhi: «Genda, oj'ibwîra olu lubaga, erhi: Mwakaz'iyumvirhiza, murhânayumve; mwakaz'ilolêreza, murhânabone. ¹⁰ Ozidohye omurhima gw'olu lubaga, obafûnike amarhwiri onabazibye amasû, lyo barhabone n'amasû gâbo, banalek'iyumva n'amarhwiri gâbo, lyo n'omurhima gwâbo gurhacîrhêgêreze, lyo barhahinduke binja, lyo ntanabafu-mya!» ¹¹ Nanaciderha, nti: «Kuhika mangaci, Yagirwa?» Anshuza, erhi: «Kuhika engo ziyorhe bwâmwa, zibule abazibêramwo; kuhika enyumpa ziyorhe bûmu, buzira mûntu; kuhika amashwa gahinduke bwerûle bw'irûngu. ¹² Nyakasane alulîriza abantu kuli, ecihugo cisigale bwerûle cinahâmbe. ¹³ N'erhi hankasigala cihimbi ciguma ca kali ikumi, nabo bânahungumuka! Ci nka kula omutudu n'omuhumbahumha bikatûbwa, ecigundu cinasigale, ntyo kwo ecigundu câyîsh'iba mburho ntagatifu.»

7

Yeshayahu emwa mwâmi Ahazi

¹ Oku ngoma ya Ahazi, mwene Yotami, mwene Uziyahu, mwâmi w'e Yudeya, Rasoni, mwâmi w'e Aramu, bo na Pekahi, mwene Ramalyahu, mwâmi w'Israheli, banayisha barhabâlîre Yeruzalemu mpu bamulwîse, ci bayabirwa. ² Omwanzi gwanacihika oku bwâmi bwa Daudi, mpu: «Aramu ahika omu cihugo c'Efrayimu.» Omurhima gwa mwâmi n'omurhima gw'olubaga gwarhondêra gwadûrha omu nda nka kula emirhi endundagana emuzirhu n'empûsi. ³ Nyakasane anacibwîra Yeshayahu, erhi: «Yimuka, oje emunda Ahazi ali, mwe na mugala wâwe Sheyari-Yashubu, aha buzinda bw'omugezi gw'eciyanja ciri enyanya, oku njira ejire ornu ishwa lya Cimeshûla. ⁴ Omubwire , erhi: «Omanyê warhemuka, orhayôbohaga, orharhâga omurhima erhi orhwo ruhimbi rhubiri rhw'enshâli rhudwîrhe rhwatumbûka mugî rhurhuma n'obwôba bw'okuyufûka kwa Rasoni, na Aramu, na mwene Ramalyahu. ⁵ Kulya kuba Aramu, bona Efrayimu na mwene Ramalyahu bahizire okukuheza, mpu: ⁶ «Rhurhêre Yuda, rhumurhemule, rhumugwârhe rhunamuyîmikemwo mwene Tabeli», ⁷ Nyakasane Nvamuzinda adesire, erhi: «Okwôla kurhashîkane, okwôla kurhâbe ⁸ Bulya irhwe lya Aramu, ye Damasko, n'irhwe lya Damasko, ye Rasoni. Hacisigire myâka makumi gali ndarhu n'irhanu yône, omu Efrayimu murhâcibe lubaga. ⁹ Irhwe lya Efrayimu, ye Samâriya, n'irhwe lya Samâriya, ye mwene Remalyahu. Mukaba murhasêziri omu buyemere,

nta nsimiko mwankabona!»

Ecimanyiso ca Emanûweli

¹⁰ Nyakasane ashub'ibwîra Ahazi, erhi: ¹¹ «Hûna Nyakasane Nyamuzinda wâwe ecimanyîso c'omu kuzimu erhi c'oku nkuba emalunga.» ¹² Ahazi anaci-shuza, erhi: «Ntahûne bici, ntarhangula Nyakasane.» ¹³ Lero Yeshayahu amubwîra, erhi: «Yumvagi, wâni bene Daudi! Ka mubwînage oku okurhamya abantu kuli kunyi, obûla mwalonza okurhamya Nnawirhu Nyamuzinda?» ¹⁴ Nyakasane yene akolaga ammuha ecimanyîso^h. Alagîco: Omwana-nyere mubikira amaba izîmi, amaburha omugala, amanamuyirika izîno lya Emanûweli.. ¹⁵ Ayîsh'ikâlya amarha n'obûci, kuhika amanye okulahira ehibi n'okucîshoga ehinja. ¹⁶ Ci embere nyamwana amanye okulahira ehibi n'okucîshoga ehinja, eco cihugo c'abôla bâmi bombi badwîrhe bakujugumya, casigala bigûkà. ¹⁷ Nyakasane akulerhera, we n'olubaga lwâwe n'omulala gwa sho, ensiku zirha-sâg'ibonekana bundi kurhenga Efrayimu acîberûla kuli Yuda (mwâmi w'e Asîriya).»

Okumanyisa oku hâba ecirhêro

¹⁸ Olwo lusiku Nyakasane ayâkûza ensusi ziri ebuzinda bw'enyîshi z'e Mîsiri n'enjuci ziri omu cihugo c'e Asîriya. ¹⁹ Zayisha, zije zagwa zoshi-zoshi omu nyîshi z'oku manga n'omu myo-ngobana y'amabuye, omu ngasi ishaka n'omu ngasi bulambo bwa kahasi. ²⁰ Olwo lusiku, n'olugembe agend'irhiza ishiriza ly'Olwîshi, ye mwâmi w'e Asîriya, Nyakasane âmôma irhwe n'obwôya buli oku magulu, ciru n'obwânwa. ²¹ Olwo lusiku, ngasi muntu ashweka ndaku nguma na mpene ibirhi. ²² Na kulya kuba amarha gayîsh'iluga, bakalya amashanza. Ngasi boshi bânâsigale omu cihugo, bakâlya amashanza n'obûci. ²³ Olwo lusiku, ngasi ishwa lyalimwo magulu cihumbi ca mizâbîbu gankafâ ecihumbi c'ensaranga, lyahinduka marhadu na mishugi. ²⁴ Bakaz'ijâmwo n'emyampi n'emihêro, bulya ecihugo coshi cashuba ma-rhadu na mishûgi. ²⁵ Entôndo bakâg'ihingamwo n'enfuka zône, ntaye wacigerêze mpu azigeramwo erhi kuyôboha amarhadu n'emishûgi kurhuma: zashuba magisha ga nkafu na lwâbuko lwa bibuzi.

8

Okuburhwa kwa Maher-Shalal-Hash-Baz

¹ Nyakasane anacimbwîra, erhi: Orhôle olupaho lunênênè, oyandikekwo na kala kalâmu abantu bakolesa, erhi: Maher-Shalal-Hash-Baz. ² Nanaciyanka bahamîrizi babirhi bankacîkubagirwa, bo Uriya, mudâhwa, na Zakariya, mwene Yeberekiya. ³ Okubundi nanaciyegera omulêbi-kazi. A-rhola izîmi, aburha omwana-rhabana. Nyakasane anacimbwîra, erhi: «Omuyîrike izînoⁱ lya Maher-Shalal-Hash-Baz. ⁴ Bulya embere oyo mwana amanye okudada, mpu «larha», erhi «nyâma», baba erhi bahesire obugale bw'e Damasko n'eminyago y'e Samâriya embere z'omwâmi w'e Asîriya.

Silowè na Efrata

⁵ Nyakasane ashub'imbwîra, erhi: ⁶ «Obu olu lubaga lwagayire amîshi ga Silowè, agahulula bunyi-bunyi, lwabul'ikadirhimana embere za Rasoni na mwene Ramalyahu. ⁷ omanyâge oku akola abarhulirakwo amîshi g'Olwîshi, mîshi ga muhûsi munene na manji bwenêne, ye mwâmi w'e Asîriya n'irenge lyâge lyo-shi. Lwayisha lwagera oku mibunda yalo yoshi, luyunjulire kuhika oku bikunguzo byalo byoshi. ⁸ Lwacihandalika-handalika, lwaja cingana omu lya Yuda, lwabirira, lwa- gera omu kagarhî, kuhika omu igosi, na mw'okwo kuja lwashanjûla e-myaro yalwo, lulinde luyunjuza ecihugo câwe coshi, wâni Emanûweli!

^h**7.14** Obwo bwo bulêbi bukulu buyêrekîre Omucunguzi Mwâmi Yezu. Emanûweli kwo kude-rha: Nyamuzinda-haguma-nirhu.

ⁱ**8.3** Nyakasane akahâna izîno erhi hali ecirhumire. Abana bakag'iyîrikwa omu kushimba nk'oku babusirwe erhi omu kushimba oku Nyamuzinda âmurheganyize (Murh 30, 6...).

⁹ Mumanye, mwe mhaga mweshi, munajugumane! Murhege amarhwiri, mwe bihugo b'ihanga mweshi! Muyambale emirasano yinyu, munaju-gumane! Muyambale emirasano yinyu, munajugumane! ¹⁰ Muhige emihigo: yafananda; muderhe akanwa: karhâgwarhe, bulya «Nyamuzinda ali haguma nirhu.»

Obugo bwa Yeshayahu

¹¹ Neci, ntyâla kwo Nyakasane ambwîzire erhi angwarhira oku kuboko, a-ntonda mpu ntashimbaga amajira g'olu lubaga, erhi: ¹² «Murhaderhaga «bugoma» ngasi koshi olula lubaga luderha «bugoma»; murhayôbohaga ebi badwîrhe bayôboha, murhajugumanaga. ¹³ Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, ye mukwânîne okuderha mutagati-fu, yêne mukwânîne okurhinya. ¹⁴ Ye wâba luhêro, ibuye ly'okusarhaza na lwâla lw'okuhirimya enyumpa ibirhi z'Israheli; âba mugozi na murhego oku bantu b'e Yeruzalemu. ¹⁵ Banji bâsârhalâ, bâhirima banavunike, bâgwa omu murhego banagwaârhe. ¹⁶ Obwo buhamîrizi obuhamike, ezo nyigîrizo ozihirekwo eciziriko omu mu-rhima gw'abashimbulizi bâni.» ¹⁷ Ncîkubagire Nyakasane ofulisire bene Yakobo obusù bwâge, ye na-ngalire. ¹⁸ Niono n'abana Nyakasane ampâga, rhuli bimanýiso na birhangâzo omu Israheli, byarhenga emwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe ojira e-ndâro yâge oku ntôndo ya Siyoni. ¹⁹ Neci, bammubwîra, mpu: «Muj'idôsa abazimu n'abashonga bakaz'ihwe-hwerheza n'okushungûrha. K'olubaga lurhakwânîni ludôse banyamuzi-nda bâlwo n'okurhûla olw'abazîne emw'abafu?» ²⁰ Ako kanwa bakaderha mpu bayigîrize banahamîrize, ci barhakâbona buce!

Abarhakabona buce

²¹ Bâgeragera omu cihugo, bagogomirwe, n'enda yayekemba; na hano i-shali liba lyamabaluma bwenêne, bakunira, barhondêre okuhehêrera mwâmi wâbo na Nyamuzinda wâbo. Bâgalamira emalunga; ²² kandi bashub'ilola oku idaho: barhabona erhali mirhanyo n'omwizimya, endûnduli y'okujugumya n'obudufu burhagwerhi hya bulangashane ciru n'ehisungunu. ²³ Ka guruhali mwizimya guciri omu cihugo cirimwo emirhanyo?

Omuluzi w'omurhula

Omu nsiku ntanzi, Nyakasane abonêsize ecihugo ca Zabuloni n'eca Nefuta-li enshonyi; omu nsiku zâyisha, âkuza enjira y'oku nyanja, ishiriza lya Yordani, n'ecihugo c'olubaga.

9

¹ Olubaga lwâyishaga lwagenda omu mwizimya, lwâbwîne obumoleke bu-nene; nabo abâli omu cihugo c'empehema^j, obulangashane bwâbamole-kire. ² Waluzize olubaga, wayushûla amasîma galwo bacîshingira embere zâwe nka kula bacîshinga abadwîrhe basârûla, nka kula bacîshinga abadwi-rhe bagaba eby'obuhagwê. ³ Bulya omuzigo gwali gubagogomire, omurhamba gwabali aha lurhugo, akarhi k'owakag'ibalibuza, wabivungunyula nka lulya lusiku lwa Ma-diyani. ⁴ Bulya ngasi nkwerho z'abarhabâzi zilabarha ecihugo n'ebishûli byâbo biyunjwire muko byoshi, byâkwebwa omu muliro, bisingônoke. ⁵ Bulya neci omwana arhuburhîrwe, omwana-rhabana arhuhîrwe; obu-rhegesi bumuli ebirhugo; izîno bamuyîrisire mpu ye: «Muhanûzi w'okurhangâza, Ntwâli ya Nyamuzinda, Mubusi w'ensiku n'amango, Muluzi w'omurhûla!» ⁶ Oburhegesi bwâge bwagandâza n'omurhûla guruhakacyûrha oku ntebe y'obwâmi bwa Daudi n'omu bwâmi bwâge. Obwâmi bwâge bwayîma-ngira bunasimikire oku bushinganyanya n'obwimâna kurhenga bunôla kuhika ensiku n'amango. Buzigire bwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe bwâkola ebyôla.

Obuhane bwa Efrayimu

⁷ Nyakasane arhumire Yakobo akanwa, karhinda kuli Israheli. ⁸ Olubaga lwoshi lwâkamanya, bene Efrayimu na ngasi bayûbaka omu Samâriya, bakag'ikaderha omu

^j**9.1** 9, 1: Okuhika kwa Kristu e Galileya kwayunjuliza obwo bulêbi (Mt 4, 13-16).

bucibone bwâbo n'omu murhima gwaâbo gubangalire, mpu: ⁹ «Amadafali gahongosire, rhukolaga rhwayûbaka n'amabuye marhe-ndêze; emitudu yatûbirwe, rhukola rhwayihingûla n'emirhi mizibuzibu!» ¹⁰ Ci Nyakasane amabarhulirakwo abaluzi ba Rasoni, amarhwâlihya aba-shombanyi bâbo: ¹¹ Ebuzûk'izûba, Aramu; ebuzikiro, Abafilistini: bamafômera Israheli, babumba amarhama. Ci okwôla kurharhume oburhe bwâge bwâtswika n'okuboko kwâge kurhayôrha kulambûle. ¹² Ci kwônene olubaga lurhagalukaga emwa olyâla walushurhaga, lurhashibiriraga Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe. ¹³ Okwo kwarhuma Nyakasane atwa Israheli irhwe n'omucira, ecigundu n'amashami omu lusiku luguma. ¹⁴ Omugula n'omurhambo, bo irhwe; n'omulêbi oj'ayigîriza ebyo'obu-nywesi, gwo mucira. ¹⁵ Ebirongôzi by'olu lubaga baluhabwe, na banyakulongozibwa nabo baâshimba enjira mbi. ¹⁶ Co cirhumire Nyakasane arhacibabalire emisole yâbu, arhacife enfûzi zâbo n'abakana bâbo lukogo; bulya boshi boshi bali bagoma na ba-nyakola-maligo, na nta kanwa karhaciderha mabi. Ci okwôla kurha-rhume oburhe bwâge bwatwika n'okuboko kwâge kurhayôrhe kula-mbûle. ¹⁷ Neci, obubî kwo buyôca nka muliro, bunafômere emishûgi n'amakereêrhe, bunayôkêre amashaka g'omu muzirhu, busôkeze n'ebitû by'omugi emalunga. ¹⁸ Ecihugo camahya mabira erhi bukunizi bwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe burhuma, n'olubaga lwo lukola nshâli z'omuliro. Ntaye wacifa mwene wabo lukogo. ¹⁹ Bâtswire ecihimbi c'ebwa kuboko kulyo, ishali lirhahwe; bâjabwire ecindi cihimbi ebwa kulembe, barhayigurhe. Ngasi muguma adwîrhe afôrha omunyafu gw'okuboko kw'omulungu wâge. ²⁰ Menashê adwîrhe alya Efrayimu, naye Efrayimu adwîrhe alya Menashê; bo-rnbi bamarhêra Yuda. Ci okwôla kurharhume oburhe bwâge bwatwika n'okuboko kwâge kurhayôrhe kulambûle.

10

¹ Buhanya bwâbo abajira amarhegeko g'obubî, na nka bayandika, bayandike ebinwa by'okurhindibuza ababo. ² Balya bayîma abanyinyi obucîranuzi n'okunyaga abakenyi b'omu lu-baga lwâni olubanja, na ntyo balibuze abakana^k n'okunyagûza e-nfuzi! ³ Lero bici mwanajire olusiku lw'obuhane, amango obuhanya bwarhe-nga erhali hofi bwâmmurhindakwo? Emwa ndi mwâyâkire lyo mu-bona oburhabâle? Ngahi mwabîke obuhirhi bwinyu? ⁴ Nta kundi kucimmusigalîre okurhali kugonya irhwe nka bigorogo nisi erhi okurhibukira oku idaho omu kagarhî k'emifû. Ci okwôla kurharhume oburhe bwâge bwatwika n'okuboko kwâge kurhayôrha kulambuê.

Obubanya bw'Asîriya.

⁵ Buhanya bwâge Asîriya, ye karhi kw'obukunizi bwâni, ye buhiri bw'olwihôlo lwâni! ⁶ Ye ntumire nti agend'ihana olubaga lw'endyâlya, ye ntegesire nti aj'ilwîsa olubaga ludwîrhe lwasholoshonza obukunizi bwâni, lyo alunyaga analunyagûse, alulabarhe nka bijondo by'omu njira. ⁷ Ci yehe arhayumvagya ntyo arhanarhimanyagya ntyo omu murhima gwâge, bulya omu murhima gwâge ali alonzize okumalira n'okuhe-rêrekeza omwandu gw'amashanja. ⁸ Kali kwo akaz'iderha, mpu: «Ka abarhambo bâni boshi barhali bâmi? ⁹ Kalno, ka arhali aka Kûrikemishi? Hamati, ka arhali aka Arapadi? Samâriya, ka arhali aka Damasko? ¹⁰ kulya okuboko kwâni kwarhibukiraga oku mâmi gaharâmya ba-nyamuzinda bw'obwihambe, agagwerhe enshusho zilushire ez'e Ye-ruzalemu n'e Samâriya obunji; ¹¹ kulya nakoleraga Samâriya na banyamuzinda bâge bw'obwihambe, ka ntakukolere Yeruzalemu n'enshusho zâge?» ¹² Ci hano Nyakasane aba amayûsa omukolo gwâge gwoshi oku ntôndo y'e Siyoni n'omu Yeruzalemu, lyo ayîsh'ihana omulâ gw'omurhima guyunjwîre bucibone gw'omwâmi w'e Asîriya n'obugayanyi bw'amasû gâge garhahimwa okulimbirana. ¹³ Bulya âdesire, erhi: «Misi ya kuboko kwâni yampaga n'oburhimanya bwâni, bulya ndi murhimanya! Natwire oku bihugo by'amashanja, nahagula embîko zâbo, na nka ntwâli y'okunali, narhenzize abâmi oku ntebe zâbo. ¹⁴ Nka kula bagwarhira akanyunyi omu lwogo, enfune zâni zanyazire obuhirhi bw'amashanja, na nka kula barhologola amaji majandike, nashamasire igulu lyoshi. Nta cubi

^k10.2 Kulibuza abakana n'okunyagûza enfuzi: kwo kuderha kubazimba.

cahinyize, nta mulomo gwabu-mbirwe mpu gwavigîra.» ¹⁵ Ka embasha enalimbire oyifumbasire? Ka olukero lwankaderha mpu lulushire odwîrhe walukolesa? Ka akarhi kankahash'ihugunya owakalengeza, nisi erhi obuhiri buhash'ihinya olurhali lushâli? ¹⁶ Okwola kwo kurhumire Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe arhumira abo bayunjwire mashushi obuhorho, irenge lyâge lyayâsa amakala, ebe ngulumira ya muliro. ¹⁷ Obulangashane bw'Israheli bwahinduka muliro, n'Omutagatifu wâge ahinduka ngulumira yagulumiza enamalîre emishûgi yâge n'amake-rêrhe gâge omu lusiku luguma. 18 Obwinja bw'omuzirhu gwâge n'obw'obusâne bwâge bw'emirehe abusingônola lwoshi lwoshi; bwashusha n'omulwâla wayumûka. ¹⁹ Emisigala y'emirhi y'omu muzirhu gwâge yaba minyi bwenêne, ciru n'omwana anahash'iyiganja.

Amâhunga gasigala

²⁰ Olwo lusiku, amahûnga g'Israheli ab'omu nyumpa ya Yakôbo hafume olufu, baleka okukâyegemera olya okabashûrha; ci bakola bakâye-gemera okunali Nyakasane, Mwimâna w'Israheli. ²¹ Amâhunga ganagalu, amâhunga g'omu nyumpa ya Yakobo gânaga-lukire Nyamuzinda Ciri-misi. ²² Neci, ciru olubaga lwâwe lucibâga lunji nka mushenyi gw'omu nyanja, wâni Israheli, mâhunga gâgaluka. Okuherêrekera kwalalîrwe, obu-shinganyanya bwâshimba enjira yabwo. ²³ Bulya okwôla kuherêrekera kurhegesirwe, Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe ayunjuza akanwa kâge omu cihugo coshi.

Obukunda Lulema

²⁴ Co cirhumire Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe kwo amaderha ntya: «We lubaga lwâni luba omu Siyoni, orhayôbohaga Asîriya! A-dwîrhe akushûrha akarhi, adwîrhe akurhimba obuhiri nka kulya kw'abanya-Mîsiri. ²⁵ Bulya hindi hitya hyône oburhe bwayûrha, ohukunizi bwâni bwâbamalîra.» ²⁶ Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe azunguziza Asîriya kw'akarhi, nka kulya ashûrhaga Madiyani aha lwâla Iwa Horebu; nka kulya akoleraga abanya Mîsiri, kwo alengeza akarhi kâge oku nyanja. ²⁷ Olwo lusiku, omuzigo gw'Asîriya gwakurhenga aha lurhugo, n'omurhamba gwâge gwakurhenga omu igosi, n'ahali h'omurhamba, bukola bwaba buhirhi.

Omushomhanyi ahika hofi ²⁸ Y'oyo wahika aha Ayati, y'oyo wagera e Migroni; amasiga emizigo yâge e Mikimasi. ²⁹ Bamayikira omugezi, mpu: «Aha Geba ho rhwahanda!» Rama amageramw'omusisi; Gibeya, cishagala ca Saulo, amakul'idârhi. ³⁰ Obande endûlu, Bat-Galimu! Nawe Layisha, orhege okurhwiri! Yajewe, Anatoti! ³¹ Mademena anacîyâkîre, nabo abantu b'e Gebimu bacîfulisire. ³² Ene Iyo nêne ayimanga aha Nobu, azunguze okuboko kwâge ebw'e- ntôndo ya mwâlî wa Siyoni, hyo hirhondo hya Yeruzalemu. ³³ Ala oku Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe akola atwa amashami n'embasha: amalîri gamatûbwa, n'agalîhûsire gâmalambikwa oku idaho. ³⁴ Amashaka g'omu muzirhu gamakondwa n'omugushu, naye Libano amahôngoka n'irenge lyâge lyoshi.

11

Omwâmi w'omurhûla

¹ Ihaji lyarhenga oku cikundukundu ca Yese¹, ishami limerêra lyamera oku mizi yâge, ² Omûka gwa Nyakasane gwamudekererakwo: mûka gw'oburhimanya n'obukengere, mûka gw'ihano n'emisi, mûka gw'obumanye n'okurhinya Nyakasane; ³ gwamulangûla okukarhinya Nyakasane. Arhakatwa olubanja omu kukulikira ebi amasu gadwîrhe gabona, arhanakacîranula omu kushimba ebi amarhwiri gadwîrhe gayumva. ⁴ Akâtwire abazamba olubanja okushingânîne, anakacîranulira abantu banyinyi b'omu cihugo okukwânîne. Anyulika igulu n'omunyuli gw'akanwa kâge, anarhingamire ngasi nyankola-maligo n'omûka gw'ekanwa

¹**11.1** Kurhondêrera kw'olu lukere lwa burhanzi kuhika lwa kali mwenda, bishambîrwe biyerekîre obulêbi bw'Omucunguzi.

kâge. ⁵Obushinganyanya gwo gwâba mukaba gwâge, n'okuli gube mwirhero gwâge. ⁶Nyamugunga ayâbukira haguma n'omwana-buzi, n'engwi elâle aha burhambi bw'omwana-hene. Akanina, omwana w'entale n'embogo, byakaja buso baguma^m, n'omwana murho abiyâbule. ⁷Enkafu n'engoromora byakâkerera haguma, n'amanina gâbo galâle haguma: entale yâkakra akahasi nka nkafu. ⁸Ecirhaba cakârhabira oku mwina gwa cibugusha, n'omwana murho alikire okuboko omu mwina gw'empiri. ⁹Nta bubî na nta buligo bwacikolwe oku ntôndo yani ntagatifu yoshi, bulya ecihugo cayunjula bumanye bwa Nyakasane, nka kula omuhengere gw'enyanja guyunjulira mîshi.

Okuyâgaluka kw'abacisigire

¹⁰Mw'olwo lusiku, ecikundukundu ca Yese cayâlagala, cibe cêrekanè c'embaga; amashanja gacilongeza aha nshi n'aha nyanya, n'endâro yaco yayunjul'irenge. ¹¹Mw'olwo lusiku, Nyakasane ayash'ilambula okuboko, mpu lyo alikuza abasigire bw'omu lubaga lwâge; balya bâge bacisigire omu Asîriya n'omu Mîsiri, omu Patrosi n'omu Kushi n'omu Elamu, omu Sinazi n'omu Hamati n'omu birhwa by'enyanja, ¹²Ayimangiza amashanja ecimanyîso; ashubûza abalulize bw'omu Israheli, anashubûze bene Yuda bashandabine omu mpande ini z'igulu. ¹³Lero obumvu bwa Efrayimu bwanahirigirha obwo, n'abashombanyi ba Yuda bahungumuke. Efrayimu arhakacîbikira Yuda bumvu na Yu-da arhakacishomba Efrayimu. ¹⁴Barhibukirakwo Abafilistini olunda lw'ebuzikiro bw'izûba, haguma bagend'ihagula amashanja g'ebushoshôkero. Bâgwârha Edomu na Mowabu, na bene Amoni babashiga. ¹⁵Nyakasane ayumya enshumo z'e Mîsiri, alambulire okuboko kwâge oku lwîshi, analurhunike n'omuhûsi gw'omûka gwâge. Alugabanya- mwo migezi nda, lyo bahash'ikaluyikira buzira kuhogol'enkwerho. ¹⁶Hânabe omulimbwa gw'abasigire b'omu lubaga lwâge, balya bâbe baciri omu Asîriya, nka kulya byabâga erhi Israheli arhenga e Mîsiri.

12

Olulanga lw'okuvug'omunkwa

¹Mw'olwôla lusiku wanâderhe, erhi: «Namakukuza, Nyakasane!
Wali onkunirire, ci obukunizi bwâwe bwârhwîre, wanantulirîze.

²Nyamuzinda ye bucire bwâni: Ye ncîkubagîre, ntâco nacyôboha;
bu-lya Nyakasane yo misi yâni lwo na lwimbo lwâni, ye bucire bwâni.

³Mwanadôme amîshi n'omwishingo aha maliba g'obucire.»

⁴Mw'olwôla lusiku mwanâderhe, erhi «Mukuze Nyakasane,
mushenge izîno lyâge; mumanyise emikolo yâge omu mashanja;
muhamagaze oku izîno lyâge liri likulu bwenêne!

⁵Muyimbire Nyakasane,

bulya ajizire ebirhangâzo bimanyikine omu igulu lyoshi.

⁶Mucîshinge, mubande orhubûli, mwe muba omu Siyoni,
bulya O-mwimâna w'Israheli ajir'irenge ekarhî kinyu.

13

Obulêbi buyêrekîre Babiloni

¹Obulêbi buyêrekîre Babiloni Yeshayahu, mwene Amotsi abonaga. ²Muyimanz'ecimanyîso oku ntôndo erhalikwo hyasi, muhamagaz'emu-nda bali; mubakeme n'okuboko, bayîshe, bagerere omu mihango y'abaluzi. ³Niene ntegesire balya banterekîrwe; nie nnampamagîre

^m**11.6** Ezo nyiganyo zihugwire oku omu nsiku z'obucunguzi, rhwashub'iyishilama n'omurhûla nka kulya byâli omu ishwa ly'amasîma.

entwâli zâni omu bukunizi bwâni, bo balwî bâni b'enkwîra. ⁴ Muyumve ecihogêro cinene oku ntôndo: ciri nka ca lubaga mwandu! Muyumve ecihogêro c'amâmi n'amashanja gashubuzinye: Nyakasa-ne Nyamuzinda w'Emirhwe oyo waj'agera ekarhî k'ebigâmba by'abalwî bâge. ⁵ Barhenga omu cihugo c'ihanga n'ebuzinda bw'emalunga, Nyakasane n'emirasano akolêsa omu bukunizi bwâge, mpu aherêrekeze igulu lyoshi. ⁶ Muband'endûlu, bulya olusiku lwa Nyakasane luli hofi, luyîshire nka kaheza k'Ogala-byoshi. ⁷ Co cirhumire ngasi maboko gârha enjinga na ngasi bantu batwîka omurhima. ⁸ Barhunzirwe n'obwôba, badwîrhe bageramwo ogwa nyugunyu banalîbwa n'amalumwa; badwîrhe baciluma olulimi n'okuyumva emikero ak'omukazi oli buburha; badwîrhe balolanakwo banarhangire; amalanga gâbo gadukulîze nka muliro. ⁹ Olusiku lwa Nyakasane lw'olwo luyîruka, lusiku ludârhi, luyunjwire bukunizi n'oburhe n'obukali; lwahindula igulu lishube irûngu lu-naherêrekeze abanyabyâha. ¹⁰ Neci, enyenyêzi z'oku nkuba n'ebirundo byâzo zahusa okulangashana; izûba lyashuba mwizimya aha kuzûka kwâlyo, n'omwêzi gwaleka okukamoleka. ¹¹ Nahanira igulu obubî bwâlyo na banyankola-maligo mbahanire obugo-ma bwâbo; nayûsa obucîbone bwa bacikanyi-cirhagomba, na- mperêrekeze omulimbo gw'abâmi balibuza abashi bâbo. ¹² Abantu banyihuka kulusha amasholo garhalimwo muvange, na bene Adamu banyihuka kulusha amasholo g'e Ofiri. ¹³ Neci, amalunga gadundagana, igulu lijugume omu makondo gâlyo, e-rhi bukunizi bwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe burhuma, olusiku omutula gwâge mudârhi gwabasha. ¹⁴ Nka kashafu kayâka omuhivi, nka bibuzi birhagwerhi cayâbula. ngasi muguma ashubira emwa bene wâbo, ngasi muntu ayâkira ornu cihugo câbo. ¹⁵ Ngasi abanabugânwe batumirhwa, n'abanagwârhwê bahirima oku bwoji bw'engôrho. ¹⁶ Abana bâbo b'ebirhaba bahinagirwa omu masû gâbo, enyumpa zâbo zahagulwa, na bakâbo bakolerwe ebikongo. ¹⁷ Ala oku nâbasunikakwo Abamedi, abarhalonza nsaranga barhana-shibirira masholo. ¹⁸ Emiherho yamalîra abana bâbo b'emisole, barhayumva bwonjo oku mburho y'omu nda, barhafa abana barho lukogo. ¹⁹ Babiloni, irenge ly'amâmi, mulimbo gw'Abakaldeyi, kw'aba nka kulya Sodomu na Gomora bâbâga, erhi Nyamuzinda âbaherêrekeza. ²⁰ Arhakacyûbakwamwo bundi, nta muntu wacigwîkemwo endâro ku-rhnga iburha kuhika oku lindi. Omuharâbu arhakacigwîkamwo ecihando câge, n'abangere barhakacilâzamwo amasò gâbo. ²¹ Nsimba z'omu irûngu zo zâyîsh'icibêreramwo, ebirifufu byayunjula omu nyumpa zâbo, zashuba nyôgo za nyunda, n'ebihebe byâkasâ-miramwo. ²² Banyamugunga bayîsh'ikâyanira omu ndâro zâbo na banyambwe omu ntûmba zâbo. Amango gâge gali hofi n'ensiku zâge zirhacilegame.

14

Okugaluka kw'abalulize

¹ Neci, Nyakasane âbabalira Yakobo ânashub'icîshoga Israheli; âashub'ibadekereza omu cihugo câbo. Abantu b'embuga bacîgusha haguma nabo banalungane n'enyumpa ya Yakobo. ² Embaga zayîsh'ibarhôla, zi-bahêke emwâbo; enyumpa y'Israheli yâbarhambula omu cihugo ca Nyakasane, ebajire baja, abalume n'abakazi. Abakâg'ibakolêsa nka bigorogo, bâbajira bigorogo, banarhambule abâli babarhambwîre.

Okufa kw'omwâmi w'e Babiloni

³ Olusiku Nyakasane akugalulira omuluhûko enyuma ly'amalumwa n'ama- libuko n'obuja budârhi wâlimwo, ⁴ wâyimbîsa olu lwimbo lw'okutwa omwâmi w'e Babiloni akanego, erhi: «Kurhigi amayûrha olya wâjaga alibuzanya? Kurhigi bwamayûrha obucîbone bwâge? ⁵ Nyakasane avunyangwire omunyûli gwa banyankola-maligo n'akarhi k'abarhegesi, ⁶ balya bâkâg'ihimbaguliza embaga burhahusa omu bukunizi bunene, bâkarhambula amashanja n'omujina n'okugalibuza burhagoheka. ⁷ Igulu lyoshi lyamarhamûka lyanarhûlûla; lidwîrhe lyayimba enyimbo z'enshagali. ⁸ Ciru n'ensidano n'emirhi y'e Libano nayo eri omu mwishingo erhi we orhumire, mpu: «Kurhenga okumbire lugali, kakonda-mirhi a-rhakacisôkera enola munda al'irhutwa! ⁹ Idako, wakuzimu adwîrhe acîshinga erhi we orhuma, mpu akuya-nkirire.

Akol'azûsa ebizunguzungu we orhumire, ngasi bàli bakulire ababo en'igulu; âyimusa oku ntebe zâbo abâmi b'amashanja boshi. ¹⁰ Boshi babumbûl'akanwa, bakubwîre, mpu: «Yoo! Ka nâwe wàmajo-njolekana akirhu, onakola orhushushire! ¹¹ Irengi lyâwe lyayandagalîre ekuzimu haguma n'omulya gw'ennanga zâwe. Emivunyu yo ekola ncingo ogwishirekwo, n'obulyôka bwo bukola bushiro bukubwisire! ¹² Kurhi wahonyirage emalunga, wâni nyenyêzi cilangashana, mugala w'omucêracêra? Kurhi wahenganukirage oku idaho, wâni lugalika mashanja? ¹³ K'arhali w'olya wakâg'icidesa emurhima, erhi: «Nkola nasôka mpiki emalunga, entebe yâni nagend'iyigwîka enyanya ly'enyenyêzi za Nyamuzinda. Naj'ibwârhalâ oku ntôndo y'endêko, emunda mwênè ahekera! ¹⁴ Nasôkera enyanya ly'ebitû, nyumânane n'Ow'Enyanya!» ¹⁵ Ci omu kuzimu mwo wabungulukîre, kuhika aha nteberhebe y'o-mwîna. ¹⁶ Ngasi bâkubona, badwîrhe bakusinja, bakulolêreze, mpu: «Kali olya muntu wakazâg'ijugumya igulu oyu, olya wakazâg'ihirimy'amâmi? ¹⁷ Ahindwîre igulu bwerûlè, ashâba ebishagala, arhanazigaga bayigulira ababohe empamikwa! ¹⁸ Abâmi boshi b'amashanja kuluhûka bâluhûkira boshi n'irengi ngasi muguma omu nshinda zâbo. ¹⁹ Ci wêhb bakukabulire buzira cûsho nk'ishami libozire, omu kagarhî k'abalindamboho bâyirhagwa n'engôrho bânakabulirwa oku ma-buye g'enshinda, nka mufu gudwîrhe gwalabarhwa, ²⁰ Ci wêhe orhababugâne omu nshinda, bulyala washerêzize ecihugo câwe, wamalira olubaga lwâwel Nta mango iburha lya banya-nkola-maligo lyanâciderhwe. ²¹ Murheganyize abagala aha babanigûliza erhi bubî bw'ishe burhuma, lyo balek'iyimuka mpu bayîmc omu igulu banabumbe ecihugo ngo!» ²² Nabayimukira, kwo adesire Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, mperêrekeze izîno lya Babiloni na ngasi ebi asigaline byoshi, nahana n'iburha, kwo Nyakasane adesire. ²³ Namuhindula acîbere i-shubûkiro lya mihangali anashube luziba; namuhyajira na kaheza w'ecihyajiro, kwo adesire Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe.»

Obulêbi buyêrekîre Asîriya

²⁴ Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe acîgashire, aderha. erhi: «Neci, oku nahigaga kwo byanaha, oku nâlaliraga kwo nânajira. ²⁵ Navungunyula Asîriya muno cihugo câni. namurhindagirira oku nto-ndo zâni. Omushigo gwâge gukola gwayûrha n'omuzigo gwâge gu-kola gwabarhenga aha lurhugo.» ²⁶ Ogwo gwo muhigo nâhigîre igulu lyoshi, okwo kwo kuhoko nâlambulîre oku mashanja goshi. ²⁷ Nka Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe amarhûla omuhigo, ndi wa- nkacimurhanga? Nk'amalambûla okuboko, ndi wankacikugalula?

Nâwe Filistiya, oband'endûlû!

²⁸ Obula bulêbi buli bwa gulya mwâka mwâmi Ahazi afâgamwo: ²⁹ «Mumanye mwankacishinga mweshi, wâni Bafilistini, mpu akarhi kakâg'imushûrha kavunisire, bulya omu cisiki c'enjoka mwârhenga empiri, n'omw'iji lyâyo murhenge enkuba-joka yaja yabalala nka kanyunyi. ³⁰ Abagalugalu balya bayîgurhe, n'abakenyi baluhûka n'omurhûla, ci iburha lyâwe nalihungumula n'ishali, na ngasi abasigala, nabaniguûza. ³¹ Obande endûlu, wâni muhango, obande akahababo, wâni lugo! Ogeremw'omusisi weshi weshi, wâni Filistiya! Bulya olunda lw'e mwênè erhenzire omugî, n'abarhabâzi barhalimwo osigir'enyuma.» ³² Kurhigi bashuza entumwa z'olwo lubaga? Oku Nyakasane ye wayûba-kaga Siyoni, mwo abakenyi b'omu luhaga lwâge bakâyakira.

15

Obuhanya bwa Mowabu

¹ Obulêbi buyerekîre Mowabu. «Neci, obudufu anyagagwamwo. Ar-Mowabu ahererekera. Neci, obudufu anyagagwamwo, Kir-Mowabu aherêrekera. ² Bakola basôkera ebwa mahêro e Diboni mpu bagend'ilakirayo. E Nebo n'e Madaba, Mowabu ali omu mulenge: amarhwe goshi gali makungûle, n'amânwa goshi gali mamôme. ³ Abagera omu njira, masunzu bayambirhe; oku burhungiri bw'enyu-mpa n'omungo, boshi badwîrhe babanda endûlu banadubula

emirenge. ⁴ Heshiboni na Eleyâle badwîrhe bayâma; izù lyâbo lidwîrhe lyayu-mvikana kuhika e Yahasi. Co cirhumire abalwî b'e Mowabu badwîrhe babanda orhuhababo; yeshi yeshi anajongonosire. ⁵ Omurhima gwâni gudwîrhe gwalakira Mowabu: abantu bâge bâbo baja bayâka kuhika e Sowari n'Egalati-Shelishiya! Omurhezi gwa Luhiti badwîrhe bagusôka erhi banaja balaka; omu njira y'e Horo--Nayimi bayisha babanda endûlu! ⁶ Amîshi ga Nimurimu gâganyire; olubala lwâyumire, akahasi kahirigi-rhe, harhaciyimbwa hyasi hibishi! ⁷ Okwo kwarhuma ebirugu byâli bicisigire, ebi bâli bacijire babîka, babiyîkirana ishiriza ly'omugezi gw'Emirhanda. ⁸ Neci, akahababo kabo kalumîre hoshi omu cihugo ca Mowabu, enduûu zâbo zahisire cingana e Egalayimu, zayumvikîne cingana e Beri--Elimu. ⁹ Amîshi ga Dimoni gakola gayunjwîre muko! Ci nacishulira Dimoni obundi buhanya: entale zâciguga oku bâfumire olufu lw'e Mowabu, na kuli balya bâba bacisigire omu cihugo!»

16

Obuhanya bwa Mowabu

¹ Obulêbi buyerekîre Mowabu. «Neci, obudufu anyagagwamwo. Ar-Mowabu ahererekera. Neci, obudufu anyagagwamwo, Kir-Mowabu aherêrekera. ² Bakola basôkera ebwa mahêro e Diboni mpu bagend'ilakirayo. E Nebo n'e Madaba, Mowabu ali omu mulenge: amarhwe goshi gali makungûle, n'amânwa goshi gali mamôme. ³ Abagera omu njira, masunzu bayambirhe; oku burhungiri bw'enyu-mpa n'omungo, boshi badwîrhe babanda endûlu banadubula emirenge. ⁴ Heshiboni na Eleyâle badwîrhe bayâma; izù lyâbo lidwîrhe lyayu-mvikana kuhika e Yahasi. Co cirhumire abalwî b'e Mowabu badwîrhe babanda orhuhababo; yeshi yeshi anajongonosire. ⁵ Omurhima gwâni gudwîrhe gwalakira Mowabu: abantu bâge bâbo baja bayâka kuhika e Sowari n'Egalati-Shelishiya! Omurhezi gwa Luhiti badwîrhe bagusôka erhi banaja balaka; omu njira y'e Horo--Nayimi bayisha babanda endûlu! ⁶ Amîshi ga Nimurimu gâganyire; olubala lwâyumire, akahasi kahirigi-rhe, harhaciyimbwa hyasi hibishi! ⁷ Okwo kwarhuma ebirugu byâli bicisigire, ebi bâli bacijire babîka, babiyîkirana ishiriza ly'omugezi gw'Emirhanda. ⁸ Neci, akahababo kabo kalumîre hoshi omu cihugo ca Mowabu, enduûu zâbo zahisire cingana e Egalayimu, zayumvikîne cingana e Beri--Elimu. ⁹ Amîshi ga Dimoni gakola gayunjwîre muko! Ci nacishulira Dimoni obundi buhanya: entale zâciguga oku bâfumire olufu lw'e Mowabu, na kuli balya bâba bacisigire omu cihugo!»

17

Obulêbi buyêrekîre Damasko n'Israheli

¹ Obulêbi buyêrekîre Damasko. Ala oku Damasko lurhaciri lugo, cikola cirundu ca bijonjolekeza. ² Engo zâge zajandisirwe, zikola zicibêra lwâbuko lwa masô; gakâz'i-shiramamwo harhanajire owagahugûga. ³ Nta nyumpa nzibuzibu ziciri omu Efrayimu, na nta bwâmi buciri omu Damasko. Irengere ly'abasigala omu Asîriya lyâgererwa oku irengere lya bene Israheli. Kwo adesire ntyo Nyakasane Nyamuzinda w'Emi-rhwe. ⁴ Olwo lusiku, irengere lya Yakobo lyâfananda, n'amashushi g'oku mubiri gwâge gayûmirira. ⁵ Kwo byâyîsh'iba nka kula abasârûzi basârûla emburho, nka kula ama-boko gâbo gasârûla emihuli. Kwo byâbe nka kula bahumbûza emihuli omu lubanda lwa Refayimi. ⁶ Harhacibonekane ebirhali bisigaliza by'okurhumbûla, nka kula banahungumula amalehe g'omuzeti: malehe abirhi erhi asharhu oku irhwêrhwe, ani erhi arhanu omu mashami g'omulehe. Kwo adesire ntyo Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli. ⁷ Olwo lusiku, omuntu ahindulira Lulema wâge obusû, n'amasû gâge gakasinza Omwimâna w'Israheli. ⁸ Arhakacyerekeza amasû ebwa mpêro, eyo mikolo yâjiragwa n'emi-nwe yâge: emitungo y'amahêro n'orhujo rhw'okuyôkera enshangi. ⁹ Olwo lusiku, engo akâg'icifulikamwo zashuba bigûkâ, nka kulya engo z'Abamoriti n'Abahiviti zâbâga embere za bene Israheli. Ntyo obuhanya bwanaja oku bundi. ¹⁰ Kulya kuba wâyibagire Nyamuzinda Muciza wâwe, orhanayîbukaga Kabuye, lwâkiro lwâwe, okolaga odwîrhe warhwera emirhi y'amasîma n'okuhinga emburho z'ihanga. ¹¹ Olusiku warhweraga,

onameze, na sêzi buca, wânabona emburho yâwe ekola yayâsa; ci emyâka wàsârûlaga yâhirigirha olusiku lw'obuhanya, n'obwo buhanya burhankahash'ibukwa. ¹² Yajewe! Kavango ka mbaga mwandu! Kavango kali nka mulaba gwahûsa omu nyanja! Kavango ka mashanja, kali nka mukungulo gw'omwandu gw'amîshi. ¹³ Akavango k'amashanja kali nka mukungulo gw'omwandu gw'amîshi, ci Nyakasane amagakankamira: gamayâkira kuli, gamayehûlwa nka kula ehyasi hy'omu ntôndo hiyehûlwa n'empûsi, nka kula kalemêra w'omutulo ayehûlwa n'empûsi ya kadaga. ¹⁴ Bijingo, erhi mirhanyo; embere bucâmule, erhi ntâco cicihali! Eco co cigabi ca balya bayîsh'ikârhushokôla, ogwo gwo mwânya gwa balya bayîsh'ikârhuhagula.

18

Obulêbi buyêrekîre Kushi

¹ Yajewe! Eci cihugo cakubakubwamwo ebyûbiⁿ, ishiriza ly'enyîshi z'e Kushi! ² We kârhuma abaja-bugo bagera omu nyanja, mpu bagende omu maârho g'enfinjo omu mîshi! Kanyîrizi, mwe baja-bugo babidu, emwa liry'ishanja ly'abantu balî-balî bagwerhe omubiri gwalangashana, liry'ishanja lirhinywa eno munda n'ihanga, liry'ishanja lya ba-ntagagajwa na lya bahula-mbaga, omu cihugo cirhulukanyîrwe n'e-nyîshi^o. ³ Mw'oyo mweshi, mwe muli hanôla igulu, mwe muyûbaka eno igulu, amango bayîmanza ecimanyîso oku ntôndo, musinze, irhondo izû ly'omushekera likashakânya, munayumvirhize! ⁴ Bulyala ntya kwo Nyakasane ambwîzire, erhi: «Kurhenga aha ndi, nakâlâba burhadûndagana, nk'idûrhu likali omu bulangashane, nka citû, c'olumè omu idûrhu amango basârûla. ⁵ Neci, embere basârûle, gala mango amashami gaba gâmayâsa, ama-ngo obwâso bukola buhindusire bihadu, banaje barhema amashami gayunjwîre malehe n'omugushu, barhôle ebidurhu, bakabulire amâsi. ⁶ Ebyo byoshi byalekerwa enkongôro z'omu ntôndo n'ensimba z'eruba-la. Aho ho enkongôro zakâshubukira amango g'ecanda n'ensimba z'erubala zoshi amango g'empondo. ⁷ Muli agôla mango, bâlerhera Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe entûlo zarhenga emwa liry'ishanja ly'abantu balî-balî bagwerhe omubiri gwalangashana, liry'ishanja lirhinywa eno munda n'ihanga, liry'islrnna lya bantagagajwa na lya bakahula-mbaga, omu cihugo cirhulukanyirwe n'e-nyîshi. Ezo ntûlo bazihêka omu ndâro y'izîno lya Nyakasane Nyamuzi-nda w'Emirhwe, oku ntôndo ya Siyoni.

19

Obulêbi buyêrekîre Mîsiri

¹ Obulebi buyêrekîre Mîsiri. Ala oku Nyakasane amashonera oku citû cibidu, amaj'e Mîsiri. Ba-nyamuzinda b'obwihambe b'e Mîsiri bamadûndagana embere zâge, n'abanya-Mîsiri omurhima gwamabarhoga omu nda. ² Nkola nakoza abanya-Mîsiri bone na nnène; bâlwisanya bone na nnène: ngasi muntu alwîsa mwene wâbo, ngasi muntu âlwîsa omulungu wâge, ecishagala câlwîsa ecâbo cishagala, n'obwâmi bulwise o-bwâbo bwâmi. ³ Omûka gwa Mîsiri gwamurhengamwo, n'emihigo yâge nayitulutu-mbya. Bâgwira okudôsa banyamuzinda b'obwihambe, n'abazimu. n'emyômoka n'abashonga. ⁴ Nalikirira Mîsiri omu maboko g'omurhegesi mudârhi, n'omwâmi muminya ayîma muli bo. Kwo adesire ntyo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe. ⁵ Amîshi gâhirigirha omu nyanja, olwîshi lwâgana lunayumuke. ⁶ Emibunda yakaz'ibaya, amîshi g'omu nyîshi z'e Mîsiri gaja gahonga n'okuyuma amasheke n'amashâsha gayumûka. ⁷ Amalambo gali eburhambi bwa Nili n'agali hala Nili acilohera omu nyanja, na ngasi ebi Nili ameza byoshi byâyumûka, bihekwe n'e-mpûsi binahirigirhe. ⁸ Abashâna balaka banalakûle; ngasi bakweba olulobo omu Nili baja boshi omu mishîbo; na balya boshi bakaz'ilambulira orhweshe rhwâbo omu mîshi, bazânwa. ⁹ Ngasi bakâg'ihinga

ⁿ18.1 Omu cihugo c'e Mîsiri n'e Kushi mwâli migù minji.

^o18.2 Yeshayahu abwîzire abarhambo b'e Mîsiri baleke okukaz'ikoza abantu, mpu barhabalire Asuru; cikwône bagaluke emwâbo e Mîsiri.

ecitâni bātulutumba; abakazi bakûg'izâbûla ecitâni n'abalume bakâg'icihunga, batulûla n'entânya.¹⁰ Abalusi b'emyenda bâgogomerwa, ngasi boshi bakûla omushago omu mukolo gwâbo batwîka omurhima.¹¹ Neci, kwo binali, abaluzi b'e Sowâni bacibêra bingolongolo! Abagula b'omu bahanuzi ba Faraoni badwîrhe basinga ihano ly'obuhwinja. Kurhigi mwankahash'ibwîra Faraoni, mpu: «Ndi mugala w'abagula, nkomoka y'oku bâmi ba mîra? »¹² Ngahi baligi abagula bâwe? Lero bakubwîrizagye banakumanyise mi-gâbo mici Nyakasane Nyamuzinda w'emirhwe ahigire aba-nya-Mîsiri.¹³ Abaluzi b'e Sowâni bashubire bingolongolo; abaluzi b'e Nofu badwîrhe bacirheba bone; nabo abarhambo b'ebishagala byâge badwîrhe bahabula Mîsiri.¹⁴ Nyakasane anabahiziremwo omurhima gw'ecizungu; badwîrhe baha-bula Mîsiri omu bijiro byâge byoshi, nka kula omulalwe aja ada-ndabagana emunda aja ashalira.¹⁵ N'omu Mîsiri murhacijirika mukolo, oli ogu irhwe lyankajira, oli ogu omucira gwankajira, oli ogu ecigundu nisi erhi ogu amashushi ga-nkajira.

Okuciûnjuza kw'abanya-Mîsiri

¹⁶ Mw'olwôla lusiku, abanya-Mîsiri baba nka kula abakazi bayôrha: bâjugu-ma banarhemuke n'obwôba babona Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe abadundira okuboko^p.¹⁷ Ecihugo ca Yuda cashuba côba kuli Mîsiri: ngasi ma-ngo ânayumve baciderha, ânageremwo omusisi akengera omuhigo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe amuhigiraga.¹⁸ Mw'olwo lusiku, omu cihugo c'e Mîsiri mwâbe bishagala birhanu byakaderha olulimi lw'e Kanani binakacîgashira Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe. Ciguma ca muli byo caderhwa «Cishagala c'Izûba». ¹⁹ Mw'olwôla lusiku, omu kagarhî k'ecihugo c'e Mîsiri mwâba oluheêro lurherekîrwe Nyakasane, na hofi h'olubibi bagwîka ibuye ly'okuyîbuka Nyakasane.²⁰ Caba cimanyiso ca kuhamîriza Nyakasane Nyamuzinda w'Emi-rhwe omu cihugo c'e Mîsiri. Amango balakira Nyakasane mpu abarhabâle oku babisha babalibuza, âbarhumira Omucunguzi wabacinga anabalikûze.²¹ Olwo lusiku Nyakasane acimanyîsa oku banya-Mîsiri, nabo abanya-Mîsiri bamanya Nyakasane; bâkâmulerhera enterekêro n'entûlo; bâkâjirira Nyakasane ebiragâne banabiyûkirize.²² Nyakasane âshûrha abanya-Mîsiri; âshûrha anafumye; bâgaluka emunda Nyakasane ali, naye âbayumvirhiza anabafumye.²³ Olwo lusiku, haba omulimbwa gwarhenga e Mîsiri guje e Asîriya; ab'e Asîriya bakâj'e Mîsiri n'abanya-Mîsiri baj'e Asîriya, n'abanya-Mîsiri bâkaz'irhumikira Asîriya; gwâba mugisho omu kagarhî k'igulu.²⁴ Olwo lusiku, Israheli aba w'omu basharhu boshi na Mîsiri n'Asîriya; gwâba mugisho omu kagarhî k'igu-lu.²⁵ Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe ânabagishe aderhe, erhi: «Agishwe Mîsiri, lubaga lwâni, n'Asîriya, mukolo gw'amaboko gâni, n'Israheli, cigabi câni c'omwîmo».

20

Mîsiri ahimwa n'Asîriya

¹ Omwâka omukulu w'abasirika ahikaga aha Ashidodi arhumirwe na Saragoni, mwâmi w'e Asîriya, anacigorha olwo lugo analugwârha.² Mw'ago mango, Nyakasane anaciderhera omu kanwa ka Yeshayahu, mwene Amo-tsi, erhi: «Genda, ofundûle oyo sunzu okuli ecibunu, ohogole n'ekwerho zikuli emagulu.» Anacikujira: akâj'agenda bushugunu na buzira nkwerho.³ Okuha-ndi Nyakasane anaciderha, erhi: «Nka kulyâla omurhumisi wâni Yeshayahu ajag'agenda bushugunu na buzira nkwerho myâka isharhu, mpu abe cimanyîso na bulêbi kuli Mîsiri na Kushi,⁴ ntyo kw'ornwâmi w'e Asîriya âyîsh'ihêka ebigorogo by'e Mîsiri n'empira z'e Kushi, emisole n'abashosi, bushugunu, buzira nkwerho n'amahiji mabwikûle: zibe nshonyi za Mîsiri!»⁵ Bazânwa n'e- nshonyi zibabumbe erhi Kushi bakazâg'icikubagira orhuma na Mîsiri wakazâg'ibalimbîsa.⁶ Olwo lusiku, abantu baba luno lunda lw'emashinji bânaderhe, mpu: «Alaga oku bâbire balyâla rhwakag'icikubagira, balyâla rhwakâg'ilonza okuyakira emwabo nti barhurhabâle banarhulikûze oku mwâmi w'e Asîriya! Lero ngahi rhwacig'ilongeza obucire?»

^p**19.16** Emyanzi y'obucunguzi eyigîrizibwe oku bantu boshi, ci arhali ya bene Israheli bône. (Lola muli Iz 40-45; Yer 44, 1).

21

Okuhongoka kwa Babiloni

¹ Obulêbi buyêrekîre irûngu liri ebwa nyanja. Nka kula empûsi ya kalemêra ehûkiza omu Nêgebu, kwo bârhenga ebw'irûngu, omu cihugo c'ecôba. ² Ali nyamanja w'obulêbi nafululirwe: «Omulenzi adwîrhe aja alenganya n'omuhaguzi adwîrhe ahagula. Cirhunikage, wâni Elamu! Ogorhage, wâni Mêdi!» Nâhulisa ngasi mirenge. ³ Okwo kwo kurhumire ensiko zâni zidwîrhe zadirhimana, ngwerhwe n'emikero nka mukazi waling'iburha. Amalumwa garhankacinzigir'okuyumva n'obwôba burhankaci-nzigir'okubona. ⁴ Omurhima gwâni gwâkangusire, ecôba canshamwire. Ecajingwe nakag'icîfinja nti cinderhere ehibohôlolo, campindukîre côba. ⁵ Barheganyize ecîbo, balambulirekwo emyenda; bakola badwîrhe balya bananywa. «Yimuki, mwe barhambo b'abasirika! rheganyi empenzi zinyu!» ⁶ Bulyala kwo Nyakasane ambwizire ntya, erhi: «Kanya, orhume omu-ntu waja bulâbi! Ebi akabona, abimanyise! ⁷ Akalangîra ebiterusi, n'abashona oku biterusi babiri babiri, n'abandi bashonyire oku ndogomi, abandi oku ngamiya, anabe masû, alabe bwinjinja». ⁸ Omulêbi anacyama. erhi: «Yagirwa, ndegerera omûshi gwoshi ndi ebulâbi, n'obudufu bwoshi erhi nyimanzire burhahinga ndi ebulâbi! ⁹ Ci yamashusha engabo y'abasirika bashonyire oku biterusi, bibiri bihi-ri!» Ashubiza, aderha, erhi: «Ahongosire, ahongosire, olya Babilo-ni! Enshusho za banyamuzinda bâge b'obwihambe zo ezo buvu-nguvungu oku idaho!» ¹⁰ We nahuzire nka kula banahula engano omu cibuga, oku namanyisîbwe na Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli, kwo nkubwizire.

Ohulehi buyêrekîre Edomu

¹¹ Obulêbi buyêrekîre Duma. Kurhenga Seyiri badwîrhe banyakûza, mpu: «Wâni mulanzi. ngahi obudufu bwahika? Wâni mulanzi, ngahi obudufu bwahika?» ¹² Naye omulanzi ashûza, erhi: «Obuce buyîruka, na kandi obudufu. Mukalonza okudôsa, mudôse, mushib'igalukaf»

Obulêbi buyêrekîre Arabiya

¹³ Obulêbi omu Arabiya. Omu mashaka, omu Arabiya mwo mwalaâa, mwe mizinzi y'Abadedani. ¹⁴ Abagwerhwe n'enyôrha, mubahekere amîshi! Mwcebantu b'e Terna, abaja bayâka, mubahêkere ebiryo! ¹⁵ Bulya baja bayâka engôrho, engôrho nyomole, n'omuherho mufôle; baja bayâka obukali bw'ebîrhâ. ¹⁶ Neci, ntyala kwo Nyakasane ambwîzire, erhi: «Hacisigire mwâka mu guma, lusiku oku lundi, irenge Iya Kedari lihirigirhe lyoshi lyoshi. ¹⁷ Na muli gulya mwandu gw'entwâli z'abalwî b'emihherho b'e Kedari, mâhunga gône gâsigala, bulya Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli okudesire».

22

Yeruzalemu arhondwa

¹ Obulêbi buyêrekîre «Olubanda lw'Okubonekerwa»^q. Cirhumire mwasôkera mweshi oku nyumpa, ² wâni lugo lushâmîra bwenêne, lugo Iwa kadugundu, lugo Iwa masîma? Emifu yâwe erhali ngôrho yayiyisire, arhali oku ntambala yafirîre. ³ Abarhambo b'abasirika bâwe bacyâkire boshi caligumiza, bagwârhwâ n'abafôla emiherho; abantu bâwe boshi bâbagwarhîre mpira haguma bâli bakola mpu bayâkira kulî. ⁴ Co carhumaga nderha, nti: «Murhandolagakwo, muleke ndake ndakûle! Murhacirhamagya mpu mwantûliriza kw'obu buhanya bwarhogire mwâli w'olubaga lwâni». ⁵ Bulya luli lusiku Iwa côba, Iwa kurhindibuka n'okubonêsibwa eza mêmè, lusiku lurhumirwe na Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe. Omu Lubanda lw'Okubonekerwa, enkûta zahongosire banakola badwîrhe balongeza oburhabâle ebwa ntôndo. ⁶ Elamu amacîbambîza emyampi, n'abantu bashonyire oku ngâlè n'oku biterusi,

^q**22.1** Yeshayahu àshambîre ebi binwa erhi Hezekiyahu amayusihima abanya Asuru, mwâka gwa 701 e-mbere z'okuburhwa kwa Yezu.

naye Kiri amaharhamwo empenzi, ⁷Orhubanda rhwâwe rhulushire orhundi obwinja rhuyunjwire ngâlè, nabo banakushona oku biterusi bakuhandîre aha luso. ⁸Na ntyôla Yuda arhacigwrhi cafungira[†]. Olwo lusiku, wâyererekeza amasû ebwa nnundo y'emirasano mibike omu nyumpa y'omu mizirhu! ⁹N'emirhule eri omu lugo lwa Daudi, mwabwîne oku eri minji! Mwacihakire amîshi omu ciyanja ciri ah'idako. ¹⁰Mwaganjire enyumpa ziri omu Yeruzalemu, mwanahongola enyumpa mpu lyo muzibuhya enkûta. ¹¹Mwanaciyûbaka ecibîkiro ekarhî k'enkûta zombi, mpu lyo mushâhulizamwo amîshi g'eciyanja ca mîña. Ci murhaciderhaga mpu mwayerekeza amasû emw'olya okola ebyo byoshi, olya wabirheganyagya kurhenga mîra, murhamubonaga. ¹²Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe ali ammulalisire olwo lusiku mpu mulake munabande endûlu, mukungûlwe irhwe munayambalc su-nzu. ¹³Ci gwâba mwishingo n'obushagaluke: okubâga enkafu, okuniga ebibuzi. okulya enyama n'okunywa amamvu, mpu: «Rhulye rhunanywe, bulya irhondo rhwacifira!» ¹⁴Nyamuzinda w'Emirhwe anacifululira aka kanwa, ambwîra, erhi: «Eco câha cirhakababaliwa kuhika okufa kwinyu», kwo adesire Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe.

Obulâhi buyêrekîre Shebena

¹⁵Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe anacimbwîra, erhi: «Kanya. oje emunda Shebena ali, ye murhindisi w'ecôgo ca mwâmi omubwire, erhi: ¹⁶«Mwânya mucu ojira hanôla na ndi wakuphanga akashambala, obûla wacîhumbiraho enshinda», obûla wayigôya burherema, n'obûla wacîrhendêzeza icumbi omu lwâla? ¹⁷Ala oku Nyakasane akola akudundaganya, akukwêbe kufî, wâni sho! anakurhulube bwinjinja, ¹⁸akuzingezinge anakuhirike oje wahananguka nk'ibâle lyahonera omu bulamho bugali-gali. Yo wafira eyo munda, we n'engâle olimbira, we okâhemula ccôgo ca nnaamwinyu! ¹⁹Nâkunyaga ecikono câwe, nnankurhenze aha mwâwe. ²⁰Na muli olwo lusiku lwonênè, nâhamagala omurhumisi wâni Eliyakimu, mwene Hilikiyahu. ²¹Nâmuyambika ecishûli câwe, mmukenyeze olunigi lwâwe, nnamuhê obuhashe bwâwe, abe y'ishe w'abantu b'omu Yeruzalemu n'ab'omu nyumpa ya Yuda, ²²Namuhira olwîgulo lw'enyumpa ya Daudi aha lurhugo, akaz'ihamûla, na ntâye wacihamike, akazihamika, na ntâye wacihamûle. ²³Namugwîka nka lubambo omu budaka buzihu, abe ntebe y'irenge omu nyumpa y'ishe. ²⁴Ye irenge ly'enyumpa y'ishe lyoshi lyâmananakwo, abahusi n'aba-na, n'orhulugu rhutya-rhutya, kurhenga orhubehe kuhika oku rhubindi rhwa ngasi lubero. ²⁵Muli olwôla lusiku, kanwa ka Nyamuzinda w'Emirhwe, lulya lubambo lugwîke omu budaka buzibu lwamanyuka, lu-shuguke lunarhoge, na gulya muzigo gwakag'imananakwo, gwarhihuka, bulya kwo Nyakasane adesire ntyo.

23

Obulêbi buyêrekîre Tiri

¹Obulebi buycrckire Tiri. Mwe mârho g'e Tarsisi muhubulize mwayaâma, bulya olwâkiro lwinyu lwashabirwe: nta nyumpa ecisigire! Erhi ba-rhenga e Kitimi lyo bâyumvîrhe ogwôla mwanzi. ²Murhungwe n'obwôba, mwe muyûbaka eburhamhi bw'enyanya mwe barhimbûzi b'e Sidoni, mwe abaja-bugo binyu bakâyikira e- nyanja! ³Emburho z'e Nili n'emyâka y'eburhambi bw'Olwîshi bakazâg'igereza omu nyanja ngali, bwo bwâli buhirhi bwâge! ye wali cibuye c'amashanja. ⁴Enshonyi zikubumbe, wâni Sidoni, lugerêro lw'oku nyanja! Bulya enyanja yamaderha, mpu: «Ntafumbaga izîmi. ntaburhaga, ntanaleraga bana-rhahana erhi bana-nyere!» ⁵Olusiku ogwo mwanzi gwâmanyibwa omu Mîsiri, bâgeramwo omusisi bayumva ebyabire e Tiri. ⁶Muyikirire e Tarsisi, muje mwayâma, mwe muyûbaka oku burhambi bw'enyanya. ⁷Ka co cishagala cinyu mwakâg'ilimbira eco, cîrya cishagala càsingagwa kurhenga mîra-mîra; cîrya cishagala cakag'ihika omu bihugo by'ekuli cagend'iyûbakayo? ⁸Ndi warholaga muhigo gwa bene ogwôla kuli Tiri wakâg'igaba

[†]**22.8** Mwakengire oku cibikira amîshi muhako, ci, mwayibagira okuhûna oburhabâle emwa Nyamuzinda.

ama-shungwe g'abâmi, n'abarhimbûzi bâge bali baluzi n'abaguzi bâge bali bantu ba lukengwa hano igulu? ⁹ Nyamuzinda w'Emirhwe ye warhôngaga ogwo muhigo, mpu afunyâze obucîbone bwa ngasi balya boshi balonza okukuzibwa, anarhôngye ngasi bakulu b'eno igulu. ¹⁰ Ohingâge ecihugo câwe, nk'oku bajira oku burhambi bwa Nili, wâni munyere w'e Tarsisi, bulya nta izîko lichali! ¹¹ Nyakasane alambulire okuboko kwâge oku nyanja, ajugumya amâmi. Arhegesire mpu amâkiro g'omu Kanani gahongolwè. ¹² Anaciderha, erhi: «Orhakaciderha mpu wacîbona, bulya washerire, wâni munyere w'e Sidoni! Yimuka, oyîkirire e Kitimi! Ci ciru n'eyo munda nta buholo wâbuganayo!» ¹³ Loli ecihugo c'Abanya-Kaldeya: olwo lubaga lurhacihabâ. Asîriya alujizire ishubbûkiro lya misimbi; bali erhi bàgwîsiremwo emitungo, banayûbakamwo enyumpa nzibu-zibu, ci abihindwire cisinga ca bujonjolekeza. ¹⁴ Mubande endûlu, mwe mârho g'e Tarsisi, bulya olwâkiro lwinyu lwahongosire! ¹⁵ Okuhandi obwo Tiri âyôrha ayibagirwe myâka makumi gali nda, ma-ngo gali nka kalamo k'omwâmi. Enyuma y'eyôla myâka makumi gali nda Tiri âhinduka lwimbo lw'omukazi w'ecishungu: ¹⁶ «Rhôla olulanga, ozunguluke olugo, wâni mukazi w'ecishungu mwi-bagire! Ozihe bwinjinja, oyimbe onayimbize, lyo bashub'ikuyibu-ka!» ¹⁷ Okuhandi, enyuma za myâka makumi gali nda, Nyakasane âyîsh'i-rhangula Tiri, naye anashub'ikâkamarha oluhembo lwâge, ana-shuh'ikahusha n'amâmi goshi g'omu bihugo biba en'igulu. ¹⁸ Ci obu-nguke bwâge n'oluhembo lwâge byakayîsh'irherekêrwa Nyakasane: bi-rhakalundikwa birhakanabikwa muhako, ci obuyunguke bwâge bwakûhûbwa halya bayôrha baha emalanga ga Nyakasane, lyo babona eci balya bayigurhe n'emyambalo y'obulimbi.

24

Obuhane bw'igulu

¹ Ala oku Nyakasane amashereza igulu amanalishâba, amabindamya obusû bwâlyo amanashandabanya abalibâmwo. ² Oku byâbâ oku mudâhwa kwo byâbâ n'oku lubaga, oku byâbâ kuli nnaka kwo byâbâ n'oku muja wâge, oku byâbâ oku mugoli kwo byâbâ n'oku muja-kazi wâge, oku byâbâ oku waguza kwo byâbâ. n'oku wagula, oku byâbâ oku wahoza kwo byâbâ n'oku wacihoza, oku byâbâ oku walibirwe omwenda, kwo byâbâ n'oku wagulire. ³ Igulu lyamasherera okurhankaderhwa, lyamahagulwa bwa nkwira; neci, Nyakasane odesire akôla kanwa. ⁴ Igulu liri omu mishîbo, lyâbengire; igulu lyâsherire, lyâshâbûsire; amalunga nago gabengire haguma n'igulu. ⁵ Igulu lyahemwirwe n'amagulu g'abalibâmwo, bulya bavunyire amarhegeko, barhajiraga ebishingânîne, banavuna endagâno y'ensiku n'amango. ⁶ Okwo kwarhuma igulu lihehêrerwa n'obuhane burhogera abalibâmwo; okwo kwarhuma abalibâmwo bahungumuka, n'abasigire gakola mâhunga gone.

Olwimbo oku cishagala cishûbusire

⁷ Amamvu g'omurhobo gali omu mishîbo, enkoma z'emizâbîbu zagânu-sire, n'entwâli z'enshagali zidwîrhe zaniha. ⁸ Obushagalu bw'abarhimba engoma bwahwîre, olubi lw'abantu bali oku nsiku nkulu lwahirigisire, n'omuhimbo gw'olulanga gwadumire. ⁹ Barhacinywa mamvu nka bayimba, amamvu gakola galulira baluganywa. ¹⁰ Lukola bijonjolekeza, lulya lugo lulimbira obusha; enyumpa zoshi ziri mpamike, zirhankacihash'ijibwâmwo. ¹¹ Abantu bakola baja balakira amamvu omu njira; enshagali yazimangine lwoshi; amasîma gahirigisire omu cihugo. ¹² Nyamanja wa bigûkâ yene okola osigire omu lugo; olumvi lwâlo lwajonjolekine, lukola luba mulangabulè. ¹³ Neci, okwâbâ omu mashanja ga hano igulu, kwâyîsh'iba nka kula owaja atwa amashami g'amalehe g'omuzeti, nka kula owaja ahumbûza emizâbîbu bamayus'isârûla. ¹⁴ Ci bôhe badwîrhe bayakûza n'izu linene, banashamambira irenge lya Nyakasane kurhenga ebuzikiro bw'izûba. ¹⁵ Badwîrhe bakuza Nyakasane ebushoshôkero bw'izûba, badwîrhe bakuza izîno lya Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli oku birhwa by'omu nyanja. ¹⁶ Kurheng'emunda igulu lihekera, rhwamayumva bayimba, mpu; «Irengi oku Mushinganyanya!»

Entambala nzinda

Ci niehe nanaciderha, nti: «Lero namahera! lero nieshi oyu! namajakwo obuhanya! Abalenzi balenganyize! abalenzi badwîrhe balyâyânya!»¹⁷ Ecôba, enyenga n'omurhego bidwîrhe byammulinda; mwe muba en'i-gulu!¹⁸ Owaderhe mpu ayâka ecôba, arhogere omu nyenga, anagwârhe n'omurhego. Neci, emihango y'amîshi g'emalunga yamayîguka, n'ebiriba by'igulu byamajuguma.¹⁹ Igulu lyahahanyusire, lyacibêrire bijonjolekeza; igulu lidwîrhe lyadunga, lyadungadunga.²⁰ Igulu lidwîrhe lyadândabagana nka mulalwe, lidwîrhe lyadundagana nka cifumba. Obubî bwâlyo buligogomize; likola lyahenanguka, lirhakacizûka.²¹ Mw'olwo lusiku, Nyakasane ahana omurhwe guli omu malunga^s enyanya, na hano idako abâmi bali en'igulu.²² Bayîsh'ishubûzibwa omu mwîna nka bigorogo; bayîsh'ihêkwa omu mpamikwa, na hano hagera nsiku zirhali nyi, bâhâhwa obuhane bwâbo.²³ Omwêzi gwanâtulûle n'izûba enshonyi zilibumbe, bulya Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe ye wanâyîme oku ntôndo ya Siyoni n'aha Yeruzalemu; irenge lyâge lyanalangashanire embere z'abagula bâge.

25

Olwimbo lw'okuvuga omunkwa

¹ Nyakasane, we Nyamuzinda wâni, nnonzize okuyâliza irenge lyâwe n'okukuza izîno lyâwe, bulya wayunjuzize emihigo y'okurhangâza wali olalire okujira kurhenga mîra, mihigo ekomîre enakwânîne okucikubagirwa.² Neci, ecishagala wacihindwire cirundo ca mabuye, n'olugo luzibuzibu waluhindula nsinga ya bishahukiza. Olugerêro lw'ababisha lurhaciri lugo, lurhakanacifâ lwayûbasirwe.³ Co cirhumire olubaga lwa baciri-misi lwayâliza irenge lyâwe, n'olugo lw'amashanja garhinywa lwakuyôboha. Bulya we lwâkiro lw'omuzamba, we nyamwegemerwa w'omukenyi omu bulagirire bwâge, we kacîkirizo k'enkuba y'ecihonzi, we cihôho c'okulanga oku idûrhu ly'izûba. Bulya omûka gw'abantu bakali kwo guli nka cihonzi c'amango g'e- mpôndo.⁴ Nka kula idûrhu oku idaho liyumûsire, kwo kuhubya akavulindi k'ababisha; nka kula idûrhu omu cihôho c'ecitû, kwo n'ecihogêro c'abantu bakali cizimangana.

Ishega lirheganyizibwe amashanja goshi

⁶ Kuli eyira ntôndo, Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe ârheganyiza amashanja goshi ishega ly'enyama zashushagira, ishega ly'amamvu manunu, n'enyama zaja zajembuka omongo, n'amamvu gasho-ngwire.⁷ Kuli erya ntôndo, asharhula omwenda gwâli gubwisire amashanja goshi, n'ecishiro (ecibambwa) cali cifunisire embaga zoshi.⁸ Ahirigisa olufu ensiku n'amango, Nyakasane Nyamuzinda ahorhola emirenge oku ngasi busû, akûla olubaga !wâge enshonyi omu igulu lyoshi. Neci, Nyakasane yene okudesire!⁹ Muli olwôla lusiku banâderhe, mpu: «Ye oyo, ye Nyamuzinda wirhu, ye rhwâli rhulangalire oku arhuciza; ye Nyakasane rhwacîkubagiraga. Rhusime rhunacîshingire obucunguzi bwâge.¹⁰ Okuboko kwa Nyakasane kwadekerera kw'eyi ntôndo». Mowabu yehe alabarhirwa ahanali, nka kula banalabarhira ebyasi omu mwîna gw'ecamvu.¹¹ Omu kagarhî k'entôndo, alambûla amaboko, nka kula owayôga agalambûla; ci obucîbone bwâge bwafunyâla, ciru amaboko gâge gankacîsêza bwenêne.¹² Enkûta zâwe nzibuzibu azikundula, azijonjole anazihenangulire oku idaho omu katulo.

26

Olwimbo lw'okukuza Nyakasane

¹ Muli olwôla lusiku, omu cihugo ca Yuda bayimba, mpu: «Rhugwerhe olugo luzibuzibu! Aluzungulusize olukûta n'ecûgo mpu lyo arhufungira.² Muhamûle enyumvi: olubaga lushinganyanya lugere, lwo lubaga lurhahemuka!³ Buzibu olanga omurhûla, bulya we

^s24.21 Omurhwe guli omu malunga enyanya: kwo kuderha nyenyêzi.

bacikubagira. ⁴ Mukâcikubagira Nyakasane ensiku zoshi, bulya Nyakasane abâ lwâla lw'ensiku n'amango. ⁵ Neci, ahenangwire abâli bayubasire oku ntôndo, n'ecishagala câli cilengerire acirhimba oku idaho, acivumvuza omu katulo. ⁶ Carhindagirwa n'amagulu, amagulu g'abagalugalu n'enshando z'abazamba». ⁷ Enjira y'omushinganyanya buba bwirhonzi, we otwîra omushinganyanya enjira nnongêdu. ⁸ Neci, omu njira y'obucîranuzi bwâwe mwo rhwakazâg'ikulindira, Yagirwa Nyakasane! Okuderha izîno lyâwe n'okukuyîbuka kwo omurhima gwirhu gucîfinja. ⁹ Omurhima gwâni we gucîfinja budufu, n'omûka gundimwo we gulongereza. Bulya amango otwîra igulu emanja, lyo abantu b'en'igulu bamanya obushinganyanya. ¹⁰ Erhi bankababalira nyankola-maligo, arhankayigîriraho obushinganyanya; omu cihugo c'obwirhonzi, yehe anakajira ebigalugalu, arhankanabona obukulu bw'irenge lya Nyakasane. ¹¹ Yagirwa Nyakasane, okuboko kwâwe kuli kulambûle, ci bôhe barhadwîrhi bakubona! Bacibona kurhi oyagalwa n'olu lubaga, n'enshonyi zibabumbe! Neci, omuliro gurheganyizîbwe abanzi bawe, nabo gwâbafonfo-mera! ¹² Yagirwa Nyakasane, we orhushobûza omurhûla, n'ebijiro birhu byoshi, wene orhukolerabyo. ¹³ Yagirwa Nyakasane, Nyamuzinda wirhu, abandi barhegesi barhali we barhurhambwîre; ci izîno lyâwe dolodolo rhukola rhugashâniza. ¹⁴ Banyakwigendera barhakac'ishubiramw'omûka, ebizunguzungu birhakac'ifûla! Bulya wabahanyire wanabamalira, wazâza ciru n'izîno lyâbo. ¹⁵ Wayushwîre olubaga, Yagirwa Nyakasane! Wayushwîre olubaga, wayerekana irenge lyâwe; watundugusire embibi z'ecihugo zoshi. ¹⁶ Yagirwa Nyakasane. omu marhabi, bàkubirikire; erhi bagogomerwa n'obuhane bwâwe, bàgwira bakushenga. ¹⁷ Nka kula omukazi oli izîmi, erhi amango gâge g'okuburha gahika, ayâma erhi mikero erhuma, ntyôlaa kwo nirhu rhwâlî rhuyosire embere zâwe, Yagirwa Nyakasa-ne! ¹⁸ Rhwâbire izîmi, rhwâyumva emikero, ci rhwâbà nk'abamaburha empûsi! Nta bucire rhwalerhire cihugo, na nta bantu bahyahya rhwâburhire igulu! ¹⁹ Abafu bawe bâshubiramw'omûka, n'emirhumba yâbo yafûka. Zûki, muyimbe n'omwishingo, mwe mugwishîre omu katulo! Bulya olume lwâwe luli lume lwa bulangashane, n'igulu lyâshub'iburha balya bâli bakola bizunguzungu».

Obukunizi bwa Nyakasane

²⁰ «Kanya, lubaga lwâni. oje omu nyumpa zâwe, onacyîgalirekwo enyumvi; orhang'icîfulika kasanzi kasungunu kuhika obukunizi bugere. ²¹ Bulya, ala oku Nyakasane oyo wamahuluka omu ndâro yâge, mpu ayîsh'ihana amabî g'abantu ba hano igulu. Nalyo idaho likola lyâshala omuko lyanywire, lirhakanaciderha mpu lyafulika abantu balyo banizirwe.

27

¹ Olwo lusiku, n'engôrho yâge nyôji, nnênênè na nzibuzibu Nyakasane ahana Leviyatani, olya wanjoka okaj'ayongobera, Leviyatani, olya wanjoka w'ebinzongo; âyîrha wankuba-joka w'omu nyanja.

Nyakasane n'olukoma lwâge lw'emizâbîbu

² Olwo lusiku, olukoma lw'emizâbîbu minunu^t, muluyimbire! ³ Niene Nyakasane, nie mulanzi walwo, nnankaludômerera ngasi mango; ndulanga mûshi na budufu lyo balek'ilushereza. ⁴ - Ntagwerhi lugurhu. Ye ndigi wanjira nshube mishugi na mashaka? -Nalutulira ebîrha nnaludûlike muliro. ⁵ Ci abayâkira obulanzi bwâni, bajira omurhûla nâni, bajira omurhûla nâni!

Okubabaliirwa n'okuhanwa kwa Yakobo

⁶ Omu nsiku zâyisha, Yakobo amerakwo emizl, Israheli ayâsa obwâso anajekwo amashami. anayunjuze igulu malehe gâge. ⁷ Ka amushusire empimbo nka kulya ashurhaga abakâg'imushûrha? Erhi nisi amuyîrha nka kulya ayirhaga abakâg'imuyîrha? ⁸ Abahanyire erhi

^t**27.2** Olukoma lw'emizâbîbu minunu ye Israheli, cikwône Israheli odesirwe ahâla, ali Israheli mweme-zi; arhali Israheli w'omugoma badesire omu cigabi ca 4, 1-7.

abakaga n'okubaluliza; abalibirhakwo n'omûka gwâge mudârhi guli nka mpûsi y'ebushoshôkero bw'izûba! ⁹ Neci, ntyo kw'obubî bwa Yakobo bwazâzibwa; obwo bwo bunguke abona omu kubabaliirwa ecâha câge: amabuye g'oluhêro lwâge goshi agavungunyula gabe nka birabuye bya ngwa! Emitungo y'amahêro n'orhujo rhw'okuyôkera enshangi birhakacifâ byabonekîne. ¹⁰ Neci, cîrya cishagala cizibu-zibu cirhaciyimbwâmwo rnuntu: cikola cicibêra bigûkâ na mushaka nk'irûngu. Mwo amanina gakola gayâbuka, mwo gakola gashiramira n'okukerera akahasi. ¹¹ Amashami nka gamayuma banagavune, abakazi banayishe, bagadûlike muliro. Kwo binali, olu lubaga lurhajira bukengere: co cirhumire omulêmi walwo arhalufa bonjo, n'owalubambaga ârhalubabalire.

Okugaluka kwa bene-Israheli

¹² Olwo lusiku, Nyakasane ârhangira okuhûla emyâka yâge, kurhenga oku lwîshi lwa Efrata kuhika aha lushûmo lw'e Mîsiri. Ninyu mwâyîsh'îja mwarhîlagulwa muguma muguma, mwe, bene Israheli. ¹³ Olwo lusiku, omu mushekera munene, na balya bâli baherire omu cihugo c' Asîriya n'abâli bashandabine omu cihugo c'e Mîsiri bâyîsha, bâkaz'iharâmya Nyakasane oku ntôndo yâge ntatifu y'e Yeruza-lemu.

28

Obuhanya bwarhibukira Samâriya

¹ Buhanya oku cimanê c'obucîbone c'abalalwe b'omu Samâriya n'oku bwâso buyumûsire bw'irenge alimbira, enyanya ly'akabanda kayêra bwenêne, mwe mukaz'iyôrha mulalusire! 2 Ala oku arhumirwe na Nyakasane omulume w'entwâli. Ali nka muhûsi gwa lubula, nka mulaba gwâja gwahongola ebintu byoshi, nka nkuba ya cihônzi yaja yahulula; âlika okuboko, âbindulire byoshi oku idaho. ³ Câlabarhwa n'amagulu cîrya cimanê abalalwe b'omu Efrayimu balimbira! ⁴ Na bulya bwâso buyumûsire bw'irenge alimbira, enyanya y'akabanda kayêra bwenêne, kwo bwâbâ nk'irehe ly'omutini liyezire embere ecanda cibe: olilangîre, analidôrhola, alimiranguse. ⁵ Olwôla lusiku, Nyakasane Nyamuzinda w'emirhwe, yêne ashuba cimanê c'irenge n'ishungwê ly'obulimbi ly'amâhunga gasigire g'olubaga lwâge; ⁶ ye wâbwiriza abatwi b'emanja obushinganyanya, anabe burhwâli bwa balya bahagalikira ababisha aha muhango gw'ecishagala.

Abalêbi b'obunywesi

⁷ Abâla nabo badwîrhe baderhaguza erhi idivayi lirhuma, badwîrhe baja badungadunga erhi mamvu makali garhuma: abadâhwa n'aba-lêbi bakola baderhaguza erhi marnvu rnakali garhuma, badwîrhe bazâbalikanya erhi idivayi lirhuma, badwîrhe baja badungadunga e-rhi mamvu makali garhuma, badwîrhe bahahabuka omu rnalêbi gâbo n'okunegemba nka batwa emanja. ⁸ Neci, ebîbo byâbo byoshi biyunjwire bishaliza byahûsa; nta hantu hacîre! ⁹ «Ndi alonz'iyigîriza obumanye? Ndi alonz'ihugûlira obulêbi? Ka bana baciûs'inenêsa amonka, balya bacirhenga oku mabêre ga bannina? ¹⁰ Mpu: Irhegeko oku irhegeko, irhegeko oku irhegeko; ihano oku ihano, ihano oku ihano; hitya hala, hitya halîra!^u» ¹¹ Neci, omu nderho ziri nka za mwana wadada n'omu lulimi lw'ihanga mwo yehe akola akaganiza olu lubaga. ¹² Ali erhi ababwîzire, erhi: «Obuluhûkiro obu; leki oluhire aluhûke! Ahantu h'obuholo aha!» Ci bôhe barhalonzagya okuyumva. ¹³ Lero Nyakasane akola ababwîfa aka kanwa, erhi: «Irhegeko oku irhegeko, irhegeko oku irhegeko; ihano oku ihano, ihano oku ihano; hitya ahala, hitya halîra», lyo baja bazuzurhira banahenganuka, bavunike, bagwe omu murhego banagwârhwê.

^u**28.10** Abadâhwa babî n'abalêbi h'obunywesi bashekera Izaya n'okukaziderha mpu ngasi bamuyumvirhiza boshi banali bana barho bonebone; mpu ciru anakolesc enderho ziri nka mwana wayiga okudâda. Yeshayahu abayeresire, erhi: «Ciru ninyu Nyamuzinda amuyigîriza omu lulimi lw'ihanga (kwo kuderha omu lulimi lw'abasirika b'e Asûru).

Abahanûzi bahi

¹⁴ Co cirhumire, muyumve akanwa ka Nyakasane, mwe bagalalambi murhambula olûla lubaga lw'e Yeruzalemu. ¹⁵ Munakaderha, mpu: «Rhwajizire eciragâne rhwe n'olufu, rhwanywîre ecihango rhwe n'okuzimu. Obuhanya bwazûka, burharhujire kurhi, bulya obunywesi bwo rhwajizire lwâkiro lwirhu, n'obulyâlya bwo rhwajizire mwêgemero gwirhu». ¹⁶ Co cirhumire, ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamuzinda: «Ala oku mpizire omu Siyoni enshangabuye, ibuye-kaboko-ka-nyumpa, lya citwîro cidârhi, ibuye-ciriba; ngasi ocilikubagire arhankahuligana. ¹⁷ Obwimâna bwo najira mulengo gwâni, n'obushinganyanya bwo bwâbà lugero lwâni. Ci olubula lwahyajira olwâkiro lwinyu lw'obunywesi n'amîshi gâyunjuliza omwêgemero gwinyu. ¹⁸ Eciragâne cinyu mwe n'olufu cavunwa, n'ecihango cinyu mwe n'okuzimu cirhâsêre. Amango obuhanya bwazûka, bwammuvungunyula. ¹⁹ Ngasi kugera, bwanammugwârha, bulyâla bwâkazigera ngasi sêzi, ngasi mûshi na ngasi budufu, na bwôba bone bwayumvisa obulêbi. ²⁰ Neci, encingo yâbà nyôfi mpu omuntu acilambulirekwo, n'obushiro bwâbà bunyi mpu omuntu acîbwikebo. ²¹ Bulyala, nka kulya ajiraga oku ntôndo ya Perasimi, Nyakasane ashigalika; nka kulya ajiraga omu lubanda lwa Gabaoni, akunira hano akol'ajira omukolo gwâge, omukolo gwâge g'okurhangaza, hano akol'ayûkiriza omulimo gwâge, omulimo gwâge guruhankash'iyumvîkana. ²² Lero mulekâge okukagalalamba, lyo enkoba zinyu zilekisêra nakuyumvîrhe omu kanwa ka Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe: okuherêrekera kw'ecihugo coshi mîra kwâlaliragwa.

Omugani gw'omuhinzi

²³ Murhege okurhwiri, muyumve izû lyâni; muhwekêre, muyumve akanwa kani. ²⁴ Ka lusiku lwoshi omuhinzi ahinya mpu lyo arhwêra, atwe emikororongi ornu ishwa lyâge analiberemwo amalongo? ²⁵ Erhi aba amagalagaza obudaka, k'arharhwêra enkôle, amîre obulo, akulikize engano n'amahemba, eyindi ngano nzibu emuhûlo gw'ishwa lyâge? ²⁶ Nyamuzinda wâge wamuhâga obwo bulenga, ye wanamuyigîrizagya. ²⁷ Barhahubûla enkolê n'engâlê, n'emizizi ya bomboro barhayigeza oku bulo; ci karhi bakubirhamwo enkôle, na karhi bakubirhamwo obulo. ²⁸ Nka bahûla engano, barhayivungunyula; banayigezekwo emizizi y'engâlê n'ebiterusi, ci barhayituntuma. ²⁹ Okwo nakwo eri nshokano ya Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, ye muhanûzi w'okurhangaza, ye na mulenga orhajira lugero.

29

Obulêbi buyêrekîre Yeruzalemu

¹ Buhanya kuli Ariyeli, Ariyeli, lula lugo Daudi ali ahanzi remwo! Muyushûlee omwâka oku gundi mwâka, ensiku nkulu ziyûse zakulikirana, ² najira Ariyeli buligo: âhinduka ndûlu na mirenge, ânabe omu masû gâni nka luhêro bayôkeraho enterekêro. ³ Nkolaga natwa icumhi omu marhambi gâwe mwoshi, nka kula Daudi ajiraga, nkugorhe nnankufukire enjira y'okuhûna oburhabâle. ⁴ Wafunyâla weshi, izu lyâwe lyakarhenga omu idaho, lyâkâyumvikana omu budaka nka bihunzi. Nk'izu lya mwômoka, izû lyâwe lyakarhenga omu kuzimu. Lyâkâyumvikana omu budaka nk'izu ly'odwîrhe wahwehwerheza. ⁵ Engabo z'abashombanyi bâwe kwo zâyîsh'iba hitulo hishengeshere, n'engabo y'ababisha bâwe nka nnundo y'ebyâsi yayehûlwa n'empûsi. Oku irindo liguma, oku caligumiza, ⁶ Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe akurhandûla omu mikumgulo, omu misisi, omu cihogêro, omu mpûsi ya kalemêra, omu mulaba n'omu ngulumira y'omuliro yâja yasingônola byoshi. ⁷ Nka bilôrho, bila omuntu abona budufu, kwo omwandu gw'amashanja goshi gakag'irhêra Ariyeli gwâbê, na balya boshi bakâg'imulwîsa n'okumugorha n'okumurhindibuza. ⁸ Kwo byâbê nka kula omuntu oshalisire alôrha adwîrhe alya, ci erhi asinsimuka, ayumve enda eri bwâmwe; nisi erhi nka kula omuntu ogwerhwe n'enyôrha alôrha adwîrhe anywa, ci erhi asinsimuka, ayumve abengire anayumûsire omumiro. Ntyo kwo gwâbà ogwôla mwandu gw'amashanja gadwîrhe galwîsa entôndo ya Siyoni. ⁹ Murhangâlê munarhemuke, mube mihûrha munabule okukâbona; mube balalwe, ci arhali ba mamvu, muje mwandandabagana, ci arhali kuba

mwanywîre, ¹⁰ bulya Nyakasane anammuhiziremwo omûka gw'obudandaguzi; anammuhizire olubwîbwî omu masù -mwe balêbi-, anammufunika irhwe -mwe banyakubona ebifulike-. ¹¹ Ngasi bulêbi byammuberire nka binwa bya lwandiko luzirike. Erhi bankaluhereza omuntu oyîsh'isoma, bamubwire, mpu: «Sornaga», anashuza, erhi: «Ntankaasha, bulya olwandiko luli luzirike». ¹² Lero banalushumbiriza omuntu orhish'isoma, bamubwire, mpu: «Somaga»; ci anashuza, erhi: «Ntish'isoma». ¹³ Nyakasane amaderha, erhi: «Kulya kuba olula lubaga ludwîrhe lwa-nyegêra omu nderho zône n'okunkuza n'akanwa kône, nobwo omu-rhima gwâbo guli kulî nâni, na kulya kuba obukenge bankenga liba irhegeko na nyigîrizo zirhenga emw'abantu, ¹⁴ nkolaga nashub'ikasomeza olu lubaga n'ebirhangâzo byâni, na ntyo butulutumbe oburhimanya bw'abarhimanya, bunahirigirhe obukengere bw'ab'obukengere bunji.

Obushinganyanya bwahima

¹⁵ Buhanya bwâbo abacibundika mpu bafulike Nyakasane emihigo yâbo, abajirira ebijiro byâbo omu mwizimya, baderhe, mpu: «Ndi odwîrhe warhubona? Ndi orhumanyire?» ¹⁶ Kurhi okwo mwaderha butuli! Ka omubumbi ankâgererwa oku ibumba? Ka akalugu kankabwîra omubinji wako, erhi: «Arhali ye wambijaga»? Nisi erhi enyungu ebwire omubumbi wayo, erhi: «Ntaco ayishi»? ¹⁷ Kali kasanzi kasungunu konene kacisigire Libano âhinduke ishwa lya milehe, n'ishwa ly'emilehe bamanye mpu gukola muzirhu! ¹⁸ Mw'olwôla lusiku, ebihuli byayumva ebinwa biri omu citabu, n'amasù g'emihûrha, hano gaba gâmarhenga omu lubwîbwî n'omu mwizimya, gâbona. ¹⁹ Abagalugalu bakaz'ibona amasîma ngasi mango muli Nyakasane, nabo abakenyi omu bantu bakaz'icîshingira Omutagatifu w'Israheli. ²⁰ Bulya harhâcibè mwâmi kalibuza, abagalalambi bahirigirha, na ngasi boshi balingûza amabî baherêrekera: ²¹ bo balya bashobeka abandî omu nderho zâbo, balya barhegera omutwî w'emanja aha muhango, n'abalanza okuheza omwêru-kwêru. ²² Co cirhumire, kwo adesire ntayâla Nyakasane Nyamuzinda w'enyu-mpa ya Yakobo, olya wacungulaga Abrahamu: «Kuheng'ene Yakobo arhakacirhâ omurhima, n'omu busù bwâge nta nshonyi zacimubè, ²³ bulya hano abona abana bâge, gwo mukolo gw'amaboko gâni, akuza izîno lyâni, akuza Omutagatifu wa Yakobo, arhînya Nyamuzinda w'Israheli. ²⁴ Ab'omurhima gw'obuhalanjisi, bâyiga oburhimanya, nabo baburhunduli bâyiga obumanye».

30

Okunywâna na Mîsiri kuli kurhamira busha

¹ Buhanya bwâbo abana bagomi! Nyakasane okudesire. Banakarhoâ emihigo erhali yâni n'okujira ebiragâne ntababwîraga, na ntyo balundike obubî oku bundi. ² Badwîrhe barhola enjira y'okuja e Mîsiri barhanandôsizi, mpu balongeze oburhabâle emwa Faraoni banalongeze olwâkiro omu cihôho ca Mîsiri, ³ Ci oburhabâle bwa Faraoni burhabalêrhere ezirhali nshonyi, n'olwâkiro omu cihôho ca Mîsiri lwababumba ntemu. ⁴ Neci, abaluzi bâge bali e Sowâni, n'abaja-bugo bâge bahika cingana e Hanesi. ⁵ Boshi boshi badwîrhe barhebwa n'olubaga lurhankabakwânana cici; olurhankabalerhera burhabâle nisi erhi bunguke, ci nshonyi zône zône n'entemu. ⁶ Obulêbi buyêrekîre ensimba z'e Nêgebu. Omu cihugo c'amalibuko n'amaganya, omu cihugo cilûmbamwo entale nkazi n'endume, omu cihugo c'empiri n'enkuba-joka yâja yâbalala nka kanyunyi, b'âbo badwîrhe obuhirhi bwâbo oku ndogo-mi, n'ebirugu by'engulo ndârhi oku ngamiya, babihêkera olubaga lurhâbakwânane cici: ⁷ oburhabâle bw'abanya-Mîsiri buli bwa burhebanyi bunali bwa busha. Co cirhumire nyîrika eco cihugo elya «Rahabu ntahuligana»!

Endagâno

^v**29.16**Olu lwiganyo lwalikolêsibwa bwenêne n'abalêli omu kulonza okuderha oku omuntu, Nyamuzinda ayegemera na kandi oku okuvunika kw'omuntu kuba kulemhu nka kulaenyungu erhimang'ibereka.

⁸ Ci lero ogendage, oj'iyandika ako kanwa embere zâbo oku hipaho, okasiribe omu citabu, lyo buyîsh'iba buhamirizi bw'ensiku n'ama-ngo omu nsiku zayîsha. ⁹ Bulya luli lubaga lugoma, bali bana balyâlya, bana barhalonza okuyumva amarhegeko ga Nyakasane. ¹⁰ Banakaz'ibwîra abalêbi, mpu: «Murhalêbaga!» na banyakubona ebifulike, mpu: «Murharhufulûliraga eby'okuli, murhubwire ebya okurhusimîsa, mubone eby'oburhebanyî! ¹¹ Murhenge omu njira, muyegûke omu mulimbwa, munarhenzeho Omutagatifu w'Israheli!» ¹² Co cirhumire, ntyâla kwo adesire Omutagatifu w'Israheli: «Ebwa kuba mwagayaguzize akâla kanwa, mwacîkubagira obu-nywesi n'obulyâlya mwanabuyêgemera, ¹³ eco câha cikola câmmuhindukira nka bubere buberisire omu lukûta lulîrî; lunayôrhe nka kurhunda lwamarhunda, lero obone oku kuhongoka lwamahongoka oku caligumiza. ¹⁴ Olwo lukûta kwo lwâbâ buvunguvungu nka kula akabindi k'omubumbi kavungunyuka buzira owâkafâ lu-kogo, obone barhankacirhòlamwo ehijo hy'okudahulirakwo omuliro ecîko, nisi erhi okulegerakwo amîshi omu cidêka». ¹⁵ Bulya ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamuzinda, Omutagatifu w'Israheli: «Omu kugaluka emunda ndi n'omu kuyôrha murhulwire mwo mwarhenga obucire bwinyu; omu kudêkerera n'omu kundangalira mwo mwarhenza oburhwâli bwinyu», ci murhalonzagya! ¹⁶ Ci mwehe, mpu: «Nanga! Rhwashona oku biterusi, rhuciyâkire!» Neci, kuyâka mwanayâka! Kandi, mpu: «Rhwashona oku ngâlè mbidu!» Ci abammuminisire baba bahidu kummulusha! ¹⁷ Ecihumbi c'abantu câminikwa na muntu muguma; bantu barhanu bammulibisa, kuhika abâbe basigîre muli mwe bayôrhe nka nturûro ngwîke ah'irhwerhwe ly'entôndo, nka cimanyîso ciri oku hirhondo.

Olukogo Iwa Nyakasane

¹⁸ Ci Nyakasane adwîrhe alinga amango ammubabalira; co cirhumire amayîmuka mpu ammuyêreke olukogo lwâge, bulya Nyakasane aba Nyamuzinda mushinganyanya; iragi lyabo ngasi boshi bamulangalira! ¹⁹ Neci, wâni lubaga Iwa Siyoni luba omu Yeruzalemu, orhakacirhoza mulenge bundi. Mango okabanda endûlu, âkufâ lukogo, mango âkayumva izû lyâwe, akushuza. ²⁰ Omu ntânya, Nyakasane ammuha omugati, n'omu malibuko, ammuha amîshi. Omuyigîriza wâwe arhakacîfulika bundi, n'amasû gâwe gakola gakabona Omuyigîriza wâwe. ²¹ Amarhwiri gâwe gânayumve baderha omu nyuma zâwe, mpu: «Eyi yo njira, muyishimbe, abe ebwa kulyo erhi ebwa kumoshô!» ²² Mwâkaz'ilola nk'izinga enshushano zinyu zâtulagwa n'amarhale n'ensalamu zinyu nshige masholo. Okabikabulira kulî nk'izinga, obibwîre, erhi: «Rhengi!» ²³ Akuniêkeza enkuba oku mburho wânarhwere omu idaho; ebiryo byânarhenge omu budaka byaluga binanune; mw'olwo lusiku, amasû gâwe ganayabukire omu kahasi kagali. ²⁴ Enkafu n'endogomi zihinga idaho, zâkalya akahasi kalimw'omuloba, kabêrûle bwinja n'akasale n'olwîbo. ²⁵ Oku ngasi ntôndo ndîrî na ngasi karhondo kayînamusire, kwâbâ emigezi n'enyîshi, olusiku lw'okumalirwa kw'omwandu gw'abantu, amango enkingi zâhongoka. ²⁶ Obulângale bw'omwêzi bwahinduka nka bulângale bw'izûba, n'obulângale bw'izûba buyushuke kali nda, nka bulângale bwa nsiku nda, olusiku Nyakasane anarhube ebihulu by'olubaga lwâge anayumye enzigo z'ebibande byâlwo.

Okuhererekera kw'Asîriya

²⁷ Ala oku izîno Iya Nyakasane ly'eryo lyarhenga erhali hôfi; ayîsha ankuza n'oburhe bunji burhankalindwa. Akanwa kâge kayunjwire bukali, n'olulimi lwâge lwayisha lwalaza nka ngulumira ya muliro. ²⁸ Omûka gwâge gugwerhe omuhûsi guli nka gwa nshalalo ya lwîshi yankahika omuntu omu igosi. Ayîshir'iyerûla amashanja n'olwîbo lw'okubamalîra n'okubahira akacîkirizo k'okubahabula omu mishaya. ²⁹ Mwarhondêra okuyimba, nka kula banajira obudufu bw'olusiku lukulu; mwayumva amasîma emurhima, nka kula bangenda baziha orhurhêra amango baja oku ntôndo ya Nyakasane, Lwâla lw'Israheli. ³⁰ Nyakasane âyumvisa izû lyâge ly'irenge, anayerekane obuzirho bw'okuboko kwâge, omu bukunizi bunene n'omu ngulumira y'omuliro, omu milazo, omu nkuba y'ecihûsi n'ey'olubula. ³¹ Asîriya ageramwo ornusisi hano ayumva izu Iya Nyakasane, ol'imushûrha n'akarhi kâge. ³² Ngasi muhûsi gwa karhi Nyakasane amurhimba gwakulikirwa n'engoma, ennanga. Amulwîsa anadwîrhe

azunguza okuboko. ³³ Neci, ennundo y'enshâli eri nteganye kurhenga mîra; erheganyizîbwe mwârni naye. Omu mwîna rnuliri na mugali, enshâli mwandu z'okutwâna omuliro ziri nnunde. Omûka gwa Nyakasane, nka nshalalo ya cibiriti, gwahirakwo omuliro.

31

Abanya-Mîsiri bali bantu kwône

¹ Buhanya bwâbo abayandagalir'e Mîsiri mpu bagend'ilongezayo obu-rhabâle. Bacîkubagira ebiterusi byâbo, balangalira engâlè zâbo mpu kwe-nge ziri nyinyi, n'abashona oku biterusi mpu kwenge bali bazibu, ci barhagalamira emunda Omutagatifu w'Israheli ali, barhanadôsa Nya-kasane. ² Nobwo naye aba murhimanya: anahash'ilêrha obuhanya, arhanashuba omu kanwa kâge! Azûka, âhagalike ogwo murhwe gw'abantu babî n'oburhabâle bwa banyankola-maligo. ³ Omunya-Mîsiri ali muntu kwône, ci arhali nyamuzinda; ebiterusi byâge biri bya bûnya-mubiri, ci birhali bya bunya-mûka. Hano Nyakasane aba nk'alambûla okuboko, omurhabâzi adungubeja, na nyakurhabâlwa âhenganuke: bombi na bombi bâherêrekera. Nyakasane ye muciza wa Yeruzalemu ⁴ Neci, ntyâla kwo Nyakasane ambwîzire: «Nka kula entale erhi omwana w'entale elumba mpu efungire omunyama gwâyo, ciru bangere banji bankayîshagamukira, erhayôboha izû lyâbo erhanayâka akahababo kâbo, ntyo kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe anayandagalire oku ntôndo ya Siyoni, oku hirhondo hyâge, al'ikozakwo entambala. ⁵ Nka kula ebinyunyi bilambûla ebyûbi byâbyo, ntyo kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe afungira Yeruzalemu; âmufungira ânamucize, âmubabalira anamulikuze. ⁶ Galuki emwa olya mwali mugomire, bene Israheli! ⁷ Neci, muli olwo lusiku, ngasi muguma âkabulira enshushano zâge z'amarhale n'ensanamu zâge z'amasholo, ezi mwatulaga n'amaboko ginyu manya-byâha. ⁸ Asîriya ayîrhwa n'engôrho, ci erhali ya muntu; agera omu bôji bw'engôrho, ci arhali ya muntu; Asîriya âkûla idârhi abona eyo ngôrho, n'abana bâge b'emisole bâgwarhwa mpira. ⁹ Ecôba cârhuma alekêrera olwâla lwâge, n'abarhambo b'abasirika bâge, omu kutwika omurhima, barhiba ecimanyîso câbo. Akola kali ka Nyakasane, ojira omuliro gwâge aha Siyoni, n'ecibêye câge aha Yeruzalemu.

32

Mwâmi mushinganyanya

¹ Ala oku hayisha omwâmi mushinganyanya n'abaluzi barhambula nk'oku binashingânîne. ² Ngasi muguma abè nka kacîkirizo ka mpûsi na lwâkiro bayâkiraho enkuba y'ecihûsi, bâba nka nyîshi omu budaka buyumûsire, nka cihôho ca lwâla lunenene omu cihugo c'idûrhu likali. ³ Amasû ga banyakubona garhakacihûrha, n'amarhwiri g'abumvirhizi gakola gayayumva bwinja. ⁴ Abarhacija emurhima bakola bakacîrhegereza, n'olulimi lw'engagamizi lwâkaderha bwinja. ⁵ Omugalugalu arhakaderhwa mpu ye muluzi, nisi endyâlya mpu ye muhanyi.

Omugalugalu n'omuntu nkana

⁶ Bulya omugalugalu bigalugalu aderha, n'omurhima gwâge bubî gukengera: anakajira nka nyankola-maligo n'okujacira Nyakasane, anakaleka omushalye afa n'ishali n'okuyîma ogwerhwe n'enyôrha ecinyôbwa. ⁷ Endyâlya yôhe, ebijiro byâyo biba bibi: enakahiga emigâbo y'okuherêrekeza abanyinyi omu kuhamîriza eby'obunywesi, ciru abakenyi bakabâbahashire okuyerekana oku bo bayâzize. ⁸ Ci omuntu nkana, migâbo nkana ahiga, arhanajira ebirhali bijiro nkana.

Oku bakazi bolo

⁹ Mwe bakazi balera-ngolo, yîmuki, muyumve izû lyâni! Mwe binyere birhashibirira bici, murhege okurhwiri, muyumve akanwa kâni! ¹⁰ Enyuma lya mwâka muguma na nsiku nsungunu, mwâgeramwo omusisi, wâni balera-ngolo, bulya harhacibe kuhumbûla emizâbîbu nisi erhi okusarûla emyâka. ¹¹ Mujugume, wâni balera-ngolo, mudirhimane. mwe

murhashibiriri bici! Muhogole emyambalo yinyu, muyôrhe busha, mushwekere sunzu ecibunu. ¹² Mucikomombe ecifuba, mulakire amashwa ginyu minjinja n'emizâbîbu yinyu yakazag'iyâna bwenêne. ¹³ Mulakire obudaka bw'olubaga lwâni, omudwîrhe mwamera emishûgi n'amarhadu, mulakire ciru n'enyumpa zoshi z'amasîma n'olula lugo lw'enshagali lwoshi. ¹⁴ Bulya enyumpa y'ebwâmi yalekêrerwa, ecishagala cakag'idudûsa cashuba bigûkâ, olugo lwa Ofeli n'enkingi yalwo y'ebulabi byahinduka bulumba bwa nsimba oku nsiku n'amango, bicibêre ishûbûkiro ly'endogomi na lwabuko lw'amasò.

Omurhûla yo mburho y'obushinganyanya

¹⁵ Cî buzinda rhwâbulagirwakwo omûka gw'enyanya. Obwo irûngu lyanahinduka ishwa lya milehe, n'ishwa ly'emilehe bamanye mpu gukola muzirhu! ¹⁶ Obucîranuzi bwayîsh'iyîma omw'irûngu n'obushinganyanya bwayûbaka omu ishwa ly'emilehe. ¹⁷ Emburho y'obushinganyanya gwâbâ murhûla, n'obushinganyanya bwâlerha obuholo n'akahwenyenye ensiku n'amango. ¹⁸ Olubaga lwâni lwayûbaka ahantu h'omurhûla, omu nyumpa zirimwo akahwenyenye, n'omu ndâro zirimwo obuholo, ¹⁹ ciru enkuba y'olubula yankakundula omuzirhu, erhi olugo luhongoke. ²⁰ Iragi linyu mwe mwâkamîra emburho ngasi hoshi hali amîshi n'okukâleka enkafu n'endogomi zinyu zayâbuka nk'oku zilonzize!

33

Obuyôkoke bwa Yeruzalemu

¹ Buhanya bwâwe, we kashâba orhashâbirwa, we mulenzi orhalenganywa! Amango wâbâ wamayus'ishâba, nâwe washâbwa, amango wâbâ wamâyus'ilenganya, nâwe wâlenganyibwa! ² Yagirwa Nyakasane, orhufe lukogo, rhucîkwibagire! Okazibâ kuboko kwirhu ngasi sêzi na bucire bwirhu omu mango g'amalibuko. ³ Zikayumva babanda akakû, embaga zinakûle idârhi; erhi wankanayîmuka ntya, amashanja ganashandabane. ⁴ Ebi wanyagaga kwo babigûkâ nka kula baguka amahanzi; kwo bacîhunika kuli byo nka hitû hya nzige. ⁵ Nyakasane alengerîre, bulya endâro yâge yo eba emalunga; ayunjuza Siyoni obucîranuzi n'obushinganyanya. ⁶ Ye nyamwegemerwa w'ensiku z'obuzîne bwâwe. Obugale bwankaciza, bwo burhimanya n'obumanye; okurhînya Nyakasane, bwo buhirhi bwâwe. ⁷ Ala oku abantu b'e Ariyeli badwîrhe babandira orhuhababo omu njira; abaja-bugo b'omurhûla bayîsha balaka banalakûla. ⁸ Omu mirimbwa murhaciyimbwa ndi, ntâye ocidwîrhe wagera omu njira. Bavunyire eciragâne, bagayaguza abahamirizi, barhacikenga ndi. ⁹ Ecihugo ciri omu mishîbo, cidwîrhe cafananda; Libano enshonyi zàmubumbire, ayumûsire Saroni kwo akola acibêra nk'irûngu; Bashani na Karmeli barhacimerakwo hyâsi. ¹⁰ «Lero nkolaga nayimanga, Nyakasane okudesire, nkolaga nayîmuka, nkolaga nalengerera. ¹¹ Mwabire izîmi ly'akhasi, mwaburha ebijangala; omuka gwâni gwammusingônola nka muliro. ¹² Amashanja gâsingônoka, gashube nka luvu lwa nshwagara; nka mishûgi mirhemagule, bâkwebwa omu muliro, egulumire. ¹³ Mwe muli kulî, muyumve ebi najizire, ninyu mwe muli hôfi, mumanye oburhwâlî bwâni!» ¹⁴ Omu Siyoni, abanya-byâha bamârhungwa n'obwôba; banyankola-maligo bamageramwo omusisi, mpu: «Ndi mulirhwe wankahash'ibêra mw'eco cibeye cayâka ensiku n'amango?» ¹⁵ Omuntu oshimba enjira y'obushinganyanya, anaderhe ebishingânîne, - oshologorhwa n'eby'obunyazi anashuba okuboko kwâge alek'iyungukira oku bandi; - ofuka amarhwiri gâge alek'iyumva, ebinwa by'obwîsi, azibe n'amasû gâge alekâbona ebibî, ¹⁶ oyo ye wâbere ahallengerire, enyâla nzibuzibu zibe lwâkiro lwâge, akâbona eci alya, akâbona n'eci anywa.

Okuyagalukira e Yeruzalemu

¹⁷ Amasû gâwe gâkasinja mwâmi omu bwinja bwâge, gakâbona ecihugo cigaligali. ¹⁸ Wakâcij'emurhima, ocîdôse n'ecôba, erhi: «Ngahi ali olya wakâg'ija aganja? Ngahi ali olya wakâg'ija agera obuzirho? Ngahi ali olya wakâg'ija alola engerero z'abasirika?» ¹⁹ Nta mango wânacibone olwo lubaga lurhakenga ndi, lubaga luderha olulimi lurhayumvikana, lubaga

lujira iderha ly'ihanga lirhankamanywa. ²⁰ Sinza Siyoni, lugo lw'ensiku nkulu zirhu! Amasù gâwe gâbona Yeruzalemu, ndâro erhabâmwô kadugundu, cihando cirhashegûka, cirhakûlwamwô mitungo cirhakatwîkamwô rnugozî ciru n'eliguma. ²¹ Bulya ahola ho Nyakasane arhuyêreka irenge lyâge, ahola ho hahulula enyîshi n'emigezi migaligali. Harhakagera nkuge zivugamwa n'engasi, harhakanayîkirwa n'amârho manênênè. ²² Neci, Nyakasane ye mucîranuzi wirhu, ye na murhegesi wirhu. Nyakasane ye mwâmi wirhu, ye na mucunguzi wirhu. ²³ Emigozi yâwe mîra yashumûkaga, erhacisêza omutungo gw'enkuge; erhanacimanika ecimanyîso. Okubundi banarhondêra okugabâna omunyago munji-munji; ciru n'abakunagizi nabo bahagula. ²⁴ Nta mulungu waciderhe, erhi: «Ndi mulwâla». Olubaga lw'omu Yeruzalemu lwakûlirwa obubî bwâlwo.

34

Edomu atwîrwa olubanja

¹ Mwe mashanja, yegeri, muyumve; mwe mbaga, murhege amarhwiri! Igulu liyumve haguma na ngasi libiâamwô byoshi, amahanga na ngasi bagabâmwô boshi! ² Bulya Nyakasane akunirîre amashanja goshi, engabo z'abalwî zâbo zoshi azikalihîre. Ahizire okubamalira boshi n'okubalongôlana ebwa ibâgiro. ³ Abânigwa muli bo bâkabulirwa oku mpinga, akabayo kâkarhenga omu mirhumba yâbo, n'entôndo zakâhulula muko gwâbo. ⁴ Engabo y'abalwî b'emalunga yoshi yajonga, amalunga gazingwa nka kula bazinga ecitabu, n'engabo yâgo yahungumuka nka kula ebyâsi by'omuzâbîbu bihu-ngumuka, nka kula ebyâsi by'omulehe bihungumuka. ⁵ Neci, engôrho yâni yamajâmwo orukara emalunga: yamahonera kuli bene-Edomu, lulya luhaga natwîraga okuherêrekerwa, lyo nduhana. ⁶ Engôrho ya Nyakasane ekola eyunjulirîne muko, ekola nshige mashushi n'omuko gw'abanabuzi n'ogw'ebihebe, n'amashushi g'ensiko z'engandabuzi. Bulya Nyakasane adwîrhe arherekêrwa enterekêro e Bosra, badwîrhe bamubâgira omu cihugo ca Edomu. ⁷ Embogo nazo zahenanguka haguma n'orhunina n'empanzi; ecihugo câbo cayunjulirana muko, n'obudaka buyîgurhe mashushi. ⁸ Neci, lusiku lwa Nyakasane lw'okucihôla, guli mwâka gwa kutwîra abashombanyi ba Siyoni olubanja. ⁹ Enyîshi zâge zâhinduka bulembo, obudaka bwâge bwâhinduka cibiriti, n'ecihugo câge cihinduka bulembo budwîrhe bwadurha muliro. ¹⁰ Oli mûshi, oli budufu, gurrhâzima, n'omugi gwâgo gusôkera burhahusa emalunga. Kurhenga oku ihurha kuja oku lindi, eco cihugo cafananda, cirhakacifa cagêzirwemwô n'omuntu. ¹¹ Ebihunira n'ebishekeshe byâyîmamwô, n'ebirifufu na bahungwe bakâyabukiramwô. Nyakasane âcilambûlirakwô omugozî g'okucijira bwâmwa n'oluge-ro lw'okucijira bwerûlê. ¹² Murhakac'iyimbwa baluzi b'okucîshoga omwâmi, n'abarhambo bâhirigirhamwô boshi. ¹³ Omu nyumpa z'ebwâmi mwâmera amashaka g'emishûgi. n'omu ngerero z'abasirika mumere orhulunzi n'amakererhe. Cashuba bulumba bwa banyambwê n'ishubûkiro ly'amakozi. ¹⁴ Emisimbisimbi yakâbugânawô banyamugunga, n'ebihebe bikâvakuzanya. Omwôla mwo rnuzimu -kazi Liliti agwîka icumbi lyâge, mwo aluhûkira. ¹⁵ Omwôla mwo enjoka zakâjira enyôgo zâzo, zirhere, na hano ziba zamalâlîra amaji gâzo omu cihôho, zigaberagule. Omwôla mwo n'enkongôro zishubûkira, zibugânane n'ezâbo. ¹⁶ Mulongereze omu citabu ca Nyakasane, musomemwô: Ntâyo ciru n'enguma ebulikine muli zo, ntâyo yayôboha mpu eyâbo erhahali, bulya kanwa kâge kâkurhegekaga, na mûka gwâge gwâzishubulizagya haguma. ¹⁷ Yêne ye wâyeshheraga ngasi muguma ecigole, na kuboko kwâge kwâzigereraga n'okuzigabira ecihugo. Zacirya emyâka n'emyâka, bânacîberemwô kurhenga oku ihurha kuja oku lindi».

35

Masiha ayîsh'icungula Israheli

¹ Irungu n'ebiharabuga bishagaluke, obulambo bwâcishinga bunameremwo akahasi^w.
² Bwâmeramwo obwâso, busîme bunabande empundu. Bwahâbwa irenge Iya Libano n'obwinja bwa Karmeli n'obwa Saroni. Bâbona irenge Iya Nyakasane n'obukuze bwa Nyamuzinda wirhu. ³ Muzibubye amaboko garhîre enjingo, n'amadwi gadwîrhe gakomanya mugakomeze. ⁴ Mubwire ab'emirhima erhozire, mpu: «Muzibuhe, murhayôbohaga! Nyamuzinda winyu oyu! Ayîshir'icîhîla, adwîrhe obuhane bwa Nyamuzinda. Yêne ye oyîshir'immuciza». ⁵ Obwo amasû g'emihurha gahurhûka, n'amarhwiri g'ebihuli gâzibûke. ⁶ Okubundi abakunagizi bakaz'ihama nka kashafu n'olulimi lw'akaduma lubande akabûli. Amîshi gakâhulula omu irûngu n'enyîshi zifunûnuka omu bulamho. ⁷ Obudaka buyumûsire bwahinduka ciyanja, n'ecihugo c'enyôrha cishube nshoko ya mîshi. Ahali hakola ishubbûkiro Iya banyambwè hamera amasheke n'enfinjo. ⁸ Hâyîsh'iba omulimhwa gwakûz'iderhwa njira ntagatifu. Abarhacîri barhakayigeramwo, bulya Nyakasane yene wayîsh'iyîgula eyo njira, n'orhudundaguzi rhurhakaderha mpu rhwâhabukiramwo. ⁹ Murhakabonekana ntale, na nta nsimba nkali yanalabarhemwo; nanga, erhakabonekanamwo, ci abacungule bo bakâyigeramwo. ¹⁰ Aba Nyakasane ayîsh'iba alikuzize bâgaluka, bahike omu Siyoni bayîsha baband'empundu banabarhwîre amasîma g'ensiku n'amango oku irhwe. Bâyunjula mwishingo n'amasîma; emirhânjo n'endûlu byâhirigirha.

36

Senakeribu arhêra Yeruzalemu

¹ Omu mwâka gwa kali ikumi na kani gw'obwâmi bwa Hizkiyahu^x, Senake-ribu, mwâmi w'e Asîriya, ayîsh'ikoza ebishagala bizibu-zibu byoshi by'o-mu bwâmi bwa Yuda, anabigwârha.
² Kurhenga e Lakishi, oyôla mwâmi w'e Asîriya arhuma omurhambo w'omu lurhamba !wâge, ye n'engabo nyinji y'aba-lwî, emwa mwâmi Hizkiyahu e Yeruzalemu. Anacicumbika hôfi h'omugezi gw'eciyanja ciri enyanya, oku njira ejire omu ishwa Iya Cimeshûla. ³ Omurha-mbo w'oku bwâmi, Eliyakimu, mwene Hilikiya, boshi n'omwandisi Shebuna na Yowahi, mwene Asafi, mubîsi w'ebitabu, bamujâyo. ⁴ Omurhambo w'omu lurhamba ababwîra, erhi: «Mugend'ibwîra Hizkiyahu, mpu: Ntyâla kwo adesire omwâmi mukulu, mwâmi w'e Asîriya: Bulangalire buci obula ocikubagire? ⁵ K'ocikebirwe mpu ebinwa byône byanaha omuntu ihano n'oburhwâli bw'okulwa amatumu? Ndigi ocîkubagire ntyo obûla wacîshomya okungomcra? ⁶ Ala oku ocîkubagire Mîsiri, lula lusheke lushenyusire lurhula n'okuyâgaza e-nfune za ngasi oluyegemeza. Kwo ali ntyo Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri, kuli ngasi boshi bacîmwikubagira. ⁷ Mmanyire neci oku mwanshuza, mpu: «Nyaka-sane Nyamuzinda wirhu ye rhucîkubagire!» K'arhali ye olya Hizkiyahu a-shabiraga empêro n'enyûsho, erhi abwîra abantu b'omu Iya Yuda n'ab'e Yeru-zalemu, erhi: «Ahâla luhêrero ho mwâkaharâmya!» ⁸ Kwokwo, mushigânanage mwe na nnâhamwirhu, omwâmi w'e Asîriya: nakuhâ biterusi bihumbi bibiri, akaba wankabona abasirika bâkabishonakwo. ⁹ Kurhi wankahash'ihagalika woyu ciru omunyi w'omu barhambo ba nnâhamwirhu? Onadwîrhage wacîku-bagira Mîsiri obwo mpu ye wakuhe engâlè n'abashona oku biterusi! ¹⁰ Ciru n'okundi, ka buzira buyemere bwa Nyakasane nyîshir'ikoza eci cihugo nti nciherêrekeze? Nyakasane yene wambwîraga, erhi: «Oj'ikoza eci cihugo n'oku-ciherêrekeza!» ¹¹ Eliyakimu, mwene Hilikiya, Shebuna na Yowahi banacibwîra omurha-mbo w'olurhamba, mpu: «Oderheze bambali bâwe omu maharamiya, bulya rhunagayumve, ci omanyè orharhuderhezagya omu mayahudi, olu lubaga luli uku lukûta lwankayumva». ¹² Ci olya nyamurhambo w'olurhamba anacishuza, erhi: «Ka wamanya mpu nnâhamwinyu nisi erhi we nnawirhu antumirekwo mpu nderhe ebyo binwa? K'arhali abala bantu batamire oku lukûta, badwîrhe bâlya amazi gâbo n'okunywa amashû gâbo haguma

^w35.1 Eci cigabi ciruhugulire gurhi abalulize bayagaluka kurhenga e Babeli (bigabi 40-55).

^x36.1 Ecigabi ca 36 kuhika ca 39, kuleka 38; 9-20, birhushambalire oku myanzi erya yonênè yabulaga bugendekera muli 2Bam 18, 13-20. Ebigabi bya Yeshaya'hu biyêrekîne emizobôlo y'ebiri omu 2Bam

ninyu?» ¹³ Okubundi olya murhambo w'olurhamba anaciŷimanga, ayakûza n'izû linene omu mayahudi, aderha, erhi: «Muyumve ebinwa bya mwâmi mukulu, ye mwâmi w'e Asîriya! ¹⁴ Ntyâla kwo mwâmi adesire: Mumanye mwarhebwa na Hizkiyahu, bulya nta buhashe agwerhe bw'okummukûla omu marhabi! ¹⁵ Hizkiyahu arhammushumikaga okucikubagira Nyakasane, mpu: «Kwo binali, Nyakasane arhuyôkola; eci cishagala cirhagwârhwê n'omwâmi w'e Asîriya!» ¹⁶ Murhayumvagya Hizkiyahu, bulya kwo adesire ntyâla omwâmi w'e Asîriya: «Mukome obwîra nâni, munacîlerhe mwene emunda ndi, Iyo ngasi muguma muli mwe ahash'ilya oku muzâbîbu gwâge na Iyo ngasi muguma muli mwe aha-sh'ilya oku mulehe gwâge, Iyo ngasi muntu ahash'inywa oku mîshi g'omu iriba Iyâge ¹⁷ kuhika nyîsh'immurhola, mmuhêke omu cihugo nk'eci cinyu, cihugo ca ngano n'idivayi, cihugo ca mugati n'emizâbîbu. ¹⁸ Hizkiyahu arhammurhebaga, mpu: «Nyakasane arhuciza!» Ka banyamuzinda b'agandi mashanja bahashire okuciza ngasi muguma ecihugo câge n'okucîrhenza omu maboko gw'omwâmi w'e Asîriya? ¹⁹ Ngahi baligi balya banyamuzinda b'e Hamati n'ab'e Arpadi? Ngahi baligi balya banyamuzinda b'e Sefarayimi? Ka balikûzize Samâriya omu maboko gâni? ²⁰ Muli abo banyamuzinda boshi ba ebyôla bihugo, bahi bâha-shire okulikûza ecihugo câbo omu maboko gâni, Iyo Nyakasane alikûza Yeru-zalemu omu maboko gâni? ²¹ Bacîhulikira, barhashuzagya cici, bulya mwâmi ali arhegesire, erhi: «Murhamushuzagya cici». ²² Okuhandi, omurhambo w'oku bwâmi, Eliyakimu, mwene Hilikiya, boshi n'omwandisi Shebuna na Yowahi, bashubira emunda Hizkiyahu ali n'emyambalo misharhule, banacimurhondêreza birya binwa by'omurhambo w'olurhamba.

37

Hizkiyahu aj'idôsa omulêbi Yeshayahu

¹ Erhi mwâmi Hizkiyahu abiyumva, asharhula emyambalo^y yâge, aya- mbala sunzu, aja omu ka-Nyamuzinda. ² Arhuma omurhambo w'oku bwâmi, Eliyakimu n'omwandisi Shebuna, bo n'abagula b'abadâhwa emw'omu-lêbi Yeshayahu, mwene Amotsi; bânacigenda bayambirhe sunzu. ³ Bânacimubwîra, mpu: «Kwo adesire ntyâla Hizkiyahu: Olu lusiku lwamâba lusiku Iwa marhânya, Iwa buhane n'enshonyi, bulya abana bahika aha luhugurhu, ci abazire babula emisi y'okubaburha. ⁴ Kwankaba Nyakasane Nyamuzinda wâwe ayu- mva ebinwa by'omurhambo w'olurhamba orhumirwe na nnuhamwabo. o- mwâmi w'e Asîriya, mpu ayish'ijacira Nyamuzinda ozine! Kwankanaba amuhanira ebyo binwa Nyakasane Nyamuzinda wâwe anayumvîrhe! Mashi osengcrrngc aga mahunga g'olubaga)wâge gacisigire!»

⁵ Erhi abambali ba mwâmi Hizkiyahu bamuhikaho. ⁶ Yeshayahu anacibabwîra, e-rhi: «Mugend'ibwêira nnâhamwinyu, erhi: Kwo adesire ntyâla Nyakasane: O-rharhemukaga n'ebinwa oyumvîrhe, ebinwa abaganda b'omwâmi w'e Asîriya bandogorhiremwo. ⁷ Ala oku namamuhiramwo omuzimu wamuzimuha: o-mwanzi ayumva gwarhuma ahubira omu cihugo câge. Omu cihugo câge namuneshera, anigwa n'engôrho. Omurhambo w'olurhamba ajirhimâna mwâmi w'e Asîriya ⁸ Omurhambo w'olurhamba anacigaluka, agend'ibugâna omwâmi w'e Asîriya e Libna. erhi yo arhabâlire, kulya kuba ali amayumva oku arhenzire e Lakishi. ⁹ Bulya Senakeribu ali ayumvîrhe ogu mwanzi guyêrekîre Tiraka, mwâmi w'e Kushi, mpu: «Ye oyo omu njira, ayishir'okurhêra.

Senakeribu ahubirhumira Hizkiyahu abaja-bugo

Kwo na kushub'irhumira Hizkiyahu, abaja-bugo, erhi: ¹⁰ «Muj'ibwîra Hizkiyahu, mwâmi w'e Yudeya, mpu: Omanyê Nyamuzinda wâwe ocîkubagire akurheba, mpu: Yeruzalemu arhagwârhwê n'omwâmi w'e Asîriya. ¹¹ Wayu-mvirhe ebi abâmi b'e Asîriya bakolire ebihugo byoshi banabiherêrekeza, wanagal'imanya mpu wehe wafuma! ¹² Ka banyamuzinda bâbo

^y**37.1** Erhi bayumva oburhe bunene bayumva n'ecifufu, Abayahudi bâsharhula myambalo yâbo kurhengerera omu igosi, kuhika oku mukaba; ciru nkaba bayambala na sunzu; n'okucîshiga oluvu.

balikûzize ama- shanja balarha baherêrekezagya e Gozani, e Harani, e Resefu, na bene-Edeni babâ e Telasari? ¹³ Ngahi akola aba omwâmi w'e Hamati, omwâmi w'e Arpadi, omwâmi w'ebishagala by'e Sefarayimi, e Hena n'e Yîva?» ¹⁴ Hizkiyahu anaci-rhôla galya maruba omu maboko g'abaja-bugo. agasoma. Okubundi ayinamu-kira omu ka-Nyamuzinda, àgabungulira embere za Nyakasane. ¹⁵ Hizkiyahu àrhondêra ashenga Nyakasane, erhi: ¹⁶ «Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli, we bwarhala enyanya za Bakerubi, wene we Nyamuzinda dolodolo w'amâmi g'igulu goshi, we walemaga amalunga n'igulu. ¹⁷ Orhege okurhwiri, Yagirwa Nyakasane, oyumve; ozibûle amasû. Yagirwa Nyakasane, ocibonere! Oyumve ebinwa bya Senakeribu orhumire abayîsh'ijacira Nyamuzinda ozîne. ¹⁸ Neci, kwo binali, Yagirwa Nyakasane, abâmi b'e Asîriya baherêrekîze amashanja goshi n'ebihugo byâbo. ¹⁹ Badûlisire banyamuzinda bâbo muliro, bulya barhali banyamuzinda bw'okuli, ci mukolo gw'amahoko g'abantu, mirhi erhi mabaâe; na ntyo babavunyangula. ²⁰ Ci wehe, Nyakasane Nyamuzinda wiîrhu, orhuyôkole omu maboko gâge, lyo amâmi g'igulu goshi gamanya oku wene we onaba Nyamuzinda, Yagirwa Nyakasane!»

Obulêbi bwa Yeshayahu

²¹ Yeshayahu, mwene Amotsi, anacirhuma abagend'ibwîra Hizkiyahu, erhi: «Ntyâla kwo adesire Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli, wâsengeraga oku biyêrekîre Senakeribu, mwâmi w'e Asîriya. ²² Alaga akanwa Nyakasane adesi-re kuli ye: Amakugayaguza, amakushekera, omubikira, omwana-nyere Siyoni; amakukengula omwana-nyere Yeruzalemu! ²³ Ndi olya wajaciraga? ndi olya walôgorheraga, ndi olya walengerezagya izû n'okumumôlera amasû g'obucibone? Kali Mutagatifu w'Israheli? ²⁴ Wakolesize bambali bâwe mpu ojacire Nyakasane, ene oderha, mpu: «N'omwandu gw'engâlè zâni nasôkire oku ntôndo, nahika cingana oku irhwerhwe Iya Libano. Natwîrekwo enduluma z'emirhi n'ensindani zâge nyinjinja. Nahisire oku masongezo gâge mazindazinda, omu busâne bwâge bw'emirhi. ²⁵ Niene nahumbire amaliba, nananywa amîshi g'amashanja g'ihanga; n'olushando lw'amagulu gâni naganyize enyîshi z'omu Mîsiri zoshi». ²⁶ K'orhamanyiri oku kurhenga emyâka erhi byoshi kurheganya mbirheganya, n'oku kurhenga mîra erhi kuhiga mpiga eyo mihigo? Bunôla nkola nayiyunjuliza. Omukolo gwâwe kwali kuhindula ebishagala bizibuzibu bishube bigûkâ. ²⁷ Abantu bâmwô bayumva barhacigwerhi misi, barhungwa n'obwôba n'enshonyi zababumba, bayôrha nka hyâsi hy'omu ishwa, nka kahasi k'omu bulambo, nka lubala lumezire oku nyumpa lubabuka n'empûsi y'ebushoshôkero bw'izûba. ²⁸ Okayimanga erhi okatamala, okahuluka wagenda erhi okagaluka, mmanyire, ciru n'amango onkunirire. ²⁹ Kulya kuba onkunirire na kulya kuba obucibone bwâwe bwayumvikine omu marhwiri gâni, nkolaga nakuhira ehigondo hyâni omu izûlu n'omurhamba gwâni ekanwa, nkugalule omu njira wâyishagamwo.

Obuhane bwa Asîriya

³⁰ N'ecira co cimanyîso wahâbwa: guno mwâka balya emburho zarhogaga, mwâka irhondo ezacîrnezagya zône, ci omwâka gwa kasharhu, mumîre munasârûle, murhwere emizâbîbu munalye oku mburho yayo. ³¹ Amâhunga g'omu nyumpa ya Yuda gasigala, gashub'imera emizi omu idaho ganayâne emburho enyanya. ³² Neci, omu Yeruzalemu mwârhenga âbasigala n'oku ntôndo ya Siyoni kwâyimanga âbafulumusire olufu. Buzigire buyunjwire bwâgalwa bwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe bwâkola ebyôla! • ³³ Co cirhumire amaderha ntyâla Nyakasane oku biyêrekîre omwâmi w'e Asîriya: Arhalabarhemwo eci cishagala arhânalashemwo mwampi, arhanacigorhe n'engurhu. ³⁴ Omu nira âyishagamwo mwo anagaluka; ârhalabarhemwo eci cishagala. Kwo adesire ntyo Nyakasane! ³⁵ Nafungira eci cishagala nnacyôkole, irenge lyâni lirhumire na mwambali wâni Daudi orhumire».

Senakeribu ahanwa anagandûla

³⁶ Okubundi Malahika wa Nyakasane anacipamuka, anigûza bantu bihumbi igana na gali munani na birhanu omu icumbi ly'Abaîriya. Erhi buca sêzi, erhi boshi bafire ekola mirhumba! ³⁷ Senakeribu, mwene Asîriya, agandûla, ashubira e Ninive, abêrayo. ³⁸ Kwanaciba lusiku

luguma, erhi adwîrhe aharâmya omu nyumpa ya nyamuzi-nda wâge Nisiroki, bagala bâge Adarameleki na Sarazêri bamufunda engôrho banacîyâkira omu cihugo ca Ararati. Omugala Asarahadoni ayîma ahali hâge.

38

Okulwâla n'okufuma kwa Hizkiyahu

¹ Mw'ago mango, endwâla yanacigwârha Hizkiyahu, alonz'ifâ. Omulêbi Yeshayahu, mwene Amotsi, ayish'imubwîra, erhi: «Ntyâla kwo Nyakusane adesire: Rhegûla bwinja enyumpa yâwe, bulya okola wafâ, orhalame:» ² Hizkiyahu ahindamukira ebwa nyasi, ashenga Nyakasane. ³ Amubwîra, erhi: «Maâshi Nyakasane, kengera oku embere zâwe nal'inyôsire mwemezi na wa murhima mwimâna, n'oku nakazâg'ijira ebinja omu masu gâwe». Okuhandi Hizkiyahu anacigwîra avugumula emirenge. ⁴ Lero akanwa ka Nyakasane kanacirhindakwo Yeshayahu, erhi: ⁵ «Genda, oj'i- bwîra Hizkiyahu, mpu: Kwo adesire ntyâla Nyakasane, Nyamuzinda wa sho Daudi: Nâyumvîrhe omusengero gwâwe, nâbwîne n'emirenge yâwe. Ala oku nkola nayushula myâka ikumi n'irhanu oku nsiku z'akalamo kâwe. ⁶ Nakulikuûza, we n'ecishagala, omu mfune z'omwâmi w'e Asîriya. Nâfungira eci ci-shagala. ⁷ Alaga ecimanyîso Nyakasane akuhire c'okukuyêreka oku Nyakasane ajira okwo adesire: ⁸ Nkola nashubiza ecizunguzungu nyuma mashonezo ikumi, izûba lyâli lyamayandagala oku nsa y'Ahazi. Izûba lyânacishûba mashonezo ikumi oku mashonezo lyâli lyamayandagala.

Hizkiyahu avug'omunkwa

⁹ Olwimbo lw'Hizkiyahu, mwâmi w'e Yuda, erhi alwâla anafuma endwâla yâge:

¹⁰ Nàkag'iderha, nti: Omu kagarhî k'ensiku z'akalamo kâni, nkolaga nagenda; emyâka ecinsigalire nkola nayigereza aha muhango gw'ekuzimu!

¹¹ Nàkag'iderha, nti: Ntakacibonakwo Nyakasane hanôla igulu ly'abazîne; ntakacisinzakwo oderhwa muntu muli aba boshi baba omu igulu!

¹² Ecirâlo câni bacinyazire, bâcikweba kuli nka cigala ca bangere; obuzîne bwâni nabuhunga nka kula omuhunzi ahunga omwenda, bantwire nka kula batwa omulendwe oku muzingo. Kurhenga sêzi kuhika budufu mira wammalîraga!

¹³ Kuhika sêzi erhi kuyâma ndwîrhe nayâma. Nka kula entale enajira, kwo (Nyakasane) adwîrhe akugurha orhuvuha rhwâni rhwoshi. Kurhenga sêzi kuhika budufu erhi mîra wammalîraga.

¹⁴ Ndwîrhe navigîra nka hiremberembe nisi erhi muhangâli, ndwîrhe nagûkubira nka ngûkù. Amasû gampwêrîre emalunga mpenesire. Nkola ngombire, Yagirwa Nyakasane, onfungire!

¹⁵ Ci kurhigi naderha na bici namubwîra? Yene wakolaga ebyo byoshi. Nâheka omutula omu murhima gwâni emyâka yoshi y'obuzîne bwâni.

¹⁶ Aba Nyakasane ali eburhambi, bâbona akalamo; mûka gwâge gulanga ngasi kantu kalimwo obuzîne. Onfumye onansuhizemwo omûka!

¹⁷ Ala oku amarhabi gâni gamahinduka murhûla! We walanzi obuzîne bwâni bulêk'irhogera omu nyênga, erhi ojugucira ebyâha byâni byoshi enyuma z'omugongo gwâwe.

¹⁸ Bulya âbali omu kuzimu barhakukuza, n'emifu erhayimba irenge lyâwe. Abayandagalira omu nshinda barhacîkubagira oku oba mudarhebana.

¹⁹ Ocizîne, ocirimwo omûka yeki wankahash'ikukuza, nk'okûla ndwîrhe najira ene. Ababusi bayish'iyigîriza abana bâbo oku we mudarhebana.

²⁰ Yagirwa warnanciza! Rhukolaga rhwakâmukuza n'omulya gw'olulanga ensiku zoshi z'obuzîne bwirhu omu ndâro ya Nyakasane!

²¹ Yeshayahu anaciderha, erhi: «Balerhe obuntu bw'amalehe gw'omutini, baburhubire oku kafinjo: âfuma!»

²² Naye Hizkiyahu aderha. erhi: «Cimanyîso cici namanyirakwo oku nashub'ikarheremera omu ndâro ya Nyakasane?»

39

Abaja-bugo b'e Babiloni

¹ Mw'ago mango, Merodaki-Baladani, mwene Baladani, mwâmi w'e Babiloni, anacirhumira Hizkiyahu amaruba n'entûlo, bulya bali bamu-bwizire oku ali mulwâla n'oku akola afumire. ² Hizkiyahu asîma anayêreka abajabugo enyumpa y'embîko zâge, amarhale, amasholo, obukû n'amavurha g'engulo ndârhi; âbayêreka omu abikira emirasano yâge na ngasi byoshi byali omu mbîko zâge. Nta kantu Hizkiyahu arhabayerekaga oku bwâmi bwâge n'omu cihugo câge coshi. ³ Okubundi omulêbi Yeshayahu anacija emwa mwâmi Hizkiyahu, amudôsa, crhi: «Kurhi abo bantu badesire na ngahi barhengaga?» Hizkiyahu anacishuza, erhi: «Barhengaga kuli omu cihugo c'ihanga e Babiloni». ⁴ Ashubiza, erhi: «Bici ba- bwîne omu burhwâli bwâwe?» Hizkiyahu anacishuza, erhi: «Babwîne ngasi byo-shi binabà omu burhwâli bwâni: ntahyo hiba omu mbîko zâni ntabayeresire». ⁵ Okubundi Yeshayahu anacibwîra Hizkiyahu, erhi: «Yumva akanwa ka Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe: ⁶ Ensiku ziyiruka, ngasi byoshi biri omu burhwâli bwâwe, ngasi byoshi basho wâwe balunziremwo kuhika olusiku lw'ene, byahêkwa e Babiloni. Harhasigale kantu ciru n'akaguma, kwo Nyakasane adesire. ⁷ N'omu bana bâwe, balya oburha wene, baguma bahêkwa, bagend'ijirwa bi-bwindi by'omu burhwâli bw'omwâmi w'e Babiloni». ⁸ Hizkiyahu ashuza Yeshayahu, erhi: «Kali kinja akola kanwa ka Nyakasane ombwizire!» Bulya akazâg'iderha omu murhima gwâge, erhi: «Kuziga oku ncibâmwo omûka, hâbà omurhûla n'akalembe!»

40

II. Nyamuzinda âyôkola olubaga lwâge

Olubaga lwamanyisibwa oku lwâyokolwa

¹ Murhûlulize, murhûlelizc olubaga lwâni, kwo adesire Nyamuzinda winyu. ² Mubwire Yeruzalemu akanwa kamuja omu murhima munabirikire oku obuja bwâge bwahwire, oku ecâha câge câbabalirwe, oku okuboko kwa Nyakasane kwâmuhanyire kabiri oku mabî gâge goshi. ³ Izû lidwîrhe lyayakûza: «Omu irûngu murheganyize Nyakasane enjira! Omu bulambo muyumanyize Nyamuzinda wirhu omulimbwa! ⁴ Ngasi lubanda luyunjuzibwe, ngasi ntôndo na ngasi hirhondo bigalagazibwe, ngasi hakubire hakubûlwe, na ngasi rhubanda-rhubanda zibe njira nnongêdu! ⁵ Okubundi irenge lya Nyakasane lyâciyerekana na ngasi muntu âlibona, bulya kanwa ka Nyakasane kakudesire». ⁶ Izû lidwîrhe lyaderha, erhi: «Ohamagaze!» nani nti: «Bici nâhamagaza?» -«Ngasi muntu ali hyâsi n'irenge lyâge lyoshi kwo liri nka bwâso bw'omu ishwa. ⁷ Ehyâsi kuyuma hiyuma, obwâso kugokomba bugokomba omûka gwa Nyakasane gukabigerakwo. Neci, olubaga luli hyâsi! ⁸ Ehyâsi kuyuma hiyuma, obwâso kugokomba bugokomba, ci akanwa ka Nyamuzinda wirhu kayôrha kahabà ensiku n'amango». ⁹ Sôkera oku ntôndo ndîrî, wâni muja-bugo wa Siyoni; longêza izû, osêze, wâni muja-bugo wa Yeruzalemu; longêza izû, orhayôbohaga, obwîre engo za Yuda, erhi: «Ali Nyamuzinda winyu! ¹⁰ Ali Nyakasane Nyamuzinda! Ayîshire n'obuhashe, n'okuboko kwâge kwayîma. Ayîshire n'engalo zâge omu nfune, n'oluhembo lwâge lumushokolire. ¹¹ Aka lungere, kuyâbula ayâbula obusò bwâge, aj'ashubûza abana-buzi n'okuboko kwâge, ababagalire oku cifuba câge, anayîshe ahuga bunyi bunyi ebibuzi byayonsa».

Obukulu bwa Nyamuzinda^z

^z40.12 Muli eyi milongo 12-26: Omulêbi akuzize obukulu, obushinganyanya n'obumanye bwa Nyamuzinda; n'obuhashe bwâge bunji bwenêne. Omulêbi alonzize okubwîra Abayahudi

¹² Ndi okola ogerîre amîshi g'enyanja omu bula bw'enfune yâge, akanakora amakoro g'amalunga n'eminwe yâge? Ndi okola ogerîre akatulo kw'obudaka omu mulengo? Ndi okola odesire mpu agere obuzirho bw'entôndo erhi obw'orhurhondo? ¹³ Ndi okola odesire mpu agere omûka gwa Nyakasane, erhi mpu abe muhanûzi w'okumuyigîriza? ¹⁴ Ndi akola adôsize ihano mpu amuyêreke kurhi ajira, anamuyigîrize enjira y'obushinganyanya, amubwirize obumanye, anamuyêreke enjira y'obwirhonzi? ¹⁵ Ala oku amashanja kwo gali nka ntônyi ya mîshi omu ndômo; kwo gali nka hitulo omu munzani! Ala oku ebirwa kwo biri nka hishano hityanguli ¹⁶ Libano arhankabona enshâli z'okutwâna omuliro, n'ensimba zâmwo zoshi zirhalinganîni enterekêro ekwânîne! ¹⁷ Amashanja goshi kwo gali nka busha embere zâge, garhali kantu, garhali bici omu masû gâge. ¹⁸ Ndi mwankâgererakwo Nyamuzinda? Nshusho nci mwankamulinganyanyizâkwo? ¹⁹ Omubumbi abumba enshushano, omutuzi ayishige amasholo, ayitulire n'emigufi y'amarhale. ²⁰ Orhagwerhi eby'arhûla nterekêro, anacîshoge omurhi gurhankalundwa, aje alonza omubinji mulenga wankamubinjira enshushano erhadundagana. ²¹ Ka kuhaba mukuhabire? Ka murhasâg'ikuyumva? ka barhasâg'imuganîrirakwo kurhenga emurhondêro? Ka murhamanyiri ndi wasîmikaga igulu? ²² Atamîre oku ntebe yâge y'obwâmi enyanya ly'ecirêre c'igulu, n'abalibâmwo kwo bali nka nzige. Amalunga âgabungwîre nka mwambalo agalambûla nk'ihêma ly'okucumbikamwo. ²³ Abâmi ye bahindula busha, n'abacîranuzi b'en'igulu ye bafunyâza. ²⁴ Oku banacirhwerwa ntya, oku omulangasi gwâbo gwanacirhinda ntya omu budaka, anababûhirakwo omûka gwâge, bayûme, n'empûsi ya kadaga yanabayehukana nka hyâsi. ²⁵ Ndi wankangererakwo, olya rhuyumanîne? Kwo adôsize Omutagatifu. ²⁶ Yina muliri amasû enyanya mucibonere: ndi wâjiraga ebyo biremwa? K'arhali olya okeresâ omurhwe gwâbyo n'okuhamagala ngasi ciguma omu izîno lyâco? Embere z'obuhashe bwâge bunene n'oburhwâli bwâge, ntâco cankabula bwabâho. ²⁷ Cirhumaga ocija waderha, wâni Yakobo, cirhumaga ocikebwa, wâni Israheli, mpu: «Enjira yâni eri nfulike embere za Nyakasane, olubanja lwâni lurhankamanyibwa na Nyamuzinda wâni?» ²⁸ Ka kuhaba okuhabire? K'orhasâg'ikuyumva? Nyakasane ye Nyamuzinda w'ensiku n'amango, ye walemaga igulu kuhika aha lihekera, ye ntaluha ye na ntagoyôla n'oburhimanya bwâge burhajira lugero. ²⁹ Ye oluhûla oluhire, Ye ozibuhya engonyi. ³⁰ Abana banarhame n'okurhâ enjingo emisole enadungubeje. ³¹ Ci abacîkubagira Nyakasane, emisi yâbo kuyushûka eyushûka, banamerekwo ebyîbi nka nyunda, banakâlibirha burharhama, banakâgenda burhagoyôla.

41

Mwâmi Sirusi, ntumwa ya Nnâmahanga

¹ Mwe birhwa, muhwekêre, munyumvirhize! Ninyu mwe mashanja, muzibuhe! Bacihebe eruha, baderhe! Rhujisanye lubanja! ² Ndi wazûsagya omucîranuzi ebushoshôkero bw'izûba, anamuhamagala mpu amushimbe? Arhegesire mpu amashanja gamurhumikire, anarhambule abâmi. Engôrho yâge enabahindule katulo n'omuherho gwâge gubajire nka hyâsi hyayehûlwa n'empûsi. ³ Abakulikîre buhena, amatwîkanya buzira mbaka, amagera omu njira buzira okulabarha oku idaho. ⁴ Ndi wâkolaga n'okuyukiriza okwôla kwoshi? Anali olya olondesa amaburha kurhenga aha murhondêro, niono Nyakasane, nie Murhanzi nie nayish'iba Muzinda omu bazinda. ⁵ Ebirhwa byâbwîne, byamarhungwa n'obwôba; amarhwerhwe g'igulu gadwîrhe gagerawo omusisi. Byamaja byayegera, byamahira njira. ⁶ Ngasi muntu adwîrhe agwâsa owâbo, anamubwire, erhi: «Humura!» ⁷ Omubinji adwîrhe aha omutuzi w'amasholo omurhima, owagombeza ecûma n'enyundo adwîrhe aha owacitulira eluganda omurhima, abwîre owacishomeka oku cindi, erhi: «Ntyo!» Anacizibuhya n'embambo lyo cirhadundagana.

Israheli arhacyôbohaga, Nyakasane ye mufungizi wâge

mpu bakolere Nyamu-bâho, baleke banyamuzinda b'obunywesi.

⁸ Ci woyo Israheli, murhumisi wâni, Yakobo, mwishogwa wâni, iburha ly'Abrahamu, mwîra wâni, ⁹ we nagwârha kurhenga ebuzinda bw'igulu, nakuhamagala kurhenga emu bihugo by'ihanga, nakubwîra, nti: «Oli murhumisi wâni, nacikwîshozire, ntakulikiriraga!» ¹⁰ Orhayôhohaga, bulya ndi haguma nâwe, orhabaga bihamba, bulya nie Nyamuzinda wâwe. Nakuzibuhize nanakurhabâla, nakugwâsa n'okulyo kw'obucîranuzi bwâni. ¹¹ Ala oku babumbwa n'enshonyi banaturutumbe balya boshi bali bakuhigire. Bahungumuka banafanande balya bakaz'ikulonzâkwo akadali. ¹² Wâbalonza obabule balya bakâg'ikutulakwo entambala. Bâhungumuka banaherêrekere balya bakaz'ikutulirakwo amatumu. ¹³ Bulya niono, Nyakasane Nyamuzinda wâwe, nkugwarhîre oku kuboko kulyo, nankubwizire, nti: «Orhayôbohaga, nie nakurhabâla!» ¹⁴ Orhayôbohaga, wâni muvunyu gwa Yakobo, wâni munyole gw'Israheli! Nie nâkurhabâla, Nyakasane okudesire; còkola wâwe, ye Mutagatifu w'Israheli. ¹⁵ Ala oku nkujizire nka ngâlè y'okuhûla (engano), ngâlè mpyahya ya môji abiri: watuntuma entôndo, ozivungunyule, n'orhurhondo orhujire nka hirere. ¹⁶ Wâyerûlarho, empûsi erhuyehûkane, ecihûsi carhushandabanya. Ci wehe wacishingira Nyakasane, wakuzibwa n'Omutagatifu w'Israheli. ¹⁷ Abagalugalu n'abakenyi baja balonza amîshi, ci ntago! Olulimi lwâho lwâyumûsire n'enyôra. Niono, Nyakasane, nâbayumvirhiza, niono, Nyamuzinda w'Israheli, ntabalîkirire. ¹⁸ Najira enyîshi zihulule oku manga, n'orhubanda rhufunukemwo amaliba; irûngu nalihindula lishube cianja, n'obudaka buyumûsire bushube nshôko za mîshi. ¹⁹ Omu irûngu narhweramwo emirhi mirîmirî, ey'akasiya, ey'omugorhi n'ey'omuzeti. Omu bulambo nahiramwo ensindani haguma n'orhushingishingi n'emikalakala, ²⁰ Lyo bâbona banamanye, barhimanye banayumve oku kuboko kwa Nyakasane kwakolaga ebyo, oku Mutagatifu w'Israheli wabilemaga.

Nyakasane yene Nyamuzinda

²¹ Lerhagi olubanja lwinyu, kwo Nyakasane adesire, bûlanagi, kwo Mwâmi wa Yakobo adesire. ²² Bayegerage hano, barhumanyise ebyâba. Ehyâgezire, babiderhe! Murhubwirebyo, nirhu rhucije emurhima, rhubone erhi byayunjwire! Nisi erhi mubâge ebyayîsh'iba byo murhubwîra! ²³ Murhumanyisagye ebyayîsh'iba, nirhu rhumanye oku muli banyamuzinda! Ciru mubâge nka mwajira aminja erhi mabî, lyo rhucija emurhima rhunageremwo ecôba! ²⁴ Ci ala oku murhali ciru nka busha bwo bunyi, n'emikolo eri busha! Abacimwîshogaga, nabo banali ba kushologosa! ²⁵ Namuhamagire kurhenga ebulembe, ye oyu oyîshire; kurhenga ebushoshôkero bw'izûba, namuyakûza omu izîno lyâge. Ayîsh'alabarha abarhegesi b'ebihugo nka bijondo, kula omubumbi ahinanga ibumba. ²⁶ Ndi wabîre abala ogwo mwanzi kurhenga emurhondêro, mpu rhugumanye? erhi omu kurhenga ensiku za mîra, lyo rhuderha, nti: «Neci, kwo binali»? Nanga, ntâye wabîre abala ogwo mwanzi; ntâye wagumanyisize; ntâye wayumvîrhe ebinwa binyu! ²⁷ Omu Siyoni mwo namanyisagya okwo burhangiriza, narhuma omuja-bugo omu Yeruzalemu. ²⁸ Nanacilola, ci ntabonaga muntu ciru n'omuguma! Muli bo, nta muhanûzi ciru n'omuguma, oyu nankahash'idôsa anashuze! ²⁹ Ala oku boshi bali busha, emikolo yâbo eri busha, enshushano zâbo ziri mûsi, ziri ntâco!

42

Mwâmi Sirusi, ntumwa ya Nnâmahanga

¹ Mwe birhwa, muhwekêre, munyumvirhize! Ninyu mwe mashanja, muzibuhe! Bacihebe eruhya, baderhe! Rhujisanye lubanja! ² Ndi wazûsagya omucîranuzi ebushoshôkero bw'izûba, anamuhamagala mpu amushimbe? Arhegesire mpu amashanja gamurhumikire, anarhambule abâmi. Engôrho yâge enabahindule katulo n'omuherho gwâge gubajire nka hyâsi hyayehûlwa n'empûsi. ³ Abakulikîre buhena, amatwîkanya buzira mbaka, amagera omu njira buzira okulabarha oku idaho. ⁴ Ndi wâkolaga n'okuyukiriza okwôla kwoshi? Anali olya olondesa amaburha kurhenga aha murhondêro, niono Nyakasane, nie Murhanzi nie nayish'iba Muzinda omu bazinda. ⁵ Ebirhwa byâbwîne, byamarhungwa n'obwôba; amarhwerhwe g'igulu gadwîrhe gagerawo omusisi. Byamaja byayegera, byamahira njira.

⁶ Ngasi muntu adwîrhe agwâsa owâbo, anamubwire, erhi: «Humura!» ⁷ Omubinji adwîrhe aha omutuza w'amasholo omurhima, owagombeza ecûma n'enyundo adwîrhe aha owacitulira eluganda omurhima, abwîre owacishomeka oku cindi, erhi: «Ntyo!» Anacizibuhya n'embambo lyo cirhadundagana.

Israheli arhaciyôbohaga, Nyakasane ye mufungizi wâge

⁸ Ci woyo Israheli, murhumisi wâni, Yakobo, mwishogwa wâni, iburha ly'Abrahamu, mwîra wâni, ⁹ we nagwârha kurhenga ebuzinda bw'igulu, nakuhamagala kurhenga emu bihugo by'ihanga, nakubwîra, nti: «Oli murhumisi wâni, nacikwîshozire, ntakulikiriraga!» ¹⁰ Orhayôbohaga, bulya ndi haguma nâwe, orhabaga bihamba, bulya nie Nyamuzinda wâwe. Nakuzibuhize nanakurhabâla, nakugwâsa n'okulyo kw'obucîranuzi bwâni. ¹¹ Ala oku babumbwa n'enshonyi banaturutumbe balya boshi bali bakuhihire. Bahungumuka banafanande balya bakaz'ikulonzâkwo akadali. ¹² Wâbalonza obabule balya bakâg'ikutulakwo entambala. Bâhungumuka banaherêrekere balya bakaz'ikutulirakwo amatumu. ¹³ Bulya niono, Nyakasane Nyamuzinda wâwe, nkugwarhîre oku kuboko kulyo, nankubwizire, nti: «Orhayôbohaga, nie nakurhabâla!» ¹⁴ Orhayôbohaga, wâni muvunyu gwa Yakobo, wâni munyole gw'Israheli! Nie nâkurhabâla, Nyakasane okudesire; còkola wâwe, ye Mutagatifu w'Israheli. ¹⁵ Ala oku nkujizire nka ngâlè y'okuhûla (engano), ngâlè mpyahya ya môji abiri: watuntuma entôndo, ozivungunyule, n'orhurhondo orhujire nka hirere. ¹⁶ Wâyerûlarho, empûsi erhuyehûkane, ecihûsi carhushandabanya. Ci wehe wacishingira Nyakasane, wakuzibwa n'Omugatifu w'Israheli. ¹⁷ Abagalugalu n'abakenyi baja balonza amîshi, ci ntago! Olulimi lwâho lwâyumûsire n'enyôrha. Niono, Nyakasane, nâbayumvirhiza, niono, Nyamuzinda w'Israheli, ntabalîkirire. ¹⁸ Najira enyîshi zihulule oku manga, n'orhubanda rhufunukemwo amaliba; irûngu nalihindula lishube ciyanja, n'obudaka buyumûsire bushube nshôko za mîshi. ¹⁹ Omu irûngu narhweramwo emirhi mirîmirî, ey'akasiya, ey'omugorhi n'ey'omuzeti. Omu bulambo nahiramwo ensindani haguma n'orhushingishingi n'emikalakala, ²⁰ Lyo bâbona banamanye, barhimanye banayumve oku kuboko kwa Nyakasane kwakolaga ebyo, oku Mutagatifu w'Israheli wabilemaga.

Nyakasane yene Nyamuzinda

²¹ Lerhagi olubanja lwinyu, kwo Nyakasane adesire, bûlanagi, kwo Mwâmi wa Yakobo adesire. ²² Bayegerage hano, barhumanyise ebyâba. Ehyâgezire, babiderhe! Murhubwirebyo, nirhu rhucije emurhima, rhubone erhi byayunjwire! Nisi erhi mubâge ebyayîsh'iba byo murhubwîra! ²³ Murhumanyisagye ebyayîsh'iba, nirhu rhumanye oku muli banyamuzinda! Ciru mubâge nka mwajira aminja erhi mabî, lyo rhucija emurhima rhunageremwo ecôba! ²⁴ Ci ala oku murhali ciru nka busha bwo bunyi, n'emikolo eri busha! Abacimwîshogaga, nabo banali ba kushologosa! ²⁵ Namuhamagire kurhenga ebulembe, ye oyu oyîshire; kurhenga ebushoshôkero bw'izûba, namuyakûza omu izîno lyâge. Ayîsh'alabarha abarhegesi b'ebihugo nka bijondo, kula omubumbi ahinanga ibumba. ²⁶ Ndi wabîre abala ogwo mwanzi kurhenga emurhondêro, mpu rhugumanye? erhi omu kurhenga ensiku za mîra, lyo rhuderha, nti: «Neci, kwo binali»? Nanga, ntâye wabîre abala ogwo mwanzi; ntâye wagumanyisize; ntâye wayumvîrhe ebinwa binyu! ²⁷ Omu Siyoni mwo namanyisagya okwo burhangiriza, narhuma omuja-bugo omu Yeruzalemu. ²⁸ Nanacilola, ci ntabonaga muntu ciru n'omuguma! Muli bo, nta muhanûzi ciru n'omuguma, oyu nankahash'idôsa anashuze! ²⁹ Ala oku boshi bali busha, emikolo yâbo eri busha, enshushano zâbo ziri mûsi, ziri ntâco!

43

Israheli, murhonyi wa Nyakasane

¹ Lero bunôla ntyâla kwo adesire Nyakasane, owakulemaga, wâni Yakobo, owakubumbaga,

wâni Israheli^a: Orhayôbohaga, bulya nàkucungwîre, nàkuhamagîre omu izîno lyâwe: oli wâni.
² Erhi wankalambagira omu mîshi, ndi haguma nâwe, enyîshi zirhankakuzîsa. Erhi wankâgera omu muliro, orhankahya, engulumira yâgo erhankakuyôca. ³ Bulya nie Nyakasane, Nyamuzinda wâwe, nie Mutagatifu w'Israheli, Mucunguzi wâwe. Nahanyire Mîsiri nti nkucungule, Kushi na Seba ahâli hâwe. ⁴ Kulya kuba orhali munyi omu masû gâni, oli wa citwîro cihamu, ntanahimwa kukurhonya, nahanyire abantu ahâli hâwe nanakuhingâna agandi mashanja. ⁵ Orhayôbohaga, bulya ndi haguma nâwe. Iburha lyâwe nâlirhenza Ebushoshôkero, nâlîshubûza kurhenga Ebuzikiro. ⁶ Nabwîra Emwênè, nti: «Lerha!» n'Emukondwè, nti: «Orhabahagalike! Galula bagala bâni barhenge omu bihugo b'ihanga, na bali bâni barhenge emunda igulu lihekera, ⁷ ngasi balya boshi bajira izîno lyâni, balya nalemeraga irenge lyâni, nâbabumba nanabajira!

Nyakasane yene ye Nyamuzinda

⁸ Hulusa olu lubaga lw'emihûrha egwerhe amasû, ebi bihuli bigwerhe amarhwiri!»
⁹ Amashanja gashubûzanye goshi, n'ebihugo bibugânane! Ndi muli bo wàmanyisize ebyôla anarhubwîra ebyàjiragwa kurhenga mîra? Balerhage abahamirizi bâbo bayerekane oku bo bayâzize! Abâbayumva baderhe, mpu: «Neci, kwo binali ntyo!» ¹⁰ Mwe bahamirizi bâni, kwo adesire Nyakasane, mwe murhumisi wâni nacishogaga, nti lyo mumanyirira bwinja, munyemere munayumve oku nie nyôrha mbâho: embere zâni nta nyamuzinda wâbumbirwe, n'enyuma zâni ntâye wânacibeho. ¹¹ Niono nie Nyakasane; kuleka nie, nta mucunguzi!
¹² Niono nie nalêbaga nanalerha obucire, nie nabumanyisagya, ci arhali nyamuzinda w'ihanga ekarhî kinyu. Mwoyo muli bahamirizi bâni, kwo adesire Nyakasane, nâni ndi Nyamuzinda, ¹³ oly'obâho ensiku n'amango. Ntaye wankantenza akantu omu nfune; oku nâjiraga, ndi wakacikuhindula?

Obulêbi buyêrekîre Babiloni

¹⁴ Ntyâla kwo adesire Nyakasane, mucunguzi winyu, Omutagatifu w'Israheli: Mwe mwarhumire ntuma abantu e Babiloni, nâhamûla orhuhamikizo rhw'empamikwa zoshi, empûndu z'omwishingo z' Abakaldeyi zâhinduka ndûlu. ¹⁵ Nie Nyakasane, Omutagatifu winyu, Lulema w'Israheli, mwâmi winyu.

Birhangâzo by'olubungo luhyahya

¹⁶ Ntyâla kwo adesire Nyakasane, owatwâga enjira omu nyanja n'omukâba omu mîshi makali bwenêne, ¹⁷ owarhumaga engâlè n'ebiterusi oku bîrha, omurhwe gw'abasirika haguma n'abalwî b'entwâlî; bahenanguka burhazûka, bazimangana nka ngoke, baherêrekera. ¹⁸ Murhacikengêraga ebyâlî mîra, murhacigerêrezagya ebyàgezire. ¹⁹ Ala oku nkola najira akantu kahyahya, ciru na mîra karhangire okuba; ka murhac'ikabona? Neci, nâtw'enjira omw'irûngu, mpire n'enyîshi omu bulambo. ²⁰ Ensimba zânkuza, banyambwe n'enkôngoro, bulya nâhizire amîshi omw'irûngu, n'enyîshi omu bulambo, lyo nkanywêsa olubaga lwâni, omwishogwa wâni. ²¹ Olwo lubaga niene nâjaga nashubûza lwâkayâlîza irenge lyâni.

Israheli arhavugag'omunkwa

²² Ci orhanshengaga, wâni Yakobo, orhacirhamagya mpu wanshîbirira, wâni Israheli. ²³ Orhantûlaga abana-buzi bâwe mbâgwa, orhanankuzagya n'enterekêro zâwe. Ntakulibuzagya n'enshângi. ²⁴ Ntarhumaga waheza ebirugu byâwe omu kugula omugavu^b, orhananyîgusagya n'amashushi g'enterekêro zâwe. Ci nie wâjizire muja wâwe n'ebiyâha

^a**43.1** Emilongo 1-13: Erhi ayûs'iyerekana obuzigire bwa Nyamuzinda oku lubaga lwâge lwishogwa, omulêbi akengezize kandi Abayahudi oku Nyamuzinda aba muguma. Bulya abalungu bâbo bakagiharâmya banyamuzinda banjibanji bw'obwihambe, ago gâlî mashumi manji oku Bayahudi.

^b**43.24** Abapagani bakagikolesa amasheke gagwerhe obuhumule bwinja amango bagashâniza banyamuzinda bâbo b'obwihambe. Rhulole muli Eze 27, 19; Lwi 4, 14.

byâwe, wanantamya n'amabî gâwe. ²⁵ Niono, niene nkola nazûza amabî gâwe, n'ebyâha byâwe ntacibiyîbuka bundi. ²⁶ Onkengêze, rhuje lubanja rhwembi; orhang'iderha we murhanzi lyo oyâza! ²⁷ Sho wâwe murhanzi àjizire ecâha, n'abalagizi bâwe bangomîre. ²⁸ Lero nanacikolera abakulu b'aka-Nyamuzinda kâni nka banyankola-maligo; nàlekêrera Yakobo nti bamuherêrekeze n'Israheli nti bamujâcire.

44

Omugisho kuli Israheli

¹ Ci lero oyumvaye, wâni Yakobo, murhumisi wâni, nâwe Israheli, mwishogwa wâni! ² Kwo adesire ntyâla Nyakasane, wakulemaga, ye wakubumbaga kurhenga omu nda ya nyoko ye na murhabâzi wâwe: Orhayôbohaga, wâni murhumisi wâni Yakobo, wâni Yeshuruni, mwishogwa wâni! ³ Bulya nkola nabulagira amîshi oku cihugo cifire n'ecûmwe, nnampuluze enyîshi omu budaka buyumûsire. Nabulagira omûka gwâni oku buko bwâwe, n'obwanga bwâni oku iburha lyâwe. ⁴ Bâmera banakule nka byâsi by'omu mîshi, nka masheke g'oku burhambi bw'olwîshi. ⁵ Muguma anâderhe, erhi: «Ndi wa Nyakasanel» Owundi anâlonze okukâderhwa izîno lya Yakobo. Hajire n'owayandika omu mfune zâge, erhi: «Wa Nyakasane», ayîrikwe izîno ly'Israheli. Nyamuzinda ali muguma yene ⁶ Kwo adesire ntyala Nyakasane, mwâmi w'Israheli, muyokozi wâge, Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe: Nie murhanzi, nie na muzinda, nta wundi nyamuzinda kuleka nie! ⁷ Ndi wankacinyigererakwo? Ajag'eruhya! aderhc anampugûlire nâni, arhondêreze ciguma ciguma ebyâbire kurhenga nsinga olubaga lwa mîra ga Kêra; arhubwire n'ebyâciyisha! ⁸ Murhajugumaga, murhayôbohaga! Ka ntakubwîraga n'okukumanyisakwo kurhenga mîra? Muli bahamirizi bâni; ka hali owundi nyamuzinda kuleka nie? Nanga, ndi wundi Kabuye! Ntâye mmanyire ciru n'omuguma!

Banyamuzinda b'obwihambe!

⁹ Abatula ensanamu, boshi bali busha^c, n'emikolo y'obulenga bwâbo nta bu-kwânane bwâyo! Yo eri bahamirizi bâbo, ci bali bahamirizi barhabona ba-rhanayîshi kantu; enshonyi zâbahumba. ¹⁰ Ndi obumba nyamuzinda w'obwiha-mbe n'okutula enshushano arhanalangeliri bunguke? ¹¹ Ala oku abashimbulizi bâge boshi enshonyi zababumba; ababinji nabo banali bantu nka bandi. Ba- shubuzanye boshi, bacihebe eruha; barhungwe n'obwôba, n'enshonyi zibabu-mbe! ¹² Omutuzi anatulire embasha oku makala, ayikombeze n'enyundo. Ayitula n'emisi y'okuboko kwâge. alinde ashalike n'emisi emuhwere; n'akaba arha-nywiri mîshi, wanabona yeshi amahenanguka! ¹³ Naye omubinja w'emirhi anayanka omugozi, ajire enshushano n'akalamu, ayibinjûle n'enkololo yâge anayigezekwo olugero; ayihe iranga ly'omuntu, iranga linjinja ly'omuntu, mpu lyo ebêra omu nyumpa. ¹⁴ Anatwa emirhi mirî-mirî, acishoge omujimbu n'omuhumbahumba, ayireke ekule enazibuhe haguma n'eyindi mirhi y'emuzi-rhu. Kandi anarhwêra omuberebere, enkuba eyish'igumeza. ¹⁵ Ebyo byoshi omuntu abikolesa nka nshâli za kutwâna omuliro: anarholakwo, akalûke; a-twâne omuliro, aduge obuntu. Kandi anabinjamwo enshushano, ayifukamire. ¹⁶ Ecihimbi, anacidulike muliro, ayôkerekwo enyama, alye, ayigurhe. Okubu-ndi anarhondêra okukaluka, aderhe, erhi: «Awa! namakaluka, namayumva idûrhu!» ¹⁷ Ecihimbi cicisigire, anabinjamwo nyamuzinda, ajire enshusho akâz'iharâmya; anayifukamira, ayishenge, aderhe, erhi: «Oncize, bulya we nyamuzinda wâni!» ¹⁸ Barhishi barhanagerêreza, bulya olubwîbwî lubali ebusû lurhankaziga babona, olubali omu murhima lurhankaziga barhimanya! ¹⁹ Ntâye muli bo wankacij'emurhima, ntâye wankamanya anakengêre okucidôsa, erhi: «Kali cihi-mbi ciguma nacistwanyire muliro, nadugirakwo obuntu nanayôkerakwo eyi nyama ndwîrhe nalya,

^c44.9 - 44. 9: Omulêbi ali arhonda abapagani, abayeresire oku bali bahwinja bala baharâmya ensa-namu bône babinjaga, zirhabâzizîne: eba misingala ya marhale, biba bihimbi bya mirhi byône- byône.

n'ecihimbi cisigire nkolaga narhenzamwo akantu k'oku-shologosa! Kali lushâli olu nafukamira!»²⁰ Mulyi w'oluvu! Murhima muhûrha na muhera! Ntâko ankacihasha okucîciza n'okuderha, erhi: «Akâla kantu mfu-mbasire, ka burhali bunywesî?»

Omanyè wankayibagira

²¹ Okengêre ebyôla, Yakobo, nâwe Israheli, bulya oli murhumisi wâni. Niene nakubumbaga, oli murhumisi wâni; Israheli, nta mango nakuyîbagire! ²² Nazazize amabî gâwe nka lwikungu, n'ebyâha byâwe nka citû. Shubira emunda ndi, bulya nie nakuyôkolaga. ²³ Muband'empundu, mwe malunga, bulya Nyakasane akozire akirumè! Mukome kagasha, mwe nyenga z'ekuzimu! Mubande orhubûli, mwe ntôndo, ninyu mwe mizirhu n'emirhi emmubâmwo! Bulya Nyakasane ayôkwire Yakobo, ayêrekîne irenge lyâge omu Israheli.

Nyamuzinda ye Lulema

²⁴ Kwo adesire ntyâla Nyakasane. mucunguzi wâwe, owakubumbaga kurhenga omu nda ya nyoko: Niono, nie Nyakasane naleмага byoshi; nienene nabungûlaga amalunga, nanazibuhya igulu buzira kurhabâlwa na ndi. ²⁵ Nie ntulutumbya amalêbi g'abashonga, nie njira abalaguzi rhutumbaguzi; nie ngeza abarhimanya cinyuma-nyuma n'amenge gâbo ngahindule isirhe. ²⁶ Nie nyunjuza akanwa k'omurhumisi wâni nnanyûkirize emihigo y'abajabugo bâni; nie mbwîra Yeruzalemu, nti: «Washub'iyunjula bantu», n'ebishagala bya Yuda, nti: «Mwashub'iyûbakwa, n'ebishabûkiza byâge nashub'ibiyimanza!» ²⁷ Nie mbwîra emihengere y'enyanja, nti: «Ganûki, nayumûsa enyîshi zinyu!» ²⁸ Nie mbwîra Sirûsi, nti: «Oli mungere wâni!» Ayûkiriza obulonza bwâni bwoshi, omu kubwîra Yeruzalemu, erhi: «Washub'iyûbakwa», n'aka-Nyamuzinda, erhi: «Washub'iyimanzihwa!»

45

Sirusi, mwishogwa wa Nyakasane

¹ Ntyâla kwo Nyakasane abwîzire Sirusi, âshigaga amavurha g'obwâmi, erhi: «Namugwarhîre oku kuboko kulyo, nti agombye amashanja anayimûle abâmi; nti ayîgule emihango embere zâge, mpu na nta lumvi lwaciyôrha luli luhamike. ² Niene nakushokolera nti enjira za rhubanda-rhubanda nje nazijira nnongêdu; enyumvi z'omulinga nazijonjoga n'orhuhamikizo rhw'ecûma ntuvungunyule. ³ Nakugabira ngasi buhirhi bufulike na ngasi mbîko mbishe, lyo omanyà oku nie Nyakasane okuhamagire omu izîno lyâwe, Nyamuzinda w'Israheli. ⁴ Mwambali wâni Yakobo n'omwishogwa wâni Israheli bo barhumire nkuhamagala omu izîno lyâwe nnankuha obushashe, n'obwo orhanyishi. ⁵ Nie Nyakasane, nta wundi, kuleka nie, nta wundi nyamuzinda! Nakuyîmisire, n'obwo orhanyîshi, ⁶ lyo kurhenga ebushoshôkero kuhika ebuzikiro bw'izûba, bamanya oku nta wundi aha nyuma zâni: niono, nie Nyakasane, nta wundi. ⁷ Nie njira obulangashane, nie nandema omwizimya, nie mpâna iragi ndêrhe n'obuhanya, niono, nie Nyakasane okola e-byo byoshi.

Omusengero

⁸ Mwe malunga, murhoze olume kurhenga enyanya,
n'ebitu birhengemwo obushinganyanya;
idaho lifunuke, buyeremwo obucunguzi,
bunameremwo obushinganyanya caligumiza!
Nie Nyakasane naleмага ebyo».

Oburhegesi bukulu bwa Nnâmahanga

⁹ Buhanya bwâge owakadalika n'owàmubumbaga, n'obwo hiri hijo omu rhundi rhujo rhw'ebidaka! K'ibumba lyankabwîra omubumbi walyo, erhi: «Bici ebyo wâjira? Omukolo gwâwe gurhagwerhi kamalo!» ¹⁰ Buhanya bwâge owankabwîra ishe, erhi: «Cici eci wâbusire?» Nisi erhi nnina, erhi: Cici eci càkurhenzire omu nda?» ¹¹ Ntyâla kwo adesire Nyakasane, Omutagatifu w'Israheli na Lulema wâge: «Wabona, mwalonza okundôsa oku

biyêrekîre abana bâni, n'okuntegeka oku biyêrekîre omukolo gw'amaboko gâni! ¹² Nie nâjiraga igulu nanalema abantu balibâmwo nie nabungulaga amalunga n'amaboko gâni, nie nnantegeka emirhwe ebâmwo yoshi. ¹³ Nie nâmuzûsagya omu bushingayanya, nie nânakombêza amajira gâge goshi. Ye washubiyûbaka olugo lwâni analike abalulize bâni bagaluke buzira kujuha encûngulâ erhi luhembo», kwo adesire Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe.

Amashanja g'abapagani gâyemera Nyamuzinda

¹⁴ Kwo adesire ntyâla Nyakasane: «Emburho y'omukolo gw'abanya Mîsiri, obunguke bw'oburhunzi bwa bene-Kushi, n'obw'abantu balî-balî b'e Seba bâkulerherabyo, bibe byâwe. Bakuyîsha nyuma bali bashweke, bacîrhimbe aha magulu gâwe, bakukunge, mpu: «Mâshi emwâwe yône eba Nyamuzinda! Nanga, ntà wundi, nta wundi nyamuzinda!» ¹⁵ Kwo binali, we Nyamuzinda mufulike Nyamuzinda w'Israheli, Yagirwa Còkola! ¹⁶ Babumbwa n'enshonyi banaturutumbe oku banali boshi, bagendana ecihemu ebusù balya batula enshushano. ¹⁷ Israheli ayôkolwa na Nyakasane, ayôkolwa oku nsiku n'amango. Murhakacifa mwabwîne nshonyi murhakanacifa mwaturutumbire. ¹⁸ Bulyala kwo adesire ntyâla Nyakasane, owalemaga amalunga, Nyamuzinda wabumbaga anajira igulu, ye wanaliyimanzagya. Arhalilemaga mpu liyôrhe bwerûlê, ci àlibumba mpu baliyûbakemo. Nie Nyakasane, nta wundi! ¹⁹ Ntaderhaga bwifulikwe, omu hantu h'omu cihugo c'omwizimya, Ntabwîraga obuko bwa Yakobo, nti: Munongeze aharhankabonekana bici!» Nie Nyakasane, nie nderha ebishingânîne, nie mmanyîsa eby'okuli!

Nyamuzinda, Lungwe w'igulu.

²⁰ Shubûzanyi, muyîshe, muyegere eno, mwe mâhunga g'amashanja mwasigîre! Bali bahwinja abaja babarhula enshusho zâbo z'emirhi, abakashenga nyamuzinda orhankaciza ndi. ²¹ Lerhagi olubanja lwinyu, muhirane, ciru munadôsanye Ndi wamanyisize ebyôla kurhenga mîra, ndi wabifulwire kurhenga ago mango? K'arhali nie, Nyakasane? Nta wundi nyamuzinda kuleka nie! Nyamuzinda mushinganyanya na muciza, nta wundi kuleka nie! ²² Muyerekerage emunda ndi, lyo mucira mwe bihugo byoshi by'enigulu! Bulya nie Nyamuzinda, nta wundi! ²³ Ncigashire ecihango câni, ekanwa kâni erhenga ebishingânîne, erhenga oluderho lurhankacishubirwâmwo: Ngasi idwî lyânfukamira na ngasi lulimi lwâcinyigashira endahiro, mpu: ²⁴ «Muli Nyakasane mwône muba obushinganyanya n'emisi» Bayîsha emunda ali bayunjwîre nshonyi balya boshi bali bamukunîrîre. ²⁵ Muli Nyakasane mwo iburha lyoshi ly'Israheli lyakûla obuhime n'irenge.

46

Okuherêrekera kwa banyamuzinda b'obwihambi

¹ Bâli agondamire, Nebo^d aherhemire: enshusho zâbo zahizirwe oku bihesi, oku mugongo gw'ensimba! Emizigo mwakazagibarhula mwene, ekola yabarhulwa n'ensimba zikoyire! ² Baherhamire, bagondamire, boshi caligumiza, ntâko bankahashiciza ebibabarhwirhe, nabo bône kululizibwa balulizîbwe. ³ Yumvi nyumpa ya Yakobo, na ninyu mweshi mucisigîre b'omu nyumpa y'Israheli, mwe nâbagaliraga okuburhwa kwinyu nanammuhêka kurhenga muciri omu nda. ⁴ Kuhika obushosi bwinyu, nayôrha ndi nie n'olya, kuhika mumere emvi kubagalira ncimmubagalira. Niene nâkolaga ebyo, niene nammushibirira, niene nâmmugwâsa nammucize. ⁵ Ndi mwankangererakwo erhi ndi mwankaderha mpu rhuyumânîne rhweshi? Ndi mwankashushanya erhi ndi mwankaderha mpu rhulingânîne? ⁶ Haligi abacîhuma omu nshoho barhenzemwo amasholo, banagerere amarhale oku munzâni, bayumvanye n'omutuzi w'amasholo mpu abatulire nyamuzinda, barhangire okufukama n'okuharâmya.

^d**46.1** 46, 1: Bâli na Nebo bâli banyamuzinda b'obwihambi b'e Babeli, nshanga za bazimu Abanya-Babiloni bakazâg'iharâmya.

⁷ Banamubarhula aha lurhugo, bamuhêke, bagendimudêkereza halya anabêra, buzira kuhinya erhi okucidunda mpu ashegukire handi. Ciru bankayâma mpu bamusengere, arhankashuza; ntâye ankarhenza omu marhabi! ⁸ Mukayîbuka okwo, muzibuhe omurhima! Mucij'emurhima, ezi ndyâlya! ⁹ Kengeri ebyâbire kurhenga amango ga mîra, bulya nie Nyamuzinda, nta wundi. Nie Nyamuzinda, nta wundi oli akâni. ¹⁰ Kurhenga aha murhondêro, nnamanyise okwayishibà, n'ebirhasâgibâho, nnambe nabiderha mîra embcee bwenêne. Nnanderhe, nti: «Omuhigo gwâni gwayunjula, na ngasi oku nnonzize nakujira». ¹¹ Kurhenga ebushoshôkero bw'izûba, nâhamagala enyunda, na kurhenga ecihugo c'ihanga, omuntu wâyukiriza emihigo yâni. Oku nâdesire kwo nnanjira, Oku mpiga kwo nnanyûkiriza. ¹² Muyumvaye, mwe b'emirhima mizibu, mwe muli n'obushinganyanya. ¹³ Nâshegeza obushinganyanya bwâni hofi, burhali kulî, n'obucire bwâni burhalegame. Nâhira obucire bwâni omu Siyoni n'irenge lyâni omu Israheli.

47

Obuhane bwa Babiloni

¹ Honoka, obwâr hale omu katulo, wâni mubikira, munyere w'e Babiloni! Bwâr hala oku idaho, buzira entebe yâwe y'obwâmi, we munyere w'Abanya-Kaldeya bulya nta mango banacikuderhe mpu we mutûdu; mpu we na mwinjinja. ² Rhola nkagasi ibiri, oshwe enshano; bwîkula obusû bwâwe, ofunye ebishumiro by'omwambalo gwâwe, obwikûle ebibero, oyikire enyîshi. ³ Obushugunu bwâwe bubonekane onayôrhe bwâmwe. Nkolaga nacihôla, harhajire owampagalika. ⁴ Còkola wirhu ye Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, ye Mutagatifu w'Israheli! ⁵ Tamala omu kahwenyenye, ocîfulike omu mwizimya wâni munyere w'Ahanya-Kaldeya bulya barhakacifa bakuderha mwâmi-kazi w'amâmi. ⁶ Nali nkunirire olubaga lwâni, naleka bahemula akashambala kâni, nakulikiraga. Wêhe orhabafaga lukogo, ciru n'abashosi wabavondamya n'omuzigo gwâwe! ⁷ Wakazidera, erhi: «Nayôrha mbà mwâmi-kazi ensiku n'amango» Ci orhacîjaga emurhima mpu okengêre ehyôla, orhatwâga ihuzihuzi oku byânayishe. ⁸ Yumvagya lero, wâni mwîla w'amasîma, we otamire bwinjinja orhulwîre, we odwîrhe wacîdôsa, erhi: «Niene, nta wundi! Ntaganya kukana, ntaganya kufisa abana!» ⁹ Ago mahanya gali mahanya gâkurhindakwo gomhi oku caligumiza omu lusiku luguma: okufirwa n'abana n'okukana byakurhibukira oku irindo liguma ciru wankacîkubagira obunji bw'amalozi gâwe n'obuhashe bw'amakurungu gâwe. ¹⁰ Wakâgiyegemera olugendo lwâwe lubî, wakâderha, erhi: «Ntaye odwîrhe wambona». Burhimanya bwâwe na bwenge bwâwe byo byakuhabwe. Wakaziderha obwo omu murhima gwâwe, erhi: «Niene, nta wundi!» ¹¹ Obuhanya bwakurhibukirakwo, ohabe kurhi wâburhanga: ibala lyâkurhogerakwo, ohabe kurhi waliyâka; nyamanja acikwîhondakwo oku irindo liguma orhanamanyiri. ¹² Ocîhangange oku makurungu n'oku malozi gâwe warhindibukiraga kurhenga obusole bwâwe. Kwankanaba warhenzamwo obunguke, kwankanaba byarhuma bakurhinya! ¹³ Wakozire n'omwandu gwabahanûzi bâwe! Bayishage bakulikuze balya baja bagera emalunga, balya bakazilolêreza enyenyêzi balya bakazimanyisa aha ngasi kubaluka kw'omwêzi ebyakuyishira! ¹⁴ Ala oku kwo bali nka bijangala: omuliro gwabasingônola, barhafume oyôla nyanduma w'engulumira! Garhâbe makala ga kukaluka, nisi erhi muliro gwa kutamalwâkwo eburhambi! ¹⁵ Ntyôla kwo bâbà abashonga bâwe wakâgikoyera kurhenga obusole bwâwe. Bagenda myahu-myahu, ngasi muguma lwâge lunda, ntâye ciru n'omuguma wakulikûza!

48

Nyakasane, Còkola w'Israheli

¹ Yumvi, wâni nyumpa ya Yakobo, mwe mulimbira izîno ly'Israheli, mwe mwarhengaga omu mîshi ga Yuda, mwe mukazilahira oku izîno lya Nyakasane munashenge Nyamuzinda w'Israheli ci arhali nk'oku kukwânîne kunashingânîne. ² Neci, balimbira izîno ly'ecishagala citagatifu banayemera Nyamuzinda w'Israheli, oderhwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe!

³ Ehirhanzi-rhanzi mîra nâhimanyisagya, omu kanwa kâni byarhegaga, nanali erhi nammubwîzirebyo. Erhi ncibikola, byâba ho n'aho. ⁴ Bulya nyishi oku oba cigamba^e, - oku ecikanyi câwe kwo cizibuha nka cuma n' oku obusû bwâwe buli bwa mulinga, ⁵ Lero naba nakumanyisâbyo, naba nakubwirabyo embere bibe, nti lyo irhondo orhaja waderha , erhi: «Nshanga yabijiraga, nshushano yâni na nsalamu yâni yabirhegekaga ». ⁶ Wayumvîrhe wanabona ebyôla byoshi; ka murhalonzizi okubihamiriza? Bunôla nkolaga nakumanyîsa ebintu biyahya byâli bifulike orhanali obiyîshi. ⁷ Bunôla lyo bicilemirwe, ci arhali kurhenga rnîra ; ernbere ly'olu lusiku lw'ene , nta mango waliyurnvîrhe, lyo olekiderha , erhi: «Kali nalimbiranyire!» ⁸ Ci orhalisâgibiyumva orhalisâgibimanya na nta mango warhezire okurhwiri, bulya nyôrha nyishi oku oba ndyâlya, n'oku izîno lyâwe we «Mugoma kurhenga omu nda ya nyoko »! ⁹ Izîno lyâni lyo lyarhumire ntangicîka obukunizi bwâni, irenge lyâni, lyo lyarhumire nkulemba, nti ntakumalira. ¹⁰ Ala oku nakucêsize kula bacêkeza amarhale omu ciko, nakurhangulîre omu cibeye c' amalibuko . ¹¹ Niene nta wundi, niene narhumaga nkola ebyo bulya ntalemba okubona izîno lyâni lya gayaguzibwa. Irengi lyâni ntankaliha wundi!

Nyamuzinda acishozire Sirusi

¹² Yumva wâni Yakobo, wâni Israheli niene nahamagalaga! Nie ono, nie murhanzi , nie na muzinda. ¹³ Kuboko kwâni kwagwîkaga igulu, kulyo kwâni kwabungûlaga amalunga. nkaba nka nabihamagala , binayishe bulibirha. ¹⁴ Shubûzanyi mweshi , muyumve! Ndi muli mwe wamanyisize ebyôla? Omurhonyi wa Nyakasane âyunjuza emihigo yâge. Kuli Babiloni n'iburha ly'Abanya-Kaldeya. ¹⁵ Niene, neci niene nkudesire, niene nâmuhamagala, nârnurhumiza nanarhuma abêrwa omu majira gâge.

Ebyali bibikîrwe Israheli

¹⁶ Munyegere, muyumve ebîra: Kurhenga emurhondêro, ntâco naderhire omu bwifulikwe; Kurhenga birhangira okuba erhi ho ndi. Bunola Nyakasane Nyamubâho ye ontumire n'omûka gwâge. ¹⁷ Kwo adesire ntyâla Nyakasane, Côkola wâwe, Omutagatifu w'Israheli: Nie Nyakasane Nyamuzinda wâwe, nie nkuyigîrize ebikukwânîne, nie nankushokolera omu njira ogeremwo. ¹⁸ Ociyumvaga amarhegeko gâni, singa omûhula gwâwe kwo guhulula nka lwîshi, n'obushinganyanya bwâwe nka mivumba y'omu nyanja. ¹⁹ iburha lyâwe singa kwo liri nka mushenyi, n'abana b'omu nda yâwe nka mwandu gw'emogomogo! Singa izîno lyâwe lirhankazâzibwa emalanga gâni.

Abalulize bâgaluwa omu cibugo câbo

²⁰ Rhengi omu Babiloni, muyâke Abanya-Kaldeya! Mubande orhubuli rhw'omwishingo, muyâlîze munamanyîse ogu mwanzi; mugulumîze kuhika emunda igulu lihekera muderhe mpu: Nyakasane ayôkwire Omurhumisi wâge Yakobo!» ²¹ Barhagwârthagwa na nyôrha omu bihugo by'irûngu abahêkaga. Abashalaliza amîshi omu lwâla: Ahahanyula ibuye, n'amîshi gahulula. ²² Nta murhûla kuli banyankola-maligo, kwo Nyakasane adesire.

49

Olwimbo lwa kabirhi lw'Omurhumisi

¹ Mwe birhwa, munyumve, mwe mashanja g'ihanga, muyumvirhize! Nyakasane âmpamagire kurhenga omu nda ya nyâma, kurhenga omu nda ya nyâma, aderha izîno lyâni.

² Akanwa kâni akajizire nka ngôrho nyôji, anfulisire omu cihôho c'okuhoko kwâge, anjizire

^e**48.4** Ngasi mango abalêbi bakazigikalihira Abayahudi erhi kurhayumva kwâbo kurhumire, Israheli luli lubaga lwa cikanyi cirhagomha. Rhulole muli Lub 2. 9; Lush 9. 13; 2 Barn 17, 14; Yer 7, 26.. Iwacijizire muhûrha, lurhayumva: Iz 6, 9-10; 42, 19-20; 43, 8, erhi lulahira mpu lurhakakolera Nyamuzinda n'omu kuvuna amarhegeko, Yer 2, 20; 5, 5. Olubaga lw'Israheli lwâhanwa, lwârhindibuzibwa n'olubaga lw'ilianga, Lush 28, 48. Cikwône Nyakasane arhalikiriraga olubaga !wâge.

mwampi mugôye ananfulika omu murhana gwâge. ³ Ambwîra, erhi: «Oli murhumisi wâni, Israheli, we nkolêsa oku kuyerekana irenge lyâni». ⁴ Ci niehe nanaciderha, nti: «Busha nàrhamire, husha nàkoyire buzira bunguke. Ci kwône olubanja lwâni omu maboko ga Nyakasane luli, n'oluhembo lwâni omu maboko ga Nyamuzinda luli. ⁵ Bunôla Nyakasane amaderha ye wambumbaga kurhenga omu nda ya nyâma mpu mbe murhumisi wâge, mpu mmugalulire Yakobo nnâmushûbûlize Israheli. Neci, ecitwîro câni cirhali cinyi omu masû ga Nyakasane, na Nyamuzinda wâni ye misi yâni. ⁶ Aderha, erhi: «Kuli kunyi okukujira mrhumisi wâni, nti ogend'iyimanza amashanja ga Yakobo, onagend'igalula abâfumire olufu, muli bene-Israheli. Nkujizire kamole k'amashanja, lyo olumîza obucunguzi bwâni kuhika ebuzinda bw'iguu!». ⁷ Kwo adesire ntyâla Nyakasane, Còkola na Mutagatifu w'Israheli, àkubwîra oyu bagayaguza, oshombwa n'abantu, Omuja w'abarhegesi, erhi: «Hano abâmi babona, bâyimuka, nabo abaluzi bâfukama, mpu bayêreke Nyakasane obukenge bwâbo, ye mudahemuka, ye Mwimâna w'Israheli wakwishogaga.»

Okugaluka kw'abalulize

⁸ Kwo adesire ntyâla Nyakasane: Omu mango gawkânîne nakuyumvirhîze, om lusiku lw'obucire nakurhabîre. Nakubumbire nanakuyimanza nti nkujire ndagâno y'olubaga, lyo oyinamula ecihugo, oyîme omu byâli byamasârûlwa, ⁹ onabwire abashwêke, erhi: «huluki!» n'abali omu ndunduli y'omwizimya, erhi: «Ciyerekani!» Bayabukira omu njira, banatwîre akahasi oku rhurhondo. ¹⁰ Barhakacigwârhwâ n'ishali barhakanacifa nyôrha; oli ehidurhu hy'empûsi, oli izûba, birhakacibajira kurhi; bulya âbafa lukogo ye wanabalongôlana, abahêke aha maliba g'amîshi. ¹¹ Entôndo zâni zoshi nazihindula zishube milimbwa, n'enjira zâni zoshi zakombêzibwa. ¹² Bâbo barhenga ihanga, baguma emwênè n'ebuzikiro, abandi omu cihugo c'e Sinimi. ¹³ Muband'empundu, mwe malunga, ocishinge, we, igulu, mubande orhubûli, mwe ntôndo! Bulya Nyakasane àrhulirîze olubaga lwâge, n'abakenyi bâge àbafà bwonjo. ¹⁴ Siyoni akag'iderha, erhi: «Nyakasane andikiîre, Nnâhamwirhu anyibagire! ¹⁵ K'omuzire anayibagire akabonjo adwîrhe ayonsa, k'omwana w'omu nda yâge ankabula bwamufa lukogo? Ciru bankayibagira, niêhe ntakuyibagire!^f ¹⁶ Ala oku nakuyandisire omu bula bw'enfune zâni, n'olugo lwâwe luyôrha luli embere zâni ngasi mango. ¹⁷ Abashub'ikuyûbaka babo bayishire bulibirha, abakushâbaga banakuhagula baciye gulira kuli nâwe. ¹⁸ Lola eburhambi bwâwe: boshi bashubûzînye, bayishire emunda oli. Mb'ofa obuzîne bwâni, Nyakasane okudesire, akaba orhacihundikiribo boshi nka mwambalo gwa bulimbi, n'akaba orhabazongizi ecibunu nka mukaba, kula omunyere wa heruka ajira. ¹⁹ neci, engo zâwe nshâbe, ebigûkà byâwe, ecihugo câwe cirhacibâmwo nyumpa, bikola binyihire oku bantu bayûbakamwo, nabo balya bakag'ilonza okukuherêrekeza bâyâkira erhali hofi. ²⁰ Abana bâli bamakunyaga bashub'ikukuhewerheza, mpu: «Namâfundêra, obe nka wayegûka hitya, lyo mbona nâni aha nabêra.» ²¹ Okuhandi ocidôse obwo, erhi: «Ndi wamburhiraga abaâa? Ntâcigwerhe bana nanâli ngumba, nali ndulizîbwe nanâli nshombe-kazi; abâla ndigi wabaleraga? Nâli nsigire buhumba, abâla ngahigi bâli?» ²² Kwo adesire ntyâla Nyakasane Nyamuzinda: «Ala oku nayinamulira okuboko kwâni emunda amashanja gali, nayimanza ecirnanyîso câni omu mbaga: bâyisha babagalire bagala bâwe omu maboko, na bâli bâwe bayishe babaherhe emugongo. ²³ Abâmi bo bâbà balezi bâwe, n'abaluzi-nyere babe balîsa bâwe. Bakufukamira, bahwêre oku idaho, bamîme akatulo k'amagulu gâwe. Ntyo wamanya oku nie Nyakasane, n'oku abacînyîkubagira nta mango bankabulabula.» ²⁴ K'entwâli bakayirhola omunyago gwâyo? K'omushwêkwa ankacîkûla omu maboko g'owamuhiraga omu mpamikwa? ²⁵ Kwo adesire ntyâla Nyakasane: «Neci, omushwêkwa w'entwâli amâkûlwa ornu maboko, na ciri-misi arhólwa omunyago gwâge. Niêhe nkola nalwîsa abanzi bâwe, abana bâwe niene nabalikûza. ²⁶ Abadwîrhe bakulibuzâ, nâbalîsa enyama z'emibiri yâbo, bâlaluka omuko gwâbo nka kula banalaluka amamvu manunu. Ngasi muntu amanya obwo oku nie Nyakasane, Mucunguzi wâwe, oku nie Ntwâli ya Yakobo, Còkola wâwe.»

^f49.15 Eyi milongo ibiri 14-15, Lola 40, 27; 54, 4-10; Hoz 11. 8-9.

50

Obuhane bw'Israheli

¹ Kwo adesire ntyâla Nyakasane: «Ngahi ciri ecerhe⁹ c'okuvuna obuhya cihamiriza oku nahulusize nyoko? Nisi erhi emwa ndi nammuguzize buja nti lyo mmulyûla emyenda mmubâmwo? Mabî ginyu gârhumaga muguzibwa, bugoma bwinyu bwarhumaga nyoko ahulusibwa. ² Amango nayîshaga, carhumaga ntabugana ndi? Erhi mpamagala, carhumaga barhanyakûza? K'okuboko kwâni kuligi kofi bwenêne, na ntyo kwayabirwa okummulikûza, nisi ka misi mbuzire y'okummuciza? Kali nkakaliha hitya, nnanganye enyanja, n'enyîshi nzihindule irûngu. Lero obwo amîshi ganacibulikana, efi zimubà zânarhangira okubola, zife n'enyôrha. ³ Nie mbwikira amalunga n'omwizimya nnangahundikire sunzu.

Olwimbo lwa kasharhu lw'Omurhumisi^h

⁴ Nyakasane Nyamuzinda ampîre olulimi lw'omushimbulizi, lyo mpasha okuyegemeza ngasi obengire. Ngasi sêzi anamparhule amarhwiri, lyo mpash'iyumvirhiza nka mushimbûlizi. ⁵ Nyakasane Nyamuzinda anzibwîre amarhwiri, nani ntahambiraga, ntanashubiraga nyuma, ⁶ Abanshurhaga nabarhezire ebirhugo, n'abangûgulaga obwânwa nabarhega amarhama. Ababakag'injacira n'abakag'intwîra ebusû ntaderhaga nti nabayâsa amalanga gâni. ⁷ Nyakasane Nyamuzinda ye burhabâle bwâni, co cirhuma ntabulabula; co cirhumire nzibuhya obusû bwâni nk'ibuye, nnamanyire oku ntâbone nshonyi. ⁸ Owampa olubanja ali hofi; ye ndigi waciderha mpu ambûlanya? Rhujâge eruhya rhwebi naye! Ye ndigi walonza okumpeka lubanja? Acihandage emalanga gâni! ⁹ Nyakasane Nyamuzinda ye burhabale bwâni; ndigi wankaciderha mpu anyâza? Kali boshi kwo bashâja nka bwikunje banalîbwe n'ebibungu! ¹⁰ Ndi muli mwe orhînya Nyakasane, anayumve izû ly'omurhumisi wâge, agende omu mwizimya buzira kubona obumoleke ciru n'obusungunu? Acikubagire izîno lya Nyakasane anacishwêkere kuli Nyamuzinda wâge! ¹¹ Ci mwe mweshi mudwîrhe mwayâsa omuliro, mwe mudwîrhe mwacibambiza n'emyampi y'engulumira, muje omu ngulumira y'omuliro gwinyu, omu kagarhî k'emyampi mudwîrhe mwadukumbîsa! Kuboko kwâni kwammukolera ebyôla: amababale go gashuba ncingo yinyu!

51

Israheli ac[i]kubagira Nyakasane

¹ Muyumvirhize, mwe mushimba obushinganyanya, mwe mulongereza Nyakasane. Lolêrezi ibuye mwarhengagamwo n'enyenga mwakulagwâmwo. ² Lolêrezi Abrahamu, sho winyu, na Sara wammuburhaga. Ali yene erhi mmuhamagala, ci namugisha, najira ayôloloka. ³ Neci, Nyakasane ababalîre Siyoni, ababalîre ebigûkà byâge byoshi. Irungu lyâge alijira aka Edeni, n'idaho lyûmu alihindula ishwa lya Nyakasane. Bâbonamwo obushagaluke n'amasîma; bâkaz'ivugiramwo omunkwa n'okuzihiramwo ennanga.

Obushinganyanya bwa Nyamuzinda bwâgandaza

⁴ Onyumve bwinja, we lubaga lwâni, we ishanja lyâni, ontege okurhwiri. Bulya irhegeko likola lyarhenga emunda ndi, n'obushinganyanya bwâni bwaba kamole k'amashanja. ⁵ Obucîranuzi bwâni buli hofi. obucire bwâni buyîruka n'amaboko gâni gakola gatwa emmanja z'amashanja. Ebirhwa byampebakwo obulangelire bwâbo, na ntyo bicîkubagire okuboko kwâni. ⁶ Galamiri emalunga, mulole igulu bwandagala, bulya amalunga gâyishicîberamwo nka

⁹**50.1** Ecerhe: Nyamuzinda arhal'ikiriraga Abayahudi; kunali nka kulya omukazi wahulusîbwe n'iba buzira cerhe c'okuvuna obuhya, anagaluka amango amaciûnjuza. Abayahudi nabo erhi bakaciyu-njuza bakagalukira Nnâmahanga, anabayankirira anabashibirire buhyahya nka bana bâge. Ecerhe c'okuvuna obuhya: Lola muli Mt 5, 31; 19, 7; Mk 10. 4 ...

^h**50.4** emilongo, 4-11: gali mafulûlo kuli Masiha, Nnawirhu Yezu Kristo.

mugi, igulu lyâyôrha mirendwe nka mwambalo, n'abayûbaka muli lyo, nabo bagukumuka nka nzi. Ci obucire bwâni bwayôrha buli ho ensiku n'amango, n'obushinganyanya bwâni burhakayûrha. ⁷ Munyumve bwinja, mwe muyishi obushinganyanya, wâni lubaga lubîkirira irhegeko lyâni emurhima. Murhayôbohaga ebijâci by'abantu, murharhemukaga ebwa kuba bamammulogorhera. ⁸ Bulya kwo baba nka mushangi gwalîrwe n'enshwa, na nka môya gamalîrwe n'ecibungu. Ci obushinganyanya bwâni bwâyârha bubâho ensiku n'amango, n'ohucire bwâni kurhenga iburha kuhika oku lindi.

Butulûko bwa Nyakasane

⁹ Zûka, zûka, cihundikire emisi yâwe, wâni kuboko kwa Nyakasane!

Zûka nka omu nsiku za mîra, nka omu myâka yageraga!

¹⁰ K'arhali w'olya watumirhaga Rahabu wanarhulungula Wankuba-joka?

K'arhali w'olya waganyagya enyanja n'amîshi g'ekuzimu?

K'arhali w'olya watwâga enjira emuhengere mpu lyo balya wacungulaga bayîkira?

¹¹ Abalikûzibagwa na Nyakasane bâyish'igaluka,
bâyish'ija omu Siyoni erhi banayisha babanda orhubababo rhw'obu-shagaluke,
n'obusîme bw'ensiku n'amango bwamoleka amalanga gâbo;
obushagaluke n'omwishingo byâbayunjula,
amalibuko n'endûlu byâhirigirha.

Nyamuzinda ye Murhûliriza

¹² Niene, niene nie ndwîrhe nammurhuliriza!

Oligi ndi wayôboha omuntu wânafe,

omuntu oburhwa n'owundi, oli nka hyâsi?

¹³ Wayibagire Nyakasane wakulemaga,
owabungulaga amalunga anasimika igulu;
wakayôrha wa juguma omulegerege gwoshi
erhi bukali bw'okakurhindibuza burhuma,
bulya ko ali nk'odwîrhe wacirheganya okukuherêrekeza.

Ci ngahigi buli obukunizi bw'olya odwîrhe akulibuza?

¹⁴ Omushwêkwa ali hofi ashwêkulwe,
arhacîre omu mpamikwa, arhanacibule eci alya,

¹⁵ Nie ono nie Nyakasane, Nyamuzinda wâwe,
ovanganya enyanja n'empimbi z'amîshi gâyo.
Izîno lyani, nie Nyakasane, Nyamuzinda w'Emirhwe,

¹⁶ Mpizire ebinwa byâni omu kanwa kâwe,
nnankubwikire n'ecihôho c'okuboko kwâni, omu kugwîka amalunga,
omu kusinga igulu n'omu kubwîra Siyoni, nti: «We lubaga lwâni!»

Yeruzalemu ayimanzibwa na Nyakasane

¹⁷ Zilka, zuka, yimanga, wâni Yeruzalemu,
we wanyweraga omu maboko ga Nyakasane akahe k'obukunizi bwâge,
we wanywaga wanashongôza akabehe k'okudandabaganya!

¹⁸ Ciru nta muguma wamuhabwîre muli balya bagala aburhaga,
ntâye ciru n'omuguma wamugwarhîre oku kuboko
muli balya bana boshi aleraga!

¹⁹ Alaga mahanya abiri gacihondire kuli we: ndi wakulakira?

Okuhagulwa n'okushabirhwa, ishali n'engôrho: ndi wakurhuliriza?

²⁰ Abana bâwe babengîre, bakola balamblûkîre omu ngasi marhambi g'e- njira zoshi, bakola bali nka kula akashafu kagwârhwâ omu murhego,

bamazigânwa n'obukunizi bwa Nyakasane,
n'omuhigo gwa Nyamu-zinda wâwe.

²¹ Co cirhumire, yumvagya okûla, oyu muhanya,
oyu mulalwe, ci arhali ndalwe ya mamvu!

²² Kwo adesire ntyâla, Nyakasane Nyamubâho,
Nyamuzinda wâwe, ofungira olubaga !wâge:
«Ala oku nkola narhenza akabehe k'okudandabaganya omu nfune zawe,
akabehe k'obukunizi bwâni; orhakacikanywakwo bundi,

²³ Nakahira omu nfune z'abanzi bâwe, balya bakag'ikubwîra,
mpu: Gwishira oku idaho, rhukugerekwo!
Na ntyo wakaz'isherhamya omugongo gwâwe nka njira y'oku idaho,
nka mulimbwa bakaz'igeramwo».

52

Nyakasane anâcishublre e Siyoni

¹ Zûka, zûka, ocihundikire emisi yâwe, wâni Siyoni! Yambala emyambalo yâwe minjinja, wâni Yeruzalemu, lugo lutaga-tifu! Bulya bantakembûlwa n'abantu bagalugalu barhakacija emwâwe. ² Ocigukumule akatulo, oyimuke we wâli muheke buja, wâni Yeruzalemu! Ocishwekûle emigozi ekuli omu igosi, we wâli muheke buja, wâni mwâli wa Siyoni! ³ Neci, kwo adesire ntyâla Nyakasane: «Busha mwâguzibagwa na kandi buzira kulyûla nsaranga mwaguluûlwal» ⁴ Bulyâla kwo adesire ntyâla Nyakasane Nyamubâho: Olubaga lwâni lwanaciyandagalira e Mîsiri omu mango ga mîra mpu luj'ibêrayo, kandi Asîriya alulibuza buzira igwarhiro. ⁵ Ci bunôla bici ncidwîrhe najira hanôla? Nyakasane okudesire, bulya olubaga lwâni lwâlulizîbwe buzira igwarhiro, abanzi bâge bàyisha babanda orhubababo, Nyakasane okudesire, na ngasi mango, omulegerege gwoshi, izîno lyâni badwîrhe bali-gayaguza. ⁶ Eco co cirhumire oluhaga lwâni lyâyish'imanya izîno lyâni; olwo lusiku bamanya oku niene nkudesire: «Nie ono!»

Omwanzi gw'akalembe

⁷ Neci wâni, gaba minja amagulu g'omuja-bugo omu njira y'oku nto-ndo, omuja-bugo w'omurhûla odwîrhe emyanzi y'akalemhe n'obucire, odwîrhe wabwîra Siyoni, erhi: «Nyamuzinda wâwe aylimirel»

⁸ Abalanzi bâwe badwîrhe bayakûza boshi haguma, banadwîrhe bahamagala n'izû linene, kulya kuba bamabona n'amasû gâbo oku Nyakasane ashubîre e Siyoni.

⁹ Mushagaluke, munacîshinge haguma, mishaka y'e Yeruzalemu, bulya Nyakasane amarhûliriza olubaga !wâge, amayôkola Yeruzale-mu.

¹⁰ Nyakasane abwikwîre okuboko kwâge kutagatifu embere z'amashanja goshi, n'ebihugo byoshi by'ebuzinda bw'igulu byabwîne obucire bwa Nyamuzinda wirhu.

¹¹ Gendi, gendi, rhengi hano, nta hikalugalu muhumagekwo. Huluki omwôla, muciyôbôle, mwe muhêka ebirugu bya Nyakasane!

¹² Murhagendaga n'empa, murhanabaga nk'abayâka, bulya Nyakasane ayish'alambagira embere zinyu, n'omurhwe gwinyu muzinda ali Nyamuzinda w'Israheli.

Olwimbo lwa kani lw'Omurhumisi

¹³ Ala oku Omurhumisi wâni

aba n'omugisho omu majira gâge,
ayushûka, akula anaj'irenge bwenêne.

¹⁴ Nka kulya banji barhemukaga erhi bamubona,
bulya obusù bwâge burhaciri nka bwa muntu
n'enshusho yâge erhaciri nka ya mwene-Adamu,

¹⁵ ntyôla kwo âyôbohya amashanja manji,
abâmi bâhûmbarhala embere zâge,
ebwa kuba bamabona ebi barhasag'ibwîrwa
bamanayumva ebi barhasag'iyumva baderha.

53

¹ Ndi wayemire oku rhwabwiragwa, n'okuboko kwa Nyakasane emwa ndi kwaciyêrekîne?

² Akula embere zâge nka mburho yamera, nka muzi gwashoshôka omu idaho lyûmu.
Arhagwerhe iranga nisi erhi bwinja buci bwankarhumire rhwamu-
manyîrira, erhi nshusho yankarhumire rhwamusîma.

³ Agayaguzibwa ananenwa n'abantu; àli muntu wa malumwa, arhahusagya kubabala; àli
ashushire olya abandi bacibwîkira obusù omu kumubona; àli
agayaguzibwe, na ntyo nirhu rhwamulola nka bikabulirwaⁱ.

⁴ N'obwo malumwa girhu al'icîhêsîze anacibarhuza amalibuko girhu. Rhwehe rhwamulola
nka muntu muhane, oshûsirwe na Nyamuzinda anarhôhibwa.

⁵ Ci yehe atumirhwa erhi mabi girhu garhuma, avungunyulwa erhi bugoma bwirhu
burhuma. Ahanyirwe mpu lyo rhubona omurhûla, na bibande byâge
byarhufumize.

⁶ Rhweshi rhwali rhushandabine nka bibuzi bihezire, na Nyakasane amubarhuzize amabî
girhu rhweshi.

⁷ Erhi alibuzibwa, yehe acirhôhya, arhabumbûlaga kanwa; nka mwana-buzi waj'ibâgwa,
nka cibuzi caguguma embere z'owacigûgula amôya, arhabumbûlaga
kanwa.

⁸ Bamugwârha mpu bamubohe banamutwîre olubanja: ndi wamushibirîre? Bàmukuzire
omu igulu ly'abazîne, bàmushûrha erhi bubî bw'olubaga lwâge burhuma.

⁹ Bahûrmba ecûsho câge ekarhî ka banyankola-maligo, n'enshinda yâge ekarhî k'abagale,
n'obwo nta bubî ajizire, na nta bunywesi bwârhenzire omu kanwa kâge.

¹⁰ Nyakasane àlonzize okumuvungunyula n'amalibuko: akâhana obuzîne bwâge mpu bube
nterekêro y'okukûla ebyâha, âbà n'iburha anayushûle ensiku z'obuzîne
bwâge, n'obulonza bwa Nyakasane bwagendekera erhi ye rhuma.

¹¹ Hano âbà àmarhangulwa, âbona obulangashane ânabêrwe. Omu bumanye bwâge,
Omurhumisi wâni mwêru kwêru ayôkola ba-nji, âcîbarhuza amabî gâbo.

¹² Co cirhumire namugabira omwandu gw'abantu, âgabana omunyago bo na baciri-misi,
bulya acihânyire kuhika okufa anaganjirwa omu banyankola-maligo.
Abarhwîre ebyâha by'omwandu gw'abantu, anasengerera abanya-byâha.

54

Yeruzalemu muhyahya

¹ Oband'empundu, we ngumba erhaburha; ohubulize, ocishinge, we orharhulaga izîmi,
bulya abana b'omushombe-kazi bo bakola banji kulusha ab'ogwe-rhe omulume, Nyakasane
okudesire^j. ² Galihya ecihando câwe, shanjula ebisîka by'enyumpa yâwe, orhayûbakiraga
bwôlo-kazi! Olihye emigozi, osêze n'emitungo, ³ bulya wayunjulirana ebwa kulyo n'ebwa

ⁱ 53.3 Lola muli Lul 22, 6-7.

^j 54.1 Yeruzalemu muhyahya: Nkakula entumwa Paolo akudesire, olu lwiganyo luyêrekîre
aka-Nyamuzinda kâli e Yeruzalemu muhyahya (Gl 4, 27).

kulembe; iburha lyâwe lyâhima amashanja linayûbake ebishagala byâli bikola bwerûlè.
⁴Orhayôbohaga, bulya ntâko wankabulabula; orhabâga nshonyi, bulya ntâco cankakuhemula. Neci, wâyibagira enshonyi zâli zikugwerhe amango waciri musole, orhacikengere n'ezakubumbaga erhi okana. ⁵Bulya owakulemaga ye balo, izîno lyâge ye Nyakasane w'Emirhwe, n'Omucunguzi wâwe ye Mutagatifu w'Israheli, oderhwa Nyamuzinda w'igulu lyoshi. ⁶Neci, nka mushombe-kazi oli omu ntanya, Nyakasane akuhamagire, erhi: «Ka omuhya w'obusole ankalekêrerwa?» Nyamuzinda wâwe oku-desire. ⁷Nâbâga nka nakuleka hisanzi hitya, ci nâshub'ikuyankirira n'olukogo lunji. ⁸Omu bukunizi bwâni, nâkufulika obusû bwâni hisanzi hisungunu, ci nkola nâkufa bwonjo^k erhi buzigire bwâni bw'ensiku n'amango bu-rhuma, kwo adesire Nyakasane, Mucunguzi wâwe. ⁹Kwo nâberwa kulya byabâga omu nsiku za Nuhu, erhi ncîgasha nti amîshi ga Nuhu garhacifaga gamirîre igulu bundi: kwo nshubir'icîgasha nti ntakacikukûnirira bundi ntakanacikuhîgira amabî.
¹⁰Neci, ciru entôndo zakâcîyegûla n'orhurhondo rhundagane, obuzigire bwâni nta mango bwankakulîkirira, n'endagâno yani y'omurhûla nta mango yankadundagana, kwo adesire Nyakasane okuli lukogo. ¹¹Ewâni, nyakubula-iragi, we wadundagwa n'empûsi wanabula ecarhûliriza, ala oku nadekereza amabuye omu bisika nnankuyûbakire oku mabuye g'enshangabuye! ¹²Enkingi zâwe nâzîjira zibe za mabuye ga masholo, n'enyumvi zâwe zibe za mabuye ga cilolero, n'omu ntambi zoshi wâyûbakwa n'amabuye g'engulo ndârhi. ¹³Bagala bâwe boshi baba baganda ba Nyakasane, n'omurhûla gw'abana bâwe gwaba murhûla munene. ¹⁴Wasimikira oku bushinganyanya; na bulya orhaciri na mirhanyo, ntâco wankacîfufumuka; nta kuciba n'obwôba, bulya burhankacikuyegera. ¹⁵Erhi hankajira okurhabâlire, ntali muli okwo ciru n'ehitya; n'owaderhe mpu akurhêra, ahenanguka. ¹⁶Ala oku nie nalemaga omutuzi, nti akaz'ibuhereza amakala gadurha omuliro anakûlemwo omurasano akûlemwo eci alonzize. Kandi nie nalemaga kashanda, nti akaz'ishâba. ¹⁷Ngasi murasano gwatulwe mpu bakurhêremwo, kufananda gwakaz'i-fananda, na ngasi kalimi kânakujise lubanja, kuyâga wânakayâze. Ogwôla gwo mulagi gw'abarhumisi ba Nyakasane, ecôla co cigabi mbashobôzize, kwo adesire Nyakasane.

55

Yishi mweshi mwe mugwerhwe n'enyôrha

¹ Mweshi mwe mugwerhwe n'enyôrha, muyishe ebwa mishi;

ciru na ninyu mwe murhagwerhi nsaranga, muyishe!

Mugule munanywe amamvu n'amarha buzira nsaranga na buzira kulyula bici!

² Cirhuma muheza ensaranga oku gurhali mugati munarhindibukire ebirhayîgusa?

Munyumvirhize lyo mukaz'irya ebinunu, munacishinge omu kulya ebishushagîre.

³ Murhege okurhwiri munayishe emunda ndi; muyumvirhize lyo mubona akalamo!

Nafundika endagâno y'ensiku n'amango^l haguma ninyu,

yo mihigo erhakahigûlwa nalaganyagya Daudi.

⁴ Loli oku ye nayimanzize, nâmutjira muhamirizi w'amashanja, muluzi w'okurhambula embaga.

⁵ Ala oku wahamagala ishanja orhayishi,

n'ishanja lirhakuyishi lyakulibirhira

^k**54.8** Nakufa bzonjo: Oku omulume azigira omwana wâge, lwanaba lwiganyo lw'obuzigire bwa Nyamuzinda oku lubaga lwâge (Hoz 1,6; 2, 1; Yer 31, 20; Iz 49, 14-16). • Obuzigire bwa Nyamuzinda rhwanabushushanya n'obuzigire omuntu ajira kuli mukâge. • Obuzigire bwa Nyamuzinda kuba kufa obwonjo. • Omu buzigire, Nyamuzinda akashobôza omuntu n'akamuhamagala, arhacigalula akanwa kâge.

^l**55.3** Endagâno y'ensiku n'amango: yo ndagâno mpyahya: Lola muli Yer 31, 31.

erhi Nyakasane Nyamuzidna wâwe orhuma,
Mutagatifu w'Israheli, ye wâkuhire irenge.

⁶ Mulongereze Nyakasane oku aciri aboneka,
mumushenge oku aciri hofi.

⁷ Omubî aleke okwâge, na nyankola-maligo akabulire enkengêro zâge,
agaluke emwa Nyakasane, naye amubabalira,
agaluke emwa Nyamuzinda wirhu,
bulya aba wa bwonjo bunji.

⁸ Bulya enkengêro zâni zirhali zo nkengêro zinyu,
n'enjira zâni zirhali zo njira zinyu, kwo adesire Nyakasane

⁹ Nka kula amalunga gali kulî enyanya ly'igulu,
kwo enjira zâni ziri kulî n'enjira zinyu,
kwo n'enkengêro zâni ziri kulî enyanya Iy'enkengêro zinyu.

¹⁰ Nka kula enkuba n'olubula birhoga emalunga birhanagalukayo birhanaj'ibombêza idaho n'okuliyêza n'okumezâmwo emburho, lihe omurhwezi emyâka n'oshalisire eci alya, ¹¹ ntyo kwo nalo luli oluderho lurhenga omu kanwa kâni: lurhankangalukira busha, ci lwanajira eci nalonzagya, lunayûkirize oku lwârhumagwa. ¹² Neci, mwâgenda muyunjwire bushagaluke munaje nwayerekwa enjira y'omurhûla; entôndo n'orhurhondo byâkaz'immukomera kagasha, n'emirhi yoshi y'erubala ekûbize. ¹³ Ahantu harhasag'imera mishûgi hakola hamera ensindani, n'ahantu hàmeraga olushusha hakola hamera omurhi gw'obukû. Lyâbà irenge kuli Nyakasane na cimanyîso cirhazâzika ensiku n'amango.

56

III. Israheli ayish'iyâgaluka Aka-Nyamuzinda kaguma oku mashanja goshi.

¹ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Mushimbe amarhegeko munakaz'ijira okushingânîne, bulya obucunguzi bwâni buyiruka n'obushinganyanya bwâni bukola bwâciyerekana.»^m ² Iragi lyâge omuntu okajira ntyo na mwene-Adamu ocîshwêkera kuli ebyo, olanga olwa-sabato buzira kuluhemukira analange okuboko kwâge kulek'ijira amabî. ³ Mwene-ecigolo ocîshwêkerekwo Nyakasane, arhaderhaga, erhi: «Ntâco carhuma arhanyegûla omu lubaga lwâge!» N'enkone rhaderhaga, erhi: «Kali niehe ncîbêrire murhi mumu!» ⁴ Bulyala ntyâla kwo Nyakasane adesire, erhi: «Enkone zilanga ensiku zâni za sabato, ezishimba obulonza bwâni zinacîshwêkera oku ndagâno yani, ⁵ nazihêra omu nyumpa yâni n'omu byôgo byâni irenge n'izîno bilushire abana-rhabana n'abana-nyere; naziha izîno ly'ensiku n'amango lirhakazâzika. ⁶ Nabo bene-ebigolo bacîshwêkerakwo Nyakasane, omu kumurhumikira n'omu kuzigira izîno lya Nyakasane, mpu lyo bahinduka bambali, na ngasi boshi bâkaz'ilanga olwa-sabato buzira kuluhemukira banacîshwêkere oku ndagâno yâni, ⁷ nâbahêka oku ntôndo yâni ntagatifu nnâbasimikize omu nyumpa yâni y'okushengaⁿ. Embâgwa zâbo n'enterekêro zâbo zâyankirirwa bwinja aha luhêrero lwâni, bulya enyumpa yani yakaz'iderhwa nyumpa amashanja goshi gakaâshengeramwo. ⁸ Kwo adesire ntyâla Nyakasane Nyamubûho, oshubûza bene-Israheli bâli bashandabîne: «Nâshubûliza abandi haguma na balya bâli bamashubûka.»

Abarhamho bagalugalu

^m56.1 Ezi nderho za Nyamuzinda ziyalizize obucunguzi bw'amashanja goshi.

ⁿ56.7 Enyumpa y'okushenga: Rhulole muli Mt 21, 13.

⁹ Mweshi, mwe nsimba° z'erubala, muyishe mufonfomere! Nwe nsimba z'emuzirhu, muyishe mweshi! ¹⁰ Abalâlîzi bâge babire mihûrha, boshi boshi barhishi cici; boshi boshi kwo bali nka rhubwa rhuduma rhurhankahash 'imoka; rhunakaz'ilôrhera halya rhunagwîshîre, rhusima okuhunira. ¹¹ Orhwo rhubwa rhugwerhe omumiro muhubu rhurhanahûga, bo bangere barhankahash'iyumwa cici! Boshi banakaz'ishimba ngasi muguma enjira yâge, ngasi muguma anakalonza obunguke bwâge: ¹² « Yishi, nkola nalerha amamvu, rhunywe rhunalaluke; n'irhondo kwo na kuguma: gacisigîre manji!»

57

¹ Omushinganyanya amaherêrekera, na ntâye ciru n'omuguma omu-shibirîre; abantu bajira aminja badwîrhe bahirigirha, n'okwôla kurhama-nyikini! Neci, bubî budwîrhe bwarhuma omushinganyanya ahirigirha! ² Acigendera n'omurhûla, na balya bakulikira enjira y'obushinganyanya baluhûkira omu ncingo zâbo.

Okucilanga oku by'obukurungu

³ Ci mwehe muyegere hano, aba bana b'omukazi mukurungu, er'iburha lya citwamba n'ecishungu! ⁴ Ndi mudwîrhe mwashâsa? Ndi mudwîrhe mwafôkafôkera mwanalashira olulimi? Ka murhali bana ba bugoma n'iburha lya bulyâlya? ⁵ Munakaz'ishumikana aha musinga n'aha ngasi murhi mubishi! Mudwîrhe mwagend'ibâgira abana^p binyu omu rhubanda, omu nyâla z'amabuye! ⁶ Amabuye makombêze g'omu nshalalo z'amîshi go gakola gaba mwanya gwâwe, go ganakola cigabi ocîkubagira! Kuli go kwo okôla ojirira enterekêro z'embulaga kwo onakola ohânira ezindi ntûlo! Ka nakaziga kwa bene okwôla? ⁷ Oku ntôndo nnene enalihûsire kwo wajir'itwa encingo yâwe! N'eyôla munda yo okaz'isôkera okwôla waj'irherékêra! ⁸ Enyuma ly'olumvi n'ely'omulirango wâjire wahirayo ecimanyîso caâwe. Kulî na nâni wârhondêra okukûla emyambalo, washona, washanjula encingo yâwe; wayumvanya mweshi na balya orhonyeza encingo, warhondêra okulolerêza. ⁹ Wajire emwa Mêleki erhi odwîrhe amavurha haguma n'omwandu gw'emvange y'obukû. Wâlikirayo entumwa erhi onaciri kulî, wâcinyihya kuhika wâhwera omu kuzimu. ¹⁰ Okuja wagenda kwarhuma warhama, ci orhaderhaga, erhi: «Kurhamira busha kuno!» Wâyushula okucîhangana, buzira kuyabirwa. ¹¹ Ndi wakâg'irhinya, ndi wakâg'iyôboha, owarhumaga onteba onaleka okukaz'inyibuka n'okukaz'inshibirira? Ka niehe ntacihulikiraga kurhenga mîra? Ci w'oyo orhantinya! ¹² Cikwâne nâyâliza obushinganyanya bwâwe n'emikolo yâwe, eyi orhakulagamwo bunguke buci. ¹³ Mango okayâma, bakulikuzagye abôla banyamuzinda b'obwihambe banji-banji! Boshi bayehûkanwe n'empûsi, bayehûlwè n'omuyaga! Ci ngasi yeshi olongeza olwâkiro aha burhambi bwâni, ayîma omu cihugo anabêre oku ntôndo yâni ntagatifu.

Nyamubâho ayôkola olubaga lwâge

¹⁴ Bayish'ikaz'iderha, mpu «Mutwe, mutwe enjira, mukombêze omuli-mbwa! Murhenze ngasi cihanzo omu njira y'olubaga lwâni!» ¹⁵ Neci, kwo adesire ntyâla Ow'Enyanya emalunga, oyôrha abâho ensiku n'amango; izîno lyâge liri litagatifu: «Nie mba enyanya omu ndâro ntagatifu; ci mbêra haguma n'omuntu ocîyunjuzize n'ow'omurhima mwirhohye, lyo mpira obuzîne omu myûka y'abirhohye, lyo nnampira obuzîne omu mirhima y'abaciyunjuzize. ¹⁶ Bulya ntalonza nkaz'iyôrha naja kadali, erhi okukaz'iyôrha nkunire ngasi mango, singa embere zâni omûka n'obuzîne naleмага byanafananda. ¹⁷ Obubî bwâge bwarhumire nakunira, nâmushûrha erhi nnandwîrhe nafulika obusû bwâni, nâkunira bwenêne; ci yehe

°56.9 Ezo nsimba, luli lwiganyo lw'abakulu n'abashombanyi b'Israheli. Abâli bakulire olubaga embere z'olubungo, barhâlî bantu nkana.

°57.5 Hali amango erhi abana babâzirwe amango g'obugashânize bw'ecipagani; kwâlî kuga-shâniza banyamuzinda b'obunywesi na b'obwihambi, bazimu n'enshanga abapagani bacîkumbabo. Rhulole muli Lub 18, 21.

aciberera omu buhalanjisi bwâge, àkaz'ishimba oku omurhima gwâge gunamubwizire.¹⁸ Nàbwîne enjira zâge, ci nàmufumya, nâmulongolana nnâmuyunjuze burhulirize, ye n'abâge bali omu mishîbo.¹⁹ Nâbaha okukaz'iderha omu kanwa kâbo, mpu: «Buholo! buholo oku bali kuli n'oku bali hofi, kwo adesire Nyakasane! Neci, nâbafumya!»²⁰ Ci abantu babî kwo bali nka nyanja yamatulûla erhankanacihasha oku-rhulûla; emihûsi y'emilaba yâge yanakaz'iyisha ekumbirikinye omushenyi n'ebijondo.²¹ Nta murhûla oku bantu babî, kwo adesire Nyamuzinda wâni!

58

Okucîshalisa kusimîsa Nyakasane

¹ Oyakûze n'izu linene burhahusa, oshekêreze nka mushekera, obwire olubaga lwâni ebyâha byâlwo, n'enyumpa ya Yakobo amabî gâyo.^q ² Nie bakaz'ilonza ngasi lusiku, banacifinje okumanya enjira zâni, nk'ishanja lishimba obushinganyanya lirhanasâg'ilekerera Nyamuzinda walyo. Banakaz'indôsa oku biyêrekîre amarhegeko gashingânîne, banacifinje okuyegera Nyamuzinda.³ «Cici cankarhuma rhwacîshalisa akaba orhakubwini? cici cankarhuma rhwacîbabaza akaba orhakumanyiri?» Ewe, kali omu lusiku lwinyu lw'okucîshalisa, munabe binyu binyu byo mukola mugugumirizekwo n'okurhindibuza abarhumisi binyu boshi!⁴ Neci, omu mirongwe n'omu ntamba]a mwo mugereza okucîshalisa kwinyu, munakaz'ishurhana ebifundo bikali. Murhacihîra mukacîcîshalisa nk'olw'ene mukalonza izû linyu liyumvikane enyanya!⁵ Ka kwo kucîshalisa nnonza okwôla! Ka luligi lusiku omuntu ankaderha mpu acîshalisizemwo olwôIa? Okulegerera okubire igosi nk'ishasha, okucibwîka sunzu n'okucîshiga oluvu: ka okwôla kwo odesirage kucîshalisa, kulyâla kwankasimîsa Nyakasane?⁶ Okucîshalisa nnonza ka kurhali kw'okûla: okushwêkûla enkoba z'obubî, Okutwa obudagulê okulîka abali omu mpamikwa n'okutwa ngasi budagulê?⁷ Kali kuli kukâgabana ebiryo byâwe n'oshalisire, okukâhandisa abakenyi barhajira nyumpa, okukâyambika ab'obwîne barhambirhi buzira okuyâka owinyu muntu?⁸ Ntyo wânalangashana nka buce bwa sêzi, ebibande byâwe byanafuma dubaduba, obushinganyanya bwâwe bwanakaz'ikushokolera, n'irenge Iya Nyakasane Iyanakaz'ikukulikira.⁹ Obwo wânayakûza na Nyakasane âkushuze, wânahamagala, naye âderhe, erhi: «Nie ono!» Erhi wankarhenza budagulê emwâwe, okaleka okukaz'ishunga omunwe n'okuderha ebinwa bibî;¹⁰ erhi wâkahà omushalye akalyo wankasimîre olye, n'erhi wankayigûsa oli omu malibuko, akamole kâwe kânayâka omu mwizizi, n'omwizimya gwâwe gwânabà nka kasirahinga,¹¹ Nyakasane ânakaz'ikushokolera ngasi mango ânakuyiguse omu irûngu; anakomeza amavuha gâwe, obe nk'ishwa lidômerirwe na nk'iriba lirhahubamwo mîshi.¹² Ebyâli bigûkà byânashub'ihinduka mûbako, wânashub'iyimanza emyûbako kurhenga oku iburha kuja oku lindi; bâkuyirika elya Cûbaka ciyûbaka eyali ekola yalangala, elya Nyamuhambûla-njira zâli zikola zihambire, mpu Iyo babona aha bayûbaka.

Olwa Sabato

¹³ Erhi wankaleka okukaz'ilambagira olwa sabato n'okujira eby'oburhimbûzi bwâwe omu lusiku Iwâni lutagatifu, erhi wankayirika olwa-sabato «masîma» n'olusiku lutagatifu Iwa Nyakasane «lukengwa», erhi wankalukenga, okaleka okukâgenda n'okukâjira eby'oburhunzi bwâwe n'okuja wadalika,¹⁴ Obwo wanabona omwishingo muli Nyakasane, nânakulengeza oku ngâlê omu nkuba-karhî y'ecihugo, nkushobôze akashambala ka sho Yakobo, olye oyigurhe. Neci, kanwa ka Nyakasane kakudesire!

59

Okucîyunjuza kwo kulerha obucunguzi

^q**58.1** Obuyemere nkana: burhanzi kali kantu k'omu murhima, ci arhali kubonekana embuga konene. (Lola muli Am 5, 21).

¹ Nanga! Okuboko kwa Nyakasane kurhali kofi kwa kubaciza, n'okurhwiri kwâge kurhaba na buzibu bwa kuyumva! ² Ci mabî ginyu go garhuma murhaba hofi na Nyamuzinda winyu, n'ebyâha binyu byo bimmufulika obusù bwâge, mubule kumuyu-mva. ³ Bulya amaboko ginyu gâhemusire omu kubulaga omuko, n'eminwe yinyu yâhemusire n'amabî. Orhunwa rhwinyu rhunakaz'iderha eby'obunywesi, n'olulimi lwinyu ludwîrhe lwahwehwerheza eby'obulyâlya. ⁴ Ntaye ciru n'omuguma wankaderha mpu aheka aha kagombe oluba-nja kushingânîne, ntâye obûlana omu kuderha eby'okuli; banakâyegemera ebyâzo birhali byo n'okuderha eby'obunywesi, banahige obuhanya, baburhe obubî. ⁵ Banakaz'iberaguza amaji ga cibugusha, baluke n'enyôgo za nyalwirhangulira. Ngasi yeshi olyakwo amaji gâbo, anafe; n'owâgalabarha, ganarhengamwo empiri. ⁶ Enyûzi zâbo zirhankarhengamwo mwambalo, barhankanacibwîka ehy'omu bushanja bwâbo. Obushanja bwâbo buli bushanja bwa mabî gonene, na bijiro bibî byône bibaba omu nfune. ⁷ Amagulu gâbo kugend'ijira amabî galibirhira, barhanahimwa okubiduha nka bagend'ibulaga omuko gw'omweêru-kwêru. Enkengêro zâbo ziri za mabî gône; okushanda n'okunyaga byône bibî omu njira zâbo! ⁸ Enjira y'omurhûla barhayiyishi, n'obushinganyanya burhabà omu majira gâbo. Enjira zâbo banazijire za binzongonzongo; ngasi ozigeramwo arhabona murhûla. ⁹ Okwo kwo kwarhumire obucîranuzi bwacîyegûla nirhu n'obushinganyanya burharhuhikayo. Rhwakâg'ilingûza obulangashane, lero gwâbire mwizimya go guyi-sha! Rhwakâg'olongereza omulengezi, lero omu ndûnduli y'omwizizi mwo rhudwîrhe rhwalambagira! ¹⁰ Rhudwîrhe rhwatunduzi nka mihûrha yaja yamâmârha oku cizi-mbêro; rhwaja rhwamâmârha nka bantu barhajira masù! Rhunaje rhwadungubeja omu kasirahinga nka bantu baja bafûfûrha cagingwe; kwo rhuli nka mifû n'obwo rhurhalwâla! ¹¹ Rhunaje rhwalumba nka ngoromora, rhurhahwa kulugûrha nka ngûkù. Rhunalingêze oku rhwatwîrwa olubanja, rhukubule! rhunalingûze obucunguzi, ci bucîyegûle kuli nirhu! ¹² Okwôla ebwa kuba obugoma bwirhu bwâlûzire embere zâwe, n'ebyâha birhu byône byarhushombanyîsize. Neci, ebyâha birhu birhuli emalanga, n'amabî girhu rhurhagababiri. ¹³ Rhwalenganyize, rhwagomire Nyakasane, rhwayerekîze Nyamuzinda wirhu omugongo. Rhwagwîra okukaderha eby'okushâba n'eby'obugoma, okukâhiga n'okukâlalira eby'obunywesi omu murhima. ¹⁴ Ntyo rhwakwêba obucîranuzi enyuma, n'obushinganyanya rhwabuyimanza erhali hofi. Okuli kurhaciderhwa aha kagombe, n'obushinganyanya bwo hahe: burhacihayerekera! ¹⁵ Okuli kwâhirigisire, n'owaderha mpu yêhe arhajira kubî erhi kwo na kucînyagîsa! Nyakasane âbwîne okwôla naye, anashologorhwa n'okwôla kubula obucîranuzi. ¹⁶ Abwîne oku nta muntu ciru n'omuguma, asômerwa n'okubona oku ntâye wadesire mpu ahanze abâbo. Lero okuboko kwâge kwâmugwâsa, n'obushinganyanya bwâge yâbà yo nsimiko yâge. ¹⁷ Acihundikira obushinganyanya nka mpenzi, n'obucire yâbà yo nsirha y'omu irhwe lyâge. Ayambala emyambalo y'olwihôlo nka cirondo, âcîhundikira n'olûji nka cishûli. ¹⁸ Ahembera ngasi muntu ebi âkozire: obukunizi oku bashombanyi bâge n'obubane oku banzi bâge; ebirhwa abirheganyize olwihôlo. ¹⁹ Kurhenga ebuzikiro bw'izûba barhinya izîno lya Nyakasane, n'irenge lyâge kurhenga ebuzûk'izûba, bulya kwo ayisha nka lwîshi luhumbarhaze lwayisha lwatundugurhwa n'omûka gwa Nyakasane. ²⁰ Omuciza wa Siyoni amayisha, al'iciza balya bene Yakobo baleka obugoma bwâbo, Nyakasane okudesire. ²¹ Oku bwâni, Nyakasane okudesire, alaga endagâno yâni rhweshi nabo: Omûka gwâni gukulimwo n'ebinwa byâni nâhiraga omu kanwa kâwe, birharhenge omu kanwa kâwe, n'omu kanwa k'abana bâwe, nisi erhi omu kanwa k'iburha lyâwe, Nyakasane okudesire, bunôla na kuhika emyâka n'emyâka.

60

Irengi lya Yeruzalemu muhyahya

¹ Zûka, oyunjule bumoleke! bulya obulangashane bwâwe bw'obwo buyishire, n'irengi lya Nyakasane lyakumolekire. ² Neci, oku omwizimya guhundikire igulu n'oku omwizizi gubwikîre amashanja, kuli we wehe Nyakasane ayimanzire, n'irengi lyâge lyaja lyalangashana muli we. ³ Amashanja g'abantu gahira njira, gashimbûlîre obulangashane bwâwe, n'abâmi

bashimbûlira obumoleke bw'omucêracêra gwâwe. ⁴Yinamula amasû eburhambi bwâwe, osinze: boshi bashubûzinye, bayishire emunda oli. Bagala bâwe barhenga kuli na bâli bâwe bayishire baherhwe emugongo. ⁵Hano obona okwôla washagaluka, omurhima gwâwe gwarhwangûka, gushagaluke, bulya amagale g'omu nyanja galêrhwa emunda oli, n'amahirhi g'amashanja bayisha bagalundûlire emunda oli. ⁶Amasô g'engamiya gakuzunguluka, kuguma n'orhunina rhw'engamiya z'e Madiyani n'ez'Efa. Abarhenga e Saba boshi bayisha bakudwîrhire amasholo n'ensha-ngi, banayishe bayimba irenge lya Nyakasane. ⁷Amasô g'e Kedari goshi gashubûkira emwâwe; engandabuzi z'emwa Nebayoti we wâkaz'izikolêsa; zakasôkera ebwa luhêrero lwâni, zintûlwe. Neci, nakuza endâro y'irenge lyâni! ⁸Bo bahi bala bayisha bayêrera emalunga nka bitû, baja babalala nka ngûkû ziyêrekîre ebwa nyôgo zâbo? ⁹Neci, nie ebirhwa bicîkubagîre: amârho g'e Tarsisi go marhangiriza, gâyisha gadîrhe abana bâwe barhenga kuli, bacîyikîre amarhale n'amasholo gâbo, mpu baj'ikuza iziîo lya Nyakasane Nyamuzinda wâwe, Omwimâna w'Israheli wâkujîsagya irenge. ¹⁰Abantu b'hanga bâshub'iyûbaka engo zâwe, n'abâmi babo bâkaz'ikurhumikira. Omu bukunizi bwâni nâkushusire, ci omu bwonjo bwâni nakubîre lukogo. ¹¹Emihango yâwe ekola yakaz'iyôrha eri miyîgule, erhakayîgalwa n'ôli mûshi n'ôli budufu, lyo bâkaz'ikulerhera amahirhi g'amashanja gayîsha garhuzirwe n'abâmi. ¹²Bulya ishanja erhi obwâmi byâbule bwakurhumikira byahirigirha, n'amashanja gâgukumûke. ¹³Irengi lya Libano lyâja emunda oli, n'omurhi gw'ensindani, omukalakala n'omuberebere bakaz'iyisha bakudwirhireyo haguma, mpu eyinjihye endâro yani ntagatifu, mpu nkuze halya ndekereza amagulu gâni. ¹⁴Abana ba balya bakazag'ikulibuza, bâkâyisha emunda oli bafukamire, bakacirhimba aha magulu gâwe ngasi boshi bakazâg'ikugayaguza, bâkaz'ikuderha mpu we «lugo lwa Nyakasane», mpu we «Siyoni w'Omwimâna w'Israheli». ¹⁵Ahali h'okuba cijandagwa, mushombwa buzira owaderha mpu akugeraho, nkola nâkujira lukengwa lw'ensiku n'amango na nsîko ya busîme kurhenga oku iburha kuja oku lindi. ¹⁶Wayish'iyonka amônka g'amashanja, wâyish'iyonka amabêre g'abâmi, onamanye oku niêne Nyakasane nie Mucunguzi wâwe, n'oku Omuyôkozi wâwe ye Ciri-misi Ntwâli ya Yakobo. ¹⁷Ahâli h'omulinga, nakulerhera amasholo, ahâli h'eûuma, nakulerhera amarhale, ahali h'enshâli, âakulerhera omulinga, n'ahali h'amabuye, nakulerhera ecûma. Abacîranuzi nâkuha go Murhûla, n'abarhambo bâwe bwâba Bushinganyanya. ¹⁸Barhakaciyumva akavulindi kaderhwa omu cihugo câwe, nisi erhi buhaguzi erhi ishabâbè omu mbibi zâwe, Ebizimbêro byâwe wâbiyîrika erya «Bucire», n'emihango yâwe erya «Bukuze». ¹⁹Izûba arhali lyo lyacikaz'ikumolekera mûshi, arhanali mwêzi gwo gwacikaz'ikumolekera budufu: Nyakasane ye okola wâbâ bumoleke bwâwe ensiku n'amango. na Nyamuzinda wâwe ye okola wâbâ irenge lyâwe. ²⁰Izûba lyâwe lirhakacizika, n'omwêzi gwâwe gurhakacihera, bulya Nyakasane ye okola wâbâ bumoleke bwâwe bw'ensiku n'ama-ngo, n'ensiku z'emishîbo yâwe lero zikola zâhwa. ²¹Omu lubaga lwâwe murhakacibonekana aharhali bashinganyanya, bayîma omu cihugo ensiku n'amango, yo mimera y'omu ishwa lyâni, gwo na mukolo gw'amaboko gâni, mpu lyo bayêrekana irenge lyâni. ²²Owali munyi lero akola aj'iba bihumbi n'owali munegeshe lero akola aj'iba ishanja lizibuzibu. Nie ono, Nyakasane, hano amango gahika, okwôla nakujira oku iri- ndo liguma.

61

Omushîgwa wa Nyakasane amanyisa emyanzi y'akalembe

¹Omûka gwa Nyakasane Nyamubâho guli kuli nie, bulya Nyakasane anshîzire amavurha; antuma mpu ngend'iyigîriza abakenyi emyanzi y'akalembe, nfumye abababîre omu murhima, nyâlîze omwanzi gw'obuyôkozi emwa abali omu buja, nnambwîre abali omu mpamikwa oku balîkûzibwa; ²ndâlîke omwâka gw'obwonjo bwa Nyakasane n'olusiku lw'olwihôlo lwa Nyamuzinda wirhu, ntûlirize abali omu mishîbo boshi; ³ndêrhere abali aha Siyoni omwishingo, mbayambise ecimanè ahâli h'oluvu, mbashîge amavurha g'obushagaluke ahâli h'omwambalo gw'emi-shîbo, mbayambise omwenda gw'olusiku lukulu ahâli h'omurhima gwarhanya. Bâyish'ikaderhwa mitudu y'obushinganyanya, ndimiro y'irenge lya Nyakasane.

⁴ Bâshub'iyûbaka ebyali bikola bigûkà, bashub'iyimanza enyumpa za bashakulûza bâbo zàli erhi zaho-ngosire; bâshub'iyûbaka engo zali erhi zashabûsire n'enyumpa z'abantu b'amaburhwa ga mîra. ⁵ Ebigolo byâyish'ikâyâbula amasô ginyu, abantu barhenga ihanga bo baba bahinzi binyu na bakoloji b'e- nkoma zinyu. ⁶ Ci mwêhe mwaderhwa badâhwa ba Nyakasane, mwayîrikwa erya barhumisi ba Nyamuzinda wirhu. Mwâkaz'ikalya oku buhirhi bw'amashanja, n'irenge lyâbo mwe mwâliyîmamwo. ⁷ Ahâli h'enshonyi, mwâhabwa bigabi bibirhi, n'ahâli h'ebijâci, nabo bakola baband'empundu. Okwo kwârsuma bâyushulirwa kabirhi ogwâbo mwanya omu cihu-go câbo, na ntyo babone amasîma g'ensiku n'amango. ⁸ Neci, nie ono Nyakasane, bushinganyanya ntonya, ci ntakwîrirwa obushambo n'obulyâlya. Nkola nâbahà empyûlo y'okunali, nnanjire rhweshi nabo endagâno y'ensiku n'amango. ⁹ Iburha lyâbo lyâj'irenge omu gandi mashanja, n'obûko bwâbo bwayôloloka omu zindi mbaga; 61. I: Lola muli Lk 4. 18-19. ngasi boshi banâbabone bayish'ikaderha oku liri ishanja ligishwa lya Nyakasane.

Okuvug'omunkwa

¹⁰ Ndwîrhe nacishinga muli Nyakasane,
omurhima gwâni gwamarhwangûka muli Nyamuzinda wâni,
bulya anyambisize emyenda y'obucire,
ampundikira ecishûli c'obushinganyanya,
nka kula omuhya-mulume ayambala ishungwè,
na nka kula omuhya ajagalira emyambalo yâge.

¹¹ Neci, kulya idaho lifunûkamwo emburho
na kulya ishwa limeramwo emburho,
kwo Nyakasane Nyamubâho ameza obushinganyanya
n'obukuze embere z'amashanja.

62

Irengi lya Yeruzalemu

¹ Ntahulike erhi Siyoni orhuma, ntadêkerere erhi Yeruzalemu orhuma, kuhika obushinganyanya bwâge bubonekane n'obwâlagale, n'obucire bwâge bumoleke nka kamole. ² Amashanja gabona obushinganyanya bwâwe, n'abâmi boshi babona irengi lyâwe. Bakuyîrika izîno liyahya akanwa ka Nyakasane kamanyîsa. ³ Wâbà cimanè calangashana omu nfune za Nyakasane, ishungwè ly'obwâmi omu bula bw'enfune za Nyamuzinda wâwe. ⁴ Barhakacikuderha mpu we «Cijandagwa!» n'ecihugo câwe cirhakaciderhwa mpu «Bigûkà!» Ci wakâderhwa «Nshagi yâni», n'ecihugo «Muhya», ebwa kuba Nyakasane akurhonya, n'ecihugo câwe câbona owâciyanka. ⁵ Nka kulyâla omulamba anayanka omunyere, kwo n'owâkuyûbaka akuyanka nâwe; na nka kulya omuhya-mulume anashagaluka omuhya oruhimire, kwo na Nyamuzinda wâwe âshagaluka we orhumire. ⁶ Oku nkûta zawe, Yeruzalemu, nâhizirekwo abalâlîzi; ôli mûshi ôli budufu, nta mango bankabulika. Ewe! mwe mukaz'iyîbuka Nyakasane, murhagohekaga! ⁷ Murhamulekaga aluhûka, kuhika ashub'iyûbaka Yeruzalemu, kuhika ashub'imujira irengi ly'igulu. ⁸ Nyakasane âcigashire okulyo kwâge n'okuboko kwâge kugala-byoshi, erhi: «Ntakaciziga nti emburho yâwe elibwe n'abashombanyi bâwe; n'abantu b'ihanga barhakac'igorhomera amamvu waluhiraga. ⁹ Ci ngasi abanâsârûle emburho, bo banayiryekwo banakuze Nyakasa-ne, na ngasi abanâtwe emijôco, bo banâyinywekwo amamvu omu bululi bw'endâro yâni ntagatifu». ¹⁰ Mugere, mugere omu mihango, murheganyize olubaga lwâni enjira; mukombeze, mukombeze omulimbwa, murhenzemwo amabuye; mumanike ecimanyîso c'okushûbûza olubaga! ¹¹ Ala oku Nyakasane amabirikira kuhika ebuzinda bw'igulu, erhi: «Mubwire mwâli wa Siyoni, mpu: 'Omucunguzi wâwe oyo oyiruka, ayîshire n'oluhembo lwâge, n'empyûlo yâge emushokolire'. ¹² Bâkaz'iderhwa 'Lubaga lutagatifu', 'Abacungulagwa na Nyakasane'; nâwe wene

bâkâkuderha 'Owakâg'ilongerizibwa', 'Lugo luko-mbêre'».

63

Obuhane bwa Edomu

¹ Ye ndi oyôla warhenga e Edomu, arhenga e Basra anayambîrhe emyenda yayisha yalaza? Ali mwinja omu myambalo yâge, anayisha akananda n'emisi yâge yoshi: «Niêne^r nie nderha n'obushinganyanya, nie ntwali omu kuciza». ² Cirhumire omwambalo gwâwc gulikwo akaduku, cirhumire oyambîrhe nka mukanzi? ³ «Aha mukenzi niêne niêne nâliho nâkanda, na ntâye omu lubaga wântabire. Obwo omu burhe bwâni nanacibakanda, nabalabarha omu bukunizi bwâni; omuko gwâbo gwampamira oku mishangi, na ntyo nazinza emyambalo yâni. ⁴ Neci, omu murhima gwâni muli olusiku lw'olwihôlo, n'omwâka gw'obucunguzi bwâni gwamâhika. ⁵ Nâlozire eyi n'eyi: nta murhabâzi! Nâzânwa: ntabonaga burhabâle! Lero okuboko kwâni kwântabâla n'obukunizi bwâni bwânzibuhya. ⁶ Omu burhe bwâni nâlabarha embaga, omu bukunizi bwâni nâbavungunyula, omuko gwâbo nâgubulagira oku idaho.»

Nyamubâho ye Muciza

⁷ Nkola nâkuza engalo za Nyakasane n'irenge Iya Nyamubâho, ngasi kantu Nyakasane arhujirire kwoshi, n'aminja gâge garhajira lugero ajirire enyumpa y'Israheli, Arhuyeresire obwonjo bwâge erhi arhubabalira n'erhi arhushobôza omwandu gw'engalo zâge. ⁸ Anaciderha, erhi: "Neci, bâmaba lubaga lwâni, bana bâni barhankannenganya»; ànacibaciza. ⁹ Omu malibuko gâbo goshi, arhali ntumwa nisi erhi malahika, ci yene wâyishir'ibacungula. Omu buzigire n'omu lukogo lwâge, yene wâbayôkwire; àbabarhula, àbahêka yene omu nsiku za mîra zoshi zoshi. ¹⁰ Ci bôhe bamugomera banakuniza Omûka gwâge mwimâna. Lero ànacihinduka mushombanyi wâbo, yene abatulakwo enta-mbala. ¹¹ Obwo bâkengêra ensiku za mîra, amango g'omurhumisi wâge Musa. Ngahi âjirage olya wabayôkolaga omu nyanja, olya lungere w'obusô bwâge? Ngahi aligi olya wâbahiragamwo Omûka gwâge mwimâna? ¹² Ye olya wajag'alusa okulyo kwa Musa n'okuboko kwâge kw'irenge, olya wâgabanyagya amîshi ember zâbo, mpu Iyo izîno lyâge likuzibwa ensiku n'amango. ¹³ Ye olya wâbagezagya emuhengere nka citerusi cagera omu irûngu, barhanâhuliganaga, ¹⁴ ci baciyoêrhera nka bishwêkwa byâyandagalira omu lubanda. Omûka gwa Nyakasane gwabahêka ah'iluhûkiro. Ntyo kwo wâlongoline olubaga lwâwe, mpu Iyo izîno lyâwe lij'irenge. ¹⁵ Sinza kurheng'emalunga, ocîbonere kurheng'ebwa ndâro yâwe ntagatifu n'ey'iranga. Ngahigi olûji lwâwe n'oburhwâli bwâwe byâjire? K'okuboko kwâwe n'obwonjo bwâwe kuli nie byâhwire? ¹⁶ Neci, we larha! Bulyala Abrahamu arharhuyishi, naye Israheli arhankacirhumanya. W'oyo, Nyakasane, we larha, we Muciza wirhu kurhenga ensiku n'amango, Iyo izîno lyâwe. ¹⁷ Cici cirhumirage, Yagirwa Nyakasane, oleka rhwahabukira kulî, rhwarhenga omu njira zâwe, n'okudundaguza emirhima yirhu ebule kukurhînya? Galuka erhi buzigire bw'abarhumisi bâwe burhuma n'obw'amashanja gw'omwîmo gwâwe. ¹⁸ Gali manyi amango olubaga lwâwe lutagatifu lwayîmiremwo ako ka-shambala; abashombanyi birhu bahumânyize endâro yâwe ntagatifu. ¹⁹ Kurhenga mîra rhurhaciyoêrha nka lubaga orhegeka, olurhacijira izîno lyâwe. Acibâga wankabera amalunga, okayandagala! Entôndo zânageramwo omusisi embere zâwe!

64

Obuhane bwa Edomu

¹ Ye ndi oyôla warhenga e Edomu, arhenga e Basra anayambîrhe emyenda yayisha yalaza?

^r63.1 63, 1: Ezo nderho eri nshambalo ya Nyamuzinda bône omulêbi. Edomu luli lwiganyo lw'aba-shombanyi boshi ba Nyamuzinda.

Ali mwinja omu myambalo yâge, anayisha akananda n'emisi yâge yoshi: «Niêne^s nie nderha n'obushinganyanya, nie nt wali omu kuciza». ² Cirhumire omwambalo gwâwc gulikwo akaduku, cirhumire oyambîrhe nka mukanzi? ³ «Aha mukenzi niêne niêne nâliho nâkanda, na ntâye omu lubaga wântabire. Obwo omu burhe bwâni nanacibakanda, nabalabarha omu bukunizi bwâni; omuko gwâbo gwampamira oku mishangi, na ntyo nazinza emyambalo yâni. ⁴ Neci, omu murhima gwâni muli olusiku lw'olwihôlo, n'omwâka gw'obucunguzi bwâni gwamâhika. ⁵ Nâlozire eyi n'eyi: nta murhabâzi! Nâzânwa: ntabonaga burhabâle! Lero okuboko kwâni kwântabâla n'obukunizi bwâni bwânzibuhya. ⁶ Omu burhe bwâni nâlabarha embaga, omu bukunizi bwâni nâbavungunyula, omuko gwâbo nâgubulagira oku idaho.»

Nyamubâho ye Muciza

⁷ Nkola nâkuza engalo za Nyakasane n'irenge lya Nyamubâho, ngasi kantu Nyakasane arhujirire kwoshi, n'aminja gâge garhajira lugero ajirire enyumpa y'Israheli, Arhuyeresire obwonjo bwâge erhi arhubabalira n'erhi arhushobôza omwandu gw'engalo zâge. ⁸ Anaciderha, erhi: "Neci, bâmaba lubaga lwâni, bana bâni barhankannenganya»; ânacibaciza. ⁹ Omu malibuko gâbo goshi, arhali ntumwa nisi erhi malahika, ci yene wâyishir'ibacungula. Omu buzigire n'omu lukogo lwâge, yene wâbayôkwire; âbabarhula, âbahêka yene omu nsiku za mîra zoshi zoshi. ¹⁰ Ci bôhe bamugomera banakuniza Omûka gwâge mwimâna. Lero ânacihinduka mushombanyi wâbo, yene abatulakwo enta-mbala. ¹¹ Obwo bâkengêra ensiku za mîra, amango g'omurhumisi wâge Musa. Ngahi âjirage olya wabayôkolaga omu nyanja, olya lungere w'obusô bwâge? Ngahi aligi olya wâbahiragamwo Omûka gwâge mwimâna? ¹² Ye olya wajag'alusa okulyo kwa Musa n'okuboko kwâge kw'irenge, olya wâgabanyagya amîshi ember zâbo, mpu lyo izîno lyâge likuzibwa ensiku n'amango. ¹³ Ye olya wâbagezagya emuhengere nka citerusi cagera omu irûngu, barhanâhuliganaga, ¹⁴ ci bacyôrhera nka bishwêkwa byâyandagalira omu lubanda. Omûka gwa Nyakasane gwabahêka ah'iluhûkiro. Ntyo kwo wâlongoline olubaga lwâwe, mpu lyo izîno lyâwe lij'irenge. ¹⁵ Sinza kurheng'emalunga, ocîbonere kurheng'ebwa ndâro yâwe ntagatifu n'ey'iranga. Ngahigi olûji lwâwe n'oburhwâli bwâwe byâjire? K'okuboko kwâwe n'obwonjo bwâwe kuli nie byâhwire? ¹⁶ Neci, we larha! Bulyala Abrahamu arharhuyishi, naye Israheli arhankacirhumanya. W'oyo, Nyakasane, we larha, we Muciza wirhu kurhenga ensiku n'amango, lyo izîno lyâwe. ¹⁷ Cici cirhumirage, Yagirwa Nyakasane, oleka rhwahabukira kulî, rhwarhenga omu njira zâwe, n'okudundaguza emirhima yirhu ebule kukurhînya? Galuka erhi buzigire bw'abarhumisi bawe burhuma n'obw'amashanja gw'omwîmo gwâwe. ¹⁸ Gali manyi amango olubaga lwâwe lutagatifu lwayîmiremwo ako ka-shambala; abashombanyi birhu bahumânyize endâro yâwe ntagatifu. ¹⁹ Kurhenga mîra rhurhacyôrha nka lubaga orhegeka, olurhacijira izîno lyâwe. Acibâga wankabera amalunga, okayandagala! Entôndo zânageramwo omusisi embere zâwe!

65

Obuhane bw'abaharâmya banyamuzinda bw'obwihambe

- ¹ Nalembire okuyegerwa n'abarhakag'indôsa, naycmire okushmanwa n'abarhakûg'innonza. Nanacibwîra ishanja lirhashenga izîno lyani, nti: «Nie onol nie ono!»
- ² Ngasi lusiku nakiuambulira amaboko gani cbwa lubaga lw'entumva, ebwa balya bakulikira enjira mbi omu kushimba amiru gâbo.
- ³ Luli lubaga lukaz'insholoshonza burhahusa: banakaz'irherekera omu mashwa n'okusingônlora obuku oku madofali.
- ⁴ Banayubakc omu byusho n'okuja bacifulika budufu; banakaz'ilya enyama y'engulube

^s63.1 63, 1: Ezo nderho eri nshambalo ya Nyamuzinda bône omulêbi. Edomu luli lwiganyo lw'aba-shombanyi boshi ba Nyamuzinda.

n'okuyunjuza embehe zâbo n'ebiryo bigalugalu.

⁵ Banakaz'iderha, mpu: «Ociyegule, orhanyegeraga, bulya ndi mwimâna kukulusha!» Ebyola kwo biri nka mugi omu mazulu gani, nka muliro guyôrha gwadurha ngasi mango.

⁶ Ala oku biyandisirwe embere z'amasu gani; ntahulike kuhika mpane nnapane lwoshi lwoshi

⁷ amabî ginyu n'amabî ga basho, goshi haguma, Nyakasane okudesire. Bakazag'igend'iyokcra obuku oku ntôndo n'okundogorhcra oku rhurhondo; ebijiro bya mira nkolaga nabigerera oku lugero lukwânîne.

⁸ Ntyala kwo Nyakasane adesire: Nka kula abamashimana omurhobo omu cihadu c'omuzâbîbu, banaderhe mpu: «Omanyê orhacishcrezagya, bulya muli omugi- sho», ntyôla kwo najira erhi barhumisi bani barhuma, ndek'ishereza byoshi.

⁹ Olubaga lwa Yakobo naluha iburha, na muli Yuda nakulamwo owayima omu ntôndo zani: abishogwa bani bazihabwa n'abarhumisi bani baziberakwo.

¹⁰ Saroni âhiduka lwâbuko lwa bibuzi, n'olubanda lwa Akori lwâba cirâlo c'enkafu kuli olwôla lubaga lwâni lwakazâg'innongereza.

¹¹ Ci mw'oyo, mwe mwâlekereraga Nyakasane, mwe mwâyibagiraga entôndo yâni ntagatifu, mwe mwagwîkiraga Gadi oluhêro mwanakaz'ibumbira Meni akabehe,

¹² ngôrho mmubîkîre. Mweshi mweshi mwânigirwa aha ibâgiro, bulya nâhamagazize murhanayâkuzagya, nâdesire murhanayûmvagya; ebi mbona bibi byo mwajizire, n'ebinshologorha byo mwehe mwaciîshozire,

¹³ Co cirhumire aderha ntyala Nyakasane Nyamubâho; Ala oku abarhumisi bâni bâbona eci balya oku mw'oyo mwahungumuka n'ishali! Ala oku abarhumisi bâni bâbona eci banywa oku mw'oyo mwafâ n'enyôrha! Ala oku abarhumisi bâni bahama n'omwishingo oku mw'oyo enshonyi zammubumba!

¹⁴ Ala oku abarhumisi bâni bâkaz'ibanda empundu z'omwishingo n'obusîme omu murhima oku mw'oyo mwâbanda endulu z'entanya omu murhima, na ntyo mulake munatwike omurhima!

¹⁵ Mwâsiga izîno linyu liyôrhe ndahiro y' abishogwa bâni, bâkaz' iderha, mpu: «Nyakasane Nyamubâho akakurhingamira!» Ci abarhumisi bâge âkabaderha omu lindi izîno.

¹⁶ Ngasi yeshi wânalonze omugisho omu cihugo, ânagishwe na Nyamuzinda w'okuli, na ngasi wânalonze okunywa akasheba omu cihugo, anacîgashe oku izîno lya Nyamuzinda w'okuli . Bulya amalibuko ga mîra gâyibagirwa, gafulikwe kuli n'amasu gâni.

¹⁷ Ala oku nkola nalema amalunga mahyahya n'igulu lihyahya^t; barhakacikengera ebyâgezire, barhakacibiyîbuka bundi.

¹⁸ Ci mushagaluke munahame n'omwishingo ensiku n'amango erhi ebi nâlema birhuma. Neci, nkola nahindula Yeruzalemu abe mwishingo , n'oluba ga !wâge bube busime

¹⁹ Nacishingira Yeruzalemu nnashagaluke erhi lubaga lwâge lurhuma; murhakaciyûmvikana ndûlu erhi cihogêro .

²⁰ Murhakacibonekana hibonjo hyalama nsiku nsungunu , nisi erhi mushosi orhâyunjuze ensiku zâge zoshi; bulya omusole gwakaz' ifîra oku myâka igana, n'orhahisiri oku myâka igana erhi ali muhehêrere.

²¹ Bâkaz'iyûbaka enyumpa banazibêre mwo, bâkaz'irhwêra olukoma lw'e mizâbîbu

banalye amalehe gayo.

- ²² Barhakaciyûbaka enyumpa mpu owundi muntu abe ye oyihandamwo, barhakacirhwêra mpu owundi muntu abe ye obirya; bulya ensiku z'olubaga lwâni zaluga nk'ez'omurhi, n'abishogwa bâni bâkaz'ishajîsa ebyâlukagwa n'amaboko gâbo.
- ²³ Barhakacirhamira busha, barhanakaciburhira mishîbo; ci bwâba bûko bw'abagishwa ba Nyakasane, bo n'abana bâbo.
- ²⁴ Niene nâkaz'ibashuza embere bampamagale^u; bâkaz' iba barhaciyusa okuderha erhi mîra nabayumvirhizagya.
- ²⁵ Ecihazi n'omwana-buzi bakâkerera haguma; entale yakâkera akahasi nka nkafu; n'enjoka yôhe yakâlya omutulo. Nta bubî na nta buligo byacikolwe oku ntôndo yâni ntagatifu yoshi, kwo Nyakasane adesire.

66

Okuharâmya kushingânîne

- ¹ Ntyâla kwo Nyakasane adesire: Empingu yo ntebe yani y'obwâmi, n'igulu co citumbi mpirakwo amagulu. Nyumpa nci mwankanyûbakira na ngahi hankaba buluhûkiro bwâni?
- ² Ebyôla byoshi maboko gani gabijiraga, biri byâni ebyôla byoshi, Nyakasane okudesire. Alaga oyu ndolakwo: omukenyi n'omunyinyi, ogeramwo omusisi omu kuyumva oluderho lwâni.
- ³ Banarherekêre enkafu bagal'igend'iyîrha omuntu! banarherekêre omwana-buzi banagal'igend'iniola akabwa igosi! Banarhule enterekêro, ci ya mwamba gwa ngulube! Banasirîze enshangi, ci erhi banaharâmya banyamuzinda b'obwiha-mbe!^v Bohe bâcishozire enjira zâbo, n'emirhima yâbo omu bibîbibî mwo elongeza amasîma!
- ⁴ Nani nkola nacîshoga ebiri bibi kuli bo, nabahondakwo obuhanya badwîrhe barhînya, bulya nahamagire, na ntâye wayakûzize, nadesire, na ntâye wayumvîrhe; bajizire ebiri bibi omu masû gâni, n'ebingayisa byo bacishozire.

Obushagaluke omu Yeruzalemu

- ⁵ Yumvagi akanwa ka Nyakasane, mw'oyo mwe murhinya akanwa kaâge! Balya bene winyu bammushôshôba banammulibirhakwo izîno lyani lirhuma, badesire, mpu: «Nyakasane ayerekanage irenge lyâge, lyo nirhu rhubona obusîme bwinyu!» Cikwône bo enshonyi zabumba!
- ⁶ Akashakanyo kali omu lugo, akahâye kali ebwa ka-Nyamuzinda: izu lya Nyakasane elyo, al'ihâ abashombanyi bâge oluhembo lubakwânîne.
- ⁷ Embere arhangire okufumba, erhi mira aburhaga; embere arhangire okuyumva emikero, âhebaho omwana-rhabana.
- ⁸ Ndi okola oyumvîrhe kwa bene okwôla, ndi okola obwîne kwa bene okwôla? Ka ecihugo cankaburhirwa oku lusiku luguma'? Ka ishanja lyankaburhwa caligumiza? Oku anacirhangira okufumba, Siyoni amaburha abana bâge.
- ⁹ Ewe! ka nankayigula enda y'omuzire buzira kumubusamwo omwana? Nyakasane okudesire. N'akaba nie mburhîsa, ka nankaderha nti nkola nafunika enda? Nyamuzinda wâwe okudesire.
- ¹⁰ Cishingi mweshi na Yeruzalemu, shagaluki erhi ye orhuma, mweshi mwe mumuzigira! Yunjuli busîme haguma naye, mweshi mwe mwâli omu mishibo haguma naye!

^u65.24 65, Rhulolc ccigabi ca 11, 7. 9.

^v66.3 Ebyo byo bijiro by'ecipagani byalihanziwe n'Irhegeko,

- ¹¹ Iyo muhash'iyonka munayigurhe amonka gâge g'oburhulirize, Iyo munûnugurha munacîshingire ibêre lyâge ly'irenge.
- ¹² Bulyala ntyala kwo Nyakasane adesire, erhi: Ala oku namuyerekeza omurhûla nka kula olwîshi luhulula, namuyerekeza irenge ly'amashanja nka mugezi guyunjûlîre. Mwayonkesibwa, muhêkwe emugongo munajûhirizibwe oku madwi.
- ¹³ Nka kula omuzire arhûliriza omwana wâge, kwo nani nammurhûliriza, murhimûkwe e Yeruzalemu.
- ¹⁴ Mwabona okwôla, omurhima gwinyu guyunjule mwishingo; amavuha ginyu, nka kula olubala luyâsa, kwo nago gayâsa. Okuboko kwa Nyakasane kwamanyisibwa omu barhumisi bâge, n'obukunizi bwâge omu bashombanyi bâge.
- ¹⁵ Neci, Nyakasane oyo oyishire omu ngulumira y'omuliro, n'engâle zâge ziri nka mpûsi ya cihûsi, mpu Iyo ayîsh'iyumvisa obukali bw'obukunizi bwâge, n'emihigo yâge omu ndimi z'ornuliro.
- ¹⁶ Neci, ornu muliro atwîra ngasi muntu olubanja, erhi anafumbasire engôrho yâge anayiyerekîze ngasi muntu: abanigûsibwa na Nyakasane bali banji!
- ¹⁷ Balya bacicêsa n'okucîshukira omu mashwa, mpu bashimbe olya ogalimwo ekagarhî, ngasi balya banalya enyama y'engulube, ebiryo bigalugalu n'amalindye, abôla boshi bâhungumukira haguma, Nyakasane okudesire^w.

Amashanja goshi gashubûzibwa

¹⁸ Nie ono mmanyire ebijiro byabo n'enkengero zâbo. Nyishir'ishubûza amashanja goshi n'abantu ba ngasi lulimi, bayisha babone irenge lyâni. ¹⁹ Nâbahebakwo ecimanyîso, na balya bafulumukaga olufû muli bo, nâba-rhuma emw'amashanja: e Tarsisi, e Puti n'e Ludi -emwa balya bafôla omuhe-rho--, nâbarhuma e Tubali, e Yavani n'omu birhwa bya kulî-kulî, birya bi-rhasâg'iyumva naderhwa birhanâsag'ibona irenge lyâni; bâyîsh'imanyisa irenge lyâni. ²⁰ Barhenza bene winyu boshi ebw'amashanja goshi, babalerhe nka nterekêro yarhulwa Nyakasane: bâyisha oku biterusi, oku ngâle, oku bitanda, oku ndogomi n'oku ngamiya, baj'ebwa ntôndo yâni ntagatifu, e Yeruzalemu, kwo adesire Nyakasane; na bene Israheli bâyisha badwîrhe entûlo omu rhulugu rhwinjinja, bazihêke omu ka-Nyamuzinda. ²¹ Ciru narhôla muli bo ababa badaâhwa n'abaleviti, kwo adesire Nyakasane.

²² Neci, nk'oku amalunga mahyahya n'igulu lihyahya nâlema byâyôrha bibâho embere zâni, kwo adesire Nyakasane, ntyo kwo obûko bwinyu n'izîno linyu byâyôrha bibâho. ²³ Kurhenga oku mwêzi gwabaluka kuhika oku gundi gwabaluka, na kurhenga oku sabato kuja oku wundi sabato, ngasi muntu ayîsh'ikaz'ifukama embere zâni, kwo adesire Nyakasane. ²⁴ Okubundi obwo banaja bashimâna emirhumba y'abantu bângomeraga, bulya omuvunyu gwâbo guruhâfê n'omuliro gwâbo guruhazimè; bayôrhe bali côba oku bantu boshi.

YEREMIYAHU, Yrmeyahu (ירמיהו) RHUDERHA YEREMIYA

Enshokolezi

Yeremiyahu aburhagwa enyuma lya hofi myâka igana kurhenga Izaya abusi-rwe, omu mwâka gwa 650 embere z'okuburhwa kwa Yezu Kristu. Aburhiragwa hofi n'e Yeruzalemu. Ali w'omu mulala gw'abadâhwa bakulu. Nyamuzinda amuhamagala erhi aciri murho (1, 2). Alamire amango obwâmi bwa Yuda bwali omu malibuko. Nabukondonozi-ri, mwâmi w'e Babeli ayîma omu Israheli-Palestina. Omu mwâka gwa 597 embere ly'okuburhwa kwa Yezu, ahima Yeruzalemu, ashâba aka-Nyamuzinda. Ago mango erhi Yeremiyahu ali ayigîriza, alibuzibwa n'abasirika bâge; bamu-kwêba omu mpamikwa. Erhi oyo mwâmi ayanka Yeruzalemu, Yeremiyahu aci-shoga okulama omu Israheli-Palestina. Erhi Abayahudi bayâboha, bayakira e Mîsiri. Yeremiyahu abakulikira. Hali amango erhi yo anafirire. Yeremiyahu agwerhe omurhima gw'obwonjo, omurhima gw'obuzigire. Ali muntu walonzagya omurhûla. Omu kalamo kâge koshi alwisize bene wâbo, abâmi, abadâhwa, abalêbi bw'obunywesi, olubaga lwoshi, Iyo omurhûla guyîma. Omukolo ahâbagwa na Nyamuzinda gwalimulibuzize. Okushambâla kwaâge omu murhima na Nyamuzinda kwâli mirenge: «Cirhuma amababale gâni garhahwa?» (15, 18). Omu myandiko y'okurheganya, Ayubu anaciderha, erhi: «Olusiku nâburhagwa lukaba luhehêrere» (20, 14). Ago mababale gamucêsa iroho ganaliyigula kuli Nyamuzinda. Ecirhuma Yeremiyahu aba murhonyi emwirhu buli obwo buyemêre n'obwinja bw'omurhima bw'akalamo kâge. Embere ly'okufa kwâge, ajîrenge bwenêne. Enyigîrizo zâge zayishiyunjula erhi idini ly'omurhima mwinja lirhuma. Yeremiyahu ali lwiganyo lw'akalamo n'amalibuko ga Yezu.

EBIRIMWO

1. Okuhimwa kwa Yuda: cigabi 1-25
2. Yeremiyahu aleba oku omurhula gwaba: cigabi 26-45
3. Okuleba ebiyêrekîre amashanja: cigabi 46-51
4. Okuyushula: cigabi 52.

1

Izîno ly'ecitabu

¹ Ebinwa bya Yeremiyahu, mwene Hilkiya, w'omu badâhwa bali e Anatoli, emwa Benyamini. ² Akanwa ka Nyakasane kamurhindakwo oku ngoma ya Yoshiyahu, mwene Amoni, mwâmi w'e Yuda, omu mwâka gwa kali ikumi na kasharhu gw'obwâmi, ³ kashubimurhindakwo oku ngoma ya Yehoyakimu, mwene Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda, kuhika omwâka gwa kali ikumi na liguma gwa Sedekyahu, mwene Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda, kuhika oku lubungo lwa Yeruzalemu, lwabaga mwêzi gwa karhanu.

I. Ebinwa biyêrekîre Yuda na Yeruzalemu

Okuhamagalwa kwa Yeremiyahu

⁴ Akanwa ka Nyakasane kantindakwo, erhi: ⁵ Embere nkuleme omu nda ya nyoko, erhi nkuyîshi^a, embere orhenge omu nda erhi namakwishoga, nakujira nti obe mulêbi w'amashanja. ⁶ Naderha obwo, nti: «Aa, Yagirwa Nyakasane, lola, oku ntishiderha, ndi mwana!» ⁷ Cikwône Nyakasane anshuza, erhi: Orhaderhaga: «Ndi mwana!» Ci oje emunda bali aba nakurhumakwo boshi, na ngasi ebi nakurhegeka byoshi obiderhe. ⁸ Orhayôbohaga amasû gâbo, buliyala ndi haguma nâwe nti nkulange, Kanwa ka Nyakasane. ⁹ Okuhandi

^a1.5 Okurnanya omuntu kwa Nyamuzinda kwo kucimwishoga, lola Am 5, 2; Rm 8, 29.

Nyakasane alambûla okuboko, ampuma oku kanwa ambwîra, erhi: Lola oku namahira ebinwa byâni ekanwa kâwe. ¹⁰ Lâba oku ene eri namakulengereza enyanya z'amashanja n'amâmi, nti omânyule wanalambika, ohungumule onashâbe, oyûbake onarhwêre. ¹¹ Akanwa ka Nyakasane kantindakwo, mpu: «Yeremiyahu, bici obwîne?» Nashuza nti mbwîne ishami ly'omushekedi. ¹² Naye Nyamuzinda erhi: «obwîne bwinja» bulyala kushibirira akanwa kâni nti nkajire. ¹³ Akanwa ka Nyamuzinda kantindakwo obwa kabirhi, mpu: «Bici o- bwîne?» Nashuza nti mbwîne enyungu y'obwalike bahengesire kurhengerera e mwênè. ¹⁴ Oku bundi Nyakasane ambwîra, erhi: e mwênè obuhanya bwâbamwo eci cihugo budwîrhe bwabirira. ¹⁵ Lâba oku nkola nahamagala amâmi g'e mwênè goshi, kanwa ka Nyakasane. Bakola bayîsha badekereze ngasi muguma entebe yâge emuhanda aha nyumvi za Yeruzalemu, oku byôgo byâge, oku burhambi ntya, n'emuhanda gw'emirhundu ya Yuda. ¹⁶ Naderha ebinwa by'okutwa olubanja lwâbo, ebiyêrekîre amaligo gâbo goshi bulyala bândekerîre bagendigashâniza banyamuzinda b'emwa bene, bagendiharâmya obushanja bw'enfune zâbo. ¹⁷ We nabwîra ohwinje bwinja, oyîmuke ojibabwîra ngasi byoshi nâkurhegeka niono. Orhadirhimanaga omu masû gâbo, nakanakudirhimananya embere zâbo. ¹⁸ Lâba oku niene nkuyimanzize ene nka murhundu muyûbakire, nka mutungo gwa cûma na nka cogo ca marhale, omu masû g'eci cihugo coshi: abâmi ba Yuda n'abaluzi bâge, abadâhwa bâge n'olubaga lw'ecihugo. ¹⁹ Bâkulwîsa ci barhâkuhimè, bulya ndi haguma nâwe nti nkulikûze, Nyakasane okudesire.

2

Enyigîrizo ntanzi: Obugoma bwa Israheli

¹ Akanwa ka Nyakasane kantindakwo, erhi: ² «Ogende, oyakûlize ebi binwa omu kurhwiri kwa Yeruzalemu. Ntya kwo Nyakasane adesire: Namakengêra oku wantonyagya erhi ociri murho, oku wanzigiraga amango nakâgikushaba, wakazinshimba omu irûngu, omu ishwa lirhajâmwo mburho. ³ Israheli yali nterekwa ya Nyakasane, mburho ntanzisârûlwa, owakayirerekwo ali akwânîne ahonge: akâgirhibukirwa n'obuhanya, Kanwa ka Nyakasane. ⁴ Yumva akanwa ka Nyakasane, wâni nyumpa ya Yakobo n'emilala y'enyumpa ya Israheli eyumve. ⁵ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Bulenzi buci ba sho bambwînemwo obûla bacihambwîre kuli nie? Mpu bakulikira obusha nabo bahinduka busha ⁶ Ahâli h'okuderha mpu: ngahi ali Nyakasane warhurhenzagya omu cihugo ca Mîsiri, arhugeza omu irûngu, Omu cihugo c'idaho lyûmu, liyunjwire migâku, emunda ecanda n'empehema y'olufu bishundwa, emunda erhagerwa na muntu erya munda erhaba nyumpa?» ⁷ Niene namudwîrhe omu cihugo ciyêra nti muyigurhe amalehe n'ebinja bibâmwo. Ci mwêhe, oku mwanahanda ntya, mwampemulira ecihugo, akashambala kâni mwakajira bikabulirwa. ⁸ Abadâhwa^b barhaderhaga, mpu: Nyakasane ngahi ali? Abalenga b'amarhegeko bampabire, balungere bangomîre, abalêbi balêbire oku izîno lya Baali, bakulikira engonyi. ⁹ Nkolaga namuyâgiriza, ye kudesire Nyakasane, mwoyo na bagala na bagala binyu. ¹⁰ Murhangija omu birhwa bya Kitimi^c mubone, nîsi erhi murhume abaja e Kedari! Muyumvîrhize munalole bwinja, erhi bakola babwîne ebiri ntyo. ¹¹ Mukabugana aha ishanja likola lihindwire banyamuzinda, n'obwo ciru bali ba bwihambi kwône! Olubaga lwâni lwohc lwahingana irenge oku bya busha busha ¹² Mwe malunga murhangisOmcra n'okwo murhangale mujemwo ecikango, Nyakasane okudesire. ¹³ Bulyala olubaga lwâni kubirhi lwashûbûsire: bandeka, nie n'iriba ly'amîshi gahulula, bagendihumba yâbo yâbo migomero, eryâla erimwo obubere, eryâla erharhanga mîshi. ¹⁴ K'Israheli aligi muja nîsi erhi mwana wa mushizi erhi bamuhâkaga

^b2.8 Amango ga Yeremiyahu, abadâhwa barhalicishibirîre amarhegeko ga Nyamuzinda. Yeremiyahu âbakalihira kuli okwo omu kulangalira obwonjo bwa Nyamuzinda bakaciÿunjuza. Baali· Muzimu w'ecipagani.

^c2.10 Ebirhwa bya Kitimi byali olunda lw'e mwênè, Kedari càli cihugo c'e bushoshôkero bw'izûba. Yeremiyahu adesire aho mpu balole o!unda n'olundi.

mpira? ¹⁵Entale zamamumokera, zamamulumbira, ecihugo bamacihindula bwêrûlè ebishagala byâge bamabiyôca, birhaciyimbwâmwo muntu. ¹⁶Ciru bene Nofu na bene Tapanesi bamakumôma empanga. ¹⁷K'orhabwîne okwo ene okola watwîka Nyakasane, Nyamuzinda wâwe? ¹⁸Na bunôla, bici okolaga wajâkwo e Mîsiri^d, wajinywa amîshi ga Nili? Cici okola wajakwo e Asîriya, wajinywa amîshi g'omu Lwîshi? ¹⁹Maligo gâwe gakuhana, mabî gâwe gakukabya: oyumve onabone oku kuli kubî na kululu okutwîka Nyamubâho Nyamuzinda wâwe n'okubula bwa ntinya. Yekudesire Nyakasane Nyamuzinda w'emirhwe. ²⁰Neci, arhali ene wajahikaga omushigo gwâwe, watwa enkoba waderha erhi «ntâshiga». Kurhahangaga orhagwîshira nka mukazi wa cishungu oku ngasi ntôndo ndîrî, n'ah'idako lya ngasi murhi mubishi^e. ²¹N'obwo niehe nâli nkugwîsire nka cirhi cinja ca muzâbîbu cirhi ca bûko nkana. Lero kurhi wacihindusirage washuba mburho y'oku cisholo, oshuba muzâbîbu gwa cihara-hara. ²²Ciru wakacishuka omuhulula wakanahirakwo luvu lunji, okuhemuka wahemusire kuyôsire kuli kuyandike omu masû gâni, Yekudesire Nyakasane Nyamubâho. ²³Kurhi wakaderhaga erhi: «ntalikwo cihemu, ntakulikiraga ba Baali»? Lâba omukwâba gwâwe omu lubanda^f, yemêra ebi wâjizire. Musirhe wa ngamiya, arhalija eyi arhalija eyi, ²⁴amayâka irûngu, omu idûrhu ly'omurhima gwâge, amayîsa omûka, nk'amalonza empanzi ndi wakamurhanga? Owamulonza arhakarhama: anabugâna ahambasirwe! ²⁵Omanyâge enkwerho zakurhenga ekugulu!, omanyâge wakayuma omumiro! Caba wehe erhi: «Nanga! ntâco eco! Bulyala nsima ab'embuga, na nnonzize mbashimbe.» ²⁶Kula enshonyi zibumba ecishambo nka camagwarhwa, kwo n'aba omu nyumpa ya Israheli nabo bayishiba: bo n'abâmi babo n'abarhambo, abadâhwa n'abalêbi bâbo. ²⁷Ewani! Abantu babwîra omurhi mpu: «We larha»! babwîra n'ibuye mpu: «we wamburhaga! Zâbagwârha bulya banyerekezize omugongo, ahâli h'obusû; cikwône amango bâjakwo obuhanya lyo bâyakûza, erhi: «Zûka orhucize». ²⁸Ngahi baligi balya banyamuzinda bâwe wajiraga? Bazûkage akaba bakakuciza amango wamahanyagala, Bulya wâni Yuda, banyamuzinda bâwe bali banji ak'ebishagala byâwe. N'oku emihanda enali omu Yeruzalemu, kwo n'empêrero za Baali zinalimwo. ²⁹Kadali kaci mwanjirira? mweshi oku munali mwangomire Yekudesire Nyamubâho. ³⁰Nashûsire bagala binyu, barhanayankiriraga ihano: engôrho yinyu yamulya abalêbi, nka ntale yahaha. ³¹Eri iburha wani! Rhangi muyumve akanwa ka Nyamuzinda! Ka kuli Israheli naba mpinga erhi ishwa lya mwizimya. Cirhumirage olubaga lwâni luderha: erhi «rhudwîrhe rhwahula-hula ci rhurhaje emunda oli»? ³²K'ensûli enayibagire amagerha? Nîsi erhi omunyere washebwa ayibagire omukaba gwâge? Olubaga lwâni lwôhe lwanyibagire, ensiku zirhakaciganjwa. ³³Orhaba njira nka walonza oluzigirwa! Ala oku ciru enjira zâwe wakazikômerize obulala. ³⁴Ciru n'omu nfune zâwe muli omuko gw'abêru-kwêru: bantu orhagwasire babasa olumvi! Bacikudôsa ogw'abôla boshi. ³⁵Onadwirhage waderha erhi: «ndi mweru-kwêru omungo gwâge arhaciri nie bagurhûlakwo». Lâba oku lubanja lwâwe nditwa wedwîrhe waderha erhi «ntajiraga câhal!» ³⁶Oku wacîshûbwirage wâni mpu wahindula enjira zâwe! Mîsiri ye wanakuyâgîriza, nka kulya Asîriya akujiraga. ³⁷Warhengayo nayo erhi amaboko gakuli oku irhwe, bulyala aba wali ocîkubagire, Nyamuzinda abakazire, na nta bunguke wabakûlakwo.

3

Okugalukira Nyamuzinda

¹ (Akanwa ka Nyamubâho kantindakwo, kambwîra erhi): Omuntu erhi akahulusa mukâge,

^d**2.18** Kurhâlîshîngânîne Abayahudi okuhûna abanya-Mîsiri oburhabale. Nyamuzinda ankabar-habire bacimushengaga n'obwirhohye.

^e**2.20** Okurherekêra ehy'obukurungu erhi banyamuzinda b'eburhambi kudesirwe bugonyi bulya oku Nyamuzinda azigiragamwo Abayahudi n'okubajira lubaga lwishogwa bibonekine nka buhya, lwo lwiganyo lw'obuzigire bunene.

^f**2.23** 2, 23: Lwo lubanda lwa Hinomu bakâgirherekêramwo omuzirnu odesirwe Moloki.

na nyamukazi erhi akagenda akaja omu mwa owundi mulume⁹, k'oyo mukazi akacishubira omu mw'iba murhanzi? K'eryôla ishwa erhi lirhahemusiri obwo? Nâwe we washungwîre na balume banji, mpu wacishubira emwâni ! Nyamubâho okudesire. ² Rhanga ogalamire ebwa ntôndo mpalangule, olole, ka hali entôndo orhashunguliragakwo? K'orhakazagilegerera oku njira walinga abîra bâwe, nka muharabu omu irûngu? washâbwire ecihugo n'amalala haguma n'amaligo gâwe. ³ Enkuba mpangûka erhacihangûkaga, n'enkuba nzinda erhacibonekaga. Amasû gâwe gakola gayôrha nka ga mbaraga, garhacibamwo lugwegwe. ⁴ Nkabaga lero orhanyakûza erhi «Larha! We mwîra wâni w'eburho! ⁵ Ka yeki akolaga ayôrha alubire? K'ayôrha ali burhe ensiku n'amango?» Kwo oderha ntyo, onabulikola amaligo gâwe, obûla oba mpeneka.

Israheli na Yuda balalahire okubozire!

⁶ Oku ngoma ya Yoshiyahu, Nyamubâho ambwîra erhi ka wabwîne ebi olya mugoma Israheli akozire? Ajire oku ngasi ntôndo elengerire na hali ngasi mu-rhi mubishi, abàragirayo^h. ⁷ Nakâmanya nti hano amakola ebyo byoshi, agaluka emwâni, ci arhagalukaga la! N'omulumuna Yuda, w'ecirala, abwîne ebyo. ⁸ A-bwîne n'oku nahulusa Israheli w'omugoma, erhi malala gâge garhuma, nanamufumbasa amaruba g'okuyerekana oku narnuhulusize, N'omulumuna Yuda w'ecirala, arhanarhinyaga, aka akanya naye ajicishûbula. ⁹ Buzinda ahemula ecihugo coshi n'amalala gâge buzira lugwegwe, ahusha n'amabuye ahusha n'emirhi. ¹⁰ Na kulusha aho, omulumuna Yuda w'ecirala, arhaderhaga mpu a-shubira emwâni n'omurhima gwoshi, ci n'obulyâlya; yekudesire Nyamubâho. ¹¹ Nyamubâho ambwîra obwo erhi: Yuda w'ecirala owamugerere kuli Israheli w'omugoma, anabona oku Israheli yeri nka mushinganyanya. ¹² Oka-nyagye oyakûze, oderhe ebi binwa onayêrekîre emwênè: Galuka wani Israheli w'omugoma, yekudesire Nyamubâho, Ntakacikulola n'obusû bukali, bulya ndi wa lukogo, kanwa ka Nyamubâho. Ntabika mungo gwa nsiku n'amango. ¹³ Oyemêre kwône obubî bwâwe: wagomîre Nyakasane Nyamuzinda wâwe, wahula-hulîre emunda ab'embuga bâli, n'izû lyâni orhaliyumvirhizagya ye kudesire Nyamubâho

Olubaga lwishogwa aha Siyoni

¹⁴ Mugaluke mwe bana bagoma, Nyakasane okudesire, bulya niene nie Nnâhamwinyu, nayishimurhola muguma arhenge muli lugo lulebe, babirhi barhenge mulala muguma, nyishimuhisa e Sioni. ¹⁵ Namuha balungere omurhima gwâni gusîmire, abola bamuyâbula n'oburhimanya n'obumanye. ¹⁶ N'amango mwâbâ mwayôlolisire mwanalehekera mw'eco cihugo, ago mango, Nyakasane akudesire, barhaciderhe mpu: «ngahi omucîmba gw'amalaganyo ga Nyakasane guli». Barhâgugerêreze, barhâgukengêre, barhakanacibinja gundiⁱ. ¹⁷ Ago mango, Yeruzalemu bakazimuderha «Ntebe ya Nyakasane», mwo amashanja goshi gabugânana, oku izîno lya Nyakasane; garhânacizige gahârhanwa n'omurhima gwâbo mubi. ¹⁸ Ago mango enyumpa ya Yuda yâbugânana n'eya Israheli; zinayishe zom-bi kurhenger e mwênè zije omu cihugo niene nâhâga bishe wâbo nti kashambala kâbo.

Ebinwa byakulikira eby'obuhindule

¹⁹ Nieve kwo nakazagiderha omu murhima: nti owabonaga nkuhisa omu bana bâni, nkamuha ecihugo c'amasîma kashambala kakungwa omu mashanja. Namanya nti wakazimbwîra mpu «larha» nti orhakacintengaho. ²⁰ Cikwône kulyâla omukazi alenganya iba kwo enyumpa ya Israheli nayo yandenganyize Yekudesire Nyamubilho. ²¹ Endûlû zayumvikine oku ntôndo mpalangule, ndûlû n'emirenge ya bene Israheli kwo kuderha oku bagolongohize

⁹**3.1** Ecitabu c'olushika cilahîre obwo buhya: Lola Lush 24, 1-4. Amanema manji gankagalula Israheli omu buzigire bwa Nyamuzinda: Lola Hoz 1, 3.

^h**3.6** Ahali omurhi mubishi h'okurherekêra abazimu na ba nyamuzinda b'ohwihambi.

ⁱ**3.16** Omucîmba: Yeruzalemu yeshi yekola aba Mucîmha gwa Nyakasane, co cirhumire nta gundi mucîmba gw'amalaganyo babinja. Erya ntumba yahongolaga Yeruzalemu yo yanashandazize omucîmba gw'amalaganyo.

enjira yâbo, bàyibagire Nyakasane Nyamuzinda wâbo. ²² Galuki mwe bana b'ebirala, nnonzize okufumya obugoma bwinyu! Rhw'ono rhuyishire emunda oli, bulya we Nyakasane Nyamuzinda wirhu, ²³ Kwo binali, entôndo bunali bunywesi, n'akadugundu k'oku ntôndo kwo na kwo. Neci kwo binali, Nyakasane Nyamuzinda wirhu yene bucire bw'Israheli. ²⁴ Bya-nshonyi byalire omukolo gwa ba larha kurhenga eburho bwirhu, ebintu byâbo binyinyi n'ebinenene bagala bâbo na bâli bâbo. ²⁵ Muleke rhugwîshîre omu nshonyi zirhu, muleke zirhubumbe eza mêmè bulyala rhwâgayisize Nyakasane Nyamuzinda rhweshi na balarha, kurhenga oburho bwirhu kuhika buno, rhurhayumvagya izù lya Nyakasane Nyamuzinda wirhu.

4

¹ Erhi wakagaluka, Israheli, ye kudesire Nyamubâho, onagaluke emunda ndi. Erhi wakanaleka amaligo gâwe, orhakacihabukira kuli nâni. ² Erhi wakanalahira Nyamuzinda Ozîne, buzira bîrà, omu bushinganyanya n'oburhabêsha, ago mango amashanja ganacishinga muli we, ganacikwîtakira. ³ Bulyala kwo Nyamubâho adesire ntya: Kwo abwîzire abantu b'emwa Yuda n'ab'e Yeruzalemu: Mukolôle bwinja amashwa ginyu, murhahiraga mukamîra emburho omu mishugi. ⁴ Mukembûlirwe Nyamuzinda, mukembûle omurhima gwinyu mwe bantu b'emwa Yuda n'ab'e Yeruzalemu, n'akaba nanga, omungo gwâni kwo gwayâka nka muliro, gwayôkera na ntâye wâguzimya, erhi bubî bw'ebijiro binyu burhuma.

Okurherwa n'abarhenga e Mwênè

⁵ Mugumanyise omu ca Yuda, guyumvikane omu Yeruzalemu, mubûhe omushekera omu cihugo, muyakûze n'izù linene, erhi: «mweshi mubugânane»! rhuje omu bishagala biyûbakire. ⁶ Mulengeze ecimanyîso muciyêrekeze emunda Siyoni ali. Mukanye muyâke, murhimangaga. Kulya kuba buhanya nakula emwênè, buhanya burhali bunyi. ⁷ Engoromora yarhenzire omu mashaka, Cishâba mashanja arhabîre, arhenzire omu mwâge mpu ecihugo coshi acijire irûngu: emirhundu yoshi âyishâba erhasigalemwo omuntu. ⁸ Mubâge mwayamhala basunzu mulake mubande endûl*, bulyala omungo gwa Nyamuzinda gurharhulesiri. ⁹ Mw'ago mango, kanwa ka Nyamubâho, mwâmi ârhiba omurhima, abarhambo nabo bâgurhiba, abadâhwa bârhangala n'abalâbi bâzanwa! ¹⁰ Naderhe obwo: erhi waliha Nyakasane kwabirage kurheba warhurhebire erhi oderha erhi «mwâbona omurhûla» enakolaga ngôrho eno erhuli emumiro. ¹¹ Mw'ago mango bâbwîra olu lubaga na Yeruzalemu erhi: Empûsi ndûrhu-ndûrhu y'oku ntôndo, edwîrhe yahûsa kurhenga omu irûngu, kuja emunda oli, mwâli w'olubaga lwâni. Erhali ya kuyerûla erhanali ya kucêsa. ¹² Mpûsi ndârhi eyishire oku irhegeko lyâni. Nie nkolaga naderha akanwa k'okutwa olubanja lwâbo. ¹³ Lâba oku kashâba asoka nka citù, engâlè yâge kwo eri nka mpûsi, endogomi zâge zo zâkanya kulusha amakozi, rhwamahera! rhwamahwa! ¹⁴ Yeruzalemu, kûla obubî oku murhima gwâwe ly'ocira! Kuhika mangaci zâkubêramwo, enkengêro zâwe ngalu-galu? ¹⁵ Bulyala omwanzi bàguyalizize kurhenga e Dani, kurhenga oku ntôndo ya Efrayimu, gwa buhanya bâderha. ¹⁶ Mugumanyise, muguderhe omu ca Yuda, mubwîre Yeruzalemu, erhi: ababisha barhenzire omu cihugo c'ekuli, badwîrhe babandira ebishagala bya Yuda akahababo, ¹⁷ bagosire Yeruzalemu nka balanzi b'ishwa, kulya kuba angomire, Kanwa ka Nyakasane. ¹⁸ Bulala bwâwe n'ebijiro byâwe bikudwîrhîre okwo. Bunguke bw'amaligo gâwe obwo: nka bwalula! Bwanakuhika oku nsholo y'omurhima. ¹⁹ Ala ehindi omu nda wee! ala enda wee! ala nka yaluma wee! Omurhima bamagudunda. Ntankashihulika bulya namayumva babûha omushekera. Cihogero ca ngabo yaja oku matabâro. ²⁰ Erhi baciderha mwanzi erhi na gwa buhanya, ecihugo mpu coshi càhire ebihando byâni mpu byâshabûsire. Olwâkiro lwâni mpu lwahirigisire. ²¹ Lero mangaci nahusa okubona ecimanyîso, mpuse n'okuyumva omushekera gw'okulalika? ²² Neci olubaga lwâli lwahwinjagîre: lurhanyishi, luli nka bana bo barhadôsa mirhima, nta bukengêre bagwerhe bali balenga ba bubî, ci barhishikola ehinja. ²³ Nalolerize igulu: nabugâna mpinga! nti nalola amalunga, nashanga omûshi gwahirigisire. ²⁴ Nalola entôndo, nâbona zidwîrhe zageramwo omusisi n'orhurhondo narho nâbona rhwâdundagana.

²⁵ Nalola: Ierhaga omuntu ciru n'omuguma ebinyunyi by'emalunga byoshi byâyâsire. ²⁶ Nalola ecifungo bashundamwo emirhi, cashubire irûngu, n'eyali mirhundu bikola bigûkà yashâbwa n'omutula gwâge. ²⁷ Neci, kwo adesire ntya Nyamubâho: Ecihugo coshi câshâbwa, coshi nâcilambika. ²⁸ Kuli okwo, igulu lyâjira emishîbo n'amalunga gali enyanya gâjamwo omwizimya bulyala nadesire ntânacigalule akanwa nâfundisire ntanacifundûle. ²⁹ Omu kuyumva ecihogero c'abali oku nfarasi n'abafumbasire emiherho, ecihugo coshi câyâsire: bayâkire oku mashaka, bâshona n'oku mabuye; Nta lugo lusigiremwo omuntu. ³⁰ Nâwe, bici okolaga wâjira? Ciru okayambala eby'akaduku, ciru okayambala enjuma z'amasholo, ciru okagalihya amasû n'okushîga ebisike, busha wârhamira mpu wâcijira mwinja. Abîra bawe bakubênzire, gukola mûka gwawe bashimbire. ³¹ Namayumva omuniho guli nka gwa muzire izîmi lyamakoma, omulenge guli nka gwa muhya wayig'iburha, mwâli wa Siyoni odwîrhe alaka alengezize n'amaboko erhi: namahera! namafa n'empimbo za balya bakaheza ngabo.

5

Ka bàbîha babule na kwahanwa?

¹ Mugere omu mihanda y'e Yeruzalemu yoshi, mulolêrezagye munadôse mulongeze aha ngombe ziri omwo lugo, mukabugâna hali omugula wâtwa olubanja bwinja, olyâla washimbulira olubanja oku lunali nânababalira ogu murhundu, ye kudesire Nyamubâho ² Ciru n'amango balahîre mpu: «Nyamuzinda ôzine là» erhi na bîrà banalahîre. ³ Nyamuzinda, kali by'okuli amasû gawe galonza gabone? Abôla wabashûsire barhanayumvîrhe wabahinazire barhanagokwire. Obusû bwâbo babujizire buzibu kulusha ibuye, banalahîre bwaleka okwâbo. ⁴ Kwo nakazagiderha nti abagunda bône bakola nka basirhe, bulya barhishi enjira ya Nyakasane barhanayishi ebya Nyamuzinda wâbo ⁵ Nkolaga naja aha abakulu bali nabo mbabwire, bulya bôhe bamanyire enjira za Nyakasane, bamanyire akanwa ka Nyamuzinda wâbo. Kali ciru nabo banatwa enkoba, bâjahisire omushigo, ⁶ Co cirhumire entale y'emuzirhu yâbarhêra, nyambwe w'ebulambo abayônera, na kapiri alingire aha luso lw'omurhundu gwâbo: ngasi wagurhengamwo erhi anahanyagîre bulyala amaligo gâbo gali manji, amagoma gâbo gâluzire okubozire. ⁷ Nkubabalire bulya kurhi? Bagala bawe bantwîsire, bagendishiga abarhali banyamuzinda! Erhi nabâga namabayigusa banagedihusha, bakazagikômera enyumpa y'omukazi w'ecishungu. ⁸ Zali nfarasi ziyigusire zinaminyire, ngasi nguma akazihambarha muka omulungu. ⁹ Ka mpu mbule kuhana ebijiro biri ntyo? Yekudesire Nyamubâho. Nisi erhi ishanja liri nk'eryo mbule bucihôlelalyo! ¹⁰ Musôkere oku nyanya mushâbe, mukondagule muhebe oku idaho. Emizâbîbu muyishugule bulyala erhali ya Nyamuzinda^j. ¹¹ Yandenganyize oku balenganya enyumpa ya Israheli n'eyumpa ya Yuda, Yekudesire Nyamubâho. ¹² Bahakanyire Nyamuzinda, baderha mpu «kali ntâye». Mpu ntako rhwâbâ., rhurhâjemwo ngôrho rhurhânajekwo cizombo. ¹³ Abalêbi kwo bali nka mpûsi, akanwa karhali mulibwo. Alaga oku byayishibabêra: ¹⁴ Co cirhumire aderha ntya Nyakasane, Nyamuzinda w'Emirhwe bulya kwo badesire ntyo, Niono nkolaga najira ebinwa byâni, bibe muliro omu kanwa kawe, n'olwo lubaga nâlujira lube nshâli ogwo muliro gwamakûza. ¹⁵ Niono nkolaga najimulerhera olubaga lwârhenga kulî-kulî wâni nyumpa ya Israheli, Yekudesire Nyakasane. Luli lubaga lwa ntwâli, lubaga lwa kurhenga mîra! Lubaga orhishi oku luderha, orhanayumva ebi luderha. ¹⁶ Enshoho bagwasâmwo emyampi eri nshinda nfunule boshi banali ngabo ya ntwâli ¹⁷ Eyo ngabo yâkulya empenzi n'akabale, yâkulya abana-rhabana n'abana-nyere, yâkulya enkafu n'ebibuzi, ekulye omuzâbîbu n'omulehe, yâkushâbira ebishagala biyubakire, birya wali ocikubagire!

Oku mwâlonzagya mwâkubona

¹⁸ Cikwône, ciru n'ago mango, Yekudesire Nyamubâho, ntâshâbe lwoshi-lwoshi. ¹⁹ Na hano

^j **5.10** Nyamubula buyemêre ye derha oku Nyamuzinda arhahaha n'oku ntâbyo ankahashijira (Lola Lul 14,1 n'ebikulikîre).

badosa mpu: Cici carhumaga Nyakasane, Nyamuzinda wirhu, arhukolera ebiri nk'ebi? Woyôla wayishibashuza erhi: «Nka kulya mwoyo mwalekaga Nyamubâho mwagashâniza banyamuzinda b'obwihambi omu cihugo cinyu, kwo n'okwo mwanashigira ab'ihanga omu cihugo cirhali cinyu.

Amango g'ecizombo

²⁰ Mumanyise ebi omu nyumpa ya Yakobo mubiyumvise omu ca Yuda: ²¹ mpu yumvi n'okûla olu lubaga lw'entumva n'embula-murhima bali mpu bagwerhe amasû barhanabona mpu bagwerhe amarhwiri barhanayumva! ²² Ka murhakanyôboha, Kanwa ka Nyamuzinda, ka murhakarhinya obusû bwâni? Nie najiraga omushenyi lubibi lw'enyanja, nagujira lubibi erhakafa yahamire: yanalwiririra erhanahime, emivumba y'enyanja yanaluluma erhanatwe olubibi. ²³ Cikwône olu lubaga lugwerhe omurhima gw'entumva n'abagoma bagalusire banagenda. ²⁴ Barhacijaga emurhima bakaderha mpu Nyakasane Nyamuzinda wirhu, rhumurhinye, ye niêsa enkuba mpangûka n'enzinda, nk'oku amango gâyo ganali, Ye ruhisa oku migobe yene ayimanzagya y'okusârûla. ²⁵ Amaligo ginyu gahindwîre ebyo, amabî ginyu garhumire ebinja byamuyâka.

Amabî g'olubaga galuzire

²⁶ Neci olubaga lwâni lulimwo enkola-maligo, zikazirhega orhusirha, nka barhezi ba binyunyi, zinakazirhega emirhego mpu zigwasemwo abantu. ²⁷ Kula ecôgo ciyunjwire binyunyi, kwo enyumpa zâbo ziyunjwire bya buhagwe. Bâgazirage n'ebyo banakula. ²⁸ Bâluza amagala banatwera. Kwo biri ntyo, barhalusize olugero lw'obubî: Barhakenziri olubanja lwa bene, barhakenziri olubanja lw'enfûzi mpu ciru nazo zisîme barhakenziri olubanja lw'abagunda. ²⁹ Ka mpu mbule bwahana ebijiro biri ntyo, Yekudesire Nyamuzinda, nisi erhi mpu olubaga luli ntyo omurhima gwani gubule bwaluhekakwo omungo! ³⁰ Ebigalugalu, birya byakashologosa, bidwîrhe byajirwa mw'eci cihugo: ³¹ Abalêbi badwîrhe baderha eby'obunywesi, abadâhwa badwîrhe bayigîriza byâbo-byâbo. N'olubaga lwâni lusîmire okwo! Bici mwâjira hano luhumba obwo?

6

Okushubirhêrwa

¹ Bene Benyamini muyâke, muyâke murhenge e Yeruzalemu. Mwe muli e Tekowa mubûhe omushekera muyimanze ecêrekane kuli Betakeremi. Bulya hali obuhanya bwarhenga emwênè. Buhanya bunji bwenêne. ² Ka bulambo bwa kahasi nagererakwo mwâli Siyoni? ³ Emunda ali yo balungere bashubûkira ho n'amasô gâbo! Omu marhambi gâge bayûbasiremwo ebihando, ngasi muguma ayâbula ebinali aha kuboko kwâge. ⁴ Murherekêrere amatabâro. Mukanye rhumurhêre kalengerêre. Rhwamahera izûba likolizika, ebizungu-zungu by'ebijingo byamalîhûka. ⁵ Mukanye rhumurhêre budufu, mukanye rhumushâbire enyumpa! ⁶ Bulya kwo adesire ntya Nyamuzinda Ogala-byoshi mpu mukube emirhi yâge Yeruzalemu yeshi mumugorhe, luba lugo lwa bunywesi, lwo warhangirhâbalira. ⁷ Kula iriba lirhengamwo amîshi kwo naye arhengamwo amabî gâge, okutula entambala n'okushâba yo myanzi baderha eyo, omu masû gâni, ngasi mango endwala n'ebibande. ⁸ Leka bakubwirize Yeruzalemu Omurhima gwani gwakanakurhengakwo, wakabona namakujira bwerûlè, bulya burhabâmwo muntu. ⁹ Kwo adesire ntya Nyamuzinda Ogala-byoshi. Rhôlogoza rhôlogoza kulya barhôlogoza omu ishwa ly'emizâbîbu, ngasi hisigire omu Israheli oshubigezaho okuboko ak'owahumbûla amalehe g'omuzâbîbu, omu lwîbo. ¹⁰ Ndi nâbwîra? Ndi nâyimbirira nti ayumvirhize. Kali okurhwiri kwâbo kurhaba kukembûle, barhakayumva. Akanwa ka Nyakasane kashubire ka nshonyi kulibô, barhacinunirwa nakô. ¹¹ Cikwône niehe nyunjwire mutula gwa Nyamuzinda, nadesire nti ngurhange narhama k'orhagurhulira oku mwana w'emuhanda n'omu ndêko y'abana b'emisole. Bayishigwârhwâ boshi: omulume na mukâge, okola mushosi n'okola kajo. ¹² Enyumpa zâbo, bandi

bazishobôla, amashwa gâbo na bakâbo kwo na kwo. Neci nalambûlira okuboko oku bantu ba muli eci cihugo, Yekudesire Nyakasane.¹³ Bulyala omurho n'omukulu, boshi buhagwe balonza. Omulêbi n'omudâhwa boshi mukanga bayêsha: kurhebana balimo.¹⁴ Bali mpu barhuba ecihulu c'olubaga mpu murhûla, murhûla mâshi! n'obwo omurhûla ntâgwo^k.¹⁵ Enshonyi z'ebijiro byâbo zâbabumba; ci ciru barhaciba nshonyi barhaba lugwegwe oku masû. Mwo bânahirimira omu karhî k'abâhirima, kusârhalâ basârhalâ olusiku nâbarhandûla Yekudesire Nyakasane.

¹⁶ Kwo Nyakasane adesire ntya: Muje omu njira za mîra, mudôse bwinja enjira za mîra, ngahi yâli enjira y'obwinja? muiyankage, mwabona oku mwaluhûka. Ci bôhe badesire mpu «rurhâyishimbe». ¹⁷ Najire aho nabaha abasholeza^l nti «muyumvirhize omushekera» Ci bôhe mpu «rurhaguyumvirhize». ¹⁸ Yumvagya mwe mashanja: omanyireho, we ndêko, ebi ndi bukola. ¹⁹ Oyumve igulu! Lâba oku ndwîrhîre olu lubaga obuhanya bugoma bwâbo bukudwîrhe, bulyala ebinwa byâni barhabirheziri kurhwiri, n'irhegeko lyâni bâligayaguzize. ²⁰ Bici nâjira n'enshangî yarhenga e Saba nisi erhi olusheke lw'obukû lw'omu cihugo c'e kulî? Embâgwa zinyu ntazisimiri n'enterekêro zinyu zirhansimisizi, ²¹ Kwo kurhumire Nyamuzinda aderha ntya: erhi lâba oku olu lubaga nkola nâlurhega ebi lwâsarhalakwo. Omushamuka n'omugala oku banali, abalungu n'abîra boshi bahungumuka.

²² Kwo adesire ntya Nyakasane: Lâba oku ishanja lyârhenaga omu cihugo c'emwênê lubaga lurhali lunyi lwârhengerera aha kafende k'igulu, ²³ Bafumbasire omuherho n'omwampi, bali baminya barhakuba kâzûka, ecihôgero câbo kwo ciri nka mukungulo gwa nyanja bashonyire oku nfarasi, ngasi muguma akomekerire amatabâro we barhabâlîre, wâni mwâlî Siyoni. ²⁴ Rhwayumvîrhe ogwo mwanzi, mâshi rhwatwîka enjinga rhwagwârhwâ n'ebihamba, rhwayumva n'emikero-mibishi ciru; ²⁵ murhajâga ebwa mashwa, murhageraga omu mirimbwa bulyala eyo munda ngôrho za babisha, bihamba enyunda zoshi. ²⁶ Mwâlî w'olubaga lwâni yambala sunzu, civuluvunze omu luvu, jira emishîbo kulya banashîba omwana w'ecûsha obande endûlû, bulyala alingiruhikakwo, kaheza.

²⁷ Nakujizire murhanguzi w'olubaga lwâni, nti ly'omanya onarhangule obworhere bwâbo. ²⁸ Boshi bali bagoma, bakazija banywerhera abandi, boshi basherîre, bali bazibu nka marhale n'ecûma. Boshi barhahwa kushandâza. ²⁹ Omuvubo gudwîrhe gwavugurhiza mpu lyo ecûma cilibwa n'omuliro. Omutuzi adwîrhe avugurhizavugurhiza busha ci amazî g'ecûma garhacirhengâkwo. ³⁰ «Lufaranga lufire», kwo babaderha. Neci, Nyamuzinda obajahisire.

7

Enterekero y'okunali

a) Ebiyêrekîre aka-Nyamuzinda

¹ Akanwa Yeremiyahu abwiragwa na Nyakasane: ² «Oyimange aha lumvi lw'aka-Nyamuzinda, oyakûlizeho, oderhe aka ka-nwa erhi: muyumve Nyakasane adesire mwe banya-Yudeya mudwîrhe mwageramwo ogu muhango mpu mujiharâmya Nyakasane. ³ Kwo adesire ntya Nyakasane Ogala-byoshi, Nyamuzinda w'Israheli. Muyinjihe enjira n'emiko-lo yinyu; namubêza muli eri ishwa. ⁴ Murhashimbaga ebinwa by'obunywesi mpu «engombe ya Nyakasane eyo, engombe, engombe ya Nyakasane eyo, engombe ya Nyakasane eyo». ⁵ Cikwône, mukayinjihe enjira n'emikolo yi-nyu; erhi mwakanashibirira obushinganyanya ngasi muguma n'owâbo, ⁶ muka- ba murharhindibuzizi ecigolo, enfûzi n'omukana, mukaba murhabulagiri omu-ko mwêru-kwêru hano, na mukaba murhacihanyagazizi mpu mwashimba aba-ndi banyamuzinda, ⁷ ago mango, namubêza mw'eri ishwa, mw'eci cihugo nahaâga basho kurhenga mîra na kuhika ensiku n'amango. ⁸ Cikwône alaga oku mwêhe mudwîrhe mwacikubagira ebinwa by'obunywesi birhamujiriri bici. ⁹ Ka mpu muzimbe, munigane,

^k **6.14** Entambala yâlula ekarhî k'omulêbi Yeremiyahu n'abadâhwa bulya bali barheba olubaga mpu murhûla n'obwo guli gwa bunywesi.

^l **6.17** Basholezi: Nabaha abalêbi b'okunali.

muhushe, mulahire ebîrâ, mugashânize Baali, mukulikire ba nyamuzinda b'obwihambi balya murhishi, ¹⁰ mubuliyisha munyi-mange omu masû mw'eyi nyumpa ederhwa n'izîno lyâni, mpu «rhurhâcibè kurhi!» Kandi mushubirire amaligo ginyu? ¹¹ Ka omu kubona kwinyu mw'eyi nyumpa ederhwa n'izîno lyâni likolaga liba ishubûkiro lya bishambo? Niono kubona mbona ntali muhurha, Kanwa ka Nyakasane. ¹² Mukanye muje aha mwâni e Silo: ho izîno lyâni lyayûbakaga burhanzi, mulole ebi nahakolire erhi bubî bwa lubaga lwâni lwa Israheli burhuma^m. ¹³ Na bunôla, kulya kuba lwakozire ago maligo goshi, kanwa ka Nyakasane, kulya kuba murhayumvagya erhi nkazimubwîra bwaca bwayira, namuhamagala mu rhanashuzagya, ¹⁴ eyi ngombe ederhwa n'izîno lyâni, eyôla mucikubagire, n'eri ishwa namuhaga mwe na basho nkolaga nayikolera birya nakoleraga Silo. ¹⁵ Nkolaga namukaga muntenge omu masû, kulyâla nakagaga bene winyu bene Efrayimu.

b) Banyamuzinda b'obwihambi

¹⁶ Woyo oleke orhasengereraga olu lubaga, orhaderhaga mpu walengeza omulenge n'omusengero gw'okubalagira nîsi erhi mpu wayimbirira, bulyala ntakuyumvirhize. ¹⁷ Nkabaga orhabwini ebi badwîrhe bakola omu bishagala bya Yuda n'omu mihanda ya Yeruzalemu. ¹⁸ Oku abana bashenya enshâli, b'i-she bakoleza omuliro, n'abakazi barhanza enshano mpu badugira Omwamikazi w'Empinguⁿ. Cazindâ barherekêre banyamuzinda b'ihanga mpu lyo bambabaza! ¹⁹ Ka nie bababazize, Yekudesire Nyakasane; kali bône bacibabazize, bône bacibonesize nshonyi? ²⁰ Kwo Nyakasane Nyamubâho adesirage ntya: Lâbi oku omutula gwâni, omungo gwâni, gukola gwacirhulira ahala, oku bantu n'oku bintu, oku mîshi g'omu mashwa n'oku malehe g'omu ishwa; gwayôca bu-rhazima.

c) Enterekero erhashinganini

²¹ Kwo adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli. Muyu-shûle ebimasha binyu oku êzinyu, mulye ezo nyama! ²² Bulya oku biyêrekîre enterekêro n'ebimasha, ntâko nâbwizire na ntako nârhegesire basho erhi mbakula omu cihugo ca Mîsiri^o. ²³ Cikwône irhegeko nâli mbahire eyo eri: Nti mukaziyumva izû lyâni, lyo mba Nyamuzinda winyu ninyu mube lubaga lwâni. Mukulikire enjira mmurhegesire yoshi lyo mucira. ²⁴ Cikwône, aye, bârhummvirhizagya barhanarhegaga okurhwiri, bôhe bakulikira oluhengu lw'omu-rhima gwâbo mubî, bampa ebirhugo ahali h'okunyêrekerâ. ²⁵ Kurhenga olusi-ku basho barhengaga e Mîsiri kuhika ene, nâmurhumire abaganda bâni b'aba-lêbi, ngasi lusiku burhahusa. ²⁶ Ci barhanyumvagya, barhaderhaga mpu ba-rhega okurhwiri, bacibêra ba cikanyi-cirhagomba, babiha barhalusa b'ishe. ²⁷ Wanababwîra ebyo binwa byoshi: ci barhakuyumve, wanabahamagala ci ba-rhakushuze. ²⁸ Obabwîre erhi lola olubaga lurhumva izû lya Nyakasane Nyamuzinda lurhanaziga lwabwirizibwa. Ecihango cirhacihaba, cabarhenzire oku kanwa.

d) Enterekêro mbî ekagîsa

²⁹ Moma ebiviri byâwe biri-biri, obikabulire. Sôkera oku ntôndo mpalangule obandirekwo endûlû. Bulyala Nyamuzinda amakaga obûko bumugayîsa. ^{p 30} Neci, bene Yuda bakozire ehi nshomba, ye kudesire Nyakasane. Baâgwasize ebikabulirwa byâbo omu ka-Nyamuzinda kaderhwa n'izîno lyâni, mpu bakahemule; ³¹ bayûbakire oluhêrero lwa Tofeti omu cibanda ca Ben-Hinomu, mpu bakazisingônolerakwo bagala na bâli bâbo, n'obwo okwo ntakuderhaga na nta mango nakugerêrize. ³² Alaga oku n'ensiku zayishire, ye kudesire Nya-kasane, Tofeti

^m**7.12** Omu cihugo ca Silo, mwo Abayahudi bayubakiraga aka Nyamuzinda karhanzi. Lola omu citahu c'Abacîranuzi.

ⁿ**7.18** Erhi izîno ly'okuderha mpu "Mwamikazi w'Empingu" ye wali mwamikazi erhi nyamuzin-da w'obwihambi olozire iburha. Ye wali oderhwa Istari.

^o**7.22** Nyamuzinda alonza abantu bamuharamye n'omurhima kulusha okumulerhera enterekêro z'embâgwa: Lola Am 5, 21; Iz 6, 20.

arhâciderhwe, n'ecihanda ca Ben-Hinomu cirhâciderhwe, ci cibâgiro co caderhwa. Abantu bâbishwa e Tofeti⁹ erhi kubula handi kurhuma. ³³ N'emirhumba y'olwo lubaga yaba lwîko lwa binyunyi by'emalunga, haguma n'ebyerubala, barhaboneke n'omuntu wabihiva. ³⁴ Omu bishagala bya Yuda n'omu mihanda ya Yeruzalemu nahulisamwo izû ly'omwishingo n'ely'obusîme; izû ly'omuhya n'ery'omuhya-mulume, bulyala ecihugo cahinduka mwerûlê.

8

¹ Mw'ago mango, ye kudesire Nyakasane, babishûla amavuha g'abâmi b'e-mwa Yuda, ag'abakulu, ag'abadâhwa, ag'abalêbi n'ag'abantu kone b'e Yeruzalemu. ² Bagayanika oku izûba, omwêzi engabo y'emalunga bali barho-nyize n'okukolera zirya bashimbaga banakazizidôsa, zirya bakazagiharâmya, ago mavuha garhacife garhîlagwîrwe nîsi erhi kushubibishwa. Gakolaga gabê-ra oku idaho nka binazo. ³ N'oku banyi balobôka muli obwo bûko bw'emihera, ngasi aha nakabahabulira, ye kudesire Nyakasane w'Emirhwe, olufû lwâba lwo lukulu aha buzîne.

Endûlû, amahano, obugoma bw'Israheli

⁴ Obabwire, erhi kwo adesire ntya Nyakasane mpu k'ohirima arhazûka, k'ohabuka arhahabûlwa? ⁵ Cirhumirage olwo lubaga lubêra omu bugoma buzira kuhusa. Basêzizagye obunywesi balahîre bugaluka. ⁶ Najire aho nabayumvirhiza: barhadwîrhi baderha nk'oku bikwânîne. Barhalimwo owagaya obubî bwâge akaderha erhi «lêro bici bino nâkozire»? Boshi oku bahabusire kwo banahâsire, nka nfarasi yajilwa. ⁷ Ciru na nyakadekere nk'ali emalunga, ayishi akasanzi kage, Akafunzi, ehiremberembe n'omuhangali, biyishi amango gâbyo g'okubunga. Olubaga lwâni lwôhe lurhishi obushinganyanya bwâni.

Irhegeko omu nfune z'abadâhwa

⁸ Kurhi mwakaderhaga mpu «rhuli barhimanya rhugwerhe irhegeko lya Nyakasane!» Kwo binali; mwalihindwîre binywerhe oburhûza, bunywesi bw'abandisi. ⁹ Abagula enshonyi zababumba, basômerwa hano bagwârhwâ omu murhego Bôhe mpu bagayaguza akanwa ka Nyakasane. Mbwîraga, obugula bwâbo, bici bubakwânîfage? ¹⁰ Bakâbo nkolaga nabaha abandi balume amashwa gâbo ngahereze bandi-bandi. Bulya kurhenga oku murho kuhika oku mukulu, boshi bya buhagwe balonza abalêbi n'abadâhwa, boshi kurhebana balimwo. ¹¹ Bali mpu babuka ecibande ca mwâli w'olubaga lwâni, badwîrhe baderhera oku mino mpu «murhûla, murhûla» n'obwo nta murhûla. ¹² Enshonyi z'amaligo gâbo zababumba. Caba mushiâna, barhaciba nshonyi, barhaciyyishi olugwegwe lwo luci. Bafurhama omu karhî ka abafurhama bakomanya olusiku nayishibarhangula, Nyakasane okudesire.

Emizâbîbu ya Yuda

¹³ Nakasimire nsarille emwâbo, ye kudesire Nyamubâho. Cikwône emizâbîbu yâbo erhalehesire, ciru n'omulehe gwâbo guruhanyiri ebyâsi ciru byône bifunyyire nali mbahire ababishandazagya. ¹⁴ Cirhumirage rhutamire, rhufiremwo obûla Nyakasane Nyamuzinda wirhu yene orhuyisire ye narhunywesize amîshi mahereke, erhi mabî rhwamujirire garhuma. ¹⁵ Rhwakazagiringa omurhûla: ci lerhaga! Rhwakagiringa amango g'okufuma: bikolaga bihamba. ¹⁶ Kurhenga emwa Dani omulumbo gw'enfarasi zâge guyumvikîne n'ecimorogo c'amadaku g'enfarasi cidirhimanyize ecihugo coshî^r bayishirirya ecihugo n'ebinja bimuli olugo na benalo. ¹⁷ Neci, lâba oku we ntumîre enjoka nkali zirya zirhadogêzibwa; zakuluma, ye kudesire Nyakasane na nta bufumu.

Omulenge gw'omulêbi amango g'ecizombo

⁹ **7.32** 7, 31: Tofeti hali hantu bakaginigira oruhonjo oku ngoma y'omuzimu Moloki. Mwâmi Ahazi aheba olwo luhêrero omu kabanda ka Hinomu. Buzinda lwakaderhwa Yehenami, rhuderha Cihenama.

^r **8.16** Abashombanyi barhengerâ emwênê.

¹⁸ Namayumva amagala gandya omurhima guruhaciri gwani! ¹⁹ Yumva endûlù ya mwâli w'olubaga lwirhu, yamazûka omu cihugo còshi mpu «ka Nyamubâho arhaciba omu Siyoni, k'omwâmi w'e Siyoni arhaciyiba? (Carhumaga banjira burhe n'enshusho zâbo ebyo birhali byo byarhenga ihanga). ²⁰ Bayûsize basârûla, ecanda cahwire, n'okucira n'orhaciziri! ²¹ Ecibande ca mwâli w'olubaga lwirhu, cimbabazize, ndi nka nie mbanzirwe. ²² Ka nta mavurha gaciba omu Galadi? ka nta mufumu ocibâmwo? Cirhumirage cirhafuma ecibande ca mwâli w'olubaga lwirhu? ²³ Owahindula irhwe lyâni likashuba iriba, n'amasû gâni ngahinduke nshôko ya mirenge! Owampa nkalakira mûshi na budufu abayîsirwe omu bana ba mwâli w'olubaga lwirhu!

9

¹ Mw'ago mango, ye kudesire Nyakasane, babishûla amavuha g'abâmi b'e-mwa Yuda, ag'abakulu, ag'abadâhwa, ag'abalêbi n'ag'abantu kone b'e Yeruzalemu. ² Bagayanika oku izûba, omwêzi engabo y'emalunga bali barho-nyize n'okukolera zirya bashimbaga banakazizidôsa, zirya bakazagiharâmya, ago mavuha garhacife garhòlagwîrwe nîsi erhi kushubibishwa. Gakolaga gabê-ra oku idaho nka binazo. ³ N'oku banyi balobôka muli obwo bûko bw'emihera, ngasi aha nakabahabulira, ye kudesire Nyakasane w'Emirhwe, olufû lwâba lwo lukulu aha buzîne.

Endûlù, amahano, obugoma bw'Israheli

⁴ Obabwire, erhi kwo adesire ntya Nyakasane mpu k'ohirima arhazûka, k'ohabuka arhahabûlwa? ⁵ Cirhumirage olwo lubaga lubêra omu bugoma buzira kuhusa. Basêzizagye obunywesi balahîre bugaluka. ⁶ Najire aho nabayumvirhiza: barhadwîrhi baderha nk'oku bikwânîne. Barhalimwo owagaya obubî bwâge akaderha erhi «lêro bici bino nàkozire»? Boshi oku bahabusire kwo banahâsire, nka nfarasi yajilwa. ⁷ Ciru na nyakadekere nk'ali emalunga, ayishi akasanzi kage, Akafunzi, ehiremberembe n'omuhangali, biyishi amango gâbyo g'okubunga. Olubaga lwâni lwôhe lurhishi obushinganyanya bwâni.

Irhegeko omu nfune z'abadâhwa

⁸ Kurhi mwakaderhaga mpu «rhuli barhimanya rhugwerhe irhegeko lya Nyakasane!» Kwo binali; mwalihindwîre binywerhe oburhûza, bunywesi bw'abandisi. ⁹ Abagula enshonyi zababumba, basômerwa hano bagwârhwâ omu murhego Bôhe mpu bagayaguza akanwa ka Nyakasane. Mbwîraga, obugula bwâbo, bici bubakwânîage? ¹⁰ Bakâbo nkolaga nabaha abandi balume amashwa gâbo ngahereze bandi-bandi. Bulya kurhenga oku murho kuhika oku mukulu, boshi bya buhagwe balonza abalêbi n'abadâhwa, boshi kurhebana balimwo. ¹¹ Bali mpu babuka ecibande ca mwâli w'olubaga lwâni, badwîrhe baderhera oku mino mpu «murhûla, murhûla» n'obwo nta murhûla. ¹² Enshonyi z'amaligo gâbo zababumba. Caba mushiâna, barhaciba nshonyi, barhaciyishi olugwegwe lwo luci. Bafurhama omu karhî ka abafurhama bakomanya olusiku nayishibarhangula, Nyakasane okudesire.

Emizâbîbu ya Yuda

¹³ Nakasimire nsarille emwâbo, ye kudesire Nyamubâho. Cikwône emizâbîbu yâbo erhalehesire, ciru n'omulehe gwâbo guruhayanyiri ebyâsi ciru byône bifunyire nali mbahire ababishandazagya. ¹⁴ Cirhumirage rhutamire, rhufiremwo obûla Nyakasane Nyamuzinda wirhu yene orhuyisire ye narhunywesize amîshi mahereke, erhi mabî rhwamujirire garhuma. ¹⁵ Rhwakazagiringa omurhûla: ci lerhaga! Rhwakagiringa amango g'okufuma: bikolaga bihamba. ¹⁶ Kurhenga emwa Dani omulumbo gw'enfarasi zâge guyumvikîne n'ecimorogo c'amadaku g'enfarasi cidirhimanyize ecihugo coshi^s bayishirirya ecihugo n'ebinja bimuli olugo na benalo. ¹⁷ Neci, lâba oku we ntumîre enjoka nkali zirya zirhadogêzibwa; zakuluma, ye kudesire Nyakasane na nta bufumu.

^s8.16 Abashombanyi barhengerâ emwênè.

Omulenge gw'omulêbi amango g'ecizombo

¹⁸ Namayumva amagala gandya omurhima guruhaciri gwani! ¹⁹ Yumva endûlù ya mwâli w'olubaga lwirhu, yamazûka omu cihugo cõshi mpu «ka Nyamubâho arhaciba omu Siyoni, k'omwâmi w'e Siyoni arhaciyiba? (Carhumaga banjira burhe n'enshusho zâbo ebyo birhali byo byarhenga ihanga). ²⁰ Bayûsize basârûla, ecanda cahwire, n'okucira n'orhaciziri! ²¹ Ecibande ca mwâli w'olubaga lwirhu, cimbabazize, ndi nka nie mbanzirwe. ²² Ka nta mavurha gaciba omu Galadi? ka nta mufumu ocibâmwo? Cirhumirage cirhafuma ecibande ca mwâli w'olubaga lwirhu? ²³ Owahindula irhwe lyâni likashuba iriba, n'amasû gâni ngahinduke nshôko ya mirenge! Owampa nkalakira mûshi na budufu abayîsirwe omu bana ba mwâli w'olubaga lwirhu!

10

Enshusho z'abazirnu na Nyamuzinda w'okunali

¹ Wâni nyumpa ya Israheli, yumva oku Nyakasane akubwîra. ² Kwo adesire ntya Nyakasane, Murhakazagikômera enjira z'amashanja, murhakazagiyôboha ebimanyîso by'oku nkuba ciru akaba amashanja kuyôboha gabiyôboha. ³ Kali obwôba bw' amashanja buba bwa busha, guba murhi kwône batwa omu muzirhu, gubinjwe n'akere k'omubinji. ⁴ Oku bundi baguyinjihe n'amasholo haguma n'amarhale, Babulibigwikamwo emisumâri, enyundo eyigwike mpu lyo bisêra (ebirhangâlo byâbo) bilekihinya-hinya. ⁵ Kwo biba nka buhereko omu ishwa ly'emyungu, birhaderha, kulengezibwa bilengezibwa, bulya birhagenda. Murhakazagibiyôboha: bulya birhankajira kubî kuci birhakanajira kwinja kuci. ⁶ Orhagerwa ndi Nyakasane, oli mukulu, liri likulu izîno lyâwe ligala byoshi. ⁷ Ndi orhankakurhinya, mwâmi w'amashanja? Neci, oli wa kurhinywa! Bulyala omu bagula b'amashanja boshi, n'omu mâmi gâbo goshi, ntâye bakakugererakwo. ⁸ Boshi boshi, bali bahwinja banali bingolongolo. Amahano obusha buhâna nago ganali ntago. ⁹ Marhale matule nka rhwâsi garhenga cingana e Tarsi n'amasholo g'e Ofiri mukolo gwa mubinji, gwa munwe mulenga gw'omutuzi byoshi bushanja bwa bantu balenga. Babiyambike n'omushangi gw'akaduku obwo. ¹⁰ Nyakasane yehe ye Nyamuzinda w'okuli, ye Nyamuzinda ôzine ye na Mwâmi w'ensiku n'amango. Akaba burhe, igulu linageremwo omusisi, amashanja garhankalinda omutula gwâge. ¹¹ Kwo wababwîra ntya: erhi: banyamuzinda, abarhajiraga amalunga n'igulu baherêrekera hanol'igulu n'idako ly'amalunga. ¹² Ye wajiraga igulu n'obuhashe bwâge, ayimanza amahanga n'oburhimanya bwâge n'obukengere bwâge bwalambûla amalunga. ¹³ Akalika izû, amîshi ganalulume emalunga, anayinamule ebitu kurhenga aha kafende k'igulu atule n'orhukengulo eshube milazo akûle n'empûsi omu cibîkiro câge. ¹⁴ Go mango, ngasi muntu ahwinjagala, ayimange buzira kuyumva go mango ngasi mutuzi agwârhwâ n'enshonyi erhi alola enshusho zâge. Bulyala biri bya bunyvesi, birhalimwo omûka. ¹⁵ Birhaba cici, amango g'okuhanwa kwâbyo, byahirigirha. ¹⁶ «Mwanya gwa Yakobo» yehe arhali ntyo: bulya ye kabumba kabumbaga byoshi Israheli lyo ishanja mwimo gwâge. Izîno lyâge ye Nyakasane w'Emirhwe.

Ecihugo cajamwo ecôba

¹⁷ Oshane ebyâwe, orhenge mw'eci cihugo wâni we mugorhe! ¹⁸ Bulya kwo adesire ntya Nyakasane. Lola oku lero kulibirha n'abalibirhakwo, baje kulî, ababamwo eci cihugo nabaheba omu malibuko lyo banshanga. ¹⁹ Namahera, namabandwa! Ecibande câni cirhakanafuma. Nie muntu nakazagiderha: nti gâni ago mababale, nagalemba. ²⁰ Ihêma lyâni balishâbire emigozi yâni yoshi bayitwîre. Abana bangenzire boshi: ntâye ocihali. Harhaciri ciru omuntu w'okuyimânika ihêma. ²¹ Balungere bo babire bahwinja. Barhalongerizi Nyakasane n'okwola kwarhuma bayabirwa: obusô bwâbo bwoshi bwashandire. ²² Yumva omwanzi! gwo ogwo! Cihôgero cinene carhenga e mwênè mpu ebishagala bya Yuda bihinduke irûngu, bibe lwâkiro lwa banyambwe. ²³ Omanyire yagirwa Nyamubâho, oku enjira y'omuntu erhaba yâge kurhanali kwâge okulambagira n'okusêra omu njira yâge burhanali buhashe bwâge bumuheba omu njira n'okumubêzamwo. ²⁴ Oruhane Yagirwa, cikwône omu

lugero lwinja buzira mungo, rhwakanahungumuka rhweshi. ²⁵ Orhulire omutula gwâwe oku mashanja garhakuyishi n'oku milala erhagashâniza izù lyâwe. Bulyala balire Yakobo bamuyûsa, banashâba aha mwâge.

11

Yeremiyahu n'ebinwa by'endagâno

¹ Akanwa Yeremiyahu abwiragwa na Nyakasane: ² «Obwire abantu b'omu ishwa !ya Yuda n'ab'omu Yeruzalemu. ³ Obabwire erhi: «Yekudesire Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli erhi: akahera omuntu orhumva ebinwa by'eyi ndagano, ⁴ binwa narhegekaga basho olusiku mbakûla omu cibeye, omu cihugo c'e Mîsiri. Nababwîra nti «muyumve izu lyâni; munajire ngasi kwoshi nâkamurhegeka lyo muba lubaga lwâni, nâni mbe Nyamuzinda winyu. ⁵ Kuderha nti nyunjulize gulya mulagi nalahiraga nti ntagujiriri basho gulya gw'oku- baha ishwa lyahululamwo amarha n'obûci, nk'oku biri buno. Nâni nashuza nti: «Neci, Nyamwagirwa. ⁶ Na Nyakasane anacimbwîra erhi: «omu bishagala bya Yuda n'omu mihanda ya Yeruzalemu oyakûze mpu: muyumve ebinwa by'eyi ndagâno munabijire. ⁷ Bulyala narhonzire basho erhi mbakula e Mîsiri, na kuhika buno nadesire buzira kurhama nti: muyumve izu lyâni. ⁸ Cikwône barhumvagya barhaderhaga mpu barhege okurhwiri, ngasi muguma ayêrekera emunda omurhima gwâge mubi gunayêrekire. Okubundi nabakolera akal'ibala ebinwa by'eyi ndagâno byoshi byanali bidesire, binwa nali mbasêzize okushi-mba barhanabishimbaga. ⁹ Nyakasane ambwîra crhi: Bene Yuda n'ab'omu Yeruzalemu banywânane. ¹⁰ Bashubirire amaiigo ga b'ishe, balahiraga mpu barhayumva ebinwa byâni: b'abôla bakulikire banyamuzinda b'obwihambi mpu babe bo bakolera. Enyumpa y'Israheii n'enyumpa ya Yuda bavunyire omu binwa by'endagâno rhwalagânanaga rhwe na b'ishe. ¹¹ Co cirhumirage, Yekudesire Nyakasane, lâba oku nkola nabarhumira obuhanya barhafume, bakanyakûza, ntabashuze. ¹² Go mango ebishagaia bya Yuda n'ab'omu Yeruzalemu bajigashâniza n'enshanghi banyamuzinda b'obwihambi. Abo banyamuzinda barhabarhabâle ciru n'ehitya amango g'obuhanya. ¹³ Bulyala wâni Yuda, banyamuzinda bâwe kwo bali banji nka ebishagala byâwe. ¹⁴ N'oku emihanda ya Yeruzalemu eri minji kwo nazo ziri nyinji empêrero wayûbasire z'okugashâniza Baali.

Abakomera aka-Nyamuzinda batumuzibwa

¹⁵ Omusimwa wâni bici alijira omu mwâni? Anayunjulize obulonza bwâge bubî. Ewe k'emihigo n'enyama nterekêre byo byakurhenza mw'obu buhanya olimo ly'omanya oku wacishinga? ¹⁶ Muzeti guyanyire gunajagaiire, lyo izîno Nyakasane ali akuhire; lero ahizirage omuiiro omu byasi byâwe; n'amashami gabôyôsire. ¹⁷ Na Nyakasane w'Emirhwe wakugwîkaga, akutwirire olufû n'ecarhumire, ganali amaligo enyumpa y'Israheli n'eya Yuda zakozire mpu banjire burhe omu kududûkiza Baali omugi gw'enshanghi.

Yeremiyahu alibuzibwa e Anatoti

¹⁸ Nyamubâho anali erhi antonzire: nayôrha manyire! Ago mango, Nyakasane, wanzibûla amasû mpu gabone ebi balimwo! ¹⁹ Niehe kwo nali nka mwana-buzi^t wajibagwa, erhi ntanamanyiri emirali bagwerhe kuli nie. Mpu «rhuhongole omurhi gujinire, rhumukûle omu igulu ly'abazîne, irhondo izîno lyâge lirhakengêragwa»! ²⁰ Cikwône wehe, Nyakasane w'Emirhwe, we twa emmanja n'obushinganyanya we singiriza ensiko n'omurhima onyêreke mbone oku wachôlerabo bulya we ntûzire olubanja lwâni. ²¹ Okwo kwo kurhumire, ntya kwo Nyakasane aderhire abantu b'e Anatoti bashimbire omûka gwâni: «Erhi orhajiraga obulêbi oku izîno lya Nyakasane, lyo orhagiyîrhwa n'enfune zirhu». ²² Lâba oku niono nk'ola najibarhangula. Emisole yâbo, ngôrho yabayîrha, bagala bâbo na bâli bâbo bafà n'ishali.

^t11.19 11, 19: Mwanabuzi. Lola Iz 53. 7. Yeremiyahu amaba lwîganyo lw'omucunguzi Yezu Kristu.

²³ Barhabemwo owasi-gala hano ndikira obuhanya omu bantu b'e Anatoti.

12

Amasima g'ababî

¹ Oba mushinganyanya, Nyakasane, ciru nkacihamba nti nakujisa kadali ci erhi na binwa bya bushinganyanya nakushambâza. Cirhuma enjira y'endyâlya eba ekomire, cirhuma encuku zijira omurhûla. ² Nàbagwisire bànamera emizi, kukula bakula na malehe bayâna. Hofi oba n'akanwa kâbo, cikwône kuli n'ensiko zâbo. ³ Wehe Nyakasane, onyishi na kubona ombona, omurhima gwâni wâgurhangwîre, na haguma nâwe guba. Obarhenze nka bibuzi byajibâgwa, obabikire olusiku lw'okubâgwa. ⁴ (Kuhika mangaci ecihugo câba ciri omu mishîbo), n'obwâsi buli ebulambo erhi buyûmire? Ebinyunyi n'ebintu byahwîre n'obubî bw'abantu. Bulya kwo badesire: mpu Nyamuzinda arhabona ebirhulimwo. ⁵ K'amashigwe g'abantu gakuyâbire, ohashe amashigwe g'enfarasi? Erhi oyumvagya ebihamba omu cihugo cidekerîre, kurhi byayishigiba omu mashaka g'oku Yordani? ⁶ Kali ciru balumuna bâwe na bene winyu bakurhebeka! Bakuhûrana n'izû linene. Orhahîraga okabayemera hano bakubwîra ebinwa binunu.

Lungwe alakira olubaga lwâge

⁷ Nalesirage enyumpa yâni, nasiga akashambala kâni. Omurhonyi w'omurhima gwâni namusizire omu nfune z'abashombanyi bâge. ⁸ Akashambala kâni kamipindukirage, kashuba nka ntale y'erubala: yandulumîr, nayishomba. ⁹ Akashambala kâni ka kashubirage cinyunyi ca mashala ga butone n'ebinyunyi bihiva byakagorha! Mukanye muhamagale eby'erubala byoshi; mubilerhe bicirhanze. ¹⁰ Engabo y'abangere yakûzire ishwa lyâni ly'emizâbîbu, balirhindagira, ishwa lyâni oku ndirhonya, bohe balijizirage nterere. ¹¹ Mashî balijizire nkûmu, likola lya kushibûkwa omu masû gâni. Ecihugo coshi bacishâbire na ntâye oshibirîre. ¹² Entôndo zirengerîre omu irûngu zoshi zahisirwekwo n'abashâbi (bulya Nyamubâho afumbasire engôrho ye Ntakanjirwa) kurchenga oku cikwi c'ecihugo kuhika oku cindi nta muntu ogwerhe omurhûla! ¹³ Barhwezire engano, basârûla emishûgi; barhamîre busha. Enshonyi z'ebi basarwire zababumbire, erhi mungo gwa Nyakasane gurchuma.

Olubanja n'obucire bw'olubaga

¹⁴ Kwo adesire ntya Nyakasane: Bo ndesire abalungu bâni babî, balya bàhumaga oku kashabala nâhaga olubaga lwâni lw'Israheli. Lâba oku nâba-shugula omu cihugo câbo. (Cikwône enyumpa ya Yuda narhangiyishugula omu karhî kabo). ¹⁵ Cikwône hano mba namabashugula, nâshubibabêra bwonjo, nshubibagalula ngasi muguma omu kashambala kâge, ngasi muguma omu i-shwa lyâge. ¹¹ N'erhi bakaciyigîriza bwinja amarhegeko g'olubaga lwâni, bakamanyindahira mpu «ye ndahire Nyakasane ozîne» nka kulya bayigîrizagya olubaga lwâni okulahira Baali, ago mango banashubira omu karhî k'olubaga lwâni. ¹⁷ Cikwône bakabula buyumva olwo lubaga nânalushugula, nna-nduherêrekeze, Kanwa ka Nyakasane.

13

Omukaba gubozire

¹ Kwo ambwizire ntya Nyakasane: Erhi okanye ogule omukaba gw'ecitâni, oguzonze ensiko zombi. Cikwône orhagurhogezagya omu mîshi. ² Nagula omukaba, nk'oku Nyakasane ânali antegesire, nanaguzonza ensiko zombi. ³ Akanwa ka Nyakasane kantindakwo obwa kabirhi: ⁴ «Erhi oyanke omukaba wagulaga, ogula oyambalire oku nsiko, oyimuke, oje ebwa Efrata ogufulike omu mugaku gw'ibuye.» ⁵ Nakanya najigufulika ebwa Efrata, nk'oku Nyakasane ali antegesire. ⁶ Erhi hagera nsiku zirhali nyi, Nyakasane ambwîra, erhi: «Yimuka, oje ebwa Efrata oyanke yo gulya mukaba nakurhegekaga nti ofulikeyo». ⁷ Naja ebwa Efrata, nalonza nanabandana omukaba halya nali ngufulisire. Lâba: gwasherire gurchankacikolesibwa.

⁸ Okubundi akanwa ka Nyakasane kantindakwo. ⁹ Erhi «kwo adesire ntya Nyakasane; erhi: ntya kwo nashereza ifêka lya Yuda bula bucibone bunji bwa Yeruzalemu. ¹⁰ Olu lubaga lubî, abâla bakazilahira bwayumva ebinwa byâni, abâla bakazikulikira obulala bw'omurhima gwâbo n'okushimbulira bandi ba nyamuzinda b'obwihambi mpu babakolere banabaharâmye, olu lubaga kwo lwâba ak'ogu mukaba gu-rhâkacikola bici. ¹¹ Bulyala, nka kula omukaba gusera oku nsiko z'omuntu, kwo nali ncisêgerize oku nyumpa ya Israheli yoshi, enyumpa ya Yuda yoshi, Kanwaka Nyakasane, nti zibe lubaga lwâni, irenge lyâni, lukengwa na bulimbi bwâni. Cikwône barhanyumvaga.

Orhubindi rhw'idivayi rhwahukulana

¹² Obabwire n'aka kandi kanwa: Kwo adesire ntya Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli: «Ngasi kabindi kanayunjula idivayi». Banakushuza mpu: «ka rhuhabire oku ngasi kabindi kanayunjula idivayi»? ¹³ Onababwire erhi: kwo adesire ntya Nyakasane, erhi: lâba oku ababamwo eci cihugo boshi nâbalalusa, abâmi batamîre oku ntebe ya Daudi, abadâhwa n'abalêbi, n'ab'omu Yeruzale-mu boshi. ¹⁴ Okubundi mbahukuze baguma oku bâbo, abashamuka na bagala bâbo burhalondola, kanwa ka Nyakasane, buzira lukogo, buzira bwonjo, nâba-shangula.

Olubungo

¹⁵ Yumvi, murhege okurhwiri muleke n'obucîbone, Nyakasane adwîrhe aderha. ¹⁶ Muhe Nyakasane Nyamuzinda winyu irenge duba oku omwizimya guruhacigwa, n'oku amagulu ginyu garhacisârhala, oku birhondo by'obudufu. Mwoyo mudwîrhe mwalinda obuce: yehe mwizimya adwîrhe abulula n'okuguhindula ndundulya ya budufu, ¹⁷ N'akaba murhayumvirhi oku namurhonda, nalakira emurhima erhi bucîbone bwinyu burhuma, amasû gâni gâlaka omulenge gw'okubona obusò bwa Nyakasane bwagenda mpira.

Mwâmi Yoyakini

¹⁸ Obwire mwâmi n'omwamikazi: Tamali oku idaho bulya ecimane ciryâ c'irenge carhibusire oku irhwe linyu. ¹⁹ Ebishagala by'e Nêgebu bigosirwe birhâjibwamwo. Yuda yeshi bamuhêsire mpira yeshi yeshi.

Okukalihirwa kwa Yeruzalemu

²⁰ Oyinamule amasû, Yeruzalemu, obone, obone ecarhenzire emwênè. Ngahi buli bulya buso bakuyâbuzagya, birya bibuzi wakazâgilimbira? ²¹ Bici waderha hano bayishikuhana, we wabaleraga? Bîra bâwe bayisha bashokolire ababisha bakurhera. K'orhagwârhwê n'amalumwa gali nka mikero-mibishi obwo? ²² Wamaderhaga omu murhima gwâwe: erhi «nieki cirhumire oyo nj'obone anyishira?» Bunene bwa mabî gâwe bwarhumire balengeza emishangi yâwe n'okurhabira oku bishugulu byâwe. ²³ K'omuntu w'e Etiyopiya akahindula omubiri gwâge, n'engwi obutone bwâyo? Ninyu mwe, ka mwakajira bwinja, mwe mwakomerire amabî? ²⁴ Nkologa namushandaza nka byâsi byumu empûsi y'omu irûngu yâbabalaza. ²⁵ Hyo hyâwe ehyo, gwo mwanya bakuhire. Nie gurhenzirekwo, Kanwa ka Nyakasane bulyala nie wayibagiraga, wacikubagira obunywesi. ²⁶ Niene nalengeza emishangi kuhika ebusu, babone obusha bwâwe. ²⁷ Ya! Obugonyi bwâwe n'amasheka gâwe wâni! n'amalala wahimbire wâni! Oku ntôndo n'omu mashwa, nabwîne amaligo gâwe. Wamahera wâni Yeruzalemu, bulyala orhacesibwi. Kuhika mangaci kwône?

14

Ecanda cikali

¹ Kanwa Nyakasane abwîraga Yeremiyahu amango g'ecanda. ² Eca Yuda omu mishîbo ciri n'ebishagala byâge mutula birimwo oku idaho biri n'omulenge gwa Yeruzalemu enyanya gusokire gwalwira.

³ Abagale badwîrhe barhuma abana mpu bajilonza amîshi. Abana badwîrhe baja ebwa

maliba ci barhabona mishi, badwîrhe bakazigalukana orhubindi rhurhalimwo bici, n'omûmà n'ehishonyi n'irhwe libwikire.

⁴ Kulya kuba idaho lyaberesire erhi kubula mîshi kurhuma abahinzi enshonyi zababumbire kubwikira babwikire irhwe.

⁵ Ciru n'erubala akashafu kabusire kanaleka omwana wako bulya nta bwâsi.

⁶ Endogomi ziyimanzire oku ntôndo, zayisa emboho aka banyambwe, amasû gâbo gafukire bulya nta bwâsi.

⁷ Akabaga ebyâha birhu birhushobesire, ojirage yagirwa obukuze bw'izîno lyâwe. Neci, garhali manyi amalala girhu, wene rhwabihîre. ⁸ Nyakasane bulangalire bw'Israheli, we Muciza omulikûza amango alagirîre, Cirhumirage ohugalala mw'eci cihugo, nka mubalama ohanzire budufu buguma.

⁹ Cici cirhumire oshusha olimwo ecikango? nka ntwali erhankaciza ndi? N'obwo y'oli ekarhî-karhî, Nyakasane, n'izîno lyâwe lyo barhuderha mâshi orharhulekêreraga mâshi!

¹⁰ Ntya kwo Nyakasane aderhire olu lubaga, mpu: Basîmirage okugenda-genda wâni! Co cirhuma Nyakasane arhabasîma. Akolaga akengire amaligo gâbo. Anakolaga ahana ebyâha byâbo. ¹¹ Nyakasane âmbwîra obwo, erhi: «orhasengereraga olu lubaga mpu lulo bôke. ¹² Ciru bakacîshalisa, ntayumvirhize omusengero gwâbo, ciru bakarhûla embâgwa n'enterekêro, ntakabiyemêra. Bulyala nnonzize okubahungumula n'engôrho, n'ishali n'ecâhira.» ¹³ Nâshuza obwo: «Nti Yagirwa Nyakasane, kali abalêbi badwîrhe bababwîra: erhi murhabone engôrho, murhashalike, kulya kuba niene namushobôza omurhûla gw'enkwîra mw'eci cihugo.» ¹⁴ Oku bundi Nyakasane âmbwîra, erhi: «bunywesi obwôla abo balêbi badwîrhe baderha oku izîno lyâni; ntabarhumaga na ntâco nabarhegesire, ciru ntababwîraga akanwa. Badwîrhe bamubwîra mpu babonekîrwe n'obwo kubêsha, mpu bamulêbera n'obwo bya busha, bilôrho byâbo bône.» ¹⁵ Ebyo byârhuma Nyakasane âshubiderha, erhi: «Aho balêbi badwîrhe balêba oku izîno lyâni n'obwo ntabarhumiri, banadwîrhe bamubwîra erhi: «eci cihugo cirhajemwo ngôrho, cirhajemwo cizombo» oleke kwône, abo balêbi ngôrho yabalambika n'ishali haguma. ¹⁶ N'abadwîrhe babwîrwa nabo, omu mihanda ya Yeruzalemu bakwêbwa, ngôrho n'ishali byâbalambika barhâbone cabisha: ôli bo, ôli bakâbo, ôli abana-rhabana âabo, ôli abana-nyere bâbo; nabadubulirakwo amaligo gâbo. ¹⁷ Obabwire n'aka kanwa:

Amasû gâni gali galaka omulenge, obudufu n'omushi, buzira kuhusa bulya kuyagalika ayagalisire olya munyere, mwâli w'olubaga lwâni. Cinali cibande cinene.

¹⁸ Erhi nacija omu mashwa, lâba enkumba engôrho yajijire erhi nacishubira omu lugo, laba enkumba ishali lyajijire; Omudâhwa n'omulêbi, nabo bagezire omu cihugo, bahabire byo bici ebi!

¹⁹ Ka Yuda kukaga wamukazire loshi ? Nisi erhi Siyoni kurhenga akurhenzire emurhima! Cici carhumire warhubambula omubambu gurharhundûke? Rhwakazagilinga omurhûla, ci nta kwinja amango g'okufuma, ci lolaga ebihamba.

²⁰ Yagirwa Nyakasane, neci rhuyemîre amaligo rhwajijire, amabî ga balarha bulya neci rhwakubihîre.

²¹ Oku bukuze bw'izîno lyâwe orharhulekêreraga, irenge ly'izîno lyâwe lirhumire, orharhulekêreraga. Omanyè wakabonêsa entebe y'irenge lyâwe nshonyi. Okengêre mâshi orhatwaga omu ndagâno warhulaganyagya.

²² K'omu bikabulirwa by'amashanja hali eciniêsa enkuba? Ka malunga garhuma enkuba yania? K'arhali we, Yagirwa Nyamuzinda wirhu? We rhucikubagira bulya wekola ebyo byoshi.

15

¹ Nyakasane ambwîra obwo erhi ciru Musa na Samweli bakayimanga omu masû gâni, olwo lubaga ntakalubêra lukogo! Obalibirhekwo, bagende bantengeho. ² Bakakudôsa mpu ngahi

rhujage? onababwîre erhi: kwo adesire ntya Nyakasane:

Ow'okuhêkwa n'ecihûsi, ahêkwa naco,
Ow'okuhêkwa n'engôrho, ahêkwe nayo
Ow'okuhêkwa n'obuligo, ahêkwe nabwo
Ow'okuhekwa buja, abuhêkwe.

³ Nâhirakwo milala ini ya maligo,
yekudesire Nyakanane:
engôrho y'okuyirha,
ebibwa by'okushanshanyula,
eby'erubala n'ebinyunyi by'emalunga,
eby'okulya n'okushâba.

⁴ Nâbajira kantu ka kuyôbohya oku mâmi g'igulu goshi, erhi Menashè orhuma, mwene Hizikiyahu, mwâmi w'omu Yuda n'ebi akozire omu Yeruzalemu.

Obuhanya burhenga omu ntambala

⁵ Ndi okubabalirage wâni Yeruzalemu? Ndi okufirire bwonjo? Ndi oyahusire mpu adôse kurhi wabirage? ⁶ Oshuba wanjandaga wene, kanwa ka Nyamubâho, wampa ebirhugo. Lero nakulikira okuboko nakushâba, narhamire n'okuba lukogo. ⁷ Nayansire akibo nabayerûlira emuhanda gw'ecihugo. Olubaga lwâni naluyisire nshuzo, naluhezize bone banabula kuleka enjira zâbo. ⁸ Abakana bâbo, bo bali banji kulusha omushenyi gw'enyanya. Nina w'entwâli, namudwîrhîre kaheza mûshi kalengerêre kano kanya, nâ mudubulirakwo ebihamba n'ecihango. ⁹ Ayongobosire omuzire, nina wa bana-nda, arhacigwerhi nsimiko. Abwîne obwîre kabirhi. Yoyo zabumbire enshonyi n'omungo! N'abanyi basigire mulibo nâbarhega engêrho abashombanyi bâbo bâcitakira, Kanwa ka Nyakasane.

Okuhamagalwa obwa kabirhi

¹⁰ Namahera, nyâma nieki, we wambusire muntu wa kadali n'enongwe omu cihugo coshi!
Oku ntalya ntanahana mwenda, kurhahanga boshi barhanshomba.

¹¹ Okuli, okuli Nyakasane ka ntakukoleraga okwâni kwoshi? Ka ntakusengeraga amango g'obuhanya n'entanya?

¹² Ewâni, k'ecûma canavuna ecûma c'emwênè n'ec'amarhale.

¹³ Obuhirhi n'obugale bwâwe narhangibiha ababihagula buzira kugalula akantu, erhi byâha byâbo omu cihugo coshi birhuma.

¹⁴ Nâkujira muja w'abashornbanyi bâwe, omu cihugo orhishi, bulyala omutula gwâni mîra gwâyâsagya omuliro n'ogwo muliro mwe gwayishiyâca.

¹⁵ Wehe orhababiri Nyakasane onkengêre, ontangule onambuke omungo gw'aba banshimbulwire. Omu kulinda-linda kw'oburhe bwâwe, orhampekaga orhanarhumaga bampeza; omanyè oku werhumire natumula.

¹⁶ Ebinwa byâwe, erhi byampikagakwo, nambivuguse, akanwa kêwe, bwaba busîme bwâni, bwaba bushagaluke bw'omurhima gwâni; kulya kuba izîno lyâwe banderha: Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe.

¹⁷ Nta mango natamire omu ndêko y'abagambanyi nti mbuke ihuga okuboko kwâwe kwèli kusêzire nabera niene obwo bulyala wâli onyujuzize burhe.

¹⁸ Cirhumirage amababale garhayonda, ecibande câni cirhafuma, cirhâyumva bâsi.
Wamberirage kishi kabêsha mushâna, kalya k'amîshi garhacikubagirwa.

¹⁹ Oku bundi Nyakasane ashuza: erhi: «okagaluka, nkakugalula niene, wanayimanga omu masû gâni. Ebiri bya busha, erhi wankakulamwo akantu kinja wanaba nka we kanwa kâni. Bôbe bâshubira emunda oli, ci wehe, orhâshubire emunda bali! ²⁰ Nâkujira obêre olwo lubaga nka cogo cizibu-zibu c'amarhale, bâishikulwîsa ci barhakuhashe, bulyala ndi haguma nâwe, nti nkucize nnankulikûze, Kanwaka Nyakasane. ²¹ Nâkukûla omu nfune z'ababisha, nnankugule orhenge omu nfune za baciri-misi.

16

Akanwa k'omulêbi kali cimanyiso

¹ Akanwa ka Nyakasane kantindakwo, kambwîra mpu: ² orhahiraga okarhôla omukazi, orhakabona kanyere erhi karhabana cno munda. ³ Bulyala ntya kwo Nyakasane abwîzire abanyere n'abarhabana baburhirwa eno munda, abazire bababurha n'abalume bayishiburhira muli eci cihugo: ⁴ Bafa olufu lubî, barhâlakirwe barhânabishwe, bâbâ binazo by'idaho. Ngôrho yâbalambika, n'ecizombo. n'emirhumba yâbo yashube bushêge bw'ebinyunyi by'emalunga, n'ebiryanyi by'erubala. ⁵ Neci, kw'adesire ntya Nyakasane mpu orhahîraga okaja omu nyumpa balimwo omu mishîbo. Orhajagibanda endûlû erhi okurhuliriza bene balya, bulyala olwo lubaga nalunyazire omurhûla gwâni, oburhonyi n'obwonjo, ka-nwa ka Nyakasane. ⁶ Abakulu n'abarho, bâfamwo eci cihugo banabule câbisha babule na câlakira, ntâye wâshâkwa na ntâye wamômwa mukungu^u. ⁷ Oli omu mishîbo barhamubegere mugati mpu bamurhulirize bulya afirîrwe, barhaâmuhêze akabehe k'okumurhuliriza omu bufire bwa nina erhi bw'ishe. ⁸ Orhajâga n'omu nyumpa bajira olukulu mpu otamale olye onanywe hagu-ma nabo. ⁹ Bulyala kw'adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'I-srahcli: Lâba, nârhenza aha omu nsiku zinyu erhi mwânabona orhubûli rhw'omwishingo, enyimbo z'omulamba wâsheba, n'ez'omunyerere wâshebwa. ¹⁰ Hano oba wamabwîra olu lubaga ebi binwa byoshi, bamânakudôsa mpu: «Cici cirhumire Nyakasane arhuderherakwo obuhanya bungana âha; cici rhutumwîre, câha cici rhwâjirire Nyakasane, Nyamuzinda wirhu»? ¹¹ Ago ma-ngo ânabashuze erhi: Basho bantwîsire, kanwa ka Nyamubâho, bakulikira ba-ndi ba nyamuzinda b'obwihambi, babakolera banabaharâmya. Niehe bantwîka n'irhegeko lyâni barhalikulikiraga. ¹² Na ninyu, mwe mwâjizire kubî kulusha basho; lola ngasi muguma muli mwe, adwîrhe akulikira omurhima gwâge mubî gwa amahabwè, buzira kuyumva. ¹³ Nkolaga nâmuholusa muli eci cihugo, muje omu cihugo murhishi, ôli mwe, ôi basho: eyo munda mwajikolera abandi ba nyamuzinda b'obwihambi, mûshi na budufu, bulyala ntâmufire bwonjo.

Okugaluka kwa Bene-Israheli bashandîre

¹⁴ Lâba oku ziyiruka ensiku, akanwa ka Nyakasane, barhakaciderhamwo mpu «Nyakasane ôzine, ye wayinamulaga bene-Israheli kurhenga omu cihugo c'e Mîsiri!» ¹⁵ Ciru Nyakasane ôzine, ye wayinamulage bene-Israheli kurhenga omu cihugo c'emwênè na kurhenga emunda âli abashandabanyize». Nâba-shubiza omu cihugo nâlimpîre b'ishe!

Okurhêrwa

¹⁶ Lâba oku narhuma omwandu gw'abadubî babaduba, yekudesire Nyaka-sane, nshubijaho ntume omwandu gw'abahivi bâbahivulula oku ngasi ntôndo, oku ngasi karhondo n'omu ngasi mugaku gw'amabâle. ¹⁷ Bulyala amasû gâni gadwîrhe gabona enjira zâbo: zirhali nfulike, n'obugoma bwâbo burha-nkacîfulika omu masû gâni. ¹⁸ Nkolaga nâjuha kabirhi obugoma n'ecâha câbo, bulyala bahemwîre ecihugo câni n'emirhumba enshusho zâbo n'akashambala kâni bakayunjuzize bikabulirwa byâbo.

Amashanja gayêreka Lungwe

¹⁹ Nyamuzinda, we buzibu we n'ibuye ncifulikaho, nyakiraho amango mpanyagire! Amashanja gayîsha emunda oli kurhenga ebwa kafende k'igulu gaderhe mpu: balarha bya bunyvesi bayîmiremwo, bya busha birhajira mukolo mucu. ²⁰ K'omuntu akacibumbira banyamuzinda b'obwihambi, câba barhanali banyamuzinda, irumbi kwône. ²¹ Lâbaga ebi nkola nabayêreka, lero nabamanyîsa bamanye okuboko kwâni n'obuhashe bwâni, bamanye obwo iku izîno lyâni nie Nyamuzinda.

^u16.6 Bwâli bworhere bw'Abayahudi bwayishirikûlwa n'irhegeko lihyahya.

Amabi g'ab'emwa Yuda

¹ Ecâha ca Yuda ciri ciyandike n'akalamu k'ecûma, ciri ciyandike n'omusholo gw'ecûma c'amarhale, oku mbaho y'omurhima gwâbo n'omu marhwerhwe g'empêrero zâbo, ² bulyala bagala bâbo banacikengere empêrero zâbo n'emirinzi yâbo aha burhambi bw'emirhi mibishi oku ntôndo ndîrî. ³ «Wâni ntôndo yâni y'omu cibandâna, obuguke bwâwe n'obuhirhi bwâwe nabihâna babihagule erhi amabî wakozire omu cihugo coshi garhuma. ⁴ kukwânînage ohêke akashambala nâli nkuhîre nâkujira muja w'abashombanyi bâwe omu cihugo orhîshi. Bulyala omuliro mwasîmbwîre gw'omutula gwâni gw'akaziyâka ensiku n'amango.

Binwa bya burhimanya

⁵ Kwo Nyakasane adesire ntya: «Ali muhanya omuntu ocîkubagira omuntu, oyegemera omubiri oyu omurhima gucîyegulakwo Nyamubâho. ⁶ Kw'ali nk'irhadu omu mpinga, arhumva bici erhi obucire buyîsha, mwo abêra omu bwihîra bw'irûngu, idaho !ya munyu, lirhabâkwo ndi. ⁷ Yerino omuntu ocîkubagira Nyakasane ôheba Nyakasane kwo omurhima. ⁸ Kwo ashusha nka murhi gumezire aha lwîshi gwo guyêrekeza emizi ebwa cikunguzo c'olwîshi, guruhôboha gala mango idûrhu liyîsha ebyâsi byâgo biyinjihire omwâka gw'ecanda-ciri gurhababala bici gurhanahusa buyâna. ⁹ Omurhima gwo guyengeha gwarhalusa, gucigwerhage n'oburhebanyi, ndi wakagumanya? ¹⁰ Nie Nyakasane, nie nsingiriza omurhima nie nyenja ensiko, lyo ngabira ngasi muguma nk'oku ebijiro byâge binakwânîne, nk'oku amalehe g'emirimo yâge ganali. ¹¹ Enkwâle enalalire amaji erharheraga. Yo nguma n'omuntu ogala n'ebizimbano anabisige omu karhî k'ensiku zâge, anazinde erhi abonekana oku ali muhwinja. Okucikubagira aka-Nyamuzinda ua Nyakasane ¹² Entebe y'irenge eri enyanya kurhenga emurhondêro, ho hantu h'aka-Nyamuzinda kirhu. ¹³ Nyakasane mwikubagirwa w'Israheli, abakutwîka boshi enshonyi zababumba, abakurhengaho bayandikwa omu idaho bulyala balesire enshôko y'amîshi gahulula, Nyakasane.

Omusengero gw'ocihiila

¹⁴ Onfumye, Nyakasane lyo nfuma, oncize lyo ncira, bulya wene we ncîtakîra ¹⁵ Lâba, badwîrhe bambwîra mpu: «Ngahi kaligi akanwa ka Nyakasane? Kabâge!» ¹⁶ Niehe ntakuminikaga nti orhume obuhanya ntanacîfinjaga olusiku luminya, wene orhahabiri, ngasi ebintenga ekanwa erhi wanabibona. ¹⁷ Orhanjiraga côba we nayakiraho olusiku luminya. ¹⁸ Enshonyi zigwârhe abashombanyi bâni; ci niehe zirhangwârhe Bajemwo ecikango, ci niehe cirhanjagamwo. Obarhogezeke olusiku luminya.

Olukulu lwa Sabato

¹⁹ Kwo Nyakasane ambwizire ntya: «erhi okanye oyimange aha muhango gw'Abana b'Olubaga, halya abâmi ba Yuda bagera nka bahuluka na nka ba-shubûka, n'aha nyumvi za Yeruzalemu zoshi. ²⁰ Oderhe erhi: Yumvi akanwa ka Nyakasane mwe bâmi ba Yuda. ²¹ Yekudesire Nyakasane: Mucilange mu-rhanahîraga mukabarhula omuzigo olwa Sabato, murhahîraga mukagugeza omu mihango ya Yeruzalemu. ²² Murhahulusagya omuzigo mpu gurhenge omu nyumpa zinyu olwa Sabato, murhanahîraga mukakola bûko mukolo. Olwa Sabato mulujire lutagatifu nka kulya narhegekaga basho. ²³ Bôe barhayumvagya, barhaderhaga mpu barhege okurhwiri; bacîjira bacikanyi cirhagomba mpu barhagiyumva n'okuyankirira ihano. ²⁴ Mwehe mukanyumva bwinja, yekudesi-re Nyakasane, olwa Sabato, murhahîraga mukashesheza^v omuzigo omu mihango y'olu lugo. Olwa Sabata erhi mwakalujira lutagatifu omu kuleka ngasi bûko mukolo, ²⁵ ago mango, abâmi n'abaluzi bayîmire omu bya Daudi, emihango y'olu lugo yo bagezâmwo abali omu ngâlê n'abali oku

^v **17.24** murhahîraga mukabwisa omuzigo, gwarhi, *Ebibliya Ntagatifu*, Verbum Bible, Kinshasa, 1992

nfarasi, mwo bagera bône n'abaluzi bâbo, abantu b'emwa Yuda n'abayûbaka omu Yeruzalemu. Olu lugo lwayôrha lulimwo abantu ensiku zoshi. ²⁶ Bakazirhenga omu bishagala by'emwa Yuda n'entambi z'e Yeruzalemu, entambi z'emwa Benyamini n'ebwa cihugo ciri embanda, n'eciri oku ntôndo n'oku Nêgebu, bakayîsha ba-dwîrhe embâgwa, enterekêro, entûlo n'enshangî mpu barhûe enterekêro y'o-kuvuga omunkwa omu ka-Nyamuzinda. ²⁷ Cikwône erhi mwakaba murhanyu-mvirhi, irhegeko lyâni ly'okulujira lutagatifu, okuleka okubarhula emizigo n'okuleka okugera omu mihango ya Yeruzalemu olwa Sabata, ago mango na- natwâna omuliro aha mihango yâge: gumîme enyumpa z'oku bwâni omu Yeruzalemu gurbanacife gwâzimire.

18

Yeremiyahu emw'omubumbi

¹ Akanwa Yeremiyahu abwiragwa na Nyakasane: ² erhi «yimuka oya- ndagalire emwa omubumbi, yo nakuyumvîkiza ebinwa byâni». ³ Naya-ndagalira emwa omubumbi, lâba oku adwîrhe akolera oku rhugôndo. ⁴ Ci- kwône ecirugu akazagibumba casherera nka kula ibumba linakaziba omu nfu-ne z'omubumbi. Ashubirhangira buhyahya, abumba akandi kanoga, nk'oku nyamubumbi anali alonzize. ⁵ Okubundi akanwa ka Nyakasane kantindakwo kambwîra; mpu: ⁶ Nyumpa y'Israheli, ka ntakamujira nk'oku oyu mubumbi adwîrhe ajira? Kanwaka Nyakasane. Kwo muli omu nfune zâni nk'ibumba omu nfune z'omubumbi, nyumpa y'Israheli. ⁷ Hali amango nderha nti lubaga lulebe erhi bwâmi bulebe, nabushugula, mbuhongole, mbushâbe. ⁸ Cikwône olwo lubaga nahigiraga, erhi lwakahinduka lukaleka bulya bubî nnancyunjuze obu-bî nalimpizire nti nalukolera. ⁹ Hali amango nderha nti lubaga lulebe erhi bwâmi bulebe buyûbake bunarhwêre, ¹⁰ cikwône erhi lulya lubaga lwakakola ebigalugalu omu masû gâni, lukalahira bwayumva izû lyâni, nnancîyunjuze ebinja nali mpizire okulukolera. ¹¹ Okanyagye obwîre ab'emwa Yuda na ab'o- mu Yeruzalemu ntya: «mpu kwo adesire ntya Nyakasane: Mpu lâbi oku ndwîrhe namurheganyiza obuhanya, (mmugwerhîre n'omuhigo) mmumanyire n'o-bwenge. Mubâge mwarhenga ngasi muguma omu njira zinyu mbî; muyinjihye obworhere n'ebijiro binyu». ¹² Cikwône kwo bâderha, mpu: «busha wa-rhamira! Emihigo yirhu yo rhwanakulikira; ngasi muguma obuî bw'omurhima gwâge mugalugalu bwo anakola. Israheli ayibagîre Nyamuzinda ¹³ Kwo Nyakasane adesirage ntya: Murhangidôsa amashanja: ndi okola oyumvîrhe ebiri ntyo? Muziro ajizire, olya munyere w'Israheli. ¹⁴ K'olubula lw'e Libano lunaleke ibuye ly'omu ishwa? Ka ganagane amîshi g'ekuli, amîshi maholo-maholo g'ahulula? ¹⁵ Olubaga lwâni lwôhe lwanyibagîre! Bôhe obusha banaburherekêra enshangi. Bâbasârhasize omu mirimbwa yâbo, omu njira zâbo za mîra, mpu lyo bagera omu rhujira mulimbwa gurhali mubere, ¹⁶ mpu lyo ecihugo câbo cishuba côbohwa masheka garhahwa, Ngasi yeshi ogeraho anasomerwe, adunde irhwe. ¹⁷ Kwo nâbashandabanya ak'empûsi y'ebushoshôkero bw'izûba, omu malanga g'omushombanyi. Mugongo gwâni nabayêrekeza c'arhali busû bwâni, olusiku lw'okuherêrekera kwâbo.

Yeremiyahu ahanyagîre

¹⁸ Badesire mpu «Muyishe rhukemerane Yeremiyahu! Bulyala, irhegeko lir-hahwêre kubula mudâhwa, nisi erhi ihano libulikanire kubula bagula, nisi erhi akanwa kabulikanire kubula balêbi^w. Muyishe rhumukômole n'olulimi rhurhanajiraga akanwa kâge rhwarhega okurhwiri».

¹⁹ Ontege okurhwiri, Nyakasane,
onayumve ebinwa by'abashombanyi bâni.

²⁰ K'omuntu anagalule obubî oku minja?

Bobé badwirhage bampumbira omwîna.

Kengêra oku nayimangaga embere zâwe nti mbaderhere ebinja,
nti mbayâse oburhe bwâwe.

^w **18.18** Ahahanûzi bakulu bali: abadâhwa, abalêbi n'abagula (barhimanya).

²¹ Abana bâbo obasigire ishali,
onabarhege obwôji bw'engôrho;
Bakâbo bashube ngumba banakane!
B'iba bafe n'ecihûsi.
Babandirwe n'engôrho omu matabâro.
²² Bayumve endûlù zirhenge omu nyumpa zâbo
hano obarhêran'ebishungu birhabalira?
Bulyala bahumbire omwîna mpu bangwâse,
n'aha magulu gâni bafulikaho emishego.
²¹ Cikwône wehe Nyakasane,
orhahabiri emihigo yâbo mibî kuli nie,
orhababaliraga obubî bwâbo,
orhazazagya ecâha câbo omu masû gâwe.
Barhibuke omu malanga gâwe,
amango g'omutula gwâwe, obakolere akalibala.

19

Akabindi kashanguka

¹ Okubundi Nyakasane abwîra Yeremiyahu. erhi: J'ogule akabindi k'omubumbi. Mugende mweshi n'abagula b'olubaga n'abakulu omu ba-dâhwa. ² Ohuluke oje ebwa lubanda Iwa Ben-Hinomu luba aha muhango gw'olumvi lw'ababumbi. Ahôla ho wâderhera ebinwa nâkubwîra. ³ Oderhereho, erhi: Muyumve akanwa ka Nyakasane, mwe mâmi ba Yuda na ninyu mwe muyûbaka omu Yeruzalemu. Kwo, adesire ntya, Nyamubâho w'Emirhwe, Nyamuzinda w'I-sraheli: Lâbi oku nalerha obuhanya ahâla, oyu bagubwîa yeshi ayumva enzênene omu marhwiri; ⁴ kulya kuba banyâsire, n'ahôla hantu bahahindwîre ha bene, barherekîreho enshangi kuli banyamuzinda bw'obwiha-mbi b'emahanga, balyala barhâli bayîshi ôli bo bône ôli b'ishe, ôli abâmi b'emwa Yuda. Ahala hantu bahabumbire muko gw'abêru-kwêru. ⁵ Bulyala bayûbasire «orhw'enyanya» rhwa Baali mpu bakazisingônolerakwo bagala baâbo, bakola barherekêra Baali, okwôla nta mango nakurhegesire, nta mango nakudesire, nta mango nakugererîze. ⁶ Alagi oku ensiku ziyishire, yekudesire Nyakasane, ahala harhacikâderhwa Tofeti nisi erhi cibanda ca Ben-Hinomu, ci hâkaziderhwa lubanda Iwa cibâgiro. ⁷ Yuda na Yeruzalemu nabagukumula- mwo ihano lyoshi, erhi ahala harhuma. Nabarhibula n'engôrho omu masû g'abashombanyi bâbo, na kuboko kwa balya barhabalongeza kalamo kwabar-hibula, emirhumba yâbo nayiha ebinyunyi by'emalunga n'ebiryanyi bya hano nshi. ⁸ Olu lugo nâlujira lube hantu ha cikango n'olushungûrho, ngasi wâgera afuduke abande n'ehishungûrho^x omu kubona ebibande bityo. ⁹ Nabalisa enya-ma za bagala bâbo n'eza bali bâbo: balyâna erhi ntanya n'obulagiri burhuma; ababalagîriza banali abashombanyi bâbo n'abarhabamirira marhî. ¹⁰ Aka kabindi okaberere omu masû g'abâyishikulusa, ¹¹ onababwîre erhi: «Kw'adesire ntya Nnâmahanga w'Emirhwe: erhi olu lubaga n'olu lugo na- bishangula nka kulya banabera obushanja bw'omubumbi, bwo burhahangwa. Abantu bâbishwa aha Tofeti erhi kubula aha babishirwe kurhuma. ¹² Kwo najira aha hantu ntyo, kanwa ka Nyamubâho, n'abayûbakaho kwo nabajira; olu lugo kwo nalujira lushushe Tofeti. ¹³ Enyumpa za Yeruzalemu n'eza abâmi b'emwa Yuda zahemuka, aka ahala Tofeti, ezi nyumpa zoshi barherekêreraga obubâni oku burhungiri bwâzo ene bâkola bagashâniza emirhwe y'e malunga babulagira n'amamvu oku ibuye mpu bagashânizemwo banyamuzinda b'emwa be-ne.» ¹⁴ Erhi Yeremiyahu arhenga e Tofeti, Nyakasane ali amurhumire mpu ajire obulêbi, ayimanga emuhanda omu ngo y'aka-Nyamuzinda, ayakûza olubaga lwoshi erhi: ¹⁵ «Ntya kw'adesire Nnâmahanga w'Emirhwe, Nyamuzinda w'I-sraheli. Erhi lâbi oku nalerhera olu lugo

^x**19.8** Okubanda ehishungûrho, kandi erhi kuheba ehishungûrho, kuli kubaduka kw'osomîrwe n'ebibî byasherezize halebe erhi hilebe

n'emirhundu eluliranyire amahanya naluhigiraga goshi, bulyala bashubire bacikanyirikiragomba erhi kubula bwayumva ebinwa byâni kurhuma.»

20

Yeremiyahu ashwêkwa

¹ Lero omudâhwa Pashehuru, mwene Imeri, wali mukulu w'abasirika ba aka-Nyamuzinda, anaciyumva Yeremiyahu aderha ako kanwa. ² Pa-shehuru ashûrha omulêbi Yeremiyahu, okubundi amuhira omu mpamikwa aha muhango muli gwa Benyamini, gulya guyirukîre omu ka-Nyamuzinda. ³ Erhi buca sêzi, Pashehuru akula Yeremiyahu omu mpamikwa. Okubundi Yeremiyahu amubwîra erhi: «arhaciri Iya Pashehuru Nyamuzinda akudesire, ci Iya: Côtacirieriyin'eyi. ⁴ Bulyala kwo adesire ntya Nyakasane: Lâba oku nakuha cōba woyo mwe n'abana bâwe, barhemulwa n'engôrho y'abashombanyi bâbo: amasû gâwe gabona okwo! Yuda yeshi naye kwo na kwo, nâmuhiira omu nfune z'omwâmi w'e Babiloni, ye wahêka abantu e Babiloni anabarhimbe engôrho. ⁵ Nagaba n'ebirugu by'ogu murhundu byoshi, emihako yago yoshi, ngasi hinja gunajira, amahirhi g'abâmi ba yuda goshi, nagaheba omu nfune z'abashomba- nyi babo, bahagule, babarhule bahêke e Babiloni. ⁶ Nâwe wâni Pashehuru, na ngasi bahanda aha mwâwe boshi wahêkwa mpira; e Babiloni wânâje, yo wafira, yo wanabishwa woyo mwe n'abîra bâwe wakazâgilêbera obunywesi.»

Omulenge gwa Yeremiyahu

- ⁷ Wantizize, Nyakasane, nanayemêra narhizibwa, wampashire wanampîma^y. Lwâni badwîrhe balegerera bayîmba, abandî boshi nie badwîrhe bashekera.
- ⁸ Erhi naciderha erhi kuyâma n'okuyakûza mpu: zâtula akavu, zinashûbe. Akanwa ka Nyakasane kabîrage kuli nie, igwarhiro ly'okugâywa n'okushekerwa bwacabwayîra.
- ⁹ Nakazaâgiderha nti «lero ntâcimugerêze, ntâciderhe oku izîno lyâge», cikwône omu murhima gwâni, kwo yali nka ngulumira ya muliro bayigalire omu kavuha. Ntâko ntajiraga nti nagurhanga ci ntahashaga.
- ¹⁰ Nayumva bambêshcra bwenêne: «Cikango eyi n'eyi! Shobeki, shobekiye!» Ngasi abayumvagya nâni, bakaziringa oku nahirima mpu «nkabaga aleka bamurhize? Rhwamulusha misi rhunacihôle kuli ye.»
- ¹¹ Cikwône Nyamubâho ali haguma nâni nka ntwâli nzibu. Co carhuma abashombanyi bâni zâbahira oku idaho, bajogonje Enshonyi z'okubula-bula kwâbo zâbabumba, lugwegwe lwa nsiku zoshi, lulya lurhayibagirwa.
- ¹² Nnamahanga w'Emirhwe, we singiriza omushinganyanya we bona ensiko n'omurhima, nâbona oku wacîbukira omungo kulibo bulya we ntûzire olubanja lwâni.
- ¹³ Muyimbe Nyamubâho, mukuze Nyakasane bulyala omûka gw'omuhanya agulikûzize omu nfune z'enkola-maligo.
- ¹⁴ Lumoherêrekera wâni olusiku naburhagwa. Olusiku nyama amburhaga mâshi lurhabonaga mugisho!^z
- ¹⁵ Amoherêrekera wâni omulume wajagibwîra larha ogu mwanzi mpu «mwana murhabana bakuburhîre» gumubumba mwishingo.
- ¹⁶ Oyo muntu mâshi abe aka birya bishagala Nyakasane ahandaga buzira bwonjo, ayumve sêzi babande akaku k'entambala, mûshi kalengerêre ayumve akaku k'amatabâro,
- ¹⁷ bulyala arhanyîrhiraga omu nda, nyâma akaba nshinda yâni n'olula lwâge lukayôrha

^y**20.7** Ebinwa by'okuhimwa kw'omuntu na Nyakasane biyêrekire obuzibu n'obukulu bwa Nyakasane kulusha omuntu.

^z**20.14** Yeremiyahu ahehêrera olusiku lwâge lw'okuburhwa: cimanyîso c'amalibuko manene g'omulêbi.

lunyômekâ.

¹⁸ Lero cici carhumaga ntenga omu nda mpu ndibuke, ntindibuke nnanyûse ensiku zâni omu nshonyi?

21

Sedekyahu ashuzibwa

¹ Akanwa karhindakwo Yeremiyahu kurhengakwo Nyakasane, amango mwâmi Sedekyahu amurhumiraga Pashehuru, mwene Malkiya, n'omu-dâhwa Shefaniya mwene Maseya mpu amubwire erhi: ² «Mashi orhudôkeze Nyakasane, bulyala Nabukondonozi, mwâmi w'e Babiloni arhutulisirekwo amatumu; ahali Nyakasane arhujirira ebisômerine mwo bitya byâge byoshi, na ntyo omushombanyi arhuyâka, aje kuli nirhu». ³ Yeremiyahu ababwîra, erhi «ntya kwo mwashuza Sedekyahu: ⁴ Kw'adesire ntya, Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli. Lâbi oku naderha bagalule amatumu mafumbarhe, galya mulwîsa- mwo omwâmi w'e Babiloni, n'Abakaldeyi bamugosire emuhanda gw'ecôgo, nagahira haguma omu karhî k'ogu murhundu. ⁵ Niene nie namulwîsa n'enfune n'okuboko kw'obuhashe, ndambûle n'oburhe n'obukali n'omungo munji, ⁶ nahukula aba k'ogu murhundu, abantu n'ebintu, bâfâ n'ecihûsi cibîcibî. ⁷ Enyuma ly'aho, kanwa ka Nyamubâho, nâhana Sedekyahu, mwâmi w'e Yu-da, ye n'abambali, olubaga na balya boshi bâfume ecihûsi, engôrho n'ecizo-mbo, nâbahisa omu nfune za Nabukondonozi, mwâmi w'e Babiloni, omu nfune z'abashombanyi bâbo, n'omu nfune za balya barhabalongeza kalamo, burhababalira ndi, burhafa bwonjo, buzira lukogo». ⁸ N'olwo lubaga olubwîre, erhi: «kw'adesire ntya Nyakasane. Lâba oku mpizire omu masû gâwe, enjira y'akalamo n'enjira y'olufu. ⁹ Owakabêra mw'ogu murhundu âfâ n'engôrho, n'ishali n'ecihûsi. Ci owakarhengamwo akaja emwa Abakaldeyi, bo bamurhezire, âlama, abêrana omûka gwâge nka munyago. ¹⁰ Bulyala ogu murhundu nkola naguhindamukira kuderha mpu guhanyagale, c'arhali mpu gucire, kanwa ka Nyakasane, gwâhirwa omu nfune z'omwâni w'e Babiloni, ye waguyôca n'omuliro.»

Akanwa kayêrekîre Yehoyakimu na Yeruzalemu

¹¹ Enyumpa ya Mwâmi w'e Yuda oyibwîre erhi: Yumva akanwa ka Nyamubâho, ¹² Nyumpa ya Daudi. Kwo adesire ntya Nya-mubâho: Ngasi sêzi mutwe olubanja, mulikûze oyu balibuzize arhenge omu nfune z'omuminya. Omungo gwâni gwakanacînika nka muliro, guyôce gubule n'ecazimya, erhi bubî bw'ebijiro binyu burhuma. ¹³ We mbwîzire, weyûbaka omu lubanda, Kabuye-ali-e Cibanda, Kanwa ka Nyakasane, mwe mukaziderha mpu ndi waruhonera anahike omu nyumpa zirhu? ¹⁴ Nâmuhanira amalehe g'ebijiro binyu, Kanwa ka Nyamubâho. Nadûlika omuliro omu muzirhu gwâge, gumôme amarhambi gâge goshi.

22

¹ Kwo adesire ntya Nyakasane, yandagalira oku bwâmi bwa mwani w'e Yoda, yo wajiderhera aka kanwa: ² «Yumva akanwa ka Nyakasane, mwâmi w'e Yuda, wetamire oku ntebe ya Daudi, we mwe na bambali bâwe n'abantu bâwe bagera mw'eyi mihango. ³ Kwo adesire ntya Nyakasane: Muka-zitwa emmanja munajire obushinganyanya; mukazilikûza oyu bahorhezize, arhenge omu nfune z'omuminya; murhahîraga mukalibuza n'okurhindibuza ecigolo, enfûzi n'omukana, murhahîraga mukabulagira omuko gw'omwêru k-wêru aha. ⁴ Bulyala erhi mwakacîseza okushimba aka kanwa, emihango y'obu bwâmi yanagerwamwo n'abâmi batamire oku ntebe ya Daudi, banayîsha bali omu ngâlè erhi oku nfarasi, bo na bambali bâbo n'abantu bâbo. ⁵ Ci erhi mwakaba murhayumvîrhi ebi binwa, niene ncilahîre, kanwa ka Nyakasane, eyi nyumpa y'obwâmi yashâbwa. ⁶ Bulyala, ntya kwo Nyamubâho aderhire enyumpa y'obwâmi ya mwaâmi w'e Yuda: mpu kuli nie kwo wâli Galadi, ak'Irango Iya Libano ci kurharhume ntakujira irûngu, lugo lurhabamwo bantu. ⁷ Nkola nagisha abajikushâba, ngasi muguma n'amatumu gâge; enduluma zâwe nyinga baziheba oku idaho, banazikwêbe ecîko. ⁸ N'amango emizinzi y'amashanja yagera hofi n'olu lugo, abantu kwo

bakazibwîrana mpu «carhumaga Nyakasane akolera olugo lutya ebiri nk'ebi? ⁹ Bashuze mpu: «kulya kuba balesire endagâno ya Nyakasane, Nyamuzinda wâbo, baharâmya bandi banyamuzinda b'obwihambi bana-bakolera».

Akanwa kayêrekîre Yoyakazi

¹⁰ Murhakulikiraga owafire, murhamushibaga. Mulakire owagenzire erhi ye, bulyala arhakacigaluka, arhakacilola eka. ¹¹ Bulyala ntya Nyamubâho aderhîre Shalumu, mwene Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda. Yewayimaga omu by'ishe Yoshiyahu: «Owamarhenga ahâla, arhakacishubiraho, ¹² Cikwône yo afira emunda bâmuhêke mpira n'eci cihugo arhakacilolakwo.

Akanwa kayêrekîre Yehoyakimu

¹³ Ali muhanya oyûbaka enyumpa yâge buzira bushinganyanya, n'ebyûmpa by'enyanya buzira kuyâza, omuntu okolêsa owâbo busha, buzira kumuha oluhembo. ¹⁴ Oderha erhi «nâyûbaka entakabunga, y'ebyûmpa bigali na birîrî», anabiyûbakemwo amadirisha, abihebe ebirhebo by'ornuvûla ernarhambi abishige irangi lidukula,. ¹⁵ Nkabaga kurhonya omuvûla kwakujizire mwâmi? Ka sho yehe arhalyaga arhananywâga? Ci yehe akagitwa emmanja anajire obushinganyanya? Ago mango byâli biyosire bwinja. ¹⁶ Akagitwa olubanja lw'omukenyi n'olw'omuhanya kwanali kwinja. K'arhali kwo kumanya okwo? Kanwa ka Nnamahanga. ¹⁷ Wehe amasû n'omurhima gwâwe gahenekire obunguke bwâwe bwône, n'okubulaga omuko gw'omwêru-kwêru, okulibuza abanyinyi n'okutula entarnbala. ¹⁸ Ebyo birhumire, ntya kwo Nyakasane adesire. Yehoyakimu, mwene Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda. Arhalakirwe, mpu «Ala mwana wirhu wee! mpu «ala mwâli wirhu wee! Nanga arhalakirwe mpu: Yajewe, Nnâhamwirhu wee! Mpu yajewe, Nyamwagirwa wee! ¹⁹ Kw'anabishwa kula banabisha eciterusi. Bayisha bamubulula bakabulire, kuli n'emihango ya Yeruzalemu.

Akanwa kayêrekîre Yoyakini

²⁰ Yinamukira e Libano oyakûze, oku Bashani, olikirekwo izû, oyakûlize oku Abarimu bulya abîra bâwe bahimirwe. ²¹ Amango wâli ohimbire nâkushambâza, wâderha erhi: «Ntakakuyumva!» Kwo wanayôrheraga kurhenga eburho bwâwe, okwo kurhayumva izû lyâni. ²² Balungere bâwe, mpûsi yâjibayabula, n'abîra bâwe bahêkwa nka mpira. Neci enshonyi zâkubumba odukulize, erhi bugalu-galu bwâwe burhuma. ²³ We wajiriyûbakira e Libano, wahizire ologo omu mirhi y'emibumbu kulaka walaka hano amalumwa gakuyishira, kwo gayishiba nka ga mikero-mibishi. ²⁴ Buzîne bwâni ndahire, Kanwaka Nyakasane, ciru Konyahu^a mwene Yehoyakimu, mwâmi w'e Yuda, akabire ali ngolo, omu kuboko kwâni kulyo, nali nâmuhogola. ²⁵ Nâkuhâna nkuhire omu nfune za balya ba-rhakulongeza kalamo, omu nfune za balya bakugezamwo omusisi, omu nfune za Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni, n'omu nfune z'Abaka-Ideyi. ²⁶ Nankukwêbe omu cindi cihugo, w'oyo mwe na nyoko okuburha arhali mwo mwaburhagwa cikwône mwo mwafira. ²⁷ Eci cihugo balo-nzize okushubiramwo naco, barhakacishubiramwo. ²⁸ K'oyu mulume Konyahu k'arhali nnaga mbere k'arhali kalugu kajandâge obu? Cirhumirage bamulibirhakwo, ye n'obûko bwâge, Cirhumirage bakwêbwa omu cihugo barhishi? ²⁹ Igulu wee! Igulu wee! Igulu wee! Yumva akanwa ka Nyakasane. ³⁰ Kw'adesire ntya Nyakasane: Erhi «yandika oyu muntu arhagwerhi bana, muntu orhahambûlaga omu mango gâge kulya kuba nta muntu w'omu bûko bwâge wayishitamala oku ntebe ya Daudi anarhegeke omu ca Yuda.

23

Akanwa kayêrekîre abangere babi

¹ Bali bahanya abangere bahabula n'okushandabanya ebibuzi by'obusò bwani, kanwa ka Nyakasane. ² Co cirhumire, yekudesire Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, abangere

^a**22.24** Mpu Koniyasi gwarhi Abagereki n'Abanfransa

b'okuyâbula olubaga lwâni bo mbwîzire: mwashandabanyize ebibuzi byâni, mwabilibirhakwo murhanacibishibiriraga. Lâbi oku niehe nkola namurhabalira erhi maligo ginyu garhuma. ³Nâshubuza niene ebibuzi byâni byasigire, kurhenga omu bihugo byoshi nâli mbishandaba-nyize, nabigalula omu lwabuko: byaburhana biyôlolohe. ⁴Nabizûkiza aba-ngere babiyâbula birhakaciba na côba nisi erhi bihamba; birhabêmwo ecahera, kanwa ka Nyakasane. ⁵Lâba oku ziyishire, Kanwa ka Nyakasane- ensiku nâzukizamwo Daudi, omwâmi mushinganyanya, oba mwâmi w'okunali, anayishiba murhimanya âkazitwa emmanja anayîmike obushinganyanya. ⁶Omu mango gâge Yuda âcira, na Israheli âdekerera n'omurhula. Lâba izîno bâkazimuderha: «Nyakasane, Bushinganyanya bwirhu.» ⁷Lâbaga oku ensiku ziyishire, Kanwa ka Nyakasane mulizo barhakaciderha, mpu: «azîne Nyakasane owayinamulaga Bene-Israheli kurhenga omu cihugo c'e Mîsiri». ⁸Ci mpu: «azîne Nyakasane owayinamulaga anagalula obûko bw'enyu-mpa y'Israheli kurhenga omu cihugo c'emwênè na kurhenga omu bihugo byoshi âli abashandabanyize mpu babêre omu ishwa lyâbo.

Abalêbi b'obunywesi

⁹Oku balêbi. Omurhima gwantwîkîre omu nda, ndwîrhage nageramwo omusisi nieshi. Kwo ndi nka mulalwè, nka muntu idivayi lyashire, erhi yerhuma Nyakasane n'ebinwa byâge bitagatifu. ¹⁰Bulyala ecihugo ciyunjwire bagonyi, neci, ecihugo ciri omu mishîbo erhi kuhehêrerwa kurhuma, n'aha ebintu biyâbukira omu irûngu abantu badwîrhe bashwira ebigalu-galu, banadwîrhe barhamira okulenganya-. ¹¹Ciru n'omudâhwa n'omulêbi nabo ziri nkola-maligo, ciru n'omu nyumpa yâni nabuganyiremwo amaligo gâbo, Kanwa ka Nyakasane. ¹²Enjira zâbo zikolaga zahinduka za biduku; bakulukuzibwa mulizo n'omwizimya guli, bacirhimbe oku idaho. Bulyala n'abalerhakwo obuhanya, omwâka gw'okuhanwa kwâbo, kanwa ka Nyakasane. ¹³Omu balêbi b'e Samâriya, namwo nabwînemwo obugalu-galu, bakazagilêba oku izîno Iya Baali, banakazihabula olubaga lwâni lw'Israheli. ¹⁴Ebinabwîne emwa abalêbi ba Yeruzalemu, byôhe bya kushologosa: obugonyi, okusêza obunywesi, okurhabala enkola-maligo mpu hakanajira owarhenga omu bubî bwâge. Omu masû gâni boshi kwo bali aka Sodomo, n'abayûbakamwo kwo bali aka Gomora. ¹⁵Cirhumirage aderha ntya Nyakasane omul kubwîra abalêbi, «mpu lâbi oku nabalîsa omutuzo, manywêse n'amîshi galimwo obwôge, bulya kurhengerâ oku balêbi b'e Yeruzalemu, obubî bwashandire omu cihugo coshi. ¹⁶Kwo adesire ntya Nyakasane, w'Emirhwe: Murhakazâgiyumva ebinwa by'aba balêbi bamulêbera kurheba badwîrhe bamurheba, badwîrhe baderha ebi babwîne omu mirhima yâbo, ci ehyarhenga omu kanwa ka Nyakasane ntâhyo, ¹⁷badwîrhe babwîra abangayaguza: mpu «Nyakasane anadesire: mwabona omurhûla» n'abakulikira obulala bw'omurhima gwâbo, mpu «murhajekwo akabî». ¹⁸Ci kwône, ndi okola ojire omu ihano Iya Nyakasane mpu abone anayumve akanwa kâge? Ndi okola orhezire akanwa kâge okurhwiri anakayumva? ¹⁹Lâbi empûsi ya Nyakasane omutula gwâge gwamacinîka, cikundula wa mpûsi, gwo enayishire amarhwe g'enkola-maligo; ²⁰Omutula gwa Nyakasane guruhayônôke guruhanicola n'okuyumvirhiza emihigo y'omurhima gwâge: Aha buzinda bw'ensiku Iyo mwayumva okwo bwinja. ²¹Ntarhumaga abo balêbi babuliyîsha bahenesire, ntababwîraga akanwa banabulikâlêba. ²²Acibaga bali bajire omu ihano lyâni, olubaga lwâni bali baluyumvîsa ebinwa byâni, bali babagalula barhenge omu njira yâbo mbî, n'omu bubî bw'ebijiro byâbo. ²³Ka mpu ndi Nyakasane, nka ndi hofi, Kanwa ka Nyakasane, ci nka ndi kuli ntacibe Nyakasane? ²⁴K'omuntu akacifulika ahantu habishe mbule bwamubona? Kanwa ka Nyakasane. Ka ntabumbiri empingu n'igulu niono? Kanwa ka Nyakasane. ²⁵Nayumvîrhe kurhi baderha abalêbi balêba eby'obunywesi oku izîno lyâni: Mpu «nshuba nalôrha, nshuba nalôrha! ²⁶Kuhika mangaci abalêbi bagwâsirwe okubamwo abalêba eby'obunywesi, n'enshumi y'omurhima gwâbo? ²⁷Nkabaga izîno lyâni balonzize okuyîbagiza oluba-ga lwâni n'ebilôrho byâbo, ngasi muguma aja abwîra owâbo, nka kulyâla b'ishe bayîbagiraga izîno lyâni erhi Baali orhuma. ²⁸Omulêbi ogwêrhe ecilôrho, aganîre! Owayumvîrhe akana kâni, aderhe bwinja akanwa kâni. Bici omusîsi gugânwa n'ihemba? Kanwa ka Nyakasane. ²⁹K'akanwa kani karhali nka muliro? Yekudesire Nyakasane. Ka karhali nka nyundo

yashenyula ibuye? ³⁰ Labagi oku niono nkola nabwîra abalêbi, Yekudesire Nyakasane, balya bafa bazimbana ebinwa byani. ³¹ Labi oku bo natumuza abalêbi, Yekudesire Nyakasane, balya badunda olulimi mpu balika akanwa. ³² Laba oku bo ntumuzize balya balcaba ebilôrho by'oburhebany, kanwa ka Nyakasane, babiganire banahabftic olubaga lwâni n'okucikunga kwa- bo n'okubesha haguma, Niono ntabarhumire, ntabarhegesire, ntâco ba- kolera olubaga lwâni, kanwa ka Nyakasane, Basherezize omuzigo gwa Nnamahanga ³³ Olusiku hakud6sa, akaba olu lubaga, akaba mulchi mulehc, akaba mudil- hwa mulebe mpu: «Omuzigo gwa Nyakasane gwo guhi? Onabashuze mpu Mw'oyo. mwe muzigo gwa Nyakasane, mwe nahekula». kanwa ka Nyakasane. ?, ³⁴ N'omulcibi, omudf1hwa nisi crhi omuntu w'omulubaga wadcrha erhi «mu- zigo gwa Nyakasane, oyo muntu ntamuhabe, ntahabe n'aha mwagc, ³⁵ Ntya kwo mwâganira mwene na nnene, omu cinyabuguma, Ntya kwo mwâderha, ngasi muguma akola abwîra owâbo, ngasi muguma akola abwîra mwene wâbo: «Bici Nyakasane ashuzize?» Bici Nyakasane adesire?» ³⁶ Cikwône murhacide-rhe «omuzigo gwa Nyakasane», bulya kuli ngasi-muguma omuzigo kanali aka- nwa kâge yene, Munadwîrhe mwagolongohya ebinwa bya Nyakasane ôzîne, Nyakasane w'Emirhwe. Nyamuzinda wirhu. ? ³⁷ Kwo wâbwîra omulêbi ntya; mpu: «kurhi Nyakasane akushuzize? nisi erhi «Cici Nyakasane adesire?» ³⁸ Cikwône erhi mwakaciderha mpu «Muzigo gwa Nyakasane» ago mango, ntya kwo Nyamubâho adesire: Obûla mudwîrhe mwaderha aka kanwa «Muzigo gwa Nyamubâho» n'obwo namurhônzire nti murhahîra mukaderha «Muzigo gwa Nyakasane», ³⁹ lâbi oku okwôla kwo kwanarhuma namuzimbarha nnamu-kwêbe kuli n'amalanga gâni, mw'oyo n'omurhundu namuhâga mwene basho, ⁴⁰ Namubumba nshonyi z'ensiku n'amango, nshonyi zirhaheka zirhanayibagi-rwa.

24

Birhiri bibirhi bya malehe

¹ Lâba oku Nyakasane amanyêreka birhiri bibirhi bya malehe ga mizeti, bidêkerezibwa aha muhango gw'akâ-Nyamuzinda. Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni ali amahêka mpira, kulî na Yeruzalemu, Yekonyahu, mwene Yehoyakimu, mwâmi w'e Yuda, boshi n'abarhambo b'emwa Yuda, abatuza n'ababinji, ali amabahêka e Babiloni ² Cihiri ciguma calimwo ama-lehc minja-minja g'emizeti; ecindi calimwo agabozire, gali gabozire bwenêne, garhankacirîbirwe, ³ Nyakasane ànambwîra erhi: «Bici obwîne Yeremiyahu? Na- ni nti «mulehe gwa muzeti. Aminja gali minja-minja, amabî gabozire bwenêne garhankacirîbwa», ⁴ Oku bundi akanwa ka Nyakasane kantindakwo, mpu: ⁵ «Kw'adesire ntya Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli. Nk'okûla kw'amalehe minja, kwo nnonzize okushibirira ababunga ba Yuda, balya narhumagamwo kurhenga eno kuja omu cihugo c'ab'e Kaldeyi. ⁶ Nnonzize okubalambûlirakwo amasû bayôloloke, okubagalulamwô eci cihugo, okushubibayûbakira ahali h'okubashâbira okubarhwêra ahali h'okubashugula, ⁷ Nâbaha omurhima gw'okumanya oku nie Nyakasane, bâbâ lubaga lwâni, nâni nâbâ Nyamuzinda wâbo, bulala banshubirira n'omurhima gwâbo gwoshi ⁸ Cikwône, kulya baji-ra amalehe mabî, galya gabozire garhankanacirîbwa, neci kwo Nyakasane adesire, kwo najira Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda, abarhambo bâge, n'abasigiîre omu Yeruzalemu, abasigire mw'eci cihugo kuguma n'abayûbasire omu cihugo ca Mîsiri ⁹ Nâbajira babe bakushologosa, banabe buhanya oku mâmi g'igulu goshi; cibonya-nshonyi, lwimbo, masheka g'abagera, ihanja ngasi hoshi n'abahabulira. ¹⁰ Nabalikiramwo engôrho, ecizombo n'ecihûsi, balinde bahêrerekeramw'er'ishwa nabahaga bo na b'ishe.

25

Babiloni kwo karhi ka Nyamuzinda

¹ Kanwa kayêrekire olubaga lwa Yuda lwoshi, karhindagakwo Yeremiyahu omwâka gwa kani gwa Yehoyakimu, mwene Yoshiyahu, mwâmi w'e Yu-da, (kwo kuderha, omwâka

murhanzi gwa Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni), ² Omulêbi Yeremiyahu akaderhera embere z'olubaga lwa Yuda lwoshi n'ab'omu Yeruzalemu boshi. ³ Kurhenga omwâka gwa kal'ikumi na kasharhu gwa Yoshiyahu, mwene Amoni, mwâmi w'e Yuda, kuhika ene, ekola myâka makumi abirhi n'isharhu ene, erhi nabwîrwa akanwa ka Nyakasane erhi nâni, buzira kurhama, nanamu-bwîrakwo ci murhayumvagya. ⁴ Na kandi, buzira kurhama, Nyakasane amu-rhumire abalêbi, banali bambali bâge boshi, cikwône murhumvirhizagya murhanarhegaga okurhwiri mpu muyumve. ⁵ N'ako kanwa kali k'aka: mpu muga-luke mweshi, ngasi muguma, murhenge omu njira yinyu mbî n'omu bubî bw'ebijiro binyu; na ntyo mwayishiyûbaka ecihugo Nyakasane amuhaga. mw'oyo mwe na basho, kurhenga ensiku n'amango. ⁶ Murhahîraga mukakuli-kira abandi banyamuzinda mpu mubakolere munabaharâmye; murhanahîraga mukanjira burhe n'ebijiro by'enfune zinyu, n'ago mango ntamuhumekwo. ⁷ Ci mwehe murhayumvagya, Kanwa ka Nyakasane, na ntyo, mwanjira burhe n'emikolo y'amaboko ginyu, n'obuhanya bunali bwinyu. ⁸ Co cirhumire aderha ntya Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe: Kulya kuba murhayumvirhizagya ebinwa byâni, ⁹ lâbi oku ntumire nti bajilonza amashanja goshi g'e mwênè, kanwa ka Nyakasane. Kuli Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni, mwambali wâni nabalerha balwîse eci cihugo, balwîse abaciyûbakamwo, balwîse n'amashanja gaciba eburhambi; nâbahehêrera nnambajire babe ba kukaziyâkwa, ba kukazishekerwa, mishaka y'ensiku zoshi. ¹⁰ Emwâbo nahulisayo izû ly'obusîme n'omwishingo, izû ly'omuhyamulume n'ery'omuhya, olubi lw'olwanjikwa n'obumoleke bw'itara. ¹¹ Eci cihugo coshi cashâbwa cihinduke irûngu, n'aga mashanja gashinga myâka makumi galinda, erhi gakolera mwâmi w'e Babiloni. ¹² Cikwône hano eyo myâka makumi gali nda eyunjula, nârhandûla omwâmi w'e Babiloni, nârhandûla n'er'ishanja, yekudesire Nyakasane, erhi bubî bwâbo burhuma, nârhandûla n'ecihugo c'Abakaldeyi, ncijire mushaka gw'ensiku zoshi. ¹³ Nâjira eci cihugo ebinwa naciderheragakwo byoshi biciyishire, ngasi kan-wa kanayandisirwe mw'eco citabu.

II. Enshokolezi y' obulêbi oku mashanja goshi

Ebi Yeremiyahu alebera amashanja goshi. Akabehe k'oburhe bwa Nyamuzinda

¹⁴ (Kulya kuba nago gahêkwa buja n'amashanja mazibu, n'abâmi badârhi, nagahemba nk'oku ebijiro byâbo binali, na nk'oku omukolo gw'enfune zâbo gunali). ¹⁵ Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli kw'ambwizire ntya: Erhi kayanke omu nfune zâni, aka kabehe k'idivayi ly'omutula, onakanywêse amashanja go-shi nakurhuma emunda gali, ¹⁶ gânywa gadandabagane ganasirahe erhi engôrho narhuma ekarhî kâbo erhuma. ¹⁷ Narhôla akabehe omu nfune za Nyakasa-ne, nakanywêsa amashanja Nyakasane ali antumirekwo: ¹⁸ Yeruzalemu n'ebi- shagala by'e Buyahudi, abâmi bâyo n'abaluzi bâyo, kuderha mpu bishube bigûkâ, libe iherero, babe kushekerwa, gunabe mugereko nk'oku biri ene. ¹⁹ Nakanywêsa Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri, ye n'abambali, abarhambo bâge n'olubaga lwâge lwoshi, ²⁰ n'omwandu gw'ababalama (abâmi b'e Uzi boshi), abâmi boshi b'omu cihugo c'Abafilistini, nakanywêsa Askaloni, Gaza, Ekroni, n'abandi bâmi ba Ashdodi, ²¹ Edomu, Mowabu na bene Amoni, ²² abâmi b'e Tiri boshi, abâmi b'e Sidoni boshi, n'abâmi b'ecirhwa ciri olundi lunda lw'enya-nja, ²³ Dedani, Terna, Buzi balya b'ebinûniro bimôme. ²⁴ Abâmi b'e Buharabu bayûbaka omu irûngu, boshi haguma n'amâmimâmi g'ekulî. ²⁵ Abâmi b'e Zi-mri boshi, abâmi b'e Elami boshi n'abâmi b'e Mêdi boshi. ²⁶ Abâmi b'e mwênè, aba hofi n'aba kuli, muguma akurhenga owundi akuje, n'amâmi gali kunola igulu goshi. Omwâmi w'e Shasheki yehe, ye wanywa enyuma zâbo. ²⁷ Obabwire, erhi kw'adesire ntya Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli: «Munywe, mulaluke, mushale! Mwakumba burhazûka hano mubona engôrho narhuma ekarhî kinyu». ²⁸ Bakalahira bwarholera omu nfune zâwe akabehe banywa, onababwire erhi: «kw'adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe: Okunywa kwo mwananywa, ²⁹ bulyala, lâba oku olugo luderhwa lwâni lwo narhangihana; ka mpu mwehe murhajirwe kurhi? Nanga, murhale-kwe ciru bulya niene nie nanahamagala ahayûbake oku igulu boshi, engôrho yabakolera akal'ibala, kanwa ka Nyakasane w'Emirhwe.

³⁰ Nawe obabwîre ebi binwa byoshi oderhe erhi: Nyakasane amaya- mîra emalunga, amalengeza izû kurhenga ahatagatifu hâge. Abandira o-lwabuko lw'ebintu byâgc akahababo, amabanda akahababo aka abaka-ndira omu mukenzi, amakabandira ab'eno igulu boshi.

³¹ Omulenge gwahika oku kafendefende k'igulu, bulya hali olubanja aha karhî ka Nyamuzinda bon'amashanja: Yejisa ngasi muntu lubanja; enkola-maligo, ngôrho aziyêreka, kanwa ka Nyakasane.

³² Kwo adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe: Lâbi oku obuhanya bwarhenga oku ishanja buyandûkire oku lindi, n'oku empûsi nnene yazûka ebwa rhufende rhw'igulu.

³³ Olwo lusiku enkumba Nyamuzinda âjira zâlambama, kurhenga oku cikwi c'igulu kuhika oku cindi, barhanabishwe. Kwo babêra oku idaho nka binazô.

³⁴ Mubande akahababo, mwe bangere, muyâme bwenêne, mucîhirike oku idaho wâni balungere. Bulyala zahisire ensiku zinyu z'okubâgwa n'ez'okushandâzibwa. Kwo mwarhibuka nka kabindi karhumîra.

³⁵ Abangere barhabone aha bayâkira, ciru balungere barhalobôke.

³⁶ Yumvi omulenge gw'abangere, yumvi endûlû za balungere, bulyala Nyamubâho ashandazize olwabuko bayâbuliramwo,

³⁷ Amalambo garhagwerhi kadali, bagahulizise, erhi budârhi bw'omungo gwa Nyakasane burhuma.

³⁸ Entale yamarhenga omu bulumba, n'ecihugo câbo cahindusire bigûkâ, erhi yo erhuma engôrho-kaheza, erhi bwo burhuma obudârhi bw'omungo gwâge.

26

III. Obulêbi bw'enshagali

Yeremiyahu ashwêkwa

¹ Emurhondêro gw'oburhegesi bwa Yehoyakimu, mwene Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda, aka kanwa karhindakwo Yeremiyahu, erhi karhenga kuli Nyakasane.

² Kwo adesire ntya Nyakasane: mpu ojijimanga omu ngo y'aha ka-Nyamuzinda. Abantu b'omu bishagala by'e Yuda boshi, abakayîsha baliharâmya omu ka-Nyamuzinda onababwîre ebinwa byoshi nkurhegesire nti obabwîre, orhabinyîhagyamwo ciru n'akanwa kaguma.

³ Ahali nkaba lero bayumva, na ngasi muguma arhenge omu njira yâge ngalu-galu; ago mango nâni nanaciûnjuza obuhanya ndwîrhe nagerêreza nti mbahanemwo oku bubî bw'ebijiro byâbo.

⁴ Okolaga wababwîra obwo, erhi: «kwo adesire ntya Nyaka-sane: mukaba murhanyumvirhi mukashimba eri irhegeko lyâni mpizire omu masû ginyu,

⁵ n'omu kurhegêra ebinwa bya bambali bâni b'abalêbi, ncidwîrhe nacirhamya okumurhumirabo n'obwo murhabayumva,

⁶ aka ka-Nyamuzinda kwo nakajira kulya najiraga Silo, n'olu lugo nalujira lube cêrekane cayêreka amashanja goshi g'igulu, kurhi olugo luhehêrerwa.

⁷ Abadâhwa, abalêbi n'olubaga lwoshi bayumva oku Yeremiyahu aderha ebyo binwa omu ka-Nyamuzinda.

⁸ Erhi Yeremiyahu ayusa aganira ngasi kwoshi Nya-kasane ali amurhegesire mpu abwîre olubaga, ahadâhwa n'abalêbi bamugwaârha mpu «kufâ wanafâ.

⁹ Carhumaga oderha obwo bulêbi oku izîno lya Nyakasane mpu aka Nyamuzinda kwo kaba aka Silo, mpu olu lugo balushâba lushube bigûkâ. N'olubaga lwoshi lwagorha Yeremiyahu omu ka-Nyamuzinda ka Nyakasane.

¹⁰ Omu kuyumva ntyo, abagula b'e Yuda, barhenga omu bwâmi basôkera ebwa ka-Nyamuzinda baheba endêko aha muhango gw'olumvi luhyâhya lw'aka-Nyamuzinda.

¹¹ Oku bundi ahadâhwa n'abalêbi babwîra abarhwalî n'olubaga lwoshi erhi «lufu anakwânîne oyu muntu, bulyala kubî alêbire olugo, nk'oku mwanayu-mvîrhe n'aginyu marhwiri».

¹² Yeremiyahu anacishuza abarhwalî n'olubaga lwo-shi erhi: Nyakasane ye wantumaga mpu ndêbere aka-Nyamuzinda, n'olu lugo, nnanderhe ebyo binwa munayumvîrhe byoshi.

¹³ Mukubûlage igenda linyu n'ebijiro binyu; murhegêre muyumvîrhize izu lya Nyakasane, Nyamuzinda wi-nyu, lyoki akugalula, lyoki akaciûnjuza agalule obuhanya amuderhîre.

¹⁴ Niehe, lâbi oku omu maboko ginyu, ndi, munjire oku mwakabona kuli kwi-nja kunashingânîne.

¹⁵ Cikwône mumanye bwinja oku mukanyîrha, erhi na muko mwêru kwêru mucîhebirekwo, mwaguheba kuli olu lugo n'oku bantu balubâmwo. Kulya kuba, buzira kubêsha, Nyakasane wantumaga emunda muli, mpu ebi binwa byoshi biderherwe omu marhwiri ginyu.

¹⁶ Oku bundi abarhwali n'olubaga lwoshi, babwîra abadâhwa n'abalêbi erhi «oyu muntu arhali wa kufâ, bulyala akanwa arhubwîzire kali ka kuli Nyakasane Nyamuzinda wirhu. ¹⁷ Ago mango, baguma omu bagula b'ecihugo, bayîmuka babwîra olubaga lwoshi lwâli lulundumîne: ¹⁸ erhi «Mikeyo w'e Meresheti, erhi âli mulêbi omu mango ga Hizikyahu, mwâmi w'e Yuda, âbwîra olubaga lw'e- mwa Yuda, erhi: Kwadesire ntya Nyakasane w'Emirhwe, Siyoni yâshuba ndi-miro, Yeruzalemu ashube nsinga ya mabuye, n'entôndo y'aka-Nyamuzinda gu-shube muzirhu guli enyanya.

¹⁹ Ka Hiwikyahu, mwâmi w'e Yuda, na Yuda yeshi, kuyîrha bamuyirhîre o-kwo? K'arhali kurhînya barhînyire Nyamubâho, banamuharâmya, Nyamu-bâho alinda aciyûnjuliza obuhanya âli abahigîrize? Nirhu rhwe? Ka mpu rhucibarhuze ecâha cingan'aho?»

²⁰ Hali na mulume muguma wakazagilêba oku izîno lya Nyakasane, ye wali Uriyahu, mwene Shemayahu, w'e Kiririat-Yarimu. Alêbera olu lugo n'eci cihugo ebidârhi, kulyâla kwa Yeremiyahu. ²¹ Okubundi mwâmi Yehoyakimu, bo n'abarhambo n'abarhwali bâge, erhi ayumva ebyo binwa, alonza oku akamuyîrha. Uriyahu akumanya n'obwôba bwarhuma ayâka alinda ahika e Mîsiri. ²² Mwâmi Yehoyakimu naye anacirhuma e Mîsiri; arhumayo Elnatani mwene Akbari, erhi alusibwe na bandi nka banga. ²³ Bârhalamula Uriyahu e Mîsiri, bayîsha bamudwîrhîre mwâmi Yehoyakimu, amushosha engôrho n'omurhu-mba gwâge agukwêba omu nshinda z'abantu kwône. ²⁴ Yeremiyahu yehe, Ahika-mu, mwene Shafani amugalukana; kwo kwarhumire arhagwa omu nfune z'olu-baga lw'akagilonza okumuyîrha.

27

Abayahudi omu buja bw'omwâmi w'e Babeli

¹ (Emurhondêro gw'oburhegesi bwa Sedekyahu mwene Yoshiyahu, mwaâmi w'e Yuda, aka kanwa karhindakwo Yeremiyahu, nako erhi kali ka kuli Nyakasane). ² Nyamubâho ambwîra ntya: Erhi ohunge emigozi oshane n'omucîmba onabihire oku cikanyi câwe. ³ Okuhandi obiyanke obirhumire o-mwâmi w'e Edomu, omwâmi w'e Mowabu, n'omwâmi w'aba Amoniti, o-mwârni w'e Tiri n'omwâmi w'e Sidoni, omu maboko g'entumwa zâbo ziyishire e Yeruzalcmu, oku bwâmi bwa Sedekyahu mwâmi w'e Buyuda. ⁴ Onabarhume bajibwîra bannawâbo ntya: «Mpu kwo adesire ntya Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli. Mubwîrage ba Nnawinyu: ⁵ Niene nie najiraga n'obuhashe bwâni bunji n'okuboko kwâni kulambûle, igulu, omuntu n'ebintu biba en'igulu; nna-mbigabire oyu nsîmire okubigabira. ⁶ Bunôla, ebyo bihugo byoshi nabihizire omu nfune za Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni, mwambali wâni; namu-gabîre ciru n'ensimba z'erubala mpu zimushige. ⁷ Amashanja goshi gâmukole-ra, ye n'omugala n'omwinjikulu, kuhika nago amango gayandikîrwe ecihugo câge gahike, lyo amashanja mazibu-zibu n'amâmi makomokomo bamuya-ndagaza. ⁸ Ishanja nîsi erhi obwâmi bwabula bushiga Nabukondozori, mwaâmi w'e Babiloni, obwabula burhega omucîmba gwa mwâmi w'e Babiloni ecika-nyi, eryôla ishanja, engôrho n'ecizombo n'ecahira nâlirhangulamwo, kanwa ka Nyakasane, kuhika mmuhebelyo omu nfune. ⁹ Ninyu mw'oyo, murhumvagya abalêbi, abashonga, abashâsi n'abenge bakamubwîra «mpu murhashige o-mwâmi w'e Babiloni!» ¹⁰ Bunali bunywesi bakazimulêbera: kuderha mpu bamurhenza omu ishwa linyu nâni mmuhuluse muhere. ¹¹ Cikwône ishanja lya-rhege omucîmba gw'omwâmi w'e Babiloni ecikanyi likanamushiga, naliha oku-rhamûkira omu ishwa lyâlyo, kanwa ka Nyakasane, lyâlihinga linaliyûbake. ¹² Naye Sedekyahu mwâmi w'e Yuda nâmushambalira okwo kwonanênê; nâmbuwîra: «nti murhege omuzigo gw'omwâmi w'e Babiloni ebikanyi binyu, mumukolere, ye n'olubaga !wâge, mwâlama. ¹³ (Carhuma walonza w'oyo n'o-lubaga, okufa n'engôrho, n'ecizombo n'ecahira, kulyâla Nyakasane ayôboha-gya n'ebyo olubaga lurhashiziri omwâmi w'e Babiloni?) ¹⁴ Murhanayumvagya ebinwa badwîrhe bamubwîra abalêbi: «murhabe baja ba mwâmi w'e Babiloni». Bwo bunywesi badwîrhe babalêbera^b.

^b **27.14** babalêbera (*wanayowaagulia, wanayowaambia manabi*): ciswahili cahizire ebi omu mashi, kuli kuderha: «bamulêbera» Ambwîra, akubwîra, amubwîra, arhubwîra, amubwîra,

¹⁵ Bulyala abo ntabarhumaga, kanwa ka Nyakasane, bunywesi badwîrhe bamulêbera^c, omu iziîo lyani, mpu lyo ngaya mmushandabanye muherêrekere, mw'oyo n'abalêbi badwîrhe bamulêbera. ¹⁶ N'abadâhwa n'olu lubaga lwoshi, nababwîra ntya: «Nti kwo adesire ntya Nyakasane. Murhumvagya ebinwa by'abalêbi binyu badwîrhe bamulêbera mpu «Lâbi, ebirugu by'aka-Nyamuzinda kurhenga e Babiloni, byagalulwa buzira kurhindira, bunywesi badwîrhe, okumulêbera. ¹⁷ Murhayumvagya. Mu-shige omwâmi w'e Babiloni, mwalama. Cakarhuma olu lugo lwashuba bigûkà? ¹⁸ Akaba banali balêbi, akabaga oluderho lwa Nyakasane luli nabo, bashe-ngâge Nyakasane w'emirhwe, lyo rhulekijà e Babiloni, orhulugu rhusigire omu ka-Nyamuzinda n'omu nyumpa ya mwâmi e Yuda, n'aha Yeruzalemu. ¹⁹ Bu-lyala kwo adesire ntya Nyakasane oku biyêrekire (emitungo, enyanja, eciriba) n'ebindi birugu byasigire mw'olu lugo, ²⁰ biryâla birhahagulagwa na Nabuko-ndonozori, mwâmi w'e Babiloni, amango ahêkaga buja kurhenga e Yeruzale-mu kuja e Babiloni, Yekonyahi mwene Yehoyakimu, mwâmi w'e Yuda (ye n'abarhambo b'e Yuda na Yeruzalemu). ²¹ Neci kwo adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli, oku biyêrekire ebirugu bisigîre omu ka-Nyamuzinda, n'omu nyumpa ya mwâmi e Yuda n'e Yeruzalemu; ²² byaheêkwa e Babiloni, (binabêreyo kuhika olusiku nâbirhandûla), kanwa ka Nyaka-sane. Ago mango, lyo nâbiyînamula nnambigalule muli eci cihugo.»

28

Yeremiyahu n'omulêbi w'obunywesi Hanâniya

¹ Ogwo mwâka gwonênè, omurhondêro gw'oburhegesi bwa Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda, mwâka gwa kani, mwêzi gwa karhanu, omulêbi Hanâniya, mwene Azuru w'e Gabaoni, ashambalira Yeremiyahu omu ka-Nya-muzinda omu masû g'abadâhwa n'olubaga. ² Erhi: «ntya kwo adesire Nyakasa- ne w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli. Narhibwîre omucîmba gw'omwâmi w'e Babiloni! ³ Yindi myâka ibirhi yone, nâderha bagalule hanôla ngasi kalugu k'aka-Nyamuzinda ka Nyamubâho, Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni, akûlaga aha mpu akahêke e Babiloni. ⁴ Kwo na kwo, Yekonyahu mwene Yehoyakimu, mwâmi w'e Yuda, ye bo na abalulizibagwa kurhenga e Yuda mpu baje e Babiloni, nâjira bagaluke aha, kanwa ka Nyakasane, bulyâla nkola nashangula omucîmba gwa mwârni w'e Babiloni.

⁵ Okubundi omulêbi Yeremiyahu ashuzi omulêbi Hanâniya, omu masû g'abadâhwa n'olubaga lwâli omu ka-Nyamuzinda. ⁶ Omulêbi Yeremiyahu aderha obwo, erhi: «Bibe ntyo mâshi!» Nyamubâho ajire ntyo mâshi. Ayunjulize ebyo binwa by'obulêbi odesire, anagalule kurhenga e Babiloni, ebirugu byoshi by'o- mu ka-Nyamuzinda, n'abahêsirwe buja boshi. ⁷ Cikwône, yumva bwinja aka-nwa nabwîra amarhwiri gâwe n'ag'olubaga lwoshi: ⁸ Abalêbi bârhu-shokoleraga, w'oyo na nâni, kurhenga mîra bâdesire eby'obulêbi biyêrekire bihugo binji na mâmi garhali manyi, byantambala n'amahanya n'ecahira: ⁹ Omulêbi walêba eby'omurhula, erhi akanwa kâge kaba go mango bayemêra oku neci yanali ntumwa ya Nyakasane.

¹⁰ Okubundi omulêbi Hanâniya arhenza omucîmba oku birhugo by'omulêbi Yeremiyahu agushangula. ¹¹ Hanâniya anaciderha omu masû g'olubaga: erhi «Kwadesire ntya Nyakasane, erhi; ntyâla kwo enyuma za myâka ibirhi, nâsha-ngula omucîmba gwa Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni, nâgukûla oku birhugo by'amashanja goshi». N'omulêbi Yeremiyahu acigendera.

¹² N'okusiga, erhi omulêbi Hanâniya ayûsa ashangula omushigo gwali oku birhugo bya ornulêbi Yeremiyahu, akanwa ka Nyakasane karhindakwo Yere-miyahu: ¹³ Erhi kanya obwire Hanâniya oku kwo adesire ntya Nyakasane. Kali micîmba ya mirhi odwîrhe washangula? Ma! wayihinganula n'emicîmba y'ecûma obu! ¹⁴ Bulyâla ntya kw'adesire Nyakasane w'Emirhwe, Nyamnzinda w'I- sraheli: guli gwa cûma omucîmba mpizire oku cikanyi c'ago mashanja

ababwîra; *akaniambia, akakwambia, akamwambia, akatwambia, akawambia, akawambia*

^c**27.15** bamulêbera: go mashi gahire ago

goshi, kuderha mpu gashige Nabukondonozi, mwâmi w'e Babiloni. (Kushiga gâmushiga, nnâmufumbisire ciru n'ensimba z'erubala).

¹⁵ Omulêbi Yeremiyahu anacibwîra omulêbi Hanâniya, erhi: «yumva bwinja Hanâniya: Nyakasane arhakurhumire abulirhuma olu lubaga lwacîkubagira obunywesi. ¹⁶ Co cirhumire aderha ntya Nyakasane, erhi: Lâba oku nama- kuheza oku busû bw'igulu, wafà guno mwâka (bulyâla wayigîrize abantu okugomera Nyamubâho). ¹⁷ Omulêbi Hanâniya anafà ogwo mwâka gwonênê, omu mwêzi gwa kali nda.

29

Amaruba garhumiragwa abali bahêsirwe mpira

¹ Alaga ebinwa n'amaruba omulêbi Yeremiyahu arhumaga kurhenga e Yeruzalemu, agarhumira abazinda b'omu barhanzi bahêkagwa mpira, abadâhwa, abalêbi n'olubaga lwoshi Nabukondonozi ahêkaga mpira e Babi-loni kurhenga e Yeruzalemu. ² Mwâmi Yekonyahu ali amarhenga e Yeruzale-mu ye bo n'omwâmi-kazi n'ebibwindi, n'abasahizi b'e Yuda n'e Yeruzalemu, n'abatuzi n'ahabinji. ³ Ye wagahêkaga Eleasa, mugala wa Shafani bo na Gemarya, mugala wa Hilkiya, Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda, ali abarhumire e Babiloni emwa Nabukondonozi mwâmi w'e Babiloni. Ago maruba gâli gade-sire ntya:

⁴ «Kwo adesire ntya, Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli; bo a-bwîzire abahêkagwa mpira kurhenga e Yeruzalemu kuja e Babiloni: ⁵ Muyûba-ke enyumpa munafumbamire; murhwêre amashwa munalye amalehe gâmwo. ⁶ Muyanike abakazi, muburhe akanyere n'akarhabana; na bagala binyu mubalongeze abakazi; muhe na bâli binyu abalume, baburhe akanyere n'aka-rhabana, mulugire eyo munda, murhanyihaga! ⁷ Olugo namululizagya mwo, mululongeze omurhûla mulusengerere emunda Nyakasane ali. ⁸ Bulyâla kwo adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli: murhahabulagwa n'abalêbi bali ekarhî kinyu nîsi abashonga binyu: murhayumvaga e bilôrho mudwîrhe mwâlôrho. ⁹ Kulya kuba bunywesi badwîrhe bamulêbera oku izîno lyâni. Niono ntabarhumaga, Kanwa ka Nyakasane. ¹⁰ Bulyâla kwo adesire ntya Nyakasane: Amango emyâka makumi gali nda e Babiloni yâbâ yamâhika, nâmurhandûla nnanyunjuze omulagi namulaganyaga gw'okumugalula eno munda. ¹¹ Bulya nâni niene mmayire enkengêro ngwerhe kuli mwe, kanwa ka Nyakasane, nkengêro za murhûla ci zirhali za buhanya, za kumushobôza oku-hwa rnudwîrhe mwacifinja kw'ebi. ¹² Mwanyakûza munayishe, mwanshenga mmuyumve. ¹³ Mwannonza munambone bulya mwannonza n'omurhima gwi-nyu gwoshi. ¹⁴ Nâleka munshange, kanwa ka Nyakasane. Empira zinyu nâziga-lula, nnâmubuganyazo kurhenga omu mashanja goshi na kurhenga n'emunda namuhabulîre yoshi, kanwa ka Nyakasane. Nâmugalula ahâla mwâli erhi mu-shandabana.

¹⁵ Obwôla mudwîrhe mwaderha, mpu: Nyamubâho arhuzûkîze abirhu baleêbi e Babiloni. ¹⁶ Alagi ebi Nyakasane aderhîre omwâmi ôli ntebe ya Daudi n'olubaga lwoshi lulimw'olu logo bulya bene winyu barhamushimbaga erhi muhekwa mpira. ¹⁷ Kwo adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe: mpu lâbi oku nâbalikiramwo engôrho, ecizombo n'ecahira, nâbahindula bashube nka ma-lehe gabozire, galya gasherîre ciru garhankacirîbwa. ¹⁸ Nâbayishakwo lumino-mino n'engôrho, n'ecizombo n'ecahira; nabajira babe ha côba oku mâmi g'igulu, ba cibonya-nshonyi, cikango, masheka oku mashanja goshi g'emunda nâbahabulira. ¹⁹ Kwo kuderha oku barhayumvirhizagya ebinwa byâni, kanwa ka Nyakasane, n'obwo nakazîribarhumira buzira kurhama, abambali bâni b'a-baêbi, cikwône barhabayumvirhizagya, kanwa ka Nyakasane. ²⁰ Ninyu mw'oyo mwe mwahêsirwe mpira, mwe nârhumaga e Babiloni kurhengerera e Yeruzalemu, muyumve mweshi akanwa ka Nyakasane.

²¹ Kw'adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli, oku biyêrekire Ahabu, mwene Kolaya bona Sidikiyabu, mwene Maseya. Abo bo-mbi bakazâgilêba eby'obunywesi oku izîno Iyâni. Lâba oku nkola nabaheba omu nfune za Nabukondonozi, mwâmi w'e Babiloni, abahanire omu masû ginyu. ²² Barhengkwo omugani gw'okuhehêrera gukazikolesibwa na balya bo- hi bahêsirwe mpira, kurhengerera Yuda kuja e Babiloni mpu:

«Nyakasane akujire aka Sidikiyahu na Ahabu, bo bayôcibagwa n'omwâmi w'e Babiloni. ²³ Kwo kuderha oku bakozire ebirhajirwa omu Israheli, bahusha na bakà omulungu, baderha n'ebinwa by'obunywesi omu izîno lyani, ntanabarhumiri- kwo. Mmanyire niene nnampamirîze, kanwa ka Nyakasane.

Ebi balêbîre Shemayahu

²⁴ Naye Shemayahu w'e Nahalamu, omubwîre ntya, erhi: ²⁵ «Ntya kwo adesire Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli: «kulya kuba wa-rhumire amaruba oku buhashe bwâwe wene, wagarhumira olubaga luli e Yeruzalemu lwoshi, n'omudâhwa Sefaniya, mwene Maseya, n'abadâhwa bo-shi. ²⁶ Mpu «Nyamubâho akuyimanzize mpu obe mudâhwa ahali h'omudâhwa Yehoyada, mpu olange omurhûla omu ka-Nyamuzinda, olole ngasi musirhe wakaderha mpu acîhira omu by'obulêbi; onamuhire omu mugozi n'omu mpamikwa. ²⁷ Carhumirage orhahakanya Yeremiyahu we Anatoti odwîrh alêbe-ra ekarhî kinyu? ²⁸ Na kurhalusa aho, ali arhurhumîre amaruba e Babiloni, erhi «Byaliho ebi! Muyûbake enyumpa muzijemwo, muhinge amashawa munalye omwâka gwamurhenga». ²⁹ Omudâhwa Sefaniya ali asomirwe n'aga maruba erhi n'omulêbi Yere-miyahu anahali. ³⁰ Akanwa ka Nyakasane kanacirhindakwo Yeremiyahu, ³¹ erhi aka kanwa okahisekwo balya bagenzire mpira: «Kwo adesire ntya Nyakasane oku biyêrekire Shemayahu w'e Nahalamu. Obwôla Shemayahu amulêbîre, n'obwo ntâli mmurhumire, n'obwôla arhumire mwacîkubagira eby'obunywesi, ³² obwo kwo biri ntyo, ntya kwo Nyakasane adesire: «Nkolaga nahana Shemayahu w'e Nahalamu ye n'obûko bwâge. Ntâye wakuliye wâyûbake omu karhî k'olu lubaga, mpu abone ebinja nâjirira oluhaga lwâni, kanwa ka Nyakasane, bu- lyâla anashumisire abandi okugomera Nyakasane.

30

Nyamuzinda âyôkola olubaga lwâge

¹ Akanwa ka Nyakasane karhindakwo Yeremiyahu^d; ² erhi: kwo adesi-re ntya Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli. Ciyandikire wene omu cita-bu ebinwa nakubwîra byoshi. ³ Bulyâla, lâba k'orhabwini oku ensiku zayisha, yekudesire Nyakasane, zo nâgalulamwo empira z'olubaga lwâni lw'Israheli (na Yuda), kanwa ka Nyakasane, nâbashubiza omu cihugo nahaga b'ishe cishube câbo. ⁴ Lâbaga n'ebinwa Nyakasane abwîraga Israheli (na Yuda): ⁵ Kwo adesire ntya Nyakasane «nayumvîrhe izû ly'oku bihamba, lya bihamba ci lirhali lya murhûla. ⁶ Mudosagye munalolêreze, erhi omulume anaburhe. Cici cirhumirage ndwîrhe nabona abalume bacigwarhirire oku nziha, nka mukazi waburha? Cici cirhumirage ngasi busû buhindulîrwe? ⁷ Obuhanya! Lwanaba lusiku ludârhi! Nta lundi luli nk'olu! Mango ga malibuko kuli Yakobo cikwône agafulumukamwo mutaraga. ⁸ Olwo lusiku-kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe adesire-nasha- ngula omuzingo guzidohire oku igosi na ntwe emibanga yâwe. Lero obwo orhakaciba muja w'ab'ihanga. ⁹ Cikwône Israheli na Yuda bâkazikolera Nyakasane Nyamuzinda waâbo, na Daudi ye mwâmi wâbo nâyishibaha. ¹⁰ Nâwe, we mwambali wâni Yakobo, orhacyôbohaga kwo Nyakasane adesire, orhacirhe omurhima, wâni Israheli, bulya nyishire nti nkuyôkole mw'ebyo bihugo by'ekuli, nâyôkola n'abana bâwe, omu cihugo bahekagwa buja. Yakobo agaluka anashubibona obuholo n'omurhûla. Na ntâye wacimurhemula. ¹¹ Ndi haguma nâwe nti nkucize, kwo Nyakasane adesire, hano mmalira amashanja goshi nali kushandabanyizemwo, wehe wene ntaherêre- keze. Cikwône nâkuhana nk'oku bishingânîne. Ntanyakujirira nka kuno oli mwêru-kwêru, ciru akaba! ¹² Ntya kwo Nyakasane adesire. Obuvune bwâwe burhalunge ecihulu câwe kali kafinjo. ¹³ Ntâye wahaliza mpu akusambira, haba ebidundu by'okubuka obulema ci kuli we nta bufumu! ¹⁴ Abakuzigira boshi bakuyîbagire barhacikushîbirira w'oyo bulya nâkushûsire nka kulya omushombanyi

^d**30.1** Eci cigabi 30, 1-31,22, aha haderhwa Citabu ca kurhûliriza ciyêrekîne obwinja bwa Nyakasane ocisîmi-re Israheli, alonza okumuheba omu cinyabuguma.

wâwe akanakushûrha, nâkuka-lihira n'obukali budârhi (bulya obubî bwâwe buli bunene, n'ebyâha byâne byâli mwandu). ¹⁵ Cirhumire walakira obuvune bwâwe n'obu amalumwa gâwe garhanka-rhûlirizibwa? Bugoma bwâwe n'ebyâha byâwe binjibinji, bya-rhumire nâkujira ntyo! ¹⁶ Cikwône ngasi boshi bakulya nabo, bakolaga bâlibwa ngasi abasho-mbanyî bawe boshi, bakola bâgwârhwâ mpira; ngasi bâhagulaga ebirugu bwâwe, nabo ebyâbo byâhagulwa; na ngasi bâkugaya-guzagya nabo bakolaga bâgayaguzibwa. ¹⁷ Nkolaga nâkubuka, nanfumye ebihulu byâwe, kwo Nyakasane adesi-re, bulya bakuyîrisire mpu we «mushombe-kazi», mpu we Siyoni «orhacishîbirirwa na ndi». ¹⁸ Ntya kwo Nyakasane adesire: Loli oku nagalula cmpira omu mahêma ga Yakobo n'emyûbako yâge nâyîfira bwonjo. Ecishagala ca- shubiyûbakwa omu ciriba câco n'enyumpa nyinjinja halya yanali burhanzi. ¹⁹ Omwo mwarhenga emisengero y'okuvuga omunkwa n'izû ly'abasha-galusire lyâshakanya. Nâmuluza, lero murhakacinyîha. Nâmuke-ngêsa, lero murhakacigayaguzibwa. ²⁰ Abana bage bashubiyôrha nka kulya kwa mîra banashubikashubûza-nya omu ndeko embere zâni. Nayishihana bwenêne ngasi bakâbali- buza. ²¹ Omurhambo wâge arhenga muli ye, n'omurhegesi wâge ayîshiba w'o-mu iburha lyâge. Nâyishimuhamagala, naye âyishibêra aha ndi. Ndi wankahalizize okunyege? Kwo Nyakasane adesire. ²² Mwashubiba lubaga lwâni nâni nayîshiba Nyamuzinda winyu. ²³ Yumvi oku ecihûsi ca Nyakasane ciyiruka: bukunizi bwâge obwo! Kalemêra amacihugunya amarhogera oku irhwe ly'abanya-byâha. ²⁴ Obukunizi bunene bwa Nyakasane burhahube arhanacihubula, n'okuyunjuliza omuhigo âligwerhe emurhima. Mwayîshiyumva e-byo omu nsiku nzinda.

31

¹ Mw'ago mango-kwo Nyakasane adesire -Nâbâ Nyamuzinda w'emilala yoshi y'Israheli. Nabo babe lubaga lwâni. ² Ntya kwo Nyakasane adesire: Omu irûngu, nâyerekîne olukogo lwâni erhi olubaga lufuma engôrho. Lero Israheli akola âlama n'omu-rhûla^e. ³ Akagiderha, erhi: «Nyakasane ayishiricîyêrekana kuli nie erhali hofi». Lero nâni namubwîra, nti: «Nkurhonya kurhenga ensiku zoshî^f, co cirhumire nyôrha ncîkwîshwekîrekwo bwenêne». ⁴ Nashubikudêkereza we mwana-nyere w'Israheli, kandi washubirhola ehigoma hyâwe, ocihebe eruhya n'omwishingo haguma n'abasâma. ⁵ Okola washubibarha emizâbîbu oku ntôndo z'e Samâriya, abahinzi bakarhwêra n'okusârûla. ⁶ Neci, lwo lusiku abadwîrhe bayîza babandira orhubuli oku ntôndo za Efrayimu mpu: «Yimuka! Rhusôkere e Siyoni, hofi na Nyakasa-ne-Nyamuzinda wirhu». ⁷ Bulya kwo Nyakasane adesire: Mubandire Israheli orhubababo rhw'o-mwishingo, mushokolere omurhwe gw'amashanja mukomere Nya-kasane kagasha, mulengeze ecihogêro muderhe mpu: «Nyakasane, cungula olubaga lwâwe, cungula amahanga gasigîre g'Israheli.» Bu-lya ntya kwo Nyakasane adesire, erhi: ⁸ Nâbashubûza kurhenga omu cihugo c'enjira nyanya, n'ambahuluza kurhenga emahanga g'igulu. Bo balimwo emihurha n'enkunagizi, abakazi bali nda, n'abazire, boshi haguma, olubaga lwâni lugaluke oku lwânali. ⁹ Bayishire balaka, nâni mbadwîrhe nayisha nabarhuliriza. N'abaheka ah'iriba. Omu njira nungêdu elya barhankasârhalamwo. Bulya ndi ishe wa Israheli, na Efrayimu⁹ yo nfula yâni. ¹⁰ Mwe bihugo by'e mahanga, yumvi akanwa ka Nyakasane! Munakayaâlize oku birhwa biri kulî; mukaziderha erhi: «Nyakasane alirhanziri shandâza Israheli, lero amashubimukumakuma erhi âmushibirira nka kula lungere ashîbirira ebibuzi byâge. ¹¹ Bulya Nyakasane ayôkwire Yakobo, âmufumya kw'abamulushire mîisi. ¹² Bayîshiyîsha, n'orhubababo rhw'enshagali oku ntôndo ye Siyoni, n'okulibirhira caligumiza ebw'ebi Nyakasane abashobôzize: e-ngano, idivayi lyacikandagwa, n'amavurha, ebibuzi n'enkafu; bayîshiyôrha nk'ishwa ly'omu luziba, barhakacishalika bundi. ¹³ Obwôla, abana-nyere banaja oku cigamba, na boshi haguma, emisole n'abashosi; na ntyo, nâyishihôrhola emirenge yâbo, mpebeho e-nshagali. Nâyishibarhûliriza, enyuma ly'amalibuko gabe

^e31.2 Omu irûngu, kandi Israheli âgera n'omurhûla: Lola Hoz 2, 14; Iz 40, 3.

^f31.3 Nkurhonya: Lola Iz 54, 8; Yer 30, 17; Hoz 11, 1-9.

⁹31.9 Efrayimu: ali mwene Yozefu. Lola Murh 41, 59.

masheka. ¹⁴ Nâyishikashêgera abadâhwa bâni enyama zishushagîre, n'okushobôza olubaga lwâni ebinja bya ngasi lubero. Kwo Nyakasane ogala byo-shi adesire.

¹⁵ Nyakasane ashubiriderha erhi: Kurhenga e Rama, izû lyâyumvikana, mirenge ya burhe. Rasheli^h oyo walakira abana bâge; arhalonza ciru arhûlirizibwe bulya abana bâge bafire. ¹⁶ Ci Nyakasane kwo adesire ntya: Hulika, ohôrhole emirenge! Bulya wâcihemberwa amalibuko gâwe, nie Nyakasane nkudesire. Abana bâwe bacirhenga emw'abalenzi. ¹⁷ Kuziga haciri obulungalire oku iburha lyâwe, Nyakasane okudesire. abana bâwe bashubigaluka omu cihugo câbo. ¹⁸ Nayumvirhe bwinjinja oku abantu b'emwa Efrayimu badwîrhe balaka banaderha, mpu: «Nyakasane warhukubwire bwenêne nka kula banakubûla empanzi ntôrho eyâbirana. Ci lero orhushubizagye emunda oli, Iyo rhuba bâwe lwoshi, bulya w'oyo Nyakasane, wene-ne Nyamuzinda wirhu. ¹⁹ Neci, rhwali erhi rhwakugomîre, cikwône buno rhuyemire oku rhwaâbihire, wârhulangwîre obubî bwirhu, rhuli rhwakomomba aha mu-rhima, eza meme zarhubumbire, rhwafire nshonyi z'ebijiro birhu byakurhenga eburho. ²⁰ Efrayimu ye mugala wâni muzigirwa, mwana nsîma bwenêne. Ngasi mango erhi nderha nti nakaliha, nankayumva arhantenga omu bukengêre, bulya mmuzigira bwenêne. Ntâko nakabula kumufa bwonjo. ²¹ Yianza olugurhu, ohire ecôgo oku njira yâwe. Okengere enjira walikulikire, engeso walishimbire. Galuka mâshi Israheli muzigi-rwa. Shubira omu cihugo câwe. ²² Kuhika mangaci Iyo ohiga ebishingânîne, oyu mwananyere w'eciga-mba? Bulya Nyakasane ânaleme ebiyahyaⁱ omu igulu: Omukazi yekola wakazilonza omulune.

Amalaganyo g'okushubiyûbaka Yuda

²³ Alagi ebi Nyakasane w'emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli adesire: Hano ngalula bene Yuda omu cihugo câbo, bâshubikaderha ebi binwa: Mâshi Nyamuzinda akugishe, ntôndo ntagatifu ya Siyoni, karhwa bwâmi k'obucu-nguzi!» ²⁴ Ago mango, abantu b'omu bishagala bya Yuda boshi haguma, abahinzi, n'abangere b'ebibuzi. ²⁵ Bulya nâshubihà emisi ngasi bakola barhamire, na ngasi ba buligo nabahà ebi banalagîrîrekwo. ²⁶ Na ntyo ene nzûka, nâma bona oku iro lyantabîre.

Israheli na Yuda

²⁷ Ensiku ziyiruka, kwo Nyakasane adesire, nayâliza abantu n'ebintu omu bûko bwa Israheli, n'ebwa Yuda nka kula banagalagaza emburho omu ndikè. ²⁸ Nka kulya niene nâbahanaga, nâkundula, nanashereza, nâbamalira; kwo n'okwo, niene nâshubibayîmanza, nbahebemwo omûka, kanwa ka Nyakasane.

Ngasi muntu âkahanirwa ecâha câge

²⁹ Lero ntâye wâcitwe omugani mpu: «Bashakuluza bâlire amalehe g'eciga-du, abana babo bo gâlwezize amino». ³⁰ Bulya owamalya amalehe garhahiri ye ganalumisa amino; ngasi muntu âkazisamba olwâge.

Amalaganyo mahyahya

³¹ Amango gayiruka, kwo Nyakasane adesire, nâfundika n'omulala gw'I-sraheli (n'ogwa Yuda) endagâno mpyanhya^j. ³² Erhaciri nk'elya ndagâno nâfu-ndikaga na bashakuluza babo, amango nâbarhenzagya omu cihugo c'e Mîsiri. Eyo ndagâno bône bayifundûla, n'obwo nie nanâli Nnawâbo, kwo Nyakasane adesire. ³³ Lôlagi amalaganyo nâyishifundika na bene Israheli muli ago mango -Kwo Nyakasane adesire- Nâbahebamwo amarhegeko gâni,

^h**31.15** Rasheli, ali nina wa Yozefu na Benyamini, bene Yakobo, binjikulûza b'Abrahamu.

ⁱ**31.22** Yeremiyahu ashambîre aha oku obûko bw'Abayahudi, bayîshigalukira Nyamuzinda n'okucîyûnjuza ebyâha byâbo.

^j**31.31** Nyamuzinda âmanyisa endagâno mpyahya. Eyo ndagâno yajirwa n'emisigala muli balya bâyishisigala enyuma ly'amahanya: Lola Iz 54, 9-10; yânayishiyôrha ensiku zoshi: Lola Iz 54, 9-10; Nâyîshiba Nyamuzinda wâbo nabo lube lubaga lwâni: Lola Eze 11, 20; 36, 28; 37, 27.

ngayandike omu mirhima yâbo. Nâbà Nyamuzinda wâbo, nabo lubaga lwâni. ³⁴ Ciru n'omugu-rna mulibo, ntâye wanacidôse owâbo erhi mulungu mpu amumanyise izîno lyâni, bulya boshi bayîshiba balimanyire; kwo Nyakasane adesire-boshi kurhe-nga akabonjo kuhika omushosi. Bulya nâbabalira amabî bajirire, ntakanacike-ngêra ebyâha byâbo.

Israheli âlama ensiku zoshi

³⁵ Ntyo kwo Nyakasane adesire; Ye walemaga izûba mpu likamoleka omu mulegerege, Ye rhegeka omwêzi n'enyenyezi mpu bikamoleka omu budu-fu, Ye zûsa omulaba omu nyanja, amîshi gakungule. Izîno lyâge ye Nyamuzinda w'Emirhwe. ³⁶ Amango nâderhe nti ebyo birhegeka en'igulu, bukola busha, kwo Nyakasane adesire, nanderhage nti bene Israheli Iurhaciri lubaga! ³⁷ Ntya kwo Nyakasane adesire: Erhi bakahasha okugera obuli n'obugali bw'empingu kurhenga enyanya, n'ankabakambwîra obulenga igulu liba liyûbakîrwekwo, lyoki, nakabayemêrera nâkabulira olubaga lw'Israheli oku maligo goshi lwajijire.

Okushubiyubakwa n'obukulu bwa Yeruzalemu

³⁸ Ensiku ziyiruka, kwo Nyakasane adesire, Yeruzalemu ashubiyûbakwa buhyahya oku izîno lya Nyakasane, kurhenga aha munâra gwa Hananeeli kuhika aha muhango gw'ebusîka. ³⁹ Bâshubitwa olubibi kurhenga oku irango ly'e Garebe, na kurhengaho kuzongera e Goa. ⁴⁰ Ngasi lubanda, n'emifû yabi-shirwemwo, n'oluvu lulimwo, na ngasi malambo kuhika oku mubunda gw'e Ci-droni, na kuhika oku lumvi lw'enfarasi, olundi lw'e bushoshôkero bw'izûba, byoshi byamberûlirwa. Nta kashâko erhi isherêza byanâciderhwe.

32

Ecijiro c'okugula ishwa, cimanyîso c'omurhûla omu mango gayisha

¹ Akanwa ka Nyamuzinda karhindakwo Yeremiyahu omu mwâka gwa kali ikumi gwa Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda, go gunaligi mwâka gwa kali ikumi na munâni gw'oburhegesi bwa Nabukondozori. ² Abasirika ba mwâmi w'e Babiloni banacirhabâlira e Yeruzalemu, omulêbi Yeremiyahu naye, erhi ali mushwêkere omu cogo c'abasirika, aja ebwâmi e Yuda. ³ Ho Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda ali amushwêkîre mpu bwenge amakaziyigîriza; anacimudôsa erhi: «Cici cirhumire odwîrhe wabwîra abantu mpu kwo Nyakasane adesire erhi: ogu murhundu gwinyu nkola nagugabira mwâmi w'e Babiloni, abe ye guyimamwo. ⁴ Ciru na Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda arhashugunuke bene Kalideya, ahimwa banamugwârhe mpira bamuhêke agendisamba emalanga ga mwâmi w'e Babiloni ye nene, bakazilolana omu masû, amushuze n'ebi amudoôsa byoshi. ⁵ Buzinda bahêke Sedekiyahu e Babiloni, ajibêra yo (kuhika amango nashubimukengêra). Kwo Nyakasane adesire ntyo. Erhi ciru mwankayanka amatumu mpu mulwise bene Babiloni, barhamuhume mashigisha anga!»

⁶ Yeremiyahu akazigiderha erhi: nayumvirhe Nyakasane anderheza ambwîra erhi: ⁷ Muzâla wâwe Hanameli, mwene nyakalume Shalumu, ayisha muganire ebiyêrekire ishwa lyâge ajira e Anatoti. Ayisha akubwire erhi: «ongulire elyo i-shwa lyâni bulya oligi mwene wirhu^k, we nakanarhangidôsa burhangiriza». ⁸ Nk'oku Nyakasane anabimbwîraga, oyo muzâla wâni Hanameli ayisha, a-mbugana mw'ecôla cogo nâlinshwêkirwe, ambwîra, erhi: «mâshi, ongulire lira ishwa lyâni liba e Anatoti omu cishagala ca Benyamini, bulya oli mwene wirhu, oligwêrhekwo oluhya. Oligule licibêre lyâwe.» Obwo nayumva oku Nyakasane ye na nêne wanganizagya. ⁹ Nâguliraga mwene wirhu Hanameli elyo ishwa lyâge ly'e Anatoti, namuganjira nfranga mafundo ikumi na nda. ¹⁰ Aha z'aba- lume, namuyandikira ecimanyîso c'okugula, rhwâyandika maruba abirhi, na- shûrhakwo n'akashe kâni, n'ezo nfranga rhwâzigeramwo bwinja, namuhêreza- zo. ¹¹ Ago maruba gombi, agalikwo akashe n'agarhâli magonye. ¹² nagayanka nagahêreza Baruki mwene Neriya mwinjukulu Maseya (nk'oku

^k**32.7** Elyo irhegeko ly'okuguliza mwene wâbo omuntu wanalisoma omu citabu ca Bene-Levi 25,25.

binayandisirwe omu marhegeko), hali muzâla wâni Hanameli n'abalume bârhuhiriragakwo ecunkumwe n'abandi bashamuka bâli omu côgo aha bwâmi olwo lusiku. ¹³ Nanacibwîra Baruki aha karhî k'abo balume nti, Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe adesire: ¹⁴ «Oyanke ebyo byemêzo by'obuguzi byombi, ecirikwo akashe n'ecindi cirhali cigonye obigwâse omu isanduku ly'ibuye birhagisherêra n'ensiku. Kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli arhegesire ntyo. ¹⁵ Bulya Nyamubâho, Nyamuzinda w'Israheli adesire, erhi: «ensiku zâciyisha bashubikazigula enyumpa n'amashwa n'enkoma z'emizâbîbu muli eci cihugo.»

¹⁶ Erhi nyusiha Baruki mwene Neriya eco cemêzo c'okugula, narhûla Nya-kasane ogu muscngero nti:

¹⁷ Neci Nyakasane Nyamuzinda, wayêrekîne obu-rhwâli bwâwe n'obulenga erhi olambula okuboko kwâwe walema empingu n'igulu. We ogala byoshi!

¹⁸ Onayêreke embaga z'abantu olukogo lwâwe, ci kwônene amango ababusi bakugomire erhi okola walyûza onahane abana bâbo, babe bo batumula. We Nyamuzinda mukulu, ntagengwa, izîno lyâwe Nyakasane w'emirhwe.

¹⁹ We nn'oburhimanya omu mihigo midârhi we n'obulenga boshi, onakazisingiriza abantu ly'oyishimanyihemba ngasi muguma nk'oku ebijiro n'engeso zâge binali!

²⁰ We wajiraga ebisômerine, wayêrekana n'ebirhangâzo e Mîsiri, na kuhika ene omu Israheli, n'ahandi hoshi. Kuhika ene ntâye orhakuyîshi, na ntâye orhakurhînya.

²¹ Warhenza bene Israheli omu buja bw'e Mîsiri, wabayêreka ebirhankaderhwa erhi olambûla okuboko kwâwe bagwârhwâ n'ecôba bwenêne.

²² Buzinda wabaha el'ishwa walaganyagya ba- shakulûza bâbo, eci cihugo cihululamwo amarha n'obûci.

²³ Bâyisha, bâyûbaka- mwo, ci aye! barhayumvagya, barhanashimbaga amarhegeko gâwe. Barhajiraga ciru n'ehitya muli ebi wâli obahûnyire., lêro banacikulilira obu buha-nya rhudwîrhe rhwabona ene.

²⁴ Bene Babiloni bano bakola bayîsha bârhu-nyaga co; aha engôrho yâbo yamagera hakulikire ishali n'agandi maligo ga ngasi lubero, Yeruzalemu akola ali omu maboko ga bene Kaldeya. Ebi wâde-rhaga bino byabirage, nawe wene onali wakubona.

²⁵ Mâshi, k'arhali wene waàmhwiraga erhi: «Gula elyo ishwa, oliganjire enfranka aha balume», n'obwo omurhundu gwirhu gwagwîre omu maboko ga bene Kaldeya!»

²⁶ Muli ago mango nanaciyumva izû lya Nyakasane lyâmbwîra erhi: ²⁷ Lôla oku nie Nyamuzinda, Nyakasane, Lulema w'ebibâho byoshi; ka hali ebya- nkanyabira en'igulu? ²⁸ Co cirhumire, ndesire oku naha bene Kaldeya olu lugo lwinyu, nluhire omu maboko ga Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni^l; ²⁹ engabo z'e Kalideya zidwîrhe zabalwîsa, zâyanka ecishagala cinyu, zâcitwanirakwo omuliro, zâyôca na ziryâ nyumpa bakazagirherekêreramwo BaaIi^m, bakaziginamurhûla- mwo obuku n'amamvu, bâshengeramwo na banyamuzinda b'agandi mahanga, baàngayisize bwenêne. ³⁰ Bulya, kwo Nnamahanga adesire, nâbwîne oku kurhe-nga mîra bwenêne, bene Israheli na bene Yuda barhahwa barhakola ebigaluga-lu, (bene Israheli banshologosire n'ebijiro byâbo). ³¹ Nabwîne oku kurhenga baguyûbasire, ogu murhundu gwinyu gwânjizire oburhe bwenêne, na kuhika ene ncigayire bwenêne. Nkolaga naderha bagushenye, guntenge omu masû. ³² Bulya ebyâha bya bene Israheli na bene Yuda byaluzire bwenêne, ôli bone-ne, ôli abâmi bâbo, abadâhwa n'abalêbi bâbo, oli olubaga lw'e Buyuda n'olw'e Yeruzalemu. ³³ Banyêrekeza omugongo banfulika obusû bwâbo, n'erhi mbahugûla, ntâye wantezire amarhwiri mpu ciru ayumve ebi ndwîrhe nabaha-nûla. ³⁴ Ci

^l**32.28** Okuhimwa kwa Yeruzalemu: Lola 2 Barn 25. 1-11: 2 Nga 36, 17-21.

^m**32.29** Baali: Izîno ly'omuzimu w'akagirherekêrwa omu mashanja g'amahanga, n'okumurhûla nka Nyamuzinda. Olubaga lw'Israheli nalo erhi luhemuka lwarhangira okukuza oyo Baali.

bwenêne, bàlerha enshusho zâbo omu ka-Nyamuzinda kâni. Bàka-shahula kwoshi bàkahemula. ³⁵ Bàyûbakira amahêro ga Baali omu kabanda k'e Ben-Hinomu mpu bakazibagiramwo bagala bâbo n'abâli bâbo nterekêro emwa omuzimu oderhwa Moleki; ebyo ntalizingibigerêreza, okuhemuka kwa mênè o-kwo oku mulala gwa Yuda. ³⁶ Co cirhumire muyumvagye oku Nyakasane aderhire ogu murhundu ba-dwîrhe baderhera mpu «ebyoji, akalengwe n'ecihûsi byo mwâmi w'e Babiloni aruhimiremwo». ³⁷ Nâshubûza olubaga lwâni kurhenga omu mahanga bâyaki-raga oburhe bwâni, nkolaga nabashanganya mbabwarhaze badekerere omu murhûla. ³⁸ Babe lubaga lwâni, bulya nie Nyamuzinda wâbo. ³⁹ Nkola nâashubibaha murhima muguma na ngeso nguma, lyo bashubinkenga lwoshi, nâbaha oluhembo na buzinda abana bâbo. ⁴⁰ Nashubisêza rhweshi nabo amalaganyo garhakahwa, nâbashimbulira, nje nabahugûla, bakazirhînya enjira mbî, bakulikire ezâni nâbayêreka. ⁴¹ Omwishingo gwâni guli omu kubarhabala, nâbayûbakira muli eci cihugo: bo bulonza bwâni boshi obwo. ⁴² Nyakasane adesire erhi nka kulyâla nâbayohagakwo amaligo manji manji, kwo nâba-shobôza n'ebinja bya ngasi lubero mbalaganyize. ⁴³ Bâshubigula amashwa muli eci cihugo badwîrhe baderha mpu «cikola cicibêra bwerûlè, nta bacidundamwo: nta muntu, nta hisimba erhi bene Kalideya bayusicihima». ⁴⁴ Bâshubikazihimiûla amashwa, bâkazikomêreza ebyemêzo by'okugula, bâhirekwo n'akashe, balonze n'ababihirakwo ecunkumwe omu cishagala ca Benyamini n'omu bindi bishagala binayêgîre Yeruzalemu, n'omu bishagala bya Yuda na muli birhondo bya Nêgebuⁿ. Bulya Nyakasane adesire erhi, nkola nashubigalula balyala bene Israheli balibamajirwa baja.

33

Eyindi ndagâno y'obwôloke

¹ Amango Yeremiyahu ali mushwêkere omu côgo c'abasirika aha bwâmi, Nyakasane ashubimuganîza amubwîra erhi: ² Oyumve oku Nyamuzinda arhumire, ye walemaga igulu, alibumba analiyimanza. Izîno lyâge ye Nyakasa-ne! ³ Onshenge, nakushobôza: nakumanyisa amahwe manene orhashubigiye-mwa. ⁴ Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli adesire oku enyumpa za muli olu lugo n'ez'abâmi b'e Yuda bâzishâba omu ntambala, ⁵ n'abantu badwîrhe ba-lwîsa bene Kaldeya, balonza okubumba ecishagala coshi mirhumba, balya ba-ntu niene nâhanaga erhi burhe n'omutula birhuma, balya bene Israheli obubî bwâbo bwârhumaga nkola nahehêrera Yeruzalemu. ⁶ Lolaga oku nkola na- shubibabà lukogo, nâbaha obufumu n'okubabuka, nâsêza n'amalaganyo gani g'omurhûla, n'obudahemuka rhweshi nabo. ⁷ Nâgalula bene Yuda na bene Israheli n'okubakûla omu buja, nâshubibayûbakira nka kulyâla byanali burha-nzi. ⁸ Nâbacêsa nambababalire ebyâha byâbo byâli bingayisize, byârhumaga barhakulikira amarhegeko gâni. ⁹ Yeruzalemu lyâbà izîno !ya mwishingo bwe-nêne, na lya cikengwa embere z'agandi mahanga goshi g'en'igulu, hano gayu-mva ebi nâjira gâgwârha n'obwôba bwenêne bulya aminja nâkolera Yeruza-lemu guli mwandu.

¹⁰ Nyakasane âderha erhi: eno badwîrhe baderha mpu: «bikola bigûkà birhalimwo ciru n'omuntu ciru n'ehisimba», n'omu njira z'e Yuda n'ez'e Yeruza-lemu murhacigera hyadunda, bakola bashubiyumvamwo ¹¹ ecihôgero c'omwi-shingo, n'enyimbo z'abahya n'ez'abandi bantu bajihana enterekêro n'entûlo zâbo z'okuvuga omunkwa omu ka-Nyamuzinda, bayishikazicitakira mpu: «Ayagirwe Nyakasane w'emirhwe bulya ali mwinja, obuzigire bwâge buli bw'e- nsiku n'amango». Bulyâla adesire erhi nâgalula ngasi balya babire baja, mba-shubize omu cihugo câbo, nka kulyâla byanali burhanzi. ¹² Nyakasane Nyamuzinda adesire erhi: muli eci cihugo banyagaga, nta mu-ntu, nta nsimba bacidundamwo, hasigiremwo amalambo gône, banaciâybuli-ramwo ebibuzi. ¹³ Ashubiderha erhi: omu bishagala by'omu ntôndo, n'omu bihugo by'olunda lw'idako, n'e Nêgebu kuhika emwa bene Benyamini, n'ebu-rhambi bwa Yeruzalemu n'omu bishagala bya Yuda, ebibuzi bikola

ⁿ**32.44** Nêgebu: cishagala cirhalugiyeramwo bici c'omu kajira idako (e mwênè) ka Palestina-Israheli.

byâshubira omu masô g'ababiyabwîre.

Amarhegeko g'ensiku zâyisha

¹⁴ Nyakasane adesire erhi, alagi oku ensiku ziyishire, ezi nayukirizamwo amalaganyo mahyahya g'obusîme nalaganyagya bene Israheli na bene Yuda. ¹⁵ Muli ezo nsiku, n'ago mango, naha Daudi oluburha lw'okuli, lwo lwalandiza obudahemuka n'obushinganyanga omu cihugo coshi. ¹⁶ Muli ago mango nâyôkola Yuda na Yeruzalemu arhulûle. Eci-shagala cinyu baciîrika elya «Nyamuzinda-okuli-kwirhu».

¹⁷ Bulya Nyakasane adesire erhi, nta mango ciru n'amaguma Daudi abula o-mwîmo omu bwâmi bw'Israheli. ¹⁸ Na nta mango hâbulike abadâhwa b'abalevi-ti bakazintûla enterekêro n'okukazitumbûla enshangi n'okuhêra karhahusa buca buyîra.

¹⁹ Kandi ebinwa bya Nyakasane byarhindakwo Yeremiyahu erhi: ²⁰ Kwo Nyaakasane adesire ntya: Amango hanabe owahindula irhegeko nahire obudufu n'omûshi nti bikazikulikirana oku nanabibwîraga, ²¹ Iyo n'amalaganyo gani na Daudi gahwa, Iyo hânabule n'owayîma oku ntebe yâge, obwôla Iyo n'amalaganyo nâjizire na bene Levi gahwa, Iyo habulike abadâhwa bakazirhûla e-nterekêro omu maboko gâni. ²² Nka kula emirhwe y'empingu erhankaganjwa, n'omushenyi gw'enyanja gurhankaganjwa, kwo nayushûla iburha Iya mwa-mbali wâni Daudi, n'okuluza ahadâhwa bakazinterekêra.

²³ Kandi Yeremiyahu anaciyumva akanwa ka Nyamuzinda erhi: ²⁴ K'orha-shubigibona oku abantu banakaziyisha mpu: «Iero erya milala ibirhi Nyakasa-ene âzigiraga anayijanzire!» Bakola bakazishekera olubaga lwâni, ba-rhanacilubona nka lwishogwa. ²⁵ Lero Nyamuzinda ayisha erhi: Ankaba arhali nie naleмага omûshi n'obudufu, n'akaba arhali nie ntegeka en'igulu, ²⁶ Iyoki nankalekêrera bene Yakoho n'omulala gwa mwambali wâni Daudi; Iyoki na-nkabula n'okuyîmika omwâmi w'obushanja bwâge nti arhambule bene Abrahamu, bene Izaki na bene Yakobo! Bulya nkola nâshubishubûza ababîre baja, mbayêreke olukogo lwâni.

34

Obuhanya bwayishiraga Sedekyahu

¹ Yeremiyahu anaciyumva akanwa ka Nyamuzinda, gali galya mango Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni, n'omurhwe gw'engabo zâge goshi, n'ezindi mbaga z'en'igulu ali amahima, câba n'ahandi hantu hoshi erhi bacihindulîre Yeruzalemu n'ebishagala byâge; ² anaciyumva erhi: Kwo Nyaka-sane, Nyamuzinda w'Israheli arhumire ntya: Ogende! Ojirhûngâna Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda, omubwîre erhi: Oyumve oku Nyakasane adesire: Erhi alaga oku nâhâna omu maboko ga mwâmi w'e Babiloni eci cishagala, naye ayi-shiciyôca. ³ Nawe orhafume bulyâla bakugwârha mpira bakugwâse omu ikumi ly'eminwe yâge. Okazilâba mwâmi w'e Babiloni omu masû naye akazikude-rhêza mâsi-mâsi. Buzinda bakujâne e Babiloni. ⁴ Cikwône, waliha Sedekyahu mwâmi w'e Yuda, yumvirhiza oku Nnâmahanga arhumire! Orhege amarhwiri ebikuyêrekire Nyakasane adesire bakubwîra, erhi: Orhafa côi; ⁵ bulya wanafâ n'obuholo. Nanka kulyâla habâga enshangi olu Iwa bashakulûza bâwe, bo bali bakushokolire omu kuyîma kuli eyi ntebe, kwo na nâwe bayishitumbûla omugi gw' enshangi, bakukuzemwo, bâkazicîtakira banakaziyimba gulya mulenge mpu: «Ajewe Nyakasane, omwâmi wirhu amafuluka!» Niene nkudesire, ka-nwa ka Nyamuzinda. ⁶ Kwo n'okwo aha Yeruzalemu, omulêbi Yeremiyahu akazishambalira Sedekyahu, mwâmi w'e -Yuda eyo myanzi. ⁷ Ago mango erhi engabo za mwâmi w'e Babiloni zitulisire amatumu kuli Yeruzalemu n'emirhundu ya Yuda yali ecisigiîre yalimwo Lakishi na Azeka, bulya omu mirhundu ya Yuda yoshi eyo ibirhi yali miyûbake buzibu.

Ebiyêrekire okulikûlwa kw'abajà

⁸ Yumvagi akanwa Nyamuzinda abwîraga omulêbi Yeremiyahu, ago mango erhi Sedekyahu amayusirhola omuhigo, boshi n'olubaga lw'e Yeruzalemu lwoshi, ⁹ oku ngasi yeshi ashwêkûle abaja n'abajakazi ba Banyahabraniya. Ntâye omu baluzi n'omu lubaga loshi

bayankaga ogwo muhigo, ntâye wali ogwâsirwe ajire mwene wâbo w'omunya-Yudeya mpu abe mujà wâge. ¹⁰ Abaluzi n'oluba-ga bàli aha eyo ndagâno yafundikagwa, boshi bàlikûla ngasi muguma abajà bâge, abalume n'abakazi; boshi bayemêra, ntâye wasigire omu buja. ¹¹ Ci-kwône enyllma z'aho, batwa omu kanwa kâbo, bàshubiza balya bene wâbo bali bamalikûla Omu bujâ bwa mîra. Bàshubirira abajà n'abajakazi bâbo. ¹² Co ca-rhumire Nyamuzinda arhuma omulêbi Yeremiyahu, ¹³ erhi: Kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli adesire ntya: Nàbonaga nàyanka omuhigo rhweshi na basho erhi mbakûla omu bujâ e Mîsiri, erhi nyûsibayôkola omu marhabi. Nàbabwîra nti: ¹⁴ «Hano kugera myâka nda, ngasi muguma muli mwe, âna-shwêkûle ngasi mwene wâbo Muhebraniya bamugulizagya ciru barha-rhegaga amarhwiri. ¹⁵ N'obwo mwehe mwâli mwamaleka ezo ngeso mbî za bashakulûza, mwârhoneêra okukazikola ebishingânîne omu masû gâni; mwakazi-ikûla bene winyu bali omu bûja, mànacigasha ciru, embere zâni, omu ka-Nyamuzinda. ¹⁶ Buzinda mwâshubichindula, mwàgayaguza izîno lyâni, ngasi muguma àshubirharhanya balya bajà, n'abajakazi, mwâli mwamalikûza, mwashubibasêza, balya mwâli mwamalika, mwabashubiza omu buja. ¹⁷ Co cirhumire Nyamuzinda aderha, erhi: Bulya murharhumikiraga erhi mbahûna nti ngasi muguma âkûle mwene wâbo omu bujâ, nkolaga nacihi-ndulira mwe. Nâmukululira ebyôji, ecizombo n'ecihûsi. Nkola nâmuhindula bishahu by'abandi bâmi b'en'igulu. ¹⁸ Na balya bashamuka bàhakanaga a-marhegeko gâni, barhanakulikiraga amalaganyo balagànanaga omu masû gâni, nâbajira nka kulyala bàjiraga gulya mutwîra gw'akanina barhemagamwo kabi-rhi babulikazigera ekarhî k'ebihimbi byâkwo. ¹⁹ Abarhambo b'e Yuda n'ab'e Yeruzalemu, abalamba, abadâhwa, n'olubaga lwoshi, ngasi balya banageraga ekarhî ka kalya kanina. ²⁰ Mpizire oku nabahimîsa bagwè omu maboko g'abalenzi, n'omu mîno ga Nyamwilumbà. Ebirunda byâbo bibulilîrwa omu mpinga, enyunyi z'omu cirêre, n'ensimba z'emuzirhu zibashege. ²¹ Sedekyahu mwâmi wa Yuda naye, n'abaluzi boshi, nabo nâbahana omu maboko g'abale-nzi, omu maboko g'ababakulikire, n'omu maboko g'abasirika ba mwâmi w'e Babiloni n'obwo anali amarhangiyegûla engabo zâge. ²² Nkola nârhegeka, ka- nwa ka Nyamuzinda akwo, narhegeka bashubitulika amatumu gâbo kuli eci ci-shagala, bashubicilwîsa, bacyanke, bacitwânirekwo n'omuliro. Buzinda emi-rhundu ya Yuda yoshi ecibêre kahûmbwè karhalimwo hyadunda. ^{16 17 18 19 20 21 22}

35

Olwiganyo lw'Abarekabiti

¹ Aka kanwa karhindakwo Yeremiyahu, erhi karhenga kuli Nyakasane, omu mango ga Yehoyakimu, mugala wa Yoshiyahu mwâmi w'e Yuda, e-rhi: ² «Genda, oje emwa Abarekabiti, obashambâze onabalerhe muli cûmpa ciguma c'aka-Nyamuzinda, obahe n'idivayi banywe. ³ Nakanya obwo, najilo-nza Yazanyahu, mugala wa Yimeyaha, mwana wa Habasinya, ye na bene wabo n'a bagala boshi, omulala gw'Abarekabiti gwoshi, ⁴ nâbahisa omu ka-Nyamuzinda, omu cûmpa ca Ben-Yohanamu, mugala wa Yigdalyahu, muntu wa Nyamuzinda, cîrya cûmpa ciba hofi n'ec'abarhambo, oku nyanya z'eca Ma-seya, mugala wa Shalumu mulanzi w'ec'olusò, ⁵ embere za balya bantu b'omurhwe gw'Abarekabiti nadêkerezayo orhubindi rhuyunjwire irivayi nâhiraho n'orhubehe nanababwîra, nti: «nywagi idivayi». ⁶ Ci bôhe bashuza, mpu: «Rhurhanywa idivayi, bulya shakulu wirhu Yonadahu, mugala wa Rekabu arhurhegesire, erhi: Murhahîraga mukanywa idivayi, ôl mwe, ôli abana binyu». ⁷ Murhanahîraga mukayûbaka enyumpa erhi okurhwêra emburho, erhi okugwîka omuzâbîbu erhi okuba n'ishwa, ci omu maheêma mwo mwakazi-yôrha muhanzire ensiku z'akalamo kinyu kwoshi, ntyo kwo mwalama myâka minji mw'eci cihugo ca bene mulimwo. ⁸ Nirhu kwo rhwana-shimbirage okwo rhwarhegekagwa na shakulu wirhu Yonadabu mugala wa Rekabu: rhwono na bak'irhwe na bagala birhu n'abâli birhu, rhurhanywa idivayi ciru n'eriguma, ⁹ buzira kuyûbaka enyumpa z'okuhandamwo, n'oku-rhwêra olukoma lw'emizâbîbu, buzira ishwa erhi mburho. ¹⁰ Ntyo, rhwayumvîrhe n'okukulikira lwoshi irhegeko lya shakulu wirhu Yonadabu. ¹¹ Cîkwône amango Nabukondonozi mwâmi w'e Babiloni arhêraga eci cihugo,

rhwaàbwîrana mpu muyishe rhuje omu Yeruzalemu lya rhufuma engabo y'Abaka-ldeyi n'eya Aramu. Go mango rhwayishirigibêra omu Yeruzalemu».

¹² Okubundi, akanwa ka Nyakasane kanacirhindakwo Yeremiyahu, erhi: ¹³ kwo adesire ntya Nyakasane w'emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli: Genda obwire abantu b'e Yuda n'ab'e Yeruzalemu erhi: kali murhalonza kuyumva ihano, n'okushimba ebinwa byâni? Yekudesire Nyakasane. ¹⁴ Akanwa ka Yonadabu, mwene Rekabu, kashimbirwe: ahanza abagala okunywa erivayi na kuhika buno barhalinywa, kuderha mpu bashimhe irhegeko lya shakulu wâbo. Nâni nie namushambâzize buzira kurhama na buzira kuhalîza, murhanyumva-gya. ¹⁵ Nâmurhumîre buzira kurhama na kanji kanji bambali bâni b'abalêbi bo-shi, nti bamubwîre mugaluke, ngasi muguma arhenge omu njira yâge mbî, nti muyinjihye ebijiro binyu, murhashimhaga bandi banyamuzinda mpu mubako-lere: ago mango, mwanabêra omu cihugo nâmuhire mweshi na basho. Ci- kwône murharhegaga okurhwiri, murhanyumvagya. ¹⁶ Ntyo, abana ba Yonadabu mwene Rekabu bashimbire irhegeko bahabagwa na shakulu wâbo, ci- kwône niehe olu lubaga lurhanyumvagya. ¹⁷ Co cirhumire Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli aderha ntya: sinza oku nkola-ga nâhondakwo Yuda n'abantu b'e Yeruzalemu boshi bulya buhanya nâbahigîrizagya: kunali kulya kuba nâbabwizire barhananyumvagya, nabahamagala ba-rhanandumizagya. ¹⁸ Okubundi Yeremiyahu àbwîra omulala gw'Abarekabiti, erhi: kwo adesire ntya Nyakasane w'emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli. Kulya kuba mwayumvirhe irhegeko lya shakulu winyu Yonadabu, mwanakulikira amarhegeko gâge goshi, mwanajira ngasi oku ali amurhegesire, ¹⁹ yekudesire Nyakasane w'Emi-rhwe, Nyamuzinda w'Israheli, omu mwa Yonadabu mwene Rekabu, nta mango mwâbulikane omwana wâge wayîmanga embere zâni.

36

IV. Amalibuko ga Yeremiyahu

Ecifumba ca 605-604

¹ Omu mwâka gwa kani gwa Yehoyakimu, mugala wa Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda, aka kanwa ka kuli Nyakasane kanacirhindakwo Yeremiyahu, e-rhi: ² «Oyanke ecizingo c'ecitabu onayandikekwo birya binwa nâkubwîraga biyêrekîre Yeruzalemu byoshi, ebiyêrekire Yuda, n'amashanja goshi, kurhe-nga olusiku nâhangiraga okukushambâza oku ngoma ya Yoshiyahu, kuhika ene. ³ Ahali nkaba ab'omu nyumpa ya Yuda, omu kuyumva akal'ibala mpizire okubakolera, bagaluka barhenge ngasi muguma omu njira yâge ngalugalu: ago mango nânababalira amaligo n'ebyâha byâbo. ⁴ Yeremiyahu ahamagala Baruki^o, mugala wa Neriya, amuyandikîsa oku cizingo c'ecitabu ebinwa Nyakasane ali abwizire omulêbi byoshi.

⁵ Okubundi Yeremiyahu arhegeka Baruki, erhi: «Mpanzîbwe ntanacihashiri okuja omu ka-Nyamuzinda. ⁶ Cikwône w'oyo, oyishigenda, osomere olubaga omu cizingo c'ecitabu nakuyandikisagya birya binwa bya Nyakasane byoshi omu ka-Nyamuzinda kâge, olusiku lw'okucîshalisa, obisomere n'aba emwa Yuda boshi bakanarhenga omu mirhundu yâbo. ⁷ Ahali nkaba bayêrekeza Nyakasane amingingo gâbo banagaluke barhenge ngasi muguma omu njira yâge ngalugalu, bulya oburhe n'omutula Nyakasane abahigire nago guli mu-nji. ⁸ Baruki, mugala wa Neriya, anacikola nk'oku omulêbi Yeremiyahu ali amurhegesire: àsomera omu ka-Nyamuzinda, ecitabu c'ebinwa bya Nyakasane. ⁹ Okubundi, omu mwâka gwa karhanu gwa Yehoyakimu, mugala wa Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda, omu mwêzi gwa mwenda, hayisha irhegeko ly'okucîshalisa embere za Nyakasane, oku lubaga lwoshi lw'e Yeruzalemu, n'oku lubaga lwo-shi lwâli lurhenzire omu bishagala bya Yuda n'okuja e Yeruzaleni. ¹⁰ Baruki anacisoma omu citabu ebinwa bya Yeremiyahu; mwo bâli omu ka-Nyamuzinda, omu cûmpa ca Gemariyahu, mugala w'omwandisi Shafani, omu ngo eri enya-nya, ebwa muhango muhyahya gw'aka-Nyamuzinda: olubaga lwoshi lwâli

^o36.4 Baruki ali mwandisi mwikubagirwa wa Yeremiyahu. Amushimbire kuhika e Mîsiri.

luhashiriyumva.

¹¹ Erhi Mikeyahu mwene Gemariyahu, mwana wa Shafani, ayusiyumva ebi-nwa bya Nyakasane byasomagwa omu citabu, ¹² ayandagalira oku bwâmi, ayîrukira omu kagombe k'obwandisi. Abarhambo boshi erhi balimwo omu ihano: mwâli omwandisi Elishama, mwâli Delayahu, mugala wa Shemayahu; Elnatani, mugala wa Akibori, Gemariyahu, mugala wa Shafani, Sidikiyahu, mugala wa Hananyahu, n'abarhonyi boshi. ¹³ Mikeyahu abarhondêreza ngasi byoshi ayumvirhe amango Baruki akagisomera omu marhwiri g'olubaga. ¹⁴ Okubundi, boshi banacirhuma Yehudi, mugala wa Netamiyahi na Shele-miyahu mwana wa Kushi mpu agendibwîra Baruki, erhi: «Oyishe odwîrhe eco cizingo c'ecitabu wasomeragamwo olubaga». Baruki arhôla ciryâ citabu ayisha ababugâna. ¹⁵ Bamubwîra, erhi: «Burhamala orhusomere nirhu». Baruki anaciburhamala obwo abasomeraco. ¹⁶ Erhi baba bamayumva ebinwa byoshi, barhemuka, balolanakwo, babwîra Baruki, erhi: «Kukwânîne rhujimanyîsa mwâmi byoshi». ¹⁷ Okuhandi badôsa Baruki, erhi: «Rhubwîre kurhi waya-ndikaga ebi binwa byoshi». ¹⁸ Baruki abashuza, erhi: «Yeremiyahu akazagibide-rha byoshi nâni nakazibiyandika n'obwîno omu citabu. ¹⁹ Abarhambo babwîra Baruki mpu: «mugende mucîfulike oku muli babirhi, Yeremiyahu na nâwe, ha-rhajiraga omuntu wamanya aha muli!» ²⁰ Okubundi banacisiga ciryâ citabu omu kagombe k'omwandisi Elishama, bayandagalira omu bwâmi, bamanyîsa mwâmi olwo lwoshi.

²¹ Mwâmi anacirhuma Yehudi mpu ajilonza ciryâ cizingo; ayisha acidwîrhe anacisoma n'izû linene embere za mwâmi n'abarhambo bâge boshi oku bânali bayîmanzire eburhambi bwâge. ²² Mwâmi erhi ali omu nyumpa yâge y'amango g'emboho, gwâli mwêzi gwa cambasè, n'omuliro gw'amakala erhi gukolîre e-mbere zâge. ²³ Erhi Yehudi ayusagya asoma nka milongo isharhu erhi ini, mwâmi anayitwe n'akere k'omwandisi, ayikwêbe omu muliro oku ciko, akaziji-ra ntyo kuhika ciryâ citabu coshi casingônoka. ²⁴ Cikwône, ôli mwâmi yene, ôli abambali omu kuyumva ebyo binwa byoshi ntâye warhemusire erhi aderhe mpu abera emyambalo yâge. ²⁵ N'obwo Elnatani, Deleyahu na Gemariyahu bali bayimbirîre mwâmi mpu arhayôcagya eco cizingo cikwône arhabayumva-gya. ²⁶ Cikwône yehe arhegeka omurhwâli Yerahemeli, na Serayahu, mugala wa Azeriyali na Shelemiyahu mugala wa Abudeyeli mpu bagendigwârha o-mwandisi Baruki n'omulêbi Yeremiyahu. Cikwône Nyakasane ali erhi âbafulisi-re.

²⁷ Erhi mwâmi aba amayûsa ayôca ecitatu calimwo ebinwa Yeremiyahu aya-ndikisagya Baruki, akanwa ka Nyakasane karhindakwo Yeremiyahu, erhi: ²⁸ «Yanka ecindi cizingo oshubiyandikakwo birya binwa byoshi oku byanali kuli ciryâ cizingo cirhanzi Yehoyakimu mwâmi w'e Yuda ayôcagya. ²⁹ Na kuli Yehoyakimu, mwâmi w'e Yuda, oderhe erhi: ntya kwo Nyakasane adesire: Wayôcire eci cizingo waderha, erhi «cici carhumaga bayandika mpu kwo binali mwâmi w'e Babiloni ayisha ashande eci cihugo anaherêrekeze eci cihugo, aba-ntu n'ebintu? ³⁰ Co cirhumirage Nyakasane aderha ntya kuli Yehoyakimu mwâmi w'e Yuda, arhâbone wa kuli ye wâtamala oku ntebe ya Daudi, n'omurhu-mba gwâge omu idûrhu ly'omûshi n'omu mboho y'obudufu. ³¹ Yene n'obûko bwâge n'abambali, nâbahanira amaligo nâbahigirizagya barhanayumvagya».

³² Yeremiyahu ayanka ecindi cizingo, aciha omwandisi Baruki, mugala wa Neriya, naye ayandikakwo ebi Yeremiyahu amuyandikîsagya, birya binwa byoshi oku byanali muli ciryâ citabu Yehoyakimu, mwâmi w'e Yuda ayôcagya; anayu-shûlakwo bindi binwa binji bya bene birya.

37

Ebiyêrekire Sedekyahu

¹ Sedekyahu, mugala wa Yoshiyahu, anaciyima omu bya Koniyasi, mugala wa Yehoyakimu, ye Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni ali ajizire mwâmi omu cihugo ca Yuda. ² Cikwône, ôli ye, ôli abambali, ôli olubaga lwali omu cihugo, ntâye wayumvirhize ebinwa Nyakasane ababwîraga n'akanwa k'omulebi Yeremiyahu. Sedekyahu ahiina Yeremiyahu ihano ³ Mwâmi,

Sedekyahu arhuma Yukali, mugala wa Shêlemiya, bo n'omudaahwa Sefaniya, mugula wa Maseya, emunda omulêbi Yeremiyahu ali mpu bamubwîre, erhi: «Mâshi yâga, orhusengerere emunda Nyakasane Nyamuzinda wi-rhu ali». ⁴Yeremiyahu akazâgigeragera omu lubaga: barhâli bacimuhira omu mpamikwa. ⁵Cikwône engabo y'abalwî ba Faraoni yâli erhi yamarhenga e Mîsiri. Abakaldeyi bâli bagosire Yeruzalemu erhi bayumva ntyo, bagandûla. ⁶Okubundi akanwa ka Nyakasane karhindakwo omulêbi Yeremiyahu, erhi: ⁷«Ntya kwo Nyakasane, Nyamuzinda w'îsraheli adesire: Omwâmi w'e Yuda amurhumire emunda ndi mpu mundôse, kwo mwamushuza ntya: K'engabo y'abalwî ba Faraoni eri omu njira, we erilwîra? Kugaluka yânagaluka eshubire emwâbo e Mîsiri! ⁸Abantu b'e Sîriya bâgaluka bâshubirhera olu lugo, bâluya-nka banaludûlike muliro. ⁹Kwo adesire ntya Nyakasane: Murhacirhebaga mwene, omu kucîkebwa, mpu: Abantu b'e Sîriya lwoshi-lwoshi barhenzire e-mwirhu bulya barhegcnziri. ¹⁰Ciru mwakahima engabo y'abantu b'e Sîriya yo-shi, eyîra edwîrhe yamulwîsa, hasigala ababanzirwe bône, abôla bânayimuka ngasi muguma omu cihando câge anayôce olu lugo.

Okushwêkwa kwa Yeremiyahu

Ago mango omurhwe gw'abantu b'e Sîriya gwagandûlaga guleka Yeruza-lemu erhi murhwe gwa Faraoni guruhuma, ¹²Yeremiyahu alonza okurhenga omu Yeruzalemu mpu aje omu cihugo ca Benyamini, kuderha mpu arhôleyo ebyâge birugu by'omwîmo bagabâne bo na ab'emwâbo. ¹³Erhi ahika aha muhango gwa Benyamini, ashanga Yiriyahi mwene Shelemiya, mwana wa Hanâniya y'eri oku izâmu. Yiriyahi anaciyîmanza omulêbi Yeremiyahu, n'okuyakûza, erhi: emwa abantu b'e Sîriya eyi wayakira! ¹⁴Yeremiyahu amushuza, erhi: «Kubêsha; ntâyâkire emwa abanya-Kaldeya.» Ci Yiriyahi arhayumvagya Yeremiyahu, amu-shwêka anamuhêka emwa abakulu bâge. ¹⁵Nabo bakalihira Yeremiyahu bwenêne bamushûrha banamuhira omu mpamikwa ornu mw'omwandisi Yehonatani, banamuyîgaliramwo. ¹⁶Ntyo kwo Yeremiyahu ahamikiragwa omu cûmpa c'ida-ko, anabêramwo nsiku zirhali nyi. ¹⁷Mwâmi Sedekyahu anacirhuma mpu bajimulola. Mwâmi amudekeza omu mwâge bufundafunda, erhi: «Ka hali akanwa ka Nyakasane? «Yeremiyahu a-shuza, erhi: «neci ho kali» Anashubiderha, erhi: «Bamakuheba omu nfune z'o-mwâmi w'e Babiloni». ¹⁸Okuhandi Yeremiyahu abwîra mwâmi Sedekyahu, erhi «Cibi cici nâkujirire erhi najirira bambali bâwe nîsi erhi olubaga lwâwe, obûla mwandâhyagya omu mpamikwa? ¹⁹Ngahi baligi balya balêbi bâwe bâku-bwîraga, mpu: omwâmi w'e Babiloni arhakurhêre w'oyo erhi ecihugo câwe? ²⁰Yumvagya, Yagirwa Mwâmi, omusengero gwâni gukusîmîse: orhaderhaga mpu bangalule emwa omwandisi Yehonatani nâkanafirayo». ²¹Okuhandi mwâmi Sedekyahu arhegeka mpu balangire Yeremiyahu omu ngo y'abalâlîzi, mpu na ngasi lusiku bamuhe omugati, bagugereze omu njira y'abajira omugati, kuhika olusiku harhaciri mugati omu lugo! Kwo Yeremiyahu abêzire ntyo omu ngo y'abalâlîzi.

38

Yeremiyahu akwêbwa omu cîna

¹Shefatiya, mugala wa Matani, bona Godalia, mugala wa Pashehuri, na Yukali, mugala wa Shelemiya bo na Pashehuri, mugala wa Malkiya, bayumva ebinwa Yeremiyahu akagibwîra ngasi boshi bakâgigera aho, erhi: ²«Ntya kwo Nyakasane adesire: ngasi yeshi wakabêramwo olu lugo afiramwo n'engôrho, ecizombo erhi n'ecâhira. Cikwône ngasi wakahuluka acîyegûla aba-ntu b'e Sîriya alama, okulama gwo gwâge munyago, kulama analama. ³Ntya kwo Nyakasane adesire: oburhabêsha, olu lugo lwamâgwa omu nfune z'omu-rhwe gw'abalwî ba mwâmi w'e Babiloni, ye wânalunyâge!» ⁴Okubundi, abo barhambo babwîra mwâmi, mpu: «oyu muntu ayîrhwe: a-dwîrhe avuna n'iderha lyâge en jingo z'abalwî basigîre mw'olu Jugo n'ez'olubaga lwoshi. Olu lubaga oyu muntu arhadwîrhi alulongeza kalamo ci buhanya. ⁵Mwâmi Sedekyahu abashuza, erhi: «Yoyo ôli omu nfune zinyu, bulya mwâmi nta buhashe agwerhe embere zinyu!» ⁶Bagwârha Yeremiyahu obwo, bamukwêba omu cîna ca Melkiyahu,

cabâga omu ngo y'abalâlîzi. Bamuyandagaza n'emigo- zi. Eco cîna cirhalimwo mîshi ci bijondo byône. Yeremiyahu abishâyamwo. ⁷Lero Ebed-Meleki, mukushi, cibwindi c'omu bwâmi, ayumva oku ba- kwebire Yeremiyahu omu cîna. Mwâmi naye erhi ayîmanzirage aha muhango gwa Benyamini. ⁸Ebed-Meleki arhenga omu bwâmi, ajibwîra nnakuno, erhi: ⁹Yagirwa mwâmi, balya bantu kubî bajizire ene bajirira omulêbi Yeremiyahu o-kwa bêne oku: bamukwêbîre afiramwo n'ishali obûla emigati yahwire eno ka!» ¹⁰Okubundi mwâmi anacirhegeka olya mukushi Ebed-Meleki, erhi: «Yanka bantu basharhu mugende mweshi: muyînamule omulêbi Yeremiyahu arhenge- mwo eco cîna oku arhacifa». ¹¹Ebed-Meleki arhola abo bantu bagenda boshi, aja omu bwâmi, omu nyumpa babikira, arholamwo cmishangi esharhangusire, erya y'obwikunje, ayishwêka n'omugozi ayihereza Yeremiyahu mulya cîna. ¹²Ebed-Meleki, mukushi, ayakûza Yeremiyahu, erhi: ebi bisharhangukiza by'o-bwikunje, obiheke omu kwaha n'okundi, ogwasêkwo emigozi». Yeremiyahu akujira. ¹³Okubundi balengeza Yeremiyahu n'erya migozi, bamusôsa, arhenga mulya cîna. Yeremiyahu abera omu ngo y'abalâlîzi.

Yeremiyahu ashubishambâza Sedekyahu

¹⁴Mwâmi Sedekyahu arhumiza mpu bajimulerhera Yeremiyahu amushange aha muhango gwa kasharhu gw'aka-Nyamuzinda. Mwâmi abwîra Yeremiyahu, e-rhi: «Hali akanwa nakudôsa, orhakanfulikaga. ¹⁵Yeremiyahu ashuza Sedekyahu, erhi: «K'erhi nakakubwîrakwo, arhali kuyîrha wanyirha? n'erhi nakakuhanûla orhanyumve!» ¹⁶Okubundi Sedekyahu ajira eyi ndahiro mahwe-mahwe, omu masû ga Yeremiyahu, erhi: «Ye ndahîre Nyamuzinda ozine, ye waruhaga obu buzîne, ntakuyîse ntanakuhebe omu nfune z'aba bantu barhakumirira marhî!» ¹⁷Yeremiyahu abwîra Sedekyahu obwo, erhi: «Kw'adesire ntya Nyakasane, Nyamuzinda w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli. Erhi wakahuluka ocishegula abarhambo ba mwâmi w'e Babiloni wanagalukira obuzîne bwâwe, n'olu lugo lurhacidûlikwe muliro. Wanalama, we n'omulala gwâwe. ¹⁸Ci erhi wâkanaba orhahulusiri okaciheka emwa abarhambo ba mwâmi w'e Babiloni olu lugo erhi lwamanagwa omu nfune za abantu b'e Sîriya, bo bânâludûlika muliro, nawe wene orhafulumuke omu nfune zâbo». ¹⁹Okubundi, mwâmi Sedekyahu abwîra Yeremiyahu, erhi: «nyobohire abayahudi bacîshegwîre abantu b'e Sîriya, hali amango nakanahânwa emunda bali bankolere amaligo». ²⁰Yeremiyahu amu-shuza, erhi: «nanga, barhajire ntyo. Yumverheza izû lya Nyakasane lya- mbwîraga ebi nkubwîzire: wayumva okola oyosire bwinja, orhanacibe kurhi. ²¹Cikwône erhi wâkalahira kwahuluka, lâba ebi Nyakasane anyeresire: ²²Ala-ga: Abagoli baciri omu bwâmi bwa mwâmi w'e Yuda boshi, bamahekwa emu-nda abarhambo ba mwâmi w'e Babiloni bali; n'abagoli bayimba, mpu: Bakurhebire, bakuhima, abîra bâwe! Amagulu gâwe gadekerîre omu lujondo? Bôhe bacigendire! ²³Neci, bakâwe n'abana bâwe bâhêkwa emwa aba Sîriya nâwe wene o-rhafulumuke omu nfune zâbo, ci wayôrha oli mushwêke, omu nfune za mwâmi w'e Babiloni. Olugo nalo, kuhya lwanahya. ²⁴Sedekyahu abwîra Yeremiyahu, erhi: harhajiraga owamanya ebi binwa; bikamanywa erhi wamanafa. ²⁵Abarhambo bakulu erhi bakamanya oku rhwa-shambîre rhwembi n'erhi bakayishikubwîra, erhi: orhumanyise bici wabwizire mwâmi, naye bici akubwîzire, orharhufulikaga bici rhwakanakuyîrha. ²⁶Onababwîre ntya, erhi: nakagiyinginga mwâmi nti arhanshubizaga emwa Yonatani nakanafirayo». ²⁷Kwanaba neci, abarhambo boshi bayisha emunda Yeremiyahu ali n'okumu-dôsa. Ababwîra byoshi nk"oku mwâmi anamurhegekaga. Bamuleka n'omu-rhûla obwo, bulya nta kanwa bayumwîrhe omu nganîro yâbo. ²⁸Yeremiyahu abera omu ngo y'abalâlîzi, kuhika olusiku Yeruzalemu agwârthagwa.

39

Okugwârhwâ kwa Yeruzalemu

¹Omu mwâka gwa kali mwenda, Sedekyahu mwâmi w'e Yuda, omu mwêzi gwa muhaho, Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni, ayisha n'engabo yâge yoshi alirhera Yeruzalemu.

² Omu mwâka gwa kali ikumi na muguma gwa Sedekyahu, omu nsiku mwenda z'omwêzi gwa cigogo, ab'e Sîriya bahongola lunda luguma lw'ecôgo c'olugo.

³ Okubundi abarhambo ba mwâmi w'e Babiloni baja mulya lugo, batwa amarâro aha muhango gw'ekarhî. Aho hali Nergal-Shareza, muluzi w'e Sini- Magiri, murhambo mukulu w'engabo z'abalwî, Nabusharbani, murhambo mu-kulu, n'abandi barhambo bakulu b'engabo za mwâmi w'e Babiloni.

⁴ Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda, ye n'abalwî bâge boshi, erhi babona ntyo, bayâka budufu, erhi bakola barhenga omu lugo, bagera ebwa busâne bwa mwâmi, omu muhango aha karhî k'ebyôgo bibirhi barhola enjira y'e Araba. ⁵ Cikwône engabo y'Abanya-Sîriya yabacinagirakwo yâgendigwârhirira Sedekyahu omu lubanda lwa Yeriko. Bamugwârha mpira, bamuhêka e Ribla, omu cihugo ca Hamati, bamuhisa hali Nabukondozori mwâmi w'e Babiloni, ye wamu-twirîre olubanja. ⁶ Eyo Ribla, mwâmi w'e Babiloni ànigiraga bagala ba Sedekyahu omu masù gâge. Mwâmi w'e Babiloni aniga n'abarhambo ba Yuda boshi. ⁷ Okubundi arhomola Sedekyahu amasù anamuhogeka obudagulè mpu ba-muhêke e Babiloni. ⁸ Abanya-Sîriya bayôca enyumpa ya mwâmi n'enyumpa z'abantu kwône; bahongola ebyôgo bya Yeruzalemu. ⁹ Nabuzardani, murhambo w'engabo y'abalâlîzi, ahêka e Babiloni olubaga lwasigalaga omu lugo, n'abâli bamacîshegulaye bône, n'abalenga bali bacisigîre. ¹⁰ Cikwône Nabuza-rdani, murhambo w'engabo y'abalâlîzi asiga omu cihugo ca Yuda ecihimbi c'abantu kwâne, balya barhagwerhe cici, anabagabira enkoma z'emizâbîbu n'amashwa.

¹¹ Kuli Yeremiyahu, Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni ali arhegesire Nabuzardani, murhambo w'engabo y'abalâlîzi, erhi: ¹² «Omurhôle, omulange bwinja, orhamuhumagakwo, ci omujirire oku akanakubwîra. ¹³ Okubundi Nabuzardani, murhambo w'engabo y'abalâlîzi, na Nabushazibani, murhonyi mukulu, na Nergal-Shareza, murhambo mukulu n'aba-rhambo ba mwâmi w'e Babiloni boshi. ¹⁴ Banacirhuma abantu mpu barhenze Yeremiyahu omu ngo y'abalâlîzi, ba-mulîka mpu aje agenda oku analonza. Kwo Yeremiyahu abêzire omu lubaga ntyo.

Akanwa k'obucire kuli Êbed Mêleki

¹⁵ Amango Yeremiyahu ali muyigalire omu ngo y'abalâlîzi, akanwa ka Nyaka-sane kâli kamurhinzirekwo, erhi: ¹⁶ «Ogende obwîre Êbed Mêleki, munya-Ku-shi, erhi: kwo adesire ntya Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli: Lâba oku nkola nakolera olu lugo ebi nâlulaganyagya omu binwa byâni. bya buhanya ci birhali bya mugisho. Amango byâjirika omu masù gâwe, lusiku lulebe. ¹⁷ Nâkuciza olwo lusiku, kanwa ka Nyakasane, orhanagwe omu nfune z'abantu bakugezizemwo omusisi, ¹⁸ cikwône nakugeza obafume, engôrho erhâkuhumckwo, obuzîne bugumaguma gwo gwaba munyago gwâwe, bulya wacinyikubagîre, kanwa ka Nyakasane.

40

Kundi kurhi Yeremiyahu abire?

¹ Akanwa Yeremiyahu abwîragwa na Nyakasane, amango Nabuzardani, murhambo w'abalâlîzi amuhulusagya mpu arhenge e Rama, eyo munda, ali amukuzire omu bandi, erhi ali mushwêkere omu karhî k'empira z'e Yeruza-lemu zoshi n'eza Yuda zahekagwa e Babiloni.

² Omurhambo w'abalâlîzi erhi aba amayegûla Yeremiyahu, amubwîra, erhi: Nyakasane Nyamuzinda wâwe ali erhi alêbire eci cihugo obu buhanya, ³ bwo n'obûla adwîrhage Nyakasane ajizire nk'oku anahigîrizagya. Kwo kuderha oku mwagomire Nyakasane, mwabula buyumva izù lyâge: bwoshi buhanya bumujirekwo. ⁴ Lâbaga oku namakulikûza ene lyo na nnene, kw'ezi nkoba zikuli emaboko. Okalonza okundusa e Babiloni oyishe: nakulanga. Lola: ecihugo coshi cilambusire embere zâwe: wânaja aha osîmire n'ahakukwânîne. ⁵ Kwo kuderha oku wânayêrekerera olunda lwa Gedolyahu, mugala wa Ahikamu, mwene Safani, ye omwâmi w'e Babiloni ajizire murhegesi w'emirhundu ya Yuda, onabere mwe naye omu karhî k'olubaga nîsi erhi oje ngasi hoshi haku-kwânîne. Okubundi omurhambo w'abalâlîzi amuha olwîko

amuha n'eby'obu- nya-luhembo, amulika agenda. ⁶ Naye Yeremiyahu aja e Mispa emwa Gedolyahu, mugala wa Ahikamu, ajibêra bo naye omu karhî k'olubaga lwàli lusigire omu cihugo.

Okuyîrha kw'Omurhegesi Gedolyahu

⁷ Abarhambo b'engabo z'abalwî, bo n'engabo zâbo, bàli baciri omu mata-bâro, bayumva oku mwâmi w'e Babiloni anajizire Gedolyahu, mugala wa Ahi-kamu, murhegesi w'ecihugo, n'oku anamuhire okurhegeka abalume, abakazi n'abana n'engabo y'abantu b'omu cihugo, balya barhahêkagwa e Babiloni. ⁸ Banaciyisha emunda Gedolyahu ali e Mispa, haligi Ismaeli mugala wa Neta-nya, Yohanâni, mugala wa Karea, Seraya, mugala wa Tanehumeti, bagala ba Efayi w'e Netofa na Yezaniya w'e Maka, bo n'abantu bâbo. ⁹ Gedolyahu, mugala wa Ahikamu, mwana wa Shafani, abaha akanwa bo n'abantu bâbo, erhi: «Mu-rhayôhohaga bwashiga ab'e Sîriya. Musigale omu cihugo, mushige mwâmi w'Abanya-Sîriya, mwayumva omurhûla. ¹⁰ Niehe mubwîne oku aha Mispa, ho mbêzire nka mwimangizi w'Abanya-Sîriya bayisha emwiru. Ci mwehe muhu-mbûle idivai, amalehe n'amavurha, mubumbe orhubindi munagendibêra omu mirhundu yinyu, muyishubiremwo».

¹¹ Kwo na kuguma, Abayahudi bali e Mowabu emwa Abamoriti e Edomu n'omu bihugo byoshi, bayumva oku mwâmi w'e Babiloni àli àbalesire basigala e Yuda, n'oku Gedolyahu, mugala wa Ahikamu, mwene wa Shafani, ye bahîre oburhegesi. ¹² Abo bayudeyi boshi banaciyagaluka kurhenga emunda bali ba- shandabine, erhi baba bamashubûkira omu cihugo ca Yuda, aha burhambi bwa Gedolyahu e Mispa, asârûla erivayi na malehe manji bwenêne.

¹³ Yohanâni mwene Karea bo n'abandi barhambo b'engabo z'abalwî baciri omu matabâro, bayishibugana Gedolyahu aha Mispa. ¹⁴ Bamubwîre, mpu: «K'omanyire oku Balisi, mwâmi w'Abamoniti arhumire Yismaeli, mugala wa Netanya, mpu akukûlemwo omuka?» Ci Gedolyahu mugala wa Ahikamu arha-bayemêraga.» ¹⁵ Ciru Yohanâni, mugala wa Karea ajîsa Gedolyahu mahwe ahôla Mispa, erhi: «Najiyirha Yismaeli, mugala wa Netanya. Cici cakarhuma âkukulamwo omuka kurhume Abayudeyi bakuli eburhambi bashandabana? Câka-rhuma abasigalaga e Yuda bahungumuka?» ¹⁶ Cikwône Gedolyahu, mwene Ahikamu, ashuza Yohanâni, mugala wa Karea erhi orhajiraga ntyo, okwo od-erhîre Yismaeli arhali kwo biri ntyo.

41

¹ Omu mwêzi gwa kali nda, Ismaeli, mugala wa Netanya, mwana wa Eli-shama, muluzi lwoshi lwoshi, ayisha na bantu ikumi emunda Gedolyahu, mugala wa Ahikamu ali e Mispa. N'oku badwîrhe balira haguma, aho Mispa, ² Ismaeli, mugala wa Netanya, ayimuka na balya bantu bâge ikumi, bashosha Gedolyahu mugala wa Ahikamu, mwana wa Shafani engôrô. Bamuyîrha ntyo, n'obwo ye mwâmi w'e Babiloni ali ajizire murhegesi w'ecihugo. ³ Kwo nabo bakolîrwe ntyo Abayudeyi bali bayîshire oku lusiku lukulu boshi, Abanya- Sîriya baliho nabo kwo na kwo, n'obwo bali balwî ba ntambala, nabo Yismaeli àbani-ga. ⁴ Omulegerege gwa kabirhi enyuma z'okunigwa kwa Gedolyahu, erhi na ntâye ocimanya, ⁵ hayisha abantu barhenga e Sikemi, e Silo n'e Samâriya, bali makumi gali munâni, erhi bamômîrwe obwânwa, bayambirhe n'emishangi esharhangusire, bànali bashâke-bashâke, bàli badwîrhe entûlo n'enshangî mpu bâbirhûla omu ka-Nyamuzinda. ⁶ Ismaeli, mugala wa Netanya, arhenga e Mi-spa, ayishibayankirira, aligi omu njira obwo, anayisha alaka. Erhi abahikaho, ababwîra, erhi: Muyishe emwa Gedolyahu, mugala wa Ahikamu.» ⁷ Cikwône erhi bahika omu karhî k'olugo, Yismaeli mugala wa Netanya, ye na balya bantu bâge, abanigûza anaderha mpu bakabulire omu cîna c'amîshi. ⁸ Muli abo bantu hajira ikumi lyabwîra Ismaeli, mpu: «Mâshi yaga orharhuyîrhe, bulyâla omu mashwa girhu, rhugwerhemwo ebiryo bifulike, engano kwône n'engano y'omushushu, amavurha n'obûci. Abaleka obwo, arhacibayîrhaga bo na bene wâbo. ⁹ Ecîna c'amîshi Ismaeli akwebagamwo emirhumba y'abo bantu ayîîrhaga boshi càli cîna cinênènè; Mwâmi Asa wâcihumbîsagya erhi alwîsa Basha, mwâmi w'Israheli. Co

Ismaeli, mugala wa Netanya, abumbire mirhumba. ¹⁰ Okubundi Ismaeli agukumba olubaga lwoshi lwali lusigire e Mispa, n'abaluzinyere Nabuzardani, murhambo w'abalâlîzi, âli alangîsize Gedolyahu, mugala wa Ahikamu: sêzi mucêra-cêra, Ismaeli mugala wa Netanya, aja omu njira abahêka emwa Abamoniti. ¹¹ Yohanâni, mugala wa Karea, ye na abarhambo b'engabo z'abalwî bâli bo naye, erhi bayumva ago maligo ga Ismaeli, mugala wa Netanya, ¹² bahamagala abalwî bâbo, bakanya bârhêra Ismaeli mugala wa Netanya. Bàmushanga aha ciyanja ca Gabaoni. ¹³ Erhi abona Yohanâni mugala wa Karea, n'abarhambo b'engabo z'abalwî bâli bamulusize, olubaga Ismaeli ali agukumire lwoshi, lwahamira omu nyanya n'obusîme. ¹⁴ Abo bantu Ismaeli akulaga e Mispa bamutwîka, bashubiraho Yohanâni, mugala wa Karea. ¹⁵ Naye Ismaeli, mwene Netanya, ashugunuka Yohanâni na bantu bâge munâni. ayâkira emwa Abamo-niti. ¹⁶ Okubundi Yohanâni, mugala wa Karea, ye n'abarhambo b'engabo z'abalwî bali bamulusize, ashubûza olubaga lwasigalagakwo lulya Ismaeli, mwene Netanya arhenzagya e Mispa erhi aba amayîrha Gedolyahu, mugala wa Ahikamu: abalume, abakazi, abana ebibwindi, babagalula boshi kurhenga e Gabaoni. ¹⁷ Bashûrha enjira, bagendihanda e Kani ka Kimuhamu, hofi na Be-telehemu. Omulali kwâli kuja e Mîsiri, ¹⁸ kulî n'Abanya-Sîriya, bali babayobohire bwenêne: bulya Ismaeli mwene Netanya ali amayîrha Gedolyahu mugala wa Ahikamu, mwâmi âli ahire okurhegeka ecihugo.

42

Okuyâkira e Mîsiri

¹ Okubundi abarhambo b'engabo z'abalwî, aligi Yohanâni, mugala wa Karea, Azariya, mugala wa Hoshaya. n'olubaga lwoshi, abarho n'abaku-lu, ² bayishibwîra omulêbi Yeremiyahu, erhi: «oyumvirhize omusengero gwirhu. Osengerêre ogûla musigala gw'olubaga emwa Nyakasane Nyamuzinda wâwe, bulyâla rhusigire banyi bwenêne n'obwo rhwâli banji, nâwe wene obwîne n'amasû gâwe. ³ Nyakasaane Nyamuzinda wâwe arhuyêreke njira ebi rhu-gwâsirwe rhushimbe,- bici rhugwâsirwe rhujire». ⁴ Yeremiyahu, mulêbi, ashuza, erhi: «Nyumvîrhe, nkolaga nashenga Nyakasane Nyamuzinda wirhu nk'oku mumpunyire, na ngasi kanwa Nyakasane Nyamuzinda winyu akashuza, namumanyîsakwo, ntamufulike bici». ⁵ Nabo babwîra Yeremiyahu. erhi: Nyaka-sane ye rhulahîre, arhabêsha arhanarhebana, rhukaba rhurhajiziri nk'oku aka-nwa Nyakasane Nyamuzinda akurhuma warhubwîra kadesire. ⁶ Karhusîmîse karharhusîmîse, rhwakulikira izû lya Nyakasane Nyamuzinda wirhu, ye rhuku-rhumirekwo na ntyo rhwanaha n'obusîme bw'okuba rhwakulikîre izû lya Nya-kasane Nyamuzinda wirhu. ⁷ Enyuma lya nsiku ikumi, akanwa ka Nyakasane karhindakwo Yeremiyahu.

⁸ Okubundi ahamagala Yohanâni, mugala wa Karea, n'abarhambo b'engabo z'abalwî bâli bo naye, ahamagala n'olubaga lwoshi, abarho n'abakulu. ⁹ Aba- bwîra, erhi: Ntya kw'adesire Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, mwâli mu- ntumire kuli ye mpu mmuhisekwo omusengero gwinyu. ¹⁰ Mukalonza okudêkerera mw'eci cihugo, namuyûbaka ntakanacimushâba, mmurhwêre ntakanacimushugula, bulya nâni ncîganyize okubî namujirire. ¹¹ Mu-rhayôbohaga oyu mwâmi w'e Babiloni murhinyire murhamuyôbohaga, yeku-desire Nyakasane, bulya ndi haguma ninyu nti mmucize nnâmulikûze omu nfune zâge. ¹² Najira amufe bwonjo, obwonjo bwinyu bumugwârhe anamuleke mugaluke omu cihugo cinyu. ¹³ Cikwône erhi mwakaderha, mpu: rhurhalonza kubêra mw'eci cihugo, ago mango mulahire bwayumva izû lya Nyakasane Nyamuzinda winyu; ¹⁴ erhi mwakaderha, mpu: nanga, e Mîsiri yo rhulonzize okuja, yo rhurhâcibone ntambala, rhurhâciyumve mishekera yarhulalika, rhu-rhâcibone eci cibula c'omugati, yo rhulonzize okubêra, ¹⁵ ago mango, musigala gwa Yuda, yumvi akanwa ka Nyakasane. Ntya kw'adesire, Nyakasane w'Emi-rhwe, Nyamuzinda w'Israheli. Erhi mwakahiga mpu yo mwaja e Mîsiri, muka-nayija mpu mubêreyo, ¹⁶ engôrho muyôbohore yamushanga eyo munda, omu cihugo ca Mîsiri; n'ecizombo murhînyire, camushimba lumino-mino, eyo mu-nda e Mîsiri, yo mwanasigala! ¹⁷ N'abahizire mpu baja e Mîsiri boshi, mpu yo hajibêra, yo banafira n'engôrho n'ecizombo n'ecihûsi, nta

muntu ciru n'omu-guma wayîshifulumuka obuhanya-nabarhumira. ¹⁸ Neci, yekudesire Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli. Nka kulyâla omutula n'oburhe bwâni byadubukiraga oku bantu b'e Ycruzalemu, kwo n'omutula gwâni gwacîrhulira kuli mwe, mukaja e Mîsiri: mukola mwaba bashombe, bamubôlwa, balya bahehêrîrwe, balya b'okushekerwa, murhakanacilolakwo eci cihugo.

¹⁹ Yere-miyahu ashuza, erhi: «Musigala gwa Yuda, Nyakasane yekubwîzire, erhi; orhafe e Mîsiri!» Omanyâge bwinja oku kurhonda okwo namurhondaga ene. ²⁰ Kucigasha mwacîgashire erhi muntuma emunda Nyakasane Nyamuzinda wi-nyu ali, erhi muderha, erhi: orhusengerere emunda Nyakasane Nyamuzinda wirhu ali, na ngasi kantu Nyakasane Nyamuzinda wirhu akarhegeka, orhuma-nyîseko rhukakole». ²¹ N'ene namamumanyîsako, murhanayumvirhe izù lya Nyakasane Nyamuzinda winyu, ci akanwa kaguma omu binwa antumire mpu mmubwîre. ²² Mumanyâge obwo oku mwafa n'engôrho, n'ecizombo, n'ecâhira, eyo munda mucifinjire okuja mpu yo mwajibêra.

43

¹ Cîkwône erhi Yeremiyahu ayus'ibwîra olubaga ebinwa bya Nyakasane Nyamuzinda wabo byoshi, ebi Nyakasane ali amurhumire mpu aba-bwîre, ebi binwa binadesirwe byoshi. ² Azani, mugala wa Hoshaya, Yohanâni, mugala wa Karea, n'aba bantu ba cikala-nshonyi b'abagoma bashuza Yere-miyahu, erhi: «Kubêsha wabêsha, Nyakasane arhakurhumire mpu orhubwîre, e-rhi: Murhajaga e Mîsiri mpu mujibêrayo. ³ Ci Baruki, mugala wa Neriya arhukozize kuli we, mpu lyo ruhanwa omu nfune z' Abakaldeyi lyo barhuyîrha erhi barhuhêke e Babiloni!» ⁴ Cîkwône Yohanâni, mugala wa Karea abarhambo b'ebigamba by'abalwî n'olubaga lwoshi barhayumvagya izù lya Nyakasane mpu babêre omu cihugo ca Yuda. ⁵ Yohanâni, mugala wa Karea, n'aharhambo b'engabo boshi bahêka omusigala gwa Yuda gwoshi, abâli bamayagaluka kurhenga omu mashanja bâli bamashandabana, mpu bashubire omu cihugo ca Yuda, ⁶ abalume, abakazi n'abana, abaluzinyere na balya boshi Nabuzardani murhambo w'abaliâfizi ali asigire Gedolyahu, mugala wa Ahikamu, mwana wa Shafani, bo bâlimwo omu-lêbi Yeremiyahu na Baruki, mugala wa Neriya. ⁷ Banacija e Mîsiri obwo, kulya kuba barhayumvagya izù lya Nyakasane, bahika e Tapenesi.

Yeremiyahu alêba oku Nabukondonozori arhêra Mîsiri

⁸ Eyo munda e Tapenesi, akanwa ka Nyakasane karhindakwo Yeremiyahu e-rhi: ⁹ «Oyanke amabuye manênênê erhi Abayudeyi banasinza, ogahumbire omu nsima eri omu ngo y'omuraba eri aha muhango gw'obwâmi bwa Faraoni, aha Tapenesi. ¹⁰ Okubundi obwîre abo bantu, erhi: «ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli adesire: Lâbi oku nkola narhumiza Nabukondonozori, mwambali wâni, mwâmi w'e Babiloni; agwîka entebe yâge kuli aga mabuye nfulisire, âba agalambulirekwo ihêma lyâge. ¹¹ Ayisha anajo- njage ecihugo ca Mîsiri:

ow'okuhêkwa n'ecihûsi, ahêkwe naco,
ow'okuhêkwa buja, ahêkwe buja,
ow'okuhêkwa n'engôrho, ahêkwe n'engôrho.

¹² Engombe za banyamuzinda b'obwihambi b'e Mîsiri, azidûlika muliro, ayôca abo banyamuzinda erhi abahêke mpira, âcêsa ecihugo ca Mîsiri nka kula omungere anacîhundikira omwambalo gwâge, na buzinda arhengeyo buholo- buholo. ¹³ Ajonjaga emitungo y'amabuye eba omu ngombe ya Wîzûba eri aha Oni, ayôca engombe za banyamuzinda b'obwihambi b'e Mîsiri.

44

Abakazi bagashâniza Omwâmikazi w'e Malunga

¹ Akanwa karhindakwo Yeremiyahu mpu akabwîre Abayahudi boshi oku banali omu cihugo c'e Mîsiri, àbabâga e Migidoli, e Tapesi n'e Nofu omu cihugo ca Patroni:

² «Ntya kw'adesire, Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli: Mwa-bwîne amahanya goshi nahongolirekwo Yeruzalemu n'emirhundu ya Yuda yo-shi; Ioli oku olw'ene eri mishaka n'ebigûkà. ³ Amabi bàjizire g'okungayisa go gàrhumire, kulya kugendigashâniza n'okukolera banyamuzinda b'obwihambi b'emwa bene, balyâla bône barhayishi n'ôli mwe n'ôli basho. ⁴ Buzira ku-rhama, nàmurhumire bambali bâni n'abalêbi, nabarhuma nti baderhe, mpu: Murhajiraga ebyo bikabulirwa, ntabikwîrwa. ⁵ Cikwône, barhayumvagya, barhanarhegaga okurhwiri mpu barhenge omu bubî bwâbo banaleke okukazigashâniza banyamuzinda b'emwa bene. ⁶ Lero naleka oburhe n'omutula gwâni gwacîrhulira kuli bo, gwasingônola emirhundu ya Yuda n'emihanda ya Yeruzalemu, byahindusire bigûkà n'irûngu, nk'okula biri ene. ⁷ Na bunola, yekudesire Nyakasane, Nyamuzinda w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli: cârhumu mwacîlherhera mwene amabî mangana aha? Ka mpu murhume baherêrekeza omu cihugo ca Yuda, abalume, abakazi, abana n'orhubonjo, harhaciyoôrhaga ciru omusigala, ⁸ kulya kuba mwamanjira burhe n'ebijiro by'enfune zi-nyu, omu kugashâniza banyamuzinda b'obwihambi b'emwa bene mw'eci cihu-go c'e Mîsiri muyishiribêramwo; omu kujira ntyo mwamacîherêrekeza, n'oku gandi mashanja muhindusire ba kuhehêrerwa n'okujacirwa. ⁹ Ka mwayibagire amaligo ga basho, ag'abâmi ba Yuda n'aga bakâbo, amabî ginyu n'aga bakînywe, agajizirwe omu cihugo ca Yuda n'omu mihanda ya Yeruzalemu? ¹⁰ Kuhika ene, barhumvagya bacyunjuze erhi okuyumva bayôbohîre, barhanayishaga omu njira y'olushika n'amarhegeko nabahaga niene omu masû ginyu n'omu masû ga basho. ¹¹ Co cirhumirage, yekudesire Nyakasane w'Emi-rhwe, Nyamuzinda w'Israheli. Lâbi nkola natulumukirwa muhanyagale, na Yuda aherêrekere yeshi. ¹² Narhenza omusigala gwa Yuda, gulya gwahigaga okuyisha omu cihugo ca Mîsiri mpu gubêremwo: bahungumukira boshi omu cihugo ca Mîsiri, baholoka n'engôrho, bagukumuka n'ecizombo, abarho n'aba-kulu, bafa n'engôrho bafe n'ecizombo, bâshombwa banakange abagera, bâhehêrerwa banashekerwe. ¹³ Kwo nayishirhandûla abayûbasire e Mîsiri nka kulya barhandûlaga Yeruzalemu: n'engôrho, n'ecizombo, n'ecihûsi. ¹⁴ Muli ogu musigala gwa Yuda gwayishigibêra omu cihugo ca Mîsiri, barhâfulumuke- mwo ciru n'omuguma, mpu ashubire omu cihugo ca Yuda, n'obwo badwîrhe bacîfinja okuyishubira n'okuyibêra».

¹⁵ Na kandi, abalume bâli bamanyire oku bakâbo bakazagigashâniza ba- nyamuzinda b'obwihambi b'emwa bene, n'abakazi bali aho, mbugânano erhali nyi (n'olubaga lwâli omu cihugo ca Mîsiri lwoshi n'abali e Patrosi), bashuza Yeremiyahu, mpu: ¹⁶ Oku biyêrekire akanwa warhubwîraga oku izîno lya Nyaka-sane, rhurhalonzizi rhukuyumve; ¹⁷ cikwône rhwashubikajira oku rhwanalaga-nyagya: okurherekêra omwâmikazi w'eMalunga n'enshangî n'okumudubulira ebinyôbwa nk'oku rhwanayôrhaga rhujira, rhwe na balarha, abâmi birhu n'a-bakulu birhu omu mirhundu ya Yuda n'omu mihanda ya Yeruzalemu: ago ma-ngo lya rhwâli rhugazire oku migati, rhwâli rhusîmire rhurhanajagakwo buha-nya buci. ¹⁸ Cikwône kurhenga rhulesire okurherekêra omwâmikazi w'eMalu-nga enshangi n'okumudubulira ebinyôbwa, rhwabula byoshi, gona mango rhwahwire n'engôrho n'ecizombo». ¹⁹ N'abakazi nabo bayisha, erhi: Caba mu-shâna amango rhwarhûla Omwâmikazi w'eMalunga entûlo y'cnshangi n'ama-ngo rhwamudubulira ebinyôbwa ka kuyongoloka rhuyongoloka abalume birhu amango rhwaduga emigati emuyêrekire n'amango rhwamudubulira ebinyôbwa?»

²⁰ Yeremiyahu anacibwîra olubaga lwoshi, abalume n'abakazi, na ngasi boshi bamushuzagya ntya, erhi: ²¹ Eyo nshangi mwarherekêraga omu mirhundu ya Yuda n'omu mihanda ya Yeruzalemu, mwe na basho, abâmi binyu n'abakulu binyu, n'olubaga lw'ecihugo, k'arhali byo Nyakasane akengire ebyo byanamu-shologosa? ²² Nyakasane arhakacirembîre kasanzi obubî bw'ebijiro binyu, amanabona ebikabulirwa mwâjiraga: kwo n'ecihugo cinyu canahindusire iru-ngu ntyo, cashuba ca côba, cihehêrere, ecirhabamwo bantu nk'oku biri ene. ²³ Kunali kulya kuba mwarhûzire enshangi mwanagomera Nyakasane mwabula bwayumva izû lya Nyakasane, mwabula bwakulikira olushika !wâge, ama-rhegeko gâge, n'amahano gâge: co carhumire obu buhanya bumurhibukira nk'okôla biri ene.

²⁴ Cazinda, Yeremiyahu abwîra olubaga lwoshi bwenêne abakazi boshi, erhi: «Muyumve akanwa ka Nyakasane: ²⁵ Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire, Nyamuzinda w'Israheli: Mwe bakazi, ebi akanwa kinyu kalaganyire, ku-kwânîne amaboko ginyu gabikole! Mwadesire, mpu: rhwakola lwoshi-lwoshi emihigo rhwahigaga: okurhûla Omwâmikazi w'eMalunga enshangi, n'okumu-dubulira ebinyôbwa! Ci mw'oyo, muyunjuze emihigo yinyu, mudubule bwinja ebinyôbwa binyu! ²⁶ Cikwône, muyumve akanwa ka Nyakasane, mweshi mwe Bayudeya muli omu cihugo ca Mîsiri. Lâbi, Iyo ndahire izîno linene, Nyakasane okudesire. Omu cihugo ca Mîsiri coshi, izîno Iyâni Iirhakaciderhwa n'omuntu w'omu ca Yuda! Ntâye waderhe, erhi: «bwo ndahîre obuzîne bwa Nyakasane Nyamuzinda.» ²⁷ Loli oku nkola nabamalira obushiru bahanyagale, ba-rhâlobêke: abantu b'omu ca Yuda bali omu cihugo c'e Mîsiri bâhungumuka n'engôrho n'ecizonmbo, kuhika bahwe boshi. ²⁸ Cikwône abakafuma engôrho, barhâbe banji, barhenga omu cihugo c'e Mîsiri bashubire omu ca Yuda. Ago mango, omusigala gwa Yuda guyishire omu cihugo c'e Mîsiri mpu gubêremwo, Iyo bâmanya kanwa kahi kadârhi, akâni erhi akâbo!

²⁹ Lôlagi ninyu, kanwa ka Nyakasane, obuhimirizi bw'oku nayishimurhandûla eno munda: ago mango Iyo mwâmây'irira oku ebinwa mmuhigiremwo byayunjula. ³⁰ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Loli oku nâhana Faraoni Hofra, mwâmi w'e Mîsiri, nâmuheba omu nfune z'abashombanyi bâge n'eza halya ba-rhamumirira marhî, nka kulya nâhânaga Sedekyahu, mwâmi w'e Yuda, omu nfune za Nahukondonozi. mwâmi w'e Bahiloni, mushombanyi wâge, arhâmulongezagya kalamo.

45

Akanwa k'okurhûliriza Baruki

¹ Binwa êmulebi Yeremiyahu abwîraga Baruki, mugala wa Neriya, amango Baruki ayandikaga ebi binwa na Yeremiyahu adwîrhe amuyandikisabyo, mwâka gwa kani gwa Yehoyakimu, mwene Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda. ² Kwo Nyakasane, Nyamuzinda wa Israheli adesire ntya kuli Baruki: ³ «Kulya kuba wadesire, erhi: Namahera bulya Nyakasane ambikîre enundo y'amarhangulo n'amalibuko, narhamire n'okuniha ntanahumûka ciru n'ehitya». ⁴ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Eyi nâli namayûbaka nayishâba, ebi nâli namarhwêra nabishugula: igulu Iyoshi nâhukula. ⁵ Nawe odwîrhage wahûna mpu bakuhe byâwe-byâwe. Orhahûne, bulyâla, sinza: buhanya nalerhera ngasi mubiri, Nyakasane okudesire. Na nawe, omunyago nkuhîre, bunali obuzîne bwâwe, ngasi aha wakanaja».

46

¹ Akanwa ka Nyakasane kayêrekire amashanja karhindakwo omulebi Yeremiyahu.

V. Ebinwa biyêrekire amashanja

Ebinwa biyêrekire Mîsiri

² Kanwa kayêrekire Mîsiri, kanwa karhumirwe oku cigamba c'omurhwe gw'abalwî ba Faraoni Neko, mwâmi w'e Mîsiri, câlikerekîre eburhambi bwa E-frata kuyêrekera e Karkemishi, amango Nabukondonozi, mwâmi w'e Babi-loni âbahimaga. Gwali mwâka gwa kani oku ngoma ya Yehoyakimu, mugala wa Yoshiyahu, mwâmi w'e Yuda.

³ Rheganyi empenzi n'ensiribo. Hârûli, muje oku matabâro

⁴ Shumûli ebiterusi, shoni, mwe balwî b'oku biterusi yambali ensirha z'amarhale! Rhyâzi amatumu. Hagarhiri emirasano.

⁵ Ewe, kurhi oku mbabwîne? Kuziga barhûnzirwe n'obwôba, bârhe-nzire erugamba; entwâli zâbo zâhimirwe. Akola magulu-agabe ba-rhâcikabagana. Cikola côba cône empande zoshi. Kanwa ka Nyaka-sane.

⁶ Omwangu kulusha arhâcihashe ayâka, omurhwe gw'entwâli guruhaciîrhamye mpu gwâfulumuka. Era lugulu, oku bikombo bya Efrata, bâfire bâhibuka

n'okukulumba.

⁷ Ndigi oyu oyishire abirira nka Nili nka lwîshi lwajahûsa nk'ibala.

⁸ Mîsiri oyo wajabirira nka Nili, nka lwîshi lwajahûsa nk'ibala? Anajaderha, erhi: «nâbirira mmire igulu, mperêrekeze ebishagala n'abantu babiyûbakamwo.»

⁹ Shembuki, mwe biterusi, kûli omulindi, mwe ngâlè! Mwe ngabo z'e- ntwâli hiri mbere, bantu b'e Kushi n'ab'e Puti, bacinga mpenzi, ba-ntu b'e Ludi, nfôla muherho!

¹⁰ Olu lwo lusiku, kuli Nyakasane, Nyamuzinda w'Emirhwe lw'olwihôlo, kucihôla oku bashombanyi bâge. Engôrho ekola yatula yanabinja, eyône, eshembuke muko. Bulya kuli kushirama kwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe. Omu bihugo by'e lugulu, eburhambi bwa Efrata.

¹¹ Sôkera e Galadi wâni mubikira mwananyere w'e Mîsiri, orhôle omuga-vu n'obukù. Omanyè warhamira busha okuyushûla amafumu: nta bufumu bwagwârha kuli we.

¹² Amashanja gayumvîrhe okuhanyagala kwâwe, endûlù yâwe eyunjwîre igulu lyoshi, bulya entwâli edwîrhe yahuliganya banakumbire bombi oku idaho.

Okurherwa kw'e Mîsiri

¹³ Akanwa ka Nyakasane karhindakwo omulêbi Yeremiyahu, amango Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni, ayishigirhêra ecihugo c'e Mîsiri. ¹⁴ Mukayâlize e Mîsiri, mukamanyîse e Migdoli, mukahise e Nofu n'e Tahipanesi. Mubabwîre mpu: Mucihire eruhya, mucibambize, bu-lya engôrho ekola yatula yanabinja ebulungu bwâwe. ¹⁵ Kurhigi Apisi ànayasire burhakabagana? Kurhigi Entwâli yâwe erhali-nziri kahuku? Neci, Nyakasane ànamucinaguzize. ¹⁶ Anacinaguzize banji ngasi muguma adwîrhe ahirima oku wâbo! Badwîrhe babwîrana mpu: «Zuki! Rhushubire omu ishanja lirhu n'o-mu cihugo cirhu, kuli n'eyi ngôrho edwîrhe yahuma na gombi». ¹⁷ Bayirika Faraoni, mwâmi w'e Mîsiri eri izîno: «Lubî luberegêza bu-sha». ¹⁸ Ndahîre oku ncihaba kanwa ka Mwâmi, olya oderhwa lya Nyakasane, Nayamuzinda w'Emirhwe; ayishiyisha, nka kula Tabora anaba omu ntôndo, kula Karmeli alengerera oku nyanja. ¹⁹ Shana ebikunga byâwe, mwananyere olama e Mîsiri, Nofu, ahinduka kabanda ka mirenge ahandwe n'abayûbakamwo balulizibwe. ²⁰ Mîsiri gwali mutwira mwinjinja: empangaza yahubuka e Lugulu yamuhamirakwo. ²¹ Emirenge y'abalwî b'enkonola masû balishushire amanina gashu-shagire: nabo bamaniôla enshando, bahwerîre boshi oku mashaka, barhalinziri kahuku. Bulya olusiku lwâbo lwâhisire, lusiku lwa kuherêrekerera, mango ga kuhanwa. ²² Omulenge gwâge guli nk'izu lya njoka yashungûrha, bulya katu k'aba-ntu kayishire okucîhonda kuli ye n'embasha; nderhage abakonda e-mbala; ²³ bamakonda omuzirhu gwâge, kanwa ka Nyakasane, n'obwo gu-rhahulukanwâmwo, bulya, balushire enzige bunji, kuganja kutuka. ²⁴ Enshonyi zamakubumba, mwananyere w'e Mîsiri wagwîre omu nfune z'ishanja ly'e lugulu.

²⁵ Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli adesire erhi: «Lola oku nahana Amoni wa No, Faraoni w'e Mîsiri, banyamuzinda bâge n'abâmi bâge, Faraoni na ngasi boshi bacîmwikubagira. ²⁶ Nabahâna omu maboko ga balya babalongeza olufu, omu maboko ga Nabuko-ndonozori, mwâmi w'e Babiloni n'omu maboko g'engabo zâge. Cikwêne buzinda enyuma ly'aho Mîsiri âshubiyagaluka nk'omu nsiku za mîra, Ka-nwaka Nyakasane. ²⁷ Cikwône, w'oyo Israheli, mwambali wâni Yakobo, orhayôbohaga. Bu-lya lola oku nyishire okuyishikuciza, kurhenga omu bihugo by'e kulî n'iburha lyâwe, lyârhenga omu cihugo c'obujâ. Yakobo aâshubiyagaluka anadêke n'omurhula, adêkerera n'obuholo na ntâye wacimuhugûga. ²⁸ W'oyo murhumisi wâni Yakobo, orhayôbohaga, Kanwaka Nyakasa-ne, bulya ndi haguma nâwe. Nkola nakabya galya mashanja goshi nâkushandazagayamwo, ci wehe ntakuherêrekeze, cikwône nakuhana omu kushimba olushika, orhakalekwa buzira buhane.

Akanwa ka Nyakasane kayêrekire Abafilistini

¹ Akanwa ka Nyakasane kayêrekire Abafilistini karhindakwo omulêbi Yeremiyahu embere Faraoni arhêre Gaza: ² Ntya kwo Nyakasane adesire: Lola amîshi gayisha gabirira kurhenga elugulu, gahinduka lwîshi ludârhi lurhankahamwa lwajamirira ecihugo na ngasi bimuli, ebi-shagala n'ababiyûbakamwo. Abantu bajayâma, bajalumba, boshi oku banayûbakaga omu cihugo, ³ erhi midindiri y'ensenyi z'ebiterusi, emilulumo y'engâlè n'olubî lw'e- mizizi yazo erhuma. Abashamuka barhacikabagana abana bâbo, amaboko garhîre enjinga, ⁴ bulya olusiku luminya lwahisire lw'okuherêrekeza Abafilistini boshi, gakola mango Tiri na Sidoni bâbona omu barhabâzi bâbo bazinda, nta muguma, ciru n'omuguma barhayândazizi burhaba. Neci, Nya-kasane ahungumwîre Abafilistini boshi, musigala g'okucirhwa c'e Kafutori. ⁵ E Gaza, ekola mikungu ya mishîbo. E Askaloni kahwenyenye ka lufu; nawe musigala gw'e lubanda lwâbo kuhika mangaci waciûnjuza n'okucîshâkashâka omubiri? ⁶ Mashî, we ngôrho ya Nyakasane mangaci warhamûka? Shubira omu luba lwawe orhûlirire. ⁷ Cikwône kurhigi yarhûlirira obwo amango ehîrwe amarhegeko na Nyakasane? Askaloni n'e ntambi z'e mashinji, yo mihigo yayûkirizi-bwa.

48

Ebinwa bya Nyakasane biyêrekire Mowabu

¹ Kuli Mowabu, ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'I-sraheli adesire: Buhanya bwawe Neko, bulya wâshandwa, Kiryatayimi enshonyi zimubumbire anagwâsirwe mpira, nshonyi n'ecoôba oku ngombe. ² Yahwerîrwe, erhaciri irenge Iya Mowabu! E Heshiboni bajire irhigi ly'obuhanya bwâge: Bangaduki: Rhumukûle omu mashanjali! Na-we, Madmeni, orhacibumbûle akanwa, engôrho ekugosire bwinja- bwinja. ³ Endûlû zamayimuka kurhenga e Horonayimu «kushâba! kushereza kal'ibala!» ⁴ Mowabu ashabirwe, orhwana rhwâge rhudwîrhe rhwabanda endûlû. ⁵ Neci wâni, omurhezi gwa Luhiti, bali bagusôka n'emirenge. Neci wâni, omu kuyandagala e Horonayimi, omuntu kuyumva endûlû y'amaganya: ⁶ Magulu agabe, cizi akalamo kinyu. Mushushe Arueri «omu irûngu!» ⁷ Neci, bulya walangalire ebijiro byawe n'emihako yawe, nawe wama-gwârha mpira. Kemoshi alulizibwa haguma n'abadâhwa bage n'a-baluzi bage. ⁸ Kaheza ayishihandira ngasi cishagala ntâco ciru n'eciguma ayi-shibabalira: Olubanda lwalagalira, olwimâna lwasherêzibwa, kwo Nyakasane adesire. ⁹ Rheganyizi Mowabu enshinda bulya nta handi aciyâkira! Ebishagala byage byahinduka mishaka kulya kuba nta muntu wacilamamwo. ¹⁰ (Ali muheherere oyûkiriza omukolo gwa Nyakasane n'emirhâlûka! Muheherere orhuma engôrho yage erhabulaga omuko!) ¹¹ Kurhenga obusole bwage erhi Mowabu alama omu murhûla, adêkere-ra nka mukondo gw'amamvu, gugwerhe akasanzi k'okurha idûrhu, kubula ecavunûla kurhuma nta mango alulizibwe analiyôrhîne obu-nunu n'obwehe bwage bwinja.

¹² Co cirhumire, alaga ensiku zayishire, Kanwa ka Nyakasime, nârhumamwo abavunûzi, bayishibavunûla; bayishidubula orhubindi rhwaâbo banayishijonjaga endaha zâbo. ¹³ Ago mango, Mowabu ayishibona e-nshonyi erhi Kemoshi^p orhuma nka kulya omulala gwa bene Israheli gwabonaga enshonyi kuli Beteli gwâlicikubagîre. ¹⁴ Kurhi mwankahashiderha mpu: «Rhwâli ntwâli, nkongo za balwî.» ¹⁵ Mowabu anashandirwe, bagosire ebishagala byage, omurhwe gw'e- ntwâli y'emisole yage yarhogire ah'ibâgiro, Kanwa ka Mwâmi ode-rhwa Nyakasane w'Emirhwe. ¹⁶ Okushabûka kwa Mowabu kuli hofi, obuhanya bwage buli bulibirha. ¹⁷ Lakiri ye mwe balungu bage mweshi, mwe muyishi mweshi izîno lyage. Muderhe mpu: «kurhi kuno! Bwavunisire buhiri budârhi, lulya lu-buzi lw'irenge». ¹⁸ Ewe mwananyere w'e Diboni, shonoka omu irenge lyawe, tamala oku idaho lyumulyumu, bulya kaheza wa Mowabu oyo wasôka ali ku-rhêra, âshâba engombe zawe. ¹⁹ Mwe bantu b'e Arueri, mugorhe enjira munalinge, mudôse owajayâka n'empira yashunûsire. Mudokereze mpu: «Kurhi byabîre?» ²⁰ «Mowabu afire nshonyi z'okushâbwa kwage; mulake munabande- endûlû! Mumanyîse

^p48.13 48, 13; Kemoshi na Beteli hali hakujirira enterekêro. Lola 2 Bam 17, 28; 23, 15.

omwanzi omu Arnoni oku Mowabu asherîre. ²¹ Obucîranuzi bwarhogire ecihugo c'oku hirhondo kuli Holoni, Ya-sa, Mefati, ²² Diboni, Nebo, Bet-Diblatayimi. ²³ Kiryatayimi, Bet-Ga-muli, Bet-Meoni, ²⁴ Keriyyoti, Bosra n'oku bishagala byoshi by'omu cihu-go ca Mowabu, eby'ekuli nk'ebiri hofi. ²⁵ Obuhashe bwa Mowabu bwashangusire, okuboko kwâge kwavunisire, kwanwa ka Nyakasane. ²⁶ Lalusi-ye, bulya âlicihindulîre Nyakasane: Mowabu acîvuluvunze omu bishaliza byâge anahinduke naye masheka g'abagera. ²⁷ Ka Israheli arhali masheka gâwe? Ka hali amango agwârhirwe omu bishambo wabula kudunda irhwe ngasi kumuderha? ²⁸ Rhengi omu bishagala, mujihanda omu nyâla, mwe bantu b'e Mowa-bu! Muyig'engûkù yo engendiyûbakira olwogo lwâyo oku munwa gw'entuli. ²⁹ Rhwâyumvîrhe baderha ogw'obucîbone bwa Mowabu: ogw'obulimbi bwâge burhagwerhi lugero, ogw'omuhimbo gwâge, ogw'omumino gwâge! Ogw'omurhima gw'okucîhira enyanya. ³⁰ Mmanyire nâni obucîbone bwâge, kanwa ka Nyakasane, enderho zâge zirhagwerhi nda na mugongo, ebijiro byâge birhagwerhi nda na mugongo.

³¹ Co cirhumire ndi nalakira Mowabu, ndwîrhe nabanda endûlù kuli Mowabu yeshi, bali balumbwija erhi Kir-Heresi orhuma. ³² Muzâbîbu gw'e Sibma, we ndwîrhe nalakira kulusha Yazeri. Ama-shami gâwe gâlihira garhaluka enyanja gagendihika e Yazeri. Oku malehe n'oku myâka yâwe kwarhibukire kaheza. ³³ Amasîma n'omwishingo byahwîre omu nkoma n'omu cihugo c'e Mo-wabu. Naganyize irivayi omu rhubindi, omukênzi arhacikanda, izù ly'omwishingo lirhaciyumvikana. ³⁴ Omulenge gwa Hashoboni n'ogw'e Eleale guli gwahamagaza kuhi-ka e Yahasi, badwîrhe bayakûza kurhenga Sowari kuhika e Horonayimu n'e Eglat-Shelishiya, bulya ciru n'amîshi ga Nimrimi gahindusire hantu ha cumwe. ³⁵ Nakula lwoshi lwoshi omu Mowabu, kanwa ka Nyakasane, ngasi yeshi orherekêra oku ntôndo na ngasi otumbîkiza banyamuzinda wâge bw'obunywesi. ³⁶ Omurhima gwâni gudwîrhe gwashakânya Mowabu orhuma nka kula orhurhera rhushakânya. Omurhima gwâni gudwîrhe gwashakânya erhi bantu b'e Kir-Heresi barhuma, bulya amaheza omuhako âli ahasire. ³⁷ Neci ngasi irhwe lyakûngwîrwe, ngasi bwânwa bwâmomirwe, ngasi nfu-ne zirikwo ebikojobikojona na ngasi muguma ayambirhe sunzu ecibuno. ³⁸ Omu ngasi cogo c'e Mowabu n'oku ngasi malango gâge, ndûlù yone, bulya nâshangwîre Mowabu nka kula omuntu anashangula enyu-ngu eberesire, kanwa ka Nyakasane. ³⁹ Bulya anashâbirwe, bandi endûlù! Bulya Mowabu, n'enshonyi ebu-sù, ayêrekîne omugongo! Mowabu ahindusire masheka g'abagera na cêrekane ca kuyôbohya oku balungu.

⁴⁰ Ntya kwo Nyakasane adesire: (nka kula Nyunda alambûla ebyûbi anaj'ayerêra enyanya za Mowabu). ⁴¹ Ebishagala byagwâsirwe mpira. Ebyôgo bizibu by'abalwî byashâbwîrwe (n'omurhima gw'omurhwe gw'abalwî b'e Mowabu, m'olwo lusi-ku, gwâli nka gwa mukazi odwîrhe afumba.) ⁴² Mowabu aherêrekire lwoshi arhaciri ishanja lya lubaga, bulya aciîbwîne mukulu kulusba Nyakasane. ⁴³ Ecôba, ikombe, omurhego bikulinzire we yûbaka Mowabu, kanwa ka Nyakasane. ⁴⁴ Owayâkira kulî n'ecôba, arhogera omu ikombe n'owayûlubuka o-mw'ikombe âgwârhwâ n'omurhego. Neci nâlerha ebyo byoshi kuli Mowabu omu mwâka gw'obuhane bwâge, kanwa ka Nyakasane. ⁴⁵ Emirhama y'abajâga bayâka balibirhira omu lwakiro lwa Hesboni, ci omuliro gwarhenga omu Hesboni, ngulumira yarhenga omu lurha-mba lwa Sihoni yafômera amarhama ga Mowabu n'empanga y'ibu-rha ly'olubî. ⁴⁶ Buhanya bwâwe, wâni Mowabu! Wamâhera we lubaga lw'e Kemoshi bulya emisole yâwe yalulizîbwe n'ensûli zâwe bahindusire bajâ--nyere. ⁴⁷ Ci kwônene lusiku luguma, nacigalula empira za Mowabu zâhesirwe bujâ, kanwa ka Nyakasane. Obucîranuzi bwa Mowabu buhwêrîre aha.

49

Akanwa ka Nyakasane kayêrekire Amoni

¹ Kuli bene Amoni. Ntyakwo Nyakasane adesire: Ka Israheli arhajira bana? K'abula omwimo? Carhumaga Milkomu ayîma e Gadi n'isha-nja lyâge liyûbasire omu bishagala?

² Lêro! Mukolaga mwabona ensiku zayisha, Kanwa ka Nyakasane. Nayumvisamwo kuli Raba

w' Abaamoniti ehihababo by'ebîrha. Ahinduke kabazâne wa bigûkà, abananyere bâge bakwêbwe omu ngulumira y'omuliro. Ago mango Israheli ayîme omu mîmo yâge. ³ Banda endûlù, Hesboni bulya Ari ànashâbirwe. Bandi oruhababo bananyere b'e Raba! Yambali ba sunzu, mubande endûlù mutulutu-mbe omu byôgo! Bulya Milkomu akola ahêkwa bujà haguma n'abadâhwa bâge n'abalanzi bâge boshi. ⁴ Oku walimbiraga olubanda lwâwe, wâni munyere wagomire, oku wa- cikubagiraga emihako yâwe: «mpu ndi wankacishomya okuntêra'?» ⁵ Alaga oku nkolaga nakuhondakwo côbohya, kanwa ka Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, akugorhe empande zoshi, mwâlîbirhwa- kwo mweshi, mugende mihanda erhashimânana na ntâye waâshubûze abajayâka. ⁶ (Cikwône buzinda nayishikûla empira za bene Abaamoniti omu bujà-Kanwa ka Nyakasane). 49, 1: Milkomu, ali nyamuzinda w'obwihambi w'omu ishanja Iya Abahamoniti.

Akanwa kayêrekire Edomu

⁷ Kuli Edomu. Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire: Ewe, ka nta bushinga-nyanya buciba e Temani? Ewe, k'ihano lyahirigisire emw'aba-nya-bukengêre. K'oburhimanya bwâbo bwâhirigirha? ⁸ Mulibirhe! Mukule idârhi! Mucicizininika kulî, mwe mubià e Dedani, bulya namulerhera okuherêrekera mwe iburha Iya Ezau, go mango g'okumuhana gano. ⁹ Hano abalitwa emizâbîbu bayisha emwinyu, barhâsige ecihadu ciru n'eciguma. Hano budufu ebishambo, byâshereza byoshi kuhika bigambwe. ¹⁰ Nie nâbasiga bwâmwa ntyo, bene Ezau, nie nâbafulula aha bacifulisi-re. Ntaho bacigwerhe bacibundika. Kwo kuherêrekera koshi okwo kw'obwo bûko. Bacibâho, abalungu bâbo, ntâbyo byâsigala. ¹¹ Harhârhenge owaderha erhi nâkulerera enfuzi zâwe, n'abakana bâwe barhacifufumukaga ndi, bulya ho ndi. ¹² Ntya kwo Nyakasane adesire: «Yumvi bwinja: aba ntalirheganyize okunywa akabehe, bâkanywa. Nawe, erhi ntako naba, ntabe iga! Ntanzî la! Ako kabehe, wâkanywa bwinja bwinja! ¹³ Ncigashire ecihango câni nk'oku nnandi Nyamuzinda, ecishagala câwe cinene ca Bosra câhinduka ca kuyôbohya, cijâci, ibala, mahorhe, irûngu Iya mishaka oku nsiku zo-shi». Ntyo kwo Nyakasane adesire. ¹⁴ Nayumvirhe omwanzi gwarhenga emwa Nyakasane, oku entumwa ya- rhumirwe emw'amashanja mpu egabwire, erhi: «Shubllzanyi, mugendirhera Edomu! Hozi aho! Muje oku lugamba! ¹⁵ Edomu, nâkujira obe ishanja Iya buzinda omu gandi mashanja goshi, Irya ly'okugayaguzibwa n'abantu boshi. ¹⁶ Wakagiyôbohya abantu boshi, wakazicîkebwa mpu oli mukulu bwencêne kubalusha cikwône kurheba wakagicîrheba. We bêra omu lwala- lw'amabuye, wâmanana oku masongerwe g'entôndo, ciru akaba wajirimanika olwôgo lwâwe enyanya bwenêne nka lw'ikozi, nâkubungulula eyo munda». Kwo Nyakasane adesire ntyo. ¹⁷ Edomu ahinduka ishwa Iya kuyôbohya, abagera boshi bâkazisome-rwa, bayôbohe banahebe olushungûrho babona kurhi asherîre. ¹⁸ Kwo âyôrha nka kulya Sodomo na Gomora bashereraga haguma n'ebishagala byâli bimuliranyire. Nyakasane okudesire. Nta muntu ciru n'omuguma wanâcikuyûbakemwo, ntâye wânacibêre muli we. ¹⁹ «Kwo nâyôrha nka ntale yarhenga omu mashaka ga Yordani, erya yaja omu bulambo bw'akahasi kinja, Nyakasane adesire, erhi: omu kugohya liguma ntya, nacendabuka oku bantu bamwo boshi. Okuhandi obwo omu Edomu nyimikemwo omurhambo nâyishiba nâcishozire. Ndigi oyumânîne nâni? Ndi wankagerêreza okundyûza akantu? Na kandi murhegesi ohi wankanja omu irhwe?» ²⁰ Yumvagyi lêro omulâli Nyakasane agwerhe kuli Edomu, emihigo a-rheganyize abantu baba e Temani: Mumanye bwinjinja oku nka ngonyo bababulula. Olwabuko lwâbo, balulabarhanya banabona. ²¹ Igulu lyamadirhimana n'omudindiri gw'okurhibuka kwâbo, izû ly'o-kuyâma kwâbo lidwîrhe lyayumvikana kuhika ebwa Nyanja y'Ama-sheke. ²² Kwo ali nk'ikozi lishanjwîre ebyûbi, amâsoka n'okulembêra enyanya za Bosra. Olwo lusiku emirhima y'abasirika b'entwâli ba Edomu yayôrha ak'omurhima gw'omukazi odwîrhe alumwa n'emikero y'okuburha.

Enkômo y'akanwa oku bishagala by'e Siriya

²³ Enkômo kuli Damasi. Ebishagala by'e Hamati na Arpadi byazânyirwe erhi omwanzi mubi bayumvirhe gurhuma. Byakangalire omurhima gurhankanaci-rhûlûla. ²⁴ Abantu b'e Damasi

batwîsire omurhima, bahindwîre omugongo bayaâka, badirhimanyire n'omusisi; balikwo amalibuko n'amalumwa ak'omukazi walumwa n'emikero y'okuburha. ²⁵ Kurhi kwankahashikana ciryâ cishagala c'irenge kulya, gulya murhu-ndu gw'amasîma gusigwe bwâmwa buzira bantu? ²⁶ Emisole yamwo yaja yahirima omu ngo, olwo lusiku abasirika bagwo boshi bahungumuka, Nyakasane w'Emirhwe okudesire. ²⁷ Ecishagala ca Damasi nâcidulika muliro; gwâsingônola enyumpa ya Ben-Hadadi.

Enkômo y'ebinwa oku Baharabu

²⁸ Enkomo oku Baharabu b'e Kedari n'amâmi g'e Hasori, balya bâhima-gwa na Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni. Ntya kwo Nyaka-esane adesire: Kanyi, muhamire kuli Kedari! Musherêze byoshi emw'abantu b'o-mw'irûngu. ²⁹ Babanyâge amahêma gâbo n'amasô gâbo g'ebintu, amashîro gâbo n'ebirugu byâbo byoshi binyagwe. Banyagwe engamiya zâbo banabalumizekwo ecôba, empande zoshi. ³⁰ Libirhi, mugende duba, mucifulike bwinjinja mwe bantu b'e Hasori, kwo Nyakasane adesire ntyo. Bulya mwâmi Nebukadreza amugûngêzize, ahizire oku ammurhêra. ³¹ Kanyi, Nyakasane okudesire, muhamire kuli bala bantu barhacîgonza cici, abakâgicîkêbwa mpu bacilamira omu murhûla, abarhajira lu-mvi, barhajira kahamikizo, balama omu lwihweko! ³² Omushombanyi ârhôla engamiya zâbo n'amasô gâbo manji manji mu-nyago. Nâbashandabanya enyunda zoshi abo bakaziramushaku. Ntako obuhanya burhâbarhuluke, kwo Nyakasane adesire. ³³ Ecishagala ca Hasori cashuba irûngu lya côba oku nsiku zoshi. Ntâye ciru n'omuguma waciciyûbakamwo, omuntu oyîsa omûk

a. Enkomo y'ebinwa kuli Elamu

³⁴ Aka kali kanwa ka Nyakasane karhindagakwo Yeremiyahu aha murhondêro gw'obwâmi bwa Sedekiyahu, mwâmi w'e Yûda. ³⁵ Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire: «Nâvuna omuherho gwa Elamu, gwo anegenera. ³⁶ Empande ini z'igulu nâzirhumira Elamu, kurhenga ebulyo kuhika ebulembe, ebushoshôkero bw'izûba n'ebuzikiro bwâlyo, Nâbasha-ndâza empande zoshi. Nta cihugo cirhabemwo Abaelamiti baja bayâka. ³⁷ Abaelamiti nâbadirhimanya embere z'abashombanyi bâbo, embere za balya babalongeza olufu. Nâbarhumira obuhanya omu bukunizi bwâni bunene. Nâbashimbulula n'ebîrha kuhika mbamalîre. ³⁸ Nâkula mwâmi n'abarhambo omu Elamu, ngwîkemwo entehe yâni y'obwâmi. Ntyo kwo Nyakasane adesire. ³⁹ Ci kwoki, kanwa ka Nyakasane, hano kugera nsiku, Abaelamiti mbayagalula, bashubire emwababwe.

50

Okushâbûka kwa Babiloni n'okurhenga omu buja kwa Bene-Israheli

¹ Aka kali kanwa Nyakasane aderhezagya omulêbi Yeremiyahu kayêreki-re Babiloni⁹ n'ecihugo c' Abakaldeya. ² Muyâlize ogu mwanzi ekarhî k'amashanja, mugushongêze, murhafulikaga akantu. Mubabwîre oku «Babiloni agwâsirwe, Bali ba-mubonesize za mêmè, Marduki[†] anashângusire, enshanga zâge ziko-la hêru, ebyo bishwêka byâge byaherêrekîre. ³ Bulya ishanja lyarhenga njiranyanya lyamamurhogera, lirimulwîsa, ecihugo câge lyamacihindula irûngu: cirhakacibonekamwo ehiyîsa omûka. Abantu n'ensimba byoshi byâyâsire. Arhakaciyimbwamwo akantu. ⁴ Mw'ezo nsiku na mw'ago mango gonènè, kwo Nyakasane adesire, bene Israheli bagaluka haguma na bene Yuda. Bagwârha enjira baje balonza Nyakasane Nyamuzinda wâbo. ⁵ Bayisha badôsa enjira yaja e Siyoni, yo munda bayêrekire. Bayishire balibugâna Nyakasane, bafundike haguma naye endagâno y'ensiku n'amango, erya y'enkwîra erya barhakaciyibagira ciru n'eriguma. ⁶ Olubaga lwâni lwali lukola luba buso bwa bibuzi bihezire. Abangere bâbyo bâli erhi babihabwîre, babireka byaja

⁹**50.1** Ebinwa bakomwire Babeli byakumubwîra oku amaherêrekera. Ebi bikomwîre Israheli byakumubwîra oku alangalire, âciyagaluka.

[†]**50.2** Bali ye na Marduki: muzimu w'e Babeli: Lola Iz 46, 1; Bar 6, 40.

byagenda mihabuka omu ntôndo. Nta ntôndo na nta rhurhondo byacihabaga, byalinda biyibagira ecôgo c'aha kà. ⁷ Abashombanyi barhangîriza babibuganaga, bakazibifomera burharhi-ndira, banacidesa erhi: «Nta kubi rhwajizire, aba bantu babihire Nyamuzinda wâbo, ye wali bucire bwâbo bw'okuli na bulangalire bwa bashakulûza bâbo». ⁸ Yaki, murhenge e Babiloni, kwo Nyakasane adesire, murhenge mw'e- ci cihugo c'Abakaldeya, mukubûle enjira, nka kula ebihebe bi-shokolera obusô. ⁹ Bulya nkola nâhamagala omurhwe gw'amashanja manene guyishi-rhêra Babiloni. Abo bantu bayisha kurhenga omu cihugo ca njira nyanya, bagorhe Babiloni banamugwârhe. Emyampi yâbo e-rhagaluke cîru, nka kula omusirika w'entwâli arhagaluka maboko mûmu. ¹⁰ Ecihugo c'Abakaldeya bâcihagula. Ngasi boshi bayigurha bagambwe, kwo Nyakasane adesire. ¹¹ Neci, musîme munacishinge mwe mwanyagaga ebyâni! Mwanahashija mwahama nka mitwîra ya manina omu bulambo, n'okuyâma buha-nzi. ¹² Mulole kuli nyoko erhi kwo, co cirigi cihugo cinyu cammuburhaga: - enshonyi zâcibumbire, bikola byanshonyi kuli co, c'eco cikola ca buzinda omu gandi mashanja, irûngu, bwerûlè bûmu bûmu. ¹³ Bukunizi bwa Nyakasane burhumire ciyôrha buzira muntu, coshi liri irûngu. Ngasi boshi bagera hofi naco bakazijuguma, bashungûrhe n'obwôba babona gurhi casherîre. ¹⁴ Mwe nfôla-miherho mweshi, muyishe mugorhe Babiloni mumuzu-nguluke. Mumulikirekwo emyampi yinyu, murhayibabaliraga, bula agomire Nyakasane. ¹⁵ Mumubandire orhuhababo rhwinyu rhw'ebîrha empande zoshi. Y'oyo wacilerha alengezize amaboko. Emitungo yâge yashâbirwe, ebyôgo byâge byahondôsire. Lwihôlo lwa Nyakasane olwo, mucihôlage kuli Babiloni, mumukolere biri nka birya akolire abandi. ¹⁶ Mukule muli Babiloni abahinzi n'abasârûzi. Ngasi muntu acizibuke e- ngôrho nkali, ashubire emwa benewâbo, ngasi muntu ayâkire omu cihugo c'emwâbo. ¹⁷ Israheli ali akola ayôsire nka bibuzi bihezire, byaja byahivwa n'entale. Omurhanzirhanzi wabirirekwo ali mwâmi w'e Asuru. Enyuma z'o- kwo, ayisha mwâmi Nabukondozori w'e Babiloni, amubederhera o-rhuvuha. ¹⁸ Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire, erhi: «Nkolaga nahana omwâmi w'e Babiloni haguma n'ecihugo câge, nka kulya, mîra nahanaga omwâmi w'e Asuru. ¹⁹ Cikwône nashubilongolana Israheli omu lwabuko lwâge. Akerera oku ntôndo ya Karmeli n'omu Bashani; arhabule kantu oku ntôndo ya Efrayimu n'omu cihugo ca Galadi-Akera, ayigurhe, anagambwe. ²⁰ Mw'ezo nsiku na mw'ago mango, kwo Nyakasane adesire, bâlonza obubî bwa Israheli, barhâcibubone, balonze ebyâha bya Yuda, barhâcibibone, bulya nâbabalira ngasi boshi basigire.

Babwîre Yeruzalemu oku Babiloni ârhoga âshanguke

²¹ Murhêre cihugo ca Meratayimu, murhêre n'abayûbaka e Pekodi, oyi-rhe, onigûze abasigire eyo munda, kwo Nyakasane adesire, oyukiri-ze ngasi byoshi nakurhegesire. ²² Cihogêro ca bîrha omu cihugo! Hoshi, lubi Iunji lunji! ²³ Ka kwankanaba? Olya Babiloni wâli nyundo yakâgivyungula igulu lyoshi! Naye akavunyunguka bushangukizà. Abe irûngu lya kuyôbo- hya omu gandi mashanja goshi! Nka gurhi obwo! ²⁴ Babiloni, nalikurhezire omulabarho. wamagugwamwo orhan'ishi! w'oyu okola hêru, mîra bakusamaga! Bulya nie wâli wamahuma omu isû, niono Nyakasane. ²⁵ Nyakasane amayigula embîko yâge. Omu bukunizi n'omu burhe bwaâge akolaga ayêrekana emirasano akûzire mw'eyo mbîko. Babona omukolo gwa Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe omu cihugo c'Abakaldeya. ²⁶ Murhenge empande zoshi, muyishire Babiloni, muhamûle enguli zâge! Mumulundike nsingansinga, munamusherêze. Arhacisigalagamwo kantu! ²⁷ Enfizi zâge zoshi, muzinigûze. Mujizimorogeta aha babâgira. Buha-nya bwâbo, bamahera, bulya amango Nyakasane abahanamwo gahisire. ²⁸ Yumvi olubî abayasire abo, abafulumusire e Babiloni, badwîrhe o-mwanzi e Siyoni, mpu: Nyakasane Nyamuzinda wirhu anacihôzire, anacihôlire aka-Nyamuzinda kâge katagatifu.

Ecaha c'okugagaja Ntagagajwa

²⁹ Muhuluze enfôla-muherho zoshi, bajirhêra Babiloni. Bamugorhe, ba-namufukire orhusheshero rhwoshi. Bamugalulire obubî ajizire, ba-mukolere ebi akolire abandi! Bulya arhambala Nyamuzinda, Muta-gatifu w'Israheli. ³⁰ Emisole yâge yoshi yâhirima omu mihanda

yâge, n'abasirika bâge bo-shi bâfunyâla, bagukumuke olwo lusiku, kwo Nyakasane adesire.
³¹Weshi oyu! wâni cibonè! Kwo Nyamuzinda, Nyakasane w'Emirhwe adesire, olusiku lwâwe Iwayishire, nkola nkuyishîre, ndi kuhana. ³²Ngasi ocîbona asarhala anahirime, na ntâye wamuzûsa. Ebishagala byâge nâbidulika muliro, gusingônole n'abamuzungulusire boshi.
³³Ntya kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli adesire: «Bene Israheli na bene Yuda bâlibuzîbwe. Ababalulizagya babagwasire buzibu, balahîre okubalîka. ³⁴Niono, Mufungizi wâbo, ndi muzibu, nie Nyakasane w'Emirhwe. Nafumbarha niene olubanja lwâbo, lyo nderha omurhûla omu igu-lu, n'akashâbo omu bantu b'e Babiloni.

Omulâli gwa Nyakasane kuli Babiloni

³⁵Engôrho oku Bakaldeya, kwo Nyakasane adesire, oku bantu b'e Babi- loni, oku baluzi bâge n'oku bashinganyanya bâge! ³⁶Engôrho oku balaguzi bâge bahurhiremwo irhwe! Engôrho oku basiri- ka bâge. batwike omurhima! ³⁷Engôrho oku biterusi byâge, oku ngale zâge, oku mashanja ga ngasi lubero gamulwirakwo; boshi bahinduke ngonyi za bakazi! Engôrho oku bahirhi bâge, boshi bahagulwe! ³⁸Engôrho oku nyîshi zâge, zoshi ziyumûke. Bulya ciri cihugo ca nshu-sho za bazimu, ebyo bihenyango bihûsa ababiharâmya. ³⁹Co cirhumire banyambwe na nyamugunga bayishiyunjula omu ci-shagala, enyunda zâyunjulamwo. Babiloni âyârha buzira bantu oku nsiku zoshi, arhakacibêrwamwo emyâka n'emyâka. ⁴⁰Namutulamya nk'oku najiraga Sodomo, Gomora n'ebishagala byâlî eburhamhi, kwo Nyakasane adesire. Nta muntu ciru n'omuguma wâciyûbake muli ye, ntâye oyîsa omûka wâcibêre muli ye. ⁴¹Ishanja liyishe lyarhenga ebulembe, ishanja linene, abâmi b'obuhashe bârhenga ebwa kafende-fende k'igulu. ⁴²Abasirika bâbo baja bashaganya amatumu n'engôrho, bali nka by'êru- bala barhabalira ndi. Baja bajira olubi nka kula enyanja ekungula. Bashonyire oku biterusi banacikeresire bwinjinja oku lugamba lw'amatabâro, w'oyo bayishîre wâni Babiloni. ⁴³Omwâmi w'e Babiloni obu ayumvîrhe ogwo mwanzi, amarhoga ama-boko, entemu yamamushamula ak'omukazi walumwa n'emikero y'okuburha. ⁴⁴Kwo nâyôrha nka kula entale erhenga omu mashaka ga Yordani esôkere ebwa kahasi kabishi, kwo Nyakasane adesire. Mbalibirhe- kwo boshi oku caligumiza. Okubundi nyimike omurhambo nacîshozire niene omu Babiloni. Ndigi wankacîgerera kuli nie. Na mu-rhegesi ohi wakampigiza? ⁴⁵Yumvagyi lero mulali mucu Nyakasane ajirîre Babiloni, mihigo mici a-rheganyize abantu b'omu cihugo. Okunali, boshi bagenda bakululwa nka bibuzi kuhika oku muzinda-zinda. Ecihugo câbo naco cône câbakabulira n'entemu. ⁴⁶Erhi ogwo mwanzi gunamanywa, mpu: «Babiloni agwâsirwe», igulu lyâdirhimana, ecihôgero cinene câmazûka omu mashanja goshi.

51

Kanwa Nyakasane kuli Babiloni

¹Ntya kwo Nyakasane adesire: Nahûkiza kuli Babiloni n'abayûbaka e Kaldeya empûsi ndârhi y'akashâbo. ²Nâlîkira kuli Babiloni abashandâza^s lyo bamushandâza, n'okusherêza ecihugo câge, bulya bayishimugorha enyunda zoshi muli olwo lusiku lw'obuhanya. ³Owalasha emyampi arharhamaga, acibambîzize emyampi acihangâne. Emisole yâge erhabonaga aha yayâkira. Muhungumule omurhwe gw'abasirika bâge boshi. ⁴Abayagalisire bayôrha balambamire omu cihugo c'Abakaldeya. N'aba- tumirhe omu mihanda y'e Babiloni. ⁵Bulya Israheli na Yuda barhahezagya Nyakasane NyamuZinda w'Emi-rhwe, ciru akaba ecihugo câbo c'agomîre Nyamuzinda Mtatigifu w'Israheli. ⁶Yaki! murhenge omu Babiloni, (ngasi muguma alwîre oku gâge); mu- rhacikululire omu buhane bwâge. Bulya go mango g'olwihôlo lwa Nyakasane gano, akola amugalulira nk'oku anakwânîne. ⁷Babiloni ali kabehe ka masholo oku kuboko kwa Nyakasane. Ama-shanja gakaziginywa oku idivayi lyâge, co carhumire gasiraha. ⁸Lero ahirimire oku caligumiza, y'oyo wamashanguka. Mumuba-ndirage endûlû, mulonze obufumu mumurhûlirizemwo amalumwa gâge. Ka kurhankanaba erhi

^s**51.2** Abashandâza: bo bantu b'emahanga, bâyishilwîsa Babiloni.

ankacifuma. ⁹ Rhwàbusire Babiloni, ci arhafuma. Rhumulekage na ngasi muguma acishubirire emwâbo. Bulya obuhane bumurhogirekwo buli bune-ne, busôsi bwahika emalunga. ¹⁰ Rhwe Nyakasane ahire olubanja yishi! Rhuciyâliza omu Siyoni ecijiro ca Nyakasane Nyamuzinda wirhu. ¹¹ Hagiki ebisonga binyu. Nyakasane amazûsa oburhe bw'abâmi b'Aba-medi, bulya ahizire mpu kuhika ashâbe Babiloni. Lwihôlo lwa Nyakasane olwo. Lwihôlo lw'aka-Nyamuzinda kâge. Murhyaze emya-mpi yinyu, muyibumbe emirhama. ¹² Mumanike ibendêra ly'amatabâro oku byôgo bya Babiloni. Muyuûshûle abalanzi b'okulanga, muhireko abalâlîzi, murheganye ab'oku- ja ebulâbi. Bulya Nyakasane anâhizire okujira ngasi byoshi âde-rhaga oku bantu b'e Babiloni. ¹³ We yûbaka oku burhambi bw'enyishi, we mugale omu mihako, ôlwâwe lwahwîre, amango gakuhiîre. ¹⁴ Nyakasane w'Emirhwe acîgashire ecihango câge erhi: «Mbo fa eciha-ngo câni nie Nyamuzinda, ntakurhulîrikwo abantu mwandu bali nkacitû ca nzige, bâkubandirakwo olwôho lw'ebîrha.» ¹⁵ Alemire obudaka oku buhashe bwâge, abumba igulu oku bumanye bwâge, n'oku bukengere bwâge âjira amalunga. ¹⁶ Oku irhegeko lyâge amîshi ganacilunde oku nkuba, ecitû cinênênè cisôke emalunga, emilazo elêrhe enkuba, empûsi erhenge aha ebeêra. ¹⁷ Abantu boshi banayôrhe bagungumire, buzira kuyumva akantu. Ngasi bâbumbire enshusho zâbo banagwârhe n'enshonyi zârhumaga bazibumba, bulya enshusho zâbo ziba za kurhebana, zirhimbwa- mwo mûka. ¹⁸ Biba bintu birhagwerhi kalamo, bintu birhagwerhi nda na mugongo. Byanahirigirha amango Nyakasane arhuma obuhanya. ¹⁹ Kuli Israheli yêhe, birhali ntyo. Bulya Nyaksane ye walemaga igulu, na Israheli go mulala acîshozire, Izino lyâge Nyakasane w'Emirhwe.

Obuhiri bwa Nyakasane

²⁰ Wampîre obuhiri, mpu mbukolese, mirasano ya bîrha. ²¹ We nakolesize oku kuvungunyula ebiterusi n'ababishonakwo, engâlè n'abazihêka. ²² We nakolesize oku kuvungunyula abalume n'abakazi, emisole n'aba-shosi, abarhabana n'abanyere. ²³ We nakolesize oku kuvungunyula abangere n'obusô bwâbo; abahinzi n'ebishwêkwa byâbo, abarhegesi n'abarhambo bâbo. ²⁴ Cikwône, kwo Nyakasane adesire, mukolaga mwabona lero kurhi nagalulira Babiloni n'abantu bâge amabî goshi bajizire e Siyoni. ²⁵ Neci, namakuyishira Babiloni, eci cingiringiri c'okusherêza, we kazi-shereza byoshi en'igulu, kwo Nyakasane adesire. Nâkulambûlira-kwo okuboko kwâni. Nâkuhirika kurhenga oku lwâla, enyanya. Nâkujira obe ntôndo ya muliro. ²⁶ Erya erhankacirhîlwakwo, ciru ibuye liguma, lyakaba kaboko ka nyu-mpa, erhi lyakuyûbakirwakwo, bulya wâbâ muhehêrere, ensiku n'amango. Kwo Nyakasane ogala byoshi adesire. ²⁷ Mumanike ibendêra omu igulu lyoshi, mubûhe omushekera omu ma-shanja. Mushubûlize abantu boshi kuli Babiloni, muhamagale amaâmi g'eArarati, ag'e Mini n'ag'e Ashekenazi; mumurhumizekwo abasirika, mushumûle biterusi binji nka hitû hya nzige. ²⁸ Mushubûlize amashanja goshi lyo galw'amatumu kuli ye: abâmi b'e Mêdi, abarhambo bâge, abacîranuzi bâge n'ecihugo câge coshi. 51, 20: Obuhiri: mweci cinwa balonza okuderha Babiloni nka mushombanyi w'Israheli. Omulêbi Yeremiyahu ajiraga eci cijiro omu mwâka gwa 593, Mwâmi Yezu ârhaciburhwa. Alonza okuyêreka- na obuyemêre bwâge oku luderho lwa Nyakasane, na kandi kuli kuyêrekana obuhanya bwâyishira Babiloni. ²⁹ Igulu lyamadirhimana, lyamageramwo omusisi n'obwôba; bulya omu-higo gwa Nyakasane kuli Babiloni gwamahika. Ecihugo ca Babiloni acihindula irûngu lya kujugumya, liryâ lirhimbwamwo muntu. ³⁰ Ahasirika b'entwâli b'e Bahiloni bamaleka okulwa bamacîfulika omu mashaka. Oburhwâli bwâbo bwabahwêrre, bakola bayosire nka bakazi. Emihango y'ecishagala yakundusire, enyumpa zâmwo bazi-dûlisire muliro. ³¹ Entumwa zaja zabugânana, zikûzire omulindi zâgendibwîra mwâmi, w'e Babiloni oku ecihugo cagwâsirwe empande zoshi, ³² enjira z'okujamwo zoshi zagosirwe, ebyôgo byahire ntugurhirâ, abasi-rika bâge boshi barhemusire n'obwôba. ³³ Bulya ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli adesi-re: Omwananyere we Babiloni kwali nka ngô amango bali bayirhi-ndagira. Hisanzi hitya hyône hicimusigalire, amango g'okusârûla gamuhikîre.

Nyakasane âcihôla

³⁴ Nabukondonozori mwâmi w'e Babiloni ammirangusize anyusa, ansiga mûmu nka nambi erhalikwo ciru bisigaliza. Ammirangusa nka njo-ka, àbumba enda yâge embere ànkabulire. ³⁵ Abantu b'e Siyoni baderha, mpu: «Amababale Babiloni àrhujirire gamugalukekwo mâshi!» Ahantu b'e Yeruzalemu nabo baderhe, mpu: «Abantu b'e Babiloni balyûle omuko gwirhu bàbulazire maâshi!» ³⁶ Ntya kwo Nyakasane aderhîre Yeruzalemu, erhi: «Niene nkolaga nakulwakwo, nacikwihôlera, nkola naganya olwîshi !wâge, nfuke n'enshôko zâge. ³⁷ Babiloni nâmujiira mushaka, abe bulumba bwa banyambwe, cishagala cirhayimbwamwo muntu, ca kurhangâza na ca kuyôbohya. ³⁸ Bunôla abantu b'e Babiloni boshi kwo bakola bali nka ntale zaluluma, badwîrhe balumba nka nsimba. ³⁹ Oku omwifinjo gwâbo gwaja gwaluga, nâni nabarheganyiza ishega: nâbalalusa basirahe, bagwîshîre burhazûka oku nsiku zoshi, kwo Nyakasane adesire. ⁴⁰ Nabahêka ah'ibagi, nka bibuzi, nka biganda-buzi erhi bihebe.»

Endûlù kuli Babiloni

⁴¹ Kurhi byabîre ntyo! Ecishagala ca Sheshaki cija ircnge omu igulu lyo-shi cagwâsirwe! Kurhi oku Babiloni yekola irûngu lya côba omu ga-ndi mashanja? ⁴² Enyanja yasôsire yahika kuli Babiloni amîshi gamumîrîre. ⁴³ Ebishagala byâge bikola biri irûngu lyûmu, ecihugo coshi cikola mpala-manga ya mabuye, cirhaciymbwamwo muntu, buzira ciru omuntu ocicigeramwo.

Nyakasane ahana banyamnzinda bw'obwihambi

⁴⁴ Nyakasane amanyisize, erhi: «Namahana Bali, nyamuzinda w'e Babi-loni; namushaza ngasi byoshi adwîrhe amirangusa. Amashanja gahusa okukazija emwâge? Ecôgo ca Babiloni cahongosire. ⁴⁵ Mwe lubaga lwâni, rhengi omu cishagala, ngasi muguma acize amagala gâge embere ly'obukunizi bwâni bunene. ⁴⁶ Mumanye mwankarhâ omurhima. Murhayôbohaga emyanzi yaja ya- gera omu cihugo: Mwanzi mulebe gunaderhwe mw'ogu mwâka, ogundi mwâka haderhwe gundi mwanzi mulebe: kavulindi omu igulu, ciri-misi wagoonagonyanya owundi ciri-misi mpu amurhenze oku ntebe y'obwâmi. ⁴⁷ Ensiku ziyûruka, ezi nâhanamwo enshusho z'abazimu b'e Babiloni, ecihugo coshi cârhindibuka. Emifu yakaziyôrha elambamire oku idaho omu cishagala. ⁴⁸ Go mango empingu n'igulu na ngasi bimuba byoshi byabanda endûlù kuli Babiloni, bulya abamushandâza bayiruka, bahubuka olunda lw'enyanya. Ntyo kwo Nyakasane ogala byoshi adesire. ⁴⁹ Nka kulya ajiraga nkumba mwandu omu Israheli, Babiloni naye âshuba nkumba bulya banji bafire omu igulu erhi yerhuma. ⁵⁰ Mugende, murhaciymange, mwe mwafulumusire engôrho yâge. Ku-rhenga eyo munda, mukazigerêreza Nyakasane, muyêrekere omu-rhima e Yeruzalemu. ⁵¹ Oku rhwakagiyumva enshonyi zarhubumba erhi rhwayumvaga ebija-ci! Enshonyi zakazirhusôka kuhika emalanga amango rhwabonaga abanya-mahanga basheshera omu cirhînyiro ca Nyakasane. ⁵² Nyakasane adesire, erhi: «Ensiku ziyûruka, ezi nâhanamwo enshusho z'abazimu b'e Babiloni. Omulumbo gw'abayâgalisire gwayu-mvîkana omu cihugo coshi. ⁵³ Ciru Babiloni ankabîre anahasha okusôkera emalunga anatweyo eciraâlo câge cirhankahikwakwo, nânarhegeka ba-kaheza bamuhikekwo eyo munda.» ⁵⁴ Muyumve endûlù zarhenga omu Babiloni, obuhanya bunene bwamaja omu cihugo c'Abakaldeya. ⁵⁵ Nyakasane oyo washerêza Babiloni, akolaga ahulisa oluî !wâge lune-ne. Omushombanyi amaheba olwôho nka mulaba gw'omu nyanja, omu lubî lw'omukungulo. ⁵⁶ Kaheza amuyegera akola âmukoza, entwâlî zâge âzishwêka avune n'emirherho y'ebîrha. Bulya Nyakasane ye Nyamuzinda mwihôzi, ye ryûla nk'oku binashingânîne. ⁵⁷ Nâbalalusa, abaluzi n'abashinganyanya bâge, abarhambo bâge, abaji-nji n'emirhwe/entwali z'abalwî bâge, bayishigwîshira n'okuja iro ly'ensiku n'amango, barhankacizûka bundi, kwo Mwâmi Mukulu oderhwa Nyakasane w'Emirhwe adesire.

Babiloni ashabwa

⁵⁸ Nyakasane w'Emirhwe amashubiyushûla ntya, erhi: «Ebyôgo by'e Babiloni byâkundusire lwoshi lwoshi, enyumvi zâge zagulumîre, e-mbaga zidwîrhe zacirhamya oku busha, muliro amashanja gadwîrhe garhindibukira!».

Omwanzi gwakabuliragwa omu Efrata.

⁵⁹ Seraya mugala wa Neriya mwinjikulu wa Maseya, àli nrurhabâzi w'oku cogo ca mwâmi Sedekyahu w'e Yudeya. Omu mwâka gwa kani gw'obwâmi bwa Sedekyahu, alusa mwâmi e Babiloni. ⁶⁰ Yeremiyahu naye oku bwâge àli aya-ndisire amahanya gahonera kuli Babiloni goshi omu citabu, erya myanzi enadesirwe ahâla nyanya. Yeremiyahu anacikomêreza Seraya, erhi: ⁶¹ «Hano onahika e Babiloni, onakengêre okusona ebi binwa n'izû linene. ⁶² Cazinda oderhe, erhi: Nyakasane, wenênè waderhaga oku eci cishagala cayishisherêra, oku cirhâsigalemwo muntu ôli ecintu, oku cahinduka irûngu lyûmu oku nsiku zoshi. ⁶³ Hano onayûsa okusoma eci citabu, onacishwêkerekwo ibuye, ocikabu-lire omu Efrata, ⁶⁴ okubundi oderhe ebi binwa, erhi: Ntyo kwo Babiloni âyi-shihirigirha, arhakanacizûka omu buhanya Nyakasane amurhumîre. «Amasha-nja gamalibuka.» Obwo bwo buzinda bw'ebinwa bya Yeremiyahu.

52

VI. Enyushûlo

Nabukondozori àgwârha Sedekyahu

¹ Sedekyahu aligwerhe myâka makumi abirhi na muguma erhi ajirwa mwâmi w'e Yuda; ayîma myâka ikumi na muguma e Yeruzalemu. Nni-na, izîno lyâge ye wali Amitali, mwâli wa Yimeyahu w'e Libna. ² Sedekyahu àjira ebigalugalu birhasîmisizi Nyakasane aka Yehoyakimu. ³ Ebyabîre ago mango e Yeruzalemu n'omu bwâmi bw'e Yuda byasholoshonza obukunizi bwa Nyakasane, lêro naye akabulira olubaga !wâge kuli bwenêne naye.

Sedekyahu agomera mwâmi Nabukondozori w'e Babiloni. ⁴ Lero ayisha obwo e Yeruzalemu n'engabo y'abasirika bâge boshi. Emirhwe yâge yatwa icu-mbi embere z'ecishagala yanazungulusa Yeruzalemu mîna. Gwâli mwâka gwa kali mwenda gw'obwâmi bwa Sedekyahu, omu nsiku ikumi z'omwêzi gwa muhaho. ⁵ Ecishagala càgorhwa ntyo kuhika omu mwâka gwa kali ikumi na muguma gw'obwâmi bwâge. ⁶ Ecizombo cadârhabala bwenêne omu cishagala, ' cirhâcirimwo biryo by'okulîsa olubaga. ⁷ Abakaldeya barhula akasheshero omu cogo cizungulusire ecishagala. Erhi kuba budufu, mwâmi Sedekyahu haguma n'engabo y'abalwî boshi basheshera halya, omu cogo hofi n'ishwa Iya mwâmi. Abakaldeya erhi bagosire olugo. Barhenga omu Yeruzalemu bagerera ,omu muhango guli ekarhî ka byôgo bibirhi hofi n'ishwa Iya mwâmi. Bagwârha enjira y'omu lubanda Iwa Yordani. ⁸ Engabo y'Abakaldeya yanacilibirhakwo mwâmi Sedekyahu, yajimugwarhira omu lubanda Iwa Yeriko, engabo yâge yo-shi erhi yashandîre yàmuleka. ⁹ Abakaldeya bà mugwârha, bà muhekera mwaâmi Nabukondozori aha Ribula, omu cihugo ca Hamati. Eyo munda yo Na-bukondozori àtwirîre olubanja Iwa Sedekyahu. ¹⁰ Kandi eyo munda yo Nabukondozori agwârhire bagala ba Sedekyahu, àbafunda engôrho erhi n'i-she wâbo asinza, haguma n'abarhambo bakulu b'e Yuda boshi. ¹¹ Enyuma ly'aho, mwâmi w'e Babiloni ayanka Sedekyahu yene àmurhomola amasû, amuhira omu lukoba, amuhêka mubohe e Babiloni. ¹² Omu mwêzi gwa karhanu, zali nsiku nda zâgwo, mwâka gw'ikumi na mwenda gw'obwâni bwa Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni, Nabuzara-dani, cirongôzi c'enganda za murhamho wa mwâmi w'e Babiloni, àhandira Yeruzalemu. ¹³ Aka-Nyamuzinda akaha muliro, enyumpa z'oku bwâmi n'e- nyumpa z'e Yeruzalemu zoshi àzidûlika muliro. ¹⁴ Engabo alidwîrhe yoshi yacihonda oku byôgo bya Yeruzalemu, yabiha oku idaho. ¹⁵ Okubundi Nebuzaradani, murhambo w'engaho, ashanashana olubaga lwoshi lwâlicisigîre omu cishagala, haguma n'abâli bamacihêka bone emwa mwâmi w'e Babiloni, n'agandi mâhûngà g'olubaga, àluliza e Babiloni. ¹⁶ Ci- kwône àleka obuhinzi butya bw'ecihugo mpu bukahinga bunakakolôlera e-nkoma. ¹⁷ Abakaldeya bàjonjaga emitungo y'omulinga yâli aha luso lw'aka-Nya-muzinda, haguma n'engâlè n'omukenzi munene byâli omu karhî k'engo. Bahêka ogwo mulinga goshi e Babiloni. ¹⁸ Barhola kandi n'ebirugu by'omulinga byoshi byakagikolesibwa oku burherekêre: ebyungu by'okugukiramwo oluvu, empaho, ebirhòlo, orhubehe

rhw'okuhiramwo amîshi g'okukangûla n'orhuzi-nzi. ¹⁹ Omurhambo w'engabo ashubirhola n'ebirugu byoshi by'amasholo n'e-by'amarhale: ensahani, amabakuli, orhubehe rhw'amîshi g'okukangûla, embehe z'okugukiza oluvu, ebinâra, n'orhuzinzi. ²⁰ Kwàli kuzibu okugera obuzirho bw'ecûma c'ebyo birugu by'omulinga byoshi mwâmi Salomoni àjiri-raga aka-Nyamuzinda ka Nyakasane: emitungo ibirhi, omukenzi munene ha-guma n'empanzi ikumi n'ibirhi gwakagiyimangirakwo, n'engâlè. ²¹ Olwiganyo: eyo mitungo ngasi muguma gwàli gwa buli bwa makoro mwenda, kwankana- kwânîne mugozi gwa buli bwa makoro ndarhu oku kuguzunguluka, eyo mitu-ngo yàli ya mùlulu, obunene bw'eciguno c'ecûma câyo bwàli bwa minwe muna-ni. ²² Ngasi muguma gwagwerhe irhwerhwe ly'omulinga, lya buli bwa makoro abirhi n'ecihimbi, litâsirwekwo akali nka kasirha ka mulinga n'amalinga n'ama-lehe g'amakomanga, nago ga mulinga. Eyo mitungo yombi yali eyumânîne kuguma. ²³ Omu marhambi mwàli malehe makumi gali mwenda na ndarhu ga makomanga, go gâligi malehe igana goshi haguma galizungulusire akasirha ko-shi. ²⁴ Oyo murhambo mukulu w'enganda ashwêka omudâhwa mukulu Seraya, bo n'omukulikire Sefaniya haguma n'abadâhwa basharhu balanzi b'omuhango gw'aka-Nyamuzinda. ²⁵ Ashwêka kandi n'omukarâni mukulu w'abasirika, na bantu nda b'omu cogo c'ebwâmi, kandi n'omukarâni mukulu w'omurhambo w'abasirika, owakagiyandika ngasi baja omu mukolo gw'obusirika, haguma na balume makumi gali ndarhu b'e Yuda, abo bantu boshi bo baciri e Yeruzalemu. ²⁶ Nebuzaradani anacibahêkera mwâmi w'e Babiloni aha Ribla. ²⁷ Naye anacibafunda engôrho ho n'aho, omu cihugo c'e Hamati. Ntyo kwo olubaga lw'e Yuda lwalulizîbwe kuli n'ecihugo câlwo. ²⁸ Alaga omubale gw'abantu Nabukondozori alulizize: omu mwâka gwa kali nda gw'obwâmi bwa Nabukondozori: Bayahudi bihumbi bisharhu na makumi abirhi na basharhu; ²⁹ omu mwâka gwa kali ikumi na munâni gw'ob-wâmi bwâge, àluliza bantu magana gali munâni na makumi asharhu na babirhi b' e Yeruzalemu; ³⁰ omu mwâka gwa kali makumi abirhi n'isharhu, Nebuzara-dani, murhambo w'enganda, kandi ashubiluliza Bayahudi magana gali nda na makumi ani na barhanu. Bayunjula boshi haguma bihumbi bini na magana gali ndarhu^t.

Omwâmi w'e Babiloni ashwêkula Yoyakini

³¹ Omu mwâka gwa makumi asharhu na nda gw'okululizibwa kwa Yoyakini mwâmi w'e Yuda, Evili-Merodaki, àba mwâmi w'e Babiloni. Omu nsiku makumi abirhi na nda z'omwêzi gw'ikurni na kabirhi z'ogwo mwâka, ababalira Yoyakini anamurhenza omu mpamikwa. ³² Amushambâza bwinjinja n'olukogo anamuhà ecikono c'enyanya kulusha ec'abâmi bàli haguma naye e Babiloni. ³³ Yoyakini ayemêrerwa okurhacikayambala emyambalo y'ab'omu mpamikwa, na kurhenga olwo lusiku, akazilîra ngasi lusiku oku cibo ca mwâmi w'e Babilo-ni. ³⁴ Ntyo kwo Yoyakini akagihâbwa na mwâmi w'e Babiloni ngasi byoshi ànali àlagîrîrekwo omu kalamo kage koshi kuhika okufâ kwâge.

^t**52.30** Okuhekwa buja kwa burhanzi kwàli omu mwâka gwa 598, okwa kabirhi 587, okwa ka- sharhu omu 582. , . .

ENDÛLÙ Eikha (איכה, « Oû »)

Enshokolezi

Eci Citabu c' Endûlù cayandikagwa na muntu muguma oku burhegesi n'obuhabûzi bwa Muka Mutagatifu. Oyo muntu alamaga omu Palestina-Israheli embere ly'okulibuzibwa kwa Yeruzalemu, omu mwâka gwa 587, embere ly'okuburhwa kwa Kristu.

Endûlù ziba nyimbo za mishîbo. Abayahudi bakagiziyimba amango gw'oburherekêre omu ka-Nyamuzinda.

Endûlù, ziba nyimbo za kumanyisa oku Yeruzalemu n'abantu ba muli ye balibuzibwa. Ecitabu c'endûlù ciyerekana oburhe bw'okunali haguma n'obulangelire: «Nyamuzinda aba Mwinja oku bayishimulinda» (3,25).

Ekleziya Katolika ekolesa Endûlù omu Liturjiya ly'Omugobe Mutagatifu, ogu rhukengeramwo okulibuzibwa kwa Yezu Kristu.

EBJRIMWO

Omu Citabu c' Endûlù muba bigabi birhanu:

- 1. Endûlù ntanzi: cigabi I*
- 2. Endûlù ya kabirhi: c. 2*
- 3. Endûlù ya kasharhu: c. 3*
- 4. Endûlù ya kani: c. 4*

1

Endûlù ntanzi

¹Yajêwe! Ala gulya murhundu^a gwayunjulaga bantu mîra oku gukola guyoôsire gwône! Gulya gwâgwerhe irenge kulya omu gandi mashanja, gukola guli nka mukana. Nnjo erhi ali muluzi-nyere okulire ebishagala, lero akolesibwe obukukuru bw'abajâ.

²Akola ageza obudufu bwoshi alaka, amarhama gâge gakazihulula mirenge. Muli balya bamuzigiraga boshi, ntâye ciru n'omuguma w'okumu-rhûliriza. Abîra bâge^b boshi bamulesire, bahindusirage bashombanyi bâge.

³Yuda amahêkwa ihanga Iya bene mpu alibuzibwe n'okulembere obujâ: Ayûbasire ekarhî k'entakembûlwa, nta bushagaluke agwerhe. Abaka-gimulibuza boshi bàmugwanyanyize bamugwârhirira omu maganya gaâge.

⁴Enjira z'e Siyoni ziri omu mishîbo, zalesirwe na balya bakagiyishija oku lusiku lukulu. Emihango yâge yoshi eri bwâmwa, abadâhwa bâge bali omu mulenge. Ensûli zâge zatwisire omurhima. Ala oku ebyo byoshi byâdarhabalira Siyoni yâga!

⁵Abashombanyi bâge bo bahimire, abanzi bâge badekerîre. Nyakasane oyo wamubabazize erhi bugamba bwâge bunji burhuma. Abagala ba-rhorho baja batundulikwa n'omubisha wabagwâsire mpira abahêka bujâ.

⁶Siyoni amabona oku ebyakagirhuma aj'irenge byagenda^c. Abarhambo bâge bakola bali nka rhushafu rhwabuzire akahasi rhwakera, rhulya rhwaja rhwayâka omuhivi rhurhanacigwerhi misi ya kulibirha.

⁷Mw'ezo nsiku z'amababale n'obuhanya bwâge, Yeruzalemu akazike-ngêra birya

^a**1.1** Ogu murhundu gw'e Yeruzalemu. Omuzihi aliaderha obworhere bugalugalu Yeruzalemu âja mwo erhi bubî bwâge burhuma.

^b**1.2** Abîra ba Yuda ba mîra, balya anywânanaga nabo mpu bakamurhabâla; lero boshi bamamulekêrera. Lola muli Yer 4, 30; 30, 14; Eze 16, 37-40; 23, 22-29.

^c**1.6** Sinza Eze 10, 18; 11, 22; 16, 37; Iz 47, 3.

azigiraga byoshi, birya byàli by'omu nsiku za mîra. Erhi abantu bâge boshi bakaz'ihirima oku bwôji bw'engôrho y'omushomba-nyi, hanabulikana ciru n'omuntu muguma w'okubarhabâla.

- ⁸ Yeruzalemu akozire amaligo manene bwenêne, co cirhumire akola ali wa kushologorhana. Abamukengaga lero badwîrhe bamugayaguza, ene babona akola ali bushungunu. Asigalirage okukaziyâma kwône n'okuhinduka ashubira nyuma.
- ⁹ Omwambalo gwâge gunanirekwo ebirhobero by'izinga Iyâge. Arhali amanyire bici byâmuyishira; ntyo kwo ayandagîre, nta muntu waci-muhà omurhima. Amaderha erhi: «Mâshi Nyakasane, lola buno buha-nya bundikwo: obone oku omushombanyi wâni ye wahimîne.»
- ¹⁰ Omubisha ahêsire obuhiri bwâge bwoshi omu nfune. Ciru anabwîne n'oku abapagani bayenjerera omu cirhînyiro ca Nyakasane. N'obwo, Yagirwa Nyakasane, wene wahanzagya mpu irhondo abo bapagani ba-rhajaga ahantu h'endêko yâwe.
- ¹¹ Olubaga Iwa Yeruzalemu ludwîrhe lwayâma lwalonza eci lwalya. Ludwîrhe lwahâna akantu luzigira kulusha, luhâbwc eci lwalya lubonemwo amagala n'emisi. Lwamashenga erhi: «Olole Nyakasane, kuno ndwîrhe nagayaguzibwa.»
- ¹² Mwe mudwîrhe mwagera omu njira mweshi, mulole ninyu erhi hali amalibuko gali nk'aga gandikwo, aga Nyakasane ampiragakwo omu lusiku lw'obukunizi bwâge budârhi.
- ¹³ Kurhenga enyanya ambulagire omuliro omu rhuvuha rhwâni, rhwanaya-birwa nagwo. Antezire akasirha mpu angwâse amagulu, anankuba. A-njizire muntu wâgo wâgo, na mulwâla buca buyira.
- ¹⁴ Amabi najizire arhagarhenzakwo isû, gayosire nka kuno agonya ecifundo omu kuboko kwâge, gasosire gahika omu igosi lyâni. Nyakasane afu-nyâzize emisi yâni ampâna omu maboko g'abashombanyi, balya nta- nkaasha.
- ¹⁵ Abasirika b'entwâli nagwerhe abajugucîre nka bikabulirwa. Antumira omurhwe gw'abalwî mpu bahinage emisole yâni. Niono Siyoni w'omu Yuda, ampinazire nka kula banahinagira emizâbîbu omu mukenzi.
- ¹⁶ Obwo buhanya bwo burhuniire ndwîrhe nalaka emirenge yâni yoshi. Owakantuliriza ashubingalulira emisi y'okulama, ali kulî. Abana bâni balesirwe maboko mûmu, bulya omushombanyi abahimire.
- ¹⁷ Siyoni adwîrhe alambûla amaboko, ci ntâye ciru n'omuguma abwîne w'okumurhûliriza. Oku irhegeko Iya Nyakasane, abalungu b'Israheli bo bahindusire bashombanyi bâge. Muli bo Yeruzalemu ahindusirage kantu ka kushologosa.
- ¹⁸ Nyakasane ye Mushinganyanya. bulya nagomîre irhegeko lyâge. Mwe muli hano mweshi, muyumve bwinja, munalole gano mababale gâni: ensûli zâni n'emisole yâni bakola ebwa kulibuzibwa ihanga.
- ¹⁹ Nahamagîre abanzigiraga, kurharhumire barhandeka nahirima. Abadâhwa bâni n'abahanûzi bâni baholire omu cishagala, n'obwo kulonza bajaga balonza eci balya mpu hashubibonamwo emisi.
- ²⁰ Nyakasane, olole, obone mababale manganaci gano gangwerhe obulà buli bwajugumana na buno omurhima gubangalîre, bulya nakugomire kubî bwenêne! Engôrho yanyukîze abana omu njira, n'omu nyumpa mifu yone yone elambamire. ²¹ Oyumve kuno ndwîrhe nahûmagukwa, ntâye ciru n'omuguma w'oku- ntûliriza. Abashombanyi bâni boshi bâyumvirhe emyanzi y'obuhanya bwâni, bâcîshinga kuli okûla wanjizire. Olerhage lulya lusiku wade-rhaga, nabo babe kuno nabîre. ²² Obubî bwâbo bwoshi buyâlagale embere zâwe, obakolere nabo nk'ebira wankolîre erhi bugamba bwâni burhuma. Obwîne oku malumwa gano gone gandikwo, omurhima

2

Endûlù ya kabirhi

- ¹Yajêwe! Nyakasane omu bukunizi bwâge bunene anabwîne ecitù ciru e-nyanya za Yeruzalemu. Eryâli irenge ly'Israheli, alijugucîre oku idaho kurhenga enyanya empingu. Amango oburhe bwâge bwabirûnduka kuli Siyoni, ayibagira oku co càli citumbi c'okuhirakwo amagulu gâge.
- ²Nyakasane amirangusize omwîmo gwa Yakobo gwoshi buzira lukogo. Omu bukunizi bwâge, anahongwîre ebishagala bizibubizibu bya Yuda byoshi, obwâmi n'ababurhegeka boshi ahemwîre, abirhimba oku idaho.
- ³Ihembe Israheli alimbagamwo, analivunyire omu bukunizi bwâge budârhi, alahira kufungira olubaga erhi lurhêrwa n'omushombanyi.
- ⁴Afôzire omuherho gwâge nka mushombanyi, okuboko kwâge kulyo kuli- nguzize okulasha. Anacyêrekîne mushombanyi wirhu bulya amahu-ngumula ebyakagirhusîmisa. Adubulire omutula gwâge nka muliro oku ka-Nyamuzinda ka Yeruzalemu^d.
- ⁵Nyakasane anacîjizire nka mushombanyi wirhu, amirangusize Israheli oku caligumiza haguma n'enyumpa zâge nyinjinja zoshi, ebyôgo byâge abihebire oku idaho, aja alumîza oburhe hoshi hoshi omu lubaga lw'e Yuda.
- ⁶Ahugunyire olugurhu lw'ishwa lyâge, ashâba ahantu akâgirhubugâna. Nyakasane ayibagizize ensiku nkulu n'eza sabato e Siyoni. Mw'okwo kubîka omutula gwâge agayaguza ciru na mwâmi n'abadâhwa.
- ⁷Nyakasane arhacilonza oluhêrero lwâge, analesire ahantu hage hatagati-fu, enyumpa nyinjinja z'e Siyoni analesire zarhibukira omu maboko g'omushombanyi. Olubî lwâli lunji bwenêne omu ka-Nyamuzinda nka kula binayôrha amango g'olusiku lukulu!^e
- ⁸Nyakasane ali ahizire okusherêza ebisika bya Yeruzalemu. Alambwire omugozi gw'okugalagaza, àrhacîsire okuboko kwâge mpu kurha-shâbaga. Ci ebyôgo n'ebisika abihebire omu mishîbo. Byashubire migandu byoshi haguma.
- ⁹Emihango y'ecishagala yahongosire, orhuhamikizo rhwaco rhwoshi arhuvungunywîre. Mwâmi n'abarhambo bagwîre omu maboko g'abapa-gani banyamahanga. Ntaye ciru n'omuguma w'okuderha ebi Nyamuzi-nda alonza; ciru n'abalêbi barhacimanya obulêbi bwarhenga emwa Nyakasane.
- ¹⁰Abahanûzi b'e Siyoni babwârhire oku idaho banaguguma, amarhwe gâbo bagashîzire omutulo banayambala babusunzu. N'ensûli z'e Yeruzalemu zayûnamîre oku idaho.
- ¹¹Amasû gâni garhûnzire n'okulaka emirenge, omurhima gundimwo gwa-rhozire, ntankabula bwaziguluka kw'obu buhanya bwamarhinda oku lubaga lwâni, bulya abana b'ebirhaba n'abaciri oku ibêre badwîrhe bafira omu ngo z'ebishagala n'enyôrha.
- ¹²Abana badwîrhe badôsa bannina, mpu: «Ka nta kantu kalîbwa ka- nkaciboneka?» Erhi banaja bahirima nk'abatimirhîrwe omu njira z'ebishagala banarhengeremwo omûka omu bifuba bya nnina.
- ¹³Ntacimanyiri kurhi nankakubwîra yaga Yeruzalemu, obworhere bwâwe burhashushini

^d**2.4** Nk'omu Yer 12, 7; 30, 14; bayêresire Nyakasane nka mushombanyi wa lubaga lwâge lwi-shogwa: Israheli.

^e**2.7** Eco cihôgêro cirhâli ca mwishingo nka kulya bashamambira, bagashâniza olusiku lukulu, ci càli ca bashombanyi balirhêra aka-Nyamuzinda.

na bundi buhi! Ndigi nankakushushanya naye, nti lyo nkurhûliriza we munyere^f w'e Siyoni? Obuhanya bwâwe buli bunene nka nyanja, ndigi wankacikufumya? ¹⁴ Abalêbi bâwe⁹ barhakulêberaga ebirhali bya bunywesi, babula kukuvuhûlira obubî bwâwe, mpu bakugalulire akalamo k'iragi. Emyanzi yabo kuli we bwwânali bunywesi bwône bwône n'obuhalanjisi.

- ¹⁵ Abadwîrhe bagera omu njira bakazikoma kagasha boshi, badwîrhe bakubandira olwôho we Yeruzalemu, banakudundira irhwe baderhe, mpu: Ka ko binali co ciryâ cishagala bakâgiderha mpu «Cinjinja buzira izâbyo na busîme bw'igulu lyoshi eci wâni?»
- ¹⁶ Abashombanyi bâwe boshi badwîrhe bakushanyangulira, bakugurhe amiîno baderhe, mpu: «Rhwa muherêrekeza! Lwo lulya lusiku rhwakagicifinja kurhenga mîra olu. Lwahisirage lero nirhu, rhwalu-bwinagel »
- ¹⁷ Nyakasane anakozire ebi âkagihiga, ayunjuzize akanwa âderhaga kurhe-nga mîra. Anashâbwire buzira lukogo, asîmisize omushombanyi n'obuhanya bwâwe, azibuhize obucîbone bw'omubisha wâwe.
- ¹⁸ Yeruzalemu, osôkeze endûlû z'okulaka kwâwe emwa Nyakasane. Oleke emirenge ekuhulule omu marhama nka nshalalo ngasi mûshi ma budu-fu. Orhagohekaga walaka, emirenge yâwe erhahubaga.
- ¹⁹ Yimanga, obande endûlû budufu, gala mango bayîza, odubulire omu-rhima gwâwe nka mîshi embere za Nyakasane. Omulambûlire amabo-ko, ly'ociza obuzîne bw'abana bâwe b'ebirhaba, balya baja baholera n'ishali omu mashango g'enjira zoshi.
- ²⁰ Nyakasane, lola obone ndi ojirîre ntyo. Mâshi Nyakasane, kurhi abakazi bankahika cingana aha, kulya abana boburhaga bone banabalera? Ku-rhi abashombanyi bankalinda bahika aha kuyîrhira abadâhwa n'abalêbi omu cirhînyiro câwe?
- ²¹ Emisole n'abashosi bajîre balambama oku idaho omu njira, abana--rhabana bâni n'abana-nyere bahwêre oku bwôji bw'engôrho. Wâ-bayisie omu lusiku lw'omutula gwâwe, wanigûza buzira lukogo.
- ²² Abashombanyi bâni badârhi wâbalalisire nk'oku lusiku lukulu. Yagirwa Nyakasane, olusiku omutula gwâwe gwabashaga, harhajiraga omuntu wasigala erhi ashugunuke. Omushombanyi âhungumwîre abana nâle-raga nanakazagihêka emugongo.

3

Endûlû ya kasharhu

- ¹ Nie muntu wabwîne amalumwa g'akarhi k'obukunizi bwa Nyakasane.
- ² Ansunika embere zâge, angeza omu mwizimya, buzira kamole.
- ³ Niene niene acikubûlîre okuboko buca buyira.
- ⁴ Arhumire omubiri gwâni gwahorha kurhangirira oku irhwe kuhika omu magulu, amvunyangwîre orhuvuha.
- ⁵ Ayimanzize eciri nka cogo ca malumwa n'amalibuko eburhambi bwâni.
- ⁶ Anjugucîre omu mwizimya nka mufu gwa mîra-mîa.
- ⁷ Anjirîre ecisikirizo mpu cimpanze okurhengamwo, anziriringa n'obudagulê.
- ⁸ Nayâmire namuhamagala, ci omusengero gwâni arhaguyumvirhîze.
- ⁹ Anfukîre enjira n'amabuye magôye, enjira zâni aziyêrekeza ebwa kuhabuka.
- ¹⁰ Anambêrîre nka mpangaza elingûzize, nka ntale ecifulisire omu ishaka.
- ¹¹ Enjira zâni azihindwîre: anandesire; ansizire kahumba, côbohwa.

^f **2.13** «Munyere w'e Siyoni»: ko kuderha Yeruzalemu.

⁹ **2.14** «Abalêbi bâwe»: Balêbi b'obunywesi, halya hâdesire eby'obunywesi.

- ¹² Afôzire omuherho gwâge, antega mpu ankoze.
- ¹³ Anantulungwîre ensiko nieshi n'ebisonga byâge.
- ¹⁴ Abantu boshi badwîrhe banshekera, lwâni ludwîrhe lwayimbwa buca- buyira.
- ¹⁵ Anyunjuzize malumwa, andalusize n'omutula.
- ¹⁶ Anansezize okukugurha olukalabuye, anantindagirira omu katulo^h.
- ¹⁷ Anyasize akalamo k'omurhûla, nayibagira iragi kwo kuderha kurhi.
- ¹⁸ Naderha nti; «Nta kalamo nacibone, ntabyo ncilangalîre by'emwa Nyaka-sane».
- ¹⁹ Kengera amalumwa gâni n'obuhanya bwâni, ko buli nka boge bwashakamira.
- ²⁰ Omurhima gwâni erhi gubikengêra, nieshi nnanjogonokerwe ebirumbu.
- ²¹ Ci kwonô, kwo nkolaga nakengêra ntya, kurhume nalangalira.
- ²² Olukogo lwa Nyakasane lurhacîkwa, obuzigire bwâge burhaheka.
- ²³ Olukogo lwâge lushâshuka ngasi sêzi. Ala oku obwîkubagirwa bwâwe bwaluga, Nyakasane!
- ²⁴ Kwo ndesire: nti «Nyakasane ye kuhirhira kwâni, co cirhumire mmula-ngaliraⁱ.
- ²⁵ Nyakasane aba mwinja kuli ngasi yeshi umuyegemera, olya omulo-ngereza.
- ²⁶ Kuli kwinja okulangalira omu kahwenyenye obucire Nyakasane ârhuma.
- ²⁷ Kuli kwinja oku muntu okubarhula omuzigo gwa Nyakasane kurhengerâ oburho bwâge.
- ²⁸ Aciyungulire omu kahwenyenye amango Nyakasane amuhizireko ama-rhangulo.
- ²⁹ Ayunamirize kuhika amime akatulo, omu kulangalira oku Nyakasane ayishimurhabâla.
- ³⁰ Irhama lyâge aliyêrekeze owamushûrha, anayemêre bamuyiguse bijâci^j
- ³¹ Bulya Nyakasane arhaba wa kukabulira omuntu omu nsiku zoshi.
- ³² Bulya ciru ankamubabaza, kurharhuma arhamubabalira omu lukogo lwâge lunene.
- ³³ Bulya omurhima gwâge gurhasima kugayisa abantu erhi kubarhindibuza.
- ³⁴ Gala mango balabarhanya ababohe b'omu cihugo boshi.
- ³⁵ Amango bagorombekanya olubanja lw'abanyinyi omu masû g'Ow'Enya-nya bwenêne.
- ³⁶ Amango bayîmira omuntu okuli kwâge ekagombe; ka Nyakasane a-rhabona ebyo byoshi obwo?
- ³⁷ Ndi wankahashiderha akanwa kanabe? K'arhali Nyakasane ohiga?
- ³⁸ K'arhali kanwa ka Nyamuzinda w'Enyanya bwenêne kazûsa byoshi, ebibi n'ebinja?
- ³⁹ Bicigi lêro omuntu ankacîdudumira, akaba acizîne, n'obwo agwerhe mabi manji?
- ⁴⁰ Rhulole bwinjinja olugendo lwirhu, rhushubire emwa Nyakasane.
- ⁴¹ Rhushenge n'omurhima gwirhu gwoshi, rhuynamulire amaboko emwa Nyamuzinda oli omu mpingu.
- ⁴² Rhwabîre babî na bagoma; nâwe orharhubabaliraga kuli okwo.
- ⁴³ Wacibwîkira omu bukunizi bwâwe, warhushimbulula, wanigûza buzira lukogo.
- ⁴⁴ Wacîyegulira enyuma ly'ecitû, mpu lyo ensengero zirhu zirhagikuhikakwo.
- ⁴⁵ Warhujizire bikabulirwa, nka câmvu, omu karhî k'agandi mashanja.
- ⁴⁶ Abashombanyi birhu boshi bakazibumbûla akanwa barhusholoshonza.
- ⁴⁷ Ecôba gwo gukolaga mwanya gwirhu, kuhugalala, kusherêra, buhanya bwêne bwône.
- ⁴⁸ Amasû gâni gadwîrhe gahona nshalalo ya mirenge, erhi buhanya bw'olu-baga lwâni burhuma.
- ⁴⁹ Amasû gâni yabire nshoko erhahuba, garhâgoheka.
- ⁵⁰ Ndwîrhe nalinga oku Nyakasane ayûnama kurhenga enyanya, alolereze anabone:
- ⁵¹ Ebi byarhinzire oku banyere b'omu cishagala ciru biri bya kundumîsa amasû.
- ⁵² Abanshombera obusha baja bampiva nka kanyunyi.
- ⁵³ Bantogîze omu mwîrna nandi mugumagama, bahira ibuye enyanya zâni.

^h**3.16** «Kukugurha olukalabuye» ko kugalanjuka omu luvû..

ⁱ**3.24** «Igwarhiro ly'okulangalira ciru n'omu malibuko»: sinza Lul 16, 5; 73, 26; 3, 30; Iz 50, 6; Mt 5, 39.

^j**3.30** Sinza Mt 5, 39; Iz 50, 6. 3, 32: Abashi mpu: «Engoko enalabarhe omwana wâyo erhi enamubwîne»: Nyamuzinda ye muzire «Ntahwa lukogo».

- ⁵⁴ Amîshi gakazinzungulira aha nyanya z'irhwe; lêro naderha nti namahera.
- ⁵⁵ Nakuyâkûzize kurhenga omu kuzimu, Nyakasane.
- ⁵⁶ Wanyumvîrhe oku nakubirikira: orhafukaga amarhwiri gâwe oku nsengero zâni n'ndûlù yâni.
- ⁵⁷ Amango nâkuhamagalaga wanyegera wanabwîra, erhi: «Orhayobohaga».
- ⁵⁸ We wambulânire, Nyakasane wâciza obuzîne bwânî^k.
- ⁵⁹ Obwîne obubî banjirire, Nyakasane, ontwire luno lubanja.
- ⁶⁰ Wabwîne oku bacîhîla kuli nie, wabwîne emihigo yabo kuli nie.
- ⁶¹ Wayumvîrhe ebijâci byâbo, Nyakasane, n'emihigo yâbo mibi kuli nie.
- ⁶² Enshambâlo n'enkegêro mbî z'abashombanyi bâni nie zidwîrhe zagerako buca-buyîra.
- ⁶³ Obone ebi badwîrhe bajira byoshi, nie nashubirage lwimbo lwâbo.
- ⁶⁴ Nyakasane, wayishibakolera ebiri nk'ebi bâmkolîre.
- ⁶⁵ Wâbatubâza obukengêre, gube mulagi gwâwe mubî kuli bo.
- ⁶⁶ Wâbashimbûlula n'obukunizi bwâwe, obaherêrekeze lwoshi hano igulu.

4

Endûlù ya kani

- ¹ Yoo! amasholo^l galangashana kulya, ecûma cinjinja kulya, kurhi lêro catubîre wâni? Kurhi amabuye matagatifu gâjire gashandala hoshi ho-shi omu mashango ga ngasi njira?
- ² Abana b'e Siyoni, abayumananaga n'amasholo oku bwinja, kurhi lêro ba-nkagereragwa oku nyungu buyungu y'ebidaka?
- ³ Ciru na banyambwè bajira omurhima gw'okuha abana babo ibêre. Cî kwône olubaga lwânî lwâbîre rnuzire wa cihûngo ak'enyûnda z'omu irûngu^m.
- ⁴ Abana baciri oku ibêre, olulimi lwabayumîre ebiraka n'ecûmwe, abana b'ebirhaba badwîrhe bahûna omugati na ntâye wabahà ciru n'ehihimbi hyâgwo.
- ⁵ Abakagirya ebinja-binja bishushagîre, lêro baja balengukira omu njira. Abalereragwa omu by'obugale, bakola baja bafukula ecavu n'amabo-ko gombi.
- ⁶ Amabî g'olubaga lwânî go manene kulusha ebyâha by'abantu b'e Sodo-mo, ho bâbirundulagwa omu kanya kasungunu buzira ciru n'amango g'okulambûla amaboko mpu babarhabâle.
- ⁷ Abaluzi bâlwo bo balangashanaga kulusha olubula, enshusho yâbo yali nyêru kulusha amarhà, n'omubiri gwâbo gwoshi gwâlî gwa kaduku. Emisi ebalanganyiremwo yakagishusha enjuma y'akasi.
- ⁸ Lero bakola bali biru-biru nka muyeye, barhacidwîrhi bamanywa omu njira. Ecikoba c'omubiri gwâbo cikola cibananîre oku rhuvuha, cikola cûmu-cûmu bushâlî.
- ⁹ Okuhirima oku bwôji bw'engôrho kwo kukulu aha omuntu ankafà n'obu-ligo aja ayûma anagangabala n'ishâlî.
- ¹⁰ Abazire, oku barhahimwa lukogo, lêro bôhe, bakaziyenda abana babo banabalya, mw'obwo buhanya bunene bwarhogire oku lubaga lwânî.
- ¹¹ Nyakasane ayukirize omutula gwâge, adubwîre obukunizi bwâge bunene, ayâsize ntakanjirwa w'engulumira omu Siyoni àyôkera ciru n'ebiriba byoshi.
- ¹² Abâmi b'igulu ciru n'abantu kwône en'igulu ntâye ciru n'omuguma wa- nkayemîre oku hali lusiku luguma omushombanyi ankahimire agere omu mihango ya Yeruzalemu.
- ¹³ Obwo buhanya budwîrhwe n'ebyâha by'abalêbi bâge, haguma n'amabî g'abadâhwa bâge, bo babulagaga omuko gw'abantu bîmâna.

^k3.58 Nyamuzinda ye «mucunguzi» w'olubaga lwâge.

^l4.1 Amasholo n'amabuye matagatifu, cimanyîso c'olubaga lw'e Yeruzalemu

^m4.3 Lola Ayu 39, 13-17.

- ¹⁴ Badwîrhage baja bahukuza omu njira nka mihûrha, n'emyambalo yâbo ezinzire n'omuko.
- ¹⁵ Erhi baciba bagera, abantu bababona banayakûzc abâbo, mpu: «Muyâke, muyâke, abo bali b'izinga! Muyâke, murhabayêgeraga!»ⁿ Oku baja balibirha barhanamanyiri ngahi bayerekîre, abanya-mahanga baderhe, obwo, mpu: «Aba ntako bankacishinga nsiku eno mwirhu!»
- ¹⁶ Nyakasane yene oyo wabashandâzagya, arhacilonza abalolekwo. Abadâhwa barhacilolagwa isù, ciru nta bukenge bwaciri oku bashosi.
- ¹⁷ Amasù girhu gàrhama gahengûza aha oburhabâle bwâyisha, bwà nabuli-kana. Rhwageza amango goshi nti rhwalinda ishanja ly'ihanga lyâyishi-rhuciza, lirhanacirhucizagya^o.
- ¹⁸ Badwîrhe bayunja enshando zirhu, ntâkwo rhwankacihika aha mwirhu. Amango girhu gahisire, ensiku zirhu zahwîre, bulya obuzinda bwirhu buli hofi.
- ¹⁹ Abarhushimbire bo babidu kulusha ikozi lyabalala omu nkuba-karhî. Baja barhulibirhakwo omu ntôndo, baja barhuhengûza ciru n'omu iru-ngu n'okurhurhega.
- ²⁰ Ngasi oyu akalamo kirhu kâli kacisimikirekwo, oyu kâlicikubagire, o-mwâmi washîgagwa amavurha na Nyakasane^p, ye rhwakagiderha, nti: «Ye rhwalamirakwo oyu omu karhî k'amashanja», y'oyo naye wagwaâsirwe mpira omu mwîna gw'omushombanyi!
- ²¹ Osîmage onacishinge, we munyere w'e Edomu, we yûbaka omu cihugo c'e Usi^q. Ci kwône nawe akabehe k'omutula kâkuhikakwo, wâka-nyweramwo onalaluke, kuhika oyambale obusha!
- ²² Obuhane bwâwe bwahwîre, we munyere w'e Siyoni, orhacihêkwe ebwa kululizibwa. Kuli we, wêhe munyere w'e Edomu, Nyakasane ahana amabî gâwe, ajalabule amabî gâwe goshi.

5

Endûlù ya karhanu

- ¹ Nyakasane, orhayibagire okula rhwabîre, olole obone kuno badwîrhe ba-rhujira^r.
- ² Ebirugu birhu binjinja byanyazirwe n'abandi, n'enyumpa zirhu zâjibwa-mwo n'entakembûlwa^s.
- ³ Balarha ntâbo bahali, na rhôno rhukola rhuli nfuzi na banyâma babîre bakana.
- ⁴ Rhurhacinywa amîshi g'amaliba girhu rhurhanagaguziri nsaranga. N'e-nshagali nta kucizibona rhurhanahyûziri igerha.

ⁿ**4.15** Emw'Abayahudi, abanya-byâha bàkagilolwa nka bantu ba lushomyo ntâye wa-nkabayegîre embere bacîyûnguze.

^o**4.17** Ishanja ly'ihanga ye Mîsiri bànywananaga naye oku matabâro gâbo mazinda, Mîsiri naye arhayishaga okubarhabâla.

^p**4.20** Mwâmi Sedekyahu ye wayîmisirwe ayîrikwa ago mazîno: «Mushîgwa wa Nyakasane» Naye abashombanyi bamugwârha mpira, olubaga lwârha omurhima, lwadaga. Lola 2 Bam 25, 6.

^q**4.21** Cihugo ca Usi: co cirimwo abalungu ba bene Israheli, bo balimwo ba Mowabu, Amoni, ab'e Edomu (Lola Murh 36, 28; Ayu 1,1). Nabo bali barhabâzi ba bene Israheli omu ntamhala, bàbâ kucishinga bacishingira okuhimwa kwa bene Israheli: Lola Iz 34, 5. Co càrhumaga bene Israheli bàkâgikaga Edomu omu myandiko y'Abalêbi, enyuma ly'okurhenga omu bujà e Babiloni: Lola Iz 34; Eze 25.

^r**5.1** Endûlù ya karhanu omu Vulgata badesire oku gwo musengero gwa Yeremiya.

^s**5.2** Entakembûlwa bo barhali Bayahudi, abarhali b'omu bûko bwa bene-Israheli. Bulya Abayahudi bene Israheli hoshi bàli bakêmbûle (Lola Murh 17,10.24).

- ⁵ Abanzi birhu rhubahêrhe aha mugongo, rhwalibwîre, rhwârhamâ, omu-rhûla gwârhuysîre.
- ⁶ Abanyamisri n'Abanyasîriya^t bo rhukolaga rhurhega amaboko nti nkabaga bo bârhubonera ebyankarhubuka ishali.
- ⁷ Ababusi birhu bakolaga ago mabî barhacibâho, ci kwône rhwe rhukolaga rhubarhwîre amaligo haguma n'amazibu g'obugoma bwâbo.
- ⁸ Abàli bajà birhu bo bakolaga barhurhegeka, na ntâye ciru odesirage mpu arhulikûza kuli bo.
- ⁹ Rhukola rhuja rhwahushwa n'ebishumusi by'omu irûngu erhi kuja kwalo-nza ebi rhwalya kurhuma.
- ¹⁰ Ecikoba c'omubiri gwirhu cikola cirhuyôca nka kuno barhurhogeza omu cibeye c'omuliro, erhi kulumwa n'ishali kurhuma.
- ¹¹ Abakazi badwîrhe bakolerwa ebihigo omu Siyoni, n'abanyere kwo na kuguma, omu bishagala bya Yuda.
- ¹² Bagwâsire abarhambo banabamanika, barhanadesiri ciru mpu bakenge abashosi.
¹³ Abana b'emisole bakazibarhula olwanjikwa, oku abanarhabana baja badandabagana n'emizigo y'enshâli.
- ¹⁴ Abashosi ntâho bacidwîrhe baja omu ihano, n'emisole erhacihuma oku mulya gw'olulanga mpu yâziha.
- ¹⁵ Nta bushagaluke bucirhuli emurhima, okusâmira engoma kwirhu kwâhi-ndusire mishîbo.
- ¹⁶ Ishûngwe rhwâgwerhe oku irhwe lyârhozire! Yajewe! Ala oku rhwabwîne rhwagomera Nyakasane!
- ¹⁷ Obu rhukola ruhîrîre ntya oku nsholo y'omurhima, n'amasû garhurhûnzire n'emirenge:
- ¹⁸ Kuli kuba bulya entôndo ya Siyoni yahindusire irûngu, ekola eba bulu-mba bwa banyambwè!
- ¹⁹ Ci kwône wehe, Nyakasane, obà Mwâmi ensiku zoshi^u, we yôrha orhegeka omu myâka n'emyâka.
- ²⁰ Cici cànkarhumire warhuyibagira lwoshi lwoshi? Cankarhuma wârhuikerera lwoshi lwoshi?
- ²¹ Orhugalule emunda oli, Yagirwa Nyakasane, lyo rhushubira okunali lwo-shi emunda oli; akalamo kirhu oshubikajira kahyahya nka kulya kwa mîra.
- ²² Kurhigi wankarhukabulira lwoshi lwoshi! Ka wanarhushombaga oku- ngana âho?

^t5.6 Abanyasîriya bo balama e Babeli.

^u5.19 Ciru akaha mpu aka-Nyamuzinda kâge k'en'igulu kamashâbwa, Nyamuzinda-Nyakasa-ne, ali Ogala-byoshi. Irengye lyâge liri ly'ensiku n'amango. Entebe yâge eri y'ensiku zirhaheka omu mpingu (Lola Lui 102, 12: 145, 13: 146, 10).

BARUKI

Enshokolezi

Eci citabu cayandikagwa na bantu banji banji. Omurhondêro gwâco gu-rhumayisa oku Baruki ye wacyandikaga erhi ali mwandisi w'omulêbi Yeremiya (1,1-14). Cikwône bigabi biguma biguma byayandikagwa n'owundi muntu erhi n'abandi bantu. Buzinda muntu muguma abiheba haguma, càbà citabu ciguma, cahêka izîno Iya Baruki, muntu wagwerhe irenge linene. Eco citabu cirhuyêreka oku Abayahudi bàli kuli na aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu bàcihangana okushimbûlira enyigîrizo n'okuyunjuza amarhegeko gâbo: okusalira, okurherekêra omu milungano, okushimba Amarhegeko, okuyumvikana na bene wâbo b'e Yeruzalemu, okulangalira okuyisha kw'Omu-cunguzi.

EBIRIMWO

1. Enshokolezi: cigabi 1,1-14
 2. Isala ly'abalulize: c. 1,15-3, 8
 3. Olwimbo lw'oburhimanya: c. 3,9-4,4
 4. Endûlù n'obulangalire bwa Yeruzalemu: c. 4,5-5,9
- Amaruba ga Yeremiya: Okuleka okuharâmya banyamuzinda bw'obu-nywesi: c. 6

1

Enshula-mwanzi

Baruki embere z'olubaga lw'Abayahudi e Babiloni

¹Ebi biri binwa by'ecitabu Baruki, mwene Neriya^a, Neriya ya Masiya, Masiya ya Sedekiya, Sedekiya^b mwene Asadiya^c, mwene Hilkiya^d ayandikiraga e Babiloni, ²omu mwâka gwa karhanu, nsiku ndarhu z'omwêzi, ga-lya mango Abakaldeya bágwarhaga Yeruzalemu, banamudûlika muliro^e. ³Baruki anacisomera ebinwa by'eci citabu embere za Yekoniya^f mwene Yehoyakimu, mwâmi w'e Yuda, n'embere z'abantu boshi balishubûzinye mpu bayish'iyumva, ⁴embere z'abarhambo na bagala ba mwâmi, embere z'abagula, embere z'abantu boshi, abakulu n'abarho, embere za ngasi boshi bàli e Babiloni, ishiriza ly'olwîshi Iwa Sudi. ⁵Abantu bakazilaka, bacîshalisa, banashenga e- mbere za Nyakasane. ⁶Okubundi banacisholola ensaranga, ngasi muguma akaz'ihâna nk'oku anahashire, ⁷bazirhurna e Yeruzalernu, ernw'ornudâhwa Yowakirnu, rnugala wa Helkiya, rnwinjikulu Salornu, n'ernwa abandî badiâhwa bali hagurna naye eyo Yeruzalernu. ⁸Baruki ye wali erhi ashubûzize ebirugu by'ornu ka-Nyarnuzinda ka Nyakasane, ornu nsiku ikurni z'ornwêzi gwa Siwani, byâli birugu bya rnarhale Sedekiya, rnwene Yosiyasi rnwâmi w'e Yuda âtulisagya, ⁹erhi Nabukondozori mwârni w'e Babiloni arnyus'iluliza Yekoniya kurhenga e Yeruzalernu anamuhêka e Babiloni hagurna n'abarha-rnbo, abashwêke, abakulu b'olubaga n'olubaga lwoshi. ¹⁰Banaciderha, rnpu: «Loli oku rhwammurhumîre ensaranga, ogwo rnubalè rnugulernwo ernbâgwa z'okuhâna ntûlo n'enterekêro oku byâha, rnugule enshângi, rnujire entûlo, rnuhâne enterekêro oku luhêro Iwa Nyakasane Nyamuzinda wirhu,

^a1.1 Omu cihebraniya, Neriya ye Neriyahu ; Masiya ye Masyahu;

^b1.1 omu cihebraniya, Sedekiya ye Sedekiyahu, Masiya ye Masiyahu

^c1.1 omu cihebraniya, Asadiya ye Asadyahu

^d1.1 omu cihebraniya, Hilkiya ye Hilkiyahu

^e1.2 Mwâka gwa karhanu kurhenga Abayahudi bahêkagwa e Babiloni. Lola Yer 52, 12; 2 Bam 25, 8.

^f1.3 omu cihebraniya, Yekoniya ye Yekonyahu

¹¹munasengerere akalamo ka Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni, n'ak'ornugala Baltazari, Iyo ensiku zâbo za hano igulu ziba nk'ez'ernalunga. ¹²Okubundi obwo Nyakasane arhuhe emisi arhurnolekere n'arnasù, rhularne idako ly'ecihôho ca Nabukondonozori, n'idako ly'ecihôho c'ornugala Baltazari, rhubarhurnikire nsiku nyinji bwenêne rhunarhone ornu nrasù gâbo⁹. ¹³Nirhu nrurusengerere ernwa Nyakasane Nyarnuzinda wirhu, bu-lya rhwâgornîre Nyakasane Nyarnuzinda wirhu, na kuhika olusiku lw'ene, obu-rhe n'obukunizi bwa Nyamuzinda burhasag'irhurhengakwo. ¹⁴Cazindà rnsorne eci citabu rhummurhumire Iyo mujira obucîyunjuze bw'ebyâha, omu ka-Nyarnuzinda ka Nyakasane, arnango g'olusiku lukulu, n'ezindi nsiku zi-kwânîne. ¹⁵Muyish'iderha ntya, rnpu:

I. Isala ly'abalulize

Okufulûla ebyâha

«Obushinganyanya buli bwa Nyakasane Nyarnuzinda wirhu, ci kwône kuli rhwe, nshonyi ebusù, nk'oku binabonekîne ene! Nshonyi oku rnuntu w'e Yudeya n'abantu b'e Yeruzalernu^h, ¹⁶nshonyi oku bâmi birhu, abarharnbo birhu, abadâlhwâ birhu, abalêbi birhu na balarha. ¹⁷Bulya rhwâbihîre Nyakasa-ne, ¹⁸rhwâmugomîre, rhurhayumvirhizagya izù Iya Nyakasane Nyamuzinda wirhu, owâkâgirhubwîra mpu rhukulikire amarhegeko âhizire embere zirhu. ¹⁹Kurhenga lulya lusiku Nyakasane ârhenzagya balarha omu cihugo c'e Mîsiri kuhika olusiku lw'ene, rhurhasag'ihusa okuba bagoma emunda Nyakasane Nyamuzinda wirhu ali, rhwanakaz'ikola ebigalugalu omu kurhayumva izù Iyaâge. ²⁰Na kandi, nk'oku binabonekîne ene, amahanya garhunanîrekwo, na zi-rya nfûlago Musa mwambali wa Nyamuzinda âderhaga oku irhegeko Iya Nya-kasane, lulya lusiku ârhenzagya balarha omu cihugo c'e Mîsiri mpu arhuhe ecihugo cihululamwo amarha n'obûci. ²¹Rhurhayumvirhizagya izù Iya Nyaka-sane Nyamuzinda wirhu, nk'oku ebinwa hy'abalêbi bâge akagirhurhumira binadesire, ²²ci rhweshi rhwâkâgenda ngasi muguma nk'oku omurhima gwâge mubî gunamubwîzire, okurhumikira abandi banyamuzinda, okujira ebiri biga-lugalu omu masù ga Nyakasane Nyamuzinda wirhu.

2

¹Co cirhumire Nyakasane ayunjuliza akanwa aderhaga kuli rhwe, oku bacîrânuzi birhu balirhegesire Israheli, oku bâmi n'abarhambo birhu, oku bantu b'Israheli n'ab'e Yuda, ²hano idako ly'amalunga harhasag'ijirwa ebiri nk'ebi ajizire aha Yeruzalemu, nka kulya binayandisirwe omu Irhegeko Iya Musa; ³kuhika rhwalinda rhuha aha omuntu alya enyama y'omugala, owu-ndi naye alye enyama y'omwâli. ⁴Na kulusha aho, Nyakasane abahâna omu buhashe bw'amâmi garhuzungulusire goshi, mpu Iyo rhubâ masheka na binioko emw'abantu b'ebihugo birhuli eburhambi n'obundi, ebi Nyakasane arhushandabanyizemwo. ⁵Rhwâbâ bashizi, ahâli h'okubâ barhegesi, bulya rhwiâbihîre Nyakasane Nyamuzinda wirhu, erhi rhubula buyumvirhiza izù Iyâge. ⁶Obushinganyanya bunali bwa Nyakasane Nyamuzinda wirhu, ci kuli rhwe na kuli balarha, nshonyi ebusù nk'oku binabonekîne ene. ⁷Ebi Nyakasane aderhaga kuli rhwe byoshi, ago mahanya goshi gacihonda kuli rhwe. ⁸Rhurha-shengaga obusù bwa Nyakasane nti ahindule enkengêro z'omurhima mubî gwa ngasi muguma muli rhwe. ⁹Nyakasane naye âbikirira ago mahanya ânarhu-rhumirago; bulya Nyakasane abâ mushinganyanya mw'ebi ârhurhegekaga mpu rhujire byoshi, ¹⁰ci kwône rhurhayumvirhizagya izù Iyâge Iyarhubwîraga mpu rhukaz'igera omu njira y'amarhegeko Nyakasane ahizire embere zirhu.

⁹**1.12** Okulama idako ly'ecihôho ca Nabukondonozori kwo kulangwa na Nabukondonozori.

^h**1.15** Aga mahano gayêrekire gurhi Ahayahudi bacijaga emurhima, bayemêra oku bâbihire (Bar 1, 15-20), bâgerêreza oku Nyamuzinda abahîre obuhane bushingânîne (Bar 2, 1-10). Rhulole muli Dan 9, 4-19.

Ornusengero gw'amingingo

¹¹ Lero bunôla, Yagirwa Nyakasane, Nyamuzinda w'Israheli, we wàrhenza-gya olubaga lwâwe omu cihugo c'e Mîsiri n'okuboko kwâwe kuzibuzibu, omu bimanyîso n'ebirhangâzo, oku buhashe bunene n'okuboko kulambûle, wàcîbo-nera ntyo Izîno ly'irenge kuhika ene.ⁱ

¹² Yagirwa Nyakasane, Nyamuzinda wi-rhu, rhwajizire ebyâha, rhwàlogosire, rhwàbuzire obushinganyanya oku ma-rhegeko gâwe. ¹³ Ojire obukunizi bwâwe burhugere kuli bulya rhukola rhusigîre mâhungà masungunu omu karhî k'amashanja wàrhushandabanyizemwo.

¹⁴ Yagirwa Nyakasane, oyumvirhize ensengero n'endûlù yirhu, orhucize erhi lukengwa lwâwe lurhumire, orhuyêrekeze olukogo lwâwe embere z'abantu bàrhululizagya, ¹⁵ Iyo n'igulu lyoshi limanya oku we Nyakasane Nyamuzinda wi-rhu, bulya Israheli n'iburha lyâge Izîno lyâwe bayirisirwe. ¹⁶ Yagirwa Nyakasa-ne, olole kurhenga ebwa ndâro yâwe ntagatifu, orhukengêre: rrega okurhwiri, orhuyumvirhize; ¹⁷ Iambûla^j amasû gâwe Nyakasane, obone: emifu y'ekuzimu, eyarhenzibwe omuka omu mubiri, arhali yo yankahà Nyakasane irenge n'obu-kuze, ¹⁸ ci omurhima gugogomirwe bwenêne, omuntu wagenda ayûnamirize anajogonokîrwe; amasû gali buzimangana, n'omurhima gushâlisire, byo bya- nkakuhà irenge n'obukuze, Yagirwa Nyakasane!^k

¹⁹ Rhurhacikubagiri makwânane ga balarha erhi ga bâmi birhu obu rhwadu-bulira ensengero zirhu embere ly'obusû bwâwe, Yagirwa Nyakasane, Nyamuzinda wirhu. ²⁰ Bulya warhurhulirekwo oburhe n'omutula gwâwe, nk'o-ku wanaderhaga mîra omu kanwa k'abalêbi bambali bâwe, amango wade-rhaga, erhi: ²¹ «Ntya kwo Nyakasane adesire: Mugombye ebirhugo, mu-rhumikire mwâmi w'e Babiloni, Iyo muyishibêra omu cihugo nahâga bâsho.

²² Ci akaba murhayumvirhizi izû Jya Nyakasane ommubwizire mpu mu-rhumikire omwâmi w'e Babiloni, ²³ ncijira kwoshi kuhika izû ly'arnasîma n'o-mwishingo, izû ly'omuhya-mulume n'ery'omuhya bizimangane omu bishagala bya Yuda birhenge n'omu Yeruzalemu, ecihugo coshi ciyôrhe bwâmwa, ci-rhâciyimbwemwo muntu.» ²⁴ Ci kwône rhurhayumvirhizagya izû Jyâwe lyakâg'irhubwîra mpu rhurhumikire omwâmi w'e Babiloni, lero wayunjuliza ntyo ebinwa waderhaga omu kanwa k'abalêbi bambali bâwe, erhi: «Amavuha g'abâmi birhu n'amavuha ga balarha gabishûlwa aha gâli omu nshinda.» ²⁵ Go gano ganakolaga galangisirwe oku idûrhu ly'omûshi n'oku mboho y'olubula lw'obudufu; bafîre omu malumwa madârhi, g'ishali n'engôrho n'obukagwa, ²⁶ n'eyi nyumpa yakâg'iderhwa izîno lyâwe wayihindwîre yayôrha nk'oku ena-kola eyôsire ene, erhi bugamba bw'enyumpa y'Israheli n'enyumpa ya Yuda bu-rhuma.

²⁷ Ciru na ntyo, Nyakasane, kwo warhujîrîre nk'oku obwonjo bwâwe bunali n'obutûdu bwâwe bunji bwenêne, ²⁸ nk'oku wanali erhi wadesire omu kanwa ka mwambali wâwe Musa lulya lusiku wamurhegekaga mpu ayandikire Irhegeko lyâwe embere Iya bene Israheli, waderha, erhi: ²⁹ «Mukabà mu-rhayumivirhîzi izû lyâni, mwabona oku oyu nyamugege w'abantu yeshi anyiha, babe mâhungà ga bantu omu karhî k'amashanja nayish'ibashandabanyamwo, ³⁰ bulya manyire oku barhanyumve, bali lubaga Iwa cikanyi-cirhagomba. Ci kwône bacicija emurhima bonene mw'eryo ihanga Iya bene balulizibwemwo, ³¹ banamanye oku nie Nyakasane Nyamuzinda wâbo. Nabahà omurhima n'amarhwiri g'okuyumva. ³² Bampêra irenge mw'eco cihugo balulizibwemwo, bakengêra izîno lyâni; ³³ barhacibe bacikanyi-cirhagomba; bashologorhwa n'e- bijiro byâbo bibi bakengêra omwanya gwa bishe bagomeraga Nyakasane. ³⁴ Okubundi nshub'ibagalula omu cihugo nalaganyagya bishe wâbo Abrahamu, Izaki na Yakobo, baciyimemwo. Nâbaluza

ⁱ**2.11** Okurhenga omu bujâ bw'e Mîsiri kw'oluhaga lw'Israheli, kwârhuma irenge Iya Nyamu-bâho lyalengerera; okwo kwârhuma baba n'obulungalire omu ngasi cijiro c'obucire. Omu kucihà olukengwa, Nyamubâho ayôkola Bayahudi baguma (Bar 2, 11-18), ci, barhali balingânîne okubabaliirwa (Bar 2, 19-26), cikône Nyamubâho abamanyisa oku olubaga lwâge lucîyunjuze lunamugalukire (Bar 2, 27-35). Isala ly'okucîyunjuza (3, 1-8).

^j**2.17** Iambûla amasû, kandi erhi: "bungûla amasû"

^k**2.18** «Abirhohye b'en'igulu» bwo balanganyizibwe obucunguzi (Lola Sof 2, 3).

barhanacinyihe. ³⁵ Nâbayîmangiza endagâno y'ensiku n'amango, Iyo mba Nyamuzinda wâbo, nabo babe lubaga lwâni. Ciru n'olubaga lwâni lw'Israheli ntakacilurhenza omu cihugo naluhire.»

3

¹ Yagirwa Nyakasane Ogala-byoshi, Yagirwa Nyamuzinda w'Israheli, murhima gugogomîrwe, murhima gurhadêkeriri byo bidwîrhe byakubirikira. ² Oyumvirhize Nyakasane, onababalire, bulya rhwajizire ebyâha embere zâwe, ³ wehe oyôrha obâho ensiku zoshi, ci rhwehe. rhwahrêrekire lwoshi! ⁴ Yagi-rwa, Nyakasane Ogala-byoshi, Nyamuzinda w'Israheli, oyumvirhize, Waliha, omusengero gw'eyi mifu y'Israheli, bu bana ba balya bantu bàkubîhiraga: ba-rhâyumvagya izù Iya Nyakasane Nyamuzinda wâbo, lêro amahanya garhunanîragekwo. ⁵ Orhacikengeraga ebyâha bya balarha, ci mwo kano kasanzi, okengêre okuboko kwâwe n'Izîno lyâwe¹, ⁶ bulya we Nyakasane Nyamuzimla wirhu, nirhu rhukâkukuza Nyakasane. ⁷ Bulya wahizire ecâba câwe omu mi-rhima yirhu, mpu Iyo rhukaz'ishenga Izîno lyâwe. Rhulonzize rhukaz'ikukuza mw'obu bukagwa bwirhu, bulya rhwarhenzize obubî bwa balarha omu mirhima yirhu, bo bàkujiriraga ebyâha. ⁸ Ololage oku ene rhuli mw'obu bukagwa wa- rhushandabanyizemwo mpu rhube banyamakobwa, bahehêrere, erhi mabî ga balarha garhuma bo bacinanûlaga kuli Nyakasane Nyamuzinda wirhu.

II. Oburhimanya: kashambala Israheli arhashangira na ndi

- ⁹ Wâni Israheli, yumvirhiza amarhegeko g'obuzîne, orhege okurhwiri kwâwe, okengukwe, orhacibe idâga.
- ¹⁰ Kurhi oku, wâni Israheli, ci oli omu cihugo c'abashombanyi bâwe? Ca- rhumire washosihalira ihanga Iya bene?
- ¹¹ Wâhemukîre omu karhî k'abapagani, bali nka mifu, waganjirwa muli banya-kwigendera bâjà ekuzimu.
- ¹² Kali bulya wâlesire Enshoko y'Obushinganyanya.
- ¹³ Ocishimbaga enjira ya Nyamuzinda, wankabwîne omurhûla ensiku n'ama-ngo.
- ¹⁴ Manyîrira ngahi obumanye buli, n'emisi, n'obukengêre: Iyo omanyanya ngahi obunji bw'ensiku buli, omanyanya n'aha obulangashane bw'amasû buli n'omurhûla.

Ntaye wankashash'ifulûla obushinganyanya

- ¹⁵ Ndi wafulwîre aha obushinganyanya buhanda n'omu Obushinganyanya bubikirwa?
- ¹⁶ Ngahi baligi balya barhegesi b'amashanja na balya bàkag'ishwêka ensimba z'erubala,
- ¹⁷ balya bakag'irhegeka ebinyunyi by'ernalunga, balunda ensaranga n'amasholo, byo abantu bacîkubagira, balya bantu obugale bwâbo burhâgwerhe lugero?
- ¹⁸ Erhi balya bakâg'itula arnarhale n'obushiru bunene kuhika emikolo yabo ya- rhaluka obukengêre?
- ¹⁹ Boshi bahirigisire, bakaz'iyandagalira ekuzirnu! N'abandi bayisha enyurna zâbo.
- ²⁰ Abarho kulusha babalirnwô, babwîne oburnoleke banabêra hano igulu, ci kwône barharnanyaga enjira y'obushinganyanya,
- ²¹ barhashibiriraga okurnanya emikâba yabwo, nabo abana bacîyegûla n'enjira ya bishe.
- ²² Ntâye wayurnvirhe Obushinganyanya bwaderhwa e Kanani, nîsi erhi bwâba- nwa e Temani,
- ²³ ciru bene Hqgari balongereza amalenga ga hano igulu abarhunzi b'e Merani n'ab'e Tema, abahugûla emigani n'abalongereza amalenga, barhama-nyaga enjira y'Obushinganyanya barhanashibiriraga okumanya ernikâba yabwo.

¹3.5 Eyi milongo: 3, 5-4, 1, eyêrekîre Obukuze bw'obushinganyanya. Rhulole muli Mig 8; Burh 24; Ayu 28.

- ²⁴ Mâshi Israheli, ala oku enyumpa ya Nyarnuzinda^m yaluga wâni, ala oku ecihugo c'omwîmo gwâge cagaliha wâni!
- ²⁵ Ciba cinene cirhajira lubibi, ciba cirîrî kurhalusa olugero!
- ²⁶ Yo baburhagwa balya bantu banênênè ba rnîra, balya bàli balîrî bwenêne na ntwâli omu bîrha.
- ²⁷ Arhali bo Nyamuzinda àcîshozire, arhanali bo àyeresire enjira y'Obushinga-nyanya;
- ²⁸ boshi baherêrekera, bulya barhagwerhe bumanye, baherêrekera erhi buhwi-nja bwâbo burhuma.
- ²⁹ Ndi wàsôkire emalunga agend'iburhòla anabuyandagaza kurhenga omu bi-tù?
- ³⁰ Ndi wayikîre enyanja aj'ibulanza abulêrha oku citwîro ciri nk'ec'amasholo gacîre bwenêne?
- ³¹ Ntâye ciru n'ornuguma oyishi enjira y'Obushinganyanya, ntâye wankamanya aha bugera.

Nyamuzinda yene ye hà Israheli obushinganyanya

- ³² Ci kwône, Olya oyishi byoshi, yeki oyishi enjira yabwo, àyifulûlaga n'obuke-ngêre bwâge: Yene wayimanzagya igulu burhadundagana, analiyunjuza nsimba za magulu ani.
- ³³ Anarhume obulangashane rnpu bugende; anashub'ibuhamagala buyishe bwajuguma.
- ³⁴ Enyenyêzi kulangashana zilangashana, ziyîze n'omwishingo.
- ³⁵ Anazihamagale, nazo ziyakûze, mpu: «Ho rhuli hano!» Obwo zilangashane n'ornwishingo, Mulemi wazo orhumire.
- ³⁶ Oyo ye Nyamuzinda wirhu, ciru nta wundi omushusha.
- ³⁷ Afulwîre enjira z'Obushinganyanya zoshi, azifumbika Yakobo, mwambali wâge, na Israheli, murhonyi wâge.
- ³⁸ Obushinganyanya nabwo bwâpamuka omu igulu, bwâjijûbaka haguma n'abantu.

4

- ¹ Obushinganyanya, co citabu c'Amarhegeko ga Nyamuzinda, na mahano ga kulama ensiku n'amango. Ngasi boshi bagashimba, bashobôla akalamo, ci abagaleka, kufa banafa. Kukwânîne okuba n'obushinganyanya
- ² Galuka, mashi Yakobo, ogashimbe, shubira emunda omulengêzi guli obu wacibona.
- ³ Irengê lyâwe orhalihe wundi, nîsi erhi okuhà ishanja ly'ebigolo obunguke bwâwe.
- ⁴ Rhuli bany'iragi, mâshi Israheli: bulya ebisîmîsa Nyamuzinda rhwe byâfululîrwe.

III. Emirenge n'omulangaliro gwa Yeruzalemu

- ⁵ Ozibuhe, lubaga lwâni, we kashambala k'Israheli!
- ⁶ Bàmmuguzize emw'amashanja, ci kwône murhâhere. Mwâbihîre Nyamuzi-nda co carhumire muhânwa omu maboko g'abashombanyi.
- ⁷ Bulya mwagayîsize Lulema, mwârherekêra abazimu, mwâleka Nyamuzinda.
- ⁸ Mwàliyibagire ommuhà eci mwalya, Nyamuzinda w'ensiku n'amango, mwàgayîsa na Yeruzalemu, nyoko.
- ⁹ Bulya erhi àbona oburhe bwa Nyamuzinda bumujakwo, aderha, erhi:

Yeruzalemu ârhuliriza abana bâge balulize

- «Muyumve, mwe balungu ba Siyoni; Nyamuzinda antumire ibala likulu.
- ¹⁰ Nàbwîne oku bagala bâni na bâli bâni bahekwa buja, n'okwo kwârhenga e-mwa Nyamuzinda.
- ¹¹ Nakag'ibalera erhi nambasîmire, erhi bàhekwa bujà, nalaka nalakûla.

^m**3.24** Enyumpa ya Nyamuzinda, kwo kuderha igulu.

- ¹² Mumanyâge ntâye ocîshingirage oku ndi: nie nyamugosha na namunyagwa. Niono nkola kahumba erhi byâha by'abana bâni birhuma, bulya bâvunyire Amarhegeko ga Nyamuzinda,
- ¹³ barhamanyaga amahano gâge, barhageraga omu njira z'amarhegeko ga Nyamuzinda, barhanashimbaga enjira y'okubalera omu bushinganyanya bwâge.
- ¹⁴ Balya balungu ba Siyoni bayishage! Mukengere obujâ Nyamubâho ahizire- mwo bagala bâni na bâli bâni.
- ¹⁵ Bulya âbanisirekwo ishanja lyarhenga ihanga, ishanja lirhafa nshonyi, lya lulimi lurhumvûbwa, lirhakenga mushosi, lirhafa mwana na cirhaba bwo-njo;
- ¹⁶ Iyo lyâhesire abana bazigirwa b'omukana, lyâmusiga buhumba amafirwa na bâli bâge,
- ¹⁷ Niono, kurhi nâmmurhabalaga,
- ¹⁸ Olya wammurhuliragakwo ago mahanya, ye wânammukula omu nfune z'abashombanyi binyu,
- ¹⁹ Kanyi, bana bâni, mucîgendere, niehe nie oyu namalekwa mpugalîre, omu buhumba;
- ²⁰ nahogwire ecishûli c'omurhûla nayambala sunzu w'emishîbo; nâkaz'ilakira Ow'Enyanya ensiku z'akalamo kâni zoshi,
- ²¹ Muzibuhe, bana bâni! Mulakire ernunda Nyamuzinda ali, âmmurhenza mw'obwo burhegesi bubî, âmmukula omu maboko g'abashombanyi bi-nyu;
- ²² bulya niehe Nyamubâho ye mpiziremwo obulangelire bw'okucira kwinyu, nyunjwîre mwishingo gwarhenga emw'Omwîmâna: obwonjo bwâmmuyîshira kurhenga emw'Omwîmâna Mucunguzi winyu,
- ²³ Bulya nâmmulekaga mwagenda omu malumwa n'amalibuko, ci kwône Nyamuzinda âshub'immugalula emunda ndi omu masîma n'omwishingo gw'ensiku zoshi,
- ²⁴ Nk'okûla abalungu ba Siyoni badwîrhe babona obujâ mulimwo buno, ntyo kwo bânabona obucire bwinyu bwa muli Nyamuzinda, bwâmmuyishira omu bushagaluke bunene, oku irenge lya Nyamubâho,
- ²⁵ Bana bâni, mulembere obukunizi bwâmmurhengeraga emwa Nyamuzinda, Omushombanyi wâwe akulibuzize, ci kwône orhâyimang'ibone oku âherêrekerera onamulabarhe igosi,
- ²⁶ Abana bâni bazigirwa bâgezire omu njira z'olukalabuye, abashombanyi bàbaheka n'emisi ak'ezajibâgwa.
- ²⁷ Mucisêze, bana bâni, muyakûze Nyamuzinda. Ye wâmmushûrhaga, Ye wânammulembûla.
- ²⁸ Nk'oku mwâgwerhe omuhigo gw'okuhabukira kulî na Nyamuzinda, ntyo kwo mugalukage, mulongereze Nyamuzinda kal'ikumi kulusha burhanzi.
- ²⁹ Bulya Ye wâmmuhiragakwo obu buhanya, Ye wânashub'immuhâ obusîme bw'ensiku n'amango, âmmucize.

Omulangaliro gwa Yeruzalemu

- ³⁰ Zibuha, Yeruzalemu. Olya wâkuhaga izîno lyâwe, âkurhûlirizaⁿ.
- ³¹ Buhanya bwâbo balya bâkukoleraga amaligo banacishingira okuhanyagala kwâwe!
- ³² Biri bihanya birya bishagala abana bâwe balimwo bujâ! Ciri cihanya eci-shagala cayankiriraga abana bâwe.
- ³³ Bulya, nka kulya cakushekeraga erhi ohirima, canacishingira okushâbûka kwâwe, ntyo kwo naco câlumwa n'okuhongoka kwâco conene;
- ³⁴ nâcinyaga omwishingo gw'okubona cibamwo bantu banji, n'omuhimbo gwaâco gwahinduka malibuko;

ⁿ**4.30** Omwandisi amarhuliriza ecihugo ca Yeruzalemu omu kucilaganya Omucunguzi wayi-sh'iciyûbaka buhyahya. Omulêbi ali adesa Yeruzalemu omu nderho ziri zayîbusa Iz 40-55; Yer 31-33.

- ³⁵ bulya Nyamubâho w'ensiku n'amango acirhulirakwo omuliro gw'ensiku nyi-nji cibe icumbi lya bashetâni nsiku nyinji bwenêne.
- ³⁶ Yeruzalemu, lola Ebushoshôkero bw'izûba, obone obusîme bukuyîshîre ku-rhenga emwa Nyamuzinda.
- ³⁷ Alaga, bayîshire abana wâbonaga bagenda, bayîshire, bashubûzinye kurhe-nga ebushoshôkero kuhika ebuzikiro oku kanwa k'Omwîmâna, bâyisha bacishingira irenge lya Nyamuzinda.

5

- ¹ Yeruzalemu, ohogole omushangi gw'emishîbo n'oburhe, oyambale obu-uze bw'irenge lya Nyamuzinda ensiku n'amango.
- ² Ocîhundikire ecishûli c'obushinganyanya bwarhenga emwa Nyamuzinda, ohire n'ishûngwe ly'irenge lya Nyamubâho w'ensiku n'amango oku irhwe lyâwe.
- ³ Bulya Nyamuzinda ayêrekana obwinja bwâwe omu igulu lyoshi linaba idako ly'amalunga,
- ⁴ ânakuhe izîno oku nsiku zoshi, eryo izîno ly'eri^o: «Murhûla-gwa-Bushinganyanya», na «Irengel-lya-Bukuze».
- ⁵ Yimuka, Yeruzalemu, oyimange ahalengerire, olabe ebushoshôkero bw'izûba, lola oku abana bâwe bashubûzibwe n'akanwa k'Omwîmâna kurhenga ebuzikiro bw'izûba kuhika emunda lishoshoka, erhi banashangalusire oku Nyamuzinda anakengîre.
- ⁶ Bârhenzire omu mihango yâwe bâgenda n'amagulu, erhi baminisirwe n'abashombanyi, ci Nyamuzinda âkugalulîrebo, badwîrhwe omw'ire-nge nka kula bahêka entebe y'omwâmi.
- ⁷ Bulya Nyamuzinda ânarhegesire okuyofihya ngasi ntôndo elihûsire, lyo igulu lyoshi liyumânana, ntyo Israheli anahash'igenda kwinja omu ire-nge lya Nyamuzinda.
- ⁸ Ciru n'emizirhu na ngasi murhi gwa buku buhumula bwinja, nayo yaârheganyîze Israheli ecihoho câyo, oku bulonza bwa Nyamuzinda.
- ⁹ Bulya Nyamuzinda âhêka Israheli n'obusîme, omu bulangashane bw'ire-nge lyâge, omu lukogo n'obushinganyanya bwârhenga emwâge.

IV. Amaruba ga Yeremiya

Empamîso y'amaruba Yeremiya^p arhumiraga abagwârthagwa bahêkwa bujâ e Babiloni n'omwâmi w'e Babiloni, mpu ababwire ebi Nyamuzinda amu-rhumire.

6

IV. Amaruba ga Yeremiya

Empamîso y'amaruba Yeremiya^q arhumiraga abagwârthagwa bahêkwa bujâ e Babiloni n'omwâmi w'e Babiloni, mpu ababwire ebi Nyamuzinda amu-rhumire.

- ¹ Mwâlulizibwa na Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni, muhêkwe e Babiloni, erhi ebyâha

^o5.4 Agandi mazîno ga Yeruzalemu, rhulole muli Iz 1, 26; 60, 14; Yer 33, 16; Eze 48, 35. Izîno liyahya lîrhengerîre kuli Iz 43, 1; 56, 5-6; 62, 2. 4. 12.

^p5.9 omu cihebraniya, oyu mulêbi aderhwa YEREMIYAHU

^q6.0 Yere;iya, omu cihebraniya ye YEREMIYAHU oyo enfasè n'ecigereki byahindwire Yeremiya, bulya enfasè n'ecigereki bijira embaka z'okuhubula erq herufi H, omu cihebraniya ba «h» bali basharhu: babiri b'ebiraka n'ola ohubulwa nka omu mashi, kiswahili n'ecingereza

mwàjizire birhuma^r. ² Hano muhika eyo Babiloni, mwâbêrayo myâka minji bwenêne, ciru kuhika oku mabu-rhwa nda; ci kwône buzinda, nâmmurhenza eyo munda n'omurhûla. ³ Kurhe-nga ene, eyo munda e Babiloni mwakaz'ibonayo banyamuzinda b'amarhale, ab'amasholo n'ab'emirhi, abakaz'ibarhulwa aha lurhugo banayôbohya amashanja bwenêne. ⁴ Mumanye! Murhashimbaga okw'ebyo bigolo, erhi nîsi mpu mwayôboha abo banyamuzinda^s ⁵ hano mukaz'ibona orhutù rhw'abantu rhuli e-nyuma n'embere zâbo rhwaja rhwabaharâmya. Ci munakaz'iderha omu mu-rhima gwinyu, erhi: «Yagirwa, Nyakasane, wenene rhukwânine okuharâmya.» ⁶ Bulya malahika wâni ali ekarhî kinyu, ye washibirira akalamo kinyu. ⁷ Bulya, olulimi lw'ebyo bibomborogo lwakomezibagwa n'omulenga, banababwikirakwo ehyûla hy'amasholo n'amarhale; biba bibomborogo, birha-nkashash'iderha ciru n'ehitya. ⁸ Nka kula omwana-nyere analongereza eby'omulimbo, abo bantu banarhôle amasholo batulemwo ishungwè bahira oku marhwe g'abo banyamuzinda wâbo. ⁹ Haligi n'amango abadâhwa bâbo babazi-mba ago masholo n'ago marhale, bagakolese oku makwânane gâbo bone, ¹⁰ ciru banalinde bagahêkera n'abakazi b'ebishungu babêra omu nyumpa y'e-nyanya. N'abo banyamuzinda b'amarhale, b'amasholo n'ab'emirhi, banabaya-mbike emyambalo nka bantu. ¹¹ Ci kwône bonene barhankacîcingakwo ngisha erhi nnundo, oku bayambîrhage ntyo emyambalo y'obwâmi, abantu bana-kaz'ibahôrholâ amalanga, bulya akatulo k'omu mpêro zâbo kanakaz'ibayudû kirakwo kanji bwenêne. ¹² Abo banyamuzinda, banabemwo ofumhasire akarhî k'obukulu nka mucirânuzi wa cihugo, n'obwo ciru arhankashash'iyîrha owamu-jirire kubî, ¹³ banabemwo n'ofumbasire engôrho n'embasha, cikwône arha-nkacicinga oku bîrha n'oku bishambo. ¹⁴ Kwo binaligi oku barhabâ banyamuzi-nda, kuziga murhabayôbohaga! ¹⁵ Nka kula endaha mbere erhakolesibwa kuli bici, ¹⁶ kwo n'abo banyamuzi-nda bali ntyo amango bamabahira omu mpêro zâbo: amasû gâbo ganayunjule katulo kabalazibwa n'abantu bajâ omu luhêro. ¹⁷ Na kula owajacîre mwâmi bamuhamikira omu nyumpa, balinda okugend'imuniga, ntyo kwo abadâhwa bahamika empêro n'enyumvi buzibuzibu n'orhuhamikizo, mpu abo ba-nyamuzinda bankahêkwa n'ebishumûsi. ¹⁸ Banayâse orhumole rhunji rhunji kulusha orhu bankaciyaâkiza bonene, n'obwo abo banyamuzinda barhankaha-sh'ibona ciru n'akaguma mulirhwo. ¹⁹ Kwo bali nk'era mitungo y'oluhêro: abantu banaderhe mpu enahabe erhi yanalundugusirwe omu ndalâla, nabo ennu-ndo erhenge omu idaho enabalundugurhe haguma n'emyambalo yâbo, barhanayumve. ²⁰ Barhabona oku busû bwâbo bwayiruhire n'omugi gw'omu luhêro. ²¹ Bakubukubu, orhwiremberembe n'orhundi rhunyunyi, ebyo byoshi binakaz'ibabalalira oku mubiri gwâbo n'oku irhwe, ciru na babûsi banakaz'i-bagerakwo. ²² Co mwamanyirakwo eco oku barhaba banyamuzinda; kuziga murhahiraga mukabayôboha! ²³ Baba bashîge masholo g'okubayinjiya, ci kwône nka nta muntu w'okukaz'igakulakwo engisha, bonene barhankagayinjiya mpu galangashane. Bulya erhi batulwa barhayumvagya akantu. ²⁴ Ebyo bibomborogo banabigule oku citwîro cidârhi. Ci kwônene birhayimbwamwo mûka gwa buzîne. ²⁵ Kulya kuba barhajira magulu, banaje babarhulwa aha lurhugo, buzira hicikirizô, baje bahûsa abantu amasû. Balya babarhumikira nabo zinali nshonyi kuli bo, bulya erhi bankarhibukira oku idaho barhankacizûsa bonene, kuhika abo bambali bâbo babarhabâle. ²⁶ Erhi abantu babayimanza, bonene barhankashash'icidu-nda, bakabayimanza oluhengu, barhankaderha mpu baciynamula bonene; n'erhi abantu babarherekêra entûlo, kunali nka kuzirhûla emifu. ²⁷ N'ebintu bâbarhulaga, abadâhwa bâbo banabiguze bacîboneremwo obunguke; ciru n'ebindi bakâbo babirhwêsemwo omunyu, barhanaderhe ciru mpu babihakwo omukenyi n'omuzamba. Omukazi oli omu mugongo n'owaciburhaga, banahu-ma oku ntûlo z'abo banyamuzinda. ²⁸ Kuziga mwanamanyiraga kw'ezo nyiga-nyo oku barhaba banyamuzinda, murhakâg'ibayôboha! ²⁹ Kurhigi bankaderhwa Nyamuzinda menemene, n'obwo banakazi-rhumikira abo banyamuzinda b'amarhale, b'amasholo n'ab'emirhi? ³⁰ Abadâhwa banahêke engâlê omu mpêro zâbo, basharhule emyambalo bayambirhe, bacikungule emviri bamôme

^r6.1 Aga maruba gâlîshambîre kuli ngasi baharâmya banyamuzinda bâbo b'obunywesi.

^s6.4 Lola Yer 10, 1-16; Iz 40, 20.

n'obwânwa, n'irhwe lirhali libwîkire: ³¹ barha-ngirage balumba obwo n'okuyâmira embere za banyamuzinda wâbo nka bantu bali omu mishîbo. ³² Abadâhwa banayanka emyambalo y'abo banyamuzinda bayiymbike bakâbo n'abana bâbo. ³¹ Abo banyamuzinda, obajirire kwinja e-rhi kuligo, ntâco bankahash'imugalulira; barhankanahash'iyimika mwâmi erhi kumuyîmûla. ³⁴ Na kandi barhankahashivangulira omuntu obugale nîsi erhi okumuha ciru n'olusaranga luguma; nka hali owabuzire buyunjuliza eciragâne abajîrîre, barhakahasha okumudôsa ecarhumire. ³⁵ Barhankayôkola omuntu omu lufu, erhi nîsi okurhenza omuzamba omu maboko ga cirimisi. ³⁶ Barha- nkahurhûla omuhûrha; omuntu oli omu mbaka barhankamukûla muli zo, ³⁷ e-rhi okufa omukana bwonjo, erhi ciru okubabalira enfûzi. ³⁸ Abo banyamuzinda babwîke amarhale n'amasholo, kwo banali nka gala mabuye bahumba omu ntôndo, ababarhumikira nshonyi zâbabumba. ³⁹ Kurhigi rhwankacîkebwa erhi kuderha nti bali banyamuzinda!. ⁴⁰ Abakaldeya nabo bone banababonese nshonyi: gala mango babona aka-duma bagend'ikayimanza embere za Baali, bamuhune mpu oyo muntu aderhe, nka kuno oyo nyamuzinda wâbo ankahash'iyumva^t; ⁴¹ ci barhankahash'irhima-nya kw'oko, bakabajandika, bulya nta kurhimanya bagwerhe! ⁴² Abakazi banashwêkere omugozi ecibunu, baburhamale oku njira, barhangire bayôca omulolo ahali h'enshangi, ⁴³ na muguma muli bo akakululagwa n'omugera wacigerera mw'eyo njira, akagend'ihusha bo naye , nyamukazi erhi agaluka arhondêre okugayaguza owabo mpu barhayumanîni naye, bulya yehe ntâye wacimwishozire, n'omugozi gwâge ntâye wagutwîre. ⁴⁴ Ngasi byoshi biyêrekire abo banyamuzinda, bunali bunywesi; kurhigi bankalolwa erhi kuderhwa mpu bali banyamuzinda? ⁴⁵ Babinji ba mirhi babakolaga n'abatuzi b'amasholo, barhankanahinduka mpu bashusha kundi-kundi okurhali kulya abo balenga balonzagya mpu bayoôrhe. ⁴⁶ Ciru n'abo bâbakolaga bone barhankalama myâka minji. ⁴⁷ Kurhigi obulenga bw'amaboko gâbo bwankaba banyamuzinda? Ntyo kwo abo bantu bayishisigira iburha lyabo obunywesi n'enshonyi. ⁴⁸ Ebîrha bikayishira abantu erhi mbaka ndebe, abadâhwa b'abo banyamuzinda banajire ihano ly'okulonza ngahi bagend'icifulika haguma na banyamuzinda bâbo. ⁴⁹ Kurhigi barha-nkamaywa oku barhali banyamuzinda abarhankahash'icifulumula omu bîrha e-rhi kucicinga omu mbaka? ⁵⁰ Binaba bintu bishîge amarhale n'amasholo, buzinda byâyish'ibonekana oku bunali bunywesi bwone; embere za boshi, embere z'abantu n'amabî, n'oku nta cijiro ciru n'eciguma ca Nyamuzinda cibabâmwo. ⁵¹ Ndigi yeki orhabwini oku kwo kunali abo barhali banyamuzinda" ⁵² Bulya barhankayimika mwâmi omu cihugo, erhi okuniekeza abantu e-nkuba; ⁵³ barhankatwa emmanja z'abantu, erhi kuciza olagirizîbwe, kwo banali kula hungwe abalala emalunga, nta buhashe bajira. ⁵⁴ Oluhêro lw'abo ba-nyamuzinda babwîke amarhale n'amasholo erhi lwankagwârha muliro, abadâhwa bamwo banaciyâkire bafumye akakoba kabo, ci bôhc banasingônoke nka bisinde bya mirhi omu karhî k'engulumira. ⁵⁵ Barhankahash'ilwîsa omwâmi e-rhi nîsi omushomhanyi. ⁵⁶ Kurhigi omuntu ankayemêra erhi kucikebwa mpu bali banyamuzinda? ⁵⁷ Abo banyamuzinda babwisirwe ecula c'amarhale n'amasholo, barha-nkahash'icifulumula omu maboko g'ebishambo erhi g'abanyazi, abacîgwârîre mîsi babanyaga ago masholo n'amashole, babihêke haguma n'emyambalo bâlibayambisire, ciru barhankahash'icîrhabâla. ⁵⁸ Kuziga okuba mwâmi wayeêrekana oburhwâli kwo kukulu; nîsi erhi ecirugu c'omu nyumpa cakolesibwa na nnaco co cikulu kulusha abo banyamuzinda b'obunywesi; erhi ciru olumvi lw'omu nyumpa luyigalira ebirugu bimuli, lwo lukulu hali abo banyamuzinda. ⁵⁹ Izûba, omwêzi n'enyenyêzi bimoleka bijire omukolo byahîrwe, binaguyu-njulize; ⁶⁰ omulazo nagwo, gukalangashana gunasimîse amasû; empûsi enahûse omu ngasi cihugo, ⁶¹ ebitû nabyo biyûkirize irhegeko byahîrwe na Nyamuzinda ly'okugera omu igulu lyoshi; n'omuliro gumanuka emalunga gusingônola ento-ntôndo n'emizirhu, gunajire omukolo gwarhumirwe. ⁶² Ci kwône, abo banyamuzi-nda barhahisiri kw'ebyo oku bwinja n'oku buhashe. ⁶³ Kuziga ntâkwo rhwa-nkacikebwa erhi kuderha nti bali banyamuzinda, bulya banayabirwe n'okuciraânula, barhankanakwânana abantu bici. ⁶⁴ Mumanyirage obwo oku barhali banyamuzinda, murhabayôbohaga! ⁶⁵ Bulya

^t**6.40** Abakaldeya, aha, badâhwa ba Baali badesirwe. Rhulole muli Dan 2, 2.

barhankahash'ihêhêrera mwâmi erhi kumusûhira obwanga, ⁶⁶nta cimanýiso c'oku nkuba bankahash'iyêreka abantu, barhankalangashana nk'i- zûba erhi kumoleka nka mwêzi. ⁶⁷Ensimba z'erubala zibalushire: bulya zohe zinalibirhire ahali ecigala zicifulike abazishimbire. ⁶⁸Nta kantu ciru n'akaguma kankayêrekana oku bali banyamuzinda, kuziga murhabayôbohaga! ⁶⁹Abo banyamuzinda bâbo b'emirhi bashîzirwe amasholo n'amarhale, kwo banali nka cisinde cigwîke omu ishwa ly'emyungu, co cirhalanga cici. ⁷⁰Nîî e-rhi nk'ishaka lya mishûgi omu karhî k'ishwa, lyo lirhwâkwo ebinyunyi bya ngasi lubero, kandi erhi nka murhumba bakabulîre omu mwizimya, ntyo kwo bali abo banyamuzinda b'emirhi bashîzirwe amasholo n'amarhale. ⁷¹Omu kubona emyambalo y'akaduku n'ecitâni byababolerakwo, lyo mwankamanya oku barhali banyamuzinda. Cazinda nabo bone balundugurhwa, bayish'ihinduka nshonyi. ⁷²Omuntu mushinganyanya orhagashâniza nshusho ya muzimu ye mukulu, yeki wâyish'ifulumuka enshonyi!

EZEKIYELI (Yehezqel, Yehezekiyeli) יְחִזְקִאל

Enshokolezi

Yehezekiyeli ali mudâhwa mukulu wakag'icîlibuza bwenêne erhi ka-Nyamuzi-nda n'oburherekêre bw'emilungano birhuma. Akuhâna amahano nka badâhwa omu bworhere bw'obushinganyanya. Cikwône oyu mudâhwa ali mulêbi. E-nyigîrizo nyinji za Yezekeiyeli zirhenga omu kubonekerwa kwâge: okubonekerwa n'engâlè ya Nyamuzinda (c. 1-3), okubona akabanda kw'orhuvuha rhuzîne (c. 37); okucîshalisa erhi ka-Nyamuzinda kahyahya karhumire (c. 40-48); abakazi babirhi (c. 23) na ntyo na ntyo.

Ecitabu caYehezekiyeli cimayisa oku Yehezekiyeli ayigirizagya e Babeli kurhenga okubunga kurhanzi (593) kuhika omu mwâka gwa 571 embere Kristu aburhwe. Ayigirizize n'e Yeruzalemu nayo. Ecigabi cirhanzi cishambala bwenêne bwene- ne kuli Yeruzalemu.

Yehezekiyeli ashimba enyigîrizo z'abalêbi bamushokoleraga. Cikwône alerha e-ngerêrezo mphyahya: Amalaganyo Mahyahya bwâli bwonjo Nyamuzinda afira- ga abantu (16,62-63). Omucunguzi walaganyibagwa Yehezekiyeli arhali mwâmi w'okuharâmya ci «lungere» w'amashanja (34, 23; 37, 24), ali murhambo wa Nyamuzinda (34, 24). Nyamuzinda yene wayish'iba mwâmi (45, 7 n'ebindi bigabi).

Yehezekiyeli asêza bwenêne oku Nyamuzinda ayish'ihemba ngasi muntu nk'o- ku akozire (c. 18 na 33). Ayigîriza oku oburherekere, entûlo n'obuzigire biba bya busha amango birhajizirwi n'omurhima goshi gw'omuntu. Kuli kwa bulagiîrre okuba n'omurhima muhyahya (11, 19; 36, 26).

Yehezekiyeli ye warhangiraga olubero lw'abandisi bahyahya babonekeragwa kwâgo kwâgo, olwo lubero lw'abandisi luderhwa lubero lw'abandisi b' «amafu-llûo» gamanyisa iragi ly'abemêzi olusiku luzinda.

EBIRIMWO

- 1. Okuhamagalwa kw'omulêbi: cigabi 1-3*
- 2. Okukalihirwa n'okurhegekwa kw'obûko bwa Yuda: c. 4-24*
- 3. Nyamuzinda ashambâza amashanja: c. 25-32*
- 4. Omulêbi arhuliriza olubaga amango gw'okurhêrwa kwa Yeruzalemu n'omu mango gakulikiraga: c. 33-39*
- 5. Okubonekerwa n'aka-Nyamuzinda kahyahya n'okuyumanyanya idini , amango olubaga lwagaluka omu Palestina-Israheli: c. 40-48*

1

Enshula-mwanzi

¹ Omu mwâka gwa makumi asharhu, omu mwêzi gwa kani, omu nsiku i-rhanu z'omwêzi, erhi ndi ekarhi k'abalulize, oku burhambi bw'olwîshi Kebari, amalunga ganaciyiguka, nabona amalêbi garhenga emwa Nyamuzinda. ² Omu nsiku irhanu z'omwêzi -gwâli mwâka gwa karhanu kurhenga mwâmi Yoyakini alulizîbwe-, ³ akanwa ka Nyakasane kanacibwîrwa omudâhwa Yeheze-kiyeli, mwene Buzi, omu cihugo c'Abakaldeya, oku burhambi bw'olwîshi Kebari. Ahôla ho okuboko kwa Nyakasane kwamurhindakwo.

Okubonekerwa n'engale ya Nyakasane

⁴ Nakâg'isinza: kwanaciyisha empûsi yakâg'ihûsa kurhenga olunda lw'e mwênè, cali citù cinênènè cali ciyunjufîne bulangashane bwa muliro n'omu kagarhî gw'ogwo muliro

mwakazâg'irhenga engulumira eri nka njuma ya lubu-la^a. ⁵ Omu kagarhî nanacibonamwo ebiri nka nsimba ini. Enshusho yazo kwo yâli nka ya bantu. ⁶ Zâli zigwerhe ngasi nguma malanga ani na ngasi nguma byûbi bini. ⁷ Amagulu gâzo gali bwimâna n'ensenyi zâgo zâli zishushîne n'ense-nyi z'enkafu, zânakazâg'ilangashana nka mulinga mushuke. ⁸ Amaboko gâli nka ga muntu, gali ah'idako ly'ebyûbi byâzo, ganali gayêrekîre ebwa mpande ini z'igulu, n'amalanga gâzo n'ebyûbi byâzo okuziri ini kwo na kwo. ⁹ Ebyûbi byâzo byâli bilungîne ngasi ciguma oku câbo. Zirhakazâg'ihindamuka erhi zabâga zagenda, ci ngasi nguma yakag'ija emhere yayo. ¹⁰ Enshusho yamala-nga yazo yâli nshusho y'amalanga ga muntu. Zoshi oku ziri ini zâli zigwerhe amalanga gali nka ga ntale, ebwa kulyo; zoshi oku ziri ini zali zigwerhe amala-nga gali nka ga mpanzi, ebwa kumoshô; zoshi oku ziri ini zali zigwerhe amala-nga gali nka ga nyunda. ¹¹ Ehyûbi byâzo bilambtlkîre enyanya. Ngasi nguma yâli egwerhe byûbi bibiri bilungîne na bindi bibiri bibwikîre omubiri gwâyo. ¹² Zakazâg'ija zagenda ngasi nguma embere yayo. Zajaga zaja zinahesirwe na mûka, zirhanajaga zahindamuka erhi zajaga zagenda. ¹³ Ekagarhî k'ezôla nsimba yali ngali nka masese gatumbûka muliro, gaka-zâg'imoleka nka bimole, gajaga gaja eyi n'eyi ekarhî k'ezôla nsimba; mw'o-gwôla muliro mwakazâg'irhenga obulangashane, na mw'ogwôla muliro mwakazâg'irhenga emilazo. ¹⁴ Ezôla nsimba zajaga zagenda zanagaluka zinali nka mulazo. ¹⁵ Nanacilolêreza ezôla nsimba: oku idaho kwali omuzizi, aha burhambi bwâzo oku zinali ini. ¹⁶ Eyôla mizizi yakazâg'ilangala nka njuma ya njwijwi. Oku enali ini yâli eshushîne; omu kubonekana yali eyôsire nk'ejire yashome-kwa ngasi muguma omu gwâbo. ¹⁷ Erhi yabaga yagenda, yakag'ija ebwa mpa-nde ini, erhanajaga yahindamuka erhi yabâga yagenda. ¹⁸ Obunene bwâyo bwâli bulengerîre, n'oku enali ini yâli eyunjulirîne masu omu marhambi goshi. ¹⁹ Erhi ensimba zabâga zagenda, eyôla mizizi nayo enazigende eburhambi, n'e-rhi ensimba zabalalaga, eyôla mizizi nayo enabalale. ²⁰ Olunda mûka abaga ayihêsire lwo na lunda eyôla mizizi yakazâg'ija, yanakâg'iyimangira caligumi-za, bulya mûka wâli omu nsimba ye wânali muli eyôla mizizi. ²¹ Erhi ensimba zagendaga, nayo eyôla mizizi enagende, erhi zayimangaga, nayo eyôla mizizi enayimange, n'erhi ensimba zabalalaga, eyo mizizi nayo enabalale, bulya mûka wâli omu nsimba ye wâli n'omu mizizi. ²² Oku marhwe g'ezôla nsimba kwâli oluli nka lurhalarhala lwakazâg'ilangashana nka njuma ya lubula; lwâli luba-mbulîre aha nyanya ly'agôla marhwe gâzo. ²³ Ah'idako ly'olôla lurhalarhala, hali ebyûbi biyêrekerîne ciguma ebwa câbo; ngasi nguma yali egwerhe byûbi bibiri bizibwisire omubiri. ²⁴ Nanaciyumva olubî lw'ebyôla byûbi byâzo: erhi zabâga zagenda, lwâli nka lubî lwa mîshi manene gavongoboka, nk'izû ly'Ogala-byoshi; lwâli nka lubi lwa mwandu gwa bantu, nka lubî lwa murhwe gwa balwî. Erhi zayimanganga zinafunye ebyûbi byâzo. ²⁵ Kurhenga aha lurhalarhala lwâli aha nyanya ly'ama-rhwe gâzo, hayumvikana izû. ²⁶ Aha nyanya ly'olwôla lurhalarhala lwâli aha nyanya ly'agôla marhwe gâzo hàli eliri n'iibuye lyâbuka, lyâli nka ntebe y'obwâmi, n'oku nyanya y'eyôla ntebe kwâli oli nka muntu enyanya bwenêne. ²⁷ Okubundi nanacibona eri nka nshusho yalangala nka njuma, oguli nka muliro omu marhambi gâge mwoshi; kurhenga agali nka marhungu gâge kuhi-ka enyanya, na kurhenga agali nka marhungu gâge kuhika ahanshi, nanacibona oguli nka muliro gwa kazâg'imoleka omu marhambi mwoshi. ²⁸ Gwâli gushu-shire omutirigongo gubonekera omu bitû amango g'enkuba: ntyôla kw'obwôla bulangashane bwâli omu marhambi. Bwâli nka buboneke bw'irenge lya Nyaka- sane. Nanacisinza, nakulumba bubî oku idaho; nanaciyurnva izû ly'owaka-zâg'inderheza^b.

2

^a**1.4** Nyamuzinda alonzize okuyêreka omulêbi n' bandi boshi bahêsirwe eluhungo oku arhali omu ka-Nyamuzinda kage mwône abêra: anahashibêra n'abambali, ciru n'amango bamahêkwa ihanga.

^b**1.28** Abayahudi bayobohaga bwenêne okubona obusû bwa Nyamuzinda. Nk'oku byâli bi-kwânîne, Nyakasane abayêreka "irenge lyâge lyone". Càli cimanyiso c'okuyêrekana oku ye Nya-mubâho.

¹ Anacimbwîra, erhi: «Wâni mwene omuntu^c, yîmanga, nakudôsa». ² Mûka anacinjamwo nk'oku anali ambwîzire, anyîmanza. Okubundi nanaciyumva olyâla wakag'indesa. ³ Anacimbwîra, erhi: «Wâni mwene omuntu, nkola nakurhuma emwa bene Israheli, emw'olubaga lw'abagoma, abagoma bangomeraga. Bone na bishe bangomire kuhika oku lusiku lw'ene. ⁴ Emwa abôla bana ba-gwerhe irhwe lizibu n'omurhima gudundagwîre, yo nkurhumire, nti ogend'iba-mbwîrira, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho! ⁵ Bakuyumve nisi erhi babe barhakuyumvirhi, -bulya eba nyumpa ya bagoma-, bâmanya oku haba omulêbi ekarhî kabo. ⁶ Ci woyo, mwene omuntu, orhabayôbohaga, orhanayôbohaga ebinwa byâbo, bulya oli ekarhî kabo nka ôli ekagarhî k'emi-shûgi na bulya otamîre oku mahiri-joka. Orhayôbohaga ebinwa byâbo o-rhanabayôbohaga bône, bulya liri iburha lya bagoma. ⁷ Obabwîre ebinwa byâni, babyumve nisi erhi babe barhabiyumvirhi, bulya liba iburha lya bago-ma. ⁸ Ci woyo, mwene omuntu, yumva oku nakubwîra: orhabâga mugoma aka eyôla nyumpa y'abagoma; obumbûle akanwa onalye ngasi ebi nakanakuhâ». ⁹ Nanacilolêreza: nabona okuboko kulambulîrwe emunda ndi kunafumbasire ecitabu cizinge. ¹⁰ Anacibungûlira embere zâni: câIi ciyandike olunda n'olundi; câIi ciyandikekwo: «Ndûlu, njamu, mirenge!»

3

¹ Anacimbwîra, erhi: «Wâni mwene omuntu, ebyôla bakuyêrekize obilye! Olye ecôla citabu, onakanye, ogendidôsa enyumpa y'Israheli!» ² Nanacibu-mbula akanwa, andîsa cîrya citabu. ³ Anacimbwîra, erhi: «Wâni mwene omu-ntu, lya, oyigurhe eci citabu^d nkuhire». Nanacilya: omu kanwa canunira nka buci. ⁴ Anacimbwîra, erhi: «Wâni mwene omuntu, okanye, oje emwa bene l-sraheli, onabahêkere ebinwa byâni. ⁵ Bulya arhali emwa lubaga lw'idërha li-rhayumvikana nîsi erhi emwa lubaga lwa lulimi ludârhi yo nkurhumire, ci cemwa bene Israheli. ⁶ Arhali emwa mbaga mwandu, ez'idërha lirhayumvikana n'ez'olulimi ludârhi, zîrya orhayumva ebi zaderha. Nk'emwâbo nakurhumaga, bali bakuyumva. ⁷ Ci bene Israheli barhalonzizi okukuyumva, bulya barhalo-nza okunyumva; kulya kuba enyumpa y'Israheli yoshi eri ya cikanyi-cirhago-mba n'omurhima muzibu. ⁸ Neci, alaga oku namàjira obusù bwâwe buzibu nk'obusù bwâbo, n'amalanga gâwe mazibu nk'amalanga gâbo. ⁹ Amalanga gâwe nâgazibuhya nka diyama, yo elusha ibuye okuzibuha. Orhabayôbohaga, orhabarhinyaga, bulya bali iburha lya bagoma». ¹⁰ Anacimbwîra, erhi: «Wâni mwene omuntu, ebinwa byoshi nkubwîzire, obibîkirire emurhima, onabiyumvîrhize n'amarhwiri gombi. ¹¹ Okubundi oka-nye, oje emwa abalulize, emwa bene olubaga lwâwe, ogendibadesa. Bakuyu-mve nîsi erhi babe barhakuyumvîrhi, oj'ibabwîra, erhi: «Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho!» ¹² Okubundi Mûka anacinyehukana, naja nayumva omu nyuma zâni olubî luli nka cihogêro, lwaja lwaderha, erhi: «Liganze irenge lya Nyakasane ngasi ahâli n'ah'âbâ hoshi!» ¹³ Olwôla lubî lwâli lwa byûbi bya zîrya nsimba byayi-shaga byakubakubira ngasi ciguma ebwa cindi; lwâli lubî lw'erya mizizi yâli âha burhambi bwâzo, na lubî lwa cihogêro. ¹⁴ Mûka anacinyehûkana, ampêka. Nagenda erhi nnankunîre n'omurhima guyunjwîre burhe, ci n'erhi okuboko kwa Nyakasane kungwêrhe buzirho. ¹⁵ Nanacihika aha Tel-Abibu, emwa aba-lulize, eburhambi bw'olwîshi Kebari, ho bâli bayûbasire; nahandaho nsiku nda ndi nka kadunduguli ekarhî kâbo.

Omulebi kw'ali nka mulanzi w'olubaga

^c**2.1** Mwene omuntu: kuli kulonza okuderha «muntu». Olo luli luderho lurharhenga omu ka-nwa ka Yehezekiyeli, alukolesize kal'igana. Embere z'irenge lya Nyakasane, lirya lirhankayêgerwa buzira kugeramwo omusisi (Eze 1, 28), Yehezekiyeli ali mugalugalu, mwene omuntu (Eze 2, 1.3.6.8); ciru omu bunyi bwâge arhankahashiyimanga embere z'irenge lya Nyakasane.

^d**3.3** 3, 3: Erhi Yehezekiyeli ayusilya ecitabu, akanwa kâge kayunjula kanwa ka Nnâmahanga (Rhulole muli Iz 6, 3-7; Yer 1, 19; Mal 10, 8-11).

¹⁶ Erhi kugera nsiku nda, akanwa ka Nyakasane kantindakwo, erhi: ¹⁷ «Waâni mwene omuntu, nkujizire mulanzi w'enyumpa ya bene Israheli: mango okayumva oluderho lw'ekanwa kâni, onagend'ibarihonda oku nie nkurhumire. ¹⁸ Erhi nankabwîra nyankola-maligo, nti: «Kufa wâfa», nawe okabula kwakâmurhonda, okabula kwakâderha lyo ohanza oyo nyankola-maligo mpu aleke olugendo lwâge lubî lyo alama, oyôla nyankola-maligo yêhe anafana obubî bwâge, ci omuko gwâge nakulyûzegwo. ¹⁹ Ci erhi w'oyo wankarhonda oyo nyankola-maligo, akanabula kugokôla n'okuleka olugendo lwâge lubî, yêhe anafana obubî bwâge, ci w'oyo wanayôkola obuzîne bwâwe. ²⁰ Erhi omushinganyanya akaleka obushinganyanya bwâge, akakola amabî, nanahira omurhego embere zâge: kufa akanafa. Akaba orhâli omurhonzire, afana ecâha câge, n'ebijiro by'obushinganyanya ajizire barhakacibikengêra, ci omuko gwâge nakulyûzegwo. ²¹ Ci erhi wakarhonda omushinganyanya mpu amanye ankajira ecâha, akanalek'ijira ecâha, kulama akanalama, bulya ali a-rhonzirwe, nâwe, wene wanaciza obuzînc bwâwe».

I. Embere Yeruzalemu arhêrwe n'ababisha

Yehezekieli, iderha lyamugenda

²² Ahôla go mango okuboko kwa Nyamubâho kwarhindaga kuli nie, anacimbwîra, erhi: «Yîmuka, okanye oje ebwa kabanda, najikubwîra». ²³ Na- naciyimuka nanacija ebwa kabanda, nalola oku irenge lya Nyamubâho lyâli liyimanziye eyôla munda, lyâli liyosire nka liryâ irenge nanabonaga hofi na o-lwîshi Kebari, nanacikumba bûbi ²⁴ Okubundi Mûka wa Nyamubâho anacinja-mwo, anyîmanza akaz'indesa. Ambwîra, erhi: «Okanye ogend'iciyîgalira omu mwâwe. ²⁵ Wâni mwene omuntu, lola oku bakola bagend'ikushwêka n'emigozi eryâla orhankahashi cishwêkûla , orhânahash'icîrhenze muli yo^e. ²⁶ Olulimi lwâwe nalugobekera ebiraka, waba kaduma, waleka okukazibarhonda, bulya liri iburha lya bagoma. ²⁷ Na, amango nânakudese, nânashub'ikuyîgula aka-nwa, wanababwîra, erhi: Ntya kwo Nyakasane Nyamubâho adesire: Ngasi yêshi walonza okuyumva, ayumve na ngasi yêshi orhalonza okuyumva, aleke, bu-lyâ bacibêra iburha lya bagoma.»

4

Okumanyîsa oku Yeruzalemu âgorhwa

¹ Mwene omuntu, yanka itofali, olihebe embere zâwe: Otâkekwo olugo Yeruzalemu. ² Enyuma z'aho wânarhangira okugorha olwôla lugo, wanalulundikakwo ebisinga, wanaluhirakwo enkingi, wanaluyunjuza birâlo, wanaluzonza bimpokolo omu marhambi moshi. ³ Okubundi, wanayanka olukalangiyo lw'ecûma, lube nka lwo luyûbasirwe ekarhî kawe n'olugo, Waânayêrekera emunda luli, wânalugorha, loshi oluzonge. Cimanyiso ecôla oku mulala gw'Israheli. ⁴ Gwesherera oluhande lw'ekumoshô, cibaruze ecâha c'omulala gw'I-sraheli, Ensiku wakanagez'ogwishîre ntyôla erhi zo onabarhwîremwo ecâha câbo. ⁵ Niene nkugerîre emyâka y'ecôla câha câbo, gali mango ga nsiku maga-na asharhu na makumi gali mwenda, na muli agôla mango wânabarhulamo ecâha c'omulala gwa bene Israheli. ⁶ Hano oba wamâziyûsa, wânagwesherera kandi olunda lw'ekulyo, wânacibarhuza ecâha c'omulala gwa Yuda, wanageza nsiku makumi ani. Nâkugerera amango, lusiku luguma oku mwâka muguma, ⁷ Wânayêrekera lulya lunda Yeruzalemu agorhîrwe, wanayînamula okuboko kwâwe kulyo kurhali kubwîkire na cici, wânaderha ebinwa bya obulêbi kuli Yeruzalemu, ⁸ Lola oku nâkushwêka n'emigozi, lyo olekikazihindamukira olu-nda n'olundi, kuhika omale ezôla nsiku zâwe z'okushwêkwa, ⁹ Kuziga orholage engano, emparabuka, emporoji, ebishimbo, enkole, obulo: ebyôla byoshi wânabivanganya haguma, obidêkere

^e**3.25** Kwanahashikana erhi Yehezekieli aderhaga mpu bamuhanikemwo emigozi mpu lyo ama-nyisa oku obulêbi bw'okurhonda abantu bukolihwa. Obwo bulêhi bwashubirhondêra enyuma ly'okushâbwa kwa kabirhi na kwa buzinda kwa Yeruzalemu (587).

nyungu nguma ojiremwo omugati gwâwe, Ensiku wâkanageza oli ogwêsherire lunda luguma erhi na ogwôla mugati gwâwe gwo onadwîrhe wâlyakwo, ¹⁰ N'ebyôla biryo wâkazilyakwo, wânakazirhola lugero lwa sikeli nguma, byo wâkalya oku lusi-ku, oku lusiku luguma loshi. ¹¹ Wâkazinywa amîshi ci konene ga lugero wânakazinywa ecigabi ca kali ndarhu c'e setiri omu lusiku lugumagumà, ¹² Ebyôla biryo byâwe wânakaziryanka mburungusè ya mugati ogu wàyokeraga oku mazî g'abantu erhi bânabona, ¹⁴ Wânaderha erhi: «Ntyâla kwo adesire Nyamubâho Nyamuzinda w'Israheli. Ntyôla kwo bene Israheli bâyishikalya ebiryo byâbo bihemusire omu karhî ka amashanja emunda nâbahivire,» ¹⁴ Okubundi nanaciderha nti: Mashi! Nyakasane Nyamubâho, iroho lyâni li- rhaemusiri. Kurhenga e burho bwâni kuhika bunôla, nta mango ciru n'ama-guma nkola ndîre enyama yaniolagwa igosi, nîsi erhi eyi bâsharhulaga, nta mango enyama ngalugalu ekola enjîre e kanwa. ¹⁵ Anacimbwîra, erhi akaba ntyôla nkolaga nkuyemêrîre okaz'ibiyôca n'amashî ahali h'amazî g'abantu, o-kwôla kwo wakaziyôkera omugati gwâwe, ¹⁶ Kandi àshubimbwîra erhi: Mwene omuntu, lola oku nkola navunanga nsherêze embîko y'omugati gwa Yeruzale-mu: Bâkazilira oku bihamba ecihimbi c'omugati cigere, n'amîshi nago bânakaziganywa erhi bânajuguma bulya nago gali magere, ¹⁷ okwôla koshi ali ebwa kuba omugati n'amîshi byâbulikana: boshi haguma bâhorha banayûmîri-re erhi byâha byâbo birhuma.

5

¹ Nâwe mwene omuntu, yanka engôrho nyôji, oyifumbarhe nka lwembe lumôma bwânwa, yigeze oku irhwe lyâwe n'oku bwânwa bwâwe. Kandi wânarhola omunzani, wânarhondêra okugera n'okugabanya erya migohe y'e-mviri watwâga. ² Ecigabi ciguma ca kasharhu, wânacidulika muliro omu karhî k'olugo, ago mango olugo lwâbalugorhe. Wânashubirhola ecindi cihimbi ca kasharhu wânaja wâcitwa n'engôrho, kuzunguluka olugo loshi. Ecindi cihimbi ca kasharhu cizinda, wânacibuha cihêkwe n'empûsi, erhi nâni namâyisha nyo-mwîre engôrho enyuma zâbo. ³ Kandi wanashubirholakwo rhundi rhuviri rhusungunu, orhugonyere omu muhiro gw'ecishûli câwe. ⁴ Kuli orhola rhuviri wânashubirhola kwo kandi rhusungunu, orhukwêbe omu karhî k'omuliro ona-rhuyôce. Rhwânagarha muliro.

⁵ Kandi, wânabwîra omulala gwa bene Israheli boshi, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, alaga Yeruzalemu nâsimikaga ekarhî k'ama-shanja, âzungulukwa n'ebihugo by'ihanga. ⁶ Yeruzalemu abîre mugoma, anahemukîre engeso zâni kulusha amashanja, agayaguza âmarhegeko gâni kulusha ebihugo bimuli eburhambi, bulya âgayire engeso zâni n'amarhegeko gâni arhagashimba.

⁷ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: «Ebwa kuba mwabîre bagoma kulusha amashanja gamuzongolosire, murhashimba ama-rhegeko gâni, murhanalanga engeso zâni, na ciru murhashimba engeso z'ama-shanja gamuzongolosire, ⁸ okwôla kwamarmuma aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: «Nâni nta kuli kwo, nkola nakuhira kwo amahanya, embaga zoshi zirhangâle». ⁹ Nâjira ntyôla kuli we oku ntasagijira, ntakanacikujira bu-ndi, n'ecarhuma gali agôla mabî gawe magalugalu. ¹⁰ Co carhuma, b'ishe w'abana bakola bakazilira abana babo ekarhî kâwe, n'abana balye b'ishe wâbo. Nâkuhonda kwo amahane nnanshandabanye abana bawe bacisigire baje enyunda zoshi z'igulu. ¹¹ Co cirhumire, ndahîre oku buzîne bwâni, Nyaka-sane Nyamubâho okudesire, ebwa kuba wâhemwîre ahantu hâni hatagatifu n'amabî gawe magalugalu, nani nkola nâmujudika buzira masû ga bwonjo na buzira kubabalira. ¹² Cihimbi ciguma ca kasharhu c'abantu bawe bafa n'ecihûsi, ishali lyâbamalirira ekarhî kâwe, ecindi cihimbi ca kasharhu engôrho yâci-malirira eburhambi bwâwe n'ecindi cihimbi ca kasharhu cicisigîre nâcisha-ndabanya balibirhe erhi n'engôrho ebali omu nyuma. ¹³ Lero obwo, obukunizi bwâni bwânarhimukwa n'oburhe bwâni bwânarhulirira kuli bo bulya nama- cihola; ntyo banamanya oku niene Nyamubâho, nie nahigaga ntyo erhi lûji lu-rhuma, nâbayûkizakwo oburhe bwâni. ¹⁴ Nâwe wene, nâkujira bwêrûlè, wâbà eembere z'amashanja gakuzongolosire na ngasi bagera boshi. ¹⁵ Wâbà masheka, kantu ka nshonyi, lwiganyo lwa kuyôbohya oku mashanja gakuzo-nzire amango nakujirira ebyôla byoshi omu bucirânuzi bwâni haguma n'obu-rhe n'obukunizi

n'amahane makali. Nie Nyamubâho okudesire. ¹⁶ Omu kuku-rhumira enyampi yâni mikali y'ecizomho, yo yanakumalira bulya nayirhuma ekuheze, ciru nanyushûle eryo ishali kuli we, - nânaherêrekeza omugati olya, ogu wali ocicîbikîre. ¹⁷ Nâkurhumira ecizombo n'ebiryanyi bikali bikazikulya abana; ecihûsi n'omuko byâgera emwâwe. Nâkurhurnira n'engôrho ekumalîre. Nie Nyamubâho okudesire.

6

Oku biyêrekîre entôndo z'Israheli

¹ Oluderho lwa Nnamahanga lwanacintinda kwo muli ebîra binwa, erhi: ² Wâni mwene omuntu, oyêrekere ebwa ntôndo z'Israheli ozibwîre ebinwa by'obulêbi. ³ Ozibwîre, erhi: Wâni ntôndo z'Israheli, yumvagyi oluderho lwa Nyakasane Nyamubâho. Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, aku-bwîzire entôndo, akubwîzire orhurhondo, emisima n'orhubanda^f. Loli oku nâlerha abayisha bamuyomolîre engôrho, bashanda empêro zinyu. ⁴ Empêrero zinyu zashandwa, ebîko binyu bayôkeramwo enshangi byasherezibwa, abayûbaka kuli mwe boshi nâbahungumula, bânigwa embere s'abazimu binyu, ⁵ n'amavuha ginyu goshi nagalundalunda eburhambi bw'empêrero zinyu. ⁶ Ngasi hoshi muyûbasire, ebishagala byâshandâla, empêro zinyu zahenangu-lwa, lyo empêrero zinyu zishandâzibwa bananyâge ebiri kwo byoshi, lyo abazi-mu binyu bajonjagwa banahirigirhe n'ebîko binyu muyôkeramwo enshangi bihashisherêzibwa na ntyo eby'obushanja bwinyu bihirigirhe. ⁷ Abantu bafu-nde engôrho bâkazihirima omu karhî kinyu, na ntyo mwânamanya oku ho mbâ, nie Nyamubâho. ⁸ Ci konene nâbabalira baguma muli mwe, baguma bâfulumuka engôrho omu mashanja, banashandabane omu mashanja. ⁹ Okubundi obwôla, ngasi bâfumire olufu bamulimwo, bânashubikaz'inkengêra emwa galya mashanja bâjaga emwabo, bali bantu nâlumisa omurhima gwandekaga n'amasû gâbo g'obugonyi⁹, agajag'icîshwêkera oku bazimu. Bâkazyumva olushologorho kuli bwo bonene erhi galya mabî gâbo goshi bajira garhuma. ¹⁰ Ntyo, banamanya oku nie Nyamubâho: Nakudesire, n'ebinderha birhaba bya busha, oku nâba-kolera amaligo.

Ebyâha b'Israheli

¹¹ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Mushûrhe omu mahi, mu-shûrhe n'okugulu okw'idaho munaderhe mpu: Yajeeewe! Oku mabî goshi gâjiragwa n'omulala gw'Israheli, lêro ndi okolaga wâfà n'engôrho, n'ecizombo n'ecihûsi. ¹² Abali kulî bâfa n'ecihûsi, abali hofi bâyîrhwa n'engôrho, aba-shugunusire ebyo babagorha bafe n'ishali, ebwa kuba nayûkiza ohurhe bwâni kuli bwo. ¹³ Mwamanya oku nie Nyamubâho hanôla mubona oku emirhima yâbo migwîke ngôrho eyunjulire ekarhî k'abazimu babo. eburhambi bw'e mpêrero zâbo, oku ngasi hirhondo hilengelîre, oku busongerwe bw'entôndo zoshi, oku ngasi murhi mubishi, oku ngasi murhi gwa cishakashaka halya ba-rherekêrera omugavu gw'okurhuliriza abazimu bâbo. ¹⁴ Nâlambulira okuboko kwâni kuli bwo n'ecihugo coshi ncijire bwamwa kurhenga omw'irungu kuhika e Ribla, na ngasi hoshi bayûbaka na ntyo banamanya oku nie Nyamubâho.

7

Oku byayishiba buzinda

¹ Oluderho lwa Nnamahanga lwanacintinda kwo muli ebîra hinwa, erhi: ² Mwene omuntu,

^f **6.3** Abanya-kanani bwo bakag'irherekêra oku ntôndo, buzinda Abayahudi nabo babayîganya.

⁹ **6.9** Omurhima n'amasû g'obugonyi: olu lulî luderho lulug'iderhwa omu Ndagâno ya Mîra. Abayahudi baleka okukaziharâmya Nyamuzinda, barhondêra okukaziharâmya abazimu; kobinali nkakula omulume akanaleka rnukâge w'obuhya nkana, ashimbe owundi w'ecisherula; erhi kula omukazi akaleka iba afundikaga bonaye ifundo ly'obuhya, abone ehilume hyamulimikirakwo hyo akola arhonyize.

oderhe, erhi: Ntyâla kwo Nyakasane Nyamubâho abwîzire ecihugo c'Israheli, erhi: Hoshi aho! Obuzindazinda bunôla bwamayi-sha empande zoshi z'ecihugo. ³ Lero bunôla olwâwe lwamayûrha, nkola nalikûlira oburhe bwâni kuli we, Iyo nkutwîra olubanja oku olugendo lwâwe lunali, n'okukudôsa kuli galya mabî goshi okazijira. ⁴ Ntakubere obwonjo, nta kubabalire, ci nakudôsa oku lugendo lwâwe na kuli galya mabi gâwe gaboneka- na ekarhî kâwe, na ntyôla wamanya oku nie Nyamubâho.

⁵ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Lola oku obuhanya bwamayisha oku bundi. ⁶ Obuzindazinda bunôla buyiruka, obuzindazinda bu-nola bukuyishire, lola oku bukuyishire, lola okubuyiruka. ⁷ Gakola mango gâwe, ewâni, we oyûbaka omu cihugo. Amango gayiruka, olusiku luli hofi kakola kavango ci burhaciri bushagaluke oku ntôndo. ⁸ Na bunôla nkolaga nakujahika kwo obukunizi bwâni, n'oburhe bwâni mbuyukize kuli we: nkola nakutwîra olubanja nk'oku olugendo lwâwe lunali, nankudôse kuli galya mabî goshi okazijira. ⁹ Nta busû bwa bwonjo nâjira, ntâbabalire, ebwa kuba nakudôsa oku lugendo lwâwe na kuli galya mabî gâwe gabonekana ekarhî kâwe, na ntyo wâmanya oku nie Nyamubâho, nie ndwîrhe nashûrha.

¹⁰ Alaga olusiku, alaga oku luyiruka, amango gâwe gamayisha, obuhanya buli hofi obucîbone bwâwe bwâmayalagala. ¹¹ Akavango kamayushûka, kâma-bâ buhanya bwa bwîsi bwonene. ¹² Amango gayishire, olusiku luli hofi. Owagula amanye ankacîshinga, naye owagûza amanye ankacîduduma, ebwa kuba obu-kunizi bwahonîre ngasi muguma. ¹³ Owagûza arhacibone ebi anaguzize; ngasi muguma analama omu câha câge buzira kurhabâlwa na ndi. ¹⁴ Omushekera gwâmabûhwa, byoshi bikola birheganye, na ntâye wankaderha mpu akola aji-lwa, ebwa kuba oburhe bwâni bwacîhulire oku bantu boshi.

Ebyâha b'Israheli

¹⁵ Engôrho eri embuga, ecihûsi n'ecizombo nabyo biri omundalâla. Erhi a-nkaba hali oli omu ishwa, oyôla ananigwe n'engôrho, na ngasi yeshi oli omu lugo, ecizombo n'ecihûsi byânamumalira^h. ¹⁶ Abankaderha mpu bayâka bakola bayâkira oku ntôndo, nka ngûkû zarhenga omu rhubanda, nâyish'ibanigûliza eyôla munda boshi, ngasi muguma erhi mabî gâge garhuma. ¹⁷ Amaboko goshi ganoga, n'amadwi goshi gaforhama. ¹⁸ Bâymbala sunzu, n'omusisi gwâbabu-mba obusû boshi bwayunjula nshonyi, amarhwe goshi gamômwa. ¹⁹ Bâjahika ensaranga zâbo omu mirimbwa, n'amasholo gâbo gabageza mwo omusisi. Ba-rhakaci-yîgurha, barhakâcibumba enda bulya amasholo n'ensaranga byo bya-rhumaga bahirima omu byâha. ²⁰ Bâkazâg'ilimbira ebisikiyo byâbo: babijira byâba nsanamu zâbo ngalugalu, byâba bazimu bâbo. Co carhuma nkola najira kabe kantu kakaz'ibagezamwo omusisi. ²¹ Ebyôla nâleka abantu b'ihanga bayish'ibinyaga, bigukumbwe n'ebishungu by'omu cihugo. Bânayishibihemula. ²² Nâbayâsa obusû, banayishihemula embîko yâni, abashombanyi b'ihanga bahika muli yo, bayihemule.

²³ Cilukire omugufu bulya ecihugo cayunjwîre mifu ya bantu bajabânigwa, olugo luyunjwire kavango. ²⁴ Nayisha ndwîrhe galya mashanja makali bwenêne, gayishibanyaga enyumpa zâbo. Nâfunyaza obucîbone bw'abanya-buhashe, n'ebirhînyiro byâbo byahemulwa. ²⁵ Okujuguma kuyiruka, balonza omurhûla banagubule. ²⁶ Obuhanya bwâja oku bundi, omwanzi gwâkaziyisha oku gundi: bakazihûna mpu omulêbi abalêberage, omudâhwa abahe amarhegeko, ihano libulikane oku bagula. ²⁷ Mwâmi aja omu mishîbo, omuluzi ayunjula mirha-nyo, amaboko g'abantu b'omu cihugo gâgeramwo omusisi. Nâbajirira nk'oku olugendo lwâbo lunakwânîne, nabatwîra emanja nk'oku emanja zâbo zinali, na ntyo banamanya oku nie Nyamubâho.

8

Obulêbi bw'ebiyâha bya Yeruzalemu

^h**7.15** Olole Mt 24, 16-18 oku Mwâmi Yezu ashambîre oku biyêrekire amalibuko ga Yeruzalemu.

¹ Omu mwâka gwa kali ndarhu, omu mwêzi gwa kali ndarhu, omu nsiku i-rhanu z'omwêzi nâli ntamîre aha mwâni, erhi n'abagula b'e Yuda batamîrage nâbo aha mwâni, okuboko kwa Nyamubâho kwanacî'honda kuli nie. ² Nakaz'ilolêreza: nâbona hali oli nka muntu. Ebyâkazâg'ibonekana nka nsiko kuja idako, gwâli muliro, na kandi kurhenga oku nsiko kuja enyanya bwâli bulangashane buli nka bwa nyenyêzi. ³ Anacilambûla okuli nka kuboko, angwârhira oku mviri; mûka anacinyehûkana ekarhî k'amalunga n'igulu, a- mêka e Yeruzalemu, omu kuyâgânwa na Nyamuzinda, andêkereza aha muha-ngo gw'omu ndalâla gudwîrhe gwalola olunda lw'emwênè, ahantu bali bahizire omuzimu w'oluji ye onalerha oluji. ⁴ Ci, lola oku ahôla ho hali irenge lya Nyamuzinda w'Israheli, lyâli nk'oku nanalibonaga omu kabanda. ⁵ Anaci-mbwîra erhi: Mwene omuntu, yînamulira amasû olunda lw'emwênè». Nanacyînamulira amasû olunda lw'emwênè, nâlola olunda lw'omuhango gwâli emwênè aha luhêrero yo munlda ali oyôla muzimu w'oluji, aha muhango. ⁶ Anaci-mbwîra, erhi: Wani mwene omuntu, k'obwîne ebibakola bajira? K'obwîne aga magalugalu galushire olugero ben'Israheli bali bajira hano, mpu lya bantenza omu ka-Nyamuzinda kâni? Wâcibona kandi agandi magaulgalu manene gâku-shologosa. ⁷ Anacimpêka omu ndalâla y'aka-Nyamuzinda. Nanacilolêreza: omurhule gwâli omu lukûta. ⁸ Anacimbwîra, erhi: «Mwene omuntu, rhula olukûta». Nanacirhula olukûta, hâli omuhango. ⁹ Anacimbwîra, erhi: «Kanya ojemwo, ojilola agôla magalugalu eyôla munda». ¹⁰ Nanacijamwo, nakazilolêreza, nanacibonamwo ensanamu za ngasi lubero: ez'ebinyagâsi n'ez'ensimba zirya zanka-shologosa omuntu, n'abandi bazimu boshi b'omulala gwa ben'Israheli, zâli oku nkûta empande zoshi. ¹¹ Na bantu makumi gali nda bw'omu mulala gwa bene Israheli bali bayîmanzire embere z'abôla bazimu na Yazanyahu mugala wa Shafani naye âli ekarhî kabo, -ngasi muguma erhi anafumbasire ecetêzo câge. N'omugi gw'enshangî erhi gudwîrhe gwadudumuka. ¹² Anacimbwîra, erhi: «Kw'obwinage wâni mwene ornuntu ebi abagula b'Israheli bajirira omu mwizi-mya, ngasi muguma omu hiyumpa hyâge hishîge irangi? Banakaziderha mpu: Nyamubâho arharhubona, mpu Nyamubâho arhenzire omu cihugo». ¹³ Anaci-mbwîra kandi, erhi: «Wâcibona ebindi bigalugalu bajira». 8, 3: Nyamwagirwa ayercka omulebi oku abantu b'e Ycruzalcmu bahanwa bwenêne kulusha. Barhahanirwc amabî h'ishc hajiraga ci hahanirwa amahi gâbo gwonene. ¹⁴ Anacimpeka ebwa muhango gw'aka-Nyamuzinda gudwirhc gwalola olu- nda lw'cmwene, nalola oku eyola munda yali etamîre abakazi, bakazâg'ilakira Tamuziⁱ. ¹⁵ Anacimbwîra, erhi: «Ka wabwîne obwo mwene muntu? Erhi, waci- bona ebindi bigalugalu bilushire ebyôla. ¹⁶ Anacimpêka omu ndalâla y'aka-Nyamuzinda. Nalola oku aha muhango gwa aka-Nyamubâho, ekarhî k'ecirhînyiro n'oluhêrero bantu makumi abirhi na barhanu bayêrekîze aka-Nyamuzinda omugongo, banadwîrhe balola olunda lw'ebuzûka-zûba, olwôla lunda lw'ebuzûka-zûba bakazâg'ifukamiriza yo izûba. ¹⁷ Anacimbwîra, erhi: «Ka wabwîne obwo, wâni mwene omuntu? Ka ntakolaga nfuhirwe obwo n'ebîra bijiro bigalugalu ab'omu mulala gwa Yuda bakola bacihebiremwo? Bamabumba ecihugo kavango, banakaz'insholoshonza ntyoôla: Lola oku badwîrhe bayegeza ishami oku izûlu lyâbo. ¹⁸ Nani nkolaga nâbaji-rira ebya bukali, ntababalire, ntababere bwonjo. Bâyakuliza bwenêne omu ma-rhwiri gâni ntababayunvirhize».

9

Obuhane

¹ Go mango âyakûzize n'izû linene, anderhera omu marhwiri, erhi: «Amahanya galuno lugo gayiruka. Ngasi muguma afumbirhe akalugu kâge k'okushâba^j». ² Nalola oku hamayêgera bantu ndarhu, bayishaga ebwa muha-ngo guli enyanya olunda lw'emwênè, ngasi muguma n'akalugu kâge k'okuyirha omu nfune. Ekarhî kâbo yali muntu muguma oyambirhe ebyêru

ⁱ8.14 Tamuzi: izîno lya muzimu.

^j9.1 9, 1: Nyamuzinda alonzize okuyêreka Abayahudi oku abâgomire bwo banahanwa, n'abêru- kwêru bâcungulwamwo obubî.

analihagarhîre aha mukaba gwâge olwandiko lw'omwandisi. Banacija omu nyumpa, bayîma-nga aha luhêrero lw'omulinga. ³Irengi Iya Nyamuzinda w'Israheli Iyanaciyîmanga kurhenga kuli Kerûbi Iyâli lidekerîre, Iyâja ebwa muhango gw'aka--Nyamuzinda. Anacihamagala olya muntu wâli oyambirhe ebyêru, anahaga-rhîre olwandiko lw'omwandisi omu mukaba. ⁴Anacimubwîra, erhi: «Ozu-nguluke olugo loshi, ozunguluke Yeruzalcmu onaje wahira ecimanyîso c'omu-salaba ngasi bantu badwîrhe balaka erhi ebîra bijiro bibî bijirwa mulilwo bi-rhuma». ⁵Nayumva anacibwîra abandi, erhi: «Muzunguluke olugo, muyishe e-nyuma zâge, muje mwayîsha mwashûrha, ntâye mubêraga obwonjo, ntâye mu-babaliraga, ⁶abashosi, abana b'emisole, abananyere, abana barho, abakazi, muyîrhe munigûze boshi. Ci ngasi yeshi ogwerhc ecimanyîso c'omusalaba aha malanga murhamuhumagakwo. Murhangirire omu ka-Nyamuzinda kâni». Banacirhangirira oku bashosi bâli embere z'aka-Nyamuzinda. ⁷Anacibabwîra, erhi: «Muhemule aka-Nyamuzinda. muyunjuze obululi mirhumba munahulu-ke». Banacihuluka, bakanya baja banigûza omu lugo mwoshi. ⁸Agôla mango bajaga banigûza, nanacibêra halya nali, nanacikumba bubî oku idaho. Nanaciyâma nti: «Mashi Nyakasane Nyamubâho, ka onakolaga wamalira ogu musigala gw'Israheli omu kuyâkiza oburhe bwâwe kuli Yeruzale-mu?» ⁹Anacimbwîra erhi: «Obubî bw'omulala gw'Israheli n'ogwa Yuda buli bunji okurhalusire, ecihugo cayunjulîre muko, olugo ludwîrhe lwalerengana, bulya badwîrhe baderha, mpu: «Nyamubâho ârhenzire omu cihu-go, Nyamubâho arhankabona. ¹⁰Co cirhumire nâni ntâbe na bwonjo buci, ntânababalire ndi, nabadôsa eby'olugendo lwâbo». ¹¹Go mango olya muntu wâli oyambîrhe ebyêru, anahagarhîre olwandiko omu mukaba, ayishirage alimanyîsa oku anajizire, aderha erhi: «Najizire nk'oku wanantumaga».

10

¹Nanacilola: Lola oku olurhalarhala lwâli ahanyanya Iy'irhwe Iya bakerûbi lwâli lushushire nk'ibuye Iyâlábuka, n'akantu kakazâg'ibonekana nk'ishungwè nako kakaz'ibonekana enyanya Iyâbo. ²Anacibwîra olya muntu wâli oyambirhe ebyêru, erhi: «Oje ekarhî k'engâlè, idako Iya kerûbi, oshama-rhe n'amaboko gombi ogabumbe makala gali ekarhî ka bakerûbi ogend'isha-ndâliza omu lugo». Anaciyija erhi nanabona. ³Bakerûbi bâli ebwa kulyo kw'aka-Nyamuzinda erhi oyôla muntu aja-mwo, n'olwikungu lwâli lubwîsire obululi omu ndalâla. ⁴Irengi Iya Nyamu-bâho Iyanacirhenga kulya kerûbi Iyâja ebwa muhango gw'aka-Nyamuzinda. Aka-Nyamuzinda kayunjulira Iwikungu, n'obululi bwayunjulira bulangashane bw'irengi Iya Nyamubâho. ⁵N'olubî lw'ebyûbi bya bamalahika lwakaziyu-nvikana kuhika omu bululi bwâli emuhanda, nka mukungulo gwa Nyamuzinda Ogala-byoshi amango akola aderha. ⁶Gwo mango âhânaga eri irhegeko emwa olya muntu wâli oyambirhe e-byêru, erhi: «Rhôla omuliro ekarhî k'engâlè, ekarhî ka bakerûbini». Olya mu-ntu âyija agend'iyîmanga hofi n'omuzizi. ⁷Kerûbi alambulira okuboko ebwa muliro gwâli aha karhî ka bakerûbi, agudahula ahira omu maboko g'olya mu-ntu wâli oyambîrhe ebyêru. Oyôla muntu agurrôla anahuluka. ⁸Ago mango nabona oku bakerûbi bâli bagwerhe agali nka maboko idako Iy'ebyûbi byâbo. ⁹Nanacilolêreza: Hâli mizizi ini aha burhambi bwa bakerûbi, ngasi muzizi aha burhambi bwa kerûbi muguma, n'eyôla mizizi yakazâg'ilangashana nk'ibuye Iya lubula. ¹⁰Yali eshushîne yoshi oku enali inni, nka kula ngasi muzizi gwâli ekarhî kw'ogwabo. ¹¹Amango yakazâg'igenda, yakazâg'ija ebwa mpande inni, yakazâg'ija embere ci erhankahindamusire omu kugenda ebwa kuba yakazâg'i-ja olunda irhwe linayêrekire. ¹²N'omubiri gwâbo goshi, omugongo gwâbo, amaboko gâbo n'ebyûbi byâbo haguma n'emizizi, byâli biyujwire masû omu marhambi moshi, eyôla mizizi oku enali inni. ¹³Nayumva bayirika eyôla mizizi izîno Iya «Galgali». ¹⁴Na ngasi muguma âli agwerhe malanga anni: amalanga g'omurhanzi gâli malanga ga kerûbi, amalanga gw'owa kabirhi gâli malanga ga muntu, owa kasharhu âli agwerhe amalanga g'entale n'owa kani âli agwerhe amalanga g'enyunda. ¹⁵Abôla bakerûbi bayîmanga: yâli erya nsimba nabonaga oku lwîshi Iwa Kebari. ¹⁶Erhi bakerûbi bâgendaga baja embere, nayo eyôla mizizi enaje embere aha burhambi bwâbo, erhi bamalahika bashanjulaga cebyûbi bâbalala, eyôla mizizi erhankahindamusire

ciru. ¹⁷ Erhi bayîmangaga nayo enayîmange, erhi bayîmukaga, nayo enayimuke boshi nabo ebwa kuba mûka w'erya nsimba àli muliyo. Irengi lya Nyamubâho lyarhenga omu ka-Nyamuzinda ¹⁸ Irengi lya Nyamuzinda lyarhenga halya muhango gw'aka-Nyamuzinda, lyashubira enyanya lya bakerûbi. ¹⁹ Bamalahika bashubishanjûla ebyûbi byâbo, bayêrera enyanya ly'igulu erhi nandwîrhe nalola oku bagenda, n'emizizi nayo kwo na kuguma boshi nayo. Banacigend'iyîmanga aha muhango guli olu-nda lw'e buzûka-zûba lw'aka-Nyamuzinda erhi nalirya irengi lya Nyamuzinda linali enyanya zâbo. ²⁰ Yâli erya nsimba nabonaga idako-idako lya Nyamubâho w'Israheli hofi n'olwîshi lwa Kebari, nanamanya oku bâli bakerûbi. ²¹ Ngasi muguma àli agwerhe malanga anni na byûbi binni n'ebiri nka maboko ga mu-ntu idako ly'ebyûbi. ²² Amalanga gâbo gâli gashushîne n'amalanga nabonaga hofi n'olwîshi Kebari. Ngasi muguma akazâg'ija alola embere zâge yonene.

11

Ebindi byâha bya Yeruzalemu

¹ Mûka anyîmukana, ampêka aha muhango guli ebuzûka-zûba bw'aka- Nyamuzinda, gwo muhango guyerekire ebwa buzûka-zûba. Nalola oku aha c'oluso c'ogwôla muhango hâli balume makumi abirhi na barhanu, na muli bo nabona Yazanya mugala wa Azuru na Palatiyahu mugala wa Benayahu, murhambo w'olubaga. ² Nyamubâho anacimbwîra, erhi: «Mwene omuntu, aboôa bantu bali bantu badwîrhe balalira okujira amabî, babumbire olugo n'amahano gâbo mabî. ³ Badwîrhe baderha, mpu: «K'arhali bunôla rhwayûba-ka enyumpa? Loli enyûngu n'oku nirhu rhwe rhuli nyama zirimwo». ⁴ Co ci- rhumire ogend'ibabwîra ebîra binwa by'obulêbi, ogend'ibalêbera wâni mwene muntu. ⁵ Mûka gwa Nyamubâho anacîrhunika kuli nie, anacimbwîra, erhi: «Oderhe! ntyo kwo Nyamubâho adesire. Neci ntyôla kwo mwaderha wâni mulala gw'Israheli, na mmanyire enkengêro ngalugalu zikuli emurhima. ⁶ Mwâjire mwayushûla emirhumba y'abadwîrhe banigwa muli lunôla lugo mwâyunjuzize enjira mirhumba mwakaz'iyîrha. ⁷ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Eyôla mirhumba mwâhiraga omu karhî k'olugo zo nyama, nalo olugo yo nyûngu, ci konene nabarhenza muliyo. ⁸ Muyobohire engôrho ci konene ngôrho nâbalerhera, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ⁹ Namurhenza muli olwôla lugo, nâmu-hâna omu maboko g'abihanga, ntyo kwo namuhana. ¹⁰ Ngôrho yamumaliriza omu cihugo c'Israheli, namutwîra oluba- nja lyo munamanya oku nie Nyamubâho. ¹¹ Olûla lugo lurhâbe kuli mwe nyûngu, murhâbe nyama yadêkerwamwo: omu cihugo c'Israheli mwo namulibûki-za. ¹² Na ntyôla mwamanya oku nie Nyamubâho olyâla mwâlekaga bushimba amarhegeko gâge n'engeso zâge mwâzigayaguza, mwagend'ishimba engeso z'abantu bamuzonzire. ¹³ Ci nk'oku nânalêbaga, Pelatiyahu, mugala wa Benayahu anacifa. Naku-mba bubî oku idaho, nanaciyâma n'izû linene, nti: «Mashi Nyakasane Nyamu-bâho, k'onakolaga wamalira ogu musigala?»»

Eyindi ndagâno y'abalulizîbwe

¹⁴ Okubundi akanwa ka Nnamahanga kanacintindakwo muli ebîra binwa, e-rhi: ¹⁵ Mwene omuntu, bali bene winyu, ababusi binyu n'oku mulala gw'I-sraheli bwo bantu b'e Yeruzalemu bakaz'ibwîra, mpu: «Muli kulî na Nyamu-bâho, mpu rhwe rhwahîrhwe ecihugo mpu rhuciyimemwo.» ¹⁶ Co carhuma ogend'iderha ntyâla, erhi: Ntyâla kwo amaderha Nyakasane Nyamubâho, erhi: Neci nâbahesire kulî omu mashanja, nâbashandabinye omu bihugo b'ihanga, nanaba kulî bwo lwâkiro mango masungunu eyôla munda bâli bajire. ¹⁷ Co ca-rhuma ogend'iderha, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Nâmu-shubûza murhenge ekarhî k'ezôla mbaga, nâmukula mweshi muli birya bihugo mwâli mushandabinemwo, namuha ecihugo c'Israheli. ¹⁸ Bayisha bacîjemwo, barhenzemwo ngasi hibi hyoshi, na ngasi higalugalu hyoshi. ¹⁹ Nâbaha mu-rhima muguma, nânahira mulibwo owundi mûka muhyahya: narhenza omu mubiri gwâbo, omurhima guli nk'ibuye, mbahe omurhima gw'omuntu, ²⁰ lyo bahashishimba amarhegeko gâni, banalange engeso zâni,

banazishimbe. Ntyôla bâbà lubaga lwâni nâni mbe nie Nyamuzinda wâbo. ²¹ Kuli balya omurhima gwâbo gwacîshwêkîre oku bazimu n'oku ngeso ngalugalu, nâyish'ibadôsa kuli olwôla lugendo lwâbo, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

Irengi Iya Nyamubâho Iyarhenga muli Yeruzalemu

²² Okubundi bakerûbini banacilambûla ebyûbi byâbo, n'emizizi nayo yarha-ngira okugenda haguma nabo, erhi n'irengi Iya Nyamuzinda w'Israheli liri kuli bwo, oku nyanya Iyabo. ²³ Irengi Iya Nyamubâho Iyânaciyimuka, Iyarhenga omu lugo, Iyagend'iyîmanga oku ntondo eri olunda lw'ebuziûka-zûba lw'olugo. ²⁴ Milka anacingendana, ampeka emwa Abanya-Kaldeya, omu karhi k'abahckagwa buja, omu kuyaganwa na milka wa Nyamuzinda, na ntyôla kwahirigirha kulya kuyaganwa nabonaga nnankuhamiriza; ²⁵ nanacishambalira abola bali bahesirwe buja cbyola Nyamubâho ali anyeresire.

12

Okuyîganya omubunga

¹ Akanwa ka Nnamahanga kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi; ² Mwene omuntu, oyûbasire ekarhî k'iburha Iy'abagoma abagwerhe amasû barhanabona, amarhwiri g'okuyumva barhanayumva ebwa kuba liri iburha Iya bagoma. ³ Ojage ahôla wâni mwene omuntu, ocîshanire omuzigo gw'omuntu mukage, obunge mâshi erhi banabona^k. Obunge orhenge ahôla oyûbasire oje handi, erhi banadwîrhe basinza. Nkaba bamanyiraho oku linali iburha Iya bagoma. ⁴ Oshane ebikunga byâwe nka muntu mukage, owagenda mâshi erhi banabona. W'oyo, wânahuluka bijingo erhi banadwîrhe bakubona, nka kula abakage banagenda. ⁵ Embere zâbo ojire omurhule omu lukûta, onagerere muli gwo. ⁶ Embere zâbo obarhule omuzigo gwâwe, oguhire aha lu-rhugo, ogende omu mwizimya; ocibwîke obusû Iy'olek'ijawabona ecihugo, ebwa kuba nâmakujira Iwiganyo oku mulala gw'Israheli. ⁷ Nanacijira nk'oku nali ntegesirwe, nanacishana ebikunga byâni nka mu-kage mâshi, erhi kuba bijingo, n'amaboko gâni najira omurhule omu lukûta nanacihuluka omu mwizimya, naheba omuzigo gwâni aha lurhugo erhi bana-bona. ⁸ Okubundi, sêzi, akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra bi-nwa: ⁹ «Mwene omuntu, omulala gwa bene Israheli, erhi iburha Iy'abagoma, ka barhakudôsize mpu: «bici ebyâla wajira?» ¹⁰ Obabwîre erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ebîra binwa by'ohulebi bidesirwe e Yeruzalemu n'omu mulala gwa bene Israheli boshi ngasi aha banayûbaka. ¹¹ Oderhe, e-rhi: Kuli mwe ndi kabala-myanzi, okûla mbajirire kwo banay'ish'ijirirwa; bâlulizibwa bahekwe bujâ. ¹² N'omuluzi obali mwo abarhula omuzigo gwâge aha lurhugo, agende omu mwizimya, agere omu lukûta barhulaga mpu ho bagera, acibwîkira obusû Iyo arhagibona ecihugo, n'amasû gâge. ¹³ Nâmu-rhega, agwârhwê omu kasira kâni; nâmu-hêka e Babiloni, omu cihugo c'Aba-nya-Kaldeya. Ci konene arhacibone, ciru yo anafira. ¹⁴ Na balya boshi bamulu-size, balya boshi bakazâg'imulanga, emirhwê yâge yoshi nâyishandabanya balumire mpande zoshi, na mbayomolere engôrho omu nyuma zâbo. ¹⁵ Ntyo bamanya oku nie na ndi Nyamubâho, hano mbahêka omu mashanja nna-ngalibashandabanya omu bihugo b'ihanga. ¹⁶ Ci naleka baguma muli bo bafu-lumuke engôrho, bashugunuke ecizombo n'ecihûsi Iyo bahash'iyish'ikazisha-mbâla agola mabî gâbo emwa agôla mashanja bâja emwâbo, Iyo nago gamanya oku nie Nyamubâho. ¹⁷ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹⁸ «Mwene omuntu, oye omugati gwâwe erhi onadwîrhe wajuguma, onywe amîshi gâwe erhi onayôbohire. ¹⁹ Wânabwîra olubaga lw'omu cihugo, erhi: Ntyâla kwo Nyakasane Nyamubâho abwîzire abantu b'e Yeruzalemu, balya bashandâlaga omu Israheli oku bâkazilya omugati gwâbo erhi banayôbohire, bâkazinywa amîshi gâbo erhi banajuguma, Iyo ecihugo na ngasi binabamwo byoshi birhagijakwo akavango k'abantu bayûbasire muli co. ²⁰ Engo ziri nyûba-ke zâshandwa n'ecihugo câyôrha bwâmwa, na ntyo mwâmanya oku nie Nya-mubâho.

^k**12.3** Omulêbi alonzize okurnanyîsa abantu b'e Yeruzalemu oku nabo bâcîhêkwa erubungo.

Emigani ederhwa n'olubaga

²¹ Akanwa ka Nnamahanga kanacintidakwo muli ebîra binwa: ²² Mwene omuntu, bici mulonza okuderha muli ogûla mugani guderhwa omu Israheli mpu: Ensiku zinaje oku zindi n'eby'obulêbi binahirigirhe? ²³ Ee! Obabwîrage, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Nâhanza ogwôla mugani guruhakaciderhwa bundi omu Israheli. Ci obabwîre, erhi: Ensiku ziyiruka zirya, ngasi byanalêbirwe byayishibayunjulira muli zo. ²⁴ Bulya harhakaciba eby'obulêbi birhâbe, na nta bya bugeremwa byâcibe bya bunywesi ekarhî k'omulala gwa bene Israheli, ²⁵ ebwa kuba niene nie Nyamu-bâho nie nâkaz'iderha. Oku nadesire erhi nanakudesire, kunabe buzira ku-rhalusa amango; ebwa kuba gali omu mango gâwe, wâni iburha lya abagoma, mwo nanaderhera akanwa nankayunjulize, kwo adesire Nyakasane Nyamu-bâho. ²⁶ Akanwa ka Nyamubâho kantindakwo muli ebîra binwa, erhi: ²⁷ Wâni mwene omuntu, lola oku ab'omu mulala gwa Israheli banakaz'iderha, erhi: «Obulêbi oyôla alêba buba bw'amango ga kulî, anakaz'ilêba eby'omu mango ga kulî.» ²⁸ Ee! Obabwîrage, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Nta mango ganacimanyikane g'ebinwa byâni byoshi. Oku ndesire kwânaba, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

13

Oku balêbi b'obunywesi

¹ Akanwa ka Nyakasane kanacintindakwo rnuli ebîra binwa, erhi: ² Mwene ornuntu oderhe ebinwa by'obunywesi ebiyêrekire abalêbi b'Israheli, olêbe ohwîre balya bakazicikunga mpu bali balêbi bacirhuma bonene erhi: Yumvagi akanwa ka Nyamubâho. ³ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nya-mubâho, erhi: Buhanya bwâbo abalêbi bali nka basirhe, abashimba enjira zâbo zonene eby'obukengêre bwâbo bonene buzira kubona akantu. ⁴ Kula banya-mbwe bayôrha omu bwerûlè ntyôla kwo nabo bali abalêhi bâwe wâni, Israheli. ⁵ Orhasâg'ibona mazibu maci, orhasâg'iyûbakira omulala gwa bene Israheli olugurhu lyo gubona emisi oku lusiku lwa Nyamubâho. ⁶ Eby'obulêbi byâbo biba bya busha, banakaz'ilêba eby'obusha baderhe, mpu: «Kwo adesire ntyâla Nyamubâho». N'obwo Nyamubâho arhabarhumaga, banabulikaz'ilingûza oku ebyôla binwa byâbo byayunjulira. ⁷ Ka okunali arhali binwa binyu bya bu-nywesi mulêba, k'arhali bya bunywesi mubwîra abantu gala mango muderha, mpu: Kwo adesire ntyâla Nyarnubaho n'obwâla ntadesire akantu? ⁸ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Ebwa kuba mwanYWesire, mwanalêbire eby'obunywesi, neci, nani ndesire oku ntaciri ha-guma na ninyu, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ⁹ Okuboko kwâni nâkubangalaliza balya balêbi b'obunywesi, balya bakaz'ilêba ehy'obunywesi: barhakacilabarha omu ndêko y'olubaga lwâni, barhanakacyandikwa omu cita-bu c'omulala gwa bene Israheli, barhakacilabarha omu cihugo ca bene Israheli, na ntyo mwanamanya oku nie Nyakasane Nyamubâho. ¹⁰ Bulya bâmakaz'ihabula olubaga lwâni: omu kubabwîra, erhi: «Murhûla» n'obwôla nta murhûla, n'obwôla agola mango badwîrhe bayûbaka olugurhu banaluzibuhya n'ibumba¹. ¹¹ Obwîre abôla badwîrhe bazibuhya olugurhu n'ibumba, erhi: Enkuba y'eciho-nzi ekola yania, olubula lukola lwarhoga n'empûsi y'ecisirûla yabayîshira. ¹² Loli oku olwôla lugurhu lwamahongoka. Ka barhamudôse mpu: «Ngahi liri liry ibumha mwashigaga olugurhu?» ¹³ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Nkola namulikirakwo empûsi y'ecisirûla, omu burhe bwâni, olubula lukola lwania erhi bukali bwâni bwa kubaheza burhuma. ¹⁴ Nahongola lulya lugurhu mwashigaga ibumba, nâluhenangulira oku idaho, ebihimbi by'e-kuzimu biyêrekere enyanya. Olwôla lugurhu lwâhongoka, lunamuhongokere mufire muli lwo, na ntyo mwanamanya oku nie Nyamubâho. ¹⁵ Amango obukunizi bwâni bwâhwa kuli olûla lukûta n'oku baluyûbakaga boshi, nânamubwira nti olugurhu lurhaciri hwo, kuguma n'abaluyûbakaga bâlushiga ibumba, ¹⁶ bo balya balêbi b'Israheli bakazâg'ilêba Yeruzalemu omu kuderha mpu murhûla n'obwo harhâcibâga

¹13.10 - 13, 10: Ezekiyeli akalihire ngasi balya boshi haja balangâliza olubaga eby'obunywesi.

murhûla, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

Oku balêbi-kazi b'obunywesi

¹⁷ Nawe mwene omuntu, oyerekeze obusù bwâwe emwa abalebi-kazi b'omu lubaga lwâwe, abakaz'iderha eby'obunywesi bacirhuma bonene, nabo obabwîre ebîra binwa bya obulêbi.

¹⁸ Obabwîre, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasa-ne Nyamubâho: Buhanya bwâbo balya bakazi baja bahangira orhushangi oku biboko byoshi, n'abakaz'ilukira ecitambara oku irhwe ly'abantu ba ngasi lube-ro, Iyo mugwârha amaroho gâbo omu mirhego. Munakaz'igwârhirira omu mu-rhego abantu b'olubaga lwâni, munagali leka amaroho ginyu mwehe.

¹⁹ Munakaz'imbonesa nshonyi embere z'olubaga lwâni oku mushamarha musu-ngunu gwa ngano n'erhi bihimbi bisungunu bya mugati birhuma, mwanayîrha ntyôla abantu barhali bakwânîne okufa, munaleke balya bâli bakwânîne okufa, omu kurhebêba olubaga lwâni lusîma okubayumvirhiza omu by'obunywesi. ²⁰ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Loli oku nâni nkolaga narhabâlira rhulyâla rhutambara rhwinyu mukaz'igwârhamwo ama-roho nka kula banagwârhirira rhunyunyi oku murhego. Nabusharhangulira omu maboko ginyu, ndikûze agôla maroho mulonza okugwârhirira omu murhego nka rhunyunyi. ²¹ Nasharhangula ebitambara binyu, ndikûze olubaga lwâni, ndu-rhenze omu maboko ginyu, barhâcibè nka nsimba egwâsirwe omu maboko gi-nyu. Na ntyo, mwanamanya oku nie Nyamubâho. ²² Ebwa kuba munakaz'ili-buza omurhima gw'omushinganyanya erhi bunywesi bwinyu burhuma, n'o-bwôla niono ntabalibuza, kandi ebwa kuba munakaziha omubî emisi na ntyo a-rhacihash'irhenge omu mabî gâge, Iyo alama, ²³ yumvagy! Murhakacifa mwa-lêbire eby'obunywesi, murhakacifa mwadesire eby'okurhebana. Nalikûza olu-baga lwâni ndurhenze omu maboko ginyu, na ntyo mwânamanya oku nie Nyamubâho.

14

Oku biyêrekire okurhererekêra abazimu

¹ Baguma omu bashamuka b'Israheli bayisha emunda ndi, baja embere zâni. ² Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ³ Mwene omuntu, abôla bantu bazindisire abazimu bâbo omu mirhima yâbo, barhagokôla oku mango gâbo g'okujira amabî, ka naziga bayishindôsa? ⁴ Yu-mvagya ogend'ibaderheza obabwîre, erhi: Ntyâla kwo amaderha Nyakasane Nyamubâho. Ngasi muntu w'omu mulala gw'Israheli, onazindika abazimu omu murhima gwâge, arhanagokôla oku mango gâge g'okujira amabî, kandi abuliyisha mpu alidôsa omulêbi, niene Nyamubâho nie nâmushuza erhi ogwôla mwandu gwâge gw'abazimu gurhuma, ⁵ Iyo mpashihika oku nsholo y'omu-rhima gwa bene Israheli, bo bantu baciye gûlaga kuli nie erhi abôla bazimu bâbo mwandu barhuma.

⁶ Yumvagya, ojibwîra omulala gw'Israheli, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyaka-sane Nyamubâho. Galuki, muleke abôla bazimu binyu, muleke loshi ngasi bijiro binyu bigalugalu, ⁷ ebwa kuba kuli ngasi muntu w'omu mulala gw'I-sraheli, kuli ngasi mubunga wanayûbasire emwa bene Israheli, erhi akanaciyu-ngula kuli nie, abe abazimu bâge bwo ahira emurhima, akanashimbûlira ama-ngo gâge g'okujira amabî, n'erhi ankaja emunda omulêbi ali mpu ali ndôsa akantu, niene Nyamubâho nie nankamushuza niene. ⁸ Nanacihindula kuli oyôla muntu, nanamujira Iwiganyo na mugani oku bandi, nanamukûla omu lubaga lwâni, na ntyôla mwanamanya oku nie Nyamubâho. ⁹ N'erhi omulêbi a-nkayemêra arhebwa, kandi aderhe ebinwa by'obulêbi, niene Nyamubâho, nie nankamurhebûka, nânamulambulirakwo okuboko, nânamumalira arhenge ekarhî kw'olubaga lwâni lw'Israheli. ¹⁰ Bonene banakazibarhula omuzigo gw'a-mabi gâbo. Obubî bw'omulêbi bwanaba nk'obubî bw'olyâla walimudôsa. ¹¹ Ntyôla omulala gwa bene Israheli guruhacirhenze kuli nie, guruhacihemule n'ebyâha byâge bya ngasi lubero. Baba lubaga lwâni, nani nâba nie Nyamuzi-nda wâbo, kw'adesire Nyakasane Nyamubâho.

Obubî bwa ngasi muguma

¹² Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹³ Wâni mwene omuntu, erhi ecihugo cakangomera omu kukanjirira ebibî, nânacila-mbulirakwo okuboko kwâni, nciwungunyulire omugati gw'olwîko, nânaci-rhumira ecizombo kandi nyîrhe muli co abantu na ngasi hya bûko nyama, ¹⁴ n'erhi muli ecôla cihugo mwankaboneka bantu basharhu bali nka Nuhu, Daniyeli na Ayubu, abôla bantu banaciza obuzîne bwâbo erhi bushinganyanya bwâbo burhuma, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ¹⁵ Erhi nankaleka ebi-ryanyi bikazizungula omu cihugo, bikazicirya abana cirinde cisigala bwâmwa, mulya omuntu arhankacîcîgeza erhi kuyôboha ebiryanyi kurhuma, ¹⁶ erhi omu cihugo mwankabonekana abantu bali nk'abôla basharhu, ndahire akalamo, nie Nyakasane Nyamubâho nkudesire, barhankahashilikûza oli abanarhabana, oli abananyere, bonene bankacilikûza, n'ecihugo cisigale bwâmwa. ¹⁷ Erhi nankaheka engôrho muli ecôla cihugo, nkaderha nti: «Engôrho egere muli ecîra cihugo, nânanigûzamwo abantu n'ebintu». ¹⁸ Na ciru omu cihugo mwankaba abali nk'abôla basharhu, ndahire akalamo kâni, niz Nyakasane Nyamubâho nkudesire, barhankahashilikûza oli abanarhabana oli abananyere, bonene bankacilikûza. ¹⁹ Erhi nankarhuma ecihûsi muli ecôla cihugo n'erhi na-nkabayûkizakwo oburhe bwâni omu kushêshemwo omuko, mperêrekeze ebi-ntu n'abantu; ²⁰ n'erhi Nuhu, Daniyeli na Ayubu bankaba muli ecôla cihugo, ndahire akalamo kâni, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, barhankaha-shilikûza oli ahanarhabana oli ahananyere, ci honene banalikûza obuzîne bwaâbo erhi bushinganyanya bwâbo burhuma.

²¹ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Ciru erhi nankarhûla galya mahanya gâni anni g'okujugumya, engôrho, ecizombo, ebiryanyi n'ecihûsi, nka bihonda kuli Yeruzalemu, lyo mpezamwo ebintu n'abantu, ²² na lero hayi-shig'ibonekana abâsigala bafume olufu, banafumye abanarhabana na abana-nyere bâbo, kandi obone bakuyishire mpu wene obone olugendo lwâbo n'ebiji-ro byâbo, na mpu ly'orhulûla n'ago mahanya nârhumira Yeruzalemu, n'oku ngasi bindi bibî binji nankamurhumira. ²³ Abôla bantu banakurhuliriza, nka wamanabona olugendo lwâbo n'ebijiro byâbo, na kandi okanamanya oku a-rhali busha najiriraga Yeruzalemu okwôla koshi namujîrîre, kwo adesire Nya-kasane Nyamubâho».

15

Omugani gw'omuzabibu

¹ Akanwa ka Nyamuhaho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Wâni, mwene omuntu, bici olushâli lw'omuzâbîbu lulushire kwo ezi-ndi nshâli z'amashami g'emirhi y'omu muzirhu? ³ ka bankatwâkwo ecihimbi mpu babinjemwo kalugu kalebe? Ka bankajiramwo engondôzo mpu bakazimanikakwo kantu kalebe? ⁴ Ala oku banalukwêbe omu muliro, lusingônoke. Omuliro gunasingônole olunda n'olundi; n'aha kagarhî naho hanasingônoke, ka lwankacikolwamwo akantu? ⁵ Ciru n'amango lwâciri lugumaguma ntâco bankabinjiremwo; lero amango lwamasingônoka na omuliro, ka bankacikûlamwo akantu? ⁶ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho. Nka olushâli lw'omuzâbîbu omu yindi mirhi y'emuzirhu, olu naârholaga ndukwêba omu muliro, lunasingônoka, ntyo kwo najîrîre abantu b'e Yeruzalemu. ⁷ Nâhindamwire obusû bwâni kuli bo. Bafumire omuliro, ci muliro gwânabamalîre. Na ntyo mwâmanya oku nandi Nyamubâho, amango nâhindamula obusû bwâni kuli bo. ⁸ Ecihugo nâcijira bwâmwa, ebwa kuba bangomire, kwo adesire Nyaka-sane Nyamubaho.

16

Akalamo k'Israheli omu nyiganyo

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Mwene omuntu omanyîse Yeruzalemu amabî gâge magalugalu^m. ³ Ode-rhe erhi ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho kuli Yeruzalemu. Omu kulola oku cisiki n'oku kuburhwa kwâwe oli

^m16.2 Israheli, oyimangirwe na Yeruzalemu, oyu bamushushanyize omukazi w'ecigamba. Israheli agomire nawâbo omu kucîshwêkera oku banyamuzinda bâge bw'obunywesi.

w'omu cihugo ca Kanâni. Sho abaga munya-Hiti. ⁴ Aha kuburhwa kwâwe, olusiku wajagamwo eno igulu, ba-rhakutwaga enkunga, barhakuhiraga omu mîshi mpu bakushuke, barhaku-shîgaga munyu, barhakubwikaga n'ebirere. ⁵ Ntâye wadesire mpu akayûnami-ra emunda oli akurhabâle muli agôla malagirire goshi, ebwa kukubêra obwonjo, agôla mango waburhagwa, bakuja hika omu lubala bulya barhâkubonagakwo.

⁶ Nanacigera hofi na nâwe, nanâkubona odwîrhe wakubakubira omu muko gwâwe, nakubwîra nti: «Olame», ⁷ onakule ogundumuke nka byâsi by'omu mashwa. Wanacikula wagundumuka wayushûka wahika oku mango wanka-shebagwa, amabêre gâwe garhuna, enviri zâwe zaluga. Ci erhi onali mu-shugunu wêshi. ⁸ Okubundi nanacigera hofi na nâwe, nâkubona. Gali gakola mango gâwe, mango ga kushebwa. Nakulambulirakwo lubuga lw'ecishuli câni, nâbwîkîra obushugunu bwâwe. Nacigasha n'endahiro, nâjira endagâno hagu-ma na nâwe, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, -wanaciba wâni. ⁹ Nanacikuvundika omu mîshi, nanacishuka omuko gwâli gukuyunjwîre, nanakushîga amavurha. ¹⁰ Nakuyambisa emyambalo eri kwo obushengerêre, nakuhira enkwerho z'oluhu e magulu, nakuyambika omukaba gw'ecitâni, n'ecishûli cadirhimana. ¹¹ Wêshi wajagalira enjuma, nakuhira engolo emabo-ko, n'olunigi omu igosi. ¹² Nahira ehigondo oku izulu lyâwe, ebisikiyo oku ma-rhwiri gâwe, ecimanè cinjinja câkuja oku irhwe. ¹³ Wâyambaliza amasholo n'amarhale, wacîhundikira ecitâni, emyambalo yadirhimana enali ya bushengerêre. Enshano y'omula, obûci n'amavurha byo byâli biryo byâwe. ¹⁴ Waja irenge omu mashanja erhi bwinja burhuma, ebwa kuba bwâli bwinja loshi, erhi liry irenge lyâni nâkubwikaga lirhuma, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

¹⁵ Cikône wacîbonera obwinja bwâwe, okuja irenge kwarhuma wage-nd'icîhemula, wahâna ebya amasîma gâwe emwa ngasi wakanagera. ¹⁶ Wâya-nsire oku myambalo yâwe wagent'iyinjirizamwo ahantu h'okurhererekêrera, wanajiriraho eby'enshonyi, okurhankaba kurhankanajirwa. ¹⁷ Wanacirhola e-njuma zâwe z'amasholo n'eza amarhale ezi nakuhaga wagent'ijiramwo ensanamu z'abalume wanacîhemula nazo. ¹⁸ Wâyansire oku myambalo yâwe y'obushengerêre waziyambikakwo, n'amavurha gâni n'obuku bwâni waba-rhererekêra byo. ¹⁹ Omugati nakuhaga gw'omu nshano y'omulâ, amavurha n'o-bûci nakazâgikulisamwo wabihêkera abôla bazimu bâwe mpu lyo obasimîsa. K'obwine ebyo wâjizire, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

²⁰ Wârhôla bagala bâwe na bâli bâwe aba wâmburhiraga, wagent'ibayîrha mpu yo nterekêro y'abôla bazimu bâwe mpu balye. Ka okwôla kuhemuka kwâwe kwâli kunyi obwo? ²¹ Wânizire bagala bâni, wabahâna mpu babageze omu muliro, mpu lyo abo bazimu bâwe baja irenge. ²² Mw'ebyôla bijiro byâwe bigalugalû, na muli okwôla kuhemuka kwâwe, orhacikengeraga amango g'eburho bwâwe, galya mango wâli bushugunu wêshi odwîrhe wakubakubira omu muko.

²³ Lero wanaciyêrekana oku onali mubî loshi-loshi, -buhanya, buhanya bwâwe! kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.- ²⁴ Wagent'iyûbaka omusinga, wahajira hantu hâwe ha kurhererekêrera, wabilumiza ngasi hantu. ²⁵ Aha ngasi mashango waja wayûbaka ho oluhêro lw'okuzinza obwinja bwâwe n'okuhâna omubiri gwâwe emwa ngasi wagera; wayushûla ntyo okuhemuka kwâwe. ²⁶ Wagent'ihemukira emwa Abanya-Misiri, balungu bâwe, ba mubiri gwa misi, waluz ebihe mu byâwe mpu lyo onshologosa. ²⁷ Lola oku nâkuyinamulira okuboko. Nânyihya ebiryo byâwe, nâkuhâna emwa abashombanyi bâwe b'aba-kazi, bwo banyere b'Abafilistini, abashologorhagwa n'olugendo Iwâwe lubî. ²⁸ Wâgent'ihemukira emwa Abanyasîriya ebwa kuba orhayîgurhaga. ²⁹ Wayu-shulira obubi bwâwe omu cihugo c'abarhimbûzi, emwa Abanyakaldeya, ciru n'eyôla munda orhaderhaga mpu wanayîgurha.

³⁰ Oku omurhima gwâwe gwâli muzamba wâni, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, gwo gwakazagirhuma wajira ebyôla bijiro bibî byoshi ebiri-ngânîne omukazi muhemusi w'omusirhe. ³¹ Erhi wâyubakaga omusinga aha mashango ga ngasi njira, amango wâjaga wayûbaka empêro ngasi hantu, orhali ciru nka mukazi muhemusi owaja walonza oluhembo. ³² Omukazi mugonyi ahali h'iba, anayankirire abalume b'ihanga. ¹³ Abakazi bahemusi banakaziha-bwa oluhembo, ci kônene wêhe we wâjaga waha abîra-lume bâwe oluhembo,

wakazibahà ebya ngasi lubero mpu lyo bakazirhenga ngasi hantu bayandûkire emunda oli, omwôla kuhemuka kwâwe. ³⁴ Wàjizire oku abandi barhajira muli obwôla buhemusi bwâwe, nta mulume wàlibirhiraga emunda oli, ci kônene wêhe we wakâgihonga orhanahongerwe ebwa kuba wàli erhi wàbihire Ioshi. ³⁵ Ewâni! mukazi muhemusi, yumvagya akanwa ka Nyamubâho. ³⁶ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, ebwa kuba wayêrekîne enshonyi zâwe, wàbwikula obushugunu bwâwe agôla mango wàjaga wahemuka n'abôla bîra--lume bâwe, kuguma n'abôla bazimu bâwe bagalugalu, kuli gulya muko gwa bagala bâwe wakazâgibahà. ³⁷ Agôla mabî goshi gamarhuma nkola nâshubûza balya bîra-lume bâwe wakazâgicîsimîsa mwe nabo, aba wàli orhonyize n'aba wàli oshombire, nâkushubûliza bo boshi bakuzonge lyo babona obwôla bushu-ngunu bwâwe boshi. ³⁸ Nkola nâkuha obuhane hw'abakazi bagonyi na bisi ba bantu: nkola nakulekera omu bukunizi n'omu bongwa, ³⁹ Nâkuhira omu mabo-ko gâbo, bakola bashanda emisinga yâwe, banahongole empêro zâwe, bâku-nyaga emishangi oyambirhe n'enjuma zâwe, bakusige mushugunu. ⁴⁰ Kandi bânakusunikakwo olubaga, lukubande amabuye, lukufunde engôrho. ⁴¹ Enyu-mpa zâwe bazidûlike muliro, banabulikuhana embere z'omwandu gw'abaka-zi; nakugokôza okuja wahemuka, orhakacifa waja wâkamasu oluhembo. ⁴² Ntyo, nanamala oburhe bwâni kuli we n'olui lwâni kuli we lwânahwa, nâna-rhulirira n'oburhe bwânayurha, ⁴³ Ebwa kuba orhacikengêraga oku nsiku z'amango g'oburho bwâwe, ebwa kuba orhahusagya kunjira burhe, lola oku nâni nkolaga nâkubarhuza olwôla lugendo lwâwe lubî, aha irhwe lyawe, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ka orhacîbonesagya nshonyi erhi ebyôla biji-ro byâwe bigalugalu birhuma?

⁴⁴ Lola oku abatwî b'emigani bakola batwa muguma kuli we mpu: Olugendo lw'omukazi lwo na lw'abâli. ⁴⁵ Neci oli mwali w'olya mukazi washombaga iba n'abana bâge, neci we muguma n'abandi banyere ba nyoko abakazagigayaguza b'iba wabo n'abana habo. Nyoko ahaga munya-Hiti na sho munya-Mori.

⁴⁶ Mwali winyu mukulu ye Samariya oyubasire ebwa kumoshu kwâwe, kuguma n'abali. Mwali winyu w'omuziba ye Sodomu, oyubasire ekulyo kwawe kuguma n'abâli. ⁴⁷ Orhabulaga kushimha obworhere bwâbo, nîsi erhi okujira amabî bakazâgijira, ciru wanacyîrekana mubî kulusha bo omu lugendo lwâwe Ioshi. ⁴⁸ Ndahire obuzîne bwâni, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, mwâli winyu Sodomu kuguma n'abâli barhajiraga amabî wàjizire we na bâli bâwe. ⁴⁹ Alaga obubî bwa Sodomu, mwâli winyu: Bucîbone, budambye, okucikunga n'okurhashibirira, zo zâli ngeso mbî za Sodomu n'abâli bâge; barhakazâg'i-rhabâla omukenyi n'olagirire, ⁵⁰ Baba ba kucîbona, bajira okubî embere zâni, na ntyo nâbaherêrekeza nk'oku wânabwîne. ⁵¹ Oku biyêrekîre Samâriya aârhaahikaga ciru omu cihimhi ca kabirhi c'amabî gâwe.

Wàjizire amabî wâbalushîsa. Erhi oja wàjira agôla mabî goshi, wâyêrekana oku ciru bâli bakulushire bwinja. ⁵² Ci kônene, wene, obarhulage agôla mabî gâwe garhuma bâli binyu balolwa nka binja: biri birya byâha byârhumaga oba mubî kubalusha, bakâzibonekana nka bo binja kukulusha. W'oyo, enshonyi zikugwârhave, onabarhule agôla mabî gâwe erhi onadwîrhe wayêrekana oku bâli binyu bali binja kukulusha.

⁵³ Nâshubibayîmanza. Nâshubiyîmanza Sodomu n'abâli, nâshubiyîmanza Samâriya n'abâli, kandi na nâwe nâshubikuyîmanza ekarhî kâbo, ⁵⁴ lyo oja wâbarhula obubî bwâwe, onakazibona enshonyi z'ebi wàjizire nabo bana-rhûlirira. ⁵⁵ Mwâli winyu Solumo, kuguma n'abâli, bâshubiyôrha nk'okubânali omu mango ga mîra. Samâriya n'abâlii, bâshubiyôrha nk'oku bânali omu ma-ngo ga mîra, W'oyo na bâli bâwe, mwashubiyôrha nk'oku mwânali burhanzi. ⁵⁶ Sodomu, mwâli winyu, k'orhâli okola wakazimushekera olusiku lw'okucîbo-na kwâwe, ⁵⁷ embere bubonekane obushugunu bwâwe? Lero ene we okola bijaci by'abanyere b'e Edomu na ngasi bandi babali eburhambi, bo banyere b'Abafilistini, badwîrhe bakugayagûza boshi boshi. ⁵⁸ Okugaywa kwâwe, n'a-mabî âawe wene wâcîbarhuzagya gwo, kwo adesire Nyamubâho.

⁵⁹ Bulya ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Nakujirira nk'oku wânajiraga, we wakazâgigayaguza ebi wahigaga kuhika wanavuna endagâno. ⁶⁰ Ci kônene nâkazikengêra

endagâno najiraga haguma na nâwe, amango waciri murho, nanajira oku bunguke bwâwe, endagâno y'ensiku n'amango. ⁶¹ Olunda lwâwe, wâkazikengêra olugendo lwâwe, enshonyi zikubumbe mango wâbona oku nâyanka bâli binyu, abakulu n'abarho, kandi nkuhe bo nti bakola bâli bawe n'obwo nta ndagâno yâli ensezize okukujirira ntyôla. ⁶² Bulya niene nie nâshubiyimanza endagânoⁿ yâni na nâwe, na ntyo wanamanya oku mbâ Nyamu-bâho, ⁶³ Iyo okazyôrha wayîbuka, enshonyi zikugwârhe, n'omukucihaba oku wajira, kube kuhulika ohulika amango nâba namakubabalira ngasi mabî wâna-jizire, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

17

Olwiganyo lw'enyundà

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Mwene omuntu, otwe omugani onahâne olwiganyo oku mulala gw'Israheli; ³ oderhe, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Enyundà nnene, ya byûbi birîbirî na ya mujunja mulîrî, eyâli eyu-njwire moya ga ngasi ibara, yanacija e Libano, yanacigwa aha irhwe ly'omurhi gw'omuyerezi. ⁴ Yanacitwakwo ishami lyâli lijire enyanya kulusha agandi goshi, yalijâna omu cihugo c'abarhimbûzi, yagend'ilirhûla omu lugo lw'abadwîrhe basaka. ⁵ Kandi yahêka emburho nguma y'omu cihugo, yayihêka omu ishwa lihinge okucikunguzo c'olwîshi lunene. ⁶ Lirya ishami lyanacikula lyanacishuba muzâbîbu, gwanacijakwo emi-rhò n'amashami. ⁷ Hanaciyisha eyindi nyundà nnênênè, ya byûbi birîrî, ya mashala manji manji. Ala oku gulya muzâbîbu gwanaciyêrekeza emizi yago emu-nda erya nyundà eri kuguma gwayêrekezayo n'amashami ekaziga-domêrera, kurhenga muli agôla mashwa gâli guhinzirwemwo. ⁸ Omu ishwa ly'okuyêra, oku burhambi bw'amîshi manene kwo gwâli guhinzirwe, lyo gujakwo amashami gunaleheke, gube muzâbîbu mwinjinja. 17, 3: Eyo nyunda nnene ye Nabukondozori. ⁹ Oderhe, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ka gwaha-sha? Ka enyundà erhavune emizi yago, enarhenze amalehe gago birinde hiyûma ehyâsi hihyahya byaja kuli gwo, buzira kuderha mpu habe emisi minene n'engabo nyinji y'okugukula oku mizi ya-go? ¹⁰ Alaga oku ecigundu camashubirhwêrwa, ka camera ciyâne hwinja? Hano ehûsa empusi y'ebuzûka-zûba, ka guruhayume? Mulya budaka gwamêreraga, gwayumiramwo. ¹¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹² Obwîre ogwoôa murhwe gw'abagoma, erhi: Ka murhamanyirikwo kude-rha kuci okwôla? Oderhe, erhi: Loli oku omwâmi w'e Babiloni ajire e Yeruza-lemu; arhenza yo mwâmi n'abaluzi anacibahêka emwage e Babiloni. ¹³ Anaciyanka omwana wasigalaga wa mwâmi, anacijira endagâno haguma naye, amusêza mpu acigashe erhi ayusirhenza abakulu b'ecihugo, ¹⁴ Iyo o-bwâmi buyôrha busungunu bulya burhacihambira kukula lyo ahasha okulanga endagâno yâge arhayivune. ¹⁵ Ci kônene oyôla muluzi amugomera, arhuma obugo e Misiri mpu bagend'imuhunira enfarasi n'engabo nyinji z'okulwa. Ka ahasha? Ka ahima oyôla wajiraga kwa bene okwôla? Ka avune endagâno yâge abulihasha! ¹⁶ Ndahire obuzîne bwâni, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, ndahîre oku: ali mulya cihugo c'olya mwâmi wamuhiraga oku ntebe, olya ajiriraga endahiro agalinayivuna, emwa oyôla mwâmi, omu karhî ka Babiloni anafira. ¹⁷ Faraoni arhamucize n'engabo y'abalwî bâge mwandu omu kulwa, ciru bankayûbaka ebisika banatwa emibunda, baheza abantu banji. ¹⁸ Aja-ndisire endahiro yâge, avuna n'endagâno yâge n'obwôla ali amahâna eciragâne. Ajizire okwôla kwoshi arhacikufume. ¹⁹ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho. Ndahîre oku izîno lyâni, erya ndahiro yâni alahiraga, erya ndagâno yâni avunaga, namuhirabyo aha irhwe lyâge. ²⁰ Namulambulirakwo akasira kâni anagwârhîrwe omwôla kasira kâni, nâja namukululira e Babiloni, ngend'imuhanira eyo kuli erya nda-gâno àvunaga. ²¹ Entwâli z'engabo y'abalwî bâge

ⁿ16.62 Nyakasane alaganana n'olubaga lw'Israheli ciru ankaba barhaciciyunjuza, akujizire lukogo lwâge lurhumire. Obuciyunjuze bwa bene Israheli bwâyisha enyuma, hano babona olukogo n'obwinja bwa Nyamubâho.

zoshi bakumba omu ngôrho; abafumire bâshandabana empande zoshi. Na ntyo mwamanyanya oku niono Nya-mubaho nakuderhaga. ²² Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Nani nayanka i-rhwerhwe ly'ogwôla murhi gw'omuyerezi munene oku nyanya ly'agandi mashami kwo nakula eryo ishami, nalirhwera nienene oku ntondo ndiri bwenêne. ²³ Oku ntondo ndiri y'Israheli kwo nalirhwêra. Lyajakwo amashami linayâne amalehe, gunabe muyerezi mwinjinja. Ebinyunyi bya ngasi lubero byayishikazyûbakakwo, ebibalala binji byayishika-rhamûkira omu mashami gâge. ²⁴ N'emirhi yoshi y'omu mashwa yamanyanya oku nie Nyamubâho, nie nfu-nyâza omurhi gulihûsire n'okulihya ogufunyîre, oyumya omurhi mubishi, anashubijira mubishi ogwâli gukola mûmu. Niono Nyamubâho, nadesire ntyo, na ntyo kwo nânajira.

18

Omushinganyanya ahemberwa obushinganyanya bwâge n'omubî ahani-rwa obubî bwâge. Omwana arhatumula h'ishe n'ishe arhatumula hya mwana

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Cici cirhuma mukaziyôrha mwaderha ogûla mugani omu cihugo c'Israheli, mpu: «Balarha balîre ebîrhumbwe by'emizâbîbu, amino g'abanarhabana bâbo ga-bola?» ³ Ndahîre obuzîne bwâni, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, mu-rhacikazâgitwa bundi ogwôla mugani omu Israheli.

⁴ Lolagi: Obuzîne boshi buli bwâni, ôli obuzîne bw'ishe w'omwanarhabana, oli obuzîne bw'omwana-rhabana boshi buli bwâni. Owâjizire ecâha ye wâkanafa. ⁵ Ngasi yêshi oli mushinganyanya ashimba okuli n'obushinganyanya, ⁶ a-rhalîra oku ntondo, arhalola oku bazimu b'omulala gw'Israheli, arhahemula muk'omulungu wâge, arhayegêra omukazi oli omu mugongo, ⁷ arhalibuza ndi, agalula ngasi ehi alire cikinja, arhazimba, ashalûla omushalye, ayambika oli bushugunu, ⁸ arhahôza ehirugu hyâge omu kulonza obunguke^o, arhahambira bunguke, afunya okuhoko kwâge oku mabî, atwa emanja n'ohushinganyanya embere z'abantu, ⁹ omu lugendo lwage ashimbulira amarhegeko gâni, anala-nga engeso zâni lyo ahasha okujira nka oku okuli kunadesire, omuntu wa bene oyâla ali mushinganyanya, kwo adesire Nyamubâho.

¹⁰ Ci kwône erhi ankaburha omwana w'ecâbi n'ecishungu, ohirimira muli cibî ciguma muli ebîra bibî, ¹¹ n'obwôla ishe yêhe ntâko ajizire ciru n'ehitya, o-mwana wakakaz'igend'ilira oku ntondo, omwana wakahemula muka bene, ¹² owakazilibuza abakcnyi n'aharhindibusirc, owakazizimba, orhagalula cciki- nja ca bene, okazilola oku bazimu, okazijira amabî, ¹³ okazihôza n'okulinga obunguke, okazihambira obunguke, mwana wa benc oyôla arhankalama owa-mâjira ebijiro bigalugalu bya bene ebyo, omwana wa bene oyôla akwânîne okufa n'omuko gwâge yênene wanagutumule.

¹⁴ Ci kônene erhi omubusi ankaburha omwana, n'oyôla mwana akazibona amabî ishe adwîrhe ajira ci arhamuyige; ¹⁵ arhâkazilîrè oku ntondo, arhâkalolè oku bazimu b'omulala gw'Israheli, arhakazizinc muka omulungu wage, ¹⁶ arhâkazilibuza ndi, arhâkazilya ecikinja, arhâkazizimbè, ânakazihana omugati gwâge oku mushalye, ânakaziyambika oli bushugunu omushangi, ¹⁷ ânakaziyaâsa okuboko kwâge amabî, arhâhôza n'okushimba obunguke, arhâhambira bu-nguke, âshimbulira engeso zâni, ânagenda bwinja omu marhegeko gâni, oyôla arhânkafa erhi mabî g'ishe garhuma, kukwânîne âlame. ¹⁸ Ebwa kuba ishe cali cishungu, akazagizimba, arhahamaga bwinja ekarhî k'olubaga lwani, ala oku âfa erhi mabî gâge garhuma. ¹⁹ Kandi munakaziderha mpu: «Cici cirhuma o-mwana arhabarhula amabî g'ishe?» Ci kônene oyôla mwana ashimbire okuli kwinja n'okushingânîne, ashimbûlîre amarhegcko gâni goshi, anagalanga, ku-kwânîne âlame. ²⁰ Owâjizire kubî ye wâkanafa; omwana arhâkazibarhulè amabî g'ishe, kuguma n'ishe w'omwana arhânkabarhula omuzigo gw'omwana wâge, omushinganyanya ahemberwa obushinganyanya bwâge n'omubî

^o**18.8** Irhegeko lyâli lihanzize Abayahudi okuhôza ehirugu erhi nsaranga omu kucilongeza obu-nguke.

ahini-rwa obubî bwâge.

²¹ Ci erhi omubî ankacyînjuzi ebyâha byâge byoshi àjizire, akanashi-mbûlira amarhegeko gâni goshi ânakazijira ebiri binja n'ebishingânîne, oyôla kukwânîne âlame, arhânkafa^p.

²² Barhankacikengêra ebyâha byoshi àjizire, ânalama erhi kulya kushingânîne ajiraga kurhuma. ²³ Ka nâkasima omubî âfe, -kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, kali nsîma âleke olugemlo lwâge lubî^q, âlame?

²⁴ Ci erhi omushinganyanya anakabulira obushinganyanya bwâge, akarha-ngira okukajira amabî, akakazijira ebigalugalu nka bîra omubî anajira, k'âla-ma obwôla? Barhankacikengera obushinganyanya boshi àjizire, ci obugoma ajiremwo, n'ecâha ajizire byo byarhuma âfa.

²⁵ Munakaziderha, mpu: Okwôla Nyakasane ajira kurhaba kushingânîne. Yumvagyî, wâni b'omu mulala gw'Israheli: ka oku njira kwo kuba kurhashingânîni? K'arhali okwinyu mujira kwo kuba kurhashingânîni? ²⁶ Amango omushinganyanya amakabulira obushinga-nyanya bwâge, akakazijira amabî, erhi âkanafa mwo okwôla kubî, bulya bubîâajizire bw'anafiremwo.

²⁷ Omubî erhi ankaleka ecâha akazagijira, akarhangira okukazijira okwinja n'okushingânîne, oyo akwânîne okulama. ²⁸ Anacishozire okuleka enjira y'amabî akazagijira, kukwânîne alame, arhankafa. ²⁹ Ci kurha-rhuma omulala gw'Israheli guruhaderha, erhi: «Okwôla Nyakasane ajira ku-rhaba kushingânîne».

Ka okwôla njira kwo kurhaba kushingânîne, wâni mulala gw'Israheli? K'arhali okwinyu mujira kwo kuba kurhashingânîni? ³⁰ Co ci-rhumire namutwîra olubanja, ngasi muguma nk'oku anajizire, wâni mulala gw'Israheli, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Mugomôke, muleke ebyâha binyu, harhacibâga kuli mwe ecarhuma mwâjira amabî.

³¹ Mulekage ebyâha bi-nyu byoshi mwakazâgingayisamwo munarhôle omurhima muhyahya n'omûka muhyahya. Cici cirhumire wâcilongeza olufu, wâni mulala gw'Israheli?

³² Nta- kwirirwa olufu lw'omuntu, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Mugomôke, mwâlama.

19

Omulenge oku baluzi b'Israheli

¹ W'oyo ojimanyîsa ogûla mulenge oku baluzi b'Israheli. ² Obabwîre, erhi: Kurhi nyoko ayôrhaga? nka ntale-kazi omuzindi nta-le; aka entale-nkazi egwishire ekarhî k'entale ntôrho, edwîrhe yayoônkesa abana bâyo^r. ³ Yanacitusa muguma omu bana bâyo, anaciba mucûka gwa ntale-ndu-me, ayiga okukazishanshanyula omunyama gwâge, akazilya abantu.

⁴ Amashanja gayumvirhe ogwâge, yanacigwârhîrwa omu mwîna gwâbo, bayihêka enalimwo emigera omu cihugo c'e Misiri. ⁵ Wa ntale-nkazi abona oku busha arhamîre, ohulangalire bwanyîha: Yashubirhola wundi mwana muguma omu bana bâyo, yanacimulera bwinja, alinda aba mucûka gwa ntale-ndume. ⁶ Arhondêra ahivira omu karhî k'ezindi ntale, anacishuba mucûka gwa ntale-ndume, ayiga okukazishanshanyula omunyama gwage, akazi- lya abantu.

⁷ Akacirhunika oku nyumpa zâbo, asherezza engo zâbo, ecihugo n'aba- ntu baco bakazigeramwo omusisi erhi bayumvagya omulumbo gwaâge. ⁸ Amashanja gamurhabâlira, byo ebihugo by'eburhambi; banacimu-rhega n'akasira, anacigwârhîrwa omu mwîna gwâbo.

⁹ N'emigera yâbo bamuhira omu irhonga, bamuhekera mwâmi w'e Ba-biloni banacyiheka omu nyumpa eyubasirwe kulî, lyo balekikayu-mva izû lyâge, omu ntondo z'Israheli. ¹⁰ Nyoko kw'ali nka muzâbîbu, murhwere oku burhambi bw'olwîshi, gwâkazyâna gwânajira ebyâsi binji, bunji bw'amîshi burhuma. ¹¹ Gwanacimerakwo amashami mazibuzibu, ganaciba rhurhi rhw'obwaâmî; ganacikula, ganaciliha, gahika omu karhî k'ebitu, bakazisôme-rwa n'obuli

^p**18.21** Kurhali kwa bulagirire mpu abana balyûle amabî g'ababusi bâbo. Ngasi muntu anababalirwa ebyâha byâge. Nyamuzinda analole omurhima gwa ngasi muntu; amango omunya- byaha amacyînjuzi ebyâha byâge, Nyamuzinda arhankacimuhanira ehyâha byâge bya mîra (Mt 3,2).

^q**18.23** Nyamuzinda alonza okuciza abantu boshi, owaleka olugendo lubî ânacunguka.

^r**19.2** Entale-nkazi lwo lubaga lw'Israheli, abana bâge bwo balya barhegesi b'Israheli.

bwâgo, n'obunji bw'amashami gâge. ¹² Ci kônene bagukûzirage, bagukwêba oku idaho, empûsi y'ebuzûka--zûba yayumya amalehe gâgo, gwanacivunikira, ishami lyâgo lizi-buzibu lyanacyuma, omuliro gwalisingônola. ¹³ Lola gwo gukol'irhwcêwa omu irûngu, omu cihugo ciyumûsire na c'idûrhu. ¹⁴ Omuliro gwanacipamuka omu ishami lwâge, gwanacifonfomera ama-shami n'irehe lyâge. Gurhakacibona liryâ ishami lyâgo lizibuzibu, akali kola karhî k'ebwâmi. Guli mulenge ogwôla; gunakolêsibwe nka mulenge.

20

Emyanzi y'amabî g'Israheli

¹ Omu mwâka gwa kali nda, omu mwêzi gwa karhanu, omu nsiku ikumi z'omwêzi, baguma omu bashamuka b'Israheli bayisha balidosa Nyamu-bâho banacitamala embere zâni. ² Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ³ Mwene omuntu, oderheze abôla bashamuka b'Israheli; obabwîre: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ka kuyishi-ndôsa kurhumire mwayisha? Ndahire obuzîne bwâni, ntâzige mwadôsa, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ⁴ Ka wâbatwîra olubanja? Ka wâtwa olubanja wâni mwene omuntu? Obamanyise amabî magalugalu ga b'ishe wâbo. ⁵ Obabwîre, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Olusiku nacishogaga Israheli, nîsi erhi olusiku nalambuliraga okuboko ebwa obûko bw'enyumpa ya Yakobo, nâcimanyisize kuli bwo omu cihugo c'e Misiri, nayinamulira okuboko kwâni kuli bwo nâderha, nti: Nie Nyamubâho Nyamuzinda winyu. ⁶ Olwôla lusiku nâlengezize okuboko kwâni kuli bwo nanalahira nti akaba ntabarhenzizi omu cihugo c'e Misiri n'okubashubiza omu cihugo nabishogeraga, cihugo cihululamwo amarha n'obûci, cihugo cinja kulusha ebindi bihugo byoshi. ⁷ Nanacibabwîra, nti: Mukabulirage ngasi muguma birya ibala mumêkeza ama-sû, murhahîraga mukacihemula n'abazimu b'e Misiri, nie Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. ⁸ Ci bâcihindula kuli nie, barhalonzagya okunyumva. Ntâye ciru n'omuguma wakabulire ebyôla by'ibala bâkazâgimêkeza amasû; ba-rhalekaga abazimu b'e Misiri. Nâba n'olukengêro lw'okuderha nti nabadubuli-rakwo obukunizi bwâni, nti mbayûkize kwo oburhe bwâni, omwôla cihugo c'e Misiri. ⁹ Ci nashubikengêra izîno lyâni, nâjira kulya kwankarhuma li-rhahemuka omu masû g'agôla mashanja bâli bayûbasire ekarhî kâbo, bulya nâli mbabwizire oku nahêka olubaga lwâni erhi banadwîrhe babona, ndurhe-nze omu cihugo c'e Misiri. ¹⁰ Okubundi nanacibarhenza omu cihugo c'e Misiri, nabahêka omw'irungu. ¹¹ Nanacibahâ amarhegeko gâni, nanacibamanyîsa e-ngeso zâni ezi bâli bagwâsirwe okushimba lyo balama nazo. ¹² Ciru nanacibaha ensiku zâni za sabato nti zibe cimanyîso ekarhî kani nabo, lyo bakazimanyirira oku niene nie Nyamubâho ndwîrhe nabacêsa. ¹³ Ci omulala gw'Israheli gwâcihindula kuli nie omwôla irungu; barhashimbaga amarhegeko gâni, bâja-ndika engeso zâni ezi balibagwâsirwe okushimba lyo balama nazo, barhajiraga okurhali kuhemukira ezo nsiku zâni za sabato. Okubundi nanaciba n'oluke-ngêro lw'okuderha oku nkola nabadubulirakwo abukunizi bwâni omwôla iru-ngu, nti mbamalîre. ¹⁴ Ci nashubikengêra izîno lyâni, nâjira kulya kwanka-rhuma lirhahemuka omu masû g'agôla mashanja agabonaga oku nabahêkaga. ¹⁵ Kulusha okwôla nanacyînamulira okuboko kwâni kuli bwo omwôla irungu, omu kulahira nti ntabahêke muli cirya cihugo nabahaga, cihugo cihulula mwo amarha n'obûci, cihugo cinja omu bindi bihugo byoshi. ¹⁶ Bulya bamajandika engeso zâni, barhashimbaga amarhegeko gâni, banahemukira ensiku zâni za sabato, ebwa kuba omurhima gwâbo gucishwêkire bwenêne oku bazimu. ¹⁷ Ci kônene nababêra obwonjo, naleka okubamalîra, ntacibahungumuliraga omu irungu.

¹⁸ Nanacibwîra abana bâbo omwola irungu, nti: Murhahîra mukashimba e-njira za basho, murhashimbaga engeso zâbo, murhacihemulaga n'abazimu bâbo. ¹⁹ Nie Nyamubâho Nyamuzinda winyu. Mushimbe amarhegeko gâni, mulange engeso zâni munazishimbûlire. ²⁰ Mukenge ensiku zâni za sabato zibe cimanyîso ekarhî kani na ninyu, bakazimanya oku nie na ndi Nyamubâho, Nyamuzinda winyu. ²¹ Ci abôla bana bacihindula kuli nie, barhashimbaga ama-rhegeko gâni, barhalangaga barhanashimbaga engeso zâni, ezi bâli bagwâsirwe okushimba lyo balama nazo; bahemukira enâiku zani za sabato. Okubundi nanaciba

n'olukengêro lw'okuderha oku nkola nabadubulirakwo obukunizi bwâni, nti mbayûkizekwo oburhe bwâni omwola irungu. ²² Ci nagalula okuboko kwâni. nashubikengêra izîno lyâni, najira kulya kwankarhuma lirhahemuka embere z'amashanja, galya gabonaga oku nabahêka. ²³ Ci kône kandi nabala-mbulirakwo okuboko, omwol'irungu, omu kuhiga nti nkola nâbashandabanya omwôla irungu baje emwa amashanja, bashandabane omu bihugo b'ihanga. ²⁴ Bulya barhashimbaga engeso zâni, bajandisire amarhegeko gâni banahemu-kira ensiku zâni za sabato, n'amasû gâbo gacishwêkera oku bazimu ba b'ishe wâbo. ²⁵ Ciru nâli nkola nabaha amarhegeko garhâli minja n'engeso barha-nkahashire okushimba n'okulama nazo, ²⁶ nâbazinza n'enterekêro zâbo, omu kubahûna nterekêro abana bâbo b'enfula, kwâli kubahana, lyo bamanya oku nie na ndi Nyamubâho.

²⁷ Co cirhumire ogend'iderheza omulala gwa bene Israhelil, wâni mwene omuntu. Obabwîre erhi ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ahôla ka-ndi basho bângayisa erhi bânjirira okw'obulyâlyâ. ²⁸ Kurhanarhumaga obwôla ntabahisa muli ciryâ cihugo nâlaganaga n'endahiro oku nâbaha co. Babwîne- mwo orhurhondo rhwa ngasi lubero rhulengerire, emirhi ya ngasi lubero eyu-njwîre byasi, banagend'irhererekêrerayo, banahânirayo entûlo zâbo z'oku-nshologosa, banadêkereza ho obuku bwâbo bw'okurhûliriza banabulagiraho enterekêro yâbo y'embulaga. ²⁹ Nanacibabwîra, nti: Eyo bwa luhêro musôkera kurhi yankaderhwa? Banaciyiyirika izîno Iya Bama kuhika oku lusiku lw'ene. ³⁰ Ee! Ogendigibwîra omulala gwa bene Israheli, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ka kwo binali mudwîrhe mwacihemula omu kuba n'olugendo luli nka lugendo lwa basho, omu kucihemula n'abazimu bâbo, ³¹ omu kuhâna entûlo zinyu n'omu kukazigeza abana binyu omu muliro? Ka kunali kw'okuli okûla mwakaziyôrha mwacihemula n'abazimu binyu boshi kuhika oku lusiku lw'ene? Ka niono, nanabuligiyemêra muyishindôsa, wâni mulala gwa Israheli? Ndahire oku izîno Iyâni, kw'adesire Nyakasane Nyamu-bâho, ntâzige mwayishindôsa. ³² Oku biyêrekire ecilôrho cikaziyôrha ciri omu bukengêre bwinyu, cirhabe nk'okwôla munalôrha, mpu: Rhwaba nk'agandi mashanja, nka ngasi bundi bûko bw'omu bihugo by'ihanga, rhukazikolera emi-rhi n'amabuye. ³³ Ndahîre oku buzîne bwâni. kwo adesire Nyakasane Nyamu-bâho, ndahire oku niene nie nanayîma kulimwe, n'enfune ndârhi, n'okuboko kubangalîre, namuyemêza n'obukunizi bwâni. ³⁴ Nâmurhenza omwôla karhî k'amashanja, nâmushubuza kurhenga omu bihugo by'ihanga emunda mwâli mushandabîne, nâmurhcenza yo n'enfune ndârhi, n'okuboko kubangalîre, nayîsha mmudwîrhe n'obukunizi bwâni. ³⁵ Nâmuhêka omu irungu ly'amashanja, mmutwîremwo olubanja, busû oku busû. ³⁶ Nk'oku natwîraga basho olubanja omw'irungu ly'ecihugo c'e Misiri, ntyôla kwo nâmutwîra olubanja, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ³⁷ Nâmugendesa n'obuhiri, nyishe mmudwîrhemwo bantu basungunu. ³⁸ Nâmuyûngulamwo abagoma, balya bacihindulaga kuli nie, nânabarhenza omu cihugo bayûbasire buno, ci kônene barhâhike omu cihugo c'Israheli, na ntyo mwanamanya oku nie Nyamubâho.

³⁹ Ewâni w'oyu, mulala gw'Israheli! Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Ngasi muguma ajag'ikolera abazimu bâge, ci enyuma mbabwizire okuli oku mwâcinyumva. Murhâciyishikazihemule izîno litagatifu Iyâni n'entûlo zi-nyu n'abazimu binyu. ⁴⁰ Bulya oku ntondo yâni ntagatifu, oku ntondo ndiri y'I-sraheli, -kwo adesire Nyakasanhe Nyamubâho,-yo gwayishikazinkolera omulala gw'Israheli goshi oku gunali omu cihugo. ômunda yo nayankira bwinjinja na nshub'ilongeza yo entûlo zinyu, erya ntûlo yinyu elushire ezindi ntûlo zinyu ntagatifu. ⁴¹ Nâmuyankirira nka buku bwa kurhuliriza hano mba namâmurheza ekarhî k'amashanja, nâmushubiza kurhenga omu bihugo mwâli mushandabîne, nâkuzibwa na mwe embere z'amashanja. ⁴² Na ntyo mwâna-manyâ oku nie Nyamubâho, hano mba namâmu-hisa oku idaho ly'Israheli, omu cihugo nâlaganyangya n'endahiro oku nâciha basho. ⁴³ Eyôla munda yo mwanashubikakengêra olugendo lwinyu na kuli bitya bijiro binyu bigalugalu mwâcihemulagamwo, n'aho mwânayumva mucishologorhe mwênene, erhi agôla mabî ginyu mwakazagijira garhuma. ⁴⁴ Mwânayishimanya oku nnandi Nyamubâho hano mubona kurhi nâmu-jiriraga bwinja erhi izîno lyâni lirhuma, ci arhâcibe oku lugendo lwinyu lubî n'oku

bwôrhere bwinyu bubozire, wâni mulala gw'Israheli, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho⁵.

21

Engôrho ya Nyamubâho

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebi binwa: ² Mwene omuntu, oyêrekere olunda lw'ekulyo, oderhe ebinwa bikali ebwa lunda lw'emukondwè, oderhe ebinwa by'obulêbi oku muzirhu gw'ecihugo ca Ne-gêbu. ³ Obwîre omuzirhu gwa Negebu, erhi: Yumva akanwa ka Nyamubâho. Lola oku nkola najikuzûkiza omuliro gwafonfomera ngasi murhi mubishi na ngasi murhi mûmu. Eri ngulumira erhâzima: na ngasi busû bwâbabuka nago kurhenga e Negêbu kuja olunda lw'emwene. ⁴ Ngasi muntu âbona oku niene Nyamubâho, nie nânaguyasagya, guruhânazime. ⁵ Nanaciderha, nti: Mâshi! Nyakasane Nyamubâho, badwîrhe baderha, mpu: Lola ye kandi! Yoyo odwîrhe ashubirira okuderha ebinwa. ⁶ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ⁷ «Mwene omuntu, oyêrekere olunda lw'e Yeruzalemu, oderhe akanwa oku ka-Nyamuzinda, onaderhe ebinwa by'obulêbi oku cihugo c'Israheli. ⁸ Obwîre ecihugo c'Israheli. erhi: Ntyâla kwo adesire Nyamubâho. Lola oku namâcîhindula kuli we; nkola nayômola engôrho omu lûba nâmalira muli we ngasi mushinganyanya na ngasi munya-byâha. ⁹ Oku kumalira omushi-nganyanya n'omunya-byâha kwo kwarhuma engôrho yâni yarhenga omu lûba, yanigûza ngasi muntu kurhenga e Negebu kuja olunda lw'emwênè. ¹⁰ Ntyo ngasi muntu amanya oku nie Nyamubâho nie nayômolaga engôrho omu liba e- rhakanacishubiramwo.

¹¹ Nawe mwene omuntu abande akahababo, orhe omurhûma. Ago mango wâba oyunjwîre burhe, obande orhubababo erhi onali embere zâbo. ¹² N'erhi bankakudôsa mpu orhwôla rhuhababo rhuli rhwa kurhi: wânaderha, erhi: Eci-rhumire guli omwanzi mubî guyîshire, emirhima yoshi ekola yârha n'amaboko galembaguke, emyûka yâba mizamba n'amadwi gâkomanya. Loli oku ogwôla mwanzi guyîruka, kwo byâba ntyo, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho».

¹³ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebira binwa, erhi: ¹⁴ Wâni mwene omuntu, oderhe ebinwa by'obulêbi. Oyish'iderha, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamuzinda, erhi: Engôrho, engôrho yamârhyazibwa yamânacêsibwa. ¹⁵ Yamârhyazibwa mpu lyo emalira engabo, yamâcêsibwa mpu lyo eja yabanda ensasi... ¹⁶ Yahanyirwe mpu bayishuke lyo bayifumbarha omu nfune, engôrho ya- rhyâzîbwe yanashukwa lyo eja omu kuboko kw'omwîsi. ¹⁷ Banda olujamu, lumba, wâni mwene omuntu, ebwa kuba olubaga lwâni eyêrekîre; eyêrekîre abaluzi b'Israheli n'olubaga lwâni. Ba-bwîre oku engôrho erhacibaleke boshi n'olubaga lwâni. Co ci-rhumire ocîkomombe ecifuba.

¹⁸ Bulya gali marhangulo. Kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ¹⁹ Nawe, wâni mwene omuntu, olêbe, onakome akagasha. Engôrho eyîrhe kasharhu kulushire, ehungumule embaga, eyo ngôrho kaheza, ekâheza ciru n'abali e burhambi! Y'elambika engabo. ²⁰ Lyo emirhima erhâ, lyo nabahungumuka babâ mwandu, narhezire ngasi muhango engôrho, yayîsha yâlaza, enashusirwe mpu lyo ema-lîra embaga. ²¹ Yêrekana oku oyôjehire e kulyo n'ekumoshô ngasi hali ntambala. ²² Nani nânakazikoma akagasha, nârhuliriza oburhe bwâni. Nie, Nyamu-bâho, nkudesire.

Mwâmi w'e Babiloni omu mashango g'enjira

²³ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ²⁴ Na-we mwene omuntu otwe njira ibirhi, lyo egera engôrho y'omwâmi w'e Babilo-ni. Ojire zirhenga oku zinali ibirhi

⁵**20.44** Ebinwa biba byo biguma, ci ebigabi n'emilongo birhayumanana muli WLC (mandiko ga maboko gali e Bungereza, na BHS (mandiko ga maboko gali e Allemanye, Budaci); aha WLC agzerhe milongo 49, ci BHS agzerhe 44; eyi irhanu ebulisire aha ayihebire omu cigabi ca 20; WLC naye abuzire milongo 5 omu cigabi ca 21, bulya mira ayôrhaga ayihebire omu cigabi ca 20

muli cihugo ciguma. Otwe omukâla gwârhe-nga ahôla, guyêrekane enjira y'olugo, ²⁵ gumanyîse engôrho, enjira y'e Rabawa emwa Abanya-Amoni n'ey'e Yuda na ey'olugo luzibuzibu, y'e Yeruzalemu. ²⁶ Bulya omwâmi w'e Babiloni ayîmanzire aha mashango, aha murhondêro gwa njira adwîrhe adôsa enyungu. Amâshabaganya emyampi yâge, amâdôsa e-mpivu zâge, amâsingiriza obudiku. ²⁷ Omu kuboko kulyo enyungu zamagwaârha Yeruzalemu: mpu yo agendihira ebimokolo byâge biri nka ngandabuzi, mpu ahâne irhegeko ly'okuyîrha embaga, mpu babande orhubababo rhwa okutula entambala, mpu bahire ebimokolo by'engabuzi oku mihango, mpu bayûbak'emisinga, banahumbe emibunda. ²⁸ Omu masû gâbo byâli nka bya bu-sha endahiro bâjiraga. Babalaganya oku bakengêza amabî bajizire, agârhuma bayishigwârha bujâ. ²⁹ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Ebwa kuba muli bahamîrizi b'amabî ginyu, omu kuyêrekana ebyâha binyu, omu kuyêrekana obubî bwinyu omu ngasi bijiro binyu byoshi, na bulya mwacîyêrekîne loshi, mukola mwâgwârha bujâ. ³⁰ Kuli we wâni muluzi w'I-sraheli, nyankola-maligo wâcîhemwire, oyu ensiku nzinda z'amabî ziri hofi. ³¹ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: bayanka ishungwê, baârhôla ecimanè, haj'empidûlo, ehyâli idako hikola hyâja enyanya, ehyâli enya-nya, hikola hyâja idako. ³² Nâyijira bwerûlè, bwerûlè, bwerûlè! okurhasâgibo-nekana bundi kuhika ayîshe olya wahâbirw okutwa olubanja, olya nayîshiyîmika.

Obuhane bwa Amoni

³³ Nawe mwene omuntu, olêbe, oderhe, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasa-ne Nyamubâho. Kuli bene Amoni n'ebijâci byâbo, obabwîre, erhi: Engôrho, engôrho yamâyomolwa mpu eyîrhe; yamâcêsibwa mpu lyo emalîra, mpu eje yâlasha ensasi, ³⁴ omu mango ogwerhe ebilôrho bya busha, amango odwîrhe wadôsa ebw'obushonga by'obunywesi, kwaba kumalîra balya bîsi bagalugalu, balyâla olusiku lwâbo luzinda luyîruka na obwîsi bwâbo buzinda bw'amabî gâbo. ³⁵ Oyishubize omu lûba. Kali halya hantu walemeragwa, mulya cihugo waburhiragwa mwo nâkutwîra olubanja. ³⁶ Nâkubulagirakwo obukunizi bwâni, nâkubûhirakwo omuliro gw'oburhe bwâni, nâkuhana omu maboko g'abantu b'ihanga, abalenga b'okushereza. ³⁷ Wâlibwa n'omuliro, omuko gwâwe gwahululira omu karîi k'ecihugo, ciru n'ehitya barhâkazikukengera kwo, ebwa kuba niene nie Nyamubâho, nkudesire.

22

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Ka nawe mwene omuntu wankatwa olubanja; ka wankatwîra olubanja ecîra cihugo cibulaga omuko? Ocibwîre amabî gâco magalugalu. ³ Oderhe erhi ntyâla kw'adesire Nyakasane Nyamubâho: Ewâni lugo lukazibulagira omuko eka-rhî kâwe mpu lyo amango gâwe gakahikira, ewâni lugo lwacyîbakiraga abazi-mu mpu lyo ocihemula. ⁴ Kuli gulya muko wabulagaga wene wâcijira mubî, kuli balya bazimu wâjiraga wenene wâcîhemula, amango gawe wâgabiduhya, okola wamâhisa emyâka yâwe. Co cirhumire namâkujira ibonesa-nshonyi e-mwa amashanja, na masheka g'ebihugo byoshi. ⁵ Bibe bya hofi, bibe bya kuli, byoshi byâkazikushekera, wâni lugo lw'izîno lyabîhaga, lugo luyunjwîre i-shabâbe. ⁶ Ala oku emwâwe, abaluzi b'Israheli bali babulaga omuko nk'oku ngasi muguma anahashire. ⁷ Emwâwe, omuntu anakazigayaguza ishe na nina, emwâwe banakazilibuza ababalama, emwâwe banakazilibuza abakana n'e-nfûzi. ⁸ Orhajira bukenge buci oku hantu hatagatifu, orhakenga ensiku zâni za sabato. ⁹ Emwâwe eba abashobekana mpu lyo babulaza omuko. Emwâwe banakazilîra oku ntondo, emwâwe banakaziyûmaguza. ¹⁰ Emwâwe omuntu anabwikûle obushungunu bw'ishe, emwawe banasherêze omukazi oli omu mugongo. ¹¹ Muguma anajire amabî boshi na muka mulungu wâge, owundi anahemule omwâli-kazi bacibonese nshonyi, owundi anarhabirekwo mwâli wâbo, mwâli w'ishe. ¹² Emwâwe banakaziyanka oluhembo, mpu lyo babulaga omuko, onakazilya ecikinja n'okukazihôza, onanyagûze mulungu wâwe n'emi-si, nâni niene wanyibagîre, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ¹³ Na lola oku nkola nkoma akagasha erhi ebyôla by'obushungu bwâwe okazijira birhuma na kuli ogûla muko gwabulajikîre emwâwe.

¹⁴ Ka omurhima gwâwe gwasimika, k'amaboko gâwe gayôrha mazibu omu lusiku nacîhola kuli we? Niono nie Nyamubâho nkudesire, nânakujira. ¹⁵ Nâkushandabanya emwa amashanja, najikuhira eyi n'eyi omu bihugo by'ihanga, nâheza obubî buli eka-rhî kâwe. ¹⁶ Wâmbonesa nshonyi cmbere z'amashanja, wânamanya oku nie Nyamubâho.

¹⁷ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹⁸ Waâni, mwene omuntu, omulala gw'Israhcli kuli nie guli nka cûma cibîcibî: Boshi bali nka mulinga, bali ba marhale, ba cûma, ba mazi ga cûma gali e luganda, ciri cûma cibîcibî. ¹⁹ Co cirhumire amaderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, e-rhi: Ebwa kuba mwêshi muli cûma cibîcibî, ceci nkola nâmushubûliza mwêshi omu karhî ka Yeruzalemu. ²⁰ Nka kula banagusha haguma omu luganda, ama-rhale, omulinga, amazi g'ecûma n'okuhirakwo omuliro byoshi bijongere hagu-ma, ntyôla kwo nâmushubûza omu burhe bwâni n'omu bukunizi bwâni nâmuhira omu ituliro. ²¹ Nâmushubûza na mwêshi namuhirakwo omuliro gw'oburhe bwâni, nnânjire mwêshi mujongere omu karhî k'olugo. ²² Nka kula amarhale gajongera e ruganda, ntyôla kwo ninyu mwajongera ekarhî kw'olo lugo, mwanamanya oku niene nie Nyamubâho nie nâmubulangirakwo oburhe bwâni.

²³ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ²⁴ Mwene omuntu ocibwîre, erhi: Oli cihugo cirhasagihabwa ôli enkuha, ôli ecihonzi omu lusiku lw'oburhe, ²⁵ oli cihugo eci abaluzi ba muli cwo bali nka ntale yaja yalumba nk'ekola yashanshanyula omunyama gwâyo. Bashanya-gwîre abantu, barhola obugale, enjuma, baluza n'abakana omu karhî kâco. ²⁶ Abadâhwa bâco bavunyire irhegeko lyâni, bahemwîre ahantu hâni hatagati-fu, emwâbo akantu karherekîrwe n'akarharhererekêragwa byoshi byo na bigu-ma, barhanayigîrizagya abantu oku bankamanya akantu kinja n'akabî, baye-gwîre amasû oku nsiku zâni za sabato, nanâbonêsibwa nshonyi ekarhî kâbo. ²⁷ Abarhambo b'ecôla cihugo, omu karhî k'olugo kwo bali nka rhubwa rhw'emuzirhu rhuli rhwashanshanyagula omunyama gwâbo, ababulaza omu-ko, abayîrha abantu lyo bazimba ebirugu byâbo. ²⁸ Abalêbi bâge bafulisire e-byôla bibî omu bulêbi bwâbo bw'obunywesi n'omu bulaguzi bwâbo lw'obu-nywesi. Banaderhe mpu: «Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho», n'o-bwo Nyamubâho arhadesire akantu. ²⁹ Olubaga lw'omu cihugo lwâluzize okuyîrha n'okunyaga, lwâlîbuzize omukenyi n'omuhanya, lwâlîbuzize omuntu w'ecigolo n'obwôla nta buhashe lugwerhe. ³⁰ Nâlonzize muli bo muntu mugu-ma olya wankayûbaka olukûta, olya wâkanakaziyimanga oku nyanya embere zâni, lyo afungira olugo anampanze oku lushâba, ci ntacibona ciru n'omuguma. ³¹ Oku bundi lêro, nanacibabulagira kwo oburhe bwâni, nâbayâkiza omu muliro gw'obukunizi bwâni. Nâhira oku irhwe lyâbo olugendo lwâbo, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

23

Olwa Yeruzalemu na Samariya omu nyiganyo

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Mwene omuntu, hali mango maguma bakazi babirhi, banyere ba nina muguma. ³ Bakagishungulira e Misiri, bajaga bahula-hula kurhenga baciri ba-rho. Eyôla munda yo bakazâgikagwârhirira omu cifuba n'okuhuma oku nda yâbo y'obubikira. ⁴ Alaga amazîno gâbo: Ohola lwo lubere, Oholiba ye mulu-muna wâge. Banaciba bâni bakaziburha abanarhabana n'abananyere. Amazîno gâbo gadcsire oku Samâriya ye Ohola, Yeruzalemu ye Oholiba. ⁵ Lero Ohola anacihemuka n'obwôla ali akola aba wâni; arhonya bwenêne abasolomi bâge, abanya-Asuru, balungu bâge. ⁶ Bakazâgiyamhala eby'akaduku, bâli ba-rhambo na ha cikono, boshi banali misole na bakuhangalaza omurhima, bâli balenga b'okugenda oku nfarasi. ⁷ Anacihâna amasîma gâge omu murhwe gw'entwâli gw'abanya-Asuru n'emwa ngasi abânasimire boshi, aja acihemula n'abazimu bâbo. ⁸ Arhacilekaga amahemusi gâge arhangiriraga e Misiri erhi bagwîshira boshi naye, kurhenga anaciri murho, omu kukazigiriginya enda yâge y'obubikira lyo bamuyîsa n'amasîma gâbo. ⁹ Lêro nanacimuhâna emwa abôla basolomi bâge, emwa abanya-Asuru aboôa anali asîmire. ¹⁰ Banacimu-bwîkula ayôrha bushugunu, banacirhola abagala n'abâli

bâge naye yenene banacimuyîrha n'engôrho. Anaciderhwa bwenêne omu bandi bakazi: bulya bamuhana okunashingânîne. ¹¹ Mulumuna wâge Oholiba ye wâli muhamirizi, ci naye iralà lyâge n'obuhe-musi bwâge byâlushîsa, byasârhaza kulusha ebya mukulu wâge. ¹² Anacisîma abanya-Asuru, abâli barhambo, banya-cikono na balungu bâge, bâli bayambîrhe bwinja bwinja, bâli balenga b'okugenda n'enfarasi, boshi bâli misole ya kujejula n'okuhangalaza omurhima gw'owababwîne. ¹³ Nanacibona oku naye amabîha, nanacibona oku bombi bâli bagwerhe lugendo luguma. ¹⁴ Ayushuûa obuhemusi bwâge: Erhi abona abantu bacapirwe oku lukûta, zâli nsanamu za banya-Kaldeya, ezali zicapirwe n'ibara ly'akaduku, ¹⁵ Abâli bayambîrhe emikaba omu cibunu n'ensirha zâli oku irhwe lyâbo, abâli bagwerhe boshi enshu-sho y'abarhwâli, bakazagibonekana oku bali banya-Babiloni b'e Kaldeya - cihugo baburhiragwamwo - ¹⁶ erhi ayûsibabona, abayumviza amiru mabî na ntyo abarhumakwo entumwa kuhika e Kaldeya. ¹⁷ Abanya-Babiloni banaciyîsha emunda ali mpu bashangire boshi naye encingo y'obuhya, bamuhemula n'amasîma gâbo. Erhi ayusihemuka abaleka. ¹⁸ Ci konene ajaga aciyêrekana oku enali mbaraga, ayêrekana obushugunu bwâge, lêro nanacimuleka nk'oku nanalekaga mukulu wâge. ¹⁹ Ci abaraga kulusha olugero, omu kuyîbuka ebya eburho bwâge, amango akazagihemukira e Misiri, ²⁰ amango âli acîshwêkîre omu bushungu bwâge; bushungu bwâli n'emisi eri nk'ey'endogomi n'obutwamba buli nka bwa nfarasi.

²¹ Washubîrigalukira olugendo lwawe lubî, olwa galya mango Aba-nya-Misiri, bakazâgikugwarhira omu cifuba n'okukugiriginya amabêre g'obu-sole. ²² Co cirhumire Oholiha, ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Lola oku nkola nakushombanyisa emwa abasolomi bâwe balyâla walekaga, nâyîsha mbadwîrhe bakurhabâlire kurhenga empande zoshi. ²³ Aba-nya-Babiloni, abanya-Kaldeya boshi aba e Pekodi, ab'e Showa n'aba Kowa, Abanya-Asuru haguma nabo, boshi misole ya kujejula na kubangalaza omu-rhima, boshi barhambo na ba cikono na balenga bakulu omu kugenda n'e- nfarasi. ²⁴ Bakurhabâlira kurhenga olunda lw'emwênè omu ngâlè nnene n'ensungunu, bayîsha barhambwîre engabo mwandu. Bâkuyêrekeza empenzi za-âbo ennene n'ensungunu haguma n'ensirha yâbo nzibu-nzibu. Nâbahire obuha-she bw'okukutwîra olubanja, bakutwîra olubanja oku obuhashe bwâbo bunali. ²⁵ Nayêrekeza olûji lwâni emunda oli, bâkulibuza omu bukunizi, bâkukula izulu n'amarhwiri na ngasi ebi ocisigaline byahenanguka n'engôrho; bagwârha bagala bâwe na bâli bawe n'ebicisigire kuli we byafonfomerwa n'omuliro. ²⁶ Bâkuhogola emyambalo banakunyage n'enjuma zâwe, ²⁷ nâkuyukiza lula lugendo lubî n'obubaraga bwâwe warhangiriraga e Misiri. Orhakacibikabagana na Misiri omuyîbagire. ²⁸ Bulya ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Lola oku nkola nakukwêba omu maboko ga balya washombaga onabaleka. ²⁹ Bâkulibuza erhi mujina guruhuma, bâkunyaga ebi wakazagikolera bakuleke oli bushugunu. Ntyo enshonyi z'okuhemuka kwâwe zanabonekana. Obûmagu-za n'olugendo lwâwe lubi ³⁰ lwo lukudwîrhire agôla mazibu goshi bulya omu kucihemula n'amashanja, wacizinza n'abazimu bâbo. ³¹ Wayîzire olugendo lwa mukulu wâwe, omanyage oku nâhira akabehe kâge omu maboko gâwe.

³² Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Wanywa akabehe ka mukulu wâwe, kabehe kagali na kalîrî, Waba wa kushesa n'okurhangâza erhi bunji bw'ebirimwo birhuma. ³³ Wâyunjula ndalwè n'amaganya, Kali kabehe ka kulaka n'okulakûla, akôla kabehe ka mukulu wâwe Samâriya. ³⁴ Wâkanywa okanûnûse, kandi bakabere rhunjonjo, kanakubera enda. Ebwakuba nkudesire niono Nyakasane Nyamu-bâho.

³⁵ Co cirhumire amaderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho. Ebwakuba waànyibagire, wânjadika enyuma zâwe, nawe wene ohekage enshonyi zâwe n'o-buhemusi bwawe.

³⁶ Nyamubâho anacimbwîra, erhi: Mwene omuntu, ka walo-nza okutwa olubanja lwa Ohola na Oholiba onabakalihire kuli agôla mabî gâbo magalugalu? ³⁷ Ebwakuba bacibêrre bagonyi, amaboko gâbo gakuyîrha, bajire omu bugonyi haguma n'ahazimu bâbo. Oku biyêrekire abana bâmburhiraga, bâbagezizc omu muliro mpu lya babasingônola. ³⁸ Kandi bâshubinjira ntyâla: Bahemwîre aka-Nyamuzinda kâni muli ezîra nsiku, n'ensiku zâni za sabato barhazikengaga. ³⁹ Na, oku badwîrhe barherekêra abana bâbo emwa abazimu bâbo,

banabulikanya muli olwôla lusiku lonene bagendizinza aka-Nyamuzinda kâni. Obwinage ebi bājizire omu nyumpa yâni mwonênê.

⁴⁰ Nakulusha ahôla, abôla bantu barhengaga omu bihugo b'ihanga, abâli bahamagîrwe n'entumwa, banaciyisha: wanagendicîshuka, wanacilabika obu-sù, wanaciyambaliza amagerha g'obulimbi erhi bo barhuma⁴¹. Wanacitamala oku ncingo nyinjinja, eyi bâli bahizire amêza embere, na kuli agôla mêza wâli obikîrekwo enshangi yâni n'amavurha gâni. ⁴² Eyôla munda bakaziyumva yo izù ly'abantu barhâcifufumukwa bici, ebwa kuba gwâli mwandu gwa bantu baârhengaga omu irungu, bayambisize abakazi orhwishûgu omu maboko n'ecima-nè cinja-cinja oku irhwe lyâbo. ⁴³ Ntyo nakazicidesa oku biyêrekire oyu omu-kazi wakoyire n'obugonyi bwâge: kuhika buno kandi ye ciri wâcihemula ⁴⁴ Banakazija emunda ali nk'emwa omukazi muhemusi. Ntyôla kwo bajîre e-mwa Ohola n'emwa Oholiba aôla bakazi b'ebibolêreza. ⁴⁵ Bantu bashinga-nyanya bo batwîra olubanja nk'oku bankalutwîra abakazi bagonyi, balya baja bashesha omuko ebwa kuba baba bagonyi n'amaboko gâbo gaba ga bwîsi.

⁴⁶ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Balâlîke embugânano lyo babahana, babagezemwo omusisi banabanyage. ⁴⁷ Kandi olubaga lw'e- mbugânano lubabande amabuye lunabanigûze n'engôrho; bayîrhe bagala baâbo na bâli bâbo banadûlike omuliro oku nyumpa zâbo. ⁴⁸ Narhenza ishârha oku cihugo; kwâba na kurhonda abandî bakazi baleke okuyîga lula lugendo lwinyu lubî. ⁴⁹ Bâmubarhuza obwôla bubî bwinyu, mwânabarhula ntyôla omuzigu gwa ebyâha binyu by'okuharâmya abazimu, mwânamanya ntyo oku nie Nyakasane Nyamubâho.

24

Okurhêrwa kwa Yeruzalemu

¹ Omu mwâka gwa kali mwenda omu mwêzi gwa kal'ikumi, omu nsiku ikumi z'omwêzi, akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra bi-nwa, erhi: ² Mwene omuntu, oyandike olusiku lw'ene, ebwa kuba omwâmi w'e Babiloni amarhêra Yeruzalemu oku lusiku lw'ene.

³ Oderhage ecinwa c'obulcêbi kuli ogwôla murhwe gw'abagoma. Oyishibabwîra: Ntyâla kwo adesire Nya-kasane Nyamubâho: Ohire enyungu oku cîko, oyihirekwo onabulagiremwo amîshi. ⁴ Oyushulemwo ebihimbi by'enyama, birya binali bihimbi binjinja, by'oluziha n'eby'entugorhugè. Oyiynjuze n'amavuha minjinja. ⁵ Ocishoge omu buso, ecibuzi cinja-cinja, ocizunguluse enshâli o-twânirekwo omuliro. Oyende bwinja bidogome, ciru n'orhuvuha rhuli muli eyo nyungu narho ruhye.

⁶ Bulyâla ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Buhanya bw'olugo lushesha omuko, nyungu ya ngisha, eyi engisha zirhankacirhenga! Oyikulage ebirimwo, cihimbi oku cindi buzira kulondôla^t. ⁷ Bulya omuko gwâyo guli ekarhî kâyo, yaguhizire oku ibuye liri bwaâmwa erhaguhizire omu budaka lyo gubwîkirwa n'akatulo. ⁸ Lyo mbulaga oburhe bwâni, lyo ncihôla, nâhizire omuko gwâge oku ibuye liri bwâmwa, buzira kugubwîkira. ⁹ Co cirhumire, ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Buhanya bw'olugo lushesha omuko! Nani nkolaga naniga nnanigûze. ¹⁰ Olundikage enshâli, oyâse omuliro, oyende enyama yoshi ehondôke, ohebemwo enungo, orhuvuha rhusingônoke. ¹¹ Kandi odêkereze enyungu erhalimwo cici oku masese, ly'omulinga gwâyo gudukumbuka, ly'izinga lirimwo lijonga, lyo n'engisha zisi-gônoka.

¹² Ci ensinga y'engisha erhârhenge n'omuliro. ¹³ Nâlonzagya okukushuka kwo eryo izinga ly'amabî gawe, ci orhayêmîre washukwa eryo izinga. Kuziga o-rhâce kuhika oburhe bwâni bukuhwêrekwo. ¹⁴ Niono nie Nyamubâho namâde-rha, okôla ndesire kwâba, nâkujira buzira kushubira nyuma, ntâbabalire, ntâbe na bwonjo. Oku olugendo lwâwe luli n'oku ebijiro

^t24.6 Kuli kuderha oku olugo luli lubî bwenêne, ciru n'obuhane burharhenze amabî gâbwô (ngisha ziri mbî bwenêne, kuhunyire bazikûle); kukwânîne olwo lugo luherêrekere, nabo abalimwo barharhangwe n'olukûta ciru n'oluguma, bâkwêbwa embuga.

byâwe biri kwo bânakutwîra olubanja, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

Omulêbi Yehezekiyeli arhangulwa

¹⁵ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹⁶ Mwene omuntu, ala oku nkola narhenza caligumizà obushagalu^u omu masù gâwe. Ci kônene orhacîdudumaga, orhahîra okarhoza emirenge. ¹⁷ Olakire emurhima, orhahîra okaja omu mishîbo y'abafire, ofundikire ecitambara câwe omu irhwe, ohire enkwêrho zâwe emagulu, orhabwîkiraga obwânwa bwâwe, o-rhanalyâga omugati abalungu bakakulerhera^v. ¹⁸ Naganirira oluhaga sêzi, erhi kuba bijingo, mukanie anacifa. Nanacijira nk'oku nanarhegekagwa. ¹⁹ Okubundi olubaga lwanacimbwîra, erhi: «Kawakarhubwîra bwinja kwo kuderha ku-rhi okula odwîrhe wajira?» ²⁰ Nanacibabwîra, nti : «Akanwa ka Nyamubâho kampsirekwo muli ebîra binwa, erhi: ²¹ Ojibwira omulala gw'Israhcli ebîra bi-nwa: kwo Nyakasane Nyamubâho adesire ntyâla: Loli oku nkola nagendizinza aka-Nyamuzinda kâni, ho hantu mulimbira, gwo mwishingo gw'amasù ginyu, go masîma g'emirhima yinyu. Bagala binyu na bâli binyu mwasigaga bakola bajifa n'engôrho. ²² Mwayishijira nk'oku njizire: Murhayishibwîke amânwa gi-nyu, murhanayishilye omugati bankamulerhera. ²³ Mwabêra n'ebitambara bi-nyu omu irhwe n'enkwêrho zinyu emagulu, murhajamîraga, murhanalakaga. Mwaherêrekera erhi mabî ginyu garhuma, na ngasi muguma abandire owâbo endûlù. ²⁴ Yehezekiyeli aba cimanysîso kuli mwe. Mwayishijira nk'oku anajiraga. Na hano okwôla kubà lyo mwâmanya oku nie Nyamubâho.

²⁵ Nâwe mwene omuntu, k'arhali okunali kwo byanaba ntyôla olusiku narhenza ebi basimikiragakwo, ebi balimbira, ebyabâga mwishingo gw'amasù gâbo, ebyabâga masîma g'omurhima gwâbo, bagala bâbo na bâli bâbo. ²⁶ Owôla lusiku, owafulumusire âyisha emwâwe alimanyisa omwanzi. ²⁷ Olwôla lusiku akanwa kâwe kayîguka kadese oyôla wafulumusire, wânashambâla o-rhânacishubibe kaduma; kuli bo wâbà cimanysîso na ntyôla bânamanya oku nie Nyamubâho.

25

II. Obulêbi bw'okuhana amashanja

Okubiyêrekire bene Amoni

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Mwêne omuntu oyêrekere emunda bene Amoni bali onaderhe ebinwa by'obulêbi kuli bo. ³ Obwîre bene Amoni, erhi: Yumvi akanwa ka Nyakasane Nyamubâho. Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Kulya kuba wâdesi-re, erhi: Ha! ha! oku biyêrekire aka-Nyamuzinda kâni amango kâhemulagwa n'oku cihugo c'Israheli amango câhagulagwa, oku mulala gwa Yuda amango gwâhekagwa bujâ. ⁴ Okwo kwarhuma nâni namâkuhâna omu maboko ga bene olunda lw'ebuzûka-zûba. Bakola batwa ebirâlo byâbo emwâwe, banayûba-keyo. Bo bakola bâjikazilya emburho zâwe bananywe amarha gâwe^w. ⁵ Nâjira Raba ahinduke cirâlo ca ngamiya, n'ezindi ngo za bene Amoni zibe lwâbuko lwa bibuzi. Na ntyo mwânamanya oku nie nandi Nyamubâho. ⁶ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Ebwakuba wâkomire akagasha wanadîrha amagulu, wasîma n'omurhima gwâwe gwâyunjula kagayo erhi cihugo c'Israheli cirhuma. ⁷ Co cirhumire olola-ge oku namâkulambulirakwo okuboko, nkolaga nâkuleka amashanja gakuhagule, nkuherêrekeze omu zindi mbaga nankuherêrekeze omu bindi bihugo. Nâkumalîra ly'omanya oku nie Nyamubâho.

^u**24.16** Obushagalu bw'amasù gâwe, kwo kuderha: mukâwe.

^v**24.17** Ntyo gwo gâli marhegeko gw'okuja omu mishîbo e Buyahudi. Nyamuzinda abwîra omulêbi oku arhashimbaga agwo marhegeko, ci mpu ayêreke Abayahudi oku hano obuhane bubayishira, bâyishiyâbirwa okushimba agwo marhegeko, bulya obuhanya bwâyisha caligumizà.

^w**25.4** Kwo kuderha Baharabu.

Kuli Mowabu

⁸ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Kulya kuba Mowabu na Seyiri bàdesire, erhi: «Lola oku omulala gwa bene Yuda kwo gunali nka agandi mashanja goshi. ⁹ Kwo kwarhuma nâni nkola najibwîkula ebirhugo bya Mowabu nanshande engo zâge zoshi ngasi aha anahi-kira, bulya ecihugo ciyinjihire, Beti-ha-Yeshimoti, Baali-Meoni na Kiriya-taya-mi. ¹⁰ Bene ebuzûka-zûba, abashombanyi ba Amoni bo mpîre olola lugo, lyo balekishubikazi-yîbuka Amoni omu mashanja. ¹¹ Ntyôla kwo nhanamwo Mo-wabu, banamanya oku nie Nyamubâho.

Kuli Edomu

¹² Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ebwa kuba Edomu àjizire olwihôlo, oku mulala gwa Yuda, àcîjira mubî okulushire erhi agendicîhola ntyôla. ¹³ Ko kurhumire Nyakasane Nyamubâho adesire, erhi: Nkola nâlambûla okuboko kuli Edomu naye, nâmaliramwo e-nyama^x n'abantu. Nâjira ayôrhe mwerûlè, kurhenga e Temani kuja e Dadani, bâhungumuka n'engôrho. ¹⁴ Nâcîhola kuli Edomu n'okuboko kw'olubaga lwa-ni Israheli, bâlibuza Edomu nk'oku obukunizi n'oburhe bwâni binali, na ntyo bânamanya oku luli lwihôlo lwâni, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

Oku Bafilistini

¹⁵ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ebwa kuba Abafilistini bajizire amabî omu kucihola, bànacîhola n'omu-rhima gw'akagayo, bànalonza okushanda erhi mujina gurhankahwa kurhuma; ¹⁶ ko kurhumire ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ala oku nkola nâla-mbûla okuboko kwâni oku Bafilistini, nkola nâmalîra Abanya-Kereti, mpereêrekeze ngasi balya boshi bàyûbakaga oku burhambi bw'enyanya. ¹⁷ Nâbajira-kwo enyihôlo z'okujugumya ziryâ zirhankahamwa nnambahè obuhane bukali, bânayishimanya oku nie Nyamubâho hano babona kurhi nâcîhola kuli bo.

26

Oku biyêrekire Tiri

¹ Omu mwâka gwa kal'ikumi na muguma, omu lusiku lurhanzi lw'o- mwêzi, akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Mwene omuntu, ebwa kuba Tiri anadesire kuli Yeruzalemu, erhi: He! he! alaga oku gwamavunika omuhango gw'amashanja! Akola ayêrekire emunda ndi, obugale bwâge bwahagwîrwe. ³ Ee! ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ala oku namâderha nti ntacikulikwo, wâni Tiri. Nâkushubulizakwo amashanja mwandu, nka kula enyanja esôka n'emihûsi yayo. ⁴ Bâhenangula enkûta za Tiri, banakundule enkingi zâge, nâhyajira-mwo akatulo, lisigale ibuye lyonene. ⁵ Aba, omu karhî k'enyanya, Iwanikiro lwa rhweshe. Bulya nâdesire, niono nie Nyakasane Nyamubâho, lwâba lugo lwâlibwa n'amasha-nja! ⁶ Oku biyêrekire abana bâge bali omu mashwa, bâyishinigwa n'engôrho. Ntyo bânamanya oku nie Nyamubâho. ⁷ Bulyala ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Lola oku namârhumira Tiri, Nabukondono-zori, mwâmi e Babiloni, mwâmi w'abâmi, arhenga olunda lw'emwênè, âyishire n'enfarasi, n'engâlè, n'abagenda oku nfarasi, ngabo ya bantu mwandu. ⁸ Banigûza bâli bâwe n'engôrho omu mashwa, âkuyubakira enkûta, âkulundikira emisinga, âkuyêrekeza empenzi. ⁹ Enkûta zâwe, âzirhulira emihuku eri nka ya ngandabuzi, ahongola cenkingi zâwe n'enfuka zâge. ¹⁰ Obunji bw'enfarasi zâge, bwâkuyunjuza katulo. Enkûta zâwe zâgera-mwo omusisi n'olubî lw'abalwî bâge bagenda n'enfarasi, n'o-lw'emizizi n'engâlè, hanôla akola agera omu mihango yâwe nka kula banacihandalika omu lugo lwamanyagwa. ¹¹ Nta njira zâwe arhâlabarhemwo n'ensenyi z'enfarasi zâge, ânigûza olubaga lwâwe n'engôrho, ahenangula ensanamu z'abazimu bâwe ciru akaba zineneha. ¹² Bânyaga obuhirhi bwâwe, bâhagula oburhunzi bwâwe, bahongola e-nkûta zawe, enyumpa zâwe nyinjinja bazishâba. Amabuye gâwe, emirhi yâwe

^x**25.13** enyama n'abantu: ensimba n'abantu

y'oburhungiri n'omutulo gwâwe byoshi bâbikwêba emuhengere. ¹³ Nkola nâhulisa enyimbo zâwe, zifanande na ntâye wacyumve omulya gw'ebitari byâwe. ¹⁴ Nâkujira ibuye lyonene, wâba lwânikiro lwa rhweshe. Orhaci-shubiyûbakwa, bulya niono Nyamubâho nkudesire, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

Omulenge kuli Tiri

¹⁵ Ntya kwo Nyakasane Nyamubâho abwîzire Tiri. Oku lubî lw'amango wâhirima, amango abamâlemala bakola bayâma, hano bâniguliza abantu eka-rhî kâwe, ka ebihugo biri ekarhî k'enyanya birhâjugume? ¹⁶ Abaluzi b'omu nyanja boshi, bashonôka oku ntebe zâbo, bahogola ebi-shûli byâbo n'emyambalo yâbo y'obushengerêre. Bayambala entemu, bâshu- rhama oku idaho bâgeramwo omusisi gwa nyegenye bânarhangâle erhi w'o-rhuma. ¹⁷ Bâkujirira olwimbo lw'okukulakira baderhe, mpu: Bici wa! Gurhi wamâhenanguka, wamâhirigirha omu nyanja, wâni Lugo lwâlîjire irenge. We wâlî lugo lunya-buhashe omu nyanja, we kuguma n'abantu bâwe. ¹⁸ Lêro bunôla ebizimba byamageramwo omusisi oku lusiku lw'okuhiri-ma kwâwe. Ebizimba by'omu nyanja byamarhemuka n'okuyûrha kwâwe.

¹⁹ Bulyala ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Amango nâkujira lugo luli bwâmwa nka engo zirhacibamwo bantu, amango nâyinamulira wanyanja kuli we n'amîshi g'emuhengere gakufûnika, ²⁰ ago ma-ngo nâkuherêrekeza haguma n'abaja ekuzimu, wâshanga abantu ba mîra, nânakuyûbasa omu cihugo c'ekuzimu, omu kahwenyenye k'ensiku n'amango, haguma n'abaja ekuzimu, lyo orhagirhengayo mpu wâyishiyûbaka omu cihugo c'abazîne. ²¹ Nâkujira obe wakuyôbohwa, orhânacihabe. Bâkazikulonza barhânacikubone bundi, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

27

Okushandwa kwa Tiri

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Na-we, wâni mwene omuntu oderhe ebinwa by'okulibuka kwa Tiri. ³ O-bwîre Tiri, lwo lugo luli oku burhambi bw'enyanya, lwo lugo embaga nyinji z'omu bizimba zirhimbûliramwo, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamu-bâho. Erhi:

Ewâni Tiri we wakazagiderha, erhi: ndi nkuge eyinjiha ehimana. ⁴ Obwâmi bwâwe bwâlî buhisire omu karhî k'enyanya, n'abakuyûbaka-ga bakuyinjiha kulusha. ⁵ Bayûbaka amarhambi gâwe n'empaho z'ensindani z'e Seniri. Baya- nsire omwerezi gw'e Libano bakujiriramwo omutungo. ⁶ Bakujirira engasi n'emirhi minênênè y'e Bashani. Bakuyûbakira i-rheme ly'ihembe ly'enjavu lishomeke ekarhî k'emiyerezi y'omu bizimba bv'e Kitimi. ⁷ Omulondo gw'ecitâni c'e Misiri guli kwo obushengerêre gwâba gwo mwenda gwâwe wâjiramwo olurhalarhala. Emishangi y'akaduku n'eya akalinga y'omu bizimba by'Elîsha yo wâyûbasiremwo omu ndalâla y'eyo nyumpa yâwe. ⁸ Abantu b'e Sidoni n'ab'e Arvadi bo bâli bashâna bâwe. N'abagula bâwe, wâni Tiri bo bakazâgikola omu mwâwe. ⁹ Abashamuka b'e Gebali n'abalenga bâyo bâli emwâwe bwo bakazagi-harhûla ebisherîremwo.

Amârho g'omu nyanja goshi kuguma n'abashâna bâgo bakazagiyisha e-mwâwe balirhimbûlirayo. ¹⁰ Abantu b'e Persi, ab'e Ludi n'ab'e Puti, bâli omu ngabo y'abalwî bâwe, bo bakazagikujîra oku matabâro. Emwâwe yo bakazagimanika empenzi yâbo n'ensirha yâbo. Bânarhuma waja irenge. ¹¹ Bene A-rvadi, n'omurhwe gw'abalwî bâbo bo bakazagiyinjiha enkûta zâwe omu ma-rhambi banakazilanga orhuhembe rhwâwe. Bakazagimanika empenzi zâbo oku nkûta zâwe, ntyo bayushûla bwenêne obwinja bwâwe. ¹² Tarsisi akazagiyishigulira emwâwe, abona adwîrhe ayungukira oku bugale bwâwe. Bakazagi-kuha ensaranga, ecûma, akasiteriti (kasigiriti), nawe wânabaha ebirugu bali gula. ¹³ Yavani, Tubali na Mesheki, bakazagiyishirhimbûlira emwâwe. Bakaza-giguza abantu n'ebirugu byâbo by'omulinga nawe wânabaha oku biryo byâwe. ¹⁴ Abantu b'e Beti-Togarma bakazagikulerhera enfarasi, n'enfarasi zâbo z'oku-ja oku matabâro kuguma n'endogomi. ¹⁵ Bene Dodani bakazagiyishirhibûlira emwâwe; bantu banji b'oku burhambi bw'enyanya bakazagiyishigulira

e-mwâwe; bakazikujuha amahembe g'enjavu n'embaho nyirubala. ¹⁶ Edomu akazagiyishigulira emwâwe erhi bunji bwa bintu byâwe burhuma: akazagiku-juha ezumaridi, emishangi y'akaduku, ey'obushengerêre n'eyindi eri nka citâni cinjinja n'amarajani n'e akiki, byo bakazagikujuha oku bintu bagulaga emwêwe. ¹⁷ Ciru na Yuda boshi n'Israheli bakazagiyishigulira emwâwe: bakazikulerhera engano y'e Miniti, obulo, obûci, amavurha n'enshang. ¹⁸ Da-masi akasagiyishirhibûlira emwâwe erhi bunji bwa birugu byâwe burhuma n'o-bwo obugale bwâwe bwakazagikulerhera idivayi ly'e Helboni n'amoya g'ebibu-zi by'e Sethari. ¹⁹ Dani na Yavani, kurhenga e Uzali, bakazagikulerhera e- byûma bitule, orhubati rhw'ecûma n'amasheke byo bakazagijuha oku birugu byâwe. ²⁰ Dedani ayishigikazirhimbûlira emwâwe, akazikulerhera amalangeti g'enfarasi. ²¹ Arabiya n'abarhwâli b'e Kedari boshi bakazagiyishigulira e- mwâwe, bakazijuha abana-buzi, engandabuzi, n'ebihebe. ²² Abarhimbûzi b'e Seba n'ab'e Rama bakazagiyishigulira emwâwe: bakakulerhera obuku bw'e- ngulo ndârhi, amabuye g'engulo ndârhi n'amasholo byo bakazagikujuha oku birugu byâwe. ²³ Harani, Kane na Edeni, abarhimbûzi b'e Seba, ab'e Asuru n'ab'e Kilmadi bayishigikazigulira emwâwe. ²⁴ Bakazikulerhera emishangi mi-nji y'obugale, ebishûli by'akaduku n'eby'obushengerêre, n'emishangi y'ama-bara, emigozi mizibu-zibu byo bakazagikujuha oku birugu byâwe. ²⁵ Amarho g'e Tarsisi gakazagiyishira oburhunzi bwâwe. Kuziga wali mugale na wakuja irenge omwo karhî k'enyanya.

²⁶ Abashâna bakuhêka emuhengere. Empûsi y'ebuzûka-zûba yakuvunira emuhengere gw'enyanya. ²⁷ Obugale bwâwe, eby'oburhimbûzi byâwe, omuhako gwâwe, abûbasi bwâwe, abarhunzi bâwe, abalwî bâwe ojawahêka, n'omwandu gw'e-ngabo eri omu ndalâla yâwe boshi balohoma omu karhî k'enyanya olusiku wâzika. ²⁸ Hano biyumva olubî lw'abashâna bâwe, ebikunguzo byoshi byânage-rwemwo n'omusisi. ²⁹ Oku bundi ngasi bavugama boshi banarhenga omu marho gâbo, aba-shâna, abantu boshi balegerera omu nyanja banajibêra okw'idaho lyûmu. ³⁰ Bâlaka banalakûle erhi we orhumire. Bâcikweba omutulo omu irhwe, bâcivuluvunza omu luvu. ³¹ Bâcimomogola irhwe erhi we orhumire, bânayambale sunzu. Bâkula-kira bavumugule emirenge minene. ³² Bâkaziderha kuli we hano bakola bali omu mishîbo yâwe, bakola bakulakira banaderha, mpu: «Ndi wâli aka Tiri w'obucîbone omu karhî k'enyanya? ³³ Erhi wahakulaga eby'oburhimbuzi bwâwe, ly'oyigusa embaga zoshi n'obugale bwâwe, n'ebiryo byâwe mwandu, wakazagigaza abâmi b'igulu. ³⁴ Lêro w'oyu wavunisire n'emibungè y'amîshi omu karhî k'enyanya. Omuhako gwâwe n'engabo yâwe mwêshi mwamalohoma. ³⁵ Abantu bayûbaka omu bizimba by'ekuli bàgeziremwo omusisi erhi we orhuma. Abâmi bâbo bamarhangala, obusû bwâbo bwâmazinzibala. ³⁶ Abarhimbûzi b'embaga bamaheba olushungurho kuli we, bulya wamârhumu bâgeramwo omusisi n'okuherereka kwâwe Joshi.»

28

Oku mwâmi w'e Tiri

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Mwene omuntu, ojibwîra omuluzi w'e Tiri, erhi: Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Bulya omurhima gwâwe guyunjwire bucîbone, wanaciderha, erhi: «Ndi nyamuzinda, erhi ndi ntamîre oku ntebe ya Nyamuzinda omu kagarhî k'enyanya». N'obwo oli muntu ci orhali Nyamuzinda, wacikûnga mpu obulonza bwâwe buli bwa Nyamuzinda. ³ Ala oku oli murhimanya kulusha Daneli, nta murhimanya oli akâwe. ⁴ Oburhimanya haguma n'obukengêre bwâwe wacîhire obugale, wâha-sire amasholo n'amarhale omu mbîko zâwe. ⁵ Obulenga bwâwe bwalushine omu kurhimbûla, wâyushwire obugale bwâwe, omurhima gwâwe gwanacyunjula bucîbone erhi obo bugale burhuma. ⁶ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho. Bulya wacikûnzire mpu obulonza bwâwe buli bwa Nyamuzinda, ⁷ ee! nkolaga nakuhondakwo ab'ihanga, ishanja libî kulusha agandi ma-shanja. Bayômolera obwôla burhimanya bwâwe engôrho, bahemula eryo irenge lyâwe. ⁸ Bakukwêba emwîna, wâfa wabandira obuliji emuhengere gw'enyanya. ⁹ Ka wâciderhe bundi, erhi: Ndi nyamuzinda, embere z'abîsi bâwe?

Ci, omanyé oku oli muntu orhali Nyamuzinda, oyu wâciyîrhira omu maboko gâge.
¹⁰ Bantakembulwa bakuyîrha, wâyirhwa n'ab'ihanga. Bulya nie nkudesi-re, kanwa ka Nyakasane Nyamubâho.

Okuyurha kw'omwami w'e Tiri

¹¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹² «Mwene omuntu, ogendiderha ebîra binwa by'okulasa emw'omwâmi w'e Tiri. Wajimubwîra, erhi: Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. We wali lwiganyo lw'obwîmâna, wâli oyunjwîre burhimanya, wâli wakurhangaza oku bwinja. ¹³ Wabaga omu Edeni, lyo ishwa lya Nyamuzinda. Mabuye mwandu ga ngulo ndârhi gali galukîrwe oku cishûli câwe: ag'eyakiki, ag'eyakuti y'akasi, ag'e alumasi, ag'ezabatajadi, ag'eshohamu, ag'eyasipi ag'eyakuti y'ecirala ag'ebaharamani n'ag'ezumaridi, n'amasholo go bâjiziremwo orhugoma rhwâwe n'orhurhêra rhwâwe, ebyôla byaârheganyibagwa aha kulemwa kwâwe. ¹⁴ Nali nkuhizire kwo kerûbini wakazikulanga, wâli oku ntondo ntagatifu ya Nyamuzinda, wakazagigera omu karhî k'amasèsè g'omuliro. ¹⁵ Wâli lwiganyo omu lugendo lwâwe kurhenga aha kulemwa kwâwe kuhika olusiku obubî bwâbonekanaga muli we. ¹⁶ Oburhimbûzi bwâwe bwakuyunjizize budârhi n'ebyâha. Nâkuya-ndagazize bimbirimbiri okwôla ntondo ya Nyamuzinda, na kerûbini wakazâgikulanga âkulengerize omu karhî k'amasèsè. ¹⁷ Omurhima gwâwe gwahemwîre n'obucîbone erhi bwinja bwâwe bu-rhuma. Wâsherêzize oburhimanya bwâwe erhi irenge lyâwe li-rhuma. Nâkukwebire oku idaho, nâkujizire masheka g'abâmi. ¹⁸ Obunji bw'amabî gâwe, obulyâlyâ bw'oburhimbûzi bwâwe, byaârhumire wahemula enyumpa yâwe y'aka-Nyamuzinda. Nâkurhenzizemwo omuliro gwakufonfomera. Nâkujizire luvu ah'igulu embere za balya bakazagikulolêreza. ¹⁹ Omu mashanja, ngasi yeshi wanakuyishigi, anakazifuduka erhi we o-rhuma, okola oba wa côba, olwâwe lwamayûrha loshi».

Kuli Sidoni

²⁰ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ²¹ «Mwene omuntu, oyêrekere olunda lwa Sidoni, onaderhe kuli ye ebîra binwa by'obulêbi. ²² Oderhe, erhi: Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Ntaciri kuli we Sidoni. Nalonza nje irenge omu karhî kawe. Bâma-nya oku nie na ndi Nyamubâho, hano mba namamuha obuhane ntyo nanyêrekane obwimîna bwâni muli ye. ²³ Namurhumira ecihuûsi, omuko gwâbulajikira omu njira zâge, emifu yâkazihenangukira omu karhî kage erhi ngôrho bamuyômolire omu marhambi erhuma, na ntyo bânamanya oku nie Nyamubâho.

Israheli âyôkolwa ekarhî k'amashanja

²⁴ Murhakacibonekana omu Israheli, oli mushûgi gwankalemaza n'oli lukerêrhe lwankayôgôla, nta bantu bamuli eburhambi bâcimugayaguze, banamanyiraho oku nie na ndi Nyakasane Nyamubâho. ²⁵ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Amango nashûbûza omulala gwa bene Israheli kurhenga omu karhî k'amashanja, emunda bali basha- ndabîne, nâyêrekana ntyo obwimâna bwâni embere z'amashanja. Gwayûbaka mulya budaka nâhaga omurhumisi wâni Yakobo. ²⁶ Bâyubakamwo n'omurhûla, bâyûbaka enyumpa banarhwêre emizâbîbu; bâyûbakamwo n'omurhûla. Hano nkola nahâna obuhane kuli balya bamuzongolosire bânakazagimugaya-guza, bânamanyamwo oku nie Nyamubâho, Nyamuzinda wâbo.

29

Kuli Misiri

¹ Omu mwâka gwa kal'ikumi, omu mwêzi gwa kal'ikumi, omu nsiku ikumi n'ibiri z'omwêzi, akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² «Mwene omuntu, oyêrekere emunda Faraoni ali, ye mwaâmi w'e Misiri, onaderhe ebinwa by'obulêbi kuli ye n'oku cihugo c'e Misiri co-shi. ³ Oderhe onamubwîre, erhi: Ntya kwo adesire Nyakasane

Nyamubâho: Ntakuli kwo, wâni Faraoni, mwâmi w'e Misiri, we ngôna^y elambukire muli ba Nili bâwe, w'odwîrhe waderha, erhi: «Ba Nili bâni banali bâni, niene nàbajiraga». ⁴ Nakuhira emigera y'endobo omu myanganga, nnanshwêkere oku magamba gawe enfi z'omu ba Nili bâwe, nankukûle muli abôla ba Nili bâwe kuguma n'enfi z'abôla ba Nili bâwe, zoshi nshwêkere oku magamba gâwe. ⁵ Nakukwêba omw'irungu, we mweshi n'enfi za muli ba Nili bâwe. Wâhenangukira omu budaka buhinge, orhârholwe orhânabishwe. Nâkuha ensimba z'erubala n'ebinyunyi by'emalunga bikulye. ⁶ Lyo Abanya-Misiri boshi bamanya oku nie na ndi Nyamubâho. Ebwa kuba bali lusheke nyamwegemerwa oku mulala gwa bene Israheli. ⁷ Erhi baderhaga mpu bakugwârhirizakwo, onavunikire omu nfune zaâbo, onababwâbwârhuile enfune zoshi. Erhi bakuyêgemeraga ona-twîkemwo, bagere omusisi omu nda.

⁸ Co cirhumire amâderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Ala oku namâkurhumira engôrho yajinigûza emwâwe abantu n'ebintu. ⁹ Ecihugo ca Misiri câhinduka irungu na buhanya, ntyo bamanya oku nie Nyamuzinda. Bu-lya adesire, erhi: Nili aba wâni, erhi niene nâmujiiraga. ¹⁰ Ee! nani ntacikuli-kwo, ntaciri n'oku ba Nili bâwe. Ecihugo ca Misiri nâcijira irungu na buhanya, kurhenga e Migdoli kuja e Sewene na kuhika oku lubibi Iwa Etiyopiya. ¹¹ Oku-gulu kw'omuntu kurhakacigera eyôla munda, n'amagulu g'ensimba ga- rhakacigera eyôla munda: Misiri ayôrha bwâmwa kuhika myâka makumi anni. ¹² Ecihugo ca Misiri nâcijira cibe cihugo cahagwîrwe omu karhî k'ebindi bihugo byahagwîrwe; engo zâge zâba ngo zihagwîrwe omu karhî k'ezindi ngo zahagwîrwc, kuhika myâka makumi anni. Abanya-Misiri nâbashandabanya ekarhî k'amashanja. ¹³ Bulya ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Hano kuge-ra myâka makumi anni, nâshubishubûza Abanya-Misiri, kurhenga omwôla ma-shanja bâli bashandabîne. ¹⁴ Abâla bahêsirwe bujâ nâbarhenza e Misiri nange-nd'ibashubiza omu cihugo ca Patrosi, omu cihugo câbo baburhwamwo. Bayuûbaka mwo obwâmi busungunu. ¹⁵ Misiri âba bwo bwâmi busungunu omu gandi mâmi goshi, arhakacirhegeka amashanja; namunyîhya Iyo aleka okushubikâcikuza oku gandi mashanja. ¹⁶ Kuli Israheli arhakaciba ye nya-mwikubagirwa, akazibona oku abarhwîre amabî gâge muli agôla mango âli ayêrekîre emunda ali. Bânamanyiraho oku nie Nyakasane Nyamubâho».

¹⁷ Omu mwâka gwa kali makumi abiri, omu mwêzi gwa burhanzi, omu lusiku lurhanzi akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹⁸ «Wâni, mwene omuntu, Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni amaârholâ omuhigo mwinja gw'okurhabâlira Tiri. Amarhwe goshi gamayûnulwa, ebirhugo byamâtunyulwa byoshi, ci nta bunguke arhenzizemwo ôli kuli ye, ôli oku ngabo yâge, muli ogwôla muhigo ali arhôzire gw'okurhabâlira Tiri. ¹⁹ Amaderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Ala oku Nabukondozori, mwâmi w'e Babiloni, namâmuha ecihugo ca Misiri. Ahongesa yo obugale, âsabunga yo eminyago, anakungûje yo minyago yâge, n'ebyo Iwo lwâba luhembo lw'engabo yâge. ²⁰ Oku murhamo gwâge anarhamiraga e Tiri, nkola nâmuha ecihugo ca Misiri, ebwa kuba nie anakazâgikolera, kwo adesire Nya-kasane Nyamubâho. ²¹ Muli agôla mango nâmeza ihembe omu mulala gwa bene Israheli na- nkuyemêrere okubumbula akanwa wakaderha ekarhî kâbo. Na ntyo bâmanya oku nie Nyamubâho.

30

Olusiku Iwa Nyakasane na Misiri

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² Wâni, mwene omuntu olêbe oderhe, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyaka-sane Nyamubâho. Mubande orhubababo: Yaga! Lusiku luci! ³ Buiya lulya lusiku luyîruka, luyîruka lulya lusiku Iwa Nyakasane, lwâba lusiku luyunjwîre bitù, mango g'amashanja. ⁴ Engôrho yaja omu Misiri, Etiyopiya arhungwe n'obôba hano emifu erho-ndêra okuhenanguka omu Misiri, hano bârhangira okugukumba obugale bwage na hano amakondo gâge gâciyôheka oku idaho. ⁵ Kusi na Puti na Ludi, Arabiya yoshi na Lubi na bene Endagâno yani boshi bafa n'engôrho.

^y29.3 engôna ye "mamba" omu kiswahili, ye "crocodile" omu nfarasè

⁶ Ntyâla kwo adesire Nyamubâho: Ebyêgemero bya Misiri byâhirima, byâhirigirha birya emisi yâge elimbira: kurhenga e Migdoli kuja e Sewene bâkazikumba n'engôrho, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ⁷ Bâhagulirwa omu bihugo byahagwîrwe; engo zâge zâja omu ngo zikola ziba bwerûlè. ⁸ Bâmanya oku nie Nyamubâho, hano mpira omuliro kuli Misiri na hano abarhabâzi bâge bajonjagwa. ⁹ Muli olwola lusiku, entumwa zâni narhuma, zanagerende n'amârho g'e- nkuge bagend'itula akavango e Etiyopiya muli kala kahwenyenye kâge. Obôba bwarhunga abayûbakayo, muli olwo lusiku lwa Misiri lw'onw'olwo luyîruka!

¹⁰ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Nâhungumula gulya mwandu gw'abantu b'e Misiri, nâbamalira n'okuboko kwa Nabukondonozori, mwâmi w'e Babiloni. ¹¹ Ye boshi n'olubaga !wâge lulya luba lukali kulusha agandi ma-shanja goshi, barhumwa ebwa kugendishanda ecihugo. Bayômolera Misiri engôrho, babumbe ecihugo mirhumba, ¹² Ba Nili nâbaganya, ecihugo nâciha ebishungu. Nâhagula ecihugo coshi n'ebi cijira byoshi, nâkolesa okuboko kw'ab'ihanga. Niono Nyamubâho nadesire. ¹³ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. Nâhirigisa abazimu, nârhe-nza Nofu bo bazimu b'engandabûzi. Murhakaciba muluzi omu Misiri. Nâlumîza obôba omu Misiri. ¹⁴ Nâhagula Patrosi, nâdûlika omuliro aha Sowani, nâyûkiza amahano gani e No. ¹⁵ Nasheshera oburhe bwâni kuli Sini, ho kanta-rhunganwa k'e Misiri; nâmalira omwandu gw'engabo y'e No. ¹⁶ Nâdûlika omu-liro omu Misiri, Sini arhungwe n'obwôba, e No eyunjulire mîshi n'amîshi gana-shandabana. ¹⁷ Abana b'emisole b'e Oni n'ab'e Pi-Beseti bâhirima n'engôrho n'engo zâbo zanyangwa bujâ, ¹⁸ E Tafanihezi, olusiku lwanâshubeyo budufu nkola nayusayo okushigwa na Misiri na hano eya misi acikubagira ehwa. O-lwikungu lwâyibwîkira n'abananyere bâge bayishihêkwa bujâ, ¹⁹ Ntyôla kwo nâhanamwo Misiri. Kandi bânamanya oku nie na ndi Nyamubâho.

²⁰ Omu mwâka gwa kal'ikumi na muguma omu mwêzi gwa burhanzi, omu nsiku nda z'omwêzi, akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra bi- nwa, erhi: ²¹ «Mwene omuntu, nâvunyire okuboko kwa Faraoni, rnwâmi w'e Misiri, na lola oku ntâye wadesire mpu arhuba ecibande câge ahire kwo obufumu, mpu ahire kwo ecitambara anakushwêke, lyo ashubibona emisi y'okufumbarha engôrho. ²² Co cirhumire aderha ntya Nyakasane Nyamubâho. Lola oku ntaciri kwo Faraoni, mwâmi w'e Misiri; nâmuvuna amaboko, okuzi-bu n'okwavunisire, nâmurhoza engôrho ekuboko kwâge. ²³ Nâshandabanya Misiri omu mashanja, naja nâmuheba hala na hala omu bihugo. ²⁴ Nâzibuhya amaboko gw'omwâmi w'e Babiloni, nnamufumbase engôrho yâni omu kuboko kwâge, Nâvuna amaboko ga Faraoni, ashinge n'omulumbo embere z'omusho-mbanyi wâge nka muntu okola wafa. ²⁵ Nâzibuhya amaboko g'omwâmi w'e Babiloni, n'aga Faraoni garhoge. Bânayishimanya ntyo oku nie Nyamubâho hano mpira engôrho yâni omu kuboko kw'omwâmi w'e Babiloni na hano ayiyômolera ecihugo ca Misiri. ²⁶ Nâshandabanya Misiri omu mashanja, nâja nâmuheba hala na hala omu bihugo; ntyo bânamanya oku nie na ndi Nyamu-bâho».

31

Enduluma y'e Libano

¹ Omu mwâka gwa kal'ikumi na muguma, omu mwêzi gwa kasharhu, omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi, akanwa ka Nyamubâho kanacintinda- kwo muli ebîra hinwa, erhi:

² «Mwene omuntu, obwîre Faraoni mwâmi w'e Misiri kuguma n'omwandu gw'abambali, erhi: Bici nankakugerera kwo muli obula bugale bwâwe? ³ Alaga byo: oku muyerezi^z gw'e Libano ogujira amashami minjinja, e-byasi byofofi n'omurhi gulengerîre, omu bitu mwo irhwerhwe lyâge lihikira. ⁴ Amîshi garhuma gwâkula, omusima gwarhuma gwâliha, enyîshi zaka-zâgihulula aha burhambi bw'aha gwâli guruhwezirwe n'emibunda yazo yakazihika oku yindi mirhi yâli omu mashwa, ⁵ Kwo kwarhumaga gulihûka okwo kulusha eyindi mirhi y'omu ma-shwa, n'amashami gâgwo galuga, n'amahaji gâgwo galandira bwe-nêne ebwa obwôla bunji bw'amîshi gakazagija emunda guli. ⁶ Ebinyunyi by'emalunga byoshi byayishikaziyûbaka

^z31.3 muyerezi gwo baderha omu nfarasè mpu cèdre

enyôgo muli gwo, ensimba z'erubala zakaziburhira muli gwo, abantu ba ngasi lubero bakazihumûkira omu cihoho câgo. ⁷ Gwâli mwinjinja omu buli bwâgo n'omu kulandira kw'amashami gâgwo. Emizi yagwo yakazilandira omu mîshi manene bwenêne. ⁸ Erhayumananaga nagwo emiyerezi y'omu ishwa lya Nyamuzinda, e-nsindani zirhankagerîrwe oku mashami gâgwo nta yindi mirhi ya- nkalingânîne n'amahaji gâgwo, nta murhi gw'omu ishwa lya Nyamuzinda gwankagurhalusire bwinja. ⁹ Nâleka gwâshabuka bwinjinja. Gwakazyagalana kulusha eyindi mirhi y'omu ishwa lya Nyamuzinda.»

¹⁰ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Ebwa kuba gwamashigalika erhi kulihûka kwâge kurhuma, ebwa kuba i-rhwerhwe lyâge linakazihikira omu bitù, ebwa kuba gukola gukaziçîbona erhi okwôla kurhuma, ¹¹ nâguhanyire omu maboko g'omuluzi w'amashanja nti agujirire nk'oku obubî bwge bunali, obubî bwâge bwârhumire nâgukaga. ¹² Abantu b'ihanja bagutwîre bali balya bantu b'ishanga kulusha agandi masha-nja goshi, bâgukubira oku ntondo, amashami gâgo garhogera omu rhubanda rhoshi; abanagaka bâgo bavunirwa omu misima yoshi y'omu cihugo, amasha-nja goshi g'igulu gayâsire ecihôho câgo, bâgukabulira. ¹³ Oku misigala yago^a, ebinyunyi by'emalunga binakaziyishikabêra kwo, n'omu banagaka bâgo muli ensimba zoshi z'erubala.

¹⁴ Lyo harhagiba omurhi gudomererwa gwacîkuza, erhi bulî bwâgo bu-rhuma, guruhaginaheka obulî bwâgo omu nkuba karhî k'ebitù, lyo harhagiba omurhi gwayunjula mîshi na ntyo gube gwa bucîbone oku yindi mirhi. Bulya yoshi eligunzibwe n'olufu, yâja ekuzimu omu idaho, yajibêra haguma n'abana ba abantu balya bayandagalîre ekuzimu. ¹⁵ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Olusiku gwaya-ndagaliraga e kuzimu nârhegeka nti habe okushîba, nâbwikula ekuzimu, nâyimanza enyishi zâge n'amîshi gâge manjimanji gâyimanzibwe. Nâyimanzize Libano erhi gwo gurhuma, kandi gwârhumu emirhi yoshi y'omu lubala yahuha. ¹⁶ Oku lubî lw'okuhirima kwâgo, amashanja goshi, naâgagezamwo omusisi, erhi nguyandagaliza ekuzimu haguma na balya bayandagalira omu mwîna. Yajire-rhûlirizanya eyôla kuzimu. Eyo mirhi y'e Edeni, yo yâli bulimbi na bwinja bw'e Libano, ngasi mirhi yanakazâgidomererwa. ¹⁷ N'iburha lyâgo lyayûbakaga omu cihôho câgo, omu karhî k'amashanja, nalyo lyâja ekuzimu, emwa abantu bânigagwa n'engôrho.

¹⁸ Guhi mwâli muyumânîne mweshi nago oku kuja irenge n'oku bulî, omu mirhi yoshi y'omu Edeni? Okwôla wâjikwebwa, mweshi n'emirhi y'omu Ede-eni, omu ndalala y'idaho, wâgendigwishira ekarhî k'entakembulwa, haguma n'abayisirwe n'engôrho. Lâba Faraoni n'omwandu gw'engabo yâge, kwo adesi-re Nyakasane Nyamubâho.

32

Obuhanya bwa Faraoni n'obw'e Misiri

¹ Omu mwâka gwa kal'ikumi na kabirhi, omu mwêzi gwa kal'ikumi na kahiri, omu lusiku lurhanzi lw'omwêzi, akanwa ka Nyamubâho kanaci-ntindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² «Mwene omuntu oderhe ebinwa by'okula-kira Faraoni, mwâmi w'e Misiri omubwîre, erhi: Wâni ntale ntorho y'amashanja wamâherêrekera! Wâli oyosire nka kula engôna^b erhogomerera omu nyanja, wakazâgicirhunika omu nyîshi zâwe; wakazigirhwanza n'amagulu gâwe, ntyo washerêza emibunda yazo. ³ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Nâkurhega n'akeshe kâni, amashanja gâkugorha, gayishe gâkuku-lula omu milaga yâni. ⁴ Nakukwêba ebulambo ngendikuheba omu bulambo, nanjire ebinyu-nyi by'emalunga byoshi bikazigwa kuli we, ensimba z'omu igulu zikulye ziyigurhe. ⁵ Nâlambika omurhumba gwâwe oku ntondo, weshi oyunjuze orhuba-nda bibolereza. ⁶ Nâdomerera ecihugo n'ebwa kuhulula mwôgo muko, gusôkere ciru n'oku ntondo n'emisima yoshi yayunjulira n'ogwo muko. ⁷ Amango obulangashane bwâwe bwâzima nanabwîkira amalunga, mpi-re n'omwizimya omu nyenyêzi, nâbwikira izûba n'ebitù n'omwêzi guruhacikamoleke n'obulangashane bwâgwo.

^a31.13 yago arhalikwo "hisegerewo ^ " n'obwo hiri kuli: câgo, gâgo, bâgo, bwâge, lyâge

^b32.2 engôna mpu ye "crocodile" omu nfarasè

⁸ Ebimole by'e malunga byoshi nâbizimya erhi we orhumire, n'ecihugo câwe ncibumbe mwizimya, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ⁹ Nâkuniza omurhima gw'embaga nyinji, amango nâmanyisa omu ma-shanja, birya bihugo orhishi, ngasi mabî gâkuyishire erhi ohirima.

¹⁰ Nâhira embaga nyinji omu mirhanyo erhi we orhuma, n'emviri z'abâmi bâbo zibangalale oku irhwe erhi we orhuma, amango babona nâgeza engôrho yâni embere zabo. Ntâye orhâgeremwo omusisi yeshi muli olwôla Iusiku wa-nâhirime. ¹¹ Bulya, ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Engôrho y'o-mwâmi w'e Babiloni yâkubwabwarhula! ¹² Nâmalira omwandu gw'engabo yâwe n'engôrho y'abalume b'entwâli, bantu bakali omu mashanja goshi; basabu-nga obugale bw'e Misiri n'omwandu gw'engabo yâge goshi gwaherêrekerâ. ¹³ Ebishwekwa byâge byoshi nâbimalirira oku burhambi bw'amîshi manji; oku-gulu kw'omuntu kurhakacigarhwanza, ensenyi z'ensimba zirhakacigarhwanza. ¹⁴ Nânyihya amîshi gâzo, n'enyishi zâgo zikazihulula nka mavurha, kwo adesire Nyamubâho.

¹⁵ Amango najira ecihugo ca Misiri cibe cihugo cisherîre, cihugo cahagwi-rwe, cihugo cirhacibamwo akantu, amango nâmalira abantu baciûbakamwo, ntyo banamanya oku nie na ndi Nyamubâho. ¹⁶ Gwo mulenge ogwôla, baguyimbe abanyere b'amashanja baguyimbe; baguyimbe, bakola balakira Misiri n'omwandu gw'engabo yâge; baguyimbe, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho».

Faraoni ayandagalira ekuzimu

¹⁷ Omu mwâka gwa kal'ikumi na kabirhi, Omu nsiku ikumi n'irhanu z'omêzi, akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹⁸ «Mwene omu□tu, olakire omwandu gw'engabo z'e Misiri, oguyandagaze ekuzimu gonene kuguma na bâli b'amashanja g'abaluzi, gaje omu idaho kugu-ma na ngasi bandi baja omu nshinda. ¹⁹ Ndi wali omlushire bwinja? Oyandagalire omu nshinda mweshi n'entake-mbûlwa! ²⁰ Bâkumba boshi n'abandi banizirwe n'engôrho. Obwo engôrho yamâyomolwa oyishage wakulula Misiri n'omwandu gwâge gw'engabo. ²¹ Abaâli ntwâli kulusha, kuguma n'abakazag'imurhabâla, bamuganirira eyola kuzimu mpu: Bayandagîre; bakola bacihengesire balya bantakembûlwa, banigagwa n'engôrho!

²² Eyôla munda eri Asuru boshi n'engabo yâge, ebyûsho byâge bimuzongolosire; boshi bali bânizirwe, bafa n'engôrho. ²³ Ebyûsho byâge babiheba omu ndalâla ekuzimu, engabo yâge ezungulusire ecusho câge; boshi bâli bani-ziriwe, bafa n'engôrho, n'obwo bwo bakazag'ihira ecâba omu igulu ly'abazîne! ²⁴ Eyôla munda eri Elamu n'omwandu gw'engabo zâge guzungulusire ecu-sho câge, boshi kunigwa bânizirwe, bafa n'engôrho, ntakembûlwa zâya-ndagaliraga ekuzimu omu idaho; bakazâg'ilumiza ecôba omu igulu ly'abazîne, bagendanaga enshonyi zâbo eyôla munda emw'abayandagalire ekuzimu. ²⁵ Bâ-muha ecirâlo omu karhi k'abanizirwe, ebyusho by'omwandu gw'engabo zâge bimuzonge; ezo ntakembulwa zoshi ngôrho yâziyisire. N'obwo abantu bakazâg'igeramwo omusisi erhi kubayôboha kurhuma hano igulu ly'abazîne; bagendanaga enshonyi zâbo emwa balya bayandagalire ekuzimu. Babahira omu ngabo y'abanizirwe.

²⁶ Eyola munda eri Mesheki, Tubali n'omwandu gwabo gw'engabo, ebyu-sho byâbo bimuzongolosire; ezôla ntakembulwa zoshi engôrho yâziyisire; n'o-bwo bâli bamahira ecôba omu igulu ly'abazîne. ²⁷ Barhâkacihengeka aha bu-rhambi bw'entwâli, abôla b'entakembulwa bafaga, bayandagalira ekuzimu n'e-mirasano yâbo n'engôrho zâbo bakazizihira aha irhwe lyabo erhi n'ebyaha bajizire biri omu mavuha gâbo, n'obwo ecôba c'ezôla ntwâli cali cilumîre igulu ly'abazîne. ²⁸ Ci wehe wâyirhirwa omu karhi k'entakembulwa, bâkuhengeka aha burhambi bw'abâyirhagwa n'engôrho. ²⁹ Eyôla munda eri Edomu: abami bagc hoshi n'abaulzi bagc, ciru akaba ntaho barhahimaga, bakola bâganjîrwe muli balya bâyirhagwa n'engôrho; nabo bakola bacihengesire aha burhambi bw'entakembûlwa, bâbo baya-ndagalire ekuzimu nka bwo.

³⁰ Eyôla munda eri abaluzi lw'olunda lw'emwênè, bali yo boshi haguma na abanya-Sidoni boshi; bâyandagire kuguma n'abanigagwa, n'obwo barhâhima-gwa kujira ecôba, lêro buno

enshonyi z'oburhwâli bàlibagwerhe zikola zibabu-mbire! Zicihengekage ezôla ntakembûlwa, haguma n'abayirhagwa n'engôrho, banahêke enshonyi zâbo emwa balya bayandagalire ekuzimu! ³¹ Faraoni âbabona anarhulirira hano abona ogwôla mwandu gw'engabo; nabo ngôrho yâbayirha Faraoni n'engabo yâge. Kwo adesire Nyakasane Nya-mubâho. ³² Neci, nâli mmuyemêrire ahire ecôba omu igulu ly'abazîne, ci lolaga oku akola acihengesire aha burhambi bw'entakembulwa, haguma na balya bayirhagwa n'engôrho. Faraoni kwo âbire ntyôla boshi n'omwandu gw'engabo zâge, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

33

Omulêbi ali mulanzi w'olubaga lwa bene Israheli

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² «Mwene omuntu, ogend'ibwîra bene olubaga lwâwe, erhi: Nka na-mâyomolera ecihugo engôrho, abantu b'ecôla cihugo banayanke muntu mugu-ma muli bo mpu abe mulanzi; ³ oyôla mulanzi, nk'amabona engôrho ekola eyômolîrwe ecihugo, anabuhe omushekera arhonde olubaga. ⁴ Omuntu wa-nkayumva omushekera gwabûhwa akanabula buyâka, erhi engôrho yankayisha ekanamuhunjukana, yene wankabarhula omuko gwâge. ⁵ Anayumvîrhe omulenge gw'omushekera arhanadesire mpu ayâka; omuko gwâge yene gulikwo; ci kônene erhi ankayâka, oyôla muntu ânaciza obuzîne bwâge. ⁶ Ci erhi omulanzi akabona engôrho ekola eyômolîrwe ecihugo, akanabula kubûha omushekera gw'okurhonda olubaga n'erhi engôrho yankayisha ekahu-njukana muguma muli bo, neci oyôla afire erhi câha câge cirhuma, ci kônene omuko gw'oyu muntu nagudôsa omulanzi. ⁷ Nawe wâni, mwene omuntu, nâkujizire mulanzi w'olubaga lwa bene Israheli: erhi okayumva oluderho lw'ekanwa kani, wanababwîrizakwo oku izîno lyani. ⁸ Erhi nankabwîra omuntu mubî nti: «We muntu mubî, okuli wâfa!» erhi wankahulika okabula bwamubwîriza mpu aleke enjira yâge mbî, oyôla muntu anafa erhi câha câge cirhuma; ci kônene we nankadôsa omuko gwâge». ⁹ Ci kônene erhi wankamubwîriza mpu aleke enjira yâge mbî, akana- bula buleka eyôla njira mbî, oyôla muntu anafa erhi câha câge cirhuma, ci kônene wehe wanaciza obuzîne bwâwe.

Okugoma n'okugomôka

¹⁰ Nawe wâni mwene omuntu, ojibwîra omulala gwa bene Israheli, erhi: Loli oku munakaziderha ebîra binwa, erhi: Amabi girhu n'ebyâha birhu rhwe-nene binali kwo, kandi byo birhuma rhufa; kurhi rhwakalamaga? ¹¹ Ogend'iba-bwîra oku: Ndahire obuzîne bwâni! Kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Ntalonza nti omunyabyâha aherêrekere, ci nti omunyabyâha aleke enjira yâge mbî analame. Mugomôke, mugomôke, muleke enjira mbî! Cici carhuma wâle-kifa, wâni mulala gwa bene Israheli? ¹² Nawe wâni mwene omuntu, obwîre bene olubaga lwâwe, erhi: Obushi-nganyanya bw'omushinganyanya burhankamuciza nka amaba mugoma, n'omubî arhankafa n'obubî bwâge nka amaleka obôla bubî bwâge, kuguma n'omuntu wâli mushinganyanya arhankalama erhi obôla bushinganyanya bwâge burhuma nka kulya amacihira omu câha. ¹³ Erhi nankabwîra omushinganyanya-nya nti okuli wâlama, ci yehe omu kucîkubagira obushinganyanya bwâge, ârhondêre okukazijira amabî, barhankacikengêra ebijiro byâge by'obushinga-nyanya na bulya bubî bwâge àjiraga bo bwârhumana ankafa. ¹⁴ Na nka namaâbwîra omunyabyâha nti wafa okunali, nka akaleka enjira yâge mbî akarho-ndêra okukazijira ebiri binja binashingânîne, ¹⁵ oyôla muntu mubî erhi anka-lyûla omwenda gwâge, erhi akagalula ebi anyagaga, erhi akanashimba amarhegeko gahâna akalamo, buzira kucishubira omu byâha, okuli ânalama, arha-nkacifa. ¹⁶ Barhankacikengera galya mabî gâge akazâgijira, ajizire ebishi-ngânîne; okuli âlama. ¹⁷ Bene olubaga lwâwe badesire mpu: «Enjira ya Nyakasane erhaba eshi-ngânîne». Enjira yâbo bone yo erhaba eshingânîne! ¹⁸ Erhi omushinganyanya ankaleka obushinganyanya bwâge akarhondêra okukajira amabî, ânafa erhi o-kwôla kurhumire; ¹⁹ n'omunyabyaha erhi ankaleka obubî bwâge akakazijira ebiri binja binashingânîne, okwôla kwanarhumana alama. ²⁰ Kurhanarhumana mu-rhaderha mpu: «Enjira ya Nyamubâho erhaba nyinja». Namutwîra

ngasi mu-guma olubanja nk'oku enjira zinyu zinali, wâni mulala gwa bene Israheli.

Ecihugo ca bene Israheli canyagwa

²¹ Omu mwâka gwa kal'ikumi na kabirhi kurhenga rhuli rhuheirwe buja, omu mwêzi gwa kal'ikumi na kabirhi, omu nskiku irhanu z'omwêzi, omuntu wayishaga ayâka kurhenga e Yeruzalemu ayisha ambwîra, erhi: Olugo lwa-nyazirwe!» ²² Ci kônene akanwa ka Nyamubâho kali erhi kampisire kwo biji-ngo embere oyôla muntu wayishaga ayâka ayishe, kanali kamabumbûla aka-nwa kâni embere aje emunda nali sêzi; akanwa kâni kabumbuka naleka okuci-ba kaduma.

Akalamo k' Abayahudi balisigire e Palestina-Israheli

²³ Akanwa ka Nyamubâho kanacintidakwo muli ebîra binwa, erhi: ²⁴ «Wâni mwene omuntu, abaciyûbasire omu bigûkà bya ecihugo ca bene Israheli ba-dwîrhe baderha mpu: «Abrahamu àli yene, anagalihâbwa eci cihugo nka ka-shambala kâge; nirhu rhono rhukolaga rhuli mwandu rhwe rhwahabirwe ecîra cihugo nka kashambala kirhu. ²⁵ Co carhuma wajibabwîra, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamu-bâho: Munakazilya enyama n'omuko gwâyo, munakazirhererekêra abazimu, munakazibulaga omuko, mwamânabuliderha mpu ecihugo ciri cirhu! ²⁶ Mukola mushiga engôrho yinyu, munakazihenya amabî, munakaz'ihemu-la muka omulungu winyu munabuliderha mpu ecihugo ciri cinyu! ²⁷ Alaga oku wayishibabwîra, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho erhi: Ndahiîre obuzîne bwâni! Abacisigire ebigûkà, ngôrho yâbayirha, abali omu mashwa nâjira ensimba zibalye, abali omu nyumpa nzibuzibu nîsi erhi abali omu nyâla cihûsi câbayirha. ²⁸ Ecihugo nâjira ciyôrhe bwâmwa, ntâye wacigere oku nto-ndo zâco. ²⁹ Ntyo bamanya oku nie na ndi Nyamubâho hano babona ecihugo cisigala bwâmwa, lishuba irungu erhi agôla mabî gâbo bakazijira garhuma.» ³⁰ Yumva wâni mwene omuntu, abantu b'omu lubaga lwâwe, abadwîrhe bakuderhera omu bizimbêro by'enyumpa n'aha nyumvi zâbo, badwîrhe ba-hwehwerezanya, ngasi muguma na mwene wabo mpu: «Muyîshe rhuyumve ka-nwa kahi karhenga emwa Nyamubâho». ³¹ Balundûkîre emwâwe; olubaga lwâni lwamâbwarhala embere zâwe; badwîrhe bayumvirhiza ebinwa byâwe barhanabishimbe; banajire birya biri binja omu kanwa kâbo; omurhima gwabo bunguke bone guharhira. ³² Lola oku kuli bo onali na mwimbiza kône olya oyi-mba bwinja, olya ojira izû linja n'okuziha bwinja olulanga; banakaz'iyumvi-rhiza ebinwa byâwe barhanabishimbe. ³³ Hano kulya kubayishira, na lola oku kuyiruka, bânmanyiraho oku hali omulêbi wâli ekarhî kâbo.»

34

Okuhiyêrekire abangere b'Israheli

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintidakwo muli ebîra binwa, erhi: ² «Wâni mwene omuntu, oderhe ebinwa by'obulêbi oku balungere b'Israheli, olêbe onababwîre, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Buhanya kuli balungere babî b'Israheli abarahajira kundi kurhi okurhali kucîyâ-bula bonene! Ka arhali busô bwo balungere bagwâsirwe okuyâbula? ³ Mwe mulya amarha, mwe muyambala emyamhalo y'amôya, mwe munakazirhere-kêra ebibuzi bitwêzire, arhali busô mwayabulaga. ⁴ Ebishwekwa byâli bizamba murhabirhabâlaga okubona emisi, murhabukaga ebyâli bilwâla, murharhubaga ebyâli vunisire, murhagalulaga ebyali bihezire, murhanajaga mwalonza ebyâli bihezire, ci mwabihiramwo akavango n'okuniga. ⁵ Ebyôla bishwekwa byoshi byashandabana erhi kubula bangere kurhuma, byâba biryo by'ensimba zoshi z'omu lubala, byâlumira hoshi. ⁶ Ebibuzi byâni bishandabîne omu ngasi ntondo n'omu ngasi rhurhondo rhushunjusire, ebibuzi byâni byalumîre hoshi, omu cihugo na ntâye obishibirire, ntâye waja wabilonza.

⁷ Co cirhumire, muyumvageye akanwa ka Nyamubâho wâni balungere: ⁸ Ndahire oku izîno lyâni! kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Ebwa kuba ebibuzi byâni babilekêre byanyagwa, ebwa kuba ebibuzi byâni byo bikola biba biryo by'ensimba z'omu lubala zoshi, kubula

mungerere kurhuma, ebwa kuba abangere bâni barhashibiriraga ebihuzi byâni ci baba bonene bwo baci-shibirira, babilekêrera. ⁹ Okwola kwo kwarhuma, muyumvagye akanwa ka Nyamubâho, wâni balungere: ¹⁰ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Nkola nyagulîre abangere; nkola nabalyûza ebibuzi byâni, ntanaciyêmere bayâbula obusô bwâni n'abôla bangere lêro barhâcîkâcîlise bonene; ebibuzi byâni nâbiyasa akanwa kâbo, arhali byo bâcikazilya.

¹¹ Bulya ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Mumbonage nkolaga nashibirira niene ebibuzi byâni, nkaz'ibirhangula^c. ¹² Nka kula omungere arhangula ebibuzi byâge, olusiku ali olunda ebibuzi byâge biyâbukire, ntyo kwo nâkazirhangula ebibuzi byâni, nâbirhenza ngasi lunda byanahabukîre loshi omu mango g'olwikungu n'ag'omwizimya. ¹³ Nâbikula omu mbaga, nabi-shubûza birhenge omu bihugo, nabishubiza oku budaka bwâbo nambiyâbulire oku ntondo z'Israheli, omu rhubanda n'omu hantu hayâbake omu cihugo. ¹⁴ Nâbiyâbulira omu malambo minja, n'obuhasi bwâbo bwâba oku ntondo ndîrî z'Israheli, yo byâkazilâla eyoia munda omu kahasi kinja, byakaziyâbukira omu bulambo bujinyire, oku ntondo z'Israheli. ¹⁵ Niene nakaz'iyâbula ebibuzi byaâni, nambihire aha byarhamukira, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ¹⁶ Nâja nalongereza ecihezire, nâkaziyisha ngalwîre ecâli cihabusire; nâkaz'irhuba eciri n'ecibande, nkaz'igalulira emisi cirya câli cikola cizamba; ci konene cirya cakazâg'iciyâbula conene, cirya cakazâg'iciheka n'emisi, nâcisherêza, nâciha obuhane.

¹⁷ Ninyu wâni, bibuzi byâni, ntyâla kwo adesirc Nyakasane Nyamubâho: Loli oku nkola nâjira obucirânuzi ekarhî k'ebibuzi, engandabuzi n'ebihebe. ¹⁸ Ka okwinja kumukwânîne kurhali kuyâbukira ahaii obulambo bwinja, muje mwahonyogola ngasi bicisigire by'omu bulambo bwinyu, nisi ka kurhali kwinja okunywa amîshi gashongwîre n'agasigîre mugarhwanze n'ensenyi zinyu? ¹⁹ Ebibuzi byâni byo bikolaga bikera ebi mwahonyogolaga, n'okunywa amîshi mwarhwanzagya n'ensenyi zinyu! ²⁰ Co cirhumire ababwîra ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Mundolekwo, nkola nâjira obucirânuzi ekarhî k'ecibuzi citwezire n'ecihosire. ²¹ Ebwa kuba mwahukwîre n'ecifuba cinyu, n'ebirhugo bi-nyu, kandi mwanatumirha n'amahembe ginyu ngasi bibuzi byâli bihosire, kuhika mwalinda mubikwêba embuga, ²² niene nalikuza ebibuzi byâni, birhaci-hwe buhagwe ntyo nâjira obucirânuzi ekarhî k'ebibuzi n'ebibuzi.

²³ Nabilongeza lungere muguma, ye wakaz'ibiyâbula, omurhumisi wâni Daudi; oyo ye wakaz'ibiyâbula, ye wâba lungere wabyo^d. ²⁴ Niono Nyamubâho, nâba nie Nyamuzinda wâbo, n'omurhumisi wâni Daudi aba ye muluzi wâbaja ekagarhî; nie Nyamubâho, niene nkudesire. ²⁵ Nâjira haguma nabo endagâno y'omurhûla; nârhenza ensimba nkali omu cihugo, bagendiyûbaka n'omurhûla omu irungu, banakaz'irhegeka omu mizirhu^e. ²⁶ Nâbajira boshi, kuguma n'âba- bali eburhambi, babe mugisho; nâkaz'ibaniekeza enkuba amango gakwânîne, zâba nkuba za mugisho. ²⁷ Omurhi gw'omu mashwa gwanaleheka n'idaho lyanayeramwo emburho zâge, bâba n'omurhûla omu budaka bwabo na ntyo banamanya oku nie na ndi Nyamubâho hano mvuna emirhamba y'omuzigo bakazag'ihêka, na hano mbalikûza kuli ngasi bakazâg'ibaiibuza. ²⁸ Ba-rhakaciba gwo munyago gw'amashanja, barhakacilibwa n'ensimba za hano igulu, bayûbaka omu cihugo câbo n'omurhûla, buzira kadugundu. ²⁹ Nâbame-reza emburho z'irenge, ecizombo cirhakacibarhenza omu cihugo, ba-rhakanaciba bijâci by'amashanja. ³⁰ Na ntyo bâmánya oku niono Nyamubâho. Nyamuzinda wâbo, ndi ekarhî kabo n'oku bo bali b'omu mulala gw'Israheli bo baii lubaga lwâni, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ³¹ Ninyu mwe bibuzi byâni, mwe bibuzi by'omu bulambo bwâni, muli bantu; nâni ndi Nyamuzinda winyu, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.»

^c**34.11** Erhi barhenga elubungo, bene Israheli harhacirhegekagwa n'abâmi nka kulya kw'ce mbere ci barhegekwa na Nyakasane yene.

^d**34.23** Daudi, kuli kuderha mwene Daudi, muntu w'omu bûko bwâge, ye Yezu Kristu. Omu Myanzi y'Akalembe (Yn 10, 11-14) Yezu acidesire oku ye Lungere mwinja.

^e**34.25** Nyamuzinda yene ârhegeka olubaga lwage n'okuboko k'omucunguzi omu bushinganya-nya n'omurhûla.

35

Obuhanya bw'abantu b'e Edomu

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² «Mwene omuntu, oyêrekere entondo ya Seyiri oderhe ebinwa by'obu- lêbi kuliyo oyibwîre, erhi: ³ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Lola oku ntakulikwo, wâni ntondo ya Seyiri, nakulambûlirakwo okuboko, nakujira cihugo camâhagulwa, cihugo cikola ciba irungu. ⁴ Engo zâwe nâzîjira bigûkà, waba cihugo cihagule: na ntyo wânamanya oku nie Nyamubâho. ⁵ E-bwa kuba oba n'omungo gw'ensiku n'amango, kandi wânagend'iyîsa bene Israheli n'engôrho amango bâli omu malagirire, amango bâli omu câha cibi bwenêne, ⁶ okwola kurhumire, ndahire obuzîne bwâni, -kwo adesire Nyakasa-ne Nyamubâho: nkola nakudwisa omuko, n'omuko gwa kushimbulula. Neci okunali wâhabire erhi obulaga omuko, omuko gwakushimbulula. ⁷ Entondo ya Seyiri nayijira ebe irungu, erhakacijibwamwo erhakanacirhengwamwo. ⁸ E-ntondo zâge nâzibumba mirhumba yâge, oku rhurhondo rhwâge, omu rhuba-nda rhwâge n'omu misima yâge mwayunjula abanizirwe n'engôrho. ⁹ Nâkujira irungu ly'ensiku n'amango, n'engo zâwe zirhakaciyubakwamwo: ntyo wâma-nya oku nie Nyamubâho.

¹⁰ Kulya kuba wâdesire, erhi: «Amashanja gombi n'ebihugo byombi byâba byâni, ntyo rhubiyimemwo», n'obwo Nyamubâho hwo anali hala!» ¹¹ Kuti o-kwo, ndahîre obuzîne bwâni, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, nakujirira nk'oku obukunizi bwâwe bwanali, nk'oku omujina gwâwe gwanali, nk'ebi wâbajiriraga erhi mungo gwâwe kuli bo guruhuma, nâmanyisa oku ndi muli bo hano nkutwîra olubanja. ¹² Ntyo wâmanya oku niono Nyamubâho nayumvirhe ebijâci byâwe wakazâg'ijâciramwo entondo z'Israheli omu kuderha, erhi: Zahagwîrwe, rhwazihabirwe nka lwâbuko! ¹³ Embere zâni, wâdesire ebinwa by'obucîbone, wâluzi n'ebinwa by'obukunizi kuli nie, ebyo byoshi nâbiyumvîrhe. ¹⁴ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Oku bushagaluke bw'i-gulu lyoshi nâkujira irungu. ¹⁵ Nkakulya wâshagalukaga erhi obona halya bene Israheli bayûbakaga hahagulwa, nâwe kwo wânaba akâge: Wâhagulwa, wâni ntondo ya Seyiri, kuguma na Edomu yêshi. Na ntyo bânamanya oku nie na ndi Nyamubâho.»

36

Israheli ashubiyûbakwa

¹ Nawe wâni mwene omuntu, oderhe ebinwa by'obulêbi biyêrekîre ento-ndo z'Israheli, onazibwîre, erhi: Ewâni ntondo z'Israheli muyumve aka-nwa ka Nyamubâho: ² Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Ebwa kuba omushombanyi akuderhîre erhi: «Hee! hee! entondo za mîra zikola ziba kashambala kirhu!» ³ Okwôla kwârhumu wâderha ebîra binwa by'obulêbi, e-rhi: Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Ebwa kuba wâhagwîrwe hoshi wânahindulwa katulo, kuhika wâba kashambala k'agandi mashanja wânahivululwa n'endimi z'obulyâlyi n'orhunwanwa rhw'abantu bengehusi, ⁴ okwôla kwo kwârhumu, wâni ntondo z'Israheli, muyumve akanwa ka Nyakasane Nyamubâho: Ntyâla kwo Nyakasane Nyamubâho abwîzire entondo n'o-rhurhondo, emisima n'orhubanda, ebigûkà byahagwîwe n'engo zikola ziba bwâmwa, ezanyagûzîbwe zinakola ziba masheka g'agandi mashanja g'abalu-ngu; ⁵ okwôla kwarhumu, ntyo kw'adesire Nyakasane Nyamubâho: omu bukali bw'obushibirizi bwâni mwo nderhîre ebîra binwa oku mashanja na kuli Edomu yêshi, bo bâderhaga mpu bamaciha akâbo kashambala, co cihugo câni, boshi omurhima gwâbo gwashagaluka barhaderhaga mpu barhinya okumalîramwo abantu n'okucihagula.

⁶ Okwôla kwo kwârhumu wâderha ebinwa by'obulêbi biyêrekire ecihugo c'Israheli, obwîre entondo n'orhurhondo, emisima n'orhubanda erhi ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, alà oku ndesire omu bukali bw'olûji n'omu bukunizi bwâni, mbwîne oku mwalembîre ebijâci by'amashanja. ⁷ Co cirhumire amâderha ntya Nyakasane Nyamubâho: Nâni namâlengeza okuboko kwâni! Neci amashanja gamuzongolosire nago gakolaga galembira ebijâci.

⁸ Ninyu wâni ntondo z'Israheli, mwashabuka munaleheke mulîse olubaga lwâni Israheli; bulya bali hofi bayishe. ⁹ Neci lola oku nyishire n'oku nkola nyêrekîre emunda muli: mwâhingwa munarhwêrwe. ¹⁰ Nâluza abantu muli mwe, omulala gw'Israheli gwoshi gwâluga, engo zashub'ijibwâmwo n'abantu, n'ebigûkà biyûbakwe. ¹¹ Nâluza muli mwe abantu n'ensimba byaluga bibe mwandu; nâjira mushubiyûbakwamwo n'abantu nk'amango ga mîra, nâna-muha obuhirhi bulushire obu mwâli mugwerhe aha murhondêro; ntyo mwanamanya oku nie na ndi Nyamubâho. ¹² Nayisha mudwîrhire abantu, lwo lubaga lwâni lw'Israheli, bâkujira akashambala kâbo, wâba hantu hâbo, o-rhakanaciyîrha abana bâbo.

¹³ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Ebwa kuha banakaz'i-kubwîra mpu: Wâmâlîre abantu wanayîma ishanja abana balyo. ¹⁴ Okwôla kwârhumâ orhakacimalîra abantu, orhanakaciyima ishanja lyâwe abana bâlyo, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ¹⁵ Ntakaciziga wâjâcirwa n'amashanja, o-rhakanaciba masheka g'embaga na ntyo ishanja lyâwe lirhakacihuligana, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.»

Nyakasane ashubuza Israheli

¹⁶ Akanwa ka Nyamubâho kanacinatindakwo muli cbira binwa: ¹⁷ «Ewani mwene omuntu, amango omulala gwa bene Israheli gwaliguciyûbasire omu cihugo câbo, gwacihemula n'olugendo n'ebijiro byâbo bibî, olugendu lwâbo lwâli lunshologosire nk'obugalugalu bw'omukazi oli omu cirhambo. ¹⁸ Ntyo nabavangulirakwo obukunizi bwâni erhi omuko hakazag'ishêshera omu cihugo guruhuma kuguma n'abazimu bâbo bali bacîhemwîremwo. ¹⁹ Nanacibasha-ndabanya omu karhi k'amashanja balumira ecihugo; nâbahana nk'oku oluge-ndo n'ebijiro byâbo byanali. ²⁰ Erhi bakola bali emwa agôla mashanja, ba-shubihemula izîno lyâni litagatifu, bulya bamâkaz'ibaderhera mpu: «Lwo luba-ga lwa Nyamuhaho olu, n'omu cihugo câge lwarhenga». ²¹ Ntyo nâyumva o-bwonjo bw'izîno lyâni litagatifu, eri omulala gwa bene Israheli gwahemulaga omu karhî k'agôla mashanja gwâli gujire. ²² Co carhuma wâbwîra omulala gwa bene Israheli, erhi: Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Arhali we o-rhumire najira aga minja ntya, wâni mulala gw'Israheli, ci izîno lyâni litagatifu lirhumire eri wâhemuliraga mw'agôla mashanja wâlîjire emwâbo. ²³ Nâkuza izîno lyâni ly'irenge eri wahemuliraga emwa amashanja, emunda wajag'ilihe-mulira wenene, na ntyo amashanja gâmanya oku nie na ndi Nyakasane Nya-mubâho, hano bâbona oku nâcîkuza muli we embere zâbo. ²⁴ Nâkurhenza omu mashanja, nâkushubûza kurhenga omu bihugo byoshi nkushubize omu cihugo câwe. ²⁵ Nâkukangûla n'amîshi minja, ntyo wânaba mwinja; nâkurhenza kwo ngasi izinga ly'amabî gâwe nerya abazimu bâwe boshi. ²⁷ Nâkuha omurhima muhyahya, nankuhiremwo omûka muhyahya; nâkûla omu mubiri gwâgwe omurhima guli nk'ibuye, nkuhe omurhima gw'obunya-muntu. ²⁷ Nâkuhiramwo omûka gwâni^f, nankuhe emisi y'okushimba engeso zâni, ey'okulanga ama-rhegeko gâni n'okugashimba. ²⁸ Mwajiyûbaka ecihugo nâhaga basho, mwajiba lubaga lwâni, nâni mbe nie Nyamuzinda winyu. ²⁹ Namurhenzakwo amabî gi-nyu goshi, nâmulerhera engano nanjire eluge bwenêne, ntyo ntakacimu-rhumira ishali. ³⁰ Nâluza amalehe g'oku mirhi n'emburho z'omu mashwa, ntyo murhacikabone enshonyi z'ecizombo omu karhî k'amashanja. ³¹ Mwâkaz'ikcengêra enjira zinyu mbî, n'ebijiro binyu bigalugalu mushologorhwe erhi bubî bwinyu burhuma n'amagalugalu ginyu. ³² Arhali mwe mwarhuma najira agôla minja, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, mumanye bwinja, mufe nshonyi, mugwârhwê n'enshonyi wâni mulala gw'Israheli.

³³ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Olusiku nâba namâku- rhenzakwo amabî gawe goshi, nânayunjuza engo zâwe bantu, n'ebigûkà byâwe bishibiyûbakwamwo. ³⁴ Ecihugo cahagulagwa cashubihingwa, n'obwo câli ci- kola cibonekana bwâmwa oku

^f**36.27** Mûka gwa Nyakasane alema ebiremwa byoshi, abiha obuzînc (Murh 1,2; 2, 7). Mûka gwa Nyakasane anayandagalire abantu. Anahe omuntu emisi erhalusire cyi ayôrha ajira. Amango gw'obucunguzi, Nyamuzinda anâyandagalize kwago-kwago omûka gwage oku bantu boshi (Ebj 2, 16-21: Yer 31.31).

bagera. ³⁵ Bakaz'iderha mpu: Ecihugo càli ciko-la bwâmwa lêro cikola nka busâne bw'e Edeni, mpu n'engo zali zamâshabûlwa zananyagwa n'okuhenangulwa, lêro zikola hantu hayûbake. ³⁶ Ntyo amashanja gasigîre eburhambi bwinyu gâmanya oku niene nie Nyamubâho nie nshubiyû-baka ebyahongosire, nie nshubirhwera ahali hamâhagulwa. Niene Nyamubâho nie nkudesire, nie nanakujira!

³⁷ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Alaga okundi na- shubigujirira, nayemêrera omulala gwa bene Israheli guje gwânonga: nâguluza nka kula baluza obusô.

³⁸ Nka masô ganterekîrwe, na nk'engabo eri aha Yeruza-lemu oku nsiku nkulu, ntyo kwo engabo y'abantu yabumba engo zâli zikola ziba bwâmwa; bânamanya oku nie na ndi Nyamubâho.

37

Olwa amavuha gayumûsire

¹ Okuboko kwa Nyakasane kwanacimpikakwo, Nyamubâho anaci-mpulukana bunya-mûka agend'indêkereza omu kabanda: akôla kaba- nda kali kayunjwîre madondolo ga mavuha.

² Anacingeza hofi nago eburhambi yoshi, agôla mavuha gali manji bwenêne muli akola kabanda erhi ganayumûsi-re bwenêne. ³ Nyakasane anacimbwîra, erhi: «Wâni mwene omuntu, ka agala mavuha gankacifûka galame?» Nanacishuza nti: «Yagirwa Nyakasane wene we omanyire». ⁴ Anacimbwîra, erhi: «Lêbera agala mavuha! ogabwîre, erhi: Mwe mavuha gayumûsire, yumvi akanwa ka Nyamubâho. ⁵ Ntya kwo Nyakasane Nyamubâho abwizire agâla mavuha, erhi: Loli oku nkola namuhiramwo omûka mushub'ilama.

⁶ Nâmushubiza emisi, nâmushubimuhirakwo n'eminyafu, nanyibwîkire kwo oluhu; nâmuhiramwo omûka mushubilama; ntyo mwânama-nya oku nie na ndi Nyamubâho. ⁷ Obwo nanacilêba nk'oku nanalintegesirwe. Oku nancidwîrhe nalêba ntya, hanacizûka olubi lunji lunji n'emibarangasanyo, galya mavuha gaja gayêgerana ngasi maguma oku gâbo.

⁸ Nakazilolêreza: nalola oku emisi n'eminyafu yamâgabwîkira n'oku oluhu lwamalambûkira kuli go; ci konene nta mûka gwâlî muli gwo. ⁹ Anacimbwîra, erhi: Obwîre Mûka ebinwa by'obulêbi, wâni mwene omuntu, obwîre mûka erhi: Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Oyishe, we Mûka orhenge ebwa mpande inni z'igulu obûhire omûka muli aba bânizirwe lyo bashubilama. ¹⁰ Nanacilêba nk'oku nanarhegekagwa, omûka gwanacija muli bo, bafûka, bayimangira oku magulu gâbo, gwâlî murhwe munene bwenêne gwa ngabo!

¹¹ Anacimbwîra, erhi: Mwene omuntu, agâla mavuha gw'omulala gwa bene Israheli boshi. Bulya banakaz'iderha mpu: Amavuha girhu gayumûsire. obulangalire bwîrhu bwâhwîre rhwahungumusire!

¹² Co cirhumire ojilêba obabwîre erhi: Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Loli oku nkola nafunula enshi-nda zinyu, nâshubimukula muli ezôla nshinda zinyu, wâni lubaga lwâni, namu-shubiza omu cihugo c'Israheli. ¹³ Ntyo mwamanya oku nie na ndi Nyamubâho hano mubona nafûnula enshinda zinyu, ngali namurhenza muli ezola nshinda zinyu, yâga lubaga lwâni. ¹⁴ Nâmuhiramwo omûka gwâni mushubilama, n-nshubimushubiza omu cihugo cinyu, mwânamanya obwo oku nie Nyamubâho, nkudesire, kwo byânaha, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

Nyakasane ashubijira oluhaga lw'Israheli lube luguma!

¹⁵ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ¹⁶ «Naâwe, wâni mwene omuntu, yanka akarhi oyandike kuli ko erhi: «Kuli Yuda na kuli bene Israheli bacilunzire haguma naye». Yanka akandi karhi oyandike kuli ko erhi: «Kuli Yozefu: kali karhi ka Efrayimu na ngasi bandi ba omu mulala gwa bene Israheli bacilunzire haguma naye». ¹⁷ Oshegeze orhwo rhurhi hagu-ma lyo rhuba karhi kaguma, kanabe karhi kaguma kafumbasirwe omu nfune zâwe. ¹⁸ N'erhi bene olubaga lwâwe bankakudôsa muli ebîra binwa mpu: K'o-rharhuhugulire nirhu bici walonza okumanyîsa kuli okwôla? Wânababwîra erhi: ¹⁹ Ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho erhi: Loli oku nâyanka akarhi ka Yozefu akali omu nfune

za Efrayimu, na ntyo emilala ya bene Efrayimu n'eyindi ecilunzire haguma nayo nayilunga oku karhi ka Yuda, kabe karhi kaguma omu nfune zâni.

²⁰ Orhole orhwo rhurhi oyandisire kwo orhufumbarhe bakaz'ibona. ²¹ Onababwîre erhi ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho erhi: Lola oku nkola narhenza bene Israheli omu garhi k'amashanja erya munda bâli bajîre, nâbashubûza kurhenga empande zoshi, nshubibahêka omu cihugo câbo. ²² Nâbajira bene ishanja liguma omu cihugo, omu ntondo z'Israheli, na mwâmi muguma ye wâba mwâmi wâbo boshi, barhâcibe mashanja abirhi, barhâcigaba-nyikanemwo mâmi abirhi. ²³ Barhâcikaz'icidemula n'abazimu bâbo, na galya mabî gâbo, na bulya bwîsi bwâbo. Nâbacungula, mbarhenzekwo obugoma bwârhumaga bâjira ecâha, nâbacêsa; lwâshuba lubaga lwâni nâni nâba nie Nyamuzinda wâbo. ²⁴ Omurhumisi wâni Daudi âba mwâmi wâbo, âba yene ye na lungere muguma wâbo boshi, bashimba engeso zâni, bâlanga amarhegeko gâni banagashimbe. ²⁵ Babere omu cihugo nâhâga mwambali wâni Yakobo, n'omu b'ishe wâbo bayûbakaga, babêramwo boshi n'abana bâbo, ciru n'abana bâbo ensiku zoshi na mwambali wâni Daudi âba ye mwâmi ensiku zoshi. ²⁶ Nâjira endagâno y'omurhûla rhweshi nabo, yâba ndagâno y'ensiku n'ama-ngo nâbadêkerezâ nambaluzi, nampire endâro yâni ekarhî kâbo ensiku zoshi. ²⁷ Ecihando câni cabêra ekarhî kâbo, nâba Nyamuzinda wâbo, nabo babe lubaga lwâni. ²⁸ Ntyo amashanja goshi gâmanya oku niene nie Nyamubâho nie ndwîrhe nayinjihya Israheli, hano bâbona ecihando câni cibêra emwâbo ensiku zoshi.

38

Obuhanya bwa Gogi, mwâmi w'e Magogi

¹ Akanwa ka Nyamubâho kanacintindakwo muli ebîra binwa, erhi: ² «Mwene omuntu, yêrekera emunda Gogi ali omu cihugo ca Magogi, ali muluzi mukulu w'e Mesheki n'e Tubali, ogend'imubwîra ebinwa by'obulêbi oderhe erhi: ³ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho erhi: lola oku nkola nakurhêra, wêni Gogi, mwâmi mukulu w'e Mesheki n'e Tubali. ⁴ Nâkusha-ndabanya, nâkuhira engondozi omu myanganga, nâkukwêba erubala we na engaho y'abalwî bâwe yoshi, enfarasi n'abasirika bâzigendakwo, kuguma n'emi-rasano yâbo yoshi, guli murhwe mwandu, guhagarhîre empenzi n'ensiribo bo-shi bali bantu bayishikolesa engôrho. ⁵ Aba-Persi, Abanya-Etiyopiya, Aba-nya-Libiya bâyisha boshi haguma nabo, boshi bayisha badwîrhe empenzi n'e-nsirha zâbo.

⁶ Gomeri ârhabâla n'emirhwe yâge, abantu b'e Togarma, âbazi-ndazinda b'olunda lw'emwênè n'ezindi ngabo zâyisha kuguma na nâwe. ⁷ Obe ocirheganyize, obe wâcirheganya we na enkumo y'abantu bacilunzire kuli we; wenene obalangage. ⁸ Hano kugera nsiku nyinji, wâhâbwa amarhegeko, hano kugera myâka mi-nji wârhabâlira ishanja lyâfuaga engôrho, lyâjaga lyâshubûzibwa omu karhî ka embaga nyinji, lyâja omu ntondo z'Israheli, ezali irungu kurhenga mîra eryo ishanja lyashubûzibagwa kurhenga omu mashanja, aha liciyûbakira libahwo n'omurhûla. ⁹ Wâgenda, wâbashagamukirakwo nka nkuba ya cihûsi, nka lwîkungu lwabwîkira igulu, we mweshi n'engabo zâwe n'ezindi mbaga ziri mweshi na nâwe.

¹⁰ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Muli ago mango wâba na nkengêro nyinji emurhima, onarhole emihigo mibî⁹. ¹¹ Wâderha erhi nkola nârhabâlira ecihugo cirhajira nyumpa nzibuzibu; nkola nâjiyongerera emwa abantu batûdu, bantu ba murhûla, bantu bayûbaka omu ngo buzira ngurhugu-rhu, ngo zirhamikwa zirhanajira nyumvi. ¹² Wâjamwo mpu oli hagula, onasabunge eminyago, okuboko kwâwe kusige bwâmwa engo zâli nyûbake, kurhibukire oku lubaga]lrahajira kavango omu gandi mashanja, lubaga lugwe-rhe ebishwekwa n'ebirugu mwandu, lubaga liciyûbakira omu munyunyu gw'i- gulu. ¹³ Sheba, Dedani, barhimbuzi bakulu b'e Tarsisi haguma n'entale ntorho zâbo bakubwîra mpu: Ka kuhagula kukudwîrhe, ka kuyishisabunga eminyago kwarhumaga walundula eyi ngabo

⁹**38.10** Olwo lwo lugo lwa Yeruzalemu. Abayahudi bakagimanya mpu olugo lwâbo lwo lwâli lulushire ezindi ngo zoshi z'omu igulu omu bunene n'omu bukulu.

mwandu, wayisha mpu oli kungûja ama-rhale n'amasholo, mpu onyage amaso omwo n'ebirugu onaheke omunyago mu-nji?»

¹⁴ Co carhuma oderhe ebinwa by'obulêbi, wâni mwene omuntu, obwîre Gogi, erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho erhi: Olusiku olubaga lwâni lwâba lukola lucibêrîre n'omurhûa ka orhakumanye? ¹⁵ Oku bundi wânarhenga emwawe, wânayisha ebuzinda bw'olunda lw'emwênè, we kuguma n'embaga nyinji mweshi nazo, mwânayisha muhêrhwe n'enfarasi, mwanayisha ngabo mwandu na murhwe mudârhi. ¹⁶ Wânacirhunika oku lubaga lwâni lw'I-sraheli, mulufûnike nka lwikungu lwabwîkira ecihugo. Okwôla kwaba omu nsiku zayisha, go mango nâjira orhabâlire ecihugo câni, lyo amashanja gâmma-nya hano gabona kurhi nâciha irenge muli we, wâni Gogi.

¹⁷ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: K'arhali we naderhaga omu mango ga mîra, abarhumisi bâni b'abalêbi b'omu Israheli, bali erhi balêbire emyâka embere oku nanakurhume kuli bo. ¹⁸ Na muli olwo lusiku byânabe ntyâla: Amango Gogi âja omu Israheli, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, oburhe bwânanyisha emalanga. ¹⁹ Na muli obwôla burhe bunene, ndesire nti: Okunali olwôla lusiku hâgera omusisi munene omu cihugo c'I-sraheli. ²⁰ Zâgeramwo omusisi embere zâni, enfi z'omu nyan.ia, enyunyi z'emalunga, ensimba z'erubala, ebinyagâsi by'ekuzimu na ngasi muntu wa hano igulu, entondo zâhirima, ebibuye bihenanguke na ngasi nkûta zicirhimbe oku idaho. ²¹ Nanayômola engôrho kuli ye omu ntongo zoshi, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, na kuli bone na bone banayômolerana engôrho ngasi baguma oku bâbo. ²² Nâyishimuhana n'endwâla y'ecihûsi n'okubulajika kw'o- muko, nâmuniekeza enkuba y'ecihonzi, ey'olubula, nârhuma engulumira z'o-muliro n'eza ecibiriti kuli ye n'oku bigamba byâge n'oku myandu y'embaga ziri boshi naye. ²³ Nâzikuza nanciheke irenge, nancimanyîse emwa amashanja ma-nji, gamanya oku nie na ndi Nyamubâho.»

39

Obundi buhanya kuli Gogi

¹ «Wâni mwene omuntu derha ebinwa by'obulêbi kuli Gogi, oderhe erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Lola oku namakwihi-ndulira wâni Gogi, mwâmi mukulu w'e Mesheki n'e Tubali: ² Nâkushandaba-nya kurhenga ebwa lunda lw'emwênè kuja ebwa ntongo z'Israheli. ³ Nâkuvuni-ra omuherho omu kuboko kumoso nkurhogeze n'emyampi ekuli omu kuboko kulyo. ⁴ Wâhenangukira oku ntongo z'Israheli we wene kuguma n'engabo yâwe, mweshi n'ezindi mbaga zikukulikire, wâlibwa n'ebinyunyi by'emalunga bya ngasi lubero, kuguma n'ensimba z'erubala. ⁵ Wâfira erubala bulya niene nkudesire, nie Nyakasane Nyamubâho. ⁶ Nâkurhumira omuliro gwârhenga e-mwa Magogi n'emwa abantu baciûbakîre n'omurhûla omu bizimba, ntyo banamanya oku nie na ndi Nyamubâho. ⁷ Ntyo nânaheka izîno lyâni irenge omu karhî ka bene Israheli, ntakanaciziga izîno lyâni lyahemuka, n'amashanja gânamanyira ahôla oku nie Nyamuhaho, nie Mutagatifu wa Israheli.

⁸ Lola oku okwôla kwâba kunayiruka, kwo adesire Nyakasane Nyamu-bâho; lwo na lusiku nâderhaga olwôla. ⁹ Okubundi bene Israheli bali omu ngo banakanya bagend'iyôca emirasano, ensiribo, empenzi, omuherho, obuhiri n'itumu, bajira myâka nda erhi kutwâna banabitwâna. ¹⁰ Ebwa kuba eyo mirasano yo bakaz'itwâna oku muliro, bâge-nd'itungôla abakazâg'ibatungôla, bâgend'inyaga abakazâg'ibanyaga, kwo ade-sire Nyakasane Nyamubâho. ¹¹ Nâha Gogi ahantu h'irenge mwo abishwa omu Israheli, omu kabanda k'abagenzi, olunda lw'ebuzûka-zûba lw'enyanya; ânafuka enjira y'abagenzi. Ahôla hwo bâbisha Gogi boshi n'engabo yâge mwandu, kandi banahayirike mpu «Hwo kabanda ka Hamoni-Gogi». ¹² Kuboko kwa Nyamuzinda kwababi-sha n'ecihugo cayôbolwa kuhika myezi nda. ¹³ Olubaga loshi lw'omu cihugo lwâbisha, linabe irenge lyâbo muli olwo lusiku nâciha irenge, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

¹⁴ Banarhuma abantu mpu bakaz'igeragera omu cihugo mpu baje babisha abagenzi bafirire

omu cihugo, banarhenza ntyo omu cihugo ngasi bya-nkacihemula^h. Enyuma lya myezi nda go mango barhangira okuja kwalonza. ¹⁵ Na muli agôla mango baja bageragera omu cihugo erhi muguma muli bo a-nkabona haciri ebidondolo by'omuntu anahira hwo ecimanyîso kuhika ababi-sha bayishibirhola n'okugend'ibibisha omu kabanda ka Hamoni-Gogi. ¹⁶ Hanayishiba olugo bakaz'iderha mpu lwo Hamona, hano bayus'iyinjiha ecihugo.

¹⁷ Nawe wâni mwene omuntu, ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Obwîre ebinyunyi bya ngasi lubero, n'ensimba z'erubala zoshi mpu: Mu-shubuzanye munayishe! Mulundumane omu marhambi ago mango nâjirira e-nterekêro yâni nkulu oku ntongo z'Israheli, mwâlya enyama munanywe omu-ko. ¹⁸ Enyama z'entwâli zo mwâlya, n'omuko gw'abâmi b'omu cihugo gwo mwânywa, ogw'engandabuzi, ebibuzi, ebihebe, empanzi ntôrho zinadwîrhe zayenjera, zakazag'ishwekerwa e Bashani. ¹⁹ Mwâlya oku mashushi nk'oku munalonzize, mwanywa omuko kuhika mulaluke, kuli eyôla nterekêro yâni nâmujiira. ²⁰ Kuli agôla mēza gâni, mwâyigurhirakwo enyama z'enfarasi, ez'e- ntwâli n'ez'abalenga b'okulwa ba ngasi lubero, kwo adesire Nyakasane Nya-mubâho.

Ishwinjiro ly'enyigirizo za Yehezekieli

²¹ Nayêrekana irenge lyâni omu mashanja, n'amashanja goshi gâna-bona ku-rhi nâtwa olubanja na kurhi nâbahà obuhane n'okuboko kwâni. ²² Ntyôla omulala gwa bene Israheli gwânamanya oku nie na ndi Nyamubâho Nyamuzi-nda wâbo, kurhenga olwôla lusiku n'omu zindi nsiku zâyisha. ²³ Ntyo amasha- nja goshi gânamanya oku bubî bwa bene Israheli bwo bwarhumaga bahêkwa buja, bulya hamangomera, kwarhuma nâhafulika obusû bwâni, nâbahâna omu maboko g'abashombanyi bâbo, boshi bânayirhwe n'engôrho, ²⁴ Kurhemuka kwâbo na bugoma bwâbo byo byârhumaga nâbajirira ntyo, kwo kwâna-rhumaga mbafulika obusû bwâni, ²⁵ Co cirhumire aderha ntyâla Nyakasane Nyamubâho, erhi: Nkola nashubihindula akalamo ka Yakobo, nkola nababali-ra omulala gwa bene Israheli goshi nanciyêrekane wa lûji erhi izîno lyâni lîmâna lirhuma.

²⁶ Bâyishiyibagira amabî gabo goshi n'oku bandekereraga kwoshi, hano babona bakola bayûbasirce omu cihugo cabo n'omurhuûa, buzira kadundo. ²⁷ Hano mbarhenza emwa embaga, hano mbashubûza kurhenga emwa abashombanyi bâbo, nanacîkuza muli bo embere z'amashanja manji. ²⁸ Bayishimanya oku nie na ndi Nyamubâho, Nyamuzinda wabo hano bâkengera kurhi nabalekaga buja emwa amashanja na kandi kurhi namâshubibashubûza nti baje omu cihugo câbo buzira kuleka ciru n'omuguma eyôla munda. ²⁹ Ntanacikâbafulike obusû bwâni, ebwa kuba nâlumiza omûka gwâni omu mulala gwa Israheli, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.»

40

IV. Olushika lwa Yehezekieli

Obwâmi buhyahya bwa Nyamuzinda

¹ Omu mwâka gwa kali makumi abirhi n'irhanu kurhenga rhuli rhuhêsi-rwe bujâ, oku murhondêro gw'omwâka, omu nsiku ikumi z'omwêzi, omu mwâka gwa kal'ikumi n'inni kurhenga olugo luli lunyazirwe, muli olwôla lusiku lwonênè, okuboko kwa Nyakasane kwanacîhunika kuli nie, kwanaci-mpêka eyôla munda. ² Mwâli omu kubonekerwa kw'obunyamuzinda, kwanaci-mpêka omu cihugo c'Israheli, kwanacindêkereza oku ntongo ndîrî bwenêne, na kuli eyôla ntongo kwâli obuli nka bûbake bw'olugo olunda lw'emukondwê. ³ Erhi aba amâmpisa eyôla munda nanacibona omuntu wâli oshushire omuli-nga, àli afumbasire omu kuboko omugozi gw'ecitâni n'olusheke lw'okuja apîma, anaciyîmanga aha muhango. ⁴ Oyôla muntu anacimbwîra, erhi: Wâni, mwene omuntu, okazilolêreza n'amasu

^h**39.14** Erhi mugogo (mufu) muguma gwankaba gurhâbishirwe, ecihugo canahemuka n'ehyo bibolêreza omu kushimba amarhegcko ga Musa.

gâwe, onakayumvirhiza n'amarhwiri gâwe, onakaz'ibîkirira oku murhima ngasi ebi nakuyêreka byoshi, bulya kuya-nkirira ebyôla byabonekana kwo kwakudwîrhe hanôla, oj'ibwîra omulala gwa bene Israheli ngasi ebi wankanabona byoshi.

⁵ Nalola oku olukûta lwâli luzongolosire enyumpa olunda lw'embuga omu marhambi mwoshi, n'oyôla muntu àli afumbasire olusheke lw'okuja apîma, lwli lwa makano ndarhu, lwâli lujirelwagererwa oku makano n'oku makoro. Anacipîma obugali bw'obwôla bûbake bwâli lusheke luguma oku bugali, n'oku bulî lusheke luguma.

⁶ Okubundi anacija ebwa akabadu k'enyumpa kali kadwîrhe kalola olunda lw'ebuzûka-zûba, anacirherema oku mashonezo gali okwôla kabadu, anacipîma oku c'oluso c'akôla kabadu: lusheke luguma oku bugali na lusheke luguma oku bulîrî; âjira ntyôla oku ngasi luso. ⁷ Ngasi cûmpa càli cigwerhe lusheke luguma oku bugali na lusheke luguma oku bulîrî; ekagarhî k'enyumpa akazipîma makano arhanu. Oluso lw'akabadu, ebwa cizimbêro cijire ebwa nyumpa nayo apîmayo lusheke luguma. ⁸ Ashubipîma ecindi cizimbero cijire ebwa kabadu k'enyumpa, naco cali ca lusheke luguma. ⁹ Apîma ecizimbero c'ebwa luso, càli ca makano munani, n'emitungo yayo yâli ya makano abirhi. Oluso lw'akwôla kabadu lwo lwakazagija ebwa nyumpa. ¹⁰ Ebyûmpa byâli omu kaba-du kw'olunda lw'ebuzûka-zûba: bisharhu lunda luguma na bindi bisharhu olu-ndi lunda; byoshi oku binali bisharhu byâli bigwerhe lugero luguma, kuguma n'emitungo yâli kwo yâli ya lugero luguma. ¹¹ Apîma obugali bw'omuhango gw'akabadu, bwâli bwa makano ikumi, n'obulî bwâli bwa makano ikumi n'a-sharhu. ¹² Embere z'ebûmpa yâli olugurhu lw'ikano liguma ngasi lunda, na ngasi cûmpa cali cigwerhe makann ndarhu lunda luguma na gandi ndarhu olu- ndi lunda. ¹³ Anacipîma omu burhungiri bwa ngasi kabadu, kurhenga oku cuûmpa kuja oku cûmpa, bwâli bwa makano makumi abirhi n'arhanu oku bugali, kurhenga oku muhango kuja oku gundi. ¹⁴ Anacipîma ecindi cizimbêro: càli ca makano makumi abirhi, co càli cizimbêro c'okulunga engo y'ahôla kabadu. ¹⁵ Amalanga g'embere g'akôla kabadu, n'amalanga g'omundalâla agakazaâg'ihika oku birheho gâli ga makano makumi arhanu. ¹⁶ Kwâli orhubonezo rhw'akayungiro oku byûmpa n'oku nkingi, omu kabadu n'omu mbaraza; orh-wo rhubonezo rhwâli rhuzonzire enyumpa yoshi, n'ezo nkingi z'amahuye zâli-mwo emirhanda.

¹⁷ Anacimpêka ebwa bululi bwâli buyêrekire olunda lw'embuga, nâlola oku bwâli bugwerhe ebyûmpa byali bibambire omu bululi bwâbyo; byâli eburhambi bw'obwola bululi hw'emhuga, hali byûmpa makumi asharhu oku bulî bw'ahwôla hantu hali habamhirwe. ¹⁸ Ahwôla hantu habambirwe hâli hajîre hahika ebwa ngasi mulungulungu; hali hantu habambirwe omu ndalâla. ¹⁹ Apîma obuli bw'akabadu kâli omu ndalâla kuhika ou bululi bw'omu ndalâla: kâli ka makano igana, kali olunda lw'ebuzûka-zûba.

²⁰ Oku biyêrekire olunda lw'emwênè, apîma yo obulî n'obugali bw'omuha-ngo gwâli olwôla lunda lw'emwênè. ²¹ Eyo munda yâli byûmpa bisharhu lunda luguma na bindi bisharhu olundi lunda; emitungo y'obwôla bululi n'ehy'oluso byâge byâli bigwerhe lugero luguma n'ebyûmpa by'akabadu ka burhanzi: makano makumi arhanu oku buli na makano makumi abirhi n'arhanu oku bugali. ²² Orhuhonezo rhwâbyo, n'akabadu kayo n'emirhanda yali mitâke kwo, byoshi byâli bigwerhe lugero luguma n'ebya akabadu k'olunda lw'ebuzûka- zûba. Bakazâg'ishonerayo omu kugera oku mashonezo nda, n'oluso !wâge lwanali hofi n'agôla mashonezo. ²³ Obululi bw'omu ndalâla bwâli bugwerhc nabo akabadu, kali kayêrekire akabadu k'olunda lw'emwênè, kali kuguma n'aka olunda lw'ebuzûka-zûba; apîma kurhenga oku kabaduⁱ kuja oku kandi; gali makano igana.

²⁴ Ashubimpêka kandi olunda lw'emukondwè, nalola oku yâli akabadu, kâli kayerekire olwôla lunda lw'emukondwè, apîma banabwigorhe^j kuguma n'akabadu, byoshi byâli bigwerhe lugero luguma. ²⁵ Omuhango gwâli gugwcerhe orhubonezo rhushushine n'orhwa akabonezo. Gwâli gugwerhe makano makumi arhanu oku bulîrî, na makano makumi abirhi n'arhanu oku bugali. ²⁶ Bakagisôkera yo oku mashonezo nda, n'akabadu kage nako kanali aha burhambi,

ⁱ**40.23** akabadu mpu "vestibule" omu c'e mazûlu

^j**40.24** banabwigorhe, mpu zo "poteau" omu c'e mazûlu

olunda n'olundi yàli etâsirwe emirhanda oku mitungo. ²⁷ Obululi bw'o-mu ndalâla nabo bwâli bugwerhe omuhango guyêrekîre olunda lw'emukondwà gali makano igana.

²⁸ Anacimpêka omu bululi bw'omu ndalâla, kugera omu muhango guli olu-nda lw'emukondwè, nago gwâli gugwerhe bipîmo biguma. ²⁹ Ebyûmpa byâgo, banabwigorhe bagwo, byoshi byâli bigwerhe lugero luguma; obwôla bululi bwâli bugwerhe orhubonezo omu marhambirhambi, kuguma n'akabadu. ³⁰ Omu marhambi g'obwôla bului mwâli akabadu, obulî bwamwo gâli makano makumi abirhi n'arhanu na makano arhanu oku bugali. ³¹ Akabadu kâge kali kayêrekire obululi bw'embuga, banabwigorhe bâge bali batâkekwo emirhanda n'okuja yo kwâli kugera kuli mashonezo munani.

³² Kandi anacimpêka omu bululi bwâli olunda lw'omu ndalâla, olunda lw'ebuzûka-zûba, anacipîma omuhango gwâli yo, nago gwâli gugwerhe bipîmo biguma. ³³ Ebyûmpa byâge, emitungo yâge n'akabadu kâge, byâli bigwerhe bipîmo biguma; omuhango kuguma n'akabadu kâge byâli kwo orhubonezo omu marhambi mwoshi. Obwôla bululi bwaâli bugwerhe obuli bwa makano makumi arhanu na bugali bwa makano makumi abirhi n'arhanu. ³⁴ Akabadu kâge kali kayêrekire obululi bw'embuga n'emitungo yakwo yâli mitâke emirha-nda olunda n'olundi, hali na mashonezo munani g'okusôkerayo.

³⁵ Kandi anacimpêka ebwa muhango gw'olunda lw'emwênè, anacipîma yo ebipîmo biyumânîne. ³⁶ Yâli ebyûmpa, emitungo, akabadu. n'orhubonezo omu marhambi mwoshi. Obulî bw'ogwôla bwâli bwa makano makumi arhanu na makano makumi abirhi n'arhanu oku bugali. ³⁷ Akabadu kâge kâli kayêrekire obululi gw'embuga, n'emitungo yako yâli mitâkekwo emirhanda, hali na ma-shonezo munani g'okusôkera yo.

³⁸ Yali n'ecûmpa cigwerhe olumvi hofi n'emitungo y'omuhango; aho ho bakazishukira enterekêro y'embâgwa. ³⁹ Omu kabadu k'omuhango mwâli mêza abirhi lunda luguma na gandi abirhi olundi lunda. Kuli agôla mêza kwo bakazâg'ibâgira eby'enterekêro y'ensirîra ey'okuhûna obwonjo oku byâha n'ey'agandi mabî. ⁴⁰ Olunda lw'embuga, oku muntu ogezire ebwa iunda lw'e- mwênè, yâli mêza abirhi, n'olundi lunda ebwa kabadu k'omuhango nayo yâli mêza abirhi. ⁴¹ Ntyo ebwa muhango yâli mêza anni lunda luguma na gandi anni olundi lunda, goshi gahika omu mêza munani gwo bakazâg'ibâgirakwo. ⁴² Hali mêza anni oku nterekêro z'ensirîra, gâli ga mabuye marhendêze, obulî ikano liguma n'ecihimbi, obugali ikano n'ecihimbi n'oburherema bwâgo ikano ligu-ma, kwo bakazag'idêkereza ebirugu by'okubâga enterekêro z'ensirîra n'ezindi nterekêro. ⁴³ Emihiro mitâkekwo ebibabi omu bugali yalihizirwe omu ndalâla kuli ago meza kwo bakazagidekereza enyama z'enterekêro.

⁴⁴ Emugongo g'omuhango gw'omu ndalâla mwali ebyûmpa by'abimbiza b'omu bululi buli omu ndalâla. Cûmpa ciguma câli ebwa muhango gw'olunda lw'emwênè, cakazâg'ilola olunda lw'emukondwè; ecindi câli ebwa muhango gw'olunda lw'emukondwè, cakazag'ilola olunda lw'emwêne. ⁴⁵ Olya muntu anacimbwîra, erhi: Ecôla cûmpa ciri olunda lw'emukondwè, ciri ca badâhwa bâli omu mikolo y'aka-Nyamuzinda. ⁴⁶ N'ecûmpa ciri olunda lw'emwênè ciri c'abadâhwa badwîrhe bakola oku luhêrero; bali bene Sadoki, baguma b'omu bene Levi, bo bayêgera Nyamubâho n'okumurhumikira.

⁴⁷ Olya muntu anacipîma obululi, bwâli bugwerhe obulî bwa makano igana n'obugali bwa makano igana, empande zoshi zâli ziyumanine, Oluhêrero lwâli embere z'enyumpa.

Oku aka-Nyamuzinda kâli kayôsire

⁴⁸ Kandi anacimpêka omu kabadu k'enyumpa anacipîma emitungo y'akola kabadu, yali ya makano arhanu oku lunda luguma na gandi arhanu oku lundi lunda, n'obugali bw'akabadu bwâli bwa makano asharhu ga lunda luguma na gandi asharhu g'olundi lunda. ⁴⁹ Obulî bw'akabadu bwâli bwa makano makumi abirhi n'obugali bwâli bwa makano ikumi na liguma; okusôkera yo kwali kugera oku mashonezo; hali n'enkingi aha burhambi bw'emitungo, nkingi nguma lunda luguma n'eyindi olundi lunda.

41

Oku aka-Nyamuzinda kayishiba

¹ Okubundi anacimpêka omu ka-Nyamuzinda, anacipîma emitungo cegwerhe makano ndarhu oku bugali lunda luguma, na gandi ndarhu ga bugali oku lundi lunda bugali bw'ihêma. ² Obugali bw'omuhango bwàli bwa makano ikumi; ebizimbêro by'ogwôla muhango byàli bya makano ikumi oku lunda luguma, na gandi makano arhanu olundi lunda. Anacipîma obulîrî bw'aka-Nyamuzinda: makano makumi anni oku bulîrî na makano makumi abi- rhi oku bugali

³ Oku bundi anacikanya aja omu ndalâla, apîma emitungo y'aha muhango, yàli ya makano abirhi oku bugali n'oku bulî gâli makano ndarhu; ebizimbêro by'omuhango: makano nda.

⁴ Anacigera obulî bw'ecûmpa, bwàli bwa makano makumi abirhi, n'obugali bwâco bwali bwa makano makumi abirhi omwola ndalâla y'aka-Nyamuzinda, anacimbwîrà, erhi: Ahôla ho Hatagatifu ha Ahata-gatifu.

⁵ Anacipîma olukûta lw'enyumpa: makano ndarhu, n'obugali bw'akafôme-ko k'eburhambi: makano anni oku burhambi bw'enyumpa bwoshi. ⁶ Oku rhundi rhufômeko rhwâli omu marhambi hali nkere isharhu y'orhufômeko rhujire rhwayûbakirwa rhuguma enyanya Iy'orhwâbo n'eyôla myûbako yahika kali makumi asharhu, orhwôla rhufômeko rhwankarhuma omu Iukûta Iwâli Iurhuyûbakîrwe omu marhambi g'enyumpa mwoshi, kulya kwankarhuma rhuka-ziyêgemera olukûta Iw'enyumpa rhurhanaluhisirikwo. ⁷ Orhwôla rhufômeko, oku obuyûbake bwaja enyanya erhi kwo narho rhwanagaliha bulya idako lwaba lugali kulusha olw'ekagarhî, n'olw'aha kagarhî Iulushe olw'oku lukere lw'enyanya.

⁸ Nanacibona oku eyôla nyumpa omu marhambi mwoshi yàli elengerîre n'okusimikira kuli orhwôla rhufômeko. Omusinji gw'orhwôla rhufômeko gwa-pîma olusheke Iugumagumà na makano ndarhu ebwa kahembe. ⁹ Olukûta Iw'embuga Iw'akafômeko lwali Iugwerhe obugali bwa makano arhanu, lwasiga engo ekarhî k'orhwôla rhufômeko rhw'enyumpa. ¹⁰ Ahantu harhali hayûbake kuja cbwa biyûmpa byali eburhambi hali n'obugali bwa makano makumi abirhi omu marhambi g'enyumpa mwoshi. ¹¹ Akafômeko kâli kagwerhe omuhango gwakazâg'ija ebwa ngo, muhango muguma olunda lw'emwênè na gundi muguma olunda lw'emukondwè; obugali bw'engo bwàli bwa makano arhanu omu marhambi mwoshi.

¹² Enyumpa yàli aha mbere h'ahantu harhàli hayûbake olunda lw'ebuzika--zûba, yàli egwerhe makano makumi gali ndarhu ga bugali, olukûta lw'enyumpa lwâli lugwerhe makano arhanu oku bugali omu marhambi mwoshi, n'oku buli gali makano makumi gali mwenda.

¹³ Anacipîma aka-Nyamuzinda kali ka makano igana oku buli, ahantu harhali hayûbake, enyumpa na enkûta zâyo byoshi bigwerhe obulî bwa makano igana. ¹⁴ Obugali bw'embere z'aka-Nya- muzinda kuguma n'ahantu harhàli hayûbake, kuja olunda lw'ebuzûka-zûba, gâli makano igana. ¹⁵ Anacipîma obulî bw'enyumpa embere z'ahantu harhali cici, n'ahwôla hantu, hali oku buzindazinda bw'enyumpa n'orhonga rhwâyo bwaba buli bwa makano igana.

Omu ndalâla y'aka-Nyamuzinda

Ecûmpa cigali c'omu ndalâla, orhubadu rhwali rhuyârekîre obululi, ¹⁶ e-by'oluso, orhubonezo rhwâli mwo orhuyungiro, orhonga, amarhambi goshi g'empande isharhu kuyêrekera ebwa luso ebyoôa byoshi byàli bibambire n'e-mpaho, kurhenga oku idaho kuja oku rhubonezo. ¹⁷ Kuhika oku nyanya ly'omuhango, kuhika omu ndalâla n'embuga bakazag'ilekahwo abantu, ¹⁸ hwo bakazagitâka ba kerûbini n'emirhanda: murhanda muguma ekarhî ka bakeruûbini babirhi; ngasi kerûbini ali agwerhe malanga abirhi: ¹⁹ amalanga g'omuntu gali gayêrekire ebwa murhanda muguma, amalanga g'entale gayêrekîre olunda lw'ogundi murhanda; banaja bajira ntyoôa oku nyumpa yoshi. ²⁰ Kurhenga oku idaho kuja enyanya ly'omuhango balijire batâkayo ba kerûbini n'emirhanda oku lukûta lw'aka-Nyamuzinda. ²¹ Aka-Nyamuzinda kali kagwerhe orhubonezo rhw'omuhango rhwâli rhuyumânîne empande zoshi.

N'embere z'Ahatagatifu, yàli agali nka luhêrero lwa mpaho. ²² Oburherema bw'olwôla luhêrero bwali bwa makano asharhu n'obuli bwa makano abirhi, lwâli lugwerhe oruhembe, n'omu bulîrî bwâlwo, ebirhebo by'empaho. Anaci-mbwîra erhi: «Alaga amêza gali embere za Nyamubâho».

²³ Aka-Nyamuzinda n' Ahatagatifu mwàli ngasi haguma omuhango. ²⁴ Ngasi lumvi lugwerhe mpande ibirhi, mpande ibirhi zakazâg'igonywamwo bihimbi bihimbi: bihimbi bibirhi oku luhande luguma, zindi ibirhi oku lundi luhande. ²⁵ Oku nyanya ly'ezôla nyumvi bali bajire batâkakwo bakerûbini n'emirhanda kuguma nka balya banali oku birhebo. Olubigabiga lw'empaho lwàli enyanya lya ngasi muhango gw'embuga. ²⁶ Kwàli amadirisha galikwo orhuyungiro, ma-tâke n'emirhanda, gali ngasi lunda ebwa birhebo bya ngasi kabadu n'ebwa rhufômeko rhw'enyumpa, kuguma n'omu mbigabiga.

42

Ezindi nyumpa z'aka-Nyamuzinda

¹ Olya muntu anacimpêka omu bululi bw'emuhanda olunda lw'emwênè, anacimpêka omu nyumpa eyêrekîre olunda lw'engo n'ebwa nyumpa y'olunda lw'emwênè. ² Yàli egwerhe obulî bwa makano igana -olunda lw'e-mwênè,- kandi obugali bwa makano makumi arhanu, ³ embere z'agôla maka-no makumi abirhi g'obululi bw'omu ndalâla n'embere z'engo mbambire y'obululi bw'emuhanda, yàli eyindi nyumpa yali eshegemire erya yindi nyumpa y'ebimpêkanè^k bisharhu. ⁴ Embere ly'ezôla nyumpa yali enjira ya makano ikumi omu kuja Omu ndalâla, na makano igana ga buli; n'emihango y'ezôla nyumpa yali eyêrekîre olunda lw'emwênè. ⁵ Enyumpa z'enyanya zàli nyinyi kulusha bulya orhonga rhwakazag'ihikanakwo na kandi ibiyûmpa by'idako n'ebiyûmpa by'ekagarhî by'eyôla, ⁶ ebwa kuba byàli bya bimpêkanè birhagwe-rhe nkingi nk'enkingi z'obululi; co carhumaga enyumpa z'enyanya zàli nyinyi kulusha ez'idako n'ez'ekagarhî. ⁷ Olukûta lw'embuga lwàli luhisire kuli ezôla nyumpa olunda lw'obululi bw'embuga, embere z'ezôla nyumpa lwàli lwa ma-kano makumi arhanu. ⁸ Obuli bw'ezôla nyumpa olunda lw'ebululi bw'embuga, bwàli bwa makano makumi arhanu, n'obwo ebwa lw'aka-Nyamuzinda lwàli lwa makano igana. ⁹ Idako ly'ezôla nyumpa yàli àmuhango gwàli guyêrekîre olunda lw'ebuzûka-zûba oku muntu wankayishire ebwa bululi buli embuga. ¹⁰ Omu kukulikira obugali bw'olukûta lw'obululi, olunda lw'ebuzûka-zûba, embere z'ahwôla hantu harhàli cici n'embere z'eyôla nyumpa hali ezindi nyu-mpa, ¹¹ N'embere z'ezôla nyumpa yali enjira yàli egenzire kuguma n'enyumpa zakazag'ilola olunda lw'emwênè; obuli bw'ezo nyumpa n'obugali bwazo, byali biguma, kuguma n'emihango yazo, n'obubake bwazo nabo bwali bwo buguma. ¹² Enyumpa zakazag'ilola olunda lw'emukondwè, emihango yazo, nayo kwo yaàli nk'eya ezôla nyumpa: muhango muguma oku buzinda bwa ngasi njira, omu bulî bw'olukûta lujire olunda lw'ebuzûka-zûba nka omuntu ajamwo. ¹³ Anacimbwîra, erhi: Enyumpa ziri olunda lw'emwênè n'eziri olunda lw'emukondwè ezôla nyumpa ziri embere y'ahantu harhali cici, ziri nyumpa ntagatifu, zo nyumpa abadâhwa bakaziyêgera Nyamubâho bakazilîramwo ebi-ntu bitagatifu bwenêne. Muli ezôla nyumpa mwo bânakaz'ibîkira ebintu bita-gatifu bwenêne, embâgwa z'enterekêro oku kuhûna obwonjo oku byâha n'oku gandi mabî, bulya ahôla hantu hali hatagatifu. ¹⁴ Nka bamaja omu ka-Nya-muzinda, abadâhwa barhankaciderha mpu barhengamwo baje omu bululi buli embuga buzira kuhogola burhanzi emyambalo bakazâg'ikolamwo, bulyâla eyoôla myambalo eri mitagatifu. Banakayambala eyindi myambalo nka bajira ebi-ndi biyêrekîre olubaga. ¹⁵ Erhi ayûsa okupîma enyumpa, ampêka ebwa muhango gwakazâg'ilola olunda lw'ebuzûka-zûba, anacipîma omu marhambi mwoshi. ¹⁶ Anacipîma olunda lw'ebuzûka-zûba na lulya lusheke lwâge lw'okupîma: nsheke magana a-rhanu z'olwôla lusheke ajaga apîmamwo, omu marhambi mwoshi. ¹⁷ Anacipîma olunda lw'emwênè: nsheke magana arhanu z'olwôla lusheke ajaga apîma-mwo omu marhambi mwoshi. ¹⁸ Anacipîma olunda lw'emukondwè: nsheke magana arhanu z'olwôla lusheke ajaga apîmamwo, ¹⁹ amarhambi. N'olunda lw'ehuzika-zûba, apima makoro magana arhanu n'olwo lusheke ajaga apîma-mwo. ²⁰ Oku empande zinali inni, aja apîmayo olugurhu luzizongolosire, lwàli lwa bulî bwa magana arhanu na bugali bwa magana arhanu, lwo lwakazâg'ibe-rûla ahantu hatagatifu n'ahantu harhali hatagatifu.

^k**42.3** Enyumpa y'ebimpêkanè , erigi y'igorofi obwo, "maison en étage" gwarhi enfarasè

Irengi Iya Nyamuzinda Iyâshubira omu nyumpa yâge

¹ Okubundi ashubimpêka ebwa muhango guli olunda lw'ebuzûka-zûba. ² Nalola oku irengi Iya Nyamuzinda w'Israheli Iyamârhenga olwo lunda lw'ebuzûka-zûba, Lyâyisha Iyajira olubî nka mîshi manji gayisha gahûma, n'igulu Iyayunjula bulangashane bw'eryo irengi Iyâge. ³ Enshusho nâbwine yâli nk'erya nabonaga erhi nyisha ndi nashandaza olugo: nshusho eri nk'eyi nabonaga hofi n'olwîshi Iwa Kebari, nanacikumba bûbi. ⁴ Irengi Iya Nyamubâho Iyanacija omu nyumpa, Iyâgerera muli erya njira ejire ebwa muhango guyêrekîre ebwa buzûka-zûba. ⁵ Okubundi Mûka anaci- nyêhûkana, ampêka omu ka-Nyamuzinda omu bululi bw'omu ndalâla, na lola oku irengi Iya Nyamubâho Iyâli liyunjwire enyumpa. ⁶ Nanaciyumva owampamagala kurhenga omwôla nyumpa: omuntu âli ayimanzire aha burhambi bwâni. Anacimbwîra erhi: «Mwene omuntu, lola ahantu h'ishungwê Iyâni, ahantu ndêkereza enshando z'amagulu gâni, hwo ha-ntu nabêramwo omu karhî ka bene Israheli ensiku zoshi. ⁷ Omulala gwa bene Israheli boshi n'abâmi bâgwo, barhakacihemula izîno Iyâni litagatifu, n'ebihe-mu byâbo, n'emifû y'abâmi bâbo n'empêro zâbo z'omu birhwa. ⁸ Bahizire ec'olusò câbo oku c'olusò canî, n'enyumvi z'emihango yâbo oku yâni rhwanaji-ra lukûta luguma ekarhî kâbo na nani'. Banacihemula izîno Iyâni n'amabî gâbo bakazâg'ijira; nanacibamalira omu bukunizi bwâni. ⁹ Lêro bakolaga banyegûla kwo amabî gâbo kuguma n'emifû y'abâmi bâbo, ntyo mbêre emwabo ensiku zoshi. ¹⁰ «Nawe, wâni mwene omuntu ogend'imanyîsa omulala gw'Israheli eyôla nyumpa, Iyo enshonyi z'ebyâha byâbo zibabumba, kandi banayirholerekwo olugero. ¹¹ Bakâgaya oku bajizire, onabayigirize kurhi eyôla nyumpa eyôsire, obabwîrize kurhi eyôla nyumpa yayûbasirwe, olunda eyêrekîre, ngahi bagerera nka bajamwo na nka bahulukamwo, oburhegesi bwâyo, engeso zâyo, oku ba-gwâsirwe oku bâkazikolamwo n'oburhegesi bw'oku bâkazikolamwo». ¹² Irhegeko Iy'enyumpa yâni lidesire ntyâla: eyûbakwe oku irhwerhwe Iy'entondo, marhambi g'ahôla eyûbakîrwe goshi gabe matagatifu bwenêne. Iyo irhegeko Iy'eyôla nyumpa eryo.

Oluhêrero

¹³ Alaga ebipîmo by'oluhêrero omu kugera n'amakano; liri ikano n'ecihi-mbi, lilushire eli bayôrha bapîmamwo: Irhwerhwe liri Iya ikano liguma oku bu-rherema n'ikano liguma oku bugali, n'omuliro gwâlwo guzungulusire omu ma-rhambi guli gwa ikano liguma Iya kuboko. Yo nsimikiro y'oluhêrero eyôla. ¹⁴ I-rhwerhwe Iirhangirire obûbake oku idaho, okunteberhebe yâge y'idako gali makano abirhi; obugali liri ikano, kurhenga oku nteberhebe nsungunu kuja oku nteberhebe nnene gali makano anni n'obugali liri ikano liguma. ¹⁵ Ecîko cîri ca makano anni n'oku nyanya Iy'ecîko kuli mahembe anni. ¹⁶ Ecîko oku nyanya Iyâco buli bulî bwa makano ikumi n'abirhi na bugali bwa makano ikumi n'abirhi, empande zoshi zayumanana. ¹⁷ Enteberhebe oku marhambi gâge anni ganali, egwerhe makano ikumi n'anni oku bulî n'oku bugali makano ikumi n'anni n'omuhiro guyizonzire cîri cîhimbi c'ikano; irhwerhwe liri Iya ikano liguma; amashonezu gage gayêrekîre olunda lw'ebuzûka-zûba. ¹⁸ Anacimbwîra, erhi: Wâni mwene omuntu, ntya kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Ala oku marhegeko g'oluhêrero agôla amango Iwayûba-kwa, Iyo bakarherekêrerakwo cnterekero y'ensîrîrà, n'ey'okukangûla n'omu-ko. ¹⁹ Ohe abadâhwa b'Abaleviti bo bali bw'oku bûko bwa Sadoki, bo banali n'obuhashe b'okuyêgera omu kunkolera, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, obahe empanzi ntôrho ebe ya nterekêro oku byâha. ²⁰ Orhôle oku muko gwayo oje wagushîga kuli galya mahêmba anni n'oku rhufendefende rhuni rhw'enteberhebe n'oku marhambi gwoshi na

¹**43.8** Amango ga mîra, kuli Salomoni, aka-Nyamuzinda n'akarhwa-bwâmi byali haguma. Na ntyo, hakazig'irhenga embaka ngasi mango ekarhî ka mwâmi n'abadâhwa. Lero Yehezekieli aârhegeka oku aka-Nyamuzinda kayûbakwe hago-hago oku ntongo ya Siyoni, n'enyumpa ya mwâmi, bayiye gûle n'aka-Nyamuzinda, eyûbakwe omu lugo hali hisungunu n'aka-Nyamuzinda.

ntyo ojiremwo enterekêro y'okucêsa n'ey'okuhûna obwonjo. ²¹ Oyanke erya mpanzi y'enterekêro oku byâha, bâge-ndiyiyôkera ahantu hânarheganyizîbwe, omu nyumpa, kulî n'aka-Nyamuzi-nda. ²¹ Oku lusiku lwa kabirhi wânahana oku nterekêro y'okuhûna obwonjo oku câha engandabuzi erhalikwo ishembo kandi bajiremwo enterekêro y'oku-cêsa oluhêrero kuguma nk'oku bajiraga n'enterekêro y'empanzi. ²³ Hano oba wamâjira eyôla nterekêro y'okucêsa, wânashubirhererekêra empanzi ntôrho e-rhalikwo ishembo n'eyindi ngandabuzi erhalikwo ishembo. ²⁴ Wânaziheka e-mbere za Nyamubâho, kandi abadâhwa bânazikwebakwo omunyu, banabulizirhererekêra nka nterekêro ya nsirîrà embere za Nyamubâho. ²⁵ Wâgeza nsiku nda zoshi erhi onadwîrhe warhererekêra ecihebe ngasi lusiku oku nterekêro y'okuhûna obwonjo oku câha, kandi wânarhererekêra enterekêro y'empanzi n'ey'engandabuzi erhagwerhi ishembo. ²⁶ Bageze nsiku nda erhi bajira e- nterekêro y'ensengero oku luhêrero, balucêse banalugishe. ²⁷ Hano ezôla nsiku zihwa, oku lusiku lwa kal'imunani kuguma n'agandi mango gakulikira, abadaâhwa bânakazirhererekêra oku luhêrero, enterekêro zinyu z'ensirîrà n'eza omu-rhûla, na ntyo nânamuyumvirhiza, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

44

Abakaja omu ka-Nyamuzinda: Abaluzi

¹ Oyo muntu anacimpêka ebwa muhango gw'aka-Nyamuzinda guli e-mbuga, oguyêrekîre olunda lw'ebuzûka-zûba, gwâli guhamisirwe. ² Nya-mubâho anacimbwîra, erhi: Olwo lumvi lwâyigulwa, lurhâcihamulwe, ntaye wâkaz'igerahwo, ebwa kuba Nyamubâho w'Israheli anahagezire; gukaz'iyôrha guli muyîgale. ³ Erhi omuluzi ankayisha mpu ajibêra hwo, ebwa kuba ali muluzi^m, mpu alîre hwo ebiryo by'enterekêro embere za Nyamubâho; oyo muluzi anagerere omu kabadu ka ogwo muhango n'omu kugalukamwo ana-shubiyisha.

Amarhegeko g'okuja omu ka-Nyamuziuda

⁴ Ashubimpêka ebwa muhango guli olunda lw'emwênè embere z'enyumpa; nanacikazilola, nâsinza oku irenge !ya Nyamubâho lyamâyunjulira enyumpa; nanacikumba bûbi. ⁵ Nyamubâho anacimbwîra, erhi: «Mwene omuntu, oyigule ornurhima gwawe, ololêzeze n'amasû gâwe oyumvirhize n'amarhwiri gâwe ngasi oku nakanakubwîra kuyêrekîre amarhegeko g'enyumpa ya Nyamubâho na ngasi bindi birhegesirwe kuli yo. Oyigule omurhima gwâwe lyo ohashima-nya kurhi kukwânîne okujira omu kuja omu nyumpa, kandi onamanye emiha-ngo yoshi y'omu nyumpa, ⁶ Ogend'ibwîra abagoma, omulala gwa bene Israheli erhi: Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho: Amabî ginyu gakola garhalusire, wâni mulala gw'Israheli: ⁷ Munakaziyisha mudwîrhe ebigolo, abarhakembulagwa murhima na mubiri, mpu baje omu cirhînyiro câni na ntyo bahemule enyumpa yâni; munakazihâna ebiryo byâni, amashushi n'omuko ku-lyâ kwankarhuma endagâno yâni esherezibwa n'amabî ginyu, ⁸ Murhalangaga amarhegeko gayêrekîre emikolo y'oku bintu byâni bitagatifu, àbîre ebigolo byo muyimanza mpu bibe byo bikazikola omu nyumpa yâni ahâli hinyu. ⁹ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Nta cigolo, bwo bali balya bantakembulwa murhima na mubiri, wankâja omu cirhînyiro câni, ntâye omu bene ebigolo biri emwa bene Israheli.

Amarbegeko g'Abaleviti

¹⁰ Oku biyêrekîre balya Baleviti banyâkaga galya mango Israheli aciyegula-ga kuli nie omu kushimba abazimu, abôla Baleviti bonene banabarhula obubî bwâbo. ¹¹ Bakazija omu cirhînyiro câni, baba barhumisi ba kulanga enyumvi z'enyumpa yâni n'okukazikola omu nyumpa yâni, bwo bakazibâga ahali h'olu-baga, enyama z'enterekêro y'ensirîra n'oku zindi nterekêro, banakaziyôrha bacirheganyize okurhumikira olubaga. ¹² Ebwa kuba bajirirhumikira

^m**44.3** Omuluzi arhali ye mwâmi: Nyamuzinda yenene ye mwami w'Israheli. Oyo muluzi arhaci-gwerhi obuhashe buli nk'obw'omudâhwa.

olubaga emwa abazimu, na ntyo barhuma omulala gwa bene Israheli goshi guhirima omu câha, okwôla kwarhumire mbangalaza okuboko kuli bo, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, bonene bâbarhula ecâha câbo. ¹³ Barhâkazyegêre emunda ndi mpu balijira emikolo y'obudâhwa, mpu bâyegeza ebintu byâni bitagatifu ebibêra omu hantu hatagatifu bwenêne; bonene bahêka ecihemu n'amabî gâbo bajizire. ¹⁴ Mbahîre emikolo y'okukaz'ikola omu nyumpa yâni oku biyerckire enterekêro n'oku yindi mikolo yoshi.

Abadâhwa

¹⁵ Abadâhwa b' Abaleviti, balya bene Sadoki balanganga amarhegeko g'o-mu cirhînyiro câni, galya mango bene Israheli baciyeğûlaga kuli nie, abôla bwo bakaz'inyêgêra omu kunkolera, bwo banakazija embere zâni bayishirhererekêra enterekêro y'amashushi n'ey'omuko, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. ¹⁶ Bwo bâkaz'ija omu cirhînyiro câni, bwo bâkaz'iyêgêra amêza gâni balijira- kwo omukolo gwâni, bashimbe amarhegeko gâni. ¹⁷ Nka bakola bagera omu mihango y'omu bululi bw'omu ndalâla, bânayambala emishangi y'ecitâni, nta mwambalo gwa mwôya gwabajakwo amango badwîrhe bajira emikolo y'ebwa mihango y'omu bululi bw'omu ndalâla n'omu ndalâla mwonênê. ¹⁸ Bayambale ensirha z'ecitâni oku irhwe, banayambale n'orhubutura rhw'ecitâni oku magala gâbo, barhayambala akantu kankabalêrhera idûrhu. ¹⁹ Ci konene nka bakola baja ebwa bululi buli embuga, ebwa bululi b'embuga bujire emunda olubaga luli, banahogola erya mishangi bâlikolamwo, banayidekereza omu nyumpa y'ecirhînyiro, banayambala yindi yindi mishangi barhahira bakagend'iyobôla olubaga barhanacihindula emishangi yâboⁿ. ²⁰ Barhahîra hakakungûla emviri zâbo oku irhwe, nîsi erhi okuzileka zalihûka ci banakazizitwâkwo bwinjinja. ²¹ Nta mudâhwa wankanywa amamvu amango aja omu bululi bw'omu ndalâla. ²² Omukuja omu buhya, barhahîra bakayanka omukazi w'omukana erhi omu-kazi w'eciherula, ci bakaziyanka abananyere baciri babikira b'omu mulala gwa bene Israheli, banashiyinjira omukana wâli muka omudâhwa. ²³ Bakaziyigîriza olubaga lwâni ehiri hitagatifu n'ehirhali hitagatifu, baluyigîrize ehiri hibî n'ehiri hinja. ²⁴ Amango hali akadali bwo bakazitwa olubanja; balutwe omu kushimba amarhegeko gâni nâjiraga. Bakazishimba amarhegeko n'engeso zâni omu ngasi nsiku nkulu, banakazilanga ensiku zâni za Sabata. ²⁵ Harhabâga ciru n'omuguma wacihemula omu kuyêgêra omuntu ofîre, barhankacihemula nka arhali kuli ishe, erhi nina w'omuntu, kandi erhi oku mugala, oku mâali, kuli mwene wâbo, erhi kuli mwâli wâbo orhajira iba. ²⁶ Nk'omudâhwa amayusi-cîyôbôla, banamuganjira nsiku nda, ²⁷ n'olusiku aja omu cirhînyiro, omu bululi bw'omu ndalâla mpu alikola omu cirhînyiro, anarhangihana enterekêro oku câha, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

²⁸ Alagi âkaba kashambala kâbo: nie nâba nie kashambala kâbo; murhahîra mukabahà ehi bankayîmamwo omu Israheli, niene nie naba byo. ²⁹ Bakazilya oku nterekêro y'enkalange, oku nterekêro y'oku câha, oku nterekêro y'obubî na ngasi kadesirwe ka kuzira kali kâbo. ³⁰ Ebiyêzire birhangiriza bya ngasi luhêro, mwankalerha obwa burhanzi mpu mulibihâna nterekêro, biri bya badâhwa mukaziha abadâhwa nabo oku mula gw'ebi mwashwâga, lyo omugisho guja omu nyumpa yinyu. ³¹ Ngasi nyama yacihozagya nisi elîbirwekwo, ebe ya kanyunyi, nîsi erhi yindi yindi nyama, abadâhwa barhahîra bakayirya.

45

Ahantu haberûlîrwe Nyamubâho

¹ Irhondo mukagaba ecihugo mukaciyeshera ecigole, mwanaberûlakwo ecihimbi c'ecihugo mwabikira Nyamubâho, kali kashambala katagatifu. Ecôla cihimbi cibe na bulî bwa makano bihumbi makumi abirhi na birhanu oku bulî n'oku bugali bihumbi ikumi; kâba kashambala katagatifu nk'oku kanali koshi burhambirhambi. ² Mube ah'âja ecirhînyiro, habe ha magana arhanu oku buli na gandi arhanu oku bugali, empande zoshi ziyumanane omu

ⁿ**44.19** Abadâhwa bone (nkabaga n'Abaleviti nabo) bwo bakagihuma oku birugu·bitagatifu.

burhambi-rhambi, kandi makano makumi arhanu oku myûbako y'omu marhambirhambi.³ Kuli ahôla hantu wamâpîma, wanashubipîmakwo bulî bwa makano bihumbi makumi abirhi na bugali bwa bihumbi ikumi, ahôla hwo habera ecirhînyiro, ha-ntu hatagatifu bwenêne.⁴ Câba cigabi citagatifu ca ecihugo, câba ca abadâhwa bâkazikola omu cirhînyiro, abâkaz'iyish'ikolera Nyamubâho; hâbakwanana oku kuyûbakahwo enyumpa zâbo, hâba hantu hatagatifu oku cirhînyiro.⁵ Ecihimbi ca makano bihumbi makumi abirhi na birhanu oku bulî na bihumbi ikumi oku bugali, câba ca Baleviti, abâkaz'ikola omu nyumpa bahira hwo olugo bâkaz'iyûbakamwo.⁶ Wânarhôla ecindi cihimbi ca makano ga bihumbi birhanu oku bugali n'oku bulî bihumbi makumi abirhi na birhanu câba cihimbi ca lugo ciyêrekîre ecihimbi citagatifu; ahôla hantu hâba ha omulala gwa bene Israheli.

Ecigabi c'omuluzi

⁷ Omuluzi âba n'akage kashambala olunda lw'empande zombi z'ahantu hatagatifu na oku cihimbi c'olugo, akôla kashambala kakulikîre obuli bw'aha-ntu hatagatifu n'obulî bw'ecihugo, olunda lw'ebuzûka-zûba n'olunda lw'ebuzi-ka-zûba kabe ka bulî buyumânîne n'obwa cihimbi ciguma, kurhenga oku lubibi lw'olunda lw'e buzika-zûba n'olunda lw'ebuzûka-zûba lw'ecihugo.⁸ Câba co cigabi câge omu Israheli, ntyo abâmi bâni barhâcikaz'ilibuze olubaga lwâni banaleka ecihugo cibe c'omulala gwa bene Israheli, nk'oku emilala yâbo enali.⁹ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Hoshi aho, wâni bâmi b'Israheli! Mulele okukaz'ilibuza olubaga n'okulunyaga! Mukaz'ijira okwinja n'okushingânîne olubaga lwâni mulurhenze kwo eby'okulibuza kwinyu, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.¹⁰ Mube n'eminzâni eshingânîne, n'e efa eshi-ngânîne na e bati eshingânne.¹¹ E efa n'e bati^o ebyakaz'ijamwo bibe bi-kwanîne, kulya kwanarhuma e efa ekaz'ijamwo cihimbi ca kali ikumi ca e homeri na e bati nayo ebe cihimbi ca kali ikumi c'ehomeri; ebyakaz'ijamwo bikaz'igererwa oku homeri.¹² E sikeli zikaziba gera makumi abirhi. Sikeli i-rhanu zinabc irhanu na sikeli ikumi zinabe ikumi na emine yinyu ebe ya sikeli makumi arhanu.

Embagwa z'enterekêro

¹³ Alagi enterekêro mwâkaz'iberûla: Cihimbi ciguma ca kali ndarhu ca efa oku ngasi homeri y'engano n'ey'engano punda.¹⁴ Irhegeko oku mavurha: Cihimbi ciguma ca kali ikumi c'e bati ihembe liguma, ciyumanane n'e homeri y'e bati ikumi bulya e homeri nguma ziba bati ikumi.¹⁵ Nyama nguma yakaz'irhólwa omu bishwekwa magana abirhi bya bene Israheli, ekaziba y'oku nterekêro y'enkalange, eya ensirîra n'oku nterekêro z'omurhûla bahashe okujira okuyôbôlwa kwa boshi, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.¹⁶ Olubaga lwo-shi lwâkaz'ihâna ntulo ya bene eyôla kuli mwâmi w'Israheli.¹⁷ Ci mwâmi ye âaba n'omukolo gw'enterekêro z'ensirîra, ez'enkalange, ez'embulage oku nsi-ku nkulu, oku kubaluka kw'emyêzi n'oku nsiku za sabato, n'oku nsiku nkulu zoshi za bene Israheli, ye wâkajira eby'enterekêro oku câha, eby'enterekêro y'enkalange, eby'ensirîra n'ebya enterekero z'okuvuga omunkwa, omu kuhuna okuyôbôlwa kwa bene Israheli.

Olusiku lukulu lwa Basaka

¹⁸ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Oku lusiku lurhanzi lw'omwêzi gwa burhanzi, wânayanka empanzi ntôrho erhali kwo ishembo wânagend'ijiramwo enterekêro y'okucêsa ecirhînyiro.¹⁹ Abadâhwa bânayanka oku muko gw'enterekêro oku câha, bânaguhira oku kaboko k'olumvi lw'enyu-mpa, oku mahembe g'enteberhebe y'oluhêrero n'oku kaboko k'omuhango gw'obululi bw'omu ndalâla.²⁰ Wânajira kwa bene okwôla oku lusiku lwa kali nda oku muntu wamâjira ecâha buzira kumanya nîsi erhi ebwa kuhabuka, ntyo wanayôbôla enyumpa.²¹ Omu mwêzi gwa burhanzi, omu nsiku ikumi n'inni z'omwêzi, mwanajira olusiku lukulu kwa Basaka; bânageza nsiku nda erhi ba-dwîrhe balya omugati gurhalimwo lwango,²² Olwôla lusiku, mwâmi anahâna kuli ye yenene n'oku lubaga

^o**45.11** Efa, bati, homeri, sikeli, gera, mine,... biri birugu byakujiramwo olugero; sikeli lzali lugero lwa buzirho, lyo izino lya amagerha ga Israheli wa buno kurhenga 1948

Iw'ecihugo, empanzi oku nterekêro y'okuhûna o-bwonjo oku câha. ²³ Na muli ezôla nsiku nda z'olusiku lukulu, bânakaz'ihâna oku nterekêro y'ensirîra emwa Nyamubâho, mpanzi nda, ngandabuzi nda zi-rhalikwo ishembo oku ngasi lusiku luguma muli ezôla nsiku nda, bânajira n'ecihebe oku nterekêro oku câha ngasi lusiku. ²⁴ Bânakaz'ihâna nka nterekêro ya nkalange efa nguma y'enshano oku mpanzi nguma kandi yindi efa nguma oku ngasi ngandabuzi na ehini^P y'amavurha oku ngasi efa.

Olusiku lukulu lw'ebihando

²⁵ Omu mwêzi gwa kali nda, omu nsiku ikumi n'irhanu z'omwêzi, oku lusiku lukulu, bânageza nsiku nda erhi banadwîrhe barhererekêra nterekêro za bene ezôla oku câha, nterekêro za bene ezôla oku nterekêro z'ensirîra, oku nterekêro z'enkalange n'amavurha ganabe lulya lugero.

46

Agandi marhegeko

¹ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Omuhango gw'obu-luli bw'omu ndalâla ogulola olunda lw'ebuzûka-zûba gwakayôrha guli muyigule omu nsiku ndarhu z'omukolo, ci kuguyigala olwa sabato; kandi gwanayôrha guli muyigule oku lusiku lw'okubaluka kw'omwêzi. ² Mwâmi anayîsha olunda lw'akabadu kali ebwa muhango, anabêra aha burhambi bw'a- kaboko k'olumvi; abadâhwa bânarhula enterekêro yage y'ensirîra n'eyindi y'omurhûla. Bâyusa, ânafukamiriza ahôla burhambi bw'omuhango, kandi anagaligenda; olwoôa lumvi lwânashubiyigalwa bijingo. ³ Olubaga nalwo lwânakaz'iyîsha luli fukamiriza ahôla muhango gw'olumvi oku nsiku za sabato n'eza okubaluka kw'omwêzi, lwânafukamiriza ntyo embere za Nyamubâho. ⁴ Enterekêro y'ensirîra mwâmi âyishirhûla Nyamubâho oku lusiku lwa sabato, yâba ya banabuzi ndarhu barhagwerhi ishembo, ngandabuzi nguma erhagwerhi ishembo; ⁵ Enterekêro y'enkalange yânaba ya efa nguma oku ngandabuzi nguma n'oku nterekêro y'enkalange yâlusa abanabuzi, anahâna nk'oku analo-nzize okuhâna, kuguma n'amavurha hini nguma oku efa nguma. ⁶ Oku lusiku lw'okubaluka kw'omwêzi, anarhûla empanzi ntôrho erhali kwo ishembo, bana-buzi ndarhu n'engandabuzi buzira ishembo. ⁷ Kandi ânahana oku nterekêro y'enkalange, efa nguma oku ngandabuzi nguma n'oku banabuzi anahâna nk'oku analonzize okuhâna, kuguma, n'ehini y'amavurha.

⁸ Nka mwâmi akola aja omu nyumpa ânagerera omu kabadu k'omuhango na nka akola ahuluka muli eyôla njira mwo âkanashub'igera. ⁹ Amango olubaga lw'omu cihugo luyishire embere za Nyamubâho oku nsiku nkulu, okâgerera omu muhango gw'olunda lw'emwênè, omu kugaluka ônagerere omu muhango gw'olunda lw'emukondwè, n'owankagera omu muha-ngo g'olunda lw'emukondwè, omu kugaluka ânagerera olunda lw'emwênè: nta kugaluka omu muhango wânajiragamwo omu nyumpa, ci banahulukira omu muhango guli embere. ¹⁰ Mwâmi naye ânajîra omu nyumpa halya olubaga lugerîre n'omu kugaluka ânagerera naye halya olubaga lwanagerera.

¹¹ Oku nsiku nkulu: enterekêro y'enkalange, yâkaziba ya efa nguma oku mpanzi nguma na efa nguma oku ngandabuzi nguma, n'oku banabuzi oku banalonzize okuhâna kuguma n'ehini y'amavurha oku efa nguma. ¹² Erhi mwaâmi akayisha ali rhûla enterekêro y'oku bulonza bwâge, ebe ya nsirîra kandi erhi ya murhûla, nterekêro analonzize yene okurhûla Nyamubâho, bânamuyigulira omuhango guli ebwa lunda lw'ebuzûka-zûba. Kandi ânarhula enterekêro yâge y'ensirîra, nîsi kandi erhi ya murhûla nk'oku anajira oku lusiku lwa sabato, ka-ndi ânahuluka; buzinda bânahamika olumvi nk'amayus'ihuluka. ¹³ Wâkaz'i- rhûla Nyamubâho omwanabuzi orhalikwo ishembo, âbe mwanabuzi wa mwâka muguma. Omurhule Nyamubâho ngasi sêzi nka nterekêro ya nsirîra. ¹⁴ Hagu-ma n'eyôla wânarherekêra ngasi sêzi enterekêro y'enkalange, ebe cihimbi ciguma ca kali ndarhu c'e efa, na cihimbi

^P**45.24** "ehini" naco cirugu ca kujira lugero lw'ebihulula erhi mbulagwa

ciguma ca kasharhu c'e ehini y'amavurha, ga kubulagira oku nshâno y'omula nka nterekêro ya nkalange ya- rherekêrwa Nyamubâho; okwo gali marhegeko ga ngasi mango n'ensiku zoshi. ¹⁵ Ngasi lusiku bâkaz'irherekêra omwanabuzi, enterekêro y'enkalange haguma n'amavurha nka nterekêro ya nsirîra ya ngasi lusiku.

¹⁶ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho. erhi: Mwâmi, erhi ankaha muguma omu bana bâge oluhembo, lulya luhembo lunabe kashambala k'abana bâge, bânaluyimamwo nka kashambala. ¹⁷ Ci erhi ankaba ali muguma w'omu barhumisi bâge ye ahire oku ishwa Iyâge nka luhembo, oyôla murhumisi anayôrhana liryâ ishwa kuhika oku mwâka gwa okugombôla, kandi mwâmi ânâlishubirana, oku bana bâge kwo lyâkaziba kashambala. ¹⁸ Mwâmi arhahîra akarhôla oku ishwa ly'omuntu, akamunyaga oku kashambala kâge. Oku ka-shambala kâge k'ishwa kwo ankahakwo abana bâge lyo harhagiba omuntu ciru n'omuguma w'omu lubaga lwâni wâlibirhwakwo mpu lyo aheza akashamhala kâge.

¹⁹ Anacimpeka ebwa muhango guli ebwa lumvi, omu biyûmpa by'abadâ- hwa, biri biryâ biyûmpa biyêrek!re olunda lw'emwênè, na lola oku eyôla mu-nda yâli engo omu kafendefende, olunda lw'ebuzika-zûba. ²⁰ Anacimbwîra, erhi: Ahwôla hali hantu abadâhwa bâkaz'iyendera embâgwa zâkaz'irhererekêrwa nka nterekêro oku mabî n'oku câha kuguma bânayenda n'enterekêro y'enkala-nge lyo barhag'izihika omu bululi bw'emuhanda, banacêsa ntyo olubaga. ²¹ Okubundi ânacintenza mulya bululi bw'emuhanda, ângeza ebwa rhuhembe rhuni rhw'obôla bululi, nâlola oku omu ngasi kahembe mwâli obululi. ²² Omu rhuhembe oku rhuli rhuni mwâli maluli anni gazonzirwe n'ecôgo, gagwerhe obuli bwa makano makumi anni n'obugali bwa makano makumi asharhu. Agôla maluli oku gali gagwerhe lugero luguma. ²³ Olugurhu lwâli luzonzire ngasi bululi buguma muli agôla anni, n'amasigaga g'okuyendera gali omu idako Iya ngasi lugurhu, omu marhambi mwoshi. ²⁴ Anacimbwîra erhi: Ahôla hwo abarhumisi b'omu nyumpa bâkaz'iyendera enterekêro z'olubaga.

47

Iriba ly'omu ka-Nyamuzinda

¹ Anacimpêka ebwa muhango gw'aka-Nyamuzinda. Nâlola oku amîshi gakaz'igirhenga omu c'oluso lw'aka-Nyamuzinda, olunda lw'ebuzûka- zûba, bulya aka-Nyamuzinda kâli kayêrekire ebwa buzûka-zûba. Amîshi gaka-zâg'ihulula idako olunda lw'ekulyo kw'aka-Nyamuzinda, olunda lw'emwênè lw'oluhêrero. ² Ampulukana ebwa muhango guli olunda lw'emwênè. anacinzongolokana embuga kuhika ebwa muhango guli olunda lw'ebuzûka-zûba n'a-hwôla naho, amîshi gakazâg'ihulula ebwa kulyo. ³ Erhi oyôla muntu aja ebwa lunda lw'ebuzûka-zûba, n'omugozi ali afumbasire apîmamwo makano cihu-mpi, anacinyikiza muli agoôa mîshi, amîshi gangalukira omu rhuzira-bulongo. ⁴ Kandi âshubipîma cihumbi. anacinyikiza omu mîshi, galya mîshi gampika omu madwi. Ashubipîma ecindi cihumbi, anacinyikiza amîshi, n'amîshi ga- mpika omu cibunu. ⁵ Anacipîma gandî makano cihumbi, lero lwâba lwîshi, lu-lyâla ntacihashaga okuyikira ebwa kuba amîshi gâli gamabira; kwâli kukwânîne okuyôga, ntaye wankacihashire okuluyikira kwônene. ⁶ Anacimbwîra, erhi: Wâni mwene omuntu, k'obwîne? Ashubija angezageza, omu kugenda n'oku-galuka oku cikwi c'olwôla lwîshi. ⁷ Omwôla kugenda n'okugaluka kuli obwôla burhambi bw'olwîshi, nanacibona emirhi minji bwenêne, yâli olunda n'olundi lw'olwîshi. ⁸ Anacimbwîra erhi: Agôla mîshi gadwîrhe gaja ebwa cihugo c'e buzûka-zûba; gayandagalira omu Araba, okubundi gagend'icikweba omu nya-nja, gânahwera omwôla mîshi g'enyanja lyo gayinjihya agoôa mîshi g'enyanja. ⁹ Ngasi ciremwa cizîne, ciryâ cinagenda erhi cankanagera muli agwôla mîshi canabona akalamo. Enfi zâluga bwenêne bulyâlyâ aha agôla mîshi gahisire aga-ndi gahali ganabe minja kulusha, n'obuzîne bwanayushuka ngasi aha agôla mîshi ganajire hoshi. ¹⁰ Oku burhambi bw'agôla mîshi abashâna bâyishikadubira-kwo, kurhenga e Engadi kuja e Engelayimu, bâkaz'iyisha balambulira hwo emilaga yâbo; enfi zâmwo ziri nk'enfi z'omu nyanja nnene, zânaciba mwandu kulusha. ¹¹ Ci konene ebidêka n'enziba z'olwôla lwîshi zirhâbâga n'amîshi g'obuzîne, abamwo bakaz'ûlamwo omunyu. ¹² Eburhambi bw'olwôla lwîshi, oku ngasi cikwi, kwâmera

emirhi y'amalehe ga ngasi lubero, n'ebyâsi by'eyôla mi-rhi birhâyumaga, n'amalehe garhâbulikanagakwo. Ngasi mwêzi yakazâg'iyâna amalehe mahyahya, ebwa kuba agôla mîshi gakazirhenga omu ka-Nyamuzi-nda; amalehe gâyo, byâba biryo binja bwenêne, n'ebyâsi byâba bufumu.

Olubibi lw'ecihugo

¹³ Ntyâla kwo adesire Nyakasane Nyamubâho, erhi: Akabanda lwâba lwo lubibi lw'ecihugo cinyu, nk'oku emilala yinyu enali ikumi n'ibirhi; Yozefu ahaâbwa bigabi bibirhi. ¹⁴ Ninyu mwe bandi mweshi, ngasi luhande lwa cihugo mwanakahâbwa, ciyumânane n'eca abandi muli ecôla cihugo nâjimuha n'oku-boko kulengerîre, co cihugo nâlaganyagya nti nâciha ababusi binyu, ecôla cihugo câba kashambala kinyu. ¹⁵ Alagi olubibi lw'ecihugo:

Olunda lw'e-mwênè: kurhenga oku nyanja nnene, kugera ebwa Heteloni kuhika aha muha-ngo gwa Sedadi. ¹⁶ Hamati, Beroti na Shibrayimu oli oku lubihi lwa Damasi n'oku lubibi lwa Hamati; Haseri-Hatikoni oli oku lubibi lwa Haurani.

¹⁷ Alaga olubibi lw'olunda lw'enyanya: Haseri-Enoni, olubibi lw'e Damasi, kandi na kuja ebwa nyanja eri olunda lw'emwênè, olubibi lw'e Hamati, lwo lunda lw'e-mwênè.

¹⁸ Olunda lw'ebuzûka-zûba: luli ekarhî ka Hurani na Damasi, ekarhî ka Gilcadi n'ecihugo c'Israheli, ye Yordani. Mupime kurhenga oku lubibi lw'olunda lw'emwênè kuja ebwa nyanja eri ebuzûka-zûba. Olwo lwo lunda lw'ebuzûka-zûba.

¹⁹ Olunda lw'emukondwè ali kurhenga kuli Temari kuja oku lwîshi lwa Meribotti w'e Kadesi gwo mugezi gujire ebwa nyanja nnene. Olwo lwo lunda lw'emukondwè.

²⁰ Olunda lw'e buzika-zûba yaba enyanja nnene, kurhenga kuli olwôla lubibi kuja ebwa muhango gwa Hamati. Olwo lwo lunda lw'ebuzika-zûba. ²¹ Mugabane ecôla cihugo nk'oku emilala ya bene Israheli enali.

Ecigabi c'ecihugo câgabirwa ebigolo

²² Mukola mwagabâna ecihugo mwânaciyêshera ecigole, mucigabâne mweshi n'ebigolo biyûbasire ekarhî kinyu, bwo balya bamâyalukisa ekarhî ki-nyu. Bâyôrha nka bambali binyu omu karhî ka bene Israheli, nabo ecâbo cihi-mbi ciyêsherwe ecigole omu karhî ka bene Israheli. ²³ Omu mulala ebyôla bigolo biyûbasire lwo na lunda mwanakanabaha ecâbo cihimbi c'ecihugo, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

48

Okugabwa kw'ecihugo

¹ Alaga amazîno g'emilala: kurhenga oku buzindazinda bw'olunda lw'e- mwênè, omu kuja e Heteloni kuhika aha muhango gwa Hamati, Haseri- Eneni, olubibi lw'e Damasi kuja olunda lw'emwênè, olunda lw'e Hamati, kubibikanwa n'olunda lw'e buzûka-zûba kandi n'enyanya: mwanya gwa Dani.

² Kuja oku lubibi lwa Dani, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja ebuzika- izûba: mwanya gwa Aseri.

³ Kuja oku lubibi lwa Aseri, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja ebuzika-zûba: Mwanya gwa Nefutali.

⁴ Kuja oku lubibi lwa Nefutali, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja ebuzika-zûba: mwanya gwa Menashè. ⁵ Kuja oku lubibi lwa Menashè, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja ebuzika-zûba: mwanya gwa Efrayimu.

⁶ Kuja oku lubibi lwa Efrayimu, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja ebuzika-zûba: mwanya gwa Rubeni.

⁷ Na kuja oku lubibi lwa Rubeni kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja ebuzi- ka-zûba: mwanya gwa Yuda.

⁸ Kuja oku lubibi lwa Yuda, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja ebuzika-zûba, câba cigabi mubikirîre ca bugali bwa makano bihumbi makumi abirhi na birhanu n'oku buli buyumanane n'obwa o-mwanya muguma muli oyôla egabirwe, kurhenga ebuzûka-zûba kuja ebuzika- zûba: omu kagarhî k'ecôla cigabi mwo mwaja aka-Nyamuzinda.

⁹ Ecigabi mwaberûlira Nyamuzinda câba na buli bwa makano bihumbi makumi abirhi na birhanu n'obugali bwa bihumbi ikumi. ¹⁰ Ecôla cigabi citaga-tifu câmaberûlwa câba ca badâhwa: olunda lw'emwene cibe ca makano bihu-mbi makumi abirhi na birhanu; olunda lw'ebuzika-zûba ca makano bihumbi ikumi oku bugali; ebuzûka-zûba makano bihumbi ikumi oku bugali; n'olunda lw'emukondwè makano ga bihumbi makumi abirhi na birhanu oku buli: aka-Nyamuzinda ka Nyamubâho kabera ekagarhi kaco. ¹¹ Caba cigabi c'abadaâhwa barherekîrwe, bagala ba Sadoki bo bâkaz'ikola omu ka-Nyamuzinda bo banali balya barhahabukaga erhi bene Israheli bahabuka n'erhi Abaleviti baha-buka. ¹² Caba co cigabi câbo ciberûle kuli ciryâ cigabi caberûlagwa oku cihugo, cigabi citagatifu bwenêne ciri e lubibi n'Abaleviti. ¹³ Mwanya gwa Abaleviti gwâba cigabi cishimbire obuli bw'ecihugo c'abadâhwa, makano bihumbi maku-mi abirhi na birhanu oku buli na makano bihumbi ikumi oku bugali; ngasi buli bukajira makano bihumbi makumi abirhi na birhanu n'obugali bihumbi ikumi. ¹⁴ Barhankaderha mpu bâguza kuli ogwo mwanya nîsi erhi okuhinganula kuli gwo n'ebisarûlwa birhangiriza bya muli ecôla cihugo birhankarhengamwo bulya ciri cihugo cirherekîrwe Nyamubâho. ¹⁵ Amakano bihumbi birhanu gasigala omu bugali kuli bihumbi makumi abirhi na birhanu bwaba budaka burhali bu-rhererekêre bw'olugo, abantu bayûbakemwo kandi bunabe eburhambi bw'olu-go, olugo luje ekarhî.

¹⁶ Alaga engero:

olunda lw'emwênè makano bihumbi bi-nni na magana arhanu;
olunda lw'emukondwè, makano bihumbi binni na magana arhanu;
olunda lw'ebuzûka-zûba, makano bihumbi binni na magana;
olunda lw'ebuzika-ztlba, bihumbi binni na magana arhanu.

¹⁷ Olugo lwaba n'amarhambi ga
makano magana abirhi na makumi arhanu olunda lw'emwênè;
magana abirhi na makumi arhanu olunda lw'e mukondwè;
magana abirhi na makumi arhanu olu-nda lw'ebuzûka-zûba
na magana abirhi na makumi arhanu olunda lw'ebuzika- zûba.

¹⁸ Obwôla budaka bwayôrha bukulikire obuliri bw'ecigabi citagatifu, bube bwa makano bihumbi ikumi oku lunda lw'e buzûka-zûba na bindi bihu-mbi ikumi olunda lw'ebuzûka-zûba, bukulikire obuliri bw'ecigabi citagatifu; ebi bâkaziyezamwo byâba biryo by'abakola omu lugo. ¹⁹ Oku biyerekire aba-ntu bâkaz'ikola omu lugo, kukwânîne barhenge omu ngasi milala ya bene Israheli, abo bo bâkaz'ikola omu lugo. ²⁰ Ecigabi ciberule c'amakano bihumhi makumi abirhi na birhanu oku makumi abirhi na birhanu, ca mpande ziyumaânîne, muciberûle kabe kashambala katagatifu ka lugo.

²¹ Ecihimbi cisigire câba ca mwâmi; câba ebwa ngasi lunda lw'ecigabi citagatifu na olunda lw'akasha-mbala k'olugo, oku buliri bw'amakano bihumbi makumi abirhi na birhanu kuli ciryâ cigabi caberûlagwa kuhika okulubibi lw'e buzûka-zuha, n'olunda lw'ebu- zika-zûba, buli bwa makano bihumbi makumi abirhi na birhanu kuja oku lubibi lw'olunda lw'ebuzika-zûba, ciyêrekere emyanya y'emilala, ecôla cihimbi caba ca mwâmi, ecigabi citagatifu n'aka-Nyamuzinda byâba ekagarhî.

²² Kuleka akashambala k' Abaleviti n'akashambala k'olugo rhuli rhuzongolosirwe n'omwanya gwa mwâmi, obudaka buli ekarhî k'olubibi lwa Yuda n'olubibi lwa Benyamini bwâba bwa mwâmi.

²³ Oku yindi milala: kurhenga ebuzûka-zûba kuja ebuzika-zûba, mwanya gwa Benyamini.

²⁴ Kuja oku luhibi lwa Bcnyamini, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja cbuzika-zûba,

mwanya gwa Simoni.

²⁵ Kuja oku lubibi lwa Simo-ni, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja olunda lw'ebuzika-zûba, guli mwanya gwa Isakari.

²⁶ Kuja oku lubibi lwa Isakari, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja olunda lw'ebuzika-zûba, mwanya gwa Zabuloni.

²⁷ Kuja oku lubibi lwa Zabuloni, kurhenga olunda lw'ebuzûka-zûba kuja olunda lw'ebuzika-zûba, mwanya gwa Gadi.

²⁸ Kuja oku lubihi lwa Gadi, kurhenga olunda lw'cmuko-ndwè, olwo lubibi lwanahikira e Tamari oku mîshi ga Meriba w'e Kadesi, gwo mugezi gujire ebwa nyanja nnene. ²⁹ Kwo ciri ntyo ecihugo mwayeshera ecigo-le omu kuhâna orhushambala rhw'emilala ya bene Israheli; kw'eri ntyo emya-nya yâbo, kwo adesire Nyakasane Nyamubâho.

Emihango ya Yeruzalemu

³⁰ Alaga emihango y'olugo: olunda lw'emwênè olugwerhe makano bihumbi binni na magana arhanu. ³¹ Emihango y'olugo eyiri, yahêka amazîno g'emilala ya bene Israheli oku enali mihango isharhu eri olunda lw'emwene:

haba omuhango gwa Rubeni, muguma;

omuhango gwa Yuda, muguma;

omuhango gwa Levi, muguma.

³² Olunda lw'ebuzûka-zûba, makano bihumbi binni na magana arhanu eri mihango isharhu:

omuhango gwa Yozefu, muguma;

omuhango gwa Benyamini, muguma;

omuhango gwa Dani, muguma.

³³ Olu- nda lw'emukondwè, olugwerhe makano bihumbi binni na magana arhanu eri mihango isharhu:

omuhango gwa Simoni, muguma;

omuhango gwa Isakari, muguma;

omuhango gwa Zabuloni, muguma.

³⁴ Olunda lw'ebuzika-zûba, luli lwa makano bihumbi binni na magana arhanu, lunagwerhe mihango isharhu:

Omuhanho gwa Gadi, muguma;

omuhango gwa Aseri, muguma;

omuhango gwa Nefutali, muguma.

³⁵ Amarhambi gali ga makano bihumbi ikumi na muna- ni. N'izino Iy'olugo^q likola lyaba kurhenga ene: Nyamubâho-hwo-ali-aho.

^q**48.35** Eryo izino lihyahya lya Yeruzalemu, kwo kanwa kazinda k'ecitabu ca Yehezekiyeli; ko kanali kanwa ntimarhima k'enyigirizo zâge zishambîre oku cihando ca Nyamubâho (Eze 43, 9; Lul 46, 6). Ezo nyigîrizo banazishushanya n'ezi omulêbi Yeshayahu ayigîrize muli ezi nderho: Emanuweli, kwo kuderha: «Nyamuzinda-haguma-nirhu» (7, 14); erhi n'ezayish'iyalizibwa buzinda n'amafuluûlo: Oyishe Yagirwa Yezu! Nyamwagirwa ayishire (Maf 22, 20-21).

DANIYELI

Enshokolezi

Ecitabu ca Daniyeli cijira omuhigo gwâgo gwâgo n'obworhere bw'owacyandikaga bubà bwâgo bwâgo. Owacyandikaga akolesagya enshambâlo za mîra. Omuhigo gw'owacyandikaga gwàli gwa kurhûliriza Abayahudi bàli omu malibuko g'ebindi bihugo erhi kushimba amarhegeko kwâgo kwâgo kurhuma. Nyamuzinda ye rhabala abantu bamulangalira amango bali omu malibuko.

Owayandikaga eco citabu alêba oku amalibuko gashinga kasanzi kasungunu kône. Buzinda omurhûla gwâyishibà. Okulibuzibwa bwenêne kwayishikulikira «amango mazinda». Obwâmi buzinda bwâyishibà bwâmi bw'abatagatifu. «Mwene omuntu» ayishiyîma n'obwâmi bwâge bwâyishibà bw'ensiku zoshi (cigabi 7). Emyanzi ya 12, 2 eyigîriza n'obwulagale okufûka kw'omubiri n'oluhembo lwa ngasi muntu oku bijiro byâge.

Ecitabu ca Daniyeli bwo bulêbi buzinda bw'Amalaganyo ga mîra, bumanyîsa Omucunguzi n'obwâmi bwâge. Okuyîsha kw'Obwâmi bwa Nyamuzinda gwo murhima gw' Emyanzi y'Akalembe isharhu mirhanzi. Yezu, Mwâmi w'obwo bwâmi ayîshicîderha yêne «Mwene Omuntu» (7, 13-14; Mt 8, 20). Ahugûla n'obwalagale oku ayîshire okuyunjuliza obulêbi bwa Daniyeli. Omu Ndagâno Mpyahya, Amafulûlo ga Mutagatifu Yowane gashushana n'ecitabu ca Daniyeli.

EBIRIMWO

1. Enshamâlo kuli Daniyeli n'abâbo: cigabi 1-6
2. Okubonekerwa kwa Daniyeli: cigabi 7-12
3. Okuyushûla ebinwa: cigabi 13-14

1

I. Daniyeli ahekwa buja boshi n'abâbo e Babiloni

¹Omu mwâka gwa kasharhu gw'engoma ya Yehoyakimu^a, ali mwâmi w'e Yuda, Nabukondozori mwâmi w'e Babiloni; ayish'irhêra Yeruzalemu anamugorba. ²Nyakasane anacihâna bunya mpira Yehoyakimu mwâmi w'e Yuda kuguma n'ecihimbi c'ebirugu by'aka-Nyamuzinda, Nabukondozori anacibigukumba abijâna omu cibugo ca Shineari^b, omu mbîko ya banyamuzinda bâge bw'obwihambi. ³Mwâmi anacibwîra Ashipeneza, ye murhambo w'abaganda bâge mpu ajirhola omu bene Israheli abana b'omulala gwa mwâmi n'abandi baluzi: ⁴Mpu bacishoge muli bo abana barhalikwo isbembo, abana basolehire, ba burhima-nya, bana bayigîrizibwe, ba bukengere, banali bana ba misi, mpu bahêkwe e bwâmi banayigire yo olulimi n'olwandiko lwa abanya-Kaldeya. ⁵Mwâmi akazâgibalisa ngasi lusiku oku biryo yene alyakwo n'okubanywesa yene oku idivayi ananywakwo, ntyo mpu hano baba hamâlerwa myâka isharhu, bahashe okugendikazikolera mwâmi. ⁶Abôla bana b'e Yuda bâlîmwo: Daniyeli, Ananiasî, Misaheli na Azariasî^c. ⁷Olya murhambo w'abaganda abayirika amazîno; ayirika Daniyeli erya Baltazari, Ananiasî erya Sadraki, Misaheli erya Mesaki, na Azariasî erya Abednego. ⁸Daniyeli arhola omuhigo gw'okurhahemuka n'ebiryo n'idivayi ly'e bwâmi, anacihûna olya murhambo w'abaganda mpu amanye barhagihemuka. ⁹Nyamuzinda arhuma Daniyeli arhona anababalirwa n'oyôla murhambo w'abaganda. ¹⁰Oyôla murhambo w'abaganda anacibwîra Daniyeli erhi: «Nyôbobire nti Nnâhamwirhu ye wârhegekaga

^a**1.1** Omwâka gwa kasharhu kurhenga Yehoyakimu ali mwâmi gwàli mwâka gwa 606 embere Mwâmi Yezu aburhwe. Oku biyêrekîre obwâmi bwa Yehoyakimu, olole 2 Bam 23, 34; 24, 6.

^b**1.2** Shineari: kwo kuderha cihugo ca Babiloni.

^c**1.6** kuli kuderha omu cihebraniya: Daniel, Ananyahu, Mishaël na Azariyahu

ebimwakazilya n'ebi mwakazinywa, ayishikaliha hano abona mwehe mushubire omu binyu bana muyumanine oku maburhwa, ntyo mwanarhuma mpanwa na mwâmi.» ¹¹ Ci Daniyeli anacibwîra omulanzi, oyu omukulu w'abaganda ahaga oburhegesi bw'okukaz'ihya, Daniyeli, Ananiasi, Misaheli na Azarias ebiryo erhi: ¹² Nkuhûnyire mâshi orhangirhangula kuli rhwe mango gansiku ikumi, bakazirhuhà enshogo-lubala oku kulya n'amîshi bwîshi oku kunywa, ¹³ buzinda wânayishilola kurhi obusû bwirhu buhimbire omu kubugerera oku bw'abirhu badwîrhe balya eby'oku bwâmi, oku wankayishigibona kwo wankanajirira abarhumisi bawe. ¹⁴ Olya muganda anaciyemêra kulya bahunyire abarhangulira kwo mango ga nsiku ikumi. ¹⁵ Erhi ezôla nsiku ikumi zigera, lola oku bo bàli bayinjihire, bo bànali batwezire kulusha eyindi misole yakazâgilya eby'omu bwâmi. ¹⁶ Lero erhi olya muganda abona ntyo, arhenza birya biryo by'ebwâmi n'idivayi, akazibaha enshogo-lubala zonene. ¹⁷ Abôla banarhabana oku banali bani, Nnâmahanga abashobôza enshokano y'obukengêre n'ey'obumanye omu ngasi lwandiko kuguma n'oburhimanya, na Daniyeli akazâg'ihugûla ngasi bya kuzânwa na ngasi bilôrho. ¹⁸ Erhi amango g'okujibayêrekana ebwâmi gahika, olya murhambo w'abaganda anacibahêka embere za Nubukodonozi. ¹⁹ Mwaâmi arhondêra ashambala nabo, na muli balya bana boshi ntâye wâhisirekwo Daniyeli, Ananiasi, Misaheli na Azarias; bâba bo bacîshogwa mpu bakazirhumikira mwâmi. ²⁰ Oku ngasi madôso ga burhimanya n'agw'obukengere bunji mwâmi akazâgibadôsa, akazibona oku balushire kali kumi abalenga n'abashonga b'omu cihugo c'obwâmi bwâge coshi. ²¹ Daniyeli alama ntyo kuhika oku mwâka murhanzi gwa mwâmi Sirusi.

2

II. Ecilôrho ca Nabukondonozori: ensanamu yajiragwa n'eb'y'envangenvange

Mwâmi adôsa abashonga bâge

¹ Omu mwâka gwa kabirbi kurrenga Nabukondonozori ali mwâmi, Nabukondonozori anacilôrha ebilôrho bidârhi byamujugumya omurhima byanamubuza iro^d. ² Mwâmi anaciamagala abagula, abashonga n'abalagwè bâge kuguma n'abandi banya-Kaldeya mpu bamuhugûlire ebyôla bilôrho bikali ntyo; banaciyisha badêka embere zâge. ³ Mwâmi anacibabwîra, erhi: «Nalôsire ecilôrho cibîcibî, canjugumya omurhima omu kulonza okubugûla ecôla cilôrho cibîcibî. ⁴ Aba-Nyakaldeya banacishuza mwâmi omu lulimi lw'eciharameya mpu:

«Yagirwa mwâmi, olame ensiku zoshi! Bwiraga bambali bâwe ecôla cilôôrbo, nirhu rhwanakuhugûliraco». ⁵ Mwâmi ashuza Aba-Nyakaldeya ababwîra, erhi: «Mmubwîre n'obwalagale, akaba murhambwîziri ecôla cilôrho n'okucimpugûlira, mweshi namurhola bihimbi bibimbi n'enyumpa zinyu zishube camvu. ⁶ Ci kwônene erhi mwankanamfululira ecôla cilôrho n'okucimpugûlira, nanamuhà enshokano mwandu, ngalo mwandu n'irenge lya ngasi lubero; ntyo mumbwîrage ecôla cilôrho munacimpugulire.» ⁷ Bashubishuza baderha mpu: «Mwâmi abwîrage abarhumisi bâge ecôla cilôrho, nirhu rhwanamuhugulira co.» ⁸ Mwâmi anacishuza, erhi: «Okuli mrnanyire oku mudwîrhe mwalonza okuheza amango kwônene bulya mubwîne kurhi nâhizire. ⁹ Akaba murha mbwîziri ecôla cilôrho, mweshi mwahabwa bubane buguma. Bulya biri binwa bya bunywesi na byakushologosa ebi murheganyize okuyishimbwîra, omu kulinda mpu amango garhangihinduka; ntyo murhangimbwîra ecôla cilôrho, nani nanamanyira ahwôla oku mwacimpugulira bwinja.»

¹⁰ Aba-Nyakalideya banacimushuza. mpu: «Nta muntu ciru n'omuguma hano igulu wankashifûlûla ebyôla mwâmi ahunyire. Bashub'inayushûla mpu: Ciru na kandi nta mwâmi okola ohunyire abashonga bâge, abagula bâge nisi erhi wundi munya-Kaldeya kwa bene

^d**2.1** Ahanya-Kaldeya kwo kuderha ahala balya boshi bayishi obulenga bw'abafumu n'obw'abashonga.

okwôla. ¹¹ Akantu mwâmi ahunyire kali kazibu, na nta muntu wankahasha okukafululira mwâmi, nkaba ba nyamuzinda boki bo barhayûbaka haguma nirhu rhuli bantu balinda olufu.» ¹² Okwôla kwarhuma mwâmi akunira bwenêne, anacirhegeka mpu banigûze abarhimanya boshi b'omu Babiloni, ¹³ bajâkwo balonza Daniyeli n'abâbo mpu babayîrhe.

Obufulûle muli Daniyeli

¹⁴ Lero Daniyeli anacibona ishuzo linja na lya kucizibuka, aliha Arioki, ye wali murhambo wa abalanzi ba mwâmi, owâli okola acirheganyize okuyîrha abarhimanya boshi b'omu Babiloni. ¹⁵ Abwîra Arioki, erhi: Welihâ murhambo wa mwâmi: «Cirhumire mwâmi ahâna duba irhegeko lya bene elyo?» Arioki anarhondêreza Daniyeli kurhi byabire koshi. ¹⁶ Lero Daniyeli akanya aja emunda mwâmi ali amuhûna mpu amuhe akasanzi lyo ahashihugûlira mwâmi ecilôrho câge. ¹⁷ Ho na halya Daniyeli akanya aja emwâge n'ogwôla mwanzi ajigumanyisa Ananiasi, Misaheli na Azariasî, bwo bâbo mpu: ¹⁸ mâshi bahûne obonjo bwa Nyamuzinda w'empingu amanyîse elyo ihwe balekiyirha Daniyeli boshi n'abâbo haguma n'abandi barhimanya b'omu Babiloni. ¹⁹ Okubundi liryâ ihwe lyanacimanyisibwa emunda Daniyeli ali omu kubonekerwa budufu. Daniyeli anacivuga omunkwa emwa Nyamuzinda w'e mpingu. ²⁰ Daniyeli anaciderha, erhi:

«Liyagirwe izîno lya Nyamuzinda, omu myâka n'emyâka bulya yene ye Nn'oburhimanya n'emisi

²¹ Yene ye ohindula akasanzi n'amango, ye oyimika abâmi ayimûle n'abandi ye ohâna oburhimanya oku barhimanya n'obumanye oku banya-bukengêre.

²² Ye ofulûla amahwe n'ebifulike ye nakubona eby'omu mwizimya ye na nn'obumoleke

²³ We nakuza, yagirwa Nyamuzinda waba larha ebwa kuba wamplre oburhimanya n'emisi, ebwa kuba wamarhumanyisa buno ebi rhwakazâgikusengera, omu kurhumanyisa ecilôrho ca mwâmi».

²⁴ Co carhumirage Daniyeli aja emwa Arioki, olya Mwâmi ahâga obuhashe bw'okumalîra abarhimanya b'e Babiloni boshi; anaja emunda ali amubwîra erhi: «Omanyè wankayîrha abarhimanya b'omu Babiloniya; mpêka emunda mwâmi ali najibwîriza mwâmi oku biyêrekîre ecilôrho câge.» ²⁵ Arioki anacihêka duba duba Daniyeli emunda mwâmi ali anacimubwîra, erhi: Nabwîne muli balya bantu barhengaga e Yuda, omuntu wamanyîsa anahugûlire mwâmi ecilôrho câge!» ²⁶ Mwâmi anacirhola akanwa abwîra Daniyeli (owakazâgiderhwa Baltazari), erhi: «Ka wankahasha okumbwîra ecilôrho nzindilôrha n'okucimpugûlira?»

²⁷ Daniyeli anacishuza mwâmi amubwîra, erhi: «Ihwe mwâmi ahûnyire, ntâye omu barhimanya boshi, ntâye omu bagula, ntâye omu bashonga na ntâye omu balaguzi, washiricuhugûlira mwâmi. ²⁸ Ci kwônene ho Nyamuzinda w'empingu^e aba ye ovulûla amahwe, ye wânamanyisagya mwâmi Nabukondozori ebyayishiba omu nsiku nzinda. Ecilôrho câwe n'eby'okuzânwa byakugezire omu irhwe amango wali ogweshîre by'ebi: ²⁹ We, oyu yagirwa mwâmi, enkengêro wali ogwerhe en'oba ogweshîre ziyêrekîre ebyayishibâ omu mango gayisha na olya ovulûla amahwe anakumanyisize ebikwânîne okuyishiba. ³⁰ Oku binyêrekîre, ntankaderha nti ngwerhe obwâni bwâni burhimanya bulya bwankarhuma nalusha abandi bantu, ci eri ihwe kufulûlwa lyafulûlwa, lyo bahash'ilihugûlira mwâmi, onamanyireho enkengêro z'omu murhima gwâwe. ³¹ We, oyu yagirwa mwâmi, wajire ahôla wanacibona ecilôrho, ala wanacibona ensanamu ndîndî, eyôla nsanamu ndîndî eyanakazagimoleka bwenêne yanaciyimanga embere zawe, n'enshusho yayo yali ya kuyobohya. ³² Eyôla nsanamu yali egwerhe irhwe ly'amasholo gatuzirwe bwinjinja, ecifuba n'amaboko gâyo byâli bya marhale, enda n'amahiji byali mulinga, ³³ amagulu gâli ga cûma,

^e**2.28** Daniyeli arhangir'ihugûla ebijiro byacizindig'igera, ebiyêrekîre amalibuko gâdwîrhwe n'ab'e Babeli; cikwône âcihugwîre ebya mîra, ebiyêrekîre okulinda Omucunguzi n'okulinda obwâmi bwa Nyamuzinda hano igulu.

n'enshando zàli cihimbi cûma na cihimbi ibumba. ³⁴ Wanacibona ibuye lyàhona oku ntôndo buzira kuboko kulijucire, lyanacishurha galya magulu g'ecûma n'ag'ibumba g'erya nsanamu, lyanacigavunyangula. ³⁵ Lero n'ebindi nabyo byanacivunyanguka, ecûma, ihumba, amarhale, omulinga n'amasholo byanacyôrha nka mulôlo gwayehûkanwa n'empûsi canda, empûsi yanaci biyehûkana buzira kusiza akantu; na liryâ ibuye lyavunyangulaga erya nsanamu lyahinduka ntôndo nnene yanacibumba igulu lyoshi.

³⁶ Ecôla co cilôrho; amahugûlo gâco rhukolaga rhwagabwîra mwâmi. ³⁷ W'oyo, yagirwa mwâmi oli mwâmi w'abâmi, na Nyamuzinda w'empingu akuhîre obwâmi, obuhashê, emisi n'irenge ³⁸ na ngasi haba muntu n'ensimba z'erubala, n'enyunyi z'emalunga byoshi abihizire omu maboko gâwe: we oligi liryâ irhwe ly'amasholo. ³⁹ Na cazinda, enyuma zâwe, hayishiyisha obundi bwâmi busungunu kukulusha, n'obundi bwâmi bwa kaskarhu bw'omulinga, bwayishiyima igulu lyoshi. ⁴⁰ Obwâmi bwa kani bwayishibà buzibu nka cûma, na nka kulya ecûma civunyangula n'okushanguliza byoshi, nka kulya ecûma cishanguliza byoshi, ntyo kwo obwôla bwâmi bôhe bwayishishanguliza, buvunyangule bihimbi bihimbi ago gandi mârni goshi. ⁴¹ Wâbwîne oku amagulu gâyo n'amano gâyo gâli ga cihimbi ibumha lya mubumbi, na cihimbi gâli ga cûma ebwa kuba bwâyishiba bwâmi bugabe mwo bwâyishibà n'obuzibu bw'e cûma nka kulya wanabonaga ecûma cigushe haguma n'ibumba. ⁴² Galya mano wâbonaga gali cihimbi cûma na cihimbi ibumba kuli kuderha oku obwôla bwâmi bwâyishiba lunda luguma buzibu na n'olundi lunda bube bulembagusire. ⁴³ Wâbwîne oku ecûma câli cigushe haguma n'ibumba bulya bwâyishiba ngushane ya bantu, ci kwônene barhayumvanya nka kula ecûma n'ibumba birhagwârhana. ⁴⁴ N'omu mango g'abôla bâmi, Nyamuzinda w'empingu, ayishiyianza obundi bwâmi bulya burhankacishandwa ciru n'eriguma na oburhegesi bwâbo burhakacihâbwa oku lundi lubaga. Bwavunyangula bunashandâze agôla gandi mârni, nabo bône bwayôrha ensiku n'amango. ⁴⁵ Byaba nka kulya wanabonaga ibuye lyahona lyone oku ntôndo buzira kuboko kulijucire, kandi lyavunyangula ecûma, omulinga, amarhale n'amasholo. Nyamuzinda ye mukulu kulusha byoshi amamanyisa mwâmi ebyayishiyisha omu gandi mango; ecôla cilôrho cîri c'okunali n'amahugûlo gali mimâna.»

Mwâmi ahungama obwêmere bwâge

⁴⁶ Oku bundi mwâmi Nabukondonozi anacikumba bûbi, anacifukamiriza embere za Daniyeli, anacirhegeka mpu bamurhûle enterekêro banamutumbûkize obukû. ⁴⁷ Kandi mwâmi ashubishambâza Daniyeli amubwîra, erhi: «Okunali, Nyamuzinda wâwe ye Nyamuzinda wa banyamuzinda, ye mukulu w'abâmi, ye nyamuvulûla amahwe, ebwa kuba wavulwîre elyo ihwe.» ⁴⁸ Oku bundi, mwâmi anacijira Daniyeli muguma w'omu barhambo bâge bakulu anamuhâ empêmbô nnene na nyinji, amujira murhambo w'ecihugo ca Babiloni coshi na mukulu w'abarhimanya boshi b'omu Babiloni. ⁴⁹ Oku musengero gwa Daniyeli, mwâmi âjira barhambo b'eby'omu Babiloni byoshi Sadraki, Mesaki na Abednego, Daniyeli anacibêra oku bwâmi.

3

III. Irhegeko ly'okuharâmya ensanamu y'amasholo

Nabukondonozi ayîmanza ensanamu y'amasholo

¹ Mwâmi Nabukondonozi anacibumba ensanamu y'amasholo, obulî bwâyo bwâli bwa makano makumi galindarhu n'obugali bwâli bwa makano ndarhu; agendiyiyianza omu kabanda ka Dura, omu cihugo ca Babiloni. ² Mwâmi anacihuluzâ abarhambo bâge, abalenga b'amarhegeko, abatwî b'emanja na ngasi bakulu b'omu cihugo, mpu baje oku lusiku lukulu lw'okugishwa kw'eyôla nsanamu yayîmanzibwe na mwâmi Nabukondonozi. ³ Ntyo bashubûkirayo, abarhambo boshi, abarhumisi, abarhambo b'akashala, abahanûzi, abarhindisi, abalenga b'amarhegeko, abatwî b'emanja na ngasi bandi bakulu b'omu cihugo,

boshi bashubûkira yo mpu baje kuli olwôla lusiku lukulu lw'okugisha eyôla nsanamu yayimanzibagwa na mwâmi Nabukondonozori. Bacihiira embere z'ensanamu mwâmi Nabukondonozori ayîmanzagya. ⁴ Omu kûbiza anacihamagaza n'emisi yoshi, erhi: «Mwe bantu ba ngasi lubaga, aba ngasi ishanja na ngasi lulimi, muhîrwe eri irhegeko mpu: ⁵ Hano muyumva izû ly'omushekera, ely'akarhêra, ely'olulanga, ely'enzenze ely'elikembe, e ly'ecinanda n'elya ngasi lubero lya bizihwa, mweshi mwanakumba bûbi, muharâmye eyôla nsanamu mwâmi Nabukondonozori ayîmanzize. ⁶ Ngasi yeshi orhakumbiri bûbi n'okulahira okuyiharâmya ayishikwêkwa ho na halya omu ndugurhira y'omuliro.» ⁷ Okwôla kwarhuma erhi olubaga luyumva izû ly'omushekera, ely'akarhêra, ely'olulanga, ely'enzenze, ely'elikembe n'elya ngasi bindi bizihwa, embaga zoshi, amashanja n'abantu ba ngasi lulimi, bakumba bûbi, bakola baharâmya eyôla nsanamu yayîmanzibagwa na mwâmi Nabukondonozori.

Abayahudi bashobekwa banatwirwa olufu

⁸ Kuli okwôla, baguma omu Banya-Kaldea bayisha bali shobeka Abayahudi. ⁹ Banacibwîra mwâmi Nabukondonozori mpu: «Yagirwa Mwâmi, olame ensiku zoshi! ¹⁰ W'oyu Yagirwa Mwâmi wahanyire eli irhegeko mpu ngasi muntu wânayumve izû ly'omushekera, ely'akarhêra, ely'olulanga, ely'enzenze, ely'elikembe, ely'ecinanda n'elya ngasi bindi bizihwa, agwâsirwe akumbe bûbi, aharâmye eyôla nsanamu y'amasholo. ¹¹ Kandi wanaderha oku ngasi yeshi orhakumbiri bûbi akabula buharâmya, oyôla anakwêbwe omu ndugurhira y'omuliro. ¹² Ci haligi abayahudi, aba wenene wajiraga bakulu b'okulanga eby'omu cihugo c'e Babiloni, bo Sadraki, Mesaki n'Abednego, abôla bantu barhajira bukenge buci kuli we, yagirwa Mwâmi, barharhumikira banyamuzinda bâwe, barhanakumba bûbi embere z'erya nsanamu y'amasholo wayîmanzagya.» ¹³ Oku bundi Nabukondonozori akunira, yeshi arûkuza bwenêne, anacirhegeka mpu bajilêrha Sadraki, Mesaki n'Abednego; abôla bantu banaciyisha badwîrhwe embere za mwâmi. ¹⁴ Nabukondonozori abadôsa, erhi: Ka kwo binali wâni Sadraki, Mesaki na Abednego mpu murharhumikira Nyamuzinda wâni, mpu murharâmya erya nsanamu y'amasholo nzindiîmanza? ¹⁵ Lero akaba mucirheganyizagye, hano munayumva izû ly'omushekera; ely'akarhêra, ely'olulanga, ely'enzenze ely'elikembe, ely'ecinanda n'elya ngasi bindi bizihwa, okukumba bûbi n'okuharâmya erya nsanamu nayîmanzagya. Ci mukabula kuyiharâmya, bwo na buno mwakwêbwa omu ndugurhira y'omuliro, na nyamuzinda ohi wankacibashugunula omu maboko gâni?» ¹⁶ Sadraki, Mesaki n'Abednego banacishuza mwâmi banacimubwîra, mpu: «Nabukondonozori, ntâco rhugwâsirwe okukushuza kuli ecôla cinwa. ¹⁷ Akaba Nyamuzinda wirhu, olya rhurhumikira, alonzize okurhurhenza muli eyo ndugurhira y'omuliro, anahashirhurhenza n'omu maboko gâwe, yagirwa mwaâmi. ¹⁸ Na ciru akaba arhali ntyo, omanyê wâni mwâmi oku rhurhârhumikire oyôla nyamuzinda wâwe, rhurhânaharâmye eyôla nsanamu yâwe y'amasholo oyîmanzize. ¹⁹ Obwo Nabukondonozori ayunjula burhe n'obusû bwâge bwahinduka erhi Sadraki, Mesaki na Abednego barhuma. Erhi ashubirhòla akanwa, arhzgeka mpu erya ndugurhira edukûzibwe kali nda kulusha oku eyôrha etwânwamwo omuliro. ²⁰ Anacirhegeka abasirika bazibuzibu b'omu murhwe gwâge mpu bashwêke Sadraki, Mesaki, n'Abednego, banakwêbwe omwôla ndugurhira y'omuliro. ²¹ Oku bundi, abôla bantu haguma n'ebishûli byabo n'orhubutura rhwâbo n'ensirha zâbo n'eyindi myambalo yâbo banacibaziriringa banabakwêba omu ndugurhira y'omuliro. ²² Ebwa kuba eryo irhegeko lya mwâmi lyali lyakuyûkirizibwa duba duba, n'ebwa kuba endugurhira yâli ehirûsire okurhalusire, engulumira y'omuliro yayîrha balya bantu bashwêkaga Sadraki, Mesaki n'Abednego. ²³ Nabo abôla bantu oku banali basharhu, kwo kuderha Sadraki, Mesaki n'Abednego, bakwêbwa muli eyo ndugurhira y'omuliro boshi banali baziriringe.

Olwimbo lw'Azariasi omu ndugurhira y'omuliro

²⁴ Baja balambagira omwôla ngulumira y'omuliro, baja bakuza Nyamuzinda banaharâmya

Nyakasane^f. ²⁵ Azariasi ayimanga aderha ogu musengero; erhi abumbûla akanwa anali muli eyôla ngulumira y'omuliro aderha erhi:

²⁶ Oyagirwe Nyakasane Nyamuzinda wa Bashakulûza; izîno lyâwe likuzibwe linaje irenge ensiku zoshi.

²⁷ Bulya oli mushinganyanya muli ebi warhujirire byoshi, n'emikolo yâwe eri y'okuli n'enjira zâwe zishingânîne, n'obuciranuzi bwâwe buli bw'okuli.

²⁸ Bulya wâhanyire obuciranuzi bw'okunali muli oku wanarhujirîre kwoshi kuguma n'okuwajiriraga olugo lutagatifu lwa larha, Yeruzalemu; wâjira okwôla kunali kunashingânîne koshi erhi byâha birhu birhuma.

²⁹ Bulya rhwâjizire ecâha rhwanahemuka embere zâwe rhwanayunjula amabî goshi.

³⁰ Rhurhashimbaga amarhegeko gâwe goshi, rhurhagabîkiriraga rhurhanagakulikiraga nk'oku wanali orhegesire lyo rhubona iragi.

³¹ Empimbo warhuhimbwîre zoshi na ngasi kundi wârhujirîre, okwôla kwoshi wâkujizire n'obushinganyanya.

³² Wârhuanyire emwa abashombanyi bagalugalu, abapagani babî bwenêne, emwa omwâmi orhishi bushinganyanya, alushire aba hano igulu lyoshi bubî.

³³ Na bunôla rhurhacîshomya nti rhwabumbûla akanwa; enshonyi n'ebibamba byayisire bambali bâwe, kuguma na ngasi bandi banakuharâmya.⁹

³⁴ Yagirwa orharhulekereraga omu maboko g'abashombanyi birhu erhi izi[ino lyâwe lirhuma, orhanavunaga endagâno yâwe.

³⁵ Yagirwa orharhurhenzagya kwo obwonjo bwâwe oku makwânane gw'o mwîra wawe Abrabamu, n'aga mwambali wâwe Izaki n'omutagatifu wawe Israheli.

³⁶ Aba walaganyagya mpu waluzi iburba lyâbo nka enyenyêzi z'oku nkuba, na nka mushenyi g'omu nyanja.

³⁷ Bulya, yagirwa Nyakasane rhwe rhukola banyi kulusba omu gandi mashanja goshi, rhunalibusire buna omu igulu lyoshi erhi byâha birhu birhuma.

³⁸ Bunôla nta mwâmi, nta murhambo, nta mulêbi rhucijira; nta nterekêro rhucijira ôli ez'okukuza, ôli ez'enkalange, ciru n'okutumbûsa enshangi, rhurhacijira ciru aha rhwakakurhûlira eby'omu mburbo zirhu lyo rhurhona emu nda oli.

³⁹ Ci, Yagirwa nirhu rhuyankirirwe n'omurhima gw'obuciyunjuze gunayunjwire bwirhohye.

⁴⁰ Rhube nk'abadwîrhe enterekêro z'ensirîra z'engandabuzi n'ez'empanzi, nisi erhi nk'abadwirhc ez'ebihumbi by'ebibuzi bishushagîre; ntyôla kwo ebâge ene eyi nterekêro rhukurhûzire bunôla, enabe nyimâna embere zâwe, bulya ntâko bankabulabula abakulangelira.

⁴¹ Yagirwa we rhukulikîre bunôla n'okukurhînya n'omurhima gwirhu goshi, rhwayisha rhwalongereza obusû bwâwe.

⁴² Orharhubonese nshonyi. Ci, Yagirwa orhujirire nk'oku obutûdu bwâwe bunali na nk'oku obwonjo bwâwe bunji bunali.

⁴³ Orhulikûze n'ebirhangâzo byâwe n'izîno lyâwe lij'irenge, yagirwa Nyakasane.

⁴⁴ Barhungwe n'obwôba ngasi balibuza olubaga lwâwe, enshonyi zibabu-mbe omu kuhoza obuhashe n'irenge bagwerhe n'emisi ebahwêre.

⁴⁵ Banamanye oku wene we Nyakasane, wene we Nyamuzinda oyunjuze igulu irenge!»

⁴⁶ Ci kwônene balya barhumisi ba mwâmi bakwêbaga balya bantu basharhu omu

^f**3.24** : Aha, lyo ishwinjiro ly'ebiyandisirwe omu lulimi lw'eciharameya, n'enkulikizi yayo rhuyilole oku mulonga gwa 91; 3, 24-90: Eyi myanzi erhali omu Bibliya y'e cihabraniya, cikwône ehugwirwe omu cigereki. Ekleziya yayirhôtezire nka cigabi ca Bibliya.

⁹**3.33** kurhenga 3, 23 ho amandiko g'ecihebraniya gahwerîre, ebikulikire birhenzire omu LXX n'omu Vulgata, 3, 24-90, zo ndimi ibirhi ntanzi rhanzi ekleziya yakolesagya: cigereki

n'ecilatini [https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/biblia-hebraica-stuttgartensia-bhs/read-the-bible-text/bibel/text/lesen/stelle/27/30001/39999/ch/138c96519a5143023b5982092abde292/\(2.1.2021\)](https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/biblia-hebraica-stuttgartensia-bhs/read-the-bible-text/bibel/text/lesen/stelle/27/30001/39999/ch/138c96519a5143023b5982092abde292/(2.1.2021))

ndugurhira y'omuliro barhahusagya okuyidukumbya omu kuhiramwo ebitoro, ebikundukundu by'ecimoge, amagoba g'eyindi mirhi gayaka nka mavurha n'amashami g'emizâbîbu.⁴⁷ Engulumira yakazihika omu nkuba-karhî, ya makano makumi ani na mwenda oku nyanya Iy'endugurhira y'omuliro.⁴⁸ Lero omuliro gwalandira gwanayôca Abanya-Kaldeya boshi bali eburhambi bw'endugurhira y'omuliro.⁴⁹ Ci malahika wa Nyakasane ali amabungulukira omu itanuru, abêra^h boshi na Azariasi n'abâbo, akazirhenza omwôla ndugurhira ezôla ngulumira ndârhi z'omuliro.⁵⁰ Omwôla ndugurhira ahiramwo empûsi y'ehibohôlolo, empûsi y'ecishuhaha, ntyo omuliro gurhabahikagakwo ciru n'eriguma, gurhabababazagya gurhanabajiraga akantu.

Olwimbo lwa misole isharhu

⁵¹ Okubundi abôla bantu basharhu nka muntu muguma, banacija omu kanwa baharâmya, bacishinga banakuza Nyamuzinda omwôla ndugurhira y'omuliro baderha, mpu:

⁵² «Osuhirwe Nyakasane Nyamuzinda wa bashakulûza,

okuzibwe onaj'irenge emyâka n'emyâka.

Lisuhirwe izîno ly'irenge lyâwe litagatifu,

Okuzibwe onaje irenge emyâka n'emyâka.

⁵³ Osuhirwe omu nyumpa ntakatifu y'irenge lyâwe.

Okuzwe onaj'irenge emyâka n'emyâka.

⁵⁴ Osuhirwe oku ntebe y'obwâmi bwawe,

Okuzibwe onaj'irenge emyâka n'emyâka.

⁵⁵ Osuhirwe we fukûla emisima, we na bwarhire kuli bakerûbini oganze onagandaze emyâka n'emyâka yoshi.

⁵⁶ Osuhirwe omu cirêre c'oku nkuba, oganze onagandaze emyâka n'emyâka yoshi.

⁵⁷ Mwe biremwa bya Nyakasane mukuze Nyakasane, kuzagyi ye munamuhe irenge emyâka n'emyâka.

⁵⁸ Mwe bamalahika ba Nyakasane, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka, n'emyâka.

⁵⁹ Mwe malunga ga Nyakasane, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶⁰ Mwe mîshi g'oku nkuba, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶¹ Mwe mahashe goshi, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶² Ninyu mwe izûba n'omwêzi, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶³ Mwe nyenyêzi z'emalunga, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶⁴ Mwe nkuba, ninyu mwe lume, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶⁵ Mwe mpûsi mweshi, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶⁶ Mwe muliro n'idûrhu, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶⁷ Mwe mpondo n'ccanda, mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶⁸ Mwe lume n'amahuhira, mukuze Nyakasane, kui ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁶⁹ Mwe mboho n'cmisirula, mukuze Nyakasane,

^h**1.49** itanuru, rhwanaliderha cibêye, ndugurhira

kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷⁰ Mwe bibuye n'olubula lw'oku nkuba, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷¹ Ninyu mwe budufu n'omûshi, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷² Mwe bumoleke n'omwizimya, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷³ Mwe milazo n'ebitu, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷⁴ Igulu likuze Nyakasane,
limukuze linamuhe irenge emyâka n'emyâka.

⁷⁵ Mwe ntôndo n'orhurhondo, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷⁶ Mwe mburho z'omw'idaho mweshi, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷⁷ Mwe maliba mweshi, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷⁸ Mwe nyanja n'enyishi, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁷⁹ Mwe mpirahira na ngasi hindi binyagasi by'omu mishi,
mukuze Nyakasane, kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka. ⁸⁰ Mwe nyunyi
z'emalunga, mukuze mweshi Nyakasane,

kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka
. ⁸¹ Mwe nsimba z'erubala, ninyu bishwekwa by'eka, mukuze Nyakasane,

kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁸² Mwe bene abantu, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁸³ Wâni Israheli, kuza Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁸⁴ Mwe badâhwa ba Nyakasane, mukuze Nyakasane,
kuli ye obuhashu n'irenge emyâka n'emyâka.

⁸⁵ Mwe bambali ba Nyakasane, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁸⁶ Mwe mirhima n'amaroho g'abashinganyanya, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁸⁷ Mwe batagatifu n'abirhohye b'omurhima, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

⁸⁸ Ananiasi, Azarias na Misaheli, mukuze Nyakasane,
kuli ye obukuze n'irenge emyâka n'emyâka.

Bulya arhufumize ecihenama, anarhuyâsa olufu;
amarhufumya oku ngulumira y'omu ndugurhira y'omuliro,
amarhukûla omu karbi k'omu liro n'engulumira zâgwo.

⁸⁹ Vugagi Nyakasane omunkwa bulya ali mwinja;
bulya obuzigire bwâge buli bw'ensiku n'amango.

⁹⁰ Mweshi mwe mumuharâmya,
mukuze Nyakasane Nyamuzinda wa ba nyamuzinda,
mumukuze munamuvuge omunkwa,
bulya obuzigire bwâge buli bw'e nsiku n'amango.»

Okumanywa kw'ecisômerîne

⁹¹ Okubundi, mwâmi Nabukondonozorî anacifuduka, ayimuka duba duba anacibwîra
abagula bâge b'ihano, erhi: «Ka rhurhakwêbire omu muliro balya bantu basharbu erhi banali

bashwêke?» Banacishuza mwâmi, mpu: «Neci, kwo binali ntyo, waliha mwâmi!» ⁹² Naye ashubiza ababwîra, erhi: «Ci niono mbwinage bantu bani barhali bashweke baja balambagira omu muliro barhanalumwa; n'enshusho y'oyôla wa kani eshushire mugala wa banyamuzinda». ⁹³ Oku bundi Nabukondonozi anacyegêra aha muhango gw'erya ndugurhira y'omuliro aderha, erhi: «Sadraki, Mesaki n'Abednego, barhumisi ba Nyamuzinda w'Enyanya bwenêne, muhuluke omwo muyishe!» Oku bundi Sadraki, Mesaki n'Abednego banacihuluka, barrenga omu muliro. ⁹⁴ Abarhambo bâge, abambali, abarhambo bâge b'akashala n'ababanûzi bâge, erhi baba bamashubûzanya, balola, babona oku gurhahumire oku mubiri gwâbo, n'oku emviri z'oku irhwe lyâbo zirhâabusire, n'ebishûli byâbo biciri bigumaguma n'oku barhanagwerhi kabayo ka muliro. ⁹⁵ Nabukondonozi aderha erhi: «Ayagirwe Nyamuzinda wa Sadraki, Mesaki n'Abednego ye warhumaga bamalahika bâge mpu balikûze abarhumisi bâge abamwikubagira, bôtwa irhegeko lya mwâmi, bahûna emibirî yâbo ahali ha okukolera n'okuharâmya owundi nyamuzinda orhali nyamuzinda wâbo. ⁹⁶ Namâtwa alula lushika: Ngasi muntu, abe wa lubaga luhi, abe w'ishanja lihi, abe wa lulimi luhi, erhi ankaderha ebigalugalu ebiyerekiye Nyamuzinda wa Sadraki, wa Mesaki n'Abednego, oyo muntu banamurhole bihimbi bihimbi n'enyumpa yâge bayihongole ebe cirundo camvu, ebwa kuba nta wundi nyamuzinda wankahasha okulikûza abantu okwa bene okûla.» ⁹⁷ Oku bundi mwâmi aganûziza Sadraki, Mesaki n' Abednego omu cihugo ca Babiloni.

Ebindi bilôrho bya Nabukondonozi

⁹⁸ Niene Mwâmi Nabukondonozi, oku mbaga zoshi, oku mashanja n'oku bantu ba ngasi lulimi bayûbasire omu igulu lyoshi; mmulongize omurhûla munji bwenêne!ⁱ ⁹⁹ Namabona oku kuli kwinja mbabwire n'ebirhangazo Nyamuzi nda, Ow'Enyanya bwenêne, ajizire oku bunguke bwâni, ¹⁰⁰ Ebimanyiso byâge biri binene, mushâna! N'ebirhangazo byâge biri bya kusomeza bwenêne! Obwâmi bwâge buli bw'ensiku n'amango! N'obuhashe bwâge burhenzire oku iburha kuja oku lindi!

4

Nabukondonozi aganîra ebilôrho byâge

¹ Niono Nabukondonozi, nabîre ntûlwîre omu mwâni erhi nanjagalire obugale omu bwâmi bwâni, ² ecilôrho c'ecirhangâzo canacinyishira, ca nyôbohya, nakazifudukafuduka aha ncingo n'ebiyôla byanyishiraga omu irhwe byangezamwo omusisi, ³ Nanacyâliza irhegeko ly'okuhamagala abarhimanya boshi b'omu Babiloni nti bayishe bampugulire ecôla cilôrho. ⁴ Oku bundi, banacyisha bayishire abagula, abashonga n'abalaguzi bâge kuguma n'abandi banya-Kaldeya n'abalaguza; nanacibabwîriza ecilôrho câni ci kwônene barhahashaga okucimpugûlira. ⁵ Cabuzinda Daniyeli anacyisha emwâni, ye onadesiragwe Baltazari, oku izîno lya Nyamuzinda wâni ye nalgimwo abandi bazimu boshi, nanacimubwîra ecôla cilôrho. ⁶ Nanacimubwîra nti wâni Baltazari, we mukulu omu bashonga, nnamanyire oku omûka gwa Nyamuzinda mutagatifu gukulimwo, na nta ihwe lya nkakuyabira, derhaga ebirhangâzo nâbwîne omu kulôrho, onabihugûle. ⁷ Alaga ebi nakazagibona omu irhwe erhi nnangwishîre: ala oku nanacibona omurhi mulîmulî omu kagarhî k'igulu. ⁸ Ogwôla murhi gwanacilihûka, gwanazibuha, gwanahikira omu nkuba karhî, gwanakazibonekana omu mpande zoshi z'igulu. ⁹ Gwali gugwerhe ebyâsi binjinja, n'amalehe gâgo gâli manji bwenêne, gwakazilisa abantu boshi, ensimba z'erubala zakayishibêra omu cihôho câgo, ebinyunyi by'e malunga byakarhêra omu mashami gâgo, nta kantu kazîne karhayishigikazigulyakwo. ¹⁰ Ebyôla bilôrho byakazingera omu irhwe amango nali ngwishîre oku ncingo na kandi Omulanzi mutagatifu amanuka emalunga. ¹¹ Anacyakûza n'izu linene aderha erhi: Mukube ogwôla murhi munatwe

ⁱ **1.98** eyi milongo 98-100 ehubusire omu Vulgata, [https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/biblia-sacra-vulgata/read-the-bible-text/bibel/text/lesen/stelle/27/30001/39999/ch/c457b0c946dfbde2fcb38de957e66906/\(2.1.2021\)](https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/biblia-sacra-vulgata/read-the-bible-text/bibel/text/lesen/stelle/27/30001/39999/ch/c457b0c946dfbde2fcb38de957e66906/(2.1.2021))

amashami gâgwo murhenzekwo ebyâsi byoshi, munakwêbe kuli amalehe gâgo; ensimba ziyâke zirhenge omu cihâho câgo, n'enyunyi zirhenge omu mashami gâgo. ¹² Ci kwônene mulekere ekuzimu, ecikundukundu c'emizi yago, ci cibe cishweke n'ebyuma n'emiringa, omwôla lubala lw'omu mashwa, gukazidomererwa n'olume lw'emalunga, gunakazilya boshi n'ensimba ebyâsi by'erubala. ¹³ Omurhima gwago guruhacibaga murhima gwa muntu, guhâbwe omurhima gw'ensimba na byanda nda bigere erhi eyosire ntyôla. 4, 10: Omulanzi: ye malahika. 2. 13: Byanda nda: kwo kuderha myâka nda. ¹⁴ Okwôla kwajirwa n'irhegeko ly'Abalanzi, n'ebyôla byoshi byakolwa n'abatakatifu, lyo abazîne bamanya oku Ow'Enyanya agwerhe obuhashe oku bwâmi bw'eno igulu, anabuhe oyu alonzize n'omwirhohye bwenêne omu bantu anamuyimuse. ¹⁵ Co cilôrho nabonaga ecôla niono mwâmi Nabukondonozori; nawe wâni Baltazari orhuhugulirage co ebwa kuba ntâye w'omu balenga b'omu cihugo câni wankasha okucimpugûlira; ci kwônene wêhe wanasha, bulya bukengêre bwa ba Nyamuzinda batagatifu bukubamwo.

Daniyeli ahugûla ebyo bilôrho

¹⁶ Okubundi, Daniyeli ye odesiragwe Baltazari arhangihulika kasanzi, enkengêro zamuja kulî. Mwâmi ashubiriza aderha erhi: Omanyé wani Baltazari, ecôla cilôrho n'okucibugûla kwankanakubeza obukengêre. Baltazari anacishuza erhi: Yagirwa Nnâhamwirbu, eci cilôrho cije oku bashombanyi bâwe, n'okucihugûla kuje oku banzi bâwe. ¹⁷ Ogwôla mûrhi wabonaga gwakula gunaba murhi muzibu n'irhwerhwe lyâgwo lihikira omu nkuba karhî, kandi gwakazibonekana omu igulu lyoshi; ¹⁸ ogwôla murhi gwâli gugwerhe ebyâsi binjinja n'amalehe manji, ogwôla murhi gwâli kwo ebiryo by'abantu boshi, n'ogu ensimba zakazâgiyishibêra omu cihôho câgo n'enyunyi z'e malunga zakazibêra omu mashami gâgo. ¹⁹ Ogwôla murhi ali we, Yagirwa Mwâmi, wabîre mukulu wanazibuha, wanacikula buzira kuhusa kuhika wahika omu nkuba karhî n'obwâmi bwâwe bwahika oku buzindazinda bw'igulu. ²⁰ N'oyôla mulanzi, oyôla mutagatifu mwâmi anabonaga ayandagala empingu anaderha erhi: mukube omurhi munagushandâze; ci kwônene mulekere ekuzimu ecigundu n'emizi y'ogwôla murhi, munagubohé n'omugozi gw'ecûma n'ogw'omulinga omu lubala lw'omu mashwa; erhi ci kwônene gukaziyôrha gwanywa olume lw'omu nkuba, gulame haguma n'ensimba z'omu mashwa kuhika amango gâli nda gahike. ²¹ Alaga okuhugûlwa kwâco nako, yagirwa mwâmi, n'irhegeko ly'Ow'Enyanya lyagwârha Nnawirhu mwâmi. ²² Bakulibirhakwo omu karhî k'abantu ogendilama omu karhî k'ensimba z'erubala, bakazikuha eci walya nka kula banalisa enkafu, wanalobe n'olume lwarhenga oku nkuba na mango nda gahwa erhi onali ntyôla kuhika olinde omanyâ oku Ow'Enyanya bwenêne agwerhe obuhashe oku mâmi g'abantu hanola igulu n'oku ye ohâna obwâmi emwa ngasi oyu analonzize. ²³ N'akaba barhegesire okuleka ecigundu c'ogwôla murhi kuli kuderha oku obwâmi bwâwe bwashubizibuha amango wanayemêre oku empingu yo oburhegesi buhubuka. ²⁴ Co cirhumire yagirwa nnawirhu mwâmi, nkuhûna ntyala: ihano lyâni liyumvikane emunda oli: orhenzagye ebyâha byâwe omu kujira ebishingânîne^j n'amabî gâwe omu kukazibêra abarhindibusire obwonjo, nkaba okwôla kwanarhuma omurhûla gwâwe gushub'ilîha.»

Ebilôrho byayunjula

²⁵ Okwôla kwoshi kwanacyishira mwâmi Nabukondonozori. ²⁶ Erhi kugera myezi ikumi n'ibirhi, mpu aja acigeza-geza omu bwâmi bw'e Babiloni, ²⁷ mwâmi aderha, erhi: «K'arhali cihugo ca Babiloni ecira, Babiloni munene bwenêne oyu niene nayûbakaga nti mwo nadêkerezâ obwâmi bwâni n'obuhashe bwâni, kandi nti abe irenge ly'obukulu bwâni?»^k

^j**4.24** Ebishingânîne, kuli kujira ebijiro by'obushinganyanya, kwo kuderha burhabâle oku bakenyi.

^k**4.27** Aga mandiko gayerekîne gurhi mwâmi agwerhe obucîbone burhagwerhî Iugero. Ecihugo ca Babiloni câli cibonekîne nka lwiganyo lukulu lw'igulu. Cikwône câkasherêzîbwe dubaduha. Olwo lwiganyo Iuli lwakuyêrekana okugayaguzibwa kw'obucîbone bwâge. Obo

²⁸ Oku acidwîrhe aderha ntyâla izû lyanacihona empingu lyanaciderha erhi: «Wàbwîzirwe wâni mwâmi Nabukondozori oku obwâmi bwâwe bwakunyazirwe, ²⁹ wâlibirhwakwo omu karhî k'abantu ogendilama haguma n'ensimba z'erubala, bakazikuha ebiryo nka kula banakazilisa enkafu; amango gali nda gâgera kuli we kuhika omanyane oku Ow'Enyanya agwerhe obuhashe oku mâmi g'abantu n'oku oyu alonzize ye anabuhà.» ³⁰ Muli akwôla kasanzi ebyaderhagwa kuli Nabukondozori byanaciba; anacilibirhwakwo omu karhî k'abantu, anacikazilya olubala nka nkafu n'omubiri gwâge gwakaziloba n'olume lw'oku nkuba, emviri zàmuli oku irhwe zashalama nka mashala g'oku byubi by'enyunda n'enyunu zâge zalihûka nka za rhunyunyi. ³¹ Ci erhi ensiku ziba zamagera, niono Nabukondozori nanaciyinamulira amasû empingu, obukengêre bwâni bwangalukira. Nanaciharâmya Ow'Enyanya bwenêne, nakuza nanavuga omunkwa emwa olyala Obâho ensiku zoshi, oyu obuhashe bwâge buli bw'ensiku n'amango n'oyu obwâmi bwâge buli bwa kurhenga oku iburha kuja oku lindi. ³² Kuli ye abantu b'omu igulu lyoshi bali busha embere zâge; anajire oku anasimire haguma n'omurhwe gwâge gw'empingu, haguma n'abantu ba hanôla igulu, ntâye wankarhanga okuboko kwâge nîsi okumubwîra, erhi: «Kurhi oku wajira?» ³³ Muli akôla kanya kwonêne, obukengêre bwanacingalukira; irenge n'obugale byagalula obukuze bw'obwâmi bwâni; abahanûzi bâni n'abarhambo bâni bashub'iyish'impûna, banacinshubiza omu bwâmi bwâni, n'obuhashe bwâni bwayûshuka bwenêne. ³⁴ Bunôla niono, mwâmi Nabukondozori, namaharâmya, namakuza na mavuga n'omunkwa emwa Omwâmi w'empingu, oyu emikolo yâge yoshi eri y'okuli n'enjira zâge zishingânine, Ye oli n'obuhashe bw'okuhurhaza abagenda bacijêgêga n'obucîbone.

5

V. Olusiku lukulu lwa mwâmi Baltazari

¹ Mwâmi Baltazari anacilonza okujirira abakulu b'omu cihugo câge olusiku lukulu, byâli bihumbi by'abarhambo abanywesa idivayi, naye yene alinywa bwinjinja embere z'ebyo la bihumbi by'abantu, ² Agôla mango bakazâgidorhola oku idivayi, Baltazari arhegeka mpu bamulerhere rhulyâla rhubehe rhw'amasholo n'orhw'amarhale orhu ishe Nabukondozori akulaga omu ka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu, mpu lyo naye anywêra muli rho boshi n'aba rhambo bâge, na bakâge n'ebiherula byâge, ³ Banaciyisha badwîrhe orhôla rhubehe rhw'amasholo n'orhw'amarhale rhwarhengaga omu ka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu, banacirhangira okunywêra muli rhwo, Aligi mwâmi, abarhambo bâge, bakâge n'ebiherula byâge, ⁴ Banywa idivayi là, barhangira okukazikuza banyamuzinda b'amasholo, ab'amarhale, ab'omulinga n'ab'ecpuma n'ab'emirhi n'amabuye,

⁵ Muli agôla mango hanacibonekana eminwe y'omuntu, eyajaga yayandika embere z'itara linene oku lukûta lwêru lw'omwôla bwâmi; Mwâmi anacibona okwôla kuboko kwakagiyandika, ⁶ Ahôla mwâmi arhemuka, enkengêre zâge zâgeramwo omusisi, yeshi ârhà ebirumbu n'amadwi gâge gakomanya, ⁷ Mwâmi anacihamagaza n'izû linene mpu bamulêrhere abalaguzi b'e Kaldeya n'abashonga bâyo; mwâmi abwîra abagula b'e Babiloni, erhi: Ngasi yeshi wakahashinsomera agâla mandiko akanampugûlira oku gadesire, namuyambisa ecishûli c'akaduku, mmuhire olunigi lw'amasholo omu igosi, nnamujire abe ye wa kasharhu omu bwâmi bwâni. ⁸ Abagula boshi banacijà omu nyumpa, ci barhashashaga okusoma ebyali biyandisirwe n'okubihugûlira mwâmi, ⁹ Oku bundi mwâmi Baltazari anacirhemuka bwenêne, akazigeramwo omusisi, n'abarhambo bâge boshi bakazikomakomya. ¹⁰ Omwâmikazi anaciyumva okôla mwâmi anaderhaga n'abarhambo bâge, anacija mulya nyumpa bakazagilira olusiku lukulu, omwâmikazi aderha, erhi: Yagirwa, mwâmi, olame ensiku zoshi. Enkengêre zâwe zirharhemukaga orhanayôbohaga! ¹¹ Haba muntu muguma wa munôla bwâmi bwaâwe, ajira obukengêre bwa banyamuzinda batagatifu, amango sho

acihali, babona muli oyôla muntu obukengêre, obumoleke n'oburhimanya buli nka oburhimanya bwa banyamuzinda. Oku bundi, mwâmi Nabukondozori, yerigi sho, amujira murhambo w'abagula, abashonga b'e Kaldeya kuguma n'owa abalaguzi, ¹² ebwa kuba oburhimanya bunene bwenêne, obumanye n'obukengêre bunji bwali muli ye, ahasha okuhugûla ebiôrho, okubwiriza abantu oku birhankayumvikana n'okubwîra abantu kurhi bajira oku mazibu goshi; ebyôla byâbonekana muli oyôla muntu, ye Daniyeli, na mwâmi amuyirika izîno Iya Balthazari. Kuziga bahamagalage oyôla Daniyeli, âhugûlira mwâmi ecôla cilôôrho!

¹³ Aho banahêka Daniyeli embere za mwâmi, Mwâmi abwîra Daniyeli erhi: «Ka we Daniyeli, wa muli balya bagwârthagwa mpira e Yuda, balya larha wâli mwâmi arhenzagya mpira e Yuda?» ¹⁴ Nayumvirhe baderha kuli we oku obukengêre bwa banyamuzinda bukubâmwo, n'oku obumoleke; obukengêre n'oburhimanya bunene bwenêne bukubâmwo. ¹⁵ Bamâyisha badwîrhe embere zâni abagula n'abalaguzi nti bayishinsomera agala mandiko banagampugûlire, ciru barhâhashire okumpugûlira akantu. ¹⁶ Na niono nayumvirhe baderha oku wanahasha okuhugûla ebirhumvikini n'okumanyisa ebizibuhire. Akaba wankahashisoma ebîra biyandisirwe n'okumpugûlira kwo kuderha kuci, nânakuyambisa ecishûli c'akaduku, nnankuhire olunigi lw'amasholo omu igosi, kandi wanaba we wakasharhu oku bukulu omu bwâmi bwâni.

¹⁷ Okubundi Daniyeli abwîra mwâmi erhi: «Oyorhane ezôla ngalo zâwe, ohe n'owundi ebyôla by'oluhembo lwâwe! Ci kwônene nasomera mwâmi agôla mandiko nankuhugulire gwo. ¹⁸ Yagirwa, mwâmi, Nyamuzinda Ow'Enyanya bwenêne alihire sho Nabukondozori obwâmi, obukulu, irenge n'obuhashe. ¹⁹ N'obwôla bukulu amuhâga bwarhuma embaga, amashanja, n'aba ngasi ndimi bâkazigeramwo omusisi embere zâge; akazâgiyirha oyu analonzize, analamye oyu analonzize; akazâgikuza oyu alonzize ananyâge oyu analonzize. ²⁰ Ci erhi omurhima gwâge guciîkangalaza, gucihêka enyanya n'erhi acidârhabala kuhika omu kuciîbona, banacimurhenza kuli erya ntebe y'obwâmi, ananyagwa n'irenge. ²¹ Banacimurhenza omu karhî k'abantu, omurhima gwâge gwâba nka gwa nsimba, anagendicumbika ekarhî k'ensimba z'endogomi z'erubala, bakazimulîsa n'ebyâsi nka nkafu, n'omubiri gwâge gwakazilobera embuga n'olume lw'oku nkuba, kuhika alinda amanya oku Nyamuzinda Ow'Enyanya bwenêne agwerhe obuhashe oku bwâmi bw'abantu, n'oku ye oyîmika oyu analonzize. ²² Nawe, we mugala wâge, wâni Baltazari orharhohizi omurhima gwâwe n'obwôla omanyire okwôla kwoshi. ²³ Ci kwônene walonzize okucijira mukulu kulusha Nyamuzinda w'empingu, wahûna banakulêrhera orhubehe rhw'omu ka-Nyamuzinda, nâwe n'abarhambo bâwe na bakâwe, n'ebiherula byâwe mwânyweriremwo idivayi, wanaharâmya banyamuzinda b'amarhale, ab'amasholo, ab'omulinga, ab'ecûma, ab'emirhi n'ab'amabuye, banyamuzinda barhabona, barhanayumva. Na Nyamuzinda ofumbasire omûka gwâwe, okulanga omu majira gâwe goshi orhamukuzagya. ²⁴ Co carhumaga orhumirwa okwôla kubo-ko, kwo kwanarhumaga agwôla mandiko gayandikwa. ²⁵ Alaga ebyâli biyandisirwe: Mené, Mené, Tekeli na Paresi.¹ ²⁶ Yumvagya oku okwôla kudesire! Mené, «kuganjwa». Nyamuzinda anaganjire obwâmi bwâwe amânabuyusa. ²⁷ Tekeli «kugerwa» Nyamuzinda anakugerire oku munzani, abona oku oli ntâye. ²⁸ Paresi «kugabwa» obwâmi bwâwe bwamâgabwa bwanahâbwa Abanya-Mêdi n'Abapersi.

²⁹ Okubundi Baltazari arhegeka mpu bayambise Daniyeli ecishûli c'akaduku, banacimuyambisa olunigi lw'amasholo omu igosi, kandi banaciyâliza omu cihugo oku ye okola oli wa kasharhu omu bwâmi. ³⁰ Muli obwôla budufu mwônêne Baltazari, mwâmi w'abanya-Kaldeya anigwa.

6

¹ Na Dariyusi w'e Mêdi ahâbwa obwâmi erhi agwerhe myâka makumi gali ndarhu n'ibirhi y'okuburhwa.

¹**5.25** Eno mwirhu kwo kuderha oku ebyo binwa biri bya bwalagale.

VI. Daniyeli omu bulumba bw'entale Abarhambo bayongwa

² Dariyusi abona oku lyo ayîma bwinja kukwânîne ahire omu cihugo câge barhambo igana na makumi abirhi bahash'irhegeka ecihugo coshi. ³ N'enyanya ly'abôla barhambo ashubihirayo bandi basharhu bo bakulira abandi. Daniyeli ali muguma wa muli bo. Abandi barhambo bali bagwâsirwe okukazibamanyîsa oku badwîrhe bakola ly'omwâmi alekiba burhe. ⁴ Ci oyôla Daniyeli abonekana oku alushire abôla bâbo na balya bandi barhambo boshi bulya ali agwerhe obukengêre bulushine na mwâmi akazâgilonza okumujira mukulu omu bwâmi bwâge boshi. ⁵ Oku bundi abôla bâbo haguma n'abandi barhambo bakazilonza oku bankahasha okulegamwo Daniyeli oku by'ebwâmi, ci barhabonaga cici na nta bubî bamubwinekwo, bulya ali muntu mwirhonzi, emwâge barhankabwîne yo okubula obushibirizi nîsi erhi bundi bubî. ⁶ Abôla bantu banaciderha mpu rhurhabone bubî buci rhwashobeka Daniyeli, nkabaga rhulongeze obwôla bubî omu biyêrekîre idini lya Nyamuzinda wâge. ⁷ Oku bundi abola barhambo bakulu n'abôla bâbo banacijira ihano, banacija emunda mwâmi ali, banacimubwîra mpu: «Yagirwa Mwâmi Dariyusi, alarne ensiku zoshi. ⁸ Abarhambo b'omu bwâmi bwâwe, abaganda, abarhambo b'emirhundu, abahanûzi n'abandi barhegesi b'olubaga bâjîre ihano bayumvanya oku kukwânîne mwâmi ajire irhegeko lidesire oku: Ngasi yeshi wankashenga owundi nyamuzinda erhi owundi muntu okuleka we, yagirwa mwâmi, anagendikwêbwa omu bulumba bw'entale. ⁹ Bunôla Yagirwa, mwâmi ohanzagye okwôla onatwe olushika lyo harhagijira owaderhe mpu yehe eryo irhegeko lirhamuyêrekiri, n'obwo eryo irhegeko lya Abanya-Mêdi n' Abapersi lirhankashubwakwo.» ¹⁰ Kuli okwôla, mwâmi Dariyusi ahana irhegeko ly'okuhanza okushenga owundi.

Omusengero gwa Daniyeli

¹¹ Erhi Daniyeli ayumva oku batwîre olushika lw'eryo irhegeko, aja omu nyumpa yâge y'enyanya eyâligwerhe orhubonezo rhuyêrekire e Yeruzalemu. Kasharhu omu lusiku akazâgîfukama, ashenge anakuze Nyamuzinda nk'oku anayôr'haga ajira agandi mango. ¹² Oku bundi abôla bantu bashubijira ihano baja bayunjayunja; banacibugana Daniyeli adwîrhe ashenga Nyamuzinda wâge. ¹³ Banacija emunda mwâmi ali banacimushambâlira oku biyêrekîre eryo irhegeko ly'e bwâmi mpu: «Ka orhatwaga olushika bulya oku nta muntu ciru n'omuguma wankashenga mw'ogu mwêzi owundi Nyamuzinda erhi owundi muntu, orhali we Yagirwa mwâmi, n'oku owankajira ntyo kukwânîne akweêbwe omu bulumba bw'entale? Mwâmi anacishuza aderha erhi: Kwo binali, irhegeko ly'abanya-Mêdi n'ery'Abapersi lirhashubwakwo. ¹⁴ Okubundi bashubîriza bâderha mpu: Daniyeli yehe, olya barhenzagya e Yuda arhaderhaga mpu akakurhinya, yagirwa mwâmi, ciru n'okurhinya irhegeko wâjiraga; ci kasharhu koshi omu lusiku anakayôr'ha ajishenga. ¹⁵ Mwâmi erhi ayumva ntyôla agaya bwenêne oku biyêrekire Daniyeli, akazilonza oku ankamufumya, na kuhika izûba lyalinda lizika erhi analonza okumufumya. ¹⁶ Kandi abôla bantu bashubija omu ihano, banacija emunda mwâmi ali banacimubwîra mpu: Omanyê yagirwa mwâmi oku eri liri irhegeko lya Abanya-Mêdi n'Abapersi lirhankashubwakwo oku biyêrekire ecihanzo nîsi erhi irhegeko lya mwâmi.

Daniyeli akwebwa entale

¹⁷ Lero mwâmi arhegeka mpu bajilêrha Daniyeli banamukwêbe omu bulumba bw'entale. Mwâmi abwîra Daniyeli erhi: «Oyôla Nyamuzinda orhumikira burhahusa, akulikuzagye yenene!» ¹⁸ Banacilêrha omubuye, bamuhira aha muhango gw'obulumba, mwâmi ahirakwo ecimanyîso câge n'ec'abarhambo bâge, lyo harhag'iba akantu kahindulwa kuli Daniyeli. ¹⁹ Mwâmi ârhenga halya âshubira omu bwâmi bwâge; ageza obudufu acishalisize, ciru buzira kurhangula okuyêgeza omukazi aha burhambi bwâge, arhanabonaga ciru n'iro. ²⁰ Oku bundi mwâmi anacizûka mucêracera, erhi bunacanûla ntya, akanya aja ebwa obwôla bulumba bw'entale. ²¹ Erhi ahika aha bulumba anaciyakûza Daniyeli n'izû ly'omutula erhiâ «Mashi, Daniyeli murhumisi wa Nyamuzinda ozîne, k'oyo Nyamuzinda wâwe orhumikira ngasi mango anahashirikulikûza kw'ezo ntale?» ²² Oku bundi Daniyeli anacishambâla boshi na mwâmi

anacimubwîra erhi: «Yagirwa mwâmi olame ensiku zoshi! ²³ Nyamuzinda wâni anarhumire malahika wâge, anacishwêka akanwa k'entale, zirhanjiraga kurhi, bulya anabwîne oku ndi mushinganyanya, na kuli we yagirwa, mwâmi nta hibî nakujirîre! ²⁴ Okubundi mwâmi ashagaluka yeshi yeshi erhi Daniyeli orhuma, anacirhegeka mpu bakûle Daniyeli mulya bulumba bw'entale. Banacikûla Daniyeli mulya bulumba, barhabonaga kuli ye ciru n'ecibande ciguma, ebwa kuba alicikubagire Nyamuzinda. ²⁵ Oku irhegeko lya mwâmi banaciyisha ba-dwîrhe balya bantu bamubêsheraga banacibakwêba muli bulya bulumba bw'entale boshi na bakâbo n'abana bâbo. Barhalindaga bahika omu bulumba, entale zirhabashimba, zabakugurha boshi orhuvuha.

Obuyemêre bwa mwâmi

²⁶ Okubundi mwâmi Dariusi ayandikira embaga, amashanja n'aba ngasi lulimi banabà bano igulu, erhi: «Omurhûla gumuyunjule mweshi! ²⁷ Mpânyire eri irhegeko nti: Omu bwâmi mwoshi bakazirhinya n'okukenga Nyamuzinda wa Daniyeli, ebwa kuba yene ye Nyamuzinda ozîne, yene ye onayôrha abâho ensiku zoshi; obwâmi bwâge burhakayûrha n'oburhegesi bwâge buli bw'ensiku n'amango. ²⁸ Acungula, anaciza, anajire ebirhangâzo n'ebisomerîne oku nkuba n'en'igulu, ye walikuzagya Daniyeli oku ntale.» ²⁹ Oyu Daniyeli aja irenge bwenêne oku ngoma ya Dariusi n'eya mwâmi Sirusi Munyapersi.

7

VI. Ebilôrho bya Daniyeli: ensimba ini

Ebyagâne bya Daniyeli

¹ Omu mwâka gwa burhanzi gwa okuyîma kwa Baltazari, mwâmi w'e Babiloni, Daniyeli anacijakwo ecilôrho n'okuyaganwa omu bukengêre bwâge erhi ali aha ncingo^m. Oku bundi anaciyandika ecôla cilôrho. Oku byabîre k'oku: ² Daniyeli anacijà omu kanwa aderha erhi: Nakazâgilola erhi mbonekerwa budufu, nalola oku empûsi inni z'oku nkuba zanacizûsa emilaba omu nyanja nenéné. ³ Nsimba inni zanacirhenga omwôla nyanja, nta nguma yâli eshushire eyâbo.

⁴ Entanzi yali eshushire entale erhi enagwerhe ebyubi biri nka bya nyundà. Nanacibona kandi yakûlwa ebyubi, yanaciymanzibwa oku idaho, yayîmangira oku magulu nka muntu, yahâbwa n'omurhima guli nka gwa muntu.

⁵ Eyindi nsimba yanaciyisha, yali eshushire cihazi, yali eyimangire lunda luguma, yanali egwerhe mirihadu isharhu omu kanwa k'amîno, banaciyibwîra mpu: Yimanga ofôrhe nyama nyinji!

⁶ Enyuma z'aho nashuhikazilola nanacibona ensimba ya kasharhu, yâli eshushire engwi n'oku mugongo gwâyo kwâli byubi binni biri nka bya kanyunyi, n'eyôla simba yâli egwerhe marhwe anni, banaciyiha ohwâmi. ⁷ Na buzinda bw'ahôla oku ndwîrhe nalolêreza muli okwôla kubonekerwa budufu, ala oku ensimba ya kanni yanaciyisha, nsimba nkali, nsimba ya kuyôbohya na nzibu nzibu bwenêne, yali egwerhe amîno manene gali nka ga cûma, yanazifonfomera n'okurhola bihimbi bihimbi n'ebisigire yanabihonyogola n'amagulu. Yali eshushire kwâyo kwâyo muli ezôla zâbo nsimba z'embe, yanali egwerhe mahembe ikumi.

⁸ Oku ndwîrhage nalolêreza agôla mahembe, nanacibona erindi ihembe lisungunu kulusha agâbo, lyamera ekarhî kâgwo, na mahembe asharhu muli agôla ga burhanzi gakuûlwa n'eryôla ihembe; nalola oku ery'ihembe lyâli ligwerhe amasû gali nka ga muntu n'akanwa kakazâg'iderha bintu binji binji.

Okubonekerwa n'Omushosi na Mwene omuntu

^m**7.1** Olole Mal 13, 1-18. .

⁹ Nanakulikiza okulola, banaciyisha badwîrhe entebe bazihira ahôla, Omushosiⁿ anaciyîsha atamala. Omwambalo gwâge gwâli mwêru nka lubula n'emviri z'oku irhwe lyâge zâli zishushire amwôya g'ecibuzi gashushire bwinjinja. Entebe yâge yakazirhengamwo engulumira z'omuliro, yanali egwerhe emizizi edukumbusire n'omuliro. ¹⁰ Olwîshi lunene lw'omuliro lwakazihulula embere zâge. Ebihumbi by'ebihumbi by'abantu byakazimukolera, n'abandi mwandu bali bayimanzire embere zâge. Okutwa olubanja kwarhangira n'ebitahu byabûngûlwa^o. ¹¹ Nakazilolêreza, olubî lw'ebinwa binjibinji byakazagiderhwa na liry ihembe, oku nandwîrhe nalolêreza nabona erya nsimba yayîrhwa, omubiri gwâyo bagusharhula-sharhula banagukwêba omu muliro. ¹² Ezindi nsimba bazinyaga oburhegesi, ci kwônene bazitwîra amango g'okulama na kandi kasanzi kasungunu. ¹³ Nanacikulikiza okulolêreza ebyôla byabonekaga budufu, nalola oku enyanya ly'ecitû c'emalunga yarhenga oli nka mwene omuntu aja emunda olya mushosi ali, banacimuyêgeza embere zâge^p. ¹⁴ Banacimuha amâmi, amahashe, irenge n'oburhegesi, amashanja goshi n'ebihugo byoshi, n'abantu b'endimi zoshi bakazimurhumikira. Obwâmi bwâge bwabâ bw'ensiku n'amango, bwâmi burhakayûrha, bwaâmi burhakakûlwa ciru n'amango maguma.

Daniyeli ahugûla ehi anabonaga

¹⁵ Oku binyêrekîre niono Daniyeli, ebyôla nabonekeragwa nabyo omu bukengêre bw'irhwe lyâni byanyôbohya. ¹⁶ Nanacija hali muguma muli balya bayîmanzire embere nanacimudôsa kurhi kw'okuli ebyôla byalonz'imanyîsa, andesa anakazimpugûlira ebyôla byoshi. ¹⁷ «Ezôla nsimba nnênênè oku ziri inni, bali bami bani banayîshe hano igulu; ¹⁸ ci kwônene abatagatifu b'Ow'Enyanya bwenêne, bo hanahâbwe obwâmi banabuyôrhane ensiku n'amango, n'amango g'amango.» ¹⁹ Nashubilonza okumanya ebiyêrekîre erya nsimba kandi erhal'ishushîne n'ezâbo zoshi n'eyali nkali okulushire, eyâli egwerhe amîno g'ecûma n'enyunu z'omulinga, eyakazâg'ilya eyakazag'ishanshanyula byoshi n'okuhonyogola ebisigîre. ²⁰ Oku biyêrekîre galya mahembe ikumi g'oku irhwe lyâge n'oku biyêrekîre liry ihembe lyameraga lyarhuma gandî asharhu garhenga, eryo ihembe lyâli ligwerhe amasû n'akanwa kakazâg'iderha ebintu binjibinji n'eryalilyôsire nka lyo linene kulusha agandi. ²¹ Nakazâg'ilolêreza nabona eryo ihembe lyatula entambala oku Batagatifu, yanabahima, ²² kuhika olya mushosi alinda ayisha, ahâ abatagatifu obushinganyanya bw'Ow'Enyanya n'amango galinda gahika aga abatagatilu bahâbagwamwo obwâmi. ²³ Anaciderha erhi: erya nsimba ya kani, buli bwâmi bwa kani bwayisha hano igulu, burhali nk'agandi mârni goshi, bwâyish'iyûsa agandi mârni, bwâyish'iyûsa igulu lyoshi, bulihonyogole, bunalijire katulo. ²⁴ Oku biyêrekîre ago mahembe ikumi: muli obwôla bwâmi, mwârhenga bami ikumi, owundi âyishiyisha enyuma zâbo, ârhayish'ishushane n'abarhanzi âyish'ihima basharhu muli abôla bami. ²⁵ Ayishiderha ebinwa by'obucibone kuli Ow'Enyanya bwenêne. Aja âyirha abatagatifu b'Ow'Enyanya bwenêne, âcishomya ciru n'okuhindula amango matagatifu, okuhindula obuyemêre, oku ngoma yâge abatagatifu balibuzibwa mango garhali manyi, kugere n'agandi mango, n'agandi mango masungunu^q, ²⁶ Enyuma z'ahôla hanayishiba okutwa olubanja, banamunyaga obwâmi, bamunigûze banamuherêrekeze loshi. ²⁷ Obwâmi, obuhashe n'amarhegesi goshi

ⁿ**7.9** Omushosi: liri izîno lya kulonza okuderha Nyamuzinda. Barhôzire olwo lwiganyo bulya yene ye Nyamubâho, na ye wanayôrhe ensiku n'amango.

^o**7.10** Ebyo hitahu hyo byâli hiyandisirwemwo ebijiro by'abantu, kwo kuderha aminja n'amabî g'abantu (Lul 56, 9; Mal 3, 16; Eze 13, 9; Maf 3, 5; 20, 12....

^p**7.13** Mwene omuntu: Kwo kuderha oku oyo abonaga aligwerhe enshusho y'omuntu. (Erhi rhwankalola omu citabu ca Ezekiyeli, rhwanabona oku kanjikanji omulêbi anahamagalwe omu izîno lya «mwene omuntu» Eze 2, 3; 3, 1. 3. 4. 10. 17...). Omu kushimba ebilôrho bya Daniyeli oyo w'enyanya bwenêne, anaba ye lulya lubaga lw'abatagatifu (Dan 7, 14. 27). Buzinda na buzinda, olwo luderho «mwene omuntu» lwaba erhi ludesire omucunguzi (Mt 8, 20). Na ntyo Yezu alukolesize omu kulonza okuciderha yene.

^q**7.25** : Mwâmi Antiyokusi arhegeka Abayahudi mpu bashimbe idini n'akalamo k'Abagereki.

ganayishihâbwa olubaga lw'abatagatifu b'Ow'Enyanya bwenêne; obwôla bwâmi bwâbâ bw'ensiku n'amango n'agandi mârni goshi gâbushiga ganaburhumikire. ²⁸ Kwo byâbire ntyo. Kuli nie Daniyeli obukengêre bwânzunguluka, nabula omurhûla, ci nakazilanga ebyôla omu murhima gwâni.

8

VIII. Okubonekerwa kwa Daniyeli: engandabuzi n'ecihebe

Okubonekerwa

¹ Omu mwâka gwa kasharhu gw'okuyîma kwa Mwâmi Baltazari nashub'ibonekerwa niono Daniyeli, enyuma za kulyâla nabonekeragwa burhanzi. ² Oku byâbire muli okwôla kubonekerwa, nanacibâ nka muntu odwîrhe wabona, nanaciba ndi aha Suza¹, cishagala ciri omu cihugo c'e Elami, muli okwôla kubonekerwa, nali hofi n'olwîshi lwa Ulayi. ³ Nanaciyinamula amasû n'ebi nabwîne by'ebîra: Lola oku engandabuzi yâli embere z'olwîshi, yâli egwerhe mahembe abirhi n'agôla mahembe abirhi gâli gayêrekîre enyanya ci liguma lyâli lirî kulusha eryâbo n'eryôla lirirî lyo lyali enyuma z'eryâbo. ⁴ Nanacibona eyôla ngandabuzi yarhangira okutumirha n'agôla mahembe olunda lw'ebuzikira-zûba n'olunda lw'emwênè n'olunda lw'emukondwè. Nta yindi nsimba yadesire mpu yankayihima na nta muntu wankadesire mpu akola agend'ilikûza eyôla nsimba; eyôla ngandabuzi yakagijira oku enalonzize, yanaja yayushuka omu buhashe bwâyo.

⁵ Nani nakaz'ilonza mmanye kwo kuderha kurhi okwôla, na, lola oku ecihbe c'omucûka camarhenga olunda lw'ebuzikira-zûba, cayishaga cayêrera oku idaho ci cirhahikaga oku idaho. Ecôla cihebe câli cigwerhe ekarhî k'amasû ihembe linene kulusha. ⁶ Càyish'ilwîsa erya ngandabuzi nabonaga yâli egwerhe mahembe abirhi enali embere z'olwîshi canaciyisha cilibirhîre emunda erya ngandabuzi eri n'emisi yaco yoshi. ⁷ Canacikoza erya ngandabuzi, byaàrhulubana, canacitumirha erya ngandabuzi, canayivuna galya mahembe abirhi, eyo ngandabuzi erhâligwerhe emisi y'okucilwîsa, cayirhimba oku idaho, canarhondêra okuyihonyogola, na ntâye wankahashire okulikûza eyôla ngandabuzi kuli ecôla cihebe. ⁸ Ecôla cihebe c'omucûka canacikula bwenêne, n'erhi ciba coshi cazibuhirage, liryâ ihembe linene lyanacivunika na ngandi mahembe ani ganacimera ahâli ha liryâ gayêrekera empande z'igulu oku ziri ini.

⁹ Omu ihembe liguma muli gwo, mwanacimera erindi ihembe, lyâli lisungunu, ci lyanacikula, lyayêrekera olunda lw'emukondwè n'olunda lw'e buzûka-zûba, n'olunda lw'ecihugo cinjinja⁵. ¹⁰ Lyalihûka kuhika oku murhwe gw'oku nkuba, lyahoneza cihimbi ciguma c'ogwôla murhwe oku idaho kuguma n'enenyêzi, lyanacibihonyogola.

¹¹ Lyanaciliha kandi kuhika aha mwa omurhambo wa gulya murhwe, lyanacihenangula enterekêro yâge ya ngasi lusiku, lyanahongola ahwôla akazâg'irherekêrera. ¹² Omurhwe, omu kugoma gwacihana, gwanajandika erya nterekêro ya ngasi lusiku. Liryâ ihembe lyakweba okuli oku idaho na ngasi oku lyanajiraga koshi kwanakagendekera bwinja.

¹³ Nanaciyumva omutagatifu odwîrhe aderha; n'owundi mutagatifu anacibwîra olya wakazâgiderha erei: «Okûla kwaba kuhika mangaci kuli ebîra bibonekîne biyêrekîre enterekêro ya ngasi lusiku, obugoma bw'ogu murhwe gwagomaga gwanashereza byoshi, okûla kuhongolwa kw'ahantu h'okurherekêrera n'oku biyêrekîre ogwôla murhwe, ebyôla byoshi byahonyogolagwa?» ¹⁴ Ashuza erhi: Kuhika bihumbi bibirhi na magana asharbu ga bijingo n'esêzi; kandi eyôla nyumpa y'okurherekêrera yanashub'iyôrba nka embere.

Malahika Gabrieli ahugula ebya bonekaga

¹8.2 : Suza, ciri cishagala ciguma cinene c'omu cihugo c'aba Persi. Ulayi, Iuli lwîshi luguma lwa mw'eco cihugo.

⁵8.9 : Cihugo cinjinja: kwo kuderha Palestina-Israheli.

- ¹⁵ Oku niono Daniyeli ndwîrhage nacidôsa kuli ebyoôa byambonekeraga na kurhi byalonz'imanyîsa, lola oku oli nka muntu ayimanga embere zâni. ¹⁶ Nanaciyumva izù lyarhenga omu Ulayi; Iyanaciyakûza erhi: «Gabrieli, omanyîse oyo muntu ebyo bibonekîne.»
- ¹⁷ Anaciyêgera halya nali, n'erhi ahika ho nieshi narhungwa n'obwôba, nakumba bûbi. Anacimbwîra erhi: «Yumva wâni mwene omuntu oku ebyôla bibonekîne biyêrekîre amango mazinda». ¹⁸ Oku anacidwîrhe andesa nieshi nahirima n'entemu, narhimba ak'amalanga oku idaho; ci ampumakwo, anashubinyîmanza ahôla nanali. ¹⁹ Anacimbwîra erhi: «Ala oku nkola nakubwîra ebyayishiyisha enyuma z'obukunizi, bulya obuzinda bugwerhe amango gâbo.»
- ²⁰ Erya ngandabuzi egwerhe mahembe abirhi wabonaga bali bâmi babirhi b'e Mèdi n'e Persi.
- ²¹ Na cirya cihebe c'omucûka wabonaga ali mwâmi w'e Bugereki, liry a ihembe lyâli ekarhî k'amasû gombi, ye mwâmi murhanzi. ²² Ihembe lyavunikaga, n'aha lyali hamera mahembe a-nni, balî bâmi bani barhenga omu ishanja liguma, nabo bâkazilwa ci barhâbe n'emisi eri nka eyalyo.
- ²³ Amango emisi yâbahwera, n'abagoma babà bamaluga, hâyisha omwâmi w'obusû b'obulimbi na mulenga omu kumanya ngasi hiri hizibu.
- ²⁴ Aba n'obuzibu bw'okusômeza, ci arhali buzibu bwa misi yâge yene; aânyaga ananyaguze na ngasi oku akanajira kwoshi kwanagendekera bwinja; âshandaza abâmi bazibu n'olubaga lw'abatagatifu.
- ²⁵ Obulenga bwâge bwârhumâ âkazihima byoshi n'obulâlya; kwarhumâ âba n'obucîbone omu murhima gwâge, ânayirhe bantu banji buzira kadugundu; agomera omwâmi w'abâmi, anafe buzira kuumwakwo n'okuboko kw'omuntu.
- ²⁶ Ebyôla byâboneka byâhika oku bijingo na kandi kuhika sêzi, obyôla bidesirwe biri by'okunali. Ci we oyu, obîkirire ebyôla wamabona ebwa kuba biri by'omu mango gaciri kuli.
- ²⁷ Na kuli nie Daniyeli, emisi yâmpwêra, nâlwa nsiku zirhali nyi; kandi nanacifuma nashub'ikazikola emikolo ya mwâmi. Ntaderhaga ebi nabonaga, ci ntanabiyumvagya bwinja.

9

VIII. Okubonekerwa kwa Daniyeli: engandabuzi n'ecihebe

Okubonekerwa

¹ Omu mwâka gwa kasharhu gw'okuyîma kwa Mwâmi Baltazari nashub'ibonekerwa niono Daniyeli, enyuma za kulyâla nabonekeragwa burhanzi. ² Oku byâbire muli okwôla kubonekerwa, nanacibâ nka muntu odwîrhe wabona, nanaciba ndi aha Suza^t, cishagala ciri omu cihugo c'e Elami, muli okwôla kubonekerwa, nali hofi n'olwîshi lwa Ulayi. ³ Nanaciyinamula amasû n'ebi nabwîne by'ebîra: Lola oku engandabuzi yâli embere z'olwîshi, yâli egwerhe mahembe abirhi n'agôla mahembe abirhi gâli gayêrekîre enyanya ci liguma lyâli lirî kulusha eryâbo n'eryôla lirî lyo lyali enyuma z'eryâbo. ⁴ Nanacibona eyôla ngandabuzi yarhangira okutumirha n'agôla mahembe olunda lw'ebuzikira-zûba n'olunda lw'emwênè n'olunda lw'emukondwè. Nta yindi nsimba yadesire mpu yankayihima na nta muntu wankadesire mpu akola agend'ilikûza eyôla nsimba; eyôla ngandabuzi yakagijira oku analonzize, yanaja yayushuka omu buhashe bwâyo.

⁵ Nani nakaz'ilonza mmanye kwo kuderha kurhi okwôla, na, lola oku ecihbe c'omucûka camarhenga olunda lw'ebuzikira-zûba, cayishaga cayêrera oku idaho ci cirhahikaga oku idaho. Ecôla cihebe câli cigwerhe ekarhî k'amasû ihembe linene kulusha. ⁶ Càyish'ilwîsa erya ngandabuzi nabonaga yâli egwerhe mahembe abirhi enali embere z'olwîshi canaciyisha cilibirhîre emunda erya ngandabuzi eri n'emisi yaco yoshi. ⁷ Canacikoza erya ngandabuzi, byaârhubana, canacitumirha erya ngandabuzi, canayivuna galya mahembe abirhi, eyo

^t8.2 : Suza, ciri cishagala ciguma cinene c'omu cihugo c'aba Persi. Ulayi, Iuli lwîshi luguma lwa mw'eco cihugo.

ngandabuzi erhàligwerhe emisi y'okucilwîsa, cayirhimba oku idaho, canarhondêra okuyihonyogola, na ntâye wankahashire okulikûza eyôla ngandabuzi kuli ecôla cihebe.⁸ Ecôla cihebe c'omucûka canacikula bwenêne, n'erhi ciba coshi cazibuhirage, liryâ ihembe linene lyanacivunika na ngandi mahembe ani ganacimera ahâli ha liryâ gayêrekera empande z'igulu oku ziri ini.

⁹ Omu ihembe liguma muli gwo, mwanacimera erindi ihembe, lyâli lisungunu, ci lyanacikula, lyayêrekera olunda lw'emukondwê n'olunda lw'e buzûuka-zûba, n'olunda lw'ecihugo cinjinja^u. ¹⁰ Lyalihûka kuhika oku murhwe gw'oku nkuba, lyahoneza cihimbi ciguma c'ogwôla murhwe oku idaho kuguma n'enenyêzi, lyanacibihonyogola.

¹¹ Lyanaciliha kandi kuhika aha mwa omurhambo wa gulya murhwe, lyanacihenangula enterekêro yâge ya ngasi lusiku, lyanahongola ahwôla akazâg'irherekêrera. ¹² Omurhwe, omu kugoma gwacihana, gwanajandika erya nterekêro ya ngasi lusiku. Liryâ ihembe lyakweba okuli oku idaho na ngasi oku lyanajiraga koshi kwanakagendekera bwinja.

¹³ Nanaciyumva omutagatifu odwîrhe aderha; n'owundi mutagatifu anacibwîra olya wakazâgiderha erei: «Okûla kwaba kuhika mangaci kuli ebîra bibonekîne biyêrekîre enterekêro ya ngasi lusiku, obugoma bw'ogu murhwe gwagomaga gwanashereza byoshi, okûla kuhongolwa kw'ahantu h'okurherekêrera n'oku biyêrekîre ogwôla murhwe, ebyôla byoshi byahonyogolagwa?» ¹⁴ Ashuza erhi: Kuhika bihumbi bibirhi na magana asharbu ga bijingo n'esêzi; kandi eyôla nyumpa y'okurherekêrera yanashub'iyôrba nka embere.

Malahika Gabrieli ahugula ebya bonekaga

¹⁵ Oku niono Daniyeli ndwîrhage nacidôsa kuli ebyoôa byambonekeraga na kurhi byalonz'imanyîsa, lola oku oli nka muntu ayimanga embere zâni. ¹⁶ Nanaciyumva izû lyarhenga omu Ulayi; lyanaciyakûza erhi: «Gabrieli, omanyîse oyo muntu ebyo bibonekîne.»

¹⁷ Anaciyêgera halya nali, n'erhi ahika ho nieshi narhungwa n'obwôba, nakumba bûbi. Anacimbwîra erhi: «Yumva wâni mwene omuntu oku ebyôla bibonekîne biyêrekîre amango mazinda». ¹⁸ Oku anacidwîrhe andesa nieshi nahirima n'entemu, narhimba ak'amalanga oku idaho; ci ampumakwo, anashubinyîmanza ahôla nanali. ¹⁹ Anacimbwîra erhi: «Ala oku nkola nakubwîra ebyayishiyisha enyuma z'obukunizi, bulya obuzinda bugwerhe amango gâbo.»

²⁰ Erya ngandabuzi egwerhe mahembe abirhi wabonaga bali bâmi babirhi b'e Mêdi n'e Persi.

²¹ Na ciryâ cihebe c'omucûka wabonaga ali mwâmi w'e Bugereki, liryâ ihembe lyâli ekarhî k'amasû gombi, ye mwâmi murhanzi. ²² Ihembe lyavunikaga, n'aha lyali hamera mahembe a-nni, balî bâmi bani barhenga omu ishanja liguma, nabo bâkazilwa ci barhâbe n'emisi eri nka eyalyo.

²³ Amango emisi yâbahwera, n'abagoma babâ bamaluga, hâyisha omwâmi w'obusû b'obulimbi na mulenga omu kumanya ngasi hiri hizibu.

²⁴ Aba n'obuzibu bw'okusômeza, ci arhali buzibu bwa misi yâge yene; aânyaga ananyaguze na ngasi oku akanajira kwoshi kwanagendekera bwinja; âshandaza abâmi bazibu n'olubaga lw'abatagatifu.

²⁵ Obulenga bwâge bwârhumâ âkazihima byoshi n'obulâlya; kwarhumâ âba n'obucîbone omu murhima gwâge, ânayirhe bantu banji buzira kadugundu; agomera omwâmi w'abâmi, anafe buzira kuumwakwo n'okuboko kw'omuntu .

²⁶ Ebyôla byâboneka byâhika oku bijingo na kandi kuhika sêzi, obyôla bidesirwe biri by'okunali. Ci we oyu, obîkirire ebyôla wamabona ebwa kuba biri by'omu mango gaciri kuli.

²⁷ Na kuli nie Daniyeli, emisi yâmpwêra, nâlwala nsiku zirhali nyi; kandi nanacifuma nashub'ikazikola emikolo ya mwâmi. Ntaderhaga ebi nabonaga, ci ntanabiyumvagya bwinja.

10

^u**8.9** : Cihugo cinjinja: kwo kuderha Palestina-Israheleli.

X. Agandi mababale n'okuyokolwa kw'olubaga lwa Nnâmahanga

Okubonekerwa n'omuntu oyambirhe ecishûli c'ecitâni

¹ Omu mwâka gwa kasharhu gw'okuyîma kwa Sirusi mwâmi w'e Persi, ecinwa canacifulurwa Daniyeli, owakazâgiderhwa Baltazari, ecôla cinwa ciri c'okuli cinahimire ebizibu. Anaciyumva ecôla cinwa anacimanya e byâli muli ecôla cinwa.

² Muli agôla mango, niono Daniyeli nanacija omu mishîbo ya nsiku za migobe isharhu. ³ Ntaderhaga nti nakalya ebiryo binjinja; enyama erhanjaga ekanwa n'idivayi, ntanaderhaga nti nankacigezakwo amavurha kuhika ezôla nsiku z'emigobe isharhu zalinda zihwa. ⁴ Omu nsiku makumi abirhi n'ini z'omwêzi gwa burhanzi, nalinyimanzire oku burhambi hw'olwîshi lunene luderhwa Tigri. ⁵ Nanaciyinamula amasû nakaz'ilolêreza, hanaciyisha omuntu oya-mbîrhe ecishûli c'ecitâni anacikobesire n'omukaba gw'amasholo g'e Yufazi. ⁶ Omubiri gwâge gwâli guyôsire nk'ibuye ly'enziga n'obusu bwâge bwâkazimoleka nka mulinga gucesîbwe, n'olubî lw'ebinwa byâge lwayôrha nka lubî lwa bantu mwandu.

⁷ Niono Daniyeli niene nabonekîrwe, ci abantu rhwali rhweshi barhabonekeragwa, ci bârhungwa n'ecôba, bacilibirhira, bayâka, bajicîfulika. ⁸ Nasigala niene, nakazilolêreza olyâla wambonekeraga, nayumva emisi ya mpwamwo, obusû bwâni bwatulûla, bwabîha bwenêne na nta misi nâcigwerhe.

Okubonekerwa na malahika

⁹ Nanaciyumva izû ly'ebinwa byâge, n'erhi nyumva eryo izû ly'ebinwa byâge, nakumba n'entemu, nayûbikira ak'amalanga oku idaho. ¹⁰ Nabona okuboko kwampumakwo, kwanacinfukamya oku nandwîrhe nageramwo omusisi n'ebigasha by'amaboko gâni naba byo ngwarhirizamwo. ¹¹ Oku bundi anacimbwîra erhi: «Daniyeli, muntu orhonyire bwenêne, oyumve ebinwa nakubwîra onayimange bwinja, bulya ntumirwe buno emunda oli.» Erhi ayus'imbwîra ebyôla binwa, nayimanga erhi nancidwîrhe nageramwo omusisi. ¹² Anacimbwîra erhi orhayôbohe, wâni Daniyeli, bulya kurhenga galya mango warhangiraga okucîshalisa embere za Nyamuzinda mpu ly'obâ n'obukengêre, ebinwa byâwe byayumvikîne, nani nyishire erhi ebyôla binwa byâwe birhuma. ¹³ Ci omukulu w'obwâmi bw'Abapersi ankozizekwo entambala nsiku makumi abirhi na luguma zoshi ci kwône Mikaheli^v, muguma w'omu barhambo bakulu ayish'intabâla, na ntyo namulekera eyo ntambala y'abâmi b'e Persi. ¹⁴ Nyishirage okukumanyîsa ebyâyishira olubaga lwâwe omu nsiku zâyisha, kulya kuba kuciri kubonekerwa okûla wabonekerwa bunôla.»

¹⁵ Amango akazagimbwîra ebyôla binwa, nakaz'ilola oku idaho nanaciyoêrhera buduma. ¹⁶ Lola oku oli nka mwene omuntu anacimpumakwo oku milomo, nanacibumbûa akanwa narhangira okuderha; nanacibwîra olya wali oyimanzire embere zâni nti: «Yagirwa Nnawirhu, muli okûla kubonekerwa nieshi nyunjwîre malumwa nta misi ncigwerhe. ¹⁷ Kurhigi niono mwamhali w'oyûla nnawirhu, nankahash'igidesa oyûla nnawirhu? Muli ganola mango nta hya misi hicindimwo ciru n'ehitya, na ciru nta hya mûka ncigwerhe.» ¹⁸ Oku bundi olya wali oshushire omuntu, ashub'impumakwo anacimpa emisi. ¹⁹ Anacimbwîra erhi: «Orhayôbohe wâni muntu orhonyire bwenêne, omurhûla gube haguma nâwe! Komera! komera!» Agôla mango akazâg'indesa, nâshubibona emisi, nanaciderha nti: «Nnawirhu aderhage bulya wamampa emisi!..»

Obulêbi

²⁰ Anacimbwîra, erhi: «K'omanyire bici birhumire nyisha emunda oli? Bunôla nkola nashub'igend'ilwîsa omukulu w'Abapersi; na hanôla nyûsa, lola oku omwâmi w'e Bugereki ânayisha. ²¹ Cikwône nakubwîririra ebiyandisirwe omu citabu c'okunali; ntâye wayish'intabâlakwo abôla boshi okuleka Mikaheli, ye mukulu winyu.

^v**10.13** : Mikaheli, Mi Ka EL: Kwo kuderha «Ndi oyumanîne na Nnâmahanga, ndi oli aka Nnâmahanga».

11

¹ ye nshegemire bulya ye wantabâla bwenêne ye wanantugika. ² Bunôla nkolaga nakubwîra eby'okuli.

Entambala ntanzi ekarhî k' Abaselesidi n'Abatolomeyo

«Lola oku bâmi basharhu banacizûka omu Persi; owa kani ali agwerhe obugale bulushire anali wa buhashe bunji erhi obwôla bugale bwâge burhuma, akusakusa aba anali agwerhekwo obuhashe boshi mpu bajilwa e Bugereki. ³ Kandi anacyisha omwâmi mulenga omu kulwa, anagwerhe ecihugo cinene bwenêne, owanakazijira oku alonzize. ⁴ Hanôla aba amalengerera, obwâmi bwâge bwânagabanyika, bugabwe omu mpande ini z'igulu, ci arhabe oku iburha lyâge, arhanacibone obuhashe ali agwerhe embere; ebwa kuba obwâmi bwâge bwamagabanyika bwamanahâbwa abandi barhali b'omu iburha lyâge.

⁵ Omwâmi w'e mukondwè âyish'ibà wa misi minji kuguma na omurhambo wâge mukulu w'amatabâro, ciru n'oyôla murhanzi ayish'ibà muzibu kumulusha, anabe yeyîma; obwâmi bwâge bwanayish'ibà bwâmi bunene bwenêne. ⁶ Hano kugera myâka misungunu bashub'inywâna, na mwâli wa mwâmi w'emukondwè ârhumwa emw'omwâmi w'emwenè mpu bayumvikana. Ci obuhashe bw'okubà ko kwâge burhalinde, ciru n'iburba lyâge lyaherêrekerera; ayish'ihêkwa buja, ye yene kuguma n'abali bamuhesire, kuguma n'omwana wâge n'iba. ⁷ Muguma w'omu mulala gwâge, ayish'ilengerera ahâli hâge; ayish'ilwîsa engabo yâge, ayongoberera omu nyumpa nzibunzibu y'omwâmi w'e Mwênè, anabalwîsa anabahime. ⁸ Banyamuzinda wâbo, ensanamu zâbo z'ecuûma n'ebirugu byâbo by'engulo ndârhi by'amarhale n'eb'y'amasholo, âsabunga byoshi abihêke buja e Mîsiri, na hano aba amâhumûka myâka minji omu kulwîsa omwâmi w'e Mwênè, ⁹ oyu wa buzinda anayongoberera omu bwâmi bw'emukondwè, ci kwônene anashub'ishubira omu cihugo câge.

¹⁰ Ci kwônene abana bâge banashub'ikoza entambala, bashubûze engabo nyinji; anayisha a-shandabane, azongezonge anabise engabo yâge oku nyumpa nzibunzibu. ¹¹ Omwâmi w'e mukondwè anakunira, anakomekera agend'imulwîsa, agend'ilwîsa oyôla mwâmi w'e mwené, anayisha adwîrhe engabo mwandu, n'erya yindi ngabo balilwîsa yanacihâna emunda ali.

¹² Ogwôla mwandu amahira eburhambi, gwânarhuma omurhima gwâge gucishinga; âyish'iyîrha ebihumbi by'abantu, ci arhahashihime n'emisi. ¹³ Ebwa kuba oyôla mwâmi w'e Mwênè ashub'ishubûza ezindi ngabo mwandu kulusba zirya za burhanzi, na hano kugera myâka misungunu anayisha arhabire n'engabo nnene n'emirasano ya ngasi lubero. ¹⁴ Muli agôla mango bantu banji bâcîhindulira oyôla mwâmi w'e Mukondwè, n'abantu b'omu lubaga lwâwe nabo bâcîhindula mpu lyo ayukiriza oku babonekeragwa, boshi banafa. ¹⁵ Omwâmi w'e Mwênè ânayisha arhabire. anahira engurhu oku lugo luzibu-zibu, okuboko kw'omwâmi w'e Mukondwè kurhâbe na misi minji ciru n'engabo yâge y'entwâli; barhabonc emisi y'okuderha mpu bahagaza. ¹⁶ Owali murhabalîre âjira kuli ye oku analonzize, na ntâye wacishomya okumurhanga. Aj'iyûbaka omu karhî k'ecihugo anacishande nk'oku analonzize. ¹⁷ Ayish'ilâlira ayishe nk'oku emisi y'ecihugo câge enali, kandi ânayumvikana boshi naye; ânamuha mwâli wa mukâge lyo amuhêrekeza; ci okwôla kurhâhashikane, naye yene arhâhashe. ¹⁸ Okubundi anaba ebwa lunda lw'ebizimba yo akola ayêrekerera, anarhôla binji muli byo ci musirika muguma mukulu amucika mpu arhabashârhirekwo, ciru kuhika âyabirwa okugalula ebijâci oku bindi.

¹⁹ Ahindamuka âshubire omu nyumpa nzibuzibu y'ecihugo câge, ârhiribuka anakulumbé, barhânacimubonage bundi. ²⁰ Owundi âyish'iyîma ahâli hâge, oyôla ârhumu omuhongêsa mpu bahongere ecikono c'obwâmi, ci enyuma za nziku nsungunu âtyabukamwo, ci arhatyabuke n'abantu babona nisi erhi omu ntambala.

Antiyokusi Epifani

²¹ Ahâli hâge hâyish'ijà omuntu oshombirwe, oyu barhahe ecikono c'obwâmi; âbarhindakwo caligumiza, anayanke obwâmi omu munge. ²² Emisi yatulutumba embere zâge ânayishande kuguma n'omurhambo wali mulunganisa. ²³ Omu kuyumvikana haguma naye akola ajira

obwenge, akola arhabala anahime n'engabo nsungunu.²⁴ Ayish'irhibukira caligumiza omu lugo lugale bwenêne lw'ecihugo; ajire oku bishe na bishe wa bishe wâge barhajiraga, ânyaga akîbo n'akabale, agukumbe obugale boshi, ciru âba n'omuhigo gw'okurhabâlira enyumpa nzibunzibu, ci kuhika mango malebe.

²⁵ Ayish'icihunika n'emisi yâge n'oburhwâli bwâge oku mwâmi w'e Mukondwè, âyisha adwîrhe ngabo mwandu. N'oyôla w'e Mukondwè anarhabala n'engabo nyinji na ya misi kulusha, ci ârhahashe, bulya hayish'ibà obugoma kuli ye.²⁶ Engabo yâge yâshandala na banji bakumba batumirhwe okwabayirha.

²⁷ Abôla bâmi babirhi bakaz'ilonza omu mirhima yâbo kurhi bankayîrhana mwo, ciru amango bashimânane oku mêza maguma, ngasi muguma akaz'ibwîra owâbo ebinwa bya obunywesi ci ntâye wabêrwa muli okwôla bulya obuzinda bujira amango gâbo.

²⁸ Ayishishubira omu cihugo câge n'obugale mwandu ci erhi n'omurhima gwâge gushombire okulagânana kwimâna, akola ajira anashubire omu cihugo câge^w.²⁹ Hano amango gahika anashubira olunda lw'e Mukondwè, ci kwônene akwôla ashub'irhabâlira ecihugo kurhacibe nka okwa burhanzi.³⁰ Enkuge z'e Kitimi zamâyisha zimurhabâlîre, lero obwôla abule oburhwâli; ânahindamuka acîgalukire, ânabona omutula gw'endagâno nyimâna anajira ashubiyumvanya kandi na balyala barhangig'ilekêrera endagâno nyimâna^x.³¹ Emirhwe y'abasirika barhumirwe naye bânayisha barhabîre, bânashereza aka-Nyamuzinda kazibu-zibu; banarhenza enterekêro y'ensiku n'amango, bâ nahiraho ebyâbo by'okushereza.³² Abagomera Endagâno bâyish'ihemuka n'ebinwa byâge binunu, ci olubaga lwa balya bayishi Nyamuzinda wabo banasêza buzibu, bakole.³³ Abashamuka b'omu lugo bânaja bayigîriza bwenêne, ci kwônene banayîrhwa n'engôrho kandi erhi n'omuliro, omu kuhêkwa buja n'omu kunyagwa omu mango malebe.³⁴ Amango hakarhiribuka hanyi baâbarhabâla n'okwôla kurhume banji bayushuka kuli bo kwa burhebanyi.³⁵ Baguma omu bigîriza bâyish'irhiribuka, lyo bacêsibwa, barhangulwe banabe beêru-kwêru kuhika amango gahike, ebwa kuba hali amango gâjizirwe.

³⁶ Omwâmi anakazijira oku analonzize yeshi acihire enyanya acikuze kulusha ngasi nyamuzinda, na kuli Nyamuzinda wa banyamuzinda anaderha ebinwa bishologosire, anahêrwa omu byâge kuhika obukunizi buyunjulire; ebwa kuba okwarhegesirwe kwanaba.

³⁷ Arhakenge oli na nyamuzinda wa b'ishe oli nyamuzinda wa bakâge; arhakenge nyamuzinda ciru n'omuguma ebwa kuba âcikuza kulusha byoshi.³⁸ Ci kwônene agend'ikuza nyamuzinda w'omu nyumpa nzibunzibu aha anabêra; ali nyamuzinda oyu ababusi bâge barhayishigi, akaz'imukuza n'amasholo, n'amarhale n'amabuye g'engulo ndârhi n'ezindi njuma nyinjinja.

³⁹ Ayûbaka engurhu z'enyumpa nzibuzibu kuli oyôla nyamuzinda w'ahandi; ngasi bakanakaz'iyishimushenga, anabavangulira binji bya kubahêka irenge, abahe obuhashe kuli bantu mwandu, abagabire na mashwa manji omu kubahemba.

XII. Amango g'amarhangulo n'amango g'obucire

Owal'irhindibuza oyurha

⁴⁰ Hano amango gahika, omwâmi w'emukondwè ânayisha al'irhangula okumulwîsa. Omwâmi w'e Mwênè, anacirhunika kuli ye, ayishe adwîrhe engale, banyakulwira oku nfarasi n'enkuge mwandu, ânayongobera omu bihugo abishandabanemwo, anayunjule mulibyo.

⁴¹ Anahika cingana omu cihugo c'omu ndalâla n'ebinôno by'abantu byânaifa; ci abâla bamufuma: Edomu, Mowabu n'omulala gwa bene Amoni.

⁴² Agwârha ebihugo n'okuboko kwâge, ciru Mîsiri ârhafume.⁴³ Ayîma omu masholo, omu marhale n'omu bindi bintu binjinja by'e Mîsiri; Abanya-Libiya, Abanya-Etiyopiya bâyisha bali mushiga.⁴⁴ Ci kwônene emyanzi yarhenga olunda lw'e buzûka-zûba n'olunda lw'emwênè yâmfudusa okubundi ânagenda n'obukunizi bunenene mpu agend'iyirha n'okumâlîra

^w**11.28** : Okulagânana kwimâna: kwo kuderha lubaga lwishogwa.

^x**11.30** Abalekaga endagâno nyimâna: Baligi Bayahudi balekaga idini lyabo, bagend'ishimba idini ly'Abagereki.

embaga. ⁴⁵ Anatwa ebirâlo ekarhî k'enyanya n'entôndo z'ahantu hatagatifu. Kandi bwânaba bwo buzinda bwâge, na ntâye wankamurhabâla.

12

¹ Muli agôla mango ânayimange Mikaheli ye murhambo mukulu, ye wâyish'ilikûza abana b'olubaga lwâwe, n'agôla mango gâba mango ga malumwa galya garhasag'ibonekana bundi kurhenga ishanja linasingwa kuhika muli agôla mango. Na muli agôla mango olubaga lwâwe lwâyôkoka, ngasi yeshi wankaba ayandisirwe omu citabu.

Obufuke n'oluhembo

² Na banji omu bafire banabishwa ekuzimu, bâyish'ifûka, baguma oku buzîne bw'ensiku n'amango, abandi bânafukane enshonyi n'obuhane bw'ensiku n'amango^y. ³ Abirhonzi bâyish'ilangala nka bumoleke bw'omu malunga, na balya bàmanyisize abandi enjira y'obushinganyanya bâyish'imoleka nka nyenyêzi z'oku nkuba ensiku n'amango. ⁴ Nâwe wâni Daniyeli obîkirire ebyôla binwa onashwêke bwinja ecitabu kuhika oku mango mazinda. Banji bâyish'icîhugunyira eyi n'eyi, n'okumanyîkana kwayushûka.»

Okufundika obulêbi

⁵ Niono Daniyeli nashub'ibonekerwa, nalola oku bantu babirhi bàli bayîmanzire, muguma oku cikwi ciguma c'olwîshi n'owundi oku cindi cikwi c'olwîshi. ⁶ Muguma muli bo anacibwîra omuntu wâli oyambirhe omushangi gw'ecitâni n'owâli enyanya zâbo omu lwîshi erhi: «Mangaci byâhwa ebira bintu by'okusômeza?» ⁷ Nanaciyumva izû ly'oyôla muntu waliyambirhe ogw'ecitâni anali enyanya zâbo omu lwîshi. Ayinamulira okuboko kulyo enyanya omu malunga n'okuboko kumoshô, anacilahira oku izîno lya Nnamubâbo ozîne, erhi: «Hano kugera amango, mango garhali manyi n'ecibimbi c'amango na hano bayûsa okufunyâza emisi y'olubaga lutagatifu, go mango ebyôla byoshi byaâhwa.» ⁸ Niono nanaciyumva okwôla ci ntayumvaga kwo kuderha kurhi. Nanaciderha nti: «Yagigwa Nnawirhu, cihî câba cizinda muli ebîra bintu byoshi?» ⁹ Anaciderha erhi: gendaga wâni Daniyeli, ebwa kuba ebyôla binwa bifulisirwe binafulisirwe kuhika oku mango mazinda. ¹⁰ Banji bâyishicêsibwa, bâyeruhe, bânarhangulwe, nabo abagalugalu banakaziyôrha bajira amagalugalu gâbo, na nta mugalugalu wâyumva okwôla, ci abashinganyanya boki bâyumva. ¹¹ Kurhenga amango enterékêro y'ensiku n'amango yâba yamârhenzibwa na muli agôla mango bahireho obuhanya bw'okushereza, hâgera nsiku cibumbi na magana abirhi na nsiku makumi gali mwenda. ¹² Iragi lyâge owankayôrha ali masû akanahika oku nsiku cihumbi na magana asharhu na nsiku makumi asharhu n'irhanu. ¹³ W'oyôla, ocisêze ohike ebuzinda, orheng'ihumûka, wânayish'iyîmanga ohâbwe oluhembo lwâwe aha buzinda bw'ensiku.»^z

^y**12.2** : Abayahudi ba mira bwenêne, barhamanyaga oku ahâfire bacifûke. Ebitahu y'Endagâno ya Mîra biyigîrize oku bufûke bw'abafire, biri bisungunu. Ci, ecitabu ca Daniyeli, ciri clguma muli ebyo biyigîrize bwinjina obufûke bw'abafire (Rhulole muli 2 Mak 7, 9. 14; Bush 2, 23; Iz 26, 19).

^z**12.13** Omu cihebraniya-Arameyo, ho ecitabu ca Danieli cihwera aha. Ebigabi n'emilogo yalibuzire omu *LXX, Bibliya ya Cigereki y'omu myâka 400 embere za Kristu*, byarhozirwe n'abalenga omu Daniel w'ecigereki n'omu *Vulgata ya Jerome*, muntu murhanzi rhanzi wahindulaga Bibliya yoshi kurhenga Cihebraniya kuja omu cilatini; alamaga aha Betelehemu myâka 400 enyuma za Kristu: [https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/septuagint-lxx/read-the-bible-text/bibel/text/lesen/stelle/27/120001/129999/ch/4171bdb086d6b2113705ccc095ed63ed/\(1.1.2021\)](https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/septuagint-lxx/read-the-bible-text/bibel/text/lesen/stelle/27/120001/129999/ch/4171bdb086d6b2113705ccc095ed63ed/(1.1.2021).Omwo). Omwo LXX na muli *Vulgata* mwo abalenga barholire: Dn 13: olubanja daniyeli atwiraga Suzana; Dn 14: Daniyeli âyirha enjoka y'omuzimu Beli ânayemeza mwâmi w'e Babiloni oku Nyamuzinda Ozîne aba muguma dolodolo; mwâmi arhegeka oku abamushiga boshi bakaharâmya oyo Lungwe muguma yene; <https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/biblia-sacra-vulgata/read-the-bible->

Daniyeli atwa olubanja lwa Suzana

¹ Hali muntu muguma wayûbakaga e Babiloni, n'izîno lyâge ye Yowakimu. ² Anaciyanka omukazi izîno lyâge ye Suzana, mwâli wa Helkiyasi, ali mukazi mwinjinja na mukazi orhînya Nnâmahanga. ³ Bulya ababusi bâge bâbaga bashinganyanya, balera mwâli wâbo omu kushimba oburhegesi bwa Musa. ⁴ Yowakimu ali muntu mugale bwenêne, anali agwerhe obusâni aha burhambi hw'enyumpa yâge, n'Abayahudi banji bakazâgijâ aha mwâge bulya ali wa lukengwa kulusha abandi boshi. ⁵ Muli ogwo mwâka bâli bacîshozire bagula babirhi omu lubaga b'okutwa emanja, bâli bantu akâla kanwa ka Nnâmabanga kayêrekire erhi: «Obubî e Babiloni buhubusire, budwirhwe n'abashosi batwa emanja, abalolwa nka barhegesi b'olubaga.» ⁶ Bâkomeraga aha mwa Yowakimu na ngasi boshi bâli bagwerhe emanja ho bakazâg'ibashimâna. ⁷ Mûshi, erhi olubaga lwabâga lwamâgenda, Suzana anaj'ilambagira omu busâni bw'iba. ⁸ Abo bashosi babirhi bakazâg'imubona ngasi lusiku ali cîlambagiza, barhondêra okukaz'iyumva omwifinjo kuli ye. ⁹ Bahûrha obukengêre, bâkaz'iyûbika amasû barhagilola enyanya, ciru n'okukengêra amanja zishingânîne. ¹⁰ Bombi omurhima gwakaz'ibalya erhi ye orhuma ci barhabwîranaga ezôla ntanya, ¹¹ bulya bakazâg'iyumva enshonyi z'okumanyisa oku bacifinja okumuyanka, cikwône ¹² bakazâg'igungêza ngasi lusiku amango bankarhinda kuli ye. ¹³ Lero lusiku luguma basêzerana ntya: «Rhujage emwabirhwe gakola mango ga kulya emidi ganôla.» Kandi banagenda burhagenda. ¹⁴ Ci erhi bagaluka bashimânana n'omu kucidosa cici cirhuma, balinda bamanyisanya bwinjinja kurhi bamwifinja. Okubundi banaciyumvanya oku mango bankahash'imubugâna ali yene. ¹⁵ Abo bakazâg'igungêza amango gakwânîne. Ka lero Suzana arhamanayisha nk'oku anakômerera okujira enzindi nsiku erhi analusibwe na bananyere babirhi bonene; alonza okucishukira mulya busâni ebwa kuba idûrhu lyâli linji. ¹⁶ Nta wundi muntu wâli mwo okuleka balya bashosi babirhi bâli bacifulisire banadwîrhe bamugungêza. ¹⁷ Anacibwîra balya bananyere erhi: «kanyi muj'i nderhera amavurha n'ensabuni, munayigale enyumvi z'obusâni ncishuke.» ¹⁸ Banacijira nk'oku anahunyire, n'erhi baba bamayigala enyumvi z'omu busâni, bagerera omu gundi muhango gwâli e burhambi, mpu baj'imulerhera ebi anabahunyire; barhâli bamanyire oku abôla bashosi bâli bacifulisire. ¹⁹ Erhi balya banyere baba bamâhuluka, balya bashosi bombi banacipamuka, banacîhunika kuli Suzana n'okumubwîra mpu: ²⁰ «Lola enyumvi ezira ziri mpamike na ntâye odwîrhe arhubona, rhunadwîrhe rhwakwifinja, yemêra okwo rhukuhûnyire, oleke rhukuyanke. ²¹ Okalahira rhwaj'ihamîriza rhuderhe oku omwana w'omusole anali haguma na nâwe, n'oku co carhumaga ohulusa balya bananyere.» ²² Suzana ayîsa aderha erhi: «Obuhanya bwamanyishira ngasi lunda. Njizire ntyo nfire, ndahire nalyo ntamufumiri. ²³ Ci kwônene okuli kukulu kuli nie, nfire omu maboko ginyu buzira kujira akantu, ahali h'okuhemuka omu masû ga Nyakasane.» ²⁴ Oku bundi Suzana anaciyakûza n'izu linene, nabo balya ba shosi bamuhamagaliza nk'okwôla anahamagazagya. ²⁵ Muguma muli bo alibirhira ebwa nyumvi z'obusâni aziyigula. ²⁶ Erhi abâli omu nyumpa bayumva olwo lubî omu busâni, baciloha embuga kugerera omu muhango gw'eburhambi mpu bagend'ilola ecabîre. ²⁷ Erhi balya bashosi bayûsa okuganîra, enshonyi zagwaârha abashizi, bulya nta mango ciru n'eliguma bakola bayumvirhe kwa bene okwôla kuli Suzana. ²⁸ Erhi buca, erhi olubaga luba lwamalundumana aha mwa Yowakimu, iba wa Suzana, balya bashosi babirhi nabo bayisha ci erhi n'omurhima gwâbo guyunjwire nkengero mbî z'okuyîsa Suzana. ²⁹ Banacibwîra olubaga mpu: Murhumize, bajilerha Suzana mwâli wa Helkiyasi, muka

Yowakimu. Banacimurhumiza. ³⁰ Naye ayisha analusibwe n'ababusi bâge n'abana bâge na bene wâbo boshi. ³¹ Ci Suzana âli w'iranga licire na mwinjinja bwenêne. ³² Kulya kubà ali acîhundikire obusù, abôla bîsi barhegeka mpu bamurhenze akôla kirhubo, kwâli kulonza okucîsimisa n'obwinja bwâge. ³³ Ci bene wâbo boshi na ngasi bandi bâli bamumanyire bakaz'imulakira. ³⁴ Oku handi balya bashosi bombi banaciyimuka baja eruhya, bamulambûlira amaboko oku irhwe. ³⁵ Naye, oku alaka, anagalamira enyanya emalunga ebwa kuba omurhima gwâge gwâli gucikubagire Nyakasane. ³⁶ Balya bashosi banaciderha mpu: «Rhwayîshaga rhwalambagira rhwene omu busâni, oyu mukazi anaciyisha boshi na bananyere babirhi, ene ayûsibabwîra mpu bahamîke enyumvi z'omu busâni, anacibayôza. ³⁷ Omwanarhabana wâli ocîfulisire ej'emunda ali, banagwishira boshi naye. ³⁸ Agôla mango erhi rhulî oku kafendefende k'obusâni, ene rhubona ebirhankaderhwa rhwakanyîriza aha bâlî. ³⁹ Rhwanashimana bayankîne. Nyamurhabana rhurhashire mugwârha, arhulusha misi, ene âba amâyigula olumvi ârhufuma. ⁴⁰ Naye oyûla, ene rhuba rhwamamugwârha, rhwamudôsa olya mwanarhabana ye ndi. ⁴¹ Ci arhalonzize okumuderha. Byo binwa birhu rhuhamîrîze ebyôla.» Endêko yabayemêra bulya bâli bagula bo banali batwi b'emanja, banacitwira Suzana okufa.

⁴² Oku bundi Suzana anaciyakûza n'izû linene aderha, erhi: «Nyamuzinda w'ensiku n'amango, we oyishi ehifulike, we bona ngasi kantu embere kabe, ⁴³ omanyire oku bunywesi obu bampamîrîze; lola niono nafa n'obwo ntâco najizire muli ebira byoshi banshobesire oku kunyîrha.» ⁴⁴ Nyakasane ayumva omusengero gwâge.

⁴⁵ Erhi bakola bali omu njira y'okuj'imuyîrha, Nyakasane azûsa enkengêro nyinja omu murhima gwa mwanarhabana muguma, izîno lyâge ye Daniyeli. ⁴⁶ Ayakûza n'izu linene ade rha erhi: «Niehe ndi mwêru kwêru oku rnuko gw'oyûla mukazi!» ⁴⁷ Olubaga lwahindamukira emunda ali, lwamudosa mpu: «Kwo kuderha kuci okwôla odesire?» ⁴⁸ Oku bundi, Daniyeli ayimanga ekarhî kâbo, aderha erhi: «Bene Israheli, ka musirahire obûla mwamatwira oyûla mwâli w'Israheli okufa buzira kurhang'idôsa mwenene ngahi okuli kuli? ⁴⁹ Kanyi mushubirhangira olubanja ekagombe bulya kunywerha bamunywerhîre.» ⁵⁰ Oku bundi, olubaga lwagaluka dubaduba, abagula banacibwîra Daniyeli, mpu: «Yisha nawe rhuje ekagombe rhweshi, orhuyumvise bulya Nyamuzinda akuhire obukulu b'okutwa emanja».

⁵¹ Daniyeli anacibabwîra erhi: «Mubayegûle, ngasi muguma kulî n'owâbo, mbasambîse».

⁵² Erhi baba bamayûsibakûla haguma, Daniyelia nacihamagala owaburhanzi anacimubwîra erhi: «We muntu washosihaliraga omu bubî, ebyâha wakazâg'ijira mîra byamajaga byayulubuka.» ⁵³ Wakazâg'itwa emanja kubî, wakazirhuma bahana abêru-kwêru n'okufungira abali omu bubî, n'obwo Nyakasane arhegesire mpu: «Orhahîra okatwîra omuntu mwêru-kwêru erhi omushinganyanya okufa.» ⁵⁴ Akaba wamubwîne, rhubwirage aha burhambi bwa murhi muci wamubonaga bo naye haguma?» Nyamulume anacishuza erhi: «Aha mutudu».

⁵⁵ Daniyeli anacimubwîra erhi: neci, bunywesi bwâwe bwanakuheza; lola oku mîra malahika wa Nyakasane ahâbagwa obuhashe mpu bakutwemwo kabirhi». ⁵⁶ Erhi aba amayus'irhegeka mpu bamuyegûle, arhumiza mpu balêrhe owâbo, anacimubwîra erhi: «Wâni iburha lya Kanani ci lirhali lya Yuda, iranga lyakurhebire n'amîru mabî gâhûsize omurhima gwâwe!

⁵⁷ Ntyâla kwo wakazâgijirira bâli b'Israheli, obwôba bwâkarhuma bagwîshira na ninyu ci mwâli wa Yuda yehe arhalembîre obubî bwinyu. ⁵⁸ Mbwîraga aha murhi muci wabagwârhira bagwîshîre haguma? Anacishuza, erhi: «Aha nshebeyi.» ⁵⁹ Daniyeli amubwîra erhi: Nâwe wamanywerha okurhalusire na bulenzi bwâwe bwakuyîrha, bulya malahika wa Nyamuzinda adwîrhe akulinga n'engôrho yâge mpu akuberemwo mpande ibirhi, akuherêrekeze. ⁶⁰ Oku bundi, endêko yoshi yabanda akahababo, yakuza Nyamuzinda ociza abamulangelira. ⁶¹ Kandi, bakwâma balya bashosi bombi Daniyeli anayagîrizagya erhi binwa byâbo by'obunywesi birhuma. ⁶² Acibagalulira galya mabî bâli balongîze omulungu wâbo. Ntyo banacibajirira nk'oku oburhegesi bwa Musa bwanalibudesire, banacirhegeka ababayîrha, ntyo omuko mwêru-kwêru gwâfuma olwôla lusiku. ⁶³ Helkiyasi boshi na mukâge bakuza Nyamuzinda erhi okwôla kucira kwa mwâli wâbo Suzana kurhuma, kuguma n'iba Yowakimu n'abalungu bâge, bulya nta bubî bwabonekîne kuli ye. ⁶⁴ Daniyeli akuzibwa

bwenêne embere z'olubaga kurhenga agôla mango n'omu gandi mango gakulikiraga.

14

Daniyeli n'abadâhwa ba Beli

¹ Erhi mwâmi Astiyâge aba amashimana b'ishe banyakwigendera ekuzimu^a, Sirusi w'e Persi ahâbwa obwâmi. ² Daniyeli ali omu barhonyi ba mwâmi ye wanali wa lukengwa kulusha abandi boshi. ³ Abantu b'e Babiloni bajiraga omuzimu wâbo bakazâg'ikenga bwenêne ye Beli. Ngasi lusiku bakâg'imurherekêra ngega ikumi n'ibirhi za nshâno, bibuzi makumi ani na rhubindi ndarhu rhw'idivayi. ⁴ Mwâmi naye amukengaga bwenêne na ngasi lusiku akazâg'ija emunda ali aj'imuharâmya; ci Daniyeli yehe akaz'iharâmya Nyamuzinda wâge. ⁵ Mwâmi anacimubwîra erhi: Cirhuma weki orhaharâmya Beli? Daniyeli ashuza erhi: «Bulya ntaharâmya abazimu bajiragwa n'okuboko k'omuntu, ci mparâmya Nyamuzinda Ozîne, ye walemaga empingu n'igulu, ye onali mukulu wa ngasi ciremwa coshi.» ⁶ Mwâmi amubwîra erhi: «Ka weki orhabona bula oku Beli aba nyamuzinda ozîne. Ka orhabona ebi alya n'ebi anywa ngasi lusiku?» ⁷ Daniyeli acimwemwêsa ashuza erhi: «Orhacirhebaga woliha, mwâmi; Beli liri ibumba omu ndalâla na mushige omulinga e mugongo, nta mango asagilya erhi okunywa.» ⁸ Mwâmi, omu kukunira, ahamagala abadâhwa ba Beli anacibabwîra erhi: Akaba murhambwiziri ndi okazilya ebiryo by'enterekêro, mwafa mweshi na mukanyêreka oku Beli onabirya, Daniyeli anafe ebwa kuba amahemukira Beli. Daniyeli anacishuza Mwâmi erhi: «kwo binabâge ntyôla nk'okwo odesire.» ⁹ Abadâhwa ba Beli bâli makumi gali nda, buzira kuganja abakazi n'abana. ¹⁰ Mwâmi boshi na Daniyeli banacija omu ka-Beli. Abadâhwa ba Beli banaciderha mpu lola oku rhukola rhwahuluka rhuje embuga, nâwe we oyôla yagirwa nnawirhu, ojire bahire ebiryo n'idivayi livange omu ka-Beli kandi wanayigala olumvi onahire kwo enaniko y'ehigondo hyâwe. ¹¹ N'irhondo sêzi oja munôla ka-Beli okashimâna ebiryo byoshi birhâlirwe na Beli rhunafe; n'akabirya erhi Daniyeli orhuderhîre eby'obunywesi, ye wâfâ. ¹² Bâli bamanyire ehijira bakazâg'igereramwo idako ly'amêza, hirhanali himanyirwe, hyo bakazâg'iyombôkamwo, bayishe barhôle enterekêro zoshi. ¹³ Erhi baba bamâyus'ihuluka n'erhi mwâmi abâ amayûs'idêkereza ebiryo embere za Beli, ¹⁴ Daniyeli arhegeka mpu abarhumisi balêrhe oluvu, banacilugalagaliza omu bululi boshi erhi na mwâmi yene adwîrhe abona. Kandi banacihuluka, bahamika olumvi banacihira kwo ehinanîzo hy'ehigondo hya mwâmi, banacigenda. ¹⁵ Erhi bubâ bwâyizire, abadâhwa bâyongoberera omu nyumpa nk'oku bana komêreraga boshi na bakâbo n'abana bâbo balya bananywa byoshi. ¹⁶ Mwâmi anacizukiriza sêzi sêzi boshi na Daniyeli. ¹⁷ Anacidôsa, erhi: «Ka orhunanîzo rhuli rhugumaguma wâni Daniyeli?» Naye ashuza, erhi: «Neci woliha, rhuli rhugumagumâ.» ¹⁸ Erhi bayûs'iyigula olumvi n'okulola oku mêza, mwâmi ahamagaza n'izû linene, erhi: Oli mukulu mushana Beli, nta bunywesi bukubakwo. ¹⁹ Daniyeli asheka anacihanza mwâmi mpu arhashubig'ija kuli kulusha. 14, 1: Eyi nshambâlo eyerikine kurhi okuharâmya banyamuzinda bw'obunywesi kurhabâ kushingânînc: Lola muli Bush 15-16. Anaciderha, erhi: «Lola oku idaho, ombwire ezira nshando ziri za ndi?» ²⁰ Mwâmi anacishuza, erhi: «Namabona enshando z'abalume n'ez'abakazi n'e z'abana.» ²¹ Mwâmi omu kukunira bwenêne anacirhuma abagend'igwârha abadâhwa kuguma na bakâbo n'abana bâbo, banacimuyêreka omuhango bakazâg'igereramwo bakola baj'ilya ebiri oku mêza. ²² Anacirhegeka babanigûza boshi, aha na Daniyeli olya Beli, naye amuvungunyula n'enyumpa yâge.

Daniyeli ayirha enjoka

²³ Habaga n'enjoka nnene bwenêne, n'abantu b'e Babiloni bakazâg'iyikenga nka muzimu wâbo. ²⁴ Mwâmi anacibwîra Daniyeli, erhi: «Ka kandi wâderha mpu oyûla naye ali wa mulinga? Lola oku azîne, na kulya alya, ananywe: orhankaderha mpu arhali nyamuzinda

^a1.1 14, 1: Eyi nshambâlo eyerikine kurhi okuharâmya banyamuzinda bw'obunywesi kurhabâ kushingânînc: Lola muli Bush 15-16.

ozîne, harâmya ye!» ²⁵ Daniyeli ashuza, erhi: «Niono mparâmya Nyamuzinda bulya ye obà Nyamuzinda ozîne, eyira erhali nyamuzinda ozîne. Okalonza onyemêrere yagirwa mwâmi wabona oku nayîrha eyi njoka buzira ngôrho nîsi erhi karhi.» ²⁶ Mwâmi anacishuza, erhi: «Nkuhire yo.» ²⁷ Okubundi Daniyeli anaciyanka obulembo bwîru, n'amavurha n'obôya anacibidêkera omu mîshi àjiramwo emibumbuli miburunguse akaz'iyikweba omu kanwa k'enjoka. Erhi enjoka eyûs'ilya yafa. Daniyeli anacimubwîra, erhi: «Alaga oyu muharâmya!» ²⁸ Abantu b'e Babiloni erhi bamanya ogwôla mwanzi bagaya bwenêne banacihigira mwâmi. Banakaderha, mpu: «Mwâmi akola Muyahudi, mpu kali ashabwîre Beli, ayîrha n'abadâhwa abanigûza.» ²⁹ Banaciyisha baja emunda mwâmi ali banacimubwîra, mpu: «Orhuhe Daniyeli n'okalahira rhwakuyîrha rhunaherêrekeze enyumpa yâwe». ³⁰ Mwâmi erhi abona kurhi bamugosire, banadwîrhe bahagaza, ayôboba, asezibwa oku baha Daniyeli.

Daniyeli akwêbwa omu bulumba bw'entale

³¹ Banacimukwêba omu bulumba bw'entale, anacibêramwo nsiku ndarbu. ³² Omwôla bulumba mwâli ntale nda, ngasi lusiku zakazâg'ihâbwa mirhumba ibirhi ya bantu na bibuzi bibirhi. Ci lero barhabahaga bici ezo nsiku mpu lyo zilya Daniyeli. ³³ Muli agôla mango erhi omulêbi Habakuki àli e Yuda; erhi aba amarheganya empana n'omugati, abishana omu cirhimbiri mpu akola ashegula abadwirhe barhema emburbo omu mashwa. ³⁴ Malahika wa Nyakasane anacibwîra Habakuki, erhi: «Ohêke ebyôla biryo e Babiloni, obihêkere Daniyeli omu bulumba bw'entale. ³⁵ Habakuki anacishuza, erhi: «Yagirwa Nyakasane, ntishi e Babiloni ntanamanyiri obwôla bulumba ngabi buli.» ³⁶ Okubundi malahika anacimugwârhirira oku irhwe, amugwârhirira omu mviri amuzurundukana aj'imudêkereza e Babiloni oku nyanya lya bulya bulumba yeshi anayisha ahumagira. ³⁷ Habakuki anaciyâkuza, erhi: «Daniyeli, Daniyeli, yanka ebiryo Nyamuzinda akurhumîrel» ³⁸ Daniyeli anaciderha, erhi: «Wamankengera, yagirwa Nyamuzinda, orhanalekêrera abakuzigira.» ³⁹ Daniyeli ayimuka, anacirhondêra alya na malahika wa Nyakasane ashub'iyanka Habakuki amushubiza ho na halya emwâge. ⁴⁰ Oku lusiku lwa kali nda, mwâmi ayisha akola al'ilakira Daniyeli; anacihika aha bulumba, anacilâba, abona oku Daniyeli abwârhire. ⁴¹ Anacihamagaza n'izû linene, erhi: «Oli mukulu, Nyakasane Nyamuzinda wa Daniyeli na nta wundi Nyamuzinda ohaba okuleka we!» ⁴² Anacirhenza Daniyeli mulya bulumba. Arhegeka mpu balya bâli balonzize okumuyîrha babe bo bahira omwôla bulumba; oku banabakwêbamwo ntya, entale zabamaka zabafonfomera erhi na mwâmi banadwîrhe balola.

HOZEYA

Enshokolezi

Hozeya aburhiragwa omu cihugo c'omwami w'emwêné (Israheli). Arhangiraga okuyigîriza amango ga Mwâmi Yerobwami wa kabirhi (783-743) embere ly'okuburhwa kwa Kristu, amango gonênè Omulébi Amosi ajâga ayigîriza. Hozeya agendêrera okuyigîriza amango g'abâmi balondaga Yerobwami.

Hozeya ayanka Cameri nka mukâge anamuzigira bwenêne. Cikwône oyo mukazi amugayisa erhi kulama kubi kwâge kurhuma. Okwo kurharhumaga Hozeya amugayaguza, agendêrera okumuzigira. Enyuma lya myâka minji, mukâge acîrheganya okugaluka emwa Hozeya. Hozeya amuyankirira n'omurhima gw'obuzigire.

Akalamo k'omulébi Hozeya lubà lwiganyo lw'okuyumvikana kwa Nnâmahanga na Israheli. Olwo lwiganyo luyêrekîne oku Nnâmahanga azigiraga olubaga lwâge lwishogwa. Olwo lubaga lwamugayisa; cikwône Nnâmahanga arhalekaga okuluzigira ensiku zoshi; aluhana lyo alugulula omu bworhere bwinja analugalulira obushagaluke bw'obuzigire burhanzi.

Hozeya akalihire kulusha abarhegesi bw'olubaga, abâmi n'abadâhwa bakulu. Okuharâmya ensanamu kurhenga muli ago mabî goshi. Aka Amosi, Hozeya agayaguza bwenêne obulyâlya n'okulibuza abantu.

Abandi balêbi, nka Yehezekiyeli na Yeremiyahu bakulikira Hozeya omu kumanyisa kurhi Nnâmahanga n'olubaga lwâge lw'e Israheli balagananaga. Endagâno Mpyahya n'Abakristu barhanzi bashimbire olwo lwiganyo omu kuyumvikana kwa Kristu n'Ekleziya yâge.

EBIRIMWO

- 1. Obuhya bwa Hozeya kwo kuderha kurhi: cigabi: 1-3*
- 2. Ecâha n'obuhane bwa Israheli: cigabi 4-13*
- 3. Israheli agalukira Nyamuzinda, Nyamuzinda amuyankirira kandi: cigabi 14*

1

Izîno ly'ecitabu

¹ Akanwa Nyakasane abwiraga Hozeya, mugala wa Beri, oku ngoma ya Yoziyasi, ya Yotamu, ya Akazi n'eya Ezekiyasi^a, bami b'e Yuda, n'oku ngoma ya Yerobwami, mugala wa Yowash, mwami w'Israheli.

I. Obuhya bwa Hozeya n'ihwe lyâbwô

² Omurhondêro gw'akanwa ka Nyakasane, omu kanwa ka Hozeya. Nyakasane âbwîra Hozeya, erhi: «Genda, yanka omukazi w'embaraga n'abana b'embaraga, bulya ecihugo ciko!a ca bya nsbonyi byône byône, caleka Nyamuzinda. ³ Anacigenda obwo, ayanka Gomeri, mwâli wa Diblayimu, anacibâ izîmi, aburha mugala. ⁴ Nyamuzinda amubwîra, erhi: «Yirika-ye izîno lya Yizreeli, bulya hindi hitya hyône nahana enyumpa ya Yehu kwa gulya muko bâbulagaga aba Yizreeli, na ntyo mperêrekeze obwâmi bw'enyumpa y'Israheli. ⁵ Olwo lusiku nâvunira omuherho gw'Israheli omu lwa Yizreeli. ⁶ Nyamukazi ârhôla kandi izîmi, aburba mwâli. Nyamuzinda amubwîra, erhi, «Yirika-ye izîno lya Bashombe, bulya nkola nashomba enyumpa y'Israheli nta kuciyibabalira.^b ⁷ Ci nâbabalira enyumpa ya Yuda yoki, nnambacize muli Nyakasane, Nyamuzinda wâbo. Arhali muherho erhi ngôrho, erhi bîrha, erhi biterusi, erhi banyakulwîra oku biterusi bo nâbacizamwo.»^c ⁸ Bashombe ânena amônka, nnina arhôla

^a**1.1** Enfarasè n'ecigereki byabahingwîre aga mazîno: יְהוֹזָכָר UZIYAH; יֹתָם YOTAM; אָחָז AHAZ; יְהִיזְכִּיָּאֵל YEHIKIZIAHU

^b**1.6** Bashombe: kwo kuderha oyu barhabêre bwonjo.

^c**1.7** : Ebyo binwa eri nyushulo y'abashimbûlizi ba Hozeya emunda bàli lubungo enyuma

erindi izîmi, aburha murhabana. ⁹ Nyamuzinda aderha, erhi: «Yirika-ye Lurhali-Lubaga-Lwani, bulya murhali lubaga lwani nani ntali Nyamuzinda winyu.»^d

2

Omu nsiku zâyisha

¹ Bene Israheli bâluga nka mushenyi gw'omunyanja, gwo guruhaganjwa gurhanagerwa. Ahâli h'okucikaderhwa: «Murhali-Lubaga-Lwâni», bâkaziderhwa Bene-Nyamuzinda Ozîne. ² Abana ba Yuda n'ab'Israheli balungana^e, bâbâ na mwâmi muguma, bânagandâza kurhaluka olubibi lw'ecihugo câbo bulya lwâbâ luhamu olusiku lwa Yizreeli. ³ Bwiragi bene winyu, erhi: «Lubaga lwâni», na bâli binyu, erhi: «Musîmwa»^f.

Obuhane n'obucîyunjuze bw'ishanja oku bubaraga

⁴ Muhêke nyoko lubanja mumusambîse^g. Bulya arhaciri mukânie, nâni ntaciri iba. Aleke obubaraga bwâge, arhenze obugonyi omu cifuba câge. ⁵ Akabâ nanga namugendêsa bushugunu, mmujire nk'olusiku âburhagwa, nâmushushîsa obwerûle, namujira nk'idaho lyûmu, mmuyirhe n'enyôrha^h. ⁶ N'abana bâge ntacibalonza bulya bali ba bubaraga. ⁷ Neci, nnina yâbîre mbaraga, owababurhaga âcîhemwîre; âderha, erhi: «Nâkulikira abalume bâni, bo bampa omugati n'amîshi, emishangi n'emipira, amavurha n'ecinyôbwa.»ⁱ ⁸ Co cirhumire nkola nafuka enjira yâge n'olûrhe, nâziba enjira yâge abule ihulukiro. ⁹ Akulikire abîra bâge, ci arhabahikekwo; abalonza arhacibabone. Buzinda aderhe, erhi: «Nkola nashubira emwa ibanie murhanzi, bulya nâli mwinja mîra kulusha buno.» ¹⁰ Arhamanyaga yehe oku nie nakâgimuhâ engano, amamvu mahyahya n'amavurha, nie namuhâga obuhirhi bw'amasholo n'ensaranga^j, byo akagirhumikiramwo Baali!

¹¹ Co cirhumire, nkola nâshubiyanka engano yâni omu mango gâyo, n'amamvu gâni mahyahya amango gâgo, nâmunyaga emishangi n'emipira yâni abwisiremwo obushugunu bwâge. ¹² Na ntyo mmuyêrekane n'enshonyi zâge emwa abîra bâge, na ntâye wacimuntenza omu ikumi ly'eminwe. ¹³ Nârhenza amasîma gâge goshi, ensiku nkulu zâge, emyêzi yâge mihyahya, eSabato zâge, n'emirimbo yâge yoshi. ¹⁴ Nahererekeza enkoma zâge n'amalehe gâge akâgilimbira, mpu: «Balume bâni babimpâga.» Nâbijira bulambo ensimba zâkâyâbukiramwo^k. ¹⁵ Nâmuhana oku nsiku za Baali, ezi akagimurherekêramwo, âkola ayambirhe engolo n'amagerha. Niehe anyibagira! Kanwa ka Nyamuzinda.

¹⁶ Co cirhumire !ero nkola namurhebêba, mmuhêke omu irungu^l, ¹⁷ nshambâze omurhima

ly'okuhimwa kwa Samâriya.

^d**1.9** Oku ago mazîno ganali asharhu gayerekine obukunizi bwa Nyamuzinda. Lero obwonjo bwage bwamahwa.

^e**2.2** Olwo lusiku abana ba Yuda n'ab'Israheli bahimana bashenshagane ecihugo na ntyo barhenge omu buja.

^f**2.3** Lero gakola mazîno minja garhaciri nka agali muli 1, 6 na 1, 9.

^g**2.4** Muhêke nyoko lubanja mumusambîse: emwa Abalêbi, okuhêkana lubanja bwâli bwo-rhere: 4, 1; Iz 3, 13; Mik 6, 1; Yer 2, 9. Ahâ, Nyamuzinda ye ohêrhe olubaga lwâge lulalahi lubanja.

^h**2.5** : Omu bihugo by'ebushoshokero bw'izûba erhi bahanaga omukazi banamuleka bushugunu: Eze 16, 37-39; Iz 47, 2-3; Yer 13, 22; Nah 3, 5; Mal 17, 10. 2. 7: Oyo mukazi ashushanyîbwe n'ecihugo c'Israheli. Obuhirhi bwa Kanani bwarhumaga Israheli ahirima omu câha (10, 1; 13, 6) bwâhirigirha: 4, 3; 5, 7; 13, 15.

ⁱ**2.7** : Abalume bâni, bo banyamuzinda bw'obunywesi b'e Kanani.

^j**2.10** : Ebyo byoshi byakagikolesibwa omu kulonza okuha Baali irenge.

^k**2.14** : Olukoma n'amalehe: cimanyiso c'omurhûla n'obushagaluke kurhondêrera amango ga Salomoni (1 Bam 5, 5).

^l**2.16** : Amango gw'olubungo, oluhaga lwaheza obworhere bw'akalamo k'omw'irungu (Am 5,

gwâge. Kurhenga aho mmugalulire enkoma zâge n'olubanda lwa Akori, muhango gwa bulangalire, ashuza lero nk'amango aciri mugêngere n'amango arhengaga omu cihugo c'e Misiri^m. ¹⁸ Olwo lusiku lero, -kwo Nyakasane adesire-, wanderha, mpu: «Ibanie», orhacinderhe mpu «Baali wâni»ⁿ. ¹⁹ Narhenza amazîno ga ba Baali omu kanwa kâge, barhakanaciderha ago mazîno bundi. ²⁰ Olwo lusiku, nâjira kuli bo eciragâne haguma n'ensimba z'emuzirhu, enyunyi z'emalunga n'ebiyandala oku idaho; emiherho, engôrho, n'ebîrha, nâbivuna mbikage omu cihugo, nâmujiira adêkerere n'omurhûla. ²¹ Nâkuyanka lwoshi ensiku zoshi, nâkuyanka omu bushinganyanya n'omu irhegeko, omu buzigire n'omu bwonjo. ²² Nâkuyanka omu bwemêzi, ntyo omanyîrre Nyamuzinda.

²³ Mw'olwo lusiku, - kanwa ka Nyamuzinda, - nâshuza omu mpingu, nabo bashuze omu igulu. ²⁴ Igulu lyâshuza omu kulerha engano, amanvu mahyahya n'amavurha, nabo bashuze e Yizrceli. ²⁵ Nâmujiira ishwa limîre omu cihugo, nâbabalira Bashombe, nabwîra Lurhali-Lubaga-Lwâni, nti: «We lubaga lwâni», naye anshuze, erhi: «Nyamuzinda wâni».

3

Okushubîrira omukazi mubî, ihwe ly'obwonjo bwa Nyamuzinda wâni

¹ Nyamuzinda ashubimbwîra, erhi: «Genda kandi, ozigire omukazi ozigirwa n'iba n'obwo eri mbaraga, nka kula niono Nyakasane nzigira bene Israheli n'obwo bâshizire abandibandi banyamuzinda, basîma n'ebitumbura by'emizabibu birherekêrwa abazimu. ² Nanacigendirhola mukanie obwo, nahûna mikabûlê ikumi n'irhanu ya nsaranga na nkuluba ndarhu za ngano^o. ³ Nanamubwîra, nti: «Wabêra hano mwâni nsiku nyinji !ero, onaleke obushungu bwâwe. Nta kuyinjibana wundi mulume, nani nâjira ntyo emund'oli.

⁴ Kwo binali abantu b'Israheli bâyorha nsiku nyinji buzira mwâmi n'abarhambo, buzira nterekêro n'ibuye ly'emahêro, buzira ciru na efodi na terafimu. ⁵ Buzinda bwenêne bashubigaluka emunda Nyakasane ali, bayêrekera emwa Nyamuzinda wâbo n'emw'obûko bwa Daudi mwâmi wâbo. Omu nsiku zâyisha balongereza n'obukenge obusû bwa Nyakasane n'ebinja Nyakasane ahâna.

4

II Amaligo Israheli ajizire n'obuhane ayishirigahabirwa

Obubî bwabonekana hoshi

¹ Muyumve akanwa ka Nyamuzinda, bene Israheli, bulya Nyamuzinda ali lubanja haguma n'abantu b'ecihugo. Omu cihugo, murhaciri mwikubagirwa, nta buzigire, nta kucimanya na kukenga Nyamuzinda. ² Ci birha n'obunywesi, kunigana n'enshombo, bugonyi n'obulyâlya, kuyîrhana ene n'irhondo. ³ Na ntyo ecihugo ciri omu mishîbo, n'abantu bamwo boshi bahosire, ciru n'ensimba z'emuzirhu n'enyunyi z'oku nkuba, ciru n'enfi z'omu nyanja ziherêrekire. Obulyâlya bw'abadâhwa ⁴ Ci kwône ntaye wajaga lubanja, ntaye wasambaga. We mudâhwa we nshimbire. ⁵ Ohirimire mâshi, ohirimire budufu, n'omulêbi ahirimire haguma nâwe, na ntyo nkola nâyirha nyoko. ⁶ Olubaga lwâni lufirire okubula obumanye. Bulya w'oyo

25; Hoz 12, 10). Erhi Israheli aciri mwana (Hoz 11, 1-4) arhalimanyire banyamuzinda b'ihanga lya bene. Akagishîmha Nyamuzinda wâli omu citû (Hoz 2, 16-17; Yer 2, 2-3).

^m2.17 2, 17: Lubanda lwa «Akori» luganjirwe omu mbanda ziba hofi na Yeriko ziyêrekire omu ndalala y'ecihugo, mwo bakagijirira ebijiro bigalugalu birhasimisa Nyamuzinda: Yoz 7, 24-26. Izîno ly'olwo lubanda kwo kuderha: lubanda lwa buhanya (Bac 7. 26) lwâyishibâ muhango gwa lulangalire, bulya lwâhinduka njira ya kuja omu cihugo citagatifu.

ⁿ2.18 : Baali: kwo kuderha «Nnawirhu» ntyo kwo ba nyamuzinda b'e Kanani bakagiderhwa.

^o3.2 : Hozeya agalula engulo Gomeri aliamagulwa emunda omulume wâge wa kabirhi ali. Eci twîro c'eyo ngulo ciyumanîne n'ecitwîro c'omuja (Lub 21, 32; Lev 27, 4).

wakabulire obumanye, nkolaga nakukaga omu budâhwa bwâni; wayibagîre e nyigîrizo za Nyamuzinda wâwe nkolaga nayibagira abana bâwe. ⁷ Boshi oku banali banjirire ebyâha, irenge lyâbo nâlihindula nshonyi. ⁸ Ebyâha by'olubaga lwâni bwo bwigusi bwâbo, n'amabî gâlwo go baharhira. ⁹ Ci omudâhwa naye nâmujiira kuguma n'olubaga; nâmuhanira olugendo lwâge, nâmulyuza ebijiro byâge. ¹⁰ Bâlya, ci barhâyigurhe, bâjira obubaraga ci barhaburhe bana; bulya balesire Nyakasane bacihiira ornu by'enshonyi. Enterekêro ya Israheli eri nterekêro ya banyamuzinda bw'obwihambi ¹¹ Obugonyi n'amamvu irhwe biheza. ¹² Olubaga lwani lunagendilaguza emw'enshushano y'omurhi. Cihimbi ca karhi cilufuliilira emyanzi, bulya omurhima gw'obubaraga gwabahabwîre, balesire Nyamuzinda wâbo bashimba obubaraga. ¹³ Oku busôngerwe bw'entondo kwo barherekêrera, oku rhurhondo kwo bayôkera entûlo zâbo, idako ly'emirhi y'emishebeye, emitudu, n' enterebinta, mpu ho hali ecihôho. Co cirhumire, akaba bâli binyu ziri mbaraga, akaba bâlikazi binyu bali bagonyi, ¹⁴ Ntâhane bâli binyu oku bubaraga bwâbo, ntâhane balikazi binyu oku bugonyi bwâbo, bulya nabo bonene eburhambi bacîyegîilire n'embaraga, barherekêre haguma n'entazi.

Yuda na Israheli barhondwa

¹⁵ Akaba oli mbaraga, wâni Israheli, Yuda yehe amanyage obubî. Murhajâga e Gilgali, murhasôkeraga e Bet-Avena^p, murhacigashaga, mpu: «mbotumirha Nyamuzinda». ¹⁶ Bulya Israheli aciyêrekîne nka cigamba, kurhi Nyamuzinda akacimuyââbulira nka mwana-buzi omu bulambo bugali? ¹⁷ Efrayimu anywanîne n'abazimu, omuleke. ¹⁸ Ngasi hali endalwe ho balâla, barhishi n'oburhali bûbaraga, abarhambo bâbo, enshonyi lyo irenge lyâbo. ¹⁹ Empûsi yabakurubukana omu byubi byâyo, enshonyi zâbabumbira aha mpêro zâbo.

5

Abadâhwa, abarhamho n'ab[qmi bo b0hezize olubaga

¹ Muyumve, mwe badâhwa yumvirhizi wâni nyumpa y'Israheli, nyumpa ya mwâmi rrega okurhwiri, mwe balanzi b'amarhegeko; bulya mwabîre murhego aha Mispâ, kêshe karhege oku Tabora. ² Bâyongobîre omu kuhabuka, niehe, nkolaga nabahana boshi. ³ Nyishi Efrayimu, na Israheli arhacinyifulisiri, neci, Efrayimu wâbîre mbaraga, nâwe Israheli wâhemusire. ⁴ Ebijiro byâbo birhankacibayemêrera bagaluka emwa Nyamuzinda wâbo, bulya omurhima gw'obubaraga gubasêzize, barhaciyishi Nyamuzinda. ⁵ Obucîbone bw'Israheli bumudwîrhe lubanja; amabî g'Efrayimu gamukulumbize na Yuda naye âhirima akâbo. ⁶ Bahêka ebibuzi n'empanzi zâbo mpu bajilonza Nyamuzinda ci barhâmubone: âbarhenzirekwo! ⁷ Bâlenganyize Nyakasane, bâburha abana b'omu ifunze. Olekage ensiku nkulu zâbo zibaherêrekeze bon'amashwa gâbo.

Ebîrha by'abaguma

⁸ Mubûhe omushekera e Gilbeya, muhume omu ihembe e Rama, mubande endûlû e Bet-Avena, muhuluze Benyamini. ⁹ Efrayimu ayônwa olusiku lw'obuhane, namâderha okunali oku mashanja g'Israheli. ¹⁰ Abarhambo ba Yuda kwo bali nka bantu bahama olubibi, nkolaga nâbarhulirakwo obukunizi bwâni nka mîshi. ¹¹ Efrayimu ali mulabarhe, aluyazire, bulya akulikîre abazimu. ¹² Kwo nkola nayôrha kuli Efrayimu nka nnindi na nka mpêshe oku nyumpa ya Yuda.

Okunywâna n'amahanga kuli busha

¹³ Efrayimu erhi âbona obubî bwâge, n'Israheli erhi âbona ecibande câge, Efrayimu ajiyinjibana Asuru, Yuda arhuma, entumwa emw'omwâmi mukulu, ci kwône arhamufumye mweshi, arharhenze ecibande cinyu. ¹⁴ Bulya nâbâ ntale kuli Efrayimu, mwana wa ntale oku nyumpa ya Yuda, niono, kudârhula nadârhula, nnancigendere, mpêke n'omunyama gwâni,

^p**4.15** : Bet-Avena: nyumpa ya bubî: câha. Lir'izino lya kugayaguza Beteli; n'obwo Beteli eri nyumpa ya Nyamuzinda.

na ntâye wagunyaga. ¹⁵ Neci, nkolaga nâcishubirira aha mwâni, kuhika bamanye oku bali babî, banalonze obusù bwâni; bâcinnonza omu bulagirire bwâbo.

6

Okugalukira Nyamuzinda kurhajiraga nsiku

¹ Yishi rhugaluke emwa Nyamuzinda, Ye warhujaganulaga ye wânarhufumya; Ye wârhusûrhaga, ye wânarhuba ebibande birhu. ² Hano kugera nsiku ibirhi ârhugalulira obuzîne, oku lwa kasharhu ârhuyinamule rhunamubêreho. ³ Rhumanyîrire Nyamuzinda, rhumulongereze, okuli rhwâmubona, âyisha emwiru nka lumè, nka kula enkuba mpangûka ebombêza idaho. ⁴ Kurhi nakujira wâni Efrayimu? Kurhi nakujira wâni Yuda? Obuzigire bwinyu kwo buli nka citû ca lwikungu lwa sêzi, nka lumè lurhalegama. ⁵ Co carhumire mbatwa bihimbi n'abalêbi, mbayîrha n'enderho z'ekanwa kâni; ⁶ bulya buzigire nnonza, ci arhali nterekêro, bumanye bwa Nyamuzinda ci arhali ntûlo⁹.

Amabi ga mira n'aga buno g'Israheli

⁷ Ci bôhe bene Adamu bâvunyire eciragâne, aho bannenganya. ⁸ Galaadi ciri cishagala ca bishumûsi, ciyunjwîre muko. ⁹ Kula ebishungu bicîfulika, omurhwe gw'abadâhwa gudwîrhe gwayîrha omu njira y'e Sikemi; okuli, olugendo lwâbo nshonyi nkulu. ¹⁰ Ebi nabwîne e Beteli, birhankaderhwa: yo Efrayimu ajirira obubaraga, yo Israheli ahemukira. ¹¹ Ci kwône nawe Yuda, nkubîkîre byawe bitya, hano nshubiyimânika olubaga lwâni.

7

¹ Oku ndwîrhe nti nafumya Israheli, amabî ga Efrayimu, gamacyîerekana, n'obwengûza bwa Samâriya; bunywesi bwône bwône, ebishambo bidwîrhe byabera enyumpa, n'embuga elumîre bishungu. ² Barhacidesiri omu murhima gwâbo oku ncikengîre obubî bwâbo. Ci kwône ebijiro byâbo bibagosire, biri embere zâni. ³ Bwenge bwâbo bashagalusamwo mwâmi, na bulyâlyâ bwâbo bashagalusamwo abarhambo. ⁴ Ci kwône boshi bali bagonyi. Bali badûrhu nka masiga g'omuduzi w'emigati wagatwanîrc anagaleka kurhenga aduzire obuntu kuhika bwalinda burhundugurha. ⁵ Badûndaguzize mwâmi n'abarhambo omu mamvu, naye yene ayinjibana emihera, ⁶ omu bulâlyâ bwâbo, omurhima gwâbo guli mudûrhu nka cîko, obudufu bwoshi erhi obukunizi bwâbo buli iro, sêzi buyâke nka ngulumira. ⁷ Boshi badûrhubîre nka cibêye, balyîre babishi abatwî b'emmanja bâbo. Ntyo, abâmi bâbo boshi bahwîre, ntâye wanyakûzize.

Israheli afire n'okunywâna n'amahanga

⁸ Efrayimu akomerîne n'amashanja g'ihanga, Efrayimu buli buntu burhaniolagwa. ⁹ Abanya-mahanga bâmufîre emisi arhanîshi. Irhwe lyâge lyasheshusire mvi, arhanakuyishi. ¹⁰ Obucîbone bw'Israheli bumudwîrhe lubanja; barhanagalusiri emunda Nyakasane Nyamuzinda wâbo ali, ciru bakamulongereza kwo kunyi mw'ebyo byoshi. ¹¹ Efrayimu ngûkû mpwinja, erhagwerhi irhwe; bahamagîre Misiri, bàjîre omu Asuru. ¹² Bagende, aha bankaja nâbarhega akeshe kâni, nâbamanula nka kanyunyi k'emalunga, nâbahana oku mabî gâbo.

Okurhavuga omunkwa n'obuhane bw'Israheli

¹³ Buhanya bwâbo bulya bânyasire. Bahungumuke bulya banyabîre. Oku ndi nti nabacungula, badwîrhe bannywerhera. ¹⁴ Barhalaka n'omurhima gwoshi emunda ndi, amango bayâmira aha bagweshîre; balakira engano n'amamvu mahyahya gône, ci kuli nie, bwabiranyi bwône. ¹⁵ Nabayigîrîze nanabahà amaboko mazibu, ci enkengêro zâbo nshombo kuli nie. ¹⁶ Bashizire obusha bayôsire nka muherho murhebanyi. Abarhambo bâbo bahwêra

⁹6.6 : Lola 2, 21; 2, 22; Am 5, 21; 1 Sam 15, 22. Hoz 14, 3 adesire oku oburherekêre bushingânîne kuli kugaluka emwa Nnâmahanga.

oku ngôrho, erhi lulimi lwâbo lubî lurhuma, babashekera omu cihugo c'e Misiri.

8

Obiba empûsi, ayishisârûla omulaba

¹ Bûha omushekera. Nka nyunda, obuhanya bwamacihunika oku nyumpa ya Nyamuzinda¹ w'Israheli, bulya bàvunyire eciragâne câni, banakabulira irhegeko lyâni. ² Ciru bakayâma, mpu: «Mâshi Nyamuzinda w'Israheli, rhukumanyire.» ³ Israheli âkabulire aminja, lero omushombanyi amuhâbwa.

Ishabâbè omu Samâriya n'okukaziharâmya akanina k'amasholo

⁴ Bâcihîre abâmi, ci kwône buzira okundôsa. Banayîmike abarhambo, ci kwône buzira okummanyîsa. Banarhôle ensaranga zâbo n'amasholo, bajiremwo abazimu. Bwo bulyo bwinja bw'okubaheza! ⁵ Mwe bantu b'e Samâriya, aka kanina kinyu k'amasholo, ntakalonza, mwanzukize obukunizi. Bene Israheli, kuhika mangaci mwayôrhe bouzira kutumula? ⁶ N'obwo we Israheli! Nako akanina kâwe, mubumbi wâkajiraga, karhali nyamuzinda. Okuli, akanina ka Samâriya kabunduka kajônjolekane. ⁷ Kulya kuba mwarhwezire empûsi, mukolaga mwasârûla omusirûla: e ngano yinyu erhajekwo muhuli. Nk'oku omugani gudesire, mpu: «Engano buzira muhuli, erhajira nshâno». Na ciru gwankajakwo cempara-mîno z'emahanga zo zâgulya.

9

Olubaga Iwa Nnâmahanga lukolaga lwâheza byoshi

¹ Orhacîshingaga, Israheli, orhacîmogaga nka bapagani; bulya walesire nyamuzinda wâwe mpu oshimbe obubaraga, wâsimire oluhembo lw'a mabî omu ngo zoshi z'engano. ² N'oli engo, n'oli omukenzi birhabayiguse, amamvu mahyahya ga babulikira. ³ Barhacihêre omu cihogo ca Nyamuzinda, Efrayimu ashubira e Misiri, n'e Asîriya balyâyo ebiryo by'okubahumânya. ⁴ Barhâcidubule amamvu mpu barhûla Nyamuzinda, barhâcimuhe nterekêro, omugati gwâbo gwâbà nka mugati gwa mishîbo, ngasi bankagulyakwo boshi bahumâne, bulya omugati gwâbo guli gwâbo bônene, gurrhâhêkwe omu nyumpa ya Nyamuzinda. ⁵ Kurhi mwâjira amango g'olusiku lukulu⁵, olusiku lukulu Iwa Nyamuzinda? ⁶ Bo abo bakola ebwa kuhêra: Misiri âbayankirira, Menfisi âbabishe, obuhirhi bwâbo bw'ensaranga, nshenga yabuyîmamwo, enyumpa zâbo zijamwo olûrhe. Okurhonda abadahwa kwamâlerhera omulebi nyammanja.

Okumanyisa oku buhane barheganyîbwe

⁷ Ensiku z'obuhane zayishire. Ensiku z'okucîhîla zino. Israheli ayumve! «Omulêbi ali musirhe!» Neci nkaba bulya ecibî câwe ciri cinene, obuhane bwâluga, ⁸ n'omu nyumpa ya Nyamuzinda wâge, yabîre ntambala. Omujâ-bulâbi wa Efrayimu ali haguma na Nyamuzinda wâni, ye mulêbi, ye badwîrhe barhega emirhambikiro omu njira zoshi n'omu nyumpa ya Nyamuzinda wâge. ⁹ Babîhire lwoshi nk'omu nsiku za Gibeya; Nyamuzinda akengêra obubî bwâbo, âbahanira ebyâha byâbo.

Obuhane oku mabi ga Baali-Peori

¹⁰ Kula amalehe gabà omu bwerûle, kwo nâshimanaga Israheli; kula irehe lirhangiriza ly'ecanda liyôrha, kwo nâbonaga basho; ci kwône bôhe bahika aha Baali-Peori, barhangira okukâjira eby'enshonyi, banahinduka bikabulirwa nk'enzigi yâbo. ¹¹ Irengi Iya Efrayimu lyabalala nka kanyunyi: nta kuciburha, nta kucibà izîmi, nta kuciyâlala. ¹² Ciru bakabà

¹8.1 : Obuhanya bwamacihonda: 9, 15; ahâla, enyumpa ya Nyamuzinda karhali ka-Nyamuzinda ci cihugo c'amalaganyo.

⁵9.5 : Olusiku lukulu lurhakagerera omu lubungo bulya kukwânîne ociyêrekane embere za Nnâmahanga (Lub 23, 16).

n'abana, nâbahurhula embere bakule; neci buhanya bwâbo erhi nankabaleka. ¹³ Efrayimu kwo nàmubonaga nka Tiri, murhwere omu bulambo, cikwône abana bâge abahêkera omubâzi. ¹⁴ Akaba kukwânîne habè obuhane, Nyakasane, buhi bâhâbwa? Bakâbo obahindule ngumba, bayume amabêre.

Obuhane oku mahi ga Gilgali

¹⁵ Obubî bwâbo bwoshi bwabonekeraga aha Gilgali, ho nabashomberaga. Bijiro byâbo bibî byârhumaga nabakûla omu nyumpa yâni, nta buzigire ncigwerhe kuli bo; abarhambo bâbo bâli bâbiranyî. ¹⁶ Efrayimu ali oku idaho, emizi yâge myûmu, barhâciyânekwo malehe. Ciru bankaciburha abana, nâyirha irene ly'enda yâbo. ¹⁷ Nyamuzinda wâni abakabulira, bulya barhamuyumvagya, bâbâ mihabuka ekarhî k'agandi mashanja.

10

Okushâbwa kw'empêro z'abazimu b'Israheli

¹ Israheli lwâli lukoma lunagîrîre, lwakâgîrhengamwo malehe manji. Oku amalehe gâge gal'iluzire, kwo aluzize n'empêro zâge. Oku ecihugo câge calihirhire, kwo ahirhizize n'amabuye gâge g'empêro. ² Aba bantu bali banywesi kuhika aha nsholo y'omurhima gwâbo. Bakolaga bâbarhula omuzigo gw'obubî bwâbo. Nyakasane âshâba empêro zâbo, avungunyule n'amabuye gâbo g'empêro. ³ Ago mango lyo baderha, mpu: «Rhurhajira mwâmi, bulya rhurharhînya Nyamuzinda; ci kwônene, omwâmi bici arhujirira? ⁴ Binwa oku binwa, cihango ca bunywesi, biragâne. Ci olubanja batwirîrwe lunagîrîre nka mburho mbî malingo g'amashwa. ⁵ Bene Samâriya badwîrhe bageramwo omusisi oku kanina k'e Bet Avena; neci, olubaga lwâko lwâkajirire emishîbo. Obwo bakahêsire, karhacibaliko, bacîshingirageko, eryo irumbi mpu badâhwa! mîra bagûkiraga kulî nako. ⁶ Nako kône kahêkwa e Asuru ntûlo oku mwâmi mukulu. Efrayimu âbona enshonyi, Israheli âgwarha ebusû oku muzimu wâge. ⁷ Samâriya akunungusire. Omwâmi wâge hikola hyasi enyanya ly'amîishi. ⁸ Empêrero z'amabî zâshâbwa, câha c'Israheli: emishûgi n'enÿûrhe zâmera oku mpêrero zâbo. Go mango bâkâbwîra entondo, mpu «Murhufûnike», n'orhurhondo, mpu: «Murhuhirimirekw».

Israheli asârûle ehi arharhwezire

⁹ Kurhenga ensiku za Gibeya, wâjizire ebyâha, Israheli. Barhalekaga. K'ebîrha, birhahike oku babî bali e Gibeya? ¹⁰ Nkola nâj'ibahana, amashanja gâbalundûkirakwo, buhane bwa bîrya byâha byâbo bibirhi. ¹¹ Efrayimu yâli ndaku etwîre bwinja, yâsîma okuhama omu ngo; ci niehe, nkolaga nâyihira olukoba omu igosi, nâkanika Efrayimu, Yuda aje âhinga, Yakobo aje âkulula enfuka. ¹² Murhwêre emburho y'obushinganyanya, musârûle emyâka y'obuzigire; muhinge amashwa mahyahya: bulya gakola mango g'okulonza Nyakasane, kuhika ayishimmuyigîriza obushinganyanya. ¹³ Ci kwône mwahinzire amabî, mwasârûlamwo obulyâlyâ, mwalya irehe ly'okurhebana. Bulya walangalîre cbiterusi byâwe, obunji bw'abalwî bâwe, ¹⁴ entambala ekolaga yâzûka omu bishagala byâwe, emyûbako yâwe mizibu-zibu ekola yashâbwa; nka kulya Shalmani ashabaga Bet-Arbeli olusiku lw'ebîrha, amango omuzîre afira oku bana bâge. ¹⁵ Ntyo kwo Beteli akukolîre oku bubî bwâwe burhakaderhwa; bwalingicânûla, oleke wâbona oku bajira mwâmi w'Israheli.

11

Nyamubâho alyûza abakengulaga obuzigire abayêrekaga

¹ Amango Israheli âciri kabonjo, nàmuzigira, nahamagala mugala wâni kurhenga e Misiri. ² Ci kwône oku nâbahamagala bôhe bacinyegâlakwo; barherekîre ba Baali, banayôkera abazimu enterekêro. ³ N'obwo niene nâyigîrizagya Efrayimu okugenda, nakâmugwârhirira oku kuboko, ci barhayumvagya oku kwâli kubalera. ⁴ Nakâbarhogoza, nakâbashishiriza

n'obuzigire; kuli bo kwo nàliyôsire nka kula omulezi w'akabonjo akazikanûnugurha omu irhama, na kaziûnamîra emunda ali nàmuhà ebi àlya. ⁵ Barhâshubire omu cihugo c'e Misiri; Asuru ye wâbà mwâmi wâbo. Bulya bàlahlre okugaluka emunda ndi, ⁶ engôrho yâzungula omu bishagala byâbo, yâherêrekeza, yâcîzanza omu nyumpa nzibuzibu, bubî bwâbo burhumire.

Nyamubâho aba wa lukogo

⁷ Olubaga lwani lwalwala obugoma; badwîrhe bashenga Baali, ci kwône arhabazûse. ⁸ Efrayimu, kurhi nankakulcka, kurhi nakuhana, Israheli? Kurhi na nkakujira aka Adma, nkujire nka Seboyimu? Omurhima gwama npindamuka omu cifuba, obulà bwamànjuguma. ⁹ Ntâciyuklriza obukunizi bwâni, !ero ntacishàbe Efrayimu, bulya udi Nyamuzinda, ci ntali muntu ekarhl kawe, ndî yo Mwimàna, ntâyi she n'oburhe.

Okurhenga e luhungo

¹⁰ Abàlilulizîbwe bayishire bashimbire Nyakasane, naye àja àlumba nka ntale; neci, àlumba, n'abana bâge bayishe bashagamusire kurhenga ebuzikiro bw'izûba. ¹¹ Bârhenga e Misiri nka kanyuyi na nka ngûkù, omu cihugo c'Asuru, nâbadêkereza omu nyumpa zâbo obwo, kwo Nyakasane adesire.

12

Olubaga lurhebanyi kurhenga aha canjo

¹ Efrayimu ampundikîre obunywesi, n'enyumpa y'Israheli oburhebanyi^t. Ci Yuda Nyamuzinda acimumanyire, kwo banamuderha mpu lubaga lwa Mwimàna. ² Efrayimu àyigusire empûsi, n'empûsi y'ebushoshôkero bw'izûba yo akulikire; àyushwîre obunywesi n'obulyâlya: banywânîne bona Asîriya, badwîrhe bârhûla Misiri amavurha.

Obuhane kuli Yakobo na Efrayimu

³ Nyamuzinda ali lubanja bona Israheli, âjirira Yakobo nk'oku n'obworhere bwâge bunali, âmugalulira nk'oku ebijiro byâge binali. ⁴ Kurhenga omu nda ya nnina asigula mukulu wâge, erhi àbà musole, aâlwise Nyamuzinda. ⁵ Alwîsa Malahika anamuhima, àrhoza emirenge, àhûna obwonjo. Amushimânaga aha Beteli, n'aho ho Nyamuzinda àmuderhekezagya. ⁶ Neci, Nyamubâho Nyamuzinda w'Emirhwe, Nyamubâho lyo izino lyâge. ⁷ Wehe, galuka emwa Nyamuzinda wâwe, langa obuzigire n'obushinga nyanya, onalangelire Nyamuzinda wâwe ensiku zoshi.

Obuhubu n'obuhane bw'Israheli

⁸ Kanani afumbirhe eminzâni y'oburhebanyi, asîma okuyungunganya. ⁹ Efrayimu àdesire, erhi: «Neci, nkola mugale, nàlundisire obuhirhi.» Ci kwône ntâco câmusigalira kuli ebyo byoshi, bulya àjizire amabî.

Okulangelira okubabalirwa

¹⁰ Nie Nyamubâho, Nyamuzinda wâwe, kurhenga omu cihugo c'e Misiri. Nakuhândisa kandi omu mahêma, nk'omu lusiku lw'okushimânana. ¹¹ Nâbwira abalêbi, nâyushûla amalêbi, n'abalêbi bo bâderha-mwo emigani.

Kandi Nyamubâho ashubiba burhè

¹² Galadi bwabire bubî bwône nabo, bali banywesi; e Gilgali bakazirherekêra empanzi; co cirhumire empêro zâbo zâbà nka nnundo ya mabuye omu ishwa. ¹³ Yakobo ayâkira omu ishwa ly'Aramu, Israheli âjishigira omukazi, akaziyâbula amasô mpu lyo abona omukazi. ¹⁴ Ci

^t**12.1** : Okuhundikira owundi obunywesi n'oburhebanyi; kwo kuli kumubwîkira olwibo e busù, kumurheba lwoshi lwoshi, anali asinza.

kwône, oku kanwa k'omulêbi, Nyamuzinda âyinamula Israheli e Misiri, âlangwa n'omulêbi.
¹⁵ Efrayimu akuniza bwenêne Nyamuzinda, Nyakasane wâge âmubarhuza omuko gwàbulajisire. Nnawabo âmugalulira ebijâci byâge.

13

Obuhane bw'okuharâmya abazimu

¹ Erhi Efrayimu âderhaga akanwa, kâli ka kuyôbohwa, âli mukulu omu Israheli, ci kwône àjira amabî haguma na Baali, kwabâ kufâ. ² Na buno kandi byâha balimwo, badwîrhe bâbumba ensalamu omu nsaranga zâbo, bo bazimu b'obukengêre bwâbo; mukolo gwa babumbi ebyo byoshi. Erhi bânaderha, mpu: «Mubarherekêre.» Abantu badwîrhe bâjikânunugurha orhunina. ³ Co carhuma bâbâ nka lwikungu lwa sêzi, nka lumè lurhimangikala, nka hyasi hiyehûkanwa n'empûsi omu ngo, nka mugi gwahuluka omu kabonezo.

Obuhane bw'okurhavuga omunkwa

⁴ N'obwo nie Nyakasane, Nyamuzinda wâwe, kurhenga omu cihugo c'e Misiri, orhishi wundi Nyamuzinda kuleka nie, na kuleka nie, nta wundi Muciza. ⁵ Nâkulîsize omu irungu, n'obwo cihugo ca bwerûle. ⁶ Nâbahîre aha bakerera, banayigurha; erhi bâbâ bamâyigurha, omurhima gwâbo gwâcîbona lero nayibagira. ⁷ Co cirhumire nyôrha nka ntale kuli bo, nka ngwî oku burhambi bw'enjira, nakâlingûza: ⁸ Nâcihunika liguma kuli bo nka mpunga onyazirwe abana, nâbashenyula ensholo y'omurhima, aho nâbashayagula nka ntale nkazi; ensimba z'emuzirhu z'abatwa bihimbi.

Okuyûrha kw'obwami

⁹ Israheli, k'orhacishabûka obu? Kâli nie burhabâle bwâwe. ¹⁰ Ngahigi omwâmi wâwe ali, akurhabâle? Abarhambo b'emwâwe bâkufungire? balya wakâgiderha, mpu: «Mpâ-nâni omwâmi n'abarhambo.» ¹¹ Omwârni nâkuhîreye omu burhe, n'omu burhe nkunyazire ye.

Okuherêrekera kwa Efrayimu kwo kunahali

¹² Obubî bwa Efrayimu buli bugobeke, ecâha cage ciri cibikirîrwe bwinja. ¹³ Emikero y'izîmî^u emuzûkîree ci omwana ciri cinganyi; akola ahisize cemyezi, ci arhârhenga omu nda ya nnina. ¹⁴ Ka nâbarhenza ekuzimu? Ka nâbaciza oku lufû? Lufû we, ngahi cihûsi wâwe ali? Nn'ekuzimu we, ngahi ibala lyâwe liri? Olukogo Lumpwîre ebusû. ¹⁵ Ciru Efrayimu anagandâza ekarhî ka bene wâbo, empûsi ya Nyamuzinda yâyinamuka omu irungu, yâganya enshôko zâge, yâyûûmya amaliba gâge, yâherêrekeza ecihugo câge n'ebinja byâco byoshi.

14

¹ Samâriya àhanwa, bulya àjizire obwabiranyi kuli Nyamuzinda wâge. Bakumba omu ngôrho, orhubonjo rhwâbo rhwâhinagwa, bakâbo bali mazîmi bâbwagûka enda.

III. Okugaluka n'okushubirhona kwa Israheli

Israheli agaluka omu bwira bwa Nyamuzinda

² Galuka, Israheli, emwa Nyamuhaho, Nyamuzinda wâwe, bulya bubî bwâwe bwâkusârhasagya.

³ Ocîyikire ebinwa, oshubire emwa Nyamuzinda. Omubwire, erhi: «Orhenzagye ngasi hibî,

^u**13.13** : Emikero y'izîmî eyêrekîne obuhanya burhezire olubaga (Yer 6, 24; 22, 23; Iz 26, 17; 66, 6-7). Buhanya Nyamuzinda abarhumîre lyo bahinduka omurhima: na ntyo barhondêre akalamo ka hyahya.

orhôle ngasi hinja, àhâli h'empânzi, rhwakurhûla akanwa kirhu^v.

⁴ Asuru ârharhucize, rhurhâcishone oku biterusi, rhurhakanaciderha nti Nyamuzinda wirhu, obushanja bw'amaboko girhu^w, bulya emwâwe yo enfûzi ebona olukogo.

⁵ Nâfumya obugoma bwâbo nâshubibazigira n'omurhima gwoshi; bulya obukunizi bwâni bwahwîre kuli bo. ⁶ Nâbà nka lumè kuli Israheli, âkulirira nka bwâso bwa liliya, âliha emizi nka nshebeyi y'e Libano.

⁷ Orhummerêra rhwâge rhwâgandâza, âbà mwinja nka mugavu gw'eLibano.

⁸ Bâgaluka babwarhale aha cîhòho câni, bâyêza engano yâbo, bâgwîka olukoma, lwarhengamwo amamvu minja nka g'e Libano.

⁹ Efrayimu, lushangi luci ociri mwe n'abazimu? Ndwîrhe nâmuyumvirhiza nânamulola. Kwo ndi nka nshebeyi enagîrîre, nie ntumire wâyêrakwo amalehe.

Akarhonde karhafà oku bulembo

¹⁰ Indi mwirhonzi ayumve ebyo binwa?

Wa bukengere abihire omu marhwiri?

Enjira za Nyamuzinda ziba nnungêdu.

Abashinganyanya banazigeremwo bwinja,

Ci abanyabyâha kusârhalâ bazisârhalamwo

^v**14.3** : Binwa bya kuhllna obwonîo. ci bîrhalî bya kurhûla enterekêro: 6, 6.

^w**14.4** : Okukabulira enshusho babinjaga n'amaboko gabo kuli kuyêrekana oku obulangalire bwaho burhaciri oku misi ya Asuru n'omu marhwâli g'abasirika n'ebiterusi byalikola biri ahâli ha Nyamuzinda Mucunguzi wâbo: 8, 9; Iz 30, 1-5; 31, 1-3.

YOWELI יואל

Enshokolezi

Ecitabu ca Yoweli cayandikagwa omu mwâka gwa 400 embere ly'okubu rhwa kwa Kristu. Cirhumanyisa obworhere bw'omulala gw'Abayahudi enyuma /y'okurhenga elubungo e Babeli: barhâgwerhe mwâmi, bâcisêza omu buyemêre bwâbo. Yoweli akolesa engerêrezo n'ebinwa by'abandi balêbi ba mîra, bwenêne bwenêne Ezekiyeli na Abudiya.

Yoweli ayâliza okuyandagaliirwa kw'olubaga lwoshi lwa Nnâmahanga n'Omûka gwâge. Amango gw'Omucunguzi, obulêbi bwâge bwarhangira okuyunjula kurhenga amango Mûka Mwimâna ayandagaliiraga Entumwa za Kristu, olusiku lukulu lwa Pentekoste lurhanzi. Petro Mutagatifit ayish'iderha ebinwa bya Yoweli omu nyigîrizo zâge (Ebj 2, 16-21). Yoweli ali mulêbi w'obuciyûnjuze. Ahûna abantu mpu bacishalise banakaz'ishenga bulya obwo buciyûnjuze bw'okuli. Bwayish'ija omu liturjiya y'Ekleziya omu mango ga Kwarezima.

Ecitabu c'omultbi Yoweli cimanyisa kurhi enzige zasherêzagya ecihugo ca Yuda bwenêne. N'Nyamubâho ayâkuza analangâliza oku obuhanya bwâhwe n'oku ecihugo cagaluka omu bworhere hwinja. Cishambala kurhi Nyamubâho ânatwire amashanja olubanja na kurhi Nyamubâho na Israheli banayime lwoshi.

EBIRIMWO

1. Obuhanya: okusherêra bwenêne kw'ecihugo n'enzige: c. 1,2-3,5
2. Amashanja gatwirwa olubanja: c. 4,1-17
3. Obufulûle: okucungulwa kwa Yuda: c. 4,19-21

1

¹ 'Ebi biri binwa Nyakasane âderhesagya Yoweli, mwene Petuweli.

I. Obuhanya bw' enzige

Emirenge y'oburhè oku cihugo

² Murhege okurhwiri mweshi bagula b'ecihugo, mufukûle amarhwiri ginyu mwe bantu b'e Yuda! Ka mwârhenzir'ibona kwa bene oku omu mango ginyu, erhi amango ga bashakulûza binyu? ³ Mukushambâlirage abana binyu, n'abana binyu nabo bakubwîre abana bâbo, nabo abana bâbo bakubwîre iburha lyâbo. ⁴ Ngasi ehi akashôlero kâsizize omu myâka, hyâlîbwa n'enzige^a; ehi enzige zisizize hyâlîbwa n'ebizindêre; ehi ebizindêre bisizize, hyâlîbwa n'amahanzi. ⁵ Tulûki, munalake mwe balalwe. Mwe banywi b'amanvu muvugumule emirenge kuli ogu mukenzi gw'amamvu g'ecikànga: murhakàcigalabu-lakwo. ⁶ Bulya ababisha barhêzire ecihugo câni, bali banji na ntwâlî; amîno gabo nka ga ntale; orhubwâjigo rhwâbo nka rhwa nnina w'entale. ⁷ Banyônîre ishwa^b. Bankundulîre emburho bazishangula, bazivungunyula amashami, n'ebibabi byahonga. ⁸ Mubande endûlû ak'omuhya-kazi oli omu mishîbo^c alakira omulume oci-shuba amurhola dubaduba. ⁹ Nta burherekêre^d oli obw'engano, oli obw'idivayi bucidwîrhe bwalerhwa omu ka-Nyamuzinda. Co cirhumire abadâhwa bali omu mishîbo, bo bajira omukolo gw'okurhumikira Nyakasane. ¹⁰ Ebishagala birhaciymbwamwo

^a **1.4** Eco cinwa ciyêrekire enzige zârêrâga ecihugo. Ebiryanyi by'emburho bigwerhe mazîno ani emw'Abahabraniya: gazam, yeleq, hasîl, arbeh. Arbeh lyo izino balug'ikolesa; kwo kuderha «mukunduzi».

^b **1.7** Bazivungunyula: omu Cihabraniya, aho bahadesire ntya: «okuli, àmuyunula, anamubâge».

^c **1.8** : Ako kanwa k'omulêbi kabwizirwe abana ka mishîbo: sunzu gwo mwambalo gw'emishîbo n'obuciyûnjuze emw'Abayahudi.

^d **1.9** : Oburherekêre (lola muli Lev 2) n'obugashânize bwa ngasi lusiku kwâlî kurherekêra ebihi-ngwa omu ishwa: nshâno, mamvu, mavurha. Lola muli Lub 29,38-42; Mib 28,3-8.

akantu; obudaka buli omu mishîbo, bulya emyâka yahagwîrwe, nta mamvu, amavurha gahezire. ¹¹ Mwe bahinzi mujâge omu mirhanyo; mubande endûlù mwe bakomâ b'ez'emizabibu: nta ngano, nta ntônyi ya murhobo gwa mizabibu, nta ciru entônyi nguma y'amavurha mahyahya. ¹² Enkoma zahûzire, amashwa gajâmwo ecalânda, emyungu, emirehe n'ebijumbu, emyâka yoshi yayûmire. Ngasi masîma goshi gazimûsire omu bantu.

Omulali gw'okucîshalisa n'okuyakûza Nyakasane

¹³ Mwe badâhwa, yambali sunzu, muyakûze omu mirenge. Mwe barhumisi ba Nnâmahanga, muyishe, mugeze obudufu bwoshi muli sunzu. Bulya nta burherekêre bucidwîrhe bwalerhwa omu ka-Nyamuzinda^e, oli oburherekêre bw'engano, oli oburherekêre bw'idivayi. ¹⁴ Mwe bagula, mubwîre abantu boshi, murhegeke bacishalise, bajire olusiku lukulu omu ka-Nyamuzinda winyu. Muyakûze Nyamuzinda^f. ¹⁵ Loli oku olusiku lwa Nnâmahanga luyiruka, luyishire nka cizombo, nka câhirâ carhenga emwa Nyamuzinda-Ogala-byoshi. ¹⁶ K'ebiryo birhâruhiringirhaga omu masû, harhaciri masîma n'omwishingo omu ka-Nyamuzinda. ¹⁷ Emburho yâmiragwa yayûmîre omu malongo^g, enkuluba ziri bumu bumu, enguli zâshâbwa bulya murhacibâ bici nta mahemba gaduga obuntu. ¹⁸ Yumvi oku ebishwêkwa bidwîrhe byalumba! Amasô g'enkafu gadwîrhe gahabuka omu malambo, gaja eyi n'eyi, erhi kubula aha gâkerera ku-rhuma, ciru n'ebibuzi ekola mihorhâ.

Omusengero gw'omulêbi

¹⁹ Nnâmahanga, w'ono ndwîrhe nayakûza, bulya ecihugo cahîre mabira, emirhi yoshi yasingônosire. ²⁰ Ebishwekwa byoshi byajongire omu masu gâwe, bulya enyîshi zoshi zaganyire, ecihugo cahya mabira^h.

2

Okuhuluza oku lwa-Nnâmahanga

¹ Mubûhe emishekeraⁱ omu Siyoni^j, mubande orhubabâbo oku ntondo nta-gatifu. Mugeremwo omusisi mwe bantu mweshi, bulya olwa-Nnâmahanga lwayishire, bulya luli hofi. ² Lusiku lwa mwizimya n'olwitungu, lusiku luyunjwîre bitù n'omwizizi^k. Nka kula lukula arhanda emashinji, ntyo kwo engabo y'abantu yâpamuka erhasâg'ibonekana bundi, erhakanacibonekana ciru n'eligu-ma.

Okurhêrwa n'enzige

³ Embere zâbo, muliro, enyuma zâbo, nayo muliro. Ecihugo kwo ciri embere zâbo nk'ishwa lya Edene, enyuma zâbo ekola mpinga bwamwa! Ntâco câbafulumuka. ⁴ Eyo ngabo kwo eri

^e**1.13** : Muyishe omu ka-Nyamuzinda (lola 2,17).

^f**1.14** : Murhegeke: ko kuderha mucêse, mushuke, murhenze ebyâha. Guli mulâlîko gw'okucîyûnjuza n'okushenga nk'oku omu 2,12-13. 15-17; lola Yon 3,5-9.

^g**1.17** : Ako kanwa karhayumvikini bwinja, kuli kuderha nkaba oku emburho barhwêraga e-rhameraga.

^h**1.20** : Mabira erhi muliro, lola 2,3 n'engulumira: cimanyiso ca canda cikali, lola Am 7,4.

ⁱ**2.1** : Mishekera: mishekera na ngoma «duba duba» za matabâro abayâka bayâke, obuhane buli hofi, lola Iz 18,3; Hoz 8,1; Yer 4,5; 6,1. Kandi neci, omushekera n'engoma bibâ bya kulâlîka kwa kurherekêra, lola Mib 10,2-10; Yow 2, 15; ntyo kwo bayish'ilâlîka enshimânano nkulu y'ab'isho- gwa, aha lusiku luzinda lw'igulu, lola Iz 27,13; 1 Ts 4, 16-17; 1 Kr 15, 52.

^j**2.1** - 2, 1-11: Okuhuluza: emirongo 1-11 eshubirire okuderha okurhêrwa n'enzige nka kuno ngabo ya balwi ntalindirwa, lola 1,15: Olusiku lwa Nyamuzinda.

^k**2.2** : Mwizizi: nk'enzige zihundire ecihugo zinasike izûba, gube mwizimya. Lola Maf 9,2. E-ngabo: Omu Cigereki, badesire: «nka kula lukula, kwo edwîrhe yarhanda engabo»; omu Cihabaniya: «nka kula lukula arhanda,

nka biterusi, ababishonyirekwo baja babicinagiza¹. ⁵Emidindiri yâbo nka ya mpanzi; baja bacimoga oku ntondo, balaza nka ngulumira ya muliro omu mushûshu gw'ecanda, cigamba ca ngabo ya balwî bakeresire n'amatumu. ⁶Omu kubona ntyo, ebihugo bamârhoga n'obwôba, boshi bageramwo o-gwa nyegenye. Obusu bwahinduka. ⁷Eyo ngabo yamâcinîka nka ntwâlî zajilwa, yamagamaga oku byôgo, ngasi muguma gwâge mukâba^m. ⁸Ntâye wasûnsunika wâbo, ngasi muguma n'enjira yâge, bacîkanika ekarhî k'emyampi buzira kushandabana. ⁹Barhêra ecishagala, bacînika oku byôgo, bashonera oku nyumpa, bashe-shereramwo nka bishambo.

Okubonekerwa kw'olusiku lwa Nyakasane.

¹⁰Amango ayisha, igulu lyâgeramwo omusisi, amalunga gadirhimane. Izûba n'omwêzi bijemwo omwizizi, n'enenyêzi zizime. ¹¹Izû lya Nnâmahangaⁿ lyâyumvikane, ashokolire engabo zâge, bulya abamulwira bali banji, bulya ajira obuhashe bunji n'oku adesire kwo kunaba; Iuli lukulu olusiku lwa Nyamuzinda, lwa kuyôbohya, na ndi wankamuja emalanga?

Gakola mango g'okugaluka emwa Nyakasane

¹²Gaciri mango g'okugaluka emunda ndi, kwo Nyakasane, adesire. Okwo mukujire n'omurhima gwinyu gwoshi: mucishalise, mulake munanyakûze. ¹³Arhali myambalo yinyu yo musharhulage, ci murhima gwinyu gwo mu-kwânîne okuhindula. Neci, galuki emwa Nyakasane bulya ali mwonjo na mwinja, analegame omu kukaliha, ci mubidu omu kuhâna obwonjo, arhanakwirirwa mabi. ¹⁴Kwankanaba anankahindwîre omuhîgo gwâge, anakuyunjuze mugisho^o. Okubundi obwo, olerhere Nyamuzinda entûlo z'engano n'idivayî. ¹⁵Mubûhe omu mushekera e Sîyoni, muderhe bacishalise, bajire olusiku lukulu. ¹⁶Muhamagale abantu, mulerhe engabo yoshi, mulâlîke^p olubaga. Muhama-gale abashosi, mulerhe abana bacîri oku îbêre lya bannina. Omu- hya-mulume ahuluke omu mwage, n'omuhya w'emiramba arhenge omu kâ-buhya, boshî bazûke, bayîshe. ¹⁷Kurhenga aha luso^q lw'aka-Nyamuzinda kuhika aha luhêrero, abadâhwa ba Nnâmahanga bamulakire, bamubwîre, mpu: «Orhubabalire, mâshi Yagîrwa, obabalire olubaga lwâwe; orhabonese omwîmo gwâwe nsho-nyi, gulek'ishekerwa n'amashanja. Ka wâleka amashanja gakâderha, mpu: «Ngahi aligi olya Nyamuzinda wâbo?»

Okuhwa kw'obuhanya: Okucunguka.

¹⁸Nyakasane âyagalwa n'ecihugo câge, âcibera lukogo, âbabalira n'olubaga lwâge. ¹⁹Nyakasane âshuza, âbwîre olubaga lwâge, erhî: «Lola oku namâku-rhumira engano, idivayi n'amavurha mahyahya. Wâyigurha, ohimbe. Ntakanacilonza abantu bakushekere erhî bakurhindibuze. ²⁰Abashombanyi bâwe bakayisha enyanya^r, nnambagalule, mbajûce oku

¹**2.4** : Babicinagiza: enzige kwo zihârhula nka biterusi (nfarasi); kwo ziri nka balwî bashonyire bulibirha oku nfarasi, lola Nah 2,4-7,11; 3, 2-3. 15-17, ornu nsiku zafulûlwa buzinda.

^m**2.7** : Mukâba: omu Cigreki, n'omu buhindule bwa Vulgata, badesire: «kuyahuka» (nta kuyahu-ka); omu Cihabraniya, baderha: «kugwarhana» (nka kula enjuci zisimbana haguma).

ⁿ**2.11** : Izû lya Nnâmahanga: mukungulo n'omulazo, lola 4,16; Lub 19,16+; Amo 1, 2; Lul 18,14; 29, 3-9.

^o**2.14** : Omunago gwashuh'iyisha, abantu bahinge banayêze, lola Lush 7,13-14; 16,10,15,17..... ; Hag 2,15-19; ago mango, olubaga lwashubirira okukarherekêra, lola 1,9.

^p**2.16** : Mulâlîke, erhi muhamagale: ko kuderha mushûke, mucêse, lola 1,14.

^q**2.17** : Luso: kwo kuderha embuga, ebushoshôkero bw'ecirhînyiro, lola 1 Bam 6,3; Eze 40,48-19; aha karhî k'omuhango n'oluhêrero lw'okuyôkera enterekêro, lola 1 Bam 8, 64; 2 Nga 8,12. Ahadâhwa nka basalira banayêrekere ebwa cirhînyiro.

^r**2.20** : Enyanya: enzige zayisha enyanya kwo ziri nka mushombanyi Nnâmahanga arhumire ku-rhenga «Enyanya», elugulu, mpu ahane abantu oku mabî gâbo, lola Yer 1,13-15+; Ez

ntuli n'oku manga. Ababashokolire nâbahirika omu nyanja ebwa bu-shoshôkero bw'izûba. Emirhumba yâbo yakaz'iyûdûkamwo akabayô kalumira omu cihugo coshi. Ntyo kwo bahungumuka balya boshi bâku-jirire amabî.»

Obulebi bw'ebiryo binji

²¹ Mwe bantu, murhaciôbohaga, musîme munacishinge, bulya Nyakasane akozire eby'enkwira. ²² Ninyu, mwe nsimba z'erubala, murhaciôbohaga, obuhasi bwamezire, emirhi yayanyire amalehe, emizeti n'emizâbîbu bijagalîre malehe. ²³ Ninyu, mwe bantu b'e Siyoni, shamambiri n'omwishingo, musîme muli Nyakasane, bulya obushinganyanya^s bwâge burhumire, ammuhiere e-nkuba, aniesize enkuba mpangûka omu mango gâyo, nk'oku byânâlî burhanzi. ²⁴ Enguli ziyunjwîre ngano, orhubindi rhwabulajika mavurha n'irivayi lihya-hya. ²⁵ «Nammurhengize galya mango g'enze n'amahanzi n'ebizindêre, ziryâ ngabo zânî nali mmurhumîre nti zimmuyônere emyâka yinyu. ²⁶ Mwâlîya, munayigurhe oku munalonzize, munaharâmpe Nyamuzinda wi-nyu okola ebirhangâzo binji. Olubaga lwânî lurhakacibona nshonyi. ²⁷ Lyo mumanya ntyo oku nie ndi ekarhî k'Israheli, nie Nyakasane Nyamuzinda winyu, ci nta wundi Nyamuzinda. Nanga, nta mango olubaga lwânî lwâcibone nshonyi^t.

3

Amango mahyaha n'olusiku lwa Nyakasane

Nyakasane abulagira Mûka wâge oku bantu boshi

¹ Enyuma ly'aho, nâdubulirakwo^u ngasi muntu Omûka^v gwânî. Bagala binyu na bâli binyu bakaz'ilêba, abashosi binyu bakaz'ilôrha ebyâbâ, n'emi-sole yinyu ekaz'ibonekerwa. ² Mw'ezo nsiku, ciru n'abaja n'abaja-kazi, nâbadubulirakwo Mûka gwânî. ³ Nâshub'ijira ebirhangâzo^w emalunga n'en'igulu, muko, muliro n'ecitû c'o-mugî.» ⁴ Izûba lyâshuba mwizizi, n'omwêzi guhinduke nka muko, embere Olusiku lwa Nyakasane luyishe, Lusiku luhamu lwa kujugumya! ⁵ Ngasi yeshi wâshenge izîno lya Nyakasane, oyo ye wananafulumuke. Nk'oku Nyakasane aderhaga, oku ntondo ya Siyoni kwabâ abafulumu-sire, n'aha Yeruzalemu habâ

26,7.

^s**2.23** : Bushinganyanya: kuli kuderha nkaba oku Nyamuzinda ye Mushinganyanya atwa n'obu-shinganyanya, arhalenganya; erhi kandî: Nyamuzinda ye hâna obushinganyanya, ye galula abantu omu bushinganyanya. Nn'obushinganyanya wayisha ye Kristu, mwigîrlza w'obushinganyanya; lola Hoz 10,12 (Cihabraniya), na Yer 23,6; 33,15. - Burhanzi: mîra (omu Cigereki n'e Vulgata); «omu mwêzi murhanzi»(Cihabraniya).

^t**2.27** BHS na WLC bajira mandiko maguma ci barhaganja emilongo n'okuyiberûla kuguma. Aha, BHS ayimangire omu milongo 27; WLC yehe ahisire omu milongo 32. Omu cigabi cikulikire WLC agwerhe milongo 21 n'obwo BHS agwerhe irhanu yône; BHS agwerhe ecigabi ca 3 n'eca 4, n'obwo WLC yehe agushire eca 3 n'eca 4, caba cigabi ciguma ca milongo 21

^u**3.1** bulya okubulaga kuli kushereza, aha rhukolesize ecinwa: KUDUBULIRA; larha wampugulaga ago mashi! erhi nnakola mudahwa, eyi nfarasè rhuziga yarhuma nasalira nti Nnâmahanga arhubulagirekwo Mûka Mtagatifu. Lero larha ambwira erhi okubulaga kuba kukabulira erhi kushereza, Nnâmahanga arhakabulaga Mûka gwâge ci anamudubulira kuli/omu bamushenzire ye!

^v**3.1** Mûka: Nyamuzinda afûhire abantu boshi Omûka gwâge, buzira kabôlo, nka kulya Musa anaderhaga, lola muli Mib 11,29. Ogwo Mûka guli gwa kulêba, kwa bîlorho erhi kwa buyagânwa, lola Mib 12, 6; cinali cirhumire c'omurhima nkana muhyahya, lola Eze 11,19-20; 36, 26-27.

^w**3.3** : Birhangâzo: cimanyiso ca kuderha oku Nyamuzinda ayishitwa olubanja luzinda, amango g'Olusiku lwâge, lola 1,15; 2,1-2,10; Am 8,9.

aba Nyakasane ahamagalire^x okulama.

Olubanja Iwa Nnâmahanga oku mashanja

Cigabi ca 4 omu BHS ciciri ca 3 omu WLC

¹ Muli ezo nsiku, nâshubiza Yuda na Yeruzalemu^y omu bworhere bwâge bwa burhanzi, kwo Nyakasane adesire. ² Nâshubûza amashanja g'ihanga, ngayandagalize omu lubanda Iwa Yoza-fati^z. Ho nagajikiza lubanja kw'ebi gajirire olubaga lwâni lw'Israheli: balushandâzire omu mashanja g'ihanga banagabâna ecihugo câni. ³ Abantu bâni babagabânyire, babayesha cigole, abanarha-bana babahi-ndula mbaraga, n'abana-nyere bakaz'ibaguza mamvu bananywa. ⁴ Kwâgo kwâgo, mwe bishagala bya Tiri na Sidoni, bici mwandonzakwo? Ninyu mwe bihugo by'Abafilistini, ka mulonzize okucihôla kuli nie? Mumanyage, mukalonza mpu mwagereza okucihôla kuli nie, bwo na buno nammushangula amarhwe^a. ⁵ Mwarhôtezire ensaranga zâni n'amasholo gâni, obuhirhi bwâni bwinjinja bwoshi mwazigulira emwinyu, mwajihira omu ngombe z'abazimu binyu. ⁶ Abasole b'e Yuda n'ab'e Yeruzalemu mwabaguza bujâ emw'abantu b'e Yavâni^b mpu mubayâse ecihugo câbo. ⁷ Lero nkolaga nâbahamagala eyo munda mwâbagulîze, n'obwo buhanya bwoshi nâbudekereza oku irhwe linyu. ⁸ Bagala binyu na bâli binyu nâbaguliza bene Yuda, nabo babagulize Abasabeyi^c babâ omu cihugo c'ekuli bwenêne. Ntyo kwo ndesire niono Nyakasane.

Okuhamagalwa kw'amashanja

⁹ Abantu boshi^d mubabwire ntya: Mucirheganye oku matabâro. Hamagali entwâli, bayishe barhereme. ¹⁰ Mutule engôrho n'ebyuma binyu, emigushu yinyu mujiremwo amatumu^e,

^x**3.5** : -ahamagalîre okulama: abafulumusire olufu bahâhwa okulamira aha Yeruzalemu, kwo kuderha bahâbwa akalamo kinja. -Mashanja: Nyamuzinda ashub'iyûbaka Israheli, ci amashanja galibuzize Israheli gahanwa, lola Abu 15-21. Ebinwa bya Nyamuzinda n'eby'omulêbi bijîre byageranamwo, eri ngushê, nka 4,1-8, 12-13.17...

^y**4.1** Yeruzalemu: Nnâmahanga ashuh'iyûbaka, adêkereze olubaga lwâge, kwo na kugalula abâhêsirwe myahwemyahwe.

^z**4.2** 4, 2: -Yozafati: kwo kuderha «Nyamuzinda lubanja atwa», lola 4,12. Eri izîno liri Iya mugani gwa kumanyisa oku Nyamuzinda ayish'itwira amashanja olubanja, lola Yer 25,31; Iz 66,16; kwo «Kabanda k'emihigo», lola omulongo gwa 14. -Israheli: Lubaga Iwa Nyamuzinda lwoshi, ci arhali bwâmi bw'Israheli bw'Emênê bwône; lola 2,23.27; 4,1. -Cihugo câni: kanwa ka kukengeza oku balulizagya Abayahudi omu bihugo b'ihanga, mwâka gwa 597 na 586, n'oku Yeruzalemi n'ecihugo coshi calibuzibagwa na Bene Kaldeya n'ebindi bihugo bya hofi n'e Buyahudi, lola Eze 21,23-37; 25; Abu 11-14; Nah 3,10.

^a**4.4** 4, 4: Tiri na Sidoni: bishagala bikulu by'Abafenisi n'Abafilistini. Ebyo bihugo byombi birikwo olubanja, bulya byakâg'iyish'ihagula e Buyahudi, okuhêka Abayahudi buja n'okubaguza, nk'omu mwâka gwa 597 na 586. -Marhwe: Nyamuzinda acihôlera olubaga lwâge: «isu oku isû», lola Lub 21,25+: «oku omwîra akujira...», lola 4, 5-8; Abu 15; Lul 7,15-17.

^b**4.6** 4, 6: Yavâni: Cihugo c'Ahagreki, bo Bagreki kiki.

^c**4.8** 4, 8: Basabeyi: lubaga Iwa barhunzi omu Ifo Iya Arabiya, lola Yer 6, 20; Ayu 6, 19; 1Bam 10,1..

^d**4.9** 4, 9: -Boshi: embaga zoshi zatwîrwa olubanja, lola 4,1-3; nk'oku binadesirwe: 4,11-14; 15-17. -Mucirheganye: kwo kuderha «Mushuke, mucêse, murhenze ebyâha»: amatabâro ciri cijiro ca butagatifu; lola 2,16; Iz 13, 3; Yer 6, 4; 22, 7.

^e**4.10** 4, 10: Matumu: amango g'omurhûla gw'ensiku n'amango, omu k'enâma, garhacyisha, ci gayi-sha, lola Iz 2,4; 11,6... , buna kukwânîne okulwa.

engonyi ederhe, erhi: «Ndi ntwâli.» ¹¹ Bangâduki, nâyisha, mwe bihugo rhubibikînwe, mutwe akacâma hala. (Nnâmahanga, yandagaza entwâlî^f zawe). ¹² Mucîmoge, mwe lubaga, muyinamukire omu lubanda lwa Yozafati, bulya mwo nâbwarhala, ntwîre amashanja goshi olubanja. ¹³ Murhemage, mwayêzize, muhûle, munakande, emikenzi, enkuluba, byayunjwire. ¹⁴ Musiribulire mula lubanda lw'olubanja, bulya Nnâmahanga aling'itwîra olubanja omu lubanda lw'emihigo^g.

Olusiku lwa Nyakasane

¹⁵ Izûba n'omwêzi byabîre budufu, enyenyêzi zazima. ¹⁶ Nyamuzinda alumbîre e Siyoni, izu lyage liyumvikîne kurhenga e Yeruza-lemu, empingu n'igulu byageramwo omusisi. Ci kwône Nnâmahanga aba lwâkiro lw'olubaga lwâge, mpenzi y'abana b'Israheli. ¹⁷ Ho mwâmanyire oku nie Nyakasane Nyamuzinda winyu, obà e Siyoni, ntondo yâni ntagatifu. Yeruzalemu habà hantu hatagatifu^h, ebigolo bi-rhakacihalabarha.

Okushub'igaluka kw'obwami bw'Israheli

¹⁸ Muli olwo lusiku entondo zahulula mamvu mahyaha, n'amarha oku rhu-rhondo. Emmanda za Yuda zoshi zahululamwo amîshi. Omu nyumpa ya Nnâmahanga mwarhenga enshôko yanywêsa akabanda ka Akasiyaⁱ. ¹⁹ Misiri abà cihugo cihehêrere, na Edomu yacîbêra mpinga bwâmwa, bulya abo bantu barhindibuzize bene Yuda, bàbulaziremwo muko munji gw'abêru-kwêru. ²⁰ Ci kwônene Yuda ayûbakamwo ensiku zoshi, na Yeruzalemu agandâze iburha oku lindi. ²¹ Nâcîhôle^h omuko gwabo, ntakalembere^j amabî, na Nyakasane agandika^k aha Siyoni.

^f**4.11** 4, 11: Ntwâlî: entwâlî za Nnâmahanga bo bamalahika (erhi «abatagatifu», lola Zak 14,5).

^g**4.14** 4, 14: Mihigo: eco cinwa cirimwo kunji: cidesire enfuka barhwêramwo engano (mahemba), lola Iz 28,27; 41,15; Am 1,3. Nka yali mirimo (lola 4,13), kukwânîne okuderha: «kabanda k'enfuka,,; ci eco cinwa cidesire kandi: «kabanda k'Emihigo», hantu ha kutwa olubanja.

^h**4.17** 4, 17: Hatagatifu: hantu harhînywa, lola Iz 51,23; 52,1; Yer 31,40; Nah 2,1; Abu 17; Zak 9,8; 14,21.

ⁱ**4.18** 4, 18: Akasiya: hantu harhamanyikini, ci kuli kuderha oku amango minja gayiruka, ecihugo cayinjiha.

^j**4.21** 4, 21: Ntakalembere: eri mpindulo y'ecigereki n'ecisiriya; ecihabraniya cidesire: «Ntaciholdere omuko gwâbo, ntânalekaga bwacîhola.» Okuyumva aho kulî kuzibu, nkaba ako kanwa kâlî- kwânîne kakulikire omulongo gwa 19.

^k**4.21** «kugandika», kurhola obukulu halebe onahabêre kwa burhwâlî; e Kaziba eba echishagala baderha NGANDO

AMOSI עמוס

Enshokolezi

Amosi àli mungere embere arhondêre omukolo gw'obulêbi. Abàga omu cishagala c'e Tekowa, hofi n'olubibi lw'irungu ly'e Yuda (1,1), ci yehe arhàli mwana wa mulêbi. Nyakasane àcimwishoga erhi ali oku irango, ayâbwire, àmurhuma mpu ajiyigîriza omu bwâmi bw' Israheli, e mwênè. Ci kwônene hisangi hitya hyône arhondire omukolo, àlibirhwakwo mpu arhenge omu Israheli.

Amosi ayigîrizagya amango ga Yerobwâmi wa kabirhi. Ago mango obwâmi bwa Israheli bwalijire enyanya bwenêne. Ci kwône obwo bugule bwâli bw'en'igulu. Abakulu b'ecihugo bakagilama omu bugale. Obwo bugale bwarhengaga omu kulyâlyanya n'omu kulibuza abakenyi bwenêne. Oburherekêre bwâbo burhàli bw'okuli. Obwo bworhere bwâbo bwagayisa Nyamuzinda bwenêne. Akalihira olugendo lubi lw'obugamba bwa Israheli: okushubuka, okulyâlyanya, okulangalira oburherekêre bw'obunywesi.

Nyamubâho, Mwâmi w'Igulu, ahana amashanja goshi; ayishihana Israheli bwenêne kulya kubà Nyamuzinda acishogaga ye, kumurhegesire abè mushinganyanya bwenêne omu bworhere bwâge. «Olusiku lwa Nyamubâho» lwayishibà lusiku lwa mwizimya mudârhi ci arhali lwa bulangashane. Olwihôlo lwayishibà ludârhi. Amosi amanyisa oku obulangalire ho buciri, oku iburha lya Yakobo n'oku basigire omu mulala gwa Yozefu. Israheli ayishigaluka omu bworhere bwâge burhanzi n'okuhâbwa akalamo kinja kashushîne n'ak'omu ishwa ly'amasima.

EBIRIMWO

1. Okutwîrwa olubanja kwa Israheli n'agandi mashanja: cigabi 1-2
2. Okurhondwa kwa Israheli: cigabi 3-6
3. Okubonekerwa karhanu: cigabi 7-8, 10
4. Israheli ayishishubizibwa omu bworhere bwâge burhanzi: cigabi 9, 11- 18

1

Izino ly'ecitabu

¹ Ebinwa bya Amosi. muguma muli balungere b'e Tekowa, ebi àbwîne biyêrekire Israheli oku ngoma ya Oziyasi^a w'e Yuda, n'oku ngoma ya Yerobwâmi, mugala wa Yowasi^b, mwami w'Israheli, myâka ibirhi embere ama-ngo igulu lyageragamwo omusisi. ² Anaciderha, erhi: «Nyamuzinda amakungulira e Siyoni, amayumvisa izm lyâge kurhenga e Yeruzalemu, obulambo bw'abangere bukola omu mishîbo, obusongerwe bwa Karmeli bwamâyûma».

I. Olubanja lw'amashanja gayegîre Israheli n'olwa Israheli yene

Damasi

³ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Oku mabî asharhu ga Damasi n'oku ani^c, nàhizire burhashubira nyuma! Kulya kuba bàtûntumire Galadi n'e-byûma baja bakulula. ⁴ Nkola nâdûlika muliro enyumpa ya Hazaheli, n'enyumpa za Ben-Hadadi zisingônoke. ⁵ Nâherêrekeza oli oku ntehe aha Bikeat-Avena n'oyîmire aha Bet-Edeni, n'olubaga lwa Aramu luhêkwe omu bujà e Kiri, ntyo kwo Nyakasane adesire.

Gaza na Filistiya

⁶ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Oku mabî asharhu ga Gaza n'oku ani, nàhizire

^a1.1 Uziyahu oyo enfasè n'ecigereki byahinwire Oziyasi

^b1.1 Yowash oyo enfasè n'ecigereki byahinwire Yowasi

^c1.3 : Oku mabi asharhu n'oku ani: kwo kuderha mabi manji.

burhashubira nyuma. Kuli kuba bàkundwire embaga zoshi, mpu bazihêke omu bujà e Edomu. ⁷ Nkola nadûlika muliro ebyôgo bya Gaza, bisingônoke n'enyumpa zâge. ⁸ Nâherêrekeza oli oku ntebe aha Ashidodi, n'oyîmire aha Askeloni, nâyêrekeza okuboko kwâni emunda Akorana ali, na ngasi hiciSIGIRE hya Bafilistini hiherêrekere hyoshi», ntyo kwo Nyakasane adesire.

Tiri na Fenisiya

⁹ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Oku mabî asharhu ga Tiri n'oku ani, nâhizire burhashubira nyuma! Kulya kuba bàhânyire embaga z'e Edomu omu bajà, buzira kukengêra ecihango ca bene wâbo. ¹⁰ Nkola nâlikira omuliro oku byôgo bya Tiri, gumuyôkere enyumpa.»

Edomu

¹¹ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Oku mabî asharhu ga Edomu n'oku ani, nâhizire burhashubira nyuma! Kulya kuba àhivulwîre mwene wâbo^d n'engôrho, buzira, lukogo, abîka n'omujina gurhahwa, n'obumvu ensiku zoshi. ¹² Nkola nâlikira omuliro kuli Temani, gusingônole enyumpa za Bosra.»

Amoni

¹³ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Oku mabî asharhu ga bene Amoni n'oku ani, nâhizire burhashubira nyuma. Kulya kuba bàbwâgwire enda z'abakazi bali mazîmi b'e Galadi, mpu lyo bagalihya ecihugo câbo.. ¹⁴ Nkola nâyâkiza omuliro oku byôgo bya Raba, gusingônole enyumpa zâge, ebe ndûlù y'ebîrha, omu lusiku lw'okulwa, omu malibuko, olusiku lw'ecihûsi. ¹⁵ Na mwâmi wâbo ahêkwe bujà, ye haguma n'abarhambo bâge boshi», ntyo kwo Nyakasane adesire.

2

Mowabu

¹ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Oku mabî asharhu ga Mowabu n'oku ani, nâhizire burhashubira nyuma. Kulya kuba bàyôcire, basirîza orhuvuha rhwa mwâmi w'e Edomu. ² Nkola nalîkira omuliro kuli Mowabu, gusingônole enyumpa za Keriyoti, na Mowabu aherêrekere omu ntambala, omu ndûlù y'ebîrha, oku izù ly'omushekera. ³ Nâmuyirhira omwâmi, n'abarhambo bâge boshi mbatwe amagosi», ntyo kwo Nyakasane adesire.

Yuda

⁴ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Oku mabi àsharhu ga Yuda n'oku ani, nâhizire burhashubira nyuma. Kulya kuba bàkabulîre amarhegeko gâni barhanashimbaga ebinwa byâni,- kulya kuba bahabusire erhi bazimu bâbo barhuma, kulya bishe bâbo nabo bàjiraga. ⁵ Nkola nalîkira omuliro kuli Yuda, gusingônole enyumpa za Yeruzalemu.

Israheli

⁶ Ntya kwo Nyakasane adesire: «oku mabî asharhu g'Tsraheli n'oku ani, nâhizire burhashubira nyuma. Kulya kuba bàguzize omushinganyanya nsaranga n'omukenyi kugulu kwa nkwerho. ⁷ Kulya kuba banatûntume amarhwe g'abakenyi, n'okuhabula enjira z'aba-rho; kulya kuba omwanarhabana bo n'ishe banahame^e munyere mugu-ma, mpu basherêze Izino lyâni. ⁸ Kulya kuba banagwîshire eburhambi bwa ngasi luhêrero oku myambalo barhòlaga cikinja, na bulya bananywe amanvu g'ababatwirîre olubanja omu mwa nyamuzinda wâbo. ⁹ N'obwo nâherêrekezagya Aba-Amoriti embere zâbo, omujûnja gwâbo gwâlî nk'ogw'enshûngurhi n'emisi yâbo nka ya mwabira-njovu. Nâherêrekeza amalehe gâge

^d **1.11** : Mwene wabo: Israheli na Edomu baligwerhe shakulûza muguma: Ezau ali mukulu wa Yakobo, cûbaka c'Israheli.

^e **2.7** mashi gahire ago, mpu kuhama, kuli kuderha kuhusha n'oyo munyere:

enyanya, n'emizi yâge idako. ¹⁰ N'obwo nie nàmurhenzagya omu cihugo c'e Misiri, myâka makumi ani goshi ornw'irungu, erhi nie mmushokolîre, nti muyîmike omu cihugo c' Aba-Amoriti. ¹¹ Nàcîshoga abalêbi omu bagala binyu, n'abanya-ciragâne^f omu misole yi-nyu. Ka nywesire wâni bene Israheli?» Kwo Nyakasane adesire. ¹² «Mwagalinywesa abanya-ciragâne amanvu, n'abalêbi mwâbahanza; mpu: «Murhalêbaga». ¹³ Niehe nkolaga nammubamba oku idaho, kula engâlè babumbire mîha ya mihuli ya ngano eyorha aha eri. ¹⁴ Omubidu bwenêne abula oku âyâka, ciri-misi âbula oku acigonyòla, n'e- ntwali ebule oku yàcìciza. ¹⁵ Omulwi w'emihêrho arhàbone nsimikiro, omulibisi mukulu ntaho âyâki-ra, na nn'eciterusi arhâcìre. ¹⁶ N'entwâli kulusha abandi yâyâka erhanayambirhi olwo lusiku», kwo Nya- kasane adesire ntyo.

3

II. Nyakasane ahana Israheli

Okucishogwa n'obuhane

¹ Yumvi aka kanwa Nyakasane ambwîzire, wâni bene Israheli, ninyu muli milala narhenzagya omu cihugo c'e Misiri. ² «Mwenene nàmanyire omu milala yoshi y'igulu, co cârhuma nammurha-ngula oku mabî ginyu goshi mwàkozire^g.

Nyamuzinda amâderha, omulêbi arhankahulika

³ Ka bantu babirhi banacîgoshòle mpu babalama haguma barhanakulâlira-ga? ⁴ K'omwana w'entale analûmbire emwîna arhanahîrwe bici? K'entale enalûmbire emuzirhu erhanabwîne omunyama? ⁵ K'akanyunyi kanagwe omu murhego buzira cambo cikakulwîremwo? K'akasirha kanacîfundikire obusha karhanagwasize? ⁶ K'omushekera gunabûhirwe omu lugo n'olubaga lubule kwayôboha? K'obuhanya bunaje omu cishagala arhanali Nyakasane obudwîrhe? ⁷ Okunali, Nyakasane Nyamuzinda arhajira ebi arhamanyisagya aba-rhumisi balêbi bâge, ⁸ Entale ekalûmba, ndi orhayôboha? Nyakasane Nyamuzinda amâderha, ndi wankabula bumanyisa emyanzi yâge?

Samâriya âhemuka anaherêrekera

⁹ Muhamagaze omu nyumpa z'e Asuru, n'omu ndâro z'e Misiri, muderhe: Mujire endêko oku ntongo. ya Samâriya, mulole isirhe liri mw'eci ci-shagala n'obulyâlya muli co! ¹⁰ Barhishi bushinganyanya, Nyakasane okudesire, bulyâlya na bushambo bwône omu nyumpa zâbo. ¹¹ Co cirhumire Nyakasane Nyamuzinda aderha ntya: «Omushombanyi âgo-rha ecihugo; emisi ogwerhe bâytwa n'ecihugo bacihagule.» ¹² Ntya kwo Nyakasane adesire: «Nka kula omungere arhêsa rhugulu rhubirhi omu kanwa k'entale erhi luhande lw'irhwiri, kwo bâjira abana b'Israheli bali omu Samâriya, ba-lya babwarhîre eburhambi bw'encingo n'oku mushego gwâyo.»

Kuli Beteli n'enyumpa z'obulimbi

¹³ «Muyumve munarhonde enyumpa ya Yakobo, kwo Nyakasane Nyamuzi-nda w'Emirhwe adesire. ¹⁴ «Olusiku nahana Israheli oku mabî gâge, nâshangula empêro z'e Beteli, amahembe g'oluhêrero gâhenguka, garhogere oku idaho». ¹⁵ Nâshâba enyumpa z'empondo n'ez'ecanda; enyumpa z'amahembe g'e-njavu zahôngoka, na nyumpa nyinji ziherêrekere»,

^f**2.11** : Abanya-ciragâne: bali bantu bacihanyire emwa Nnâmahanga; bakazigihâna eciragâne c'okurhanywa idivayi erhi ngasi kandi kantu koshi kankalalusa. N'abo bantu barhamômagwa. (Rhulole muli Mib 6, 2-4; Bac 13, 4-7; Lk 1, 15). 4, 1: Bashani: muli omu Yordani. Ciri cihugo cigwerhe olwabuko lunene (Lush 32, 14; Eze 39, 18; Lul 22, 13).

^g**3.2** : Omu kalamo k'abantu, Nyamuzinda akayisha alirhangula abantu, nk'arhali baciza (Lub 4. 31; Lul 64, 10; Lk 1, 68) erhi ali bahana (Hoz 1, 4; Yer 5, 9).

kwo Nyakasane adesire.

4

Oku bakazi b'e Samâriya

¹ Muyumve aka kanwa, mwe nkafu z'e Bashani^h, mwe muli oku ntondo ya Sarnâriya, mwe mudwîrhe mwalibuza abazamba, mudwîrhe mwatûntuma abakenyi, mwe mudwîrhe mwabwîra bâbalo, mpu: «Lerhaga rhunywe!» ² Nyakasane Nyamuzinda acigashira obutagatifu bwâge, erhi: «Okuli, e-nsiku zâmuyishira, ezi bâmmukululamwo mweshi kuhika oku muzi-nda-zinda nka kula enfi zigwârhwâ oku lulobo. ³ Mwagera omu mirhule, ngasi muguma buhenà embere zâge, mugend'ikabulirwa omu Harmoni»; kwo Nyakasane adesire.

Idini ly'oburhebanyî

⁴ Mujâge e Beteli, mujire abyâha, muje e Gilgali, mujire ebyâha okulu-shire. Murherekêre enterekêro zinyu z'esêzi, n'olusiku lwa kasharhu muhâne entûlo zinyu. ⁵ Mukolêse engezo mpu nterekêro y'obukuze, muyimbize oku muliyirhûla n'omurhima gwoshi, mubûhe emishekera, bulya kwo musîma, wâni bene Isreheli. Kwo Nyakasane adesire. ⁶ «N'obwo nâbwîne nka nammushuka amîno omu bishagala binyu byoshi, nâmmuyîma omugati oku mwinyu kwoshi; murhanagalukaga emunda ndi, kwo Nyakasane adesire. ⁷ Nâmmuyîmire enkuba erhi kucisigire myezi isharhu musarûe, naniêsa e-nkuba oku lugo nâleka n'olundi, ishwa lirebe lyaniamwo enkuba, na lirebe lyâyûma liryâ ntayiniêsagyamwo. ⁸ Bishagala bibirhi erhi bisharhu byajâga byahenânguka mpu bijihûna amiîshi emw'ecindi cihugo, n'enyôrha erhatwîke; murhanagalukaga emu- nda ndi», kwo Nyakasane adesire. ⁹ «Nammuhizirekwo empûsi n'idûrhu nti bimmuyôce, nâyûmya n'amashwa n'enkoma zinyu, enzige zmmulya emburho n'emirhi; murhanagaluka- ga emunda ndi», kwo Nyakasane adesire ntyo. ¹⁰ «Nâmmulîkirekwo mujagambo, mujagambo w'e Misiri, nanigûzize abana binyu n'engôrho, n'ago mango ebiterusi binyu byanyagwa, nâzûsa aka-bayo k'ecihando cinyu nti kammuyîhike; murhanagalukaga emunda ndi», kwo Nyakasane adesire. ¹¹ «Nâmmutulikanya kulya Nyamuzinda âtulikanyagya Sodomo na Gomo-ra, mwâyôrha kula ecikalakala bayôkola eciko ciyôrha; murhanaga-lukaga emunda ndi!» kwo Nyakasane adesire. ¹² Lolaga lero, wâni Israheli oku wâjira: Bulya nkola nâkujira ntyo, Isra-heli, lero, cirheganyagye okugaluka emunda Nyamuzinda wâwe ali.

Obukuze

¹³ Bulya ye wajiraga entondo âlema n'empîisi, ye manyisa omuntu emihigo yage, ye jira omuceracera n'omwizimya, ye gera enyanya ly'igulu, Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, lyo izino lyage.

5

Olwimbo lw'okulakira Israheli

¹ Muyumve eci cinwa ndesire kuli mwe, ca kulaka, wâni nyumpa ya Israheli: ² Ahirimire. arhanacizûke, mwâli w'Israheli! Atulamire oku idaho lyâge lyo na nêne, ntaye wamuzûsa. ³ Bulya ntya kwo Nyakasane Nyamuzinda abwîzire enyumpa y'Israheli: Olugo lwâkazagiheka bantu cihumbi oku matabâro, likola igana lyône lwâyôrhana, n'olwakazagiheka igana, likola lyaba ikumi lyône.

Buzira bucîyûnjuze, nta bucire.

⁴ Ntya kwo Nyakasane abwizire enyuma y'Israheli: «Munnongereze, kandi mwâlamaⁱ.

^h4.1 : Bashani: muli omu Yordani ya muno 2021. Ciri cihugo cigwerhe olwabuko lunene (Lush 32, 14; Eze 39, 18; Lul 22, 13).

ⁱ5.4 : Okulongereza Nyakasane: Kuli kumanya n'okujira obulongza bwa Nnâmahanga.

⁵ Muleke Beteli, murhajâga e Gilgali murhagerega e Bersaba, bulya Gi-Igali âhêkwa bujâ na Beteli ashandâla. ⁶ Mulonze Nyakasane kandi, mwâlama. Akaba nanga, âcîhunika nka muli-ro oku nyumpa ya Yozefu, âyisingânola, na ntaye wâyizimiza e Beteli. ⁷ Buhanya bwinyu, mwe mulenganya olubanja, mwe mukabulira obushi-nganyanya oku idaho.

Obukuze

⁸ Ye wajiraga eby'emalunga na Oriyona, ye hindula omwizimya mucêra-cêra n'omûshi budufu ziriri. Ye hamagala amîshi g'enyanja agasheshe oku idaho lyûmu. Izîno lyage Ye Nyakasane. ⁹ Ye shâba enyûbake bwinja, ye kundula olugo luzibuzibu.

Ennongwe

¹⁰ Mwe mushomba omucirânuzi mwinja aha kagombe, mwe murhabona oku muntu oderha buzira bulyâlya. ¹¹ Akaba ntyo, bulya munatûntume omuzamba, munamuvurhise emburho y'aha kwâge, ezi nyumpa nyinjinja z'amabuye mwâyûbasire, mu-rhâcizibêramwo, olu lukoma lunagirîre, mwârhwesire, murhanywe oku mamvu gâlwo. ¹² Bulya mmanyire oku amabî ginyu gâli manji, n'ebyâha binyu biri binene. Mwe mulibuza omushinganyanya, mwe muja mwanyaga, mwe muku-mîra omukenyi oku lumvi. ¹³ Co cirhumire omuntu mwirhonzi acîhulikire mwa gano mango, bulya gali mango ga buhanya.

Mube n'omurhima nkana.

¹⁴ Mulonze aminja, muleke amabî, lyo mulama, na ntyo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe âbâ haguma ninyu, kulya munaderha. ¹⁵ Mushombe amabî, musime aminja, mutwe emmanja kwinja ekagombe; kwakanaba Nyakasane, Nyamuzinda w'Emirhwe, acibabalira Kasigwa wa Yozefu.

Obuhane buli hofi.

¹⁶ Co cirhumire Nyamuzinda adesire ntya, Nyakasane, Nyamuzinda w'Emi-rhwe, erhi: «Endûlu yâba ngasi hantu, bâderha omu ngasi njira, mpu: Yooh, Yooh!. Bâhamagala omuhinzi oku mishîbo, n'abalasi oku ndûlû. ¹⁷ Bâlaka omu nkoma zoshi, bulya nkola nagera ekarhî kâwe», kwo Nyaka-sane adesire ntyo.

Olusiku lwa Nyakasane

¹⁸ Buhanya bwâbo abadwirhe bacîfinja olusiku lwa Nyamuzinda: Lwâbâ luci kuli mwe olusiku lwa Nyamuzinda? Gwâbâ mwizimya, ci arhali mwîkala. ¹⁹ Lebe aderha mpu ayâka entale, agwe oku ngoromora: aderha mpu aje omu mwâge, agwarhirize oku cirhebo, igû limulume! ²⁰ K'olusiku lwa Nyakasane guruhabe mwizimya ci arhali mwîkala? Gwâbâ mwizimya ziriri.

Obukuze bw'embuga buli bwa busha.

²¹ «Nshomba ensiku nkulu zinyu, ntazibonakwo, nta musengero njira oku nsiku nkulu zinyu. ²² N'oli enterekêro zinyu munderhera ntazibonakwo, ntalonza entûlo zinyu, ciru ntakalola oku nterekêro zinyu z'ebimasha bishushagîre. ²³ Ntenzâkwo olubî lw'enyimbo zâwe, ntalonza okuyumva ennanga zâwe! ²⁴ Ci okutwa emmanja kwinja kuhulule nka mîshi, n'obushinganyanya nka kîshi karhagana. ²⁵ Enterekêro n'entûlo, ka mwazimpire omu irungu mw'erya myâka maku-mi ani yoshi, wâni nyumpa y'Israheli. ²⁶ Muhêke Sakuto, mwâmi winyu, na Kevani, nyamuzinda winyu, bo bazi-mu mwacijîrîre. ²⁷ Bulya nkola nammululiza kurhaluka e Damasi, kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe adesire.

6

Abahwinja b'ensiku

¹ Buhanya bwâbo abadwirhe balimbira muli Siyoni, n'abali omu murhûla oku ntondo ya Samâriya, abo barhambo b'ishanja lirhanzi omu masha-nja, enyumpa y'Israheli eri yâbo.

² Mugere e Kalne, mubone; kurhenga yo muje e Hamati, cishagala cikulu. Kandi muyandagalire e Gati omu Filistiya. Ka yo nyinja kulusha aga mâmi? K'ecihugo câbo co cinene kulusha ecinyu? ³ Mucikebirwe oku olusiku lw'obuhanya nyuma lwashubira, mwabiduhya okuyîmika obulyâlya. ⁴ Muvâmire bwinjinja, mudwîrhe mwalya abana-buzi b'obuso, amanina mwayankaga omu maruli. ⁵ Mudwîrhe mwayimbira olulanga, mudwîrhe mwajirisa enzihwa aka Dau-di. ⁶ Mudwîrhe mwanywêsa amanvu omu bikombe, mwacîshiga amavurha mi-nja minja, ci murhababîri n'okushâbûka kwa Yozefu. ⁷ Co cirhumire, buno mwe mukola mwashokolera abalulizibwa, omulimbo gw'abavâmire guhwe!

Obuhane bwadârhabala.

⁸ Nyakasane Nyamuzinda acîgashire yenene, kanwa ka Nyakasane Nyamuzinda w'Emîrhwe: «Ntakwîrîrwa obucîbone bwa Yakobo, nsho-mba enyumpa zâge, nkola nâhana ecishagala n'ebirimwo byoshi, ⁹ n'omu nyumpa nguma, mukasigala bantu ikumi, banafe. ¹⁰ Hasigala basungunu bone b'okurhenza emirhumba omu nyumpa, na ba-kadôsa ociri embali omu nyumpa, mpu: «Muciri banga?» Ashuze, erhi: «Nanga, muhulike! Izîno lya Nyamuzinda lirhankaderhwa.» ¹¹ Bulya mubwîne oku Nyakasane amârhegeka, oku buhashe bwâge, enyumpa nnene yamâhongoka, n'ensungunu yamâforhama. ¹² K'ebiterusi binalibirhe oku mabuye, ka banahinge enyanya n'empanzi obu mwalenganyize olubanja, n'obushiganyanya mwabujira bululu? ¹³ Mudwîrhe mwacishingira Lo-Debari, mwakaziderha, mpu: «K'arhali misi yirhu yârhuhâga Karnayimu?» ¹⁴ Akaba ntyo, wâni nyumpa y'Israheli, kwo Nyakasane adesire, nkolaga nâkulerhera ishanja lyâkulibuza, kurhenga aha luso lwa Hamati kuhika oku mugezi gwa Araba»^j.

7

III. Okubonekerwa

Okubonekerwa kwa burhanzi: enzige

¹ Lolagi ebi Nyakasane Nyamuzinda ànyeresire: Càli cirundo ca nzige, gala mango emishabuka emera, nzige nkulu, gala mango bamâyusitwa ebya mwami. ² Zàlikola zajirya ngasi byasi biri omu cihugo byoshi, !ero nâderha, nti: «Mâshi, Nyakasane, babalira! Kurhi Yakobo acilama? Anarhohire bwenêne!» ³ Nyakasane ashukira, âderha, erhi: «Okwo kurhacibe».

Okubonekerwa kwa kabirhi: ecanda-ciri

⁴ Lolagi ebi Nyakasane Nyamuzinda anyeresire: Nyakasane Nyamuzinda ahamagala omuliro gw'okuhana, erhi gwamayôca orhubanda rhunene, erhi gukola gurhangire n'amalambo. ⁵ Lero nâderha, nti: «Mâshi, Nyakasane Nyamuzinda, shukira. Kurhi Ya-kobo acilama? Anacirhohire bwenêne !» ⁶ Nyakasane Nyamuzinda àshukira, aderha, erhi: «Okwo nakwo kurhâcibe.»

Okubonekerwa kwa kasharhu: Olugero

⁷ Lolagi ebi Nyakasane Nyamuzinda ànyeresire: Muntu wâli oyimanzire hofi n'olukûta, erhi afumbasire olugero omu nfune. ⁸ Nyakasane àndôsa, erhi: «Bici obwîne, wâni Arnosi?» Nânî nti: «Luge-ro.» Nyakasane ambwira, erhi: «Nkola nâgera olubaga lwâni lw'l-srabeli, !ero ntâcilubabalire. ⁹ Ahantu Izaki arherekêrera hâshâbûka, engombe z'Israheli zâshandâla, n'enyumpa ya Yerobwâmi nâyigezamwo engôrho.»

Akadali k' Amaziyasi: Amosi àlibirhwakwo e Beteli

^j**6.14** : Aha -luso lwa Hamati kuhika oku mugezi gwa Araba, kwo kuderha ecihugo coshi kurhe-nga enyanya kuhika idako.

¹⁰ Lero Amaziyasi^k, mudâhwa w'e Beteli, àrhuma mpu babwîre Yerobwâmi, mwâmi w'Israheli, erhi: «Amosi adwîrhe akulega omu nyumpa y'I-sraheli; ecihugo cirhankacilembere ebinwa byâge. ¹¹ Yumva ciru ebi aja aderha: Yerobwâmi ngôrho yamuyîrha, n'Israheli alulizibwe kulî n'ecihugo câge». ¹² Amaziyasi àhindamuka. àbwira Arnosi, erhi: «Rhenga eno munda, wâni mulêbi; yâkira omu cihugo ca Yuda, genda olireyo omugati gwâwe, onalêbereyo. ¹³ Ci oleke obulêbi bwâwe aha Beteli; bulya eri ngombe ya mwâmi, mahêro g'obwâmi.» ¹⁴ Amosi àshuza Amaziyasi, erhi: «Ntâlî mulêbi, ntanâlî mwana wa mulêbi, nâlî mungere na muhinzi wa mihumbabumba^l. ¹⁵ Nyamuzinda yene wâmpamagalaga erhi nyâbwîre obuso, na Nyamuzinda wambwiraga, erhi: «Genda olêbere olubaga lwâni lw'Israheli». ¹⁶ Yumvagya nâwe akanwa ka Nyamuzinda, bulya odesire, erhi: «Orha-lêbaga eby'Israheli, orhalêbaga eby'enyumpa ya Izaki.» ¹⁷ «Akaba ntyo, yumvagya oku Nyamuzinda adesire: «Mukâwe yâbâ mba-raga omu lugo, bagala bâwe na bâli bâwe bahwêra oku ngôrho, ama-shwa gâwe bâgashokôla, nâwe wene wajifira omu cihugo c'amabî, n'I-sraheli alulizibwe omu bujâ kuli n'ecihugo cage.»

8

Okubonekerwa kwa kani: Ecirhiri c'amalehe gayêzire

¹ Lolagi ebi Nyakasane Nyamuzinda anyêresire: Câlî cirhiri ca malehe gayêzire. ² Ambwîra, erhi: «Bici obwine, wâni Amosi?» Nani, nti: «Cirhiri ca ma-lehe gayêzire.» Nyakasane ambwîra, erhi: «Olubaga lw'Israheli lukola luyêzire lw'okuhwa; ntakacilubabalira bundi». ³ Abimbiza b'ebugale bâlaka olwo lusiku. - kwo Nyakasane adesire, - emi-rhumba yâbâ minji bayikwêba hoshi hoshi. Muhulike!

Oku bishambo n'abanyazi

⁴ Muyumve, mwe mudwîrhe mwatûntuma omukenyi, munadwîrhe mwalo-nza okuhiva abarho omu cihugo. ⁵ Mwe mudwîrhe mwaderha, mpu: «Lero mangaci omwêzi gubalusire gwa- zika, lyo rhuguza engano yirhu, n'oku lwa-Sabato, rhuyukîrize engano yirhu? Rhwanyihya olugero, rhuyushûle engulo, omunzani rhwagujira kundi kundi, rhubarhebe. ⁶ Omukenyi rhwamugula nsaranga, n'ow'obuligo kugulu kwa nkwerho; rhwaguza ciru n'omulôlo gw'engano.» ⁷ Nyakasane acîgashire kw'obwo bucîbone bwa Yakobo, erhi: «Nanga, ntakayibagira ciru n'ehitya ebyo bijiro binyu.» ⁸ K'arhali okwo kwo kwarhumire igulu lyageramwo omusisi, n'abantu bâlyo bali omu mishîho, lyâbira lyoshi nka lwîshi lwa Nili, n'okuhongôkwa nk'olwîshi lw'e Misiri?

Obuhane buciri bufulike: Omwizimya n'emishîbo

⁹ Mw'olwo lusiku, kwo Nyakasane Nyamuzinda adesire, nâzisa izûba aha kasirahinga, nâbwika igulu mwizimya mûshi. ¹⁰ Ensiku nkulu zinyu nazihindula mishîbo, enyimbo zinyu zoshi ndûlû; ebibunu binyu byoshi nâbiyambika busunzu, n'amarhwe ginyu goshi ngahirekwo olubala. Nâjira eyo mishîbo ebe nka ya mwana wa cusha kuhika ebuzinda lwâbâ lusiku lwa burhe.

Ishali n'enyôrha y'oluderho lwa Nyamuzinda

¹¹ Loli oku ensiku zâyisha, kwo Nyakasane Nyamuzinda adesire, nârhuma i-shali omu cihugo, lirhali ishali lya biryo, erhi nyôrha ya mîshi, ci ishali lya kuyumva oluderho lwa Nyamuzinda. ¹² Kurhenga oku nyanja kuhika oku yindi, bâgenda bahenanguka, bâgenda bahabuka kurhenga oku nyanja kuja idako mpu balilonza oluderho lwa Nyamuzinda barhanalushimâne!

^k **7.10** Amaziyahu oyo enfasè n'ecigereki byahinwire Amazias bulya ezo ndimi zijira embaka z'okuhubula H

^l **7.14** : Lola 1 Bam 20, 35; 22, 6; 2 Bam 2, 3-7.

Emyanzi mihyahya y'obuhane

¹³ Mw'olwo lusiku, abanyere binjinja b'ensûli n'abalamba bâfà n'enyôrha. ¹⁴ Balya balahira Ashima^m w'e Samâriya, balya baderha, mpu: «Mbotumirha nyamuzinda wâwe, wâni Dani!» na mpu: «Mbotumirha Musîmwa wâwe, wâni Bersaba!» abo bakumba burhazûka.

9

Okubonekerwa kwa karhanu: Okushâbwa kw'amahero

¹ Nanacibona Nyakasane ayîmanzire hofi n'oluhêrero, âderha, erhi: Shuûrha omunâra, oburhungiri burhoge; nkola nâbabeza amarhwe boshi, n'abankasigala, mbanige n'engôrho; ntâye ciru n'omuguma muli bo waderha mpu ayâka, ntâye ciru n'omuguma muli bo wâfuma, ² Bakaderha mpu bacîbisha ekuzimu, okuboko kwâni kwabajalabulayo; bakashonera oku nkuba, nabahonyakwo; ³ bakacîfulika oku busongêrwe bwa Karmeli, nâgendibarhenzakwo, mba-gwârhe, bakacîfulika omu ndalâla y'enyanya, nnantegeke ihirahiraⁿ Iya- mwo libalumiremwo: ⁴ Bakacihêka bujâ emw'abashombanyi bâbo, nnantegeke babanigûze, amasu gâni garhabarhengekwo, kwa kubayîrha ci arhali kwa kubaciza.

Obukuze

⁵ Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe, amabâ nk'ahuma oku igulu lyama-juguma, abaliyûbakakwo boshi bamaja omu mishîbo: Iyamâbira lyoshi ak'olwîshi Iwa Nili, Iyamânashubifombera nka Nili w'e Misiri. ⁶ Nyakasane àyûbakîre obwâmi bwâge emalunga n'akakubiro kage akadèêkerezwa omu igulu; anahamagala amîshi g'enyanya agashêsha omu igulu; izîno lyâge ye Nyakasane.

Enkola-maligo zoshi zaherêrekera

⁷ «Wâni bene Israheli, -kwo Nyakasane adesire, -ka mwe mulushirage Abanya-Etiyopiya?^o K'arhali nie narhenzagya Israheli omu cihugo c'e Misiri, nka kulya nârhenzagya Abafilistini e Kaftori n' Abakaldeyi e Kiri? ⁸ Loli oku amasû gani gayêrekîre obwâmi bw'ebyâha, nti mbahyajire hano igulu. Ci kwônene ntahyajire lwoshi enyumpa ya Yakobo», kwo Nya-kasane adesire. ⁹ «Bulya nkola nârhegeka, ndundaganye n'enyumpa y'Israheli ekarhî k'amasbanja goshi nka kula banashebulira oku kayungulo n'ehibuye hitya hirharhogere oku idaho. ¹⁰ Abanya-byâha b'olubaga lwâni boshi bâhwera oku ngôrho, balya bakaziderha, mpu: «Obuhanya burhayishe, burharhuhikekwo».

I. Emirali y'okuyûbaka buhyahya

¹¹ Mw'olwo lusiku, nazimbôla enyumpa y'omushambûkiza ya Daudi, nâfu-kâza emirhule, nârhenza ebîgûkâ. ¹² Lyo bahashiyîma omu bya Edomu bisigîre n'omu mashanja goshi gâlî-nshizire, kanwa ka Nyakasane kâyunjuza ebyo. ¹³ Loli oku ensiku ziyiruka, kwo Nyakasane adesire, ezi okuhinga n'okusâârûla, okukanda n'okumîra byakulikiranamwo. Entondo zâhululamwo amanvu^p mahyahya, orhurhondo rhwoshi rhwayengûla erhi go ga-rhuma. ¹⁴ Nâshubiyimanza olubaga lwâni lw'Israheli; bashubiyûbaka ebishagala byâshâbûsire,

^m**8.14** E Samâriya yali obugashânize bwa *nyamuzinda mukazi*, <https://wp.unil.ch/alles savoir/zut-on-a-encore-oublie-madame-dieu/> (20.01.2021); hali amango ye bakagiderha Ashera, *muzimu-kazi* omu Israheli

ⁿ**9.3** « ihirahira» eba njoka nkali

^o**9.7** Ka we lushirage Etiyopia?: Israheli arhacîkungaga okuba lubaga lwishogwa Iwa Nnâmahanga. Ciru Israheli arhalishi- ngânîne okucishogwa na Nnâmahanga. Akaba Nnâmahanga acimwishogaga embere z'agandi ma-shanja, bwâlî bwonjo bwa Nnâmahanga yene burhumire. Bulya Nnâmahanga azigira abantu boshi.

^p**9.13** «enkoma n'amamvu» nabyo ziri nshokano za Nyamuzinda, kuli kwa bulagirire na kwa makwanane okubikolesa kwinja, bulya ngasi nshokano ekolesibwe kubi omu câha eheka

banabêremwo, bâgwika enkoma bananywe amamvu ga muli zo, bâhinga amashwa banalye ebyamwo. ¹⁵ Nâbashubiza ecihugo câbo, na ntaye wacibarhenze omu cihugo nâbahîre; «ntyo kwo Nyakasane Nyamuzinda wawe adesire.

ABUDIYA עבדיה

Enshokolezi

Ecitabu ca Abudiya co cisungunu bwenene omu bitabu by'abalêbi. Obulêbi bwa Abudiya bwabire omu njira ibirhi: okuhanwa kwa Edomu n'olusiku lwa Nyamubâho, lusiku Israheli acîhola kuli Edomu.

Edomu alinda oku Yeruzalemu ashâbûka lyo arhêra Yuda, lyo arhola ebirugu n'obugale bw'ecihugo. Ntyo rhwanahashiderha oku eci citabu cayandikagwa amango Yeruzalemu akagilibuzibwa na Edomu.

EBIRIMWO

1. Okuhanwa kwa Edomu: mulongo 1-18
2. Obukuze bwa Israheli: mulongo 19-21

1

Izino ly'ecitabu

¹ Okubonekerwa kwa Abudiya e Edomu. Nàyumvîrhe akanwa ka Nyaka-sane, omuganda alirhumire omu mashanja, erhi: «Kanya oku ntondo, rhugeze olu lubaga mwo omusisi».

Akanwa kuli Edomu

Ntya kwo Nyakasane adesire: ² «K'obwîne oku nàkujizire munyi omu mashanja, wangayire bwenêne!^a ³ Obucîbone bwâwe bwakurhebire, we bà omu lwâla, we jira amalunga cirâlo câwe, we derhera emurhima, erhi: «Lero ndi wakampira oku idaho?» ⁴ Amango wakaderha mpu wazukiriza nka nyunda, erhi amango wakaderha mpu wahira ecirâlo câwe emalunga, nanakumanulayo, kwo Nyakasane adesire.

Okuherêrekezibwa kwa Edomu

⁵ Erhi ebisbambo byankakuyishira, nisi erhi ababisha bankakurhêra budu-fu, ka barhankakunyaga ebi banalonzize? Nisi kandi erhi abahumbûza b'emizabibu bankakuhikira omu lukoma lwâwe, ka bankakulekera- mwo ebirhali bihadu bisungunu byonene?

Oku bakunyazirage wani! ⁶ Oku Ezau bamushokwîrage ebyâge byoshi! ⁷ Abîra bâwe bakuyongolosire banakuyeshera omukanga, aba mwahumi-raga haguma badwîrhe bakuhurana, mpu: «Arhacigwerhi nda na mugongo!^b»

⁸ Ka muli ago mango ntâshokôle Edomu abagula^c bâge n'abanya-buke-ngere b'oku ntondo ya Ezau? Kwo Nyakasane adesire. ⁹ Temani we, entwâli zâwe zâgwarhwa n'omusisi, lyo ngasi muntu arhenga oku ntondo ya Ezau.

Obubi bwa Edomu

¹⁰ Enshombo wagwerhe kuli mulumuna wawe Yakobo y'okumuniga, ebyo byoshi byâkubumba nshonyi onaherêrekere lwoshi. ¹¹ Amango wâli ocîyugwîre, olusiku ababisha bahêka ebyage byoshi, ama-ngo abalalwe bâyikiriraga emwâge banayôca Yeruzalcmu, nâwe kwo wâli nka wa muli bo! ¹² Orhacîshingaga amango obubanya buli aha mwa mulumana wâwe! Orha-shekeraga bene Yuda amango obuhanya bubayishire! Orhatwaga o-rhugani olusiku lubî! ¹³ Orhayikiriraga omu lubaga lwâni olusiku obuhanya buli omu nyumpa zâbo. Amango okabona obuhanya bubayishire, orhacîshingaga? ¹⁴ Orhabashokôlaga olusiku lw'obubanya! Orhajagilingira abâyâka aha ma-shango g'enjira mpu obanige! Orhahânaga

^a1.2 : Olole obulêbi bwa Yereimiya: 49, 7-22.

^b1.7 : Omulongo gwa 6 n'ogwa 7 eruhugulire oku Edomu ashâbagwa kulusha olugero. Ebisha-mbo byamulikwo birhamusigizagya ehibuka.

^c1.8 : Omu mango ga mîra bwenêne, ecihugo c'e Edomu calijire irenge bwenêne hulya kuba câli- mwo bagula banji.

abacizîne olusiku lw'obuha-nya! ¹⁵ Bulya olusiku Nyakasane^d ahana amashanja luli hofi; oku wàjizire kwo nâwe wâjirirwe: ebijiro byâwe byâkugalukira! Orharhônga obuhirhi bwâbo amango bali omu malibuko.

Olusiku lwa Nyakasane, Israheli àcîhônga kuli Edomu

¹⁶ Neci nka kulya wanywêrê^e oku ntongo yâni ntagatifu, amashanja goshi gânywa buzira kurhamûka: banywa banayigurhe, banayôrha nk'oku barhasagiyôrha bundi! ¹⁷ Ci kwône oku ntongo ya Siyoni kwayishibà abâfumire, hayishibà hanlu hatagatifu, n'enyumpa ya Yakobo yâyishinyaga abâyinyazire! ¹⁸ Enyumpa ya Yakobo gwâyishibà muliro, eya Yozefu yâyishibà ngulumi-ra, eya Ezau, yâyishibà ya buligo. Ezo nyumpa zombi, eya Yakobo n'eya Yozefu, zadûlika enyumpa ya Ezau muliro zinayisingônole, na ntâye warhengemwo! Nyakasane akudesire!

Ecihugo cihyahya c'Israheli

¹⁹ Abantu b'e Negebu, bânayanke entongo ya Ezau, ab'Emuhengere banayanke ishwa ly'Abafilistini, banayanke ecihugo ca Efrayimu n'eca Samâriya, na Benyamini ayanke ecihugo ca Galadi. ²⁰ Abakage b'omu buso bw'abana b'Israheli, bânayanke ecihugo ca Kanani kuhika e Sarepta, n'abakage b'e Yeruzalemu balie Safaradi banayanke emirhundu y'e Negebu. ²¹ Bânayinamuke nka ntûli, oku ntongo ya Siyoni, mpu batwîre entongo ya Ezau olubanja, na Nyakasane âyishigandâza.

^d**1.15** : Olusiku lwa Nyakasane lwo lusiku Nnâmahanga atwîra amashanja olubanja, lwo lusiku Iuzinda lw'amashanja goshi g'en'igulu.

^e**1.16** : Nka kulya wanywaga: kwo kuderha nka kulya wahanagwa.

YÔNÀ יוֹנָה

Enshokolezi

Ecitabu ca Yônà cimanyisa akalamo k'omulêbi Yônà wali mwabiranyi. Burhanzi alonza okuleka omukolo gwâge na buzinda avuga Nyamuzinda omunkwa bulya omukolo gwâge gwâgezire bwinja.

Eci citabu cilonza Yônà abè lwiganyo kuli Israheli walahiraga okuyunjuza omukolo gwâge gw'okuyigîriza amashanja g'abapagani Akanwa ka Nnâmahanga. Eci citabu cirhuyêresire muntu muguma waderhagwa Yônà, Nyamuzinda arhumaga mpu abè mwigîriza omu cishagala cinene c'abapagani ciderhwa Ninive. Yônà alahira okujira ogwo mukolo.

Amashanja g'abapagani gayishihamagalwa na Nnâmahanga lyo gacungulwa. Ab'omu Ninive, abayishirhenga omu bugoma n'okuhungama ebyâha byâbo bali lwiganyo lw'amashanja g'abapagani gayishigalukira Nyamuzinda w'okuli.

Yônà agaywa na Nyamuzinda. Ci kwône amuhà olwiganyo lw'omurhi gumeru n'okuyûma duba duba, lyo akengêra obwonjo bunene bwa Nnâmahanga.

EBIRIMWO

1. Okuhamagalwa kwa Yônà n'okushenga kwâge: cigabi 1-2
2. Okuhongoka kwa Ninive n'obwonjo bwa Nnamahanga: cigabi 3
3. Okucîduduma kwa Yônà n'ishuzo lya Nnâmahanga: cigabi 4

1

Yônà àrhenguha omukolo gwâge

¹ Akanwa ka Nnâmahanga kânacirhindakwo Yônà mwene Amitayi, erhi: ² «Yimuka, oje e Ninive, cishagala cinene, obabwîre oku obubî bwâbo bwahisire emunda ndi». ³ Yônà ayimuka, àgwârha enjira, y'okuyâkira Nnâmahanga erhali hofi, e Tarsisi. Anaciyandagalira e Yope, àbugâna obwârho bwaja e Tarsisi; abahyulira enjira, aja omu bwârho boshi nabo kuhika e Tarsisi^a, kulî na Nnâmahanga. ⁴ Ci Nnâmahanga azûsa omuhûsi n'omulaba munene omu nyanja, ciru obwârho bwalinzitwîkamwo. ⁵ Abashâna bagera- mwo omusisi, ngasi muguma acikumba omuzimu w'emwâbo, bànarhogeza emishoko yâbo omu nyanja mpu lyo bayanguha. Ci larha wâni Yônà erhi anayandagalîre aha nteberhebe y'obwârho, agwishîre, aj'iro. ⁶ Omukulu w'o- bwârho anacimuyegêra, amuzûsa, amubwîra erhi: «Cirhumire ogweshîre? Zûka, ocîkumbe Nyamuzinda wâwe^b. Nkaba Nyamuzinda arhukengêra, rhu-rhagifa.» ⁷ Okubundi bàbwirana, mpu: «Rhuyeshe ecigole, lyo rhumanya ndi odwîrhe obu buhanya. Bàyesha ecigole, n'ecigole cagwârha Yônà. ⁸ Okubundi bàmbwîra, mpu: «Rhubwîre ihanja lici olikwo, ngahi warhenga, oli wa ngahi, oli wa mutala mucî?» Anacibashuza, erhi: ⁹ «Ndi Muyahudi, Nyamuzinda mparâmya, Lulema w'empingu n'igulu, owalemaga enyanja n'obudaka.»

¹⁰ Aho, abashâna bayôboha, bamudôsa, mpu: «Bici cbyo wajizire!» Balikola bamanyire oku kuyâka ajayâka Nyamuzinda, bulya àli erhi amabarhondêreza emyanzi yâge. ¹¹ Bàmbudôsa, mpu: «Kurhi rhwakujiraga obwo lyo eyi nyanja e-rhûla?» Bulya amîshi gâlikola gali gayimukanana kulusha. ¹² Abashuza, erhi: «Muntôle, munkwêbe omu nyanja, lyo enyanja erhûza. Bulya mmanyire oku nie ntumire ogu mulaba munene gwazûka.» ¹³ Abashâna

^a**1.3** Yônà ayâsire bulya arhalisimire Nnâmahanga abere abantu b'e Ninive obwonjo. Obu bulêbi bwoshi bwalonza okurhuyigîriza oku ngasi muntu yeshi oyêmera Nnâmahanga n'okuciyûnjuza ebyâha byâge, Nyamuzinda anamubêre obwonjo. Yônà yehe alimanyire mpu erhi ankaja eTarsisi, Nnâmahanga arhankacimubandana, arhankanacimurhuma mpu ajiyigîriza e Ninive. - «Tarsisi»; emw'Ahahebraniya kuli kuderha «ebuhero bw'igulu».

^b**1.6** 5-6: Abo bashâna bàkâgiharâmya ba-nyamuzinda b'obwihambi. Yônà, yeki, àkâgiharâmya Nyamuzinda w'okuli: Nyamubâho.

bavugama obwârho mpu baje oku burhambi; ci kwabà kurhamira busha, bulya enyanja erhazigaga bayîsa, emivumba yaluga kulusha. ¹⁴ Okubundi bashenga Nyamuzinda, bade-rha, mpu: «Waliha Nyamuzinda, kurhi rhwankafulumuka olufu-nyanja rhule-kifa enyanya ly'oyu muntu! Orharhubarhuzagya empanga nyêru-kwêru, bulya wene, we Nyamuzinda, oku olonzize kwo onajira.» ¹⁵ Bàgwârha Yônà, bamu- kwêba omu nyanja, okuhandi enyanja yarhûza. ¹⁶ Abo bantu banacirhungwa n'obwôba embere za Nyamuzinda, bamurherekêra enterekêro banahiga emi-gabo.

2

Yônà àcunguka

¹ Nnâmahanga ànacirhuma omufi munênênè, amirangusa Yônà. Yônà àjira nsiku isharhu na madufu asharhu omu nda y'enfi. ² Mw'eyo nda y'enfi, Yônà ayakûza Nnâmahanga Nyamuzinda wâge, àderha, erhi:

³ «Amango nalihanyagire, nayakûzize Nyamuzinda, ananshuza. Amango nali ekuzimu, nayakûzize, wanayumva izù lyâni.

⁴ Walinkwêbire omu ntuli, omu muhengere gw'enyanja, emivumba y'enya-nja yàlingosire. Emilala yâwe yoshi n'endimi zâwe byanyandagalira-kwo.

⁵ Go mango nadesire, nti: «Namarhenga omu masù gâwe, kurhigi nacilolêreze akà-Nyamuzinda kâwe kimâna?»

⁶ Amîshi galingosire kuhika emumiro, entuli yalingosire, emihulula y'erwîshi yalinfukafusire irhwe.

⁷ Emuhengere nalinyadagalîre, nahamikirwa ekuzimu. Ci kurhenga omu bulumba washubinyinamula, Nnâmahanga Nyamuzinda wâni.

⁸ Oku omurhima gwâni guli gwashûbuka nâkengêra Nyamuzinda, n'omusengero gwâni gwahika emunda oli, omu burhwâli bwâwe bwi-mâna.

⁹ Bala barherekêra abazimu, bone bacihegeza iragi lyâbo.

¹⁰ Ci niehe kuyimba nâyimba omwishingo gwâni, nâyunjuliza ebiragâne nâkujirîre. Bulya we Nyakasane Muciza wâni.»

¹¹ Buzinda Nnâmahanga arhegeka wanfi okugendishalira Yônà oku cikwi c'enyanja.

3

Ab'e Ninive bàciyûnjuza na Nyamuzinda àbababalira

¹ Akanwa ka Nnâmahanga kanacirhindakwo Yônà obwa kabirhi, erhi: ² «Yimuka, oje e Ninive, cishagala cinene, obabwîre ebi nîkubwîra.» ³ Yônà anaciyimuka, aja e Ninive nk'oku Nnâmahanga analidesire. Oma-nyage oku Ninive ali munene: olurhali lugendo lwa nsiku isharhu lurhanka-rhumire omuntu amuyûsa amugeramwo. ⁴ Yônà anacihira njira, alambagira omulegerege gwoshi. Akajahamagaza n'okuderha, erhi: «Hacisigîre nsiku ma-kumi ani, Ninive ahongoke.» ⁵ Engabo ya Ninive yanaciyemêra Nnâmahanga, yahuluza n'okulâlîka okucîshalisa, yanayambala sunzu, kurhenga oku mukulu kuhika oku murho. ⁶ Omwanzi gwahikakwo mwâmi w'e Ninive, azikûka oku ntebe yâge, ahogola ecishâli câge, acîbwîka zunzu, acîbwâlîka n'omu luvu^c. ⁷ Okuhandi balâlîka muli Ninive yeshi, oku irhegeko lya mwâmi haguma n'aba-rhambo, mpu: «Abantu boshi, n'ebintu ntâye okozagye amîshi erhi biryo eka-nwa. ⁸ Muyambale sunzu, muharâmye munashenge Nyamuzinda obwonjo oku byâha binyu, muleke okuhimba kwinyu kubî, muleke ebigalugalu by'amaboko ginyu. ⁹ Ndi omanyire erhi Nnâmahanga arhankashukira ashube okuboko, aleke obukunizi bwâge arhuyôkole?» ¹⁰ Nnâmahanga àbona oku badwîrhe batabataba mpu lyo bahindula engeso

^c **3.6 Eyi milongo 5-6** : Ebyo binwa birhuyêresire okurhashushana kwa bene Israheli barhaciynjuzagya n'abantu b'e Ninive. Bohe baciynjuzize amango bayumvagya enyigîrizo za Yônà. Okuyambala sunzu n'okucîbwâlîka omu luvu: cimanyiso ca buciyûnjuze.

zâbo. Lero ashukira, arhacibarhumiraga obuhanya àli amahiga oku âbarhumira.

4

Ecifufu ca Yônà n'ishuzo lya Nyamuzinda

¹ Erhi Nnâmahanga àba amâbabalira Ninive, ebyo byashologorha Yônà hofi kucîniga n'oburhe. ² Anaciyakûza, erhi: «Ntarhenga omu iderhero, waliba! K'arhali birya nâderhaga erhi nciri omu cihugo cirhu ebi! Co càna-rhumaga ncîlibirhira kuhika e Tarsisi, bulya nàlinyôsire mmanyire oku we Nyamuzinda w'obwonjo n'ow'olukogo, orharukûza, we mugale mwimâna, Orhakwirirwa bubî. ³ Mâshi Yagirwa, mpêka buno, yanka guno mûka, bulya olufu lwo lukulu aha kalamo emwâni buno». ⁴ Nnâmahanga amushuza erhi: «Cici cirhumire wakaliha okungan'aho?» ⁵ Yônà arhenga muli cirya cishagala, aciyungulira ebushoshôkero bw'izûba, ayûbakayo ecifumba, adêkerera, ali-ngûza ebyâbà omu cishagala. ⁶ Okuhandi, Nnâmahanga àmumezaho olubono-bono, lwakula, lwakâmujiirira ecihôho, lwakâmucikirira omu malibuko. Yônà asîma bwenêne olwo lubonobono. ⁷ Ci kwône erhi bugendica sêzi, lukula àrha-nda, Nnâmahanga àgeza shumbwe muli lulya lubonobono, lwanaciyûma. ⁸ E-rhi izûba lishoshôka, Nyamuzinda azûsa empûsi yâyôca, liry izûba lyabasha- kwo Yônà, okuhandi ajogonokerwa. Kandi acîfinja olufu, àderha, erhi: «Aye! Okufa kwo kukulu aha kulama ntya». ⁹ Nnâmahanga àmushuza, erhi: «Cankarhuma wadwîra omu nda nk'ibiri, olwo lubonobono obêrîre burhe, ka lwâwe?» Naye, erhi: «Yagirwa, kurhi ntankaba burhe mâshi!» ¹⁰ Nnâmahanga ashubîrira, amubwîra, erhi: «W'oyu, olubonobono orhakoleraga, orhanaluyuhiriraga, luli lwakuvuna, budufu buguma lwâmeraga, budufu buguma lwâyumire. ¹¹ Nani nie obwinage oku ntankafà mungo kuli Ninive, ecishagala cinene cirimwo bihumbi igana na makumi abirhi, ciru na kulusha, ga bantu barhishi okulyo kwâbo, barhishi okulembe kwâbo, cirimwo n'abuso bw'ebintu!»

MIKEYO מִיכָה MÎHÂ

Enshokolezi

Omulêbi Mikeyo aburhiragwa omu cishagala ca Moresheti omu Yuda. Ali muhinzi na mungere aka Amosi.

Mikeyo ayigirizagya amango g'abami Yotamu, Akazi na Ezekiyasi, kwo kuderha kurhenga omu mwaka gwa 753 kuhika omu mwaka gwa 700 embere Yezu Kristu aburhwe. Muli ago mango abalêbi Hozeya na Izaya bajâga bayigîriza.

Omulêbi murhanzi ahabagwa na Nyamuzinda gwâli gwa kumanyisa abantu oku obuhanya bwayishibagwârha (2, 6-11; 3, 5-8). Nyamubâho atwîra olubaga lwamugayisagya olubanja. Lwakagiharâmya ensanamu, lwanali lwamaleka akalamo kw'obushinganyanya. Mikeyo akalihire bwenêne abagale banyaga abakenyi, abalî b'emyenda barhalonza kujuha, abarhunzi bakazizimba, emilala erhayumvanya, abadâhwa n'abalêbi balibuza bambali bâbo, abazuzi b'okugulwa. Ebyo byoshi birhaliganini n'ebi Nyamuzinda azigira. Alonza abantu babè bashinganyanya, babè n'omurhima gw'obuzigire banamushimbe n'obwirhohye.

Nyamuzinda ayishitwîra olubaga lwage olubanja n'okuluhana. Omulêbi Mikeyo amanyisa oku Samâriya n'ebishagala by'ecihugo c'omu lubanda lw'ida ko ly'e Yeruzalemu bayishilibuzibwa. Yeruzalemu ayishibà cirundo ca bisigaliza.

Cikwône Mikeyo ashubirilangaliza okucungulwa. Abayishisigala bayishicungulwa. Amanyisa kandi oku omwâmi w'omurhûla ayishiburhirwa e Betelehemu. Oyo mwâmi ayishilisa olubaga oku buhashe bwa Nyakasane.

EBIRIMWO

1. Israheli atwîrwa olubanja: cigabi 1-3
2. Okulaganyibwa kwa Siyoni: cigabi 4-5
3. Israheli acitwîrwa olubanja: cigabi 6, 1-7, 7
4. Obulangalire kuli Nnâmahanga: cigabi 7. 8-20

1

¹ 1 Aka kali kanwa ka Nyakasâne kàyishiraga Mikeyo, muntu w'e Moresheti, omu nsiku za Yotamu, na Akazi, na Ezekiyasi^a, bâmi b'e Yuda. Abonekerwa ebiyêrekire Samâriya na Yeruzalemu.

I. Olubanja lwa Israheli Samâriya atwîrwa olubanja

² Muyumvirhize mwe lubaga. Nawe w'lgulu n'ebikubamwo byoshi, rhega okurhwiri. Nyakasane Nyamuzinda yene amubêra muhamirizi, Nyaka-sane yenene kurhenga omu nyumpa yâge nyimâna. ³ Loli oku Nyamuzinda ayishire arhenga aha mwâge, ali bwandagala, alabarha amarhwerhwe g'igulu. ⁴ Entondo alabasirekwo zamajonga, n'emmanda zamaboneka nka kula omuhomo gujonga n'omuliro, nka kula amîshi gahona oku mâla. ⁵ Bubî bwa Yakobo burhumire ebyo byoshi byâbâ, n'ebindi birhumire: mabî g'enyumpa y'Israheli. Ohubî hwa Yakoho bo buhi? K'arhali Samâriya? Ho ngahi aho marhwerhwè ga Yudeya? K'arhali Yeruzalemu? ⁶ Samâriya nâmujiira nk'ishwa lya bigûkà, nka ngo ya kurhwerwamwo emizabibu. Amabuye gâge nâgawkêba omu lubanda, ebiriba byâge mbisige bwerûle. ⁷ Ensalamu zâge zoshi zavungunyulwa, n'ensaranga ehembwa zoshi zasi-ngônolwa n'omuliro; ensalamu zâge zoshi nâjiira zisherezibwe. Bulya e-nsaranga ahembwa omu bubaraga bwâge zo âzigulagamwo, zo zâna-shubibà luhembo lw'obubaraga bwâge.

Obuhanya bwarhogera kuli Yeruzalemu

^a **1.1** Ahaz na Hezekiyahu abo ecigereki n'enfasè byahindzire: Akazi na Ezekiyasi. Ntyo kwo ngasi lulimi luhindula amazîno g'emahanga, rhulole *Les langues entre elles*. Endimi zisôma, <http://www.nyabangere.com> (23.01.2021)

⁸ Niono Mikeyo, nâlaka nandakûle, nâgenda buzira nkwerho emagulu erhi nandi bushugunu, buzira mwambalo. Nâlaka nka nyambwe, nyâme nka nyunda. ⁹ Bulya ebibande bya Samâriya birhali bya kufuma. Byahisire ciru n'omu bihugo bya Yuda n'omu mihango ya Yeruzalcmu. ¹⁰ Murhabimanyisagya e Gati. N'e Ako murharhozagya emirenge yinyu! E Bet-Leafra, mucivuruvunze omu katulo. ¹¹ Geri mwe bantu b'e Shafiri erhi munalibushugunu munagwerhwe n'e- nshonyi. Olubaga lw'e Kanani lurhacihuluka omu cishagala. Emishîbo ya Beti-Eseli yâmmuyîma aha mwayâkira. ¹² Abantu b'e Maroti badwirhe bajugumira ebinja byâbo. Obuhanya Nya- asane arhumire bwahika oku muhango gwa Yeruzalemu. ¹³ Shwekera eciterusi oku ngâlè z'ebîrha, we oyûbaka e Lakishi! (Go gwali murhondêro gw'ecâha ca mwâlî wa Siyoni, bulya we oba nshôko y'a-mabi g'Israheli.) ¹⁴ Co cirhumire okwânîne ohâne engulo kuli Maresheti-Gati. Enyumpa za Beti-Akzibu zâyish'iyabira abâmi b'Israheli. ¹⁵ Nâyish'ikulerhera kandi omuhaguzi, we oyûbaka e Mareshe! Obukuze bw'Israheli bwahika e Adulami^b. ¹⁶ Mucigugunyule emviri, mucîmôme omukungu, mwe bantu b'e Yeruzale-mu, irhwe linyu libe luhala nka nyundâ, mulakire abana binyu bazigi-rwa, bulya bakola bahêkwa bujâ kulî ninyu.

2

Abakolêsa obukulu bwâbo kubî

¹ Bali bahanya abalalira n'okuhiga ebibî oku ncingo zâbo, erhi buca sêzi babiyunjuze, bulya biri omu buhashe bw'amaboko gâbo. ² Bacîfinje amashwa banaganyâge, banyâge enyumpa zicibêre zâbo. Bana-rhambule omuntu n'enyumpa yâge, ciru n'omuntu n'akashambala kâge àyîmagamwo. ³ Co cirhumire Nyakasane akolaga adesire, erhi: «Yumvagyi, ndâlîre oku- jirira eyi nyumpa kubî, muli okwo, murhâkulemwo amagosi ginyu, mu-rhânagende n'obucîbone bulya gali mango mabî. ⁴ Olwo lusiku mwatwîrwakwo omugani. Mwayimbirwakwo enkumhu, bâyishikâderha mpu: «Mwanyazirwe lwoshi lwoshi. Ebirugu by'oluba-ga lwa Nyakasâne bikola omu maboko g'abandi. Israheli bamuhivire omu ishwa lyâge, lidwîrhe lyagabirwa abapagani». ⁵ Co cirhumire omu ndêko ya Nyakasane harhacibè ciru n'omuntu mugu-ma w'okulambulira omugozi oku cihimbi c'ebirugu bya Nyakasane.

Omulêbi w'obuhanya

⁶ Murhalêbaga, kwo badwîrhe baderha. Barhalêbaga kwa bene okwo^c! E-nshonyi zirhâr hugwârhe. ⁷ K'enyumpa ya Yakobo yahehêrirwe? Ka Nyamuzinda arhaciba bushiru b'okulinda? Ka ntyôla yo eba nkomêdu y'ebijiro byâge? ⁸ Mwe muli mwayimanga nka bashombayi b'olubaga lwâni. Orhalikwo bubî buci mudwîrhe mwamunyaga ecirondo. N'odesire mpu arhûlwîre, mudwîrhe mwamuhondakwo obuhanya bw'ebîrha. ⁹ Mwakûzire bambali-kazi bâni omu mwabâbwe; abana bâbo barho mwabakûlakwo obukuze bwâni ensiku n'amango. ¹⁰ Yimuki, mugende! Harhaciri ha kurhamukira aha. Okuhemuka kwinyu kwârsuma mwârhindibuka bwenêne. ¹¹ Hamayisha owageremwa, asinge obunywesi erhi: «Nâkulêbera o-gw'idivayi n'ogw'amamvu». Ye wankakwanana okuba mulêbi w'olwo lubaga.

Eciragâne c'okukubûla

¹² Neci nâkushubûza weshi, wâni Yakobo, nashubûza omusigala gwa Israheli. Nâbahira haguma nka bibuzi biri omu cogo, nka busô buli omu bulambo. Baberegeza bwenêne kulî n'abantu. ¹³ Omushâbi abashokolîre, bashâba, bagera omu muhango, gwo bahuluki-ramwo. Mwâmi wabo abagera emalanga, erhi na Nyakasane aba-shokolîre.

^b **1.15** 10-15: Ecihugo Yuda cibwizirwe oku cahanwa erhi bunji bwa byâha byâco burhuma. Ciru ci- rhacirhamagya mpu calangalira oburhabâle bw' ebihugo b'ihanga. Obuhane bwâco kuli kuhêkwa e mahanga.

^c **2.6** : Murhalêbaga: kwo kuderha oku Abayahudi barhacilonzîzi okuyumva ebinwa by'okubarhemula omulêbi ali ababwîra. Barhacilonzizi bayemêre ebinwa bya mwêne ebyo.

3

Oku bakulu barhindibuza olubaga

¹ Kandi namâderha nti: «Muyumvagye, mwe barhambo b'enyumpa ya Yakobo, ninyu mwe barhegesi b'omu nyumpa ya Israheli! ² Ka murhàli mukwânîne mumanye okutwa olubanja? ³ Badwîrhe balya abantu bâni nyama, badwîrhe babakûlakwo oluhu, bali babavuna orhuvuha. Bali babatwa ruhimbi-ruhimbi nka kuno kubahira aha nyungu, nka nyama y'aha kanoga. ⁴ Lusiku luguma bâhamagala Nyakasane, ci kwône arhâbashuze. Olwo lusiku abafulike amalanga gâge erhi bibî bàjizire birhuma.

Ebyaha by'abalêbi

⁵ Ntya kwo Nyakasane aderhîre abalêbi bahabula^d olubaga lwâni: nka hali eci bavubasire banakaziyakûza mpu: «murhûla»! Ngasi muntu o-rhabahiri ebi balya banamubwîre, mpu: «Wâhya, entambala nyimâna eno.» ⁶ Co cirhumire, ahâli h'okumolekerwa, bwâmmubêra budufu; n'omwizizi gummubêre ahâli h'okulêba. Izûba lyâzikira abalêbi, olusiku lwâbayi-ruhira. ⁷ Bâja babona ebyânayishe, bâbona enshonyi, n'abalaguzi bâbulabula, bu-lya Nyamuzinda arhâcibashuze. ⁸ Ci kwône, niehe^e, nyunjwîre misi (na Mûka gwa Nyamuzinda) nyunjwîre misi y'obushinganyanya n'obushiru bw'okumanyisa Yakobo obubî bwâge, mmanyîse na Israheli ecâha câge.

Oku bimangizi: omanyîse okuhera kwa Siyoni

⁹ Yumvi ebi mâshi, mwe bakulu b'omu nyumpa ya Yakobo, mwe mukulîre enyumpa y'Israheli, mwe mutwa emmanja, mubulikubya ebishi-ngânîne, ¹⁰ mwe mudwîrhe mwayûbaka Siyoni n'omuko, na Yeruzalemu oku mabî! ¹¹ Abarhambo bamwo barhatwa lubanja buzira kuhongerwa, abajinji ba-mwo barhayigîriza buzira kuhâbwa luhembo; abalêbi bamwo balêbere ensaranga. Kurharhuma barhashegema Nyamuzinda bakaziderha mpu: «Ka Nyamuzinda arhali ekarhî kirhu? Obuhanya burharhurhi-ndekwo!» ¹² Co cirhumire, obubî bwinyu bwârhumu Siyoni ahinduka ishwa lya kuhi-ngwa, Yeruzalemu aba bigûkà, n'entondo y'akà-Nyamuzinda lyâbà ira-ngo lya muzirhu.

4

II. Ebi Siyoni alaganyibagwa

Nyamuzinda ayishiyima e Siyoni

¹ Amango gayiruka omu nsiku za buzinda, mwâcibone entondo y'akà-Nya-muzinda eri enyanya ly'ezindi elihe kulusha ezindi ntondo zoshi. Lyo amashanja goshi gâshagamukira emunda eri, ² igulu lyoshi lyayishilibirhirayo linaderhe mpu: «Yishi rhuyinamukire oku ntondo ya Nyakasane, yishi rhuje omu ka-Nyamuzinda ka Yakobo. A-rhuyigîrize enjira zâge, lyo nirhu rhuyishimba. Bulya e Siyoni yo erhe-nga irhegeko, n'e Yeruzalemu erhenge akanwa ka Nyakasane»! ³ Ayishiyima ekarhi ka mashanja manji, ânatwîre amashanja madârhi e-mmanja. Engôrho zabo bâzitulamwo enfuka, n'amatumu gâbo bâjira-mwo emigushu. Nta lubaga lwâcilengereze olundi engôrho, ba-rhakaciclyigîriza okulwa amatumu^f. ⁴ Ci ngasi muguma akazitamala aha murhi gwâge gw'omuzâbîbu, n'aha idako ly'omurhi gwâge

^d3.5 : Oku bilâbire oluhembo oku balêbi, lola muli 1Sam 9, 7-8; 1 Bam 14, 3; 2 Bam 4, 42; 5, 15. 22; 8,8-9; Am 7,12. Mikeyo arhalahiri okubonekerwa kw'abo balêbi, ci abashobesire okulongereza obunguke.

^e3.8 : Niehe: kwo kuderha omulêbi Mikeyo, mulêbi w'okunali, arhalonzizi ashushe abo banamwiza buzîne.

^f4.3 1-3: Ebi binwa binashubibonekana muli Iz 2, 2-4. Ensiku za buzinda. Kwo kuderha ensiku z'okuyisha kwa Masiya.

gw'omuzeti, ntâye wâcibakange. Ntyo kwo aka-nwa ka Nyamuzinda w'Emirhwe kadesire.⁵ Bulya embaga zoshi zilambagira ngasi muguma oku izîno lya nyamuzinda wâge, ci rhwehe rhwâkazilambagira oku izîno lya Nyakasane Nyamuzi-nda wirhu w'ensiku n'amango.

Okugaluka kw'obuso bushandabîne aha Siyoni

⁶ Olwo lusiku, kwo Nyakasane adesire, nâshubûza ebibuzi⁹ biyagalisire, naâshimanyanya ebyahabusire n'ebi nalibuzize. ⁷ Ebikunagizi byo nâjiramwo omusigala, n'ebikagwa nabijira ishanja ligu-ma lya misi. N'ago mango Nyamuzinda abâ mwâmi wâbo oku ntondo ya Siyoni, kurhenga buno kuhika ensiku n'amango. ⁸ Nawe we munâra gw'obuso, irango lya mwâli wa Siyoni, obukulu bwâwe bwa mîra bwâkushubirakwo, bwo bwâmi bwa mwâli wa Yeruzalemu^h.

Okurhêrwa, olubungo n'okuyagaluka kwa Siyoni

⁹ Na buna, bicigi birhumire wayâma? K'emwâwe erhaciba mwâmi? K'a- bahanûzi bâwe bahezire obu wagwârhwâ n'emikero nka mukazi walo-nziburha? ¹⁰ Ogâyagâyage onayâne wâni mwâli wa Siyoni, aka omukazi waburha, bu-lya okola warhenga ekâ ojihanda erubala; wahika e Babiloni, n'eyo yo wayôkolerwa. Eyo yo Nyakasane akucungulira, akukûle omu nfune z'abashombayi bâwe. ¹¹ Bunôla, mashanja manji gakushimbire caligumiza. Gadwîrhe gaderha mpu: «Mâshi Siyoni azire n'amasu girhu gamulole.» ¹² Cikwône barhamanyiri emihigo ya Nyakasane, barhanamanyiri bwinja omulâli gwâge, bulya yene wabashubûzagya kula bashubûza emiha y'e-ngano aha yakubirhirwa. ¹³ Yimuka! Ovungunyule emburho mwâli wa Siyoni! Bulya amahembe gâwe nagajira ga cûmaⁱ, n'ebisenyi byâwe mbijire bya mulinga, ntyo ovûngu-nyule mbaga nyinji. Omunyago wabarhola ogurhûle Nyakasane, n'ebi-rugu byâbo obihe Nyamuzinda w'igulu lyoshi.

Obuhanya n'irenge ly'obûko bwa Dandi

¹⁴ Shûbûzagya engabo zâwe buno, wâni mwâli wa ntwâli! Barhugosire. Bâshurha omucirânuzi w'Israheli emikoba omu irhama.

5

¹ Nawe wâni Betelehemu Efrata^j, ciru okaba we munyi omu milala ya Yuda, emwâwe yo yantengera owarhambula Israheli. Ecisiki câge ciri ca kurhenga mîra, kurhenga ensiku n'amango. ² Co carhuma Nyamuzinda âbaleka, kuhika amango g'okuburha kw'olya oli buburha^k; ago mango lyo omusigala gw'abalumuna gwâshubira kuli bene Israheli. ³ Ayimanga, âkerêrheza obusô bwâge omu kukolêsa obuhashe bwa Nyaka-sane, omu kukolêsa obukuze bw'izîno lya Nyakasane Nyamuzinda wâge. Bâgandâza bulya akolaga âbâ mukulu kuhika oku buzinda bw'i-gulu.

Omuntu wâyishiyanka ecihugo ca Asuru

⁴ Oyo muntu ye wâbâ murhûla gwirhu. Asuru akarhêra ecihugo cirhu, akalabarha eno mwirhu rhwanamunikakwo bangere nda, na barhambo munani^l. ⁵ Bâyabula ecihugo ca Asuru n'engôrho; ecihugo ca Nimrodi n'akêre. A-rhuyôkola kuli Asuru hano aja omu cihugo cirhu, hano analabarha olubibi lw'emwirhu.

Omukolo g'omusigala gwa Bene Yakobo

⁹**4.6** : Nyamuzinda abwizire Israheli oku ashubûza olubaga lwâge hano ayusimuhana.

Ashima-nyanya abasigîre omu mimo nka kula lungere mwinja anajira. Lola muli Eze 34, 1.

^h**4.8** : Omunâra gw'obuso: kwo kuderha Yeruzalemu.

ⁱ**4.13** : Amahembe g'ecuma: kwo kuderha emisi yâwe ya mîra.

^j**5.1** 5, 1: Mîra mîra Betelehemu akazagiderhwa Efrata. Omucunguzi aburhiragwa e Betelehemu omu cishagala ca Daudi. Lola muli Mt 2,4.

^k**5.2** Olya oli buburha: Lola muli Iz 7, 14.

^l**5.4** : «Nda», kukulikiza ho «munani»: kwo kuderha «banji».

⁶ Ago mango, omusigala^m gwa bene Yakobo gwâyôrha nka lumè lurhenzire kuli Nyakasane ekarhî k'embaga nyinji, nka kula enkuba eyôrha oku lubala, era erhalinda ndi erhanacîkubagira bantu. ⁷ Omusigala gwa Yakobo gwabêra omu mbaga, omu karhî k'embaga nyi-nji, nka ntale eri omu nsimba z'emuzirhu, nka mwana wa ntale omu busô bw'ebibuzi: ngasi ah'agera erhi na kulabarha n'okuvungunyula, na ntâye wamufulumuka.

Nyamubâho aherêrekeza ngasi bagwerhe emihigo mibî

⁸ Mâshi okuboko kwawe kulambûkire oku bashombanyi bâwe, lyo abaku-shomba boshi bahirigirha. ⁹ Alagi ebyâba muli olwo lusiku, kwo Nyakasane adesire! Nârhenza ebite-rusi byâwe omu mwâwe, nâshanda engâlè zâwe. ¹⁰ Nârhenza ebishagala by'omu cihugo câwe, n'ebiyôgo byâwe bizibu byo-shi nâbihongola. ¹¹ Nâkukûla abafumu omu nfune, orhakaciba n'abashonga. ¹² Nârhenza ensalamu zâwe z'okubinjwa, ntenze n'emitungo yâwe, lero o-rhakacigashâniza omukolo gw'amaboko gâwe. ¹³ Ago mango lyo nâkûla emitungo-nyamwegemerwa omu cihugo câwe, nsherêze n'ebishagala byâwe. ¹⁴ Omu bukunizi bwâni, n'omu mutula gwâni, nacihôla oku mbaga zirhanyumvaga.

6

III. Israheli ašhubitwîrwa olubanja

Olubanja lwa Nnâmahanga n'olubaga lwâge

- ¹ Yumvagi oku Nyakasane adesire: Yimuka, ojîse entondo lubanja, n'amalango goshi gayumve izû lyâwe.
- ² Ewe mwe mirhezi muyumve olubanja lwa Nyakasane, ninyu mwe biriba bizibuzibu by'igulu, bulya Nyakasane ali lubanja bo n'olubaga lwâge, akwâmire Israheli.
- ³ Yaga lubaga lwâni, kurhi nâkujizire? Bici nâkurhamizekwo! Onshuze nâni.
- ⁴ Bulya nakurhenzize omu cihugo c'e Misiri; nakucungwîre nakurhenza omu nyumpa y'obujà, embere zinyu narhumayo Musa, na Aroni na Miriyamu.
- ⁵ Ewe lubaga lwâni, kengêragi eyali mihigo ya Balaki, mwâmi w'e Mowa-bu, mukengêre n'oku Balaamu mwene Beori àmushuzize. Kengêra olugendo lwa Shetimu omu Gilgali, lyo omany eby'obushinganyanya Nyakasane akolaⁿ.
- ⁶ «Bici nayisha ndwirhe embere za Nyakasane, nyuname n'emalanga ga Nyamuzinda w'Enyannya? Ka naja emalanga gâge mperhe enterekêro nyinji, n'amanina ga mwaka muguma?
- ⁷ Ka Nyakasane âsimîsibwa n'ebihumbi by'engandabuzi b'ebintaganjwa by'emigezi y'amavurha? Ka mbâge erhi nfula yâni yo mpâna oku bubî najizire, ka nâhânaga emburho y'omu nda oku câha c'omurhima gwâni?»^o
- ⁸ We muntu, wâbwizirwe ebikwânîne, ebi Nyakasane akuhunyire by'ebi: okujira obushinganyanya, okusîma okuba muntu wa lukogo, n'okuge-nda n'obwirhohye haguma na Nyamuzinda wâwe.

Okukalihira endyâlya z'omu Yeruzalemu

⁹ Izû lya Nyakasane lidwirhe lyayakûza omu cishagala: Yumvagi mwe bûko bwa Yuda, ninyu mwe ndêko y'ecisbagala! ¹⁰ Ka nanahasha okuyemêra endyâlya zihake eby'obushambo

^m**5.6** : Omusigala gwa bene Yakobo: kwo kuderha oku omu bayahudi hali abasigala; arhali boshi bârhagûkumuke.

ⁿ**6.5** : Lola omu Mib 22-24.

^o**6.7** : Mira Nyamuzinda amanyîsagya obulonga bwâge, ciru n'abalêbi bashokoleraga Mikeyo bârhumanyisizebo: okuba mushinganyanya (Amosi), okusîma okufa obwonjo (Hozeya), okucîrho-hya embere za Nnâmahanga (Izaya).

omu nyumpa zâbo? ¹¹ Ka nanalola nka mushinganyanya omuntu okolesa eminzâni y'okulenga-nya; n'abahêka emilengo erhashinganini omu nshoho zâbo? ¹² Abagale b'omu cishagala bakalihire ibala, n'abantu bamwo kunywerha kwône kwône bayishi. ¹³ Bwobu nâni nkolaga nârhondêra okukuha obubane, nâkushabira erhi byaba byâwe birhuma. ¹⁴ Wakazirya ci orhayigurhe, bakazilaka ishali aha mwâwe. Wâbikira ebiru-gu byâwe halya hazibu ci birhafumê; n'ebi wamanya mpu byo wafumi-ze, nâbirîkira engôrho. ¹⁵ Wâmira emburbo ci orhasârûle. Wâyenga amalehe g'omuzeti n'obwo o-rhâcishige amavurha gâyo. Wâkânda emizâbîbu ci orhânywe oku idi-vayi lyâmwo.

Olwiganyo lwa Samâriya

¹⁶ Bulya wakulikire olwiganyo lw'amarhegeko ga Omuri, na ngasi ngeso z'omu nyumpa ya Ahabu; mudwîrhe mwayiganya okwâbo kwoshi kwo-shi; kwarhuma nakuhindula bigûkâ, n'abantu bâwe bashube ba kuhââbwa olwoho. Lyo mwabarhula ebijâci abantu bâni bajâcîrwe.

7

Obulyâlya bwa boshi

- ¹ Namâlagîrira! bulya kwo nkola ndi nk'owahumbûlaga amalehe canda, nka malehe ga mizâbîbu gâhumbûlagwa enyuma ly'okusârûla; nta ciha-du cankacirîbwa, ciru mpâga irehe ly'omutini ndi nacifinja!
- ² Abantu ba Nnâmahanga barhaciboneka omu cihugo; nta mushinganya-nya ciru n'omuguma omu bantu. Boshi bâcikwendesirage bayunja oku bahuma omukò, ngasi muguma adwîrhe arhega mwene wâbo akasirha^p.
- ³ Ebijiro amaboko gâbo galengeha okujira ganali mabi gonene. Omurha-mbo adwîrhe alinga ecituliyo; n'omucirânuzi adwîrhe alinga empyulo lyo atwa olubanja. Omukulu adwîrhe aderha ebigalugalu n'oku omurhima gunamuhire.
- ⁴ Omwinja mulibo, anali nka lukererhê n'omushinganyanya nka lugurhu lwa mishûgi. Loli, olusiku lw'obuhane abalânzi bâwe baderhaga luyiru-ka, mukolaga mwasômerwa.
- ⁵ Mumanye murhalangaliraga omwîra murhacikubagiraga ecîrongôzi. Omanyè ciru orhashagalaga akanwa embere za mukâwe.
- ⁶ Bulya omwanarhabana ali ajacira ishe, omwananyere ali ahagalika nnina. Omuhya-kazi ali ayimanganwa na nnazâla; ngasi muntu ashombirwe n'ab'omu mwâge.
- ⁷ Cikwône niehe ngalamîre Nyakasane, ndagalîre Nyamuzinda w'oku-nciza, Nyamuzinda wâni ânyumva^q.

IV, Obulangalire n'omusengero gw' olubaga

Siyoni ajacirwa n'omushombanyi wâge

- ⁸ Orhacishinge erhi nie ntuma, wani mushombanyi^r wani, akaba nahirimire, nâzûka; akaba ntamîre omu mwizimya, Nyakasane ye bulangashane bwani.
- ⁹ Nâlembera obukunizi bwa Nyakasane bulya nâ mugomîre, kuhika ansa-mbîse, antwîre olubanja. Bulya ampulusa, ampire ahali obulanga-shane, mbone

^p**7.2** : Akasirha eri nshoho ngali ya bintamanzi eshushire akeshe, ekolesibwa omu kurhega ensi-mha emuzirhu.

^q**7.7** : Muli ogu mulongo, omulêbi ayêrekinemwo obuhamirizi bw'obucire nkana acikubagira; nkaba ho anali ashwinjîre olwandiko lwâge. Okwo kwayishihâna omukâba gw'enjira oku bitakîro by'obulangalire, byacyiyishiriyushûlwa buzinda. Biri nka bya kurhenga amango g'olubungo.

^r**7.8** : Oyo mushombanyi anahashiba Edomu erhi Asuru.

obushinganyanya bwâge.

- ¹⁰ Hano omusbombayi wâni abona okwo, enshonyi zimubumbe; olya wâ-mbwiraga erhi: «Ngahi Nyamuzinda wawe aligi?». Amasû gâni gamu-lola hano akola adwîrhe alabarhwa nka bijondo omu njira.
- ¹¹ Olusiku lw'okuyûbaka ebyôgo byâwe luyiruka! Olwo lusiku bâgalihya i-shwa lyâwe.
- ¹² Ago mango bene winyu bayâgaluka kurhenga e Asuru, kuhika omu bi-shagala by'e Misiri; kurhenga e Tiri kuhika oku lwîshi^s, kurhenga oku nyanja kuhika oku yindi, na kurhenga oku ntondo kuhika oku yindi.
- ¹³ Ciru akaba ntyo, ecihugo câbâ bigûkâ erhi ba nnaco barhuma, erhi bijiro byâbo bibî birhuma.

Omusengero oku mashanja g'abashombanyi

- ¹⁴ Mâshi Nyakasane, yâbula olubaga lwâwe n'akarhi kâwe, obusô bw'o-mwimo gwâwe, bala balamire buhumba omu muzirhu; omu mashaka g'e Karmeli. Bashubikera nka kulya byâli mîra omu Bashani n'omu Galadi.
- ¹⁵ Nka kulya mwa ziryâ nsiku warhurhenzagya omu cihugo c'e Misiri oshu-bigirhuyêreka ebirhangazo.
- ¹⁶ Amashanja gabone enshonyi zigabumbe, ciru akaba gacibona misi, gaâgwarha oku kanwa, gafuke n'amarhwiri.
- ¹⁷ Bâmima oluvu nka njoka, nka ngasi biyândala oku idaho. Barhulubuka omu malîngiriro gabo bayishe bajuguma, n'ebikango, n'obwôba embere zâwe.

Okushenga obwonjo bwa Nyamuzinda

- ¹⁸ Ndi wundi Nyamuzinda akâwe, obabalira amabî, ozaza ecâha, orhabika bukunizi ensiku n'amango ci okunda okufa bwonjo n'okubabalira?
- ¹⁹ Kandi oshubirhufa bwonjo, olabarhe amabî girhu, ebyâha birhu byoshi obikwêbe emuhengere.
- ²⁰ Oyêreke Yakobo obudahemuka bwâwe, n'Abrahamu omubêre lukogo lulya wacigashiraga balarha kurhenga mîra^t.

^s**7.12** : Lwîshi: kwo kuderha Eufрати.

^t**7.20** : Okucungulwa kwa Israheli, kuli kuyûkiriza eciragâne Nnâmahanga ajiraga bone bashakulûza. Eyo ndagâno n'eco ciragâne, co cîsiki ca ngasi bulangalire, lyo igwârhiro ly'obuyemêre bw'olubaga lwishogwa.

NAHUMU נְחֻמִּים

Enshokolezi

Ecitabu ca Nahumu cirhangira n'olulanga lw'oburhe bwa Nyamubâho n'okutwîrwa olubanja kw'ababî. Abantu b'omu Asuru bayishihanwa na ab'omu Yuda bayishicungulwa (1, 2-2, 3).

Nahumu alonzagya okumanyisa oku Ninive âyishiherêrekezibwa. Nyamuzinda âyishimuhà obuhane bwenêne erhi kulibuza Israheli n'agandi mashanja kurhuma.

Ninive ahanwa omu mwâka gwa 612 embere Kristu aburhwe. Ntyo Nahumu ayandikaga ecitabu câge myâka misungunu embere ly'ago mango. Abayahudi b'enyuma ly'ago mango barhâcilangaliraga okuhima abashombanyi bâbo b'en'igulu. Balangalira okucungulwa kw'iroho.

Nahumu kuli kuderha LUHÛMA, abalibuzibagwa bahûmuke bulya owalibuzagya abandi akola alyûla amabî gâge, Nnâmahanga akola amuhana.

EBIRIMWO

1. Oburhe bwa Nyakasane: cigabi 1
2. Okurhêrwa kwa Ninive: cigabi 2
3. Okuhanwa kwa Ninive: cigabi 3

1

¹ Aka kali kanwa k'obulêbi buyêrekire Ninive, myanzi Nyamubâho âfulûli-raga Nahumu w'e Elkoshi.

Enshula-mwanzi

Lulanga: Oburhe bwa Nyakasane

² Kâli Nyamubâho abà wa mitula, Nyamubâho abà mwihôzi! Nyamubâho anacihôle, abà wa burhe bwenêne! Nyamubâho anacihôlere abashombanyi bâge, anabike omujina oku babisha.

³ Nyamubâho arhaba burhe duba, ci kwônene arhahimwa budârhi, Nyamuzinda arhankaleka okuhana endyâlya eyâzire. Analambagire omu mpûsi n'omu mulaba, n'omu cihônzi, ebitù, ko katulo enshando zâge zibalaza.

⁴ Anarhalabanye enyanja, ayiganye, anaganye enyishi zoshi. Bashani na Karmeli bayumvirhe erhi okwo kurhuma, ehibala by'omu Libano hyagokomba!

⁵ Entondo zinajugume emalanga gêge, orhurhondo rhugeremwo ogwa nyegenye; idaho likunduke, igulu n'abalivyûbakakwo.

⁶ Obukali bwâge wani! Ndi wankabulindira? Ndi wankafukunya amango adârhabîre? Obudârhi bwâge kwo buyâka nka muliro, n'amabuye ganashanguke embere zâge.

⁷ Nyamubâho abà mwinja abà lwâkiro amango g'amalibuko oku bamuhizi-rekwo omurhima, abamuyegemera n'abamuyishi, ⁸ amango ecihônzi cizûsire^a. Anatulikanye abamuhizirekwo akamene, alu-kirize abashombanyi bâge kuhika omu mwizimya.

Obulebi kuli Yuda na Ninive

(Kuli Yuda)

⁹ Bici ogererîze kuli Nyamubâho? Kâli ye Kaheza, obujà burhâshubirire kabirhi ¹⁰ Bâjamo eciri nka câhirà, bâhungumuka nka lubala! Omu, boshi bâhu-ngumuke.

(Kuli Asuru)

¹¹ Emwawe, wâni Ninive, yo yârhengaga omuntu w'emihigo y'obulyâlya, omuntu

^a **1.8** mango ecihônzi cizûsire: : Amango obuhanya buzûsire... Eci cinwa cikengezize enkuba y'ecihônzi cinene (Nuhu ali murhûliriza aka Nahumu nk'oku kuyandisirwe omu citabu c'Omurhondêro 5, 29; ago mazîno gombi kulikuderha LUHÛMA).

w'omurhima guli nka gwa Beliyali^b.

(Kuli Yuda)

¹² Nyamubâho adesire ntya, erhi: «Ciru bakarhabâla, ciru bakaluga kurhi, bagûkumuka, baherêrekere. Akaba nâkugânyaguzize, ntakacikugânyaguza bundi. ¹³ Na bunola nkolaga nakuhûmûla kuli ogwo muzigo, nâtwa emigozi eku-shwêsire.»

(Kuli mwami w'e Ninive)

¹⁴ Wâni Ninive, lola oku Nyamubâho akuhigire: nta bûko bwâcihêke izîno lyâwe, nâshâba engombe y'abazimu bâwe, nkûlemwo enshushano mbi-nje n'emumbe, n'enshinda yâwe nyishandâge bulya wahêrwe.

2

(Kuli Yuda)

¹ K'obwîne! Omuganda ola walibirha oku ntondo, ayisha ayakûza mpu «Obucire!» Ojire ensiku nkulu, wâni Yuda, oyunjulize ebiragâne byaâwe, bulya !ero Beliyali^c arhakaciyêrekeza emwâwe, yeshi aherêrekîre.

Okushabûka kwa Ninive

Okurhêrwa

² Kashâba ola okuyishire, hira abalanzi omu mihanda, ja ebulâbi omu miri-mbwa, kabika omukaba, ocigurumanye weshi. ³ Neci, Nyamubâho oshubîrigwika omuzâbîbu gwa Yakobo n'omuzâbîbu gw'Israheli. Abanyazi bâli erhi bacîhireyo, bâli erhi bâytwîre ama-shami. ⁴ Empenzi z'entwâli zâge zaja zalabuka, abasirika bâge bayambîrhce e-by'omugôla, ebiterusi bicîhîsize byalingija oku bîrha, abasirika bali oku ndogomi baja bahama. ⁵ Omu njira ebiterusi bicîhîsize, byamâhârha omu mpandagazi: owabila-ngira anamanya mpu bibêye; byaja byalaza eyi n'eyi nka nkuba. ⁶ Bamâhamagala engabo y'abishoge, entondo zamâkorana, zamâciyôha oku muhanda, mîra zagwikaga ihêma. ⁷ Emihango eyêrekire oku lwîshi yamâpamuka, akayuguyugu omu bwami mpu «enhî!» ⁸ Bamarhuluba omugoli, bamamugendana, abaja-nyere bâge bali bâbanda endulu nka kulya engûkû ziyâhiza; bali bacidirhibula. ⁹ Ninive kwo ali nka luganizo lwa cidêka. Badwîrhe bayakuza, mpu: «Ka-fê, kafê, kafê!» Ci ntâye wakabagana kwo kunyi. ¹⁰ Mucihagule amarhale! Mucihagule amasholo! Biri birugu birhankahwa, biri mwandu mwandu, ecishagala ciyunjwîre birugu bya citwîro. ¹¹ Buhagwe, kavango n'akashâba! Omurhima gwadûrhusire, enjingo zamârha, amadwi gamakomanya, nta ntêra bacigwerhe, amalanga gazi-nzibîre.

Ninive ali nka ngoromora yahimirwe

¹² Kurhi càbîre cirya cishagala-bulumba bw'engoromora? Abana b'e- ngoromora bakâgihâbirwamwo ebiryo byâbo. Erhi wangoromora ajâaga ebwa kuhiva, ntâye wakâgidûnda abana bâyo. ¹³ Wampangaza akâgigabira orhwana rhwage ebihembo, agabânye n'empangaza-kazi zâge; akâgiyunjuza enyâla zâge mishoko, n'ebirâlo byâge misimbisimbi. ¹⁴ Nyakasane w'Emirhwe amâderha, erhi: «Ninive, nkolaga nâkuhana, nâvungunyula engâlê zâwe z'ebîrha, emisole yâwe yâkumba oku mata-bâro. Obuhagwe ojira bano igulu nkolaga nâbuherêrekeza, na ntâye wâciyumve izû ly'abaganda bâwe.»

3

Ninive amininisirwe oku mabî gâge

¹ Yajêwe! ecishagala c'obulyâlya, ngasi mwêzi ciyunjwîre bunyazi, mangaci weki wâgokôla

^b **1.11** : Oyu mubisha warhengaga emwa Asuru, anaba Senakeribu. (Rhulole 2 Bam 18-19),

^c **2.1** : Beliyali liri izîno lya muzimu.

okwâwe! ²Yumva! Obuhiri bwahukuza! Yumva emidindiri. Endogomi zikûzire omulindi, ebiterusi byaja byahukuza n'okuhama; ³basirika bali eruhya, engôrho ziri nka ngulumira, amatumu nka milazo. Abayagalisire buli buvu, abafire byo byasi, emifù eri ntuliranye, baja bayigerakwo. ⁴Ebyo bwo bunguke amabî galêrhera omukala-nshonyi, omwâlikwa mwihisa ahindwîre ebishagala bajà b'amabî gâge. ⁵Co cirhumire nkolaga nâkuhana, kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire. Nâkubarhuza omwambalo gwâwe, nkugendêse bushugunu omu masu g'abantu, nkubonêse nshonyi embeze z'amâmi. ⁶Nakubulula omu bijondo, nkubonese za mêmè: nâkujira obe lwiganyo oku bâgera boshi. ⁷Ngasi bankakubona boshi banakule omulindi baja baderha, mpu: «Nini-ve ashâbûsire, ndi wâmufà bwonjo?» Ndi wâcikufe bwonjo! Ngahi owakurhuliriza ankaciboneka?

Olwiganyo lwa Tebesi

⁸Ewani Ninive, ka we muzibu kulusha No-Amoni^d wâyubakaga oku burha-mbi bwa Nili? Ecôgo câge yâli nyanja, n'amîshi gàmujiirira ecirhango--rhango. ⁹Obushashe bwâge àbâga Etiyopiya na Misiri, bo bàkâgimuhà obuhirhi bwa ngasi lubero. Abantu b'e Puti n'ab'e Libiya bàli bâge. ¹⁰Naye kurharhumaga arhalulizibwa anahêkwa bujà; abana bâge boshi bànigwa omu ngasi mashango g'enjira. Abaluzi bâge boshi bàshwêkwa n'obudagulè, n'abarhwâli bâge boshi bàgendibà bajà omu kuyêshwa cigole. ¹¹Nawe Ninive, okolaga wâlonza aha wâyîikira mpu lyo ofulumuka abasho-mbanyî bâwe.

Busha Ninive acîrheganyiza oku mushombanyi

¹²Ebyôgo byâwe bizibuzibu kwo biri nka malehe gayêzire oku murhi. ¹³Emwâwe erhaciri abarhali nka bakazi, emihango mihamikize y'ecihugo ekola ecîyigula yone embere z'omushombanyi: orhuhamikizo rhwayo- rhwo rhwalîrwe n'omuliro. ¹⁴Doma amîshi muhako Ninive, bulya okola wâgorhwa; zibuhya ebyôgo byâwe, olabarhe ibumba onarheganye enformo y'amadafâli. ¹⁵Ci kwône wâfà, wâhîra omu bwokêre bw'ecishagala câwe, erhi ofire oku matabâro. Wâherêrekerà nka byasi byâlîbirwe n'ebizindêre.

Olubaga lugumaguma lwahirigirha

Olubaga lwâwe kwo lwâkâgivanda nk'irurnbu lya nzige. ¹⁶Abarhimbûzi bo bàli banji kulusha enyenyêzi z'oku nkuba. Bàkâgiyôrha nka kula ebizindêre bibalala, lero bahirigisirage. ¹⁷Abaja-bulâbi bâwe kwo bàkâgiyandala nka nzige, n'abakozi bâwe nka kula amalurnbu g'enjuci gaja gacîlunda oku mashaka amango g'e- mboho. N'erhi izûba lishalala ntâye wacirnanya aha zàgezire. Ngahigi bâgezire obwo? ¹⁸We mwâmi w'e Asuru, abarhambo bâwe bagwîshîre burhazûka, abakulu bâwe b'abasirika barhacihinya. Olubaga lwâwe lwashandabîne omu ntondo zoshi, na ntâye wacilushubûliza hagurna. ¹⁹Wajîrekwo ibala lirhankabukwa, ebibande byâwe biri bya lufù. Ngasi bo-shi badwîrhe bayumva olwâwe badwîrhe baheba orhusheka, bulya ndigi yeki orharhindibukaga wâni n'obulyâlya bwâwe?

^d**3.8** : No-Amoni Iuli lugo lw'e Tebesi, lugo lunene bwenêne lw'e Misiri: Eze 30, 14 16. Olwo lugo lukola lugosirwe na Asurbanipali mwâmi w'e Asuru mwâka gwa 663 embere Kristu àburhwe.

HABAKUKI 'Havaquq (חבקוק)

Enshokolezi

Omulêbi Habakuki aganîra na Nyamuzinda. Amulakira kabirhi, naye Nyamuzinda amushuza kabirhi. Ebyo byoshi byabaga omu cigabi cirhanzi c'ecitabu ca Habakuki. Omu cigabi ca kabirhi, Nyamuzinda ahehêrera nyankolamaligo karhanu. Omu cigabi ca kasharhu, omulêbi ayimba omu lulanga okuhimana kwa Nyamuzinda.

Habakuki ayigîrizagya omu Yuda omu mwaka gwa 600 embere ly'okuburhwa kwa Kristu, amango ga Yehoyakimu, mwâmi w'e Yuda. Nyamuzinda arhuma Abakaldeyi okuhana olubaga lwâge; ci kwône nabo bayish'ihanwa erhi kukola amaligo kurhuma.

Habakuki aba ayemire oku Yuda avunyire irhegeko lya Nnâmahanga. Adôsa Nnâmahanga ecirhumire ankacîshoga Abakaldeyi babà bapagani mpu bacîhôle ye; cirhumire ankahana omubî n'owundi mubî kulusha; cirhumire okukola amaligo kwankayîma omw'igulu kurhanashinganini?

Nyamuzinda amushuza, erhi: «Aha buzinda okuli kwayish'ihima byoshi. Omushinganyanya ayish'ilamira oku buyemêre bwâge» (2,4). Paolo Ntumwa ahizire ebyo binwa omu buhamirizi bwâge bw'obuyemere (Rm 1,17; Gl 3,11).

EBIRIMWO

- 1. Omulêbi Habakuki ashambàla na Nyamuzinda: cigabi ca 1*
- 2. Nyamuzinda ahehêrera abantu babi: cigabi 2,5-20*
- 3. Omulêbi ahuna Nyamuzinda oburhabale: cigabi ca 3*

1

Izîno ly'ecitabu

¹ Aka kali kanwa Nyamuzinda afulûliraga omulêbi Habakuki^a.

I. Omulêbi aganîra na Nyamuzinda wâge

Omulêbi àhamagala Nyamuzinda mpu arhabâle

² Mâshi Nyakasane, kuhika mangaci, nieki nahamagala nti oyishe ongwâse orhanayumve. Ka kwo nayakûzagya emunda oli nti: «Mâshi wampâna, wampâna», orhanalikûze? ³ Carhuma wanyêreka obulyâlya, ogal'ilolêreza obubisha? Ntacidwîrhi na- bona oburhali buhagwe n'akamene. Ekola ntambala n'enongwe byône bigandâzize. ⁴ Irhegeko lyâcîfîre n'obwinja bwahwîre! Bulya nyankola-maligo ashimbulîre omushinganyanya, n'obucirânuzi ntabo!

Ishuzo lya Nyamuzinda: Okurhera kw'Abakaldeyi

⁵ Mulole amashanja, enshonyi zimmugwârhe. Oku mucihali, nacijira ebi- rhangàzo ebi murhankayemire erbi bakammuganirire byo. ⁶ Neci! Mumanye oku nashubûza Abakaldeyi, lula lubaga luminya lw'ebi-shwankegerhe? Oluja lwacinagira omu bishagala byoshi by'ecihugo mpu luje lwanyaga amashwa ga bene. ⁷ Omurhwe gwabo gwo nyandumà, gwo gubuka abantu ifumufumu, emisi yagwo yo eguhà n'obukulu bwâgwo. ⁸ Ebiterusi byâgwo byo bikanya kulusha akakiri, byo bigesha kulusha e- mpangaza z'ebijingo. Abarhabâzi babo bayisha bacinagira, barhenga erhali hofi, kwo bahalala nka kula ikozi linashiha omunyama gwâlyo. ⁹ Boshi bayishîre obuhagwe; bamêsize amasu nka mpûsi y'ebushoshôkero bw'izûba, bayisha bashûkuza ebigorogo nka mushenyi gw'oku nyanja. ¹⁰ Ogwo murhwe gwo gushekera

^a**1.1** : Omulêbi Habakuki ali ayakûza Nyamuzinda mpu nta bushinganyanya buciri omu cihugo. Omu mulongo gwa 5 kuhika 11 amalêba obuhanya bwayish'irhogera ahabisha.

abâmi, gubona abaluzi gushekere oku ka-bwajiko. Ebyôgo bizibuzibu bibà busha kuli gwo. Gunacinge emiba-rhabarha y'idaho gubulibiduha! ¹¹ Abo bantu banagere nka kaleméra bacibirindike handi; emisi yâbo kwo banayibona oku ye na nyamuzinda wâbo.

Okushub'icîduza kw'omulêbi

¹² Kurhenga mîra we Nyakasane, we Nyamuzinda wâni, Mutagatifu orha-nkafà. Nyakasane, we Kabuye nyâkiraho, wacîshozire olu lubaga wanaluzibuhya, mpu lyo lurhurhûlakwo obuhane bwâwe. ¹³ Ci kwône amasû gâwe gabà mimâna bwenêne g'okurhalembere okubona oku mabî, orhankanayemêra wabà ndolêrezi y'okubona obuhanya. Ci- rhumirage oyemêra walola ebi ezi ndyâlya z'abantu zidwîrhe zajira okanacihulikira? Cirhumire ohulika amango endyâlya zidwîrhe zarhi-ndagira abazilushire bushinganyanya? ¹⁴ Cirhumire abantu obahira cihembe ciguma n'enfi n'eminyole^b byo bi-rhajira murhambo? ¹⁵ Abakaldeyi bali bagwârha abantu nka kula enfi zigwârha oku lulobo banabahire omu rhweshe rhwâbo. Okwôla kwabayunjuzize mwishi-ngo. ¹⁶ Bakola bakaz'irhûla orhweshe rhwâbo enterekêro^c, bulya orhwo rhweshe rhwo rhurhuma nabo balabula oku biryo binja binja byankanaderhwa. ¹⁷ Ka barhakacihusa okulabaganya engôrho zâbo mpu lyo baja bahungumula ezindi mbaga buzira lukogo?

2

¹ Niehe nkolaga nacibêrera ah'ilâbiro lyâni, nalinda nka mulangûza oli aha busongerwe bw'entondo, lyo mmanya kurhi Nyamuzinda ambwîra, na kurhi ashuza oku mulenge gwâni.

Ishuzo lya Nyamuzinda: omushinganyanya na kaheza

² Nyakasane anacinshuza, aderha erhi: «Yandika ebi nkufulûlîre, obisiribe oku rhupaho lyo bikaz'imany'isomwa n'obwalagale. ³ Ebyo nkufulûlîre amango byabâmwo garhacihika, ci kwône byâyi-sh'iyalagala omu mango gâbyo. Obilinde kwône onabilembere ciru wa-nkabona nka bilegamire: ebi ndesire byâyisha ho n'aho buzira kulega-ma. ⁴ Oyandike ntya: Omuntu w'entimanya mbi kushanguka anashanguka, ci omushinganyanya yehe alama buyemêre bwâge burhumire^d.

II. Okuhehêrerwa kw'omubisha

Omurhondêro

⁵ Neci, obuhashe abà nyammanjà, abantu bacîbonyi barhadêkerera, kwo bahuba nka nshinda, kwo balonza ngasi mango nka lufu, banaje ba-nyaga ishanja oku lindi, bagahire goshi idako ly'oburhegesi bwâbo. ⁶ Ebihugo byâhimirwe byâlungana haguma, bibalerenganyekwo ebijaci. Byayish'iderha, erhi:

Mahanya arhanu

I

«Muli bahanya mwe mugalira okuzimba, n'okurhûla ebirugu bya bene oku cikinja! ⁷ Mwâgwarhirwa emumiro, aba muba omu myenda yâbo bâjalabuka cali-gumiza bammugezemwo omusisi, nabo babe bo bammuhagula. ⁸ Mwâhagwîre mashanja manji bwenêne, nago agandi mashanja gasigîre gakolaga gammuhagula, erhi omuko mwâbulazire gurhuma, haguma n'obubî mujirira ebihugo, ebishagala na benebyo!

II

^b**1.14** eminyole byo binyagâsi

^c**1.16** : Bakola bakaz'irhûla orhweshe rhwâbo: kwo kuderha oku Abakaldeyi bo bakag'irhûla orhweshe rhwâbo emunda abazimu babo bâbo bali.

^d**2.4** : Omushinganyanya yehe âlama buyemêre bwâge burhumire: lola muli Rm 1,17; Hb 10,37.

⁹ Buhanya bwinyu! Munakaz'iyômekâ obunguke bubî bw'emwa balungu binyu, mugalicîkebwa mpu mulengerîre bwenêne b'okufulumuka nya-ndumà w'obuhanya.
¹⁰ Emihigo yinyu ebà ya kubonesa balungu binyu nshonyi: muli okwo kuhu-ngumula mbaga nyinji, kali kalamo kâwe ako wahizire omu mbaka. ¹¹ Ciro n'amabuye g'oku byôgo gayâma ganammushobeke, n'emirhi y'obu-rhungiri eyankirire izù lyâgo.^e

III

¹² Buhanya bwinyu! Mwe muyûbakira okuyôloloka kw'ebishagala oku mu-ko haguma n'okurhindagira abandi. ¹³ Co cirhumire omukolo gw'amashanja gukola guhwêra eciko, n'embaga zikola zirhindibukira obusha. K'ebyo byoshi burhali bulonza bwa Nya-kasane w'Emirhwe? ¹⁴ Neci, obushinganyanya bwa Nyakasane w'irenge bwayunjula ecihugo lwoshi lwoshi nka kula amîshi ganayunjula enyanja.

IV

¹⁵ Buhanya bwinyu! Mwe muhungulira abinyu muyumanîne ecinyôbwa ci-kali nka bwôge, mpu lyo cibalalusa bayambale obushugunu, okubundi mubabonêse nshonyi omu kulola obushugunu bwâbo. ¹⁶ Mwenene mucîbonesâ ezo nshonyi ci lirhabà irenge: Ninyu munywâge munacîyêrekane bashugunu! Nyakasane ammusêza mushongôze aka-bene k'obukunizi bwâge. Irengi linyu Iyahinduka nshonyi zinyu. ¹⁷ Emyône yakolagwa e Libano ekolaga yammugalukira; mwahungu-mwireyo ebintu, ebintu nabyo bikolaga byâmmujugumya. Okwo kwoshi kwâbâ erhi omuko mwâbulazire gurhuma, haguma n'amaligo muji-rira ebihugo, ebishagala na benebyo.

V

¹⁸ Kamalo kaci okubinja ensalamu kujira? Binaba bintu bya cûma bya ku-rhebana kwône. Cankarhuma omuntu acikubagira abo banyamuzinda barhankahash'iderha na yenene waba tulaga? ¹⁹ Buhanya bwinyu! Mwe mukaz'ibwîra ecihimbi c'omurhi, mpu: «Zûka!», n'ensinga y'akaduma y'ibuye, mpu: «Yimanga!», n'obwo arhanka- mmufulûlira mwanzi mucî. Ciru akaba mpu biba bishizirwe amasholo n'amarhale, nta buzîne bubibâmwo! ²⁰ Ci Nyakasane yehe mwo aba omu ndâro yâge ntagatifu. Ngasi yeshi onabà oku igulu ahulike embere zâge!»

3

III. Okuhamagala Nyamuzinda mpu arhabâle

Omusengero gwa Habakuki n'ishuzo lya Nnâmahanga

¹ Ogu gwo musengero omulêbi Habakuki ayêrekezagya Nnâmahanga guli nka kulaka mulenge^f.

² Yagirwa, Nyakasane, nayumvirhe bashambala emikolo yâwe y'okurha-ngâza nieshi nayunjula bwôba.

Mwa gano mango g'akalamo kirhu o-shub'izûsa emikolo ya bene eyo, oyimanyise oku bantu.

Ciru akaba mpu ogwerhe ecirhumire wakunira, oshub'irhuyêrekeza olukogo lwâwe.

Okuyisha kwa Nyamuzinda

³ Nyamuzinda ayishire kurhenga e Temani,

^e2.11 : Lola muli Lk 19.40.

^f3.1 - 3, 1: Olu lwimbo lushushire olulanga 67, 75 na 96; lola muli Mîk 1,3-4. 3, 3: Ternani na Parani biri bishagala biri oku njira erhengerîre oku ntondo ya Sinayi, omu cihugo c'e Edomu. Eyo munda yo Abayahudi bageraga erhi barhenga e Misiri bayisha bayâka baj'e Kanani.

Nyamuzinda Mwimâna ayi-shire ebwa ntondo za Parani.
Obukuze bwâge bubwikire amalunga,
n'igulu lyoshi liyunjwîre irenge lyâge.

⁴ Ayishire amoleka n'obulangashane,
emyonzi y'obulagashane edwîrhe ya-rhenga omu maboko gâge,
mwo obuhashe bwâge bucifulika.

⁵ Ecihûsi cimushokolire, endwâla zimugumire omu cirali.

⁶ Akayimanga, igulu linadirhimane,
amalola oku mashanja gamâgeramwo ogwa nyugunyû.
Entondo z'ensiku n'amango zamârhembagana,
orhurhondo rhwa mîra rhwahahanyusire,
zo zâli njira akag'igeramwo bu-rhanzi.

⁷ Nâbwine amalibuko g'abantu b'e Kushani,
n'ecôba c'abantu bayûbaka e Madiyani⁹.

Obukunizi bwa Nyakasane

⁸ Ka nyîshi Nyakasane, ka nyîshi zirhumire wakunira?
Ka nyanja erhumire omutula gwâwe gudubuka.
Wamâshonera oku bitû nka kuno oja oku ngâlè edwîrhwe n'ebiterusi byakuhêka ebwa
kuhimana.

⁹ Wamâgoka omuherho gwâwe, olugè lwâgwo olubumbire bisonga. Igulu lyaûmuka
n'enyîshi zahulula.

¹⁰ Erhi entondo zikubona, zanajuguma, enkuba y'ecihonzi yayunjuza igulu, enyanja
nênênè yakûngula n'empimbi z'omulaba zakaz'ilwîra emalu- nga.

¹¹ Igulu n'omwêzi byamayimanzibwa n'obumoleke bw'emyampi yâwe yaja yabalala,
bilibisire embere ly'okulangashana kw'itumu lyâwe.

¹² Omu burhe bwâwe igulu walilabarha, n'amashanja wagahinaga omu bu-kunizi bwâwe.

¹³ Wahulusire mpu oj'ifungira olubaga lwâwe, n'okufungira Omushîgwa wâwe, washâba
oburhungiri bw'enyumpa y'omubî, wayikundula eciriba coshi kuhika oku
mabuye^h.

¹⁴ Amatumu gâwe garhulungula amarhwe g'entwâli zâge, ezaliyishire mpu
zirhushandabanye n'orhuhababo rhw'omwishingo nka rhwa bantu balonza
okuyirha omukenyi bwifulikwe.

¹⁵ Enyanja haguma n'empimbi zâyo z'emilaba, wâylabarha n'ebiterusi byâwe.

Okuyôboha Nyamuzinda gw'omurhondêro g'obuyemêre

¹⁶ Nayumvîrhe okwo, obulà bwâni bwajuguma, eryo izû lyarhuma akanwa kandirhimana;
akafinjo kangera omu rhuvuha, obwôba bwantwa enji-ngo z'amagulu.
Ndwîrhage nalingûza n'omwishingo olwo lusiku lw'ebihamba, olwâyishira
ishanja likaz'irhulibuza.

¹⁷ Bulya omulehe guruhâciyâse, omuzâbîbu guruhâcijekwo malehe. Omuzeti gwâkaz'ileheka
burhaleheka, amashwa garhâcibonekanemwo biryo. Ebyôgo byâhwamwo
ebibuzi, nta nkafu zâcibonekana ebulambo.

¹⁸ Ci kwône niehe nahama n'omwishingo muli Nyakasane, nâcîshingira muli Nyamuzinda
Muyôkozi wâni.

⁹**3.7** : Kushani na Madiyani: gâli mashanja abirhi gayûbakaga olunda lw'e buzûka-zûba lw'e
Sinayi.

^h**3.13** : Lola muli Lub 13-15; 27,8-9; Hb 11,26.

¹⁹ Nyakasane Nyamuzinda, ye misi yâni, ye mpa okubiduha nka mbogo, ye ngeza ahalengerîre. Oku mukulu w'abimbizaⁱ. Oku nzihwa y'okusalikwa y'emirya.

ⁱ**3.19** : Olu lulanga lwa Habakuki lwakazâg'iyimbwa omu mango g'obugashânize bw'omu ka Nyamuzinda. Na ntyo omukulu w'abimbiza analuyankirira. Co cirhumire bayandika oku luli lwâge.

SOFONIYA צפניה TSEFANIYA ZEFANIYA

Enshokolezi

Omulêbi Sofoniya ayigîrize amango Yoziyasia aliyimire omu Yuda (640- 609 embere Kristu aburhwe). Kurhenga amango ga Senakeribu, ecihugo ca Yuda calamire omu bujâ bwa Asuru. Manase na Amoni, bami b'omu Yuda, bazigiraga okuharâmya ensanamu. Amango g'omulêbi Sofoniya, obulangalire kuli Nyamuzinda bwâyisha bwagaluka.

Sofoniya ayalagaza «olusiku lwa Nyamubâho», lusiku lwayishilêrha emishîbo minji omu cihugo ca Yuda n'omu mashanja goshi g'en'igulu. Sofoniya akalihira Abayuda bulya bakazigiharâmya banyamuzinda b'obunywesi, na bulya barhagwerhe bushinganyanya omu kalamo kâbo (3, 1; 3, 11).

Obuhane amashanja gahâbagwa na Nyamuzinda bukwânîne bubê nyigîrizo kuli Yuda (3,7). Bwo bwarhuma olubaga lwagalukira Nyamuzinda omu kumukenga n'omu kubâ lwirhohye. Banyi-hanyi bayishicunguka, nka bali birhohye (3, 12-13).

Eci citabu cisungunu ca Sofoniya cicolêsibwa liguma lyône omu Ndagâno Mpyahya muli Mateyo (Mt 13, 41).

EBIRIMWO

1. Olusiku lwa Nyamubâho: cigabi 1-2,3

2. Obulêbi oku mashanja: cigabi 2, 4-15

3. Obulêbi kuli Yeruzalemu: cigabi 3, 1-8

4. Amalagânyo: cigabi 3, 9-20

1

¹ Ebi biri binwa Nyakasane âfulûliraga Sofoniya, amango Yoziyasi mu-gala wa Amoni âli mwâmi w'e Yuda. Sofoniya âli mugala wa Kushi, naye âli mwene Gedaliya, aligi mwinjikulu wa Amariya na mwinjikulûza wa Hezekiyasi^b.

I. Olusiku lwa Nyakasane omu Yuda

Nyamuzinda âyishihana igulu lyoshi.

² Nyakasane amâderha, erhi: «Nâherêrekeza ngasi hyoshi hiyîsa omûka hano igulu. ³ Nâsherêza abantu n'ensimba, ebinyunyi n'enfi z'omu nyanja, nasherêza abantu babî n'ebijiro byâbo by'okusârhaza. Ntaleke ciru n'omuntu muguma bano igulu.»

Obuhane oku nterekêro ya banyamuzinda b'obwihambi

⁴ « Yuda, nâmuhana, mpane n'abantu b'omu Yeruzalemu boshi. Nâherêrekeza Baali yeshi muli eci cihugo n'amarhumisi gâge goshi. ⁵ Nâshereza ngasi bashonera oku burhungiri bw'enyumpa bajiharâmya omurhwe gw'enyenyêzi, bala baharâmya Nnâmahanga oku izino lya Milkomu^c. ⁶ Nâsherêza ngasi bacîkûla kuli Nnâmahanga, abarhamulongereza erhi kumurhînya ciru n'ehitya, abo boshi nta muguma nâleka.» ⁷ Akahwenyenye kabe embere za Nyakasane Nnâmahanga, kulya kuba olusiku lw'obukunizi^d bwâge bunene luyiruka! Neci,

^a**1.0** Yoziyasi omu c'emwabo ye Yoshiyahu; Manase ye Menashê; Sofoniya ye Tsefaniya, erhi Zefanya . Boshi cigereki n'enfarasè, rhwaloleragakwo, zo ndimi zirhuma ago mazîno gasôma

^b**1.1** Hezekiyasi omu c'e mwabo ye Hizkiyahu; enfarasè n'ecigereki byahindwîre amazîno

^c**1.5** : Milkomu: Abantu b'e Asuru bakazagiharâmya Milkomu n'abandi bakazagiharâmya enyenyêzi. Haligi n'abandi, oku barhalesiri okuharâmya Nnâmahanga ye Nyamuzinda w'okuli, bashubikaziharâmya ebiremwa, n'abandi barhashibiraga bici.

^d**1.7** 1, 7: Olusiku Nyakasane âyisha kwo lwanabe nka lusiku lwa nterekêro (Iz 34, 6; Yer

Nyakasane anarheganyize oburherekêre, mîra acêsagya ebigolo byâge alâlisire.

Obuhane oku barhambo b'aha bwami

⁸ Olusiku lw'oburherekêre, kwo Nyakasane adesire, nâhana abarhambo, abaluzi na ngasi boshi bahimba nka kula kw'ab'emahanga. ⁹ Olwo lusiku nâhana bala boshi bacihira enyanya nka bapagani, bo bala batula entambala, banabere enyumpa oku bwâmi bwa nnawâbo.

Obuhane oku barhunzi b'omu Yeruzalemu

¹⁰ Olwo lusiku, kwo Nyakasane adesire, ecihogêro cânazûke omu muhanda gw'olugo guderhwa lugo lw'Enfi, omu lugo Luhyahya mwânazûke olubî lunji lunji, ababanda endûlu, ababanda olujamu, ab'orhuhababo n'ecihûsi cirhankaderhwa! ¹¹ Mwe bantu muyûbaka omu lugo luderhwa Cishakulo^e muhebe orhubûli, bulya ngasi baguza boshi bafa, abarhimbûzi boshi baherêrekerâ. Obuhane kuli banyambula-buyemêre ¹² Muli ago mango nâyôce Yeruzalemu n'orhumole; nanje narhangula balya boshi barharhenga omu bubî bwâbo, bo balya baderha emurhima gwâbo, mpu: «Nyakasane arhankahashijira mabî erhi minja.» ¹³ Okuhandi obugale bwâbo buhagulwe enyumpa zâbo zishâbwe. Bayûba ka enyumpa, barhakazilâlamwo; bagwisire enkoma, barhakanywa oku manvu ga muli zo. Olusiku lwa Nyakasane ¹⁴ Olusiku ludârhi lw'obukunizi bwa Nyakasane luli hofi, luyishire luli buhena; okuyisha kwâlwo kwâzûsa ecihogêro c'amalumwa manene, ciru n'entwâli yâbanda endûlû erhi bihamba bya bîrha birhuma! ¹⁵ Olwo lusiku luli lusiku lwa mûngo, lusiku lwa bihamba n'olw'akamene, lusiku lwa burhe na lwa kushâba, lusiku lwa mwizimya na lwa citûmbi, lusiku lwa bitû na lwa ndûnduli y'omwizimya. ¹⁶ Lusiku lwa kubanda emishekera n'orhuhababo kuli bîrya bihugo bidârhi n'enyumpa nzibuzibu. ¹⁷ Abantu nânabahiremwo ebihamba baje bagenda nka mihûrha (bulya bagomire Nyakasane), omuko gwâbo gubulagirwe omu katulo, emirhumba yâbo ekabulirwe nka bibolereza, ci erhabishwa. ¹⁸ Oli ensaranga zâbo, oli amasholo gâbo, nta biguma byahashibayôkola. Omu lusiku lw'omûngo gwa Nyakasane, omu bumvu bwâge igulu lyoshi lyâherêrekerâ. Bulya anigûza, neci, aheze abantu boshi omu igulu.

2

Okufundika: okulâluka mpu bacîyunjuze

¹ Mushubûzanye, mugerêreze haguma, wâni lubaga lurhabâ nshonyi ² oku barhacimulibirhakwo nka kula omuyonga guhirigirha n'empûsi omu lusiku luguma; oku obukunizi bwa Nyakasane burhacimuhika-kwo. ³ Mulongereze Nnâmahanga, mweshi, abirhohye b'igulu^f, mwe mushimba amarhegeko gâge, mulongereze obushinganyanya, mulongereze obwirhohye: kwankanaba mwanâyôkolwe mw'olwo lusiku lw'oburhe bwa Nnâmahanga.

II. Obukunizi oku mashanja

Omubisha w'ebuzikiro bw'izûba: Abafilistini

⁴ Neci, Gaza akola ajirwa irungu, Ashkeloni abe kahumba. Ashedodi bamamulibirhakwo kalengerêre, Ekroni bamukundule. ⁵ Abantu b'omu murhwe gw'omu nyanja, ishanja ly'Abakeretini, yumvi akanwa Nyakasane adesire kuli mwe: «Nâkurhohya, nkuhire idako ly'ecihugo c'Abafilistini, ntakusigire muntu ciru n'omuguma; ⁶ wânashube bulambo, abangere

46, 10; Eze 39, 17).

^e **1.11** : «Cishakulo», ciri cishagala ciguma c'c Yeruzalemu. Abantu baguza: bantu h'e Kanani. Olole Hoz 12,8; Iz 23, 8, Mig 31, 24.

^f **2.3** «Abirhohye b'igulu» erhi abakenyi. kukengwa bakengwa omu mandiko matagatifu. Kuyumva bayumva Nnâmahanga. Omu bulembêdu balinda ensiku nzinda. Masiha arhumwa na Nnâmahanga mpu ayishibarhûliriza (Iz 61,1). Naye ali mwirhonzi na mutûdu.

bakakukomeramwo enyâlè aha bigala n'irango lya bibuzi.» ⁷ Abâyôrhe b'omu iburha lya Yuda, banagabâne eco cihugo, bâyabulire- mwo, bijingo barhamukire omu nyumpa zâli z'ebwami bw'Ashkeloni; bulya Nyamuzinda wâbo ânacyishibarhangula, ânashubibajira nk'oku bâyôrhaga burhanzi.

Abashomhanyi b'ebushoshôkero bw'izuba: Mowabu na Amoni

⁸ Nayumvirhe ebijâci bya Mowabu n'ebinioko bya bene Amoni, erhi baka-jâcira olubaga lwâni n'okucîshingira ecihugo câbo. ⁹ Co cirhumire, ncîgashire ecihango câni, kwo Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli adesire, erhi: «Mowabu na Amoni bâbà aka Sodoma na Gomora: mashaka ga makerêrhe na birundo bya munyu, irungu lyûmu-lyûmu oku nsiku n'amango. Abâyôrhe b'omu lubaga lwâni bânabahagule, abânasigale b'omu ishanja lyâni bo bayîme omu byâbo.» ¹⁰ Yo yânabe mpyûlo y'obucîbone bwâbo, bulya bâjâcira olubaga lwa Nyakasane w'Emirhwe, n'okukaziderhera oku mîno enyanya. ¹¹ Nyakasane ânabe Nyandumâ kuli bo, âherêrekeza banyamuzinda b'obu-nywesi boshi b'omu igulu, amashanja goshi g'oku birhwa ganamuharaâmye, gamufukamire, ngasi liguma omu cihugo câlyo.

Omushombanyi w'emukondwè: Kushi

¹² «Ninyu, mwe bantu b'e Kushi, mweshi nâmmuhungumulira omu bîrha»! kwo Nyakasane adesire.

Omushombanyi w'emwênè: Asuru

¹³ Nyakasane âhana n'abantu h'omu cihugo c'emwênè; aherêrekeza Asuru, ashâbûla Ninive yeshi ahinduke irungu lyûmu-lyûmu. ¹⁴ Ahantu ecishagala câli, amaso g'ebintu n'ensimba za ngasi lubero byâyi-shikâshiramaho, lubondo n'ecirifufu byâhanda omu burhungiri bw'e-nyumpa zâmwo. Bakaziyumva ebinyunyi byalyôgôlera aha rhubonezo rhw'enyumpa; mishabûkiza yonene ekola yâkaziboneka kurhangirira oku mulirango, emilungulungu y'enyumpa yoshi ekazishâbûka. ¹⁵ Kwo câhinduka ntyo cirya cishagala c'obulimbi, cirya abantu bamwo bakâgicîkèbwa mpu bajira aha bayegamire, banakazimanya mpu ntâye obalingânîne. Lero cashûbusirage, cikola bulumba bwa nsimba! Ngasi boshi bakola bacigeramwo banashungûrhe n'okusômmerwa.

3

II. Obukunizi kuli Yeruzalemu

Obuhane oku birongôzi by'ishanja

¹ Buhanya bwa Yeruzalemu, cirya cishagala cigoma, ecasherîre n'okulibu-za abantu. ² Nta mango câyumvirhe ebinwa bya Nyakasane, nta mango câyemire ihano, nta mango câcîkubagire Nnâmahanga, nta mango câyâkîre muli Nyamuzinda waco. ³ Abagula ba muli co ziba ntale zikaziyâna; abashamuka baco ziba ngwi zija zahiva bijingo, zirhabîke n'akantu zashanshanyula sêzi. ⁴ Abalêbi ba muli co babà bacîbonyi balonza okurhebana. Abadâhwa baco barhakenga ebintu birherekîrwe Nyamuzinda, banakazivuna n'i-rhegeko. ⁵ N'obwo Nnâmahanga abâ mushinganyanya muli co, nta bya bulyâlya ajira; ngasi sêzi na bijingo anabahe amarhegeko, mucêracêra arhabula-bula, arhishi bulyâlya.

Okuhanwa kw'amashanja

⁶ Nâherêrekeza amashanja, kwo Nyakasane adesire, enyumpa zâbo nâzi-shâba, enjira zâbo nâzihambya, ntâbo bâcizigeremwo! Ebishagala byâbo nabyo nâbisherêza, nta muntu wâcibibâmwo, abâbiyûbakagamwo bâhirigirha! ⁷ Cazinda nâderha, nti: «Yeruzalemu akolaga ankenga anayemêre amaha-no gâni. Nta bulagirire ncigwerhe bw'okucisherêza, ntanacyunjulize omuhigo gw'oburhe nali ngwerhe. Ci abantu bâge barhashwîra oku-rhali kukola amaligo kwône kwône. ⁸ Olusiku nayishimmuhêka lubanja mulingage obuhane bwâni,

kwo Nya-kasane adesire. Nàhizire oku nàshubûza amashanja n'amâmi ngahonde omu muliro gw'obukunizi bwâni.»

IV. Amalaganyo

Amashanja gayishiyumva Nyakasane

⁹ «Okubundi obwo nâyishihindula amashanja, ncêse orhunwa rhwâbo: bâkazimparâmya, niono Nyakasane, banangashânize boshi n'omu-rhima muguma. ¹⁰ Ciru na kurhenga ishiriza ly'en'yîshi z'e Etiyopiya, abemêzi bâni nàsha-ndabanyize, bâkaziyisha bandwîrhire entûlo.

Omusigala gw'Israheli

¹¹ «Olwo lusiku, we lubaga lwâni, orhakaciyumva nshonyi oku mabî gawe goshi, oku byâha byâwe byoshi wânjirire; bulya bala boshi bayunjulira bucîbone, nâbakûla ekarhî kâwe, onaleke obwo okukâminira oku nto-ndo yâni ntagatifu. ¹² Bantu birhohye bonene n'abakenyi naleka muli we, abakampûna mpu mbalange. ¹³ Abàsigire omu lubaga lw'Israheli barhakaciyalyanya barhakanaciderha bunywesi, barhakacikolesa olulimi lwâbo mpu baje bârhebana. Bâkazi-rya banagwishire erhi na ntaye wacibalibuza abahiramwo ecikango.»

Ennanga z'obushagaluke omu Siyoni

¹⁴ Ohebe ehibûli hy'obusîme, mwâli Siyoni!
Israheli, heha ecihogêro c'obu-shagaluke!
Oshagaluke, obande empûndu n'omurhima gwoshi,
we mwana-nyere w'e Yeruzalemu!

¹⁵ Nyakasane akazire ohuhane bwakulikwo,
alibirha oku mushombanyi wâwe.
Nyakasane ye mwâmi w'Israheli oli muli we,
nta buhanya bucikuli-kwo mpu wayôboha.

¹⁶ Olusiku luyiruka olu bâbwiramwo Yeruzalemu, mpu:
«Orhayôbohe, na-we cishagala ca Siyoni, orhatwikaga omurhima!

¹⁷ Nyakasane Nyamuzinda wâwe ali haguma nawe:
ali murhabâzi muhima-nyi!

Ashagalusire n'omwishingo we rhumire,
obuzigire bwâge bukuhîre akalamo kahyahya,
adwîrhe abanda empûndu we rhumire.

¹⁸ Nka kuka binayôrha oku lusiku lukulu.

Okugaluka kw'abalulize

Nâherêrekeza obuhanya bwoshi, kwo Nyakasane adesire, nârhenza eshonyi zimubumbire.
¹⁹ Amango gayiruka, aga nâhanamwo ngasi balya bakâgimmulibuza. Nâfu-mya abayagalisire muli mwe, nâgalula abalulize. Nâbahà obukuze n'irenge omu igulu lyoshi, nshubibajira nk'oku byayôrhaga burhanzi. ²⁰ Mw'ago mango nâmmushokolera mmuyêreke enjira, okubundi mmuhe obukuze n'irenge omu mashanja goshi g'en'igulu, hano nshubimmujira nk'oku mwanayôrhaga burhanzi, omu karhî k'amashanja goshi ga hano igulu.» Ntyo kwo Nyakasane adesire.

HAGEYO גִּי HAGAYI

Enshokolezi

Omulêbi Hageyo agendaga ayigîriza Abayahudi erhi barhenga elubungo. Ayigîriza oku buzinda bw'omwêzi gwa munani kuhika omu karhî k'omwêzi gw'ikumi na kabirhi gw'omwâka gwa 520 embere Kristu aburhwe, Iyo Abayahudi bayûbaka aka-Nyamuzinda kahyahya. Hageyo na Zakariya baciha nganyire okulangeliza abantu n'okurhuma Zorobabeli n'omudâhwa mukulu Yozwe bashubirira emikolo y'okuyûbaka aka-Nyamuzinda.

Bulya aka-Nyamuzinda kayôsire kashâbûsire, Nyamubâho ahana ebiremwa by'en'igulu. Okuyûbaka buhyahya kwayish'ilêrha akalamo kinja. Omulêbi ayemêra oku aka-Nyamuzinda kahyahya karhali kayûbake bwinja erhi rhwakakagerera kuli kalya ka Salomoni. Cikwône alêba oku omu nsiku zâyisha, irenge lyako lyayish'irhaluka ely'aka-Nyamuzinda ka Salomoni.

EBIRIMWO

1. Aka-Nyamuzinda kayûbakwa buhyahya: cigabi 1
2. Irenge ly'aka-Nyamuzinda kahyahya: cigabi 2

1

Amango g'okushub'iyûbaka akà-Nyamnzinda

¹ Omu mwâka gwa kabirhi gw'obwâmi bwa Dariusi, mwêzi gwa ndarhu, omu lusiku lurhanzi lwâgwo^a, akanwa ka Nyamuzinda kahekwa n'omulebi Hageyo^b emwa Zorobabeli mwene Shalatieli, murhambo w'e Yuda, n'emwa Yozwe, mwene Yehosadaka, mudâhwa mukulu, kaderha ntya: ² Nyamuzinda w'Emirhwe amâderha ntya: Olu lubaga ludwirhe lwaderha, mpu: «Garhacibâ^c mango g'okuyûbakulula akà-Nyamuzinda!» ³ Lero akanwa ka Nyamuzinda kalerhwa ntya n'omulêbi:

⁴ Ka munabwîne oku kuli kwinja mubêre omu nyumpa nyinjinja n'obwo akà-Nyamuzinda kâni kashâbûsire? ⁵ Lero buno, kanwa ka Nyamuzinda w'Emirhwe. Mucijâge emurhima mulolereze enjira zinyu! ⁶ Mwarhêzire binji, ci mwahaka binyi omu nguli zinyu; mwâlîre birhali binyi, ci murhayigurhaga; mwanywa, ci enyôrha yinyu erhatwikaga; mwâyambaliza, ci nt'idûrhu mwayu-mvîrhe. Omukozi âhâbwa oluhembo lwâge, ci lwâbâ nka kuno luja omu nshoho ntule! ⁷ Kanwa ka Nyamuzinda w'Emirhwe. Mugerêze bwinja emu-rhima gwinyu, mulole enjira mulimwo^d. ⁸ Yinamukiri oku ntondo^e, mujidurhira ebirhi, muyûbake enyumpa yâni. Nâhramwo amasîma gâni, n'irenge lyâni ligandâzemwo, Nyamuzinda okudesire. ⁹ Mwakâg'ilangalira okusârûla binji, ci lero mwânenwa. Ebi mwâhasire, nâbiyehula n'empusi. Bulya kurhi? Kanwa ka Nyamuzinda w'Emirhwe. Bulya enyumpa yâni eshâbûsire, n'obwo ngasi mugu-ma muli mwe adwîrhe agwîriza okuyûbaka aha mwâge. ¹⁰ Okwo kwarhuma e-nkuba^f ehangama, n'idaho lyânena emburho. ¹¹ Nâlêrha ecanda omu cihugo; oku ntondo, omu mashwa g'engano, oku lukoma lw'emizâbîbu, omu mashwa g'emizeti n'ezindi mburho; abantu n'ebintu byoshi byâlibuka, na ngasi mukolo gwinyu gwoshi gwafânânda.

¹² Oku bundi obwo, Zorobabeli, mwene Shalatieli, na Yozwe^g, mwene Yehosadaka,

^a**1.1** : Lwâgwo: Kwo kuderha mwêzi gwa kamera (8), mwâka gwa 520.

^b**1.1** Hageyo kuli kuyiganya enfasê n'ecigereki, ci omu c'emwabo anasomwa Hagayi גִּי

^c**1.2** : «Garhacibâ»: Kwo kuderha amango garhacihika.

^d**1.7** : Mulimwo: «enjira mukulikire»: Aka kanwa kâli ka kuderhwa handi, ci arhali aha.

^e**1.8** : Ntondo: nkaba ntondo ya Yuda.

^f**1.10** Nkuba: omu buhindule bw'ecihabraniya omu Ciharameya, badesire: «nkuba»; omu Cihabraniya, baderha: «lumê» banayushulakwo: «kuli mwe» kwo kuderha «Olumê kuli mwe».

^g**1.12** Yozwe kuli kuyiganya nfasê na cigereki, ci omu c'emwabo anasomwa Yehoshua erhi

mudâhwa mukulu, n'olubaga lwoshi, bayumvirhiza akanwa ka Nyamuzinda n'akanwa k'omulêbi Hageyo, nk'oku Nyamubâho, Nyamuzinda wâbo àlirhumire oyo mulêbi. Aho, olubaga^h lwayôboha Nyamuzinda. ¹³ Kandi Hageyo, ntumwa ya Nyakasane, abwîra olubaga ntya akanwa ka Nyakasane: «Ndi haguma ninyu, kanwa ka Nyamuzinda». ¹⁴ Nyakasane ayunjuza makengu Zorobabeli mwene Sahlatieli, murhambo w'e Yuda na Yozwe mwene Yeho-sadaka, mudâhwa mukulu, n'olubaga lwoshi: bayisha banarhondêra okukola omu ka-Nyamuzinda, Nyakasane w'Emirhwe. ¹⁵ Ago mango zâli nsiku makumi abirhi n'ini z'omwêzi gwa ndarhu, mwâka gwa kabirhi gw'obwâmi bwa Dariyu-si.

2

Irengi ly'akà-Nyamuzinda

¹ Omwâka gwa kabirhi gwa mwâmi Dariyusi, mwêziⁱ gwa kali nda, nsiku makumi abirhi na luguma, akanwa ka Nyakasane kanacirhindakwo omulêbi Hageyo^j, erhi: ² «Obwire Zorobabeli, mwene Shalatieli, murhambo w'e Yuda na Yozwe mwene Yehosadaka, mudâhwa mukulu, n'olubaga lwoshi ntya: ³ Indi muli mwe wacibwîne amango eyi nyumpa yalijire irenge? Na kurhi muyibwîne buno? Ka murhabwîni oku erhacigwerhi nda na mugongo? ⁴ Ci lero buno, osêre, Zorobabeli, Nyakasane okudesire. Osimike, Yozwe, mwene Yehosadaka, mudâhwa mukulu. Osimike, nawe lubaga weshi omu cihugo! Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe okudesire. ⁵ Yo ndagâno najiraga ninyu erhi murhenga e Misiri, n'omûka gwâni guli ekarhî kinyu^k. Murhayôbohaga, . ⁶ Bulya ntyo kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Emirhwe adesire. Hasigîre mango masungunu ndundaganye amalunga n'igulu, enyanya n'idaho^l. ⁷ Nâdudanganya amashanja goshi, obuhirhi^m bwâgo bwaluga, n'enyu-mpa yâni eyunjule irenge. Nyamuzinda w'Emirhwe okudesire. ⁸ Niene nie Nn'ebirugu, nie Nn'obugale bwoshi, kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire. ⁹ Ire-nge ly'eyi nyumpa Iyalushisa erya mîra, kwo Nyakasane Nyamuzinda w'Emi-rhwe adesire, na muli ahaⁿ hantu, nahebaho omurhûla, Nyamuzinda w'Emi-rhwe okudesire. Okudôsa ihano emw'abadâhwa ¹⁰ Omu nsiku makumi abirhi n'ini z'omwêzi gwa kali mwenda, mwâka gwa kabirhi gw'obwâmi bwa Dariusi^o, akanwa

Yeshua, Iyo izino Iya Yezu omu c'emwâbo יהושע

^h**1.12** : Olubaga: Kwo kuderha balya bantu basigire bemêzi ba Nyamuzinda e Yeruzalemu (lola Omulêbi Hageyo na Zakariya na Iz 4,3...)

ⁱ**2.1** Mwêzi: Kwo kuderha Muhaho (10), mwâka gwa 520, omu lusiku luzinda lw'omwibuko gw'ebihando.

^j**2.1** Hageyo yena Hagayi omu c'e mwabo; Yozwe ye Yehoshua

^k**2.5** Omu cihabraniya, badesire-ho ntya: «Co cihango (erhi: ndagâno) nâjiraga haguma ninyu erhi murhenga e Misiri.» (Baderha: «berit» omu Cihabraniya, ahâli ha «dabar» kanwa)! Ebyo birhali omu buhindule bw'ecigereki.

^l**2.6** : Idaho: Omulêbi Hageyo amanyire oku Nyamuzinda yene ohêka igulu. Omulêbi alêbire obuhanya bwayisha n'obwo gaciri mango ga murhûla gwa mwami Dariyusi. (lola Am 5, 18 ; 8,9...) Obwo buhanya bwadunda igulu lyoshi, n'okwo kuyubakululwa kw'akà-Nyamuzinda ciri cimanyiso c'omurhondêro gw'amango ga Masiha.

^m**2.7** : Buhirhi: Kwo kuderha akantu koshi ka ngulo ndârhi, akantu abantu bacifinja. Obuhindule bwa Vulgata bwayirukira bwaderha oku «Omwifinjwa» anali Masiha, lero kwo kuhindula mpu: «Neci âyisha Namwifinjwa emw'amashanja goshi.»

ⁿ**2.9** : Aha: Kwo kuderha Omu ka-Nyamuzinda (lola 2 Sam 7,13). Emw'omulêbi Ezekiyeli aka-Nyamuzinda hali hantu ha Masiha. N'erhi rhwankalola bwinja, rhwanabona oku kwo binali, aha Yeruzalemu, Kristu âciyerekiné omu ka-Nyamuzinda kâyûbakululagwa obwa kabirhi na Mwâmi Herodi. Obuhindule bw'ecigereki buyushwîre-ho ntya: «n'omurhûla gw'omurhima gwala-nga balya boshi bahumbaga eciriba c'aka ka-Nyamuzinda».

^o**2.10** : Dariyusi: omwâka gwoshi gwa kabirhi gwa mwâmi Dariyusi gwâlî mwâka gwa 520, mwêzi gwa Nyaruzigwe (12).

ka Nyamuzinda w'Emirbwe karhi-ndakwo omulêbi Hageyo kaderha ntya: ¹¹ Yumva akanwa ka Nyamuzinda w'Emirbwe. Odôsagye abadâhwa ihano, obabwîre ntya: ¹² «Erhi omuntu a-nkahêka enyama ngishe omu nshoho y'omwambalo gwâge, kandi abulig'ihuma oku mugati n'idivayi, oku mavurba erhi ngasi kandi kalyo n'ogwo mwambalo, k'ebyo byanahinduka bitagatifu okwôla kwônene kurhumire?» Abadâhwa ba-shuza, mpu: «Nanga!» ¹³ Hageyo ashubibadôsa ntya: «Erhi omuntu ankazira n'omufu, kandi abulihuma oku biryo, k'ebyo biryo byanahinduka bibi?» Abadâhwa bashuza mpu: «Neci». ¹⁴ Lero Hageyo aderha ntya: «Olu lubaga ntyo kwo luyôsire! Kw'er'ishanja liri ntyo embere zâni! Kanwa ka Nyamuzi-nda. Emikolo^q yâbo boshi ntyo kwo enali, n'ebi barherekêra aha binali bibi»^r.

Amalaganyo gw'omunago

¹⁵ Mugerêrezagye buno omu murhima gwinyu^s, kurhengerane ene na kuhika amango gâyisha. Erhi barhacihira ibuye oku lindi ly'aka-Nyamuzinda, ¹⁶ kurhi mwâliyôsire? Mwakâgîyisha mpu mulishamarha mirengo makumi abirhi, lero mwakâshimâna liri ikumi lyone; mwakâyisha aha mukenzi mpu muhongole ndaha makumi arhanu, lero mwâkashimâna gali makumi abirhi gone. ¹⁷ Nâshûrha^t n'olubula emikolo y'emisi yinyu, nâyivubya, murhanagalukaga emwâni, kanwa ka Nyamuzinda! ¹⁸ Mugerêrezagye buno omu murhima gwinyu, kurhe-ngera ene na kuhika amango gâyisha, (kurhenga omu nsiku makumi abirhi n'ini z'omwêzi gwa kali mwenda, kurhenga olusiku bahumba eciriba c'aka-Nyamuzinda, mulâbe bwinja) ¹⁹ erhi enguli zinacibule omuhako, erhi olukoma, omulehe n'eyindi mirhi birhaciyâna malehe^u! Kurhenga ene, nahâna omunago!

Amalaganyo emwa Zorobabeli

²⁰ Akanwa ka Nyamuzinda kashubirhindakwo Hageyo obwa kabirhi, lusiku lwa kali makumi abirhi n'ini lw'omwêzi, kaderha ntya: ²¹ Obwire Zorobabeli, murhambo w'e Yuda ntya: Nkola nâdundaganya amalunga n'igulu. ²² Nkola nâkûla entebe z'amâmi, nshâbe n'amahashe g'abâmi^v b'amashanja. Nâhirika e-ngalè n'abazigendakwo; ebiterusi n'ababishonakwo bânigwa, ngasi muguma âkumba omu ngôrho ya mwene wâbo. ²³ Olwo lusiku - kanwa ka Nyamuzinda w'Emirhwe - nâkurhola^w, wâni Zorobabeli, mwene Shalatieli, mwambali wâni -

^p**2.13** : Bibi: Kwo kaderha Kantu ka muziro, cihemu.

^q**2.14** : Mikolo: Kwo kaderha akantu omuntu abona erhi kukola n'emisi yâge kurhuma; akole n'amaboko gâge: mirimo, myaka, (lola Lush 24, 10; 28, 30).

^r**2.14** : Bibi: obugashânize bwakâgîjirirwa omu ciriba c'aka-Nyamuzinda erhi hamanakashâba, ci bashubiyûbaka-ho oluhêrero lw'enterekêro, mwâka gwa 538. Omulêbi Hageyo ayerekîne enyigîrizo ziri aho, lola omulongo gwa 13. Olubaga luhemusire, n'enterekêro zalwo ziri za cihemu. Ci kwoki, obukali buli aha bulushire obwa 2, 1-9; nkabaga bantu b'e Samâriya bakalihirwe. Lola Ezr 4, 1-5. Obuhindule bw'ecigreki buyûshwîre-ho: «Ezo nshwira-kulya zârhindibuka n'emikolo, mwânali mushombîne omu mihanda y'abajacizi».

^s**2.15** Emilongo 2, 15-19: Nyamuzinda alaganyize oku ahâna omunago: bâhinga, banayeze. Ebi binwa biyu- shwîre 1, 1-15, byali bikwânîne bikulikire nkaba 1, 15. 2, 16: «Kurhi mwâliyôsire?», buhindule bwa cigereki obwo; «kurhi okubâ kwinyu kwâli?» Omu Cihabraniya ... Enyuma Iya» ndaha makumi arhanu», Omu Cihabraniya badesire: «emikenzi»; o-kwo kurhali omu cigereki.

^t**2.17** : Nâshûrha: omu cihabraniya, badesire: «nammushûrha»: lola Am 4,6. 2, 18: (... mulâbe bwinja): eco cinwa ciri ca kuhugûla; ci cirhakubwîri bwinja ebi cilonzize okuhugûla, lola 1, 15.

^u**2.19** : «Malehe», omu cigereki mwo badesire ntyo; eco cinwa cirhali omu cihabraniya.

^v**2.22** : «Bâmi», omu cigereki; omu cihabraniya: «mârni».

^w**2.23** : Nâkurhola: Nyamuzinda yene ocîshoga abantu alonzize okurhuma. Rhuderhage nk'oku acîshogaga Abrahamu, lola Yoz 24, 3; acîshoga abaleviti (badâhwa), lola Mib 3,12; acîshoga Daudi, lola 2 Sam 7,8. Zorobabeli, mwîmo gwa Daudi, alunganyîze enkengêro

kanwa ka Nyamuzinda - nâkujira nk'ifundo lya ciziriko. Bulya we nacishozire: Kanwa ka Nyamuzinda w'Emirhwe.

z'obwâmi kuli Masiha: Lola 2 Sam 7, 1...; 7, 14... Kwaligi nka ye okola obisire omujina gw'amarhegeko. Lola Zak 6, 12. - Ciziriko: eciziriko bakâgizirika-mwo amaruba n'emyandiko yâli mpogo: lola 1Bam 21,8; bakâgiciyambala n'obukenge omu igosi: lola Murh 38, 18; erhi omu munwe: lola Yer 22, 24.

זכריה ZAKARIYA

Enshokolezi

Zakariya ayigîrîze kurhenga omu mwâka gwa 520 kuhika omu mwâka gwa 518 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu, nk'oku bidesirwe omu cigabi cirhanzi c'ecitabu câge (cigabi ca 1-8). Ecigabi ca kabirhi c'ecitabu câge (c. 9-14) cirhuyigîriza bwenêne bwenêne ebiyêrekire amango g'Omucunguzi n'obworhere bw'Omucunguzi yene: Obûko bwa Daudi bwâyish'iyinamulwa kandi. Omucunguzi âyish'ibâ mwirhohye (9,9-10), âyish'ilibuzibwa, âyish'inigwa (12,10), âyish'iba ntûali. Obwo bworhere buli nk'obwa Yezu Kristu. Endagâno Mpyahya ebâmwo ebyo bigabi by'ecitabu ca Zakariya (Mt 21,4-5; 27,9; 26,31; Yn 19,37).

Omu cigabi cinene cirhanzi, enshokolezi (1,1-6) ekulikirwa n'okubonekerwa kwa Zakariya kani. Aka Hageyo, Zakariya al'irhindibukire bwenêne okuyûbaka aka-Nyamuzinda kahyahya n'okuhêka ecihugo enyanya. Nyamuzinda amanyisize bunyi bunyi obworhere bw'Omucunguzi wâyish'iba Mwâmi na Mudâhwa Mukulu.

EBIRIMWO

1. Okubonekerwa kwa Zakariya: mugalukire Nyakasane: cigabi 1-8

2. Okundi kubonekerwa: Omucunguzi ayishire: cigabi 9-11

3. Okubonekerwa kuzinda: Amalagânyo Mahyahya oku bantu boshi: ci gabi 12-14

1

Ecigabi ca burhanzi

Okuba n'olugendo lwinja

¹ Omu mwâka gwa kabirhi gw'obwâmi bwa Dariyusi, mwêzi gwa kali munani^a, akanwa ka Nyakasane kanacirhindakwo omulêbi Zakariya, mugala wa Barakiya mwene Ido. ² Amurhegeka mpu abwîre bene Israheli, erhi: «Nyakasane w'Emirhwe al'ikunirire bashakulûza binyu bwenêne. ³ Nyakasane w'Emi-rhwe adesire ntya: Mugaluke emunda ndi - Nyakasane okudesire - nani nâshubira emunda muli. ⁴ Murhabâga aka bashakulûza binyu. Bo abalêbi ba mîra bâbwiraga, erhi: Nyakasane Ogala byoshi adesire ntya: Muleke olugendo lwinyu lubi n'ebijiro binyu bigalugalu, cikwône barhalonzagya okunyumva n'okushimba oluderho lwâni, Nyakasane okudesire. ⁵ Bashakulûza binyu ngahi baligi? Ka n'abalêbi banalama burhafâ? ⁶ Cikwône ebinwa n'amarhegeko nâl'ihire abalêbi bambali bâni ka birhahikagakwo bashakulûza binyu? Bahindula olugendo lwâbo banaderha, erhi: «Nyakasane w'amashanja arhujirîre nk'oku anal'ihizire okurhujirira, nk'oku olugendo n'ebijiro birhu byâl'ikwânîne.»

Okubonekerwa kurbanzi: abashonyire oko biterosi

⁷ Omu mwâka gwa kabirhi gw'obwâmi bwa Dariyusi, omu nsiku makumi abirhi n'ini z'omwêzi gwa kal'ikumi na muguma^b, gwo mwêzi gwa Shebati, Nyakasane âshambâza

^a**1.1** : Muhaho na nâcêze mwâka gwa 520 embere z'okuburhwa kwa Mwâmi Yezu; myêzi ibirhi enyuma ly'ohulêbi hwa Hageyo; rhwanaganja ntyo bulya burhanzi abayahudi bakagirhangira omwaka omu mezi gwa Nisan, gwa kasharhu erhi gwa kani gw'Abazungu e Bulaya. Buno bakola barhangira omwaka omu Septembri, cambasè, kwo kushokola myêzi isharhu oku mwaka gwa ONU; Bene Cina, bohe barhangira omwaka myezi ibiri enyuma za ONU, kwo kuderha omu kasi-kiru kazinda. Ntyo abantu ba mîra b'ebushoshokero, bakagiganja emyâka amango omwâmi muhyahya anayîmaga

^b**1.7** : Omwêzi gw'11 yâli ekarhî ka kasikuru kazinda, bulya bakagishokola myêzi isharhu oku kuganja kw'ene, mwâka gwa 519 embere z'okuburhwa kwa Mwâmi Yezu.

omulêbi Zakariya, mugala wa Barakiya mwene Ido. Ntya kwo Zakariya ashambîre, erhi: ⁸ «Ene budufu nakâg'ilôrha. Nabona omuntu oshonyire oku citerusi c'akaduku. Al'iyimanzire ekarhî k'ecishakashaka c'emilukuluku yâl'imezire omu lubanda. Enyuma zâge yali ebindi biteru-si, eby'akaduku, eby'akakumbi n'eby'akêru. ⁹ Nanacimudôsa, nti: «Muhânyi, ebyo biterusi kwo kuderha kuci?» Naye malahika wâl'irhumirwe okunderheza ânshuza, erhi: «Nakuhugûlirabyo.» ¹⁰ Oyo muntu wâli omu karhî k'emilukuluku-ku, ashuza erhi: «Ebyo biterusi byo Nyakasane arhumire mpu bigere omu igulu lyoshi.» ¹¹ Balya bâl'ishonyire oku biterusi bânacirhûla obugo bwâho emwa o-lya malahika wa Nyakasane wâli omu karhî k'emilukuluku, bamubwîra, mpu: «Rhwagezire omo igulu lyoshi, rhurhabwinemwo hidûndo: kahwenyenye ko-nene.» ¹² Malahika ânaciyaakûza, erhi: «Nyakasane w'Emirbwe, ekola myâka makumi gali nda eyi erhi obêrire Yeruzalemu burhe haguma n'ebishagala bya Yuda. Mangacigi wabahabalira?» ¹³ Okubundi Nyakasane ashuz'omu binwa bi-njinja by'okurhûliriza oyo malahika wakaginshambâza. ¹⁴ Naye malahika wakaginshambâza ântegeka ebi binwa bya Nyakasane w'Emirhwe ntya: 'Ngwe-rhe obuzigire bunene kuli Yeruzalemu na kuli Siyoni, ¹⁵ cikwône oburhe bune-ne bungwerhe erhi mashanja g'obucibone garhuma. Bulya amango oburhe bwâni bwaciri busungunu kuli Israheli, gohe gashangîra oku kumusherêza. ¹⁶ Co cirhumire, kwo ndesire, niono Nyakasane w'Emirhwe, nâshubira e Yeruzalemu, nyêrekanireyo olukogo lwâni. Enyumpa yâni yashub'iyûbakwa e Yeruzalemu, banashub'iyûbakulula ecishagala bwinja.» ¹⁷ Okubundi malahika âmbwîra mpu nyâkûze nderhe ebi bindi binwa, erhi: «Ebishagala byâni byâshub'ihirhira, kwo Nyakasane w'Emirbwe adesire, nashub'icîshoga Yeruzalemu, mbabalire Siyoni n'okumurhabâla.»

2

Okubonekerwa kwa kabirhi: amahembe n'abatuzi

¹ Oku nalambula amasu, nânacibonekerwa. Okubundi nânacibona mabe- mbe ani. ² Nânacidôsa malahika wâl'irhumirwe okunderheza, nti: «Aga mahembe kwo kuderha kuci?» Anshuza, erhi: «Ago mahembe go gâshândaba-nyagya abantu ba Yuda (bo b'Israheli), n'ab'e Yeruzalemu.» ³ Okubundi Nya-kasane ânyêreka batuzi bani. ⁴ Nânacidôsa, nti: «Bici bal'ijira?» Anshuza, e-rhi: «Ago mahembe go galya gâshândazagya ecihugo ca Yuda kuhika nta mu-ntu ciru n'omuguma wacifukunyize; cikwône abo batuzi bayishîre okugajugu-mya, okugaherêrekeza.»

Okubonekerwa kwa kasharhu: omugozi gw'okugèra

⁵ Kandi oku nagalamula amasu, nânacibonekerwa. Nabona omuntu afu-mbîrhe omugozi gw'okugèra. ⁶ Nânmudôsa, nti: «Ngabi waja?» Anshuza, erhi: «E Yeruzalemu, nagend'igèra obulî n'obugali bwâyo.» ⁷ Olya malahika wâl'i-rhumirwe okunderheza anacishegûka n'owundi amushokolera. ⁸ Abwîra oyo wâbo, erhi: «Libirha obwîre ogwo musole gudwîrhe omugozi, erhi: «Yeruzale-mu arhazungulusibwe cogo, bulya abantu n'ebintu birimwo biri binji bwenêne». ⁹ Ntya kwo Nyakasane adesirage, erhi: «Nienene nâbêra e Yeruzalemu nka cogo ca muliro cizungulusire ecishagala, nnanyêrekanireyo irenge lyâni linene.»

Nyakasane ahamagala abalulize kabirhi koshi

¹⁰ Ntya kwo Nyakasane ammubwîzire, erhi: «Mwe nâshandabanyagya e-mpande zoshi z'igulu, lero muyâkage, murhenge omu bihugo by'anya-nya! ¹¹ Mwe bantu b'e Yeruzalemu mwâlulizibagwa e Babiloni, muyâke dubadu-ba.» ¹² Nyakasane w'Emirhwe wântumaga, ntya kwo aderhîre amashanja gâ-mmuhagulaga, erhi: «Ngasi yeshi wâmmuhizirekwo olun, erhi n'ornu isu ampumire. ¹³ Nani nkolaga nâhana amashanja: gakolaga nago gâhagulwa na balya bo-shi gâkâg'ilibuza.» Amango okwo kwâbâ, lyo mwamanya bwinja oku Nyakasane w'Emirhwe ye wântumaga. ¹⁴ Nyakasane ashubir'iderha, erhi: «Shembuki n'omwishingo, mwe bantu b'e Yeruzalemu, niene nyishir'ibêra ekarhî kinyu. ¹⁵ Kurhengaga ago mango nyishir'ibêra ekarhî kinyu, mashanja manji gâci-shwekera kuli nie Nyakasane, ganahinduke

lubaga lwâni. Cikwône erhi n'ekarhî kinyu yo nabêra.» Amango okwo kwâbà lyo mwâmanya oku kwo binali Nyakasane w'Emirhwe ye wântumaga emunda muli. ¹⁶ Yuda ashub'ihinduka birugu bya Nyakasane muli ciryâ cihugo câge cita-gatifu na Yeruzalemu abe cishagala câge acîshozire. ¹⁷ Ngasi muguma ahulike embere za Nyakasane, bulya akola ahuluka bwo na buno omu ndâro yâge ntagatifu.

3

Okubonekerwa kwa kani: omudâhwa mukulu Yozwè

¹ Nyakasane ànacinyêreka omudâhwa mukulu Yozwè, erhi ayimanzire e-mbere za malahika wa Nyakasane. Shetani naye erhi ayimanzire ekulyo kwa Yozwè mpu amushobeke. ² Malahika àbwîra Shetani - camwanzè, erhi: «Nyakasane akuhulise, wâni Shetani, neci mâshi, akuhulise, ye wâcishogaga Yeruzalemu! Ka Yozwè arhaligi ye isèsè lyakûlagwa omu muliro?» ³ Obwo erhi Yozwè ayimanzire embere za malahika anayambîrhe emyambalo ezinzire. ⁴ Malahika àrhegeka abâlimulusize mpu bamuhogole eyo myambalo. Okubundi ànacibwîra Yozwè, erhi: «Namâkurhenzakwo obubi bwâwe, nnankolaga nâkuyambika emyambalo y'olusiku lukulu.» ⁵ Ahâna n'irhegeko ly'okuhira ishungwè licîre bwinja oku irhwe lya Yozwè. Banacimuhirakwo ishungwè obwo n'emyambalo minja ecîre, erhi na malahika adwîrhe asinza. ⁶ Cazinda malahika abwîra Yozwè ebi binwa, erhi: ⁷ «Yumvagya eciragâne ca Nyakasane w'Emirhwe: Okâyumva amarhegeko gâni, okakulikira bwinja amahano gâni, wâshuba mukulu w'omu nyumpa yâni n'ow'ebyôgo byâyo, nnankuhe ecikono ciyumânîne n'ec'abakâyimanga muno».

Nyamuzinda âlerha omurhumisi wâge

⁸ «Yumvagya wani Yozwè, weri mudâhwa mukulu, muyumve ninyu, mwe bâbo badâbwa, mwe muli cimanyiso c'obucire bwâyisha. Nkola nayêrekana omurhumisi wâni, izino lyâge ye Muzî Mumerêrera. ⁹ Mpizire ibuye embere za Yozwè, liri ibuye liguma lirikwo masu nda galangashana. Nienene nâtâkakwo ogwâgo mwandiko, n'omu lusiku luguma nârhenza obubi buzinda eci cihugo, kwo niono Nyakasane w'Emirhwe ndesire ntyo. ¹⁰ Hano olwo lusiku luyisha, mweshi na mweshi mwâkaz'ilâlîkana mucîshingire omurhûla ngasi muguma idako ly'omuzâbîbu n'omuzeti gwâge.»

4

Okubouekerwa kwa karhanu: Akamole n'emizeti

¹ Malahika wâlirhumirwe okunderheza ayish'insisimula nka kula batula omuntu omu iro. ² Andôsa, erhi: «Bici obwîne?» Nâshuza, nti: «Mbwine akamole k'amasholo gone gone, galikwo omuloko gw'okujâmwo amavurha olunda lw'enyanya. Kagwerhe rhumole nda na miloko nda y'okujâmwo mavurha g'okukolêza ngasi kaguma. ³ Eburhambi bw'omuloko eri mizeti ibi-rhi, muguma ekulyo ogundi ekulembe.» ⁴ Lero nakaz'idôsa malahika wâli-rhumirwe okunderheza, nti: «Waliha, ebyo byoshi kwo kuderha kuci?» ⁵ A-mbwira, erhi: «K'orhamanyiri byo bici ebyo?» Nâmushuza nti: «Nanga».

Binwa bisharhu biyêrekire Zorobabeli

⁶ Malahika ànacimbwira mpu mpisekwo Zorobabeli ebi binwa, erhi: Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire: «Arhali oku buhashe erhi misi yâwe wenene wâyukîrizamwo omukolo gwâwe, ci n'Omûka gwâni.» ⁷ Ayushûla, erhi: «Eyi ntondo nènènè k'eri cihanzo? Yâhinduka cibandâna embere za Zorobabeli. Ayikûlakwo ibuye lyâyish'ihirwa oku kanshônsho k'aka-Nyamuzinda. Bakaz'iderha obwo, mpu: «Ala nka lyayinjiha, ala nka lyayinjiha wâni!» ⁸ Nyakasane ashub'imbwira ebi bindi binwa, erhi: ⁹ «Zorobabeli àbanzire eciriba c'aka-Nyamuzinda, ye wânashwinja okukayûbaka.» Hano okwo kubà lyo mwâmanya bwinja oku Nyakasane w'Emirhwe ye wantumaga emunda muli.

¹⁰ Kurhakwanini okugayaguza obunyinyi bw'emikolo mirhangiriza. Bacishinge erhikwo okubona oku Zorobabeli aashubir'iyûbaka aka-Nyamuzi-nda. Okubundi anacimpugûlira ntya, erhi: «Orhwo rhumole nda go masu ga Nyakasane gakaz'ilola ngasi byoshi bigera omu igulu;»

¹¹ Nashub'imudôsa, nti: «Eyo mizeti ibirhi eri ekulyo n'ekulembe kw'akamole byo birigi bici?» ¹² Nà-shub'iyushûla erindi idôso, nti: «Aga mashami abirhi g'emizeti gali eburhambi bw'emiloko ibirhi y'amasholo ekaz'irhengamwo amavurha g'amasholo byo bici?» ¹³ Ambwira, erhi: «K'orhamanyiri byo bici ebyo?» Nàshuza, nti: «Na-nga, Waliha!» ¹⁴ Lero ampugûlira, erhi: «Bali bantu babirhi abo bàshîzirwe amavurha mpu lyo bakaz'irhumikira Nyakasane w'igulu lyoshi.»

5

Okubonekerwa kwa kali ndarhu: ecitabu c'obuhanya

¹ Kandi nashub'igalamula amasu nabona ecitabu ciri nka cizingo caba-caba-lala emalunga. ² Malahika andôsa, erhi: «Bici obwîne?» Nashuza, nti: «Mbwine ecitabu cibali emalunga: cigwerhe buli bwa makoro ikumi na bugali bwa makoro arhanu.» ³ Okuhandi ambwîra, erhi: «Luli lwandiko lw'obuhanya bwâja omu cihugo coshi obwo: lunda luguma lw'ecitabu luyandisirwekwo oku ebishambo byoshi byalibirhwakwo omu cihugo, n'olundi lunda oku na ngasi bacigasha ebîrà boshi kwo na kwo. ⁴ Nyakasane w'Emirhwe adesire oku yene orhumire obwo buhanya: «bwâja omu nyumpa ya ngasi cishambo n'eya ngasi muntu ocîgasha ebîrà oku izino lyâni; bwâbêra muli yo bunasherêze byoshi, ciru n'emitungo n'amabuye gâyo.»

Okubonekerwa kwa kali nda: omukazi nna-huhanya

⁵ Malahika wàlirhumirwe okunderheza àyish'imbwîra, erhi: «Lola! Bici o-bwine biyishire era munda?» ⁶ Namudôsa, nti: «Bici ebyo!» Ashuza, erhi: «Cirhimbiri eco ciyishire» Ayushûla erhi: «Mabî gâbo ago omu cihugo coshi!» ⁷ Ago mango, omurhemere gw'amarhale gwâli kw'eco cirhimbiri gwâfûnuka, nâbona omukazi aciburhamîremwo. ⁸ Malahika ambwîra, erhi: «Buhanya obwo.» Okubundi aashub'imusunika mulya cirhimbiri anacihirakwo omu-rhemere. ⁹ Erhi ngalamula amasu nâbona kwayisha bakazi babirhi babâlîre, baja bahêkwa n'empûsi: bàli bagwerhe ebyûbi bishushire eby'omuhangâli. Bà-rhòla cirya cirhimbiri bacihêka emalunga. ¹⁰ Nàdôsa malahika nti ngahi bâcihêka. ¹¹ Anshuza, erhi: «E Mezopotamiya, yo baciûbakira engombe, bâcijirira n'oburhalulè, bakaz'icidêkerezakwo.»

6

Okubonekerwa kwa kali munani: engâlè

¹ Kandi oku nàgalamula amasu, nânacibonekerwa. Nabona ngâlè ini zahubuka ekarhî ka ntongo ibirhi za mulinga. ² Oku ngâlè ya burhanzi kwâli ebiterusi bidukula, oku ya kabirhi ebiterusi by'ecibogo, ³ oku ya ka-sharhu ebiterusi by'ecirhale n'oku ya kani ebiterusi by'emisengo. ⁴ Lero nânacidôsa malahika wàlirhumirwe okunderheza, erhi: «Waliha, ebyo byo-shi kwo kuderha kuci?» ⁵ Anshuza, erhi: «Ezo zo mpûsi ini. Zâli aha burha-mbi bwa Nyakasane w'igulu lyoshi, lero buno zamàmurhengagabwo.» ⁶ E-ngâlè yàlikulwîrwe n'ebiterusi by'ecibogo yâja ebwa cihugo c'obulembe, ebiterusi by'ecirhale byâja ebuzikira-zûba, n'ebiterusi by'emisengu byâja e- bwa cihugo c'ebulyo. ⁷ Ebiterusi by'akakumbi byashegûka byahûna okugend'igera omu igulu lyoshi. Nyakasane àbibwîra, erhi: «Gendi mugere omu igulu.» Kwo byànajizirage. ⁸ Lero Nyakasane ànacimpamagala anambwîra, erhi: «Lola, ebyo bijîre olunda lw'ebulembe bikolaga byâj'iyandagaliza Omûka gwâni kw'eco cihugo.»

Obulêbi bw'okuyambika Yozwè akashala

⁹ Akanwa ka Nyakasane kanacintindakwo erhi: ¹⁰ «Oyankirire entûlo zi-dwîrhwe na Heldeyi,

Tobiya na Yedaya zarhenga emwa balya bàlilulizîbwe. Ene Lyonênè oje omu nyumpa ya Yoshiya mugala wa Sefaniya, mwo abo bantu bàjîre erhi barhenga e Babiloni. ¹¹ Orhôle ensaranga n'amasholo, ojiremwo ecimanè, co wayish'ihira oku irhwe ly'omudâhwa mukulu Yozwè, mugala wa Yehosadaka, ¹² onamubwire, erhi: «Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire: Hano hali omuntu izîno lyage ye Muzi-Mumerêra, akalamo kâmera ngasi hoshi anagezire, ye wânashub'iyûbaka aka-Nyamuzinda kâni. ¹³ Neci, ye wâshub'ikayûbaka. Akaz'iyambala ebimanyiso by'obwâmi. Atamala oku ntebe anarhegeke. Omudâhwa akaz'ibêra aha burhambi bwâge: abo bantu bombi bayish'iyumvikanya bwenêne. ¹⁴ Ecimanè ciyish'ibêra omu ka-Nyamuzinda ci-be ca kukengêza Heldayi, Tobiya, Yedaya n'obuhânyi bwa mugala wa Sefa-niya.» ¹⁵ Abantu bârhenga ihanga bayish'irhabâla oku kuyûbaka aka-Nyamuzi-nda ka Nyakasane. Okubandi mumanye bwinja obwo oku Nyakasane w'Emi-rhwe ye wantumaga emunda muli. Okwo kwoshi kwâbâ mukayumva bwinjinja Nyakasane Nyamuzinda winyu.

7

Okucîshalisa kukengezize okuhongoka kwa Yeruzalemu

¹ Omu mwâka gwa kani gw'obwâmi bwa Dariyusi, olusiku lwa kani lw'o- mwêzi gwa kali mwenda, Kisleyu, akanwa ka Nyakasane kântindakwo. ² Abantu b'e Beteli bàli barhumire Sareseri na Regemi-Meleki na bambali babo omu ka-Nyamuzinda ka Nyakasane w'Emirhwe. Bàli barhumirwe okuge-nd'ihûna obwonjo bwa Nyakasane, ³ n'okudôsa abadâhwa n'abalêbi ntya, mpu: «Ka kukwânîne rhushub'ikâyushûla okulaka n'okucîshalisa ngasi mwêzi gwa karhanu nk'oku rhunayôrha rhujira kurhenga mîra?»

Okugalukira ebyagezire omu cihugo

⁴ Lero Nyakasane ànacintegeka, ⁵ mpu mpêkere abadâhwa n'abantu b'omu cihugo ishuzo lyage, erhi: «Mukola muli myâka makumi gali nda erhi mucîshalisa n'okucîduduma ngasi mwêzi gwa karhanu n'ogwa kali nda, ci kurhabâ kuderha mpu munsimîse kurhuma îokwa bene okwo. ⁶ N'amango mudwîrhe mwalya munadwîrhe mwanywa, kubâ kucisimîsa^c kwinyu kurhuma mwajira ntyo!» ⁷ Ka murhamanyiri ebinwa Nyakasane ayalizagya omu kanwa k'abalêbi ba mîra, amango abantu b'e Yeruzalemu n'ab'omu bishagala by'ebu-rhambi erhi balamire omu murhûla, n'ago mango erhi Negebu n'ecibandâna biyûbasirwemwo n'abantu. ⁸ Akanwa ka Nyakasane w'Emirhwe kanacirhindakwo Zaka-riya. ⁹ Nyakasane w'Emirhwe adesire, erhi: «Mukaz'icirânula okushinganine, munakaz'ibêrana obwonjo n'olukogo mwene na nnene. ¹⁰ Murhakâg'ilibuza abakana n'enfûzi, ebigolo n'abakenyi. Nta bumvu ciru n'obuguma mwahîraga mwajirirana mwene na nnene.» ¹¹ Cikwône abantu bâlahira bwayumva: bâhi-ndula omugongo banafuka amarhwiri mpu lyo balek'iyumva. ¹² Bâjira omu-rhima gwâbo muzibuzibu nka nshangabuye; barhâlonzagya okuyankirira e- nyigîrizo za Nyakasane w'Emirhwe, ezi Omûka gwâge gwâkâg'ibabwîriza omu nderho z'abalêbi ba mîra. Lero oburhe bunene bwa Nyakasane bwâbirînduka, ànaciderha, erhi: ¹³ «Bulya barhâlonzagya okuyumva amango nabahamagalaga nti bayumve nani nâkaz'ilahira okubashuza amango bâkâg'impamagala mpu mbarhabâle. ¹⁴ Nâbashandabanya omu mbaga za ngasi lubero barhayishigi. Basiga ecihugo câbo ciri bwâmwâ, n'enyumpa zâbo, cirhacijibwamwo erhi ku-rhengwamwo na ndi. Ecihugo cabo câli cinjinja c'okulamwamwo bâcihindula irungu.»

8

Amalaganyo g'omurhûla n'ag'okuyêza

¹ Akanwa ka Nyakasane w'Emirhwe kanacintindakwo, erhi: ² Niono Nyakasane ngwerhe oburhe bunêne kuli Yeruzalemu, nyumvirhe ngwerhe n'obumvu bunene kuli ye. ³ Co

^c7.6 : Kubire kucîshalisa erhi kujira idinyè, bunguke bwâbo bone balonza.

cirhumire ndesire nti nshubir'igaluka e Yeruzalemu, kandi nâbêra e Siyoni. Yeruzalemu âkaz'iderhwa mpu «Cishagala c'obushinganyanya», naye Siyoni, era ntondo yâni, êkaz'iderhwa «Ntondo ntagatifu.» ⁴ Neci, nkudesire, abashosi n'abagikulu babwârhalâ omu muhanda gwa Yeruzalemu, ngasi muguma n'ecikoma câge omu nfune, erhi nsiku zâge zirhuma. ⁵ Ahôla, emihanda y'ecishagala yâyunjula lukirikiri lw'abana, abarhabana n'abanyere bâsharhira omu ngo.» ⁶ Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire: «Akaba okwo ciri cisômerine omu masu g'emisigala y'olubaga lw'Israheli, ka nani ciri co emwâni? Cikwône niehe nanahash'ijira ntyo, niono Nyakasane w'Emirhwe. ⁷ Niene mmulaganyize, nâgalukira olubaga lwâni lwâlulizibwe omu bihugo by'ebushoshokero bw'izûba n'eby'ebuzikira-zûba. ⁸ Nabagalula mbakûle eyo munda, bayish'ibêra e Yeruzalemu. Babe luba-ga lwâni nani mbe Nyamuzinda wâbo. Nârhegeka ekarhî kâbo omu bu-shinganyanya n'omu bwimâna.» ⁹ Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire: «Mushub'izibûha, mwe muli mwayumva amalaganyo gâni abalêbi badesire kurhenga amango bâbandaga eciriba mpu bashub'iyûbaka aka-Nyamuzinda kâni. ¹⁰ Embere ly'aho ntaye wâhembaga omukolo gw'abantu erhi gwa bintu. Ntaye wâkâg'ijira aha aja anagaluke buzira kuyôboha abashombanyi omu njira, bulya nâlinisire abantu boshi kuli bo bône na nnene. ¹¹ Cikwône lero, ndesire n'obwalagale, omusigala gw'olu lubaga ntakacigujirira bundi nk'okwo kwa mîra. ¹² Nabadubulirakwo^d omurhûla: emirhi yayâna emizâbîbu, obudaka bwayêra emhurho, enkuba yârhoga nyinji bwenêne emalunga. Ago minja goshi nâgashobôza omusigala gw'olubaga lwâni. ¹³ Mwe bwâmi bwa Yuda n'obw'Israheli, mwe mwâli nka bahehêrere ekarhî k'amashanja, lero nkolaga mmugalukîre buno. Mukola mwâbâ lubaga lugishe. Murhaciyoôbohaga: Ci musêre, muhire omurhima omu nda!» ¹⁴ Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire, erhi: «Amango nâlihizire okumuhonda omu buhanya, bulya basho hâlingayisize, ntâshubaga omu muhi-go gwâni. ¹⁵ Lero nahizirage kundi kundi, mwe bantu b'e Yeruzalemu n'ab'o-mu cihugo ca Yuda coshi, nkola nammubumba minja gâni. Kuziga mu-rhaciyoôbohaga. ¹⁶ Alagi oku mukwânîne mukaz'ijira: Ngasi muguma âkaz'ibwîra mulungu wage okuli. Orhugombe rhwinyu rhukaz'itwa emmanja okushingânîne, rhu-nayimanike omurhûla! ¹⁷ Nta mabî mukâg'ibwîrana mwene na nnene, muleke okukaz'icigasha ebîrà, bulya ntahimwa kushologorhwa n'ebijiro bya bene ebyo niono Nyakasane.»

Ensiku z'okucîshalisa zâhinduka nsiku za mwishingo

¹⁸ Nyakasane w'Emirhwe ànacimbwîra erhi binwa, erhi: ¹⁹ «Mmubwizire nti okucîshalisa kw'omwêzi gwa karhanu, okw'ogwa kali nda n'okw'ogwa kal'ikumi, kurhenga ene kukola kwahinduka nsiku nkulu ziyunjwire masîma n'omwishingo oku lubaga lwa Yuda. Cikwône kulusha byo-shi mulongereze okuli n'omurhûla.»

Okulangelira omucunguzi

²⁰ Nnâmahanga w'Emirhwe adesire, ntya: «Hayisha amashanja n'abantu bayûbaka omu bishagala bikulu.» ²¹ Abantu b'ebyo bishagala bakâbwîrana ngasi muguma, mpu: «Rhugende, rhushenge Nyakasane, rhulonze Nnâmaha-nga w'Emirhwe; niehe yo njîre.» ²² Mashanja manji na bantu mwandu, zinali ntwâli, bayisha balilongeza Nnâmahanga w'Emirhwe e Yeruzalemu, bâyisha balishenga Nyamuzinda. ²³ Nnâmahanga w'Emirhwe adesire ntya: «Mw'ezo nsiku, bantu ikumi b'amashanja ga ngasi lulimi bâgwarhira Omuyahudi oku cikwi c'ecirondo, baderhe, mpu: «Rhwâkukulikira, bulya rhwâyumvîrhe oku Nyamuzinda ali haguma ninyu.»

9

^d**8.12 Kudubula:** co cinwa cikwânîne amango rhwaderha enshokano ya nyamuzinda, bulya okubulaga kuba kushereza erhi kukabulira. *Kudubula* co cinnwa ciyêrekîne oku Nyamuzinda arhuhâ ci arhakabulira ebi arhuhîre.

Ecigabi ca kabirhi

¹ Obuyâize

Israheli n'agandi mashanja: Ecihugo cihyahya

Akanwa ka Nnâmahanga kahika omu cihugo ca Hadraki, kamasimika omu Damasi. Bulya iriba^e lya Aramu liri lya Nnâmahanga, ciru n'amashanja g'Israheli goshi. ² Ciru na Hamati babibikînwe, ciru na Tiri na Sidoni bw'obulenga bunji. ³ Tiri àciyûbakîre olugurhu luzibu, alunda kw'amarhale nka luvu, n'ama-sholo nka bijondo by'omu njira. ⁴ Mumanye oku Nyakasane ârhambula Tiri, alohe obugale bwâge omu nyanja n'ecihugo naco cisingônoke n'omuliro. ⁵ Hano Askeloni naye abona ntyo, ajajuguma n'obwôba, na Gaza ahinde musisi omu birumba byâge byoshi na Ekroni kwo na kwo bulya obu-rhwâli bwâge bwamahirigirha. Mwâmi aherêrekerâ omu Gaza na A-skeloni ashube bigûkâ^f. ⁶ Mwana w'ifunzè^g wâish'iyûbaka omu Ashdodi. Nâish'ikabya obucîbone bw'Abafilistini, ⁷ nâmulahîza okulya omwamba^h n'enyama zihanzîbwe, lyo naye ashuba wa muli balya bishôgwa ba Nnâmahanga. Ayish'ibâ nka mulala gwa Yuda. Ekroni âyish'ihinduka Muyebusi. ⁸ Nakaz'ibêra hofi n'enyumpa yâni nka mulanzi, na ntyo nta mubisha waciyiyegêra, bulya kurhenga ene nalolêrîze obuhanya erimwo.

Masiha

⁹ We munyere w'e Siyoni, ocishinge n'emisi yâwe yoshi: nâwe we munyere w'e Yeruzalemu, obande empûndu y'omwishingo. Lola oku mwâmi wâwe ayishire emunda oli, mutûdu na muhimanyi, ashonyire oku ndo-gomi, oku mucûkâ gwa ndogomi, mucûkâ gwa ndogomi-kazi. ¹⁰ Ye warhenze engâlê z'ebîrha omu Efrayimu, akûle n'ebihesi omu Yeruza-lemu, n'omuherho gw'ebîrha gwâmanikwa. Amanyisa omurhûla omu karhî k'amashanja goshi, obwâmi bwâge bwalumîra kurhenga oku nya-nja kuhika oku yindi, na kurhenga oku lwîshi lunene kuhika oku kafendefende k'igulu.

Israheli ashub'itugûlwa

¹¹ Nawe, nâlike abashweke bâwe, mbakûle omu mpamikwa eshushire ccîna cirhabâmwo mîshi erhi gulya muko rhwânywânaga guruhuma. ¹² Mwâli wa Siyoni, abashweke badwîrhe balingûza, bâish'igaluka emunda oli, nâkugalulîre lyo nkujuha ensiku zoshi z'obujâ bwâwe. ¹³ Neci, nâgoka omuherho gwâni: Yuda na Efrayimu bo bâhinduka itumu lyâni. Nankoze abana ba Siyoni kuli bene Yavani, nakujira ngôrho ya ntwâli. ¹⁴ Nyakasane âyish'icîyêrekana embere zâbo, n'omwampi gwâge gwâyi-sh'ibarabanya nka mulazo. Nyakasane ayish'ibûha omushekera anayi-she nka cihonzi cahubuka ebuzikiro. ¹⁵ Nyakasane w'Emirhwe ye wâbalanga, bâish'inywa omuko nk'idivayi. ¹⁶ Nyakasane Nyamuzinda wâbo yene wâbayokola olwo lusiku; ayi-sh'iyâbula olubaga lwâge n'igulu, bânashushe nka magerha marhunge ganali mashoneke. ¹⁷ Neci mushâna! ayish'iyunjula busîme! âyish'ibâ mwinja! Engano yâyinji-hya abanarhabana n'idivayi ly'ecibabè lisimîse abananyere.

10

^e9.1 : «Iriba ly'Aramu» kwo kuderha isu ly'omuntu omu lulimi lw'Ecihabraniya, 'ayin: iriba, isu.

^f9.5 Amarhale gahwera Askeloni, Gaza na Ekroni bulya Nnâmahanga ashâba Tiri. Cishagala cikulu ebyo byoshi byâli bishagala byâkâg'irhimbûliramwo.

^g9.6 : Omwana w'ifunzè kwo kuderha ishanja lya ngushè-ngushè. Eryo ishanja lirimwo Abayahudi n'abapagani; lwo lukolaga nka lukoma lw'enshangîre, gwarhi ciberegè .

^h9.7 : Amarhegeko g'Abayahudi gâli galahizize okulya omwamba erhî ngasi nyama yacîhozagya. Hali n'ezindi nyama barhankalire nk'enyama y'engulube... -Abayebusi bali bantu balamaga omu bwalungwè n'Israheli, hala Yeruzalemu ali ene.

Kukwânîne okuhûna Nyakasane ci arhali enshushano z'abazimu

¹ Hûni Nyakasane enkuba amango g'empondo nzindazinda: Kali ye wàjiraga emilazo ye nalerha enkuba: ammuha enkuba nyinji anana-ze ishwa Iya ngasi muguma muli mwe. ² Bulya abazimu b'omu nyumpa banaderhe ebinwa by'obunywesi, n'ahashonga bananywerhe mpu hali ebi babwîne; bajage bahamîri-za ebilorho birhagwerhi nda na mugongo, balêbe eby'obunywesi, abo bo bahabuka nka buso, bahuzagure, bulya barhagwerhi mu-ngere.

Okulikwa n'okugaluka kw'Israheli

³ Oburhe buli obunsiriza erhi balungere barhuma, nayisha erhi bihebe nyishîreⁱ. Neci, Nyakasane w'Emirhwe arhangula obuso bwâge, e-nyumpa ya Yuda ayijira nka nfarasi yâge y'obwâmi oku bîrha. ⁴ Muli ye mwârhenga abarhambo^j ba ngasi lubero, bazibuzibu nk'ibuye kaboko ka nyumpa, bantâdundwe nka kwîra y'ihêma, badârhi nka muherho gwa bîrha. Bâkaz'igenda nka barhabâzi ntwâli baje balabarhanya ababalwîsa nka bijondo by'omu njira. ⁵ Bâyish'ilwa ntyo, bulya niono Nyakasane ndi haguma nabo. N'aba-shombanyi bashonyire oku biterusi enshonyi zâyish'ibabumba. ⁶ Nâzibubya olubaga Iwa Yuda, nâlikuza olubaga Iw'Israheli. Nâba-shubiza emwabo nnambayêreke obuzigire bwâni, mbe nka kuno nta mango nsag'ibakabulira. Niene Nyakasane Nyamuzinda wâbo nâyumvirhiza omusengero gwâbo. ⁷ Abantu b'omu Efrayimu bâcîyêrekana bazibu nka barhabâzi, ba nsha-gali nk'abanywîre oku mamvu. Abana bâbo bayish'ikalola n'amasu g'obusîme, n'omurhima gwâbo guyunjule mwishingo erhi Nyakasa-ne orhumire. ⁸ Nahamagala olubaga Iwâni nnandushubûze, bulya nâhizire okulucungula. Bâshub'ibâ banji nk'okwa burhanzi. ⁹ Nabashandâzize omu mashanja nka kula banamira emburho, cikwône bâkaz'inkengera mw'ebyo bihugo by'ihanga. Bâlama eyo munda baguma n'abana bâbo, buzinda babuligaluka. ¹⁰ Niene nâbakula e Misiri n'omu Asuru, mbalerhe emwâbo, mbaheke n'e Galadi^k n'e Libano, ciru n'eyo munda yâbe hafunda. ¹¹ Bâyikira enyanja y'e Misiri, niene Nyakasane nie nâtwa empimbi z'amîshi, ciru n'omuhengere gwa Nili^l gwâyumûka. Obucîbone bwa Asuru bwâmuhwêra, Misiri naye âheza obuhashe bwâge boshi. ¹² Nâzibuhya olubaga Iwâni, bâkaz'ishimba enjira zâni. Kwo Nyakasane adesire!

11

¹ Hamûla enyumvi zâwe, : Abasaka ebimasha n'abarhûnzi bwo banyabuhache e Buyahudi. Ensaranga n'obulyâlya bwâbo byabahire ohurhegesi oku barhamho b'olubaga.wâni Libano, olwihîra lusingônole ensindani^m zâwe. ² Mulake, mwe nsindani, enduluma zahongosire, erya mirhi minjinja yatubirwe. Mulake, mwe nduluma z'e Bashani, omuzirhu gwinyu guruhulagwa gwabire bwerûlê. ³ Ebyana by'entale bidwîrhe byalumba bulya irenge Iya Yordani, gulya muzirhu gwâge bagukondire.

Balungere babirhi

⁴ Ntya kwo Nyakasane Nyamuzinda wâni ambwizire, erhi: «Obe lungere w'ebibuzi by'okugend'ibâgwa, ⁵ ebi abasaka ebimashaⁿ babâga buzira kuhanwa. N'abarhunzi b'ebibuzi baderhe, mpu: «Nnâmahanga agânze! Rhwono rhwa-magala. Ciru na balungere b'ebibuzi barhabifungira. ⁶ Niono Nyakasane ndesi-re oku ntakacibabalira abantu ba hano igulu. Nkola

ⁱ**10.3** : Nâyisha erhi na bihebe nyishîre: kwo kuderha oku Nyakasane ayish'ihana abâmi b'emahanga harhambule olubaga Iw'Israheli.

^j**10.4** : Abarhambo bâyish'icîshogwa omu lubaga.

^k**10.10** : Asuru na Misiri kuli kuderha ebihugo byarhindibuzanyagya olubaga Iwishogwa. Galadi càli cihugo cîrhanzi okurhêrwa enyuma ly'olubungo.

^l**10.11** : Nili: Iwîshi lunene lubâ e Misiri.

^m**11.1** : Ensindani z'e Libano zimanyisize irenge ly'ecihugo c'e Libano.

ⁿ**11.5** : Abasaka ebimasha n'abarhûnzi bwo banyabuhache e Buyahudi. Ensaranga n'obulyâlya bwâbo byabahire ohurhegesi oku barhamho b'olubaga.

nâkaz'ihana ngasi muntu omu buhashe bwa mulungu wâge n'obwa mwâmi wâge. Abâmi bâsherêza igulu ntanalikûze muntu ciru n'omuguma omu maboko gâbo.» ⁷ Nanaciyabula ebibuzi by'okubâgwa. Nâtwâ rhurhi rhubirhi rhwa mungere. Higuma nâhiyîrika «Luzigirwa» ehindi nti ye «Buguma», nâkeza ebibuzi. ⁸ Omu mwêzi muguma nâkûlaho balya bangere^o bâbo basharhu. Nabirya bibuzi byantenga emurhima, byantwa amasikosiko. ⁹ Okubundi nanaciderha, nti: «Ntachimuyâbule. Ebibuzi byankafâ, bifê; n'ebyakahera, bihere; n'ebya kalama bijemwo akavulindi. ¹⁰ Nârhola kalya karhi «Luzigirwa» nakavunangula nti mvune eciragâne Nya-kasane afundikaga n'amashanja goshi. ¹¹ Muli olo lusiku eciragâne cāvunika. Abarhunzi b'ebibuzi bakâg'indolêreza bayumva oku kanwa ka Nnâmahanga ako. ¹² Lero nanacibabwîra, nti: «Mukalonza mumpê oluhembo lwâni, n'akaba nanga, mulekere aho.» Banaciganja mikabûlê makumi asharhu ya magerha, mpu luhembo lwâni. ¹³ Nyakasane ambwîra, erhi: Nkaba bamanyire mpu ntalushiri aho. Hêka ogwo mubalê gw'ensaranga emw'omutuzi. Nânacirhola cerya mikabûlê makumi asharhu y'ensaranga, nayihêka emw'omutuzi omu ka-Nyamuzinda ka Nyakasane. ¹⁴ Okubundi nânacivuna kalya kandi karhi^p, ak'obuguma, lyo mvuna ecinyabugumâ ekarhi k'abantu ba Yuda na bene Israheli. ¹⁵ Nyakasane âshub'imbwîra, erhi: «Ocijirage nka !ungere wa cinganyi. ¹⁶ Bulya nalonza okurhuma omungere muhyahya mw'eci cihugo: ârhaka-shibirira ebibuzi biri bufâ, ârhakalonza ebihabusire, ârhakarhuba ebiyâgalisire, ârhakanalîsa ebicizibuhire. Ci ahali b'okujira ntyo, âkazirya enyama z'ebishu-shagîre anakaz'ibivuna ensênyi. ¹⁷ Buhanya bwâge oyo !ungere w'ecinganyi olekêrera obuso bwâge! Ebîrha bimushangule emisi y'amaboko n'okubona kw'amasu gâge: okuboko kwâge kuhole n'isu lyâge liryo lirhacifâga lyabwîne!»

12

Okulikûzibwa kwa Yeruzalemu

¹ Akanwa ka Nyakasane kuli Israheli. Ntya kwo Nyakasane adesire, olya wâbungulaga amalunga, âgwika eciriba c'igulu ye nahâ omuntu obuzîne: ² Yeruzalemu nkola nâmujiira kabehe kayunjwire idivayi ly'obukunizi bwâni: amashanja gali eburhambi bâgahiramwo enzungulira. Eyo nzungulira yâyish'ihika omu lya Yuda lyoshi hano Yeruzalemu agorhwa. ³ Mw'ago mango, Yeruzalemu nâmuhindula nk'ibuye, amashanja goshi gakaz'ilonza okulilengeza. Ngasi bagereze bayagalike. Okubundi amashanja g'igulu goshi gacilunge haguma gamurhêre.» ⁴ Mw'olwo lusiku, kwo Nyakasa-ne adesire, ebiterusi byâbo nâbilalusa n'entemu, n'ababishonyirekwo mbasira-hye n'obwôba. Cikwône nâyish'ilanga Yuda, ci ebiterusi by'agandi mashanja, nâbihindula mihûrha. ⁵ Abarhambo ba Yuda bâkaz'ibwîrana bône na nnene, mpu: «Muli Nyamuzinda, Nyakasane w'Emirhwe, mwo abantu b'e Yeruzale-mu bakula emisi.» ⁶ Mw'ago mango, nâyish'ijira abarhambo ba Yuda nka lujo batwânîre ibekênga ly'omuliro aha nteberhebe, nka ngulumira ya bukere; bâyish'isherêza amashanja gabali enyunda zoshi. Ci kurharhume abantu b'e Yeruzalemu barhacilamira omu cishagala câbo. ⁷ Nyakasane arhabâla burha-ngiriza emilala ya Yuda, lyo obûko bwa Daudi n'abantu b'e Yeruzalemu ba-rhakaz'িকেbwa mpu bo balushire omusigala gw'olubaga lwa Yuda. ⁸ Mw'ago mango, Nyakasane âlanga abantu b'e Yeruzalemu; âbazamba bwenêne muli bo bâshuba bazibu aka Daudi, n'obûko bwa Daudi bubahêre nka Nyamuzinda, nka malahika wa Nyakasane obashokolire. ⁹ Mw'ago mango nâhangira okuvungunyula ngasi mashanja gâyishe mpu galirhêra Ycruzalcmu. ¹⁰ Nâlumiza Omûka gw'olukogo n'obushibirizi omu nyumpa ya Daudi n'emwa abashizi b'e Yeruzalemu. Okuhandi bânagalamira emunda ndi, erhi olya bātumirhaga orhumire. Bâmulakire nka nfula, baje omu mishibo yâge, nka kula banajirira omwana w'enfula. ¹¹ Olwo lusiku aha Yeru-zalemu hâzûka endûlû eri nk'erya yâzukaga muli Hadadi-Rimoni omu lubanda lwa Megido. ¹² Ecihugo coshi câyish'ilaka na ngasi

^o**11.8** : Bangere basharhu kwo kuderha barhambo basharhu b'Israheli.

^p**11.14** : Okuvuna orhurhi rhubirhi kwanakengêza okurhêrwa kw'Israheli n'abashombanyî, ka-ndi kwanakengêza okucîberulamwo kwa Yuda n'Israheli.

mulala: omulala gw'enyumpa ya Daudi hâgo na bakâbo hâbo; omulala gw'cnyumpa ya Natani hago na bakabo lwabo lunda. ¹³ Omulala. gw'enyumpa ya Levi hâgohâgo na bakâbo hâbo; omulala gw'e- nyumpa ya Shimeyi^q hâbo na bakâbo hâbo. ¹⁴ Kwo n'okwo eyindi milala yoshi yâyish'ikalakira ngasi baguma hâbo na bakâbo lwâbo lunda.

13

¹ Mw'ago mango, enshôko yâyish'ihulula eshuke ebyâha n'amabî g'ab'o-bûko bwa Daudi n'obw'abantu b'e Yeruzalemu. ² Olwo lusiku, kwo Nyakasane adesire, nârhenda enshushano z'abazimu omu cihugo na ntâye wâcife adesire izîno lyâbo. Nâherêrekeza na balya boshi bacîderha balêbi, mpeze n'iralâ linyu ly'okuharâmya abazimu. ³ Na ngasi yeshi wâciderhe mpu alêba, ishe na nnina bamuburha bo bâmubwire, mpu: Okwânîne okufâ, bulya odwîrhe wacîkebwa mpu oku izîno lya Nnâmahanga odesire, n'obwo kuli ku-nywerha. N'ababusi bâge bâyish'imutumirha obwo hano akola adwîrhe alêba. ⁴ Mw'ago mango, abalêbi bâkaz'igwârhwâ n'enshonyi z'okulêba n'okulôrhola ebilôrho, barhakacigerêreza okurheba abantu na kula kuyambala eci-shûli c'obwôya c'abalêbi. ⁵ Ngasi muguma âyish'ikâcîhakanula aderhe, erhi: Niehe ntali mulêbi, ncîbêrire muhinzi, nyôrha njira amashwa kurhenga eburho bwâni!» ⁶ N'erhi hakajira owamudôsa, erhi: Ebi bibande bikulikwo oku cifuba birigi bya bici? Naye anashuza, erhi: Nâbikûlaga emw'abira bâni.

Engôrho yâkola emyônè: olubaga luhyahya

⁷ Ntya kwo Nyakasane w'Emirhwe adesire: «Wa-ngôrho zûka, orhêre lungere, olya nâjiraga w'okunyegêra, yirha lungere, ebibuzi bisha-ndabane hoshi hoshi, na ntyo mpindulire akarhi olunda abana-buzi bali.» ⁸ Kandi âmashub'iderha, erhi: «Bihimbi bibirhi oku bisharhu by'abantu b'eci cihugo byâfâ, cihimbi ciguma ca muli bo cônene câsigala. ⁹ N'olwo lubero luguma lwâsigala, nâbarhalika oku muliro lyo mbanûbula kula omuliro gunûbula amasholo n'amarhale. Okubundi bâkaz'i-nyêrekeza omusengero gwâbo nani mbayumvirhize. Nâkaz'ibabwîra nti: «Lubaga lwâni, banayemêre, mpu: Nyakasane ye Nyamuzinda wi-rhu.»

14

Entambala nzinda n'okuyisha kwa Nyakasane

¹ Olusiku lw'obukunizi bwa Nyakasane luli hofi. Bagabâna ebirugu bi-nyu erhi mwanasinza, wâni bantu b'e Yeruzalemu. ² Nyakasane âyi-sh'ihamagala amashanja mpu garhêre Yeruzalemu: ecishagala câgwarhwa, e-nyumpa zihagulwe n'abakazi bakolêrwe ebikongo, ecigabi c'abantu câlulizi-bwa, cikwône omusigala gw'olubaga gwâbêra omu cishagala. ³ Okubundi Nyakasane arhêre ago mashanja, anagalwise nk'oku ânayôrhaga ajira amango g'ebîrha. ⁴ Mw'ago mango âyish'ihira okugulu oku ntongo y'emizeti, hofi n'e Yeruzalemu, ebushoshôkero bw'izûba. Entongo y'emizeti yâyish'iberekamwo kabirhi kurhenga ebushoshôkero kuhika ebuzikiro, hâyish'ibâ akabanda kanênênè kayêrekîre ebushoshôkero n'ebuzikiro bw'izûba. Cigabi ciguma c'eyo ntongo câcitundugurhira olunda lw'ebulembe n'ecindi cigabi ebulyo. ⁵ Ciru olubanda lwa Hinomi lwâyish'iyunjuzibwa kurhenga e Gowa kuhika e Yazali; lwâyish'ifukâla nka kulya lwâbâga kandi oku musisi gwâgeraga omu nsiku za mwâmi Oziyasi^r w'e Yuda. Nyakasane Nyamuzinda wâwe yene ayishire ali n'abishogwa bâge boshi. ⁶ Mw'ago mango nta bulagirire bwa bumoleke bwâcibe, harhakacibâ mboho erhi citumbiriri. ⁷ Zâyish'ibâ nsiku za bisômerîne, Nyakasane yehe a-rhahabiri! Bwâyish'ibâ buce-kabirhi: amango g'ebijingo kacibêre kalengerere. ⁸ Go mango enyîshi nshongôle zâyish'ikâhululira omu nyanja y'ebushoshokero bw'izûba, n'ezindi zicîkwebe omu nyanja emunda lizikira, ezo nyishi nta ma-ngo zârhwange, ebe mpondo, cibè canda, zâciyorhere

^q12.13 : Shimeyi, bûko bwa Gershoni, mwene Levi.

^r14.5 Oziyasi ye *Uziyahu* omu cihebraniya ci ecigereki n'enfarasè byarhumire eri izîno lyasôme ntyo

zishongwîre. ⁹ Naye Nyakasane ânabe mwâmi muno igulu lyoshi. Mw'ago mango mwânayôrhe Nyamubâho muguma, n'izîno lyâge liguma. ¹⁰ Ecihugo coshi cashub'icibêra lubanda kurhenga e Geba kuhika e Rimoni ya Negebu, Yeruzalemu âja asogoroka ayimange aha anali, kurhenga aha muhango gwa Benyamini kuhika aha muhango murhanzi, kwo kuderha aha lumvi lw'Amakoranè, kurhenga aha lumvi lwa Hananeli kuhika aha lukandiro lwa mwâmi, ¹¹ ho abantu bâcitwire ecirâlo. Hobe ayish'ihwa omu cihugo n'abantu bâcibêrera omu Yeruzalemu n'omurhûla. ¹² Lolagi ebibande Nyakasane âyish'iebakwo balya balwisagya Yeruzalemu: Omubiri gwâbo gwâyish'ihonyôka erhi banayimanzire; amasu gâbo gâyish'ibolera omu byanga, olulimi lubabolere omu kanwa. ¹³ Mw'ago mango Nyakasane ayish'ibalerhera bihogêro binji, ngasi muguma âyish'ikâyâbabira okuboko kw'owâbo banahimbagulizanye. ¹⁴ Yuda naye ayish'ilwira muli Yeru-zalemu. Obuhirhi bw'amashanja goshi gamuli eburhambi bwâyish'ishubizibwa: amasholo, ensaranga, emyambalo, nnundo erhali nyi. ¹⁵ Ntyo kwo n'ebiterusi, ebihêsi, endogomi n'ebirhungwa byâbo byoshi byâyish'ibêra mw'eci cishagala. ¹⁶ Ngasi bâfulumuke ba ngasi ishanja lyâlwisagya Yeruzalemu, bâyish'ikâârherekêra ngasi mwâka, bâyish'ikomera Nyakasane kagasha, banajire olusiku lukulu lw'Ebihando. ¹⁷ Omulala gw'igulu gwânabè gurharheremeraga e Yeruzalemu mpu gugend'iharâmya Mwâmi Nyamubâho w'Emirhwe, gurhakacifa gwânierirwekwo enkuba. ¹⁸ Akaba bene Misiri barharheremiri e Yeruzalemu, bajakw'obuhanya Nyakasane ahebakwo galya gandi mashanja galahire okurheremera yo mpu gagend'ijira olusiku lw'Ebihando. ¹⁹ Bwo bwâyish'ibâ buha-ne bwa Misiri obwo na ngasi bihugo byoshi byâlahire okusôka n'okugend'ijira olusiku lukulu lw'Ebihando. ²⁰ Olwo lusiku, orhudende rhw'ebiterusi rhwâyish'ikayandikwakwo ntya: «Birugu bîmâna bya Nyamubâho», n'omu ka-Nyamuzinda ka Nyakasane, o-rhunoga rhwâyish'iba nka rhubêhe rhwa bwangà embere z'oluhêrero. ²¹ Na ngasi kabindi ka muli Yeruzalemu erhi ka muli Yuda kâyish'ibâ cirugu ca Nya-kasane w'Emirhwe; ngasi yeshi walonza okuhâna enterekêro, anakolese ebyo birugu oku kuyenderamwo enyama. Amango okwo kwâbâ, nta murhunzi wacigulize omu ka-Nyamuzinda ka Nyakasane w'Emirhwe.

MALAKIYA מלאכי MALEAKHI

Enshokolezi

Ecitabu ca Malakiya cibâmwo bigabi bibirhi binene:

1. *Ebyâha by'abadâhwa bakulu n'eby'abemêzi amango g'obugashânize (1, 6-2, 9; 3, 6-12);*
2. *Enshonyi z'obuhya bw'omuyahudi n'owundi muntu n'ez'okuvuna irhegeko ly'obuhya (2, 10-16). Omulêbi Malakiya ayâlîza olusiku lwa Nyamuzi-nda. Olwo lusiku abadâhwa bayishicêsibwa: ababî bayishitwîrwa olubanja, ci kwône abashinganyanya bayishikuzibwa omu mwishingo (3, 1-5; 3, 13-4, 3).*

Eci citabu cayandikagwa omu mwâka gwa 450 embere ly'okuburhwa kwa Kristu, embere Nehemiya ayîme e Yeruzalemu. Obushiru bw'okushimba e nyigîrizo zarhangiragwa n'abalêbi Hageyo na Zakariya bwànyiha. Omulêbi Malakiya abwîra Abayahudi mpu bamanye bankashârha na Nyamuzinda. Nyamuzinda azigira omushimba n'omurhima mwinja, omurhima gucîre. Oyo mulêbi ali alinda okuyisha kw'Omuja-bugo w'Endagâno n'okw'owundi w'okumurheganyiza enjira yâge (3, 1).

Abayandikaga Emyanzi y'Akalembe barhumanyisize oku Yowane Mubatiza ye washokoleraga Omuja-bugo w'Endagâno (Mt 11, 10; Lk 7, 27; Mk 1, 2). Omuhigo gw'amango gw'Omucunguzi guli gw'ogu: Entûlo ecîre yâyishihabwa Nyamuzinda n'amashanja goshi (1, 11).

EBIRIMWO

1. *Obuzigire bwa Nyakasane kuli Israheli: cigabi 1, 1-5*
2. *Okujisibwa lubanja kw'abadâhwa: cigabi 1, 6-2, 9*
3. *Obuhya n'abarhali Bayahudi: cigabi 2, 10-16*
4. *Olusiku lwa Nyakasane: cigabi 2, 17-3, 5*
5. *Entûlo y'akà-Nyamuzinda: cigabi 2, 13-21*
6. *Irengi ly'abemêzi: cigabi 3, 22-24*

1

¹ Bulêbi. Akanwa ka Nyakasane kuli Israheli omu burhumisi bwa Mala-kiya.

Obuzigire bwa Nyakasane kuli Israheli

² Nyakasan abwîra olubaga lwâge erhi: «Ntahimwa kumuzigira». Nâbo, bamudôsa, mpu: «Obuzigire bwâwe kurhi bubonekinemwo?» Nyakasane à- shuza, erhi: «K'arhali Ezau ye mukulu wa Yakobo? Ci kwône Yakobo ye nâzigîre, ³ nagaya Ezau^a; entondo zâge nâzîjira irungu, n'amagisha àyimaga-mwo nâgajira bwerûlê. ⁴ Erhi Edomu ankaderha mpu: «Rhwashâbirwe, ci kwône rhwâshubiyûbaka eci cishagala cirhu càhindusire mushaka, «Niono Nyakasane w'Emirhwe ndesire ntya: Bayûbakage, ci nâshanda omukolo gwaâbo. Bâbayîrika izîno lya «cihugo ciyunjula bubî» n'erya lubaga Nyakasane ayoôrha akunirîre». ⁵ Muli bene Israheli mwâyishibona okwo muderhe, mpu: «Nya-kasane ayêrekîne obuhashe bwâge ciru na kurhaluka olubibî lw'Israheli».

Obugashânize bugayisa Nyakasane

⁶ Ntya kwo mbwîzire abadâhwa, niono Nyakasane w'Emirhwe: «Omwana ajira obukenge kuli ishe n'omushizi kuli nnâhamwabo. Ka nani ntali nie sho nie na nnâhamwinyu? Cirhumaga murhanjirakwo bukenge buci? Munakazi-ngayaguza mubulindôsa mpu: «Bici rhukugayaguzamwo?» Munakazilerha ebi-ryo birhankwanini oku luhêrero lwâni mubuliderha, mpu; «Bici rhugayisamwo obukulu bwâwe?» ⁷ Kuli kuba bulya munagayaguze oluhêrero lwâni. ⁸ Gala mango mulêrha ecintu c'empûrha, ecirema kandi erhi ecalwâla, mpu mucintûle

^a1.3 : Lola Murh 25, 23. Nyamuzinda alisîmire Yakobo bwenêne kulusha Ezau. Nyamuzinda anashôboze ngasi oyu alonzize enshokano zâge, bulya yene ye Mulemi, Lola Rm 9, 13.

nterekêro, ka munacikêbwe mpu okwo kushingânîne? Erhi mwankarhûla omurhambo ecintu ca bene eco, ka mucikebirwe mpu anasîma ammuyêreke olukogo lwâge? Kwo mmudôsize ntyo, niono Nyakasane w'Emirhwe. ⁹ Lero mugerezagye okunyinginga, nie Nyamuzinda winyu, lyo mbabalira olubaga lwâni. Ka mucikebirwe mpu nammuyumvirhiza bwinjinja mwananjirire ebyo byoshi? Nta mango! ¹⁰ Kwo kukulu muguma mulimwe ayigale enyumvi z'aka-Nyamuzinda. Lyo murhacigendikâtwanira omuliro gw'obushabusha oku luhêrero lwâni. Bulya nta makwânane njira g'okummubona, n'enterekêro zi-nyu muntûla zirhansimîsa, kwo ndesire, nie Nyakasane w'Emirhwe. ¹¹ Kurhe-nga ebushoshôkero bw'izûba kuhika ebuzikiro bwâlyo, abantu ba ngasi lubero bayishi obukulu bwâni. Ngasi hoshi hoshi bayôca enshângi oku irenge lyâni, bandêrhere n'entûlo zinkwânîne. Neci, niono Nyakasane ndesire oku amasha-nja goshi gayishi obukulu bwâni^b. ¹² Ci kwône mwehe munakazingayaguza, mubone nk'oluhêrero lwa Nyakasane lurhakwânîni okukengwa, n'oku lwana-rhûlwakwo ebiryo by'obushâlashâla. ¹³ Ciru n'oku mwarhûla erhi mwanade-rha, mpu: «Kwo kubengera oku wâni!» Murhishi okurhali kungayaguza kwoône, nie Nyakasane w'Emirhwe. Munantûle ecintu cizimbano, ecikunagizi n'eci-lwala. Kurhigi nankayemêra entûlo za bene ezo, kwo nani mmudôsizagye? ¹⁴ Buhanya bwâge omurhebanyî, ojira ebintu bigumaguma omu buso bwâge, abulihira ecintu cisherîre eburhambi mpu co antûla nterekêro. Buhanya bwâge, bulya nie mwâmi mukulu, oyu amashanja goshi gayôboha obuhashe bwâge, kwo ndesire niono Nyakasane w'Emirhwe!

2

¹ Ninyu mwe badâhwa muyumve aga marhegeko: ² akaba murhayumvirhi murhanashibiriri okukaziharâmya irenge l'izîno lyani, namuhehêrera, Nya-kasane w'Emirhwe okudesire. Ciru mîra narhangiraga okuhana iburha linyu. ³ Ci kuli mwe, nâmmubanda ecihò ebusù, cira cihò c'ebintu birherekêrwa oku nsiku nkulu zinyu. Abantu bacizibuke eco cihò haguma ninyu. ⁴ Okubundi mumanye obwo oku niono, Nyakasane Nyamuzinda, nammurhonzi ntyo, nti lyo ndanga endagâno nâfundikaga haguma na Levi n'iburha lyêge. Nyakasane w'Emirhwe okudesire. ⁵ Nâbahîre akalamo n'omurhûla mw'eyo ndagâno, nâbazûsamwo obukenge, banyumva banayunjula bwâba embere z'obuhashe bwâni. ⁶ Barhaderhaga ezirhali nyigîrizo z'okuli, nta cinwa ca bunywezi bâdesi-re. Bâlamire omu kuyumvanya bwenêne haguma nâni, omu bushinganyanya, bânarhuma bantu banji baleka lwoshi lwoshi okujira amabî. ⁷ Neci, guli muko-lo gwa mudâhwa okuyigîriza abantu bamanye Nyamuzinda, omudâhwa ye aba-ntu bayishikmâdôsa amarhegeko bashimba, bulya ye mujâ-bugo wa Nyakasane w'Emirhwe. ⁸ Ci mwehe, mwe badâhwa, mwalengayize obwo bugo. Mwâha-bwîre bantu banji n'enyigîrizo zinyu, mwâvuna eciragâne câni haguma na Levi, kwo ndesire, niono Nyakasane w'Emirhwe. ⁹ Nkola najira mugayaguzibwe n'okushekerwa n'olubaga lwoshi bulya murhashimbaga obulonza bwâni, mwanayêrekana oku mujira akabôlo omu kuyigîriza amarhegeko.»

Obuhya n'abarhali Bayahudi

¹⁰ Ka rhweshi rhurhajira larha muguma? K'arhali Nyamuzinda muguma wâ- rhulemaga rhweshi? Cirhumaga rhucilyâlihirana rhwêne na nnene omu kuvuna endagâno yâfundikagwa haguma na Nyamuzinda na bashakulûza birhu? ¹¹ Abantu b'e Yuda bâgomîre amalaganyo gâbo. Bàkozire ebigalugalu e Yeru-zalemu n'omu cihugo c'Israheli coshi. Bàgayaguzize ahantu hatagatifu Nyaka-sane azigira, bàkazisheba abakazi baharâmya banyamuzinda b'ihanga. ¹² Mâshi ngasi yeshi ojira ntyo Nyakasane amuhanze okubona omuntu w'omu bûko bwa Yakobo wamufâ lukogo, erhi ow'okumurhûlira enterekêro emwa Nyakasane mpu amuhûnira obwonjo! ¹³ Alagi n'okundi mujira: Oluhêrero lwa Nyakasane munalubumbe

^b **1.11** Amashanja goshi gayishi obukulu bwani: igwarhiro lirhanzi lya EKUMENI, kuderha abanya-buyemere boshi Nyamuwinda Dolodolo bakolera. Yezu bufulûle buhalûsire bwa Nyamuzinda aderha, erhi: Akalamo k'ensiku n'amango, kuli kukumanya w'oyo Nyamuzinda w'okuli wenene, n'oyu warhumaga, Yezu Kristu (Yn 13, 3).

mirenge; mulake munalakûle bulya Nyakasane arhacilola oku ntûlo zinyu arhanaciyemêra ebi mumurherekîre. ¹⁴ Mudôse obwo ecirhuma arhacizilonza. Kuli kuba bulya mwalaganyire embere za Nyakasane oku mwayôrha bikubagirwa emw'omukazi mwarhôleraga ebusole bwinyu. Ali wi-nyu, mwenene mwacîshogaga ye, mwanabulimuhulusa. ¹⁵ Ka Nyakasane a-rhalimujizire muntu muguma mwe naye? N'oyo muntu muguma bici alonza? K'arhali kubona ahâbwa abana na Nyamuzinda? Lero mwene mucilangage, murhakâgihulusa omukazi mwârhôleraga omu busole bwinyu. ¹⁶ «Nshomba okuhulusa omukazi, kwo Nyakasane w'Emirhwe, Nyamuzinda w'Israheli ade-sire, nshomba n'omuntu acîshûbule n'akavulindî. Mucîlangage mwenene, murhanakâgilenganya amalaganyo ginyu.»

Olusiku lwa Nyakasane

¹⁷ Mwarharnize Nyakasane n'ebinwa binyu. Ci kwône kurharhurna rnu-rhadôsa, rnpu: «Bici rhurnurhamyarnwo?» Mumurharnya na kula rnukazide-rha, rnpu: «Ornuntu rnubî Nyakasane anarnulole bwinja, rnpu bantu ba bene abo bo azigira.» Kandi erhi kula rnuderha, mpu: «Nyarnuzinda w'okujira obu-shinganyanya ngahi aligi?»

3

¹ Ntya kwo Nyakasane w'Ernirhwe arnrnushuzize: «Loli, oku nârhuma e- nturnwa yâni, yo yajinteganyiza enjira yani ernbeze zâwe. N'oku caligurni-za, olya Nyakasane rnulonza ahika ornu ka-Nyarnuzinda kâge, olya Mwârni w'Arnalaganyo rnucîfinja. Loli, y'oyo oyiruka». ² Ndi wakalernbera olusiku lw'okuyisha kwâge, erhi nîsi ayirnange olusiku âcîyâlagaza? Ayishiba nka muliro gwa mutuzi, nka nsabuni eyeruhya ernyambalo. ³ Atuntumaza, ajonze arnarhale anagashuke, âshuka bene Levi anabacêse, nka kulyala amarhale n'omulinga binanûbuka, bakazihekera Nyakasane oburherekêre okushi-ngânîne. ⁴ Nabwo oburherekêre bwa Yuda n'obwa Yeruzalernu, bukâsirnîsa Nyakasane nka kulya byâli omu nsiku za mîra, omu myâka yâgezire. ⁵ Nyaka-sane w'Emirhwe adesrie, erhi: «Neci, nâyisha ekarhî kinyu nd'itwa olubanja. Nâbiduha ndiyâgîriza abakurungu, abagonyi, abalahira ebîra, abarhakamasa abakozi bâbo, abalibuza abakana n'enfuzi erhi okulenganya ebigolo, ngasi ba-lya barhanyôboha boshi».

Entûlo y'aka-Nyarnuzinda

⁶ «Niono, Nyakasane, ntahinduka. Ninyu, murhankaleka okuba iburha ly'okunali lya Yakobo. ⁷ Mwâlesire enyigîrizo zâni, nka kulya kwa bashakulûza binyu bammushokoleraga, murhazibikiriraga. Mugaluke emunda ndi nani nââgaluka emwinyu, nkudesire niono Nyakasane w'Emirhwe. Ci kwône ntya kwo muderha, mpu: «Kurhi rhwankagalukamwo emund'oli?» ⁸ Ka kukwânine oku-rheba Nyamuzinda? Ci kwône mwehe munantebe! Munandôse, mpu: «Bici rhukurhebamwo?» Munantebe oku biyêrekîre entûlo zinyu. ⁹ Mugungêzîbwe n'obuhanya bunene bulya munakazinteba, mwe lubaga rnweshi mweshi. ¹⁰ Kazirnulêrhe ecigabi ca kali ikumi c'okunali ornu kâa-Nyamuzinda kâni, lyo ebiryo bikaziyôrha biri bibîkemwo ensiku zoshi. Mwanantangula mw'okwo niono Nyakasane w'Ernirbwe. Mwâbona oku nââmmuhamûlira enyumvi z'emalunga nnammuyunjuze minja gâni. ¹¹ Nâhanza o-rhushôlero rhurhasherêzagya ernyâka yinyu, n'enkoma zinyu ziyâne oku-rhalusire. ¹² Amashanja g'ihanga gakazimmuderha bany'iragi, bulya ecihugo cinyu câbâ cinja c'okucîfinjwa okuhêrwarnwo, kwo ndesire nie Nyakasane w'Emirhwe.»

Olusiku Nyamuzinda âfulûla obushinganyanya

¹³ Ntya kwo Nyakasane adesire: «Munakazinderhera ebinwa by'obucîhone mubulidôsa, mpu: «Binwa bibî bihi rhukugamba rhwene na nnene?» ¹⁴ Munaderhe mpu: «Bunguke buci rhwakuzire mulibyo; kuli busha oku- rhumikira Nyamuzinda, rhwashimbire amarhegeko gâge, rhwanakazija omu magashânize g'emisîbo g'okuhûna obwonjo bwa Nyakasane w'Emirhwe, ci kwône nta bunguke rhwabwîne», ¹⁵ Lero rhukolaga rhumanyire oku: abantu bajira iragi banali baila bantu bacibonyi, n'enkola-maligo zo zinayôloloka. Abo ciru bankasholoshonza

Nyamuzinda, kurharhuma barhacîfulumukira!»¹⁶ Yo nshambalo y'abarhinya Nyamuzinda eyo. Nyamuzinda naye abarhega oku-rhwiri, ayumva. Ecitabu c'okukengeza ebinwa cayandikirwa omu masù gâge.¹⁷ Nyakasane yêne okudesire, erhi: «Oku lusiku nteganyîze, bayishiba buhirhi bwâni niene, nâbà wa lukogo kuli bo nka kulya omuntu alujira oku mwana wâge omurhumikira.¹⁸ Mwâshubiyishibona oku omuntu mwinja n'omubî ba-rhayumanîni, n'oku okolera Nyamuzinda n'orhamukolera barhali bo baguma.¹⁹ Lolagi, olusiku luyiruka, luyakirîre nka muliro. Abashombanyi na banya- nkola-maligo boshi, zirhabalekere muzi nîsi erhi ishami^c.²⁰ Ci kuli mwe, murhî-nya izîno lyâni, izûba ly'obushinganyanya lyâbasba, limmulerhere obucire. Mwâyishijà mwâhama n'omwishingo nka manina ga mitwirà.²¹ Olusiku nâyêrekana obubasbe bwâni, mwâlabarhanya ababî, bâshuba nka katulo omu ma-gulu ginyu, kwo ndesire ntyo, nie Nyakasane w'Emirhwe.

Irengere ly'abemêzi

²² Mukengere ebi mwambali wani Musa àyigîrizize, mushimbe munabîkirire amarhegeko n'amahano nàmuhâga oku ntongo ya Horebu, nti abwire olubaga lw'Israbeli lwoshi.²³ Loli, nâmmurhumira omulêbi Eliya^d, embere olusiku lwa Nyakasane luyi-she, lusiku lw'enkwi n'amîshi, lwa kujugumya.²⁴ Ye wâhindula emirhima y'ababusi eyêrekere abana bâbo, n'ey'abana eyêrekere ababusi bâbo^e, lyo ndekiyishiherêrekeza ecihugo cinyu.»

4

¹ Lolagi, olusiku luyiruka, luyakirîre nka muliro. Abashombanyi na banya- nkola-maligo boshi, zirhabalekere muzi nîsi erhi ishami^f.² Ci kuli mwe, murhî-nya izîno lyâni, izûba ly'obushinganyanya lyâbasha, limmulerhere obucire. Mwâyishijà mwâhama n'omwishingo nka manina ga mitwirà.³ Olusiku nâyêrekana obubasbe bwâni, mwâlabarhanya ababî, bâshuba nka katulo omu ma-gulu ginyu, kwo ndesire ntyo, nie Nyakasane w'Emirhwe.

Irengere ly'abemêzi

⁴ Mukengere ebi mwambali wani Musa àyigîrizize, mushimbe munabîkirire amarhegeko n'amahano nàmuhâga oku ntôndo ya Horebu, nti abwire olubaga lw'Israbeli lwoshi.⁵ Loli, nâmmurhumira omulêbi Eliya^g, embere olusiku lwa Nyakasane luyi-she, lusiku lw'enkwi n'amîshi, lwa kujugumya.⁶ Ye wâhindula emirhima y'ababusi eyêrekere abana bâbo, n'ey'abana eyêrekere ababusi bâbo^h, lyo ndekiyishiherêrekeza ecihugo cinyu.»ⁱ

^c**3.19** : Lola Am 1, 4; 7, 10; Sol 1, 18; Mt 3, 10; 1Kr 3, 13.

^d**3.23** : Abayahudi bakagilinga oku omulêbi Eliya agaluka n'oku amango g'okuyisha kwa Masiha kuli hofi. Mwâmi Yezu aderha oku mîra Eliya ayishaga: Ye Yowane Mubatiza, lola Mt 17, 10-13.

^e**3.24** : Lola Lk 1, 17; Mt 17, 10-13; Yn 1, 15.

^f**4.1** : Lola Am 1, 4; 7, 10; Sol 1, 18; Mt 3, 10; 1Kr 3, 13. Ho ecigabi ca 4 ca Malakiya cirhangirire aha omu WLC, n'obzo omu BHS ciciri ca 3, mulongo 19

^g**3.5** : Abayahudi bakagilinga oku omulêbi Eliya agaluka n'oku amango g'okuyisha kwa Masiha kuli hofi. Mwâmi Yezu aderha oku mîra Eliya ayishaga: Ye Yowane Mubatiza, lola Mt 17, 10-13.

^h**4.6** : Lola Lk 1, 17; Mt 17, 10-13; Yn 1, 15.

ⁱ**4.6** WLC Malakiya 4.1-6 byo binwa biri omu BHS Malakiya 3. 19-24.

EBIRIMWO

OMURHÔNDÊRO N'ENSHOKOLEZI :1-7
OMURHÔNDÊRO (Murh) : 8-60
OLUBUNGO (Lub): 61-106
BENE LEVI (Lev): 107-142
EMIBALÊ (Mib): 143-192
OLUSHIKA (Lush): 193-233
YOZWÊ (Yoz): 234-266
ABACIRANUZI (Bac): 267-295
RUTI (Rut): 296-300
1SAMWELI (1Sam): 301-340
2SAMWELI (2Sam): 341-372
1ABAMI (1Bam): 373-408
2ABAMI (2Bam): 409-443
1ENGANÎRO (1Nga): 444-478
2ENGANÎRO (2Nga): 479-516
EZRA (Ezr): 517-527
NEHEMIYA (Neh): 528-544
TOBITI (Tob): 545-559
YUDITI (Yud): 560-575
ESTERI (Est): 576-589
1MAKABEYO (1Mak): 590-623
2MAKABEYO (2Mak): 624-649
AYUBU (Ayu): 650-678
ENNANGA (Lul): 679-777
EMIGANI (Mig): 778-810
OMUHANÛZI (Muh): 811-819
OLWIMBO LW'ENYIMBO (Lwi): 820-829
OBUSHINGANYANYA (Bush): 830-849
OBURHIMANYA BWA MWENE SIRA (Burh): 850-895
IZAYA , YESHAYAHU (Iz, Yesh): 896-955
YEREMIYA, YEREMIYAHU, YIRMIYAHU (Yer, Yir): 956- 1015
ENDÛLÛ (End): 1016-1023
BARUKI (Bar): 1024-1033
EZEKIYELI, YEHEZEKIYELI, YEHEZEKEL (Ez): 1034-1090
DANIYELI (Dan): 1091-1116
HOZEYA (Hoz):117-1126
YOWELI (Yow): 1127-1132
AMOSI (Am): 1133-1143
YÔNÂ (Yon): 1144-1146
MIKEYO (Mik): 1147-1153
NAHUMU (Nah): 1154-1156
HABAKUKI (Hab): 1157-1160
SOFONIYA (Sof): 1161-1165
HAGAYI (Hag): 1166-1169
ZAKARIYA (Zak): 1170-1180